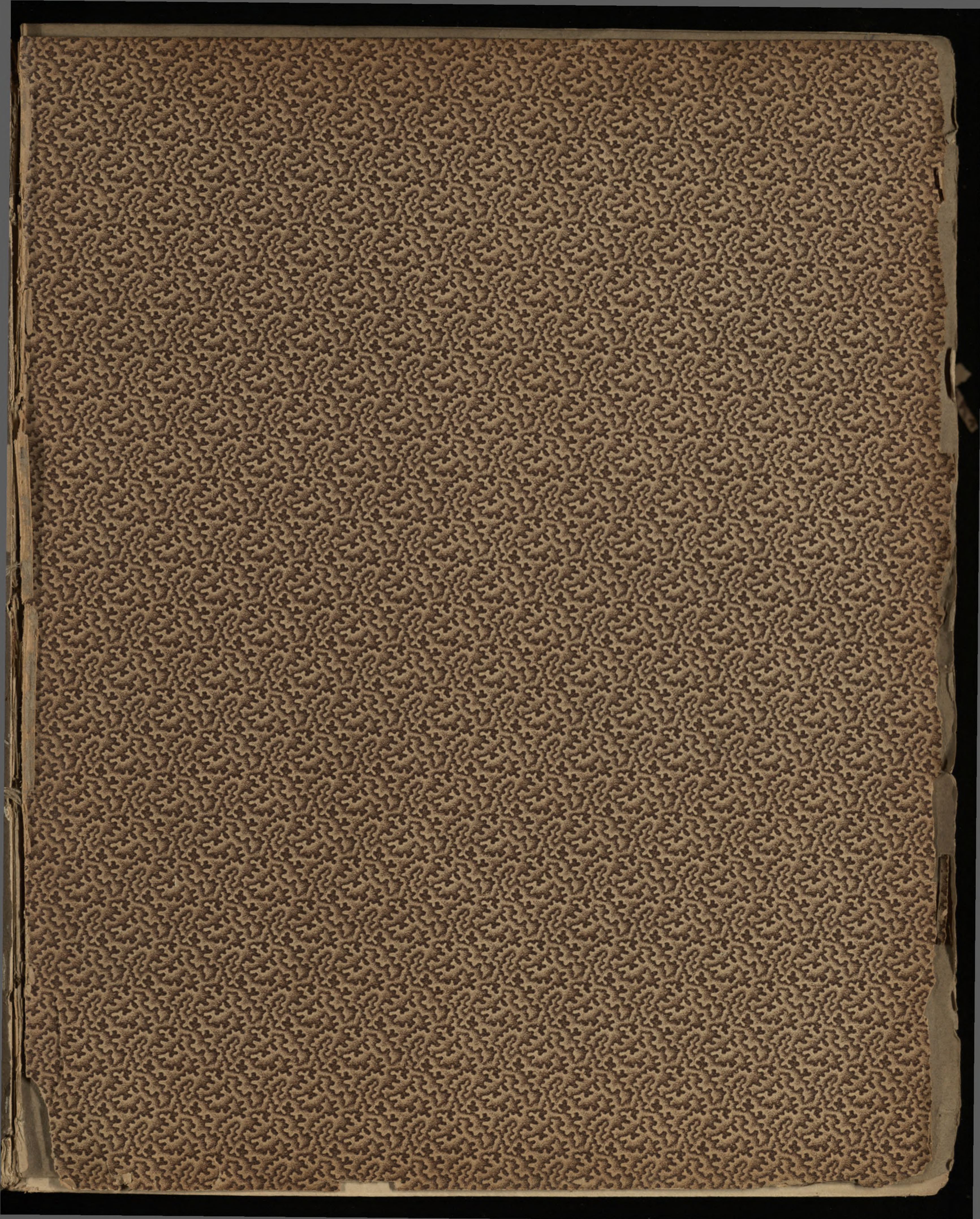

Sitientibus
EX LIBRIS
H. PIRENNE
N°

GLOSSARIUM

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

CONDITUM A CAROLO DU FRESNE

DOMINO DU CANGE

AUCTUM

A MONACHIS ORDINIS S. BENEDICTI

CUM SUPPLEMENTIS INTEGRIS

D. P. CARPENTERII

ADELUNGII, ALIORUM, SUISQUE

DIGESSIT

G. A. L. HENSCHEL

SEQUUNTUR

GLOSSARIUM GALLICUM, TABULÆ, INDICES AUCTORUM ET RERUM, DISSERTATIONES

EDITIO NOVA aucta pluribus verbis aliorum scriptorum

A

Léopold FAVRE

Membre de la Société de l'Histoire de France et correspondant de la Société des Antiquaires de France.

TOMUS QUARTUS

F—K

NIORT

L. FAVRE, IMPRIMEUR-ÉDITEUR

1885

GLOSSARIUM

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

TOMUS IV.

SIGLÆ BENEDICTINORUM :

¶ Præponitur vocabulis de novo additis.
☞ Præponitur explicationibus quibus aut apertius Cangii sententia explanatur, aut emendatur opinio.
[ ] Includuntur quæ in ipsum textum Cangii inserta sunt.

SIGLÆ EDITIONIS DIDOTIANÆ :

* Additamenta CARPENTERII separatim posita.
[*] Additamenta CARPENTERII Cangiano textui inserta.
** Voces novæ quæ in hac editione accesserunt.
[**] Additamenta Editoris suis locis inserta.
Iis quæ sunt Adelungii subjectum ADEL.

SIGLÆ NOSTRÆ EDITIONIS :

✱ Additamenta Editoris suis locis inserta.
Iis quæ sunt Diefenbachi subjectum DIEF.

GLOSSARIUM

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

CONDITUM A CAROLO DU FRESNE

DOMINO DU CANGE

AUCTUM

A MONACHIS ORDINIS S. BENEDICTI

CUM SUPPLEMENTIS INTEGRIS

D. P. CARPENTERII

ADELUNGII, ALIORUM, SUISQUE

DIGESSIT

G. A. L. HENSCHEL

SEQUUNTUR

GLOSSARIUM GALLICUM, TABULÆ, INDICES AUCTORUM ET RERUM, DISSERTATIONES

EDITIO NOVA aucta pluribus verbis aliorum scriptorum

A

Léopold FAVRE

Membre de la Société de l'Histoire de France et correspondant de la Société des Antiquaires de France.

TOMUS QUARTUS

NIORT

L. FAVRE, IMPRIMEUR-ÉDITEUR

1885

GLOSSARIUM

AD SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

G

G. LITTERA numeralis, quæ 400. denotat ; unde versus :

G. quadringentos demonstrativa tenebit.

seu ut habet Ugutio :

Ergo quater centum, G. nunc caudata...

Eidem literæ si linea recta superaddatur, quadraginta millia significat.

G. seu g. in Codd. MSS. mediæ ætatis usurpatur pro Senario. Vide libros Sacrament. Eccles. Rom. pag. 201. 205. 207. 260.

G. *In superscriptione cantilenæ, ut in gutture gradatim garruletur, gemine gratulatur.* Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscript. cantilenæ.* Vide *A.*

* G. *litera a T. tracta est, cognationem habet cum C, et quando ponitur ante U, vocali sequente, amittit U vim suam sicut cum A, ut Anguis, quis,* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

¶ G. nonnunquam mutatur in B. sicque a *Figendo, Fibula* dicta est. [* Quod etiam in Gallico observare est. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 447 : *L'exposant prist un baston ou Gaston de bois de laditte charrette, etc.*] Pluries pro C. scribitur, ut mox videre est in *Gaba, Gabata, Gabia.* [* *Gaballa, Gambium, Gamera, etc.*] Apud Gallos in D. sæpius : a *Plangere,* Gallice *Plaindre,* a *Pingere, Peindre,* etc. derivantur. Apud Hispanos frequentius in H. ut *Hermano* pro *Germanus.* At nulla familiarior hujus litteræ mutatio quam in V. ac præsertim in W. et vicissim. *Willelmus* et *Guillelmus* perinde scribuntur, et alia bene multa vocabula, quæ passim occurrunt.

* G. sæpissime pro J. et vicissim. *Magestas,* pro *Majestas ; Gajare* pro *Gagiare,* etc.

* **CAAGNABILIS** TERRA, Ager culturæ aptus, qui coli et seri potest, nostris *Terre gaagnable.* Vide in *Gagnagium.* Charta Phil. Aug. ann. 1211. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 186 : *Juhello de Meduana, in augmentum feodi sui, damus apud Lebesium hospites, terram Gaagnabilem et vivarium.* Vide infra *Gaaignagium.*

¶ **GAAGNAGIUM.** Vide *Gagnagium.*

* **GAAGNERIA,** GAHAGNERIA, Prædium rusticum, agris colendis, mansionibus aliisque ad culturam necessariis instructum, nostris *Gaignerie* et *Gangnerie,* hodie *Métairie.* Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 164. r° : *Willelmus, cognomento Rossellus, habebat Gaagneriam terræ ad Benestam et ad podium Morellum, etc.* Infra fol. 177. v°. *Gahagneria.* Charta ann. 1293. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Petrus de Gorgeio, dominus de Meeille, confessus est se vendidisse... fructus, exitus et leveatas totius Gahagneriæ suæ de Meeille.* Alia ann. 1333. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 37 : *Laquelle rente lui assiet et assigne... sur sa Gaignerie, appellé la Gaignerie feu Turpenay.* Charta ann. 1366. in Reg. 97. ch. 301 : *Item une Gaignerie séant en la paroisse de S. Cire sur Loyre, avec deux maisons de deux arpens de vignes.* Alia ann. 1395. in Reg. 148. ch. 321 : *Lesquelx Bertins eussent pris jusques à certain temps de Jehan Buoir escuier sa Gaignerie et terres, à les labourer à moitié.* Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 208. ch. 163 : *Icellui Jehan avoit certaine maison... joignant une petite Gangnerie ou mestairie. Gaignage,* eodem sensu, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 475. art. 4. et in aliis ann. 1430. ex Tabul. S. Joan. Laudun. A verbo Gallico *Gaaigner, Gaingner* vel *Gangner,* pro Arare, colere, serere. Charta Phil. *de Nemours* ann. 1266. ex magn. Pastor. Paris. fol. 178 : *Sachent tuit que je ay baillé mes terres de Guicherville à Gaingner à moitié, à religieux homme frere Hubert trésorier du Temple.* Alia pro habitat. *de Vandeuvre* ann. 1271. in Reg. 72. ch. 188 : *Le cheval paiera cinq moiteons de blef, moitié fourment et moitié aveine, et deux soulx ; et*

lam Bariacum, et Gaulum cum omni integritate.

* Nostris etiam *Gaule.* Charta Guid. de Castel. Comit. S. Pauli ann. 1294. ex magn. Chartul. nig. Corb. fol. 181. v°: *Et eussons le Gaule de Centeleu, liques Gaules vaut par an six sestiers et plainne mine de blé et sis sestiers et plainne mine d'avene.* Charta Ludov. X. ann. 1315. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 186: *Comme le Gaule de Cambrai et de Cambresis avec toutes les droitures, rentes, revenues, esploiz et emolumens appartenans audit Gaule, lequel soloit tenir Robert jadis quens de Flandres, nous soit venuz en commis par le meffait et forfaiture doudit Robert; et icelui Gaule o touz ses droits et appartenanches, etc.* Reg. Corb. 21. fol. 68. v°: *C'est ce que le vidame de Chartres a à Monchy ou bos, à Granville et à Wailly et ès terroirs desdites villes. Primo, il y a le visconté, laquelle l'advoué de Ransart tient de lui les Gaules, les advoueries et le travers de Wailly, dont le grand Gaule de Monchy, de Wailly et de Granville vault à Arras livré le Joeudi, le Vendredi, le Samedi prochain après la S. Remy iiij^c. et xxvj. mencaus d'avene et iiij^xx. vj. guelines.... et xl. mencaus pour les eschevins des trois villes, lesquels sont à receullir les Gaules les trois jours dessus dits... Item il y a une autre Gaule, que on paie au jour Nostre Dame en Mars, et monte à xxvj. mencaus d'aveine.* Ex quibus *Gaule,* idem videtur hic atque præstatio illa, quæ a vassallis et subditis domino pro ejus protectione pensitabatur.

GABLAGIUM, Idem quod *Gablum.* Tabularium Fiscanense ann. 1260. fol. 51: *Et manentes in ea debent ire ad furnum, et molendinum ipsius Abbatis, et debent Gablagium, et alia jura per annum.* Fol. 88: *Et custus meos in die Veneris proxima post festum sancti Martini hiemalis, quando Gablagium colligebatur per villam.* Occurrit præterea in Charta Henrici II. Regis Angl. pro Abbatia S. Mariæ de Voto.

* Charta Unfredi *de Rohan* confirmata a Carolo IV. ann. 1324. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 42: *Concessi Roberto Postello.... domum suam.... ab omni servitio quietam,.... exceptis istis, quatuor nummis Gablagii et quatuor estalagii, etc.*

GABLAIGIUM. Polyptychum Fiscanense ex Charta ann. 1235: *Dominus Radulfus de Argentiis tenet unum masagium...... unde reddit sex denarios de Gablaigio et sex denarios de porprestura.*

¶ GABALUM, Eadem significatione. Charta anni 1360. apud Rymer. tom. 6. pag. 215: *Absque custuma, subsidio, pedagio, Gabalo, aut alia redeventia, seu impositione qualicumque.*

GABULUM, Eadem pariter notione, apud Will. Thorn. pag. 1788. 2078. 2130. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 577. 594. etc. Charta MS. M. Abbatis S. Vedasti Atrebat. ann. 1245: *Cum mota esset contentio... super Gabulo Atrebatensi et receptione ipsius.* Infra: *Insuper dictus Bajulus ordinavit, quod Gabulum supradictum mensurari debet ad talem mensuram, ad quam homines vendunt et emunt in foro Atrebatensi.* Ibidem: *Si autem homo non manens super terra debente Gabulum, velit terram debentem Gabulum ahanare, ipse potest quamlibet mencaldatam terræ ahanare pro uno boistello avenæ, etc.* Ubi *Gabulum* sumitur pro præstatione agraria, et *blado,* quod ex messibus domino penditur. [Apud *Madox* Formulare Anglic. pag. 313: *Sciatis quod nos concessimus Abbati et Conventui de Brueria allocare et elongare Gabulum boveriæ suæ.* Vide *Gavalum.*]

¶ GAVELUM, GAVULUM. Chartularium S. Vedasti Atrebat. notatum V. pag. 143: *Abbas hujusmodi conrodia pro Gavuli commutatione redemit.* Ibidem: *De Consuetudinibus Gavuli. In villis igitur S. Vedasti quæ Gavelum solvunt, debent singula curtilia duos mancaldos avenæ, unum denarium ad deductionem, unum panem ad canes et unam gallinam ad aves Comitis; carruca modium avenæ, dimidia carruca dimidium modium, terra ad unum jumentum quatuor mancaldos. Feodi liberi sunt, terræ dominicatæ S. Vedasti liberæ sunt a Gavelo.*

HAGABULUM, Idem quod *Gabulum.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 32: *Habent et dicti Canonici... 50. acras terræ in libera eleemosyna, salvo Hagabulo Domini Regis, quæ solvunt singulis annis Ballivis Dom. Regis... 57. sol.* Occurrit ibi semel ac iterum.

GABULARII, Gabulo, seu gablo obnoxii. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 1020: *Et omnia prata... eisdem concedo, salva communia Gabulariorum meorum de Pulla post fenum collectum et abductum.* Vetus Charta Anglo-Gallica apud Spelmannum in *Villanus*: *Frankes tenants, coterols, ou Gabelators.*

1. GABELLA, Vox ejusdem originis et notionis ac *Gablum.* Nam qui aliunde etymon arcessunt, toto cælo aberrant. Varias horum sententias collegit et expendit eruditus Menagius in Origin. Gallicis et Italicis, quem fugit Saxonicum etymon, cæteris ab eo allatis longe probabilius. Walsinghamus in Richardo II. pag. 243: *Eo quod totiens non tam aporiassent, quam despoliassent patriam diversis taxis, quas Gabelas appellant. Datiæ vel Gabellæ,* apud Sanutum lib. 3. part. 15. cap. 25. extremo. Leges novæ Reip. Genuensis ann. 1576. cap. 2: *Publica vectigalia, quas Gabellas passim nuncupamus.* [Litteræ ann. 1289. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 49: *Item nobilis in subsidium expensarum, quas eum propter hæc et suam et suorum defensionem facere oportebat, quædam pedagia in terra sua de novo auctoritate propria imposuit, et tam pedagia ipsa sic imposita, quam quoddam aliud genus pedagii quod Gabella vulgariter appellatur hactenus per prædecessores suos consimiliter impositum.* Litteræ Humberti Dalphini Vienn. apud Stephanotium Fragm. hist. tom. 7: *In tota terra nostra sint immunes et franchi ab omnium pedagiorum, Gabella et tributorum præstatione, etc.* Hist. liberationis Messanæ a Comite Rogerio apud Murator. tom. 6. col. 623: *Nullo unquam tempore.... tallia, collecta, angaria, perangaria, echioma, Gabella, mutuum, extorsio jaciatur, imponatur.* Vide *Gabella.*] Ita usurpatur pro quovis tributo, in Charta Rogerii Regis Siciliæ ann. 1129. apud Bonfilium Constantium in Hist. Sicil. part. 1. lib. 4. ut et apud Scriptores Italicos, Joan. Villaneum lib. 6. cap. 60. lib. 8. cap. 9. lib. 9. cap. 16. lib. 10. cap. 19. 196. Matth. Villan. lib. 7. cap. 81. etc.

* Stat. Montis-reg. pag. 308: *Statutum est quod quælibet persona, quæ pascharet aliquas bestias in alpibus dictæ civitatis, teneatur solvere dictam Gabellam dicto gabellatori de fructibus factis in dictis alpibus.*

* 2. GABELLA, Interdictio. Charta Petri II. reg. Aragon. ann. 1281: *Interdictum et inhibitionem prædictam (de non extrahendis mercibus quibusdam et rebus de terra nostra et ad partes alienas deferendis) vocatam a pluribus Gabellam, absolvimus, relaxamus atque totaliter revocamus.*

* 3. GABELLA, Locus, ubi *Gabella* seu vectigal percipitur. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 23. v°.: *Qui quartaronus signari debeat singulis annis signo potestatis Vercellarum;... ad similitudinem et magnitudinem cujus quartaroni, fiant duo quartaroni, qui stare debeant ad Gabellam blavæ.*

¶ 4. GABELLA, Pensitatio Clericalis. Vita S. Bernardi Menthonensis tom. 2. Junii pag. 1078: *Gabellam in nodo paratam ministrando atque vera judicia faciendo.*

GABELLA VINI. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 78: *Gabellum in vulgo dicitur certa quota, quæ datur de certis vasis vel mensuris Vini vendendi, domino terræ vel Communi civitatis.* Occurrit etiam in tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 576. [et in Epist. Nicolai Papæ V. Carolo VII. Franc. Regi. Statuta Arelat. MSS. art. 171: *De Gabella vini... Quilibet Arelatensis solvat pro singulis modiis vini, quod vendet,* XII. *den.*] *Gabelle de Vins,* in Statutis Ducis Bullionensis art. 572.

GABELLE DES DRAPS. Rotulus ann. 1332: *L'on souloit rendre de l'imposition de la Gabelle des Dras de la Senechaussée de Carcassone 4500. liv. T. par an, laquelle fu abatue l'an* 1333. *parmi France.*

¶ GABELLA PISCARIÆ, f. Lex scripta quæ continebat *Gabellas* ab iis qui vendebant pisces, exsolvendas. Statuta Massil. lib. 1. cap. 49: *Item, Statuimus quod aliquis extraneus vel civis non possit vendere pisces nisi in piscaria communis, vel ante bruginos in scario navium, secundum quod continetur in Gabella Piscariæ.*

GABELLA SALIS. Consuetudines Municipales Aquarum mortuarum oppido concessæ a S. Ludovico ann. 1246: *Sed neque Gabellæ Salis, seu alterius mercimonii possint ibi fieri contra homines villæ.* Ex quibus docemur, *Gabellam,* quæ vox hodie salis tributo nude adscribitur, longe ante Ludovicum Magnum, seu *Longum,* exstitisse, quem illius auctorem quidam volunt. [Consule Probationes Hist. Monmoren. pag. 58.] Habetur in Regesto Cameræ Computorum Parisiens. signato B. incipiente ab anno 1330. et desinente in ann. 1340. f. 156. Statutum Philippi Regis ann. 1331. quo, ut hostibus suis obsisteret, ad levius subditorum gravamen, aliquot salinaria horrea intra regni fines instituit, quorum procuratores, commissarii, ac supremi judices (*Souverains Commissaires, Conducteurs et Executeurs desdits Greniers et Gabelles*) delecti fuere Mag. Guillelmus *Pinchon,* Archidiaconus Abrincensis, Petrus *de Vilain* Archid. Parisiensis, Mag. Philippus *de Tire,* Thesaurarius Bajocensis, Magister Requestar. Hospitii, Mag. Rainaldus *Chaviau,* Guido *Chevrieres,* Artus *de Provins,* Milites, et Mag. Jacobus *de Boulon.* Qui quidem procuratores, in alio Statuto 2. Octob. ann. 1342. dicuntur *les Deputez sur le fait du sel.* Joan. Abbas Laudun. in Speculo Histor. MS. lib. 11. cap. 71: *En ce meismes an* (1342.) *mist le Roi une exaction au Sel, laquelle est appellée Gabelle, dont le roi aquist l'indignation et malegrace tant des grans comme des petits, et de tout le peuple.*

Postmodum vero, cum vererentur Franciæ Ordines, ne ejusmodi salarium vectigal, fiscale perpetuumque fieret, et

Principis ærario in posterum adscriberetur, pollicitus est idem Rex Edicto 15. Febr. ann. 1345. se, cum primum Regnum ab ingruentium bellorum metu vacaret, illud sublaturum. Exstat præterea Statutum aliud Joannis Regis 28. Decemb. ann. 1355. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Paris. signato C. f. 203. cujus meminit Froissartes 1. vol. cap. 155. quo ex universorum ordinum consensu rursum in toto regno impositum ac exactum est salarium tributum, pro bellorum impensis.

Rege postmodum in Pictavensi prælio ab Anglis capto, rursum, inter cætera tunc temporis ad illius redemptionem imposita tributa, *Gabella Salis* a Parisiensibus ad annum permissa Carolo Delphino, intra Vicecomitatus Parisiensis limites, 11. Augusti ann. 1358. moxque totius salis, quod Parisiis tum exstitit, intra 13. ejusdem mensis recensionem, 28. Octobr. subsequentis salis modio 60. scutorum aureorum pretium est impositum, quorum 26. essent mercatoris, 34. Ducis et Ædilium urbis: ac Ducis quidem 26. Ædilium vero 8. Demum 26. Novembris ejusdem anni salis modio centum scutorum pretium, fuit indictum, quorum 26. essent mercatoris, 56. Regis, et 18. urbis: quod auctum postmodum fuit 1. Febr. subsequentis.

Inito denique ad Brettiniacum cum Anglis fœdere, quo Joannis redemptioni satisfieret, ab eodem Rege litteris 5. et 18. Decemb. ann. 1360. varia fuere indicta tributa, atque in iis salarium vectigal, quod *Aide sur le sel*, appellatum fuit, ut et *Gabelle de sel*, in Chronico Flandriæ cap. 111. extremo. Describuntur eæ in 8. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 12. et 13.

Exinde Gabella, seu salarium istud vectigal, ut cætera pæne tributa, quod in regni necessitates ex trium ordinum consensu, solebat indici, in fiscalem et perpetuam pensitationem transiit, quæ pro arbitrio Principis in immensum postea excrevit. Jo. Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 35: *Præterea non patitur Rex* (Franciæ) *quemquam regni sui salem edere, quem non emat ab ipso Rege, pretio ejus solum arbitrio assesso. Et si insalsum pauper quivis mavult edere, quam salem excessivo pretio comparare, mox compellitur ille tantum de sale Regis ad ejus pretium emere, quantum congruet tot personis, quot ipse in domo sua fovet.* Tradit Ægidius de Roya ann. 1450. Philippum Ducem Burgundiæ et Comitem Flandriæ, *more Regum Franciæ petiisse a suis de Gandavo, concedi sibi Gabellam Salis*, quam ab iis denegatam idem scribit. Sed et ab Andronico Seniore Imper. CP. exactam refert Pachymeres lib. 10. cap. 9. Vide Constit. Siculas lib. 1. tit. 87.

° Hujus seu granariorum salis, ut verius dicam, institutionem Philippo Valesio adscribit Auctor Chron. abbat. Corb. Ms. fol. 70. v°: *Anno* 1343. *cum Philippus Valesius multis bellis occupatus contra Edouardum Anglorum regem pro jure regni Franciæ, quod Edouardus reclamabat ad se spectare, cum re pecuniaria laboraret, novam inventionem exigendæ pecuniæ excogitat, qua sine discrimine cujuscumque conditionis omnes regnicolæ tenerentur. Nam prohibet sal, quo nemo abstinere potest, comparari aliunde, quam ex publicis granariis quæ instituit. Quæ exactio vulgariter dicitur Gabella salis. Id genus tributi, etsi grave nostris visum est, tamen usque ad hanc ætatem penditur, a quo nemo liber est.* Vide hac de re ejusd. reg. Literas et ad easd. observat. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 179.

¶ 1. Gabellare, Gabellam exigere. Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1363. tom. 3. Ordinat. pag. 623: *Quod dictum sal semel duntaxat debeat et possit Gabellari et non ultra, imo ex quo fuerit semel Gabellatum, emptor salis possit dictum sal ubique libere portare et vendere, vel aliter modo quolibet explectare.*

° 2. Gabellare, *Gabellam* seu vectigal pendere, Ital. *Gabellare*, nostris *Gabeler*. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 103: *Mercatores et veturerii salis, qui... sal capere consueverint et mercari de salinis regni nostri, et ibidem Gabellare, etc.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 37: *Item d'avoir vendu à leur profit ledit sel ainsi défalqué senz Gabeler.* Unde *Gabelliers et officiers establis sur le sel*, in Lit. Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 84. r°.

¶ Gabulare, Vectigalia, tributa solvere. Chartularium Cadomense: *De ipsis qui Gabulant libere.* Et alibi: *Isti sunt qui Gabulant libere. De operariis Lewinus pro una virgata debet operari quaque die sine Sabbato, etc.* Vide *Gablum.*

° Gabellerius, *Gabellæ* seu vectigalium exactor, publicanus, Ital. *Gabelliere*, nostris, *Gaablier*. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 50. r°.: *Et fiat ipsum scriptum præsente Gabellerio seu salerio, et aliter non bullitur.* Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 171: *L'exposant mist main à la tace de Drouet le Gaablier, et en emporta plain son poing de monnoie.*

Gabellati Bajuli, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 57: *Bajuli, qui in Gabellam vel credentiam Bajulationes suas administrandas suscipiunt*, tit. 59. § 1. qui præposituras suas *ad firmam* tenent. Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. cap. 49: *Tuit li Chamberlanc et li Bailli, puis qu'il auront receu aministrer les Bajulations en Gabelle, que il facent serment, etc. Gabellato*, Italis est, quidquid tributo et præstationi est obnoxium. Matth. Villaneus lib. 7. cap. 81: *L'altre cose, ch'entravano con somme, o con carra, tutte erano Gabellate.*

¶ Gabellatores, Iidem qui infra *Gabelloti*. Extractum computi Gabellæ S. Simphoriani anni 1321. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 159: *Libraverunt Gabellatores in pretio triginta novem duodenarum fileriarum magnarum.* Ibid. ex Instrum. ann. 1337. pag. 335: *Eisdem administratoribus responderi facere promisit per bayllivos, judices, castellanos... Gabellatores, etc.* Instr. ann. 1471. apud Rymer. tom. 11. pag. 727: *Gabellatoribus, custumariis, scrutatoribus, etc.*

Gabelloti, Cabelloti, Gabellarii, publicani, vectigalium et tributorum redemptores, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 59. 76. Charta Friderici Regis Siciliæ ann. 1305. pro mercatorib. Majoricensibus MS.: *Quilibet mercator solvat tantummodo Cabellotis, seu Credenteriis dohanarum maris terrarum locorum ejusdem insulæ Siciliæ... Gleifatum auri, etc.* Occurrunt *Cabelloti* in alia ejusdem Friderici ann. 1298. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. pag. 340. [Instr. ann. 1389. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Maria Regina Jerusalem et Siciliæ et Officialibus regiis, nec non Gabellotis arrendatoribus et credenteriis regiæ Gabellæ.*] *Cabellieri* dicuntur Joanni Villaneo lib. 10. cap. 196. lib. 12. cap. 91.

° **GABRIHEL.** Laudes puerorum in med. Quadrag. ex Cod. eccl. Camerac. 13. sæc.: *Exeant pueri de scola ad novum argenzolum, pueri mei, pueri boni, quam multi estis, multi et boni, in campo Marthis erant belles, isti sunt septem dies in Gabriheli.* Sensum quærat, cui per tempus licet.

✱ **GABULA**, [Furca, patibulum. Dief.]

1. **GABULUM**, pro *Gabalum*. Nonius cap. 2: *Gabalum, Crucem dici veteres volunt, etc.* Althelmus de Laude Virg. cap. 29. de Christo.

Quando Crucis Gabulum, sacrato corpore scandit.

Leges Monachorum Hydensium Edgari Reg. cap. 6. de Christo: *Ligno quippe perditum, ligni scandens Gabulum, genus redemit humanum.* [Gloss. Lat. Gr. Sangerman.: *Gabulum*, βάσανος, Tormentum.]

2. **GABULUM**, pro *Gabalum*, Frontispicium, frons ædificii, ex Anglico a *Gablehead*, Belg. *Geehvel*, Chaucero *Gable.* Will. Thorn. ann. 1276: *Comparavit etiam puturam pulpili in Ecclesia, et Gabuli in refectorio.* Vide *Gablum.*

GABUSIA, Caulis species, quam *Choux Gabus* [*Cabus*] dicimus, apud Petrum de Crescentiis lib. 6. de Agricult. pag. 321.

¶ **GABUTA**, Pedum episcopale, in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 313. Vide *Cambuta.*

° **GAÇARI**, Hæretici Valdensium sectatores. Stat. synod. Reat. eccl. Mss.: *Anathematizamus omnes hæreticos Patarenos, Gaçaros, Pauperes de Lugduno et omnes alios hæreticos, cujuscumque sectæ et quocumque nomine censeantur.* Vide infra *Gazari.*

¶ **GACHA**, Gachia, Vigil, speculator, custos. Regestum Belloquadræ et Nemausi ann. 1317. fol. 208. v°. in Camera Comput.: *Item quod homines debent Gachare dictam villam et dominus Rex turrim suam, quam habet ibi et Gacha illius turris debet excitare et revelhare Gachas dictæ villæ.* Computum Castellani Avisan. inter Computa Vienn. in Delphin. ann. 1318: *Pro expensis* IV. *Nobilium et* VI. *popularium quos tenuit dictus Castellanus in custodia dicti castri a die Martis* 25. *mensis Janoarii, qua die decessit dominus Montis-Albani, usque ad diem Dominicam sequentem, qua die dictus D. Dalphinus venit apud Avisanum, cum duobus Gachiis, quæ continue steterunt ibidem* IV. *lib.* IV. *sol.* IX. *den. Vienn.* Vide *Guacha* et *Wactæ.*

° **GACHARE**, Gachiare, Excubias agere, Gall. *Faire le guet.* Lit. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 273. col. 1: *Compellere nititur de facto conquerentes ad mittendum et eorum propriis sumptibus et expensis tenendum unum hominem armatum ad Gachandum, pernoctandum et vigilandum infra castrum prædictum Sumidrii singulis diebus.* Comput. ann. 1372. ibid. pag. 316. col. 1: *Solvi nominato Pege et Jacobo Roverie, qui steterunt supra cloquerium pro Gachiando nocte et die.* Vide *Gacha.*

° **GACHERARE**, Agrum proscindere, agricolis nostris *Jacherer*, alias *Gasquerer.* Charta Odon. archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r°: *Terras nobis restituet in eo statu, in quo recipiet eas, videlicet Gacheratas et binatas.* Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1415. fol. 11. r°.: *Trente journeux de terre binotés et Gasquerés. Terre gacherte*, Ager proscissus, non satus, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 198: *Un varlet de l'église de S. Jehan au mont lez Terwane cha-*

riant parmi certaines terres Gachertes de saizon, etc. Vide infra *Gascheria* et in *Warectum.*

* **GACHILIS**, Specula, turricula editior, unde *Gacha* seu vigil speculari potest. Inquisit. super destruct. bastidæ Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 82. r°: *Item euvannamentum turris factum circumcirca... devastatum,... cum Gachile dictæ turris.* Vide supra *Gachare* et infra *Guachile.*

GACHUM. Recensio facultatum Monasterii S. August. Cantuariensis apud Will. Thorn. pag. 2010: *De discis et platellis* 3300. *de scopis et Gachis* 8. *lib.* 4. *sol. de pisce, caseo, etc.* Nostri *Gache*, remum et rutabulum vocant. Vide, an hæ notiones huc referri possint.

* Vel *Gacha*, f. Sera aut pars seræ, lamina scilicet pessuli receptrix, Gall. *Gache*; quod sera custodis vices agat, fortean sic dicta. *Gaiche* autem est Remus, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 113: *Jehan Grineaul, qui estoit à un port de la riviere de Loire... print un aviron, nommé Gaiche, et s'efforça d'en férir ledit Perrin. Gasche*, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1459. ex Reg. 188. ch. 201: *Le suppliant et icellui Toutefoy entrerent ensemble en certain vaisseau ou fustereau,... ayant une Gasche... pour aider à mener le dit fustereau.* At vero unde *Gachier* appellata panni species in Stat. pro textor. ann. 1391. inter Consuet. Genovef. Mss. fol. 24. r°: *Sur chaisnez à trois piez de quinze cens en laine ronde, dont l'en fait petit draps et gros, appellez Gachiers?* An pannus crassus seu ex crasso filo contextus, ut ager primo proscissus?

¶ **GACTUS**, Navis species, eadem quæ infra *Gatus*, vel Machina Bellica, de qua in voce *Catus*. Chron. Siciliæ ad ann. 1325. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 90: *Præliaverunt fortiter dictam urbem tam a porta Thermarum infra usque ad Cantoneriam maris... ad scalas, castella, lignaminum Gactos, et innumerabiles quadrellos de balistis unius pedis, duorum pedum leve et torvi, quam in cathena portus dictæ urbis volentes eam frangere cum cockis, thopis, galeis... et non potuerunt obsessæ ipsi urbi, immo reportaverunt inde ignominiam et damna personarum, scalarum, Gactorum et reorum*, (*remorum*.)

* **GADAIGNARE**, ab Italico *Guadagnare*, Lucrari, acquirere. Pactum ann. 1126. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 442: *Et ego prænominatus Bernardus Atonis vicecomes et uxor mea Cæcilia vicecomitissa, donamus vobis ad fevum tibi supradicto Wilhermo de Minerba prænominatum castellum de Laurano, et totum quantum de te ibi adquisitum et Gadaignatum habemus, et donamus tibi ad fevum totum quantum ibi antea adquisitum vel Gadaignatum habebamus de Arnaldo de Laurano.* Vide *Guadanare.*

GADALES. Capitulare de Ministerialibus Palatinis, nuper editum a Baluzio cap. 3: *Similiter de Gadalibus et meretricibus volumus, ut apud quemque inventæ fuerint, ab eis portentur usque ad mercatum, ubi flagellandæ sunt.* Ubi *Gadales* videntur fuisse, qui *Ignoti* dicuntur cap. 1: *Si aliquem per eos vel apud eos Ignotum hominem vel meretricem latitantem invenire possit.*

☞ Armoricis *Gadal* est Libidinosus, impudicus, immodestus. Davies in Diction. Cambro-Britanno: *Gadales, Meretrix; Gadalus, Libidinosus, Gadaledd, Luxuria, hoc est Lascivia, incontinentia.*

¶ **GADDIUM**, f. Testamentum, ut *Gadium* accipitur in voce *Vadium*. Tabular. Conchense in Ruthenis Ch. 27: *Nihil retines ibi, nisi solummodo Gaddium et pœnitentiam de illis hominibus, qui mansos vel appendiarias de parrochia mea tenuerint, hoc est unum denarium pro Gaddio et medaculam pro pœnitentia.* Vide *Gadiator.*

¶ **GADERES**, ut mox *Gades*. Privilegium Caroli IV. Imp. ann. 1373. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 375: *Prout in eorum metis, Gaderibus et limitibus circumferencialiter sunt distincta.*

¶ 1. **GADES**, f. Sepes, Gall. *Haie*; Gadir enim Pœnorum lingua Sepes est, ut habet Papias apud Laurentium in Amalthea. Charta anni 1337. apud Ludewig. tom. 6. pag. 41: *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie et perfecte usque ad Gades et grenicias villæ Gunzendorff.* Ibid. pag. 42: *Donamus etiam præfatæ Civitati... unum rubum liberum in omnibus metis, Gadibus et greniciis, sicut jacet et jacuit ab antiquo in usus proprios.* Charta ann. 1354. ejusdem tom. pag. 510: *Prout etiam in suis metis, terminis, Gadibus et greniciis dicta villa et bona limitata sunt circumferentialiter et distincta.* Altera anni 1356. tom. 5. pag. 576: *Oppidum suum de Plaven cum villis, territoriis... et cum omnibus et singulis metis, Gadibus, juribus, jurisdictionibus, etc.* Et tom. 2. pag. 111. in Chronico Wormat.: *Concrematæ sunt domus omnes mercatorum, et veteres Gades usque ad hospitale.* Hic puto intelligendum locum quemdam sepimentis clausum, ubi merces venales exponebantur.

* Ex supra allatis et maxime ex sequentibus certa est hujus vocis significatio; idem est nimirum quod Limes, terminus, meta. Charta Boleslai ducis Oppol. ann. 1309. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 490: *Desiderantes itaque quod eadem ecclesia Bosidom in metis sive Gadibus ipsius perpetua pace perfruatur, metas sive Gades dictæ ecclesiæ Bosidum sic, prout subsequitur, duximus ordinandas.* Dipl. Rudol. I. princ. elector. Saxon. ann. 1329: *Dissensio, quæ movebatur inter eos de merica sita ad civitatem, amicabiliter fuit sopita, et Gades ejusdem mericæ, quæ dicitur Marckschede, personaliter equitavimus.* Vide infra *Gadis*. [** Plura apud Haltausium voce *Gaden*, col. 582. Apud Graffium in Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 175. est vox Germanica *Gadam*, Conclave, domus, tabernaculum, septum. Notit. sec. XIV. apud Gudenum in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 785: *Denariorum census solventur de domibus, sitis retro Gades, in quibus rasores et aurifabri sedere consuescunt.*]

¶ 2. **GADES**. Sic a præcedenti voce forte dicti sunt Stipatores Principis, quod eum sepiant et custodiant. Vita SS. Cyrilli et Methodii tom. 2. Martii pag. 23: *Quapropter in Frontosum principem Swadopluk et suos satellites et in omnes ejus Gades excommunicationis fulminavit sententiam.* [** Forte limites, terras.]

¶ **GADGIUM**. Stipendium, Gall. *Gages*. Charta Gattonis Vicecom. Bearn. ann. 1283. apud Rymer. tom. 2. pag. 257: *Promittimus... recipere in solutum stipendii vel Gadgii hospitii nostri.* Vide *Vadium.*

GADIARE, [Pignus dare.] Vide *Vadium.*

¶ **GADIARIUS**, Fidejussor, ibidem.

¶ **GADIATOR**, Curator testamenti. Obitus et fundationes e veteri Martyrologio MS. Eccl. Aquensis: *Ipso die Pontius Murator obiit, pro cujus anniversario Gadiatores ejus dederunt Ecclesiæ S. Salvatoris* XL. *solidos.* Testament. Florentii de Castellana ann. 1398. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: De quibus Missis sit executor et Gadiator D. Episcopus Forojuliensis.* Occurrit hac notione in Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. ann. 1193. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 500. in Statutis Massil. lib. 1. cap. 28. § 4. lib. 2. cap. 44. et infra in *Vadium.*

* Testam. Romei de Villan. ann. 1250. ex Tabul. D. Venciæ: *Item constituo et ordino Gadiatores meos ad omnia legata et debita solvenda... dominum Grassensem episcopum et Petrum de Camerata canonicum Forojuliensem, de quorum conscientiis plenius confido, quod sint fideles et utiles, zelatosque salutis animæ meæ.* Vide infra *Gagiarius* 2.

¶ **GADIERIUS**, ut *Gadiator*, Curator testamenti. Litteræ Bernardi Abb. Fontis-Frigidi ann. 1233. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1849: *Profitemur et in veritate recognoscimus a vobis Gadieriis Johannis Bistani* (civis Narbon. defuncti) *videlicet Guillelmi Fabro, etc.*

** **GADILDUM**, ut *Gaida* 3. Chart. Margar. Comit. Flandr. ann. 1252. apud Lappenb. Init. Hanseat. pag. 65: *Centena garbarum Gadildi, quod est Waude, 4. den.*

* **GADIS**, ut supra *Gades*, Limes, meta. Charta ann. 1406. apud Pez. tom. 6. Anecd. Part. 3. pag. 127. col. 1: *Cum omnibus villarum illarum agris,... limitibus, Gaditibus, graniciis, etc.* Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. pag. 44: *Tutor ipsorum* (puerorum) *non potest hæreditatem ipsorum vendere nec Gades limitare.*

1. **GADIUM**, Vadum, Gall. *Gué*. Charta Willelmi Vicecom. Massiliæ apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 289: *Ubi Gerrenus fluvius cadit in bedale de supradicto molendino ad Gadium Havelnæ, per quod itur ad Caranilhanum, etc.* [Vide *Gadun.*]

* *Garchas*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 670: *Quant iceulx voituriers furent au Garchas ou gué du champ des prez, etc.*

2. **GADIUM**, Vadimonium, fidejussio, pignus. Vide in voce *Vadium.*

¶ 3. **GADIUM**, Testamentum, infra in *Vadium*. Hinc *Gadium Spiritale*, ni fallor, in testamento Florentii de Castellana ann. 1398. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Legavit pro suo Gadio spirituali denarios tresdecim.* [* Vide *Gadius spiritualis.*]

* Consuet. Carcass. in Reg. L. Chartoph. reg. ch. 3: *Et si filius vel filia, quæ non fuerit maritata vel hæreditata moriebatur sine Gadio et sine liberis, bona eorum revertuntur filiabus maritatis vel hæredibus eorum. Sed tamen unaquæque persona potest facere Gadium de suo jure.*

* **GADIUS** SPIRITUALIS, quis intelligendus in Testam. ann. 1398. et in alio Raim. de Villanova ann. 1449: *Item legavit pro suo Gadio spirituali denarios tredecim semel tantum*; docet Testam. Giraudi de Villanova ann. 1481. in quo *Pater spiritualis* nuncupatur, in aliis dicitur *Gadius spiritualis: Legando Patri suo spirituali denarios tredecim parvorum uno semel tantum.* Quo significari videtur sacerdos, qui a confessionibus est. Vide in *Pater*. [** Germanis superioribus *God, Gœte, Gœtel* est Susceptor, fidejussor spiritualis, vulgo *Pathe*, Gall.

Parrain. ADEL. Vide *Gadiator* et *Gadierius.*

* **GADRIGALIS**, Baculus, fustis crassior. Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 199. Chartoph. Reg. ch. 287 : *Dicti fratres irruerunt contra dictum Petrum,... et eundem cum palis et Gadrigalibus percusserunt... Cum dictis palis seu baculis magnis et grossis... dampnificaverunt dictum Petrum.*

¶ **GADUS**, ut *Gadium* 1. Vadum. Codex censualis Calomontis : *Clodellum prati quod laterat juxta guttam aux Durands, et terminat ad Gadum qui est prope.*

* **GAEGIUM**, Pœna, mulcta pecuniaria. Libert. bastidæ *de Monchabrier* Caturc. diœc. ann. 1297. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 95 : *Et nisi obliæ prædictæ solutæ fuerint prædicto termino, quinque solidi nobis solventur pro Gaegio, et obliæ prædictæ.* Vide infra *Gaigium* et in *Vadium.*

* **GAENGNIA**, Dicitur de causa superiore seu adjudicata, nostris *Gain de cause,* alias *Gaagne.* Scacar. Paschæ ann. 1277. ex Cod. reg. 4653. A : *De judiciis factis in scacario et assisiis finem causæ facientibus in proprietate vel saisina. Concordatum fuit quod litteræ darentur Gaengniæ factæ partibus petentibus sub sigillo balliviæ, cujus erunt.* Ita quoque legitur in Cod. 4651. ubi tamen habetur semel, *Gaaignia.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 330 : *Comme Pierre Berrier eust eu certain procès à l'encontre de Richart Hudebourt,... et tant y eust esté procédé, que ledit Berrier eust fait Gaagne et atainte de laditte cause à l'encontre dudit Richart, etc.* Eo etiam spectare videntur aliæ Lit. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 20 : *Combien que ledit poure prisonnier eut fait son pouoir de gaaingnier, si ne pouoit sa Gaaingne pour soustenir les personnes dessusdittes.* Nisi idem sonet quod infra in *Gagnagium* 2.

* **GAERIA**, Lucrum, reditus, nostris *Gaaingne.* Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 21. v° : *Ego magister Petrus de Vico, canonicus ecclesiæ beati Austregesili Bituricensis, concedo ad opus duarum vicariarum, quas constitui in eadem ecclesia, Gaeriam quam habeo in decima S. Ambrosii super Arnonem.* Charta Joan. dom. *de Cramailles* ann. 1339. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. : *Disoient encor lidit religieus qu'il avoient et devoient avoir la Gaaingne de la disme de nostre molin et de nostre four et de nos yaues de la Freseit... Recognoissons encor que lidit religieus doivent avoir la disme de la Guaainge de nostre four, de nostre moulin et de nos yaues de la Ferté Bliart.* Vide infra *Gagnagium* 2. et *Gaianum.*

¶ **GAENAGIUM**. Vide *Gagnagium.*

GAFANDUS, GAFANS. Vide *Gaphans.*

* **GAFARE**, GAFFARE, Manus in aliquem injicere, quasi uncis arripere ; Hispani *Gafar,* eadem notione dicunt, a *Gafa,* uncus ; unde *Gaffe,* Contus ferro uncinato armatus, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 61 : *Ung baston, nommé Gaffe, ayant ung crocq de fer au bout.* Lit. remiss. ann. 1339. in Reg. 175. ch. 335 : *Item quod maliciose et injuriose Poncium del Serei filium magistri Poncii cepit seu Gafavit ad gulam suam.* Instr. ann. 1373. ex Tabul. Massil. : *Sequutus fuit eum et Gaffavit eum fortius.* Haud scio an inde *Gafne,* qua voce locus unci tortuosus significari videtur, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 200. ch. 138 : *Ainsi que le suppliant et ung nommé Archambault furent yssuz hors du bois bien par l'espace d'un trait d'arbaleste en une restridisse des appartenances de la plaigne... Jusques dedens une Gafne tenant de laditte retridisse* (sic) *et eulx estans dedans laditte Gafne, etc. Gafftellement* vero est Tectorii species, Gall. *Enduit,* in Stat. figulorum ann. 1456. ex Reg. 187. ch. 193 : *Après ce qu'ilz auront enfornez leurs potz et estouppé leur four de Gafftellement, etc.* A verbo *Gafare* fortassis *Gaforium.*

GAFARIA. Testamentum Sancii I. Reg. Portugaliæ æræ 1217. apud Brandaon. t. 4. Monarch. Lusitan. pag. 260. v. : *Dedi pro anima mea Abbati Alcump. de area mea* 10. *Morabitinos, de quibus faciat unam Gafariam in Colymbria.* Hispanis, *Gafari* et *Çafari,* est malum granatum. Erit igitur Gafaria locus idoneus malis granatis plantandis. [** *Gafaria,* Lusitanis Domus leprosorum.]

¶ **GAFERGARIA**. Charta ann. 711. pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 18. [** Brequ. num. 275.] : *Tibi dono... quidquid ego juste laborare visus sum, hoc est, casis, curticlis, campis, pratis... mobili cum immobili cum manentibus ibidem aspicientibus,* x. *servientes, Gafergarias, hochofinnas, cum ingressu et egressu, cum omnibus adjacentiis, etc.*

* **GAFORIUM**, Exactio, tributum haud debitum, per vim et contra jus surreptum. Charta ann. 1027. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 54. col. 501 : *Dicat D. Adalperto dux... si de cortis, sive castellis, vel de villis, aut de aliis sanctæ Aquilegiensis ecclesiæ viris, aut per fodrum, aut per ullum superius dictum Gaforium ulterius dicere aut inquietare vult, aut non ?* Vide *Gafare.*

¶ **GAFRAND**, Hæres. Vide *Gaphans.*

GAFULLAND, Census terræ, ex Saxon. g a f e l, census, et l a n d, terra. Fœdus Aluredi et Gothurni Regum Angl. cap. 2 : *Præter ceorlum* (rusticum), *qui in Gafulland manet.*

GAGELLI. Gloss. MS. : *Bracteoli, ornamenta equorum, quæ dicuntur Gagelli.*

GAGERIA, Pignus, res oppignerata, interdum sequestro data ad plenam securitatem, Gall. *Gage.* Charta ann. 1231. in Probat. Gall. Chr. tom. 4. col. 30 : *Ego Amedeus Dominus de Coloniaco... promisi Abbati et Ecclesiæ nominatæ, quod quidquid boni vel adversi mihi contigerit pro Gageria, quam Abbas et Ecclesia S. Eugendi habebant apud Jasseron a bonæ memoriæ Amedeo de Coloniaco avunculo meo : quam Gageriam dominus Bernardus de Toria, tunc temporis Bellicensis Episcopus et Abbas S. Eugendi domino Stephano de Villars nepoti suo dedit et concessit.* Testament. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 288 : *Si contingeret quod dictus Robertus filius meus posset redimere Gageriam veteris Brivatæ et Gageriam villæ Brivatensis, quas habet et tenet a me Capitulum Brivatense in pignus, etc.* Statuta Eccl. Meld. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 900. art. 51 : *De Vadiis non accipiendis : Præcipitur Sacerdotibus districte, ne accipiant Gagerias vel admodiationes, nisi de decimis, quia species est negotiationis.* Plura vide in *Vadium.*

* **GAGERIUS**, Qui ad *Gagia* seu stipendia alicujus est, Gall. *Gagier.* Charta ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 49 : *Gagerii nostri ibidem hactenus assignati in dicta communia* (Pissiaci) *manere poterunt et gaudere franchisia, qua gaudebant ante datam præsentium litterarum.*

GAGGA, Gall. *Jauge.* Mensura, ad quam exiguntur dolia vinaria. Iter Camerarii Scotici, cap. 39. § 46 : *De Gaggis, seu mensuris pannorum et vinorum, qualiter observantur.* Vide *Galo,* [et *Gaugia.*]

GAGGARE, Anglis *Gaged*, Suffocare. [* Melius, Ori lignum indere, ab Anglico *Gag,* eadem notione, Gall. *Baillonner.*] Jo. Fortesecutus de Laude Legum Angliæ cap. 22. ubi de reorum torturis, in Francia usitatis, contra quam in Anglia : *Quidam vero in equuleis extenduntur, quo eorum rumpuntur nervi, et venæ in sanguinis fluenta prorumpunt ; quorumdam vero diversorum ponderum pendulis dissolvuntur compagines et juncturæ : et quorumdam Gaggantur ora, usque dum per illa, tot aquarum infundantur fluenta, ut ipsorum venter montis tumescat more, quo nunc venter ille, fossorio vel simili percussus instrumento, per os aquam illam evomat, ad instar balænæ, quæ cum halecibus et aliis pisciculis mare absorbuit, aquam despumat ad altitudinem arboris pomi.* Deinde pluribus invehitur in Francicum hunc reos torquendi morem : *Sed quis tam duri,* inquit, *animi est, qui semel ab atroci tanto torculari laxatus, non potius innocens ille omnia fateretur scelerum genera, quam acerbitatem sic experti iterum subire tormenti, et non semel mori mallet, dum mors sit ultimum terribilium, quam toties occidi, et totidem gehennales furias morte amariores sustinere.* Quo pertinent ista ex Quintiliani Declam. *Confessionem appellas vocem tortoris?* Vide Thomam *Smith* de Republ. Anglor. et infra in verbo *Tortura.*

* **GAGIAMENTUM**, Sponsio, fidejussio, vadimonium, alias nostris *Gagement.* Charta Phil. Pulcr. ann. 1309. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 63 : *Item ne quis sine nostri licentia in regno nostro cœtum, cohetem, vel aliquam congregationem faciat armatorum ; ne qui contra Gagiamentum attemptet, vel pacem nostram regni nostri quolibet modo infringat.* Lit. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. Reg. Franc. pag. 593. art. 10 : *L'en doit avoir un petit seel ou signet, qui sera tout propre et perpétuel à signer... les Gagemens, que l'en fera des plaiz et des causes. Gaigement,* Pignus, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 339 : *Icellui Cardin gaiga paier audit Robert les huit blans en la main du curé dudit Beaumont ;... après ledit Gaigement, etc. Guaigiere,* eodem sensu, in Lit. Joan. reg. ann. 1362. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 48 : *Avons ottroyé audit chevalier, pour ce que aprésent ne li avons baillé laditte somme de xxxv. mille florins, qu'il ait et tieigne en Guaigiere, ou nom de nous et pour nous, nostre chastel de Cuisery.* Ita et *Gager,* nude, pro Fide data promittere. Charta ann. 1294. ex Chartul. episc. Carnot. : *Je Guace de Loygni... fais assavoir à tous que je ay Gagé à révérend pere en J. C. et seigneur monseigneur Symon.... evesque de Chartres, à faire toutte sa volonté haut et bas de la finance du rachat du fié et des appartenances de la terre de Loygni.* Unde *Gagier,* cui *gagium* datum de re promissa, in Charta ann. 1263. ex Chartul. S. Joan. in valle. Vide in *Vadium.*

¶ 1. **GAGIARE**, Pignerari, pignus auferre. Consuetudines Solemniac. MSS. : *Creditor qui habebit domum apud Soligniacum, poterit ibidem debitorem suum auctoritate propria Gagiare ratione debiti ibidem contracti.* Notandum hanc pignoris ablationem fieri propria creditoris auctoritate : quod consentaneum est Edicto Ludovici VI. Franc. Regis ann. 1134 : *Burgenses* (Parisienses) *de rebus debitorum suorum, qui de justitia nostra*

sint, ubicumque et quocumque modo poterunt, tantum capiant, unde pecuniam sibi debitam integre et plenarie habeant, et inde sibi invicem adjutores existant ; et si aliquando de rebus quorumlibet ceperint, et illi aliquid se eis debere non cognoverint, si legitime inde convinci a Burgensibus non poterunt, Burgenses nullum erga nos forisfactum incurrent, sed expensam et damnum, quæ illi propter hoc facient et habebunt, illis cum lege qua vivunt, reddent et emendabunt. His similia leguntur in Charta ann. 1300. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 6 : *Si in solutione aliqua harum viginti librarum aliquo termino defici vel cessari contigerit, prædictus Capellanus auctoritate propria absque nostra vel successorum nostrorum licentia, poterit licite pro dictis viginti libris Turon... necta sibi pignora capere.* Litteræ Johannis Fr. Reg. ann. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 29 : *Se il étoient mis en deffaut par vertu de tels adjournemens, et l'en vouloit Gager ou executer pour cause ou occasion desdits deffaus, il n'y seroient tenu de obéir, mais se pourroient recourre et resister de fait.* Interdum *Gagiare* idem est quod Pignerare, pignus dare. Vide in *Vadium*.

¶ Gagiare Emendam, Mulctam solvere, vel pro ea pignus dare. Charta ann. 1386. ex Chartulario S. Johan. Angeriac. : *Pro ipsa injuria præfatus magister Capellanus Gagiavit emendam honorabilem Dominis Abbati et Conventui.* Vide *Emenda* 1.

¶ Gajamentum, Gajarium, Pigneratio, Gall. *Gagerie.* Processus Massilienses inter et Arelatenses ann. 1381. e Regesto 73. vol. 2. MSS. Peirescianorum : *Quæstio vertebatur, utrum cives Arelatenses possent marcham, sive repræsalias, seu Gajaria contra Massilienses facere, vel imponere.* Infra : *Possunt laxari seu concedi marchamenta seu Gajamenta.*

* Hinc *Gayable*, qui pignori capi potest, in Charta Joan. ducis Lothar. ann. 1382. in Chartul. eccl. Romaric. ch. 36 : *Que ladite terre ensy appartenent à ladite englise, comme dit est, ne puet, ne doit pour quecumque cause juste ou raisonnable estre Gayable, pesvissable, etc.*

* 2. **GAGIARE**, Mulctam decernere, statuere ; quod ad judicem pertinet. Charta ann. 1254. ex Tabul. capit. Carnot. : *Constituerunt se fidejussores.... super emendis ab eodem præposito Gagiatis : de qua gagiatione habetur mentio in litteris aliis.* At vero *Gaigner l'amende*, est Mulctam solvere, in Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 682. art. 21.

¶ 1. **GAGIARIUS**, Æedituus, cui cura est ædis sacræ, Gall. *Gagier.* Statuta Eccl. Meld. ann. 1365. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 927 : *Ecclesiæ Rectorem, et Clericum, Matricularios, seu Gagiarios et parochianos, etc.* Vide *Gajarius*, et *Matricularii.*

* Qui res et bona ecclesiæ curat. Charta ann. 1329. in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 197 : *Cum discordia seu materia quæstionis verteretur... inter religiosos viros abbatem et conventum monasterii S. Maglorii... et Guillermum Garnerii, Simonem ejus fratrem et Stephanum Londum, matricularios seu Gagiarios dictæ ecclesiæ de Meriaco... Guagiariis seu matriculariis superius nominatis suis nominibus et parrochianorum dictæ ecclesiæ... comparentibus, etc.* Alia Phil. episc. Carnot. ann. 1418. ex Tabul. Capit. Carnot. : *Declarantes jus patronatus dictæ ecclesiæ S. Saturnini, et ipsam ecclesiam,... matricularios seu Gagiarios et provisores fabricæ ipsius ecclesiæ, dictis decano et capitulo, et ad eorum jus et proprietatem perpetuo spectare et pertinere. Gaigier,* eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 337 : *Par les Gaigiers dudit moustier icellui messel fu trouvé le Vendredi saint.*

* 2. **GAGIARIUS**, Testamenti curator, alias nostris *Gagier.* Scacar. apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 29. r°. col. 1 : *Mortuo aliquo in vigilia S. Remigii, quando census solvuntur, scilicet in festo, Gagiarii nichil habebunt in redditu illo, immo eum habere habebit hæres ejus. Gagiers ou testamenteurs,* in Testam. Joan. II. ducis Brit. ann. 1302. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1190. Vide supra *Gadiator.*

¶ **GAGIATA**, [* Gagiatio,] Solutio, in Chartis S. Albini Andegavensis non semel. [* Charta ann. 1253. ex Lib. albo episc. Carnot. : *Ita sane quod per hujusmodi redditionem seu Gagiationem emendarum, vel tolerantiam negotiandi, nullum jus acquiratur domino episcopo Carnotensi.* Vide supra *Gagiare* 2. *Gagie* vero, pro Abalienatio, oppigneratio, vulgo *Aliénation, engagement,* quæ fit ex vi contractus obligatorii, in Charta homag. ann. 1328. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 243 : *La tierce partie des louz, que l'on doit pour raison des vendues et des Gagies, que l'on fait à Tournus dedans les termes de la chambarerie. Engaigerie*, eodem sensu, in Libert. villæ *d'Aigue-perse* ann. 1374. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 360 : *Qui sa maison ou sa chose.... mouvant de nous engaigeroit, nous..... n'en devons avoir vente, ne autre prouffit, se le Engaigerie n'estoit oultre cinq ans.* Vide *Gageria* in *Vadium*.]

* **GAGIDA.** *L'asta della sagitta.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Gaid.*

* **GAGIERIUS**, Gaigerius, Prædator, direptor, a Gallico *Gage, Gain*, Præda, vulgo *Butin.* Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 82 : *Yvo Britonis conducebat Gagierios et nonnullos alios æmulos subditorum regni nostri... Idem Yvo et nonnulli Gaigerii patriæ circonstanter multas injurias intulerant et inferre nitebantur.* Aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 269 : *Après ce que lesdiz gens de guerre furent logez, alerent..... porter leurs Gages ès villages d'entour ledit lieu de Lorriz, afin de avoir des vivres pour eulx et leurs chevaulx.* Villehard. paragr. 134 : *Assemblez fu li avoirs et li Gains, etc. Gaaing, Gaeng* et *Gaigne,* eodem sensu. Hugo *Plagon* in Contin. Hist. Guil. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 598 : *Le Maistre du Temple... fist crier parmi la cité, que tuit cil qui armes porroit porter, alassent après lui au Gaaing, car il avoit les Turcs desconfis.* Gesta Ludov. Pii tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 133 : *Il degasterent tout et alerent jusques à une grant leur cité, qui a non Vilerouge ; moult i firent grant Gaeng, et en amenerent granz proies.* Stat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 35. art. 30 : *Noz officiers demandent et reclament aucuns droits, parts et portions ès Gaignes, ou ès pilles faites sur noz ennemis.* Hinc *Païs de gaignage*, Terra hostilis, quam jure belli deprædari licet, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 215 : *La suppliante cuidoit que lesdiz biens feussent prins en païs de Gaignage, pour ce que c'estoit en frontieres de noz ennemis.* Unde *Gaignart*, Prædo, nebulo, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2 :

Uns moine, qui ot non Guiars,
Qui moult estoit fel et Gaignars, etc.

¶ **GAGIO**, Silva densior. Vide *Gajum.*

¶ 1. **GAGIUM**, ut *Gagio.* Vide in *Gajum.*

2. **GAGIUM**, [Vadimonium, pignus, fidejussio, Gall. *Gage.* Sic *Gagium duelli* dicebatur Res quævis ab eo, qui provocabat, data vice pignoris et projecta coram judice : qua de re plura in *Duellum* et *Vadium.* Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis ann. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. : *Si..... dari contigerit Gagium duelli in curia dictorum Abbatis et Conventus, tradetur et judicabitur per mandatum illorum solummodo, et non poterunt recipere Gagium in terra seu justitia dicte Comitisse, nec in banleuga Carnotensi.*] Vide *Vadium.*

* Hinc *Gagium duellare* appellabant rem quamvis, qua coram judice in medium projecta, accusatus ab objecto crimine innocuum se esse duello probaturum profitebatur. Charta ann. 1322. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 72 : *Helias Gelos burgensis castri Lemovicensis alias delatus fuit.... ad finem Gagii duellaris.* Vide in *Duellum.*

✱ [« Si quis hominem de communia suum esse clamaverit et homo ei negaverit se esse suum hominem, per *Gagia duelli* hominem a domino convinci oportebit, nisi miles se tercio militum et per quatuor armigeros probaverit hominem esse suum. » (Cart. communal. de *Fismes*, an. 1227, mus. arch. dep. p. 119.)]

¶ 3. **GAGIUM**, Mulcta domino vel judici solvenda. Litteræ ann. 1357. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 208 : *Item, Baillivus dicti Domini nostri non debet recipere justiciam seu Gagium quousque solvi fecerit judicatam rem parti adverse que obtinuit.*

¶ 4. **GAGIUM**, Pretium, merces, stipendium, Gall. *Gage.* Consuetudo Brageriaci art. 13 : *Cujus quidem coti seu gardiarii erit Gagium quatuor solidorum.* Occurrit in Bulla Bonifacii VIII. PP. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 536. in Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 576. 587. 676. etc. Vide *Vadium.*

✱ 5. **GAGIUM**, Idem quod *Vadium*, Stipendium, æs militare, Ital. *Gaggio,* Gall. *Gages.* Stat. Niciæ sæc. XIV. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. 1. Leg. Munic. col. 156 : *Quod officiales maiores dietas non recipient.— Item quod nullus ex officialibus maioribus cum ibit per comitatus Provinciæ et Forcalquerii pro negociis curiæ, ultra Gagia stabilita recipiat aliquid, nec ab altero quam thesaurario ipsa Gagia faciat sibi exsolvi.* (Fr.)

1. **GAGNAGIUM**, Wagnagium, Wannagium, Peculium agricolæ, quo nomine, ut auctor est Cowellus, comprehenduntur omnia tam jumenta, quam alia instrumenta, quæ ad cultum agrorum, et fruges colligendas sunt necessaria. Matthæus Paris pag. 179 : *Villanus eodem modo amercietur, salvo Wannagio suo.*

Sed præsertim id vocabuli usurpari solet pro agro culto et sato. Gloss. Lat. Gall. : *Agricultura, Gaignage.* Historia Francor. MS. vernacula ex Biblioth. Memmiana, in Philippo Aug. : *Les gens, qui soioient les blés és Gaignages, etc.* Ita passim Poetæ nostrates agros

proscissos et satos vocant. Willel. *Guiart* in S. Ludovico :

Par jardins et par Gaaingnages.

Alibi :

Et en traiant le sanc des chaires,
C'on espant par les Gaaingnages,
Trancher nés, et fendre visages.

Idem ann. 1304 :

De mors nus sanglans les visages
A pluseurs par les Gaignages.

Atque ita *Wainagium* usurpant Matthæus Paris pag. 261. Bromptonus lib. 9. cap. 9. § 3. Fleta lib. 1. cap. 48. § 2. etc. *Wannagium*, idem Matth. Paris pag. 179. et Rogerus Hovedenus pag. 779. 785. *Gaagnagium*, vetus Charta in Regesto Herouvalliano Philippi Aug. f. 9 : *In nemore, in plano, et in Gaagnagiis*. [Charta ann. 1244. inter Instr. Gall. Chr. tom. 4. col. 102 : *Assignamus in perpetuum monasterio dictæ Abbatiæ Gaagnagium de Cerviduno pro septem libris redditualibus in censu dictæ villæ*. Pluries occurrit in Tabulario Meldensi.] Charta ann. 1238. in Tabular. Abbat. Jardi prope Meledunum : *Cum... dederit medietatem Gagnagii sui de Borda, etc. Gagnages*, Consuetudines Aurelianensis art. 152. Stampensis art. 183. Blesensis art. 222. et Menetoviensis art. 8. 25. *Gaignerie*, Consuetudo Pictavensis art. 177. Britann. art. 401. Charta ann. 1169. apud Gallandum de Franco allodio pag. 69. 71. Denique *Gaagnia*, idem Regestum Philippi Aug. : *Et Gaagniam, quam Canonici de Marchesio Radulfi tenent de Domino de Montechevrel*. [Le Roman *de la Violette* MS. :

Qu'il a une terre trouvée,
Qui de tous biens est estrouvée,
Car il ne y avoit que Gaignaiges,
Et prés, rivieres et boscaiges.]

Porro *Gain*, et olim *Gaaing*, [*Gaigne*, in Litteris ann. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 35.] appellabant nostri, quod Latini *Lucrum*. Unde *Terræ Lucrabiles et non Lucrabiles*, cultæ et incultæ, in eodem Regesto Philippi August. fol. 9. et in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 809. et tom. 2. pag. 132. 275. 383. [*Terres Gaagnables et non Gaagnables*, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1484. *Guaignales terræ*, in Litteris ann. 1354. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1654.] Ita *Lucrari*, pro arare, aut agrum proscindere, serere, usurpat Charta ann. 1107. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Pentevriensi pag. 7 : *Concessit Monachis S. Albini, in quantum eis necessarium foret de terra illa, et de silva, scilicet de Lanmor, ad Lucrandum cum carucis, et ad pascua animalium, equarum, porcorum, et aliorum animalium in perpetuum, etc.* Sed et Hugo *Plagon* in Versione MS. Willelmi Tyrii ad lib. 3. cap. 19. *Agriculturis operam dare*, his verbis vertit : *Gaigner les terres* ; et ad lib. 6. cap. 1. *Sed et suburbanorum incolæ*, hisce : *Li vilain, qui estoient Gaigneur en la terre*. Ita *le Caton en Roman* MS. :

Se tu veus labourer en terre,
Vergile dois lire et enquerre,
Chil te sara bien enseignier,
Ques terres tu dois Gaaignier.

Le Roman *de Vacce* MS. :

Les vilains face arer, et les terres Gaaignier.

[Idem verbum occurrit in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 163.] Historia vernacula Bellorum sacrorum MS. : *Cil puis estoit tout enkeus et emplis, et si Gaagnoit-on par desus, et labouroit, si ke à peine reseroit jamais trouvé.*

Gaanneria, ex Gallic. *Gagnerie*, Ager cultus. Tabular. Absiense f. 51 : *Ut jam dicti fratres Gaanneriam suam de Meseingne in perpetuum habeant*. Vide suis locis *Gaagneria, Gaaignagium, etc.*

¶ Gaigneria, Eadem notione. Charta ann. 1351. ex Regesto 81. Chartoph. reg. ch. 927 : *Acquisierint unam Gaigneriam nuncupatam le Plessu garnier... arpenta frumentalia et siliginalia seu siliginem portantia*. Recurrit ibidem.

Gagnagium, interdum Fructus ipse in agro. Ita *Gagnage* usurpant Consuetudines Meldensis art. 70. Durdanensis art. 20. Meledunensis art. 56. Claromontensis art. 101. 106. [*Gaaignages de terres*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. cap. 39. Sed cap. 99. ejusd. libri *Gaaingnage* nude dicitur pro Lucro, utilitate, quæstu, Gall. *Profit* : *Se aucuns gentishons avoit hons qui teinssent terres à terrages de bâtart, et il ne l'en rendissent autres coustumes, que les terrages, li sires les porroit bien prendre à son Gaaingnage, mès il ne les porroit pas bailler à autre*. Hunc in usum qui in quibusdam locis viguit consule notam de *Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 190.]

¶ Gaenagium, Ager cultus. Charta Odonis Episcopi Paris. ann. 1203 : *Ad ipsius domus obedientiam, que appellatur Eleemosina, hec que secuntur ab antiquo fuerant deputata, scilicet valla de Villenes cum appendiciis suis et granchia et Gaenagium.*

¶ Guagnagium. Charta ann. 1226. Histor. Eccl. Meld. pag. 119 : *Fratres domus Dei de Creciaco quitaverunt... granchiam de Heremita versus Villam-novam cum toto Guagnagio.*

¶ Gaignagium, Agri fructus. Chartular. Meld. fol. 65 : *Gaignagium ad unam granchiam apud Billorium trahere tenebuntur*. Ibidem : *Nec idem Miles vel heredes ejus poterunt aliquid levare de granchia vel de Gaignagio duarum culturarum. Granchia Gaignagii*, in Cod. MS. reddituum Episcopatus Autissiod.

Denique autumnus ipse, seu anni tempestas, qua demetuntur in agris fruges, *Gain* olim nostris dicta. Gloss. Lat. Gall. : *Autumnus, Automne, Gain*. Aliud : *Autumnus, le Temps de lever les bleds, le Gain*. Etiamnum dicimus vulgo, *Les Pigeons s'en vont aus Gains, et aux Gagnages*, id est, in messes, quod plerique non percipiunt. Sed et *Prez Gagneaux* vocant Consuet. Pictavensis art. 196. Juliodunensis cap. 19. art. 1. S. Aniani art. 3. Turonensis art. 202. et Santonensis art. 126. prata, quæ quotannis seruntur. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in *Gaggio*.

* Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 64 : *Item chascune des dites quatre villes doit à la maison de Espailli une journée en Gain, une journée en tremois, et deux jornées en sombre*. Libert. villæ *de Chaseaux* ann. 1312. in Reg. 60. ch. 220 : *Chascuns qui ara autres bestes à charrue porra mettre ses chevaus à la charrue un tor au Gayn pour coitier ses sourbées. Gahin*, in Charta Ren. *de Choiseul* milit. dom. *de Bourbonne* et *de Verecourt* ann. 1316. ex Reg. 59. ch. 423. *Guayn*, in alia ann. 1321. ex Reg. 61. ch. 123. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2 :

Por ce en yver, en Gain,
Et en printans et en esté.

Le Roman *de Cléomades* MS. :

Par cele pomme savoit on
Des quatre tans la vérité,
Si com de printans et d'esté,
Et de Gayn qui après vient,
Et puis d'hyver.

* Ex frequenti vero mutatione *g* in *v* occurrit sæpe *Vain* vel *Vayn*, eadem acceptione. Charta ann. 1320. in Reg. 59. ch. 459 : *Les corvées des bestes traians... et des hommes, c'est assavoir des bestes trois fois en l'an, une fois en Vayn, une en tramois et une en sombre, et des hommes une fois de leurs cors en la moisson*. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2 : *Tous les habitans d'icelle ville de Marrigney... doivent trois courvées, l'une en Vain, l'autre en tramois, et l'autre aux sombres. Voain*, in Ch. ann. 1387. ex Invent. Chart. castri *de Jaucourt* ann. 1392. fol. 16. v°. *Voyn*, in Lit. ann. 1357. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 630. art. 2. Eodem præterea nomine designatur annonæ seu hordei species, in Charta ann. 1246. ex Chartul. Arremar. ch. 271 : *Duo sextaria bladi, quorum medietas esse debet ordei, et alia medietas de Vain. Vomhery*, pariter pro Autumnus, in Libert. villæ *de Braoux* ann. 1330. ex Reg. 84. ch. 422 : *Corvées de charrues à trois saisons de l'an ; c'est assavoir en Vomhery, en tramois et en sombre. Vomhy* editum tom. 4. earumd. Ordinat. pag. 335. art. 4. Vide *Wangnale*.

* 2. **GAGNAGIUM,** Gaingnagium, Lucrum, quæstus, ipsa etiam merces quotidiana, quæ canonicis aliisque choro præsentibus tribuitur, nostris *Gaaigne* et *Gaigne*. Occurrit *Gagnagium* in Arest. celeb. Andegav. lib. 1. cap. 6. Stat. MSS. eccl. Brioc. cap. 21 : *Omnes capellani et clerici chori Briocensis ecclesiæ intersint in processionibus singulis diebus Dominicis faciendis in dicta ecclesia Briocensi ; alioquin primum anniversarium aut quodlibet aliud Gaingnagium quilibet defficiens amittat, nec de eo aliquod recipiet commodum, etiamsi in dictis anniversariis vel Gaingnagio præsentes fuerint. Guaignagium*, ibid. cap. 31. Unde *Guaignage*, in Actis capitul. ejusd. eccl. ann. 1468. Ubi etiam hæc leguntur : *Gain ordinaire. Nota quod lucrum ordinarium est quolibet die ij. sol. videlicet pro primis vesperis, matutinis et magna missa, pro qualibet prædictarum horarum viij. den. et duplicantur per totum Adventum usque ad diem Nativitatis Domini exclusive, etc.* Charta ann. 1300. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 125. v°. col. 2 : *Et li autre petite gent sour leur porveance et leur Gaaingne*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 228 : *Comme ledit Gilet, pour les petites Gaaignes, qui lors estoient où il demouroit,... se feust departis du pays, etc.* Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 257 : *Icellui Courbet dist audit Paille que il lui donast de sa Gaigne un lot de servoise*. Vide *Ganiagium*.

* Hinc *Gaignepain* appellabant ensis genus, quo milites in *torneamentis* utebantur, ut discimus ex Statuto hac de re edito a Cangio in Dissert. 7. ad Joinvil. : *Item un Gaignepain pour mettre ès mains du chevalier*. Cujus appellationis rationem docet Guignevilla in Peregrinat. hum. gener. MS. :

Tel continence ensi doublée,
Dont i est Gaignepains nommée ;
Car par li est gagniés li pains,
Dont remplis est tous cuers humains.

Et infra :

Et che firent les Gaignepains,
Dont il avoit armé ses mains.

¶ **GAGNAPES**. Vide *Galnabis*.

° **GAGNEARIA**, *La taverna, e tavernara*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **GAGNIA**, f. Idem quod *Gagnagium*, Ager cultus, Gall. *Gagnerie*. Codex MS. redituum Episcopatus Autissiod. : *Decima circa octo modios bladi vacat, quia erat Gagnia, quæ redempta est* : quod ita potest intelligi : Decima illa non percipitur amplius ex illo agro culto, quia redempta est. [° Vox abbreviata et male lecta, ut opinor, pro *Gageria*, pignus, oppigneratio. Vide supra in *Gagiatio*.]

° **GAGULA**, *Avis, graculus, quallia, quam quidam coturnicem dicunt*. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide infra *Gaia*.

° **GAHAGNERIA**. Vide supra *Gaagneria*.

° **GAHANA**. Sentent. arbitr. inter Petr. de Caslucio dom. Ecclesiæ novæ et abbat. monast. Vallis de Fener. ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 47 : *Ascendendo de aqua de Sira per dictum rivum de Condat ad Gahanam et mortam, quæ sunt inter mansum del Giolo sobeira,... et a dicta Gahana et morta, prout labitur aqua, descendendo ad Gahanam, quæ est in fine dels angles*.

1. **GAIA**, Gaius, Gallice *Jay*, Pica. Papias : *Pica, Gaia. Picus, Gaius*. Gloss. Ælfrici Saxonicum, cap. de Avibus : *Gaia, vel Catanus ; Higere*. Forte *Gaianus*, aut *Gaius*. Vide Goropium Becanum lib. 2. Origin. Gallic.

° Alias *Gay*. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 37 : *Sur la mote du molin de l'ospital d'Oisemont on faisoit celui jour l'esbatement du nit du Gay*. Vide supra *Gagula*.

2. **GAIA**, Idem quod Cavea, [Gallice *Cage*.] Jus Vicentin. lib. 1 : *Si quis fuerit inventus asportando de alienis fructibus in Gaia, vel in cista, sive sinu, etc.* Vide *Gabia*.

° **GAIAGIUM**, Pignus vel Mulcta pecuniaria. Charta Rob. abb. S. Joan. Laudun. ann. 1280. ex Tabul. ejusd. monast. : *Advocatus de placitis illis nihil habebit, nisi ubi Gaiagia data fuerint ; tunc enim ibi advocatus tertiam partem habebit*. Vide supra *Gaegium*.

¶ **GAJAMENTUM**, Gajarium. Vide *Gagiare*.

° **GAIANUM**, a Gallico *Gain*, Lucrum, reditus, fructus. Dipl. Caroli C. ann. 844. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 5 : *Cum omnibus ad se pertinentibus vel appenditiis atque adjacentiis seu terminis suis, nec non et cum Gaiano villaris, sive cum rebus, quas Austrimirus ei monasterio contulit*. Vide supra *Gaeria*.

° **GAJARDUS**, Nomen *carrocii* seu currus bellici, in quo vexillum exercitus imponebatur, apud Cremonenses. Chron. Parm. ad ann. 1281. apud Murator. tom. 9. Script. Ital. ubi de restitutione *Carrocii Parmensis, quod vocabatur regolium Parmæ, et Cremonensis, quod vocabatur Gajardus*. Nostris vero *Gayar* vel *Gayard* est Uncus vel Contus ferro uncinato armatus. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 287 : *Qui Bonitus tenebat tunc in manu sua quemdam baculum, vocatum Gayar sive croucit, cum quo trahitur fenum de fenario pro animalibus, quando fenum est nimis contassatum*. Aliæ ann. 1416. in Reg. 169. ch. 470 : *Lesquelz sergens ouvrirent une granche de certain instrument, appellé Gayard, sans faire en icelle ouverture autre, fraction, ne violence*. An inde *Gayer* vel *Wayer draps* dixerunt nostri, pro Pannos ad ejusmodi contum suspendere ? Lit. remiss. ann. 1445. in Reg. 177. ch. 63 : *Ung grant baston à wayer ou Gayer draps*. Vide supra in *Gafare*.

GAJARE, [Solvere.] Vide in *Vadium*.

° **GAJARIA**, Pignus, res oppignerata, Gall. *Gage*. Charta ann. 1323. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Recepta informatione summaria de pignoratione facta in loco et territorio Giniaci, prætextu lignarandi, pascayrandi, fuit de facto Gajaria concessa per homines dicti loci,... fuit deinde Gajaria revocata, et pignora capta restituta*. Vide *Gagiare* 1.

¶ **GAJARIUS**, Ædituus, Gall. *Gagier*. Statuta Milonis Episc. Aurel. ann. 1314. art. 5. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1286 : *Statuimus, ut quotiens aliquis Rector in aliqua Ecclesia de novo fuerit institutus, faciat triplex inventarium super bonis dicti presbyteratus, de quibus inventariis Rector dictæ Ecclesiæ unum, Archipresbyter loci unum, et Gajarii seu provisores dictæ Ecclesiæ tertium penes se fideliter servabunt*. Vide *Gagiarius*.

⁎ **GAIBUM**, Isatis tinctoria, idem quod *Gaudum* et *Gaydum*, vide in his vocibus ; Ital. *Glastro*, Gall. *Guède*. Stat. Bonon. ann. 1250-1267. tom. II. pag. 223 : *Statuimus quod nullus debeat extrahere de civitate et districtu garças, lanam, telas, cinerem, guadum, corniculam, vel Gaibum, vel aliquid pertinens ad artem lane*. (Fr.)

GAIBUS. Jus Vicentin. lib. 3 : *Copia aquarum fluentium per Gaibos, et alveos consuetos, etc.* Ex Ital. *Gabbio*, locus cavus, subterraneus.

GAID, *vel Gisele*, *Ferrum*, *hastilia*. Gloss. Pith.

☞ Nihil commune habent *Ferrum* et *hastilia* cum *Gaid* vel *Gisele*. Duo sunt articuli prorsus distinguendi. *Ferrum* et *hastile* ejusdem notionis esse palam est. *Gaid*, ut existimo, idem est qui Fidejussor, et *Gisele*, certo idem qui Testis. Leges Rotharis [°° cap. 225.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 34. col. 1 : *Si quis servum suum proprium... dimittere voluerit tradat eum prius in manum alterius hominis liberi, et per garantix ipsum confirmet, et ille secundus tradat eum in manu tertii hominis eodem modo, et tertius tradat eum in quarti, et ipse quartus ducat eum in quadrivium, et thingat in Guadia* (hoc est, si bene conjecto, Tradat in manus fidejussorum) *et Gisiles testes ibi sint, et dicant sic : De quatuor viis ubi volueris ambulare liberam habeas potestatem*. Adnotat doctissimus Editor in Cod. Esten. scriptum esse : *Et thinget in Guida ad Gisel, et sic dicat : De quatuor, etc.* In Cod. vero Cathedr. Mutin. : *Et thinget in Gaida et Gisal, et sic dicat, etc.* Nihil necesse est moneam Glossatorem Pithœanum ad has Leges aliasve similes attendisse, et ipsi *Gaid* idem fuisse, quod hic *Gaida* vel *Guadia*, et *Gisele* idem quod *Gisiles*, *Gisel* vel *Gisal*. Vide *Gisiles* et *Vadium*. [°° Glossar. Longobard. in cod. Vatican. : *Gaida et giseleum, ferrum, hastula sagipte. Gaida, cartula*. Glossar. Cavense : *Gisigisili i. e. liberi homines. Gaida, i. e. casindios*. Infra : *Thinga in Gaida, i. e. Donare in publico*. Paul. Diacon. lib. 1. cap. 13 : *Plures a servili jugo ad libertatis statum perducunt, utque rata eorum haberi posset libertas, sanciunt more solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob rei firmitatem quædam patria verba*. Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 162. 332.]

¶ 1. **GAIDA**, Fidejussor. Vide *Gaid*.

¶ 2. **GAIDA**, Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit, Ital. *Ghede*. Vide *Gaydes*.

¶ 3. **GAIDA**, Glastum, Gall. *Guesde*, *Pastel*, Species plantæ infectoribus, seu tinctoribus nota. Tabular. Calense pag. 77 : *Per definitivam sententiam pronunciamus decimas Gaidarum deberi Abbatissæ et Priori prædictis de terris illis de quibus decimas aliorum fructuum percipere consueverunt*. Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1304 : *Granas ad tingendum, alumen, Gaidas, bresil, ceram, etc.* Vide *Gaisda*.

⁎ 4. **GAIDA**, Gayda, Vox vernacula Italorum subalpinorum, quæ idem significat ac apud nos Bononienses *Gada*, vestis, aut agri segmentum cuneatum, Ital. *Gherone*, Gall. *Pièce de terre* ; unde terra *ingaidata* est agri pars, quæ, cunei more, alio latiori inhæret. Stat. Bonon. ann. 1250-1267. tom. 1. pag. 143 : *Si autem puncta, vel Gaida* (*Gayda* '67), *vel ingambatura, vel cocha, que sit una tornatura, vel minus unius tornature in vineis, etc.* (Fr.)

¶ 1. **GAIDIA**, ut *Gaida* 3. Præceptum Philippi Pulcri ann. 1312 : *Inhibemus ne quis.... lanas seu animalia lanigera, Gaidias, garancias.... de regno nostro extrahere... præsumat*.

° 2. **GAIDIA**, Vectigal, tributum. Charta Joan. dalph. ann. 1312. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 110. art. 25 : *Concedimus eisdem, quod de aliquibus quæ ibidem aducent vel per aliquos adduci faciant, vel apportari, et ibidem vendentur ad mercatum, ne ipsi nec ementes Gaidiam vel gabellam excogitatam vel excogitandam, nobis vel nostris dare, præstare vel solvere teneantur*.

¶ **GAJE**, Silva densior. Vide *Gajum*.

¶ **GAJERIA**, Pignus, Gall. *Gage*, Res pignori accepta. Statuta Cisterc. ann. 1180. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1252 : *Qui Gagerias receperunt, si sciunt sortem suam recepisse, deductis expensis, usque ad Pascha eas resignent, nisi sit possessio, quæ ad jus Monasterii pertineat. Qui aliter retinuerint, ex tunc Abbas et Prior et Cellerarius a divino officio sint suspensi, nec sensus impositione pallient hujusmodi pignorationes*. Statuta ann. 1184. col. 1256. De Gageriis, sicut annis præteritis statutum est, *teneantur, quod non licet alicui censum, vel terragium, vel aliquem fructum terræ in Gajeria recipere, qui non computetur in sortem, nisi decimas de propriis laboribus, et usum nemoris, et usus pascuorum*. [° Vide supra in *Gagiatio*.]

GAIFANDA, [Cohæres.] Vide *Gaphans*.

¶ **GAIFERIUS**, Gesta Guillelmi Episc. Andegav. apud Mabillonium tom. 3. Analect. pag. 373 : *Huic autem Ecclesiæ dedit textum aureum . . . . anulos aureos pontificales quatuor, unum cum smarando, alterum cum topasio, tertium cum hyacinthio, quartum cum saphiro, qui Gaiferius nuncupatur, etc.* Quare autem hic anulus *Gaiferius* appelletur, ibid. pag. 369. docemur : *Idem Episcopus habebat anulum, qui a nomine cujusdam Regis Gaiferius vocatus, ab infirmis requirebatur : qui cum anulum illum bona intentione gratia suæ procurationis accepissent, a diversis infirmitatibus auctore Domino curabantur. Nescimus autem utrum per gratiam divinam ex merito personæ anulum illum possidentis, et pauperibus misericorditer accommodantis,*

exemplo B. Petri cujus in umbra infirmi restituebantur, an ex potentia lapidis, an ex utroque illa curationum gratia proveniret.

° Non de una re dictum fuisse docet Codex reg. 7887. fol. 3. r°: *Dutrannus jussit fieri bannum, qui vocatur Gaiferius, et curcinbaldum aureum, et unum manipulum aureum cum chillis.*

° **GAIGERIUS.** Vide supra *Gagierius.*

° **GAIGEURA**, a Gallico *Gageure*, Pignus, sponsio, nostris alias *Gageaille*, et *Gaigaille*, res ipsa in pignus data. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 627 : *Idem Galliotus respondit quod hoc in veritate sciebat, et de hoc nullatenus ambigebat, subjungendo quod ipse contra Johannem d'Escoublehaut centum francos auri in fermalia sive Gaigeura poneret.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 466: *Icellui Santon dist audit Berthelot que il esconvenoit que il luitast audit Hamant son varlet par Gaigaille d'un pot de vin.* Rursum aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 148 : *Un pot de vin par maniere de Gageaille.*

° **GAIGIUM**, Gaigum, Mulcta pecuniaria. Libert. bastidæ *de Monchabrier* ann. 1297. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 95 : *Item curia non debet recipere justitiam seu Gaigium, quosque solvi fecerint rem judicatam parti, quæ obtinuit.* Consuet. villæ *de Buzet* ann. 1273. Mss. art. 24 : *Et tunc præffatus locator vel acomodator in prædicto Gaigo punietur.* Quid sit autem apud Normannos *Gaige-plege*, aperte docent Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 185. ch. 154 : *Selon l'usage et coustume du pays de Normandie, chacun seigneur qui tient noblement, tous ses subgiez sont tenus de venir aux plais du Gaige-plege, bailler pleige au seigneur de lui paier ses rentes et devoirs seigneuriaulx; ou la cueillette est acquise au seigneur du fief, se il ne fait son devoir dedans temps, que coustume donne. Gaige-leige*, eadem acceptione, in aliis Lit. ann. 1478. ex Reg. 206. ch. 12: *Le Mardy précédent le jour du saint Sacrement, que on avoit tenu les plaitz ou Gaige-leige de la Troussebontiere, etc.* Vide supra *Gaegium* et in *Vadium.*

¶ **GAIGNAGIUM.** Vide *Gagnagium.*

¶ **GAILLARDUS.** Vide *Goliardus* 2.

GAINA, Vagina, theca, Cambro Britannis *Gwain*, Gallis *Gaine*. Tudebodus lib. 3. extremo : *Baltheus quoque ejus et Gaina, id est, vagina, fuerunt adpretiati 60. Bisantos.*

° **GAINAGIUM**, Agri culti et sati. Charta ann. 1223. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 244 : *Burgus Pantenerii, qui est ultra aquas Icanæ juxta Clamaciacum, cum Gainagio territorii ; . . . . cum pertinentiis ejusdem Gainagii.* Vide mox

° **GAINARE**, Arare, agrum proscindere, serere ; unde *Gaynier*, qui hæc præstat, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 558: *Certains Gayniers et autres gens de mestier, etc.* Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 91. r°: *De omnibus quæcumque Gainaverit, habebit S. Joannes medietatem ; et dabit illi monachus de Murone tres boves, qui nunquam moriuntur.* Hinc *Pré ganneau*, dicitur pratum, quod arari potest in Recognit. feud. ann. 1366. Vide supra *Gaagneria.*

° **GAINGNA**, Qui reditus seu *Gaingnagia* exigit. Charta ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 947 : *Item ad petendum, habendum et recipiendum rationem et computum ab omnibus hominibus dicti castri de Genestaribus, qui... Gaingnæ dicti castri emolumenta et commoditates receperunt et ministrarunt.*

° **GAINGNAGIUM.** Vide supra *Gagnagium* 2.

¶ **GAJO**, Silva densior. Vide *Gajum.*

¶ **GAIOLA**, Carcer Gallis alias *Geole.* Charta Henrici Regis Angliæ tom. 3. Hist. Harcur. pag. 151 : *Sciant me reddidisse et præsenti carta confirmasse Balduco . . . . . servienti mei . . . . custodiam Gaiolæ meæ Rothomagensis et portæ castelli mei : et pro ista custodia habet unoquoque die duorum solidorum usualis monetæ in meo redditu vicecomitatus mei Rothomagensis, pro custodia Gaiolæ meæ decem et octo denarios, et pro custodia portæ sex denarios.* Vide *Gabia.*

° Unde *Engaioler*, in carcerem detrudere ; sed et pro Cavea, *Gaiole* dixerunt. Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2 :

Dex l'emprisonne et Engaiole,
Plus que ne soit gais en Gaiole.

GAIRETHINX, [Donum.] Vide *Garathinx.*

¶ **GAIRICÆ**, pro *Garricæ*, Terræ incultæ vel loca dumis obsita. Præceptum Caroli C. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 30 : *Cum molendinis, terris cultis vel incultis, vineis, Gairicis, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus, exitibus et egressibus, etc.* Charta ann. 1189 : *Cum devesis, Gairicis, nemoribus, quartis, usaticis, alberguis, etc.*

¶ **GAIRUS**, Modus agri. *Gairum terræ, qui abjacet de uno latus, etc.* apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 219.

GAISDA, Isatis, Glastum, vulgo *Guesde.* Marbodeus lib. 2. de Virtutibus herbarum cap. 30 :

Isatis a Græcis est vulgo Gaisda vocata.

¶ **GAISDO**, Eadem notione. Vide *Guaisdium.*

GAISINDUS, [De familia.] Vide *Gasindus.*

GAITA, Excubiæ, vigil ipse, speculator, Gallis olim *Gaite*, nunc *Guet.* Homagium ann. 1237. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 19 : *Concessit eisdem ut primo animal captum habeant præcipuum ad opus Gaitæ suæ de præda capta, pro primo insultu, etc.* Libertates S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. ibid. pag. 28 : *Item omnes Burgenses præter Religiosos, Sacerdotes et Clericos debent excubias et Gaitas dictæ villæ.* Charta ann. 1241. ubi Prior S. Eusebii queritur de Præposito Altissiod. super gagiis panetariorum, qui decoquebant panem suum in furno S. Eusebii : *Quæ gagia ceperat vel capi fecerat. . . . occasione Gaitæ villæ communis.* Ibidem declaratur, *quod illi qui decoquebant panem suum ad furnum prædictum, quando citantur ad Gaitam, non gaitent.* Plura vide in *Wactæ.*

° Alia notione *Gaite*, nimirum pro Urbis regione, in Lit. ann. 1405. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 101: *De six parties ou Gaites, esquelles ladicte ville* (d'Alby) *est divisée, etc.*

° **GAITAGIUM**, Excubiarum onus, vel census pro custodia urbis vel castri Libert. Domnimed. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 692. art. 29: *Nullus laicus potest manere in villa, qui non debeat Gaitagium.* Vide in *Wactæ.*

GAITANUM, Zona, cingulum. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 56 : *De tribus cerasis lapillos pertundes, et Gaitano lino inserto pro phylacterio uteris.* Cyrillus in Lexico : Τὰ σχοινία, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ ἡ ἅλυσις σπειραὶ λέγονται καὶ τὰ γαιτάνια, καὶ ἅπαν πλέγμα. Vide Meursium in hac voce [et Glossarium mediæ Græcitatis, in Append. col. 46.]

¶ **GAITARE**, Excubias agere, Gall. *Guetter.* Occurrit in *Gaita* et in *Wactæ.*

° *Gaitam* seu excubias facere, Ital. *Guatare*, Gall. *Faire le guet.* Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 429 : *Et ipsam urbem custodias et bene custodire facias et Gaitare.* Alia ann. 1223. in Chartul. Campan. fol. 190 : *Item dicit quod homines nostri ad subventionem suam Gaitent villam.* Vide in *Wactæ. Esgaiter* vero, est Speculari, insidiari, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 175 : *Icellui Guichart s'en ala à tout un baston en les Esgaitant et espiant.*

° **GAITUM**, Excubiæ, Gall. *Guet. Gais*, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 467. Protocol. vetus ex Cod. reg. 4184. fol. 59. v° : *Conquesti sunt nobis Robertus Oxtun, serviens noster eques de Gaito necis* (l. noctis) *Parisius, et Johannes ejus frater, quod, etc.* Vide *Gaita.*

¶ **GAJULARIUS**, Custos carceris. Vide *Geola.*

° Libertat. de Rotom. statutæ ad scacar. ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 46. r° : *Gajularius turris ejusdem xxvij. lib. et ij. sol. et vj. den.* Sed legendum *Gaiolarius* vel *Geolarius*, Carceris custos. Vide supra *Gaiola* et infra *Geola.*

GAJUM. Excerpta Pithœana : *Gajo, vel Gagio, silva densissima.* Ugutio : *Gajo, vel Gao, i. Gwaldus, vel Gagio, silva densissima.* Ita *Gajum Regis* usurpatur in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 37. 38. [°° Rothar. 324. 325.] [Apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 42. col. 2. ex Codice Esten. legitur, *Excepto Gage Regis.*] Charta Caroli M. apud Ughellum tom. 5. pag. 1565 : *Præterea et Gajum nostrum, qui in eodem loco juxta res ipsius Ecclesiæ in Luciaria conjacet, et nunc noviter excolitur, etc.* Alia Hugonis Regis Italiæ ann. 927. apud eumdem tom. 2. pag. 195 : *Molendinosque ibi sitos duos, seu et Gajum unum, nec non in Bergante mansos* 3. etc. Occurrit adhuc infra. Alia in Chronico Farfensi pag. 658 : *Vaccariciis, alpibus, Gajis, molendinis, etc.*

Gagium, Eadem notione. Charta Desiderii Regis Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 14 : *Largimur in Jura de ipso Monasterio ex Gagio nostro Regiense, quæ nuncupantur, terra, silva, roncora, et prata, etc.* [°° *Kaheius*, in Leg. Bajuv. tit. 21. § 6. Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 596. Mytholog. pag. 48. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 761. voce *Hac.*]

A *Gajo* porro nata videtur vox *Gay* nostris, *Gajo* Italis, pro *Læto*, Gaudente, ab iis scilicet, qui in silvas pergunt, vel venandi, vel oblectamenti gratia, ut curas abjiciant omnes, ac sese ab iis liberent. *Gagio* etiam pro læto dixit Dantes Parad. 6. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. v. *Gajo*, et infra in *Gual dus.*

¶ **GAIUS**, Pica, Gall. *Jay.* Vide *Gaia.*

° **GAIVUS.** Res Gaiva, Res derelicta, et quæ a nemine repetitur ut sua, nostris, *Gaif* et *Gay.* Charta Phil. III. reg. Franc. ann. 1280. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1256 : *Offerebant* (abbas et conventus S. Petri super Divam) *probaturos se usos fuisse dicta justitia in casibus seu articulis qui sequuntur, videlicet de rebus Gaivis, de dividendo cursus aquorum, etc.* Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 104. ch. 322 : *Es mettes de la sergenterie fust venu et escheu d'aventure un cheval de Gaif ou*

espave, etc. Instr. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 716 : *Et ont les héritages que eulx tenoient, laissiez guerps et Gays. etc.* Vide *Wayf.*

* **GALA**, Wallia. *Princeps Galarum*, Gall. *Le prince de Galles*, non semel in Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 285.

GALABRUNUS, et ISENBRUNUS, Pannorum species. Statuta Petri Venerab. cap. 16 : *Nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicuntur Galabruni, vel Isembruni, vestiatur.* S. Bernardus de Vita et morib. Religiosor. cap. 9: *Putasne, ibi cuiquam Galabrunum aut Issenbrunum quærebatur ad induendum?* Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MS. : *Sorores habebunt singulæ 3. camiseas, et 3. succamas talares, unum pelliceum agninum novum et suum vetus, si opus fuerit : tunicam unam de sagio nigro vel subrufo pretii ulnæ* 5. *solid. ad plus, supertunicale agninum ejusdem coloris et pretii, pallium nigrum de Ysembruno, vel Galebruno, vel de sagio, et caligas albas, vel nigras, et bottas rotundas.* Regestum Parlamenti dictum *Olim* fol. 32. verso : *Præpositus Parisiensis arestaverat Galebruna, quæ Everardus de S. Laudo paraverat seu tinxerat Parisius, forisfacta, ut dicebat, occasione cujusdam constitutionis, factæ inter textores et fulones de pannis factis extra villam Parisius non parandis, ... dictum fuit, quod nihil actum erat contra constitutionem, quia Galebruna non sunt panni, etc.* Regestum Peagiorum Paris. : *Tiretaine, Galebrun, et tout autre drap ourdis, etc.*

VALENBRUNUM. Rainardus Abbas Cisterciensis in Instit. Capitul. General. Cisterc. cap. 83 : *Ponamus delicatas vestes et nullus deinceps Isembruna, saia, Valenbruno, vel ejusmodi aut etiam subtilioribus pannis utatur.*

* **GALACTEA**, *Lacteus porcellus*, apud Simon. Januens. in Glossar. medic. ex Cod. reg. 6959.

¶ **GALACTIAS**, Via lactea. Vide *Galaxia.*

¶ **GALÆA**, *Triremis*, in Amalthea. Legitur in Vita S. Catharinæ Sen. tom. 3. April. pag. 938. et in Vita S. Angeli Carmelitæ, tom. 2. Maii pag. 824. Vide *Galea.*

¶ **GALAERIUM**, Bona. Vide in *Galoer.*

* **GALAMBORA**, GALANBORA. Stat. Montis-reg. pag. 211 : *Quod nemo debeat cavare in viis communibus faciendo rittanam seu fossatum, causa ducendi aquam, vel alio modo, dando damnum viis, nisi fecerit et manutenuerit pontem vel Galamboram de supra illam rittanam seu fossatum.* Et pag. 253 : *Occasione aliquarum aquarum spargentium in viis, aut occasione pontium seu Galamborarum, etc.* Vide mox *Galandra.*

¶ **GALAMBRUNUS**, pro *Galabrunus*, legitur infra in voce *Scalfarius.*

✱ **GALAMINA**, [Velamen candidum mulierum. DIEF.]

GALANAS, Vox Wallica, Inimicitia, homicidium, item pretium homicidii, Boxhornio in Lexico Wallico. Occurrit in Legibus Hoëli Boni Regis Walliæ cap. 8.

* **GALANDRA**, Testudo, sic, ut videtur, dicta quod testa sua tueatur, a verbo *Garentir*, mutata, ut sæpe fit, litera *r* in *l* ; unde etiam *Galandi* nuncupatum id, quod defendit. Lit. ann. 1375. in vol. 6. arestor. parlam. Paris. : *Item bretesches et manteaux couronnez ou Galandiz de tours soustendront d'aisselles seulement sans gros.* Dialog. creatur. dial. 119 : *Aquilla volans per aerem et videns movere testudinem, id est Galandram, deponit se super ipsam, accipitque in pedibus, etc.*

GALANDRAVUM, Vestis Virilis. Statuta MSS. Massiliensia lib. 2 : *De Galandravo sine penna et frezo... Galandravum et caputium de panno grosso.* [Edita præferunt : *De Galandruo sive penna et froire.*]

* Et quidem vestis rusticorum. Inq. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Requisitus a quibus habuit bannum, respondit quod a Bertrando Roscellano cive Arelatis habuit unum Galandravum, pro eo quia vaccæ suæ intraverant dictum territorium.* Rursum ibid : *Item dixit quod pignoravit sororium Pontii Meinjorn de Arelate, cum quibusdam aliis, quia invenerunt oves suas infra dictos confines, sine licentia dom. Barrali, de uno Galandravo.*

GALANGA, Radicis arboris species ; apud Jacobum de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 85. [apud Murator. tom. 6. col. 369. et de *Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 422. Vide Rob. Stephanum de Latinis et Græcis nominibus arborum in *Cyperus*, et Dictionarium Trevolt. in *Galanga.*] Vide *Gallingar.*

GALANTES, *Sperantes*, in Glossis antiqq. MSS.

* **GALANUS**, *Lo calzolaro*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **GALARDONARE**, Hisp. *Galardonar*, Remunerare, retribuere, nostris alias *Guerredonner.* Vide infra *Guiardonum.* Testam. Alph. II. ann. 1221. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 36 : *Mando adhuc quod dent hominibus de ordine de domo mea et laicis, quibus non Galardonavero suum servitium, sicut viderint.*

* **GALARE**, Indulgere genio, dare se jucunditati. Ital. *Far gala*, nostris, *Galer* et *Mener gale.* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 364 : *Fœnum prædictum ad domum Guillelmi le Cauchois portavit causa quiescendi, Galandi vel dormiendi illa nocte super fœnum prædictum.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 43 : *Lesquelx respondirent... que il danceroient et meneroient grant Gale.* Rursum aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 145 : *Icelle femme dist à son mary : vous ne faites que aler par pays et Galer par les tavernes... le suppliant s'en ala jouer et esbattre à la taverne,... où il demoura buvant, mangant et menant Gale avec les autres. Galerie*, eodem sensu in Lit. remiss. ann. 1462. ex Reg. 198. ch. 516 : *Lesquelz compaignons, après soupper, menoient grande Galerie, tellement que on les oyoit en la rue. Waler*, eadem notione, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1 :

Ce tant peu qu'il avoit Wala,
Et jeta puer si folement,
Que pouertés isnelement
A son oncle le racacha.

Vide *Gallescere.*

** **GALASTRA**. Reinard. Vulp. lib. 4. vers. 337 :

Villanus cribro pronascitur atque Galastræ,
Rex cereri et piperi, carnibus atque mero.

¶ **GALATHA**. Edictum ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 337 : *In camera Comportorum superius ad Galathas, ubi erant Domini de Montemorenciaco, etc.* Locus hodie incognitus in Camera Computorum. Contignationem tegulis proximam hodie dicimus *Galetas :* quam vocem arcessunt quidam ab Arabico *Calata*, Arcis vertex, Gall. *Donjon.*

¶ **GALATHEA**, Via lactea. Vide *Galaxia.*

¶ **GALATIA**. Species navis. Vide in *Galea.*

* **GALATICARI**, Galatarum more agere, apud Tertul. lib. de Jejun. cap. 14.

¶ **GALATINA**. Willelm. Brito lib. 10. Philip. :

Millia salmonum murenarumque ministrat
Britigenis, quos inde procul commercia mittunt
Charta diu, dum servat eis Galatina vigorem.

Barthius Crassum jus intelligit, quod infusum pro conditura piscibus, carnibus eorum diutius saporem et vigorem servat. Germani tale quid *Gallardam* aut *Gallartem* dicere solent.

* Comput. Ms. ann. 1244 : *De duodecim lampredis portatis in Galatina apud Parisios de mandato domini comitis, cxv. sol. vj. den. Galatione* et *Galentine*, Jus concretum e piscibus vel carnibus elixis, vulgo *Gelée*, in Poem. *de la Rose* ubi de comessatore :

Et de maintes viandes taste,
En post, en rost, en sausse, en paste,
En friture, en Galatine,
Quand entrer peut en la cuisine.

Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1 :

Bouce pourcoi cante matines,
Quant li cuers met en Galentines,
Grans bars, grans lux et grans lamproies.

¶ **GALATIUM**, Idioma Gallicanum. Literæ ann. 1432. pro Arelatensibus tom. 2. Hist. Provinciæ pag. 447 : *Arma seu insignia Marchionum Catalauniæ quæ listata, seu juxta Galatium vulgare, palata de auro et guellis esse noscuntur.*

¶ **GALATOR**, f. pro *Balator*, Saltator. [* Leg. forte *Gabator.* Vide in hac voce.] Statuta Collegii Narbon. ann. 1379. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. pag. 668. art. 21 : *Evitare ribaldos, Galatores, mymos, joclatores nocturnos, fugitivos, etc.*

* **GALAVERNA**. Chron. Foroliv. ad ann. 1432. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 904 : *Eodem anno, et fuit de mense Januarii, descendit ita magna Galaverna, quod desiccavit arbores, ficus, olivas, lauros, poma granata, etc.* Idem videtur quod hortulani nostri *Rouxvents* appellant, Venti notii versatiles, vel *Vent de galerne.*

* **GALAXEUM**, Idem quod *Galaxia*, Via lactea, pro ipso cœlo. Benzo episc. Albens. Comment. de reb. Henr. III. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Mss. pag. 396 : *His ita gestis, proh dolor ! dominus noster imperator Heinricus deserens nostræ peregrinationis cœnum translatus est ad Galaxeum.*

¶ **GALAXIA**, vel *Galaxias*, *Lacteus circulus, qui vulgo dicitur Via S. Jacobi.* Johan. de Janua. Græcis, γαλαξίας. Papias : *Galathea, Lactea quædam cœli zona alba hoc nomine dicitur, quæ vulgo Strata nominatur.* Epistola Dungali Reclusi ann. 810. ad Carolum M. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 144 : *Circulorum prædictorum primus est Galactias, quod Latine Lacteus interpretatur.*

* **GALAZANEGUES**. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Item inveni in claustro... passionarium, qui vocatur Galazanegues.* An iste liber sic dictus est, quod acta contineat, quibus *Galaxeum* seu cœlum obtinetur ; vel a *Gala* gaudium, quod illa ad æternam felicitatem perducant ? Vide supra *Galare.*

¶ 1. **GALBA**, pro *Garba*, Manipulus, Gall. *Gerbe*, in Tabul. Monast. de Bona-Requie. Vide *Garba.*

¶ 2. **GALBA**, χαλβάνη, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. Galbanum.

3. **GALBA**, Gallis veteribus, Pinguis, obesus. Sueton. in Galba cap. 3. Strabo lib. 4.

¶ **GALBACUS**. pro *Gabbarus*. Vide in hac voce.

° **GALBAGIUM**, pro *Gablagium*, Census, tributum, reditus. Charta ann. 1206. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 57 : *Concessit etiam dictus Juellus... viginti solidos Cenomanenses in Galbagio et maresium Garsitar*. Vide supra in *Gablum*.

¶ 1. **GALBANUM**, Johan. de Janua, *Genus pigmenti, vel succus, vel lac ferule ; unde Galbanum quidam color inde factus : et hinc Galbaneus, a, um, et Galbanum quoddam genus vestium dictum a Galbano colore, qui est sublucidus et subalbus sub pallore*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Galbanum, une maniere de pigment, ou de vestement, ou de coulour*. Utitur Juvenalis pro Vestis specie, Suetonius pro Succo nostris etiam dicto *Galbanum* : quam vocem Martinius ab Hebræo *Chelbenach*, Pinguedo, adducit. Si tanti est hunc Lexicographum consule et vide *Galnabis*.

¶ Galbanis, pro *Galbanum*. Succus, in Rythmica descriptione Veronæ ann. circiter 790. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1095.

¶ **GALBARES**, pro *Gabbara*, ut ibi dictum.

° **GALCEA**, f. pro *Calcea*, saltem eo sensu, ut videtur, Agger, via strata ; quia ex calculis fit ; nostris alias *Gal*, pro *Caillou*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 128 : *Icellui Colin print une pierre ou Gal de mer, et le getta à la teste du suppliant par tele maniere qu'il le porta à terre*. Charta Girardi abb. S. Germ. Prat. ann. 1278. ex Chartul. *AD*. ejusdem monast. fol. 81. r° : *Item apud Cachant tam in pratis, vineis, Galceis, quam terris arabilibus, quinquaginta libratas*. Nisi agros calculis opletos atque adeo incultos, aut de lapicidina, Gall. *Carriere*, intelligas. Vide *Calcatorium* et *Calcatum*.

°° **GALCHERÆ**. Proscissio sive aratio vervactorum. Gall. *Jachères*. Chart. Ramerici Abbat. mon. S. Winwaloei ann. 1000. apud Guerard. post Irminon. pag. 353 : *In unoquoque anno debet habere comes tres coroweias, ad Galcheras, ad remotiones, ad avenas*. Vide *Gascaria*.

° **GALDUM**, Fascis lanæ certi ponderis, Gall. *Gal*. Comput. ann. 1431. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. fol. 13. r° : *Petrus le Sage firmarius de Vaacelles redemit decem Galda lanæ, quolibet Galdum xxx. sol*. Alius ann. 1382. fol. 10. v° : *Firmarius de Nouvion redemit quinque Gaulx, pro Galdo xxviij. sol*. Pluries ibi. Stat. pro ponderibus in Lib. albo domus publ. ejusd. urbis fol. 97. v° : *Item de deux livres de laine ou de agnelins jusques à demi Gal, sans plus avoir, se paiera comme de demi Gal. Item s'il passe le Gal ou le demi Gal, et il ne monte jusques à cinq livres, etc*. Lit. remis. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 117 : *Lesquelx eussent en icelle maison prins huit ou neuf Gaux de laine ou environ,... montans en valeur à la somme de xxx. francs ou environ*. Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 317 : *Lesquelx prindrent quatre Gaulx de laine,... dont il en y ot trois Gaulx vendus, chascun Gal quarente quatre solz Parisis*.

✱ **GALDUUS**. [Glaucus : « Aliud (stendardum campum habens glaucum sive *Galduum* et duos monticulos pares. (Diar. Burchard. ed. Thuasne II, 165, an. 1494. »)]

1. **GALEA**, Will. Britoni in Vocabul. MS. *Est genus navigii velocissimi*. Ebrardus in Græcismo :

Armo caput Galea, pelagus percurro Galea.

Alius Poëta apud Matthæum Paris ann. 1243 :

In terris Galeas, in aquis formido Galeias.

Galeæ, *Longæ naves* dicuntur Assero ann. 877. et Will. Tyrio lib. 20. cap. 14. *Naves rostratæ*, eidem lib. 10. cap. 28. et Matthæo Paris. *Liburnæ*, Ottoni Frising. de Gestis Frider. lib. 1. cap. 33. et veteri Interpreti Vegetii Catalanico MS. lib. 4. cap. 37. Hacce notione utuntur passim Scriptores, Radulfus de Diceto ann. 1148. 1185. etc. Malaterra lib. 4. cap. 35. Willelm. Britto lib. 7. Philipp. pag. 174. Hugo Falcandus pag. 646. Rogerus Hovedenus pag. 688. 692. Godefridus Mon. in Chron. Petrus de Vineis lib. 1. Epist. 8. 9. lib. 3. Epist. 67. Gosuinus de Expugnat. Alaçon. etc. [*Galeæ de trafieco*, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 231.] *Galées*, Villharduino n. 14. 124. etc. in Chron. Flandr. cap. 78. 82. et aliis Scriptoribus. [Le Roman *de Blanchandin* MS :

Pardevant l'isle de Bogie
Gouvernerent cele Galie.]

Γαλαίας etiam hac notione usurpant Græci Scriptores recentiores, et γαλέας, ut Continuator Theophan. lib. 4. num. 37. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 316.

A *Galea*, tutela, et παρασήμῳ, quod in rostris erat, sic ejusmodi navigia vocata censent viri docti, ut fuit illud quo vectum se in Pontum scribit Ovidius :

Est mihi, sitque precor, flavæ tutela Minervæ
Navis, et a picta casside nomen habet.

Philippus Pigafetta in Notis Italicis ad Leonis Tactica pag. 292. ubi varias hujusce vocis originationes expendit, videtur existimare, sic appellatum hujusmodi navigium ab eo pisce, quem Xiphiam, et γαλεῶτιν vocant, cujus, inquit, formam ac figuram omnino repræsentat. Ejus verba proponam : *Il pesce spada del quale ho pieso canoscenza a Constantinopoli, ha nel muso una spada piu d'un braccio lunga, che si confa co'l becco della Galeotta vascello : onde Eliano, che fu persona militare, ponendo forse mente a cio, auvertisce nel* 14. *libro de gli animali* (cap. 23.) *che quella spada cosi nel naso postagli somiglia a becco d'une trireme, usando massimamente la trireme di ferire con lo sprone il nemico, a guisa del pisce spada. Le pinne che il pesce Galeotis tiene al ventre di qua, et di là, dissegnano li remi della Galeotta vassello : et la coda parimente di quel pisce rapresenta il timoni et la poppa, usando li antichi Græci di chiamar la poppa de' navili coda*. Alii a γάλη deducunt, quæ vox Hesychio est ἑξέδρας εἶδος. Vide Vossium, Menagium, Ferrarium, [°° Glossar. med. Græcit. col. 235.] etc.

° *Galleie*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

¶ Galeasia, Navis longior depressioris oræ. Gall. *Galeasse*. Litteræ ann. 1478. apud Rymer. tom. 13. pag. 59 : *Patroni unius Galeasiæ de Neapole, modo existentis in portu*.

° *Galiace*, apud Monstrel. 3. vol. ad ann. 1448. fol. 5. v° : *Arriverent unze fustes, tant Galiaces, galées, que Galiottes, et chargerent de viaille une partie d'icelles*.

¶ Galeatia, Eadem notione, in Chron. Astensi apud Murator. tom. 11. col. 270. et in Litteris ann. 1481. ex Archivo Massil. De *Galeatiis* plura erudite scribit Carolus de Aquino in Lexico Militari.

Galeida, Minor *Galea*. Albertus Aquens. lib. 9. cap. 19 : *Duodecim Galeidæ descenderunt cum multis armatis militibus*. Cap. 23 : *Duæ naves, quarum altera minor, quam Galeidam vocant*. Adde lib. 11. cap. 3. 27. lib. 12. cap. 17.

Galio, Galeo, Minor galea, vulgo nostris *Galion*. Hist. Hierosol. pag. 1167 : *Minor cymba, quam vulgo Galionem nominant*. Infra : *Quod autem antiqui dixere Liburnam, moderni Galeam, media producta, nominant, quæ longa, gracilis, et parum eminens, lignum a prora præfixum habet, et vulgo Calcar dicitur, quo rates hostium transfiguntur percussæ. Galiones vero uno remorum ordine contenti, brevitate mobiles, et facilius flectuntur, et levius discurrunt, et ignibus jaculandis aptiores existunt*. Epistola Joannis Episcopi Acconensis tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 377 : *In bargis præterea et Galionibus multitudinem pugnatorum... posuerat*. Synodus Florentina : Ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτερα μεσοκάτεργα, ἃ ὀνομάζουσιν γαλιόνια. *Galeones*, apud Albertin. Mussatum lib. 5. de Gestis Italicor. rubr. 2. [in Breviario Hist. Pisanæ ann. 1172. apud Murator. tom. 6. col. 185. et in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 376.] Willelm. *Guiart*. in Historia Francor. MS. ann. 1304. :

L'Amiraut en un Galiot
Fait entrer ô li sans atente
Arbalestriers entour quarante.

Infra :

Font Gallioz avirons bruire.

° *Galeonem* sic describit Joan. Simoneta in Hist. Franc. Sfortiæ apud Murator. tom. 21. Script. Ital. 408 : *Sunt autem Galeones triremibus breviores, sed latiores ac sublimiores. Surgunt namque in tabulata ad summum puppibus et proris altius sublatis. Aguntur tum velis, tum remis, fluminum navigationi solum accomodati, feruntque super malos latiores pluteos, ex quibus armati homines jaculis, sudibus ferreis, et omni telorum jactu acriter subjectos oppugnant hostes*. Hinc

° Galeunculus, dimin. a *Galeo*, apud eumd. Simon. ibid. col. 420 : *Multis flumine armatis naviculis duobusque Galeunculis... expugnare cœperunt. Galippe*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 71 : *Iceulx ailleurs estoient sur la riviere de Dordogne dedans une Galippe barbotarde, en laquelle il pensoit estre la plus grant partye du pillaige*.

° Galeo, Navis oneraria, Ital. *Galeone*. Poggius lib. 3. Hist. Florent. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 275 : *Centum ad eam rem onerarias naves, quas Galeones appellant... in alveo fluminis statuit. Gamele*, eadem notione, in Hist. contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 731 : *Et i ot xv. galies et autres vessiaus menus, saities et Gameles bien cinquante*.

¶ Galeonus, Eadem notione. *Galeæ duæ et unus Galeonus in cursum*, apud Jacobum Auriam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1282. Rursum utitur ad ann. 1283. 1286. et 1290.

¶ Galionus, in iisdem Annalibus Ja-

cobi Auriæ ad ann. 1285. et Ogerii Panis ad ann. 1203.

¶ GALIONUM, neutro genere, apud eumdem Jacobum Auriam ad ann. 1285.

¶ GALEOTA, Eodem intellectu, in Annal. Genuens. ad ann. 1196. et ad ann. 1242.

¶ GALLIOTHA, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 580.

GALEARII, Nautæ, qui in *galeis* operam suam collocant, nostris *Galeriens*, apud Thomam Walsinghamum pag. 243. 244. Le Roman *de Garin* MS. :

N'en istront més par terre ne par mer,
Bien les ferai à Galies garder.

* Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 153 : *Quotquot autem ex Januensibus Galeariis reperire poterat, occidit.*

* GALIOTI, Eadem notione. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1283. ubi de pugna navali inter Carolum Salernæ principem Caroli reg. Sicil. filium et Neapolitanos, qui licet victores extiterint, multi tamen ex eorum parte sunt occisi ; *sed quia viles erant Galioti nulliusque nominis, non fuit damnum æquale. Galiot* vero, pro Pirata, Ital. *Galeone*, nebulo. Gest. Ludov. Pii cap. 12. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 145 : *Entre ces choses vindrent noveles à cort que xiij. nés plaines de Galioz et de robeors s'estoient parties de Normendie.* Et cap. 15. ibid. pag. 151 : *Pour encontrer, se aventure fust, les Galioz et les robeors, qui en cele isle de Corse faisoient souvent granz domages.* Hinc *Galliotage*, Piratica, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 237 : *Comme le suppliant eust delaissié son labour, ... et fust alé sur la mer en escumerie ou Galliotage, où il eust demouré grant temps, etc.* A *Galeonibus* haud dubie, quibus in ejusmodi grassationibus utebantur, accersenda vocis origo. At minus apertum est cur *Galliots* nuncupentur in ecclesia S. Petri Insulensis juniores clerici, qui vicariorum seu cantorum officia absque ulla mercede agunt, donec locum ipsum, cum vacaverit, obtineant.

GALEOTÆ, Remiges *galearum*, vel *galiotarum*. Falco Beneventanus pag. 323 : *Universam quidem susbtantiam civium, et Ecclesiarum ornatus, Galiotæ Regis et turba innumera prædonum, quæ eum sequebatur, comprehendit, rapuit, despoliavit.* Romualdus in Chron. MS. : *Et montem Arobanum, quem ipse de novo ædificaverat, a Galiotis suis capi fecit et destrui.* Joan. Brompton : *Centum galeas armatas cum toto apparatu, et cum victu Galeotarum ad duos annos.* Infra : *Galiotæ Regis.* [Bern. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 37 : *Quidam ex Galeotis galearum piscatum euntes, etc.* Pag. 234 : *Viginti Galeothe infirmati in Alexandria de aquis ibi potatis, etc.*]

¶ GALIOTTUS, in Annalibus Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 305. 472. 515. 540. etc.

¶ GALIOTUS, apud Rymerum tom. 11. pag. 449.

¶ GALYOTA, apud Bern. *de Breydenbach* pag. 28.

¶ GALESTROLUS, Eodem significatu. Idem *de Breydenbach* pag. 238 : *Ita quod Galestroli cogerentur vela tempestatibus apta appendere.* Et pag. 243 : *In navi.... Galestrolis... plus solito laborantibus.*

GALEATOR, Galeæ patronus, ut vocant. Occurrit apud Nic. de Trivetto in Chron. ann. 1191. pag. 506.

✱ 2. **GALEA.** [Legitur in thesauro ecclesiæ Claromont. mus. arch. dep. an. 980, p. 40. : « Pomos argenteos.... que fuerunt perditi in *Galea.* » — Id. p. 41. : « *Galeas* tria paria ». Quod dicitur de vestibus sacris, nam enumeratur inter gonfanones et gantos.]

* **GALEAGIUM**, an pro *Gablagium*, Census, tributum, reditus? Vide supra in *Gablum*. Charta Phil. Aug. ann. 1207. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 52. r°. col. 1 : *Assignamus in feodum et homagium ligium triginta libras redditus annuatim percipiendi... in Galeagio Losduni vj. libras.* Vide supra *Galbagium.*

¶ **GALEARE**, Galea, i. capitis armatura, Gallice *Casque*, defendere. Acta SS. Julii tom. 2. pag. 373. de S. Godoleva : *Palæstrisans in palestra, Galeante Dei dextera sese, sortitur bravium.*

¶ **GALEAREA**. Vide *Galiaria.*

GALEARES. Gloss. Lat. MS. Regium : *Craledæ, Galeares.* Perperam *Glareares.* Papias : *Cipiga, Galeia.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Galearum* (sic) *Jubæ, crini ; idem pilleum pastorale ex juncis factum.* Leg. *Galerum.* Vide *Galerus.*

1. **GALEARIA**, *Pileus, sive tiara*, Papiæ. [Apud Festum : *Galearia, a Galearum similitudine dicta.*]

* 2. **GALEARIA**, Vicus, ubi habitant *galearii* seu galearum artifices. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 253 : *Cum Johannes de Sargiaco una cum pluribus aliis sociis de Galearia, Gallice de la Heaumerie, Parisius ad ecclesiam Villetarum Parisius assessissent* (leg. accessissent).

GALEARII, Lixæ, calones. Vegetius lib. 1. cap. 10 : *Lixas, quos Galearios vocant.* Lib. 3. cap. 9 : *Ex ipsis calonibus, quos Galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant.* [Gloss. Isidor. : *Calones, Galearii militum.*] Eusebius in Chron. : Ῥωμαῖοι Γάλλων μυριάδας δὲ πρὸς τοῖς τετρακοσίοις ἀνεῖλον, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους αὐτῶν κατεδουλώσαντο, Γαλιαρίους καλοῦντες αὐτούς. Boxhornius, ut solet, ab Hebræo deducit, *Galeare*, vel *Gutlar*, quod idipsum est. Unde nostrum *Goujar*, lixa. Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 35.

¶ **GALEARIUS**, f. Qui facit galeas capitis armaturas, Gall. *Casques.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. CLXXXIX. col. 2 : *Expensa... Gauterus Galearius* XLI. *s. et* VI. *d. Petrus de Argasia de* XLI. *diebus..... VI. lib. et* III. *sol.* Vide alia notione in *Galea.*

¶ **GALEASIA**, Galeatia. Vide *Galea.*

* **GALEATUS**, pro Milite galea armato. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 98. v° : *Transcriptum litterarum originalium domini Johannis regis Boemiæ, per quas .... promisit servire regi Franciæ et suis liberis cum iij^c. Galeatis contra regem Angliæ.*

¶ **GALEBRIMUS**. Vide *Galabrunus.*

* **GALECTUM**, Ital. *Galetto*, Canaliculus, Gall. *Robinet.* Charta ann. 1281. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 901 : *De soma anchalchi, de soma Galecti, etc. Galetum*, in Stat. Riper. cap. 12. fol. 3. v°. *Galecte* vero est placentæ species, in Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 155. v°. col. 2 : *Douze grans eschaudez et trois petites Galectes, etc.*

GALEDELLUS, Navis species, ac forte minor *galea.* Rafanus de Caresinis in Chron. MS. ann. 1379 : *Hostibus autem cum Galedellis, paralandrinis, ganzarolis et bardiis*, (f. bargiis) *viriliter resistentibus, etc.* Infra : *Ad 38. galeas et aliquot Galedellos.* Vide *Galladellus.*

¶ **GALEIDA**, GALEIA. Vide *Galea.*

* **GALENGA**, pro *Galanga*, Radix aromatica Indica. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Galenga solvat pro quolibet rubo libras xxv.* Vide in *Galiqua.*

¶ **GALENUM**, *Vas vinarium. Romani antiqui dixerunt Calenum vinum.* Gloss. Isid. Calenum vinum, Calena vitis Horatio nota a Caleni Campaniæ oppidi celebri vino sic dicta. Pro *Galenum, Vas vinarium*, haud immerito credit Græviuis quod *Calena* legatur in fragmento Varronis περὶ μέθης, *de vasis genere : Dolia atque apothecas triclinares, melicas, Calenas obbas, Cumanos calices.* Attamen in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. etiam habetur : *Galenum , Vas vinarium.*

¶ **GALEO**. Vide *Galio* in *Galea.*

¶ **GALEOLA**. Vide *Galo.*

¶ **GALEONUS**, GALEOTA, GALEOTUS. Vide in *Galea.*

GALERA, Liburna, μονήρης, simplicis ordinis remorum navis, nostris *Galere.* Guill. Apuliensis lib. 5. Rer. Norm. pag. 50 :

Quamque magis celerem cognoverat esse Galeram,
Scandit.

Charta Alphonsi Reg. Aragon. apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 5. cap. 9 : *Facta carta in illo anno, quando Rex fecit naves et Galeras in Bayona, ut caperet illam æra* 1168. Vide *Galea.*

¶ **GALERANNUS**, Avis species, de qua Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 23. [** Germanis olim *Calander, Galander*, Galerita, Caliendrum. Vide *Calandrus.* ADEL.]

GALERIA. Anastasius Bibl. in S. Hadriano pag. 111 : *Alias vero tres domos cultas, videlicet Galeria posita via Aurelia,... reliquas vero duas, id est, Galeriam positam via Portuensi, etc.* Occurrit ibi non semel, et apud Ughellum tom. 1. pag. 121. 136. [Concil. Compostell. ann. 1031 : *Ita æquum est, ut omnibus intra Galeriam stantibus pacis osculum sibi invicem tribuere. Et in omnibus communionibus majoribus Nativitatis Domini, Paschæ et Pentecostes, quisquis de quo habuerit, munera offerat.*] Nescio, an inde orta sit vox *Gallaria*, Italis, *Galerie* nostris, pro longiori porticu, seu, uti vocatur a Sidonio lib. 2. Epist. 2. *Cryptoporticu*, quam vocem ortam quidam volunt, quod oblonga sit instar *Galeræ*, seu navis. Alii alia opinantur. Vide Jacob. *Bourgoing* lib. de Orig. et usu vulgar. vocum pag. 83. Octav. Ferrarium in Orig. Ital. [Et Menagium in Gall. ubi vocis *Galerie* antiquitatem probat ex Bardino Senatore Tolosano, qui florebat ann. 1440. apud quem legitur : *Ambulacrum, quod nos Galeriam vocamus. Galeria sive corredor domus*, in Charta ann. 1471. ex Schedis D. *Lancelot.* Ead. notione sumitur in Instrumento anni 550. apud Rymerum tom. 14. pag. 390. col. 1 : *In quodam superiori ambulacro sive quadam superiori Galeria ex parte australi ædium sive hospitii illustrissimi Principis et Domini nostri Henrici VIII.* Vide *Galilæa.*]

* Memor. D. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1370. fol. 100. v° : *Rex 21. Julii 1370. in hospitio suo de S. Paulo in galeriis dixit, etc.* Charta ann. 1397. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 143. col. 2 : *Consules Nemausi per aliquos singulares ejusdem villæ dirrui fecerant Galeriam dicti orti sive viridarii,... et lapides, fustas ac tegulos dictæ Galeriæ, et cujusdam cameræ juxta dictam Galeriam... capi et portari fecerant, etc.*

* GALLERIA, Eadem notione, in Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1484 : *Jacobo du Tertre carpentatori, quia cum*

suis sociis fecit.... Gallerias, Gallice Galleries, existentes juxta campanile, etc.

* **GALERIUS**, Pileus. Stat. crimin. Riper. cap. 92. fol. 16. v° : *Quod si quis acceperit capucium, Galerium vel biretum de capite alicui personæ, condemnetur in libris duabus parvorum.* Vide *Galerus.*

GALERUS, Insigne Ducalis potestatis, in Ceremoniali Rom. lib. 2. pag. 186.

☞ Latinis est Pileus rotundus a *Galea* sic dictus juxta Varronem. Gloss. Isid. : *Galetum, Pileum pastorale, quod de junco fit.* Sed lib. 19. Orig. cap. 30. ait, *Galerium* esse *Pileum ex pelle cæsæ hostiæ factum.* Eadem habet Papias cum addito, *Pastoralis Pileus.* Turnebus Advers. lib. 28. cap. 6. ex veteri Lexico : *Galerus, Calamancus.* Lege et vide *Camelaucus.* Synodus Valentina ann. 1590 : *Ne ullus Clericus in sacris constitutus, publice et ut plurimum absque necessitate, Galerum gestet ;* hoc est, Comam adscititiam. Simili notione Juvenalis dixit :

Sed nigrum flavo crinem abscondente Galero
Intravit, etc.

Vide S. Hieronymum Epist. 128. ad Fabiolam, ubi de Vestimentis Sacerdotum.

Galerus Cardinalium Rubeus, iis ab Innocentio IV. primum concessus in Concilio Lugdunensi ann. 1244. in privilegio Natalis Domini, creatis 12. Cardinalibus. Ut porro conferatur vel mittatur galerus novo Cardinali, habetur in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 8. pag. 99. Vide Theophilum Rainaudum de Pileo sect. 13. ubi et de Galero viridi Episcoporum.

¶ **GALESTROLUS**. Vide in *Galea.*

GALETA, Galetus. Vide *Galo.*

* 1. **GALETA**, Vasis genus in ministeriis sacris. Acta Abrah. episc. apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 188 : *Galeta argentea* I. *pixis argentea* I. *albam auro paratam unam, etc.* Vide in *Galo.*

* 2. **GALETA**, Mensura frumentaria. Charta ann. 1166. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 117 : *Concessimus etiam eis terram quandam ad trium Galetarum sementem jure hæreditario ad terragium, et aliam ad duarum Galetarum sementem in allodium.* Vide *Galetus* in *Galo.*

* 3. **GALETA**, dimin. a *Galea*, Navis species. Locus est in *Galeta* sub *Galo*, ubi minus recte de Mensura vinaria exponitur.

* **GALETUM**. Vide supra *Galectum.*

* **GALEUNCULUS**. Vide supra in *Galea.*

* **GALGA** Nux, Galla, Gall. *Noix de Gale.* Charta Theob. episc. Ambian. in Cod. reg. 4184. fol. 14. r° : *Quadriga fructu onerata, sive nucibus Galgis cum uno equo vel pluribus, duas nummatas ejusdem fructus debet.*

* **GALGAGO**, Herbæ genus. Vide supra *Baccaris.*

¶ **GALGIARE**, pro *Gagiare*, Solvere. Diploma Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1143. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 774 : *Per nos commonitus injustitiam suam recognoscens, nobis et Udoni prædicti* (S. Petri Carnot.) *Monasterii Abbati in manu ipsius rectitudinem fecit, et factam ibidem expensam Galgiavit.* Vide *Vadium.*

GALGO, [Puteus.] Vide *Putiatorium*, [** et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col 185.]

¶ **GALGULUS**, *Baca*, πυρήν. Gloss. Isid. πυρὴν est nucleus. Glossator videtur scripsisse *Galgulus* pro *Galbulus.* Varro de Re Rust. : *Non enim Galbuli qui nascuntur, id est, tanquam pilæ parvæ corticæ, id semen, sed iis intus primigenia semina dedit natura.*

¶ **GALIA**, pro *Galea*, Navis de qua supra, apud Rymerum tom. 5. pag. 427. D. *Brussel* tom. 2. de Feud. usu pag. CLX. et in Libro nigro Scaccarii pag. 382.

¶ **GALIARDUS**. Vide *Goliardus.*

GALIARIA, *Negotii alieni mercator*, Papiæ MS. Editus habet *Gallaria :* alius MS. *Galearea.* Lectionem MS. tuentur Glossæ antiquæ ex Biblioth. Sangermanensi.

* **GALIATOR**, Nebulo, flagitiosus, Ital. *Galeone ; Galou*, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 99 : *Le suppliant courroucié de ce que icellui Thomassin avoit appellé son compaignon Breton larron ou Galou, etc.* Rursum infra. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 84. r° : *Neque scienter hospitentur... meretrices, Galiatores vel bannitos.* Vide supra *Galioti* in *Galea.*

* **GALICIA**, pro Gallæcia, *Galice*, Hispaniæ provincia. Consuet. Norman. part. 2. cap. 34. ex Cod. reg. 4651 : *Notandum est quod si quis ultra mare Jerusalem, vel Galicia, vel aliis peregrinationibus... decesserit, etc.* Ubi in Gallico : *L'en doit savoir que se aucun meurt Oultremer, ou à S. Jacque, ou en autre pelerinage, etc.*

GALIDA, Vasculum. Vita S. Fidoli Abbat : *Quæso, Domine, et obsecro, ut Galidam vini liquore abstracto, unde pariter haurimus, tua inclita pietas repleri jubeat.* Vox formata ex *Galo*, de qua infra.

GALIHALPENS, Pecuniæ genus una cum *Suskins*, et *Doitkins* abolitum Statuto primo ann. 3. Henrici V. cap. unico. Spelman.

1. **GALILÆA**. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniacensib. MSS. cap. 34 : *Similiter cum redeunt ad introitum Ecclesiæ ; ad exitus vero Galileæ sunt parati duo famuli Eleemosynarii, etc.* [Idem cap. 34 : *Exitur ab omnibus usque in Galilæam ; cum autem prope corpus, quod ad Galilææ introitum positum esse debet, venerit Prior cum processione... Prior vero aspergit aqua benedicta... reditur in Ecclesiam.*] Idem cap. 76. § 26 : *Si in dominica cum fit processio, defunctus fuerit in Galilea, interim statio fit,* [*paratis candelabris et thuribulo, vadit ad eum Prior cum cruce et aqua benedicta et incensat eum, et post processionem affertur in Ecclesiam, nec fit alia processio ad suscipiendum.* Guidonis Disciplina Farfensis l. 1. cap. De Dominica Palmarum : *Exeuntibus omnia signa pulsentur : duo majora tamdiu prolongentur sonnizando, quousque revertatur processio in Galilæa.* Idem lib. 2. cap. 1. De mensuratione officinarum : *Galilæa longitudinis* LXV. *pedes, et duæ turres ipsius Galilææ in fronte constitutæ ; et subter ipsas atrium est, ubi laici stant, ut non impediant processionem... Juxta Galilæam constructam debet esse palatium longitudinis* CLV. *pedum, latitudinis* XXX. *ad recipiendum omnes supervenientes homines, qui cum equitibus adventaverint Monasterio.* Et Infra : *Nam inter istam mansionem et sacristiam atque Ecclesiam, nec non et Galilæam sit cimiterium, ubi laici sepeliantur.* Hist. Monasterii S. Florentii Salmur. tom. 5. Ampliss. Collect. Martenii col. 1133 : *Multa ædificia fecit, utpote introitum Ecclesiæ cum Galilæa, refectorium, etc.*] Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. cap. 13 : *Dum vero ipsarum Horarum persolutio fit in cellis a cæteris, Sacerdos induitur, sic ut facto spatio congruo post eum indutum, statim secundum signum poste pulsetur per Galileas, indutusque Monachos sedendo, donec ingredi incipiant, expectat.* Part. 3. cap. 28. n. 36 : *In Galileis, et a primo ostio coquinæ usque ad portam signi, et usque ad ostium cellarii, nullus loquitur.* Et n. 44 : *Quando conventus vadit, vel redit ab Ecclesia, caveant Conversi, ne in Galileis appareant.* Charta Edw. I. Regis Angliæ ann. 24. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 668 : *Et insuper inveniam unum Sacerdotem missalem de prædicto sancto in Ecclesia memorata, in loco, qui dicitur la Galileye, diebus singulis celebrantem, etc.* Rupertus Tuitiensis l. 5. de Divin. Offic. cap. 8 : *Locus ille, quo processionem suprema statione terminamus, recte a nobis Galilæa nuncupatur.* Hemereus lib. de Academia Parisiensi cap. 2. *Galilæam* porticum hoc loco interpretatur, quam nostri *Galerie* vocant ; qua sane notione videtur usurpasse Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi pag. 168 : *Et defunctus, in Galilæa tumulari meruit ;* id est, in claustri porticu. [Mabill. tom. 4. Annal. pag. 187. interpretatur Ecclesiæ navem. Alterutrum potest intelligi, mea quidem sententia. Si namque allegatos locos omnes perpendas, alios de porticu, alios de Ecclesiæ navi perspicies intelligendos.]

2. **GALILÆA** dicta Græcis feria tertia Paschatis. Leo Grammaticus in Constantino Porphyrog. pag. 495. [et Anonymus Combefisianus num. 13.] : Καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τῇ λεγομένῃ τῆς Γαλιλαίας εὐλογεῖται καὶ στεφανοῦται, etc. Ubi Scylitzes pag. 617. [et Symeon Logotheta in eod. Porphyrog. num. 14.] habent nude τῇ τρίτῃ τῆς Γαλιλαίας, Zonaras vero τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα : unde conficitur, ita appellatam a Græcis feriam tertiam Paschatis. Aliter tamen censet Filesacus lib. de Quadrages. cap. ult. extremo, aitque, intelligi tertiam a Paschate hebdomadam se existimare, cui id nominis adscripserint Græci, quod circa hocce tempus nusquam sæpius sese post resurrectionem discipulis conspiciendum præbuerit Christus, ex Matth. 26. 28. et Marco 14. 16.

☞ Sententiam firmat D. Cangius in Glossario mediæ Græcitatis in Γαλιλαία ; quam ibi interpretatur *Hebdomadam Paschalem*, quod in ea legatur Matthæi Evangelium, quo jubentur Discipuli ire in Galilæam, ipsaque illic Christi Apparitio ; nam inquit, et recte, ab ejusmodi Evangeliis quæ in singulis hebdomadis leguntur, eæ nomen sumunt apud Græcos.

¶ 3. **GALILÆA**, Nomen collis in Palæstina, de quo hæc habet Bernard. *de Breydenbach* in Itiner. Hierosol. pag. 52 : *Venimus in collem quemdam cui nomen est Galilea : et est locus ille de quo Angelus Christi annuncians Resurrectionem dixit Discipulis : Præcedet vos in Galileam... Nam et ante Passionem suam Christus eis promiserat dicens :* Præcedam vos in Galileam, *id est, locum jam memoratum, non regionem Galilee, que longe distat, a loco isto.* Huic scriptori parum concinunt Interpretes Evangelii.

GALILÆOS, Christianos appellari præcepisse Julianum Parabatam scribunt Gregorius Nazianz. Orat. 1. in Julian. et Chrysostom. contra Gentiles.

* **GALINERIUS**, Gallinarum venditor. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 165 : *Guillermus Marsani Galinerius Carcassonæ, etc.* Vide *Gallinarii.*

¶ **GALINGA**. Vide *Galiqua*.
GALIO, GALIOTA. Vide *Galea*.
GALIOLA. Vide *Galo*.
¶ **GALIONUS**, GALIOTUS. Vide *Galea*.
* **GALIOTI**. Vide in *Galea*.
GALIQUA, seu *Gallica nux*, Galla, vulgo *Noix de Galle*, apud Hugonem Farsitum de Miracul. S. Mariæ Suession. cap. 19. [Haud scio an eadem notione] M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio pag. 130 :

Hic piper atque crocus, hic gingiber atque Galinga,
Adsunt, et faciunt arte placere cibos.

[* Vide *Galenga*, *Gallingar* et *Galga nux*.]
GALIT, *Perit, Gallivit, periit*. Ita Glossæ antiq. MSS. [Papias : *Gallit, Perit; Gallivit, Perivit*. Gloss. Isid. : *Galivit, Peribit*. Grævius scribendum censet, *Gallulat, Pubescit*. Nonius : *Gallulare, Pubescere*. Novius Exodio apud eumdem Nonium *Gallulascere* utitur : cujus locutionis hanc reddit rationem Perottus, quod pubescentes vocem grandiorem ad galli gallinacei similitudinem faciant. Gloss. vett. : *Gallulo*, ἡβάω.]
¶ **GALITIUM**, Moletrina fullonica, Gall. *Moulin à foulon*, in quibusdam veteribus tabulis Dumbensibus, *Ganx à gancher les draps*. Charta Tarari prope Lugdunum ann. 1447 : *Juxta Galitia domini de la Fay, etc.*
¶ 1. **GALLA**, pro *Galea*, ut arbitror, Navis species, de qua superius. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 341 : *Et quia gravissimum erat et evidens periculum in tanta temporis brevitate grandem exercitum constituere, et maxime quum mille militibus, clientibus et peditibus multis cuncta necessaria, non apud Lucam, sed per totam Thusciam vix labore nimio possent inveniri : et Gallæ et gatti ad terminum illum facti esse non poterant, dilataverunt exercitum tam maris quam terræ voluntate Consulum Lucæ esse faciendum in futura æstate*. Vide *Galea* et *Gatus*.
2. **GALLA**, Scabies, Gall. *Galle*. Jordanus Rufus Calaber MS. lib. 1. de Medicamentis equorum cap. ult. : *Galla est quædam tumefactio mollis ad modum vesicæ, magna ut Galla, vel avellana, etc.* Eadem habentur apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 10. qui a Jordano hausit. Adde cap. 43. [Vide *Gallarius*.]
✱ 3. **GALLA**, Vox italica, ut *Gallozza* et *Gallozzola*, Glandis fructus arborum glandiferarum, cujus usus est coriis perficiendis et lanis nigro colore tingendis ; Gallis *Noix de galle*. Stat. Bonon. ann. 1250-1267. tom. II. pag. 44 : *Et addimus... quod aliquod molendinum rami reni non maxinet Gallam, vel vallaniam, etc.* Et tom. II. pag. 190 : *Placet quod nullus... debeat vendere arnia, vel fulixellos, nec setam tractam, nec Gallam arborum nostri districtus alicui, qui non sit de nostro districtu*. (FR.)
¶ **GALLADELLA**, ut mox *Galladellus*. Continuatio Chronici Andreæ Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 446 : *Cum 23. galeis et duabus Galladellis*. Rursum habetur col. 449. et 455.
GALLADELLUS, Naviculæ species. Caresinus : *Dum Niemensem Insulam applicasset, viso uno Galladello, una ex galeis ipsum cepit*. Vide *Galedellus*.
* **GALLANDA**, Coronula, sertum, idem quod *Garlanda*. Vide in hac voce. Stat. pro aurifab. Anic. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 7 : *In vaissella vero ac Gallandis, et aliis grossis operibus argenti, etc.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 262 : *Le suppliant... trouva un petit coffre ouvert, ouquel il trouva deux Garlandes, l'une boutonnée et l'autre plaine... Dans l'un des petits coffres avoit trois Gallandes ou chappeau d'argent.*
¶ **GALLANDUS**, f. Instructus, munitus, a veteri Gallico *Galendé*. Histor. Episcoporum Autissiod. apud Labbeum tom. 1. Bibl. MS. pag. 511 : *Petrus de Villanis... loca fortaliciorum... munivit machinis Gallandinis et fossatis*. Le Roman de la Rose :

Belle fu et bien atornée,
D'un fil d'or estoit Galendée.

* Rectius, Circummunitus, circumdatus, Gall. *Entouré, bordé* ; quo sensu *Galendé* intelligi debet, a *Gallanda*, corona.
* **GALLANGA**, Piscis genus. Tract. MS. de Pisc. cap. 46. ex Cod. reg. 6838. C. : *Rana piscatrix,... a Burdegalensibus pescheteau, Monspoli Gallanga*.
* **GALLARDUS**, Joculator, mimus, scurra, ut *Goliardus* 1. Vide in hac voce. Stat. synod. eccl. Attrebat. ann. 1425. ex Cod. reg. 1610 : *Intelleximus... quod quamplures curati eorumque vicesgerentes aut clerici... incedunt... cum capuciis, quorum corneta circa colla seu eorum facies habent tortas, adeo quod melius videntur et apparent seculares seu Gallardi, quam presbyteri seu clerici*. Vide infra *Galliardus*.
¶ **GALLARIA**. Vide *Galiaria*.
¶ **GALLARIUS**, *Cerdo*. Gloss. Isid. Sic dicitur sutor, quod, ut est apud Macrobium lib. 2. Saturn. sutor *Gallam subigat*, seu terat. Est autem *Galla*, Joanni de Janua, *Instrumentum cerdonum, quo coria purgantur et dealbantur. Galla etiam dicitur quædam herba et fructus quercuum : unde fit quasi pulvis ad aptanda coria, qui similiter Galla vocatur. Gallarius et Gallicarius cerdo ; qui in Galla operatur. Gallarius, Gallicarius, a, um, quod pertinet ad Gallam*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Gallarius, Gallicarius, Parateurs de cuirs. Galla, Instrument à appareiller cuirs*. Vide *Gallicarii*.
* **GALLAWIDENSES**, Provinciæ Scotiæ, quæ *Galloway* appellatur, habitatores. Charta Davidis I. reg. Scot. ann. 1153. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 533 : *David rex Scotorum, episcopis, abbatibus,... et omnibus hominibus totius terræ suæ, Francis, Anglis et Scottis, et Gallawidensibus, salutem*.
¶ **GALLEA**, Navis genus, de quo in *Galea*. Pluries scribitur in Vita Martini IV. PP. apud Murator tom. 3. pag. 610.
* **GALLERIA**. Vide supra *Galeria*.
* **GALLERIS**, Navigii genus, idem quod *Galea*. Æquiv. Xenophont. ubi de Olymp. : *Hinc sagæ, apud quos navigio salvatus est et ereptus* (Agyges) *ratem vocant Gallerim, quod undis salvet*.
¶ **GALLESCERE**, χαίρειν, γήθεσθαι, *i. Gaudere*. Glossar. Latin. Græc. MS. Sangerman. Supplem. Antiquarii : *Gallesco*, χαίρω, γήθομαι, *Lætor, vitulor*. D. Cangius legit, *Gavisci*. Vide in hac voce. [* Vide supra *Galare*.]
1. **GALLETA**, [Mensura vinaria.] Vide *Galo*.
* 2. **GALLETA**, Radicis aromaticæ species. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Galleta ponatur et solvat pro quolibet rubo libras tres*. Vide alia notione in *Galo*.
GALLETUS. Henricus Knyghton ann. 1342 : *In quarum prima* (acie) *fuit Dominus Galfridus Charnis cum multis Galletis, qui statim, victi sunt ab Anglis*. Ubi *Galleti* non sunt viri *galeati*, uti vult Somnerus ; sed *Gallenses*, quos *Galois* vocat Froissartes 1. vol. cap. 121. et alibi non semel, quique nostris contra Anglos semper militarunt. Chronicon Bertrandi Guesclini MS. :

Ainsi disoit Bertrand, qui bon Galois estoit.

Quibus verbis alludit ad Gallensium virtutem bellicam : vel certe quod ita nuncupari ambirent viri nobiles, qui in Walliam pro Gallensibus militandi causa expeditionem susceperant, ut apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca pag. 291. 514. et alios.
* Robustus, vegetus, fortis, Itali *Gagliardo*, eodem sensu, dicunt, nostris *Galois* ; unde milites strenui, *Galois* nuncupati. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 313 : *Certaine quantité de gens d'armes, qui lors estoient appellez Galoys, se fussent logiez en la ville de Lorriz en Gastinnois*.
* *Galloire* vero appellatur Mensa ad ludum lapillorum, vulgo *Galets*, apta, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 85 : *En une rue de la ville de Villiers, où sont les Galloires à jouer aux galés*.
¶ **GALLIA**, pro *Germania*, non semel occurrit apud Lambertum Scafnaburgensem in Annalibus : eum vide ad annum 1072.
* **GALLIARDUS**, ut supra *Gallardus*. Concil. Frising. cap. 4. apud Labb. tom. 13 : *Statuimus ut clerici, maxime beneficiati, quacumque dignitate præfulgeant, mimis, joculatoribus, buffonibus, Galliardis seu hominibus artis ludicræ... quidquam largiantur*. Vide infra *Goliardia*.
GALLICA, GALLICULA, Genus calceamenti, quo utuntur Galli, *Galloche*. A. Gellius lib. 13. cap. 20 : *Lacernis induti, et Gallicis calceati*. Tertullianus, sive S. Cyprianus, ad Senatorem :

. . . . Galigaque remota
Gallica sit pedibus molli redimita papyro.

GALLICANÆ CALIGÆ, in Vita S. Eugendi Abbatis cap. 3. S. Hieronymus in Regula S. Pachomii cap. 4. 66. 81. inter monachicos habitus, *melotem, balteolum lineum, et Gallicas* recenset.
GALLICARII, Gallicarum confectores, apud eumdem Hieronymum in eadem Reg. cap. 6. ex quo corrigendæ Glossæ Isidori : *Gallarius, cerdo*. Malim *Gallicarius*, etsi Gallarios cerdones dictos volunt a *Galla*, instrumento cerdonum, quo coria purgantur et dealbantur. [Vide *Gallarius*.]
GALLICIANALE TEMPUS, pro *Gallicinale*, [seu *Gallicinale*, ut habetur in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 43.] Galli cantus, Gallicinium. Occurrit apud Felicem Gyrwensem Monachum in Vita S. Guthlaci cap. 20.
GALLICULA. Idem quod *Gallica*. Glossæ antiquæ MSS. : *Gallicula, Calceamenta pastorum. Gallicula, signum vestis*. Vetus Gloss. : *Galliculæ*, τροχάδες. Sunt autem Hesychio, σανδάλια ἀπὸ αἰγείου δέρματος, *Sandalia ex caprino corio*. Aliud Gloss. : Σανδάλιον, *Gallicula*. Sic interpretatus est Rufinus Josephum lib. 4. Antiq. cap. 8 : Ὑπολύσασα δ' αὐτοῦ ἡ γυνὴ τοῦ ἀδελφοῦ τὰ σανδάλια. *Solvens uxor fratris Galliculas illius viri*. Vetus Interpres Juvenalis *Trechedipnas* Poëtæ, *Galliculas Graias currentium ad cœnam* interpretatur. Monachus Sangall. lib. 2. de Carolo M. cap. 11. [** 8.] : *Sed frustrato ictu Galliculam Regis et fasciolam ferus immanissimus disrumpens, tibiamque illius summo licet cornu perstringens, etc.* Mox : *Cumque ad obsequium Domini cuncti hossas suas vellent extrahere, etc.* [Vita S.

Johan. Gualberti, tom. 3. Julii pag. 363: *Galliculam tanti prædicti Patris fiducialiter tetigit, mox sanissimus effectus.*]

GALLICULA, pro *Gallicula.* Glossæ antiq. : *Callicula, signum vestis.* Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis : *Qui erat vestitus distinctam candidam, habens multiplices Calliculas.* Infra : *Exivit vir quidam miræ magnitudinis,... discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens Calliculas multiformes ex auro et argento factas.* Vide *Calligula* in *Caliga.*

GALLICULA, vice pilei. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 20: *Excepto uno pauperculo valde rufo, Gallicula sua, quia pileum non habuit, et de colore suo nimium erubuit, caput induto, etc.* Et mox : *Voca ad me pileatum illum hominem, etc.* Ubi quidam MS. *Callicula* habent.

¶ **GALLIGESUS.** Vide *Gessum.*

* **GALLINA** *significat Christum, sapientiam, animam.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

¶ **GALLINA,** nude, pro Census ex gallinis, *Gallinagium.* Charta Libertatum Bellomont. ex Cod. MS. Coislin. : *Liberantes et penitus absolventes... ab omni tallia, mortallia... extorsione, Gallina, treusa, etc.* Charta ann. 1277. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 927 : *In quibuscumque rebus et locis consistant, sive in herbergamentis, sive in vineis, terris cultis et incultis, decimis, agreriis, terragiis, quintis, quartis..... Gallinis, redevanciis, etc.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. f. 81 : *Contentio quæ vertebatur... super Gallina et mestiva, quam dictus Willelmus petebat, etc.*

* **GALLINA** LECTI, Census ex gallinis a servis ecclesiæ debitus, forte cum matrimonium contrahunt. Jura eccl. parroch. de Thoisiaco Eduens. diœc. scripta ann. 1383. ex Cod. reg. 5529. B. : *Qui debent costumas ecclesiæ... reputant se homines ecclesiæ liberi et sine servitute, præsertim quia in dictis mansis non possunt nec debent capi Gallinæ lecti, et similia per servientes loci, prout in aliis locis tailliabilibus, faciunt.*

✶ **GALLINACII,** [Homines imbecilles. DIEF.]

GALLINAGIUM, Census ex gallinis, *Geline de coustume,* quæ in Christi Natalitio domino exsolvitur, in Consuetud. locali Castelli novi in Biturig. art. 6. et *de Tray* in Biturigib. art. 7. *Geline* nude in Consuet. Marchensi art. 16. 174. *Geline de baronie,* in Charta ann. 1330. in Hist. Vergiac. pag. 241. Chron. Mauriniac. lib. 1. pag. 360 : *Alii sibi minaciter expetebant furfuragium, alii Gallinagium, alii tutamentum.* Occurrit apud Argentreum Hist. Britan. pag. 307. ult. Edit. ubi perperam *galmagium* legit Spelmannus. Vide Sugerium lib. de Adm. sua cap. 11. *Regalia Gallinarum,* apud Andr. Dandulum in Chron. MS. ann. 1205. [*Consuetudinales Gallinæ,* in Tabulario Celsiniacensi.] [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 374.]

CENSUS GALLINARUM, dicitur in Libertatibus villæ de *Villereys* ann. 1253. Charta Ottonis Imp. pro Monasterio Gemblac. ann. 948. in Chronicon Gemblacensi : *Porro subadvocatus nihil juris habebit in villis ad Abbatiam pertinentibus, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, Gallinam unam, avenæ sextarium unum.* Chronicon Andrense ann. 1203. pag. 53: *Perspiciens D. Iterius Abbas pravum usum in hac parochia inolevisse, Dominum scilicet Comitem Gisnensem ratione Advocationis antiquæ a singulis hospitibus nostris singulas Gallinas accipere, in die diem Cinerum præcedente, ut se et familiam suam exinde pasceret, etc.* Charta Balduini Comitis Guinensis ann. 1203. apud Duchesnium : *Ne iidem mansionarii de cætero Gallinas aut alias consuetudines reddant.* Fori Bigorrenses art. 14 : *Nusquam poscat ab eis Comes agnos vel Gallinas, nisi festivitatem Paschalem aut Natalem Domini ipse vel uxor sua fecerit. Tunc unusquisque Gallinam in Natali, agnum vero si habuerit, mittat, in festivitate Paschali : si autem non habuerit agnum, Gallinam. Redditus Gallinarum, caponum,* in Charta Caroli II. Reg. Siciliæ ann. 1303. apud Ughellum in Episcop. Casertanis. [Vide Diaria Trevoltiana ann. 1709. pag. 2179.]

GALLINARII, Gallinorum venditores, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. circa ann. 1175. Glossæ vett. : *Gallinarius,* γαλινάριος.

* **GALLINARIUM,** Locus ubi Gallinæ insident, Gall. *Poulaillier,* alias *Gelinier.* Charta Guid. episc. Eduens. ann. 1350. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 114. col. 1 : *Item Gallinarium, quod est juxta grangiam.* Alia ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 232 : *Unum Gallinarium et unum stabulum ad ponendum porcos clausos.* Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 684 : *Le suppliant monta en un Gelinier où il y avoit deux gelines, lesquelles il tua.*

¶ **GALLINATUS,** Pullus gallinaceus, Gall. *Poulet.* Saisimentum Comitatus Tolosæ n. 22 : *Item de quolibet foco habente galinas unam galinam ad festum Natalis Domini, et circa festum Natalis B. Joannis Baptistæ unum par Gallinatorum.*

* Alias *Galinat.* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 164 : *Item pro decem gallinis et viginti Gallinatis censualibus, viginti solidos Caturcenses.* Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. ch. 119 : *Ainsi que le suppliant cuidoit frapper d'icelle arbaleste, d'un materat qu'il y mist, ung polet ou Galinat, qui estoit en ladite place, etc.* Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 28. v°. col. 1. ubi de S. Hilario : *Quant Hylaires fu entrez ou concile, li pape li dist : Tu es Hylaires li Gauz ; et Hylaires li respondi : Je ne suis pas Galz, c'est-a-dire pous : mais je suis de France, et ne suis mie nez de geline.* In invidiam ergo tunc vocabatur *Galli* appellatio.

** **GALLINGAR,** GALINGAN, ut supra *Galanga. Inter cinamomum et Gallingar et coriofilo uncia una,* in Fragm. 22. Polypt. Sithiens. pag. 405. post. Irminonem. *Cinamomum lib. 15. Galingan lib. 10.* in Additam. ad Constit. Corb. Adal. ibid. pag. 336. *Galigan* Belgis et German. infer. Vide chart. ann. 1359. et 1360. apud Lappenb. Init. Fœder. Hanseat. pag. 448. not. 2. et 469. Arabibus dici *calvejiam* scribit *Capmany,* de Barcinon. Mercatura tom. 3. pag. 172. num. 23.

* **GALLININUM,** ut *Gallinagium,* Census ex gallinis. Assign. facta Ludov. comit. Claromont. ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 602 : *Item pro corrogiis,... Gallininis, quæ faciunt certi homines dictæ villæ, vj. lib. x. sol. vj. den. Turon.* Vide mox

GALLINIUM, Præstatio gallinarum, *Gallinagium.* Charta Occitanica ann. 1311. ex 47. Regesto Tabularii n. 114 : *Item Gallinium tam gallinarum, quam pullorum* (æstimatum) 30. *Turon. Item tertiam partem messageriæ dicti loci æstimatam valere* 24. *solid. Turon, etc.* Vide Thomasserium in Consuetud. localib. Bituricensib. cap. 11. 68. [* Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 511 : *Item pro Gallino* (sic) *debito antea domino regi, scilicet super quolibet hospicio unam gallinam, xl. solidos... In quolibet focco unam gallinam pro Gallinio valente xx. sol. viij. den.*]

¶ **GALLINUS,** f. Gallinaceus. Collectio antiqua Canonum Pœnit. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 43 : *Si casu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus, nec Gallinos.*

¶ **GALLIOLUM,** Ornamentum ecclesiasticum. Tradit. Fuld. ann. 800. apud Schannattum pag. 69. Anno 800 : *Unum tintinabulum, altarium vestimenta* IX. *Galliola* IV. *reliqua vestimenta altarium* IX. *manicæ* VI. *auro paratæ, oraria purpurea* IV. *etc.*

GALLIONUS, GALLIOTHA Vide in *Galea.*

* **GALLIQUERCUS,** Normannis *Coqchesne,* Quercus species. Lit. ballivi de villa Tierrici ann. 1221. in Chartul. Æ. S. Germ. Prat. fol. 59 : *Compositum est quod dicti homines in prædicto nemore capient genestam,... Galliquercum, tronum, retortam ad usus aratrorum.*

¶ **GALLIRE,** *Perire,* apud Papiam. Vide *Galit.*

¶ **GALLO,** Pœna Presbyterorum concubinariorum. Statuta Joannis Episc. Trecor. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 1609 : *Districtius inhibentes, ne quis Presbyter focariam habeat... alioquin sciant se prius monitos Gallonis sententia alligatos, et eo facto suis beneficiis privatos.*

¶ **GALLODIUS,** Mensura frumentaria, f. Eadem quæ *Galetus,* de qua in voce *Galo.* Charta anni 1184. e Chartulario S. Quintini in Insula pag. 65 : *Pro una sextellata terræ... quinque Gallodios forensis frumenti persolverent.*

* **GALLOFERO,** Acad. Hispan. Vagus homo mendicitans ; an inde Gallicum *Gaillofre,* pro Equo vilis pretii, apud Guill. Guiart. ad ann. 1286 :

Vint li rois Edouart en France,
Ne mena mie o lui Gaillofres,
Mes grans destriers, sommiers et coffres.

* **GALLONNUM,** Instrumentum plectendis et intertexendis crinibus aptum, a verbo *Galonner,* Crines ea ratione concinnare. Vide in *Trica.* Lit. offic. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Item quatuor paria treconnorum seu Gallonnorum ad pellas, chastonnos, et Gallice esmaux.* Froissart. 2. vol. cap. 17 : *Yvain de Galles venoit devant le chastel seoir, et là se faisoit peigner et Galonner le chef.* Vita J. C. MS. :

Seoir i voit une pucele,
Qui moult estoit gentieus et bele ;
Elle ses cheviaux Galounoit
A deus fieus d'or qu'elle tenoit.

Vide in *Galo.*

* **GALLONUS,** ab Italico *Galone,* Latus. Hinc *Cutellus de Gallono,* id est, qui ad latus defertur, inter arma prohibita recensetur in Stat. crimin. Cumanæ cap. 138. ex Cod. reg. 4622. fol. 92. v°. Vide infra *Galonus.*

* **GALLUNG,** Mensura annonaria apud Germanos, eadem quæ *Galetus,* ni fallor. Vide in *Galo.* Charta ann. 1335. inter Acta SS. tom. 4. Sept. pag. 729. col. 1 : *Primo prædium in Tyensens in parochia Matrayensi, quod Omersael colit, pendet duas (sic dictas) Gallung hordei.*

GALLUS SILVESTRIS, *Fasianus,* Matthæo Silvatico, [et in Vita S. Cælestini

Papæ V. apud Murator. tom. 3 pag. 638. col. 1.]

* Nostris *Cocq-Limoges* dictus Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 189 : *Le suppliant et Jehan Baudelot dirent qu'ilz iroient veoir dedens le bois des Sars du lieu de Sorel, se l'on y trouveroit aucuns qui chassaissent aux Cocq-Limoges, autrement nommez faisans.*

GALLUS CAMPANARII. Vide *Campanarium.*

GALLUS, pro Gallicinio. Vide in *Pullus.*

¶ GALLI DIES. Vide *Dies Galli.*

* GALLORUM PUGNA, Ludi genus inter pueros scholares, non in uno loco usitati. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 37 : *En ce Karesme-entrant.... à une feste ou dance que l'en faisoit lors d'enfans pour la jouste des coqs, ainsi qu'il est acoustumé* (en Dauphiné). Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 214. v°. ad ann. 1458 : *Sur le descord et différend meu... entre les maire et eschevins d'Abbeville et les doyen et le cappitle de l'église de S. Vulfram,..... lesdites parties sont d'accord en la maniere qui s'ensuit : c'est assavoir que lesdiz doyen et cappitle accordent que doresnavant ilz souffreront et consentiront, que cellui qui demourra roy de l'escolle, le nuit des Quaresmiaulx, apporte ou fache apporter devers le maieur de laditte ville ou camp S. George, le Cocq, qui demourra ledit jour ou autre jour victorieux, ou autre cocq ; et que ledit roy presente audit maieur, pour d'icellui faire le cholle en la maniere accoutumée.* Quæ ultima verba explicant Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. ch. 278 ; *Petierunt a magistro Erardo Maquart magistro scolarum ejusdem villæ de Rameru, quatenus liberaret et traderet eis unum Gallum, quem, sicut dicebant, idem magister scolarum debebat eis die ipsa* (carniprivii) *ut jacerent baculos ad Gallum ipsum, more solito, pro eorum exhillaratione et ludo.* Vide *Duellum Gallorum* et infra in *Jasia.*

* *Coq de paroisse* vulgo nuncupatur, qui primatum inter suos obtinet ; sed deteriori sensu, pro eo scilicet, qui suos vexat expoliatque, accipitur, in Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 194. ch. 275 : *Icellui Godeffroy dist au suppliant : Vous estes ung tres mauvais homme, et n'estes que ung pilleur de gens, et estes droitement ung Coq de paroisse. Coc en pleu*, idem quod Arrogans, confidens, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

A grant peines l'avons eu,
Moult faisoit le Coc en pleu
Li papelars, li ypocrites.

GALNABIS, GALNAPE, Læna, stragulum villosum, apud Smaragdum. Regula S. Isidori cap. 14. de veste et lecto Monachi : *Cujus stratus erit storea et stragulum, pellesque lanatæ duæ, Galnabis quoque et facistergium, geminusque ad caput pulvillus.* S. Fructuosus in Regula cap. 4. habet hoc loco, *Calnaben villatum.* Menardus in MS. Isidori Vindocinensi legi ait *galbanis.*

GALNAPES, apud Isidorum lib. 19. cap. 26. nude, et apud Smaragdum.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Galnapes, cervical, Aurelhier, Prov.*

GALNAPE, in Testamento S. Cæsarii Arelatensis : *Cum casula villosa, et tunica, vel Galnape, quod melius dimisero.* Charta Hispanica æræ 1060. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 435 : *De raupa siquidem Galnapes 2. tres pulmarios,* (plumacios) *duos pares de sabanes, etc.* Alia æræ 1016. ibid. pag. 444 : *Panos gratiscos,* (Græciscos) *et 16. Ganapes paleas, et 30. pannos optimos, etc.* Quæ quidem vox depravata legitur in Charta Sisnandi Episcopi Iriensis, seu Compostellani, æræ 952. apud eumdem *Yepez* tom. 4 : *Scala argentea una, Venapes 4. plumatios 5. tapete 1. lectos 6. cathedras 10. mensas 8. etc.* Et in alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. apud eumdem tom. 5 : *Adjicimus etiam estramina lectulorum, Gagnapes paleas, antiquum 7. subminores 8. plumatios digniores paleos 10. alios subminores 8. etc.* Utrobique enim legendum *Galnapes.* [Pro *Antiquum*, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 181. legitur *Antionum.* Vide *Antio.*]

Voces effictæ, ut quidam putant, a *Galbanum.* Dicuntur autem Papiæ, *Galbana, genera vestium a galbaneo colore, qui est sublucidus et subalbus cum pallare :* quod vocabulum occurrit apud Juvenalem Sat. 2. ut *Galbanatus* apud Martialem lib. 3. Epist. 40. et alios. Sed videntur potius confectæ ex *Gausape*, vel *Gaunape*, stragulum. Glossæ Isid. : *Gaunacha , gausapa.* Gloss. Lat. MS. Regium : *Gaunapa, causapa.* Ex *Gaunapa*, factum *Galnapa* vel *Galnape.*

GALNES , Species satisfactionis pro delicto, apud Scotos. Reg. Majest. lib. 4. cap. 24. § 1 : *Reddet pro homine mortuo et taliter occiso, croo et Galnes, quasi eum propriis manibus occidisset.* Ubi Skenæus, *quid sit Galnes, ignoro.* Adde cap. 36. § 7. cap. 38. § 5. et eumdem Skenæum de Verbor. significat.

GALNUS. Hariulfus lib. 3. cap. 3 : *Casulæ castaneæ 40. sericæ nigræ 5.... Galnæ sericæ 5. melnæ sericæ 4.* ubi Editor *Galnas casulas,* flavi coloris esse opinatur. Certe Picardi etiamnum *Gane*, pro *Jaune* dicunt. Sed malim legere *Galvæ*, pro *Galbæ.* Gloss. Lat. Gr. : *Galvus*, Χλωρός. Vide Salmasium ad Lampridium pag. 227. [* Vide infra *Gaunus.*]

1. **GALO**, GALONA, Mensura liquidorum apud Anglos, quarum unaquæque octo continet pintas Anglicanas, ut modius eorum 8. galones. *A Galon*, iis vulgo, ut est in Monastico Angl. tom. 1. pag. 903. 904. a *Gelo*, seu *Gilo* vel *Gillo*, quod est *baucalis*, lagena, seu vas vinarium, deducit Spelmannus. Papiæ *Galeola* est *vas vini :* vox nota Varroni lib. 1. de Vita Pop. Rom. Sed videtur potius orta vox a Gr. γαυλός, quæ in Glossis Gr. Lat. ποιμενικὸν ἀγγεῖον, *sinum*, Hesychio ποιμενικὸν τοῦ γάλακτος ἀγγεῖον sonat. Suidas : Γαυλὸς, οἰνηρὸν ἀγγεῖον ἐκ ξύλων κατασκευασμένον, ἣν Ἰταλοὶ μαγγάναν ὀνομάζουσιν. Ubir vir doctus reponit βάγναν, ex veteribus Glossis : *Cupa, seu vagna*, βούττις μεγάλη, ἣν τινες γαυλὸν καλοῦσι. Eadem habentur in voce *Vagna.* Nicolaus Trivettus ann. 1194 : *De amphoris seu metretis quas vulgo Galones dicimus.* Matth. Paris. ann. 1256 : *Mensuras vini sive cervisiæ, quas Lagenas vel Galones appellamus.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 1040 : *Quandam mensuram, quæ vocatur Lagena, vel Galo.* Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis : *Et debent habere quilibet unum Galonem vini de Cellario Archiepiscopi. Septem Galones vini*, in Tabulario Fiscanensi fol. 88. et alibi 4. *Galones cervisiæ*, apud Joann. Westerhamium. [Liber niger Scaccarii pag. 354 : *Unum Galum vini expensabilis.*] Usatica MSS. vicecomitatus Aquarum Rotomagi : *En temps que l'en monte, et de vendanges, de 19. sestiers un sestier et un Galon de tonnes et de rechaus, c'est assavoir de toneaulx qui sont sur le bout 5. s. etc.* Adde Bromptonum pag. 1258. Will. Thorn. pag. 1044. Brittonem pag. 38. 75. 76. Monast. Angl. tom. 1. pag. 419. 420. etc. Vide *Lagena.* Incertum porro an ab ejusmodi galonum forma nostri voces *Galon*, et *Galoner* hauserint. Le Roman de *Garin* MS :

Bien fu vestue d'une propre roée,
A un fil d'or s'a crigne Galonnée.

JALO, Eadem notione, in Fleta lib. 2. cap. 5. § 6. et cap. 11.

* Hujus capacitatem indicant Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 243 : *Combien que ledit Jehan le Norrois eust justement perdu un Galon de vin, comme dit est, ledit Robert son cousin et autre, à qui la gageure touchoit, le quitterent pour un pot de vin, moitié de ce qu'il avoit perdu.* Apertius aliæ Lit. ann. 1450. in Reg. 180. ch. 136 : *Ung Gallon, qui sont deux potz, de cistre. Galoie*, eadem acceptione, in Fabul. tom. 2. pag. 9 :

Je vous donrai du meillor vin,
Qui soit ceens, une Galoie,
Par convant que vengié en soie.

JALEIA, Tabular. S. Albini Andegav. : *Viginti Jaleias de vinagio de vineis de Pisciaco.* In Consuetud. Aurelianensi art. 492 : *Chacune Jallaie de vin contient seize pintes de la grande mesure.* In Turon. art. 63. *Continet* 12. *pintas.* In Consuetudine Lodunensi cap. 5. art. 5 : *Et tiendra chaque pipe* 36. *Gealloies.* Will. *Guiart* ann. 1298 :

Si chargiez d'armes et de robes
Taintes de sanc, et touoillies,
Que seul des cotes gambesies
Pouvoit-on emplir maintes Jailles.

Hinc

JALAGIUM, quam vocem idem valere ac *Foragium* scribit Raguellus. Tabular. S. Albini Andegav. : *Donavit..... in opus pauperum consuetudinem illam quam habebat in Eleemosyna S. Albini, id est Banagium de proprio cellario Eleemosynarii. Dedit etiam consuetudinem Jaleagii, quam habebat in Cellario dominico Monachorum.* Charta Ludovici VII. ann. 1177. pro Communia Laudunensi : *Rotagii, telonei, cambii, lardarii, Jalagii.* Ubi *Jalagium* videtur esse quod nostri vocant *Droit de Jaugeage*, id est jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria. Vide *Gellagium.*

JALO sumitur in eodem Fletæ libro 2. pro mensura frumentaria, cap. 12. § 1 : *Pondus octo librarum frumenti facit mensuram Jalonis, et 8. Jalonatæ frumenti faciunt bussellum, de quibus octo consistit commune quarterium.*

GALETA, GALLETA, Mensura pariter vinaria. Tabularium S. Albini Andegav. : *Galenæ vini 24. pro arpenno vineæ redditæ.* Regula Magistri cap. 23 : *In uno Galletæ vase mensuratæ potiones ab eis calida misceantur.* Cap. 27 : *Aut Galleta, aut calices sitientibus porrigantur.* Mox : *Ad calicis, aut Galletæ, aut caucelli bibat mensuram.* Denique : *Aut duo aut tres oportet calices aut Galletas mensarum ministerio deservire.* Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 25 : *Si alicui fuerit adjudicatum sacramentum, et juraverit se non debere, vel esse in culpa, nihil solvat parti vel judici, nec Galletam vini, nec Galletas.* Tabularium S. Nicolai Traguriensis in Dalmatia, apud Jo. Lucium lib. 2. cap. 16 : *Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia eant et redeant, piscatores gyrrum, sibi Galetam præbeant unam. Alii autem piscatores singulos, cum habuerint, deferant pisces.*

GARLETA, pro *Galeta*, habet Thwroczius in Carolo Rege cap. 97: *Pabulum etiam equis ejus per singulos dies viginti quinque Garletæ.* In Ludovico cap. 4: *Habuit etiam secum de florenis fere cum media Garleta.*

GALETUS, Mensura frumentaria. 14. *Galetos bladi annui reditus,... octo modios frumenti et tres Galetos*, in Chartis diœcesis Laudun. ann. 1246. in Probat. Hist. Guinensis pag. 358. [Charta ann. 1153. apud Bellottum in Observat. ad Ritus Eccl. Laudun. pag. 20: *Præmonstratensis Ecclesia nobis persolvet singulis annis septem modios et quatuor Galetos frumenti.* Chartularium Aquicinctense fol. 45: *Sub annuo censu concessit tres modios frumenti.... et octo Galetos pisæ.* Idem fol. 48: *Dedit Ecclesiæ nostræ duos campos... unum in valle Gisleni sex Galetos seminis continentem, alterum quatuor Galetorum.*]

GALETUS TERRÆ, Modus agri. Charta ann. 1252: *Ad quatuor Galetos Terræ sitos in via de Chiure*, i. in quibus totidem galeti frumenti seruntur, aut percipi possunt, quo modo *Modium terræ* dicebant olim.

° Ejusdem originis *Géloingnie* et *Géloinie*, pro mensura salis, in Lit. Guil. episc. Lingon. ann. 1358. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 657. art. 13: *Oppressoient nosdiz ventiers les marchans estrainges amenans ou vendans sel en nostredite ville, en exigeant excessivement les debites acoustumées pour les chevaux, chers et cherrettes, Géloinie ou mesure. La Géloingnie du sel*, ibid. pag. 659. art. 11. Infra: *Gélonngnie.* Pro mensura avenæ legitur in Charta convent. inter prior. et habit. S. Belini ann. 1461. ex Reg. 198. ch. 191: *A chacune beste traihant, qui sera à faire lesdites corvées une Géloingnye d'avoine.* Vide infra *Jalotus.*

° 2. **GALO**, Fornix, concameratio. Sentent. ann. 1204. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 212: *Et per illam viam usque ad voltam sive Galonem Panarii.*

° **GALOCHIA**, Genus calceamenti, idem quod *Gallica*, vulgo *Galoche.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 232: *Quandam Galochiam, quam in suis pedibus gerebat accepit, ac in manu sua posuit ad resistendum et defendendum se de dicta Galochia contra dictum Perrotum.*

¶ **GALOER**, GUALOER, Bona mobilia aut immobilia, ab Armorico *Gallu, Gallued*, vel *Gallout*, Potestas, potentia, valor. Charta Rotonensis apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 99: *Alanus comes omni Britannicæ imperans regioni, ad Monasterium S. Salvatoris veniens, interpellatus a Monachis dedit S. Salvatori Gualoer totius Abbatiæ per totum Britanniæ regnum diffusæ, illam scilicet partem, quæ Principibus usque ad illud tempus solvi consueverat, pro mercede æterna et pace totius Britanniæ.* Charta Kemperleg. ibidem col. 120: *Præterea res hominis, qui absque liberis obierit in ipsa tribu, et alieni etiam de aliena terra ibi defuncti Gualoer proprium est S. Amandi.* Alia S. Gregorii ibid. col. 127: *Ad corporis vero profectum de bannis ac de causis in judicio ante eum prius convictis, ac de Galaeriis octavam partem ei in remuneratione permisit.* Alia Majoris-Monasterii ibid. col. 215: *Stabilierunt enim invicem atque concordaverunt, ut pro eo Monachis darent... omnem totius parochiæ bannum, unam aream molendini super Cosnionis fluvium, Galorium omnium albanorum.* Litteræ Johannis Ducis Britanniæ ann. 1396. ibid. col. 661: *Toutes costumes, passages, trespas, espaves, Galoiz, droit de desherance, bris et brieffz par mer, par terre, etc.*

° Seu jus in bona defunctorum sine hærede legitimo, vel qui de iis testamento disponere non possunt, vulgo *Galoy.* Charta ann. 1254. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 956: *Dicebamus nos habere et debere habere in terra præfati Guillelmi militis, sita in feodo nostro de Thoreo, latronem et le Galoy.* Alia ann. 1410. in Reg. feudor. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 37. v°: *Je Jehan de Craon, sire de la Suze,... advouhe à tenir... à foy et hommaige lige... mon herbergement de Charrace, avecques toutes ses appartenances et appendances,... pescheries, deffens, Galloys, estangs, etc.*

¶ **GALONUS**, Ital. *Galone*, Latus, Gall. *Côté.* Chr. Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1124: *Caute ad modum assassinatoris ivit, et cum uno cultello a Galono eum in collo percussit.*

° Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 581: *Et dicta indumenta sic curta, aliquantulum sunt plus longa de retro et de antea, quam a Galono.* Annal. Mediol. ibid. col. 738: *Cum una corrigia supra deaurata supra Galonos, etc.* Vide supra *Gallonus.*

° **GALOPEDIUM**, Calopodium, ligneus calceus, Gall. *Sabot*; vel Forma lignea, qua sutores utuntur in calceis faciendis. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 58: *Cum supplicans ante hostium domus suæ pacifice et quiete operaretur de Galopediis, cum securi et aliis instrumentis ad hæc necessariis, etc.* Vide *Calopedes.*

GALOPINUS. Le Roman *de Garin* MS.:

Il s'en torna meintenant sans respit,
En la taverne hastivement en vint,
Ilec trouva menuel Galopin,
Lez le tonnel en sa mein trois dez tint,
Quatre ribaus tos l'estrumiax rostis, etc.

Infra:

Il li demande, dont es tu, biaux amis ?
De Clermont, Sire, si ai non Galopin.

[*Galopin* vulgo dicimus famulum culinarium similisve conditionis adolescentulum.] [° Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 174: *Jehan Ligier Galopin de nostre cuisine, etc.* Vide infra *Galuppus.*] [°° De etymo vide Glossar. med. Græc. voce Κάλπη, col. 557.]

¶ **GALORIUM.** Vide *Galoer.*

¶ **GALOS**, *viri soror*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501. in Amalthea. Festus habet: *Glos, Viri soror, a Græco* Γάλως. Nonius: *Glos appellatur mariti soror, atque eadem fratris uxor.* Vide Isidorum lib. 10. Orig. cap. 8. et Lexicon Juris utriusque.

¶ **GALSTADIO.** Vide *Gastaldus.*

° **GALVANUS**, f. Qui reditus exigit, Gall. *Receveur.* Comput. ann. 1373. ex Tabul. S. Petri Insul.: *Primo pro expensis Galvani, euntis de mandato capituli pro quadam informatione facienda, occasione decimæ cujusdam.* Vide supra in *Gablum.*

1. **GALUM.** Charta Longobardica ann. 774. tom. 8. Italiæ sacræ pag. 35: *Nec non Ecclesia S. Abundi, quæ sita est in Galo nostro de Paline.* Occurrit ibi non semel, et pag. 573. 574. 582. Sed vereor, ne legendum sit *Gajo*: vide *Gajum.*

¶ 2. **GALUM**, Mensura vinaria. Vide *Galo.*

GALUMMA. Capitis operculum, ex Gr. κάλυμμα. *S. Agathæ Martyris Galumma*, apud Thietfridum Epternacensem in Florib. Epitaph. SS. lib. 3. cap. 4.

¶ **GALUNNA**, *Velamen candidum, a Gala, id est lac, derivatur.* Papias. Vide *Galumma.*

° **GALUPPUS**, Ital. *Galuppo*, Militis species, lixa, calo. Comment. Jac. Picin. lib. 1. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 75: *Hi expeditorum omnium equi ex equestri ordine militum, qui Scipioni aderant, occisi sunt; hos vulgo levi armatura indutos Galuppos Insubres vocant.* Idem lib. 5. col. 104: *Domesticos ejus milites et Galuppos capere arma imperat, etc.* Vide *Galearii.*

¶ **GALVUS.** Vide *Galnus.*

¶ **GALYOTA**, Remex. Vide in *Galea.*

¶ **GAMA**, Musicum diagramma, Gall. *Game*, vel *Gamme*, apud Lobinell. tom. 1. Instrum. Histor. Paris. pag. 417. Vox orta a Græco γ. Vide Menagii Etymolog. Gall.

° Chron. Turon. ad ann. 1033. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 999: *Clarebat in Italia Guido Aretinus mirabilis musicus, qui Gammam et regulas cantus composuit, et sex vocibus, quas solas musica recipit, nomina imposuit. Nam prius quasi per usum cantabant.*

GAMACHA, Pedulis lanei species, quæ etiam superiorem pedis partem tegit, vulgo *Gamache.* Occitanis *Garamacho, gamacho*, vox ut videtur deducta a *compagus*, vel *gampagus.* [Apud Autissiodorenses *Gamache* est vestis vilioris pretii, qua utuntur rustici.] Vide *Campagus* et *Garnachia.*

GAMACTA, GAMACTUS, Ictus, percussio. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 4. § 6: *Coram duce hostili disciplinæ subjaceat, vel ante Comitem suum 50. Gamactas, id est, percutiones accipiat.* Editio Heroldi habet *Gamactos.* [Martinius in Lexico suspicatur *Gamacta* deduci a *Macht, Gemacht*, German. Vis, potentia, potestas, ut si violenta percussio, aut aliena potestate et mandato facta; aut a *Kammem*, Depectere.] [°° Confer. Graff. Thes. Ling. Franc. tom. 2. col. 601. voce *Môjan*, Agitare, fatigare, quassare, flagellare.]

° Hinc forte *Gamaffrer*, pro Percutere, vulnerare, ut videtur, in Pœnis ducat. Aurel. apud Thaumasser. ad calcem Assis. Hieros. pag. 467: *Qui Gamaffre beste parist* (id est, prise en dommage) *et plainct en est, doit cinq sols d'amande, et rand le dommage sans loyer.*

¶ **GAMADIUM**, Vide *Gammadium.*

° **GAMAGA**, ut *Gamagoga*, Lena. Lit. remiss. ann. 1379. in reg. 115. Chartoph. reg. ch. 153: *Ipsa fama orta fuit et est ab Ysabelli et Perrota matre et filia, inhonestis, vilibus et diffamatis mulieribus, meretricibus, ribaldis et etiam Gamagis publicis.* Vide mox *Gamagaga.*

GAMAGAGA, Lena, quasi ex Græco γαμαγωγός, nuptiarum conciliatrix. Regestum rerum criminalium Parlamenti Paris. ann. 1375. fol. 90: *Super eo, quod dictæ Agneti imponebatur et imponitur ipsam fuisse et esse Gamagogam publicam, Gallice, Maquerelle publique.* Vide *Nuptiæ.*

¶ **GAMAGIUM**, Jugum boum. Dicitur de bobus aliisve animalibus ad aratrum simul junctis, a γαμέω, Nubo, simul jungo: quod non minus recte dicitur, quam istud Catulli, *Jugare puellæ juvenem.* Charta Libertatum Montis-Britonis tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 83: *Pro quolibet foco agricolæ, seu gaviatorum dicti mandamenti tenente Gamagium boum, seu aliorum animalium unam heminam frumenti.*

* **GAMAGOGUS**, *Houlier, vel maquerel. Gamagoga, idem ad feminam.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 416 : *Robinus Barberii, qui dicebatur fore homo malæ vitæ famæque ac conversationis inhonestæ, et Gamagogus seu leno, vel mœchus, licet conjugatus esset.* Vide *Gamagoga.*

¶ **GAMAHALI.** Vide *Gamales.*

¶ **GAMAHEI**, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Sunt Lapides in quibus imagines juxta corporum superiorum constellationem insculptæ sunt.*

¶ **GAMALADIONI**, Iidem qui mox *Gamales.* Præceptum Karolomanni pro Monasterio Prumiensi apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 33 : *Genitor meus Pippinus gloriosissimus Rex, prædicto Dirodoino vel suis Gamaladionis de ipsa silva manu vestita fecisset, dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, et suam vel suis Gamaladionis tam per veragos homines, quamque per confirmationis Regum cognovimus, justitiam ei reddidimus, etc.*

GAMALES, Gamahali. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 7. [** Rothar. 367.] : *Si aliquis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, et de proximis legitimis, aut de naturalibus, aut de Gamalibus, id est, confabulatis.* Edictum Regis Rotharis tit. 109. § 7. habet hoc loco : *Aut de natis, aut de Gamahalos, id est, confabulatis.* Ubi viri docti *Gamales* esse volunt, filios e legitimis nuptiis procreatos, ad discrimen *naturalium :* ita ut *confabulati* dicantur, qui ex *fabula*, seu pacto ac fœdere nuptiali orti sunt. Plautus Arg. Cistellar. :

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam,
Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.

Vox autem a Germanico *Gemal*, vel *Ghemael*, conjux, formata e Saxonico, Maelen, Conjungere, addita particula ghe, vel ga, verborum præteritis et participiis præteriti temporis apud Saxones et Germanos præponi solita. Vide *Fabula.* [** Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 475. not. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 2. col. 652.]

¶ **GAMALLUS.** Vide *Hamallus.*

GAMASUS, *Fortis, agilis,* Papiæ. [Vide *Ganasus.*]

* **GAMAU**, Gemmæ species, eadem quæ *Camaeus.* Vide in hac voce. Invent. ann. 1387. tom. 7. Sept. Act. SS. pag. 805. col. 2 : *In capite tumbæ, in parte inferiori sunt duæ imagines de Gamau, videlicet imperatoris et imperatricis.* Ibid. pag. 806. col. 2 : *Duodecim monilia et tres Gamau cum imaginibus et quatuor gemmæ.*

1. **GAMBA.** Vegetius lib. 1. Veterin. cap. 56. de equo : *Post quod admonitus injuria, tollit altius crura, et inflexione geniculorum atque Gambarum, molliter vehit.* Ubi Salmasius *Gambam* interpretatur καμπὴν τοῦ σκέλους, quæ tibiam pedi jungit : καμπὴν enim Græci appellant omnem artuum articulorumque commissuram et inflexionem, quod et Perionius observat lib. de Gallicæ linguæ origine. Occurrit apud eumdem Vegetium lib. 1. cap. 27. lib. 2. cap. 49. lib. 3. cap. 19. 20. 22. lib. 4. cap. 1. Inde Italicum *Gamba*, et nostrum *Jambe*, seu ut Picardi efferunt, *Gambe*, deductum plerique censent, id est, ita ut pars pro toto sumpta deinceps fuerit. [*Gamba* pro crure frequenter usurpat Auctor Rei Veterin. et post ipsum alii non pauci.] Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. [** et Diez. Grammat. Roman. tom. 1. pag. 31.] Hinc etiam Italis *Gambiera*, nostris *Gambiere*, crurale, cruris armatura, de qua mox.

* Pro ea parte, quæ est inter genu et pedem, occurrit in Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 63 : *Pes dexter sibi sine redemptione aliqua amputetur, ita quod a Gamba penitus separetur.* A Gallico, *Jambe, Jambayer*, dixerunt nostri, pro *Marcher, se promener*, Ambulare. Cæremon. MS. eccl. Brioc. : *Ceulx qui sont vestuz en chappe de soye, ne doibvent pas aller, ne venir Jambayant par l'église. Secourre la jambe*, Certa ratione in signum gaudii vel irrisionis tibiam movere. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1053 : *Lequel Caron disant adieu print à secourre la jambe en disant, Carniquet ; qui est ung mot que icellui Caron disoit voulentiers, quand il estoit en joyeuseté.*

Subgambæ, nostris *Soujambe*, Pars pedis, quæ gambæ subjacet, apud eumd. Veget. lib. 4. cap. 4.

* Hinc *Esjamber*, pro *Enjamber*, Distensis cruribus transilire, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 170 : *Comme le suppliant vouloit Esjamber la forme pour y aller, etc.* Ita quoque fortean legendum est, pro *Amber*, in aliis Lit. ann. 1482. ex Reg. 206. ch. 835 : *Icellui Boulay s'en ala en la maison de Estienne Turquier, et en Ambant le sueil de l'uys, le pié lui fouit et cheut à terre.*

* Ejusdem originis *Jamber* vel *Faire le jambet* et *la jambete*, Crus crure implicare ad aliquem prosternendum ; quod et metaphorice usurparunt, pro Fallere, decipere. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 189. ch. 239 : *Pierre Dufour Jambeoit avec ung nommé Jehan Duquesne, etc.* Aliæ ann. 1374. in Reg. 106. ch. 367 : *Le suppliant fist le Jambet audit Tousset, tant qu'il le fist cheoir à terre.* Rursum aliæ ann. 1383. in Reg. 124. ch. 187 : *Jehan Robin prist ledit Drouet par la chevessaille en soy efforçant de lui faire la Jambete et le faire cheoir.* Denique aliæ ann. 1407. ex Reg. 161. ch. 221 : *Jehan Grundeau, qui estoit coustumier de faire le galant et des semilles, fist plusieurs foiz le Jambet au suppliant pour le faire cheoir.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2. ubi de Diabolo :

Tost li fera par son abet
Un tel torpié, un tel Jambet.

Inde etiam *Jambiere, ocrea, bote de cuir ou de fer*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Jambe du poux* vocant Anatomici duos nervos brachiales. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 206. ch. 124 : *Le suppliant blessa icelle Marie au bras senestre, en la main dextre et parmi la Jambe du poux.*

2. **GAMBA**, Morbi species. Constantinus African. lib. de Chirurgia cap. 13 : *Unguentum ad sanandas Gambas et omnes plagas.*

3. **GAMBA.** Charta ann. 1149. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica, pag. 702 : *In prima appositione pullos frigidos, Gambas de vino, et carnem porcinam frigidam, etc.* Vide *Camba* 3.

¶ **GAMBACIUM.** Vide in *Gambeso.*

GAMBAGUS, [Genus calceamenti Pontificibus proprium.] Vide *Campagus.*

¶ **GAMBARIUS.** Vide in *Gambeso.*

GAMBARON. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 545. de Roberto D. Normanniæ : *Erat facie obesa, corpore pinguis, brevique statura : unde vulgo Gambaron cognominatus est, et Brevis ocrea.* Ex Gallico *Jambes*, seu *Gambes rondes.* Vide *Gamba* 1.

GAMBARUS, Cancer, astacus, vox Italica *Gambaro*, nostris *Ecrevisse.* Ex Lat. *Gammarus.* Vide Oct. Ferrarium in *Gambaro. Conductor dacii piscium et Gambarorum*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ann. 1364. ex Bibl. Regia.

* Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v° : *Item Gambaros grossos, pro quolibet centenario xj. den. Jamble*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 476 : *Icelle femme bailla entre deux escailles ou coquilles de Jambles, qui croissent en la mer, une chose ressemblant de couleur à tiriacle ou métridat.*

* **GAMBARUTIUS.** Vide infra *Gosengula.*

GAMBASIUM, [f. pro *Bambasium.*] Vide *Bombax.*

⁎ **GAMBATORIA**, Modus agri. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 143 : *Si autem gaida posita in Gambatoria vel cocha, que sit una tornatura, vel minus unius tornature in vineis et duabus in terris... fatiam totam Gambatoriam vendi ei juste, etc.* (Fr.)

¶ **GAMBAYCHO.** Vide in *Gambeso.*

* **GAMBEGLA**, f. Cingula, lorum, vel stapes, cui insistunt *gambæ* equitantium. Stat. Montis-reg. pag. 275 : *Item statutum est, quod quilibet basterius . . . teneatur ponere borram pro denariis quatuor pro libra, de Gambeglis, et illam de paratorio, pro denariis quinque, tam in bastis, quam in sellis.*

¶ **GAMBERGA**, ut mox *Gamberia.* Charta Henrici de Soliaco ann. 1031 : *Tenebitur habere loricam vel loricale, et capale ferreum et lanceam et Gambergam.* Et apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 123 : *Qui minus de viginti librarum habebit de mobili, tenebitur habere Gambergam et capalum ferreum et lanceam.*

1. **GAMBERIA**, Gambria, Italis *Gambiera*, nostris *Jambiere*, Crurum armatura. Auctor Mamotrecti ad 1. Reg. cap. 17 : *Ocrea, Gamberia.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 60 : *Dona vit autem Imperator Laudensibus ultra tre centas loricas, et multas Gamberias quas de suis hostibus habuerat.* [Computus anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274 : *Per manus Magist. arestorum quod Dominus receperat mutuo pro Gamberiis, cosseriis, guantilectis... unc.* iv. Ibid. pag. 276 : *Item, Barthol. Lapo mercatori pro uno paro de platis cum cosseriis et Gamberiis, unc.* ii. *taren.* xii.] Nicolaus Uptonus lib. 2. de Militari officio cap. 8. de duellatoribus : *Sed utrum habere possunt Gambrias et galeas in capitibus, neque lege, neque consuetudine invenimus.* Regestum Peagiorum Bapalmæ : *Les Gambieres ou harnas de gambes de fer.* Vide in *Armatura.*

⁎ 2. **GAMBERIA**, Ocrea, tibialis armatura, ab Ital. *Gambiera ;* altera *de plactis*, id est de laminibus metallicis confecta, altera *de maglis*, h. e. hamis conserta. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 22 : *Et cuicumque est impositum hosbergum habeat tempore guerre Gamberias de plactis, vel de maglis ; et ille qui habet panceriam habeat Gamberias de panno, vel de ferro.* (Fr.)

GAMBESO, Cento, centunculus, *Thoracomachus*, Vestimentum coactile, ex coactili lana confectum : seu *vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram et tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, ut hoc inducta primum lorica vel clibanus, aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate non læderent*, ut est apud Anonymum de Rebus bellicis Notitiæ Imperii subjectum. Sed et ita describitur a Scholiaste Thucydidis · Πῖλον τὸ ἐξ ἐρίου πηκτὸν ἔνδυμα,

ὥσπερ θωράκιόν τι, ὑπὸ τὰ στήθη, ὃ ἐνδυόμεθα. Et Constantinus Porphyr. in Tacticis pag. 5 : Στολάς εἶχον οἱ τοιοῦτοι ψιλοὶ ἰσχυρὰς καὶ πηκτὰς ἀντὶ κλιβανίων καὶ λωρικίων. *Subarmale* appellatum quidam volunt. Vide in hac voce. Neque alia videtur *Chlamys cannabina*, in Epistola Juliani Propræfecti Provinciæ Britanniæ ad Sinnium Solennem in veteri Marmore haud ita pridem detecto in Bajocassibus : *Licet plura merenti a me pauca, tamen quod honoris causa offero, velim accipias libenter, Chlamydem cannabinam Dalmaticam Laodicen, fibulam auream cum gemmis, lacernas duas, etc.*

GAMBESO. Willelmus Brito lib. 11. Philippidos :

Pectora tot coriis, tot Gambesonibus armant.

In Rotulo ann. 1332. Cameræ Comput. Par. : *Adæ armentario 40. sol. 4. den. pro factione Gambesonorum.* Computus Baillivorum Franciæ ann. 1268 : *Expensæ. Pro cendatis, bourra ad Gambesones, tapetis, etc.*

GAMBESUM. Idem Wil. Brito lib. 3. Philippidos :

Gambesumque audax forat, et thoraca trilicem.

¶ GABEISIO. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. CLXXV. : *Pro balistis et Gabeisionibus portandis in Marciam* LXI. *s.*

GAMBESA, in Charta Henrici D. Solliaci ann. 1301. de Libertatibus villæ Aiæ.

¶ GAMBESIATA LORICA, in Testamento anni 1286. apud. Marten. tom. 6. Anecd. col. 1225. *Gambesiata tunica*, in alio Testamento ann. 1287.

GAMBACIUM, in Libertatibus villæ Moneti ann. 1269. apud Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricens. cap. 65.

GAMBARIUS, forte pro *Gambacius*, in Charta Libertatum Luriaci apud eumdem cap. 56.

¶ GAMBAYCHO. Consuetudo Brageriaci art. 28 : *Item armaturæ, utpote enses, lanceæ, scuta, boglaria, loricæ platæ, pileus ferreus, sive capellus, perponcha, sive Gambaycho, guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis... pro ullo debito pignorentur.*

GAMBISO, in Fleta lib. 1. cap. 24. § 12. *Gambison*, apud Joinvillam pag. 46. Le Roman *de Gaydon* MS. :

A ces paroles li vavasors s'arma
D'un Gambison viez enfumé qu'il a.

Infra :

Desor vesti un Gambison faitis.

Le Roman *de Jordain* MS. :

Chascuns avoit son Gambison vestu.

Will. de Guignavilla in Peregrinatione animæ MS. :

Là sont heaumes et haubergons,
Gorgeretes et Gambisons.

Infra :

Le Gambison vesti Jesus,
Quant por ti en croix fu pendus.

COTES GAMBOISÉES. Willel. *Guiart.* ann. 1298 :

Que seul des Cotes Gambesies
Pouvoit-on emplir maintes jailles.

Et ann. 1304 :

Espées d'estos et de taille,
Cotes Gambesies, ventailles.

Statuta MSS. : *Des armoiers et coustepointiers de Paris : Item se l'en fait Cotes Gamboisiées, que elles soient couchées deuëment sur neufves estoffes et pointées, enfermées, faites à deux fois, bien et nettement emplies de bonnes estoffes, soient de cotton, ou d'autres estoffes, etc.* Infra : *Houpellandes Gamboisées.* Alia Statuta ann. 1296 : *Item, que nul doresnavant ne puist faire Cote Gamboisiée, où il n'ait 3. livres de coton tout net, se elles ne sont faites en fremes, et audessous soient faites entremains, et que il y ait un ply de vieil linge, enprez l'endroit, de demie aulne et demy quartier devant, et autant derriere. Contrepointes* vocantur in Charta ann. 1206. in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 115 : *Præterea inveni in dictis bonis quinque alberjons et unum alberc, et unam Contrepointe.* Vide Williomarum, seu Josephum Scaligerum, in Titium pag. 46. 47. et 49.

WANBASIUM, apud Rogerum Hovedenum ann. 1181. *Wanbais*, apud eumdem pag. 614. Interdum *Hambais*, sic enim in MS. Historia. Le Roman *de Rou et des Ducs de Normandie :*

Plusours ourent vestus Hambeis,
Cojures ont chaint et carquais, etc.

GAMBAISON, in Charta Philippi Pulcri ann. 1303. in 36. Regesto Chartophylacii Regii num. 115 : *Et seront armez de porpoins et de hauberjons, ou de Gambaisons.* Philippus Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 16. ad Strabonis locum, ubi Belgas ait ἀντὶ χιτώνων ferre σχιστοὺς χειριδοτούς, *hic quid aliud interpreteris* σχιστους *illos* χειριδοτοὺς *ad inguina et nates usque demissos, nisi eam vestium partem, quam vulgus nunc Latinorum Thoracem appellat, patria vero lingua Wammes, et inferioris Germaniæ dialectus Wambeis, Danica Wames, Hispani Jubon, Itali Giupone, Galli pourpoint, Angli et Leodicenses, ad Mosum amnem Doblet.* Chronicon Colmariense ann. 1298 : *Armati reputabantur, qui galeas ferreas in capitibus habebant, et qui Wambasia, id est, tunicam spissam ex lino et stuppa, vel veteribus pannis consutam, et desuper camisiam ferream, etc.* Albertus Argentin. pag. 104 : *Ubi manicas Wambasii sui fractas cum novis peciis reparans, etc.* Et pag. 112 : *Quidam carnifex Episcopum super dextrario in rubea Wambasia circumventum... cuspide perforavit. Culcitræ de Gambasio*, apud Raymundum *de Agiles.*

° *Gamboison*, in Lit. ann. 1303. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 384. art. 2. *Gamvisum* in Libert. Castrivil. ann. 1286. apud D. *Bouquet* tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 412. Si tamen bene lectum est.

¶ GAUBESON, et GOUBISSON, apud Borellum. Liber *Du pelerinage de l'ame :*

Et tout ainsi comme fait est
De poutures le Goubisson.

Quæ vox etiamnum viget apud Occitanos, teste eod. Borello.

WANBIZIUS. Statuta Ord. Præmonstrat. Dist. 1. cap. 13 : *In dormitorio nullus rectus in lectum ascendat, sed residens per spondam divertat : super Wanbizios et laneos jacere licebit, etc.* Ubi *Wanbizius*, idem quod *lodix.*

° WAMBITIUS, eadem notione, in Bulla Innoc. IV. PP. pro Præmonst. : *Abbates quoque . . . in dormitorio, cum aliis super Wambitios jaceant, omni prorsus excusatione cessante.*

° WAMBOSIUM, f. pro *Wambasium*, apud. Adr. de Veteri Busco in Reb. Leod. tom. 4. Ampl. Collect. Marten. col. 1332. et 1333. Vide *Wamba.*

° GAMBESATUS, Ex coactili lana fartus, nostris *Gamboisié.* Tabul. Fossat. fol. 4 : *Habentes valorem xxx. librarum et amplius, haberent tunicas Gambesatas sive Gambesones.* Comput. Rob. de Seris in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 5. r° : *Une selle de la taille d'Alemaigne,... et le siege de cendail vermeil, Gamboisié et pourfillée d'or.* Ita legendum, pro *Gamborsié*, in Lit. Phil. Pulc. ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 136. col. 2. *Gambaiseure*, Stragulum equinum eodem modo confectum, dicitur in Lit. Joan. reg. ann. 1353. ex Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 143. r° : *Que chascun ait le plus qu'il pourra de chevaux, couvers de maailles et de Gambaiseure.*

WAMBASARIUS, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 1010. *Wambasiorum* artifex. Vocis etymon a veteri Germanico quidam accersunt, *Wan-bon*, venter, vel *Wamba*, ut habet Willeramus, in Cantica ; vel a Saxonico *Wamb*, quod idem sonat, unde Angli *Wombe* accepere : ita ut *Wambasium* fuerit *ventrale*, vel *ventrile*, ventris et pectoris tegmen, quod Germani *Wambeys* vocant. Vide *Cento, Thoracomachus*, et Notas ad Villharduinum pag. 294. et ad Joinvillam pag. 74. [et *de Caseneuve* in Etymol. Gall.]

GAMBETTA, diminutivum a *Gamba :* Baculus, qui claudo vel infirmo vicem *gambæ*, seu cruris præstat, *Jambette.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. num. 11 : *Dum claudicasset propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum, seu Gambettarum stare et ambulare non poterat.* [Miracula B. Angeli tom. 2. Junii pag. 1101 : *Et posuit se in oratione sequestratus, retro tribunam Ecclesiæ, retro in pedibus cum una Gambetta subter tibiam.*]

° **GAMBEZA**, Caudex, Ital. *Gambale.* Stat. Vercel. lib. 7. pag. 191. r° : *Item de barocia assium et Gambezarum, undecumque ducatur intus, Pap. quatuor.* Vide infra *Gambocia.*

¶ **GAMBISO.** Vide *Gambeso.*

°° **GAMBITIO**, Permutatio. *Chartula Gambitionis*, in Tradit. Sangall. ann. 858. apud Neugart. Cod. Alem. tom. 1. pag. 298. num. 369. Vide *Gambium.*

° **GAMBIUM**, pro *Cambium*, Permutatæ pecuniæ usura. Constit. Caroli reg. Sicil. MSS. : *Item quod recipiatur quæcumque pecunia, pecunia scilicet quæ communiter expenditur in regno, et nichil ultra ratione ponderis vel Gambii exigatur.*

¶ **GAMBO**, Perna, petaso, Gall. *Jambon. Duo paria Gambonum porci*, in Litteris Innocentii IV. PP. apud Illustr. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ pag. 404. Vide *Gamba* 1.

° **GAMBOCIA**, ut supra *Gambeza*, Ital. *Gambone.* Stat. Montis-reg. pag. 312 : *Item pro media dozena Gambociarum, solvat denarios sex.*

° **GAMBROISINI**, Moneta Cameracensis, quæ et *Cambrisiensis*, dicta, mutato c in *g*. Reg. Cam. Comput. Paris. in Bibl. reg. sign. 8406. fol. 147. r°. ubi de monetis : *Esterlins d'Angleterre et d'Escoce, Gambroisins de Philippe... sont à xj. den. ob. argent le roy.* Vide infra in *Moneta Baronum.*

¶ **GAMBOSUS**, Qui nodos habet in *Gamba*, seu crure. Vegét. lib. 3. cap. 20 : *Si Gambosum factum fuerit animal, et recens passio est, de tibia sanguinem emittito, lanam succidam circumligato.*

GAMBRIA, [Crurum armatura.] Vide *Gamberia*.

GAMBUTTA, [GAMBUCTA, Baculus superne rostratus, incurvatus ; Pedum pastorale. Petrus Diac. Casin. in Vita S. Guinizonis, tom. 6. SS. Maii pag. 452 : *Respondere se omnino nihil aliud vidisse, nisi quemdam hominem solitarium discalceatis pedibus Gambuctam in manu portantem.*] Vide *Cambutta*.

GAMELUM. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 22. ubi machinas jaculatorias describit : *Ac capsa bonum debet habere Gamelum, quod capsum impellat versus exteriorem partem.* In lib. vernaculo de Contractibus maritimis, *Gameles* dicuntur disci lignei, in quibus reponuntur obsonia nautarum.

* Vel *Gamelus, Funis, rudens ;* videtur enim esse pro *Camelus* 1. Vide in hac voce.

* *Gamel* vero inter supellectilem mensariam, forte Cochlear, Gall. *Cuillier*, in Inventar. ann. 1306. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1202 : *Item ij. petits Gameaux, e une forche d'argient à trere soupes.*

* **GAMERA**, pro *Camera*, Cubiculum, ubi custos ecclesiæ manebat. Vita S. Joan. episc. tom. 3. Aug. pag. 511. col. 1 : *Invidus bonorum diabolus,... prædictum sacerdotem suo amore exarsit in tantum, quod super ipsam ecclesiam, id est in Gamera ejusdem ecclesiæ quadam cum ganea concubuit.*

¶ **GAMERE**, *Nubere*, apud Papiam et Johannem de Janua. Est a Græco γαμεῖν.

* **GAMERRUS**. Vide infra *Gammarra*.

* **GAMEUS**, Vestis species, cujus usus est in sacris. Ordinar. vet. eccl. Bisunt. inter Probat. tom. 1. Hist. Sequan. pag. 24. ubi de festo SS. Innoc.: *Dom. archiepiscopus, si cantaverit missam, non accingitur palleo. Duo presbyteri induuntur Gameo.*

GAMINULA. Charta Athelstani Reg. Angl. in Monastico Angl. tom. 3. pag. 130 : *Cujus etiam inconcussæ firmitatis auctoritati, his testibus roborata constat, quorum nomina subtus Gaminulis depicta annotantur.* Forte *grammulis*. Vide *Gamulæ*.

1. **GAMMA**, æ, vox Agrimensorum : Limes utramque agri partem complectens, ita ut litteræ Γ. formam efficiat. Siculus Flaccus : *Arbores in versuris quæ notatæ sunt, aut decusses inveniuntur aut Gammæ, ut manifestum sit versuras suis signis observari debere.* Alibi : *Gamma de petra sicca constructa.* Rursum : *Termini si transversi positi fuerint, Gammam faciunt.* Ita Gamma literam fœminino genere extulit Ausonius :

..... Et Gammæ vice functa prius C.

GAMMATUS LIMES. Incertus Gromaticus : *L. si in termino inveneris, suæ formæ factura designat Limitem Gammatum.* Innocentius de Casis literar. : *Limes Gammatus currit, hoc est tortuosus.* Γαμματοειδῆ ἐπιτηδεύματα, apud Leonem in Tactic. cap. 19. § 61. Vide Gloss. med. Græcit. in Γάμμα.

REGAMMANS *Via, Limes, Linea*, apud Aggenum de Limitib. agror. et Latinum et Myrsontium pag. 79. 261.

* 2. **GAMMA**, Idem quod *Gammadium*, ornamenti genus ad literæ Γ formam effictum. Charta ann. 1019. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 80. col. 2 : *Feci autem scribere... textum S. Evangelii... et manualem unum, quas* (sic) *vestivi ex sericis indumentis, et desuper cruces argenteas, et Gammas, et bullas, et fibulas similiter argenteas.* Census eccl. Reatin. MSS. : *Sanctus Flavianus unum par Gammarum... Sanctus Fortunatus unum par Gammarum.*

* 3. **GAMMA**, Musicum diagramma. Vide supra *Gama*.

GAMMADIUM. Anastasius in Leone III. pag. 123 : *Columnas argenteas* 8. *et Gammadia duo, et arcus duos cum crucibus argenteis, etc.* Infra pag. 127 : *Fecit vestem de stauraci cum cruce et Gamadiis, simul et paratrapetis suis.* Pag. 139 : *Tetravila rubea alythina quatuor, habentia cruces cum Gammadiis, et in circuitu periclysin de Tyrio.* Pag. 140 : *Arcum argenteum unum cum Gammadiis suis.* Pag. 151 : *Fecit etiam in circuitu altaris vela serica quatuor cum Gammadiis, et cruces de quadrapulo.* Pag. 182 : *Fecit vestem sericam albam sigillatam cum Gammadiis et periclysi, etc.* Denique pag. 205 : *Obtulit... vestem de fundato unam habentem in medio crucem, cum Gammadiis de quadrapulo.*

GAMMADIA, *diæ*. Idem Anastas. pag. 149 : *Super quem constituit arcus duos de argento, et Gammadias quatuor, quæ simul pensant, etc.* Idem in Gregor. IV. pag. 161 : *Vela alba serica* 4. *unum habens undique Tyrium, et in medio crucem et Gammadias de chrysoclavo.* Et pag. 164 : *Fecit vestem de fundato, et Gammadias de octapulo.* Ex his videtur emendanda Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 1275 : *Quin etiam obtuli eidem Ecclesiæ unam planetam de xameto Jalino, unum amictum cum friso magno, unum camisum* (perperam *canusam*) *cum Gramatis et frisis, etc.* Legendum enim fortean *Gamatis*. Sed ex locis istis vix percipitur, quid sit *Gammadium*, nam virorum doctorum de hujus vocis notione conjecturæ non arrident. Vide Salmasium ad Pollionem pag. 343. Dominicum Macrum in Hierolexico, [et Bollandistas tom. 3. SS. Maii pag. 393.]

* **GAMMARRA**, GAMORA, Vestis muliebris, palla, Ital. *Gammurra*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 8. r° : *Item de aliquo mantello, sive tabarro, sive Gamerro drapi integri, sive schietti ;... et si de cendali fuerit inforratus ipse mantellus, sive tabarrus, sive Gammarra, etc.* Consil. Bertr. JC. tom. 1. cons. 298 : *Post factum sermonem de omnibus vestibus, Gamora et jocalibus, etc.*

¶ **GAMMATUS**. Vide *Gamma*.

¶ **GAMMULA**. Vide *Gamula*.

GAMMUS, Πλατύκερως, in Gloss. Gr. Lat. Est autem πλατύκερος Plinio lib. 11. cap. 37. Dioscoridi lib. 2. et aliis, animal, quod cervorum generi annumeratur, licet cervo minus : nostri *Dain* vocant : unde nescio, an non legendum sit *dammus*. Sed repugnat Codex MS. S. Germani Parisiensis, qui *Gammus* etiam præfert. [Reipsa præferendum suadet infra vox *Gamus*, eadem notione.]

GAMULA. Anastasius in Benedicto II : *Similiter et in Ecclesia B. M. ad Martyres aliud coopertorium porphyreticum cum cruce et Gemmulis quatuor, etc.* Ubi Codex MS. *cum cruce et Gamulis*, præfert. [Alius *Gammulis*.] Alius, *coopertorium porphyrium et Gamulas quatuor.* Alius denique, *et Gamulas et clavos quatuor auroclavos.* Quidam etiam *Ganulas*. Forte diminut. ex *Gamma*. Vide in hac voce.

* Idem videtur quod supra *Gamma* 2. Vide in hac voce.

* 1. **GANADO**, vox Hispanica, Grex, pecus, armentum. Charta Adelf. reg. Castel. ann. 1173. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 93 : *Dono ut omnes vestri Ganados per omne regnum meum secura et absque omni inquietatione, exactione et montatico libera habeant pascua.* Vide *Ganata*.

* 2. **GANADO**, Voluntas, consensus, ab Hispanico *Gana*, eodem sensu. Charta ann. 1096. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 2 : *Et istas calumpnias non respondeat sine rancuroso, et rancuroso non valeat sua cherimonia, sine testimonium bonorum hominum et vestro Ganado.*

GAMURDRIT. Lex Bajw. tit. 18. cap. 2. § 3 : *Si servus furtivo modo, supradicto more occisus fuerit, et ita absconsus, quod Gamurdrit dicunt, etc.* Editio Heroldi cap. 28. § 3. *Garmordrit* habet. At Spelmannus observat *ga* et *ge* particulas esse præpositivas præteriti temporis et participii ejusdem. Proinde *Gamurdrit*, idem est ac si *murdritus fuerit*. Vide *Murdrum*.

GAMUS, *Cerva*, ex Hispano *Gamo* : nostris, *Dain*. Fori Alcaçonenses : *De coyro de cervo et Gamo tres Morabit.* [Vide *Gammus*.]

¶ **GANAFUS**, *Fortis, Agilis*. Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. Vide *Gamasus*.

¶ **GANAGIUM**, ut supra *Gagnagium*, Agri culti. Fundatio Chartusiæ Vallis S. Georgii ann. 1235. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 96 : *Item* (*dono*) *omnes terras quas habeo nomine Ganagii, vel alio modo,* (hoc est, ut intelligo, Terras omnes, tam cultas quam incultas) *in villa de Poques, etc. Item omnes terras Ganagii villæ de Mani cum pratis meis, etc.*

¶ **GANANCIA**, vox Hispanica, Lucrum, reditus, Gallis *Gagnage*. Vide *Bragalis*.

GANAPE. Vide *Galnabis*.

GANARE, Acquirere, Hispan. *Ganar*. Charta Bermundi II. Reg. æræ 1028. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Bened. tom. 5 : *Dum essemus in adolescentia, Ganavimus et emimus villas et hæreditates, etc.*

GANATA, ex Hispanico *Ganado*, Grex, armentum : *Ganadero*, Pastor. Fori Jaccenses : *De appellitis ita statuimus. Cum homines de villis, vel qui stent in montanis cum suis Ganatis, audierint appellitum, omnes capiant arma, et dimissis Ganatis, et omnibus aliis suis faziendis, sequantur appellitum, etc.* Infra : *Ganata, cum descenderint, nullus audeat furare vel rapere vel pignorare ulla occasione, et non jaceant in vetatis militum, nisi per unam noctem. Certa loca sint, in quibus Ganata bibant, ne cequiæ frangantur.* Eximinus Salanova : *Et tales non peytant in aliquo cum hominibus signi Regis, nec pro Ganatis, neque equis, ut quidam dixerunt.* Charta Garciæ Fernandi Comitis pro Ecclesia S. Petri de Cardenna æræ 1010. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti : *Illo Ganato Ecclesiæ S. Petri talem foro habeat sic illis de illas villas ad pascendum per omnes terminos in montes, et in fontes, in paludibus, defensas etiam, et in molinaris, etc.* Alia Sancii VII. cogn. Sapientis, apud eumdem : *Si vero Ganatum vestrum cum alio extraneo mixtum fuerit, et hac de causa illud nobis dare noluerit, mando in fide unius Monachi vel Fratris vestri Ordinis, sine alio sacramento donet vobis, quantum duxeritis esse vestrum.* Infra : *In omnibus locis, in quibus meum Ganatum et aliorum debet pascere, etc.* Passim in Chartis Hispanicis. Ita porro hanc vocem Hispani usurpant, quomodo olim nostri et Angli vocem *Gagnage* pro omni apparatu rustico, in quo recensentur animalia, atque adeo oves ipsæ.

Vide *Gagnagium*, et Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragoniæ.

¶ Ganati, Eadem notione. Charta Aldefonsi Regis Castellæ ann. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 495 : *Concedo... ut vestri Ganati proprii... pascant sine omni montagio per montes et omnia pascua per quæcumque regii Ganati pascere habent per totum regnum meum.*

GANCARE, Per vim auferre. Coronatio Henrici Regis Portugalliæ : *Quando aliquis Gancaverit avere alienum, vadat querelosus ad Alvazil, et ponat querelam, et Alvazil restituat illi suum avere.* Ubi Anton. Brandaon. lib. 10. Monarch. Lusitan. cap. 13 : *Quando alquens per forza tomar a fazenda alhea, etc.* Rursum : *Qui in bello mataverit Regem inimicum, aut ejus filium, et Gancaverit ejus pendonem, sit nobilis.* [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 2. pag. 8. vocib. *Gança* et *Gançar*, obtinere, Hispanis *Alcanzar* eodem sensu.]

¶ **GANCES**, Anseres silvestres, in *Gantæ* 2.

* **GANDA**, f. Acervus. Charta ann. 1290. ex Chartoph. Occit. : *Item septimam partem totius salis, quod fit et fiet inantea in dictis territoriis et infra, etiam in gavellos seu Gandas, et tres denarios Turon. in quolibet modio dicti salis, etc.*

GANDARGIUM, Tributi species. Charta ann. 1300. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Vivariensibus pag. 226 : *Non poterit D. Rex deinceps aliquid de novo acquirere in terra D. Episcopi... non adversationes novas, vel nova Gandargia recipere.*

GANDEIA, Genus navigii, Afris familiare, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 5. v. 89.

GANDENGA, Vestis species. Chron. Vosiense cap. 73. de Deformatione religionis : *Cucullas clausas pro froccis, ocreas pro Gandengis, froccos capellatos absque cuculla... insectamur.*

GANEA, [Meretrix. Osbernus in Vita S. Dunstani, tom. 4. SS. Maii pag. 368 : *Repertum insuper cum adultera simul et filia illius Principem a mœchali thoro violenter abstraxit... At Ganea sanguineos intorquens oculos, Tu, inquit, etc.* Latinis *Ganea* Lupanar est, non ipsa meretrix.] [* Inquisit. ann. 1340. ex Cod. reg. 5190. fol. 72. r° : *Dictus dominus Petrus non vivebat caste ; sed interdum, quando sibi placebat, habebat de nocte Ganeas, quas usque ad mane tenebat.*] Vide *Glavea.*

* **GANEARE**, Obtinere, Hisp. *Ganar*, Gall. *Gagner*. Leg. Lusit. sub. Alph. reg. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 11 : *Qui in bello... Ganeaverit ejus* (regis) *pendonem, sit nobilis.* Vide *Gancare.*

¶ **GANEARIA**, pro *Ganea*, Ugutioni. Vide *Clepsedraria* in *Clepsydra.*

¶ **GANEARIUS**, Ganeo. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. : *Ganearius, Libidinosus, Luxuriosus*, ἀσελγής.

¶ 1. **GANELO**, Insignis proditor, sic dictus a Wenilone seu Guenilone, voce paululum inflexa, Archiepiscopo Senonensi, qui beneficiorum a Carolo Calvo acceptorum immemor, ad partes transiit Ludovici Germanici : ex qua pessima actione labes ei æternum mansit ; ita ut insignes Proditores *Ganelones* vocati sint. Hinc Matth. Paris ad ann. 1216. loquens de Comite Nivernensi ait eum fuisse de Guenilonis genere proditoris ; sicut et *Bara* in usaticis Barcinonensibus vocatur ille, qui fidem datam non servat, ex eo quod Bera Comes Barcinon. fidem datam Ludovico Pio violaverat. Vide Marcam Hispan. lib. 3. pag. 21.

* Nostris, eadem acceptione, *Ganelon* et *Guenelon*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 3 : *L'exposant respondi : Tu mans comme faux garçon, traistre, Ganelon, et Dieu et toy le savez bien.* Aliæ ann. 1357. in Reg. 89. ch. 171 : *Et plusieurs autres injures en l'appellant Guenelon, traitre.* Cantil. 40. tom. 2. Poem. reg. Navar. pag. 93 :

Trop sont fol et mal pensant,
Pis valent que Guenelon.

* 2. **GANELO**, Acervus lapidum antiqui cementi. Vide Chifflet. in Vesunt. inter voces Celticas.

GANEO *Gulosus, popinator, tabernio, hasta vel jaculum, lingua Gallica.* Gloss. MS. Reg. 1013. Latinis *Ganeo* est λιχνός, καταφαγάς, λαιμαργός ut est in Gloss. Gr. Lat.

¶ **GANEONIUM**. Vide *Gannium.*

GANERBII, Ganerbinatus, de quibus exscribam, quæ habet Spelmannus, cujus sunt, quæ sequuntur.

Ganerbii. *Ganerbiorum* societas, quam *Ganerbinatum* vocant, apud Germanos ampla, potens, et antiqua est, a nobilium conditione parum distans. Nobiles enim et *Ganerbios* sic conjungit Jus Saxonicum *Burger oder Burgkmann heissen die Ganerben und Edelleut, etc.* Id est, *Cives et Castrenses* (qui in Castro habitant) dicuntur *Ganerbii et Nobiles, qui olim sub domino* Castri *in castro habitabant, et tunc temporis vocabatur Burgkburger*, i. cives castrenses. Item alibi *Burgklehen* (i. castrense feudum) *est hujusmodi feudum, ubi multi Nobiles vel Ganerbii (ut nunc dicuntur) unum idemque castrum simul habent a Principe et Domino, cujus est castrum illud.* Et quidem nulla inter ipsos et alios vassallos feudales fere differentia est, nisi quoad pacta et conditiones societatis et fœderis inter ipsos mutui. Quæ res tunc extitit in Germania, quando vis erat jure, *da das Faust-Recht im Schwang gieng.* Tum enim ante factam et promulgatam pacem publicam, i. *dem Landfrieden*, cum passim itinera essent minus secura, et latrones in arcibus apud sui generis sive farinæ homines, latrones latitarent ; alii quidam Nobiles, quibus virtutis potius, quam rapinæ studium carum erat, confecerunt sibi arces munitas, in quibus cum familiis suis et rebus pretiosioribus, ab aliorum invasionibus violentis, tuti essent. Et ut potior fieret hæc conjunctio, eoque major et constantior, suisque viribus se et sua felicius defenderent, fraternitates et confœderationes quasdam, certis legibus et conventionibus contraxerunt, *den Burgfrieden*, id est, *Pacem castrensem* appellatas. Confœderatos hos *Ganerbios* vocant *die Ganerben*, quasi *gemeine Erben*, id est, communes hæredes et condominos. Sed dilabitur splendida hæc confœderatio in deteriorem partem. Nam et ipsi *Ganerbii* viribus suis et arcibus confisi, etiam rapere et opprimere cœperunt : aut alios suæ societatis confratres, aut condominos, quando delinquerent, receptarunt, et protexerunt. Eique tandem audaciæ et furori perventum est, ut publicis legibus et imperiali Constitutione coerceatur. Imperator enim Maximilianus in Comitiis Augustanis ann. 1500. inter alia edixit, *ne Ganerbii, sive condomini, bannitum ab Imperio in arcem intromittant, licet etiam ea sit communis ei cum aliis, sed potius a sua societate excludant : quod si vero secus factum fuerit, ut ipsi quoque acceptatores, in pœnam pacis publicæ violatæ debeant declarari et pronunciari.* Præterea in Comitiis Wormaciensibus anni 1495. quadruplex est constituta pœna : *Das ihr Leib und*, etc. Id est, 1. *Primo ut illorum corpora et bona omnibus sint concessa, et nemo illis abuti possit.* 2. *Ut omnia illorum jura, quæ contra alios habent, cessent et sint mortua.* 3. *Ut amittant feudum.* 4. *Ut habeantur inhonesti*, seu infames. Renovatur hæc Constitutio aliis Comitiis Wormaciensibus ann. 1521. deinde Augustanis ann. 1548. et inserta denique Ordinationi Cameræ anno 1555. *part.* 2. *tit.* 13. Petrus Denais *in Jure Camerali tit.* 266. *verb. Receptatores, n.* 2.

Arces et munitiones aliquot quæ vocantur *Ganerbenhæuser*, hæ recensetur. Primo arx Rotenburgensis, non procul a Norimberga dissita. Deinde est Friburgum in Veteravia, quæ arx etiam est celebris *Ganerbitanus*. Tertio est arx Saltizburgum ad salam in Francia orientali, ubi et Imperatoris Conradi (qui cognomen Salici inde adeptus est) Regia olim fuit ; et Lex Salica primum lata est a Pharamundo, ejusque Consiliariis quatuor, Wisogast, Arogast, alias et rectius Bosogast, Salagast, Vindogast, qui et in Prologo Legum illarum nominantur, et a Sigeberto in ann. 422. de quo vide plura hic infra in verb. *Lex Salica.* Hæc autem arx etiam hodie est domus *Ganerbica :* et habent singulæ singulos suos Burgravios judicis loco, suasque leges et regalia. Rotenburgensis, quæ ab antiquis dominis ad Coronam Bohemiæ pervenit, et tandem ad Electorem Palatinum, reservato tamen recto domino, condominos, numerat plusquam septuaginta Nobiles.

Sunt et nonnullæ civitates *Ganarbicæ*. Crutzenacum, oppidum situm ad Rhenum, condominos habens Electorem Palatinum, et Marchionem Badensem. Item Smalcaldia, dum viverent Comites ac Principes Hennebergenses, ex parte dimidia ad ipsos, ex altera pertinuit ad Landgravios Hessiæ ; hodie Landgravius ea solus potitur. Tale olim fuisse Hebron, de quo in sacris Literis habetur, et in Decreto Gratiani, 1. *Hebron* 11. *quæst.* 2. notat. Conradus Rittershusius *in partitionib. jur. feud. lib.* 1. *cap.* 17.

Constituuntur autem *Ganerbii* et *bona Ganerbica*, pactis et conventionibus ipsorum inter se condominorum : accedente plerumque confirmatione et protectione Superiorum, puta Imperatoris et aliorum Principum. Et dari possunt in *Ganerbinatum* non solum bona allodialia et patrimonialia, sed etiam feudalia ; dum tamen non inferatur tertio præjudicium, uti agnatis in antiquis feudis ; filiabus, (si hoc dictum sit) in novis ; et his, de quibus pactum est, in utrisque. Hinc exigua illa differentia inter *Ganerbios* et vassallos feudales, cujus supra meminimus. Quamquam enim aliquis in *Ganerbiorum* societatem acceptus, et condominus factus fuerit, in aliis tamen rebus non mutatur persona ejus, nec vassallus esse desinit prioris domini sui, nec privilegia et regalia, quæ ab Imperatoribus totum obtinuerit condominorum collegium, singulorum fiunt, sed pariter omnium.

Solet autem plerumque inter eos, qui *Ganerbinatum* constituunt, eo convenire inter se, ut maximus natu in ea gente sit administrator bonorum ; et pro onere administrationis partem ali-

quem fructuum sibi habeat præcipuam : reliqui fructus dividantur æquis portionibus inter omnes gentiles et agnatos, qui quidem sunt puberes, maxime si vel studiis, vel rei militari dent operam.

Denique fraternitati et confœderationi inter condominos renuntiari potest ab eo, cui non amplius libet in illa societate et communione stare : uti quælibet societas renuntiatione tollitur, § *manet. Just. de societ.* Similiter etiam a rectore sive domino illius arcis, in qua *Ganerbinatus* est constitutus, liberabitur renuntiatione, Conrad. Rittersh. *d. cap.* 17. *per tot.* Ubi simul tradit, discernendum esse *Ganerbinatum* a pacto, vocato *Erbeinigung*, quod receptum est inter familias quorumdam Principum, de quo Gail. 2. *obs.* 127. Itemque a majoratu et legato familiæ, ut idem explicat. Vide Hotomannum in *Lexic. feudali* verb. *Hæredes accelerantes*, ubi allegat locum juris Saxonici *Artic.* 17. Et Modestinum Pistoris *p.* 1. consil. *num.* 45. *et* 52. Hæc e Matthia Steph. Pomeran. Tract. de Jurisdict. lib. 2. part. 1. cap. 2. memb. 3. at non suis ubique verbis ; sed alias amplius, alias contractius, ut nostro magis conveniret instituto. Addam vero quod Glossographus ad 17. artic. Speculi Saxonici asserit, *Ganerbios*, dici, quod illorum hæreditas descendit, non ascendit, etc. Hæc Spelmannus. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 478. not. 479. n. 2. 481. n. 1.]

* **GANERLOTUS**, perperam pro *Gaverlotus*. Vide infra in hac voce.

✱ **GANETTA**. [Forsan balista quædam : « Johanni Theotonico magistro balistarum, pro restaurandis balistis.... pro *Ganettis*. (Mandam. camer. apost. 1465. 29. jan. p. 153.) »]

** **GANGA**, An *Ganea* pro *Refectorio ?* Vide *Gangia* 1. Reinard. Vulp. lib. 3. vers. 1653 :

> Gangaque pro fœno lanam constrata suavem
> Accipiat ; fœno est non spolianda bidens.

¶ **GANGAGIA**, Occulta loca. Vide *Gangia.*

GANGALIZARE, *Titillare*, in Glossis Antiq. MSS. et apud Papiam.

¶ **GANGAMON**, *Rete sinuosum variis plexibus involutum.* Laurent. in Amalthea. Vide *Ganguilo.*

GANGANUM. Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum in Burgundicis pag. 26 : *Et quicquid de gemmis habemus, et Gangana sirica, cum spondale, et tapete uno.*

GANGDAYES, Dies lustrationis, vox Saxonica, in Concilio Grateleano ann. 928. cap. 12. in Concil. Anglic. Somnero, g a n g - d a g a s, dicuntur *Rogationes.*

1. **GANGIA**, *Occulta loca et subterranea, Gangagia Græci vocant.* Ita Glossæ MSS. [In Glossis Isid. : *Ganzia, Occulta loca et subterranea.* Legendum *Ganea*, ut lib. 10. Orig. Festus : *Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt. Terentius : Ubi illum quæram ? Credo abductum in Ganeum.* Hoc est in tabernam meritoriam seu meretriciam subterraneam et latentem.]

* 2. **GANGIA**, pro *Gagia*, Pignus ; unde *Gangiare*, pro *Gagiare*, Pignerari. Charta ann. 1208. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *De quibus duodecim denariis, si differrent in solutione eorumdem, . . . pro dicta emenda nosmetipsos poterimus Gangiare seu facere Gangiam per nos vel gentes nostras.* Vide supra *Gagiare* 1.

¶ **GANGIATOR**. Vide *Gagga.*

¶ **GANGLION**, vel GANGILION, Tuberculum, Gall. *Loupe.* Antonius Gallonius in Vita S. Philippi Nerei, tom. 6. SS. Maii pag. 515 : *Artemisiæ cheliæ durum ac renitens tuberculum in sinistræ manus articulo ortum erat. Id morbi genus Ganglion Medici seu nodum vocant. Tuberculum ex parvulo incepit, et diu paulatimque adeo increvit, ut nucis magnitudinem nedum expleret, sed excederet, ovique ferme æquaret.* Legitur apud Celsum. Eadem notione apud Plinium lib. 6. cap. 18 : *Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne Glandia.*

* **GANGUAGIUM**. Vide infra *Guanguagium.*

¶ **GANGUILO**, Species retis. Statuta Piscatorum Massil. MSS : *Nulla persona cujuscumque status aut conditionis existat, audeat, seu præsumat piscari cum illo rete vocato Ganguilo in insulis marium Massiliæ.* Vide *Gangamon.*

* Vulgo *Bregin.* Charta ann. 1307. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 130 : *De cetero in aliquo stagnorum prædictorum cum arte, vocata Ganguil, nullus ausus erit piscari.*

¶ **GANGULA**, pro *Glandula*, Struma, Ital. *Gangola.* Miracula S. Zitæ, tom. 3. Aprilis pag. 516 : *Habuit semper inflatam gulam et plenam de Gangulis.* Vita B. Luchesii, tom. 3. April. pag. 609 : *Quidam adolescens de Monte Voltraio cum paralysi percussus gravissima varicas multas, quæ vulgo Gangulæ nuncupantur, per totum insuper corpus haberet, voto a parentibus emisso, etc.* Vide *Varica.*

¶ **GANIAGIUM**, a Gallico *Gain, Gagnage*, Lucrum, Merces quotidiana quæ *Beneficiatis* choro præsentibus tribuitur. Compendiosa Beneficiorum expositio fol. 11 : *Ad dispensationem pertinet quæstio, qua agitatur, an dispensati de non residendo fructus gaudeant, quæ finitur hac distinctione, ut dispensati fructus percipiant, quos vulgus nomine grossi indicat, diariis vero et manualibus, sive Ganiagiis priventur.* [* f. pro *Gainagium.* Vide supra *Gagnagium* 2.]

* **GANIFVETUS**, Ensis brevior, vel cultellus. Charta ann. 1316. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 153 : *Ad recipiendum ab hæredibus seu successoribus felicis memoriæ Clementis V. papæ quendam Ganifvetum seu cultellum, quem olim . . . D. Gasto Fuxi comes . . . SS. patri dicto Clementi papæ V. commodavit.* Vide infra *Ganiveta.*

* **GANILATIO**, Irrisio, idem quod *Gannatura.* Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 276 : *Infra quandam turrim dictum Bernardum intrusit et compeditavit, et sic compeditatum . . . per diversa loca transduxit . . . Dolens de tractatione, vexatione, transportatione et hinc inde ignominiosa Ganilatione de dicto Bernardo, etc.* Vide *Gannum.*

* **GANIPULA**, GANIPULUS, Ensis brevior, cultellus. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 377 : *Johannes respiciens seipsum vidit cuspidem Ganipulæ seu gladioli sui, quem pendentem in zona... portabat, vaginam transgredientem.* Aliæ ann. 1457. in Reg. 187. ch. 334 : *Oddo de Beuqua . . . . evaginavit unum parvum gladium vel Ganipulum, quem portabat, etc.* Vide infra *Ganiveta.*

* **GANITA**, Anser silvestris. S. Ludom. episc. Catalaun. ex Cod. XIII. sæc. ejusd. eccl. : *Habuit etiam beatus Leudomirus culturam sæpe ab avibus, qui Ganitæ vocantur, depastam.* Vide *Gantæ* 2. et mox *Gantua.*

* **GANIVELUS**, Eadem notione atque *Ganipula.* Barelet. serm. de paucitate salvandorum : *Sextus* (status) *virginum. Ubi sunt ? O quot Ganiveli ! O quot filii in latrinis !*

* **GANIVETA**, GANIVETUS, ut supra *Ganipula* et *Ganipulus*, nostris *Ganivet, Guenivete* et *Gayvete.* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 203 : *Ipsum cum quadam Ganiveta ferri de cuspide juxta mamillam sinistram vulneravit.* Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item duæ Ganivetæ in una vagina, viratæ de argento.* Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 36. r° : *Videbat quod dicti homines portabant in zonis suis cultellos seu Ganivetos.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 342 : *Le suppliant sacha une Guenivete ou coustel petit, etc. Le sainct Ganivet*, Cultellus scilicet, quo sacram Hostiam Judæus percussit, in Diar. regni Caroli VII. pag. 524. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. ch. 333 : *Le suppliant de sa Gayvete ou coustel à tailler pain donna un cop seulement par le corps à icellui Domange.* Hinc *Ganivier, Ganivetorum* faber, vel mercator, in aliis Lit. ann. 1390. ex Reg. 139. ch. 44 : *Jehan le Veel poure Ganivier... mist en vente sur un estal pluseurs ganives, petiz couteaux, etc.* Vide supra *Ganivetus.*

* **GANNACHA**, Toga, vestis talaris, pro *Garnachia.* Vide in hac voce. Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item panni unius Gannachæ pennæ de vars.*

¶ **GANNARE**, GANNATOR. Vide *Gannum.*

* Pactum inter Soldan. et Pisan. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Benincont. Sicul. pag. 200 : *Et non debet nocere nullum mercatorem Saracenum, nec tradere, Gannare nec de pecunia.* Vide *Gannum.* Nisi sit pro *Gagiare.*

* **GANNARIA**, GANNERIA. Vide supra *Gaaneria.*

¶ **GANNATUM**, Grex, armentum, ut supra *Ganata.* Vide locum in *Majoralis.*

GANNATURA. Vide *Gannum.*

GANNINARE, *Gantare.* Papiæ.

¶ **GANNITURIUS**, Irrisorius. *Cum cachinno et Gannituria vituperatione*, in Actis MSS. S. Judicaelis. Vide *Gannum.*

GANNIUM, *Taberna*, Papiæ, pro *Ganeonium.* Alibi : *Ganea, taberna, popina, etc.*

✱ **GANNIUS**. [Locus subterraneus ad luxuriandum aptus. DIEF.]

GANNUM, GANNATURA, Irrisio, Italis *Gannare*, et *Ingannare*, est fallere, decipere : ut Latinis *Gannare*, irridere. Glossar. Lat. Græc. : *Gannat*, χλευάζει. *Gannator*, χλευαστής. Gesta Regum Francor. cap. 41 : *Qui respondit cum Ganno dicens, Vos mentitis, etc.*

GANNATURA, Eadem notione. Rabanus Maurus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 3 : *Postremo ut idem Apostolus* (S. Petrus qui inventor fuisse dicitur coronæ Clericalis) *suique successores et sequipedes ridiculosum Gannaturæ ludibrium in populo Romano portarent, quia et horum Barones hostes exercitus superatos sub corona vendere solebant.* Eadem verba habentur in Epist. 44. Bonifacii Moguntini Archiep. Candidus Mon. in Vita Eigilis Abb. Fuld. cap. 12 :

> Cujus judicium, et si non zabolica fallit
> Gannatura, tamen laqueos hinc inde timoris
> Non facile superat graviores, etc.

Aldhelmus de Laudibus Virginitatis : *Quid mirum, si Apostolorum oracula et jurisperitorum scita præfatas frivolorum nænias abominantur, cum etiam gentiles gentilibus, et paganis pagani quasi ridi-*

culosum subsannantis Gannaturæ opprobrium legantur improperasse hoc modo, cum infami proverbiorum elogio cachinnantes ac cavillantes. Scio, hic viros doctos *Gannaturam*, turpe lucrum interpretari, quia Hispanis *Ganar* est lucrari : sed potior videtur nostra conjectura.

GANNUS, [Chirotheca, *Gant.*] Vide *Wantus.*

¶ **GANS**. Inventarium ornamentorum S. Martialis Lemovic. ann. 1227 : *Item* v. *Gans gaifiers.* Quid sit, ignoro ; sed *Gans, tis,* pro *Ansere*, mox videre est in *Gantæ* 2.

GANSÆ. Anseres. Vide *Gantæ* 2.

GANSHAPICH. *Acceptor*, seu accipiter, *qui anseres mordet*, in Lege Bajwar. tit. 20. cap. 1. ex Germ. *Gans*, anser, et *happen*, corripere,capere.[Baluz.legit *Ganshapuch.*] Glossar. Ælfrici : *Auca*, gos. *Aucarius*, goshafuc. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 755. voce *Habuh*, Accipiter.]

¶ 1. **GANTÆ**, Cæstus, Gall. *Gantelets*, Digitalia ferrea, quibus antiqui muniebant manus ad pugnandum. Computum anni 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 323 : *Item, quatuor paria Gantarum de ferro sine bracellis,* II. *s.* VIII. *d. gr. Item, quatuor paria de Gantis cum bracellis pro* II. *s.*

2. **GANTÆ**, Anseres silvestres. Gloss. Lat. Græc. : *Ganta*, χηναλώπηξ. Gloss. Saxon. Cottonianum ; græg gos, *Ganta*. Anglis, *A grei Goose.* Fortunatus lib. 7. Poem. 4 :

Aut Mosa dulce sonans, quo grus, Ganta, anser, olorque
Triplice merce ferax, alite, pisce, rate.

Vita S. Pharaildis Virg. num. 13 : *Aves quasdam aggregatus repperit, quas alii Feles, alii Miletas, vulgus vero Gantas nuncupat.* Liber Miraculor. S. Genulfi n. 46 : *Conspicit innumerabilem multitudinem avium, quas vulgus Gantas vocat.* Goscelinus Monachus in Vita S. Wereburgæ Virg. num. 10. ubi avis speciem prodit : *Agros ejus solito infinita aucarum indomitarum, quas Gantas vocant, depopulabatur multitudo.* Sunt igitur *Gantæ*, anseres silvestres, vel etiam domestici, qui

Gansæ vocantur a Plinio lib. 10. cap. 22. qui eas Morinis attribuit : unde patet, vocem esse veterem Gallicam, [*Goaz* scil. ut scribit Petronius pag. 391. Antiq. Gall.] quam retinent etiamnum Germani, quibus *Gans, Ganse*, dicuntur, ut Anglis *Goesen* et *Geesen*, Hispanis [et Italis] *Ganso*, id generis avium nominatur. Adso in Actis S. Waldeberti Abbat. Luxoviensis num. 5. videtur, has aves appellatas a voce,quæ albedinem significat, veteri forte Gallica : *Nam cum in aliis Vir iste felicissimus, tum quoque rebus pollebat : et hunc quoque agrum anseres agrestes, quas a candore, vel sonitu vocis more rustico Gantas vocant, agmine collecto frequenti ruptione ab ipso jactu seminis et sationis incremento vastabant.* Potius tamen videtur alterum Etymon. Vide Pontanum lib. 8. Rerum Danicarum pag. 494. [** et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 220.]

¶ Ganges. Vita S. Amalbergæ Virg. tom. 3. Julii pag. 98 : *Ecce late omnia albicant pennatis volucribus, quos communi vocabulo Gances appellari solet.* Mabill. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 243. habet : *Quas communi vocabulo Gantas appellari placet.*

Gantes. Silvester Giraldus lib. 1. de Topogr. Hibern. cap. 18 : *Aucæ minores albæ, quæ et Gantes dicuntur.* [Acta S. Samsonis MSS. : *De Gantibus in custodia traditis. Diversæ aves innumerabiles circa Monasterium, id est, anseres furvæ et albigantes, conveniebant, quæ molestiam fratribus inferebant. Dixit S. Samson : Præcipio vobis, ut ante me pergatis ad Monasterium. Itaque illæ in uno grege congregatæ in Monasterium intrarunt, et usque in crastinum diem reservatæ sunt.*] Le Roman *de Garin* MS. :

Grues, et Gentes, et oes, et poucins.

Alibi :

Grues et Gentes orent à lor plessir.

Gantula, diminutivum a Ganta. Vetus Interpres Alexandri Iatrosophistæ lib. 1. Passionum : *Manducet ex domesticis gallinas, fasianos, et de anseribus, alas, collum, caput, pedes, et Gantulas, et aves omnes præter eas, quæ in paludibus degunt.* Ubi Glossæ *Gantulas*, aves esse observant. Idem lib. 2. cap. 67 : *Gantulæ quoque, merulæ, turtures, turdi, etc.*

¶ **GANTARE**. Vide *Ganninare.*

* **GANTELETUS**, Gantelletus, Gall. *Gantelet.* Manuum armatura, chirotheca ferrea. Charta offic. Autiss. ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 40 : *Item cepit quemdam ensem, quemdam magnum cultrum sive cultellum, quosdam Ganteletos, etc.* Inventar. Mss. ann. 1379 : *Item duo paria de Ganteletis.* Charta ann. 1377. ex Cam. Comput. Aquens. : *Item paria Gantelletorum ferri modici valoris tria.* Vide *Chirothecæ* et *Wantus.*

* **GANTELLUS**, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 26 : *Johannes Mensart ex Gantellis ferreis vel calibeis et ense suis præfatum Johannem le Borgnet . . . percussit.*

¶ **GANTERIUS**, Digitalium opifex, Gall. *Gantier*, in veteri Catalogo sodalium Confraternitatis B. Mariæ deauratæ MS. [* *Gantex*, in Charta pedag. Divion.]

¶ **GANTES**, Gantula. Vide *Gantæ* 2.

* **GANTUA**, Anser silvestris. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 107. ex Cod. reg. 4659 : *Sint duo alii homines constituti ad fugandum Gantuas et anseres.* Vide *Gantæ* 2.

* **GANTULUS**, Chirotheca. Charta ann. 1468. in Reg. 197. Chartoph. ch. 39 : *Retento per ipsum dominum episcopum* (Montis-albani) *et monachos homalgio unius paris Gantulorum pontificalium.* Vide *Gantus.*

¶ **GANTUS**, Chirotheca, Gall. *Gant.* Occurrit apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 712. col. 2. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 64. Marterium tom. 1. Anecd. col. 57. Vide *Wantus.*

⁎ Occurrit in thesauro eccl. Claromont. Mus. arch. dep. an. 980, p. 41 : « *Gantos* parias III. »]

GANZARA et Ganzerolum, Navigii genus, in Statutis Veron. lib. 1. cap. 97.

* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 861. : *Ex duabus unam magnam præmittit Ganzaram quadriremem.*

GANZAROLA, Species navis, ex Ital. *Ganzara*, eadem notione. Occurrit apud Rafanum de Caresinis ann. 1379. pluries.

¶ Ganzarolus, Eadem notione, in Andreæ Danduli Chronico, apud Murator. tom. 12. col. 381. 475. etc.

¶ Ganzerra, in Opusculo Gualvanei Flammæ, apud eumdem Murator. tom. 12. col. 1038.

* Ganzirra, Eadem notione. Vita S. Rayner. tom. 3. Jun. pag. 457. col. 2 : *Erant decem et octo Theotonici, de Sardinia redeuntes, in quadam Ganzirra, cum aliis Ganzirris vento magno flante, motus magnus factus est in mari, et naviculæ ab invicem separatæ sunt.*

¶ **GANZIUM**, pro Ganeum. Vide in *Gangia.*

¶ **GAO**, Silva densior. Vide *Gajum.*

1. **GAOLA**, [Carcer, Gall. *Geole.*] Vide *Geola.*

* 2. **GAOLA**, Locus palustris, carectis seu gladiolis abundans. Chron. Joan. Whethamst. pag. 381 : *Et quod omnimodæ concessiones... de aliquibus Gaolis vestris, sive de aliquo herbagio, etc.* Vide *Juncaria.*

GAPHANS, Gafans, Gafandus, voces Longobardicæ. Excerpta Pith. : *Gafandus Hæres, in Lege Long. Gaifanda, cohæres.* Ugutio : *Gafans, Hæres.* Lex Longob. lib. 2. tit. 21. § 3. [** Rothar. 251.] : *Nulli liceat alium pro alio pro quolibet debito pignorare, excepto illo, qui Gaphans esse invenitur, id est, cohæres ejus proximior, qui ad illius hæreditatem, si casus evenerit, venturus est.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 10. § 4. habet *Gafrand.* [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 520. voce *Fan.*] Videtur tamen hæc vox usurpata pro vade et fidejussore. Charta Friderici II. Imp. ann. 1219. pro civitate Norimbergensi apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. pag. 291 : *Nullus Norimbergensis sit alicujus hominis Gaphant de jure, nec unus mercator pro alio.* [Vera vocis origo *Gafreund*, Cognatus, ut Schilterus docet in *Graphans.*]

GAPO, Clavus, uncus, nostris *Crampon.* Galvaneus Flamma in Chron. majori in Ottone III : *Et dicit Chronica Datii, quod cum ad Imperatorem accederet, equum suum magnum aureis Gaponibus, et argenteis clavis ferratum super pannum aureum in domo Imperatoris collocavit.* Apud Ughell. tom. 4. pag. 137.

* **GAPRA**. Fossa, locus ubi piscari potest. Charta ann. 1301. ex Tabul. S. Petri de Regula : *Petrus de Geriaco . . . concessit . . . Gapras piscatorias propinquiores nassæ monasterii de Regula in flumine Garonæ.*

1. **GARA**, Modus agri. Charta ann. 1123. in Monastico Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 29 : *Et in prato juxta Bereford sex acras, et duas Garas, et in prato de Atrefort sex acras et duas Garas, etc.* [Charta anni 1402. apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 106 : *Sciatis quod... dederit... reversionem quandam peciæ pasturæ et bosci vocati Coliarcopy, et unam Garam in insula prædicta.*] Vide *Wara* et Oct. Ferrarium in *Gara.*

¶ 2. **GARA**. S. Willelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 9 : *Pro signo casei, utramque manum conjunge per obliquum, quasi caseum qui premit. Pro signo generali Garæ, signo casei præmisso, adde, etc.* In hunc locum D. Herrgottus in veteri discipl. Monast. pag. 387. *Gara*, nescio quis cibus, qui de caseo fit, aut in quo caseus adhibetur. Idem forte qui *Flato*, qui ex caseo et pane conficiebatur ; certe hujus signum immediate sequitur signum casei in Ordine MS. S. Victoris Paris. cap. 25. Hæc ille.

¶ **GARACHINX**, Donum. Vide *Garathinx.*

¶ **GARACHIUM**, Novalis ager, Provincialibus *Garach*, Gall. *Gachere, Gueret.* Libertates de Calma tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 19 : *Volo tamen quod qui debent mihi cum bobus suis servire, cum eis per tres dies in anno mihi serviant, scilicet ad movendum Garachia per unum diem, ad seminanda hiemalia per alium, et ad semina trimensalia per alium.* Rursus occurrit in Charta ann. 1403. ex

Schedis Præsidis *de Mazaugues:* qui probabili conjectura vocem hanc deducit a Græco χάραξ, Sulcus terræ aratro aliove instrumento excavatæ, fossa. Vide *Warectum.*

¶ **GARACIA**, pro *Garricia*, Ager incultus. Chartularium Ecclesiæ Aptensis fol. 92 : *Propterea cedo ibi ad ipsas casas Dei, id est, ædificiis, casis una cum solterræ Garaciis, et ex eis pratis, vineis, campis, etc.* Vide *Garricæ.*

* **GARACTUM**, Ager suis frugibus vestitus, nostris *Garet.* Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Completis vero viginti annis continuis, tunc ipse honor ad nos libere revertatur, cum omni suo melioramento et augmento, levato tamen a vobis Garacto vel blado seminato, si ibi tunc fuerit.* Hinc *Garison*, vel *Warison*, pro ipsis agrorum fructibus, in Charta ann. 1358. ex Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 157 : *Si doit lidiz censiers touz les fourrages de toutes les Warisons... convertir en fiens, et yceulx mener sous les dittes terres.* Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 293 : *Que icellui Requin ne saroit si bien garder sa ditte Warison, que lesdittes bestes n'y allaisent ;... mais pour esquiever à la destruction et perte d'icelle Garison, ala ledit Requin pour garder laditte Garison en certaine nuit, en laquelle ledit feu vint en la terre ou croissent lesdittes Garisons, et y cachoit pluseurs de ses bestes... Ledit Requin leur vault deffendre qu'ilz ne gastassent sadite advesture et Warison..... Il print bien garde à saditte Varison.* Vide infra *Garrigua.*

¶ **GARAGANGI**, Advenæ. Vide *Warengangi.*

¶ **GARAGETHENGI**. Vide *Garathingi.*

GARALIS. Glossarium Saxonicum Ælfrici : *Acetabulum*, vel g a r a l e, i. aceti scyphus. Leo Ost. lib. 1. cap. 24 : *Scattones 3. Garales 2.* Cap. 28 : *Tulit in coronis ac baziis, atque hamulis, Garalibus, et cochleariis argenti simul quingentas.* Testamentum S. Everardi Comitis, apud Miræum in Codice Donat. piar. cap. 21. et Lucam Acherium tom. 12. Spicilegii : *Vas ad bibendum marmoreum unum cum argento et auro paratum, Garalem argenteum 1. cyphum argenteum 1. pallia duo, Garales argenteos cum cochleariis duos.* Occurrit ibidem semel ac iterum.

¶ **GARAMIA**. Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis ann. 1265. ex Chartulario Abbatiæ S. Johan. Carnut. : *Nec licebit dicte Comitisse... cloacam vel aliquid indecens habere, nec in ipsis fossatis Garamiam vel edificium facere.* Puto legendum *Garannam*, de qua mox.

¶ **GARANCIA**, ut mox *Garantia*, Rubia. Statutum Comitatus Fuxi Carcassonæ actum ann. 1332. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 90 : *Inhibitum fuerat, quod grana, gauda, gayda, Garanciæ tinctæ, necnon pastellum... nullatenus extraherentur.* Alium locum vide in *Gaidia.*

GARANDIA, [Auctoritas, cautio, defensio, Gall. *Garantie.* Charta Johannis Abbatis S. Genovefæ ann. 1202. ex Tabulario S. Germani Paris. : *Præfatæ Ecclesiæ vendidit, et de quittatione, eleemosina et venditione plenam Garandiam fide interposita se portaturum promisit.* Charta Adami Porci ann. 1197. e Chartulario Montis Martyrum : *Garandiam ferre craantaverunt.* Charta Curiæ Archidiaconi Remensis ann. 1252. ex Tabulario S. Nicasii Rem. : *Pro Garandia ferenda dedit in contravadium et assignavit dictam Ecclesiam ad omnia bona sua.* Charta Officialium Remens. ann. 1257. ex eod. Tabular. : *Pro legitima Garandia ferenda dedit in contravadium et assignavit eidem Ecclesiæ omnia bona sua.* Similia prorsus habentur in aliis ejusdem Tabularii Chartis ann. 1250. 1252. 1259. etc. Adde Lobinelli Glossar. tom. 3. Hist. Paris.] Vide [*Garantia* 2. et] *Warantus.*

¶ GARANDIARE, Cavere, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir.* Charta Gaufridi Episc. Meld. ex Tabulario Sangerman. : *Ratam habendam et Garandiandam promiserunt.*

¶ GARANDIRE, Ead. notione. Charta ann. 1259. e Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 99 : *Si contigerit dictos Religiosos ab aliquo seu aliquibus molestari in aliquo foro... ego et hæredes mei tenemur ipsos servare indemnes et contra omnes Garandire.* Charta Curiæ Noviom. ann. 1270 : *Premissa vendita idem Petrus eidem Ecclesiæ Garandire tenetur.*

¶ GARANDISARE, ut *Garandiare.* Charta Hugonis Militis Dom. de Rumignia ann. 1259. e Tabulario S. Nicasii Rem. : *Eo quod non Garandisabam dictam Ecclesiam contra fratrem meum.* Charta Curiæ Noviom. ann. 1273 : *Illud Garandisabunt et deffendent dictis Abbati et Conventui contra omnes.* Charta Curiæ Suession. ann. 1267 : *Voluerunt se cogi et heredes suos quoscumque, quoties eidem Ecclesiæ necesse fuerit, ad faciendum et implendum et Garantizandum pactiones predictas.*

¶ GARANDISIA, Tuitio, protectio. Chartularium Montisfortis apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. 856 : *Johannes de Montepinçon assecuravit domum suam de Esglencort, cum magno auxilio et parvo, et Comes debet ei custodire terram suam de Eglencort. Dominus Hugo de Mesalant assecuravit domum suam de Villers, et in Garandisia domini Comitis et garda ipse et terra sua.*

¶ GARANDIZATOR, Qui alteri tenetur ad evictionem, auctor, assertor. Charta anni 1219. e Chartulario S. Martini Pontisar. : *Theobaldus de Genciaco Miles fecit se Garandizatorem pro se et suis participibus in conventionibus cum Abbate S. Martini Pontisar.*

¶ GARANDUS, Gall. *Garant*, Ead. notione. Edictum Philippi VI. Fr. Regis ann. 1344 : *Ad suum Garandum, quem nominabat, faciendum adjornari.* Charta ann. 1399. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 755 : *Præfatus defensor petens dilationem suos Garandos adducendi et summandi.* Regest. Parlamenti ann. 1404. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 342 : *Ad quos quidem dies suos Garandos... tenebitur adjornari facere.* Frequenter occurrit in Tabulario S. Vedasti Atrebat. et in Edicto ann. 1363. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 652. Vide *Warantus.*

* GARANDIZATIO, Auctoritas, cautio. Charta ann. 1256. ex Chartul. Maurign. : *Et de dicta Garandizatione dictis abbati et conventui a dicto milite facienda, vel de dicta pœna centum librarum dictis abbati et conventui reddenda, si dictus miles in dicta Garandizatione facienda defecerit.* Vide *Garandia.*

GARANEUS, Color in equis, qui ad rubiam accedit, cujusmodi est cervorum : *Couleur de cerf, garancé.* Ugutio : *Equus cervinus, qui vulgo Garaneus dicitur.* Vide *Waranio.*

* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 48 : *Une cote simple à femme de couleur, appellée Garancie.*

¶ **GARANNA**, Vivarium cuniculorum vel leporum, etc. Gall. *Garenne.* Diploma Philippi Franc. Regis ann. 1277 : *Item quod dictus Vicecomes per violentiam in terra... ipsorum Monachorum... nititur facere et facit Garannam, et fecit clamare in foro... ne quis dictam Garannam intraret, seu caperet cuniculos.* Charta anni 1210. in Tabulario Calensi pag. 130 : *Infra vero ambitum domus... non erit Garanna... quod si in Garanna inventus fuerit canis consuetus facere dampnum ibi post defensionem meam, vel mei servientis, ductor canis reddet quinque solidos pro emenda.* Occurrit alibi non semel. Vide *Warenna.*

¶ GARANNIA, Eadem notione. Codex Legum Norman. cap. 8. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. : *Ad bosci etiam forisfactum, Garannie, vel aquarum, defensarum, vel costume, etc.*

* **GARANNO**, *Garannæ* custos, nostris *Garannier* vel *Garennier.* Chartul. Celsinian. ch. 475 : *Dono... tres mansos in Boisoilo, quos tenent Garannones.*

¶ **GARANTANDIRE**, pro *Garandiare*, in Charta anni 1219. ex Chartulario B. M. Magdalenæ Castrodunensis fol. 8.

¶ GARANTARE, Eadem significatione. Charta ann. 1086. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 216 : *Pepigit etiam quod hoc contra Harscodium Vicecomitem Garantaret.*

¶ **GARANTHINX**, Donum. Vide *Garathinx.*

1. **GARANTIA**, Rubia, ἐρυθρόδανον, Gall. *Garance.* Glossarium vetus : *Sandix, herba tincturæ quam vulgus Varantiam vocat.* Sunt, qui scribunt *Varantiam* corrupte dici, pro verantia, *quia verantiæ color verans* est, sive *verus*, hoc est, vere ruber et coccineus : *verare* enim est ἀληθεύειν. Charta Dagoberti Regis, apud Doubletum pag. 656 : *Qui veniunt de ultra mare pro vino, melle, vel Garantia emendum.* Alia Childeberti Regis apud eumdem pag. 688 : *Et quidquid fiscus noster tam de Garancia, quam de merceria ibidem obtinuit. Teloneum Garantiæ*, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 1. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini : *Carruca de wede* 2. *den. Carruca de Waranche* 2. *den.*

WARENTIA, in Capitulari de Villis cap. 43. Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 169. 170. et ad Solin. pag. 1152.

* *Galance*, in Ch. Guill. episc. Lingon. ann. 1358. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 657. art. 14.

¶ 2. **GARANTIA**, ut *Garandia*, Cautio, auctoritas, Gall. *Garantie.* Charta Willelmi Archiep. Rem. ann. 1183. de Commutatione : *Quod si forte adversus Rainaldum aliqua insurrexerit calumnia, Ecclesia S. Remigii in nostra curia Garantiam portabit... si adversus Ecclesiam inde aliqua calumnie molestia emerserit Rainaldus Ecclesie Garantiam portabit.* Hoc est auctorem se profitebitur et de evictione cavebit. Charta ann. 1204. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 78 : *Ego Guillelmus de Firmitate... fidem interposui me servaturum hoc in perpetuum et Garantiam laturum.* Vide *Warantus.*

¶ GARANTIARE, ut *Garandiare*, Gall. *Garantir*, in Charta fundationis Marciliaci prope Avalonem, inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 101. Vide *Garantire.*

¶ GARANTIFICATIO, ut *Garantia.* Decretum S. Ludovici ann. 1234. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 55. et Marten. tom. 1. Anecd. col. 984 : *Si aliqua vadia penes ipsos inventa fuerint,*

de quibus bonam Garantificationem non habuerint, catalum suum amittent.

¶ **GARANTINX**, Donum. Vide *Garathinx.*

¶ **GARANTIRE**, ut *Garandiare*, Gall. *Garantir.* Auctorem se profiteri, cavere de evictione. Charta ann. 1214. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 79 : *Hanc autem eleemosinam... fide interposita, se in perpetuum Garantire promisit.* Vide *Garantia.*

¶ GARANTISARE, Eadem notione, in Charta Capituli Bellovacensis ann. 1292.

¶ GARANTISATIO, ut *Garantia*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 257.

¶ GARANTISSARE, GARANTISSATIO, in Charta ann. 1232. ex Archivo B. M. de Bononuncio Rotomag.

¶ GARANTITIUS CONTRACTUS, quo quis spondet se aliquid *garantisaturum*, apud Rymerum tom. 13. pag. 83. Vide *Garenticius.*

¶ GARANTITOR, Auctor, assertor, qui cavet de evictione, in Chartulario Meld. fol. 69.

¶ GARANTIZARE, in Chartis ann. 1222. et 1233. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 44. et 45. in alia Bertini de Ponte ann. 1244. et in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 109.

¶ GARANTIZATOR, ut *Garantitor*. *Plegius et Garantizator*, in Tabulario nostro Sangerman. *Confirmator, et Garantizator*, Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2173.

¶ GARANTUS, Eadem notione, Gall. *Garant*, in libro Scacarii ann. 1213. et 1215. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudorum pag. 932. et alibi. Vide *Garandus* in *Garandia.*

* GARANTUS, Qui sub alterius *garantia* seu tutela est. Scacar. Paschæ apud Fales. ann. 1211. ex Cod. reg. 4651 : *Judicatum est quod avia moriente post ultimum Augustum, nepos ejus infra ætatem, qui in vita aviæ Garantus erat, saisinam dotis habebit donec erit infra ætatem; et post faciet quod debebit.* Alia notione, vide in *Garantire.*

* Apud Monstrel. vol. 3. fol. 43. v°. *Se mettre à garand* est Sibi consulere : *Messire Jean bastard de Renty... laissa cheoir la baniere du Duc, qu'il portoit; et se meit à Garand tout le plustost qu'il peut. Aller à garant*, eodem sensu, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 183 : *En diverses parties fuioient, li un aloient à Garant ès viles et ès repoustailles des bois.*

* **GARARE**, pro *Garantire*, ut videtur. Libert. Vernol. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 642. art. 45 : *Si burgensis clamitat ad prælatum de debito, quod debeat extraneus, et cognoscatur, Garetur debitum burgensi, etc.*

GARARIUS, Officium monasticum. Adalardus in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis lib. 1. cap. 1 : *Ad Cellarium et dispensam portarii duo : ad domum infirmorum, unus, Gararii duo ad lignarium, in pistrino unus.* Custodes forte, nam *Garir*, et *Garer*, pro *Custodire* dicebant nostri.

☞ Acherius tom. 4. Spicil. pag. 2. eos appellat *Gruriers*, qui nemoribus secandis præerant : potius ipsos sectores intelligo, et lignorum fascium confectores ; olim enim nostri *Garras* vocabant lignorum et virgultorum fasces. Vetus Poëta MS. e Bibl. Coislin. :

Un jor estoit Travers alez
Au boschet ilueques delez,
Pour faire amener dos Garras.

Pro quo, si bene interpretor, infra :

Seignor fist ele il est el bos
Por faire amener des Fagos.

GARATHINGI, vox Longobardica, cujus notio habetur in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. § 15. [** Rothar. 74.] : *Tunc ille, qui plagaverit eum, componat qualiter in Gargathingi, id est, secundum qualitatem personæ.* § seq. scribitur *Garathingi, id est, secundum qualitatem personæ ;* ut et tit. 9. § 3. [** Rothar. 14 :] [*Si ingenuus fuerit* (occisus,) *qualiter in Garathingi* (componitur,) *ipsum homicidium componat*, (homicida.) ubi Editio Heroldi tit.] 5. § 2. tit. 30. § 9. habet *in angar a thungi ;* [Muratorii tom. 1. part. 2. pag. 19. col. 1. *Gargahangi* in textu ; in notis vero, in *angar gathingi*, ex MS. Estensi : *in agargathung*, ex Mutinensi. Schilterus autem in Glossario Teutonico pag. 223 : *Garagethingi. Gargethungi* et *Garthingi* : quæ verba exponit per *judicium seu placitum ordinarium, solenne, principale , paratum ipso jure*, a vocibus *Gara*, Paratus, et *Thing*, Judicium. Hæc notio apprime convenit loco tituli 9. postremum relato.] [** Glossar. Longab. in Cod. Vaticano : *Ingargathugi, secundum arbitrium regis, sicut appretiatus fuerit juxta qualitatem personæ.*]

GARATHINX, vox perinde Longobardica. Papias : *Garathinx, donum.* Editus perperam præfert *Garethinis*, ut alius MS. *Garechinis.* Gloss. vett. : *Garathinx, donatio universitatis.* Aliæ : *Garathinx fecerit, id est, donatum quid fecerit extra hostem.* Ex voce *thing*, donum, munus, et German. *gar*, prorsus, omnino. Lex Longob. lib. 2. tit. 1. § 8. [** Rothar. 223.] : *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen debeat eam liberam thingare, et sic facere liberam, quod est Widerboram, et legitimam per Garathinx, id est, per libertatis donationem, vel per gratuitam donationem, id est, morgengab, etc.* Boerius ad d. § : *Nota, quid sit guiderbora, quæ est res libera, et Garathinx, id est, legitima.* Tit. 14. § 1 : *Per Garathinx, id est, donationem.* Tit. 35. § 6. [** Liutpr. 54. (6, 1.)]: *Charta donationis per Garathinx facta.* Adde tit. 14. § 11. tit. 15. § 1. 3. tit. 34. § 1. [** Rothar. 167. 172. 174. 225.] Editio Heroldi tit. 60. § 2. tit. 62. § 4. tit. 89. § 2. tit. 91. § 1. *Gairetihinx* semper præfert. [Apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 34. 47. 61. legitur *Garantinx, Garanthinx*, et *Garanchinx.*] [** Glossar. Longab. in cod. Vat. : *Gairethix, obligatio ;* in cod. Cavens. : *Gairethix, qui recipit donum.*]

¶ **GARATUS**, pro *Garottus :* quod vide. Computum anni 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 326. col. 2. *Item sunt in castro duo millia carellorum ad unum et ad duos pedes pro* XV. *sol. gross. Item de carellis, qui dicuntur Garati*, XII. *carellos, qui computantur in dictis quindecim solidis.*

* **GARAVELLA**, Glarea, arena. Stat. Astæ collat. 11. cap. 61. pag. 32 : *Si quis de cetero vetaverit alicui capere nasonas, vel Garavellam, vel sablonum, etc.* Vide *Gravella.*

¶ **GARAYTUM**, Terra novalis, quæ alternis annis quiescit, Gall. *Gueret.* Pluries occurrit in Instrumentis Piperaci. Sic etiam vocant Forisienses rustici arabilem terram ampliorem. Charta Domini Luyriaci in Foresio ann. 1417 : *Quemdam Garaytum terræ vocatam Cortalii.* Vide *Garachium* et *Warectum.*

GARBA, Spicarum manipulus, Gallis *Jarbe, Gerbe*, Picardis, *Garbe* : Occitanis, *Garbo.* Matthæus Westmonaster. pag. 166 : *Posito ad caput ejus frumenti manipulo, quem patria lingua Seaf dicimus, Gallice vero Garbam.* [Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis ann. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 829 : *Concessimus etiam nos Comitissa, et Abbas B. Mariæ, Silvæ majoris hominibus jam dictæ villæ totam terram suam ad terragium quartæ decimæ, Garbæ, etc. Manipulus seu Garba*, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1813.] Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. in prologo : *Quia secundum Gregorium, si non possum Garbam integram ad horreum importare, non debeo tamen vacuus remeare.* S. Althelmus de Laude Virgin. pag. 802 :

Sic demum decies metens ex æquore Garbas,
Ternas accipiet, qui vincla jugalia nectit.

Vide Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 585. etc.

¶ GARBA DECIMÆ, Pars decimæ. Charta Caroli Boni Flandriæ Comitis ann. 1119. apud Miræum tom. 1. pag. 680 : *Abbati et Monachis ad locum Aldenburgensem condonavi duas partes decimæ, id est, duas Garbas totius solitudinis seu deserti.* Charta Balduini Comitis Gisnensis ann. 1180. ibid. pag. 714 : *Clemens de Ardea dedit Deo... tertiam partem decimæ, quæ dicitur tertia Garba.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 2 : *Annuente domino meo Rege emi... duas Garbas Decimæ quam habebat in eadem villa.* Ibid. fol. 21 : *In Vallibus habemus Ecclesiam ejusdem villæ et duas Garbas Decimæ, et de tertia dat Clericus* XX. *sol. per annum.* Charta ann. 1261. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag. : *Possideant...... totam decimam scilicet duas Garbas et tertiam de omnibus terris, etc. et etiam totam decimam Garbam de duabus Garbis ad feodum suum pertinentibus.* Duæ *Garbæ Decimæ* rursus memorantur in Charta R. Rotomag. Archiepiscopi ex eodem Archivo, in nova Gall. Christ. tom. 3. col. 522. in Archivo Montis S. Michaelis, etc.

* Charta ann. 1407. ex Chartul. 23. Corb. : *Les deux Garbes que lesdits religieux prendent en le disme.*

* GARBA DILLIGATA, vel cujus vinculum rumpebatur, ad majores seu præpositos ecclesiarum sæpe pertinebat. Charta ann. 1239. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 144. r°. col. 2 : *Recognovit... vendidisse bene et legitime Compendiensi ecclesiæ Garbas dilligatas et omne jus, quod habebat.... in grangia ecclesiæ prænominatæ.* Alia ann. 1255. in 1. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 8. v° : *Cum controversia verteretur inter decanum et capitulum S. Wulfranni de Abbatisvilla ex una parte, et Renoldum præpositum de Rienviler ex altera, super homagio et servicio et pluribus aliis rebus, quas ipse Renoldus ad feodum suum pertinere dicebat,... compositum est in hunc modum, quod dictus Renoldus homo ligius remanebit ecclesiæ et serviens liber,... et nichil habebit de pastu quem reclamabat, nec de Garbis, unde rumpebantur vincula, vel quæ erant resolutæ.* Vide infra in *Groinum.*

* GARBA DE PASTU, id est, vice pastus, vel Pastus ob *garbas* ad horreum adductas ; quod *carionis* officium erat. Charta ann. 1248. in Chartul. 21. Corb. fol. 110 : *Et si tenoit le carion, c'est-à-dire le dime de le dime, et il le doit acarier, et doit avoir le jour qu'il carie une Garbe de past.* Vide *Cario.*

* GARBA, Præstatio *garbarum*, idem

quod *Garbagium*. Lit. ann. 1186. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 77. art. 31 : *Nullus hominum Boscom. habentium domum... justiciabit se pro abbate S. Benedicti, vel pro ejus serviente ; nisi pro Garba vel pro censu suo forefaceret.* Vide mox *Garbale.*

GARBA. Fleta lib. 2. cap. 12. quod inscribitur *de ponderibus et mensuris*, § 5 : *Centena vero ferri ex quinquies viginti petiis : Garba vero aceris fit ex* 30. *peciis.* Quo loco garba pro manipulo videtur usurpari. [*Garba ferri et aceir*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atreb. ann. 1036. ex Chartulario V. ejusdem loci.] In Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 27. § 4. *Garba sagittarum* dicitur constare 24. sagittis. [*Vicecomes Gloucestriæ provideat infra ballivam suam de mille Garbis sagittarum, etc.* apud Rymerum tom. 5. pag. 245. Pluries occurrit ibidem.] Vide Skenæum de Verbor. significat.

° Leudæ minor. Carcass. Mss : *Item de homine onerato circulorum semalium, unam Garbam.... Item de saumata cardonum , unam Garbam. Gerbe*, eadem notione, nostris. Pedag. Divion. 14. sæc.: *La charretée d'oignons en Gerbe, paiera chascune charretée une Gerbe de paage.*

GARBAGIUM , GERBAGIUM, Præstatio garbarum. Charta fundationis Abbatiæ Bellælandensis ann. 1154. apud Columbum : *Et decimam Garbagii, omnium denariorum, etc.* Alia ann. 1218. in Hist. Monmorenciac. : *Posui messores de novo et levavi Garbagium per vim.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 138 : *Et Gerbagium suum pro* 12. *nummis sibi circa festum B. Michaelis reddendis dimisit.* [Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83 : *Omnes supradicti veniunt ad precarias.... reddunt* XX. *garbas frumenti , et* XX. *ordei, et* XX. *avenæ de Garbagio.*] *Garbage* , in Consuetudine Hannoniensi cap. 87. Regestum censuum Comitat. Bigorræ ex Camera Comput. Paris. fol. 31 : *Le Gerbadge dels ports, es del Segnor de Lorde. Garba vel census*, in Consuetudine Lorriacensi apud Gallandum de Franco allodio pag. 377. *Garbas et fœnum solvere* , apud Will. Thorn. pag. 1884. *Præstatio Garbarum*, pag. 1922. *Garbæ decimales*, in Provinciali Eccl. Cantuariensis lib. 3. tit. 16. quæ pro decima Ecclesiastica assignatæ sunt. Leges Edwardi Confess. cap. 8 : *De omni annona Decima Garba Deo debita est.*

GERBERIA , GERBARIA , Idem quod *Garbagium*. Charta Gerardi Comitis Matiscon. ann. 1180. in Bibl. Cluniac. et Sebusiana cent. 1. cap. 72 : *Dictum est, quod Comes in villa de Domenge et de Iggi habeat Gerberiam, videlicet in fossore unam Gerbam, et in aratore duas.* Arestum mens. Febr. ann. 1277. in Tabular. Cluniacensi Thuano : *Et quod nos in dictis locis habebamus Gerbariam, quæ est in castellania recognitio justitiæ : visis attestationibus, pronuntiatum fuit per Curiæ nostræ judicium, justitiam prædictarum villarum et hominum ad ipsos Abbatem et conventum pertinere.*

¶ GERBERIUM, Gerbarum acervus, vel tectum sub quod messes subjiciuntur. Gall. *Grange.* Charta Libertatum ann. 1291. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 28 : *Quicumque infra terminos franchesiæ in domo, Gerberio, aut fœno incendium fecerit, in nostro arbitrio est.*

¶ GARBAIRONUS, Provincialibus *Garbairon*, Cumulus Garbarum. Instrum. anni 1330. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Solvant tertiam decimam garbarum... divisio fiat per molonos seu Garbaironos.* Statutum Massil. incerti anni : *Apponentes in eisdem areis blada sive Garbas, teneatur facere Garbaironum.* Vide *Garbera.*

° **GARBALE**, Præstatio *garbarum*, idem quod *Gerberia*. Charta Inger. de Marign. pro fundat. canon. in eccl. Escoiar. ann. 1310. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 64 : *Præmissis Garbalibus, grossis decimis, funerum luminari, mediaque parte lanarum exceptis.* Vide in *Garba.*

° **GARBEIARE**, In manipulos alligare, in fasces struere, Hispan. *Garbear*, Provinc. *Garbejar*, nostris *Engerber*. Stat. Balneoli Mss. ann. 1344 : *Item quod nulla persona, cujuscumque conditionis existat, sit ausa pelare per itinera trossas feni, nec Garbeiare de nocte.* Charta notar. *d'Aubagne* ex schedis Pr. a S. Vincentio : *Fuit de pacto quod dictus... debeat se juvare a Garbejar. Garber* vero, ut et Hispan. *Garbear*, pro Manipulos spicarum auferre, furari, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 105 : *Comme Jehan Raoul fust souspeçonnez d'avoir emblé pluseurs biens,... et aussi de avoir Garbé pluseurs foiz en Aoust en la jurisdiction du chapitre de Therouenne, etc.*

° Hinc etiam apud Divionenses *Prangerbero* nuncupatur, Instrumentum rusticum, quo apprehenduntur *gerbæ*. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. ch. 308 : *Un baston ferré aux deux bouts, appellé un Prangerbero, à porter gerbes à dismeurs.*

¶ **GARBELARIA**, f. Culcita straminea, Gall. *Paillasse*, sic dicta a voce *Garba*. Constructio castri Saphet apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 358 : *Sed non habuerunt ubi caput reclinarent nisi Garbelarias quas portant servientes fratrum, ubi faciunt lectos dominorum suorum* (Templariorum.)

GARBELLARE, ex Italico *Garbellare*, [Cribro succernere, purgare.] Statuta MSS. urbis Massiliensis ann. 1269 : *Ordinamus et statuimus, quod amodo quæcumque grana cujuscumque terræ fuerit vel de Romania, vel de Provincia, Narbonesio, sive de Cathalonia, vel Hispania... quæ vendetur et emetur deinceps a quocumque in civitate Massiliæ, seu ejus districtu, debeat Garbellari illis duabus Garbellis ad id specialiter constitutis, vel faciendis : qui autem aliter fecerit, puniatur, etc... et hoc quidem intelligimus de grana assaonada, quæ emetur pro pannis tingendis... et taliter Garbellabunt, et tali modo granam, quod folium et frusta, lapides et pulvis ejiciantur.* [Nostri Pharmacopolæ *Grabeaux* vocant particulas aromatum a ceteris pro vilitate separandas.]

GARBERA, Congeries garbarum, *Jarbiere*. Petrus Rex Aragonum in Constitut. Cataloniæ MSS. ann. 1200 : *Addit etiam et firmiter mandavit, quod nullus esset ausus mittere ignem, vel supponere in messem, neque in congerie frugum, quod vulgo dicitur Modolon, sive Garbera.*

GARBERINA, *Area*, in Gloss. Isidori et Pithœi : ubi forte *garbæ* triturantur, nam et *Garbo* Patavini aream, in qua manipuli spicarum, seu *garbæ*, teruntur, appellant. Statuta Patavina tit. 41. § 80 : *Nisi emat de novo unum Garbum, vel unam domum.* Et infra : *Ædificet in eo Garbo, vel domo.*

☞ In Glossis tum Isidori tum Pithœi, quas consulere licuit, *Gaberina* legimus, non *Garberina*, et *Arca*, non *Area* nisi in Pithœanis tantum. Est autem *Gaberina*, ut supra dictum est, Arca qua mortuorum corpora conduntur. Vide *Gabbara.*

° **GARBERIUS**, Congeries *garbarum*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : *Et quodlibet aliud genus clausurarum ad claudendum ortos, prata, blada, fenerios, palherios, Garberios, et alia.* Vide infra *Gerberius.*

⁂ **GARBEXE** (CARTA DE). Vide *Carta* 5. (FR.)

° **GARBINA**, f. Radicis aromaticæ species. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Garbina ponatur et solvat pro quolibet rubo libras xx.* Vide supra *Galleta.*

° **GARBINUM**, Mensuræ species. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 230. ex Cod. reg. 4622. A : *Si quis molendinarius... furatus fuerit granum vel farinam usque ad unum Garbinum et ultra, solvat bampnum solidorum xx.*

1. **GARBINUS**, Ventus Africus, Libs, *Sudouest*, Italis *Garbino*, Raimundo Montanerio in Chronico Aragon. cap. 140. *Garbi*; apud Sanutum lib. 2. part. 4. cap. 25. Joinvilla in S. Ludovico : *Par ung vent, qu'on appelle Garbum, qui n'est pas des Guatre mestres vens regnans en mer.* De vocis etymo vide Menagium in Originib. Italic. pag. 431. 1082. [in Gall. v. *Garbin.*] et Oct. Ferrarium.

° 2. **GARBINUS**, Manipulus, fasciculus. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 172. ex Cod. reg. 4624 : *Quod aliqui pegoloti... non debeant... ire hostiatim per locum Avillianæ... ad vendendum mercerias,... portando sacculos vel Garbinos per villagia, prout aliqui facere attemptant in præjudicium fori seu mercati.* Vide supra in *Garba.*

⁂ **GARBITTIS** (CARTA DE). Vide *Carta* 5. (FR.)

⁂ **GARBO** (CARTA DE). Vide *Carta* 5. (FR.)

⁂ **GARBO** (LANA DE). Vide *Lana*. (FR.)

° 1. **GARBOLA**, Instrumentum molendini. Stat. Montis-reg. pag. 273 : *Molendinarii teneantur et debeant ita facere aptare et tenere Garbolas ad valambrum circa molas, quod ex omni parte Garbola non distet a mola superiori ultra unum digitum pollicis, etc. Garbouteau* f. pro *Barbouteau* ; nam, ut supra monuimus, *g* pro *b* interdum adhibetur, Pisciculi species, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 57 : *Ilz leverent plusieurs nasses, ou ilz trouverent barbillons et Garbouteaulx, qui povoient bien valoir six blans.*

⁂ 2. **GARBOLA**, Signum tabernarium. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 282 : *Statuimus et ordinamus quod nullus tabernarius... debeat retinere aliquem ramum aulive, nec alicuius arboris fructifere, sed circulum et Garbolam cum ramo arboris non producentis fructum debeat retinere.* Sed varie admodum in aliis codicibus legitur : *Caybolam* et *Caibolam*. (FR.)

GARBUM. Vide *Garberina.*

⁂ **GARÇA**. Vide *Garza*. (FR.)

GARCAGIUM. Charta ann. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabulario Regio Ch. 27 : *C'est asavoir en complans, en Garcages, en gardes, en receps, en rentes, en terrages, etc.* Occurrunt eadem verba infra.

GARCETA, Fori editi per Jacobum Regem Aragon. Cæsaraugustæ ann. 1301 : *Pro eo, quod Saraceni in Regno Aragonum et Ripacurcia non incedant signati, et vadunt ad modum Christianorum,... statuit Dom. Rex, quod omnes Saraceni... incedant sine Garceta, circuncissis capillis circuncissura rotunda, ut pro Saracenis cognoscantur, etc.* Ita etiamnum *Garsettes*

dicimus capillos in frontem propendentes.

¶ **GARCIA.** Vide *Garcio.*

¶ **GARCIANUS,** ut *Garcio.* Vide *Papas.*

¶ **GARCIFER.** Vide in *Garcio.*

GARCINÆ, Impedimenta castrorum, *le Bagage d'armée,* a *Garcionibus* forte seu militum famulis. Thomas Walsinghamus in Ricardo II. pag. 242 : *Cum certam nostri elegissent stationem..... curiagium quoque (quod Garcinas appellamus) a tergo locassent.* [Regest. Comput. Dalphin. tit. Graisivod. ann. 1348. fol. 18 : *Item pro expensis equorum D. Joannis de Gayo Militis Commissarii ad visitandum castra esponderia...* 2. *Garcinas.* Haud scio an hic sit species mensuræ.]

GARCIO. Ugutio et Will. Brito in Vocab. : *Lixa, mercenarius, Garcio qui sequitur curiam, et portat aquam in castris exercitus.* Joan. de Janua : *Papas, Garcio, qui circa culinas papando incedit.* Vide *Warcinus.*

GARCIONES pro famulis, maxime iis, qui castra sequuntur. Ingulfus pag. 886 : *Habeatque Clericum seu Garcionem suo servitio semper attendentes.* Richerius Monachus in Chronico cap. 76 : *Volebat enim Rex ut semper secum in mensa esset, in hoc tantum Garcione contentus, qui ei pallium suum ad curiam deferebat.* Willelm. Brito lib. 10 :

Hunc præcedebat cum parma Garcio, sub qua, etc.

Et lib. 11 :

Affuit e famulis Electi Garcio quidam, etc.

Adde S. Bernardum de vita et moribus Religiosor. cap. 10. Lambertum Ardensem pag. 119. 250. Joan. Sarisber. lib. 4. Policrat. cap. 12. Matth. Paris pag. 145. Albertum Argentin. pag. 136. Nangium in S. Ludov. pag. 366. 375. 381. 388. etc. Le Roman *d'Auberi* MS. :

Mais n'i vint mie en guise de Garson,
Ains fu armés en guise de Baron.

Guill. *Guiart* ann. 1207 :

Et cil d'armes és chevaus saillent,
Li Garçon les lances leur baillent.

Idem ann. 1213 :

Houliers, et ribaus, et Garçons.

Et ann. 1304 :

Garçons ne sont en trop grand paine,
De pourchacier fain et avaine.

[Le Roman *d'Athis* MS. :

Ne furent pas ce jour Garçon,
Car vuidier firent maint arçon.]

⚹ Charta ann. 1170. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 110. r°. col. 2 : *Si autem.... aliquem, qui in comitatu abbatis ad aliquam prædictarum villarum eat, vel ex parte abbatis forte illuc missus sit, vel ibi maneat, nisi sit scutifer vel Garcio, percusserint; ita quod sanguis, vel tumor, vel livor, vel aliqua scissura vestium manifeste appareat, stabunt judicio Compendiensis capituli; scutiferis vero vel Garcionibus de injuriis sibi illatis apud Estrahun in domo ecclesiæ fiet justilia.*

⚹ GARCIO, Qui artifici operam suam locat, *Garçon*, eodem sensu, dicimus. Gualt. Hemingford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1289. pag. 18 : *Ascendit plumbarius ecclesiam cum duobus Garcionibus suis, ut foramina plumbi veteris de novo stagno consolidaret, etc.*

GARCIONES, Ganeones, nebulones, homines nihili, cujusmodi sunt calones, qui sequuntur castra, quos vulgo *Mauvais Garçons* appellamus. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 904 : *Et multos nebulones, indomitosque Garciones ad strages hominum et latrocinia quotidie peragenda sibi adsciscebat.* Vita sancti Theodardi Archiep. Narbon. : *Propter nimiam Garsionum vexationem, qua jugiter prædicti Episcopatus territoria devastabantur, venire distulit.* Matth. Paris ann. 1146 : *In contemptum dicti Richardi* (Regis Angliæ) *quem Garcionem esse asserebant, etc.* An. 1256 : *Viles personas, quas Garciones vocant.* Innocentius III. PP. in Epist. ad Marchionem Monferratensem, in ejusdem PP. Gestis pag. 95 : *Virgines Deoque dicatas exposuerunt spurcitiei Garcionum.* Chronicon Montis Sereni pag. 190 : *Ita verbis in audientia totius Cleri et populi in eundem invectus est, ut Garçonem, et sicut plerique se audivisse fatebantur, Leccatorem publice appellaret.* Adde Decretales Gregorii lib. 3. tit. 29. cap. 11. Robertum de Monte in Chron. ann. 1163. Lambertum Ardensem pag. 162. 164. etc. Froissartes 2. vol. cap. 77 : *Et lui dit, Baille-moi celle espée. Non ferai, dit l'Escuier, c'est l'espée du Roy, tu ne vaus pas que tu l'ayes, car tu n'es qu'un Garson.* [⚹⚹ Vide Haltaus. Glossar. German. col. 1704. voce *Spielleute.*]

⚹ Meretricum sectatores, nostris *Garçons*, eadem acceptione, unde *Garçonner, Garçoniser*, et *Agarçonner*, Aliquem eo significatu *Garcionem* dicere, appellare. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 198 : *Dictus Johannes dixit ipsi Richardo, quod erat pravus Garcio, Gallice, mauvais garnemens.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 110. ch. 182 : *Et avec ce lui dist plusieurs injures et villenies, en l'appellant Garçon.* Aliæ ann. 1358. in Reg. 87. ch. 43 : *Pour ce, sanz autre cause, ledit Jehan desmenti et Garçonna plusieurs fois ledit Aleaume.* Rursum aliæ ann. 1396. in Reg. 150. ch. 252 : *Icellui Estienne s'en ala en usant de haultaines et injurieuses paroles, et en Garçonisant et villenant lesdiz Magoz et leurs amis, et disant qu'il n'estoient que merdailles et Garçonnailles. Et pour ce, ledit Jehan Magot.... dist audit Estienne qu'il avoit tort de les ainsi Agarçonner sans cause.* Denique aliæ ann. 1416. in Reg. 169. ch. 366 : *Je ne suis point Garson et vous me Garsonnez,.... vous ne me Garsonnerez plus : car ma femme est trespassée. Garchonnier*, eadem notione, in Bestiar. Ms. :

Si vilains et si Garchonnier,
Si mauvais et si pautonnier.

Varie porro hæc vox scripta reperitur :

GARGIO, apud Sugerium Epist. 47. Gualterum in Vita S. Caroli Comitis Flandriæ n. 56. Theobaldum in Vita S. Guillelmi Eremitæ n. 25. Matth. Westmonast. ann. 1260. Rigordum pag. 63. Nangium in S. Ludovico pag. 338. in Philippo III. pag. 547. Albertum Argentin. pag. 103. Gaufridum de Bello loco de Vita et Conversat. S. Ludov. cap. 7. in Concilio Londoniensi ann. 1321. cap. 8. in Statut. antiq. Cartusiens. 2. part. cap. 6. § 43. cap. 30. § 32. et alibi passim.

¶ GARCIO DE CAMERA, in Testamento Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. ex Libro nigro Scaccarii pag. 679.

GARZIO, in Chron. Reichersperg. ann. 1105. et apud Gerhohum Reichersp. cap. 18.

GARSO, apud Gaufredum Vosiensem part. 1. cap. 74. [Marten. tom. 3. Ampliss. Collect. col. 1035. et in Statutis MSS. Ecclesiæ Auxitanæ.]

GARZO, apud Pilichdorffium contra Valdenses cap. 18. *Garzone*, Italis.

GARSIO, apud Petrum Blesens. Epist. 102. Lewoldum Northowium in Chron. Marcano ann. 1278. in Vita S. Theodardi laudata pag. 759. [Testam. ann. 1344. ex Archivo Eccl. Massil. : *Residuis autem servitoribus meis testamentariis quam Garsionibus et porterio satisfactum est pro quolibet mense.* Occurrit passim.]

GARTIO, in Constit. Ottonis Legati in Anglia pag. 31. Joannes Sarisberiensis in Carmine de Membris corporis, præfixo libris Policratici in veteri Edit. :

Vilis leno, procax Gartio, scurra vagus.

GUARCIO, in Vita Garneri Præpositi S. Stephani Divionens. pag. 130.

GARÇONES, in Concilio Marciacensi ann. 1326. cap. 38. et apud Albertum Argentin. pag. 136.

GARCONNES. Vincent. Bellovac. lib. 30. cap. 71 : *Omnes etiam minimi Garconnes equis vel bobus insident, etc.* Ita et cap. 76.

GARÇONIUM, in Charta ann. 1268. tom. 5. Hist. Francor. pag. 436. De vocis *Garcio* etymo, quædam attigimus in Descriptione ædis Sophianæ num. 21. Adde Octav. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garzone*, [et Menagium in Gall. voce *Garson.*]

¶ GARCUS. Litteræ Capituli Aquensis ann. 1275. apud Rymerum tom. 2. pag. 59 : *Præpositi et Baillivi Senescalli Regis Angliæ imo quod est deterius, illorum Garci, seu servientes bona episcopalia.... diripiunt.*

GARSIÆ et GARZONÆ, *Garces*, rusticis nostris, Puellæ, quæ vox postea ad meretrices traducta, quod ut *Garciones*, ita illæ nebulonum more vitam agerent. Litteræ oppidi Montis regalis apud Guichenonum in Probat. Hist. Bress. pag. 203 : *Si leno vel meretrix, si gartio vel Gartia alicui Burgensi convitium dixerit.* Charta Libertatum oppidi Seiselli ann. 1285 : *Si Garsia dicat aliquid probo homini et mulieri, etc. Garzoni et Garzonæ*, apud Sanutum lib. 2. part. 2. cap. 6. [*Garcia*, in Computo anni 1253. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 467. et in Vita S. Ivonis, tom. 4. Maii pag. 553. et alibi non semel.] Assisiæ Hierosol. MSS. 2. part. cap. 31 : *Il paiera de peine, asavoir dou vilain* 200. *bezans, et de la vilaine* 100. *bezans, et de garçon, ou de Garce*, 50. *bezans, etc.*

⚹ Testam. Herardi de Novocastello ann. 1308. in Cod. reg. 9484. 2. fol. 142. v°. : *Item doin Estevenace la Garce de Cusante xx. sol d'Estevenans.*

GARCIFER, Idem qui *Garcio.* Lambertus Ardensis : *Garcifer quoque, qui eum jugulaverat..... quasi hujus rei nescius in coquinam suam adhuc sanguine commaculatus Domini recipitur.* Gaufredus Vosiensis lib. 2. Chron. cap. 9 : *Ultionem Dominus paulo post libere egit, cum Guarcianum illum, qui Monachos apud Sancium accusaverat, in manibus Petri de Petrabufferia tradidit, qui ei vitam extorsit. Guarcifer vocabatur Guido de Jos, etc.* Charta ann. 1313. in Regesto Tabularii Regii signato 49. n. 12. *Garcifer suus.* Alia ann. 1323. Prioris Rellanæ in Provincia : *Retinuit etiam duas procurationes anno quolibet cum* 4. *animalibus, duobus Garciferis, et uno summalerio.* Occurrit præterea in Legibus Burgor. Scotic. cap. 66. et tom. 5. Hist. Francor. pag. 437. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 308. Capitulis General. MSS.

S. Victoris Massil. ann. 1313. 1322. Fragmentis Hist. Stephanotii tom. 1. Hist. Arvern. Baluzii tom. 2. pag. 505. 531. etc.]

¶ GARCYFER, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

GARDA, [Custodia.] Vide *Warda* et *Guarda*.

❊ 1. **GARDA**, Custodia, tuitio. Testam. Raym. Trencavel. ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 551 : *Omnia vero ista suprascripta relinquo in Dei Garda et meorum hominum, meam uxorem et meos infantes et omnes meos honores et meos bajulos. Et omnes meos homines relinquo in Dei mercede, et in Garda, et in baillia comitis de Barsalona. Garde,* sensu opposito, scilicet pro Damnum, incommodum, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 6. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 185 : *Li rois Théoderic li manda* (à Hermenfrois) *que il venist parler à lui à un chastel, qui est apelez Tulbic, et l'aseura que il n'auroit Garde de lui.* Et lib. 3. cap. 25. ibid. pag. 247 : *La cité hardi, et celle chapele n'ot garde.*

✶ [« Retento nobis.... releveiis feodorum lorice integrorum et partitorum, forefacturis, *Gardis* et jure patronatus. » (Litt. Lud. IX. pro monasterio de *Silly*, an. 1259, mus. arch. dep. p. 167.)]

❊ 2. **GARDA**, Custodia pupilli. Tabul. S. Ebrulphi : *Cum de consuetudine Franciæ, illi qui Gardas habent minorum, de terris et tenementis eorum fidelitates, homagia, reditus et redeventias facere teneantur, etc.* Vide in *Warda*.

❊ 3. **GARDA**, Arx, munitio, castrum. Charta Raym. Roger. comit. Fuxi ann. 1199. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 187 : *Concedo tibi Stephano de Cerviano et tuis podium seu Gardam de Valrano, cum pertinentiis suis.... In prædicto vero castro vel forcia, ego prædictus vicecomes retineo mihi et meis potestativum meum et justitiam sanguinis. Præscriptum vero podium seu Gardam affrontat ex una parte, etc.* Vide *Guarda* 3.

❊ 4. **GARDA**, Obligatio, qua vassallus tenetur custodire castrum domini sui, idem quod *Stagium*. Vide in hac voce. Charta Galt. de Ardellis ann. 1231. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 361. r°. col. 2 : *Cum Theobaldus Campaniæ et Briæ comes palatinus diceret, quod ego ei debebam Gardam in castello Vitriaci per tres menses annuatim ; et ego dicerem econtra quod Gardam illam non debebam, etc.* Alia Alidis dominæ de Possessa ann. 1261. ex eod. Chartul. fol. 425. v°. : *Li sires de Possesse qui qui il soit, doit à Vitri la Garde un an et un jour. Gardebien,* eodem sensu, in Ch. ann. 1270. ex Chartul. S. Mich. de Eremo. Vide in *Warda*.

❊ 5. **GARDA**, Præstatio pro tutela. Tabul. S. Vict. Massil. : *Et quia prædicti milites sine ratione deffendebant, quod debebant ibi habere Gardam et albergum, etc.* Vide *Guarda* 1. et in *Warda*.

❊ 6. **GARDA**, Segetum et vinearum custos. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Quod consules... eligant... Gardas seu gasterios, quos et quot sibi placuerit, ad custodiendum bona et res infra mandamentum Montisferrandi existentes, ut exigit officium gasterii seu gardatoris seu custodis. Garde,* Prædium rusticum, ubi animalia custodiuntur et nutriuntur. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 290 : *Le suppliant se transporta en une Garde ou mestoierie,.... en laquelle avoit pluseurs bestes aumailles, et illecques prist deux buefs, lesquelx il mena à Saint Lo.* Hispan. *Guarida,* Animalium receptaculum.

❊ 7. **GARDA**, Molendini repagulum, Hispan. *Guarda*. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Pro faciendo et ponendo in dicto molendino unum belfague,... et unam Gardam novam.*

❊ 8. **GARDA**, pro *Carda*, Gall. *Carde*, Ferreum pecten, quo lana carminatur. Stat. ministerii *Gardarum* art. 1. in Lib. rub. fol. magn. domus publ. Abbavil. : *Que nulz ne faice, ne faice faire Gardes, qui ne soient de l. vergues, de noeuf cuir et de noeuf fil.*

GARDACORSIUM, Pars vestis muliebris, quæ pectus constringit, *Garde corps, Garderobe ;* Occitanis, *Gardaraube*. Statuta Massiliensia MSS. ann. 1276 : *Gardacorsio muliebris sine frezo de panno coloris... Gardacortium muliebre de panno vario cabrionato cum penna... Gardacotium frezatum... Gardacorsium vel supertunicale cum capucio vel almussia cum pennis... Gardacorsium vel supertunicale vel turquesium, vel garnachia cum penna filiorum vel filiolarum.* [Alia ejusdem urbis Statuta MSS. ann. 1253. ubi de Sartoribus : *Gardacors dominæ cum fresio et penna* II. *sol. et sine fresio* VIII. *den... Item de Gardacors, vel de turquesio, vel garnachia, vel subrecot froivalis cum penna vel serico, vel aliter sine freso* VIII. *den.*]

¶ **GARDAGIUM**, Custodia castellorum vel oppidorum ad quam tenentur incolæ. Vide in *Warda*.

❊ **GARDAGIUM** PORCORUM, inter officia civit. Laudun. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 57. v°. Vide in *Warda*.

❊ **GARDAIRUS**, Custos, vigil. Tabul. Massil. ad ann. 1381 : *Eligunt Gardairos sive scous ad standum in montanea dicta de Rieu... pro tuitione civitatis, propter infideles Sarracenos discurrentes per mare Massiliæ... Gardias ponere in locis suprascriptis.*

¶ **GARDAMINGERIUS**. Vide *Guardamanzerius*.

¶ **GARDARE**, Custodire, Gall. *Garder*. Vide in *Warda*.

¶ **GARDARIUS**, Custos, etc. Gall. *Garde, Gardien*. Vide in *Warda*.

¶ **GARDAROBA**, ut infra *Garderoba* 1. in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CXCIV. col. 2.

❊ **GARDATOR**, Custos messium. Vide supra *Garda* 6.

❊ **GARDECORSIUM**, ut *Gardacorsium*, Vestis seu tunica superior, quæ pectus constringit et custodit, nostris *Gardecorps*, Ital. *Guardacuore*. Comput. Ms. ann. 1244 : *Pro manchis dominæ comitissæ,... et pro suo Gardecorsio similiter largiendo, xx. sol.* Arest. parlam. Paris. ann. 1318. in Reg. *Olim* fol. 391 : *Dictus Hugo restituet unum Gardecorsium et unum calabum* (leg. *colobum*.) Inventar. ann. 1301. inter Consuet. Genovef. Mss. fol. 105. r°. : *Unes chauces, deux pere de sollers, un Gardecors de vert.* Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1394. fol. 317. v°. : *Pourpoins, Gardecorps et manteaulx doubles à chevaucher.* Vide infra *Wardecocium*.

❊ **GARDELA**. Vide infra *Gardeta*.

❊ **GARDELENDA**, Vestis species. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 86 : *Une Gardelende de chambriere mise en gaige pour la somme de trente solz.*

¶ **GARDELLUS**, Carduelis, Ital. *Gardello*. Gall. *Chardonneret*, apud Murator. tom. 15. col. 348.

❊ **GARDENAPPA**, Ital. *Guardanappa*, nostris *Gardenape*, Orbiculus ligneus, vel ex alia materia, in quo vasa mensaria reponuntur, ne sordescat mappa. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 583 : *Utuntur Guardenapis, quæ a paucis utebantur.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 18 : *Le suppliant prist en l'ostel de Vionnet Asserode, demourant à Paris, quatre Gardenappes et une sauciere d'estain.* Aliæ ann. 1471. in Reg. 195. ch. 525 : *Icellui Mathieu getta au suppliant ung Gardenappe à la teste, le cuidant fraper. Une Gardenape de bois, où on met le pot sur la table,* in aliis Lit. ann. 1477. ex Reg. 203. ch. 35.

¶ **GARDERIUS**, Custos, etc. Gall. *Garde, Gardien*. Vide *Guarderius*.

1. **GARDEROBA**, GUARDEROBA, Vestiarium, locus in quo asservantur vestes et *robæ : Garderobe*. Kero Monach. : *Vestiario Wahthuse,* ex *Waten,* vestire, ibidem, et *huse*, domus. Matth. Paris. ann. 1245 : *Apud Lugdunum quædam Domini Papæ Camera, quæ Conclave, id est, Guarderoba dicitur, cum omnibus, quæ in ipsa continebantur, combusta est.* Matth. Westmonaster. pag. 454 : *Cum adessent apud Westmonasterium..... admissuri singuli omnem ornatum militarem, præter equitaturam, de regia Garderoba. Confluentibus itaque trecentis juvenibus filiis Comitum, Baronum, et Militum, distribuebantur purpura, byssus, syndones, cyclades auro textæ effluentissime, prout cuique competebat.* Occurrit præterea in Concilio Nimociensi ann. 1298. cap. 4. [et in Charta ann. 1328. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 391.]

2. **GARDEROBA**, in Aula Anglicana, est locus Clericis tantum assignatus, qui in Francia *Camera Clericorum* appellatur, inquit auctor Fletæ lib. 2. cap. 14. § 1. in ea asservantur Chartæ regiæ, ipseque Thesaurus Regius. Regestum Constabulariæ Burdegal. ex Camera Comput. Paris. fol. 1 : *Rogerus de Northingham custos Garderobæ D. Regis* (Angliæ) *liberavit per manus Clerici sui... per mandatum ejusdem..... registra, monumenta et memoranda infra scripta Ducatum Vasconiæ tangentia, etc.* Fol. 148 : *Fet à remembrer que il façent enserchir les registres, et portent oueskes eux totes choses que touchent la Duchée, en totes ou en parties, et soient enquises cestes choses en tresorie, ou en Garderobe, ou ailleurs là où il porront estre trouvez, etc.* Adde fol. 159. 220. et Parliamentum de depositione Regis Ricardi II. cap. 31. Gull. Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 570. et alibi.

GARDEROBARIUS, *Vallet de garderobe,* in Fleta lib. 2. cap. 6. § 1. Vide *Garderoba* 2.

❊ **GARDETA**, Collis, clivus. Charta admort. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 328 : *Pro tribus eyminatis terræ malleolatis, sitis ad collum sive ad Gardetam, unam pictavinam.* Infra : *Gordetam,* et *Gardelam*. Nisi idem sit quod vox Gallica *Garde* supra in *Garda* 6.

❊ 1. **GARDIA**, Custodia, depositum. Lit. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 366 : *In Gardia, deposito seu commenda habere, etc.* Vide in *Warda*.

¶ GARDIAGIUM, Ead. notione. Vide in *Cotus* 1.

¶ GARDIANATUS, Officium *Gardiani* apud Fratres Minores. Occurrit in Ne-

crologio MS. FF. Min. Silvanect. et alibi.

¶ Gardiania, Officium *Gardiani*, seu Custodis apud Anglos. Litteræ anni 1548. apud Rymer. tom. 15. pag. 179 : *Præposituras, magisteria, præsidentias, Gardianias societatum, seu officia in locis prædictis habentium, etc.* Vide *Custos*.

Gardianus, Custos, ex Gallico *Gardien*. *Gardianus terræ Angliæ, Gardianus regni*, apud Knyghtonum ann. 1284. 1287. 1321. [*Gardianus marchiarum orientalium et occidentalium versus Angliam*, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 670. *Gardianus Flandriæ*, apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 423. *Gardianus Burgundiæ*, apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 265. *Gardianus Normanniæ*] in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1100.] Vide *Custos*. Hodie, ut et jam olim, *Gardiani* dicuntur apud Fratres *Minores* Præpositi Monasteriorum. Breviloq. : *Guardianus dicitur, quia est superior inter Fratres Minores, custodiens conventum.*

¶ Gardianus Ecclesiæ. Vide *Wardæ Ecclesiarum* in *Warda*.

¶ Gardianus Navium, in Statutis Massil. MSS.

¶ Gardianus, Gardiarius Bestiarum, Pecorum custos, pastor. Ordinatio Caroli Regis Siciliæ ann. 1278. e MS. D. *Brunet* fol. 68 : *Super facto bestiarum forotanorum et extraneorum et Gardianorum... ordinatum est... Si aliquis pastor, seu Gardiarius non possit habere in gardia sua aliquam bestiam extraneam, etc. Guardiani pastorgantes*, in Transactione ann. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ Gardiare, Conservare, confirmare ; tueri, defendere. Concordia inter Episcopum Eduensem et Priorem S. Symphoriani ann. 1395 : *Propter quod procurator dicti reverendi Patris auctoritate regia se fecerat Gardiari in jurisdictione omnimoda criminali et civili Religiosorum ipsorum.* Diploma de Jurisdictione Canonicorum S. Aredii apud Stephanotium tom. 2. Fragm. Hist. MSS. : *Officiales prædicti in sua institutione jurabunt Decanum et Canonicos Gardiare et deffendere cum bonis suis a quibuscumque, prout in Litteris regiis et privilegiis continetur.* Vide *Warda*.

¶ Gardiator. Protector, defensor. Charta Philippi Pulcri ann. 1307. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 41. col. 1 : *Nos et successores nostri Francorum Reges custodiemus, Gardiabimus et defendemus, prout bonus Princeps et bonus Gardiator facere potest... dictos Archiepiscopum et Capitulum.* Rex Fr. dicitur *Fundator et Gardiator Studii Parisiensis* in Epistola ejusdem Academiæ, tom. 1. Anecd. Marten. col. 1383. Chartul. Latiniac. : *Gardiator dicti Abbatis et Monasterii ad deffendendos ipsos ab injustitiis, violentiis, etc.* Vide Lobinelli Glossar. tom. 3. Hist. Paris. [** et Haltaus. Glossar. German. col. 1629. voce *Schirmer*.]

° *Gardeor*, alicujus societatis religiosæ præpositus. Charta ann. 1277. in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. fol. 78 : *Frere Hugue Revel Gardeor des Poures de Crist, etc.* Vide infra *Guardianus*.

° Gardiator Regius, Qui iis juribus, quæ ad regem spectant, servandis invigilat, nostris alias *Gardier*. Charta ann. 1335. ex Tabul. Flamar. : *Dilectis nostris Amalvino Azimo curæ nostræ jurato, Mayo de passu Gardiatori regio, etc.* Alia ann. 1406. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 228 : *Pierre Coustam, dit Mortier, nostre Gardier à Vienne... pour garder nos droits et jurisdiction à l'encontre de l'arcevesque dudit lieu de Vienne.* Vide infra *Gardire*.

Gardiatores, Tutores. Charta Beatricis Comitissæ Provinciæ, apud Guesnaium in Annalib. Massiliens. ann. 1242. num. 10 : *Nos Beatrix juvenis D. G. Comitissa et Marchionissa Provinciæ, filia et hæres D. Raymundi Berengarii Comitis quondam et Marchionis Provinciæ, assistentibus et consentientibus nobis Romæo de Villanova et Alberto de Tarascono administratoribus et Gardiatoribus datis nobis a Berengario patre, etc.* [Vide alia notione in *Warda*.]

Gardiatores Regaliarum. Vide *Custos Regaliarum* in *Regalia*.

¶ Gardiatrix, Tutrix. Testam. Bertrandi de Turre ann. 1328. apud tom. 2. Hist. Arvern. pag. 709 : *Volo et ordino, quod Margarita uxor mea sit tutrix et Gardiatrix liberorum meorum et administratrix eorumdem... et quod habeat tutelam, gardam et administrationem eorum liberorum meorum... quandiu ipsa a secundis nuptiis abstinebit.*

° 2. **GARDIA**, Præstatio pro custodia agrorum. Tabul. S. Vict. Massil. : *Donamus decimas et Gardias vinearum, quantum habemus et appellamus in vinea de Ugolator et in vinea de Gendalber.*

° 3. **GARDIA**, Præstatio pro tutela, idem quod *Commenda* 4. Charta ann. 1097. ex Tabul. Gellon. : *Pontius de Maderias in extremo vitæ suæ positus, quod ipse in tota terra sua, sive in honore S. Guillelmi neque bailiam, neque vicariam, sive Gardiam habebat... recognovit. Deinde Raimundus Pontius ejus filius... abbati de bailia, et vicaria, et commenda, quas in honore S. Guillelmi requirebat,... guirpitionem facit.* Vide in *Warda*.

° 4. **GARDIA**, perperam pro *Gaidia*, Glastum. Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 135. r°. col. 2 : *Item quod inhibicio Gardiarum et aliarum tincturarum fieret, ex qua posset haberi per totum regnum* xx. m. *lib. Turon.*

✱ 5. **GARDIA**, quæ aliter *Warda*, Cura servandi ac tuendi aliquid. Est etiam locus, ubi aliquis custodiæ causa manet. Stat. Niciæ sæc. xiv. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. I. Leg. Munic. col. 76 : *Item cum (Camperii) colligent bladum et messes, medietas ipsorum colliget tantum, et alia medietas custodiet suas Gardias et Gardias aliorum, qui colligent ; et ante natale Domini non colligent denarios, vel ficus pro Gardiis suis.* (Fr.)

° **GARDIAGIUM**, Præstatio pro custodia agrorum. Vide supra *Cotagium* et *Dechi*.

° **GARDICA**. Vide infra *Gradicia*.

° **GARDIENS** Testis, Qui fidem de re aliqua præstat. Inquisit. ann. 1217. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 411 : *Dicit quod credit multos esse dissolutos, quia sunt ibi plurimi sacerdotes, qui palam habent concubinas. Requisitus quomodo scit. Dicit quod vidit testes Gardientes.* Vide *Garens*.

¶ **GARDIGNAGIUM**, ut infra *Gardinum*, Gall. *Jardin*, seu Collectio plurium *Gardinorum*, Gall. *Jardinage* : quæ tamen vox Gallica sumitur etiam pro rebus quibusvis hortensibus, atque interdum pro loco ad hortum faciendum accomodato. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 779 : *Mihi donaverunt... duas masuras terræ... cum Gardignagiis eorumdem masuris adjacentibus.*

¶ Gardignum, Eadem notione. Idem Chartularium tom. 1. pag. 28 : *Unam masuram terræ cum ædificio suprapposito et Gardigno ad dictam masuram spectante.* Ibid. pag. 832. : *In Gardigno Abbatiæ S. Vandregesili.* Occurrit iterum tom. 2. pag. 1707. et in Charta Officialis Rotomag. ann. 1282. ex Archivo B. M. de Bono-Nuntio.

° Gardignium, Hortus, pomarium, viridarium, nostris alias *Gard* et *Gardin*. Charta Math. comit. Pontiv. ann. 1241. in 1. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 6. v°. : *Terra inter murum et aquam, ubi est Gardignium scabini.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 27 : *Comme le suppliant se aloit esbatre tout seul autour du Gard ou jardin, etc. Une masure, Gardin, cheillier, lieu et tenement seant en la ville de Corbie*, in Charta ann. 1473. ex Chartul. 23. Corb. Vide *Gardinum*.

Gardinarius, Hortulanus, *Jardinier*, seu, ut Picardi efferunt, *Gardinier*. Officium monasticum, cui hortorum cura incumbit, in tom. 1. Monastici Anglic. pag. 147. *Ortolanus*, in Consuet. Floriacens. apud Joan. a Bosco pag. 392.

¶ Giardinarius, Eadem notione, Ital. *Giardinaio*, in Bulla Joannis XXII. PP. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 134.

GARDINGATUS, Dignitas *Gardingi*. Hist. Wambæ Regis, et Lucas Tudensis pag. 60 : *Hildegiso sub Gardingatus adhuc officio consistente.*

GARDINGI, apud Gothos Hispanos, accensentur optimatibus et majoribus Palatii Officialibus, (tametsi quæ fuerit eorum dignitas, non omnino percipitur) in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 9 : *Si majoris loci persona fuerit, id est, Dux, Comes, sive etiam Gardingus.* Ubi Fori Hispanici *Gardingum*, per *Ricome*, seu *Ricum* vel Divitem hominem efferunt. Lib. 2. tit. 1. § 1 : *Videntibus cunctis Sacerdotibus Dei, senioribusque Palatii, atque Gardingis.* Lib. 9. tit. 2. § 8 : *Seu sit Dux aut Comes, Thyuphadus aut Vicarius, Gardingus, etc.* Vide Histor. Wambæ Regis pag. 833 : *Optimates Palatii atque Gardingi*, in Concilio Tolet. XIII. cap. 2. et in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 3. *Gardingi Palatii*, apud Lucam Tudensem pag. 68. *Gardingus Regis*, in Vita S. Fructuosi Episcopi Bracarens. a Sandovallio [et Mabillonio Sæc. 2. Benedict.] edita cap. 16. et apud Victorem Tunnensem ad 4. Consulatum Justiniani.

Vocem effictam a *Garda*, custodia, quidam volunt, ut *Gardingi* custodes fuerint Principis, vel Palatii, ex honoratioribus.

° **GARDINIUM**, ut *Gardinum*. Præceptum Caroli Calvi ann. 849. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 117 : *Inter vineam et ædificia et Gardinium, etc.* Rursus occurrit apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 241.

GARDINUM, Gardinus, Hortus, pomarium, viridarium, Italis *Gardino*, Picardis *Gardin*, Germanis *Gart*, Danis *Gaart*, nostris *Jardin*. Polyptychus S. Remigii Remensis : *Habet mansum dominicum, casam cum solario et cellario, et caminata, laubia, horrea 2. quoquina, stabula 2. hortum, ac Gardinum, torcular, etc.* Occurrit apud Bracton. lib. 2. cap. 34. § 1. in Fleta lib. 1. cap. 28. § 6. etc.

Jardinus, puriori enuntiatione, in Gestis Ludovici VII. cap. 19. 21. in Bulla Honorii III. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ pag. 822. etc. De vocis *Gardin*, vel *Jardin*, origine quædam habent Cluverius lib. 1. German. antiq. cap.

13. Brodeus in Consuetud. Paris Claudius Mitalerius, Menagius, et alii.

GARDIO, Piscis, qui nostris *Gard*, vel *Gardon*, apud Silvestrum Giraldum in Topogr. Hibern. Dist. 1. cap. 7.

¶ **GARDIOLA**, Idem, reor, qui *Gardiarius, Gardiator*, Gall. *Gardien*, Custos. Arestum ann. 1322. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 241 : *Procurator Domini S. Flori prædicti, et Gardiola terræ, captus fuit per nonnullos familiares ipsius Vicecomitis cum armis in itinere regio.*

¶ **GARDIRE**, Custodire, Gall. *Garder*, Charta ann. 1323. e Chartul. Latiniac. : *Et erant* (Monachi) *et fuerant soli et in solidum in possessionem... dictas nundinas Gardiendi per se, etc.*

⁕ Charta ann. 1330. in Chartul. S. Maglor. ch. 154 : *Erant in possessione et saisina Gardiendi certum festum... Præpositus monachus S. Maglorii una cum gardiatore regio... accessisset ad dictam villam de Issiaco in vigilia dicti festi, causa custodiendi dictum festum, fecit, propter mala et pericula evitanda pro bono pacis, ibidem proclamari sub certa pœna, ne aliquis in dicto festo in jurisdictione eorum portaret arma prohibita.*

¶ Garditio, Jus *gardiæ* seu custodiæ. Charta ann. 1320. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 164 : *Quidquid... proprietatis, Garditionis, possessionis habebamus.* Vide *Warda.*

¶ **GARDO**, f. Opilio, Custos pecorum, a Gallico *Garde.* Epistola apologetica Laurentii Abb. S. Vitoni ad Canonicos Virdunenses apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 684 : *Nonne scandalum linguæ erat, quando fratres nostros, non Monachos, sed rusticos, Gardones, pantonarios et advenas penuria congregatos vocabatis.*

⁕ Ubi legendum puto *Garciones.* Vide in *Garcio.* At si retinendum *Gardo*, Homo nihili significari videtur, forte a *Gardio*, Pisciculus. *Gardoner* vero, pro Maledicere, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2. :

Quand cil ne set plus que respondre,
Pour l'abaubir, pour le confondre,
A Gardoner et à mesdire
Se prent, et li coumenche à dire, etc.

⁕ **GARDOIRA**, Vas coquinarium. Inventar. ann. 1320. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Item unam Gardoiram ferream.*

¶ **GARDONIUM**, pro *Gardinum*, Gallice *Jardin*, apud Mabillonium tom. 5. Annal. Bened. pag. 649.

GARDROPIA, Idem quod *Garderoba* 2. Henricus Knyghton. ann. 1381 : *Juravit quod credidit, quod non esset aliquis Rex Christianus habens meliorem Gardropiam... nam, ut dixit, tanta copia erat vasorum, et jocalium de argento, etc.* Ex Gallico truncato *Gardrobe.*

⁕ **GARDUM**, ut supra *Gardignium.* Vide ibid. Charta ann. 1265. ex Tabul. S. Autberti Camerac. : *Quinque modiatas terræ... contiguas Gardo domini de Wallaincourt.*

⁕ 1. **GARDUS**. Charta ann. 1327. in Chartul. Boni-port. : *Item de sex solidis... percipiendis super uno Gardo in parrochia Portus-gaudii.* Sed leg. *Gordo.* Vide *Gordus.*

⁕ 2. **GARDUS**. Glossæ Cæsar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 671. col. 1 : *Gardi sunt instrumenta torcularis, quæ appellantur pullen et dile.*

¶ **GARECHINUS**. Vide *Garathinx.*

GARECTUM, Poples, Italis *Garetto*, Gall. *Jaret Garectum*, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 7. 36. 37. Vide Ægidium Menagium et Oct. Ferrarium in Orig. Italic.

⁕ **GAREGIA**, pro *Coregia.* Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 318 : *Item pro Garegia saumeriorum in æstate, videlicet a quolibet habente saumerium, unum jornale.* Vide supra *Corregia.*

GAREGNA. Vide *Garenna.*

¶ **GARENARIUS**, f. Custos, Gall. *Garde.* Vide locum in *Gangerium.*

⁕ **GARENDA**, Jus venandi cuniculos vel lepores. Charta Henr. de Simileio dom. de Alneto ann. 1263. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 884 : *Ego prænominatus Henricus in quibusdam de terris prædictis reclamabam Garendam seu jus venandi.* Vide *Warenna.*

¶ **GARENDARE**, ut supra *Garandiare*, Cavere, spondere, præstare, Gallice *Garantir.* Vide locum in *Stativus equus.*

¶ **GARENDIA**, ut *Garandia*, Cautio, Gall. *Garantie.* Charta fundationis Abbatiæ B. M. de Bellovisu ann. 1234. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 72 : *Nos vel successores nostri Domini Magduni tenemur... et pertas, et misas, si quas habuerint pro defectu Garendiæ nostræ, dictis Monialibus plenarie restaurare.* Occurrit in Charta donationis Dominæ de Margarille pro Conventu S. Leodegarii Suession. ann. 1205.

⁕ **GARENDIRE**, Tueri, spondere, præstare, in Charta ann. 1239. ex Chartul. S. Joan. in valle. Vide *Garentare.*

¶ **GARENERE**, Tueri, præstare, Gallis *Garantir.* Litteræ Officialis Lemov. pro Archambaldo Abb. Solemniac. ann. 1270. ex Archivo ejus Monasterii : *Promisit se deffensurum et Garenturum eisdem Abbati et Monasterio premissa, etc.* Lubentius legerem *Garentaturum* a *Garentare*, vel *Garentiturum* a *Garentire.*

¶ 1. **GARENNA**, Garena, Vivarium cuniculorum leporumve, Gall. *Garenne.* Lira in caput. 15. Judith : *In terra ista in una Garena possunt cito capi trecenti cuniculi.* Occurrit apud Miræum tom. 1. pag. 181. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 171. in Litteris Officialis Andegav. ann. 1269. ex Archivo S. Albini, in Actis MSS. S. Ivonis, etc. Vide *Warenna.*

⁕ 2. **GARENNA**, Vivarium piscium, ubi nulli licet pisces capere, nostris etiam *Garenne*, eadem acceptione. Recognit. feud. Ms. ann. 1366. pro castel. *de Buri : L'eau appellée l'estan de Buri... et la Garanne oudit estan de touz poissons, qui y sont et y chient.* Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 524 : *Ilz avoient pesché et prins du poisson en une fosse, que on nomme ou pays Garenne.* Vide *Warenna.*

⁕ **GARENNAGIUM**, Præstatio pro jure habendi *Garennam*, vel venandi cuniculos aut lepores, Gall. *Garannage.* Vide supra *Garenda.* Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 231. r°. : *Quinquaginta gerbæ pro Garennagio.* Charta ann. 1300. in Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 130. v°. col. 2 : *En cens et en garannes et en Garannages, et en hommes et en homenages.*

⁕ **GARENNARIUS**, Custos garennæ, Gall. *Garennier.* Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 703 : *Johannes de Marchia Garennarius seu custos garennæ Caticampi, etc.* Vadia offic. reg. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 412. r°. : *Undecim servientes et quatuor Garennarii forestæ Resti, vj. den. per diem.*

⁕ **GARENNIA**, Jus *garennæ.* Charta E. abbat. Paracl. ann. 1233. ex Chartul. Campan. fol. 393. col. 1 : *Et sciendum quod idem comes retinet in illis sexaginta arpentis nemoris totam justitiam et Garenniam suam.*

¶ **GARENS**, Vas, cautio, Gall. *Garant.* Leges Ottonis Imp. [⁂ cap. 7.] apud Murator. tom. 1. part. 2. col. 2 : *Si quis equum suum, vel cetera animalia, sive rem suam super aliquem reperit, et ipse se Garentem dare dixerit, statim ut ad certum Garentem eum conducat, et super tertium Garentem et tertium comitatum non procedat.* [⁂ Ubi vulgo legitur *Warentem.*] Macer legit *Garrens* in Hierolex. Vide *Warantus.*

¶ **GARENTARE**, Tueri, defendere, spondere, præstare, Gall. *Garantir.* Charta Ludovici Reg. Fr. ann. 1165. in Chartulario Montis Martyrum : *Raginaudus venditionem Garentabit, et si non poterit Garentare... hanc summam coram nobis fiduciaverunt se reddituros. Defendere et Garentare,* in Tabulario S. Victoris Massil. Vide *Warantus.*

¶ Garentiare, Eadem notione, apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 521. Vide *Garentizare.*

¶ Garenticius Contractus, Quo quis spondet se aliquid *garentaturum.* Bis occurrit in Litteris anni 1493. apud Rymer. tom. 12. pag. 22.

¶ Garentire, ut *Garentare.* Charta Medii Monasterii Bituric. ann. 1307 : *Ab omni feodo, retrofeodo, rachatu... servitutibus et servitiis Garentiet et deffendet.* Altera anni 1360. apud Rymer. tom. 6. pag. 218. col. 1 : *Dominus fideles suos subditos tenetur defendere ac etiam Garentire.* Occurrit rursus in alia Charta anni 1364. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 357. et in Litteris ann. 1190. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 548.

⁕ **GARENTIGIA**, Garentigiatum Instrumentum. Margalet. in Stat. Aquens. curiæ submiss. lib. 2. cap. 3. pag. 141 : *Garentigia licet tali dictione Cicero forsan usus non fuisset, dicitur Contractus habens executionem paratam jussu notarii habentis jurisdictionem ex forma statuti ;... æquiparatur sententiæ : unde merito talia instrumenta Garentigiata vocantur, et executionem perinde ac si essent sententiæ, quæ in rem judicatam transivissent.* Vide *Guarentigia.* Aliter Calvinus post Bald. et Tiraquel. *Garentigiam* definit in Lex. jurid. Italis *Guarentigia* est Defensio, tutela ; nostris vero *Garentage*, idem quod Auctoritas, cautio. Charta ann. 1276. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 44. col. 2 : *En Garentage de vérité, nos.... avons mis nostres seels à ces présentes leteres.* Alia ann. 1310. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 388. v°. col. 1 : *Et en Garentage de ce, nous en avons mis à ces lettres noz seauz.* Lit. Joan. ducis Brit. ann. 1422. ex Cod. reg. 8542. 3 : *Promettons fermement et loyaument en parole de prince ainsi de lui tenir et accomplir, et à lui faire Garentage des choses que pour ce lui avons baillées. Engarentie*, eodem sensu, in Charta ann. 1313. ex eod. Lib. rub. fol. 522. v°. : *Nulz ne c'est trait avant pour enchierir lesdites choses, ne pour plus y offrir, ne donner Engarentie.* Ubi significari potissimum videtur denarius, qui in arrham emptionis dari solet.

¶ **GARENTITOR**, Præs, sponsor, auctor, Gallis *Garant.* Conventio Comitis Nivern. ann. 1215. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1123 : *Et inde litteras suas patentes ad instantiam meam confecerunt, et insuper fidejussionis Ga-*

rentitorem, et præscriptarum conventionum ab utraque parte dominum meum Philippum Regem constituo.

¶ Garentus, Ead. notione. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 190 : *Si quis bovem vel asinum vel aliquam rem suam adiraverit, que ab aliquo vania fuerit inventa, si detentor eam suam esse asserit . . . Garantum suum debet adducere.* Decretum Philippi Augusti de Judæis apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 472 : *Si Judæus id probaverit per testes legitimos Christianos, Baillivus compellet debitorem et Garentos nominatos ad faciendam recordationem et invotulationem tam debiti quam assignamenti.* Vide *Warantus.*

¶ Garenza, Cautio, auctoritas, fidejussio, Gall. *Garentie.* Tabularium S. Petri Vosiensis f. 68. v° : *De Widone vetulo Castaneo cognato suo convenerunt Garenzam facere, et si forfactum in terra fecerit, ipsi emendent.* Vide *Garandia.*

¶ **GARETINUS**, Donum. Vide *Garathinx.*

* **GARENTIZARE**, Tueri, spondere, præstare. Charta ann. 1261. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 57 : *Nos dicti Simon et Leoneta uxor nostra, promittimus sub eodem juramento omnia supradicta Garentizare contra omnes, et defendere in judicio et extra.* Vide *Garentare.*

¶ **GARETTA**, Turricula, Gallice *Guerite.* Litera anni 1402. apud Rymerum tom. 8. pag. 271. col. 1 : *Villam prædictam per costeram maris, cum quodam muro terræ, Garettis, aliisque modis, quibus poterant, in parte fortificare proponant et intendant.* Vide *Garitæ.*

* **GARETTUM**, Suffrago, poples, Ital. *Garetto,* Gall. *Jarret.* Mirac. S. Zitæ tom. 3. Apr. pag. 525. col. 1 : *Una serpens morsit sibi in calcaneo et Garetto cruris dextri, et ipsa statim tota fuit inflata. Geret,* eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 353 : *Icellui Ogier tenant ung Geret de mouton en sa main, etc.* Vide *Garectum.*

* **GARFALES**, Navis onerariæ species. Arest. ann. 1348. 14. Aug. in vol. 3. arestor. parlam. Paris. : *Quod de prædictis mille florenis dictus Petrus emeret Garfales, nomine dicti Guillelmi, haberetque medietatem nauli, quod haberetur a mercatoribus pro ipsis et eorum mercibus transfretandis.* Vide supra in *Galea.*

¶ **GARGAHANGI.** Vide *Garathingi.*

¶ **GARGAILLUS**, Dolii umbilicus, seu foramen majus per quod vinum infunditur. Statuta Massil. lib. 3. cap. 17 : *Omnes bodii botarum sive vegetum, quæ vendentur de cætero in Massilia a dictis boteriis sint bironati, et quod Gargaillus sit cairatus.* Vide *Gargalia.*

1. **GARGALIA**, *Pars gutturis et cannæ pulmonis.* Matthæo Silvatico. Gurgulio, [Tolosatibus *Gargaillol,* vel *Gargante* est Guttur, Gallice *Gosier* : quod Mont-albanenses *lou Gouladou,* Wascones *lou Garganuila,* alii *Gargamele* vocant, ut est apud Borellum : quem, si vis, consule.]

* 2. **GARGALIA**, Lapideum aquæ pluvialis emissarium, Gall. *Gargouille.* Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1481 : *Item Johanni Wagnon, pro. . . . mundatione nocqueriarum et Gargaliarum.* Vide infra *Gargoula.*

* **GARGALIO**, *Guttur,* ex Gloss. ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 109 : *Adhuc magis existimandum est diabrosin in Gargale locis in venis factam.* Ubi Gloss. : *Gargalos, i. fauces, et dicitur a loquendo.* Ibid. cap. 115 : *Sic requiescere faciat calorem, qui trahit ex inferioribus partibus, et adducit ad se et transmittit Gargalioni.* Glossæ : *Gutturi. Gargamelle,* eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 59 : *Le suppliant coppa la gorge audit Guillaume, ou quoy que soit, la Gargamelle ou gosier.* Vide *Gargalia* 1.

¶ **GARGANGI**, Advenæ. Vide *Warengangi.*

GARGARARE, Altius et voce inflatiori aliquid effutire : a γαργαρεών, *Gurgulio :* quæ est pars oris hominis propria, quæ facit ad vocis modulationem, ideoque πλῆκτρον a quibusdam dicta est. Matth. Paris ann. 1252 : *Sed hæc verborum deliramenta Francis innata Gargarando superbia et jactantia reboavit.* [* Italis *Gargaliare.*]

* 1. **GARGARISMUS**, Gr. γαργαρισμάτιον, Gall. *Gargarisme,* Liquoris ore hausti repetita ad guttur revocatio. Vetus interpres Horat. editus a Cruquio ann. 1579. in Epist. 15. lib. 1. ubi de Ant. Musa medico Aug. : *Hic postea in contrarium versis omnibus, non solum perfusionibus frigidis, sed etiam Gargarismis Cicerninæ aquæ, quæ est Atellæ, in domo Cæsaris et potionibus usus est, ita ut intra breve tempus eum curaret.* Vide *Gargarizare.*

* 2. **GARGARISMUS**, Gutturis seu vocis modulatio. Vita S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 931. col. 1 : *Pergebat avicula modulari, variabat lepidæ vocis argutias, duplicabat Gargarismos.*

GARGARIZARE, γαργαρίζειν. Vox Medicis notissima. Glossæ MSS. ad Codic. Theodos. : *Colluo, Gargarizo.* Martianus Capella lib. 3. pag. 49 : *Pectusque cujusdam medicaminis adhibitione Gargarizando purgabat.*

* **GARGATA**, Guttur, jugulum, Ital. *Gargatta,* nostris *Gargate.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Gargate, gavion, ructa.* Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 296 : *Interfecerunt dictos duos nuncios, quos invenerunt dormientes, scindendo Gargatam ; et deinde ceperunt dictos duos equos.* Le Roman *de Vacces* Ms. :

O grant couteaux et o coingniés
Lor ont les Gargates trenchiés.

* *Gaviete,* eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 308 : *Le suppliant frappa icelui Jaquet d'un petit coustelet par le coul auprès de la Gaviete.* Vide supra *Gargalio.*

¶ **GARGATA** Portus, Os portus, Gallis *L'entrée du port.* Charta Massil. ann. 1436 : *Navis Januensis cum esset in portu Massiliensi in Gargata.* Litteræ Renati Comitis Provinciæ ann. 1477. in Statutis piscatorum Massil. : *Nullus piscator audeat neque possit calare certam artem piscandi appellatam Tonaira de Posta a loco de Lestaco in mari usque ad Gargatam portus Massil.* Pluries occurrit ibidem.

GARGATHINGI. Vide *Garathingi.*

¶ **GARGATHUM**, *Medicis, Lectus, in quo mente devii, spiritibusque afflati immundis, detinebantur.* Laur. in Amalthea.

* **GARGILLUS**, pro *Girgillus.* Vide in hac voce. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag. 773. col. 1 : *Sed modernis temporibus factum est, quod quædam advena mulier in die solennitatis suæ fuso et Gargilla intenderet.*

¶ **GARGOCIL**, f. Guttur, Gall. *Gosier. Bibere ad Gargocil,* in Statutis Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1316. est immoderatius bibere. Vide *Gargalia.* [Vide infra *Garsallum.*]

* **GARGOULA**, Gargoullia, Lapideum aquæ pluvialis emissarium, Gall. *Gargouille,* alia *Gargoule.* Comput. fabr. S. Lazari Eduens. ann. 1295. ex Cod. reg. 5529 B : *Pro lapidibus, qui vocantur Gargoules, quadrigandis, iiij. lib. x. sol. ix. den.* Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1367 : *Item datum pro Gargoulis dicti pilaris, etc. Item . . . pro mundando Gargoulas superiores et inferiores,* in altero ann. 1469. Rursum alius ann. 1488 : *Datum item . . . . pro mundatione per eos facta in nocqueriis et Gargoulliis arcuum tendentium circa chorum ecclesiæ, etc. Gargoulle,* Draconis figura appellatur, in Stat. pro aurifab. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 389. art. 19 : *Et en tous petis ymages, feuilles, lyons, Gargoulles, etc.* Vide supra *Gargalia* 2.

* **GARGULA**, ut supra *Gargata.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Gargula, Gargate.*

¶ **GARICÆ**, Terræ incultæ, vel dumis obsitæ. Vide *Garricæ.*

* **GARILIOLI**, an Subditi, qui sub tutela et protectione sunt ? Charta Arnulphi III. Mediol. Archiep. ann. 1095. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 267 : *Homines autem de Belari, qui Garilioli vocantur, quæ nostræ curiæ annue persolvere debent, persolvant.*

¶ **GARILLÆ**. Charta ann. 841. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 100 : *Tradunt prædictus Sigofridus et uxor sua Erleuba ad ipsam casam Dei S. Victoris ... villam quæ dicitur Carvilianus, id est, casis astantibus ac dirutis, terris cultis et incultis, vineis, pratis, pascuis, silvis, montibus, Garillis, hortis, etc.* Sed ex similibus locis ibidem et alibi passim relatis, conjicio legendum *Garicis.* Vide *Garricæ.*

¶ **GARIMENTUM**, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie, Gariment.* Charta ann. 1270. apud Stephanotium Antiquit. Santon. MSS. pag. 270 : *Promisimus dictis Priori et Monachis nos eisdem præstituros super prædictis omnibus perpetuum Garimentum.* Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1285. e Chartul. ejusd. Monast. pag. 220 : *Promittimus insuper nos. . . contra omnem pertubatorem. . .facere Garimentum.* Alia Prioris de Mirabello ann. 1285. ex Archivo Verzeliac. : *Promittentes. . . plenarium facere Garimentum bona fide.* Occurrit in Charta ann. 1316. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 470. Vide *Garire, Guarimentum* et *Warantus.*

¶ **GARIOFILUM**, Gariofilus, etc. pro Caryophyllum, Gall. *Girofle,* in Vita B. Lidwinæ, tom. 2. April. pag. 283. apud Marten. tom. 2. Itiner. pag. 264. et 365. *Gariofili clavus,* Gall. *Clou de Girofle,* apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 227. *Gariofolium,* in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 284. *Gariofolum,* in Vita S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 126. *Gariophilum,* apud Will. Briton. lib. 10. Philipp. et Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 245.

* *Galiophilée,* pro *Giroflée,* ex Cod. 218. colleg. Navar. tom. 1. Dissert. D. *Le Beuf* pag. 210. Vide infra *Garoffollum.*

GARIOLA, Lydio, Pica glandaria, Germanis *Heer,* vel *Hetzler.* Lex Aleman. tit. 100. § 13. Edit. Heroldi : *Aneta, Gariolæ, ciconia, corvus, cornicula, etc.*

Gariola, in Testamento S. Cæsarii Episcopi Arelatensis extremo, aliud sonat : *Agritia puella mea propria libentissime Monasterio et Cæsariæ Abbatissæ serviat, et vere Gariolas, quas illis vel parentibus eorum, confirmo.* Vide an sit vox unica, *veregariolas.*

¶ **GARIOPHILUM**. Vide *Gariofilum*.

✲ **GARIOR**, pro *Garitor*. Præs, sponsor. Lit. official. Bitur. ann. 1217. in Chartul. eccl. Miserac. : *Noverint universi quod Guillelmus terragium ecclesiæ Miseracensi dedit, et hujus rei se deffensorem et Gariorem ab omnibus constituit.* Vide mox *Garitor*.

GARIRE, Tueri, protegere, *Garir*, *Garantir*. Regestum Tolosanum Cameræ Comput. Paris. f. 87 : *Et Do. Comes debet Garire supradictum usaticum affectatoribus prædictis, etc.* Tabular. Absiense fol. 52 : *Et concessi Garire et defendere secundum posse meum ad opus eorumdem Monachorum.* [Charta ann. 1230. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 819 : *Tenentur Garire et reddere helemosinam antedictam.* Alia ann. 1227. ibid. pag. 849 : *Firmiter promittens idem Philippus, fide data in manu nostra, se de cætero in dicto feodo nichil petiturum, immo pro posse suo eidem Monasterio Gariturum, etc.*] Occurrit præterea in Charta ann. 1318. apud Duchesnium in Hist. Familiæ Castaneriæ pag. 35. Alia Guillelmi D. Surgeriarum ann. 1253 : *Sommes tenus ausdits homes et à lors heirs Garir et defendre lesdites terres à tot empestrement, et aus garder de domage.* [Similia leguntur in Charta Gallica ann. 1294. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 972.] Le Roman *d'Alexandre* MS. :

Oncques ne pot Garir chastiaus ne fermetez.

[Le Roman *de Guillaume au Court nez :*

Garissez moi de mort et de torment.]

Hinc *Gariment*, pro protectione, tuitione, seu *garentizatione*, in Consuetud. Labourtensi tit. 17. art. 2. tit. 18. art. 2. *Tenir en Gariment*, in Consuetud. Pictavensi art. 99. 106. 118. 136. Inculismensi art. 20. et Angeriacensi art. 22. cum primogenitus secundogenitis feudi partes præstat : tunc secundogeniti eas tenere in *Garimento* dicuntur a primogenito. Vocis origo eadem, quæ *Warantire*. Vide *Warantus*, Oct. Ferrarium *in Garire*, [*de Caseneuve*, Menagium in *Guarir* vel *Guerir*, et D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. pag. 177. ubi docetur nostrum *Guerir*, Sanare, idem esse, quod a morte tueri, defendere, vel morbum propulsare, Gall. *Garantir de la mort, Preserver de la maladie.*]

✲ **GARISCERE**, Tueri, præstare, Gall. *Garentir*. Charta ann. 1123. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 424 : *Et laudavit donum, quod parentes ejus olim fecerant, et pro suo ordinio firmavit, et teneat et legaliter Gariscat ipse et filii sui omni tempore.* Vide *Garire*.

GARISMATIUM. Senator lib. 12. Epist. 22 : *Hæc loca et Garismatia plura nutriunt, et piscium ubertate gloriantur.* Vide Gorræi Defin. Medic. in Γάρον.

GARITÆ, GARITTÆ, Turriculæ editiores in tectis domorum, vel in castrorum muris, Gall. *Guerites* vel *Garites :* ita dictæ, quod eos, qui intus sunt, ab hostium insultibus servent. Will. Brito lib. 2. Philipp. :

Non nisi rarus erat qui muris staret in altis,
Omnibus ad tutas fugientibus ultro Garitas.

Et lib. 7 :

Hi cryptas, illi curvas subiere Garitas.

Continuator Nangii ann. 135. . . . *Castrum, quod incolæ ipsi munitum fossatis et Garitis tenebant.* Chron. Flandriæ cap. 113 : *Et fut la Garite assenée vint fois l'une aprés l'autre.* Chr. Bertrandi *du Guesclin :*

Et tenoit le monstier qui estoit bien fermez,
Et de bonnes Garites estoit bien garitez.

Sebastianus Cobarruvias, *Garita, la Casilla pequenna, o celdilla que se haze sobre la muralla para que alli esten los que hazen la vela. Es nombre Arabigo, y vale tanto como cueveçuela, o chozilla, de gar, o gara, que vale cueva.*

✲ Unde *Gariter* et *Garitier*, Castrum *garitis* munire. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 137 : *Damoiselle Jehanne de Vendosme, dame de Bertecourt, nous a fait exposer que. . . pour la garde et deffense de son chastel. . . elle a fait empérer et Gariter et enforcier son dit chastel.* Aliæ ejusd. ann. ibid. ch. 612 : *Les complaignans avoient fait enforcier ladite église et ycelle Garitier au mieulx qu'il avoient peu.* Occurrit præterea apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1410.

✲ **GARITOR**, Præs, sponsor, Gall. *Caution*. Charta ann. 1118. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 405 : *Legales tibi Garitores erimus per directum, et propter hoc accepimus a te quingentas solidatas.* Vide *Garentitor*.

1. **GARLANDA**, Coronula, sertum, strophium ; Ital. *Ghirlanda*, nostris *Guirlande*, Anglis, *a Garland*. Ordo ad benedicendum Ducem Aquitaniæ : *Princeps debet venire Baronum comitatus caterva, et capite suo Garlanda redimitus aurea, cujusmodi circulus aureus a capite ejus, cum ibi advenerit, amovebitur, etc.* Matth. Paris ann. 1247. de Rege Angliæ : *Coronula aurea, quæ vulgariter Garlanda dicitur, redimitus.* [Testamentum Yzeu Dominæ d'Anio ann. 1293. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 704 : *Item sepulturam meam eligo in cimiterio FF. Minorum Viennæ, quibus Fratribus jocalia mea, videlicet laqueos et Garlandas do et lego.* Charta ann. 1344. ex Schedis D. *Lancelot : Nulla mulier vana portet aliquam Garlandam neque velum in capite. Garlandæ argenteæ*, in Consuet. Lemovic. art. 42.] *Garlande d'argent*, in Consuet. Dissatensi, et Proussatensi : *Chappel d'argent*, in Consuetud. *de Maringues*, et aliquot aliis in Arvernis, in quibus sic potissimum nunc[illegible]ur id, quod uxor post mortem mariti, præter dotem, consequitur, æstimaturque pretio lecti nuptialis. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium.

¶ GARLANDELLUS, Eadem notione. Consilium Massil. ann. 1381 : *Audita detentione domine nostre Regine, statuit quod nulla mulier aliqua audeat de cetero seu presumat, cujuscumque sit conditionis, preeminentie vel status, portare coronas, Garlandellum, fronteriam, nec capellum auri, etc.* Vide *Gerlanda*.

✲ 2. **GARLANDA**, Circuitus, ambitus. Libert. Petræassisiæ ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647 : *Item quod omnes habitantes hospitia seu ayrilia in Garlanda seu circuitu plateæ dictæ bastitæ, possint ædificare cohopertas impune.* Unde *Garlandeiz* dicebatur Corona vel pars muri seu ædificii superior. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 186. ch. 49 : *Les supplians monterent sur la masse du pont du chastel de la Bruyere, et de là acrocherent un crochet au Garlandeiz d'une tour, et par le moyen dudit crochet, eschielles, ou autrement, ilz monterent sur ladite tour.* Hinc

✲ **GARLANDERIUS**, *Garlandarum* seu repagulorum ad munimentum constructor. Comput. ann. 1255. ex Cod. Reg. 4656 : *Guillelmus Mauricius et Durantus Saorninus Garlanderii, pro quinque cannis ambarrii et quinque cannis vallati, quinque solidos Turon.* Vide supra *Ambarium*.

GARLETA, [Mensura vinaria.] Vide *Galo*.

¶ **GARMACHIA**, pro *Garnachia* 1. Statuta Ecclesiæ Meldensis inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 898. et tom. 2. Hist. ejusd. Eccl. pag. 484 : *Ne* (Sacerdotes) *habeant Garmachias vel vestes inordinatas omnino prohibetur.*

GARMASIA. Concilium Albiense ann. 1254. cap. 16 : *Prohibemus quoque districtius, ut nulli regulares cum balandranis, seu Garmasiis, vel aliis vestibus laicorum equitent.* Puto scribendum, *Garnasiis*, vel *Garnachiis*. Vide *Garnachia* 1.

✳ **GARMINARE**, pro *Carminare*, Lanam pectendo purgare ; Italis, *Scardassare*, Gall. *Carder*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 363 : *Et nulla persona abluat pannos vel Garminet (Carminet '52 ; — Gramet '59, '60), vel battat pelles, vel lanam, vel aliam turpitudinem faciat, vel prohiciat juxta aliquem puteum.* [FR.]

GARMORDRIT. Vide *Gamurdrit*.

¶ **GARNA**, Rami pinorum, quibus furni calefiunt, Arvernis *de la Garna*. Occurrit in Charta Tabularii S. Crucis Savigniacensis.

✲ **GARNACHA**, Togo, vestis talaris, Ital. *Guarnacca*, Gall. *Garnache*, quomodo etiam legendum, pro *Garvache*, inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 492. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 66. ex Cod. reg. 4621. fol. 35. r° : *Bannitores communis Florentiæ . . . debeant induere se expensis propriis . . . . tunica et Garnacha.* Neque alia forte est vestis superior, quam *Gavardine* nostri appellarunt. Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 208. Chartoph. reg. ch. 244 : *Icellui de la Selle despouilla sa Gavardine, qu'il avoit sur lui, et se mit en prépoint, et print une javeline en sa main.* Vide mox *Garnachia* 1.

1. **GARNACHIA**, GARNACIA, GUARNACIA, Italis *Guarnaccia*, Toga, vestis talaris. Sic autem describitur a Gaufredo Vosiensi 1. part. cap. 74 : *Novissime usi sunt ampla quadam veste, instar Monachi, sine manicis, quod Franci vocarunt Garnacha :* ubi perperam edit. *Gamacha*. Urbanus IV. PP. in Regula Militiæ Ordinis S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bononiensi tom. 1. in Indice : *Habeant tunicam interiorem de panno laneo albo vel pignolato, super quo uti possint Guarnacia similis coloris, aut de camelino.* Rollandinus in Chronic. lib. 5. cap. 20 : *Cultellum arripuit, quem portaverat in sarcoto,* (forte *surcoto*) *sive Guarnacia, inter pannum, et pellicium suum.* Statuta Massil. ann. 1274. MSS. lib. 2 : *Garnachia cum penna et frezio 2. sol. et 6. denar... Garnachia muliebris de sendato, vel de camelotto cum penna.* [Statuta Ecclesiæ Avenion. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 579 : *Illa Garnachia quæ manicas non habent, olim per aliquos* (Clericos) *ferri consueta ab eisdem, et eorum quolibet sub excommunicationis pœna, dimissa penitus et trajecta.* Statuta Cisterc. ann. 1230. ejusd. tom. col. 1355 : *De Monialibus de Moleges, quæ deferunt vela alba et Garnachias, et nutriunt crines longos, præcipitur ut ordinate se habeant, vel ab ordine abscindantur.*] Constit. Joannis Archiep. Nicosiensis ann. 1320. cap. 4. de Canonicis : *Scilicet ut nullus extra domum suam portet Guarnachiam de ante scissam, seu*

apertam per terram. Regula Ordinis S. Marci de Mantua : *Una Guarnacea pellicea, et pelliceum.* Adde Concilium Budense, editum a Rainaldo post 14. tom. Annal. pag. 4. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1351 : *Pour* 20. *aunes et demie de fin veluau vermeil des fors, pour faire une Garnache, ou long mantel fendu à un costé, et chapperon de mesme, tout fourré d'ermines, . . . pour* 2. *pieces de fin veluau blanc pour faire une cote et une Garnache fourrée d'ermines pour le Roy à ladite feste de l'Estoille.* Et cap. *Des pennes: Pour fourrer un surcot, une Garnache, un mantel à parer, et un chaperon, que le Roy ot de fin blanc de Broisselles.* Alibi : *Pour* 60. *ermines à fourrer les manches d'une Garnache blanche pour ledit Seigneur.*

¶ Guarnatia, Eodem intellectu. Computus ann. 1333. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 281 : *Item, Gerardo pro Guillelmo Bastardi, quando fuit factus Miles pro tribus infoderaturis Guarnatiarum*....... xxxii. *floren.* Hispanis *Garnacha*, Italis *Guarnacca, Veste longa che si porta di sopra forse zimarra.* Vide Menagium in Orig. Gall.

Guasnacia, Eadem notione. Testamentum MS. Mariæ Reginæ Aragon. 20. April. ann. 1213 : *Gassendiæ Camerariæ meæ lego* 25. *lib*...... *et capam meam, Guasnaciam, pallium, et tunicam, et pelliciam novam scarlateam, et mantellum, et Guasnaciam de viridi panno: Guillelmæ mulieri servienti meæ Guasnaciam de bruneto, etc.* Vide Meursium in Γραvάτζα, et Ferrarium in *Guarnacca.*

2. **GARNACHIA**, Potus species, seu vinum, quod *vernacium* appellatur a Petro de Crescentiis lib. 4. cap. 4. cujus interpres vetus Gallicus *Vin de Garnache* vertit. Computus Thesauri Regis Francor. ann. 1312 : *Richardus de Archemino Lombardus pro* 3. *sextariis cum dimidio de Garnachia, captis ab eo per Nic. de Cabour Scancionem Regis pro reimplenda quadam cauda vini de Garnachia, quæ erat Parisiis.* Impositiones urbis Parisiensis ann. 1349. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Parisiens. sign. C. : *Pour le tonnel de vin. . . pour la queue de Garnasche payera* 30. *sol.*

✱ Nostris *Garnache.* Ordinat. an. 1415. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1 : *Item quant on exposera en vente aucuns vins estranges en la ville de Paris à détail ou taverne, comme Garnache, malevoisie, etc.* Froissart. vol. 2. cap. 77 : *Beuvoient à la Galvache et à la malvoisie sur les Lombars.* Cap. 102 : *Galrigaches, malvoisies, et autres vins estranges.* Melius cap. 163. *Malvoisie et Garnache.* Vide *Vernachia.*

✱ 1. **GARNAMENTUM**, Toga, vestis talaris, idem quod supra *Garnacha.* Testam. ann. 1335. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 492 : *Insuper legamus Margaritæ quondam uxori Joceti, quondam fratris nostri, quoddam Garnamentum, nuncupatum Garvache* (l. Garnache) *cum caputio et fourraturis. Garnement,* eodem sensu, seu pro qualibet veste, in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 559 : *Son meilleur Garnement à vestir.* Le Roman *de Robert le Diable* Ms. :

Tous armés des blans Garnimens,
Et de tels appareillemens,
Con li blans chevaliers avoit.

✱ 2. **GARNAMENTUM**, Quidquid rei cuilibet instruendæ vel ornandæ convenit. Charta ann. 1321. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 303 : *Quod ipse marescallus et sui hæredes tenentur . . . providere quod palefredi et equi de sella prioris et familiæ suæ secum equitantis sint, tam in Garnamentis quam in ferris et aliis, bene muniti.* Vide in *Garnire.*

1. **GARNARIA**, Idem videtur quod *Garnacia*, nisi ita legendum sit, in Constitutionibus Cataloniæ MSS. : *In Mantellis, similiter et cotis, sive Garnariis.* Vide *Laqueatæ Vestes.*

¶ 2. **GARNARIA**, Piscina aquæ receptaculum, Gall. *Reservoir*, Angl. *Waterhouse.* Litteræ anni 1443. apud Rymer. tom. 11. pag. 33. col. 1 : *Diversos aquæ recentis conductus, cum standardis cæterisque machinis et pipis plumbeis, quæ ultra tria miliaria sub et supra terram decurrerunt et decurrunt, construere et erigere, ac quadam comunem Garnariam de novo fabricare, et quandam crucem spectabilem in Westchepe dictæ civitatis, pro quadam augea eisdem conductibus, tanquam mater, deservitura, quæ sine summa plumbi notabili ac operariis eisdem operibus necessariis exequi non valet, etc.*

¶ **GARNATIA**, ut *Garnachia* 1. Computus anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 283 : *Item, pro infoderatura unius Garnatiæ et caputii pro domino Andrea Dalphino de virgata, quam dominus portavit de Francia,* vi. *lib.* vi. *s. Vienn.*

✱ **GARNATUS**, Carbunculus, lapillus, Gall. *Grenat.* Invent. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item duo tabelli conjuncti ad invicem, ornati gemmis, in quibus . . . defficiunt duo saphiri et unus Garnatus, ac de tempore prædicti Buchet defficiunt etiam ibidem duo alii saphiri et unus Garnatus.* Ubi in alio incerti anni : *Granatus.* Vide in hac voce.

✱ **GARNELES** dictione populari, pro *Grenelle*, olim *Garannella*, diminut. a *Garenna*, teste D. *Le Beuf* tom. 2. Hist. Paris. pag. 397. Charta ann. 1211. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Ipsi autem pro bono pacis statuerunt quod totum territorium, quod continetur a tornella Philippi Hamelini supra Sequanam, usque ad metam, quæ dividit terram S. Germani ex una parte, et terram S. Genovefæ ex altera versus Garneles, etc.*

¶ **GARNERIA**, f. Ornatus linteus, Gall. *Garniture.* Computus ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 276 : *Solvit pro octo Garneriis emptis ibidem per Dominum a Monialibus Monasterii S. Trinitatis taren.* xii.

¶ **GARNESIA**, f. Præsidium, Gall. *Garnison.* Litteræ anni 1417. apud Rymerum tom. 9. pag. 529 : *Assignavimus vos ad omnes et singulas tertias nobis de quibuscumque Capitaneis de Garnesia nostra de Vernulle, etc.*

GARNESTURA, ex Gall. *Garniture, Garnison.* Qua voce intelliguntur victualia, arma, et cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt. Matth. Paris ann. 1250 : *Significavit Soldanus Regi Francorum, ut sedatis omnibus civitatem Damiatæ cum sustentamentis, quæ Garnesturas vulgares appellant, consultius resignaret, etc.* Infra pag. 532. *Instaurationes* vocat. Historia Castelli Doverensis tom. 2. Monastici Anglicani pag. 1 : *Et enforcea le Chastel de Doure de fosses et de mins et de Garnesture contre les Romains, s'il venissent.* [Vide *Garnistura.*]

¶ **GARNETTUS**, Carbunculi species rubri coloris instar granorum mali granati, Gallis *Grenat*, Angl. *Garnet. Cum aliis saphiris, Garnettis et perles,* apud Rymer. tom. 5. pag. 60.

GARNIAMENIUM. Vide in *Garnire.*

✱ **GARNIARE**, Vox pannificorum, in Stat. pro arte parator. pannor. Carcass. renovatis ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121 : *Item quod paratores dictæ villæ Carcassonæ seu minsteriales* (l. ministeriales) *ejusdem debebunt et tenebuntur bene, decenter et sufficienter parare et aptare dictos pannos, tam in Garniando, quam in versando et embroendo.*

✱ **GARNIMENTUM**, Pellitium, Gall. *Fourrure.* Lit. ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670. art. 4 : *De quolibet Garnimento pelliperiæ factæ, duos denarios.* Consuet. Paris. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. fol. 36. r° : *Item Garnemens de gris qui vient de hors, iiij. den. la piece. Garnissement,* Munimen, in Charta ann. 1297. ex Tabul. S. Vandreg. : *Avons confirmé ches présentes letres du Garnissement de nos seaus.* Vide in *Garnire* 1.

1. **GARNIRE**, Ornare, [instruere, parare, munire, Gall. *Garnir*, Ital. *Guarnire*, a Teutonico *Garen*, Saxon. Gearvian, Parare, præparare. Concilium Turon. ann. 925. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 72 : *Ad omnem legem examinandam, quamcumque ei Synodus indicasset, semper Garnitus adesset :* id est, instructus et præparatus. *Lectus Garnitus,* Gallice *Lit Garni*, Lectus instratus, in Testamento ann. 1392. tom. 2. Macerriarum Insulæ Barbaræ pag. 672 : *Lecti muniti sive garniti*, in Charta ann. 1500.] De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. [Menagium in Gall. et Schilterum, quem secuti sumus, in voce *Gar.*]

Garniamentum, Instructus, quidquid ad instruendam vestem, vel adornandam confert, vulgo *Garniture d'habit.* Monasticum Angl. tom. 2. pag. 321 : *Et cuilibet eorum per annum tres ulnas telæ,* .... *et unum Garniamentum laneum quolibet anno.* Computum Stephani *de la Fontaine.* Argentarii Reg. anni 1351 : *Pour* 3. *pieces de drap d'or de Damasque, pour faire à M. le Dauphin une robe de trois Garnemens qu'il ot le jour des Espousailles de la Reine de Navarre sa sœur.* Cap. *des pennes et fourrures : Pour fourrer les robes et Garnemens, que lesdits Seigneurs ont euz en ce terme, etc. Pour fourrer une robe de* 6. *Garnemens, etc. Pour fourrer deux paires de robes de* 4. *Garnemens, et de* 6. *Garnemens, qu'il ot la veille de Noel.* Le Roman *de la Rose :*

Belle robe et beau Garnement
Amendent les gens durement.

Le Roman *de Siperis de Vineaux :*

Hardement ne vient mie de noble Garnement,
Ains vient de gentil cuer ou prouesse se prent.

Guillelmus *Guiart* :

Là veissiez à l'empressier,
Armes acerées bessier,
Sus Garnemens brunis sans tache,
Comme espées, coutiaus, et haches.

[Le Roman *d'Athis* MS :

Moult furent chier leur Garnement
En riche atours, en beaulx dras.]

Vide Rastellum verbo *Garnishement.*

¶ Garnimentum, Instructus et ornatus quivis rei cuilibet convenientes. Statuta Massil. pag. 361 : *Balistæ sint bene garnitæ de omnibus Garnimentis sibi necessariis, et sint ad* c. *lib. carrelli pro singulis balistis.* Testamentum anni

1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1307 : *Exceptis tamen..... vaissilomentis meis argenteis omnibus, totalibus, quæcumque habeam, utensilibus, et aliis Garnimentis hospitiorum meorum, etc.* Charta anni 1300. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 298 : *Cum dictarum terrarum, locorum et castrorum mandamentis, Garnimentis, feudis et retrofeudis, justitiis altis et bassis.* Testamentum anni 1392. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 671 : *Item domum pridem dicti carissimi fratris sui... una cum toto Garnimento et vasis vinariis infra eandem domum existentibus.* Occurrit rursus in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 406.

GUARNIMENTUM. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 36. § 1 : *Et quod sellas et scuta munire debeant necessariis, et fortibus Guarnimentis.*

GUARNIMENTUM, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento.* Rollandinus in Chron. lib. 10. cap. 5 : *Et cognito per Ecelinum, quod, quantum in numero personarum, Guarnimentum Ecclesiæ suo Guarnimento comparari non poterat, etc.* [Utitur rursus lib. 1. cap. 4. et 14. lib. 6. cap. 6. lib. 8. cap. 1. ut et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad annum 1238. Ogerius Panis lib. 4. eorumd. Annal. ad ann. 1204. et 1206. Auctor Chronici Parmensis ad annum 1295. etc.] Adde Hist. Cortusior. lib. 1. cap. 5. 20. 23. lib. 5. cap. 6. etc. *Garnissement,* apud Littletonem sect. 111. Vide Pergaminum in *Guernire.*

¶ GUERNIMENTUM. Chron. Parmense ann. 1305. apud Murator. tom. 9. col. 854 : *Item eodem tempore de mense Augusti... quum diceretur Parmæ, quod domini de Rubeis faciebant Guernimenta Segalariæ, dominus Ghibertus de Corrigia Defensor prædictus misit illuc quemdam suum famulum nomine Zenardum, ad sciendum si erat verum de dictis Guernimentis.*

1. GARNISIO, Commeatus, instructus, annona, vinum, arma, et quidquid ad muniendam urbem necessarium est. Vincentius Belvacens. lib. 32. cap. 98 : *De victualibus autem Garnisionis, licet multa per ignem deperierint... multa tamen remanserunt ex eis.* Charta Philippi Pulcri anni 1304. apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Fl. cap. 28. [et Miræum tom. 2. pag. 882.] : *Item quod ad opus Garnisionum nostrarum bona eorum... eis invitis non rapientur.* Nangius in Chronic. ann. 1296 : *Fugati de prælio omnem Garnisionem, quam ducebant cum bellico apparatu, totaliter amiserunt.* Vide eumdem ann. 1249. et in Philippo III. ann. 1274. [Litteræ Johannis I. Regis Franc. ann. 1352. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. pag. 541 : *Pro bladis, aliisque granis, vinis, animalibus, lignis, aut aliis munitionibus, sive Garnisionibus suis quibuscumque, quas et quæ pro victu et necessariis earumdem, ipsis in servicio nostro existentibus, in domibus et hospitiis, per terram, sive aquam devehi et deferri faciunt, seu adduci, ad pedagium .... minime teneantur.* Vide Litteras ann. 1351. tom. 3. earumd. Ordinat. pag. 443. etc.] Chronicon Fland. cap. 39 : *Et feit prendre toutes les Garnisons, qui en la ville estoient, et les feit mener au chastel.* Occurrit passim ibi, et apud Froissartem, Monstrelletum, et alios. *Garison* eadem notione dixit le *Roman de Garin :*

Jusqu'à là nef ne se sont arrestié,
La Garison en ont à mont porté,
Le pein bescuit, et char salée assés.

[* Reg. episc. Nivern. ann. 287 : *Garnisio torcularium.* Necrol. Bitur. Ms. : *Item tota Garnisio Belliloci vendetur quantum vendi potest, de quibus quilibet habebit sex denarios Paris. Garnison*, eodem intellectu, in Lit. ann. 1360. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 495. art. 21. et *Guarnison*, in aliis ann. 1371. ibid. pag. 462.] Hinc *Garnisiones* dicta ipsa præsidia militaria in castris, quomodo vocem hanc hodie usurpamus. Nangius in Vita S. Ludovici ann. 1265 : *Æstimantes.... Garnisionem munitionis egressam pro foribus exercitum invasisse.* [Instrum. ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 64 : *Magna quantitate victualium, artilleriæ et tractus ibidem dimissa, quæ erat sufficiens ad custodiam dicti castri spatio duorum annorum et ultra cum triginta pugnatorum Garnisone.*]

Sed et sic appellatæ nostris apothecæ, seu loca, in quibus asservabatur et recondebatur quidquid ad domum regiam necessarium erat, verbi gratia vestes, vasa aurea et argentea, etc. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. ann. 1351. cap. *Des draps de laine : Des draps dessusdits l'en a delivré à chascun pour cotte hardie et houce six aulnes et demie, etc. et le demeurant est demeuré és Garnisons de la taillerie. etc. Des Garnisons de l'argenterie et de l'inventoire G. de Monstrueil pour deux aulnes de drap d'or mattabas et 4. aulnes de velluaux violet, c'est asavoir le drap d'or prins ésdites Garnisons, et le veluau dudit inventoire, etc. Garnisons du Temple,* ibidem.

¶ GARNISONES SERVIENTIUM, Apparitores in domum debitoris, a Judicibus missi, qui ibi vivant, usque dum solvat debitum. Vide *Comestores.*

¶ GARNISO, Species armaturæ, f. eadem quæ Italis *Garzerino,* Lorica, Gallis *Jaseran.* Statuta Massil. pag. 461 : *De Garnisonibus in navibus portandis. Generaliter decernimus observandum quod omnes mercatores portantes in aliqua nave Massiliæ... valens duc. libr. vel amplius portent Garnisonem,et pro servitiali suo ausbergotum, vel curellum.* Ibid. pag. 466 : *Statuimus quod... unusquisque Judæorum* (navigantium) *habeat semper et portet secum unam Garnisonem ferream in eundo et redeundo in viagio.* Forte posset intelligi armatura perfecta, suis constans partibus omnibus, quæ totum *garniat* seu ornet hominem. Vide *Garniso.*

¶ GARNISTURA, ut *Garnestura,* Quidquid ad munitionem castri vel oppidi necessarium est ; item quivis ornatus cuivis rei conveniens, Gall. *Garniture.* Litteræ anni 1403. apud Rymer. tom. 8. pag. 328 : *Pro munitione et Garnistura... castri vestri, etc. De Garnistura mitræ,* in Inventario Ecclesiæ Noviom. an. 1419.

* 2. GARNISIO, Instructus, ornatusve cuivis rei conveniens ; unde *Garnitor* dicitur, qui illos accommodat. Arest. parlam. Paris. ann. 1303. in Reg. *Olim* fol. 106. v° : *Cum forbissatores ensium villæ Parisiensis curiæ nostræ conquesti fuissent, dicentes quod . . . . Garnitores forellorum ensium opera, . . . ad officium dictorum forbissatorum . . . . pertinentia, ... exercebant . . . Per arrestum nostræ curiæ dictum fuit, quod ipsi Garnitores mercaturas suas bonas ensium et forellorum ac Garnisionum eorumdem . . . . . poterunt asportare vel mittere Parisius.* Hinc

* *Garnison,* pro Panno vesti assuto, vulgo *Doublure.* Inventar. ann. 1316. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 84. r°. : *Item cinq tessus de soie, sanz Garnison.* Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 323 : *La moitié d'une Garnison d'une piece de robe, garnie de toile.* Sed et pro re qualibet, quomodo *Chose* usurpamus, occurrit in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 183 : *Icellui Hugues print un sac, où il avoit pluseurs Garnisons, desquelles ledit suppliant ne scet, ne ne sceut onques la quantité, ne queles elles estoient.*

* GARNITURA, Eadem notione. Inventar. Ms. bonor. Joan. de Madalhano ann. 1450 : *Item unam payrolam cupri parvi valoris sine Garnitura, continentem unam crugam aquæ.* Vide *Garnimentum* in *Garnire.*

WARNITUS, seu *Garnitus,* Instructus, *Garni* etiamnum nostris, *Warni,* Picardis. Capitularia Caroli C. tit. 26. § 6 : *Unusquisque infra patriam cum pace et sine oppressione pauperum... et in hostem, vel ad placitum, sive ad curtem veniens, de suo sit Warnitus, et de domo sua moveat, ut cum pace venire..... possit.* Adde tit. seq. pag. 248. Eadem Cap. tit. 45. § 25 : *Nobis in adjutorium, prout citius potuerint, veniant, et ad hoc omnes semper Warniti sint.*

* 2. **GARNIRE,** Instituere, educare. Testam. Raym. Trencavel. ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 551 : *Et relinquo ei meum filium pro Garnire, et pro facere militem.*

* **GARNIZO,** Præsidium militare, Gall. *Garnison.* Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 2 : *Et Garnizones quas intus invenirent, armarent se et socios suos.* Vide *Garnisio* in *Garnire.*

* **GAROFFOLLUM,** Caryophyllum, ut *Gariofilum.* Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Folia Garoffollorum ponantur et solvant pro quolibet rubo, et si aliter fuerit plus vel minus pro rata, lib. xxv.* Vide *Garyofolum.*

* **GAROPHANUM,** Pari significatu, ab Italico *Garofano.* Stat. Genuæ lib. 4. cap. 12. pag. 80. r° : *Dum tamen pecuniam inventam in dictis bonis implicare non possint, nisi in mercibus infrascriptis, auro, argento,... Garophanis, nucibus muscatis, etc.*

¶ **GAROSSA,** Species viciæ, Gall. *Jarrousse.* Computus Vienn. ann. 1318 : *Computat de recepta annonæ, bladi, ordei, avenæ, fabarum, pisorum, Garossarum, milii, vini, amigdalarum, olivarum, etc.* Vide *Jarrossia.*

GARPÆ, vox Italica, Morbus equinus, *in juncturis crurium circa pedes,* ex Petro de Crescentiis lib. 9. cap. 44. ubi vetus ejus Gallicus Interpres habet *Grappes,* quomodo mulomedici etiam vocant.

¶ **GARPIRE,** ut infra *Guerpire,* Possessionem rei alicujus dimittere. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 64 : *Vendidit sine aliqua retentione Deo et B. Mariæ... totam terram supradictam, et Garpivit præbendam.* Occurrit etiam apud Miræum tom. 1. pag. 370. col. 1. et 2.

¶ **GARRÆ.** Miracula S. Amalbergæ, tom. 3. SS. Julii pag. 108 : *Dum levaverunt eum de curru, ponentes super Garras atrii, statim auxilio B. Amalbergæ resumpsit ibidem omnium membrorum sanitatem.* An scamna, an repositaria, inquiunt Editores eruditi : crediderim esse repagula, et *Garras* dictas fuisse pro *Barras.* Non una hæc esset B. in G. mutatio. Vide *Barræ.*

* **GARRAFOSSUS,** Fossa, canalis, rivus. Stat. Placent. lib. 4. fol. 38. v° : *Ita quod*

ipsæ stratæ non devastentur vel impediantur, et etiam facere aptari omnes malos sapellos et Garrafossos, et inglavari; quod fiat de aptandis sapellis et Garrafossis expensis illorum, seu per illos, qui utuntur ipsis stratis a quatuordecim miliaribus infra versus civitatem. Vide mox *Garranerius.*

¶ **GARRALIUM,** Novalis ager. Charta Massil. ann. 1436: *Dedit* 12. *Foisateras terre, quorum pars erit in Garraliis.* Vide *Garachium* et *Garratum.*

° **GARRANDARE,** Tueri, præstare, Gall. *Garentir.* Charta Joannæ comit. Fland. ann. 1241. in Suppl. ad Miræum pag. 108. col. 2: *Qui* (domini terræ) *præfatam domum sæpedictis begginis debebunt Garrandare.* Vide supra *Garentizare.*

¶ **GARRANDIA,** Cautio, tuitio, Gallis *Garantie. Præstare Garrandiam,* in Charta anni 1244. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 133. Vide *Garandia.*

¶ **GARRANDIRE,** Tueri, protegere, Gallis *Garentir, Defendre.* Leges Balduini Flandriæ Comitis ann. 1200. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 767: *Si homo fugitivus, qui hominem interfecerit..... nulla villa libera, nullusque dominus, vel homo, illum tueri vel Garrandire potest.*

° **GARRANERIUS,** ut supra *Garrafossus.* Charta ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 435: *Cum duo malefactores... commisissent certa crimina, . . . videlicet inter quoddam femorarium et unum Garranerium in itinere publico, etc.* Infra pro *Garranerium,* habetur *rivum.*

GARRAPATA, vox Hispanica, Genus pediculorum, qui canes et cattos mordere solent. Acta S. Prudentii Episcopi Garrayensis, apud Bivarium: *Illico facta benedictione, cecidit super sceleratos Garrayenses quoddam genus pediculorum, qui apud Hispanos Garrapatæ nuncupantur.* Aliud sonat apud Italos, quibus est uncus, harpago. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garetto.*

¶ **GARRATUM.** ut *Garralium,* Novalis ager. Recognitio anni 1207. facta Abbati S. Tiberii apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 406: *Tamen si in tempore solutionis in condamina, quam habeo in ipso vestro termino, quæ conjungitur ab altano cum via, quæ movet a villa S. Tiberii et ducit ad gapum* (f. campum) *de Majano, fuerit factum Garratum sasponatum vel bladum seminatum hæc omnia in pace et sine inquietudine inde trahatis.* Vide *Garachium.*

° **GARRATUS,** Lapis, silex, cæmentum, Gall. *Moellon, caillou.* Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 261. col. 1: *Solvit magistro Guillermo de Remohnis pro una libra pulveris ad opus Garratorum extrahendorum, vij. grossos.*

° **GARREARE,** pro *Guerreare,* Bellum inferre, facere. Charta Guid. de Castell. ann. 1224. in Chartul. Campan. fol. 193. v°. col. 1: *Præterea si comes Campaniæ vellet Garreare aliquem hominum meorum, qui sunt de feodo suo, etc.* Vide infra in *Guerra.*

¶ **GARRENS,** Gall. *Garant.* Vide *Garens.*

° **GARRERIA,** Herbæ species, f Carectum. Stat. Vercel. lib. 4. pag. 85. v°: *Item quod aliquis testor non debeat lixare telas, mantilia, vel toalias cum gladio, Garreria, seu re aliqua super telario.*

GARRICÆ, GARRICIÆ, etc. Terræ incultæ, Gall. *Garriges, Garicæ, Garricæ,* in Usaticis Barcinonensibus, in Testam. Guifredi Comitis Ceritan. tom. 6. Spicil. pag. 433. 434. in Charta Sanctii Reg. Arag. ann. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 93. in aliis apud Ruffium in Histor. Comitum Provinc. pag. 54. Mabillonium tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti pag. 89. etc. *Garriciæ,* in Chartis ann. 1066. et 1073. apud Joffridum in Nicia pag. 162. et in Chronologia Lirinensi tom. 1. pag. 365.

¶ GARACIÆ, Eadem notione, in Chartulario Ecclesiæ Aptensis fol. 92. ubi etiam habetur *Garicæ,* et *Garriciæ.*

GARRIGÆ, in Chronol. Episc. Lodovens. pag. 224. 228. et apud Gariellum in Episcopis Magalonensib. pag. 196. Vide Galland de Franco allodio pag. 132. *Garrigiæ,* in Charta ann. 1289. apud eumdem Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 263. Petrus Roboriensis Poeta Provincialis apud Joann. Nostradamum cap. 56:

Paul m'an valgat mos precs, ny mos prezics,
Ni jauzimen d'ausel, ni flour d'eglay,
Ni lou placer que Dieu transmet en may,
Quand on vey verds lous prats, ni lous Garrics.

° Ager pascuus, ut supra *Garricus.* Charta ann. 1144. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 507: *Ego Bernardus Atonis, vicecomes Nemausi, dono et in perpetuum concedo ad patuum popolo Nemausensi omnes Garrigas, quæ sunt infra terminos, quos modo dicam. Garric* Petro Roboriensi seu *de Ruere,* cujus laudati a Cangio versus v. *Garricæ,* ita legi debent, auctore ill. Pr. *de Mazaugues:*

Pauc m'an valgut mos precs, ni mos prezics,
Ni jauzimen d'ausel, ni flour de glay, etc,

Vide in *Garricæ.*

☞ Oritur hæc vox ab Occitano *Garric,* Ilex: unde Occitanis *Garrigues,* ut et Provincialibus *Garriguo,* Agri sunt virgultis obsiti, præsertim ilicibus minoribus, quas vocant *coccigeras, coccuglandiferas* et *aculeatas,* hæcque propria notio est vocis *Garricæ,* quæ pluribus in Chartis ab agris nude incultis distinguitur: unam alteramve in exemplum profero. Charta ann. 845. Marcæ Hispan. col. 781: *Vindo illas villas... cum pratis et pascuis, silvis, Garricis... cultum et incultum.* Alia ann. 879. col. 809: *Ildegernus Presbyter dimisit ad Abraham clericum fratrem suum terras cultas et incultas, silvis et Garricis.* Multo plures prætereo ne longior sim in re manifesta. Si lubet, vide Probat. Histor. Tutel. pag. 329. 360. Chartam ann. 638. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 20. col. 2. etc. Cum autem hujusmodi loca, ubi crescunt ilices, fere spargantur thymo, amaraco aliisque similibus herbis seu plantis virentibus, hinc eorum viriditas non male pratis comparatur a P. Roboriensi in versibus mox laudatis. Vide *de Caseneuve,* et Menagium in suis Origin. Gall. ac præsertim Garidelum in suo Tractatu de plantis in Aquensi territorio nascentibus pag. 248.

° GARRICUS, Ager incultus et pascuus. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 166: *Ascendit dicta comba usque ad Garricum signatum,... et sicut dictus Garricus vadit apud Garricum, qui est ante domum Bernardi Laura.* Vide mox *Garrigua.*

° **GARRIFICARE.** Vide infra *Guerragare* in *Guerra.*

¶ **GARRIDOR,** Auctor, qui cavet de evictione, Gallice *Garent.* Charta ann. 1125. apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Vascon. MSS. pag. 767: *De isto dono debemus esse Garridor et authorgardor.* Vide *Garens.*

° **GARRIGERIUS,** Qui messibus servandis invigilat. Vide mox in *Garrigua.*

° **GARRIGUA,** Ager suis frugibus vestitus: nam agro inculto *tala* seu damnum inferri nequaquam potest. Charta pro consul. de Genest. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 264: *Quando contingit in dicta Garrigua talas aliquas fieri per aliquem seu aliquos. hujusmodi talas extimandi et extimare faciendi per juratos Garrigerios, etc.* Cui interpretationi omnino favet Joinvilla in S. Ludovico minus apte laudatus a Cangio ad v. *Carretum* 2: *L'un des admiraux d'un Souldan estoit venu fauciller et dégaster les blez d'un Karet estant illeques près.* Hinc, ager etiam spoliatus, et in quo stipulæ tamen remanent, *Garet* dicitur, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. ch. 280: *Ainsi que les supplians faisoient pasturer leurs beufs arans en une estouble ou Garet.* Unde *Temps de Garez* vel *Garoez,* appellatur anni tempestas, qua fruges demetuntur in agris. Charta ann. 1350. in Reg. 80. ch. 17: *Chascun qui a charrue doit trois corvées, une ou temps de Garez, une ou temps de semailles, et l'autre ou Mars.* Alia ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 51: *Est tenu faire certains services, appellés courvées, par trois foiz l'an,... à la saison de fromens,... à la saison de Mars, et autant à la saison de Garoez.* Neque aliunde repetenda mensis Augusti appellatio, in Charta Guil. comit. Hannon. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 36. v°: *Donné l'an de grace* M. CCC. XXIII. *ou mois de Geskerech.* Flandris, *Geschied,* eadem notione. Vide supra *Garactum.*

¶ **GARRIRE,** *Inconditum et horrendum clamorem edere, more Turcarum jamjam prælium commissurorum, ad terrendum hostem.* Barthii Glossarium ex Anonymi Hist. Palæst.: *Tunc videntes Comitem et Boamundum venientes et conducentes illam gentem, mox cœperunt stridere et Garrire ac clamare vehementissimo clamore... Alii qui remanserant viri, jam non amplius audebant clamare vel Garrire.* In Actis S. Francæ Abb. tom. 3. April. pag. 397. *Clamare* est præ nimio dolore: *Comprehenderunt eam dolores immensi: quibus angustiata clamare cœpit et Garrire tam fortiter, ut mirarentur præsentes.*

¶ GARRITUS, *Clamor bellicus,* in Glossario Barthii ex Guiberti Historia Palæstina.

° **GARRITUS,** Cautione assertus, Gall. *Garenti.* Chron. Forojul. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 35. col. 1: *Dominus comes factus fuit capitaneus per quinque annos, et omnes reditus patriarchatus et Garritum debebat habere: ita quod patriarcha nihil habebat agere, nisi accipere a domino comite tria millia marcarum in determinatis taxis.* Vide supra *Garrandare.*

° **GARROBIS,** ut *Garossa,* Species viciæ, Gall. *Jarrousse.* Charta ann. 1407. in Reg. feud. comit. Pictav. fol. 243. r°. ex Cam. Comput. Paris.: *Item habeo* (ego Johannes Babaudi) *cogrerium seu largier in bladis quæ seminantur terris superius contentis et declaratis, scilicet de bailhargia, de Garrobe, de vesse, de piso bruno, etc.* Idem forte est, aut pisi genus, *Warpois,* in Consuet. feriar. Trecens. ex Cod. reg. 8312. 5. fol. 148 r°: *Li sas de pois et de Warpois, iiij. den.* Vide infra *Jarrossia.*

¶ **GARROFA,** Siliqua edulis. Gall. *Carouge,* Hispan. *Garova.* Concil. Tarrac. ann. 1591: *Nec de frugibus duntaxat, frumento, hordeo, avena, spelta, milio, Indico tritico Mahiz dicto... ac virgultorum fructibus solvi præcipimus* (decimas,)

ut de pyris, pomis, prunis, ficis, cannis mellis... siliquis sive Garrofis, castaneis, etc.

¶ **GARROLIUM**, GARULLIUM, f. Repagulum, Gallice *Barriere*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CCIX : *Magister Ricardus pro opere Paciaci* IIII. *l. Pro Garriolo Vernonis reficiendo* IIII. *l. et* VIII. *sol.* Ibid. pag. CXLVIII : *Pro veteri Garullio reficiendo et pro liciis* LII. *solid.* Si veram notionem divinando prænotavi, vox effingi potuit a *Vara*, unde *Varolium*, dein *Garolium*, *Garrolium*. *Vara* autem Isidoro in Glossis, ut jam dictum est in *Garra*, sunt *Perticæ duæ inter se colligatæ, quæ asserem sustinent.* An inde dictum nostrum *Verrouil*, Obex, quod a *Veruculus* non satis certo deducit Menagius? [* Vide *Jarolium* et *Legariol*.]

* **GARROSCA**, Ager incultus et pascuus, ut videtur. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 52 : *Dictum nemus, situm in parrochia de Ytraco, confrontatum a parte superiori cum Garroscis, vocatis de l'Escarrals,... et a parte inferiori cum Garroscis de la Brossa,... et cum Garroscis mansi de la Veraha.* Vide supra *Garriga*.

* **GARROSSERIA**, Ascia, securis, Gall. *Coignée, hache.* Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 19 : *De quadam securi vel Garrosseria ferrea, cum qua scindebat ligna, etc.*

* **GARROTEUS**, pro *Garterianus*, Gall. *de la Jaretiere. Ordinis militiæ Garroteæ*, apud Rymer. tom. 12. pag. 760. Ordo militaris apud Anglos celebris. Vide *Garterium*.

GARROTUS, Spiculum arcus balistarii, Gall. *Garrot.* Continuator Nangii ann. 1356 : *Munientes turres balistis, Garrotis, canonibus, et machinis, etc.* [Computus Castellani de Grasivod. ann. 1348. Regest. Probus fol. VI*xx*. XIX : *Et pro* IIC. *Garrotis emflethonatis et empennatis folio cupri, etc. Garrotum* inter et *Quadrellum* seu *Carellum* aliquid fuisse discriminis patet ex his verbis proxime præcedentibus : *Pro* IV. *carrellis tam de uno pede quam de duobus garnitis flethonibus et empennatis, et pro* II*c*. *Garrotis, etc.* Guillelmus *Guiart* ann. 1304 :

Sus le pont et en la breteche
Quarriaus traient ou cliqueter:
Et font l'espringale gieter,
Le Garros, qui lors de la ist,
Les plus viguereus esbaist.

Infra :

Et font jeter leurs espringales
Li Garrot empenné d'airain.

Vide plura ex eodem Poeta ad vocem *Quadrelli* ; ex quibus conjicio *Garrotos* esse Spingardarum tela, quibus pennæ æreæ aptabantur utpote grandioribus, *Carrellis* vero pennæ plumatiles tantum.]

* Est et nostris Fustis species, Hispan. *Garrote.* Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 517 : *Le suppliant trouva d'avanture ung Garrot ou levier, à quoy on levoit le branle du moulin.* Aliæ ann. 1473. in Reg. 197. ch. 381 : *Icellui Herisson print ung Garrot ou gros baston, etc.*

GARRULARE, [Garrire, blaterare, clamare, Gall. *Causer, crier, caqueter.*] Regula Templariorum cap. 47 : *Præcipimus omni fratri professo, ne in bosco cum arcu et balista jucular audeat,... nec cum cane sit ausus clamare vel Garrulare, etc.* [Vita S. Nicetii Episc. Lugdun. tom. 1. April. pag. 97 : *Sanitati redditus nunquam ausus est ea verba... Garrulare.* Vita S. Guthlaci tom. 2. April. pag. 44 : *Hirundines duæ... cantulosis vocibus Garrulantes.* Statuta MSS. S. Audomari : *Nullus præsumat per chorum discurrere, seu alta voce Garrulare.*]

¶ GARRULATRIX, Mulier loquax, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 320.

¶ GARRULATUS HIRUNDINUM, ut Garritus, in Actis SS. Aprilis tom. 3. pag. 991.

¶ GARRULITAS BRITANNICA, Idioma Britannicum, apud Mabillonium tom. 3. Annal. Benedict. ex Monacho Floriacensi.

* **GARRULUS**, *Verbosus, nugator, ingeniosus, argutus, lætus, blandus vel nimiosus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

GARSA. Statuta Ordin. Præmonstratensis Dist. 1. cap. 19. ubi de minutione: *Qui vero de ventosis et Garsis minui voluerint, ante cœnam minuentur, cum matura custodia sibi deputata.* Vox confecta ex *Caracter*. Glossar. MSS. Reg. Cod. 1701 : *Caraxare, Garser.* Est igitur *Garsa*, idem, quod *scarificatio*, quam Medici ἐγχάραξιν appellant, cutis scilicet et subjectæ carnis per scalpellum dissectio multis foraminibus. Differt autem ἀπὸ φλεβοτομίας, quod hæc uno vulnere venam aperiat, illa multis vulneribus cutem carnemque dividat. Ita Gorræus, ubi plura de scarificatione, de cujus utilitate legendus Galenus lib. Περὶ ἐγχαράξεως καὶ κατασχασμοῦ. Alias *Jarsa* dicitur in libro Ordinis S. Victoris. Locum vide in hac voce.

¶ **GARSAGUINI**. Sic a Siculis appellati sunt Catalani interfecti in quadam expeditione, de qua Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 52.

* **GARSALLUM**, Gall. *Garsoil.* Guttur, ut opinor. *Potare ad Garsallum* vel *ad Garsoil*, est immoderatius seu usque ad satietatem bibere. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 434 : *Rogerus canonicus erat vinolentus et frequenter immoderate potabat : ipsi vero inhibuimus ne amplius potaret ad Garsallum.* Ibid. fol. 11. v° : *Presbyter de Kibuef frequentat tabernas et potat ad Garsoil.* Vide *Gargocil*.

GARSIO, GARSIA. Vide *Garcio*.

* **GARSO**, Famulus, minister. Testam. Ms. ann. 1316 : *Ego Sibilla de Tritis, domina dicti loci,.... legamus cuilibet Garsoni et solmenelerio et pedisceco, quicumque sint et qualicumque nomine nuncupentur, qui in nostro servicio tempore nostri obitus fuerint, ultra mercedem xx. solidos.* Vide in *Garcio*.

¶ **GARTERIUM**, Cruris ligula, periscelis, Gall. *Jarretiere*, ab Anglo *Garter*. Notissimus Ordo est Equitum de *Garterio* apud Anglos ab Edwardo III. anno 1350. institutus. *Collegium militare de Garterio*, in Litteris anni 1419. apud Rymerum tom. 9. pag. 711. *Milites de Fraternitate Garteriorum*, in Litteris anni 1416. pag. 335. *Milites de la Garter*, in Litteris anni 1410. tom. 8. pag. 657. V. Acta SS. April. t. 3. p. 159. etc.

¶ **GARTHINGI**. Vide *Garathingi*.

¶ **GARTHULA**, f. pro *Chartula*. Rotharis Leges [** 223.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 33. col. 2 : *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit ad uxorem, debeat eam thingare, et sic liberam, quod est Widerbora, et legitimare facere per Garthulam, id est, quod intelligatur libera et legitima uxor.* Codex Ambros. habet *Garethinx*. Vide *Garathinx*.

¶ **GARTIA**. Vide *Garsia* in *Garcio*.

* **GARTIO**, in Comput. Ms. ann. 1239 : *Decano Turonensi pro sex Gartionibus comitis Boloniæ reparandis, xviij. lib. Turon.* Leg. f. *Garnisionibus*. Vide *Garnisio* 1.

¶ **GARTIO** HOSPITII, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 226. Gall. *Garçon de l'Hôtel*. Vide *Garcio*.

* **GARTUS**. *Guillelmus Grunniesbi armiger et Gartus regis asinorum* recensetur inter commissarios Anglicos pro treuga ineunda ann. 1462. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 1470. Sed suspectam habeo lectionem.

* **GARVARIA**, Vestis seu tunicæ species. Constit. Jac. I. reg. Aragon. ann. 1234. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1430 : *Et in mantellis similiter et cotis sive Garvariis.* Ubi legendum puto *Garnaciis*. Vide *Garnachia* 1.

* **GARUCA**, Ager incultus et pascuus. Charta ann. 1051. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Raymundus episcopus dat S. Victori et ecclesiæ de Saleta unum mansum, cum omnibus... pratis, Garucis, aratis et planis.* Vide supra *Garriga*.

¶ **GARULLIUM**. Vide *Garrolium*.

* 1. **GARUM**, *Li squame de pesci.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Latinis vero condimenti genus sonat, cujus mentio fit in Dipl. Chilp. II. ann. 716. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 694 : *Garo modios triginta, etc.* Idem fortasse quod sequens

* 2. **GARUM**, Potionis species. Præcepta S. Pachom. tom. 3. Maii pag. 346. col. 2 : *Sed neque Garum, neque vinum bibant.* [** Vide H. Stephani Thesaur. Ling. Gr. Edit. Didot. tom. 2. col. 527. voce Γάρον, in fine.]

GARWYTE. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 283 : *Et sint quieti... de sira, de hundredo, de Danegeldis, de blodwite et Garwite, de ferdwite, etc.* Videtur idem quod *Wardwite*. Vide in hac voce.

¶ **GARYOFOLUM**, pro *Garyophillum*, Gall. *Girofle*, Ital. *Garofano*. Utitur Rolandinus Patavinus lib. 1. de factis in Marchia Tarvisina cap. 13. apud Murator. tom. 8. col. 181.

¶ **GARYOPHIUM**, Eadem notione, in Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassensendum pag. 83.

✱ **GARZA**, Vox italica, Panni species bombycini tenuis ac crispæ texturæ. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 273 : *Statuimus quod nullus debeat extrahere de civitate Bon. et districtu Garças, lanam, telas, etc.* [FR.]

¶ **GARZABOLA**, Species navis, in Chronico Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 515. Vide *Ganzarola*.

* **GARZARE**, Pannos carminare, tondere. Stat. Mantuæ lib. 1. cap. 148. ex Cod. reg. 4620 : *De pannis non conducendis extra civitatem Mantuæ pro Garzando. Omnes panni, qui fiunt in dicta civitate, comitatu et districtu Mantuæ, Garzari debeant ad Garzariam communis Mantuæ.* Vide *Garzaria* et *Garzator*.

GARZARIA, in Statutis Patavinis tit. 30. § 67. Locus, ubi panni poliuntur. De vocis etymo vide Orig. Italic. Octavii Ferrarii.

GARZATOR, Panni tonsor, carminator, in Statut. Veron. lib. 2. cap. 187. a Carduis, etc.

* **GARZATURA**, Tomentum, Gall. *Bourre*. Stat. crimin. Riper. cap. 225. fol. 29. v° : *Nulla persona audeat.... in ipsis pannis ponere.... Garzaturam, vel carmaturam.* Convent. Saonæ ann. 1526 : *Burra et Garzatura pro bastis, etc.*

¶ **GARZIO**. Vide *Garcio*.

GAS, *Hastas*. Papias.

¶ **GASA**, pro *Casa*, Tugurium, ædificium rusticum. Acta fundationis Muren-

sis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 231: *Prædium autem ipsum devastatum fuit... ita ut nec Gasam nec vitis nec alicujus incolatus solatium in eo invenire-mus, nisi solam terram.*

GASACHIO, Adversarius, cum quo quis litigat, a Saxonico sac, causa, lis, dissensio; unde sacan, dissentire et gesaca, adversarius, gesacen, accusator. Etiam Germanis *Saeck*, est causa, lis, res, negotium. Inde *Gesaecker*, cui mecum lis est communis. [** Conf. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 855.] Glossæ interlineares Cod. Th.: *Gasachio, causator.* Lex Salica tit. 52. § 2: *Rogo te judex, ut hominem illum denominatum, Gasachionem meum de debito tali denominato secundum Legem Salicam mihi inde eum astringas.* Adde tit. 53. § 1.

GASALIA, vox Occitanorum, qua significatur contractus, vel pactum de tenendo animalia ad medietatem, ut vocant, apud quos, *Bailla en Gasailho* est *bailler le betail à moitié*: *Gazalha, Metaier, Laboureur.* Regestum Tolosanum Cameræ Comput. Paris. ann. 1247. fol. 48: *Vel etiam pro aliquibus mandamentis, vel convenientiis, vel Gazaliis, vel depositis, etc.* Consuetudines Tolosæ 4. part. Rubr. *de homagiis* art. 2: *Homines, qui habent dominos, possunt bona sua mobilia vendere et alienare, et tenere Gasalias, et recipere nomine Gasaliæ animalia, quæ prius habebant propria, et etiam sine consensu dominorum suorum.* Est titulus in Consuetud. Solensi, *de Gasalhe et miex goadanherie de bestiars*, qui est vicesimus. In Consuetud. S. Severi tit. 3. art. 13: *Les habitans de chacune Jurisdiction peuvent tenir et prendre betail estranger, en compagnie partiaire, vulgairement appellez Gazaille, pourveu qu'elle soit vraye, et non feinte.*

* Gasalha, Gazalhia, Idem. Charta ann. 1304. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 353: *Homines de sancto Porquerio possint ibi tenere et habere depascendo animalia sua propria;... dum tamen per modum Gasalhæ, vel alias, in dicta foresta fraudem non committant.* Invent. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus quandam Gasalhiam quinque capitum animaliam bovinorum,... et hoc mediante publico Gasalhiæ instrumento, per me notarium, supra et infra scriptum sumpto.* Ibidem: *Item plus unum par bouum in Gazalhiam in manibus et posse Petri de Porceto.* Neque aliud mihi videtur *Guarsache* in Ch. ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 130. r°. col. 1: *La value et la quantité du chastiau de Rochefort dessusdit et de la forest du Mareis, des garannes, des terres, des prez,... des complans, des gardes, des receps, des Guarsaches, des rivages, des cens, etc.* Vide *Socida.*

* Guasalhia, Eadem notione. Charta ann. 1464. in Reg. 4. Armor. gener. pag. vij. *Dedit et legavit omnes et singulas Guasalhias, quas ipse de Ruppe habebat.* Pluries ibi. Hinc

* Gazalhanus, Qui tenet in *Gazalhia.* Inventar. ann. 1476. jam laudat.: *Qui quidem de Rivali Gazalhanus debebat eisdem pupillis dictam solidatam dicti bovis, de duobus annis ultimate præsentis. Item plus in manibus et posse dicti de Rivali Gazalhani, quindecim capita caprarum.*

* **GASANHAGIUM**, ut supra *Gaagneria*, Prædium rusticum, Gall. *Métairie*, a veteri Occitanico *Gasanhar, Gagner*, ut legitur inter voces Occit. ab Anonymo circa med. sæc. xiv. explicatas tom. 3. Hist. Occit. Charta ann. 1360. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 287: *Item xiiij. lib. ix. sol. Turon. censuales in termino comitatus Narbonensis ad Gasanhagium den Catel, in dominio dicti vicecomitis.* Vide supra *Gainare.*

* **GASARNIA**, Idem quod *Gisarma*, quomodo etiam forte legendum est, Gesum, spiculum. Charta ann. 1312: *Guillelmus de Stapo bajulus civitatis Albiæ...... cum multitudine hominum armatorum, equitum et peditum, portantium arma discoperta, videlicet lanceas et balistas, cadrellos, scuta, Gasarnias.* Infra: *Cum armis discopertis, videlicet lanceis, ballistis, cadrellis, scutis, Gasarniis, etc.* Vide *Gazarnia.*

GASCARIA, Ager proscissus, necdum satus. Gloss. Lat. Gall.: *Novale, Gaschiere.* Tabularium Eccles. Ambian.: *Unusquisque equus, qui laborat in terra ejusdem villari, id est, in Gascariis, et in Martio.* [Idem Tabular.: *Corveam etiam debent episcopo carrucæ tam Veteris villæ quam Novæ tribus diebus in Gascariis, exceptis carrucis prædictorum hospitum.*] Charta Philippi Episc. Bellovac. ann. 1193. in Tabulario Frigidi Montis pag. 218: *Si autem ipse Odo aliquo alio modo poterit interim terram illam redimere, licebit ei, ita tamen, ut eam redimat, salvis catallis Ecclesiæ, id est blado vel Gascaria.* Willelmus *Guiart* in S. Ludovico:

Maint en gist mort par les Gaschieres.

[Descriptio bonorum Domini de Eska ex Archivo de S. Audomari: *Eam* (terram) *debeant... Ghaskerer, binner et semer, id est, arare, aratrare et serere.*]

GASCHA. Charta ann. 1322. apud V. Cl. Dionysium Salvaingum Boissium lib. de Usu feudor. cap. 32: *Eundem Gulielmum Regis, ejus hæredes et successores, et bona manumisit, francum hominem, liberum, quitum, et immunem ab onere toltæ, talliæ, manuoperæ, carucatæ, complaintæ specialis vel generalis, Gaschæ, clausuræ castri, banni minuti, taschiæ, vinteni, etc.* Ubi forte *gascha* est agri proscissio, quam nostri *Gaschere* dicunt, ita ut servi glebæ hisce oneribus agrum proscindendi obnoxii fuerint.

¶ **GASCHERIA**, ut *Gascaria.* Tabularium S. Cornelii Compend.: *In Gascheriis similiter debent corveiam, et debent habere panem et vinum.* [* Libert. Domnimed. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 693. art. 41: *Quilibet juratus qui carrucam habet, debet tres corveas per annum; scilicet ad avenas, unam; ad Gascherias, secundam.* Vide supra *Gacherare.*]

* **GASCONIENSES**, Vascones, *Gascons.* Scacar. S. Mich. ann. 1277. ex Cod. reg. 4653. A: *De Gasconiensibus, qui dicebant se esse in saisina transeundi vina, quæ in ipsorum propriis vineis creverant, absque modiatione, etc.* Equi Vascones olim in pretio, ut discimus ex Poem. Alex. Ms. part. 1:

Son escu est à or à un vermeil lion,
Et son cheval ferrant, qui vaut tous les Gascon.

Chron. Ms. Bertr. Guesclini:

Moitié furent à pié, et li autre ont Gascon.

Infra:

Qui devant sa bataille venoit sur un Gascon.

¶ **GASENDIUS**, ut mox *Gasindus*, apud Mabillonium tom. 2. Annal. Benedict. pag. 155.

¶ **GASIDIUM**. Vide *Gasindium* in *Gasindus.*

GASINDUS, Qui ex familia alicujus est vel domo, familiaris, famulus honoratior: cujusmodi sunt, qui in Lege Longobard. Principi deservire dicuntur, lib. 1. tit. 9. § 21. [** Luitpr. 62. (6, 9.)]: *De Gasindiis vero nostris volumus, ut quicumque ex minimis occisus fuerit, in tali ordine pro eo, quod nobis deservire videtur; etc.* Papias: *Gasindius, honor sub judice.* Glossæ vett.: *Gasindio Regis, serviente, vel camerario.* Bignonio ex MSS. *Gasindi* dicuntur *Ministrales de intus casa.* Spelmannus a Saxonico hinde famulus, et *Case* Gallico, Casa, domus, etymon accersit. Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 8. a *Gæsatis*, conductitiis militibus, de quibus Polybius lib. 2. vocem confectam putat, aitque, etiamnum hodie Wallos Britannicos *Guessin* famulos conductitios appellare, et Germanos omnem familiam, seu omne conductitiorum corpus, *das Gesinde.* Freherus ad Constitut. Adolphi Imp. de Insulis Rheni observat, etiamnum Germanos *Gesinde*, et *Hofgesinde* vocare aulicos, curiales, palatinos: ut *Hausgesinde*, familiam, servitium domesticum. [** Vide Graff. Thesaur. Linguæ Franc. tom. 6. col. 233. radice *Sind*, Iter.] Denique Wendelinus ait, Papiæ *Gasindios* dici *cohæredes*, a Theutonico *sin*, et *gesind*, congregatio, cœtus, *huysgesind*, congregatio domestica, seu familia. Marculfus lib. 1. Form. 23: *Omnes causæ suæ*, (res) *suorumque amicorum, aut Gasindorum.* Form. 24: *Cum omnibus rebus vel hominibus, aut Gasindis vel amicis, etc.* Form. 32: *Ut dum prædicti viri illi, vel reliqui pares aut Gasindi, etc.* Denique lib. 2. formulæ 36. titulus sic concipitur: *Si aliquis servo suo Gasindo aliquid concedere voluerit.* Et mox: *Ego in Dei nomine illo, fideli nostro illi. Pro respectu fidei et servitutis, quam circa nos impendere non desistis, etc.* [Præceptum Childeberti I. Regis Franc. ann. 536. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 5: *Et ipsum Monasterium una cum omnibus rebus vel hominibus suis, Gasindis, amicis, susceptis, vel qui per ipsum Monasterium sperare videntur, etc.*] Adrianus PP. Ep. ad Carolum M. in Cod. Carolino: *Quatenus pro hoc sæpius ammonuimus per Guntfridum et aliis Gasindis vestris epistolas dirigentes, etc. Gasindi suscepti*, in Charta Chlodovei I. Regis, si genuina est, apud Roverium in Reomao pag. 30. Vide novam collectionem Formular. Stephani Baluzii formul. 38.

Gasindium, Familia, seu potius *Familiaritas*, de qua voce supra. Lex Longob. lib. 1. tit. 18. § 2. [** Rach. 6.]: *Violentiam quidem si sustinuerit aliquis a judice suo, aut ab alio homine, et judex neglexerit judicare, aut forsitan attenderit ad Gasindium, aut ad parentes, aut ad amicum suum, etc.* Id est, si illius rationem habuerit, cujus *Gasindus* est. Similia habentur in lib. 2. tit. 52. § 14. [** Pippin. 8.] Eodem lib. tit. 14. § 17. [** Roth. 228.]: *Si aliquid in Gasindio* [Codex Esten. apud Murator.: *Gasidio*] *Ducis aut privatorum hominum obsequio donum vel munus conquisierit*: unde colligitur, *Gasindium* fuisse proprium Magnatum ac Procerum, ut *obsequium*, cæterorum. Atque ex his percipitur, quid velit Papias: *Gasindius, honor sub judice*, i. Comite, cujus *Gasindius* erat familiaris vel domesticus. De *Gasindio Regis*, agitur lib. 2. tit. 52. § 1. [** Rach. 7.] Charta Desiderii et Adelchisi Regum Longobard. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 8: *Occisit inibidem Manipert Gasindum gloriosæ Ansæ excellentissimæ Reginæ, etc.* Apud Marculfum et alios,

Gasindi, amici, fideles, homines dominorum indigitantur. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 318. num. 28.]

GASIONGABER, *interpretatur consilia viri*. Papias [ab Hebræo עצין גבר, quod idem significat.]

* **GASPACHOS**, Hispanis, *Gazpacho*, ut ex Sobrino annotant dicti Hagiographi, vocatur Jusculum sive pulmentarium ex oleo, aceto, sale, pane tosto, aliisque rebus confectum. Vita S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 914. col. 1 : *Præcipue tamen sextis feriis, velut ex acetosa spongia cum Christo in cruce pransura, ex eodem felle et panis crustula sibi componebat electuarium, mordaci aceto et copiosis lachrymis stillatim superfusis ; suo idiomate Gaspachos appellitabat hoc genus embammatis, quia frigidum sumebatur.*

¶ **GASPALEUM**, f. Purgamentum frumenti post ventilationem. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 12 : *Abbas et Monachi tertiam partem decimæ supradictæ ad Presbyterum pertinentem recenter deserti* (deferri) *facient apud Becherel.* Vide *Guapandum*.

* Gaspalium, Charta ann. 1221. ex Lib. albo episc. Carnot. : *De porcis episcopi dicimus, quod semper possunt ire per curiam granchiæ, absque dampno Gaspalii et pillonii, quæ sunt majoris.* Vide *Gaspaleum* et infra *Vaspale.*

¶ Gaspilio, Eadem notione, f. a Gallico *Gaspiller*, Dissipare quod maxime de prodigo dicitur bona sua dilapidante et abliguriente. Diploma Philippi Regis Franc. ann. 1221 : *Anselmus de Botterviller quittat Abbati Floriacensi redecimam, spilones, Gaspiliones, terratas, etc.* Vide *Guaspaleum.*

* **GASQUERIA**, Terra novalis seu requieta, ut supra *Gascheria*. Charta Joan. episc. Noviom. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 538 : *Quarum peciarum una existens ad præsens in Gasqueria, continet quatuor modiatas. Ghiesquiere*, in Reg. S. Petri Insul. Vide *Warectum.*

* **GASSA**, An pro Italico *Gazza*, Pica ? Funus Joan. Galeaz ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1035 : *Alia duo* (scuta) *cum divisa imperatoris, videlicet uno capitergio cum una Gassa.* Vide infra *Gaza.*

* **GASSACHIO**, in Leg. Salica tit. 53. § 2. edit Eccardi, pro *Gasachio.* Vide in hac voce.

* **GASSARINA**, Securis, Gall. *Hache.* Lit. remiss. ann. 1336. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 320 : *Raymundus de Putheo.... expugnavit hospitium Jordani Pictavini et portas ejusdem clausas cum magnis pigassis et Gassarinis fregit.* Vide supra *Garrosseria.*

* **GASTADOMUS**, unica voce, nostris *Gastemaison*, Domus diruta, Gall. *Masure*. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 198 : *Le suppliant par temptation de l'ennemi prist ledit sac et le porta tout seul en une Gastemaison on masure.* Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 403 : *Icelles bestes furent logiées en une Gastemaison estant en la ville de Caours.*

GASTALDUS, Castaldus, Gastaldio, Gastaldius, Gastaldeus. Sic appellabant Longobardi locorum, prædiorum, ac villarum præfectos, rerum dominicarum actores, procuratores, administratores, villicos. Ugutio : *Gastaldeus, rector loci.* Petrus Crescentius lib. 1. de Agricult. cap. 7 : *Custos, qui vulgo Castaldio nominatur.* Spelmannus a Saxonico gast deducit, id est, hospes, et haldian, custodire, quasi *Custos hospitum :* vel a gast, et *aldius*, i. famulus, quasi hospitum famulus, vel qui hospitum curam gerit, curator hospitii. Amerbachius a German. *Gast*, hospitium, et *Halden*, tenere : [Sed perperam, ut videtur Eccardo in suis notis ad additiones Legis Salicæ pag. 193. Nihil enim, inquit, negotii cum hospitibus habuit Gastaldus. Deinde subjicit : Vera tamen nominis significatio et ratio apud nos restat in verbo *Stellen* et *Gestellen*, pro quo nunc usitatius *Bestellen*, Constituere, præponere. Inde enim veteri more *Gastalter* et Latina terminatione *Gastaldus* est Constitutus, præpositus alicui nempe rei a domino. Hæc ad verbum Vir doctissimus.] Alias originationes suggerit Oct. Ferrarius. [** Vide Grimm. Gramm. Germ. t. 2. pag. 527. Sed forte composita vox est ex *Chasto*, Arca, granarium, et *Walto*, Regens. Vide eund. Grimm. ibid. pag. 333. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 1. col. 813. tom. 4. col. 530. Haltaus. Glossar. Germ. col. 1067. vocibus *Kastalter* et *Kastvogt*.]

Gastaldorum munus et officium varium fuisse et diversum pro temporum et Principum ratione, docent Scriptores. Nam apud Longobardos, qui officio isti nomen indiderunt, *Gastaldi*, primo dicti videntur, qui quasi custodes, actores, sive procuratores prædiis aut villis regiis imponebantur, velut œconomi aut villici. Lex Longob. lib. 1. tit. 34. § 1. [** Luitpr. 59. (6, 6.)] : *Si quis Gastaldius aut actor Regis Curtem Regis habens ad gubernandam.* Leo IV. PP. de Cura Pastorali : *Nullus Presbyter sub potestate Laïcorum Minister aut Gastaldio fiat.* Eadem Lex Longob. lib. 2. tit. 17. § 1. [** Rothar. 378.] : *Si Gastaldus aut quislibet actor Regis, post susceptas et commissas sibi ad gubernandum curtes aut casas Regis, etc.* Et § seq. [** Lothar. 1. 73.] : *Gastaldiis nostris curtes nostras providentibus.* Petrus Crescentius lib. 1. de Agricultura cap. 7 : *Poterit commode in isto loco morari custos, qui vulgo Gastaldio nominatur.* Habuere etiam olim Ecclesiæ suos Gastaldos, cap. 8. Salvator § 2. causa 1. quæst. 3. qui Scriptoribus, Oeconomi, Advocati et Vicedomini passim appellantur. Breviloq. : *Gastaldus est major Dominus, qui habet curam exteriorem rerum Episcopi.* [** *Rudolfus comes de Habispurhc et Cataldus* (sic) *Morbacensis monasterii*, in Chart. ann. 1199. apud Hergott. Geneal. Habsb. tom. 2. pag. 205.] Boherius Castaldos id muneris egisse vult, quod *Thesaurarii* et *Generales* in Francia.

Sed præsertim ita appellatos constat regionum et urbium Præfectos. Hinc *Gastaldus Tuscanensis*, apud Anastasium in Vitis PP. pag. 76. *Gastaldus Beneventanus, Capuanus*, apud Leonem Ostiensem lib. 1. cap. 21. 36. *Castaldius*, seu *Castaldius civitatis*, in Chartis Alemannicis Goldasti, num. 90. [** Scilicet civitatis *Clusa* hodie *Chiusa*, ad Athesim, in finibus Longobardorum. Chart. ann. 716. apud Brunetti Cod. Dipl. Tusc. tom. 1. pag. 435. in subscript. : *Ego Eldepert in civitate Gastaldus, etc.* scil. Pistorii.] [*Gastallus civitatis* in Vita S. Thomæ Abb. Farfensis, sæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 287. Hacque notione *Gastaldus* nude dictus accipiendus est, ubi Ducibus et Comitibus adjungitur, ut in seqq. Chartis. Epistola Gregorii II. PP. qua commendat S. Bonifacium Mart. in Actis SS. Bened. sæc. 2. pag. 38 : *Gregorius Episcopus servus servorum Dei, universis... Coëpiscopis, religiosis Presbyteris, seu Diaconibus, gloriosis Ducibus, magnificis Castaldis, Comitibus etiam, vel cunctis Christianis Deum timentibus.* Aistulfus Rex Longobard. in Diplomate ann. 753. pro S. Anselmo Abb. Nonantul. in Actis SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 9 : *Nullus Comes, sive Gastaldus, seu quilibet nobilis vel ignobilis cum canibus aut quocumque ingenio vexationes exercere præsumat, etc.* Infra : *Nullus... Episcopus, aut Comes, aut Gastaldus, vel reipublicæ proximior, in qualibet prædicta invasionem facere audeat, etc.* Pag. 10 : *Dux, Comes, Gastaldus, vel Actionarius noster, aut quispiam magnus parvusque Gasindius, contra hoc nostrum firmitatis præceptum audeat ire quandocumque.* Diploma Conradi II. Imper. ann. 1027. apud Illust. Fontaninum in Append. ad Antiquit. Hortæ pag. 388 : *Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Episcopus, Comes, Vicecomes, vel aliquis noster Missus discurrens, Sculdassius, Gastaldius, nullaque imperii magna parvaque persona, etc.* Similia prorsus habentur ibid. pag. 393. in Diplomate Henrici III. Imp. Privilegium Benedicti VIII. PP. in Appendice ad Dissert. de Comitatu Comacli pag. 7 : *Nulli unquam Pontificum, vel Archiepiscoporum, sive Episcoporum, aut Marchionum vel Ducum, sive Comitum aut Castaldionum, etc.*]

Muneri adjungebatur jurisdictio. *Gastaldorum* enim præcipue officium erat, subjectis populis jura reddere judicis-que præesse : idque patet ex Constitutione Pipini Regis [** cap. 8.] in Lege Longob. lib. 2. tit. 52. § 14 : *Ut de universali populo, qui ubicumque justitiam quæsierint, suspiciat tam a Comitibus suis, quam etiam a Gastaldiis.* Non tamen absque unius sive plurium Jurisperitorum consilio hanc exercebant : unde idem quod *Baillivi* apud nos obiisse officium videntur. Exstant porro non pauca Gastaldorum jurisdictionis exempla in Lege Longobardorum.

Eorum tamen jurisdictio in plebem solummodo, et viliora capita porrigebatur, non vero in nobiles, aut vassos dominicos, qui Ducibus aut supremis Provinciarum Præfectis subjecti duntaxat erant. Atque inde forte *Gastaldiones, Tribunos plebis*, interpretatur Albertinus Mussatus lib. 2. de Gestis Henrici VII. Imp. pag. 9 : *Magistratus cum Tribunis plebis, quos Gastaldiones appellant.*

☞ Hunc in locum sic Pignorius apud Murator. tom. 10. col. 351. Apud nos, inquit, remansit hæc appellatio, præfecturam urbanam et rusticam designans : urbana est in collegiis et *fratriis*, quas *Frataleas* appellamus, quarum Præfecti etiam nunc *Guardiani* et *Gastaldi* appellantur ; rustica villæ custodum est. Regimina Paduæ apud eumdem Murator. tom. 8. col. 385 : *Per Potestatem Paduæ cuilibet Castaldioni fratalixæ fuit consignatum vexillum fratalixæ ad eum pertinentis.*

Intererant placitis cum Comitibus et aliis judicibus. Chronicon Farfensis Monast. cap. 52 : *Et judicatum exinde factum est per jussionem Theodorici Ducis, per manum Degarini Gastaldi et Referendarii.* Et mox : *Degarus Gastaldus dixit : Ego interfui, et ad partem palatii causa victa est, et ipse judicatum manibus meis scripsi.* Tabularium Casauriense 1. part. cap. 93. ann. 983 : *Notitia judicati. Residentes nos Ato Comes, una cum Alberto et Rozone judicibus, una cum Joanne et Sifredo Castaldiis in placito, etc.* Vide Camillum Peregrinum de Du-

catu Beneventano pag. 81. [* Quod inferiori etiam ætate usitatum legimus in Correct. statut. Cadubrii cap. 10 : *In Sylva et Pischulo sit et esse debeat, et ibi habitare unus Gastaldio, qui sit civis Cadubrii ; cujus officium duret ad beneplacitum et voluntatem consilii Cadubrii, qui habeat potestatem jus reddendi in civilibus inter homines dictorum locorum.*]

Si bellum esset, subditos in exercitum conducebant : nam et horum quoque munus militare fuisse, docet Lex Longob. lib. 1. tit. 14. § 3. [** Roth. 23.] : *Si Gastaldius exercitalem suum contra rationem molestaverit Dux eum solatiet, quousque veritatem suam inveniet.* Et Anastasius in Gregorio II. pag. 68. tradens, *Longobardos pæne trecentos cum eorum Gastaldione interfectos* a Neapolitano Duce in Cumani Castri recuperatione. Vide Erchempertum in Hist. Longob. num. 15. et 62.

Gastaldorum officium, licet feudi nomine donetur a Feudistis, non erat perpetuum, sed ad tempus, cum in præsens tantum constitueretur Gastaldus, non ut perpetuo munere fungeretur. Itaque Paulus Diaconus lib. 5. Histor. Longob. cap. 11. cum scribit, *jussu Grimoaldi Longobardorum Regis in Italia certas possessiones datas Alzeconi Duci Bulgarorum, ita tamen ut non Dux, sed Gastaldus vocaretur* ; hoc significat, inquit Cujacius, jure Gastaldiæ datas, non perpetuo proprioque feudi jure. [** Vide Feud. lib. 1. tit. 2.]

Habuerunt etiam Avares, seu Hungari, suos Gastaldos, ut auctor est Theophanes pag. 296. qui eos primariis viris accenset : Ὅτε Χαγάνος τῶν Ἀβάρων, καὶ οἱ ἐπέκεινα Ρῆγες, ἔξαρχοί τε καὶ Κασταλδοι, καὶ οἱ ἐξοχώτατοι. Sed et Angli. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 773 : *Episcopus, aliique Regis satellites, et Gastaldi Angliam spoliabant.* Et lib. 12. pag. 876 : *Dolentes, quod tanta rabies Gastaldorum super incolas grassaretur.* Denique Franci ipsi, ut ex Charta Herimanni Episcopi colligitur, apud Meurissium pag. 379 : *Idem advocatus per se, seu per civitatis Castaldos provideat, ne quid tempori prænominato detrahatur.* [Charta fundationis Abbatiæ S. Mariæ apud Santonas inter Instrum. tomi 2. novæ Gall. Christ. col. 481 : *Ut plane nulla humana potestas Regis, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Galstadionum* (Gastaldionum) *Scarionum, Archiepiscoporum, Episcoporum,... audeat, pertentet aliquid de rebus et facultatibus auferre Monasterio B. Mariæ, quod ego Gaufredus Comes et Agnes Comitissa de propriis sumptibus construximus.*] [** Neque infrequens hæc dignitas apud Bavaros. Vide Grimm. Ant. Jur. Germ. pag. 754.]

GASTALDATUM, GASTALDATUS, Gastaldi jurisdictio, territorium complectens plura oppida ac castella Gastaldi imperio subjecta. Capitulare Radelchisi Principis Beneventani ann. 851. cap. 1 : *Concedo tibi... pacem de integra parte Principatus Beneventanæ Provinciæ, quæ tibi nominatim evenit per singularia integra Gastaldata seu Ministeria, quæ hic descripta sint.* Cap. 9 : *In parte vestra... sint ista Gastaldata et loca integra cum omnibus habitatoribus suis.* Erchempertus cap. 69 : *Quando Atenulfus Gastaldatus regendi jura adeptus est.* [** Chronic. S. Benedicti apud Pertz. Scriptor. tom. 3. pag. 202 : *Atenolfus ex Capuano Gastaldato jam comes ;* ubi pro Gastaldo accepisse Chron. auctor videtur.] Chronicon Farfensis Monast. ann. 930 : *In Castaldatu Reatino.* [An. 890. apud

Murator. tom. 2. part. 2. col. 410 : *In Castaldatu Adrianensi... in Castaldatu Reatino et in Castaldatu Amiternino.* Ann. 1067. col. 578 : *In Castaldatu Pontano.*]

¶ GASTALDIATICUM, Eadem, arbitror, notione. Charta anni 965. apud Murator. tom. 2. pag. 421 : *Ad alia coëret ei de una parte prædicto Episcopio, da alia parte terra quæ pertinet de Gastaldiatico, da tertia parte percurrit Gambina, etc.*

CASTALDICUM, Idem quod *Castaldatus*. Bulla Benedicti PP. apud Ughellum tom. 1. pag. 138 : *Item concedimus vobis... totum Castaldatum Portuensem.* Et mox : *Vel de jam dicto Castaldico abstulerint, etc.* Occurrit ibi non semel.

CASTALDATICUM, in Charta Lotharii Imper. in Chronico Farfensi pag. 664. videtur esse tributum, quod *Castaldis* pensitabatur : *Sine omni datico, Castaldatico, escatico, herbatico, etc.*

GASTALDIANI, Gastaldiatus incolæ. Charta Ludovici Imp. ann. 875 : *Ipsum castellum,... una cum omnibus Gastaldianis ibi commorantibus.* Apud Ughellum tom. 8. pag. 64.

* GASTALDIÆ CENSUS, Tributum, quod *Gastaldis* pensitabatur. *Item de et pro censu Gastaldiæ*, in Charta ann. 1400. inter Statuta Perusiæ pag. 23.

* **GASTARE**, Prædari, expilare, Gall. *Piller*, alias *Gaster*. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 167 : *Entrerent par force d'armes en la terre le roy Loys de France, et la commencierent à Gaster.* Mandat. Phil. VI. ann. 1337. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 98. col. 2 : *Certum mandamentum... de capiendis omnibus Lumbardis usurariis et eorum bona, pro eo quia ipsi infringerunt ordinationes regias in casu usurarum, et devorasse et Gastasse communem populum nostri regni. Facere talham vel Gast*, est Damnum inferre, in Charta ann. 1291. ex Tabul. archiep. Auxit. *Gaster* vero rursum nostris alia notione, scilicet pro *Dépenser, consommer.* Expendere, absumere. Lit. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 686. art. 8 : *En cas que les deniers, qui seront levez de ladite aide, ne pourroient touz estre, ne ne seroient Gastez au besoing dessusdit. Avant que ses garnisons soient Gastéez*, in Lit. ann. 1337. tom. 4. earumd. Ordinat. pag. 476. Hinc *Gastement*, pro Expensum, jactura, in Vita J. C. Ms. ubi de Maria unguento perfundente pedes Salvatoris :

Four ças souffert tel Gastement
De ce précieus oignement.

Unde *Agaster*, pro Ætatem consumere, consenescere, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 4 : *Là demoura et Agasta le remanant de sa vie en une dignité que li empereours li ot donnée.* Ubi Eginhard. ad ann. 774. habet : *Ibique in patritiatus ordine atque honore consenuit.* Vide *Vastum* 1.

* *Gasteboise*, vox ad rem monetariam pertinens, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 288 : *Comme icellui Gravelle faisoit férir le suppliant d'un martel sur la matere, nommée Gasteboise, il s'apperceut que la monnoye n'estoit pas bonne.*

¶ **GASTELLARIUS**, pro *Castellarius*, Castellanus. Aimoinus lib. 5. de Gestis Franc. cap. 46 : *Tempore Roberti Regis Atho filius cujusdam Gastellarii de castro Ramardo militari honore se fecit sublimari, ipse firmavit castrum Cortinaci.*

* GASTELLARIUS, Qui *gastellos* seu placentas facit, nostris *Gastellier*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 800 : *Jaquetus Taupin de Remis Gastellarius, etc.* Aliæ ann. 1357. in Reg. 89. ch. 338 : *Ex parte Johannis de Meso, Cathalani commorantis, pauperis Gastellarii, expositum fuit quod, etc.* Neque alio sensu intelligendus Aimoinus lib. 5. cap. 46. supra laudatus. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 195 : *Le suppliant pris des gasteaux d'une Gastelliere qui les vendoit. Gastelerie* et *Gastellerie*, Præstatio, quæ a *Gastellariis* domino loci pensitatur pro facultate faciendi et vendendi *gastellos*. Charta admodiat. major. Castel. ad Sequanam ann. 1380. in Reg. 116. ch. 243 : *Tout le droit des commendices, talemesleries, Gasteleries, messeries, etc.* Terrear. ejusd. loci ex Cod. reg. 9898. 2 : *Nulz ne peut faire en la ville de Chastillon gasteaulx à vendre, ne vendre iceulx sans licence, c'est assavoir gasteaulx sans levain ; et qui le fait, il est amendable de lxv. solz Tournois, et ladite Gastellerie peut bien valoir au seigneur chacun an xx. solz Tournois.* Vide *Gastellus*.

GASTELLUS, [Placentæ genus, Gall. *Gâteau*. Consuetudines MSS. Monasterii Solemniac. : *In Cena Domini... ad cenam vero dimidium Gastellum, et duo Gastelli sunt de uno pane parvo, et caritatem de vino.* Menoti Sermones Quadrag. fol. 97. v° : *Si mater emit parvum Gastellum pro puero, an dabit primo cani ? Non.*] Vide *Wastellus*.

GASTER, [vel ut quidam legunt *Gastrum*,] *Vas æneum cum fundo angusto*, in Gloss. Arabico-Lat. Dioscoridi γάστρα, Marcel. Empir. cap. 8 : *Eamdemque* (concham) *supra Gastrum lotii virilis ex ea parte, qua melle illita est, superpone ad lotium versus.* Gloss. Gr. Lat. ex Reg. Cod. 85 : Ξύγαστρον, *genus vasis, capsa.* Vide Glossar. med. Græcit. in Γάστρα.

* **GASTERIARE**, *Gasterii* seu messium et vinearum custodis officio fungi. Libert. villæ Castri-pont. in Arver. ann. 1318. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 534 : *Quos Gasterium et custodem nos ad requestam dictorum consulum recipere debemus, et potestatem eis... concedere officium suum custodiendi et Gasteriandi.* Vide *Gasterius* et mox

* **GASTERIUM,** *Gasterii* salarium. Charta Henr. episc. Claromont. ann. 1392. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 169 : *Item gasterius pro animalibus dampnum inferentibus, quando ea capiet in dampno, salarium sive Gasterium suum habebit solum.* Vide *Gasterius*.

GASTERIUS, Qui vineas et messes servat, *Messier*, [*Gastier*, in Consuetud. Arvern. cap. 31. art. 69. et alibi.] Libertates Solemniaci in Arvernis ann. 1272. MS. : *Volumus, quod Bajulus non teneatur recipere in Gasterium apud dictam villam, et infra fores parochiæ dictæ villæ, quandocumque Consules dictæ villæ ei præsentaverint, volentes nihilominus, quod dicta Communitas habere Gasterium teneatur, scilicet tempore messium et vindemiarum.* Tabular. Brivatense fol. 197 : *Gasterii vero seu bannerii in villa et territorio Brivatensi, etc.* [Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783 : *Si inveniatur res vel equus, vel asinus in forefacto alterius, postquam gastum præconizatum fuerit, solvet quatuor denarios Gasterio, aries vel ovis unum denarium, hædus vel capra duos denarios.* Ibid. pag. 784 : *Volumus... quod dicti Consules... possunt eligere unum Gasterium ad custodiendum res eorum, præsentandum nobis, vel Bajulo nostro... S. Amantii, qui jurabit in manu nostra, vel Bajuli*

nostri, bene et fideliter custodire res et bona eorumdem. Et levabit gastum supradictum, et de parto nihilominus tres denarios.]

GASTIA. Constantinus Afric. lib. 5. Pantechn. cap. 32. quod *de naturis vestium* inscribitur : *Lanea calefaciunt et explicant, et indurant membra. Gastia calefacit et tenerat, frigiditati renum est optima.*

¶ **GASTINA,** Depopulatio, vastitas, Gall. *Degast* ; item Terra inculta, silvestris. Charta Valterii *Tiez* circa ann. 1130 : *Concessi fratribus Ecclesiæ B. Mariæ Villari Gundonis... usus necessarios Gastinæ omnes, et mel et ceram et pasturam tam nemoris quam planæ terræ.* Charta Bernardi de Turre ann. 1236. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 510 : *Item ballivus debet bannisare quæcumque fuerint bannisanda... sicut vindemias et Gastina bladorum et vinearum et aliarum rerum... Item si quis captus in Gastina, vel in banno, vel in aliis jurisdictionibus dominorum fuerit, vel alias condempnatus, pecunia quam exinde Baillivus habebit, etc. Item si quis captus fuerit in Gastina, debet primo satisfacere passo injuriam, et postea solvere pœnam appositam a Ballivo. Item si quis extraneus captus fuerit in Gastina, illa pœna quæ exinde habebitur, soli Domino S. Amantii est distribuenda.* Charta anni 1184. ex Archivo Monialium S. Salvatoris Massil. : *Rex Balduinus Militibus Templi... contulit Gastinas cum omnibus pertinentiis suis, quorum nomina sunt hæc, Bethapet, Mazor, etc.*

* Non una est hujusce vocis notio in locis quæ hic allegantur ; primo enim Agrum pascuum significat ; in altero Agrum suis frugibus vestitum ; dehinc pro Prædio rustico accipi videtur. Vide supra *Garrigua*. Pro terra inculta et silvestri, vide in *Vastum* 1. *Gastine* vero, pro solitudine et loco deserto, in Serm. 21. ex Cod. MS. S. Vict. Paris : *Si deciple li respondirent et si distrent : Qui porroit saoler ceste gent en ceste Gastine ?* Quæ verba sunt S. Marci cap. 8. v. 4 : *Et responderunt ei discipuli sui : Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine ?*

* **GASTINEDUM,** *Corvatæ* seu operæ species, f. illa, qua subditi silvas et dumeta succidere, et in culturam redigere tenebantur. Charta Phil. Aug. ann. 1187. pro habitantibus villæ de Capella reginæ in pago Wastin. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 475 : *Concessit itaque et constituit* (genitor noster rex Ludovicus) *ut omnes apud Capellam manentes, liberi sint et quieti ab omni consuetudine et Gastinedo, etc.*

¶ **GASTOLDUS,** Idem quod supra *Gastaldus. Gastoldo Regis ingentia promiserunt dona,* in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 336.

¶ **GASTRIMARGIA,** *Ventris voracitas, vel gulæ concupiscentia.* Papias : a Græco γαστριμαργία, quod idem est. Occurrit in Anecd. Marten. tom. 3. col. 1667. et tom. 4. col. 1518. 1641. in Anecdot. Pezianis tom. 1. part. 1. col. 412. et in Actis SS. Benedict. sæc. 6. part. 1. pag. 152. Vide *Gastrimargia.*

¶ Gastrimargicus, Helluo, gulosus. *Frugalem non Gastrimargicum,* in Charta anni 990. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 155.

¶ Gastrimargus, Eadem notione, a Græco γαστρίμαργος.

¶ Gastromagia, pro *Gastrimargia.* Agnellus in Vita S. Reparati apud Muratör. tom. 2. pag. 148. col. 2 : *Non fuit cupiditate plenus, tumidus, non elatus, non invidus, non Gastromagiæ amator, etc.*

¶ **GASTRUM,** Genus vasis. Vide *Gaster.*

¶ **GASTUM,** Vastatio, Gall. *Gast, De gast* ; item Mulcta pro *Gasto* seu vastatione. Charta Roberti Delphini Comitis Claromontani ann. 1283. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 299 : *Item in terris quas habet dictum Monasterium..... ponemus nos Abbatissa et Conventus prædicti Gasterium ; et Gastum poterimus statuere et levare. Faire ravage et Gast,* in Consuetud. Turon. art. 169. Alii loci sunt in *Gasterius.*

Gastum, ut [*Vastum*, Ager incultus, *Terre en Gast.* Charta anni 1196. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 188 : *Super Gasto quod ruperat W. Bernardi.* Infra : *De malo fossato præcipiunt quod esset patium et Gastum, ita quod defensum ibi nullum sit, excepto eo quod ibi ruptum vel excultum est.* Litteræ Caroli Regis Siciliæ ann. 1270. ex Archivo ejusdem S. Vict. : *In molendinis, terris cultis et Gastis.* Occurrit alibi non semel, ut et *Gasta terra.*] Vide *Vastum.*

GASTUS, veteribus Francis, *Dominus* : ita auguratur Wendelinus, cujus conjecturæ hæc ratio est. Lex Salica in Prologo dicitur condita et dictata a quatuor Legislatoribus, *Wisogast, Bodogast, Salegast,* et *Windegast,* qui quidem Francorum rectores fuerunt in locis *Bodo-heim, sale-heim, Winde-heim,* a suis, ut apparet, sua singuli nomina sortiti : ut proin Bodogast obtinuerit locum *Bodo-heim,* Salegast, *Sale-heim,* Windegast, *Winde-heim.* Unde conficitur *Gastum* idem esse, quod dominus et toparcha. Henricus Meibomius in Nodis ad Witikindum, ait *Gast* vocabulum Germanicum, non ut hodie, hospitem, sed quemvis hominem ad omnia promptum et habilem significare : [a qua opinione non multum abest Schilterus, activam significationem tribuens voci *Gast,* qua indicatur curator et custos alicujus rei. Sic *Arbogast* dictus, inquit, quasi hæreditatis curator atque custos. Illi porro quatuorviri Francorum fuerunt quatuor pagorum sive provinciarum earumque *mallorum* Rectores atque Præsides, *Bodogast,* Bodonum, i. e. Batavorum, *Salegast,* Saliorum Francorum Isalæ accolarum, *Widogast,* Widonum ad Widrum, et *Wisogast,* Visonum ad Visurgin. Huc usque vir doctus, qui etiam consuli potest in Præfat. ad Legem Salicam.] Camerarius vero tom. 3. Horarum succisivarum cap. 63. *Gastos,* Germanico nomine a sapientia et scientia rerum, atque ingenii perspicientia dictos existimat. [Sic etiam Borellus in addit. ad Thesaurum Gallicum. Aliter omnino Eccardus, qui *Gast* vult esse compositum ex *Gau* vel, *Ga,* Pagus, provincia, et *Ist,* est ; ac significare eum qui est ex provincia, sive provincialem aut provinciæ incolam. Magis arridet Schilteri sententia.] [** Confer Graffii Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 268.] Vide *Vastus.*

1. **GATA,** [Navis vel Machina.] Vide *Gatus* 1.

¶ 2. **GATA,** Placenta, Gall. *Gâteau.* Charta anni 1195. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 125 : *Ad faciendum Gatas ad mandatum Cenæ.* Vide *Gastellus.*

3. **GATA,** Mensuræ frumentariæ species apud Anglos. Vide *Mina.*

¶ **GATGERIA,** Pignus, prædium aut aliud quodvis pignori datum. Charta Delphini Comitis Arvernorum ann. 1196. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 261 : *Fructus supradictæ Gatgeriæ in sortem non computabimus, sed eos tibi mera libertate donamus.* Dispositio rei familiaris Cluniacensis facta a Petro Abb. Cluniac. apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 452 : *Camerario... injunxi, ut trabucos et pedules fratribus provideret de trecentis solidis Gatgeriæ Humberti Ungri, quam nobis, dum Jerusalem iret, pro quatuor milibus solidorum, quos a nobis accepit, in vadimonio dedit. Illam Gatgeriam ego Decano de Lordono concessi tali modo, ut omnes fructus et redditus jam dictæ Gatgeriæ acciperet, et inde præfatos solidos ad ea, quæ supra nominata sunt, Camerario redderet.* Vide *Gagium* et *Gageria* in *Vadium.*

¶ Gatgiamentum, Stipendium, Gall. *Gages.* Charta ann. 1308. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783 : *Item servientes bajuli dicti castri vel domini non debent recipere pro Gatgiamento suo nisi tantum duos denarios.* Vide in *Vadium.*

¶ Gatgiare Emendam, Idem quod supra *Gagiare Emendam,* Emendam seu mulctam solvere, pro mulcta pignus dare. Charta ann. 1308. mox citata ibid. pag. 781 : *Item nullus tenetur Gatgiare Emendam, nec pro re confessata vel judicata per judicem vel per bajulum, nisi adeo esset factum notorium quod nulla posset tergiversatione celari.*

¶ Gatgium, Pignus. Eadem Charta ibid. : *Item Quilibet potest vendere in dicto castro post octo dies Gatgium sibi impignoratum.* Vide *Vadium.*

¶ Gatgium, Pœna, mulcta pecuniaria. Consuetudines MSS. Lemovic. fol. 14 : *Ipsa die* (S. Augustini) *Præpositus debet recipere juncum qui debetur ex consuetudine ad parandum chorum et capitulum, et eos qui debent, si non solverint ipsa die, debet compellere ad solvendum sibi Gatgium.* Consuetud. Brageriaci art. 99 : *Item si cotarius de dictis fructibus acciipiat, sive sint de vineis sive de hortis, sive de die sive de nocte, eo quia tenetur eos custodire, ut supra dictum est, puniatur, et ultra hoc in Gatgio sexaginta solidorum versus dictum dominum condemnetur.* Vide in *Vadium.*

¶ Gatgiura, Idem quod *Gatgiera.* Instrum. ann. 1310. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1429 : *Terram Gavardani tradidit seu tradi fecit dicto Comiti Fuxi, eo modo quo eam tenebat pro summa pecuniæ prædicta, vel partem ipsus Gatgiuræ seu terræ.*

¶ Gatjare, Pignori capere, Gall. *Saisir.* Vide in *Pignorare.*

GATHA. [Præco.] Vide in *Wacta.*

* **GATHIA,** Vigil, excubitor, speculator. Libert. Figiac. ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 662. art. 11 : *Poterunt insuper dicti consules* (instituere) *gardas, Gathias seu scubias pro tubicinando et clamando, tam de die quam de nocte.* Leg. *Gachias.* Vide *Gacha* et supra *Gachare.*

¶ **GATHINGI.** Vide *Garathingi.*

1. **GATTA,** Felis. Otto Morena in Hist. Rer. Laudensium pag. 28 : *Januas suarum domorum claudentes, solis canibus ac Gattis ibi relictis.* Vide *Catta* 2.

¶ 2. **GATTA,** Machina bellica, Vinea vel pluteus : de quo plura in *Catus* 2. Chron. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 102 : *Compositis autem ab ingeniosis Pisanorum artificibus, manganis, Gattis atque ligneis castellis, urbem fortiter expugnabant, et cum his machinis urbis mœnia et mœnium turres potentissime rumpebant.* Annal. Genuens. ejusdem

tom. col. 287 : *Machinas scilicet et castella et Gattas ordinare præceperunt.* Memorantur iterum hujusmodi *Gattæ* seu machinæ in Continuatione Chronici Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 401. 448. etc. Vide *Gatus* 1.

* **GATTUS**, Uncus ferreus trifidus, nostris *Chat.* Hist. Franc. Sfortiæ ad ann. 1447. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 420 : *Musculis quibusdam, quos vulgo Gattos appellant, clavos nostrarum navium apprehendissent, evellereque adniterentur, etc.* Vide aliis notionibus in *Gatus* 1. et 2.

1. **GATUS**, GATTUS, Navis species. Will. Tyrius lib. 12. cap. 22 : *Erant sane in eadem classe quædam naves rostratæ, quas Gatos vocant, galeis majores, habentes singulæ remos centenos, quibus singulis duo erant remiges necessarii.* Quæ sic vertit Hugo Plagon ejus Interpres Gallicus MS. : *Et 28. autres vaisseaus qu'ils appelloient Chaz.* Infra : *En celle navire, si comme je vous ai dit, avoit nefs, que l'on claime Chas, qui ont bec devant ainsi come galies, mais elle sont greigneurs, et chascune a deux gouvernaux et cent nageurs. Cahz* dicitur id navigii genus Alberto Aquensi lib. 9. cap. 9 : *Cum galeis 20. et carinis 13. quas vulgo appellant Cahs, occurrerunt.* [** Vide Jal. Archæol. Naval. tom. 1. pag. 411.]

GATTUS, Monachus Florentin. de Expugn. Accon : *Gattos et arietes fieri jussere.* Laurentius Veronensis de Bello Balearico :

Gatti, Dromones, Carabi, celeresque Galeæ,
Barcæ, Currabii, Lintres, grandesque Sagittæ,
Et plures aliæ variantes nomina naves.

Andreas Dandulus: *Appositis scalis et Gattis diris, et variis insultibus idem capitaneus impugnare non desinit.* Vide eumdem ann. 1148. Rafanus de Caresinis ann. 1379 : *Et combustis ejus Gattis, aliisque ædificiis, vigorose fugatur.*

☞ Iis in locis omnibus *Gatti* non sunt Naves, sed interdum Machinæ bellicæ, vineæ scilicet vel plutei, de quibus supra dictum in *Catus* 2. Hac posteriori notione, mea quidem sententia, vocem *Gattus* usurpant Monachus Florentin. Dandulus et Rafanus de Caresinis. Simili modo Annales Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 68 : *Combusserunt Gattum, qui erat versus Botaciam, et post paucos dies similiter combusserunt alium Gattum cum via cooporta, quæ erat versus Servavalle.* Dominicus de Gravina in Chronico apud eumdem Murator. tom. 12. col. 644 : *Fecitque fieri Palatinus ibidem multa ingenia lignea, pontes, scalas et Gattos, trabuccosque erexit ante mœnia civitatis.* Hist. Cortusiorum eod. tom. col. 887 : *Fiunt vineæ sive Gatti, pontes et scalæ, machinæ et alia artificia ad oppugnandum.* Annal. Cæsenates apud eumdem Murator. tom. 14. col. 1156 : *Ad expugnationem dictæ Rochæ, cum Gattis et castris lignaminum et aliis ædificiis, diebus pluribus laboravit.* Vide *Gatta* 2.

¶ GATA, Eadem notione. Usatici Barcinon. MSS. cap. 83 : *Debellare cum ingeniis, quod rustici dicunt Fundibula, et Gosa et Gata.* Vide *Guata.*

GATA, Navis. Chron. Anonymi Barens. ann. 1071 : *Et comprehensa est chelandia, in qua erat Gozolino cum auro... et alium Gata Imperatoris demersit in mare.*

CATTUS. Anonymus Barensis ann. 1071 : *Cattus, qui pergebat Durrachio.... periit in pelago.* Albertus Aq. lib. 11. cap. 27 : *In galeidis, in biremibus et triremibus, dictis vulgariter Cattis, turritis et bello compositis.* Lib. 12. cap. 17 : *Gentilium navis, quæ dicitur Cattus, ab eorum manibus defensa et elapsa est. Cautus* perperam pro *Cattus* habetur apud Fulcherium Carnotensem lib. 3. cap. 56 : *Exceptis his, qui naves interim conservaverunt, quarum 22. triremes, vel Cautos nuncupant.*

CATTA. Willelmus Heda ann. 1428 : *Immergitur ingens navis in flumine Hema ad impediendum introitus Trajectinorum, quam Cattam nominabant.*

Ab ejusmodi *Gatis*, orta vox apud nostros, *Geate*, seu ut Picardi efferunt, *Gate*, pro vase rotundo largiori ac minus profundo. Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis, ubi de Mandato pauperum : *Et debet Archiepiscopus facere distribui cuilibet Canonico præsenti, et custodi vestiarii unum linteum, Gallice* Devantel, *unam concham, Gallice* Guate, *unam ollam terræ, etc.*

2. **GATUS**, GATTUS, Felis, catus. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ anno 1247. fol. 34 : *Quicunque Gatum furatus fuerit, et dominus Gati eum invenerit cum latrone, etc.* Infra *Murilegus* appellatur. [Libellus de remediis peccatorum ante annos 800. exaratus apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 47 : *Qui comedit vel bibit intinctum a familiari bestia, id est, cane vel Gatto, et scit,* C. *Psalmos cantet.* Breviarium Histor. Pisanæ ad ann. 1174. apud Murator. tom. 6. col. 190 : *Et ad tantam penuriam civitatem redegit, ut canes et Gattos et coria animalium mortuorum comederent.* Pro *Mure* sumitur, vel *Mus,* pro *Fele,* in Donatione anni 998. apud eumdem Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 353 : *Descendit de Mus comestus, id est, Gato manducato, et pervenit, etc.* Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. :

Une grant Gate demanda,
Sor une table la denta.]

Vide *Gatta* 1.

¶ GATTUS-MAYMO, Simiæ species, Ital. *Gatto-Mammone, Specie di simia che a la coda,* Cercopithecus, Gall. *Guenon.* Computus ann. 1333. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 278 : *Item pro emendis duobus pappagallis et uno Gatto-Maymone, unc.* II. *taren.* VI. Occurrit aqud Muratorium tom. 15. col. 348.

¶ **GAU**, ξιφος. *Ensiculus.* Supplem. Antiquarii. Ausonius utitur pro *Gaudio.* [* Vide Gloss. Græc. Lat.]

¶ **GAVAGIUM**, ut supra *Cavagium.* Census quem homines de *corpore* seu *capite* quotannis præstant Domino suo. Charta Regnerii Episc. Bethleemitani ann. 1223 : *Hæc est eleemosyna, quam Guillelmus Comes Nivern. dedit Ecclesiæ de Bethleem, apud quam corpus ipsius sepultum est ; videlicet burgum qui vocatur Pantenorii, qui est juxta aquas Icaunæ juxta Clamiacum cum Gavagio territorii qui vocatur territorium de Cembof, et cum pertinentiis ejusdem Gavagii, et villam sitam sub Cerciaco quæ vocatur Domus Dei cum Gavagiis et vineis.* Vide *Capitale* 5.

* **GAVALDATUS**, Servitium militare cum equo, pro *Cavalcatus.* Vide supra in *Caballus.* Libert. bastidæ de Thornaco in Occit. ann. 1307. ex Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 54 : *Item expressum exercitum et Gavaldatum, ut in aliis villis nostris illius terræ, retinemus.*

GAVALUM, [GAVALLUM, Census, idem, qui supra *Gablum.*] Appendix ad Vitam Lietberti Episcopi Cameracensis ex Cod. MS. Alexandri Petavii : *Dedit.... cambam unam, et in bolengreia furnum unum, et in foro Gavalum unum.* [Litteræ Philippi Flandrensium Comitis ann. 1189. inter Instr. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 3. et 4 : *A majore Ecclesia B. Virginis et aliis conventualibus Ecclesiis, per earum villas in Comitatu Cameracensi recepimus Gavallum, et tactis Sanctorum pignoribus publice juravimus, quod in Ecclesiis dictis Deo servientes et res eorum, si deprimerentur injuste, pro nostro posse, contra quoscumque conservaremus ; et hoc beneficium non ad alium, quam ad legitimum heredem Flandriæ transferremus... Hæc est autem colligendi Gavalli mensura et ordo. Carruca debet dare dimidium modium frumenti et dimidium avenæ ; manu operator qui terram cultivam non habet, debet unum mencaldum frumenti et unum avenæ ad mensuram Cameracensem ; Cameracique suum tenentur comportare Gavallum ad locum eis prædictum.* Chartular. Aquicinctense fol. 40 : *Nobis solvitur dimidius modius frumenti et avenæ de Gavalo.* Pluries occurrit ibid. et alibi.] Vide *Gabulum* in *Gablum.* [* Vide infra *Gavena.*]

¶ GAVALLUS, Eadem notione. Litteræ Guidonis Flandriæ Comitis ann. 1257. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1095 : *Catellania de Cameraco et Gavalus de Cambresis sunt de pertinentiis Flandriæ,*

GAVANUS, Tonsilla, glandula, Italis *Gavigne.* Miracula S. Thomæ Aquinat. : *Puella a nativitate gutturosa, quia tres Gavanos habuit.*

* **GAVARHGIUM**, f. Ager cultus et satus, vel Prædium rusticum. Charta ann. 1297. apud Stephanot. in Antiq. Bened. Lemov. MSS. part. 1. pag. 518 : *Guillelmus de Cheyro domicellus confessus fuit se tenere in homagium ligium ab abbatissa* (B. M. de Regula) *albergamentum suum de Cheyro,... et omnia terragia, decimam, arreragia, census quos habet in parrochia S. Martini de Corvo,... et Gavarhgium suum et vineas suas.* Vide supra *Gasanhagium.*

* **GAVARIUS**, Nomen fluvii, Gabarus, vulgo *le Gave.* Charta Arn. Raim. vicecom. Avortæ ann. 1234. ex Tabul. Cagnot. : *Dedi decimam piscium nassæ d'Apremont, quæ ad me pertinet, de salmonibus et troitis, qui in Gavario capientur.*

GAVARRETUS, Officium in Aula Regum Siciliæ sub Normannis Principibus, penes quem non modo Cura et Custodia Palatii sub Castellano incumbebat, *sed et illius erat eos, qui per diversos Palatii carceres tenebantur inclusi, frequenter inspicere, eorumque statum mitius, asperiusve, prout ei visum erat, commutare, et prout vellet, custodes singulis designare carceribus.* Ita Falcandus in Hist. de Sicil. calamitat. pag. 659. 670. 695. Simile fuit in Aula CPolitana Magni *Papiæ* officium, ut in Notis ad Cinnamum docuimus. Chronicon Richardi de S. Germano ann. 1232 : *Magistri Justitiarii, Bajuli Imperiales, qui Gavarreti vocantur,... amoventur.* Ejusdem nominis habentur Vicecomites in Beneharnis, qui *Vicecomites de Gavarreto* dicuntur, de quibus Marca in Histor. Beneharn. lib. 5. cap. 28.

¶ **GAVASUS**, pro *Gavisus*, Potitus, in Instrumento anni 1316. apud Rymerum tom. 3. pag. 550.

GAVATA, Species vasis. Vide *Gabata.*

* **GAUCHATORIUM**, GAUCHORIUM, Molendinum fullonarium, quo panni poliuntur et dealbantur. *Galcheur*, in Charta ann. 1184. ex Chartul. eccl. Vienn. fol. 81. v°. col. 2 : *Liceat.... batentoria et Galcheurs ædificare sine dampno*

et detrimento Bernardi de Miribello. Gauchoir alibi in Dalphin. *Gau* in Bressia; a verbo *Gauchire*, vulgo *Gaucher*, pro *Fouler*, Pannos densare, desquammare. Pactum ann. 1315. inter Johan. dalph. et Petr. Barral.: *Concedentes.... omnibus habitantibus,... quod in ripperiis et rippagiis fluentibus per villam et vallem de Alavardo possint facere, construere, seu fieri vel construi facere molendinum vel molendina, batorium vel batoria, Gauchatorium vel Gauchatoria... in proprietatibus suis pro libito voluntatis.* Charta Henr. Dalph. Met. episc. regent. Dalph. ann. 1322. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 105: *Concedentes eidem Soffredo, quod ipse ac hæredes et successores ipsius, soli et in solidum possint molendina, batistoria, Gauchatoria,... quæ aqua mediante operantur, in dicto loco et ejus mandamento.... construere... Quod dicti Soffredus, hæredes ac successores ipsius... possint compellere omnes habitantes in dicto castro et ejus mandamento molere, bannire* (l. baptire), *Gauchire et trulliare ad molendina, bauchoria* (l. Gauchoria), *troillatoria prædicta.* Recogn. feud. ann. 1343: *Item unum Gauchorium, unum batistorium, etc.* Charta ann. 1445: *Duo molendina una cum domo, baptitorio, Gauchorio, et aliis ædificiis ibidem existentibus, etc.*

* **GAUCHIRE.** Vide supra in *Gauchatorium*.

¶ **GAUCHO.** Instrum. anni 1269. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 195: *Item molendina sua, Gauchones, batitoria, prata, et totum territorium de Charuis, et prata de Veneries cum pertinentiis eorumdem.* [* Idem quod *Gauchatorium* supra. Vide in hac voce.]

* **GAUCHORIUM.** Vide supra in *Gauchatorium*.

* **GAUDA,** a Gallico *Gaude*, Luteola. Stat. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 195. v°: *Grana insuper, Gauda, gayda, garencia, etc.* Aliud pro pannif. Carcass. renovatum ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod nullus potest... tingere seu tingi facere aliquem pannum brunetæ,... nisi cum pestello, rogia sive roia, et Gauda, et cum alumine, sive alum.* Vide infra *Gaudo*.

* **GAUDATICUM,** Jus possessione acquisitum. Charta super negot. marchar. in regn. Franc. et Aragon. ann. 1406. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 328: *Si pirata... reperiatur cum præda, vel sine præda, in altero dictorum regnorum, quod statim facta notificatione per partem et requisitione, absque alia informatione, nullo suffragante eis Gaudatico, aut fide data,... capiatur.* Vide *Gaudentia*.

* **GAUDENS,** Spontaneus. Charta ann. 1336. inter Probat. domus de Caban. pag. 66: *Geraldus et Petrus Delmonet, qui pro se et suis Gaudentes et scientes recognoverunt se debere annualiter, etc.*

¶ **GAUDENTER,** Læte, cum gaudio, apud Johann. Sarisber. Epist. 187. et alios inferioris ævi Scriptores non semel.

GAUDENTES Fratres. Vide *Fratres*.

¶ **GAUDENTIA,** Possessio, fruitio, ususfructus, Gall. *Jouissance*. Litteræ ann. 1438. apud Rymer. tom. 10. pag. 705: *Hucusque dederunt et concesserunt, cum omnibus proficuis, emolumentis et Gaudentiis ejusdem.* Litteræ ann. 1525. apud eumd. tom. 14. pag. 84: *Et de dicti dotalitii, douarii sive donationis propter nuptias possessione et Gaudentia in futurum pacifica.* Chartularium Æduense ex Decreto Curiæ Paris. ann. 1446: *Ipsi Gaudentiam dictæ temporalitatis dicto actori faciebant.* Ex Regesto Parlamenti ann. 1452. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 456: *Interim autem et donec alias fuerit ordinatum dicta Curia nostra per idem judicium dictarum rerum contentiosarum Gaudentiam absque processus et partium ante dictarum præjudicio... adjudicavit et adjudicat.* Vide Glossarium juris Gall. voce *Gaudence*, et mox *Gaudita*.

¶ **GAUDEOLUM,** Gemma, monile, aliave res hujusmodi pretiosa, Gall. *Joyau*. Donatio ann. 1398. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 227: *Unum jocale sive Gaudeolum aureum pretiosum, in quo est clavus parvus seu pars clavi, de quo D. N. J. C. fuit crucifixus.*

¶ **GAUDERE,** Frui, potiri, Gall. *Joüir, posseder*. Litteræ ann. 1308. apud Rymer. tom. 3. pag. 70: *Mandatum est Vicecomiti Devon. quod Margaretam quæ fuit uxor Edmundi... uti et Gaudere permittat, in terris et tenementis, quæ eadem Margareta tenet in dotem.* Ex regesto Parlamenti ann. 1452: *Et eisdem* (bonis) *per ultimas annatas et expleta ultima pacifice et quiete usi et Gavisi fuerant.* Occurrit sæpius.

GAUDEYES, [ut mox *Gaudia*.] Vide *Precula*.

¶ 1. **GAUDIA,** Rosariorum aliorumque hujuscemodi piorum Instrumentorum globuli, quos percurrimus recitando *Ave Maria*. Unde et pro ipsa salutatione Angelica eadem vox videtur usurpata. Testament. domini *le Scrop* ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. pag. 276: *Item lego avunculo meo unum par de Pater noster de auro cum Gaudiis de curallo... et unum par de Pater noster de curallo cum Gaudiis de ambre.* Synodus Valentin. ann. 1594. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 710: *His accedit quod ad nimiam solitudinem jam redactis Ecclesiis parochialibus, sabbatho advesperascente ad profanas illas laicorum ædes concurritur; ibique Salve Regina, Gaudia et aliæ prædicationes a cantoribus et citharistis decantantur quasi in sacris ædibus.*

* 2. **GAUDIA,** Sponsio, fidejussio. Charta apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 530: *Ille audiens talem contentionem fecit nobis dare Gaudiam,... ut usque in tertium diem haberemus inducias pensandi inter nos, ut si voluissemus proinde pugnari ad spatham, etc.* Vide infra *Gaudius*.

✱ **GAUDIALIS,** [Ad gaudium pertinens. *Apul.* 8. *Met. Gaudiales* instruunt dapes. Adde 2. *ibid.* et 11.]

¶ **GAUDIARE,** Mulctam solvere, vel pro mulcta pignus dare. Historia MS. S. Cypr. Pictav. pag. 141: *Postea vero Presbyteri cum verecundia Gaudiaverunt, quod injuste rem fecerant, et illorum extitit fidejussor Launo Abbas.* Vide *Gadiare* in *Vadium*.

GAUDIATA. Codex MS. Abbatiæ S. Joannis de Vineis, laudatus a Grisio pag. 287: *Hodie Dominus Abbas debet vinum Gaudiatæ Canonicis S. Gervasii.* Vox formata a *Gaudium*, idemque sonat quod *Caritas*, extraordinaria scilicet pastio Monachorum, Gallice, *Vin de joyeuseté*.

GAUDIBUNDUS, Lætabundus. Occurrit apud S. Cyprianum Epist. 77. in Actis S. Martinæ Mart. num. 31. apud Julianum Pacensem in Chronico æra 750. etc.

¶ **GAUDICHETUM,** Armaturæ genus. Testam. Odonis de Rossilione Militis ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1306: *Item, do et lego domino Petro de Monte... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum Heaume à vissere, meum bassignetum, meum porpointcum de cendallo, meum godbertum, meam gorgretam, meas bucculas, meum Gaudichetum, etc.*

GAUDIFICARE, χαιροποιεῖν, in Gloss. Græco-Latinis, Lætificare.

✱ **GAUDIFICO,** [Idem ac lætifico. *Gloss. Philox.*]

¶ **GAUDIFLUUS,** Perfusus gaudio. *Gaudiflua regna*, Æterna Sanctorum felicitas, in Chartulario Landevenecensi fol. 149.

¶ 1. **GAUDIMENTUM,** ut *Gaudentia*, Fruitio, Gall. *Joüissance*. Charta ann. 1138. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 431: *Donamus prædictis fratribus de Ardoretto ad substantationem videlicet et Gaudimentum eorum qui in Ecclesia prædicta, etc.*

* 2. **GAUDIMENTUM,** Fenus, usura. Gall. *Interest*. Charta ann. 1183. in Chartul. monast. Caun.: *Illos* (septingentos solidos) *vobis post unum annum ad Martror persolvam. Quod si non fecero, deinde per quemque annum, pro Gaudimentis illorum denariorum, dabo vobis cxx. solidos Melgorenses; et illos dcc. solidos Melgorenses, et prædictos cxx. quos pro Gaudimentis annuatim dare debeo, laudo vobis in illa pignora, quam de me in villa de Bajolis habetis.*

1. **GAUDIMONIUM,** Gaudium, lætitia, Gall. *Rejouissance: Gaudina*, Occitanis. Epist. 11. ex Tegernseensib.: *In omnibus vos prosperari nostri scitote esse Gaudimonii.* Theodericus Mon. de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. num. 17: *Immenso perfusus Gaudimonio.* Vincentius Belvac. lib. 30. Spec. Histor. cap. 71: *In luctationibus et in sagittationibus delectantur tanquam in potissimis Gaudimoniis et exercitationibus.* Occurrit etiam in Fragm. Petronii, apud Nizonem in Vita S. Basini Arch. Trevir. n. 20. et apud veterem interpretem Prophetiæ Baruch cap. 4. n. 34. ubi Græca γαυρίαμα habent.

¶ 2. **GAUDIMONIUM,** pro *Vadimonium*. Judicium anni 997. pro Abbate Farfensi apud D. *le Blanc* in Dissert. Hist. de monetis pag. 90: *Cui et dixit: Hodie non exies de isto placito, nisi legem feceris. Et iterum Abbas: Ego non contradico legem, sed si permiseris Gaudimonium tibi dabo juxta legem meam, donec vadam ad meum Monasterium, et revertar cum advocato simul et judicibus.*

GAUDINA. Vide *Gualdus*.

* **GAUDIOSE,** Hilare, gaudenti animo, Gall. *Joyeusement*. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 380: *Ipsa domicella ansam capiebat eundi supra muros locutura cum dicto Thomelino, et cum eo Gaudiose loquebatur.* Instr. ann. 1452. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 283. col. 1: *Ideo Gaudiose inter sanos proferimus esse permittendam.* Nostris, *Gaudoier*, Gaudere. Gesta Briton. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1464:

Dehors les murs de leur cité
Où il se vont esbanoier
Aucune fois, et Gaudoier.

GAUDIOSUS, Gaudens, lætus, ex Gallico, *Joyeux*: Occitanis *Gaujous*. *Gaudioso*, apud Jacob. Passavantum Italum pag. 258. Utitur Baldricus lib. 2. Chron. Camer. cap. 5. lib. 3. cap. 37. hinc *Gaudiosus* quidam apud Vopiscum. [Vide Spicil. Acher. tom. 6. pag. 116.]

* *Gaudisour* vero et *Gaudisseur*, pro Mulierum sectator et corruptor, in Lit. remiss. ann. 1465. ex Reg. 194. ch. 72: *Le suppliant demanda à sa femme quel*

argent elle devoit, en lui disant que s'estoit pour ses putanniers et Gaudisours. Aliæ ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1350 : *Icellui Estienne dist au suppliant : Tu m'as appellé Gaudisseur, etc.*

* Aliud vero sonat *Gaudir*, nimirum Deflectere, declinare, vulgo *Gauchir*, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 300 : *Icellui Richart le cuida férir d'estoc,... mais ledit Bertin se Gaudy et fouy au cop.* Ex mutatione *g* in *v*, *Vaudir* legitur in aliis Lit. ann. 1478. ex Reg. 206. ch. 146 : *Le suppliant d'un espieu qu'il tenoit darda contre ung arbre, et pour ce qu'il ne le attaigny pas, ledit espieu Vaudy ou regailly contre ledit Petit Jehan et le frappa. Waudir* et *Weudir*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1557 : *Icellui Alain s'efforça pluseurs fois frapper le suppliant de sa congnée, sans que ledit suppliant le voulsist frapper : mais Waudissoit seulement aux coups dudit Alain, et n'y sceust si bien évader, que ledit Alain ne le frappast.* Aliæ ann. 1476. in Reg. 206. ch. 1059 : *Le suppliant eust esté attaint d'icelle fleche, se n'eust esté que de grace de Dieu il Veudist au traict.* Vide infra in *Guillator*.

GAUDITA, Ususfructus, Gallis, *Jouissance*. Charta Raimundi de Monte Olivo : *Et concedo tibi, ut Gauditas et obventiones omnes tu et tui titulo dominationis habeatis. Gaudence*, in Consuetud. Burdegal. art. 101. *Gausidia*, in Testamento Berengarii Comitis Provinciæ ann. 1238. apud Ruffium pag. 109.

* Charta ann. 1210. ex Tabul. Montismaj. : *Omnes fructus et Gauditas, quos et quas ex præfata villa pertusii... perceperis, etc.* Alia ann. 1305. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 270. r°. col. 1. *Dictus Johannes percipiet et levabit omnes fructus, proventus et Gauditas ex dicta jurisdictione provenientes.* Vide infra *Gausida*.

* **GAUDIVIGENS**, Gaudio gestiens. Vetus inscript. Capuens. in Sorber. ad calcem epist. Graverol. 2. edit. : Ex Epicureio Gaudivigente choro.

¶ **GAUDIUS**, Pignus, vadimonium, Gall. *Gage*. Charta ann. 1163. ex Archivis civitatis Massil. : *Ego R. D. G. sanctissimæ Nativitatis D. N. J. C. quæ est in Bethleem devotus Episcopus, assensu et voluntate totius capituli nostri... recepimus de mutuo Communi Massiliæ* 1211. *bizantios Saracenallos, de quibus nos mittimus in Gaudium dicto Communi Massiliæ casale nostrum quod vocatur Romandet et domos nostras quæ sunt in Acon. Et si debita non esset soluta tam cito quæ esset requisita dicto communi Massiliæ, debet habere potestatem vendere cui placuerit dictos Gaudios et pagare se.*

* Charta ann. 1076. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Quemdam meum campum in Gaudium misi, tali ratione ut si ipsum in perpetuum venundare non potuissem, inibi darem eis scambium tantumdem valentem ad ipsorum voluntatem.* Vide supra *Gaudia* 2.

* **GAUDO**, *Gallice, Tincture*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. Vide supra *Gauda*.

¶ **GAUDUM**, ut infra *Guaisdium*, Glastum, Gall. *Guesde*. [* Nequaquam ; est enim *Gauda*, luteola. Vide supra in hac voce.] Statutum Comitatus Fuxi ann. 1332. apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. pag. 90 : *Pannum crudum, grana, Gauda, gayda, garanciæ tinctæ, etc.*

GAUDUS, [Nemus, silva.] Vide *Gualdus*.

¶ **GAVEDA**, Scutella lignea, qua remiges utuntur ad cibum, Ital. *Gavetta*. [* Quia cavata. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. Reg. 7657 : *Gaveda, Prov. cavata.*] Sententia Senescalli Provinciæ ann. 1434. ex Archivo Piscatorum Massil. : *Grassalia lignea et Gavedæ, aut alia quæcumque vascula.*

GAVELBRED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* pag. 25 : *Allocantur per annum pro Gavelbred adherdemet* 3. *sum. dimid.* Rursum : *In pane ad Gavelbred, et consuetudine arantium et metentium* 2. *sum.*

GAVELDUNG. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* pag. 21 : *Item respondet de consuetudine extrahendi fimum debita per custumarios tenentes* 27. *virgatas, dimid. et* 1. *ferling. in Borg de Gote, Middelham,... in una septima post festum S. Michaelis cum auxilio Molmannorum, quod servitium vocatur Gaveldung.*

¶ **GAVELERTH**. Vide *Gavel-herte*.

¶ **GAVELETUM**. Vide *Gavelkind*.

GAVELFOTHER. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud eumdem Somnerum pag. 25 : *De Gavelnoht vel Gavelfother de Ostreland.*

GAVELGIDA, quod *gablo*, censui, ac pensitationi obnoxium est : a Saxon. gafel, census, tributum, et gildan, solvere, pensitare. Leges Inæ Regis West-Saxon. cap. 6 : *Si autem in Gavelgida, id est, in gablum reddente domo* (pugna) *fiat, vel in gebures*, 30. *sol. culpa judicetur.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 155 : *Idem Radulphus tenet unam toftam,... et non dat Gavelgeld, etc.* Vide *Gablum*.

GAVEL-HERTE. Charta Cantuariensis Ecclesiæ, in Tractatu *de Gavelkind* pag. 17 : *Item respondet de* 35. *acris de consuetudine arandi Gavel-herte.* Alia ibidem : *Item sicut ibi* 5. *juga, quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, et seminabit, et herciabit,... et vocatur istud opus Gavelerth.* Vide ibi Somnerum.

GAVELKIND, Gaveletum, est Consuetudo, quæ in Comitatu Kantiæ in Anglia obtinet, qua hæreditas tenens in antiquum socagium æqualiter inter filios masculos dividitur, et qua hæres annorum 15. potest alienare suam terram. Charta de Prærogativa Regis ann. 17. de Edw. II. cap. 17 : *Et in Kancia in Gavelkind, ibidem omnes hæredes masculi participabunt hæreditatem eorum, et similiter feminæ : sed feminæ non participabunt cum masculis, etc.* De vocis etymo censet Rastallus vocem conflatam ex *Gyve al Kinde*, id est, *inter masculos ;* nam *Kinde* masculum sonat. Lambardus *Gavelkind* dictum vult quasi gif eal cyn, id est, *omnibus cognatione proximis* datum. Spelmannus denique et Somnerus, quasi *debitum vel tributum soboli, pueris, generi :* hæc enim cyn, et kynd significare : illa gafel, seu gafol. Vetus Charta apud Somner. in tractatu *de Galvelkind* pag. 179 : *Et prior dicit, quod prædictum manerium non est Gaulikend, neque partibile.* Alia ibid. pag. 180 : *Ita quod manerium illud nunquam fuit Gaulikende, nec partitum.* Alia ibidem pag. 177 : *Dedimus Jordano de Serres et hæredibus suis ad Gavelikendam* 40. *acras de marisco nostro, tenendas de nobis jure hæreditario in perpetuum.* Adde pag. 184. 185. 194. Hæc hæreditas feudalibus Legibus non regitur, nec confiscationi ex felonia obnoxia est : domino tamen censum præstat et servitium. Laudimium in venditione aut alienatione non solvitur. Uxor dimidium refert in dotem : sed amittit, si vel ad alias nuptias transierit, vel stuprum vidua commiserit. Vide Glanvillam lib. 7. cap. 1. Bractonum lib. 4. tract. 6. de Act. dot. cap. 15. § 1. lib. 5. tract. 1. cap. 5. § 13. tract. 3. cap. 6. § 1. Statutum de Prærogativa Regis edit. ann. 17. Edw. II. cap. 16. Littletonem sect. 210. Christophorum de S. Germano de Legibus Angl. cap. 9. 18. Cambdenum in Kantio, Rastallum, Jacob. Waræum in Antiquitatib. Hibern. cap. 7. et Somnerum in eo Tractatu, quem *de Gavelkind* edidit ann. 1660. *Tradere terram in Gavelkende*, apud Wilh. Thorn. ann. 1059.

Gaveletum dicitur etiam juris processus huic addictus tenuræ, si quando tenens in *Gavelkind*, reditus et servitia ultra modum subtrahit, quod et Londoniensibus ceditur Statut. ann. 10. Edw. I. *de Gaveleto*. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud Somnerum loco citato pag. 31 : *Et postea per quandam consuetudinem, quæ vocatur Gavelete, usitatam in Comitatu isto de terris et tenimentis de Gavelkinde, pro redditibus et servitiis, quæ a retro fuerint, de eisdem per plures annos devenerunt eædem terræ in manus cujusdam Abbatis, etc.* Alia ibidem : *Item de defectu redditus cujusdam curtilagii jacentis Gavellete quod fuit Aliciæ Hammerii per annum in manu domini* 4. *den.* Vide Fletam lib. 2. cap. 55. § 2. et Rastallum verbo *Gavelet*.

GAVELLA, Merges, spicarum manipulus, ex Gallico, *Javelle*, seu *Gavelle*, uti Picardi efferunt : *Gabel* et *Gabelo*, Occitanis. Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 81. § 2.

* Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Et prædictæ avenæ illorum, videlicet qui debent sextarios, debent reddi ad primas Gavellas, quando gentes illius secant communiter.* Unde nostris *Engeveleir*, Spicas in manipulos componere, alligare, Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Alligare, Engeveleir.* Vide infra *Giavella*.

¶ Gavelli, Sarmenta, seu fasciculi sarmentorum. Charta ann. 1543 : *Promisit eidem Monasterio* (S. Victoris Massil.) *dare medietatem vini, quam aliorum fructuum et Gavellorum provenientium in dicta vinea.*

* Provincialibus *Gaveou*. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 35. ex Cod. reg. 4659 : *Operarius ultra conventionem non audeat accipere ligna, vel vites, vel zocas, vel Gavellos, vel quodcunque aliud.* Testam. ann. 1480. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 306. col. 1 : *Item legavit eisdem uxori et sorori suis... Gavellos sive sermentes vinearum suarum.*

GAVELLOND, Idem quod *Gavelkind*, in Charta apud Somnerum pag. 189 : *Tenentes de Gavellond de octodecim jugis, pro cariagio* 36. *carectatas feni de prata de Redhamne , etc.* Occurrit rursum pag. seq.

* **GAVELLUS**, Acervus, ut videtur. Vide supra *Ganda*.

GAVELMAN, Tenentes *gabulo* obnoxii. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd*, pag. 33 : *Et de* 3. *sol.* 6. *den. de incremento redditus de Simone Theodulfi, de una virgata et dimid. cum uno messuagio in Salwenton,... traditis eidem Simoni hoc anno in servitium de Gavelman, quantum Gavelman debet de tanto tenemento.* Alia ibidem : *Villani de Terring, qui vocantur Gavelmanni.*

GAVELMED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind : Consuetudo falcandi, quæ vocatur Gavelmed.* Ibid. : *Et pro una septimana dum falcatur stipula, quæ vocatur Gavelmed.*

GAVELNOHT. Vide eumdem Somnerum pag. 25.

GAVELOCES, Spicula, jacula : ex Gall. *Javelos :* nam ibi *ga*, liquidum est, valetque *ja : Javelot* vero videtur formatum ex *Jaculum*. Matth. Paris. ann. 1256 : *Frisiones igitur... ipsum Willelmum cum jaculis, quæ vulgariter Gaveloces appellant, quorum maxime notitiam habent et usum, Danisque securibus et gesis,... hostiliter insequuntur.* Joce. *de Brookland* pag. 10. apud Spelmannum : *Baculum meum excussi ad modum teli, quod vocatur Gaveloc.*

GAVEL-RIP, dicitur *consuetudo metendi*, in veteri Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind*, pag. 21. Ibidem pag. 19. ex Charta Ecclesiæ Cantuar. : *De Consuetudine metendi* 40. *acras et dimid. de Gavel-rip in autumno* 40. *sol.* 6. *den.*

GAVELROD. Vide *Burghard.*

GAVEL-SESTER, [vox Saxonica, Thomæ *Blount* in Nomolexico, Sextarius vectigalis; cervisiæ scilicet sextarius *manerii* vel prædii domino ab usufructuariis cervisiam coquentibus, census vel vectigalis nomine, pendendus.] Vetus Charta apud Somnerum ibid. pag. 24 : *De Gavelsester, cujuslibet bracini braciati infra libertatem maneriorum, videlicet unam lagenam et dimidium cerevisiæ.*

GAVELTYMBER. Vetus Charta apud Somnerum ibid. pag. 22 : *Et de* 200. *resters de Gavel-tymber, de redditu, quilibet de longitudine* 13. *ped. de quibus proveniunt de tenemento de Barewafesyle* 100. *et de tenemento de Monynden* 100. *etc.*

¶ **GAVELUM.** Vide in *Gablum.*

GAVELWERCK. Vetus Charta apud eumd. Somnerum pag. 24 : *Arabit unam acram* 6. *pedes, et metet unam acram, dimid. et* 9. *pedes, de Gavelwerk.* In aliis dicitur *Werk-gavel.*

GAVELWOOD. Vetus Charta apud eumdem Somnerum pag. 23 : *Et de* 18. *sol.* 3. *den. ob. de fine cariandi Gavelwood de consuetudine.*

GAVENA, a Flandrico *Gave, Gaven,* i. *donum*, seu *munus,* ut annotat Carpentarius in Hist. Camerac. part. 3. cap. 6. qui subdit, exstitisse olim in pago Cameracensi Officialem, *Gavenarium* dictum, qui a Comite Flandriæ institutus, illius nomine jus quoddam annuum muneris gratuiti vice in eo percipiebat, pro advocatione seu protectione Ecclesiarum. Saxonibus, etiam gafel, tributum, censum, vectigal, sonat. Vide *Gablum.* Charta Conradi Imp. ann. 1146. apud eumdem Carpentarium et Miræum in Diplom. Belgic. pag. 122 : *Præterea novam illam consuetudinem, quæ vulgo Gavena dicitur, quam solet Comes Flandrensis exigere, etc.* Ubi idem Miræus *gavenam* jus esse ait, accipiendi certas mensuras granorum ex singulis jugeribus terræ. *Feodi nuncupati la Gavene,* in Castellania Duacensi, meminit Charta Joannis Regis Franc. ann. 1353. in Hist. Guinensi pag. 683. et Hist. Monmorenc. pag. 156. 157. 174. 226. 318. 322. Vide Monstrelletum 1. vol. cap. 144.

✻ *Gavenam* explicat Tussan. *Carette* capellanus S. Petri Insul. in Lib. MS. de Reb. memor. sui temporis scripto ann. 1575 : *Gavene, Droit de certaine quantité de grains, que le gardien lieve sur les charrues et manouvriers de Cambresis : si comme de chacune charrue, deux muids de froment et demi muid d'avoine, et de chacun manouvrier, qui n'a point de terre à labeur, un mencault de froment et un mencault d'avoine; le tout mesure de Cambray.* Hinc *Gavenarius* in Charta ann. 1389. et *Gavenier* in alia ann. 1416. dicitur comes Flandriæ, ad quem bonorum ecclesiarum Cameracensium tuitio et custodia pertinebat, et cui eam ob rem illa pensitatio exsolvebatur : *Le duc de Bourgoingne conte de Flandre, nostre gardien et Gavenier des églises de Cambray.* Vide *Gavalum.*

✻ **GAVERLOTUS**, Spiculum, jaculum, ensis brevior, nostris *Gavelot, Gavrelot* et *Javrelot*. Stat. senescal. Bellicad. ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162 : *Item quicumque portaverit lanceas, Gaverlotos* (male editum *Ganerlotos*) *tela, ballistas, ... et hujusmodi arma mortifera, etc.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 276 : *Lequel Couvreur print une fourchefiere, et son filz un demi glaive ou Gavelot.* Aliæ ann. 1455. in Reg. 183. ch. 60 : *Icellui Brumin de son Gavrelot féry Phelipot en la cuisse, et la perça tout oultre.* Ibid. ch. 82 : *Gravelot. Javeline, que l'en appelle ou pais* (Flandre) *Gaulot*, in aliis Lit. ann. 1460. ex Reg. 189. ch. 462. ubi bis, *Gavrelot.* Denique aliæ ann. 1480. ex Reg. 206. ch. 531 : *Le suppliant embastonné d'un Javrelot* (infra *Gavrelot*) *et garny d'une escrevisse en sa poictrine par dessoubz sa robe, etc.* Le Roman *de Robert le Diable* MS. :

Gaverlos et maches li ruent,
C'est merveilles qu'il ne le tuent.

Le Roman *de Cleomades* MS. :

Et maint Gavrelot pour lancier.

Neque aliud est *Gerbie*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 187 : *Icellui Cayphas vint contre le suppliant à tout une lance ou Gerbie, et le cuida férir par la poitrine.* Eodem quoque sensu intelligenda, vox *Gouffour*, licet varie scripta, *Gouffort*, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 316. Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 231 : *Le suppliant esmeu de ce que dist est, de un court glaive, que il tenoit, appellé Gouffour, l'en féri et geta par terre et le navra. Gouffour ou gros baston ferré au bout,* in aliis ann. 1384. ex Reg. 126. ch. 87. Aliæ ann. 1395. in Reg. 149. ch. 72 : *Icellui Perrot mis audevant du cop demi-glaive ou Gouffourt,... et frappa dudit demi-glaive ou Gouffourt ledit Mace.* Rursum aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 184 : *Le suppliant print en sa main un baton ferré, appellé Gouffourt... ledit suppliant tenoit sondit Gouffront, audevant duquel Gouffront ledit Riviere s'enferra. Goufourt*, in Lit. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 124. *Coufort ou javeline*, in aliis ann. 1454. ex Reg. 187. ch. 212. Vide *Gaveloces* et infra *Glaviolus.*

✻ **GAVERSTLUN.** Charta Frider. II. imper. ann. 1156. in Chron. Viti Arenpec. apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 1196 : *Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos et usurarios publicos, quos vulgo vocant Gaverstlun, sine imperii molestia et offensa. Gawetschin* editum tom. 1. Corp. diplom. jur. Gent. pag. 82. [✻✻ *Gawertschin*, apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 101. lin. 7.] et *Gewerteschin* apud Miræum. Vide in hac voce.

¶ **GAVESCERE.** Vide *Gavisci.*

✻ **GAUFFRA**, Placentæ genus, Gall. *Gauffre.* Chartul. Floriac. fol. 390 : *Item dabit vicecomes duas Gauffras in Carniprivio. Gauffre,* pro *Gauffrier*, Forma, in Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item unum ferrum, vocatum Gauffre.*

GAUFRA, Gurges, ex Gall. *Goufre,* seu potius sinus maris. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 142 : *Satellia, ubi est sinus maris, qui dicitur Gaufra Sateliæ.* De eodem sinu Willel. Tyrius lib. 16. cap. 26 : *Totus ille maris sinus... Attalicus dicitur, qui vulgari appellatione Gulphus Sataliæ nuncupatur.* Villharduinus num. 167. de Nicomedia : *Et si sist sor un... Goffre de mer.* Ubi sinum Astacenum intelligit. Vide *Gulfus.*

✻ **GAUGATUM,** Examen doliorum vinariorum, Gall. *Jaugeage. Officium Gaugati...... castri regii Burdegalensis,* in Charta ann. 1356. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 36. r°. Vide in *Galo* et *Gaugettum.*

¶ **GAUGETTUM,** GAUGETUM, Tributum pro *Gaugia* seu examine dolii vinarii exsolutum, Gall. *Jaugeage ;* item mensura, ad quam dolium exigitur. Litteræ anni 1400. apud Rymer. tom. 8. pag. 127 : *Illud Gaugettum, quod pro nobis in castro Burdigaliæ percipitur, videlicet, de et super quolibet dolio vini, custumato infra castrum prædictum, quoddam sterlingum Aquitaniæ, vel quinque denarios pro valore dicti sterlingi.* Litteræ anni 1417. apud eumd. tom. 9. pag. 431 : *Dicta officia Gaugeti, turragii, et portagii... exercere permittatis.* Aliæ litteræ ann. 1420. ejusd. tom. pag. 868 : *Item quod de quolibet dolio vini Gaugeato, sicut venditor vini quod de Gaugeato defuerit supplere tenebitur, sic eidem per emptorem de eo quod ultra Gaugetum superfuerit, juxta pretium ad quod dolium vini venditum fuerit, satisfiat.*

✻ GAUGIAGIUM, Examen doliorum. Arest. ann. 1346. 30. Jan. in vol. 2. ares tor. parlam. Paris. : *Dictum officium Gaugiagii vinorum Silvanectensium, etc.*

¶ GAUGIA, Norma dolii vinarii, Gall. *Jauge.* Sententia arbitralis ann. 1446. ex Tabular. Corbeiensi : *Collegit vel habuit in vindemiis anni* 1444. *per se... septem modia vini ad modium et Gaugiam Suessionensem.* Vide *Gagga.*

GAUGIATORES. Horum officiorum erat, *signare pannos, panes, dolia, sigillo officii sui,* ut est in Itinere Camerarii Scotici cap. 14. *Jaugeurs*, in Consuet. Claromontensi art. 233. Norman. art. 24. et Aurelian. art. 108. Perperam *Gangiatores* habet Skenæus de Verbor. significat. Vide *Gagga.*

✻ **GAUJA,** Mensura, ad quam dolia vinaria exiguntur, Gall. *Jauge.* Arest. parlam. Paris. ann. 1322. 22. Jan. in Reg. *Olim : Prædicta viginti dolia fuerunt gaujata... ad Gaujam Burgundiæ.* Vide *Gaugia* in *Gaugettum.*

✻ Vox vero Gallica *Gauge* ligonem præterea, vulgo *Beche,* et quantum altum est illius instrumenti ferrum aliquando significat. Posteriori notione legitur in Charta ann. 1364. ex Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 75 : *Item les habitans* (de Ponpoing) *peuent et porront fouir une Gauge en parfont en leurs diz marez, pour mareschier et mettre en leurs masures, partout ou il leur plaira.* Prima vero accipi videtur in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 1 : *Icellui prisonnier soubsleva le toit de la tour et le soustint et fist soustenir en estat par une Gauge, qu'il mist entre la maçonnerie et le toit.*

GAVIALTO. Lex Salica tit. 76. § 1. Edit. Heroldi : *Similiter et alii tres testes dicant, quod in* 40. *noctibus sole ei collocato, et ille nullatenus de antrussione Gavialto estre legibus dixisset.* Id est, ut interpre-

tatur Wendelinus, *nolle antrustionem stare isti judicio ;* sed declinare forum tanquam incompetens. Ubi *Gavialto*, idem valere vult ac Flandris, *Ghevillich*, unde et ortum putat, i. *volens, lubens, paratus.* Fides sit penes Scriptorem, quem consule, si lubet.

☞ *Gavialto estre* idem est quod Teneri, obligatum esse vel devinctum, pro quo Germani dicunt *Gehalten seyn ;* hincque *Gavialto* corruptum esse evidens est Eccardo, qui conjicit *Gahaltan* primitus scriptum fuisse. *Estre* vero pro *esse* a tertia præsentis *Est* formatum esse optime animadvertit idem Eccardus. Illud etiamnum Galli retinemus ; *Essere* Itali efferunt, quod jam apud Plautum occurrit. Sensus ergo legis est *Anstrusionem nullatenus legibus obligatum esse.* Aliter divinat Schilterus : quem, si vis, consule.

¶ **GAVIARE**, Pignerare, pignori dare, Gall. *Engager, Hypothequer.* Statuta Arberti Abbatis Casæ Dei ann. 1272. pro reformatione Parthenonis S. Andreæ de Cumbis, apud Stephanotium tom. 4. Fragm. Hist. pag. 460 : *Ordinamus quod nec Procuratores, nec Priorissa* (valeant) *Gaviare aliquod mutuum, quod* XX. *solidorum summam excedat, aut aliam quamlibet obligationem contrahere aut facere usque ad quinquennium.* Vide *Vadium.*

¶ GAVIATOR, Pignerator, conductor. Dicitur de Agricola seu colono qui prædium pignori accipit, seu sub annuo censu, in Charta Libertatum Montis Britonis ann. 1376. Hist. Dalph. tom. 1. pag. 82 et 83 : *Item quod quilibet agricola seu Gaviator anno quolibet quittus sit et esse debeat erga Dominum prædictum pro quatuor corvatis boum et personæ suæ... Item a quolibet alio homine tenente focum, seu a quolibet foco habente animalia equina, asinina, vel alia ad bastum, qui tamen non esset agricola, seu Gaviator, quatuor corvatas de se... Pro quolibet foco agricolæ seu Gaviatorum dicti mandamenti, tenente gamagium boum, seu aliorum animalium unam heminam frumenti ultra census Domini debitos.*

¶ **GAVILE**, Canthus. Papias MS. Bituric. : *Cantus, Ferrum circa rotas, vel ligna, vulgo Gavile.*

✲ **GAVILIUM**, Clavus ligneus aut ferreus, Gall. *Cheville.* Guido de Vigev. Ms. de Modo expugn. T. S. cap. 12 : *Et ad hoc ut rotæ carri possint in petiis aportari, ponantur Gavilia in axis ab una parte et ab alia, ut possint in una bala colligi ; et ad contrarium ponantur duo grossa catenacia, et pro quolibet Gavilio una cavigia ferri.* Haud scio an idem sit *Gaviot*, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 373 : *Comme le capitaine de laditte ville de Crespy eust chargié audit exposant le gouvernement d'un canon, et lui* (eust) *fait commandement que pour ledit canon esprouver, il vuidast un Gaviot, dont il avoit de pieça esté chargiez, etc.* Vide supra *Cavile.*

GAVINA, Species *vestimenti, super humeros habens purpuram.* Ita Papias. Forte ex *Sclavina.* Vide in hac voce.

¶ **GAVINÆ**, Tumores similes tonsillis seu glandibus gutturis, Italis *Gavine.* Acta B. Benigni Abb. tom. 4. Julii pag. 344 : *Quædam tota gula plena Gavinis turpiter ad eum perrexit, et confestim liberata secessit.* Vide *Gavo.*

✲ **GAVINUM**, *Toga, la veste.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Gavina.*

GAVISCI, Gloriari, gaudere, gestire. Glossar. Lat. Gr. : *Gavescite*, χαίρετε. *Gaviso*, χαίρω, *Gaviso*, (ita lego, pro *Gallesco*) χαίρω, γήθομαι. [Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerman. : *Gavescere*, χαίρειν.] Regula Magistri cap. 81 : *Si quis vero frater in specie sua sibi visus fuerit scemari, vel satis Gavisci, etc.*

GAVISIO, Usus, possessio, Gall. *Jouissance ;* a *Gaudere.* Statuta Massiliensia in Annalib. Massiliensibus Guesnaii ann. 1294. n. 9 : *Ita quod amplius pro civibus non habeantur neque reputentur, sed indigni sint Gavisione illorum, etc.*

✲ **GAVISORIUS**, Lætus, plenus gaudio. Mirac. S. Adal. tom. 1. Jan. pag. 121. col. 1 : *Resonat tota ecclesia vocibus Gavisoriis : nemo in ea cessat a laudibus et hymnis.* Vide *Gaudiosus.*

1. **GAVIUS.** Gloss. Gr. Lat. MS. : Οἰκέτης, ἤτοι ὑπηρέτης στρατιωτοῦ, *Gavius.* Editum habet *Gravius.* Hinc forte nostris *Goujats*, Calones dicti.

✲ 2. **GAVIUS** inter varias supellectiles recensetur in Stat. Vercel. lib. 3. pag. 102. r°.

¶ **GAULA**, an pro *Gaido*, Glastum, Gall. *Guede*, Angl. *Woad?* Litteræ anni 1376. apud Rymer. tom. 7. pag. 116 : *Concessimus vobis, quod stapula nostra lanarum, coriorum et pellium lanatarum, nec non... casei, butiri, plumæ, Gaulæ, mellis, felpariæ, et cepi, etc.* Similia bis repetuntur ibid. pag. 118. Vide *Gaida* 3. et *Guaisdium.*

¶ **GAULIKEND,** GAULIKENDE. Vide *Gavelkind.*

¶ **GAULINA**, pro *Gallina.* Charta anni 1281. e Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1505. *Ad festum S. Remigii unam Gaulinam.* Occurrit ejusdem tomi pag. 1457. *Duo capones et una Gaulina*, in Tabulario Compendiensi.

✲ Charta ann. circ. 1200. in Reg. 4. Armor. gener. pag. iv : *Et pro una Gaulina, quam idem Rogerius et hæredes sui debent reddere michi et hæredibus meis ad natale Domini. Gueline*, eadem notione, in Ch. ann. 1290. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 56. v°. col. 1. et in alia ann. 1307. ex Reg. 21. Corb. *Gausle* vero, est Instrumentum, quo aqua ex puteo hauritur, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 115 : *Une Gausle à quoy l'en tiroit l'eaue d'un puys.*

1. **GAULUM**, [Census, tributum.] Vide *Gablum.*

✲ 2. **GAULUM**, Idem quod supra *Gavena.* Bulla Eugenii PP. III. ann. 1147. ex Tabul. eccl. Camerac. : *Novam illam et nocivam consuetudinem, quæ vulgo Gaulum dicitur, quam injusta usurpatione solet comes Flandrensis exigere, etc.* Vide *Gavalum.*

¶ **GAULUS**, Merops, avis apibus infensa, unde et *Apiastra* vocitatur. Papias : *Meropes, Genus avium, idem et Gauli, qui parentes suos recondere, et alere dicuntur, sunt autem virides, et vocantur Apiastræ.*

¶ **GAUMA**, ὄραια τεκτονική, *Instrumentum fabrile.* Supplementum Antiquarii.

✲ Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Gruma*, ὄπτρα τεκτονική. Vide Scaliger. ad Festum in *Groma.*

¶ **GAUNACA,** *Gausapa.* Gloss. Isid. Alii scribunt *Cannaca* ex Græco καννάκη. Utitur Varro lib. 4. de Ling. Lat. Terentius Scaurus in Orthogr. : *C. cognationem habet cum G. et ideo alii dicunt Gaunacam, alii Caunacam.* Vide *Galnabis.*

GAUNAPE. Vide *Galnabis*, [Læna, stragulum.]

¶ **GAUNATRICES**, *Duorum fratrum uxores.* Gloss. Isid. Lege et vide *Janitrices.*

✲ **GAUNCARIUS**, Officii vel artificii nomen, in Inscript. Don. pag. 331 : C. PETTIUS CELER GAUNCARIUS.

✲ **GAUNUS,** Flavus, Gall. *Jaune.* Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 29. v°. : *Duæ viridæ capæ. Duæ capæ Gaunæ.* Vide *Galnus.*

¶ **GAVO**, Struma, ab Italico *Gavone*, Species tumoris. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 463. de S. Raynerio : *Strumam, id est, Gavonem habens in gula, etc.*

✲ **GAVOTUS**, Montanus, Gall. *Montagnard*, Provincialibus et Occit. *Gavoué.* Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Interrogatus quorum erant dictæ bestiæ, dixit quod quorumdam Gavotorum, qui morabantur Arelate.* Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 20. col. 1 : *Item solverunt octo Gavotis, qui avenam prædictam portarunt a domo consulatus ad domum sive diversorium beati Jacobi, j. sol. iiij. den.*

✲ **GAURANS**, Color equi. Bestiar. Ms. cap. 44 : *Qui* (equi) *frontem albam* (habent) *calidi* (appellantur :) *cervinus est, quem Gaurantem dicunt.*

✲ **GAUREA**, Navigii genus, scapha. Vide *Gaurulus.* Charta sub Phil. I. reg. Franc. ex Chartul. Molism. : *Simon comes Barrensium dedit... piscaturam cum Gaurea.* In alia ibid. : *Dedit... piscaturam et Gauream et omnes consuetudines, quas rustici prædictæ villæ ei debebant.* Aliud vero est *Gavreal*, Vinum nempe mixtis acinis aliisque modis renovatum, vulgo *Rapé*, in Stat. ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 456 : *Ordinons quę nuls vendans vins ne puist faire Gavreal por remplir ses vins, ne ainssy pour getteir avecques son respleit, de quoy il doit remplir ses vins.*

¶ **GAURI**, GAURINI. Sic a Turcis appellantur Christiani, ceterique omnes a superstitione Muhamedana alieni, teste Leunclavio Hist. Musulman. lib. 1. Pacificatio ann. 1604. apud Ludewig. tom. 6. pag. 306 : *Nec se* (Turcas) *ad Christianorum postulata, quos contumelioso nomine Gaurinos appellabant, vel aliquid facere.* De vocis etymo consule Hofmanni Lexicon ad v. *Gauri.*

✲ **GAURIZARE**, ut *Chorizare* 2. ni fallor, Per choros concinere. Prosa de S. Aredio circa fin. ex Cod. S. Mart. Lemov. ann. 600 : *Quo jubilando lirica modulamina ovans, Gaurizans cum agmina purpureata, cantitant per pulcherrima pneumata.*

¶ **GAURULUS**, *Scafa, canule vel locellum, lembus*, apud Papiam, a *Gaulus*, ut puto, quod Festo est *Genus navigii rotundum.*

✲✲ **GAURUM**, in chart. Hacon. reg. Norveg. ann. 1316. apud Lappenb. Init. Hanseat. pag. 297. Vide *Garum* 1. et Glossarium mediæ Græcit. in Γάρος.

GAUSAPE, [apud Papiam, *Mappa, quæ in mensis ponitur, vel qua tergitur. Gausapa et Gausapum antiqui dicebant.*] Ugutio : *Gausape, mantile, et invenitur pro quodam genere pallii.* Gloss. Lat. Gr. : *Gausapa*, βαρβαρικὸν παλλίον. Gloss. Ælfrici Saxonicum : *Gausape :* B e o - d r æ g l, i. vestis mensæ. Gloss. Lat. Gall. MS. Thuanum : *Gausape, napa.* Luithprandus in Legat. : *Hac eadem die convivam me sibi esse jussit... quintus decimus ab eo absque Gausape sedi.* Vox priscis nota, sed ut plurimum pro vestis militaris seu straguli specie.

✲ Glossar. vetus ex Cod. reg. 521 : *Gausape dicitur mantille, et invenitur pro*

quodam genere pallii. Gausapa, Gausapia, Gausapium, in eodem sensu. Hinc, ut nonnullis placet, vox Gallica *Gauppe*, pro Meretrix, scortum, quod hac veste mulieres hujus farinæ uti solerent. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 38 : *Perrin Chabot dist à icellui Jame : Villain tu as appellé Agnes, qui est icy, Gauppe et as dit villenie d'elle.*

SEDERE AD GAUSAPE alicujus, in Consuetud. MSS. Catalaniæ, i. ad mensam. Locum damus in *Soldataria.*

GAUSAPATUS, in Fragmento Petronii : *Solebat sic cœnare, quo modo Rex, apros Gausapatos, opera pistoria, viscocos, pistores.* Id est, mappa circumductos.

¶ **GAUSARUS**, ἐνδρομίς, *Vestimenti genus*, in Supplemento Antiquarii. Poll. lib. 3. ἐνδρομίδες sunt Calceamentorum quoddam genus, quo cursores utebantur.

* Ita in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. sed legendum *Gausapus*, ut in Castigat. ad utrumque Glossar. notatur. Vide Salmas. ad Tertul. de Pallio pag. 272. Casaubon. ad lib. 5. Strabon.

* **GAUSCAPPA**, Vestis species, Ital. *Guascappa*, eadem quæ *Gausape.* Stat. Ferrar. ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 424 : *De Gauscappis et cappettis cum tribus cusituris, quinque solidos Ferrarienses.* Vide *Guascapus.*

¶ **GAUSIDA**, GAUSIDIA, Ususfructus, Gallice *Jouissance*, Provincialibus, præsertim Arelatensibus *Gausido*, Reditus, fructuumque perceptio, Gall. *Recolte, moisson.* Transactio ann. 1223. inter Abbatem S. Victoris et Universitatem Massil. ex parvo Chartulario ejusd. S. Vict. fol. 102 : *Concedimus quod dicta Universitas percipiat fructus et Gausidas universas et obventiones.* Charta ann. 1220. ejusdem Chartul. f. 107 : *Fructus et Gausidas inde provenientes, etc. Perceptio Gausidarum*, in Charta anni 1223. ex eod. Chartulario. Gassendi Notitia Ecclesiæ Diniensis ex Charta anni 1303 : *Confitetur se vendidisse fructus et Gausidas cujusdam prati.* Occurrit in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 18. et alibi. *Gausidia* vero supra in voce *Gaudita.*

* A verbo *Gaudere*, Frui, uti. Testam. ann. 1480. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 306. col. 1 : *Item legavit eisdem Peyronæ et Egidiæ, uxori et sorori suis, ususfructus, Gausidias, et emolumenta, etc.* Vide supra *Gaudita.*

¶ GAUSITA, Eadem notione. Charta Archiepisc. Aquensis ann. 1306. inter Instrum. tom. 1. Galliæ Christ. pag. 72. col. 2 : *Omnes fructus, Gausitas et obventiones, etc.* Ibid. pag. 73. col. 1 : *Ita quod ex dictis fructibus et proventionibus et Gausitis possint facere pro suo libito voluntatis. Tempore trium annorum, trium Gausitarum et trium saizonum*, in Charta ann. 1543.

* Charta ann. 1254. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Et si forte contingeret, quod absit, quod guerra esset talis, quod fructus et Gausitæ dictæ ecclesiæ et tenementi ejusdem percipi non valerent, etc.*

* **GAUSTARIUS**, Perperam scriptum aut lectum pro *Cantharius* aut *Cantherius*, Gall. *Chantier*, Tigna super quæ dolia collocantur. Libert. Domnimed. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 691. art. 23 : *Dominus habet vinum ad precium quanti custat burgensi super Gaustarios.* Vide supra *Chanterius.*

* **GAUTA**, Mala, maxilla, Ital. *Gota*, nostris, *Joue ;* unde *Joée* et *Jouée*, Alapa, colaphus. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 35 : *Contens et riote de parler se mut entre eulx, et tant que ledit Brisson donna une Joée audit Symonet.* Aliæ ann. 1378. in Reg. 114. ch. 93 : *Le suppliant féri ledit Jehan une Jouée de la paulme seulement.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Gauta, Prov. mala. Gautada, Prov. alapa. Gauteiar, Prov. alapare, alapisare.* Monum. Irenæens. tom. 6. Jun. pag. 268. col. 1 : *Habuit partem capitis S. Bartholomæi, quæ maxilla seu faux, vel Gauta vulgariter dicitur.*

* **GAUTOCUS**, Arca eleemosynaria, vulgo *Gauteau.* Alect. de S. Mart. tom. 5. Jun. pag. 567. col. 2 : *Oblationum vero tanta copia fluxit, ut arca sepulcri Apostolici, quæ vulgo Gauteau appellabatur, præter alias, plena redundaret.*

* **GAWETSCHIN.** Vide supra *Gaverstlun.*

¶ **GAVULUM**, Census, tributum. Vide *Gablum.*

GAVUS, *Levis in verbis*, Ugutioni. [Gallice *Gay*, Lætus, hilaris.]

¶ **GAUZITA**, ut *Gausita*, in Statutis Massiliensibus lib. 2. cap. 1. § 36.

¶ **GAYA** SCIENTIA, Ars Poëtica, apud *la Faille* in Additionibus ad Annal. Tolos. pag. 13. ex Hieronymo Zurita : *Ut vernacula lingua celebres Poëtæ in Hispaniam ex Narbonensis provinciæ scholis traducerentur, studia Poetices, quam Gayam Scientiam vocabant, instituerentur ; etc.*

¶ **GAYARE**, Pignori capere, Gall. *Prendre en Gage, Saisir.* Charta ann. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Quilibet homo possit et valeat banniare et Gayare pro banno avere quorumcumque exontium grossum vel minutum.* Vide *Vadium.*

* **GAYDA**, Limbus, fimbria. Vita S. Nic. Tolent. tom. 3. Sept. pag. 665. col. 1 : *Cum Gaydam unius suæ tunicæ altius vellet consuere, etc.* Vide *Gaydes.*

GAYDES, Limbi, fimbriæ, ex Ital. *Ghode. liste delle camise di donna, o d'altre suoi sottanelli, le quali sono strette di sopra, e larghe a basso, e servono per allargare le fimbrie delle camise, et delle sottane, e guarnaccie.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudunensium pag. 29 : *Sed qui tunc vidissent mulieres parvulorum suorum alium in collo, alium in brachiis suis deferentes, aliosque ad Gaydes vestium suarum se tenentes, etc.* [Apud Murator. tom. 6. col. 1001. habetur *Gaidas.*]

¶ **GAYDUM**, f. Species glasti. Vide *Gaudum.*

¶ **GAYETA**, Speculator, excubitor. Litteræ anni 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 415. col. 1 : *Ut autem dicto officio* (Castellani) *de salario et custodia dicti castri sit opportune provisum, constituimus vobis salarium pro persona vestra viginti quinque solidos grossos, pro duobus clientibus Gayeta et bayeta per annum.* Vide *Gayta.*

¶ **GAYETUS**, Officium militare. Vide *Gaytus.*

* **GAYLATOR**, Speculator, excubitor. Libert. bastidæ Vallis-reg. ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 128 : *Consules possint in portalibus aut turribus... gaytam seu Gaylatorem libere ponere.* Vide *Gayta.*

GAYMARIA. Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 603 : *Ita quod nihil ex nunc remanet in manu dicti Prioris in sustentationem sui, et hospitalitatem Prioratus prædicti, et solutionem firmæ suæ, nisi tantum Gaymaria manerii prædicti, cum proficuis prænominatis, etc.* Sed videtur legendum *Gaynaria*, ex Gall. *Gagnerie.* Vide *Gagnagium.*

* **GAYNA**, Involucrum, integumentum, Gall. *Couverture.* Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1 : *Solverunt Petro de Lernaco canabasserio... pro suendo Gaynam dicti vexilli, etc.*

* **GAYNAGIUM**, Prædium rusticum agris colendis, mansionibus aliisque ad culturam necessariis instructum, Gall. *Métairie.* Charta ann. 1258. in Chartul. Buxer. part. 9. ch. 5 : *Guido miles et dominus de Chaudenay recognovit se debere solvere... annis singulis abbati et conventui Buxeriæ duos sextarios bladi... in Gaynagio suo de Chavannay. Quod Gaynagium movere noscebatur de capite prædictæ dominæ Agnetis.* Vide supra *Gaagneria.*

¶ **GAYNERIUS**, Vaginarum opifex, Gall. *Gainier.* Occurrit in Catalogo MS. Sodalium Confraternitatis B. Mariæ Deauratæ Tolosanæ.

* Cujus ars *Gaynnerie* dicitur, in Stat. ann. 1412. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 6.

¶ **GAYOLA**, Carcer, *Gayole.* Vide *Geola.*

¶ **GAYRANTIA**, in Chartulario B. Mariæ Accincti pag. 54. Idem quod supra *Garandia*, Gallice *Garantie.*

¶ **GAYSA**, Vicia, Gall. *Vesce.* Statuta Arelat. MSS. sub Raimundo Archiep. art. 18 : *Commune accipiat in singulis sestariis annone silignis et ciceris... et Gaysarum.*

¶ **GAYTA**, Speculator, excubitor, custos castri, oppidi, etc. Gall. *Guet, Sentinelle.* Visitatio castrorum Dalphini ann. 1347. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 66. col. 2 : *Item injunxerunt dicto Cellerario quod muetam, quæ est super portale de burgo dicti burgi de Monte faciat præparari, ita quod Gayta possit jacere desuper et quod sit deffensibilis cum expensis Domini.* Et pag. 67. col. 1 : *Item cum in portalibus dicti burgi turris non possit aliqua ad deffensam stare neque Gayta jacere, ordinaverunt, etc.* Infra : *Item petierunt quot Gaytæ vigilant in castro ; dixit quod sex.* Ibid. col. 2 : *Item quod quatuor Gaytas et duas Eschargaytas in dicto burgo constitui faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo Gaytent et etiam eschargaytent.* Hic notandi sunt *Gaytæ* et *Eschargaytæ ;* cum enim periculum erat ab hostibus, *Gaytis* addebantur *Eschargaytæ*, qui munitiones prominentiores custodirent. *Gaytare* et *Eschargaytare* fere munus erat vassallorum : de quibus sæpe in Chartis libertatum civibus concessarum hæc vel similia leguntur : *Habitatores castri et burgi debent Excubiare et Gaytare*, ut habetur in Franchesiis habitatoribus Belli-visus de Marco ann. 1256. concessis tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 59. col. 1 : *Illi de castro et mandamento debent Gaytare et Eschalgaytare castrum, et illi de burgo burgum*, in Inquisition. Morasii Regest. *Probus* fol. 42. Quibusdam in locis *Gaytare* debebant incolæ quidam peculiares, iisque certa merces assignabatur. Inquisitio Morasii jam laudata : *Farjolat et Petrus Dacet, vel uxor ejus Dulcis, debet custodire specialiter januas castri in nocte, vel facere custodiri jacendo hic ad januas, qui habent speciales redditus bladi pro hoc et quasdam res alias similiter.* Iis ex Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 21. depromtis addo quod de *Gayta S. Boniti* legitur in Charta ann. 1273. e Tabulario Casæ Dei, quam refert Stephanotius tom. 5. Fragm. Hist. MSS. Huic *Gaytæ* ibi conceditur *Comestio cum habitatoribus prædictorum locorum et convivium nuptiale facientibus et nuptiis rehabentibus, qui Gayta nihil aliud petere possit, nisi quod comedat simpliciter sicut unus extraneis* (f. ex ceteris) *discumben-*

tibus; vel det convivium faciens Gaytæ denarium unum usualis monetæ, si comedere nolit. Vide *Wactæ.* Le Roman *de Pyramus et Tysbé* MS. :

La frete eusse o mes mains faite,
Que sans veue de nos Gaites, etc.

Infra :

Montent les Gaites sor les murs.

¶ Gaytare, Excubare. Passim occurrit.

¶ Gaytia, ut *Gayta*. Antiquit. Recognit. Albon. Regest. *Probus* fol. 73 : *Gofredus de Montargis est homo ligius Comitis... et quando Gaytia est in castro debet unam eminam siliginis ad sustentationem ipsius.*

¶ Gaytus, Excubiæ, Gall. *le Guet.* Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783 : *Item Consules dicti castri debent mandare Gaytum sive excubias ad custodiendum villam de nocte.* Pro officio militari Saracenis noto sumitur in *Gaytus*.

GAZA, Gazera, Pica, avis, Italis *Gazza*, et *Gazzera* : occurrit apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 4. et 20.

✱ *Gage* Provinciales appellant avem, quam *Geay* dicimus. Vide supra *Gassa* et mox *Gazera* 2.

✱ **GAZALHANUS**, Gazalhia. Vide supra *Gazalha*.

¶ **GAZALIA**. Vide *Gasalia*.

¶ **GAZARA**, Saga, venefica, Gall. *Sorciere, Devineresse,* ab Hebraico גזר, Scidit ; unde גזרין, Aruspices, quod scindendo victimas divinarent. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1279. apud Murator. tom. 8. col. 1146 : *Fratres Prædicatores omnes qui erant in civitate Parmæ, recesserunt et venerunt Regium, quia Parmenses contra eos insurrexerunt occasione cujusdam mulieris, quæ dicebatur quod erat Gazara, et comburi eam fecerunt.*

¶ Gazarenus, ex eodem fonte. Papias : *Gazarenus Hebraice, Latine Aruspex dicitur.*

✱ **GAZARI**, Gazeri, Iidem qui *Cathari*, Hæretici Valdensium sectatores. Edict. Otton. IV. imper. ann. 1210. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 89 : *Sancimus omnes hæreticos Ferrariæ commorantes, Pathurenos sive Gazaros, vel quocumque alio nomine censeantur, imperiali banno subjacere.* Stat. Riper. cap. 106. fol. 12. v°. : *Potestas Riperiæ teneatur et debeat expellere de communitate omnes Gazaros, hæreticos, et Patarinos inimicos fidei Christianæ.* Stat. Astæ pag. 2. r°. : *Juro ad sancta Dei Evangelia bannire omnes hæreticos, videlicet Gazeros, Waldenses, Pauperes de Lugduno, et alios quoscumque hæreticos.* Vide supra *Gaçari.*

✱ **GAZARIA**, Thesaurus, fiscus. Charta ann. 1340. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1986 : *Quod si commune Januæ seu officiales robariæ vel Gazariæ haberet seu haberent suspectum vel suspectos aliquem vel aliquos, etc.* Vide *Gazatum.*

¶ **GAZARNIA**, ut *Gisarma*, Gesum, spiculum. Statuta Arelat. MSS : *Non defferatur sine licentia Consulum . . . per Arelatem pergreriam accutam, vel Gazarniam, vel falsonum longum, vel alia arma, nisi cutellum, nisi portaret dacam exeundi civitatem.* Vide *Gisarma.*

¶ **GAZATUM**, pro *Gaza*, Thesaurus. Odo de varia fortuna Ernesti Ducis Bavariæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 340 :

Dumque suam quivis lauto satiaret in esu
Esuriem, vix ulla cibi vestigia pransi
Ostendit dives plenis opulentia mensis,
Multaque mirati quæ vix natura creasset
Consilio simili, non arridentibus auro
Cor quatiunt gemmis, non ad Gazata resolvunt
Ampla manus, sed divitiis cerealibus intrant
Usque penus plenas, et vina veterrima cellas
Gaudentes, etc.

GAZELA, Gazella, Equus Saracenicus cursu prævalens. Albertus Aq. lib. 7. cap. 66 : *Ipse vero ascendens equum, qui lingua Saracenica Gazela appellatur, eo quod cæteris equis sit cursu potentior, etc.* Ordericus Vital. lib. 10. pag. 794. de Balduino Rege Hierosol. : *Inde Rex cum suo commilitone Gazellam suam ascendit, etc.* Supra, *celerem equam fortissimamque* vocat. De hisce equis forte Vegetius lib. 4. Art. veter. cap. 6 : *Africa Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum sellæ.*

1. **GAZERA**, Idem videtur quod *Gasalia.* Vide in hac voce. Statuta Synodalia Odonis Episc. Parisiensis cap. ult. 30 : *Prohibetur districte Sacerdotibus, ne accipiant Gazeras vel admodiationes, nisi de decimis, quoniam esset species negotiationis.*

¶ 2. **GAZERA**, Pica. Vide *Gaza.*

✱ Hinc forte *Gasillier* et *Gaziller*, pro Colloqui, sermonem conferre, Gall. *S'entretenir, discourir.* Le Roman *d'Alexandre* Ms. part. 2 :

Si vous vueilhiez, biau sire, entre nous conforter,
Entre ces damoiselles Gasillier et joer.

Poema vetus Ms. :

Or en irons ès chambres moi et vous déporter,
Aveuc les damoiselles Gaziller et jouer.

✱ **GAZERI**. Vide supra *Gazari.*

1. **GAZETUM**, Vinum a Gaza Palæstinæ, olim in pretio. Gregorius Tur. de Glor. Conf. cap. 65 : *Gazetum sextarii vini præbuit in sacrificium Basilicæ sanctæ. Sed Subdiaconus nequam reservans gulæ Gazetum, acetum... offerebat in calice.* Vinum porro Gazeticum commendant Sidon. Carm. 17. ad Ommatium, Corippus lib. 3. vers. 88. Senator lib. 12. Ep. 12. Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini pag. 296. et Isidor. lib. 20. cap. 3.

2. **GAZETUM**, *Gazarum repositorium*, Jo. de Janua. [*Lieux à garder richesse*, in Gloss. Lat. Gall.]

✱ **GAZIUM**, idem quod *Gagium*, Pignus. Stat. Vallisser. cap. 92. ex Cod. reg. 4619. fol. 124. r°. : *Poterat dare sacramentum... si ipsa ligna accepit in Gazio, vel ne.*

✱ **GAZOPHYLACIUM**, a Græco γαζαφυλάκιον, Arca in qua reponebantur eroganda pauperibus, Lucæ cap. 21. v. 1. et alibi.

GAZUM, pro *Gaza*, vel gazophylacio, usurpat Commodianus Instruct. 55. et 72.

GAZZATUM, Linum vel sericum subtilissimum, vulgo *Gazze*, forte quod *Gaza* Palæstinæ urbe primitus advectum sit. Concilium Budense ann. 1279. cap. 61 : *Statuimus, quod omnes in Monasterio, vel regulari Canonica, indifferenter uno et eodem vestiario induantur : prohibentes expresse, ne quis eorum vestes aliquas alicujus coloris, nisi tantummodo albi, vel nigri, seu grisei habere præsumat, in quibus brunetam nigram, Gazzatum, et alium quemcumque pannum notabiliter delicatum interdicimus universis.*

GEASPECIA. Charta Privilegiorum Novi Castri in Anglia renovata ann. 30. Eliz. : *Sturgiones, balænas, cetas, porpecias, delphinos, riggos, Geaspecias, etc.* Ubi Spelmannus : Sic quidam legunt, mihi autem videtur *Seaspecias*, quasi maris piscis. Valde barbare, ut etiam *porpecias*, pro piscibus ad similitudinem porci, Lat. *phocænis*, Angl. *porpaises*. At ego malim *Graspecias*, ut intelligantur *Crassi pisces.* Vide *Craspicis.*

✱ **GEBA**, *La valle*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **GEBARA**. Vide *Flosega.*

GEBELLINA Pellis, [Pellis martis seu mustelæ, Gall. *Marte.*] Vide *Sabelum.*

✱ **GEBENNA**, Onus, ut videtur, Gall. *Charge.* Charta Phil. comit. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De Gebenna mellis, quatuor denarios. De Gebenna cinerum, duos denarios. De Gebenna calibis, id est stali, quatuor denarios.*

GEBULSKINI. Lex Bajwar. tit. 3. § 4 : *Si in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod athargrati dicunt : vel in capite testa adparet, quod Gebulskini vocant.* Editio Heroldi cap. 5. § 4. habet *Gebulskim.* Alii Codd. uti monitum a Baluzio, *Gebukin, Gelsbuchini, Sceppolsein.*

GEBURSCIPA, Vicinia Lambardo, seu potius paganorum conventus, *Friborga :* vox Saxonica, a gebure, colonus, rusticus, villanus, et scip, adjectitia particula apud Saxones, quam posteri mutarunt in *Ship*, Belgæ in *Schap.* Leges Edwardi Confess. cap. 1. de perjuriis § 1 : *Vel jusjurandum inveniat, si possit, in quo repetenti satisfit : si non possit, nominentur ei sex homines de eadem Geburscipa, in qua ille residens est, etc.* Vide *Decuria, Friborga.*

GEBURUS, vox Saxonica in Legib. Inæ Reg. West-Sax. art. 6. apud Brompton. Villanus, paganus, uti supra annotatum.

✱ **GECEYA**, f. Ambitus, Gall. *Enceinte.* Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 441 : *Usagia et franchisias quascumque nobilibus herbergamentum habentibus in Geceya dictæ forestæ concessi.* Nisi forte legendum sit *Griaria.* Vide infra in *Gruarius* 2.

GEDEOLA. Matth. Silvaticus : *Sima, concavitas est hepatis ampleans stomachum ; sed ejus gibbus dicitur Gedeola, ut in lib. Urinarum Isaac.*

✱ **GEHEGETDING**, Saxonica vox, cujus sensum docet Statutum ann. 1505. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 342 : *Nullus sine licentia suorum hæredum, sine judicio bannito, quod Saxonice dicitur Gehegetding, potest dare proprietatem suam vel suos homines.* [✱✱ Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 851.]

GEHENNÆ *nomen in veteribus non invenitur ; sed primum a Salvatore ponitur. Hujus sermonis occasio fuit Idolum Baal. Juxta Hierusalem, parva campi planities irrigua et nemorosa fuisse legitur, et locus in ea Idolo consecratus, qui appellatur Gehennon, id est, vallis filiorum Hennon. Hoc in loco deserta templi Dei victima hostias immolabant filii Israel, et comminatus est Deus, se locum illum impleturum cadaveribus mortuorum. Futura ergo supplicia, et pœnæ perpetuæ, quibus peccatores puniendi sunt, hujus loci vocabulo denotantur. Duplicem autem gehennam nimii ignis et sulphuris et frigoris plenissime in Job legimus.* Ita Papias ex Isidoro lib. 14. cap. 9. S. Hieronymus de Locis Hebraicis : *Geennon, quod interpretatur Vallis Ennon, et ab hac quidam putant appellatam Gehennam.*

✱ Hinc *Gehiner*, pro Tormentis rem ab aliquo quærere, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 :

Il fit prendre ledit Audriet et mettre au Chastellet,... le fit très inhumainement Géhiner deux fois, et tant qu'il en fut et est impotent. Unde fortassis *Géhir*, pro Confiteri, Gall. *Confesser, avouer*, maxime cum quis ad id vi adigitur. Guil. Tyrii contin. Hist. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 645 : *Deus homes vindrent contre lui* (Hemeri) *à cheval por lui occire... Il furent pris et essilliés, ne onques ne vodrent Géhir qui ce lor voloit faire faire.* Le Roman *de Garin :*

Je le ferai par la gueule Géhir.

Le Roman *du Chevalier au Barizel :*

Qui par force me volez faire
Géhir chau, dont ge n'ai que faire.

* Inde etiam *Agener*, Lædere, offendere. *Crieme de majesté agénée*, læsæ majestatis crimen, vulgo *Crime de leze-majesté.* Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 8 : *Il commanda tantost que il fussent pugni de crieme de conspiration et de magesté Agenée.* Et lib. 3. cap. 25 : *Li rois l'encusa* (Leudemont) *de crieme de conspiracion, comme corpable de majesté Agénée.*

¶ GEHENNALE INCENDIUM, in Anecdotis Martenianis tom. 1. col. 1739.

GEHENNATIO, Jurisdictio, districtus : vox, ut videtur, sumpta a Germanica *Ghenachte*, vel *Ghe-nechte*, Concilium, placitum. Unde *Ghe-nacht houden*, jus dicere, forum agere, apud Kilianum. Capitularia Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 3 : *Ut consideratis locorum spatiis, juxta Gehennationem cujusque Ducis, Episcopia disponatis et subjacentia singulis sedibus terminetis.* Forte *Gubernationem.*

¶ **GEHETI**, Genus hominum ceteris odiosum. Vide *Cagoti.*

* **GEIBA**, Cespes, Gall. *Gazon.* Charta pro hominibus de Stagello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 174 : *Possent facere alveum seu rechum ad deducendum dictam aquam, resclausam seu resclausas facere, et eam seu eas reficere seu reparare, quocienscumque opus esset, nec non lapides, ramam, clasiantes, glebam et Geibam, et alia necessaria ad dictam resclausam et dictum rechum, in quacumque parte termini castri prædicti, recipere.* Ubi *Gleba* a *Geiba* distinguitur, quomodo Gallicæ voces *Motte* et *Gazon.* Unde in *Gelba*, non *Gleba*, sed *Geiba* restituendum videtur.

GEINFAHRE, [Signum apponere rei, cujus possessionem quis adit judicis auctoritate.] Vide *Wifa.*

* **GEISBART**, Factionis cujusdam nomen. Vide *Pavonici.*

* **GEISCARTA**, GEISTCARTA, Eadem quæ *Charta jectiva*, qua scilicet quis placito excidisse ob *defectum* edicitur. Vide in *Abjectire.*

GEIST, GIETIVUS, [Qui vadimonium deseruit et defecit.] Vide in *Abjectire.*

¶ **GEISTUM**, GEIXTUM. Vide in *Gistum.*

* **GELADA**, *Prov. Pruina.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

✱ **GELASIANUS**. [Mimus. *Sidon. carm.* 23. 301. Mimos, schœnobatas, *Gelasianos.*]

GELATOR, pro *Zelator*, Italis *Zelatore*, zelo plenus. Andreas Dandulus in Annal. ann. 1114. de Alexio Comn. Imper.: *Quia comprobaverat sui Imperii Venetos fuisse intimos Gelatores.*

GELBA. Charta Alberonis Episcopi Leod. apud Chapeavillum in Notis ad Ægidium aureæ vallis Monachum cap. 40 : *Recognovit supradictam traditionem idem Manasses tertia Dominica Quadragesimæ,... Gelbas et ramos de singulis allodiis super altare S. Petri... ponens.* Videtur legendum *Glebas.* Vide *Waso.* [* Vide supra *Geiba.*]

GELDONIO, GELDUM, etc. Vide *Gildum.*

* **GELEIA**. In lib. nig. 2. S. Vulfr. Abbavil. fol. 21. r°. exstat Charta ann. 1162. qua Philippa comitissa *Geleiæ*, filia Simonis comitis Pontivi, ut domina de Transleto, confirmat decano et capitulo S. Vulfranni decimam territorii de Transleto, quam acquisiverant a Joanne dicto *Testart.* Ubi restituendum *Gelriæ* : nam in Ch. ann. 1277. ibid. fol. 64. v°. legitur : *Jou Phelippe contesse de Guelre, etc.*

¶ **GELELA**, *Coloquintida.* Papias.

¶ **GELFI**, GELFINI. Vide *Gibelini.*

¶ **GELGEL**, *Relatio*, apud Papiam. Vox, ut puto, ducta ab Hebræo גלגל *Galgal*, quo rem significat volubilem, ut rotam, quæ semper in se *refertur* seu revolvitur.

* **GELI**. Charta Caroli C. ann. 842. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 411 : *Placuit... fiscum nostrum, qui dicitur Vicus-Levandriacus, alio autem nomine Pomponnus, cum sancta Maxentia, nauda et Geli, cumque omni exactione, quæ de ponte ipsius loci partibus fisci seu partibus comitatis exiguntur, a jure nostro in domum* (leg. dominium) *eorum transferendum.* Quæ, quanquam ficta non sit vox *Nauda*, emendanda sic opinor : *cuncta et qualicumque omni exactione, etc.*

¶ **GELIBA** , Manipulus , Gall. *Gerbe.* Instrum. anni 946. tom. 3. Gall. Christ. col. 126 : *Pro decimis prædialibus de centenario nonnisi tres Gelibas, seu garbas, aut manipulos solvere consueverint.* Vide *Gelima.*

* **GELICIDARE**. Vide mox in *Gelicidium.*

GELICIDIUM, *Gelu cadens*, Joanni de Janua. Florentinis, *Gelicidio, i. stagion fredde et gelata.* Regula Magistri cap. 59 : *Sive in hieme, sive in æstate, si gravia Gelicidia camporum, aut ferventes æstus viarum, etc.* Id est, cum tenuis glacies ex leviori imbre concreta campos operit, nostris *Verglas.* Utitur etiam Guillelmus Parisiensis Episcop. lib. de Rhetorica divina cap. 50. et alibi.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Gellicidium, Gallice Vereglaz. Inde, Gelicidare, Vereglacier, Gallice.* Aliud ex Cod. 7692 : *Gelicidium, Verglas.* Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 58 : *En sachant* (son coustel) *et s'efforcant ainsi, pour ce qu'il avoit lors un petit Verglacie, et que la terre couloit, ledit Guillaume cheu.*

* **GELIGNAGIUM**, Præstatio seu census ex gallinis, nostris *Gelines* ; unde *Gelinage*, eodem sensu, in Charta ann. 1316. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 80 : *La chastellenie et baronie de Chastiau-Giron, si comme ele s'estant et poursiet, tant en rentes par deniers, fromentages, avenages, Gelinages, etc.* Libert. Belliv. ann. 1313. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 162. art. 21 : *Liberi et immunes ab omnibus toltis, talliis,.... polvoragiis, de somey, de charre, Gelignagiis, etc.* Vide *Gallinagium.*

GELIMA, Manipulus. Jo. de Janua : *Gelima, a genu, et ligo, as, et manu componitur, i. garba, vel coma segetis, quæ cum manu ligatur super genu.* Ebrardus in Græcismo cap. 9 : *Dicatur Gelima genibus manibusque ligata.* Joannes Hocsemius in Adolpho a Marca Episcopo Leod. cap. 11 : *Cum pro quibusdam speltæ Gelimis, forestariis suis dari solitis.... esset exorta dissensio.* Infra : *Armigeri petitas solvere Gelimas promiserunt.* Perperam utrobique *gelunis* et *gelunas* editum. Flandri *Gheluye* vocant, quod alii *Glemam*, et *Gelimam :* unde nostri *Glui* et *Gluie* etiamnum vocant frumentarios calamos, paleam, stipulam : præterea fasciculos ex his confectos.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Gelima, Gerbe.* Mirac. S. Genov. ex Cod. reg. 4182. apud D. *Le Beuf* tom. 3. Dissert. pag. xlij. : *Si meterent et manipulos in campis extenderent, messis acclivis germinaret, si ligarent in Gelimas, et in horrea ducerent, etc.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 234 : *Item quod postmodum dictus præventus hujusmodi litteras... posuit... subtus quasdam Gelimas ; et ibi fuerunt repertæ.*

GERIMA, Eadem notione, Gall. *Gereme.* Charta Girardi *de Vallengoiart* in Tabul. Abbatiæ S. Victor. Paris. num. 21 : *Omnes alii proventus prædictarum terrarum præfatæ sunt Ecclesiæ, sicut campipars, et venditiones, investituræ, metationes, relevationes, et dona Gerimarum.* In alia Charta ejusdem Tabularii, *Donum garbarum* appellatur, quod in priori *Donum Gerimarum.*

¶ GELINA, GLENA, ut *Gelima.* Transactio anni 1493. ex Archivo S. Justi Lugdun.: *Debent decimam de decem Gelinis, Glenis seu gerbis unam Gelinam seu gerbam et Glenam.*

* Charta Barth. Laudun. episc. ann. 1139. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 18 : *Statuerunt parochiani utriusque villæ matricularium honestum imponere, et in singulis domibus de meliori annona laborum suorum ei annuatim Gelinam persolvere.*

* **GELIS**, Gelu, Ital. *Gelo*, Gall. *Gelée, glace.* Chron. ex Reg. parlam. apud Labb. tom. 2. Miscel. pag. 702 : *Ultima Januarii* (ann. 1408.) *tanta tempestas viguit inundatione aquarum ex resolutione nivium, glacierum et Gelium, quod pontes Parisius ceciderint.*

¶ **GELLA**, Lagena, vas vinarium. Chronicon Affligemiense apud Acherium 10. Spicil. pag. 617 : *Henricus II.* (Abbas) *anniversariorum symposia sustulit, et in moderatam eamque quotidianam vini portionem converti voluit... tertiam nempe partem Gellæ per diem constituit.* Vide *Gillo.*

* Item mensura vinaria, Gall. *Gelle.* Consuet. Mss. S. Cruc. Burdegal. ante ann. 1305 : *Pro qualibet missa cujuslibet mortui, quæ dicitur in altari parrochiæ, vicarius recipit duos solidos cum dimidio, et pro Gella unum solidum,... et clericus sacristæ et ceteri, qui sunt præsentes, quilibet pro Gella unum solidum, etc.* Charta ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 61 : *Comme les doien et chapitre de l'eglise de Chalon sur la Saone... aient esté en saisine et possession de avoir en la terre d'icelle église,... prez de nostre dite ville de Chalon, une Gelle ou un vassel à mesurer les vasseaulx, ou les vins que l'en vent à détail en icelle ville, etc.* Hinc *Gellagium*, pro Jure ejusmodi mensuræ. Vide in hac voce.

GELLAGIUM, Idem videtur quod *Jallagium*, de qua voce in *Galo.* Charta de Jure D. Noëriarum apud Chableias in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 190 : *Item Comes habet quatuor servientes in villa, qui non justitiant se nisi per Comitem, et illi non reddunt, nec Gellagium, nec minagium, nec aliam costumam in villa.* Alia S. Bernardi Abbatis Claræ-vall. ann. 1145. in Tabulario Episcopatus Autissiod. fol. 1 : *Si Episcopus vinum aut annonam comparaverit, nihil Gellagii, vel alterius consuetudinis ab eo exigetur.* Habetur etiam hæc Charta apud Sammarth. in Episcop. Autisiod. pag. 274.

GELLO, GELLUNCULUS, GELLUS. Vide *Gillo.*

GELLONIA. Vide *Gilda.*

GELMUS, [Cassis, galeæ conus.] Vide *Helmus.*

✱ **GELOSIA**. [Gall. *jalousie, Grillage* : Habebant (due principisse) coram se *Gelosiam* propter obitum regis Ferdinandi. (Diar. Burchard. éd. Thuasne, II. 162. ann. 1494.) »]

GELOSITAS, ex Italico *Gelosia*, vel ex Gallico *Jalousie*, Zelotipia : unde et vocis etymon. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 67 : *Concipiens Gelositatem inter uxorem suam et dictum Willielmum, prodiliose ipsum Willielmum fecit suspendi.* Philippus *Mouskes*, de Albigensibus :

Le boin Evesque de Toulouse,
Qui leur armes sauver Goulouse,
Kacierent il fors de la tierre.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Gylosia, Prov. Zelotipia. Gylos, Prov. Zelotipus.*

* **GELSIMINUS** FLOS, Italis, *Gelsomino*, nostris, *Jasmin.* Mirac. S. Gandolph. tom. 5. Sept. pag. 710. col. 2 : *Dum mane sequentis diei vas illud requireret, totum fere reperit floribus Gelsiminis quasi undique coopertum.*

¶ **GELTA**, Mensura vinaria, eadem, ut videtur, quæ infra *Gillo.* Marten. in Glossario ad calcem tomi 5. Anecd. : *Vineæ nostræ.... de quibus debebat domus duas Geltas vini omni die distribuendas.* [* Leg. *Gella.* Vide supra in hac voce.]

GELTINA *piscium est, quando pisces coquuntur in aceto, et postea congelatur acetum cum quo coquuntur : et eodem modo fit cum carnibus.* Matth. Silvatic. [** Gall. *Gélatine.*]

GELUNA, Manipulus. Vide *Gelima.*

* **GELUNARIUM**, Frumenti ex *gelunis* seu manipulis excussi acervus ; unde dubitari licet an legendum sit *Gelima*, pro *Geluna*, uti monet Cangius in hac voce : utrumque enim in usu fortean fuit. Vita S. Whalt. tom. 1. Aug. pag. 262. col. 1 : *Perrexit dein abbas, comitante cellerario, ad grangiam de Heldun ; et ingressus horreum, baculum quem manu gestabat, Gelunario infixit, etc.*

** **GELUS**, pro *Gelu.* Apud Pertz. Script. tom. 1. pag. 10. in Annal. S. Amandi ad ann. 764. *Gelus pessimus*, ubi Annal. Laubac. *Zelum magnum.*

¶ **GEMA**. Charta Agnetis Comitissæ ann. 1050. de consuetudinibus villæ S. Johannis Angeriac. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 468 : *Ut de redditibus Ecclesiæ concederent nobis pro ipsa procuratione minagium, fornagium, præposituram, credentiam quindecim dierum.... peagium quoque de sale et Gema, si causa vendendi transferatur, aliter autem nec peti debet, nec dari.*

* Pix, Gall. *Poix* vel *Goudron*, alias *Geme* ; unde *Gemer*, Pice illinere. Expensæ pro munit. cujusdam castelli ann. 1391 : *Item pour xij. livres de Geme et de rousine, et vj. livres de suif pour Gemer la liaeson desdiz engins.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 26 : *Icelle Dominique avoit fait prenre trois quarterons de poix noire, aliter nommée au pays* (Languedoc) *Geme ou pegue, etc. Jame*, in aliis ann. 1447. ex Reg. 179. ch. 61 : *Poix rafine, que aucuns nomment Jame.* Goutron quoque nostris, eadem notione ; unde *Goutrenner* effinxerunt. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. ch. 196 : *Icelle Cardine demoura avecques son frere oudit pressouer pour lui aidier à Goutrenner et empiger la meth d'icellui pressouer... Pour ce que ses mains estoient souillée dudit Goutron, etc.* Ubi proprie *Axungia*, vulgo *Vieux-oing*, significatur.

GEMATA, *Confectiones liquidæ, quas mulieres faciunt ad liniendum faciem.* Matth. Silvatic.

* **GEMATICUM**, Perperam, ut opinor, pro *Gainaticum*, Prædium rusticum, ut supra *Gaynagium.* Charta Joan. Aquilej. patriar. ann. 1015. inter Monum. ejusd. eccl. cap. 53. col. 494 : *Cum eorum* (hominum) *massariciis, vineis,... herbaticis atque pabulaticis, necnon Gematicis, sive eorum amesser.*

¶ **GEMBA**, Crus, Gall. *Jambe*, apud Stephanot. in Fragm. Hist. MSS. Aurelian. pag. 328. Vide *Gamba.*

✱ **GEMEBUNDUS**. [Gemens. *Hier. Epist.* 18, *Ad Eustoch.* Vulneraberis, nudaberis *Gemebunda* narrabis. (L. Quicherat.)]

¶ 1. **GEMELLA**, Vasis genus, idem forte quod Ovidio *Camella*, vel quod in Ordine Rom. *Gemellio*, de quo infra. Agnellus in Vita S. Martini Pontif. apud Muratori. tom. 2. pag. 182. col. 1 : *Talis fuit in suo corpore, ut dixi, vastus, ut prædictos* CC. *aureos, quos ego ei in Gemella porrexi, in sola conclusit læva.* Vide *Gamelum.*

* 2. **GEMELLA**, *La amaritudine.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Gementia.*

GEMELLÆ, Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 15 :

. . . . . . Atque Gemellis
Codex aurato conseptus grammate scriptus.

Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295 : *Amictus de lato aurifrigio, cum nigris Gemellis strictis.* Inventar. Capellæ Regalis Westmonast. : *Item una pixis de eburneo Gemellato, cujus coopertorium frangitur.* [* Forte diminut. a Gemma, lapis pretiosus.]

GEMELLARIS, Gemellus, geminus, δίδυμος. Itinerarium Hierosolymitanum et Burdegalense : *Interius vero civitatis sunt piscinæ Gemellares quinque porticus habentes, etc.*

GEMELLARIUM, apud S. Augustinum in PS. 80. Vasis genus, quod, ut quidam volunt, geminam mensuram contineret. Neque aliud est

GEMELLIO, in Ordine Romano : *Aquammanus, patenam quotidianam, calicem, scyphos, et pugillares, et alios aureos, et Gemelliones argenteos, cum colatorio aureo et argenteo, etc.* Vide *Gemellarium.*

GEMMILIONES dixit Anastasius Bibl. in Gregorio IV. pag. 166 : *Fecit amas argenteas* 6. *quæ præcedunt per omnes stationes, pens. lib.* 13. *scyphos duos pens. singuli lib.* 10. *Gemmiliones* 8. *pens. singuli lib.* 2.

¶ **GEMELLIPERA**, *Quæ geminos parit*, Johanni de Janua. *Qui enfente jumaux, c'est qui a deux enfans d'une ventrée*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ **GEMENTIA**, Gemitus, Gall. *Gemissement. Gementia spiritus ac cordis anxietas . . . non permittunt, etc.* apud Rymer. tom. 2. pag. 1075.

1. **GEMINA**, Portio cibaria monastica duplicata : *Double pitance.* Adhalardus lib. 2. Statutor. Corbeiensis Monasterii cap. 3 : *Cellarius junior omnibus fratribus Geminam suam sub æquali mensura anteponat.*

¶ 2. **GEMINA**, *Peristromata*, in Glossis Isidori.

¶ GEMINA ÆTAS, f. 60. anni. Ætas enim pro 30. annis apud Horatium Epod. 16. ut explicant Lambinus et Torrentius : quos consule. Flettwoodus in Sylloge antiq. Inscript. edit. 1691. part. 2. pag. 449 :

Et Gemina vitam fœlix Ætate peregit.

GEMINARIUM, *Lavacrum*, in Gloss. Isid. Vide an balneum δίδυμον intelligat. [Etiam, quia duo lavacra seu balnea publice jungebantur, inquit Grævius, virorum unum, aliud mulierum. Varro lib. 8. de Lat. Lingua : *Item contra primum balineum novum et Græcum introiit in Urbem, publice ibi concedit, ubi bina essent conjuncta ædificia lavandi causa, unum ubi viri, alterum ubi mulieres lavabantur.*] puncti

¶ **GEMINATIO** PUNCTI, Iteratio cantus seu verbi, Musicis familiaris suetud. ornandi gratia. Antiquæ Conectatio-Fontanell. : *Ea quæ cantando delectationem conferunt, amputentur, ut est fractio et inundatio vocis et Geminatio Puncti.* Vide *Punctatim Canere*, in *Punctum.*

* **GEMINATISSIME**, Dupliciter. Mirac. B. Raym. Lulli tom. 5. Jun. pag. 690. col. 1 : *Sciens et attendens, ut a majoribus acceptum est, antiquissima traditione, tam verbo quam scripturis fide dignis, Geminatissime confirmata, etc.*

* **GEMINI**, Tertium Zodiaci signum. Testam. Renati reg. ann. 1474 : *Item ledit seigneur veut et ordonne que chacun an toujours soient dites et célébrées deux messes solemnelles à note audit autel,.... et les vigiles solemnelles des trépassez, le jour devant Gemini à vespres.* Id est, vicesima dies Maii : nam sequenti sol *Geminos* intrat.

* **GEMININUM**, *Dent. Versus :*

Forte mecum vinum numquam fregit Gemininum.

Ita Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide mox *Geminus.*

¶ **GEMINITAS**, Geminatio. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Episc. Valentin. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1702 : *Sicque sancta illa anima corpore soluta est . . . ut de stolæ Geminitate jam certi fierent præsentes, quam in corpore et anima daturus est ei justus Judex Dominus Jesus, cui est honor et gloria per infinita sæcula sæculorum.*

✱ **GEMINITUDO**. [*Pacuv.* apud *Non.* 2. 366. Habeo ego istam qui distinguam inter vos, *Geminitudinem, h. e.* discrimen inter *Geminos.*]

* **GEMINUS**, *Lo dent maxillare.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **GEMIPUNCTUS**, Geminum punctum, apud Italos olim qua ratione in usu fuerit, docet Libellus *de ratione punctandi* ex Diplom. Mabill. laudatus in novo Tract. diplom. tom. 3. pag. 473 : *Sunt etiam præterea punctus qui describitur per duos punctos planos, quo solemus uti in epigrammatis et titulis epistolarum loco propriorum nominum, vel brevitatis gratia, vel in nominis quod ignoramus supplementum... Sunt autem horum punctorum formæ tales . . . Gemipunctus . . . semi-punctus.*

¶ **GEMITIOSUS**, ut *Gemituosus*, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1672.

GEMITUOSUS, Gemitum ciens, tristis, in Chr. Abb. S. Trudonis lib. 3. semel atque iterum pag. 377. 379.

GEMMA. Vita S. Joannis Abb. Reomaëns. lib. 1. cap. 3. apud Bollandum, apud Roverium vero cap. 10 : *Conspicit per visum stare Joannem . . . Gemmam Eucharistiæ dextra ferentem*, id est, particulam. Vide *Margarita.*

¶ **GEMMADES**, *Mulieres lucæ dominicæ, lingua Gallica.* Gloss. Isid. Hæc corrup-

tissima sic emendat Grævius: *Gymnades, Mulieres Lacedæmoniæ, lingua Græca.* Γυμνὰς Helene dicitur Luciano. De exercitiis puellarum Laconicarum videndus Plutarchus in Lycurgo, Cragius, et Meursius qui de Republica Lacedæmoniorum scripsere.

* Hinc *Gemme*, pro Puellæ educatrix, in Vita J. C. Ms:

Joseph garde, vit une femme,
Une pucele et une Gemme.

¶ **GEMMARE**, *Resplendre, ou aourner de pierres pretieuses*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Joan. de Janua: *Gemmatus, Gemmis abundans.* Sed hac voce usi sunt Ovidius Pliniusque. Aliis *Gemmare* est Gemmas in vitibus et arboribus emittere.

¶ **GEMMARIA**, Palma agrestis. Acta S. Calogeri, tom. 3. Junii pag. 589: *Qui olim Mons Gemmariarum, quæ palmæ sunt agrestes, dicebatur.*

GEMMARIUM. Gloss. Gr. Lat.: Τρίλινον, κόσμος γυναικὸς, *Trifilum Gemmarium.* Lego *Gemmarum*, ut præfert Cod. MS. Galli dicerent, *un Collier de trois rangs de perles.* Ita *monolinum*, pro una linea gemmarum, dixit Capitolinus.

¶ **GEMMARIUS**, Gemmarum mercator, artifex, Gall. *Lapidaire, Joüalier.* Occurrit Exod. 28. 11. et in Jacobi de Voragine Chronico Januensi apud Murator. tom. 9. col. 32. *Ars Gemmaria*, Exod. 39. 6. *Opus Gemmarium*, ibid. v. 29.

¶ **GEMMATIM** DISSERERE, Quasi gemmis sermonem ornare et distinguere, in Vita S. Dunstani tom. 4. Maii pag. 346.

GEMMILIO. Vide *Gemellio.*

* **GEMOSUS**, *Pieno de pianto.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Gemituosus.*

GEMOTUM, Conventus publicus, concio, concilium, conciliabulum, Comitia, mallum, forum: vox Saxonica, gemote, et mote simpliciter, (ge enim particula est verbis et verbalibus sæpe addita) a gemettan, convenire; quippe provinciarum, urbium et villarum incolæ tenebantur interesse mallis istis et placitis publicis; iisque in eundo et redeundo securitatem omnimodam sanciunt Leges Canuti cap. 107. et Edwardi Confessor. cap. 35: *Omnis homo pacem habeat eundo ad Gemotum, vel rediens de Gemoto, nisi fur probatus fuerit. Gemotorum* autem seu *motorum* variæ sunt species, quas in verbis sequentibus videre est, *Burgimotus, Folcmotus, Hundredgemotus, Halimotus, Sciregemotus, Witenagemotus.*

GEMUND. Jura Advocatiæ Ecclesiæ Bambergensis in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50: *Si homo Episcopi Collegam suum occiderit, reddet hominem longum ad mensuram 7. Gemund, secundum judicium Collegarum ejusdem conditionis.* [** Vide Graff. Thes. Ling. Franc. tom. 2. col. 815. voce *Munt*, Palma, cubitus.]

* **GEN**, GHEN vel GHION, Celtica lingua, Littus, arena, si fides D. *Le Beuf* tom. 2. Comment. pag. 230. apud Bullet. in Comment. ad linguam Celtic. Monticulum, collem significat: ut ut est, nostris, *Gen* vel *Genne* vocatur Scopus uvarum, racemorum, vulgo *Marc*, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. 361: *Icelle Ysabeau venant d'un pressouer, et estant chargée d'une hote plaine de Gen ou marc, etc.* Aliæ ann. 1384. in Reg. 125. ch. 211: *Depuis en rapportant le marc ou Genne de leur-ditte vendenge, etc.*

* **GENA**, Facies, vultus. Epitaph. Inger. in eccl. Ham. quam construxit et et dotavit ann. 1100:

Hic flos militiæ, Paridis Gena, sensus Ulissis,
Eneæ pietas, Hectoris ira jacet.

¶ **GENÆCIUM.** Vide *Gynæceum.*

GENALIS PORCUS. Vide *Maialis.*

* **GENEALIS**, Natalis; *Geneale solum, Pays natal*, in Chron. Blanc-ford. pag. 86: *Vix tres complevit annos, ad Geneale solum, et ad curiam Romanam pro exequendis regni, ut credebatur, negociis transfretavit.*

GENEALOGIA, Gens, genus, familia. Vita S. Boniti Episc. Claromont. cap. 4: *Virum industrium, atque excellentissimum, Genealogiæque nobilis apice clarum.* Testamentum Fulradi Abb. S. Dionysii: *Pro anima mea, et genitore meo Riculfo, et genetrice mea Ermengarde, et pro germano meo Gausberto, . . . et pro Genealogia mea, etc.* Harmerus de Miracul. S. Maurilii Episc. Andeg. MS.: *Ornata filiorum Genealogia, sobolumque propagine.* Adrianus PP. in Epist. ad Carolum M. tom. 3. Hist. Franc. pag. 786: *Et pro nobilissimis atque excellentissimis natis, necnon et pro omni Christo dilecta Genealogia vestra, etc.* Charta Edwini Regis Angl. tom. 2. Monast. pag. 841: *Ego Edwinus præpotens Angligenæ Genealogiæ sceptro fretus.* Utuntur passim, Diurnus Roman. cap. 7. tit. 9. Capitul. 3. ann. 811. cap. 9. Hincmarus Opusc. 14. n. 18. Specul. Saxon. lib. 1. art. 19. Wichbild Magdeburg. art. 4. Liber Donationum Ecclesiæ Salzburgensis cap. 5. Itinerar. S. Willibaldi in præfat. Appendix Patriciacensis ad lib. 5. de Miraculis S. Benedicti n. 3. vetus Scheda apud Ughellum tom. 2. pag. 247. vetus Epitaph. apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. pag. 245. Notitia 6. ad Capitula Caroli Cal. Cosmas Pragensis part. 2. Chron. Aulæ regiæ cap. 1. Hermann. Stangefol. in Annalibus Westphalic. lib. 2. pag. 185. etc.

Componere secundum Genealogiam suam, in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 9. tit. 2. cap. 4. § 2. tit. 7. cap. 14. § 2. tit. 14. cap. 8. § 1. est componere juxta genus suum, ita ut si injuriam passus liber et ingenuus fuerit, compositio sit liberi et ingenui; si servus, servi. Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 184. [** 336.]: *Si quis ministros Ecclesiæ..... injuriaverit, aut percusserit, vel plagaverit, componat hoc tripliciter, sicut solent componere parentes ejus . . . . Reliquorum autem Clericorum injuria componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque, qui secundum regulam in Monasterio vivunt, injuria dupliciter componatur, secundum Genealogiam suam, etc.* Ubi *sicut parentes*, et *secundum Genealogiam suam*, idem sonant.

GENEALOGIA, Familia. Lex Alaman. tit. 84: *Si quæ contentio orta fuerit inter duas Genealogias de termino terræ, etc.*

GENEALOGIA, Proprietas, bona avita. Charta Caroli Calvi apud Joan. a Bosco in Vienna pag. 55: *Nos votum Deo fecisse, ut si Davidicam diutius optatam misericordiam fecisset, ... donaremus prædicto Sancto de Genealogiis regalibus apud Arelatam civitatem nobilem, de quibus Metropolitanus Viennensis cum subjectis sibi Deo famulantibus Clericis, haberet stipendia vitæ in servitio Ecclesiarum Dei usu cotidiano, etc.* Infra: *Alodium de nostris Genealogiis propriis . . . cum villis et Ecclesiis, subjectis . . . teneat et possideat, etc.* [Præceptum Bosonis Regis Burgundiæ pro Episcopo Maurianensi ann. 887. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 221: *Donamus eidem sancto Domini Baptistæ refugium de nostris propriis Genealogiis, castrum scilicet in ejusdem territorio S. Johannis positum, etc.*]

¶ **GENEARCHIA**, *Princeps vel caput totius generis*, Joanni de Janua, a Græco γενάρχης. *Primas ou chef de generation ou de lignage*, in Glossis Sangerman. Latino-Gall.

GENEATH, vox Saxonica: Villanus, colonus, inquilinus. Leges Inæ cap. 19: *Regis Geneath, id est, colonus, fiscalinus, etc.* Cap. 21: *Si tuus Geneath, id est, colonus vel villanus furatus fuerit, etc.* Ubi perperam utrobique *Genereat* editum apud Bromptonum, observat Somnerus.

GENEATICUS, pro *Genethliacus*, occurrit apud Rodericum Toletan. in Hist. Arab. cap. 1. 2. et alibi semel.

* **GENECERIUM**, Scrinium, arcula, theca, nostris *Genecier.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. *Genecerium, Escrignet.* Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 370: *Le suppliant tira un petit coustel ou guanivet qu'il avoit dedans son Genecier.*

GENECIUM, GENECIARIUS. Vide *Gynæceum.*

GENECTUM. Charta Joannis Archiep. Cantuar. apud Willelm. Thorn. pag. 2112: *Percipiant decimas agnorum, lanæ, ... lini canapi, Genecti, ciporum, piscationum, pasturæ, etc.* Ubi Somnerus, *genistam* seu spartum intelligi putat.

* **GENELLA**, nostris alias *Genelle*, Prunus silvestris, ut opinor, vulgo *Prunelle.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 236: *Un buisson d'espines chargé d'un fruit appellé Genelles, dont aucunes gens nourissent leur pourceaulx.*

GENENPIROS, Papiæ in MS. Cod. *Lingua Gothorum Antichristus vocatur, quod interpretatur Dissipator gentium, et seductor.* Abest vox hæc ab Editione Veneta, quæ *Gotorum* habet, ubi MS. *Cotorum.* [** In cod. reg. 7609. ut ex Remigio: GENCHPIKOC, *Lingua Gothorum, etc.* Gensericus. Conf. Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 266. radice *Gais.*]

1. **GENER**, Agnatus, affinis; maxime sororis maritus, *Baufrere.* Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 41. de Henrico Leone Duce Saxoniæ: *Profectusque est ad Generum suum Regem Angliæ cum uxore et liberis.* Adde lib. 3. cap. 2. Charta Gerhardi Archiepisc. Bremensis ann. 1238: *Decimas... quas dominus Gener noster Adolphus Comes Holsatiæ de manu nostra tenuit.* Sic passim, Witikindus pag. 4. 6. 27. 29. 41. 1. Edit. Ditmarus pag. 20. 46. 76. Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 23. etc. Sed et e veteribus Probus in Pausania, et Justinus lib. 18. uti observatum a Jacobo Cujacio lib. 6. Observ. cap. 17. Petro Fabro lib. 3. Semestr. cap. 13. et Bongarsio: præterea Victor in Epitome, qui Antoninum Pium ab Adriano *in filium adoptatum, cujus Gener fuerat*, scribit: neque enim Adriano filia fuit, quam in uxorem duxerit. Ita etiam γαμβρὸς apud Græcos Script. in Testamento Gregorii Nazianzeni, apud Theophanem pag. 98. 137. et alios. Hinc ἐπιγαμβρία, affinitas JC. Græcis, et ἐπιγαμβρεύειν, Matth. 22.

2. **GENER**, *Initium. Gener, Initium foris.* Glossæ Antiq.

¶ **GENERA**, Proles, genus. Formulæ exorcismorum apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 663: *Ad revocandum examen*

apum dispersum. Te adjuro ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua Genera vel cum socia tua.

* *Gendre*, pro *Genre*, in Pœnit. Adami Ms. cap. 21 : *Et se par eaue Dieu juge nostre Gendre, etc.*

GENERALE, *ubi communia dantur conditionibus personarum,* in Glossis antiq. MSS. Apud Monachos vero quid sit docet Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. cap. 35 : *Generale appellamus, quod singulis in singulis datur scutellis, Pitancia, quod in una scutella duobus : verbi gratia, aliquando pro pitancia unum crudi casei frustum, vel quatuor ova : pro Generali ova quinque, et caseus nunquam nisi coctus. Sed si quid est Generale, a novissimo incipit administrari, et ad hoc scilla sicut ad olera pulsatur. Pitancia vero a Priore, et de hac hebdomadarii coquinæ nihil omnino se ex debito intromittunt, sed Cellerarius, quibus ad hoc innuerit, cum his eam administrant ; quidquid est Generale, hoc apportant, et nisi pisces sint, quos Cellerarius ipse singulis eis suggerentibus apponit : si est alius Generalis, adhuc unus eorum scillam sonat, scutellas colligit eas solas, in quibus fabæ oleraque sunt administrata, etc.* Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 48 : *Omne Generale a novissimo incipit administrari, sicut olera : pietentia vero, a primo.* Liber Usuum Cisterciensis Ordinis cap. 84 : *De melle autem nunquam et nusquam fiat Generale.* Matth. Paris. ann. 1251 : *Promisit enim Conventui inter alia, quod Generale suum et pitancias, quas primus omnium ad Cameras suas attraxerat, omnino remitteret, etc. Cotidianum fratrum Generale,* in Chartis Sugerii Abbatis S. Dionysii apud Doubletum pag. 861. et 871. Tabular. Celsiniacense : *Ita duntaxat ut Cellerarius Celsinianensis eam* (appendariam) *semper ad Generalia fratrum facienda habeat.* Testamentum ejusdem Sugerii : *Frater etiam Cellarius Generale suum more solito proponat.* Charta ann. 1301. Abbatis et Conventus S. Maglorii Parisiens. in Tabulario ejusdem Monasterii fol. 115 : *Latori præsentium donavimus et donamus panem, potum, cibum, victum et vestitum, tanquam quidam percipit, et percipere consuevit,... et eidem ex gratia concedentes, quod dictus burgensis præbendam seu Generale integrum singulis diebus percipiat, tanquam Monachus præfatæ Ecclesiæ, et comedere valeat in refectorio, etc.* [Necrologium MS. B. Mariæ de Argentolio fol. 27 : *Pro procuratione sua habebit tres panes albos, duas justas vini, cenam, potagium et Generale, quale Conventus habebit, et etiam pitanciam, si pitancia fuerit in Conventu.* Occurrit passim apud Guidonem in Disciplina Farfensi, in Statutis Gerardi Abb. S. Theodorici ann. 1233. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 974. in Chartul. B. M. de Argentolio fol. 57. in Charta ann. 1366. S. Crucis de Talmundo, etc.]

GENERALE PISCIUM, etc. apud eumdem Udalricum lib. 3. cap. 3. 8. 12. 18. 24. 32. in vett. Consuetud. Floriacensis Cœnobii apud Joan. a Bosco pag. 392. 402. 405. in Hist. S. Mariæ Suession. pag. 465. in Chron. Trudonensi lib. 12. pag. 499. etc. cum scilicet in singulis scutellis piscis singulis Monachis apponitur. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 16 : *Stabilivit et jussit, ut molina, quæ in stagno Tolon construxit, vel construxerit, Pisces ex stagno in Generali fratrum deveniant.*

GENERALEM REFECTIONEM, quæ omnibus Monachis ex cibo aliquo præbetur, dixit Charta Caroli C. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 806 : *Præterea ut omni mense ex jam dicta villa fratres Generalem de omni re Refectionem habeant, decernimus atque sancimus, ita tamen ut hæ refectiones non diebus festis, neque loco aliarum refectionum, quas fratres ex aliis rebus habere debent, tribuantur. In his ergo Generalibus Refectionibus generalis pro nobis fiat commemoratio, neque hæc generalis oratio specialem præpediat supplicationem, quæ pro nobis fieri debetur ex aliis rebus a nobis collatis, etc.*

* *Général* et *Génerez* Gallice dictum. Charta ann. 1263. ex Chartul. 21. Corb. fol. 77. v° : *Pour une provende monial, c'est assavoir deux pains de convent et demy sestier de vin chaque jour, de tel vin que ly convent boit, et deux sestiers de poix l'an, et ung denier le jour pour leur Général.* Alia ann. 1361. ex Chartul. S. Magl. Paris. : *Tenetur* (præpositus) *administrare ad horas consuetas Generalia, Gallice le Génerez.*

1. **GENERALES,** Præfecti regionum. Scribit Constantinus Porphyrogenitus lib. 1. de Thematibus cap. 1. Provinciis Orientis ab Imperatoribus subactis, eas εἰς ἐπαρχίας divisas, καὶ ἡγεμονίας, καὶ Δουκάτα, καὶ τοὺς καλουμένους Κονσιλιαρίους, τουτέστι βουλευτάς. Ἦσαν δὲ καί τινες αὐτῶν Πρίγκιπες, ὡς ἐν τοῖς τῶν ἁγίων μαρτυρίοις διαγράφεται, ἀλλὰ μὴν καὶ γηρινάριοι. Ubi quidam σκρινιάριοι restituunt. Sed *scriniarii* nusquam Provinciarum Præfecti fuere : malim igitur legendum γηριναλίοι, *Generales,* quomodo exercituum Præfectos ac Duces *Generaux* appellamus, tametsi vox hæc pro Præfecto Provinciæ nescio an reperiatur.

* *Domini Generales* appellantur in Chron. Pet. Azar. ad ann. 1332. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 323.

¶ 2. **GENERALES,** Præfecti ærario, Gall. *Generaux des Finances.* Statuta Sacræ Capellæ Paris. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 159 : *Item, si negotiis Ecclesiæ in deliberatione, scriptura erga Regem, Cameram computorum, Parlamentum, Thesaurum, Generales... legitime fuerit occupatus, bene merito fuerit excusandus.*

¶ 3. **GENERALES,** Omnes. Liturgia MS. Fontanell. *Oratio sive collecta,* Fidelium Deus omnium conditor, etc. *pro Generalibus.*

¶ GENERALITAS, Universitas, Communitas. Charta Roberti Regis Franc. ann. 1019. tom. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 228 : *Cum Ecclesia suprascripta Baugiacæ villæ, quam a S. Lupo datam et ab aliis abstractam de Fratrum Generalitate... habeant, teneant.* Vita S. Gregorii Papæ tom. 2. Martii pag. 134 : *At ubi decretum Generalitatis evadere nequivit.* Epist. Horsmidæ Papæ ad Episcop. Hispaniæ tom. 2. Collect. Conc. Hispan. pag. 252 : *Documenta quæque de Ecclesiæ scriniis assumentes ad Concilium vestrum pro Generalitatis instructione direximus, ut ex illis plenius quæ sunt acta discentes, ab omni vos errantium communione separetis.* Instrum. publicum ex Archivis B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Ita tamen quod Generalitas specialitati non deroget nec e contra.* Anastasius in Vita Sergii PP. : *Egressus vero idem beatissimus Pontifex foris basilicam domini Theodori Papæ apertis janui in sedem quæ vulgo appellatur sub Apostolis, Generalitatem militiæ et populi qui pro eo occurrebant honorifice suscepit.* Occurrit apud Martianum Capellam et Symmachum.

* *En générauté,* pro *En général,* in universum, generatim, in Charta ann. 1270. ex Tabul. S. Mich. in Eremo.

¶ **GENERAMEN,** Generatio. Strabo Gallus in Rosa :

Flos tibi sceptrigero venit Generamine Jesse.

* *Engendreure* et *Engierure,* eodem sensu, nostris a verbo *Engenrer,* Generare. Bestiar. Ms. :

Quant li oisiaus guerpist arriere
S'engendreure en la poudriere.

Vita J. C. Ms. :

Cele fu femme Zébédée,
Cele fist boine porteure,
Femme ne fist tel Engierure.

Ibidem :

Et hom brehains ne doit entrer
O chiaus qui pueent Engenrer.

1. **GENERATIO,** Gradus cognationis et affinitatis, intra quem matrimonia contrahi vetant Canones, et agnatio computatur. Cognati generis matrimonia, (verbis utor Sirmondi) et divinæ Leges coercuerunt, et humanæ, tum civiles, tum canonicæ. Ac sacris quidem literis apud Hebræos de paucis, iisque proximis cautum fuit : nec longius fere processit interdictum, quam ne fratris sororisve filia copularetur : quod terrenis legibus in Republica Romana obtinuisse innuit Gregorius M. lib. 12. Ep. 31. ad Augustinum, firmatque lex 23. et 24. D. Cond. instit. (28, 7.) lex. penult. de Ritu nupt. (23, 2.) lex. 19. C. de Nupt. (5, 4.) Imperatores Christiani etiam consobrinas jungi vetuerunt, ut Theodosius, *tantum,* ut ait Sext. Victor, *pudori tribuens, ut consobrinarum nuptias vetuerit tanquam sororum.* Quare sine Principis venia ducere non licebat, quod declarat Cassiodori *formula, qua consobrina legitima fiat uxor,* lib. 7. Ep. 46. Atque divinæ istæ et Imperatoriæ leges diu satis obtinuere, quod colligere licet ex Synodo Agathensi can. 61. Epaunensi can. 30. Aurelianensi III. can. 10. Turon. II. can. 21. et ex Ennodio lib. 5. Epist. 34. Vide Cujacium lib. 8. Observat. cap. 28. lib. 16. cap. 37.

Primus autem Gregorius M. videtur induxisse, ut cognationis gradus, intra quem matrimonia vetarentur, ad septimum produceretur, lib. 12. Epist. 32. ad Felicem : *Progeniem,* inquit, *suam unumquemque de his, qui fideliter edocti, et jam firma radice plantati stant inconvulsi, usque ad septimam observare decernimus Generationem, et quamdiu se cognoscunt affinitate propinquos, ad hujus copulæ non accedere societatem.* Quibus consona deinceps decrevere Gregorius III. PP. Epist. ad Bonifac. Mogunt. Zacharias PP. in Epist. ad Pipinum, Nicolaus PP. in Ep. Capitularia Caroli M. lib. 6. cap. 80. Hincmarus Opusc. 55. Concilium Wormaciense sub Adriano PP. cap. 32. Concilium Duziacense II. ann. 874. in synodica Epistola, Romanum ann. 8063. cap. 9. Londoniense ann. 1102. cap. 14. Londoniense ann. 1125. cap. 16. etc.

Cognationis vero gradus, non a fratribus et sororibus, ut quidam volebant, sed ab eorum filiis numerari debere, sanxere Concilium Salegunstadiense, cap. 11. et Alexander II. PP. apud Ivonem part. 9. cap. 6. et 33. q. 5. c. 2.

Verum an septimus cognationis gradus ad matrimoniorum interdicta lo-

cum ubique et semper habuerit, dubium facit, quod Concilium Wormaciense sub Adriano PP. can. 32. *in copulatione fidelium Generationis numerum* non *definit ; sed id statuit, ut nulli Christianorum liceat de propria consanguinitate uxorem accipere, usque dum Generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria tenetur.* Mox cap. 78. ad quartam generationem ejusmodi interdictum reducere videtur, hisce verbis : *In quarta Generatione nullus amplius conjugio copuletur.* Quæ habentur etiam in Concilio Moguntino I. ann. 847. cap. 30. Capitulare Compendiense ann. 757. cap. 1 : *Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus ; in tertia vero si reperti fuerint, separentur, etc.* [Eadem habet Regino lib. 2. cap. 212.]

Apud Wisigothos intra sextum gradum interdictæ erant nuptiæ, lib. 3. tit. 5. § 1. ut et apud Græcos, ex Georgio Pachymere lib. 6. Hist. cap. 6. lib. 9. cap. 4.

Sed tandem hunc Canonum rigorem temperavit Innocentius III. PP. in Concilio Lateranensi ann. 1215. cap. 50. in quo prohibitionem copulæ conjugalis intra quartum consanguinitatis et affinitatis gradum cohibuit. Vide Rabanum in Ep. ad Humbertum Episcopum tom. 6. pag. 165.

Raro autem in ejusmodi cognationibus *Dispensationem*, uti vocant, indulsisse summos Pontifices, argumento est, quod de Philippo Pulcro Rege Franciæ narrat hisce verbis Joannes Hocsemius in Joanne Guidonis Episcopo Leodiensi cap. 14 : *Nec sine mysterio est, quod Rex Philippus istam Johannem* (hæredem Regni Navarræ) *dispensative duxit uxorem, quia antea in tali gradu consanguinitatis,* (*et tamen non attinebant sibi ad invicem in tertio*) *non fuerat dispensatum cum Regibus Franciæ, de quo tempore memoria haberetur, nec tunc tanta necessitas videbatur, ut dispensari debuisset : quam dispensationem Honorius PP. IV. difficulter concessit, et nihil boni ex illa provenire prædixit : quod impleri videtur, quia nullus hæres in regno ex isto conjugio existit, qui ad posteros filios masculos perduxerit, quoniam ipsi tres filii eorum, scilicet Ludovicus, Philippus et Carolus, sibi successive per obitum succedentes, quamvis quilibet eorum masculum genuerit, tempore tamen mortis suæ nullum masculum, sed tantum filias reliquerunt, sicut præsentia tempora oculis manifestant.* Dispensationum ejusmodi exempla longe antea produnt Scriptores, Otto de S. Blasio cap. 51. et alii. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 1. pag. 454. tom. 3. pag. 301. 343. 1157. 1185.

GENERATIO. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 51. § 4 : *Si quis in quatuor suis Generationibus,* [** in Germ. *von sinen vier anen.*] *hoc est, ex duobus avis, et duabus aviis, ac patre et matre, indiffamati juris est, illum in jure suo nemo infamare potest, si non solus ei personaliter prius derogavit.* Adde § 5. et art. 1. § 19. Hinc forte ortum habuit nobilitas, quæ quatuor generationibus nobilibus fulcitur et probatur, quam *Noblesse de nom et d'armes* appellant nostri, de qua copiose egimus ad Joinvillam Dissert. 10. [* Libert. Clarim. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 601. art. 19 : *Omnes autem hereditates eorum, hæredibus suis propinquioribus remanebunt usque ad quartam Generationem.*]

GENERATIO, *Temporis Generatio*, pro sæculo, apud Liberatum Diaconum cap. 3.

* 2. **GENERATIO**, apud Cistercienses, pro Familia vulgo *Filiation*. Stat. ejusd. ord. incerti anni cap. 9. ex Cod. Hardenh. : *Item cum propter guerrarum disturbia et malitiam temporis complures abbates ordinis nostri ad solvendum cotas contributionum sibi impositas sint plurimum impotentes, domino Cistercii et quatuor primis, cuilibet in Generatione sua, committet capitulum generale, ut inspectis necessitatibus singulorum, etc.*

* 3. **GENERATIO**, Genus, species, Gall. *Sorte, espece.* Barel. serm. in festo S. Th. Cantuar. : *Quatuor sunt Generationes personarum, quæ gaudent in hoc mundo. Primi sunt mansueti,... secundi adulatores, tertii fatui, quarti gabadei.*

¶ **GENERATORIUM**, Facultas generandi. S. Ambrosius lib. de Noe et Arca : *Non est dubium, quin rationale animæ nostræ in quinque sensus dividatur, et vocem, et Generatorium.*

✱ **GENERATORIUS**, [Ad generationem, vel ad generatorem pertinens. *Tertull. advers. Valentin.* 27. Generatorio more.]

¶ **GENERBODUM**. Vide *Gernobada*, in *Grani*.

¶ **GENEROSA** MULIER, Famula honoratior, Gall. *Femme de chambre.* Testam. Radulfi *de Newil* Comitis Westmerland. ann. 1440. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 433 : *Item do et lego cuilibet mulierum Generosarum cum uxore mea ad tunc existentium* X. *marcas ; et cuilibet mulierum Generosarum alterius status in nutritorio infantium meorum ad tunc existentium* XL. *s.*

GENEROSITAS, Idem quod infra *Genu, Genuculum*, Familia, genus. Synodus Romana II. sub Silvestro cap. 4 : *Constituit hunc ordinem, ut si quis de Clero... transiret ex hoc mundo, si neminem de sua Generositate haberet consortem, quicquid paupertas ejus haberet, conferret Ecclesiæ.* Occurrit præterea cap. 11. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 4. [** Roth. 75.] in Legibus Henrici I. Reg. Ang. cap. 88. etc.

* **GENEROSUS**, Urbanus, officiosus. Expedit. liter. secur. concessarum a rege et ducibus Bitur. et Burg. ann. 1391. inter schedas Mabill. vol. 9. fol. 97. r° : *Post plures reverentiales salutationes et verba Generosa inter eos proloquuta et habita, etc.*

GENESIS, Genitura, fatum. Glossæ antiquæ MSS. : *Genesis, decretum, Genesis, fatum, decretum, vel generatio. Genitura,* Spartiano in Vero, Severo, et Geta, *cujus,* inquit, *plerique Afrorum peritissimi fuere.* Horoscopus. Commodianus Instr. 16 : *Et dicitis fata Genesis adscribere vobis.* S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15 : *Nullus sibi proponat fatum, vel fortunam, aut Genesim, quod vulgo Nascentia dicitur, etc.* Ordericus Vitalis lib. 2 : *Neque Deus, neque cultus, neque providentia in mundo, sed fortuitus casus et Genesis agunt omnia.* Infra : *An esset aliquid in nobis, quod nec Genesis, sed Dei judicium gereret.* Vide Fragmentum Petronii pag. 17. Joan. Chrysost. Serm. 5. περὶ εἱμαρμένης, et Isidorum Pelusiotam lib. 3. Epist. 191.

* **GENESPOTA**, *La predicatione.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **GENESTEIUM**, Ager *genistis* consitus, vel etiam arbor ipsa, nostris *Genêt*, alias *Genestays, Genestre* et *Genieste.* Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 231. r° : *Viginti septem* (acræ) *et dimidia bosci in sico Genesteio, quæ debent remanere in boscagio sine tertio et dangerio.* Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 382 : *Ilz trouverent près d'un champ plain de Genestays ;... se mist encores en plus fort Genestays.* Aliæ ann. 1410. in Reg. 165. ch. 72 : *Jehan des Roches dist qu'il vouloit aler cueillir des balaiz, ou Genestres, en un boys.* Phil. Mouskes :

De flécieres et de Genieste
Fist une loge, etc.

¶ **GENESTERIUM**, Locus genistis obsitus, in Chartulario Gemeticensi cap. 408.

* **GENETA**, Viverræ seu icteridis species, Hispan. *Gineta.* Gall. *Genette*, alias *Geneste.* Comput. Ms. ann. 1244 : *Pro capa dominæ comitissæ de escallata violeta fouranda et orla de Geneta, ix. lib.* Stat. monast. Beccens. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Non habeant* (monachi) *coopertoria varia, grisa, aut de cirogrillis, aut Genetis, aut aliis pellibus preciosis, etc.* Pedag. Paris. ex Lib. 2. stat. artif. Paris. in Cam. Comput. fol. 22. r° : *Peaux de faynne, peaulx de chat sauvaige,... peaulx de Genestes, etc.*

¶ **GENETALIACUM**, *Nativitas*, Johan. de Janua : *Nativités ;* in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. pro γενεθλιακόν, Ad natalem diem pertinens.

¶ GENETALIACUS, Eidem de Janua ; *Genetalicus*, in Gloss. Sangerman. Lat. Gall. pro *Genethliacus*, quo Gellius utitur pro eo, qui conatur prædicere quo quis fato natus sit.

¶ **GENETEARIUS**, GENETEUM. Vide *Gynæceum*.

* **GENETERIA**, Lanceæ seu jaculi species, Hispan. *Gineta*, nostris *Genetaire.* Monstræ Mss. factæ apud Chassagniam ann. 1511 : *Franciscus Charbonerii dixenerius habet unam Geneteriam ; injunctum est quod habeat unum bragamardum infra quindecim dies.* Ibidem : *Unam Gemitesiam* : sed minus bene. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1033 : *Le suppliant tout en riant print une lance Genetaire ou javeline qu'il trouva en son chemin. Lance genestaire,* in Lit. ann. 1478. ex Reg. 205. ch. 86. Aliæ ann. 1480. in Reg. 208. ch. 141 : *Une javeline ou une Genetaire, autrement appellée javeline d'Espaigne. Janetaire,* eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1477. ex Reg. 206. ch. 1159 : *Le suppliant, ensemble Jehan Barriere son cousin, prindrent chacun une arbaleste garnie, et avec ce ledit Barriere cousin une Janetaire.* Quod ejusmodi lancea potissimum uterentur Hispanici equites levis armaturæ, sic appellata, ab Hispanico *Ginete*, Dexter equitator : unde nostris *Genitaires*, Equites levis armaturæ, *Cavalerie légère.* Guill. de Villanova in Hist. Belli Ital. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1533 : *Lequel roy* (Ferrant) *estoit bien accompagné tant d'hommes d'armes, que de gens de pié, et d'un grant nombre de Genitaires, que le roy d'Espaigne lui avoit envoyé.* Vide mox *Genetten* et infra *Ginetheria.*

* **GENETTEN**, Equus Hispaniensis, nostris etiam *Genet.* Hist. desponsat. Frid. III. imper. et Eleonoræ Lusit. ann. 1451. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 613 : *Habebant equos velocissimos et saltantes ut capreæ hinnulorum, nomine Genetten. Et sunt in magno pretio.*

* **GENEVRUS**, Juniperus, Gall. *Genevrier.* Charta ann. 1351. in Reg. 81. ch. 47 : *Possint habitatores prædicti de juniperis seu Genevris, quantumcumque voluerint, scindere.*

¶ **GENGIBIÆ**, Οὖλα ὀδόντων, *Gingivæ.*

Supplem. Antiquarii. [* Ita et Gloss. Lat. Gr.] Vide *Gingula*.

* **GENHARE**, vel GERHARE, Consilium dare, aliquid suadere, Gall. *Conseiller*. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1002 : *Præmissa idem Helyas Grequandi fecerat, vel alius seu alii ejus nomine,... ipso Helya procurante, Genhante* (sic) *seu fieri faciente*. Alia decani eccl. Ischigiac. ann. 1310. in Reg. 49. ch. 3 : *Helias de Sancto Desiderio dudum maligno motus spiritu, malitiose et proditorie tractavit et Gerhavit mortem seu interfectionem prædecessoris nostri murtro interfecti*.

* **GENIALIS**, *Lectum, quod nuptiarum die sternitur, vel ingeniosus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Geniatus*.

✱ **GENIALITAS**, [Festivitas, jucunditas. *Ammian*. 30. 1. *sub fin*. Genialitas mensæ.]

GENIATUS, *Gratus, delectabilis*, Joanni de Janua. Gloss. Lat. Gr. : *Genialis*, ἐπίσημος, γαμήλιος. Gloss. Isid. : *Geniatus, Genialis, Gratus*. Senator. lib. 6. Ep. 3 : *Officium plane Geniatum, efficax, instructum, etc*. Eod. lib. Ep. 6 : *Officium vero ejus tanta Genii prærogativa decoratur, ut militiæ perfunctus muneribus, ornetur nomine Principatus*. Epist. 12 : *Magnum quidem multis, et inter vices videtur esse Geniatum publicæ utilitati probis actionibus occupari*. Ep. 20 : *Vultus quin etiam regnantium Geniata obsequii pompa præmittit*. Ex his forte restituenda hæc vox apud Capitolinum in Vero : *Fuit decorus corpore, vultu Geniatus*. Editi *gemmatus* præferunt. Vide Salmasium.

DEGENIATUS, contraria notione. Idem Senator lib. 12. Ep. 11 : *Si... dispunctis nationibus non... destinaveris quantitatem, Degeniatus in provincia velociter reddes, quæ te male distulisse cognoscis*.

GENICIUM, GENICIARIA, etc. Vide *Gynæceum*.

¶ **GENICLINARE**, Genibus inclinatis adrepere. Miracula B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii pag. 541 : *A crata chori... usque ad sepulcrum... humillima Geniclinavit*. Vide *Geniculare*, et *Genuclare*.

¶ 1. **GENICULA**, Juvenca, junix, Gall. *Genisse*. Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 93. v°. [** Br. 17. sect. 49.] : *Solvunt ad tertium annum ad hostem Geniculas* VIII... *multones* XIII.

¶ 2. **GENICULA**, Vestis, ut puto, brevior, ad genua tantum pertingens. [* Vel potius, Calceamenti genus, idem quod infra *Genualia*.] *Cilicium S. Germani et Genicula ejus*, apud Mabill. sæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 102.

¶ **GENICULARE**, *Adorare*, in Gloss. Sangerman. Glossæ Cyrilli : Γονυπετῶ, *Geniculo, Geniculor, genua advolvo*. Occurrit in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 2. pag. 53. sæc. 4. part. 1. pag. 718. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 169. et alibi. Plinio *Geniculare* dicitur seges cum pervenit ad articulum et genicula accipit. Vide *Genuculum* 1.

¶ **GENICULARIS**, *Pertinens ad genu, et hic Genicularis quædam herba quæ ob expellendam vim scorpionum sternitur*. Jo. de Janua. *Une herbe qui vaut contre escorpions*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

* **GENICULARIUS**, Ad *genam* seu faciem pertinens. Mirac. S. Walburg. tom. 3. Febr. pag. 532. col. 2 : ubi de puella cæca : *Subito patescentibus Geniculariis thecis, visus rediit ad pupillas, easdem prolixo jam tempore viduatas*. Vide supra *Gena*.

1. **GENICULUM**, Idem quod *Genesis*. Ordericus Vital. lib. 9. pag. 738 : *Colligebat etiam multa de constellationibus mulier sortilega, et Geniculorum multarumque disciplinarum conscia*. Vide *Genu* et *Genuculum*.

* 2. **GENICULUM**, in Leg. Salica tit. 47. § 3. edit. Eccardi, pro *Genuculum*. Vide in hac voce num. 2.

* 3. **GENICULUM**, Vita S. Aichardi tom. 5. Sept. pag. 86. col. 2 : *Erat itaque infans decennalis, quando resedit in scolari, primo Geniculo*. Id est, ut notant docti Editores, in primis scholarum rudimentis.

¶ **GENICUS**, γενικός, *Generalis*, in Supplemento Antiquarii.

¶ **GENIMEN**, apud veterem Bibliorum Interpretem, Job. cap. 31. v. 12. Proverb. cap. 8. v. 19. et alibi non semel. Papias : *Genimina, germina*. Glossæ antiquæ : *Genimen, Generatio*. Henricus Rosla in Herlingsberga :

> Hæc meminens, parcas stirpi, Genimenque quod illo
> Stipite descendit, calcari non patiaris.

GENIOLUS, *Qui habet ingenium*. Papias, et Glossæ Antiquæ MSS.

¶ **GENIOSUS**, *Plenus genio, scilicet Genio deo, vel genio, id est, ingenio*, Johanni de Janua ; *Engigneux, soubtiz*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ **GENIPERETA**, Locus, ut arbitror, juniperis obsitus, Gall. *Genevrier*. Chartularium Matisconense fol. 100 : *Terminat a medio die ab ipso Aldoni et Genipereta increpita*.

GENISCUS, Genius. S. Eligius Episc. Noviom. apud S. Audoenum in ejus Vita lib. 2. cap. 15. dum *paganias*, seu paganorum superstitiones recenset : *Nullus nomina dæmonum, aut Neptunum, aut Orcum, aut Dianam, aut Minervam, aut Geniscum, aut cæteras hujusmodi ineptias credere, aut invocare præsumat*.

* Homel. ex Cod. reg. 5600. fol. 101 : *Sunt aliqui rustici homines, qui credunt aliquas mulieres, quod vulgum dicitur strias esse debeant, et ad infantes vel pecora nocere possint, vel dusiolus vel aquatiquus, vel Geniscus esse debeat*.

GENISIDIUM, *Generatio*, Papiæ, et in Glossis Antiq. MSS. ex Gr. forte γενησίδιον a γένησις.

GENISTÆ, *Hæretici Judæorum dicti, quia de genere Abrahæ se esse gloriantur*. Papias.

* **GENITALIA**, *Unde vir generat, aut mulier creat, parit, vel loca verecundiora*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Unde *Genitilles*, et *Genetaires*, Testiculi, scrotum. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 152 : *Certaine maladie de rourture, que ledit Coleçon avoit lonc temps avant la dite bateure en ses Genitilles*. Bestiar. MS. ubi de Castore :

> Se fait on de ses Genetaires
> Mechines à pluisieurs afaires.

¶ **GENITARE**, Γέννειν, *Gignere*, in Supplemento Antiquarii.

* Ita et in Gloss. Lat. Gr. Vide supra *Generamen*.

* **GENITESIA**. Vide *Geneteria*.

* **GENITIA**, Juvenca, Gall. *Genisse*. Charta Odon. archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r°. : *Item duæ vaccæ, duæ Genitiæ, et unus bouvellus... Item tres Genitiæ*. Vide *Genicula* 1.

GENITIALII, nempe dies, τὰ γενέσια, Dies, quo quis in lucem editus est. Capitolinus in Pertinace : *Circenses, et Imperii natalis additi, qui a Severo postea sublati sunt,... et Genitialii, qui manent*. Hinc

GENICIALES FEMINÆ, Quæ hominum genituras inquirunt, incantatrices, sortilegæ, veneficæ : *Guenoches* Bituricensibus, ut auctor est Pithœus. Hincmarus de Divortio Lotharii : *Quidam autem a lamiis, sive Genicialibus feminis debilitati,... quos per exorcismos et antidota Catholica restituit sanitati*. Vide *Genesis*, et *Gynæceum*. [** Confer Grimmii Mythol. German. pag. 594.]

* Unde nostris *Geneschier* et *Genicier*. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 163 : *Le suppliant dist à icelle Aalips : Ne vous conseillez pas à un Geneschier*. Aliæ ann. 1455. in Reg. 191. ch. 188 : *Icelle femme avoit en renom d'estre sorciere et Geneschiere*. Hinc emendandæ Lit. ejusd. ann. in Reg. 187. ch. 109. ubi legitur : *Sorciere et Guestiere. Tirez vous arriere vielle Geneschiere*, in aliis Lit. ann. 1478. ex Reg. 205. ch. 36. Denique aliæ ann. 1464. in Reg. 199. ch. 474 : *George Vernoys fut accusé de crime de heresie et de faire mourir et languir par sort et art magiques plusieurs gens et bestail... Le suppliant dist qu'il estoit vray qu'il l'avoit appellé Genicier*. Vide in *Genitialii*.

GENITIARIÆ. Vide *Gynæceum*.

¶ **GENITIUM**, Dominium hæreditario jure possessum. Charta Eberhardi Comitis pro dotatione Monasterii Morbac. apud Eccardum de Origin. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 115 : *De mancipio nostro scopulicolas, quas in Genitio nostro habuimus*. Vide *Genealogia*, Proprietas.

¶ **GENITOR**, Proavus, Gall. *Bisayeul*. Sic Philippus cognomento *Longus* S. Ludovicum proavum suum *Genitorem* vocat apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 676.

* *Geniteur*, proprio sensu, pro Patre, in Testam. ann. 1137. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 159.

* **GENITURA**, Ortus, origo, Gall. *Naissance*. Lit. legitim. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 414 : *Quia decus virtutis Genituræ maculam abstergit in filiis, etc*.

¶ 1. **GENIUM** *est vigor, potentia, opinio, honor, vel ordinatio*, in Auctario Janssonii ad Glossarium Isid. Joh. de Janua : *Genium, honor privatus ; Genius, honor publicus ; Papias vero dicit : Genium, honor aut dignitas, vigor, ordinatio : Genialis, gratus, propinquus et affinis*.

* 2. **GENIUM**, Charta Phil. Pulc. ann. 1298. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 111 : *Singulas personas Tolosæ et Albiensis senescalliæ,... in quibus aliquod jus habemus.... ratione vel occasione servitutis,... adscriptitiatus, vel Genii, seu libertinitatis*. Vocem ab editore fictam emenda ex Reg. ejusd. Phil. in Chartoph. reg. ch. 18. ubi legitur : *vel quasi*. Vide *Casalagium* in *Casalaticum*.

** 3. **GENIUM**, ut *Ingenium* 4. Ratio. Chart. Longob. ann. 716. apud Brunett. in Cod. Dipl. pag. 454 : *Donatum vel quoquo genio alienatum aut traditum*.

GENIUS, Angelus. Hermas in Pastore lib. 2. cap. 6 : *Duo sunt Genii cum homine, unus æquitatis, et unus iniquitatis,... æquitatis Genius tener est, lenis et verecundus, mansuetus et quietus. Cum ergo in cor tuum ascenderit, continuo loquitur tecum de justitia, de pudicitia, de castitate, etc*. Ex Herma S. Antiochus Homil. 61 : Δύο γάρ εἰσιν ἄγγελλοι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἷς τῆς δικαιοσύνης, εἷς τῆς πονηρίας, etc.

¶ **GENIZARUS**, Pedes Turcicus, Gall. *Janissaire*. Occurrit in Sententia Sigismund. Regis Poloniæ ann. 1616. apud

Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 132. Vide *Janizarus*.

¶ **GENIZEUM**. Vide *Gynæceum*.

GENNALE, *i. roseum, vel de germine.* Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

* **GENNATUS**, Panni species. Inventar. 1497. tom. 2. Hist. Monast. Cassin. pag. 599. col. 1 : *Item planeta alia cremosina, cum tunicellis de Gennato, . . . pluviale de Gennato rubeo.*

✱ **GENO**, [Idem quod gigno, genero. *Varr.* apud *Priscian.* 10. *p.* 898. *Putsch.* Hæc loca aliquid *Genunt. Id.* 1. *R. R.* 40. Semen, quod est principium *Genendi. et* 2. *ibid.* 6. Similes parentum *Genuntur. Id.* apud *Gell.* 3. 16. Si mihi filius unus pluresve in decem mensibus *Genuntur. Lucret.* 3. 799.]

GENOBARDUM. Vide *Grani*.

* **GENOBODUM**, *Barbe*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. pro *Genorbadum.* Vide hanc vocem in *Grani*.

* **GENOCCLALES**, Genuum armatura, Gall. *Genoullieres*. Testam. ann. 1349. apud Cl. V. Garamp. in Ind. ad Hist. B. Chiaræ pag. 511. col. 1 : *Gurgeriam, barbutam, Genocclales et guantos, quæ arma nunc habet, etc.* Vide infra *Genualia*.

* **GENOSUS**, *Habens grossas genas*, in eod. Glossar. 521.

1. **GENS**, Gentiles, Pagani. Hinc Patrum libri scripti *adversus Gentes*. Concilium Carthagin. III. can. 12 : *Gentibus, vel hæreticis, aut schismaticis matrimonio non jungantur.* Concilium Laodicenum cap. 39 : Οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινωνεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν. Passim apud veteres Scriptores Christianos. Vide *Gentiles* 2.

¶ 2. **GENS**, Militum copia, exercitus, Gall. *Gens de guerre.* Barthius in Glossario ex Histor. Palæst. lib. 4. cap. 3 : *Invenerunt quoddam castrum, cui nomen Exorogorge, quod erat vacuum gente.* Ibid. : *Tandem invenit eos occidentes Gentem suam.* Et cap. 4 : *Rogerius Comes reversus in Siciliam dolebat et mœrebat Gentem suam amittere.* Ibid. cap. 13 : *In Saracenorum terram nemo intrare audebat, nisi cum magna Gente.* Deinde cap. 20 : *Rex Damasci eo venit cum maxima Gente.* Occurrit eadem notione in Breviario Hist. Pisanæ ad ann. 1175. apud Murator. tom. 6. col. 191. et apud Rymerum non semel.

¶ GENS ARMIGERA, in Tractatu confœderationis anni 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 150. col. 1.

¶ GENTES ARMORUM, in Miraculis S. Ludovici Arelat. Archiep. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 310. et in Litteris ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 241. *Gentes Armorum, Britones et pillardi*, in Charta depositionis testium ann. 1395. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio Rotomag.

¶ GENTES IN ARMIS, supra in voce *Borratura*, Vadium.

¶ 3. **GENS**, Servi, vassalli, subditi, unde Gallice dicitur *les Gens d'un tel.* Excommunicatio lata a Simone Tornac. Episc. ann. 1130 : *In hac siquidem excommunicatione omnes illos conclusit, qui Gentes S. Mariæ extra propriam legem ponentes, injuste rapiunt, etc. Gentes Regis*, Agentes, procuratores, in Litteris ann. 1324. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 251. *Gens du Roi*, in Parlamentis dicuntur Procurator et Advocati Generales, ut Procurator et Advocatus Regis in curiis inferioribus. *Gentes Sacristæ*, i. e. Famuli Sacristæ servientes, in vet. Ceremoniali MS. B. Mariæ Deauratæ.

* 4. **GENS**, Domini feudalis justitiarii. Charta ann. 1266. in Chartul. Cluniac. ch. 326 : *Mutilandus vel damnatus ad mortem per mandatum prioris de Marcigniaco, debet reddi domino Sinemuri vel ejus mandato, pro sententia, a Gente dicti prioris prolata, executioni tantum mandanda.* Vide in *Gens* 3.

* 5. **GENS**, Homines. S. Bern. serm. 4. in Quadrag. edit. Mabil. pag. 821 : *Volo eos orare tanquam Gentem, quæ peccatum fecerit. Cum Gent ki aient fait péchiet*, in Gallico. Vide *Gentes*.

¶ 1. **GENTA**, γαμβρός, *Gener*, Gall. *Gendre*, in Supplemento Antiquarii.

¶ 2. **GENTA**, Anser agrestis, in Miraculis S. Genulphi tom. 2. Januarii pag. 106. et sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 236. pro quo superius legitur *Ganta*. Vide *Gantæ* 2.

GENTARE, GENTACULUM. Will. Brito in Vocabul. : *Jantaculum in mane, quod simplices dicunt Gentari, pro Jantari.* Thwrocz. in Salomone cap. 50 : *Priusquam Rex et Dux cum exercitu suo de Gentaculis capita levassent.* Vide *Jantaculum*.

¶ **GENTES**, Homines, hominum multitudo. Litteræ anni 1413. apud Rymerum tom. 6. pag. ult. : *Dum tamen peregrini illi de amicitia nostra et Gentes laicæ existant.* Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ : *Elevat Sacerdos Hostiam et Calicem in quantum potest bene et dessenter totum insimul pro monstrando Gentibus*, id est, Populo astanti. Ibidem : *Cantantes predictum Planctum* (B. Virginis, *Stabat Mater) non possint videri a Gentibus, nec ipsi videant Gentes, ut securius possint cantare sine timore, quia forte videndo Gentes turbarentur. Gentes in hoc se cognoscentes et expertæ*, in Aresto Parlamenti Paris. ann. 1372. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 71. col. 2. Vide *Gens*.

¶ GENTES COMPOTORUM, Magistri ceterique Judices regalium rationum. Litteræ Johannis Regis Franc. ann. 1352. apud Acherium tom. 10. Spicil. pag. 220 : *Mandantes dilectis et fidelibus Gentibus Compotorum nostrorum, Thesaurariisque nostris Parisius, et omnibus Receptoribus et Justitiariis regni nostri præsentibus et futuris, etc.*

GENTIA. Capitulare de Villis cap. 31 : *Ut hoc, quod ad paraverendarios vel Gentias dare debent, simili modo unoquoque anno separare faciant.* [** Pertzius habet *Genitias*, i. e. Gynæcea.]

* Canthus, ut videtur ; nostris etiam *Gente*, pro *Jante*. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 281 : *Jehan Honoré faiseur de Gentes, etc.*

* **GENTILE** FEODUM, Quod ab ingenuis tantum possideri potest. Hinc sine commate legendum, *Oblias, feoda gentilia ac redditus*, in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 312. art. 7. Vide supra in *Feudum*.

¶ **GENTILHOMO**. Vide *Gentilis* 1.

1. **GENTILES** vocabant Romani, quos ipsi etiam interdum Barbaros, qui Romanis militabant, eorum fœderati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditione transibant. Ita *Gentiles* intelliguntur in Cod. Theod. tit. de *Nuptiis Gentilium*, et alibi, apud Ammianum, Ausonium, et in Notitia Imperii, ubi *Schola Gentilium, Schola Gentilium seniorum*, qui sub dispositione Magistri Officiorum militabant, de quibus idem Ammian. lib. 15. 16. 20. 25. et Synaxaria 7. Octob. in SS. Sergio et Baccho.

2. **GENTILES**, Ugutio : *Gentiles proprie, qui non circumciduntur, nec baptizantur, ut pagani, unde et Gentiles dicuntur, quia tales existunt, quales sunt geniti. Sed Christiani non ita sunt ut fuerunt geniti, quia sunt baptizati ; similiter Judæi mutantur, quia circumciduntur.* Adde Isid. lib. 8. cap. 10. S. Augustin. in Psal. 28 : *Gentilis ille est, qui in Christum non credit.* Idem de Opere Monach. cap. 11 : *Quis utique non nisi Gentiles, quos Paganos dicimus, vult intelligi.* Lex 46. Cod. Th. de Hæreticis (16, 5.) : *Gentiles, quos vulgo Paganos appellant.* Lex 21. eodem Cod. de Pagan. (16, 10) : *Qui profano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est, Gentiles, etc.* Adde leg. 43. et 63. eod. tit. Commodianus Instr. 26 :

Gens et ego fui, perversa mente moratus,
Et vitam istius sæcli veram esse putabam.

GENTILITAS, Paganismus. Sulpitius Severus lib. 1. Hist. : *Ex quibus plerique divinas ceremonias receperunt, reliquis in errore Gentilitatis perseverantibus.*

¶ 3. **GENTILES**, *Terræ indigenæ, incolæ antiqui*, apud Barthium in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst.

* **GENTILIA**, Nobilitas, nobilium mos, Gall. *Noblesse*, alias *Gentilce* et *Gentilise*. Charta ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 77 : *Qui Humbaudus juramento præstito de veritate dicenda, dixit quod in prædictis stilicidiis, seu joustes, joustaverat cum dicto Guillelmeto legitime, amicabiliter et fideliter, et exercendo Gentiliam et armigeriam, et jus suum servando.* Alia ann. 1317. in Reg. 61. ch. 155 : *Et si ha promis (Renars de Choseul chevalier sires de Bourbone) en Gentilce, comme leaux chevaliers, que jamais encontre les choses dessusdittes ne venra.* Lit. Joan. ducis Brit. ann. 1317. in Reg. 69. ch. 263 : *Que Raymon Gilbert et Alan son frere pussent user et esploitier en tous cas, comme gentils hommes et nobles personnes, et joir de tous privilèges de Gentilise, tant en Bretaigne, que en tous autres lieux. Gentillesse*, Nobilium appellatio, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 279 : *Icellui Gidouin s'en commença à fouir parmi les jardins, et à crier, Gentillesse, je suis mort.*

1. **GENTILIS**, Nobilis, ingenuus. *Gentiles* Q. Mutius definivit ingenuos ab ingenuis oriundos, quorum majorum nemo servitutem serviit. Radulfus de Diceto in Imag. Hist. : *Christiani, qui a nobis detenti sunt, sunt Gentiles et nobiles viri.* Le Roman *de Rou* MS. :

Moult fu beaus, moult fu Gens,
Gentis homs ressembla.

Alibi :

Elle fu de Chartres Comtesse
Espousée au Comte Estevenon,
Gentilhomme, noble Baron.

Philippus *Mouskes* MS. in Philippo Aug. :

Et maint franc baceler illuec,
Feist cevalier avec son fil,
Qui furent franc ome et Gentil.

Galterus Metensis in Mappamundi MS. cap. 14 :

Gentil et vilain, tout y portent,
Mult se puet bien plaindre du mains,
Qui chi est Rois, et là vilains.

Le Reclus *de Moliens* in suo *Miserere* MS. :

Par le pere sont serf li fil,
Qui or fussent franc et Gentil.

GENTILHOME, GENTILFAME, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 70. 71. *Gentixhom de lingnage*, apud Petrum de Fontaines in Consilio cap. 3. § 5. *Gentilhomines*, apud Gobelinum lib. 8. Com-

ment. Pii II. PP. : *Nunquam Gentilhomines aut claves urbis obtinebunt, aut magistratum, quem populi Capitaneatum appellamus. Maisons nobles vulgairement dits Heritages Gentioux*, in Consuet. Aquensi tit. 2. art. 1.

¶ GENTILIS DOMINA, Nobilis matrona, in Regiminibus Paduæ ann. 1325. apud Murator. tom. 8. col. 466.

¶ GENTILIS ET SERVILIS TERRA, in Charta ann. 1245. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britann. pag. 394.

¶ 2. **GENTILIS**, Formosus, elegans, urbanus, Gall. *Gentil*. Occurrit in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 832.

* Ut nobilem decet. Hinc Froissart. vol. 1. cap. 17. ubi de Eduardo III. rege Angl. : *Le gentil d'Angleterre pour mieux festoier ces seigneurs et toute leur compaignie tint une grande court le jour de la Trinité.*

* 3. **GENTILIS**, Qui ex eadem gente est. S. Athan. seu alius quivis laudatus tom. 6. Sept. Act. SS. pag. 601. col. 2 : *Secundum nomine, Gentilem quidem hæretici, sed non ejusdem fidei, calcitrando virum occiderunt.*

GENTILES, et GENTILES PEREGRINI, Falconum species, nostris *Gentils*. Describuntur a Friderico II. lib. 2. de Arte venandi cap. 24. 27. et a Jac. Aug. Thuano lib. 1. de Re accipitr. pag. 18. cui, ut et Alberto M. lib. 23. de Animalibus cap. 17. *Nobiles* dicuntur.

¶ **GENTILITAS**, Paganismus. Vide *Gentiles* 2.

¶ **GENTILITER**, Gentilium more seu Paganorum, in Barthii Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

1. **GENU**, Generatio, ex Gr. γένος, Gradus generationis. Concilium Vermeriense ann. 752. can. 1 : *In tertio Genu conjuncti separantur*. Capitulare Haytonis Episcop. Basil. cap. 21 : *Ut nullus sibi accipiat* (uxorem) *usque in quinto Genu*. Mox : *Et non separentur in quarto Genu, sed in pœnitentia cunctis diebus conjunctionis suæ perseverent*. Willelmus Malmesb. lib. 1. Hist. Angl. cap. 4 : *Successit Ethelbaldo Offa quinto Genu*. Eod. cap. : *Kenulphum quinto Genu nepotem*. Cap. 5 : *Apud Orientales Anglos Rex fuit Reddwaldus a Wodenio, ut scribunt, decimum Genu nactus*. Vide Leges Henrici I. cap. 76. Et infra in *Genuculum* 2. [** Confer Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 468.]

* 2. **GENU**, Cubitus, Vitruvio geniculus, Gall. *Coude*. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 428 : *Et de dicta paxeria tenendo quoddam vallum conerotorium, quod tendit recte usque ad quoddam Genu carreriæ orbæ, et de dicto Genu dictæ carreriæ, etc.*

¶ **GENUA**, Vestis genus, quæ ad genua descendebat. [* Vel idem quod *Genicula* 2. Vide *Genualia*.] Bonifacius Mogunt. Ep. 74 : *Caligas, et peripsemata, orarium, et coculam, et Genuam brevem nostro more consutam.*

GENUALE, Γονατόδεσμος, in Gloss. Lat. Gr. *Jarretiere*, [Periscelis, vinculum tibialium.]

* **GENUALIA**, Armorum genus, quo genua defenduntur, calceamenti species. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Genualia, Gallice Genouillier. Genoullieres*, in alio ex Cod. 7679.

* **GENUARIUM**, Modus agri, a forma, ut videtur, sic dictus. Vide supra *Genu* 2. Memoratur ex Charta ann. 1037. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1033.

¶ **GENUARIUS**, γονυπετής, Qui genua flectit, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman.

GENUBIUS, Papiæ, *Intimus, interior, domesticus, naturalis*. [Legendum *Genuinus* pro *Genubius*. Gellius lib. 9. cap. 9 : *Quod Homerica quidem* Λητῶ *gaudium gaudeat Genuinum et Intimum, atque in ipso penetrali cordis et animæ vigens : ad* quæ Glossatores allusisse manifestum est.]

¶ **GENUCA**, ad Juvenca, Gall. *Genisse?* Testamentum Hengeromi *de Budlecs* apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 424 : *Baldwino filio Personæ* v. s. *de denariis, quos Petrus le Wager debet eidem Hengeromo. Item filiæ Madoci de Witespon unam Genucam.*

¶ **GENUCLARE**, γονατίζειν, a Genua flectere ; in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vide *Geniculationes* in *Genuculum* 1.

* *Jenoiller*, in Poem. Alex. MS. part. 1 :

Li chevaus se Jenoille qui fu de cox chargié.

Vide supra *Aggeniculare*.

1. **GENUCULUM** et GENICULUM, diminutivum a *Genu*, unde nostrum *Genouil*. Gl. Lat. Gr. : *Genucula*, γόνατα. *Indumenta super Genucula elevare*, in Lege Bajwar. tit. 7. cap. 4. Lex Frision. tit. 22. § 60 : *Si tibia subtus Genuculo media incisa fuerit, etc.* Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 37 : *Percussus in Geniculo claudicabat*. Rodulphus Tortarius Floriacensis lib. 4. de Miracul. S. Benedicti :

Credulus his dictis sese trahit ille Genuclis.

De Geniculis adorare, orare, γονυπετεῖν. Tertullianus lib. de Corona militis : *Die Dominica nefas ducimus de Geniculis orare, eademque immunitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaudemus*. Utitur et S. Hieronymus adversus Luciferianos cap. 4. Le Roman *de Garin* MS :

A Genollons s'est devant les Seins mis.

Hinc

GENICULATIONES, apud eumdem Tertullianum ad Scapulam : γονυκλισίαι, in Nomocanone edito a Joan. Bapt. Cotelerio can. 36. 39. 290. *Geniculare*, Genua inclinare, flectere. Glossæ antiquæ : *Geniculare, adorare. Geniculat, Genibus flexis adorat*. Ita etiam Papias. Glossæ aliæ MSS. : *Geniculo, genua flecto*. S. Augustinus : *Qualis est magnitudinis supernæ gloria, ad cujus pannos Angeli excubant, Reges trepidant, vel tripudiant, sidera obsecundant, et sectatores sapientiæ Geniculant*. Gloss. Lat. Gr. : *Genuclat*, γονατίζει. *Genouiller*, Littletoni sect. 85. *Ingeniculare*, apud Lamprid. in Heliogabalo et Vitruv. lib. 9. cap. 6. In Kalendario Maronitarum apud Allatium in Symmictis pag. 301. observat Gabriel Sionita, *Genuum positionem* appellari pœnitentiæ causa, ducentas, trecentas, ac plures factas genuflexiones publicas : ita ut flexis genibus, et exosculati terram, illico resurgant. Vide *Metanœa, Venia, Genuflexum*.

GENICULARITER, Genibus flexis, apud Stephanum Tornacensem Epist. 231.

2. **GENUCULUM**, et GENICULUM, Idem quod *Genu* 1. Gradus generationis. Lex Salica tit. 46. § 10 : *Usque ad sextum Genuculum*. Lex Rip. tit. 56. § 3 : *Usque quintum Geniculum*. Vetus Charta exarata Conrado imperante, apud Ughellum in Taurinensib. Episcopis : *Et sic fiat quousque nobis propinqui usque quinto apparuerint Geniculo*. Lex Longob. lib. 2. tit. 14. § 1. [** Roth. 153.] : *Omnis parentela usque in septimum Genuculum numeretur*. Ubi vetus Interpres : *Geniculum ponitur hic pro generatione : et duæ generatæ personæ faciunt generationem, sive Geniculum, verbo Francorum, qui hoc modo dicunt : Mun cusin de ter Genuclu*. Occurrit præterea in Legibus Canuti cap. 7. et Henrici I. cap. 70. apud Bonifacium Moguntinum Ep. 1. ad Zachariam PP. cap. 5. Burchardum lib. 7. cap. 9. in Concilio Ænhamensi ann. 1109. cap. 8. in Charta Conradi Imp. apud Augustinum *de la Chieza* in Hist. Pedemont. cap. 20. in lib. 1. Feudor. tit. 1. § 4. etc. Ita *Genouil* eadem notione usurpavit vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 27. ubi de Paragiis : *Les puisnés seront tenus à fere fealté à leurs ainznés, ou à leur successeurs, quant le lignage serà alé et descendu siques au sisime Genouil*. Ibidem : *Et si de non savoir que le lignage s'estent desiques au nouviesme Genouil ou degré.*

GENICULUM, pro quovis gradu, in Vita S. Aicadri Abbatis Gemeticensis cap. 2 : *Erat itaque infans decennalis, quando reselit in scholari primo Geniculo*, i. in primis Scholarum rudimentis.

3. **GENUCULUM**, Alia notione usurpat Anastasius in Stephano IV. PP. pag. 92 : *Cum Longobardis Romanam urbem ingressi sunt, et per muros civitatis cum flammula ascendebant, metuentes populum Romanum, et nequaquam de Genuculo ipsi Longobardi ausi sunt descendere*. Idem in Hadriano pag. 112 : *Ex qua* (forma) *diversæ molæ in Genuculo machinabantur* (al. *macinabant*) *aqua ex eadem forma, etc.* Mox : *Verum etiam et intus civitatem, id est, in Genuculo, ubi molæ machinabantur, sicut antiquitus, abundanter decurrere fecit.*

¶ **GENUFLECTILE**, Pluteus ad orationem, Gall. *Prie-Dieu*. Appendix ad Vitam B. Augustini Novelli, tom. 4. Maii pag. 622 : *Et ante versus altare... est proportionatum Genuflectile longitudinis arenati prædicti.*

GENUFLEXORIUM, Pulvinus, super quo genu flectitur. [* Idem quod *Genuflectile*, pluteus ad orationem.] Ceremonialis Episcopor. lib. 1. cap. 2 : *Genuflectet iterum super pulvino ibidem parato in Genuflexorio, et orabit*. Cap. 12 : *Præparandum est faldistorium seu Genuflexorium ad genuflectendum ante altare... panno viridi... coopertum.*

GENUFLEXUM, Genuflexio. Vita S. Aicadri Gemetic. cap. 27 : *Semperque quocumque finis Psalmi evenerat, Genuflexum faciens, etc.* Synodus Compendiensis : *Diebus Dominicis et aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha et Pentecosten genuum flexio nequaquam debet fieri.* Pœnitentiale Andegav. apud Morinum : *Item pro uno mense, quem in pane et aqua pœnitere debet, Psalmos* 1200. *genuflectendo, vel sine Genuflexo* 1670. Γονυκλισία in Vita S. Nili Junioris pag. 28 : Τὸ ψαλτήριον στιχῶν, καὶ ποιῶν γονυκλισίας χιλίας. Pag. 32 : Τὸ λεῖπον δὲ ἅπαν εἰς πλήρωσιν τοῦ ψαλτηρίου, καὶ πεντακοσιῶν γονυκλισιῶν μέτρον, τῶν τε μεσονυκτικῶν καὶ ὀρθρινῶν ἀνηλίσκετο ὕμνων. Vide Concil. Neocæsar. cap. 5. [** Plura in Glossar. med. Græcit. col. 258. sqq. et Append. col. 50.]

¶ **GENUFRAGIUM**, Instrumentum ad frangenda genua. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 30. de S. Cyrico : *Fac capitifragium et uncinos ad oculos evellendos, et forfices dentium, et Genufragium.*

¶ **GENUINO**, Jure natalium. Vita sancti Willelmi Gellon. tom. 6. Maii pag. 810 : *Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo pauperiem studuit ; et summum quem*

Genuino perceperat, pro Christo abjecit honorem.

1. **GENUINUM,** Nativitas. *Natale Genuinum,* in lib. 3. Sacrament. Eccles. Roman. cap. 53. ut distinguatur a Natali dignitatis initæ. Martyrol. Rhabani : V. KL. Febr. *Romæ S. Agnetis Virginis Genuinum, hoc est, de Nativitate. Genuinus natalis dies,* in leg. 11. et 17. Cod. Th. de Proximis, Comitib. etc. (6, 26.) quo quis in lucem editus est. Ita etiam usurpat Silvius in Laterculo apud Bollandum. Vide Dissertationem nostram de Nummis Imper. Byzant.

¶ 2. **GENUINUM,** Quod generat. Otto Frising. Episc. lib. 1. de rebus gestis Friderici I. Imp. cap. 5. apud Murator. tom. 5. col. 642 : *Quicquid est, Genuinum est, aut nativum, sicut autem Genuinum non potest esse non simplex, et, ut ita dixerim, non singulare, non solitarium ; ita nativum non potest esse non compositum, non conforme, non concretum. Primo ergo videamus quid Genuinum, quid nativum appelletur, ut exhinc horum sensus verborum facilius appareat. Genuinum dicitur tanquam generans, et non genitum, id est, carens generatione. Nativum velut natum aut genitum descendens a Genuino, unde Plato : Est igitur, ut mihi videtur, in primis dividendum, quid sit quod semper est, carens generatione ; quid item quod gignitur, nec est semper.*

3. **GENUINUM.** Sextus Platonicus lib. 1. de Medicina Animal. cap. 1. n. 14 : *Patellam cervinam, hoc est, Genuinum, si tecum habeas, non surgunt inguina, etc.* Cap. 5. n. 22 : *Genuinum capræ si stercori commisceas, etc.* Ubi Humelbergius per *Genuinum,* testiculos, aut naturam, aut tale quid intelligi putat : observatque a Celso lib. 8. cap. 1. *patellam* appellari commissuram femorum osse parvo, molli et cartilaginoso tectam. Vide *Patella.*

GENUISCISSIO. Vide *Expeditatio.*

1. **GENUITAS,** Genus, natales. Monachus Elnonensis in Vita S. Eusebiæ Virg.: *Quantum ad Genuitatem, nobilissimæ conditionis.*

¶ 2. **GENUITAS,** pro *Ingenuitas.* Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 102 : *De mannier vero nisi de Genuitate aut de hæreditate non sit opus observare, et ceteris vero causis per districtionem Comitis ad mallum veniant, et juste examinentur ad justitiam faciendam.* Codex Estens. habet : *De maniere vero nisi de ingenuitate, etc.* [** Carol. M. 77. e Capitul. Mabill. 1. cap. 13. et 3. cap. 6. ubique *Ingenuitate.*]

GENULLUM, Idem quod *Genuculum* 2. Filii, posteritas, hæredes, etc. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ 1247. f. 8 : *In introitu judicii debet dare secundum Forum illi, qui possidet hæreditatem illam, bonam et sufficientem fidantiam de redra per se, et per suum Genullum, talem, qualem judicat Forus. Quod si illo judicio fuerit victus ille petitor, ipse aut aliquis de suo Genullo nunquam petat, nec moveat causam in hæreditate, quam petit, etc.* Fol. 15 : *Ille qui petit, debet dare sufficientem fidantiam per se, et per suum Genullum.*

* 1. **GENUS,** Exemplar ad quod pondera et mensuræ exiguntur, unde alia quasi generantur, Gall. *Etalon.* Libert. Montisoliv. ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 500. art. 4 : *Quod consules possint et debeant tenere in domo communi Genera pensorum seu mensurarum, etc.*

* 2. **GENUS,** Gener, Gall. *Gendre.* Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rub. in Cam. Comput. Paris. fol. 28. v° : *Rex mandabat exercitum Aldeberto vel suo generi ; idem Aldebertus vel suum Genus mandabat uni de Clayrac vel de Podio acuto, quod iret secum, quia rex mandaverat sibi exercitum.*

GENZIVA, Gingiva, ex Gallico *Gencive.* Warnerius MS. in Caprum Scottum Poetam :

Stercore Genzivas atque habeas humidas.

Infra :

Gengivas perdas frustra terendo tuas.

* **GEODUS,** *vel* Gyodus, *Alexandro Humor est terreus.* Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **GEOGRAPHARE,** *Describere terre,* in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

GEOLA, Gaola, Carcer, nostris *Geole,* vel *Gayole,* qua voce *Caveam,* qua includuntur aves, etiam Picardi nostri nuncupant. Sed et *Geola* ex *Caveola* formatum supra indicavimus in *Cavea.* [Præceptum Caroli Pulcri Franc. Regis ann. 1322 : *Per Nos etiam ordinatum fuerit, ut scripture, sigilla, scribanie, stilli, memoralia processuum, Geole... et alia ejusdem... ad firmam et cum inchariamento tradenda exponantur et vendenda.* Occurrit rursum infra.]

Gaola. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 242 : *Justitiarius Regis per breve Regis deliberavit Gaolam Ramesiæ... de multis latronibus, etc.* Occurrit apud Will. Thorn pag. 2022. Bractonum, in Fleta, et apud JC. Anglos passim. Le Roman *de Rou* MS. :

Fu trouvé mort en la Gaole
Grimont, si en fut grant parole.

Gayola, apud eumdem Thorn pag. 1945. *Gayole,* in Charta Gallica ibid. pag. 2205. *Gayole d'un molin à vent,* in Consuet. Atrebatensi art. 145. Charta Philippi Ebroicensis ann. 1320. pro Incolis Mellenti in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 72 : *Les habitans de la ville de Meulent et de Muriaux ne seront pas tenus à gaitier la ville, mais s'ils veulent ils la gaiteront : et si n'est pas nostre entente, que ils gaitent, ne soient tenus gaitier nos prisonniers estans en nostre Geole de Meulent ou des Muriaux, etc. Avis cantans in Gayola,* in Foris Aragon. Oscensibus ann. 1247. f. 36.

Gaola Deliberanda, Practicis Anglis dicitur, cum judex in carcerem publicum pergebat, ibique incarceratorum causas discutiebat, et a carcere liberabat. Vide Brittonum pag. 2. 18. 44. 72.

Geolagium, Carcerarium, seu, quod Commentariensi vel *Geolario* præstatur ab incarceratis pro victu et potu. In Edicto Ludovici Hutini 1. April. anno 1315. pro Occitaniæ incolis, cavetur, ne quis innocens probatus, in carceribus, sub prætextu *Geolagii seu carcerarii* detineatur. Occurrit etiam in Concilio Bituricensi ann. 1336. cap. 12. Vide *Carcerarium.*

Geolarius, Custos *geolæ,* seu carceris, nostris *Geolier.* Charta Decani Autisiod. ann. 1280 : *Solvere tenebuntur Geolario nostro, sive custodi carceris,* 100. *sol. etc. qui etiam Geolarius habebit* 4. *denarios a quolibet, qui ibi incarcerabitur, qui incarceratos custodiet nomine nostro, et periculo suo.* [Rursum occurrit in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis ann. 1325.] Jacobus Gothofr. ad Cod. Theod. perperam quasi *Janicularium* dictum putat.

* Cum *viario* apud Silvanectum confunditur, ex Charta Ludov. X. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 118 : *Nuper defuncto viario seu Geolario geolæ Silvanectensis, qui jure hæreditario viariam seu geolam loci ejusdem tenebat, officium viariæ seu geolæ hujusmodi cuidam alii concessimus.* Vide in *Geola.*

Gajularius, Eadem notione, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 86.

* Geolerus, Eadem notione. Lit. ann. 1316. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 344. art. 3 : *Dicti judex et bajulus deputabunt communiter notarios, servientes, Geoleros, et alios officiales et ministros regimini prædicto necessarios.* Vide infra *Gerlerius.*

* Geolaria, Jus, quod ex *geola* seu ab incarceratis domino feudi pensitabatur, nostris *Geollage.* Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 551 : *Bassam jurisdictionem loci Agrifolii... dominus noster rex tenebat et possidebat, cum... emolumentis, deveriis,... notaria, sergenteria, incantatura, Geolaria, messaguaria, et omnibus aliis juribus.* Alia ann. 1516. in Chartul. Latiniac. fol. 244. r° : *Le Geollage dudit Lagny, qui vault par an dix livres Tournois.* Vide *Geolagium* in *Geola.*

¶ **GEOMANTIA,** γεωμαντεία, Divinatio e terra, Isidoro lib. 8. cap. 9. Vide *Geumantia.*

¶ Geomanticus, Qui divinat e terra, in Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 1023 : *In his enim nobiscum concordes sunt omnes Astrologi et Geomantici, etc.*

¶ **GEOMETRICALE** Opus, Geometricum, ad geometriam pertinens, apud Lambertum Ardensem tom. 8. Reliq. MSS. Ludewig. pag. 599.

¶ Geometricare, Mensurare, ibidem.

¶ **GEON.** Chronicon Fontanell. apud Acherium tom. 3. pag. 191. cap. 6 : *Ab austro item maximus fluviorum Geon, qui et Sequana, commerciis navium gloriosus, abundantia piscium præstantissimus, distans ab eodem Cœnobio passus octingentos.* Sic rursum appellatur Sequana ibid. pag. 190. per allusionem, ut puto, ad fluvium *Gehon,* de quo Gen. 2. 13.

* **GEORGERIA,** pro *Gorgeria,* Armatura qua guttur tegitur. Vide in hac voce. Libert. Brianc. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 727. art. 12 : *Et omnes de dicto numero cum propunctis, Georgeriis, bacignetis alberjonatis, etc.*

GEORGIANI, Christiani populi, Persis, Medis, et Assyriis contermini, sic nuncupati, *quod S. Georgium, quem in præliis suis contra gentem incredulam advocatum habent, et patronum, et tanquam signiferum, cum summa reverentia colunt et adorant, et præ aliis sanctis specialiter honorant.* Ita Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 79. ubi plura de Georgianis. Adde Leunclavium in Pandecte Turcico n. 3.

* **GEORSE.** Libert. S. Marcell. ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 12 : *Qui Georse degeraverit requisitus super aliquo veritatem confiteri, vel aliter, arbitrio judicis relinquatur.* Hic cæcutire me fateor ; an pro *in judicio,* vel *coram judice?* [** Forte *vero se.*]

✱ **GEPTUS,** Çetus, ab Ital. *Geto,* Laqueus, quo pedes accipitrum illigantur. Gall. *Jet.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 157 : *Quicumque ceperit avem habentem Geptos* (*Çetos* '50, '67), *vel sonaglos, teneatur illam portare vel portari facere apud massarium comunis bon.* [Fr.]

GEQUARIA, Κοιλήπατα ὄρνιθος, in Glossar. Gr. Lat. forte *Zizeria.*

1. **GERA,** pro *Hiera,* ἱερά, *dicta quasi*

divina, confectio medicinalis est. Papias. Vide *Girapigra.*

⁂ Vita S. Joan. Laudun. episc. tom. 3. Sept. pag. 163. col. 2: *Sic quod nequivit pigra, perfecit Gera.* Adagium est, inquiunt docti Editores, quo auctor videtur dicere voluisse: Quod non potuit amara medicina seu increpatio, effecit suavis, sancta scilicet humilitas.

⁂ 2. **GERA**, *La zanza*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Culex, Gall. *Cousin.*

¶ **GERACIS**, a Græco ἱέραξ, Accipiter. Agnellus in Vita S. Theodori Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 150. col. 2: *Iste in sua sede, ut lupus in grege, leo inter quadrupedia, Geracis inter volatilia, porcella in maturis fructibus.*

GERADA. Speculum Saxonicon lib. 3. art. 15: *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte gladii esse debet, ad utensilia vero seu Geradam, cognatus, i. ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur.* Quod vero hic *Gerada* appellatur, Wichbild Magdeburgense art. 23. 26. 57. 58. *Paraphernæ* nomine donat, aitque, eo vocabulo intelligi *omnes vestes muliebres, incisos pannos, et tela itidem cæsa ad usum mulieris, et ea, quæ pro ornatu deferre solent mulieres, etc.* Vox orta ex German, *Ghereed,* apparatus. Exstat porro tractatus Andreæ Goldberti de successione Geradæ Saxonicæ Edit. Jenæ 1607. Vide præterea Joan. Stiernhookum lib. 2. de Jure Sueonum vetusto pag. 199. [⁂ Eichhorn. Instit. Jur. priv. Germ. § 336. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 566. Haltaus. Glossar. Germ. voce *Gerade*, col. 660.]

⁂ **GERADICÆ** Res, idem quod *Gerada*, Omnis generis utensilia usui ornatuique muliebri inservientia, sic appellari solent in jure Saxonico. Vide Acta Lisp. ann. 1718. pag. 95. *Geræthe*, utensile, suppellex. apud Eccard. in notis ad Leg. Ripuar. tit. 64.

⁎ **GERALODIUM.** [Unguentum sacrum, electuarium reddens vocem deperditam per caducum morbum amissam ad restorandam vocem, etc. Dief.]

⁂ **GERAMEN.** Paltr. Chron. Austr. ad ann. 1390. apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 728: *Fuit in Austria unum Geramen, hoc est, consilium secretum, ita quod convocaverunt nobiles et villanos superiores ad unum locum, etc.*

⁂ **GERANIUM**, Grus, machina, Græcis recentioribus γεράνιον. Chron. Noves. ad ann. 1369. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 588: *Eodem tempore primum Gerania vel tympana in usum apud Rhenum veniebant, quando vina vel alia ad clerum necessaria ex navibus in littus extrahebant, mercedem poscebant. Jus Geranii*, apud J. H. *Born* de Jure stapulæ tom. 6. Bibl. Germ. pag. 176.

¶ **GERANNOSUS**, *Sacerdotalis morbus, is et Comitialis dicitur.* Papias. In MS. Bituric. *Geranoses.* Gr. ἱερὰ νόσος, Sacer morbus.

¶ **GERANOPEPAN.** Vide *Pipizo.*

GERAPICRA, Gerapliega. Vide *Girapigra.*

GERARCHA, pro *Ierarcha*, apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 125. Habetur etiam apud Joan. de Janua. Ita Itali *Gerarca*, et *Gerarchia* efferunt. Glossæ MSS.: *Gerarchia, Sacerdotii principatus.*

⁂ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Gerarcha, saint prince. Gerarchia, segnorie de saint prince. Gerarchia*, pro Hierarchia, in Lit. procurat. abb. et convent. B. M. de Castriciis diœc. Catal. ann. 1311. Italis, *Gerarca* et *Gerarchia*, iisdem notionibus. *Gieraucie*, pro *Hierarchie*, Theologis, Angelorum chori seu ordines, in Chron. Bert. Guescl. MS.:

De par moi leur direz, et de ce vous deprie,
Que du pouvoir de Dieu et de sainte Marie,
De saintes et de saints qui sont en tronisie,
D'Angles, d'Archangles et de la Gieraucie, etc.

¶ **GERAVERA.** Vide *Flosega.*

1. **GERBA**, [f. pro *Herba*, Locus herbosus.] Charta anni 1041. apud Aug. *de la Chieza* in Histor. Eccl. Pedem. cap. 19: *Cum silvis, montibus, collibus et vallibus, Gerbis, aquis, molendinis, lacubus, paludibus, etc.* Alia Conradi Imper. apud eumdem pag. 224: *Et vineas cum areis suis, terris arabilibus, pratis, Gerbis, silvis.* Alia anni 1029. apud eumdem pag. 241: *Sicut continentur in sediminibus, locis, vineis cum areis suis, terris arabilibus, capellis, pratis, Gerbis, pascuis, silvis, etc.* Charta ann. 1042. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap. 84: *Mensura terræ hujusmodi est, tam de vineis, et terris arabilibus et pratis quingenta et* 24. *jugera suis locis disposita; de Gerbis et silvis sexcenta jugera.* Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ et Abbatem Pinarolens. ann. 1246: *Terræ, prata, nemora, Gerbi, etc.* Adde tom. 3. Ughelli pag. 415. et Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. pag. 157.

¶ 2. **GERBA**, Spicarum manipulus, Gallice *Gerbe.* Occurrit passim. Hinc *Gerbagium, Gerbaria, etc.* Vide *Garba.*

⁂ **GERBA** Libertatis, Quæ in signum concessæ libertatis domino a manumissis præstabatur. Charta capit. Aurel. pro manumis. hom. Stamp. ann. 1224. ex Cod. reg. 8542. 6. [⁂ Ordinat. reg. Franc. tom. 11. pag. 322.]: *Unam gerbam habeamus a nobis numerandam et eligendam, et per cultorem agri ad nostram grangiam deportandam, quæ appellabitur Gerba Libertatis.*

⁂ **GERBAGUM**, pro *Gerbagium*, Præstatio gerbarum in pecuniam conversa. Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 186. v°: *Item l. gallinæ et pro Gerbago, xxv. sol.* Vide in *Garba.*

GERBARIA, Gerberia, Vide *Garba.*

⁂ 1. **GERBERIA**, Eodem intellectu. Locus est in *Garba.* Nostris *Gerberie.* Charta Odon. ducis Burg. ann. 1325. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 43: *Item la Gerberie, c'est assavoir de chascun feu deux gerbes; et se il a une beste à charrue, il en doit trois; et se il a trois beufs, il doit trois gerbes; se il en a six, il en doit six.*

⁂ 2. **GERBERIA**, Congeries et acervus gerbarum. Stat. Perus. pag. 51: *Si quis ignem imposuerit maliliose in tecto, vel feno, vel in giavellis, vel in Gerberiis, solvat pro banno libras decem.* Vide mox

⁂ **GERBERIUS**, Pari significatu, nostris *Gerbier.* Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 462: *Cum die quadam Raymundus Albesii in quodam campo quædam animalia lanosa custodiret, Bernardus et Deodatus Martini venerunt ad ipsum, juxta quendam Gerberium frumenti.... sedentem.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 190. ch. 172: *Guischart Traffoy....... s'en ala en ung champ,... où estoient quatre Gerbiers,... esquelz il mist le feu.* Vide supra *Garberius.*

¶ **GERBIDA** Terra, f. pro *Herbida*, id est, Terra ubi herba vel gramen solum crescit. Charta commutationis ann. 965. apud Murator. tom. 2. pag. 421: *Tradidit dominus Luitprandus Episcopus eidem Pauloni negotiatori in commutationis causa, id est, petia una de Terra Gerbida:* quæ posteriora verba rursum repetuntur inferius, nullo adjecto, unde vera notio certo possit erui. Vide *Gerba* 1. *Herbidare.*

⁂ Ager pascuus. Charta ann. 1033. apud eumd. Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 16: *Ubi vitis estant seu pratis atque terris arabilis, Gerbidis et buscaleis, seu silvis cum areis illorum.* Vide mox

⁂ **GERBINA** Terra, Eadem notione, in Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 173. ex Cod. reg. 4624: *Omnes... habentes possessiones seu terras baschinas et Gerbinas, tam in montibus quam in planicie, etc.* Vide infra *Gerbum.*

⁂ **GERBORA**, idem quod *Gerba*, Rei cujusvis manipulus, fasciculus. Stat. Montis-reg. pag. 312: *Item pro quolibet centenario Gerborarum scaciorum, solvat duos denarios.*

⁂ **GERBUM**, Ager graminosus et pascuus. Stat. Taur. ann. 1360. cap. 119. ex Cod. reg. 4622. A: *Item quod homines Taurini et districtus possint sine aliqua pœna pascuare cum eorum animalibus in paschis et Gerbis illorum de Droscio.* Ibid. cap. 199: *Illi qui dicta Gerba vel pascua tenuerint,... teneantur dare communi pro singulis et singulis jugeribus Gerborum et pascuorum denarios duodecim.* Vide supra *Gerbina terra.*

¶ **GERCIS**, Agna, ut mox *Gergia* et *Germgia.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 45: *Instauramentum hujus villæ est* viii. *boves.... septem viginti oves matres adpreciatas* iv. *den. et* lx. *et* xil. *inter Gerces et hogastres.* Vide *Jercia.*

GERDIUS, Textor. Hesych.: Γέρδιος, ὑφάντης. Gloss. Lat. Græc.: *Textor*, γέρδιος. Glossæ Gr. Lat.: Γερδία, *Textrix*, Γέρδιος, ὑφάντης, *Textor*, Glossæ aliæ, cap. de Navigatione: *Textrinum*, γερδόποιον. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062: Γέρδιος, ὁ ὑφαντώρ, καί παρ' ἡμῖν ἡ γερδία. Eadem habet Suidas. Infra: Γερδία, ὑφάντρια, ἀπὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἕδους, ὅ ἐστι καθέζεσθαι. Rursum ex Psello, ὁ γέρδης, ὁ ὑφάντης. Jul. Firmicus lib. 8. Matth. cap. 25: *Textores faciet, Gerdiosque, sed quorum animi insaniæ valetudine quatiantur.* Vide Gloss. Meursii, et mediæ Græcit. col. 245. voce Γέρδης.

¶ **GEREFA**, Anglo-Saxonibus, Vicecomes. Ita Hickesius Dissert. Epist. pag. 4. Sed in Legibus Edwardi Confess. cap. 35. ut et ipsius ætate, per hanc vocem designabatur quicumque fungebatur officio alicujus præfecturæ, *sicut*, inquit, *modo vocantur Greve, qui super alios præfecturas habent.*

⁂ **GEREN.** Gloss. Cæsar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 671. col. 1: *Solvit... perticas, virgas, cc. Geren vel kembeln, quibus venna paratur.* Vide infra *Gerten.*

⁎ **GEREOTINUS.** [Nugatorius. Dief.]

¶ **GERFALCHUS**, Gerfaudus, Æsalonis seu accipitris species major, Gallis *Gerfaut.* Instrum. anni 1318. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 177. col. 1: *Item Galioto falconerio suo Gerfaudus detur, et viginti quinque libræ. Gerfalchus* legitur apud Spelmann. in v. *Acceptor.* Vide *Gyrofalcones.*

GERGENNA, Vasis species, apud Adamnanum in Vita S. Columbæ, [vel potius, ut exponunt Bollandistæ tom. 2. SS. Junii pag. 217. Ferrum aut lignum teres, quo per duas ansas transmissio operculum firmatur ne excidat: *In dorso portans vasculum novo plenum lacte........ quod illico valde concussum est, Gergennaque operculi per sua bina foramina retrusa longius projecta est; operculum terra tenus cecidit, lac ex majore mensura*

in solum defusum est. Glossæ Saxon. MSS. apud Somnerum: Sticca, *Gergenna.*

¶ **GERGIA**, ut infra *Germgia.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 128. v°. col. 1. [** Br. 25. sect. 3.]: *Pro hoc accipiunt ad tertium annum Gergia, et de curte dominica trahit fumum.*

* **GERGOMETUM**, Vappa, vinum deterioris conditionis, f. pro *Gergomerum.* Acta B. Jac. Mevanat. tom. 4. Aug. pag. 729. col. 2: *Ordinaverat ut de quadam vegete, quæ sola vinum bonum continebat, aliis Gergometum* (distribuens), *nulli daret... Cum beatus vir ab ea vinum pro ædificatoribus ecclesiæ postulasset, illaque diceret, quod totum Gergometum erat, una vegete excepta, etc.*

¶ **GERGONIUS**, Agillimus, Papias: *Gergos, Agilis; Gergonius, Agillimus, Græce.* Legendum *Gorgonius* a Græco γοργός.

* **GERHARE.** Vide supra *Genhare.*

¶ **GERIA.** Vide *Geronticon* et *Placitum* lin. *Est etiam placitum exactio, etc.*

* *Gery*, Arboris nomen apud Normannos. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 364: *Un arbre, appellé ou pays* (Normandie) *Gery.*

¶ **GERICONTINUM**, *Murum, mundi ambitum*, apud Papiam. Gloss. MSS. Sangerman.: *Gericontinus, Murus, mundi ambitus.*

GERIMA, [Manipulus.] Vide *Gelima.*

* **GERITTE.** Gloss. Cæsar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 670. col. 2: *A primis ecclesiæ nostræ fundatoribus, id est, Pippino et Karolo Magno ejus filio, possessiones nostræ ecclesiæ ac bona ab omnibus potestatibus secularibus sunt exemta: quæ potestates vulgariter appellantur pelline,.... Geritte.* Forte jus utensilia et supellectilem exigendi. Vide supra *Geradicæ res.*

* **GERLA**, Lagena, vas vinarium: item, Corbis species, Ital. *Gerla*, ea notione. Testam. Poncii de Pratocomit. ann. 1402. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxj.: *Idem do et lego... tinam meam et Gerlam meam et omnia vasa vinaria mea.* Charta ann. 1404. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 180. col. 2: *Debeat levari et exhigi pro qualibet saumata Gerlarum dumtaxat unus denarius.* Vide supra *Gella* et infra *Gerula* 2.

¶ **GERLANDA**, ut *Garlanda*, Gall. *Guirlande.* Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 95: *Item uxores tantum Militum possint portare Gerlandam imperlatam et cum gemmis et auro, sicut voluerint, non tamen ultra mensuram digitorum duorum per latitudinem, et quod in Gerlandis ipsis non sint aliquæ mergulæ sub pœna unc.* 12.

* **GERLENDA**, Coronula, sertum, ornamentum muliebre, idem quod supra *Gallanda.* Stat. Baln. MSS. ann. 1344: *Item quod nulla mulier vana sit ausa portare aliquam Gerlendam, neque velum in capite, etc.* Vide *Gerlanda.*

* **GERLERIUS**, perperam pro *Geolerius*, vel *Geulerius*, Custos *geolæ* seu carceris. Pariag. inter reg. et episc. Mimat. ann. 1306. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 157. col. 1: *Illi vero baillivus et judex eligent subvicarios, Gerlerios, servientes, et alios officiales seu ministros ad excertionem communis juridictionis, quos noverint opportunos.* Vide supra *Geolarius* et infra *Geulerius.*

* **GERLONUS**, Corbis species, Italis *Gerla.* Comput. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 182. col. 2: *Pro uno Gerlono cum corda pro reclusa, ij. solidos, viij. denarios.* Vide supra *Gerla.*

** **GERMANI**, Arimanni. Vide Savin. Histor. Jur. Rom. tom. 1. § 56. infra *Herimanni.*

¶ **GERMANICA** Fractura, Scripturæ genus. Vide *Scriptura.*

GERMANITAS, Titulus honorarius in Epistolis Episcoporum invicem sibi scribentium, apud S. August. Epist. 19. 97. 106. Vide *Fraternitas.* [** Inde *Germanitas episcoporum* pro Cœtu episcoporum in Annal. Hildesh. apud Pertz. Script. tom. 3. pag. 100: *Generali ibidem sinodo præsedit, in qua Germanitas episcoporum priora decreta redintegravit.*]

Germanitas, Societas, communio bonorum, qualis est inter germanos vel fratres. Observantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de jure dotium, § 19: *Propter Germanitatem factam inter virum et uxorem, superstes non amittit viduitatem, nisi expresse renuntiet eidem.* Lib. 9. tit. *Declarationes Monetatici* § 3: *Si duo faciunt de bonis quæ habent, vel in posterum habebunt, instrumentum Germanitatis, si solvet unum Morabetinum, dicimus, quod ex quo semel fratres bona diviserint, licet postmodum inter se fecerint communionem bonorum, et societatem, tenetur quilibet unum Morabetinum solvere.*

** **GERMANITER.** Rhythmi de S. Otmaro apud Pertz. Script. tom. 2. pag. 55:

Cespite junguntur, Germaniter inde coluntur.

Ubi glossa: *quasi duo germani.*

GERMANITUS, ἀδελφόθεν, in Gloss. Græc. Lat. [*Alicui amicus esse Germanitus*, apud Nonium num. 381. *Germanitus suscipi*, apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 189.]

¶ **GERMGIA.** Agna, ovis quæ nondum parit, Picardis, *Germe.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 3: *Habet in Gaugiaco mansos ingenuiles* xii. *qui solvunt... multones* c. *ad tertium annum Germgias* lxxxviiii. *ad quartum annum porcos de denariis quatuor* lxxxviiii. Fol. 24. v°: *Sunt in Vedrarias... qui solvunt ad tertium annum multones* clviii. *ad tertium annum Germgias* lxxviii. Fol. 73: *Solvit... propter herbaticum Germgia* 1. Et fol. 86. v°: *Germgia* 1. *cum agno.* Vide *Gercis*, [** *Gergia, Jermgia*, et Indic. Polypt. Guerardo est Ovis quæ semel tantum peperit. Brev. 16. sect. 22. pag. 182: *Ad tertium annum Germgia* 1. *cum agno.*]

¶ Germia, Eadem notione. Idem Codex fol. 22. v°: *Winegarius... solvit ad hostem multonem* 1. *ad tertium annum in herbatic. dimidiam Germiam.* Ibid. fol. 20: *Propter herbaticum Germia* 1.

* Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul.: *Et s'il n'i avoit castre, le Germe antenoise; et s'il n'i avoit Germe, le brebis.*

✱ **GERMINABILIS.** [Qui *Germinare* potest. *Isid. Or.* 11. 2.]

* **GERMOTA**, f. Manipulus, fascis, vel mensuræ species. Arest. ann. 1364. 15. Jun. in vol. 5. arestor. parlam. Paris.: *Plena mina avenæ ad mensuram avenæ de Asyaco, cum ducentis et quinquaginta Germotis vessiæ.* Vide supra *Gelima.*

GERMUNDUS, Navis species, *Germe*, nautis. Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 8: *Nostri denique tantummodo Germundos et Galeas, Sicilienses vero cattos, et golafros, et dromundos, sed et diversæ fabricæ naves habebant.* Σέρμονας, naves sic dictas memorat Anna Com. in Alexiade pag. 91. Sed an eædem cum *Germundis*, non ausim definire. Vide Itinerarium Vincentii *le Blanc* ult. Edit. Paris. part. 2. pag. 117. Rabanus Maurus in Poemate ad Gerhoum alludens ad ejus nomen, videtur vocem *Gerhoh*, sagittam priscis Teutonibus dictam, indicare, qua etiam, nostris, navis genus appellatum constat, uti in voce *Sagitta* docemus.

GERNARIA, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. cap. 66: *Et eorum fimus stercorandis agris et arboribus vineis, et imbuendis Gernariis, et quibusdam vasibus et canistris.* Ubi vetus Gallicus Interpres: *Et estouper Greniers et autres plusieurs vaisseaux.* Unde videtur legisse *Granariis.*

* Vocem non intellexit vetus Gallicus Petri de Crescentiis Interpres, ut opinor; *Gernaria* enim vel potius *Gerlaria*, vasis genus videtur, quod *Jarre* et *Giarre* appellamus. Vide supra *Gerla.*

¶ 1. **GERNARIUM**, ut infra *Granarium*, Gall. *Grenier.* Charta Thomæ *Adam* in Chartulario S. Fromondi: *Tenemur reddere annuatim... Priori et Conventui S. Fromondi* xiv. *boissel. frumenti ad magnam mensuram Gernarii sui.*

* 2. **GERNARIUM**, Ossuarium, locus ubi ossa mortuorum reponuntur, Germ. *Gernerhus*, Gall. *Charnier.* Charta ann. 1290. ex Lib. sal. eccl. S. Thom. Argentor. fol. 41: *Et ossa in Gernario positorum, etc.*

¶ **GERNATUS**, Hians. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 569: *Et advenienie circa mediam noctem, idem testis evigilans vidit in camera, per ostium apertum et Gernatum, tantum lumen et claritatem, quod visum fuit ei, quod incenderetur tota domus.*

GERNOBADA, Gernobadatus. Vide *Grani.*

✱ **GERNOBITA.** [Imberbis non habens barbam. Dief.]

* **GERNUS**, Gener, ni fallor, Gall. *Gendre.* Charta ann. 1148. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 427: *Ipsæ vineæ sunt in pago, qui vocitatur de Medina, quas plantavit ad medias Zalema et suus Gernus Mafomar Dantudo.* [** Hisp. *Yerno.*]

* **GERO**, *Zanzatore.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Gera* 2.

GEROCOMIUM, ex Græco γηροκομεῖον, Locus ubi aluntur senes, in Vita S. Euphrosynæ Virg. n. 8. in Vitis Patrum. Glossæ MSS.: *Gerotomium, vel Gerocomium, domus, in qua pauperes, ac propter senectutem infirmi homines curantur.* Anastasius in Gregorio II. PP.: *Hic Gerocomium*, [MS. apud Murator. *Grocomium*] *quod post absidam S. Dei Genitricis ad Præsepe situm est, Monasterium instituit, etc.*

Gerontocomium, γεροντοκομεῖον, *Locus venerabilis, in quo pauperes et propter senectutem solam infirmi homines curantur*, [lib. 2. Capitul. cap. 29. et] apud Julianum Antecess. Constit. 7. Ex eo hausit, quæ in hac voce habet Papias, [et Joan. de Janua, qui habet *Gerontecomium.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Gerontocomum, Hospital pour vieilles gens.*] Gregorius M. lib. 12. Epist. 16: *Cognovimus lectos vel lectisternia in Gerontocomio, quod a quondam illic Isauro constructum est, deesse.* Atque sic accipienda vox *Jerocomium*, in Vita S. Euphrosynæ cap. 7. in Vitis Patrum, ubi perperam Rosweidus existimavit locum esse, ubi curabantur, qui ἱερᾷ νόσῳ laborabant. *Diversorium senum* in Monasteriis agnoscit Petrus Diac. lib. de Miracul. S. Benedicti Casini patratis num 29. Discrimen vero inter γηροκομεῖον, et γηροτροφεῖον, ponunt Grammatici, quod istud ampla, hoc minor ædes sit, in qua aluntur senes. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062: Γηροκομεῖον, μέγα, γηροτροφεῖον,

μικρόν. Sed videtur legendum γηροτροφεῖον. Hesychius : Γηροκόμος, γηροτρόφος. De Gerontocomiis, et Gerotrophiis Constantinopolitanis agimus in nostra CP. Christiana.

¶ **GEROFALCO**, Æsalon, Gall. *Gerfaut*, apud Rymerum tom. 2. pag. 1075. Vide *Gyrofalcones*.

GEROFANTES, pro ἱεροφάντης. Vide in *Chaldæi*.

GEROFUTILIS. Gloss. Gr. Lat. 'Αχρήσιμος, *Inutilis, incommodus*, *Gerofutilis*. Editum habet tantum *futilis* ; sed legendum, *Gerro, futilis*.

GEROLDINGA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70. [✻✻ *Poma Geroldinga* in Ecbas. vers. 1026.]

¶ **GEROLUS**, pro *Gerulus*, Qui gerit, apud Mabillonium Liturg. Gallic. pag. 316.

GERONTES, ex Gr. γέρων, Senex. [Jo. de Janua : *Geron, Sacrum vel sanctum ; unde hic Geron, tis, et hæc Gerunta, tæ, Senex vel Sacerdos : unde Geronteus et Geronticus, Senilis vel sacerdotalis.* Perperam confundit ἱερόν, Sacrum, unde ἱερεύς, Sacerdos, et γέρων, Senex. Irrepsit eadem confusio in Glossas Lat. Gall. Sangerman.] Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 2. de Presbytero :

. . . Forsan trahet hinc nos Domne Geronta.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 9. de Monachis :

Ter centum memini ter senos atque Gerontas.

Vide *Abbas, Senior Monasterii.*

¶ **GERONOPEPAN**. Vide *Pipizo*.

¶ **GERONTECOMIUM**. Vide in *Gerocomium*.

✱ **GERONTEUS**. [Senilis. DIEF.]

GERONTICON, Liber, continens vitas Patrum, seu *Seniorum*, de quo ita Joannes Antiochenus, editus a Cotelerio Regio Linguæ Græcæ Professore, cap. 5 : 'Η πρώτως ἐν Αἰγύπτῳ συντεθεῖσα μεγίστα βίβλος τῶν ἁγίων γερόντων τῆς Σκήτεως, Θεβάϊδος, καὶ Λιβύης τὰς ἱερὰς πολιτείας, καὶ ἀποφθέγματα τούτων κατὰ στοιχείων ἐμπεριέχουσα. Hujus porro libri Latine editi a Rosweido, Græcum exemplar nactus idem vir doctissimus publicavit in tomo primo Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, quem præterea consule in notis pag. 795. [✻✻ Vide Glossar. med. Græcit. col. 247. in hac voce.] Charta Sisnandi Episcopi Iriensis æræ 952. apud Anton. *de Yepez* tom. 4. Chronici Ord. S. Benedicti : *Libros, unum Ordinarium, et unum Sacerdotalem, et unum Geronticum, tertium cum officio Passionis et Missæ ipsus Martyris, etc.* Charta Ordonii Regis Navarræ æræ 960. apud eumdem tom. 3 : *Textum Evangeliorum, Librum Regularum, Gera et officium Synonymarum, Epistolarum, et alium laterculum.* Ubi puto legendum *Geronticum*. Alia Sisnandi Episcopi Iriensis seu Compostellani æræ 952. apud eumdem tom. 4 : *Libros ordinum Sacerdotalium, primo Jeroncion* (melius *JorontICon*) 1. *tertium cum suo officio.* Alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. tom. 4 : *Bibliotheca, Moralium, Dialogorum, Pastoralis, Ezechielem, Ethimologiarum, Sententiarium, Epistolarum,* ✻ *ingeriarum,* ✻ *geriæ,* [*Ingerarium, geriæ*, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 181.] *Historia Ecclesiastica, Eptamaron, Geronticon, Expositio Trinitatis, et Colationum.*

GERONTOCOMIUM. Vide *Gerocomium*.

¶ **GERONTUS**, Senex, a Græco γέρων. *Geronta nutrix*, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 302. de B. Bardone.

✻ **GEROPAPA**, *Digno sacerdote*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Geroprepes*.

GEROPREPES, ex Græco ἱεροπρεπής, Sacer, divinus. Miracula S. Remacli cap. 6 : *Retulit se vidisse quemdam Geroprepem, vultum angelicum ac fulgidam speciem gerentem.* Lucianus Presb. de Inventione corporis S. Stephani : *Vidi virum senem, longum, Jeruprepem, hoc est, dignum Sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem.* [*Hieroprepes*, apud Mabillonium in Onomastico part. 2. sæc. 3. Benedict.]

¶ **GERPIRE**, Vide *Guerpire*.

✻ 1. **GERRA**, pro *Guerra*, Bellum publicum vel privatum. Charta ann. 1186. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. col. 44 : *Tibi concedimus ut omnia feoda, quæ a manu tua tenebat, tibi judicialiter abdicata, in potestatem tuam libere recolligas, et partem ex eis strennuis et fidelibus viris, qui Gebennensem ecclesiam debeant et possint defendere, et absque omni dissimulatione prædicto hosti nostro Gerram facere, etc.*

✻ 2. **GERRA**, Errabunda, vagans. Comœd. sine nomine act. 2. sc. 5. ex Cod. reg. 8163 : *Exuriant* (ancillæ) *farsitæ, stent Gerræ, agant inertes.*

✻ 3. **GERRA**, Clathrus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Gerræ, circa altaria ferreæ, Prov. Cleda.*

¶ **GERRÆ**, *Crates vimineæ, Athenienses cum Syracusas obsiderent, et crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi Gerras clamitabant, unde factum est, ut Gerræ pro nugis et contemptu dicantur.* Ita Festus, a γέῤῥον, Scutum Persicum e vimine contextum. Vide Martinium et Carolum de Aquino in Lexicis suis.

GERRIA. Vide *Jarria*.

¶ **GERRIRE**, Gestire, Luxuriari. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. : *Gerrio, Gestio*, στρηνιῶ.

✱ **GERRO**. [Nugator apud *Fest. Ter. Hecyr.* 5. 4. 10. *Gerro*, iners, fraus, heluo.]

✻ **GERRULI**, Piscis genus. Tract. de Pisc. cap. 68. ex Cod. reg. 6838. C. : *Smaris, quem Plinius et Martialis gerrem appellant, Venetiis hodie giroli et Gerruli, in Gallia nostra et Hispania picarel vocatur, ob id quod salitus et fumo siccatus linguam pungit quadam acrimonia.*

GERSA, GERSARE. Joannes de Garlandia in Synonymis Chymicis : *Gersa, id est, cerusa.* Joan. de Janua : *Gersa, blatea, unde Gerso, as, Ingerso, as, infuscare faciem, vel aliud, Gersa.* Catholicon Armoricum : *Babouïneff au visage. Gallice, Conchier le visage. Lat. Gersare, ingersare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Gersa, la boe ou fange des souliés ; Gersare, Torcher le visage.* Alibi : *Ingersare, Emboer, souiller.*] Nostri *Gerse*, vermiculum vocant, qui vestes ac libros rodit. *Teredinem* Latini. Vide *Garsa*.

GERSA, Equorum morbus. Jordanus Rufus Calaber MS. de Medicaminibus equorum lib. 1. cap. ult. : *Gersa est quædam mollis inflatio ad magnitudinem ovi, aut amplius, quæ tam interiori, quam exteriori parte nascitur in garectis.*

✻ **GERSINNA**, perperam pro *Gersuma* bis legitur tom. 11. Gall. Christ. inter Instr. col. 335. Locum vide in voce *Gersuma*.

GERSUMA, GERSOMA, et Saxonico gærsuma, Sumptus, expensæ, præmium, compensatio, opes, thesaurus : hæc enim omnia id vocabuli sonat. Sed apud Forenses Anglicos ut plurimum usurpatum legimus pro *fine*, seu pecunia, data in pactionem, et rei emptæ vel conductæ compensationem. Unde in venditionum formulis, et locationum chartis, hæc aut similia verba pro more inserta : *Pro tot solidis, vel tot libris, in Gersumam solutis vel traditis.* Vetus Charta apud Somnerum in Tract. *de Gavelkind* pag. 177 : *Et pro hac concessione dedit nobis prædictus Jordanus* 100. *sol. sterling. de Gersume.* Charta Fundationis Abbat. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabular. Reg. Ch. 370 : *Liberas et quietas ab omnibus servitiis et consuetudinibus atque Gersumis, et aliis querelis, etc.* Monasticum Angl. tom. 2. pag. 920 : *Pro hac autem emptione dedi prædicto Radulpho unam marcam argenti in Ghersam, et singulis ejus fratribus* 12. *den.* Ubi legendum *Gersumam*. Idem Monasticum tom. 3. pag. 126 : *Pro hac autem donatione ... dedit mihi dictus Dominus Gilbertus Cicestrensis Episcopus* 113. *lib.* 6. *sol.* 8. *den, præ manibus in Gersumam.* Adde pag. 226. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 28 : *Datis ab ipsa eidem Abbati . . . . tribus marcis auri in Gersoma.* [Occurrit iterum apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 125. 178. 194. 225. 325. et *Madox* Formul. Anglic. pag. 182.

GERSUMA præterea pro delicti compensatione interdum capitur. Rastallus in verbo *Childwit* : *Gersumam capere de nativa vestra imprægnata sine licentia vestra, quod dicitur Childwit.* Interdum pro quavis exactione. Idem Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 973 : *Absque retinentia cujuslibet consuetudinis sive servitii, seu alicujus Gersumæ, aut sæcularis exactionis.*

✻ **GERTEN**, Germ. Virga, pertica. Gloss. Cæsar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 669. col. 1 : *Curia de Denesbure et Hermansbanide adducent palos, id est quod vulgariter dictum stehohen, et perticas Gerten, etc.*

1. **GERULA**, Gestatorium instrumentum, quod ad dorsum gestatur, nos vulgo *Hottes* dicimus. In Chronico Windesemensi lib. 2. cap. 31 : *Trahas atque Gerulas et similia fabricando.* Lib. 2. cap. 46 : *Arenam et lapides ad structuram in Gerula comportando.* [Hofmanno *Gerula*, Vas vini est aut cujuslibet humoris capax, unde, inquit, *Gerlas* hodie Burgundi vocant vasa ampla lactis aut aquæ gerula ex ligno facta. Isid. : *Uri agrestes boves sunt in Germania, habentes cornua in tantum protensa , ut regiis mensis insigni capacitate ex iis Gerulæ fiant.*] Alias *Gerula* dicitur nutrix. Joan. de Janua. [Hanc a nutrice distinguit Hieronymus Epist. ad Lætam : *Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula, habeat modestam Gerulam, nutricium gravem.*]

✻ 2. **GERULA**, Vas vinarium definitæ capacitatis atque adeo mensuræ species. Stat. crimin. Riper. cap. 216. fol. 29. r° : *Teneantur et debeant justare et bullare . . . unam mensuram de quolibet genere mensurarum, . . . unam quartam a vino et mediam quartam, sive unam Gerulam, in qua sit media Gerula.* Vide *Zerla*.

✻ **GERULANUS**, Gerulus, Gall. *Portefaix. Corpus Gerulanorum*, apud Gudium ex vet. Inscript. xxxij. 6. Vide indices pag. xxv.

✱ **GERULASISTA**. [*Gall. :* Sommier. DIEF.]

✱ **GERULIFIGULUS**. [Vox ficta a *Plauto Bacch.* 3. 1. 14. Affines tuos tua infamia fecisti *Gerulifigulos* flagitii, *h. e.* docentes, et patrantes flagitia.]

GERULPHUS, Λυκάνθρωπος, Gall. *Lou-garou*. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. part. 1 : *Vidimus enim frequenter in Anglia per lunationes homines in lupos mutari, quod hominum genus Gerulphos Galli nominant, Angli vero Werevulf dicunt. Were enim Anglice virum sonat, vulf, lupum.* Sic *Lou-garou*, dicitur quasi *Loup-warou*, lupus homo. [** Vide Grimmii Mythol. Germ. pag. 621.]

✱ **GERURIA.** [Senectus. DIEF.]

¶ **GESA,** GESARA, GESATÆ. Vide *Gessum.*

¶ **GESDIUM**, Isatis, glastum, Gall. *Guesde.* Polyptychus Fiscamn. ann. 1235 : *In duabus Ecclesiis de valle Rodolii percipit Abbas Fiscanensis annuatim in tribus festis annualibus medietatem panum et oblationum in denariis, et quatuor partes decimarum bladorum, et Presbyteri quintam, et similiter de Gesdiis.* Vide *Guaisdium.*

¶ **GESI**, Fortes viri. Vide *Gessum.*

¶ 1. **GESINA**, Puerperium, Gallis alias *Gesine*, ab antiquo verbo *Gesir*, Jacere. Tabular. S. Sergii Andegav. : *Et promisit ut faceret concedere uxori suæ, cum a sua Gesina levaret.* Inventar. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419 : *Calix qui est de capella Gesinæ nostræ Dominæ.* Ibidem : *Pro imaginibus Dei et B. Virg. Matris suæ Mariæ à le Gesine.*

* Quo etiam nomine appellabatur convivium, quod in sua purificatione puerpera exhibebat. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 359 : *L'exposant oy dire que icelle femme avoit esté à une Gessine, autrement nommée au pays* (Coutance) *cuffere.* Ab antiquo verbo *Gésir*, Jacere ; quo etiam ad significandum puerperium et sepultum utebantur. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 105 : *Nul ne pooit entrer ens* (*mon paveillon*) *que il ne me veist Gésir en mon lit.* Libert. villæ *de Tannay* ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 60. art. 9 : *Se aucune femme bourgoise . . . travaille ou Gist d'enfant, etc.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 372 : *En laquelle ville* (de Taruel) *ladite Marion avoit Jeu d'enfant,... pour raison de sa Gésine, etc. Laquelle femme a Geu de enfant souvent*, in aliis ann. 1390. ex Reg. 138. ch. 204. Testam. Helvid. uxoris Joan. dom. de Insula ann. 1274. ex Tabul. Vallis N. D. : *Je vel Gésir ou Val Nostre Dame.* Bestiar. MS. :

Car nus n'a terme de sa fin :
Teus est mort, puis Gewi matin,
Que on pooit trover ersoir
Plain de santé et de pooir.

Vide infra *Gisare* et *Jacere* 4.

* 2. **GESINA**, Cessatio, Gall. *Chommage.* Redit. Ebroicæ in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 106. r°. col. 2 : *Gesina molendinorum per cretinam aquæ eveniens, debet restaurari illi, qui tenet molendina.* Vide infra *Jesina.*

¶ **GESMA**, pro *Gesina.* [* Uti etiam legitur in Cod. MS. earumd. Leg. Norman.] Leges Norman. cap. 37. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 242 : *Concesse sunt autem dilationes, que manifeste necessitatis excusationem pretendunt, ut viduitates, exercitus, Gesme et hujusmodi.* Ibid. cap. 43 : *Puerperii autem infirmitas, quæ Gesma vocatur, terminationem querelarum prorogat ac protendit.*

* **GESSA,** *Gallice, Jussarme, et dicitur a gerens,* in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. Vide *Gessum.*

* **GESSIA**, a Gallico *Gesse*, Cicercula, leguminis species. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 118. v° : *Dedit .... de feodo præpositali . . . . panicios, et Gessias, et vessias, etc.* Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 163 : *Le suppliant trouva en une piece de terre, . . . qui avoit esté semée de Gesses, les chievres et berbiz de Bernard Garnier.*

* **GESSIDO**, Hostis, inimicus. Grad. Albiense XI. sæc. in festo Paschæ ex schedis D. *Le Beuf : Christus Patri obedivit usque ad mortem, et antiquum triumphavit Gessidonem.*

¶ **GESSARA.** Vide *Gessum.*

GESSEL. Vide *Gisil.*

¶ **GESSIÆ**, *Divitiæ,* in Glossis Isid. In Excerptis additur *Gazæ :* pro quo mendose scriptum putant *Gessiæ.*

1. **GESSUM,** GÆSUM, Gallis veteribus Hasta. Gloss. Isidori : *Gessum, hasta, vel jaculum,* βολίς. [apud Grævium, *Gesum, asta, etc.*] Servius : *Pilum proprie est hasta Romana, ut Gessa Gallorum, Sarissæ Macedonum.* S. Augustinus Locut. de Josue lib. 6 : *Septuaginta Interpretes, qui posuerunt Geson,* (Josue 8. 18.) *miror, si et in Græca lingua hastam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerunt, ea quippe dicuntur Gesa.* [Papias : *Gesa, gladius ; Gessaris, lanceis.* Gloss. Sangerman. MS : *Gesara, lancea.*] Suidæ γαῖσα et γαισός, est εἶδος δόρατος. Alibi γέσον, ὅπλον ἢ κόντον μακρόθεν κεντοῦν interpretatur. Hesychio, γαισός, est ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον, *Jaculum totum ex ferro.* Pollux lib. 7 : Δορύξους, δόρυ ὁλοσίδηρον, καλεῖται δὲ γαισός, και ἐστι λιβυκόν. Ita apud Pausaniam in Atticis legendum monent viri docti, γαισός ὁλοσίδηρον δόρυ. Ubi perperam γαῖος. Moschopolus : Γαισσός, τὸ κοντάριον. Porro bina gesa in manibus gestasse Gallos, scribunt Nonius, Virgilius, Ovidius, Claudianus. Will. Brito lib. 5. Philipp. :

Clavam cum jaculo, venabula, Gesa, bipennem.

Matth. Paris ann. 1256 : *Cum jaculis . . . Danisque securibus et Gesis . . . hostiliter insequuntur.* Vide *Gisarma. Gesi* jaculum missile etiamnum a Vasconibus vocari, auctor est Oyenartus in Notitia Vascon. pag. 42. in Consuetud. Britan. art. 712 : *Goutiere ou Gesse pour porter les eaux communes.*

GALLIGESUS, *Vir fortis. Gesa hasta Gallorum lingua.* Ita Glossæ MSS.

¶ GESATÆ, *Mercenarii milites ; Gesi Fortes viri*, apud Sussannæum in Vocabulario.

✱ 2. **GESSUM, GISSUM.** [Gypsum : « In laborandis parvis capellis ecclesie S. Marci cum *Gisso.* (Edif. publ. 1467-71. f. 43. arch. Vatic.) » — « Occasione manifacture 22. niccularum de *Gesso* per eum in capellis ecclesie S. Marci factarum. (Edif. public. 1467-71. f. 54. arch. Vatic.) »]

1. **GESTA**, Acta publica, in quæ referebantur donationes, aut quævis instrumenta. Gloss. Lat. Gr. : *Gesta,* πεπραγμένα, χειροθέντα, ὑπομνήματα. Vigilius Tapsensis lib. 1. Contra Arium cap. 5 : *Venerandi Principis sacra, quæ lecta est, Gestis indatur.* Papianus lib. Resp. tit. 24 : *Gesta autem secundum locorum consuetudinem fieri placuit : nec interest, apud quem Defensorem fuerint celebrata, etc.* Occurrit non semel in Cod. Theod. et Justin. [** Vide Savin. Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. cap. 2. § 27. sqq.]

GESTA MUNICIPALIA. S. Augustin. Epist. 228 : *Legem . . . qua concessum est eis, qui præcipiuntur ab aliqua Potestate judiciis exhiberi, ut ad Gesta Municipalia perducantur, atque illic interrogentur.* Adde Epist. seq. Vetus Charta apud Doubletum pag. 738 : *Præsentem vero donationem nequaquam a curialium vilitate Gestis Municipalibus alligare curavimus.* Adde Gregor. M. lib. 2. Epist. 9. lib. 7. Ind. 1. Epist. 6. Ind. 2. Epist. 72. 86. lib. 10. Epist. 12. lib. 12. Epist. 10. Vide *Allegare.*

GESTA EPISCOPALIA, quæ ab Episcopis conficiuntur, apud S. August. Epist. 90.

GESTA ECCLESIASTICA, *quæ in Ecclesia fiunt*, apud eumdem S. August. Epist. 75. 106. 110. lib. 2. Retract. cap. 8. Vide *Gestus* 2.

GESTA PROCONSULARIA, apud eumd. S. Augustin. Epist. 172. 255. lib. 1. contra Parmen. cap. 11. lib. 3. contra Petilian. cap. 16. quæ *Proconsularia Archiva* dicuntur eidem, lib. 3. contra Crescon. cap. 62.

GESTA JUDICUM, apud eumdem S. August. lib. contra Parmen. cap. 12.

GESTA PRÆFECTORIA, apud eumd. S. August. Collat. 3. cap. 4.

2. **GESTA**, æ, Historia de rebus gestis. Versus Vitæ Caroli M. ab Eginhardo editæ subjecti, interdum præpositi, in Cod. Moissiacensi et Cæsareo :

Hanc prudens Gestam noris tu scribere, Lector,
Einhardum Magni magnificum Caroli.

Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. PP. pag. 237 : *Sermonum librum unum, Gestarum librum unum, Evangeliorum librum unum, etc.* Infra : *Historiarum librum unum.* Paulo supra : *Prophetarum librum* 1. *Gestarum rerum libros duos.* Vide formulam 12. ex Baluzianis, et Capitul. Caroli C. tit. 51. initio, et ibid. ejusdem Baluzii Notas pag. 1285.

¶ GESTA, æ, Charta donationis. Privilegium Wifredi Comitis Barcinon. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 165 : *Hæc est Gesta, sive Charta, quæ fieri jussit Wifredus Comes de Alaudes S. Mariæ Monasterii Rivipullensis ad diem consecrationis S. Mariæ* Ibid. pag. 166 : *Fastila Presbyter qui hanc Gestam vel donationem scripsit.*

* Charta Sancii comit. pro fundat. S. Severi in Vascon. : *Ipsi vero sapientes inquirebant si sanctus Severus Gestam vel passionem haberet scriptam. Inventum est a legentibus, quatenus qualiter a francigenis hominibus fuerat destructum.*

3. **GESTA**, GESTUM, Flos, seu purgamentum recentis cerevisiæ, quo pistores panes leviores reddunt, Anglis *Gest*, Theutonicis *Ghest* et *Ghist*, est fæx. Matth. Paris ann. 1202 : *Ita quod pistores poterunt sic vendere, et in quolibet quarterio lucrari* 3. *denarios, exceptis brennio et* 2. *panibus ad furnarium,... et in sale obolum, et in Gesta obolum, et in candela quadrantem, etc.* Fleta lib. 2. cap. 10 : *Pistor lucrari poterit in quolibet quarterio frumenti... unum obolum pro sale emendo, et unum obolum pro Gesto vel levano.* Nos etiam *Levain* appellamus.

¶ 4. **GESTA**, pro *Gistum*, ut puto. Charta Libertatum Bellimontis ex MS. Coislin. : *Absolventes... ab omni tallia, mortallia, angaria, perangaria, Gesta, etc.* Vide *Gistum.*

* 5. **GESTA**, Instrumentum juridicum, in quo testimonia de *gestis* alicujus continentur. [** Vide *Gesta* 1.] Consuet. Neapolit. MSS. : *Salvo tamen, quod licet volenti se opponere contra id quod in ipso instrumento, quod dicitur Gesta, continetur, quod potest dicere contra personas et dicta testium, quorum dictis et*

testificatum dictum instrumentum, quod dicitur Gesta, confectum est.

° 6. **GESTA**, *Una arma*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Gessa.*

¶ **GESTABILIS**, Qui facile geri seu portari potest. *Gestabile cœlum*, apud Cassiodorum lib. 1. Epist. 45. hoc est, parva machina cœlum repræsentans, Gall. *Globe celeste.*

GESTAMEN, Σκῆπτρον, in Gl. Lat. Gr. Sceptrum.

° **GESTAMEN** Cunale, Gestatorium Cunarum, Cunæ, incunabula, Gall. *Berceau.* Vita Ludov. Pii, cap. 4. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 89 : *Ludowicus ejus filius, cunarum adhuc utens Gestatorio... Qui usque Aurelianam civitatem cunali est vectus Gestamine.* Ubi Gesta ejusd. Gall. ibid. pag. 129 : *L'enfant fist porter ensi comme en berçuel.* Vide *Gestatorium.*

GESTANTES, Patrini, qui baptizandos infantes brachiis *gestant*, et Sacerdoti baptizaturo offerunt. S. Augustinus lib. 4. contra Julianum *Recole, quemadmodum in Ecclesia Christi baptismatis mysteria celebrentur, et invenies quod abrenuncient et parvuli per ora Gestantium, sicut per ora Gestantium, credunt.* Idem Epist. 23 : *Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum Gestantur manibus,... quam ab universa societate Sanctorum atque fidelium.* Adde Epist. 105. et Ep. 107. cap. 8. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 26 : *Parvulorum qui per ætatem adhuc abrenuntiare diabolo, nec credere in Deum possunt, per corda et ora Gestantium salus adimpletur.* Vide *Tenere.*

¶ **GESTARE**, Continere, Gall. *Contenir, Porter* ; ut cum de scripto dicimus : *Cet écrit porte, etc.* S. Eulogius de Concilio Cordub. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 149 : *Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum, quod aliud Gestans et aliud sonans, quasi a discursu martyriali plebem compescere videbatur.*

¶ Gestare Canticum, Canticum componere, offerre, vel canere. Nicetius Episc. de Psalmodiæ bono tom. 3. Spicil. Acher. pag. 7 : *Si autem quæramus, quis omnium primus hoc genus invexerit, non invenimus alium nisi Moysen, qui Canticum Deo insigne Gestavit, quando percussa Ægypto decem plagis et Pharaone demerso, etc.*

GESTARI, Lectica, vel equo vehi. Vetus Interpres Moschionis : Ὄχημα, *Gestatio*, Διακινῆσαι, *Gestari*. Gloss. Lat. Gr. : *Gestatur*, γυμνάζεται. *Gestor*, γυμναστής. *Gesto*, γυμνάζομαι, *Gestatio*, γυμνασία. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passionum : *Palæstra exercere feci et Gestari, et maxime ante... cibum : Gestari autem non solum pedibus, sed et cum caballo.* Cælius Aurelianus lib. 2. Chron. cap. 14 : *Quo fiet ut priusquam cibum sumpserint ægrotantes, Gestatione sunt movendi, secunda etiam deambulatione.* Passim ibi, et apud cæteros Medicos. Vide Mercurialem lib. 3. Artis gymnast. cap. 10. 11.

GESTARIUM, pro *Gestatorium.* Albertus Aquensis lib. 10. cap. 5 : *Milites Hugonis corpus extinctum Gestario impositum, in civitatem Nazareth... attulerunt.* [Vita S. Bernardi inter ejus Opera tom. 2. col. 1219. Edit. 1690 : *Itaque Gestario inter duos equos composito, in eo collocatur.* Vet. membrana apud Ludewig. tom. 8. pag. 223 : *Cum nec equo nec curru propter morbum vehementiorem vehi posset, a viris in Gestario ad hoc ipsum composito portabatur.*]

° **GESTARIUS**, Cibus, quia ferculo *gestatur*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Gestarius, mengier.* Vide *Gestorium* 1.

¶ **GESTATIO**, γυμνασία, *i. Exercitatio*, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vox antiquis haud ignota tum ad vectionem, exercitationis et valetudinis ergo, designandam, tum ad significandum locum ipsum ubi hujuscemodi gestationes celebrabantur. Vide Fabri Thesaurum et supra *Gestari.*

GESTATORIUM, Lectica. Joan. de Janua : *Gestatorium, illud in quo aliquid portatur, ut feretrum.* Papias et Gloss. Lat. MS. Reg. : *Gestatorium, Ferculum, vel Feretrum.* Julius Africanus lib. 6. Hist. Apostol. : *Quicunque alicujus rei cupit esse possessor, non magnopere Gestatorium, sed ipsum, quod gestatur, spectat.* [Utitur Suetonius in Claudio cap. 17 : *Solitus etiam in Gestatorio ludere.*]

Sed sæpe pro *feretro*, in quo Sanctorum jacent reliquiæ, usurpant Scriptores. Liber Miraculor. S. Adelardi Abb. Corbeiensis cap. 3 : *Comes ad feretrum Sancti accessit, et sumpto manibus Gestatorio... in Ecclesiam tulit.* Aigradus Monachus in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotomagensis n. 43 : *Cum... tetigisset pallium, quo tegebatur Gestatorium, etc.* Adde Baldricum Dolens. in Hist. de Capite S. Valentini n. 6. Theodoricum in Hist. Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 20. Vitam S. Altmanni Episc. Pataviensis pag. 64. Ermanricum in Vita S. Soli cap. 7. etc.

° *Gestatorium, civiere, hoste*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ **GESTICULARIUS**, Gesticulator, qui gestibus mentem exponit. Ammian. Marcell. lib. 24. cap. 16 : *Mutum puerum oblatum sibi suscepit Gesticularium, multa, quæ callebat, nutibus venustissimis explicantem. Gesticularia*, Gesticulans et saltatrix, apud Gellium lib. 1. cap. 5.

GESTICULATIO, Habitus Corporis. Alexander III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 6. cap. 6 : *Manifestum est, eum puberem esse, qui de Gesticulatione sui corporis talis est, ut jam procreare possit, licet ad metas legibus diffinitas non pervenerit.*

° **GESTIO**, Superbia. Monach. Sangall. de Gest. Caroli M. lib. 1. cap. 22 : *Tunc ille inani Gestione perflatus, dixit coram omnibus, etc.*

GESTIUM. Vide *Gistum.*

¶ **GESTIUNCULA**, *Minuta res*, in Glossis Isid. *A Gestione*, inquit Grævius, est *Gestiuncula*, ὑποκοριστικόν. Cicero lib. 1. de Invent. : *Negotiis autem quæ sunt attributa, partim sunt continentia cum ipso negotio, partim in negotii Gestione considerantur.*

¶ **GESTOR**, γυμναστής, i. *Præfectus pueris docendis.* Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. An ex hoc loco Plinii non satis intellecto : *Delphinus Gestor collusorque puerorum ?* Vide *Gestari.*

¶ Gestor Negotiorum, idem qui *Agens*, Gall. *Agent, Procureur*, apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 351. in Charta anni 1342. apud Ludewig. tom. 5. pag. 469. Instrum. concordiæ ann. 1387. ex Chartular. Eduensi, Charta ann. 1482. ex Archivo B. Mariæ de Bono-Nuncio Rotomag. Vide *Agentes.* Apud Plautum, *Gestores linguis*, Delatores, accusatores.

GESTORIUM, *Ferculum*, Ugutioni et Jo. de Janua ; *Mets de viande*, in Gloss. Lat. Gall.

Gestorium, alia notione usurpat Hieronymus Monachus Camaldul. in Vita S. Romualdi n. 81. [° Nempe pro Lectulus, Gall. *Grabat.* Vide *Grabatum.*] : *Cum jam senex fuit, Gestorium debilitato corpori substravit, et capiti modicam paleam clementer indulsit.*

° **GESTRE**, Ligni species, f. Ebenus. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1335. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item una crux de ligno, dicto Gestre, munita de argento deaurato cum Crucifixo de ebore.*

¶ **GESTUM**. Vide *Gistum.*

° **GESTURA**, Agendi ratio. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 31. pag. 73 : *Regnorum Angliæ et Franciæ nobilitates, modos et Gesturas, quorum fama laudabilis digno laudis præconio, multorum assertione fideli, suis auribus frequencius insonabat, cognoscere et videre desiderat* (Sigismundus).

¶ 1. **GESTUS**, Habitus, vestitus forma. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. lv. : *Attendendum fore judicamus, quod in omnibus Gestis nostris, sicut regale fastigium non modicum exposcit, honeste et temperate nos habeamus.*

° 2. **GESTUS** Monachales, Archivium seu Regestum monasterii. Charta ann. 2. Pipini reg. ex Cod. reg. 9612. T. : *Ad hoc mihi inserendum complacuit voluntas ut cessio ista Gestibus monachalibus obligetur, et sic obtineat firmitatem, quasi gestis fuisset obligata.* Vide *Gesta* 1.

° **GESUM**, Lanceæ seu spiculi species. Proces. Egid. *de Rays* ann. 1440. fol. 180. v°. ex Bibl. reg. : *Vidit Ægidium reum tenentem in manu sua unum Gesum, vulgariter dictum Jusarme.* Infra : *Jesum.* Vide *Gessum* et *Gisarma.*

1. **GETA**, [pro *Conjecta*, Collecta, contributio.] Vide *Conjectare.*

¶ 2. **GETA**, *Gotthus.* Gloss. Isid. *Geti, Gotthi*, ibidem, infra. Papias : *Geta vel Getes, i. Gothus.* Vide Acta SS. Februarii tom. 2. pag. 611. et Sheringamium in Originibus Britannicis, ubi multis probat Gothos olim *Getas* dictos fuisse.

¶ **GETABA**. Chartularium S. Stephani de Vallibus cap. 1 : *Datum die Jovis post Getabas, sexto ° Sevini anno Domini* mcclxiv. Forte legendum *post Octabas sancti Sevini.* Vide *Octava.*

GETAGEGA... T, *Gothice loquitur*, in Glossis antiquis MSS. [Emendatius in Glossis Isid. : *Getage, garrit, Gotthice loquitur.* Papias : *Geta garrit, Gothice loquitur.* Post Grævium lubens scriberem *Getice, garrit*, pro *Getage garrit :* quod posterius tamen ferri potest, quasi ductum a *Geta* pro *Gothus.*]

GETIA, *Maleficiorum doctrina.* Glossæ antiq. Forte pro γοητεία, [vel forte a Geta mago celeberrimo, quem diu in Ægypto commoratum fuisse narrat Strabo lib. 7. Papias editus et MS. habet : *Gethia, maleficiorum doctrina, Gheticus, Thracus.* Vide *Gitta.*]

° **GETTA**, Domuncula vel taberna porrecta vel projecta. Charta ann. 1382. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1572 : *Possit in dictis logiis et Gettis ludere, vel tenere ludum.*

¶ **GETTUS**, Laqueus accipitris. Vide *Jactus* 2.

° **GETURA**, *La nutrice, e imperatrice.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Gerula.*

¶ **GETUS**, Idem, ut conjecto, quod supra *Calcum*, i. e. Calcatio frumenti dum mensuratur ; dicitur autem *Getus* seu *Jactus*, quia mensura quasi jacitur, seu agitatur vel percutitur ad calcandum in ea frumentum. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 96 : *Anno Domini* mccxlviii... *Odo Alamanni et Ugo de Grangiis dederunt*

Juveneto de Hospitali Clerico, sub annuo censu unius sextarii frumenti censualis... quamdam vineam... quod frumentum est solvendum ad mensuram legalem sine Getis. Item... dictus D. Odo... dedit... sub annuo censu unius hemine frumenti solvendi ad mensuram legalem de Vivo sine Getis, scilicet sicut solvendum est aliud frumentum superius nominatum ad mensuram legalem sine Getis. Vide *Jactus* 3.

* **GEVELINA**, Hastæ seu spiculi species, nostris etiam *Geveline*, pro *Javeline*. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 126 : *Petrus de Fabro præmunitus una Gevelina,... cum cuspide illius Gevelinæ supplicantem in collo percussit. Espiotz, lances-gayes, Gevelines, etc.* in aliis ejusd. an. ibid. ch. 140. Comput. ann. 1504. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 80. col. 1 : *Plures alios excessus in prædictos cum ensibus, spatis evaginatis, Gevelinis, et aliis arnesiis commiserant.* Vide *Javelina.*

* **GEULERIUS**, pro *Geolarius*, Custos *geolæ* seu carceris. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 55 : *Dictus notarius fecit dictum Remondum.... poni in dictis carceribus, et cum clavibus dictorum carcerum recessit, quia noluit confidere Geulerio per ejus malitiam.* Vide supra *Geolarius.*

¶ **GEUMANTIA**, Ars e terra vaticinandi, a Græco γῆ, Terra, et μαντεία, Vaticinatio. Rolandinus Patavinus lib. 10. de factis in Marchia Tarvisina cap. 11 : *Et unus per puncta quædam unius artis, quam dicunt nescio quam Geumantiam, dicere videbatur, quod Padua non poterat hiis temporibus capi.* Idem lib. 12. cap. 2 : *Nam Mercurius Deus sapientiæ ponitur et septima domus, sive in astrologis seu in Geumnaticis,* (Geumanticis) *semper adversantibus assignatur.* Vide *Geomantia.*

GEUSIÆ, Genæ, unde Galli, *Jouës*, Picardi *Jeuës*. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93 : *Atque ita affectæ maxillæ ad sedandum dolorem dentium, et gingivarum, et Geusiarum adhibentur.*

* **GEUSII**, Gall. *Les Gueux*, Flandris nuncupati Calvinistæ vel Lutherani xvj. sæculo ; qua etiam appellatione donati primi ex Hollandia, qui pro tuenda libertate societatem inierunt. Vide Stradam. Corn. *Van Gestel* tom. 1. Hist. Mechlin. pag. 240. ubi de prior. Vallis B. M. : *Quam* (clausuram) *huc usque inviolabiter omnino, oppido a Geusiis possesso, servaverunt, ac sedem suam nunquam deseruerunt, quamvis monasterium etiam a Geusiis militibus fuerit inhabitatum.* Adde H. *Languet* in Epist. ad Synd. passim. Vide *Gueusii.*

¶ **GEWERE**, Species monetæ apud Belgas. Charta anni 1294. apud Miræum tom. 2. pag. 879 : *Sub annuo censu... denariorum Flandrensium monetæ quæ dicitur Gewere, etc.*

GEWERTESCHIN. Charta Friderici I. pro erectione Ducatus Austriæ ann. 1156. apud Miræum lib. 2. Donat. Belg. cap. 52 : *Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos et usurarios publicos, quos vulgus vocat Gewerteschin, sine Imperii molestia et offensa.* [* Vide supra *Gaverstlun.*]

GEWINEDA, in Legibus Ethelredi Regis cap. 1. [** Concil. Wanet.] apud Brompton. : *Et pax, quam Aldermannus vel Præpositus Regis in quinque burgorum Gewineda dabit, emendetur* 12. *libris.* Ubi somnerus rescribit *Gethinctha* : vox Anglo-Saxon. ex ꝺinc, causa ; ge autem præpositio est. Ita geþincꝺa idem valet ac mallus, placitum.

GEUWITNESSA, in Legibus Ethelredi Regis cap. 3. apud Bromptonum, vox Saxonica *testimonium* significans.

¶ **GEXTUM**, Jus hospitii. Vide *Gistum.*

* **GHEN**. Vide supra *Gen.*

* **GHERRA**. Locus virgultis obsitus, terra inculta. Stat. Placent. lib. 4. fol. 44. v° : *Quolibet anno per totum mensem Martii teneantur omnes habentes facere in Gherris Trebiæ ipsas Gheras et buscones existentes prope stratas, quibus itur ad castrum S. Joannis.* Vide *Jarria.*

GHERSA. Vide *Gersuma.*

GHESCOT. Charta Ludovici Imper. pro Trajectensi Ecclesia, apud Wilhelmum Hedam pag. 228. 1. Edit. : *Ut nec bannum, aut fredum, aut conjectum, quod ab ipsis Verschat vocatur, contingere aut exactare præsumeret.* In Charta Zuenteboldi Regis pag. 244. ubi eadem verba recitantur. *Chescot*, in alia vero Henrici Imp. pag. 258. *Ghescat*, in Charta denique Ottonis, *Gescot.* Ubi Buchelius annotat in MS. ad marginem scribi *Veerschat*. Sed legendum procul dubio *Ghe-schot*, contributio, ex *Ghe*, præpositiva verbalibus adjici solita, et *Schot*, quod idem valet. Vide *Scot.*

¶ **GHIARIA**, Italis *Ghiara*, Glarea, locus arenosus, Gall. *Gravier*. Chron. Estense ann. 1302. apud Murator. tom. 15. col. 348 : *Die* VIII. *Martii combustus fuit Punzilupus, qui prius vocabatur S. Armannus, in Ghiaria Padi de Ferraria de nocte per Inquisitionem FF. Prædicatorum.*

¶ **GHIAZERINO**. Species vestis militaris. Vide *Jazeran.*

¶ **GHIBELLINI**, GHIBILLINI. Vide *Gibelini.*

* **GHIGETUM**, GIGHETUS, Repagulum, agger quo aqua continetur ne in agros excurrat. Stat. Montis-reg. pag. 247 : *Item statutum est quod aliqua persona non audeat vel præsumat frangere seu frangi facere aliquod Ghigetum seu begetum in toto vel in parte.* Ibidem : *Quod quilibet teneatur defendere juxta possessionem suam repagium et aqueirolios seu Ghighetos, ita quod dicta aqua non vadat seu discurrat in possessionem suam.*

* **GHILDA**, Societas, collegium, Fland. *Gild*, nostris alias *Gheude*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1211 : *Omnes qui Ghildam habent et ad illam pertinent, et infra angulum villæ suæ manent, liberos omnes facio.* Lit. ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 509. art. 1 : *Et ne puet nuls ne nulle faire boulengherie,... s'il n'est en le Gheude ; et ne puet nuls entrer en le Gheude pour faire le mestier, s'il n'a esté varlez, etc.* Vide in *Gildum.*

GHILDHALLA, GHILLEOLA. Vide *Gildum.*

* **GHILTALDA**, Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *Halla.* Charta Rob. comit. Attrebat. ann. 1248. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 90 : *Concedimus tales immunitates et libertates in nova Ghistalla,... quales habere soletis in veteri Ghitalda, et volumus quod in nova Ghiltalda, etc. Ghiltalda*, ex ead. Ch. in Reg. 96. ch. 97. editum tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 256. Vide in *Gildum.*

* **GHION**. Vide supra *Gen.*

¶ **GHIRLANDA**, vox Italica, Corona, sertum, Gall. *Guirlande.* Chronic. Parmense ad ann. 1303. apud Murator. tom. 9. col. 847 : *Domini de S. Vitale, et Domini de la Porta, et alii omnes tam banniti quam confinati de dicta parte Episcopi, cum Ghirlandis in capitibus redierunt Parmam sani et salvi, et absque aliquo rumore.* Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 112* : *Et hæc corona erat candidissima et ornata fulgentibus et albissimis rosis, cujus Ghirlanda inferior denotabat firmissimam virginis fidem.* Vide *Garlanda.*

✱ **GHIRO**. Vide *Giro.* [FR.]

* **GHISELE**, vox Belgica, Suspectus, a Fland. *Gissen*, suspicari ; unde et pro Obses, fidejussor, vulgo *Otage*, quod de aliquo crimine suspectus et insimulatus fidejussorem exhibere teneretur. Lit. ann. 1410. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 586 : *Que pour cas civilz l'en ne pourra doresenavant en nostredicte chastellenie prendre à hostage, nommé Ghisele, fors seulement les deux principaux ou les complices... Et se le cas estoit tel... que avec les principaulx ou les complices, leurs parens et amis feussent mis en ostage ou Ghisel-stip.* Leg. *Ghisel-scip.* Charta ann. 1339. in Chartul. 2. Fland. ch. 526. ex Cam. Comput. Insul. : *Jou Riguewars li Rende vallez à M. le comte de Flandre, de Nevers et de Rethest, commissaires de ses Ghisels, etc.* Vide *Gisiles.*

* **GHISTALLA**, GHITALDA. Vide supra *Ghiltalda.*

¶ **GIALLUS**, Flavus, Teutonice *Gheel*, Gall. *Jaune.* Acta SS. Maii tom. 6. pag. 175. de S. Jacobo Philippo : *In quo cophino super dicto corpore, super uno velamine albo tanquam nix, ego vidi multas violas coloris Gialli virides, quæ ab omnibus tunc præsentibus judicabantur esse de recenti ablatæ ab ejus planta.* Violæ vulgares luteæ non sunt, sed purpureæ. Hic intelligo violas serotinas seu flores Jovis, Gallis *Pensées*, inter quas exstant luteæ.

* Academ. Crusc. : *Giallo*, luteus, croceus, flaveus, *color simile a quello del sole, e d'ell'oro.*

GIALNISCO, Generosus, Neapolitanus equus, Sambuco in Gloss. ad Leges Hungaricas, *un Genest de Neaples, d'Espagne.*

¶ **GIARA**, Ital. vasis species. Epistola Bajuli Regis Majoric. ad Massilienses ann. 1327. ex Archivo S. Victoris : *Fecit carricari* LXII. *Giaras alquitrani et tria pondera de mostayla et duas sarrias de orchica, etc.*

¶ **GIARDINARIUS**, Hortulanus. Vide *Gardinum.*

* **GIAVARINA**, Telum missile, jaculum, Ital. *Giavellotto.* Stat. datiar. Riper. cap. 12. fol. 5. r° : *De quolibet centenario hastarum a Giavarina, pro introitu soldi duo.* Vide supra *Gevelina.*

* **GIAVELLA**, Merges, spicarum manipulus, Gall. *Javelle.* Stat. Perus. pag. 51 : *Si quis ignem imposuerit malitiose in tecto, vel feno, vel in Giavellis, vel in gerberiis, solvat pro banno libras decem.* Vide supra *Gavella.*

* **GIAVELOTUS**, Ital. *Giavellotto*, Telum missile, jaculum, Gall. *Javelot.* Stat. Vercel. lib. 4. pag. 71. v° : *Item quod nullus major decem annis trahat per civitatem... Giavelotum vel pennam archatam.* Vide supra *Gaverlotus.*

* 1. **GIBA**, Capsa, arca, theca Reliquiarum, arcuata, sic dicta. Charta ann. 1348. ex Tabul. Floriac. : *Nonnullas alias reliquias sive sanctuaria de quadam capsa sive Giba antiqua et lignea in aliam capsam novam argenteam et superauratam translatavimus.*

* 2. **GIBA**, Onus, fascis statutæ quantitatis, nostris *Balot*, alias *Gibe* ; si arriderent Græcæ originationes, vocem deducendam proponerem a Gr. κίββα, sacculus, quod merces sacculo involvi solent. Arest. parlam. Paris. ann. 1301. in Reg. *Olim* fol. 52. v° : *De qualibet chargia seu Giba, pro numero trossellorum, dicti pedagiarii compellebant ad*

solvendum... tres solidos. Pedag. Peron. ann. 1295. in Chartul. 21. Corb. fol. 339 : *Item le charrette qui maine sayes d'Angleterre, ly trousseaulx doit iij. s. vj. d. ob. et s'il y a plus de xx. pieces de saye, c'est Gibe, et doit xlviij. sols.* Infra fol. 341. v° : *S'il y a xx. draps ou plus en le platte, c'est Gibe; et doit le Gibe xlviij. sols Paris.* Consuet. Aurel. apud Thaumass. ad calcem Assis. Hierosol. pag. 471 : *La Gibe de draps chargez à Orliens, doit iij. sols au roy.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 83 : *Pierre de Poitiers lieur de Gibes et de fardeaux, pour homme, etc.* Reg. feud. comitat. Clarim. ex Cam. Comput. Paris. fol. 16. r° : *Chascun marchant menant draps par ledit travers à char ou à charete, soit en Gibe ou en fardiaux, etc.*

✱ Aliud vero *Gibe* et *Gibbe* sonat, Instrumentum scilicet ferreum ad usum rusticorum ; unde et pro Baculo ferro ad defensionem munito non semel occurrit. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 243 : *Lors icellui Pauquaut tira un ferrement qu'il avoit, nommé Gibe, et en frappa ledit Bernart sur les espaules.* Aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 111 : *Une Gibe ou baston ferré. Ung baston ferré en façon de sarpe, nommé Gibe ou pays de Périgort, dont on coppe les malles herbes des champs,* in aliis ann. 1457. ex Reg. 187. ch. 164. Aliæ ann. 466. in Reg. 200. ch. 174 : *Une Gibe faite en la façon d'une gisarme. Gilbe,* eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. ch. 1000 : *Guillaume Versasvaulx tenant ung volant, que l'en appelle Gilbe.* Neque aliud est *Gibault,* in aliis Lit. ann. 1477. ex Reg. 206. ch. 1159 : *Ung Gibault emmanché d'un grant manche de bois.* A forma *Gibbosa* seu recurva repetenda haud dubie vocis origo.

✱ **GIBAÇARIA,** Gibaceria. Marsupium, bursa, nostris *Gibeciere, Gibacier, Gibecier,* et *Gibessier.* Lit. offic. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Item quatuor Gibaçariæ de velueto ; operatæ et ornatæ de brodura, quatuor Gibaceriæ, Gallice de tartaire, operatæ et ornatæ de brodura.* Comput. Steph. de Font. argent. reg. ann. 1350 : *Pour six Gibecieres broudées et estoffées à boutons de perles, données aux chevaliers, qui servirent ladite dame à sondit sacre, xij. l. pour la piece.* Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. ch. 258 : *Jehan Bourrebas avoit à sa seinture un petit Gibacier, duquel ledit Richier couppa les pendans,... et avoit au dit Gibacier huit solz Parisis ou environ.* Aliæ ann. 1457. in Reg. 187. ch. 274 : *Le suppliant... print ung Gibecier de cuir, ouquel avoit une cedule, etc. Icellui Genoilhac ouvrit son Gibessier et mist sur la table aucune quantité de monnoye,* in aliis ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1605. Vide infra *Gibesserius.*

¶ **GIBASSERIUS,** Marsupium, Gall. *Gibeciere,* a Græco κίβσα, ut quidam volunt, Pera, sacculus, bursa apud Hesychium, vel κίβισις, quod idem est apud alios ; vel tandem, ut vult Menagius, a *Gibiciaria,* a *Gibbus* derivata. Capitulum Gen. MS. S. Victoris Massil. ann. 1506 : *Nec portet... Gibasserios aut bursas apparentes supra vestem.*

¶ **GIBBA,** Gibbus, tuber, tumor. Galfridus Monachus in Vita S. Godrici, tom. 5. SS. Maii pag. 84 : *Gibbam in capite reperiens stupebat.*

✱ **GIBBATUS,** Gibbosus, apud Glabr. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 55.

GIBBETUM, [Patibulum.] Vide *Gibetum.*

GIBBOROSUS, pro *Gibberosus,* quæ vox postrema habetur in leg. 3. D. de Ædilit. Edict. (21, 1.) et apud Firmicum lib. 8. Math. Glossæ antiquæ MSS. *Gibbi, Giporosi.* Leg. *Gibborosi.* Gloss. Saxon. Ælfrici : *Gibborosus, vel strumosus,* Hoferede, i. gibbosus, a *Gibbus* et *Gibber,* tumor. Unde versus :

In dorso Gibbus, in pectore Gibber habetur.

✱ Mirac. S. Jac. major. tom. 6. Jul. pag. 63. col. 2 : *Quædam mulier... suum filium contractum et Gibborosum, ita quod caput fere genibus inhærebat, secum assumpsit, etc. Verumtamen in dorso adhuc apparet signaculum gibbi illius.*

✱ **GIBBOSITAS,** Gibbi deformitas, tumor. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Bossueté, Gibbositas.*

¶ **GIBEITIT,** *Cogat,* in Glossis MSS. ad calcem Collectionis Canonum, e Bibl. D. *Chauvelin* Custodis Sigillorum Regiorum. [✱✱ Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 65.]

GIBELINI, et Guelfi, Factiones binæ, quarum dissidiis diu Germania atque Italia conflagrarunt : prior a Sueviæ, altera a Welphis Bajoariæ in Alemannia Ducibus nomina mutuatæ. Nam cum Conradus Imp. *de Weibelingen* cognominatus in Chronico Laurishamensi pag. 73. Imperii diadema adeptus ann. 1139. Welphonem VI. Henrici II. Junioris Bavariæ Ducis fratrem, eodem Ducatu, quem in Leopoldum Austriæ Ducem transtulerat, privasset : Welpho, Rogerii Siciliæ Regis armis adjutus, in Conradum bellum movit : quod etsi non semel pactis identidem intervenientibus sedatum, dissidiorum semina diu inter utramque familiam fovit, quæ Italiam potissimum diu afflixere, ubi *Gibellinarum* et *Guelfarum* factionum nomina sæpe audita, dum summi Pontifices *Guelpham,* alii contrariam amplectuntur, ac urbes singulæ alterutri sese addicunt. A Conrado igitur *de Wibelingen, Gibellingi,* ac deinde *Gibellini :* a Welphone vero, familiæ Bavariæ Principe, *Guelphi* appellati sunt. Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Frider. cap. 2 : *Duæ in Romano orbe apud Galliæ Germaniæve fines famosæ familiæ hactenus fuere. Una Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Altdorffio : altera Imperatores, altera magnos Duces producere solita. Istæ ut inter viros magnos, gloriæque avidos assolet fieri, frequenter sese invicem æmulantes, reipublicæ quietem multotiens perturbarant, etc.* Albertinus Mussatus in Ludovico Bavaro pag. 5 : *In duas partes secta Christianitas erat nostra, et paucos invenisse contingens fuerit per hanc præcipue nostram Italiam, quos una ex duabus optio non inquinaverit, aut illa, quam aiunt, Gibolenga, vel Gelfa. Hæc enim a tempore Friderici II. vocabula duo inseparabilia germina, seu potius pestifera schismata pullularunt, atque invaluerunt, quæ semper tenuere Italiam inquietam.* [Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 860 : *Quidam vero de Guidonis et quidam de Boschettis et de Rangonibus, cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ, seu Ecclesiæ, sive Aygonorum antiquitus dictæ et vocatæ, spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisulphis, seu Imperii, sive Ghibellinis, etc.*] Procul a vero absunt, qui secus scripsere de harum factionum nomine et origine, ut Bartholus in tract. *de Gelfis et Gibellinis,* Ricordanus Malaspinus cap. 104. Joan. Villaneus lib. 5. cap. 38. et Morigia de Religionib. pag. 209. Sed de iis copiose egere Felix Osius ad Hist. Mussati pag. 140. et seqq. Hieronymus *dalla Corte* lib. 5. Hist. Veronensis, et alii passim.

✱ De iis consulendus imprimis Muratorius part. 1. cap. 31. Antiq. Estens. et in Dissert. 51. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 604. Charta Phil. VI. ann. 1339. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 72 : *Charle Grimaulz chevalier, capitaine de nostre armée Guelphe, que nous avons eu derrenierement en la mer.* Alia ejusd. reg. eod. ann. ibid. ch. 73 : *Gyton Doire* (Doria) *capitaine de nostre armée Guibeline, que nous avons eu derrenierement en la mer, etc.* Ex quibus colligitur Philippum regem utrique parti eodem anno favisse.

Gibolengi, Iidem qui *Gibellini,* Albertino Mussato lib. 5. de Gest. Henrici VII. rub. 1. et alibi.

Gibellitinas, Gibellinorum factio. Anonymus de Rebus gestis Friderici II. Imp. ann. 1258 : *In Tuscia pars Gibellinorum, et civitas Senarum præcipue, quæ Gibellinitatis senescens in fide, tunc temporis semper erga Imperatorem... devota manebat.* Occurrit rursum pag. 865.

GIBELLINÆ Pelles, [Pelles martium seu mustelarum, Gall. *Martes Zebellines.*] Vide in *Sabelum.*

¶ **GIBERIA,** pro *Gibeceria,* Marsupium, Gall. *Gibeciere.* Statuta Cisterc. ann. 1456. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1621 : *Abbatibus et personis regularibus Ordinis universi præcipitur, ne a cetero bireta seu birros rubeos, vel ad minimam rubedinem tendentes gestare præsumant, nec etiam Giberias seu capsellas.* Vide *Gibasserius.*

✱ **GIBESSERIUS,** ut supra *Gibaçaria.* Comput. ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 170. col. 1 : *Pro quadam zona et uno Gibesserio, iij. solid. Turon.* Vide *Gibasserius.*

GIBETUM, ex Gall. *Gibet,* Furca patibularis : *Giubeto,* Danti in Inf. cant. 13. Will. Britto lib. 5. Philippid :

Vultibus erectis sursum tollente Gibeto
Digna Jovi fiunt oblatio, jure levati
A tellure procul, etc.

Matth. Paris ann. 1239 : *Ignominiose super machinam illam pœnalem, quæ Gibet appellatur, suspendio traditur.* Idem ann. 1242 : *Et inde usque ad illam pœnalem machinam, quæ vulgariter Gibetus dicitur, distractus, etc.* Et ann. 1247 : *Horribile patibulum, quod vulgus Gibbetum appellat.* Chron. Flandriæ cap. 86 : *Et le feit le Roy Philippe decoler à Paris sur un eschafaut, et feit le corps pendre au Gibet de Monfaucon.* Vide Meursium in Γυβεντίζω. Alia notione vocem *Gibet* usurpat *Vacces* au Roman *de Rou* MS. :

Endementiers que cil versa,
La lance chai et froissa,
Et il a le Gibet saissi,
Qui a son destre bras pendi.

[Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. :

Qui en son lit s'ala bouter,
Pour le moine desbarater,
En sa main porta un Gibet,
Qu'il ot emprunté d'un valet.

Et infra :

Prenre le volt, mais cil li done
Tel cop du Gibet, qu'il l'estone.]

✱ Gallicam vocem *Gibet,* altera notione Cangio ignota, explicat Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Fundibula, sunt quædam parvæ machinæ cum funda in baculo dependente, Gallice Gibet.*

Sed et ab alterutra forte orta vox *Re-*

giber, seu *Regimber*, pro recalcitrare, quia qui ad patibulum excutiuntur, illud pedibus propellunt. Le Roman *de Garin* MS. :

En un estable ont mené le destrier,
Fronche et henist, et Regibe des piez.

* A motu fundibuli, nuncupati *Gibet*, orta fortassis vox *Giber*, pro Membra jactare, vel colluctari. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 246 : *Icellui Gieffroy et icelle Gervaisote s'entreprindrent à jouer et Giber ensemble l'un à l'autre publiquement devant les dessusdiz, et le cuida ladite femme en eulx jouant abatre à terre.* Aliæ ann. 1382. in Reg. 121. ch. 96 : *Prindrent ledit Girart a Giber par maniere d'esbatement par les piez et par les mains... Un jeune valeton... en leur compaignie Giboit, etc.* Unde *Regiber*, pro *Regimber*, recalcitrare.

* Ejusdem originis videtur vox *Dégibier*, pro Agitare se festive, oblectare se, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. ch. 196 : *Comme à un certain jour ledit Alain feust venu esbatre et Dégibier en la ville de Therouenne, etc.*

¶ **GIBICERE**, Aucupari, Gallis olim *Gibecer*, a voce *Gibier*, Præda venatica : quod ultimum derivant a *Cibarium*. Constitutiones Cluniac. MSS. ex Archivo S. Mariæ Deauratæ ann. 1301 : *Præcipimus districtius et districte, quod nullus Abbas nullusque Prior aut Monachus ancipitres*, (accipitres) *falcones aut alias aves ad Gibicendum habeat aut teneat, nec canes ad venandum, his dumtaxat exceptis, qui in aliquibus suis locis usum et usagium habeant venandi : quo casu canes eis permittimus ad venandum.* Ex his palam est Gibicere de aucupio proprie, non de qualibet indiscriminatim venatione esse intelligendum. Sic Poeta vetus apud Borellum :

Tant que un seul Chevalier vit,
Qui Gibeçoit d'un espervier,
El pré devant le Chevalier.

Vide *Gibostare*.

* Nostris *Gibéer*, *Gibeier*, et *Giboyer*. Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 346 : *Et quant li enfés fu venuz de Gibeier et de jouer, etc.* Ubi Willel. Gemetic. lib. 4. cap. 3. ibid. pag. 263. habet : *Puerum ab aucupio regredientem, etc.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 921 : *Le suppliant s'en ala tout Gibéant jusques à Nogion.* Paulo ante : *Estant aux champs en gibier.* Aliæ ann. 1474. ibid. ch. 1219 : *Jehan Dujardin... ayant ung autour et pluseurs levriers,... ala vers les parties de Villiers pour Giboyer. Aler en giber* vel *gibier*, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. ch. 479 : *Si avint que environ le dernier jour d'Aoust, ledit Jehannin du Caable... fust alé en Giber, comme gentils hommes ont acoustumé.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 140. ch. 27 : *Martin le Cordien escuier alant en Gibier, un espierver en son poing, etc. Aller au Gibier avec ses chiens et oyseaulx*, in aliis ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1520. Vitæ Patrum Mss. :

Un jour d'Aoust après mangier
Alerent tout trois en Gibier.

* **GIBIETTUM**, Tempus aucupandi. Charta Phil. Pulc. ann. 1293. ex Chartoph. reg. Attrebat. : *Volentes et concedentes, ut idem comes aut hæres suus prædictus ipsum spreverium,..... quem præeligere seu choisire maluerit in secutiva vel comitiva nostra, dum tamen præsens fuit in eadem, durante Gibietto, singulis annis semel solum sine difficultate quacumque possit capere et habere.*

* **GIBILINA**, Hastæ seu spiculi species, idem quod supra *Gevelina*. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *In dicto conflictu et rixa unus castranus seu capotus dicti de Fontaralhac volens interficere nobilem Johannem spurium de Andonis cum quadam Gibilina.*

GIBOLENGI. Vide *Gibellini*.

¶ **GIBOSTARE**, ut *Gibicere*, Gall. *Giboyer*. Statuta Johannis Abb. Cluniac. : *Nullus de Ordine nostro accipitres et falcones ad Gibostandum habeat.* De feris prædantibus verbum *Giboyer* jocose dixit *La Fontaine* in Fabulis :

Le Roy des animaux se mit un jour en tête
De Giboyer, etc.

* **GIBUS**, γίαβος, σποδίαιος. Gloss. Lat. Gr. Vulc. emendat : *Gilvus*, γίλβος, σποδιαῖος.

¶ **GIDOMALA**. Papias MS. : *Canamale, id est, Gidomala.* Vide *Canamellæ*.

* **GIEMENSIS** Moneta. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ **GIETIVUS**, Qui vadimonium deseruit. Notitia Judicati ann. 870. apud Perardum in Burgundicis pag. 149 : *Mallatus fuit ipse Hildebertus, et Sacramentum arramivit, unde Gietivos remansit.* Vide *Abjectire*.

* **GIETUS**, idem quod *Gistum*, Jus divertendi ad domum vassalli, atque illius hospitio utendi. Charta ann. 1254. in Chartul. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 229. v° : *Symon de Brione miles.... vendidit Guidoni episcopo Lingonensi et successoribus suis Gietum suum, quem habebat apud Gevrolias annuatim ad septem equos, duos homines pedites et duos canes.*

* **GIETZ**. Charta Joan. Dalph. Vien. ann. 1316. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 84 : *Sicut protenditur via publica a dicto trucheto versus fontem Geneveysii... usque ad Gietz de la cunna* (sic) *et a dicto Gietz de la cuma usque ad summitatem rupis.* An Prominentia, vel idem quod infra *Jactus* 7 ? *Giez* vero, Limen sonat, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 381 : *A l'aide d'un levier ou baston, le suppliant osta le Giez ou pierre de dessoubz l'uis.*

* **GIEVERINA**, Hastæ seu jaculi species. Decret. Placent. ad calcem Stat. fol. 108. r° : *Primo pro una lancea, sive Gieverina, seu lanzono lib. l.* Idem forte est *Girvie*, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 182 : *Le suppliant demanda quelz harnois ilz portoient, auquel icellui Albert respondi que deux espées, deux Girvies et deux bouclers.* Vide supra *Gaverlotus* et *Gevelina*.

* **GIEZIA**, Crimen Giezi. Petrus Cantor lib. 1. Summæ Ms. cap. 102 : *Simonia prævenit contractum aut sequitur. Illa dat causam contractui, et specialiter appellatur simonia : hæc autem nititur vitiare contractum initum, et specialiter dicitur Giezia.* Vide mox *Giezota*.

¶ **GIEZITA**, Qui ut alter *Giezi* munera accipit, apud S. Bernardum lib. 4. de Consid. cap. 6. n. 22.

* **GIEZOTA**, Giezi discipulus et imitator. Fr. Benzo episc. Albens. Comment. de Reb. Henr. IV. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Mss. pag. 284 : *Neque enim Giezotæ illi statuam conflatilem altiter voluissent erigere, ni prius conducerentur infinita summa pecuniæ.* Vide *Giezita*.

GIFFARDUS, Herodius, falconis species, in Libro incerti Auctoris de Natura rerum.

* Nescio unde *Giffarde*, pro Ancilla coquinaria, ut videtur, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1 :

N'i a torke-pot, ne Giffarde,
Tant ait desous poure fardel,
N'ait cuevrechiés, manche ou hardel.

¶ **GIFFARE**, Titulum seu signum apponere. Leges Ludovici Imp. cap. 34. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 133. col. 2 : *Nam si iterum contemtores existant, et per publicam auctoritatem domus vel casæ eorum Giffentur*, id est, signo quodam sequestri apprehendantur a Curia sive Fisco. V. *Wifa*.

1\. **GIGA**. Rigordus pag. 13 : *Trahentes equi Gigas passim per campos, tam homines quam equi totius exercitus, conculcaverunt messes.* Sed ibi procul dubio legendum *bigas*.

2\. **GIGA**, Italis, *Gigue* et *Gige* nostris, est instrumentum musicum. [** Reinard. Vulpes lib. 3. vers. 615 :

Scansilis exiles bis crispat tertia phthongos,
Ut vox alta tubæ, summaque chorda Gigæ.]

Guiotus Pruvinensis in sua Biblia MS. :

Cil Prince nous ont fait la figue,
En harpe, en viele, et en Gigue.

Le Lusidaire MS. :

En estrumens oir sonner
Psalteres, harpes, et vieles,
Giges, et chifonies beles.

[La Bataille *des sept Arts* MS. :

Madame musique as clochetes,
Et li clerc plain de chançonetes
Portoient Gigues et vieles,
Salterions et Fleuteles.]

V. Menag. et Ferrar. in Orig. Gall. et Italic.

* Unde *Gigueour*, qui *giga* canit. Le Roman *de Cléomades* Ms. :

Et des flauteurs de Behaigne
Et des Gigeours d'Alemaigne.

* 3\. **GIGA**, Gall. *Guiche* vel *Guige*, Cotgravio et Borello, Ansa, ea scilicet scuti pars, qua suspendebatur, Italis *Guiggia*. Le Roman *de Floire* Ms. :

Et l'en li aporte un escu,....
La Guiche fu d'un paile frois
Bien taillé d'or Sarrazinois.

Infra :

Li cox est aval descendu,
Coupe la Guiche de l'escu.

Le Roman *d'Alexandre* Ms. part. 1 :

Si fiert Emenidus sus la targe florie
Que desous la boucle li a faucé et percié,
La Guige en est routé et l'enarme saillie.

Le Roman *de Garin :*

Escu ot d'or à un lioncel bis,
Parmi la Guige à son col le pandi.

Vide infra *Inarmare*.

¶ **GIGANS**, pro *Gigas*, Gall. *Geant*, apud Mabillonium pag. 456. Liturg. Gallic.

* *Jaiant*, in Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 148.

¶ **GIGATOR**, f. Æditituus, Gall. *Gagier*, vel Domesticus *gagio* seu mercede conductus. Chartam anni 1184. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 181. subscribunt inter alios plures, *Nantelmus Claviger, Chabertus Clericus, Petrus de Maluneriis, Arnulphus scriptor Episcopi et Gigator qui hanc Cartam scripsit.*

* **GIGHETUS**. Vide supra *Ghigetum*.

* **GIGILLA**, Gigillum, ut *Girgillus*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod.

reg. 4120 : *Gigilla, Gallice Gerouwaide, (altera manu Escourseuse) et dicitur a Giro, quia vadit in girum, dum filum ex ea evolvitur.* Aliud ann. 1352. ex eod. Cod. *Gigillum, Gérouwaide.* An inde vox Gallica *Gien*, quæ de eo quod obliquum est, dici videtur, in vet. poemate Gall. ann. 1376 :

> Quant on veut fouir une vigne,
> On ne va mie tout à ligne,
> Il faut fouir de Gien en Gien.

GIGLIATI, Nummi, ut quidam volunt, argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat. Itali enim lilium *Giglium* appellant, quorum sex *Florenum Rhodi* constituebant. Nonnulli tamen eum nummum a Fratre Roberto *de Juli* Magistro (Ordinis Hierosol.) appellationem sumpsisse arbitrantur, quod ab eo institutum putent, ut singuli *Gigliati* singulis fratribus secunda Quinquagesimæ feria distribuantur, quod quidem minime constat. Ita Statuta Ordinis S. Joannis Hierosol. tit. 19. de Verbor. signif. § 31. Ex quibus patet, *Gigliatos* in insula Rhodo etiam fuisse cognitos. Vide tit. 3. § 14. Borghinus in Dissertatione de Moneta Florentina existimat, nescio an vere, *Gigliatos*, appellatos nummos Regum Neapolitanorum ex gente Francica, quod in iis effictum esset scutum liliatum. Certe Caroli I. Regis Siciliæ aureum vidimus in Gazophylacio Regio, in cujus antica sedet Rex ipse dextra sceptrum liliatum, sinistra globum crucigerum tenens, cum hac inscriptione : Carolus Dei Gratia Siciliæ Rex. In postica scutum liliatum cum *Labello* effigitur, cum inscriptione : Ducatus Apuliæ Principatus Capuæ. Hunc descripsit Antonius Rufius in Comitib. Provinciæ. Constat etiam in posteriorum ex eadem gente Regum monetis expressa fuisse horum liliata insignia, quæ ab eodem Rufio exhibentur. Neque, opinor, alii sunt

Gillati, de quibus Charta ann. 1138. Dominorum Canneti in Provincia : *Capiat monetam per Curiam regiam stabilitam, videlicet monetam albam pro denariis* 15. *et nigram pro denar.* 2. *et ob. et Gillat. argenti pro denariis* 22. *et Turon. argenti Regis Franciæ pro solidis* 2. Et Charta pro matrimonio Ferrandi Majoricani cum Isabella filia Guillelmi Principis Achaiæ, scripta Messanæ ann. 1313. tom. 8. Spicilegii pag. 274 : *Et tradere ex causa dotis prædictæ Parparos* 40. *millium, computato Parparo pro Gillatis quatuor.* Alia Petri *d'Acigne* Militis Dom. Mayranicarum Senescalli Provinciæ ann. 1405 : *Ducatorum* 20. *millia ad rationem Carlenorum, seu Gillatorum decem pro quolibet ducato.* Unde patet, *Gillatos* appellatos Caroli Regis Siciliæ aureos nummos. Vide *Tarenus.* Nec scio, an eadem sit moneta cum *Gillatis*, quæ *Guillot* dicitur in Regesto Parlamenti Paris. 12. Julii ann. 1378 : *Après que le Duc d'Anjou, et les nobles bourgeois et habitans du Maine ont baillé par declaration les cas particuliers, les Evesque du Mans, Doyen et Chapitre illec et autres dirent, que la pluspart des dismes appartient aux nobles du pays, et non aux gens d'Eglise. Dirent.... que les Curés et gens d'Eglise n'ont aucunes dismes, au moins peu, comme dit est; et sont les gens du pays de petite devotion, et vont à l'offrande très envis une fois ou deux l'an, et quant ils y vont, n'offrent-il qu'un Guillot, dont les six ne vallent qu'un tournois, et ont exhibé à la Cour la monnoie que les gens du pays offrent.* Sed hæc moneta longe minoris videtur fuisse pretii.

¶ Giliati, Eadem notione. Supplicatio ann. 1328. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Quidam extitit condemnatus Giliatorum argenti sexaginta pro uncia computatis.*

° **GIGNA**, *Lo exercitio de gignasio.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Gignasia* 1.

° **GIGNACIUM**, *Generalis locus exercitiorum.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Gignasia* 1.

GIGNADIUS. Joann. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. cap. 8 : *Hinc mimi, salii, vel saliares, balatrones, et Emiliani, gladiatores, palæstritæ, Gignadii, præstigiatores, etc.* Idem lib. 3. Metalogici cap. 10 : *Ad occultationem vero propositi, imo ut uterque Gignadiorum voti compos facilius sit, idiotismus et orthonoismus, perutilis est.* [° f. Qui hominum *gignentias* inquirit, incantator, sortilegus, idem qui supra *Genicialis.* Vide in hac voce.] [°° Gignadii sunt qui se in gymnasio exercent, unde in Metalogico metaphorice ita Disputantes dicuntur. Vide *Gignasia* 1.]

1. **GIGNARUS**, *id est, delirus.* Ita Gloss. Arabico-Lat. ubi *Ignarus* reponunt.

GIGNASIA, Gignasium, pro *Gymnasia*, et *Gymnasium.* Ugutio : *A gignos, hæc gignia, i. exercitium, quod fiebat in Gignasio et hæc Gignasia.... Locus studii Gignasium, et quandoque ipsum studium. Gignasiarches, Gignosista, i. doctor.* Similia habet Willelmus Brito in Vocabul. MS. Gregorius PP. apud Matth. Paris anno 1239. de Friderico II. : *Gignasia animas avertentia construit.* Joan. Brompton. : *In cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat Gignasium.* Alibi : *Ad Gignasium Lanfranci cum magna sociorum et equorum pompa pervenerat.* Ubi *Gignasium* idem valet ac *Monasterium.* Vide *Gymnasium.* Occurrit præterea in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 41. 54.

Gingnasium. Knyghton : *Et ibi habuerunt Gingnasium malignorum dogmatum et opinionum.* Infra : *Ac si essent de uno Gingnasio educati.*

° 2. **GIGNASIA**, *La taverna, e bagno.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **GIGNENTIA**, Generatio. Epistola Thegani Antistitis circa ann. 830. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 84 : *De divina natura ac de essentia, de æterna Gignentia Dei Patris, de æterna nativitate Filii Dei, de æterna processione Spiritus Sancti, etc.* Vide *Nascentia.*

° **GIGNIA**, Gingiva, pro *Gingia ;* qua voce eodem sensu utuntur Itali. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Gignia, Gencive.* Vide infra *Gingnia* et alia notione in *Gignasia* 1.

° **GIGNUS**, *Nudo,* in Gloss. Lat. Ital. Ms.

° **GIGOTTUS**, Monetæ Cameracensis minutissimæ species. Reg. actor. capitul. eccl. Camerac. sign. R. ad 22. Maii ann. 1499 : *Dictus magister monetæ.... raportum fecerat sive compotum de grossis quos cuderat ; sed non de florenis duplicibus, simplicibus, stuferis, nec non Gigottis.*

GILBOGUS, quid sit, docent Statuta Synodalia Episcopi Sodorensis in insula Manniæ ann. 1229 : *Et si pauper fuerit, et nullum mortuarium persolverit, accipiantur vestes sicuti sunt, et quintus quique denarius ex liberis et de Gilbogus in bonis possessio ad mortuarii valorem se extendentibus mortuarium Ecclesiæ persolvatur.* Mox : *Et si quæratur quid sit Gilbogus, dicendum est, quod Gilbogus est quis, si unius tantum noctis ætatis extiterit, et ad habendum bona ordinatus, aut in bonis possessus existat, si, ut dictum est, obierit, Ecclesia tunc suum debitum obtinebit.*

¶ **GILBOSUS**, pro *Gibbosus*, habetur in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil. : *Surdus, monoculus, deformis, aliter Gilbosus, etc.* [° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Gilbosus, Bochu.*]

° **GILBUS**, pro Gilvus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613 : *Gilbus, color in equo mellinus.* Vide supra *Gibus.*

¶ **GILDA**, Gildare, etc. Vide mox in *Gildum.*

GILDUM, Geldum, ex Saxonico gild, Solutio, præstatio, vectigal, tributum. [°° Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 649. num. 3. pag. 601. 611. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 191.] Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 2 : *Terras quietas ab omni Gildo et ab omni opere. Gilde* cap. 81. Charta Edredi Regis apud Ingulfum : *Et volo, quod dicti Monachi sint quieti et soluti ab omni scotto, Geldo, auxiliis Vicecomitum, hidagio, etc.* Habetur eadem fere formula non semel in Chartis Anglicis in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 52. 211. 379. tom. 2. pag. 161. 162. 163. [Formul. Anglic. *Madox* pag. 38.] Sed et obtinuit ea vox hac notione in Francia nostra. Bulla Urbani III. PP. ann. 1186. pro Eccl. Barbellensi in Tabular. ejusd. Abbatiæ : *Prohibemus, ne quisquam hominum, vos aut Monasterium vestrum murdris, assisis, placitis, querelis, scutagiis, Geldis, passagiis, paagiis... audeat infestare.* [°° *Singulis annis censum solvat, id est servi unius Geldum*, in chart. ann. 849. ap. Neugart. Cod. Dipl. Alem. tom. 1. pag. 267. Vide *Gilstrio*, et Haltaus. Glossar. Germar. voce *Gilt*, sqq. col. 722.]

Geldum etiam sæpe sumitur pro mulcta judiciaria, compensatione delicti, et pretio rei. Capitulare 3. ann. 813. cap. 23 : *Quicquid involavit, novem Geldos componere faciat.* Cap. 25 : *Quicquid in Amore in alterum furatum habent, in duos Geldos componere faciat.* Atque inde *Wergeldum*, dicitur quasi valor seu pretium viri : *Orfgild*, pecoris pretium : *Angild*, simplex rei valor : *Thwigild*, duplex : *Trigild*, triplex : *Octogild*, octuplex : *Novigild*, novemplex. Sunt et voces aliæ complures, quibus in fine additur vox *Geldum*, quæ species quasdam pensitationum designat : verbi gratia *Danegeldum, Vodegeldum, Senegeldum, Hornegeldum, Sotgeldum, Penigeldum*, et aliæ id genus, de quibus sigillatim suis locis agimus.

Geldum Regis, Tributum vectigal, quod Regi exsolvitur : vel, ut censet Spelmannus, tributum, quod *Danegeldum* vocabant, de quo supra. Liber Rames. sect. 293 : *Gelda autem Regis communia, quæ per omnem Comitatum currunt, solus Ebronius, etc.* Monast. Angl. tom. 1. pag. 378 : *Excepto Geldo Regis, libera et quieta condonavit. Gelda ad coronam Regis pertinentia*, tom. 2. pag. 883. De Geldis regiis, intelligendus Liber Domesdei : *In burgo de Warvic habet Rex in dominio suo* 113. *domus, et Barones Regis habent* 112. *de quibus omnibus Rex habet Geldum suum.* Henricus Huntindonensis pag. 378. et Matth. Paris pag. 37. de Rege Guilliel. Rufo : *Vicinos werra, suos exercitibus frequentissimis et Geldis continuis vexabat.* Idem pag. 380 :

Hoc anno pro necessitate Regis Geldis creberrimis et exactionibus variis Ecclesia compressa est. Adde Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 118. [** Annal Waverl. ann. 1088 : *Prohibuit omnes injustos Geldos.*]

GELDARE, ex Saxonic. gildan, Solvere, præstare, præbere, vel geldum exsolvere. Domesdei in Hantoniensi pago : *Hugo de Port tenet Cerdefort, et Willielmus de eo. Duo liberi homines in alodium tenuerunt pro 2. maneriis de Rege Edwardo. Tunc et modo Geldabat pro 5. hidis.* Infra : *Tunc et modo Geldabat pro 2. virgatis et dimidio.* Passim. Vide tom. 3. Monastici Anglici ex eodem Domesdei pag. 181. et seqq.

GILDARE, in Legib. Adelstani Regis § 5 : *Et si furetur postmodum, wera sua Gildet eum, vel reddat similiter incarceratum,* i. solvat pro eo *weram,* seu forisfactum emendet. [*Madox* pag. 73. Formul. Angl. : *Willelmus vero juravit Monachis, quod eis fidelis esset, et quod pro dimidia hida ulterius Gildaret, cujus hildum antea injuste retinuerat.*]

GELDABILES TERRÆ, Geldo obnoxiæ, seu *geldi* pensitationi, tom. 2. Monast. Anglic. pag. 809. *Geldabiles ad Wapentachium,* semel ac iterum, id est, quæ *geldum* exsolvere tenentur, quo tempore tenetur *Wapentachium.* Ita passim in Domesdei, et alibi in eodem Monastico tom. 3. pag. 154. 181. etc.

GILDA, Fraternitas, sodalitium, contubernium, curia, collegium, et Saxon. gild, vel *Gildum,* solutio, præstatio, quod qui ejusmodi sodalitia et confraternitates ineunt, pecuniam ad communes usus conferant et exsolvant. Capitula Carlomanni Regis tit. 2. cap. 14 : *Volumus, ut Presbyteri et ministri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo Geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerint.* Epistola Trajectensis Ecclesiæ, edita a Tengnagelio, de Tanchelino seductore quodam : *Fraternitatem quandam, quam Gilda vulgo appellant, instituerat, in qua 12. viros in figura 12. Apostolorum, et unam tantum feminam in figura B. Mariæ constituit.* Sanctus Anselmus lib. 2. Epist. 7 : *De Domno Henrico, qui Camerarius fuit, audio, quia in multis inordinate se agit, et maxime in bibendo : ita ut in Gildis cum ebriosis bibat, et cum eis inebrietur.* Infra : *Ex Dei et Sanctorum ejus, et nostra auctoritate prohibeo, ne postquam hanc nostram prohibitionem cognoverit, amplius in Gilda aut in conventu eorum, qui ad inebriandum solum conveniunt, bibere audeat.* Charta Guillelmi Comitis Flandriæ ann. 1127. pro Confirmatione Consuetudinis villæ S. Audomari : *Omnes, qui Gildam illorum habent et ad illam pertinent, et infra cingulum villæ suæ manent, liberos omnes a theloneo facio, etc.* Infra : *Et quidquid in eo habere debeo, ad restaurationem damnorum, et Gildæ suæ sustentamentum constituo. Communia vel Gilda,* in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 12. § 17. *Gilda mercatorum,* in Tabulario Fiscanensi f. 15. *Gilda mercatoria,* in Statutis Willelmi Regis Scot. cap. 35. et in Legib. Burgorum Scoticor. cap. 99. *Gildæ generales, particulares, etc.* passim in Statut. *Gildæ Scoticæ.* Charta Henrici I. Regis Angliæ, in Regesto Normannico sign. P. in Camera Comput. Paris. : *Sciatis, nos concessisse Willielmo Canuto et Osberto filio Huardi, et sociis Cordewanariis et Corvesariis Rotomag. ut habeant Gildam suam ita bene et honorifice et plenarie de ministerio suo, sicut eam, habuerunt, etc.* Vide Monast. Angl. tom. 1. pag. 277. tom. 2. pag. 81. et quæ de hac voce commentatur Willelmus Dugdalus in Antiquit. Warvic. pag. 119. 122. sed et vocem *Gelde* hac fere notione usurpat *Vacces en son Roman de Rou* MS. :

Ses barons apela, les fist tous arester,
Detriés nos voi ne sai queles gens haster,
Ne sai se par bataille nos veullent destorber,
Nostre Gelde et nous homes faites avant aler,
Et la proie cachier, et les somiers mener.

Alibi :

Chevaliers et borjois, et archiers, et Geldon.

* Nostris *Gilde.* Lit. Guid. comit. Fland. ann. 1282. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 260. art. 1 : *Touz tel qui ont leur Gilde et à ycelle appartiennent, etc.* Vide supra *Ghilda.*

GILDIA, Idem quod *Gilda.* Tabularium S. Albini Andeg. : *Si duxerit Dominus Monsterolii* (vadens ad exercitum) *secum milites suos et Gildiæ, homines Monachorum custodient castrum.*

GILDALES, Societates. Synodus Wigorniensis ann. 1240. cap. 38. de Clericis : *Ne intersint ludis inhonestis, nec sustineant ludos fieri de Rege et Regina, nec arietes levari, nec palæstras publicas fieri, nec Gildales inhonestas, et præcipue mercatorum peregrinorum, quas omnino fieri prohibemus.*

GILDAGIUM. Charta Alfonsi Comitis Pictav. anno 1209 : *Super saisina vel possessione albergamenti, quod vulgariter nuncupatur Capella Bertrandi, et pariter super saisina Gildagii de Pertigniaco, etc.*

GULDA, ex Theutonico *Gulde,* quod idem sonat ac *Gilda.* Statuta Communiæ Mechliniensis MSS. : *Nulla confraternitas, neque Gulda, neque aliquod singulare signum de ipsis, nisi sola communitatis confraternitas in Machlinia esse poterit, vel debebit.*

¶ GYLDA, Eodem intellectu. *Consulibus, opidanis, burgensibus, universitati et Gyldis opidi nostri Wytstock.* Sic in Schedis lego : sed unde excerptum sit, non memini.

GULDAGIUM, pro *Gildagium,* tom. 2. Monast. Angl. pag. 233.

GELDONIA, GILDONIA. Eadem notione. Papias : *Geldonia, adunatio.* Capitulare ann. 779. cap. 16. [** *Gellonia* in Capit. ann. 789. apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 15.] Capit. lib. 5. cap. 200. et Addit. 4. cap. 134 : *De Sacramentis pro Gildonia invicem conjurantibus, ut nemo facere præsumat.* [** Pertz. *Ghildonia.*] Paulo aliter Lex Longob. lib. 1. tit. 17. § 7. [** Carol. M. 13.] : *De sacramentis per Gildoniam ad invicem conjurandis, etc.* Hincmarus Rem. in Capitulis ad Presbyteros parochiæ suæ cap. 16 : *De collectis, quas Geldonias, vel Confratrias vulgo vocant, etc.*

¶ GUILDIONIA, Eadem significatione, apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 95.

GILDSCYRA, Sodalitium. Concilium Londoniense cap. 12. post Concilium Grateleanum ann. 928 : *Et diximus etiam omnibus illis, qui in nostram Gildscyram vadium dederunt, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem, et companagium pro anima ejus, etc.*

GONGILDONES, Contubernales, contribules, ejusdem gildæ socii, in loco laudato ex Concilio Londoniensi. Leges Inæ Regis cap. 23 : *Si quis alienigena vel ignotus sine via vadat in nemus, ut nec ore clamet, nec cornu sonet, pro fure sit occisus : et solvatur ipsius occisi Congildonibus vel Domino suo.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 75 : *Si tunc cognationem maternam habeat, reddat ipsam tertiam partem were, tertiam Congildones, pro tertia fugiat.* Occurrit ibi semel ac iterum, eademque habentur in Legibus Aluredi cap. 34. Ubi etiam

GILDONES, pro *Congildones,* qui *Confratres gildæ* dicuntur in Curia 4. Burgor. Scoticor. cap. 1. § 5. et in Statutis Gildæ Scoticæ : *Fratres Gildæ,* ibid. et in Itinerario Camerarii Scotici cap. 21. § 4. *Guldebroeder,* Theutonibus. Hermannus *de Lerbeke* in Chron. Comit. Schawenburg. pag. 42 : *Decem magistros Gildonum seu unionum patibulis suspendebant.* Utitur antea semel ac iterum. [V. *Fratres de Gilda.*]

CONGILDA, Eadem notione. Leges convivii Erici Rigstadiensis : *Quod si quis Congilda ad confratrem suum lædendum in domum convivii securim aut gladium, sive aliquod telum portaverit, etc.* Occurrit ibidem pluries.

¶ GILDECANI *ad Gildam regendam* meminere Wenceslaus et Joanna Duces Brabantiæ ann. 1373. in Privilegiis Lovaniensium, apud Miræum, tom. 2. pag. 1025. ubi multa de Gildis earumque Decanis et Fratribus, ut et pag. 1027. 1250. etc.

GHILDHALLA, GUIHALA, GUILHAULA, Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *Halla.* Vox composita, ex *ghilde,* collegium, fraternitas, societas, et *hall,* domus, quasi domus confraternitatum. Vetus Gloss. Saxon. : *Frithgildum,* Ildhall. : legendum Gildhall. Charta Theodorici Comitis Flandr. in Hist. Guinensi pag. 202. 203 : *Terram, in qua Ghildhalla cum scoppis et appendititiis suis tam ligneis quam lapideis apud S. Audomarum in foro sita est... Et ad omnem mercaturam tam in appendiciis, quam in Ghildhalla exercendam tradidi.* In alia ann. 1151. scribitur *Ghildsalla.* Scribit Spelmannus Londini etiamnum *Gildhallam Teutonicorum* appellari Hanseaticarum urbium mercatoribus addictam ædem. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 484. 485. et Gloss. Watsii in *Hustingus.*

GUILHAULA. Tabul. Fiscanense ann. 1260. fol. 51 : *Et quod bolengarii, qui sunt homines mei, nullam aliam quitantiam habent in Guilhaulla, vel in mercato de Argentiis.*

GUIHALA, Eadem notione. Charta Willelmi Comit. Pontivi ann. 1210. in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap. 6 : *Contuli in perpetuum in elemosynam Canonicis S. Mauritii de Chablais 13. libras Paris. ad Guihalam meam in Abbatis villa, quisquis eam tenuerit, annuatim recipiendos in nundinis Trecarum, etc.*

¶ GUIHALDA. *Personaliter compareant in Guihalda civitatis,* apud Rymerum tom. 11. pag. 529. semel et iterum.

GHILLEOLA. Lambertus Ardensis pag. 115 : *Dum in Ardea forum causarum, et mercatorum Ghilleolam nuper ædificasset, et plumbeo tabellatu contexisset, etc.* Ubi forte legendum *Ghildhalam.*

* **GILERUS** GALLINARUM, τὸ ἄχρον τῶν ὀρνίθων. Gloss. Lat. Gr. Leg. ex Salmas. *Gigerus,* ἀκρῶον, in Castigat. ad utrumque Glossar.

¶ **GILIO,** Germanus, Mabill. tom. 3. Annal. Bened. pag. 600. ex Instrum. ann. 969 : *Teuzo et Baldo atque Azo Giliones fratres, filii quondam Bruti bonæ memoriæ Silvestro bonæ memoriæ Presbytero et Monacho, atque coangelico Abbati de venerabili monasterio SS. Cosmæ et et Damiani, quod nuncupatur Mica aurea, donant Ecclesiam Dei Genitricis Mariæ, etc.* Vide *Glinglio* in *Gurgo.*

¶ **GILIUM,** Lilium, Ital. *Giglio.* Chroni-

con Estense apud Murator. tom. 15. col. 349 : *Omnes palafreni coperti scarlato, et per totum arma Giliorum auri et aquilarum albarum argenti.*

° **GILLA**, a Gallico *Gille*, Fraus, mendacium, illusio ; unde pro Ludus aleatorius vel mimicus. *Lusores alearum et Gillarum*, apud Menot. in Serm. Quadrag. fol. 191. v°. Vide infra *Guillator.*

GILLATI, GILIATI. Vide *Gigliati.*

° **GILLEAGIUM**, in Charta Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. ex Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 22. v°. pro quo *Gildagium* legit Cangius in v. *Gildum*. Sed leg. *Julleagium*, ut habet alia Charta in Reg. laudato fol. 2. v°. Vide infra *Jalagium.*

GILLO, GELO, GELLUS, GUILLO, Lagena, vas vinarium. Papias : *Gelonis, Baucalis, vas.* Hinc emendandum Glossarium Græc. Lat. : Ποδόκοιλον, *Aquale, Gello.* Perperam enim editum *Aqualegelle.* Codex MS. S. Germani Paris. ibi præfert *Aquale, Gellæ.*

GILO. Eadem notione. Epigrammata vetera Pithœana lib. 4. pag. 159 :

Gilo vomit gelidum vastis singultibus amnem,
Vis aliena cui frigoris addit opem.
Nam tepidum laticem curavit claudere testa,
Ut mensa indigenis unda nivescat aquis.

GILLO, *Vas fictile,* in Glossar. Camberonensi MS. Gloss. vetus : *Gillo*, βαυκάλιον. Gloss. Ælfrici : *Gille,* wægel. Ugutio : *Gillo, et Gello, dicitur rusticus, ineptus : aliter , Baucalis , vel Bacalaus.* Aristophani ἐν εἰρήνῃ, et ejus Scholiastæ, pag. 660. γύλιον dicitur ἀλγεῖον στρατιωτικόν, εἰς ὃ τὰς τροφὰς ἄγονται οἱ στρατιῶται. Hebræis גלה *Gulla,* est vas rotundum instar phialæ aut crateris, unde *Gallonem* deducit Guichartus. Cassianus lib. 4. Instit. cap. 16 : *Si quis Gillonem fictilem, quem Baucalem nuncupant, casu aliquo fregerit.*

GELLO. Ruffinus lib. 3. de Vitis Patrum cap. 14 : *Gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, etc.* Infra, GELLUNCULUS, Eadem notione.

GELLUS. Glossæ MSS. ad disticha Magistri Cornuti : *Batus, ti, Gellus, bichoz vel vaises, vel livres.*

GUILLO, apud Paulum Diacon. Emeritensem lib. de Vita et miraculis Patrum Emeritensium, in S. Renovato : *Surripiens vascula vinaria, quæ mutato nomine Guillones, aut Flascones appellant.* Vide *Gillonarius.*

De vocis γυλλιὼ apud Græcos recentiores notione, erudite ac copiose suo more J. Bapt. Cotelerius tom. 1. Monumentor. Ecclesiæ Græc. pag. 744. egit.

¶ **GILLOMICHAEL**, *id est, Puer Michaelis,* in Translatione S. Cuthberti cap. 22. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 291.

GILLONARIUS , Officium palatinum apud Wisigothos, idem videtur qui apud nos *Buticularius.* Vide *Gillo.* Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 4. § 4 : *Ut non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, Stabulariorum, Gillonariorum, Argentariorum, Coquorum quoque præpositi.* Neque hoc loco P. Pantini conjecturam probo, qui *Gillonarios* puerorum fuisse præfectos contendit, quod ut ait, apud Wisigothos *gielen* sit lascivire, quod proprium est ejus ætatis : unde *Giel*, lascivus.

°° **GILSTRIO**, Tributarius, qui *gildum* solvit, Goth. gilstr ; vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 259. Chart. ann. 856. apud Neugart. in Cod. Diplom. Alem. tom. 1. pag. 294 : *Recepit a nobis... tertiam partem unius curtis, quam a quibusdam Gilstrionibus nostris, Gundwino scilicet et Liudone emerat.* Neugarto *Gilstriones* iidem videntur ac *Gillonarii.*

GILTWITE, vox Saxonica, *Emenda pro transgressione*, Bromptono : ex vite, mulcta, et gilt, reatus, peccatum. Vide *Gyltwite.*

GIMARESTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ **GIMBOSUS**, pro *Gibbosus*, tom. 2. SS. Junii pag. 380.

¶ **GIMBUS**, pro *Gibbus*, in Onomastico ad calcem tomi 3. SS. Junii.

¶ **GIMECTA**, pro *Guvetta.* Vide in *Guvus.*

GIMEL. Smaragdus in Grammatica MS. *El, ut Mel, Fel, Gimel :* ubi Glossa superlinearis, *i. plenitudo.*

¶ **GIMETTA**, pro *Guvetta.* Vide in *Guvus.*

GIMNAREMUS, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4. ubi vetus interpres Gallicus legit *Gunvaresco.*

¶ **GIMNASIUM**. Vide *Gymnasium.*

¶ **GIMNOLOGIZARE**. Vide *Gymnologizare.*

GIMUS, pro *Guvus ;* vide in hac voce.

GINA. Vide *Guna.*

° **GINATIUM**, pro *Gymnasium.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Ginatium, Estude vel luite.* Vide supra *Gignacium.*

¶ **GINDON**, Species panni. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Unam casulam de purpura, floratam de Gindone rubeo.* Sed puto legendum *Sindone* et *folratam.* Vide *Sindon.*

¶ **GINECIARII**, GINETIUM. Vide *Gynœceum.*

¶ **GINESTUS**, pro Genista, Gallice *Genest. Ginesta cum fulgeria,* apud Baluz. Hist. Tutel. col. 436.

° **GINETA**, Genista, facultas scindendi genistas, vel iis utendi. Reg. de Feud. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 176 : *Galterus de Fadeenvilla tenet feudum Auberti Ranel ;. . . unde debet unum mensem de custodia et quinque solidos Ginetæ.* Vide supra *Genesteium.*

° **GINETHERIA** , Lanceæ seu jaculi species, nostris *Genetaire.* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 195 : *Accepit Ginetheriam alterius fratrum prædictorum , et ipsam trahendo dirupit et abstraxit eandem a corrigia sua.* Vide supra *Geneteria.*

° **GINGIBER**, Zinziberis, Gall. *Gingembre.* Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem pag. 84. col. 2 : *Item pro quadam libra Gingiberis pulcherrimi, . . . vj. sol. vj. den.* Stat. Genuæ lib. 4. cap. 12. pag. 80 r° : *Dum tamen pecuniam inventam in dictis bonis implicare non possint, nisi in mercibus infrascriptis, auro, argento, seta, pipere, Gingibere, etc. Gingembre de Mesche,* in Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1422. fol. 180. r°. *Gimgembrat,* in Stat. ann. 1312. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 513. art. 10. Vide *Gingibretum.*

¶ **GINGIBRETUM** , Gallis *Gingembre ,* Zingiberri, in præcepto Philippi Pulcri Franc Reg. ann. 1304. Vide *Gingimber.*

GINGILIPHUS. Fragmentum Petronii : *Cæteri convivæ circa labrum manibus nexis currebant, et Gingilipho ingenti clamore exsonabant* [Legendum *Gingilismo* a γιγλιλισμός, quod Hesychio est, Titillatio manuum risum ingentem et clamorem acutum excutiens.]

¶ **GINGIMER**, ut *Gingibretum,* tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 305. et in Præcepto Philippi Pulchri Franc. Regis ann. 1304.

¶ **GINGINA**, Johanni de Janua et Glossatori Lat. Gall. Sangerm. pro *Gingiva,* ut habet Celsus, Gallice *Gencive.*

° **GINGIPEDIUM**, Sic vocatur scorbutus a Reinero Snoyo, quod tentet gengivas et pedes. Hæc post D. *Falconnet.*

° **GINGIVI**, GINGIVI-CINOGLOSIUM , A *Gingiva,* in qua dentes collocati, quemadmodum inclusa in molaribus pars molendini, de qua hic agitur. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Storiobella, Gallice Chevilles ; et sunt quidam nodi incloti rotæ ; qui movent fusum molendini aut dentes auxiliares,* (l. maxillares) *qui alio modo dicuntur Gingivicinoglosium, Gallice Escosieres. Molares dicuntur magni lapides rotundi ; et nodus est, quod est æquivocus ad magnos lapides et ad dentes maxillares, qui alio nomine dicuntur Gingivi.*

GINGIVUS, Constantinus African. lib. de Gradibus, de Pipere : *Cujus fructus sunt sicut siliqua faseoli, et dicuntur Piper longum, cujus concavitas parvis granis sicut milium impletur : quæ cum tempus maturandi fecerint, fiunt in eis quasi Gingivi pleni seminibus, quæ dicuntur Piper.*

GINGLA, Παρώτις, in Glossis Græco-Latinis.

GINGNASIUM. Vide *Gignasium.*

° **GINGNIA**, *Genchive, Gallice,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide supra *Gignia.*

¶ **GINGRIBA**, εἶδος φονῆς σάλπιγγος, Species sonitus tubæ, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman. Legendum *Gingrinæ.* Festus : *Gingrire, Anserum vocis proprium est, unde genus quoddam tibiarum exiguarum Gingrinæ.* Hæ fiebant ex arundine quadam Siciliensi et *breviores licet, subtilioribus tamen modis insonabant,* ut habetur apud Solinum capite 5. de Sicilia.

¶ **GINGRITUS**, Clangor anserum, apud Arnob. lib. 6. Vide *Gingriba.*

¶ GINGRUM, Eadem notione. Glossar. Lat. Græc. Sangerm. MSS. : *Gingrum,* φονὴ χηνός. [° Vide in *Gingriba.*]

¶ **GINGULA**, οὖλα τῶν ὀδόντων, *Gingivæ.* Supplem. Antiquarii. Vide *Gengibiæ.* [° In Gloss. Lat. Gr. *Gingulæ,* singulare non habet.]

¶ **GINIA**. Vide *Guva.*

° **GINIBRERA**, Locus juniperis consitus, Ital. *Ginepraio.* Reg. recognit. feudal. ann. circ. 1460 : *In territorio de alpibus, loco dicto in plano, versus la Ginibrera.* Vide supra *Genevrus.*

¶ **GINICIUM**. Vide *Gynæceum.*

¶ **GINOCHIUM**, Geniculum, Gallice *Genou,* Ital. *Ginocchio.* Miracula B. Henrici Baucenensis, tom. 3. Junii pag. 376 : *Joannes... guttosus in Ginochiis et in anchis, etc.*

° Hinc forte *Guignoche,* baculum recurvum vocabant nostri, cujus forma sic describitur in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 97 : *Ung baston de houx fourché et reployé par le bout, vulgaument appellé Guignoche, que le suppliant avoit fait pour soy esbatre à getter des pierres ou motes de terre au loing.*

° **GINOFLATA** , Flos caryophyllæus , Gall. *Giroflée.* Proces. crimin. ann. 1488. ex Tabul. D. Venciæ : *Item invenerunt multos lapides in fenestra, ubi sunt Ginoflatæ.*

GINOVAGIUM. Vide *Guionagium* post *Guida.*

¶ **GINPLA**, Peplum, Gall. *Guimp.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. CCI : *Pro* XII. *Gimplis ad opus dominarum, etc.* LXIII. *sol.* [° Vide *Guimpa.*]

* **GIO**, Italis, Vox incitantis equum. Dialog. creatur. dialog. 100 : *Et cum sic gloriaretur et cogitaret cum quanta gloria duceretur ad illum virum super equum, dicendo : Gio, Gio ; cepit pede percutere terram, quasi pungeret equum calcaribus, etc.*

¶ 1. **GIOIA**, Ital. Gaudium, Gallice *Joïe*, in Actis S. Franciscæ Rom. tom. 2. SS. Martii pag. 133 *.

* 2. **GIOIA**, Gemma, lapis pretiosus, vox Italica, nostris *Joyau*. Stat. ord. S. Joan. Hieros. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1838 : *Ut libentius et alacrius fratres nostri in armis se exerceant, præcipimus quod duæ Gioiæ, sive bravia, singulis duobus mensibus apponantur ; hoc est uno mense, una pro ludo balistarum ; altero mense, altera pro ludo sclopporum.*

⁎ **GIORNEA** [Italis, *Giornea, Manteau militaire* : « Tubicines XII. domicelli armati suis *Giorneis*. (Diar. Burch. II. 336. ann. 1497).»]

¶ **GIORSUM**. Vide *Gorsum*.

GIOSTRA, Monomachia ludicra : vox Italica, nostris *Jouste* : τζουστρία, Nicephoro Gregoræ lib. 10. et Cantacuzeno. Historia Cortusiorum lib. 5. cap. 7 : *Fuerunt etiam hastiludia, Giostræ, torneria, et omnia solatia cogitata.* Utitur rursum lib. 10. cap. 9. [Chronicon Danduli apud Murator. tom. 12. col. 516 : *Certamina equestria, quæ Giostras appellant, sunt celebrata.*] Vide Dissertat. 6. ad Joinvillam et Salmasium ad Hist. Aug.

* **GIOSTRARE**, vox Italica, Hastis concertare, decurrere, Gall. *Jouter*. Annal. Mediol. ad ann. 1358. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 729 : *Tunc in Mediolano fuit Giostratum et bagordatum, et factæ fuerunt magnæ lætitiæ.* Chron. Bergom. ad ann. 1395. apud eumd. ibid. col. 890 : *Multas alias festivitates fecerunt in Giostrando et tripudiando.* Vide *Giostra*.

* **GIOTA** Bladi, idem atque *Mensuraticum*, quod pro mensura frumenti a domino fori exigitur ; sic dictum, quia mensura quasi *jacitur* seu agitatur ad calcandum in ea frumentum. Vide *Getus*. Lit. ann. 1275. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 61. art. 7 : *Quod consuetudines et usagia, quæ dicta Maria* (vicecomit. Lemov.) *et vir suus ejus nomine, habent in castro seu villa prædictis et pertinentiis, in pedagiis, ledis ac usagiis, leda panis et salis , ... Giota bladi, etc.*

* **GIOVA**, Supplicii genus in blasphemos, f. quo lingua ex ore protracta in contumeliam et irrisionem continebatur. Stat. Mantuæ lib. 1. cap. 42. ex Cod. reg. 4620 : *Ordinamus quod si quis de cætero Deum et B. V. M. blasphemaverit, vel maledixerit, seu turpiter de ipsis locutus fuerit, puniatur pœna decem librarum parvorum : et nihilominus lingua ejus ponatur in Giova, et sic per unam diem stet super berlinam.*

* **GIOVATICUM**, Commodum, fructus, emolumentum, Ital. *Giovatico*, utilis, fructuosus. Charta Valt. Brennæ comit. ann. 1143. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 149 : *Dono concessit . . . decimam redituum suorum de Brena castello, videlicet Giovatici sui et venditionis fori ac minagii.* Vide supra *Gausita*.

GIPO, *Porpoent*, Gallice et Britannice, in Catholico Armorico. Expressit nostrum *Jupon*. [Proclamatio Consilii Massil. MS. 13. circiter sæculi inter Schedas D. *le Fournier : Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, jaquetum, Giponem ; quando desuper portabitur, vestis illa superior sit et esse debeat longitudinis usque genu, nisi sit marinarius navigando, cursor, leno vel latro, aut alius brevis conditionis, quæ vestis superior sit in rotunditate sex palmorum ad minus.* Deinde prohibetur, ne *Magistri Giponum*, aliive sartores aliter vestes concinnent, quam hic statuitur. Quod si quis contraierit rogabitur Episcopus, ut excommunicatione coerceat delinquentem. Ea tum erat Massiliensium sollicitudo, ne quid parum decens esset ac modestum in vestibus. De eadem re audiendi Patres Concilii Aptensis ann. 1365. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 334 : *Item* (inquiunt) *cum nostri domicelli seu scutiferi, qui ex nobis aliquid tenent in numero excessivo ultra quem eis esset expediens, calamistrati incedent ut feminæ, et cum vestibus seu diploidibus, hoc est, Gipponis tam brevibus, ut femoralia et signa posteriora eis appareant . . . duximus auctoritate præsentis Concilii providendum, ut nostrum quilibet vestes suis domicellis seu scutiferis, quos tenebit, fieri faciat longitudinis competentis sic quod saltem subtus genu quatuor digitos protendantur, quarum manicæ nodum attingant brachii, etc.* Plura etiam statuunt Cistercienses de Gipponibus Monachor. apud eumdem Martenium laudati tomi col. 1577. 1580. 1585. et 1590. Solis nunc mulieribus apud Gallos nota est vox *Jupon*, qua crocotulam intelligunt seu tuniculam interiorem. Vide *Jupa*.]

* **GIPONUS**, idem quod *Gipo*, vestis superior, eadem quæ *Disploys*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus duas disploydes sive Giponos cirici nigri, vocati valos.* Vide infra *Gippo*.

¶ **GIPOSSUS**. Vide *Gibborosus*.

¶ **GIPPALICANA**, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ **GIPPEGIUS**, pro *Gypsarius*, Gallice *Plâtrier*, in Charta Massil. ann. 1432.

* Occurrit in Instr. ann. 1366. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 300. col. 1. et in Comput. ann. 1489. ibid. tom. 4. pag. 49. col. 2. Vide mox *Gippum*.

* 1. **GIPPO**, ut supra *Gipo*, in Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item unus Gippo de cirico rubeo.* Hinc *Gipponnier*, ejusmodi vestium sartor. Stat. ann. 1399. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 385 : *Cousturiers, pourpointiers ou Gipponniers de la ville et fourbours de Troyes, etc.*

⁎ 2. **GIPPO**, Çuppo, Zubo. Vide *Zubo*. [Fr.]

¶ **GIPPONUS**, ut supra *Gipo*, Gall. *Jupon*. Habetur apud Rymerum tom. 7. pag. 356.

* **GIPPUM**, pro Gypsum, Gall. *Platre*. Inquisit. super destruct. batisdæ Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 81. v° : *Item domus dirrupta suptus et supra solium de Gippo, etc.* Vide supra *Gipperius*.

1. **GIPPUS**, pro *Gibbus*. Althelmus de Laude virginum cap. 27 :

> Idcirco gelida constrictum morte camelum
> Perdebat Gippum, quod vascula ferre pepercit.

¶ 2. **GIPPUS**. Papias MS. Bituric. : *Cleptes, Fur, Græce, vel Gippus, a clependo.*

* **GIPSARIUS**, Gipsum, pro *Gypsarius* et *Gypsum*, in Stat. Avenion. lib. 1. pag. 13. 50. 101. et 129. et alibi passim.

* **GIPUSUM**, *Lo zesso*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **GIPSUM**. Vide *Gypsa*.

GIRACULUM, *est illud, cum quo pueri ludunt, quod in summitate cannæ vel baculi volvitur, et contra ventum cum impetu defertur.* Joan. de Janua ; [*Moulinet que les enfans mettent au bout d'un baton pour tourner contre le vent*, in Glossis Lat. Sangerman.]

* **GIRAFA**, Nabis species, Camelopardalis, Ital. *Giraffa*, nostris *Giraffe*. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 16 : *Girafa equis fugam facit, et contra eos irruit timentes ; nec equi vadunt obviam Girafæ : sed illius fugam accipiunt.*

GIRAPIGRA, Gerapigra. Will. Britto lib. 12. Philippidos pag. 256 :

> Respectus splendore tui succumbet, et ipsa
> De te composito mordax Girapigra libello,
> Horum si similem mereatur habere poetam.

Hic se cæcutire fatetur Gaspar Barthius, mendumque subesse suspicatur. Sed quid sibi velit hæc vox indicat Joannes de Janua : *Gera pigra, Gera componitur cum pigra, quod est Medicina : et dicitur hæc Gerapigra, vel Gerapitagra, quasi sacra vel sancta pigra, propter ejus utilitatem ; est enim optima medicina ;* [*Une maniere de bonne medecine*, ut habetur in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Est igitur *Gerapigra*, quod Græcis ἱερὰ πικρά dicitur, medicina, quæ ex aloë paratur, quæ etiam et πικρά simpliciter tempore Galeni appellata est, ut pluribus scribunt Gorræus in Definitionibus medicis, et Gabriel Humelbergius in Præfat. ad Anton. Musam. Hispani *Gerapliega* dicunt. S. Hieronymus Ep. 151 : *Vidi ego nauseam et capitis vertiginem antidoto, quæ appellatur πικρά, sæpe sanari, etc.*

¶ **GIRARE**, Funda lapidem mittere *gyrando*. [* Nequaquam ; ibi enim Ambire, circumdare sonat.] Chronicon Siciliæ inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 8 : *Sarraceni dederunt eisdem fratribus tantum spacium loci de terra et solo... quantum Giravit corrigia una facta de uno corio bovis.* Infra col. 39. accipitur pro Circumire. Glossar. Lat. Gall. Sangerman. : *Girare, Tourner, Girer.* Vide *Gyrare*.

* Apud Gualter. Hemingford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1297. pag. 127 : *Nunc ergo tradantur michi quingenti equestres et modica pars peditum, Girabimusque hostes a tergo et debellabimus eos ;* idem est quod Galli dicimus, *Tourner les ennemis*. [** Vide Liudprand. Antapod. lib. 2. cap. 45.]

GIRATA. Bulla Honorii III. PP. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 32 : *Sanctam Mariam in Casis, cum Girata, id est, piscaria in Fucino.*

GIRCA. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38 : *Et vassos de auro et de argento, et de Girca et cristallo, et macano, et meos vestitos, etc.* Ubi Martinezius in versione : *Vasos de oro, y de plata, de alabastro, de cristal, y de macano.* Est ergo *Girca* Martinezio *Alabastrum*.

GIRDELLA, Cingulus, zona, ex Saxonico girdl, et Anglico *Girdle*. Leges Burgorum Scoticorum, cap. 125. § 1 : *Hæres habebit ad domum suam ista utensilia,... patellam, cratem ferream, Girdellam, mortarium, etc.* At quid *zona* commune habet cum instrumentis culinariis ? Vide igitur, an legendum sit *girgillum*, id est, *rotam hauritoriam*, uti vocem interpretantur Isidorus lib. 1. cap. 15. et veteres Glossæ. Nihil tamen temere definio.

* **GIRELLA**, Piscis genus. Vide supra *Donzella*.

¶ **GIRENS**, Auctor, qui cavet de evictione, Gallis *Garant*. Chartarium Eccle-

siæ Auxitanæ cap. 157 : *Sed erit bonus Girens et defensor dicti doni in omnibus .... ut possit ab Ecclesia Auxitana pacifice possideri.* Vide *Garens.*

¶ **GIRESTUS** ; f. Pyrgus, fritillus, sic dictus, quod in eo tesseræ gyrentur antequam jaciantur. Statuta S. Jacobi *Hospitalis* ann. 1388. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 339 : *Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad taxales seu Girestum ludat.*

¶ **GIRFALCO**, GIRFALCUS. Vide *Gyrofalcones.*

¶ **GIRGATHUM**, *Lectus, in quo amentes et spiritibus vexati immundis vincti detinentur*, in Amalthea. Vide *Gyrgatus.*

GIRGILLUS, *Rota*, in Gloss. Arabico-Lat. [Joan. de Janua : *Gyrgillus a Girus* (Gyrus) *Instrumentum femineum quod alio nomine dicitur Volutorium ; quia vertendo in girum inde fila devolvuntur .... Item, Girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam ; et dicitur Girgillus, quia in girum vertatur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm : *Girgillus, Desvoideur à file, il veut dire aussi une polie, en quoy tourne la corde à puiser yaue.*] Vide *Girdella* [et *Gevolutorium.*]

° Glossar. Lat. Ital. Ms : *Girgilus, lo gomisello de filo.* Vide supra *Gigilla.*

° **GIRLANDA**, Coronula, sertum, Ital. *Ghirlanda.* Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 807 : *Capelletus unus sive Girlanda una lapidum et perlarum cum sapphiris vj.* Vide supra *Gerlanda.*

° 1. **GIRO**. Vide infra *Gyro* 2.

2. **GIRO**, Pars vestis, Gall. *Giron.* V. *Gyro.*

⁎ 3. **GIRO**, GHIRO, GUIRO, Cingulum, Ital. *Cintura*, Gall. *Ceinture.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 295 : *Famosum autem latronem dicimus quem de fama probari poterit latronem esse hoc modo, quod fur vel latro sit furando de die vel de nocte, vel quod sit trunchator bursarum, vel disgropator Gironum* (*Ghironum* '52 ; — *Guironum* '53). — Huic notioni firmamentum adjungit hic locus Edicti sumptuarii ann. 1300, quod extat in tabulario nostro crimin. : *Item quod aliqua domina, vel mulier non debeat habere nec portare gonnellam vel guarnazonem vel guarnaccam, que habeat plus tribus chironibus ex parte posteriori et uno ex parte anteriori, scilicet a summo usque ad deorsum, nisi solum a collarina usque ad Ghironem, sive corrigiam.* Vide Toselli, Mss. P. II. fasc. 7. pag. 342. [FR.]

¶ **GIROFALCO**, GIROFALCUS. Vide *Gyrofalcones.*

° **GIROLI**. Vide supra *Gerruli.*

° **GIROVAGI**. Vide infra *Gyrovagi.*

¶ **GIROUDONUS**. Minister in palatio Dalphini. Ordinatio anni 1336. pro Hospitio tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 310. col. 1 : *Item unus solliardus coquinæ pedes, unus valletus panateriæ : unus in botellaria, quorum alter sit Giroudonus, et custodiat cupam nostram.* Vereor tamen ne sit nomen proprium : id suadet Computus anni 1337. ibid. pag. 331. col. 2 : *Item, de charnagio habito per eum in baylivia sua, pro dicta cavagata assignavit Giroudono Bregnino de Gratianop.* CC. *mutones*, LX. *animalia bovina et* VI. *bacones, pro quorum animalium et baconum delatorum in Burgondia solvit dicto Giroudono* XX. *s. gross.*

¶ **GIRPISCERE**, Rei alicujus possessionem dimittere. Charta anni 1235. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 135 : *Dicimus quod W. de Turris desistat et Girpiscat domino Abbati et Priori de Gigors dictum cavallaticum, etc.* Vide *Guerpire.*

GIRSITH, [Testis, obses.] Vide *Gisiles.*

¶ **GIRUM**. Vide *Gurum.*

° **GISARE**, a veteri Gallico *Gésir*, Jacere. Charta ann. 1315. ex Cod. reg. 4184. fol. 30. v° : *In bona possessione, usagio et saisina capiendi, levandi . . . boscum siccum stando vel Gisando, etc.* V. supra *Gesina* 1.

GISARMA, Gesum, spiculum. Joan. de Janua : *Gesa, a gero, is, genus armorum, quod Gallice dicitur Gisarma.* Gloss. Lat. Gall. : *Gesa, Jusarme, Maniere de glaive.* Fleta lib. 1. cap. 24. § 12 : *Et qui minus habuerit quam* 40. *solidat. reditus, tunc ad falces, Gisarmas, cultellos, et alia arma minuta sunt jurati.* Eadem habentur in Additament. ad Matth. Paris pag. 149. ut et in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 23. § 4. ubi vox restituenda *Gysarm*, pro *Gysarum : Et qui minus habet quam* 40. *solidos habebat Gysarm, quod dicitur Handaxe*, i. Anglis, anceps securis. Quæ quidem Spelmani conjecturam firmant, qui putat *Gisarmam* fuisse securis speciem. [*Guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis . . . pro ullo debito pignorentur*, in Consuetud. Brageriaci art. 28.] Le Roman *de Rou* MS :

Et vous avez Lances agues,
Et Guisarmes bien esmollues.

Idem :

Hasches et Gisarmes tenoient.

Balduinus de Condato MS :

A cops de dards et de Guisarmes.

Bellomanerius MS. cap. 58 : *Portans armes, ne sajettes, ne armes, ne espées, ne Guisarmes, ne autres armes deffendues.* Guillelmus *Guiart :*

Plommées fermement tenues,
Fauchons, Juisarmes esmolues.

Idem ann. 1214 :

Les reçoivent aus fers de lances,
Aux hasches, aux espées nues,
Et aux Juisarmes esmolues.

Vetus Poëta MS. de Alberico Burgundo :

Sire, dit-il, por peu vos voil proier,
C'une Jusarme me faites sans targier.

Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris :

Lances, bastons, espées, et Guisarmes,
Harnois complez pour bien mil hommes d'armes.

Charta Vetus ex Camera Computor. Paris : *Il lui semble que ceulx, qui porteroient voulges, les devroient avoir moiennement longs, et qu'ils eussent un peu de ventre, et aussi qu'ils fussent tranchans, et bon estoc, et que lesdits Guisarmiers aient salades à visieres, gantelets, et grans dagues sans espées.* Occurrit præterea non semel apud Froissart. Monstrellet. Berrium, Auth. de Obsid. Aurelian. etc. Idem quod *Bisarme* videtur in Consuet. S. Severi tit. 18. art. 5. ubi restituendum forte *Gisarme.* Vide Skenæum de Verbor. significat. in *Gysarum.*

° *Giserme, gesa*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Juserme*, in Lit. remiss. ann. 1426. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 590 : *Ung baston à une grande alumelle, appellé Juserme.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 192. ch. 65 : *Icellui Vincent dist que s'il trouvoit le suppliant à son avantaige, qu'il lui creveroit et poucheroit les deux yeux ; .... et commença à porter au-cuneffoiz une Zirarme.* Infra : *Girarme.* Vita J. C. Ms. :

Il ne venoient pas sans armes,
Haches portoient et Ghisarmes.

° Hinc stimulus, quo boves instigantur, quia spiculi species est, *Gise* appellatur, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. ch. 93 : *Il lui gestast l'aguillon, appellé la Gise, à quoy il poignoit et cassoit lesdiz beufs.*

GISCELLUS, GISTELLUS, VISCELLUS. Charta Conradi Imper. ann. 1209. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 143 : *Cum salinis et sartaginibus, aquis aquarumque decursionibus, piscationibus, stationibus, id est, Giscellis piscium, quos Husones dicimus, etc.* Alia Henrici Imp. ann. 1039. pag. 147 : *Stationibus, id est, Viscell. piscium, quos Husones dicimus*, In alia ann. 1057. pag. 151. habetur *Gistell.* [°° *Gistellis* etiam in chart. ann. 1029. in Histor. Frising. tom. 1. pag. 223.]

° Idem videtur quod nostris *Guidel*, Locus scilicet in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia, Gall. *Gord.* Charta ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 62 : *Comme nostre amé et féal Bernart de Themericourt escuier, capitaine de nostre ville, chastel et chastellerie de Creilg, eust n'aguerres advisé et ymaginé un Guidel ou gort à prendre poisson estre fait en la riviere d'Oise. Un essuy à Guideaus pour la pescherie sur l'arche*, in Charta ann. 1332. ex Reg. 66. ch. 1102. Nisi hic idem sit quod infra *Guada* et *Guadellum.*

¶ **GISEL**, Testis. Vide *Gisiles* et *Gaid.*

° **GISELON**, *Lo ferro, o asta de sagitta.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

GISIA. Charta Friderici II. Imp. ann. 1210. pro Ecclesia Panormitana apud Rocchum Pirrum tom. 1. pag. 143 : *Concedimus omnes Judæos, civitatis nostræ Panormitanæ,... ut de cætero homines vestri sint, et ... Ecclesiæ subditi in omnibus existentes de Gisia et omni servitio et jure et aliis rationibus eorum vobis et Ecclesiæ respondeant.* Alia anni 1211. ibid. pag. 144. de iisdem Judæis : *Homines sint Ecclesiæ, et vobis in omnibus redditibus et tributis Gisiæ, vini, macelli, et aliis servitiis respondeant.*

GISILES, Testes, sive obsides in munimentum alicujus pacti, aut traditionis. Papias Edit. Venetæ : *Gisid testes.* [Alter Papias : *Gisild, i. e. Testes.*] MS. Navarræi Collegii Parisiensis, *Girsith*, infra, *Gisith.* Ex Germanico *Ghiisel*, obses, [*Gisel*, apud Schilterum.] Boërius, *Gisiles, testes.* [°° Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 267.] Lex Longob. lib. 2. tit. 15. § 1. [°° Roth. 172.] : *Si quis res suas alii thingare voluerit, non absconse, sed ante liberos homines ipsum garathinx faciat, quatenus qui thingat, et qui Gisiles fuerint, liberi sint, ut nulla in posterum oriatur contentio.* Ubi Editio Heroldi tit. 62. § 1. et alibi, habet, *qui Cisil fuerint.* Adde lib. 2. tit. 34. § 1. [°° Rothar. 225.] Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 637. et Wendelinum in Gloss. vocum Atuaticar. Verbo *Salici.* [Vide *Gaid.*]

¶ **GISMA**, *Angulus*, in Glossis Isid. Papiæ et Constantiensis. In Excerptis additur *Græce.* Grævius emendat : *Gonia, Angulus*, Græce Γωνία.

° **GISMANUS**. Vide supra *Dienismannus.*

¶ **GISSIUM**, *Labium, terminus, finitio.* Papias : *Gissus, Diffinitio. Gissus, Labium vel terminus.* Probabiliter conjicit Grævius legendum *Gilos* pro *Chilos*, Labium χεῖλος. Quia vero et littora maris, inquit, et amnium dicuntur χείλη, inde

quia extremi sunt continentes termini, χεῖλος notarunt esse terminum.

GISSUM, pro *Gypsum*, [Ital. *Gesso*, Hispan. *Yesso*.] Charta Alfonsi I. Regis æræ 1157. pro Cæsaraugustanis, apud Mich. *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 265. col. 4: *Et absolvo vobis illas petras, et illo Gisso, quod prendatis et faciatis, ubi melius potueritis.*

¶ **GISSUS**. Vide *Gissium*.

¶ **GISTA**, Jus hospitii. [* Pactum inter reg. et abbat. S. Tiber. ann. 1273. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 338: *Super annua alberga seu Gista, quam vicecomes Biterrensis quolibet anno, semel cum palea, et semel cum herba in dicto habere monasterio dicebatur, etc.*] Vide in *Gistum*.

GISTA Aquæ, *Jest*, vel *Gest d'eau*. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 60: *Et sedem molendini ... ad faciendum molendinum, et vivarium, cum Gista aquæ, et tofto subtus, et uno curtilagio.*

¶ **GISTELLUS**. Vide *Giscellus*.

* **GISTIUM**, Eadem notione. Charta ann. 1190. ex Tabul. Nivern.: *Publice professi sunt* (Will. comes Nivern. et filius ejus) *se nullum penitus Gistium vel erberjagium in locis S. Cyrici habuisse.* Alia ann. 1203. in Chartul. Campan. fol. 301. v°. col. 1: *Comes Theobaldus et hæredes sui habent et habebunt in perpetuum Gistium suum in burco S. Memmii.* Vide *Gistum*.

GISTUM, Hospitum susceptio, Gall. *Giste*: Jus, quod dominis feudalibus competebat in vassallorum suorum prædiis, qui statis ac condictis vicibus eos domibus suis hospitio et conviviis excipere tenebantur. Quod quidem jus *Mansionaticum*, sub prima et secunda Regum nostrorum stirpe, sub tertia vero *Gistum*, *procuratio*, *Cœnaticum*, *Comestio*, *Pastus*, *Prandium*, dictum suis locis observamus. Charta Philippi Augusti ann. 1184. pro Abbate S. Petri Catalaun.: *Exactionem neque hospitalitatem, quæ vulgo Geiste appellatur*, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 137: [*Si idem Hugo habuerit guerram et acceperit Geiste in Andelou*, in Charta ann. 1193. ex Archivo Monasterii S. Urbani.] Alia Hugonis Ducis Burgund. anno 1235. in Probat. Hist. Burg. pag. 73: *Neque in procurationibus, quæ Gallice Giste nominantur, tenentur me in aliquo procurare.* Charta Ludovici VII. ann. 1158. in Tabul. S. Dionysii: *Hospitium et procurationem per duas vices, quæ consuetudo vulgariter Gista vocatur.* Hist. Episcopor. et Comitum Engolismensium cap. 35. extremo: *Et cum nec aliquem Capellanum nec Gistis, nec quæstis, nec hospitiis vexasset, etc. Procuratio aut Gistum*, in Charta Jo. Comit. Matiscon. ann. 1237. apud Guichenonum in Biblioth. Sebusiana pag. 102. Nangius in S. Ludovico pag. 363: *Gista sive procurationes.* Adde Galliam Christianam in Archiepisc. Turon. pag. 775. Doubletum pag. 909. Statutum Philippi Pulcri pro reformat. regni art. 36. etc. Vide *Procuratio*.

Gistum Canum et Venatorum, in Charta ann. 1232. apud Perardum in Burgund. pag. 424. Vide Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 98. [Hoc jure, ut nobis assertum est, etiamnum potitur Princeps *de Croy* in monasterio Lesciensi in Hannonia, ubi certum dierum numerum cum toto suo venatico comitatu, si lubet, hospitatur. Vide *Bren*.]

Gestium, pro *Gistum*, in Chartis aliquot Burgundicis apud Roverium in Reomao pag. 216. 221. 228.

¶ Gistus, Eadem notione. Charta Willermi Archiep. Rem. e Tabulario S. Medardi Suession. ann. 1190: *Item Gistios habebit Advocatus de Donchery in eadem terra... et de omnibus Gistiis adversus Comitem Registetensem, etc.*

Gestum, in Charta ann. 1218. apud Perardum in Burg. pag. 321. [et in Præscripto Caroli V. Franc. Regis ann. 1368. e Chartulario Eduensi.]

¶ Geixtum, in Charta Hugonis Militis ann. 1227. ex Archivo Monast. S. Urbani.

Gextum, in Chartis ann. 1209. et 1235. apud eumdem Perardum pag. 309. 438.

Gista. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1293. in Hist. MS. Remensi Joan. Rogerii: *Significaverunt nobis cives bannorum civitatis Remensis, quod propter obscuritatem levandi Gistas coronamentorum Regum Franciæ, damna et gravamina passi sunt in immensum, etc.* Porro ut de *Gisto* aliquid observemus, ad hoc inductum videtur, ut dominus per terras vassallorum iter faciens, in publica diversoria divertere non cogeretur, quod indecorum arbitrabantur. Unde eo tantum casu obtinebat, si dominus domum in illo loco non haberet, ut est in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 92. Sed ne ejusmodi dominorum exceptionibus, seu, ut vocabant, *procurationibus*, nimium fatigarentur vassalli, eorum in anno numerus, ut plurimum, infeudationum legibus definitus erat, quod passim adstruunt veteres Chartæ, [æque in primis quas sæculis XII. et XIII. actas reperimus, eo scilicet tempore quo feudorum usus maxime invaluit.] Regestum 31. S. Ludovici in Archivo Regio: *Petrus Archiep. Turon. et Capitulum recognoverunt assensu communi se Archiepiscopum et successores suos Archiepiscopos Turon. Regi Franciæ et ejus successoribus debere procurationem unam seu Gistum in vita cujuslibet Archiepiscopi Turon. semel. Idemque Rex ad petitionem dicti Petri sibi et successoribus concessit, quod dicta procuratio sive Gistum* 100. *libras Paris. non excederet. Sane nuper Dom. Rex Ludovicus apud Turones constitutus, Dominica scilicet intrante Passionis Domini, debitam sibi ab eodem Petro Arch. procurationem sumpsit. Actum an.* 1255. Interdum famulorum comitatum, et obsequium, cum quo dominus in domum vassalli divertere posset, definitum legimus, ut apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 166. 236. 249. Exsta Charta in Tabular. S. Germani Paris. quæ restringit procurationem Archiepiscopi Senonensis *ad* 40. *equitaturas ad plus, et* 44. *homines, etc.* Interdum denique *procurationum* expensæ ipsæ definitæ, quæ postmodum in nudam præstationem abiere, quod perinde docent veteres Tabulæ.

Quinetiam Ecclesiæ ipsæ ab istis procurationibus non erant immunes. Quippe cum Principes aut magnates Monasteria exstruebant, ab iis ea fere semper conditione dotabantur, ut statis in anno vicibus in iisdem hospitari, et convivio gratis excipi iis liceret. Quod jus potissimum Regibus ipsis, non in Monasteriis dumtaxat, sed et in Ecclesiis Cathedralibus, quarum prædia et *dotes Regalia* dicuntur, competiisse legimus: adeo ut in earum collatione id privilegii sibi reservasse videantur. Certe testatur Monachus S. Galli lib. 1. cap. 15. 16. 17. Carolum M. in itinere non semel in Episcoporum domos divertisse, et ab iis convivio exceptum. Cujus quidem juris studiosi adeo fuere, ut etsi expeditionem et exercitum, pietatis gratia, Episcopis indulsisse legantur, raro tamen *Gistum* aut *procurationem* dimiserint, quod in Historia nostra Comitum Ambianensium pluribus observamus. [** Pag. 397. edit. ann. 1840.]

Legimus tamen in 31. Regesto S. Ludovici, ex Tabulario Regio, Matthæum Episcopum Carnotensem cum eodem Rege composuisse super gistis et procurationibus, quas apud Carnotum et Fresneium villam Episcopi petebat, et pro quitatione ejusmodi gistorum eidem concessisse 500. lib. Turon. annui reditus in perpetuum, M. Aug. ann. 1259. præterea R. Belvacensem Episcopum cum eodem Rege composuisse ita, quod pro gistis et procurationibus, quæ ei a Belvacensi debebantur Episcopo, quoties apud Belvacum ipsum ire contingebat, 100. lib. Paris. singulis annis in Ascensione Dom. Parisiis sibi persolveret, quatenus esset, ann. 1248.

Ad hoc porro in Ecclesiis et Monasteriis id juris sibi reservabant Principes, ut ubi *regiæ* ac *publicæ* deessent *villæ*, (de quibus suo loco) in quas diverterent, in ipsarum Ecclesiarum domos, ex ipso *regaliorum* jure secederent.

Quinetiam nuntiis ac missis Regiis idem juris erat, adeo ut in Episcoporum palatia diverterent. Hinc Fridericus I. Imp. apud Radevicum lib. 4. cap. 34: *Nuntios nostros non esse recipiendos in palatiis Episcoporum asserit* (summus Pontifex.) *Concedo, si forte Episcoporum aliquis habet in proprio solo, et non in nostro palatium. Si autem in nostro solo et allodio sunt palatia Episcoporum, cum profecto omne quod ædificatur, solo cedat, nostra sunt et palatia. Injuria ergo esset, si quis nuntios nostros a Regiis palatiis prohiberet.*

Id porro juris procurationis in Ecclesiis omnino regium censitum est: quod præ cæteris docet Arestum ann. 1275. in Regesto Parlamenti signato *Olim*, fol. 29. Nam cum Regina Franciæ negaret, Regem filium suum in villis dotalitii sui *jus gisti* habere, pronunciatum fuit, *quod idem Rex capere potuit Gistum suum, cum ipsum jus in ipsam non possit cadere, sed solummodo in Regem, nec in aliquo propter hoc jus deperit Reginæ.*

* Intenti fuere viri ecclesiastici ad ejusmodi onus evitandum: ita ut honore regem excipiendi privatos se maluerint, quam ut hujus juris privilegio ad eorum domos vel prædia ipsum divertisse existimari posset. Quamobrem, si id casu evenisset, non ex jure, sed excipientium beneficio et spontanea voluntate se hospitatum literis declarare, aut expensis satisfacere rex cogebatur; tanta erat regum in ecclesiam reverentia. Singulare hac de re factum, cujus testem oculatum se profitetur, narrat Stephanus Paris. in Comment. ad Regul. S. Bened. cap. 35. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 700. col. 2: *Vidi etiam quod volens* (Ludovicus VII.) *quadam die venire Parisius, detentus est in via. Recepit se propter noctis instantiam, quæ eum prævenerat, in quadam villa canonicorum Parisiensium: locus ille Christolium vocabatur; ibi jacuit, ibi ab hominibus loci data fuit sibi expensa. Summo mane nuntiatum fuit canonicis; contristati sunt valde, dixerunt ad invicem: Destructa est ecclesia; fracta sunt privilegia; aut rex iste expensas restituat, aut cesset universa ad nos respiciens ecclesia Parisiensis. Venit rex eadem die Parisius; sic de consuetudine, qualecumque esset tempus, semper habebat, ad majorem ecclesiam; foris stetit

ut alter concivis, quia clausam contra se invenit januam ecclesiæ; admiratus est, cœpit quærere quid esset in causa, et si forte, quia emendare vellet, aliquis offendisset ecclesiam. Responsum est ei tandem: vere Rex, tu es ille homo, qui contra hujus sanctæ ecclesiæ sacratam consuetudinem et libertatem apud Christolium sero, non de tuo, sed de hominum hujus ecclesiæ marsupio præsumpsisti cœnare; igitur cessat hæc ecclesia, igitur hæc ipsa tibi clausa est janua, et prius omnes canonici exeunt de vestra potentia, quam sustineant suis temporibus libertatem ecclesiæ deperire; et ob hoc, si necesse est, parati sunt, antequam consentiant, omnia sustinere tormenta. Expavit ille rex christianissimus ad hæc verba, suspiravit, ingemuit, lacrymatus est pro nimia tristitia, cœpit se excusare fortiter: Non feci hoc, inquit, studiose, nox iter meum impedivit, non potui sero Parisius, ut proposueram, pervenire, me non cogente, terra illa in expensis me honoravit, pro certo non contradixi; pœnitet me illorum hominum servitia gratuita, quia conversa sunt mihi ad verecundiam, suscepisse. Veniat episcopus Theobaldus, veniat et Clemens decanus, veniant omnes canonici, veniat et ipse canonicus ejusdem villæ præpositus, si culpabilis sum, satisfacere volo; si inculpabilis, eorum volo stare consilio. Rex ille quasi agnus mansuetissimus ante januas ecclesiæ clausas in oratione remansit. Nuntius ad episcopum, audita regis præsentia, cucurrit; gravisus est episcopus, gravisi sunt canonici, aperiuntur januæ, intrat rex ecclesiam cum maxima pietate, orat ut consueverat humiliter et devote; dat ipsum episcopum fidejussorem canonicis pro satisfactione; episcopus vero duo sua candelabra donat eis argentea, donec rex quidquid ibi expendit deberet restituere. Hæc graviora sunt, quam ut unico testi fidem adhibeamus; sed et nihil aliud fortassis indicant præter concessam a Ludovico VII. ann. 1157. exemtionem ab oneribus *gisti* quibusdam hujus ecclesiæ villis, rogatu Theobaldi episcopi et cleri Parisiensis. Vide Gall. Christ. tom. 7. col. 66.

* Verum ejusmodi hospitio et conviviis excipiendi oneribus obnoxiæ erant villarum communiæ, quæ interdum in summam aliquam pecuniariam convertebantur. Charta Eudon. ducis Burg. ann. 1215. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 390: *Pour un Giste de dix livres et six sextiers d'avoine, à moy ou à mon commandement chascun an à payer.*

Gistum porro et procuratio erat trium dierum fere semper. Tabular. S. Martini Turon. de Rege, ut Abbate ejusdem Eccl.: *A primo die pascit eum Thesaurarius, secundo Decanus, et hoc in Claustro B. Martini, et suis domibus, tertio die pascit eum Archiepiscopus. Si ultra vult demorari, de suo vivat.* [Vide D. Brussel Tract. de Usu feudorum tom. 1. cap. 38. pag. 536. et seqq.]

Prostat in veteri Regesto et in Rotulo pergamin. Cameræ Computor. Parisiens. Ecclesiarum ac locorum aliorum Catalogus, in quibus Reges nostri *Gista* capere consueverant, quem hoc loco describere, haud inutile fortean fuerit. [* Addenda aut emendanda suppeditat nonnulla Reg. sign. *Pater* Camer. Comput. Paris fol. 162. v°.]

Gista Regis, in al. MS.: *Gista, quæ Domino Regi debentur. Archiep. Remens. unum. S. Remigius Remens.* 1. *S. Petrus,* [* add. *d'Auvilles.*] *S. Theodoric. et S. Basolus* 1. (al. *S. Baalus.*)

In Laudunesio. Corbiniacum et Corona 1. (al. *Cirona.*) [* leg. *Creona.*] *Cerniacum* 1. *Velleyacum* 1. (al. *Wailliacum.*) [* leg. *Valliacum.*] *Bruerîæ* 1. *Episc. Catalaun.* 1. *Burgenses ibi* 1. (al. *Burg. Catalaun.*) *S. Mamius Catalaun.* 1. [* omittitur *S. Mam. Cat.*] *S. Medardus Suess.* 1. *S. Maria ibi* 1. *S. Maria de monte super Branam* 1. *Viacus super Assonam* 1. (al. *Vy.*) *Berreus in Sylvanect.* 1. (al. *Berron.*) *Rexonum super Axonam* 1. (al. *Ressons.*) [MS. Sangerm. *Ressonium.*] *Villare S. Pauli* 1. *Fresneium* 1. (al. *Frannetum.*) *Castineium Belvac.* 1. (al. *Casteneium.*) *S. Justus in Belvac. in villa* 1. *Brajella* 1. (al. *Braele.*) *Episcop. Atrebat.* 1. *S. Richarius in Pontivo et villa* 1. *S. Petrus de Corbia* 1. *de* 100. *lib. Par.* [de 100. *lib. Par.* omittit Sangerman. codex.] *Episc. Belvac.* 1. *de centum lib. Paris. sicut continetur in Charta super hoc, cujus transcriptum habetur. Thoriac.* 1. (al. *Thoiriacum.*) *Rodolium* 1. *Espona* 1. *Andrisiacus* 1. *Anthoniacus* 1. *Villa nova S. Georgii* 1. [MS. Sangerman. addit, *Hesmant juxta Monstrolium* 1.] *Leriacum super Ligerim* 1. *Trambl. in Paris.* 1. *Trapæ* 1. *Sompchamp* 1. [* leg. *Souchamp.*]

Apud Turon. Decan. S. Martini ibi 1. *Thesaurar. ibi* 1. *S. Maximinus* 1. *S. Benedictus* 1. *Ferreriæ* 1. *Liencur. juxta Clarum montem* 1. [* leg. *Liencourt juxta Chaumont.*] *Abbas S. Benedicti apud Euram villam* 1. *Abbas Ferrar.* 1. *Abbas Majoris Monast. Tur.* 60. *libr. levandas quolibet anno si Rex visitaverit Ecclesiam, alias non. Archiep. Turon.* 1. *de* 100. *lib. ad vitam Archiepiscopi, et non plus per totam ejus vitam.*

In terra S. Aniani, Tilleium 1. *Ruemium et Santilliacum* 1. [* leg. *Ruennium et Saucilliacum.*]

In terra S. Crucis. Boevilla S. Petri 1. *Germani villa* [MS. Sangerm. *Ginenminvilla*] *et Abonnivilla* 1. *Colummavilla* 1. *apud Rethom.* 1. [Sangerm. *Betony.*] *apud Blandi* 1. *apud S. Dorbinum* 1. *Rouvreyum in Belsia,* [* leg. *In terra S. Crucis. Apud Borvillam S. Petri* 1. *Germenivilla et Abbonvilla* 1. *Colummenivilla* 1. *apud Betoni* 1. *apud Blandi* 1. *apud Sodobrim* 1. *Bouteyum in Bessia,*] *quæ villa S. Dionysii est,* 1. *Samesy, quæ est villa S. Columbæ* 1. *apud Vitriacum in terra S. Launemari* 1. *Apud Blesis* 1. [* leg. *apud Chablis.*] *Apud Mesiacum* 1. *Abbas Fossatens.* 1. *Episc. Meldensis* 1. *de quo solvit per Compotum Balliviæ Paris. ad Omnes SS.* 1269. 107. *lib.* 2. *sol.* 1. *den. Episc. Autissiod. si Giemum exiret de manu Regis,* 1. *Episcop. Suession. si Petræfons exiret de manu Regis, et Episcopus non esset in fide ejus de illa,* 1. *Episcop. Nivern.* 1. *Monachi S. Portiani* 1. *de* 60. *lib. Par. Villa Clarimontis in Alvernia* 1. [Sangerm. addit: *Podium B. Mariæ in Alvernia* 1.] *Episc. de Podio* 1. *Capitulum* 1. *Burgenses* 1. *Bridanum super villam* 1. *Yçoire super villam* 1. *S. Porcianus super Monach. et villam,* 1. *Credona versus Remis* 1. *Episc. Morinensis* 1.

Gista Campaniæ.

Prius in Balliv. Trecensi, Meld. et Pruvin.

In Præposit. Trec. S. Sepulchrum 1. *Juvernant* 1. *Monsterolium villa* 1. *Voonum* 1. *Hausson* 1. *Monstier la cele* 1. *ut dicitur S. Pere le Vif de Sens,* 1. *Monstier au dessous de S. Sauveur en Poiseaux* 1. *Monstier aramé* 1.

In Præp. S. Florentii, S. German. Anchiss. [melius, uti Sangerm. codex, *Autissiodorensis*] 1. *Chablies* 1.

In præpos. de Colommiers, l'Abbeye de Relbez 1. *l'Abbeye de Jeurre.* [Addit Sangerm. 1. *de* 100. *lib.*]

In Præpos. de Bray, Dame Marie sur les hommes S. Martin de Tours 3. *ans en* 3 *ans,* 1.

In Præp. de Loy, [Sangerm. *Joy* pro *Loy.*] *Rosay en toute la vie du Seigneur de Champagne* 1. *tantummodo.*

In Ball. Vitriaci, prius in Præp. Castellion. Ventelay 1. *vel* 8. *libr. Don....* [Sangerm. *Domery,*] 1. *vel* 20. *lib. Marueil* 1. *vel* 10. *lib. Crugus* [Sangerm. *Grugny,*] 1. [Sangerman. *vel* 15. *lib.*] *La Chapelle Avullay* 1. *Soilly* 1.

In Præp. Castri Tyerris, Ciergi 1. *vel* 10. *lib. Cierges* 1. *Coinssi* 1. *S. Maart. de Soissons* 1. *Chesy* 1. *Orbois* 1.

In Præp. d'Espernay, S. Mainge de Chaalons 1.

In Præp. de S. Menehot, Belleval en Dinelet 1. *Suyppe* 1.

In Ball. Sezannæ, Gaye 1. *Semoigne* 1. *Herbice* 1. *Troan* 1. *Villers* 40. *s. toutefois que le Seig. de Champagne descent en la ville, et prent au Monstier eau benoiste.*

In Ball. Calvimontis, primo in Præpos. de la Ferté, Gronay 1. *vel* 10. *libr. Guffin* 1. [Sangerm. *Cuffin,*] *vel* 100. *libr. Silve en Rouvre* 1. *vel* 30. *sol.*

In Præpos. de Montesclaire, le Val de Roignon 1.

In præpositura de Vaissy, Monstier en Der 1.

In præpos. de Ronsnay, Sainte Marguerie unum.

Il est à sçavoir, qu'en toutes les Abbayes blanches de l'Ordre de Cisteaux le Seigneur de Champagne a acoutumé de venir une fois l'an, quant il leur plaist, aus cousts de l'Abbeye; mais cils de l'Ordre dient qui ne sont mie tenus à le recevoir [Sangerman. *à leurs coustanges*] *fors de grace. Item il est assavoir que aucuns autres menus gistes y a qui sont acensis, dont il ne convient mie faire mention.*

Ex eodem Regesto.

Gista, quæ dominus Rex cepit an. Dom. 1223.

Dominica ante festum B. Petri ad Vincula apud Belvacum, Gistum 136. *libr.*

Die Lunæ post apud S. Justum in Belvacino, Gistum 100. *lib.*

Die Jovis post apud S. Medardum Suession 124. *lib.*

Die Veneris post apud Montem nostræ Dominæ, 60. *libr.*

Vigilia et die Coronamenti, apud Remis, 4000. *lib.* [Sangerman. MS. *Die post coronamentum ad nostram Dominam Suession. Gistum* 120. *lib.*]

Die Martis ante SS. Simonem et Judam apud S. Benedictum super Ligerim Gistum 120. *lib.*

Die S. Catharinæ in domo Episcopi Atrebat. Gistum 189. *libr.*

Die Veneris post festum B. Nicolai apud S. Richerium, Gistum 200. *libr.*

Dominica post apud Corbeiam, Gistum 100. *lib. etc. Et sic usque ad an.* 1269. Hujus porro Gistorum Catalogi mentio est in Charta Lud. ann. 1259. qua Ecclesiam S. Dionysii ab gisto immunem statuit, hac formula: *Ipsam Ecclesiam quittamus in perpetuum de Gisto prædicto, et de registro nostro in quo continebatur Gistum, ipsum abradi fecimus.* Vide notas nostras ad Joinvillam pag. 101. 102. De jure vero gisti consule præterea Chopinum lib. 3. de Doman. tit. 20. art. 13.

GITA, Idem quod *Assisa,* Impositio, vel potius æqua impositionis partitio. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. in Observantiis Regni Aragon. lib.

6. tit. de Munerib. : *In aliis vero tam vicinalibus, quam aliis, non tenentur cum eis contribuere, debent tamen vocari terras tenentes in compartimentis, ut mittant unum vel duos homines ad videndum, qualiter ordinatur Gita, vel talia quæ debent fieri pro prædictis.* Hinc nostris et Hispanis *Geton*, calculus.

* *Geis, Gette, Gepte* et *Giest* ; unde *Giter* et *Getter*, impositionem partiri, quod calculis, Gall. *Giet, Gétoier* et *Gétouoir* nuncupatis, putaretur. Libert. villæ *de Braoux* ann. 1331. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 335. art. 2 : *Nous quittons à tousjours lesdiz habitans de Braoux et leurs hoirs vint solz de Tournois, qu'il nous doivent chascun an pour une redevance que l'en appelle Gette.* Aliæ pro Jonvil. ann. 1354. ibid. pag. 298. art. 25 : *Auront auctorité lidit eschevin de faire trais et Geis et provision sur lesdiz habitans, pour faire clousons et fermetez. Jetter*, eodem intellectu, in Libert. *de Bourlemont* ann. 1357. tom. 6. earumd. Ordinat. pag. 630. art. 1 : *Jetteront sur eulx lesdiz habitans leurs dictes tailles.* Libert. villæ *d'Aigueperse* ann. 1374. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 360 : *Item voulons et octroions que lesdiz consoulz et conseillers... puissent et leur soit leu de leur propre auctorité indire et imposer... taille, queste, Gepte, etc.* Aliæ pro villa *de Bure* ann. 1371. tom. 5. Ordinat. pag. 475. art. 5 : *Leur part et porcion du Giest et taille, qui leur sera imposé.* Charta ann. 1260. ex Chartul. Campan. fol. 390. col. 1 : *Quant cele taille sera fete, elle sera Gitée, et somme feite pardevant les homes devantdiz.* Lit. ann. 1259. tom. 4. Ordinat. pag. 391. art. 5 : *Getter nostre rente de blé... A ceulx qui Giteroient le blé, etc. Tapis pour couvrir comptooirs, Giez, chandeliers*, in Charta ann. 1323. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 169. r°. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. ch. 416 : *Le suppliant bailla audit Pierre certaine quantité de Getouoirs, pour mettre ou il avoit prins ledit argent.* Aliæ ann. 1407. in Reg. 161. ch. 285 : *Deux petits Gétoiers à compter et sommer, etc. Uns Géez d'argent à oiseaux, qui bien pouvoient valoir environ xvj. deniers*, in aliis Lit. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 367. Vide infra *Jactus* 8.

* **GITAGIUM**, Exactio, impositio quævis, idem quod *Gita*. Conc. Narbon. ann. 1227. ex Cod. reg. 1613 : *De novis pedagiis et Gitagiis statuit concilium, ut per ecclesiasticum judicem, si necesse fuerit, prohibeantur omnino. Gittaige*, eadem acceptione, in Chartul. Corb. sign. *Cæsar* fol. 88. r° : *Congié de mettre ses chevaulx paistre ès grant bot : on doit deux poulles et le Gittaige.*

* **GITARE**, Expellere, Provinc. *Gittar*, Gall. *Jetter dehors.* Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Nec inveniebant aliquos, qui eos volverent seu Gitarent.* [** An *Girarent ?*] *Getter canon*, Tormentum bellicum emittere, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 207. *Gétoire* vero, Pala lignea est, in Lit. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 247 : *Une grant paelle, appellée Getoire, qui estoit ferrée. Une Gettoire ou pelle de bois*, in aliis ann. 1454. ex Reg. 184. ch. 450.

* **GITEIA**, Projectura, Gall. *Saillie, avance.* Charta ann. 1243. in Chartul. S. Dion. pag. 206. col. 2 : *Super Giteiam domus Andreæ charronis, ij. denarii ;... super Giteiam etiam domus Richardi barbatoris, ij. denarii.*

¶ **GITERNARIUS**, Qui pulsat instrumentum musicum, quod Angli vocant *Gittern*. Litteræ anni 1363. apud Rymer. tom. 6. pag. 418. *pro Giternario Reginæ : Rex universis, etc. Sciatis quod de gratia nostra speciali concessimus dicto nostro Andreæ Destrer de Bruges, Giternario Philippæ Reginæ Angliæ, consortis nostræ, etc.* [* Vide infra *Guiterna.*]

* **GITH**, *Gargerie*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

¶ **GITTA**. Leges Balduini Flandriæ Comitis ann. 1200. de homicidio, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 768 : *In juramentis illis nullæ occasiones ammiscendæ sunt, quæ Gitta dicuntur.* Editor laudatus in Glossario ad calcem tomi 5. conjectat *Gitta* idem esse quod *Getia, Præstigiæ per manuum invocationem, maleficia.* Quid si tantum astutia, dolus, ab Anglico *Wit*, vel Belgico *Gite*, quod interdum id significat ? Vide *Getia*.

* **GIUDICIUM**, ab Italico *Giudicio*, Judicium, jus, forum, in Stat. Placent. lib. 3. fol. 32. v°.

* **GIUGIARIUS**, inter ministros archiepiscopi Mediolanensis recensetur, in Chron. Mediol. ad ann. 1210. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 637. An qui potiones ex zizypho, Ital. *Giuggiola*, parabat ?

¶ **GIZERIA**, pro *Gigeria*, Gall. *Gesier.* Vide locum in *Saucunculus.*

¶ 1. **GLABELLA**, Joanni de Janua, *Grana capitis, quia nuda est, sine pilis, a Glaber, Glabellus, Nudus sine pilis.* interstitium est illud sine pilis, quod supercilia supra nasum disterminat. Martianus Capella lib. 2. § 132 : *Quarum una deosculata Philologiæ frontem illic, ubi pubem ciliorum discriminat Glabellæ medietas.* Forte melius legeretur *Glabella medietas.* Apuleius non semel utitur *Glabellus* adjective.

* 2. **GLABELLA**, *Grée*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. An a Gr. γραῖα, vetula ? Aliud ex Cod. 7692 : *Glabella, Grève.* Et quidem arena glabra est, seu sine herba.

✱ **GLABER**, [Calvus. DIEF.]

GLABRIO. Vetus Charta in Chron. Besuensi pag. 599 : *Omnium noverit industria, quod Aymo, qui erat Glabrio, concesserit, etc. Glabriones* Latinis dicuntur, qui corpus pilis nudum habent. Gloss. Lat. Græc. *Glaber*, ψιλός. Sed hic imberbem et eunuchum vel spadonem intelligi arbitror. Joan. de Janua : *Glabrio, calvus, vel imberbis.* Vide tom. 3. Histor. Francor. pag. 638. [** et Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 994.]

¶ **GLACIA**, Gall. *Glace.* Glossæ vett. : *Glacies et Glacia*, Κρύσταλλος, πάχνη.

* **GLACIARE**, Gelascere, Gall. *Se glacer.* Chron. Andr. presbyt. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 47 : *Fuit gelu gravissimum,... et vinum intra vascula Glaciavit.*

* **GLACIECULA**, *dimin. a Glacies, Glas, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. 7657.

¶ **GLADIALITER**. Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 561 : *Pluries in manibus et pedibus de latere sibi videbatur clavis et lancea se fore Gladialiter perforatam*, id est, tanquam gladio.

¶ **GLADIARE**, Gladio cædere. Vita S. Angeli Carmelitæ tom. 2. Maii pag. 830 : *Martyrium sustinui, et amore justitiæ et Jesu Christi Gladiatus fui.* [** Benedicti Chronicon cap. 34. ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. pag. 717 : *Qui mox Albericus apprehensis super et scriptis episcopis, et alii ceteris gladiatores, alii berberati, alii Gladiati, alii in carcerem retrusi.* Vide Virgil. Grammat. pag. 80.]

¶ **GLADIARIUS**, Qui facit gladios. Gloss. Græc. Lat. ξιφοποιός, *Gladiarius.*

¶ 1. **GLADIATOR**, Homicida, latro. Gasparis Barthii Glossarium ex Baldrici Hist. Palæst.

* 2. **GLADIATOR**, Dignitas et officium in curia ducis Bohemiæ, Qui gladium ducis portat. Chartam Henrici et episcopi Bohemiæ ann. 1195. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 45. subscribit inter alios *Macerat Gladiator ducis Bohemiæ.* Vide *Gladifer.*

¶ **GLADIATORIUM**, μονομαχία, Singulare certamen. Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerm. Livio *Gladiatorium* est præmium vincentis gladiatoris.

¶ **GLADIATURA**, Congressus gladiatorum, ludicræ equestres pugnæ. Lambertus Ardens. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 397 : *Cum ergo ventum est ad locum Gladiaturæ vel tornamenti, justo Dei judicio actum est ; ut in primo belli concursu accepto in umbilico vulnere Comes de vita periclitaretur.* Haud absimili notione Tacitus dixit : *E servis Gladiaturæ destinati.* Et Sidonius in Paneg. Anthemii :

Ad Gladiaturam tu, Spartace vincte, parasti.

¶ **GLADIFER** GRACOVIENSIS. Vita B. Kingæ auctore Joanne Longini Canonico Cracoviensi tom. 5. Julii pag. 744 : *Erat pro ea tempestate Gicolaus Seraphin... Gladifer Cracoviensis... genere nobilis.* Ubi Sollerius adnotat : *Gladifer Cracoviensis*, dignitas atque officium aulicum erat, Principi, quoties intra tractum illum in publicum cum pompa procederet, gladium præferre ; idemque est de aliis per idem regnum Gladiferis ; quamquam nunc (ita de suo tempore scribit Cromerus lib. de Republica et Magistratibus Polonorum) *solum nomen nudumque honorem retinent.*

¶ **GLADIOLI**, *a figura vocantur vel Sepiæ, vel viliores pisciculi.* Sussannæus in Vocabulario.

GLADIOLUM, vel GLADIOLUS, Carex, vel Carectum, [Gall. *Glaïeul*,] Anglis *Sedge*, in Capitulari de Villis cap. 70. Matth. Paris ann. 1256 : *Mariscus profert Gladiolum, cespites, et alia ignis pabula.* [Miracula S. Barnardi Episc. Vien. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 589 : *Herbæ, vulgo dictæ Gladioles, flores unus adolescens capsæ memorati Pontificis lætabundus imposuit.* Le Roman *d'Athis* MS. :

Parmi la sale empimentée
De lis, de Glaiaire enjonchée,
De roses fresches et nouvelles.

Plinius utitur voce *Gladiolus* hac notione] Vide Ruellium lib. 3. de Stirpib. cap. 87.

¶ **GLADIOSUS**, ξιφήρης, *Ensifer, sicarius*, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

1. **GLADIUS**, pro sexu virili, ut *Fusus*, pro muliebri. Schedæ MSS. : *Colus est instrumentum filandi, et appellatur a rusticis Gladius mulieris.* Speculum Saxonicum lib. 1. art. 45. § 1 : *Et in progenie æqualis et proximior agnatus ex parte Gladii tutor ejus erit.* Lib. 3. art. 15. § 3 : *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte Gladii esse debet : ad utensilia vero seu geradam, cognatus, id est, ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur.* Vide *Fusus.*

2. **GLADIUS**, Jus gladii, merum imperium. Charta Roberti Ducis Normanniæ, filii Richardi, in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Parisiens. : *Habens tantum in donis et liberationibus reguardi et panagii, quantum unus ex magistris reguartoribus et panagatoribus meis per totam Normanniam et bustorum*

meorum ad justitiam Gladii mei pertinentium. Antiquæ Schedæ apud Camdenum in Britannia : *Comitatus Flint pertinet ad Gladium Cestriæ.* Charta Henrici VI. Regis Angl. apud Seldenum de Titulis honorar. pag. 640 : *Curiam suam liberam de omnibus placitis et querelis in Curia Comitis motis, exceptis placitis ad Gladium ejus pertinentibus.* In veteri Charta Hugo de Abrincis dicitur Comitatum Cestrensem possedisse *adeo liberum ad Gladium, sicut ipse Rex totam tenebat Angliam.* Inde fortean Comites in Anglia cum inaugurabantur, accingebantur *Gladio*, veluti jurisdictionis suæ symbolo. Matth. Paris ann. 1188. de Hugoni *du Puiset* Dunelmensi Episc. Northumbrensi Comite creato : *Qui a Rege Gladio Comitatus accinctus, nomen sibi Comitis usurpavit : quo Gladio accincto, Rex cum cachinno astantibus dixit : Juvenem feci Comitem de Episcopo veterano.* Matthæus Westmonaster. ann. 1227 : *Quo etiam anno Nonis Februar. Hubertus, Angliæ Justitiarius, Gladio accinctus est a Rege Comitatus Cantiæ.* Rogerus Hoveden. pag. 739 : *Eodem die Coronationis Rex accinxit Willelmum Marescallum Gladio Comitatus de Striguil, et Gaufridum filium Petri, Gladio Comitatus de Essex ; qui licet antea vocati essent Comites, et administrationem suorum Comitatuum habuissent, tamen non erant accincti Gladio Comitatus : et ipsi illa die servierunt ad mensam Regis accincti Gladiis.* Capitolinus in Gordiano : *Filiusque Legatus Patris,... Gladii potestate succinctus est.* Lampridius in Alexandro Severo : *Honores juris Gladii nunquam vendi passus est, dicens : Necesse est, ut qui emit, vendat.* Statius lib. 5. Silv. 2 :

Felix qui magno jam nunc sub Præside juras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus Ensem.

Adde Firmicum lib. 5. Matth. cap. 5. S. Augustin. Epist. 61. præter JC. Vide *Placitum Spathæ.* * Hinc

* Gladius Sanguinolentus, in Charta Frider. II. imper. ann. 1214. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1651 : *Nos attendentes fidem et devotionem et obsequia multa, quæ Aquilejensis ecclesia, et specialiter princeps noster Wolcherus ejusdem ecclesiæ patriarcha nobis et imperio laudabiliter exhibuit,... ducatum et comitatum Forojulii,... cum omnibus ad ducatum et comitatum pertinentibus, placitis, collectis, fodro, sanguinolento Gladio... confirmamus.* Vide *Sanguis.*

* Gladius Spiritualis, Jurisdictio ecclesiastica. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. in Cam. Comput. Paris. ad ann. 1337. fol 23. v°. : *Constituerunt judices Gladii spiritualis et claustri Lugdunensis dominos Guillelmum de Cheneluco custodem et Guillelmum de Thureio canonicos.*

Gladii Deditio, seu positio. Libellus de fundatione Monasterii Bigaugiensis pag. 256 : *Consuluerunt illi, ut religionis habitum susciperet : qui promtus obediens, in præsentia eorum Deditione Gladii, tam militaria omnia, quam sæcularia abdicavit.* Vide Cæsarium Heisterb. lib. 1. cap. 37.

3. **GLADIUS**, Mors. Isidorus Pacensis Episcopus æra 749 : *A Toleto fugam arripientem Gladio patibuli jugulat, etc.*

* 4. **GLADIUS**, Lamina gladii vel cultelli, Gall. *Lame.* Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 293 : *Prohibitum extiterat ne quis portare præsumeret... armaturas aliquas vel cultellum, cujus alumella sive Gladius esset longior uno pede.*

* Gladius Cathalanaticus, vulgo *Epée de Catalogne*, olim in pretio. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 99 : *Causa suæ defensionis evaginavit Gladium suum Cathalanaticum. Espée à hault taillier*, Major gladius, vulgo *Espadon*, in Testam. Th. *de Failly* ann. 1473. ex Bibl. reg. *Espée batue*, cujus usus est in pugnis ludicris. Aliæ Lit. ann. 1382. in Reg. 122. ch. 117 : *En eulx esbatant lesdiz Lucas et Brulé sachierent deux espées batues qu'il avoient, dont l'en jouoit au bouclier.* Vide supra *Ensis.* Ecclesiam ingredientes gladium deponebant. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 401 : *Après ce que le suppliant ot mis son cheval en l'estable chiez le secretain dudit lieu, il vint à ycelle église, et laissa son espée en garde à un homme, nommé Bertaut, à l'entrée de ladite église.*

* Gladium per mucronem tenere, signum erat deditionis in arbitratum victoris, ut colligitur ex Poem. Alex. Ms. part. 2.

Douze furent par conte, chascun au poin tenoit
S'espée par la pointe, que bien senefioit
Misericorde ou mort, ou il s'umelioit.

* 5. **GLADIUS** Cereus, Candelæ cereæ majoris species. Calendar. eccl. Camerac. Ms. fol. 22. r°. ubi de Benedictione cereorum in die Purificat. : *Debent esse paratæ candelæ super gradus presbyterii, cum Gladiis cereis pro paribus.*

¶ **GLAEPTA.** Lampridius in Severo : *Sed summa illa oblectatio fuit, ut... aut perdices inter se pugnarent, aut Glaeptæ parvulæ sursum et deorsum volitarent.* Ita præferre Codd. MSS. monet Casaubonus, ubi editi habent *aves parvulæ.*

¶ **GLÆVIA**, βῶλος *Gleba*, in Supplemento Antiquarii. Infra legitur *Glaveo* in voce *Glebo.*

GLAGA. Fleta lib. 2. cap. 79. § 2 : *Præsepia ac sua ovilia bonis Glagis calide furatis, palisque grossis parari faciat atque muniri.* [Idem puto quod *Glaia*, Crates, tabula, viminibus aut virgulis contexta, Gall. *Glaye.* Vide *Gleia.*]

¶ **GLAIOLIA**, Gall. *Glayeul*, Gladiolus, seu Carectum, locus gladiolis obsitus. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 731 : *Pro quadam pechia terræ... sitæ apud Glaiolias, juxta terram Nicolai, etc.*

* **GLAIUS.** Vide mox in *Glaivus.*

* **GLAIVUS**, a Gallico *Glaive*, Gladius, lancea, hasta, quo Eques lancea armatus perinde significatur. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 104 : *Ipse exponens de quodam Glaivo, quem tunc secum portabat, se defendit, de quo Glaivo ad evitandum periculum mortis,... eumdem Dominicum taliter percussit uno ictu, quod inde dictus Dominicus diem suum clausit extremum.* Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 245 : *Concedimus quod eligatur per communitates cujuslibet senescalliæ unus probus vir,... qui recipiat vadia quatuor Glaivorum,... pro sui tamen persona vadia duorum Glaivorum, quos Glaivos habeat tenere de facto.* Et col. 246 : *Item volumus et concedimus quod numerus dictorum mille Glaivorum et peditum, sit et serviat de facto.* Instr. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 203. col. 1 : *Communitates linguæ Occitanæ mille Glaios et mille servientes obtulerunt domino comiti Pictaviensi.* Lit. Caroli V. ann. 1369. in vol. 6. arestor. parlam. Paris. : *Pluseurs gens d'armes, jusqu'à quarente Glaives ou environ, estoient venus devers les parties de Lorraine, etc.* Lit remiss. ann. 1380. in Reg. 118. ch. 190 : *Girot Varendin... trouvast pluseurs gens d'armes, jusques au nombre de douze Glaives ou environ, qui se disoient estre ordonnez et appareilliez pour aler à S. Sauveur le vicomte, pour grever et dommager nos ennemis.* Consule Cangium in not. ad Joinvil. pag. 61. Vide infra in *Glavea.*

GLAMA, in Gloss. Græc. Lat. edito et MS. Λήμη, i. Lippitudo. [* Adde ex Cod. reg. in Castigat. *Sordes oculi, lippus.*]

GLANA, Pugillus spicarum, alliorum, etc. Gall. *glaner*, spicas legere in agro. Tabul. Maurigniacense ch. 68. ann. 1256 : *Et sex Glanas, sive glebas alliorum, tres de grossioribus, et 3. de minoribus.* Occurrit ibi pluries.

* Alias etiam *Glaine.* Lit. remiss. ann. 1427. in Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 126 : *Ainsi que le suppliant batoit un pou de Glaines ou gerbes de blé, etc.* Hinc *Avoir glane*, Jus spicas colligendi habere, in Charta locumten. ball. Gisort. ann. 1316. ex Reg. 56. ch. 468 : *Disoient aucuns d'iceus que il y avoient Glane en Aoust en leur enfance.* At vero *Avoir quelqu'un en sa glanne*, est aliquem sibi devinctum tenere. Guillel. Guiart. ad ann. 1267. ubi de Henr. *de Cosances*, Joan. *de Cleri* et Guillel. *l'Estendart :*

Ces trois ont Lombars en leur Glanne,
Prouvenciaus et ceus de Touscanne.

Vide infra *Glena.*

¶ **GLANCELLA.** Libellus de remediis peccatorum apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 22 : *Pœnitentia bibentis quod intinxerat Glancella [id est ancella in utero habens filium] vel cohabitationis* (f. cohabitantis) *cum ea,* XL. (dies) *in pane et aqua.* Vide *Glandella.*

* **GLANDA**, Glandium pastio, Gall. *Glandée.* Charta Theob. comit. Campan. ann. 1225. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 121 : *In pasturagio et ad Glandam habebunt usuarium suum homines de Lantage.* Vide in *Glandis* 2.

* **GLANDACIUM**, Præstatio pro facultate porcos *glande* pascendi in silvis. Cens. eccl. Rom. Mss. : *Glandacium solvunt in festo S. Martini.* Vide *Glandaticum* in *Glandis* 2.

GLANDARA, Aviculæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. de Agricult. cap. 4. 20.

* **GLANDARETUM**, Locus *glandibus* abundans, in iisd. Cens. : *Fundum Rapacesarium cum silvis, Glandaretis et terris sacionalibus, situm in via Aurelia.*

¶ **GLANDARIUM**, Glandaria, etc. Vide *Glandis* 2.

¶ **GLANDELLA**, Idem quod *Glancella.* Libellus de remediis peccatorum inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 27 : *Pœnitentia bardicationis Glandellæ post obitum laici vel laicæ* L. *dies in pane et aqua. Si post Glandellam morientem in partu vel cohabitatorem, vel cohabitatricem fidem habentem* XL. *dies in pane et aqua.*

* **GLANDEMIA**, Eodem intellectu atque supra *Glanda.* Charta ann. 1507. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 222 : *Propria sylva ... cum Glandemia et cæsura privatice pro suo jure pro se utetur et fruetur.*

¶ 1. **GLANDIS**, Pars superior valli in munitionibus urbium. Sugerius in Vita Ludovici cognomento Grossi Regis Fr. apud Duchesnium tom. 4. Hist. Franc. pag. 291 : *Castrum munitissimum vallo, arte et rigido superius Glande, inferius torrentis profunditate pene inexpugnabili,*

aggreditur. Ibid. pag. 292. dicitur de turri lignea, qua castrum illud oppugnabatur : *Hærebat machinæ eminenti pons ligneus, qui se excelsius porrigens, cum paulisper dimitteretur super Glandem, facilem descendentibus pararet ingressum.* Et pag. 301 : *Qui enim milites velocissimis equis castri defensionem circuibant, manualiter Glandi innitentes, inopinate dum supervenirent, cædebant, detruncabant, et ab alto fossati imo graviter deiciebant.*

2. **GLANDIS**, Gallis, *Glandée.* Chrodegangus Metensis in Regula Canonicor. cap. 8 : *Et si contingerit, quod illo anno Glandis vel fagina non sit, etc.* Vide Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 5. *Glandis nomine,* inquit Bracton. lib. 4. tr. 1. cap. 38. § 13. *continentur glans castanea, fagina, ficus, et nuces, et alia quæque, quæ edi vel pasci possunt præter herbam.* Vide leg. 1. D. de Gland. leg. (43, 28.) et leg. Qui venenum, de Verb. signif. (lib. 50. tit. 16. fr. 236. § 1.)

GLANDARIÆ, JUGLANDARIÆ, in veteri Charta apud Ughell. tom. 9. pag. 904.

GLANDATICUM, Quod pensitatur pro facultate porcos immittendi in silvam, et *glande pascendi.* Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 266 : *De piscationibus et pastionaticis, id est, Glandaticis, etc.* Chronicon Farfensis Monasterii pag. 657 : *Sine datico, herbatico, scatico,* [apud Murator. *escatico,*] *vel Glandatico.* Chartæ Alamannicæ Goldasti Ch. 90 : *Quod vidissent Monachos S. Galli ibidem residere, et Glandaticum tollere.* Vide Vitam Aldrici Episcopi Cenom. pag. 31. [Vitam S. Joachimi Abb. tom. 7. Maii pag. 127. Chartam anni 1138. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 107.] et Italiam sacram tom. 1. pag. 117. 298.

[GLANDAGIUM. Transactio Honorati de Castellano Domini de Masalguis cum incolis ejusd. loci ann. 1490. ex Archivo Præsidis *de Mazaugues : Pascua sive pastorgia ac Glandagia et relargueria quæcumque... vendantur.*] *Glandage,* in Consuet. Britanniæ art. 255. S. Severi tit. 3. art. 19. Solensi tit. 13. art. 1. *Glandée,* in Andegav. art. 497. etc.

¶ GLANDATORIUM, Eadem notione, apud Mabillonium tom. 3. Annal. Benedict. pag. 590. n. 19.

¶ GLANDATIO, Βαλανίσις, Glandium collectio, apud Martinium in Lexico.

¶ GLANDEIARE, Porcos in silvis glande pascere. Vide locum in *Esplencha.*

GLANDO, *dinis,* Glans. Ditmarus lib. 1. pag. 8 : *Tritico et avena, et Glandine refertus.* [Vett. Glossæ : *Glandine,* βαλάνῳ. *Cibus aspera Glando,* apud Avienum in Descript. orbis v. 285. Rursus utitur v. 1283.]

° **GLANDIUM**, Pari notione. Chartul. S. Sulpit. fol. 83. v° : *Ego in Dei nomine, Erchenbaudus princeps inclitus, tactus divina inspiratione, dono et trado S. Leopardino et monachis ibidem Deo servientibus ad suum locum construendum omnes boscos meos, ubicumque visus sum habere, et ad omne bastimentum, et a porcis eorum pascua et Glandia.*

° **GLANNUS**, pro *Glavius,* ni fallor, Spiculum. Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 54. col. 1 : *Pro uno arresto posito in hasta Glanni pennonis, vj. patacos.* Vide infra *Glave.*

° **GLANS**, Glandula, tumor. Mirac. S. Niceræ tom. 4. Sept. pag. 8. col. 1 : *Qui bonus medicus, cum non modica vehementia ferrum impulit in Glandem, volendo de loco evellere.* Vide mox *Glantia.*

° **GLANTIA**, idem quod *Glans,* Fragm. hist. ad ann. 1348. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 43. col. 2 : *Pestilentia, de qua loquimur, in triplici forma visa est, videlicet in Glantia, carbunculo et sputo sanguinis. De carbunculo et Glantia quamplures evaserunt, de sputo sanguinis nullus.*

° **GLANTUS**, *Albus, Blanc, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. Reg. 7657. f. *Glaucus.*

¶ **GLARA**, pro *Glarea,* Arena, sabuletum, Gall. *Greve, Gravier.* Utitur Parisius de Cereta in Chronico Veron. ad ann. 1233. apud Murator. tom. 8. col. 627. Rursus occurrit tom. 15. col. 32. Vide *Greva.*

° **GLAREOTA**, quid sit, explicat Anonymus Leob. ad ann. 1336. apud Pez. tom. 1. Script. Rer. Austr. col. 945 : *Quem* (comitem) *dux Otto sibi in familiaritatem militaris contubernii conbinavit, galeæque suæ decus, quod pinnam, sive zimeram, vel Glareotam dicunt, in bellis, tornetis et hastiludiis utendum contradidit, coronam scilicet aureæ resplendentiæ galeæ circumductam.*

° **GLARETUM**, Glarea, Gall. *Gravier.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 150. ex Cod. reg. 4624 : *Nulla persona capiat... in aliquo alieno Glareto . . . . aliqua ligna, vel lignamina ibi arrestata, vel ducta ex impetu vel inundatione . . . Duriæ vel Meheciæ.*

° **GLAREUS**, Argillosus. Stat. Placent. lib. 5. fol. 60. v° : *Quæ testa est terra Glarea vel gerbida, quæ non consuevit laborari.*

° **GLARIA**, perperam pro *Gruaria,* notat Cangius in v. *Gruarium,* apud Doubletum pag. 889. ita tamen legitur in Chartul. S. Dion. ex Bibl. reg. pag. 159. col. 1.

¶ **GLARIS**, μυθολόγος, *Qui narrat fabulas,* in Gloss. MSS. Sangerman. et in Supplemento Antiquarii.

° **GLASIACUS**, Certa pulsandi campanas ratio. Stat. Mss. eccl. Tull. ann. 1497. fol. 5. r° : *In dictis autem solemnitatibus pulsatur cum Glasiaco et trisello per majores campanas.* Vide mox

° **GLASIUS**, Eodem significatu. Charta Phil. Pulc. ann. 1287. inter Consuet. Genovef. MSS. fol. 9. r°. : *Item* (jus) *habendi duodecim denarios Paris. nomine emendæ ab illis qui operantur Sabbato post Glasium Vesperarum.* Vide *Glassus.*

GLASSANUS, Truttæ species, apud Hibernos. Vide Giraldum in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 7.

¶ **GLASSUS**, GLASUS, Pulsatio omnium Campanarum, Gall. *Glas* vel *Glais.* Rituale Suessionense apud Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 330 : *Debent omnia signa Ecclesiæ pulsari, et tandiu quod omnis consecratio sæpedicti chrismatis compleatur. Post Glassum autem istum nemo præsumat in tota civitate signum aliquod pulsare.* Consuetud. Sangerman. ad calcem Histor. ejusdem Monasterii pag. CXXXVII : *Tunc juniores Monachi pulsabunt le Glais in parva turre.* Ibid. pag. CXLIII : *Debent primo pulsari omnes grossæ campanæ in magna turri ; secundo duæ, tertio omnes in pulsatione quæ vocatur li Glais.* Item pag. CLXIV : *Dupliciter motiones pulsabuntur in magna turri cum Glaso.* Vide *Classicum.*

GLASTUM, Gallis herbæ genus, quo Britanni tingendis corporibus usi, ut auctor est Cæsar lib. 5. de Bello Gall. et Plinius, lib. 20. cap. 27. lib. 22. cap. 1. *Guesdum,* vel *Pastellum* nostri appellant : cujus inficiendis lanis maximus usus. Vide Petr. Victorium lib. 19. Var. lect. cap. 3.

¶ 1. **GLASUS**, Pulsatio campanarum. Vide *Glassus.*

¶ 2. **GLASUS**. *Butyrum Glasum,* in Instrumento anni 1219. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 234. Creditur esse nomen loci. Aremoricis *Glas* est Glaucus, lividus.

¶ **GLATIA**, Planities, Gall. *Glacis, Esplanade.* Instrum. ann. 1270. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. 14 : *Item fecerunt Glatiam subter turretam, quæ est in ripa Rhodani et fossata fecerunt ibidem.*

° Nostris *Glichy,* Solarium, vulgo *Platteforme.* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1585 : *Et si failloit abatre une engine ou ung arc-boutant, qui estoit appoincté contre ledit clochier... à l'égal du Glichy ; ... en une noe dessus ledit Glichy.*

° **GLATILARE**, GLATIRE, Vox canum, nostris *Glatir.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Glatilare, Glatir, crier comme chiens, Glatire, catulorum,* in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. 7657. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 87 : *Icellui Guillaume environ heure de minuit oit ses chiens abbaier et Glatir à sa bergerie.* Occurrit etiam in Chron. S. Dion. ubi et *Glatissement,* tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 275. et 276. Guill. Guiart. ad ann. 1249 :

Sarrazins comme chiens Glatissent.

Hinc *Glas et Glay,* nostris, Clamor inconditus aut præ immoderata lætitia, aut ex furore. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. ch. 75 : *Iceulx Souteville et Perrote alerent en ladite ville de Beu, ou ilz menerent grant Glay, disnerent et burent et demourerent jusques près de la nuit.* Le Roman *d'Athis* MS. :

Et dist : Les dez leur changeray,
Ja n'en auront joie ne Glay.

Vita J. C. MS. :

Anchois s'escrient à un Glas,
Que rendus leur soit Barrabas.

¶ **GLAVA**, ut mox *Glavea,* in Litteris ann. 1356. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 102.

¶ **GLAVANEUS**, Glaucus, ut reor. Agnellus in Vita S. Mariniani Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 129. col. 1. Marinianus... *Glavaneo fulgebat oculo et in omnibus valde decorus, etc.*

° **GLAVARINA**, Telum missile, jaculum. Stat. castri Redaldi lib. 2. pag. 39. v°. : *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet lancea, spata,... Glavarina, etc.* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 806 : *Et pedibus stando rectus projiciebat unam Glavarinam a dicta porticu usque in curiam domus anguli plateæ.* Vide supra *Gieverina.*

✻ **GLAUCICOMANS**, [Glaucam comam habens. *Juvenc.* 3. 622. *Matth. c.* 21. Ordinibus lucent quæ *Glaucicomantis* olivæ.]

° **GLAUCITARE**, Vox catulorum, in Carm. de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816. Vide supra *Glatilare.*

¶ **GLAUCITAS**, Gr. γλαύκωμα, Glaucoma, Plinio, Vitium oculi, quo crystallinus humor in glauceum transmutatur. Occurrit in Miraculis B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii pag. 566.

¶ **GLAUCOMEN**, Eadem notione, in Translatione S. Sebastiani tom. 2. Januarii pag. 293.

GLAUCUMEUS, pro *Glaucus.* Vita S. Maioli Abbat. in Prologo lib. 2 :

Lux hæc nostra salus, redemptioque
Lumen Glaucumeas agens in umbras, etc.

° **GLAUCUS**, Piscis genus, de quo ita Tract. de Pisc. cap. 29. ex Cod. reg. 6838. C. : *Latinis, servato Græco nomine, Glaucus dicitur ; a nostris derbio, a Romanis lechia, a Provincialibus biche et cabrollo et danio, ab Illyricis polanda. Dictus a colore Glaucus.* Et cap. 30 : *Secunda Glauci est species , quam Provinciales liche, Romani piscatores stellam, nostri palamide vel vadigo appellant.*

GLAVEA. Gervasius Dorobernensis anno 1144 : *Quod eum vidisset quispiam de Castello, et adversarium agnovisset, telo gracili, quod Ganea dicitur, cum jam cominus positum petiit, quo testam capitis ipsius male nudati perforavit.* Ubi Guillelmus Neubrig. Hovedenus, et Matth. Westmonast. *sagittam* habent. Sed legend. *Glavea*, qua voce expressit nostrum *Glaive*, seu Angl. *a Glaive*, spiculum, framea, vel lancea. Chron. Flandr. cap. 41 : *Et puis le ferirent de Glaives parmi le corps.* Et cap. 111 : *Il y en avoit grand plante de mal armés, qui ne pouvoient souffrir les coups de Glaives ne de dagues.* Adde cap. 46. 113. Froissart. 1. vol. cap. 49 : *L'Allemand Escuier l'atteignit tellement de son Glaive roide et fort, qu'onques ne brisa.* [Kilianus : *Glavie, Hasta, lancea , Gallis gladius dicitur.*] Cambrobritannis *Glaif*, est falx, Anglis *Gleave*. Vide Gloss. ad Villeharduinum, verbo *Glaive*, et Notas ad Joinvillam [Adde Schilterum voce *Glefe.*]

° Lancea, hasta, ut supra *Glaivus*, nostris etiam *Glave*. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 117 : *Invadendo in eos cum Glaveis seu lanceis, ensibus et gladiis evaginatis, etc.* Aliæ ann. 1386. in Reg. 130. ch. 57 : *Quandam lanceam sive Glavi, quam dictus famulus secum portabat, eidem violenter abstulit. Unum Glave de decem palmis*, in Comput. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 181. col. 1. Charta ann. 1319. in Reg. 59. ch. 82 : *Item trois paires de wans de mouston et une Glave sans fer.* Lit. remiss. ann. 1445. in Reg. 176. ch. 443 : *Robin Duhamel , qui tenoit en sa main une longue Glave bien de xij. à xiij. piez de long, etc. Ung baston, nommé Glave*, in aliis Lit. ann. 1461. ex Reg. 189. ch. 513.

° Glavia, Eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 284 : *Cum eorum ensibus, bocleriis et Glaviis accesserunt.*

° Glavium, Glavius, Eodem sensu. Inventar. MS. ann. 1379: *Item duo Glavia ferrata*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 7 : *In itinere publico obviaverunt dicto Richardo armato uno magno cutello et una lancea seu Glavio, etc.* Hinc

° Glavius, nostris *Glave*, Eques *glavio* seu lancea armatus. Epist. scripta vicario et consil. Massil. : *Remansit archipresbiter ultra Durentiam, cum ducentis Glaviis vel circa.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 269 : *Liebaut sire de Beffromont devant Paris nous servi à vint et cinq Glaves à ses propres fraiz et despens, et y despendi bien mil florins et plus, sans aucune restitution avoir ; et avec ce fu en la bataille devant Troies à trente Glaves, et là se combati contre les Anglois.* Vide supra *Glaivus*.

° **GLAVIOLUS**, Glaviotus, nostris *Glavelot* et *Glaviot*, diminut. a *Glavius*, Lancea, hasta. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Glaviel, Prov. Glaviolus.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 342 : *Quadam lancea seu Glaviolo eam* (mulierem) *invasit, et in capite ac in diversis aliis sui corporis partibus percussit.* Charta ann. 1390. in Reg. 141. ch. 33 : *Quod idem dominus vicecomes nobilem Bernardum de Sancta Genia... cum quodam Glavio atrociter vulneraverat, et cum cauda dicti Glavii tres costas sui lateris fregerat... Cum quodam Glavioto tam de plato quam de burs, cum cauda pluribus et diversis ictibus atrociter... percusserat.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 112. ch. 370 : *Icellui Picart prist en sa main une fourchefiere, et son fils un demi glaive ou Glavelot.* Ita etiam leg. pro *Glamelot*, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 408. Aliæ ann. 1403. in Reg. 157. ch. 333 : *L'un desdis jeunes gens.... déguisé tenant, comme un messager, un Glaviot en sa main, bouta icellui Glaviot une fois seulement ou visaige de Raoullet Estrillart au dessus de l'œil, en telle maniere que trois jours après ou environ il termina sa vie par mort.* Vide supra *Gaverlotus*.

° **GLAVIS**, quid sit explicant Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 663. col. 1 : *Quilibet mansus tenetur Prumiam adducere Glaven, id est, lignarium sive acervum lignorum.* Ubi Editor addit, id est quod Germani vocant *Claffter*, item *Lachter*. Alio sensu *Glaves*, id est, *Clayes*, et tunc forte dicendum potius *Glavas*, ibidem pag. 693. col. 1 : *Glaves tres : circa dominicam curtem alias tres, circa broil quinque perticas habentes longitudine.*

° **GLAVIUM**, Glavius. Vide supra in *Glavea*.

1. **GLEBA**, Fundus, prædium, in lege 72. Cod. Th. de Decurion. (12, 1.) *Servi Glebæ*, Prædio adscripti. Vide *Servus Glebæ*.

Gleba, *Gleba Senatoria, Glebalis functio, pensio, præstatio, etc.* Certum vectigal, quod pro possessionibus, ac postmodum in modum oblationis, Imperatori a Senatoribus pensitabatur, de quo JC. et copiose præ ceteris Juretus ad Symmach. lib. 4. Epist. 62. et Jacobus Gotofredus ad tit. de Senator. et de Glebali Collat. Huc forte spectant verba Hesychii, γλέβα, ἀξίωμα, συγκλήτου. Vide *Follis*.

Gleba, Cowello et Praticis, peculiari significatione sumitur pro terris illis ; quæ pertinent ad beneficinm ecclesiasticum et Parochiale ; vel quæ Ecclesiis datæ sunt in dotem, ut habet Lindwodus, et ex eo Cowellus. Fleta lib. 3. cap. 2. § 18 : *Gleba proprie est solum datum, cui advocatia Ecclesiæ est annexa.* Atque ita sumitur vox Gallica *Glebe*, in Consuetudine Normanniæ art. 142. 157. ut apud Anglos *Glebe*, et *Glebeland*. Ingulfus : *In primis totam insulam Croilandiæ pro Gleba Ecclesiæ et pro situ separali ejusdem Monasterii... dono.* Charta Simonis Archiepiscopi Cantuariensis : *Item habebit vicarius duas acras terræ arabilis de dote sibi de Gleba ipsius Ecclesiæ juxta ipsam Ecclesiam jacentes.*

¶ Glebales Terræ, Eadem notione, apud Rymer. tom. 14. pag. 746. col. 2.

Glebatica, *et transmissibilis servitus*, in Testamento Perpetui Turonensis Episcopi. Vide *Servus Glebæ*.

2. **GLEBA**, pro pugillo vel fasce spicarum alliorum, etc. Vide in *Glana*.

3. **GLEBA**, Corpus, cadaver. Gregorius Turon. de Vitis PP. cap. 7 : *Ad virtutiferam sancti Glebam, nemine retinente, perveniunt.* Goscelinus in Vita S. Wereburgæ virg. n. 17 : *Placuit Regi... quatenus sacrosancta ipsius Gleba de tumulo elevaretur.* Nicolaus Rievallensis :

Semper hic et eris, non hospes, at incola, cujus
Nos penes est dulcedo recens, sacra Gleba, sepulcri
Gratia, defuncti cineres veneramur abunde.

[Charta anni 847. inter Instrum. Hist. Meld. pag. 5 : *Sanctissima corporis illius* (Potentiani) *Gleba , hac interveniente causa, per divinam est honorabiliter translata clementiam.*] Occurrit passim.

° 4. **GLEBA**. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Gleusa, Prov. Gleba, gloriola.*

¶ **GLEBALIS**. Vide *Gleba* 1.

¶ **GLEBARE**. Chartul. Latiniac : *Sciendum est iterum quod Radulphus aut alius pro eo quociens in eis molendinis diem integrum operatus fuerit, excepto cum Glebaverit, hoc est glebas imposuerit, etc.* Suspicor *Glebas* hic esse argillam subactam, Gall. *Courroi*, qua utuntur ad aquam continendam, ne effluat.

GLEBARIÆ, *Turbæ*, seu carbones ex glebis. Charta ann. 1198. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 920 : *In silvis, campis,... viis, semitis, moris, Glebariis, lapidibus, metallis, avibus, etc.* Vide *Turba*, Niger cespes.

° **GLEBARII**, Servi *glebæ* seu prædio adscripti. Vide in *Colonus*. Varroni autem *Glebarii* dicuntur boves valentes ad proscindendas glebas.

¶ **GLEBATICUS**. Vide *Gleba* 1.

GLEBO, *Arator rusticus*, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1013. Isidori, et Papiæ. Gloss. Lat. Gr : *Glaevo*, βῶλος. Ubi *gleva*, vel *glava*, restituunt viri docti. Candidus Monachus in Vita Eigilis Abbatis Fuldensis in Præfat :

Quapropter rogitat hic quoque Glebo,
Promptosque et resides quosque legentes
Formicæ ut tenuem farris acervum
Hujus non temere dente peroso
Multum dilacerent, etc.

° **GLEBOCEDOS**. Pactum inter dominos de Lisigniaco et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : *Suscitata materia conquerendi, ex verbis venitur ad verbera , et ex verberibus veniunt Glebocedos* (sic) *ut puta lites, controversiæ.* Ubi de limitibus prædiorum sermo est.

GLEBULENTUS, pro *Glebosus*, apud Apuleium de Deo Socratis : *Terra Glebulenta.*

✱ **GLECOMA**. [« *Glecoma* hederacea. » Ap. Dief. sub ACERA ; *oseille.*]

GLEGELLATUS. Visitatio Thesaurariæ ædis S. Pauli Londoniensis ann. 1295 : *Item calix argenteus deauratus intus et exterius, cum pede Glegellato, etc.* Forte legendum *Nigellato*. Vide in hac voce.

GLEIFATUS, Monetæ aureæ species. Diploma MS. Friderici III. Regis Sicil. ann. 1305. pro mercatoribus Majoricens : *Solvat... Gleifatum unum auri valentem Tarenos auri* 8. *ponderis generalis.* Nescio an *Scyphatum* legendum sit. Vide in hac voce.

GLEINATOR, Spicarum legulus, ex Gall. *Glanneur*. Charta Libertatum oppidi Jasseronis ann. 1283. apud Guichenonum in Hist. Bressensi : *Si quis Gleynatores vel resinatores vulneraverit, etc.* Vide *Gelima*.

GLEISAGE. Charta ann. 1188. pactum continens inter Bernardum Archiep. Narbonensem et Gaucerandum *de Capestang* pro Ecclesia Castelli ejusdem loci, in Tabulario Ecclesiæ Narbon : *Dicebatque Gaucerandus, quod Ecclesia memorata jure feudi, quod ab Archiepiscopo Narbonensi tenere debebat, ad se, suosque pertinebat, sicut ad aliquam laicalem personam aliqua Ecclesia dignoscitur pertinere, et Consuetudine Narbonensis patriæ, in qua jus obtinet, quod

Gleisage ab hominibus vocatur. Itaque, sicut ipse dicebat, avia sua Guilielma et parentes sui in manu sua tenuerunt præfatam Ecclesiam, etc.

¶ **GLENA**, Gall. *Glane*, Fasciculus spicarum derelictarum. Exstat inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 461. Epistola Clementis IV. PP. qua prohibetur, *Ne de Glenis pauperum Clerici decimas exigant.* Vide *Glana* et *Gelima.*

¶ GLENNA ALLIORUM, Fascis alliorum, in Codice MS. reddituum Episcopatus Altissiod.

* Hinc *Faire ses glennes*, Spicas colligere, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 156 : *Icelle Mabile avoit emblé et fait ses Glennes en temps d'Aoust, etc. Glenon* et *Glennon*, pro Cujusvis rei fasciculo. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 160. ch. 413 : *En hayne de ce que les jumens en poulain avoient mengié deux Glenons de ses pois, etc. Deux Glennons de charnier*, in aliis Lit. ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 240. Pedag. prior. S. Gondulfi in diœc. Bitur. ann. 1314 : *Des aus lo Gleno, ob. Le glenon*, in altero ejusd. prior. ann. 1375. Vide supra *Glana.*

* **GLENAGIUM**, Ager cultus et satus, ut opinor. Charta ann. 1404. in Reg. feud. comitat. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 232. r° : *Item Glenagium contiguum prato dictorum les Villedous.* Vide mox

* **GLENUM**, Frumentum. Charta Guid. comit. Nivern. ann. 1173. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 133 : *Concessi in eleemosynam monialibus de Crisenone unum bichetum Gleni in molendinis suis de Autissiodoro.*

GLEPAS, *Dissensiones*, in Gloss. Regio MS. Cod. 1197. forte legendum, *Glebas, possessiones.* Vide *Gleba* 1.

¶ **GLERA**, An *Glara*, Glarea, arena, sabuletum, Gall. *Greve.* Chronicon Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1115 : *Elegit.... quinque millia equitum, ut irent obviam Philippo, qui juxta civitatem Vercellarum in Glera Sargii se posuerunt.* Vereor ne sit pro *Gleva* : quod vide.

GLESCERE, Glebescere. S. Althelmus de Laude Virgin. pag. 806 :

> Ut fluerent imbres ubertim ex æthere furvo,
> Glesceret et rursus fœcundo germine tellus.

* **GLESIASTICUM**, Beneficium, quod ad ecclesiam pertinet. Charta ann. 1093. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 333 : *Donamus atque reddimus Domino Deo et Beatæ Mariæ et monasterio Soriciniensi... omnem illam integritatem decimarum, quæ vocatur Glesiasticum ecclesiæ S. Saturnini de Drulia.* Vide in *Gleba* 1. et mox *Gleya.*

GLESSUM, GLESUM, veteribus Gallis *Succinum.* Tacitus de Morib. German : *Succinum, quod ipsi Glesum vocant inter vada atque in ipso littore legunt.* Plinius lib. 37. cap. 3. de Succino : *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, et a Germanis appellari Glessum itaque et a nostris unam insularum ob id Glessariam appellatam.* Quo loco censent quidam, glessum nihil aliud esse, quam quod Anglo Saxones g l æ s, Galli, Germani, et Angli *Glasse* vocant, hoc est, *vitrum* : neque enim succinum, quod sit *succus arboris*, uti vult Plinius, appellatum, sed a voce Hebraica, quæ seu ὑαλόεν seu *vitreum*, vel καθαρόν et διαφανές sonat. Vide præter Fullerum, Joan. Ruellium lib. 1. de Natura stirp. cap. 39. Cluverium lib. 3. Germ. antiq. cap. 44. Kilianum verbo *Gleyepot*, [et Schilterum in *Glas.*]

GLETLUS. Smaragdus in Grammatica MS : *Altare, mare, astile, mantile.* Ubi Glossa interlinearis, i. *Gletlus.* Vox Francica vetus.

¶ **GLEVA**. Charta ann. 1007. Marcæ Hispan. col. 964 : *Et de meridie adicimus ei terminum in ipsa Gleva, et vadit per ipsam serram quæ vadit per Bacieros.* An *Gleba*, Fundus, prædium, vel *Greva*, Gall. *Greve?* Vide *Glera.*

¶ **GLEVARIA**, f. Idem quod *Graveria*, vel *Greva*, Locus glareosus, Gall. *Gravier, Greve*; vel f. Agger, moles aquis continendis, voce detorta a *Gleba*, eo quo in *Glebare* dictum est, intellectu accipienda, scilicet pro Argilla subacta, ex qua hujuscemodi moles conficiuntur. Charta ann. 977. Marcæ Hisp. col. 913 : *Molendinos vel molinarios cum caputaquis, cum suis diversis et resclosis et Glevariis, et exiis et regressiis eorum.* Alia ann. 1027. ibid. col. 1042 : *Molendinariis cum caputaquis et Glevariis, ductus et reductus aquarum, etc.* Vide *Gravero.*

* **GLEVUS**, *La tondeza delli liquori.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* **GLEYA**, *Prov. Ecclesia, ipsa propria convocatio fidelium, sacellum, basilica.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide supra *Glesiasticum* et infra *Gliserius.*

¶ **GLEYNATOR**. Vide *Gleinator.*

GLEZINUS. Vide *Glizzum.*

* **GLIBA**, *La sculpitura*, in eodem Glossar. Lat. Ital.

GLIBATIS, *Ignis.* Papias.

* **GLICOSA**, GLIRIZA, *La recolicia*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **GLICUS**. Vide *Glissus.*

¶ **GLIDIUM**, παχῶδες, *Rigidum*, in Supplemento Antiquarii et in aliis Glossis, ubi Vulcanius annotat : *Quod aliter Glandium in suilla.* Martinius emendat *Gelidum.*

¶ **GLIDSUM**. Vide *Glizzum.*

** **GLIFIA**, Abstrusus sermo, apud Virgil. Grammat. pag. 43. *Glifi*, ibid. pag. 101.

¶ **GLIMA**, pso *Gleba*, mendose, ut conjecto, Corpus, cadaver. Permutatio ann. 926. apud Marten. tom. 1. col. 281 : *De hereditate S. Maximini Trevericæ urbis Episcopi, cujus Glima oratorium S. Johannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis.* Ecclesia S. Maximini primarium patronum agnoscit S. Joannem Evangelistam.

¶ **GLIMERE**, Addere. Supplementum Antiquarii : *Glimerit*, προστίθεσιν, *Addit.* [* Ex Castigat. utrumque Glossar. leg. *Glomerat*, προστίθησι.]

¶ **GLINGLIO**. Vide *Gurgo* et *Gilio.*

¶ **GLIO**, *Mollities*, apud Papiam.

¶ **GLIPHATICUS**, quasi *Glizzaticus*, ut videtur, a *Glizzum*, Linteum majoris pretii ; nisi forte *Gliphaticus*, scriptum sit pro *Griphaticus*, aulæaque altaris dicta fuerint *Griphatica*, quod *Griphi* in eis acu picti cernerentur. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 17 : *Custos Ecclesiam adornet, presbyterium atque chorum ; altaria sericis Gliphaticis.*

¶ **GLIRIUS**, *Somnolentus. Glirium, Torpentem, stupidum*, in Gl. Isid. a *Glire*, qui inter mures habetur maxime somnolentus. Italis alias *Glirio* idem erat quod Stultitia, stupiditas, et etiam Stultus, stupidus, ineptus.

¶ **GLIS**, GLITIS, *Humus tenax*, in Glossis Isid. f. a Græco γλία, Gluten, γλίσχρος, Lentus, viscosus, tenax, glutinosus. Gallis, *Terre Glaise*, Argilla. Papias : *Glis, Glissis, Incrementum. Glis, glitis, Carduus. Glis, glitis, Terra tenax. Glis, Glitis, Herba* : quæ omnia Johan. de Janua deducit a *Glisco*, Cresco ; tum addit :

> Glis, Animal, Glis, Terra tenax ; Glis, Lapa vocatur.
> Ris primum ; Glitis tenet altera ; tertia Glissis.
> Ris, Animal ; Tis, Terra tenax ; Sis, Lapa vocatur.

Demum adjicit : *Glis, glidis, Muffa panis vel vini* ; id est, Mucor : qua notione vocem *Glis, glidis* Livius usurpavit.

* **GLISCA**, *La mensa*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Glissera.*

¶ **GLISCERE**, *est Cupere vel desiderare, resplendere, crescere, ardescere, pinguescere, tumescere, superbire vel indignari*, apud Johann. de Janua, qui verbum illud derivat a γλυκύς, Dulcis : *Quæ enim dulcia sunt*, inquit, *desiderare solemus.* Papias : *Gliscit, Crescit, ardescit, augmentatur, desiderat.* Nonius : *Gliscit est Congelascit, et colligitur, vel crescit, vel ignescit.* Vide locos ab eo laudatos, et, si vacat, Lexicon Martinii. Id unum observabo veteres nusquam usos fuisse verbo *Gliscere* pro *Desiderare* ; recentiores vero frequenter. In Hymno Martyrum canimus :

> Gliscens fert animus promere cantibus
> Victorum genus optimum.

Sic in Statutis Canonicorum Regul. art. 64. apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 98 :

> Sed non plus teneat quam scit sibi quisque necesse
> Utque Deo placeat, Gliscat sibi multa deesse.

Vide Rymerum tom. 8. pag. 297. col. 1. etc.

* Charta Radulfi reg. ann. 932. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 68 : *Qui pro amore omnipotentis Domini sanctam Dei ecclesiam construere et reædificare Gliscit, etc Goulouser*, eodem sensu, Poetis nostratibus. Phil. *Mouskes* in Phil. Aug. :

> Le boin evesque de Tolouse,
> Qui leurs armes sauver Goulouse,
> Kacierent il fors de la tierre.

Guill. Guiart. pag. 25 :

> Richart qui guerroier Goulouse,
> Assaut le conte de Thoulouse.

Froissart. in Poemat. MSS. :

> Tres que n'avoie que douze ans,
> Estoie forment Goulousans
> De veoir danses et carolles.

* **GLISCERIUM**, *Amie*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. a Terentio desumtum, ubi nomen est proprium.

GLISCHROMARGA, [Species terræ candidæ, Gall. *Marne.*] Vide *Mergæ.*

GLISCYWA. Leges Adelstani Regis cap. 12 : *Et diximus etiam omnibus hominibus illis, qui in nostram Glisciwam vadium dedit, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem et companagium pro anima ejus, etc.* Ubi Spelmannus tom. 1. Concil. Angl. pag. 407. restituit *Gildscyram* : Somnerus vero *Gildscypam*, ex textu Saxonico, quod habet g e g y l d s c y p u m , id est, tribulium collegium.

GLISDUM. Vide *Glizzum.*

GLISERIA. Charta Will. Com. Pembrochii in Monast. Angl. tom. 1. pag. 721. 722 : *Cum omnibus libertatibus et pertinentiis in domibus , virgultis , boscis, planis, pascuis, pratis, pasturis, vivariis, piscariis, Gliseriis , aquis, wreccis, etc.* Occurrit ibi rursum, et pag. 783 : *In bosco et plano, in sabulis et Gliseriis, cum omni warech, quod in terram illorum venerit.* [Litteræ M. Natalis Canonici Paris. ann. 1250. e Tabulario S. Clodoaldi :

Quorum quidem duodecim arpentorum duo sita sunt, ut dicitur, ad Albam spinam... et unum arpentum juxta magnam Gliseriam; hoc est, si bene conjecto, locum ubi magna erat copia argillæ, quam Gallice dicimus *Terre Glaise*. V. *Glis*.]

* Glarea, arena, ripa, nostris *Glisse*, Bestiar. MS. ubi de Struthio-camelo :

En la saison qu'ele pont,
Ens ou sablon ses oes repont....
Et Diex qui tout le monde fist,
Li aide par icel devisse,
Que ou sablon et en la Glisse, etc.

* *Esglisser* vero, pro Aquam *gliseria* dilutam spargere, aut etiam nude pro Inspergere, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1043 : *Le suppliant print de l'eaue d'icelle foulerie et en Esglissa ung pou icellui Colinet.* Vide supra *Glaretum*.

* **GLISEGIUS**, Æditus, Ecclesiæ procurator, Gall. *Marguillier*, alias *Gliseur*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1500 : *Item pro uno missali empto a Gliseriis parochiæ hujus ecclesiæ, 100. sol.* Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 276 : *Laurens le Wauquier Gliseur, autrement dit marglier de l'église du lieu de Templeuve.* Aliæ ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1203 : *Jehan Caillel comme Gliseur ou marglier de l'église et parroisse de Rongy en nostre baillage de Tournesis.* Vide supra *Gleya*.

GLISIS, Silvester Giraldus in Hibern. Expugn. lib. 1. cap. 21 : *Hasculphus a marina Glisi, per quam ad naves transfugerat, retractus, etc.*

GLISSERA, *Mensa, a Glisco.* Ugutio.

¶ **GLISSIS**, Species aleæ non ita pridem apud nostrates in usu, Gall. *Glic*. Menoti Serm. Quadragesim. fol. 139 : *Si videretis fratrem nostri Ordinis solum in taberna ludentem taxillis, chartis, Glissi et fluxui.* Idem fol. 204 : *Qui ludit ad ludum chartarum, du Glic, du flus, de la triomphe.* Villonius apud Borellum in Thesauro :

Gaigne au barianc, ou Glic, aux quilles.

Coquilartus apud eumdem :

Vient jouer aux sons des cimbales,
Au Glic, ou à la condamnade.

Liber *de la diablerie* ibidem :

Ils ne hobent de leurs maisons,
La jouent en toutes saisons ;
Aux quilles, au franc de quarré,
Au trinc, au plus prés du coustau,
Au dez, au Glic, aux belles dames.

* Nostris *Glic* et *Glicq*. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 166 : *Lesquelz jouoient en eulx esbatant au jeu des cartes au Glicq.* Vide Rabelais. tom. 1. pag. 139. et Mercur. Franc. mens. Jun. ann. 1738. tom. 1. pag. 1045.

¶ **GLISUM**. Vide *Glizzum*.

* **GLITEUS**, *De creda*, in Glossar. Lat. Ital. MS. f. *Gliceus*, cretaceus.

¶ **GLITOSUS**, Jo. de Janua, *Argillosus, Argilleux*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vide *Glis*.

¶ **GLIX**, ἵππουρος, in Supplemento Antiquarii et in Glossis MSS. Sangerman. Legendum ἵππουρις, quæ species est plantæ, quam Plinius vocat *Equisetum*.

GLIZZUM, Glizum, Glisdum. Linteum, seu tela majoris pretii, sic forte appellata, quod niteret ac pelluceret, a Germanico *Gleysen*, et *Gleissen*, nitere, pellucere. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 291.] Lupus Abbas Ferrar. Epist. 68 : *Et todidem lintea, quæ Germanice Glizza vocantur, dirigatis.*

Glizum, Eadem notione. Historia de Fratrib. conscriptis tom. 2. Alaman. Goldasti : *Quibusdam autem* (Monachis) *palliola viridia cum camisilibus, seu Glizis donavit.*

** Glizza. Statut. Monast. Andlav. sec. XI. in Alsat. Dipl. tom. 1. pag. 181 : *Glizzæ duæ, camisilia duo, stola una, etc.*

Glisum. Charta Eccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiensi, apud Perardum : *Ampullam cum patena argentea, uno fanono viridi, cum brusdo uno de Gliso, cum sirico amnistrare.*

Glezinus, Glizinus. *Camisia Glezina*, apud Monachum Sangall. lib. 1. cap. 36. Sic enim præfert Editio Pithœana, non *cilicina*, uti Duchesniana. Vide in *Camisia*. Historia de Fratrib. conscriptis : *Mensasque omnes operimentis mandavit Glizinis vestiri.*

Glisdum. Polyptychus S. Remigii Remensis : *Habens velamina altaris 2. pallium 1. corporales de Glisda 2. capsam argenteam 1.*

* Nostris *Glaçon*, eodem sensu, ut videtur. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 192 : *Une piece à lasures, une autre piece sans lasures, nommée Glaçon, une piece de pans, etc. Glachon* vero, Vestis militaris species, apud Math. de Couciaco in Carol. VII. pag. 536 : *Lesdites communes, qu'on appelle Suisses, estoient assez communement habillez de jacques, de pans, de haubregerie, de Glachons et de chapeaux de fer, à la façon d'Allemagne.*

* **GLOA**, Ligni seu arboris stipes, trabs, nostris alias *Gloe*. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 221 : *Dum ex solio seu logia grossa ligna per dictam fenestram in curia projiceret, accidit quod una Gloa, seu alia petia hujusmodi lignorum super caput Johannis... cecidit.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 110. ch. 183 : *Le suppliant... donna d'une Gloe ou buche sur la teste, dont il chei estourdi à genoulx. Item pour le cent de Gloe, ij. den.* in Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 249. v°. Ita etiam leg. pro *Gloc*, in Lit. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 600.

1. **GLOBA**, *Junctura*, Papiæ.

* 2. **GLOBA**, Summa. *In una globa*, Summatim, vulgo dicimus, *En bloc*. Reg. feud. Aquit. ann. 1273. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 42. r°. : *Quando dominus tenet curiam in loco vocato la Tasta enbanida, debet facere domino in una Globa tredecim denarios.* Hinc

* **GLOBAGE**, In unum colligere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Globat, acerbat vel colligit.* Pro Pila ludere alicubi legi ; at ubi, jam non memini.

¶ **GLOBATA** Rotalis, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ **GLOBELLUM**, *a globo, Instrumentum*, Papiæ.

* **GLOBISARE**, Globis ludere. Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. pag. 37 : *Filius nondum emancipatus,... si Globisando, vel tesserisando, aut quemlibet alium ludum damnosum ludendo, aut alia exercendo, aliquid perdiderit, etc.*

* **GLOBORARE**, Corroborare, Gall. *Fortifier*. Charta ann. 1432. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 703 : *Affectans...... mutuam affinitatem ac amicitiam firmo cingulo Globorare et augere, etc.*

GLOBOSITAS, Σφαίρωμα. *Globositas terræ*, apud Macrobium lib. 1. cap. 15. [*Globositas, Montosités*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.]

GLOBUS Imperialis. Vide *Palla* 1.

¶ **GLOCCA**, Campana, Gall. *Cloche*. *Signum Ecclesiæ quod vulgo appellari solet Glocca*, apud Othlonum in Vita S. Bonifacii Ep. 1. 2. cap. 24. Vide *Cloca* 2.

* **GLOCTOLARE**, Ciconiæ clamor, in Carm. de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816 :

Gloctolat immenso mærensque ciconia rostro.

Vide *Glotorare*.

¶ **GLODITATUS**, ῥόδς. Gloss. Sangerm. Suavis. [* ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Glocidatus*. Vide Festum.]

¶ **GLODIUS**, f. Gladiolus, carex, Gallice *Glayeul*. Consuetud. Lemovic. art. 77 : *Non debet cooperiri domus aliqua de Glodiis sive palea.* Vide *Glosses*.

GLODUS, Clavus, Gallis *Cloud*. Teloneum S. Audomari in Tabular. S. Bertini : *Duo scof ferri 1. obol. Glodi ferri centum 4. den.* [* Vide supra *Clodus*.]

* **GLOERIUS**, Qui arborem in *gloas* seu stipides findit. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Omnes illi qui reddunt pro consuetudine forestæ avenas, et garbas, et ova, et tortellos, et gallinas, possunt et debent capere sine emenda semper consuetudinem forestarii in Brotonna, videlicet emundam de super suam rotam, et residuum Gloerii, et lignifabri, etc.* Vide supra *Gloa*.

GLOGGA, ut *Glocca*. Vide *Cloca* 2.

¶ **GLOMA**, ῥαφίς, Acus, in Glossis Sangerman. MSS.

¶ **GLOMERA**. Vide *Glomex*.

GLOMERARII Glomerelli, in Statutis Academiæ Cantabrigiensis tertio hinc sæculo editis asseruntur fuisse quasi Commissarii, dati ad lites inter scholares et ministros suos audiendas. Hæc Spelmannus.

¶ **GLOMERE**. Papias : *Glomit, Exoritur.*

GLOMERUM, *Pallium pastorale*. Ugutio.

GLOMEX, Plinio *Glomer*, aut *Glomus*. Gl. Lat. Gr. : *Glomera et Glomus*, ἀλαθίς. Wolphardus Presbyter in Vita S. Walburgis lib. 1. n. 19 : *Cum duabus vicibus ex Glomice, sive trama, quam manu tenebat, in tela fila transponeret.*

GLOMO, Instrumentum rotundum, quod retinetur in ore, ut teneatur os apertum. Matth. Silvatic.

* **GLOMUS**, *Linsel. Glomissellus, petit linsel*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

GLORA, *Terra*, in Amalthea ex Glossis.

1. **GLORIA**, Pompa, apparatus. Anastasius Bibl. in S. Joanne PP. pag. 35 : *Veteres Græcorum hoc testificabantur, dicentes a tempore Constantini Augusti... usque ad Justini Augusti tempora non meruisse partes Græciarum B. Petri Apostoli vicarium suscepisse cum Gloria.* Vetus Chronicon Francicum, editum a Petro Lambecio lib. 2. Comment. de Bibliotheca Cæsarea pag. 373 : *Celebrantque Pascha Domini cum magna Gloria.* Anselmus Havelbergensis Episc. lib. 3. Dialog. cap. 12 : *Agapitus Papa natione Romanus veniens CPolim ad Justinianum Augustum, cum Gloria susceptus est.*

2. **GLORIA**, Titulus honorarius, concessus Regibus et Magnatibus. Anastas. Bibl. in Martino PP. pag. 50. de Exarcho : *Oportet Gloriam tuam, ut sicut nobis suggessit Paulus Patriarcha hujus a Deo conservandæ urbis, peragere.* Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. : *Unde tibi, gloriosissime Domne Chlotarie, bona retribuamus : attamen de id, quod Gloria vestra nobis contulit, etc.* Epistola Ledradi Archiep. Lugd. ad Carolum Imp. : *Ecce adsunt in conspectu Gloriæ vestræ, etc.* Adde Gregorium M. lib. 1. Epist. 23. 47. lib. 10. Ep. 7. Avitum Ep. 1. 69. 70. aliam Epistolam ejusdem Aviti,

editam a Steph. Baluzio post Agobard. Epist. Vigilii Arelat. apud Baron. ann. 538. n. 27. Epist. Judæorum ad Recesvindum Regem in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 2. § 14. Gesta Dagoberti cap. 36. Historiam Wambæ Regis pag. 833. Epistolam ex Francicis tom. 1. Hist. Franc. 19. Epist. Nicolai I. PP. 8. 27. 30. 31. Joannis VIII. PP. 2. etc. Hinc

GLORIOSI dicti præcipui Magistratus. Idem Anastasius in Joanne PP. pag. 50 : *Quomodo nobis suggessit Platon Gloriosus Patricius, et Eupraxius Gloriosus.* Adde Gregor. M. lib. 7. Epist. 11. 22. 30. 32. 70. lib. 8. Epist. 8. lib. 9. Epist. 35. 36. Reges interdum ita compellatos multis probat Bivarius in Commentat. ad Pseudo-Maximum pag. 65. et seqq. qui ejusmodi titulum affectasse Wisigothorum Reges observat. [✻✻ Vide Glossar. med. Græcit. voce Μεγαλοπρεπέστατος, col. 895.] Le Roman *de Blanchandin* MS. ubi de Regis filio :

Darres le fils Alimodes
Garde la tor et le pales,
Moult ot li Glos riche mesniée,
Fait avoir une chevalchiée.]

¶ 3. **GLORIA**, Hymnus *Gloria in excelsis.* Statuta Ecclesiæ Aquensis ann. 1375. MSS : *Statuerunt quod licet perdant tales distributiones, quas lucrati fuissent, si ante Gloriam vel Epistolam cantatam in choro venissent, nihilominus in choro intrare valeant, sed distributiones non lucrentur.*

4. **GLORIA** PATRI, *Glorificatio Trinitatis*, Versiculus, qui Psalmos claudit, Cassiano l. 2. de Cœnob. Instit. cap. 8. δοξολογία Græcis. Gregor. Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 33 : *Postquam dicta Gloria Trinitati.* Joannes Abrincensis Episc. de Offic. Eccles. : *In his tribus horis bis tres Psalmos cum trina Glorificatione sanctæ Trinitatis canimus.* Alibi : *Quod vero in primo nocturno in Dominicis diebus* 12. *Psalmos cum trina Glorificatione sanctæ Trinitatis canimus, et quatuor una Glorificatione et una Antiphona copulamus, etc.* Scribit auctor Chronici Reichersperg. ann. 368. Damasum PP. constituisse, *ut in fine cujuscumque Psalmi Gloria Patri* cantaretur : quem morem sua invaluisse ætate refert idem Cassianus loco citato, et si secus uteretur Orientalis Ecclesia, *ubi cum silentio omnium, finito Psalmo, oratio succedebat.* Sed longe ante Damasum Hymnum istum glorificationis, immo ab ipsis Apostolorum temporibus obtinuisse, pluribus contendunt Baronius ann. 325. Durandus de Ritibus Eccles. lib. 3. cap. 15. et alii. [Consule Constantium tom. 1. Ep. Rom. Pontif. col. 612.] Vide Concil. Vasion. I. sub Julio cap. 3. Vasense II. cap. 5. Narbon. I. cap. 2. Toletan. IV. cap. 13. Vigilium PP. Ep. 2. Walafridum Strabon. lib. de Rebus Eccles. cap. 25. Bernonem Augiens. cap. 2. Micrologum cap. 31. Durandum lib. 5. Ration. cap. 2. num. 17. et seqq. [✻✻ Glossar. med. Græcit. voce Δοξολογία col. 324.]

GLORIA, nude vel *Gloria Psalmi. Tres Psalmos dicere sub una Gloria*, in Regula S. Benedicti cap. 17. 8. *Gloria primi Psalmi*, cap. 43. *Psalmos definire cum Gloria*, vel *cum una Gloria complere*, in Regula Magistri cap. 33. *Gloria Invitatorii, Gloria primi Psalmi*, in Charta ann. 1304. apud Ughellum tom. 7. pag. 898. *Ad gloriam Psalmi inclinare*, apud Hubertum de Miraculis lib. 1. cap. 11. et in Statutis Ord. *de Sempringham* pag. 741. *Occurrere ad primum Gloria*, in iisdem Statutis pag. 764. 726. Adde Johannem Episc. Abrincensem de Eccl. Offic. pag. 8.

¶ 5. **GLORIA**. Sic vocatur una, octava scilicet, e novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muz-arabica : *Et sumit illam particulam, Gloriam, et omnes reliquas per ordinem, et sumit calicem dicendo, etc.*

✻ 6. **GLORIA**, *Specimen*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Perperam pro *Glossa.* Vide in hac voce secunda notione.

GLORIABILIS, Καυχηματίας, in Gloss. Græc. Lat. Superbus. Glossæ aliæ MSS. *Gloriatio*, καύχημα.

✻ **GLORIANTISSIMUS**, Titulus honorarius, concessus archiepiscopo. Charta ann. 855. in Chartul. eccl. Vienn. fol. 40. v°. col. 2 : *Domino honorantissimo et Gloriantissimo patri Agelmaro archiepiscopo, etc.* Vide *Gloria* 2.

¶ **GLORIARE**, pro *Gloriari.* Supplem. Antiquarii : *lGoriat*, αὔχει, *Gloriatur.*

¶ **GLORIARI**. Fulcuinus de Gestis Abbat. Lobiensium tom. 6. Spicil. Acheriani pag. 588 : *Unum hoc ultimum et omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum dicemus : quod videlicet nullus qui Ecclesiæ illi unquam intulit damnum, Gloriatus sit in annum : et si forte pro quolibet, ut assolet, injuste illato damno Monachi ex majori Monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursmari scandunt reclamaturi, creditur, nec vana spes est, nunquam inultum iri.* Ubi *Gloriari* idem est ac eo, quod quis intulit, damno minine frui, nec ob id inultum manere.

GLORIATIO CRUCIS. Vide *Crux.*

GLORIETA, Ædificiolum altius, nostris *Gloriette.* Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 348 : *Si quis de cætero construere vel construi facere voluerit aliquam baltrescham, ponticellum, vel Glorietam, in ejus domo, super muro proprio, vel communi, per quam immediate prospici possit in domum vicini, hoc ei liceat, etc.* [Computus ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 274 : *Pro tabulis necessariis in Glorietta domini.* Le Roman de *Partonopex* MS. :

Une moult bien peinte Chambrete,
Urake nome Gloriete.]

✻ 1. **GLORIFICARE**, Collaudare, Gall. *Rendre gloire.* Epist. Nicolai I. PP. ad Carolum C. ann. 863. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 393 : *Quapropter ejus* (Dei) *misericordiam Glorificamus, etc.*

✻ 2. **GLORIFICARE**, Celebrare, illustrare, Gall. *Rendre célèbre.* Chron. Herman. ad ann. 288. tom. 6. ejusd. Collect. pag. 226 : *Reliquiæ S. Marcellini Aquisgrani allatæ, plurimis Glorificantur miraculis.*

GLORIFICATIO TRINITATIS. V. *Gloria* 4.

✱ **GLORIFICUS**. [Gloria plenus. *Imp. Justin. Cod.* 2. 8. 6. Relicta observatione *Glorificæ* tuæ sedis.]

¶ **GLORIOLARI**, Gloriola et vanitate affici. Gozechini Epistola apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 366 : *Ergo arguis in me levitatem vanitantis animi qui velut hac illac fluitans vacare desideret et Gloriolari, pro eo quod Leogium nostrum tantopere laudaverim.*

✻ **GLORIOSE**, Honorifice, Gall. *Honorablement.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 509 : *Cum dictus exponens die festi Assumptionis B. Mariæ Virginis... aliquos ex amicis suis in domo sua, ob dicti festi reverentiam, invitasset, et eisdem de bonis et epulis suis dare Gloriose et lætifice proposuisset, etc.*

¶ **GLORIOSI**. Vide in *Gloria* 2.

GLORIOSITER, Gloriose. Occurrit apud Eulogium Cordubensem.

¶ **GLOS**, *ris*, pro *Gloria.* Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 63 :

Pignere Sanctorum, multa quoque Glore venustus.

[✻✻ Virgil. Grammat. pag. 123 : *Gloria a Glorificatione. Apud philosophos Glores dicuntur.*]

✻ Ita et nostris *Glore*, pro *Gloire*, ut non semel legitur in Poem. Rob. Diaboli Ms. :

A tant a enquis de son iestre,
Que che ne puet carneus home iestre.
De Glore vient, en Glore vait,
Et de Glore viennent si fait.

✻ 2. **GLOS**, ἀνδρὸς ἀδελφή. Reg. *Levis, Glos*, ἀδελφὴ γαμετή, ὡς Πλαῦτος. Cujac. Ita in Castigat. ad utrumque Glossar. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Glos, soror viri.* Vide Analecta Mabill. edit. in fol. pag. 326. [✻✻ et Forcellin. in hac voce. Pro uxore fratris occurrit in chart. ann. 1300. apud Guden. in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 298.]

✻ 3. **GLOS**, *Lo legno putrido.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide supra *Gloa.*

¶ **GLOSA**, pro *Glossa*, Interpretatio, Gallice *Glose*, in Regesto Parlamenti ann. 1408. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 597. [✻✻ Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 3. cap. 24. § 207. not. e.] Vide *Glossa* 2.

✱ [Legitur in thesauro ecclesiæ Claromontensis. (Mus. arch. dep. an. 980, p. 42 : « Breve de libros sanctæ Mariæ... *Glosarum* 1. »)]

¶ **GLOSARE**, pro *Glossare*, ut infra. Appellatio universitatis Paris. a Benedicto XIII. PP. dicto, apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 148 : *Fuitque dictum per nonnullos suorum quod Glosari debebat illud juramentum.*

✻ Interpretari. Stat. castri Redaldi lib. 1. pag. 8. r° : *Quod statutum præcisum sit, et non possit Glosari et interpretari, nisi ut in litera jacet.*

✱ **GLOSATIO**. Vide mox *Glossatio.* [FR.]

¶ **GLOSATURA**, ut *Glossa*, Interpretatio. Vita Anastasii PP. IV. apud Murator. tom. 3. pag. 440. col. 1 : *Hic etiam Glosaturam super Psalterium et Epistolas Pauli ab Anselmo per Glosulas interlineantes marginalesque distinctam, post a Giliberto continuative productam latius apertiusque explicavit.* Similia sunt in Chronico Trivetti apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 417.

¶ **GLOSOCHOMUM**, Feretrum, loculus, Græc. γλωσσόκομον. Agnellus in Vita S. Joannis Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 189. col. 2 : *Alii salicum vimine intexabant crates, alii tondebant salicum ramos, qui operiebant Glosochomum :* ubi jacebat corpus defuncti.

[✻ Vel Sepulcrum. Minus bene *Glosochonium*, tom. 7. Jul. pag. 183. col. 2.]

1. **GLOSSA**, Lingua, idioma ex Gr. γλῶσσα. Fridegodus in Vita S. Wilfridi :

.... Nota peregrinæ cui famina Glossæ.

2. **GLOSSA**, Imago, exemplum rei. Vide *Glosa.* Alanus pag. 419 :

Nostrum statum pingit rosa,
Nostri status decens Glosa,
Nostræ vitæ lectio.

✻ GLOSSA VOCABULI, Vocis etymon. Mirac. S. Helenæ tom. 3. Aug. pag. 616. col. 1 : *Præsagio namque muneris cœlestis eum intra Glossam sui vocabuli staturum permansurumque prævidentes, Altumvillare vocitarunt.*

✻ **GLOSSA**, *Petra, lapis similis linguæ humanæ.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

✻ **GLOSSALE** super tres libros Salomonis et lamentationes Jeremiæ. Ita ins-

cribitur. Codex membraneus in Bibl. Heilsbr. pag. 12.

GLOSSARE, Denudare, aperire, ut glossa vim verbi detegit. Idem Alanus l. 3. extremo Anticlaud. :

Hac igitur veste virgo nitet, immo virago
Glossat in hæc mentem, virgæ dans otia, fabrum
Induit, etc.

Idem de Planctu naturæ :

Nec se justitiæ luce colorat,
Nam sese vitium Glossat aperte,
Fit fraus ipsa sui lingua furoris.

GLOSSARIUM, Papiæ, *dictum quod omnium fere partium glossas contineat*. Vide Præfationem nostram.

* **GLOSSATIO**, Idem ac *Glossa*, Interpretatio, Italis *Chiosa*, *glosa* et *glossa*, Gall. *Glose*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 326 : *Statuimus et ordinamus quod nulla absolutio, dispensatio, interpretatio, Glosatio* (*reglosatio* '50, '52), *reformatio statutorum... fiat super aliquo statuto preciso, etc.* [Fr.]

¶ **GLOSSATOR**. Glossarum scriptor, interpres, Gall. *Glossateur*. Passim occurrit apud recentiores.

¶ **GLOSSATUS** Liber, Glossis elucidatus, in Gestis Abbatum Lobiensium apud Acher tom. 6. Spicil. pag. 634. et alibi non semel.

¶ **GLOSSELLA**, Parva Glossa, annotatiuncula, in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 802.

GLOSSES. Gerardus Presbyter in Vita S. Udalrici Augustani cap. 13 : *Ecclesiam autem S. Afræ, quæ a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat, sed tugurium Glossibus tectum altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat*. Incertum, an culmos vel scandulas intelligat. [Vide *Glodius*.]

¶ **GLOSSOGRAPHUS**, ut *Glossator*, passim.

¶ **GLOSSULA**, λέξις, *Dictio*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Glosaturæ*.

° **GLOTONUS**, Scurra, mimus, ganeo, homo libidinosus ; quo seusu *Glotonin* et *Glout* nostri dixerunt : unde *Gloutrenie*, pro Libido. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Glota, Prov. leccatrix, lena, parasita. Glotoniear. Prov. scurrari*. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 84. r° : *Neque scienter hospitentur Glotonos, averitatores, basclacerios, meretrices, galiatores vel bannitos*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 459 : *Icellui Robert, qui estoit puissant homme de corps, mauvais Glout et de mauvaise renommée, etc.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 339 : *Icelle femme par sa mauvaistié Glotonine, commist et perpétra adultere, et se abandonna à un sien voisin*. Le Roman *de Cléomades* Ms. :

Ne d'orguel, ne de Gloutrenie ;
Chil sont capiel de déablie.

Unde *Malegloute*, de muliere immunda et inhonesta, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 173 : *Lors Maroie dist à laditte femme, va-t-an Malegloute, je ne veil à ton point de tencion*. Hinc *Gloute parole*, pro verbum injuriosum, convicium, in Lit remiss. ann. 1373. ex Reg. 105. ch. 3 : *Icellui Regnault dist au suppliant tant d'autres Gloutes paroles, que tous ceulx qui estoient présens en estoient esbaiz*. Haud scio an a veteri Gallico *Glete*, Sordes, spurcitia, corruptio. Bestiar. Ms :

Le carongne que la mer gete,
Homme, beste, ou poisson, ou Glete.

Le Despirement *du Corps* Ms. :

Vius es, et ors à mourir as,
Si deviens Glete et pourreture.

Inde fortassis, *Glous* pro vulgari *Egout*, Cloaca, per quam purgamenta effluunt, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 283 : *Icellui Robert disoit audit Gille qu'il lui avoit occupé et occupoit Glous et parois à lui appartenans, estans en ladite ville de Saint Pol, de mortier ou ordure, que ledit Gille devoit mener ou faire mener aux champs*. Vide infra Gallicum *Glassouer* in *Goterius*.

° Sed et *Glout*, pro Helluo, vorax, vulgo *Glouton*, occurrit in eodem Bestiar. Ms.:

Si Glout de boire et de mangier.

Unde *Gloutement*, pro *Gloutonnement*, Voraciter, avide, in Hist. Caroli VI. pag. 177 : *Et quant il mangeoit, c'estoit bien Gloutement et louvissement. Godon*, eadem acceptione, Cotgravio ; quæ vox occurrit apud Anonym. in Carolo VII. pag. 512. Aliis, idem est quod Homo divitiis rebusque omnibus abundans. Ejusdem originis est vox *Seglout*, Frustum, quod uno haustu deglutitur, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 2. :

En mer chai et mort l'englout,
Tout autresi com un Seglout.

Vide *Gluto*.

GLOTORARE, Κλάγγειν, Clangere, voce ciconiæ. Auctor Poemat. de Philomela :

Glotorat immenso de turre ciconia rostro.

Plinius dicit ciconias *inter se commurmurare*, Solinus vero, *fere linguas non habere, verum sonum, quo crepitant, oris potius, quam vocis esse*. [° Vide supra *Gloctolare*.]

¶ **GLOVIDENUS**. Vide *Gluvidenus*.

* **GLUDERE**, [Concutere, detrahere excorticare. Dief.]

° **GLUEN**, Gluius, a Gallico *Glui*, Palea, calamus, vulgo *Chaume*. Charta ann. 1322. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 34. col. 1 : *Item percipit in dicto loco dominus Calvissionis pro annuo censu, dum petit, a quolibet habente animal deferens bastum, duas sarcinatas de Gluen*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1370 : *Item datum pro Gluis, gluyos* (sic) *et Gluyotage, vj. lib. x. sol*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 323 : *Un fesseau de chaume, autrement appellé Glui*. Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1510 : *Les Gluyos pour faire les festus à leyer lesdites vingnes*. Sed et *Gluy* dixerunt, pro Spicarum secalitiove manipulo et fasciculo herbarum. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. ch. 132 : *Un Gluy de feves, où il avoit environ un boisseau de feves*. Aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 150 : *Le suppliant print furtivement aux champs neuf Gluys ou jarbes de seigle*. Charta ann. 1476. in Chartul. Latiniac. fol. 246 : *Trois bons Gluys de jonchée vert, chacun Gluy la charge d'ung homme. Gluyon*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 192 : *Jehanin Boistel porta aux champs ung Gluyon de feurre, pour d'icellui lyer le blé que ses gens soyoient*. Hinc *Gluier* et *Gluyeter*, Calamum colligere vel in fascem colligare. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. ch. 27 : *Pierre Hermart ayant envoié Jehan Hermart son filz et Gillon sa fille Gluier du gluy aux champs, etc*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1369 : *Item cuidam mulieri pour Gluyeter estrain pro duabus dietis, iiij. sol*.

° **GLUNNIRE**, in Sermon. Hildeberti Cenom. pag. 638. pro *Grunnire*. Vide in hac voce.

¶ **GLUERE**, Gluvere, pro *Glubere*, Corticem detrahere. Papias in MS. Bituric. : *Gluere, Cutem detrahere, excoriare. Gluvit, Excoriat*.

GLUFIA, Gall. *Glufie*, Species ferri fusi, in Usaticis Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS.

¶ **GLURA**, Simia. *Clura, vel Glura, Simia*, in Glossis MSS. Sangerm. Apud Papiam MS. habetur : *Clura vel Glurum, Simia*. Vide *Clura*.

GLUTEN, *Fel taurinum*, Joanni de Gallandia in Synonymis Chymicis. [Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Gluten album, vel Synonia, est pars corporis nobilissima, subtilis, pura, alba, perspicua, sal dulce, et humor naturalis, et est locus tartari et podagræ*.]

¶ **GLUTINATORIUM**, Glutinum. Gloss. Græc. Lat. : Κολλητήριον, *Glutinatorium*.

° **GLUTINUM** Familiaritatis, Necessitudo, qua quis cum altero conjunctus est. Vita S. Abbon. Floriac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 340 : *Charitativo laudabilis in Domino familiaritatis Glutino ei in omni sua conjunctus vita*.

° **GLUTINUS**, Coagulatus. Vita S. Guthl. tom. 2. Apr. pag. 49. col. 2 : *Illa ergo partem Glutinam salis, a S. Guthlaco ante consecratam arripiens, etc*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Gluyer, conjoindre, Glutinare*.

° **GLUTIRE**, *Espouissier, sive uxorare*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

GLUTIS, *Terra tenax*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Gluten*. [Vide *Glis* et *Glutum*.]

1. **GLUTO**, Glutto, λαίμαργος, in Gloss. Gr. Lat. Papias : *Ambro, devorator, profusus, luxuriosus, Glutto, consumptor patrimonii*. Idem, *Elluo, prodigus, Gluto, ambro, etc*. Gl. Lat. MS. Reg. : *Lurconem, Devoratorem, vel Gluttonem*. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 4 : *Divites, Gluttones*. Et infra : *Neronem dicit Gluttonem*. S. Ambrosius : *Sic amat diabolus filios suos ut perdat, sicut amat Gluto porcellum ut comedat*. Acta S. Sebastiani cap. 3. de Vita præsente : *Ipsa dat edacitatem Glutonibus, ipsa ebrietatem ingerit temulentis*. S. Eligius Homil. 14 : *Qui erat commessator, id est, Glutto, aut ebriosus, fit parcus et sobrius*. Ditmarus lib. 4 : *Glutto et simulator*. Matth. Paris. ann. 1105 : *Et quos desides vocat, et Glutones conculcare desiderat*. [Ratherius Veron. in Serm. 1. de Quadrag. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 284 : *At contra Gluttonum ista solet esse defensio, licet non per omnia falsa : Melius est, aiunt, abstinere a vitiis, quam a cibis. Sed quomodo abstinet a vitiis qui gulæ deservit?* [Adde Regul. Magistri cap. 1. 16. 69. V. *Glotonus*. Le Roman *de Gaydon* MS. :

Va Glous, dit Nain, Dex te doint encombrer.

* 2. **GLUTO**, ut Glotonus, a veteri Gallico *Glout*, Ganeo. Stat. Secus. ann. 1197. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. I. Legum Munic. col. 6 : *De Glutonibus et meretricibus*. [Fr.]

° **GLUTORIUM**, *Le lieu où l'en glue*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide supra *Gluen* et *Glutinus*.

¶ **GLUTTUUS**, pro *Gluttus*, quod legitur apud Persium, Guttur. Vox ficta ex imitatione soni, quem edit liquor means per angustum tramitem. Gloss. Isid. : *singultim, Qui loquitur per Gluttuos*.

¶ **GLUTUM**, Glutis, κολλά, *Gluten*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Glutis*.

* **GLUTUS**, [Unitus, bene subactus, cohærens, instar eorum, quæ glutino conjuncta sunt. *Cato R. R.* 45. Locus bipalio subactus, beneque *Glutus* siet. Eadem verba habet *Plin*. 17. 18. 29. Pro

Glutus, quod et *Gluttus* scribunt, dicitur etiam *Glitus*, seu *Glittus*. Hinc *Festus*: Glitis, subactis, lævibus, teneris.]

GLUVERE. Vide *Gluere*.

GLUVIDENUS, GLOVIDENUS. Ennodius lib. 5. Epist. 4 : *Accipe ergo risum motura poemata, et Glovidenum tuum se solum agnovisse contentus a publico rigore me subtrahe.* Idem in Præfat. carminis ad Faustum : *Ad camœnalem tamen ignominiam, quibus nunquam Gluvidenus deest, versus adjeci.* Notio vocis perspicua ; pro imperito enim usurpatur, sed origo incerta. [* Forte leg. *Gnovidenus*, ab Italico *Gnocco*, Insulsus, imperitus.]

¶ **GNABAT,** *Natus, generatus, filius, creatus, vel enixus, lingua Gallica.* Gloss. Isid. In Glossis MSS. ut jam dictum est in *Creare* 1. pro *Gnabat* habetur *Gnatus*. Hanc genuinam esse lectionem probabilissimum est. Forte tamen possent alia ratione corrigi Glossæ Isidorianæ, legendo scilicet *Gnab* vel *Gnaba* pro *Gnabat; Gnab* enim apud veteres Gallos significasse videtur filium puerum seu famulum, ut hodiernum *Knab* vel *Knabe* apud Germanos. Vide Grævium et Martinium.

⁎ **GNAFFUS,** GNAFUS, Ludi taxillorum species. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 302 : *Statuimus.... quod nullus in civitate seu burgis vel comitatu debeat ludere ad aliquem ludum taxillorum, seu bescaçarie, seu murbiole, ad açardum, seu Gnaffum* (*Gnafum* '59, '60), *seu ad raquetum, etc.* [FR.]

GNANUS, pro *Nanus*, Pygmæus, in Architrenio lib. 2. cap. 12. [* Vide supra *Cobali*.]

¶ **GNARAT,** in Supplemento Antiquarii, vel *Gnarrat*, ut est apud Martinium, διηγεῖται, *Narrat.* Hinc Martinius *Narrare* deducit a *Gnarus*, quasi *Narrare* sit Gnarum facere.

GNARIFICATIONES, *Sermones*, Papiæ.

¶ **GNARITUR,** γνωρίζεται, *Cognoscitur*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gnoritur*.

* **GNARUM.** Inventar. ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809 : *Tabolerium unum laboratum ad Gnara et de jaspide cum scacchis et merellis.*

¶ **GNARURAT,** γνωρίζει, Gnarum seu notum facit, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. et in Supplemento Antiquarii.

¶ **GNARURIS,** Gnarus, notus. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. : *Gnaruris*, γνώριμος. Ausonius: *Non cultor instans, non arator Gnaruris.*

¶ **GNATARE,** τεκνοποιῆσαι, Gnatos seu filios procreare, in vett. Glossis ; Supplementum autem Antiquarii præfert : *Gnatare*, παιδοποιῆσαι, *Liberis operam dare.*

GNATICA. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. pag. 82 : *Sed inclusi parum curabant hujusmodi jactus lapidum et sagittarum..... tuto latentes in cryptis et Gnaticis.*

GNATICIDIUM, Τεκνοκτονία, in Gloss. Gr. Lat. Codex MS. S. Germani Paris. habet *Gnatium*. [Genuinum est *Gnaticidium*, Gnatorum seu liberorum cædes, parricidium.]

¶ **GNATONICUS** VIR, ut *Gnatho*, Parasitus, vel Vir impurus et nihili. Henricus Huntindonensis apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 191 : *In Sicestria vero sedit Radulfus : in cujus loco sedit Pelochion vir Gnatonicus, et ob hoc depositus.* Johan. de Monsteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1451 : *Quibus ipse Gnatonicus blandiri contendebat. Gnatonico ritu cantare*, i. e. more Gnathonum eid. Johanni ibid. col. 1402.

GNATUS. Vide *Creare* et *Gnabat*.

¶ **GNAVARE,** pro Navare, Operam dare. Gloss. Isid. *Gnavat, Fortiter exequitur.*

⁎ **GNEPHOSUS,** et CNEPHOSUS. Vide mox

¶ **GNETONSUS,** ἀμαυρός, σκοτεινός, in Glossis Sangerman. MSS. Lege *Gnephosus*. Festus : *Gnephosum, Obscurum ; videlicet ex Græco*, quod est κνέφας.

* Vide H. Stephanum in Præfat. ad Thes. Ling. Gr. pag. 14. ut et Scaliger. ad Festum in hac voce.

⁎ **GNITUS,** *et Gnixus* [a genibus prisci dixerunt. *Fest.*]

⁎ **GNOBILIS,** [Idem quod nobilis, apud veteres. *Festus :* Nobilem antiqui pro noto ponebant, et quidem per *G* litteram. *Accius ibidem.* Ego me Argos referam : nam hic sum *Gnobilis. Liv. Andron.ibid.* Ornamento incedunt *Gnobili*.]

¶ **GNOMOLOGIA.** γνωμολογία, Sententiarum prolocutio. Legitur apud Rocchum Pirrum pag. 261. Siciliæ sacræ.

¶ **GNORITUR,** *Cognitum sive compertum est*, apud Papiam. Vide *Gnaritur*.

⁎ **GNOSCO,** [Nosco, cognosco : *Cæcil.* apud *Diomed.* 1. *p.* 378.]

GNOSOCOMIUM, pro *Nosocomium*. Glossæ MSS. : *Gnosocomium, domus infirmorum. Gnosos, infirmitas.*

GNOSTICI, Hæretici, quorum hæresis a Nicolao Antiocheno fluxit, ut auctor est Philastrius.

¶ **GNOSTICUS,** Doctus, peritus, a Græco γνωστικός. Charta Eadgari Regis Britan. apud *Madox* Form. Anglic. pag. 174: *Cuidam ministro mihi oppido fideli, qui ab hujusce patriæ Gnosticis nobili Mangoda appellatur onomate..... largitus sum, etc.*

¶ **GNOT,** f. vox abbreviata pro *Gnovit*, Novit. Gl. Lat. Græc. Sangerman. MSS.: *Gnot*, οἶδεν, ἐπιγινώσκει : quod posterius verbum omittitur in Supplemento Antiquarii.

¶ **GNOTUS,** διάγνωσις, γνῶσις, *Cognitio.* Supplem. Antiquarii. Festus habet : *Gnotu, Cognitu.*

* **GNOZ.** Vim vocis explicat Charta Rudol. I. imperat. ann. 1274. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. Mss. pag. 154 : *Ecclesia S. Martini in Pfullingen quosdam habet homines censuales, tam in eadem villa, quam alibi residentes, qui nobis et imperio ratione advocatiæ seu dominii sunt subjecti, qui vulgariter Gnoz appellantur, quorum bona immobilia, quæ pro* (f. per) *se possident, non consueverunt hactenus, ut dicitur, aliis quam prædictis hominibus, qui Gnoz appellantur, dari, vendi vel aliter alienari, nisi per alia bona immobilia æquivalencia, vel meliora dictis hominibus restaurentur.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Genossen*, col. 659.]

¶ **GOA,** GRIOA, GROA, Mensura 3. palmorum. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. : *Primo ad navem habentem quindecim palmos in sentena expedit habere arborem de Pora longitudinis* XLV. *Grioarum et grossitudinis, seu rotunditatis novem palmorum et medii : et est ad sciendum quod quælibet Groa continet tres palmos. Item ipsa eadem navis habebit aliam arborem in medio habentem in longitudine* XLIII. *Goas.* Quæ postrema vox *Goa* passim ibidem occurrit ; semel autem tantum *Grioa* et *Groa*, eadem notione.

* Contract. navium Massil. in Reg. Cam. Comput. ex Bibl. reg. sign. 8406. fol. 201. v° : *Et habebit* (navis) *a xxxviij. Gois usque ad xxxviij. Goas de roda in roda.*

¶ **GOBEL,** Calix, poculum, cutullus : Gall. *Gobelet.* Necrologium Parthenonis S. Petri de Casis : 29. *Sept. ob D. Ysabel de la Tour, quæ dedit unum calicem et unum Gobel.* Efformatur ex *Cupa, Cupella*, Gall. *Coupe.*

¶ GOBELETTUS, GOBELETUS, Eadem notione, in Inventario anni 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 555. et 556. *Gobeletus*, in Testamento ann. 1373. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 183. in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 608. in Testamento anni 1304. inter Instrum. Hist. Meld. pag. 215. etc.

GOBELINUS, Dæmon, qui vulgo *Faunus*, nostris *Gobelin, Demon folastre.* Vide *Folletus*, in *Follis*, Stultus. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 556 : *Dæmon enim, quem de Dianæ fano expulit, adhuc in eadem urbe degit, et in variis frequenter formis apparens, neminem lædit. Hunc vulgus Gobelinum appellat, et per merita S. Taurini ab humana læsione coercitum usque hodie affirmat.* De ejusmodi dæmonibus sic Cassianus Collat. 7. cap. 32 : *Nonnullos eorum* (immundos spiritus) *quos etiam Faunos vulgus appellat, ita seductores et joculatores esse manifestum est, ut certa quæque loca seu vias jugiter obsidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectenter, sed de risu tantummodo et illusione contenti, fatigare eos potius studeant quam nocere, etc.* Vide *Covalus* et *Cobali*.

* A veteri Gallico *Gobe*, Lætus, hilaris, officiosus. Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1 :

Riches hom ies de grant avoir,
Se dois estre cointes et Gobes.

Guiartus ad ann. 1298 :

Menés vers Bergues liés et Gobes,
Si chargés d'armes et de robes, etc.

Hinc *Goban*, Lætitia, hilaritas, in vet. Poem. apud Thaumasser. inter notas ad Assis. Hieros. pag. 251 :

Dans son Goban mie n'est close
La spurienne emphitéose.

Eo etiam spectat vox Gallica *Gogue*, qua Delectatio, facetiæ, jocus significatur. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 30 : *Icellui Guillaume lui dist par Gogues : Belle suer, vous ne seriez pas digne de tenir terre, se lesdiz pijons cuisiez en l'eau.* Guill. Guiartus :

N'ot gieu, ne ris, feste, ne Gogue.

¶ **GOBELLETUS,** ut *Gobeletus*, Gall. *Gobelet*, Poculum, calix, in Computo Johannis Humberti sub Guigone Dalphino ann. 1328.

GOBELLUS, Eadem notione. Vide *Picherium* in *Bicarium*.

* GOBELLUS, Cyathus, Gall. *Verre, gobelet.* Stat. eccl. Castr. ann. 1358. ex Cod. reg. 1592. A fol. 76. r° : *Item duos pitalphos terreos et quatuor Gobellos vitreos.* Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 246. col. 2 : *Item solvi pro... tribus duodenis Gobellorum perditorum sive fractorum, etc.*

GOBIA, Pagus, regio, ex Germ. *Gow*, quod idem sonat, ut ex aliquot Chartis docet Goldastus ad cap. 1. Eckeardi. Hinc vox eadem *Gow* addita passim apud Germanos locorum designationibus, quod pluribus probat Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 13.

¶ **GOBINETUS,** pro *Gobelletus*. Hist. Monasterii S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1129:

Inventa fuit summa mille griffonum, et scyphi argentei 24. cum sex Gobinetis deauratis, duodecim cochlearia argentea, etc.

° **GOBIUS**, Vinitoria falcula, Gall. *Serpette*. Joan. Germ. episc. Cabilon. in Vita Phil. III. ducis Burg. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. Mss. pag. 35 : *Etiam non occurrerat qui vinetis incolendis insisteret, Gobio putaret, contonderet fossorio, etc.*

° **GOBOLETUS**, Calix, poculum, Gall. *Gobelet*. Annal. Estens. ad ann. 1397. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 939 : *Cujus pretium habuit dominus Albertus miles, unum videlicet aureum Goboletum*. Vide *Gobelletus*.

GOBONATUS. Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 83 : *Una parura pro tuallis altaris Gobonatis de armis et lozingis,... duæ paruræ pro albis de una secta, Gobonatis de armis et lozingis bluetis, de perlis in auro.*

° Gallice, ut videtur, *Relevé en bosse*, abb. Italico *Gobbo*, Gibbus.

° **GOCKEN**, Navis oneraria, apud Venetos. Hist. desponsat. Frider. III. imper. et Eleonoræ Lusit. ann. 1451. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 614 : *In portu maris erat navis magna disposita, nomine carraca : sed in Venetiis nominatur proprie Gocken.*

¶ **GOD**, Saxon. Bonus. *Goda puella*, Bona puella, in Vita S. Eadgithæ. Virg. sæc. 5. Benedict. pag. 638. Vide *Clack*.

° Anglis *God*, Deus : unde *Goderode*, Deus omnipotens, in Poemate *du Rou* :

> Alierot est en Engleiz,
> Qui sainte Croix est en Francoiz,
> Et Goderode est autrement,
> Comme en Francois Dex tout puissant.

¶ **GODA**, an idem quod *Godia*, Usura, Gall. *Usage, Jouissance?* Chartularium S. Vincentii Cenoman. : *Hæc sunt caritates artocoparum, quæ redduntur in Natale Domini, etc. cum pane et vino, Episcopo* IIIIor. *Cantori* I... *Hamelino de Marce* II. *propter Godam*. Alias *Gode* Gallis erat ovis vetula ; sed nihil ad hunc locum.

GODALA, [Teutonibus, Species cerevisiæ. *Gondale et cervoise* in Privilegio Johannis I. Regis Franc. ann. 1354. pro Viromanduis.] Vide *Celia*.

° Germ. *Goed ael*, Gall. *Bonne bierre*, alias *Goudale* ; unde *Goudalier*, qui cerevisiam coquit, vulgo *Brasseur*. Charta ann. 1317. in Reg. 54. Chartoph. reg. fol. 53. r° : *Johanni de Totencuria concessit foragium cervesiæ sive Godalæ, quod in villa de Bellaquercu qualibet die percipere consuevit*. Permut. inter reg. et episc. Tornac. ann. 1320. in Reg. 60. ch. 91 : *Item foragia Godalarum seu cervesiarum, quæ dictus episcopus habebat in villa Tornacensi, una cum omni jure ad ipsum episcopum, ratione dictarum Godalarum, spectant. Godalia*, in Charta ann. 1243. ex Tabul. eccl. Camerac. Charta ann. 1285. in Chartul. 1. Fland. ch. 372. ex Cam. Comput. Insul. : *De le Goudale doit li Cambiers et li Goudaliers dou muy, quatre solz. Cervoise ou Goudalle*, in Ch. ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb. Vide infra *Gondala*. Hinc

° Goudalarius, in Charta ann. 1240. ex Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 19 : *Cum quilibet cambarius et Goudalarius Cameracensis tenetur capitulo Cameracensi reddere de primo brassino, tam cervisiæ quam Goudaliæ duos denarios Cameracenses ;... de unanimi consensu partium, capituli, cambariorum, Goudalariorum... ita est ordinatum, quod de quolibet brassino Goudaliæ et cervisiæ, quocumque modo nominetur, etc.*

° **GODANDARDUS**, Goudendardum, Hasta brevior Flandrensibus familiaris, Gall. *Demi-pique, longue javeline*, alias *Godandart, Godendart* et *Goudendart*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 417 : *De quodam Godandardo, quem a casu in dicta taberna invenit, dictum Girardum percussit*. Aliæ ann. 1369. in Reg. 101. ch. 127 : *Guigo veniebat ab alia parte deferens in manibus suis quoddam Goudendardum et unum ensem*. Aliæ ann. 1357. in Reg. 89. ch. 116 : *Quemdam baculum ferratum, Godendart Gallice nuncupatum, quem deferebat, sublevavit, etc.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 109. ch. 219 : *En soy défendant féry ledit Cannaux d'un Godandart ou pique de Flandres un cop seulement, dont mort s'ensuy*. Denique aliæ ann. 1417. in Reg. 169. ch. 499 : *Un baston, que l'en appelle Goudendart, qui est à la façon d'une pique de Flandres, combien que le fer est un pou plus longuet*. Hinc emendandæ Literæ ann. 1347. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 169. art. 7. ubi editum *Godaudac*, pro *Godandar*. Vide *Godendac*.

° **GODARDUS**, Godendus, ut supra *Godandardus*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 258 : *De quodam Godardo nisus fuit percutere dictum Petrum*. Aliæ ann. 1363. in Reg. 94. ch. 4 : *Quemdam Godardum retro se invenit, et se deffendendo et vim vi reppellendo, præfatum le Campenois ad ictum de eodem Godardo in capite percussit, non de cuspide. Godendis et balistis, ac aliis diversis armorum generibus prohibitis armatus*, in aliis Lit. ann. 1353. ex Reg. 82. ch. 14.

GODEBERTUS, [Godbertus, Militaris vestis species. Testamentum Odonis de Rossilione Militis ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1306 : *Item, do et lego domino Petro de Monte Ancelini... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum heaume a vissere, meum bassignetum, meum porpoinctum de cendallo, meum Godbertum, meam gorgretam, etc.* Extractum computi anni 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 326 : *Item, duos Godebertos de mayllia valoris* VI. *s. gross.*] Computum Stephani *de la Fontaine*, Argentarii Regii ann. 1351 : *Pour une fourrure de dos de lievres de Norvoie* (Norvege) *à fourrer un Godebert à Maistre Jean le fol.*

° Consuet. Paris. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. fol. 36. r° : *Item Godebers de Lorrillac, obole la piece*. Neque aliud forte est *Goceon* in Instr. ann. 1309. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1222 : *Goceons souffesans de mailles de haubert.*

GODENDAC, Armorum species, quam Flandrensibus familiarem fuisse innuit Guil. *Guiart*. sub ann. 1298 :

> A grans bastons pesans ferrez
> A un long fer agu devant,
> Vont ceus de France recevant.
> Tiex baston qu'il portent en guerre,
> Ont nom Godendac en la terre.
> Godendac, c'est, bon jour, à dire,
> Qui en François le veut descrire.
> Cil baston sont long et traitis,
> Pour ferir à deux mains faitis,
> Et quant l'en en faut au descendre,
> Se cil qui fiert, y veut entendre,
> Et il en sache bien ouvrer,
> Tantost peut son cop recouvrer,
> Et ferir sans s'aller mocquant
> Du bout devant en estoquant
> Son ennemi parmi le ventre :
> Et li fers est agus qui entre
> Legierement de plaine assiete
> Par tous les lieus où l'en en giete,
> S'armeures ne le detiennent.
> Cil qui les grans Godendas tiennent
> Qui l'ont à deus poins empoignez,
> Sont un poi des rancs esloignez,
> De bien ferir ne sont point lasches.

Alibi :

> Car les lances d'eus esloignies
> Les Godendaz et les coignies
> Mettent à mors és herberjages,
> Chevaliers, escuiers et pages.

Et ann. 1032 :

> Godendaz que l'en repaumoie
> Ferrez et fais à grant estuide.

Vide Joannem Villaneum lib. 8. cap. 55. [° et supra *Godandardus*.]

° **GODENUS**. Vide supra *Godardus*.

GODENGHENUCTEN. Arestum 20. Aug. ann. 1411 : *Quinetiam ante dictas compositionem et accordum, certis mediis et causis ab antiquo jus habebant, in possessione et saisina extabant dictæ villæ Tenremondiæ burgenses, esto quod fuissent vel essent servi, seu servilis conditionis, extranei, advoli, esclavi, aut alterius cujuscunque servitutis macula respersi, a certa servitute seu redhibentia in patria Flandriæ vulgariter dicta Godenghenucten, et etiam præstationis seu solutionis principalis catelli seu mobilis in eorum morte, ubicumque in territorio Tenremondiæ decederent, liberi, quieti, et immunes erant, et semper fuerant, etc.* Vide Kilianum in *Ghe-nachte*.

GODETUS, Scyphi species, nostris *Godet*, in Statutis Ord. Cartusiensis ann. 1368. 2. part. cap. 1. § 8.

GODGILDUM, in Præfatione Legum Aluredi, dicitur, quod Diis offertur, ut *Deofugyld*, quod diabolo. Vide *Gildum*.

GODIA, Usus fructus, Italis *Goduta*, nostris *Jouissance*, in Charta ann. 1398. in Hist. Sabaud. pag. 112. apud Guichenonum. [Vide *Gaudita*.]

° Bona quævis quibus aliquis *gaudet*, fruitur, agrorum fructus. Stat. Montisreg. pag. 28 : *Qui syndicus teneatur vinculo juramenti salvare jura communis et recipere et exigere reditus, Godias et proventus communis civitatis, etc.* Vide mox *Godimentum* et *Godire*.

° Goldia, Eadem notione. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 42. ex Cod. reg. 4624 : *Camparii... stare debeant in finibus... ad custodiendum ipsas messes, et ipsa blada, et frezagia, et alios fructus, et alias recolectas, et Goldias ipsorum hominum Avillianæ.*

° **GODIMENTUM**, Goldimentum, Pari intellectu. Charta Caroli IV. imper. ann. 1355. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1352 : *Concedimus jus imponendi collectas et exactiones quascumque, ac omnia jura et Godimenta quæcumque nobis et ipsi Romano imperio competentes et competentia*. Stat. Astæ collat. 12. cap. 8. pag. 39. v° : *Juro capere omnia Godimenta omnium bannitorum Ast. qui fodrum non solverint, et ea communi tenebo pro eorum fodro*. Stat. Vercel. lib. 2. pag. 36. r° : *Ita tamen quod fructus et Goldimenta non computentur in sortem ipsi creditori*. Nostri *Goyvre*, eadem acceptione, dixerunt ; a verbo *Goyr*, frui, vulgo *Jouir*. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 11 : *Le suppliant et Pierre Lymosin eurent ensemble certain débat à cause du Goyvre de certain pré ; .... ouquel pré estant en Goyvre icellui suppliant, ung jour trouva les beufs dudit Pierre Lymosin*. Charta ann. 1407. in Chartul. 23. Corb : *En le forme et maniere que je en ay Goy et Gos de présent, etc.* Vide mox

° **GODIRE**, Goldire, Uti, frui, Italis *Godere*, nostris *Jouir*. Pactum inter reg.

Rob. comit. Prov. et Phil. de Sabaud. ann. 1325. ex schedis Pr. *de Mazaugues: Item quod omnes homines de terra regia et fideles regii, possint et debeant Godire omnes terras, possessiones et bona, quas et quæ habent et hactenus habere consueverunt in terris, quas ipse dominus Philippus tenet ad præsens; et versa vice homines dom. Philippi prædicti et terrarum ipsius, possint et debeant Godire, ut supra, de hiis quæ habent et habere consueverunt in terris domini regis et quas nunc tenet... Et idem intelligatur de rebus et Godiis bonorum et rerum forensitorum, etc.* Stat. Taurini ann. 1360. cap. 199. ex Cod. reg. 4622. A.: *Illi qui dicta gerba vel pascua tenuerint et Godierint a dicto tempore citra, teneantur dare communi pro singulis et singulis jugeribus gerborum et pascuorum denarios xij. pro fructibus et Godiis, quos et quas inde perceperint.* Stat. Vercel. lib. 2. pag. 35. r°: *Ita quod si aliquid inde Goldierit, cedat eidem acquisitori in lucrum, nec in sortem computetur.* Vide supra *Godia.*

¶ **GOETUS** *vel Lymata, Sordes*, in Vocabulario Sussannæi, pro Græco γοῖτος, quod Hesychius exponit, ῥύπος, πάθος.

¶ **GOFETUS**, ut infra *Gumphus*, Gall. *Gond*, Cardo. Chartularium Turenæ ann. 1334. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 188: *Quod dictus Johannes furatus fuerat vectes, sive verroilhs, padenas et Gofetos.*

* **GOFFO**, Cardo, Gall. *Gond.* Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Pro faciendo et ponendo in dicto molendino..... unum Goffonem, etc.* Vide *Gofetus.*

* **GOFFREDUS**, Nomen proprium, et quidem usitatissimum, nostris *Geoffroy*, injuriæ tamen loco habitum, detorta, ut verisimile est, vocis origine, nempe a *Frigidus*; unde *Gieffroy*, quasi *J'ai froid*, pronuntiabant. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 132: *Laquelle femme appelloit icellui son mary sanglant couppault et se ventoit de l'avoir acouppaudi... En l'appellant Gieffroy par maniere de moquerie, combien qu'il eust nom Jehan.*

* **GOFUM**, vel GUFUM, pro Spisso et soloci filo contexto. Voss. de Vit. serm. lib. 2. cap. 8. pag. 218. Unde *Goffe*, nobis, et *Goffo*, Italis. Vide Salmas. in Hist. Aug. pag. 390. et 391. Hæc ex animadv. D. *Falconet.*

* **GOGNA**, vox Italica, Numella versatilis, Gall. *Pilori.* Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 3. ex Cod. reg. 4621. fol. 14. r°: *Et si condempnationes de eis factas non solverint intra decem dies, a die dictæ condempnationis, possint poni in Gogna cum manibus ligatis, in* (et) *stare debeant palam, ut ab omnibus videri possint ad minus una die.*

GOGOLACIA, Species retis, qua capiuntur pisces, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 37.

GOGRARHOPHE. Alexander III. PP. in Epist. 52. ad Coloniensem Archiep.: *Necnon etiam Comitia in Westphalia, quæ vulgariter Gograrhophe dicuntur, et alodia, etc.* Ex *Gograff*, de qua voce mox.

GOGRAVIUS, Germanis, vel *Gograff*, Comes, qui sine causæ cognitione judicat, vel potius, *Gograven*, vel *Gauwgraffen*, Præses aut Comes pagi: *Gau* namque, vel *Gow*, apud Theotiscos sumitur pro pago, seu territorio satis amplo. Charta Ottonis III. Imp. apud Maximilianum Henricum in Apolog. pag. 4: *Nec non etiam Comitia in Westphalia, quæ vulgariter Gograchophe dicuntur.* Speculum Saxon. lib. 1. art. 2. § 6: *Pagani proprium non habentes, suorum Gograviorum judicium expectent.* Art. 55. *Gogravius* ab incolis trium villarum seu prædiorum eligi dicitur: ad tempus, art. 58. cujus jurisdictio cessat, cum adest Comes, d. art. 58. § 2. quandoque ad hanc dignitatem infeudatur, art. 58. § 1. art. 71. ubi tunc *Gogravius natus* dicitur. Adde lib. 2. art. 13. § 1. l. 3. art. 64. § 14. Horum Gographiorum, inquit Gryphiander de Weichbildis Saxonicis cap. 62. quidam *Freigravios* se appellarunt.

* **GOHARDICUS**, f. pro *Goliardicus*, Histrionalis. Vide *Goliardus* 1. Constit. Carmel. Mss. part. 3. rubr. 7: *Ludos etiam alearum et alios indecentes et inhonestos, atque ludos Gohardicos, larvaticos, hystrionicos; atque etiam incantaticos penitus inhibemus.*

¶ 1. **GOIA**, Falcis species, Gall. *Serpe*, alias *Goie.* Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. ann. 1213. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1114: *Noverit Serenitas vestra, quod Gualerannus de Corbelles et Robertus tradiderunt mihi de munitione de Tornoilles...* IV. *sextaria salis, et* XII. *bacones, et* III. *tarerios, et unam Goiam, et* VI. *pis. et unum mortarium de cupro et* VI. *martellos, etc.* Vide *Guoya.*

* Alias *Goe, Goy* et *Goye.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 254: *Icellui Jehannot férit icellui Botin d'un ferrement, appellé Goy.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 311: *Pierre Lubiron, qui avoit une serpe ou Goye en sa main, etc. Jehannot Fareg qui tenoit un Goiz en sa main,* in aliis ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 232. Aliæ ann. 1409. in Reg. 163. ch. 309: *Icellui Gilet demanda un Goe, appellé serpe à boscheron. Ung Goe ou serpe que le suppliant tenoit en sa main dequoy il tailloit les vignes,* in aliis ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 10. Denique aliæ ann. 1456. in Reg. 189. ch. 120: *Le suppliant féri ung coup d'un Goy, autrement appellé vougesse, dequoy l'en arrache les buissons, de la louppe, qui est devers le dos d'icellui Goy, sur le front dudit Jehan.* Ex mutatione vero *g* in *v*, *Voy*, pro *Goy*, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 400: *Icellui Ravenel qui tousjours avoit son Voy en sa main, etc. Ung Goil à tailler bois,* in Lit. ann. 1460. ex Reg. 190. ch. 185.

* Hinc *Goymerez* dicti videntur homines, qui operas cum *Goia* debent. Charta ann. 1319. in Reg. 59. ch. 88: *De xj. libris et xv. solidis Turon. annui census, quem Petrus de Dyciaco miles habet et percipit super homines, qui vocantur les Goymerez et les bandons.* Neque aliam ob causam *Goys* appellati quidam Seditiosi illius temporis, quod ejusmodi scilicet instrumento armati incederent. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 202: *Les supplians estans en la ville de Dousy virent passer deux hommes, que l'en disoit estre à aucuns, nommez les Goys, et ennemis de nous.* Infra: *Gouays.* Vide Sauval. in Antiq. Paris. tom. 2. lib. 5. et infra *Goyardus.*

* Hinc diminutivum *Gouet*, quo Instrumentum ad secandum et incidendum, varii generis pro diversis locis, significatur. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. ch. 217: *Icellui Jehan... a roingné de toutes icelles tasses de chascune un pou d'argent à un hostil, appellé Gouet.* Aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 149: *Icellui Perrot prist un Gouet, qui estoit à sa courroye, etc. Gouyer*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1444. ex Reg. 176. ch. 323: *Icellui Mathe print ung Gouyer, et en frappa ledit Pissoul deux cops sur la teste.* Unde etiam *Gouge*, Armorum genus. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 187. ch. 8: *Ung baston de guerre, que on nomme Gouge. Ung grant baston ferré, nommé Gouge*, in aliis ann. 1452. ex Reg. 184. ch. 242. Alibi *Vouge*, ex mutatione *g* in *v*. Vide *Vanga* et *Vougetus.*

* 2. **GOIA**, Pagus, regio, ex Germ. *Gow*, quod idem sonat. Vita B. Hildeg. tom. 3. Apr. pag. 801. col. 2: *Spiritualia et secularia in Goiis Hylergowe, Angusgowe, Segowe, Risgowe et aliis, dedit monasterio Campidonensi.* Vide *Gobia.*

GOILART. Monetæ Petricoricensis species. Tabularium Abbat. Deip. Santon: *Willelmus Comes, filius Guidonis Comitis, fecit fundere monetam suam, quæ dicebatur de Goilart, Ricardo cognomento de Santonis.* Vide *Gigliati* et *Goliardus* 2.

* **GOJO**, a Gall. *Goujon*, Clavicula ferrea vel lignea. Charta Erardi dom. *de Chascenai* ann. 1206. in Chartul. Arremar. ch. 9: *Quod si forte dicti homines fagum vel jarronem succiderint talis grossitudinis ut tarrabrum, quod vulgo dicitur loceret, de quo factores rotarum perforant rotas suas ad inserendum Gojones. Goignon*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 152: *Duquel coffre le suppliant osta les Goignons ou crampons, à quoy le couvercle dudit coffre ou escrin fermoit par derriere. Gougon*, unde *Desgougonner*, in aliis ann. 1419. ex Reg. 171. ch. 136. et *Desgougener, Desgoujonner*, Ejusmodi claviculas tollere. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 563: *Et avec ce à un jour, dont il n'est recors, Desgougena une huche.* Aliæ ann. 1447. in Reg. 176. ch. 552: *Le suppliant entra dedans l'ostel, et lui entré Desgoujonna une arche.*

¶ **GOIPHUM**, an filum? Hist. pacificationis Rudolphi II. Imper. cum Imperatore Turcarum anno 1604. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 311: *Janizarii præterea et hoc elogii bellici merentur, sua sclopeta, bombardas cum funiculis albo Goipho contextis fumantibusque una manu quasi ad repellendum instructi asservabant, altera saltem incomposito gestu orbes apprehendebant.* [* Vide supra *Gofum.*]

¶ **GOLABUS**, GOLABRUS, GOLABIUS, Species navigii minoris. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 254: *Januenses cum magno exercitu ad portum Pisarum tenderunt cum galeis* LXXX. *cum gattis* XXXV. *cum Golabis* XXVIII. *et cum navibus magnis* IV. *portantibus machinas ac omnia instrumenta, quæ ad bella sunt necessaria.* Et col. 261: *Consules miserunt galeas* XXII. *et Golabros* VI. *cum multis machinis lignaminis, etc.* Alter codex habet *Golabios.* Vide mox *Golafrus.* [** *Ghoràb* Arabes galeas dicunt. Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 467. et tom. 2. pag. 240.]

GOLAFRUS, Navis species, apud Gaufredum Malaterram lib. 2. cap. 8. [Vide *Golabus.*]

GOLDA. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 610: *Concessionem etiam, quam idem Thomas fecit... de terris suis et terris tenentium suorum, tam liberorum, quam nativorum a Goldis mundandis per se et suos secundum consuetudinem in locis de Alferton et Norton usitatam,* Anglis *a Gold*, est fodina metallica. Vide *Gordus.*

* **GOLDIA**, GOLDIMENTUM, GOLDIRE. Vide in *Godia, Godimentum et Godire.*

¶ **GOLENA**, Parvus lacus, ab Aremorico *Len*, Lacus, atque particula diminuente *Go*. *Aqua Golenæ*, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 278.

❊ Aliud vero sonat *Golenée* inter Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : *Si prent on dou mui de bleit mesurer quatre Golenées, teles que li mesureres les pora prendre.* Ubi agitur de præstatione pro mensura, quæ a mensuratore percipitur, eadem quæ infra *Jaloigneus* et *Jalotus* ex mutatione *G* in *J* appellatur. Cæterum parva mensura est, ut colligitur ex Recognit. Ms. 24. feud. Camerac. : *Le septieme fiefvé est l'ung des fourriers avec ung autre, et eux deux ensembles doivent délivrer l'avaine aux chevaux, et par ce moien sur chascune prouvende doivent avoir une Gollenée d'avaine.*

GOLERIUM, *Gula*, seu *collum vestis*, in Concil. Saltzburg. ann. 1420. cap. 6. [Le Roman *de la guerre de Troye* MS :

Lermes li moillent li menton,
Et les Gollées dou pilliçon...
Cil cheit mort Golle baée.]

❊ **GOLFA**. f. Gurges. Acta Mss. notar. Senens. ad ann. 1283 : *Confiteor conduxisse a vobis... unum molendinum cum domo, positum in flumine de Bocone,... cum duabus Golfis.* Vide *Gordus*.

¶ **GOLFFUS**, Golfus, Sinus Gall. *Golfe*, Ital. *Golfo*, a Græco κόλπος. *Per sinum quendam, sive, ut aiunt, Golfum, id est, per spaciosam et latam maris viam*, apud Bern. *de Breydenbach* Itin. Hierosol. pag. 28. *Golffum* habet pag. 36. Vide *Gulfus*.

1. **GOLIA**. Glossar. Longobard. S. Germani Paris. : *Testudo, quam vulgo Guolatiam vocant. Testudo, quam vulgo Golia dicunt.* Vide *Golola*.

❊ 2. **GOLIA**, ut *Goliardia*. Histrionia, in Conc. Senon. ann. 923. laudato in voce *Goliardus*.

❊ **GOLIARDENSIS**, idem qui *Goliardus*. Math. Paris in Henr. III. ad ann. 1239 : *Illi quos solemus Goliardenses appellare, etc.* Vide mox in *Goliardia*.

¶ **GOLIARDIA**, Histrionia, professio *Goliardi*, seu histrionis. Statuta Synodalia Eccl. Cadurc. etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 729 : *Item* (Clerici) *si in Goliardia vel histrionatu per annum fuerint vel breviori tempore : et ter moniti non desistunt... omni privilegio clericali sunt exclusi.* Vide *Ribaldi*.

1. **GOLIARDUS**. Breviloq. : *Goliardi, bufones, joculatores iidem sunt.* Gloss. Lat. Gall. : *Estor, ris, Gouliart.* [Statuta Eccl. Cadurc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 727 : *Item præcipimus quod Clerici non sint joculatores, Goliardi, seu bufones, declarantes, quod si per annum illam artem diffamatoriam exercuerint, omni privilegio ecclesiastico sunt nudati, et etiam temporaliter graviori, si moniti non destiterint.* Concil. Trevir. ann. 1227. apud eumd. Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 117 : *Sacerdotes non permittant trutannos, et alios vagos scholares, aut Goliardos cantare versus super* Sanctus, Agnus Dei, *in Missis vel in divinis Officiis, quia ex hoc Sacerdos in Canone quamplurimum impeditur, et scandalizantur homines audientes.*] Conc. Turon. seu Castelli Guntheri, 1231. cap. 21 : *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per Episcopos et alios Ecclesiæ Prælatos præcipiantur tonderi, vel radi, ita quod non remaneat in eis tonsura Clericalis.* Cap. 1. de Vita et Honest. Cleric. in Sexto : *Clerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores, seu Goliardos faciunt aut bufones, si per annum artem illam exercuerint.* Concil. Salzburgense ann. 1310. cap. 3. iisdem verbis, præterquam quod habet *Galiardi*. Concil. Coloniense ann. 1300. cap. 12 : *Sacerdotes non permittant quæstionarios Goliardos, vel quoscunque ignotos intra parochiam suam in Ecclesia, vel in via,... prædicare, vel ostiatim deferre indulgentias pro quæstu faciendo.* Eadem habent Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiensis cap. de *Quæstuariis*. Concil. Senonense ann. 923. sub Gualtero Archiep. cap. 13 : *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime vero qui dicuntur de familia Goliæ, per Episcopos... tonderi præcipiantur.* Matth. Paris. ann. 1229 : *Quidam famuli, vel mancipia, vel illi, quos solemus Goliardenses appellare, versus ridiculos componebant, etc.* Charta ann. 1380. in voce *Ribaldus* : *Se gerens pro Ribaldo, et se dicens de ordine, seu de statu Goliardorum seu buffonum, etc.* Christina Pisana *au Tresor de la Cité des Dames*, 3. part. cap. 9 : *Mais tenir la maniere que aucuns Gouliardes et mauvaises font, est chemin damnable.* Hinc Itali *Gagliardo*, nostri, *Gaillard*, hauserunt indubie, quicquid dicat Julius Scaliger contra Cardan. exercit. 325. qui a Gallico audacia deducit ; aut Vossius, qui a *Gallico ardore*, vel alii a *validus, validior*. Willelmus Armoricus in Philippo Aug. ann. 1201 : *Totamque munitionem illam vocavit Gaillardum, quod sonat in Gallico Petulantiam.* Sic porro quidam dictos putant, a quodam scurra, de quo Silvester Giraldus in Speculo Ecclesiæ lib. 4. cap. 16 : *Parasitus quidam Golias nomine, nostris diebus gulositate pariter et dicacitate famosissimus, qui Gulias melius, quia gulæ et crapulæ per omnia deditus, dici potuit. Litteratus tamen affatim, sed nec bene morigeratus, nec disciplinis informatus, in Papam et curiam Romanam carmina famosa plurIes et plurima, tam metrica quam rythmica, non minus impudenter quam imprudenter evomuit.* Vide Seldenum ad Fletam pag. 524. [❊❊ Thom. *Wright* in Prolegom. Poem. Walteri Mapes pag. 9. sqq. et Haltaus. Glossarium German. col. 1704.]

❊ Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 176 : *Anthonius de Sagiaco se gerens pro ribaldo, et se dicens de ordine seu statu Goliardorum seu buffonum, et ad causam hujusmodi super qualibet muliere uxorata adulterante sibi competere et posse exigere quinque solidos, et pro eisdem dictam talem mulierem de suo tripede pignorare, de talique et alio vili questu, quem sub umbra ribaldiæ, Goliardiæ seu buffoniæ hujusmodi a simplicibus mulieribus, licet probis,... procurabat sibi dari, vivebat.* Cum autem hujusce artis sit proprium alios fallere et decipere, hinc nostris *Goliardie*, et Poetis Provincialibus *Gualiament*, pro Fallacia, fraus ; unde *Galiadour*, iisdem Deceptor, fallax, ex Diction. Ms. Joan. Nostrad. ex museo Pr. *de Mazaugues*. Alan. *Chartier* in Poem. inscripto : *La belle dame sans mercy*, inter illius Opera pag. 521. :

Faulx amoureux au temps qui court
Servent tous de Goliardie.

❊ Guill. *Figuiere* circa initium 13. sæc. in Cantil. adversus Roman. :

Roma, verament	Rome, vraiement
Say yeu ben sens dobtansa,	Je scais bien, sans aucun doute,
Qu'ab Gualiament	Qu'avec tromperie
De falsa predicansa	De fausse doctrine,
Lieures à turment	Vous livrés à tourment
Lou bernage de Fransa,	Le sang royal de France
Luenc de Paradis,	Loing de Paradis
E'l bon roy Loys.	Le bon roi Louis.

Guill. de Turre Petragor. in Cantil. :

Perqu'yeu ab cor Galiadour.	Pourquoy moi avec un cœur trompeur.

Idem in alia :

Se gardan et an paor	Les dames se gardent et ont peur
Dels lairos et des trichors,	Des traitres et des tricheurs,
An des fals Galliadors	Aussi bien que des faux
Las domnas.	trompeurs.

❊ Hinc *Goulardise*, Scurrilis dicacitas, cavillatio, vulgo *Plaisanterie, raillerie*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. ch. 502 : *Jacotin Pouletz le print à moquer et dire plusieurs Goulardises.* Vide infra *Gorgia* 2.

❊ Goliardizare, Agere *goliardorum* seu helluonum more, illos imitari. Instruct. visitat. ordin. Cluniac. ann. 1494. in Lib. nig. prior. S. Petri Abbavil. fol. 530. r°. : *Armariola habentes et archas, in quibus, quod eis superest* (de cibis) *recondunt ; et propterea se ingurgitant et inebriant et Goliardizant, etc.* Et quidem *Goliardus*, Gall. *Gouliart*, pro Helluo, gulæ et vino deditus. Stat. S. Flori Mss. ubi de Interrogandis confitentibus fol. 15. v°. : *Circa gulam quæratur,... numquid Goliardus fuisti ?* Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 437 : *Firent mettre ledit Folleteste hors dudit hostel par leurs varlez, comme Gouliart et yvroin qu'il estoit. Gouliardois* vero, pro Histrio, in Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2 :

Pour ce c'aucun sermoneeur,
Gouliardois et jougleeur, etc.

❊ Unde *Gouliardeusement*, ut ejusmodi farinæ homines decet, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. ch. 35 : *Icellui Jamet appella l'oste coupereau,... en nommant tout oultre Gouliardeusement.* Vide *Goliardus* 1.

2. **GOLIARDUS**, Monetæ species. In Tabulario Monasterii *de Chantoin* in Arvernis, fit mentio agri, qui debebat quotannis *censum quinque Goliardorum*. [In Forensi provincia Moneta *Gaillarde* alias dicta valebat quinque denarios, uti nos monuit Cl. D. *Aubret* ; dubium non est quin eadem sit cum *Goliardo* : sed non fuit semper idem valor monetæ ejusdem nominis in omnibus provinciis.] Vide *Goilart*.

✱ **GOLINUS**, [Color equi inter rufum et album. Dief.]

❊ **GOLIRDA**, *Pane triungulato*. Glossar. Lat. Ital. Ms.

❊ **GOLLIA**, Canalis, aquæ decursus, locus cavus per quem aquæ decurrunt, Ital. *Gola*, nostris *Golot*. Charta ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 151 : *Accensat et abbergat et in emphiteosim perpetuam tradit, cedit et concedit insulam supradictam, cum dicta mollia seu decursu vel Golla... cum suis juribus, etc.* Lit remiss. ann. 1398. in Reg. 153. ch. 481 : *Comme aucuns d'eulx eussent entreprins d'aller chassier aus connins, en certains travers ou Goloz de là environ hors garenne,... allerent tendre leurs filez ès Goloz, appellez de Vaul Romain.*

GOLOLA. Glossæ Arabico-Lat. : *Testudo, animal quod testam gerit, i. Golola.* Infra : *Golora, Testudo.* Vide *Golia*.

❊ **GOLOTA**, Famulus, domesticus. Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. pag. 36 : *Si famulus alicujus, dictus Golota, aut alias oblomek, vicino domini*

sui, aut alieni alii damnum intulerit, aut injuriatus fuit, dominus ipsius pro ipso satisfacere teneatur.

GOLTA, Gena, apud Auctorem Mamotrecti in Isaiam cap. 50. et alibi.

* **GOMARUS**, *Piscis*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. omittitur vox Gallica ; an pro *Homarus*, Astacus, Gall. *Homard* ? Vide supra *Gambarus*.

* **GOMBATA**, Fascis cannabis. Stat. Montis-reg. pag. 272 : *Item statutum est quod omnes illi, qui habent batenderios, capiant de quolibet malleo, de quo erit una Gombata canabi, solidos duos, et non plus*. *Gomitolo*, Acad. Crusc. *Glomus*. Vide *Gomeria*.

¶ **GOMBARIA**, Navis species. Andreas Dandulus in Chronico ann. 992 : *Naves, quas Veneti Gombarias nominant, contra Narentanos Sclavos misit*. Vide *Cumba, Cymba*.

¶ **GOMBATA** Lex, apud Sirmondum in Gloss. ad calcem Supplementi Concil. Gallic. Eadem est quæ *Gundeboda*, de qua in voce *Gundebodingi*. [* Nostris Scriptoribus, *Loy Gombette*.]

* **GOMBETUS**, ab Italico, ut videtur, *Gomito*, Angulus. Chron. Bergom. ad ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 904 : *Antonius de Lisignano vicarius fecit corlare Montem de S. Gallo, pro eo quod fuit accusatus per Morellum,... quod ipse cucurrit post ipsum cum uno cultro, dicendo quod volebat eum interficere in Gombeto,*

* **GOMELLI**, Hæretici inter Valdensium sectatores recensiti, in Constit. Freder. contra hæret. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 19. r°.

¶ **GOMERIA**, *Sarcina lanæ*. Laurentius in Amalthea ex Bulengero.

¶ **GOMERIATICUM**, *Tributum pro sarcinis lanarum*, ibidem.

GOMOR. Vetus Agrimensor tit. *De mensuris liquid. Modia* 5. *medimnum faciunt. Tres medimni Gomor complent. Duo Gomor chorum reddunt. Duo chori, chulleum, quæ sunt modia* 60. Palladius de Architectura : *Modia quindecim Gomor reddunt, Gomor duo, choram faciunt*. Occurrit non semel Exodi cap. 16. ubi *decima pars Ephi* Esse dicitur.

GOMPHUS. Vide *Gumphus*.

GONCIS, Hispan. *Gonce* et *Gosne*, Ferrea compago, clathrus ferreus. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 50. col. 1 : *Quæsivit quoque ipse Poncius ab ipso P. de Luco et Rostagno, per quem locum civitatis melius intrarent clientes, sive per portale de Camino, sive per Gonces juxta stare R. Leonis ?... Per quem locum caucius eos inducere possemus, sive per portale de Camino, sive per Gonces*.

* **GONDALA**, ut supra *Godala*. Charta Ludov. Bavari imper. pro Camerac. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 759. col. 2 : *Indulgemus ut ipsi per se vel ministratores suos impositam, quæ assisia apud eos vocatur, in civitate sua videlicet de loco vini unum denarium et de loco Gondalæ vel cervisiæ quartam partem denarii... recipere libere valeant.*

¶ **GONDELARIUS**, Rector *gondolæ*, Ital. *Gondoliere*, Gall. *Gondolier*. Charta Consulum Avenionis ann. 1195. apud Fantonum tom. 2. Hist. ejusdem urbis pag. 83 : *Concessimus ut de singulis equitionibus duos denarios, de asino unum denarium, de singulis peditibus singulos obulos, de singulis ovibus singulos posegias, de singulis porcis singulos obulos, et de omnibus pariter Gondelariis.*

GONDOLA, Navigioli seu scaphulæ species, qua æstuaria Veneta pertranseuntur. Guillelmus Apuliensis lib. 4. de Gestis Norman. de Venetis :

> Non ignara quidem belli navalis et audax
> Gens erat hæc : illam populosa Venetia misit,
> Imperii prece, dives opum, divesque virorum,
> Qua sinus Adriacis interlitus ultimus undis
> Subjacet Arcturo. Sunt hujus mœnia gentis
> Circumsepta mari, nec ab ædibus alter ad ædes
> Alterius transire potest, nisi lintre vehatur.

Regaliæ Gallinarum, vini et Gondolarum apud Andream Dandulum in Chr. MS. ann. 1205. Recte quidem, ni fallor, Brodæus ad lib. 1. Antholog. et Meursius in Glossar. Græc. Barb. Venetos vocem hanc a Græcis nuperis accepisse docuere, quibus κουντελάς idem quod βάρκα, sonat, ut ex Harmenopulo, lib. 2. tit. 11. § 9. colligitur : Καὶ τὴν ἐν τῷ πλοίῳ σκάφην, ἤγουν τὴν κοινῶς λεγομένην βάλκαν καὶ κουντελάδα. Quæ quidem scaphula non ita appellata, quod *contis* regatur, et ex iis navibus sit, *quæ non antenna, sed conto reguntur*, ut est apud sanctum Hieronymum in Vita S. Hilarionis, uti volunt Cobarruvias et Octavius Ferrarius : nam Cymbæ Venetæ remis aguntur ; sed quod κοντός Græcis nuperis *brevis*, sit, ἐλάς vero navis : ita *Gondola* est brevis navicula. *Venetus remex*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 4. non tamen *Gondolarius*. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Κουντελάς, col. 733. et Κονδόστολος Append. col. 108.]

* Mirac. Urbani V. PP. Mss. : *Et cum esset in quadam navicula sive Gondola ipsius barquæ, etc.*

* 1. **GONELA**, Pensionis species, quod in *gonelis*, vel ad *gonelas* habendas fieret, sic dicta Bulla Pauli III. PP. pro secular. S. Egidii ann. 1538 : *Alii officiarii prædicti certas pensiones, Gonelas nuncupatas... persolvere tenentur.*

* 2. **GONELA**, Gonella, Cyclas, tunica, palla, Ital. *Gonnella*, nostris, *Gonelle*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Gonella, Prov. tunica, tunicella*. Stat. pro comitat. Venais. ann. 1443. cap. 79. ex Cod. reg. 4660. A : *Omnia supradicta et singula serventur, etiam in mulieribus bonis cedentibus, hoc salvo quod mulieres non teneantur Gonelam expoliare, sed usque ad Gonelam cetera vestimenta, et velum et bendam, cum bonis cederent, dimittere tenentur*. Matth. de Afflictis JC. Neapolit. in Decis. 315 : *Maritus mittit uxori suæ, quando est in domo patris vel fratris, Gonellas de serico*. Stat. Ferrar. ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 424 : *De Gonellis dominarum frexatis, cum gironibus et crespis et butonis, octo solidos Ferrarienses... Et in Gonella de Mantatura fodrata de pellibus, etc.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 390 : *Ainsi comme icelle femme senti ledit Jehan, elle se esveilla et se leva toute esmeue et effrayée, prist sa Gonelle ou cotelle pour soy cuider vestir*. Vide *Gunna* 1.

¶ **GONELLA**, Gonellum. Vide in *Gunna* 1.

* **GONELLUS**, Ut *Gonela* 2. Testam. ann. 1469. ex Tabul. Flamar. : *Vestes nuptiales, videlicet unam raupam nuptialem panni de fauchans, et unum Gonellum panni de paumela de Maseriis*. Stat. Placent. lib. 1. fol. 11. r° : *Teneantur... induere omnes tubatores Placentiæ, videlicet unum Gonellum, etc.* Vide in *Gunna* 1.

¶ **GONFALONERIUS**, Gonfano, etc. Vide in *Guntfano*.

* **GONFANERIA**. Vide infra *Guntfano*.

✱ **GONFANO**. [Guntfano : « *Gonfanones* xvii. (Thes. Eccl. Car. an. 980, mus. arch. dep. p. 41. »)]

* **GONGALA**, An ab Italico *Gongola* vel *Concola*, Concha ? Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 203. ex Cod. reg. 4624 : *Nemini liceat ludere... ad Gongalas infra burgos Avillianiæ.*

¶ **GONGRUS**, pro *Congrus*, Piscis genus, Gallice *Congre*. Odo de varia Fortuna Ernesti Ducis Bavariæ, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 356 :

> Heu ! quid sæva fames cogis ? quam non habet artem
> Pauperies ? piscari abeunt, subitoque prehensis
> Quot sibi sufficiunt Congris, etc.

* **GONICA** Prædia, id est, Propria, paterna, apud Chopin. de Leg. Andium part. 1. pag. 628. col. 2.

* **GONICULARES**, Armatura, qua genua teguntur. Munit. castrorum dom. reg. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 93. v°. col. 1 : *Quædam lorica integra et Goniculares ferreæ*. Vide supra *Genualia*.

¶ **GONJO**, Idem quod supra *Gambeso*, Cento, centunculus. Locos vide in *Perpunctum*.

* Charta ann. 1312. ex Bibl. reg. : *Cum armis discopertis, videlicet lanceis,... capellinis ferreis, Conjonibus, etc.* Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 45 : *Aycardus de Miromonte cum hominibus armatis diversorum armorum generibus, ut pote platinis, Conjonibus, spaleriis, clipeis, etc.*

1. **GONNA**, Gonnella. Vide *Gunna* 1.

* 2. **GONNA**. Machinæ bellicæ, seu missilis species, Angl. *Gunne*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 256 : *Tunc rex... se accinxit ad persequendum Northumbriæ comitem et dominum Bardalf, habens secum omne præparamentum belli, machinas, petrarias, balistas et Gonnas, quarum una tam capax fuit, ut nullus murus perferret ictus ejus*. Vide *Gunna* 2.

* 1. **GONNUS**, ut supra *Gonjo*, ex Charta ann. 1312. ibid. laudata : *Guillelmus de Stapo bajulus civitatis Albiæ,... cum multitudine hominum armatorum, equitum et peditum, portantium arma discoperta, videlicet lanceas, balistas, cadrellos, scuta, gasarnias, Gonnos et perponhs more hostili.*

2. **GONNUS**, a Gallico *Gond*, Cardo. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. : *Item dicto Petro, pro uno Gonno ad ostium aulæ grangiæ apposito, etc.*

GONONUS, [Manipulus.] Vide *Cona* 1.

¶ **GONUM**. Vide *Gunna* 1.

¶ **GOPILLATOR**, Venator vulpium, ab antiquo Gallico *Goupil*, Vulpes. *Le Goupil est molt artillos*, apud Borellum ex Auctore libri *du Bestiaire*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. clxii : *Eustachius falconarius et Gaufridus de S. Johanne usque ad Octav. S. Dionysii* xxxi. *l. et* xii. *s. et dim. Gopillator de suo tertio* xxix. *l.* xi. *d. minus. Luparius...* c. *et* iii. *s. et* iiii. *d. Balduinus et Willelmus venator...* x. *l.* iiii. *s.* Vide *Gupilarius*.

* *Gouppilleur* et *Guoppilleur* nostris. Charta Phil. VI. ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 215 : *Pour considération des services que Robin Trovart nostre Gouppilleur nous a faiz oudit office, etc. Le Guoppilleur viij. den. par jour*, inter Vadia official. reg. ex Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 413. v°. Ubi Codex reg. sign. 8406. fol. 297. r°. habet, *Gouppiller*. Vide *Vulpecula*.

¶ 1. **GORA**, *Advena*, Sussannæo.

* 2. **GORA**, vox Italica, Canalis, aquæ

pluvialis ductus. Charta ann. 1097. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 3. pag. 1081 : *Alio capo decurrit ei Gora cum homni aqueducto, sicut curri aquam de molino, etc.* Alia ann. 1216. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 263 : *Concedimus... facultatem... construendi ac ponendi steccatas, Goras, etc.* Ubi idem videtur quod *Gordus.* Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 185. ex Cod. reg. 4621 : *Quicumque conduceret vel conduci faceret per aliquam Goram, foveam sive canale... aquam... fluminis Bisontii, etc.* Vide infra *Gorga* 1.

* **GORAB**, *Arabice, Corvus.* Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **GORCET**. Charta ann. 1124. ex Tabul. S. Eparchii : *Dono Deo et S. Eparcho apud Marciliacum in loco, quem vulgo appellant Gorcet, totum illum Gorcet, et quidquid ibi habeo.*

GORDANA. Tabularium S. Genovefæ Paris. ann. 1187 : *Quantum area molendini ipsorum cum utensilibus suis, scilicet Gordana et instrumento piscatorio, quod dicitur Penchum, extenditur.*

* Instrumentum piscandi videtur, nostris *Gourdainne.* Charta ann. 1323. in Chartul. S. Maglor. ch. 181 : *Icellui moulin ou arche estoit..... en tel point et estat, que il n'i avoit demouré que les palées, lesqueles ledit Estienne... en avoit portées ou fait porter avecques la Gourdainne.* Alia ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item nous défendons les Gourdainnes en la guise de bois, l'en les levera en estel, toutesfois que l'en voudra, pour les nestoier.* Parisiis nomen est cujusdam carceris, ex Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. ch. 205 : *Icellui sergent fist mettre en prison en la Gourdaine ledit Neveu chandelier à Paris.*

* **GORDETA**. Vide supra *Gardeta.*

GORDUS, Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia : *Gors, Gort, et Guort,* dictus passim in Domesdei : *De 3. Gorz, mille anguillæ.* Charta Ludovici VI. Regis Fr. ann. 1111. in Hist. Priorat. S. Martini de Campis pag. 24. 27 : *Gordum etiam piscium apud Pissiacum in Sequana... dederunt.* [Eadem habet Charta Ludovici VII. ann. 1137. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 54.] Charta Ricardi II. Ducis Normanniæ in Histor. Monast. S. Audoeni Rotomag. pag. 405 : *Addimus et Gordum in fluvio Sequanæ emptum ab ipsis Monachis.* Alia Hugonis de Feritate, ibid. pag. 460 : *Ad hæc Ecclesiam de Belsas, et 30. agros, et Gordos de Poses, et piscatorem* 1. Alia Roberti Ducis Normanniæ, Ricardi II. filii : *Dedi quoque piscariam, quod vulgo Gordum dicitur, apud Ostessum villam.* Alia Gaufridi Episc. Meldensis ann. 1211. in Tabulario Campaniæ : *Propter damnum, quod inde patiuntur Monachi in molendino de Nooilli, et in molendino de Stagno, et in levatis de tribus Gordis avulsis per Comitissam, etc.* Aresta Omn. SS. ann. 1264. 1. Regesti Parlam. fol. 37 : *Dicit se habere usagium in foresta Bordi ad claudendum Gordum suum, situm in Secana de palo et virga.* Minus Pastorale Eccl. Paris. ann. 1233 : *Medietatem cujusdam Gordi, qui dicitur Chatel, quam habebant in Secanam apud Andrisiacum, etc.* [Rursus occurrit apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 223.] In Statuto Caroli VI. ann. 1415. art. 1. vetantur fieri in Sequana, *vennes, Gords, pieux, moulins, pescheries, etc.* [Charta vernacula S. Nicasii de Mellento : *Item appartient audit Prieuré un Gord, autrement dit Ramée, qui est une pescherie dans la riviere entre les deux isles de S. Nigaise.*] Neque aliud sonat *Regort,* quam *Gurges,* in veteri Poemate *de Garin* MS. :

> Gironville est fermée en un Regort
> Sor une roche del taus ancianor.

Infra :

> Gironville est en un Regort de mer,
> Sor une roche de viel antiquité.

Vide *Gurges* [et *Gorgus* 2.]

* Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 90. v° : *Littera acquisitionis du Gord seu piscariæ et pertinentiarum, sitæ inter Bry et Nogentum, vocatæ le Gord Saint Antoine, ab abbate S. Mauri. De anno* 1378. Le Roman *de la Rose* Ms. :

> Li autre passent si avant,
> Qu'il se vont en plain Gort lavant.

Vide *Vieria* 2.

¶ **GOREO**. Vide *Gorgo.*

* **GORETUS**, GORRETUS. Ager viminibus consitus, quod *goris* seu canaliculis irrigari soleat, sic dictus. Stat. Astæ collat. 7. cap. 2. pag. 23 : *Jurare debeat quod non faciet damnum in Goreto alicujus.* Ibid. collat. 13. cap. 19. pag. 41. r° : *Quod si aliquis inciderit vel asportaverit boschum aut Gorretum, etc.* Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 144. ex Cod. reg. 4622. A : *Qui inciderit vel messuerit fascem alienam Gorreti vel venghi, etc.* Vide infra *Gorra* 2.

GORFFWYLLANC, Stultitia exponitur in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 23. Boxhornio in Lexico Cambrico, *Gorffwyll,* est rabies, insania.

* 1. **GORGA**, ut supra *Gora,* Canalis, per quem aquæ effluunt, gurges, Ital. *Gorga.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Corredor, Prov. Lacunar, ubi fit cursus, vel Gorga.* Rursum : *Gorga, Prov. castula canalis, fluarium, imbricium.* Formulæ Mss. ex eod. Cod. fol. 41. r° : *De quo quidem oyde, tam de cota ipsius quam de Gorga, per quam dicta aqua erat transire solita, etc. Gorge,* eadem acceptione, ut videtur, in Charta ann. 1449. ex Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 72 : *Pour maintenir en estat lesdites salines, cabanes, mortelayras, divers pons et pluseurs Gorges nécessaires à la façon du sel, etc.* Vide *Gurga.*

* 2. **GORGA**, Ager vepribus et dumetis obsitus, dumus densus, nostris alias *Gource.* Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Dedit ad acapitum quamdam Gorgam sive terram abosquitam, sitam in territorio de alpibus... Quoddam affare terrarum Gorgarum et vallonum incultorum et abosquitorum.* Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 107 : *Iceulx de Vergirolles poulscerent le suppliant à force de bastons dedens une Gource ou fort buisson, etc.* Massiliensibus *Gorgue,* dicitur de agris inter rupes positis, non multum dissimili notione. Nostris vero *Gorge,* fauces, angustiæ vocantur. Vide infra *Gorgia* 3.

* **GORGALE**, GORGIALE, Armatura, qua guttur, Gall. *Gorge,* tegitur. Charta ann. 1335. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 1. v° : *Armaturas etiam in dictis galeis infrascriptas habebunt,... scilicet in qualibet ipsarum... curacias cxxx... Gorgalia cxxx. etc.* Alia ann. 1324. Reg. Rob. comit. Provinc. : *Certæ quantitatis coriarium, Gorgialium, cervellarum, etc. Gorgialium et cervellarum ccl. Armet de Gorgent* dicitur, in Ordinat. milit. Ms. Caroli ducis Burg. ann. 1473. *Gorgerrete* et *Gorgiere,* eodem sensu, non semel occurrit. Stat. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 8 : *Armé de plates, de crevelliere* (l. cervelliere) *de Gorgerette, etc.* Pedag. Peron. ex Chartul. 21. Corb. fol. 341. v°. *La Gorgerette doit un denier.* Guill. Guiart. ad ann. 1285 :

> Hyaumes fondent, targes deffacent,
> Mailles chieent de Gorgeretes,
> Tabours tentissent et trompetes.

Ad ann. 1297 :

> Hyaumes mis, Gorgieres laciés.

Rursum ad ann. 1304 :

> Bacinez fondent, boucliers faillent,
> Haubers et Gorgieres desmaillent.

Gorgery, eadem notione, in Poem. *du Chevalier Délibéré* Ms. :

> Je te donne pour ton prouffit
> Ce Gorgery fait de tele guyse
> Qu'il est meslé de barbe grise.

* Sed et *Gorgiere,* pro colli ornamento, inter mundum muliebrem recensetur, in Comput. Steph. de Font. argent. reg. ann. 1352 : *Couvrechiefs, Gorgieres et autres atours pour le chief de madite dame.* Ibidem : *Gorgieres de Behaigne pour l'atour de ladite dame. Gourgerit,* eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1465. ex Reg. 202. Chartoph. reg. ch. 31 : *Le suppliant frappa sa femme ung grant cop de cousteau ou col en descendant jusques au Gourgerit.* Nisi sinus pars superior hic significetur. Vide *Gorgeria.* [** et Glossar. med. Græc. voce Γορζέριον, col. 262.]

* **GORGAS**, GORGATA, Gurges, Ital. *Gorgo.* Pariag. inter reg. et abbat. Gemondi ann. 1322. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 53 : *Item retinuerunt dicti abbas et scindicus sibi et dicto monasterio molendina,... cum paxeriis... et piscariis seu piscibus in quantum in Gorgati ipsorum molendinorum tenent.* Charta ann. 1337. in Reg. 68. ch. 48 : *Molendina et molendinaria, sive sint de vento, vel in aqua seu aquis, in Gorgatis vel aliter.*

¶ **GORGERIA**, Armatura qua guttur tegitur, Gal. *Gorgerin,* paucis *Gorgiere.* Garnisiones castri Carcasson. ann. 1294 : *Gorgerie ferri de Lombardia.* Inquisitio anni 1323. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 41. col. 2 : *Item, quod idem Castellanus præcepit.... quod haberent centum Gorgerias misit quæsitum.* Extractum computi ann. 1336. ejusdem Histor. tom. 2. pag. 326. col. 2 : *Item, disploides de fustonyo pro* XII. *s. gr. Item duodecim Gorgeriæ de mayllia* VII. *s. gross.* Vide *Gorgreta.*

1. **GORGIA**, Rumen, ingluvies, de ave, ex Gallico *Gorge,* apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. cap. 40 : *Habet supra furculam pectoris quoddam amplum ad modum sacci, quod Gorgia dicitur : primo recipit cibum et potum ab ore in eam transmissum, in ea enim cibus et potus calefit, et præparatur, priusquam veniat ad stomachum, etc.* Adde cap. 23. lib. 2. cap. 9. 19. etc. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

* Unde *Gorga,* Hispanis, Avium pabulum, et nostris *Gorger,* Aves pascere. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 322 : *Le suppliant dist qu'il alloit Gorger son outour,... lequel incontinent ala Gorger sondit outour ; et ce fait se partit de son logis tenant sondit outour sur son poing.* Hinc nostris *Gorgeour,* Helluo, vorax , vulgo *Goinffre, goulu.* Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 140. ch. 136 : *Vous n'en povez maiz entre vous de Quillebuef se vous estes gros et gras, car vous estes grans Gorgeours.*

Gormander, Immoderate vesci, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 65 : *Le jour devant que icellui prestre trespassast, il avoit beu et Gormandé par tout le jour.*

* 2. **GORGIA**, a Gallico *Gorge*, Fauces, guttur. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 159 : *Dictus Robertus irruens in ipsum Johannem, et per Gorgiam accipiens, ipsiusque capucium dilacerans, etc. Gorger* vero et *Gorgoier*, nostris interdum est Irridere, illudere, Gall. *Railler, se mocquer, insulter.* Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. ch. 106. bis : *Te faut il ainsi Gorgoier ; par le sanc Dieu je te batray et te monterray comment tu Gorgoieras contre les hommes de cest pais.* Aliæ ann. 1473. in Reg. 195. ch. 997 : *J'ay grant despit qu'ilz nous viennent ainsi despiter et Gorger.* Unde *Gorgieur*, Irrisor, jactator, Gall. *Railleur, fanfaron*, in aliis Lit. ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 197 : *Se tu eusses eu à faire ce que nous y eusmes à faire, tu ne t'en seusses sceu délivrer ; car tu n'es que un Gorgieur et un venteur, soit à jouer à la paulme, ou en autres choses.* Inde etiam *Gorgias* dicitur de eo, qui ridiculo ornatu instructus est. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 906 : *Une jeune fille de xv. à xvi. ans ou environ, laquelle estoit bien Gorgiase et habillée fort frisquement,... et en maniere meretricale.* Id est, discooperto et patente sinu. Chron. Caroli VIII. Pet. *Desrey* ad ann. 1516. fol. 124. r°. ad calcem Monstrel. : *Ils estoient fort Gorgias d'accoustremens faits à plaisir et force plusmars.* Ejusdem originis est *Gorriau*, Collare, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 214 : *L'exposant print en l'estable deux jumens et un petit poulain avec deux coliers ou Gorriaux à traire tous garniz.*

* 3. **GORGIA**, Fauces, angustiæ, Gall. *Gorge.* Recognit. feudal. Ms. ann. 1343 : *Item unum gauchorium, unum batistorium,... cum suis domibus,... et pertinentiis universis, sitis infra Gorgiam Alavardi juxta aquam de Breyda.* Vide supra *Gorga* 2.

* **GORGIALE**. Vide supra *Gorgale.*

* **GORGIATA**, *Gorgiæ* seu colli percussio, colaphus, Gall. *Coup de poing, gourmade*, alias *Gorgiere*, Ital. *Gotata.* Charta ann. 1390. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 33 : *Quod ipse dominus vicecomes, sine causa, nobilem Migonem... una magna Gorgiata percusserat.* Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 175 : *Idem exponens unam magnam Gorgiatam eidem de Serinis dedit ; quo facto incontinenti uterque eorumdem evaginavit gladium suum, etc.* Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 445 : *Le suppliant dist audit Guillaume qu'il se traist en arriere, ou il lui donroit une Gorgiere ;... lequel tira un poignant ou dague, et d'ycellui féry ledit Guillaume un cop en la poitrine.* Eo spectat vox *Gourder*, qua fauces alicujus invadere, constringere significarunt. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 189. ch. 41 : *Icellui Quenivet print le suppliant à la gorge et lui dist qu'il l'estrangleroit ; et quand ledit suppliant vit que ledit Quenivet le Gourdoit et constraingnoit ainsi, etc.* Vide infra *Gottata.*

* **GORGIUM**, Mensuræ agrariæ species. Reg. S. Justi in Cam. Comput. Paris. fol. 216. r° : *Jardinum continens unam acram et unam virgatam et unum Gorgium,*

¶ **GORGO**, ἀναμφίβολος, *Certe*, in Supplemento Antiquarii. Alibi habetur *Goreo* ; Festus : *Corgo apud antiquos pro adverbio, quod est Profecto ponebatur.* Vide *Gorgus* 1.

¶ **GORGONASSA**, Locus in portu Massil. f. sic dictus ab Ital. *Gorgo*, Gurges, et *Nassa*, Nassa. Statuta Massil. lib. 4. cap. 6 : *Idem dicimus observandum de navibus et de lignis quæ onerare voluerint in portu Massiliæ, vel extra buccam portus usque ad Gorgonassam, de blado vel de sale, etc.* Infra : *Si vero in bucca portus Massiliæ, scilicet a torreta usque ad punctam Gorgonassæ, aliquid ejiceretur de saorra, vel rumentis, seu lapidibus, compellatur dominus navis, vel ligni dare..... pro pœna... centum sol. reg.*

¶ **GORGRETA**, Idem quod *Gorgeria.* Locum vide in *Godebertus.* [* Leg. procul dubio *Gorgereta.* Vide supra *Gorgale.*]

¶ **GORGUÆ**, Colliquiæ, Gall. *Gouttieres.* Statuta Massil. pag. 131 : *Statuimus,..... tres magistros lapidis bonos et legales, quorum arbitrio terminentur et sopiantur quæstiones omnes... quæ orirentur de andronis Massiliæ et aiguериis et de Gorguis.*

¶ 1. **GORGUS**, ἀναμφίβολος, *Indubius*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gorgo.*

¶ 2. **GORGUS**, Idem quod *Gordus.* Hist. Beccensis MS. pag. 171. ex Archivo ejus Monasterii : *Duo molendina, quatuor Gorgos, unam domum, etc.*

* Non semel occurrit in Chartis Henr. abb. S. Dion. ann. 1211. et 1213. et Chartul. Campan. fol. 237. v°. col. 1. et 2.

* **GORJA**, Canalis, per quem aquæ effluunt, Italis *Gora.* Form. Mss. Senens. ex Cod. reg. 4726. fol. 3. r° : *Quod ædificium et molendinum,... cum fretis steccariis, Gorjis, torcitoriis et aquæductibus pertinentibus, etc.* Vide supra *Gorga* 1.

* **GORJONUS**, perperam pro *Gonjonus*, Cento, centunculus, idem quod *Gambeso.* Stat. senescal. Bellicad. ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162 : *Item quicumque portaverit arma deffensiva, ut pote haubergerium, sive Gorjonum, gorgeriam, etc.* Vide supra *Gonjo.*

GORMARINGA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70.

GORNITHINGS Werc. Andreas Suenonis lib. 9. Legum Scaniæ cap. 9 : *Et est casus, in quo specialitas interfectionis, quæ* Gornithings Werc *in patria lingua nominatur, puta quando sic lancea, vel quovis alio instrumento nocendi, ad minus dimidiam marcam valens animal perforatur, ut horrenda per vulnus viscera emanare cernantur, etc.* [** Vide Rosenving. Hist. Jur. Dan. § 64. not. B.]

¶ **GORNUS**, Gornatus, sive Gurnadus, Piscis marinus albus minimusque, medii digiti longitudinem non excedens : una cum capite ac spinis manditur. Medic. Salern. pag. 180 :

> Lucius, et perca, et saxatilis, albica, tenca,
> Gornus, plagitia, et cum carpa, galbio, truta.

Vide ibidem pag. 183.

* Nostris *Gournal*, in oceano nostro haud infrequens. Comput. pitent. S. Germ. Prat. ann. 1374 : *Item le Mardi ensuivant pour la pitence du convent d'alouses salées, et deux Gournalx et un mulet pour mons. l'abbé, lx. solz. La charrettée de Gournaux doit six Gournaux de coutume*, in Stat. ann. 1320. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 582.

¶ **GORPIRE**, pro *Guerpire*, Rei alicujus possessionem dimittere. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 85 : *Compaius de Idraco, et Bernardus frater ejus et Sanca mater illorum firmaverunt et Gorpiverunt bailiam et begariam domumque confraternariam quæ injuste et tortuose querebant Deo et B. Mariæ et omnibus Clericis et Canonicis ejus.*

¶ 1. **GORRA**, Pilei genus quo caput et humeri teguntur apud Hispanos. Concilium Mexican. ann. 1585 : *Galerum acuminatum seu id genus pilei, quod Hispani Montera aut Gorra appellant, aut sericum pileum ne deferant* (Clerici.)

* 2. **GORRA**, Gorrassus, Viminis species, Italis *Gorra.* Vide supra *Goretus.* Stat. Montis-reg. pag. 236 : *Ordinatum est quod banna damnorum ruvorum, vernarum, collerarum, salicum, Gorrarum et Gorrassorum, non portantium fructus comestibiles, et similium arborum, non possint excedere valorem dictarum rerum.* Vide infra *Gurra.*

* **GORRETUS**. Vide supra *Goretus.*

GORRIDA. *Terribilia et metuenda*, Papiæ. Forte *Horrida.*

* **GORRINARE**, Decipere, surripere ; unde *Gorrinus*, Subductor, raptor fraudulentus, Gall. *Escroc :* Hispanis *Gorron* est Mulierosus homo, et *Gorrona*, Scortum ; a quo haud inepte deduci potest vox *Gorrinare.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 99 : *Nolebat quod dictus Petrus filius suus luderet cum vispilionibus Gorrinis ; et illico dictus Paulus dementitus fuit dictum Bartholomeum dicens, quod ipse non erat vispilio Gorrinus, nec consueverat aliquem Gorrinare sive decipere.* Hinc *Gorlé*, ut videtur pro *Fin, rusé*, Callidus, astutus, tom. 2. Fabul. pag. 225 :

> Une Gorlée pautoniere ;
> La garce ot à non Galestrot,
> Moult sot de fart et de tripot.

* At vero *Gorin*, *Gorreau* et *Gorron*, Porcellus nostris dicitur. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 1056. ch. 38 : *Il souvint à laditte femme d'un petit Gorreau qu'ilz nourissoient.* Aliæ ann. 1418. in Reg. 170. ch. 112 : *Deux jeunes cochons ou Gorrons, etc. En l'ostel Jehan Rousseau avoient esté trouvez sept Gorins ou cochons de laict*, in aliis ann. 1451. ex Reg. 181. ch. 67. Haud scio an idem *Guagoin*, in charta ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 140. v°. col. 1 : *Porcaingz et Guagoins à Bourcneuf, cent solz. Item le quint pain des fours, quatre livres.*

GORRIONES, *Cum errore sonantes*, in Glossis isid. Emendat Pricæus, *cum horrore.* [Grævius putat Isidorum scripsisse : *Gorgones, Cum terrore spectantes.* Notæ sunt de tribus Gorgonibus Poetarum fabulæ.]

GORS. Vide *Gordus* et *Gurges.*

GORSUM, Danis, Summa est super constitutam mulctam erogata, vel doni nomine, ut habet Saxo Grammaticus lib. 10. vel *in augmentum dedecoris*, ut loquitur Sueno in Legibus Castrensib. cap. 11. Leges Cimbricæ lib. 2. cap. 26 : *Si Clerici et mulieres sunt propinquiores hæredes interfecti, tunc recipiunt unum saal pro hæreditate, id est, Gorsum.* Et lib. 3. cap. 21 : *Si quis pro homicidio justam firmaverit emendam, sine Gorsum, tunc solvet 18. marcas denariorum. Sed illud quod vocatur Giorsum, tantum erit, quantum fuerit prædictum , quando emenda fuit firmata : nam quilibet tantum offert in Gorsum, quantum timet in causa.* [** Vide Rosenving. Histor. Jur. Dan. § 69. not. C. et supra *Gersuma.*]

* **GORTIUM**, Gortum, Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia, Gall. *Gort.* Reg. Phil. Aug. de feud. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 158 : *Petrus de Longa tenet sua ortia in aqua, et prata sua, tenentia pratis*

regis; unde debet xv. dies de custodia ad custum domini regis. Charta ann. 1378. in Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 90: *Ancellus de Villaribus miles viginti quatuor libras... habet et tenet, et specialiter super acquitum seu traversum ripariæ apud Domos,.... et supra ripariam, una cum Gorto situato apud Montehanam in riparia Secanæ : quod quidem Gortum et ripariam Egidius de Poissiaco miles dicto Ancello tradidit.*

* 1. **GORTUS**, Eodem intellectu. Arest. parlam. ann. 1473. in Lib. pitent. S. Germ. Prat. fol. 215. r° : *Actor ad causam cujusdam gurgitis seu Gortus antiqui, vulgariter le Gort Jaillart vocati, supra ripariam Secanæ inter villagia d'Auteuil et d'Icy, situati, in possessione et saisina, quod dicti deffensores, sed nec alius, novum gurgitem seu Gortum.... facere aut construere.... minime poterant.* Vide *Gordus.*

* 2. **GORTUS**, Canalis, per quem aquæ decurrunt. Charta ann. 1301. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 122. v°. col. 1 : *Concessimus dicto Gaufrido tertiam partem totius Gorti aquæ fontis nostri, quem emittit in domo nostra de Cachant.* V. *Gorja.*

* **GORVARANIUS**, Gorvaranum. Conc. Mexic. ann. 1585. lib. 3. tit. 4. cap. 3. apud Labb. : *Vestimento subserico, aut opere Gorvaranio ne utantur : præbendati tamen aut licentiati in theologia.... togas subserici tafetaneo opere aut Gorvarani intertexti domi gestare poterunt.* Academ. Hispan. *Gorrones* dicuntur Bombyces otiosi; unde fortean *Gorvanarius*, idem quod Sericus. [** Iisdem *Gorbion*, texti serici genus.]

* **GORUM**, Calefactorii species. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1480: *Item Joh. Siret pro quibusdam Goris æneis ad manus dominorum calefaciendum in hyeme, xx. sol.*

* **GOSENGULA**, Pisciculi genus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v° : *Item pisces minutos, botulos, varonos, Gosengulas, quæ appellantur museti gambarutii, pro qualibet libra, vj. den.* Vide supra *Gornus.*

* **GOSSARIUS**, Moneta aurea. Lib. cens. eccl. Rom. ann. 1192. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 877 : *In Episcopatu Cicensi. Monasterium sanctæ Mariæ Lusnezai, duos Gossarios auri.*

¶ **GOSSELINA**. Chronicon Bonæ Spei pag. 462 : *Cessimus domum et hortum in Enquelines sub censu* IX. *lib.* VI. *den. ac similiter Georgio Desperies Gosselinam Marchensem supra memoratam pro* XII. *lib. annuatim solvendis.*

¶ **GOSSETUS**, Cardo, Gall. *Gond.* Instrum. ann. 1270. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 13 : *Parietes cum Gossetis ferreis, quibus applicabatur porta.* Paulo post : *Remanserunt lapides habentes Gossetos ferreos ad applicandum ostium.* Et infra : *Gossetos ferreos ad recipiendum ostium.* [* Leg. *Goffetus.* Vide *Gofetus* et supra *Goffo.*]

GOSSILIA, Tunicæ ex crassiore materia. Chronicon Windesem. lib. 2. cap. 50 : *Prior voluit, ut Fratres in labore Gossilia deferrent.* An *Gossipia?*

¶ **GOSSONARIUM**, f. Gossypium, Gall. *Coton.* Testamentum Theobaldi de Marliaco ann. 1287 : *Unum coopertorium fourratum de Gossonario.*

GOSSUM. Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 73. de morbo ovium : *Nascitur eis Gossum sub gula ex fluxu humorum a capite descendentium, etc.* Ubi Gallicus Interpres vetus videtur legisse *bossum*, Gall. *Bosse.* Italis *Gozzo* est guttur. [Hinc in Miraculis B. Simonis, tom. 2. SS. Aprilis pag. 826 : *Ipsa habebat Gossum et Gutturem grossum et inflatum fortissime.*]

* Quod Gallicus Interpres Petri de Crescentiis *Gossum* reddiderit per Gallicum *Bosse*, male efficitur ipsum legisse *Bossum* : nam nostris *Bosse*, alias idem quod Tumor. Vide *Bossa.*

* **GOSSUS**, Canis species, Occit. *Goussas*, Gall. *Chien mâtin*, Academ. Hispan. *Gozque*, Canis gothicus. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 38 : *Mortuus est ille canis mastinus olens dom. de Trembleyo; si illa canis mastina uxor sua et Gossus suus, de quo ipsa est prægnans, essent in tali statu, etc.*

¶ **GOSTARIUM**, Species vehiculi. Cantatorium MS. Abbatiæ S. Huberti fol. 6. v° : *Guillelmus a dæmone arreptus est et Virinam in Gostario relatus miserabiliter expiravit.*

* *Goheriaus*, Plaustri genus, vulgo *Tombereau*, in Ordinat. Ms. pro duello in Camerac. : *Et quant li bataille est faite, li prouvos doit avoir apparilliet et pourveu, au coust monsigneur, keval, Goheriaus et trais souffisament pour celui faire traisner, ki vaincus est.* Verum hic legendum opinor *Gestorium.* Vide *Gestatorium* et supra *Gestorium* 2.

GOTA, Canalis, ex German. *Gote*, canalis, tubus : Gallis *Goutiere.* Charta Rogeri D. *de Basinghem* ann. 1220. in Tabulario S. Bertini : *Præsenti charta confirmans, ut Gotam suam vel canale per totam terram meam libere habeat, per quam aqua de prato S. Bertini per terram meam... deducatur.* Vide *Gutta* 1. et *Guttera* in *Guttorium.*

* Charta ann. 1360. ex Tabul. Massil. : *Item unum picherium argenti deauratum cum quinque Gotis. Goute* vero pro *Goutiere*, Stillicidium vel emissarium, in Charta ann. 1328. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 243 : *Item son serjant doit et peut mettre les Goutes de Tornus, ainsi comme un des serjants au chambarier.* Vide infra *Gouteria.*

* **GOTASSA**, Gotassis, Arthritis, Ital. *Gotta*, Gall. *Goute.* Mirac. Mss. Urbani PP. V. ann. 1372 : *Passus fuerat dolorem gravem de Gotassa in genu tibiæ suæ dextræ per septem annos, quod non poterat ambulare.* Ibidem : *Stetit impotens per sex menses vel circa de Gotassi in persona sua.* Vide *Gutta* 3.

* **GOTERIUS**, Rivulus, canalis. Charta ann. 1470. ex Tabul. Flamar. : *Confrontato ab una parte cum quadam careria publica, et ab alia parte cum quodam Goterio. Cum rivo sive Goterio*, in Testam. ann. 1469. ex eod. Tabul. Nostri *Glassouer* et *Glichouere*, eodem sensu et pro aquali emissario, usurparunt. Charta Galt. *d'Estrommel* ann. 1308. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 309 : *Il puissent..... faire Glichoueres* (infra *Clichouere*) *une ou plusieurs, se il leur plait, pour essyauer par un fossé où l'yaue s'en va derriere ledit torgoir. Esvyer ou Glassouers*, in Chartul. Latiniac. fol. 194. v°. *Glassoir*, in Lit. ann. 1404. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. Vide *Guttarium.*

* **GOTEYRIA**, Stillicidium, Hispan. *Gotera*, Gall. *Goutiere.* Consuet. Mss. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Sacrista habet tenere ecclesiam bene coopertam et reparatam de tegulis, lateribus, Goteyriis et cementis.* Vide *Guttera* in *Guttarium.*

* **GOTHA**, Eodem significatu. Charta ann. 1244. ex Chartul. 2. Fland. in Cam. Comput. Insul. fol. 42. r° : *Dicta ecclesia ponere potest stillicidium sive Gotham ubi voluerit in teneamento suo,... et si aliquid esset emendandum de dicto stillicidio sive Gotha, etc.*

* **GOTHACENSES**, Gothenses Denarii, Hujus monetæ, a Gotha urbe sic appellatæ, cujus typus, duæ coronæ sibi invicem oppositæ cum epigraphe *Gotor.* prima mentio occurrit in Charta ann. 1335. Consule Dissert. Christ. Schlegel. pag. 34. 52. 53. 55. 61. 62. et 109. de Numm. ant. Goth. etc. Francof. ann. 1717.

✱ **GOTHONUS**. [Gall. *Coton*, apud Cypriotas : « De venditionibus bladorum, *Gothonorum* aut vinorum suorum. » (Venise, Archiv. génér. *Senato. Misti*, XLVII, f. 65, an. 1406.)]

* **GOTI**, Occitani, quorum regio *Gothia* appellata propter Gothos, qui eam invaserant. Mirac. S. Jacobi major. tom. 6. Jul. pag. 58. col. 2 : *Inter Gotos in provincia Montis Pessulani, etc.* Eodem nomine designatos opinor Normannos, qui Galliam deprædati sunt, in Charta ann. 1521. ex Chartul. Latiniac. fol. 257. v° : *Les terres et seigneuries de Ducy, d'Ongnes et Drozelles sont et appartiennent à ladite église* (de Lagny) *dès cinq ou six cens ans, et dont eulx et leurs prédécesseurs ont joy et possessé soubz le titre de deffunct de bonne mémoire Ymbert conte de Brye et Champaigne, qui les a donné à ladite églyse et abbaye de Lagny, pour l'augmentation et restauration d'icelle, qui auroit esté auparavant destruite par les Gotz et Wandres.* Vide *Guti.*

* **GOTINA**, Rivulus. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 318 : *Confrontantur cum Gotina, quæ incipit difluere a dicto bosco usque ad boscum Bosilh.* Pluries ibi. Hinc emendanda eadem Charta in Reg. 61. ch. 428. ubi non semel legitur *Grotina.* Vide supra *Goterius.*

* **GOTTA**, Canalis, rivus. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1183. in Suppl. ad Miræum pag. 61. col. 2 : *Si in Septemptrionali parte Hem alteram slusam considerationе utilitatis construi contingerit, in solido ac tuto ponetur loco, et eam cum Gottis suis, lege superioris, fratrum cura tueri tenebitur.* Vide infra *Gutta* 1.

* **GOTTATA**, Alapa, colaphus, Ital. *Gotata.* Jura curiæ ducum Tusciæ ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 92 : *Item de Gottata, quinque solidos curiæ. Item si quis insultaret contra alium, etc.* Vide supra *Gauta* et *Gorgiata.*

¶ **GOTTEFFLUS**, Vasculum unde liquor guttatim defluit, a Gutta et Fluere sic appellatum. Charta anni 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 363 : *Unam navem magnam pro mensa dominæ Dalphinæ de vitro... quinque duodenas de Gotteffos, sex magnas botas vitri ad portandum vinum, etc.*

* **GOUCHETUM**, f. pro *Gauchetum*, Molendinum fullonarium, quo panni poliuntur et dealbantur. Vide supra *Gauchatorium.* Charta ann. 1352. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 424 : *Item hæredes Andreæ Chaucelli pro bastitorum et Gauchetorum de Ornone, duodecim Gallinas.*

* **GOUDALARIUS**, Goudalia. Vide supra in *Godala.*

* **GOUDENDARDUM**. Vide supra *Godandardus.*

* **GOUDING**, Placitum, assisa, conventus, ubi lites dijudicantur, a Fland. *Geding*, Causa, lis. [** *Gouw*, Regio, pagus et *Ding*, placitum. Vide *Gogravius.*]

Charta Phil. comit. Fland. pro libert. *franci* et castellan. Brug. ex Cam. Comput. Insul. : *In anno erit semel unum Gouding..... De Gouding. Statutum est Sabbato post Epiphaniam præcones convenire ad virscarnum, et ibi edictum accipere, die Dominica in ecclesia denuntiare et placitum proxima feria secunda esse; durabit autem placitum per totam hebdomadam.... Et ita in ecclesiis suis denuntiabunt Gouding prædicto tempore. Est autem Gouding sic statutum, primo die et ultimo, hoc est feria secunda et Sabbato, placitabunt comes et homines ecclesiæ, interim homines terræ.*

¶ **GOUEMON.** Vide *Goumon.*

¶ **GOUGULATOR,** Præstigiator, in *Cauculatores.*

¶ **GOULETUS,** Litteræ anni 1332. ex Chartulario S. Martini Pontisar. : *Tria quarteria de grouis ad quarreriam..... quinque quarteria ad Gouletum.... tria quarteria de groa.* Nostris *Goulet* vel *Goulot* dicitur os, guttur lagenæ, per quod liquor effluit : an inde sic dici potuit locus peculiaris apud Pontisaram ?

* Nomen loci a rivulo, nostris *Goulet,* qui ibi decurrebat, sic dicti. *Le ruissel ou Goulet,* in Lit. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 311. art. 1. Vide *Gula.*

¶ **GOUMON,** Alga, fucus e mari ejectitius, Armoricis nostris *Gouemon,* Normannis *Varech.* Acta SS. Maii tom. 4. pag. 568. et 569. ubi de S. Ivone : *Recollegissent insimul globum herbæ marinæ vocatæ Goumon.* Alibi scribitur *Gouemon.*

¶ **GOUSSA,** Siliqua, Gall. *Gousse, Cosse.* Eadem Acta ibid. pag. 555 : *Videatis utrum fabæ, quæ ibi sunt, sint bonæ ad comedendum... Goussas earum ad decoquendum.... apportetis.*

* **GOUTERIA,** a Gallico *Gouttiere,* Stillicidium, alias *Gouterel.* Charta ann. 1233. in Chartul. Barbell. pag. 518 : *Et quando necessitas exiget Gouteriam supra dictum murum sitam reparari, etc.* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 51 : *Comme icellui Robin se feust alouez.... à oster certains tuilleaux et vielz Goutereaux de bois, qui estoient sur les voultes d'icelle église, et ainsi que ledit exposant eust prins un vielz Gouterel de bois, qui contenoit une toise ou environ.* Vide *Gutteria* 1.

* Aliud vero est *Goutiere,* Supellectilis nempe seu ornatus lectualis pars, in Comput. Rob. de Seris ann. 1332. ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 10. r° : *Pour la chambre de madame,.... pour la coutepointe ij^c. iiij^xx. viij. bestes et ij^c. et lv. papeillons. Item pour les Goutieres lxxviij. bestes et iiij^xx. et v. papeillons. Item pour le chevecier viij^xx. bestes et vij^xx. et iij. papeillons. Item pour le ciel. ij^c. xxiiij. bestes et x. papeillons.*

* **GOUTTÆ,** Guttæ, lacrymæ, vulgo *Gouttes, larmes.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item una casula, tunica, et dalmatica de camocas nigro, guttato de Gouttis albis pro officio defunctorum.* Vide infra *Gutta* 6.

* **GOUVETARIUS,** Qui res alterius procurat. Charta ann. 1415. in Tabul. S. Germ. Prat. : *Recognosco me recepisse et habuisse a reverendo in Christo patre domino abbate monasterii S. Germani de Pratis prope Parisios et a conventu ejusdem monasterii per manus receptorum sive Gouvetarii dictorum abbatis et conventus summam quatuor librarum et decem solid. Paris.*

GOWNA. Vide *Gunna* 1.

* **GOYARDUS,** nostris *Goyart,* Falcis species, idem quod supra *Goia* 1. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1359. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 110 : *Asserebat.... finaliter dictum Guichardum de quodam Goyardo percussisse, sic quod dictus Guichardus.... infra paucos dies post miserabiliter expiravit.* Aliæ ann. 1381. in Reg. 119. ch. 142 : *Bartholomeus de Varenis... ad domum ipsius exponentis accedens, hostium ejusdem fortiter cum uno magno Goyardo ferreo propulsavit.* Monstræ Mss. factæ apud Chassang. ann. 1511 : *Guillelmus petit unum Goyardum et unum spardam.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 225 : *Lequel Questain prist un grand baston de fer, dit Goyart, etc. Jehan Lancier garni d'un coustel, appellé Goyart,* in aliis ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 257. Aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 74 : *Un Goyart que le suppliant avoit accoustumé de porter quant il aloit dehors abatre ou copper les buissons ou hayes. Ung certain baston, appellé Goiart, dont l'en coppe les bois,* in aliis ann. 1458. ex Reg. 187. ch. 158. *Voyart,* mutato *g* in *v,* eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. ch. 190 : *Un baston, appellé au pays* (Bourbonnois) *Voyart, duquel on a accoustumé de coper des espines.*

¶ **GOZA.** Vide *Gussa* 1.

* **GOZTITUA.** Charta Kasimiri ducis Slavor. ann. 1175. in Pomer. diplom. pag. 155 : *Homines etiam ipsius ecclesiæ* (Camminensis).... *ab omni exactione, insuper naraz, oszep, Goztitua, vectione vel per terram vel per aquam... penitus esse volumus absolutos.* Ubi Martin. Rango *angarias* et *parangarias* seu operas extraordinarias intelligit.

* **GRAANTAGIUM,** Rerum creditarum pretii petitio et exsolutio. Charta Odon. dom. Montisacuti ann. 1224. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 77 : *Si post nobis factam creantiam, quadraginta diebus completis, creditoribus factum non fuerit pagamentum, debent nobis præmonstrare, et debemus eis Grantagium suum facere; alioquin non tenentur nobis craantiam facere, nisi facto Graantagio suo. Grantey,* eadem acceptione, in Libert. de Auxona ann. 1229. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. art. 3 : *Tant que cilz qui le vent, en ait son Grantey.* Vide in *Creantare.*

¶ **GRAANTARE,** Fide et sacramento interpositis promittere, cavere. Pactum ann. 1297. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 807 : *Super istas pactiones omnes sæpe nominati domino de Legniaco Graantaverunt, quod tenebunt, etc.* Vide *Creantare.*

* **GRAANTUM,** Libitum, voluntas. Gall. *Gré.* Charta Guich. de Bellojoco ann. 1192. in Chartul. Cluniac. : *Sub tali conditione sacramento firmavi, ut decem millia in festo S. Martini præsentis anni, et alia decem millia in eadem festivitate sequentis anni, bona fide ad Graantum suum redderem.* Vide supra *Creantatio.*

¶ **GRABATA,** pro *Gabata.* Vide ibi.

GRABATARII. Vide *Clinici.*

¶ **GRABATI,** Canonici minores Misnæ, de quibus in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 154. ubi de S. Bernone : *Interim alius paratur Grabatorum ordo, qui horas suas secundum quod vesperi orsus est, persequitur.*

¶ **GRABATUM,** *Reclinati capitis susceptio,* apud Papiam et Johannem de Janua. Notus est Latinis *Grabatus,* ut et Græcis κράβατος vel κράββατος, pro specie lecti humilioris et portatilis; hinc in Evangelio : *Tolle Grabatum tuum, etc.* pro quo cum quidam concionator, *Grabatum* minus Latinum opinans, dixisset : *Tolle lectum tuum, etc.* justam Episcopi præsentis incurrit reprehensionem. Armoricis *Grabaz* species est feretri, quod vulgo dicimus *Civière à bras;* Latinis inferioris ævi feretrum, Loculus, Gall. *Cercueil.* Eigil. in Vita S. Sturmii Fuld. n. 14 : *S. Episcopi Bonifacii* (corpus) *in minore quæ eis vicinior erat Ecclesia cum Grabato quo a navi ferebatur, statuerunt; cetera vero Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt.* Jo. de Janua *Grabatum,* penult. correpta, *Gremium* reddit, unde versus :

Pro Gremio Grabatum, pro lecto pone Grabatum.

¶ 1. **GRABELLA,** Navis genus. Nicolaus Lanckmannus de Valckenstein in Historia desponsationis Friderici III. Imp. et Leonoræ Infantissæ Portugalliæ : *Dominus marchio misit unam Grabellam cum armigeris ad explorandum.* Et infra : *Nostri armigeri et bellatores cum duabus Grabellis invaserunt unam navim.*

* 2. **GRABELLA,** GRABELLATOR, pro *Gabella* et *Gabellator,* ut videtur, Libellus *gabellarum* seu vectigalium ; nisi sit pro Mensura, qua præstationes exiguntur. Stat. Avenion. ~~lib. 1.~~ rubr. 21. art. 20. pag. 91 : *Item, quod Grabella signetur signo curiæ temporalis, prius per bajulos juratos visitata, alioquin Grabellator puniatur pœna decem librarum Turonensium.* Vide in *Gablum.*

¶ **GRABIDUS,** GRABIS. Vide *Grandes.*

¶ **GRABOTUM,** Leviora grana frumenti cum paleis vanno ejecta. Charta Capituli Athanacensis Lugdun. ann. 1358 : *Idem quod Grabotum omnium et singulorum bladorum inter ipsos Curatum et Vestiarium, et eorum successores, prout blada inter eos sunt dividi consueta, videlicet quod de Graboto frumenti et siliginis dictus Vestiarius et sui percipiat et percipere debeat duas partes, et dictus curatus et sui tertiam partem; de aliis vero bladis dictus Curatus medietatem, et Vestiarius Athanacensis Monasterii aliam medietatem.*

* **GRACCITARE,** Anserum vox. Carm. de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816 : *Graccitat improbus anser. Gracchiare,* Italis, Garrire, crocitare.

* **GRACELLUS,** Vasis genus. Charta Alf. comit. Pictav. et Tolos. pro Villafranc. ann. 1256. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 46 : *Item de uno onere scutellarum et Gracellorum, unum denarium.* Vide *Grassellus.*

* **GRACENSIS** MONETÆ meminit Comput. decimæ in Italia collectæ pro subsidio T. S. ann. 1278. ex Cod. reg. 5376. fol. 243. v°.

* **GRACHIUM,** pro *Garachium,* a Provinciali *Garach,* Ager recens proscissus. Charta ann. 1460. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Versus occasum cum Grachio, quod tenet Petrus, etc.*

* **GRACIES,** *Li gracie delli homini.* Glossar. Lat. Ital. MS.

✱ **GRACILENS,** [Idem quod *Gracilis. Næv.* apud *Non.* 2. 364.]

GRACILIS, Species cornu, aut buccinæ, quæ inflata acutum et *gracilem* sonum edit : nam *Vox angusta,* apud Juvenalem Stat. 3. *Gracilis* veteri Interpreti dicitur : vel denique quod *Grilli* voci sonum similem edat. Vide Isidorum lib. 12. cap. 3. Gauterius Antiochenus : *Libetque preconari voci propulata ut universi, audito primo sonitu Gracilis, festinent bellicis indui.* Idem : *Gracilibus, tibiis, tubis clangentibus. Greille* appellant

nostrates. Glossar. Lat. Gall.: *Lituus, Graile, ô baston à divin.* Le Roman *de Garin* MS.:

Quant vindrent prés, lor Greilles font sonner.

Idem:

Là oysiez Gresles oir et tentir,
Mainte buisine et cornier et bondir.

Alibi:

Bues s'en ist, fist les Greilles sonner.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.:

A fait sonner un Graile devant l'uis de son fief.

Le Roman *de Roncevaux* MS.:

Mil Grisles sonnent, mult en sont cler li ton.

Le Roman *d'Alexandre* MS.:

Et le Rois comanda quatre Greilles sonner.

✶ **GRACILITUDO**, [Idem quod *Gracilitas. Accius* apud *Non.* 2. 364. Ista tua *Gracilitudo* propemodum et luctus facit, ne dubitem.]

✶ **GRACILIUM**. [Filum viscatum, *Fil poissé des cordonniers,* ap. Dief. sub ABITA.]

¶ **GRACILLA**, ut *Gracula,* Gallice *Geai.* [° Vel potius Cornix, *la Corneille noire,* quæ ultra Ligerim *Graule* et Provincialibus *Graile* nuncupatur. Vide *Gragula.*] Miracula S. Joachimi, tom. 7. Maii pag. 116: *Gracilla quædam prope ac procaciter vocibus eos infestare non desistebat; sed vir Dei Joachim, humili impatientia, Gracillæ comminans, inquit: Heus tace, tumne tanti es venditura fimum? Absiste hinc, et ecce illico ac si intellectum habuisset humanum, etc.*

° **GRACILLIS**, Crassus, rudis. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus duas mapas magnas Gracilles seu primas fili lini, longitudinis trium canarum.*

GRACOMUS, in Epistola Stephani Tuertbo Regis Bosniæ ann. 1435. Vide Waddingum hoc anno num. 2. 3.

✶ **GRACTES**, Grates, Idem ac Gratices per syncopen. Vide *Gratices.* [Fr.]

GRACULA, Avis, quæ Latinis *Graculus.* Vita S. Fructuosi Archiepisc. Bracarensis num. 8: *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus Graculas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur.*

¶ **GRADA**, Agri modus, ut videtur. Instrum. ann. circiter 1050. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Hæ terræ sunt ipsius Ecclesiæ, ab oriente incipit ipsa Grada, et sicut stat campus Pontii Gaucelini et ferit in aliam Gradam a meridie sicut pergit revolutio; alia Grada per summitatem ipsius montis sicut aqua vergit et ferit ad viam de Boxa, a Septentrionali parte consortatur Grada ipsa usque ad ipsam viam de Boxa.*

1. **GRADALE**, Graduale, Responsum, vel Responsorium, quia in gradibus canitur. *Versus Gradales, Responsorius Gradalis, etc.* in Ordine Romano, qui cantatur ad gradus. Ugutio: *Gradale, quod gradatim canitur post Responsorium.* Honorius Augustod. lib. 1. cap. 96: *Graduale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur. Hoc etiam Responsum vocatur, quia choro cantante, ab uno versus respondetur.* Amalarius lib. de Ord. Antiphonarii in Prologo: *Notandum est, volumen, quod nos vocamus Antiphonarium, tria habere nomina apud Romanos. Quod dicimus Graduale, illi vocant Cantatorium, qui adhuc juxta morem antiquum apud illos in aliquibus Ecclesiis uno volumine continetur. Sequentem partem dividunt in nominibus. Pars, quæ continet Responsoria, vocatur Responsoriale. Et pars, quæ continet Antiphonas, vocatur Antiphonarius.* Adde Hugonem a S. Victore in Speculo Eccl. cap. 7. lib. 2. de Offic. Eccl. cap. 18. Beletum cap. 38. Durandum lib. 4. cap. 19. Innocentium III. PP. lib. 2. myster. Missæ cap. 31. Jacobum de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 34. etc. Lex Aleman. tit. 16. § 2: *Si Clericus, qui in gradu in Ecclesia publice lectionem recitat, vel Gradale, etc. Gradalis Karoli Imperatoris,* apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 20. Capitula Guilleberti Episcopi cap. 9: *Ut Dominicas et festivitates præcipuas excolere, per Gradalem suum et nocturnalem canticum non ignoret.*

¶ Gradale Officium, opponitur *nocturnali,* unde officium diurnum significare videtur. Capit. Caroli M. ann. 789. cap. 78: *Monachi ut cantum Romanum pleniter et ordinabiliter per nocturnale vel Gradale Officium peragant secundum quod beatæ memoriæ genitor noster Pippinus Rex decertavit ut fieret, quando Gallicanum cantum tulit ob unanimitatem Apostolicæ Sedis et sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam concordiam.*

Gradualia a S. Cælestino PP. primum instituta tradit Anastasius in ejus Vita, ex Codd. MSS.: *Constituit Graduale post officium ad Missam* (al. *Missas*) *cantari.* Chronicon Reicherspergense de eodem Pontifice, ann. 424: *Hic constituit, ut Psalmi Davidis* 150. *ante sacrificium antiphonatim canerentur, quod ante non fiebat, sed tantum Epistola et Evangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpta de Psalmis a B. Gregorio PP. primo Introitus, Gradualia, Offertoria, Communiones cum modulatione ad Missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt. Gradualia* et *Alleluya* composuisse S. Ambrosium scribit Honorius Augustod. lib. 1. cap. 88. Nostri *Greel* dicebant. Glossar. Lat. Gall. *Gradale, Greel, Livre à chanter la Messe.* Perperam *Grec* pro *Greel,* editum in Consuetudine Claromontensi art. 249. Catholicon Armoricum, *Grazal, G. Greel, ung Livre à chanter, L. Gradale.* Robertus Bourronus in Hist. Merlini MS.: *Tu t'en iras en ces parties, où les gens sont qui ont che saint Graal, et toujours mais sera ta paine, et tes livres retrais, et volentiers ois de toutes gens. Deux Greaux,* inter libros Capellæ Ludovici Hutini, in illius Inventario. *Un Messel et un Greel,* in Testam. Caroli Comit. Valesii ann. 1320.

2. **GRADALE**, Gradus, *Degré.* Lambertus Ardensis pag. 161: *Hic Gradalia et indicula de area in aream, de domo in coquinam, et camera in cameram, etc.*

° 3. **GRADALE**, Catini species, pro *Grasale.* Pedag. Avenion. ann. 1215. ex Cod. reg. 4659: *De centum Gradalibus, unum Gradale.* Vide infra *Gradalus.*

° **GRADALETUS**, diminut. a *Gradalus.* Vide infra in hac voce.

° **GRADALICANTUM**, Liber ecclesiasticus, idem quod *Gradale* 1. nostris *Grael.* Vet. Pœnitent. MS. ex Beda in Libel. de Remed. peccat.: *Psalterium, lectionarium, antiphonarium, missalem, baptisterium, martyrologium, Gradalicantum, etc.* Charta dotat. capell. de Blainvilla ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 175: *Je sire de Blainville ay garnies et estoffées lesdites capelles... d'un messel et d'un breviaire pour chascune capelle, et d'un Grael pour les deux capelles.* Vide infra *Greale.*

¶ **GRADALIS**. Testamentum ann. 1010. in Appendice Marcæ Hisp. col. 973: *Ad sancta Fide cœnobio Gradales duas de argento, ad sancto Vincentio de Castres anapos duos de argento.* An *Gradales* hic sunt *Gradualia* argento cooperta? Vide *Gradale* 1.

° Inter vasa mensaria seu utensilia coquinæ annumeratur in Charta ann. 1263. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 477: *Item unum centenarium de parassidibus, et triginta Gradales.* Unde idem forte est quod mox

° **GRADALUS**, Vas mensarium, catini species, pro *Grasalus.* Pedag. castri de *Les* ann. 1263. ex Cod. reg. 4659: *In singulis centenariis Gradalorum, scutellarum et Gradaletorum, quatuor.* Vide *Graletus* et infra *Grasala.*

¶ **GRADARE**, Judicare, definire. Tabular. Beriaci: *Rothonensis Abbas et monachi immiserunt nobis monachis Majoris-monasterii calumpniam super cellam nostram de Beriaco. Contigit autem dominum Apostolicum Urbanum in partes nostras Turonicas advenisse; cui rem omnem manifestavimus. Judicatum est autem in præsentia ejus illos contra nos egisse parum juste... Mortuo domino Urbano, in cujus præsentia illa Gradata fuerant, dominus Paschalis qui ei successerat, ipse etiam in partes Turonicas devenit, etc.* Statuta Edwardi I. apud Rymer. tom. 2. pag. 261: *Consules jurabunt Baillivo nostro et populo dictæ villæ, quod ipsi bene et fideliter Gradabunt et gubernabunt nos et populum dictæ villæ.* [° Leg. suspicor *Gardare,* Tueri, defendere. Vide *Gardiare* in *Gardia* 1.]

° **GRADARIA**. Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 894: *Deinde iverunt versus Pisaurum, et quatuor castra posuerunt ad deprædationem seu ad saccomanum, scilicet Gradariam cum aliis tribus, etc.* Nomen fortasse loci.

¶ **GRADARIUM**, Graduum series, Gall. *Escalier.* Codex MS. de Albigensibus e Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosæ: *Dictus Vital una cum dictis hæreticis intravit cameram dicti infirmi ipso remanente ad pedem Gradarii.* Charta Massil. ann. 1433: *Nos Paulus Massil. Episc... eligimus miserabili corpori nostro sepulturam subtus Gradarium, quo ascenditur ad tribunam.* Vide *Bestalinus* et *Gradarius* 2.

¶ 1. **GRADARIUS**, Equus tolutaris. Gall. *Haquenée. Molli gradu et sine succussatura nitens,* apud Nonium. Lucilius: *Equus non formosus, Gradarius, optimus vector.* Charta ann. 1406. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 827: *Dedit... Episcopo Briocensi suum Gradarium flavum, vulgo sa Hacquenée fauve.* Utitur Nicolaus Specialis apud Murator. tom. 10. col. 979.

° 2. **GRADARIUS**, Graduum series, Gall. *Escalier.* Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 266: *Respiciens dicta mulier quemdam Gradarium domus suæ, ipsum ascendit, et volens evadere furorem dicti Bertrandi a dicto Gradario credens saltare in quoddam viridarium de subtus Gradarium existens, etc.* Vide *Gradarium.*

° **GRADATARIUM**, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 202: *Ipse Jaquetus supplicans, qui per Gradatarium ipsius domus ascendebat, etc.* Infra: *Gradarium.*

GRADELLA, vox Italica, Craticula, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 37. vetus Gallicus Interpres *Greil* vertit. Gloss. S. Benedicti cap. de Ferramentis: *Graticula.*

¶ **GRADERE**, pro *Gradi,* Ire, vadere.

Camillus Peregrinus apud Murator. tom. 2. pag. 290: *Ad ipsam civitatem pro mercimoniis Graderent.* Infra: *Capuam Gradierunt.*

° **GRADERIUS**, Annuus: *Gradus* enim pro anno dictum est. Vide in hac voce num. 2. Testam. Guill. de Omellacio ann. 1156. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 559: *Solvo etiam et guirpisco... omnes secatores Graderios, qui solebant mihi fieri, ne amplius exigantur in terra mea.*

✱ **GRADIBILIS**, [Qui ambulare potest. *Pacuv.* ap. *Prisc.* p. 677.]

° **GRADICIA**, GRADIZIA, Crates, virgultorum fascis, Ital. *Graticcia*, Gall. *Claye, fascine.* Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1206: *Gradiciis in magna quantitate factis, etc.* Ubi perperam *Gardicis* editum in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 51. col. 2. Stat. Vallis-Ser. cap. 59. ex Cod. reg. 4619. fol. 116. r°: *Conductores ipsorum molendinorum... non possint nec debeant tenere in ipsis molendinis... aliquas Gradizias,* (infra *Gradicias*) *assides, pannos, nec aliquas res pro capiendo volaticham nec farinam.* Vide mox *Gradizela.*

¶ **GRADILIS**, ut *Gradus* 8. Fluminis meatus. *Aquis, aquarum pascuis et piscatoriis cum ipsos Gradiles,* in Charta ann. 936. Marcæ Hisp. col. 847.

¶ GRADILIS PANIS. Vide *Gradus* 5.

¶ **GRADINGUS**, Persona in gradu dignitatis constituta, apud Macros in Hierolexico ex Vita S. Fructuosi. Sed legendum *Gardingus.* Vide *Gardingi.*

° **GRADIPES**, Avis, eadem quæ *Avistarda.* Vide supra in hac voce.

°° **GRADIRE**, Ital. *Gradire*, Gaudere, libenti animo consectari. Chronicon Salernit. cap. 79. apud Pertz. Scriptor. tom. 3. pag. 506: *Ut talia Amalfitanus populus comperit valde gravisus est, atque ut id fieret omnimodo Gradiebatur.*

¶ **GRADIVICOLA**, Gradivi seu Martis cultor, bellator. Silius lib. 4. Belli Punici:

Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.

° **GRADIUM**, Graduum series, Gall. *Dégré.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 406: *Quæ dictus Cortada percipiens et verens de persona sua, Gradium domus Bertrandi descendens, etc.* Forte pro *Gradarium.* Vide in hac voce. Hinc *Gravir*, pro Ascendere, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 196: *Le mary et sa femme couchoient en un autre lit sur un planchier de boys... Alain Gravi oudit planchier, etc.*

° **GRADIZELA**, Clathrus, Gall. *Grille.* Charta ann. 1294. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 107: *Intra chorum vero et altare, debet esse unum portale habens duo paria ostiorum, quorum quædam debent esse integra, alia vero de Gradizela... cum vero colloquium hujusmodi fieri contigerit, sit inter dominas et ostia Gradizelæ intermedium mandile.* Vide supra *Gradicia* et infra *Grata.*

° **GRADIZIA**. Vide supra *Gradicia.*

° **GRADOARE**. Testam. Alph. III. reg. ann. 1271. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 56: *Rogo reginam Beatricem uxorem meam... quod ipsa Gradoet de suis filiis, et quod videat de eis placentiam.* An de filiis suis ad libitum disponat? quod innuere videntur verba sequentia. *Grado* Academ. Hispan. in Diction. Libenter, sponte.

° **GRADUARE**, Ad gradus academicos recipere, promovere. Stat. Universit. Andegav. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 499. art. 6: *Quod a quibuscumque Graduandis per me vel alium directe, vel per obliquum nichil recipiam vel habebo,... de ipsisque Graduandis approbandis vel reprobandis, fidele pro posse secundumque conscientiam perhibebo testimonium veritati.* Vide *Graduatio.*

¶ **GRADUATIO**, Promotio ad gradus academicos. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. lib. 3. cap. 7. ubi damnantur expensæ ad hujusmodi gradus adipiscendos fieri solitæ: *Parisius didici in Theologorum scholis..... nullum actum apud Theologos indifferentem esse, sed omnem meritorium aut demeritorium existere. Vellem libenter scire, sub quo virtutis contineatur genere tantas expensas, de sexaginta marcis vel pluribus, in talibus Graduationibus facere. Non sugillo Graduationes hujuscemodi, quas omni veneror honore, præsertim in sacra Scriptura, etc.*

¶ GRADUATUS, Qui gradum adeptus est in Academiis, Gall. *Gradué.* Memorantur *Graduati* in Charta ann. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 409. in Bulla Sixti IV. PP. ann. 1474. apud Miræum tom. 2. pag. 1266. in Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 569. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 168. 421. et alibi.

1. **GRADUS**, in Ecclesia, *Ambo, Analogium, Lectrum.* Suggestio Germani et Joannis Episcopor. post Epist. 38: Hormisdæ PP.: *Suscepimus* (libellum,) *et præsente omni Clero vel plebe in Gradu a servo vestro Notariæ sanctæ Ecclesiæ Romanæ est relectus.* Lex Alemannor. tit. 16. § 2: *Clericus qui in Gradu in Ecclesia publice Lectionem recitat, vel Gradale.* Recitabantur itaque Lectiones in gradibus. Sed et ex gradibus sermones habebantur ad populum. Sidonius Carm. 16:

Seu te conspicuis Gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circumsistit.

Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 20. de quodam Episcopo: *Et post Evangelii lectionem ascendit ad gradus, quasi ad colloquendum populum.* Erant porro *Gradus* ante altare seu potius ante altaris gradus, unde pars ea ædis sacræ βῆμα Græcis dicta; vel sane quod ad eum lectionis locum per gradus perveniretur, uti de ambone a nobis observatum in Descriptione ædis Sophianæ. Leo Ost. lib. 2. cap. 19: *Fecit libellum ad cantandum ante altare, sive in Gradu.* Infra: *Sed et Gradum nihilominus ligneum ejusdem operis extra Chorum ambonis in modum satis pulcrum constituit, in quo videlicet tam Lectiones in nocte quam etiam et Epistolæ et Evangelia ad Missas præcipuarum festivitatum legerentur.* Perperam in Edit. Brolii est *umbonis in morem.* Cæsarius lib. 6. cap. 5: *Alleluya festivis diebus, sicut cæteri, ad Gradum ipse cantavit.* Lib. 7. cap. 20: *Sanctus vero Joannes Evangelista Dalmatica indutus legit Evangelium,... quo perlecto, Dominus* (JESUS) *secundum morem Ordinis nostri* (in die Purificat. Deip.) *ad Gradum rediit, et ab offerentibus candelas suscepit.*

2. **GRADUS**, pro Annus. Hepidanus in Vita S. Wiboradæ lib. 2. cap. 4: *Soror erat huic B. Martyri nomine Willidruda tricesimum possidens Gradum.* Mox: *In Gradu sexageno a morte inventa est.* Epitaphium Willelmi Nothi Reg. Anglor. apud Ordericum Vitalem lib. 8:

Per septem Gradibus se solverat atque duobus
Virginis in gremiis Phœbus, et hic obiit.

3. **GRADUS**, pro Generatione. In Lege Bajwar. tit. 14. cap. 9. § 4. dicitur omnis cognatio et parentela finiri in septimo gradu. Vide *Generatio.*

4. **GRADUS** in Ecclesiarum atriis; seu propylæis. Anastasius Bibl. in Symmacho PP. pag. 32. 33: *Gradus vero ante fores Basilicæ B. Petri ampliavit: et alios Gradus construxit sub tigno, dextra lævaque... Item sub Gradus in atrio alium cantharum foris in vulgo campi posuit... Item et alios Gradus ascendentibus ad B. Andream fecit, et cantharum posuit... Item ad Archangelum Michaelem Basilicam ampliavit, et Gradus fecit, et introduxit aquam.*

GRADUS PRESBYTERII, seu qui jacent ante cancellos, *Solea* Græcis, ex Italico *Soglia*, ad quos amandari solebant Monachi pro levioribus culpis, ut habent Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 75. de Monachis, qui ad *opus Dei* tardius veniunt: *Venient ad Gradum,... et tunc petant veniam ante Gradum, aut flexis genibus in terra, etc.* Cap. 76: *Si quis de comedentibus vel de servitoribus offenderit aliquo modo, petat veniam ante Gradum.* Cap. 114: *Ante gradum Presbyterii satisfaciat.* Ita passim hæc formula cap. 81. 88. 89. 94. 102. in Institut. Cisterc. Rainardi Abbat. cap. 45. 62. etc. legitur.

5. **GRADUS**, in urbibus, in quibus distribuebantur panes plebi, qui inde *Gradiles* dicti, de quibus infra v. *Panis gradilis.* De ejusmodi gradibus pluribus agimus in CPoli Christiana.

°° JUDICIA AD VEL CIRCA GRADUS. Vide Haltaus. Glossar. German. col. 747. Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 805. et infra *Staplus.*

6. **GRADUS**, Ordines Ecclesiastici: *Canonici Gradus vel plebei,* in Epist. Bonifacii Mogunt. ad Cuthpertum Archiep. Cantii præfixa Concilio Cloveshoviensi ann. 747. Anastasius in S. Hygino PP.: *Hic Clerum composuit, et distribuit Gradus.* Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaelem Imp.: *Hinc etiam confessor Christi Sylvester fecit Gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversus Episcopum, non Diaconus adversus Presbyterum,... det accusationem aliquam.* Hæc verba habentur in Synodo Rom. ann. 324. cap. 3. Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 309. [°° 393.] *Clerici cujuslibet Gradus, etc.* Pœnitentiale Theodori Archiep. Cantuariensis cap. 1: *Gradus non debemus facere ante altare, ubi reliquiæ Sanctorum venerandæ sunt.* Cap. 2. inscribitur: *De tribus Gradibus Ecclesiæ principalibus.* [Capitula Theodori Cantuar. apud Acherium tom. 9. Spicil. pag. 61: *Nullus per pecuniam obtineat Gradum: sin vero, et ipse, et ordinator ejus omnibus modis a communione projicientur.*] Capitula Walterii Episcopi Aurelian. cap. 20: *Gradus quoque Ecclesiasticos similiter memoriæ commendatos habeant*, (Sacerdotes) *et unde unicuique Gradui in Veteri Testamento origo fuerit, et quomodo Novum in idipsum concordet, etc.* Et cap. 21: *Ut Presbyteri,* (alumnos suos) *in quolibet Gradu promovendos in supradictorum tenore sacramentorum et Graduum edoctos exhibeant, quatinus et memoriter ea tenere, et intellectuose sciant explanare.*

¶ 7. **GRADUS**, nude pro XV. psalmis qui *Graduales* vocari solent. S. Wilhelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 29: *Post prædictas tres orationes recitantur quindecim Gradus vel triginta psalmi, si talis est dies, quando non debent ad orationem procumbere. Ad illas eorumdem quindecim Graduum incisiones, hi, qui super sedilia sedent, exerta manu, propter hoc parum, retro versi solent leniter ea erigere.* Schramb. Chron. Mellicense pag.

426 : *Quia Quindecim Gradus sedendo dicuntur, ad Gloria Patri sine resurrectione tamen erit aliquantulum inclinandum.*

8. **GRADUS**, Trajectus maritimus, angustus maris, atque interdum fluminis meatus; [quilibet etiam portus seu locus quo navigium adpelli potest, Occitanis *Grau*. *Gradus* a gradiendo dictus, quia qui de navi ad littus adpulsa exit, continuo terram aqua altiorem ingreditur et ascendit tanquam per Gradus. Hinc portus Asiæ minoris Galli vocant, *Echelles du Levant*, scalæ vel Gradus Orientis.] [* Vide *Scala* 9.] Passio S. Torpetis MS.: *Præceptum est, ut in Gradu ad mare ibidem decolletur ; et venerunt in Gradum Arnensem, exierunt ad ripam fluminis, etc.* Ita porro appellant Ammianus lib. 15. et Itinerarium Hierosol. meatus seu trajectus, per quos Rhodanus in mare volvitur, reliquo fluvii ostio arenis pæne obsito. *Gratus* dicuntur in Itinerario Antonini et Maritimo : indigenis vero *Gras*. *Gradus* etiam appellatur, meatus stagni Magalonensis, ubi naves e mari in stagnum trajiciunt. Versus antiqui in Arnaldum Episcopum Magalon. :

Iste Gradus clausit, quo prædo piraticus hausit.

Et infra :

Navibus introitus per eum Gradus alter apertus.

Arnaldus de Verdala in Hist. Episcop. Magalonensium pag. 796 : *Erat enim ibi portus maris vocatus Portus-Saracenus usque in hodiernum diem, ad quem per Gradum galeæ Saracenorum liberum habebant ingressum.* Et pag. 798 : *Quibus peractis, idem sanctæ memoriæ Arnaldus Episcop. ponens manum ad fortia, Gradum præfatum lapidibus et lignis ante omnia claudere et obstruere festinavit, etc.* Philippus Aug. in Charta ann. 1208. quæ exstat in Regesto Carcassonensi pag. 50. dat facultatem Episcopo Magalonensi *aperiendi portum, qui dicitur Gradus.* Et infra : *Adhuc etiam concessit eidem Joanni et Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum.* Alia Philippi Aug. ann. 1208. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 145 : *Hoc est, in mari piscationes suas, et ubicumque in Melgoriensi Comitatu et Magalonensi Episcopatu portus, qui dicitur Gradus, aperiatur.* Infra : *Adhuc etiam concessit eidem Joanni et Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum, ubi ei visum fuisset in Episcopatu Magalonensi, salvo eo, quod spectat ad Comitem de redditibus Gradus, et salvo eo quod spectat ad Ecclesiam Magalon.* [Pactum ann. 1272. inter Jacobum Aragoniæ Regem et Berengarium Magalonæ Episc. : *Item fuit actum quod ubicumque fiat Gradus in Episcopatu Magalonensi, domini Montispessulani et Latarum, habeant et percipiant, et habere et percipere libere valeant, sua etiam auctoritate, id totum quod pro stacha et ratione stachæ percipere consueverunt.* Aliud pactum inter eosdem ann. 1278 : *Mandamus quod si aliquis delinquat vel contrahat in castro de Latis vel alibi in juridictione domini Regis, et delinquentes vel contrahentes se fugæ committerent per stagnum et Gradus prædictos, nuncii seu curiales insequentes possint ibi eos capere sua propria auctoritate et retinere.*] Vide Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 100. 106. 286. 288. [Breviarium Hist. Pisanæ ad ann. 1166. apud Murator. tom. 6. col. 177 : *Ad Gradus quoque Mercurii quinque magnas, quamvis vacuas, naves combusserunt, et unam bene caricatam de Garbo ceperunt.* Oberti Cancellarii Annales Genuens. ad ann. 1164. apud eumdem ibid. col. 305 : *Et nostri illuc euntes fecerunt jurare quemdam Provincialem sibi vera dicturum de galeis Pisanorum, qui ait illas in Gradu illo, non esse, neque in flumine. Invenerunt tamen ibi naves Pisanorum, et combusserunt illas igne... Quo facto redierunt ad Gradum Montispessulani, et vento contrario intraverunt Gradum Capræ.*] Chronicon MS. Consulum Monspeliensium ann. 1262 : *En aquel an fou discord entrel Conte de Proenza et homes de Massalha, et adonc lo Coms lo desbaratet al Gra de Magalona, et après feron plus ambel.* Charta Ludovici Ducis Andegavensis et Turonens. Reg. Franc. fratris, et ejus locum tenentis in tota Lingua Occitana ann. 1372. ex Tabulario Narbonensi : *Per querelam Consulum Narbonæ percepimus, quod licet pluribus aliis mediantibus litteris per nos eisdem Consulibus concessis pro commodo et utilitate totius reipublicæ tam dictæ villæ Narbonæ, quam locorum circumvicinorum, nonnulla impedimenta seu obstacula, quæ in ea circa Gradum, et introitum atque egressum, tam Gradus quam maris, quæ in gula seu exitu fluminis Atacis, et præcipue in loco vocato Lardalho, amoveri eis mandatum extiterit, et pro ipsis amovendis, ut navigia possint inde vehi et navigari, mercesque et aliæ res tam victualium, quam aliæ, etc.* Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. cap. 86. meminit Gradus Cullerensis, *del Grau de Cullera*, in Catalania: Gradus Seryniacensis, *del rau de Serinya*, cap. 152. Gradus Narbonensis, *del Grau de Narbona*, eod. cap. Petrus IV. Rex Aragon. in Chr. lib. 6. cap. 6. *del Grau de Murvedre, del Grau de Valencia.* Surita in Indice Rer. Aragon. lib. 1. sub ann. 1080. observat, *Pinam* Hispaniæ oppidum ædificatum ad fluvii Hiberi trajectum, quem *Gradum* vocant: *Pina oppidum situm ad Hiberi trajectum, (Gradum vocant) incursione hostili deflagrat.* Et sub ann. 814. *Gradus* videtur appellare fauces Pyrenæi, quas alii *Portus*. [Statuta Arelat. MSS. art. 105 : *Piscator qui juxta Gradum moram faciet causa piscandi.* Et art. 185 : *Quicumque saorrim proicerit* (projecerit) *in Gradibus vel a Gradibus infra vel extra duo miliaria in X. libr. puniatur.* Vide Valesium in Notitia Galliarum pag. 475.] Mitto reliqua, haud ita pridem a me observata ad Alexiadem pag. 313. 314.

9. **GRADUS**. Sententia arbitrorum ann. 1205. in Hist. Monmorenciac. pag. 75 : *Gradus Gurardi usurarii, et occupatio Gradus Domino remanet Montismorenc. extra partem alterius plateæ, in qua domus ejus fuit, etc.* Infra : *Excepto Gradu et platea, quam diximus.* [Dotatio Monasterii S. Mariæ de Ovarra in Ripa-curtia tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 125 : *Et sunt ipsos alodes, de ipsum Gradum de Aras usque in ipsum Gradum de S. Christophoro, et de Isavana usque in castrum Ripa-Curtiæ.*] [* Primo saltem loco pro Officina, ut videtur.]

10. **GRADUS**, in quatuor qualitatibus secundum Medicos sic explicat Constantinus Africanus lib. de Gradib. : *Antiqui concordati sunt dicentes, unamquamque rem esse calidam aut frigidam, humidam aut siccam. Quorum quidem intentio ad temperamentum humanæ complexionis fuit. Humana enim complexio cæteris animalium complexionibus temperatior est, et mediocritati propinquior, etc.*

* Adde ex animadversionibus D. Falconet: Passim physicis et medicis, Quantitas, ut ita dicam, qualitatis. Joan. Haslerus in Logistica medica, hoc est, de morborum et medicamentorum qualitatum *Gradus* ratione investigandi , etc. Jac. Alkindus de medicinarum compositarum *Gradibus*, idem de rerum *Gradibus* ; Joan. Bapt. Montanus de *Gradibus* et facultatibus medicamentorum ; Paracels. de *Gradibus* et composit., etc.

* 11. **GRADUS**, Ad honores seu aliquod officium ascensus, promotio. Charta Roricon. episc. Laudun. ann. xv. Lothar. reg. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. : *Concessimus igitur præfato Reinoni canonico et S. Vincentio supradictam terram, hoc est, dimidiam abbatiam S. Hilarii et ecclesiam ejus cum altari ex integro, salvo ecclesiastico jure, synodorum scilicet et Graduum sacerdotum.*

* 12. **GRADUS**, Domus contignatio, tabulatum, Gall. *Etage*. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 91 : *Acquisitio duorum cellariorum et unius Gradus supra unam domum, ubi est domus monetæ Parisiensis in vico Theobaldi ad taxillos. De anno 1340.*

* **GRÆCA** SCUTULA. Testam. Brun. archiep. Colon. ann. circ. 965. in Suppl. ad Miræum pag. 295. col. 1 : *Cuppam auream, sigillum et scutulam Græcam... trado.* Vide *Græciscus* et *Scutula.*

¶ **GRÆCANICUM**. Vide *Græcum.*

¶ **GRÆCATIM**, Græcorum more. Tertull. de Pallio cap. 4 : *Græcatim depilari magis, quam amiciri.*

¶ **GRÆCATIO**. Vide *Græcitas.*

* **GRÆCIENSIS** apud nonnullos veteres Grammaticos differt a Græco, quod is in Græcia natus, ille vero in ea tantum versetur. Occurrit apud A. Gell. lib. 19. cap. 10. et Apul. lib. 3. et 11. Metamorph. pag. 79. et 380. Vide Thes. Fabri v. *Hispaniensis*. Nostris *Grigois*, Lingua Græca. Bestiar. MS. :

Le Bestiaire nos recorde
D'une beste mauvaise et orde,
Qui a à non hyerne en Grigois.
Ne le sai nommer en Franchois.

Gris, pro *Grec*, in Poem. MS. :

Alixandres li preus chevetaine des Gris.

GRÆCINGARIUM, Merum vel vinum Græcum. Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 12 : *Quadam die cum jam lœtiores essent, et Græcingario fortiori incaluissent, etc. Græcari*, Horatio, est conviviis et compotationibus indulgere. [* Vide *Græcum*.]

GRÆCISCUS, pro *Græcus*, ex Græcia. Opus *Græciscum*. Charta Hispanica æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5 : *Lectos cum suos tapetes, et almoçalas de paleo, et de Grentisco, (f. Græcisco) cum suos plumatos paleos et Græciscos, et suas sabanas literatas, et fateles alfanegues, in panos Gratiscos, (Græciscos) et* 16. *ganapes paleas, et* 30. *panos optimos, et* 25. *mirtas de mesa, et* 150. *solidos pro servitio de mesa, etc.* Alia æræ 1111. apud eumdem tom. 6 : *Frontale Græzisco, casula Grezisca dua, dalmatica Grezisca una, duos mantos, etc.* Alia æræ 1011. ibid. : *Manto armino, una almuçalla Grezisca, etc.* Visitatio Thesaurar. S. Pauli Londin. ann. 1295 : *Calix Græcus sine patena, cum duobus calamis argenteis deauratis, cum imaginibus in circuitu opere fusorio levatis, etc.*

GRÆCITAS, Lingua Græca, vox veteribus nota. Adamnanus lib. 2. de Locis SS. cap. 27 : *Hujus orthographia vocabuli in libris Græcitatis est inventa.* Glossæ : Ἑλληνισμός, *Græcatio*, Ἑλληνίζω, *Græcisco.*

¶ **GRÆCIZARE**, Græce loqui, ut puto, potius quam Demisse in aurem, ut inter-

pretatur Mabillonius. Eddius in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 710 : *Tunc inter se Græcizantes, et subridentes nos ac celantes multa, loqui cœperunt.*

GRÆCOLATIO. Gloss. Græc. Lat. MS. : Βαρβαρισμός, *Græcolatio*. Editum habet *Græco-Latino*. Idioma scilicet ex Græco et Latino mixtum.

GRÆCOLONUS, Græcæ linguæ peritus, interpres linguæ Græcæ. Liuthprandus in Legat. cap. 46 : *Græcolonum meum, id est, Græcæ linguæ Gnarum, non permittebant egredi, etc.* Et mox : *Tantique nummis emebat, quanti Græcolonus obsonium uno.* At unde hæc vox composita ? an *Græcolonus* pro *Græcolatinus*, qui Græcam Linguam in Latinam vertit, vel qui Græce et Latine loquitur.

GRÆCUM , Vinum , quod etiamnum *Græco* vocant Itali, et in ea Italiæ parte, quam incoluere Græci, nascitur : *Vinum Aminæum*, Virgilio. Senator. lib. 12. Epist. 4 : *Nam licet ingeniosa Græcia multifaria se diligentiæ subtilitate commendet, et vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaporet, etc.* Ordo Romanus : *Deinde* (finita Liturgia Pontificis) *descendunt Primates Ecclesiæ ad Accubita invitante Notario Vicedomini, et bibunt ter, de Græco primo, de Pactisi secundo, de Procovia tertio.* Alcuinus Poëm. 220 :

Et Nemias Græco infundat sua pocula Baccho,
Qui secum tunnam secum portare suescit.

Aliud est vinum *Græcanicum*, seu Asiaticum quod Βιθυνόν dicitur in Gloss. S. Bened. cap. de Potionibus. Pro *Pactisi* vero forte legendum *Pachysi*, id est, vino spissiori, crassiori, a Gr. παχύς. De *Procovia*, nihil succurrit. Describam hoc loco vocem mihi haud notam, quæ apud Joannem Abbatem Laudun. occurrit in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 40 : *En ce meisme an les vins furent si vers et si crus, que ad peine les pooit-on boire sans aucune indignation et furent appellez les Aggregis.* Quæ quidem an huc pertineat, aliis examinandum relinquo.

✱ Vocem *Aggregis* ex Speculo Historiali laudatam a vocabulo *Aygrest*, corruptam opinor, quo vinum acerbum, quia confectum ex uvis immaturis, significatur. Vide *Agresta*.

GRÆCUS, Christianus, vel Paganus. *Græcos* ab Ethnicis appellatos Christianos testatur Tertullianus, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abjecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum , supervestiebant. Unde eorum dicterium in Christianum , qui occurrebat , *Impostor et Græcus est*, apud Hieronym. Epist. 10. ad Furiam, et Epist. 23. ad Marcellam. Contra, Christiani Ethnicos *Græcos* appellabant. Glossæ Græc. Lat. : Ἕλλην τὴν θρησκείαν , *Paganus*. [✱ Alia vide in Glossar. med. Græcit. col. 362.]

¶ **GRAFARE**, Scribere, pingere, a Græco γράφειν. Statuta Canonicorum Regularium S. August. art. 49. apud Raim. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 95 :

Nam si prælati fuerint justique probati,
Tunc bene servantur, hic quæ normaque Grafantur.

¶ GRAFARIUS, Scriba, Notarius, Gallis *Greffier*, apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 147.

¶ GRAFFARIUS, Eadem notione, in Litteris ann. 1564. ex Tabulario Massil. et in Concilio Lugdun. ann. 1527. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 398. Vide *Graphia*.

✱ GRAFFERIUS, Scriba, Gall. *Greffier*, in Invent. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. Vide in *Grafare* et *Greffarius*.

GRAFFAGIA, Matth. Silvatico, *Scriptura*. Infra : *Melangraficum, Graffagia*.

¶ GRAFFIARE, GLAFIARE, proprie Scribere, dein Tradere, in possessionem mittere ; quia traditiones fieri solent charta scripta. Charta ann. 907. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britann. col. 66 : *Bili Episcopus Veneticæ urbis Mathuedoi Comitem petiit, ut sibi permitteret partem Tremissam quæ vocatur Buiac, quam ipse sibi ad possidendam dederat, S. Salvatori in parochia sempiterna dare. Qui Comes manu propria per manicam suam terram supradictam in manu Catluiant Abbatis voluntarie Graffiavit.* Et pag. 67 : *Duo supradicti Episcopus Bili et Mathuedoi Comes dimidiam plebis quæ vocatur Guiebri, quod rex Alanus atque Civen nepos ejus S. Mariæ atque Episcopo Bili in monachio sempiterno antea dederat, quomodo dederant Buiac, sic donaverunt in manu Catluiant Abbatis. Testes Bili Episcopus qui dedit. Mathuedoi Comes qui Graffiavit. Qui et miserunt Gurgnou Monachum ad Gurmhailon Comitem, qui hanc monarchiam Britanniæ regebat, ut ipse parochiam supradictam Graffiaret et manu propria firmaret.* Tabul. Rothonense : *Riwalt Archidiaconus patriæ Weroc volens fieri monachus, dat S. Salvatori Tiebaltnou, etc. quæ monachio sempiterno Graffiavit.*

¶ **GRAFFA**, Uncinus , manus ferrea. Chronicon Parmense ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 773 : *Dominus Imperator quondam uno mane in aurora sabbati furtive venit ad portam de Ulmo et catena projecta cum Graffis ferreis, etc.* Haud ita absimili notione vocem *Agrafe* usurpamus.

¶ **GRAFFAGIA**, etc. Vide in *Grafare*.

¶ **GRAFFILIUM**, Uncinus, fibula, Gall. *Agrafe, Crochet*. Constitutiones Friderici Regis Siciliæ cap. 92 : *Item quod nulla domina sive mulier, cujuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, sambucam, in qua sit aurum vel argentum, sive perlæ, sive folia auri vel argenti seu æris laborati, excepto quod in arzonibus sambucarum ipsarum possit poni aurum circa Graffilia de ære deaurato, etc.*

¶ **GRAFFIO**, Stylus. Vita S. Medardi tom. 2. Junii pag. 96 : *Nostræ tamen narrationis flectamus Graffionem, et juxta ingenii possibilitatem successoribus pariter et nunc existentibus descriptione verissima insinuare conemur.* Vide *Graphium*.

¶ **GRAFFIOLUM**. Vide in *Graphium*.

✱ **GRAFFONUS**, a veteri Gallico *Graffon* et *Greffe*, Uncus, vulgo *Croc, crochet*. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Item pro uno Graffono ferri posito in fine unius arboris dictorum molendinorum , etc.* Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 217 : *Ung baston ferré, appellé picque de Flandres, . . . qui avoit . . . une rouelle de fer ou milieu à sept ou à huit Graffons.* Instr. ann. 1406. ex Bibl. reg. : *Et scet bien que à ce jour et au devant grant piece, l'uis de ladite sainte chapelle estoit mal ordenez de serrures, et pooit on ouvrir l'uys à un Greffe, ou à autre petit ferrement. Granue*, eodem sensu, apud Froissart. vol. 1. cap. 191 : *Le captal print* (la forteresse de Clermont en Beauvoisis) *par eschelles de cordes et de Granues d'archers.* Melius *d'acier* apud Verard. Sed et mendum esse suspicor pro *Graffons*. Vide *Graffa*.

¶ 1. **GRAFIA**, Comitatus. Vide in *Grafio*.

¶ 2. **GRAFIA**, Scriptura, a Græco γραφή. Agnellus in Vita S. Victoris Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 103 : *Et inter quinque imagines, suam ibidem cernimus, et subtus figuratos pedes Salvatoris Grafia contexta est purpurata : Victor Episcopus Dei famulus hunc ornatum, etc.* Vide *Graphia*.

¶ **GRAFIARIUM**. Vide in *Graphium*.

GRAFIO, GRAFFIO, GRAPHIO, GRAVIO, Teutonice *Graef*, [Schiltero, *Grave, Grefe, Gerafe, Reve*,] Comes, Præses, Præfectus. Ita passim usurpant hanc vocem Scriptores.

GRAFIO, in Lege Salica tit. 34. § 5. tit. 47. § 2. tit. 52. § 2. 3. 4. tit. 55. § 8. tit. 56. § 1. In Lege Ripuar. tit. 51. § 1. tit. 53. 84. 88. Apud S. Audoënum in Vita S. Eligii lib. 2. Garifredus, qui *Comes Vermandensis* dicitur cap. 47. *Graffio* vocatur cap. 52. Gesta Dagoberti Regis cap. 31. et Fredegar. cap. 47 : *Scaram de electis viris fortibus... cum Ducibus et Grafionibus secum habens.* [Præceptum Caroli M. ann. 795. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 13 : *Carolus... omnibus Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus, Ducibus, Comitibus, Domesticis, Grafionibus, Vicariis, etc.* Et paulo post : *Et si quis fuerit Comes vel Domesticus, seu Grafio, Vicarius vel Tribunus seu qualicumque judiciaria potestate succinctus.* Ubi *Grafionibus* Comites longe præponi videntur. Et quidem *Grafio*, ut observat Pithœus in Glossar. ad Capitul. idem significare videtur quod Baronis nomen, quo, Lingua Gallorum, servi militum dicebantur , sicut Cornutus sive quis alius notat in illud Persii : *Baro regustatum, etc.*] Judex autem Fiscalis appellatur in Lege Salica tit. 51. inquit Bignonius, ad discrimen Magistratuum municipalium : quorum meminit Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 33. Glossæ MSS. : *Grafio, vel causidicus, advocatus.* Adde Vitam S. Genulfi num. 7. Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 3. etc.

GRAFFIO. Charta Kenulfi Regis Mercior. tom. 1. Monast. Angl. pag. 100 : *Nec Princeps, nec Graffio hanc lenitatem præfatam mutare audeat.*

GRAPHIO. Anastasius in Hadriano PP. pag. 106 : *Abbates etiam et judices, Duces nempe et Graphiones, etc.* Infra pag. 108 : *Abbates, Duces etiam et Graphiones.* Capit. Caroli M. ann. 769. cap. 6 : *Adjuvante Graphione, qui Defensor Ecclesiæ est, etc.*

GRAVIO. Charta Chlodovei III. apud Mabillonium tom. 3. SS. Ord. S. Benedicti pag. 617 : *Nec non et inlustribus viris Ragnoaldo, Nordeberchto... Gravionebus.* In alia habetur *Grafionibus*, pag. 619. ubi a Comitibus distinguntur, iisque postponuntur. [Charta Theoderici II. Regis Fr. apud Miræum tom. 1. pag. 128 : *Theodoricus Rex Francorum vir illuster Gravionibus seu et omnibus agentibus, vel junioribus eorum, etc.*] Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 2. et Concilium Liptinense cap. 5 : *Unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui Defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat.* Paulus Warnefridus lib. 5. de Gestib. Langob. cap. 36 : *Cum Comite Bajoariorum, quem Gravionem dicunt.* Leges Henrici I. Regis Anglic. cap. 7 : *Gravionum pravitas.*

GRAFIA, Districtus Grafionis, Comitatus. Germ. *Graffschafft. Greve*, in Legibus Edw. Conf. cap. 35. Formulæ veteres

apud Bignonium cap. 7: *Quæ est in pago illo, in Grafia illa, in loco, qui vocatur ille, etc.* Adde cap. 40. [et Notas ejusdem Bignonii ad cap. 7. appendicis Marculfi.] Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 31: *Qui est in pago Ruthenico, in Grafia Cabiniacense, villa, cujus vocabulum est Clauginiaco.* Idem videtur quod *vicaria*.

Lipsius, Wendelinus, Jacobus Eyndius lib. 2. Chr. Zeland. et alii a verbo γράφειν, *Grafiones* dictos volunt: cum enim, inquit Eyndius, Præsides Provinciarum commissas sibi ditiones per jurisperitos Scribas, et per Quæstores, aliosque ex Comitatu regerent, litterarum legendarum et scribendarum, multo magis juris dicundi, in tanta apud eos barbaria, summa ignorantia esset, omnes, qui litteras tractabant in hoc munere, *Graphios* tanquam *Graphiarios*, ἀπὸ τοῦ γράφειν, dixerunt. Chiffletius in Anastasi Childer. cap. 13. a *Graphio*, quo Reges annotabant in ceris, *Graphiones* dictos vult, quod essent *Graphii Regii* custodes: quod quam a vero absit, quivis facile percipiet qui *Graphiones* in Provinciis ac civitatibus, non vero in Palatiis, judicum munus obiisse advertet. Christ. Besoldus a Græco γραῦς deducit, ita ut *Graven* dicti sint quasi *Seniores*: qua postrema appellatione denatos constat Optimates, ac Urbium aut Provinciarum Præcipuos. Heigius part. 1. quæst. 2. *Graven* a Belgico *Graben*, i. fossa, dictum putat; quasi limitibus præfecti Comites fuerint. Scriekius in Originibus Celtic. *Grave, Graeff*, quasi *Gaer-haeff*, Celtis esse tributorum exactorem et perceptorem collectarum contendit: quo sensu *Grafio* nonnunquam sumitur. Verbi gratia, apud Sugerium de Administr. cap. 23: *Ab oppressione Exactorum regiorum, quos dicunt Graffiones, multo labore multisque placitis emancipaveram.* Ubi *Graffiones* iidem sunt qui *Gravatores*, et *Gravaringi*, de quibus suo loco. Olivarius, a vernaculo Flandrico *Graven*, quod est scribere, sculpere, cælare, deducit. [Eccardus a *Ragen*, Eminere, in suis Notis ad Catechesin Theotiscam, pag. 151. et seqq.] Alii a Saxonico *Grave*, Judex id vocabuli deducendum censent: nam Judices, *Comites* dictos planum est. Quam sententiam firmant verba ista Legis Edw. Conf. cap. 35: *Greve quoque nomen est potestatis: Latinorum lingua nihil expressius sonat quam præfectura, etc.* Unde Theutonici Consules suos *Mergreve*, quasi *majores dominos* vocavere. Quæ vero de vocis *Greve* etymo hic subduntur, sciens prætereo, cum nec mihi, nec aliis arrideant. Denique Lambardus, Rastallus, et Spelmannus, a Saxon. g e r e f a, et per contractionem g r e f a, Comes, Præses, Vicecomes, Tribunus, Publicanus, Exactor, etc. vocis etymon accersunt: g e r e f a vero formatum volunt a g e r e f e n, quod est *rapere*, et proprium Exactorum. Atque inde in Lege Salica tit. 33. et Ripuaria tit. 84. hæc verba leguntur: *Si quis Grafionem ad res alienas injuste tollendas invitaverit, etc.* Unde conficit idem Spelmannus, alium fuisse Comitem, alium Grafionem, ac Comitem quidem, qui Comitatui præerat: Grafionem, Comitis Vicarium. Sed non advertit, ea tempestate Comites licet officio judicis functos, vectigalia publica exegisse, quod fecere etiam *Ballivi*, qui postmodum Comitibus et Grafionibus in Provinciis successere: unde et *Judices fiscales* dicti Grafiones et Comites, quod et judices essent et fiscalium exactores. Constat enim ex omnibus pene Scriptoribus, qui Grafionum meminere, id nominis pro Comitibus usurpasse. Neque aliud vox g e r e f a apud Anglo-Saxones significat. Glossar. Ælfrici: *Consul* (i. Comes) g e r e f a. Ita nude: at *Proconsul*, U n d e r - g e r e f a: *Publicanus*, v i c - g e r e f a: *Villicus vel actor*, t u n t - g e r e f a, etc.

GRAGNAGE. Regestum censuum et debitorum Comitatus Bigorræ, ex Camera Comput. Paris. fol. 9: *E sengles concas de pane, e sengles mois de civade Gragnage en Agost.* Infra: 18. *den. per porc e per molto*, 1. *moi de mil, e* 6. *panes Gragnage, etc.*

* **GRAGNOLA**, vox Italica, Grando, Gall. *Grêle*. Chron. Placent. ad ann. 1352. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 499: *Cecidit magna tempestas Gragnolarum in civitate Placentiæ et confinibus cum magno vento; et fuit ipsa tempestas altior uno palmo super terram.*

GRAGULA, Avis species Hispanis ita dicta, forte *graculus*. [* Hispan. *Graja*. Vide supra *Gracilla*.] Vita S. Fructuosi Episc. cap. 9: *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus* (Hispanum) *Gragulas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur.* Vide *Gracula*.

⁎ **GRÆCATUS.** [Mos, consuetudo Græcorum. *Tertull. Pall.* 4. *ad fin.* Cum ipsum hoc pallium morosius ordinatum, et crepidæ *Græcatum Æsculapio adulantur. Alii male leg.* crepidæ cretatæ *Græcatim*.]

¶ **GRAHANTUM**, Idem quod *Grantum*, Cautio. Venditio ann. 1242. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 184: *Vendidit... pro* 1500. *lib. Vienn. de quibus dictus Willelmus venditor suum Grahantum habuit in numerata pecunia, prout confessus est coram nobis.* Vide *Creantare*.

GRAIGUS Color, Cæruleus. Chronicon Constantinense: *Venetiarum Episcopus modium plenum Graici Coloris, qui Lazurius dicitur, contulit.* Ex Græcobarb. γεράνεος, forte. Vide Gloss. med. Græcit. in Γεράνεος.

¶ **GRAILHA.** Charta Massil. ann. 1362: *Recognovit se recepisse a Cellerario S. Victoris* 400. *florenos auri de Grailha.* [* Vide infra *Graylum*.]

¶ **GRAINGNE**, f. idem quod infra *Granum* 2. Coccum, *Graine d'écarlate*. Codex MS. redditum Episcopatus Altissiod.: *Bazenna, sic tela, pelliparia, merces, draperia, Graingne, aluns, cuminum, cuprum operatum debet paagium.*

⁎ **GRAISSA**, pro Grassia, a voce Ital. *Grascia*, Adeps, Gall. *Graisse*. Stat. Niciæ sæc. XIV. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. II. col. 205: *Item quod omnes mercatores, seu vendentes caseos, seu carnes salatas, et omnem Graissam, candelas de cepo, pisces salatos, etc.* [Fr.]

* **GRALA**, Buccinæ species, idem quod *Gracilis*. Vide in hac voce. Charta ann. 1312. ex Bibl. reg.: *Cum Gralis et tuba sive cornu, qua consuetum est congregari consules, etc.*

¶ **GRALETUS**, in Dalphinatu, Catinus sine ora. Computa Dalphin. Graisivod. ann. 1334. fol. 46: *Recepta frumenti, leguminum, avenæ, vini, castanearum, guardarum, piperis, mellis, caseorum, nucleorum et nucium, parabsidum et Graletorum, gallinarum, etc.* Datio in emphitheosim ann. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 363: *Duodecim duodenas scutellarum de vitro, sex duodenas Graletarum, sex duodenas platellorum, etc.* [* Vide supra *Gradalus*.]

* **GRALIUM.** Vide infra *Graylum*.

¶ **GRALUS**, Species spectaculi seu ludi apud Brunsvicenses quolibet septimo anno celebrati. Fuse satis describitur a Telomonio Ornatomontano apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 91.

¶ 1. **GRAMA**, *Linea*, apud Johannem de Janua. Papias: *Grama, Græce, qui Latine scripulus retinet* 6. *tomas.* Vide *Grammæ*.

⁎ 2. **GRAMA**, Gramma, Stuparius malleus, Italis *Gramola, maciulla*, Gall. *Broye*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 237: *Statuimus quod nullus homo vel femina aptet linum, vel canapem cum Gramma* (*Grama* '52, '60, '67) *de die vel nocte..... habendo lumen ignis, etc.* [Fr.]

GRAMALLA, Laïcæ vestis genus, quo in Hispania Barcinonenses et Castellani utuntur: maxime urbium Ædiles. [* Academ. Hispan. Chlamys, toga, Ital. *Gramaglia*, Pulla vestis, lugubris.]

⁎ **GRAMARE.** Vide *Garminare*. [Fr.]

¶ **GRAMASIA**, ut mox *Gramata*, Limbus. Concil. Tarracon. ann. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 613: *Nec in circumferentia manicarum vel Gramasiarum, et aliarum vestium portent* (Canonici) *circumferentias pellium additarum.* Marten. tom. 4. Anecd. col. 323. legit, *Grammatiarum*.

GRAMATA, Gramicia. Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275: *Unum camisium cum Gramatis, et frisis, unam stolam de catasfittulo.* Infra: *Duos amictus cum Gramatis. Gramitia* habet liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ, apud Joannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. PP. pag. 345: *Item unam dalmaticam nobilissimam de opere Cyprensi cum Gramicis ad figuras cum perlis... Item* 4. *camisas de cortina, cum pectoralibus et Gramicis de opere Cyprensi.* [Salas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. n. 5. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 294: *Suspensis ad chordas strophæis, flectis, dextrocheriis, periscelibus, arbitris, Grammatis, armillis, frisiis, etc.*] Γράμμα Græci recentiores dixere etiam pro limbo vestis. Vide Glossar. med. Græcit. [* Vide infra *Gramita*.]

¶ **GRAMATICUS**, pro *Grammaticus* 1. vel 2. Vide locum in *Filogramus*.

* **GRAMEGNOSUS.** Vide mox in *Gramigna*.

* **GRAMEN**, Doctis Hagiographis, mensuræ species, eadem quæ Frisonibus *Graes* dicitur, complectens virgas geometricas 240. quarum singulæ pedes 14. itidem geometricos continent. Vita S. Hathebr. tom. 7. Jul. pag. 164. col. 2: *Erant ambo pauperes, nec habebant prædia, nisi tantummodo, juxta metam illius terræ, tredecim Gramina.*

* **GRAMIGNA**, Porrigo, impetigo, lepræ species. Gall. *Gratelle*, ab Italico *Gramigna*, gramen, quod instar graminis pullulat, sic dicta; unde *Gramignosus*, eo morbo affectus. Stat. Montis-reg. pag. 265: *Si quis macellarius emerit aliquem porcum vel porcam; . . . et inventus vel inventa fuerit habere porrigines seu Gramignas, quod venditor porci seu porcæ non teneatur propter ipsas porrigines seu Gramignas recuperare vel retinere, nec de pretio ipsius diminuere, nisi solidos quinque pro qualibet libra pretii, secundum . . . qualitatem Gramignarum.* Ibid. pag. 266: *Quod aliquis macellarius . . . . non audeat . . . vendere seu vendi facere aliquas carnes morbosas seu Gramignosas.* Stat. Placent. lib. 6. fol. 77. v°: *Carnes mutonis vel ovis.... Gramegnosas et morbosas.* Vide infra *Grignolosus*.

✱ **GRAMIGNOSUS** Porcus. Vide *Porcus*. [Fr.]

GRAMINARI, *Gramine pasci*, in Gloss. MS. Regio.

¶ **GRAMIS**, *Pituita oculorum*, apud Papiam, pro *Gramia*, Gall. *Chassie*.

❊ **GRAMITA**, Fimbria, limbus. Invent. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item unam albam cum Gramitis rubeis laboratis ad aurum . . . Item unam albam cum Gramitis et pectorali de panno tartarico rubeo. Item unam aliam Gramitam cum viij. imaginibus. Item duas Gramitas laboratas super tela linea ad acum.* Vide *Gramata*.

¶ **GRAMLUS**, Species obventionis apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ pro Monasterio S. Floriani ann. 1243. apud Ludewig. tom. 4. pag. 226 : *Alias autem quascumque causas pecuniarias sive prædiales, sive in personas, sive in damna, sive bannos, pugnarum expurgationes, quaslibet obventiones, scilicet losunge, ubervanch, Gramlos, nocturnos dolos, haferban, in prædiis suis et personis officiales Ecclesiæ exequantur, ita ut actor semper forum rei exequatur.*

✱ **GRAMMA**, Malleus stuparius. V. *Grama* 2. [Fr.]

GRAMMÆ, Lineæ. Auctor Mamotrecti ad lib. Judith cap. 10 : *Discriminavit, id est, capellos divisit, vel Grammam fecit.* Ubi *Grammam fecit*, i. lineam : est enim γραμμὴ Græcis linea : nam cum discriminantur capilli, fit in medio linea. [❊ Vide *Grani*.] Apuleius de Herbar. virtutib. cap. 106. de Olusatro : *Thyrso molli, cavo atque celso, veluti scripturis notato, quas Græci Grammas vocant.*

Accipitur etiam pro litteris, quas Græci γράμματα dicunt adeo pro ipsa Grammatica. Smaragdus in Grammatica MS :

> Possis ut ignotos calles dinoscere Grammæ,
> Quos bene præteriti jam cecinere viri.

Infra :

> Leniter ut currat tyronis cymba per altum,
> Quæ Grammæ pelagum cœpit arare libens.

Vetus Charta in Chronico Besuensi pag. 599 : *Limitis vitæ velocitas cogit ut memoranda quæque Grammis cartarum imprimantur, etc.* Alia Alberici Comitis Viromandensis ann. 959. apud Hemeræum, sic clauditur : *Scripsit has cartulæ Grammas Benedictus, jussus Humfredi Cancellarii.* Rab. Maurus Poëm. 8 :

> Grammata sola carent fato, mortemque repellunt.

Grammus, Eadem notione. Testamentum Haimonis Dom. Burbonensis ann. 9. Ludovici ind. 3 : *Sicut per Grammos literarum dedi.*

¶ **GRAMMARUS** *Cancrum significat.* Sussanæus.

¶ **GRAMMATA**. Vide *Gramata*.

¶ **GRAMMATIA**. Vide *Gramasia*.

¶ **GRAMMATICASTER**, Scriba, Notarius. Robertus *Creyghton* pag. 29. Hist. Conc. Florent : *Illud in decretum obrepsit . . . errore et incuria Grammaticastri*, Græc. Γραμματικοῦ.

¶ **GRAMMATICELLUS**, Grammaticus parum eruditus. Epistola Gunzonis ad Augienses Fratres ann. 969. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 312 : *Hæc strictim commemoravi, non quo artium prima ponerem, sed ut stultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum scientia artium abesset liberalium, maluit fraude Grammaticellus videri, quam scientiam artium saltem extrinsecus adipisci.*

1. **GRAMMATICUS**, Disciplinis liberalioribus instructus, eruditus. Gl. Lat. MS. Reg. Cod. 1013 : *Grammaticus, scholasticus, vel literatus.* Diomedes lib. 2. de Arte Grammat : *Grammaticus, Latine literatus est appellatus.* Leo Ost. lib. 1. cap. 50 : *Majo Presbyter atque Grammaticus.* Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 2. cap. 13 : *In arte Grammatica sive Rethorica, seu etiam metrica clarissimus extitit.* Lib. 6. cap. 7 : *Et tempore floruit in arte Grammatica Felix, ... quem in tantum rex dilexit, ut ei baculum argento auroque decoratum inter reliqua suæ dignitatis munera condonaret.* Petrus Diac. in Præfat. ad lib. 4. Chronici Casin : *Ego namque, quem non Grammaticorum scientia ornat, non eloquentiæ gloria, non sapientium peritia.* Huc spectant ista Georgii Acropolitæ cap. 29 : Καὶ νῦν τῆς ἐγκυκλίου ἀπηλλαγμένος τῆς παιδεύσεως, ἣν Γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί. Alias *Grammaticus est Professor litterarum*, ut est in Actis purgationis Cæciliani initio. Vide Glossar. med. Græcit. col 265.

❊ Grammatice, Latine. Reinard. Vulp. lib. 2. vers. 381 :

> Sexque cothurnorum trisono paria explicat ore,
> Ungarice, Turce, Grammaticeque loquens.

2. **GRAMMATICUS**, Notarius, Secretarius. Hier. Blanca in Comment. Rer. Aragon : *Ipsi Notarii ac privilegiorum hujusmodi scriptores, tum Scribæ regii, tum et quandoque Grammatici Regum appellari, Græco nomine retento, consueverunt.* Ita a Græcis Scriptoribus, seu Byzantinis, hanc vocem usurpari monuimus in Præfat. ad Cinnamum et in Glossar. med. Græcit. col. 265.

¶ **GRAMMATISTA**, Qui docetur Grammaticam. Robertus *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 10. v° : *In optimis quibusdam Collegiis hora sexta pro Grammatistis parva lectio fiat, ut aptius congregentur in sacello.* Suetonius de Grammat. Illustr. cap. 4 : *Sunt qui Literatum a Literatore distinguant, ut Græci Grammaticum a Grammatista : et illum absolute,hunc mediocriter doctum existiment.*

GRAMMATOFORA, Apices, scriptura, diploma. Charta Gerardi Episc. Augustod. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ : *Nos itaque audivimus flagitationem illorum concupiscenti animo, et bono desiderio jussimus ei tales Grammatoforas nostræ auctoritatis in membrana adscribi.*

¶ **GRAMMATUS**, *Qui sumit initium legendi, vel qui paginas legere potest.* Joan. de Janua.

❊ **GRAMMULARE**, Gramolare, Gramulare, Ital. *Gramolare*, a *Gramola*, instrumentum depsiticum, Plinio lib. 19. stuparius malleus, Purgare, mundare, massam depsere, subigere. Charta ann. 1133. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 353 : *De lino Gramulato lesineo triginta.* Alia ann. 1174. ibid. *Triginta brancatæ lini Grammulati, etc.* Stat. ann. 1262. inter Stat. Placent. lib. 6. fol. 71. r° : *Manfredus confanonerius potestas Placentiæ volens providere publicæ utilitati, quantitatem pastæ sive massæ Gramolatæ, quæ de uno stario frumenti fieri potest, etc.*

¶ **GRAMMUS**. Vide *Grammæ*.

GRAMPHA. Historia a Cutheis, de Gestis civium Spalatinorum cap. 2 : *Et antecedebant ipsum sui familiares armati cum tabulariis et clypeis depictis cum Grampha, ipsius arma, et ensibus et spathis nudis, etc.* Italis *Granfo*, est cancer marinus.

GRAMPOIS. Vide *Graspiscis*.

¶ 1. **GRANA**, Italis Bacca cujusdam arboris similis hederæ, cujus usus est ad tincturam ejus panni, quem vocant *Scarlatum*. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP. tom. 4. Maii pag. 451 :

> A Patribus missi, quos uvea Grana cruentat
> Cardinis in signum, etc.

Ibid. pag. 469 :

> . . . Ardentes habitu, quos uvea tinxit
> Grana rubens, etc.

Memorantur *Granæ ad tingendum* in Edicto Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1304 : *Panni Granæ*, in Statutis Massil. lib. 1. cap. 36. § 2 : *Vestes de Grana*, lib. 5. cap. 12.

❊ Vox Italica, Coccum rubeum, granum infectorium. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De kerka Graine quatuor denarios.* Stat. Montispessul. ann. 1204 : *Nullus extraneus homo pannos laneos in Montepessulano potest tingere in Grana, etc.*

2. **GRANA**. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 453 : *Et de 94. selionibus, et 12. buttis terræ, et de Grana unius acræ, etc.* Vide *Grava*.

❊ 3. **GRANA**, Granata, Moneta aurea Cracoviensis. Inventar. MS. ann. 1366 : *Litteræ patentes comitatus Cracoviæ directe dom. Benedicto PP. XII. in quibus consules dictæ civitatis se debere fatentur cameræ Apostolicæ certas Granas sive Granatas auri, et nonnullos eorum cives etiam singulariter alias Granas hic expressatas. Anno* 1336. Vide *Granum* 3.

GRANAMELLUM. Vide *Grutum*.

❊ **GRANARE**, a Gallico *Grainer*, In granum maturescere. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 4. v° : *Dicti hæretici... dicebant quod Deus non fecerat carnem humanam, nec faciebat florere nec Granare ; ponentes instanciam dicti hæretici et dicentes quod si homo poneret granum bladi super lapides, non nasceretur ; sed istud venit ex putredine terræ.* Vide supra *Agranare*.

GRANARIUM, Locus, seu camera reponendis granis frumentariis, nostris *Grenier*. Gloss. S. Benedicti : *Granarium*, σιτοβολών. Lambertus Ardensis pag. 160 : *Promptuaria sive Granaria cellariis continuans.* Mox : *Prima autem area fuit in superficie terræ, ut erant cellaria et Granaria, cistæ etiam magnæ, dolia, et cupæ.* Vox priscis nota. [Infra sumitur pro Horreo, Gall. *Grange*. Vide in *Granea*.]

¶ **GRANARIUS**, ut *Granatarius* in Monasteriis. Chronicon Mellicense pag. 341. col. 2 : *Granarius... cum Cellerario, aut alius frater dispensator, si opus fuerit, et ubi major congregatio, fratribus victualia administret, atque sub sua custodia omnia quæ pro mensis fratrum et coquina videntur necessaria, diligenter conservet, habeatque curam, ut singula in refectorio ordinate disponantur.* Hinc patet non unam in omnibus Monasteriis *granarii* curam ad *Granatarium* pertinuisse, sed pleraque ab eo fuisse administrata.

❊ **GRANAROLUS**, Frumentarius, Academ. Crusc. *Granaiuolo*, tritici propola. Stat. Placent. lib. 6. fol. 68. v° : *Judex victualium teneatur jurari facere mulinarios Granarolos, quod postquam molas molendini pichaverint, antequam macinent de alicujus grano, de suo purgabunt et præparabunt bene molas pichatas.* Vide supra *Faricellus*.

¶ 1. **GRANATA**, pro *Gavata*, juxta quædam exemplaria legitur apud Anastasium in Vita Honorii PP. ut et in Glossis Isid. Vide *Gabata*.

¶ 2. **GRANATA**, f. Coccum, Gallis *Ecarlate*. Testamentum Cardinalis de Bolonia ann. 1373. apud Baluz tom. 2. Hist. Arvern. pag. 183: *Eidem domino Regi do et lego meliorem mulam, quam habeam, cum pulcra sella de Granata. Instratos ostro alipedes*, apud Virgilium. Vide *Grana* 1.

° 3. **GRANATA**, vox Italica, Scopæ. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 15: *Deficientibus saccis et funibus, recurratur ad scopas, et fiant verræ, vulgari sermone dicuntur Granatæ, et in eis fingantur* (sic) *perticæ, et postea accendantur verrulæ, et obcurratur ad rupturam muri contra rumpentes præfatum murum.*

° 4. **GRANATA**, Moneta aurea. Vide supra *Grana* 3.

GRANATARIA, Granarium, vel locus, ubi frumentum venum exponitur. Charta Libertatum Moneti in Biturigib. ann. 1269: *Granatariam ad bladum vendendum, si voluero, potero facere, et de blado, qui vendetur intus, habebo reditum sine injuriam faciendo.*

1. **GRANATARIUS**, Officium Monasticum, de quo sic Bernardus Monac. Cluniac. cap. 8. et ex eo Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 18: *Secundus est qui annonam recipit, quem et Granatarium vocamus. Hinc, quando messis est tota collecta, Prior innotescit quanti modii de illa, et de illa Obedientia sunt venturi, et quod semel audit, usque dum sit redditum, in computo suo tenebit. Pistores sunt sub ejus manu, qui cum frumentum acceperint, duas species panis sunt reddituri, etc.* [Johann. Iperii Chronicon S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 757: *Secundum officium fuit Granatarii omnia Monasterii ædificia sustentare, vestes et salaria servientium Monasterio ac nunciorum, panem, cervisiam, ligna, turbones, minora luminaria per hospitium et cameras, ollas, patellas, pottos, scutellas, ac omnia utensilia providere debebat, et ad hoc deputaverunt ei territorium de Bourbourg, etc.*] Vide Fletam lib. 2. cap. 82. § 1. et cap. 84. [et supra *Granarius*.]

° Recensetur etiam inter ministros ecclesiæ Conserannensis in Addit. ad reformat. ejusd. ann. 1472.

° 2. **GRANATARIUS**, Publicanus, qui præest rei salariæ. Charta Renati reg. Sicil. comit. Provinc. ann. 1476: *Fundamus, dedicamus ac dotamus..... super gabella salis..... cum omnibus juribus et pertinentiis, proventibus et emolumentis quibuscumque, quos et quæ nos habere et quomodocumque percipere soliti sumus, per nos aut nostram curiam supradictam, nostrosque thesaurarios, Granatarios et officiarios.* Adde Concordat. Universit. Andegav. ann. 1553. Vide infra *Granetarius* 2.

° **GRANATELLA**, Carbunculus, lapillus, Hispan. *Granate*, Gall. *Grenat*. Inventar. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item unam cupam de cristallo cum pede, in quo sunt xij. zaffirelli, et in corpore sunt xij. et xvij. Granatellæ.* Vide *Granatus.*

⁎ **GRANATELLUM**. [Gallice *Grenat.* (B. N. MSS. l. 5180, p. 49). »]

1. **GRANATERIA**, Vectigal e granariis collectum. Constit. Siculæ lib. 1. tit. 84: *Demania etiam, et mortitia, excadentias, Granaterias, piscarias, herbas aluminis, et generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur, etc.*

¶ 2. **GRANATERIA**, ut *Granataria*, Locus in quo venduntur grana frumentaria, Lugdunensibus *la Grenete*. Codex

IV

censuum Calomontis: *Juxta Granateriam Calomontis.*

GRANATICUM, Idem quod *Granateria* 1. S. Gregorius M. lib. 1. Epist. 42: *Volumus, ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus imprimis dicens tantam pensionem unumquemque debere persolvere, inibi abjectis siliquis, oneribus, vel Granaticis.* Vide *Grangaticum* in *Granea.*

° **GRANATINUS**, Pari intellectu, in eodem Invent.: *Item unum urceum de opere Venetico ad filum, ... cum diversis lapidibus praxininis, zaffinis et Granatinis.* Vide infra *Granitellus.*

° **GRANATORIUM**, Locus seu camera reponendis granis frumentariis, Gall. *Grenier*. Charta ann. 1182. in Chartul. S. Johan. Laudun. ch. 120: *Sub annuo trecensu duorum et dimidii mediocris annonæ modiorum :... ita quod nos prætaxatum trecensum in Granatorio ejusdem ecclesiæ acceptum deportari inde faciemus.* Vide *Granarium.*

¶ **GRANATUS**, Carbunculus, lapis pretiosus rubicundior, Gallice *Grenat*. Epistola Friderici II. Imp. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1172: *Porro smaragdi viriditas fidem, sapphiri serenitas spem, Granati rubicunditas charitatem, topazii claritas operationem significat.* Rursum occurrit ibid. apud Mabillonium tom. 3. Analect. pag. 391. in Gestis Gaubredi Episc. Lodun. etc.

° **GRANAVIUM**. Diploma Ludov. VI. ann. 1124. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 324: *Omnem quoque decimam vini, et annonæ meæ et avenæ, quæ attinent ad allavium vel Granavium Pisiaci.* Ubi leg. prorsus: *ad cellarium vel Granarium*, ut edidit Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 684. *Graniarium* habet Charta Phil. I. ann. 1072. eadem de re ex Tabul. Colomb.

° **GRANCA**, f. pro *Granea*, Locus seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur, vel idem quod mox *Grancia*. Chartul. Miciac.: *Habitationes rusticanas, id est, Grancas suas, quæ necessariæ erunt, tam ipsis monachis quam rusticis eorum, qui ad hospitandum venerint implexaceis* (l. in plexaceis) *veteris sive novis, concedo eis.*

° **GRANCEA**, Grancetia, idem quod *Granca*. Charta ann. 1153. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 25: *Duæ garbæ de feodo domini sancti Sidonii et decima molendini et sedes Grancetiæ... Decima molendini et unus hospes et sedes Grancæ.* Vide in *Granea.*

° **GRANCHERARIUS**, Qui præest *granchiæ* seu villæ, aut prædio rustico. Necrol. Ms. eccl. Meld. ad xvj. Mart.: *Johanna de Diogilo dedit sex modios bladi, quos ei debebant Grancherarii de Marcell.* Vide *Grangiarius* in *Granea.*

° **GRANCHETA**, Eadem notione atque *Granca*, dimin. a *Granchia*. Charta ann. 1325. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 522: *Item de quadam Grancheta, sita Trecis in vico Cortinæ, etc.*

° **GRANCIA**, Prædium, villa rustica, Hispan. *Granja*, eadem notione. Charta ann. 1210. apud Ughel. tom. 1. Ital. sacr. col. 554. edit. ann. 1717: *Insuper etiam statuimus, ut nullum liberum hominem in ipso monasterio, vel in Granciis ipsius commorantem invitum adducere, vel molestare, sive injuriam aliquatenus inferre præsumant.* Vide in *Granea.* Hinc

° Grancia, Cella seu obedientia monastica, ab abbatia dependens. Charta Alf. reg. Aragon. ann. 1440. ex Tabul. S. Mich. Caiet.: *Abbas et conventus venerabilis monasterii S. Angeli de Palanzana... majestati nostræ reverenter exposuerunt et humiliter supplicarunt, ut cum abbas, monachi et conventus ipsi propter constructionem nuperrime factam de castro nostro Caietæ, quod intra se continet ecclesiam S. Theodori, olim monasterium dicti ordinis, circumquaque reclusam, non possint in eadem ecclesia, quæ est Grancia sive membrum dicti monasterii S. Angeli, divina misteria habiliter et commode celebrare, nec alia quæ cultum divinum et alia pia opera ac temporalia reparamenta conspiciunt facere,... dignaremur... gratiose concedere, quod loco ecclesiæ S. Theodori, possint quamdam aliam capellam, sub vocabulo etiam S. Theodori, prope dictum monasterium seu in continentiis dicti monasterii S. Angeli construi facere et ædificare.*

° **GRANCRENELLE**, Nomen Gallicum cujusdam antiphonæ in festo nativitatis B. M. V. Calendar. eccl. Camerac. Ms. fol. 59. v°: *Festum præsentationis B. M. Virginis... ad instar nativitatis et visitationis ejusdem Virginis, demptis antiphona, Gallice le Grancrenelle, etc.*

¶ **GRANCEA**, Granchia, etc. Vide in *Granea.*

⁎ **GRANDÆVITAS**, [Ætas provectior. *Accius* apud *Non.* 2. 365. Quia nec vos, nec illi impune irriderent meam *Grandævitatem. Pacuv. ibid.* Ipsa orbitas *Grandævitasque* Pelei.]

¶ **GRANDEA**. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 105. ubi de S. Symeone recluso: *Excisum est monumentum in saxea Grandea testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili. Grandeam* interpretantur Editores eruditi supremam domus contabulationem; an recte, judicent alii.

¶ **GRANDEDO**, Granditas, Gall. *Grandeur*. Fulgent. de Cont. Virg.: *Timoris projecta Grandedine.*

GRANDES, Vibices flagrorum, interdum ipsæ flagellationes, quod catervatim instar grandinum irruant. Quomodo τὰς τῶν μαστίγων νιφάδας dixit Anonymus in Martyrio SS. Carpi et Papyli n. 9. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 10: *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens, Grandes sine numero infregit.* Ibidem: *Flagello de pyrali rapto, nisi ei erecto ad ictum brachio occurrissent, Grandes incussissent.* Rursus: *Si imperitorum aliquis claustri illius invasori Grandes infregisset, non ego curassem.* Hinc

Grandinare, pro flagellare, castigare. Liber, cui titulus *Aurora*:

Carnis luxuriam Grandinat ira Dei.

Gloss. Gr. Lat. χαλαζοκοπῶ, *Grandino.* [*Vinea Grandinata*, Grandine vastata, in Vita B. Simonis de Lipnica tom. 4. SS. Julii pag. 528.]

Ingrandinare, apud eumdem Eckehard. cap. 3: *Totis viribus a dorso Ingrandinat.* Prudentius in Martyrio S. Romani:

Pulsatus ergo Martyr illa Grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos.

Fortunatus lib. 3. de Vita S. Martini:

Martinum flagris et fustibus urget iniquis.

Et mox:

Ipse tamen patiens, jaculorum Grandine pressus.

Ita *grandinare*, et *ingrandinare*, erit instar *Grandinis*, flagellorum crebris ictibus cædere. Verum quid hoc ad *grandes?* quæ quidem vox ad illud me revocat, quod apud Vopiscum in Tacito legitur: *Nutritorem timeat, respiciat ad*

13

nutricem, magnarum magistralium ictibus terrorique subjaceat. Ita enim in Palatino Codice legi monet Salmasius, ubi pro *magnarum* in Editiones *manuum* irrepsit. Sane *Magnæ* Vopisci, et *Grandes* Eckehardi eadem sunt. Gloss. Græc. Lat. : Βαρεῖα, *Grabis Grabida, Grandis.* Βαρύ, *Grande, Grave.* Sed de vocum origine ac genuina notione alii forte melius divinabunt. [* *Granate,* Italis, eadem notione.]

¶ **GRANDIA.** Gloss. Isid. : *Grandias, Offas carnis.*

* **GRANDIA,** mendose pro *Grangia,* Prædium rusticum. Instr. ann. 1308. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 33. col. 1 : *Canonicorum Ossiliensium domos et Grandias combusserunt.* Vide infra *Granga.*

* **GRANDIFICATIO,** Amplificatio, incrementum, finium propagatio, Gall. *Aggrandissement.* Annal. Estens. ad ann. 1404. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 998 : *Suggerens inter cetera quantum erat eidem dominio* (Venetorum) *habenda suspecta tanta Grandificatio status dominii Paduæ, non supportatura vicinos, etc.*

⁎ **GRANDIFICUS,** [Grandifer. *Ammian.* 18. 6. Grumbates rex, ætate quidem media, rugosisque membris, sed mente quadam *Grandifica,* multisque victoriarum insignibus nobilis.]

* **GRANDINARE,** Instar grandinum irruere, Gall. *Tomber comme la grêle.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 62. pag. 168 : *Saxivoma fulminant, lapides Grandinant, etc.* Vide alia notione in *Grandes.*

⁎ **GRANDIO,** [Grandem facio. *Plaut. Aul.* 1. 1. 10. Testudineum istum tibi ego *Grandibo* gradum, *ti faro ben io avanzar il passo.*]

¶ **GRANDIOLUS,** f. Glandula, inquit Cl. Editor. Vita S. Francæ tom. 3. April. pag. 398 : *In gula mea sensi quasi Grandiolum unum decurrere, et ad partem gulæ declinare; atque tam nocte quam mane gargarizans, grossum phlegma rejeci.* Vide *Grandula.*

¶ **GRANDIRE,** pro *Garandire,* de quo supra, Asserere, præstare, defendere, Gall. *Garantir.* Charta Gaufridi Silvanect. Episc. ann. 1202. e Chartulario Montis Martyrum : *Hanc eleemosinam in perpetuum ratam haberent et erga omnes Grandirent.*

¶ **GRANDISONUS,** Qui clamat voce magna. Chron. S. Trudonis Spicil. Acher. tom. 6. pag. 406 : *Quidam vero ad irruptionem cum clamore se accingerent, unus eorum, cujus sapientiæ et consilio totum inniti videbatur oppidum, vultu flammeo et ore Grandisono prorupit in medium : Eia, inquit, eia viri, etc.*

* **GRANDITAS.** PRÆTER GRANDITATEM, Præter modum, Gall. *Excessivement,* in Præloq. lib. Rath. Veron. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 938. *Granmant,* pro *Long-temps,* diu, in Assis. Hieros. cap. 306.

¶ 1. **GRANDITUDO,** ut Granditas, Jo. de Janua.

* 2. **GRANDITUDO,** Amplitudo, Gall. *Grandeur.* Charta ann. 1359. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 189 : *Quæ corpora mortuorum proprio cimiterio tunc inhumari non poterant, quia dictum cimiterium minimæ Granditudinis existebat.* *Grandeur* vero, pro Superbia, arrogantia, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 132. ch. 151 : *Disant tout haultement et par maniere de Grandeur et derrision, etc.*

GRANDITUS, *Enormis,* Gloss. Arabico-Lat.

GRANDUALIS. Monachus Florentinus de Expugnatione Acconis :

Exeunt de mœnibus bis mille pagani,
Qui nuper intraverant facti oppidani,
Grandualem tumulum, quem nostri fecerunt,
Pulsis operariis, statim ascenderunt, etc.

Ubi forte legendum *gradualem,* quod gradus vice fuerit tumulus ad urbis mœnia invadenda.

¶ **GRANDULA,** pro *Glandula.* Vita B. Francisci Fabriani, tom. 3. April. pag. 986 : *Habebat Grandulas in gula.* Vide *Grandiolus.*

¶ **GRANDUS,** pro *Grandis,* Magnus. Testamentum Guillelmi *de Chapponey* tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 279 : *Dat semel et legat... Sacristæ Insulæ Barbaræ ejus filio carissimo, considerati Grandis stipendiis per ipsum testatorem factis... unam marcham argenti.*

* *Graindre* et *Greingneur* nostris, pro Major, notabilior, vulgo *Plus grand, plus considérable.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 12 : *Le chevalier dit que encore avoit il fait Greingneur folie d'assembler tele desputaison.* Annal. regni ejusd. reg. ibid. pag. 199 : *Le Gregnieur des messages, etc.* Charta ann. 1310. ex Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 150 : *Jehanne moindre de vint et un ans et Graindre de quatorze ans.*

GRANEA, Locus, seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur, nostris *Grange.* Polyptychus S. Remigii Remensis : *Est ibi domus ipsius Presbyteri, juncta Ecclesiæ, cum Granea.* Lex Aleman. tit. 81. § 2 : *Si enim domum infra curtem incenderit, aut scuriam, aut Graneam, vel cellaria, etc.* [Baluzius habet *Graniam,* Puteanus *Granario,* Editio Basileensis *Graneam* in textu et *Granarium* ad marginem, haud dubie ex alio quopiam codice quam ex eo ex quo textus editus est, inquit Baluzius in Notis.] Occurrit rursum § 5. in Addit. 4. Ludovici Pii § 93. in Charta H. Episcopi Tullensis apud Perardum in Burgundicis pag. 175. [in Chartulario Ecclesiæ Ambian. etc.

¶ GRANEA, Frumentum, ut videtur. Gesta Guidonis Episc. Cenom. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 344 : *Statuentes, ut ipsi singulis annis unam oblitam et decimam vini, sicut unus Canonicus, et mensuram Graneæ, et* XX. *sol. ex marsupio Episcopi, aut* II. *modios ex horreis habeant Episcopalibus.*

GRANEA. S. Hieronym. in lib. 1. Paralipom. cap. 23 : *Primitiæ enim spicarum, quando derefer ebantur, et grana comedebantur : quod genus cibi vulgo Graneas vocant.*

GRANICA, ut *Granea,* Gall. *Grange.* Lex Bajwar. tit. 1. cap. 14. § 5 : *Ad casas dominicas, stabulare, fenile, Granicam, vel tuninum recuperandum, peditur as rationabiles accipiant.* Formulæ vett. apud Bignon. form. 13 : *Cellaria, vel camera, et Granica, quicquid in eis habuit repositum, etc.* Polyptychus Floriacensis : *Debet unam carradam adducere de feno in Granicam senioris, etc.* Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ann. 1206 : *Et quidquid juris habebat in Granica nostra de Chansery, etc.* Mox : *Unde statuimus, ut Canonici nostri in eadem Granica præbendas suas percipientes, etc.* Alia Ludovici Comitis Blesensis ann. 1199. ibid. n. 116 : *Major vero in Granica illa, quotiens opus est, tenetur quærere scopas, et palas, et vannos, et quæ ad mundandas segetes sunt vel erunt necessaria.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 128. v°. col. 1 : *Facit carropera et scutit* XII. *mod. de annona in Granica dominica et ducit eam ad Monasterium.* Occurrit in Polyptycho Monasterii Fossat. in parvo Chartulario S. Victoris Massil. et alibi non semel. Hinc, ut puto, emendanda Charta anni 746. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 9. ubi habetur : *Hoc est, casis, casalis, Gravicis, domibus, ædificiis, etc.* Legendum enim *Granicis.*]

¶ GRANICA, f. Animalia quævis, ad *Granicam,* seu prædium rusticum pertinentia. Hugonis Abbat. Farfensis Epistola ann. 1019. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 528 : *De villula et de Ecclesia S. Benedicti, quæ est prope Monasterium Domini salvatoris, et omnia manualia ibidem, quæ dicuntur Granica.* Vide *Manualia.*

GRANGIA, pro area seu loco, ubi bladum teritur, quomodo *Grange* hodie usurpamus, in Charta Joannæ Comitissæ Flandriæ ann. 1222. apud Cousinum lib. 4. Hist. Tornac. cap. 7.

¶ GRANCEA, Eodem intellectu. Chartular. S. Vandregesili tom. 2. pag. 1814 : *Innocentius Dei gratia Tuscul. Apostolicæ Sedis Legatus, etc. fraudem faciebant; manipulos enim seu garbas, quos in carris ad Granceam adductos non ligatos inveniebant, decimare nolebant.* Similiter occurrit in Bullario ejusdem Monasterii fol. 23.

GRANCHIA, Eadem notione, apud Rigordum anno 1182. Sugerius de Rebus in administratione sua gestis cap. 2 : *In introitu villæ novam Curiam cum Granchia nova erigi fecimus, ut in ea campipars universalis...... reponeretur.* Adde cap. 21.

GRANCIA, in Hist. Morimundensis Cœnobii in agro Mediolanensi lib. 1. pag. 259.

¶ GRANGICA, ut *Grangia,* Horreum. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 88 : *Ex quibus scilicet arpennis unus est plaxitium, in quo domus habetur una, alter vero est ab exitu, ubi Grangica consistit.*

¶ GRANTIA, Eadem notione. Tabularium SS. Trinit. Cadom. fol. 28 : *In Horstrede habemus... damnum cum buro, duas Grantias... duos tassos garbarum.* Polyptychus Fiscamn. ann. 1235 : *Rogerius Ansrei tenet* IX. *acras terre, et debet facere submonitiones, et nammia capere, et Grantiam retegere et mundare.* Occurrit rursus apud Rymer. tom. 3. pag. 460.

¶ GRANCHIA, ut mox *Grangia,* Prædium. Chronicon Maurigniacense apud Duchesnium tom. 4. Hist. Franc. pag. 371 : *Miles... veniens ad extrema, torcularis cujusdam medietatem et pratum quoddam juxta hortum nostrum et terrulam ante Granchiam de Bellovidere sitam, quæ nobis valde necessaria erant, huic dedit Ecclesiæ.* Extractum Regesti magnorum dierum Campaniæ apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 241 : *Dicebant Prior et fratres de Bellorege ordinis de Valle-Scholarium, quod Lambertus dictus li Bouchus Miles quondam Camerarius Campaniæ, eisdem Priori et fratribus in fundatione Ecclesiæ suæ dedit et concessit singulis annis duos modios bladi... in quatuor Granchiis, quas habebat in castellania de Barro super Albam, percipiendos.* Pluries ibidem occurrunt promiscue *Granchia* et *Grangia* pro Prædio.

¶ GRANCIA, GRANGUA, Eadem notione. Litteræ ann. 1231. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 542 : *Abbatiam Clarevallis et Granciam contiguam dicte Abbatie, Grangiam que dicitur ultra Albam, Grangiam que dicitur Bordahans,*

Granchiam que dicitur Cornanum, Granchiam que dicitur Bellinfayum. Pag. 543 : *Tam ad dictam Abbatiam Clarevallis, quam ad dictas Granguas, cellaria, mansiones, etc.*

GRANGIA, Prædium, villa rustica. *Grangiæ*, ut ait Lindwodus, *dicuntur a granis, quæ ibi reponuntur et sunt Grangiæ domus seu ædificia, ubi reponuntur grana, ut sunt horrea : sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria, sive præsepia pro bobus et aliis animalibus, caulæ pro ovibus, porcitheca pro porcis, et sic de aliis, quæ pertinent ad œconomiam, ut sunt loca deputata pro servientibus ad agriculturam, et opera rustica.* Vide Sanjulianum in Tornutio pag. 519. Innocentius III. lib. 1. Epist. pag. 119 : *Licet in eorum privilegiis inhibitum sit expresse, ne quis Archiepiscopus vel Episcopus, nisi in manifesta necessitate, in eorum Grangiis hospitetur.* Vita Caroli Abbatis Villanariensis cap. 3 : *Auxit insuper Conventum Monachis et Conversis, Grangias ædificiis et terris.* Monachus S. Mariani Autisiod. ann. 1143 : *Inter cætera beneficia perplura, quæ contulit, terram Grangiæ de Bosculo emit eis de proprio, idemque considerans locum nimiæ arctitudinis esse, non posse ordini suo congruas dilatari vel extrui officinas, etc.* Gregorius IX. in Constitut. pro Benedictinis : *Hæc autem nolumus ad illas Grangias, seu administrationes extendi, quæ curam animarum non habent, etc.* Occurrit passim apud Scriptores, Conradum Usperg. pag. 324. 325. Ed. 1540. Gervasium Abbatem Præmonstrat. Epist. 33. 35. 43. Lewoldum Northowium in Chron. Marcano ann. 1126. Rainardum Abbatem in Institut. Cisterciens. cap. 5. 8. 66. 70. Joan. Columbum lib. 3. de Episcopis Vivariens. n. 31. apud Mich. Germanum in Hist. S. Mariæ Suession. pag. 446. in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 1. in libro Usuum Ord. Cisterc. cap. 84. in Hist. Vizeliacensi lib. 3. pag. 530. in Bulla Joannis XXII. PP. apud Wadd. tom. 3. in Reg. n. 96. in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 1029. 1040. in Legibus Alfonsinis part. 1. tit. 7. lege 33. [apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 81. 86.] etc. Le Roman *du Renard* MS. :

E nequedent ont tant erré,
Qu'il s'avoierent par un plantains,
De lés une Grange à Nonnains.

¶ GRANGIOLA, Villula, prædiolum rusticum. Epistola Henrici Abb. Clarevallensis apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 581 : *Grangiolam illam.... modis omnibus destruit ; oves et boves omnemque substantiam, quæ in ea est, deprædatur.... Magistrum Grangiolæ Conversum... vapulaverunt, etc.*

GRANGIARIUS, Qui præest *grangiæ*, aut villæ, vel prædio rustico, Officium Monasticum. Fleta lib. 2. cap. 82. § 1 : *Nec sustineatur, quod Præpositus sit granatarius et Grangiarius simul.* Statuta Ordinis *de Sempringham* tom. 2. Monast. Angl. : *Grangiarius grangiæ habeat solatium, si necesse fuerit, qui videlicet provideat domui post eum.* Vide pag. 703. 713. 745. [Charta Adami Episc. Meld. ann. 1289. e Chartul. ejusdem Eccl. : *Major faciet nobis vel Grangiario domus nostræ prædictæ a dictis hospitibus apud Berciacum reddi et solvi pecuniam expensarum.*] Ita usurpant liber Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 81. 111. [Joannes XXII. Papa in Bulla pro Abbatia Lurensi inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 91. col. 1.] et Cæsarius lib. 5. Mirac. cap. 33. lib. 7. cap. 38. qui interdum et sæpe ejusmodi Monachos, *Grangiarum magistros* appellat, ut *Custodes Grangearum*, Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 378. *Fermiers, Grangers, et Metaiers*, iidem sunt in Delphinatus provincia. Vide Expillium Orat. 21. et *Grangerius*, suo loco.

¶ GRANGEARIUS, Ead. notione. Regestum *Probus* fol. 34 : *Dominus comes habet ad grangiam de Roncivi* LX. *sextar. terræ, etc. Item sunt ibidem* XXXV. *falcariatæ prati, quæ possent valere per annum, si darentur ad censam,* VIII. *lib..... sed hæc omnia tenet Grangearius Comitis, quare non ponuntur cum alio valore castri.* Nihil necesse est dicam hic non agi de Monacho, ac proinde alios fuisse a Monachis dictos *Grangiarios* : quod jam ante observari potuit ex Charta Adami Episc. Meld.

GRANGATICUM. Hist. Episcoporum Autisiodor. cap. 49. extremo : *Deditque ad victum Canonicorum... similiter et debitum horreorum, id est, Grangaticum, quod ad se pertinebat, illis habere permisit.*

GRANCHIAGIUM, Eadem notione. Tabularium Priorat. Neronis villæ fol. 36 : *Quidquid habebat in decima de Fromunvilla, et Granchiagium, et tractum, et cætera omnia, quæ ad decimam pertinebant. Grangeage*, apud Expillium Orat. 21. pag. 244. Vide *Granaticum.*

¶ GRANGIAGIUM, Eodem significatu. Testam. ann. 1292. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 65 : *Item Guigonem Alamandi filium meum mihi hæredem instituo, et jure institutionis sibi relinquo castrum meum de Raterio cum omnibus juribus, pertinentiis, appenditiis et dominicaturis dicti castri, cum omnibus et singulis, quæ habeo et possideo.... in omnibus parrochiis de Sievol, etc. salvo Grangiagio de quo superius ordinavi.*

¶ GRANERIUM, Eadem, ut videtur, notione. Testam. Beraldi domini de Rupeforti ann. 1383. apud Baluz. tom. 3. Hist. Arvern. pag. 325 : *Quadraginta solidos... ad opus ejusdem Vicariæ assideo et assigno... per heredes meos persolvendos in et super censibus et Granerio castri d'Albughos.* Vide *Granerium* suo loco.

GRANGIARIA, Officium *Grangiarii*, apud Cæsarium lib. 11. Mirac. cap. 2.

¶ **GRANELLA.** Bernardus Thesaurar. de acquisitione Terræ S. cap. 118 : *Colligitur etiam* (in illis hortis) *Granella quædam, ex qua fit vitri species, unde fabricantur lucidissima vasa.* Forte legendum *Gravella*, Italis, Glarea, arena : ex arena vitrum fieri notum est. Vide *Gravella.*

* **GRANELLUM**, *dimin. a Granum. Acinus ab aceo, Granellum uvæ.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Granhon, Prov. acinus, botrus.*

* **GRANELLUS** OLIVARUM, Eadem notione, Ital. *Granello*, in Chron. Bergom. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 876 : *Granhos, Prov. napta olearum est*, in jam laudato Glossar. Provinc. Lat.

¶ **GRANERIA**, ut *Granarium*, Gall. *Grenier*, Horreum. Vide locum in *Batifolium.*

¶ GRANERIUM, Eadem notione. Testamentum Olivarii *de Pennart* Aquensis Archiep. inter Instr. tomi 1. Gall. Christ. pag. 70 : *Item sexcentas saumatas annonæ, quas habeo tam in Graneriis meis, quam in castris. Camera cum Granerio et deambulatorio et coquina domus domini Raymundi Aymini*, apud Fantonum Hist. Avenion. pag. 167. Vide alia notione in *Granea.*

¶ **GRANESCERE** dicuntur segetes cum *granum* formatur. *Frumentum desiderat nubes et requirit maxime, quando florescit et Granescit*, in Memoriali Potestatum Regiens. ad. ann. 1282. apud Murator. tom. 8. col. 1152.

* **GRANETAGIUM**, Præstatio ex *granis* seu bladis quæ venduntur. Sentent. ann. 1396. ex Tabul. Lugdun. : *Dixerunt quod dicti Dom. archiepiscopus et decanus et capitulum ecclesiæ Lugduni habent jus, possessionem et saisinam... percipiendi, tam per se quam eorum gentes et familiares et censerios seu firmarios dicti Granetagii, in et super bladis, quæ venduntur in villa et civitate Lugduni et bladis eisdem, videlicet de qualibet asinata, unam mensuram appellatam coponati bladi... Deliberamus per præsentes supradictis dom. archiepiscopo et decano et capitulo et eorum censeriis et firmariis dicti Granetagii ad quos pertinet, decem et octo asinatas bladi saisiti supradicti pro coponis et Granetagio dictarum octies centum asinatarum, ad dictas decem octo asinatas ascendentes.* Vide infra *Grannagium.*

¶ 1. **GRANETARIUS**, ut supra *Granatarius*, Qui *granario* præest in Monasteriis. Actum Capitularem anni 1329. ex Archivo B. Mariæ de Charitate, subscribunt cum aliis *Guillelmus Bursarius, Johannes Granetarius, Stephanus Coquinarius, etc.*

* 2. **GRANETARIUS**, ut supra *Granatarius* 2. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 191. v° : *Ballium et accensamentum domus regiæ, sitæ in villa Monsterolii in fulco Yonnæ, dictæ la maison d'Artis, per Granetarium Meldensem pro Rege Jacobo Creau, dicto Pastourel. De anno* 1352. *Grenetier*, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 405.

* **GRANGA**, a Gallico *Grange*, Prædium rusticum. Charta ann. 1084. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 228 : *Dederunt eidem ecclesiæ cœnobii S. Trinitatis in villa quæ appellatur Criencis, campum illum in quo sedent Grangæ eorumdem monachorum.* Vide supra *Grancia.*

¶ **GRANGATICUM**, GRANGIA, etc. Vide *Granea.*

* **GRANGERIA**, Horreum, Gall. *Grange.* Charta ann. 1407. ex Tabul. Flamar. : *Silvæ, stagna, molendina, boriæ, domus, Grangeriæ, etc.* Vide in *Granea.*

* **GRANGERIUS**, Qui præest *grangiæ* seu prædio rustico, apud monachos, vulgo *Grangier* ; cujus officium *Grangerie* dicebatur. Interrogat. Templar. ann. 1310. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 176. col. 2 : *Item Drohetus... confessus fuit, requisitus, quod in Francia, in quadam grangia, quæ vocatur Molendines, fuit receptus ;... qui dictus frater Johannes* (de Cinus) *erat Grangerius dicti loci de Molendines.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 92 : *In dicta grangia Grangerium seu custodem ejusdem violenter ceperunt et apprisionaverunt ;... dictum Grangerium nequaquam a manibus eum detinentium habere potuerunt, cum unus ipsorum prædonum cum dicto Grangerio suo prisionario ad logiamentum suorum aliorum complicum prius recurrisset.* Charta admortisat. ann. 1476. in Reg. 204. ch. 24 : *L'umble supplication de noz chiers et bien amez les religieux Grangier et couvent de N. D. de Vic de Fezensac... avons receue, contenant que ja pieça feu Jehan... conte d'Armaignac..... donna et laissa à ladite église et Grangerie la somme de* 50 *escus d'or. Grangier* præterea nuncupabatur, Prædii rustici conductor. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 223 : *Perrinet Ferrant pour homme, Grangier, labou*

reur de terres, qu'il tient à moison d'estranges personnes. Fermiers, mettoiers, Grangiers, in Ch. ann. 1425. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco. Vide *Grangiarius* in *Granea.*

° **GRANGIAGIUM**, Prædium rusticum, *villa*, nostris *Grangeage*. Contract. matrim. ann. 1426. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag xv: *Quoddam Grangiagium, vocatum Mercurrol,... cum proprietatibus dicto Grangiagio pertinentibus.* Comment. Condæana ult. edit. tom. 3. pag. 146: *Le prévost mena ledit Dumesnil et ses gens à un Grangeage assez près dudit lieu, appellé communément la Grange Collart, en la maison d'un nommé Jehan Marisot... Au partir duquel Grangeage, etc.* Vide in *Granea.*

° **GRANGIUM**, ut *Grangia*, Horreum. Gualt. Heming-ford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1282. pag. 10: *Cum clamor ascenderet etiam ad aures ipsius Leulini, qui ibi prope in Grangio Thaulweyr latitabat, etc.* Certus tesserarum ludus, sub appellatione *Jeu de la granche*, memoratur in Lit. remiss. ann. 1419. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 1: *Le suppliant trouva iceulx compaignons jouans au jeu de la Granche, c'est assavoir à getter trois dez à la plus grant poincture.* An pro *Jeu de la chance?* quod *Chancer* dicebant. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. ch. 222: *Jehanin le Clerc, et Wibelet demanderent aux autres compaignons se ils vouloient Chancer à eulx pour demi lot de vin.*

° **GRANGIUNCULA**, dimin. a *Grangia*, Cella. Chartul. nig. S. Florent. Salmur. fol. 126: *In eadem vinea est quædam domuncula et Grangiuncula, etc.*

GRANGNALOTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ **GRANGUA**. Vide *Grancia* in *Granea.*

GRANI, Latinis, si Savaronem et Salmasium audimus, dicuntur Capilli sparsi ac discriminati, qui cum sint in fine rotundati, granorum formam efficiunt. Vetus Interpres Historiæ Judith: *Comam discriminavit, id est, Granam fecit.* [°° Vide *Grammæ*.] Cui conjecturæ favet Commodianus Instr. 60:

Capillos inficitis, oculos fuligine relinitis,
Levatis comulas Granulatim, fronte depicta,
Malas medicatis quodam superducto rubore, etc.

Isidorus lib. 19. Orig. cap. 23. *Granos* Gothis potissimum adscribit: *Nonnullæ etiam gentes non solum in vestibus, sed et in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia, vendicant, ut videmus Cirros Germanorum, Granos et Cinnabar Gothorum.* Concilium Braccarense II. ann. 563. can. 11: *Placuit, ut Lectores in Ecclesia habitu sæculari ornati non psallant, neque Granos gentili more demittant.* Adde Concil. Toletan. IV. can. 41. ubi perperam Garsias Loaysa *Granos* vestis genus esse putavit.

Sed videtur hæc vox non tam capillos discriminatos significasse, quam barbæ eam partem, quæ infra nares est, seu mystacem. Ernulfus Roffensis Episcopus tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 435. ubi quærit, cur sacer calix Laicis propinandus non detur: *Evenit enim, inquit, frequenter, ut barbati et prolixos habentes Granos, dum poculum inter epulas sumunt, prius liquore pilos inficiant, quam ori liquorem infundant.* Ita

GRENONES, usurpant Statuta antiqua Carthusiens. 3. part. cap. 28. § 13. de Conversis: *Barbam non decurtent, nec rasoriis Grenones radant.* Adde Statuta ejusdem Ord. ann. 1368. part. 3. cap. 2. § 9. [et S. Willelmum lib. 1. Constitut. Hirsaug. cap. 8.]

¶ GRENONEÆ. Constitutiones Carthusianæ: *Antiqua consuetudo est, ut toties radantur Conversi et eorum Grenoneæ auferantur, sic appellamus barbam superiorem, quoties Monachi raduntur.*

GREUNONES. Regula Templariorum cap. 28. ubi Editio Andreæ Favini habet *Genæ.*

CRINONES, Eadem notione. Papias MS.: *Crinones, quasi Currones dicti, quod discurrant ab utraque parte labii.*

GRANONES. Lex Frisionum tit. 22. § 17: *Si Granonem ictu percussa præciderit, 2. sol. componat.* Ibidem in Addit. tit. 3. § 17: *Si Granones præcisi fuerint, etc.* [Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. tom. 7. col. 434:

Dum tenet Othonem, barbam trahit atque Granonem,
Guttur et ora premens, gravior feritate leone.]

Sic etiam

GRENONS, Poetis nostratibus. Philippus *Mouskes* MS. de Philippo Augusto Rege Franc.:

Grans et biaus fu et drois et lons,
S'ot un poi rousais ses Grenons.

Le Roman *du Renard couronné* MS.:

Renars s'affronchie le Grenon,
Si ne set que il puisse faire.

Alibi, de Fele:

Sont les Grenons viex et chanus,
Et les dens tranchans et menus.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.:

De mautalent a fronci le Grenon.

Rursum:

La barbe ot longue et les Grenons mellez.

Vetus Poema vernaculum MS. de Inventione S. Crucis:

Cil qui n'avoit ne barbe ne Grenons.

Chron. Bertr. Guesclini MS.:

Et Damp Ferrant de Castre, qui blanc ot le Grenon.

Jacobus *Millet* de Destructione Trojæ:

J'ay long Grenon et grant barbe velue.

GUERNON, aliis. *Vacces* MS. in Ricardo I. Duce Normannorum:

Ni est mie Chevalier, encor est valeton,
N'avoit encor en vis ne barbe ne Guernon.

Infra:

Un des Engleis qui ont veu
Les Normans tout reis tondu,
Cuida que tuit prevoires fussent,
Et que Messes chanter peussent,
Que tuit erent tondus et reis,
Ne leur estoit Guernon remeis.

Le Roman *de Garin:*

Là fu Hardre ô le Guernon fleuri.

Idem:

Là veissiez un estor commencier
Tant cheval traire, et tant Guernon sachier.

Kilianus observat *Granones* barbaræ appellari pilos felis sive eluri supra os inter nasum et supremum labium. Porro a *Gernon* efficta vox

GERNOBADA, vel GENORBADA, Eadem notione. Ugutio: *Genos, Græce dicitur barba, unde Generbodum, quod vulgo dicitur Gernonus. Unde versus:*

Murilegus bene scit cujus Genorbada lambit.

[Mihi *Genorbadum*, et *Gerinonus* pro *Gernonus*.] Joannes de Janua habet *Genobardum*. Gloss. Lat. Gall.: *Genobardum, Grenon, comme barbe de chat ou de chievre.* Silvester Giraldus in Descriptione Cambriæ, cap. 11. de Wallensibus: *Barbam viri præter Gernobada solum radere solent.* Quibus hæc subjungit ex Cæsare lib. 5. de Bello Gallico: *Gallorum gens omni parte corporis abrasa, præter caput et labrum superius.* Olla Patella:

Fasces, patellæ, postela, Gernobada, suræ.

GERNOBADATUS. Tradit Lambertus Ardensis Eustachium Comitem Boloniæ, et Balduin. Grossum Alosti Toparcham, *Gernobadatos* appellatos, *propter barbæ prolixitatem:* quam vocem, *aux Guernons*, vertit Duchesnius lib. 3. Hist. Guin. cap. 2. et lib. 4. cap. 4. quod etiam cognomen Ranulfo Cestrensi Comiti Joannes Bromptonus pag. 1013. Willelmo *de Percy*, qui sub Willelmo Notho floruit, vetus Charta in Monastico Angl. tom. 1. pag. 73. et 74. tribuunt.

Videtur autem vox male compacta ex *Grani* et *barba*, quasi *Grani barbæ*: vel ex *Gena* et *barba*. Nam *Gena*, inquit Will. Brito in Vocab. *a genos dicitur, quod est barba, quod inde incipiat gigni barba.*

° **GRANIARIUM**. Vide supra in *Granavium.*

° **GRANJATGIUM**, Idem quod supra *Grangiagium*. Necrol. priorat. S. Rob. Cornil. ex Cod. reg. 5247: *Ademarus de Balma legavit nobis xx. solidos,... quos facit dominus Willelmus Dengins pro Granjatgio suo.*

GRANICA. Vide in *Granea.*

¶ **GRANICARIUS**, Qui præest *granicæ*, seu prædio rustico, vel f. horreo. Statutum Capituli sancti Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 63: *Anno Domini* DCCCCXXII. *Calendis videlicet Junii hortatu et suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis inclyti Confessoris Christi B. Martini, Adam Sacerdotis et Granicarii, necnon et Pseudoforensis villæ Præpositi, statuerunt, etc.* Exstat apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 290. Epistola Gregorii Papæ directa *Magistro Radulpho Granicario S. Martini Turonensis.* Vide *Grangiarius* in *Granea*, et *Granatarius* suo loco.

° **GRANICIA**, GRANITIES, Limes, meta. Charta ann. 1395. tom. 1. Cod. diplomat. Polon. pag. 7. col. 1: *Extunc quamprimum gentes nostræ limites seu Granities regni sui attigerint, etc.* Infra: *Granicies. Signa granicialia*, in Stat. Sigismundi I. ann. 1523. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 413. Charta ann. 1405. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 3. pag. 125. col. 2: *Et in omnibus ipsorum Graniciis et limitibus, quæ ab antiquo sunt limitatæ, nihil nobis proprietatis aut dominii reservantes, etc.* Vide *Granicies.*

GRANICIES. In Wichbild Magdeburgensi, art. 127. est *de limitibus et Graniciebus.* Ubi *granicies* videntur esse lapides ad distinguendos fines positi: qua notione usurpatur hæc vox in Decretis Alberti Regis Hung. ann. 1439: *De metis vero et Graniciebus inter Hungariam et Moraviam, etc.* [Vide *Greniciæ*.]

° **GRANICULUM**, Horreum, locus ubi grana frumentaria reconduntur. Tabul. Casaur. fol. 53. v°: *Cum casa et curia, et cum Graniculum, vel omnia ad ipsam curtem pertinentia.* Vide *Granea.*

¶ **GRANITARIUS**, Qui præest *granario*, vel forte *Granicæ*, seu prædio rustico. Continuator Johannis Iperii in Chronico S. Bertini apud Marten. tom. 6. Collect. Ampliss. col. 622: *Alardus Tru-*

bert Abbas 61. *hic primo hujus loci fuit Granitarius.* Vide *Granicarius.*

* **GRANITELLUS**, Carbunculus, lapillus. Inventar. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item unam aliam cupam cum coperculo cum rosis ad esmalta exterius, in quibus sunt Granitelli et perlæ.* Vide supra *Granatella.*

* **GRANITIES.** Vide supra in *Granicia.*

* **GRANITOR**, Cui granorum seu annonæ cura demandata est, idem qui supra *Grangerius.* Chron. abbat. Valcell. Mss. : *Nonus decimus abbas fuit dom. Willelmus de Gandavo : ... omnia, quæ rapere potuit a Granitoribus, ortolanis et aliis conversis et monachis, in usus comitissæ Flandriæ... expendit.* Vide *Granum* 1.

¶ **GRANITUM**, κοκκωτόν, *Grana multa habens*, in Supplemento Antiquarii : *Granitum marmor, Quasi granis conspersum*, in Onomastico ad calcem tom. 7. SS. Junii.

GRANONES. Vide *Grani.*

* **GRANNAGIUM**, Idem quod supra *Granetagium.* Reg. Phil. Aug. de feud. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 189 : *Dominus Galterus de Marinis tenet... totum Grannagium ejusdem villæ et universos hospites... Theobaldus de Brienton tenet... nemora et Grannagium et molturam hospitum.*

GRANT, Dæmonis species. Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 3. de Otiis Imperialib. cap. 64 : *Est in Anglia quoddam Dæmonum genus, quod suo idiomate Grant nominant, ad instar pulli equini anniculi, tibiis erectum, oculis scintillantibus. Istud Dæmonum genus sæpissime comparet in plateis in ipsius diei fervore, aut circa solis occiduum, et quotiens apparet, futurum in urbe illa, vel vico, portendit incendium, Cum ergo sequente die vel nocte instat periculum, in plateis, discursu facto, canes provocat ad latrandum : et dum fugam simulat, sequentes canes ad insequendum spe vana consequendi invitat : hujusmodi illusio conviicaneis de ignis custodia cautelam facit, et sic officiosum dæmonum genus, dum aspicientes terret, suo adventu munire ignorantes solet.*

¶ **GRANTARE**, Fide aut sacramento promittere, cavere. Chartular. B. M. Accincti : *Remisit etiam* IX. *denarios censuales et unum eminale avenæ... Grantavitque quod de omnibus his legitimam gayrantiam portabit.* Vide *Creantare.*

* Charta ann. 1290. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 60 : *Item nos episcopus supradictus Grantamus, laudamus, committimus et concedimus dicto domino comiti in feudum, dictum vicedompnatum tenendum et regendum tempore vitæ nostræ et dom. comitis supradicti.*

¶ **GRANTIA.** Vide in *Granea.*

¶ **GRANTUM**, Cautio de re aliqua facienda ; item Voluntas, Gall. *Gré*, quia qui ultro cavet alicui, fidem ultro præstat. Promissio anni 1273. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 11. col. 2 : *Faciemus vobis Grantum nostrum de dictis mille et quingentis marchis, et tenebimus ostagia apud Lugdunum donec integre de dictis mille quingentis marchis fuerit satisfactum.* Thomas *Madox* Formul Anglic. pag. 182 : *Et si non possim warantizare, dabo ei escambium alibi ad suum Grantum et valitudinem illius terræ.* Rursum occurrit ibi pag. 297. Vide *Creantare.*

* **GRANVALLA**, Species cerevisiæ, eadem, ut opinor, quæ alibi *Grambille* appellatur. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 183 : *In domo Jacobi Fauvelli,... ubi cervesia, vocata de Granvalla, vendebatur, etc.* Lit. ann. 1391. ex Lib. albo domus publ. Abbavil. fol. 100. r° : *Ont droit* (le doyen et chapitre de S. Vulfran) *de percevoir seur chascun brasseur de servoise,... pour cascun brassin de servoise ou Grambille, six los.* Vide supra *Godala.*

1. **GRANUM**, Quævis annona, quo modo *Grain* nostri usurpant. Will. Neubrigensis lib. 4. cap. 19 : *Cumque urbs abundaret præsidiis, Grani plerumque penuria noster exercitus laborabat.* [Chronic. Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 455 : *Galeæ... peroptime armatæ visitandi causa partes nostras Istriæ, eisque Grani et gentium subsidium porrigendi.*] [** Tradit. Sangallens. ann. 773. apud Neugart. in Cod. Diplom. Alem. num. 54. tom. 1. pag. 53 : *Per singulos annos* 2. *carradas de Grano bono non scusso,* 1. *de spelda et alterum de avina.*]

☞ Peculiarius pro frumento seu tritico usurpant Gregorius Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 545 : *Ad Grani modium* 1. *hordei et speltæ modium* 1. *musti lacunas* XX. Col. 571 : *Grani modium* 1. *hordei* 1. *speltæ* 1. Obertus Cancellarius in Annal. Genuens. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 342 : *Prohibuerunt Granum in nostram urbem adduci.... ascendit.... mina Grani pretio soldorum decem.*

* Charta ann. 1209. in Chartul. Cluniac. : *Unum modium bladi, scilicet medium Grani et medium avenæ, ecclesiæ S. Margaritæ singulis annis persolvemus.* Hinc

* Granum Rusticum alia inferior annona vocabatur. Charta vetus inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 39. col. 337 : *Dum domina et genitrix nostra advixerit, ipsum frumentum in integrum in ejus pertineat potestate ; Grano vero rustico æqualiter amodo dividant.*

¶ 2. **GRANUM**, Coccum, Ital. et Hisp. *Grana*, Angl. *Grain.* Litteræ anni 1328. apud Rymer. tom. 4. pag. 363 : *Decem et octo denarios de quolibet panno, in quo pars Grani fuerit intermixta. Item, duodecim denarios de quolibet panno sine Grano.* Aliæ anni 1428. apud eumdem Rymer. tom. 10. pag. 391 : *Unam peciam de sangwin tinctam in Grano ;* id est, Chramesinam, Angl. *Dyed in Grain*, Gall. *Teint en cramoisi.* Vide *Grana* 1. et *Graingne.* [** Conf. Lappenb. Init. Hanseat. Probat. pag. 82.]

3. **GRANUM**, vel Granus, *Genus nummi*, apud Neapolitanos, *sex denariis parvulis constans*, apud Gobelinum Personam in Cosmodromio ætate 6. cap. 79. Idem cap. 80 : *Unde per dies aliquot laguncula una, quæ vulgo Barille dicitur, pro Granis quinque venivit.* [Constitutiones Caroli II. inter Constitutiones regni Siciliæ editas a Sarayna Lugduni ann. 1560. pag. 313 : *Item pro stallagio equi die ac nocte solvatur Granum* 1. *Pro quolibet lecto integro .... solvatur Granum* 1.]

Granum Auri, ut *Uncia auri.* Constitutiones Siculæ lib. 1. tit. 90. § 1 : *Apparitori autem pro qualibet citatione infra civitatem aut locum facienda, Granum auri ab actore præbeatur : extra civitatem, aut pro qualibet miliari Granum unum.* Erat autem quotidiana Canonicorum et Clericorum in Ecclesiis deservientium distributio in *Granis auri*, apud Siculos et Neapolitanos, ut liquet ex Chartis ann. 1292. et 1304. apud Ughellum in Ital. sacr. pag. 306. cap. 420. d. 899. a.

¶ 4. **GRANUM**, vel Granus, Pondus minimum, Gall. *Grain*, Scrupuli pars vicesima quarta. Extractum Rotuli anni 1289. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 472 : *Et erat busta bona de pondere et tallia ; sed deficiebant duo Grani cum dimidio.* Vide *Granus*, alia notione in *Grani.*

* Frustum, nostris *Grain.* Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 84 : *Lequel suppliant print deux ou trois Grains d'acier et un fer à cheval. Le suppliant tira ung Grain ou lappin d'acier qu'il avoit en son saint* (sein) *lequel il avoit achepté au marché*, in aliis ann. 1469. ex Reg. 196. ch. 13.

* 5. **GRANUM** Scholasticum, Doctrina Evangelica. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag. 770. col. 1 : *Flagrabat eremita Sebaldus conversationem in populo, ut Granum scholasticum in agro seminaret Dominico.*

* **GRANUTUS**, *Granis* distinctus, ornatus. Invent. ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 813 : *Alia bussula deaurata cum soaxiis Granutis.*

* **GRAPA.** Frumenti purgamentum, quod remanet in area, frumento ventilato ac purgato. Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17 : *De omni fructu qui inde exierit, de blado, et balatico, et Grapis, et palea, dabitis nobis et ecclesiæ sancti Pauli medietatem.* Vide *Graperium* et infra *Grapinum.*

¶ **GRAPADA**, Jus in pisces venales, de quo in Regest. Cameræ Comput. Paris. tit. 22. pag. 17.

* Charta Amalr. vicecom. Narbon. ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 22 : *Retinemus . . . extimationem et judicium . . . piscium recentium et salsorum, qui vendentur in civitate et burgo Narbonæ, . . . et Grapadas et leudas dictorum piscium.*

* **GRAPELUS**, Uncus vel nexus ferreus ; unde Italis *Grappare*, arripere. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 838 : *Ego vero qui id, quod evenit, cogitabam, quum accurri, circa xl. cum Grapelis et securibus ac armis suis misi ad montem Thomi.* Vide infra *Graphium* 3.

* Grappellum inter utensilia coquinæ annumeratur in Charta ann. 1263. apud eumd. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 476.

¶ **GRAPERIUM**, Quod remanet in area, frumento ventilato ac purgato, Massiliensibus *Grapier.* Charta ann. 1266. ex Archivo Ecclesiæ Massil. : *Decimam partem omnium fructuum scilicet bladi et etiam de Graperio.*

¶ **GRAPETURA**, Collectio uvarum in vineis remanentium post vindemiam, Gallice *Grapillage.* Charta ann. 1293. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 297 : *Prædictis vero nobilibus et eorum heredibus remanent blaeria, vindemiarum præconizatio, et Grapeturarum emptio in locis prædictis, nec non totum commodum præconizationis, emptionis et blaeriæ prædictarum ; hoc excepto quod si aliquis forefecerit in dicta blaeria vel in dicta emptione Grapeturarum, de quo forefacto deberetur emenda, ipse erit communis.*

* Racemi, vindemiarum collectio, a veteri Gallico *Grapper*, quod pro Vindemiare usurparunt nostri. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 256 : *Le suppliant se bouta ès vignes pour Grapper, et print une nappe, laquelle il trouva en Grappant.* Aliæ ann. 1447. in Reg. 176. ch. 580 : *Tous les ans icellui Begue Grappoit icelles vignes, et en avoit la despueille.*

* **GRAPHAGIA**, *Scriptura*, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap.

46 : *Ut autem facilius invenire possis ad unamquamque causam expedientia adjutoria, scribam tibi ipsa Graphagia.* Vide *Graphia.*

¶ **GRAPHANS**, mendose. Vide *Gaphans.*

GRAPHIA. Jo. de Janua : *Graphia, scriptura,* γραφή. In Capitulis Caroli M. Addit. 3. cap. 73. [** 109.] lemma sic concipitur : *De Graphiæ prolatore, ut eam affirmet.* Mox : *Statutum est, ut scripturam prolator affirmet.* Epitaphium Pacifici Archidiac. Veronensis, apud Ughellum tom. 5. pag. 609 : *Glosam veteris et novi Testamenti posuit, horologioque carmen speræ cœli optimum, plura alia Graphiaque prudens invenit, etc.* A graphia seu scriptura, *Grapharii* et *Graphiarii* appellati postmodum Notarii et Commentarienses, nostris *Greffiers.* [Tractatus ann. 1550. apud Rymer. tom. 15. pag. 231 : *Guillermus Rochetel Dominus de Sassy ejusdem Christianissimi Regis Consiliarius et Status regni a secretis, ut etiam dicti Ordinis S. Michaelis ab actis seu Grapharius.* Acta S. Basilii Episc. Cæsaræens. tom. 2. Junii pag. 938 : *Nobili Christophoro van Volden primo Brugensium Graphiario.*]

GRAPHIARE, Scribere. Henricus Aquilonipolensis in Adolpheide :

Nota membranis ea clara per se,
Clarior virtus tamen hæc profecto,
Congraphiata est.

GRAPHIARIUM, Γραφιοθήκη, in Gloss. Lat. Græc. MS. sancti Germani Paris. [Vox nota Martiali.] Vide *Graphium.*

* **GRAPHIDA**, ut *Grapharius,* Scriba, notarius. Cod. Bibl. Ms. apud Mabill. in Mus. Ital. pag. 72 :

Ingobertus eram referens et scriba fidelis
Graphidas Ausonios æquans, superansve tenore
Mentis, ut auricomum decus illi crescat in ævum.

Vide in *Graphare* et *Graphia.*

* **GRAPHIO**, Vectigalium exactor ; quo sensu hæc vox occurrit apud Suger. de Administr. cap. 23. ut observatum est in voce *Grafio.* Charta Phil. I. ann. 1061. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 283 : *Concessimus loco sanctæ Mariæ in sede nostra, Pissiaco scilicet constituto, ea quæ pater meus et antecessores nostri prædicto loco concesserant. . . . . . In alodo duos habet arpennos, a cunctis Graphionum insidiis absolutos.* Vide *Grafio.*

* **GRAPHISTA**, ut supra *Graphida.* Bibl. Heilsbr. pag. 45 :

Hoc quicumque legit, Graphistæ gratior esto.

Graphier, pro *Greffier,* Scriba, tabularius, in Lit. Joan. de Bethunia ann. 1401. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 301 : *Maistre Nicole Crante, dit de Baye, prothonotaire du roy et Graphier en son parlement, etc.*

1. **GRAPHIUM**, GRAPHIUS, Græcis et Latinis, dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera literæ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum, et rursus complanabatur. Symposius in ænigmate, cujus lemma *Grafio :*

De summo planus, sed non ego planus in imo.

Papias : *Graphium, scriptorium.* Alibi : *Grafium,* γραφεῖον, *stilus vel baculus studentis.* Gloss. Ælfrici : *Graphium, vel scriptorium,* græf. Petrus in Actis S. Artemæ num. 10 : *Jussit pueris, qui ejus discipuli fuerant, quod cum gladiis, qui ab officio scribendi Græco eloquio Graphii nuncupantur, illum crudeliter trucidarent.* Concilium apud S. Macram ann. 881. cap. 8 : *Ad capitium lecti sui tabulas cum Graphio habebat, et quæ... de profectu et utilitate regni meditabatur, adnotabat.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo f. 50 : *Sicut enim supra scriptum est, ita mihi nominavit... et neque auxi, neque minui, ut credo, unum verbum, quia in tabulis cum Grafio scripsi ante eum præfixum feudum. Graphium argenteum,* in Epist. 7. Bonifacii Mogunt. Recensetur porro *Graphium* in supellectili monachica in Regula S. Benedicti, de quo multa congerunt Haeftenus in Disq. Monast. lib. 9. tract. 2. disq. 5. et Chiffletius in Anastasi Child. 13. Poeta Gallicus MS. qui vixit ann. 1376 :

Les uns se prennent à escrire,
De Greffes en tables de cire,
Les autres suivent la coustume,
De fourmer lettres à la plume.

* Nostris *Grefe.* Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 29. v°. col. 2. ubi de S. Felice : *Les enfans qu'il avoit enseignié, l'ocidrent à Grefes et à aleignes.*

GRAFIARIUM, Γραφιοθήκη, in Gloss. Gr. Lat.

GRAFFIOLUM, Surculus, taleola, ramus arboris *Graphiolo* alteri insitus, inditus, unde nostri *Greffe* dicunt : Occitani, *Grafiou.* Fortunatus lib. 5. Poem. 14. cujus lemma est : *Ad eundem, pro pomis et Graffiolis.* Mox :

Qui mihi transmittis propria cum prole parentes,
Insita cum fructu surcula, poma simul.

¶ 2. **GRAPHIUM**, Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet. Acta S. Caretoci tom. 3. Maii pag. 586 : *Et postulavit Rex ab illo ut reciperet Carrum in sempiterno Graphio, et postea ædificavit Ecclesiam ibi.*

3. **GRAPHIUM**, seu GRAFIUM, speciem machinæ bellicæ fuisse, videtur innuere Cherubinus Ghirardaccus lib. 17. Hist. Bononiensis pag. 575.

* Rem dubitanter a Cangio propositam pluribus firmat argumentis Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 483. ubi probat *Graphium* hic, Ital. *Graffio,* ferreum esse instrumentum uncis pluribus constans, cujus erat usus in tuendis mœnibus, dum hostis impetum faceret ; quod in Italia præsertim post sæculum decimum factum fuisse ipse auctor est. Vide supra *Grapelus.*

⁎ **GRAPHUS**, [Stilus. DIEF.]

¶ **GRAPIDES**, Species avis apud Græcos. Vide *Carda* 1.

GRAPILA. Vita B. Angelæ de Fulginio cap. 20 : *Scio enim, filioli mei, quod nobilitas et valor, qui exit de tribulatione, non est nobis cognitus, quia si esset cognitus, esset de ea magna Grapila et rapina, et quilibet raperet ab alio, de quo rapere posset.* Occitani, *Graupinha,* unguibus vellere dicunt, *Graupinhado, Esgratigneure.* [Gallis *Grapiller* proprie est Uvas sublegere, et metaphorice Commoda quævis minutiora sumere in rebus alienis.]

* **GRAPINUM**, Frumenti purgamentum, quod remanet in area, frumento ventilato ac purgato, idem quod supra *Grapa;* quomodo etiam intelligenda vox *Grapinus.* Charta ann. 1225. in 1. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 8. v° : *Dictus Renoldus homo ligius remanebit ecclesiæ et serviens liber ; ... habebit Grapinum et bladum qui remanebit in area post pedem, et palea quando mensuratur.* Inquisit. ann. circ. 1270. ibid. fol. 23. r° : *Nec est prætermittendum quod virtute hujus verbi, groini, Grapinum non intelligitur ; in quo Grapino dicimus ipsum* (præpositum de Vaucellis) *nihil percipere debere.*

GRAPINUS. Charta ann. 1236. in M. Pastorali Eccl. Parisiens. lib. 16. Ch. 10 : *Præbendarii, qui nunc sunt, receperunt a me foragia absque veciis, et Grapinos, pro 9. singulis annis reddendis, etc.* [Vide *Ventalum.*] [* Idem quod *Grapinum.*]

* **GRAPHIUM**, Racemulus, Gall. *Grapillon.* Privil. curiæ Rem. Mss. fol. 6. v° : *Curia remanet quasi vacua et penitus desolata, nec colligitur ibi nisi Grapium post vindemiam et fragmentum.* Vide *Grappus.*

⁎ **GRAPPA**, Herba, quæ macerata netur in usum telarum, ut cannabis. Stat. Casalis sæc. XIV. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. I. Leg. Munic. col. 1040 : *Petias autem telle de canepa seu Grappa teneantur et debeant dicti testores et testrices facere longas brachiis decem et septem ad brachium mediolanense.* [FR.]

* **GRAPPELLUM.** Vide supra *Grapelus.*

1. **GRAPPUS**, Botrus, racemus, Gall. *Grappe,* apud Petrum de Crescentiis lib. 4. cap. 4. extremo. Ital. *Grappo,* est uncinus, Gallice *agraphe ;* [unde in Actis S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 169. * : *Quilibet ex dæmonibus tenebat certa instrumenta ad modum nervorum, qui erant mixti cum Grappis ferreis ignitis, cum quibus ipsam animam percutiebant in illis partibus et locis, in quibus magis se delectabat in choreis.* Et in Actis SS. Maii tom. 1. ubi de S. Juvenale Episcop. Narniensi : *Cum operculo supposito ex eodem genere lapidis ad sepulchri modum, ferreis Grappis firmato plumboque munito. Duo paria de Grappis,* apud Rymer. tom. 7. pag. 945.]

⁎ 2. **GRAPPUS**, GRAPUS, ab Ital. *Grappo, Grappolo,* Racemus, Gallis *Raisin.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 308 : *Et si quis de uvis vinee alterius acceperit sine voluntate domini solvat nomine banni pro quolibet Grappo* (*Grapo* '53) *v. soldos bononinorum et emendet dampnum.* [FR.]

* **GRAPTI.** Vita S. Theod. imper. tom. 2. Febr. pag. 561. col. 1 : *Erat inter convivas Theophanes, ejusque frater Theodorus, qui a notis faciei impressis, Grapti appellabantur.*

¶ **GRAPU FORSI**, Langobardis, Violatio sepulchri. Exstat apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 19. Lex Rotharis [** 15.] inscripta *de Grapu Forsi* hisce verbis exarata : *Si quis sepulturam hominis mortui ruperit, et corpus expoliaverit, aut foris jactaverit* DCCCC. *sit culpabilis parentibus defuncti.* Heroldus habet *de Rapoworfin.* [* A Germ. *Graven,* fodere, et Lat. *Foris ;* id est, Cadaver effodere.]

GRARIUS. Vide Ughellum tom. 9. Italiæ sacræ pag. 211. b. 213. a.

¶ 1. **GRAS**, χθών, Terra, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman.

¶ 2. **GRAS**, χάρις, *Gratia, Grates.* Supplem. Antiq.

* **GRASALA**, GRASALE, Vasis genus, ex ligno, terra metallove, non unius notionis ; occurrit enim pro vase rotundo largiori ac minus profundo, Gall. *Jatte,* et pro lancis seu catini specie ad mensæ usum, nostris *Plat,* alias *Grasal* et *Greil,* idem quod *Gabata.* Libert. villæ de Granata ann. 1291. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 22. art. 27 : *De uno onere scutellarum et Grasalarum, unum denarium Turonensem.* Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : *Cum lavabitur tabula pissium, quod in uno Grasali, vel broco, vel alia aysina, recipietur aqua illa. Pro saumata Grasalorum, alter denarius,* in Lit. ann. 1404. ibid. tom. 3. pag. 180. col. 2. Index pret.

rer. venal. 15. sæc. ibid. tom. 4. pag. 77. col. 2 : *Item de loco ubi vendent Grassalia, etc.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 237 : *Comme icelle femme eust appareillé un Grasal ou jatte plain de prunes, pour porter à mangier à ung leur porc, et ledit Grasal ou jatte eust mis à son huis, etc.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 149. ch. 62 : *Item elle prist un grant Greil, qui est à dire un grant plat tout plain de froument, et l'emporta en sa maison.* Assis. Hierosol. cap. 289 : *Toutes les escueles et les Greaus, en que il* (le seneschal) *aura servi le cors dou roy dou premier mès, doivent estre soues. Grezale,* in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. ch. 162 : *Icellui Salcisse estoit alé besoigner de son mestier de charpentier et pour faire Grezale.* Vide *Grassale* et infra *Grazale.*

* **GRASALETUS,** Pari intellectu, dimin. a *Grazala.* Charta ann. 1222. ex Tabul. S. Andr. Avenion. : *Item quinquaginta scutellas et viginti quinque Grasaletos censuales annuatim.* Invent. ann. 1294. ex Tabul. Montisol. : *Item xviij. Grasaleti argentei, ... quæ quidem vasa argentea... fuerunt tradita.... servanda ad retrotabulum altaris S. Johannis Baptistæ.* Aliud ann. 1361. ex Tabul. D. Venciæ : *Item duodecim Grasaletos de stagno.* Vide *Grassaletus.*

GRASANEC. Charta Anglica ann. 1330. laudata a Spelmanno : *Et debet Grasanec pro porcis suis ad festum S. Martini, videlicet pro quolibet porco ætatis unius anni obolum.*

* F. Quod pensitatur pro facultate immittendi porcos in silvam et eos glande impinguandi, idem quod supra *Glandacium.*

* **GRASCAF,** Jus comitis. Vide in *Grafio.* Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 670. col. 2 : *A primis ecclesiæ nostræ fundatoribus, id est, Pippino et Karolo Magno ejus filio, possessiones nostræ ecclesiæ ac bona ab omnibus potestatibus secularibus sunt exemta : quæ potestates vulgariter appellantur pelline, Grascaf, etc.*

* **GRASCIA,** vox Italica, Adeps. Gall. *Graisse. Modus exigendi gabellam Gransciæ et olei. Pro oleo, Grascia, assongia, etc.* in Convent. Saonæ ann. 1526. *Graset ou chandelle,* in Usat. maris tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 787. art. 8. Vide infra *Graysa.*

** **GRASEWATIO,** Præfectus ultimo supplicio sumendo, exactor supplicii. Chart. Arnold. Abbat. Murbac. ann. 1216. in Alsat. Diplom. num. 404. tom. 1. pag. 331 : *Officiales sunt præpositus, causidicus, cellarius, forestarius, Grasewatio, etc.* Vide Haltaus. Glossar. Germ. voce *Grieswart* 3. col. 755.

¶ **GRAS-HEARTH,** Grasshurt, Servitium a tenentibus domino præstitum cum aratro uno die post festum S. Michaelis ; a Saxonico cræt, Carruca, et hearth, Cœtus : est ergo *Gras-hearth,* quasi cœtus carrucarum ; quia post dictum S. Michaelis festum cum suis carrucis tenentes congregabantur. Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 495. ad ann. 1363 : *Quando autem facient consuetudines sive redditus, venient omnes carucæ infra villam de Pydinton ad arandam terram Domini uno die quem eligere voluerit Ballivus infra quatuor dies proxime post festum S. Michaelis per submonitionem Ballivi vel Præpositi : quod vocatur Gras-hearth.* Ibid. pag. 497 : *Præpositus erit quietus ab omni servitio pro labore præter Grasshurt.* Aliud etymon indicat Kennettus, mihi minus probabile.

* **GRASILHIA,** Grassala, ut supra *Grasala,* Vas mensarium, lancis species. Charta ann. 1307. in Reg. 38. Chartoph. reg. : *Item de uno onere scutellarum et Grassalarum, etc.* Inventar. Ms. ann. 1379 : *Item duæ Grasilhiæ, videlicet una magna et una parva.* Vide mox *Grassella.*

¶ **GRASPEIS,** pro *Graspiscis,* vel *Craspiscis,* Crassus piscis, *Grapris,* in Charta Gallica ann. 1349. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 436 : *Item, morue, saumons frais et sallez, seches de mer, moules, huistres, pourpris et Grapis, payeront 4. den. pour livre.* Charta ann. 1154. tom. 1. Chartularii Gemet. pag. 295 : *Quidquid ex his ad fiscum pertinebat cum integritate aquæ ex parte terræ Monachorum, et Graspeis, si forte capiatur.*

¶ Graspis, Eadem notione. Litteræ anni 1547. apud Rymer. tom. 15. pag. 127 : *Pisces regales, videlicet sturgiones, balenas, cetas, et Graspes, et generaliter alios pisces.* Vide *Craspicis.*

¶ **GRASSA,** βάδισμα, βῆμα, *Gressus,* in Supplem. Antiquarii et in Glossis Sangerman.

¶ **GRASSALE,** Species vasis. Sententia Senescalli Provinciæ ann. 1434 : *Quilibet piscator faciat banastonum, canastellum, Grassale et corban diversarum formarum... Quia esset impossibile eos habere et servare certam formam et certum peyronum in dictis vasibus, quia corbæ sunt in riparia Januæ, et Grassalia in riparia Rodani, et canastelli aliqui sunt in Massilia, alii extra portantur... Piscatores teneantur solvere regiæ curiæ de qualibet saumata denarium unum, sive de quolibet canastello, sive Grassali.*

GRASSALETUS , ut mox *Grassellus.* Charta Jausserannæ de Medullione ann. 1225. tom. 7. Spicileg. : *Dono prædictæ Ecclesiæ* (S. Andreæ Avenionensi) 20. *scutellas, et* 25. *Grassaletos censuales annuatim.* [* Vide supra *Grasaletus.*]

¶ **GRASSALHA.** Vide *Grassellus.*

GRASSAMEN, Idem quod *Grassitudo,* πάχος, in Gloss. Græc. Lat. Victorinus contra Manichæos : *Et cassum nunc usque jugi inedia inimicæ, ut ais, carnis membra tenuasti, censens animæ officere meritis ac naturæ pasti corporis succos ac pinguedinis distentæ Grassamina, atque ipsorum abdominum mole prægravari, si post hunc jejuniorum laborem ad Creatorem tuum... reverteris.*

¶ **GRASSARE,** Torquere. Vita S. Guthlaci : *Cum Egga ab immundi spiritus violentia miserabiliter Grassaretur.* Vide alia notione in *Grassus* 1.

GRASSEDO, Crassitudo. Utitur Eulogius Cordub.

* **GRASSELLA,** Eadem notione atque *Grasilhia.* Libert. Mirabel. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 564 : *Pro pondere scutellarum et Grassellarum, duos denarios.*

GRASSELLUS, Vasculi seu Mensuræ frumentariæ species. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis ann. 1284 : *De onere scutellarum et Grassellorum unum denarium.* In Privilegiis Novæ Bastidæ ann. 1298. habetur *Grassalharum,* in Regesto Philippi Pulcri Regis Franciæ ex Tabul. Regio. Alia ann. 1356. apud Gariellum in Episc. Magalonensib. pag. 389 : *De lignis, mappis, mensis, vitris, paropsidibus, Grazaletis, amphoris, ollis, et aliis utensilibus, etc.* [Vide *Grassale,* et *Grassaletus.*] [* Eodem significatu ac *Grassella.* Vide supra *Grasala.*]

¶ **GRASSIA,** Annona quævis, Ital. *Grascia,* passim in Chronico Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 704. etc.

* *Magistri passuum et Grassiæ,* in Constit. Mss. Caroli reg. Sicil.

* **GRASSICIA,** dicitur de mari turgido et tumente, sævitia maris, nostris *Gros tems.* Tabul. Massil. : *De die in diem differtur viagium quod opus habetis, assumentes excusationem a Grassicia maris, cum et motum est et ætatem lunæ.* Forte pro *Grossicia.*

* **GRASSIUS,** Ostium fluminis, trajectus. Acta Steph. de Fılger. episc. Redon. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 672 : *Et cum veteri Martigneio, sicut aqua illud præterlabitur usque ad Grassium Ingueii, etc.* Vide *Grassus* 2.

* **GRASSPERCIUS,** Piscis marini species, nostris *Graspois,* Crassus piscis. Scacar. Paschæ ann. 1217. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 19. v°. col. 1 : *Judicatum est quod abbas S. Stephani de Cadomo habeat saisinam de Grasspercio, qui captus fuit apud Caborc.* Leg. f. *Graspisce.* Vide *Graspeis.*

1. **GRASSUS** , Pinguis , *Gras.* Gloss. Græc. Lat. MS. S. Germani Paris. : Πάχυνα, *Grassa.* Edit. παχεῖα. Πάχος, *Grassitudo.* Παχύνους, *Grassivus.* Edit. *Grassibus.* Παχύνω, *Grassoso.* Edit. *Grasso.* Παχύς, *Bassus, grossus, crassus.* Althelmus de Laude virgin. cap. 21 :

Nam fontis laticem oleo pinguescere fecit,
Et liquida Grassis mutavit flumina guttis.

[Gloss. Isidor. : *Grassus, Setosus, pilosus.* Aliæ Lat. Græc. : *Grassum,* λιπαρόν. Joan. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. n. 59 : *In gazophilacium Domini aliis Grassos saccos et conferta marsupia fundentibus, duo minuta, etc.*]

¶ 2. **GRASSUS,** Ostium Rhodani, trajectus, per quos in mare volvitur, vulgo *Le Gras.* Regestum Guill. Ferandi Notarii Massil. : *Cum dominus Amiratus decessisset hodie Grassi Arelatis vocatæ Passoni.* Vide *Gradus* 8.

* 3. **GRASSUS.** *Grassorum ludus* prohibetur in Stat. Vercel. lib. 4. pag. 84. r°. Vide infra *Gratiæ Longobardorum. Gras serment,* pro Graviore juramento, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 447 : *Icellui Henriet jura Gras et détestables sermens qu'il ne buroit point.*

¶ **GRATA,** Vox Italica, Crates , Gall. *Claye* ; item Clathrus, Gallice *Grille.* Annal. Genuens. ad ann. 1242. apud Murator. tom. 6. col. 494 : *Paratis Gratis et aliis multis ædificiis ad prælium, etc.* Rolandinus Patav. lib. 8. de Factis in Marchia Tarvisina cap. 9. apud eumd. Murator. tom. 8. col. 291 : *Ponderata sunt plaustra armis, victualibus, Gratis* (Cod. Estens. *Cratibus*) *et aliis paramentis ad pugnam.* Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 341. * : *Ut autem pervenit ad Gratas, fremens blasphemat.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 367. de B. Andrea Hispellate : *Operitur capsa alia lapidea ab extra in columnis rotundis, et extra eam adest Grata ferrea.*

* Alias *Grail* et *Greil.* Charta ann. 1350. ex Chartul. 23. Corb. : *Mestre esdits fossez et asseoir Grails de fer, lesquels Grails soient en telle maniere mis et assis, . . . que aucuns poissons ne peussent monter ne avaler.* Lit. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 480 : *Quant ce vint à passer le Greil du guichet d'icelle ville, par la grant multitude de gens qui se hastoient rapasser ledit Greil, etc. Greillon,* eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1355. ex Reg. 84. ch. 588 : *Quod ipse exponens Greillon ferreum stanni sive vivarii ...*

furtive habuerat. Hinc *Grateine*, quod clathris claudatur, appellatur muscipula ; quod et etymon magis arridet quam illud ex Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. in Cod. Reg. 4120 : *Muscipula, Gallice Grateine, et componitur de mus et capio*. Vide supra *Gradizela*.

* **GRATANTER**, Libenter, grato animo. Charta ann. 1163. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *At idem reverendissimus papa Alexander precibus nostris Gratanter annuens, etc.* Tabul. S. Vict. Massil. : *Propter servitium quod ego illi in sua vita morteque Gratanter ac devote exhibui*. Vide infra *Gratifice*. [** et Haltaus. Glossar. German. voce *Dankneme* col. 217.]

1. **GRATARE**, *Scabere*, Joanni de Janua, nostris, *Grater*. Glossæ MSS. Reg. ex Cod. 85 : Ξέω, *Pollio, Frico, Grato*. De vocis etymo, vide Vossium, Ferrarium, et Menagium.

¶ 2. **GRATARE**, Promittere, stipulari, gratum habere. Charta anni 1252. ex Archivo S. Gildasii de Nemore : *Quia illud dictis Abbati et Conventui Gratavi et in verbo veritatis concessi*. Vide *Creantare*.

* Charta ann. 1426. ex Bibl. reg : *Præmissa omnia et singula immobilia tenere et fideliter adimplire promiserunt et Grataverunt*. Vide infra *Gratificare* 2.

* **GRATARI**, Eodem sensu, nostris, *Gréer*. Charta Joan. de Harecuria ann. 1269. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Ego in bono proposito et sano concessi et Gratatus sum et condonavi præceptori et fratribus militiæ Templi ad S. Stephanum in Campania morantibus unum festarium mestillii*. Charta ann. 1323. ex Tabul. S. Mart. Pontisar. fol. 37. v° : *Toutes les choses dessus dittes il Créerent, roerent, ratefierent et accorderent*. Alia ann. 1340. ex Chartul. 23. Corb : *Ad ce se sont Grée et accordé. Loons, Gréons, approuvons*, in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 550.

* **GRATAROLA**, Vectigalis species. Stat. Vallis-Ser. cap. 17. ex Cod. reg. 4619. fol. 110. v° : *Quælibet persona... teneatur solvere datium Gratarolæ... de qualibet bestia viva, quam vendet, donabit, vel emet*.

* **GRATERIA**, An idem quod *Regrataria*, interpolatio, mangonium, seu emolumentum quod inde percipiebatur ? Charta ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 327 : *Obligans eo casu pro se et suis successoribus et ypothecans specialiter Grateriam Lugduni et emolumentum ejusdem*. Sed leg. forte *Graveria*. Vide infra in hac voce secunda notione.

* **GRATES**, Crates, Ital. *Grata*, Gall. *Claye*. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 57 : *Super dictas scalas ponantur Gratices, vulgari sermone dicuntur Grati, super quas transeunt pedites*. Vide *Gratitia*.

✱ **GRATEX**, a voce Italica *Grate, Graticcio*, Crates, instrumentum ex viminibus, aliave materia contextum, ad varios usus. Gallis, *Claie*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 236 : *Nec possit aliqua via ipsius trivii artari Graticibus* (*Gractibus* '50, '59), *vel storiis, vel vinciis et vinciglis*. [Fr.]

1. **GRATIA**, Eucharistia. Optatus lib. 5 : *Veniunt gentes ad Gratiam ; exhibet ille, qui invitare dignatus est, ministerium exercet turba famulorum*, i. Sacerdotum aut Clericorum. Ita χάρις non semel apud Cyrillum, et alios.

Gratia, Baptismus, in l. 1. Cod. Theod. Ne sanctum baptisma iter. (16.6.) *Divinam Gratiam implorare*, i. baptismum, apud S. Cyprian. lib. 3. Epist. 17. *Gratiam Dei consequi*, Baptizari, in Chronico Reichersperg. ann. 370. Προσέρχεσθαι τῇ χάριτι, apud Cyrillum lib. 4. Mystag. Elogium S. Pantaleonis :

Τάχιστα δός μοι τὴν παλιγγενεσίαν,
Τὴν ψυχολαμπῆ τῆς καθάρσεως χάριν.

Gratiæ. Statuta Ordinis *de Sempringham : Sanctimoniales Laicæ in stallis suis stent ad Missas, et ad Gratias tantum*, i. dum dicuntur preces pro agendis Deo *gratiis*. Matth. Paris ann. 1256 : *Completa qualibet hora canonica in Choro, et post Gratias prandii, etc.* S. Chrysostom. homil. 2. de Anna : Τράπεζα ἀπὸ εὐχῆς ἀρχομένη, καὶ εἰς εὐχὴ καταλήγουσα.

Gratia S. Pauli, aut S. Apolloniæ. Statuta Mediolan. 2. part. cap. 433 : *Aventores corrigiolæ pulverettæ, nec dantes Gratiam, nec S. Pauli, nec S. Apolloniæ, nec prædicantes brevia pro febribus, etc.* Species sortilegii.

¶ Gratia Apostolicæ Sedis Episcopos se esse, quandonam primum dixerint Episcopi, dictum est in *Dei Gratia*.

¶ Gratiæ Generales, Annus jubilæus, quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in Bullis summi Pontificis. Instrum. ann. 1371. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 550 : *Dum esset iste testis cum D. Ducissa tempore Gratiarum Generalium fel. record. Innoc. PP. VI. ivit Avinionem ad dictas Gratias cum licentia D. Ducissæ*.

¶ Gratiæ, Privilegia, immunitates. Litteræ ann. 1339. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 562 : *Nos Nicolaus Dei Gratia Oppaviæ Dux ad universos volumus pervenire, quod nos contenti stare volentes nostris terminis, libertatibus et Gratiis datis et impensis nobis a domino Joanne Bohemiæ Rege, etc. Pro præmissis libertatibus, Gratiis, etc.* in Charta ann. 1409. ex Schedis D. *de Mazaugues*.

¶ De Gratia, Sponte, libere, benevole. Statuta Humberti Bellijoci tom. 9. Spicil. Acher. pag. 183 : *Burgenses Bellevillæ non tenentur ire in chavaugia nisi de Gratia*. Vide *Gratiare*.

* 2. **GRATIA**, Dignitas imperatoria. Versus apud D. *Bouquet* tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 310 :

Una valde tibi gradui superaddita summo
Gratia scripta manet, meritis lucrata regentum.

* Gratia, Titulus honorarius, apud Matth. de Couciaco in Carol. VII. pag. 55 : *En cet an dessusdit* 1445.*le damoiseau Eurard de la Marche... envoya lettre de deffy au duc de Bourgogne, de laquelle et du contenu d'icelle la teneur s'ensuit : Très haut, très puissant et très redouté seigneur, monseigneur le duc de Bourgogne, comme je Eurard de la Marche ay escrit pardevers vostre Grace, pour que icelle vostre Grace, etc.*

* 3. **GRATIA**, Fama, nomen, Gall. *Renommée*. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 209 : *Jehan Fenin, qui estoit homs rioteux et felons et melleys, ayanz mauvaise Grace en ladite ville et en touz les lieux ou cogneuz estoit*. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 10 : *Estienne Fusset.... poure varlet, brigueux, belliqueux et noiseux, et personne de petite Grace et renommée, etc.*

* **GRATIÆ** Lombardorum, Tesserarum ludus. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 346 : *Icellui Gerardin dist par esbatement, il nous fault faire les Graces des Lombars ; lesquelles Graces il entendoit jouer aux dez. Gryache* vero est hujusce ludi species, in aliis Lit. ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 44 : *Le suppliant dist qu'il ne joueroit plus à la raffle ; mais qui voudroit jouer à la Gryache*. Vide supra *Grassus* 3.

¶ **GRATIALIS**, Gratiosus, in Miraculis S. Servatii Episc. tom. 3. Maii pag. 224. et in Carminibus Sarnovii apud Ludewig. tom. 8. pag. 321.

1. **GRATIARE**, Gratias agere, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum pag. 851. 854. [*Gratiari ab aliquo*, Gratiarum actiones ab eo recipere, apud Haymonem Episc. in Explic. Epistolæ ad Romanos cap. 4. Le Doctrinal MS. :

Moult doit Diex Gracier
Qui par son cuer s'avance.]

Vide *Regratiare*.

* *Rendre Grez*, eodem sensu, in Poem. de Bello Trojano Ms :

Tos furent lié de sa venue ;
Grez et merciz lui ont rendue.

Gratiare. In Legibus Rotharis Regis Longob. tit. 89. [** 223.] *est de ancilla matrimonio Gratiata* : ea nempe, quam Dominus *de Gratia* in uxorem accepit. Habetur ea Lex. l. 2. tit. 1. § 8. Alanus de Insulis in Planctu naturæ : *Alteri quoque lateri blandienti la sciviens gemmarum benigna oculis Gratiabatur serenitas*.

* 2. **GRATIARE**, Ex gratia concedere, liberare, immunem facere. Charta ann. 1201. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 347 : *Ego vero Guillelmus episcopus* (Nivern.) *ecclesiam illam ab omni exactione quæstarum et procurationum et visitationis archidiaconi Gratiavimus*. Vide infra *Gratifice*.

* **GRATIATIZARE**. Charta Joan. ducis Brit. ann. 1276. ex Bibl. reg : *Quos* (reditus) *nobis remittit contra episcopum Corisopitensem deffendere, Gratiatizare ac tueri*. Sed leg. *Garantizare*. Vide in *Garantire*.

¶ **GRATICULA**, pro *Graticula*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS : *Graticula*, ἔσχαρα. Vide *Gradella*.

* Ital. *Graticola*, nostris, *Greil*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 181 : *Unum tripodem ferri,unam Graticulam... abstulit*. Aliæ ann. 1375. in Reg. 108. ch. 95 : *Je vuel marier ma fille, me rendras tu un Greil et un trepié qu'il me fault pour son mariage*.

¶ **GRATIFER**, pro *Garcifer*. Famulus, Gall. *Garçon, Valet*. Contractus inter Ludovic. IX. et Venetos de trajiciendo Regis exercitu in Terram S. ann. 1268. Cod. jur. Gent. part. 1. pag. 25. § 6 : *Super eo quod D. Rex vult scire quantum constabit locus cujuslibet Militis cum duobus servientibus, uno equo et uno Gratifero pro equo et aqua*. [* Non semel præterea occurrit tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1963.] Vide *Garcio*.

* **GRATIFFICARE**, Gratificari, favere, Gall. *Favoriser*. Stat. Universit. Andegav. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 499. art. 5 : *Tunc rectore priore vocato, pro qua parte voluerit, Gratifficare tenebitur*. Ibid. pag. 500. art. 12 : *Quod si pares fuerint in vocibus, tunc locus erit Gratiffication, ac poterit rector Gratifficari in hac causa*.

¶ 1. **GRATIFICARE**, Declarare se aliquid gratum habere. Instrum. ann. 1335. apud Ludew. tom. 5. pag. 602 : *Promittentes sub fidei præstito juramento, quod sæpe fatus dominus Rex Poloniæ præmissa*

omnia et singula, hinc intra festum B. Galli proximum, ratificabit, Gratificabit, ac suis patentibus approbabit litteris. Vulg. Interpres Ephes. 1. 6 : *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua Gratificavit nos in dilecto filio suo;* id est, Gratos nos fecit. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. pag. 91 : *Ni sit in officio vel Gressu Gratificato, id est,* ut ibidem habet Glossa, *indulto per licentiam.*

* 2. **GRATIFICARE**, Idem quod supra *Gratare* 2. De re aliqua cum aliquo pacisci, componere, Gall. *Convenir à l'amiable;* vel Facere quod alteri gratum est. Vide infra *Gratum.* Libert. civit. Vien. ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 432. art. 31 : *Si duellum firmatum fuerit et juratum in manibus dominorum, et altera pars postmodum pœnitere voluerit, solvat dominis decem libras, vel alias Gratificet cum eis, et emendam faciat alteri non pœnitenti. Gracier* vero, Aliquid ex gratia alicui concedere, vulgo *Faire grace,* in Lit. Phil. VI. ann. 1336. in vol. 9. arestor. parlam. Paris : *Avons Gracié et remis dès maintenant pour lors laditte amande, etc.*

** 3. **GRATIFICARE**, Gratum esse, placere. Carmin. Hibern. Exsul. ad Carol. M. apud Maium Classic. Auctor. tom. 5. pag. 411 :

Laudibus eximiis celebrantur sæcula prisca,
Omneque præteritum Gratificare solet.

GRATIFICARI, *Largiri, impartiri.* Papias.

* **GRATIFICATIO**, Gratiosus assensus. Lit. ann. 1454. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 175 : *De eorum expressa voluntate, Gratificatione et consensu, etc.*

* **GRATIFICE**, Grato animo. Charta Ric. abb. ann. 1019. in Chartul. S. Vitoni Virdun. ex Cod. reg. 5435 : *Cujus petitio cum a nobis Gratifice suscepta fuisset, etc.* Epist. H. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 53. col. 1 : *Nuntium vestrum, vestræque pietatis litteras Gratifice suscepi.* Vide supra *Gratanter.*

✱ **GRATIFICUS**. [Qui gratificatur. *Isid.* 10. *Orig. litt.* G. *Gratificus* ab eo, quod gratis faciat bonum. *Paulin. Petroc.* 2. *de Vit. S. Mart.* 716. *Gratifico* concors cum pectore vultus. *Optatian. Porphyr. Paneg. ad Constantin. Aug.* 1. 6. *Gratifici* domini visibus apta sacris.]

¶ **GRATILLA**, Genus libi, forte a *Gratum* sic dicti. Arnob. l. 7. adv. Gentes : *Quid fritilla, quid frumen, quid africia, quid Gratilla, catumeum, conspolium, cubula?*

¶ **GRATILLUS**, Ital. *Gratillo,* Gall. *Ralingue,* Funiculus limbo veli assutus. Informationes civitatis Massiliæ de passagio transmarino ex MS. Sangerman : *Item debet habere ipsa navis duas puegas et* VI. *Gratillos et sarciam subtilem pro faciendis cordiceis* VI. *quintals.*

GRATIO. *Crudelitatis voluptas,* Papiæ. Codex MS. habet *Crudelitas.*

¶ **GRATIONARII**, in Ecclesia S. Stephani Vienn. Presbyteri, iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *Habituati.* Statuta ejusd. Ecclesiæ apud Raim. Duellium lib. 2. Miscell. pag. 86 : *Hanc observantiam penitus reprobamus mandantes Præposito... ut ab hujusmodi in antea desistat, et ultra ordinarios confessores, videlicet Octornarios, Vicarios et Grationarios, in principio Quadragesimæ confessores, viros doctos et probatos.... assumat.*

* **GRATIOSE**, Munifice. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 227. v° : *Alia Carta Philippi regis per quam Gratiose concedit archiepiscopo et capitulo... ecclesiæ Lugdunensis, quod, etc.*

¶ 1. **GRATIOSITAS**, Gratus animus. Diploma Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1294. apud Ludewig. tom. 6. pag. 376 : *Tanta siquidem nostra Gratiositate ac mentis liberalitate, etc.*

¶ 2. **GRATIOSITAS**, Amabilitas, comitas. Vita B. Coletæ num. 8 : *Placuit ille conferre Gratiositatem complacabilem et gratissimam diligibilitatem.*

¶ GRATIOSITAS NOVITATIS, apud Tertullianum contra Marcionem lib. 1. cap. 9. Idem quod Plinio *Gratia Novitatis,* Gallis *la Grace de la nouveauté.*

* **GRATIOSUS**, ita κατ' ἐξοχὴν appellatur Episcopus in Prol. Wurmser. capit. S. Th. Argent. Vide supra in *Gratia* 2.

* **GRATIROLA**, inter arma prohibita recensetur, in Stat. Vallis-Ser. rub. 44. ex Cod. reg. 4619. fol. 88. r°.

¶ 1. **GRATIS**, Libenter, ex animo. Charta Petri Regis Aragoniæ ann. 1205. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 226 : *De hoc facio junctis manibus hominium, et per hæc sacrosancta quatuor Evangelia corporaliter tacta vobis Gratis juro.* Rursum occurrit in Litteris ann. 1357. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 204.

* 2. **GRATIS**, De industria, consulto, Gall. *Exprès.* Gualter. Hemingford. de Gest. Eduardi I. reg. Angl. pag. 20 : *Cum essent in descensu Themisiæ juxta mare, Gratis anchoravit eam* (navem) *magister navis in mediis fluctibus.*

¶ **GRATISCUS**. Vide *Græciscus.*

¶ **GRATITARE** dicuntur anseres a sono, quem edunt, Italis *Gracidare.* Auctor Philomelæ :

Hinc Gratitat improbus anser.

[* Vide supra *Graccitare.*]

* **GRATITIA**, Crates, Ital. *Graticcio,* Gall. *Claye.* Stat. civil. Cumanæ nova cap. 3. ex Cod. reg. 4622. fol. 132. v° : *Si aliquis massarius de cetero derelinquerit aliquod massaritium,... non possit nec debeat exportare de ipso... nec Gratos, nec Gratitias, nec assides, etc.* Vide supra *Grates.*

* **GRATITIUS**, Eadem notione. Stat. Placent. lib. 4. fol. 46. v° : *Ad dictam clausuram fiendam de muro, vel Gratitio pastonato, vel pariete, etc.*

* **GRATITUDINALITER**, Grati animi sensu, Gall. *par Gratitude.* Charta ann. 1386. tom. 1. Hist. Cassin. monast. pag. 85. col. 2 : *Ad illius* (Salvatoris) *gloriam, reverentiam atque laudem liberales extendere Gratitudinaliter manus suas* (debet).

¶ **GRATIVA**, pro *Gratia.* Sermo de corpore S. Gratiani Mart. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 694. col. 2 : *Pro Grativa igitur nostri Gratiani, summi judicis ira placabitur, si nos suæ festivitati viderit intentos, et debita devote reddentes obsequia.*

¶ **GRATSA**, Piscis genus, in Rumpleri Hist. Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 433.

* **GRATTAROLA** inter utensilia coquinæ annumeratur, in Charta ann. 1263. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 476.

* **GRATTERARE**, Arietum vox, in Carm. de Philomela ad calcem Cod. reg. 6816 :

Gratterat hinc aries, et pia balat ovis.

¶ 1. **GRATUITAS**, pro *Gratia,* Beneficium. *Dona et Gratuitates,* in Litteris ann. 1508. apud Rymer. tom. 13. pag. 180 : *Retribuet Serenitati vestræ in solidum Gratuitates vestras,* in aliis Litteris ann. 1498. apud Ludewig. tom. 6. pag. 119.

* Donum, nostris *Gratuité,* eodem sensu. Comput. ann. 1495. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 62. col. 2 : *Quod si facerent aliquam Gratuitatem; pro qua Gratuitate solverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 118 : *Lesquelz compaignons atant se départirent sans boire, ne recevoir aucun don ou Gratuité.* At vero *Gratuit,* idem quod ad mentem spectans, in Libro Ms. cui titulus, *La Pénitence d'Adam* cap. 1 : *Et ainsy fut l'homme Adam formé à l'ymage de Dieu, quant à nature; et à sa similitude, quant aux choses Gratuites et espiritueles, sachans bien et mal.*

¶ 2. **GRATUITAS**, Titulus honorarius, quo Casianus Valenensis Episcopus compellat Collegas suos in Antiqua Collect. Canonum Pœnit. apud Acher. tom. 11. Spicil. pag. 198 : *Statuat Gratuitas vestra, etc.*

* **GRATUITE**, Comiter, urbane, Gall. *Poliment.* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 20 : *Johannes de Proalto potantes Gratuite salutavit.*

GRATUITER, pro *Gratuito* utitur Osbernus in Vita S. Elphegi Archiepisc. Cantuar. num. 19.

¶ **GRATULA**, Crates, craticula, sepimentum. Vita B. Henrici Baucen. : *Gratulam de lignamine super ipsam foveam deponi mandaverunt.*

* **GRATULARI**, Frui, uti, gaudere. Vita B. Gobert. tom. 4. Aug. pag. 393. col. 2 : *Adeo quod ipsa* (ducissa) *precibus pii Goberti mollita dictum abbatem Gemblacensem et conventum suo jure pateretur Gratulari.* [** Hibern. Exsul. Carm. ad Carol. M. apud Majum Classic. Auctor. tom. 5. pag. 406 :

. . . . . Conditor orbis
Nostris assiduis Gratulatur cantibus æquis.]

¶ **GRATULATIVE**, Gratulanter, gratanter, in Homil. Leandri Episc. tom. 2. Conc. Hisp. pag. 351.

¶ **GRATULOSUS**, Gratulabundus, qui gratulatur. Greg. Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. col. 629 : *Erat denique* (Oddo Abb.) *astutus et cautus in agendis negotiis... cum sociis compatiens, habilis, affectuosus, hilaris, Gratulosus, verax.*

GRATUM, GRATUS, [Cautio de re quadam facienda. Edictum S. Ludovici Regis Fr. ann. 1235 : *Postquam Dominus per annum terram tenuerit, recipiet homagium ab herede, tali modo quod heres de pretiis vivariorum, garennarum, nemorum, et valore dotium, et servitiorum, debet Domino prius facere Gratum suum, vel competentem securitatem ei dare, quam infra* 80. *dies facere debebit.* Charta Communiæ Rotomag. aqud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 309 : *Et si* (debitor) *inventus fuerit in civitate Rothomag. vel Castro Fales. antequam Gratum suum fecerit, tamdiu tenebitur in carcere Communiæ, donec redimatur de centum solidis... tum jurabit se non reversurum in dictam civitatem, vel dictum Castellum, donec fecerit Gratum Majoris et creditoris.*] Vide *Creantare.*

* Vel potius, Voluntas, placitum, Ital. *Grato,* Gall. *Gré :* unde *Gratum facere* est Debitum solvere, satisfacere officio, vel id quod alicui gratum est, exsequi, nostris *Faire gré.* Charta Phil. Aug. ann. 1207. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 113. v°. col. 1 : *Nos dedimus in alio loco prædicto Balduino excambium illius terræ ad Gratum suum.* Lit.

ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 511. art. 15 : *Et ne puet nuls varls crier vastiaux ne escaudis parmi le ville, s'il n'a fait Gré au majeur de chuinc sols. Pacifier et faire Gré à partie*, in aliis ann. 1370. ibid. pag. 378. art. 26. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 248 : *Icellui Guillaume compta et fist Gré à l'oste de l'escot de lui et de ses compaignons.* Hinc nostris *Estre engrant*, pro Aliquid gratum habere, ex animo agere. Lit. ann. 1380. tom. 6. Ordinat. pag. 486 : *Afin que un chascun soit plus Engrant en son endroit de obéir à noz diz criz.* Mirac. Mss. B. M. V. lib. 2 :

Soions engrés, soions Engrant
De lui servir et jour et nuit.

Le Despirement *du corps* Ms. :

Cors convoiteus mout es Engrans
De manoirs faire haus et grans
A la caroigne hebergier.

Chron. Ms. Bertr. Guescl. :

Guillaume de Lannoy y estoit moult Engrans.

° **GRATURARE**, Conterendo permiscere, Ital. *Grattugiare*, Gall. *Broyer.* Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 244. col. 1 : *Item pro ovis et caseo ad Graturandum ad opus dictorum flansonum, solvi quatuor grossos.*

1. **GRATUS**, [Trajectus, etc.] Vide *Gradus* 8.

° 2. **GRATUS**, Crates. Vide supra *Grates*. Hinc

° 3. **GRATUS**, Decipulæ seu caveæ species ad capiendas aves, Ital. *Graticcia.* Stat. crimin. Cuman. cap. 142. ex Cod. reg. 4622. fol. 94. r° : *Non sit aliqua persona,... quæ audeat vel præsumat de cetero capere pipiones seu columbos ad retia duarum alarum, sive alia retia, laqueos, Gratos, balistos, etc.* Vide supra *Grata.*

° 4. **GRATUS**, Tomentum, lanæ deterioris species, nostris *Gratuise* et *Gratuse.* Stat. pro pannif. Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121 : *Item quod nullus parator... possit... texere seu immiscere pessols sive borrethos, nec borram sive Gratus quoquomodo.* Lit. pro pannif. Trec. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 112 : *Pour ce que plusieurs drappiers... de Troyes font draps à lisiere de Gratuise, de seurtonture d'aignelins et autres mauvaises matieres, etc.* Perperam editum *Graturse* tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 283. art. 5. Stat. pro pannif. Abbavil. ex Lib. rub. fol. magn. ejusd. civit. art. 3 : *Que nuls ne puist drapper de Gratuse, etc.* Alia pro tibialium sarcinat. Ebroic. ann. 1421. in Reg. 173. ch. 113 : *Item que les jurez puissent arrester tous les draps... ou l'en trouvera barres, ou bridures, ou Gratisses. Gratuisseurs, bourres, ne autres laines ou choses défendues*, in aliis ann. 1403. tom. 9. earumd. Ordinat. pag. 171. art. 9.

° **GRATUSA**, Gratusia, Radula, Gall. *Rape*, Ital. *Grattugia*, Provinc. et Occit. *Gratuse* vel *Gratué.* Invent. Ms. ann. 1320 : *Item una Gratusia ferrea.*

GRAVA, Lucus, arboretum, fructetum, arbustum, nemus, ex Anglico *a Grove*, [Saxon. Græf.] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 113 : *Dedit Ecclesiæ S. Petri duos breces in feodo suo... cum Grava, et pratellis eidem terræ adjacentibus.* Pag. 117 : *Terram suam... cum Gravis, pascuis, pratis, etc.* Tom. 2. pag. 226 : *Prætera dedi eis unam Gravam, quæ dicitur Birhcombe, et licentiam circumclaudendi.* [Diploma Willelmi Ducis Aquitaniæ ann. 1027. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 268 : *Cum decimis et aquis dulcis, et terris de mare Salissa usque ad mare de Gironda et de Ubre de Syort usque ad Grava, cum marisco et cum montaneis, cum pineta, cum piscatione, etc.* Thomas Madox Formul. Anglic. pag. 47 : *Gravam quæ vocatur Bradele cum bruneria adjacente.* Occurrit iterum ibid. pag. 260. apud Kennetum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden. et in Chartulario SS. Trinitat. Cadom. fol. 43. v°.] Chartas rursum alias suggerit Spelmannus. Vide *Grana* 2. Aliud sonat *Grave*, in Consuetudine Meledun. art. 4. Est etiam *Grave*, Germanis, fossa. Hesychius : Γραύα, σκαφίον, βόθρον.

¶ **GRAVABILIS**, Gravans. Cæl. Aurel. l. 4. cap. 3. : *Vomitus Gravabilis capiti est.* Idem lib. 3. Acut. cap. 17 : *Cibi Gravabiles.* Occurrit rursum lib. 1. cap. 15. et supra in voce *Carnatio.*

° **GRAVAIRO**, Arena, sabulum, Gall. *Gravier*, alias *Gravage.* Charta ann. circ. 1175. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 39. col. 2 : *Quidquid in molendinis, et in resclausa, et in ipso fonte, et in Gravairone Guilliermi Augerii, et in aliis Gravaironibus, et in olivariis, et intra quæ sunt super Gravaironem Guillermi Farragossæ.* Alia ann. 1375. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 548 : *Comme feust venuz et arrivez à verecq en la parroisse de Morsalmes ou Gravage... deux tonneaulx de vin, etc.* Vide *Gravero.*

GRAVAMEN, Damnum, vel injuria : Gall. *Grief.* Matth. Westmonaster. ann. 1246 : *Ostendit ei manifeste articulos super Gravaminibus et oppressionibus Ecclesiæ et regni, etc.* Occurrit passim. [Notione nonnihil diversa Cassiod. l. 9. Ep. 2 : *Si visceribus sanis Gravamen nullius sentias læsionis*, id est molestiam.]

¶ **GRAVAMENTUM**, Onus, molestia. Gloss. Lat. Græc. : *Gravamentum*, Βάρη.

GRAVANETUM. Vetus Charta apud Perardum in Chartis Burgundicis pag. 89 : *Scilicet porcellos, vitulos, edos, lanam, legumen, milium, panetum, unigranum, Gravanetum, et plastrum juxta Ecclesiam S. Martini vestitum et non vestitum, in parte Aquilonis situm, etc.* [° Leg. suspicor *Granenetum ;* atque adeo idem fortassis esse quod supra *Granetagium* et *Grannagium.* Vide ibi.]

° **GRAVANTIA**, Damnum, injuria, detrimentum, a vet. Gallico, *Grévance*, Ital. *Gravezza.* Charta Joan. comit. Burg. ann. 1239. ex Bibl. reg. : *Omnem Gravantiam, quod pro defectu garantiæ eisdem fratribus eveniret, singuli eorum tenentur ex integro restaurare. Engriégement*, eodem sensu, in Consuet. vett. Aurel. ann. 1137. ad calcem Assis. Hierosol. pag. 464 : *Nous (Loys) à nos borjois d'Orliens por l'Engriégement de la cité oster, ycetes coustumes... leur donasmes*, Hinc *Greveussement*, cum damno et injuria, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 36 : *Lequel exposant par emprisonnement de lui et de ses enfans ont esté Greveussement detenus, etc.* Vide *Gravamen.*

¶ **GRAVARA**, Vita S. Franci Erem. tom. 2. Junii pag. 555 : *Miræ quantitatis massa nivium, quæ Gravara vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cacumine.*

¶ 1. **GRAVARE**. Honorare. Vide *Gravitas.*

¶ 2. **GRAVARE**, Accentu gravi pronuntiare, in Epistola Hildemari Monachi de recta legendi ratione, apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 743.

3. **GRAVARE**, Sculpere, ex Græc. γράφειν, vel ex Germ. *Graven*, Fodere, Gall. *Graver.* Vita S. Senorinæ Virg. : *Sanctam virginem in sublimiorem loculum elevavit, hoc illi Gravans in marmore Epitaphium, etc.*

° 4. **GRAVARE**, Consentire, stipulari, gratum habere ; unde leg. videtur *Gratare.* Vide supra in hac voce num. 2. Scacar. Paschæ apud Fales. ann. 1207. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 16. r°. col. 1 : *Judicatum est quod recordatio assisiæ curret super quod monachi S. Audoeni dicebant, quod Robertus Baivel Gravaverat in assisia Fallesiæ, quod perderet querelam suam, si carta similis cartæ, quam monachi habent, posset inveniri sigillata in sigillo fratris sui.* Vide supra *Gratificare* 2.

° 5. **GRAVARE**, *Graveira* seu glarea inducere, vel Onerare, Gall. *Charger.* Charta Will. episc. Autiss. ann. 1176. ex Tabul. S. Marian. : *Item prædicti milites concesserunt canonicis quatenus de terra sua, quoties necesse esset, exclusam suam Gravarent.*

° 6. **GRAVARE**, Concipere ; dicitur de piscibus quando copulant, vulgo *Frayer.* Pactum ann. 1303. ex Tabul. D. Venciæ : *Possint piscare... tempore Quadragesimali cum filatis et aliis ingeniis quibuscumque, entremaillo duntaxat excepto ; et ne turtures sive truchas destrui et dissipari valeant, tempore quo Gravant, etc.*

GRAVARIA, Notitia seu Charta Roberti Ducis Normann. ann. 1088. in Tabulario Fiscan. f. 14 : *Has autem terras reddo et concedo quietas de Gravaria, et ab laicali consuetudine.* Charta Henrici II. Regis pro Monasterio beatæ Mariæ de Bernaio in Normann. in 106. Regesto Tabularii Regii Ch. 84 : *Et cum omnibus illis dignitatibus et libertatibus, et quietantiis de Gravaria, et palacitio* (sic) *et aliis rebus, etc.* Charta Will. Nothi Comit. Norm. tom. 2. Monast. Angl. pag. 960 : *Ego Willelmus Normannorum Comes concedo eam* (Ecclesiam) *liberam ab omnibus consuetudinibus Gravariorum et bernagiorum.* Ubi perperam, ni fallor, editum *Granariorum.* Le Roman *de Rou* MS. :

Plait de forest, plait de monnoies,
Plait de porprise, plait de voies,
Plait de gaainz, plait de Graveries,
Plait de mellées, et plait d'ayes, etc.

Vide mox *Gravaringus.*

° Vectigal, tributum, quævis exactio. Vide infra *Graveria* 2. Charta Will. Nothi comit. Norman. ann. 1042. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 96 : *Ego Willermus comes concedo eam* (terram) *deinceps liberam ab omnibus Gravariis, bernagiis, et omnibus consuetudinibus meis.*

° **GRAVARINA**, Armorum genus, quo quis alterum *gravare*, unde nomen, potest ; nisi sit pro *Giavarina.* Vide supra in hac voce. Stat. crimin. Cumanæ cap. 138. ex Cod. reg. 4622. v° : *Genera armorum prohibita... lancea, Gravarina, etc.* Vide infra *Graveta.*

GRAVARINGUS, Gravator. Ordericus Vitalis lib. 15. pag. 876 : *Eodem tempore Amalricus Ebroicensis Comes animi nimiam amaritudinem gerebat, quod Præpositos atque Gravaringos in terra sua nimium furere videbat. Insolitas enim exactiones imponebant, ac pro libitu suo judicia pervertebant.* Vox videtur conflata ex *Graf*, Comes, judex, et *Waring*, miles. Ita *Gravaringus* erit Præfectus ac magister militum in urbe quavis. *Warings* enim milites vocant Angli, vocabulo, ut videtur, ducto a *Werra*, bellum, (nostris dicuntur *Hommes de guerre* :) vel potius ministri fuerunt, seu *Milites* Comitum, qui eorum jussa exequebantur, aut denique *exactores* et publicani,

quomodo *Graffiones* dicuntur a Sugerio de Administratione sua cap. 23. et *Gravatores*, in libro Miraculorum S. Vulfranni Episc. n. 23 : *Quidam homo S. Vulfranni misericordiam expetiit, qui in quosdam ministros incurrit, quos vulgus Gravatores appellat : hi autem equum, cui ille insidebat, eo dejecto rapuerunt... Illi vero petitionem ejus contemnentes, dixerunt, se domini sui servitium implere velle, et sic ei, si tamen eos sequeretur, reddere.* Vide *Grafio.* Vacces *au Roman de Rou* MS. :

Venir a fet de cest pais,
Tous ses privés et ses Baillis,
Ses Gravereus, et ses Viscomtes, etc.

[** Vide *Gravaria.*]

¶ **GRAVARIUM,** Glarea, locus glareosus, Gall. *Gravier.* Charta ann. 1192. in Consuetud. MSS. Tolos. e Bibl. D. Abbatis *de Crozat* fol. 29. v° : *Item judicaverunt quod omnes rippæ et Gravaria, quæ sunt a ponte usque ad punctam..... sunt publica causa introeundi et exeundi.* Ibidem : *Ipsum pratum et Gravaria erant publica.* Vide *Graveria.* [* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 80 : *Item vendo... quamdam locatam meam,... sitam in Gravario Atacis.* Vide infra *Graverium* 2.]

¶ **GRAVASCELLUS,** *Aliquantum gravis,* Johanni de Janua ; *Peu grief,* in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

* **GRAVASIUM,** ut *Gravarium,* Glarea, arena. Charta ann 1259. in parvo Reg. S. Germ. Prat. : *Concesserunt... quamdam archam sicut* (l. sitam) *in aqua Sequanæ Parisius a parte parvi pontis in Gravasio, prope muros domus regis Franciæ, ticello ipsius Gravasii contiguam,... pro molendino... ponendo.*

¶ **GRAVATA,** pro *Gabata,* apud Murator. tom. 3. pag. 159. col. 1. Vide *Gabata.*

GRAVATÆ Mulieres, Gravidæ, quæ uterum gestant, κυοφοροῦσαι, in can. 6. Concilii Neocæsariensis. Capitula ad Legem Alamannor. Edit. Baluzianæ cap. 20 : *Si qua Mulier Gravata fuerit, et per facto alterius infans mortuus natus fuerit, etc.* Concil. Eliberitanum apud Burchard. lib. 19. cap. 155. et Ivon. pag. 15. cap. 163. et Capitula Theodori cap. 32 : *In tribus quadragesimis anni... conjuges continere se debent, nec illis diebus copulari, quamdiu Gravata fuerit uxor, id est, a quo die filius in utero motum fecerit, usque ad partum, etc.*

* Nostris alias *Groisse* et *Grosseur,* pro *Grossesse,* Graviditas. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 107 : *Comme Ysabel fille du feu Gerart eust esté engroissié sanz mariage ; laquelle Grosseur pour doubte de son père et de sa mère... elle eust célée, etc.* Aliæ ann. 1447. in Reg. 178. ch. 257 : *Icelle femme tant qu'elle peut céla sadite Groisse, etc.*

GRAVATIO, [Injusta postulatio.] Vide *Gravare.*

GRAVATORES, in Glossis antiquis MSS. *Ad aquas cruribus conligatis ambulantes.* Vide alia notione in *Gravaringus.*

¶ **GRAVATORIA,** f. Iniqua manus injectio in rem alienam, Gall. *Saisie injuste.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 40 : *Inde Robert de Gent aufert ei terram de Don Maisnil... et Radulfus de Cortlandum ponit terram Abbatissæ in Gravatoria, et vult ibi eam tenere.* Vide *Gravare.* Erit forte qui suspicetur *Gravatoriam* idem esse quod *Gravariam* vel *Graveriam,* Glaream, Gall. *Gravier,* adeo ut Radulfus terram Abbatissæ propriam converterit in locum publicum et glareosum.

* **GRAVATUM,** Morbus gravis ; nisi sit pro *Grabatum,* lectus. Test. ann. 1517. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 5 : *Nobilis Francesia de Anbert, domina dicti loci de Melhano, existens in Gravato ac infirmitate corporali detenta, etc. Griété,* pro Morbi gravitas, imminens periculum, in Lit. remiss. ann. 1372. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 94 : *Quant il apperceurent la Griété de sa maladie, etc.* Pro viarum difficultate, legitur in Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 145 : *Li cheval pour la Griété de la voie, etc.* Vide infra *Ingravanter.*

GRAVATUM Opus, Sculptura, ex Gall. *Gravé, Graveure.* Occurrit non semel in Monastico Angl. tom. 3. pag. 310. 311. etc. quasi *graphio* exaratum.

¶ 1. **GRAVATUS,** Auctus damno, læsus iniquo judicio. *A Nationis sententia licet Gravato ad ipsam Artium Facultatem appellare,* apud Robertum *Goulet* in Compendio Jurium Universitatis Paris. f. 6.

* 2. **GRAVATUS,** Aliquo morbo affectus. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 84. ex Cod. reg. 4659 : *Statuimus quod tauri, et arietes, et porci Gravati vendantur in transverso Corvilinorum.*

* **GRAVAYRIUM,** ut supra *Gravaria,* in Charta ibid. laudata : *Ego Willermus Normannorum comes concedo eam* (terram) *liberam ab omnibus consuetudinibus Gravayriorum et bernagiorum. Granariorum* perperam editum tom. 2. Monast. Angl. pag. 960. monet Cangius in v. *Gravaria.*

* **GRAVEA,** Idem quod *Grava,* Lucus, arboretum. Tabul. eccl. Ambian. : *Pro ampliatione Graveæ remissus est census Epiphaniæ.* Vide infra *Gravium.*

¶ **GRAVE,** Querela, querimonia, Gallice *Grief* : vox practica. Chron. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 579 : *Hugo de Burgo Comes Cantiæ, quibusdam Gravibus contra eum propositis, carceri mancipatur.*

¶ 1. **GRAVEDO,** *Afflictio,* in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

* Hinc *Griément* et *Griété,* pro Animi affectu, quo quis gravatur. Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 420 : *Et plus li sembloit... que toute la Griété que il avoit el chief et el cuer de la tristece que il avoit devant, s'en fu alée desdiz membres.* Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 267 : *Icellui Jehan après le dit fait, en son Griément dudit péchié voulant de ce faire satisfaction, etc.* Unde *Grein* dicitur qui ejusmodi affectum patitur in Poem. *Garini* :

Auberi l'ot, si fu Greins et marris.

Rursum ibid. :

Greins et dolant en sont et esbahi.

* 2. **GRAVEDO,** Vectigal, tributum, exactio quævis. Libert. Angere-reg. ann. 1119. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 445 : *Neque ab eis præpositi vel majores nostri talliatas, quæstus vel aliquam hujusmodi Gravedinem exigerent.* Vide infra *Graveria* 2.

* 3. **GRAVEDO,** Damnum, injuria. Charta ann. 1231. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Boninc. pag. 152 : *Remittentes omnem injuriam et Gravedinem seu damnum ipsis... De omnibus de quibus Gravedinem vel injuriam, seu damnum substinuerant ab eisdem Griesté,* eodem significatu, in Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 79 : *Pour relever les supplians de molestacions, Griestez et oppressions, etc.* Vide supra *Gravantia.*

¶ **GRAVEIRA,** Glarea, locus glareosus, ut mox *Gravella.* Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco pro S. Andeolo, inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 229 : *Ego Stephanus Inscindens-ferrum dono... medietatem cujusdam prati ad Dagodenas, quod dicitur Graveira. Dono etiam aliam parvam Graveiram ad Fondredas, ubi si posse Clericis fuerit, molendinum faciant.* Vide *Graveria.*

* **GRAVELA,** Gravella, Calculus, Gall. *Gravelle.* Annal. Victor. MS. ad ann. 1378 : *Non minus afflictus est* (Gregorius PP. XI.) *in persona, quam Gravela adeo gravavit, quod dies suos in magna parte minoravit.* Mirac. Urbani PP. V. MSS : *Patiebatur dolores circa lumbos, ut dolores parturientis, de illa infirmitate, quæ dicitur Gravella. Gravele* vero, pro Arena, in Gestis Caroli C. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 127 : *Il habundoient de toutes parz, ausi come la Gravele de la mer.* Occurrit præterea in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 307. et 338.

¶ **GRAVELLA,** Glarea, arena, Gall. *Gravier.* Edictum Philippi VI. Franc. Regis ann. 1329 : *Quod ipsi* (venditores salis) *cum sale non ponent, vel miscebunt, poni vel misceri facient pulverem, sabulum vel Gravellam.* Le Roman *d'Athis* MS. :

Athis et tous ses compaignons
Furent issus tous ès sablons ;
En la Gravelle furent tuit
Plourant de joie et de deduit.

Gravella Vinorum, [f. Vappa, vinum vapidum, Gall. *Vin poussé.*] Vide *Vimpum.*

GRAVELLATUS. Historia Episcopor. Autissiodor. cap. 25 : *Dedit et alium missorium similiter anacteum Gravellatum pensantem lib. etc.* Ubi forte legendum *Granellatum,* granis distinctum. Nisi *Gravellatus* idem sit quod *Gravatus,* sculptus.

* **GRAVENA,** *Prov. Glarea, lapilli parvi fluminis.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide supra *Gravairo.*

1. **GRAVERIA,** Arena, sabulum, nostris *Gravier.* Testamentum Guill. D. Montispessulani ann. 1146 : *Scilicet pannos in flumine ablui, et sessicari in ripis et Graveriis.* [Compositio anni 1208. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 232 : *Concedimus etiam, quod præfati Clerici* (Anicienses) *possint acquirere rustica prædia, villas, agros, prata, vineas et Graverias, in quibus censum habeamus.*] Vide *Grava, Gravaria, Gravarium* et *Gravia* 2.

* 2. **GRAVERIA,** Vectigal, tributum, exactio quævis. Reg. feud. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 115 : *Habeiam et Brehal tenet* (Fulco Paganel) *de domino rege, et in illis non recipit rex aliud, nisi Graveriam suam.* Reg. Phil. Aug. sign. 34. bis, in Chartoph. reg. fol. 126. v°. col. 1 : *In illis* (villis) *non percipit dominus rex aliquid, præter Graveriam suam.* Vide supra *Gravaria* et *Gravedo* 2.

* **GRAVERINUS,** Gravis. Hist. translat. corpor. S. Corn. apud Compend. tom. 1. Collect. var. Script. D. *Le Beuf* pag. 367 : *Sed ubi sæpe ignis vorans, exigente populi mole peccaminum, accidere dinoscitur, excidium Graverinum et inextricabile terrestrium consuescit parere dispendium.* Vide infra *Graviosus.*

¶ 1. **GRAVERIUM,** Onus, sarcina, Gallice *Charge, Paquet, Ballot,* a Latino *Gravis.* Statuta Ecclesiæ Cadurc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 787 : *Præcipimus de omnibus Ecclesiis tam prioralibus quam parrochialibus arcas et Graveria penitus removeri. Quod si anno elapso amota non fuerint, ea in usu pauperum converti faciemus.*

* 2. **GRAVERIUM**, Ager glareosus seu arenosus. Charta ann. 1343. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 102 : *Cum Geraldus de Castris et Bernardus de Curia habitatores Tholosæ... acquisissent.... quandam boariam, cum... quatuor cartonatis Graverii infertilis, etc.* Vide supra *Gravarium*.

* Aliud vero est *Grevier*, Canalis nempe, per quem aqua decurrit, rivulus, in Charta Galt. *d'Estrommel* ann. 1308. ex Reg. 72. ch. 309 : *Je disoie que... oudit vivier devoit avoir Grevier d'eaue .. Disoie encores que lidiz religieus* (du mont S. Martin) *me grevoient en ce qu'ils avoient tourné par un certain cours les yaues tourbles, hors de leurdit vivier de Makincourt, et ainssy... jou n'avoie mie mon Grevier d'yaue oudit vivier.* Alia ann. 1340. ex Chartul. 23. Corb. : *Et aussi consentiront lesdits habitans... que lesdits religieux puissent faire Grevier d'yaue, depuis l'aiguet mouvant jusques au ventaille et ponchel, qui est devant la maison Liedet.*

¶ **GRAVERO**, f. Idem quod *Graveria. Quidquid in molendinis et in resclausa et in fonte et in Graverone, etc.* in veteri Traditione apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 261. Vide *Glevaria*. [* Vide supra *Gravairo*.]

* **GRAVETA**, Armorum species, major *Gravarina*. Vide supra in hac voce. Stat. crimin. Cumanæ cap. 138. ex Cod. reg. 4622. fol. 92. v° : *Genera armorum prohibita.... lancea, gravarina, pertixana, Graveta vulgariter nuncupata, minus lancea, et plus Gravarina.*

1. **GRAVIA**, [Ornatus capillorum antiquis in usu, nostris alias *Greve*.] Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. : *Non debent nutrire, neque deferre comas,...... nec etiam facere Gravias in frontibus eorum, quia talia non pertinent Ecclesiasticis hominibus.* Vide *Grani*.

* Capillorum scilicet in fronte divaricatio, nostris *Greve*. Stat. S. Capellæ Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg. : *Item quod comas non nutriant, neque barbas deferant, neque Gravias in frontibus faciant.* Joinvill. in S. Ludov. edit. reg. pag. 23 : *Gyeffroy de Rancon... avoit juré sur sains que il ne seroit jamez roingniez en guize de chevalier, més porteroit Greve, aussi comme les femmes fesoient, jusques à tant que il se verroit vengié du conte de la Marche.* Le Roman *d'Athis* ibid. in Glossar. :

La Greve droite en la cervis.

¶ 2. **GRAVIA**, Glarea, locus arenosus, Gall. *Gravier*. Charta Philippi Aug. ann. 1211. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1102 : *Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in Gravia castri tenebitur. Si judicium aquæ vel ignis portandum fuerit, apud S. Petrum Puellaris portabitur.* Vide *Graveria*.

* **GRAVIATA**, mendose pro *Grammata*, hoc est, Literæ seu ars legendi, in Dial. super deplor. Gall. Calamit. inter Opera Alani Charter. pag. 549 : *Commune æs artificio raptum iri, nova quædam hominum conjuratio est, in quam ante Graviata filios edoceant.* Vide *Grammatus*.

¶ **GRAVICA**. Vide *Granica* in *Granea*.

GRAVIDARI, Gravidam fieri, apud Aurelium Victor. in Epit. in Adriano.

¶ **GRAVIDO**, ut *Gravamen*, Damnum, onus, Gall. *Grief*, Angl. *Grievance*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* pag. 174 : *Nunc itaque prædicta terra in potestate illius sit donata, et ab omnium servitiis intus vel foras libera perseverat sine aliquo Gravidine et læsione.* Vide *Gravitas* 3.

* **GRAVIGLONUS**, Clathrus, Gall. *Barreau*. Stat. Montis-reg. pag. 274 : *Quilibet habens rotam seu tenens in flumine Elleris, vel aliorum fluminum : teneatur et debeat continue tenere et habere in principio canali seu trogli unum rastellum, qui rastellus habeat Graviglonos, unum prope alium per unum semisse.* Vide supra *Grata*.

GRAVIO. Vide *Grafio*.

* **GRAVIOSUS**, Gravis, onerosus. Stat. colleg. Fux. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 210. v° : *Arbitramur nemini collegium intrare volenti fore Graviosum, si quid pro ingressu collegii ad ejusdem collegii utilitatem elargiatur.* Vide infra *Gravosus*.

1. **GRAVITAS**, *Honor ; Gravare, honorare*, in Glossis MSS. ad Concil. Sardic. cap. 13.

2. **GRAVITAS**, Titulus honorarius, tributus Duci Daciæ Ripensis, leg. 13. Cod. Th. de Operib. public. (15, 1.) Adde leg. 1. eod. Cod. de Episc. et Cleric. (16, 2.) leg. 18. eod. Cod. de Appellat. (11. 30.)

¶ 3. **GRAVITAS**, Onus, exactio, Gallice *Charge, Exaction*. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 19. col. 2 : *Anno Domini* DCCCXXII. *Cenulphus Rex Merciorum idem donum confirmavit ab omni sæculari Gravitate liberum et fiscali tributo.* Vide *Gravido*.

✱ **GRAVITUDO**, [Idem quod *Gravedo*, morbus capitis. *Vitruv.* 1. 6. Vitia, quæ difficulter curantur, *Gravitudo*, arthritis, tussis, pleuritis. Hunc *Vitruvii* locum ita illustrat *Morgagnius* in *epist.* ad *Polen. Exerc. II. Vitruv. p.* 142.]

* **GRAVIUM**, Arboretum, nemus. Charta Vital. ducis Venet. ann. 1094. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 1536 : *Usque ad medium Gravium viam a latronibus defendere et securam illam semper reddere debeatis.* Vide supra *Gravea*.

* **GRAVIUS**. Vide *Gavius*.

¶ **GRAULUS**, κολεός, *Culeus*, in Supplemento Antiquarii. Martinius censet legendum *Graculus*. Homero κολεός est Vagina, culeus ; Loculus, hydria, Hesychio ; Aristoteli vero quædam ævis : sed tum pro κολεός, scribendum dicunt κολιός.

* **GRAVOISIUM**, a Gallico *Gravois*, Rudera. Charta ann. 1299. in Chartul. S. Magl. Paris. ch. 228 : *Noverint universi nos tradidisse et concessisse Simoni Pastourelli et Johanni dicto Bonneri moliariis nostra tria quarteria terræ... pro molis trahendis et lapidibus taillendis.... Et postea debent reimplere suis sumptibus et expensis propriis omnes foveas, quas facient, et ubi trahent et infundent, videlicet de primo Gravoisio inde proveniente seu tracto.*

GRAVOSUS, Gravis, in Lege Wisig. lib. 9. tit. 1. § 9.

GRAUSIA, Gravamen, ni fallor. Charta Gualteri Episcopi Lingonensis ex Tabul. Albæripæ : *Dimisit omnes Grausias et querelas, etc.* Vide *Greugia*.

* Occurrit præterea in Charta Caroli V. ann. 1367. ex Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 112. Vide supra *Graviosus*.

¶ **GRAYALE**, Craticula, Gall. *Gril*. Inventar. ann. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Item unum morterium et unum pestellum ; item unum Grayale ; item duas corchas, etc.*

* **GRAYLATOR**, Vigil, excubitor, quia *grala* seu cornu aut buccina sonum edit. Libert. loci de Trya ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 54 : *Quod ipsi consules possint... in portalibus aut turribus villæ prædictæ... gaytam seu Graylatorem libere ponere et tenere.* Vide supra *Grala* et infra *Grelare*.

¶ **GRAYLUM**, Pondus legitimum monetarum. Charta locat. gabellæ vini Avenion. ann. 1367. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 69. r°. : *Girardus de Florentia mercator.... obtulit... pro dicta gabella pro uno anno prædicto xxi*. *florenorum auri de Gralio (sic) seu pretio xxiiij. solidorum pro quolibet. Supervenit... Guillelmus Judicis... dicens se... obtulisse pro dicta gabella pro uno anno prædicto simile pretium xxi*m. *florenorum auri de Graylo..... Pro pretio et nomine pretii xxi*m. *florenorum auri de Graylo bonorum et justi ponderis.* Vide in *Pondus*.

* **GRAYSA**, Adeps, Gall. *Graisse*, Ital. *Grascia*. Index portorii castri Lancon. ann. 1378 : *Item salmata olei et Graysæ, denarios duodecim coronatorum.* Vide supra *Grascia*.

* **GRAZALA**, ut supra *Grasala*. Libert. loci de Trya ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 54 : *De uno onere scutellarum et Grazalarum, unum denarium Turonensem. Plats trancheurs et Grazals d'estain, et autres fournitures et utencilles nécessaires pour bien et honestement estre servis dans leurs refections*, in Charta ann. 1543.

* **GRAZALETUS**, Eadem notione. Stat. eccl. Castrens. ann. 1358. part. 2. ex Cod. reg. 1592. A. fol. 76. r° : *Item sex scutellas et sex Grazaletos, etc.* Vide supra *Grasaletus* et *Grasellus*.

* **GRAZILLA**, Craticula, Gall. *Gril*. Invent. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Duas sartagines, Grazillam, et capud foci, etc.* Vide infra *Gresilha*.

GREAGIUM, Præstationis species. Professio feudalis, seu uti vocant nostri, *Adveu*, quam Regi præstitit Episcopus Ambianensis ann. 1301. in Camera Computor. Parisiensi : *Vechi comment on prent le Greage en le vile d'Amiens. Toutes œuvres de verges faites, si comme van, corbellons, benetons, kanes, ne doivent riens, etc.* Charta Philippi Comitis Flandriæ pro peagiis ejusdem urbis : *Toutes œuvres faites de vergues, si comme vans, corbeilles, corbeillons, paniers, ne canes, ne doivent nient ; mais qui porte hanas à vendre en la chité d'Amiens, il doit 4. den. de Greage, ou 4. hanas en se volenté, et en sen quois en sera, et ensi sera quite l'an. Et s'il porte auges, 4. auges ou 4. den. payera, etc.*

* Hanc explicat Charta ann. 1469. ex Tabul. 21. Corb. fol. 132. v° : *Ung certain droyt, que on dit Gréage, qui s'estend en la quarte partie des revenues et proffis de la coppe des bois.* Neque enim hic *Gréage*, idem est quod *Griagium*, de quo in *Gruarius* 1. Hinc etiam habes nominis rationem Regesti forestæ de Brotonnia in Biblioth. reg. signat. 4653. quod *Grael* inscribitur ; quia nempe in eo recensentur singulorum hominum, ea foresta utentium, præstationes. Cui interpretationi nihil repugnant quæ supra proferuntur ; iis quippe significatur præstatio, quæ ex utensilibus ligneis venum expositis percipitur. Vide infra *Greeria*.

* **GREALE**, Liber ecclesiasticus, idem quod *Gradale* 1. nostris *Gréal* et *Gréel* dictus. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 141 : *Ipsam ecclesiam introiens duos libros, videlicet unum missale et unum Greale... in ea cepit.* Vide supra *Gradalicantum*.

* **GREANTARE**, Fide aut sacramento promittere, cavere. Charta Rob. de Belom. ann. 1220. ex Tabul. capit. Carnot. : *Tam ego solus, quam uxor mea et liberi*

mei et fratres mei Greantavimus garandire. Vide supra *Grantare.* Hinc

* **GREANTATOR**, Sponsor, fidejussor, Gall. *Caution.* Charta ann. 1302. ex Chartoph. reg. Jayet. Pictav. : *Prædictus Guionetus... fecit se sponsorem, Greantatorem ac etiam principalem debitorem, etc.*

¶ **GREDARIUM**, Scalæ, graduum series, Gallice *Escalier.* Sententia arbitralis ann. 1497. inter Dominos et Communitatem Galliani : *Actum Grassæ in porticu supra Gredaria ante introitum portæ ipsius Domini.* Vide *Gradarium.*

¶ **GREDINUNDA**, Βαδίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι, *Limites* in Supplemento Antiquarii. [* Glossar. Lat. Gr. : *Gredinunda,* βαδίζουσα. Ubi in Castigat. leg. *Gradibunda.*] Vide *Gremini.*

* **GREENTARE**, Gratum habere, approbare. Charta ann. 1231 : *Et hoc filio nostro Johanni, cum venerit ad ætatem, Greentare faciemus.* Vide supra *Gratare* 2.

* **GREERIA**, a *Grueria* aperte distinguitur, unde idem videtur quod supra *Greagium.* Charta Alph. comit. Bonon. ann. 1243. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 349 : *Quittamus etiam omne jus grueriæ et Greeriæ, quod habere possumus in dictis nemoribus.*

¶ **GREETMANUS**, Præfectus civitatis. Litteræ anni 1401. apud Rymer. tom. 8. pag. 193 : *Prælati, Clerus, Consules, Greetmani, Conjudices, totaque Communitas, etc.* Vide *Grietmanni.*

¶ **GREFFARIUS**, GREFFERIUS, GREFERIUS, Scriba, Gallis *Greffier. Grefferius Criminalis,* in instrumento anni 1378. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1531. *Grefferius,* in Charta ann. 1496. apud Rymer. tom. 12. pag. 594. et in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 57. *Greffarius,* apud Robertum *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. f. 12. *Registratores seu Greferii Parlamenti,* ann. 1361. apud *D. Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 483. Vide *Grafio.*

¶ GREFFARIATUS, Officium *Greffarii,* in Instrum. anni 1496. tom. 12. Rymeri pag. 627.

* *Grefferie,* in Charta ann. 1467. ex Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 274 : *La scribanie ou Grefferie de la court du baille et consulat de la mer de nostre ville de Couliere, etc.*

¶ **GREGARE**, Congregare, adunare, conjungere. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS. : *Gregat,* ἀγελάζει, ἀθροίζει. Unio Ecclesiarum mensæ Episcopali a Petro III. Episc. apt. ann. 1257. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues* : *Nituntur digregare.... quæ sancti patres nostri Gregaverunt.*

GREGARIA, Bercaria, prædii rustici species, ubi grex ovium, ut *Vaccaria,* ubi vaccæ, nutriuntur. Chronicon Fontanellense cap. 16. pag. 245 : *De illa Gregaria pagens. 60.... de prædicta Gregaria caseorum pensas* 30.

¶ **GREGARIUS**, Pastor, custos gregis. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. cap. 11 : *Bubulcos, opiliones, aliosque Gregarios terror continuus invadebat.*

* **GREGETUM**, Ornamenti genus ex pluribus rebus simul adunatis constans, quo sensu *Gregge* dicunt Itali, f. Monile, Gall. *Collier.* Stat. Vercell. lib. 2. pag. 27. v°. : *Appellatione jocalium intelligatur garlanda una quæ portatur omni die, et Gregetum unum quod portatur omni die.*

¶ **GREGIA**, ut *Griechia,* Gravamen, alias Gallice *Grieche.* Libellus de remissione peccatorum tom. 4. Anecd. Mart. col. 26 : *Theodorus de Gregiis dicit : Si pro ultione amici occiderit hominem,* VII. *annis vel* X. *pœniteat.*

* **GREGIUS**, Ital. *Greggio,* Gall. *Gris, Cinereus.* Stat. Orviet. ann. 1491. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 2. ad Hist. B. Chiaræ inter not. pag. 148 : *Guarnellorum Gregiorum sive alborum, etc.* V. in *Griseum.*

* **GREGULUS**, Grex. Breviloquus in Proem. oper. edit. ann. 1482 : *Quod tamen maxime oportunum et necessarium est curam animarum gerentibus, et qui Gregulum commissum pastu vitæ, id est, sacra Scriptura, quæ scriptis comprehenditur, pascere debent et exemplis.*

GREIL, Custumarium Priorat. *de Lewes,* apud Spelmannum : *Hæc sunt, quæ Aluredus accepit cum Ecclesia et terra : 5. boves,... 6. vaccas,... 3. equos, 1. archam, 1. Greil, 1. patellam, et 1. tripa-rium, et 3. barillos, etc.* Ubi *Greil* est *Graticula,* quam *Grille* dicimus, quæ ibi reponitur inter instrumenta culinaria. Vide *Gradale, Gracilis.*

* **GREIX**, Dos a marito profecta, in regno Valentiæ dicitur ex Fontanella de Pact. nupt. tom. 2. claus. 7. gl. 1. part. 1. idem quod *Morganegiba.* Vide in hac voce.

* **GRELARE**, Ad *gralæ* seu cornu aut buccinæ sonum proclamare, bannum indicere, a vet. Gallico *Grelloier, gralæ* sonum edere. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 151. col. 1 : *Item quod nullus custos seu gradianus animalium quorumcumque, sit ausus immittere seu inmitti facere aliqua animalia in alienis vineis, bladis,... sub pœna banni insfrascripti ;... cum erit bladum granatum, et tempore quo erunt racemi in vineis, vel erunt Grelatæ, pro quolibet mutone vel qualibet ove, sex denarios Turon. et pro custode decem et octo denarios Turon.* Guill. Guiart. ad ann. 1304 :

> Qui lors oist teutir buisines,
> Trompes sonner, cors Grelloier.

Vide supra *Grala* et *Graylator.*

GREMIALE, Pannus sericus, qui Episcopi, sacra facientis, cum sedet, gremio aptatur. Octav. Ferrarius : *Grembiale, et Grembiule,* linteum, sive semicinctium, a gremio. Ceremonialis Episc. lib. 1. cap. 11 : *Duo præterea alii, sed in Missa tantum, adhibentur ministri, quorum unus de Gremiali, alter vero... de ampullis serviat. Et qui Gremiale ministrat, intentus esse debet, ut cum celebrans Episcopus surgit, antequam mitra ei auferatur, ipsum Gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reverenter accipiat, illudque complicatum ante pectus ambabus manibus teneat, et cum opus erit, eidem Diacono reponendum in gremio Episcopi sedentis, etc.*

¶ **GREMIALIS**, Qui sunt de *Gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis. *Congregatio ipsa per Gremiales suos debeat deliberasse, etc.* in Bullar. Carmel. pag. 388.

GREMIALES RIVI. [* Qui ex eodem *gremio* seu flumine decurrunt.] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 19 : *Circiter 30. jugera inter duos Gremiales rivos fluminis, quod dicitur Stour.*

⁂ **GREMIARE**. [In *Gremio* accipere ; locare. DIEF.]

¶ **GREMINI**, οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι, *Limites.* Supplem. Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. MSS. habent *Grimini.* [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. ex Sosipatro lib. 1. leg. *Grumi.* Salmasius ad Plin. pag. 88. *Grumuli.* Scaliger. ad Festum et infra *Greniciæ.*] Vide *Gredinunda.*

¶ 1. **GREMIUM**, pro *Cremium.* Gloss. Isid. et Papiæ : *Gremia, Siccamina lignorum.* Janssonius in Auctario : *Sectile, Gremium, arma, pluteum.* Occurrit plu-ries in sacris Scripturis vox *Cremium,* quam S. Hieronymus in caput 10. Oseæ exponit herbas aridas et virgulta siccata. Colum. lib. 12. cap. 29 : *Tenuibus admodum lignis, quæ Cremia rustici appellant.*

2. **GREMIUM** BASILICÆ, Mediam partem, seu *Navim,* interpretantur quidam, atque in iis Josua Arnedius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticar. pag. 1088. Anastasius in S. Silvestro : *Canthara cerostrata in Gremio Basilicæ argentea* 50. *etc.* Eadem ferme habet in S. Innocentio, et in S. Celestino. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 589 : *Hinc a dulci filio reverenter ad tumulum devecta est, et in Gremio Ecclesiæ juxta consortem thori corpus ejus honorifice sepultum est.* [Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 590. ad ann. 967 : *Initio ejus anni... Georgius apostolicæ sedis secundicerius, idem religiosus Abbas prioris Monasterii... quod dicitur in Sublacu... venit in Gremium Basilicæ S. Petri... ubi cum domno Johanne XIII. PP. sanctæ synodo... intererant Ravennas Archiepiscopus, etc.* Translatio S. Gorgonii Mart. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 595 : *Igitur Domino favente ad Monasterium S. Martini, quod vocatur Majus, B. Christi Martyr cum summo honore... deportatus, atque in medio Ecclesiæ Gremio positus est.*]

DE GREMIO MITTERE, in Collegiis, Monasteriis, et Conventualib. Ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius et reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *a latere legare,* quod hoc unius, illud multitudinis est locutio : sic in conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. et Priorem et Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Norwici ann. 1133. Spelm.

* 3. **GREMIUM**, Pars vestis, f. Cingulum, zona. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59 : *Gatgiata prius per eosdem* (consules de S. Paulo in Occitania) *more solito in manibus dicti domini magistri per traditionem Gremiorum vestium suarum, quas indutas secum afferebant, emenda.*

GRENA. Vide *Greva.*

¶ 1. **GRENARIUM**, Species frumenti minoris, ut videtur, v. g. secalis, etc. [* Minus bene ; de mensura enim sermo est, qua frumentum in *grenario* seu horreo regis mensurabatur.] Computum ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. CLX : *Ad Liuns* VI^{c}. *mensuras frumenti per manum G. Præpositi, et* IIII^{c}. *et* L. *mensuras Grenarii, quæ valent circa* XXI. *modios per manum G. Borg.*

¶ 2. **GRENARIUM**, Horreum salarium, ubi sal venditur, Gall. *Grenier à sel.* Codex MS. redditum Episcopatus Autissiod. : *Omnes saunarii qui vendunt sal in archis et in Grenariis debent* XII. *denar. de vinagio, et* VI. *denar. de pissonagio terminis supradictis.*

* Hæc interpretatio facile emendatur ex Ordinat. ann. 1415. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1 : *Item les courretiers de sel livreront... les Greniers de toille, que on a accoustumé de mettre soubz les minos en mesurant... Greniers ou bannes de toille.* Quod enim hic *Grenier* appellatur, velum scilicet seu tela crassior, qua sal vel aliæ merces tegi solent, *Grenarium* Latine dicitur in loco citato, ut cuique patebit. Cæterum *Grenier* nostri vocant arcam, in qua grana reponuntur ab eorum venditoribus.

* **GRENATUS**, Carbunculus, lapillus, Gall. *Grenat.* Invent. S. Capellæ Paris.

ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Deficiunt duæ perlæ et octo Grenati... Deficiunt... duo saphiri et unus Grenat.* Aliud Gall: *Y faut deux perles et huit Grenez.* Vide *Granatus. Greneté* vero dicitur de vase granis interpuncto, in Invent. MS. jocal. Eduardi I. reg. Angl. ann. 1297: *Item une coupe d'or grenetée... Item une coupe d'or Grenetée dedens.* Vide *Gravellatus.*

¶ **GRENCHIA**, an idem quod *Granchia*, Gallice *Grange?* Vide *Granea.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. CLI. col. 2. *de Grenchiis* XXVII. *s. de Harduino Garrad*, XXX. *l.*

¶ **GRENE-HOGA**, Mons viridis. Vide *Hoga.*

¶ **GRENERIUM**, ut supra *Granarium.* Horreum ubi grana frumentaria reconduntur. Gall. *Grenier.* Charta ann. 1229. e Chartulario B. Mariæ de Nantholio fol. 23. v°: *Dedi . . . cuidam Presbytero sive Clerico lecturo singulis diebus quoddam psalterium in perpetuum in Ecclesia B. M. de Nantholio, super tumbam patris mei, unum modium bladi ymbernagii ad mensuram de Nantholio percipiendum quolibet anno in meis Greneriis de Nantholio.*

* **GRENERIUS**, Locus seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur, Gall. *Grenier.* Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 223: *Concedimus quod ipse* (Simon Martini de Raffaille) *quindecim caffiros frumenti, ad mensuram Pampilonensem... in et super Grenerium seu Grenerios Navarræ... perpetuo possideat.* Vide *Grenerium.*

* **GRENGIA**, Eadem notione, Gall. *Grange.* Charta Blanchæ comit. Trec. ann. 1223. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Hæredes Ysabellæ habebunt...terram apud Chastelbeliart circiter duos arpennos,... cum Grengia lignea... Gervasius vero habebit... Grengiam tectam lateribus.* Vide *Granea.*

¶ **GRENICIÆ**, Termini, metæ, limites. Charta Bolconis Ducis Furstenbergensis ann. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 41: *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie et perfecte usque ad gades et Grenicias villæ Gunzendorff, et usque in medium villæ Polznitz, aliæ civitates, sitæ in nostro Ducatu, habeant, eorum metis, gadibus et Greniciis.* Ibid. pag. 42: *Donamus etiam præfatæ civitati . . . unum rubum liberum in omnibus metis, gadibus et Greniciis, sicut jacet et jacuit ab antiquo.* Alia Bolkonis Ducis Silesiæ pag. 391: *Prout dicta villa in suis metis et Greniciis circumferentialiter est distincta.* Litteræ Ruperti Electoris Palatini ann. 1356. apud eumd. Ludewig. tom. 5. pag. 576: *Cum omnibus et singulis metis, gadibus, juribus, jurisdictionibus, dominiis, utilitatibus et directis Greniciis, circumferentiis et limitibus, etc.* Rursum occurrit pag. 621. Vide *Granicies.* [** et Haltaus. Glossar. German. col. 752. voce *Græntze.*]

¶ **GRENIDA**, Horreum, Gall. *Grenier.* Tabular. Ecclesiæ Ambian.: *Quidquid post excussionem manipulorum decimæ remanebit, . . dividetur. Majores vero in his quæ ad Grenidam veniunt nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si præsentes fuerint ad servitium Ecclesiæ et taullia sua fecerint, ut de somma annonæ rationem possint reddere Officialibus Ecclesiæ, et saccos et vehicula ad deferendam annonam submoverint uterque sex nummos pro sua procuratione habebit.* Vide *Granea.*

GRENONES, GRENNIONES, etc. Vide *Grani.*

¶ **GRENTISCUS.** Vide *Græciscus.*

¶ **GREPIA** ANCHORÆ, Annulus quo facile potest apprehendi, a Teutonico *Gripen*, Apprehendere. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 456. ubi de S. Raynerio: *Tunc prædictus Albertus Strambo cum serviciali navis, ascito uno de sociis, ivit ad Grepiam anchoræ . . . . ipsi duo tantum cœperunt trahere anchoram per Grepiam.* [** Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 2. pag. 66.]

GREPLA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. cap. 12: *Salvo, quod quilibet ipsam Greplam portare sine dacio per 2. milliaria, etc.*

* **GREPPUS**, Ital. *Greppo*, Rupes prærupta, agger, dumetum. Cod. reg. 4189. fol. 19. v°: *Tendit per ipsam stratellam juxta Greppum, sicut tendit super ipsa stratella usque ad capud vallis Cornachiæ.*

* **GRESA**, *Prov. Raxina*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Pedag. castri *de Les* ann. 1263. ex Cod. reg. 4659: *In carga Gresæ nasis xiij. den. Le cuyrien, le Gressin, les esgruns semblablement xxxiv. liv. x. soulz, ij. den.* in Charta Phil. VI. ann. 1343. ex Bibl. reg. Aliud sonat in Charta ann. 1257. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 302: *Tres solidos de solage, vel quartam partem de las Gresas.* Vide infra *Gressius.*

* **GRESCERE**, pro Crescere, in Charta Renati reg. ann. 1476: *Et religio floret, devotio Grescit, etc.*

* **GRESCHIERIA**, Locus, unde *gressii* seu silices eruuntur. Charta admort. ann. 1405. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 311: *Septem quarteria plasteriæ et Greschieriæ, valoris per annum circa triginta quinque solidos Turon.* Vide infra *Gressius.*

⁂ **GRESESCA**, GREXESCA, GRISESCA, GRISISCA, Ludi taxillorum species. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 302: *Statuimus... quod nullus... debeat ludere ad aliquem ludum taxillorum, seu bescaçarie, seu murbiole, ad açardum, seu gnaffum, seu ad requetum, seu ad omnem punctum et voltam, vel ad Gresescam (ad Gresesscam '52; — ad Grisiscam '53; — ad Grisescam '59, '60; — ad Grexescam '64, '67), seu ad alium ludum taxillorum, etc.* [FR.]

¶ **GRESEUS**, Leucophæus, gilvus, cinereus, Gall. *Gris*, Angl. *Gray. Gerofalcones Gresei*, apud Rymerum tom. 2. pag. 1075. Vide *Griseum.*

¶ **GRESILHA**, Craticula, Gall. *Gril.* Instrum. anni 1341. ex Archivo S. Victoris Massil: *Item unam cassetam de cupro, duas cayssatas in dispensa; item unam Gresilham.* [* Provinc. *Grasilho.* Vide supra *Grazilla.*]

¶ **GRESILLON.** Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CLXVI: *Pro* LXVII. *Gresillons*, LXXVI. *s. et* III. *d. Pro galea paranda, et porta combuxta, et palicio et breteschiæ*, XX. *l.* Apud Borellum *Gresillons* sunt manicæ ferreæ, Gall. *Menotes.* Codex MS. memorabilium Paris. ann. 1344: *Henri de Malhetet fut mené par le bourreau, les Gresillons ès mains et les fers ès piés.* Vide *Grilliones.*

* **GRESIUM**, Collis, ager editus, *gressiis* seu silicibus abundans, Gall. *Pierreux.* Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues: Et a dicto dente protendebatur et protenditur usque Gresium.* Vide infra *Gressius* et *Gresum.*

* **GRESPIA.** Chron. Tarvis. ad ann. 1380. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 778: *Eatis omnes per vestra cellaria, nobis prius exhibita phiala una pro singulo ex Grespia comitis; quod est vinum phaleratum, suavissimum, pulchrum et amœnum.* An eo pertinet vox Italica *Greppia*, præsepe? Vide infra *Grupia.*

GRESSA, Vernix, sandaros. Matth. Silvaticus.

¶ **GRESSIBILIS**, Qui graditur, Engelberto de Longævitate ante diluvium cap. 7. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 454.

¶ GRESSIBILIS, Quadrupes, qui graditur. Medicina Salern. pag. 179. edit. 1622: *Avium porro omnium volucrium genus paucissimum præstat alimentum, si ad genus Gressilium conferatur, potissimum si ad suillam, qua, non aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti.*

¶ **GRESSIUS**, Silex, Gall. *Grès*, Lapis ad pavimenta. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudor. usu, tom. 2. pag. CXII. col. 2: *Pro Gressiis frangendis* IIII. *l. palicio reparando* XL. *S.*

* Reg. Phil. Aug. in Chartoph. reg. sign. 34. bis part. 1. fol. 96. r°. col. 2: *Omnes patas tornellarum de Gressiis.* Vide mox *Gresum.*

* **GRESSONARIA**, pro *Cressonaria*, nostris, *Cressonniere*, Palus, lacus, stagnum. Lib. nig. 2. S. Vulfr. Abbavil. fol. 45. v°: *Johannes de sancto Jacobo xiiij. solidos de quodam prato et de Gressonariis suis et de domibus suis subtus Templum.* Vide supra *Cressonaria.*

* **GRESSUM**, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, pro *Griscum* vel *Grisium.* Vide in hac voce. Stat. Universit. Aurel. ann. 1367. ex Cod. reg. 4223. A: *Recepturus insignia doctoratus, suo doctori proprio vel electo insignia conferenti, . . . mittere teneatur . . . unam bonam forraturam de Gressis variis de septemtiriis, loco forraturæ mantelli, et aliam forraturam de Gressis variis bonis et honestis pro supertunicali forrando, quamlibet forraturam de Gressis variis de septemtiriis.*

¶ **GRESSUS**, Eadem notione. Charta anni 1237. e Chartulario S. Quintini in Insula pag. 157: *Et illarum aquarum punctum certis fecerunt signis designari, videlicet tribus Gressis fixis in muro lapideo sito super vivarium antedictum et foris apparentibus . . . . quandocumque dictæ aquæ superirint vel superaverint illos Gressus, dicti Abbas et Conventus aquas illas exire permittent et effluere ventaliis elevatis.*

¶ GRESSUS GRATIFICATUS, Facultas exeundi e Monasterio et spatiandi. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 29. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 91:

Claustrum claudatur. Ne frater ab hoc gradiatur,
Tempore ni certo, certis metis et aperto,
Ni sit in officio vel Gressu Gratificato.

* **GRESTE.** Charta Roger. reg. Sicil. ann. 1133. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 246. col. 2: *Inde vero vadit per Greste sancti Petri.* Pro *Crista*, ut legitur in Ch. Lothar. III. imper. ann. 1137. ibid. pag. 250. col. 1. ubi idem locus describitur: *Pergit per cristam sancti Petri.*

* **GRESUM**, Collis, ager editus et arenosus, *gressiis* seu silicibus abundans, Gall. *Coteau.* Charta ann. 1222. ex Tabul. S. Andr. Avenion: *Sextam partem tertiæ partis decimæ fructuum de Valterga, qui in Greso, vel in plano Podii alti percipiuntur.* Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Pascebat*

cum averi suo in planes et in Greso. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 212. col. 2 : *Item quod ubi vendentur racemi de Greso, et apparebit quod aliquæ vindemiæ de plano ibidem adjungantur, etc.* Vide supra *Gresium.*

GRESSUTUS, *Pedester*, Papiæ.

¶ **GRESUS**, a Gallico *Gris*, Cinereus, leucophæus. *Gresus panis*, Panis ater, Gall. *Pain bis*, in Inquisitione MS. pro canonizatione S. Yvonis. Vide *Griseum*, et *Panis Gresus.*

GREVA, Arena, sabulum maris, glarea ; nostris *Greve*. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1220 : *Et sciendum est, quod in omnibus rebus, quæ ducuntur ad Sous-marée per terram, vel per Grevam de Crotoy, versus Pontivum, nihil ibidem habet Dominus S. Walarici.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 625 : *Novem acras in Greva maris . . . mensuratas pertica* 20. *pedum ad salinas faciendas.* Hinc emendanda videtur Charta Balduini Comit. Flandr. ann. 1067. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 25 : *Et quingentas mensuras terræ . . . et salinas in Sintonis, quas Grenas vocant, si redactæ in terram cultibilem ex beneficio maris accreverint, liberas eis cum omnium incremento ei tradidi.* Legendum enim *Grevas.*

Nostris etiam *Greves* dicuntur ocreæ ferreæ. Inventarium Philippi Magni Reg. Franc. ann. 1316 : *Item trois paires de Greves d'acier, et* 3. *paires de poulains.* Guill. *Guiart.* ann. 1301 :

Epées, bacinez, et hyaumes,
Gantelez, targes, lances, Gréves,
Ne r'ont là endroit nules tréves.

Chronicon Bertrandi *du Guesclin* :

De plates et de Greves si fist bien atourner.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1351. cap. *Pour le harnois : Gardebras, avantbras, cuissoz, Grevettes, sollers, et gantellez.*

¶ **GREVE**. Vide *Gerefa.*

GREUGIA, Gravamen, Gall. *Grief* : in Foris Beneharnensib. *Los Grenges.* Occurrit in Consuetudin. Tolosæ 4. part. tit. de feud. art. 7. 13. Assisiæ Hierosol. cap. 27 : *Se ce Gregier li deust.* [Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 675 : *Sans cheu que jen ne aucun de mes heritiers em puisson de rien Grochier, ne venir encontre, ne de rien clamer.* Ibid. pag. 1228 : *Sans ceu que jen ne aucun de mes hers en puisson de rien Groucher ;* id est, Conqueri, murmurare, Gallis nunc *Gronder, murmurer.* Le Roman *de la Rose* :

Et se gens encontre moi Grocent,
Qui se tormentent et corrocent.

Vide *Greusa.*]

¶ **GREVIA**, ut *Greva.* Vide locum in *Furnile.*

¶ **GREUNO**. Vide *Grani.*

GREUSA, ut *Greugia*, [Gravamen, jurgium, controversia vel querela, Gal. *Grief.*] Charta ann. 1327. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 161 : *Nonnullis querelis, controversiis, Greusis, debatis, etc.* Vide *Grausia.*

¶ 1. **GREUSIA**, ut *Greusa.* Conventio anni 1251. apud Perardum in Burgundicis : *Quod si aliquid causæ, controversiæ, litis vel Greusiæ, inter nostras Ecclesias . . . . emerserit, per duos bonos de conventibus nostris . . . prædictum negotium terminetur.* Chartularium Abbatiæ Accincti pag. 13 : *Quædam Greusia orta fuit inter D. Acex et Giboynum et fratres ejus ; dicebant enim quod non debebant facere Monachi molendinum a loco illo, qui dicitur Molendinum Arme usque Taysona, quia tale erat pactum inter eos et Monachos : de hac autem Greusia coram fidelibus hominibus concordati sunt.*

* *Creuse*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 393 : *Le seigneur de Valorges dist au suppliant qu'il fust le bienvenu, sauf sa Greuse ou plaincte.*

¶ 2. **GREUSIA**, Alia notione, in eod. Chartulario pag. 16 : *Giraudus Miles de Ternay et Haymo frater ejus dederunt Deo et sanctæ Mariæ Accincti dimidias rupturas de Tostet et Greusiam de campo Humberti de Louetenges.* Forte legendum *Gravia* vel *Grava.*

¶ **GREVUS**, πυκνός, *Densus, spissus*, in Supplemento Antiquarii. [* *Greuer*, in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. ubi Codex Germ. *Greber.*]

GREZISCUS. Vide *Græciscus.*

¶ **GRIAGIUM**. Griaria. Vide *Gruarius.*

* **GRIARE**. Vide supra *Baulare.*

* **GRIATORIA**, Jus, quod quis habet in foresta alterius, idem quod *Griarii*, nostris *Graarie* et *Greuerie*. Charta Guid. Buticul. ann. 1203. ex Chartul. B. M. Silvanect. : *Jus Griatoriæ, quod apud Oiriacum habebamus in nemore, tam extirpato quam extirpando, tam exculto quam excolendo,... ecclesiæ B. M. Silvanectensi libere relinquimus.* Alia Joan. de Valer. ann. 1260. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 338. v°. col. 2 : *Li ai donné la Graarie dou bois, qui siet entor Lovoies.* Denique alia ann. 1286. ex Reg. Chart. comit. Montisfort. et Droc. in ead. Cam. fol. 11 : *Les bois desdittes terres de Breine, de Quohan et de Couloinges, où il a Greuerie.* Vide in *Gruarius* 1.

¶ **GRIBA**. Consuetudines MSS. S. Augustini Lemovic. : *Monachi S. Martini debent ire primi, et postea nos, et postea Canonici cum Clericis, et debent portare Gribam cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis.* Idem videtur quod Theca sacrarum Reliquiarum, Gall. *Chasse.*

¶ **GRIBELLIO**. Statuta Equitum Theuton. art. 58. apud Duellium lib. 2. Miscell. pag. 58 : *Omnes fratres armorum vacantes exercitio attendunt mareschalco, qui dare debebit ipsis omnem militiæ apparatum, equos, mulos . . . parvas tentas, quæ vocantur Gribelliones.*

¶ **GRIDA**, pro *Crida*, Proclamatio per præconem. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 377 : *Illi de exercitu existentes in burgo ad nihilum attendebant, nisi ad faciendum Gridas fieri et præcepta strictissima, quod omnes dicti exercitus de burgo recederent et redirent ad custodiam campi.*

¶ Gridagium, Proclamatio præsertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis a domino perceptum. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ ann. 1309. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 86 : *Item habet Dom. ibidem bannum vini... tabernagium et Gridagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc quatuor libras.* Vide *Cridagium.*

Gridare, Clamare, ex Italico, apud Petrum de Crescentiis lib. 4. cap. 17. extr. Vide *Crida.*

* Publicare. Chron. Bergom. ad ann. 1392. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 859 : *Gridata fuit pax inter prædictos de Suardis et eorum sequaces ex parte una, et pædictos de Rivola et de Bongis et eorum sequaces ex altera.* Vide *Grida.*

GRIECHIA, Gravatio, onus, ex vet. Gall. *Grieche.* Charta ann. 1269. ex Tabul. Fossatensi fol. 97 : *Tria arpenta vel circiter terræ arabilis seu frichiorum... onerata in tribus denariis Paris. capitalis census debitis in festo sancti Remigii, et ad Grieschiam tantummodo, ut dicebant, etc.* Infra : *Quod dicta tria arpenta terræ seu frichiorum ad dictum censum et Griechiam absque alio onere... garentizabunt.*

* **GRIEILLARE**, Attenuare, minuere, Gall. *Emincer, rendre menu*, alias *Agrellir, agreslier.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Agrellir, aténurir, Grieillare.* Stat. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 432 : *Item chascun maistres dudit mestier* (de hautbergerie) *pour acheter fil,... et le pourront faire Agreslier en leurs hostieulx ou ailleurs.*

GRIETMANNI, Præfecti civitatum, et *Grietania*, præfectura : voces Frisonibus familiares. In Legibus Opstalbomicis, *Griet-man, Grieteniie.* Vide Joann. *a Sande* in Decisionibus Frisicis cap. 1. defin. 1. [Etymon. Frisicum *Griet*, contractum ex *Gericht*, Judicium, et *Man*, Homo.]

GRIFALCO. Breviloquus : *Erodius, rapacissima avis, omnium volatilium major, et aquilam vincit. Vulgo Grifalco dicitur, qui aquilam rapit.* Crescentius : *Il Girifalco, e uccello rapace majore chel falcone.* Græcis γριπός est rapax, unde Germani *Griipen*, nostri *Griper*, pro rapere dicunt. Sic *Grifalco*, est *falco rapax*, dictus quasi *Gripfalco.* Landino, *Girifagno*, dicitur *lo sparviere, ch' è statuto un' anno ne la selva, et ivi s'e mudato.* Dantes in Inf. cant. 22 : *Ma l'altro fu ben sparvier Grifagno. Grifaus* nostri dicunt, quæ vox apud Butilerium occurrit pag. mihi 242. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. Infra *Gyrofalcones* et *Grifus.*

☞ Hinc Poetis nostratibus vox *Griffaigne* ut virum audacem et vultu minaci significarent. Le Roman *de la guerre de Troye* MS. :

Phellimenis et sa compagne,
Qi mult parert fere et Grifaigne,
Vint à Troye pour deffendre
Que Greis ne la peusse prendre.

Ibidem :

D'Agreste une isle est mer lontaigne
Dont la gent sont fiere et Griffaigne.

⁂ **GRIFFA**. [Unguis : « Scorpio tenens inter *Griffas* caput semis galleati. (Inv. card. Barbo, ex transcript. Müntz, 1457.»)]

* **GRIFFARE**, Apprehendere, violenter usurpare. Jura ducum Tusciæ ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 92 : *Unde castellanus Radicofani venit tunc in Priceno, et Grifavit omnia bona eorum.* Nostris vero *Grifer* est Unguibus discerpere, vulgo *Egratigner.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 163 : *Lequel bailli fu Grifez ou visage, si que sanc en yssi.* Unde compositum *Aggriffer*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 140. ch. 194 : *Lequel sergent fu attains dudit huis en la main, où il fu un petit esgratiné ou aggriffé.* Hinc etiam *Agrafineure*, Vellicatio, cutis evulsio, vulgo *Egratignure.* Charta ann. 1246. in Reg. 93. ch. 291 : *Cil qui fait sanc... dou poing, ou de la paume, ou d'Agrafineure, il paie vij. solz. au seigneur.*

* **GRIFFIO**, Monetæ species, eadem quæ *Griffo.* Vide in hac voce. Charta ann. 1462. in Suppl. ad Miræum pag. 621. col. 2 : *Pro qua marcha,... nec non sex Griffionibus conventui dicti monasterii... solvi solitis, etc.*

1. **GRIFFO**, Monetæ species 10. florenis

et 10. solidis æstimata. in Magno Recordo Leodiensi pag. 68. 85. [et in Historia Monasterii S. Laurentii ejusdem urbis apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1129. *Gryfo* appellatur in Chronico Bonæ Spei pag. 398.]

✱ 2. **GRIFFO.** [Gryps : « Corniola una magna in qua est *Griffo* allatus et serpens erigens se contra eumdem *Griffonem*. (Inv. card. Barbo, ex transcript. Müntz, 1457. »)]

GRIFFONES, nostris ita Græci Byzantini Imperii olim dicti. Matth. Paris ann. 1190 : *Cepit castellum inter Calabriam et Messanam, quod Monasterium Griffonum appellatur, ubi Gryfones insultum facientes in Hugonem Brunum Comitem Marchiæ, a Rege Richardo repulsi sunt.* Rogerus Hovedenus pag. 708 : *Venit ad villam bonam, in qua nobilis Abbatia Griffonum est.* Adde Bromptonum pag. 1189. Castelli de *Mategrifon* in Peloponeso alicubi meminimus in Hist. Gallo-Byzant. constructi a nostris ad *matandos* seu vexandos Græcos. *Griffons*, Villharduino n. 95. 128. 204. et in Chronico Flandr. cap. 11. Philippus *Mouskes* :

A tout lor Griffons et lor Turs,
S'iroient par la mer as murs.

Vide Gloss. ad eumdem Villharduinum.

° Bened. abb. Petroburg. de Gest. Henr. II. reg. Angl. ad ann. 1190. tom. 2. pag. 621. edit. Hearn. : *Ricardus rex Angliæ firmavit sibi castellum forte in supercilio montis ardui, extra mures civitatis Messanæ, quod Mate-Griffun vocaverunt. Griffones vero, ante adventum regis Angliæ, erant potentiores omnibus, qui erant in terra Siciliæ ; et odio habebant omnes homines ultramontanos ; adeo quod minimo habebant illos interficere.* Et pag. 646. ad ann. 1191 : *Cum autem rex Angliæ et sui armati essent,... impetum fecerunt unanimiter in imperatorem* (Cypri) *et Griffones suos, etc.* Guill. Tyrii contin. Hist. Belli sacr. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 637 : *Il avint que li Grifon s'assemblerent et pristrent conseil d'assaillir et d'occir les Latins, qui estoient avec les Templiers, etc.*

¶ **GRIFFUS**, Ital. *Griffi*, Nostris *Grifon*, Gryps, Gryphus, Quadrupes alatum, sed fabulosum. *Leones et Griffi, vel aquilæ celeriter convolantes*, in Annal. Januens. Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad ann. 1227. De *Gryphis* plura vide apud Schilterum in *Griff*.

° **GRIFOULUS**, Vasconibus *Grifoul*, Fons saliens, in Hist. Eccl. D. *Fleury* lib. 97. num. 3.

GRIFUS, [Superbus, cervicosus.] Vide *Gripus*.

° **GRIGNOLOSUS**, ut mox *Grigulosus*. Vide supra *Gramigna*. Stat. Astæ collat. 7. cap. 50. pag. 23. r° : *Insuper quod ipsi non vendent vel vendi facient carnes Grignolosas in becharia sive in mercato.* Nostris *Grignette*, Panis frustulum, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 488 : *A laquelle fille le suppliant avoit accoustumé de donner des Grignettes de pain, quant il tiroit le pain hors du four. Gouyaulx* vero appellantur farinæ subactæ frustula, quæ ex mactra raduntur, in aliis Lit. ann. 1483. ex Reg. 209. ch. 294 : *Pour faire du pain de brode, le suppliant a meslé du segle avecques des Gouyaulx du pain blanc, ainsi qu'il est accoustumé de faire en leur mestier de boulengier.*

° **GRIGULOSUS**, Lepra seu morbo infectus. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 88. ex Cod. reg. 4624 : *Si quis beccharius... vendiderit... aliquas carnes porchinas Grigulosas seu mesellas, solvat... solidos decem pro bampno.* Haud scio an huc spectet vox *Grigieur* ex Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1618 : *On scet bien qui tu es, Jehan le Berguier, ung Grigieur ; et je suis receveur de la Heuse.*

° **GRILENDA**, Circulus, Ital. *Grillanda*. Stat. Saluc. collat. 4. cap. 120 : *Teneantur dicti revenditores garnire omnes mensuras eorum ferro vel aramo, cum una Grilenda ferri vel arami circumcirca, et cum una barra ferri vel arami per medium.*

° 1. **GRILLA**, Denticulata cancri forceps, Gall. *Pince*. Dialog. creat. dial. 48 : *Cancer autem videns quod evadere non posset, se convertit et ranam cum Grillis momordit et dilaniavit.* Ludum *à la Grille* memorant Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 387 : *Lesquels compaignons avoient joué ensemble à la Grille.*

2. **GRILLA**, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ **GRILLARE** dicitur Gryllus Auctori Philomenæ.

GRILLIAN. Smaragdus in Grammatica MS. : *Promiscui generis sunt hæc glis, grus, lens, mus, etc.* Ubi Glossa interlinearis ad vocem *glis*, habet, i. *Grillian.* Vox vetus Francica.

GRILLIONES, Pedicæ, compedes, Hisp. *Grillos*. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 8. Observantiar. Regni Arag. tit. de Contumacia : *Si incartatus captus fuerit, non recipiatur juris fidantia ab eo, nec etiam caplevatores : sed cum catena in collo, vel Grillionibus habet stare juri, etc.*

° **GRILLONUS**, f. Clathrus. Invent. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1 : *Item inveni duodecim Grillonos et vaccas ferri, et quasdam ferrias. Grilete*, Animalis genus, f. rana, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 105 : *Ce poure homme ira après eulx sur la mer, nouant comme les Griletes.*

° **GRIMAUDUS.** Chartul. eccl. Carnot. ann. circ. 300 : *Debet etiam matricularius... deferre cereum, qui Grimaudus vocatur, quem debet accendere et ponere super candelabrum ferreum inter cordas campanarum, antequam matutinæ incipiantur et etiam ante complectorium.* Liber virid. ejusd. eccl. : *Item doit le doyen à cause du doyené... un cierge, appellé Grimault, qu'il doit bailler et livrer à l'offrande de la Chandeleur, du poids de 16. liv. un quart.*

¶ **GRIMINI.** Vide *Gremini*.

¶ **GRIMLICHOR.** Glossar. vet. ad calcem Collectionis Canonum MS. e Bibl. D. *Chauvelin* : *Sevus, Grimlichor.*

✱ **GRIMOLOSUS**, obnoxius morbo, et proprie dicitur de carnibus corruptis. Stat. Casalis sæc. XIV. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. 1. Leg. Munic. col. 1013 : *Item statutum est quod aliquis becharius non possit nec debeat vendere seu vendi facere occidere excoriare appendere vel incidere carnes morbosas, seu de moria, vel Grimolosas, vel marcidas, vel calumpniatas, seu infirmas sub tecto becharie.* (Fr.)

¶ **GRIMPA.** Vide *Guimpa*.

° **GRINEUM**, *Lo boscho*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide supra *Gravium*.

GRINIOSUS. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 30. de falconibus nidulariis : *Quando nidasii pascuntur, horripilant pennas, cooperiendo pastum ipsorum, et rostro et pedibus, cum manus custodis eis porrigitur, pastum defendunt, qui dicuntur Griniosi, et quanto citius extrahuntur de nidis, tanto plus habent de prædictis qualitatibus.* Nostri *Grignoner* dicunt circumrodere.

° **GRINNERES.** Vide supra *Cagualis*.

° **GRIO**, Idem fortasse quod *Grifalco*. Charta Regin. Pontis et Brager. dom. ann. 1322. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 138 : *Concedimus consulibus,... quod in dicta villa Brageriaci sit merqua, cum qua signentur et merquentur tonnelli et pipæ vinorum... Dicta merqua sit ab una parte de armis nostris, videlicet medietas cum uno pede Grionis, et alia medietas cum quadam turri.*

¶ **GRIOA**, Mensuræ genus. Vide *Goa*.

° **GRIOTA**, Doctis Hagiographis idem videtur quod *Gruellum*, Polenta, Gall. *Griotte*. Proces. de B. Pet. de Luxemb. tom. 1. Jul. pag. 598. col. 1 : *Emisso voto sensit* (mulier impotens) *se aliqualiter melioratam ; ita quod manum ad os, licet lente, adduxit comedendo Griotam.*

✱ **GRIPARIA.** [Navis quedam venetorum.]

GRIPHUS, Grippis. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 11 : *Spingatæ effigies, quos nos Griphos vocamus.* Helgaldus in Roberto Rege Franc. : *Aliud quoque* (phylacterium) *jussit parari argento, in quo posuit ovum cujusdam avis, quæ vocatur Grippis.* [Vide *Griffus*.]

° **GRIPIDUS**, Dimissus, derelictus. Chartul. Celsinian. ch. 279 : *Et filii Petroni filiique Rainaldi habent ipsam apendariam Gripidam et deseparadam.* Ubi et *Gripitio*, eodem sensu, non semel occurrit. Hinc *Grippire*.

¶ **GRIPIRE.** Vide *Guerpire*.

GRIPPA, Genus navis. Bernhardus *de Breidenbach* in Itiner. T. S. : *Et vidimus fustes et Grippas cum armatis navibus intrare in portum.* [° Vide mox *Grippus*.]

GRIPPERIA, seu Gall. *Gripperie*, Species navis, in Itinerario MS. Guillelmi *de Lanoy* D. *de Villerval*.

° **GRIPPIRE**, Dimittere, deserere, pro *Guerpire*. Vide in hac voce. Charta ann. 1162. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 34 : *Idem comes et filius ejus Guillelmus Grippiverunt, et ut firmam et integram pacem de ipsis regaliis ipsi et heredes eorum in perpetuum teneant, sacramento firmaverunt.*

¶ **GRIPPIS.** Vide *Griphus*.

¶ **GRIPPONERIUS**, Artifex ; an qui vestes interpolat, Gall. *Frippier ?* Charta ann. 1374. ex Archivis Trevoltii facta dicitur, *præsente Annequino Lebret Gripponerio civi Lugdunensi.*

° F. pro *Gipponerius*, Vestium, quæ *Gippones* appellabantur, sartor, Gall. *Gipponier*. Vide supra *Gippo*.

° **GRIPPUS**, Idem quod *Grippa*, Celox, Ital. *Grippo*, nostris *Frégate*. Comment. de Bello Ferrar. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1207 : *Classe unius et viginti triremium, duarumque biremium ac celocium, quos Grippos appellant* (Veneti) *circiter sexdecim instructa, etc.* Vide alia notione in *Gripus*. [°° Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 2. pag. 132.]

¶ **GRIPTA**, Locus subterraneus. Vide *Crypta*.

GRIPUS, Grippus. Glossæ Isid. : *Grippus, superbus, pilosus.* Ugutio et Joan. de Janua : *Grypus, superbus, convitiosus : unde canes parvos et ignobiles Grippos vocamus, quia præ ceteris superbi sunt.* Gloss. Arabico-Lat. : *Grifus, superbus, cervicosus.* In Passione S. Basilei Episcopi Amaseæ num. 17. γρίπτος pro *rete* usurpatur.

° Glossar. Lat. Gall. S. Germ. Prat. : *Gripus, orgueilleux, testart, testu.* Aliud

Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Grep, Prov. Gripus. Gripus, lo Grepo, uno cane,* in Glossar. Lat. Ital. Ms.

° **GRISANCHIA**, apud Matisconenses *Grisenche*, Lignum, vectis species. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 302 : *L'un desdiz hommes de guerre se parforcoit rompre la porte à tout une grosse piece de boys, appellée Grisanche ; ... et desja à ladite piece de boys avoit soubzlevé ladite porte, etc.*

✱ **GRISCIOLUS**. [*Creuset* (?) « Vasorum que dicuntur *Griscioli* ad fundendum metallum pro construendis foraminibus tegularum. (Arch. secret. Vatic. Brevia Sexti IV, 1483, f. 60. »)]

¶ **GRISELLUS** Roncinus, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, in Codicillis anni 1318. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 176. col. 2. et in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 665.

GRISENGUS. Vide *Griseum*.

¶ **GRISENS** Gradarius, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, Lobinell. tom. 2. Hist. Brit. col. 827.

¶ **GRISENSIS** Panna, pro *Grisea*. Vide *Panna*.

✱ **GRISESCA**, Grisisca. Vide *Gresesca*. [Fr.]

GRISETUS. Vide *Griseum*.

GRISEUM, Grisium, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, de quo quædam attigimus in Dissertat. 1. ad Joinvillam, semper in pretio habita. [*Grisia vel varia*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. ann. 1036. e. Chartulario ejusdem Monasterii signato V. pag. 243. ubi de variis pellibus censui obnoxiis. Tabular. Ecclesiæ Macloviensis : *Statutum fuit* 13. *Aprilis* 1415. *ne Capellani audeant deferre almutias de Grisio seu vairo.*] Arnoldus Lubecens. lib. 6. cap. 5 : *Nunc non solum scarlatico, vario, Grisio, sed etiam purpura et bysso vestiuntur.* S. Bernardus Epist. 2. cap. 11 : *Ut inde compares tibi fræna aurea... varia Griseaque pellicea a collo et manibus ornatu purpureo diversificata.* Cæsarius lib. 6. cap. 5 : *Vestimenta ejus erant humillima, non Grisea, non varia, sed ovina. Pelles Grisiæ, et variæ* in Chronico Trudon. lib. 7. pag. 428. Adde Andream Monach. lib. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergensis cap. 27. Statuta Cluniacensia Petri Venerab. cap. 16. Albertum Aq. lib. 2. cap. 16. lib. 5. cap. 20. Willelm. Neubrig. lib. 3. cap. 22. Ricardum Hagulstad. pag. 328. Gaufrid. de Belloloco cap. 8. Radulf. in Vita S. Ricardi Episcopi Cicestrensis num. 44. [Concilium Terracon. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 323.] etc. Sebastianus Cobarruvias : *Grises, son ciertos animalejos, de cuyas pieles se suelen hazer aforros, y dieron les este nombre por la color parda que tienen.*

¶ Grisum. *Almutiæ de Griso seu de pellibus Grisis*, in Litteris ann. 1371. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 135. Vide *Almutia*.

Griseus Color, qui *Pseudolactinus* Joanni Diacono in Vita Gregorii M. lib. 4. cap. 84. λευκόφαιος, Græcis. Baldricus in Gestis Alberonis Archiepiscopi Trevirensis : *Clericali se toga induit, et peplo muliebri caput et vultum involvit, et cappa de panno Griseo se superinduit, etc.* Leges Burgor. Scoticor. cap. 45 : *Et vestitum unius coloris, scilicet Grisei, vel albi.* Vita S. Gilberti *de Sempringham* : *Grisiis, quas dicunt vestibus utens, fucatos fugit pannorum colores. Vestis Grisea*, in Chronico Colmariensi ann. 1277. [*Grisevestis*, apud Ludewig. tom. 6. pag. 194.] *Grisea tunica*, apud Albertum Argentin. pag. 101. Fridericus II. Imp. de Arte venandi lib. 1. cap. 46. de plumis avium : *Quædam Griseæ seu cinericiæ.* Chronicon Windesem. lib. 2. cap. 6 : *Grisea tunica de quatuor partibus panni consuta.* Thomas a Kempis in Vita Gerardi Magni cap. 11 : *Vestimenta ejus Grisei Coloris.*

Grisius Rusticanus. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18 : *Lanea autem dormitorii vel de albo esse debent, vel de Grisio Rusticano.* Infra : *Cappæ laicorum fratrum, id est, conversorum, de Grisio Rusticano.*

Grisei Monachi, *Gryfryers*, Anglis. Vide in voce *Monachi*.

Grisengus Pannus, Griseus, in Legibus Ethelredi Regis cap. 23. et in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 831. Idem qui

Grisetus dicitur Radulfo de Diceto ann. 978 : *Gaufridus Comes* (Andegavensis) *indutus tunica illius panni, quem Franci Grisetum vocant, etc.* Infra : *Rex deinceps ut Grisa tunica vocaretur, edixit.*

¶ Grisus Girofalco, apud Rymerum tom. 2. pag. 1087. Vide *Gryofalcones*.

Gryseus, in Chronico Mellicensi pag. 360.

Grisitas. Fridericus II. Imper. lib. 2. de Venat. cap. 20 : *Quidam tendunt plus ad Grisitatem.*

De vocis *Griseus* etymo, quædam habent Menagius et Ferrarius.

° **GRISEUS**, Gall. *de Grès*. Vide infra *Lapis Griseus*.

° **GRISILIO**, Manica ferrea, Gall. *Menotte*, alias *Gresillon*. Arest. parlam. Paris. ann. 1378. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 241 : *Eum* (prisionarium) *deligaverant, et extra Grisiliones seu manicas ferreas, aliaque vincula posuerant.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 13 : *Il meist ledit prisonnier ou cep par les deux piez et ès Gresillons par les deux mains.* Chron. Ms. Bertr. Guescl. :

Disoient l'un à l'autre leurs grans necessitez,
Et comment on les ot en prison demenez,
Et en geaine mis, et les membres tirez,
Et mis en Gresillons, et les pieds enferrez.

Vide *Gresillon*.

° **GRISIUM**, Collis, pro *Gresium*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1065. ex Chartul. S. Vict. Massil. fol. 43 : *Donamus illi quemdam locum et terram cultam et incultam, ubi vocant S. Johannis in ipso Grisio, totum et integrum.* Alia notione, vide in *Griseum*.

¶ **GRISOLARIS**. Vox corrupta, ut conjecto, quæ legitur in Præcepto Borelli Comitis ann. 986. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 339. et seqq. Præceptum istud dicitur *Scriptum hoc mense Aprilis, die* VIIII. *Calendas Maii, luna decima, Concurrente* IIII. *Epacta* VII. Hæc optime coherent cum anno 986. negotium facessunt proxime sequentia : *A. C. sidus Grisolaris postquam ingressi fuerint* XV. *et antequam ingrediantur ad caput habeamus ad* XLV. Pro *A. C. sidus Grisolaris*, legerem lubens : *Littera C. cycli solaris*, quod hæc littera huic anno conveniat. Cetera, qui potest exponat vel emendet.

° **GRISOPOLUM**. Vide supra *Crisopolum*.

° **GRISSELLUS**, pro *Grassellus*, idem quod supra *Grasala*. Vide ibi. Libert. loci Simpodii ann. 1339. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 96. art. 39 : *De uno onere scutellarum et Grissellorum, unum Turonensem.*

° **GRISSUS**, Color equi, Gilvus, Gall. *Gris*. Lit. remiss. ann. 1359. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 190 : *Duos equos, videlicet unum ruffum-grissum, ... et unum alium Grissum ..... furtive abduxit dictus Johannes Martelet.* Vide *Grisellus*.

¶ **GRISULFI**. Vide *Gibellini*.

¶ **GRISUS**. Vide in *Griseum*.

¶ **GRITA**, f. pro *Crista*, Mons, collis vel pro *Crypta*, Antrum, spelunca. Privilegium Wifredi Comitis Barcinon. pro Monasterio Rivi-pullensi, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 165. col. 2 : *Ex alio vero latere descendit de serra super corale, et pervenit per ipsa Grita usque in flumine Febreri.* Vide *Critum*.

GRITHBRECH, Pax Domini Regis fracta, Willelmo Thorn. pag. 2031. et Rastallo ; *fractio pacis*, Bromptono, ex Anglico *Grith*, vel Danico *Grid*, pax, et *Brece*, violatio. Leges Kanuti cap. 32 : *In Danelaga habet Rex fythwitam, i. forisfactum pugnæ, et fyrthwite, i. forisfactum expeditionis, et Grithbrech, i. infractionem pacis.* Adde Leges Henrici I. Regis Anglor. cap. 12. 22. 35. 59. 79. ubi crebro sumitur pro pacis infractore. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 372. tom. 2. pag. 133. Janum Delmerum ad Jus Aulicum Norvegicum vetus pag. 506. [et Glossarium apud Wanleium de Litter. Septentr. pag. 284. ubi legitur : *Grithbriche, id est, Fractio pacis.*]

° **GRITONATOR** vel Gritonatus, Vocem corruptam esse suspicantur docti Editores. Hispanis *Grito* est Quiritatus, clamor, fremitus : sed nihil ad hujus loci intelligentiam pertinere videntur hæ voces ; unde ab Italico *Gettare*, pro Imponere, fucum facere, quod *hypocritarum* est, accersiri atque adeo emendari potest vocabulum *Gritonator* ; nisi pro *Gritonatorum*, legas *Goliardorum*, quod satis arridet. Vita S. Facund. tom. 6. Aug. pag. 474. col. 1 : *Falsos autem prophetas et hypocritas et simulatos Christianos, . . . beatus Facundinus sicut viperas perhorrebat, eorum familiaritates et colloquia fugiens, non permittebat aliquam sectam talium hypocritarum et Gritonatorum, falsorumque spirituum, in sua ecclesia et diœcesi intrare et morari.*

° **GRIXIUM**, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, idem quod *Griseum*. Chron. Placent. ad ann. 1185. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 456 : *Habuit ex ea plus quam cl. equos oneratos auro et argento, et samitorum, et palliorum, et Grixiorum, et variorum, et aliarum bonarum rerum.* Vide supra *Gressum*.

¶ 1. **GROA**, Species mensuræ. Vide *Goa*.

¶ 2. **GROA**, Groua, Idem quod Anglis *Cro* vel *Croa*, Palus, terra paludosa, Gall. *Marais, Terre marecageuse.* Litteræ Vicarii Archiepiscopi Rotomag. ann. 1206. in Tabulario Calensi : *Item Ligerus de Vado* II. *den. de terra sua de Gromont et* VII. *den. de masura sua, et* II. *den. de sua Groa.* Litteræ Vicarii Pontisaræ ann. 1332. in Chartular. S. Martini Pontisar. : *Tria quarteria de Grouis ad quarreriam.... quinque quarteria ad gouletum.... tria quarteria de Groa....* 40. *perticas ad passagium, sex arpenta de Groua.*

° Vel potius, Locus aut ager sepibus seu virgultis implexis conclusus, nostris *Groe* et *Groye*. Charta ann. 1321. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 156 : *Pour une Groe, de laquelle l'en li souloit rendre dis sept deniers de cenz.* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. ch. 1575 : *Le suppliant*

et ung autre en sa compaignie enmenerent une jeune femme amoureuse en unes plesses et Groyes près d'illec, etc. Vide infra *Groea.*

* Haud scio an inde *Grohan* in Chron. Andegav. edit. ann. 1529. cap. 9. pag. 15 : *Et dit on pour vérité que Cesar, estant au pais d'Anjou, fit édifier et construire un château et theâtre pour sa demeure, hors la ville d'Angiers, et près l'un des portaux d'icelle, lequel est à présent en ruine, et n'y paroit plus que les fondemens, et est en langage Angevin appellé Grohan.*

GROBA, Fovea, cloaca, ex Germ. *Grube.* Occurrit apud Henr. Aquilonipolensem in Lubecca lib. 2. cap. 1. non semel.

¶ **GROCERUS**, Magnarius, solidæ mercis propola, Gall. *Marchand Grossier.* Litteræ ann. 1392. apud Rymer. tom. 7. pag. 727 : *Per Robertum Fitz Robert, Adam Yerdele et Johannem Halle, Groceros Londoniæ, appreciatas, etc.* Aliæ ann. 1471. apud eumdem Rymer. tom. 11. pag. 680. *Johannes Harrys civis et Grocerus Londoniæ.* Occurrit rursus in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* pag. 285.

* Vel qui omne genus specierum vendit, Gall. *Epicier;* utrumque enim Anglicum *Grocer* significat.

* **GROCITER**, Multum, copiose. Charta ann. 1322. in Reg. Chartoph. reg. ch. 126 : *Emerunt frequenter.... mercadayrias, tam de pannis pluribus et diversis, quam de hiis quæ spectant ad ministerium seu artem de ypothecaria,.... in quibus omnibus et singulis per Dei gratiam bene et Grociter lucrati fuerunt.* Phrasis Gallica : *Ils ont gagné gros.* Vide *Grocerus.*

¶ **GROCOMIUM**. Vide *Gerocomium.*

⁎ **GROCUM**, pro Crocum, Herba bulbo carnoso, multisque fibris crinito, Ital. *Croco,* et *Gruogo,* Gall. *Safran.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 203 : *Et victualia vero non intelligimus esse Grocum* (*Crocum* '60.) *piper, çinçaber et mel et omnes species.* (Fr.)

* **GROEA**, Locus in fluvio virgultis implexis conclusus piscium capiendorum gratia. Charta ann. 1144. ex Tabul. S. Satyr. : *Concedo ecclesiæ sancti Satyri quidquid juris in littore Ligeris circa Mesvam in piscatoriis, rameis, Groeis habeo, uxore mea et filio meo concedentibus, omni calumpnia extincta.* Vide supra *Groa* 2. et mox

* **GROETA**, Eadem notione, in Reg. episc. Nivern. ann. 1287 : *Groetæ et sagenæ ad episcopum pertinent.*

GROGNIUM Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1231. fol. 95 : *De Grognio juxta aream Joannis vetulæ, dicimus, quod salices, et illud, quod calceatum est, debent tolli usque ad altitudinem aquæ.* [Forte idem est quod mox *Gronna.*] [* Idem forte quod supra *Groea.*]

GROINUM, [Idem quod infra *Gruinum.*] Charta Raynaldi Episc. Noviom. ann. 1177. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini, diœcesis Cameracensis : *Hæc autem ad Majoriam pertinere dicebat, tractum et custodiam terragii, Groinum, rehaltonem, garbas deligatas, cyrothecas, redemptiones terrarum, furnum et stalagium.* Vide *Grugnum.*

* Inquisit. ann. circ. 1270. in 1. Lib. nig. S. Vulfr. Abbavil. fol. 23. r°. : *De articulo ubi dicit medietatem Groini ad se pertinere : dicunt ipsum ad hoc esse restituendum, hoc salvo quod garbæ, quarum vincula rupta sunt, quas dicebat ad Groinum ire debere, si in propriis vinculis religari non possent, ad Groinum, ut petebat, ire non debent. Nec est prætermittendum quod virtute hujus verbi, Groini, grapinum non intelligitur.* Vide infra *Gruinum.*

* Groinium, Eadem acceptione, in Charta ann. 1170. ex Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 88 : *Et pro Groinio, quod suum major esse contendebat, amore pacis vj. frumenti raserias ad mensuram Duacensem habebit.* Alia ann. 1187. ibid. ch. 100 : *In omni Groinio, in hautone, in procurationibus, etc.*

* **GROLERIUS**, Veteramentarius sutor, Gall. *Savetier,* Provinc. et Occit. *Groulier.* Stat. sabbat. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 564. art. 17 : *Quod Grolerii dicti burgi non sunt ac erunt comprehensi in privilegiis hujusmodi, attento quod ad hoc vocati adhærere noluerunt cum dictis sabbateriis, ymo totaliter ab eis separatos esse voluerunt.*

* **GROLIA**, Putamen, testa, Gall. *Coque.* Stat. Montis-reg. pag. 321 : *Item pro sestario castanearum cum Grolia, den. vj.* Stat. Astæ ubi de Intrat. port. : *Amandolæ cum Grolia solvant pro quolibet modio libras viij.*

* Nostris vero *Grolée* et *Groslée,* Refectio quædam appellata. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 164 : *Lesquels furent un soir par nuit en une pezière,... de laquelle il voloient apporter des rains et des cosses pour faire une Groslée aus champs, où les plusieurs d'eulz gardoient bestes en pasture, etc.* Stat. ann. 1553. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 221. col. 1 : *Quia consuetum est in festis annualibus et solemnibus... ministrari refectio, quæ dicitur la Grolée : et quia consuetudo hujusmodi fuit per nonnullos intermissa, ordinatum quod canonicus noviter receptus, qui nondum paraverit dictam refectionem panis et vini, la Grolée nuncupatam, tenebitur providere super ea, et providere dictam refectionem, quæ erit panis et vini ad minus, et plurium cibariorum, si voluerit.*

¶ **GROLLARE**, Movere, Gall. *Grouiller.* Miracula S. Zitæ tom. 3. April. pag. 522 : *Ipse multoties videbat eam Grollantem capite, tanquam insanientem.*

* Ital. *Crollare,* nostris *Croler, Croller, Crosler* et *Crouler.* Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 220 : *Icelle femme en courant vint hurter audit Guillaume, lequel la hurta du bras, sens ce que il semblast que li uns feist mal à l'autre, ne que l'un ne l'autre en Crolast ou cheust.* Gesta Ludov. Pii cap. 12. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 144 : *Nus ne fu puis si hardiz qui s'osast Croller contre l'emperor.* Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 230 : *Icellui Houcy en demonstrant qu'il avoit voulenté de mal faire au suppliant, Crosla la teste.* Chron. S. Dion. tom. 5. ejusd. Collect. pag. 223 : *De tout cel an ne se Croula li rois de son roiaume.* Le Roman *de la Rose* MS. :

Ainssy comme un ymage mue,
Qui ne se Crolle, ne ne mue,
Sans pié, sans mains, sans doi Croller,
Sans ex mouvoir et sans parler.

Hinc *Crolle, Crolleys* et *Croule,* Commotio, motus, Ital. *Crollo.* Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 229 : *En icel an meismes* (1255.) *el moys de Septembre, fu Crolleys de terre en la cité de Roume.* Chron. S. Dion. tom. 3. jam laudatæ Collect. pag. 176 : *En ce tens fu Crolles et esmovement de terre.* Gesta Ludov. Pii cap. 15. ibid. tom. 6. pag. 151 : *Si granz Croules et si granz movemenz de terre, etc.*

¶ **GROMA**, Species mensuræ. Vide *Gruma* 4.

¶ **GROMARTHIUS**, pro *Turmarchus,* Turmæ præfectus. Vide in *Platearius* post *Plateaticum.*

GROMATI. Epitaphium Romoaldi Principis Beneventani, apud Camillum Peregrinum :

Gromati pollens, mundana lege togatus,
Divina instructus, nec minus ille fuit.

Ubi legendum opinor *Grammatis,* id est, litteris. Vide *Gramma.*

¶ **GROMES**, Gromettus, Famulus ab Anglico *Groom.* Testam. Richardi Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. pag. 77 : *Item, volumus quod omnia indumenta, exceptis perlys et lapidibus pretiosis, remaneant Clericis, valettis et Gromes, qui circa nostram personam jugiter laboraverunt et laborant.* Litteræ ann. 1513. apud eumdem Rymer. tom. 13. pag. 352 : *Dilectus serviens noster Jacobus Worsley Gromettus garderobæ nostræ.* Vide *Gromus.*

* Nostris *Gromet* et *Groumet,* eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 74 : *Duquel Jaque le Coq l'exposant estoit serviteur et Gromet.* Aliæ eadem de re ibid. ch. 83 : *Un Groumet, nommé Fagot, qui conduisoit iceulx vins, etc.* Unde emendanda Ordinat. de mercibus Parisios aqua adductis ann. 1415. in Reg. 170. ch. 1. ubi *Gerromez,* pro *Groumez,* legitur : *Les pontonniers crieront hors et ens, affin que les varlez ou Gerromez des marchands, se ilz sont hors leurs bateaulx, se retraient en leurs bateaulx. Gromme,* pari intellectu, in Poem. MS. *du Riche et du Ladre :*

A ceste gent (de guerre) sont compaignon
Mauvais Grommes, mauvais garchon,
Des boines gens boivent le vin,
Que il carient, au quemin.

Hinc diminutivum *Grometel,* in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 298 : *Laquelle chambriere dist au suppliant, vous estes en jalousie de vostre femme et de Guillaume le foulon;... vous n'en devez point avoir de doubte. Et adonc ledit suppliant lui respondi, je ne suis tenu de m'en doubter néant plus comme du Grometel,... et dist à sa femme : je cuide que vous me voulez jouer de jeu que vous me jouastes avec le Grometel, et vous ne m'en ferez plus.*

* Ex quibus non aliunde accersenda videtur origo vocis Gallicæ *Gourmet,* qua significatur ille, cui vina prægustandi atque alterius nomine emendi officium commissum est, vulgo *Commissionaire, facteur.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 306 : *Guiot dit Rolot harnicheur et Gourmet de vins demourant à Bruieres en Laonnois, etc.* Nisi sit pro vinorum ductore, Gall. *Voiturier,* ut supra *Gromme.* Inde denique *Gourmet,* sensu hodierno, peritus scilicet vini æstimator. *Grumete* Hispan. Puer nauticus, Gall. *Mousse.* Nunc vero *Gourmette* appellamus illum, cui a mercatore merces in navi servandæ committuntur.

¶ **GROMNA**, pro *Gronna :* quod mox vide.

GROMULUS, *Ager,* in Glossar. Regio MS. Cod. 1197. vox orta, ut videtur, ex *Groma,* quæ Agrimensoribus nota, vel ex *Grumus,* i. *Clivulus.*

¶ **GROMUS**, ut supra *Gromes,* Famulus. Testam. ann. 1440. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 433 : *Lego.... cuilibet*

valecto XL. *sol. et cuilibet Gromo* XX. *sol. et cuilibet pagetto* VI. *sol.* VIII. *den.*

° **GRONDA**, vox Italica, Subgrunda, pars prominens tectorum, qua aquæ a muro projiciuntur. Charta ann. 720. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1003 : *Constant me Sunduald... vindedisse... medietatem de casa meas infra civitatem, cum Gronda sua livera, tam solamentum, quam ligname fine Grondas, etc.* Vide *Grunda.*

° **GRONDALIS**, Eadem notione. Charta Landenulfi Langob. princ. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 87. col. 1 : *Et licentiam haveret pars ipsius monasterii supra eodem muru facere et ponere canali conjunctæ cum case illæ, quæ ibidem edificare deveret, ubi discurrant aquas de Grondales de case ipsæ.*

⁎ **GRONDARIA**, ab Ital. *Grondaia*, Subgrunda, projectura tecti, qua stillicidium a pariete arcetur, Gallis, *Gouttière*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 403 : *Quia Grondaria domorum, que sunt in contrata, in qua habitat dominus Jacobinus de allegracore, nimis prope sunt... et ad removendum incendii timorem expediat habere latitudinem, statuimus...... quod Grondaria, sive stillicidia dictorum domorum... debeant se retrotrahi per unum pedem.* (Fr.)

° **GRONDICIA**, Stillicidium, Ital. *Grondaia*. Cod. reg. sign. 4189. fol. 18. v°. : *Habet Romana ecclesia in castro Montisflasconis quamdam domum positam.... juxta rem hæredum Martini Ranutii, Grondicia mediante, et juxta viam publicam.*

GRONNA, Grunna, Colgano et Bollando, est palus, seu locus bituminosus et uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo, non secus ac carbones, adhibetur. Cogitosus de S. Brigida virg. Scota, n. 33 : *Ut ædificarent viam latam et firmam ramis arborum, petris in fundamento positis,... in Gronna profunda et pene intransmeabili, et in locis humentibus, etc.* Simeon Dunelmensis, Radulphus de Diceto ann. 1040. et Rogerus Hovedenus pag. 438 : *Ipsius Haroldi corpus effodere, et in Gronnam projicere jussit.* Charta Edgari Regis, tom. 1. Monastici Angl. pag. 243 : *Cum... pascuis, silvis, pascuariis, capturis, Gronnis, etc.* Adde aliam Regis Æthelredi pag. 258. et Anonymum de Miraculis S. Bertini cap. 9. [ubi Mabillonius, legit *Gromna* et ex MS. *Gruma*.] et Vitam 2. S. Carthaci Episcopi num. 46.

Grunna. Vita S. Aidani Episcopi Fernensis n. 10 : *Erat autem magna Grunna inter eos et silvam, per cujus circuitum via erat.*

Gronnia. Asserus de Ælfredi rebus gestis pag. 18 : *Unum* (Monasterium) *quod permaxima Gronnia paludosissima et intransmeabili, et aquis undique circumcingitur.* Infra, pag. 19. *Gronna* scribitur.

Gronnosus, Paludosus. Idem Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 878 : *Cum quibusdam militibus et vassallis per silvestria et Gronnosa Summurtunensis pagi loca in magna tribulatione inquietam vitam ducebat.* Eadem habentur apud Flor. Wigorn. pag. 590. [pro quo Auctor Vitæ S. Neoti sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 333. habet : *Locum ingressus est, magnis undique circumseptum paludibus.*] A *gronnis porro* dicta aliquot oppida volunt, *Groningam* in Frisia ; *Gronaw* in Agro Brunswicensi et *Gruningam* in Episcop. Halberstadensi.

° Nostris *Terre Gronelle*, eodem sensu. Lit. Phil. VI. ann. 1335. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 296 : *Item en terres Gronelles, larriz en terres gaengnables, etc.* Vita S. Luani tom. 1. Aug. pag. 351. col. 1 : *Cum ergo Lugidius a Cronano trans Grunnam exiret ad Doim Domnich, sedit lassus in medio Grunnæ, etc.*

⁎ [« Pro triginta planis grossis pro *Gronna* librariæ, videlicet super cameris. » (Arch. secret. Vatic. Brevia Sixti IV, 1483, f. 60.) — Forsan perversa lectio est et corrigenda in *Gronda, Gouttière.*]

GRONNIUS. Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 887 : *Velut apis fertilissima, longe lateque Gronnios interrogando discurrens, multimodos divinæ Scripturæ flosculos... congregavit, queis præcordii sui cellulas densatim replevit.* Forte *Gronniens*, aut *Grunniens.*

° **GROP**, Sporta, Gall. *Hotte*, a *Groppa*, clunis ; quia super *groppam* defertur. Leudæ min. Carcass. MSS. : *Item de saumata cereriarum,.... j. den. et de quolibet Grop, unum obolum.* Unde etiam *Gropiera, postella*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

¶ **GROPIALS**, Funis ad retinendam navem, Gall. *Croupiere*, vel *Croupias*. Informationes Massil. de passagio transmarino e MS. Sangerm. : *Item vult habere ipsa navis Gropials* VI. *quilibet* XXX. *passorum.*

GROPOSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

GROPPA, Clunes, vox Italica, nostris *Crouppe*. Auctor Mamotrecti ad cap. 24. Numer. : *Pugio est parvus gladius bisacutus lateri adherens, qui et clunabulum dicitur, quasi ad clunem, id est, ad Groppam religatum.* Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

° Chron. Pet. Azarii apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 394 : *Volo quod equum meum in Groppa ascendas.*

⁎ [« Predictus dux cum larvato in *Groppa* sue mule consedente. (Diar. Burchard. ed. Thuane, II, 388, an. 1497).»]

⁎ **GROPPERA**, [Gall. *Croupière* : « Equum cujus frenum, pectorale et *Groppera* perlis in copioso numero ornata erant. (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II, 161, an. 1494).»]

GROPPOLOSUS, Nodosus, vox Italica, *Gropposo, Groppoloso. Lapis Groppolosus*, in Miraculis B. Simonis Tudertini n. 36. Vide Ferrarium in *Groppo.*

¶ 1. **GROPPUS**, σκελλός, *Aridus*. Supplem. Antiquarii. [° Leg. *Grappus*, ut in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. Vide in hac voce.]

° 2. **GROPPUS**, Ital. *Groppo*, Nodus, acervus. Stat. Montis-Reg. pag. 277 : *Quilibet textor vel textrix capiat tantum .... de Groppis solidos duos.* Vide infra *Gruppus* 1.

° 1. **GROPUS**, Congeries, massa, Ital. *Groppo* et nostris *Grouppe*, eodem sensu. Invent. ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 811 : *Bacilia duo argenti deaurata cum rosa relevata, ad animalia et Gropos cum arboribus et pluribus aliis operagiis.*

° 2. **GROPUS**, Collum, ut videtur, phialæ. Correct. stat. Cadubr. cap. 75 : *Nullus hospes sive tabernarius... audeat... in ejus taberna sive hospitio tenere fialas, quæ non sint justæ mensuræ usque ad Gropum.*

¶ **GROPYS**, Uncinus, a Saxon. gripan, Arripere, capere : *In clavis carect. Gropys et ali*[illegible]*ramentis emptis Oxon....* XII *s.* apud [illegible]cum in Antiquit. Ambrosden. pag. 573. Ferreus uncinus est, cui annec[illegible] catena ad rotam sufflaminandam.

GROS[illegible]*ulus*. Papias.

GROSA, *Rasoria*, Papiæ. Ita MSS. Codd. At Editio Veneta habet *Rasoria argentarii.*

° **GROSELERIUS**, a Gallico *Groselier*, Grossularia. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 320 : *Idem exponens projecit extra muros.... quemdam lapidem,... ex cujus ictu attinxit quemdam puerum in quodam dumo seu Groselerio juxta fossatos absconsum.*

° **GROSIUS**, *Lo carcasso*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

° **GROSO**, Rudis, hebes. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 341 : *Cui Arnauldo dictus Raymondus repplicavit : Tu mentiris, arlot, Groso, mal nez.* Vide in *Grossus* 1.

1. **GROSSA**, Dragma, Anglis, *a Groate*, nostris *un Gros*. Henricus Knygthon. ann. 1378 : *Concessa est Regi una Grossa, quæ continet* 4. *denarios, de quolibet viro et muliere.* Vox nota.

¶ 2. **GROSSA**, Luculentior scriptura, Gall. *Grosse*. Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 414 : *Cum autem Notarius. . . literas notatas secundum arbitrium postulantis et redactas in Grossam literarum in nostra præsentia relegisset.* Vide alia notione in *Grossum* 1.

Grossare, In mundum redigere, [seu luculentius nitidiusque scribere,] Gall. *Grossoier*. Carmen de Curia Romana [apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 172 :]

Istorum labor est Chartas Grossare notatas,
Et Grossas Cameris restituisse suis.

Infra :

Prima dies igitur scribit quodcumque petendum,
Et tua portabit nota secunda Patri.
Tertia Grossabit, bullatum quarta vidubit, etc.

[Charta S. Illidii Claromont. ann. 1197 : *Prædictus titulus Grossatus et sigillatus fuit.* Consuetudo Brageriaci art. 32. et 33 : *Solvet quilibet actor . . . pro Grossando* 5. *solidos de brassata, si sit in papiro ; si vero actor processum suum Grossare voluerit in pergameno . . . scriptor Curiæ non Grossabit processum, nisi per partem fuerit requisitus.* Occurrit apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 294. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 417. tom. 2. pag. 125. Rymer. tom. 8. pag. 368. et alibi passim. Vide *Ingrossare* 1.]

¶ Grossarius, Qui instrumenta publica luculentius describit. Arestum Parlam. Tolos. ann. 1498 : *Per me Grossarium infra scriptum signato.*

¶ Grossator, Eadem notione. *Ricardus de Cabaniis abreviator et Grossator domini Papæ*, in Capitulis gener. MSS. S. Victoris Massil.

° *Grossaire*, eodem sensu, in Lit. Phil. VI. ann. 1336. ex Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 366 : *Nostre amé mestre Bernart Bru, Grossaire du saint Pere, pardevers nostre très chier et féal ami le cardinal vischancelier.* Vide in *Grossa* 2.

° Grossatio, Actorum luculentior descriptio. Lit. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 290 : *Circa custodiam et Grossationem protocollorum hujusmodi providendo debite et secure, etc.* *Groussier*, pro *Grossoier*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 12 : *Lequel Boileaue avoit fait Groussier et escripre une fausse lettre.*

¶ **GROSSARE**, Solidam seu magnariam mercem emere, Gall. *Acheter en gros*. Litteræ ann. 1419. apud Rymer. tom. 9. pag. 795. *contra abusus in vino Grossando : Maximam partem vendagii istius patriæ pro hoc anno emerent et Grossarent.* Vide alia notione in *Grossa* 2.

¶ Grossaria, Platea *Grossariorum*, ubi habitant magnarii in Charta Massiliensi ann. 1428.

¶ Grossarius, Magnarius, solidæ mercis propola, Gallice *Marchand Grossier*, apud Menotum Serm. Quadragesim. fol. 120. Vide alia notione in *Glossa* 2.

¶ Grossarius Faber. Statuta Adalardi Abb. Corbeiensis, tom. 4. Spicil. Acher. pag. 2 : *Ad secundam cameram . . . fabri Grossarii sex, aurifices duo, sutores duo, scutarii duo, pergaminarius unus, samiator unus, fusarii tres. Grossarios fabros* suspicor esse ferrarios ; quod hos non credam in longa, quæ ibi habetur, artificum enumeratione fuisse prætermissos. Vide *Fabri Grossarii*.

¶ **GROSSATOR**. Vide in *Glossa* 2.

¶ **GROSSELENUS**, f. Orbis escarius, Gall. *Assiette ; Gros* quippe Papiæ est orbis, circulus. Inventarium ann. 1374. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 557 : *Item duas alias scutellas argenti signatas in margine inferiori cum signo ad modum Agnus Dei. Item 12. parvos Grosselenos argenti absque signo quocumque.*

¶ **GROSSELLA**. Glossæ MSS. : *Calta , Grossella.*

¶ **GROSSESCERE**. Vide in *Grossus* 1.

✱ **GROSSETUM**, [Gall. de *Gros* (livre) : « Pro libris 4. et unciis 6. cum dimidia argenti de *Grossettis*. (Depositeria, Arch. Vatic. 1428-29. f. 128).»]

✱ **GROSSICIA**, [Italis *Grossezza* : « In medio quorum est baculus cum *Grossicia* in summitate. (Inv. Card. Barbo ex transcript. Müntz. 1457).» Describitur *Phallus*.]

° **GROSSICIES**, Crassitudo, Gall. *Grosseur*. Correct. stat. Cadubr. cap. 110 : *Pro clausuris ligna non excedant revolutionem et Grossiciem unius pedis.* Vide aliis notionibus in *Grossus* 1.

GROSSILIA. Jus Vicentin. lib. 4 : *Coloni tenentur dare fictus de Grossilibus, sive de maxoriminibus, in festo sancti Felicis, etc.* Ibidem : *Item laboratores non debent colligere seu movere de campis Grossilia, minuta, uvas, etc.* [° Vide supra *Groselerius*.]

¶ **GROSSITAS**, Grossities, etc. Vide *Grossus* 1.

✱ **GROSSITUDO**, [Gall. *Grosseur* : (Sceptrum) minoris *Grossitudinis* parvo meo digito. (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II, 154. an. 1494).»]

¶ 1. **GROSSUM**, *Annuus redditus beneficiorum*, in Amalthea ; qui scilicet ratione beneficii annuatim obvenit, præter quotidianas distributiones, quæ iis solum dari solent, qui divinis intersunt officiis, Gall. *Le gros d'un benefice.* Occurrit in Charta ann. 1367. apud Miræum tom. 2. pag. 893. in Statutis S. Capellæ Paris. pag. 20. etc. Vide Bleinyanum Instit. pag. 216. et mox *Grossus* 1.

¶ Grossa, Eadem notione. Concil. Mexican. ann. 1582 : *Itaque dum in quadranti signum hoc R. requiem denotans habuerit* (Præbendatus,) *præbendæ suæ acervo seu Grossa dumtaxat fruatur.*

° *Gros* itidem appellatur Proventus ex vectigalibus publicis, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 321 : *L'exposant comme fermier du peage et menues coustumes, appellées le Gros, de nostre ville de Lorriz, etc.*

¶ 2. **GROSSUM**. *Vendere in Grosso* vel *ad Grossum*, Gall. *Vendre en Gros*, per aversionem, in Charta ann. 1332. apud Rymer. tom. 4. pag. 516. in alia ann. 1383. tom. 7. pag. 378. in Chr. Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 130. et alibi.

¶ 3. **GROSSUM**, Tuber. Miracula B. Gerlandi, tom. 3. Junii pag. 659 : *Nata fuit clauda et super ancha Grossum habebat.* Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 456. col. 2 : *Puer quidam... cum infirmaretur eo morbo, qui dicitur Grossum in gutture, etc.*

° 4. **GROSSUM** Cruris, Pars illius crassior et corpulentior, vulgo *le Gros de la cuisse.* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 637 : *Percussit dictum Petrum de quodam cutello, quem habebat, in Grosso cruris.*

° 5. **GROSSUM**, Latitudo. Charta ann. 1255. ex Cod. reg. 9612. U. : *Duo mille et 500. arpenta nemoris,... mensurata ad arpenta Trecensia, quæ continent sex perces de Grosso et* 30. *de longo.* Eadem Gallice leguntur in Ch. Margar. reg. Navar. ejusd. ann. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Deux miles et cinc cent arpans de terre et de bois assiz ès bois de Derf, mesurez à l'arpant de Troies, de six perches de Gros et de xxx. de lonc.*

°° Crassitudo. Ruodlieb. fragm. 3. vers. 123 :

Inque modum pisæ per cuprea vascula funde,
Majorisque nucis ad Grossum fundito vasis.

1. **GROSSUS**, Crassus, magnus. Glossæ Græc. Lat. : Παχύς, *Bassus , Grossus , crassus.* [Hinc Ludovicus VI. Franc. Rex *Grossus* dictus est cum aliquot aliis. Genealogia Regum Franc. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 805 : *Ludovicus Grossus genuit Robertum Grossum Comitem Drocarum.* Pag. 807 : *Theobaldus Grossus Comes Trecarum, etc.*] [° Qui et *Magnus* nuncupatur, quia statura proceriori et crassiori, ut in Charta ann. 1140. ex parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 41. r°. col. 1 : *Regnante rege Ludovico filio regis Ludovici Magni.* Eadem habet Charta A. episc. Silvanect. ann. 1162. in Chartul. Vallis B. M. diœc. Paris. Vide *Magnus* 1.] Amalarius in Prologo ad lib. de Eccles. Offic. : *Mihi peccatori Grossa res data est potius ad indagandum quam exponendum.* Adde lib. 2. cap. 16. [*Grossa domus*, Gall. *Grosse maison*, Familia nobilior, Menoto in Serm. Quadrag. fol. 112. v°. *Grossa decima*, in Charta ann. 1103. apud D. Calmet. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 575. Gall. *Grosse dime*, scil. frumenti , vini aliorumque fructuum præcipuorum : quæ *Grossorum fructuum* dicitur in Tabulario B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag. *Grossa glacies*, i. spissa, in Annal. Mutinens. apud Murator. tom. 11. col. 57. *Grossa campana*, Gall. *Grosse cloche*, apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 154. *Grossi fructus*, pro *Grossum* 2. Annuus beneficii redditus, in Charta ann. 1379. ibid. pag. 191. et in Statutis ann. 1380. ibid. pag. 504. *Grossa causa*, majoris momenti, in Statutis ann. 1315. apud eumd. Lobinell. tom. 5. pag. 626.] *Grossum lignum*, in legibus Aluredi cap. 14. *Grossi nervi*, ibid. cap. 51. *Grossus panis*, in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 5. 56. *Vestes humiles, Grossæ et simplices*, apud eumd. cap. 60.[°° *Vestem respuit Grossiorem*, apud Sulpic. Sever. Dial. 1. 21.] [*Grossa tegmina*, in Visione Wetini, sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 292. *Grossus tumminus*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 42.] Adde Gregor. M. Præfat. in Ezechiel. et lib. 25. Moral. cap. 22. Palladium de Architect. ex MS. Domnizonem in Prologo lib. 1. de Vita Mathild. et alios passim. [°° *Silva Grossior*, in chart. Otton. I. Imper. ann. 937. ap. Erath. Cod. Diplom. Quedlinb. num. 5. *Grossum miliare*, in chartul. Saraept. num. 40.]

° Grossus, Dives, nobilis, potentior, quo sensu *Gros* dicimus. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 344 : *Oudinus operarius vinearum dixit quod si minuti volebant ei credere, ipsi facerent bellum contra Grossos, et ipsos occiderent.* Unde natum proverbium : *Duo Grossi non possunt in uno sacco conversari*, inter Acta pontif. Cenoman. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 386.

° Grossa Justitia, Major, quæ vulgatius *Alta* appellatur, Merum imperium, Gall. *Haute justice.* Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5189. fol. 5. v°. : *Hugoninus de Accellis... tenet apud Accellos... domum suam et homines suos in justitia Grossa et bassa.*

° Grossa Materia, Stercus humanum. Vide infra in *Materia.*

° Grosso Modo, Neglectis fori ambagibus, absque arte, simpliciter. Charta ann. 1319. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 36. r°. : *Deputati procedent summarie et de plano et informabunt se Grosso modo cum gentibus domini regis, etc.* Homag. ann. 1356. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1609 : *Michi dedit in mandatis , quod Grosso modo et sine præfatione dicam quæ dicturus sum. Grossement*, pro Ample, in Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1394. fol. 317. v°. : *Houppelandes entaillées menuement ou Grossement.*

° Grossum Avere, Gall. *Gros bétail*, passim occurrit in Chartis diversarum regionum.

¶ Grosse, Difficulter. Vita S. Hugonis Abb. Bonavall. tom. 1. April. pag. 48 : *Ivit considerare qualiter ille paralyticus se haberet, et vidit eum jam Grosse anhelantem.*

°° Grossum Diapente, Alta voce et magna aut gravi modulatum. Reinard. Vulp. lib. 4. vers. 675 :

Hic Grossum diapente tonat sub voce Sonoches.

Grossus, Rudis, indoctus. Jo. de Janua : *Grossus, rudis, villanus.* S. Augustinus lib. contra Epist. Manichæi cap. 21 : *Si ad ista Grossi etiam et tardi sitis, quæro, etc.*

° Inhabilis, Ital. *Grosso.* Theodor. *de Niem* de vita Joan. XXIII. tom. 2. Conc. Constant. part. 15. col. 357 : *Qui licet esset in se bonus, erat tamen quasi omnino illiteratus, nec non valde Grossus et indispositus ad papatum.*

Grossus Rusticus. Ita appellatus a nostris, seu *Gallis*, quidam Princeps Saracenus, qui regiones regno Ægypti et tractui Damasceno adjacentes possidebat, dum nostri primam expeditionem sacram suscepere, *præ nimia pinguique corpulentia, vilique persona, in qua totus rusticus esse videbatur* , ait Albertus Aquensis lib. 7. cap. 11. lib. 10. cap. 5.

Grossa Verba , Convicium atrox , vulgo nostris *Grosses paroles.* [*Gros mots.*] Charta Libertatum Novæ Bastidæ in Occitania ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. n. 16. ex Chartophylacio Regio : *Item si quis alicui verba contumeliosa et Grossa dixerit, etc.*

¶ Grossities, Spurcities, immunditia. Chron. Trivetti tom. 8. Spicil. Acher. pag. 434 : *Manus ejus* (Henrici II. Regis Angl.) *quadam Grossitie sua hominis incuriam protestantur ; earum enim cultum prorsus negligit, nec unquam, nisi aves deferat, utitur chirothecis.*

¶ Grossities Ingenii, Mentis hebetudo, in Vita Vener. Odæ, tom. 2. April. pag. 773. *Grossicies intellectus*, apud *de Breydenbach* Itiner. T. S. pag. 163.

¶ Grossitas, Asperitas. Vita B. Notkeri Balbuli, tom. 1. April. pag. 582: *Quia bibuli gutturis Grossitas dum inflexionibus et repercussionibus et diaphoniarum diphthongis mitem nititur edere cantilenam, etc.*

Grossitudo, [Crassitudo, amplitudo, Gallice *Grosseur*. *Grossitudo pugni*, in Charta ann. 1171. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 882. *minimi digiti*,] in Pactu Legis Salicæ tit. 43. [§ 4. Edit. Eccardi ; *quatuor pedum, duorum pedum*, in Computo ann. 1347. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 84. in Charta ann. 1317. ex Archivo Burginadii Blesensis ; *quatuor digitorum*, Jerem. 52. 21.]

Grossitudo Cordium. Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 20. § 1 : *Quia inter magnates et nobiles regni . . . exorta fuerunt discordiæ et Grossitudines cordium*, [i. e. odia, indignationes : sic Galli dicimus *Avoir le cœur Gros*, indigne ferre, stomachari.]

¶ Grossitudo Styli, Aspera et dura scribendi ratio, in Actis SS. Martii pag. 474.

Grossescere, Crassum fieri. Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 53 : *Sicque fit, ut quotidie deteriores fiant, dum in eis culpa Grossescit.* [*Grossescente brachio*, apud Bedam lib. 5. Hist. Angl. cap. 3. *Grossescente tumore cruris*, in Miraculis S. Cuthberti cap. ult. Utitur etiam Guibertus lib. 4. de Pigner. Sanctorum. cap. 1.]

Ingrossari, Eadem notione, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num. 20. [Vide *Ingrossari* suo loco.]

2. **GROSSUS**, apud JC. Anglos, idem quod integrum aliquod per se subsistens, nec ab aliquo alio dependens, ut *Villanus in Grosso*, est servus qui glebæ non adscribitur, sed immediate domini sui personæ servit. [Hinc f. *Grossi famuli*, in Fragmento ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 64. col. 2.] Etiam *Advocatio in Grosso*, est jus Patronatus, non feudo, vel manerio annexum, sed primo et principaliter ad eum spectans, qui beneficii Patronus est, ut cum quis manerium suum vendit, retento sibi jure Patronatus; aut e contra jus præsentandi, quod ad manerium suum spectat separatim, et per se cuiquam alienaverit, hoc casu Patronatus a manerio separatus, *Advocatio* dicitur *in Grosso*, id est, non manerio, sed proprietatum personæ annexus. Vide Cowel. lib. 1. Instit. Jur. Angl. tit. 2. in princip. Placita Justitiarior. anno 20. Edw. I : *Et Hugo de Louther, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod wayf est quoddam Grossum de Corona, quod nullus eo gaudere possit, nisi inde habeat speciale warandum a D. Rege, etc.*

3. **GROSSUS**, Monetæ aureæ species, vulgo *Gros*. Charta Friderici II. Imper. ann. 1232. apud Goldast. tom. 1. Constit. Imperial. pag. 299 : *Et possitis aureos Grossos et denarios monetare, etc. Grossi Augustarii*, in verbo *Augustarius*. Adde Decreta Ludovici Regis Hungariæ art. 3. Historiam Cortusiorum lib. 1. cap. 10. etc. [*Grossi argentei*, in Constitutionibus Jacobi Regis Siciliæ cap. 58.] Vide *Moneta*.

* Varii *Grossi* memorantur in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1165 : *Gros d'Espaigne, de Navarre, de Barsalonne, de Pape, de Florence et de Seine.* Rursum alii appellantur apud Christ. Schlegel. in Dissert. de Nummis antiq. edit. ann. 1717. *Grossi Schnebergenses* ex metalli fodinis Schnebergensibus, in Ch. ann. 1471. pag. 93. dicti etiam *Grossi principum* pag. 161. *Grossi acuti*, ab angulis, in Ch. ann. 1464. pag. 96. *Grossi senarii*, in Ch. ann. 1482. pag. 97. *Grossi lati*, in Ch. ann. 1350. pag. 104. *Grossi Pragenses*, in Ch. ann. 1296. pag. 104. et 105. *Grossi Zwickavenses*, in Ch. ann. 1492. pag. 163. [** *Bolognini Grossi et piccioli*, apud Savin. Hist. Jur. rom. med. temp. tom. 3. pag. 617.]

* Grossus Antiquus. Charta ann. 1317. in Batav. sacr. pag. 173. col. 2 : *Debebit dare pro qualibet libra viginti Grossos antiquos bonos.* Stat. eccl. S. Dion. Leod. ann. 1330. tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 439 : *Novem Turonenses, de quibus sexdecim faciunt Grossum antiquum.* [** Adde Annal. Fossens. ad ann. 1373.]

* Grossus Metensis, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 142.

* Grossus Misnensis, in Charta ann. 1366. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 423.

* Grossus Mitratus, Idem forte qui *Papalis*, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 471.

* Grossus Papalis, in Cæremon. Rom. MS. fol. 27. v°.

* Grossus Regis. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 181 : *Icellui Dufour tira de sa bourse ung Gros de roy et deux grans blans.* Aliæ ann. 1378. in Reg. 114. ch. 262 : *Argent nommé et appellé argent le roy, dit Gros.* Vide in *Moneta*.

* **GROSSUS-TESTICULUS**, Vicus in Veliocassino Normannico, vulgo *Grosteil*, in Descript. superior. Norman. tom. 2. pag. 579.

* **GROTINA**. Vide supra *Gotina*.

¶ **GROTTA**, Spelunca, Gall. *Grotte*. Vita B. Gerardi de Villa magna, tom. 3. Maii pag. 248 : *Itaque in locum suum rediit, cui a Grottis, id est, cryptis nomen erat.* Vide *Crota*.

¶ **GROUA**, Locus paludosus. Vide *Groa* 2.

¶ **GROUINUM**, Confluens, sic dictus quod quodammodo referat rostrum suillum, Gall. *Grouin* vel *Groin*. *Juxta Grouinum seu rostrum duarum aquarum, ubi Vigenna Crosam fluvium recipit*, tom. 4. Annal. Bened. pag. 362.

* Vel potius Promontorium, Gall. *Cap*; unde *Groing de Caux*, in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 428. art. 6. quod nunc, ut monet doctus Editor, *Cap* vel *Chef de Caux* appellatur.

¶ **GROUNDAGIUM**, Reditus pro statione navium in portu. Vide *Sedes navium*.

* **GROUSSARE**, Murmurare, conqueri, indignari, a Gallico veteri *Grousser*, quod varie scripserunt nostri, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 260 : *Et si de hoc ipsi habitatores, aut ipsorum aliqui loquerentur vel Groussarent, quod ipsos egregie verberarent.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 152 : *Aucun de ses famillés Groussoient de ce que il fesoit si larges aumosnes et que il y despendoit moult.* Charta ann. 1319. in Reg. 65. ch. 281 : *Que li abbés et li couvens de S. Martin... tiengnent pour franchement,... sans che que nous ne noz hoirs les en puissens reprendre, ne Grouchier en temps à venir.* Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. ch. 18 : *Jehan Seurain dist audit feu Pierre, vous ne devez pas Groucier, nous vous faisons bonne compaignie.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 42. r°. : *Faisoit on vilenie* (en cette maison) *et s'en plainnoient li voisin et Grouchoient, etc.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. ch. 30 : *Un nommé Ponsart Robert Champ foulon encommencia à Groussier, et dist qu'il renyot Dieu, etc.* Aliæ ann. 1404. in Reg. 159. ch. 119 : *Icellui Wyet respondi que il n'y avoit compaignon qui se en courrousast, et que se il en vouloit Grousser, il en Groussast.* Aliæ ann. 1409. in Reg. 163. ch. 389 : *Il n'avoit homme ou pays qui osast Grosser contre icellui Colet, pour ce qu'il en avoit batuz et decoppez pluseurs.* Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 243. v°. col. 1 : *Sainte Eufemie fu amenée devant le juge, devant lequel durement se Grousa, disanz : Pourquoy contre les loys des empereours pardonez vos à moi seule?* Guignevilla in Peregr. hum. gener. MS. :

Si ne deuschiez pas Grouchier,
N'a moi ni asprement tenchier.

Rursus :

Vatant sans li contredaignant
Et assés le laisse Grouchant.

Hinc legendum *Grousoneir*, pro *Gronsoneir*, tom. 1. Fabul. pag. 144. Eodem sensu *Gourgouler* et *Gourgousser* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. ch. 176 : *Icellui Michiel tenant toujours félonnie et courroux en son cuer, et Gourgoussant contre ledit Lorens, etc.* Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 452 : *Lequel Pierre dist à Jehan Rasse que ores et autresfois il avoit Gourgoulé, etc. Icellui Alain reproucha : Ceste vieille ne cessera meshuy de Gourgousser*, in aliis Lit. ann. 1471. ex Reg. 197. ch. 182. Unde *Gourgoz*, pro Rixa, dissentio, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 176. ch. 751 : *Avecques lequel Jehannin on ne scauroit nulleffoiz estre sans noise et Gourgoz.* Apud Froissart. vero vol. 2. cap. 30 : *Mettre en Gourgoux les paroles d'un autre*, est Mussitare alterius verba et tacite repetere. *Grumeler*, pro *Grommeler*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 319 : *Le suppliant lui dist que s'il Grumeloit, qu'il estoit mort. Lequel Colinet tousjours aloit et venoit parmi ladite foulerie en Grumelant*, in aliis ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1043. Pro Rixari, verbis lacessere, in Lit. ann. 1404. ex Reg. 159. ch. 134 : *En alant leur chemin iceulx deux se Grumeloient et ataignoient de paroles.* Vide *Grunnire*.

¶ **GROXILLA**, an Gallina ? Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 169. ex Cod. reg. 4624 : *Non debeant nec præsumant ire obviam aliquibus venientibus ad vendendum victualia ad locum Avillianæ, sicut edos, Groxillas, capones, fasanos, etc.* Vide *Gruta*.

GRUA, Grus. Italis *Gru*, *Grua*, Gallis *Grue*. Lex Salica tit. 7. § 6 : *Si quis gallum aut gallinam furaverit, vel cignum, aut Gruam domesticam, etc.* Editio Heroldi : *Si quis Gruem aut cygnum domesticum, etc.* Per *Grues domesticas* Wendelinus ardeas intelligi putat, quæ Flandris *Keigers* dicuntur, quas alunt Flandrenses foventque magno studio circa suas ædes : juxta quas videre est manufactos colliculos, quos *Mottas* vocant, aqua cinctos et arboribus prœaltis obsitos, in quorum cacuminibus istæ ardeæ nidulantur. Hæ *motæ* vocantur *Keygerije*, quasi *Grueriæ*. Adde Legem Longob. lib. 1. tit. 19. § 14. [** Rothar. 322.]

* *Grue* vero pro Mesenterium vitulinum, Gall. *Fraise de veau*, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 422 : *Six harens, qua tre pains et une Grue de veau.*

* **GRUAGIUM**, Tributum, quod ad urbium et oppidorum portas præstatur.

Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 146 : *Lequel Regnault venoit de la Ferté soubz Gevre, chargé de biens meubles en deux chariotz, et y amenoit sa fiancée ; et quant le suppliant aperceut le dit Regnault et ce qu'il menoit, il arresta tout et demanda à ladite fiancée la parelote et le Gruage, pour ce que à icellui suppliant appartenoit de lever ledit Gruage ou barage.* Vide alia notione in *Gruarius* 1.

° Hinc *Gruer*, Tributum seu præstationem quamlibet imponere, exigere, nisi sit pro *Grever*, gravare. Charta pro habitat. *de Vandeuvre* ann. 1271. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 188 : *Le cheval paiera cinq moiteons de blef, moitié fourment et moitié aveine et deux soulx ; et cil qui n'aura, ou ne gaaignera de beste, un quarteron, moitié froument et moitié aveine et douze deniers chascun an : en telle maniere que cil qu'il n'ont beste traiant sont tropt Grué* (sic), *il seront alegiés d'un moiteon, et sera mis... sur ceulx qui mieulx le pourront paier.*

1. **GRUARIUS**, Primus cognitor, seu Judex causarum ad silvas et venationem attinentium, et delictorum, quæ in iis committuntur; cujus appellatio ad Majorem Forestarium devolvitur, *Gruier*, Gallis, apud quos idem, secundum locorum discrimina, qui *Verdier, Forestier, Chastellain, Concierge, Maistre Sergent, etc.* ut est in Statuta Henrici III. de forestis ann. 1583. art. 22. Ex quibus pronum est vocis etymon, ex Germanico nempe *Gruen*, vel *Groen*, viridis, unde nostris *Viridarius*, idem qui *Gruarius*. Pithœus ad Consuet. Trecensem tit. 10. art. 9. a *Gru*, deducit, quod quemvis silvarum fructum sonat, ut sunt glandes, castaneæ, poma ac pira silvestria, quæ ad firmam dantur a Gruariis. Vide *Grutum*. Glaudius Mallevilleus in Comment. ad Constit. Silvar. art. 22. a *Gruibus*, improbanda cuivis omnino conjectura: alii a δρῦς, quercus, deducunt. Id porro muneris viros primarios, atque adeo Militari cingulo donatos obiisse docet Santyonus pag. 84.

¶ GRUERIUS, Eadem notione. Edictum Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1291 : *Gruerii et forestarii in manibus suorum superiorum prestent juramentum secundum formam constitutionis prelibate.* Hujus officium non ad silvas solum et venationem, sed etiam ad aquas et piscationem pertinuisse docet Edictum Philippi Longi ann. 1138. ubi primum statuitur : *Que li Gruier gouverneront les eaues et les viviers, en la maniere qu'il souloient faire.*

¶ GRUIERIUS. Charta anni 1226. ex Chartulario Sangerm. : *Ibi poterat venari, et Gruierius erat eorum.*

GRUARIUM, Jus, quod ratione officii *Gruariis* competit: *Droit de Grurie.* Charta Philippi Aug. ann. 1218. apud Doubletum pag. 900 : *Gruarii vero nemoris prædicti habebunt quiete et sine aliqua consuetudine 60. arpennos nemoris prænominati pro Gruario suo.* Ex his emendanda Charta alia apud eumdem Doubletum pag. 889. ubi perperam *Glaria*, pro *Gruaria* habetur. Vide Raguellum in voce *Gruerie*, et Santyonum in Statutis pro forestis lib. 1. tit. 23. art. 1. et Cardinum Bretium de Regis superioritate pag. 181.

GRUARIA, Officium *Gruarii*. Charta ann. 1265. in Hist. Guinensi pag. 378 : *Cum discordia verteretur super garda sive custodia et justitia ipsius Ecclesiæ, ac Gruaria nemorum ejusdem Ecclesiæ.* [Confirmatio fundationis Monast. Veteris-pediculi ann. 1202. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1039 : *Droco de Melloto pater meus et domina Emengardis mater mea dederunt... Fratribus Grandimontis ordinis... omnimodam justitiam altam et bassam, et omne dominium, Gruariam, gardiam et garennam, quidquid habuerunt vel habere potuerunt, etc.* quæ totidem verbis repetuntur ibid. col. 1041.]

¶ GRUERIA. Charta Guidonis Franciæ Buticularii pro Ecclesia Karoli loci ex Chartario ejusdem : *Dedi herbagium et glandem in omnibus nemoribus, in quibus habebam Grueriam... et ubicumque Grueria de Domnomartino adpertinere dignoscitur.*

° GRUARIUS, Qui jus habet utendi foresta alterius. Charta Petri Meld. episc. ann. 1227. ex Chartul. Campan. fol. 186. v°. col. 2 : *Tenentur dicto decano et successoribus suis illa tredecim arpenta nemoris erga omnes usuarios et Gruarios, exceptis hominibus nostris, libere garentire. Gruyer*, Custos forestæ, in Lit. ann. 1357. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 632. art. 19 : *Le sire* (de Bourlemont) *doit avoir et mettre esdiz boys son Gruyer par dessus lesdiz forestiers ; et doit estre creuz ainsi comme il est s'il estoit à eulz, pour son fait.*

GRIARIA, Idem quod *Gruarium*, vel jus, quod quis habet in foresta alterius. Charta Philippi Aug. ann. 1196. apud Doubletum pag. 892 : *Dedit in perpetuum Ecclesiæ B. Dionysii universa tam in traverso aquæ Meduntæ quam in teloneo villæ, et Griaria forestæ, qui dicitur Arthia, etc.* Tabular. S. Genovefæ Paris. ann. 1186 : *Cessimus et quitavimus, si quid habebamus nomine Griariæ in territorio prædictæ villæ : ita ut neque nos, neque hæredes nostri in perpetuum poterimus impedire vel disturbare colonos Ecclesiæ, quin libere et quiete per Canonicos Ecclesiæ possint colere, dirumpere et extirpare ubicunque voluerint in territorio prædictæ villæ.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Id. Dec. : *Eodem die ex statuto communis Capituli nostri celebrari debet anniversarium b. m. Theobaldi Comitis Trecensis, et prædecessorum suorum Comitum Campaniæ, pro quorum animabus Blancha Comitissa Trecensis et Theobaldus, filius ejus, cum Griariam in nemoribus B. Mariæ de Roseto vindicaret, per compositionem factam inter ipsos et Capitulum nostrum, omnia nemora supradicta extirpari, et domos seu villas ibidem ad voluntatem et dispositionem Capituli construi concesserunt.* Adde Probat. Hist. Castilion. pag. 32. 33. 53. et Hist. Drocensis pag. 241. [necnon Chartam Simonis de Pissiaco ann. 1212. apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. etc.]

° *Grarie*, in Charta Galcher. de Castel. ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 120. v°. col. 2 : *Nous avons baillié à nostre seigneur le roy par eschange et en non d'eschange toute la chace que nous aviens... ès bois, que nous avons en Grarie en la forest de Rie et ès bois, que nous avons ès bateys de Vilers;... sans ce que nous ne baillons, ne avons baillié nus des treffons, des Graryes, des bateys, ne des forfais d'iciaus ; ains les retenons pardevers nous, et retenons les gardes desdites Graryes, des bateys et des usaiges, pour faire garder par nos sergens, comme nostre treffons.* Vide supra *Griatoria ;* modo tamen non idem sit quod supra *Greagium* et *Greeria*.

☞ Non solum in forestis, sed et in agris cultis jus *griariæ* primum viguisse declarat Charta ann. 1204. apud Duchesnium in Probationibus Hist. Monmorenciacæ pag. 65 : *Ego Radulfus Suessionensis dominus et Adelidis uxor mea notum facimus omnibus præsentem paginam inspecturis, quod compositionem quam dilectus filius noster Gaucherus de Castilione cum Abbate et Capitulo Dionysii fecit super Griaria de Trembleio, tam in nemore quam in Plano, concedimus in perpetuum tenendam sicut in Charta prædicti Gaucheri continetur.* Quin imo jus illud ad vineas et alias res sese extendisse mox patebit ex Charta anni 1268. in voce *Gruagium* laudata.

GRIAGIUM, Idem quod *Griaria ; Gruage*, in Consuet. Aurelian. cap. 1. art. 82. Charta S. Lodovici Regis ann. 1268. in Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 269 : *Et forestam nostram et villam Pantecuriæ cum omnibus Griagiis ejusdem, etc.* Compotus Baillivorum Franciæ ann. 1268 : *Buticularius Silvanectensis pro Griagio suo boscorum Coye, etc.* [Charta anni 1263. ex Tabulario Portus Regii : *Guillelmus de Meuduno armiger habet Griagium sive redditum et obventiones quascumque quæ sibi obvenire poterunt ratione Griagii in nemoribus constitutis in Castellania Montisfortis, quem æstimabat* XXX. *sol. Paris. vel amplius annuatim.*] Occurrit præterea in Charta ann. 1275. pro Monasterio S. Germani de Pratis, et in alia anni 1204. in Probat. Hist. Castilion. pag. 34. [necnon in Charta Philippi Franc. Regis ann. 1307. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroic. pag. 29. *Les Griages de la Chastellenie de Meullent*, in altera Charta ejusdem Regis ann. 1298. ibid. pag. 23.]

GRUAGIUM. Charta ann. 1268. ex Tabulario Fossatensi f. 91 : *Omne Gruagium, quod habebant... in manerio de... tam in terris, vineis, nemoribus, quam in aliis rebus*, Aresta O. SS. ann. 1287. in Regesto B. f. 78 : *Ordinatum fuit, quod in omnibus forestis, in quibus D. Rex habet Gruagium, tertium et dangerium, etc.* [Litteræ ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 315 : *Ledit concierge... doit prendre et parcevoir... tout le Gruage de tous les bois d'Yveline.*]

¶ 2. **GRUARIUS**, Accipiter in *gruum* venatione exercitatus. Vide *Commorsus*.

° **GRUCIFIXUS**, pro *Crucifixus*, in Charta ex Tabul. Cassin.

° **GRUCTA**, pro *Crypta*, Oratorium subterraneum. Chronic. Amalphit. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 216 : *Domnus Andreas de Alaneo præsul et civis ejusdem civitatis Amalphiæ... pontificatus anno primo, et anno Domini* 1294. *in inferiori Gructa, ubi est corpus beatissimi Andreæ apostoli, fecit fieri cœlum ornatum stellis, cum diversis ornamentis.* Nostris *Goue* et *Gourdine*, Antrum, spelunca, locus secretior. Vitæ Patrum MSS. :

En une Goue se mucha,
Ilueques se tint tout serés,
Tanc que li orés fu passés.

Guignevilla in Peregr. hum. gener. MS. :

Adonc Grace-Diu si entra
En sa Gourdine, et m'apela.

Ubi *Gourdine* forte usurpatur, pro *Courtine*, Tentorium vel Palatium. Vide *Cortis* 3. et 4.

¶ **GRUDO**, *id est, Sanguissuga*, in vet. Glossario MS. S. Andreæ Avenionensis.

¶ **GRUDUM**. Vide *Grutum*.

GRUELLUM, Polenta, Gall. *Gru, Gruau*, [quibusdam in locis *Gruel*.] Guill. Britto in Vocab. MS. : *Plus dicitur cibus ex*

aqua et farina confectus, sicut Gruellum. Monasticon Anglican. pag. 149 : *De avena duodecim summas de eadem villa ad Gruellum faciendum, scilicet quarta et sexta feria per totam quadragesimam.*

* **GRUELLUS**, a veteri Gallico *Gruis* et *Grus*, Furfur, vulgo *Son*. Arest. ann. 1345. in Reg. 2. arestor. parlam. Paris. : *Dicti officiales nostri jura et utilitates habent et consueverunt habere in die coronationis nostræ, necnon quandocumque et ubicumque nos contingit comedere coronam regiam portantes. Panetarius videlicet panem coctum, Gruellos, mapas, manutergia, etc.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. *Furfur, Grus.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 65 : *Thibaut le Grantprestre, boulengier demourant à Reins, entra en la chambre là où il avoit accoustumé de faire mettre le Gruis ou bran, et le rebulet qui yst de la fleur.*

¶ **GRUERE**, Γερανίζειν. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MS. Festus : *Gruere dicuntur grues, ut sues Grunnire ; unde tractum est Congruere, id est Convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.* Utitur Auctor Philomelæ. Vide *Gruire.*

¶ **GRUERIA**, Gruerius. Vide in *Gruarius.*

GRUFUS, *Setosus, pilosus, hirsutus.* Ugutio. Vide *Gruosus* et *Grussus.*

GRUGNUM, Rostrum, *Grugno* Italis, Gallis *Groin*, proprie porcorum et aprorum, quo *grunniunt*, Hinc versus :

Hinnit equus, Grunnit porcus, pipat quoque nisus.

Adde Spartianum in Geta, et vide in voce *Musum.*

* Qua voce etiam Facies, Gall. *Visage*, populari more significatur : unde *Groingnet*, pro Colaphus, et *Gronger*, colaphum impingere. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 396 : *Auquel Jehan de la Bossue ledit escuier dist : Tu en pourras bien tant parler que je te donrrai un Groingnet.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 110. ch. 341 : *Lui dist moult oultrageusement que il mentoit par sa gorge, et que se il en parloit plus, que il le Grongeroit du poing, qui est à dire, que il le ferroit du poing.* A forma ad rostrum pertinente fortassis ortæ voces *Groenet*, Fuscinæ seu tridentis species, et *Grognet* aut *Groignet*, Armorum genus. Invent. ann. 1511. in Reg. 13. Corb. sign. *Habacuc* fol. 39. v°. : *Ung Groenet de fer à tirer char.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 41 : *Seurvint illec Jehan de Grantmaire garni d'un baston, nommé Grognet. Un baston, que l'en nomme Groignet*, in aliis ann. 1410. ex Reg. 165. ch. 352.

* Hinc cognomen *Grongnet* additum nomini DD. *de Vassé*, quorum nomen proprium fuisse falso nonnulli existimant, ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. ch. 280 : *Nostre amé Jehan de Vassé, dit Grongnet,... jeune escuier natif du Maine,... s'est accointé d'une femme joyeuse, nommée Agnes Jannelle, de laquelle il s'est aidié par aucun temps, etc.*

¶ **GRUIERIUS**. Vide *Gruarius.*

¶ **GRUINUM**, Grana frumenti, quæ cadunt in area, dum segetes in horreis conduntur, Gallo-Flandris *Grouin*. Charta anni 1199. e Tabulario Corbeiensi : *Easdem* (malas consuetudines) *in plena curia coram hominibus Ecclesiæ quitas clamavit et in perpetuum guerpivit, carionem videlicet bladi nostri in Augusto... omnia ligamina garbarum cujuslibet bladi et leguminis, Gruinum, haltonem, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Groinum.*

* *Gruen*, in Charta ann. 1253. ex Reg. 21. Corb. fol. 114 : *Nous avons vendu... tout le hauton et tous les fourages et le Gruen... de nos et de no maisnie, quant on vane.* Vide supra *Groinum.*

¶ **GRUIRE**, ut *Gruere*. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 343 :

Progressi modicum per campos, ecce tumultum
Auribus accipiunt horrendæ vocis, habentis
Cum Gruibus genus in latis Gruientibus arvis.

¶ **GRUIT**. Vide *Grutum.*

¶ **GRULLATORES**, Πανικοφοροῦντες, Terrorem afferentes, in Glossis Lat. Græc. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. *Grullatores*, πανικὰ φοροῦντες. leg. *Grallatores*. Vide Scaliger. ad Festum in hac voce.]

¶ **GRULLI**, Εἶδος πλοίου, Genus navigii, in iisdem Glossis et in Supplemento Antiquarii. [* Adde ex iisd. Castigat. leg. *Gauli*. Vide supra *Grippus.*]

1. **GRUMA**. Glossar. Græc. Lat. 'Ακρομάθιον, *Gruma, papilla.*

2. **GRUMA**. Ugutioni, *est crusta, quæ fit in lateribus dolii propter vinum, unde Grumosus et Grumositas.* Ital. *Gromma.*

3. **GRUMA**. Charta Aistulfi Reg. Longobard. apud Ughellum tom. 2. pag. 106 : *Et omnes lacoras usque ad Grumam seu silvam, etc.* [Idem puto quod *Gronna.*]

¶ 4. **GRUMA**, βασιλικὴ γνώμη. Gloss. Lat. Græc. id est, Regia mensura, vel norma ; γνώμη enim hic est pro γνώμων : pro qua Latini dixere *Groma* vel *Gruma*. [* Adde ex Castigat. : *Gruma*, γνώμων. Cod. reg. *Figura geometricalis.*] *Groma*, ut habet Festus, *appellatur genus machinulæ cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci dicunt* γνώμονα. Præsertim intelligitur mensura, qua flexæ viæ ad lineam diriguntur. [** Vide Forcellin. in *Groma.*] Hinc

¶ Grumare, Metiri. Gloss. Lat. Græc. : *Grumat*, μετρεῖ. *Grumari*, καταστρέψαι. Vide Lexica Martinii, ac præsertim Caroli de Aquino : ubi nihil desideratur ad explanationem vocis *Groma.*

* **GRUMARE**, *Assembler, amasser, enfler.* Glossar. Lat. Gall. S. Germ. Prat. Vide alia notione, in *Gruma* 4.

* **GRUMELLA**, Farina accommoda pulti faciendæ, apud Bucel. in Menolog. ad 13. Apr. pag. 270. col. 2. Vide *Gruellum.*

* **GRUMICEGLUS**, Glomicellus, dimin. a *Glomus*, Gall. *Peloton*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Grumeycel, Prov. glomus, glomeracio.* Stat. Montisreg. pag. 275 : *Item statutum est, quod fileriæ, quæ filant lanam, non faciant aliquam fraudem in faciendis Grumiceglis, videlicet quod in ipsis non faciant initium de lapide, nec de aliquo alio, præterquam de filo.*

* **GRUMINUS**, Grumus, acervus, Gall. *Monceau, tas.* Andreas Floriac. MS. lib. 3. Mirac. S. Bened. : *Verum pluviali agente temperie, dissidente maceria, lapsis fornicibus, fastigium totius ædificii in Gruminos dilabitur.*

¶ **GRUNDA**, Tecti prominentia. Gloss. Lat. Græc. : *Grunda*, στέγη, καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλεῶνα ἐξέχον, Tectum et quod pertinet supra vestibulum. Bonfinius lib. 7. Hist. Hungariæ pag. 631 : *In fronte sub Grundiis* [** Leg. *Subgrundis.*] *tectorum triglyphos subjicere decreverat.* Vide Xylandrum in notis ad cap. 8. lib. 2. Vitruvii. Italis *Gronda* sunt Colliquiæ, nostris *Gouttiere.*

* **GRUNDA**. Vide supra *Gronda.*

¶ **GRUNDARE**, *Grundam facere*, Johan. de Janua.

¶ **GRUNDATORIUM**, eidem Johanni, *Quod grundat vel stillat.*

* **GRUNDEGA**, Vestis ornatus, vel pellitium. Vide supra *Gressum*, Lib. censuum eccl. Rom. MS. : *Præstant sub pensione xiij. auri soludos Lucanos, ana denarios novem, et vestita stamesirica quatuor, cum Grundegis suis. Guindegis* edidit Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 829. utrum melius ignoro. Haud scio etiam an inde *Grougnois*, Pellitium, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 392 : *Une robe à femme fourrée de Grougnois noirs.* An a voce *Grous*, Canis. Fabul. t. 1. p. 83 :

Et ele vous veoit au desous,
Plus vil vous auroit qu'un Grous.

¶ **GRUNDIRE**, ut infra *Grunnire*. Gloss. Lat. Gr. : *Grundit*, γρυλλίζει. Vide Nonium cap. 6. n. 96.

GRUNNA, [Locus paludosus.] V. *Gronna.*

GRUNNIRE, Murmurare more suum, indignari, Gallis *Gronder, Grongner.* [Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 579 : *Arnoldo... super hoc magis Grunniente et immurmurante.*] Usus antiqui Cluniacenses cap. 106 : *Versum reincipiat, et toties hoc faciat, quoties Priorem propter hoc Grunnire cognoverit.* Eadem notione habent Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. cap. 40. § 4. Jo. Molinetus Valentianensis pag. 27 :

C'est fort Herny à l'autre qui en Groigne.

* *Grondiller*, eodem sensu, in Bestiario MS. :

Si Grondillerent et murmurerent, etc.

Vide supra *Groussare.*

* **GRUNDRUHR**, Grundrure. Charta ann. 1340. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 145. col. 1 : *Insuper angarias seu exactiones, vulgariter dictas Grundruhr, in nulla parte conductus seu districtus dom. nostri Trevirensis... ab aliquo recipiemus.* Alia ann. 1346. ibid. pag. 165. col. 2 : *Cum intellexerimus nonnullos, præsertim super alveum Reni, sibi hactenus vendicasse et adhuc vendicare jus quoddam se intromittendi de bonis, rebus ac mercibus eorum, qui naufragium patiuntur, quod Grundrure vulgariter nuncupatur, et etiam eorum, qui bona vel merces aliquas per terras in bigis vel curribus vehunt sive ducunt, si bigæ vel currus hujusmodi labantur, vel cadant, vel confringantur, vel etiam si bigæ sic cadentes seu dum franguntur, eorum propriis ductoribus, vel aliis aliquod corporis nocumentum inferant, bona, res et merces hujusmodi animo sibi retinendi tenere occupando. Cum igitur hujusmodi juris seu potius injuriæ vendicatio sit contra omnem æquitatem et naturalem etiam rationem,... non obstante aliqua consuetudine,... cassamus et irritamus. Grundtrure*, in alia ann. 1354. ibid. pag. 179. col. 1. Vide mox *Gruntroringe*. [** Vide infra voce *Lagan* et Mitterm. Princip. Jur. Germ. § 162. not. 5.]

* **GRUNH**, Terminus, limes, ut supra *Granicia*. Charta ann. 1310. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 44 : *Prout recte tendit ad quemdam lapidem sive Grunh,... et a dicto lapide sive Grunh prout recte ducit ad alium lapidem, etc.*

* **GRUNNA**. Vide supra *Gronna.*

* **GRUNTRORINGE**, quid sit explicat Charta privil. civit. Hamel. ann. 1277. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 23 : *Item si aliquod infortunium acciderit ex confractione pontis, vel quocumque casu, ut in aqua, damnum quod vocatur Gruntroringe, sive cum curribus vel navibus citra longitudinem civitatis, judex illa bona non potest impetere ; sed homines quorum bona sunt, recolligent ea, sine delicto judicii.* In Chartis horumce privilegiorum confirmatoriis ann. 1335. et 1407. ibid. pagg. 54. et 64. legitur *Grundroringe* et *Grundroringhe*. Vide supra *Grundruhr*.

* **GRUNUM**, Rostrum, locus prominens, a Gallico *Groin*. Charta ann. 1166. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 606 : *Ego Willelma Nemausensis vicecomitissa, per me et per filium meum vicecomitem, dono... ad beneficium, sine dolo, tibi Petro Raymundo de Anagia, et quibuscumque volueris, scilicet illam pezadam, quæ est ad Grunum de Anagia.* Alia ann. 1233. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 72. col. 2 : *Ita quod super dictam aqualem teneamini facere testudines, per quas aqua possit transire ad dicta molendina de Porta-rades,... salvo et quod faciatis in dictis testudinibus vaginas, citra Grunum furni de camino versus orientem, per quas mittantur postes compellentes aquam aqualis venire in claustro nostro, cum necesse fuerit.* Vide supra *Grouinum* et *Grugnum*.

GRUOSUS, *Setosus, pilosus, hirsutus.* Ugutio. Papias habet *Grusus*. Vide *Grufus*.

¶ **GRUPES**, Γρῦπες, *Gryphes*, in Supplemento Antiquarii.

* **GRUPIA**, *Prov. Præsepe*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Italis, *Greppia*.

* 1. **GRUPPUS**, Italis, *Groppo*, Nodus, acervus, ornamenti genus in vestibus. Inventar. ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809 : *Cotardita una velluti de cramoisi, laborata super cavesium et manicas ad Gruppos perlarum.* Stat. Vercel. lib. 4. pag. 85. v°. : *Item quod aliquis testor non debeat... tenere in scripnea gladium majorem una spanna, computato manubrio ad taliandum Gruppos.* Vide *Groppus* 2.

* 2. **GRUPPUS**, Chirographum, subscriptio nomini addita, Gall. *Parafe ;* sic dicta, quod, nodi instar, calamo ducta ex eadem linea, varie in seipsam reflexa et convoluta formetur, ut notant docti Editores ad Mirac. S. Raym. Palmar. tom. 6. Jul. pag. 658. col. 1 : *Subscriptum in authentico cum Gruppo : Ego Joannes de Lege, sacri palatii notarius prædictis interfui, et rogatus hanc cartam scripsi.* Stat. Placent. lib. 2. fol. 19. r°. : *Statuimus quod quicumque utitur aliqua carta vel publico instrumento in judicio, teneatur ipsam adversario cedere integraliter cum die, millesimo, testibus et notariis, et Gruppo notarii.* Vide *Grupus*.

GRUPTA, Crypta, antrum ; Germ. *Grube, Gruple :* Ital. *Grotta*, [Gall. *Grotte*.] Charta ann. 887. apud Ughellum tom. 2. pag. 747 : *Insuper eidem contuli Gruptas Eremitarum,... cum omnibus ad dictas Gruptas pertinentibus.* Vide *Crypta*.

GRUPUS, Nodus, ex Ital. *Groppo, Gruppo.* Charta *signata cum Grupo*, apud Ughellum tom. 4. Ital. sacræ pag. 1300. Vide *Gruppus* 2.

¶ **GRUS**, ut supra *Gruellum*, Polenta. Statuta Monasterii S. Claudii ann. 1448 : *Diebus aliis in Quadragesima debet pitantiarius ministrare potagium de Grus, atque pisa alba, etc.*

* Notanda vocis Gallicæ *Grus* significatio, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 61 : *Icellui Girart appella la suppliante deux ou trois foiz Grus, Grus ; et pour ce qu'elle n'entendoit pas que c'estoit à dire desdites parolles, demanda audit Girart que c'estoit à dire : lequel Girart lui dist que c'estoit à dire ribaude, en l'appellant par pluseurs foiz Grus, ribaude, Grus, ribaude.* Vide supra *Gruellus*.

¶ **GRUSSUS**, *Setosus, pilosus*, apud Papiam MS. Editus habet *Grusus*. Vide *Gruosus*.

¶ **GRUT**. Vide *Grutum*.

GRUTA, Gallina silvestris. Silvester Girald. in Topogr. Hibern. Dist. 1. cap. 10 : *Gallinæ campestres, quas vulgariter Grutas vocant, hic raræ sunt.* Dist. 2. cap. 11 : *Sunt montana quædam, in quibus grues et Grutæ avesque variæ suo in tempore abunde nidificant.*

GRUTARIA, Bellaria. Ita vetus Interpres Palladii τραγήματα vertit cap. 9 : *Alius vero Grutaria vendens.*

¶ **GRUTARIUS**. Vide in *Grutum*.

¶ **GRUTERIA**. Vide *Gutteria*.

* **GRUTIMAGNUS**, perperam pro *Grietmannus*, Præfectus civitatis. Charta ann. 1314. in Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 28. v°. : *Ludovicus Dei gratia Romanorum rex et semper augustus, prudentibus viris Grutimagnis, consiliariis, etc.*

GRUTPOPTE. Theloneum Monasterii S. Bertini : *Carteia Grutpopte 2. den.* [Vide *Grutum*.]

⁂ **GRUTTA**. [Gallice *Grotte :* « *Grutta* alia magna subterranea. (Diar. Burchardi, ed. Thuasne, II, 172. an. 1494.) »]

¶ **GRUTTERIA**. Vide *Gutteria*.

GRUTUM, Leguminis species, alias *Granamelum :* Anglis *Grout*, [a Saxonico Grut, Far, condimentum cerevisiæ, zea, alica.] Liber Rames. sect. 144 : *Decem mittas de braseo, et 5. de Gruto, et 5. mittas farinæ triticeæ, etc.*

¶ GRUDUM. Contractus anni 1282. et Chartulario Fiscamnensi : *Vendidi... undecim quarterios bladi et sex boissellos Grudi ;* id est, Hordei ad conficiendam cerevisiam accommodati, ut mox dicetur : qua notione vox Gallica *Gru* etiam accipitur in Chartulario Gemmeticensi tom. 1. pag. 30 : *A raison dequoi les gens du Roy nostre dit Seigneur, ou les ayans cause, prennent audit moulin chacun an cinquante-deux boisselets de moulte, ainsi qu'elle vient, moitié res et moitié combles à la mesure en quoy on reçoit ladite moulte, et une somme de Gru.*

GRUTDUM, Eadem notione. Vide in *Mina*.

* *Grust*, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 221. Aliæ ann. 1477. in Reg. 206. ch. 1003 : *Le suppliant* (brasseur) *conduisit une charretée de grain ou Gru pour mouldre au molin.*

GRUTARIUS, qui vendit legumina, aut poma. Ita Spelmannus. At hoc loco *Grutum* videtur esse quod Flandri *Grutten* et *Gorte*, vocant, hordeum siccatum, ex quo conficitur cerevisia : jungitur enim *braseo*, ex quo etiamnum

GRUTT, et GRUIT, appellant tributum, quod pro cerevisia pensitatur. Charta Ottonis Imper. ann. 999. apud Willelm. Hedam pag. 270. 1. Edit. : *Teloneum vero et negotium generale fermentatæ cervisiæ, quod vulgo Grutt nuncupatur, etc.* [Miræus habet *Gruit*.] In alia Henrici Imp. ann. 1003. apud eumd. Hedam habetur *Gruit*. [*Grut* in alia anni 1224. apud Miræum tom. 1. pag. 304. *Grutta*, in Historia Comitum Lossensium pag. 70.] Adrianus Junius ait, hodie *Gruydgheld* dici *jus grutæ*, seu vectigal, quod coctores cerevisiarii pro usu aquæ, centesimam nempe persolvunt : vel vectigal, quod penditur pro tollenda dissipandaque lenticula aquas operiente, quo limpidum haustris situlisque hauriant ad coquendum cerealem potum : vel denique quodvis cerevisiæ et aliis rebus impositum tributum, uti Bekanus.

¶ **GRUVIUM**, f. Idem ac *Gruinum*, de quo supra. Charta Jacobi Episc. Atreb. in Chartul. S. Bartholomæi Bethun. fol. 55 : *Item dicunt dicti Præpositus et Capitulum Bethun. contra dictum Presbyterum, quod cum ipsi consueverint percipere duas partes Gruvii in decima de Sartis ad instar garbarum, quas ibidem percipere consueverunt.*

* *Gruve*, Præstationis species, haud scio an eadem, in Charta ann. 1328. ex Reg. donorum Car. et Phil. reg. in Cam. Comput. Paris. fol. 30. v°. : *Item la Gruve des héritages d'entour Beaugency prisié huit livres par an.* Vide supra *Gruagium*.

¶ **GRUYAGIUM**, GRYARIA. Vide in *Gruarius*.

¶ **GRUYDGHELD**. Vide in *Grutum*.

¶ **GRYFO**. Vide *Griffo*.

¶ **GRYPA**, f. pro *Grypus*, vel *Gryphus*, a Græco γρύψ, γρυπός, avis nota, quæ in ornamentis ecclesiasticis haud raro pingitur. Anastasius in Leone III. : *Fecit vestem in titulo Eudoxiæ super altare tyriam, habentem Grypas majores et duas rotas chrysoclabas cum cruce, etc.*

GRYPTA. Vide *Crypta*.

GRYPUS, *Superbus, cervicosus, parvus.* Papias. [Vide supra *Gripus*.]

¶ **GRYSEUS**. Vide in *Gryseum*.

¶ **GRYSOBITUS**, pro *Chrysolithus*, Lapis, pretiosus, apud Rolandinum Patavinum de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. cap. 13.

* **GUABAYSHO**, Vestimentum coactile, idem quod *Gambeso*. Privil. Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330 : *Platæ, pilleus ferreus, proponcha sive Guabaysho, etc. Gambaycho* ex iisdem editum in *Gambeso*.

* **GUABIA**, Cavea, Ital. *Gabbia*, Gall. *Cage*. Invent. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Pelvem, gradale, duos broccos, Guabiam ferri, etc.* Vide *Gabia*.

¶ **GUACA**, GUACCA. Synodus Limensis ann. 1585 : *Si quis Indus deprehensus fuerit revertisse ad sacrificandum in suorum defunctorum sepulcris, vulgo Guacas, vel adoratorio, etc.* Altera ann. 1582 : *Vos decipiunt* (dæmones) *dicendo... quod in infirmitatibus vocetis Guaccas et veneficos, etc.*

GUACCIA, Species tributi, in Hist. Episcopor. Lodovensium pag. 106 : *Ab omni exactione toltæ, quæstæ, tailliæ, Guacciæ, et financiæ.* [Vide *Guaitia*.]

¶ **GUACHA**, Vigil, speculator. Statuta Arelat. MSS. art. 80 : *Commune habent in dicto castro tres Guachas et unum fornerium et unum porterium.* Art. 116 : *Guacha stet continue cum cornu in aliquo loco Arelatis, in quo concilium convenerit, qui buccinet, etc.* Transactio anni 1284 : *Item dicebant custodiam civitatis, et excubias, et Guachas, et exanguachas, custodiam portarum civitatis ad se pertinere in solidum, et non pro parte, tam tempore pacis quam belli.* Hinc liquet quid sit *Guaccia*, quam mox ait Cangius esse speciem tributi ; est enim census, quem exsolvebant vassalli pro custodia cas-

trorum dominicorum, et quem aliis nominibus *Guetagium, Watagium, Wardagium, etc.* appellabant. Vide *Wactæ* et *Gacha*.

* **GUACHIA**, Districtus, territorium, ut videtur. Charta ann. 1451. in Reg. 4. Armor. gener. pag. vj : *Vendidit... unum ayrale, quod olim solebat esse hospicium, et de præsenti est ayrale, scituatum in Montealbano, in Guachia de Testone.*

* **GUACHILE**, GUACHILLUS, Ab Occit. *Gachil*, Specula, terricula editior, unde *Guacha* seu vigil speculari potest, munimenti species. Stat. ann. 1355. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 169. col. 1 : *Item que la barbacanne... soit repparée et levée à son estat deu, garnie de Gachils, etc.* Aliud ann. 1356. ibid. pag. 181. col. 1 : *Item quod ordinetur quot balistæ de turno et quot duorum pedum, in singulis portalibus et Guachillis, et reponentur.* Rursum aliud ann. 1357. ibid. pag. 196. col. 1 : *Frachia antiqui muri de la canal aplanetur, ædifficando, sic quod fiat desuper unum parvum Guachile.* Vide supra *Gachilis*.

* **GUACHIUM**, Vigil, excubitor. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Guach, Prov. decubiæ, excubiæ.* Stat. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 181. col. 1 : *Item quod fiant excubiæ de nocte ; et quod ad minus quatuor Guachia instituantur in portalibus quæ apperta remanebunt.* Vide *Guacha*.

* **GUADA**, Instrumentum piscandi, retis species, nostris *Guideau*. Jura ducum Tusciæ ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 92 : *Item dicit, quod a sancta Maria de Martio, usque ad sanctam Mariam de Augusto, non debet aliquis in flumine piscare ad Guadam nec ad stortam.* Vide *Guadellum*.

* **GUADAGNUM**, Lucrum, quæstus, Ital. *Guadagno*. Charta Petri Candiani ducis Venet. ann. 964. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1522 : *Si pro tali causa inde Guadagnum accrescat in patria, aut pro causa palatii, etc.* Vide supra *Gadaignare* et mox *Guadanare*.

¶ **GUADALERIUM**, Vas aquæ benedictæ. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ : *Unus puer vel juvenis cum Guadalerio et aqua benedicta vadit juxta illum qui facit officium.* Infra habetur *Gualaderium*.

* A *Guada*, quod Mauris aquam significare auctor est Bollandus tom. 1. Jan. pag. 974. col. 2.

¶ **GUADANARE**, Lucrari, Gall. *Gagner*, Ital. *Guadagnare*. Testamentum anni 1118. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 488 : *Dimitto ambobus filiis meis totum quod lucratus sum, hoc est quod Guadanavi in castello de Buciagas.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Guasanhar, Prov. Lucrari.* Vide supra *Gadaignare*.

GUADARFIDA, [Consuetudo antiqua.] Vide *Gadarfreda*.

* Hinc emendandum Glossar. Lat. Ital. MS. : *Guadarsiada, la antica constitucione.* Vide *Guadarfreda*.

¶ **GUADDIMONIUM**, GUATDIMONIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. 52 : *Injuste præsumpta reliquit, et in manu mea Guaddimonium* XXX. *solidorum emendavit, videntibus, etc.* Ibid. fol. 106 : *Cognovit culpam suam et dedit Guatdimonium suum.* Vide *Vadium*.

GUADELLUM. [* Retis species, idem quod supra *Guada*.] Jus Vicentin. lib. 4 : *Nullus qualeas et aves ejusmodi cum Guadello, vel cogolo, vel rete capiat, etc.*

¶ **GUADEMONIUM**, Vadimonium, pignus, fidejussio, in Charta ann. 1097. e Tabulario Majoris Monasterii. Vide *Vadium*.

¶ **GUADIA**, Idem quod *Guademonium*. Luitprandi Leges cap. 61. (6, 8.) apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 63 : *Si quis alii Guadiam de sacramento dederit, et sacramentales dicti fuerint, et postea ipse qui nominatus est, cum ad sacramentum venerit et Evangelia posita fuerint, etc.* Vide *Gaid* et *Vadium*.

¶ GUADIMONIA, Eadem notione. Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 574 : *Et dederunt invicem Guadimoniam, ut constituto termino judicantibus judicibus, fecissent secundum legem. Guadimonium*, habetur ibid. col. 615.

¶ GUADIUM, Idem. Vide *Vadium*.

¶ GUADIARE, Vadimonium constituere, etc. Vide in *Vadium*.

¶ GUADIATOR, Executor testamentarius. Ibid.

¶ GUADIARE SPONSAM, Despondere, uxorem ducere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 6. cap. 5. apud Murator. tom. 8. col. 257 : *Conducta de Padua equitavit Veronam, et habitavit in eodem palatio cum venerando marito suo, qui priusquam eam Guadiasset, ut dicebatur, posuerat cor suum in eam et amorem.* Ibid. cap. 6. col. 258 : *Anno eodem Domini* MCCXLIX. *quo die scilicet Guadiavit dilectam suam sponsam dominam Beatricem, parari fecit in Padua stipendia et expensas pro* XX. *diebus.* Chron. Veronense Parisii Ceretæ ad ann. 1238. ibid. col. 630 : *Idem Imperator eamdem dominam Salvazam ejus filiam tradidit in uxorem domino Icerino de Romano ; quam idem dominus Icerinus Guadiavit et desponsavit.*

* **GUADISAGUA**. Notitia judicati ann. 897. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 400 : *In omnibus terris et vineis, olivetis, pomis, arboribus, sylvis, Guadisaguis et usu aquarum, etc.* Sed ibi leg. distinctis vocibus, *Guadis, aquis, etc.* vel *Gualdis*. Vide infra *Gualdus*.

* **GUADITURA**, *Guageure*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra *Gaigeura*.

1. **GUADUM**, Vadum, Ital. *Guado*. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 67 : *Ad quendam Abduæ Guadum nimis altum venere, fingentes se velle transire.* Infra : *Per medium Vadum currere fingentes.* [Occurrit alibi non semel.] Vide Oct. Ferrarium.

* 2. **GUADUM**, Ital. *Guado*, Glastum, quo infectores lanarum utuntur. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 101 : *Ponatur quod rocha sit sita super montem ac circumdata a mare, et per bataliatam habere non potes, tunc oportet recursum habere ad ignem, sive putredinem,... sive aquam putrefactam, in qua fuerint allia. cepe, caseus sive Guadum valde putrefacta.* Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Guadum ad tingendum solvat pro qualibet somma lib.* xx. Vide *Guaisdium*.

* **GUAFRA**, *Gaufre*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Vide supra *Gauffra*.

¶ **GUAGERIA**, Pignus, Gall. *Gage*. Chartularium Accincti pag. 52 : *Dedit eis insuper quidquid in Guageriam habebat in molendino de Bruchembalt.* Vide *Gageria* in *Vadium*.

¶ GUAGIARE, Pignerare, etc. Vide in *Vadium*.

¶ GUAGIUM, Pignus. *Guagia duelli*, Gall. *Gages de Bataille*, apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 326. Vide *Vadium*.

* **GUAGIAMENTUM**, Pignus. Vide in *Vadium*.

* **GUAGIARIUS**, Æditũus, qui res et bona ecclesiæ curat. Vide supra *Gagiarius* 1.

* **GUAGIUM**, Res ipsa in pignus data, quam assignare interdum tenebantur domini, qui jure *credentiæ* gaudebant, cum aliquid a subditis mutuo sumebant. Charta Buch. de Magduno ann. 1179. ex Chartul. Miciac. : *Dixerunt etiam quod si dominus Firmitatis Abreni Guagium suum miserit ad vinum in burgo, et tale fuerit Guagium, quod tripliciter valeat quam quod accipere petit, homo S. Mariæ accipere debet ; et si sibi visum fuerit, Guagium tripliciter non valere, et accipere noluerit, portitor Guagii priori vel servienti ejus Guagium ostendet. Quod si ad ammonitionem prioris venditor vini Guagium accipere noluerit, ille vel illa, cujus vinum fuerit, priori vel servienti suo fidem manu sua faciet, quod secundum existimationem suam Guagium illud tripliciter non valeat. et tunc Guagium illud sine damno suo libere refutabit, nec propter hoc gravabitur vel accusabitur. Cum autem Guagium eo modo, quod supra dictum est, acceptum fuerit, vendito vino, a die venditionis per unum solummodo mensem Guagium illud servabitur, et mense finito, ille qui Guagium tenebit, dicet domino Firmitatis vel servienti suo, ut Guagium redimat. Quod si tunc, sine alio termino non redemerit, qui habet Guagium ex tunc illud vendere libere poterit... Si dominus Firmitatis Abreni aut serviens ejus de supradicto Guagio, scilicet de Guagio, quod pro vino positum fuerit, negare voluerit se ad redimendum Guagium semonitum non fuisse, ille qui semonitionem fecit in burgo S. Mariæ, coram priore jurabit se submonitionem fecisse.* Hæc fusius, quia juri *credentiæ* illustrando non parum inservire possunt. Vide in *Guageria*.

¶ **GUAGNAGIUM**, GUAIGNALIS. Vide *Gagnagium*.

* **GUAGNERIA**, Ager cultus seu qui coli potest, vel prædium rusticum, agris colendis, mansionibus aliisque ad culturam necessariis instructum. Vide supra *Gaagneria*. Chartul. S. Joan. Anger. fol. 40. v°. : *Confero S. Joanni omnia prata mea quæ in ipsa villa habebam, et totam Guagneriam meam de villa ipsa.*

* 1. **GUAIGERIA**, Vadimonium, pignus. Charta ann. 1278. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 228. r°. : *Obligo in manu Guidonis episcopi Lingonensis sex sextarias avenæ, quas habeo et habere debeo apud Calmam in granario dicti dom. episcopi Lingon. annuatim percipiendas, pro guardia quam ibidem facere teneor ;... salva quidem dicto reverendo patri dicta guardia, quam ibidem semper teneor facere ; dicta Guaigeria nonobstante. Facta est dicta Guaigeria pro sex libris Turon.* Vide *Guageria*.

* 2. **GUAIGERIA**, Prædium quod ad *gagia* seu vadia tenetur, Gall. *Ferme*. Charta Odon. ducis Burg. ann. 1216. ex Bibl. reg. : *Sciendum etiam quod Guaigeria non est tenatura.*

* **GUAIGNAGIUM**. Vide supra *Gagnagium* 2.

¶ **GUAINARIUS**, pro *Vaginarius*, Qui facit vaginas, Gall. *Gainier*, Ital. *Gainaro*. Legitur in Additionibus ad Vitam S. Antonini, tom. 1. Maii pag. 345.

GUAISDIUM, Glastum Plinio, quo infectores lanarum utuntur : nostris *Guesde*, Picardis *Waide*. Matth. Silvaticus : *Gaisdo, Guaisdo, id est, herba fullonum, vel saponaria, quæ Isatis Græce*

dicitur. Alibi : *Guadus, herba cum qua tingitur blavetum*. Tabular. Ecclesiæ Ambian. : *Habet duas partes minutæ decimæ, excepta lana, agnis, Guaisdio, curtillagiis, et pomariis.* [*Guerde*, tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 256.]

WAISDA, in Capitulari de Villis cap. 43. Eadem notione. [Charta anni 1249. e Tabulario Corbeiensi : *Derechief jou ai octroyé perduraulement au devant dit Abbé et au Couvent une maille deu tonliu de chacun bareil de Waisde, qui vendu iert à Moreuil et mesures au bareil de Moreuil, qui doit être iveus au bareil de Corbie, et ert mis en l'iaue pour avaler à val, et chele maille auront il de l'acateur, et li surplus deu tonliu de Waide me demeure.*]

° WAIDA, Eadem notione. Charta ann. 1392. apud Rymer. tom. 7. pag. 727 : *Ducentas et quatuor viginti balas Waidæ, etc.* Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* fol. 62. r°. : *Lequel fermier emportera tous les prouffis, qui esquerront ledit jour durant, tant en chens, rentes, comme en autres coses, excepté messon d'Aoust, réservé Waides, waideles, waudes et navettes, si elles y esquient à despouiller* Vide infra *Wede* 1.

° VAISIDIA, Pari intellectu, in Charta ann. 1200. ex Tabul. eccl. Camerac. : *Dominus prohibere non potest hominibus villæ in territorio suo Waisdiam facere quamdiu velint.* Alia ann. 1303. ex Tabul. Corb. : *Reposuerint decimas bladi, avenæ, ordei, pisorum, fabarum, vechiæ et aliorum granorum in territorio prædicto crescentium, nec non et Waisdiæ.*

¶ GUEDA, Eadem notione, in *Marceschia*.

GUESDIUM. Charta ann. 1171. ex Tabul. Eccl. Carnotensis n. 55 : *Controversia, quæ super campiparte et decima Guesdiorum Ebrardivillæ orta erat, etc.* Infra : *Tali scilicet tenore, ut duobus vel tribus millibus Guesdiorum collectis, suam quartam partem acciperet.* Ruellius lib. 2. cap. 115. de Isati vel Glasto : Magnum quæstum multis regionibus adfert. Viridem herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceam saniem excludant : dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis in cinerem computrescere sinunt, *Pastellum* plerisque locis ab effigie pastillorum, in quam glomerantur, nominantes. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, et laneos pannos ac vellera demergunt, ut cæruleum ebibant colorem. Cæruleam illam spumam innatantem, quam igni confervescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant infectores. Hanc ad Pictorum usus siccant.

⁎ **GUAITA**, GUAYTA, Satelles, custos, a voce teutonica *Wachte* et *Waecke*, et valet :

1. Custodia, sive actus custodiendi. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 127 : *et potestas teneatur guaitatores punire in x sol. bononinorum pro qualibet nocte, qua non bene faciant Guaitam ;* et paulo post : *statuimus quod ministrales contratarum teneantur et debeant eligere guaitatores pro Guaita de qualibet contrata civitatis bononie et burgorum.*

2. Locus, vel mansio ipsorum custodum. Erant Bononiæ sæc. XII. et XIII. nonnullæ viæ, quæ *Guaitæ* appellabantur, probabiliter eo quod pars earum excubiarum in ipsis degebant. Sex ipsarum viget adhuc memoria, id est *Guaita burgi stratæ S. Vitalis, Guaita S. Leonardi ; Guaita portæ S. Petri ; Guaita Marchionis vel Marchixana ; Guaita portæ de castello, etc.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 427 : *Et illi de brocaglindosso, de Guaita sancti Leonardi debeant sallegare testatam eorum, etc. ;* et tom. II. pag. 493 : *Et hoc fieri debeat expensis hominum habitantium in Guayta porte de castello intus civitatem.*

3. Qui excubias agit. Stat. cit. tom. III. pag. 231 : *Statuimus quod nullus de societatibus artium vel armorum sit vel eligi debeat Guaita noctis, vel saltuarius contra suam voluntatem.*

4. Præstatio pro custodia, quæ aut pecunia aut rebus aliis usu consumandis pensitabatur. Vide *Guetagium, Gaitagium* et *Vuetagium*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 127 : *Et dicimus quod dicti guaitatores, sive custodes non debeant colligere Guaitam, nisi factis batiçonibus* (*baptiçonibus* '59, '67). id est post frumenti trituram. Vide *Baptiçones* ; et tom. III. pag. 128 : *Ad evitandas et removendas suspitiones et abaratarias, que fieri dicebantur per illos qui colligebant Guaitam per convicinia pro guaitatoribus, statuimus et ordinamus, etc.* (FR.)

⁎ **GUAITATOR**, GUAYTATOR, Vigilia, excubitor, Italis, *Guardia notturna*. Gall. *Guet*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 127 : *Et ministrales... debeant eligere duos Guaitatores* (*Guaytatores*, 52.) *vel plures ad voluntatem vicinorum suorum, qui custodiant civitatem de nocte et precipiant quod ipsi Guaitatores bene faciant guaitam.* — Exigebant ipsi a Comuni singulis mensibus quatuor libras bononinorum, ac operam præbere anni spatio debebant, prædem dando, qui acceptum stipendium duplicatum refundere obligatus erat, si officio deessent. (FR.)

¶ **GUAITIA**, f. Jus excubiarum, seu quod pro eo jure erat exsolvendum. Charta Guidonis Comitis Forensis ann. 1224. tom. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 136 : *Licet autem in villa de Undraiceu Guaitiam bastimentum* (bastimentorum) *ratione castri haberemus, totam tamen remisimus.* Vide *Guaccia* et *Guarda* 1.

¶ **GUALABRUNUS**. Vide *Galabrunus*.

¶ **GUALADERIUM**, vel ut supra habetur, *Guadalerium*, Vas aquæ benedictæ, Gall. *Benitier*. Vet. Cæremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ : *Pueri portant candelabra cum cereis accensis et turribulum cum igne et incenso, Gualaderium sine aqua, ad finem ut possint portare de aqua benedicta Fontium, quum Fontes erunt benedicti.*

¶ **GUALAPHUR**, GUALAPUR. Vide *Walapus*.

⁎ **GUALCHERIA**, ab Italico *Gualchiera*, Gallis, *Moulin à foulon*, Ædificium, vel machina, quæ vi aquæ mota pannos laneos tundit ac roborat. Erant ipsæ Bononiæ sæc. XIII. juris ac potestatis Comunis, qui eas, ut molendina, singulis quinquenniis elocabat. In Statutis ejusdem civitatis ann. 1250-67. tom. III. pag. 422-444. nonnulla ipsarum locationis instrumenta exhibentur, quæ sunt consideratione digna eo quod omnia quæ ad ædificium et conventionem pertinent singillatim ac distincte enumerant. (FR.)

¶ 1. **GUALDA**, Glastum, Hispanis *Gualda*. Litteræ Henrici VII. Angl. Reg. pro Ambassiatore Neapolit. ann. 1494. apud Rymer. tom. 12. pag. 558 : *Licentiam dedimus eidem Domino Juliano quod ipse per se, factores vel attornatos suos, centum dolia Gualdæ in aliqua navi extranea, qua ei placuerit, una vice tantum, in hoc regnum nostrum adducere.* Vide *Gualdum*.

¶ 2. **GUALDA**, ut infra *Gualdus*. Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 591 : *Idem ipse refutavit in hoc Monasterio.... clausuram Joannis de Bicco, et de porta Cerii medietatem, et de Gualda medietatem, et de silva tertiam partem.*

GUALDANA, Acies, equitatus, manipulus militaris, ex Ital. *Gualdana : vocabolo antiquo*, inquit Acarisius : *che vale la correria, o cavalcata che fanno i soldati a rubare su quello de nemici e la preda, la quale essi hoggidi chiamato Guadagno :* unde etymon accersit. Verum, ea notione, malim illud eruere a *Gualdus*, silva : ut *Gualdana* primitus fuerit venatorius excursus in silvam, saltum, *Gualdum ;* unde postea vox traducta fuerit ad rem militarem : quomodo a venatione, dicimus *Donner la chasse aux ennemis*. At *Gualdana*, Cruscanis, dicitur *Ischiera di gente armata, manada*. Ita Rollandinus in Chron. lib. 4. cap. 13 : *Imperator sequenti die misit primo balisterios, et misit Gualdanam suam, secundo milites et pedites, etc.* Lib. 10. cap. 5 : *Præmisit balisterios, et Gualdanam, omnesque vastatores cum illis, etc.* Infra *Waldana* scribitur. Adde lib. 11. cap. 3. et Historiam Cortusior. lib. 3. cap. 4. lib. 6. cap. 8. Utitur etiam Dantes in Inf. cant. 22. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. qui vocis etymon a *Gilda*, societas, deducit.

° De turma, non equitum aut peditum, ordinata acie pugnam ineuntium, sed hominum perditorum, a *Ribaldis* non dissimilium, intelligit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 530. quem consule.

° **GUALDEMANARE**, Custodire, servare. Instr. ann. circ. 1195. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 877 : *Audivit a patre et a suis majoribus, quod hæc terra, quæ tunc nemus erat, a Senata usque ad flumicellum, tota detenta est et guardata atque Gualdemanata per nuntios comitissæ et ducis.* Et col. 879 : *Dominicus Bussolus testatur quod vidit Cabalerium et Trutum tenere et Gualdemanare pro curia ducis et comitissæ a flumicello usque, etc.* Hinc

° GUALDEMANUS, Custos. Stat. Mutinæ rubr. 376. pag. 78. r°. : *Scutifer, tezolanus, castaldus, bubulcus, Gualdemanus sive custos cujuslibet civis Mutinæ, etc.*

¶ **GUALDRAPIUS** ORNATUS, ab Hispano *Gualdrapa*, Stratum equi, Gall. *Housse*. Concil. Mexican. ann. 1585 : *Si vero mulis vehuntur, eas ne ornent, neque ornatum Gualdrapium eis adhibeant, nisi præbendati sint aut licentiati, vel doctores in Theologia, vel Decretis, qui hoc ornatu, laneo tamen, uti poterunt.*

¶ **GUALDUM**, ut supra *Guaisdium*, Glastum, Ital. *Gualda*. Litteræ anni 1523. apud Rymer. tom. 14. pag. 3 : *Vinorum, Gualdorum, pastellorum, salis, birottorum et canavasii, etc.* Quæ totidem verbis ter repetuntur pag. seq.

GUALDUS, GUALDUM, Nemus, silva, ex Saxonico et Germanico wald. [°° Vide Graff. Thes. Ling. Franc. tom. 1. col. 802.] Charta Carlomanni Regis Italiæ et Bavariæ pro Monasterio S. Christinæ in Italico Regno : *Donamus... partem terræ de Gualdo nostro, quod Sisenate dicitur.* Alia Ludovici Imp. in Chron. Farfensi pag. 654 : *Cum.... Gualdis, molendinis, etc.* Pag. 656 : *Gualdum unum in finibus Reatinis... cujus termini sunt a silva ejusdem Gualdi, etc.* Pag. 662 : *Gualdum unum, in quo est Ecclesia sancti Gethulii, etc.* Tabul. Casauriense : *Id est, in casis, terris, vineis, pratis, Gualdis, Ecclesiis, etc.* Charta Carlomanni Regis Italiæ

ann. 2. pro Monasterio Casauriensi : *Insuper placuit nostræ Serenitati ad id prædictum Monasterium quemdam Gualdum prope ibidem situm, nomine Cornie, tradere cum servis et molendinis, etc. ad id Gualdum pertinentibus.* Alio loco : *Concedo pro anima mea in ipso Monasterio ipsum Gualdum de Corbino, cum terris, casis, vineis, etc.* Occurrit apud Leonem Ostiens. lib. 1. cap. 14. 54. 56. lib. 2. cap. 6. Petrum Diac. lib. 4. cap. 97. in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 1. pag. 110. tom. 8. pag. 39. 590. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS. :

Mais ce, Sire, sai ge bien que au Gal fu emblez.

Infra :

Parcoi naqui je Duc dedans ce Gal ramé.

GAUDUS. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis Ch. 72 : *Duodecim carrucatas terræ, unamquamque quinque modietarum, in silva, quæ vocatur Gaudus S. Stephani, etc.* Infra : *Reliqua vero decima totius Gaudi remanet Beatæ Mariæ, etc.* Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS. :

Or fit Guillaume el profond Gaud entré.

Infra :

El profond Gaud, ou l'en mes puist trover.

Le Roman *de Garin* MS. :

Lyon ressamble qui de Gaut soit partis.

Alibi :

Se gist li pors dedans un Gaut plenier.

Infra :

Et tot le bois et le Gaut font tentier.

Idem Poeta :

La venaison, qui en est Esgaudée,
N'en set esir ; quant elle y est entrée.

S'esgaudir, Picardis nostris, venationi in silvis indulgere, vel in silvis sese deambulatione reficere : non vero a *gaudere*, ut quidam putant, aut a τρυγωδεῖν, uti vult Perion.

WALDUS, vel WALDUM, Eadem notione, in Chronic. Beneventano S. Sophiæ pag. 595. 597. 598. 608. 642. 644. et in Bulla Sergii PP. apud Ughellum in Aeserniensib. Episc. pag. 489.

WALDA. Will. Thorn. ann. 1364 : *Et debent pro qualibet swollinga 14. den. per annum pro schippershere, timberlode, et bordlode, vel cariare extra Waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum.*

WALDORA, pro *Waldum*, enuntiatione Longobardica, in Charta Adelchisi Regis Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 18 : *Statuimus, ut animalia et peculia ex ipsa Monasteria omni in tempore pabulum et escam habere debeant per silvas, Waldoras, etc.*

⁂ WALDATOR. Chron. Vulturn. ad ann. 979. apud Murat. Scriptor. Ital. tom. 1. part. 2. pag. 363. D.

GUALTINA. Charta Tancredi Comitis Licii ann. 1181. apud Ughell. tom. 9. pag. 98. 101 : *Concessimus eidem Monasterio Gualtinam nostram in usum piscium ipsorum religiosorum.* Alia : *Gualtinam piscium ad usum fratrum.* Vox ejusdem originis cujus *Gualdus*, ita ut *Gualtina*, ipsum fuerit quod *foresta piscium*, et nomen convenerit feris silvaticis et piscibus. Nostri *Gaudines* silvas etiam vocarunt. Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS :

Ciers i mist, et bisses, et dains,
Puis counins, lievres, et ferains,
Et maniere de sauvegine,
Tant que plaine en fu la Gaudine.

Guill. *Guiart*, ann. 1297 :

Tant trespassent chans et Gandine,
Qu'il arrivent devant Comines.

Alter Poeta MS :

Et occis des Gregois aval celle Gaudine.

Li Lusidaires MS :

Grans noises font par ces Gaudines.

Sed et *Gaudinam*, appellatam olim partem illam Franciæ, quæ est inter Ligerim et Sequanam fluvios, scripsit Lupoldus *de Babenberg* de Jure Regni et Imperii Romani cap. 7. quod ea olim silvis abundaret, quod forte ab aliquo e nostris fabulosis Scriptoribus, quos Romanos dicimus, hauserat. [Vide Borelli Thesaurum in voce *Gaudine*.]

⁎ Hinc *Godins* appellati quidam prædones, qui se in silvas recipiebant. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 144 : *Comme icellui suppliant ait esté durant noz guerres par plusieurs foiz avec noz ennemis et les gens de compaigne et les Godins, et conversé avec eulx en prenant vivres, monteures, robes, dras, et autres bien sur noz subgez.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 112. ch. 53 : *Pour doubte des malfaiteurs, pillars, larrons et murtriers, appellez Godins ou brigans de bois, etc.* Denique aliæ ann. 1381. in Reg. 120. ch. 137 : *Comme en l'an 1365... estoient ou pays* (de Nivernois) *pluseurs brigans de boys, appellez Godins, etc.* Vide supra in *Foilliata* et infra *Tuchinus*.

GUALEA, pro *Galea*, Genus navis, de quo supra, apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 214.

⁎ Charta ann. 1322. ex Bibl. reg. : *Nonnulli Gualeas ducentes.... prope maria Narbonæ, etc.* Sed et nostris *Gualie*, pro *Galée*, in Lit. ann. 1347. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 210.

⁎ **GUALETUM**, dimin. a Galea, capitis armatura. Testam. ann. 1350. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Ego Burgondius de Podio Luperio dominus dicti loci... volo... quod hæres meus corpus meum sepeliri faciat,... prout decens est, cum banderia nostra, scuto et Gualeto et superveste.*

⁎ **GUALHINIERA**, Locus, ut videtur, ubi gallinæ insident, Hisp. *Gallineria*, nostris *Poullaillier*. Lit. remiss. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261 : *Tenuit eam in domo ipsius uxoris incarceratam ligatam in quadam tustaqua sive Gualhiniera, in tantumque ipsam verberavit,... quod ipsam interfecit.* Vide supra *Gallinarium*.

¶ **GUALIANA**, pro *Gualdana*, Excursio militaris. Chronicon Parmense ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 772 : *Et omni mane milites domini Imperatoris veniebant ad glaream prope Religionem veterem, et stabant ibi sero exspectantes et custodientes Gualianas suas, quæ ibant quotidie per montana et planitiem... comburentes et devastantes omnia quæ inveniebant.*

¶ **GUALICANA** LINGUA, pro *Walonica*, in Chronico S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 197. et ex eo apud Mabill. tom. 5. Annal. pag. 412.

¶ **GUALOER.** Vide *Galoer*.

¶ **GUALOPPARE**, Ital. *Gualloppare*, Gall. *Galoper*, Equi cursu ferri, apud Murator. tom. 12. col. 809. lib. 2. Histor. Cortus. Etymon vide apud Menagium, et supra *Calopare*.

¶ **GUALTINA**. Vide *Gualdus*.

⁎ **GUANAGIUM**, GUANNAGIUM, Ager cultus et satus, prædium rusticum ; *Guingnage*, in Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. Charta Henr. reg. Angl. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 766 : *Clamavi quietum fratribus de Gresso furragium de proprio Guanagio suo.* Alia Henr. Hosati inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 535 : *Præterea dedi eisdem in dotem prædictæ ecclesiæ de tota annona mea, scilicet Guannagii mei, quæ expenditur in domo mea, ad panem faciendum, decimum quarterium, ubicumque residentia mea fuerit in maneriis meis.* Vide supra *Gaagneria* et *Gagnagium* 1.

GUANASCHIA. Vide *Garnaschia*.

GUANCIALE, Pulvinus, in Addit. ad Vitam S. Antonini n. 73. ab Hetrusco *Guancia, gena*.

⁎ **GUANGATOR**, Fossor, vel arator, nostris alias *Gaigneur*. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 151. v° : *Item statutum est quod omnes Guangatores et factores fossatorum, teneantur et debeant omnia fossata, quæ facere debuerint, facere bene et legaliter ad mensuram rectam perticæ communis.* Vide supra in *Gaagneria*.

⁎ **GUANGUAGIUM**, male pro *Guangnagium*, ut supra *Guanagium*. Charta ann. 1301. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 81 : *Cum plateis intra circum et circa ipsa nemora sitis, prout se comportant juxta Guanguagium meum, contiguum dictis domibus de Valle-profunda.* Ibid. col. 80. *Ganguagium* rursus, pro *Gangnagium*. Vide supra *Gaaignagium*.

¶ **GUANTILECTI**, Digitalia ferrea, Gallis *Gantelets*. Computus ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274 : *Dominus receperat mutuo pro gamberiis, cosseriis, Guantilectis et aliud arnense pro persona Domini, unc.* IV.

⁎ **GUANTUM**, Tutela, protectio. Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Benincont. part. 1. pag. 500 : *Et si nullus Saracenus cum illis processit, debet guardare et servare, sicut persona eorum, et non debet liberare eos ad nullum malum hominem, et habemus in Guanto, ut ducerent in nostro regno, etc.* Nisi legendum sit *Grantum*. Vide in hac voce.

¶ **GUANTUS**, Chirotheca, Gall. *Gant. Ganti latunati*, tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274. et 288. Tecti laminis ex orichalco, quorum usus erat in præliis. *Guantus battaliæ, pugnæ*, per quem quis alium provocat ad pugnam, apud Murator. tom. 11. col. 74. et tom. 12. col. 647. Vide *Duellum* et *Wantus*.

¶ **GUAPANDUM**. Charta ann. 1253 : *Girardus quittat et concedit quidquid habet... in grangia de Figiacio, scilicet vicesimam partem bladorum, piletum, Guapandum, sedes bladorum, etc.* Vide *Gaspaleum*.

GUARADANAU, [GUARADAVANT.] Libertates villæ Bergeraci in Vasconia MSS. : *Sine culpa autem dicitur dictus Dominus fore, cum equitat equum vel equam, mulum vel mulam, asinum vel asinam currentem, clamans, Guaradanau, etc.* Id est, tibi cave. [In editis ejusd. oppidi Consuetudinibus art. 162. legitur *Guaradavant*, quasi *Gare devant*, Cave ante, qui præis.]

⁎ **GUARAGNUS**, Equus admissarius, Ital. *Guaragno*, Gall. *Etalon*. Stat. Mantuæ lib. 1. cap. 119. ex Cod. reg. 4620 : *De Guaragnis. Statuimus quod nulla persona terreria vel forensis possit vel debeat in civitate Mantuæ vel districtu Guaragnum vel equum aliquem dare vel dari facere alicui equæ, seu equum equam aliquam facere cooperire, nisi prius ille Guaragnus vel equus admissarius ac-

ceptatus et approbatus fuerit. Vide *Waranio.*

GUARANCI. Vide *Guarani.*

*GUARANDA, Vivarium, Gall. *Garenne.* Bulla Innoc. III. PP. ann. 1210. inter Inst. tom. 11. Gall. Christ. col. 285: *Burgum Troarnense, ... cum mariscis, boscis... pratis, Guarandis, etc.* Vide infra *Guarenda.*

¶ **GUARANDIA**, Auctoritas, defensio, cautio, Gallis *Garentie.* Litteræ Philippi Flandriæ Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 852: *Venit dies constitutus, Rorgo Radulfum adduxit, qui nullam ei Guarandiam tulit.* Vide *Garandia.*

** GWARANDIZARE, in chart. ann. 1315. apud Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 125.

** GUARANDUS, in chart. ann. 1237. apud eundem tom. 4. pag. 884.

¶ GUARANDIZATOR, Fidejussor, sponsor, qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant.* Charta Amorrici de Fontenella ann. 1211. e Tabulario Corbeiensi: *Concessimus venditionem, et quamdiu prædicta Mabilia uxor mea vixerit, pro Guarandizatores et fidejussores prædictæ venditionis constituimus.* Alia Petri domini de Jumellis eod. an.: *Fide præstita me Guarandizatorem et plegium constitui.* Vide *Garandizator* et *Warantus.*

GUARANI, GUARANCI, et GUARANGI, Iidem qui *Varingi*, et Βάραγγοι Græcis dicuntur, apud Leonem Ostiensem lib. 2. cap. 58. et Anonymum Barensem in Chr. sub ann. 1046. 1047. et 1066. apud quem *Guaranci et Guarangi* promiscue appellantur. Vide quæ de *Varingis* a nobis observata sunt ad Vilharduinum, et ad Annam Comnenam, et infra in *Vargi.*

GUARANIO, [Equus integer.] Vide *Waranio.*

¶ **GUARANTIA**, GUARANTOR, ut *Guarandia, Guarandizator.* Cartular. B. M. de Accincto pag. 38: *Duorum bichetorum censum, unius frumenti et alterius avenæ, reddent eis, quamdiu Guarantores adversus heredes ipsius decimationis fuerint, vel pacem fecerint, quod si in ista Guarantia vel pace facienda defecerint, etc.* Vide *Garandia* et *Warantus.*

¶ **GUARAPO.** Synodus Limensis ann. 1064: *Item reservamus vobis absolutionem Hispanorum...... qui vendiderint Indis Guarapo seu potum ex aqua et melle extersionis primi vasis, vel mustum, ut id bibant.*

¶ **GUARBA**, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Fascis desecti frumenti. Occurrit in Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 8. et 11. Vide *Garba.*

* **GUARBERIUM**, *Garbarum* seu manipulorum congeries, nostris *Gerbier.* Charta ann. 1343. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 605: *Cum gentes præfatæ grangiæ duo Guarberia guarbarum bladi fecissent in quodam campo, etc.* Vide supra *Gerberius.*

¶ **GUARCIANUS**, GUARCIFER, GUARCIO, Famulus, Gall. *Garçon.* Vide *Garcio.*

¶ 1. **GUARDA**, GARDA, Tributum annuum, modo spontaneum, modo coactum, a subditis et inferioris conditionis hominibus pro tutela et protectione dominis vel patronis potentioribus exsolutum. Charta ann. 1202. in Bibliotheca Sebusiana Centuria 1. cap. 37: *Recognovi etiam in prænominati Abbatis et Stephani Prioris Portarum et aliorum plurimorum præsentia, me in domo, villa et rebus Yminonis nullam Gardam, dominium aut consuetudinem debere habere.* Alia ann. 1270. ibid. Cent. 2. cap. 100: *Nos frater Joannes humilis Prior Nantuaci et ejusdem loci Conventus, et nos Humbertus Dominus de Thoire et de Villars, notum facimus... quod cum discordia seu controversia verteretur inter nos.... super Garda villæ et Prioratus Nantuaci et rerum et hominum ad dictum prioratum pertinentium in Montania, quam Gardam nos dictus Humbertus dicebamus ad nos pertinere, nobis Priore et Conventu e contrario asserentibus. Tandem inter nos... intercessit super hiis amicabilis compositio in hunc modum, videlicet quod villa et Prioratus Nantuaci et Castrum S. Germani et generaliter omnes res et homines ad dictum Prioratum et dictum Castrum pertinentes... sint et remaneant in perpetuum de bona Garda nostri Humberti... et successorum... quam bonam et perpetuam Gardam, nos dicti Prior et Conventus eidem Humberto et successoribus suis damus... cum conventionibus infra scriptis. Videlicet quod idem nobilis Vir Castrum prædictum S. Germani, res et homines de Castellania dicti Castri tenentur Gardare et defendere bona fide: pro qua bona Garda...nos prædicti Prior et Conventus promittimus bona fide et stipulatione eidem Humberto pro se et hæredibus et successoribus suis dare, reddere et solvere quolibet anno in festo S. Hilarii centum solidos Gebennenses.* Pluries recurrit ibi. Antiq. Recognit. in Regesto *Probus* f. 60. et 61: *Homines de Monteseterox debent Comiti pro Garda v. sextar. Vienn. avenæ, etc. Summa avenæ de Garda et commendaria* 30. *sextar.* Hic idem sonant *Garda* et *Commendaria.* Alibi: *Exactionem etiam quam Guardam appellant, quam accipiebat ab hominibus S. Salvatorio.... condonavit.* Charta ann. 1186. tom. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 124: *Idem vir nobilis dedit et concessit eidem Monasterio... Guardas Vismeiarum et mansum de Nuz.* Alia ann. 1217. ibid. pag. 132: *Medietatem Guardæ, quam ex materna hæreditate habebant apud S. Euphemiam.* Alia ann. 1289. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 50: *Item fuit actum... quod non potestis... infra territorium et mandamentum castri de Varsia Guardus vel commendarias recipere, vel receptas retinere.* Alia Dumbensis ann. 1426: *Recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justitiabilem, burgensem et subditum domini Ducis Borbonii ad causam castri sui Villenovæ absque aliqua Garda seu tributo in persona ejusdem confitentis nec ejusdem bonis.* Alia ann. 1437: *Joanna Pascal pro Rozello filio suo confitetur dictum Rozellum esse sub protectione et Garda domini de Franchelins, et pro ipsa debere super capite suo unum grossum bonæ monetæ currentis.* Edictum Ducis Sabaudiæ apud Colletum in Statutis Bressiæ l. 3. art. 9: *Cum omnes et singuli subditi nostri... in nostris Salvagardia et protectione consistant, hoc edicto perpetuo prohibemus omnibus et singulis nostris, cujuscumque status aut gradus fuerint, ne aliquem vel aliquos ex subditis nostris utriusque sexus, mediatis vel immediatis... sub Salvagardia seu protectione, sub annua pensione, vel alio tributo, dono, vel præmio personali vel reali recipere præsumant, sub pœna decem marcharum argenti puri... Eodem edicto prohibemus omnibus et singulis civibus, burgensibus, notariis, mercatoribus, mecanicis, agricolis et aliis subditis nostris mediatis et immediatis... ne Salvagardiæ aut protectioni cujuscumque se subicere præsumant, sub pœna* XL. *solidorum fortium... interdicentes insuper omnibus et singulis Notariis et Tabellionibus publicis et curiarum juratis, ne deinceps de et super hujusmodi Gardis et Garderiorum receptoribus instrumenta vel literas conficiant, sub pœna decem librarum, etc.* Vide *Commenda* 4. *Commendaria, Commendatio* 2. *Salvamentum* et *Warda.*

¶ GUARDÆ ECCLESIARUM, Ecclesiarum tuitio. Vide *Wardæ Ecclesiarum* in *Warda.*

¶ 2. **GUARDA**, Custos, Ital. et Hisp. *Guarda*, Gallis *Garde.* Parisii de Cereta Chronicon Veronense apud Murator. tom. 8. col. 632: *Advocatus de Clavica Veronæ dedit castrum Vilimpentæ Communi Veronæ, et expulsit Guardas Communis Mantuæ, quæ erant et tenebant dictum castrum.* Potest hic intelligi Præsidium, Gall. *Garnison*, sed tum etiam res eodem redit: præsidiarii enim milites custodes sunt castri. Conventus Episcoporum Cæsaraugustanus ann. 1058. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 221. col. 1: *Et ipsos castros mittat Ermengaudus Comes tertiam partem de opera et de Loger et de Guarda, quæ in eis erit necesse.* Charta ann. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 29: *Si autem præpositus Paris. Guardas sive custodes, vel servientes ibidem posuerit.... ille super quem Guardæ vel custodes, etc.*

¶ 3. **GUARDA**, Locus, ut conjecto, sic dictus, quod facile possit *custodiri* et defendi. Tabularium Majoris Monasterii: *Herveus Præpositus dedit S. Martino, quæ vulgari sermone vocatur Guarda, quia in medio ejusdem terræ quidam parvus mons insurgit.*

¶ 4. **GUARDA**, pro *Gualda*, ut opinor, Glastum. Computa Dalphin. Graisivod. ann. 1334. fol. 46: *Recepta frumenti, leguminum, avenæ, vini, castanearum, Guardarum, piperis, mellis, etc.*

* **GUARDACAMERA**, Anterius conclave, Gall. *Antichambre.* Annal. Estens. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 990: *Tunc illi extincto lumine lampadis, in vicinam Guardacameram paulisper secesserunt, perpendentes Franciscum et uxorem ejus expergefactos.*

¶ **GUARDAGIUM**, Protectio, tutela. Charta anni 1020. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 140: *Quod monasterium* (Tabulariense) *cum omnibus suis bonis... habet dux noster Imperator in suo salvo Guardagio et tutela.* Vide *Guarda* 1. et *Warda.*

* **GUARDAMANZARIA**, Vas mensarium, quod *Cadenat* appellamus. Inventar. ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 812: *Guardamanzariæ duæ argenti albi cum duabus testis leonum, et serratura intaliata ad litteras Græcas et aliis operagiis.*

¶ **GUARDAMANZERIUS**, GARDAMINGERIUS, Qui curam habebat ciborum mensæ Dalphini. Computus. ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 279: *Pro equo Andreæ Guardamanzerii taren.* XV. In Ordinatione Humberti I. ann. 1336. habetur: *Andreas de Venaysia Gardamingerius.*

* Mensæ regiæ administer vel curator; *Gardemangier*, in Ordinat. hospit. reg. sub Phil. III. ann. 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1201. Alia sub Phil. V. ibid. col. 1362: *Item, au commun trois queux, dont il y aura toujours les deux à cour, et sera l'un Gardemangier. Item en la cuisine un Gardemangier, qui aura xiij. deniers de gaiges,* in Ordinat. hospit. Joan. reginæ ann. 1316. ex Reg. sign. *Croix* Cam. Comput. Paris. fol. 88. r°.

✱ **GUARDANAPPA.** [Gall. *Serviette :*

« Tantum demptis qui *Guardanappas* ante cardinales servare debebant. (Diar. Burch. I. 121. an. 1484.) »]

¶ **GUARDAROBA**, ut *Garderoba*, Vestiarium, de quo supra. Locus est in *Conclave*.

¶ **GUARDATOR**, GUARDERIUS, Custos, Defensor, etc. Vide *Warda*.

✱ **GUARDATORIUS**, Idem qui *Guardator*, ab Ital. *Guardatore, che guarda*, Custos; Gall. *Garde*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 281: *Salvo quod potestas possit dare licentiam Guardatoriis* (*Guardatoribus* '60, '62), *saltuariis et custodibus prexonum cum essent extra civitatem, vel pro eorum officiis portandi cultellos*. (FR.)

° **GUARDENAPA**. Vide supra *Gardenappa*.

¶ **GUARDEROBA**, Vestiarium. Vide *Garderoba*.

¶ 1. **GUARDIA**, Custodia, etc. Vide *Warda*.

2. **GUARDIA**, Eadem notione qua *Curia*, id est Territorium, cujus curam gerit Comune, vel Terra, aut Villa. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 538: *Ordinamus quod nulla terra comitatus vel districtus bon. possit vel debeat compelli ad aliquod laborerium faciendum in alia curia, seu Guardia*; — et tom. II. pag. 406: *Statuimus quod (Calcaria) debeat cavari et in suum locum reddi... et hoc faciant terre, per quarum curiam, seu Guardiam decurrit, etc.* (FR.)

¶ 1. **GUARDIANUS**, Superior Conventus Ordinis S. Francisci. Occurrit passim apud Scriptores Franciscanos.

¶ 2. **GUARDIANUS**, Custos pecorum, pastor, Provincialibus *Guardian*, in Charta ann. 1339. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ 3. **GUARDIANUS**, Tutor. Archivum Turris Londin.: *Litteræ Regis Edoardi III. ann.* XVI. *quibus recognoscit secundum conventiones initas cum Ducissa Britanniæ et tutore et Guardiano Ducis Britanniæ, se accepisse mutuo a prædictis Ducissa et tutore mille libras sterlingorum, quibus solvendis omnia sua bona et hæredum suorum obligavit*. Vide *Warda*.

¶ 4. **GUARDIANUS**. Bulla Pauli III. Papæ de sæcularizatione Monasterii Vezeliac. ann. 1537. inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 116: *Abbas bedellum suum Guardianum nuncupatum... habeat*. Vide *Bedellus*.

° 5. **GUARDIANUS**, Custos rei cujuslibet. *Guardianus de duana*, in Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 197. Alia ann. 1198. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 443: *Promitto singulis annis Guardianos silvæ facere jurare silvam allevare, et arbores custodire, et jus vestrum reddere*.

¶ **GUARDIATOR**, Curator testamenti. Statuta Ecclesiæ Biterr. ann. 1368. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 647: *Ecclesiarum Rectores... morientis hæredes, successores, executores seu Guardiatores, et alios quoslibet ipsas dispositiones, seu alteram earum apud se habentes, moneant, ut, etc.*

¶ **GUARDIO** *dicitur ille, cui custodia est commissa*, in Vocabulario juris utriusque. Vide *Feudum Gardiæ* in *Feudum*.

° **GUARENDA**, Vivarium, Gall. *Garenne*, ut supra *Guaranda*. Charta Ric. reg. Angl. pro abbat. de Orator. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 18: *Confirmamus Guarendam suam, quæ circa abbatiam est, sicut fossis undique clausa est*. Vide *Guarenna*.

¶ **GUARENNA**, Vivarium, Gallice *Garenne*, apud Lindwoodum lib. 3. Provinc. tit. 16. pag. 200. Vide *Warenna*.

¶ **GUARENTAGIUM**, ut infra *Guarimentum*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 82: *Et per Guarentagii ipsius auctoritatem disseruit Reginaldus Abbas in curia prædicti Huberti*.

¶ 1. **GUARENTIA**, ut *Guarandia*, Gallice *Garantie*, Auctoritas, cautio de evictione. Charta ann. 1264. inter Instrum. tom. 2. Gall. Chr. col. 436: *Promittentes eidem domino... firmam fieri Guarentiam de terra, etc.* Vide *Garandia*.

° 2. **GUARENTIA**, Rubia, Gall. *Garance*; *Guérance*, in Lit. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 256. art. 7. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar.: *Guarentia ad tingendum solvat pro qualibet somma ad æstimationem officialium*. Vide *Garantia* 1.

° **GUARENTIANA**, GUARENTITIA, Charta, qua actum seu conventum probatur et confirmatur. Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lamium in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 201: *Ubi isti conventi fuerint stabiliti, fuerint lecti ante messatico, et bene intellexit et placuit, et levavit guarantes, quia placuit eis, et portavit secum, et literas scriptas, et adduxit Guarentianam ab archipresbyteris, quia placuit eis, et venit ista Guarentitia in Babillonia quindecim dies de mense, qui vocatur Saracenis Saphar*.

¶ **GUARENTIGIA**, Bleyniano Instit. lib. 4. pag. 544: *Nihil aliud est, quam Summissio quædam facta ab eo, qui se debitorem constituit tabellioni tamquam judici, ut quod ipse scripserit ratione debiti, si ad instar sententiæ*. Concil. Mexican. ann. 1585: *Publica instrumenta et ea quæ Guarentigia dicuntur, etc.* [° Vide supra *Garentigia*.]

° **GUARENTIGIARE**, Auctorem se profiteri, cavere de evictione, apud Corbinel. inter Probat. domus *de Gondi* tom. 1. pag. 51. Vide *Guarentizare*.

¶ **GUARENTIZARE**, Auctorem se profiteri, cavere de evictione, Gall. *Garantir*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* pag. 254: *Ego et hæredes mei memoratam terram contra omnes homines prædictis Monachis Guarentizabimus*. Rursum occurrit ibidem pag. 22. Vide *Warentizare* in *Warantus*.

¶ **GUARENTUS**, Qui alteri tenetur ad evictionem, Gallice *Garant*. Occurrit in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 17. Vide *Warantus*.

GUARERAFFAU, vox Cambro-Britannica in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 19. *Rhaff*, Boxhornio in Lexico Cambrico, est funis, restis.

GUARGATURA, pro *Carcatura*, ex Gall. *Charge*, onus. Charta Gerardi Episcopi S. Pauli Tricastin. in Libro Mirabili, seu Tabulario Abbatiæ Conchensis in Ruthenis n. 80: *Et unius asini Guargaturam de vino, et unum quartale de melle*.

° **GUARIDA**, Specula, Gall. *Guérite*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 195. col. 2: *Fiat Guarida fustea supra cameram S. Thomæ parva*. Vide supra *Garitæ*.

° **GUARILHANUS**, an Stillicidium, vel emissarium? Stat. Mss. Montispess. ann. 1204: *Decretum est ut duodecim viri consiliares communitatis Montispessulani eligant duos viros probos et legales, qui duo habeant potestatem ut carreriæ, et ruinosi parietes, et Guarilhani, et viæ, et vallæ aptentur et meliorentur*.

¶ **GUARIMENTUM**, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie, Gariment*. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco ann. 1278. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 898: *Promiserunt dicti venditores... contra omnem hominem... plenum, firmum, perpetuum et liberum Guarimentum prædicto domino Abbati* (Nobiliacensi) *et successoribus ejus. Si vero ob deffectum Guarimenti prædicti a dictis venditoribus... faciendi... idem Abbas... dampna... sustinere contingerit in futurum, promiserunt omnes præfati venditores... reddituros et resarcituros dicto domino Abbati, etc.* Occurrit in alia Charta ann. 1277. ibid. pag. 929. in Chartulario S. Johannis Angeriac. pag. 244. etc. Vide *Garimentum*.

¶ **GUARINA**, f. pro Hispano *Guarida*, Refugium, asylum, idem quod *Fossatum*, Castra vallo munita. Alfonsus Rex Portugalliæ in Foris Alcaconensibus eræ 1267: *Milites qui fuerint in fossado vel Guarina, etc.*

GUARINGAGA. Charta Henrici Imp. ann. 1094. pro Ecclesia Pisana, apud Ughell. tom. 3. pag. 421: *Et largimur Guaringagas omnes, quæ eorum prædiis adhærent*. Alia Mathildis Comitissæ ann. 1100. ibid. pag. 427: *Ut liceat Canonicis et ministris illius Ecclesiæ habere, et providere absque alicujus contradictione silciam tumuli, et Guaringagas omnes, qui sunt in capite terrarum Canonicorum, et liceat illis terras suas in paludes et flumina extendere quantuncumque poterunt*. Charta Guelphonis Marchionis Tusciæ ann. 1160. pag. 465: *Item decimas, prædia, domos, et familias, et Varingagas omnes, quæ eorum prædiis adhærent*. Adde pag. 481. Vide *Watergang*.

¶ **GUARINI**, *Homines ex influentia cæli viventes*, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico.

¶ 1. **GUARIRE**, Sanare, Gall. *Guerir*, Ital. *Guarire*. *S. Lanfrancus Guaribit*, tom. 4. SS. Junii pag. 627.

¶ 2. **GUARIRE**, Tueri, protegere, Gall. *Garentir, Garir*. Pancarta titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones Ch. 46: *De dampno et de violentia Guariremus dictum Priorem*. Vide *Garire*.

¶ 1. **GUARITA**. Charta ann. 1278. apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 898: *Precio decem et octo librarum Turonensium de vendis et honoribus Guaritarum, de quibus confessi sunt se plenariam et integram satisfactionem habuisse ab emptore prædicto in pecunia numerata*. Altera ann. 1277. ibid. pag. 929: *Precio septies viginti et quatuor librarum currentis monetæ de venditione et honoribus Guaritarum, quas confiteor me habuisse et recepisse perintegre a dicto domino Abbate in pecunia numerata*. [° F. leg. *Guarica*. Vide *Garricæ*.]

° 2. **GUARITA**, Specula, turricula editior. Charta ann. 1212. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 279: *Cum omni jure et jurisdictione curtis et castri, et specialiter Guaritæ, etc.* Vide supra *Guarida*.

✱ **GUARNACHIA**, ab Ital. *Guarnacca*, Sagum, genus vestis villosum ex crassiore panno confectum, quod reliquis vestibus superinduitur. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 159: *Detur eidem (qui sonat campanas Comunis) unum vestitum et unam Guarnachiam de stamine forte*. (FR.)

GUARNACIA, etc. Vide *Garnachia* 1.

° **GUARNAMENTUM**, Supellex quævis.

Mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 835. col. 1 : *Presbyter lineam telam, quam venalem nundinis inferebat, simul cum aliis rebus homini imposuit... Diversorium quoddam denique laliturus introgressus, vili satis pretio alieni laboris Guarnamentum vendidit.* Vide in *Garnire* 1.

° **GUARNAZO**, Ital. *Guarnaccone*, Ingens toga. Stat. Ferrar. ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 424 : *Idem intelligimus de Guarnazonibus fodratis, si fuerint fodrati de pelle.* Vide mox *Guarnichia*.

¶ **GUARNAZONUS**, Vestis species. *Discurrebat incidendo maniconos Guarnazonorum... auro et argento ornatos*, apud Murator. tom. 16. col. 377.

° Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. v° : *Et si fuerit de cendali inforratus ipse Guarnazonus, etc.*

1. **GUARNELLUM**, Genus vestis, viris et mulieribus communis. Academici Cruscani : *Guarnello e una sorte di panno tessuto d'accia, et di bambagia : e guarnello si dice alla veste da donna fatta di cotal panno : essendo usitato modo di dire, il chiamar le vesti da donna col nome del drappo di che sono fatte : Lat. Theristrum.* S. Franciscus in Regula Tertiariorum cap. 3 : *Sorores etiam chlamyde induantur, et tunica de hujusmodi humili panno factis, vel saltem cum chlamyde habeant Guarnellum, seu placentinum, coloris albi aut nigri, paludellum amplum de canabo seu lino absque ulla crispatura consutum.* Urbanus IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bonon. in Indice tom. 1 : *Clerici autem camisia de panno lineo, aut Guarnello albo, vel superpelliceis, et cappa clausa utantur.*

✱ 2. **GUARNELLUM**. [Italis *Guarnello, futaine* : « Tria mataratia nova de *Guarnello* albo plena de bonbice pro usu SS. D. N. (Invent. Rer. forr. Pal. Apost. 10. Oct. 1464). »]

° **GUARNERIUM**, Horreum, Gall. *Grenier*. Charta ann. 1267. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 113. v°. col. 1 : *Duos modios et dimidium avenæ annui redditus in Guarneriis ipsius domini regis apud Crispiacum.* Vide *Granarium*.

¶ **GUARNIAMENTUM**, etc. Vide in *Garnire*.

° **GUARNICHIA**, Toga, vestis talaris, Ital. *Guarnaccia*. Inventar. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1295 : *Item unam foderam de grisiis pro Guarnichiis.* Vide *Guarnachia* 1.

✱ **GUARNIMENTUM**, a vet. Ital. *Guarnimento*, Coitio, cœtus hominum occulte initus ad conspirandum contra aliquem. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 289 : *De Guarnimento non faciendo : — Item statuimus quod nulla civitas, castrum, locus, vel baro, vel aliqua alia singularis persona civitatis vel loci debeat facere aliquod gravamentum (*lege *Guarnimentum) vel coadunanciam hominum, etc...* et tom. II. pag. 288 : *Quod nullus vadat in Guarnimentum contra romagnolos : — Item statuimus et ordinamus quod nulla civitas, castrum, baro, vel locus, vel alia singularis persona debeat ire, vel mittere ad aliquod gravamen* (corr. *Guarnimentum*), *vel discordiam, vel rixam, sive seditionem, que esset in civitatibus romagne... vel inter barones, vel alias singulares personas tempore cujuscumque discordie, rixe, vel Guarnimenti, vel occasione cujuscumque eorum.* Eadem notione usurpatur hæc vox a Cl. Rezasco in suo *Dizionario del. ling. ital.* pag. 506. sub voce *Guarnimento* II.

¶ **GUARNIRE**, Ornare, instruere munire, in Actis SS. Junii tom. 4. pag. 797. et passim apud Scriptores inferioris ævi, præsertim Italicos. Vide *Garnire*.

¶ GUARNISARE, Ead. notione. *Ad muniendum sive Garnisandum domum*, in Charta ann. 1325. apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. pag. 530.

° **GUARPIRE**, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta ann. 1111. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 380 : *Hæc omnia suprascripta donamus et reddimus et Guarpimus, etc.* Hinc

° GUARPITIO, Rei possessæ dimissio, cessio ipsa, in Charta ann. circ. 1100. ibid. col. 354 : *Ego Compan de Benca facio Guarpitionem de Eicio, etc.* Vide *Guerpire*.

GUARPISCERE. Vide *Guerpire*.

¶ **GUARRADA**, Species vasis. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 588. de S. Amando Episc. : *Quatuor quartarios frumenti et Guarradam puri vini.* Vide *Carrada* 2.

¶ **GUARRARIA**, pro *Carraria*, si bene conjecto, Via vel Lapidicina. Chronicon Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 524 : *Assignavit totam decimam silvæ communis apud Lo juxta Hauthinghem, inter montem de Fielnes et antiquam Guarrariam.*

¶ **GUARRELLUS**, pro *Quarrellus*, Species teli, Gall. *Quarreau*, apud Sebastianum Fantoni tom. 2. Hist. Avenion. pag. 99.

¶ **GUARRICA**, pro *Garrica*, Terra inculta. Donatio anni circiter 817. inter Instrum. novæ Histor. Occitan. col. 51 : *Cedimus sic istum locum... cum suis Guarricis, cultibus et incultibus, terris, et vineis.*

° **GUARRIFICARE**. Vide infra *Guerragare* in *Guerra*.

° **GUARRUS**, Spiculum arcus balistarii, idem quod *Garrotus*. Vide in hac voce. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii in Reg. *Olim : Item ad reddendum et restituendum tres magnos Guarros cum cadrilis pertinentibus ad eosdem, vel pro eorum valore, quadraginta libras.*

° **GUARUS**, Qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant*. Charta Guill. abb. Furn. ann. 1159. in Suppl. ad Miræum pag. 49. col. 2 : *Si vero pro his... querimonia qualiscumque exorta fuerit, nostram ecclesiam, absque rerum suarum dispendio, et adjutricem et Guaram constituimus. Gwer*, eadem acceptione, in Charta ann. 1265. ex Diplomat. Bajor. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 103. col. 2 : *Quod autem hujusmodi donationis testes et prosecutores, quod Gwer vulgariter intelligitur, sumus et erimus in perpetuum præsentibus litteris sigilli nostri munimine roboratis publice protestamur.* Vide *Garantus*.

° **GUASALHIA**. Vide supra *Gasalha*.

° **GUASAPE**, Pallium altaris. Anonym. de Casib. infaust. monast. Farf. ab ann. 1119. usque ad 1129. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 293 : *Qui ornamenta ecclesiæ, vel quæque utensilia cœpit dispergere absque ulla verecundia, et diversis viris in pignus tribuere ; id est,... textum Evangeliorum et Guasape novum altaris majoris.* Vide *Gausape*.

GUASCAPUS, Vestis species. Urban. IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, Bononiæ, quos *Fratres Gaudentes* vulgus appellavit, apud Cherubinum Ghirardaccum in Hist. Bonon. in Indice tom. 1 : *Possint hujusmodi fratres præter mantellum et Guascapum Ordinis, habere cappam clausam de panno grisei coloris, aut etiam de camelino.* Alibi : *Quando vero equitant, Guascapis grisei coloris seu de camelino, etc.* Occurrit ibi rursum. [° Vide supra *Gauscappa*.]

GUASCHIA. Charta ann. 1228. apud Petrum Mariam Campum in Regesto 3. part. Hist. Eccl. Placentinæ pag. 266 : *Item in Guaschis de Gaverzago* 12. *den.* [Vide *Gascha*.]

GUASNACIA. Vide *Garnachia*.

¶ **GUASO**, Cespes, Gall. *Gazon*. Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 933 : *Per cultellum et festucam notatum* (nodatam) *seu Guasonem terræ vobis exinde ad vestram partem corporalem facio vestituram.* Vide in *Investitura*.

¶ **GUASPALEUM**, f. Purgamenta seu paleæ minutiores post ventilationem. Tabularium Majoris Monasterii : *Canonici duas partes frumenti, sigali et avenæ percipient, Monachi vero tertiam ; ordei vero primitiarii, milii, panicii, lini, cannabi, Guaspalei, straminis decimarum et terragii in frumento et sigalo et avena grossa Monachi sextam partem recipient.* Vide *Gaspaleum*.

¶ **GUASTALDATUM**, Districtus *Gastaldi*. Capitulare Radelchisi Principis Beneventani ann. 851. cap. 1 : *Quæ evenit per integra Guastaldata seu ministeria, quæ hic descripta sunt.*

¶ **GUASTALDUS**, pro *Gastaldus*, de quo supra, in Actis SS. Martii tom. 3. pag. 293.

¶ **GUASTARE**, pro *Vastare*, Gall. *Gâter, Piller, Ruiner*, Ital. *Guastare*, in Chronico Parmensi ad ann. 1294. Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1214. apud Marchisium Scribam lib. 5. Annal. Genuens. ad ann. 1221. etc.

¶ 1. **GUASTATOR**, pro *Vastator*, Ital. *Guastatore*, in Chronico Parmensi ad ann. 1281.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Guastador, Prov. prodigus, vastator.*

° 2. **GUASTATOR**, Ital. *Guastatore*, Militiæ genus, quæ itineribus parandis et munitionibus faciendis inservit. Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 804 : *Quod omnes a lanceis longis, balistis et manarotis, et Guastatores omnium villarum dictarum et contratarum armis præparati, in terra Gussolenghi se debeant congregare.* Annal. Mediol. ad ann. 1371. apud eumd. tom. 16. col. 744 : *Et erat capitaneus dominus Vulphus Teutonicus, et habebat tria millia Guastatorum cum zappis et badilibus, etc.* Vide in *Vastum* 1.

¶ **GUASTELLA**, Phiola, vas vitreum, ut videtur, Italis *Guastara*. Vita B. Augustini Novelli, tom. 4. Maii pag. 621 : *Unde ex percussione capitis in murum, factum* (f. fractum) *est caput ejus sicut una Guastella... cœpit caput pueri reaptare, quasi esset cera.*

GUASTELLUS, [Placenta, panis delicatior, Gall. *Gateau*.] Vide *Wastellus*.

° **GUASTIVA** TERRA, Ager proscissus, et nondum satus, nostris *Gachere*. Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619 : *Si vero iverit in aliquam petiam terræ non seminatam, prativam, vineatam, brolivam, nec ortivam ; sed campivam, vel bregniatam, seu Guastivam, vel buchivam seu silvatam,... sit ei pœna solidi unius.*

1. **GUASTUM**, Vox veterum Gallorum, de cujus significatu vide Plin. lib. 22. cap. 1. et Salmasium ad eumdem pag. 254.

2. **GUASTUM**, [Vastitas, depopulatio, Gall. *Degat*, Ital. *Guasto* ; item Ager incultus.] Vide *Vastum*.

° 3. **GUASTUM**, Mutilatio, occisio. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 22. r°. : *Item quod dammum ex Guasto in bestiis datum, quæ scilicet percuterentur, vel interficerentur,*

vel alio modo mangagnarentur in pascuis, non emendetur ; sed peti possit emenda a custode, vel ab alio, qui damnum dedisset.

¶ GUASTUS, Vastatus, desertus. *Loca Guasta et deserta per guerram*, apud Murator. tom. 6. col. 971.

° *Agasti*, eadem acceptione, apud Bellom. Ms. cap. 24. Vide *Guastare* in *Vastum*.

¶ **GUATA**, Idem quod *Gata*, Machina bellica de qua in *Gatus* 1. Constitutiones ann. 1225. Marcæ Hisp. col. 1408 : *Nullus portet fundibulum, gaziam, vel Guatam, aut aliquod aliud ingenium sine speciali nostra licentia et mandato.*

¶ **GUATGERIA**, Pignus, Gall. *Gage*. Chartularium S. Petri de Domina fol. 63 : *Octavam partem decimariæ de Thedesio accepit D. Hugo prior in Guatgeria de Petro Bruno pro centum sol. Valencianis.* Vide *Gatgeria* et *Vadium*.

¶ **GUATGIUM**, Stipendium, Gall. *Gage*. Vide locum in *Cotus* 1.

¶ **GUATT**, Glastum, Herba tinctilis. Dona facta Monasterio Tulensi inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 208 : *Similiter dedit ei etiam decimum de agnis, et de porcellis et de lana et Guatt.* Vide *Guaisdium*.

° **GUATTARUS**, f. Inspector ab Italico *Guatare*, inspicere. Stat. eccl. Castel. ann. 1294. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 6. ad Hist. B. Chiaræ inter not. pag. 207 : *Quod familiares necessarii tantum esse debeant in canonica Castellana continue, cellerarius videlicet, coquus et Guattarus, etc.*

¶ **GUATUM**, Idem quod *Guatt*. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 325. ° : *Si contigisset eam cum convicinis matronis et puellis ruri ad aliqua convenisse, puta vindemiæ vel Guati (Guatum quidem est herba tinctoria, quæ Glaustum dicitur) vitabat cantantes vana stultiloquia.*

° **GUAURIA**, Pascuum commune, ut videtur, fossis circumcinctum. Bulla Alex. III. PP. ann. 1180. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 169 : *Octavam partem magni prati, quod est in Guauria, et duas partes alterius prati in eadem waria.* Vide *Gaterscapum*.

° **GUAYNA**, Exsectio, canaliculus, incisura, Gall. *Entaille, rénure*, quia vaginæ, Gall. *Gaine*, officium præstat : unde *Guaynare*, in ejusmodi vagina inducere. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : *Ad pedem dicti muri faciendi discoperiatur caminus, per quod exit aqua molendinorum, in quo camino fiant Guaynæ, in quibus possit Guaynari trappa, quæ ibi fiet.*

¶ **GUAYTA**, GAYTAGIUM, GUAYTARE, Excubiæ, Jus excubiarum, Excubias agere. Vide in *Wactæ*.

° **GUAZELLA**, an dimin. a *Gasalha*, Prædium rusticum, Gall. *Métairie ?* an Aquarium, lacus, ab Italico *Guazzatorio*, eadem notione ? Vide mox *Guazzare*. Charta ann. 1310. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 44 : *Et inde prout descendit fundus gutæ quæ est inter curtile de Chaselas et curtile de Loyseret, et ducit ad Guazellam de rivo torti, et a dicta Guazella prout ascendit fundus gutæ, etc.*

° **GUAZIDA**, Specula, Gall. *Guérite*, Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 208. col. 2 : *Addens quod de proximo fiant Guazidæ, et aliud nichil indicatur.* Vide supra *Guarida*.

¶ **GUAZO**, Gall. *Gazon*. Cespes. Vide *Investitura*.

° **GUAZZARE**, Adaquare, vox Italica, Gall. *Abbreuver* ; unde *Guazzatorium*, Ital. *Guazzatoio*, Aquarium, lacus. Stat. Mutinæ rubr. 248. pag. 47. r° : *Remanendo ab una parte pontis Guazzatorio, ubi equi Guazzari et lavari possint.*

¶ **GUBA**, Cisterna. Vide *Cuba* 1.

¶ **GUBBA**, pro *Gibba*, Gibbus, Gall. *Bosse*, in Miraculis B. Henrici Baucenens. tom. 2. Junii pag. 381.

° **GUBEBA**, Grani seu fructus species : f. *Jujuba*, ziziphum. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Gubebæ silvestræ solvant pro qualibet libra ponderis lib. ij. Gubebæ domesticæ solvant pro qualibet libra ponderis lib. j. sol. x.* Vide *Jujuba*. [°° Vide *Cubeba*.]

¶ **GUBER**, pro *Gubernator*. Gloss. Lat. Gr. : *Guber*, γυβερνήτης.

✱ **GUBERNA**, [Gubernacula, apud veteres. *Lucil.* apud *Non.* 8. 59. Proras despoliate, et detondete *Guberna. Lucret.* 2. 553. Disjectare solet magnum mare transtra, *Guberna.*]

° **GUBERNACULUM**, Tributi genus, quod a prætereuntibus navibus exigitur. Charta Raim. comit. S. Egid. ann. 1164. in Chartul. Cluniac. : *In omnibus consuetudinibus, quas de ratibus, quæ per aquam veniunt, accipere solent, quæ sunt decimæ, et Gubernacula, et transversaria.*

° GUBERNACULUM AQUÆ, Jus utendi aqua. Charta ann. 1210. ex Chartul. Vallis B. M. diœc. Paris. : *Dedi etiam... duos denarios, qui de jure hæreditario solent reddi Droconi patri meo et suis hæredibus pro Gubernaculo aquæ.*

° **GUBERNALA**. Chron. Sublac. ex schedis Mabill. : *Ut autem fratres audierunt* (Simonem abbatem esse captum) *venerunt et abstulerunt eum a Richardo, et duxerunt eum Romam, et posuerunt eum in Gubernala. Abbas vero de captione se liberavit.* Ubi Muratorius tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1053. edidit *Gubernacula*. Castri seu carceris nomen videtur.

° **GUBERNANTIA**, Gubernatio, regimen, in Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 90. *Gouvernance*, Vitæ ratio, sumptus, expensum, vulgo *Maniere de vivre, depense.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. : *Pierre Taquier s'en est retourné en ladite ville de Narbonne, et a trouvé que sa femme, laquelle il avoit laissié bien et honorablement avec ses amis, et lui avoit laissié et ordené sa Gouvernance selon sa faculté, s'est portée tres-désordenéement.* Hinc *Gouverner*, sumptus suppeditare, curare, necessaria præbere. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 232 : *Lors icelle femme dist à son mary que ledit Philippe la Gouvernoit et maintenoit.* Chartul. Corb. sign. *Ezechiel* ad ann. 1421. fol. 149. r° : *Les dessus nommés seront tenus de trouver les despens des quevaulx, et logier et Gouverner nostredit procureur et ses gens.* Charta Caroli VII. reg. Franc. ann. 1431. ex Chartul. Latiniac. fol. 31 : *Leur a esconvenu* (aux religieux) *pendant et durant le sciege n'aguieres mis devant ladite ville* (de Lagny) *par nos ennemys, soustenir et Gouverner grant quantité des gens d'armes de ladite garnison... En quoy ilz ont frayé et despendu de leur blez et vins jusques à la somme de deux cens livres et plus.* Vide *Gubernare* 2.

¶ 1. **GUBERNARE**, Servare. Disputatio Catholicum inter et Paterinum tom. 5. Anecd. Marten. col. 1755 : *Si aliquod superaret de sacrificio, Gubernarent illud usque ad Pascha, et tunc totum sumerent.*

¶ 2. **GUBERNARE**, Providere, curare, necessaria ministrando. Acta S. Franciscæ, tom. 2. Martii pag. 134 : *Omnia eis sint in communitate ; lucrum vero quod licite fit de suis exercitiis, una illarum cui præceptum fuerit, illud capiat, et de illo debeat omnes Gubernare.*

° **GUBERNARIA** DOMUS, Ædes publica, ubi congregantur qui regimen civitatis habent, in Stat. crimin. Saonæ cap. 17. Vide mox *Gubernum*.

¶ 1. **GUBERNATOR**, Abbas, in Concilio Auscensi ann. 1068. apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 593.

° 2. **GUBERNATOR**, Ecclesiæ parrochialis rector, vulgo *Curé*. Charta ann. 1404. in Reg. feud. comit. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 68. r° : *Je Colas Baronneau de Lesignen congnois et confesse moi avoir... une disnerie, appellée la disnerie de Beusse, laquelle part par indivis o le Gouverneur de l'église d'Airou et o le Gouverneur de l'église de Foillet.* Pro eo, qui apud aliquem est maxima in gratia, vulgo *Favori*, in Hist. Caroli VII. pag. 720 : *L'evesque de Spolette, qui estoit principal Gouverneur dudit Pape, etc.* *Gouverneur des noces*, is nuncupabatur, qui convivio nuptiali parando atque uniuscujusque symbolæ colligendæ præerat. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 64 : *Icellui Regnart estoit maistre Gouverneur des noces de Jehan Morel et sa femme,... et cueilloit l'escot d'icelles noces au souper.*

° **GUBERNEDA**, Dominium, possessio. Arest. parlam. Paris. ann. 1323. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 305 : *Cum omnibus droituris, domaniis, Gubernedis, terris cultis et incultis, etc.*

¶ **GUBERNIO**, *qui et Gubernator*, apud Papiam. *Gubernio, Nauta*, in vet. Glossario Sangerman. num. 501. Vide Isidorum lib. 19. Orig. cap. 1.

° **GUBERNUM**, Regimen, præfectura, Ital. *Governo*. Stat. crimin. Saonæ pag. 122 : *Qui proxime Gubernum dictæ civitatis Saonæ gesserunt.* Vide supra *Gubernaria domus*.

GUCCIA. Charta MS. ann. 1235 : *Promiserunt suprascripti Marchiones de Grondona* (in Vercellensi districtu) *per se et eorum homines dictum castrum facere Gucciam pro suis propriis personis, etc.*

° Idem videtur quod *Guayta*, Excubiæ. Vide in *Wactæ*.

° **GUCEBE**, Vasis genus videtur, in Testam. reg. Mafaldæ ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 33 : *Item domnæ Adaræ Petri... unum vas vitreum optimum et unum Gucebe optimum.*

GUCLA. Will. Brito in Vocabulario MS. : *Polymitus, plurium Guclarum vel colorum, a polis, quod est pluritas, et mitos, quod est Gugla, etc.* In Catholico Armorico : *Gucle*, est *Lectus*.

° **GUDENAIN**. Consuet. Domb. MSS. ann. 1325 : *Item die Lunæ post festum Gudenain festi nativitatis beati Johannis Baptistæ, etc.* An nomen loci ?

¶ **GUDUM**, pro *Guadum*, Vadum, Ital. *Vado, Guado*, Gall. *Gué*. Charta ann. 1048. apud Stephanotium tom. 8. Fragm. Hist. pag. 59 : *Concedimus præfatæ canonicæ decimam omnium piscium, quos nostri homines, qui habitant Narbonæ.... apprehenderint in ipsis aqualibus de ipso Gudo, quod vocatur Capra picta, et de ipsa Capra picta usque in stagnum de ipso rivo Axatis.*

° **GUEAIGNAGIUM**, ut supra *Guanagium*, in Charta ann. 1219. ex Chartul. S. Mariani Autiss. fol. 63. v°.

¶ **GUEBELINI**, Iidem qui supra *Gibelini*, apud Murator. tom. 9. col. 891.

° **GUEDA**, Glastum, quo infectores lanarum utuntur, nostris *Guedelle*. Protocol. vet. ex Cod. reg. 4184. fol. 68. v°. :

Exposuit nobis Johannes de Grandovillari, quod cum nos vel antecessores nostri certam plateam in civitate Ambianensi concedendam duxerimus, in qua Gueda vendatur a mercatoribus illuc venientibus. Lit. remiss. ann. 1017. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 124 : *Icellui Jaquemart dist au suppliant que il lui devoit la disme de trois jalois de Guedelle.* Vide supra in *Guaisdium.*

¶ **GUEITA**, Excubiæ. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1331. ex Archivo Bonevallensi : *Faciendique fieri Gueitam in dicta villa Bonevallis... habendi ibidem in turri sua Gueitam, etc.* Vide *Wactæ.*

* **GUEITUM**, Excubiæ, Gall. *Guet.* Charta ann. 1459 : *Faciebat Gueitum nocte S. Catharinæ, ut moris est, ad custodiendum de oppressione, violentiis et operibus facti gentes ibidem ad nundinas ipsius loci affluentes.* Vide infra *Gueytum.*

GUELCUS. Joan. de Janua : *Petus, i. Guelcus, strabo aliquantulum, scilicet cujus oculi quadam velocitate cito volvuntur huc illuc : et hæc peta, i. Guelca, et aliquantulum straba.* Vide *Petuosus.*

¶ **GUELDENES**. Acta S. Maudeti MSS. : *Prædicta insula lingua Britonum Gueldenes appellatur. Gueld enim Res indomita Britannico sermone, Enes Insula interpretatur ; inde Gueldenes quasi Insula indomita et inhabitabilis propter vermium multitudinem.*

GUELFI. Vide *Gibelini.*

¶ **GUELLA**, Coccineus color, Gall. *Gueules*, in scutis gentilitiis. Litteræ ann. 1432. tom. 2. Hist. Provinciæ pag. 447 : *Arma seu insignia Marchionum Catalauniæ, quæ listata, seu juxta Galatium vulgare, palata de auro et Guellis esse noscuntur.* Vide *Gula* 1.

* An *Guenelle*, Parvum vexillum, vulgo *Banderolle*, a colore coccineo dictum ? Æstimat. rer. necessar. pro exerc. Scotiæ in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Croix* fol. 186. v° : *xv*[c]. *pannonciaux, et les Guenelles des banieres et pannonciaus, où il faut viij*[c]. *aunes de toille inde.*

¶ **GUEMINUM**, Iter, via, Gall. *Chemin.* Chartularium Fontanellense tom. 2. pag. 1359 : *Aboutat ad Gueminum per quod itur apud Fovillam ex uno buto.* Vide *Cheminus.*

¶ **GUERBA**, Manipulus, Gall. *Gerbe.* Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 372 : *Queritur N. quod Tycius injuste exigit ab eo servicium secandi Guerbas suas ratione feodi sui, quod tenet de eodem.* Occurrit rursus in Tabulario B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag. Vide *Garba.*

* **GUERBAGIUM**, *Guerbarum* præstatio, etiam cum in pecuniæ summam est commutata. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 235. v°. : *Pro quatuordecim acris terræ, quas tenebat ad Guerbagium, xlix. sol.* Vide *Garbagium.*

¶ **GUERBLÆ**. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. tom. 4. SS. Maii pag. 465 :

> At flatu melior vox gallica, lege morosum
> Præcinit et Guerblis geminans retinacula punctis
> Instar habet duris percussi incudibus æris.

Hic Editor : *Guerblæ* videntur esse plurium notarum conjugationes ; *Uncos* nostri vocant.

¶ **GUEREN**, Vivarium piscium. Instrumentum anni 1138 : *Quatuor vero piscatorias in Tenera tendiculas, quas vulgo Gueren nominamus.... confirmat.* Vide *Warenna.*

¶ **GUERERE**, pro *Quærere.* Extractum computi ann. 1321. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 160 : *Cum viginti tribus hominibus, qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad Guerendum, emendum et charreiandum... dictam fustem.* Occurrit rursum infra in *Inrazellare.*

* **GUERESTARE**, *Guerram* seu bellum inferre, facere. Charta Guill. de Calvign. ann. 1227. apud Thaumass. ad calc. Assis. Hieros. pag. 443 : *Et si forte, quod Deus avertat, comes Marchiæ et dominus Borbonii guerram haberent ad invicem, ego tenerer de meis castris ipsum comitem Guerestare et dictum dominum Borbonii juvare.* Sed forte leg. *Guerreiare.* Vide in *Guerra.*

* **GUERGUERIA**, An idem quod supra *Griatoria*, Jus quod quis habet in foresta alterius ? Vide in *Gruarius* 1. et infra *Guerreria.* Charta ann. 1405. in Reg. feud. comitat. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 66. r° : *Item habeo : unum homagium ligium,... ratione villagii de Romigniaco, insimul cum Guergueria et garena, pertinentiis et appenditiis dicti vilagii. Guergue* vero, pro *Charge, dépense*, Onus, sumptus, in Lit. ann. 1360. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1472. Unde *Guerir luminaire*, in Lit. ann. 1341. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 177. art. 5. est Illud alere et sustentare.

GUERIGNAGIUM, ex Gallico *Vernage : Vergner* enim nostris est fossati seu fluvii ripas *virgis* seu palis continere. Charta ann. 1257. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 9. Ch. 25 : *Totum Guerignagium fossarum, jardinum, et totam crescentiam nemorum.*

* **GUERITOR**, Qui alteri tenetur ad evictionem, sponsor, Gall. *Garant.* Charta ann. 1161. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 572 : *Ego Sichardus de Lautrec vicecomes... mando filiis meis, ut hujus doni sint Gueritores et deffensores Deo et sanctæ Mariæ Candelii.* Vide supra *Garitor.* Hinc

* **GUERITUS**, Cautione assertus. Charta ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 24 : *Arnaldus Beraudi burgensis dicti loci Montisalbani... obtulit se daturum in prædicta boria superius confrontata septingentas libras bonorum Turonensium parvorum Gueritorum.*

* **GUERIUM**. Charta ann. 1295. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 105 : *Usque ad Guerium, vocatum rocum de Becada, alias vocatum Guerium Barro, juxta dictam carreriam, ubi est sexta meta.* An locus incultus et pascuus ? Vide supra *Garricus.*

¶ **GUERNA**, Locus alnis consitus, ab Aremorico *Gwern*, Alnus. Charta Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 247 : *Præfatus vero Herveus auxit donum suum et dedit molendinum cum Guerna circumdata aqua.*

* **GUERNIMENTUM**, Apparatus nauticus, quidquid instruendæ navi necessarium est. Charta ann. 1274. tom. 1. Corp. diplom. pag. 236. col. 2 : *Item quod finita guerra, prædictæ universitates restituent dictas galeas, cum... aliis Guernimentis æque bonis, sicut receperint.* Vide alia notione in *Garnimentum.*

¶ **GUERPILLUM**, Rei cujuspiam abdicatio, Gall. *Deguerpissement.* Charta Hugonis Episc. Autissiod. ann. 1148. ex Chartulario S. Germani ejusd. urbis : *Petrus filius ejus in perpetuum Guerpivit, et pro hoc Guerpillo quadraginta solidos a præfato Gervasio abbate accepit.... Hoc Guerpillum laudavit Odo, etc.*

GUERPIRE, Gurpire, Werpire, etc. Possessionem rei alicujus dimittere, ex Saxon. vurpan, vel veorpan, Deserere, jacere : *Guerpir*, et *Déguerpir*, nostris, et in Consuetudinibus municipalibus, passim. Liber Miraculorum S. Bertiliæ Virg. num. 3 : *Quandam terram feodalem... eisdem legitime vendidit et Guerpivit.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 122. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. col. 126. radice *Warf.*]

Gerpire, in veteri Notitia, quæ habetur in Bibl. Cluniac. pag. 547.

* *Gherpir*, in Poem. *de Cleomades* MS. :

> Tous ont Gherpi tentes et trés,
> Cascuns d'aus s'est de là sevrés.

* Guirpire, Eadem notione. Charta ann. 1116. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Sic nos supradicti diffinimus, laxamus et Guirpimus ista omnia suprascripta Domino Deo et S. Mariæ, sanctoque Victori et monachis Massiliensibus præsentibus et futuris.*

Gurpire. Ademarus in Vita Caroli M. : *Ingenuitatem illorum et alodem manibus Gurpierunt.* Concilium Francoford. ann. 794. can. 3 : *Res proprietatis... Gurpivit atque projecit.* Concilium Bituricense ann. 1031. can. 6. [* Apud Labb. tom. 2. Bibl. MSS. pag. 786.] : *Et si tunc eam* (uxorem) *habuerit, mox ei abrenuntiet, quod lingua Francorum Gurpire dicimus.* Adde Fulbertum Carnot. Epist. 51. [Consuetudinem Brageriac. art. 61. etc.] *Gurpir*, in Consuetudine Baionensi tit. 8. art. 10.

¶ Gripire. Charta Bernardi de Turre apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 486 : *Omnes illas malas consuetudines.... Gripio et dimitto. Hanc autem... Guirpitionem facio pro redemptione animæ meæ.*

Guilpire, in Chronico Besuensi pag. 698. *Gulpir*, in Consuetudine Avernensi cap. 21. art. 16. 17. 18. *Culpine*, Werpitio, ibid. d. art. 16. 17.

¶ Guipire, Charta ann. 1172. apud D. Calmet. tom. 2. Hist. Lotharing. col. cccLxvi : *Calumniam super hoc Guipivit in manu mea.*

¶ Guirpiscere, in Testamento ann. 1091. Marcæ Hisp. col. 1188.¶

Gurpiscere, passim in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo.

* Gurpissire. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 45. v° : *Ego Baudricus Sejerons et soror mea Umberga Sejerona.... concedimus et Gurpissimus Deo, etc.*

Guarpiscere. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ ann. 1108 : *Sic laudo et Guarpisco sancto Policarpo sine fraude et malo ingenio.*

* Guspire, pro *Gurpire* in Charta ann. 1328. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 567 : *Quicquid in terris jurium habemus... totum damus, Guspimus, omninoque desamparamus.*

¶ Guerpitio, Abdicatio, rei possessæ dimissio, in Charta ann. 1062. tom. 4. Annal. Bened. pag. 627.

¶ Guirpitio, apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 19. Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 529. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 323. et alibi sæpe.

* Gurpicio, Eodem intellectu. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 85. v° : *Facis cessionem et Gurpicionem Domino et sancto Leopardino et monachis hic commanentibus de omnes consuetudines, quæ in villa Vivaris esse videntur.*

¶ Guirpimentum, Gall. *Deguerpissement*, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 256.

* Guirpimentum, Rei possessæ dimissio, cessio. Charta Raymundi Guillelmi Episc. Nemaus. ann. 1103. inter Pro-

bat. tom. 2. Hist. Occit. col. 361 : *Hæc est carta de diffinimento et Guirpimento, quod Raymundus Guillelmi episcopus Nemausensis et frater ejus Bernardus Guillelmi fecerunt domino suo, etc. Werp*, eadem acceptione, in Charta ann. 1259. ex Chartul. Valcel. sign. E. ch. 55. Vide mox *Wirpitio*.

GURPINA. Tabular. Nantoliense in Pictonibus ann. 1392 : *Post quandam expetitionem seu Gurpinam.*

¶ GURPIZO. Charta ann. 1067. Marcæ Hisp. col. 1132 : *Ego Raymundus Bernardi Vicecomes et uxor ejus Ermengardis... facimus vobis domno Raymundo Barcheonæ Comiti... evacuationem et Gurpizonem de tota ipsa civitate de Carcassona.* Idem recurrit col. 1133.

¶ GUIRPE FACERE, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 266 : *Fecit Guirpem in manu Ermengardis Comitissæ.*

¶ GUERPUM FACERE, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 188 : *Gaufridus et frater ejus terram Guerpivit... concedentibus et Guerpum facientibus Sanctione domino ejus, etc. Hujus Guerpitionis testes sunt, etc.*

GURPITORIA, Charta qua quid *Gurpitur*, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 305.

* GUERPUM, Charta, qua quis rem aliquam *Guerpit* seu dimittit. Chartul. S. Petri Carnot : *Odo, Brunellus dictus, ecclesiam de Evorea, quam dudum hæreditario quidem, sed injurioso jure, laicus possederat, Guerpo in manu mea posito, sanctæ ecclesiæ per me restituit.* Ibidem : *Ipsam calumniam quam ipsa guerpivit, postmodum Henricum filium suum relinquere et super altare S. Petri Guerpum ponere fecit.*

* Qua ratione vero fiebat rei possessæ dimissio, ut plenius manifestum sit, hic proferimus Chartam ann. 1233. descriptam ex Tabul. eccl. Camerac. quæ sedulo prorsus legenda est : *Godefridus D. G. Cameracensis episcopus... Noverit universitas vestra quod cum domina Maria de Montai decimam, quam apud Caudri tenebat in feodum a dom. Egidio de Reumont milite, fabricæ ecclesiæ nostræ Cameracensis pro trecentis et sexaginta Paris. vendidisset, et diu dilata fuisset werpitio, quia dictus Egidius homines non habebat sufficientes ad werpitionem faciendam, cum homagium illud teneret a dom. Adam de Caudri milite et eum rogasset ut homines suos pares ejusdem feodi ei commodaret ad werpitionem ejusdem decimæ faciendam, et idem Adam homines sufficientes non haberet, ut dicebat, et idem feodum a dom. Willelmo de Haussi dictus Adam teneret, eumdem Willelmum rogavit ut ei homines suos ad opus dictæ werpitionis faciendæ commodaret. Idem vero Willelmus Johannem Deswes loco suo et homines suos, scilicet Renaldum de Tum militem, Johannem de Haussi præpositum, Dodelinum, Jacobum, Walterum Hiraut, Johannem villicum de Honnechies, Araulfum de Sancto Hylario et Walterum de le Sotiere, eidem Adæ transmisit. Constitutis igitur in pleno capitulo Cameracensi dom. Egidio de Reumont, dom. Adam de Caudri, Johanne et hominibus prædictis, dicta Maria, Werricus filius ejus primogenitus et Heluidis uxor ejusdem Werrici, dom. Balduinus frater ejusdem Werrici et Hugo frater eorum minor natu, decimam dictam sub testimonio dictorum hominum in manus dom. Egidii de Reumont ad opus fabricæ ecclesiæ Cameracensis reportarunt, semel, secundo et tertio recognoscentes se nichil juris habere de cætero in decima memorata. Quo facto, idem Egidius homines prædictos adjuravit et adjurari fecit per dom. Adam et Johannem, qui vices Willelmi gerebat, ut judicarent si de cætero dicta Maria, Werricus et alii prædicti, vel eorum hæredes haberent aliquod jus in decima sæpe dicta. Qui, consilio habito, unanimiter et concorditer judicarunt, quod dicta Maria et alii, vel eorum hæredes nichil juris habebant de cætero in decima memorata. Postmodum vero idem Egidius dictam decimam in manus dilecti nostri Johannis de Valencenis canonici Cameracensis, cui vices nostras specialiter, quantum ad hoc, commiseramus, ad opus fabricæ ecclesiæ Cameracensis reportavit liberam ab omni servitio et justitia sæculari.... Et tunc, ut omnia rite agerentur, ad preces capituli sæpedicti, Egidius, Adam et Johannes dictos homines adjurarunt, ut judicarent si dicta fabrica bene et legitime, secundum ea quæ acta erant, esset in decima prædicta. Qui tandem consilio habito, unanimiter judicarunt, quod ipsa fabrica erat bene et legitime secundum legem patriæ in decima sæpedicta, etc.*

WERPIRE. Marculfus lib. 1. form. 13 : *Villas nuncupatas illas, in pago illo, sua spontanea voluntate nobis per fistucam visus est Werpisse, vel condonasse. Werpire per stipulam*, in veteri Charta apud Labbeum tom. 1. Miscell. pag. 531. Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 74 : *Absolvere eum nolebat, nisi prius dimissionem manu propria (quod et vulgo Werpire dicitur) faceret ex omni beneficio, quod infra ambitum Cameracæ civitatis habeat.* Charta ann. 1149. apud Sanjulianum in Matiscone pag. 251 : *Præterea finivit et Werpivit calumniam, quam faciebat in villa de Montibus.*

WIRPIRE. Chronicon S. Benigni : *Tunc in ipso placito in præsentia Principum eosdem servos Wirpivit, et S. Benigno reddidit.* Adde Chron. Besuense pag. 517.

WIRPITIO, *sive donum*, in Charta ann. 1173. in Hist. Vergiac. pag. 141. *Guerpison*, vel *Gurpizon*, in Consuetud. Burdegal. art. 85. 86. et Angeriacensi art. 117. *Guerpie*, in Consuetud. Marchensi art. 147. *Werp*, in Tervan. art. 11. et Insul. art. 53. 80.

WIPIRE, WILPIRE, pro *Werpire*, passim in Chartis Burgundicis, apud Perardum pag. 90. 91. 92. 98. 136. 137. 138.

WARPITURIA, Idem quod *Gurpitoria*, de qua voce supra. Tabularium Prioratus Persiaci in Burgund. apud Perardum pag. 40 : *Notitia Warpituria, et eos, qui hanc notitiam subterfirmaverant....... Istas res et omnia supra denotata Warpiverunt, et se exitum fecerunt, etc.*

* **GUERPUS**, Desertus, vacuus, derelictus, nostris *Guerp*. Inquisit. ann. 1261. in Reg. *Olim* parlam. Paris. : *Inquesta facta est ad faciendum utrum Mathæus viarius miles debeat habere per totam viariam Corboneti, in feodo domini regis, omnia bona vacantia sive Guerpa.* Charta ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 716 : *Se sont partiz du pays, et ont les héritages, que eulx tenoient, laissiez Guerps et gays.* Vide *Guerpire*.

GUERRA, WERRA, Bellum, publicum vel privatum, Gallis *Guerre*, Anglis *Warre*, et *Werre*. Kero Augiensis : *Certamen, pugna, bellum, Guerra.* Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 23. lege 1 : *Los sabios antiguos, que fablaron en fecho de Guerra, dixeron que Guerra es extranamiento de paz, e movimiento de las cosas quedas, e destruymiento de las compuestas.* Leges Edwardi Confess. cap. 12 : *Parentibus occisi fiat emendatio, vel Guerra eorum portetur.* Domnizo lib. 2. de Vita Mathild. cap. 16 :

Finis adest Guerræ, requiem rogat ut sibi præstet.

Will. Brito lib. 1. Philippid. pag. 108. 109 : *Tempore cujusdam Guerræ, etc.* Utuntur Guill. Tyr. lib. 3. cap. 11. Ivo Carnot. Epist. 20. 168. Vita S. Oldegarii Episcopi Barcinon. num. 20. Radulfus de Diceto, et alii sine numero. [*Guerrarum bellum*, dixit Sugerius Abb. in Vita Ludovici Grossi.] Vide Notas Felicis Osii ad Otton. Morenam pag. 72.

** GWERRA, in chart. ann. 1266. apud Rudloff. Cod. Diplom. Megalop. fasc. 1. num. 19. pag. 53. in chart. ann. 1260. 1262. in Alsat. Diplom. num. 599. et 604.

* GUERRA APERTA, Bellum indictum, denunciatum. Charta Joan. ducis Lothar. et Brab. ann. 1338. ex Cod reg. 10197. 2. 2. fol. 108 : *Cum nos aut successores nostros Guerram apertam habere contigerit sine dolo, quæ vulgariter Guerre ouverte nuncupatur, etc.*

¶ GUERRA BONA, *De bona Guerra*, bellum æquum et legitimum, quod nostri dicunt, *De bonne Guerre*. Instrum. ann. 1357. apud Rymer. tom. 6. pag. 15 : *Et ex quo bona ipsa, sic in vera proprietate et possessione inimicorum nostrorum tunc temporis existentia, per gentes nostras de bona Guerra et licita fuerant acquisita.*

¶ GUERRA CAMPELTRA, Bellum campestre, apud Murator. tom. 12. col. 568.

* GUERRA DIFFIDATORIA, Indicta cum *diffidatione*. Conc. Constant. tom. 1. part. 12. col. 681 : *Hæc sacra sinodus decernit et declarat, quod nihilminus ecclesiasticus prælatus, ut antea, Guerras diffidatorias et invasorias incipiat.*

¶ GUERRA CASSA, Induciæ, eæ potissimum de quibus utraque pars armorum pertæsa absque ullo pacto inter se convenit. Confœderationes ann. 1291. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 43 : *Et insuper prædicta D. Comitissa promittit, quod ipsa cum Comite Sabaudiæ cum quo præfatus D. Dalphinus vir suus et ipsa præsentialiter Guerram habent, pacem, treugam, vel Guerram Cassam, appeysamentum seu respeytum, vel aliquod aliud remedium de jure vel de facto non facient.* Vide mox

¶ GUERRA LASSA, Eadem notione. Recognitio in feudum ann. 1317. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 58 : *Item fuit actum... quod idem Dominus Dalphinus... non faciat treugam, pacem vel Guerram Lassam quousque dictum castrum esset recuperatum.*

GUERRA GUERRATA, id est, indicta cum *diffidatione*, in Charta ann. 1207. apud Catellum in Hist. Comitum Tolosæ pag. 229. ubi legendum : *Si tamen Dominus Comes Tolosæ illum malefactorem non diffidaverit, ita quod non esset Guerra Guerrata :* deest enim negativa.

* Non quæ indicebatur cum *diffidatione*, sed quæ inferebatur hosti per velitationes, per insidias, infestando commeatus, aliisque artibus bellicis, sed abstinendo a prœliis, uti probat Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 531. ex Joan. Villanio lib. 9. cap. 181 : *Per li Sanesi furono contastati di Guerra guerriata, non assicurandosi d'abboccarsi a battaglia, come a gente disperata.* Charta ann. 1212. apud eumd. in Antiq. Estens. pag. 400 : *Item teneantur Papienses dare Veronæ eo tempore, quo non habuerint Guerram guerratiam cum Mediolanensibus, sive Placentinis, ducentum milites.*

* GUERRA AD IGNEM ET SANGUINEM, Gall. *A feu et à sang*, Bellum ardens et

vigens, in Charta jam jam laudata: *Commune Cremonæ teneatur facere Guerram ad ignem et sanguinem ipsis, cum quibus guerram habuerint*, (Papienses). *De sanguine et foco*, in alia ann. 1243. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1571.

GUERRA MORTALIS, Indicta etiam inter privatos, in Charta Communiæ Incrensis, et Communiæ Hamensis: *Si quispiam aliquid cuiquam homini de Communia forisfecerit, pro quo infra Ham venire non audeat, Hamensis dominus semel tantum eum conducere poterit, nisi ille de Guerra Mortali fuerit.* Eadem Gall.: *S'il n'est de Werre Mortel.*

* GUERRA RECREDITA, Induciæ, Gall. *Suspension d'armes.* Charta Caroli reg. Sicil. ann. 1267. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 248: *Sine dicti imperatoris Constantinopolitani licentia et consensu nullam pacem, vel treugam, seu Guerram recreditam cum ejus inimicis seu adversariis...... faciemus.* Hinc emendanda Charta ann. 1200. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 395: *De prædictis guerris non faciam pacem, nec treguam, nec Guerram Revedutam, absque parabola data a communi Cremonæ.* Leg. enim *Recredutam.* Vide infra in *Recredere* 1.

GUERRA REGIS, qua durante, interdicta bella privata, duella ac torneamenta, pluribus probavimus in Dissertat. 6. et 29. ad Joinvillam, quibus tantum addo, quæ habent Aresta Omn. SS. ann. 1296. in Regesto Parlamenti B. fol. 114: *D. Rex pro communi utilitate et necessitate Regni sui statuit, quod durante Guerra sua, nulla alia fiat in regno, et si forte inter aliquos jam mota sit Guerra, quod datis treugis vel assecuramentis, secundum consuetudines locorum duraturis per annum et anno finito iterum continuentur et prorogentur, omnes aliæ Guerræ cessent, donec Guerra Regis fuerit finita. Item quod durante Guerra Regis inter aliquos gagia duelli nullatenus admittantur, sed quilibet in Curiis Regis et subditorum suorum jus suum via ordinaria prosequatur. Item quod equi armorum vel arma pro aliquo debito non arestentur. Item quod durante Guerra Regis torneamenta, jostæ, vel equitationes non fiant.*

¶ GUERRA SEVERA, Crudele Bellum, in Regesto 80. Chartophylacii Regii Ch. 620.

* GUERRA TERMINALIS, Eodem sensu, quo Acad. Cruscan. *Guerra finita*, id est, usque ad confectum bellum, ad internecionem usque. Charta ann. 1212. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 400: *Et omnes prædictæ civitates et marchio teneantur adjuvare Papienses cum populo et militibus, et omni eorum fortia, si Guerram terminalem habuerint cum Mediolanensibus.*

* IN GUERRA TENERE, Infense adversus aliquem se gerere. Charta offic. Noviom. ann. 1318. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 488: *Item dictus reus graviter verberavit, cum suis complicibus, liberos le Grain de Biauvoir et liberos Johannis de Lonchy, et eosdem in Guerra tenuit, et tres equos eorumdem exenteravit et occidit. Estre de guerre*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138.

¶ GUERRA VIVA, Bellum acerrimum, gravissimum, Gall. *Guerre Vive.* Concilium Tolos. ann. 1228. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 627: *Consanguinei etiam parentes ipsius teneantur jurare quod ei non præstabunt auxilium vel favorem, sed ei, sicut et alii, facient Vivam Guerram. Totis viribus et Vivam Guerram*, in Charta ann. 1251. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*

¶ GUERRARIUS, GUERRERIUS, Vir bellicosus, armipotens, Ital. *Guerriere.* Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1227: *Et de mandato dicti Pecorarii plures muri facti sunt propterea in pluribus carrubiis et viis Januæ civitatis; quum omnes dicti Guerrerii armati irent, et servientes tenerent armatos.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Vascon. MSS. pag. 511: *Arma capiunt et malefactores vel Guerrarii efficiuntur.*

* GUERRERIUS, Miles, bellator, qui bellum facit, nostris alias *Guerrieur*, Ital. *Guerriero.* Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 111. ex Cod. reg. 4659: *Statuimus quod tempore pacis Guerrerii ad portus prædictos... non transeant eundo vel redeundo.* Stat. Vercel. lib. 1. pag. 23. v°.: *Statutum est quod de aliquo damno dato, vel quod deinceps daretur in districtu Vercellarum per inimicos seu Guerrerios communis seu civitatis Vercellarum, non fiat emenda alicui;... sed possit jus suum consequi contra illos Guerrerios sive damnum dantes.* Le Roman *du Riche et du Ladre* MS.:

Après yauls sont li Guerrieur,
De toutes gens n'est nul pieur,
Qui ardent villes et moustiers.

Vide infra *Guerus.*

WERRINA TERRA, GENS, Hostilis, in magna Charta Libertatum Angl. apud Matth. Paris ann. 1215. pag. 179.

¶ GUERRINA TERRA, Hostilis. Charta Eduardi III. ann. 1338. apud Rymer. tom. 5. pag. 77: *Ad Terras nobis seu hæredibus nostris Guerrinas nullatenus se divertant, nec inde cum inimicis nostris communicent.*

* Charta Henr. II. reg. Angl. pro Libert. Norman. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 36. r°. col. 1: *Et si* (mercatores) *sint de terra contra nos Guerrina.* Ubi *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. vj. art. 40. proprio marte edidit, *Guerram habente. Terre guerriable*, belli injuriis obnoxia, in Ch. Joan. ducis Lothar. ann. 1382. ex Chartul. Romaric. ch. 36: *Que ladicte terre ensy apartenent à ladicte englise, comme dit est, ne puet, ne doit.... estre.... Guerriable pour nostre fait.*

* GUERRANS TERRA, Eadem notione, in Chron. Henr. Blancford. pag. 74. edit. Hearn.

¶ GUERRINA NAVIS, in Charta ann. 1335. apud Rymer. tom. 4. pag. 658: *Intelligentes quod diversa flota Navium Guerrinarum, etc.*

GUERRINUM TEMPUS, Gall. *Temps de Guerre*, apud Bractonum lib. 4. tract. 2. cap. 3.

¶ GUERRIVUM TEMPUS. Tabular. S. Florentii: *Et hoc tantum de cymiterio retinemus, ut liceat ibi Tempore Guerrivo remanere.*

GUERRIARE, Bellum inferre, facere, apud Lambertum Ardensem pag. 255. [*Doliis auro et argento plenis ad Guerriandum Regem Franciæ.* Regimina Paduæ ad ann. 1326. apud Murator. tom. 8. col. 436: *Qui furtive ceperant dictum locum, causa Guerriandi civitati Paduæ.*]

GUERRARE, apud Radulf. de Diceto, et in Append. ad Radewicum, ann. 1168. [Gall. *Guerrer*, apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 22.] *Guerrator*, bellator, apud Knyghtonem.

¶ GUERREARE, in Instrumento ann. 1220. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. coll. 1144.

GUERREGIARE, GUERREIARE, Ital. *Guerregiare.* Charta Oldegarii Episc. Barcin. ann. 1128: *Guerregiare omnes homines, qui justitias et jura Ecclesiæ.... tollere voluerint.* Charta Will. de Montecatano Vicecomitis Beneharn. ann. 1224: *De cætero non decipiam te de vita tua, neque de tuis membris,... sed adjuvabo de tenere, habere, et defendere, et Guerreiare prædictum honorem contra cunctos homines et feminas, etc.* apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 31. num. 2. [*Guerreiare* rursus in Appendice Marcæ Hisp. col. 1121. et 1126.] *Guarreiare*, in Curia Gener. Catalaniæ ann. 1359. Vide Jo. Dametum in Hist. Regni Balear. pag. 204.

GUERRIFICARE, Guerram facere. [Conc. Terracon. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 319: *Adjicientes dictam constitutionem locum habere etiam contra eos, qui prædictos diffidantes, Guerrificantes, seu malefactores in suis receptaverint.*] Willelmus Brito lib. 12. Philipid. pag. 248:

Guerrificare Ducem per se nihilominus audent.

¶ GUERRIRE. Eadem notione. Statuta Cisterc. ann. 1157. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1247: *Nullus Abbas Guerrientibus aliquid det vel accommodet tempore guerræ.*

¶ GUERRISARE, GUERRIZARE. Parvum Chartul. S. Victoris Massil. ex Charta ann. 1214: *Item mandaverunt quod dominus de Catellana possit Guerrisare et placitare cum castro de villa Crosa.* Instrum. ann. 1237. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 19: *Qui eos super Rancurello et ejus mandamento vel pro prædictis conveniret vel Guerrizaret.* Occurrit *Guerrizare*, apud Murator. tom. 6. col. 255. tom. 12. col. 422. 479. 587. 715. tom. 14. col. 1164. etc.

* GUERRAGARE, GUERREGARE, Ital. *Guerreggiare*, Bellum inferre, facere, nostris *Guerrer* et *Guérier.* Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359: *Ordinamus quod dehinc usque ad mensem Madii, et ab inde ad duos annos proxime venturos, aliquis baro, miles, homo de paratico, civis vel homo villæ honoratus, nequeat aliquem Guerragare aut arremire.* Cujus capitis lemma habet: *Inhibitio Garrificandi.* Infra, *Guarrificare.* Pactum ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 498: *Ego Ildefonsus comes Tolosæ... facio tibi donum et convenientiam, ut tantum sine tuo inganno Guerregem comitem de Fuxo.* Lit. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 243: *Qui de jour en jour s'efforcent tant qu'ils pevent de Guerrer monsieur, nous et le royaume.* Lex Godefr. Camer. episc. MS. ann. 1227. art. 52: *Statuimus insuper quod nulli de civitate alicui patriam impugnanti servire liceat.* Ubi versio Gallica: *Nous estaulisons enseur-ke-tout ke il ne loise à nului de le cité servir à aucun ki le pais Guerrit.* Le Roman *du Rou* MS.:

Sovent les Guerioit, mez riens n'y conqueroit.

Infra:

Et ceuls qu'il Guerreoit avoit touz confondu.

Aliud vero sonat *Guerrer* pro *Garer*, scilicet *Amarrer*, Rudente ligare, in Ordinat. de mercibus Parisios aqua adductis ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1: *Se l'avalant treuve aucun bateau embouché, ou que les fillez soient portez pour monter, il se Guerrera jusques à ce que icellui montant sera passé oultre;... et aussi feront pareillement tous avalans, quant ilz vouldront Guerrer aucuns ba-*

teaulx aux pors de Greve et l'escole saint Fermain.

° GUERREJARE, Eadem notione. Charta ann. 1124. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 427 : *Et de ista hora inantea ego non te Guerrejabo, etc.*

° GUERRIGGIARE, Eodem sensu, in Vita B. Oldegar. tom. 1. Mart. pag. 490. col. 2 : *Convenio quoque vobis... Guerriggiare omnes homines, qui justitias et jura ecclesiæ et vestra, vel ipsius civitatis tollere vel minuere tentaverint.* Hinc fortassis, vel a Latinobarbaro *Querulari, Guerruler*, pro Rixari, verbis lacessere, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 111 : *Icellui Barthelemi qui n'avoit pas grant voulenté d'ouvrer, et qui ne queroit que rager et Guerruler, etc.*

WERRA, Idem quod *Guerra*. Capitula Caroli C. tit. 24. cap. 15 : *Rixas et dissensiones, seu seditiones, quas vulgus Werras nominat, commovere, etc.* Tit. 43. § 19 : *Si Werra in regno surrexit, etc.* Infra : *Et si Werra de quacumque parte in isto regno surrexerit.* Hesso Scholasticus : *Et possessiones, quas pro Werra ista amiserant, reciperent.* Vita S. Thietmari Salisburgensis : *Quantum vero ad præsens attinet, Werra, sanguis, iniquitas, sic tempora illa fœdaverat, etc.* Versus antiqui in Hist. Prioratus S. Martini de Campis pag. 9 :

Carnis in hac Gerra, sic fit caro splendida terra.

Utuntnr præterea Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 14. 15. 21. Chronic. Uspergense pag. 277. 291. 315. Ed. 1540. Chron. Weingartense pag. 196. Will. Heda pag. 116. 1. Ed. Henric. Huntindon. pag. 378. 379. Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 20. edito ab Erpoldo Lindenbrogio, Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 104. 114. Tho. Wasinghamus pag. 62. 64. etc. Ita *Werre* dixere nostri. Philippus *Mouskes :*

Quar des Wierres estoit lasés.

Charta Constabulariæ Burdegal. fol. 183 : *Je feusse alé à vous, si ne fust pour une Werre, que li Sires de Nuevile meismes a en no pais.*

WERRIRE, Bellum inferre, facere ; *Werren*, Theutonicis. Capitul. Caroli C. tit. 27. cap. 8 : *Regnum illi non forconciliabo, neque Werribo.* Jacob. Hemricurtius de Bellis Leodiensib. cap. 9 : *Chis Ainechons adont meismes Gerioit à cheaz de Hamale, etc.* Adde cap. 23.

° WERRARE, Pari intellectu. Charta treug. inter Phil. reg. Franc. et Joan. reg. Angl. ann. 1206. apud Duchesn. Hist. Norm. pag. 1061 : *Et nos similiter homines et imprisios nostros, qui aperte prædictum regem Franciæ Werraverunt pro nobis in hac werra, etc.*

° WERRIARE, Simili significatu ; unde Gallicum vetus *Werier*. Charta ann. 1219. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 59. col. 686 : *Werras et discordias, quas commune Tarvisii modo habet,... eas Werriabunt.* Redit. comitat. Namurc. ann. 1265. ex Reg. Cam. Comput. Insul. sign. *Papier velu* fol. 15. v°. : *Et s'il avenoit que Braibans et autres estraignes hom Weriast le conte de Namur, etc.*

° GUERRARE DE CASTRO, Uti castro tempore belli ad suam defensionem. Charta ann. 1206. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 12. r°. : *Episcopus etiam movens guerram adversus alium quam adversus me, potest Guerrare de burgo et de castro sicut et ego.* Stat. Vercel. lib. 7. pag. 202. v° : *Ita quod illa pars, cui burgum redditum fuerit, possit ab inde alteram partem Guerreare.*

Jam vero de vocis etymo, quidam putant, atque in iis Cluverius in Germ. antiq. lib. 1. cap. 8. et Boxhornius in Orig. Gallic. cap. 2. *Ger* veteribus Gallis ac Germanis *bellum* significasse, indeque dictos *Germanos* ipsos, quasi homines belli, *Gens d'armes*. Quam sententiam amplectitur etiam Bucherius in Belgio Romano lib. 1. cap. 12. Henschenius ad 6. Martii a Theutonico *Wæren*, quod est vim vi repellere ; vel a *Kryghen*, rapere. Spelmannus a Saxon. gar, telum, arma, Anglis *War*, g. in w. converso. Alii a *Werre* Theutonico, quod est dissidium, rixa : Perionius in Orig. Linguæ Gallicæ pag. 272. a Græco γέῤῥον, arma : Guichartus a Chaldæo *Gera*, et Hebræo *Gara*, litigare, contendere. Sed procul omnino a vero Ludovicus *d'Orleans* ad 2. Taciti, *Gerram* a *verrendo*, dictam vult, quia, inquit, bellum, minime bellum, everriculum est omnium rerum. [°° Vide Graff. Thesaur. Ling. Fr. tom. 1. col. 945. voce *Werra*.]

° **GUERREATUM**, An idem quod mox *Guerreria ?* Reg. feud. Norman. ex Cod. reg. 5643. A. fol. 166 : *Petrus Senescallus tenet de rege tres partes Guerreati, firmitatem et medietatem Gargenvillæ in feodo.*

° **GUERRERIA**, Idem forte quod *Griaria*, Jus quod quis habet in foresta alterius, vel Census species, qui *Guerrie* appellatur in Pancarta episc. Carnot. ann. 1411 : *Item tous les cens et Guerrie, qui sont dubz à cause des terres de roture.* Tabul. Vallis B. M. diœc. Paris. : *Drogo Buffe cum se in ecclesia Vallis S. Mariæ Dei servitio subdidisset, dedit eidem in eleemosynam nemus de Guerreria, cum ipsa Guerreria et mareliis adjacentibus sui juris.* Vide supra *Guergueria*.

° **GUERUS**, Miles, bellator. Annal. Placent. ad ann. 1448. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 897 : *Riccius centurio magnus ad Venetos transfugit cum Gueris sive peditibus octuaginta et equis sexaginta.* Vide supra *Guerrerius* in *Guerra*.

GUESDIUM, [Flastum.] Vide *Guaisdium*.

GUESPA, Vespa, nostris, *Mousche, Guespe*. Constantinus African. lib. 8. Pantechn. cap. 22 : *Guespæ atque apes eis, quos pungunt, tumorem calidum et ruborem faciunt et calorem.*

GUETA, GUETTA, [Excubiæ, custodiæ, Gall. *Guet*.] Vide *Wactæ*.

¶ **GUETAGIUM**, Census pro *Gueta*, ibidem.

¶ **GUETARE**, Excubias agere, Gall. *Gueter, Faire le Guet*. Liber S. Justi fol. 28. apud. D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 601 : *De Judæis quos burgenses de Berneyo petebant compelli ad Guetandum villam, sicut et burgenses Guetabant, concordatum est quod Judæi non Guetarent.* Vide *Gueytare*.

¶ GUETUS, GUETTUS, ut *Gueta*. Charta Philippi Audacis Regis Franc. ann. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 27 : *Habebimus etiam... bannum, Guetum, talliam, exercitum, etc.* Litteræ ejusdem Regis ann. 1272. ibid. pag. 293 : *Exceptis Gueto, tallia, exercitu, cavalcata et banno. Compotus Gueti per defunctum Guillelmum de Garennis Militem, quondam custodem villæ Parisius... de Gueto Parisius* LVIII. *lib.* apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 471. *Ab omni Gueto et custodia villæ exempti*, in Charta ann. 1387. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 132 : *Guetum et gardam facere*, in alia Charta ann. 1392. ibid. pag. LVIII. *Cum Guettus hujusmodi ad communem utilitatem totius villæ Parisiensis pertineat*, in Instrum. ann. 1271. apud eumdem Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. pag. 515. ubi *Guettare* pluries habetur ea notione, qua *Guetare*.

° **GUEUDA**, Idem quod *Gilda*, Fraternitas, sodalitium, contubernium, societas. Arest. parlam. Paris. ann. 1261. in Reg. *Olim* : *Quidam homines ipsius villæ* (Monsterolii) *qui sunt de Gueuda, petebant coustumam in eadem domo de lana et propriis rebus monachorum. Gueude*, pro Turma, Gall. *Troupe*, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 274 : *Icellui bastard, depuis ledit fait, faisoit et menoit Gueude de gens d'armes mal renommez en laditte ville de saint Venant et environ.* Vide supra *Ghilda*.

¶ **GUEUSII**, Gall. *Gueux*, Belg. *Geusen*. Sic apud Belgas XVI. sæculo appellati Calvinistæ vel Lutherani, ut Grotius narrat in suis Annal. et alii. [° Vide supra *Geusii*.]

¶ **GUEYTARE**, ut *Guetare*. Charta ann. 1232. e Chartul. Meld. *: Homines Episcopi et Capituli Meldensis, qui debent Gueytare villam, Gueytabunt cum hominibus Comitis et in suo ordine, et sine eis non Gueytabunt.*

° **GUEYTUM**, Custodia, excubiæ, vel idem quod mox *Guia*. Charta ann. 1489. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 281 : *Nos vero abbas onera jurisdictionis prædictæ et Gueyti bordarum dumtaxat supportabimus. Guyete* vero prima notione, in Charta Guill. de Veteriponte ann. 1289. ex Chartul. S. Joan. in Valle : *Nous devons avoir chacun an dis soulz par la main doudit prieur à baillier à nostre Guyete chacun an, toutes les fois que quete y a ; et en ces choses fesant nous ne poon rien plus demander sur les hostes S. Nicolas par reson de Guyete.* Vide *Gueytare*.

GUFA, [Vestis genus.] Vide *Bigerrica*.

° **GUFUM**. Vide supra *Gofum*.

GUGALIA, pro *Cochlea*, perperam scribi in Gloss. Ælfrici, monet Somnerus, *Chelio, Testudo, vel marina Gugalia*, sæsnæl.

° Frisch. in Vocab. Germ. Lat. : *Gugalia, fides, instrumentum musicum, a Germ. Geig, pro quo olim Gigel dicebatur.* Nihil ergo emendandum.

¶ **GUGILRADA** LEX. Vide *Gundebongi*.

¶ **GUGNAPIE**. Charta ann. 879. Marcæ Hisp. col. 807 : *Et vidimus dicta femina recipiente pretium de hæc omnia præscripta Gugnapie una valente solidos* VII. *et pellicia valente solidos duos.* Forte idem ac *Gunna* 1. quod vide.

° **GUIA**, Metatio, limitum positio, Gall. *Bornage*. Charta Will. comit. Vienn. ann. 1222. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 186 : *Quitavi in perpetuum ecclesiæ Trenorchiensi... quicquid juris habet apud Villamnovam, quæ Silviniacus nominatur, secundum quod a supermanentibus patriæ divisum est et testificatum. Guia ista facta fuit a senioribus, quos nos ipsi ad hoc elegimus, a puteo qui est in medio villæ superius, versus Cusiriacum, etc.* Hinc

° GUIARE, Metas ponere, limites defigere, nostris *Guier*, eodem sensu. Lit. procurat. ann. 1324. in Chartul. Arremar. ch. 168 : *Potestatem habentes ad metandum seu bonandum et Guiandum terras, justitias, prata, vineas, etc.* Charta ann. 1307. in Chartul. Pontiniac. pag. 172 : *Les trois parz* (du bois) *qui demeurent aussi comme elles sont arpen-*

tées, Guiées, départies et laiées. Vide alia notione in *Guida.*

* **GUIANENSIS**, vel GUIENNENSIS MONETA, Guiennæ scilicet seu Aquitaniæ ducum, nostris *Guiennois ;* cujus pretium æstimatur quinque denariis Burdegalensibus seu tribus Turonensibus. Charta ann. 1366. 16. Jul. ex Tabul. S. Maurini : *Et insuper debent... afferre qualibet vice quantitatem piscium valoris sex solidorum Guianensium.* Libert. Salviatæ ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 386. art. 5 : *Quod cum dominus Gaure et ejus gentes teneantur dictis consulibus in xxx. libras Guiennenses.* Ita quippe legendum ex Reg. ubi contracte sic exarata hæc vox *guienen.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 224 : *Jehan Poitrau changeur demourant à Blois achata pluseurs monnoies de dehors nostre royaume, et autres que de nostre coing tant d'or comme d'argent,... lesquelles d'or estoient appellées Guiennois, et sembloient à Guyennois, fors tant qu'il y avoit escript Robertus dux.* Charta Joan. ducis Bitur. ann. 1386. in Reg. 130. ch. 39 : *Comme certains bourgeois de la ville de S. Maquaire en Bordalez feussent tenuz... en la somme de vingt livres de Guiennois de rente, etc.*

* **GUIARDONUM**, Remuneratio, præmium, Ital. *Guidardone,* nostris *Guerredon.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Guiardon, Prov. præmium, meritum.* Stat. Vercel. lib. 2. pag. 32. r° : *Et creditor recusaverit vel postposuerit accipere solutionem, transacto uno mense a die prædictæ consignationis et obligationis, non currant aliquæ pœnæ, usuræ, vel Guiardona, vel expensæ.* Le Roman *d'Athis* Ms. :

> Et se Dieux sauve le baron,
> Ils en auront bon Guerredon.

Infra :

> Or en a il le Guerredon
> De la serour son compagnon.

Hinc *Guerredonner,* Præmio afficere, remunerare, Ital. *Guidardonare.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 139 : *Le roy Phelippe mon aieul me dit que l'en devoit Guerredonner à sa mesnie.* Charta Phil. VI. ann. 1330. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 556 : *Voulons pour ce iceulz Guerredonner et poursuir de faveur especial, etc.* Le Roman *d'Athis* Ms. :

> Que l'enfant à sain ramene
> Et son bienfait Guerredonne.

Vide *Guizardonum.*

GUIARE, GUIATICUUM. Vide *Guida* et *Guai.*

¶ **GUIBELLINA** PARS, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1284. iidem qui supra *Gibelini.*

¶ **GUIBLE**, Gall. *Crible,* Cribrum : *Item unum Guible, item unum embrunum, etc.* in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Vict. Massil.

* **GUICHETUS**, Ostiolum, portula, Gall. *Guichet,* alias *Guichel* et *Guichelet.* Arest. ann. 1344. 25. Jun. in vol. 2. arestor. parlam. Paris. : *Confessus fuit se percussisse et pulsasse cum quadam securi ad portam et Guichetum dicti magistri Bertrandi.* Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 197. col. 1 : *In ipso* (muro) *dimittatur unus parvus Guichetus, cum porta ferro cohoperta et cum sufficienti sarratura, per quem possit exire unus ronssinus incellatus. Guiget,* in Ch. ann. 1358. ibid. pag. 200. col. 2. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 31 : *Et ja avoient arrachié, ou peu s'en failloit la sarreure du Guichelet d'icelle porte.* Aliæ ann. 1412. in Reg. 166. ch. 185 : *Ainsi que icellui Grilh ouvroit la porte du lieu de Mossoleux, le Guichel ou portauel d'icelle. Viquet,* in aliis ann. 1405. ex Reg. 161. ch. 106 : *Le suppliant se parti et ala hors desdites prisons par le Viquet d'icelles.*

¶ **GUICIA**, f. Idem quod *Guaccia,* Species tributi. Charta ann. 1360. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britannicæ col. 502 : *Cum maritagiis eschaetis, Guiciis, etc.*

* *Guierres,* Dux exercitus, in Chron. S. Dion. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 286 : *A cele fois fu Guierres de ses os li dux miles d'Angliers.*

GUIDA, Viæ dux, ex Gall. *Guide,* [Ital. *Guida,* Hisp. *Guia ;*] vel ipse conductus. Ugutio : *Ductus vel Guida.* Vox videtur formata a *Gué,* vadum : est enim *Guider,* aliquem per viam ignotam ac incertam deducere, quasi *Gueder.* Alia suggerit Octav. Ferrarius in *Guida.* [Menagius a *Viæ dux,* unde *Viædus,* deinde *Guidus,* nostrum *Guide,* putat efformatum.]

GUIDARE, GUIARE, Conducere, salvum et incolumem præstare : quasi *Viare,* in viam deducere, unde quidam vocem *Guiare* effictam volunt. Ugutio : *Ducatus et Ductus, Guida ; et Ducere, Guidare, vel nutrire.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 112 : *Nisi antea ab ipso seniore suo, seu ab amico amonitus fuerit, ut eum non Guidasset, nec cum illo abiisset.* Curia Generalis Catalaniæ in villa Montisalbi ann. 1333. sub Alphonso Rege Arag. MS. : *Ordinamus, quod si contingat bannitos Guidari ex aliqua causa per Vicarios, vel alios officiales, quod sublato dicto guidatico dicti Vicarii et alii officiales teneantur noviter bannire, et bannimentum voce præconia publicare in capite cujuslibet vicariæ.* Consuetudines MSS. Solemniaci in Arvernis : *Si aliquis fecerit furtum in dicta villa de Solignac,... non debet Guidari a nobis, nisi de voluntate et consensu ejusdem Communitatis, etc.* Consuetudines villæ Martelli in Vicecomitatu Turenensi : *Vicecomes Guidare non debet in villa Martelli malefactorem aliquem, nec debitorem, etc.* [Charta ann. 1193. ex Archivo Massil. : *Nullus alius in iis quæ ad mare pertinent, sine consilio vestro affidare vel Guidare possit.* Conventiones anni 1338. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 422. col. 2 : *Item, quod tempore guerræ nullus homo de terra domini Clarimontis audeat Guidare, recipere vel retinere, recolligere aliquem de inimicis Dalphinatus.*]

* Libert. Barcin. Mss. ann. 1283 : *De Guidaticis. Item quod aliquis qui fecerit injuriam corporalem alicui civi Barchinonæ, non potest Guidari, quod veniat vel stet in Barchinona, per vicarium vel per alium officialem domini regis, nisi paratus esset firmare jus.* Charta Petri III. reg. Aragon. ann. 1337 : *Tenore præsentis cartæ nostræ Guidamus et assecuramus socios, factores seu negotiatores societatis Bardorum, etc.* Alia ann. 1266. in Chartul. Cluniac. ch. 326 : *Ipsum forum seu mercatum tenetur conducere seu Guidare dominus Sinemuri, qui pro tempore fuerit.* Unde *Guier,* pro Securitatem coram judice præstare alicui, quocum inimicitias quis habet ; hinc *Aguié* dicebatur is, qui ejusmodi securitatem receperat. Lit. remiss. ann. 1465. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 115 : *Domenez Record pria le suppliant selon la coustume du pais qu'il le Guiasse, c'est assavoir qu'il le asseurast pour trois ou quatre jours ; laquelle chose le suppliant comme lieuxtenant dudit lieu de Salses, fist ; et le lendemain... icellui Record estant sur la porte du chasteau de Salses, ainsi que dit est, Aguié et asseuré, etc. Guiseler,* eadem acceptione, in aliis ann. 1463. ex Reg. 199. ch. 79 : *Icellui Loys pour cuider demourer victorien, a trouvé maniere de soy faire Guiseler et de faire Guiseler le suppliant, selon les loy et usaige de la chastellenie de Bourbourg.*

GUIARE. Libertates Villæ franchæ, concessæ ab Archembaldo D. Borbonii ann. 1217 : *Quicumque veniet ad forum sive ad nundinas,... et debent ipsum Guiare per totam terram Domini Borbon. Guier,* nostris, conducere. Le Roman *de Ronceveaux* MS :

> Piniax les Guie à une verte enseingne.

Guill. *Guiart :*

> A ceus, qui le navie Guient.

☞ In allegatis Villæ franchæ Libertatibus *Guiare,* non est Conducere, sed *Gagiare,* Pignerari, pignus auferre, Gall. *Gager ;* ibidem quippe legimus hac posteriori notione : *Præpositus de Villa francha non debet Guiare apud Villam francham, nisi semel, hominem qui injuriam fecerit burgensi de Villa francha, aut debitum sibi debuerit... et si burgensis voluerit, Præpositus jurabit, quod accepe-rit eum in guagium prima vice, secunda vice ipse vel alter potest eum Guiare pro debito cognito, et pro fide juxta cognita debet quilibet pignorare apud Villam francham, si voluerit, et tenebit pignus per septem dies, etc.* Vide *Vadium.*

GUIARE, Docere, præire Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 91 : *Iste Odo per tale laudavit tenere, in antea servitium reddere unoquoque anno, et taschas, et decimum, de Montemoreto, sicut pater suus monstravit et Guiavit.*

* GUIDUS, Salvus, securus. Charta ann. 1230. ex Tabul. Massil : *Item quod dominus comes et domina comitissa nullum hominem guidabunt in civitate vel ejus territorio, sine assensu offensi, nec a suis officialibus Guidum permittent, qui civem Massiliæ offenderit in persona vel rebus.*

GUIDATICUM, Protectio, salvus conductus, *Salvagardia : Guidatico,* Italis. Charta Alfonsi Regis Aragon. ann. 1290. in Camera Computor. Paris : *Confitemur nos dedisse treugam, Guidaticum et assecuramentum per nos et per omnes valitores nostros ac sequaces, homines et terras nostri et eorum vobis Serenissimo... D. Karolo primogenito illustris Regis Karoli bonæ memoriæ... et omnibus valitoribus... ab hac proxima die Dominica, quæ erit 9. Kl. Madii usque ad 15. dies sequentes.* Curia Generalis Catalaniæ ann. 1320. MS : *Talis bannitus assecuretur per officialem,... et sic bannitus transacto tempore dicti Guidatici, etc.* Alia ann. 1311 : *In protectionibus et Guidaticis.* Alia Jacobi Reg. Aragon. æræ 1270. apud *Diago* in Hist. Regni Valentiæ lib. 7. cap. 24 : *In nostra fide et in nostro Guidatico, etc.* Franciscus Tarafa in Hist. Episcoporum Barcinon. in Arnaldo II : *Jacobus Rex Aragonum sub Guidatico et protectione sua suorum successorum accepit possiones Ecclesiæ.* [Occurrit rursus hac notione in Appendice Marcæ Hisp. col. 1402. 1407. etc.]

GUIDAGIUM. Willelmus de Podio-Laurentii cap. 6 : *Quod si quando egredi vellet* (Episcopus) *parochias visitatum, dominos, ad quorum terras ire disponeret, necesse habebat Guidagium implo-*

rare, etc. Charta Willelmi Pictaviensis Comitis Valentini, in Bibl. Sebusiana cent. 1. cap. 19: *Notum sit omnibus, me domum Liuncelli, et omnes res ejus mobiles et immobiles in securitate mea et protectione et Guidagio suscepisse.* Epistola Raimundi Comitis Tolosani ad S. Ludovicum Reg. Franc. ann. 1242: *Si nobis apud Caturcum cum litteris vestris patentibus et pendentibus miseritis Guidagium honorabile, et securas firmitates, etc.* [Charta anni 1240. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 181: *Nos R. Berengarius Comes Provinciæ... affidamus et sub Guidagio et protectione nostra recipimus bona fide Monasterium S. Victoris Massil. ac omnia molendina paratoria et candoria ipsius Monasterii... Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massiliæ... sub Guidagio et protectione et fidantia nostra recipimus. Sub Guidagio et salvatione,* tom. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 177. Caput 32. libri 5. Statutorum Massil. est *de Guidagio non præstando alicui, qui civem Massiliæ offenderit.* Occurrit in Charta ann. 1266. Marcæ Hisp. col. 1447. in alia ann. 1307. apud Menester in Probat. Hist. Lugdun. pag. 41. in Conventione ann. 1251. inter Carolum I. Andegav. Comitem et Arelatenses art. 1. etc.]

¶ GUIDONAGIUM. Litteræ Alexandri Papæ III. apud Mabill. lib. 4. de Re Diplom. pag. 266: *Præterea idem G. fidem dedit, quod de Guidonagio Pontis-Episcopi, et de ceteris pedagiis et pontonagiis per supradictum castellum Noviomensi Episcopo nullum damnum eveniet, nec aliqua quadriga ferens vinum, nec aliqua mercatio tendens ad quascumque ferias per castellum transibit; aut si hoc evenerit, Episcopus Guidonagium et forisfactum de transeuntibus habebit.* Hic *Guidonagium* tributum est pro securo transitu. [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Geleitsschatz*, col. 633.]

QUIDAGIA ET PEDAGIA, in Concilio Avenionensi ann. 1209. can. 6. Tolosano ann. 1229. can. 21. Avenionensi ann. 1270. can. 7. Andegavensi ann. 1365. can. 23. et Saltzburgensi ann. 1386. can. 11.

GUIONAGIUM, Eadem notione, in Charta anni 1187. in Probat. Hist. Guinensis pag. 351. [Le Roman *d'Athis* MS.:

Par demesure et par oultrage
Vous lairont hui grant Guionage.]

Sed præsertim hæ voces sumuntur pro ea præstatione, quæ domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione, per terram illius; nam, ut ait Baldus in Usib. feudor: *Capiens pedagium debet dare Salvum Conductum, et territorium ejus tenere securum: adeo ut si aliquis spolietur, teneatur ejus dominus rapinam resarcire.* Tabularium S. Martini de Campis: *Ego Radulphus Viromand. Comes et Aelidis uxor mea concessimus et donavimus Ecclesiæ B. Medardi de Capi ad luminaria facienda singulis annis 10. sol. in conductu mercatorum, quod vulgo dicitur Guionagium, capiendos Peronæ, etc.* Charta Radulfi Comitis Suessionensis ann. 1219. in Tabulario Corbeiensi Ch. 241: *Concessimus præfatæ Ecclesiæ 20. modios vini sui de Valliaco ad usum ipsius Ecclesiæ absque ulla exactione et Guionagio libere ad pontem Suessionicum transeundos.* Charta ann. 128. apud Perardum pag. 562: *Quingentos solidos... pro dicto Guidagio et conductu.* Charta Guidonis de Montecatano Vicecom. Beneharn. apud Marcam. lib. 6. cap. 28: *Cupiens transeuntium gravamina removere, pedagium supradictum vel Guidagium, et quiquid a mercatoribus vel viatoribus... exigi consuevit, remitto, etc.* Alia apud Catellum in Comitib. Tolos. pag. 245: *Quod indebita pedagia vel Guidagia colligo et colligere facio.* Et pag. 247: *Guidagia vel pedagia vel exactiones aliquas a transeuntibus per stratas, vel etiam per flumina nullatenus accipiemus.* Alia Rainoldi Episc. Noviomensis ann. 1184. in Tabulario Lehunensi: *Quoties vina sua, sive quælibet usibus Fratrum necessaria per pontem nostrum deduci contigerit, a Guionagio et ab omni eo, quod a transeuntibus exigitur, præter calceatam,... eis in perpetuum confirmamus.* Adde pag. 353. 357. Concilium Avenionense ann. 1209. can. 5. Probat. Hist. Turenens. pag. 103. Lib. 5. Decretal. tit. 40. cap. 26. Gariellum in Episcop. Magalon. pag. 168. etc. Bernardus a *Breydenbach* de expugnatione Constantinop.: *Pedagia, Guidagia, impositiones et gravamina illuc applicantibus vel permanentibus suapte statuerunt.* Le Roman *de Garin:*

De mer me tolent le port et le passage,
Et de la terre le mestre Guionage,
Et de Gironde trestot le revage.

Ex his emendandum Chronicon Valciodorense pag. 581. tom. 7. Spicilegii Acheriani, in qua perperam *Ginovagium* scribitur.

¶ GUISAGIUM, GUITSAGIUM. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1171. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 66: *Juraverunt etiam sese nihil in stratis, neque pro pedagio, neque pro conductu sive Guisagio.... a transeuntibus accepturos.* Ibidem pag. 67. habetur *Guitsagium.*

¶ GUISATICUM. Charta anni 1197. apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 474: *Salomon* (dominus castri de Felgariis) *usque modo exigebat ab hominibus Villæ magnæ et Minariorum et Monetatis nomine Guisatici et pesatici in trocellis, carguis, balis, saumatis, ac oneribus quarumlibet rerum per castrum de Felgariis transeuntium hoc quod de aliis hominibus ibi capiebat.*

WIONAGIUM, Eadem notione, in Epistolis Francicis tom. 4. Hist. Franc. Epist. 313: *Wionagia, quæ nunquam dedimus, nec dare debemus, a nobis exigit.* Ita in veteribus Tabulis aliquot in Hist. Guinensi pag. 338. 347. 349. 353. *Wionagio plaustrorum et vehiculorum*, apud Herimannum de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 92. Charta Idæ Castellanæ S. Audomari ann. 1196. in Tabular. Eccles. S. Nicolai de Clarofonte Ord. Præmonstrat: *Totum Wionagium, quod ducendo aliquid vel reducendo per villam meam, quæ Perices dicitur, debituri erant in posterum, etc.*

GUINAGIUM, in eodem Tabulario in Charta Balduini Comitis Hannoniensis ann. 1147.

WINAGIUM, et VINAGIUM, contractius, Eadem notione. Harigerus Abbas Lobiensis cap. 59: *Præfatum Cœnobium decimarum, teloneorum, Winagiorum et aliorum quorumdam redituum munificentia ditavit.* Charta Lotharii Regis Franciæ apud Vassorium in Noviomo: *Concedimus etiam fratribus ejusdem Ecclesiæ Winagium et teloneum in omni regno nostro super omnibus, vel quæ de propriis sumptibus vendiderint, vel in proprios usus emerint.* Charta Godefridi de Ribodimonte ann. 1104. apud Hemeræum: *Concessi in eleemosynam totum Winagium, vel omnimodæ carrucæ transitum liberum ab omni exactione ac repetitione, etc.* Alia ann. 1182. apud eumdem pag. 153: 20. *solidos in perpetuum super Vinagium Guisiæ et scalæ, et per omnes terras suas immunes a vectigali vecturæ.* Charta ann. 1226. apud Buzelinum lib. 2. cap. 25: *Ut vecturæ, quæ res Ecclesiæ deferunt, liberæ sint a Winagio per totam terram meam.* Alia Joannæ Comitissæ Flandriæ apud eumdem cap. 30: *Absque omni exactione Winagii, passagii, rotagii, telonei, etc.* Adde pag. 403. Charta Philippi Comitis Flandrensis ann. 1176. apud eumdem lib. 2. cap. 22: *Vinagium et pedagium de omni vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam ad opus suum per transitus nostros libere transire, et nihil omnino a ductoribus vini exire.* Alia Ivonis Comitis Suessionensis ann. 1177. apud Hemeræum: *Notum... dedisse me... Monasterio S. Præjecti in eleemosynam perpetuo possidendam Winagium septies viginti ter modiorum vini apud Pareguy.* Alia anni 1210. apud eumdem: 20. *bigatas vini, quas ei concedo in eleemosynam perpetuam ducere per terram meam singulis annis ab omni Winagio meo liberas et quietas.* Arestum ann. 1259. ex Regesto 1. Parlamenti Paris. fol. 16: *Solvendo Vinagium ad Pontem Episcopi de quolibet dolio antiquitus* 4. *denar. et obol.* Ubi cavendum, ne hisce locis *Vinagium* putetur dictum a *vino*, cum nihil aliud sit quam *Winagium*, seu præstatio pro vectura vini. Charta Gallica apud Haræum in Castellanis Insulensibus lib. 2: *Et si promet ledit Castelain les rivieres devant dites franchir de Winage, de tous peages, et de toutes autres prises à tous jours, etc.* [Chartularium Doncheriaci laudatum a D. *de Lauriere* in Glossario Juris Gallici: *Au lieu de Soignon, le Prieur de Doncheri a droit de Winage, c'est à sçavoir de chaque chariot passant et repassant par le detroit dudit lieu deux sols huit deniers parisis, et de chaque charette seize deniers parisis.*] Ita

VINAGIUM pro qualibet præstatione usurpat Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *In festo S. Martini pro Vinagio unusquisque, qui habet equum vel equam, solvit* 2. *solid. similiter quædam terræ sunt, quæ solvunt pro Vinagio* 26. *sol.* Charta Willelmi Comitis Pontivi ann. 1205: *Stalla circa S. Georgium, omne Vinagium in domo Alardi de Noion, decimam de Majoc, etc.* [Pactum ann. 1311. lib. 2. Castellanorum Insul.: *Promet ledit Chastellain les reventes devant dites franches de Winages, de tous payages, et de toutes autres prises à toujours.* Ibidem pag. 206: *Ad pontem de Windin arrestati erant homines sancti Petri pro Winagio. Ecclesia liberos eos reduxit.* Vide *Vinagium* suo loco.] Butelerius in summa rurali lib. 2. tit. 40: *Les Commis des Vinages et des pontenages.* Froissart. 1. vol. cap. 30. de Artevello: *Il faisoit lever les rentes, les Winages, et les droitures, que le Comte devoit avoir, etc.*

° GUIDAGIUM, Præstatio, a tenentibus facta dominis, pro tutela et protectione personarum ac rerum suarum. Charta ann. 1266. ex Chartoph. reg. Tolos: *Noverint quod cum religiosus vir D. Hilbertus, prior domus sive monasterii de Casciano, Biterrensis diœcesis, conquerendo assereret,... tempore dom. Raymundi comitis Tholosani,.... servicia infrascripta fuisse hominibus dictæ villæ imposita indebite et injuste, videlicet Guidagium, gallinagium, etc.*

° GUIDONATGIUM, Eadem notione.

Charta Phil. Pulc. ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 163. r°. col. 1 : *Guidonatgium cabanarum pro quindecim libris Morlanorum.*

¶ GUIONAGIUM simili modo pro qualibet præstatione videtur accipiendum in Regesto *Probus* fol. 62. Antiq. Recogn. de Albaripa : *Item comes capit in Guionagio pro sex militibus, et potest valere pars sua communibus annis* XX. *sext. avenæ Vienn.*

* GUIDONATICUM, pro Præstatione qualibet. Charta ann. 1151. apud Cenc. inter Cens. Mss. eccl. Rom. : *Cum... domibus, urbanis et suburbanis, vinetis, olivetis, castagnetis, et cum omni dominio et Guidonatico, etc.*

* WINAGIUM, Pari intellectu. Arest. parlam. Paris. ann. 1333. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 64. v° : *Religiosi Corbeienses erant in possessione et saisina... percipiendi anno quolibet ab omnibus habentibus mediam mensuram in eorum villa de Silliaco sicco iij. denarios, quod vulgariter nuncupatur Winagium.*

* WINAGIUM, Præstatio, quæ domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione, per terram illius. Charta ann. 1196. in Chartul. Clarifont. ch. 83 : *Fratribus Clarifontis totum Winagium, quod ducendo aliquid sive reducendo per villam meam, quæ Perices dicitur, debituri erant, in posterum ex integro in perpetuum remisi. Vynguæ,* eodem sensu, apud Rob. Avesbur. in hist. Edwardi III. reg. Angl. pag. 67. unde emendandus idem Robertus ibid. pag. 106. et 174. ubi *Umages* legitur. *Wynage* vero, Præstatio pro vectura vini, in Stat. Ms. scabin. Macer. ad Mosam : *C'est la déclaration du droit des Wynages duquel l'en use... au lieu de Maisieres. Primo, tous nobles et clers,... qui amainent vins,... doient pour chascun char xviiij. den. Par.*

WIENAGIUM, pro *Wionagium.* Charta Joannæ Comitissæ Flandriæ ann. 1243. apud Buzelinum lib. 2. cap. 28 : *Prædictam Ecclesiam ab omni exactione Wienagii, passagii, thelonei, rotagii,... omnino emancipatam et liberam esse volo.* Philip. *Mouskes* in Hist. Franc. MS. de Tornacensib :

Et s'eust l'avoerie ausi,
Et les forages leur guerpi
De vin, de cervoise, et de miés,
Qu'il k'il soient nouviel u viés,
Si leur donna le Vienage,
Des nés et tout le pontenage,
Et l'estalage et les merciers, etc.

* Charta ann. 1246. ex Tabul. eccl. Camerac : *Quamdam partem in Wienagio de Bieviler, Wienaige,* eodem sensu, in Charta ann. 1270. ex Chartul. S. Vinc. Laudun : *La poursuite de nos Wienaiges et la justice, qui appartient ès Wienaiges, Winnage,* pro qualibet præstatione, in Lit. ann. 1238. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1007. ut et *Wynage,* in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 74. Hinc *Wignageur,* Ejusmodi præstationis seu quorumvis vectigalium collector, in Charta Phil. VI. ann. 1349. ex Reg. 80. ch. 104 : *Les Wignageurs et péageurs des Wignaiges et peages de Bapalmes et de Péronne, etc.*

VIENATIUM. Charta Nicolai Episcopi Cameracensis ann. 1146. apud Hemeræum in Augusta Viromanduorum : *Controversiam... eo tenore terminavimus, ut præfatus Nicolaus et successores sui sæpe fatæ Ecclesiæ Humblariensi infra Nativitatis dominicæ et Theophaniæ dies, singulis annis per Vienatorem suum, qui successu temporum Vienatium de Landreciis collegerit, 20. solid. monetæ illius terræ, pro censu irrefragabiliter persolvat. Quod si Vienatium et Vienatores defecerint, ex fructibus molendini et castelli, censum eundem Ecclesiæ solvi facient.*

* **GUIDAMENTUM,** Regimen, ut videtur, Ital. *Guidamento.* Pact. inter Greg. IX. PP. et popul. Rom. apud Cl. V. Garamp. in Ind. ad Hist. B. Chiaræ pag. 526. col. 1 : *Senatores qui amodo erunt, tempore quo juraverint Guidamentum urbis, jurent quod pacem servabunt.*

* **GUIDARMA,** pro *Guisarma,* Gesum, spiculum. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 208 : *Johannes Barre dictum Raymundum Radulphi percussit de quadam Guidarma super brachium.* Vide supra *Gisarma.*

¶ **GUIDATIONES,** f. Arbores ceteris majores, quibus distinguuntur nemora ad diversos dominos pertinentia. Charta Cassaniæ ann. 1246 : *Si contingeret aliquam dubitationem oriri super terminis et limitationibus dictorum mansorum, illa dubietas terminetur et diffiniatur per Guidationes Ecclesiæ.*

* **GUIDATOR,** Dux, Gall. *Guide,* alias *Guieour.* Stat. ann. 1233. in Reg. feud. Carcass. fol. 470. r° : *Receptator, aut Guidator, vel consiliator, vel adjutor latronum aut prædonum, etc. Guieor,* in Vit. SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 1. v°. col. 2. Hinc emendanda Hist. contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 624 : *Le roi Guillaume n'ala mie en cele estoire,... il envoia des plus haus homes de la terre por estre Guicours et garder de cele gent.* Leg. enim *Guieours.* Vide supra *Guida.*

¶ **GUIDEME,** Instrumentum musicum, f. Cithara, Hisp. *Guitarra,* Ital. *Ghiterra,* Gall. *Guitarre, Guiterre* et alias *Guitarne.* Constitutiones Frederici Siciliæ Regis cap. 101 : *Nec pulsentur circa funebria Guideme, vel timpana, vel alia instrumenta quæ ars magis ad gaudium, quam ad tristitiam adinvenit.* [* Mendum est pro *Guiderna* vel *Guiterna.*Vide infra in hac voce.]

GUIDERBORA, Libera. Leges Luitprandi Regis tit. 80. [** 106. (6, 53.)] : *Si quis aldiam alienam aut suam ad uxorem tollere voluerit, faciat eam Guiderboram, sicut Edictum continet de ancilla.* Lex Longob. lib. 2. tit. 1. § 8. [** Roth. 223.] : *Si quis ancillam suam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen eam debeat thingare, et sic facere liberam, quod est Guiderbora.*

GUIDICTORIA, *i. per quadrum.* Ita Ugutio.

¶ 1. **GUIDO,** Vexillum, Gallis *Guidon,* vox ducta a superiori *Guida.* Instrum. anni 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Item unam casulam de purpura floratam de Guidone rubeo cum saffio de auro ante et retro multum nobile.*

¶ GUIDO, Vexillifer, Gallice *Guidon.* Litteræ anni 1328. apud Rymer. tom. 4. pag. 374 : *Jacobus Chinchii Guidonis de urbe.* Macris fratribus et Hofmanno *Guidones* dicuntur Clerici a Carolo M. instituti, ut peregrinis sacra urbis loca visitantibus *Guidones* essent seu Duces, eosque, si Romæ morerentur, sepelirent. Hæc Clericorum congregatio, si iis Scriptoribus fides, *Schola Guidonum* dicebatur. Hanc in sententiam laudant Constitutionem Caroli M. apud Torrigium de Cryptis Vaticanis pag. 503. edit. 2. ubi non apparet vox ipsa *Guidones,* pro qua *Ductores* solum legitur : quare *Guidoneam portam,* quæ una est ex Vaticanis, non credo dictam, ut ipsi volunt, quod *Guidones* seu ductores peregrinorum in ea morarentur ; sed potius, ut Mabillonius habet Itin. Ital. pag. 51. quod per eam peregrini *Guidones* seu vexilla gestantes intrarent.

* GUIDONUM SCHOLA, Clericorum congregatio, qui peregrinis sacra Urbis loca visitantibus *Guidones* seu duces erant. Charta apud Cenc. inter Cens. Mss. eccl. Rom. : *Scholæ Guidonum decem solidos Provenienses.*

* 2. **GUIDO,** Moneta sic dicta, quod eo nomine insignita esset. Vide supra *Floreni Hannonienses.*

¶ **GUIDONAGIUM.** Vide in *Guida.*

* **GUIDONATGIUM.** GUIDONATICUM, GUIDUS. Vide supra *Guida.*

GUIDRIGILD, [Hominis pretium, æstimatio capitis. Leges Ludovici Aug. cap. 16. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 129. col. 2 : *In compositione Guidrigild volumus, ut ea dentur, quæ in lege continentur, excepto ancipitre et spata.*] Vide *Wera.*

¶ **GUIETES,** Militum genus apud Anglos, ut videtur. Litteræ ann. 1362. apud Rymer. tom. 6. pag. 370 : *Si contingat dominum Regem Castellæ et Legionis, Alfonsum filium suum, aut ipsorum hæredes hominibus ad arma, castellanis, sagittariis, Guietibus vandaliensibus, aut aliis indigere, ac subsidium præfati domini nostri Regis..... duxerint requirendum.*

GUIFA, GUIFFA, [Signum possessioni appositum ; unde *Guiffare,* Signum apponere.] Vide *Wifa.*

GUIHALA. Vide in *Gildum.*

GUILDA, vox Anglica vetus. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 506 : *Edricus cognomento Guilda, id est, Silvaticus.* Est porro *Guald,* silva, unde forte legendum *Gualda.* Vide *Gualdus.*

¶ **GUILDIONA.** Vide in *Gildum.*

¶ **GUILENTIA,** ut *Guarentia,* Auctoritas, cautio ad evictionem, Gallis *Garantie.* Compositio inter Abbatem Berdonensem et Dominum de Montesquivo ann. 1309 : *Contra quascumque personas facere et portare bonam, firmam et legitimam Guilentiam, et reficere omnia damna, gravamina et expensas, quæ vel quas deffectu Guilentiæ prædictæ dictum Monasterium faciet.* Vide *Warantus.*

* **GUILFA,** pro *Guiffa,* Signum, quod prædio, cujus possessionem auctoritate judicis quis adit, apponit, quod *Guilfare* dicebant. Stat. Vercel. lib. 5. pag. 119. v° : *Et nisi stipula fuerit Guilfata, et possint accusari damna facientes per quindecim dies post sequentes, postquam fuerit Guilfata et non ultra, dummodo Guilfæ in campis positæ evidenter valeant apparere.* Vide *Wifa.*

GUILHAULA. Vide in *Gildum.*

* **GUILIELMINÆ** SECTARII, Mulieris scilicet famosissimæ, quæ ex Bohemia Mediolanum se contulit, ubi e vivis erepta anno fortassis 1281. veluti sancta a plebecula ejusque sectatoribus habita est. Varia hujus Guilielminæ abominanda in fidem Catholicam deliramenta et ridenda somnia ex authentico ejus processu profert Muratorius, quem consule tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 90. et seqq.

¶ **GUILLA,** Metula lusoria, Gall. *Quille. Guillarum ludus cum baculo a longe jactato,* memoratur in Charta ann. 1352. e Regesto 81. Chartophylacii Regii n. 351. Vox probabiliter ducta a Celtico vel Aremorico *Quille,* Lignum stans et erectum : aliunde tamen Cangius in *Skella.*

GUILLATOR, *Baratator,* apud Alberic. in Chron. MS. ann. 1239. ex vernaculo

Guille, Gille, Ghille, Fraus, mendacium, illusio. Philipp. *Mouskes* in Henrico 1:

Là fu occis par tele Ghille
Li Quens Engorrans d'Abbeville.

Infra de Comite Haraldo :

Et il arriva en Pontiu,
Mais jou ne say dire en quel liu,
Fors tant que à celle port par Gille,
Le prist li Quens Guis d'Abbeville.

Galterius Metensis in Mappa mundi MS. cap. 17 :

Et puis dist Dius en l'Evangile,
Qui ne parole pas de Guille.

Vide Fauchetum in Poetis Gallicis cap. 13. 119. 196. Hinc *Guiller*, pro fallere. Theobaldus Navarræ Rex Cant. 5 :

Adés dient, Dame, on vous veut Guiller.

Joan. *Montjot* Atrebatensis :

Cil qui à Guiller s'avoie,
S'en vait autres accointant.

[Hinc proverbium Albigensibus familiare: *Tal penso Guilla Guillot, que Guillot lou Guille;* hoc est, Talis putat a se decipi Guillottum, qui a Guillotto decipitur. Vide plura apud Borellum.]

* *Guilleor*, pro *Trompeur*, inter Poem. reg. Navar. tom. 2. pag. 76 :

Fol Guilleor, qu'à mentir et à faindre,
Font les loiaux de lor joie esloignier.

Gillere, in Poem. *de Cléomades* Ms. :

Sachiés que chilz est uns Gillere,
Mauvais et trahites et lere,
Vostre honnour vous voloit tolir...
Et li dient laissiés l'aler,
Puis qu'il nos voloit Giller.

Gilliere, pro Histrio, circulator, apud Phil. *Mouskes :*

Et cil Clarembaut mult l'amoit,
Pour çou que bon Gilliere estoit,
Qu'il ert souvent com peneans
Par hermitages abitans.

Guile, Fallacia, in Vita J. C. Ms :

C'est cele Marie, sans Guile,
De cui on list en l'Evangile, etc.

Hinc *Giler*, Fallere, decipere, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1 :

Ki bien le sert d'entier corage
A tousjours a tel avantage,
Que li deables ki tout Gile,
Giler nel puet par nule Gile.

Inde etiam *Guiche*, pro Astutia, callíditas, in Bestiar. Ms :

Mais il i a oisiaus pluisours
Qui les Guiches et les testours
Don goupil aperchoivent bien.

Guenche, eodem sensu, tom. 2. Fabul. pag. 14 :

Et qui veut amer par amors,
Coveint savoir Guenches et tors.

Unde *Ghenchir* et *Guincher*, pro Declinare, vulgo *Se détourner, esquiver*. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 671 : *Hanequin de la Wagne chaudrelier cuida et voult estochier et férir ledit Jehan d'un coutel,... s'eschiva et Ghenchi ledit Jehan, etc.* Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 196 : *Lequel moine persa la robe du suppliant tant seulement, sans faire sang, pour ce qu'il se retray et se Guincha du cop.* Declinare, *Guenchir* vertit interpres Guill. Tyrii lib. 20. cap. 20. *Ganchir*, eodem sensu, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 56. et 75. Guill. Guiart. ad ann. 1294 :

Les autres vers le port Ganchissent.

Le Roman *de Garin le Loherenz :*

La veissiez trestourner et gauchir,
Lor gent aidier, recourer et Ganchir.

Eo etiam pertinet vox *Glacher* ex Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 184. ch. 4 : *Icelui Lorens par soy Glacher et deffendre tira son espée.* Id est, Ut ictus a se averteret. *Aquincter* vero, in alteram partem vergere, proclinari, Gall. *Pancher, baisser*, sonat, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 205. ch. 400 : *Icellui Jacques apporta le poing sur la teste du suppliant, tellement qu'il le fist Aquincter son chappeau de l'autre part.* Vide supra in *Gaudiose*. Neque fortassis, ut observat Borellus, aliunde accersenda vocum Gallicarum *Vilon* et *Filou* origo ; haud infrequens enim literæ *G* mutatio in *V* vel *F*, et vicissim.

* **GUILLELMUS**, GUILLERMUS, Gall. *Guillemins*, Moneta comitum Flandriæ, sic dicta, quod eo nomine insignita esset. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 690 : *Deux pieces d'or, c'est assavoir ung Guillelmins... Ung Guillelmins de vingt solz Parisis.* Vide supra in *Floreni* et in *Leones* 1.

GUILLO. Vide *Gillo*.

* **GUILLOTUS**, Monetæ minutioris species. Arest. ann. 1416. 8. Aug. in vol. 11. arestor. parlam. Paris : *Quod dicti habitantes* (Cenomanenses) *modicæ devotionis erant... Dicti habitantes ad offertorium in festis annualibus ter vel quater in anno duntaxat veniebant ; et si aliis diebus eos venire contingebat Guillotos aut semiguillotos, receptione indignos, quorum sex unum Turonum valebant, tradebant.*

¶ **GUILPIRE**. Vide *Guerpire*.

* **GUIMAGIUM**, GUINAGIUM, ut *Guionagium*, Vectigal pro securo transitu vel mercium exportatione. Vide in *Guida*. Charta Rob. episc. Clarom. ann. 1226. in Chartul. S. Mart. Augustod. : *Abbas et conventus retinuerunt sibi..... furnum cum molendinis, pratum suum, Guimagium cum portagio.* Alia Bald. comit. Hann. ann. 1147. in Chartul. Clarifont. ch. 16 : *Ut si quid in nobis subjecta regione ad usus ecclesiæ vendiderint, sive emerint, vel etiam mutuaverint, a persolvenda omnimoda exactione Guinagii sive thelonei liberi et immunes permaneant.* Alia Radul. comit. Suess. ann. 1183. ex Chartul. monast. S. Corn. Compend. fol. 223. r°. col. 1 : *Statuimus... ne præfata ecclesia pro hiis quæ ad victum suum, sive per aquam, sive extra aquam in toto comitatu Suessionensi duci fecerit, Guinagium, vel aliquam exactionem de cætero solvat.*

GUIMPA, Peplum, velum muliebre, quo etiamnum utuntur Monachæ, quod *Guimpe* vocant. Occurrit in Regula Roberti Arbrisselli cap. 6 : *Ut Guimpæ albæ earum nunquam appareant, velis eas operientibus.* Velum S. Agathæ hodie *Guimpam* appellare Catanenses asserit Bollandus 5. Febr. pag. 647. ubi perperam *Grimpam* edidit, quod S. Agathæ κάλυμμα vocat Theofridus Abbas Eptern. in Florib. Epitaph. SS. lib. 3. cap. 4. Vide Itin. S. Willebaldi n. 12.

WIMPLA, GUIMPLA, ex Gallico *Guimple, Gimple*, vel *Wuimple*. Charta Roberti *de Baillol* in Tabulario S. Egidii Pontis Audomari : *De recognitione mihi dedit 50. sol. et uxori meæ Wimplam.* Tabularium Fiscanense fol. 74 : *Et pro hac concessione dederunt mihi... 10. lib. Andegav. et conjugi meæ Vimplam.* Tabular. S. Mariæ de Campis : *Et opertorium capitis optimum donamus, quod vulgari sermone Guimplam vocamus.* Vide Annal. Benedict. tom. 5. pag. 479.] Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS. :

Pardevant son viaire a la Guimple tornée.

Le Roman *d'Auberi* MS. :

Robe de feme me prennés avenant,
Guimple de soie et mantel trotinant.

Infra :

La Guimple d'or li a en chief fermée.

Philippus *Mouskes* MS. :

Et quant li Rois les vit tant simples,
Come pucieles à leur Guimples.

Le Roman *de Rou* MS. :

Tuit aloient lances levées,
Et en toutes Guimples fermées.

[Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. :

Quant elle fu appareillée,
Bien affublée et bien loiée
D'une belle Guimple de soie,
Droit au Mostier a pris sa voie.

Le Roman *de la Violette* MS. :

Plus que n'est nois fu blanc couvers
D'un blanc drap d'Ipre moult divers,
Entour son heaume a mis la Guimple.]

Adde Georgium Castellanum in Hist. Jacobi Lalani cap. 18. et quæ notamus ad Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 54. Vide *Guifa* et *Vinipa*.

* **GUINA**, Cerasi species, Gall. *Guigne*, Occit. *Guino*. Leudæ minor. Carcass. Mss. : *Item de saumata cereriarum et Guinarum,... unum denarium.* Vide alia notione in *Guva*.

* **GUINAGIUM**. Vide supra *Guimagium*.

* **GUINCHETUS**, Ostiolum, portula, Gall. *Guichet*. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. : *Pro fusta clavasonæ et magisteriis unius seralhæ in Guincheto portalis Callatæ, etc.* Vide supra *Guichetus*.

¶ **GUINDA**. Vide *Gunna* 1.

* **GUINDEGA**. Vide supra *Grundega*.

* **GUINDOLUM**, Cerasi species, Parisiis *Griotte*, quibusdam in locis *Guindoux*, Occitanis vero *Guindoule* est ziziphum, Gall. *Jujube*. Anonym. Malleac. de Destruct. sui monast. apud Labb. tom. 2. Bibl. MSS. pag. 248 : *Anno sequenti fuit tanta aeris serenitas... quod circa principium Madii Guindola et cerasa inveniebantur.* Lit. remiss. ann. 1466. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 36 : *Le suppliant en certaines vignes près la ville de Gimont, où il mengeoit des cerises ou Guindoles, etc.*

¶ **GUINEVÆ**, pro *Gumenæ*. Vide in hac voce.

* **GUINEUS**, Guineæ incola. Bulla Nicol. V. PP. ann. 1455. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 448 : *Ex inde quoque multi Guinei et alii Nigri vi capti, etc.*

¶ **GUINIATOR**, GUINITOR, Exactor *Guionagii*. Privilegium Hugonis Comitis de Roceio pro Monasterio S. Remigii Rem. : *Minus pretium roatici ab ipsis quam a laicis Guiniatores accipiant.* Privilegium Bartholomæi Laudun. Episc. pro eodem Monasterio : *De his que Hugo Comes Roceiensis concessit S. Remigio pro absolutione sui. Sicque Guinitores roagium minoris pretii ab ipsis quam a laicis accipiant.* Vide *Guidaticum* in *Guida*.

* **GUINTERNA**. Vide infra in *Guiterna*.

GUIONAGIUM. Vide *Guidaticum*, in *Guida*.

* **GUIONESSA**, an Felix, Gall. *Fougere?* Vide supra *Feugeria*. Stat. Vercell. lib. 5. pag. 128. r° : *Item quod nullus jurisdictionis Vercellarum nec aliunde, præsumat colligere vel colligi facere Guiones-*

sam, nec emere, nec vendere. Si quis autem contra fecerit, Guionessa sit illius cujus erit nemus, et solvat pro banno solidos lx. Pap.

¶ **GUIPHARE**, Possessioni signum apponere. Vide in *Wifa*.

¶ **GUIPIRE**, Abdicare. Vide in *Guerpire*.

* **GUIRA**, Vasis genus. Ital. *Giarro*, Gall. *Jarre*. Charta ann. 1330. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Quod pro primitiæ dentur de cassis et de toto lacte unius Guiræ integræ totius avere lachalis, etc.*

GUIRENS, [Guirentus, Auctor, assertor, qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant*. Charta ann. 1245. ex Chartario Ecclesiæ Auxitanæ cap. 152 : *Promisit etiam dictus Prior pro se et successoribus suis, quod erit bonus Guirens dictæ decimæ.* Charta ann. 1192. in Cod. MS. Consuetud. Tolos. f. 29. v°. e Biblioth. D. Abbatis *de Crozat* : *Post hæc R. Gauterius dixit se habere et tenere illos honores a dominis, quos volebat inde habere Guirentes.* Passim occurrit in Chartis Occitan.] Vide *Warantus*.

* Charta ann. 1134. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 473 : *Et ut simus eis inde legales Guirenti, etc.* Alia ann. 1449. ibid. col. 523 : *Et si homo aut femina hoc bonum vobis amparaverit, ego ero inde vobis Guirentus legalis sine inganno.*

¶ Guirentia, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie*, in Consuetudine Tolosana Rubrica *de nominatione Guirentis*.

* Charta ann. 1166. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 528 : *Ego Isarnus Jordani dono meipsum custodem et defensorem et facio Guirentiam per me et per meam posteritatem, etc.* Alia ann. 1407. ex Tabul. Flamar. : *Decostamenta,... quæ ipsum nobilem Aymericum Bermundi pati aut sustinere contingent, ratione dictæ Guirentiæ, etc.*

GUIRIBECCUS. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 905 : *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hilibecci despective cognominati sunt.* Infra pag. 906 : *Furentesque Guiribeccos, ut dictum est, viriliter repulit.* Ita *Guiribecci* rursum pag. 907.

* **GUIRITOR**, ut *Guirens*, in Charta ann. 1198. inter Probat. tom. 3. ejusd. Hist. col. 186 : *Et bonus ero Guiritor legitimus vobis.* Vide supra *Gueritor*.

* **GUIRLA**, Ludi genus, idem, ut videtur, quod Acad. Crusc. *Gherminella, guioco di mano*. Stat. crimin. Cumanæ cap. 89. ex Cod. reg. 4622. fol. 84. r° : *Nullus homo nec puer, habens a decem annis supra, ludat nec ludere debeat in civitate Cumarum,... nec in plateis publicis... ad Guirlam, nec ad tronchonum, nec ad boletam, etc.*

⁎ **GUIRO**. Vide *Giro*. [Fr.]

* **GUIRPIMENTUM**, Guirpire. Vide supra in *Guerpire*.

GUIRPIRE, Guirpitio, etc. Vide *Guerpire*.

* **GUIRUS**, pro Gyrus, in vet. Epigr. de Circensibus :

> Septem etiam Guiris claudunt certamina palma.

Vide Salmas. ad Solin. cap. 53. pag. 790.

* **GUISA**, Fraus, mendacium, illusio, f. pro *Guila*. Vide supra *Guillator*. Charta ann. 1034. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 192 : *Ego Rodgerius filius Garsen suprascriptus, le Petrone episcopo suprascripto, per nullam Guisam ad tuum nullum damnum, etc.* Vide *Guysa*.

¶ **GUISAGIUM**. Vide in *Guida*.

¶ **GUISARE**, f. quasi *Guisarmare*, *Gisarmis* instruere. Litteræ ann. 1283. apud Rymer. tom. 2. pag. 246 : *Mille marcas sterlingorum..... recipimus pro dictis militibus Guisandis seu parandis sufficienter.*

* Mendum esse suspicor ex abbreviatione litterarum *ar*, atque adeo legendum *Garnisandis*. Vide *Garnire*.

¶ **GUISARMA**. Vide *Gisarma*.

¶ **GUISATGIUM**, Guisaticum. Vide in *Guida*.

GUISATUM. Testamentum Alfonsi II. Reg. Portugalliæ ann. 1208. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 270. v°. : *Et de illo quod remanserit de ista mea tertia, mando, quod dent Ecclesiis pauperibus de regno meo et leprosis, sicut ipsi viderint pro Guisato.* Testamentum Sancii II. Reg. Portugall. ibid. pag. 278 : *Mando etiam omnibus domibus leprosorum de meo regno* 500. *morabit. et dividantur inter illos sicut viderint pro Guisato illi, qui meam mandam tenuerint.* Quæ verba Brandaon. ita vertit lib. 14. cap. 33 : *Et dividaos entre elles meu testamenteiro como vir que he meillor.* Galli dicerent, *à leur Guise*.

GUISCARDUS. Eo cognomine vocatum Robertum Normannum Apuliæ Principem, *ob vafritiem*, annotant Willelmus Gemetic. lib. 7. cap. 3. et Robertus de Monte ann. 1129. At Leo Ost. lib. 3. Chr. Cas. cap. 15. ita appellatum fuisse per jocum narrat a Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocis expressit Guntherus lib. 1. Liburini :

> Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
> Cognomen Guiscardus erat.

Et Guillelmus Apul. lib. 2. Rer. Norm. :

> Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
> Non Cicero tantæ fuit, aut versutus Ulysses.

Testatur præterea Joannes Tyreneus Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate vulgo apud Normannos, cautos et astutos viros *Guischards* appellari. Atque inde ab astutia et prudentia Guiscardum fere semper commendat idem Apuliens. lib. 1 :

> . . . Guiscardus ad omnia prudens.

Lib. 2 :

> . . . Robertus et ingeniosus,
> Semper celsa petens, et laudis amans et honoris,
> Si contingebat sibi palma, vel arte, vel armis,
> Æque ducebat ; quia quod violentia sæpe
> Non explere potest, explet versutia mentis.

Sic pariter Romualdus Salernitanus Archiepiscopus in Chronico MS. ann. 1085. ait, Robertum fuisse *callidum moribus, et admodum astuti et prudentis ingenii.*

* **GUISIARMA**, Gesum, spiculum, vel securis species, nostris *Guisarme*. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 107. v° : *Intelligantur arma offensibilia, spata, . . . Guisiarma, faucia, misericordia, etc.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 38 : *Icellui Jehan saicha une vielle Guisarme qu'il avoit pendue à sa seinture, etc.* Unde *Archers Guysarmiers* et *Gusyarmiers*, qui *Guisiarma* armati erant, in Hist. Caroli VII. ad ann. 1450. pag. 206. Vide *Gisarma*.

* **GUISCHETUS**, Ostiolum, portula, Gall. *Guichet*. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Eidem* (serralherio) *pro alia clave, quæ posita extitit in Guischeto dictæ portæ, et pro reparando portam dicti Guischeti.* Vide supra *Guichetus*.

* **GUISSALLA**, Funiculus, resticula, Gall. *Ficelle*. Comput. Ms. senescal. Tolos. ann. 1370 : *Petro de Turre corderio pro chordis ad ligandum homines et mulieres malefactores, . . . et pro Guissallis seu chordis ad suspendendum homines, etc.*

* **GUITERNA**, Guinterna, Instrumenti musici species, cithara, Gall. *Guittarre*, Angl. *Gittern*, nostris alias *Gisternei*, *Guigerne*, *Guiterne*, *etc.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 390 : *Instrumentum quoddam, dictum Guiternam, super se deferebant ; accidit quod quidam varletus barbitonsor in villa prædicta commorans petiit ab eisdem, quasi deridendo, si dictam Guiternam sibi venderent.* Aliæ ann. 1362. in Reg. 93. ch. 89 : *Ipse supplicans cum dictis aliis, non quærentes aliquid mali facere, sed tantum causa spacii, per dictam villam* (de Aurelianis) *de nocte cum duabus Guinternis ire proposuisset, etc.* Aliæ ann. 1368. in Reg. 99. ch. 367 : *Les supplians en icelle maison s'esbatoient et jouoient à la Guyterne ;... l'un de eulx dist à Jehan Barre, qui lors jouoit de la Guyterne : Viens jouer et Guysterner avecques nous.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 110. ch. 36 : *Perrin Rouet print une Guiterne, . . . et en féry icelluy Moriset par la teste, tellement que laditte Guiterne fendi.* Aliæ ann. 1379. in Reg. 115. ch. 118 : *Comme l'exposant fust alez esbattre en une nuit parmi la ville du chastel de Limoges avec Guinternes et autres instrumens, etc.* Aliæ ann. 1393. in Reg. 145. ch. 113 : *Un menestrier jouant de la vielle ou de Guigerne, etc.* Denique aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 172 : *Comme icellui Lotin eust joué d'une Gisternei qu'il avoit, pour faire esbatre et dansier plusieurs jeunes gens, qui là estoient assemblez.* Vetus Poeta Gallicus ex Cod. reg. 7612. fol. 55 :

> Là je vi tout en un cerne
> Violle, nubelle, Guiterne, etc.

Vide *Giternarius*.

* **GUIVA**, *La ventosa de retro*. Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **GUIZARDONUM**, Guizardorum, Munus seu donum quoddam apud Massilienses. Statuta Massil. pag. 7 : *Item, quod nullum munus, Guizardorum* (Melius in MS. *Guizardonum*) *vel xenia aliqua* (Vicarius) *recipiet ab aliquo vel aliquibus per totum tempus sui regiminis.... nisi essent canes et aves ad venandum, vel res pertinentes ad esculentum et poculentum a* 5. *sol. ad plus.* Eadem habentur pag. 15. nisi quod legitur *Guizardonum*. Ibidem pag. 33 : *Judices omnes vel singuli durante officio vel post in fraudem nullatenus possint aliquo modo. . . aliquam remunerationem, vel Guizardonum, vel aliquod servitium, vel donum seu xenia aliqua postulare vel accipere.* Similia recurrunt pag. 51. et 54. Vetus interpretatio legit : *Guerdon ou estrenne.* [* Vide supra *Guiardonum*.]

1. **GULA**, Gall. *Gueulle*, vocabulum, quo frequenter utuntur feciales nostri ad designandum in armis seu insignibus rubeum colorem. Est autem *Gula* pellis rubricata, auctore S. Bernardo Epist. 42. cap. 2 : *Horreant et murium rubricatas pelliculas, quas Gulas vocant, manibus circumdare sacratis.* Unde elicimus, *Gulas* fuisse pelles non nativi coloris, sed rubrica intinctas, ad idque adhibitas Armenicas, hoc est, murium Ponticorum : interdum etiam ipsas Martes Zibellinas, albas scilicet, quales in Norvegia nasci auctor est Adam Bremensis cap. 239. Idem S. Bernardus de Vita et morib. Cleric. cap. 4 : *Aliqui forte et dependentes a collo rubricatas murium pelles . . . a mulierculis mutuantur.* [Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 460. ex Chron. Saxon. MS. : *Delicatioris etiam*

vestitus nulla Canonicis (Hildensheimensibus) *cura, ita ut Gulas, quibus nunc ardet Clerus, penitus nescirent, linguas pelliciales ac manicas, non pallio, sed ingrato panno ornarent.*] *Pelles arietum rubricatæ*, vel *janthinæ*, Exod. cap. 25. et 26. ubi Græcus Interpres, δέρματα κριῶν, ἠρυθροδανωμένα [κόκκινα δέρματα, apud Theophanem pag. 422.] *Pelles coccineæ*, apud Anastasium in Histor. Eccl. pag. 178 : *Vestimenta quoque seu coccineas pelles usque ad pretium* 50. *librarum*. Has δερμάτια ἀληθινὰ videtur appellare Constantinus de Administ. Imp. cap. 6. Occurrit præterea *Gulæ* vox apud Brunonem de Bello Saxonico eadem notione : *Unus ex ipsis cujusdam nobilis ex curia crusinam Gulis ornatam quasi furtim præcidit*. [Ex his observat Menagius *Gulæ* plurali numero, non *Gula* singulari, scribendum fuisse, similique modo Gallice *Gueules*, non *Gueule*, dicendum esse, licet aliter dixerint nonnulli Genealogistæ.]

2. **GULA**, Crumena, marsupium. Histor. Franciæ MS. ex Bibl. Memmiana fol. 271 : *Le filleul de Prevost de Paris fut prevenu d'un larrecin, et d'avoir renié ung Gueulle de deniers, dont il fut condamné par son parrain à estre pendu*. Vide *Gula* 1. in fine.

* Nostris *Goule*, *Gouliere* et *Gulle*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 151 : *Lequel Delalande li prist et osta son argent, qui estoit en une Gulle*. Aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 563 : *Le suppliant print les braies dudit Regnault qu'il avoit laissiée au chief de son lit, en la Gouliere desquelles il trouva six frans en or*. Rursum aliæ ann. 1410. in Reg. 165. ch. 3 : *Fut dit entre les compaignons, que icellui Godart iroit à Rouen acheter trois Goules pour mettre la monnoye qu'ils auroient à Varengeville*.

* 3. **GULA**, Os, Gall. *Bouche*. Lit. Phil. Pulc. ann. 1294. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Pater* fol. 324. r° : *In Gulis eorum fustes a parte post cum cordis ligando, ne loqui possent seu appellare*. Unde *Engouler*, pro Comedere, deglutire, ingurgitare. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. Reg. 7684 : *Engouler, mengier, glutire*. Le Roman *de la Rose* Ms. :

Qu'il n'est nus qui tant en Engoule,
Qu'il n'en vueille plus Engouler.

Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 277 : *Le suppliant vouloit tout avoir et Angouler*. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Γοῦλα, col. 260.]

* Hinc *Goulafre*, Diabolus appellatur in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1 :

Li Goulafre, li rekingié
Assez avoit eskignié
De che qu'ensi l'avoient pris.

Gula Fluvii, Ostium, per quod in mare influit. Charta fundationis Abbatiæ Orbisterii ann. 1007 : *Usque ad torrentem Illicon, qui defluit per Gulam de Doëtis in mare*.

* Nostris *Engoulement*, vel *Engloutement*, eodem sensu, atque etiam de ostio fossati, per quod aqua fluvii incurrit, dixerunt. Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1513. fol. 168. v° : *Ne porra tendre ledit fermier nulz harnas depuis le penne de Cherisy jusques à ledit Engloutement du fossé de l'église,... ne depuis ledit Engloutement jusques au gril de desseure*.

Dare per Gulam. Vetus Charta Spalatensis ann. 1241. apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. : *Si aliquid extorqueretur, Comes, vel sui hæredes teneantur facere restitui ablatum a suis hominibus, vel dabunt per Gulam transgressores damnum patientibus, et si non possent illum dare per Gulam, quod Comes et ejus hæredes solvant de suo, etc*. Hoc est, suspendi facient aut curabunt. *Suspendi per Gulam*, in Chronico Andreæ Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 487.]

Gula Augusti, Initium mensis Augusti. *Le Gule d'August*. In Statuto Edw. III. ann. 31. cap. 14 : *Averagium æstivale fieri debet inter Hokedai et Gulam Augusti*. Utitur Willelmus Armoricus in Philippo Augusto ann. 1219. [Vide Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

* Charta ann. 1204. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 82. v° col. 1 : *Domino regi dono quingentas marchas argenti reddendas duas partes ad proximum festum S. Johannis, et tertiam partem ad festum S. Petri in Gula Augusti proximi. En goule Aoust*, in Reg. Phil. Pulcr. 50. ch. 92. Charta ann. 1281. ex Chartul. S. Dion. pag. 436 : *Le jour de feste S. Pere en Goule Aoust*.

Gula Mantelli, apud Ugutionem, pars vestis seu togæ superior, qua caput immittitur. Le Roman *d'Aubery* MS. :

Li sans en fille, que forment est maumis,
Si que les Goules de son pelison gris
En sont mouilliés.

Hinc *Gulis* ejusmodi instructæ pelliculæ Armenicæ et Zibellinæ, *Hermines*, et *Zebelines Engoulées* dicuntur Poetis nostratibus. Le Roman *de Garin* :

Si ot vestu un hermin Engolé.

Alibi :

Et par dessus un hermin Engolé.

Reclusus *de Moliens* MS. in suo *Patenostre* :

Houches, manteaus, chappes fourrées
De sebelines Engoulées, etc.

Le Roman *du Renard* MS. :

Et tenoit un rous peliçon,
Dont les Gules estoient d'os,
Et li mettoit par force el dos.

Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS. :

Li Seneschaus y vait, s'ot la mure anfautrée,
Vestus d'une pelice richement Agolée,
Par dessus son bliaut n'ot pas chappe fourrée.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS. :

Ces hauz Barons qui tant font à loer,
Qui sont vestuz de frez ermines chers,
De vair, de gris, et d'ermine Engolé, etc.

* Aliter, haud scio an melius, eamdem vocem ex iisdem poetis interpretatur Cangius in Dissert. 1. ad Joinvil. pag. 136. nimirum de pelliculis rubrica intinctis ; qua notione vox *Gula* haud infrequens apud feciales nostros, ut observat Vir doctissimus in *Gula* 1. Cæterum *Guole*, vestimenti aut pellitii genus videtur, in Poem. *de Vacces* MS. :

En Normendie erent chetis,
Mis en agneaux et en Guoles.

Hinc *Hargouler*, Fauces alicujus invadere, aliquem per *gulam mantelli* apprehendere. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 729 : *Jehan Roussel se traist pardevers ledit Jehan Manchon, ycellui prinst par le capperon, féri et Hargoula, et fist plusieurs injures*. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 56. r° : *Willaumes Kenars de Eu, pour che qu'il mist main à un sergent, et qu'il le Hargoula, banis*. Unde *Hargoulement*, Succussus, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 208 : *Iceulx Pierre et Jehannot Baillet prindrent ledit Fremin par la barbe et par la poitrine en lui tirant et sachant ; et pour le tirement et Hargoulement qu'il faisoient l'un à l'autre, cheirent par terre*.

Gulerum, Idem quod *Gula* mantelli. Etiamnum Picardi nostri *Gouleron*, [Galli *Goulet* vel *Goulot*,] vocant os lagenæ strictius. Matth. Paris. ann. 1134 : *Invenit introitus capucii, qui Gulerum vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum*.

¶ **GULATOR**, Gulo. *Gulatores*, λάγνοι, μάκται, καταφαγάδες, in Gl. Lat. Gr. Sangerm. Supplem. Antiquarii : *Gulatores*, λάγνοί, καταφαγάδες, *Gulones*.

** **GULATUS**, Ornatus *gulis*, instructus pelliculis Armenicis. Ruodl. fr. 13. vers. 102 :

Præ vel post fissum, vel circumquaque Gulatum.

Ibidem fragm. 14. vers. 90 :

Ruotlieb pellicium dederat bene valde Gulatum
Sponso, vel crusinam limbo terræ crepitantem.

Vide *Gula Mantelli*, post *Gula* 3.

GULBIUM, Instrumentum ad hortum excolendum, apud Adalardum in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis cap. 1. *Scalprum, Gulbium, et falcilia, etc*. [** Guerardus in Glossar. Polyptych. Irmin. : Instrumentum ferreum in usu fabrorum lignariorum atque ferrariorum, vulgo Gallis *gouge*.]

GULDA, Guldagium. Vide *Gildum*.

GULERUM. Vide *Gula Mantelli*.

¶ **GULETUM**, Locus *guliis*, hoc est, scirpis abundans, Papebrochio in Appendice ad Vitam sancti Guillelmi tom. 5. Junii pag. 128.

GULFUS, Gulphus, Sinus maris, ex Gr. κόλπος, seu ut recentiores efferunt, κόλφος, ut colligimus ex Glossis Græco-Barbaris, in quibus præterea κόρφος, pro κόλπος habetur, de qua voce Leunclav. in Pand. Turc. n. 180. nostris *Golfe*, Germanis *Golpe*, Anglis *Gulpe*, Belgis *Golpen*. [* Bened. Abb. Petroburg. de vita Henr. II. reg. Angl. tom. 2. pag. 680 : *Gulfus dicitur, ubi aqua protenditur inter duas terras et sinum facit*.] Guillelmus *de Baldensel* in Hodœporico pag. 104 : *Postquam transivi sinum, seu mare Adriaticum, quod hodie Gulfus Venetiarum appellatur*. [*Gulfus Venetiorum*, apud Bartholomæum Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264. *Gulfus Venetorum*, apud Jacobum de Voragine in Chronico Januensi tom. 9. Muratorii col. 18. *Gulfus Nebii*, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad an. 1282. *Gulfus Forojuliensis*, in Charta ann. 1357. ex Archivis Massil.] Willebrandus ab *Oldenborg* in Itiner. : *Intravimus portum sinuosum Antiochiæ, quem Franci Gulphum Antiochiæ appellant. Gulphus Sataliæ*, seu sinus Attalicus, apud Willelmum Tyrium lib. 16. cap. 26. Rogerum Hovedenum pag. 708. et Bromptonum pag. 1165. 1215. *Gouffre de Satellie*, in Gestis Lud. VII. cap. 14. Vide *Gaufra*.

¶ **GULIA**, Scirpus, Papebrochio in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 138.

¶ **GILUS**, ἀλλάλωλος, *Vorator, helluo*. Suppl. Antiq.

* **GULLUS**, *Uno navigio*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **GULO**, Animal regionum Borealium, de quo Apollon. Menaben. ubi de Alce : antea vero Gesner. ex Olao Magno. Ita D. *Falconet* in Animadv.

GULONES, Gulosi, λαίμαργοι, apud Apuleium in Apologia.

✱ **GULOSÆ CARNES**, dicuntur quæ haud sanæ sunt in Stat. Niciæ sæc. XIV. inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. I. Leg. Munic. col. 79 : *Item statuerunt et ordinaverunt quod macellarii non vendant Carnes Gulosas pro sanis.* (FR.)

° **GULOSITAS**, Ingluvies. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Glotonia, Prov. ganea, edacitas, Gulositas.* Ibid. : *Gulo, gulonus.* Vide supra *Gula* 3.

¶ **GULPHUS**, Sinus maris. Vide *Gulfus.*

GULTA, Tributum, [census. Charta ann. 1274. Hist. Monasterii Mediani pag. 332 : *Præfatos agros prædictis colonis nomine conditionis* (conductionis) *ad duodecim annos pro eadem annona et Gulta, sicut antea unusquisque dare de suis agris consueverat, liberaliter de manu sua concessit... Gultam consuetam* (de vineis) *ut de aliis agris curiæ dare tenentur.*]Charta Caroli IV. Imp. ann. 1350. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 478 : *Et propterea oppigneramus supradicto Daniæ Regi. . . pro justo pignore annuam steur (steuram* alibi) *et Gulte, quam nos et Romanum Imperium habemus ex urbe Lubecensi.* Vide *Gildum.* [°° Confer Haltaus. Glossar. German. voce *Gilt,* col. 722.]

°**GUMARIUM**, *La basilica.* Glossar. Lat. Ital. MS.

° **GUMASIO**, *La excitatione*, in eod. Glossar. Pro *Gymnasio, la exercitatione.*

1. **GUMBA**, *Cuneus*, Papiæ. Vide *Cumba* 2.

° 2. **GUMBA**, Tumor, Ital. *Gomma,* Inquisit. ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 102 : *Et proprio juramento firmavit, quod ipsa habuit et habebat duas Gumbas sive boclas, unam in pectore, et alteram in spatulis. Et stetit dicto morbo et languore oppressa, usque ad diem Martis nuper elapsum de nocte ; . . . ita quod Gumba anterior non apparebat, et posterior modicum cernebatur.* Vide *Gumbus.*

GUMBARIA, Navis species. Vide in *Cumba* 1.

¶ **GUMBUS**, Gibbosus. *Benevenuta. . . . a cunabulis Gumba in spalla dextra, sanata est,* in Miraculis B. Henrici Baucen. tom. 2. Junii pag. 379. Vide *Gumba* 2.

° **GUMELLA**, Mensuræ species, Ital. *Giumella,* quantum scilicet cavis palmis continetur. Fragm. hist. Fulgin. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 143 : *Item dicto anno* (1306.) *fuerunt augmentatæ Fulginiæ mensuræ bladi ad pondus triginta trium unciarum ad mensuram tribus Gumellis et media ad manus justas, videlicet ad manus justi hominis.* Vide infra *Jumella.*

¶ **GUMENÆ**, Vox nautica, Gall. *Gumenes* vel *Gumes,* Generatim funium apparatus, et specialius funes ancorarum biremis triremisve. Statuta Massil. pag. 394 : *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios, Gumenas, vel prohicios, vel amannos, vel hostas, nisi de cannabo femello.*

¶ GUINEVÆ, pro *Gumenæ,* ut conjecto. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino e MS. Sangerman. : *Item vult* (navis) *habere* XX. *Guinevas ponderis pro qualibet septem talium et longitudinis* LXX. *passorum.*

¶ **GUMFUS**. Vide *Gumphus.*

¶ **GUMMA**, *Tegorium,* in Glossis Isidor. Grævius non dubitat quin legendum sit : *Gunna, Tegumentum* vel *Tectorium ;* nisi forte *Tegorium,* inquit, pro alterutro lectum sit apud hujus generis Scriptores. Cangius infra retinet *Tegorium,* quod interpretatur locum superne tectum, ac pro *Gumma* suspicatur legendum *Gumlumma,* a Græco χάλυμμα. Arridet magis Grævii conjectura. Vide *Gunna* 1.

° Cangianæ interpretationi utcumque favet vox Gallica *Gomme;* quæ tamen non uno sensu accipi a nostris videtur : pro Arca, in qua pisces asservantur, occurrit, ut opinor, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 115 : *Lesquels alerent de nuit ou molin de Courtangis pour lever les Gommes ou nances, qui estoient aus portes ou escluses de la riviere dudit molin, et prendre les anguiles, s'aucunes en trouvoient.* Pro Loco, seu gurgite, unde alibi *Gourgue,* ubi aqua ex rota molendini cadit, forte quod veluti arca sit conclusus, usurpatur in aliis Lit. ejusd. an. ibid. ch. 147 : *Icelle Jehanne emporta ladite Benoite sur le bort du pont pour la getter en la Gomme du moulin, où elle disoit qu'elle la noieroit.* Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 225 : *Lesquels compaignons.... haucerent icellui ventaile et firent tourner la roue d'un tordoir ou moulin à huille, et laisserent aler un baston avant l'eaue, qui se mist entre la roue dudit moulin et la Gomme.* Aliæ ann. 1478. in Reg. 201. ch. 195 : *Le suppliant.... ala veoir par dehors le molin que c'estoit, et vit en la Gomme que c'estoit Jehan Hurache, qui estoit ja mort soubz la roe.* Fasciculum vero sonat in Ch. Pedag. Peron. ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. fol. 356. v° : *Item une Gomme d'aguilles, c'est assavoir xxv. livres de pesant pour le Gomme, le Gomme doit viij. den. Paris. Goume* eadem notione, in Stat. mercer. Paris. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 305. art. 4. et pag. 306. art. 11.

GUMPHUS, *Gunfus, Gomphus, Conglutinatio, concatenatio,* Papiæ ; *Junctura vel vinculum aliquorum corporum,* Ugutioni, et Willelmo Britoni in Vocabulario. Acta S. Sebastiani n. 88 : *In cloaca illa, quæ est juxta Circum, invenies corpus meum, pendens in Gompho. Gumfus,* habet Ordericus lib. 7. pag. 643 : *Quid referam de Sebastiano, quem sagittatum in cloaca suspenderunt Gumfo ?* Acta S. Thyrsi n. 21 : *Quia ipsa* (simulacra) *magis reguntur Gomphis ferreis, et plumbo, et saxo.* Gesta consulum Andeg. cap. 3. num. 26 : *Cum ostio fusili, quod Gunfis et vertevellis et quatuor clavibus firmabatur.* Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 11 : *At modo residui proceres profugarum usque ad Gonfos, seras, et pessulos omni substantia atque utensilibus addemnabant.* Ita emendandus hic locus, pro *ad confosceras.* Magister Ægidius Corboliensis lib. de Pulsibus :

Atropos excludit Lachesim, vitalia rumpit
Stamina, dissolvit Gumphos, vitamque relegat.

Joannes de Garlandia in Synonymis :

Est constructa polis, radius, cantus, rota Gumphis.

Alanus in Anticlaudiano lib. 7. cap. 1 :

Junctura tenui, Gumphis subtilibus aptat.

Idem de Incarnatione :

Quæ sint vincla, quæ juncturæ,
Qui Gumphi, quæ unio.

Hinc nostris vox, *Gond,* orta. [Græcis γόμφος est clavus.] [°° Gloss. vet. Lat. German. et Gemma Gemmarum : *Gumphus Germ. ein Huffnagel* (clavus quo ferrea sola equo suppingitur) *vel uncus, vel est quilibet clavus.* ADEL.] [° Vide *Vertibella.*]

1. **GUNA**, [Cucurbitula. Vide *Guva.*]

¶ 2. **GUNA**, Vestis pellicea. *Gunarius,* Mercator *gunnarum. Gunella,* Minor guna. Vide in *Gunna* 1.

GUNDEBODINGI, appellati Burgundi, et generaliter, qui *Lege Gundeboda* vivebant, ea nempe, quam Gundebadus Rex Bungundiæ condidit, in Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 62. et in Capitul. Caroli M. lib. 1. cap. 61. *Guntbadingi,* in Capitul. Francoford. ann. 794. cap. 43. [Pro *Lege Gundeboda* legitur apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 99. col. 1. *Gugilbada, Gundebada* rectius et *Gundebanda,* ex variis codd. *Gundobada,* in Præfat. Capitul. 2. ann. 813. *Gombata,* in Notis Baluzii ad Capitularia tom. 2. col. 1074. ex MSS.]

GUNEBODIGNI, in Capitul. Aquisgr. ann. 789. cap. 63.

GUNTBODINGI, in concil. Francoford. ann. 794. cap. 45.

° **GUNDULA**, Donum, munus, ut videtur. Charta Vitalis ducis Venet. ann. 1094. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1536 : *Si cenglarem aprum aliquo venatu ceperitis, caput illius cum pedibus nobis.... portaturi estis... Gundulam vero nullam, nisi libera voluntate vestra, facturi estis.* Vide supra *Gonela* 1.

° **GUNFANA**. Vide infra in *Guntfano.*

GUNFUS. Vide *Gumphus.*

¶ **GUNITA**. Greg. Mon. in Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 409 : *Concessit Guidonato unam petiam terræ ad casas ædificandum, et alias res ibidem ad cellam nostram S. Mariæ de Minione pertinentes, ad annualiter ibi reddendum pensionem, et si necesse esset, Gunitas ad mare faciendum.*

1. **GUNNA**, Vestis pellicea, nostris *Gonne,* Anglis *Gowne.* Lexicon Cambro-Britannicum, *Gwn, toga.* Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2066 : Βαΐτη, διφθέρα, ὅ ἐστι γοῦνα. Alibi : Διφθέρα, ποιμενικὸν περιβόλαιον ἐκ δέρματος, οἷον γοῦνα, ἢ ἄλλο τί. Aliud Cod. 930 : Σίσυρα, ἱμάτιον τραχὺ, περιβόλαιον ἀγροικικὸν, δουλικὸν, παλαιὸν, καὶ ἡ γοῦνα. Ita vocem hanc usurpant sequioris Græciæ Scriptores, Constantinus de Admin. Imp. cap. 32. et alii, quos laudat Meursius in Gloss. [°° Vide Glossar. med. Græcit. voce Γοῦνα, col. 260.] Italos vocem hanc usurpare pariter pro viliori veste, observat Pergaminus, ex Petrarcha part. 1. Cant. 1. 5. etc.

GUNNA. Bonifacius Archiep. Moguntin. in Epist.... *Gunnam brevem nostro more consutam.* Epist. 89 : *Gunnam de pellibus lutrarum factam fraternitati vestræ misi.* Vinea Benedictina cap. 5 : *Senibus nostris Gunnas pelliceas tribuimus ; infirmis etiam in culcitris jacere permittimus.* [Theodemarus in Epistola ad Carolum Regem de usibus Casin. : *Senibus nostris Gunnas pellicias tribuimus.*]

GONNA, in Gestis Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. cap. 1 : *Canonici ejusdem Ecclesiæ in Gonnis suis, etc.* Occurrit etiam in Actis B. Francisci Fabrianensis num. 21. Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS. :

Or ferai gré, s'il me tollent ma Gonne.

Alibi :

Laissa le siecle por devenir prodhom,
Et prist la Gonne, et le noir chaperon.

Rursum :

Son froc osta, sa Gonne a despoillée.

Le Roman *du Renard* MS. :

En vous auroit bele personne,
S'aviés vestue la Gonne.

GOUNA, ex Anglico *a Gowne,* et Græco-

Barb. γοῦνα, apud Knyghtonem : *Cum innumerabili multitudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, videlicet in Gounis albi coloris et rubei.* Dantes in Parad. cant. 26. :

Che va di Gonna in Gonna.

Petrarcha part. 1. cant. 1 :

Non essermi passata oltrà la Gonna.

GUNELLA, diminut. ex *Guna*, Occitanis *Gounel, Gounelo, Cotte de femme, Cotillon; Gonnella*, Italis. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 3. et Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 5 : *Si propter calorem frocum exuerit, in cuculla sedere poterit, sed ita ut nec Gunellam, nec pellicium subtus habeat, nec aliud quidquam stamineum suum.* Cap. 11 : *Duo paria caligarum, tria pellicia, vel unam pro tertio Gunellam.* Adde eumdem Bernardum Monachum cap. 32. [S. Willelmum lib. 1. Constitut. Hirsaug. cap. 16.] Chartam Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in Probat. Hist. Blesensis pag. 10. Le Roman *d'Aubery* MS. :

Un moine i ot qui ot une Gonelle.

Willem. *Guiart.* MS. ann. 1304 :

Des Serjens aux noires Gonnelles.

Le Lusidaire MS. :

Desi que vint à la jornée
Dont a sa Gonelle endossée.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.:

Va s'en li Quens empre une Gonelle,
Deschaus, en langes parmi l'estrange terre.

Le Roman *du Renard* MS. :

Se vous estes ci longuement,
Vous i lairés vostre Gonnelle.

Hinc Goffridus Comes Andegavensis dictus *Grisa Gonella*, quod tunicam *griseam* gestaret, ut supra observatum in voce *Griseus :* Cui inscripta legitur in Schedis Duchesnianis Epistola Joannis Papæ pro Ecclesia Lochiensi, hoc titulo : *Goffrido Grisia Gonella cognominato nobilissimo Andegavorum Comiti.* Et quidam Episcopus Triscanus nuncupatus *Tres Gonellas*, quod triplici gunella uti soleret, in vett. Schedis apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. part. 1. pag. 47. [Spicilegium Fontanel. MS. pag. 235 : *Duo paria caligarum, tria pellicia, unum blanchetum, vel una Gunella pro tercio.*] Vide Ricordan. Malaspin. cap. 161. Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. cap. 74. 124. et Chr. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 15. lib. 4. cap. 3. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 315. col. 2. *Gonella de Scarlato*, in Tabulario S. Vincentii Cenoman.] Le Roman *de Girard de Vienne :*

Et vos comant ces cuidés donc entrer,
A vos Gonelles grises.

* GUNNELLA, dimin. a *Gunna*, Vestis pellicea, toga talaris. Tabul. S. Sergii Andegav. : *Gaufrido, qui junior erat, dedit unam tunicam, quæ vulgo Gunnella dicitur, emptam octo solidis.* Vide in *Gunna* 1.

¶ GONELLUS, Eadem notione, in Charta ann. 1416. apud Rymerum tom. 9. pag. 334. et in alia anni 1317. tom. 3. pag. 648.

¶ GUINDA, Eadem ut opinor, significatione. Anastasius Bibl. in Epitome Chron. Casin. apud Murator. tom. 2. pag. 369. col. 1 : *Hic Ludovicus Italiam dum ingressus fuisset cum Clotario patre ad Casinense cœnobium possessiones universas ablatas restituit, et parinos* (pannos) *nativos et grisos, calicasque cum Guindis et ocreas fratribus concessit.* Forte leg. *Gunnis.*

GUNATUS, Gunam indutus. Luithprandus in Legat. cap. 53 : *Nec ipsa capiet eum in qua ortus est, pauper et Gunata, id est, pellicea Saxonia.*

GUNARII, *Gunarum* seu pellium mercatores, a quibus dicta olim Constantinopoli Basilica τῶν γουναρίων, de qua Chronicon Alexandrinum pag. 778. qui locus idem videtur cum eo qui τὰ γουνάρια τοῦ φόρου nuncupatur a Leone Grammatico pag. 505.

Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 15. *Gunam*, a *Gaunaco* dictam putat, quod Varro *majus sagum* interpretatur, vocemque Græcam esse ait. Sunt autem Hesychio, καύνακα, στρώματα, ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα, *Stragula altera parte villosa.* Adde Oct. Ferrarium in *Gonna.*

2. **GUNNA**, Machinæ bellicæ, seu missilis species : vox contracta ex *Mango*, vel *Mangona*, uti opinatur Somnerus. Thomas Walsinghamus pag. 226 : *Nec mora, consuetis adhibitis instrumentis, missilibus scilicet, quæ vulgus Gunnas vocant, terribiliter feriunt.* Idem pag. 303 : *Et cum lapidibus, lanceis, et sagittis, igne Græco et missilibus, quæ Gunna vocantur, nostros ubique repellunt.* Pag. 374 : *Quod cum illi præcise negarent intendit Gunnam magnam , cujus unico jactu dejecit partem unius turris.* Pag. 398 : *Et illic figere vel locare Gunnas suas, quas Galli Canones vocant, quibus validius villam infestare posset.* Ex quibus patet, *Gunnam*, eamdem fuisse machinam bellicam, quam nostri *Canonem* vocabant, quæque Anglis *a Gunne* dicitur. Unde nescio, an a *Gunnis* dicti sint *Canones*, quasi *Gunnones.* Occurrunt præterea ejusmodi *Gunnæ* apud eumdem Walsinghamum pag. 323. 390. 539. et Henricum Knyghtonem pag. 2621. 2672. 2677. et 2679. Vide *Duplodes.*

¶ GUNNES dicuntur in Litteris anni 1406. apud Rymerum tom. 8. pag. 447.

GUNNARII , *Gunnarum* artifices , vel potius qui e *gunnis* missilia emittebant, *Gunners* dicti in quibusdam expensarum militarium Tabulis, quas laudat Spelmannus verbo *Bombarda :* ut *Magister Gunnarius*, Gunnarum confector, artifex vel *gunnis* præfectus, qui *Master Gunner*, Anglis.

¶ GUNPOUDRE , Pulvis tormentarius, Angl. *Gun-Powder*, Gall. *Poudre à canon.* Exstant Litteræ ann. 1414. apud Rymerum tom. 9. pag. 160 : *De non transmittendo Gunpoudre versus partes exteras, etc.*

GUNTFANO , Vexillum , flammulum. Vox formata ex *Fano*, de qua supra. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. col. 518. voce *Gundfano*, et tom. 4. col. 219. voce *Gund, Pugna, bellum.*] Hariulfus lib. 3. Chr. Centul. cap. 3 : *Item poma Guntfanonum septem argento auroque parata.* Le Roman *du Renard* MS.:

Querez qui le Gonfanon porte
Et qui que le doiez baillier,
Vous convient-il Gonfanonier.

Le Roman *de Garin* MS. :

Là veissiez tantes et paveillons,
Bannieres droites, et vermeux Gonfanons.

Alibi :

Là veissiez meint Gonfanon lever,
Meinte banniere sor le fossé ester.

Le Roman *du Rou* MS. :

Ni a riche home ne baron,
Qui n'ait lés lui son Gonfanon,
Ou Gonfagnon, ou autre enseigne,
Ou sa mesnie se destraingne.

Alibi :

Li barons ourent Gonfanons,
Li chevaliers ourent penons.

Guillem. *Guiart.* ann. 1248 :

Tant seulement li Gonfanon,
En un flum, qui Nilus a non, etc.

Chron. Fland. cap. 67 : *Et tenoit en sa main une lance, à quoi l'oriflamme estoit attachée d'un vermeil samit, à guise de Gonfanon à trois queuës.* Vide Joan. Villan. lib. 6. cap. 40. lib. 7. cap. 13. [et Borellum, in voce *Gonfanon*, ubi observat Angliæ regnum a Romano Pontifice Guillelmo Conquestori traditum fuisse per Gonfanonem : qua de re Poëta vetus, qui vivebat ann. 1160. hæc habet inter cetera :

L'Apostolle li otroya,
Un Gonfanon li envoya,
Moult precieux, et chier, et bel,
Si comme il dit dessus la pierre,
Auroit un des cheveux S. Pierre,
A ces enseignes li manda,
Et de par Dieu li otroya
Que Angleterre conquersist,
Et de S. Pierre le tensist.]

Sæpe etiam usurpatur hæc vox pro ipso *Fanone*, seu *Flammulo*, quod hastis appendebatur : φλαμμουλίσκιον, Græcis recentioribus, Leoni in Tact. cap. 5. § 5. Mauricio, et aliis a Rigaltio laudatis. Le Roman *d'Aubery* MS. :

Baisse la lance où li Gonfanon pent.

Alibi :

A lances sont li Gonfanons pendus.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS. :

Voient l'ost paienne venir et aprochier,
Les riches Gonfanons sus au vant baloier.

Le Roman *de Garin* :

Brandist la hante au Gonfanon pendant.

Alibi :

Et prist l'espié à tot le Gonfanon.

Idem :

Brandist la hante, destort le Gonfanon.
Parmi le cors li mest le Gonfanon, etc.
Les lances bessent ó sont li Gonfanon.

Le Roman *de Guiteclin* MS. :

Li Rois tint une lance à un vermeil Penon.

Alibi :

Moult si siest bien au col la lânce au Gonfanon.

Le Roman *d'Alexandre* MS. :

Hante ot grosse de fresne, et Gonfanon pendant.

Ejusmodi porro infularum, ab hastis ac lanceis pendentium mentio est apud Frontinum lib. 1. Strateg. cap. 12. n. 5. Albertum Aq. lib. 2. cap. 39. lib. 4. cap. 6. Fulcherium Carnot. lib. 2. cap. 10. Guibertum in Hist. Hieros. lib. 4. cap. 39. in Gestis Francorum expug. Hieros. cap. 42. apud Gaufredum Malaterram lib. 3. cap. 37. Will. Britonem lib. 8. Philippid. pag. 196. Gruellum in Hist. Arturi Ducis Britan. pag. 66. etc. Sed et *Hastæ puræ* dicuntur, quæ infulis istis carebant, in veteribus Inscriptionibus : in quibus interdum donatos milites *Hasta pura sine vexillis*, in virtutis militaris præmium, legere est, 414. 8. 498. 13.

¶ GONFANO. Fundatio Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 216 : *Duo offertoriola et linteum analogium subter Evangelium ponendum in festivis diebus et* v. *Confanones.*

¶ CONFALO, in Annal. Mutin. apud

Murator. tom. 11. col. 60 : *Cum Confalonibus et crucibus.*

* *Chundfano*, in vett. Gloss. quasi a *Chunden, Kunden*, Indicare, denunciare, signum dare : unde *Guntfano* proprie est vexillum classicum, index belli, alias *Herifanon*. Et quidem Gothis ex Schiltero, *Gunfana*, idem est ac militum vexillum. Verel. Ind. ling. Goth. *Gunna* est prælium ; hinc forte vocis origo. Hæc post virum doctissimum D. Schœpflinum.

GONTFANONARIUS, Vexillifer, signifer : Italis *Gonfaloniere*. In Synodo VIII. CP. ex parte Ludovici Pii adfuit Suppo *primus Guntfanonariorum et consobrinus uxoris ejus*, ut auctor est Anastasius ad eamdem Synodum Act. 10. ubi perperam editum, *Concofanariorum*. Capitula Caroli C. tit. 32. cap. 13 : *Providentiam habeant, qualiter unusquisque Episcopus, vel Abbas, seu Abbatissa cum omni plenitudine et necessario hostili apparatu, et ad tempus suos homines transmiserit, cum Guntfanonario, qui de suis paribus cum Missis nostris rationem habeat.* In Consuetud. Bononiæ in Morinis, art. 7. *l'Enseigne et Gonfanier*, dignitas dicitur attributa uni e quatuor Comitis Paribus. Le Roman *de Rou* MS. :

Par drois et par ancesserie
Devés estre de Normendie,
Et vos parens Gonfanongniers.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin* MS. :

Que s'il avoit le monde tout entier à baillier,
Et il vousist avoir un bon Gonfannoier,
Pour sa terre garder, et son prix essaucier.

¶ CONFALONERIUS, apud Bartholomæum lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. et apud Illustr. Fontaninum in Antiquit. Hortæ pag. 416. et 417.

¶ GONFALONIERUS, in Vita S. Andreæ Corsini n. 36. tom. 2. Januarii pag. 1071.

¶ CONFALONERIUS, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 931.

Obtinuit etiam apud Italos *Gonfanonarii* dignitas, præsertim apud Florentinos, quibus olim ita indigitabatur supremus Magistratus, [ann. 1292. institutus. Ex plebeis assumebatur: cujus præcipuum munus erat leges tueri et nobilium potestatem auctoritatemve deprimere. Vide Jacobum Wilhel. *Imhoff* in Genealogiis viginti illustrium in Italia familiarum. Ibi *Gonfalonerius* dicitur hic Magistratus. *Gonfalonerius Reipublicæ Lucanæ* memoratur tom. 5. SS. Junii pag. 488.] Sed et hodie regitur Senensis urbs a tribus *Gonfanonariis*, quorum singulis tertia urbis pars regenda datur. Habet denique Ecclesia Romana suos *Gonfanonarios*, de quibus præ aliis Froissartes 2. vol. cap. 135. Joan. Villaneus lib. 8. cap. 69. et Matth. Villan. lib. 9. cap. 90.

¶ CONFALONIS CONFRATERNITAS, seu *Commendatorum* vel *Recommendatorum* B. M. Virginis Romæ a quibusdam Patriciis ann. 1264. instituta et a Clemente IV. ann. 1267. confirmata, sic appellata est a vexillo, Italis *Confalone*, in quo ejusdem Dei Genitricis imago depicta erat. Ei Confraternitati redimendorum captivorum ab infidelibus detentorum cura ann. 1583. delegata est, et data, jam ab anno 1579. facultas alias sibi sodalitates aggregandi. Huic reipsa accessit Societas Lugdunensis ; cui nomen dedit Henricus III. Fr. Rex, uti narrat Thuanus Hist. lib. 6. Vide Spondanum ad ann. 1576. Macros fratres in Hierolexico et Hofmannum.

¶ GONFANONIÆ FEODUM, in Charta Ecclesiæ Lugdun. ann. 1290.

* GONFANERIA, Dignitas et officium *Gonfalonerii* seu vexilliferi. Comput. MS. Guill. de Cheriaco recept. regni Navar. ann. 1300 : *Domino Furtunio Almoravit pro complemento militiarum suarum . . . Item eidem pro jure Gonfaneriæ, etc.*

¶ **GUNTHADINGI**, etc. Vide *Gundebodingi*.

¶ **GUODOBIA**, Pilum, venabulum, Gall. *Vouge, Epieu*. Acta S. Lauri MSS. : *Deponentes eum desuper equum suum . . . . collum ejus de Guodobia acuta præciderunt.*

¶ **GUOLATIA**. Vide *Golia*.

¶ **GUOYA**, Falcis species, Gall. *Serpe*, alias *Goie*. Litteræ anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 53 : *Muniri faciatis et provideri arnesiis pro cala et destructione arborum, vinearum et bladorum opportunis ; utpote de Guoys, falcibus, deytrauz seu securibus, fauciliis et fundis, etc.* Vide *Goia*.

¶ **GUPHUS**, pro *Gumphus*, de quo supra, Cardo. *Guphi et cardines*, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1700.

¶ **GUPILARIUS**, ut supra *Gopillator*, Qui vulpes, alias *Goupils*, venatur. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CLXXII : *De venatione paranda et de minutis rebus*, XLVIII. *s. et* IIII. *d* .... *Gupilarii de secundo tertio* XIX. *l.* XL. *d. minus.*

* **GUPPA**, Sagum militare, idem quod *Jupa*. Vide in hac voce. Stat. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 181. col. 1 : *Item quod omnes, cujuscumque conditionis existant, habeant suum arnesium condecens ; . . . et quod pauperiores ad minus habeant unam Guppam, unam servelliam.*

* **GUPPUM**, Gypsum, Gall. *Platre*. Stat. Mantuæ lib. 1. cap. 139. ex Cod. reg. 4620 : *Ordinamus quod... coramen pilosum, assungia , sepum , Guppum, . . . lapides calcinarii . . . extrahi non possint de territorio Mantuano.* Vide supra *Gippum*.

GURBILIO. Charta Gastonis Vicecom. Benearnensis ann. 1168. pro fundatione Monasterii Silvæ latæ: *Et de reditibus nostris, qui paterno jure nobis succedunt, centum solidos Pictavinos, et 30. Gurbiliones salis in villa, quæ dicitur Salies.* Ubi Marca lib. 5. cap. 22. vertit *trente Courbillons de sel*, id est, corbulas, seu *Gorbiculos*.

* **GURDAMONIUM**, Grani species. Stat. Astæ ubi de Intr. portar : *Gurdamonium solvat pro qualibet libra, lib.* 1. *sol.* 10.

GURDONICUS, ut mox *Gurdus*, Rudis, imperitus. Sulpitius Severus in Hist. : *Vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticus. Audietis tamen ut Gurdonicum hominem, nihil cum fuco aut cothurno loquentem.*

GURDUS. Gloss. MS. Reg. : *Obtusa, surda, gurda.* Papias : *Gurda, inutilis, inepta, stulta.* Eadem habent Isidorus in Gloss. et Ugutio. Idem Papias : *Obtusa, gurda.* Gloss. S. Benedi : *Gurdus*, ὀμβλός. [* Pro ὀμβλός leg. ἀμβλύς, ex Castigat. in utrumque Glossar.] Quintilianus lib. 1. Instit. cap. 5 : *Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Etiamnum Hispani et Vascones *Gordos*, vocant pingues et obesos, ut tradit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ. [* Academ. Hispan. *Gurdo, stolidus, bardus.*] Regula Magistri cap. 50 : *Duricordes vero et simplices fratres, vel qui litteras discere nolunt, et non possunt, ipsi Gurdis operibus intricentur.* Abbo lib. 1. de Obsid. Parisiensi vers. 424 :

Noxque falam Gurdis mandat custodibus ipsam.

Et infra lib. 2. vers. 525 :

... Ponunt animas cum sanguine Gurdi.

Ubi, ut et aliis locis, [** lib. 1. vers. 531.] *Gurdos, ineptos et stultos* interpretatur. Occurrit etiam in Notis Tyronis pag. 102. Robert. Gaguinus in Poem. vernaculo, *le passe-temps de l'oisiveté* :

Guerres et de Dieu le grand flaeil,
Et le maillet de sa Justice,
Qui est aux bons paix et conseil,
Et terreur au Gourt et au nice.

At contra vocem *Gourd* in bonam partem non semel usurpat Sangelasius in Viridario honoris.

* *Gordin*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 7 : *Icellui Boyn commenca à desmentir le suppliant et l'appeller villain Gordin.* Unde *Engordeli* vel *Engourdeli*, pro vulgari *Engourdi*, hebes, torpens, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

La pensée ont vers Diu si froide,
Qu'il sont Engordeli et roide
Plus que ne soit poil en fouache.

Ibidem infra, *Engourdeli*. Vide infra *Gurgus* 2.

GUREIC, Ephebiæ, vox Wallica, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 13. Boxhornio in Lexico Cambrico, *Gwyryf*, est virgo, [*Gwec'h* Armoricis : quibus mulier dicitur *Gourec* vel *Gwrec*. Magna quidem vocum affinitas cum *Gureic*, at minor cum *Ephebiis*.]

GURGA, ut mox *Gurges*, Italis *Gorgo*. Charta Friderici II. Imp. ann. 1229. apud Rocchum Pirrum tom. 2. Notitiæ Sicil. pag. 640 : *Et ducere... conductum* (aquæ) *in alias terras in Gurgam suam propter fogiam magni fluminis Lentini, et piscariam ibi facere, etc. Gourtz*, in Consuet. Burbon. art. 162. *Gourgues de moulin*, in Consuetud. Burdegal. art. 112. Vide *Gordus*.

* **GURGERIA**, pro *Gorgeria*, Armatura, qua guttur tegitur. Locus est supra in *Genocclales*.

GURGES. Papiæ et Will. Britoni in Vocabul. *est locus verticulosus in flumine, altus et profundus, vorago, fossa, lacuna, barathrum* : sed proprie est locus in fluvio arctatus, seu ad construendum molendinum, seu ad capiendos pisces : *Gourgo*, Occitanis. Ovidius de arte amandi :

Quo minime credis Gurgite piscis erit.

Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 305 : *Ibi unum molendinum de 13. sol. et 5. den. prati acra una, pastura ad pecora villæ, de uno Gurgite 32. denar. etc.* Charta Henrici Reg. Franc. in Tabular. S. Maglorii Paris. : *Denique præcipimus inserere Gurgites piscales tres, primum ex his situm in confluentia Sequanæ et Maternæ, etc.* Charta Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1147. pro Abbatia Barbellensi apud Sammarthanos : *Ut in Secana construant et ædificent sibi Gurgitem unum in idoneo loco... ad piscationem videlicet et molendinum.* Monasticum Angl. tom. 1. pag. 766 : *Decimam totius piscis et piscariæ de Gurgitibus, tam de retibus, vel ingeniis qualitercumque evenientem.* Charta ann. 1196 : *Quod nec a nobis, nec a quoquam mortalium in dictis Gurgitibus molendinum construatur.* Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 45. § 10 : *De stagno vel Gurgite levato, vel*

prostrato ad nocumentum injuriosum. [Necrologium MS. B. Mariæ de Argentolio : *XI. Kal. Martii Ricardus Episcopus Monachis B. Dionysii pro faciendo anniversario* x. *sol. ad pictantiam de Gurgite.* Ibidem ad calcem: *Idem Prior eodem die de Gurgite suo pitanciam dari Conventui stabilivit.*] Joan. Britto pag. 32 : *Puis soit enquis de Gors levez en euves communes, etc.* Adde pag. 158. v. Fletam lib. 4. cap. 27. § 4. cap. 28. § 8. præterea Walafridum Strabum de Vita S. Galli cap. 12. 28. Probat. Hist. Monmorenciac. pag. 407. Gull. Prynnæum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 424. etc. Vide *Gordus.*

GURGICULI nomine, Mare Mediterraneum appellare solebat Carolus M. ut auctor est Monachus Sangall. lib. 1. cap. 29.

GURGUS, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 483. [in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 474. in Charta ann. 957. Marcæ Hisp. col. 875. Chronicon D. Gravinæ apud eumdem Murator. tom. 12. col. 708: *Erat autem ibi prope quidam Gurgus aquarum profundus, ubi ex profunditate aqua nimium rutilabat.*] Hinc Occitani molendinum *Engourgat* dicunt, quod aqua nimia laborat. *Engourgament de aigue,* in Consuetud. Solensi tit. 12. art. 1.

❊ GURGIS, Ostium, per quod rivus in fluvium influit, vel Locus, ubi in *Gurgitem* desinit. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 318 : *Exinde tenendo matrem antiquam dicti rivi Dandaut, usque ad Gurgim ejusdem rivi.* Vide *Gula fluvii* supra in *Gula* 3. et mox *Gurgitum* 2.

GURGITOSA MARISCI PLANITIES, apud Lambertum Ardensem pag. 11.

¶ 1. GURGITUM, Locus fluminis, ubi Gurges, in Consuetudine Tolosana Rubr. de terminis Villæ Tolosæ.

❊ Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 186. v° : *Gurgita aquarum xxv. sol. duæ sedes ad molendinum foulerez.*

❊ 2. GURGITUM, Canalis, per quem aqua decurrit. Charta Phil. Pulc. ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 424. r°. col. 1 : *Nec teneantur ad refectionem seu reparationem conductuum seu meatuum dicti fontis aut locorum, in quibus ipse fons oritur, et rivulus ipsius egreditur per diversa Gurgita in abbatia prædicta.* Vide supra *Gurgis.*

¶ **GURGITATUS,** Ingurgitatus. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ, tom. 1. Martii pag. 180 : *Tantum panis insumpsit epulator... atque sic per insolentiam est Gurgitatus.*

GURGO. Poeta laudatus ab Aldhelmo Abbate Malmesburiensi in Epist. ad Eahfridum :

Digna fiat fante glinglio Gurgo fugax fambulo,
Neu timeat scriptor terrentis ludicra linguæ.

Ubi Usserius Armachanus monet in MSS. apponi hanc Glossam : *Fugax Gurgo, id est, virgo impetrante noverca de matrimonio exposita, inter feras enutrita, ferarum consuetudinibus assuescens, quæ alio nomine Juturna. Fante glinglio, id est, rogante fratre, vel alio quolibet amico, ut digna fieret illa fugax fambulo, id est, reversione, vel fine laboris.*

❊ **GURGUINA,** Cella minor. Charta ann. 1304. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 49. col. 2 : *In hospicio vero prædicto est quædam aula longa, in cujus capite est una camera, cum sua privata camera; et in alio capite est Gurguina quædam.* Vide mox *Gurgustium* 1.

¶ **GURGULIO,** οἰκήματιον βραχύ, *Casula,* Parva domus, in Supplemento Antiquarii. [❊ Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. : Οἰκημάτιον, *cellula.* Οἰκημάτιον βραχύ, *Gurgulio.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Gargeton, Gurgulio.*] Vide *Gurgustium* 1. Varroni aliisque est pars colli, qua spiritus commeat. Lactant. de Opificio cap. 11 : *Spiritus contra, qui est incorporalis ac tenuis, qui spatium sibi facere non poterat, accepit viam fatalem, quæ vocatur Gurgulio. Is constat ex ossibus flexuosis ac mollibus quasi ex annulis in catenæ modum compactis et cohærentibus, patetque semper hinc transitus.* Papiæ MS. Bituric : *Bronchum, guttur, quem Gurgulionem dicimus, id est eminentior pars gutturis.*

¶ **GURGULIONES,** sic dicti Burgundiones in Historia Luitprandi apud Murator. tom. 2. pag. 450. col. 2. *vel quod ob superbiam toto gutture loquantur, vel quod verius est, quod edacitati, quæ per gulam exercetur, nimis indulgeant.*

GURGUNEO. *Glutto.* Papias.

GURGUR, *Celer.* Papias MS. Editus habet *Gurgus,* [a Græco γοργός, Velox.]

¶ 1. **GURGUS.** Vide in *Gurges* et *Gurgur.*

❊ 2. **GURGUS,** *Inepto, e stolo, e ingordo.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Gurdus.*

❊ **GURGUSTIO,** *Genus retis,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Vide mox *Gurgustium* 1.

1. **GURGUSTIUM.** Papias : *Gurgustium, Casa brevis, ubi pisces nutriuntur. Gurgutium, cella modica, domus pauperis.* [Idem Papias : *Gurgustia, Loca tabernarum tenebrosa, ubi convivia turpia fiunt.* Servio, *Gurgustium* etiam est obscura et latens taberna. Hinc Gallicum *Gargotte,* Cauponula, tabernula : *Gurgustiolum, Antrum secretum, angustum,* apud Papiam laudatum. Voces sunt Ciceroni et Apuleo notæ, dubiæ tamen Latinitatis. A *Gurgulione* seu *Curculione,* Verme, dictum est *Gurgustium.* Vide Festum.] Job. cap. 40 : *Nunquid implebis sagenas pelle ejus, et Gurgustium piscium capite ejus.* Thwroczius in Carolo Rege Hungar. cap. 97 : *Sed erant omnino sicut pisces in Gurgustio, vel in reti comprehensi.*

❊ Gloss. Bibl. MSS. ex Bibl. reg. : *Gurgustium, vas est vimineum, in quo pisces reservantur ; sic et rete piscatorium nuncupatur. Item, locus tabernarum tenebrosus, ubi convivia turpia fiunt, cella modica, vel domus pauperis.* Tabul. Pontisar : *Dedit Ludovicus puer monachis SS. Germani et Martini unam aquæ arcam ad Gurgustium piscium faciendum.* Ubi idem quod *Gurges.*

¶ 2. **GURGUSTIUM,** *Guttur,* apud Papiam.

❊ Nostris *Guterel* et *Goitron.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 208 : *Icellui Pierre . . . print ledit Thomassin son filz par la gorge et par le visaige, et d'un coustel . . . le féry deux cops en la gorge ou Goitron.* Aliæ ann. 1414. in Reg. 167. ch. 427 : *Guillaume Daumelle avoit navré icellui Simonnet en la gorge ou Guterel.* Bestiar. MS. ubi de Vulpe :

Puis qu'il les tient en son Goitron,
Tous les dévore chis larron.

❊ 3. **GURGUSTIUM,** Gurges, locus in fluvio arctatus ad capiendos pisces. Charta ann. 1362. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 72. col. 2 : *Insulam Ostinhusen... dimisimus cum omni jurisdictione et jure temporali in agris, pratis, pascuis, ac sua parte Gurgustii.* Ubi in aliis Chartis eadem de re ibid pagg. 62. 63. et 64. legitur *Piscaria.* Neque aliter intelligendus videtur Thwroczius ad *Gurgustium* 1. laudatus.

❊ **GURGUSTRIUM,** pro *Gurgustium,* Retis seu vasis piscatorii genus. Charta ann. 1279. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 641 : *Cives vero nequaquam aliter, nisi cum hamis et Gurgustriis, in eodem fluvio piscabuntur.* Vide supra *Gurgustium* 1.

❊❊ **GURNA,** Urna, concha ; mensura quædam. Vide Glossar. med. Græcit. voce Γοῦρνα, col. 262. et Append. pag. 51. Chart. Roger. Reg. Sicil. apud Rocchum Pirrhum pag. 96 : *Donamus quoque causa condimenti mensæ monachorum in territorio Phari a salina Gurnas sive cassectas* 50.

¶ **GURNADUS.** Vide *Gornus.*

❊ **GURPICIO,** GURPIRE, GURPISSIRE. Vide supra in *Guerpire.*

GURPIMENTUM, GURPIRE, etc. Vide *Guerpire.*

¶ **GURULA,** *Nutrix, conportatrix*, in Glossis MSS. Sangerman. num. 501. Lege et vide *Gerula.*

GURUM, vel GIRUM, Pulvis molendini, apud Matthæum Silvaticum.

❊ **GURRA,** Viminis species, Ital. *Gorra.* Stat. Montis-reg. pag. 229 : *Idem intelligatur de ruvore, quercu, cerro, . . Gurris et salicibus, etc.* Stat. Astæ ubi de Intr. portar. : *De salixetis et sarmentis nihil solvatur, etiam de Gurris, tinis et carrariis veteribus nihil solvatur.* Vide supra *Gorra* 2.

❊ **GUSCARTA,** In novo Tract. de Re diplom. tom. 1. pag. 305. perperam pro *Geiscarta.* Vide supra in hac voce.

❊ **GUSPIRE.** Vide supra in *Guerpire.*

1. **GUSSA,** GOZA, GUZIA, Machinæ bellicæ species. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 83 : *Nemo præsumat... castrum contra Principem ædificare, nec fortitudinem tenere obsessam. nec debellare cum ingeniis, quod rustici dicunt fundibula, et Gosa, et gata, quod magnum dedecus erit Potestatibus.* Charta Jacobi I. Regis in Constitutionibus Catalaniæ MSS. : *Statuimus, quod nullus portet fundibulum, Guziam, vel gatam, aut aliquid aliud ingenium contra aliquem, sine speciali nostro mandato, nec trahat cum eis, nisi de hoc habeat a nobis... privilegium speciale.* Edictum Nunonis Sancii D. Rossilionis de Treuga tenenda ann. 1217 : *Statuimus... quod nullus expugnet aliquod castrum, vel aliquam munitionem cum Gussa, vel perrerio, vel manganello, vel cum alio genere lignorum.* Ita porro appellata fortean hæc machina, quod canis formam referret : nam Occitanis *Goussas,* canis species est, *Chien matin, Clabaud.* [❊ Vide supra *Gossus.*]

¶ 2. **GUSSA**, Putamen. Ital. *Guscio,* Gall. *Coquille, Coque.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1271. apud Murator. tom. 8. col. 1133 : *Et* XX. *castaneæ cum Gussis* (vendebantur) I. *rexanum, et* XIV. *amigdalæ* I. *rexanum.*

GUST. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10. § 2 : *Secundum antiquam consuetudinem dici poterit de familia alicujus, qui hospitatus fuerit cum alio per* 3. *noctes : quia prima nocte dici poterit Uncuth, secunda vero Gust, tertia vero Hoghenehyne,* [❊❊ *Gast,* hospes.]

GUSTALDUS. Vide *Gastaldus.*

¶ **GUSTANTER,** Grato animo, in Actis SS. Aprilis tom. 3. pag. 111.

❊ **GUSTARE,** Idem quod *Pastus, procuratio* seu convivium ; maxime vero illud quo vassali dominum excipere ex jure vel ex consuetudine tenebantur. Placit.

ann. 785. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 745: *Et per singulos annus Gustare eorum dava in ipsa casa bassilica sancti Petri, ubi ipse Dammianus resedebat. . . Quantum ipsi Dammianus ad manus sua abuet, et ipso Gustaren per singulos annos, unde vos dicitis, sua voluntate dava.*

✱ **GUSTARIS**, Eodem intellectu, in Placit. ann. 853. ibid. tom. 3. col. 168 : *De secundo in secundo anno eis et sacerdotes seu clerum suum quarta feria post Pascha Domini Gustarem unum ibi facere et dare debuisset cum Vallerino presbiter, quomodo antea consuetudo fuerat de ipsa ecclesia faciendi.*

GUSTATOR DIGITUS, qui Græcis λιχανός. S. Hieronymus in cap. 40. Esaiæ : *Parvo digito, quem vulgo Gustatorem vocant.*

GUSTRUM, Vasis species. Zyxillanes Episc. Toletanus Hymno de S. Thyrso, a Bivario, ex Breviario Musarabum editus :

Gustrum perniciter adfore præcipit
Plenum lympha, caput martyris suffocat.

In Actis, est *lebes, vas, tinna.* [Papias MS. Bituric. : *Gutrum, Genus vasis, vel ampullæ, quo unguenta servantur.* Editus habet *Guttum.*] Gloss. Lat. Græc. : *Cupillum,* γευστρίδιον. Ubi *cupillum* idem valet ac *cupella.* Vide in *Cupa* 2.

1. **GUSTUM**, Cupediæ. Utitur Apitius lib. 4. de Re culin. cap. 5. Adde Fragmentum Petronii pag. 74. et quæ notamus in Descript. CP. ubi de Augustæo.

¶ GUSTUM, Cenula, Gall. *Collation.* Mabill. tom. 1, Annal. Benedict. pag. 704. col. 2. ex MS. Casinensi : *Cum autem liberi a vindemia fuerint, statim ad nonam horam reficiunt, et post vesperas Gustum manducant, et bibunt iterum.*

✱ 2. **GUSTUM**, ut *Gustare.* Charta Joan. dom. Castrivil. ann. 1279. in Chartul. Cluniac. ch. 307 : *Serviens noster... cum quinque servientibus habet... semel in anno in prædicto prioratu de Blanzeto in sero suum convivium atque Gustum.* Nisi sit pro *Gistum.* Vide supra in hac voce. *Goustement,* Cibus, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 29. r°. col. 2 : *Je porte le Goustement as freres, etc.*

✱ **GUSTUM** FACERE, Prægustare, Gall. *Faire l'essai.* Leg. Palat. Jacobi II. reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. pag. x. col. 2 : *Deinde ipse idem majordomus sive magister hospitii de eisdem cibariis Gustum ibidem facere non omittat.* Nostris alias *Gueusson,* pro Gustus, sapor. Charta ann. 1366. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Disoit qu'il l'avoit mis* (le vin) *d'une part pour euls en une tine et une tinette, tant blanc comme rouge, qu'il monstroit ; et que dès lors il l'avoit offert à dant Oudart qu'il volsist essaier dou vin, lequel il offroit ; et que s'il n'estoit de tele Gueusson, comme il devoit estre, si estoit il, si comme il disoit, prest de l'amender.*

✱ **GUTA**, GUTATUS. Vide infra in *Gutta* 1. et 6.

GUTI, Gothi, et Gotti, vel *Goti,* quibusdam *Jutæ* et *Jutones,* Romanis *Getæ,* Anglo-Saxonibus geatas, a prisco Gothico *jæt,* quod gigantem significat. Ita autem appellatus potissimum unus de tribus populis illis primariis, qui relictis in Germania sedibus, in Angliam transiere, et ibi sedes fixere, ut Beda refert, cujus Interpres Saxonicus, pro *Jutas,* geatum, id est, *Getas* vertit. Inde illud in Legibus Edw. Confess. cap. 35. tit. de His, qui cohabitare debent in Britannia : *Guti vero similiter cum veniunt, suscipi debent et protegi in regno isto, sicut conjurati fratres, sicut proquinqui, et proprii cives regni.* Plura de *Gutiis,* et *Jutis,* vide apud Camdenum, Spelmannum et Cluverium lib. 3. Germ. antiq. nam hæc Glossarii consilium excedunt, cum ad rem Geographicam spectent.

¶ **GUTILLIOCÆ**, Κάρυα μακρά, in Glossis Lat. Gr. [✱ Adde ex Castigat. in utrumque Glosar. leg. *Gulliocæ.*]

✱ 1. **GUTOSUS**, Hydropicus. Append. ad vit. S. Ludov. reg. tom. 5. Aug. pag. 569. col. 2 : *Juvencula quædam... de parochia de Asneriis, quæ, ut asserebat, a longo tempore Gutosa erat, ad altare sancti miserabiliter inflata accessit, etc.* Vide *Gutta* 4.

✱ 2. **GUTOSUS**, Articulari morbo laborans, Gall. *Goutteux.* Charta ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 79. col. 1 : *Dictus vero custos sigilli se excusavit, dicens non posse ad dictam villam accedere, cum sit impotens et Gutosus suæ personæ, etc.* Vide *Gutta* 3.

✱ 3. **GUTOSUS**, Imbre imbutus, in Stat. capit. Nem. ann. 1394. ibid. pag. 138. col. 1 : *Et si in episcopatu aliquando tripudiatum fuerit, hoc erat propter necessitatem, quando solum ecclesiæ erat Gutosum, quod contingit quando sunt magnæ pluviæ.* Vide *Gutta* 1.

✱ **GUTREMA**, Gutturis morbus, angina, Gall. *Esquinancie.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Squilantier, Prov. Gutrema.*

✱ **GUTROSUS**, *Cuti infermo,* in Glossar. Ital. MS. pro *Gutosus.* Vide supra in hac voce num. 1.

¶ **GUTRUM**. Vide *Gustrum.*

1. **GUTTA**, Idem videtur quod *Gota,* de qua voce supra, et *Gutera,* Canalis, rivus. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 22 : *Terminat de una parte currente Gutta, alia via publica, etc.* Fol. 29 : *Sunt ii fines dis lo perron, usque ad Guttam, quæ dividit villam Defensum dictam, et silvam, etc.* Fol. 42 : *Qui terminat de una parte Gutta mortua, etc.* Fol. 62 : *De una parte terra S. Vincentii, de alia Liger fluvius, de altera Gutta decurrit.* Tabular. Monasterii S. Andreæ Viennensis : *In alio fronte, Gutta percurrente, qui ad æstum siccat, etc.* Infra, *Gutta sicca* dicitur. Occurrit etiam crebrius in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis.

✱ Charta ann. 1310. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 44 : *Ex alia parte dicti pontis S. Johannis sicut Guta ascendit,... et prout exinde protenditur ad quemdam lapidem rotundum, qui est quasi in capite dictæ Gutæ inter rivos de Laverneda,... et inde prout descendit fundus Gutæ, quæ est inter curtile de Chaselas et curtile de Loyseret.* Alia ann. 1319. in Reg. 61. ch. 428 : *Et exinde sicut Gutta de fossa ascendit ad cenderium de Vallieras. Vide Guttarium.*

☞ In tractu Dumbensi, et fortassis etiam in aliis, per *Guttas* sæpius intelliguntur illi canales et alvei, quibus aqua fluvialis in vicinos fundos derivatur. Qui in iis locis, in quibus hujusmodi canales effodiuntur, jurisdictionem integram habent domini, ii piscationis jure potiuntur. Charta Thossiaci ann. 1451 : *Debet 5. sol. Vienn. pro licentia ei data de construendo in suo prato vocato la Goille quamdam Guttam piscatoriam.*

GUTA, Eadem notione. Tabularium Eccl. Cadurcensis : *Cum ipsa terra, quæ tenet in ipso loco, quæ tenet in illa Guta.* Charta Froterii Episcopi, ibidem : *Et per illo termine... et descendit per mediam cumbam, usque in illa Guta, quæ dicitur Boina.*

GUTTULA, Rivulus. Tabularium Monast. S. Andreæ Viennensis : *In alio fronte terra ipso quintillone, et Guttula, quæ ad æstum siccat.* Tabularium Brivatense Ch. 15 : *De duobus vero lateribus vineas S. Juliani, ex quarto vero latere Guttulam decurrentem, etc.* Alibi : *De subteriori vero latere est Gutula decurrens, de superiore vero latere strata publica.*

2. **GUTTA**, Italis *Gotta,* Hispanis *Gota,* Catarrhus, fluxio, quod *guttatim* fiat, inquit Berevicius lib. de Idea Medicinæ antiquor. nescio an vere. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 21 :

Frigore percussa, doluit nimis illico Gutta.

Vita S. Anselmi Episc. Lucensis n. 57 : *Die quadam cito superveniens Gutta, ita ut unius oculi lumen sanguine cooperiret,* Num. 58 : *Gutta, quam dicunt fistulam, generante, putredo quædam assidue stillabat.* Num. 39. et 42 : *Gutta paralytica, Gutta, quam Paralysim vocant. Hydropisis,* apud Tortarium Floriacensem :

Gutta fugit ventris, restinguitur hic sacer ignis.

Magister Ægidius Corboliensis de Urinis :

Innuitur Gutta regnare per alba minuta.

Ubi vide Gentilem de Fulgineo. Ebrardus in Græcismo cap. 10 :

Est pluviæ gutta : sed sit situlæ tibi stilla ;
Dicitur esse sene passio Gutta fore.

Vide Albertum M. lib. 23. de Animalib. cap. 18. [✱✱ et Grimm. Mythol. German. pag. 673.]

GUTTA CADIVA, CADUCA, Ἐπίληψις. Glossæ Riblicæ MSS. : *Epilenthici dicuntur, qui Guttam habent Cadivam.* [Robertus de Tumbalenia in Epistola ad Monachos S. Michaelis de Monte apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 659. col. 1 : *Hugo vocatus frater quidam... subito illa molestia arripitur, quam Medici Epilepsiam vocabulo Græco dicunt, vel Sacrum morbum, eo quod sacras hominis partes, ut est caput, et mentem occupet ; nos vero vulgariter Guttam Caducam, ex eo quod cadere faciat, vocamus.*] Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. cap. 22 : *Sed quod magis dolendum erat, intrinsecus epatica passio, imo ebitudo animi, Caduca Gutta, et cotidiana vecordia ipsum desipere faciebant.* [Vita S. Raynerii, tom. 2. Junii pag. 442 : *Hæc sub occasione Caducæ Guttæ, biennio ante adventum almi Raynerii ad nos a dæmonio fuerat vexata.*]

✱ *Goute félonnesse* appellatur in Lit. remiss. ann. 1366. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 676 : *Icellui Thomas ala de vie à trepassement par une maladie, si comme l'en dit, de quoy il estoit malade par plusieurs fois, appellée Goute félonnesse.* Aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 311 : *Icellui jeune enfant estoit entachié d'une maladie d'avertin de teste, nommée Goute, dont il cheoit voulentiers par intervalles.*

¶ GUTTA CIATA, Gallis *Goutte Sciatique,* Ischiadicus dolor, in Miraculis B. Edmundi Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1895.

✱ GUTTA ESTRANGURIA. Vide supra *Estranguria.*

¶ GUTTA FANTILIA. *Filiam habebat parvulam... habentem Guttam Fantiliam,* in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 452. ubi

Fantilia forte pro *Infantilis*, et *Gutta Fantilia* pro *Variolæ*.

GUTTA MALOGRANATA, Hemicraniæ species, quam Galli vocant *Pome grenade*. Occitanis, *Mielgrano*. Steph. Julianus in Vita B. Coletæ n. 234 : *Affligebatur... specialiter passione Guttæ Malogranatæ, taliter quod vi doloris efficiebatur quasi furibunda.* Ditmarus lib. 4. pag. 50 : *Cui in capite suo multum nocuit migranea, quæ duplex : aut ex Gutta, aut ex vermibus.* [* Morbi, non fructus, genus est, vulgo *Migraine*, Hemicrania.]

* GUTTA PALESTINA, f. pro *Paralytica*, ut notant docti Editores ad Append. vitæ S. Ludov. reg. Franc. tom. 5. Aug. pag. 569. col. 2.

¶ GUTTA ROSACEA, Medicis, Rubedo in facie.

¶ GUTTA SALSA. Vitus Cortonensis in Vita B. Humilianæ, tom. 4. Maii pag. 397 : *Sicut autem recessisti a me, nunquam ilii et lateris dolorem sensi... Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio autem vocabulo Ignis volatilis, alio modo Gutta Salsa nominatur.*

¶ GUTTA SERENA, Medicis nostris *Goutte Sereine*, Cæcitas, licet nullum in oculis vitium appareat præterquam in pupilla, quæ tum latior apparet et obscurior. Miracula S. Mariæ Magd. de Pazzis, tom. 6. Maii pag. 322 : *Ob Guttam Serenam, quam biennium passa fuerat in oculo dextro, videndi facultatem amiserat.*

3. **GUTTA**, et GUTA, Gallis *la Goutte*, Podagra, [Arthritis quælibet,] in Vita Innocent. VI. PP. apud Bosquetum pag. 139. Chronicon Casauriense : *Illa infirmitate, quæ Gutta appellatur, graviter fuerat occupatus.* Radulfus in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 86 : *Cum Gutta, quam Podagram vel Artreticam vocant, frequenter vexaretur, etc.* Pseudo-Ovidius lib. 2. de Vetula :

Tussiat æternum, juncturas Gutta fatiget.

Ptolemæus Lucensis ann. 1284 : *Defectum patiebatur in manibus et pedibus propter Guttas, ita quod vix celebrabat.* [Occurrit in Hist. Mediani Monast. pag. 275. in Fragmentis Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 624. col. 2. in Miraculis B. Simonis, tom. 2. April. pag. 823. in Vita B. Hugonis de Lacerta, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1186. et alibi.]

¶ 4. **GUTTA**, Hydropisis. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ Virg. sæc. 5. Benedict. pag. 60 : *Ægritudinis, inquit,* (Eggehardus vel Ekkehardus) *incommoditatem Gutta infestante, et totum corpus meum contrahente, etc.* Hydropisin intelligendam esse patet ex Hepidanno, qui de eodem morbo disserens ibid. pag. 62. ait : *Ekkehardus... cum quodam tempore Hydrope ad extrema deductus esset, etc.*

5. **GUTTA**, [Stillicidium, Gall. *Goutte, Gouttiere*. Chirographum Remboldi in Tabulario S. Clodoaldi : *Et si prædictus Remboldus domus pinnaculum auferre voluerit, vel heres ipsius, usque ad pannam Guttæ auferre licebit*]. Charta Philippi Aug. ann. 1220. in Hist. Monmorenciaca pag. 85 : *Facit unam domum si voluerit, nomine suo absque forteritia in insula de Chastelles supra Sequanam, ejusdem altitudinis, cujus sunt aliæ domus in eadem insula : ita videlicet quod parietes Guttæ, altitudinem aliorum parietum ejusdem insulæ non excedant.*

*6. **GUTTA**, Macula. Auctor Mamotrecti ad cap. 36. Gen.: *Polymitus, vestis ex variis coloribus et Guttis, a polis, quod est pluralitas, et mitos, quod est Gutta.* Infra : *Mitos, Guttam sonat... calamita est rana, quæ moratur in cannis, varias habens Guttas.* Idem ad 35. Exod. : *Polymitarius, qui operatur polymito, id est, vario opere et Guttato.* Ita *Guttatus*, color est in equis, guttis distinctus. [Hac notione Ovidius :

Nigraque cæruleis variari corpora Guttis.]

* Memor. Dadon. ad ann. 893. inter Probat. Hist. Virdun. pag. 1. col. 2. [** Pertz. Script. tom. 4. pag. 37. lin. 41.] : *Berhardus dedit ad ipsum altare unum sacerdotale vestimentum auro ornatum, planetam scilicet, id est ex dirotano cum Guttis, etc.* Maxime vero dicitur de maculis, quæ lacrymas effingunt. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1335. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item una casula, una dalmatica et una tunica de camoscato nigro gutato Gutis albis pro officio defunctorum.* Aliud Gall. ex Bibl. reg. : *Un chasuble, tunique et dalmatique de camocaz noir, goutté de Goutes blanches pour l'office des mors.* Vide *Gouttæ*.

BONA GUTTA. Vide *Calamita*.

¶ 7. **GUTTA**, Species aromatica, Psal. 44. 9. Eccli. 24. 21. et in rythmica Descriptione Veronæ apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1095.

* GUTTA ALBA, Sebum, ut videtur, Gall. *Suif*. Constit. civit. Tull. ann. 1297. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 1 : *Quiconques seroit trouvez... dedans la ville cusant char de murie, paieroit cinq sols : mais la doient cure aux champs et desous vent, sus la poinne dessusdite ; et la blanche Goute puet en faire dedans la ville.*

GUTTA MERA, Gall. *Mere goutte*. Charta ann. 1208. ex Tabul. Fossatensi f. 29 : *Annuatim unum duplarium vini sine fusto de Mera Gutta ad mensuram Parisiensem persolvent.* Alia ann. 1212. fol. 31 : *Et tempore vindemiarum nomine censum in cuva et de Mera Gutta... persolvent.*

¶ GUTTA PURA, Eadem notione. Charta Adami Abb. S. Faronis ann. 1313. inter Instrum. Histor. Meldensis pag. 200 : *Tenebitur perpetuo reddere Conventui supradicto centum viginti et duodecim modios vini de Pura Gutta ad mensuram Meldensium.*

¶ GUTTA PRIMA, Aqua ex qua fit sapo. Vide *Capitellum* 2.

¶ **GUTTARE**, Στάζειν, Stillare, Gall. *Goutter*, in Glossis Sangerm. Joh. de Janua : *Guttare, Guttatim cadere vel fundere, vel guttis perfundere.*

GUTTARIUM, GUTTATORIUM, Rivulus, canalis, stillicidium. Angl. *a gutter*. *Goutiere*, in Consuet. Britann. art. 712. Ugutio : *Aqualitium, Guttarium.* Alibi : *Impluvium, i. lavatorium, Guttatorium*, Will. Britto in Vocabul. : *Aquæductus... Guttatorium, per quod aqua elicitur, vel foras educitur.*

GUTTERA, Eadem notione. Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi f. 5 : *Et de eadem cruce usque Fingerlin, ubi quædam Guttera est, quæ vadit per mediam villam.* Chronicon Abbat. Burthonensis in Anglia : *Inceptum fuit pavimentum Altæ villæ, diruto causeto, ponendo Gutteram in medio.* Adde Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 815. et Willelm. Thorn. ann. 1281.

GUTURA, Eadem notione habetur in Libro Anglico *Justice of peace*, fol. 80. v°. Incertum, inquit Somnerus, an a Saxonico geotan, sive ageotan, fundere, effundere, an a Latino *Gutta*, quod guttatim aquam accipiat ac reddat, unde *Guttare*, pro *stillare*. Vide *Landea*.

GUTTATUS, Guttis diversi coloris inspersus. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 20. de Gyrofalconibus : *Quidam eorum non sunt Guttati super dorsum et caudam, et quidam sunt Guttati super dorsum et caudam, quidam plus, quidam minus.* [Martialis lib. 3. Epigr. 58. eadem notione dixit :

Et picta Perdix, Numicidæque Guttatæ.

Palladius quoque inter colores *Guttatum* refert ut non minimum.] Vide *Gutta* 5.

¶ 1. **GUTTERIA**, Stillicidium, Gallice *Gouttiere*. Charta ann. 1258. ex Archivo Veteris-villæ : *Concessi Monachis de Veterivilla, quod aqua descendens de domo ipsorum per Gutteriam communem, sitam super murum communem inter domum meam et domum ipsorum de drapperia Dinanni, cadat in terra mea retro domos supradictas.* Vide *Guttarium*.

2. **GUTTERIA**, Vitium, seu morbus gutturis ex male olentium aquarum potu contractus. Βρογχοκήλη Græcis, *Goitrie* Gallis. Vita S. Gudilæ Virg. n. 23 : *Omnesque descensuri ex eorum germine, plectantur nævo istiusmodi pœnæ, ut uterque sexus lapsante poplite jugiter claudicet, super hæc vero femineum Gutteria obscœnet.* Eadem habet Baldricus in Chronico Camerac. lib. 1. cap. 16. Anso in Vita S. Ursmari Lobiensis cap. 8 : *Nata est infirmitas in collo ejus sæva nimis, quæ vulgo dicitur Grutteria.* Rectius Ratherius cap. 5 : *Quæ Gutteria dicitur sermone Gallico.*

GUTTUROSUS, in leg. 12. § 1. D. de Ædilit. Edict. (21, 1.) Vetus Interp. Juv. Sat. 13 : *Tanquam si in Alpibus homines Gutturosos admireris, ubi tales sunt plurimi, nam lata et inflata colla habent.* Miracula S. Thomæ Aquin. : *Puella a nativitate Gutturosa, quia tres gavanos habuit*, Occurrit etiam apud Durandum lib. 7. Ration. cap. 19. n. 3. Alias *Gutturosus*, est λαίμαργος, in Gloss. Lat. Gr.

* *Gormé* nostris. Vitæ Patrum MSS. :

Dieu amés et Dieu reclamés,
Qui si bele vous a fourmée,
Se fuissés bochue ou Gormée,
Espoir preudo femme fuissiés.

GUTTURNA, et GUTTURNIA etiam dicitur idem morbus. Gloss. Isidor. : *Gutturnia, gutturis inflatio.* Ugutio : *Gutturna, infirmitas gutturis, quæ solet inflatione gulæ evenire, unde Gutturnosus, illam habens infirmitatem.*

GUTTURNOSUS, Idem qui *Gutturosus*. Hincmarus in Vita S. Remigii : *Omnes, qui hoc egerunt, et de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, et feminæ Gutturnosæ, etc.* Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 3. de Otiis Imperial. : *Est in Provincia Ebredunensi, quæ pars est regni Arelatensis, castrum de Bartes : in eo territorio fons scaturit, ex cujus aquæ potu ac lavacro curantur Gutturnosi.* Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imper. exarata lib. 2. cap. 23: *Febricitantes vero absque nomine et numero : caduci 65. Gutturnosi plures, etc.* Inde etiam

GUTTURNOSITAS, in eadem Vita S. Gudilæ, et apud Guill. de Thoco in Vita S. Thomæ Aquin. n. 96 : *Cum haberet filiam Gutturnosam, et ipsam propter strumam gutturis maritare non posset.*

¶ **GUTTONARIUS** EQUUS, Vegetio Art. Veter. lib. 1. cap. 56. et lib. 4. cap. 6. Idem qui Trepidarius seu Tolutarius, *guttatim* seu minutim incedens, Gall. *Cheval qui va l'amble.*

* Vide Salmas. in Hist. Aug. pag. 245. et 246. ubi *Trepidarios* a *Tolutariis* distinguit ; hi quippe iidem qui *Colatorii* :

Trepidarii vero sunt *Guttonarii*. Hæc ex animad. D. *Falconet*.

* **GUTTURUOSUS**, Morbo gutturis laborans, idem quod *Gutturnosus*, quomodo etiam forte legendum est. Vide in *Gutteria* 2. nostris *Gohatereau*. Joan *de Trokelowe* Annal. Edwardi II. reg. Angl. pag. 35 : *Morbus enim dissentericus, ex corruptis cibis conceptus, fere omnes maculavit : quem sequebatur acuta febris, vel pestis Gutturuosa*. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 235 : *Lesquelx compaignons changerent icelles jumens à treize pourceaux Gohatereaux*.

* **GUTUM**, *Uno unguento*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **GUTURNIUM**, *Lo vaso de aqua forato in fundo*, ibid.

¶ **GUTTOSUS**, Arthriticus, habens dolores articulorum, Gallice *Goutteux*. Miracula B. Henrici Baucenens. tom. 2. Junii pag. 382 : *Alexander... Guttosus in schinali et in schina, non poterat se curvare ante et retro*. Et pag. 383 : *In cavigliis Guttosa similiter, ita quod non bene firmiter ambulabat*. Occurrit rursum in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1008. Vide *Gutta* 3.

¶ **GUTTUM**. Vide *Gustrum*.

¶ **GUTTUR** POSTERIUS, Anus podex. Miracula B. Aloysii tom. 4. Junii pag. 1106 : *Natus fuerat filiolus sine Gutture Posteriore ad excernendum*.

¶ **GUTTURNA**, GUTTURNIA. Vide *Gutteria* 2.

¶ **GUTURA**, Rivulus, etc. Vide in *Guttarium*.

GUVA, seu GUNA, ut præfert Codex MS. et Editio Veneta, Papiæ est *Vas vitreum, quod a Latinis a similitudine cucurbitæ Ventosa vocatur, quæ animata spiritu per igniculum in superficiem trahit sanguinem*. Eadem pæne Ugutio, qui *Gina*, et *Ginia* scripsit, ut et Papias editus *Guna*, et Joan. de Janua, *Guna et Guina*. Atque ii ex Isidoro lib. 4. cap. 11. ubi de Instrumentis Medicorum : *Angistrum, spatomele, Guna, quæ a Latinis, a similitudine cucurbitæ a suspirio dicitur Ventosa*. Ita editi : at MSS. auctore Vossio, *Guva* et *Guvia*, præferunt : ex quibus licet emendare ejusdem Isidori Glossas : *Guna, ventuosa*. Legendum enim : *Guva, ventosa*. De vocis origine legendus Vossius. Vide *Ventosa*.

GUVERNERIUS, Rector, gubernator, Gall. *Gouverneur*. Metellus in Quirinalibus pag. 136 :

Viderat hunc Dapifer probus,
Guvernerius loci sacri.

¶ **GUVETTA**. Vide *Guvus*.

GUVIA. Isid. lib. 19. cap. 19. de Instrumentis lignariis : *Cauterium, Gallis Guvia*. Etiam hodie *Gouge*, quoddam instrumentum ferreum, quo utuntur fabri lignarii, appellatur. [Vide *Guva*.]

GUVIO, Gobio, piscis, qui nostris *Goujon*, apud Silvestrum Giraldum in Topographia Hiberniæ dist. 1. cap. 7.

GUVUS, et GUVETTA, Bubo, Italis *Guvo, Guffo*. Apud Petrum Crescentium lib. 10. de Agricult. cap. 16 : *Gimus et Gimetta... sunt animalia nocturna potius quam diurna, quia eorum oculi de nocte vident melius quam de die*. Ubi legendum *Guvus*, et *Guvetta*, quomodo legit vetus Interpres Gallicus *la Guve et la Guvette*, nostris *Chouette*. Ita etiam emendandus idem Crescentius cap. 28. ex eodem Interprete, quo loco perperam editum *Gimecta*, pro *Guvetta*.

* **GUYCHETUS**, Ostiolum, portula, Gall. *Guichet*. Regula Fontis-Ebraldi cap. 28 : *Nulla alia ab officiariis sic distinctis præsumat seras tangere ad aperiendum vel claudendum, vel Guychetum, vel locutorium*. Vide supra *Guichetus*.

GUYSA, Forma, modus, ex Gallico *Guyse*. Knyghton ann. 1388 : *In habitu et apparatu et diversis Guysis, etc. Gysa*, pro *Guisa* infra mox habetur. De vocis etymo, vide VV. CC. Ægidium Menagium in Origin. Gallic. et Oct. Ferrarium in Origin. Ital. qui ex *vice* deducit; *ad vicem*, quod nostri *à guise* dicunt. [Forte melius a Britannico *Ghis* pro *Kis*, Modus agendi vel gradiendi.] [** Germ. *Wisa*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 1. col. 1073.]

GUZIA, [Machina bellica.] Vide *Gussa* 1.

¶ **GWALDUS**, Vide *Gajum* et *Gualdus*.

GWALSTOWNA, Locus patibuli, patibulum, furcæ. Vox Saxon. confecta ex gwal, patibulum, et stown, locus. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 10 : *Omnia Gwalstowna, i. occidendorum loca, totaliter Regis sunt in soca sua*.

¶ **GWANTUS**. Chirotheca, Gallice *Gant*. Occurrit non semel. Vide *Wantus*.

GWASTRAUD AFWIN. Vox Wallica, quæ occurrit in Legibus Hoeli Boni Reg. Walliæ cap. 5. est autem *Gwastrawd Afwin*, Boxhornio in Lexico Wallico, *pedissequus, frenigerus*.

¶ **GWAYF** vel *Waif*, apud Anglos, Gallis *Gaive*. Res vaga et deserta, quæ Regis est vel domini feudalis, nisi ante annum et diem a legitimo possessore repetatur. Instrumentum ann. 1123. apud Kennettum pag. 196. Antiquit. Ambrosden. : *Recognitum est a Militibus et liberis hominibus... quod ad nos spectat le Gwaif... in terris nostris ad Ecclesiam S. Georgii pertinentibus... Ita et statim redditum est nobis de Gwaif de Ernicot, scilicet* II. *porc. cum* V. *porcellis, et apud Covele* I. *ovis cum agno suo*. [* Vide supra *Gaivus*.]

* **GWER**. Vide supra *Guarus*.

GWERRA. Vide *Guerra*.

* **GYDAGIUM**. [Gall. *Charroi* : « Et quod ipsi debent esse quieti versus dominum regem de omnimode guerre exercitu et equitatu et *Gydagio*. (Bibl. sc. Chart. 1878, p. 232, Aurigny. an. 1320). »]

¶ **GYLDA**. Vide in *Gildum*.

* **GYLLA** NA TRINONBER, id est, Puer trium turmarum, ut ex vita impressa num. 18. explicant docti Editores ad Vit. S. Luani tom. 1. pag. 344. col. 2.

¶ **GYLTWITE**, Mulcta pro transgressione. *Debita transgressionum et pœnam delictorum, quæ nos dicimus Ofersegenesse et Gyltwite*, apud Th. *Blount* in Nomol. ex Autographo ann. 964. Vide *Giltwite*.

¶ **GYMNAS**, γυμνάς. Jo. de Janua : *Gimnas, Pugna, cursus, vel locus in quo fiebat, et hinc facta translatione, Studium scholarium et magistrorum*. Gl. Lat. Gall. Sangerman. : *Gimnas, Bataille de poins, ou liute, ou course, ou escole*. Utitur Statius non semel.

1. **GYMNASIUM**, Thermæ. Ælfricus in Gl. Saxon : *Thermas, vel Gimnasium*, bæðstede, i. e. locus lavacri.

2. **GYMNASIUM**, Ἀσκητήριον, Monasterium. Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis. :

... Hoc sacrum regere Gymnasium
Promeruit.

Vita S. Rictrudis cap. 12 : *Gymnasium monasteriale, ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret. Gymnasium monasticæ disciplinæ*, in Gestis Abbatum Gemblacensium pag. 533. Τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας γυμνάσιον, in Vita S. Nicolai Studitæ pag. 896. Vide S. Basilium Epist. 23.

3. **GYMNASIUM**, pro ludo illo literario, in quo pueri litteris et liberalibus disciplinis exercentur, usurpavit S. Ambrosius lib. 6. Hexaem. cap. 4. Vide *Gignasia*.

GYMNOLOGIZARE, *Exercere*, in Gloss. MSS. S. Germani Parisiensis. [Johanni de Janua, *Gimnologizere, Nude loqui, vel nude ratiocinari*, a Græco γυμνός, nudus et λόγος, sermo. Glossar. Lat. Gall. San-German. : *Gimnologizare, Gimnologizere, Parler nuement, arraisonner*.]

GYNÆCEUM, GENECIUM, GENICIUM, γυναικεῖον, Græcis et Latinis Scriptoribus, dicitur locus interior in ædibus, in quo solæ mulieres versantur, apud Plautum in Mostellar. Terentium in Phorm. Ciceronem, etc. quem *Gynæconitidem* Cornelius Nepos, γυναικωνίτιδα, Plutarchus et alii, *Triclinium matronale*, Sidonius lib. 2. Epist. 2. appellant.

Præterea ita vocabantur textrina publica. Isid. lib. 15. cap. 6. et ex eo Papias : *Genecium, Textrinum, Græce dictum, quod ibi conventus feminarum ad opus lanificii exercendum conveniat*. Gloss. Saxon. Ælfrici, *Genitium*, tovhus of vulle. Ubi Somnerus *Gyneceum* emendat. Saxonibus autem hus, est domus, vulle vero lana. Ita *Genicium* est locus, vel ædes, ubi mulieres lanificio operam dant ; quomodo etiam γυναικών appellatur Polluci, θάλαμος ἱστῶν. Catholicon parvum : *Genecium, Estraingne, ou Ouvroir à texerant, ou Bourdele*. Mox additur : *Geneceium potest dici Sayrie, ubi manent mulieres de sero nendo*. Sic sane Picardi nostri rustici puellarum serotinos conventus, in quibus lanificio una vacant, *Series* etiamnum appellant.

Sub Imperatoribus Roman. extitere *Gynæcea*, seu textrina publica, in quibus *Gynæciarii*, opifices ita dicti, vestibus texendis operam dabant, obnoxiæ cæteroquin conditionis : adeo ut vice pœnæ in ea interdum loca noxii ac rei amandarentur, quod de viris testatur Sozomenus lib. 1. c. 8 : Δημοσίοις ἔργοις ἢ γυναικείοις, ἢ λινυφίοις ὑπηρετεῖν. Passio S. Romani Mart. : *Et induit eum colobio laneo, et tradidit eum in Gyneceo ad injuriam*. De feminis vero Joannes Chrysostomus in Epist. ad Juniorem viduam tom. 6. pag. 300. Quo pertinet, quod habet Lactantius de Mortib. Persecutor. n. 21 : *Matres-familias ingenuæ ac nobiles in Gyneceum rapiebantur*. Horum meminit Itinerarium Hierosolymitanum Antonini Monachi, ubi de Tyro : *Genecia sunt ibi plurima vel publica, oloserica, et diversa genera telarum*. De Gynæciariis vero exstat titulus in utroque Codic. *de Murilegulis et Gynæciariis*. [Vetus Vocabularium Juris utriusque : *Gineciarii sunt qui pannos imperiales texunt inserendo sericum et aurum. Ginetium est locus ubi hæc fiunt : et dicitur a Gynos* (Gymnos a Gr. γυμνός) *quod est nudum, quia nudo panno vestitur aurum*. Ex dictis satis patet, vanum hoc esse etymon minusque accuratam definitionem.]

Habuere etiam Reges nostri sua *Gynæcia*, seu, uti vocabant, *Genicia*, in quibus ancillæ Regiæ rei lanariæ vacabant : quas *Geniciarias* et *Pensiles* inde dictas mox docemus. Capitulare de Villis cap. 48 : *Ad Genicia nostra, sicut institutum est, opera ad tempus dare faciant, id est, linum, lanam, waisda, vermicula, warentia, pectines, laminas, cardones*,

saponem, unctum, vascula, et reliqua minutia, quæ ibidem necessaria sunt. [** Fiscorum describend. formulæ ann. 812. apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 177 : *Est ibi Genitium, in quo sunt feminæ* 24. *in quo repperimus sarciles* 5. *cum fasciolis* 4. *et camisiles* 5.] De iis præterea accipiendum Capitulare 2. ann. 813. cap. 19 : *Et ut feminæ nostræ, quæ ad opus nostrum sunt servientes, habeant ex partibus nostris lanam et linum, et faciant sarcillos et camisilos, etc.*

Quinetiam a singulis feminis lanarium opus Principes exigebant, præstationis vice, adeo ut ab eo præstando vix eximerentur Sanctimoniales. Capitulare Ludovici Pii pro Sanctimonialibus S. Crucis Pictavensis cap. 4 : *Ut temporale servitium de opere femineo ab eis ad partem Dominicam nullatenus quæratur: quia si hoc fieri cœperit, omnino ordo regularis stare non poterit.* Quod vero *opus femineum* hic dicitur, *Genecæum opus* vocat Concilium Meldense anno 845. cap. 77. a quo, ut et a cæteris, abstinendum diebus Dominicis statuit.

☞ Viris quoque nobilibus sua interdum fuisse *Gynæcia* constat ex Miraculis S. Bertini sæc x. ineunte exaratis cap. 5. inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag. 131. ubi legimus *de quodam excæcato, pristino lumini restituto : Quoniam a pueritia in domo cujusdam nobilissimi ejusdem regionis viri adultotenus educatus et altus fuit, atque in Genæcio ipsius nendi, cusandi, texendi, omnique artificio muliebris operis edoctus, quidquid in prædicta postmodum Ecclesia pallorum ornari habuit et emendari... ipse sollicita intentione procuraret.* Ubi id quoque notandum, in ipsa scilicet gynæcia inductos fuisse adolescentes, ut textrinam artem edocerentur. [** Obnoxiæ conditionis fuisse mulieres in gynæceis operantes monet Guerardus in Gloss. Polypt. Irmin. quod denuo probat charta Eberhardi comit. Alsat. ann. 728. de fundat. Murbac. Monast. in Alsat. Diplom. tom. 1. pag. 10 : *Vel de mancipio scopulicolas, quos in Genicio nostro habuimus, plus minus numero* 40.]

Exinde accidit, ut publica ac priva ista Gynæcea pessime audirent, cum ancillis, ex quibus illa conflata erant, abuterentur domini ipsi, ac stupra cum iis perpetrarent : unde generatim *Gynæcea*, ipsa lupanaria et meretricum cœtus appellabant. Joannes de Janua : *Genecæum, lupanar, vel textrinum : quia ibi conventus feminarum ad meretricandum, vel opus lanificii exercendi causa conveniunt.* [Perperam *Geneteum* in edito ann. 1514. ut *Genetearius*, pro *Genecæarius*, *Qui*, ut habet idem de Janua, *utitur vel præest Geneteo, vel textor in Geneteo. Texerant, ou mestre ou frequentant bourdel*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Lex Alamannorum tit. 80. § 4 : *Si cum puella de Genecio priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum* 6. *sol. componat.* In Editione Heroldi tit. 81. § 2. vox *priore* abest. Et § 2 : *Si quis cum aliqua de alio Genecio contra voluntatem ejus concubuerit, cum* 3. *sol. componat.* Ubi Editio Heroldi : *Si quis cum aliqua ex illis aliis de Genecio, etc.* Capitula ad eamdem legem cap. 42 : *Si quis alterius puellam de Genicio deviolaverit, etc.* Sed imprimis lupanar hac voce intelligi docet omnino Lex Longobard. lib. 2. tit. 37. § 6. [** Lothar. I. cap. 88.]: *Statuimus, ut si femina, quæ vestem habet mutatam, mæcha deprehensa fuerit, non tradatur Gynæceo, sicut usque modo : ne forte quæ prius in uno, postmodum cum pluribus locum habeat mœchandi, etc.* Et eodem libro tit. 9. § 2. [** Rothar. 222.] mulier libera, aut puella, quæ servo nupsit, *in curtim Regis* duci jubetur, *et intra pensiles ancillas* constitui, ubi Edictum Rotharis Regis tit. 88. § 11. habet : *Et in Pisele inter ancillas statuere.* Quæ quidem lectio pro legitima haberi potest : siquidem *pisele* idem valet etiam ac *pensile*, et *Gynæceum*, in Charta ann. 803. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. : *De vestimentis, quæ de pisele veniunt, vel de Ginicio, decimam partem.* Ubi perperam editum *ginicro*. Hinc *Pensilarii* in Historia Epitomata Fredegarii cap. 65. iidem, qui *Gynæciarii*, seu qui pensa trahunt : *Nec multo post tempore Narsis Patricius Justini Imperatoris, ejusque Augustæ Sophiæ minis perterritus, eo quod Augusta ei apparatum ex auro factum muliebre, eo quod eunuchus erat, cum quo filaret, direxit, et Pensilarios regeret, non populos, etc.* In Libro veterrimo Sacramentorum Ecclesiæ Remensis n. 162. describitur *Oratio in pisle*, hisce verbis : *Omnipotens sempiterne Deus, cujus sapientia hominem docuit, ut domus hæc careat aliquando frigore a vicinitate ignis, ita nunc quæsumus sicut omnes habitantes vel convenientes in ea careant in corde infidelitatis frigore a fervore ignis Spiritus sancti. Per Dominum, etc.* Ita etiam *Pisle* legitur in Indice, qui Libro præponitur, uti monuit vir eruditissimus Joan. Mabillonius, qui recte, ni fallor, hoc loco intelligi existimat, quod *Poile*, seu vaporarium dicimus : adeo ut ab ejusmodi *pensilibus*, seu gynæceis nomen traxerit, quod ex hypocaustis vicinis calor immitteretur in ea loca, quo facilius per hiemem operi vacarent, qui pensilario operam dabant, quod verba orationis, *a vicinitate ignis*, indicant. Unde postmodum ejusmodi vaporariis, nomen inditum videtur locis allatis infra in voce *Pisalis*, ubi ex Adalardo et aliis docemus, *piselum* et *pisalem* fuisse triclinium monasticum, in quod Monachi calefaciendi causa simul secedebant, in eoque *pannos infusos* suspensos desiccandos, ex eo depromptas vestes Monachorum, denique *Piselem* et *Gynæceum* promiscue appellari : sed et inde Zelandos *Piisel* vestiarium, Frisios vero culinam appellare. Quod vero Adalardus *Piselum*, alii *Calefactorium* vocant. Vide in hac voce.

Ejusmodi porro feminas aut puellas liberas, quæ servis nupserant, *ad Palatium*, seu in Gynæceum Palatinum amandatas, docet etiam Charto Pandolphi et Landolphi Principum Langobardor. in Chronico S. Sophiæ Benevent. : *Similiter concedimus in eodem Monasterio omnes illas liberas feminas, quæ servos ejusdem Monasterii sibi sociaverint maritos, vel illas, quæ ante ex ipsis sibi viros copulaverunt, pariterque et ipsos servos cum filiis et filiabus illorum in ipso Monasterio concedimus, ut quomodo omnes legaliter ad nostrum sacrum devenire debuerunt palatium, sic illis in eodem Monasterio deveniet ad serviendum et dominandum.*

Genæciariarum ancillarum passim mentio perinde occurrit, nude interdum, sæpe in malam partem. Synodus Meldensis can. 75 : *Si autem Laici capellas habuerint, a ratione et auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, et inde canes aut Geniciarias suas pascant.* Eadem habet Concilium Confluentinum ann. 922. cap. 5. Interrogationes Synodales cap. 37. apud Reginonem lib. 2. de Eccles. disciplin. cap. 5 : *Si aliquis in domo sua consentit cum propriis ancillis vel Geneciariis suis adulterium perpetrare.* Concilium Nannetense can. 19 : *Cum indecens sit, mulieres virorum causas discutere, et quæ de lanificiis suis et operibus textilibus et muliebribus inter Geniciarias suas residentes debuerant disputare, senatoriam sibi usurpant auctoritatem.* Charta Ludovici Regis Bajwariorum in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 12 : *Mancipia infra curtem inter pueros et feminas Genecios viginti duo.* Charta Dodiconis Comitis, in Monumentis Paderbornensibus pag. 159 : *Exceptis ministerialibus ejus hominibus,... cæterisque mulieribus jam ad Gynæceum ipsius adsumptis, non ulterius assumendis, etc.* De iis etiam capiendus videtur Gregorius Turon. lib. 9. cap. 38 : *In Marilegium villam deducitur, ut scilicet trahens molam his, quæ in Gynecio erant positæ, per dies singulos farinas ad victus necessarias præparet.* Quæ quidem intelligenda sunt de feminis, quæ in pœnam in *gynecea* amandatæ fuerant : id enim indicat vox *positæ*. Nam feminas, quæ stupra commiserant, in gynecea, tanquam in publica prostibula, fuisse relegatas supra indicavimus : ex quibus conficitur, permissa ac instituta fuisse ea ætate lupanaria publica de quibus accipienda etiam fortean hæc verba Monachi Sangallensis lib. 2. de Carolo M. cap. 5 : *Erant quoque ibi duo nothi de Genicio Columbrensi, etc.* Ita hæc vox accipitur in Passione S. Isicii MS : *Infelix, quid tibi melius est in palatio, an in Genecio esse ? Isicius respondit : Melius est in Genecio propter Christum, quam in palatio propter dæmones.* Scribit Theophanes, Theodosium M. statuisse, ne in posterum feminæ, quæ stuprum commiserant, in lupanaribus publicis includerentur : Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μοιχευομένων γυναικῶν ὕβριν ἐν τοῖς πορνείοις, μὴ συγχωρήσας ταύτας ἔτι συγκλεῖσθαι, καὶ διὰ κώδονος τὴν πρᾶξιν ἐλέγχεσθαι.

De lupanaribus vero publicis, etiam multo post toleratis ac permissis, locus est in Bulla Benedicti IX. PP. ann. 1033. apud Ughellum tom. 1. pag. 121 : *Quod denique domus plus conveniens esse videtur prædictæ Ecclesiæ S. Nicolai, vobis et Clericis vestris, quanquam in ea laicæ et seculares personæ maneant ad patrandam libidinem, et sæcularia facinora : quoniam justum non est, ut domus lupanaris, et turpis lucri, Ecclesiæ adhæreat, etc.* Chartam aliam damus in voce *Panagator*, ubi mentio fit *Custodis Regii meretricum publice venalium in Lupanari Rotomagensi.* Sed et Lupanaria publica Parisiis certis ac designatis in locis olim extitere, quæ *Bordeaux* et *Clapiers* dicuntur, in Charta ann. 1395. in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Colligitur præterea ex libro nigro Castelleti Parisiensis, ubi hæc describuntur : *Item l'en commande et enjoint à toutes femmes publiques, bordelieres et de vie dissolue à present demeurans ès ruës notables de la ville de Paris,... qu'elles vuident incontinent après ce present cry et se retraient, et que elles facent leur demeure ès Bordeaux et autres lieux et places publiques à eux ordonnez d'ancienneté, pour tenir leurs bouticles au pechié devant dit, c'est assavoir ès rues de l'Abrevoir, de Mascon, de Glatigny, de Tiron, la cour Robert de Paris, Baillehor, la ruë Chapon, et la ruë Palée, sur peine d'estre mises en prison, et d'amende volontaire.* Exstat in eodem libro Statutum Caroli Regis 3. Februar. anno 1368. quo meretrices publicæ a vico Ca-

ponis expelluntur. Et Statuto alio anno 1481. in Regesto viridi novo Castelleti Paris vetantur meretrices, *de ne eux tenir, herberger, ne demeurer ès bonnes ruës de Paris, mais que ils vuident eux et leurs biens hors desdites bonnes ruës, et voisent demeurer és moiens bordeaux, et és rues et lieux ad ce ordonnez, sur peine de bannissement de cette ville de Paris.*

Genizeum, pro *Gynæceum*, in Charta alia Ulrici Pataviensis Episcopi ann. 1144. in Metropoli Salisburg. tom. 3. pag. 553 : *Unam curtim... cum hubis illuc pertinentibus,... cum Genizeo, silvis, pratis, piscationibus, et omni utilitate sua.* Et pag. 556 : *Villam cum Genizeo, et molendino, silvis, pratis, etc.* Sed quid proprie sit hoc loco *Gynæceum*, fateor mihi haud omnino compertum.

¶ **GYNDRAGIUM**, ut *Vindragium*, Tributum pro vino in urbem adducendo. Bulla Innoc. II. Papæ ad Fromundum abb. Vindocin. ann. 1136. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 387 : *Tu siquidem quosdam census in quibusdam Ecclesiis Andegavensis parochiæ Vindocinensi monasterio vindicabas, quos utique idem Frater noster appellabat Gyndragia, et tam eos quam oblationes baptisteriorum in nostra præsentia refutasti.* Vide *Vineragium*. [* Legendum haud dubie *Jundragium*. Vide *Junioratus* in *Junior*.]

GYPSA, pro *Dipsas*, Serpens. Althelmus, de Laude Virginum cap. 26 :

Et iterum Gypsas spiris sinuata malignis,
Cærula pestiferis extollit colla venenis.

Gypsa, semel ac iterum cap. 45 :

Jusserat et Gypsam verbo torrente migrare.

Et lib. de 8. principalibus vitiis cap. 8 :

Hinc metuat multo Gypsam lacerare superbam.

Alvarus Cordubensis in Hymno in S. Eulogium :

Rector dum populos docte reficeret,
Gypsam cum doceret fragmine perdere,
Turbam multiplici germine lauream
Cœlesti rutilus agmine provehit.

Ita in MS. legi monet Ambr. Morales, qui vim vocis *gypsam* ignorans, versum sic emendavit :

Gypsum cum diceret fragmine prodere.

Quasi vas terrenum aut testaceum fractum, Legem Mahumeti esse diceret. Sed nihil mutandum fuerat. *Gipsum* dixit cap. 17 :

Nam Gipsum miseros quod dudum faucibus atris
Sorbuit, etc.

Passio S. Victoris Massiliensis :

Cum videas ipsum quod habes pro numine Gypsum.

[** Adde Vitam S. Bonif. cap. 1. apud Pertz. Script. tom. 2. pag. 355.]

GYPSEÆ Fenestræ. Matth. Silvaticus cap. 479 : *Lapis specularis, lapis Lunæ. Afroselinum, secundum Albertum, est lapis ad modum vitri perspicuus. Dicitur autem in Hispanorum urbe Segundia primitus inventus esse. Ego autem vidi illum abundantius inveniri in diversis partibus Theotoniæ : et vidi etiam in Gallia inveniri cum Gypso : quia est Gypsi extremitas quædam. Effusius autem scinditur in quaslibet partes tenues, et fiunt inde Fenestræ, sicut de vitro : nisi quod loco plumbi oportet ponere lignum.* Vide Isidor. lib. 16. cap. 3. lib. 19. cap. 10. *Gypsearum Fenestrarum* meminit Leo Ost. lib. 3. cap. 29. (al. 27.) 33. (al. 31.) 32. (al. 34.)

¶ **GYPSOPLASTES**, Qui gypsea facit opera. Vide *Musivarius* in *Musivum*.

¶ **GYRAMEN**, Gyrus, circuitus, orbis. De S. Fortunato in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 601 : *Vitam S. Marcelli prædictæ urbis Antistitis totius mundi Gyramini indubitanter patefecit.*

¶ **GYRARE**, Visitare quasi *Gyrando*, seu circumeundo, in sacris Bibliis non semel ; sic Genesis 30. 32 : *Gyra omnes greges tuos.*

Gyrare Contentionem, in Lege Alaman. tit. 84. est agrum, de quo est *contentio*, seu controversia, inspicere et circumire. Vide *Monstrata*, *Ostensio*, *Visus*.

¶ Gyrator, Qui gyrat, circuit. *Multarum regionum Gyrator*, apud Ottonem Frising. Episc. de Rebus gestis Friderici I. Imperat. lib. 1. cap. 3.

¶ **GYRFALCUS**. Vide *Gyrofalcones*.

¶ **GYRGATUS**, *Lectus in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti jacLant sese.* Sussannæi Vocabul. Supra habetur *Gargatum* et *Girgathum* ex Amalthea. Græcis γύργατος, canistrum, qualus e vimine.

1. **GYRO**, Giro, Lacinia, id est, pars vestis ac togæ, qua laxior fit, et in superiori parte contracta, in largiorem formam in imo se explicat, nostris *Giron*, Italis *Gerone*, vel *Gherone* : Germanis, *Gheere*, et *Gheerene* : Anglis *a Garde*. Sic porro dicta, quod hac parte *gyret* vestis, i. circuli figuram efficiat. Udalricus lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 11 : *Sedens ad Lectionem ita sedet, ut ulna sit inter se et alium juxta sedentem. Anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim jaceant in terra.* Eadem habet Bernardus Monach. in Consuetud. ejusdem Monasterii parte 1. cap. 18. et cap. 45 : *Mox cum sinistra manu Girones Albæ accipiens, et ante se tenens, spargit ante se aquam, (benedictam), etc.* [Guidonis Disciplina Farfensis cap. 4. de vestimentorum mensura : *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata ; sagittas vero vel Gerones tantum habeat, ut iter gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.*] S. Hildegardis in Exposit. Regulæ S. Benedicti, tunicam Benedictinam describens, ait, *laneam fuisse, et aliquantum cuculla constrictiorem, sed circa crura aliquantulum largiorem, et ad pedes tendentem, brachialiis nec multum amplis, nec multum constrictis, ad manus tendentibus, imo cum Gyrone in utroque latere sub ascella deorsum descendente, quæ desuper caputio carebat.* Chronic. Senoniense cap. 16 : *Unus vero eorum Gyrone loricæ levato, coxam ipsius ita perforavit, etc.* [Acta S. Petri Confess. tom. 4. Julii pag. 666 : *Ejus vestimenti forma, nonnisi quidam saccus veridice dici potest, cum nec manicas habeat, nec Girones, nec capitellos atque bottones.* Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 30 : *Portant autem plurimi Canonici... togam clausam sine Gironis, et vestimenta longa decenter.*] Le Roman *de Garin :*

Ceignent espées au senestre Giron.

Sic tabernaculorum *Gyrones* describit vetus Poeta in Poemate, cui titulum fecit, le Roman *d'Aubery* MS. :

Son pavillon a fait tendre Auberis,
Li dras en fu d'un vermeil paile bis,
Et el pomel estoit un aigle assis,
Et li paisson pointuré et assis :
Les cordes sont de soie, ce m'est vis
Plus de sept mil Gyrons i ot bastis.

Infra :

Fist Auberis son paveillon drescier,
Li drap en furent de paile de quartier,
Mult estoit riche ouvers à eschaquier,
Sept mille Girons i ot fait entaillier,
Li paisson furent et d'argent et d'ormier,
Les cordes furent de soie d'orellier.

In Consuetud. municipali Peronensi art. 241. *Tendre le giron en la Justice*, est, cum quis se paratum ait ad recipiendum pecuniam, quæ offertur in solutionem. Notum porro proverbium Ital. *Che no và nelle maniche, va ne Geroni.* Hoc est, quod non in re aliqua absumitur, absumitur in alia.

* Ad muliebrem vestem maxime pertinet *Gyro*, atque idem est quod ventrale, Gall. *Tablier*, *Grons*, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2 :

Tout en ourant l'erbe a cuellue, . . .
Ses Grons en a la dame emplis.

Hinc *Géronnée* et *Gironnée ;* quantum capit *Gyro* seu ventrale. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 142 : *Icellui Roussel qui avoit une Gironnée de cailloux en suiant le suppliant, etc. Une Géronnée de roisins*, in aliis ibid. ch. 197.

¶ 2. **GYRO**, Ambitus murorum. Vita Adriani IV. PP. ex MSS. apud Murator. tom. 3. pag. 440. col. 2 : *Hic fecit Gyronem in Radicophano et turribus munivit.* Et pag. 445. col. 2. ex Cardinali Aragonio : *Hic fecit Gironem in castro Rodicophini turribus munitum et alto fossato.* Joh. Iperii Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 649 : *Iste Papa Adrianus IV. fecit Gyronem in Vadicosono, ac muris et turribus munivit.*

* Liber de Mirab. Romæ apud D. Montemfalc. in Diar. Ital. pag. 291 : *Quod ædificium rotundum fuit duobus Gyronibus.* Charta ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 11 : *Item que l'en ne puisse mettre ou tiges de heusiaus, ne d'estiveaus, ne de heuses de cordoan, qu'il n'i ait demi pie de Giron ou plus de cordoan par dessous.* Vide *Gericontinum*.

GYROFALCONES, vel Gyrofalci, ita vocantur *majores, fortiores, et velociores omnibus aliis falconibus*, inquit Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi cap. 4. additque, ita appellatos *a hiero, quod est sacer, inde Gerofalco, id est, sacer falco : vel a Kyrio, quod est dominus, inde Kyrofalco, id est, dominus falco, secundum Græcam linguam.* Alii a *gyro faciendo, vel in gyrum falcando*, ut Silvester Girardus in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 8. et dist. 2. cap. 13. cui concinit Albertus Magnus cap. 6. de Falconibus : *Major est asture, et minor aquila, et dicitur Gyrofalco a gyrando, quia diu gyrando acriter prædam insequitur, nec dignatur ad parva ; sed aves magnas insequitur, sicut grues, et cygnos et hujusmodi. Gyrfalci*, apud Crescentium lib. 10. de Agricult. cap. 14. [*Gerofalco*, apud Rymerum tom. 2. pag. 1071. *Girfalco, Girofalco, Girfalcus*, apud alios.] Vide *Grifalco*, [** et Graff. Thesaur. Ling. Fr. tom. 4. col. 236. voce *Gir*.]

¶ **GYROGRILLUS**, Erinaceus, Gall. *Herisson*. Vide in *Chirogrillus*.

GYROVAGARI, *Circumcirca vagari*, Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Girovagari, Contourner deça et delà, ou errer, ou forvoier.*] Pelagius Archidiaconus in Vita S. Prudentii Episcopi Tyrassonensis, apud Bivarium : *Huc et illuc cœpit Gyrovagans ambulare.* Conradus de Monte Puellarum contra Beghardos : *Hi opera manualia suorum postponentes artificiorum, cucullati Gyrovagando provincias per diversas incedunt, etc.*

Gyrovagatio, in Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis n. 17 : *Ne occasione comperta, vana quæque per Gyrovagationem meditando, mentem a studio revocarent, ferreis astringebat compedibus.*

GYROVAGI, proprie appellati Monachi, qui Monasteriis suis relictis per diversas cellas, nescio qua pietatis vana specie, vagabantur, de quibus ita Regula S. Benedicti cap. 1 : *Quartum genus est Monachorum, quod nominatur Gyrovagum : qui tota vita sua per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, et nunquam stabiles, et propriis voluptatibus et gulæ illecebris servientes, etc.* Agunt de ejusmodi Gyrovagis præterea Regula Magistri cap. 1. Ep. 63. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc. Petrus Damian. lib. 5. Epist. 9. S. Bernard. Epist. 68. Odo Cluniac. lib. 1. Collat. cap. 23. Statuta Hugonis Cluniacens. pag. 1465. Cæsarius de Mirac. lib. 1. cap. 7. Matth. Paris pag. 490. 551. etc. Hos etiam ita depingit Paulinus in Poëm. ad Cytherium :

> Qualia vagari per mare et terras solent
> Avara mendicabula,
> Qui dejerando monachos se vel naufragos
> Nomen casumque venditant.

Eodem sensu Presbyteri *Gyrovagi* dicuntur qui dimissa sua parochia errones fiebant. Ratherius Veronensis in Epist. ad Joannem PP. apud Chappeavillum : *Quem jam ubique videri, atque ab omnibus Gyrovagum pudet vocari.* De iis etiam Desiderius Episc. Cadurcensis Epist. 16. et Innocentius III. lib. 1. Epist. ad Auxitanum Archiep. pag. 49. Vide Albertum Stadensem ann. 1051. Sed et *Gyrovagum*, pro quovis errone dixit Rodericus Toletan. lib. 4. de Reb. Hisp. cap. 1 : *Cœpitque per loca devia et incerta cædes agere contra Mauros, et quasi Gyrovagus eorum totam victoriam perturbare.*

GYRRUS. Charta Dalmatica ann. 1064. apud Joan. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. pag. 101 : *Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia, eant, et redeant, piscatores Gyrrum, sibi galetam præbeant unam : alii autem piscatores singulos, cum habuerint, deferant pisces.*

¶ **GYSA**. Vide *Guysa.*

GYSARUM. Vide *Gisarma.*

H

H. littera numeralis, quæ 200. denotat. Unde versus :

> H. quoque ducentos per se designat habendos.

seu, ut habet Ugutio :

> Littera H. quondam bis centum notat, nec plura quondam.

Eidem literæ, si recta linea superaddatur, 200. millia significat.

H. *In superscriptione cantilenæ, et tantum in scriptura aspirat, ita et in nota id ipsum habitat.* Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ?* Vide *A*.

H. Literam vocabulis propriis seu appellativis a Theutonibus non sine mysterio præponi solitam, censent quidam : verbi gratia, in *HLudovicus, HLotarius, HRabanus*, et similibus ; aiuntque *Herrn*, id est, *Dominum* innuere, quemadmodum Latini D. plerumque usurpant. *Herr* autem, ut auctor est Walafridus Strabo lib. de Rebus Eccl. cap. 7. ab *heros*, seu potius *herus* deducitur. Consule Olaum Wormium in Monumentis Danicis lib. 5. pag. 440. V. infra *Hc.*

☞ Nodum in scirpo quærunt qui vocabulis propriis seu appellativis litteram *H* non sine mysterio præmissam volunt ; quisquis enim noverit Francos olim, quod et Græcis familiare fuit, verba, quibus litteræ *l* et *r* præponuntur, forti aspiratione firmare et roborare amavisse, ut eorum sonus esset vividior vegetiorque, rem manifestam habebit. Vide hanc in rem Gloss. Schilteri litt. *H*. [** Grimm. Grammat. German. tom. 1. pag. 195. edit. 2æ.] Neque vero si honoris causa nominibus Regum præmittebatur, in aliis, ut Dagoberti, Sigeberti aliorumque, omitti debuit. Aliquando autem, ut apud Occitanos et Catalaunos postponitur literis *l* et *n* non quo fortiter aspirentur, sed ut *l* pronuntietur velut duplex *ll* Hispanorum in *Llamar ; n* vero ut *ñ* eorumdem in *Saña*. Quoniam de Hispanis occurrit mentio, non abs re erit monere ipsis usitatissimum esse mutare *f* in *h* ut a nobis pluribus ad literam *F* est observatum.

☞ Quemadmodum vero perperam in MSS. codicibus non raro additur eadem hæc littera : ita non rectius sæpe omittitur ; utriusque exemplum accipe. Testamentum in cortice scriptum ann. circ. 690. et a Felibiano in Hist. S. Dionysii pag. x. vulgatum : *Et possedendum relinco, et hoc dum advixero, Husufructuaria condicione, et absque præjudicio sanctarum basilecarum tenire et domenare dibeant... Et quiquid exinde ipse Abbas qui tunc temporis ibidem fuerit pro Hutiletatibus memoratarum basilecarum decriverit faciendi, etc.* Charta Chlodovei III. ann. 691. apud eumdem Felibian. pag. xi : *Sin autem non potuerit quod lex de tali causa edocit Oc inde sustiniat, unde et talis præceptiones eis ex hoc fieri et accipere jussimus.* Et hæc quidem sufficiant, rem quippe notam loquor ; alias varietates sua sponte animadvertet studiosus lector.

* **HAA**, Vox interjectionis, qua Ensem nostri significarunt ; forte quod evaginatus terrorem incutiat. Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 326 : *Adonc icellui Fatroulle va s'acher s'espée, et dist à son compere : N'aprochiez de moy ; car se vous aprochiez, je vous donrai de ceste Haa.*

HAALADAL, Caro conjuncta venis, per quam fit motus membrorum. Ita Constantinus African. lib. de Anima et spiritu. Vox Arabica. [* Vide supra *Alaandal*.]

¶ **HABBA**, pro Abbas. Instrum. ann. 873. apud Mabillonium lib. 6. de Re Diplomatica pag. 543 : *Et vendidit homo, qui fuit* (nomine) *Egiga Habba de jam dicto Monasterio.*

HABE, pro *Ave*, vel *Have :* nam et ita scribebant. Glossæ Lat. Græc. : *Have*, χαῖρε. Acclamatio Senatus, apud Pollionem in Claudio : *Claudi Dux fortissime Habeas*, i. χαίροις ἄν. Ita in inscriptione Legum in Cod. Theod. : *Habe Posthumiane carissime nobis. Have Marcelline, etc.* Vide Cujac. ad Paulum lib. 3. Sentent. tit. 4. et lib. 1. Observ. cap. 15. et Juretum ad Symmach. lib. 5. Epist. 38.

** **HABELLANIETUM**, ut *Avellanetum*, Locus Avellanis arboribus consitus. Chart. ann. 860. apud De Blasio Ser. Princ. Salern. num. 95. pag. 162 : *Arbusta, castanieta, Habellanieta, in montes quam et in planum, etc.*

¶ **HABELLUM**. Vita S. Declani Episc. tom. 5. Julii pag. 605 : *Mulier cujusdam villici venit cum servitio suo ad Monasterium S. Declani : sed ipsa non longe a civitate accepit furtive de tributo sancti Pontificis magnum Habellum, volens injuste aliis tribuere : sed illam coram viatoribus terra deglutivit..... et devorans terra eam, projecit Kabellum de sinu suo ; et illico illud coram omnibus lapis apparuit.* Ubi Sollerius in Notis : *Quid sit Habellum nescio ; sed cum infra constanter scribatur Kabellum, agaturque de tributo quod S. Declano pendi debebat, suspicor intelligi Gabellam seu summam pecuniariam ex arca tributaria Monasterii S. Declani furtim ablatam.*

HABENÆ, Papiæ, *Funes navium.*

¶ **HABENDENCIUS**, pro Abundantius, in Litteris Caroli Johannis Reg. Franc. primogen. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. pag. 320 : *Ut eo libentius et ferventius circa divina intendant obsequia, quod* (quo) *dictis presidiis Habendencius prospexerint se munitos.*

¶ **HABENTIA**. Vide in *Habere*.

1. **HABERE**. Velle, vel debere. Lib. 1. Capitular. cap. 61 : *Qui in sanctis Habet jurare, hoc jejunus faciat, etc.* Rupertus Abb. in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 23 : *Currens affer illum ad me, ego enim eum Habeo baptizare.* Num. 26 : *Ipse enim, quia ægrotat, Habeo eum visitare.* Fulbertus Carnot. Epist. 102 : *Rex proximo rugitu, ut dicitur, venire Habet in silvam Legium, etc.* Phrasis Gallica : *J'ay à le baptizer, à le visiter, à aller à la chasse.* Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 108. § 1. [** 138. (6, 85.)] : *Veni et occide dominum tuum, et ego tibi facere Habeo bonitatem, quam volueris.* Mox : *Feri eum adhuc, nam si non feriveris, ego te ferire Habeo.* Statuta Ordinis S. Gilberti : *Omnes Canonici, qui Sacerdotes non fuerint, omni die Dominica Habent communicare*, id est, tenentur. Occurrit ibi pluries : formula loquendi a veteribus etiam usitata. Vide Pœnitentiale Theodori cap. 3. Juretum ad Symmachum lib. 1. Epist. 26. et Cerdam in Adver. Sacr. cap. 17. num. 3. Vide Glossar. med. Græcit. in Ἔχειν. [** et Semler. Indic. Latin. Tertull. voce *Habere*.]

* 2. **HABERE**, Habitare ; qua notione utitur Plautus in Menæch. Notit. vet. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 135 : *Inquisivit... utrum essent aliqui Habentes circa nos in foresta, qui possent libere esse parochiani hujus cimiterii, quod benedicere volebat... Designavit nobis parochiam quotquot erant inhabitantes, vel habitaturi erant, in tota foresta illa, etc.*

* 3. **HABERE**, Cogi, compelli, Gall. *Etre forcé.* [** Vide *Habere* 1.] Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 165 : *A patria Cathaloniæ se absentare Habuerunt, et in fugam se constituerunt, ne justitia de ipsis fieret. Haber* vero, pro Occupare vel Destruere, usurpari videtur in Chron. MS. Bertr. Guescl. :

Furent tout mors ou pris et les chasteaux Habez.

* 4. **HABERE**, Dicitur de equa, quæ concipere potest, vulgo *Qui peut retenir.* Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359 : *Quod equa, quam ille, cujus fuerit, quis teneri seu calcari fecerit per equum aut roncinum nostrum, nequeat pro debito, vel quavis alia causa seu occasione pignorari seu capi, nec etiam interim donec ad Habendum apta fuerit.*

5. **HABERE**. Concilium Turonense III. can. 25 : *Quoniam aliqua sunt Monasteria, in quibus jam pauci sunt Monachi, qui prædicti Patris regulam suis Abbatibus Habeant promissam*, i. qui promiserint. [Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 16 : *Cum autem orationem Habuerint factam, pueri incipiant, etc.* Lib. 2. cap. 2 : *Sed tamen ante Habeant ipsi omnia sua facinora patefacta.*] Capitulare Aquisgran. ann. 789. cap. 79 : *Nec in publico vestimenta lavare, nec berbices tondere Habeant licitum.* Additio altera ad Capitulare Theodulfi : *Et nulli extra parvulos et infirmos, licet Missam auditam Habeant,..... edere et bibere præsumat, ante publicum peractum officium.* Capitulare Noviomagense ann. 806. cap. 7 : *Auditum Habemus, qualiter, etc.* Phrasis Gallica : *Nous avons oui.*

* HABERE DONATUM, FACTUM, Donare, facere ; usitatissima apud Scriptores mediæ ætatis loquendi formula : sed et Latinis haud incognita ; quam prætermisissem, nisi a quibusdam viris doctis inter barbaras voces fuisset amandata. Vide Collect. Histor. Franc. tom. 7. pag. 627. et tom. 9. pag. 554. et 604.

¶ HABERE SE, Gerere se, *Se Comporter.* Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici ann. 1421. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 171 : *Tentabant quatenus Pragenses Haberent Se ad defendendum.* Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 6. col. 509 : *Qui ad defensionem exercitus Mediolanensis et offensionem exercitus domini Friderici Se mirabiliter Habuerunt.* Lanfranci Pignoli Annal. Genuens. lib. 7. ad ann. 1266. ibid. col. 539 : *Quia vero dictus Admiratus et consiliarii et comiti ejus male Se Habuerunt, adeo quod præsumptum fuit eos fuisse proditores.*

* HABERE AGERE, Multum laboris et operæ in re aliqua ponere. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 52 : *Idem exponens respondit quod revera ipse satis Habuerat agere, et multum passus fuerat in solvendo suam partem ; adeo quod non posset ipsum juvare ad solvendum suam partem antedictam.* Phrasis Gallica : *Qu'il avoit eu assez à faire*, id est, non sine magno negotio.

* HABERE AGERE, HABERE FACERE CONTRA ALIQUEM, Gall. *Avoir à faire contre ou avec quelqu'un*, Rem pugna cum aliquo dirimere. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 146 : *Idem Petrus Marc-d'argent, malo imbutus spiritu, dixit eidem Stephano, quod contra ipsum volebat Habere agere.* Aliæ ann. 1351. in Reg. 80. ch. 637 : *Indignatus Petrus dixit Johanneto : Garcifere vilissime, tecum habere facere volo ego... Percussit dictum Petrum de quodam cutello, etc.* Charta ann. 1300. in Chartul. Sabaud. fol. 133. v° : *Dominos antiquiores ipse tenetur sequi ratione ligietatis antequam comitem Sabaudiæ, si forsitan ipsi Haberent facere cum dicto domino comite vel ejus hæredibus.*

* HABERE FACERE, Negotium habere, vulgo *Avoir affaire.* Charta ann. 1313. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 13. col. 1 : *Nisi essent peregrini, vel aliæ personæ, quæ Haberent facere extra regnum, quibus gentes regiæ permittant portare parvos Turonenses.* Stat. Astæ collat. 11. cap. 78. pag. 33 : *Insuper quilibet Habens facere prope dictum beale, etc.*

* HABERE ANIMUM CUM ALIQUO, Parti alicujus favere, societatem cum aliquo habere, Gall. *Avoir des intelligences.* Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1200 : *Et in terra erat major pars hominum animum Habens cum domino Paduæ.*

* HABERE BONUM OS, Galli eodem sensu dicimus, *Avoir bonne bouche*, Tacere, commissa celare. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 236 : *Pactum inter se fecerunt et ordinaverunt, quod Haberent bonum os, id est, quod istud non revelarent.*

* HABERE AD DIES SUOS, Usufructuario et precario jure possidere, Gall. *Avoir sa vie durant.* Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 421 : *In diocesi Meldensi habeant* (monachi S. Martini Pontisar.) *quoddam manerium, in quo deberent esse monachi ; sed episcopus loci Habebat illud ad dies suos, et archidiaconus Meldensis similiter Habebat unum aliud manerium ipsorum ad dies suos.*

* HABERE AD INJUSTITIAM, Injustam actionem intendere, causam iniquam defendere. Charta an. circ. 1130. ex Chartul. Stirp. : *Iterum quæsivit michi terram de la Reversaria,.... et injustitiam Habens defecit.*

* HABERE AD JUSTITIAM, Aliquem ad juri standum, vel quod juris est exequendum, cogere. Charta jam jam laudata : *Item die adorato piscatus fuit stagnum de Vilalaur : unde domini stagni quæsierunt mihi rectum, sed ego Hycterium non potui eis Habere ad justitiam.* Alia Alfonsi comit. Tolos ann. 1138. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 482 : *Ad justitiam vobis Habebo, et si illos ad justum vobis Habere non possemus, adjuvabo vos de eis, sine vestro inganno.*

* HABERE PRO MALO, Gall. *Trouver mauvais*, Offensioni habere. Epist. inter Acta B. Christ. tom. 4. Jun. pag. 412. col. 1 : *Unde pro malo non Habeatis, nec ingratitudini imputetis, etc.*

* HABERE MATERIAM, Causam habere, vulgo *Avoir matiere.* Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 2 : *Et primo solverunt... Raymundo de Guerra et Petro de Rodis, capitaneis gentium armorum... ad finem ne Haberent materiam faciendi malum per gentes suas, etc.*

* HABERE MELIUS, Gall. *Avoir du meilleur*, Viribus superare aliquem. Lit. remiss. ann. 1477. in Reg. 203. Chartoph. reg. ch. 13 : *Voyant icellui suppliant qu'il n'avoit pas du meilleur, etc.*

* HABERE IN TESTIMONIUM, Testem adhibere, Gall. *Prendre à témoin.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 39. r° : *Et de hoc Habebat curiam in testimonium.*

¶ Habere Personam, pro Respicere. Canones Hibern. tom. 9. Spicil. Acher. pag. 13 : *Non oportet judices Ecclesiæ Habere Personam in judicio, quia non est acceptio personarum apud Deum.*

¶ Habet, Exstat. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 25 : *Habet ibi silva quæ habet in totum leguam* 1. *et dimid.*

Habere, Res, divitiæ, facultates, *Avoir* nostris, *Avere* Italis, *Haabe* Germanis. Vide *Havo.* Pacta inter Venetos et Francos, in Gestis Innocentii III. PP.: *Totum quidem Habere, quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci debet, et poni in commune, etc.* [Tabularium S. Florentii : *Hic ob salvationem animæ suæ omnes redhibitiones prædictæ villæ Monachis condonavit, et de Habere eorum* LX. *solidos accepit.*] Occurrit passim in Statutis Venetis ann. 1242. lib. 1. cap. 43. 46. 53. etc. ut *Avoir* in Scriptis Gallicis medii ævi. Hinc *Guillelmus sine Habere,* apud Guibertum, qui Alberto Aq. et Tyrio, *Sans avoir* nuncupatur. Vide Glossar. ad Villharduinum.

Habentia, numero singulari, Divitiæ, opes, apud S. Augustinum lib. 20. contra Faustum. Nonius Claudius lib. 7 : *Animos eorum Habentia inflarat.* [Hist. Novient. Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1150 : *Anni duo necdum fluxerant, et Habentia Monasterii sic est exhausta, quod retroactæ copiæ nullum vestigium invenitur.*] Plautus in Truculento :

Ad se cum anima ejus Habentiam averterit.

Utitur etiam Quadrigarius apud Nonium.

Habentes. Florentinis *Abbienti,* Divites. Julianus Antecessor. Const. 108. § 14 : *Et si post tres testationes in scriptis habitas, et idoneos homines Habentes, invenerit eum, quem contestatus est cum uxore sua, etc.* Ubi Græca habent ἀξιοπίστους μάρτυρας. Charta Cenulfi Regis Merciorum ann. 821. in tom. 1. Monastici Angl. pag. 100 : *Nec Rex suum pastum requirat, vel Habentes homines, quos nos dicimus Fæstingmen, etc.*

¶ **HABERGAGIUM,** Domicilium, domus. Charta ann. 1262. ex Chartular. Sangerm. : *Sextam partem in pressoriis quæ sunt sita subtus villam de Meudonno et in Habergagiis et pressura et aliis pertinenciis.* Vide *Hereberga.*

* **HABERGAMENTUM,** Habitatio, domus, nostris alias *Habergement* et *Habergaige.* Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Dederunt et cimiterium, cum Habergamento ipsius presbyteri, liberum in omnibus et quittum.* Alia ann. 1479. ex Pancar. episc. Carnot. : *Actores dicebant quod inter possessiones ipsos spectantes duo maneria, vulgariter Habergemens dicta, in villagio de Bercheriis... Prædicta Habergamenta defuncto magistro Johanni Guetæ canonico Carnotensi ccc. florenos auri vendiderunt.* Consolat. Boetii MS. lib. 1 :

La tierce chose qui me muet,
A visiter ton Habergaige, etc.

* Sed et *Habergaige,* pro Stabulo, occurrit in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 348 : *Comme.... Colinet de Baailli...eust amené et conduit des champs... une grant quantité de porceaux et truies, grans et petiz, et mis yceulx en l'estable ou Habergaige, ouquel yceulx avoient et ont accoustumé d'estre mis et Habergiez.* Unde *Haberge,* pro quovis loco, in quo aliquid collocatur. Charta Gall. *d'Estrommel* ann. 1308. in Reg. 72. ch. 309 : *Lequel fossé lidiz religieuz pouront encores ralingnier, retaillier, widier et rejettier à un lés et à l'autre sur mon héritage,... et lesdiz rejés espardre et adès rejettier,... par quoy le darrain reject peussent adès avoir leur lieu à leur Haberge.* Vide *Habergagium.*

¶ **HABERGELLUM,** Habergeon, Hauberetum. Vide in *Halsberga.*

¶ **HABIA.** Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 172 : *Haia Lire, et haia de Aubenas inter cheminum Perre et semitam Decani, et usque ad Habiam Catorum sunt de deffensa.* Vide *Gabia.*

* Dumus, rubus, vel Dumetum, nostris alias *Habier,* pro *Hallier.* Lit. remiss. ann. 1460. In Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 3 : *Le suppliant a prins à défricher et essamblir pluseurs terres et héritaiges, qui estoient en grans buissons et Habiers.* Vide infra *Halotus.*

* **HABICEDARIUM.** Vide *Abecedarium.*

¶ **HABILAMENTUM,** Indumentum, vestimentum, Gall. *Habillement.* Literæ Henrici V. Regis. Angliæ ann. 1416. apud Rymer. tom. 9. pag. 400 : *Exceptis semper armaturis, artillariis et omnibus aliis hernesiis et Habilamentis guerrarum.*

* **HABILHAMENTUM,** Vestis, indumentum, Gall. *Habillement.* Codicil. Ferr. de Pratacomit. ann. 1516. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xlviij : *Legavit nobili Margaritæ de Pratocomitali ejusdem testatoris sorori... ejus habitationem, ac victum, ac Habilhamentum de panno,... more nobili et honesto faciendo. Habereau,* Vestis species videtur, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1317 : *Le suppliant a prins et emblé ung Habereau avecques une paire de chausses de bureau.* Vide *Habilamentum.*

* **HABILIMENTUM,** Apparatus belli, quidquid bello gerendo aut sustinendo necessarium est, machinæ bellicæ, nostris *Habillement.* Elmham. in vita Henr. V. edit. Hearn. cap. 14. pag. 28 : *Et rex interim... guerrarum Habilimenta diligenter ordinat, saxivoma fabricat, lapides ab eisdem evomendos præparat, etc.* Rursum cap. 71. pag. 206 : *Oppidum de Ew multis fortificatum Habilimentis guerrarum.* Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 93 : *Le suppliant garni d'une arbalestre de bois, viretons, raillons et autres Habillemens de guerre, etc. Habillemens pour escheller et prendre places,* apud Juvenal. de Ursin. in Hist. Caroli IV. reg. Franc. pag. 63. Hinc *s'Habiller,* Armis se instruere, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 216 : *Comme les Angloiz occupoient la Charité sur Loire,... le suppliant... avecques pluseurs autres compaignons se Habilletoirent le mieulx qu'ilz porent et alerent ès destroiz, ou ilz savoient que lesdiz Angloiz... passoient, etc.* Vide infra *Habitamentum.*

1. **HABILIS,** Agilis, industrius, *Habile et diligent.* Odofredus ad l. Quod venditor 37. D. de Dolo malo : *Bonus est servus et Habilis.* [** Histor. Archiep. Bremens. pag. 39. vers. 12. edit. Lappenb. Vide *Abilis.*]

¶ Habilis, Probatus. Epistola Henrici clerici Pomposiani xi. sæculo scripta apud D. *de Montfaucon* in Diario Italico pag. 95 : *Unde sagax ingenium illius nunquam quiescit sedulo rogitando et percunctando ubi Habiles Sanctorum libri latitent, quatenus ad eorum indaginem pervenire et suo armario addere valeat.*

¶ Habilis, Certus, ratus, constans. Diploma Conradi Imperat. ann. 1138. apud Tolnerum Histor. Palat. inter Instr. pag. 40 : *Et ut hæc regiæ nostræ confirmationis authoritas Habilis et inconvulsa permaneat, hanc Cartam inde conscribi, manuque propria, ut infra videtur, corroborantes sigilli nostri jussimus impressione insigniri.* [** Leg. *stabilis.*]

* 2. **HABILIS,** vox forensis, Aptus, idoneus, Gall. *Habile.* Charta ann. 1417. ex Tabul. S. Germ. Prat : *Quod dictus actor non esset pars Habilis ad faciendam dictam prosecutionem contra dictos defensores.*

¶ 1. **HABILITARE,** Idoneum, *habilem* reddere, Gall. *Habiliter.* Concilium Pisanum tom. 6. Spicil. Acher. pag. 250 : *Qui ponebant in dubium, si Cardinales poterant se Habilitare mutuo.* Conc. Dertusanum ann. 1429. inter Hispan. tom. 3. pag. 649 : *Tollendo sententias et processus contra ipsum ratione schismatis latos et factos, Habilitarat de Apostolicæ potestatis plenitudine usque ad summum Pontificium inclusive.* Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1408. apud Rymer. tom. 8. pag. 510 : *Ac ipsum ad rectas leges et consuetudines patriæ nostræ Aquitaniæ restituimus, admisimus et Habilitavimus, nec non omnem maculam culpæ ab ipso abstulimus et amovimus.*

¶ 2. **HABILITARE,** Informare, instituere, disponere. Literæ Eduardi II. Regis Angliæ ann. 1307. apud Rymer. tom. 3. pag. 34 : *Ad hæc, ad vestram accedunt præsentiam religiosi, honesti et litterati viri, ut populum vestrum ad fidem Catholicam... ac ad assumendum bellum contra detestabilem Machometi sectam Habilitent et informent.* Epistola Friderici II. Imp. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1219 : *Providimus . . . . ut civitatis locus profecto maris et terræ fœcunditate præclarus, ubi studendi congruentia se quævis Habilitarint.* Epist. Clementis IV. PP. in Conc. Lugdun. ann. 1274. apud eumd. tom. 7. col. 207 : *Sic studeas Habilitare materiam, sicque animos tuos tuorumque disponere, etc.* Bulla Urbani V. PP. ann. 1365. in Bullar. Carmelit. pag. 123 : *Animos vestros ad rationabilem Habilitare concordiam studeatis.* Eadem notione *Habiliter un procés* dicunt Practici nostri.

* Nostri *Habiliter,* eodem sensu, usurparunt. Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 205 : *Les gens frequentans les armes, et qui se Habilitent à ycelles, etc.* Unde *Habiller* et *Habillonner,* pro Curare, parare, aptare. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 45 : *La suppliante se print à Habiller le disner d'elle et des gens de son hostel.* Aliæ ann. 1466. in Reg. 194. ch. 169 : *Et des branches dudit boys... avoit fait copper et Habillonner pour son chauffage.* Hinc *Estre Habillé,* dicitur de eo qui paratus est ad aliquid faciendum. Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. ch. 273 : *Comme le suppliant est prest et Habillé de faire plaisir, service à autruy, etc.*

* 3. **HABILITARE,** Incœptum perficere, exsequi : unde *Habilitare appellationem,* pro Eam prosequi. Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 38. col. 1 : *A qua appellatione propter præmissa renunciare nullathenus intendit, quinymo in ipsa persistere et eam Habilitare.*

¶ **HABILITAS,** Refectio, ornatus, instructio. Epistola Panormitanorum ad Martinum PP. IV. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 35 : *Illud idem ministri sceleris de supellectilibus pauperum faciebant, a quibus post Habilitatem suorum corporum iniquorum, turbato juris ordine, ut ipsa patronis*

supellectilia redderent, denarios expetebant.

¶ Habilitates Conditionum, Conditiones propositæ. Albertus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. lib. 12. apud Murator. tom. 10. col. 720 : *Interdum cum Spineta Lucensi Marchione in colloquia secreta in locis finitimis convenire, res novas tentare, coordinare, et per dies suspensos habere Habilitates conditionum.* Galli diceremus, *le Projet des Conditions.*

¶ Habilitatio. Habilitas, capacitas, in honorem et gradum pristinum restitutio. Conc. Dertusanum ann. 1429. inter Hispan. tom. 3. pag. 650 : *Et in eadem villa sancti Matthæi publice præstarent obedientiam, et consequerentur reconciliationem, absolutionem et Habilitationes eis necessarias.*

* **HABILITATI,** Iidem qui *Habituati* in ecclesiis cathedralibus seu collegiatis, canonici inferiores sive capellani. Bulla Innoc. VIII. ann. 1484. in Contin. magn. Bullar. Rom. pag. 289. col. 1 : *Item statuerunt quod... solvat... pro suo jucundo adventu octo Habilitatis chori quatuor florenos.* Et col. 2 : *Statuerunt quod nullus in dicta ecclesia, neque in civitate, portet armutiam de varis grisis, nisi sit canonicus aut prælatus, sive de octo Habilitatis.*

* **HABILITER,** Opportune, commode. Charta ann. 1380. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 313 : *Idem quod ipse dom. comes* (Virtutum) *teneatur et debeat...tenere suis expensis... lanceas quatuor centum... super riperia et territorio Januensi tanto tempore, quanto ibi Habiliter stare poterunt ad offensas Januensium.* Alia Alf. reg. Aragon. ann. 1440. ex Tabul. S. Mich. Caiet : *Abbas et conventus venerabilis monasterii S. Angeli de Palanzana ... majestati nostræ reverenter exposuerunt,... quod... non possint in eadem ecclesia... divina misteria Habiliter et commode celebrare.*

* **HABILIUS,** Sufficiens, qui satis est ; nostris alias *Hable* et *Habille*, eodem sensu. Charta Phil. IV. ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 89 : *Concedimus præfatis consulibus,... quod possint in dicta villa Narbonæ... unam domum sufficientem et Habiliam,... pro una domo sufficienti facienda pro eorum consulatu tenendo,... acquirere vel ædificare.* Charta ann. 1343. ex Chartul. S. Vinc. Laudun : *Li religieus seroient tenut de laisier trente piés de lét, Hables et souffisans pour charier au lés devers nos bos de Crespy.* Alia ann. 1425. ex Chartul. Latiniac. fol. 240: *Fournil suffisant et Habille pour cuyre suffisamment leur paste. Avable* vero, pro Habendus, in Instr. ann. 1385. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 511 : *Les choses qui au fait seront utiles, proffitables, Avables et necessaires.*

¶ **HABILLUS,** pro Habilis, aptus, gnavus, strenuus. Charta Henrici VIII. Regis Angliæ ann. 1540. apud Rymer. tom. 14. pag. 655 : *Hominum Habillorum ad guerram, etc.*

¶ **HABITACULUM,** Habitatio, domus. Breviarium Pisanæ Historiæ apud Murator. tom. 6. col. 163 : *Si quidem Græci duce prædicto Pelope, de Arcadia venientes et ad litora Pisanorum applicantes, invenientes postum et flumina, balnea et lapidicinas, cœperunt Habitacula in diversis partibus construere.* Occurrit apud Gellium et passim in Scripturis.

* **HABITAMENTUM,** Instructus bellicus. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *Supervenerunt viginti balisterii et septem homines eques* (sic)... *Dicti homines sunt in Habitatu et Habitamento, in quo vos videtis ; ideo quia vos insidiose me secutus fuistis.* Vide supra *Habilimentum.*

1. **HABITANTIA,** Prædium rusticum, seu agri portio excolenda cum habitatione, idem quod *Mansus.* Vide in hac voce. Notit. jur. eccl. Aquilej. ann. 1386. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1665 : *Tam nobiles quam alii cujusvis conditionis et status, obtinentes feuda, ministeria et Habitantias, et cujuscumque conditionis bona ab ecclesia Aquilegiensi, etc.*

* 2. **HABITANTIA,** Obligatio, qua, qui jure alicujus civitatis frui volunt, in ea per certum anni tempus habitare tenentur. Charta ann. 1173. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 210 : *Item illud juravit Ildeprandinus de Ozano, sed exceptavit Habitantiam. Item illud idem juraverunt Albertus de Redaldo, Wido Baji, Grimaldus et Raphanellus, quod Gerardus de Montecuculo, et Habitantiam facere.* Quæ juramenti formula sic incipit ibid. col. 209 : *Ego juro esse civis Mutinæ semper et Habitator per unum mensem omni anno, etc.* Vide infra *Habiturium.*

* 3. **HABITANTIA,** Familia. Charta ann. 1219. inter Monum. eccl. Aquilej. col. 687 : *Quilibet illorum habitabit et stabit continue cum Habitantia sua in civitate Tarvisii, quolibet anno.... per mensem unum.* V. in *Mansio.*

* 4. **HABITANTIA,** Habitatio, domus. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 62 : *Si in villa aliqua, vel regulatu alicujus villæ, vel contratæ Cadubrii vel Caprilis, in qua sint ad minus decem Habitantiæ, commissum fuerit aliquod maleficium, etc. Maison ou Habitaige,* in Libert. villæ *d'Aigue-perse* ann. 1374. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 360. *Habitement,* pro Loco ubi quis habitat, in Bestiar. MS. :

Une maniere est de serpent,
Qui en l'ewe a Habitement.

* *Estre habité,* Sedem stabilem et domicilium habere, in Lit. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 12 : *Que se aucuns desdiz receveurs estoient bons et suffisans, et fussent bien Habitez et mariez, etc.* Vide infra *Hæredes* 2.

* **HABITATIO,** Actio habendi. Charta ann. 1342. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 41. art. 15 : *Exceptioni dictorum quingentorum florenorum auri non habitorum et non receptorum, speique Habitationis et receptionis futuræ renuncians, etc.*

HABITATORES Hæreditarii. Vide *Mansionarii.*

** **HABITATORES.** Hoc nomine barbaros donatos, qui in provinciis Romani imperii occupatis urbes vel oppida incolebant, exemplis probat Savinius in Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. cap. 5. § 87. Romani distinguunt possessores ab habitatoribus civitatum, ita vero ut ubi de utrisque simul agunt, habitatores dicant. Vide Julian. Epit. Nov. const. 124. § 556.

¶ **HABITATURA,** ut Habitaculum. Acta S. Symeonis reclusi tom. 1. Junii pag. 105 : *Reperit non tam magnificam et fortem structuram, quam mirificam et humilem anachoretæ Habitaturam.*

* **HABITATUS,** Habitatio, domicilium. Sermo habitus in synodo Lemov. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 339. inter not. : *Et si esset Habitatu vel natu Francus, eloquio tamen Romano clarus, etc.* Vide alia notione supra in *Habitamentum.*

¶ 1. **HABITIO,** De castro, vel urbe ab hostibus capta dicitur. Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 171 : *Ad quod castrum vincendum Pisani fuerunt cum quinquaginta navibus, plattis et schafis, et cum* xii. *manganis ordinatis in plattis, cujus castri Habitio fuit anno Domini* 1148.

¶ 2. **HABITIO,** *Tenuta,* possessio, Gall. *Tenuë.* Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ et Johannem Dalphinum ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 150 : *Quod si dicta Habitio vel tenuta cessaverit, idem dominus Rex vel hæredes sui ad duplicatum subsidium astringeretur.* Vide in *Tenere.*

* **HABITUALIS** Tunica, Qua quis vestitur. Acta B. Joan. Firm. tom. 2. Aug. pag. 461. col. 1 : *Nihil aliud ad usum habere voluit, nisi solam tunicam Habitualem, chordam et femoralia, etc.* Vide mox *Habituare.*

¶ **HABITUARE,** Vestire, induere, Gall. *Habiller.* Instrument. ann. 1473. in Bullario Carmelit. pag. 301 : *Et se talibus habitibus respective Habituare debeant.* Compendium jurium et consuetud. Universit. Paris. per Robertum *Goulet* fol. 13 : *Habituati capis doctoralibus aut aliis scholasticis indumentis, processionaliter ordine præmisso obviam corpori defuncto ituri.*

* Alias *Habituer.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 382 : *Lors icellui suppliant estoit mal vestu et Habitué.* Aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 129 : *Lequel compaignon... estoit vestu et Habitué en estat de gens d'armes. Ung grant compaignon Habitué d'un mantel noir,* in aliis Lit. ann. 1469. ex Reg. 195. ch. 265.

¶ Habituatio, Habitus, vestitus, Gall. *Habillement.* Acta S. Godelevæ tom. 2. Julii pag. 425 : *Viduam, inquam, decet simplex Habituatio.*

¶ Habituatio, Vestis Religiosæ susceptio, Gall. *Vêture.* Schramb. Chron. Mellicens. pag. 421 : *De ejus* (i. Novitii) *rasura et Habituatione. Deinde ejus perseverantia considerata raditur et rebus Monasterii vestitur, toto tempore probationis tunicam exteriorem ferens albi coloris.*

¶ **HABITUATI,** In Ecclesiis Cathedralibus seu Collegiatis Beneficiati Canonicis ordine minores ; frequentius hodie de Presbytero intelligitur sive Clerico, qui ac alicujus Ecclesiæ servitium se mancipavit, absque ullius beneficii titulo, certis pecuniarum distributionibus, juxta locorum consuetudines, contentus. Litteræ Francisci I. Regis pro reformatione S. Capellæ Paris. : *Tenebitur Thesaurarius dictæ Capellæ committere unum bonum distributorem, videlicet unum de Habituatis in dicta S. Capella.* Ibidem iterum de *Habituatis* post Canonicos et Capellanos occurrit mentio. Obituarium MS. Ecclesiæ Morinensis fol. 30 : *Item in conductu processionali feretri B. Mariæ et in ejus regressu quilibet Habituatus de gremio Ecclesiæ Morinensis, et omnes alii supra in articulo præcedenti declarati cum aliis servitoribus in viagio dicti feretri ordinatis per Capitulum, quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum. Item presbyter, diaconus, subdiaconus, chorista et duo Habituati deferentes feretrum, ultra distributionem præfatam quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum.* Rituale MS. Ecclesiæ Cathedr. S. Stephani Tolos. : *Et Sacerdos vadit ad aspergendum altare magnum, et deinde descendit ad aspergendum Canonicos et alios Habituatos.* Instrum. ann. 1551. tom. 1. Ma-

cer. Insulæ Barbaræ pag. 276: *Idem R. Abbas Decanus et prior sæcularis S. Reneberti Lugdunensis Diœcesis ejusque in dicta Ecclesia et prioratu successores, respective super Canonicis, presbyteris et Habituatis dictorum Ecclesiæ collegiatæ.* Occurrit in Instrum. ann. 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1341.

⁎ **HABITURIRE.** [Habere cupere: desiderativum ab *Habito. Plaut. Truc.* 1. 2. 47. Si arationes *Habituris*, ad pueras ire melius est.]

° **HABITURIUM**, Idem quod supra *Habitantia* 2. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 559. § 124: *Nobiles homines Pistoriensis districtus, qui videbuntur mihi convenientes et idonei, faciam jurare Habiturium civitatis Pistoriensis sine fraude; ex quo Habiturium civitatis Pistorii juraverint, eis faciam rationem, et laudatos usus nostræ civitatis observabo.* Italis, *Abituro*, habitatio, domicilium.

° **HABITURUS**, pro Habendus. Annal. Fuld. ad ann. 865. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 172: *Condictoque inter eos placito de supradicta conventione apud Agrippinam Coloniam Habituro.* Occurrit præterea in Charta ann. 878. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 99.

¶ 1. **HABITUS**, nude, de iis dicitur qui Monasticum habitum induere. Vita S. Declani Episc. tom. 5. Julii pag. 601: *Multa jam millia Habitus utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura et regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt.* [°° Inde *Habitus mutatio* et *Habitum mutare*, Monasticum habitum induere, passim.]

¶ Habitus Regularis, Monasticus, in Addit. 3. ad Capitul. cap. 52. *Habitus religionis*, in lib. 7. Capitul. cap. 338. in Addit. 4. cap. 88. in Canon. Isaaci Episc. Lingon. n. 9. et in Capitul. Caroli C. tit. 7. n. 67. *Habitus religiosus*, in Capit. ejusdem Caroli tit. 27. n. 8. Interdum *Habitus religionis* usurpatur pro eo qui Sacerdotem decet. Ita in Addit. 3. ad Capitul. cap. 109.

° Habitus Nuptialis, pro *Superpellicium*, Vestis linea clericis propria. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. cap. 39. pag. 24: *Capellani ecclesiarum, habentes capellanias in ecclesiis curatis, non incedant, dum divina celebrant, nisi in habitu nuptiali, scilicet cum superpellicio.* Vide infra *Vestis nuptialis.*

° Habitus Sanctorum, Monasticus, in Charta ann. circ. 1183. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 692: *Qui Herveus circa finem vitæ suæ ad abbatiam se contulit et Habitum sanctorum suscepit, et ibi finem vitæ sortitus est.*

Habitus Venerabilis, Imperatorius, apud Victorem in Epit. in Constante.

¶ 2. **HABITUS**, Mendose pro Ambitus. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 25: *Unde etiam aulas suas cæterasque domos necessarias intra Habitum curiæ S. Augustini ipsi habebant, ibique frequentius commanebant propter aerem liberiorem.* [°° Pro *Abitus*, in Ekkeh. Cas. S. Gall. Pertz. pag. 99. lin. 34.]

¶ **HABLUERE**, pro Abluere, in vetusto Ceremon. MS. B. M. Deauratæ: *Tamen hospitalarius tenetur postmodum Habluere predictos amictos, et restituere predicto sacriste amictos mundatos.*

° **HABLUM**, Portus, navale, a veteri Gallico *Hable*, pro hodierno *Havre*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 198: *Johanne et Richardo de Mortuo mari in villa de Hannefleur existentibus supra Hablum, Gallice le Hable, dictæ villæ, etc. Le Able qui vient à Harefleu*, in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 243. art. 10. *Hables et pors de mer* in aliis ann. 1374. tom. 6. earumd. Ordinat. pag. 47. *Havaire*, eadem acceptione. Le Roman *du cuens de Ponthieu* in Glossar. ad calcem Joinvil. edit. reg.: *Tant crut la nés k'ele vint devant Aumarie, et quant il eurent Havaire pris, galies vinrent encontre aux, etc.* Vide *Habulum* et *Haula.*

¶ 1. **HABOUTARE**, Constituere, assignare, Gall. *Assigner.* Charta Curiæ Suession. ann. 1273: *Et super prædictis viginti solidis... solvendis assignaverunt et Haboutaverunt prædicti Johannes et ejus uxor, prædictos Abbatem et Conventum... ad quartam partem prædictæ domus.* Eadem notione *Faire about d'ouvrage*, in Consuet. Montensi cap. 12. art. 6.

¶ 2. **HABOUTARE**, et Habutare, Gall. *Aboutir*, Terminari. Charta ann. 1254: *Quod videlicet* (pratum) *situm est inter pratum dicti Prioris ex una parte et pratum Guillelmi Vaorsoris ex altera, et Haboutans territorio de atrio ex una parte et Communi Exclusarum ex altera.* Charta ann. 1295: *Situm in parochia de Maintru inter masnagium Ricardi dicti sutoris ex una parte et queminum regale ex altera, Habutantem ad aquam currentem ex uno capite, etc.* Alia ann. 1298: *Domus et masura sita est in mesnillo Monachorum juxta domum et masuram meam ex uno latere, et masuram Petri ex alio, et Habutat ad terram Roberti Franchais ex uno bouto, et queminum regale ex alio.* Vide *Abbutare* in *Butum.*

¶ **HABRA**, Famula. Gloss. Anglo-Saxon. *Ælfrici*: *Ancilla, serva, Habra, vel dula.* Vide *Abra.*

° **HABRIGEONARIA**, Vicus Parisiis, ubi *Halsbergarum* opifices habitant, vulgo *Haubergerie.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 233: *Theobaldus, dictus Champaigne, sellarius Parisius, in vico Habrigeonariæ commorans, etc.* Vide *Halsberga.*

¶ **HABUDARE**, pro Abundare. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. pag. 505: *Nos vero dictos mercatores beguino favore prosequentes, et ut affluencius in regno nostro suas merces defferant, et per hoc regnum nostrum copiosius Habudabit, etc.*

¶ **HABUGHUNT**, et Hapichunt, Canis qui cum accipitre venatur: *Hapich* enim seu *Habich* Germanis est accipiter: *Hund*, canis. Lex Bajwar. ex Edit. Heroldi cap. 27. § 6. Vide *Canis Acceptoricius.*

HABUISIA. [Contractus Navigii D. Regis cum Venetis ann. 1268. tom. 5. Hist. Franc.: *Et pro quolibet alio peregrino habando placam ab arbore de medio ad proram cum suis viandis et Habuisiis marcham unam, etc.* Ubi pro *Habuisiis*, leg. *Harnesiis*, ut monet D. Cangius] in voce *Placa.*

HABULUM, Portus, Gallis *Hable* et *Havre.* Tabularium Monast. Fiscanensis fol. 41: *Laxavi... et dimisi Dom. Abbati Fisc. quidquid juris habebam... in portu et Habulo et villa sua de S. Valerico, etc.* [Charta Henrici *Malconduit* Vicecomit. Blosse-villæ ann. 1240. apud Valesium in Notit. Gall. pag. 211: *Ego in portu sive Habulo suo de S. Walarico nullum jus sive libertatem aliquam habeo emendi, etc.*] Vide *Haula* et *Hablum.*

¶ **HABUNCOLUS**, pro Avunculus. Præceptum Childeberti ann. 697. apud Mabill. Diplom. pag. 479: *Ibique veniens venerabilis vir Magnoaldus Abba de Monasterio Thunsone-valle, quem Habuncolus suos domnus Chardericus quondam Episcopus suo opere ædificavit.*

¶ **HABUNDA**, Abundantia. Computus ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 548: *Propter Habundam casei maximam ubique in tota parochia hoc anno.*

¶ **HABUNDANTIA**, pro Abundantia, in Præcepto ann. 884. apud Mabill. Diplom. pag. 550.

¶ **HABUNDUS**, Largus, copiosus. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 11: *Abbates cum fratribus eo die mensæ aderant, de communi et privatis collectæ fiunt, et Habundam caritatem faciunt.*

HABUS, Φαλός, in Gloss. Gr. Lat. MS. et edito, forte *apex*: nam id Φαλός sonat. [Suppl. Antiquarii: *Habus*, φαλός, *Exilis, splendidus.*] [°° Vide Scaliger. epist. 334.]

° **HABYSE.** Benzo in Panegyr. Henr. IV. imper. apud Menken. tom. 1. Script. rer. Germ. lib. 4. cap. 22: *Non est, cui possim dicere: Stemus simul; quia si non omnes, plures tamen de ordine Habyse infecit pestis Patariæ.* Ubi legendum *Abiæ*, ut sacerdotes indicentur secundum Evangelium Lucæ cap. 1. auctor est Muratorius tom. 5. Antiquit. Ital. med. ævi col. 86.

⁎ **HACCETENUS**, et Hoccedie [Scribebant antiqui pro *Hactenus*, et *Hodie*. Ita *Mar. Victorin. p.* 2457. *Putsch.*]

° **HACCUS**, perperam pro *Nactus*, Stragulum, quo totus equus insternitur, in Bulla Leon. IX. PP. ann. 1054. ex Contin. magn. Bullar. Rom. pag. 1. col. 2: *Confirmamus tibi omnia, quemadmodum in privilegiis patrum nostrorum apostolicorum virorum sunt inscripta, crucem videlicet, et pallium suo tempore suoque loco ferendum, insigne quoque sustivi* (leg. festivi) *equi, quem Haccum vocant nostri Romani.* Non rectius editum *Naccum* apud Miræum tom. 2. pag. 1132. col. 1. Vide *Nactum.*

¶ **HACELELIA**, vox Hispanica, f. Fasciola, diminutivum a fascia, vel *fasciolum*, operimentum capitis. Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. Mariæ de Obona tom. 3. Conc. Hispan. pag. 90: *Damus... sex sabanas, duas literatas et quatuor sine serico, et tres Hacelelias et duas siacatas et una cappa serica et tres calices.*

° **HACETA**, Securila, Gall. *Petite hache.* Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 179: *Quandam Hacetam, quam habebat dictus reus, recepit.*

¶ **HACHERIA.** Vide in *Harmiscara.*

° **HACHETA**, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 413: *Dictus defunctus Bernardus... misit quæsitum in domum suam quandam securim seu Hachetam, etc.* Secures propria, tam veterum, quam modernorum Gallorum, fuisse arma, observare est non apud antiquos Scriptores duntaxat, sed et in recentioribus Instrumentis, in quibus pro variis formis regionibusve, ubi in usu erant, variis nominibus distinguntur. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 532: *Portant une grande Hache à son col, laquelle avoit bien trente deux posses d'alemelle ou environ.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 189. ch. 485: *Une longue guisarme ou Hache, nommée Hache de Crequi. Un baston que l'en nomme ou pais* (de Vimeu) *Hache de Crequy*, in aliis ann. 1467. ex Reg. 195. ch. 2. Aliæ ann. 1461. in Reg. 198. ch. 119: *Le suppliant avoit une Hache de Crequi,... qui est ung baston poinctu comme une dague.* Rursum nostris *Hache Danoise, Lorroise.* Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. ch. 120: *Le féry d'une*

Hache Lorroise, tant que mort s'en ensui. Aliæ ann. 1390. in Reg. 138. ch. 266: *Gerard le frappa sur les épaules ou sur les bras un seul petit coup du plat d'une petite Hache Danoise qu'il portoit.* Vide *Hachia* 1. et *Secures.*

* **HACHEYA**, HACHIA, Mulctæ honorariæ species. Gall. *Amende honorable,* quæ viris plebeiis, ut *Harmiscara* militaribus, irrogari solebat. Arest. parlam. Paris. ann. 1313. in Reg. *Olim: Episcopus Belvacensis, ratione feodi sui et juris ecclesiæ suæ, dicebat ad se solum pertinere compellere homines de communia Belvacensi ad Hacheyam faciendam.* Aliud 16. Jan. ann. 1332: *Quandam pœnam imposuerant* (major et pares Belvacenses) *corporalem, quæ vulgariter Hachies nuncupatur.* Quæ conferenda omnino sunt cum iis, quæ leguntur in voce *Hachia* sub *Harmiscara.* Hæc vero mulcta honoraria Bellovaci olim fiebat Saxum quoddam ascendendo, unde reus ad forum publicum deducebatur ibi a majore et scabinis pecunia mulctandus.

¶ 1. **HACHIA**, Securis, a Gall. *Hache.* Instrum. ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 64: *Ictibus ensium et Hachiarum multiplicatis et resonantibus, sic quod erat quasi unum terribile nedum videre, sed audire.* Instrum. ann. 1282. apud Rymer. tom. 2. pag. 207: *Ita quod quilibet eorum* (Coupiatorum) *habeat unam bonam, magnam et fortem Hachiam vel securim ad grossas et parvas arbores succidendas.*

2. **HACHIA**, [Pœna quævis.] Vide in *Harmiscara.*

* **HACHIATUS**. Decussatim delineatus. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item duo alii morsus argenti deaurati et Hachiati ad vignetas.* Ibidem: *Item, una absconcia argenti deaurata operis Hachiati.* Aliud Gall.: *Item une esconce d'argent dorée Hachiée.*

* **HACIATA**, Mensuræ species. Chartul. S. Mart. Pontisar.: *Duas Haciatas salis, quas habebis in foro Pontisaræ unoquoque Sabbato, etc.* Vide infra *Haquetum.*

¶ **HACLA**, Genus vestis. Liber Repræsentationum Historicarum in MS. Floriacensi XIII. sæculi, in Repræsentatione peregrinorum Emmaüs: *Accedat quidam alius in similitudinem Domini, Hacla vestitus et tunica.*

* **HACTARE**, pro *Actare,* Actionem intendere. Charta Gerardi episc. Camerac. ann. 1083. ex Tabul. S. Autb.: *Bernardus ejusdem ecclesiæ præpositus querelam quandam in præsentia mea pronuntiavit et Hactavit.*

¶ **HADA**, pro *Hida,* apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.: *Sursum reddidit in manus domini duas acras terræ, continens decem seliones et duas Hadas.* Hinc

¶ HADAGIUM, pro *Hidagium,* in Charta Henrici VIII. Reg. Angl. ann. 1526: *De terragio, ac scotto et geldo, Hadagio, etc.* Vide in *Hida.*

HADERUNGA, Vox Saxonica, Personarum acceptio, ab had, persona, et a r u n g, honoratio, admiratio. Leges Ethelredi: *Judicia debent esse sine omni Haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel non amico jus publicum recitari.*

* **HADES**, Tortiles ex virgultis laquei, pro *Hardes.* Vide in hac voce. Charta Milon. *de Marchais* ann. 1210. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 122: *In nemoribus nostris poterit quilibet homo de tallia villæ de Marchais accipere Hades et chavignon, et quidquid necesse fuerit pro carruca sua.*

* **HADOX**, Piscis genus sale conditum. Tract. MS. de Pisc. cap. 119. ex Cod. reg. 6838. C: *Est aselli species, quem salitum a Britonibus Hadox quidam vocant.*

¶ **HADRIANEA**, HADRIANALIA, Ludi in honorem Hadriani Aug. celebrati. Vide Hofman. in hac voce.

* **HADUBBA**, Tubæ species, ut videtur. Andr. Floriac. MS. lib. 1. Mirac. S. Bened.: *Satrapæ vero in centuriis et milibus cum innumerabili Argiraspidarum agmine cominus subsequentes æreis Hadubbis, nervis et manibus personabant.*

¶ **HÆCCEDORA**, HACCEDOGE, *Cantiones in carminibus.* Papias.

¶ **HÆDULARE**, Παίζειν, Ludere. Gloss. Lat. Græc.

¶ **HÆLIX**, ἀναπνοὴ ὀχετοῦ, *Elix, sulcus aquarius,* in Supplem. Antiquarii.

¶ **HÆMODIA**, *Infestatio dentium et gengivarum ob acida et austera.* Lex. med. in Amalth.

¶ **HÆMORRHOUS**, Gr. αἱμόῤῥους, Viperæ species, *colore arenoso,... per corpus vero notis nigris et albis variegata,* uti ait Aëtius, quæ morsu sanguinem elicit, a Gr. αἱμοῤῥοέω, sanguinem fundo. Plura videsis apud Hofman.

* **HÆNA**, mendum pro *Cauda,* Pergameni scilicet pars resecta, cui bullæ cereæ ac sigilla, quibus Chartæ muniri solent, aptantur. *Vidimus* ann. 1383. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 291: *Litteras regias in pergameno scriptas, sigillo magno regio ceræ communis cum Hæna dupplici impendenti, etc.*

* **HÆRA** FALCONI. Vide supra *Æra* 4.

¶ **HÆREDARE**, Jure hæreditario habere, possidere. Charta Eduardi III. Reg. Angl. ann. 1342. apud Rymer. tom. 5. pag. 331: *Cum quædam conventiones inter nos ex parte una, et nobilem virum Almaricum de Clizon tutorem et curatorem Johannis de Britannia filii et hæredis Johannis Ducis Britanniæ et Comitis de Monteforti, pro dicto Johanne filio, et de dicto ducatu Britanniæ Hæredato et seisito.*

1. **HÆREDES** nude, interdum feudi paterni appellatione addita, dicebantur apud nos, Nobilium filii ac hæredes, qui parentum hæreditatem, quoad feuda, adire non poterant, donec 21. annorum attigissent ætatem; cum interim eorum tutores, ac *Custodes,* prædiis pupillorum feudalibus fruerentur, et eo nomine militaribus obsequiis ac servitiis obnoxii hominia dominis præstarent. Quod potissimum inductum constat, in favorem dominorum feudalium, quorum intererat vassallos habere, qui feudalia omnia servitia possent adimplere. Idque jus est tutelæ Nobilis, quæ in Gallia adhuc observatur, et in Anglia ac Normannia Regi defertur, censeturque inter jura regalia. Pupilli vero, minores ætate, quibus nullum fere jus erat in bonis paternis, quorum ususfructus erat penes tutores, qui eos alere et educare habita conditionis et dignitatis ratione tenebantur, eorumdem bonorum *Hæredes* tantum nuncupabantur, tanquam solum iis aliquando fruendi jus competeret, eorumque adipiscendorum, hæreditatis adeundæ instar, spe alerentur: quo etiam sibi iis in bonis, quorum dominos sese inscribentes tutores, jus esse indicarent, licet possessionem nondum adiissent. Habetur in Tabular. Majoris Monasterii fol. 159. Charta *Gaufredi Comitatus Andegavensis naturalis Hæredis,* subscripta, a *Fulcone Vindocinensium Comite naturali.* Et fol. 118: *Auctoramentum super hoc expetivimus Fulconis, qui Vindocinensis comitatus naturalis Hæres est, obtinente eum avunculo suo suprataxato Comite Gaufredo, honoris hujus aliquando expers remanserat.* Exstat in Archivo Ecclesiæ Ambianensis Charta ann. 1221. in qua Bernardus *Hæres,* Robertus vero de Bova, *Baillivus terræ de Morolio* inscribuntur. Nempe Robertus tutorio jure Morolium tenebat, Bernardo adhuc in pupillari ætate constituto. Hinc frequenter in Catalogo *Militum ferentium Bannerias,* Philippo Augusto regnante, *Hæredes* legimus *de Veteriponte, de Vaurin, de Carency, de Roye, de Ponte S. Maxentii, de Triangulo, etc.* et apud Willelm. Britton. lib. 7. Philipp. pag. 171: *Et Hæres Hugo Novi castri.*

Hujus porro moris, quo *Hæredum* tutores dominos sese inscribebant feudorum pupillarium, complura exempla proferunt Scriptores. Lambertus Ardensis pag. 150. scribit Balduinum Bethuniensem, *mortuo Albæmarlæ Comite, imprægnatam ejus viduam duxisse uxorem, et Albæmarlæ factum fuisse Comitem et nominatum.* Idem Scriptor tradit, Arnoldum I. Ardensem Dominum, ducta Clementia Hugonis Comitis S. Pauli vidua, ejus filiorum impuberum tutelam suscepisse, factumque S. Pauli Comitem. Robertus Ludovici VI. Regis Franciæ filius, ducta Rotrodi Comitis Perticensis vidua, susceptaque filiorum Rotrodi tutela, Comes Perticensis dictus est. Idipsum de Edmundo Lancastriæ Comite prodit Pithœus, qui ducta in uxorem Blanca, Henrici III. Comit. Campaniæ vidua, Comitem se Campaniæ inscripsit, Joannæ *Hæredis* jure, cujus tutelam susceperat, et quæ postmodum Regi Philippo Pulcro nupsit. Exstat ejusd. Edmundi Charta ann. 1277. in Tabul. Eccl. Meld. hoc initio: *Nous Eymond fieuz le Roy de Engleterre, de Champaigne Cuens Palasins, faisons à savoir, que come tençons fut entre nous pour la raison de l'oir de Champaigne, que nous tenons en nostre garde, d'une part, etc.* Denique Ingelrannus Codiciaci Dominus, Comitis Ruciac. et Comit. Pertic. viduis in uxores ductis, Ruciacensis, ac deinde Perticensis Comes appellatus est, quod utriusque hæredum tutelam nactus esset, ut refert Duchesnius in Hist. Codiciac. lib. 6. cap. 6.

Sed et constat, servatum fuisse eum morem in ipsis Regnorum et Imperiorum successionibus. Observant quippe nonnulli, atque in iis Beslius, Francicum Regnum delatum Pipino, quo illud regeret tutorio jure, Childerico III. adhuc impubere. Nec in alium finem data Odoni Aquitaniæ Duci Regia dignitas: tutela quippe Caroli Simplicis a Francis donatus, ut majori auctoritate Regnum gubernaret, in Regem coronatus est. Chron. Floriacense, Continuator Aimoini lib. 5. cap. 42. et Chron. Besuense pag. 526: *Ex his majorem natu Odonem Franci Burgundionesque congregati in unum, licet reluctantem, tutorem Caroli pueri, Regnique elegere gubernatorem, quem unxit Galtherius Archiepiscopus Senonum.* Conditionem addit Albericus ann. 994: *Ad reprimendam quorumdam insolentiam superborum, et retundendam late bacchantium rabiem Normannorum, de consensu Principum, conscensus ad regalis coronæ gestamen concessus est Odoni, quousque spatia Regius Puer nondum ad regnum idoneæ percurrisset ætatis.* Chronic. breve ex Bibliot. Thuana: *Deinde inito consilio Francorum, electus Odo in regnum ad tempus.* Chron. Turon.: *Odonem ... Regem sibi præficiunt, eique Carolum pue-*

rum custodiendum tradunt tali pacto, quod post 7. annos Carolo puero regnum Franciæ relinqueret, et Odo Regiis insignibus depositis, Dux in posterum remaneret, retento nomine Regis et honore. Ordericus Vitalis lib. 7. et Chron. S. Petri Vivi : *Ludovicus Rex Francorum, Caroli Calvi filius, reliquit filium suum parvulum Carolum, qui Simplex vocatur, cum regno, in custodia Odonis Principis.* Denique Philippus *Mouskes*, de eodem Odone :

Si fisent li François le don
Del roiaume al Conte Wedon,
Pour garder en liu de droit oir,
Ki la terre devoit avoir,
Por çou con tenoit à sage,
Tant que l'Enfes auroit eage,
Et pour la terre conforter
Li fisent couronne porter.

Balduino II. Imperatore CPolitano adhuc in puerili ætate constituto, necdum rebus gerendis, iisque difficillimis, idoneo, ut qui vix annum ætatis 12. attigisset, Galli, qui Constantinopoli, et in toto Imperio Orientali, sedem fixerant, consilio habito, eligendum Principem censuerunt, qui Imperium, quoad Balduinus legitimam esset consecutus ætatem, administraret, et contra hostium incursus et conatus fortiter tutaretur. Eam in rem delectus Joannes Briennensis Exrex Hierosolymitanus, qui et filiam Balduino pacisceretur, et Imperium tutoris vice administraret, concesso insuper Imperatoris titulo, eoque, ut mos est Imperatorum, solenniter coronato, hac tamen conditione, ut quando Balduinus suæ tutelæ factus esset, Imperio cederet, illudque genero resignaret : quod pluribus prosecuti sumus in Historia nostra Gallo-Byzantina lib. 3.

Nec alio denique jure Philippus V. et Carolus Pulcher Reges sese inscripserunt Navarræ, quæ erat Joannæ eorumdem ex fratre Philippo IV. Rege Franciæ et Navarræ neptis, cujus, adhuc infra pubertatem constitutæ, tutelam et Regni curam suscepere, usurpato regio titulo, quo iis majus in administrandis Regni negotiis accederet pondus, uti observat Tillius. Exemplo quoque Francorum Arsenius Patriarcha CP. corona donavit Michaelem Palæologum, Joannis Lascaris Imperatoris tutorem a patre relictum, addita ea conditione, ut Imperium administraret et regeret, quoad Joannes suæ tutelæ factus esset, sicuti narratur a Nicephoro Gregora lib. 4. Verum ea fidei integritas, quam in nostris mire prædicat Nicetas Choniates, a Græcis nusquam servata fuit.

Prædictis addo solenne ea tempestate fuisse, ut legitimi Regnorum et possessionum hæredes eo *hæredum* titulo tantummodo donarentur, quamdiu in tutorum potestate essent, penes quos jure *tutelæ nobilis*, quæ passim in nostris Consuetudinibus municipalibus *Garde* vel *Bail noble* appellitatur, pupillarium possessionum, ut ita dicam, dominium, vel, si mavis, administratio remanebat : quorum etiam nomine hominia supremis dominis exhibebantur, non vero pupillorum. Unde et fluxit mos, diu apud nostros servatus, teste supra laudato Tillio, ut in Gallia litteræ omnes, quæ in Cancellaria conficiuntur, Tutorum Regni et Rectorum nomine inscriberentur, non Regis, ut qui nulla per ætatem fungeretur administratione : contentus ut plurimum sola hæredis Regni appellatione, quo legitimum in eo jus sibi esse cunctis notum esset. Ita Joanna Henrici Navarræ Regis et Campaniæ Comitis filia, quamdiu in pupillari fuit ætate, Regnumque, quod ad eam jure hæreditario spectabat, a Philippo III. Francorum Rege administratum est, nulla alia quam ejusdem Regni hæredis donatur appellatione a Nangio in Gestis ejusdem Philippi pag. 529. 534. Sic apud Froissartem, *Hæredem Glocestriæ* legimus filium Ducis Glocestriæ, cujus tutela penes Angliæ Regem erat. Eo denique sensu Conradus junior, Friderici Imperatoris ex Isabella Hierosolymitana filius, *Hæres regni Hierosolymitani* nuncupatur in Chron. Elvangensi sub ann. 1246. Isabella quippe matre extincta, cum Conradus longe abesset, nec spes esset proxime affuturum, Franci Hierosolymitani, Regium titulum, et Regni curam Alisiæ et ejus marito Hugoni Cypri Regibus contulere, hominiumque præstitere, salvo tamen jure Conradi, inquit Sanutus lib. 3. part. 11. cap. 16. Ejusmodi porro *Hæredum* mentio est præterea in Quoniam Attachiam. cap. 91. 92. 93. 94. 95. et in Fleta lib. 1. cap. 9. 11.

Secundus Hæres, *Nepos*, in Glossis antiquis.

Ultimus Hæres, JC. Anglis dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus, moritur nullo post se legitimo hærede relicto. Illius porro successio non solum fisco, sed cuilibet capitali domino competit, ut est in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 55. Id JC. nostri *Droit de deshrence* vocant, cum scilicet nullus adest hæres, de quo ii passim.

* *Her*, pro *Héritier*, Hæres, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 18 : *La royne de Jérusalem, qui estoit droite Her du royaume, etc.* Libert. *de Chagny* ann. 1282. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 7 : *Deissent et affermessent lidiz preudommes que il ne sont tenuz de sigre les Hers monsieur Philippe de Montagu.* Hinc *Hérage*, Genus, vulgo *Race, extraction*. Charta ann. 1445. in Chartul. Latiniac. fol. 42 : *Que s'il est aucun qui se die noble et de noble Hérage... Or estoit ainsi que ledit Sasse-ville si estoit et est noble de noble Hérage.*

Hæres, Is cujus hæreditas speratur. Acta Martyrii S. Vassii Santonensis n. 2 : *Audivi de Hærede tuo Vassione, quod omnia per suam stultitiam pauperibus dispergere non cesset, et tibi, qui hæres ejus es, nihil reservet.*

Hæreditas Luctuosa, Quæ ad parentes ex morte filiorum obvenit, id est, quarta portio de rebus filiorum, uti est apud Anianum ad leg. 2. Cod. Th. de Inoffic. testam. [Judicium ann. 1030. in Append. Marcæ Hispan. col. 1045 : *Tempore autem quo crevit prædictus Miro et voluit capere hereditatem sive immeliorationem, mater ejus jam dicta propter quasdam Hereditates Luctuosas filiorum suorum, quas retinebat in rebus jam dicti Guillelmi, etc.*] Vide Legem Wisigothor. lib. 4. tit. 2. § 18.

* 2. **HÆREDES**, Iidem qui *Hæreditantes*, libertate donati legitimam hæreditatem adire poterant. Charta ann. 1201. ex Chartul. Pontiniac. lib. 5. ch. 25 : *Homines quidam de Venossa, qui vocantur Hæredes, vel alii, habent usagium in prædictis nemoribus.* Nisi, quod forte potius est, intelligantur ii, qui ex alio dominio alicubi sedem fixerunt, ibique bona immobilia possident. Vide *Hereditagium* 2. Et certe *Hérité*, ea notione, occurrit in Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 374. art. 1 : *Chacun an à certain jour, les chiefs d'ostel Héritez de ladicte ville* (de Tournay), *etc.* Charta ann. 1481. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 318 : *Considérans que icellui Jehan de Meritain escuier* (Bearnois) *a entention de soy Héritier et demourer en nostre royaume, etc.* Vide supra *Habitantia* 4. [** Confer de hisce vocibus Beselerum *über die Erbvertræge* tom. 1. pag. 14. et Haltausii Glossar. German. col. 355. voce *Erbe, etc.*]

HÆREDIPETA, Hæres proximior. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 70 : *Et nullus Hæredipetæ* (perperam *hæredipede*) *suo propinquo vel extraneo, periculosa sane custodia, committatur.* [Concilium Compostell. ann. 1114. can. 18. inter Hispan. tom. 3. pag. 324 : *Cæterum ne quis Hæredipeta, ne quis sycophanta usurpative accedat, etc.* Jo. de Janua : *Heredipeta, qui alterius hereditatem petit vel cupit.*]

1. **HÆREDITABILIS**, Qui rem avitam et hæreditariam possidet. Fulbertus Carnot. Epist. 96 : *De te Domine mi, valde miror, qui me tam præpropere causa indiscussa tuo beneficio judicabas indignum. Nam si respiciatur ad conditionem generis, daret Dei gratia, quod Hæreditabilis sim. Si ad qualitatem beneficii, constat, quia non est de tuo fisco : sed de his, quæ mihi per tuam gratiam habui, etc.*

* 2. **HÆREDITABILIS**, Dicitur de re, quæ ad aliquem spectare debet. Tabul. S. Sergii Andegav. : *Burchardus frater suus, cui causa Hæreditabilis erat, ad hanc causam auctorizandam vocatus non fuit.* Nostris *Rente héréditable* nuncupatur Pensio annua in prædiis et possessionibus assignata. Charta ann. 1366. in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 200. v° : *Que yceulx héritages soient bailliez... à certaine rente Héréditable à vie ou à temps.*

¶ **HÆREDITABILITER**, Jure hæreditario. Charta ann. circ. 1140. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 40 : *Noverint tam præsentes quam futuri, quoniam molendinum de Lee, quod bonæ memoriæ Walterius Coventrensis Episcopus dedit Willelmo pistori et hæredibus suis Hæreditabiliter tenendum.* Ibidem recurrit semel et iterum. Vide *Hereditaliter*.

* Nostris *Héritablement*, *Héritaulement* et *Irétaulement*. Charta Walt. comit. de Avesn. ann. 1238. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1007 : *Trois cent libres de blancs cascun an à prendre Héritaulement à men winnage d'Avesnes.* Alia ann. 1247. ex Tabul. S. Crisp. in Cavea : *Robert de Parnant chevalier soloit avoir à mon molin de Berzy demy muy de bled chascun an Irétaulement, que il tenoit en fié de mes ancesseurs. Hirétaulement*, in Ch. ann. 1293. ex Chartul. 21. Corb. *Héritablement*, in alia ann. 1332. ex Chartul. 21. Corb. *Héritablement*, in alia ann. 1332. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 28. Vide infra *Herediter*.

HÆREDITAGIUM, Pars, quæ hæredi obvenit. Charta Luitgeri postmodum Episcopi Mimigardens. : *Tradidi.... pro remedio animæ... dimidietatem hæreditatis meæ, quæ mihi jure paterno et lege hæreditaria... contingit.* [Litteræ Philippi Reg. Franc. pro Guidone Episc. Lingon. ann. 1285. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 213 : *Quia dicta villa cum suis pertinentiis de Hæreditagio carissimæ consortis nostræ Johannæ movere seu pertinere noscuntur.*]

Hæreditagium, Possessio, prædium, *Heritage*, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 8. [Statuta reform. S. Claudii sub Nicolao V. PP. ann. 1448 : *Super quibus Hæreditagiis vel personis, cujus conditiones, quando et qualiter solvere debeant, ulte-*

riorem declarationem faciendam ordinamus. Statuta Collegii Plæssei ann. 1466. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 386 : *Sed nec Hæreditagia, terras, dominia, vel jura ipsius collegii ultra novem annos ad firmam tradant, etc.*] Apud Anglos, hæres is tantum intelligitur, in quem prædia et res immobiles transeunt : res enim mobiles executorum sunt. [Vide *Hereditagium* 2.]

¶ **HÆREDITAMENTUM**, Id omne quod jure hereditario ad hæredem transit, ac præsertim res immobiles. Charta ann. 34. regni Henrici VIII. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. pag. 288 : *Concessi, barganizavi, vendidi.... tenementa, prata... et Hæreditamenta mea quæcumque cum pertinenciis in Esthroppe prædicta.*

HÆREDITANTES Hominis, [f. Manumissi, liberti, *Hæreditantes* dicti, quod eorum id præcipuum erat privilegium, ut succedere possint ; nisi iidem sunt qui *Heresiotæ* infra nuncupantur. Vide *Hæresis* 2.] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis : *Terminatur ab uno latere terra franchilium hominum, et ab alio terra Hæreditantium virorum, a tertio vero latere una stricta via, sicut istis terminis concluditur.* [* Vide *Hæredes* 2.]

¶ 1. **HÆREDITARE**, Succedere, hæreditatem obtinere, Gallis *Heriter*. Concilium Tolet. VIII. inter Hispan. tom. 2. pag. 546 : *Verum quæcumque ordinata fuerint, Hæreditabunt gloriam successoris. Propria eorum* (leg. *successores propria eorum.*) Charta Caroli Regis Hungariæ ann. 1327. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 481 : *Si vero sæpe dictum filium nostrum habendo filiam vel filias mori contingeret, ex tuncipsa vel ipsæ, juxta consuetudinem ipsius Hungariæ observatam, succedere et Hæreditare debent.* Vide *Hereditare* 1.

¶ 2. **HÆREDITARE** Animam suam, In proprios usus reservare, Gall. *Reserver pour son usage, pour son entretien.* Charta 90. Chartularii S. Martini de Camarcio, vulgo *Chamars*, in territorio Dunensi : *Quando dedit filiam suam Gaufredo Normanno cum quadam parte terræ suæ, totam terram suam quæ est a loco qui dicitur Charistra usque ad molendinos de Morciis ad animam suam Hæreditandam retinuit.*

* Vel potius, Piis donationibus animæ suæ saluti testamento providere. Chartul. Celsin. ch. 862 : *Ego Oda dono... Celsiniensi loco omnem rectum et concensum, tantum quantum ipsa jure hæreditatis ex parentibus meis habebam in clausum, qui est prope ecclesiam, quæ est constructa in castello de Monteacuto, ut ab hodierna die fratres ejusdem ecclesiæ quitiam, et absque ullo contradictore teneant,... nullique amplius mortali hominum ex mea progenie ullum censum reddant, quoniam ego ad mortem meam Hæreditavi animam meam.*

3. **HÆREDITARE**, Possessionem dare rei alicujus : *Adheriter*. Anastasius in Hist. Eccl. pag. 58 : *Ab hora vero, qua promoverentur, neminem habere licentiam disponendi ; sed omnia ipsius venerabilem domum Hæreditari.* Theoph. κληρονομεῖν. Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 38 : *Ac bona quantitate de terra eundem Hæreditare non omisit.* [Epistola Sanctimonialium Blasiliensium ad Urbanum II. PP. apud Mabill. tom. 5. Annal. pag. 654 : *Temporibus igitur priscis, matrona quædam, nomine Ermengarda Comitissa... Monasterium Blasiliæ in prædiis suis constituit, atque circa adjacentibus campis et villis et Ecclesiis Sanctimoniales Deo servientes ibi unde viverent Hæreditavit.*] Vide *Adhæredare*, et *Hereditare* 2.

* Nostris *Ariter, Ayreter* et *Hériter*. Charta apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 206 : *Tunc utique jam fatus episcopus percunctavit quemadmodum oratorium præfatum Hæreditare præfiniret.* Charta ann. 1266. ex Chartul. S. Auberti Camerac. fol. 68 : *En laquelle terre li église devant dite est entrée et Aritée bien et loyaument par nos et par nos homes et par nos volenté.* Alia ann. 1293. ex Tabul. eccl. Camerac. : *Jehans comme sires en Ayreta maistre Jakemon de Marli canone de l'église ;... et Michiel de Paillencourt... comme li secons sire gréa et otria l'Ayretance et l'amortissement de cele disme.* Alia Car. Valesii comit. Alenc. et Joan. ejus uxoris ann. 1330. ex Tabul. Carnot. : *En saisissons, Héritons et revestons et douons corporellement, réalement par le bail de ces présentes lettres, etc.* Vide supra *Adheredare*.

¶ **HÆREDITARIE**. Aliquid *Hæreditarie* possidere, i. e. ita possidere, ut filius tuus neposve, te mortuo, possideat ; apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 544.

1. **HÆREDITARII**, Hæredes, *Heritiers*. Ditmarus lib. 6. pag. 77 : *Et nos in Ecclesia majore cum funere intrantes, amici cum Hæreditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt.*

¶ 2. **HÆREDITARII**, Domini, quibus dominium, possessio alicujus rei competit. Charta ann. 1240. ex Chartul. S. Vandregesili tom. 1. pag. 11 : *Accepi a dominis meis viris Religiosis Roberto Dei gratia Abbate S. Vandregesili et ejusdem loci Conventu, quamdam masuram terræ ... tenendam mihi et hæredibus meis de dictis Religiosis et Hæreditariis possidendam quiete et pacifice.* Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 611 : *Dicendo se Hæreditarium et Dominum dictæ placeæ de Camarssac, placeam illam fortificare incepit.* Vide Consuetudines Insulens. art. 232. Hannon. cap. 59. 69. etc. Montens. cap. 12.

¶ **HÆREDITARIUM**, Hæreditas. Charta ann. 1239. tom. 1. Chartul. S. Vandregesili : *Sciant omnes... quod ego... vendidi et omnino dimisi Roberto Dei gratia Abbati S. Vandregesili et ejusdem loci Conventui quidquid jure Hæreditarii habebam in molendinis de fontibus in Braio.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 127 : *Ipsa dixit quod nunquam denarios illos, nisi de suis Hæreditariis venderet, reddere valeret.* Vide *Hereditarium*.

¶ **HÆREDITAS**, Vide in *Hæredes*.

* **HÆREDITAS**, pro *Alode* nonnunquam occurrit in Speculo Saxon. teste Calvino in Lex. Jurid. Vide *Hereditagium* 2. *Hoirrerie*, pro *Hoirie*, Hæreditas, in Libert. hominum de *Boussac* ann. 1427. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42 : *Par droit de succession et Hoirrerie, etc.*

* **HÆREDITATUS**, Qui jure hæreditario possidet, nostris *Hérité*. Arest. ann. 1355. 12. Mart. in vol. 4. arestor. parlam. Paris. : *Quod dicta filia erat Hæreditata de septentis* (leg. septingintis) *libratis terræ ex successione patris ejusdem.* Charta Phil. Pulc. ann. 1312. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 416. r°. col. 1 : *De laquele rente nous voulons que desorendroit ladite Jehanne soit doée, et li hoir, qui de eus naistront, Hérité.*

HÆREDITORIA Charta, Epistola, qua scilicet quis filiam suam naturalem, quam ex ancilla suscepit, ingenuamque ac *Denarialem* ante Regem factam, ad hæreditatem suam vocat. Hujus formulæ exstant apud Bignonium in Formulis vet. cap. 46. et 49.

¶ **HÆREDIUM**. Acta S. Marcelli tom. 2. Jan. pag. 12 : *Maxentius pejor prioribus, regni infortunio sortitus imperium, ut regnandi, ita sæviendi in Christianos obtinuit Hæredium.* Quod nos Galli diceremus : *Il a herité de sa haine contre un tel.*

* **HÆRERE** Se, propius accedere. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 48 : *Locusta ambulatoria : intus homines ducentes eam, possunt se Hærere muro, aut prope murum castelli, et defendere se a saxis hostium ac missilibus.*

¶ **HÆRES**. Vide in *Hæredes*.

HÆRESEUS, Hæresista, Hæreticus. Carolus M. de Cultu Imag. in Præfat. : *Nonnunquam incredulorum vel Hæreseorum impellitur infestationibus.* Occurrit et lib. 1. cap. 26.

Hæresista. Henr. Knygthon. ann. 1382 : *Cæteri sui Hæresistæ discipuli et complices.*

Hæresianus, apud Will. Briton. lib. 12.

¶ **HÆRESIARCHA**, Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps et auctor. Epistola R. ad D. Episc. Virdunensem ann. 890. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 233 : *Gog autem tectum, Magog de tecto interpretatur. Et Gog quidem Hæresiarchas, id est, principes hæreseum ; Magog vero a Gog deductum nomen eorum sequaces et adjutores intelligimus.* Actio 2. Synodi Leonis PP. III. adversus Felicem : *Quia non solum Hæresiarcha dudum de adoptione in Filio Dei latrans factus est.* Et alibi passim.

¶ 1. **HÆRESIS**, Præstationis species, forte mulcta quæ ab iis qui hæreseos convincebantur solvenda erat. Compositio inter S. Ludovicum Franc. Reg. et Abbatem Crassensem ann. 1248. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1039 : *Quæ feuda novimus esse libere restituta Ecclesiæ prædictæ, et concessa cum faidimentis et Hæresibus quæ poterant evenire in domaniis et feudis ipsius ecclesiæ.* Ibidem : *Et omnia faidimenta et Hæreses, etc.* Charta Philippi III. Regis Franc. ann. 1273. apud Stephanot. part. 1. Antiqu. Bened. Occitan. MSS. pag. 404 : *Hæresibus insuper et fardimentis* (leg. *faidimentis*) *quæ inibi sicut in aliis villis monasteriorum terræ illius habemus, salvis quoque, etc.* Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex Lib. viridi fol. 53 : *Cum medietate jurisdictionis altæ et bassæ et cum incursu Heresis et faidimentorum.*

2. **HÆRESIS**, Αἵρεσις, Functio quævis. *Hæresis navalis*, in leg. 9. et 10. Cod. Th. de Præd. Navicular. (13, 6.) Hinc *Hæresiotæ*, functioni, conditioni obnoxii, maxime navali, leg. ult. D. de Collegiis. (47. 22.)

* 3. **HÆRESIS**, Sortilegium, veneficium nostris *Hérésie*. Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 46 : *Laquelle Jaquette et aussi son mary estoient notoirement et publiquement diffamez et accusez de cas de Hérésie et faicturerie, et avoir donné, ou fait avoir plusieurs maladies à pluseurs personnes.* Aliæ ann. 1464. in Reg. 199. ch. 474 : *George Vernoys fut accusé de crime de Hérésie et de faire mourir et languir par sort et art magique plusieurs gens et bestail.*

* **HÆRESIUM**, f. pro *Harnesium*, Vestimentum. Rather. Veron. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 921 : *Corpus vero totum tanto studio comitur, ut Hæresium ipsum, quod solo frigoris debuerat obtentu parari, etc.*

¶ **HÆRETICALIS**, Hæreticus, erroneus, in hæresim inducens. Bulla Johannis Episc. sub Eduardo III. Rege Angliæ ann. 1327. apud Rymer. tom. 4. pag. 323 : *Velut sacræ Scripturæ contrarios, et fidei Catholicæ inimicos, hæreticos, seu Hæreticales et erroneos*, Charta Philippi Regis Franc. ann. 1328. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 207 : *Præfatis hæreticis et eorum Hæreticalibus documentis.*

¶ HERETICALIS, Pertinens ad hæreticos. Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæret. Albig. : *Cum dictus Berengarius vellet recedere flexit genua coram ipsis, et ter adoravit eosdem hæreticos modo Hereticali.*

¶ **HÆRETICARE**, HÆRETICATIO. Vide post *Hæretici.*

HÆRETICI, ut est apud Papiam, *dicuntur, qui de Domino vel creatura, sive de Christo vel Ecclesia prave sentiunt, ac dehinc conceptam novi erroris perfidiam pertinaci pravitate defendunt.* Iso in Glossis : *Hæreticus , qui sectam suam colit.* S. Augustinus lib. de Utilit. credendi cap. 1 : *Hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicujus temporalis commodi, et maxime gloriæ principatusque gratia, falsas ac novas opiniones, vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus.* Facundus Hermianensis lib. 12. cap. 1 : *Scire igitur debemus , quod Hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est, sed potius obstinata defensio falsitatis. Ad hanc obstinationem pertinere dicimus, immo principatum in ea tenere firmamus, illas etiam doctrinas, quas quidam non minus intelligendo scripturas divinas, sed eis aperte resistendo, sola præsumptione spiritus condiderunt, sicut Manicheus et Origenes, et cæteri, qui non ut alii sequentes eorum intentionem, in abstrusis quæstionibus erraverunt, sed super illas elati, melius se crediderunt vel sapere, vel dicere.* Eodem cap. : *Non igitur hæresis dicenda est, nisi contradictio superborum pervicax, quæ sibi, ne aliud sapiat, interdicit, et admonita contemnit adquiescere veritati. Illa magis contumaciter ab Ecclesia separari diligit, vel in ea dolose latere, quam pravam mutare sententiam.* Quippe, ut ait Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Eutychem : *Præventus falsæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus et perdifficilis invenitur, quantiscumque testibus urgeatur. Mavult enim pravi dogmatis sententiam, qua semel infectus est, perversus vindicare, quam hanc eandem tantis divinarum humanarumque legum auctoritatibus refutatam salubrius immutare.* Hugo Rotomag. lib. 1. contra hæretic. cap. 6 : *Hæresis error ille vocatur, qui pertinax esse probatur.* Petrus Damiani lib. 1. Ep. 13 : *Non error Hæreticum, sed pervicax obstinatio facit : nec omnes Hæretici dicendi sunt, qui opinantur errorem, sed qui pertinaciter et audacter prædicant falsitatem.* Adde Ep. 16. lib. 5. Epist. 18. et lib. 8. Ep. 7. Robertus Episcop. Lincol. apud Matth. Westmonast. ann. 1253 : *Hæresis est sententia humano sensu electa, Scripturæ sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa : hæresis enim Græce electio est Latine.* Concilium CP. can. 6 : Αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. Vide S. Augustinum lib. 18. de Civit. Dei cap. 51. et Epist. 162. legem 28. Cod. Th. de Hæreticis (16, 5.), Isidorum lib. 8. cap. 3. cap. 26. de Verbor. significat. etc. Quibus hæc addo ex Libello Precum Marcellini et Faustini pag. 70. de variis hæreticorum nominibus : *Quis nesciat illius cognomentum tribui sectatoribus, cujus et nova aliqua doctrina transmissa est ad discipulos ex auctoritate magisterii ?*

HÆRETICUS VESTITUS, Convictus, qui palam hæresim profitetur : *Perfecti Hæretici seu Vestiti*, in Concilio Biterrensi ann. 1246. Statuta Simonis Comitis Montisfortis : *Nullus Hæreticus Vestitus et reconciliatus habeat licentiam remanendi in villa, in qua conversabatur, in illa perversa professione ; sed extra villam poterit conversari, ubi Comes permiserit.* Concilium Narbonense ann. 1227. can. 16 : *Hæretici Vestiti, vel notati, aut suspecti, etc.* Adde Concilium Tolosanum ann. 1229. can. 10. et Biterrense, ann. 1246. can. 13. Guill. de Podio-Laurentii cap. 42 : *Comes et Episcopus pernoctarunt pro capiendis exploratis sibi hæreticis in montanis, quibus Dominus tradidit* 19. *Hæreticos Vestitos inter viros et mulieres.* Adde cap. 46. *Hæreticis vestitis* opponi videntur Hæretici crediti, seu qui creduntur hæretici, et hæresim palam non profitentur, apud eumdem cap. 48. Vide *Credentes.*

¶ HÆRETICARE, Hæreseos notam alicui impingere. Literæ Johannis de Thurena ann. 1429. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1725 : *Ad incitationem seu requestam quorumdam... eum* (Benedictum) *utique probum et sanctum virum verum summum Pontificem, ut præmittitur, criminantium et Hæreticantium de hæresi.*

HÆRETICARE, Hæreticum facere. Guillelmus de Podio-Laurentii in Præfat. Chron. : *Et hæretici in tanta reverentia habebantur , quod habebant cæmeteria, in quibus, quos Hæreticaverant, publice tumulabant.* [Liber Sententiarum Inquis. Tolos. apud Philippum Limborc. Hist. Inquis. : *Tempore infirmitatis suæ de qua obiit, fuit per Petrum Auterii et Amelium hæreticos Hæreticata et recepta ad sectam ipsorum.* Codex MS. e Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. de Testimoniis in hæret. Albigenses : *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum Hæreticaverunt et in sectam suam receperunt.*]

¶ HÆRETIZARE, Hæretice sentire. Vita S. Aldhelmi tom. 6. Maii pag. 87 : *Quidam Britonum nomine tenus Præsules Hæretizabant de paschali termino et de aliis pluribus ecclesiasticæ orthodoxitatis institutionibus.* Utrum vero isthæc Britonum consuetudo ad hæresim pertineat, fuse disputant Bollandistæ ad Vitam S. Colmanni Episc. Lindisfarnensis 18. Febr. § 2.

¶ 1. HÆRETICATIO. Liber Sentent. Inquis. Tolos. pag. 5 : *Prædicta Hæreticatio facta fuit circa instans festum S. Johannis Baptistæ.* Est autem *Hæreticatio* Ratio aliquem adscribendi in hæreticæ sectæ societatem, quæ apud Albigenses per manuum impositionem, quam vocant *Consolamentum*, fiebat. Erant et aliæ cæremoniæ quas nobis exhibet Codex MS. Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. ubi de testimoniis in hæret. Albigenses : *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum hæreticaverunt et in sectam suam receperunt ; antiquiore hæreticorum videlicet R. Delboc tenente manus dicti infirmi junctas inter manus suas, et tenebant quendam caternum* (i. e. librum) *super caput ejus, dicendoque verba quæ ipse non intellexit, ut dicit, et faciendo genuflexiones suas coram dicto infirmo.* Et pag. 190 : *Petivit ab infirma si vellet fieri bona christiana, et si volebat facere bonum finem, quæ respondit quod sic : et tunc dictus homo posuit quoddam manutergium supra pectus dictæ infirmæ, et tenuit quemdam librum supra dictam infirmam et legit in eo, et postea fecit aliquas genuflexiones coram dicta infirma super quandam bancam.* Et pag. 249 : *Recepit ipsum et hæreticavit volentem et petentem... tenendo manus ipsius infirmi inter manus suas, et tenendo quemdam librum super ipsum infirmum, in quo legebat Evangelium B. Johannis,* In principio erat Verbum, *dictusque hereticus tradidit eidem infirmo unum filum subtile quo pro heresi cingeretur.* Et pag. 266 : *Facta Hæreticatione prædicta, ipse Guillelmus et omnes alii assistentes adoraverunt prædictos hereticos more hereticali dicendo,* Benedicite, *coram ipsis.*

¶ 2. HÆRETICATIO, Convicium, exprobratio hæreseos. Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 152 : *Quibus civitatem noctis tempore ingredientibus gens Montanorum ipsos diversis blasphemiis et Hæreticationibus afficiendo, nec non facibus accensis in ipsos projectis, duræ mancipant captivitati, vinculis ac ferreis catenis astringendo.*

⁕ **HÆRETICUS**, HÆRETICANS, Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps et magister. Inquisit. ann. 1258. in Reg. *Olim* parlam. Paris. : *Comes Montisfortis propter Hæreticos hæredicantes in dicto castro, bis ipsum castrum cepit.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Hæreticus, Bougre, Gallice. Herite,* eodem sensu, in Stabil. S. Ludov. cap. 85. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 175. Quo etiam nomine appellatus, qui rem cum bestiis habet. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 460 : *Jehan Chevalier dist à l'exposant pluseurs paroles injurieuses... en l'appellant Hérite, et disant qu'il l'avoit trouvé avec une vache.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 52. r°. ad ann. 1315 : *Jakemin Castris de Harmavile pour pluseurs larrechins, que il reconnut avoir fait, fu jugiés et menés as fourkes, et ileucques reconnut que il avoit esté bien et converssé à une vake, pour lequel larrechin il fu pendus tout vis ; et pour che que il estoit Hérites, il tous vivans fu ars.* Quod ultimum crimen, *peccatum Sodomiæ* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 190. ch. 215 : *Le suppliant eut par tentation de l'ennemi voulenté d'avoir compaignie à une des vaches qu'il gardoit et d'accomplir avec elle le pesché de Sodomye.*

HÆSIMENTA, Latrinæ, Gall. *Aisements.* Andr. Monach. lib. 1. de Vita Ottonis Episcopi Bambergensis cap. 44 : *Pabula vero retro Hæsimenta omnibus convolvi jussit.* Vide *Aisantia.*

HÆSITANTES , Eutychiani Hæretici. Vide Leontium de Sectis Act. 6. et 7.

¶ **HAFERBAN**, Obventionis genus apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ et Styriæ pro Monasterio S. Floriani ann. 1243. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 226 : *Quaslibet obventiones, scilicet lesunge, uberwaach, gramlos, nocturnos dolos, Haferban in prædiis suis et personis Officiales ecclesiæ exequantur.*

⁕ **HAFFNE**, Societas hominum, qui tenentur servire navibus, interprete Ludewigo ad Jus Danic. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 187 : *Item si rex duxerit expe-*

ditionem navalem redimendam tunc; de qualibet Haffne, solvantur tres marcæ denariorum. Vide *Hafnecourts.*

HAFNECOURTS, Curia portus, seu *Cour d'Amirauté*, ex *Hafne*, portus Danis, et *Courts*, Curia. Litteræ patentes Ricardi Ducis Glocestriæ Amiralii Angliæ super inquisit. in re Amiralitatis 14. Aug. ann. 5. Ed. IV : *Ulterius dicunt, quod dicti Abbas et Conventus et prædecessores sui habent, et habere consueverunt idem tempus in prædictis villis, cum hulmo quasdam Curias portus vocatas Hafne-Courts, tenendas ibidem ad placitum Abbatis.*

HAFTUNNA, [Certus ac determinatus agri modus.] Traditiones Fuldenses lib. 1. cap. 12 : *Hoc est, quod donamus, quidquid in Vrithorphe proprietatis habemus, exceptis vero Haftunnis, et uno mancipio, etc.* Vide *Hobunna* in *Huba.*

HAGA, Seps, sepes, sepimentum ex virgultis confectum, Germanis *Hage, Hagen*, et *Haeghe*, Anglis *Hedge*, nostris *Haie:* denique Anglo-Saxonibus, Hæg. Alanus in Anticlaudiano lib. 1. cap. 3 :

Ambit silva locum muri mentita figuram.

Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 273 : *Quod totam dictam placeam... includere possint fossato et Haga, secundum assisam forestæ.* Vide Jacobum Eyndium in Chron. Zeland. pag. 100.

Haga, seu *Gegin*, dictus etiam apud veteres Germanos, aliquot provincialium districtus, certo pagorum ac vicorum numero constans, quem et *Circulum* vocabant : quæ vox etiamnum hodie obtinet hac ipsa notione : nam *Circulos*, verbi gratia, *Westphaliæ* dicimus, ejusdem provinciæ conventus. Appellationem docet hisce pluribus Monachus Sangall. de Reb. Caroli M. lib. 2. cap. 2 : *Terra Hunnorum novem circulis cingebatur. Et cum ego alios circulos, nisi vimineos cogitare nescius interrogarem, quid aliud miraculi fuit Domine? novem Hegin* (al. *haganis*) *muniebatur. Cumque et illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent prætendi, inquisitus etiam de hoc dixit : Tam latus fuit unus circulus, hoc est, tantum intra se spatium comprehendit, quantum est spatium de Castro Turonico ad Constantiam. Ita stipitibus quercinis, faginis, et abiegnis extructus, ut de margine ad marginem 20. pedes tenderentur in latum, et totidem erigerentur in altum. Civitas autem universa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima replebatur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ ut cernere solemus, abscissæ atque projectæ comas caudicum foliorumque proferunt. Inter hos igitur aggeres ita vici et villæ erant locatæ, ut de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra eadem quoque ædificia inter inexpugnabiles illos muros, portæ non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratia non solum exteriores exire solebant. Item de secundo circulo, qui similiter, ut primus, erat extructus, 20. milliaria Teutonica, quæ sunt 40. Italica, ad tertium usque tendebatur : similiter usque ad nonum. Quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerunt. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones et habitacula undique versum ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cujusque rei significativus adverti.* Ex Monacho Sangallensi hauserunt, quæ habent Albertus Stadensis ann. 768. et Munsterus lib. 4. Georg. cap. 2.

Haia, Haya, Heia, Voces ejusdem notionis et originis, ac *Haga*, nostris *Haie*. Capitula Caroli C. tit. 36 : *Quicumque istis temporibus castella et firmitates, et Haias sine nostro verbo fecerint, etc.* Ubi *Haia* sumitur pro militari vallo, quod ex palis conficitur, *Palissade*. [Eadem notione usurpatur apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Bracton. lib. 2. cap. 40. § 3 : *Vallatum fuit et inclausatum fossato, Haia et palitio.* Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS. :

Haires, et lices, et fossez
Poent avoir puis fet assez.]

Charta Roberti Ducis Burgundiæ ann. 1054. ex Tabulario S. Germani Pratensis : *Nec non insuper et calumniam silvarum et sepium, quas vulgo dicunt Hayas.* Henric. Knyghton. ann. 1271 : *Arbores, vineas, et Haias subvertit.* [Index MS. Beneficiorum eccles. et dioces. Constantiens. fol. 17 : *Dictum Capitulum et Abbas de Cereseyo percipiunt decimas juxta Hayam de Rabeto.* Adde Kennet. Antiquit. Ambrosden. pag. 274. et 389.]

Heya, apud Bracton. lib. 2. cap. 34. § 1 : *Mesuagium,... quod vallatur fossato vel Heya.*

Haia, Corveiæ species, qua quis haias domini reficere tenetur, [vel Præstatio pecuniaria pro redemptione ejusmodi corveiæ.] Charta Ottonis Comitis Viromandentis apud Hemeræum in Augusta Viromand. ann. 1025 : *Eo tenore, ut bannum et latronem, corveias, carrucarias, silvæ ad capiendam venationem ulterius non persolvant, etc.* Alia ann. 1168. ex Tabulario Fossatensi fol. 19 : *Quinque solidos pro pastu, atque corveias bis in anno, quas vulgus Haias appellat.* Occurrit alibi in eodem Tabulario. Tabularium S. Dionysii ann. 1230 : *Justitiam, et advocatiam, et omnia pertinentia ad ipsas, quæ habebat in Ballivia de Belloramo,... et trossas fœni, et reditus, qui vocantur Hayes, et tensamenta sita in avena, et denariis, et quosdam reditus, qui vocantur Buhors, etc.* Vide Acta Murensis Monasterii pag. 45.

Haycium, Haici, Idem quod *Haya*, Sepes. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 722 : *Et de subbosco in dicta chacia quidquid eis necessarium fuerit ad ardendum, et ad Haicias claudendas, et platandas, etc.* Tom. 2. pag. 916 : *In omnibus aliis terris et boschis, quæ sunt inter Haicium, quod includit prædictas terras.*

Heyare, Hawyare, Sepire, sepimento munire. Fleta lib. 2. cap. 48. § 3 : *Cum quis in alieno solo opus fecerit magnificum, ut si Hawyaverit, fossatum fecerit, vel carucam immiserit.* Ubi Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 37. § 13. habet *Heyare. Hayer sa terre et la mettre en défense*, in Consuet. Britann. art. 405. Aliud est *Hayer*, in Consuetud. Comitatus Burgundiæ art. 106. ubi species venationis est, cum quis ad feras captandas silvam aut boscum *Hayis* sepit, ut eas ibi includat.

Haybote, Heibote, vel Hedgbote, est jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hayas*, quod percipi potest in terris seu prædiis ad vitam, vel ad annos aliquot concessis, licet in Chartis donationis id expressum non sit. Ita Rastallus. Charta Galeranni Comitis Mellenti in Tabular. S. Egidii Pontis Audomari : *In nemoribus habebit pasuagium, et in veyleiga husbotam et Heibotam jussu Forestarii.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 134 : *Et concedo eis, ut de bosco meo... habeant Heybod et husbot.* Adde pag. 262. 874. Bracton. lib. 5. tract. 5. cap. 10. § 7 : *Sicut habendi rationabile estoverium in bosco patroni, sicut ad housbote et Heybote.* Ubi *Husbote* est jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, quod idem valet ac nostris *festagium* : hus, Anglis et Saxonibus, est *domus* ; bote vero mulcta, emendatio : ita ut qui eo jure gaudet, quietus sit a mulcta, quæ infligi solet id agentibus. [** Bote hic est restauratio. Vide *Bot* 1. Placit. ann. 6. Richard. I. Buck. rot. 7. in Abbrev. Placit. pag. 1 : *Habeat de prædicto bosco Haibote et husbote et ad ignem suum, sine wasto.*]

¶ Hoybold, Eadem notione, ut in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 633. Locus est in *Housabold.*

Haia, Silva, *haiis*, seu sepibus septa, munita. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 10. de Senescallo : *Il visitoit les forestes et les Haies du Prince. Foresta nostra sive Haia*, in Consuetud. Lorriaci editis a Morino in Hist. Wastinensi, et Gallando in lib. de Franco allodio. *Haya Gisnensis*, in Chronico Andrensi pag. 463. [Charta Ludovici VIII. Franc. Regis ann. 1224. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1193 : *Nos autem donamus et concedimus in perpetuum Abbati et Conventui prædictis pro quitatione usagii sui prædicta octingenta et octo arpenta nemoris ad perticam nostram in Haia Lyræ, et in magno nemore tenente ad Haiam prædictam infra metas positas.*] Charta Roberti Rotomag. Archiepisc. ann. 1217. tom. 6. Spicilegii Acheriani : *Concessimus quod Haia Archiarum sit immunis ab his consuetudinibus, etc.* Charta Milonis de Nantolio in Tabulario Campaniæ : *Ab hac pactione excipitur Haia prope prædictum nemus sita, continens circiter centum arpenta.* Occurrit apud Fletam lib. 1. cap. 24. § 8. 11. lib. 2. cap. 41. § 15. apud Matth. Westmonast. ann. 1260. [sæpius in Charta Odonis Episc. Bellovac. ann. 1148.] etc.

Proprie etiam *Haiam* nostri appellabant quamdam silvæ partem delectam, quam sepibus muniebant ad feras includendas, aut ad alios usus ; quod docent Charta S. Bernardi Abbatis apud Sammarthanos in Episcopis Autissiodor. pag. 274. et vetus Notitia in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 53. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1207. in Tabul. Sangerm. : *Eidem ecclesiæ confirmamus præterea quitationem illam quam petrus Miles de Samesio . . . fecit dicto Abbati Hugoni coram genitore nostro de jure fugationis, venationis et Haiæ.* Charta Hugonis Abb. ibid. : *Jus fugationis seu venationis et Haiam in nemoribus Samesioli.*]

Hagia, Eadem notione. Vetus Notitia in Tabulario Monasterii Fiscan. fol. 82 : *Et Hagia facta fuit per medium .... bosci.*

Haga, Domus, ex vet. Saxonico haegh, et hagh, inde forte dicta, quod ut plurimum domus agrestes ac casæ ex viminibus complicatis instar cratis ac sepis fabricatæ sint. [Anonymus apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. : *Haga, Domum cum shopa.*] Charta Ethelredi Regis Angl. anno 996. in Additam ad Matth. Paris pag. 156 : *Cum novem præfatæ civitatis habitaculis, quæ patria lingua Hagan appellari solent.* [Index MS. Beneficiorum eccles. et diœc. Constantiens. fol. 22 : *Item capitulum Constantiense percipit decimam grossorum fructuum Haye dicte parochie*] Domesdei, apud Spelmannum : *Radulfus tenet unam Hagam de 12. denar. Willelmus 5. Hagas de 5. sol. Nigellus 5. Hagas, quæ faciunt servitium.* Alio loco apud Edw. Cokum ad Littleton. pag. 142 : *Walsing-*

ford continet 276. *Hagas, reddentes* 9. *libr. de gablo.* Charta ann. 811. pro Ecclesia Cantuar.: *Duas mansiones et dimidiam, quod Angli dicunt Thridda hialf Haga.* Ubi *Haga* videtur sumi pro *mansu*, seu modo agri. Adde Chronicon. Will. Thorn ann. 866. et 988. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 761. voce *Hac.* Confer. Anglosaxonicum tun, infra in *Tungravius.*]

¶ Hagha, Eadem notione. Descriptio bonorum D. de Eska ex Archivo S. Audomari: *Item in quodam angulo jacente juxta mansionem Henrici dicti Abbet tendente west-wart tanquam illa Hagha durat quæ est supra vicum qui descendit ad pontem.*

* **HAGHA**, Locus tectus et ex omni latere apertus, vulgo *Hangard.* Comput. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473. ex Tabul. ejusd.: *Item magistro N. Pallanc pro una Hagha, quæ erat ante domum suam, per appunctuamentum factum in capitulo, ut patet per cedulam, xij. lib. Hayon*, eadem notione, ut videtur, in Reg. 13. Corb. sign. *Habacuc* ad ann. 1514. fol. 219: *Et sera tenu le dit prendeur de tenir les Hayons, maisons et four ou fournot de pel, vergue, torcque, couverture et solivure.* Vide alia notione in *Haga*, pro loco scilicet *haiis* seu sepibus aut palis cincto; unde *Hague* in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 224: *Le chevalier disoit et affermoit que toutes les choses venantes et arivantes à verec à la coste et à l'estande de la mer, en la parroisse d'Anderville, en la Hague, lui appartenoient;... et ledit procureur disoit et affermoit que au duc nostre sire appartenoient lesdiz verez en certaines mettes en ladite parroisse.* Ubi *Hague* est Constantiensis agri portio. Vide Huet. Orig. Cadom. cap. 21.

HAGABULUM. Vide *Gablum.*

¶ **HAGIOGRAPHI**, Scriptores Sacri. Notkeri Balbuli liber de Interpret. Scripturæ apud Bern. *Pez* tom. 1. Anecd. part. 1. col. 3: *De Hagiographis vero in sequenti doceberis, quorum primum est Psalterium.*

¶ **HAGIOLOGIUM**, Calendarium festorum, apud Stephanot. part. 1. Antiquit. Benedict. Vascon. MSS. pag. 58.

¶ **HAGION** Pneuma, vox Græca, Spiritus sanctus. De S. Aureo tom. 3. Junii pag. 61: *Sicut Hagion Pneuma olim de cœlo descendens, Apostolos omnium linguis gentium glorificavit.*

¶ **HAGIOSIDERUM**, Græce ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum est ex illis tintinnabulorum generibus, quæ Græci hodierni campanarum loco habent. Est autem ferrea lamina 4. digitorum latitudine, 16. vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur. Ita Hofmannus.

HAIA, Haibote. Vide *Haga.*

* **HAIA** Carrucæ, Pars Carri forte lateralis, vulgo *Ridelle;* sic dicta quod res carro impositas contineat. Inquisit. forestæ *de Lyons* in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 118. r°: col. 1: *Residua carpentariorum cum testi* (f. resti) *copellorum et duas furcas et unum feste ad hospitandum per libram* (leg. liberationem) *et Haiam carrucæ, etc.* Vide infra *Letis.*

* *Haie* vero, Moneta est Hagæ Comitum cusa, unde nomen, in Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 457: *Que ledit maire pour cascun de ses adjours aux partyes ne puist demandeir que une demi Haye corante en bourse.* Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. ch. 533: *Vingt-quatre solz de monnoie, tant en pataz, comme en Haies.*

* **HAIARE**, Venari in *haia* seu silva, *haiis* vel sepibus septa, nostris etiam *Haier.* Arest. ann. 1334. 28. Jan. in vol. 9. arestor. parlam. Paris: *In possessione et saisina chaciandi seu venandi et Haiandi, tendendi omnia genera filorum et harneyorum, etc.* Charta Galch. de Castil. ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. 121. r°: *Ne puet contraindre nus de nos hommes, ne de nos subgés de Vilers, ne d'ailleurs, à Haier és bois, ne en la forest desuzdite.* Alia ann. 1317. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 98: *Pourra la comtesse de Rouci Haiier et faire faire haies pour la chasse esdiz bois.* Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. ch. 224: *Icellui chevalier donna congié et licence de chacier et Haier ès garennes de nostre dit frere.* Vide in *Haga.*

¶ **HAIDROTII.** Vide *Heideoti.*

HAIMESUCKING. Vide *Hamsoca.*

¶ **HAIMGART**, Hortus domesticus. Diploma Leopoldi Ducis Austriæ et Styriæ ann. 1202. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 181: *Item juxta donationem ipsius avunculi nostri domini Otacheri Ducis Styriæ ortum domesticum, qui Haimgart communi vocabulo nuncupatur, confirmamus.*

HAIMHALDARE, Rem suam, vel animal aberrans rei vindicatione repetere, et suum vel quasi domesticum reposcere, seu potius ad domum reducere: est enim Scotis et Germanis *Haime*, domus, vel domicilium; in Legibus Baronum Scotiæ, seu Quon. Attach. cap. 10. est *de Catallis Haymhaldandis.* Cap. 48. § 14: *De animali invento wayff* (i. errante) *in territorio alicujus domini, potest dominus illius animalis venire, et Haymhaldare illud.* Vide Skenæum de Verbor. signific. voce *Haimhaldarf.*

* **HAIOTA**, diminut. ab *Haia*, Silva aut pars silvæ *haiis* seu sepibus septa. Feuda Norman. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 163. v°. col. 1: *Quod dictus Amalricus habet in Haiotis de garenna, et hoc quod dominus Eustachius de Ruel habet in foresta de Ruel, etc.* Vide in *Haga.*

1. **HAIRA.** [Vestis rufa, villosa et vilis, a Sax. hær, Pilus, crinis, unde nostris *Haire*, Cilicium, Sax. hæra, quod ex pilis hircorum aliorumve conficiatur.] Vett. Schedæ Thuanæ: [*In Christi nomine notitia de vestimentis domni Germani, quod accepit Wineradus diaconus in thesauro an.* XLII. *regnante domino Chlotario*:] *Sagia fusca* 1. *caligas albas* 4. *sagia de Haira* 1. *calcias filtrinas paria* 1. *etc.* Vide *Bigera.*

* 2. **HAIRA**, Tortilis ex virgultis laqueus, Gall. *Hart.* Charta ann. 1239. in Hist. Sabol. pag. 349: *Ita etiam quod omnes transeuntes mercatores per cheminos forestæ supradictæ, qui coustumas dicto Jacobo debuerint, poterunt capere in dicta foresta pro unaquaque quadriga duodecim Hairas eisdem necessarias, et essolium novum.*

HAIRBANNUM. Vide in *Herebannum* et *Halbannum* 1.

¶ **HAIRED**, Cervus. Gloss. Lipsii: *Hiret, cervus.* Ubi Somnerus: *Sax. Heort, nobis Hart, Belg. Hert et Hirt, Teut. Hirsch, Hirtz,* Danis *Hiort.* Liber niger Scaccarii pag. 357: *Venatores de Haired unusquisque* III. *den. in die, et magni Haired* IIII. *debent habere* I. *den. et de parvis Haired* VI. I. *den.*

* **HAIRO**, Ardea, erodius, Gall. *Héron*, alias *Hairon.* Mirac. S. Helenæ tom. 3. Aug. pag. 619. col. 2: *Advenientes ad loca sanctorum quidam peregrini in prato, quod eidem monasterio subjacet, considentes, volucres sunt contemplati, quas Haironeas nuncupat locutio vulgaris.* Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 107: *Le suppliant garde des bois du seigneur de Bouberch, et commis à garder les Hairons, etc.* Unde *Hayronniere*, Locus ubi ejusmodi aves nutriuntur, in aliis Lit. ann. 1480. ex Reg. 205. ch. 262: *Icellui Chevalier estoit ung destructeur de garennes et Hayronnieres du pays, et n'estoit gibier qu'il ne gatast à l'arbaleste.* Haud scio an eadem notione *Hiere*, in aliis Lit. ann. 1453. ex Reg. 182. ch 10: *Le suppliant estant après vespre hors la place de Gardie, près de la Hiere de l'abé de S. Hilaire, etc.* Nam ut *Hairo*, ita et *Hiero*, pro ardea, legitur. Vide in hac voce. An idem quod infra *Hara*, stabulum porcorum?

¶ **HAISELLUS**, Ostii genus apud rusticos maxime in usu ex ramis confectum, quo curtis vel pomarii clauditur ingressus, Gall. *Haise* vel *Aise.* Instrumentum ann. 1303. ex Tabular. Corbeiensi: *Nolebat idem Major quod ante grangiam seu grangias fieret Haisellus.*

* Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 286: *Comme Pierre Playart poure laboureur, demeurant à Barrisy,... voulsist mettre en une court de la maison, où il demeuroit, une Haise qu'il avoit faite pour obvier que le bestail de la ville n'entrast en sa court. Harsel, Hasel,* et *Haseau*, eodem sensu. Aliæ Lit. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 82: *Lequel Jehan estant sur ycelles sellettes pour advenir plus hault à forer un Harsel pour clorre sa court.* Infra: *Hasel.* Rursum aliæ ann. 1453. in Reg. 184. ch. 341: *L'uys d'icellui hostel estoit seulement fermé d'un Haseau, etc. Hese* vel *Heze*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. ch. 371: *Lesquelx arrivez devant l'hostel eussent frapé des piez contre la Hese ou huis de la court dudit hostel.* Aliæ ann. 1432. in Reg. 174. ch. 187: *Le suppliant ala à la Heze de son jardin pour la clorre,... et appuya de sa hache laditte barre ou Hese.* Idem videtur *Haisin*, in Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1358: *Item paiiet à Le Haye pour Haisin avoec kesteres pour le molin, vij. solz.* Ejusdem originis vox *Haison*, qua cratis species significatur, ubi merces venum exponuntur. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 379: *Comme icellui mercier eust levé ou drecié un Haison ou estal en la place de laditte ville de Bailleul. Haion* appellatur in Stat. ann. 1355. pro pistor. Attrebat. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 511. art. 20. Haud scio an inde accersenda vox *Hayne*, qua cista ex viminibus complicatis contexta designari videtur, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 369: *Lesquelz homme et femme menoient un cheval devant eux, lequel cheval portoit Haynes et poullaille.* Cujus vocis alia notio exponitur in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 160: *Nous a esté humblement exposé de la partie Hayne Harinc, qui vault en langage François Henry Harenc, marinier Alemant, etc.*

HAISTALDI, Rustici, coloni, hospites, mansionarii, etc. qui in prædiis dominorum mansiones habent, et glebæ sunt addicti. Vox forte conflata ex *haie*, domus, et *stal*, sedes. Annales Francorum Bertiniani ann. 869: *De centum mansis unum Haistaldum, et de mille mansis*

unum carrum cum 2. bobus... ad Pistas mitti præcepit : quatenus ipsi Haistaldi castellum... excolerent et custodirent. Charta ann. 858. pro Monasterio Deiparæ Suession : *In villa d'Effenboch mansiones dominicales cum castitia et omnibus appenditiis et Haistaldis viginti .... In villa Movendich mansiones dominicales cum appenditiis suis, ubi aspiciunt Hestaldi octodecim. In villa Martan mansiones dominicales, ubi aspiciunt quinque Hestaldi, etc.* Tabularium S. Vitoni Virdunensis : *Tantum terræ est ibi, quæ solvit* 13. *denar. in Nat. S. Joannis Bapt. Haistoldi vero solvunt censum capitis in festivitate S. Martini unusquisque* 2. *denar. etc.* Ex quibus colligitur *Haistaldos dictos,* quos alii *Hospites, Colonos, Rusticos, Manentes, etc.* appellarunt. Sed et nostri etiamnum, voce apud vulgus recepta, pullos gallinaceos, qui in prædiis rusticis ab ejusmodi colonis aluntur, *Estaudeaux* appellant, ab eorum scilicet, a quibus aluntur, nomenclatura deducta. Vide *Hestha.*

° Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Johan. Nic. ab *Hontheim* pag. 664. col. 1 : *Haistaldi, id est, qui non tenet a curia hæreditatem ; quia communionem habent in pascuis et aquis nostris.* Ubi Cl. auctor sic annotat : *Haistaldi,* qui Germanis *Haushælter, Hausgesessene, Eingesessene,* Incolæ, qui hæreditatem suam non a curia, id est in beneficium vel feudum, sed in allodium habebant ; ingenui interim homines, *Freye Bauern ;* neque ut Du Cangius putat, glebæ adscripti, quod ille ipse, quem allegat, locus Bertinianorum Annalium docet, ubi cnstodiendo castello ad Pistas destinantur, quod glebæ adscriptis, ab armorum usu tunc exclusis, non conveniebat. Verum vim vocis *Custodire* hic non satis attendit Vir eruditus : non enim armis, sed cultu custodiendum castellum iis committebatur ; quod abunde indicat verbum *Excolere* alteri additum. Cangiana præterea interpretatio firmatur ex aliis locis ibi prolatis, et maxime ex eo, ubi *Haistaldi* censum capitis solvere dicuntur. Unde coloni videntur fuisse mediæ conditionis inter ingenuos seu liberos, et servos. Vide in *Colonus.* [°° Germanis hodie *Hagestolz,* cælebs. *Haistaldi* mediis temporibus iidem sunt qui *solivagi,* rustici mercenarii, non uxorati, neque plenum mansum ab curia aliqua recte pendentem excolentes. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 762. voce *Haga-stalt* et Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 313. et 484. ubi monet in chartis Sangallensibus non uxoratorum liberos naturales hoc nomine notari.]

° An inde *Hasez,* quasi rustici, Burgundiones appellantur, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 237 : *Ardez, ardez, mettez tout à feu et à flambe aux Hasez, aux Hasez villains Bourguignons.* Aut mendum esse quis suspicabitur, pro *Salez ?* Vide supra *Burgundiones.*

HAISTERAHANDI. Lex Aleman. tit. 10 : *Si quis in curtem Episcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni Haisterahandi dicunt, etc.* Ubi Editio Heroldi, *Haisterahanni,* præfert. Idem quod *Zitterhand, id est, calida manu,* ut habet Constitutio Friderici Imperat. lib. 2. Feud. tit. 27. ex Theutonico *hand,* manus. Vide Baluzium ad Capitul. pag. 1002. [°° Vide supra *Asto animo,* ubi adde Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 1062. voce *Hast.*]

☞ *Hausteranni* legendum videtur Schiltero in Gloss. Teuton. quod *Hausfrid storen,* i. e. turbare pacem domesticam interpretatur. Vide *Hamsoca.*

° **HAISTRIA,** Fagus, Gall. *Hêtre.* Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Monachi Gemeticis* (habent)... *ad louatus suorum baccorum vj. Haistriaux* (sic) *et duos furons : et rursus vj. Haistrias ad estalariam de Wigeria.* Vide infra *Hastra.*

° **HAITA,** Frisonibus, Pater. Vide supra *Atta.*

HAKEDUS, Lucius, piscis, ex Sax. R æ c e d, h a c o d, lucius, vel mugil. Liber Rames. sect. 2. apud Camdenum in Icenis, et Spelmannum : *Ibi admirandæ magnitudinis lucii, qui ab incolis Hakeds nuncupantur, persæpe extrahuntur. Haket,* in Vita S. Oswaldi Episcopi Wigorn. n. 6.

☞ Sæpissime etiam usurpatur pro quodam pisce exsiccato et sale condito, qui apud Anglos *Poorjohn ;* in aliis vero ejusdem Angliæ provinciis *Hakot,* a Saxonico H a c o d, appellatur : hinc tritum illud proverbium : *As dry as a Hake, Sec comme un Hake.* Computus ann. 1425. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 575 : *Et in tribus copulis viridis piscis... cum una copula de Hake, etc.*

¶ **HAKENEIUS** et HAKENETTUS, Equus tolutarius, gradarius, Gallice *Haquenée.* Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ ann. 1373. apud Rymer. tom. 7. pag. 27 : *Et vobis Hakeneios, cariagia, et alia necessaria pro ductione filiorum prædictorum, in hac parte, pro denariis nostris, inde solvendis, habere faciant.* Charta ann. 1413. ibid. pag. 124 : *Et quatuor equorum, et unius Hakenetti.*

1. **HALA,** Domus, domicilium, aula, palatium : sed proprie locus contectus *hallis,* id est, ramalibus siccis, unde etymon. Nam vix probem sententiam Goropii Bekani lib. 2. Francic. pag. 46. qui a voce prisca Germanica, *hal,* deducit, quod est *conservare,* quod iis in locis conserventur merces. Ut et Barthii, qui in lib. 42. Advers. cap. 6. a Græco, ἅλς, *sal* deducit, quod in *hallis* sal asservetur et distrahatur. [Et quidem Kiliano : *Halle, vetus German. Salina, Locus in quo sal coquitur. Hinc urbes eas ubi sal conficitur Germani Halas communiter appellant.*] Anglo Saxonib. h e a l l e, aulam et palatium pariter sonat. [°° Germ. templum. Vide Grimm. Mythol. Germ. pag. 56. et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 859.] Maxime vero ita appellant nostri aulas majores et publicas, in quibus *Communiæ* congregantur pro communibus negotiis, ubi etiam mercatores merces suas venum exponunt : [unde eidem Kiliano : *Halle, Taberna, domus mercium, forum rerum venalium.*] *Halle,* in Consuetudine S. Severi tit. 16. art. 6. et alibi passim. Rigordus in Philippo Aug. ann. 1183 : *Duas magnas domos, quas vulgo Halas vocant, ædificari fecit, in quibus tempore pluviali omnes mercatores mundissime venderent, et in nocte ab incursu latronum tute custodirent.* Adde Nangium eodem anno. Charta Communiæ Royensis in Picardia : *Hæc est voluntas nostra, ut in foro constituatur Hala ad vendenda ibi mercimonia.* [Charta ann. 1218. ex Archivo Ecclesiæ de Colonanciis : *Dedi ob remedium animæ meæ dictæ ecclesiæ de Colonanciis decem solidos de singulis annis ad Natale Domini in Hala de Monte-mirabili percipiendos.* Instrum. ann. 1239. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1011 : *Et in pecunia quæ nobis singulis annis debetur in Hala Brugensi, in qua panni venduntur die S. Donatiani, quæ est pridie Idus Octobris, assignavimus capiendas.* Occurrit etiam in Instrum. ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 98. et in Charta ann. 1421. apud Rymer. tom. 10. pag. 71.] [° *Hale* occurrit in Lit. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 649 : *Ayons fait convenir et assembler pardevant nous en le Hale de Tournay les jurés, eschevins, massars et autres officiers de la dicte ville.* Ita et tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 374. et 377. Hinc *Hallepiguaille,* qui *Halas* seu domos diripit, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 304 : *Lequel Estienne les appella harpaille, ribaudaille et Hallepiguaille, en disant pluseurs autres injures.*] *Tenir Halle,* Conventum habere, apud Robertum Gaguinum in Poemate *le Passetemps d'oisiveté :*

Se j'ay tenu Halle de neant,
Vous en estes trop consentant, etc.

Vide *Hallus.*

¶ HALA, apud Atrebatenses locus in quo jus olim dicebant urbis Scabini. Chartularium V. S. Vedasti Atrebat. pag. 30 : *Ivit ad Scabinas... in Halam et quæsivit ab eis si eum judicaverant.*

HALLA, pro quavis domo. Domesdei tit. Chent : *In Newcerce hundredo, ipse Hugo* (de Montfort) *tenet unam terram, quam Azor Rot tenuit de R. E.* (Rege Edwardo) *sine Halla.* Vide *Hasla.*

HALLAGIUM, Tributum, quod exsolvitur pro licentia exponendi merces in *Halla.* Charta Willelmi Comitis Pontivi apud Ægidium *Bry* in Hist. Perticensi pag. 117 : *Sint quieti et liberi de teloneo,... Hallagio, havagio, bosselagio, reparatione viarum, etc.* Regestum 2. *des Mestiers,* in Camera Computor. Paris. : *Quiconques ameine moruë à Paris, l'acheteur doit* 5. *sols de coustume, et* 16. *den. de congié et de Hallage.*

2. **HALA,** *Hircosus, olens.* Papias.

¶ **HALABARCHES,** Præfectus salis, id est, maris, apud Ruffinum. Vide *Alabarches.*

° **HALACHIA.** Vide supra *Alosa.*

° **HALÆ,** HALAGIA, Aulæa, ni fallor, quibus *Hala* seu aula ornatur, vel Lintea, quibus paratur mensa. Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. arestor. parlam. Paris. : *Magistri quoque hospitii nostri omnia Halagia et omnes scutellas de quibus in comestione servitur... Dicti habitantes et scabini erant in possessione et saisina pacificis post prandium coronationis regum Franciæ... habendi et penes se retinendi vessellamenta,... nec non Halas remanentes post prandium.* Vide supra *Alæ* 2.

¶ **HALARES,** ἱππέων ταξίαρχοι : *Alares equites.* Supplementum Antiquarii.

° **HALATIO,** Halitus. Pontif. Ms. Senon. ad usum eccl. Paris. ubi de consecratione olei sancti : *Quilibet dictorum canonicorum assistentium singulariter, ut prælatus, præfationes, consecrationes, benedictiones, signa, cruces et Halationes, super ea facient voce submissa.* Infra : *Halent ter pontifex et sacerdotes assistentes in ipsam ampullam.*

1. **HALBANNUM,** Tributi species : vox formata ex *herebannum,* idemque quod *arbannum,* et *biennium,* Submonitio ad operas, vel ejus redemptio pecuniaria. Charta ann. 1269. ex Tabulario Fossatensi fol. 72 : *Et retinent perpetuo omnem justitiam, magnam et parvam, bannum, sanguinem, Halbannum, foragium, ventas, etc.* Charta Ludovici VII. ann.

1145. pro Bituricensib.: *Præpositus autem atque Vigerius, quotiescumque volebant, Halbannum submonebant, et villanos sese redimere coercebant: de quo quoque præceptum ab ipso est, ut illa redemptio Halbanni remaneat, et Halbanus tamen ter in anno fiat termino competenti, etc.* Charta Ludovici filii Regis Philippi, ex Tabul. N. D. de Campis: *Ab omni consuetudine videlicet tallia, seu equitatione, seu Halbanno, seu exemptione mei Præpositi liber permaneat.* Alia Lud. VII. ann. 1140. ibid.: *Ab omni datione et tallia, Albanno et exactione mei Præpositi.* Alia Caroli VI. ann. 1484. in Reg. Novo viridi Castelleti Paris. f. 49: *Parpaiant chascun an 3. sols de Hauban au Roy.*

2. **HALBANNUM** [et HAUBANNUM, Tributum, quod pecunia aut rebus ipsis a quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi Regi exsolvebatur] apud nostros Parisienses, de quo vetus Charta descripta a V. C. D. Herouvallio: *In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, amen. Philippus, Dei gratia Francorum Rex. Noverint univeri præsentes pariter et futuri, quod nos concessimus Burgensibus nostris Parisiensibus, ut quicunque integrum Halbanum nobis debebit, pro integro Halbano reddet nobis singulis annis sex solidos in die festi sancti Martini. Et si dimidium, vel integrum et dimidium Halbanum vel amplius debebit, secundum proportionem prædicti integri Halbani nobis reddet in prædicto festo, et sic de Halbano tantum liber erit et quittus. Quod ut perpetuum robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate, et regii nominis karactere inferius annotato præcepimus confirmari. Actum Parisiis anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo primo, regni vero nostri anno vigesimo secundo. Astantibus in Palatio nostro, quorum nomina supposita sunt et signa. Dapifero nullo. Signum Guidonis Buticularii. Signum Matthæi Camerarii. Signum Droconis Constabularii. Data vacante Cancellaria.* [Charta fundationis Capellæ B. M. in Palatio Paris. per Ludovicum VII. ann. 1154: *Pro victualibus sacerdotis in Capella eadem servientis, dotem assignavimus... sex modios vini de Haubanno, 30. solidos Parisienses.* Alia pro Capella B. Nicolai in eodem Palatio inter Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris.: *Constituimus Capellano... Parisius in trelia nostra retro Palatium sex modios vini, ubi si vinum defuerit, de Haubanno nostro præcipimus reddi.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* Tract. de Usu feud. pag. CXLVII: *Dominus Evrardus Capellanus Regis* XL. *et* VIII. s. *pro* VIII. *Haubam.* Hoc est, ut puto, pro pensitatione octo dierum, quibus annonam ex *Haubanno* assignatam non perceperat.] In Regesto Peagiorum Parisiens. lib. 2. est titulus *Des mestiers, que Hauban doivent au Roy,* in cujus contextu hæc habentur: *Haubens est un propres noms d'une coustume assise anciennement, par laquelle il fu establi que quiconques seroit Haubanniers, qu'il soit frans et à moins de droictures paians du mestier et de la marchandise dont il seroit Hautbannier, que cil qui ne sont pas Hautbanniers. Hautbannier furent anciennement estably à un muid de vin, paiant en vendanges au Roy; et puis mist li bons Rois Phelipes ce muy de vin à 6. sols Par. pour le contens, qui estoit entre les poures Hautsbanniers, et les Eschançons de Roy qui le muy de vin recevoient de par le Roy. Des mestiers Hautbanniers li uns doivent demy Hauben, c'est à savoir 3. sols, et li autres plein Hauben, c'est à sçavoir 6. sols, et li autre Hauben et demy, c'est à sçavoir 9. sols. Tous les mestiers de Paris ne sont pas Hautbanniers, ne nul ne peut estre Hautbannier, se il n'a esté, et est du mestier, qui ait Hauban, ou se li Rois ne lui ottroie, par vente, ou par grace.* [** Steph. *Boileau* ed. Depping. pag. 6.] Statutum de Juribus Camerarii Franciæ ann. 1410: *Le Hautbannier du Roy ne doit estre contraint de acheter ledit mestier de friperie dudit Chambrier, ne de son maire pour lui, puis qu'il soit fait Hautbannier du Roy, et que de lui il ait acheté ledit Hauban. Item que ledit Hautbannier est tenu de acheter sondit Hautban du Roy, ou de ses Officiers pour lui, et non d'autre, et si est tenu de estre estagier dedans la banlieue de Paris, et de paier au Roy, ou à son Receveur pour lui, sitost qu'il est fait Hautbannier, 25. deniers et audit Chambrier 14. den. mais outre il est tenu de paier au Roy par chascun an 6. sols 8. deniers Parisis: et partant ledit Hautbannier peut vendre et acheter toute maniere de pelleterie vieille et nouvelle, etc.* V. Brolium lib. 2. Hist. Par. pag. 307. 2. Ed.

☞ *Halbannum* igitur, ut ex præallatis patet, Parisiis ad decimum quintum usque seculum viguit; an vero Aureliani Bituricisque, quas solas civitates *Halbanno* subjectas novimus, idem jus ad hæc tempora obtinuerit, mihi prorsus incertum. Quod quidem jus ubi in redemtionem pecuniariam commutavit Philippus Augustus, hanc colligebat Præpositus urbis; exinde ad *firmam* datam fuisse probat Computus ann. 1265: *De stallagiis hallarum et Altobanno, pro ultimo tertio.* IIIIc. XXXIII. *lib.* VI. *sol.* VIII. *denarios.* Quinam vero artifices *Halbannum* debuerint, si nosse volueris, consule Gloss. juris Gallici in voce *Haultban.* [** et Steph. *Boileau* pag. 297.]

¶ HAUBENTUM, pro *Haubannum*, in Litteris Philippi Aug. ann. 1182. tom. 3. Ordinat. pag. 259: *Quisque carnificum debet nobis singulis annis, unum Haubentum vini, in vindemiis.*

¶ **HALBERG**, HALBERGELLUM, HALBERGIUM. Vide in *Halsberga.*

HALBERGARIA. Vide *Hereberga.*

HALBERGET. Vide *Haubergettus.*

HALBFRISCH, Semifriscinga: vox Germanica, ex German. *Halb*, semis, et *frisch*, friscinga. Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 319: *Solvit..... duos anseres, porcum sagin. fronchuse 62. Halbfrich, vel 16. den.* Infra: 6. *pullos, duos anseres, unum modium rap. porcum saginatum, 2. Halbfrisch, vel 24. den.* Habetur ibi pluries. Vide *Friscinga.*

¶ **HALCIDA**, *Nomen anguis.* Papias MS. Edit. vero: *Halcidia.*

¶ **HALECIUS** SORRUS, Harengus infumatus, Gall. *Haran soré.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 38: *Concessi Abbatiæ S. Vincentii... unum milliarium Halecii Sorri.*

* **HALENSES**, HALERI. Vide infra *Hallenses.*

HALESONE, [Conventio, pactum, compositio.] Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabul. S. Bertini: *Si convictus fuerit de Halesone infra villam data vel accepta, tres libras emendabit.* [Consuetudines Furnenses ex Archivo Capituli S. Audomari: *Quicumque fecerit concordiam celatam, id est, Halesona emendabit Comiti 3. lib.* Vide *Concordia.*]

HALFEHANG. Charta Canuti Regis de Forestis cap. 14: *Et pro culpa solvat Regi 10. solidos, quos Dani vocant Halfehang, alias Halsehang.* [** Thorp. *Halseang alias Halsefang.* Vide *Halsfang.*]

HALFKINEG, et HEALFKONING, Semirex, ex Saxon. half, dimidius, et king, Rex. Liber Rames. sect. 4. apud Spelmannum, de Æthelredo Duce Orientalium Anglorum, i. Norfolciæ: *Quia ipsi Regi* (Æthelstano) *adeo officiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium ipsius cuncta regni negotia tractarentur: idcirco ab universis Æthelstanus Halfkeneg, quod est semirex, dicebatur.* Ejusmodi sunt, quæ alibi de Carolo Martello observamus.

* **HALGA**, pro Algia, Gall. *Auge*, pagi in inferiori Normannia nomen. Charta Phil. Aug. ann. 1207. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 115. v°. col. 2: *Nos terram, quæ fuit Ricardi de Bellomonte in Halga, . . . damus . . . Roberto Crasso in feodum et homagium ligium.*

* *Halgan* vel *Hargan*, Monetæ minutioris species. Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 644: *Une piece de monnoye, appellée à Huise Halgan.* Aliæ ann. 1449. ibid. ch. 741: *Ung Hargan, qui vault ung denier et maille.* Vide supra *Arganum* 3.

HALGARDUM, ALGARDUM. Charta Joann. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 71: *Et unam virgatam, quæ fuit Ricardi, et totum Algardum ex parte Orientali juxta Monasterium.* Ibid. pag. 114. 115: *Decimam de omnibus quæcumque ad Castellum de Chenilened pervenerint, sive ad lardarium, sive ad granarium, sive ad Halgardum, etc.*

* Locus tectus et undique apertus, Gall. *Hangard.* Vide supra *Hagha* et infra *Hangardum.*

¶ **HALI**, *Sicci rami.* Sic vetus Gloss. a Lindenbrogio citatum. Vide *Hallus.*

HALIETUS. Tabularium Abbatiæ Villælupensis pag. 125: *Et quitare fecit duos Halietos, quos ipsi de Chepdone debebant.*

¶ **HALIGEMOT.** Vide *Halimotum.*

HALIMOTUM, Curia Dominica Baronis seu alterius domini, in villis suis et dominiis, in qua lites vassallorum agitantur: seu Curia tribuum, wardarum, et societatum in burgis et urbibus. Vox Saxon. formata ex heal, Angl. *hall*, domus, aula, et gemot, seu *mot*, conventus. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 9: *Omnis causa terminetur, vel hundredo, vel comitatu, vel Halimoto socam habentium, vel dominorum curiæ, vel divisis parium, etc.* Adde cap. 20. 57. 78. Will. Thorn ann. 1176: *Ipsis Thanetensibus asserentibus se ad capitalem Curiam B. Augustini Cantwar. placitandi causa, vel judicium sustinendi, nullo modo debere accedere, sed in Halimoto suo in Thaneto omnia sua judicia exerceri.* [** Vide Phillips. Histor. Jur. Anglic. tom. 2. pag. 86.]

HALIGEMOT, in veteribus Schedis apud Spelmannum.

HALLIMOTA. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 140: *Teneant terram de Hollecumba, quæ liberata eis fuit per homines de Hallimota de Bensintune.*

ALIMOTUM. Petrus Blesensis Epist. 95: *Accusatur..... quod undredo et Alimoto defuerit.*

HALMOTUM, apud Will. Thorn ann. 1176.

HALITOR, *Fortis vel olerum cultor.* Papias.

¶ **HALLA**, HALLAGIUM. Vide *Hala* 1.

¶ **HALLA** HAUCABER, voces Turcicæ, in Chronico Radulphi *Coggeshale*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col.

572 : *Ascenderunt mundare æstimantes quod spurcitiis et mugitibus horribilibus legem Mahometi, pollutis labiis, vociferando Halla Haucaber, Halla Haucaber, polluerunt.*

HALLEBIC, Pensitatio pro piscibus, qui Parisios importabantur, sublata a Carolo Pulcro Statuto mensis Mart. ann. 1325. cujus loco duplicatum tributum, quod pro marinis piscibus præstabatur. In Regesto *des anciennes Ordonnances* fol. 2. [nunc apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 586 : *Nous faisons sçavoir... que comme à la supplication et complainte de plusieurs marchands de poissons de mer confluans à Paris des parties de dessus la mer, sur ce qu'ils se douloient d'une fausse coustume estant à Paris sur le poisson appellé Hallebic, par laquelle les marchands établiers, par chacun panier, puis le prix fait, rabatoient à la fois douze sols, à la fois dix, à la fois huit, selon leur volenté.*]

* **HALLEBOUT**, Vox ad impetum in aliquem faciendum excitatoria. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 42 : *Comme aucuns d'iceulx compaignons eussent crié à haulte voix, Hallebout, Hallebout, sur les varlez de S. Denis les Resbés, etc.*

HALLENSES, Monetæ Hallæ cusæ. Kilianus : *Haller, obolus*, vulgo *Hallensis.* Henricus Rebdorff. in Chron. ann. 1348 : *Legavit pro constructione Chori... quadringentas libras Hallenses.* Adde ann. 1346. et vide Chartam Caroli IV. Imper. in Chron. Constantiensi pag. 626. Vitam Balduini Lutzemb. Archiep. Trevir. lib. 3. cap. 1. et Goldastum ad Hepidanni cap. 14. lib. 1. de Vita S. Wiboradæ, etc. Vox *Haller* occurrit in aliquot Chartis apud Fredericum Sandium in Consuetudines Feudales Gelriæ pag. 35.

* Qui et *Haleri, Halleri* vel *Halenses* appellantur in Chartis laudatis a Christ. Schlegelio in Dissert. de Numm. antiq. edita Francof. ann. 1717. ubi docet *Hallenses* ex ære et argento conflatos ab una parte cruce, altera manu signatos fuisse absque ulla inscriptione ; postea manum et crucem una facie sistere ; quæ mutatio circa ann. 1494. accidit. Hujus monetæ prima mentio, eadem teste, occurrit in Ch. ann. 1228. Consule præterea Bern. *de Breydenbach* Iter Hierosol. pag. 140. et 141.

☞ *Helbling* interdum in vett. Chartis vocatur hæc eadem moneta, ut observat Schilterus in Gloss. Teuton. Hinc Anglo-Saxones *Halpenni* dixerunt seminummum, qui pro mensis aut tabernis erigendis in foro datur. Vide *Bordhalpeny.* Ab Hala urbe Sueviæ vocis originem accersit Freherus ; Goldastus vero, qui et libram Hallensem et Hallerorum differre putat, a Latino obolus, quasi Hoboler, deducit. Hunc consule tom. 1. Rer. Alaman. pag. 254.

HALLUS, Ramus siccus, in Gloss. vet. apud Lindenbrog. Anglo-Saxones h e a l m e , ramum, et frondes appellant, [Picardi nostri etiamnum, *Haille*, vocant sepimentum ex ejusmodi ramis confectum.] Lex Salica tit. 43. § 3 : *Si autem de ramis, vel de Hallis, aut de qualibet re eum* (interfectum) *cooperuerit.* Et § 3 : *Aut de Hallis, aut de ramis eum cooperuerit.* Aliud sonat in Gloss. Lat. Gr. : *Hallus*, ποδὸς μέγας δάκτυλος, Festo, *allus* : Isidoro *allex.*

☞ Mendosam hanc lectionem putat Eccardus in Notis ad hunc titulum ; nec immerito. Hinc enim particula *vel* disjunctiva est, non explicativa ; non idem ergo *ramis* quod *Hallis* significatur. Unde *callis*, voce ex calculus contracta, legendum docet vir doctissimus ; veteres quippe Franci, inquit ille, facile potuerunt scribere *Hallis* pro callis, more, quo *h* ipsis et ceteris Germanis frequentissime pro *ch* vel etiam *k* ponebatur.

¶ **HALMOTUM**. Vide *Halimotum.*

✱ **HALOSIS**, [ἅλωσις, captio, sive expugnatio. *Suet. Ner.* 38.]

* **HALOTUS**, Gall. *Halot*, Caudex, stipes. Lit. remiss. an. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 114 : *Prædictus Huardus quemdam baculum, Halot nominatum,... accepit.* Aliæ ann. 1386. in Reg. 130. ch. 120 : *Icellui Pierre prist lès une cheminée une busche à mettre ou feu, nommée Halot, que il trouva.* Aliæ an. 1394. in Reg. 146. ch. 134 : *Le suppliant print un baston de cerisier, que l'en appelle un Hallot, etc. Une busche ou Halot*, in aliis an. 1402. ex Reg. 157. ch. 244.

* Quæ eadem vox salictum vel dumetum etiam sonat. Charta ann. 1340. in Reg. 72. ch. 217 : *Douze deniers à Baudoin le gondalier pour sa maison , . . . vint soulz pour les Hallos à l'encontre de cette maison.* Pactum ann. 1344. in vol. 2. arestor. parlam. Paris. : *La moitié de tous les aunois, sauchois, Halos, prez et rentes.* Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 172. ch. 470 : *Comme le suppliant eust fait esmonder un Halot ou saulx, etc. Hasoy* nostris etiam dumetum significat. Charta ann. 1403. in Chartul. 21. Corb. fol. 321 v° : *Item que les bos et espines ou Hasoy, etc.* Alia ann. 1430. ibid. fol. 330 : *Et sera tenus ledit Pierre de essarter et destruire les Hasoys, estans sur ladite masure.* Vide supra *Habia.*

HALSBERGA, Lorica maculis contexta : *Cotte de mailles*, Germanis *Hals-bergh*, id est, munimen colli, ex *hals*, collum, et *berghen*, tueri, custodire : ut *beinbergha*, crurum munimen, de qua voce, suo loco. Ita Kilianus. Sic λωρίκια μέχρι ἀστραγάλων ἀνασυρόμενα διὰ λωρίων καὶ κρικελλίων fuisse docet Leo in Tactic. cap. 5. § 4. At Beslius etymon accersit ex *al*, et *alla*, omnis, et *Berghen*, cooperire ; ut *halsbergha* fuerit armatura integra. Fauchetus ab *albus* dedudit, quod maculæ thoracis expolitæ albedinem quandam præferrent : cui quidem conjecturæ , licet vero minus consentaneæ , favent Scriptores aliquot, qui *albas halsbergas* vocant. Le Roman *de Garin* MS. :

> Le blanc Hauberc derompre et depaner.

Guill. *Guiart* ann. 1214 :

> Et couvertures freteler
> Sur blans Haubers brunis a mailles.

Testamentum Everardi Ducis Forojul. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21 : *Et helmum cum Halsbergha.*

¶ HUBBERGUEL. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. : *Quicumque loricam, id est, Hubberguel, vel pileum ferreum tulerit, si convictus fuerit, perdet ea et emendabit Comiti tres libras.*

HALSPERGA, in Charta Caroli III. Imp. de Expedit. Romana § 5 : *Et hoc in arbitrio Dominorum pendeat, quos ducunt a quibus stipendia accipiant, quibus Halspergas concedant.*

¶ HALBERC, in Charta ann. 1049. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 510 : *Accepit unum equum* XXX. *librarum, nec non unum Halberc septem librarum.*

¶ HALBERGIUM. Tabularium S. Sergii Andegav. : *Dedit autem D. Achardus Abbas Juhallo* XXX. *solidos, Merivo autem dedit quemdam Halbergium valens* XL. *solidos.*

ALSBERGUM. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis, apud Perardum : *Rotardo donate mea brunia cum Alsbergo.*

HALSPERG Germanis. Liber Rythmicus a Besoldo laudatus :

> Da sprach der Lampartere :
> Ich bin noch ungewehrt,
> Geh und bring mir doch here,
> Mein Halsperg und mein schwerdt.

HAUBERCUM. Mandatum super juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris pag. 149 : *Ad catella* 60. *marcarum unum Haubercum, capellum ferreum, gladium, et cultellum.*

¶ HAUBERGUS, in Charta ann. 1294.

OSBERGUM. Chronicon Besuense pag. 578 : *Acceptis pro pretio duobus militantium instrumentis, quæ vulgo dicuntur Helmum et Osbergum. Hauberg*, vel *Hauberc*, vulgo nostris. Gl. Lat. Gall. : *Lorica, haubers.* Ita passim apud Scriptores. Le Roman *de Garin* :

> Il ot vestu un Hauberc doblentin,
> Chaude est la maille, ne pot l'acier soffrir.

Guill. *Guiart* :

> Haubers desmaillent, lances fraingnent.

Chron. Bertrandi *du Guesclin* :

> Vestir et endosser maint bon Haubert doublier.

[Le Roman *de Partonopex* MS. :

> Lances levées les galos,
> Heaumes és chiefs, Haubers és cox.

Le Roman *d'Athis* MS. :

> Haubers doubliers, Haubers notis.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS. :

> Vestent les Haubers doblentins,
> Et craignent les brancs acerins.]

Henricus *de Hauchi* in Versione Gallica libri Ægidii de Roma de Regimine Princip. lib. 3. part. 3. cap. 13 : *Ceus qui sont esprouvés en bataille, disent que li Haubers doivent estre large, parce que les mailles sont plus empressées.* Chr. Fland. cap. 79 : *Trois cens hommes couvers de Haubergerie et de flanchieres.*

ALBERGELLUM, Minor lorica. Rogerus Hoved. in Henrico II. pag. 611 : *Omnis homo habens in catallo* 40. *vel* 30. *lib. Andegavensis monetæ ad minus , haberet Albergellum et capellum ferreum, lanceam et gladium.* Infra pag. 614 : *Quicumque liber laicus habuerit in catallo ad valentiam* 10. *marcarum, habeat Albergellum et capelet ferri, etc.*

HABERGELLUM, in Statutis Roberti I. Reg. Scotiæ cap. 27. § 1. [Lex Henrici II. apud Roger. Hoveden. fol. 350 : *Ceteri autem omnes haberent wambasiam et Habergellum.*]

HALSBERGOL. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini : *Lorica*, 4. *denar. lorica minor, quæ vulgo Halsbergol, dicitur*, 2. *den.*

¶ HAUBERGEOLUM, in Charta Ludovici Philippi ann. 1269. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1090 : *Induti Haubergeolo et capello ferreo poterimus illa (torneamenta) videre.*

* *Haubergiolum* habet Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 102. r°. col. 1. ex ead. Ch.

AUSBERGOTUM, Ead. notione, in Statutis Massiliensibus ann. 1274. MSS. lib. 4. cap. *De garnizonibus in navibus portandis : Decernimus, quod omnes mercatores portantes in aliqua nave Massiliæ valens* 100. *libras Regales, vel amplius, habeant et portent ad minus loricam vel Ausbergotum, etc.* Le Roman *du Renard* :

> Ne fust le Haubercot vestu.

Alberjos. In Charta ann. 1255. in Regesto Carcasson. fol. 42 : *Præterea inveni in dictis bonis* 5. *Alberjos, et unum alberc, et tres balistas, et unam contrepointe.*
Haubergettum, in Fleta lib. 1. cap. 24. § 12.
Habergetum, in Mandato super juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris pag. 149.
¶ Haubergon. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. ann. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1114 : *Duas loricas*, 11. *Haubergons*, IV. *capella ferri.*
¶ Hauberjonius, in Charta ann. 1294.
Habergeon, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 23. § 2. Guill. *Guiart* ann. 1304 :

Armez de cotes à leurs tailles,
Et de bons Auberjons à mailles.

Guignevilla :

Adonc attaint un Haubregon,
D'une belle et plaisante fachon.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Haubergion, thorax. Le Haubergon doit iiij. den.* in Pedag. Peron. ex Chartul. 21. Corb. *Alecret*, in Chron. Caroli VIII. ad ann. 1515. fol. 120. v° : *Plusieurs Alecrets et utencilles pour le fait de la guerre.*

HALSFANG, Healfang, Helfeng, Halfang, Hanlffange, Collistrigium, vulgo *Pilorium*, a Saxon. Hals, id est, *collum*, et fangen, *comprehendere*. Supplicii machina, quæ rei collum e pegmate sublati, inter duas tabulas comprehendit, populoque ad ignominiam exponit. Dicitur et ipsa mulcta pecuniaria in commutationem hujusmodi pœnæ Regi vel domino exsolvi solita. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 11 : *Qui falsum testimonium dicet,... reddat Regi vel terræ domino Helfeng*. Infra : *Si liber festis diebus operetur, emendet suum Helfeng*. Ita in Legibus Canuti § 57. 67. et Edmundi § 7. In Legibus Henrici cap. 76. scribitur *Halfang* et *Hanlffange*, ubi dicitur esse verbum Anglicum, quod sonat *apprehensionem colli*. Adde cap. 14. et 90. Vide *Collistrigium, Pilorium.*

¶ **HALSPERGA**. Vide in *Halsberga.*

¶ **HALTERISTÆ**, Qui *Halteribus* ludebant. Erant autem *Halteres* massulæ ex plumbo, vel etiam leviori alia materia. Iis apprehensis utraque manu librare se certatores solebant, ut certius se saltu exercerent. Ceterum non unius fuit Halterum usus. Consule Carolum de Aquino in Lex. milit. in voce *Halter.*

¶ **HALTIUS**, pro *Aldius*, Libertus operas debens, *Halten*. In MSS. est *Haltius*, id est, nutritus, alumnus. Ita Grotius in vocabulario Gothico apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 370. Vide *Aldius.*

¶ **HALTO**, Spicæ non omnino trituratæ, et minora stramina quæ in area sub rastello remanent, Gall. *Hauton* vel *Aulton*. Charta ann. 1199. ex Tabul. Corbeiensi : *Easdem* (malas consuetudines) *in plena curia... quitas clamavit et in perpetuum guerpivit, carionem videlicet bladi nostri in Augusto. . . gruinum, Haltonem, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Hauto.*

* **HALVEHARE**, Capitis census. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1261. in Chartul. 1. Fland. fol. 196. ex Cam. Comput. Insul. : *Conventi quod ad capitagium ipsi et prædecessores sui pertinebant, quod capitagium vulgariter nuncupatur Halvehare . . . Ipsas personas omnes et singulas, et earum hæredes in perpetuum liberamus, et ab omni nota servitutis quitas clamamus in perpetuum, quantum ad capitagium, quod Halvehare dicitur, ut superius est expressum.* Flandris, *Halveeren*, est per medium partiri.

¶ **HALWIN**, Tributum quod pro vino exigitur. Rerum Mogunt. tom. 1. pag. 649. col. 1 : *Partim emptione, partim donatione obtinuit omnes census, sturas sive exactiones precarias vini, vulgo Halwin nuncupari solitas, judicia, salinas, stupam baliniarem, et alia jura inferioris hallis.*

HAM, et Hamme, voces Saxonicæ et Theutonicæ : Domus, domicilium, habitatio. Interdum etiam
Ham, significat vicum, villam : unde apud Germanos et Anglos villæ et urbes sua nomina in *ham* desinentia passim habent. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 807 : *Per silvam Hunelgehem, quam Latini malum callem vel vicum nuncupare possunt.* Quasi *hunel-ge-hem.*
Hamellum, diminut. ab *Ham*, Villula a vico majori dependens, quæ Ecclesiam parochialem non habet : nostris *Hamel, hameau*. Willelmus Thorn : *Cum* 11. *sol. annui redditus in Hamello de Chetam.* [Charta ann. 1235. ex Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 591 : *Abbas et Conventus dicto Ricardo concessere manerium quod vocatur Hamellum quod habebant juxta Livacout.* Litteræ Officialis Belvac. ann. 1263. ex Tabular. Calensi pag. 167 : *Percipiebat ex propria hæreditate sua* 4. *modios et dimid. . . in Hamellis de Mesnilo et in villa de Camberona Belvac. diocesis, etc.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ et diœcesis Constantiensis fol. 5 : *Item rector dicte Ecclesie percipit omnem decimam et altalagium, excepto quodam Hamello qui vocatur Valieres.*]
Hameletta, Hameletum, et Hamletum, diminut. ab *Hamellum*. Nostris etiam *Hamelet*. Occurrunt hæ voces non semel apud Scriptores Anglic. Will. Thorn pag. 1956. 2092. Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 31. § 3. in Fleta lib. 2. cap. 54. § 13. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 298. 963. tom. 2. pag. 93. 94. 103. 209. etc.
☞ Manifesta vocis *Hameletta* origo, ab *Ham*, nempe villa, et *Let*, membrum : unde *Hameletta* membrum, seu pars villulæ potius videtur quam villula ; quod prius observavit Spelmannus ex statuto Exoniæ edito ann. 14. Eduardi I : *Lez nosmes de toutes les villes et Hamlets que sount en son wapentake, hundred, ou franchise . . . Que ils ordeinent et facent venir devant eux de chescune ville entier*, 8. *homes : et de demie ville* 6. *homes : et de Hamlette*, 4. *homes des plus sages et plus loyalx, horsprises les Seignours des villes, demie villes, et Hamlets avant nosmes, etc.* Charta Joannis de Monteforti Ducis Britanniæ ann. 1360. ex Archivo castri Nannet. : *Simul cum membris, Hamelettis, pratis, pascuis, etc.*

¶ **HAMA**, Mensura vinaria, aliorumque liquidorum. Charta Adelberti Mogunt. Archiepisc. ann. 1139. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 584 : *Ut . . . dimidiam ipsius terre vini Hamam persolverent, sicque residuum sine aliqua exactione in pace possiderent.* Chron. Bonæ-Spei pag. 390 : *Donant in eleemosynam Hamam vini rubelli reditus annui super tres partes vineti, juxta buxetum in parochia, etc.* Et pag. 396 : *Duas Hamas vini, etc.* Instrum. ann. 1522. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 1050 : *Ac etiam pro quoque capite habere quatuor Hamas cerevisiæ, ex qua poterunt sumere tertiam partem cerevisiæ bonæ, ac duas alias parvæ.* Vide *Ama* 3. et infra, *Hamelicus.*
* Charta ann. 1047. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 384. col. 1 : *Et quia novem mansionalia, quæ et curtilia vocitantur, hæreditarie dicuntur possidere, decretum est ut... Hamam vini, quæ dicitur Pippini, ... persolvant.*

HAMALLUS. Lex Salica tit. 49 : *Ista omnia ubi suus Hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut intertiata, fieri debet.* Ubi variant MSS. Codd. Unus : *Ista omnia facere debet in mallo, ubi ipse Amallus esse dignoscitur, etc.* Alter : *Ista omnia in mallo debent fieri, ubi ille est Hamallus, id est, qui suscepit causam ad mallandum in vicem alterius.* Ubi *hamallus* est advocatus illius, qui ad *mallum* citatus est. [Guelferbytanus Codex, *Hamallus*.] Denique Editio Heroldi tit. 50 : *Ista omnia facere debet in mallo, ubi ipse Rhamallus esse videtur.* Quo loco Wendelinus *Rhamallum*, vocabulum ex Latino Romanicum existimat, locumque esse, in quo judices considebant sub *Ramalibus*, seu in loco superne ramis tecto : [quam lectionem et sententiam secutus est etiam Eccardus ibidem.] [* Glossa Cod. Estensis : *Hamallus, id est, Debitor*, ut monet Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 290.] Sed potior videtur *Hamallus*, ita ut is fuerit, qui ad *mallum* pro alio venit, illius causam suscepturus. Hinc
Homallare, vel Hamallare, apud Marculfum lib. 1. form. 36 : *Causas ipsius licentiam habeat absumendi vel Homallandi.* Et infra : *Cum æquitatis ordine licentiam habeat respondendi vel Homallandi.* Ubi *homallare* non est *admallare*. *Hamallare* enim est patrocinium alterius suscipere : quique id suscipit muneris, *Hamallus* dicitur : quod omnino formulæ titulus evincit : *Ut causas auctorum adsumendi suorum aliquis licentiam habeas.* *Admallare* vero est *ad mallum*, seu in jus citare, vocare.

HAMARIUM, Modus agri, vel *mansionale*, ab *Ham*, Germ. mansio. Habetur Charta in Tabulario S. Vitoni Virdunensis ann. 1229. qua *Comitissa Alverniæ remittit reditus ad ipsam spectantes trium Hamariorum et dimidii, quæ Gilbertus de Felines possidet, sub tali forma, quod terram præmemoratam legabit claustro de Gorzes, etc.* Vide *Hamma.*

¶ **HAMATA**, Factionis nomen quæ in Belgio, excitante Margareta Ludovici Bavari Imperatoris uxore, exstitit, quæque Ludovici partes, contra Asellatam factionem quæ Willelmo ipsius Margaretæ filio favebat, tuita est. Vide *Asellata.*

* **HAMACGHE**. Vide infra *Haminge.*

* **HAMATI**, Factionis apud Hollandos nomen. Vide supra *Asselli.*

* **HAMATILE**, Spiculum, apud Tertul. in Scorp. Gloss. Lat. Gr. : *Hamatilis*, ἀγκιστριώδης. Nostris *Hamée*, idem quod Manubrium. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 138 : *Le suppliant coppa une branche de bois pour faire une Hamée ou manche à sa faulx.*

HAMATORES, *Piscatores*, in Gloss. Isidori, qui hamis piscantur.
* *Hameur* inter instrumenta piscandi, ab hamo distinctum, recensetur in Stat. ann. 1326. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 793. art. 4. *Hain*, hamus, vulgo *Hameçon*, in Vit. SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 187. r°. col. 1 : *Uns peschierres geta iluec son Hain, et quant il cuida avoir pris un grand poisson, etc.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 :

Ain à prendre poisson, hamus. Hinc annulli ferrei, quibus consertæ erant loricæ, *Ains*, appellantur, in Stat. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 432 : *Item chascun maistres dudit mestier* (de haubergerie) *pourront acheter fil à faire leurs Ains quelque part que il leur plaira.*

¶ **HAMAXURGUS**, Curruum faber, a Gr. ἅμαξα, currus, et ἔργον, opus, in Annalibus Novesicalibus ad ann. 1001.

* **HAMBURGUS**, vulgo *Hambourg*, Cerevisiæ species, a dolio ejusdem nominis, quo infundi solet, fortean sic dicta ; vel a civitate Hamburga, ubi primum est inventa. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 326 : *Jehan Buignet tavernier de cervoise et Hambours.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 183. ch. 160 : *Un lot ou autre quantité de cervoise ou Hambourg, etc. Embourghebiers*, apud Gandavenses, ex Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. ch. 396 : *Après leur premier escot fait et paié, firent venir certains potz de keute et de Embourghebiers, etc. Oubourg*, in aliis ann. 1473. ex Reg. 204. ch. 7. Sed forte legendum *Ambourg*, ut in Lit. ann. 1463. pro civitate Tornac. ex Reg. 199. ch. 54.

¶ **HAMEDII**, *Id sunt conjuratores, quos nos Heidon dicimus.* Ita Glossæ Helmstadienses laudatæ ab Eccardo in tit. 51. Legis Salicæ ; ubi vir eruditus, pro *Hamedii* reponendum putat, *Samedii*. Hi etiam *Sacramentales* vocantur.

HAMELETTA. [Viculus, *Hameau*.] Vide *Ham*.

¶ **HAMELICUS**, et HAMEKELLUS, Mensura liquidorum, Gall. *Hamequin*. Charta ann. 1129. ex Tabulario sancti Richarii : *Camba Bernardi bubulci per singulos quindecim dies debet tres Hamelicos cervisiæ.* Charta ann. 1279. ex eodem Tabular. : *Dicti magister, fratres et sorores dimittunt in perpetuum sexaginta Hamekellos cervisiæ quos ex domo Everardi, etc.* Cujus vero capacitatis fuerit hæc mensura, utcumque æstimari licet ex declaratione cujusdam feodi Gallice scripta ann. 1376. in Lib. rubro ejusdem Tabular. *C'est à savoir* XII. *lots de vin à la petite mesure,* VI. *pains tels que du Couvent,* 11. *cappons et* 11. *hastes de porc soit masle ou fumelle, trois Hamequins de servoise ou* VIII. *poitevines pour la valeur de cacun Hamequin, et les doit paier li hosteliers et* VI. *pains de maisme.* Vide *Hama*.

¶ **HAMELLUM**, Gall. *Hameau*. Vide *Ham*.

HAMFARE, ut et *Hamsocna*, Insultus factus in domo, apud Bromptonum pag. 957. ubi tanquam synonyma ponuntur, ut et in Legibus Henrici I. cap. 80 : *Si quis alium in sua vel alterius domo,....... vel domum sagittet, vel lapidet, vel colpum ostensibilem undecumque faciat,... hamsocnam est, vel Hamfare.* Inter Anglo-Saxones vocem non reperio, inquit Somnerus : effictam tamen puto ab ham, *domus mansio*, et fri, vel friδ, *pax, quies ;* quo *hamsocnæ* ad amussim quadrare quis non videt ? nisi malis fare, sensu quo in *herefare*, et *fyrdfare*, acceptum, quasi profectio in domum.

* **HAMIDUM**, *Lo amido*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **HAMINGE.** Charta commun. Mechlin. ann. 1316. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 82. r° : *Item, officia quæ zamencoep, vertheeringhe et Haminge Teutonice nominantur, etc. Hamacghe*, apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1423. Vide *Ham*.

HAMIS, *Hamitis*, Johanni de Janua, *est fustis aucupabilis, scilicet virgula, quæ sustinet rete, quo capiuntur feræ : vel quod levat rete, in quo capiuntur aves, et dicitur ab hamus.* [Hinc Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Hamis, la perche ou la verge qui soutient la roiz à prendre bestes ou oiseaux.*]

HAMMA, HAMME, Portio et modus agri. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 210 : *Terram suam... cum omnibus dominibus, quæ in ea sunt, et cum duabus Hammis, quæ sunt juxta fontem Chanle, et pertinent ad prædictam terram.* Rentale *de Wy* pag. 14. apud Spelmannum : *Tenet in dominico unum messuagium : et in le Hamme* 16. *acras.* Infra : *Tenet juxta Hamme duas acras.* [Ab *Hamme* quod Belgis etiamnum partem, segmentum significat. Kilianus : *Hamme, Pars abscissa rei cibariæ, frustum esculentum.*] Vide *Hammarium*.

¶ **HAMNUS**, Idem quod *Hallus*, ramus siccus. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 168 :

De reliquis dumis, seu Hamno, sive rubetis
Perflat in obstantes furiali mente phalanges.

¶ **HAMOCRISUS**, *Lapis arenis auroque intermixtus.* Papias Leg. *Ammochrysus* ab Ἀμμόχρυσος.

⁎ **HAMOTRAHONES.** [Piscatores, vel qui cadavera hamo in Gemonias scalas trahebant. *Festus*.]

HAMSOCA, HAMSOCNA, HAMSOKEN, Domus seu habitationis immunitas, a Saxon. Ham, domus, habitatio, et sokne, libertas, immunitas. [** Inquisitio, consectatio. Vide Bosworth. in hac voce § 3.] : quasi *habitaculi privilegium*, ita ut qui id effringit, *Hamsocnam* facere dicatur : [Kilianus : *Heym-soecken, Germ. Sax. Sicamb. Visere, invisere, visitare. Item, Invadere violenter alicujus domum, vi irrumpere in alterius ædes.* Vide *Hussuchung*.] quod crimen eo atrocius videri debet, non solum quod pax regia violetur : sed etiam quod domus regia (qua nihil est sanctius, nihil omni religione munitius) tutissimum sit unicuique receptaculum et refugium. Ideoque in eo nemini injuria inferri, neque quisquam de domo sua extrahi debeat leg. 12. de In jus vocando. (2, 4.) Vulgo autem definitur *Hamsocna, Invasio mansionis*, ut in Legib. Canuti Regis § 28. *Insultus factus in domo*, apud Ranulph. Cestr. lib. 1. cap. 50. et Bromptonum pag. 957. *Invasio domus*, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 23. § 3. Cujusquidem criminis mentionem agunt Leges Saxonicæ Edmundi Reg. Angl. apud eumdem Bromptonum § 6. Leges Ethelredi § 25. Leges Henrici I. cap. 12. 59. 61. 80. Britton. pag. 72. etc. Hujus vero cognitio inter jura regia recensetur in iisdem Legibus Henrici I. cap. 10. 12. 35. 80. [** Record. tempor. reg. Johan. Bedef. rot. 5. in Placit. Abbrev. pag. 94 : *Henricus-Bunin appellat Ricardum Everard et alios de pace regis infracta, etc. et quod venit prædictus Ricardus et alii ad domum suam et ostia domus suæ fregerunt et in pace domini regis et nequiter et in Hamsoka et extraxerunt eum et uxorem suam et pueros suos et in roberia ceperunt et asportaverunt unum pallium, etc.*]

HAIMESUCKIN, Eadem notione, in Regiam Majest. lib. 4. cap. 9. § 1 : *Si quis aliquem calumniari velit de Haimesuckin, oportet quod propria domus, ubi calumnians est manens, surgens et cubitans die et nocte, assaliata sit.* Adde § 2. et cap. 10. § 1. Ubi Skenæus vocem compositam ait, ex *haime*, domus, domicilium ; et *suchen*, quærere, vel persequi.

HAMSOCNA, præterea duplici significatione usurpatur : scil. pro impunitate ob ejusmodi admissum crimen : et pro privilegio cognoscendi in Curia sua de eodem crimine. Utramque attigit Will. Thorn pag. 2030 : *Homsokne, hoc est, quietus esse de amerciamentis pro ingressu hospitii violenter et sine licentia, et contra pacem Regis, et quod teneatis placita de hujusmodi transgressione in Curia vestra.* Priorem Fleta lib. 1. cap. 47. § 18. ubi *Hamsokna* dicitur significare *quietantiam misericordiæ intrusionis in alienam domum vi et injuste.* Alteram liber MS. Coxfordiensis Monast. apud Spelmannum : *Hamsockene, quod Prior tenebit placita in Curia sua de his, qui ingrediuntur domum, vel Curiam alicujus ad litigandum, vel furandum, vel quidquid asportandum, vel aliquod aliud faciendum contra voluntatem illius, qui habet domum vel Curiam.* Adde Skenæum in *Haimsuken*, et Rastallum in *Hamesoken*. [** Confer. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 639. Warnkœnig. Histor. Jur. Flandr. tom. 3. pag. 240.]

1. **HAMULA**, Fibula libri. Vide *Ligatores*.

2. **HAMULA**, Vas. Vide *Amula*, in *Ama* 2.

* 3. **HAMULA**, Fuscinula. Gloss. Bibl. Mss. anonymi ex Bibl. reg. : *Hamulas dicunt quidam esse fulcinulas de auricalco.*

HAMUS, Mensura liquidorum. Ephemerides Monasterii S. Galli pag. 160 : *Quindecim Hami cervisiæ.* Vide *Hama*.

¶ **HANAFAT**, HANAPERIUM, etc. Vide in *Hanapus*.

HANAPUS, HANAPPUS, HANAPHUS, Vas, patera, crater, ex Saxonico hnæp, hnæppa, calix, patera. Glossar. Ælfrici, cap. de Vasis : *Ciatus*, Hnæp. *Antlia*, Hnæp. Gloss. Lat. Gall. : *Scyphus, Henap.* [Aremoricis *Anap* et *Anaph.*] Hariulphus lib. 2. cap. 10 : *Hanappi argentei superaurati* 13. Idem lib. 3. cap. 3 : *Hanappi pendentes argentei tres.* Eodem cap. : *Hanappus ad bibendum argenteus unus.* Chron. Fontanellense cap. 16 : *Hanappum argenteum optimo opere factum, habentem limaces aureos quatuor in fundo exterius sibi annexos.* Infra : *Hanapum vitreum optimum unum.* [** cap. 15. *Hanapas argenteos.*] [Edictum Philippi VI. ann. 1332. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 86 : *Item, que nuls orfevres, changeurs ne autres quiex que il soient, ne soient si hardiz de faire ni faire faire vessaille, ne grands vesseaux d'argent, ne Henaps d'or, se n'est pour calices, ou vessiaux à sainctuaire pour servir Dieu, et Hannaps dorés à couvercle.*] Ph. *Mouskes* in Hist. Fr. MS. :

Et apporterent estrelins,
Hanas, coupes, et maserins.

Le Roman *d'Athis* MS. :

Parmi les rencs le (vin) vont portant
A pleins Hanaps à espandant.

Le Roman *de Cortois d'Artois* MS. :

Fait bon boivre à Henap d'argent.]

Chronicon Flandr. cap. 15 : *Il feit apporter un grant Hanap de vin.*

ANAPHUS, in Breviloquo : *Cyphus deauratus, ab ana, sursum, et phos. i. lux, quasi in superiore parte vel superficie lucens.* Catholicon Armoricum : *Hanaff, Gall. Hanap. Lat. Cantarus, crater.* Poeta infimæ ætatis MS. :

Sunt Anaphos, piscina, batos, Abbatis, corus, orcham.

Ubi Glossa habet eadem, quæ auctor Breviloqui. Vetus Chronicon MS. : *Hæc sunt, quæ de S. Ansberti habemus reli-*

quiis,... partem ipsius casulæ, marsupium vero et anaphum, seu pyxidem, atque cultellos. [Maceriæ Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 76 :*Septimo Idus Decembris obiit Hillinus Comes, qui dedit Fratribus calcaria aurea valentia mille solidos, et S. Stephano unum Anaphum valentem centum sexaginta solidos.*]

Anafus, Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 20 : *Dedit et hicinarios 2. anacteos pensantes libras 4.... Item dedit cochleares,... dedit et Anafum unum pensantem lib. 2. habentem leonem et taurum deauratos.* Tabularium Brivatense Ch. 256 : *Mapam 1. Anafo 1. etc.*

Anapus. Charta Eccardi Comitis Augustodunensis ex Tabular. Persiensi apud Perardum : *Anapos corneos meliores duos... et Anapo corneo majore, cum illo de mazaro.* Infra : *Cuppa una, et Anapellos de marmore duos.*

Hannipa, Idem sonat apud Wolphardum Presb. lib. 3. de Mirac. S. Walburg. num. 7 : *Vas, quod Hannipa nominatur, quo mixtio agebatur, ita exinanitum est, etc.*

* Vas ansatum et pede instructum, quo a poculo distinguitur. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 290 : *Il ne se recorde pas se ce fu Anap ou gobelet. Hanepel d'argent,* in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 162. v°. ad ann. 1391. Quorum vasorum conficiendorum ars, *Hanapperie* vocatur, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 370 : *Le suppliant qui est ouvrier de orfavrerie et de Hanapperie etc. Henapier* autem vel *Hennapier*, eorumdem artifex vel mercator. Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 211 : *Le suppliant vendi... le hannap de madre à bosse d'argent à un Hennapier.* Aliæ ann. 1407. in Reg. 161. ch. 333 : *Trois hommes relieurs et vendeurs de henaps ;... lesdiz relieurs ou Henapiers, etc. Henepée* vero dicitur, quantum *hanapo* continetur, apud Fauchet. lib. 2. cap. 14. ex veteri Poeta Gallico :

> Ne de buens Parisis une grant Henepée.

¶ Hanafat Mellis , Vas quoddam quo mel mensurabatur, Gall. *Une Hanapée de miel.* Charta ann. 1107. ex Tabulario Kemperleg. : *Ego Alanus D. H. Britanniæ Comes, dedi Monasterio S. Crucis terram Killicaduc in Elgene, quatuor videlicet ciatos, id est, anafat mellis.* Idem Tabularium : *Quidam balistarius Constans nomine dedit Monasterio S. Crucis terram Kiltperit, quæ est septem Hanafat mellis, quam acceperat ab Alano Comite.*

Hanaperium, Vas amplum, vel locus recondendis *hanapis* aptus. Chron. Will. Thorn : *Hi 4. bacini in uno Hanaperio.* Infra : *Item undecim ciphi argentei plani de una fabricatura. Hæc omnia cum suis Hanaperiis.* Le Roman *de Garin :*

> Li Rois Girar a pris le Hennepier
> Del viel Fromond, que il n'avoit point cher.

Statuta pro vaginarum confectoribus quos *Hainniers* et *Fourreliers* vocabant : *Nul menestrel dudit mestier ne peut, ne ne doit faire nul Hennepier, qui ne soit de trois cuirs neufs, etc.* Præsertim vero

Hanaperium apud Anglos, dicitur Fiscus vel sporta grandior in Cancellaria Regis, cui inferuntur pecuniæ sigillatione diplomatum, brevium, chartarum regiarum, etc. provenientes, cui qui præest *Clericus Hanaperii* appellatur. Charta Regis Ricardi II. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 943 : *Rex.... cum de gratia nostra speciali, et pro quodam fine, quem Elizabeth, quæ fuit uxor... nobis solvit in Hanaperio nostro, concesserimus, etc.* Adde tom. 2. pag. 22. Sic autem videtur primitus appellatus Fiscus regius apud Anglos, quod in eo reconderentur *Hanapi*, et *scutræ*, cæteraque vasa, quæ in censum ac tributum persolvi solebant. Guibertus lib. 3. de vita sua cap. 4 : *Magnus ille census monetæ Anglicæ, Hanaporum, et scutrarum, qui male coaluerat, brevi dilapidatus est.* Vel etiam, quod quæ in pecunia numerata Principibus quotannis exsolverentur munera, in *Hanapis*, seu pateris, præstarentur ; quod monuimus ad Joinvillam pag. 86. de quo more Symmachus lib. 10. Epist. 28. ubi de strenis annuis Imperatori oblatis : *Merito vobis solennes pateras cum quinis solidis, ut numinibus integritatis offerimus, quibus nec vester pudor, nec noster census oneratur.* Vide in voce *Cubitorium.*

Hanepier, Aliud sonat apud nostros, quibus ita appellatur pars quædam corporis, pectus forte, eadem notione, qua *arcam* appellari supra observatum. Le Roman *de Roncevaux* MS. :

> Tout le pourfent desci en Hanepier.

Le Roman *de Gaydon* MS. :

> Tout le fendi desci en Hanepier.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin :*

> A moitié le fendi chervelle et Hanepier.

Alibi :

> Mais Charles de Dinant li ala si paier,
> Que tout li enfondra bacier et Hanepier,
> La cervelle en espant, mort le fit trebucier.

☞ Ex allatis postremo verbis superior capitis pars voce *Hanepier* significari videtur : quod firmat le Roman *d'Athis* MS. :

> Del branc lui va tel cop donner
> A mont parmy son heaume cler,
> Et lui embarre si parfont,
> Le Hanepier dessoubs en ront,
> Que la chiere en couvre toute
> Dessoubs les yeulx qui ne voit goute.

* Alteram interpretationem confirmat Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Craneum, Gallice Hannepier.* Hinc galeam, *Hanepier* appellat Monstrel. vol. 3. ad ann. 1453. fol. 51. r° : *Messires Jaques de Laling.... fut attaint au chief d'une pierre de veuglere venant du chastel, et fut son Hanepier emporté du coup, si qu'il cheut mort illec.* Neque huic interpretationi omnino repugnare videntur, quæ hic proferuntur a Cangio.

¶ **HANCHA,** Coxendix, Gall. *Hanche.* Charta ann. 1275. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Et erat statura ipsius imaginis usque ad Hanchas tantum.* Vide *Anca* 1.

¶ Hancha, Vervecis coxa, Gall. *Eclanche, Gigot de mouton.* Ordinarium Laudunense apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccl. pag. 95 : *Cantores prædicti cantant coram Episcopo dum epulatur. In secundo ferculo pulsatur campanula, et fit benedictio a sacerdote, et datur Hancha et magnus panis et dimidius sextarius vini.* Hemeræi Hist. Viromand. pag. 115 : *Dominica, debet Decanus 10. sextarios frumenti.... 5. Hancas, quarellum salsum, sex humeros salsos, minutam assaturam.*

* Nostris *Hanchier*, est Crus crure implicare ; quod *Le tour de haute hanche* etiam vocabant. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 206 : *Lequel Guillaume abati à terre ledit Laurens du tour d'une haute hanche.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 151. ch. 368 : *Je gagerai à toy un pot de vin que je te abatray dedens trois foiz, mais que tu me laisses Hanchier ou croquier à chascune foiz.*

¶ **HANDBOROW.** Vide *Headborow.*

* **HANDFESTE.** Jus Danicum apud Ludewig. tom. 12. Reliq. Mss. pag. 176 : *Item leges Erici regis bonæ memoriæ, quæ Handfeste dicuntur, serventur.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. in hac voce col. 802. Rosenvingii Histor. Jur. Dan. § 88. 90.]

HANDGRITH, Pax manu data, ex Sax Hand, manus et grið, pax, quæ etiam cyninges hand gryð, dicitur, i. *pax manu Regis data.* Leges Alfredi et Godrini § 1 : *Et hoc est primum dictum Ecclesiæ, pax intra parietes suos, ut Regis Handgrith, semper inconvulsa permaneat.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 13 : *Hæc mittunt hominem in misericordia Regis, infractio pacis, quam per manum suam dabit alicui.*

HANDHABENDA, Latro manifestus, in flagranti crimine deprehensus, Bractono, *Handhabend*, ex Saxon. Hand manus, et hæbbend, habens, *quasi furtum in manus habens*, ut est in Legibus Adelstani Regis apud Greatleyam § 1. ubi Editio Saxon. pag. 53. ðeof æt hæbbendre handa gefangen. Leges Henrici I. cap. 59 : *Ne forisbannitum, aut furem Handhabbendam Francigenam, vel Anglicum, ultra duocimum ætatis annum, et 8. denarios valens, impunitum transeant.* Infra : *Si in mortificationibus Handhabbenda sit, sicut liber moriatur.* Adde leges Adelstani Exoniæ editas § 6. Fleta lib. 1. cap. 38. § 1 : *Furtum manifestum est, ubi aliquis latro deprehensus saisitus de aliquo latrocinio Handhabbinde et backberynde, et insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, quæ dicitur Sacborgh, et tunc licet insecutori rem suam petere criminaliter ut furatam, etc.* Vide Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 32. § 2. cap. 35. § 1. et Britonnum pag. 72. v.

Est etiam jus quod Baroni competit cognoscendi de hoc crimine in Curia sua. Fleta lib. 1. cap. 47. § 2.

* **HANDHOUDER,** Officii municipalis apud Flandros nomen, qui legibus servandis invigilat. Lit. ann. 1410. pro libert. Furn. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 588 : *Savoir faisons... de par les Handhouders et cueriers de nostre chastellenie de Furnes, etc.* Infra : *Landhouders.*

¶ **HANDSEAX,** Manualis gladius, pugio, Gall. *Dague, poignard :* Somnero, sica : Kiliano, Securicula, securis manualis, a Sax. Hand, manus, et seax, gladius. Testam. Byrhtrici apud Hickes. pag. 52 : *Primum naturali domino suo Regi armillam auream quæ habet 80. mancas auri, et unum Handseax tantumdem auri habentem.*

* Hinc forte repetenda origo vocis Gallicæ *Hendeure* vel *Hendure*, Capulum, vulgo *Poignée.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Scapulus* (l. capulus) *pars ensis, Gallice Hendure.* Rob. Bourron. in Poem. Merlini Ms : *En copa il l'espée le roi tout outre parmi par devant le heut, si que li brans l'en cheia à terre, et Hendure en remest le roi en sa main.* Le Roman *d'Alexandre* Ms. part. 1 :

> Mes l'espée li brise, si est en deux volée,
> Parmi la Hendeure ou denier fu quassée.

* *Enhendeure*, eodem sensu, in Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 350 : *Li dux dona une moult riche espée, dont li pomiaus et l'Enhendeure estoit de fin or.* Ubi Will. Gemetic. ibid. pag. 267 : *Uni ensem ex auro quatuor*

librarum in capulo fulgidum dedit. Emendanda itaque eadem Chronica tom. 5. ejusd. Collect. pag. 270. ubi perperam *Enheudeure.* Inde etiam forte *Enhanté,* pro *Emmanché,* manubrio instructus, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 173. ch. 705 : *Une coignée Enhantée en guise d'une hache.* Vide infra *Scapulus.*

* **HANEHOST**, apud Audomarenses, Delator. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 429 : *Ung Hanehost, qui est à dire ung accuseur de gens.*

¶ **HANEKNECHT,** vel potius *Hancknecht,* quod proprie servum patibuli sonat : at pro homine *bannito* seu lege aliqua proscripto usurpatur in Consuet. Furnens. MSS. ex Tabular. Audomar. : *Quicumque receperit Haneknecht emendabit Comiti* 60. *lib. Et qui receptus fuerit* 10. *lib.*

¶ **HANELLARE,** pro Anhelare, in Litteris Johannis Franc. Reg. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. pag. 264 : *Nichilominus Consules de Tribus-bonis ad eorum propria commoda Hanellantes, non considerantes dampna illata nobis, etc.*

* **HANELUS** : *et inde Hanelia, æ, Baiscelle.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521.

¶ **HANERATUS,** Inductus. Vetus Inscriptio : *Calce Hanerata lito politoque.* [* Si Scriptum non est pro *Arenatus,* arena mixtus.]

* **HANGARDUM,** Locus tectus et undique apertus, Gall. *Hangart.* Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1492 : *Datum extraordinarie pro reparationibus et ædificiis factis novis in domo clientis capituli a latere Hangardi scolarum, etc. Hangardium,* in altero ann. 1486. ibid.

HANGWITH, vel Hengwitha, Mulcta, pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso : a Saxonico, hangian, suspendere, et vite, mulcta. Cum igitur in Chartis dicitur alicui remitti *Hangwithe,* intelligendum juxta Rastallum, *esse quietum de latrone suspenso sine judicio, vel extra custodiam vestram evaso :* hoc est, immunem esse de mulcta et pœna pro hujusmodi delictis. Leges Willelmi Nothi vernaculæ cap. 5 : *Cil ky prendra larrun sanz suite e sans cry, que cil en laist à qui il aurad le damage fait, et vienge pois après, si est raisun que il dunge* 10. *sols de Hengwite, e fin face la justice à la premerine devise sans le congé à la justice, si est forfait de* 40. *sols.* [Glossariolum Beccense : *Hengewyte, Quite de larron, pendu sans serjant le Roi.*] Vide Fletam lib. 1. cap. 47. § 17.

HANIG, Præstationis vel operæ species, apud Anglos. Charta Ricardi I. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 264 : *Et sint quieti... de operibus castellorum, parcorum, pontium, et de clausuris, et carreio, et sumagio, et Hanig, et regalium domorum ædificatione, et omnimoda operatione.*

¶ **HANIS,** Idem quod Rex vel Princeps Persis et Tartaris sonat. Vide in *Caganus.*

¶ **HANLFFANGE.** Vide *Halsfang.*

HANNIPA. Vide *Hanapus.*

HANOK, [Clamor militaris, provocatio ad arma.] Statutum Henrici V. Reg. Angl. tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari Officio : *Item si aliquis inventus fuerit, qui clamorem vocatum Hanok, aliquo modo sine nostra licentia inceperit, morte punietur, etc.*

HANONES, Piscium species, vulgo *Hanons.* [Litteræ Johannis I. Regis Franc. ann. 1551. tom. 2. Ordinat. pag. 424 : *Item Morues... moules, oistres, Hanons, pourpois, crapois, payeront six deniers pour livre.*] Vide *Platesia.*

* *Hannon* vero, partem quamdam aratri, quam vulgo *Coquille* dicimus, sonat, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 686 : *Ainsi que le suppliant ahennoit sa terre, rompi ung Hannon ou piece de sa charrue.*

* **HANOT,** Mittere Domum ad Hanot, Idem quod *Condemnare domum,* Eam scilicet judicis sententia diruere vel incendio absumere ; is enim in Francia mos invaluit, ut non corporis modo pœna, vel morte, mulctarentur rei, præsertim homicidæ, sed et eorum diruerentur vel comburerentur domus ; nisi id pecunia data redimerent, ut dictum est in v. *Condemnare ;* quod *Mettre à Hanot* et *Hanoyt* vel *Hanoter* appellabant. Charta commun. Peron. ann. 1207. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 53. r°. col. 2 : *Si quis aliquem de communia Peronæ . . . occiderit, et captus fuerit, capite plectetur, . . . et domus ejus, si aliquam habuerit, diruetur et mittetur ad Hanot.* Alia pro Atheis ann. 1212. ibid. part. 2. fol. 54. v°. col. 1. eadem repetit, nisi quod pro *Hanot,* habet *Hanoyt.* Ita quoque, pro *Havot,* legendum esse tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 159. præterea probat Charta ann. 1376 : *Li maisons Alemand Aspers, pour l'homicide fait en le cité, ... sera abatue et mise à Hanot, après le mort de le femme doudit Alemand, qui devant les espousailles en fu souffissamment doée et en nom de doaire advestie.* Sentent. ann. 1445 : *Nous adjugeons auxdits demandeurs le moitié en treffons et propriété de le maison et hirétaige où ledit Jehan demouroit au jour dudit homicide, . . . et tout ledit hirétaige pour le vendre et adénérer selon les dictes clauses de le loy et le correction, qui par edict imperial pour non Hanoter les maisons de ledicte cité, depuis y a été mise.*

* Ubi autem desiit hæc consuetudo, domus, quæ prius diruebantur, fisco dehinc assignatæ fuerunt atque ob id signo aliquo insignitæ, ut discimus ex Charta Caroli V. ann. 1368 : *Domus cujusvis homicidæ, de qua diruenda fit in prima clausula dictarum litterarum mentio, propter hoc minime diruetur nec mittetur ad Hanot, sed in signum atque memoriam commissi delicti et acquisitæ seu confiscatæ nobis propter hoc domus prædictæ, volumus ibi signum poni palam et publice.* Quæ prima videtur esse hac de re promulgata lex.

* **HANOTUS.** Vide infra *Havotus.*

1. **HANSA,** Pensitatio pro mercibus exsolvi solita. Charta confirmationis Consuetudinum municipalium S. Audomari in Morinis a Will. C. Flandriæ ann. 1127 : *Quisquis eorum ad terram Imperatoris pro negotiatione sua perrexerint, a nemine eorum Hansam persolvere cogantur.* Alia Philippi Augusti Reg. Fr. ann. 1201. in Regesto Rerum Normannic. signato P. in Camera Comput. Paris. et in Regesto Philippi Aug. f. 81 : *Notum facimus... quod homines nostri de Medonta habeant ab antiquo omnes Hansas Medontæ, tam de villa, quam de aqua, suas proprias pro servitio, quod nobis faciunt et antecessoribus nostris fecerunt, scilicet quod adjuvant ad onerandas et ad exonerandas nostras machinas infra Meduntam, et quod reddunt Præposituræ* 5. *den. de Hansis aquæ. Pro hoc vero servitio et redditu, et quod eas ab antiquo habuerunt, concedimus in perpetuum universitati hominum nostrorum Meduntensi omnes Hansas Meduntenses, tam aquæ quam villæ, sicut hactenus habuerunt.* [Meier. de Reb. Flandric. ann. 1164 : *Ab omni telonio ac Hansa, quam vocant, fecit liberos.*] In Sacramento quod is, qui in Burgensem Insulensem involabat, præstabat, apud Haræum lib. 2. de Castellan. Insul. pag. 181 : *Et devez paier* 15. *livres Parisies Comptes de la Hanse, en dedans le prochain jour de cloche.* [** Vide Lappenb. Init. Fœder. Hanseat. tom. 1. Prolegom. pag. 18. et 19.]

Hansia, Eadem notione. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1220. apud Duchesnium : *De Hansiis ita dictum est, quod licebit omnibus quibuscumque navibus, de quocumque loco venerint, ire sine condictione* (f. *conductione*) *ad quemcumque portum voluerint.* [Malim *contradictione.*]

* *Hanses, coustumes,* in Lit. ann. 1405. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 704.

¶ 2. **HANSA,** Mercatorum Societas, collegium. Literæ ann. 1407. apud Rymer. tom. 8. pag. 468 : *Cum societate mercatorum de Hansa ipsorumque nunciis et procuratoribus quibuscumque.* Hinc

Hansatus, In *hansam,* id est, societatem, admissus, ex German. *Hansen,* in numerum sociorum recipere. Vetus Arestum apud Molineum : *Præceptum fuit Præposito Mercatorum Parisiensium, ut restitueret cuidam mercatori de Vasconia, qui Parisius adduxerat quamdam navem vinis oneratam, quæ creverant in vineis suis,* 60. *solidos et* 14. *denarios Par. quos ab ipso levaverat, pro eo quod non erat Hansatus Parisiis,* id est, *de Communia Parisiensi.* Notat Brodeus in Consuet. Paris. art. 173. hæc verba : *Marchand hansé,* vel *ansé,* crebro reperiri in veterib. Statutis Parisiensibus cap. 1. art. 3. cap. 3. art. 4. 19. 20. cap. 12. art. 4. cap. 17. art. 2. cap. 22. art. 3. etc. [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam : *Touchant la Hance de harans. Tous marchans.... qui ne seront point Hancés aud. Maisieres sur le fait de la marchandise de harans... Et loit au Prevot dud. Maisieres... les contraindre à Hancer au dit et ordonnance dud. Prevot... Et s'il est Hancé oultreement, il payera du moins* xx. *s. p. et une livre de cire selon sa faculté et chevance et ne puelt etre Hancés à plus bas pris.*] Hugo *Plagon,* vetus Interpres Gallicus Will. Tyrii lib. 20. cap. 25 : *Usum habentes armorum familiarem,* vertit *bien Hansez d'armes.* Lib. 21. cap. 23 : *Disciplina militari instruere diligenter.... apprendre les font et Anser d'armes.* Et infra : *Armis strenuos,... bien Ansez d'armes.*

* Stat. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 743. art. 6 : *Quant aucun varlet vouldra lever son mestier ou ouvroer de soy comme maistre, il sera premiérement Hansé, etc.* Hinc *Ansaige* et *Hance* nuncupatur, quod pro ejusmodi admissione exsolvitur. Stat. ann. 1301. tom. 6. earumd. Ordinat. pag. 608. art. 4 : *Pourront lidit maistre et compaignon dudit mestier* (de bouchers) *faire paier à cellui, qui aura fait ledit serement,... son Ansaige raisonnable, selon son pouoir et faculté.* Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 88 : *Colin Banquelin paioit l'escot pour sa Hance ou bienvenue. Anser,* Societati vel ejusdem præpositis opus examinandum exhibere, in Stat. ann. 1399. tom. 8. Ordinat. pag. 336. art. 4 : *Que tous tixerans en personne viengnent Anser, et apportent... avec eulx tous les draps qu'ilz aront tissu. Enhansser* vero, Insertare, Gall. *Enclaver,* so-

nat, in Lit. remiss. ann. 1423. ex Reg. 172. ch. 348 : *Le suppliant tenant en ses mains un baston, auquel il avoit Enhanssé trois aguz cloux de fer, etc.*

HANSEATICÆ CIVITATES. Ita appellatas censent Rutgersius Rulandus, et Wehnerus, quod earum maxima pars mari adjaceat, unde *Anseestatt*, et litera H. euphoniæ gratia successu temporis, adjecta, *Hanseestatt* fuerint dictæ. Besoldus a veteri Teutonico, seu Gothico *Ansi* deducit, quæ quidem vox eos, qui reliquos opibus et nobilitate præcellunt, significat, quasi eæ urbes præcipuæ fuerint, et negotiationibus, operibus, fœderibusque conspicuæ. Bekanus lib. 2. Francicor. ab *Anse*, i. societas, deducit. Vide Cleyracum de Legib. maris pag. 193. et Chopinum lib. 1. de Dom. tit. 11. num. 22. tit. 15. num. 12. Cardinum Bretium in Orat. 28. Petrum Merssæum in Archiep. Coloniensib. [* D. *Dupuis* in not. ad num. 8. lib. 51. Hist. Thuanæ.] etc. Eæ autem primum 7. fuerunt, quibus adjunctæ aliæ 70. quarum omnium nomenclaturas exhibet Pontanus lib. 7. Rerum Danicar. ad ann. 1364.

☞ Primam circa hujusce vocis etymon opinionem multum juvat Hickesius horum idiomatum peritissimus, qui in 2. Præfat. ad Grammat. Anglo-Sax. docet apud Anglo-Saxones aliasque gentes Septentrionales setenan et setan incolas exprimi; atque adeo urbes *Ansetenses* vel *Aen-sætenses* non ab *Ans* vel *Anst*, neque ab *Hansa* ita dictas esse : sed a Cimbrico Anna, flumen, aqua, et seat vel sæt, sedes, habitaculum: unde in compositione An-sæt, An-seat nuncupata urbs maritima, vel fluminea, Latino-Barbare *Anseatica* vel *Hanseatica*. Nihilominus Fr. Jun. in Gloss. Goth. et Schilter. in Teuton. *Hanseaticas civitates* sic appellatas volunt ab inhabitantium frequentia, ex *Hansa* nimirum, Multitudo congregata, concio, concilium. Ubi addit Schilter. *Anses* vel *Hanses* Gothis Proceres, communi fortuna majores significari : unde in compositione nominum propriorum, Anselmus, Ansegisus ex *Anse* et *Hæsus*, quo primas virorum fortium exprimitur. Vide *Anses* 1. [** *Hansa* Gothis est Cohors, multitudo, mediis temporibus idem fere quod *Gilda*. Vide Lappenberg. Init. Fœder. Hanseatici in Prolegom. tom. 1. et passim.]

HANSE. Charta Caroli IV. Imp. ann. 1356. apud Maximilianum Henricum in Apolog. pag. 96 : *Et si quis mercatorum secus fecerit... poterit ab eo licite arrestari, et puniri more antiquo, qui ut dicunt, Hanse vocatur, qui sic ut dicitur fieri consueverat, quod Civis Coloniensis mercatorem in tali excessu a se deprehensum calamo vel junco vel aliquo consimili ligamento ligabit, etc.* Vide *Harmiscara*. [** Vide Lappenb. in Prolegom. modo laudatis pag. 19. not. 1.]

HANSESISII. Vide *Assassini*.

HANSGRAVIUS, Comes vel præfectus societatis, vel confraternitatis : ex Germ. *Hanse*, societas, et *Grave*, Comes, præfectus. Fridericus II. Imp. in Privilegiis Ratisbonensibus ann. 1230 : *Cives potestatem habebunt eligendi Hansgravium, qui disponat et ordinet extra civitatem, et non infra, ea tantum, quæ respiciunt negotia nundinarum.* [** Vide Lappenb. ibid. pag. 18. Haltaus. Glossar. German. pag. 823. 2207.]

HANTELOD. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar. part. 2. § 15 : *Qui manus immissionem resisterit, quod Hantelod vocant*, 40. *sol. solvat in publico, et ipsam rem quærenti tradat. Hant*, et *Hande*, Germanis, ut Anglis *Hand*, est manus, *load*, al. *laid*, impositum. Ita *Hantelod* erit, quod vulgo *arestum*, seu *manus immissio*, cum scilicet ex decreto judicis in quempiam manus injicitur. [** Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 974. voce *Hantalôn*.]

¶ **HANTER** MINOT GUINITH, et HANTER MINOT KERCH, in Chartulario Kemperlegiensi. Voces Aremoricæ quæ semimodium frumenti et semi-modium avenæ significant.

* **HANTERIA**, Urbis Parisiensis regio, vulgo la *Hanterie*. Vide supra *Alaantheria*. Charta abbat. et convent. S. Germ. Prat. ann. 1276. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 20 : *Cum ventis et saisinis et aliis proventibus ex eisdem locis et terminis inferius annotatis, videlicet in Hanteria Parisiensi ad festum S. Andreæ apostoli, super domo Evrardi de Britannia,.... unum denarium. Item unum denarium pro domo, quam Elena tenet in vico S. Opportunæ in cuneo vici Hanteriæ. Hantir*, Invadere, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 317 : *Paroles contencieuses se murent entre icellui Aleaume d'une part et feu Jehanne Burelle.... d'autre part,... et se Hanti ladite deffuncte audit Aleaume par plusieurs foiz, dont il fu esmeuz et courrociez.*

¶ **HANTESIA.** Leges Henrici I. Angliæ Regis cap. 64. apud Spelmannum : *In Hantesia qui verborum jurat observantiis, semel juret, et in eo lapsus vel elapsus judicetur.* Quod intelligendum existimat idem Spelmannus de Comitatu Hantoniensi, qui in Domesdei passim *Hantese*, quasi *Hant-scira*, more Saxonico, scribitur.

HANTRADA. Capitulare 3. ann. 813. cap. 10. Edit. Baluzianæ : *Qui per Hantradam hominem ingenuum dimittere voluerit, in loco, qui dicitur Sanctum, sua manu duodecima ipsum ingenuum dimittere faciat.* Et cap. 11 : *Qui per chartam aut per Hantradam ingenuus est, etc.* Ubi per *Hantradam* manumissio ea videtur, quæ *per manum propriam* fiebat, ut est in Lege Ripuar. tit. 57. § 1. Est enim *Hand* Anglo-Saxonibus et Germanis, manus. Vide *Manumissio*.] [** et Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 179. not. et 332.]

* **HANTSACCUS**, Idem quod supra *Handseax*, Manualis gladius, pugio, apud Roriconem initio lib. 5.

¶ **HANTUS.** Charta Geraldi Abbatis Angeriac. ann. 1385. ex Chartul. ejusd. Monast. pag. 472 : *Vigilia Nativitatis Domini, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Thomæ Cantuariensis et Sylvestri Papæ, somma per octuaginta Hantus seu trenericis* (leg. *tricenariis*.)

✱ **HANULA.** [Parva delubra, quasi fanula. *Fest.*]

¶ **HANUM,** pro *Fanum*, Templum, delubrum, in Amalthea. Sic apud Festum : *Hanula, Parva delubra, quasi Fanula.*

¶ **HAOSPEX,** pro *Auspex*. Præceptum Caroli M. pro Monast. Prumiensi ann. 790. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 45 : *Ut memoratus vir venerabilis Asoarius Abba suique successores... ad partem ipsius sancti loci nostris, Deo Haospice, futurisque temporibus teneant atque possideant.*

HAPICH-HUNT, [Canis accipitrarius.] Vide *Canis Acceptoricius*, et *Habughunt*.

HAPIOLA, Cognomentum, quod datum legitur Balduino Comiti Flandriæ, Roberti II. Comitis filio, in Chronico Andrensi pag. 409. qui Meiero et aliis, *Securis* dicitur. Bellocampius in Histor. Merovingica pag. 824. *Hapiolam* interpretatur vernacule, *Hapiette*, seu securiculam, Gallice *Hachete, petite Hache*. Ex *Hape*, securis, quæ vox occurrit in Consuetudine Insulensi tit. 1. art. 46.

* Charta ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 157 : *Et aussi poet coper lidiz censiers une fié sur temps les dessus diz héritages, partout si avant que Hape ou sermens a courut, à droit aye et en saison.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 869 : *Le suppliant fut treffort navré en la jambe senestre par l'une des filles de Jehan le Wactier d'une Hapiette. Lequel Arnoul... avoit une Hapiette en l'une de ses mains, dont il avoit couppé ledit frasnel*, in aliis ann. 1475. ibid. ch. 1532.

HAPSUM, *Vellus lanæ*, in Gloss. Isid. Caper de Verbis dubiis : *Hapsum, vellera lanæ, non hapsus.* Utitur Celsus lib. 4. cap. 6. lib. 7. cap. 26. Kiliano teste *Haps et Hasp*, idem sonat Teutonibus.

* **HAQUE.** EQUUS HAQUE, Semiexsectus, Gall. *A moitié coupé.* Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 334 : *Oddo de Beuqua increpando Johannem de Forgis, quia sic tenebat unum equum Haque, quod est animal maliliosum, juxta seu prope dictum jumentum.*

* **HAQUENEYA,** Equus tolutarius, Gall. *Haquenée.* Comput. ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 169. col. 1 : *A Johanne Arraudi, pro una Haqueneya morella, xxxij. francos valentes xxxij. libras Turon. Un Haubby d'Irlande*, apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 593.

* **HAQUETUM,** Mensuræ species. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 211. r° : *Item decem et octo Haqueta salis.* Vide supra *Haciata.*

¶ **HARA,** f. idem quod *Haracium*. Testamentum Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1301. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 556 : *Hæc omnia pertinere voluit dictus testator ad dictam Beatricem cum omnibus suis instrumentis, juribus et pertinentiis... ac cum omni integritate juris et status quæ prædictus testator habet et habere debet in prædictis locis et Haris et rebus a dictis locis, territoriis, pertinentiis, etc.*

* **HARA** CUNICULARIA, Vivarium cuniculorum, Gall. *Garenne.* Charta ann. 1467. ex Tabul. S. Maurini : *Liberum erit omnibus juridictionis incolis vivaria, columbaria et Haras cunicularias habere.* Pro stabulo porcorum, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Hara, porcherie. Harans*, Grex porcorum, in Charta ann. 1358. ex Bibl. reg. Vide mox *Haracium.*

HARACIUM, Grex equorum, nostris vulgo *Haras* : ab *Hara* forte, stabulo, vel grege porcorum. Auctor Græcismi :

Est Hara porcorum brevis, et non ara Deorum.

Leges Burgorum Scoticorum cap. 89 : *Non licet Burgensi... porcos tenere, nisi habuerit custodem eos sequentem, vel pascat eos in Hara, id est, stye, unde vicini sui damnum inde non incurrant.* Alii vocem ex Italico *la Razza*, seu Gallico *la Race*, formatam volunt, quod in ejusmodi *Haraciis* equi secundum ortus, generationis, et notionis speciem distinguantur. Nemesianus in Cynegetico :

..... Delectus equorum,
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.

Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 143 : 10.

millia equorum,... præter illos, qui erant in pascuis et Haraciis. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 337 : *Universas decimationes de dominio meo in bladis, pratis, Harraciis, molendinis, etc.* Adde pag. 339. Idem Monasticum tom. 2. pag. 967 : *Plenam decimam de..... venationibus et venditionibus, et Araciis equorum et equarum.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 158 : *Et possunt mittere per totam forestam... Haracia sua.* Adde Matth. Paris pag. 261. [et *Madox* Formul. Anglic. pag. 27.] Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 60 : *Ut quandam congregationem seu armentum equorum et jumentorum, quod vulgariter Haracium nuncupatur, haberent et tenerent in foresta nostra Aurelianensi, etc. Greges dominici, Haracia dominica,* in leg. 1. C. Th. de Grege dominico (10, 6.) : Ἱπποφόρβια βασιλικά, Procopio lib. 1. Vandal. cap. 12. et lib. 4. Gothicor. cap. 27. de quibus consulendus omnino Jacobus Gotofredus ad dict. tit.

Habuere etiam nostri *Haracia* sua, ut colligitur ex Gregorio Turon. lib. 8. cap. 40. ubi *jumentorum fiscalium* meminit, et ex Capitulari de Villis, quod Carolo M. adscribitur.

Habuere denique Imperatores CP. citerioris ævi, quibus præerat Magistratus, Λογοθέτης τῶν ἀγελῶν dictus, cujus, præter Codinum, meminit Pachym. lib. 9. cap. 5.

Aliud porro est *Harasse*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 94. ubi arma Militis duello pedibus decertantis pro causa *murdri* describuntur : *Il combat à pié avec une targue que l'on appele Harasse, qui soit plus grand de lui de demypié, ou plain paume, en laquelle ait deus pertuis de coumun au grant, en tel endroit que il puisse son adversaire veir par ceaus pertuis, etc.* Ex qua quidem ejusmodi ingentis scuti descriptione, satis liquet, gravissimum fuisse illius pondus, ita ut qui eo sese tuebatur adversus hostem, non minimum defatigaretur, ac proinde ortam vocem nostris familiarem videri, *Harasser*, pro fatigare, quomodo *Targer*, eadem fere notione, a *targia*, scuto perinde prægrandi, effictam suo loco docemus. Rigordus ann. 1214 : *Quidam de obsidione consueverat venire ad fossas parma prætenta, quam quidam famulus ante ipsum portabat, non manuali quidem parma, sed immensa, quales in obsidionibus deferri solent.*

* An inde *Harcourt*, qui equos nutrit, in Gest. Brit. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1483 :

Ce didrent troys, qui avoint non,
Hanchelin, Brandes et Symon.
C'estoient les troys connestables ;
De bons chevaux en leur estables
Plusours avoint assez toujours ;
Car ils estoient bons Harcours.

An idem quod *Hardicort* infra in *Hardimentum*, Veles, procursator, vulgo *Escarmoucheur?*

¶ **HARAHUM**, Locus sacer, basilica. Vide *Arahum*.

HARAIDUM. Vide *Harireda*.

¶ **HARALDUS**. Vide *Heraldus*.

* **HARAMEN**, *Lo sterco de colombi*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **HARANEA**, pro *Aranea*, Pannus seu tela subtilior, vel reticulata. Rubric. antiq. MS. eccl. Belvac. : *Accedunt magister matricularius et minister altaris, et flexis genibus in albis auferunt dictas Haraneas, et chorus debet ornari.* Paulo ante : *Altare ornatur... pannis delicatis, qui dicuntur araneæ.* Vide *Aranea* 1.

¶ **HARANGUA**, Oratio publica, Gall. *Harangue*, Processus de B. Petro Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 529 : *Qui quidem D. Decanus inter alia, quæ dixit, faciendo Haranguam nomine Ecclesiæ Parisiensis prædictæ, recitavit, etc.* Vide *Arenga*.

HARANSCARA. Vide in *Harmiscara*.

HARAUM, [Idem quod *Harahum*.] Vide *Arahum*.

* **HARBANNUM**, Idem quod *Herebannum*, Submonitio ad exercitum. Charta ann. 1137. ex Chartul. Med. monast. Bitur. fol. 4. v°. : *Quicumque in tota terra illa habitabunt, ab omni consuetudine penitus immunes et quieti perpetuo habeantur, videlicet... ab omni expeditione, ab omni Harbanno, etc.*

¶ **HARBERGARIA**. Vide in *Hereberga*.

¶ **HARBERJAMENTUM**, Ædes, mansio, domus. Charta Petri Abbatis de Talmundo ann. 1366 : *Perpetuo tenendum et explectandum, videlicet Harberjamentum nostrum de Olono vocatum, decimariam cum curtilagio, viridariis et pertinentiis suis.* Vide *Hereberga*.

* **HARCIA**, Tortilis ex virgultis laqueus, Gall. *Harcelle* ; qua etiam Gallica voce Vimen, vulgo *Osier*, significatur. Charta ann. 1205. ex Lib. albo episc. Carnot. : *Dictus Nevelo concessit hominibus de Deconfectura... Harciam de omni arbore, excepta quercu, ad filicem simul cum herba crescente ligandam.* Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 586 : *Le suppliant... a mal prins certaines gaulles et Harcelles, que l'en nomme osier. Herchelle*, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1451. ex Reg. 184. ch. 154 : *Laquelle femme s'aproucha près et frapa le suppliant par le visaige d'une waulette ou Herchelle.* Vide *Hardes*.

HARDACIUM. Notitia ann. 1145. ex Tabulario Eccles. S. Laudi Andegav. fol. 90. verso : *Dedit præterea duabus Ecclesiis, videlicet B. Mariæ et B. Laudi Hardacium parvum, quod sub exclusa prædictarum Ecclesiarum communi in sabulo impulsu undarum ibi adunato adillando creverat, et cum ei nihil valeret, Ecclesiæ damnosum erat.*

¶ **HARDEIA**, Fasciculus, Gall. *Bote*, ab *Hardes* qua constringitur sic dictus. Chartularium Monast. Aquicinct. : *Tribus autem terminis in anno debet ei Monachus unam Hardeiam straminis sive stipulæ dare.*

* Alias *Hardée*. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 315 : *Iceulx signifians ont prins six Hardées de lin.* Aliæ ann. 1394. in Reg. 146. ch. 351 : *Le suppliant vendi vint Hardées de foings à Pierre le Queux.* Haud scio an eadem notione *Wardelle*, in aliis Lit. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 427 : *Après ce que ledit Simon eust chargié audit lieu de Masengarbe certaine quantité de Wardelle.* Sed legendum videtur *Waidelle*. Vide supra *Waida* in *Guaisdium*.

* **HARDELLUS**, Nebulo, nequam, nostris *Hardel* et *Hardiau*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 66 : *Iste Hardellus est audacia magna motus, qui potavit de vino, postquam michi displicebat.* Aliæ ann. 1365. in Reg. 98. ch. 737 : *Ita non fecit ille Hardellus Colinus le parcheminier, cui tanta bona feci.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 67 : *Icellui Yssebar, dit audit Goule qu'il estoit un mauvez Hardelt hayneux et brigueur. Laquelle Jehanne eust deslengiés les dittes trois jeunes filles, pour ce qu'elles mengeoient du fruit de laditte Jehanne,... et leur dist que elle les feroit batre, en les appellant sanglantes Hardelles,* in aliis ejusd. an ibid. ch. 290. Aliæ an. 1380. in Reg. 118. ch. 20 : *Icellui Symon... dist à l'exposant plusieurs villenies et paroles injurieuses, en lui appellant Hardiau.* Hinc *Hardaille*, hujus farinæ hominum turma, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 451 : *Iceulx Galois et Tourbier commencerent à dire... Montez amont Hardaille, alez à la landie vo mere. Hardel* vero, pro quadam vestimenti parte, in Mirac. B. M. V. MSS. l. 1 :

N'ait cuevrechiés, manche ou Hardel.

¶ **HARDELONUS**, Fibula, seu fibulæ acicula, a Gall. *Ardillon*. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 565 : *Et venter ipsius Blanchæ adeo inflavit quod Hardelonus zonæ et tunicam quam habebat indutam circa ventrem ruperunt.*

¶ **HARDERE**, f. pro *Hurdare*, Cratibus munire. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLXXVIII : *Pro tachia turris Hardenda et plumbanda, et pro aliis tachiis quas fecit apud Dunum,* IIIe. *l.*

HARDES, Tortiles ex virgultis laquei, nostris *Hards*, et *Harcelles*. Charta Gaufridi D. *de Baucignies*, fratris Ducis Brabantiæ, in Tabulario Monasterii Thenalliensis fol. 27 : *Alteras virgas colligere potuerunt in nemore supradicto : et si Hardes ruptæ vel fractæ fuerint, alteras Hardes colligere poterunt, sicut de virgis superius est expressum.*

Ab hac voce indita resti ac laqueo, quo furciferi suspenduntur, appellatio : forte quod ejusmodi tortilibus virgultis ad majorem ignominiam eorum colla innecterentur, iisque furcæ appenderentur : quod testatur Wippo de Vita Conradi Salici pag. 433 : *Postera die Romani, qui seditionem commoverant, ante Imperatorem venientes, nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum Torquibus vimineis circa collum, quasi ad suspensionem præparati, ut Imperator jussit, satisfaciebant.* Supra, pag. 432 : *Mane autem facto Ravennates, qui remanserant, in cilicio et nudis pedibus, atque exertis gladiis, ut lex eorum præcipit..... omnibus modis satisfaciebant.* Adde Ottonem de S. Blasio cap. 11. extremo : *Imposer la Hard aux larrons,* in Consuetud. Belloquercensi art. 1. ut Consuetud. Arvern. cap. 10. art. 4. et Marchensi art. 32. infractio assecuramenti dicitur *emporter la Hart*, et pœna capitali puniri. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS. :

Je te ferai la Hart autor lo col noer
Et pandre as forches, et an aut ancroer.

Le Roman *de Vacces* MS. :

Je l'envoiroie as forches entor le col la Hart.

Chronicon Flandr. cap. 90 : *Six des bourgeois de Calais alerent au Roi Edoüart en leurs dras linges, deffulés et deschans, la Hart au col.* Guill. Guiartus de Vernolii incolis :

Qui les Hars au col se rendirent.

Banni sor le Hart, apud Bellomanerium et Butelerium, i. *sur peine de la Hart*, ut est apud Froissart. 1. vol. cap. 111. et in Consuet. locali Ambian. art. 19. Tradunt Historici, Philippum Pulcrum Joanni Comiti Hannoniæ, qui a fide defecerat, (utpote Regis vassallus propter Comitatum Austrevanti) indixisse, ut in curiam veniret, *pour amander à sa volonté ayant un fil de soie entour son col, en guise de Hart.* Vide *Retorta*.

☞ Haud scio an ab eadem origine, an a Lat. Ardere, repetenda sit vox *Har-*

diere qua nostri usi sunt pro hodierna voce Gall. *Cremilliere* vel *Cremaillere*, Crematħra, ferrum suspendendis in foco lebetibus aptum. Vetus Poëta MS. e Bibl. Coislin. :

Et met de l'euë en la Chaudiere ;
Et la pendent à la Hardiere.

Hinc etiam *Hardiere*, Funis grossior ex aliis minutioribus intextus, in Lit. remiss. ann. 1441. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 78 : *Lequel varlet print la Hardiere ou hemye faite de grosse corde, propre à mettre un verrin ou grosse cheville de bois, qui est mise parmi la viz du pressoir.*

* **HARDIATA** Tunica, Sagi vel tunicæ species, idem quod *Cotardia*. Charta ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 306 : *Presbyteri dicti hospitalis... defferre non audeant sive possint supertunicalia, aut tunicas pro supertunicalibus Hardiatas, nisi clausa seu clausas ab anteriori parte. Robe hardie* nuncupatur in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 398 : *Une robe Hardie de pers à usage de femme.* Vide infra *Hardita Tunica.*

* **HARDIMENTUM**, Audentia, Gall. *Hardiesse*, in Lit. remiss. ann. 1362. ex Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 204. Nostris *Hardement* et *Hardiement*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Animositas, Hardement.* Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 11. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 163 : *Il prist cuer et Hardement.* Christ. Pisan. in Carolo V. part. 1. cap. 16 : *Sa douceur et clémence donnoit Hardiement et audace, mesmes aux mendres de hardiement deviser à lui.* Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 108 : *Tant par temptacion de l'ennemy et de jeunesse, que aussi pour le Hardement, foles et simples manieres que avoit et tenoit à l'environ d'icellui suppliant une jeune fille,... il la cogneut charnelement.* Vide supra *Ardimentum.*

* Hinc *Hardier* et *Hardoier*, Verbis vel armis lacessere. Gesta Ludov. Pii cap. 5. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 135 : *Aucun des hardiz bachelers de l'ost venoient trop près des murs pour Hardoier à ceus dedenz.* Guil. Tyrii contin. Hist. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 606 : *Mes sitost comme il murent, li Sarrasins lor furent au devant por Hardoier.* Ibid. col. 721 : *Le Croc... i envoia cc. Turs por Hardier. Dont il avint que sitost que li Hardicort les aprochierent, il se mistrent au retraire.* Villehard. paragr. 207 : *Et furent mult Hardoié de la gent de la terre et des Grex.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 238 : *Lesquelz en Hardoyant l'un contre l'autre, icelui suppliant donna audit Cerchemeau d'un petit coustel par le ventre.*

¶ **HARDINEA**, Sylva cædua, Gallis *Taillis*. Charta ann. 1255. tom. 1. Chartul. Vandreg. pag. 148 : *Dedi... unum pratum quod habebam in parrochia S. Vandregesilli, situm intra Hardineas ex una parte et costuram S. Vandregesilli ex altera pro* VII. *solidis.*

* Nequaquam ; est enim Locus arenosus vel glareosus, ut efficitur ex voce *Hardine*, qua Arena, sabulum, glarea, vulgo *Gravier*, significatur, in Charta ann. 1197. ex Chartul. priorat. Lehun. ch. 20 : *Et pro degrano illo, quod habet dictus Johannes* (de Hapelincurte) *in molendinis de Lehons apud Pontem, prior Lehuni et monachi de jure possunt et debent le Hardine accipere ad usus suos ubique in omnibus aquis domini Johannis, ubicumque voluerint, pro calciata reficienda et pro ponte reficiendo. Hardinam* habet eadem Charta infra num. 34. Rursum alia ann. 1348. ibid. ch. 105. hæc Gallice ita reddit : *Et pour chel desgren, lidis sires et si successeurs seigneurs de me dite maison de Happlincourt doivent livrer Hardine en leurs yawes, prés ou mares asdis religieux, pour refaire leur cauchie, leurs pons de Brye et les moelins dessusdis.*

* **HARDITA** Tunica, ut supra *Hardiata*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 113 : *Nisi mitteret sibi decem libras et unam tunicam Harditam, cum quibusdam caligis.*

HARDWICES. Domesdei apud Spelman. : *In Wales sunt tres Hardwices : Lamecare, Potischmet, et dimid. ex his sunt* 8. *carucatus, et* 2. *villani.* Saxonibus h e r d e est via, et v i c, vicus, villa : sed an huc quadrent, alii viderint.

* **HARE**, Vox quæ ad nundinas inclamari solebat. Charta ann. 1219. ex Bibl. reg. : *Tenetur integre sine difficultate persolvere, in proximis nundinis S. Johannis Trecensibus apud Trecas, quatuor diebus antequam clametur Hare, Hare, tringinta marcas bonorum novorum et legalium sterlingorum.* Alia Math. ducis Lothar. ann. 1230. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. : *De fidejussione* 1725. *librarum Pruviniensium solvendarum in proximo futuris nundinis Maii de Pruvino apud Pruvinum, octo diebus postquam clamabitur Hare, Hare, qua obligatus est pro me, etc. Au quatriéme jour de Hare de dras de la foire S. Jehan à Troyes*, in Ch. ann. 1294.

HAREBANNUS. Vide *Herebannum.*

* **HAREIMAR**, *Lo sterco de asino.* Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **HARELA**, Harella, Conjuratio, conspiratio, societas hominum conjuratorum. Regest. 80. Chartophylacii regii Charta 196. ann. 1350 : *Rebelliones et conspirationes per modum Harele et monopolii contra nos et gentes nostras..... commisissent.* Ibid. Ch. 545 : *Rebellium seu Harelatorum.* Vide *Manipolium.*

☞ Hinc eadem vox usurpata a Scriptoribus medii ævi, ut expeditionem militarem, in qua negotium Episcopi agebatur, significarent : ipsis quippe religio erat bellum pronuntiare, non vero inferre aut gerere. Charta ann. 1206. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 329 : *Quando negotium proprium Comitis est, et homines Episcopi cum Comite vadunt in exercitum, tunc Exercitus nuncupatur. Et quando negotium proprium est Episcopi, tunc Episcopus ballivum Comitis requirit de hominibus Comitis sibi in auxilium transmittendis, qui per suum submonitorem homines Comitis submonet ad auxilium domino Episcopo impendendum, et tunc dicitur Harella. Si vero aliquis hominum vel Comitis vel Episcopi remanserint ab exercitu sive Harella, emenda de hominibus suis ad Comitem, et de suis ad Episcopum totaliter pertinebit.*

* Seditio, tumultus, nostris *Harele* et *Harelle*. Arest. parlam. Paris. ann. 1308. in Reg. *Olim* fol. 125 : *Sic a dicto tempore citra per tales conspirationes illicitas et Harellas reprobatas, etiam juramento vallatas, consulatum et administrationem dictæ villæ inter se per circuitum tenuerunt. Sans faire aucun Harele, monopole, assemblée*, in Lit. ann. 1343. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 60. Stat. ann. 1424. in Reg. 173. ch. 118 : *Et se nul est trouvé qui face quaquehan ne Harelle, il sera pugny selon le cas.* Neque alio sensu intelligenda hæc eadem vox infra ex Lit. ann. 1339. ubi pro *Avanies*, legendum *Aliances.* Hinc *Hareleux*, pro Rebellis, seditiosus. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 236 : *Icellui sergent dist que c'estoit grant dommage que lesdis de Dieppe n'estoient les testes coppées,..... qu'ilz n'estoient que Hareleux, traitres, rebelles à nous, et faulx mailliés.* Unde *Hareusement*, Tumultuose, seditiose, in aliis Lit. ann. 1393. ex Reg. 144. ch. 155 : *Les habitans de Lucey alerent violemment à force d'armes, garnis de bastons moult Hareusement en la ville de Bruley, etc.* Quæ non absurde deduci possunt a verbo *Harer*, In aliquem incitare. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 119. ch. 74 : *Huguenin et sa femme... Harerent et firent courir lesdis chiens ausdis moutons. Héraulder*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. ch. 9 : *Le suppliant appella son chien, le Héraulda et mist après les pourceaulx estans en son jardin. Helle.* f. abbreviate scriptum pro *Harelle*, in Lib. rub. domus publ. Abbavil. fol. 82. r°. ad ann. 1358 : *Jehan de la Mare pour plusieurs Helles, compilations ou paroles sentans commotion de peuple... fu jugié à avoir coppe-le-teste.* Hinc fortassis auxiliares copiæ, *Harella* appellatæ, quod ex collectitiis militibus congregaretur. Vide Ducat. part. 2. pag. 445.

☞ Ad hunc sensum proxime accedit vox Gallica, *Harelles*, vexatio, molestia, exactio, a veteri Gall. *Harier*, molestiam exhibere, gravare. Vide Skinnerum in Etymolog. Linguæ Anglic. in voce *Hare.* Literæ Philippi VI. Regis Franc. ann. 1339. tom. 2. Ordinat. pag. 136 : *Nous voulons et ordenons, et par ces lettres defendons, que les maistres de nefs et vesseaux, et ceuls qui chargeront, ou deschargeront leurs danrées, ne puissent faire avanies ou Harelles de prendre ou avoir d'euls, plus excessif salaire qu'il ne appartiendroit.* Nec aliunde repetenda videtur vocis *Harelle* origo, qua seditio quædam seu factio quæ Rotomagi sub Carolo VI. commota est, designatur. Vide Juvenalem *des Ursins* in Hist. Caroli VI. ad ann. 1382. et Menagium in Origin. Gall.

✶ **HARELLA.** [Gall. « ensemble des jureurs d'une paroisse, des habitants prêtant serment devant la cour et devant lui faire connaître tous les crimes donnant lieu à une enquête judiciaire dans les placita corone : « Placita spade de presentacionibus *Harellarum.* (Rôle de Quernesey, 1299, 1, 37. »)]

HAREMANNUS. Vide *Herimanni.*

* **HARENA**, pro *Arena.* Vide in hac voce.

HARENAM, vel Herrenam, Unum e 12. auguriis, de quibus in verbo *Venta* : quando homo *vel avis a dextro latere tui vadit in sinistrum, transiens post tergum tui, et eam vides alicubi repausare, tunc est tibi malum signum super negotio.* Ita Michael Scotus de Physionomia.

¶ Harenari, Eadem notione. Vide *Fert.*

¶ 1. **HARENARIUS**, Nervus instrumenti musici. Julius Firmicus lib. 6. cap. 31 : *Musicos faciunt, qui lyræ vel Harenarios, vel ærenervos dulci modulatione percutiant.*

¶ 2. **HARENARIUS**, Qui in arena depugnat. Acta Proconsularia sub Zenophilo de Traditoribus, apud Baron. ad ann. 303. num. 27 : *Nundinarius diaconus dixit : Campenses et Harenarii fecerunt illum Episcopum.* Mæcianus in Dig. fr. 5. lib. 36. tit. 1 : *Sed et qui magna præditus est dignitate vel auctoritate, Harenarii vel ejus mulieris quæ corpore quæstum fecerit, hereditatem restituere cogetur.* Vide *Arenarii.*

¶ 1. **HARENGA**, Oratio publica, declamatio, concio, Gall. *Harangue*. Statuta Academiæ Paris. art. 22. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 384 : *Item nota, quod bachalarii in decretis non debent recipi ad bachalariatum, nec ad examen, nec ad dicendum Harengam, nisi quando Doctores legunt in decretis ordinarie.* Adde Concil. Pisan. ann. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1102. Vide *Arenga*.

¶ 2. **HARENGA**, HARENGIUM, HARENGUS, Piscis species, Gallice *Haran*. Processus de Vita S. Thomæ Aquin. tom. 1. Martii pag. 689 : *Si haberem Harengas recentes, comederem.* Charta ann. 1324 : *Item tria millia Harengorum apud Pontaudomarum in Brotonia.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLXXXVIII : *Pro Harengio et sale empto* VIII. *l.* VIII. *s. Andegav.*

¶ **HARENGARIA**, Tempus piscatus Harengorum, Gallice *Harangeaison*. Polyptychus Fiscamn. ann. 1235 : *Quandiu Harengariæ duraverint singulis diebus quibus ostiarius coquine allectia recepit, debet habere unum galonem vini et unum panem Monachi.*

✱ **HARENGARIUS**, Officium monasticum, is, ut videtur, cui piscium cura vel administratio commissa. Charta ann. 1235. ex Chartul. Cluniac. : *Inquiratis etiam de domno Martino Harengario Cluniacensi, de beneficiis a dicto præposito nobis et domui nostræ fideliter impensis, et quomodo negotia conventus Cluniacensis et Harengario vestro procuraverit.*

✱ **HARENGERIA**, Mulier, quæ pisces et *Harengos* vendit, Gall. *Harengere*. Arest. ann. 1384. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 83. r°. : *Certa lite.... pendente inter procuratorem nostrum pro nobis ex una parte, et procuratorem mercaturæ et nonnullas mulieres aleca Parisiis in halis ad detaillum... vendentium ex altera... Dicto procuratore mercaturæ et Harengeriis prædictis dicentibus ex adverso inter cætera, quod ab omni tempore dictæ Harengeriæ pisces et aleca in dicto loco et platea libere... vendere consueverant.* Reg. sign. *Pater* ejusd. Cam. fol. 254. v°. : *Marchans et vendeurs de poissons et de harens de mer paieront, soient poissonniers ou Harengiers, ou autres, etc.* Charta ann. 1350. in Reg. 78. Chartoph. reg. 178 : *Thomassin Helies Harengier print sous l'ombre de nostre poissonnier... cinq barris de caqueharen à nostre pris. Harengresse*, in Stat. ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 454 : *Ordinons que les Harengresses dorsenavent ne vendent autres poissons que harens, bockhoux fendus, etc. Harengerie*, Forum piscium, in Charta Phil. Pulc. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 18. r°. col. 2 : *La halle au blé, la draperie, la Harengerie, etc.*

✱ **HARENGUADE**. Vide supra *Aphya*.

¶ **HARENIFODINA**, Arenaria, Gall. *Sablonniere*. Mæcianus in Dig. fr. 13. § 5. lib. 7. tit. 1 : *Inde est quæsitum, ut lapicidinas vel cretifodinas, vel Harenifodinas instituere possit.*

¶ **HAREOLUS**, *Jocundus*. Papias et vetus Gloss. MS. Sangerman. num. 501.

✱ **HARETALOGUS**, pro *Aretalogus, falsidicus*, Papiæ. Benzo episc. Albens. de Reb. Henr. III. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 351 : *Balaam hæc deludendo fecit Haretalogum, ideoque cum prophetis non habet catalogum.*

✱ **HARETH**. Jus Danic. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 169 : *Item in quocunque Hareth vel villa forensi facta fuerit rapina, etc.*

¶ **HAREU**. Vide *Haro*.

¶ **HARFFE**. Vide *Harpa*.

¶ **HARIBANNUM**. Vide *Herebannum*.

✱ **HARIDA**, Onus carri. Charta Gerardi de Vanco ann. 1491. ex Bibl. reg. *Unum pratum continens unam Haridam seu vecturam feni vel circa.* Vide *Heredum*.

¶ **HARIETTUM**. Vide *Heriotum*.

HARIGOLA, Vestis species. Statuta Waltheri Episcopi Dunelmensis ann. 1255 : *Ut Sacerdotes qualitercumque celebrantes, Harigolis aut capis manicatis in locis publicis non utantur.*

¶ **HARIMANNUS**. Vide in *Herimanni*.

¶ **HARINC**, Halex, Gall. *Haran*. Custumar. *de Hecham : Ad nonam* 4. *panes, et* 7. *Harincs, vel aliud companagium quod tantum valet.*

¶ **HARINXIDA**. Vide *Harireda*.

HARIOTUM. Vide *Heriotum*.

✱ **HARIQUIDAM**, Quod a tironibus cujuscumque artis in eorum admissione exigebatur. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1043 : *Hariquidam ou bienvenue, que tous les aprentifs paient chacun en droit soy. Hastellier*, eadem acceptione, occurrit in aliis Lit. ann. 1426. ex Reg. 173. ch. 459 : *Icellui Perrot devoit sa bienvenue en la vente, selon la coustume des boscherons, et quant vint à l'escot paier... icellui Perrot ne voult paier son Hastellier, c'est assavoir un galon de vin.*

HARIREDA, HARIRAIDA. Lex Ripuar. tit. 64 : *Si quis hominem in domo propria cum Hariraida interfecerit.* Edit. Heroldi tit. 65. *Hariraida* præfert, Codices alii *Ariragida, Harinxida*, et *Harroida*, ut monet Steph. Baluzius. Idem videtur quod

HARAIDUM, in Legibus Henrici I. cap. 80 : *Si quis alium in sua vel alterius domo cum Haraido assaliaverit, vel persequatur, ut portam, vel domum sagittet.* De vocis utriusque notione mihi non liquet. [✱✱ Vide *Herireita*, Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 2. col. 479. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 635. et Thorp. Glossar. Leg. Anglosax. voce *Haraidum*.]

☞ Utramque nobis interpretari tentat doctissimus Eccardus ad hunc Legis Ripuar. tit. *Hari* est *heer*, exercitus, inquit, et *raida* idem ac *ræthe*, vel quod usitatius, *geræthe*, utensile, supellex militaris. Nos suppellectilem militarem, quæ in hæreditate paterna filii primogeniti est, eodem fere nomine adhuc *Heergeræthe* appellamus. Forcipem his vocibus significari opinatur Schilterus in Gl. Teuton.

HARISLIZ. Vide *Herisliz*.

HARITRAIT, [vox Longobardica, Pars tertia.] Vide *Aratraib*.

¶ **HARMA**, Currus, a Græco ἅρμα. Relatio corporis S. Venantii tom. 4. Maii pag. 137 :

> Egregium corpus jam clarum Martyris almi,
> Quod tulit ad Siculas magno super Harmate partes.

HARMANNUS. Vide *Arimannus*.

¶ **HARMELLINUS**. Vide *Hermellina*.

HARMISCARA, ARMISCARA, Gravior mulcta, quæ a Principe viris præsertim militaribus, atque adeo magnatibus irrogari solebat. [✱✱ Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 681. Haltaus. Glossar. Germ. pag. 825.] Varie autem hæc vox scribitur : ac primo quidem

HARMISCARA. Capitul. Wormatiense ann. 829. cap. 1 : *Aut illum bannum persolvant, aut aliam Harmiscaram sustineant.* Capitul. Caroli C. tit. 43. cap. 9 : *Et nostram Harmiscaram secundum modum culpæ, et ut nobis placuerit, sustineat.* Adde pag. 446. [✱✱ ap. Carisiac. cap. ult.] præterea Capit. Carlom. tit. 1. c. 3. et Capit. Compendiense ann. 877. Caroli cap. 9. Hincmarus Laudun. Episc. : ... *Per wadia emendaverit, quod misfactum habebat, mandaveritque mihi, se velle ad meam mercedem venire, et sustinere, qualem illi commendassem Harmiscaram, etc.*

ARMISCARA, in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 43. [✱✱ 98.] Concilio Suess. apud Baron. ann. 853. n. 30. et Concilio apud Carisiacum, apud eumdem, ann. 856. n. 16. Decretum Ludovici II. Imp. quod exstat in Historia Longob. Ignoti Casinensis, edita a Camillo Peregrino : *Quod si clamor ad seniores venerit, et ipsi talia non emendaverint, tunc horum seniores ipsam compositionem faciant et eadem Armiscara, quamdiu nobis placuerit, sufficere compellantur.*

HARMSCARA. Capitula Caroli Calvi tit. 9. cap. 9. *Et simul cum excommunicatione Ecclesiastica, nostram Harmscaram durissimam sustinebunt.* Tit. 20. cap. 9 : *Et illa omnia, quæ male egerant, legaliter emendare, et talem Harmscaram... aut judicium... sustinere.* Tit. 31. cap. 21 : *Quatenus per nostram Harmscaram ita castigentur, etc.* Tit. 34. cap. 9 : *Ac post debitam emendationem, dignam Harmscaram a nobis dispositam sustineant.*

HARNISCARA, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 43. [✱✱ Lothar. I. cap. 43.]

HARANSCARA, perperam in Constit. Henrici IV. Imp. ann. 1056. apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 231 : *Petens venit, ut sibi illam Haranscaram cum vadimonio, quam vobis jurejurando promisit, nostri amoris et rogatus causa dimittatis.* Ita etiam scribitur in Charta Henrici Imp. apud Gretserum de Divis Bambergensibus pag. 461.

✱ HARNESCHAR, Pactum ann. 1222. apud Steyer. in Addit. ad cap. 2. Hist. Alberti II. ducis Austr. pag. 205 : *Ad emendationem vero et satisfactionem tanti sceleris* (Henrici episcopi Basileensis incarcerati) *comes* (Phirretensis Fredericus) *et cum eo ministeriales pœnam, quæ vulgo Harneschar dicitur, sustinebunt ; quam ante portam civitatis, quæ Spalon dicitur, unusquisque, prout sui sanguinis nobilitas et generis conditio et terræ consuetudo in talibus requirit, assumentes et per civitatem via publica usque ad valvas basilicæ B. Mariæ deferentes, ibi se prosternent, et ab ipsis et pro ipsis oratione effusa surgentes, et ad pedes episcopi, ubicumque locorum in civitate fuerit, semel, secundo et tertio prostrati, veniam de tanto commisso humiliter postulabunt.*

ALISCARA. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 2 : *Si* (Miles) *solummodo captus et custoditus, et nullam calumniam, pœnam, vel contumeliam passus, nec longo tempore retentus, emendetur per Aliscaram, aut per hominaticum, aut per talionem, si videtur sibi esse similis. Et si major est ille, qui ceperit, quam qui captus fuerit liberet ei Militem de suo valore, qui faciat ei Aliscaram, et hominaticum, aut recipiat talionem.* Cap. seq. : *Aguayt et Encalz de cavallario, et assalt de castello, emendetur per hominaticum et per Aliscaram.*

HASCARIA, Vox efficta et contracta ex *Harmiscara*, vel *harmscara*. Vita S. Mengoldi Mart. cap. 2. n. 11. de homicida : *Hascariam, hominum emolumen-*

tum, ad placitum obtulit. Nec scio, an etiam vox

HACHERIA, ejusdem sit originis. Placitum Parisiense anno 1308. apud Loisellum in Hist. Bellovac. : *Quibus ipsi juxta morem consuetum Hacherias imposuerunt pro delictis.* Chron. Bertrandi Guesclini :

Au Prince vous rendés, ou vous aurés Gaschiere.

Ex *Hascaria* denique, et *Hacheria,* abbreviata videtur vox

HACHIA, Pœna quævis aut mulcta. Charta G. Episcopi Silvanectensis Cancellarii Franciæ ann. 1224. in Tabulario Abbat. Frigidi montis f. 14 : *De pœnis autem et Hacheiis dicto Roberto et coadjutoribus suis infligendis pro injuriis, quas ipsi dicto Conventui Frigidimontis intulerant, etc.* Charta Philippi Regis Fr. ann. 1276. apud Loisellum in Histor. Bellovac. pag. 291 : *Nec eidem poterunt auferre membrum, sed poterunt dictum malefactorem punire gravius in denariis, vel Hachiis, tanquam si simplicem juratum percussisset.* Placitum Parisiense ann. 1321. apud eumd. : *Quod dicti Major et Pares contra puncta cartæ suæ abutendo privilegiis suis certas pœnas, vulgariter nominatas Hachias, imposuerunt.* Tabular. Altæripæ in Diœcesi Lingon. ann. 1331 : *Cum talliis, censivis... corveis, Achiis, et justitiis.* Philipp. *Mouskes* in Carolo M. de Leone PP. :

Et si ot la langue trancie,
Por soffrir plus grande Hacie.

Le Roman *de Garin :*

Là soffrirent dolireuse Hachie.

Alibi :

Pesme chai, mult parot grande Haschie.

Will. de Guignevilla in Peregr. animæ :

Tous devez brisier et casser,
Par menus tiés, et par partie
En grans souspirs et grans Hasquies.

Chron. Bertrandi Guesclini :

Vous en serez occis à deuil et à Hachie.

Mox :

Il en sera pendus à deuil et à Hachie.

[Le Roman *d'Athis* MS. :

Passer les font à grant Haschées,
Et par mal pas et par chaucées.]

De horum vocabulorum etymo vix certum quid traditur. Amerbachius in Notis ad Cap. Car. M. *Harmiscaram* putat significare pœnam, quam Germani *Armscheer* vocant, hoc est, *brachii forcipem aut vinculum,* ex *arm,* armus, brachium, et *scheer,* vinculum. At non videtur *Harmiscara* fuisse pœna corporalis ; sed quævis mulcta ad libitum, et pro modo culpæ inflicta, quod ex præallatis omnino patet. Proinde ad hujus vocis notionem referenda puto, quæ habet Browerus lib. 8. Annal. Trevir. pag. 473.1. Edit. ex Cæsarii Abbatis Prumiensis Glossario, ubi ait, *scaram facere,* esse *domino, honesta jubenti, servire, et nuncium ejus, mandatum, seu litteras perferre quocumque vellet : scaram autem hanc vel pedestrem, vel navigio vel caballo fieri, unde Scararii, qui postea dicti Ministeriales, voce non minus obvia, quam incomperta.* Quæ postrema Broweri sunt, nam scivit Cæsarius, qui essent *Ministeriales,* de quibus suo loco.

Sane ad *Harmiscaram,* vocis *scara* hanc significationem referri debere, tametsi *Harm* notio incerta maneat, probat etiam Capitulare Ludovici II. Imp. editum a Camillo Peregrino, in quo *Liberum Armiscara* dicitur ea pœna, quæ viris militaribus irrogabatur, qua sellam supra dorsum deportare per definitum spatium jubebantur. Ita si *scara,* hoc loco *deferre,* seu nuntium, vel aliud quidpiam, denotat, uti vult Cæsarius Prumiensis, vox *arm,* quæ *scara* præcedit, erit ea vox Germanica, quæ *armum* sonat, ita ut *arm-scara,* fuerit *armis,* seu humeris *canem* aut *sellam* deferre : nam *sellæ* vel *canis* delatio pœna militaris fuit, et proprie *Harmiscara* dicta est, ut docet laudatum Capitulare Ludovici III. quod præterea omnino firmat Innocentius III. lib. 13. Epist. 135. ubi quemdam nobilem Germanum, qui Subdiaconum male acceperat, et incarceraverat, pro satisfactione eidem præstanda, ad hujusmodi compositionem cum eodem Subdiacono devenisse ait, *ut videlicet idem nobilis honorificentiam illi, et sibi verecundiam faciendo, cum ducentis Militibus, a loco, in quo præfatum Subdiaconum captivaverat, usque ad civitatem Magdeburgensem, et per omnes conventuales Ecclesias portaret opprobrium, quod Harmiscare vulgariter appellatur.* Ubi *portare opprobrium,* nihil aliud est, quam *portare canem* vel *sellam,* ita ut hæc pœna militaris proprie *Harmiscara* appellata fuerit. Quo etiam referenda Charta ann. 1246. ex Tabulario S. Petri Carnot. quam mecum communicavit V. C. Jo. Mabillonius : *Noveritis, quod cum mors religiosi viri Joannis quondam Prioris de Hisiaco imponeretur Roberto de Villeta Militi, et Guillelmo Perier Armigero, et propter hoc essent de terra Domini Regis banniti, tandem ab hac impositione sibi facta, ad hanc pacem coram nobis devenerunt. Prædicti Milites ac Armiger facient processiones, quæ vocantur vulgariter Hachées : unam et primam a loco, in quo dicuntur maleficium perpetrasse, usque ad sepullturam prædicti Prioris, aliam in Ecclesia Rotomagensi, et alias in Ecclesiis Cathedralibus Provinciæ Rotomagensis, singulas in singulis, et unam in Parisiensi, et aliam in Ecclesia Carnotensi, aliam in Ecclesia sancti Petri Carnotensis. Alias processiones facient in diebus dominicis, vel in solennibus festivitatibus, si inciderint, nudis pedibus, induti braccis et camisiis de grossissimo sacco : et prædictus Armiger habebit in collo suo panellum suum perforatum, et caput suum emittent per foramen, et virgas deferent in manibus suis, et sic facient in singulis processionibus prædictis, quousque singulæ compleantur omnino ; et in singulis processionibus dicent sic alta voce : Nos facimus hoc pro facto, quod imponebatur nobis de morte Joannis quondam Prioris de Hisiaco, et pro bono pacis, et de singulis Ecclesiis referent litteras certificantes, quod fecerint processiones, modo, qui est expressus.* Habetur insigne aliud ejusmodi processionum in mulctam et pœnam indictarum exemplum apud Maximilian. Henricum in Apologia pro Archiep. Colon. in Probat. pag. 52. 53. ex laudo, seu sententia lata in cives Colonienses ann. 1264. cujus verba hæc sunt : *Item ordinamus et pronuntiamus, ut ex prædictis triginta septem viris vadant decem et octo Leodium, et ibi moram faciant per tres Dominicas : ita quod prima Dominica apud S. Lambertum, secunda apud S. Petrum, tertia apud S. Martinum præcedant processiones nudis pedibus et capitibus, et discincti, portantes virgas in collis suis, et ibidem veniam quærant prostrati super terram. Quarta Dominica vadant Tungrim, quinta Trajectum, sexta Aquisgranum, et ibi præcedant processiones in majoribus Conventualibus Ecclesiis, eo modo, quo superius est expressum.* Mitto similem pœnam, aliis inflictam, hic descriptam : cujus exempla alia subministrat præterea Tabular. Episcopat. Ambian. ex Bulla Alexandri IV. Pap. de quodam Præposito Ambianensi, qui Clericos suspenderat : *Sacco indutus, nudis pedibus, discooperto capite, furcas super humeros suos et laqueum suspensorum circa collum suum, qui in ipsis furcis pendebat, quinque diebus per Civitatem Ambianensem ac etiam per omnes Cathedrales Ecclesias Remensis Ecclesiæ deportavit.* Charta alia ann. 1322. ex eod. Tabul. fol. 175. continente sententiam, latam ab ipso Episcopo Ambianensi in Joannem de Pinconio Militem Dom. *de Saintuin : Dicimus et pronunciamus, quod dictus Dominus Joannes sub pœnis prædictis, existens in pura tunica, sine fraude, non accinctus corrigia, sine caputio, in caligis sine sotularibus, faciet et facere tenebitur unam solemnem processionem circa claustrum Ecclesiæ Ambian. ubi morantur Canonici, in proximo futuro festo S. Fusciani, una cum Canonicis, clero et populo, tenens dictus Miles in manu unum cereum ponderis* 2. *libr. etc.* Huc etiam pertinet Epistola, ut videtur, Petri Abbat. Cisterc. ex Cod. Victorino, ubi de quodam Petro magnate Albigensi : *Interim vero singulis diebus Dominicis Ecclesias Tolosanæ Urbis nudus et discalciatus cum disciplinalibus virgis jussus est circuire, etc.* Vide Regest. Temporalitat. ex Camera Comput. Paris. fol. 33. v°. A Græcis Byzantinis infligi solitam hanc pœnam videtur innuere Continuator Theophanis lib. 4. cap. 10. et ex eo Scylitzes pag. 539. Hæ porro præcessiones in pœnam indictæ prohibentur in Statutis Synodalibus Nicolai Episcopi Andegav. ann. 1271. cap. 2. [☞ Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 713. sqq.]

Cur vero ejusmodi *Harmiscaræ,* seu *Hacheæ,* ut ibi vocantur, *Processionum* vocabulo donarentur, id causæ est, quod eæ criminum emendationes, reis in mulctam impositæ, ab eis, solenni indicta processione Ecclesiastica, peragerentur : cujus moris aliud lubet exemplum proferre, ex Charta ann. 1296. ex Hist. MS. Remensi Joannis Rogerii, ubi de præposito Remensi, qui Canonicum Remensem male acceperat : *Item dictus Petrus* le Gouverneur *chorum Remensem euntem processionaliter sequatur in camisia et brachis, capite, pedibus, et tibiis denudatis, Remis, in duabus processsionibus solennibus, quæ infra annum Remense Capitulum indixerit eidem. Et insuper idem Petrus* le Gouverneur *sequetur choros trium Cathedralium suffraganearum Ecclesiæ Remensis euntes processionaliter in qualibet Ecclesia quemlibet ejus chorum una vice tantum, si ubi et quando Remense Capitulum prædicto Petro* le Gouverneur *infra annum prædictum duxerit indicendum, etc.* V. *Canem ferre, Sellam ferre.*

° Quam pœnam et ad mulieres spectasse, docet Arestum ann. 1330. 8. Febr. in Reg. *Olim* parlam. Paris. : *Homines in bracis et camisiis, et mulieres in tunicis achevelatis, nudis pedibus et capitibus, et in introitu ecclesiæ dictæ abbatiæ inclinabunt se ad terram, et ibunt flexis genibus et cubitis usque ad altare, etc.*

☞ Haud absimilis pœna irrogaba-

tur iis qui festis diebus a consuetis operibus non abstinebant. Statuta Eccl. Trecor. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 1109: *Si aliquem in aliquo prædictorum festorum, vel die Sabbati post vesperas viderint vel sciverint relatu fide dignorum opera ruralia facere ; si divites sint, solvant quinque solidos ad luminare suæ Ecclesiæ ; si pauper, quinque dies Dominicos sequatur processionem in camisia et femoralibus, habens super collum instrumentum cum quo operabatur.* Vide *Festum* 1.

° 1. **HARNA,** *Arabice, procelliones, verminculi sunt qui morantur sub vasis aquariis ; et sunt pervilati, qui tacti inflectuntur, et fiunt ut pullula.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

° 2. **HARNA,** Vulnus, plaga gravior, vel etiam homicidium. Charta Phil. comit. Fland. pro libert. Brugens. ex Cam. Comput. Insul. : *Protractus de dontslaga sive Harna, dabit homini Ecclesiæ unam libram... Quicumque de vulneribus, sive de Harna, sive de dontslaga, in causam tractus fuerit, etc.*

HARNASCHA, Armatura, lorica, thorax ; sed proprie apparatus omnis bellicus : German. *Harnas, Harnasch*, Anglis *Harnisch*, Gallis *Harnois*, Italis *Arnese.* Radevicus lib. 3. cap. 26 : *Si Miles vociferatione signi litem commoverit, auferetur ei omne suum Harnascha, et ejicietur de exercitu.* Infra : *Et ejicietur de exercitu, nisi domus redimat eum* (servum) *cum omni suo Harnasch.* Hinc *Harnascher un cheval*, proprie dixere nostri, de equo militari, qui armaturis ferreis munitur, et instruitur. Sed et pro *apparare, instruere*, usurpat Petrus *de Fontaines* in Consilio cap. 3 : *Nekedent teus espase n'est mie pour plaidier, mais pour lui Enharneskier, et à che repair cois.* Hinc

HARNESIUM. Eadem notione ; cujus vocis etymon frustra a Latinis et Græcis quærunt Pergaminus, Castelvetrus ad Bembum, et alii. [Nec mirum, si fides D. Lud. *le Pelletier* ; est enim prisca vox Britannica, *Hoarn*, et *Haiarn*, quæ ferrum sonat ; unde *Harnés* lorrica ferrea, et *Harnésa* loricam induere.] Gauterius Cancellarius de Bellis Antioch. pag. 454 : *Hæc inter discrimina, conventus nostri Harnesii, cum totius exercitus supellectili, in quodam monte prope existente se locavit.* Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 27. § 2 : *Quilibet paratus sit cum actiliis et Harnesiis, etc.* [Tractatus inter Eduardum Reg. Angl. et Franciscum Ducem Britan. ex Archivis castri Nannet. : *Iisdem sagittariis redire volentibus, dominus Dux tenebitur tradere passagium, seu naves ad transeundum mare, pro personis, rebus, armaturis, Harnesiis, bagagiis et aliis necessariis.* Literæ Henrici V. Reg. Angliæ ann. 1416. apud Rymer. tom. 9. pag. 400 : *Exceptis semper armaturis, artillariis et omnibus aliis Harnesiis.*] Le Roman *de Garin :*

Qui n'ot Hernois, son fié en gage mist.

¶ HARNESYUS, in Litteris Johannis Fr. Reg. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. pag. 444 : *Capere seu arrestare equos, Harnesyos, pisces et alecia predictorum mercatorum, etc.*

HERNASIUM, apud Rogerum Hovedenum pag. 725 : *Missus ab eo cum Hernasio suo in Angliam.*

HERNESIUM, apud Matthæum Paris in Vitis Abbat. S. Albani pag. 98. etc. [Literæ ann. 1277. apud Rymer. tom. 2. pag. 84 : *Vobis mandamus, quod eisdem nunciis... in veniendo ad nos, cum familia, Hernesiis et rebus suis... non inferatis vel inferri permittatis injuriam.* Et alibi passim.]

HARNESIUM, equorum, in Charta anni 1217. in Hist. Drocensi pag. 246.

ARNESIUM, apud Anonymum de Gest. Friderici II. Imper. pag. 776. Vide suo loco.

HARNESIUM, seu *Harnois*, in Consuetud. Bayon. tit. 26. et de *Labourt* tit. 19. art. 8. sumitur pro ense seu gladio, quo quis alium ferit. [Statutum Cortis communis Pontis Spiritus S. ann. 1486. ex Schedis D. *Lancelot : Item, que nulle personne ne soit si ousé de Harnoys de jour ne de nuit sans licence de la Cort, sur peine de... et confiscation du Harnoys.*]

HARNIZATUS, Armatus, instructus, ex Anglico *Harneshed.* Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 85 : *Duo baculi Harnizati, cum berillo.*

¶ HERNESIATUS, Eadem notione. Instrum. ann. 1322. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 431 : *Item lego Nicholao Renavod... meliorem zonam meam argenteam, ac dagam meam meliorem Hernesiatam.* Et infra : *Cum una zona rubea de serico non Hernesiata.*

° *Harnas,* Eadem acceptione, in Testam. Adami de Insula ann. 1295. ex Chartul. Vallis N. D. : *Item je lés à Adan de Cocuce mon cousin mon meilleur Harnas. Item je lés à Anselet de Brécourt morel mon sommier et mon autre Harnas.* Hinc *Enharnesquier un cheval*, Equum instruere, in Charta ann. 1357. ex Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 103 : *Six autres quevaux traianz à carue touz Enharnesquiés de le valeur de lxx. escuz ou environ.* Unde *Harnicheur* appellari videtur, qui carro merces ducit, Gall. *Voiturier.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 306 : *Guiot, dit Rolot, Harnicheur et gourmet de vins demourant à Bruieres en Laonnois, etc.*

° Aliud vero sonat *Harnois*, Tumultum nempe, querelam, rixam, jurgium, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. ch. 50 : *Faut-il faire si grand Harnois, s'il a donné une buffe ou deux au tabellion de la ville.* A verbo fortean *Hergner*, Luctuosos clamores edere. Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. ch. 432 : *Ung enfant aagié de deux ans ou environ, qui plouroit et Hergnoit par force de maladie.*

¶ **HARNASIUM** , Rete piscatorium , Gall. *Harnois*, vulgo *Harnas.* Litteræ ann. 1331. ex Tabular. Corbeiensi : *In qua consueverant et poterant piscare seu piscari facere de omnibus Harnasiis in qualibet septimana per tres dies cum dimidio.* Privilegia Gallico idiomate scripta pro habitantibus Maceriar. ad Mosam : *(Il peut pecher) à tous autres Harnas et manieres quelzconques resques, les rois, perrieres, etc.* Atque hinc est quod eadem vox, *Harnas*, quibuslibet utensilibus et instrumentis significandis accommodata est. Chartularium Compendiense : *Li Harnas de Rumigni baillié à Jaquier et Rogier de Houcencourt. Hæc sunt nomina utensilia de Ruminiaco quæ tradidimus domino Odoni de Vilrames... tria patria lintheaminum servientibus, duæ mapæ, etc.*

° **HARNESCHAR,** Mulcta seu pœna in satisfactionem criminis inflicta, idem quod *Harmiscara.* Vide in hac voce.

° **HARNESIATUS,** Armatus, instructus. Lit. Ludov. IX. ann. 1247. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 464 : *Cum viginti balistariis equitibus bene Harnesiatis et centum peditibus... Cum prædictis gentibus bene Harnesiatis venient.* Vide in *Harnascha.*

° Haud scio an inde *Harmeré*, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 245 : *Un nommé Regino d'Albinhac bastart, homme Harmerez de sa mauvaistié, etc.* Id est, de sua malignitate et nequitia commendatus. *Harmier* vero, ut videtur, est Vibrare, succutere, vulgo *Brandir ;* nisi idem sit quod supra *Esmerare.* Vide ibi. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 112. ch. 195 : *Ainsi que Pierre Blindel Harmioit son coustel ou bazelaire au devant de sondit frere par jeu, comme dit est, et en disant, mon frere, tu n'en aras pas, etc.*

¶ **HARNISCARA.** Vide in *Harmiscara.*

HARO, HAROU, seu Clamor *de Haro*, qui in Normannia potissimum obtinet, et inclamari solet, dum crimen aliquod capitale perpetratur, verbi gratia, furtum, incendium, homicidium, etc. Tum enim ii, quorum ea vox aures verberat, ad reum persequendum foras exire tenentur, eumque detinere, si possunt, ac judicibus tradere : quod si id negligant, Principi, aut domino feudali, qui jus gladii habet, in cujus territorio crimen commissum est, emendam præstant et exsolvunt. Igitur jus habere dicitur clamoris *de Harou*, qui alta, ut aiunt, justitia gaudet. Aresta ann. 1282. in Regesto Parlam. B. f. 63 : *Abbas S. Petri super Divam... non habebit cognitionem seu justitiam de sanguine et plaga cum clamore de Harou, nec de Harou sine sanguine et plaga, imo remanebit Regi, etc.* Et fol. 73. inter Aresta cap. 55. ann. 1286 : *Deliberata fuit Guillelmo Crespin saisina justitiæ sanguinis et plagæ sine morte, et mehaigno, cum clamore et sine clamore de Harou in Baronia sua de Estrepigniaco, etc.* [Charta ann. 1328. ex Archivis S. Lazari Montisfort. : *Ipsum guardiatorem clamantem in plenis nundinis : Haro ; violentia fit domino Regi, turpiter per nundinas trainasse , etc.*] Adde Synodos Rotomagenses ann. 1299. cap. 4. et 1315. cap. 3.

° In clericos etiam olim inclamatum, illiusque clamoris emendæ ipsos obnoxios fuisse, discimus ex Arest. scacar. Paschæ ann. 1276. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 36. v°. col. 2 : *De habendo consilium utrum clerici capti ad præsens clamorem Harou, solvent emendam. Concordatum fuit quod solvent, propter hoc quod rex est in saisina, et quod est fractio pacis ; quam quidem pacem tenetur dominus rex observare in tota terra sua.*

☞ Verum quidem omnino est quod modo observabat D. Cangius , *Haro*, tantum inclamari dum crimen aliquod capitale perpetratur ; modo tamen de hujus clamoris origine id intelligas : nec minus quippe certum est exinde in aliis causis minoris momenti locum habuisse. Sic ex hodierno usu inclamatur quoque cum de bonis hæreditariis agitur, adeo ut si is, quem ab hæreditate repellere tentas, *Haro* inclamaverit, rem infectam relinquere cogeris, ni velis rebellionis crimen incurrere.

Cujusmodi autem fuerit, vel sit clamor *de Haro*, et clamoris istius cognitio, aut jurisdictio, pluribus docet vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 5. distinct. cap. 5. hocce verborum contextu : *Le Duc de Normandie a la Court du cri de Hareu, et en doit fere venir enqueste, assavoir mon se il fut criez à tort ou à droit : quer nus ne doit crier Hareu fors par trop grant besoing, si comme par feu, par larrons, et par homicides, pour roberies, etc. més quiconque crie Hareu sans peril apert et manifeste, il le doit*

amender au Prince, et se il nie, que il ne le cria pas, le Prince en puet enquerre par les plus prochains voisins du lieu où le Hareu fu criez par ceus qui l'oirent, asavoir mon se il oirent ce Hareu crier que celui nie : et se il en est ataint, il l'amendera. Et se l'enqueste le met en non savoir, cil qui en est accusé, s'en puet desresnier, etc. Au cri de Hareu doivent issir tous ceus qui l'oiront, et se il voient meffet où il aet peril de vie ou de mort ou de larrecin, par quoy le malfeteur doit perdre vie ou membre, il le doivent prendre et retenir, et crier Hareu aprés lui, autrement seront-ils tenus à amender le au Prince, ou au desresnier cen que il n'avoient pas oi le cri, se accusez en estoient ; se il ont pris et retenu le malfeteur, il sont tenus à le rendre à le Justice. Car il ne le doivent garder que une nuit, se se n'est pour apert peril, etc. Vide Consuetud. novam Normam. art. 5. 54. 55. 58. 59. Hinc

Haro interdum usurpatur pro quovis clamore, qui in tumultibus excitari solet, apud Froissartem 1. vol. cap. 49. 220. vol. 2. cap. 113. 119. [Adde Literas Philippi Regis Franc. ann. 1320 : *Ad tumultum et clamorem dicti Reliqui conveniunt in villa de Kala cum armis qui dictum reliqum clamando Haro Haro, ad focum ad focum, de prædictorum servientium manibus per armatam eorum potentiam abstulerunt.*] Sed et in prælio Bovinensi inclamatam hanc vocem a fecialibus, auctor est Willelmus Guiartus :

La vois de nul n'i est oie,
Fors des Heraux, qui Harou crient,
Et par le champ se crucefient,
Harou, dient-il, quel mortaille,
Quelle occision, quelle bataille, etc.

* Sed et quoties quis a populo auxilium obtinere volebat, aut luctuosam rem nuntiare, *Haro* inclamabat. Id docet factum relatum in Cod. privil. curiæ Rem. ex Bibl. reg. fol. 2. r°. : *Juhellus archiepiscopus Remensis quadam die Dominica in mane, indutis pontificalibus, quibus erat in morte sepeliendus, omni de ejus familia ignorante penitus, nudis tamen pedibus clam de porta Martis domo sua solus exivit, et quasi desperatus, imo demens, mitra in capite, baculo pastorali in manu a parte cuspidis sive caudæ tenens illum, capite in lutum ad terram perlutosam stratum et vicos civitatis tempore hyemali, frigido ac pluvioso sic procedens usque ad forum clamando Harou, ad populares se vertit, apud quos, suum plangens dolorem, clamorem deposuit et ad hospitium se recepit.* Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 84 : *Les exposants emmenerent ladite fille, senz cri de Haro ne de haultbret.*

Clamoris istius origo probabili conjectura Rolloni primo Neustriæ Duci adscribitur, qui, ut ait Dudo lib. 2. de Morib. et Actis Norman. *In terra suæ ditionis bannum, id est interdictum, misit, ut nullus fur vel latro esset, neque assensum malæ voluntatis ei præberet :* quod si quispiam inveniretur vel homicida aut incendiarius, aut gravioris alterius criminis reus, statim clamore sublato, indigenæ ac vicini in eum irruerent, captumque judici exhiberent. Erat autem clamor iste : *Ha Raoul*, qui ab iis primum edebatur, quibus vis illata erat, aut ab eorum agnatis et affinibus, tanquam Rollonis Ducis auxilium implorantibus.

☞ Quam opinionem firmare licet versibus qui in Capella S. Romani, in qua Rollo sepultus est, leguntur :

Dux Normanorum cunctorum norma bonorum
Rollo ferus fortis, quem gens Normanica mortis
Invocat articulo, hoc jacet in tumulo, etc.

Aliter de clamoris istius origine scribit Guiartus, in Histor. Francor. MS. sub ann. 1206. vers. 4714. ubi de Rotomagi expugnatione, cujus sententiam, quam tamen non probo, produnt sequentes versus :

Ainsi fu Normandie prise,
Et tous les porz de cele marche,
C'un Roi paien de Danemarche
Ot par guerre soudainement
Trois cens et seize ans droitement,
Ains la saison ramentue,
A Challes le Simple tollue.
Cis Rois iert Rous, pour ce crioient
Normans, qui en son tans fuioient
Droit vers Chartres comme garous,
De toutes pars, Ha Rous, Ha Rous,
Con tu nous mainnes malement !
Par quoi accoustumément,
Celes gens quant aucun mal sentent,
En criant Harou se dem..tent.

Alibi describens, ut Philippus Augustus Normanniam ingressus sit :

Fames dont les voies sont plaines,
Crient Harou à grant alaines.

☞ Tertiam originationem proponit Hickesius in Grammat. Franco-Theotisca pag. 93. *Haro* a Cimbrico *Hior*, Gothice *Hairus*, gladius ; quod persecutio malefactorum, contra quos inclamari solebat *Haro*, vocata erat spada, id est gladius, nempe quia gladio et armis erant reprimendi. Et quidem in Consuetud. Norman. vocatur Placitum spadæ seu ensis jurisdictio cui hujus clamoris cognitio competit. Hæc omittere noluimus, quamvis prior sententia magis nobis arrideat, ut quid de hac notissima voce dici solet curiosus lector perspectum habeat.

¶ Feudum de Haro. Vide in *Feudum*.

* Ejusdem usus fuit apud nostros vox *Haha* vel *Hahay*. Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 295. art. 9 : *La justice et jurisdicions... de cri et de Haha neuctantement faiz, etc.* Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 570 : *Se aucun fait Hahay en ladite ville ou en terroir, etc.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 69 : *Y eust grand noise, cry et Hahay. Auquel cry ala ledit suppliant et y survint d'aventure pour veoir que c'estoit ; car il ne savoit pourquoy l'en crioit ledit Hahay.* Aliæ ann. 1399. ex Reg. 154. ch. 464 : *Pourquoy ladite femme cria à la mort par plusieurs fois, et y ot grand Hahay et cry. Hay* nude, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. ch. 60 : *Une fillette, appellée Jehannette,... volt issir hors de la maison, criant le Hay, etc.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 876.]

* Hinc fortean *Haroublettes* vel *Haroullettes*, appellatæ inconditæ illæ vociferationes et vasorum æneorum pulsationes, quæ in nuptiis vetularum seu viduarum excitari solent, vulgo *Charivari*. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 427 : *Icellui Thibaut avoit dit qu'il iroit* (à Roquencourt en la prévôté de Montdidier) *à un esbatement, que on dit Haroublettes ou charivari. Haroullettes*, in Reg. 161. ch. 71.

¶ **HAROEP** et Harop, voces Belgicæ ejusdem notionis, ni fallor, atque *Haro* supra, quæ et clamorem ob crimen perpetratum, jurisdictionem cui illius cognitio competit, atque locum ubi sedent qui jus habent de eo judicandi significant. Consuetud. Furn. in Tabular. Audomar. : *Quicumque pugnaverit in vierscara, vel Haroep, vel douslach emendabit Comiti* xxx. *lib. adversario suo* iv. *lib.* Ibidem : *Convictus ex dontslach et Harop emendabit Comiti tres lib. et ei qui maletractatus est* xx. *sol.* [** Idem quod sequens. Vide Warnkœnig. Histor. Flandric. tom. 3. pag. 238.]

HAROPEN, [Capillorum avulsio, a Germ. *Haar*, capillus, et *Open*, discerpere, avellere : quo etiam intelligi potest quodvis capitis ornamentum.] Consuetudines Arkarum ann. 1231. in Tabulario S. Bertini : *Similiter Haropen et scissio vestimentorum cum eorum restitutione*, emendabitur.

¶ **HAROUVENUM**. *De Harouveno*. Ita inscribitur apud Eccardum tit. 64. Legis Salicæ ubi tamen legendum putat idem Eccardus *Charowenum*. Est autem hoc, addit ille, idem ac Saxonicum g e r o v e n, vel Germanicum *Herauben*, et rapinam designat.

1. **HARPA**, Arpa, Instrumentum musicum, cujus figura et forma Delta Græcum efficit, sequioribus sæculis notum, Germ. *Harpff*, nostris *Harpe*. Glossæ Isonis Magistri : *Testudo, Musa vel Cythara magna in cœlo, Harffe.* Papias : *Harpa, dicta a gente Arporum, qui hoc instrumentum musicum invenerunt.* [Insulse omnino, si fides Hickesio pag. 96. Grammat. Franco-Theotiscæ ; a veteri quippe Septentrionali, quod Saxonice scribitur *Heappa*, Cimbrice *Harpa*, cithara, deducenda hujus vocis originatio.] Infra : *Arpi, populus Italicus*. Gloss. Lat. Gall. : *Lira, Harpe, Liricen, Harpeur*. Hanc a lyra distinguit Fortunatus libro 7. Carmine 8 :

Romanusque Lyra, plaudet tibi Barbarus Harpa
Græcus Achilliaca, Chrotta Britanna canat.

Idem in Præfat. Carm : *Sola sæpe bombicans Barbaros leudos Harpa relidebat.* De *Harpa*, musico instrumento hoc Martiani Capellæ lib. 2. accipiendum censuit olim Josephus Scaliger : *Denique Arpis, bombisque perterrita tam intoleranda congressione virgo diffugit.* Dantes in Paradiso cant. 14 :

E come giga, e Arpa in tempra tesa
Di molte corde fan dolce tintino, etc.

Vossius lib. de Poëmatum cantu et viribus Rythmi pag. 118. illud fuisse instrumentum existimat, quo Bardi Gallorum olim uterentur Sacerdotes, quod lyræ non absimile fuisse testatur Diodorus Siculus. Vide Menagii et Octavii Ferrarii Origines Italicas.

* *Herpe*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 62 : *Lesquelx deux compaignons portoient une Herpe, dont ilz s'esbatoient.*

Harpator, qui *harpat*, seu Citharam vel Harpam pulsat, Lyricus, citharœdus. Leges Angliorum et Werinorum tit. 5. § ult. : *Qui Harpatorem, qui cum circulo harpare potest, in manum percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis homini, aurifices similiter.* Le Roman *d'Aubery* MS :

Cil violeur, et tuit cil Harpeor.

Philippus *Mouskes* in Henrico I. Rege Franc :

Robert Crespins entre el Palais,
U on cantoit et sons et lais,
Li uns une Harpe, li autre vijelle.

2. **HARPA**, Falx, et Græco ἅρπη. Andr. Monach. lib. 2. Vitæ S. Ottonis Bamberg. cap. 30 : *Armati securibus et Harpis.*

¶ Harpis, Eadem notione, seu potius

ensis ad modum falcis reflexus : unde milites qui eo utebantur *Harpigeri* dicti. Papias : *Harpe, genus gladii.* Albertinus Mussatus lib. 6. de Gestis Henrici VII. Cæsar. rubr. 10 : *Is enim præfato Riciardo fratri per eosdem pene dies per ignotum ruralem virum agresti Harpe nequiter interfecto successerat.* Vox haud ignota. Ovid. Metam. lib. 5. et Lucan. lib. 9. *Falcem supinam* vocat Juvenalis Sat. 8.

✶ **HARPACTICON.** [Dicitur genus quoddam sulphuris, a celeritate avellendi : avelli enim subinde debet, cum in aliqua parte corporis medicinæ causa imponitur. *Plin.* 35.]

HARPAGARE, Ἁρπάζειν, Rapere, diripere : vox Plauto familiaris. Victor Uticensis lib. 3. de Persecut. Vandalica pag. 50 : *Dimicavit contra innocentiam cupiditas furoris, et avaritia crudelitatis, ut et animas perderet, et substantiam Harpagaret.* Althelmus de Laude virg. cap. 43 :

Cærula sanguineis Harpagans vulnera rivis.

❊ Hinc *Harpaille,* pro Raptorum seu nebulonum turma, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 304 : *Lequel Estienne les appella Harpaille, ribaudaille, etc.* Aliud vero sonat *Harpeur,* qui nimirum in piscando harpagone utitur, in aliis Lit. ann. 1361. ex reg. 91. ch. 153 : *En ce mesmes hostel se herbergast Jehan de Villepointe, Harpeur de marée.* Vide supra *Arpacare.*

Arpaxare, Eadem notione dixit Petrus Damiani lib. 2. Ep. 18. lib. 5. Ep. 16. lib. 6. Ep. 22. lib. 8. Ep. 10. *Harpaxare,* lib. 4. Ep. 3.

✶ **HARPAGINETULUS.** [*Vitruv.* 7. 5. Pro columnis enim statuuntur calami, pro fastigiis *Harpagineluli* striati, cum crispis foliis, et volutis, *h. e.* parvæ harpagæ ; seu opera in modum harpagæ recurva.]

✶ **HARPALUS.** [Canis rapax. Dief.]

¶ **HARPARE,** Harpator. Vide *Harpa* 1.

¶ **HARPENI.** Vide *Harthpenny.*

HARPIGERI. Albertinus Mussatus lib. 1. de Gestis Italicor. post Henricum VII. rubr. 1 : *Per latera distinctis Harpigeris, lanceariis, fundibulariis, etc.* In Glossis MS. *Arpis, falcastrum* exponitur. Ita *Harpigeri* fuere milites *harpis* seu falcibus instructi. Vide *Harpa* 2.

❊ **HARPINUS.** Charta Phil. Aug. ann. 1181. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 146. pro monast. S. Ambr. Bitur : *Omnia quæcumque habet concedimus,... eo videlicet tenore, quo ipsa tenuit tempore Harpini prædecessoris nostri et Ludovici patris nostri, etc.* Quisnam hic Harpinus Philippi Augusti prædecessor ?

¶ **HARPIS,** Harpe. Vide *Harpa* 2.

HARPONES, Spicula ferrea longa 6. pedib. quibus balænæ in mari configuntur : Gallis *Harpons,* unde *Harponarii, Harponeurs,* Balænarum piscatores. Vetus Charta ex Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 221 : *Unam balænam, cujus Harpones, cum quibus interfecta fuerat, fuerunt positi ad trabem unam magnæ aulæ castri Burdegalæ.* Describuntur Harpones a Cleiraco ad Leges maris Oleron. pag. 149.

¶ **HARPYIÆ,** Isidoro in Glossis, *Virgines volaticæ.* Intelligit *Harpyias* Poetarum. Tralate Sidon. lib. 5. Ep. 7 : *In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio scurræ, in exactionibus Harpyiæ.*

HARROIDA. Vide *Harireda.*

❊ **HARSA,** Candelabrum ecclesiasticum in modum *occæ,* seu trigoni confectum, Gall. *Herce.* Necrol. eccl. Paris. MS. : *Hac sacra nocte vigiliæ nativitatis Domini, Jacobus Divitis decanus fundavit unam Harsam cereorum de viginti quinque libris ceræ recentis atque bonæ.* Ubi semel et iterum occurrit. Vide *Hercia* 2.

HART. Henricus Rosla in Herlingsberga :

Saxoniæ nemus est viginti millibus et sex
Porrectum, dicit quod Theutona lingua vocans Hart,
Esse potest majus, sed non præstantius ullum
Silvis, sive feris : hoc autem dives habetur,
Quod municipiis et pagis pullulet. Hart est
Hinc ideo dictum, quia durius omne, quod illud
Educat, est aliis.

Hart quippe Germanis est durus, asper.

☞ *Hart* Teutonibus vox generica quæ silvam significat ; specialius vero eam quæ per totam Germaniam a Rheno usque ad Vistulam porrecta, Hercynia dicitur, Germanis *Harzin,* vel *Harkin, Horkün,* quod ab *Hart* et *Kün* derivatum existimat Schilterus, et in compositione silvam seminariam seu aliarum matricem sonare ipse auctor est in Glossario Teutonico.

❊ **HARTEX,** *Lo pomo grana.* Glossar. Lat. Ital. MS.

HARTHPENNY, Denarius S. Petri, seu *Romescot,* in Legibus Edgari Regis cap. 4. qui scilicet singulis focis, hoc est, domibus imponebatur : ex Saxon. Heorð, focus, locus, quo ignis fovetur, domus, et peninge, denarius. [*Harpeni,* perperam pro *Harthpenny,* in Litteris Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58.] Vide *Heordpeni.*

❊ **HARTMUTTO.** Tradit. 53. Ebersperg. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 26 : *Cunctis etiam, qui propter cædenda ligna in ipso foresto avenæ modium, quem dicunt Hartmutto, solvebant, ob remedium animæ sui mariti Adalberonis, mediam partem idem usque ad usualem modium remisit.* Vocis origo ab *Hart,* silva et *Mutt,* vectigal ; præstatio itaque est pro usu silvæ exsoluta. [❊❊ Vide *Marchmutte* apud Graff. in Thesaur. Ling. Franc. tom. 2. col. 700. *Mutte* est Modius.]

❊ **HARUBUL,** *Quello de cani,* in Glossar. Lat. Ital.

¶ **HARUS,** vox Teutonica quæ arborum folia, ramos, frondes significat. Kilianus : *Haer der boomen, Comæ arborum, rami et frondes.* Diploma anni 1290. apud Schilterum : *Item in silva Eckerene de Haro et de pascuis medietatem den.*

❊ **HARUSCA,** *La mandragora,* Gloss. Lat. Ital.

❊ **HASBANUM,** Idem quod *Halbanum* 2. Tributum, quod a quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi et eorum opera vendendi, regi exsolvebatur. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1129. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 428 : *Confirmamus quidem quod hospites jam dictæ ecclesiæ, qui mercatores sunt et in foro nostro opera venalia exercent, Hasbanum, quod cæteri mercatores præposito nostro persolvunt, ipsi ecclesiæ persolvant.* Eadem rursum leguntur in alia ann. 1190. ibid. col. 444.

¶ **HASBARDUM**, Alea, Gall. *Hazard.* Statuta Ecclesiæ Argentinensis ann. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 539 : *Usum tabernarum præterquam in itinere constituti et ne tabernas in domibus suis teneant, ludos quoque taxillorum ad Hasbardum.*

HASCARIA. Vide *Harmiscara.*

❊ **HASCLEA,** Fustis species, hastile, nostris *Hampe* vel *Hante.* Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 372 : *Idem Johannes auriga quandam magnam Hascleam fusteam seu baculum cepit ;... et de dicta Hoscla* (sic) *ipsum significantem percussit. Haulte,* eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 206. ch. 512 : *Des Haultes de leurs javelines fut frapé les ungs sur les autres.* Vide supra *Ascla.*

¶ **HASCO,** Idem videtur quod Saxon. Hacod, Mullus, Gall. *Mulet.* S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. cap. 8 : *Pro signo piscis, qui Hasco appellatur, generali præmisso, hoc adde, ut summitatem indicis super pollicis ungulam in manum prosilire facias, ac si simules auferentem ipsius squamas : ipse enim cæteris amplius abundat squamis.*

❊ **HASENA,** *Harena aut hasas, quas nos aras et lases, quasi lares, dicimus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

HASLA. Lex Ripuarior. tit. 67. § 5 : *Si quis pro hæreditate et vel pro ingenuitate chartam receperit pro malo ordine, cum sex in Ecclesia conjuret, et cum duodecim ad scaplum Regis, in circulo et in Hasla, hoc est, in ramo, cum verborum contemplatione conjurare studeat.* Hæc paulo secus habentur in Edit. Heroldi tit. 69. § 4. Hic autem *Haslam* idem valere ac *Hallam* plerique existimant : nam et *hallus* ramum sonat. Vide in his vocibus.

☞ *Haslam* minime confundendam esse cum *halla* monet Schilterus in Glossar. Teuton. ubi addit idem potius esse quod *Rama.* Vide *Ramale.* Eccardus vero *Haslam* hic speciatim pro Ramo ex corylo deprompto sumi existimat, qui ramus tanquam signum rei vere gestæ in judiciis adhibebatur, inde apud plebem veritatis index habitus est, et pro virgula divinatoria in usum venit. Et certe corylus in Gloss. Ratisbon. *Hasal*, in Bensonii Vocabul. Anglo-Saxon. *Hæsl,* Angl. etiamnum *Hasle* vocatur. [❊❊ Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 810.]

HASPA, Cowello est id, quod ostium posti annectit, Anglis *Haspe,* fibula. Bracton lib. 2. cap. 18. § 1 : *Fieri debet traditio per ostium, per Haspam vel annulum, et sic erit in possessione de toto.* Adde lib. 5. tract. 4. cap. 15. § 14. et Fletam lib. 3. cap. 15. § 5. Vide *Firmatura* in *Firmare.* In formulis Anonymi, form. 20. et 43. traditiones fieri dicuntur *per ostium,* hoc est, per *Haspam : Per illud ostium de ipsa casa, per herbam vel terram, ipsum mansum . . . visus fuit tradidisse.*

HASPACIUM, Præstationis species. In Charta ann. 1283. ex Tabulario S. Dionysii Rex dicitur *habere in villis et territoriis de Belna de clauso Regis, . . . octo libras pro mengerio . . . bichenagium, vinagium, Haspagium, bannum pro vino vendendo, etc.*

HASPALICI. Miracula S. Eusebiæ Abbatissæ Hamaticens. n. 7 : *Tunc piratæ non erant, neque sicarii, neque qui nunc confuso nomine dicuntur Haspalici, quorum numerus modo ubique locorum pene innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt et infensissimi sunt.* Ubi doctissimus Henschenius, *forte,* inquit, *Raspalici :* hoc enim vocabulo fæcem hominum undique collectorum appellari apud Flandros auctor est. Quid si ita dicti, quod *haspas* seu ostia effringunt, ut *Haspatici* legendum sit, fuerintque, qui Latinis *Derectarii ?*

¶ **HASSASERI,** Iidem qui *Assassini.* Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 272 : *Et nota quod in terris Damasci et Antiochiæ est quoddam genus Sarracenorum, quod vulgariter Hassaseri vel Egısseri dicitur, et alio nomine veteres Promontani appel-*

lantur; et hoc genus hominum sine lege vivit.

¶ Hassatuti, Eadem notione. Vide *Assassini.*

° *Hasesins* et *Hassesis*, in Contin. Hist. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 639 : *Le sire des Hassesis li remanda autre fois qu'il li rendist l'avoir de ses gens, et seust bien s'il ne li rendoit, qu'il lui en nuieroit. Le marchis dist qu'il ne le rendroit mie. Lors commanda le sire des Hassesis à deus de ses homes qu'il alassent à Sur, et occissent le marchis.* Infra : *Hasesins.*

HASSBERCH. Vide *Halsberga.*

HASSOCUS, [f. Tofus, Anglis *Hassock*, Gall. *Tuf*, lapidis species.] Monasticum Angl. tom. 1. pag. 850. 852 : *Ab illo vero exitu de Birchemere indirecte per transversum marisci usque ad tertium Hassocum a firma terra in aquilonali fine de Higgeneie, et sic deinde per omnem tertium Hassocum, etc.* Infra pag. 853 : *Pastores vero nostri super exteriores Hassocos versus Walton, inter pratum et mariscum debent stare, et animalia sua usque ad pedes suos venire permittere.*

1. **HASTA.** Hastæ Francorum potissimum fuere arma, quos *probissimos bellatores, et mirabiles de lanceis percussores* fuisse ait Fulcherius Carnot. lib. 2. cap. 41. quod et firmant Græci Scriptores ævi inferioris, Anna Comnena, Nicetas, et Cinnamus, locis indicatis ad Joinvillam pag. 167. Ita porro Francorum hastas describit Albertus Aq. lib. 4. cap. 6 : *Hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo prafixæ sunt, quasi grandes perticæ.* Et Will. Brito lib. 11. Philippid. :

Mox Hastas hastata manus configit in illum,
Quorum cuspis erat longa, et subulæ instar acuta,
Et nonnulla velut verubus dentata recurvis,
Cuspidis in medio uncos emittit acutos.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS. :

Li Dux d'Athenes à tant premier
Que la Haste grosse de pomier
Li fist parmi l'escu passer.]

Vide *Lancea.*

¶ Hasta *frangatur in dorso ejus*, Pœna servorum qui cum lancea inveniebantur, in Capitul. lib. 5. cap. 247 : *Et ut servi lanceas non portent. Qui inventus fuerit post bannum, Hasta frangatur in dorso ejus.*

° *Hate*, pro *Haste*, eo sensu, in Charta ann. 1363. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 433 : *Pourveu de espée, Hate,... qui sont armes défendues.* Hinc *Haste* appellatur Stimulus, quo boves punguntur et incitantur, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 206. ch. 263 : *Durand Jarrie portant à son col une Haste ou aguillade pour toucher les beufz.*

¶ 2. **HASTA**, Veru, vernacule *Haste.* Vox Occitanis etiamnum notissima, quemadmodum et nostris olim : nunc vero *Broche.* Privilegium Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. ann. 1036 : *Stallus cultellorum in anno 1. cultellum. Qui vendit Hastas in anno 1. Hastam.*

° Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 158 : *Icellui de la Ronce prist un Haste ou broche de fer, etc. Hasterel*, eodem sensu, in pedag. Peron. ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. : *Chacun Hasterel, j. ob.*

3. **HASTA**, Pars corporis, qua viri sumus, quomodo βέλος Græci dicunt. Michael Scotus de Physionomia cap. 22 : *In viso nasus longus et grossus, significat præputium magnum, et e converso : et super hoc dixit quidam et bene : Ad formam nasi dinoscitvr Hasta baiardi.* Cap. 100 : *Statura hominis multum nuntiat de illo : nam si Hasta fuerit longa et bene recta, ac plus macra quam pinguis, significat hominem audacem, crudelem, etc.... cujus Hasta est longa et crassa.... significat hominem fortem, etc.* Ita hastam usurpavit Ausonius in Centone :

Intorquet summis annixus viribus Hastam.

Græcos hac notione δόρυ usurpasse, observavit Jan. Rutgersius lib. 2. Var. Lect. cap. 2.

¶ 4. **HASTA**, Recentis suillæ frustum ; unde rusticis nostris : *Je vous enverrai de la Hastille et du boudin.* Ordinarium Laudunense apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccles. pag. 95 : *In alia benedictione data ab Hospitalario similiter pulsatur campanula, et benedicenti datur Hasta cum cibo, et hæc dantur pro præbenda presbyterii. Decanus dicit* Tu autem, *lectori dantur tria jecora cum cibo.* Charta ann. 1339. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 450 : *Jurati dicunt quod Johanna... tenuit medietatem unius messuagii, et unam carucatam terræ in Blechesdon de domino Rege per servitium deferendi domino Regi unam Hastam porci pret. 11. cum fugaverit in parco suo de Cornbirie.*

° *Une Haste de porc à quelque jour que la feste soit, neis se elle estoit au Vendredy*, in Lib. 2. statut. artif. Paris. ubi de Pedag. regi debitis fol. 5. *Hatemenue*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 273 : *Ouquel ostel ilz eussent fait cuire et appareiller une Hatemenue de porc que le suppliant avoit apporté d'Estampes.* Vide supra *Astis.*

5. **HASTA**, Modus agri. Charta Hugonis Archiep. Senonensis ann. 1154. in Tabul. Ferrariensi : *Et 5. den. de censu, quos Isambardus tenebat de Alberico de una Hasta terræ arabilis, etc.* Tabular. Albæripæ : *In duabus hastis pratorum.* Tabular. S. Albini Andegav. : *Concessit etiam de silva, quæ juxta est, quantum opus erit ad claudendum ipsa prata, spatio 3. Hastarum in latitudine, etc.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 15 : *Ut omnes hajæ et defensabiles habeant in universis terris Monachorum circa omnes aquas et rivos unam Hastam hinc et inde.* Vide *Asta* 3. *Lancea.*

° Nostris *Haste*, eadem acceptione. Charta ann. 1335. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 56 : *Item un Haste sus la voie de Berseneeles, etc.* Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 195. ch. 141 : *Icellui Jehan avoit cuilli ou fait cuillir et moissonner deux Hastes de terre, que le suppliant extimoit à la somme de deux boysseaux.... Le suppliant se coucha au long d'une Haste de vigne.* Sic forte appellata quod certis passibus, *Has* nuncupatis, constaret. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 44 : *L'uys dudit Basin, qui est près de la maison ou demouroit ledit Colin, à huit ou dix Has.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 381 : *Lequel Henrion chancela et chut si comme à trois ou quatre Has de là, ou il eut le cop. Hax* et *Haz*, eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. ch. 7 : *A trois Hax ou environ près dudit hostel, Bezançon Darboys a esté trouvez navrez.* Aliæ ann. 1418. in Reg. 170. ch. 211 : *Avant que le suppliant et son frere feussent près d'icellui Robert d'environ soixante Haz, autrement enjambées, etc.*

Hastilis, Eadem notione. Testamentum Sancii II. Reg. Portugalliæ, eræ 1286. apud Brandaonum in Monarch. Lusitana tom. 4. pag. 379 : *Item mando Isidoro Petri homini meo præstimonium, quod ipse consuevit de me tenere in Cortigia, et sex Hastiles hæreditatis in Valado, etc.*

6. **HASTA** Regia , [Imperii insigne.] Charta Henrici III. Regis Angl. apud Prynneum tom. 2. Libertat. Angl. pag. 1046 : *Crucem portatilem argenteam.... cum Hasta sive baculo, etc.* [°° Adde Thietmar. lib. 6. cap. 3.] Vide *Baculus* 2.

7. **HASTA**, Vestis Monachica. Vide *Superpellicium.*

° 8. **HASTA**, Stipes, palus, hastile, nostris *Hastelle.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 52. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliquam arborem grossam vel parvam seu planzonum, vel Hastam seu paronum sciderit, vel pellaverit, seu eradicaverit de die, solvat.... solidos decem.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 161 : *Le suppliant print un tison de feu, appellé Hastelle au langage du pays* (d'Auvergne). Aliæ ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1525 : *Icellui prestre tenant en sa main une busche de bois, qui se nomme au pais* (Normandie) *une Hastelle.* Hinc *Enhaster*, Palo infigere. Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 14. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 231 : *Puis la fist Enhaster en un pel et ficher en terre.* Ubi Aimoin. lib. 3. cap. 42 : *Palo præcepit infigi.* Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. ch. 608 : *Les supplians prindrent en l'hostel d'icellui mosnier.... trois pieces de chair, qu'ilz Enhasterent en un baston.* Guignevilla in Peregr. hum. gener. Ms. :

L'autre vielle en sa main tenoit
Un glave, qui tous plains estoit
D'orelles d'ommes treffforées,
Qui y estoient Enhanstées.

° **HASTALLARE**, Differre, tempus prorogare ; unde *Hastallatio*, Dilatio, mora, induciæ. Vide supra *Astallare.*

°° **HASTARE**, Hastis pugnare. Virgil. Grammat. pag. 80 : *Magno impetu facto Hastavere se omnes et calciaverunt et scutantes se inruerunt.*

1. **HASTARIUM** Argentum, apud S. Augustinum Ep. 124. opponitur *argento proprio :* ubi Filesacus lib. 1. Selector. *Hastarii* nomine intelligi existimat, pecuniam ex rebus propter debita fiscalia divenditis, ipsi fisco acquisitam. Quippe hasta in foro posita venditiones a fisco celebrabantur. Vide Cod. Th. De fide et jure hastæ, lib. 10. tit. 17.

¶ 2. **HASTARIUM**, Alia notione, apud Tertul. Aphloget. cap. 15 : *Quos* (Deos) *in Hastario vectigales habetis.* Et lib. 1. ad Nat. : *Quos*(Deos) *in Hastarium regessistis.* Hinc recte Rigaltius : *Hastarium* igitur est Liber Hastarius, seu Tabularium et Regestum vectigaliorum, quæ sub hasta et voce præconis quinquennio quoque addici redemptoribus solebant.

HASTATOR, Officium in coquina regia, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Reg. ann. 1261. vulgo *Hasteur*, qui veru ad focum versat : est enim nostris *haste*, veru, quod *hastæ* speciem referat, apud Froissartem 1. vol. cap. 181. *Hastier*, in Gloss. Gall. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS. :

Si un porte un paon rosti an un Astier.

Le Roman *de Garin* MS. :

Et Bue ot un grant Hastier sessi,
Plein de bons Hastes, qui sont bons et rostis.

Alibi :

Pardevant lui trova un Escuier,
Qui en sa main portoit un grant Hastier,
Prent-le à deus mains car il en ot mestier.

Ita etiamnum Arverni veru *Aste* et *Ate* vocant.

☞ Hæc a Latino *Assare*, Gall. *Rotir*, deducenda existimo : unde etiam *Hastes* vocarunt carnes ad focum versatas atque assatas. Le Roman *de Guillaume au faucon* MS. :

> Et les tables basses assises,
> Et les blanches napes sus mises,
> Et aprés les mez aportez,
> Pain et vin et Hastes tornez.

Le Roman *d'Athis* MS. :

> Et de beaulx Hastes de lardez,
> Et roisollez, et puis pastez,
> Servent partout à tel plenté,
> Comme s'il n'eust riens cousté.

¶ HASTATOR, Assarius coquus, obsonator, Gall. *Rotisseur, Cuisinier*. Laurentius Bizinius de Origine Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 175 : *Ad quæ civitatis Hastatores aiunt se non posse sine consensu aliarum civitatum, cum quibus sunt ligati, aliquam inire concordiam.*

* HASTARIUS, Officium in coquina regia, nostris *Hateur*, idem qui *Hastator*. Charta Phil. Pulc. ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 481. r°. col. 2 : *Theobaldus de Bolumvilla Hastarius Johannæ reginæ, etc.* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 344 : *Comme le suppliant ait esté... en office de souffleur de la cuisine et depuis Hateur, etc.* Vide supra *Asterius* et *Hasta* 2. [** et Guerard. in Prolegom. Chartul. S. Petr. Carnot. pag. 57.]

HASTEDUM, ASTEDUM, [Villa, prædium rusticum, ac præsertim agri qui a villa dependent.] Tabular. S. Petri Cellensis Diœcesis Trecensis, ann. 1089 : *Præterea... totum Hastedum, quem possidebat apud Fontanetum villam, quantum scilicet possent colere, quicumque in ejusdem villæ potestate essent mansuri, B. Petro concessit ; ipsiusque Astedi justitiam ac terragium tam in terra quam in pastura seu pratis concessit.* Apud Duchesnium in Histor. Castrovillana pag. 10. [Vide *Hasta* 5.]

¶ **HASTELARIA**, Locus ubi *hastæ* coquinariæ asservabantur. Liber nig. Scaccarii pag. 348 : *Hostiarius Hastelariæ consuetudinarium cibum, homini suo tres obol.* [* Legendum fortean *Hostelaria*. Vide *Hostellaria*.]

✶ **HASTELUSIO**, [Ut *Hastiludium* : « Feria secunda, 26. februarii, in carnisprivio, in platea S. Petri *Hastelusio* more italico. (Diar. Burchardi, I, 242. an. 1487). »]

¶ **HASTENDITIUM**, Servitium quod domino capitali proficiscenti ad exercitum debetur, et ejusdem redemtio pecuniaria. Vide *Hostis*.

* **HASTERELLUS**, Collum, jugulum, cervix, nostris *Hasterel* et *Haterel*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Haterel, cervix, i. posterior pars colli.* Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 897 : *Dictus cutellus in dicta corneta existens intravit Hasterellum seu cervicem dicti deffuncti ita profunde, quod mors extitit incontinenti vel paulo post subsecuta.* Charta ann. 1346. in Reg. 75. ch. 530 : *Icellui prinrent par la poitrine et li donnerent un cop ou Haterel.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 209. : *Il tira un petit coustellet qu'il avoit et frappa ledit d'Aubencheul, que ou visage, que autour du Hasterel.* Aliæ ann. 1467. in Reg. 194. ch. 266 : *Ung gigot de mouton routy et ung Hatereau ou col de veau aussi routy.* Chron Bertr. Guesclini Ms. :

> De sa broche de fer lui a trois cops donnez
> Parmi le Hasterel, lui est le sanc coulez.

Guill. Guiartus ad ann. 1298 :

> Aux destriers donnent tiex meriax
> Amont parmi les Hateriax,
> Que de pesans cops qu'ils ourdissent,
> En plusieurs lieus les estourdissent.

* **HASTERIUS**, ut supra *Hastarius*, in Distribut. quotidianis eccl. Lugdun. Mss. Officium in coquina canonicorum.

* **HASTIFRAGUS**, Hujus cognomenti rationem docent Acta B. Lucæ abb. Cuissiac. tom. 2. Monum. sacr. antiquit. pag. 6 : *Hualterus Cuissiaci simul ac Juminiaci dominus, quem ob actus bellicos, armorumque et lanceæ potissimum peritiam, vulgus nobilium nuncuparat Hastifragum, etc.*

HASTILE, *Pars candelabri a stipite directe procedens*, Jo. de Janua. Vide Exod. cap. 25. et 1. Reg. cap. 17. 2. Reg. cap. 21.

¶ **HASTILIS**, Modus agri. Vide *Hasta* 5.

* **HASTILIA**, *Jouste*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide *Hastiludium*.

HASTILUDIUM, Quod vulgo *Torneamentum* vocant. Joan. de Janua : *Hastiludium, quidam ludus militum, cum hastis : scil. quando equites currunt et frangunt hastas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] *Hastiludium, Jeu ou jouste de lance.* Synodus Herbipolensis ann. 1287. can. 4 : *Hastiludia et torneamenta, etc.* Matth. Paris ann. 1256 : *Circa Pentecosten apud Blie commissum est Hastiludium prospere et generaliter secundum legem et disciplinam Militarem, etc.* Chronicon Aulæ Regiæ : *Per torneamenta et Hastiludia vestra diffundetur gloria.* Occurrit passim. Vide Dissert. 5. 6. et 7. ad Joinvillam.

HASTILUDIARE, Hastis confligere in hastiludiis et torneamentis. Ægidius de Roya ann. 1386 : *Ubi facta sunt solemnia magna, et hastiludia, ubi Rex Franciæ Hastiludiavit.*

HASTILUDERE, Eadem notione, apud Albertum Argentinensem pag. 144. [et in Chron. Estensi apud Murator. tom. 15. col. 390.]

¶ HASTILISARE, Eodem significatu, in Annal. Mutinens. apud Murator. tom. 11. col. 70. ad ann. 1270 : *Multæ fuerunt societates Baronum Hastilisantium, etc.*

¶ HASTILUDUS, in Regimin. Paduæ ad ann. 1300. apud Murator. tom. 8. col. 450 : *Hoc anno milites et nobiles et alii judices Paduæ, et frataleæ Paduæ fuerunt in Hastiludiis et aliis solaciis cum pulchris vestibus.*

HASTILUSUS, apud Ericum Upsaliensem lib. 3. Hist. Suecicæ pag. 95.

* **HASTILUSOR**, Qui *hastiludio* decertat. Annal. Estens. ad ann. 1397. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 938 : *Hastiludentibus continue ante ipsam supradictis societatibus Hastilusorum, cum vestibus de syndone coopertis... Quibus intrantibus portam Leonis, Hastilusores de societate notariorum, etc.*

HASTINA. Gloss. : *Hasta*, δορύ. *Hastina*, δορύ, ἀκόντιον. Leg. forte *Hastula*, vel *Hastile*.

* **HASTINGA**, Navium statio, ut videtur, Gall. *Rade*. Chartul. Fiscamn. fol. 4. v° : *Ipse abbas* (habebit) *reliquam medietatem et hanc consuetudinem ita divisam de omnibus navibus, quæ ibi applicuerint, exceptis solis navibus hominum residentium in Hastingis, quæ vi tempestatis ibi applicare compulsæ fuerint.*

HASTINGI, Normanni, Dani, ab Hastingo eorum Duce primario, de quo Scriptores passim ; et quem natione Gallum, ac in pago Tricassino ex infimo rusticorum genere ortum asserit Glaber Rodulfus lib. 1. cap. 5. Charta Guidonis Episcopi Belvacensis ann. 1075. apud Loisellum : *Sed postmodum barbarorum incursione, et impiorum, id est, Hastingorum pervasione cuncta perdiderat.* Iidem *Heastingenses* dicuntur Simeoni Dunelmensi ann. 1049.

¶ **HASTITENENS**, Hasta armatus. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 133 : *Aliam Turcus ensis dimidiat, ut Hastitenens putetur potius venisse armatus sude pedes, quam lancea miles.*

* **HASTIVIA**, Animi impetus, nostris alias *Hastiveté*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 492 : *Cum dictum delictum, ad quod si aspiraverint per simplicem Hastiviam, grassante stultitia aspirarunt, pretium quinque solidorum non ascendat.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 137. ch. 107 : *Benat considérant que autant valoit dire touchin, comme rebelle et traître, meu de chaude cole et de Hastiveté fery d'une dague qu'il portoit ledit Provensal.* Hinc *Hastis*, Fervidus, iracundus, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. ch. 10 : *Doubtant qu'il ne les villenast et tuast, parce qu'il estoit homme moult perilleux et Hastis, etc.* Unde *Hativatus*, cognomentum cujusdam Gausfredi, in Charta ann. 1234. Gall. dicimus, *Qui a hate.*

¶ **HASTO**. *Jurare sine Hasto.* Vide *Asto*.

* **HASTRA**, Arboris species, quam *Hêtre* appellamus, a fago nihilominus distincta. Rrg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 12. v° : *Diximus quod habeat unam fagum cum una Hastra ad natale Domini per livreiam servientis nostri.* Vide supra *Haistria*.

* **HASTRUS**, Mensura frumentaria. Charta Walt. dom. *de Sothengien* ann. 1208. in Chartul. abbat. Montis S. Mart. part. 1. ch. 54 : *Particula ejusdem decimæ, quam... tenebat ad censum annuum decem et octo Hastrorum avenæ ad mensuram, quæ dicitur scolthastre, in Natali solvendæ.*

1. **HASTULA**, Modus agri, pertica. Gregorius M. lib. 8. Epist. 61 : *Hastulas vinearum numero quatuor.* Vide *Hasta* 5.

¶ 2. **HASTULA**, diminut. ab *Hasta*. Glaber Rodulphus Hist. lib. 1 : *Alius quoque Saracenorum eorumdem cultro deplanans ligni Hastulam, etc.* id est, Hastulæ lignum.

¶ 3. **HASTULA**, Assula, Segmentum, in Glossario Gasparis Barthii apud Ludew. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 441. ex Guiberti Hist. Palæst. Occurrit etiam in Miracul. S. Bertini lib. 2. cap. 3. Vide *Astula*.

¶ **HASTULARE**, [Rescindere. DIEF.]

* **HATIVATUS**. Vide supra in *Hastivia*.

¶ **HATUBUS**, μογιλάλος, Qui ægre loquitur. Gloss. Lat. Græc. Sangerm.

✶ **HATYA**, Odium, invidia ; ita aliquando scribi testatur Spelmannus. Vide *Atia*.

* **HAVA** vel HAVUS, Mensura frumentaria, eadem forte quæ *Havotus*. Vide infra in hac voce. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 410 : *Deductis sex Havis, tribus carregnonibus et dimidio frumenti, valoris octo solidorum Parisiensium annuatim vel circa, quæ nobis super ipsa terra debentur.* Vide infra *Haveia* 1.

HAVADIUM, HAVAGIUM. [Tributum, ni fallor, quod pro mensura aridorum exigitur, Gall. *Havage, Havée*, forte a men-

sura quæ *Havata* vel *Havotus* dicitur, vel a veteri Gall. *Havir*, Capere, ducta origo.] Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Biblioth. Clun. pag. 543 : *Havadium quoque, et omnes alias consuetudines, quas in burgo S. Dyonisii accipiebam, omnes dimitto.* Idem esse videtur quod

HAVAGIUM. [Charta ann. 1276. in Chartular. Domus Dei Pontisar. : *Dicebant nos debere sibi quasdam consuetudines, vulgariter nuncupatas Havagium et criagium apud Pontisaram, ipsosque ac eorum prædecessores esse et fuisse in possessione vel quasi percipiendi prædictum Havagium et criagium nomine annui redditus sibi a nobis debiti.* Alia vernacula ibid. de ead. præstatione : *Sachent tuit que comme content fust... d'un Havage et d'un bufetage de Pontoise, etc.* Charta ann. 1283 : *Cum Normannus de Clelennec armiger tradidisset alias illustri vero D. Johanni Duci Britanniæ* L. *libras annui redditus ratione cujusdam emendæ, et nos requisiti fuissemus de assidenda prædicta summa ; assignavimus duas partes Havagii villæ de Lannuyon.*] Charta Willelmi Comitis Pontivi, in Hist. Perticensi pag. 117 : *Sint quieti et liberi de teloneo,.... hallagio, Havagio, bosselagio, etc.* Ubi perperam editum *Hanagio.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum f. 142 : *Præpositura Vernonis... avenæ 6. mod. Havagium 30. lib. halæ 60. lib. etc.* Regestum censuum et feodorum Comitatus Carnotensis f. 16 : *Le Havage de chascun sestier de blé vendu en la ville de Chartres hors franchise, se cil qui le vent, l'a acheté, il doit un Havagiau ; se il a cru en sa terre, ou en son gaaignage, il doit dou sestier demy Havagiau, et de tout grain autressi, fors que d'avoine, et l'avoine paie au double.*

¶ 1. **HAVATA,** Mensuræ genus. Charta ann. 1315. ex Chartul. S. Martini Pontisar. : *Abbas et Religiosi S. Martini Pontisarensis sunt in possessione pacifica percipiendi qualibet die Sabbathi duas Havatas salis in foro Pontisarensi a vendentibus sal.*

☼ Quantum scilicet pugillo seu manu contineri potest, nostris *Havée ;* qua etiam voce significatur Jus percipiendi certam quantitatem ex rebus, quæ in foro divenduntur. Charta ann. 1337. in Reg. donor. Caroli IV. et Phil. VI. fol. 182. v°. ex Cam. Comput. Paris. : *Item la Havée des fruiz qui sont venduz à jour de marchié à Chauny, dont chascun, sur qui l'en prendra la Havée, se pourra rachater parmi une obole paiant, et partant sera quicte de ladicte Havée.* Chartul. Latiniac. fol. 240. v° : *Ly sauniers doibt une obole d'estallage et une Havée de seel. Havongnie,* eodem significatu, in Consuet. Camerac. Mss. : *Li caretée de sel, une Havongnie à dois clos de sel, etc. Avedier* nuncupatur, in Lit. admort. pro eccl. Vivar. ann. 1445. in Reg. 177. Chartoph. reg. ch. 151 : *Item trois Avediers de sel, que souloit prendre Guillaume de la Roche sur chacun voiage de sel passant par la riviere du Rosne.*

☼ 2. **HAVATA**, Candelarum fasciculus, qui pugillo apprehendi potest. Gall. *Poignée.* Charta ann. 1232. in Chartul. S. Petri Carnot. : *Dedi in perpetuam elemosinam monasterio S. Petri Carnotensis tres gallos et unum pugillum sive unam Havatam candelarum, quas percipere solebam annuatim in altaritagio S. Christophori.* Vide infra *Haveia* 2. et *Puginata.*

HAUBA. Vide *Huba.*

¶ **HAUBANNUM**, HAUBENTUM. Vide supra in *Halbannum* 2.

☼ **HAUBERGARE**, Hospitari, habitare, diversari, Gall. *Loger.* Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rub. ex Cam. Comput. Paris. fol. 9. r°. : *Si ipse locumtenens non Hauberget cum dictis hominibus in anno, etc.* Vide in *Hereberga.*

☼ **HAUBERGERIUS**, Loricarum artifex. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 626 : *Dictus nepos Stephani Haubergerii de quadam pecia maclearum ferri, quam in manu tenebat, dictum servientem in vultu percussit.* Vide *Halsberga.*

¶ **HAUBERGETTUM**. Vide in *Halsberga.*

HAUBERGETTUS, Panni genus apud Anglos, *Haberjects*, apud Stephan. Skinnerum in Etymol. Angl. Charta Libertatum Angliæ cap. 26 : *Una sit latitudo pannorum, tinctorum, russetorum, et Haubergettorum, scilicet duæ ulnæ inter listas.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 831 : *Vestimenta autem dabunt mihi de griseng, vel Halberget, et pellibus agninis.*

☼ Hanc eamdem Libertatum Angliæ Chartam mire depravatam ex Reg. S. Justi fol. 35. v°. col. 1. profert *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. v. art. 32. iis verbis : *Et una latitudo pannorum cunctorum et ruisetorum et Haubergiorum, scilicet duo ulnæ infra listas.* Qui codex, quem perlegi, nihil tamen differt a verbis editis in Glossario, præterquam quod *pomorum* mendose habet, pro *pannorum,*

☼ **HAUBERGIOLUM**. Vide supra in *Halsberga.*

¶ **HAUBERGUS**, HAUBERJONUS. Vide *Halsberga.*

☼ **HAUCARIUS**, *Aucarum* seu anserum custos. Vide supra *Aucarius.*

☼ **HAUCIRE**, Attollere, Gall. *Hausser*, alias *Haucher.* Reg. 34. bis Chartoph. reg. sub Phil. Aug. part. 1. fol. 95. v°. col. 2 : *Magister Matheus et Alardus habebunt ii^c. libras Paris. pro facienda nova turricula et pro aliis Hauciendis.* Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. ch. 134 : *Le suppliant trouva ledit Cousin, lequel il print par le visaige de son chapperon, et en le Hauchant asez courtoisement, etc. Haulse*, Pars vestis videtur, in aliis ann. 1460. ex Reg. 192. ch. 76 : *Le suppliant d'ung baston donna ung cop sur une des Haulses du porpoint d'icellui Colin.* Vide infra *Houpeta.*

¶ **HAUCTUS**. Vide *Havotus.*

☼ **HAUDRAGUA**, Gall. *Haudrague*, Instrumentum, quo herbæ in fluviis secantur vel eradicantur ; unde *Haudrager* et *Haudraguier,* id præstare. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 23. v°. ad ann. 1365 : *Il est bien sceu que les devanchiers dudit Fremin... ont leditte riviere fait netier de Haudraque, de faux et de rastel ; ledit Fremin dores-en-avant sera tenu de y faire netier et Haudrager souffisamment. Netoier et Haudraguier les fossez,* in Ch. ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb.

HAVE, pro Ave, Salutationis formula, crebra in Constitutionibus Imperatorum de qua videndus Brissonius in Formul. lib. 3. pag. 351. Vide *Habe.*

¶ **HAVEDELONDS**, Agrorum anguli, a Saxonico H e a f o d , Anglis *Head-land.* Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 535 : *Item una pecia terræ jacet ibidem cum Havedelonds, et jacet pro duabus acris et dimidia.*

☼ 1. **HAVEIA**, Mensuræ genus, eadem quæ supra *Hava.* Charta Hugon. comit. Trecens. ann. 1114. ex Bibl. reg. : *Salagium... scilicet Haveias et boissellos, tam in foris quam in nundinis Trecarum, concedo.* Vide supra *Havata* 1.

☼ 2. **HAVEIA**, Idem quod supra *Havata* 2. Charta ann. 1247. in Chartul. prior. de Guilcio fol. 45. v° : *Petrus de Rupe miles asserebat sibi deberi a priore de Goiz quandam trossam paleæ et aliam feni, et unam Haveiam candelarum ceræ.*

☼ **HAVENEGHELT**, Quod pro religatione seu statione navium in portu penditur, ab *Haven*, Flandris, *Havre*, et *Ghelt*, pecunia. Comput. Watergravi ann. 1389. ex Cam. Comput. Insul. : *Les eschevins de Hulst, qui ont prins à ferme le Haveneghelt de laditte ville.* Vide *Haula.*

HAVER, Idem quod *Averium*, [et *Habere* 2.] de quibus supra, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 4. Vide in *Pignale.*

¶ HAVERE, Eadem notione. Breviarium Hist. Pisanæ ad ann. 1172. apud Murator. tom. 6. col. 185 : *Et naves, galeas, galeones, Havere et homines diversa per loca maris ceperunt, et vivam guerram fecerunt.* Occurrit non semel apud eumdem tom. 12. col. 326. 406. et 1128. Vide *Habere* 2.

☼ Stat. Cadubr. lib. 1. cap. 1 : *Item Havere dicti communis custodiri faciam per massarium sive massarios communis... nec de dicto Havere permittam expendi, nisi pro evidenti utilitate et necessitate communis.* Et cap. 32. pag. 58. r°. : *Et totum Havere communis Cadubrii et specialiter denarii, etc.*

☼ **HAVETUS**, Uncus, Gall. *Crochet*, alias *Havet.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Havet, croc, crochet, fuscina.* Arest. ann. 1344. 23. Febr. in vol. 2. arestor. parlam. Paris. : *Dicti officiales nostri jura et utilitates habent et consueverunt habere in die coronationis nostræ, necnon quandocumque et ubicumque nos contingit comedere coronam regiam portantes ;... cocus vasa, scilicet calderias, calderonos, Havetos et cæteras res ad coquinam pertinentes.* Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 163 : *Un crochet ou Havet d'argent pour courroye, du pris de quatre blans ou environ.* Hinc *Haver*, unco arripere, in Charta ann. 1407. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Nulz ne puet, ne ne doit aler, chever, Haver, faire pierres, ne autre quelque chose en une certaine quarriere.* Vide supra *Creaga.*

¶ **HAUFARE**. Vide *Heinfare.*

¶ **HAVIA**, pro *Haula*, de quo mox. Mandatum Henrici V. Regis Angliæ ann. 1420. apud Rymer. tom. 9. pag. 854 : *Publicari faciant in portubus et Haviis, etc.* Ubi littera *i* errore typographico perperam pro *l* edita est.

HAULA, Navium statio, portus, hodie *Havre*, olim *Hable,* vel *Havle*, ex quo *Habulum,* de quo supra. Occurrit non semel in Charta Radulfi Paganelli, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 564 : *Duas partes decimarum de Haulis de Asceleria... quidquid ad eam pertinet in omnibus rebus et decimis Haulæ, etc.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 29 : *Tenet de Domino Rege S. Walericum et advocatiam terræ S. Walerici et le Havle pro* 10. *libris de reditu.* Willel. *Guiart* in Histor. Francor. MS. ann. 1304 :

> Et grans nez profondes et larges,
> Chascune fermée à chable,
> Plus de cinq cens dedans le Hable.

Alibi :

> Mariniers esloignent de Hable.

Reperitur etiam in Statuto ann. 27. Henrici VI. cap. 3. et in Consuet. urbis Boloniæ art. 22. 23. 24. Portus vero sic nuncupati, quod in iis religentur naves : Arabes enim *habala* vincire et nectere dicunt. *Habl* iisdem est funis, unde

forte nostrum *Chables*, pro spissioribus funibus, quibus naves ad portus religantur. Sunt, qui putant vocem *Havre*, ab *Aber* Britannica ortam, quæ ostium fluminis sonat, apud Giraldum Cambrensem lib. 2. Itiner. cap. 2 : *Versus Aberteivi, id est, casum Teivi fluminis in mare. Havene d'Acre*, pro *Havre*, habetur in Itinerario MS. Comitis Pontivi.

¶ **HAULLA**, pro *Halla*, Domus, aula, palatium, Germ. *Hauss*. Anglis *Haw*. Charta ann. 1267. ex Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 994 : *Vendidi... unam pechiam terræ cum domo quadam supra positam apud Caudebec intra Haullam domini Abbatis S. Vandregesilli supradicti ex parte una.*

✿ Vel potius, Locus, ubi merces venum exponuntur, nostris etiam *Haule ;* unde *Haulage*, pro *Hallage*, Tributum, quod exsolvitur pro licentia exponendi merces in *Haula*. Charta ann. 1310. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 174 : *Avons baillié en perpétuité et à héritage à tousjours à Pierres Briefer bourgois de Harrefleu et ses hoirs la Haule de la ville de Harrefleu haut et bas, et tout le Haulage de laditte ville appartenant à ladite Haule.* Alia ann. 1364. in Reg. 98. ch. 596 : *Comme Regnault Briefer tiegne de nous en fieuferme la Haule et le Haulage de la ville haulte et basse de Harefleu, en quelconques lieu que ce soit en laditte ville, etc.* Privil. S. Valer. ann. 1376. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. : *Item les bourgeois n'aront point de justice et de sergent au Haule du seigneur.* Lit. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 660. art. 13 : *Chacun des habitans vendant par destail sel ou marchié le samedi desoubz nostre Haule ou en nostre place, etc. Les Aules de Grancey*, in aliis ann. 1348. tom. 9. earumd. Ordinat. pag. 160. art. 3.

✿ **HAULTURA**, Locus editus, Gall. *Hauteur*, Provincialibus *Auturo*. Charta ann. 1517. ex schedis Pr. *de Mazaugues : A quodam monticulo sive Haultura, etc.*

✿ **HAUNAIGIUM**, an Præstatio pro mensione ad *aunam* seu ulnam? Vide supra *Alnagium*. Assignat. dotalitii Johan. reginæ Franc. ann. 1319. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item pro Haunaigio de Vernone centum quatuor viginti libras. Haunier* vero, nomen artificii videtur, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 122. ch. 176 : *Un Haunier, nommé Jaquot Gaugnier, et un autre Haunier avec lui, etc.* Nisi forte legendum sit *Hannier*, qui aratro terram proscindit et colit, a voce *Hannon*, pars aratri. Vide supra *Hanones*.

HAVO. Odo de Diogilo lib. 4. de Ludovici VII. profect. in Orient. pag. 42 : *Veniunt de exercitu, qui cambiunt necessaria, junguntur et illis, qui ambiunt non sua. Igitur una die Flandrensis quidam dignus flagris et flamma, cernens immensas divitias, et immoderata cupiditate cæcatus, clamat, Havo, Havo, rapiens, quod cupivit, etc.* Flandris, *Have*, sunt divitiæ, opes, pecuniæ, etc. ex Lat. *Habere*. Sic clamabat ille : *Quot bona, quot bona !* ut alios ad prædam invitaret.

✿ **HAVOARE**, pro *Avoare*, fateri, agnoscere, clientelam profiteri, in Charta ann. 1332. ex Tabul. Carnot.

¶ **HAVOTUS**, Mensura frumentaria apud Belgas, quæ ad modium revocari posse videtur. Charta Stephani Episc. Tornacensis ann. 1198. tom. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 52 : *Præterea quosdam redditus quos emimus, apud Markain, videlicet quinque Havotos frumenti, duas raserias avenæ, quatuor capones, et viginti et octo denarios præfato Capellano assignavimus in perpetuum.* Perperam editum apud Miræum tom. 2. pag. 962. *Hauctos*. Tabularium S. Bartholomæi Bethuniensis fol. 66 : *Hii sunt redditus qui debentur S. Bartholomæo et S. Præjecto apud Herlies. Johannes Hailles... terciam partem unius Havoti frumenti de redditu ad mensuram de Basleia... Emma Bernaus et heredes de tribus Havotis terræ sitis apud Wailli 7. den..... Beatris de atrio de 10. Havotis terræ sitæ... 2. sol... Hanaderlus del Mortier 11. Havotos terræ.* Erat ergo *Havotus* etiam mensura agraria, quæ haud scio an referri possit ad vocem, *Actus quadratus*, quæ apud Columellam significat portionem agri 125. pedum.

✿ Nostris *Havon* et *Havot*. Comput. ann. 1365. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Item receptum pro xiij. panibus de Anapia et de Anetiers en Melentois, de quibus tres faciunt Havotum, tantum pro Havoto v. sol. iiij. den. ob. Flandrensium, valent xxiij. sol. iij. den. ob. Fland.* Pactum inter Phil. reg. et episc. Tornac. ann. 1320. ex Bibl. reg. : *Item pour vint sept deniers Parisis de taille que on devoit pour le manoir, et se le devoit on pour deux bonniers de terre et pour huit Havos d'avoine et deux chapons.* Charta ann. 1344. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 328 : *Nous quittons aus poures de la charité de la paroisse S. Estienne en nostre ville de Lille quatorze rasieres, troys Havons, quareignon et demy de blé, troy Havons et demy quareignon d'avoine.* Hinc *Havotée*, Modus agri, cui seminando satis est *Havotus*. Charta ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 413 : *Item de neuf Havotées de terre, séans devant le moustier de ladite ville de Villainnes.* Pluries ibi. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 195. ch. 197 : *Le suppliant achepta une Havotée de terre, qui estoit entre les siennes.* Ubi perperam *Hanotée* scriptum est. At vero *Havos*, Direptor significari videtur, a Flandrensi voce *Havik*, Gyrofalco, avis rapax, apud Philippum *Mouskes* :

Et tout, si com çou fust Havos,
Prendoit et reuboit le pais.

Est præterea *Havotus*, Mensura liquidorum. Libert. villæ Domnimed. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 692. art. 24 : *Dominus habet Havotum cervisiæ pro uno obolo minus quam venditur per villam.* Ubi perperam editum *Hanotum*.

✿ **HAUPTRECHT**, *Corvatæ* capitalis species, quæ cum carro præstatur, forte a Flandrico *Haupt*, caput, et *Trekken*, trahere. Charta ann. 1317. ex schedis Mabill. *In quibus bonis prædictis dominus abbas monasterii in Banth conventusque ibidem tale jus habent, quod vulgariter Hauptrecht vocatur, et quilibet rusticorum in prædictis bonis residentium de manso integro, quem possidet cum tribus aratris, tribus temporibus annuatim debet ministrare ad curiam, in majori villa Gamstadt sitam, pertinentem ad cœnobium Banzense.* Rursum occurrit in Ch. Bertholdi comit. de *Henneberg* ann. 1322. ex iisdem schedis.

✿ **HAUQUETO**, Sagum militare, nostris *Hoqueton*, idem quod *Gambeso*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 372 : *De quodam Hoquetone, quem induerat, etc.* Aliæ ann. 1478. in Reg. 206. ch. 370 : *Lequel Perrin bailla à icellui Mace ung cop de la fourche en la poitrine, dont il le navra, et l'eust tué n'eust esté son Houqueton d'argent.* Ubi Collare argenteum, Gall. *Haussecou*, significari videtur. Vide supra *Auquetonnus*.

¶ **HAVRA**, Navium statio, portus, Gallis *Havre*. Charta S. Ludovici ann. 1231. ex Archivo castri Nannet. : *Ludovicus D. G. Francorum Rex, etc. Promisimus Petro de Drosco alias de Brenne Duci Britanniæ, et ejus successoribus omnia sua jura illæsa servare... cum forefactis et emendis et fractura navium, et ratione præmissorum peceiorum ob defectum brevetorum seu sigillorum marinorum capiendi in villis, Havris et portis sui Ducatus et in mari obvenient quoquomodo percipiendi.* Instrum. ann. 1419. apud Rymer. tom. 9. pag. 760 : *In partibus, portubus, ripariis, Havris, etc.* Et infra : *In portus, Havras, riparias, etc.* Vide *Haula*.

HAURITORIUM, *Locus de quo hauritur, vel ubi hauritur, vel instrumentum hauriendi*. Ugutio. [Glossar. Lat. Gall. Sangerm. : *Hauritorium, vel Hausitorium, Instrument à puiser, ou lieux ou l'en puise yaue. Hausorium, idem.*] Gloss. Isid. : *Haustrum, rota, Hauritorium, qui et girgillus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm : *Haustra, vel Haustrum, Puisouer, roë à puiser, quod girgillus dicitur.* Guillelmus Paris. de Rhetor. div. cap. 40 : *Homo ex stultitia laborat, ut qui viderit Hauritorium suum vacuum, ad fontem vel fluvium pro haurienda aqua ire contemnet.*] Tabular. Episcop. Ambian. ann. 1236 : *Super quodam planqueto seu Hauritorio facto subtus vicum, etc.*

¶ **HAUSSASIS**. Vide *Assassini*.

⁂ **HAUSTIO**, [Actus hauriendi. (Prisc. p. 623.)]

✿ **HAUSTORIUM**, Puteus, putealis fossa, Gall. *Puisard*. Charta Gaufr. episc. Ambian. ann. 1236 : *Per arbitralem sententiam pronuntiamus Haustoria,... pontes fieri debere de licentia decani et capituli Ambianensis in rivis Ambianensibus, a ravina usque ad Goudran.* Vide *Hauritorium*.

✿ **HAUSTRA**, *La rota da tirare l'aqua*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Hauritorium*.

¶ **HAUSTUS**, *Est jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui eo invito jure servitutis ascribitur*. Vocabul. juris utriusque.

¶ **HAUT ET BAS** Forisfacta, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Libertates villæ *de Villereys* tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 192 : *Nisi pro furto, homicidio, raptu vel adulterio, quæ quatuor forisfacta Haut et Bas ad nostram remanent voluntatem.* Vide *Alte et Basse*.

¶ **HAUTA** Justitia, pro *Alta justitia*, Gallice *Haute justice*, in Charta ann. 1239. e Tabulario Corbeiensi.

¶ **HAUTO** Spicæ non omnino trituratæ minoraque stramina quæ ventilatione a tritico separantur, Gall. *Hauton* vel *Aulton*. Charta ann. 1239. ex Tabular. Compend. : *Recognovit D. Alernum patrem suum quondam Majorem Ecclesiæ Compendiensis de Nigella vindidisse bene et legitime supradictæ Compendiensi Ecclesiæ Hautonem et rehautonem, etc.* Literæ Curiæ Ambian. ann. 1244. ex eodem Tabul. : *Recognoverunt se Abbati et Conventui Compendiensi totum carionem, totum pastum, totum Hautonem... et omnia alia quæ habebant... in grangia dictorum Abbatis et Conventus.* Vide *Halto*.

✿ Charta ann. 1269. ex Chartul. 21. Corb. fol. 124 : *Tout le Hauton du secourion, etc. Trois quartes de Hauton*, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 315.

¶ Hautonnum, Idem quod *Hauto*.

Charta Decani et Capituli Rosetensis ann. 1240. ex Tabular. Compend.: *Sciendum est insuper quod in tota decima supradicta tam in grano quam stramine, foragio, palea, et Hautonno Abbas et Conventus habent duas partes.*

¶ HAUTUMNA, HAUTUMNIA, Eadem notione. Charta ann. 1221. Ex Tabul. S. Richarii: *Pro straminibus, Hautumnis et omnibus excandentiis, et quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios bladi et octo avenæ percipiet.* Charta Adami Morinorum Episc. ann. 1228: *Recognovit dominum Arnulphum militem... contulisse Ecclesiæ Compendiensi farraginem, paleam, Hautumniam, pastum et omnia alia jura.* Vide *Autumpnia.*

* **HAVUS.** Vide supra *Hava.*

* **HAWARE,** Fodere, seu terram ligone versare, Gall. *Houer*, alias *Heuer* et *Heuher*. Charta Ludov. VIII. reg. Franc. ann. 1218. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 410: *Ita tamen quod nemus illud neque sartare, neque Haware poterunt, eo quod in residuo nemore nostro de Ruholh nihil juris omnino de usuario clamare poterunt in posterum.* Chartul. 23. Corb. ad ann. 1480: *Lequel demandeur concluoit à l'encontre du deffendeur à ce qu'il fust condempné envers lesdits religieux en la somme de 60. sols Parisis d'amende, pour avoir piquié ou Heué sur les frocqs, flegars et voieries de Musarville.* Chartul. ejusd. monast. sign. *Cæsar* fol. 58. v°: *Fut donné congié... pour picquer et Heuher et prendre terre, etc.* Vide *Hoare.*

* **HAUVREDUCHE,** quid hac voce intelligendum sit, utcumque colligitur ex Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 260: *Jehan le Picart qui portoit un grant chappeau à grant bord sur la teste, et en estoit telement embrunchié, qu'il ne sembloit qu'il ne dangnoit regarder que par maniere d'orgueil,... le suppliant fit cheoir sondit chappel hors de la teste, en lui disant qu'il le portoit trop sur le Hauvreduche.*

¶ **HAUVYARE.** Vide in *Haga.*

¶ **HAYA,** HAGBOTE, HAYCIUM, etc. Vide in *Haga.*

* **HAYRELIUM,** HEYRELIUM, Domus rustica cum ædificiis, quæ ad eam pertinent, nostris *Heirau.* Charta ann. 1295: *Item tres fessoriatas prati cum verneto, sitas in yllas retro molendinos suos, et fluit aqua de Breyda ab una parte, et Hayrelium molendinorum dicti Hugonis ab alia parte, dictum Hayrelium et eclosam molendinorum suorum usque ad chenales dictorum molendinorum. Item unam seytoratam prati sitam inter pratum quondam Arueti et Heyrelium molendinorum dicti Hugonis.* Recognitio feud. dom. de Veteri-ponte pro castel. *de Buri* ann. 1366: *Onze eireaux assis à Villerusche, ou les estagiers qui y demeurent... Item l'eireau qui fut Perrin Chenau.* Infra: *Heireau* et *Hereau* non semel. *Hel* vero significare videtur Agrum domui rusticæ contiguum sepimentoque clausum, in Charta admort. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272: *Une maison, un ort et une court contigus avecques certains Helz et autres appartenances.* Unde *Helle*, pro Repagulo ad quod vectigalia exiguntur, vulgo *Barriere.* Pedag. Peron. ann. 1295. in Chartul. 21. Corb.: *Item tous vins de France et de Bourgoingne allans desdits lieux en Flandres doivent chemin à Péronne et aux Helles dudit péage.* Vide supra in *Haisellus.*

¶ **HAYUM,** Pratum, ab Angl. *Hay*, Fenum. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 257: *Et in pratis de Benigton, ex orientali parte de Rieholm sex rodas prati: concessi etiam præfatis Monachis claudere prædictum Hayum et defendere.*

¶ **HAZARDOR,** Aleator, Angl. *Hazarder.* Placitum sub Henrico IV. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.: *Hazardor communis ludens ad falsos talos adjudicatur quod per sex dies in diversis locis ponatur super collistrigium.*

* *Hazart*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 281: *La femme dudit Henry dist aux-diz Robin et Gossellin, alez vous hors de ceans, vous n'etes que un Hazart; et ledit Robin dist, je ne suis point Hazart, cellui est Hazart, qui joue sa femme aux dez.* A verbo *Hazarder* nude, pro Aleas sectari. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 260: *Jehan le Picart qui ne servoit* (l. scavoit) *d'autre bien que de Hazarder, taverner et bordeler, etc. Hazardé* vero, pro Audax, temerarius, in Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 262. art. 22: *Que lesdits douze clers... tiennent les écrits de ladite Chambre* (des Comptes) *secrets;... et qu'ils ne soient si Hazardez de les porter hors de ladite Chambre.*

¶ **HC,** pro K. non semel occurrit, præsertim in Chartis Longobardicis. Ita in Leone Ostiensi edito ab Angelo de Nuce *HCarolus*, semper scribitur, pro *Karolus, HCalendæ*, pro *Kalendæ.* Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

Conditur his septis ter ternis rite HCalendis, etc.

Vide supra *H.*

* **HCLRAM,** Vox contracte scripta, quæ contemptum sonat, in Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 500. col. 1: *Ob cujus* (Sancti) *venerationem inter se cunctis osculum dantibus, et invicem ad potum charitatis se cohortantibus, unus hanc superbe respuens, dixit: Hclram in ventre meo non habet locum: quia cibus et potus jam intrantes præoccupaverant illum.* Potionis vilissimæ genus forsan indicatur.

HEADBOROW, Capitalis plegius, primarius: ex Saxonico heafod, caput et borgh, vas, fidejussor: in decuria enim seu decemvirali collegio decimus ipse novenis præfuit: qui quod minus essent capitales, *Handborowes*, quasi *plegii manuenses*, seu *manuales*, hoc est, *inferiores* appellantur. Vide *Friborga.*

* **HEAGIUM,** Præstatio pro habitatione, nostris *Héage.* Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 392: *Item pro Heagio in parrochia de Biars xij. solidos collectos sub domino de Ysigniaco per manum primogeniti.* Recognit. feud. dom. de Veteri-ponte pro castel. *de Buri* ann. 1366: *Item deux muis ou environ d'avoines, deuz chacun an entre Noel et Quaresme-prenant, estre renduz au chasteau de Buri de plusieurs habitans de la paroisse de Coulanges, pour leur demourance que ilz font esdites mesons, appellé celui devoir Héage.*

HEALGEMOT. Vide *Halimot.*

¶ **HEARPA,** Cithara. Vita S. Dunstani tom. 4. pag. 350: *Sumpsit secum ex more citharam suam, quam lingua paterna Hearpam vocamus.* Vide *Harpa* 1.

HEASTINGENSES. Vide *Hastingi.*

* **HEAUMERIUS,** a Gall. *Heaumier*, Galearum artifex. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 280: *Heremius de calciata galearius seu Heaumerius, etc.* Vide *Helmus* 1.

HEBDOMADA, Septem dies totius septimanæ: vox nota. Anastasius Bibl. in S. Simplicio PP: *Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, et ad S. Paulum Apostolum, et ad S. Laurentium Martyrem, Hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes et baptismum.* Ubi per *Hebdomadam*, intelligit *Hebdomadarios* Presbyteros, qui ob ingruentem populum vicissim succedere solebant, qui pœnitentes ad reconciliationem, et paganos ad baptismum præstolarent. Ita Baron. ann. 483. num. 5. Vide *Hebdomadarius.*

HEBDOMADA IN ALBIS, Quæ hebdomadam Paschalem et Dominicam in Albis, subsequitur. Incipit autem illa a Sabbato in Albis, et terminatur in alio Sabbato, et sic durat per octo dies. Ita Beletus cap. 130. et Durandus lib. 6. cap. 81. n. 16. cap. 89. n. 1. Vide in *Alba* 3.

HEBDOMADA AUTHENTICA, quæ *Major*, de qua mox, in Suggestione Dioscori Diaconi, quæ exstat inter Epistolas Hormisdæ Papæ, [in Liturgia Gallicana apud Mabill. pag. 127. et 128.] et in Charta ann. 1075. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 461. v°.: *Propinquante sanctissimo Paschæ festo, secunda videlicet Hebdomadis Authenticæ feria, etc.*

¶ HEBDOMADA CASTA, Ineuntis Quadragesimæ hebdomada dicebatur apud veteres, ut castimonia per Quadragesimam servanda significaretur.

¶ HEBDOMADA CRUCIS. Sic apud Teutonicos Rogationum hebdomada appellatur, teste Macro in Hierolexico.

** HEBDOMADA DUPLEX, Quæ sequitur *Dominicam Duplicem.* Vide mox *Hebdomada Trinitatis.*

¶ HEBDOMADA DE EXCEPTO, dicitur in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; quia in ea excluditur omne aliud officium, ut docet idem Macer.

HEBDOMADA EXPECTATIONIS, Sexta septimana post Pascha, quæ scilicet est post Ascensionem, quoniam repræsentat illud tempus, quo Apostoli expectaverunt adventum Spiritus sancti, quibus Dominus dixit: *Manete in hac civitate, et Expectate usquedum induamini virtute ex alto.* Ita iidem Beletus cap. 130. et Durandus.

* HEBDOMADA GRASSA, *La semaine grasse*, Quæ Dominicam *Quinquagesimæ* præcedit, qua scilicet carnibus uti licet. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 331: *Un peu de temps avant Caresme-prenant derreinement passé en la grasse Semaine, ou environ, etc.*

HEBDOMADA INDULGENTIÆ, dicitur Hebdomada major, seu sancta, *quia in ea pœnitentes absolvuntur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 72.

HEBDOMADA MAJOR, Quæ diem Resurrectionis Christi præcedit, ἑβδομὰς μεγάλη, Græcis. Ideo autem *Major dicitur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 72. *quia ob maxima officia insignis habetur.* Eadem habent Micrologus cap. 50. et 52. et Beletus cap. 88. Monachus Sangall. lib. 2. cap. 11: *Venerunt illuc in majoris Quadragesimæ Hebdomada majore, etc.* Vide Chrysostomum Homil. in Magnam hebdomadam. [** et Glossar. med. Græcit. voce Ἑβδομὰς μεγάλη, col. 339.]

* HEBDOMADA MAGNA, appellata etiam quæ Pentecosten præcedit, in Arest. ann. 1398. 24. Maii ex vol. 9. arestor. parlam. Paris.: *In septimana magna ante Pentecostes, etc.*

HEBDOMADA MEDIANA, Quadragesimæ hebdomada quarta. Pelagius PP.

in Epist. apud Holstenium in Collectione Romana pag. 241 : *Veniente Mediana Septimana Paschæ, unumquemque per officia, quæ prædiximus, promovere non differas.* Gelasius I. PP. Epist. 9. cap. 11 : *Ordinationes etiam Presbyterorum et Diaconorum, nisi certis temporibus et diebus exercere non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi et decimi ; sed et etiam quadragesimalis initii, ac Mediana Quadragesimæ die sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas.* Eadem habet Nicolaus I. apud Sammarthanos in Episcopis Sistaricensibus n. 18. ut et Liber Diurnus cap. 3. tit. 9. Gesta Innocentii III. PP. pag. 102 : *Idem igitur Dominus Innocentius præfatum Constantinopolitanum Electum sabbato quatuor temporum Quadragesimæ in Diaconum ordinavit, et in sabbato Hebdomadæ medianæ in Sacerdotem promovit, ac sequenti Dominica Romæ apud S. Petrum in Episcopum consecravit, etc.* Sugerius in Ludovico VI : *Sequente die, sabbato scilicet Medianæ, me indignum ordinavit Presbyterum.* Vide Durandum lib. 6. Rational. cap. 59. num. 2.

HEBDOMADA MUTA, seu *Sancta*, *quando campanæ adstringuntur*, ut est in Legibus Ostrogotthicis de Jure Ecclesiast. cap. 22. Vide Joannem Loccenium lib. 1. Antiquit. Suecic. cap. 5.

MEDIA JEJUNIORUM PASCHALIUM SEPTIMANA, apud Marcellinum Comitem, in Chron. ubi de Inventione capitis S. Joannis Baptist. quæ in Tractatu Græco a nobis edito μέση τῶν νηστειῶν ἑβδομάς dicitur, et apud Cedrenum in Leone Copronymi F. μέση ἑβδομάς in Concilio Calchedonensi act. 11. μεσονήστημος. Joanni Chrysostomo, Theodoro Studitæ, Theophylacto, Germano Patriarchæ CP. et aliis, est quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos, ut pluribus docet Allatius de Dominicis et Hebdomadibus Græcorum.

HEBDOMADA PASCHALIS, quæ Festum Paschatis subsequitur, et protenditur usque ad sabbatum *in albis* exclusive, et sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis. Ita Durandus lib. 6. cap. 81. n. 16. Hanc Græci διακαινίσιμον vocant, quod ex sanctissimo Christi triumpho omnia renoventur, instaurentur, et in meliorem statum reducantur. Vide Allatium de Domin. et Hebdom. Græcor. cap. 23.

HEBDOMADA PASSIONIS, quæ Dominicam Palmarum præcedit. Vide notas ad Villharduinum num. 129.

☞ Pro hebdomada majori, quæ est post Palmas accipi videtur a Bartholomæo Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. apud Murator. tom. 6. col. 445 : *Sed quia quadragesima erat et Passionis Hebdomada imminebat, ob illius reverentiam qui pro redemtione humani generis passus est patibulo crucis affigi, dictus dominus Lazarius distulit usque post octavam Paschæ resurrectionis movere.*

HEBDOMADA PENTECOSTES, quam Græci τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑβδομάδα vocabant, ut est apud Morinum. Vide Jo. Bapt. Cotelerium ad Constitut. Apost. pag. 253. [** et Glossar. med. Græcit. Append. col. 62. d.]

HEBDOMADA POENALIS dicitur illa, qua Christus Crucem subiit, et quod jejuniis et laboribus transigatur ad memoriam Passionis Christi. *Laboriosam Hebdomadam* vocant Latini Patres, nos etiamnum *la semaine peneuse* : Nicetas, τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἡμέρας. Hugo Francigena de excidio Salvaniensis Monasterii n. 6 : *Altera autem die est secunda pœnalis Hebdomadæ.* Charta ann. 1247. in Hist. Monmorenciaca pag. 410 : *Doub. sol...... annui reditus de eleemosyna in Ebdomada Pœnali annis singulis persolvendis. Hebdomada Pœnosa*, in Chronico Archiep. Upsaliensium pag. 216. [et apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 358.] *Septimana Pœnosa*, in Tabular. Monasterii Hederæ, anno 1197. fol. 24. Vide Josuam Arndium in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 409.

* HEBDOMADA POENITENTIALIS, Eadem quæ *Pœnalis*, ut videtur. Stat. collegii de Marchia ann. 1423. fol. 76. ex Bibl. reg. : *In quinta feria et sexta, similiter Sabbato Ebdomadæ pœnitentialis... cantentur in eodem collegio solenniter et devote matutinæ, missa, vesperæ et completorium.*

* HEBDOMADA REMISSIONIS, in qua a præstatione aliis hebdomadis solvenda quis eximitur. Charta ann. 1230. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. Mss. pag. 571 : *Dicti solidi persolvantur, quatuor septimanis in anno exceptis, videlicet nativitatis Domini, pascha et pentecosten, quæ Septimanæ remissionis appellantur.*

¶ HEBDOMADA SANCTA, Quæ Pascha præcedit. Statuta Ecclesiæ Nemausensis circa ann. 1364. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1026 : *Præcipientes, ut singulis annis in Hebdomada sancta Presbyteri parochialium Ecclesiarum, per se ipsos, aut Diaconos, aut Subdiaconos, vel per Clericos adultos chrisma novum et oleum a nobis, vel ab Archipresbyteris nostris suscipiant sicut est consuetum.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum illustrium Casinens. cap. 8. apud Murator. tom. 6. col. 68 : *Scripsit innumera pene opera... speculum peccatoris ; paræneses sex in Hebdomada Sancta.* Gall. *Semaine sainte.*

* HEBDOMADA TRINITATIS, Quæ hoc festum subsequitur, *Duplex* etiam nuncupata ; forte quod duplici nomine donetur Dominica quæ illam præcedit ; nam et *Dominica Trinitatis* simul et *Dominica prima post Pentecosten* dicitur. Lit. baillivi Rotomag. ann. 1377. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 76 : *Item la coustume de la double Sepmaine, touttefois que elle chiet disiesme, avecques la pescherie de laditte riviere, laquelle Sepmaine chiet la Sepmaine de la Trinité.*

¶ **HEBDOMADALIS**, Dominicalis. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 19. apud Raim. Duellium Miscell. lib. 1. pag. 89 : *Officium plenum de Sanctis si peragatur, solaque Missa choro fit, tunc in ea recitatur semper Collecta, quæ dicitur Hebdomadalis*, id est, Collecta Dominicæ præcedentis.

¶ **HEBDOMADARIATIM**, HEBDOMADATIM, Ordine septimanario. Chronic. Mellicense in Regula reform. ann. 1451. pag. 418 : *Officialium principalium scilicet domni Abbatis, Prioris et Subprioris ac aliorum fixorum non Hebdomadariatim sibi succedentium ... officia describere... omittimus.* Consueta regula Toribii Archiep. Limæ tom. 4. Concil. Hisp. pag. 677 : *Facient suum officium Hebdomadariatim per vices.*

HEBDOMADARIUS, Frater, vel Monachus, qui suas vices in ministeriis monasticis per hebdomadam exequitur. Ugutio : *Hebdomadarius, qui per hebdomadam curam gerit pro sociis super cibariis.* S. Hieronymus Epist. 22. cap. 15. de Cœnobitis : *Et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant.* Cassianus lib. 4. de Instit. Cœnob. cap. 19 : *Singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt.* Et cap. 22 : *Hebdomadarum mutua vicissitudo.* Concilium Aquisgran. cap. 123 : *Vicissim in refectorio et cæteris communibus necessitatibus sibi fraternitatis officio fungantur.* Regula SS. Patrum cap. 12 : *Debet is, qui præest Pater disponere Hebdomadarios, et ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum.* Vide Concil. Tarraconense sub Hormisda PP. can. 7. Concil. CPol. sub Menna act. 5 : Τότε διάκονος τυγχάνων, μετεδίδων εἰς τὸ ἅγιον φωτιστήριον τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τῆς ἁγίας Μαρίας, ἑβδομάριος ὤν. *Septimanas facere*, hebdomadarii munus implere, in Regula S. Fructuosi cap. 23. Novatus Catholicus Homilia ad Fratres : *Cruciari, jejunare biduo, triduo, aut quatriduo, Septimanas facere, frequenter inde superbiunt fratres.* [*Hebdomadam facere*, in Charta ann. 1366. de officio Aquariatus de Talmundo.] *Hebdomadas tenere, custodire.* Relatio Fr. Joannis de Monte Corvino, Ord. Fratr. Minorum apud Waddingum ann. 1035. n. 10 : *Pueri jam sciunt officium nostrum, et tenent chorum, et Hebdomadas, sicut in conventibus fit.* Charta ann. 908. apud Ughellum in Episcopis Bergomens. : *Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat Presbytero et Diacono et Ostiario, qui Hebdommadam in ipsa custodierint Ecclesia.* Vita sancti Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium : *Coquinas purgat, Hebdomadas intentissime procurat, scutellas lavat, etc. Hebdomadale servitium*, in Charta Araldi Episcopi Carnotensis pro Monast. Cluniac. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 451. Observat Molanus lib. 2. de Canon. cap. 15. Thesaurarium in Ecclesia S. Petri Lovaniensi, eumdem et hebdomadarium a trecentis annis et amplius fuisse, cui incumbit quotidie summum sacrum canere, seu omnium horarum officium inchoare, licet nomen ipsum indicet hoc onus per hebdomadas solitum fuisse dividi. [* In ecclesia Aniciensi, idem forte quod in ecclesia S. Petri Lovaniensis. Charta ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 336 : *Item Petrus Raymondi Ebdomadarius ecclesiæ Anicii pro anniversario quinquaginta sex solidos Turonenses.*] Quot igitur erant officia in Monasteriis, totidem erant Hebdomadarii. Idem gratia

HEBDOMADARIUS SACERDOS, apud Udalricum lib. 2. cap. 30. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 11. Leon. Ost. lib. 3. cap. 21. et Gaufr. Vosiensem cap. 59. Idem qui

HEBDOMADARIUS SACRI ALTARIS, in Vita Joannis Gorziæ Abbatis pag. 745.

HEBDOMADARIUS MAJORIS MISSÆ, apud Lanfrancum cap. 13. in Statut. Ord. de *Sempringham* cap. 735. [Consuetud. antiquæ Canonicorum Regular. Monast. S. Jacobi de Monteforti apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1217 : *Sed et sacerdos et subdiaconus qui in præterita septimana majoris Missæ Hebdomadarii fuerint, parati Missam pro defunctis ex more persolvant.*]

HEBDOMADARIUS LECTOR AD MENSAS, in Regula Magistri cap. 24. in Statutis Ord. *de Sempringham* pag. 735. [Charta ann. 1380. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 510 : *Præcipimus quod omne silentium sit inter illos in mensa, et quod ex ipsis sit unus Hebdomadarius successive qui Bibliam legat intelligibiliter et succincte.*]

HEBDOMADARIUS CANTOR, apud Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 29.

Hebdomadarius Invitatorii, cui Invitatorium præcinendi onus incumbit, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. lib. 2. cap. 29. et in Statut. Ord. *de Sempringham.*

Hebdomadarius Psalterii, ibid. pag. 764.

Hebdomadarius Chori. Beletus cap. 24 : *Hebdomadarius, ita eum appellamus, cujus est tota Hebdomada in Choro administrare officium.*

Hebdomadarius Defunctorum, in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 730. qui curat officia defunctorum.

Hebdomadarius Coquinæ, apud Reginonem anno 741. Cæsarium lib. 1. cap. 35. lib. 11. cap. 11. Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 13. apud Sur. 23. April. : *Coquinas purgat, Hebdomadas nitidissime procurat, scutellas lavat, et ad cocorum necessaria cuncta cursu pervolat.* Vita S. Thomæ Abb. Farfensis cap. 9 : *Hebdomadas suas in coquinæ officio, sicut et alii fratres, in ipso faciebant Monasterio.* Adde Regulam S. Benedicti cap. 35. Regulam S. Isidori cap. 19. Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 35. Regionem ann. 746. Lanfrancum in Statut. Benedict. cap. 1. Regulam Magistri cap. 18. 21. etc. De ejusmodi *Hebdomadariis*, vide S. Hieron. in Præfat. ad Regulam S. Pachomii cap. 2. ipsam Regulam cap. 24. Regulam S. Fructuosi cap. 9. etc.

¶ Hebdomadarius Minor, in Statutis MSS. Capituli gener. ann. 1294. S. Victoris Massil. : *Item statuimus quod Minor Hebdomadarius videat ea quæ in coquina pro Conventu ministrabuntur... ne Conventus valeat in aliquo defraudari.*

° Hebdomadarius, idem qui alibi *Cellarius*, Cui potus et escæ cura est. Charta ann. circ. 1300. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 9. ad Hist. B. Chiaræ pag. 292 : *Carnes, pisces et cetera, quæ pertinent ad edendum, venire faciat in commune cellarium annuatim, quæ libere perveniant ad communis Hebdomadarii manus, inter ipsum episcopum et canonicos sæpedictos consueto moderamine dividenda.*

° Hebdomadarius Kalendæ, Qui *Kalendas* per hebdomadam annuntiat seu martyrologium legit. Ordinar. Ms. S. Petri Aureæ-vallis : *Post matutinas, quando ad finem appropinquat, frater ille, videlicet unus de pueris, ille scilicet qui erit Ebdomadarius Kalendæ, etc.*

Archihebdomadarius, Qui his omnibus præerat, Ἀρχιεβδομάριος dicitur in Concilio CP. sub Menna Act. 7. qui hebdomadariis præest, ut singuli sua officia rite exequantur. Archihebdomadarii mentio etiam occurrit apud Anonymum περὶ ἐπιτιμίων, inter Opera Basilii editum.

Ceterum ut super hebdomadarios, priusquam septimanas suas inciperent, ita et cum eas absolverant, orationes fundebantur. Utraque habetur inter Opera Alcuini pag. 1194.

¶ Hebdomadarii, Dicti in Ecclesiis Cathedralibus sicut et in Monasteriis quibus majus Sacrum canere, omniumque horarum officium inchoare incumbebat. Statuta Ecclesiæ Barchinonensis ann. 1288. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 609 : *Illam* (pecuniam) *distribuat, et distribuere teneatur de assensu illius qui tenebit sacristiam majorem, et Hebdomadarii qui faciet septimanam, ut juxta Apostolum, sint consolationum socii, qui fuerint passionum.*

¶ Hebdomadaria, Munus Hebdomadarii. Constitut. Dominican. per Vincentium Mariam part. 1. col. 305. ex Capitulo ann. 1417 : *Nullus ab Hebdomadariæ munere subeundo est exemptus præter Magistros in sacra Theologia, Lectores actuales et Prædicatores actuales.*

Hebdomadarii præterea dicebantur, qui per vices septimanatim ad cubiculum Imperatoris excubabant. Vide Codinum de Orig. CP. pag. 20. Meursium [et Gloss. mediæ Græcit.] in Ἑβδομάριοι.

¶ Hebdomadarius, Qui singulis septimanis recurrit. Epistola ad Archiducem Austriæ ann. 1589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 333 : *Per hanc totam septimanam, excepto Veneris die, qui Turcarum Hebdomadario festo sacer est, etc.*

¶ **HEBERGAGIUM**, Hebergamentum, Hebergiare, etc. Vide in *Hereberga.*

° **HEBERGARE**, *Hebergamenta* seu ædificia construere vel reparare, nostris *Héberger*, eodem significatu. Charta Raym. episc. Aniciens. ann. 1219. in Reg. feud. senescal. Carcass. etc. fol. 325. v° : *Mihi et successoribus meis liceat firmare castrum meum de Charbonero, Hebergare et augmentare pro voluntate mea.* Infra *Herbergare.* Alia ann. 1316. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Qu'il n'avoit droit en aucunes édifices faites sur les murs de la clousture dou chastel, c'est asavoir une tourecle Hébergée sur iceus murs et autres édifices.* Alia ann. 1322. ibid. : *Si lesdits religieux veulent icele tourele Hebergier en quelque maniere que il leur plaira, que il le puissent fere sans dangier. Et ladite tourelle metent en estat,* in alia ejusd. anni ex eod. Tabul. Vide *Herbergare.*

° **HEBERGIARE** Boscum, Loco *bosci, hebergamenta* seu villam construere. Charta Guill. comit. Nivern. ann. 1161. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 19. col. 2 : *Canonici B. Stephani prothomartyris in bosco de Tul usuarium suum habebant, et placuit patri meo boscum Hebergiare, et sic factum est. Canonici vero usuarium, quod in prædicto bosco habebant, tali modo amiserunt.* Chartul. S. Steph. Autiss. habet, *Herbergiare.* Vide in hac voce.

HEBIDUS, pro *Hebes.* Vita S. Guthlaci cap. 21 : *O mi Becceline, et quid Hebido sub pectore antiquum hostem occultas?*

¶ **HEBITA**, *Lorica.* Gloss. Isidori et vetus Glossar. MS. Sangerman.

¶ **HEBONA**. Sic Liberum barbatum seu ejusdem simulacrum vocabant Neapolitani in Campania, teste Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18.

HECATONPENTA. Anastasius Bibl. in S. Hilario PP. : *Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta :* altæ scilicet 105. pedibus.

✱ **HECATONTAS**, [Centenarius numerus. (Capel. 7. p. 244.)]

° **HECATOVERY**, an *Æqua partitio?* Comput. ann. 1382. fol. 6. v°. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. : *Pro vino dominorum meorum qui fuerunt ad Hecatovery præbendarum, x. solidos. Item pro ponderando lanas in granario capituli partitas dominis ; et pro illo qui adhecavit partes, etc.*

¶ **HECHOITA**, Escaeta. Perardus in Burgund. pag. 350 : *Dedi etiam eis... et omnes Hechoitas in hominibus quæ ad me devenire debent.* Vide *Escaeta.*

¶ **HECK**, Retis genus, quo utuntur piscatores, fluvii Isidis Eboracensis accolæ. Statuta ann. 23. Henrici VIII. cap. 18. apud Spelmannum.

° Nostris *Heoque*, quo in aucupando etiam utuntur. Stat. pro Bono publico ex Lib. rub. fol. magno domus publ. Abbavil. art. 50 : *Que nulz prende coulons as rois, ne aux Heoques.*

° **HECTA**. Vide supra *Ecta.*

° **HECTHECA**, *Solarium : unde dicit Papias : Hecthecas Romæ appellant solaria de cenaculorum parietibus eminentia, sive meniana, ab eo qui primus ea invenit.* Anonymus in Gloss. Bibl. Mss. ex Bibl. reg. : *Hectheca dicitur solarium,* in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

¶ **HECTICA**, Febris *Hectica*, Gall. *Fievre etique.* Vita S. Celestini PP. V. auctore Jacobo Cardinali : *De miraculo mulieris curatæ ab Hectica.*

¶ **HECULANUS**, *Eunuchus*, Papias. In MS. Bituric. *Heculaneus.* Amalth. *Heculanus, sulcus.* Idem Papias suo ordine legit. : *Herculaneus, Eunuchus.*

¶ **HECURA**, Sulcus, αὖλαξ. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

HEDA, Hitha, Portus. Domesdei, in Descriptione terrarum Regis, Tarenfordiæ, in Comitatu Cantii : *Ibi sunt duo Hede, id est, portus.* Et tit. Chent. Episcopus Bajocens. *Meletune, Heda de* 20. *sol.* Ubi Spelmannus *Hedam* intelligendam censet de portu minori et minus celebri, et ex Saxon. hæð, Fovea, deducit. Ex hoc, inquit, *Lamb-hit, Quenehit, Oxburg-hit.* [Monast. Anglic. tom. 2. pag. 142 : *De tota medietate Hithæ suæ apud Hengestesey, cum libero introitu et exitu, etc.*]

° **HEDEBRENNE**, Qui silvam incendit, interprete Ludewigo ad Leg. Danicas tom. 12. Reliq. Mss. pag. 175.

HEDERA. *Hederam in Pascha, in Choro administrare.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. in Regesto pag. 42. in Charta ann. 1130.

¶ **HEDIFFICAMENTUM**, Eo nomine significatur id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *Amelioration* : quod de domo reparata, vel ædificiis quibusdam aucta, et de agro diligentius culto intelligi potest. Charta ann. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens : Recipienti totam illam domum et localem in quo est, cum introitu suo et exitu et omnibus suis juribus et pertinentiis et Hediffiicamentis in dicta domo factis.*

° **HEDIFFICARE**, pro *Ædificare*, construere, in Lit. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 448.

¶ **HEDIFICARE**, pro *Ædificare*, Ad pietatem movere, impellere. Capitula gener. MSS. S. Victoris Massil. : *In illa hora dicta enrabiada... que non Hedificabat, sed potius Fratrum animos conturbabat.*

¶ Hedificare Vineas, Plantare. Instrum. ann. 878. tom. 1. Hist. Occitan. pag. 135 : *De illas vero vineas et maliolos, quos jam dictos Fulcrada Hedificavit super ipsum territorium, a suis partibus obtineat.*

✱ **HEDIFICIUM**. [Ut ædificium : « Honorem cum omnibus *Hedificiis* et bastimentis que ibi sunt vel pertinent. (Arch. Tolos. ser. E. I. 39. an. 1206.»)]

HEDINUS, apud Hispanos, dicitur *Justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, et mandat sententias executioni, et cognoscit de minoribus causis, etc.* Ita Vitalis Episcopus Oscensis, apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 784. [ab Hebr. דין, Judicium, et articulo præposit. ה]

¶ **HEDIUM**, *Præsidium. Hedium, Predium.* Ita vetus Gloss. MS. Sangerm. f. ab *ædes* voces fictæ.

HEDRA, Sedes, lectica, ex Gr. ἕδρα. Bonitus Subdiaconus in Actis S. Theo-

dori Ducis Martyr. n. 12 : *Dispositis equitibus, ipse Hedram auream considens, Heracliam veniebat.*

HEDROTII, HEDROTES. Vide *Heideoti.*

° **HEDUS**, Aries, machina bellica, Gall. *Bélier*. Charta S. Ludov. reg. Franc. ann. 1243. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 75. col. 2 : *Fortericiam Rocaduni eidem Petro, Hedos et balistas nostras et alias armaturas, quæ sunt ibidem, penes te retineas.*

HEERE-SCHILD, Vox Saxonica et Germanica, composita ex heer, exercitus, et schild, vel scyld, clypeus. Gloss. Ælfrici pag. 66 : *Scutum, clypeus*, scyld. Proprie autem est obsequium militare, quo quis Principi obnoxius est : quod *Scutagium* vocant Angli. In Constitutione Friderici I. ann. 1158. apud Goldastum tom. 3. Constitut. Imperial. § 8. est *de Abbatissæ et Episcopi Hereschildo.* Mox : *Si Monialis in Abbatissam, aut Monachus in Episcopum eligatur, per hoc in Imperio Militiæ cingulum, et non jura civilia acquirere possunt*, id est, eo ipso, quo Abbatissæ et Episcopi eliguntur, Regalium quæ tenent jure, militares functiones obire tenentur. Vide *Scutagium*. [°° Specul. Saxon. lib. 1. cap. 3. et Specul. Suevic. art. 8. Auctores qui de *Heerschild* egerunt, enumerat Mittermaierus Princip. Jur. German. § 48. not. 22.]

Neque alterius sunt originis voces *Arascild, Arachild*, et *Arischilit*, quæ prave editæ leguntur, pro *Hereschild*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. § 4. [°° Luitp. 134. (6, 81.)] : *In collectione habitantium in uno loco, pro vi inferenda alicui, si plaga illata, aut homo mortuus fuerit, de ipsa collectione compositio fit* 20. *solidorum ei, qui vim passus est.* Statuti rationem reddit Princeps : *Quia non potuimus causam istam assimilare ad Arascild, nec ad Concilium* (ita leg. pro *Consilium*) *rusticanorum, vel ad seditionem : et plus nobis potuit congruum esse de consilio malo, id est, consilio mortis.* Quo verborum contextu Legislator innuit, ejusmodi conventus illicitos accipi non potuisse pro legitimis conventibus, verbi gratia pro *Herescild*, id est, conventu ad militiam, vel conventu pro rebus publicis, vel denique conventu pro seditione vel tumultu aliquo pacificando ac sedando. Ita § 5. vis a feminis, maritorum impulsu, illata, ab ipsis maritis emendatur : *Quia*, inquit idem Legislator, *non possumus mulierum collectionem ad Arascild assimilare, neque ad seditionem rusticanorum, quia vir istam causam faciunt, non mulieres.* Ubi paulo secus Editio Heroldi pag. 249 : *Quia non potuimus mulierum collectionem ad Arschild consimilare, neque ad seditiones rusticanorum, quia istam causam viri faciunt nam non mulieres.* Hoc est, ea mulierum collectio, vel is conventus, capi non potest pro militari collectione, nec pro seditione pacanda, cum res hæc (*causa*) viros spectet, non mulieres. Id autem hoc loco *Hereschild* sonat, quod prave, ut diximus, *Arischild* vel *Arscild*, locis iis dicitur, ut apud Papiam *Arachild*, qui *cavalcadam* recte interpretatur : ut et apud Ugutionem, *Arischilit*, qui *adunationem* perinde recte vertit. Atque inde HERESCHILD, ut habet Kylianus, dicitur *dignitas originis, clypeus patris ac matris, feudum et clypeus, clypeus feudalis, nobilis prosapia paterna, clypeus militaris, insignia*. Chronic. Laurishamense pag. 88 : *Nam septem principalia beneficia... ad generum ejus Ducem Welephonem transierunt, maximo videlicet Ecclesiæ detrimento. Exinde siquidem militaris clypeaturæ, scilicet Hereschilt, integritas confusa, atque in diversa distracta est, et Ecclesiæ status tam in militari frequentia, quam in re stipendiaria, in suis opportunitatibus et regalibus expeditionibus imminutus est, multorum servitiis in unam personam collatis, solumque remansit inane nomen domini et hominii.* Supra pag. 78 : *Qui communicato* 12. *illustrium fidelium suorum consilio, quo numero etiam beneficialis summa militaris clypei, qui vulgo dicitur Hereschild, Laureshamensis Ecclesiæ attinens includitur, singulis pro quantitate beneficiis centenos Milites (ut traditur) assignavit.* Idem Chronicon pag. 91 : *Quæ idcirco Rex remiserat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militari clypeo, qui vulgo dicitur Hereschildt, subtracto diminueretur.* Vide *Clypeus*.

[**HEERESTRETE**], HERESTRETE, Viæ regiæ, seu *militares*, uti appellantur ab Eumenio in gratiarum act. sect. 7. et aliis, ab *Here*, exercitus, et *Strete*, seu *Strata*, via. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 10 : *Omnes Herestrete omnino Regis sunt, et omnia gwalstowna eis*, id est, non modo viæ ipsæ, sed et delictorum, quæ in viis regiis committuntur, cognitio Regis sunt. [Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. : *Si quis rapinam fecerit aut in via aut in Heerstrata super mercatores vel quoscumque alios et in hoc maleficio captus fuerit suspendetur.*]

[**HEERETOCHIUS**], HERETOCHIUS, Ductor exercitus, Magister militum : ex Saxon. heretoga, voce conflata ex here, *exercitus*, et togen, *ducere* : unde Germanis *Herzog*, Dux dicitur, quasi *Dux exercitus*. Qui autem *Heretochii* potissimum fuerint apud Anglos, sic pluribus prosequuntur. Leges Edwardi Confess. cap. 35 : *De Heretochiis : Erant et aliæ potestates et dignitates per provincias et patrias universas, et per singulos Comitatus totius Regni prædicti constitutæ, qui Heretoches apud Anglos vocabantur, scilicet Barones, nobiles, et insignes, sapientes et fideles et animosi. Latine vero dicebantur Ductores exercitus, apud Gallos Capitales Constabularii, vel Marescalli exercitus. Illi vero ordinabant acies densissimas in præliis, et alias constituebant, prout decuit, et prout eis melius visum fuit, ad honorem Coronæ et ad utilitatem Regni. Isti vero viri eligebantur per commune Concilium pro communi utilitate Regni per Provincias et patrias universas, et per singulos Comitatus in pleno folcmote, sicut et Vicecomites Provinciarum et Comitatuum eligi debent : ita, quod in quolibet Comitatu semper fuit Heretochius per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem et utilitatem Coronæ Regni prædicti, semper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugit a Domino vel socio suo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione Heretochii sui, in expeditione navali vel terrestri, perdat omne, quod suum est, et suam ipsius vitam, et manus mittat Dominus ad terram, quam ei ante dederat. Heretochii* in Legibus Henrici I. gradu Vicecomitibus inferiores ponuntur : ubi enim de Placitis generalibus Comitatuum : *Intersunt Episcopi, Comites et Vicecomites, Heretochii, Trithingrevi, Ledgrevi, etc.* Ita habet Spelmannus : nam in Editis cap. 7. vox *Heretochii* abest.

¶ **HEERGEWETHE**, in Speculo Saxon. *Vestitus militaris*, ab *Heer*, exercitus, et *Gewæthe* vel *Gewethe*, supellex. Quænam vero ad illum vestitum pertineant, ibidem distincte describuntur. Vide *Hergeweth*.

¶ **HEERGRAVIUS**. Vide *Heregravius*.

¶ **HEERWADIUM**, HERWEDIUM, Militare vadium, a Sax. Heere, exercitus, et Vadium, pignus. *Relevii* species quod ab hærede ad rehabendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur. Leges feudales Ottonis Comitis in Tecklenburg. apud Ludewig. tom. 2. pag. 301 : *Si filius ministerialis nostri, vel hæres legitimus, si filius non est, patre præmortuo intra annum et diem jus quod Herwede dicitur, in castro nobis vel Camerario nostro præsentaverit, jus bonorum suorum per hoc salvabit. Si vero præsentatum, nec per nos nec per Camerarium nostrum recipere vellemus, sub testimonio Castellanorum hoc relinquet, et sic iterum jus bonorum suorum salvabit. Per equum meliorem præmortui, vel cum dimidia marca, si equus non est, Herwedium exsolvit, dummodo loco et tempore hoc exhibeat, sicut prædictum est. Si vero intra annum et diem exhibere hoc noluerit, bonorum suorum jus perdet. Qui vero propter legitimam necessitatem exhibere non potuerit, vel quia est peregrinus, vel ex legitimis causis detentus, si necessitatem evadit, qua hora sibi de præmortuo innotuerit, ab eadem prædictum anni et diei competit ad Herwadium exhibendum. Item si ministerialis noster moritur sine legitimo hærede, et unus ex cognatione, de qua plures agere possunt pro hæreditate, alios in dolo prævenerit, equum præmortui pro Heerwadio exhibendo ; si quilibet aliorum, quibus hæc actio competit, dimidiam marcam exhibuerit nobis debito loco et tempore, sicut prædictum est, eodem modo illos audiemus, sicut eum qui primo loco nobis exhibuit equum. Item exhibitio Herwadii per tutores eorum qui sunt minorennes eodem modo, loco et tempore completur, sicut per hæredes ipsos, qui sunt legitimæ ætatis.* Vide *Heriotum, Catallum, Relevium*.

° **HEF**, quid sit nostris, docent Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 225 : *Un baston, dit Hef, qui est en maniere de fauchon, que les charretiers ont accoustumé de porter.*

HEGELWITE. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Abbatia S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Cameræ Comput. Paris. signato P. : *Quietas, liberas... et de lærwite, et de Hegelwite, et de fleanteineswite, etc.* Anglo-Saxonibus hege et hegge, est sepes, septum, wite, mulcta.

✱ **HEGEMITUS**. [Interjectio dolentis. DIEF.]

HEGIN. Vide *Haga*.

HEGIRA, Muhametanorum æra, quæ a Muhamede pseudopropheta fuga initium habet. Nam cum is ob erroris novitatem de vita periclitaretur, ex Mecha Medinam fugam arripuit. Quia vero Muhamedes, ait Scaliger lib. 2. de Emendat. temp. pag. 136. simia Christianorum est in multis, is principium æræ suæ eadem appellatione donavit, qua Christiani suam a Diocletiana. Ut enim æra Diocletiani dicta est *æra Martyrii*, ita etiam Muhammedis dicta est *Hegira*, a voce Arabica *Hegirathi*, seu *Hegeraton*, ut habet Johan. Hesronita post Geographiam Nubiens. cap. 8. hoc est, διωγμὸς ὑπὲρ τῆς θρησκείας. Cujus quidem auspicatissimæ fugæ tempus incipit in 16. Julii A. Chr. 622. feria 5. *secundum medium calculum, seu* 6. *secundum phasin*

lunæ, uti habet Ulug-Beig. lib. de Epoch. cap. 1. Muhammetani menses hujus epochæ a phasi novilunii ad phasim sequentis novilunii numerant: atque hoc intervallum nunquam 30. dies excedit, neque minus est 29. ita ut 4. menses alternatim consequentes 30. dierum sint, et tres 29. sine ullo utrimque excessu e 12. mensibus annum constituunt. Anni itaque et menses secundum eorum usum sunt lunares veri. Sed de hujus epochæ ratione plura habent idem Ulug Beigus, Scaliger lib. 7. pag. 763. Leunclavius in Pand. Turc. n. 11. Petavius de Doctr. temp. et alii Chronographi. Vide *Annus*.

¶ **HEGUMENIARCHA.** Vide *Hegumenium*.

HEGUMENI, Ἡγούμενοι. Ita Græci *Abbates* passim vocant, qui *Primates Monasterii*, Juliano Antecessori cap. 19. *Principes Monasterii*, in Regula S. Pachomii § 7. 22. dicuntur. Thiofridus Abbas Epternacensis in Proœmio libri, cui titulus: *Flores Epitaphii: Olivæ uberi, pulcræ, speciosæ, fructiferæ in domo Domini, sanctæ Trevericæ sedis Archipræsuli Brunoni, Oleaster aridus Efternacensis Cœnobii Hegumenus Thiofridus.* Ita idem Julianus Antecessor cap. 264. Anastasius in Leone III. pag. 124. etc.

EGUMENUS, absque aspiratione. Ugutio: *Egumenus, i. Dominus.* Liberatus Diaconus cap. 18: *Egumenus Monasterii Diolchon.* Sic usurpant Leo III. PP. Epist. 10. Paulus Diac. in Miscella, etc.

EUGUMENUS, perperam apud Guillelm. Biblioth. in Hadriano II. pag. 228. et eumdem Diacon. pag. 762. Edit. Canisii.

EGUMENARCHIUM, id forte quod ἡγουμενεῖον vocat Alexii Comneni Novella: Monasterium, vel potius domicilium Hegumeni, ut *Patriarchium*, Patriarchæ. Anastasius in Hadriano I. pag. 119: *Basilica vero Monasterii S. Anastasii Martyris una cum baptisterio et Egumenarchio, etc.* Alii Codd. habent *Igumenarchio*.

¶ HEGUMENIUM, Ea Monasterii pars quæ peregrinis recipiendis propria erat. Passio SS. 20. Martyrum tom. 3. Martii pag. 171: *At Hegumeniarcham, id est, eum qui peregrinis præpositus erat in Hegumenio commorantibus, Joannem nomine, compositis optimisque moribus adolescentem ubi diaboli satellites agnoverunt, mille affectum plagis... non permiserunt pedibus introire in Ecclesiam.*

HEIA, HEIARE. Vide *Haga, Hercia*.

¶ **HEIBOTE**. Vide in *Haga*.

HEIDEOTI, Factio quædam in urbe Leodiensi, de qua magnum Chronicum Belgicum ann. 1403: *Cœperunt certi cives Leodienses, qui seipsos nominabant Heideotos, (quod interpretantur multi de Gallico in Latinum, Osores justitiæ) rebellare D. Joanni de Bavaria, Electo Leodiensi.* Vim vocis Gallicæ non omnino percipio. *Hair*, et *Heir*, est odisse: verum *Heideotos* potius nominasse se, quasi *Idiotas*, censerem, nisi non *Heideotos*, sed *Hædrotios* appellatos scriberet Suffridus Petri in eodem Joanne Episc. cap. 4. qui vocis hujus posterioris vim pariter attigit: *Erat illic genus hominum factiosorum, qui ob effrenem linguæ petulantiam, qua sine pudore legitimis suis magistratibus ad captandam auram popularem obtrudebant, Hedroten, sive Hedrotii vocabantur.*

¶ HAIDROTII, in Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 361. ubi et de vocis etymo diserte docemur: *Anno 1403. quidam filii iniquitatis, Gallice Haidroits id est, odientes jus et æquum, cives Leodienses cœperunt rebellare contra dominum Leodiensem Electum inclytum Johannem de Bavaria, nitentes contra Deum, justitiam et rationem posse tenus destruere jurisdictionem ecclesiasticam in plerisque modis et formis, etc.* Ibidem col. 362: *Odium tamen quod in cordibus dictorum Haidrotiorum suscitatum fuerat, nondum poterat radicitus extirpari ab eisdem.*

¶ **HEIDONES**, Gentiles, pagani, idololatræ, a Germ. *Heyde*, Gall. *Gentil, Payen.* Epistola ad Archiducem Austriæ ann. 1589. apud Ludewig. tom. 6. pag. 328: *Quidam ex nostris Heidonibus transfuga factus est.*

¶ **HEILIGOWE**, Sacer pagus. Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 12. ubi de B. Notkero Balbulo: *Igitur beatus Notkerus de pago, qui Turgowe dicitur, oriundus fuit, et in vico qui Sacer-pagus Latine, vulgariter Heiligowe appellatur, etc.* Teutonibus *Heilac*, Sanctus. Vide Schilter. in hac voce et infra *Elechvelt*.

¶ **HEIMBURGENSIS**, HEIMBURGIUS, Apparitor, præco. Jus Argent. lib. 1. cap. 1. apud Schilter. in Gloss. Teuton.: *Ad scultetum pertinet statuere tres personas (precones) quos Heimburgenses dicimus, unum in interiori scilicet veteri urbe, duos in exteriori.* Chronicon Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 78: *Apud Wormatiam seu Vangiones, supremus olim judex erat camerarius tempore adhuc Francorum Regum; mansitque etiam succedentibus Episcopis, quorum nomine tres singulis annis placita in curia Episcopali exercebant, Januario, Aprili et Junio. Judici Camerario* XVI. *apparitores præsto erant, quos Heimburgios appellabant.* Si tamen vim nominis spectes, idem est qui judex, Præfectus vici, a Teuton. *Heim*, Vicus, villa. [** Vide Halt. Gloss. Germ. col. 856.]

HEIMERE. Chronicon Montis-Sereni ann. 1218: *Fames magna facta est, quæ priori anno inchoata tantum invaluit, ut modius siliginis, qui vulgo Heimere dicitur, 3. marcis, et nonnunquam carius venderetur.*

HEIMSUCHUNG. Jura Ecclesiæ Bambergensis pro advocatia, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50: *Quandoque vero non solummodo causæ ad ejus* (Advocati) *examen spectant, id est, vehtat, notnunft, nahprant, Heimsuchung, et furta: horum reus vadiabit Advocato 60. nummos pro pelle et capillis suis.* Vox ejusdem originis, fortean etiam notionis, ac ea, quæ sequitur.

HEIMZUHT, Expeditio hostilis, Germanis *Heimzuch*, ut vult Lindenbrogius. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8: *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod Herireita dicunt, id est, cum 42. clypeis,... si autem minus fuerint scuta, veruntamen ita per vim injuste cinxerit, quod Heimzuht vocant, componat, etc.* Theutonibus *Heymen*, est sepire, obvallare: *Heyminghe*, sepimentum, a quo potius ducendum videtur vocis etymon. Vide *Hamsoca* et *Hussuchung*.

HEINFARE, HEINFARA, et HAINFAR, Discessio, fuga, lapsus servi, ex Angl. *Hein*, famulus, servus, et *Far*, iter, transitus. Dicitur et mulcta, quæ hoc nomine penditur, et ipsa jurisdictio animadvertendi in servos fuga lapsos. Domesdei: *Heinfaram qui fecerit, 100. sol emendet.* Alibi: *Si quis occiderit hominem Regis, et facit Heinfaram, dat Regi 30. sol. de solutione hominis, et de forisfacto 100. sol.* Rursum alio loco: *Istæ consuetudines pertinent ad Tantone, Burgherisch, latrones, pacis infractio, Hainfare, etc.* Ex Spelmanno.

¶ HAUFARE, Eadem notione. Consuetud. antiquæ Norman. in Concilio apud Lillebonam ann. 1080. celebrato confirmatæ apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 118: *Nulli liceat in Normannia Haufare facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel nammum capere, quin fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.*

HEIRONES, Ardeæ, erodii, *Herons* nostris, accipitrum nobilium species primaria. Charta Anglica de Forestis, apud Matth. Paris, et in libro inscripto *Pupilla oculi: Ærias accipitrum, falconum, aquilarum, et Heironum.*

° **HEISA**, HEISIA, f. Silva sepibus septa, idem quod *Haga*. Vide in hac voce. Charta Henr. Hosati inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 535: *Dedi...... unam croftam, quam Robertus filius Seman tenuit juxta Heisiam de Demesford.* Infra semel et iterum *Heisa*. *Heas* vero Virgam sonat, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 188. Chartoph. ch. 114: *Le suppliant print ung Heas de hayes d'environ la grosseur d'une verge d'aguillon.*

¶ **HEISSESIN**. Vide *Assassini*.

° **HEKET** vel HECQUET, nostris Ostium cohortale. Vide supra *Haisellus*. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 35. r°. ad ann. 1265: *Tempore refectionis et fimationis ortorum, debet idem Radulfus ibidem facere hostiolum, Gallice dictum Heket, per quod homines cum vehiculis fimum et sabulonem ad ortos deferentes... transibunt.* Lit. remiss. ann. 1427. in Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 2: *Le suppliant ouvri le Hecquet de la court et entra eu icelle court. Hec* vero est dimidia porta, qua pars inferior introitus clauditur. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. ch. 427: *Le suppliant estoit à son huis appoié sur son Hec, qui fait aussi que demi closture d'un huis.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 292: *Ilz alerent ensemble heurter au Hec de l'uis de l'ostel dudit Obery, duquel Hec ilz rompirent un ais ou deux. Héquet*, Nomen cujusdam carceris apud Rotomagum, f. ab *Henghen*, carcer, custodia. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. ch. 105: *Icellui Roulant se muça et tapy derriere un pilier ou post de bois en un cornet près d'une prison, appellé Héquet* (a Rouen). *Hecquer* vero est cultro baculum acuere, ut videtur, in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 194: *Le suppliant s'esbatoit avec les compaignons et Hecquoit d'un petit coustel qu'il avoit à sa dague un baston.*

¶ **HEKFORE**, Juvenca, Anglis *Heifer*, Gall. *Genisse*. Computus ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 548: *Et de* XII. *den. receptis de debili vitulo cujusdam Hekfore vendito prædicto Johanni hoc anno.*

¶ **HELBLING**, Monetæ genus. Vide *Hallenses*.

¶ **HELCHIA**. Charta Walteri Abb. S. Quintini de Monte ann. 1214: *Sciat universitas vestra quod cum nos... in aqua communi de Buiescourt supra molendinos de Fullieres crustam unam cum Helchia et furnum de Biescourt cum mansura ejusdem furni longo tempore possedissemus, etc.* Quæ verba in Regesto ann. 1665. Gallice redduntur, *une Crouste avec une Huche*, quo significatur Arca lignea major ubi pisces in aqua servantur.

HELCINIENTES. Charta Theodorici Comitis Flandr. ann. 1151. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Non solum quidem terrarum, sed et omnium rerum, quarum decima in sancta Ecclesia persolvitur ab Helcientibus* (sic) *et subma-*

nentibus ex integro decima S. Bertino persolvatur.

¶ **HELECHVELT.** Iperius in Chron. cap. 20. part. 3 : *Sanctus campus vulgariter Helechvelt, nunc vero corrupto nomine Hellefaut nominatur. Locus-Ecclesiæ* dicitur in Mirac. S. Bertini cap. 7. Vide *Heiligowe.*

° **HELECTUS,** pro Electus, in Sentent. arbitr. ann. 1302.

¶ **HELEFURLUNGA.** Vide *Furlongus.*

¶ **HELEMOSINA.** pro *Eleemosyna.* Charta Goffridi Comitis Alisinæ ann. 1177. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1012 : *Pro fidelium defunctorum anima Helemosinam dari præcipiatur.* Syllabus Rubricarum ad Leges palatinas Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. SS. Junii pag. VIII : *De Helemosina per helemosinarios præstanda.*

¶ **HELEMOSENARIUS,** et HELEMOSINARIUS, pro *Eleemosynarius.* Syllabus Rubric. ad Leges Palatinas Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. SS. Junii pag. VIII : *De Scholari capellæ, de Helemosenariis.* Constitutiones MSS. Ordinis Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis nostre comedat aut bibat.... videlicet in grangia Helemosinarii, etc.*

¶ **HELEMOSINATOR,** Qui dat in eleemosynam ecclesiæ, monasterio vel pauperi. Charta ann. 1030. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 407 : *Hæc sunt nomina Helemosinatorum, cum elemosinis suis : Domnus Imperator Chaonradus, libras* XV. *et auri uncias* IV. *Domna Imperatrix, etc.* Vide *Eleemosynarii* 3.

¶ **HELERA.** Testamentum Armandi *d'Alegre* ann. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1119 : *Item volo et præcipio quod dicta domus de Camps percipiat in solutum pro mille solidis Podiensibus quos debeo eidem prædicta Helera dictæ Catherinæ filiæ meæ tertiam partem proventuum dicti mercati d'Alegre.* Locus perobscurus. An legendum *Heredia?*

¶ **HELFENG.** Vide *Halsfang.*

¶ **HELIGEVORST.** Vita S. Deodati Nivern. Episc. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 473 : *Beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate Heligevorst, Latino Sancta-silva vocitatur, juxta opidum quod Hegenowia dicitur, in Alsatiæ finibus situm.* Vide *Heiligowe.*

HELIOGABALUS, ita Sol dictus apud Gabalitanos. Vocem Arabicam esse contendit Scaliger, *Alagabal,* uti præferunt aliquot nummi, i. e. *Deus Habalitarum.* Sed de Heliogabalo, et Antonino Imperatore ita nuncupato, multa congessere idem Scaliger in Notis ad Eusebium pag. 231. ult. Edit. lib. 1. Epist. pag. 209. Casaubonus et Salmasius ad Lampridium, Fullerus, lib. 1. Miscell. cap. 14. et alii.

¶ **HELITIATUS,** Extra omnem litem positus. Præceptum Childeberti III. Regis Franc. ann. 697. apud Mabill. Diplom. pag. 480 : *Omni tempore contra ipso Drogone et conjuge sua Adaltruta aut herides eorum, vel cujuscumquelibet de parte eorum omni tempore habiat evindecatum adque Helitiatum.* Vide *Elitigare.*

° **HELLEBIC,** Præstatio pro piscibus, qui Parisios importabantur. Lit. Caroli VI. ann. 1403. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 614 : *Certain tribut ou impost sur leurs denrées, appellé Hellebic,... c'est assavoir sur chascun pennier de poisson de mer... vendus esdictes halles, deux deniers Parisis, etc.* Vide *Hallebic.*

° **HELLEBIT,** Ludi genus. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 227 : *Icellui Fouquaut et autres avoient joué au Hellebit audit Cayeu, et après alerent boire en la taverne.*

° **HELLEMPARTA,** Hastæ species, quam *Hallebarde* dicimus. Sic Latine reddit μανάραν Nicet. in Andronico lib. 2. ut observat ipse Cangius pag. 296. in Villehard.

° **HELLEQUINUS.** Guill. Paris. in Tract. de Universo part. 2. cap. 12 : *De equitibus vero nocturnis, qui vulgari Gallicano Hellequin, et vulgari Hispanico Exercitus antiquus, vocantur, nondum tibi satisfeci, quia nondum declarare intendo qui sint, nec tamen certum est eos malignos spiritus esse.* Radulf. *de Presles* ad lib. 15. cap. 23. de Civit. Dei : *La mesgnée de Hellequin, de dame Habonde et des esperis qu'ils appellent Fées, qui apperent és estables et és arbres, etc.* Vide *Fadus.*

HELLINGUS. Vide *Hallenses.*

¶ **HELLIRUNA,** Maga. Vide *Alyrumnæ.*

¶ **HELLOUS,** *Vorax, insatiabilis,* pro Helluo, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501.

¶ **HELLUABUNDUS,** *Multum bibens, ebriosus.* Id. Gl.

✱ **HELLUARI.** [Superflue bibere. DIEF.]

° **HELLUUS,** *Rufus, pallidus, vel navisia.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

¶ **HELMARC,** Dimidia pars marcæ, a Germ. *Hel* vel *Half,* dimidium ; et *Marc,* marca. Consuetudines antiq. Norman. in Conc. apud Lillebonam celebrato ann. 1080. confirmatæ apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 119 : *Nulli licut in Normannia monetam facere extra monetarias domos Rothomagenses : et Bajocenses : et illam mediam argenti et ad justum pensum, scilicet* VIII. *solidorum in Helmarc.*

¶ **HELMBARTE,** Kiliano, *Quiris, bipennis, securis Romana, securis Amazonia. Barde i. dolabra, quod scilicet cassidem dolare, et galeam asciare possit aciei duritia.*

¶ **HELMVARIPHA,** Vox Arabica, Quandrangulum irregulare seu inæquale, quod vel duos obtusos habet angulos, et duos acutos, vel rectos duos, unum obtusum, et unum acutum. Goclenius in Lexico Philos. : *Impossibile est Helmvaripham aut tres rectos aut tres obtusos angulos habere.*

1. **HELMUS,** Cassis, galeæ conus, *Heaume,* Gallice, *Helmo* Italis, *Helm* Cambro-Britannis. Glossarium Theotiscum : *Cassis, Helm, [Heldenbuch].* Lindenbrogius a Germanico deducit, Spelmannus a Saxonico, Gloss. Ælfrici : *Galea,* læfel, helm. [Gloss. MSS. ad Bedæ Gutbertum : *Cono, i. e. Helme.* Ab *Helen,* celare, accersit Eccardus, quia caput galea celat : unde *Celata* Italis dicitur.] [☞ Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 856.] Occurrit in Legibus Ripuariorum tit. 36. § 11. in Chronico Besuensi pag. 578. in Testamento S. Everardi Ducis Forojul. etc. *Heaume* in Legibus Norman. Guill. Nothi cap. 22. 23. 24. quam vocem non percepit Seldenus. *Heaume à broces,* apud Bellomanerium cap. 62. *Heaume à visiere,* in Assisiis Hierosol. cap. 95. [*Heaume à vissere,* in Testam. Odonis de Rossilione ann. 1298.] *Gelmus Silvanectensis,* in Poem. *de Garin* :

Puis lace l'iaume, qu fut fait à Senlis.

Helmus gemmatus, ibidem :

L'auberc vestu, lacié l'iaume gemé.

[Le Roman *d'Athis* MS. :

D'Eaumes gemés, blans et fourbis.]

Poeta vernaculus MS. :

Parmi son Elme agu qui fu à or portrais,
Feri Clarjus l'Indois qui d'amour faisoit gais,
Pour la tres-grant beauté la belle Fezenais,
Trestut en abati bericles et balais.

Herme etiam pro *Helme* dicebant. Idem Poeta :

Mil Chevaliers à haubercs et à Hermes.

Alibi :

L'en le desarme de l'hauberc et de l'Herme.

Elmete, in Consuetud. Hannon. cap. 79. Vide Gloss. ad Villard. verbo *Hielme.*

° *Aiume,* apud Guill. *Plagon* in Hist. contin. Guill. Tyrii tom. 5. Ampl. Collect. Marten. col. 622 : *Il* (le Chevalier d'Espagne) *portoit une chaîne de fer sus son Aiume.* Forte pro *Iaume,* ut in Poem. Garini.

° *Hyalme* et *Ielme* præterea nostri dixerunt. Munit. castror. dom. reg. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 93. r° : *iiij. Helmes duplices, xxvj. capellos ferri.* Froissart. vol. 1. cap. 29 : *Ils eurent convenant de défier le roy de France, et d'aller avec le roy d'Angleterre quand il lui plairoit, et que chacun le serviroit à un certain nombre de gens d'armes, à Heaumes et timbres couronnées.* Pedag. Bapalm. in Chartul. 21. Corb. : *Le Hyalme, un denier.* Le Roman *de Robert le Diable* MS. :

Ses escus qui bien est clavés
Ne fust il mie mieulx froés,
Ne ses Ielmes mieulx detrenchiés, etc.

☞ Circulo aureo cassides, Regum præcipue, ornabantur. Testis est le Roman *d'Athis* MS :

O les espees se requierent,
Es Heaumes poins grans cops fierent,
Trenchent les cercles ormier,
Et par dessus trenchent l'acier.

Infra :

Sur le Heaume fiert le Roy
Du cop le mist en grand effroy,
L'acier en faulse, brise et ront,
Et le cercle d'or tout en confont.

GELMUS, ex Hispanico *Hyelmos,* in Testamento Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38.

¶ 2. **HELMUS,** Culmen, tectum, Anglo-Saxon. *Hælme.* Verelius in notis ad Herrauds Saga pag. 83. observat, suis *Hialm* esse tectum quatuor perticis affixum fœno vel segetibus tegendis aptum. Tabular. Abbatiæ SS. Trinitatis Cadom. fol. 21 : *Ricardum etiam de Gracio qui habet duos bordarios, et horreum suum et Helmos, et hoc totum quod habet Helto Dapifer in eadem villa.*

° 3. **HELMUS,** Gall. *Heaume,* Monetæ species, a casside ibi sculpta sic haud dubie dicta. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 151 : *Se chascun d'eulz vouloit paier une somme d'argent, appellé au pais* (Tournay) *Heaume, ilz auroient du vin assez.*

¶ **HELNA,** Helenium, enula campana, species plantæ, Gall. *Aunée.* Hinc

¶ HELNATUM VINUM, Hac scilicet herba conditum. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8. in vet. Discipl. Monast. parg. 151 : *In vindemiis collecta Helna a famulo suo, qui doctus est inde, et ex altera parte aliis herbis quæ huic negotio aptæ sunt, facit in uno vase unum* (leg. vinum) *Helnatum, in altero herbatum.*

° **HELOTIS,** Sarmatica lues, sive plica Polonica. De ea Joan. Agricola, Joan. Th. Minadous, et alii, ut monuit D. *Falconet.*

¶ **HELOVITREUM** VAS, pro *Holovitreum,* totum vitreum. Vox ibrida. Vita S. Odilonis Abb. Cluniac. auctore Petro Damiano tom. 1. Januar. pag. 74 : *Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, vas illi Helovitreum*

valde pretiosum et Alexandrini operis arte compositum, cum tritis et pigmentis allatum. Vide *Holovitreus.*

¶ **HELOWE-WALL**, Domus fastigium, ut videtur, Gall. *Pignon*, a Saxon. H e-lan, operire, et Angl. *Wall* domus. Computus ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 573: *Et in solutis eidem dominæ(Reginæ) pro quodam Helowewal unius domus apud Curtlyngton annuatim* II. *den.*

HELP, Piscis majoris species. Charta Guidonis Comitis Pontivensis in Tabul. Abb. S. Judoci: *Ita quod si quis piscator ceperit infra terminos maris circumadjacentis sturjonem et salmonem, et porcum marinum, et Help, in jus cedit Ecclesiæ totaliter et integre.* Vide *Craspiscis.*

* *Helpinum* ediderunt Benedictini tom. 10. Gall. Christ. col. 336. inter Instr.

¶ **HELPEROUP**, Subsidium, snppetiæ, Belgis *Helpe*, Gall. *Secours, aide.* Consuetud. Furnenses ann. 1240. ex Archivo Capituli Audomar: *Qui de nocte ad Helperoup cum armis venerit, excepto canipulo et tortuosa nichil emendabit, nisi cum armis alio modo forefecerit. Similiter qui de die venerit ad Helperoup contra bannitos vel latrones, etc.*

HELSWINDE. Vide Hermannum Contractum pag. 562. Edit. Canisii.

¶ **HELUCUS**, pro Elucus, Capitis gravitas a vino creata. Tertullianus de Corona cap. 7: *Harpocration industria hederatum argumentatur, quod hederæ natura sit cerebrum ab Heluco defensare.*

* **HELVESUATENSES**, Iidem qui Helvii seu Vivarienses. Stat. eccl. Tullens. MSS. fol. 76. r°: *Sunt autem alii* (Confratres ecclesiæ nostræ) *extra diocesim ab antiquo, videlicet . . . Helvesuatenses, pro quibus tenemur semel in anno solemniter missam celebrare pro defunctis.*

✱ **HELVIDUS.** [Helvus. (Isid. Or. 19. 28.)].

HELVITICE. Liber 3. Miraculor. S. Dionysii cap. 14: *Haud Helvitice habeo, quod loquar pro Dionysio, cum qui jam Sanctorum sociatus in cœlo pollet exercitibus, apologia nostra minime indigeat.*

HEMERO, Ἅρπαξ, in Gloss. Lat. Græc. ubi Goldastus ad S. Valerianum emendat *Hamero:* hunc vide pag. 63. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Hemerocoetus*, ex Gr. ἡμερόκοιτος.]

** **HELUS.** Virgil. Grammat. pag. 138: *Sunt* (pronomina) *quæ tetracasibus declinantur, ut Helus, helius, heli, helium; helia, etc.; helum, etc.*

¶ **HEMERODROMI**, Quasi diurni cursores, tabellarii, a Græco ἡμέρα, dies, et δρόμος, cursus. Historia cædis SS. in Sina auctore S. Nilo tom. 1. Januar. pag. 962: *Et ad eum quidem mittunt duos ex iis qui apud ipsos vocantur Hemerodromi accusantes quod inita fregissent fœdera.*

* **HEMEROTROPHUS**, Diurnus cibus, Gr. ἡμερότροφος. Vide supra *Chœnix.*

* **HEMICYCLUS**, Semicircularis. ἡμίκυκλος, *semicirculus*, in Gloss. Gr. Lat. *Occupante locum fornice Hemicyclo,* apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 50.

¶ **HEMIGRANEA**, Hemigrania. Dolor medii imo et totius capitis, Gall. *Migraine*, a Græco ἥμισυς et κρᾶνον. Vita S. Bernardini Senensis tom. 5. Maii pag. 285. *: *Doloremque totius dextræ partis capitis patiebatur continue, quod Hemigranea a medicis nuncupatur.* Miracula B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 596: *Ad minus semel in mense pati consuevit gravem et acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici Hemigraniam vocant.*

HEMINA, in Regula S. Benedicti cap. 40. est certa vini mensura, quam Monachis sufficere per diem existimavit, de cujus quantitate multa habent Regulæ Interpretes, quæ collegit Haeftenus lib. 10. Disquis. Monast. Tract. 4. disq. 2. ac præsertim nuperus Scriptor in Dissertat. Gallica de vini hemina et libra panis in Regula S. Benedicti, edita ann. 1667. [Adde Menardum in Concordia Regularum, Martenium in Commentario ad Regulam S. Benedicti et Johannem *Pelletier* in Dissertat. Gallica de libra panis et de vini hemina S. Benedicti ad calcem Dissertat. de Arca Noe. *Emina appendit libram unam, quæ geminata sextarium facit; habet drachmas centum.* Papias. Epistola Theodemari Abb. Casinensis an. circiter 790. ad Carolum M.: *Quas duas mensuras æstimaverunt majores nostri Eminæ mensuram esse.*] Charta anni 858. pro monasterio Deiparæ Suession: *Vini modii 600. et mellis modii 10. ad dandas omni tempore regulares Eminas, vel in solennitatibus mixtas purasque potiones propinandas.* Alia Caroli C. ann. 872. in Hist. ejusdem Monasterii pag. 435: *Ad cotidianum vero vel festivum potum a Præposito loci annuatim* 250. *modii eis dabuntur,quando plena fuerit vini abundantia; et hæc mensura per dies singulos, Sacerdotes Eminam, id est, tres libras; Diacones duas; Subdiacones, vel minorum ordinum Clerici, unicas vini libras accipiant.* Apud Palladium de Architectura: *Cyathi novem Heminam faciunt. Heminæ duæ sextarium complent. Sextarii sex congeum reddunt.* Scriptum de ponderibus et mensuris, laudatum a Mabillonio: *Libra una et semis Heminam facit: duæ Heminæ sextarium reddunt.* Vide Gloss. med. Græcit. in Ἡμίνα, col. 478. et Append. col. 80. et quæ in hanc rem commentatur idem Mabillonius in Præfat. ad tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. num. 158.

☞ Quidquid sit de celebri controversia quæ circa heminam vini inter eruditos viros olim versata est, certum omnino est non ejusdem capacitatis ubique exstitisse hanc mensuram, etiam in Galliis nostris. In quibusdam locis circa Bellijocum Hemina vini eadem est ac semi-asinata; Asinata vero valet octo quartas vini. In Delphinatu Hemina vini æquivalet sextario; utraque enim mensura 2. s. perinde æstimatur in Tractatu D. *de Boeslieu.* Aliæ autem differentiæ colligi possunt ex auctoribus a D. *Lancelot* in Dissert. de Hemina vini laudatis; plerosque licet illorum in æstimatione hujus mensuræ, potius ad usus suos respexisse, quam ad intimam illius capacitatem, mihi vix dubium sit.

* Vocabul. Cassin. ann. circ. 700: *Emina vini habet uncias xvj. Emina olei habet uncias xij. Emina mellis habet uncias xxiiij.*

Emina, [et Eymina], Mensura frumentaria. Charta Rogerii Vicecom. Biterrensis ann. 1149. apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan: *Et si forte aliquis homo vel femina Biterris vendiderit suum bladum ad suam Eminam vel sestarium, etc.* In Consuetudine Divionensi dicitur Emina constare 2. bichetis: *En l'esmine de grains mesure d'illec a* 2. *bichots, etc.* Vide eumdem Catellum in Hist. Comitum Tolos. pag. 218. [Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. ann. 1227: *Statuimus quod census bladi qui debent solvi Monasterio de Prioratibus, ad Eminam Massiliensem quæ nunc currit solvant de cætero.* Instr. ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 86: *De quacumque quantitate bladi venditi, videlicet de una Hemina, ut supra, capitur una cazeola pro qualibet Hemina.* Inventarium MS. ex Archivo Principis *de Rohan*: *Item unam Eyminam frumenti et* 5. *pictas quas serviunt Petrus Verderii, etc.* Saisimentum Comitatus Tolosæ apud D. *la Faille* tom. 1. Annal. Tolos. inter Probat. pag. 17: *Et unam Eminam bladi de quolibet foco habente bestiam carregii, etc.* Tabular. Casæ-Dei: *Et dono ad Bonam-fontem* 1. *Eminam de segle.*]

☞ Nec minus variavit Hemina solidorum quam liquidorum: pro sextario interdum accipitur. Charta ann. 1242: XVI. *Emynas seu sesteria annonæ ad mensuram Aquis... Unum modium seu* XVI. *sexteria.* Ita etiam in novo Custumar. tom. 4. part. 2. pag. 1008. art. XI. ubi *Heminam* per vocem *Setier* reddidit Gallicus interpres. Alibi *Hemina* duos bichetos valet: cujus ponderis fuerit apud Massilienses utcumque æstimare licet ex Statutis ejusdem civitatis lib. 1. cap. 53. num. 4: *Decernentes similiter quod nullus faciat saumatam portandam ad molendinum in qua sint plus quam septem Eminæ annonæ.* Alicubi *Hemina* Massiliensis 8. civaderias continere dicitur; civaderia vero fere æquiparatur modio Parisiensi.

* *Emina bassa*, eadem atque *rasa*, quæ cumulatæ opponitur. Charta ann. 1344. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 45: *Item relicta Simonis Bernerii unam Eminam bassam . . . Item Matheus Marmerii unam Eminam avenæ ad mensuram bassam.* *Ymal*, in Testam. Isabellæ dom. *de Bauzemont* ann. 1407. ex Bibl. reg.: *Je donne aux quatre ordres mendians . . . chascun vint Ymal de froment.* Pluries ibi. Apud Castellionem ad Sequanam sextarius constat duabus *heminis*, hemina vero duobus *bichotis*, ex Terreario ejusd. in Cod. reg. 9898. 2: *Les deux bichots font une Emine; les deux Emines font ung setier; douze setiers font ung muy de blé.*

¶ Eminale, Eadem notione, idem ac Sextarium, Gall. *Setier.* Charta Willelmi Montispessul. domini ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 728: *Sestairalaticum dono vobis de omni blado, et de omni legumine, et de farina,... si mensurantur cum seistarale vel Eminale.* Ubi particula *vel* explicativa est, non disjunctiva: utriusque enim mensuræ eadem est præstatio. Tabular. B. M. Accinct: *Remisit etiam* IX. *denarios censuales et unum Eminale avenæ.*

¶ Heminale Salis, Mensura unius heminæ salis capax, simul et præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur, duodecima scilicet heminæ pars de unaquaque vectura. Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 91: *Joannes de Auriis...dedit, vendidit... quidquid juris... habebat, et in rebus quæ inferius subsequuntur; videlicet in Heminali salis de Mura, cum quo Heminali mensurare consueverunt et debent, et dictus Joannes venditor pro dicto Heminali accipere debebat et consuevit, ut inferius sequitur, videlicet pro quolibet animali portante sal ad vendendum in dicto mandamento, unam moydam, de quibus valent duodecim unam Heminam salis.*

* Heminata, Modus agri unius *heminæ* capax. Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 18. art. 1. pag. 52: *Ad rationem certæ pecuniæ pro qualibet Heminata prædio-*

rum. Ibid. rubr. 48. art. 1. pag. 133 : *Ad solutionem pro modo jugerum seu numeri Heminatarum.*

EMINATA TERRÆ, Modus agri unius heminæ capax, ut modiata, unius modii, etc. *Eminée de terre*, Arvernis, *Eminada terræ*, in Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. f. 46. Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. ann. 1299. Tabularii Regii n. 47 : *Tres cartonatas, et unam Eminatam terræ, cum quodam pradello, etc.* Alias vide in Tabulario S. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. Ch. 104. et in Tabulario Absiensis Monasterii apud Duchesnium in Hist. Castanerensi pag. 3.

EMINAGIUM, Præstatio ex quacumque emina frumenti, aut alterius grani. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1183. in Chartophylacio regio Regest. 91. Ch. 448 : *Dedit etiam eisdem unum modium frumenti ad mensuram Parisiensem in granchia sua Compendii, vel Eminagio illius oppidi. Sisa heminarum*, Impositio, præstatio *Eminagii*, in Charta ann. 1251. Vide *Sisa. Aminage*, in Charta Johannis Reg. Fr. Regest. 91. Chartophilacii regii num. 502 : *De lever aussi Aminage de boulengiers faisans ou vendans pain de leur labour.* Ibidem : *Item, quant à l'Aminage que le vextier demande aus Talemeliers de blef que is cuient, qui est leur labeur et heritage.*] Charta ann. 1278. Joannis de Vergeio Senescalli Burgund. : *Item volo et concedo, quod si ego vel hæredes mei in villa seu castro de Fontisuenna... aliquod forum seu nundinas... faceremus vel institueremus, quod dicti Religiosi totum Eminagium dictarum nundinarum...habeant et percipiant.* In Regesto feodorum Burgundiæ 2. part. fol. 97. fit mentio *Eminagii Divionensis*, in Charta anni 1245. Vide *Pisa.*

° Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Concessi insuper eisdem theloneum et Eminagium singulis diebus, hominum scilicet in burgo S. Romani et in ipsius parochia residentium : Eminagium etiam extraneorum, qui annonas suas habebunt in terris monachorum, ipsis concessi diebus singulis habendum. Esminaige*, in Libert. villæ *de Grancey* ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 160. art. 3.

¶ HEMINA, Eadem notione, ni fallor, qua *Eminagium.* Testam. Guinardi Comit. Ruscin. ann. 1173. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1360 : *Relinquo etiam eis* (Templariis) *ipsas Heminas de Perpiniano.*

IMINA, pro *Emina*, in Charta ann. 1136. apud Joffredum in Nicæensibus Episcopis pag. 167.

¶ EXEMINA, Eodem significatu. Charta Borelli Comit. Barcin. ann. 964. in Append. ad Marcam Hispan. col. 884 : *Dono ego Borellus Comes et Marchio... sestarium de civada, et Exeminam unam de vino.*

° **HEMIOLIUM**, Sescuplum. Glos. Gr. Lat. : Ἡμιόλιον, *Secuplum.* Pœnit. vetus MS. ex Conc. Nicæno cap. 17 : *Si quis inventus fuerit . . . usuras accipiens aut ex inventione aliqua, vel quolibet modo negotium transiens, aut Hemiolia, id est sexcupla, exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri, dejiciatur a clero, et alienus existat a regula.* Eadem habet Concil. Aquisgr. cap. 40.

° **HEMIOLIUS**, Numerus sesquialter, apud Gell. lib. 18. cap. 14. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Hemiolus, che tene tuto, e poy mezo.*

° **HEMIPLEXIA**, Paralysis, qua dimidia pars corporis laborat, in Epist. Andr. Morelli ad Jac. Perizon. ex edit. Amstel. ann. 1702. pag. 8.

✱ **HEMIPODIUS.** [Qui est semipes.(Mar. Vict. p. 2615.)]

¶ **HEMISIUM**, Species monetæ, dimidia pars assis. Hist. Miscell. apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 162 : *Et ita processerunt jactantibus Imperatoribus hypatiam et trimisia et Hemisia et numismata nova usque ad magnam Ecclesiam.*

¶ 1. **HEMISPERIUM**, pro *Hemisphærium*, Ugutioni.

¶ 2. **HEMISPERIUM**, Instrumentum vitreum in modum spheræ dimidiæ, vel in orbem efformatum, quo ad lintea leviganda utebantur. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 54 : *Quando vero levigantur eadem corporalia cum vitreo Hemisperio, unus eis substernitur pannus, nec ponuntur unquam super lignum nudum.*

° **HEMISPHÆRIUM** CONSUMMARE, Tempus terere, interpretibus doctis Editoribus ad Mirac. S. Bertini tom. 2. Sept. pag. 599. col. 1 : *Sed cum Hemisphærium, nihil ibi prævalentes, consummarent, et, nedum dicamus, aliquid proficerent, etc.*

HEMISSECLA, Dimidium *sicli*, Germanis *secel*, sive *sicel*, quod est quarta pars unciæ apud Græcos et Latinos. Hepidannus de Vita S. Wiboradæ lib. 1. cap. 14 : *Cum nesciant de tot talentis Hemissecla vel obolos observare.* [Vide *Emisexcla.*]

¶ **HEMITOGIUM.** Papias MS. Bituric. : *Emitogium, dimidia toga; Hermitogium*, Johanni de Janua.

¶ **HEMITRITÆUS**, Semitertiana febris, Gallice *Fievre double tierce.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Hemitriteus, Fievre ague.* Acta S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 454 : *Enricus quondam Romellæ habens Hemitritæum, posuit corrigiam B. Rayneri sub capite suo, et continuo dimisit eum febris.* Eadem notione Martialis Epigram. 91. lib. 12:

Pro sene, sed caro, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, et fervens Hemitritæus erat.

Vox ducta a Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus.

HEMMETHE, Modius, mensuræ frumentariæ species, apud Holsatenses. Helmodus lib. 1. Chronici Slavorum cap. 92 : *Et solverent de manso sex modios siliginis, et octo avenæ, illius, inquam, modii, qui vulgo dicitur Hemmethe.*

¶ **HEMOSUS**, *Odium*, Gloss. Isidori. Ita etiam in Exceptis Pithœi. Bonaventura Vulcanius suspicatur legendum, *Heinosus*, odiosus, unde forte Gall. *Haineux.*

° **HEMUM**, *Lo parlamento, e modulacione*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **HENAPHUS**, Vas, patera. Tabularium Majoris Monast. : *Accepit de substantia S. Martini optimos Henaphos corneos et unum equum.* Vide *Hanapus.*

¶ **HENATINI**, *Gigantes sive robusti sive potentes, aut humiles consurgentes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. et in Amalthea ex Catholico Joh. de Janua. Vox procul dubio detorta ab *Enac* vel *Enacim*, de quibus num. 13. 34 : *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur* ; et Deuter. 2. 11 : *Quasi gigantes crederentur, et essent similes filiorum Enacim.*

° **HENDEGARIUS**, Machina bellica. Stat. Ferrar. ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 508 : *Quod quotiescumque mutabuntur capitanei et custodes castrorum, . . . potestas teneatur mittere ad prædicta loca unum bonum notarium,... qui scribat statum cujuslibet loci, scribendo solaria, assides,... scalas, Hendegarios, funes, balistas, etc.*

¶ **HENDEM**, *Eque, similiter.* Gloss. Sangerm. MSS. num. 501.

HENEDPENY. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 827 : *Sint quieti... de chevagio, et Henedpenny, et bucstall, et tristris, etc.* Forte *gallinagium*, ex Saxon. Hæn, vel Henne, gallina, et Peny, denarius. Vide *Gallinagium.*

¶ **HENEUNTE**, pro Ineunte. Præfatio Francisci Blanchini apud Murator. tom. 3. pag. 81 : *Epitaphium : Hic requiescit in pace Eusebia religiosa magna ancilla Domini, qui in sæculo ab Heneunte etate sua vixit secolares annus* XIIII. *et ubi a Domino electa est in Monasterio SS. Cyriaci servivet annus quinquagenta, recessit sub die pridie Kald. Octobris indictione sexta.*

HENGHEN, Carcer, custodia, ergastulum : ex Saxon. Henghen, et Hengenne, quod idem sonat. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 65 : *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem veniat , ut amicum non habeat, in prima accusatione ponatur in Henghen, et ibi sustineat, donec ad Dei judicium vadat.* In Legibus Politicis Saxonicis Canuti cap. 32. quæ eadem habent, *Henghen*, per *carcannum, id est, carcerem* redditur.

HENGHWITA. Vide *Hangwith.*

HENGISTE. Charta Arnulfi Imp. ann. 898. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 62 : *Cum curtilibus et ædificiis,.... agris, pratis, pascuis, silvis, foresto ad Hengiste, aquis, aquarumque decursibus, etc.* Kiliano, *Engist*, est equus, caballus : igitur *forestum ad Hengiste*, fuerit forte usus silvæ ad pabulandos equos.

° **HENGISTFUOTER**, Cui cura equorum demandata est, maxime qui eorum pabulum curat, a Germ. *Hengst*, equus, caballus, et *Futter*, pabulum. Charta Ludov. reg. ann. 903. apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 151 : *Delegavimus cum curtibus et casis aliisque ædificiis, familiis, et utriusque sexus mancipiis, parscalchis, sindmannis , Hengistfuotris, etc. Hengistvotris*, in alia ann. 1057. apud eumd. tom. 2. pag. 516. Hinc emendandæ videntur Chartæ laudatæ in voce *Hengistnotus.*

HENGISTNOTUS. Charta Ludovici Regis ann. 892. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 130 : *Cum... familiis utriusque sexus, mancipiis, parschalcis, sindmannis, Hengistnotis, censibus, campis, etc.* Alia Henrici Imp. ann. 1039. pag. 147. habet *Hengiswoteris*, alia denique ann. 1057. pag. 151. *Hengisturtis.* Vide *Hengistfuoter.*

¶ **HENGLBITA**, perperam pro *Hengwitha*, in Literis Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58. Vide *Hangwith.*

HENKINI, dicti per contumeliam Rheni accolæ, *die Henchen*, vel *Hencken*, carnifices, furciferi. In Vita Caroli IV. Imperat. : *Si pater noster arripuerit istas pecunias, disperget eas inter Rinenses Henkinos, et sic decepti manebimus et illusi.*

✱ **HENOSIS**, [Adunatio, unio, ἕνωσις : ab ἑνόω, aduno : unus est ex æonibus Valentiniani, apud *Tertull. advers. Valentinian.* 8.]

✱ **HENOTES**, [ἑνότης, Unitas. Unus ex æonibus Valentiniani , apud *Tertull. advers. Valentinian.* 37.]

HENOTICUM, ex Gr. ἑνωτικόν, Edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appella-

tum illud, quod Zeno Imper. sanxit. Victor Tunnensis : *Anastasius Imp. hæreticorum Synodum faciens Henoticum Zenonis confirmat.* Habetur illud apud Evagrium. Vide *Unitivum*.

¶ **HENRICI,** Dicti denarii aurei ab Henrico II. Rege cusi. Vide in *Moneta*.

HENRICIANA HÆRESIS, dicitur Simonia, ab Henrico IV. et V. Imperatoribus, qui Episcopatuum et Ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant. Guillelmus Apuliensis lib. 3. de Gest. Norman. :

... Quia Rex Henricus ab illo
Damnatus fuerat, propter commissa nefandis
Accumulata modis : nec enim venundare sanctas
Ecclesias veritus, perversum dogma colebat
Simonis, et nullum donabat pontificali
Culmine, præter eos, qui maxima dona tulissent.

Vide Gaufridum Vindocinensem lib. 3. Epist. 11. et Notas ad Alexiadem pag. 536.

HENSA, HENSATA LIGA. Vide *Hansa* 2.

° **HENTICH,** Picardis, Sepimentum ex palis, ut opinor ; nisi legendum sit *Heutich*. Vide in *Hutten*. Sentent. arbitr. ann. 1313. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 53 : *Et volons . . . . que lidit religieus ne puissent enclore ledit fossé, ne deseurer dudit vivier par Hentich ou clouture autre. . . Lesqueis* (acort) *fait mention des Hentis, des voies, des neis, des ouvretures et des resures.* Forte ab *Henel*, Palus, stipes. Chartul. magn. nig. Corb. ch. 65. fol. 59. r° : *Jehans Pains faisoit amener à Corbie, bos à voiture qui devoit fouée ; par raison de le voiture le gent de l'église present un Henel en le carete : Jehans Pains devantdis s'en dolu à le gent le roy, et disoit que li Henyaus estoit siens ; et li fu li Henyaus recreus.*

HEORDFEST, Mansionarius : ex Saxon. heorð, focus, domus, et fæst, fixus. Unde Lambardus vocem hanc per *astro astrictus* reddit : est autem *astrum* idem quod domus, ut suo loco dictum est. Leges Canuti Regis cap. 40 : *Non sit aliqua liberorum rectitudine dignus, sit Heordfeste, sit folgarius, sit in hundredo et in plegio constitutus.* Vide *Huiderefest*.

HEORDPENI, Præstatio pro quolibet foco : ex Saxon. heord pening, voce conflata ex heord, domus, focus, et pening, denarius, proprie autem is, qui vulgo *Romescot* dicitur, et Romano Pontifici pendebatur. Leges Edgari Regis cap. 5. apud Bromptonum : *Omnis Heordpeni reddat ad Festum S. Petri, et qui non persolverit ad terminum illum, deferat eum Romæ, etc.* Vide *Denarius S. Petri* et *Harthpenny*.

¶ HEORTHPENING, Eadem notione. Vide in *Ælmesfeoh*.

°° **HEPA,** Coxendix, Angl. *Hip*. Chart. ann. 1252. apud Lappenb. Init. Fœder. Hanseat. pag. 57 : *Baco sive flek, obolum; Hepa 1. denarium.*

¶ **HEPTADOGMA,** Sermo de septem artibus. Compendium jurium et Consuetud. Universitatis Paris. per Robertum Goulet. Edit. 1517. fol. 17 : *Præterea supplementum de duabus artibus et Heptadogma pro erigendo recenter gymnasio, multis cum aliis utilibus documentis.*

¶ **HEPTAMARON.** Donatio S. Rudesindi pro Monast. S. Salvatoris de Cellanova : *Heriæ, historia ecclesiastica, Heptamaron, geronticon, expositio Trinitatis, et collationum.* Forte legendum *Hexaemeron* a Græco ἑξαήμερον, Liber satis notus de sex diebus quibus mundus conditus est.

¶ **HEPTAMYXOS,** Lucerna septem *myxos* seu nares, ut alii vocant, habens. Hegesippus lib. 5. cap. 10 : *Lucerna quæ sub candelabro ponitur, ante sub modio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratiæ plenitudine, Heptamyxo frequens lumen effundens.* Ita Hofmannus.

¶ **HEPTAPHONOS,** ἑπτάφωνος, Habens voces septem. Theogerus Episc. Metensis apud Bernardum *Pez* tom. 1. Anecd. Præfat. pag. xv :

Is (*Christus*) in ævum sit benedictus,
Heptaphonos, strophicus, punctus, porrectus, oriscus,
Virgula, Cephalicus, clinis, quilisma, podacus.

HEPTATICUS, EPTATICUS, corrupte, pro Heptateucho, seu tomo sacrorum Bibliorum primo, continente *Pentateuchum* Moysis, et sequentes 2. libros Josuæ et Judicum. Ugutio : *Eptaticus, vetus est Testamentum, quinque libri Moysi, sex Josuæ, septem libri Judicum.* (Sic in MS.) Occurrit apud S. Hieronym. in quæst. in libr. 1. Paralipom. cap. 2. in Regula S. Benedicti cap. 42. in Vita B. Joannis Abbatis Gorziensis n. 81. apud Aratorem lib. 1. Hist. Ecclesiast. cap. 17. Gregorium M. lib. 12. Ep. 30. Alcuinum Ep. 27. in Statutis Guigonis Cartusiensis Ord. cap. 4. in Antiq. Statutis ejusdem Ord. 1. part. cap. 9. Ordericum Vitalem pag. 470. etc. Vide Juretum ad Epistolas Ivonis Carnotensis. Ex his emendandum Poema Alcuini præfixum Bibliothecæ, seu libris sacris, editum lib. 2. Commentar. Bibl. Cæsareæ pag. 406 :

Etpaticus enim librum decurrit in istum,
Quem Ruth consequitur fœmina clara satis.

Ubi vir doctissimus ad marginem : *Locus mendosus, de cujus emendatione nondum mihi liquet.* At facilis nunc emendatio ex præallatis : legendum enim *Eptaticus*.

¶ 1. **HERA,** HEREA, Ager, aut locus, qui nec colitur, nec aratur. [° Vel potius idem quod mox *Heralis*.] Charta ann. 1206. in Tabular. Calensi pag. 190 : *Recipiant de cætero.... unum obolum super suis Heriis de Beomonte, et sex denarios super quadam Hera de Buseviaco... quinque denarios de duobus Hereis de Gromont et 11. den. de prato suo de Gromont.* Vide *Area* 1.

¶ 2. **HERA,** Juno, Græc. Ἥρα. Gobel. Persona Cosmodr. æt. 6. cap. 38 : *Quod Hera colebatur a Saxonibus videtur ex eo, quod adhuc quidam vulgares recitant se audivisse ab antiquis, prout et ego audivi, quod inter festum Nativitatis Christi et festum Epiphaniæ Domini, Domina Hera volat per aera, quoniam Junoni apud Gentiles aer deputabatur. Et quod Juno quandoque Hera appellatur, et depingebatur cum tintinnabulis et alis, dicebant vulgares, prædicto tempore Vrowe Here seu corrupto nomine Vro Here de ulughet, et credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam.* Huc spectant quæ de nocturna quarumdam mulierculum equitatione retulimus in voce *Diana* : ubi Dianæ Herodiadem adjungi apud recentiores, qui de hac superstitionis specie scripserunt, observare cuique promtum est ; quænam vero sit illa Herodias definire haud ita facile. Rem illustrat Gobel. Persona loco mox laudato, unde Herodiadis cognomen Junoni, quæ *Hera* vocabatur, tributum esse putat Schilterus, quem videsis in Glossar. Teuton. v. *Chervioburge*. Quid si ex *Hera Diana*, uti scriptum erat, *Herodiadem* facili lapsu finxerunt.

¶ 3. **HERA,** Capitum sectio. Vide *Æra* 1.

HERACLEA, *Statua Herculis*, Sic Glossæ MSS. ad illud veteris Interpretis Alexandri Iatrosophistæ lib. 2. Passion. ubi de Ligaturis et Characteribus : *Aliud de lapide medicamentum : sculpens in eo Heracleam rectam suffocantem leonem includens in annulo aureo, et dabis ad utendum in digito, et sanus erit.* Vide l. 10. pag. 592. Edit. Græc. Lat. Joan. Guinterii. Nam dum nude in hoc Glossario Alexandrum Iatrosophistam laudamus, ejus veterem Interpretem intelligimus, pridem editum, et quem MS. cum Glossis legimus ex Bibliotheca Regia. Ejusmodi forte est gemma, quam servat Gazophylacium RR. PP. Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiens. in qua sculptus Hercules leonem suffocans, cum hisce characteribus sat male formatis CKΥΑΘΡΟΝ. Hanc propediem vir doctissimus C. *du Moulinet*, Ordinis Pro curator Generalis cum aliis rarioribus ejusdem Gazophylacii monumentis publicabit. [Rem feliciter præstitit.]

¶ **HERACLIA,** vox Architectonica, Gall. *Terme*, Telamon. Gregor. Turon. de Glor. Mart. l. 1. cap. 65 : *Erectis tamen parietibus super altare ædis illius, turrem ac columnis, pharis, Heracliisque, transvolutis arcubus erexerunt.*

HERALDUS, vel HARALDUS, Fecialis, vulgo *Herault*, de cujus officio, sic Nicolaus Uptonus lib. 1. de Militari officio cap. 12 : *De Haraldis. Ex quibus quidem Prosecutoribus* (de quibus suo loco) *creari debent, postquam autem exercuerunt per septennium, alii nuncii majores, qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales et pacis inchoare, diversa regna et regiones visitare, Militiam honorare, et singulis actibus Militaribus interesse desiderare, clamores publicos et proclamationes in torneamentis et similibus actibus Militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, et neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna, quæ inter duos aliquando nobiles geritur inclusos ; sed omnia per superiorem parti vel partibus mandata, seu a parte parti, fideliter et sine palliatione nuntiare.*

Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, et eisdem indui eo modo sicut domini sui, cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviis et maritagiis, ac Regum et Reginarum coronationibus, et Principum, Ducum, et aliorum magnorum dominorum solennitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt ; et tenentur in regionibus et regnis, licet extraneis, ad honorem suorum et magnificentiam dominorum.

Qui quidem Heraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscens industriam Prosecutoris sui, antequam cum hostibus congressum habeat, Prosecutorem suum in præsentia commilitonum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem, et taciturnitatem prædicti sui Prosecutoris commendando, eumdem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feodo sufficienti dotabit, et arma congruentia eidem et suis hæredibus assignabit.

Creantur insuper Haraldi aliquando in Regum vel Reginarum coronationibus, seu torneamentis, eodem tamen modo, ut supra. Et est sciendum, quod Heraldus, ut supra dicitur, creatus jurare debet, ut sequitur, alio Heraldo veterano sic dicente : Tu jurabis, quod omnia capitula in juramento Prosecutoris contenta fideliter ob-

servabis, tractatus et negotia quæcumque tibi commissa secundum nudam et planam veritatem exequeris. Non eris in damnum domino tuo speciali in suis secretis, quæ tibi ut secreta ab eo committantur, vel de suis munitionibus, per quas tutus esse potest. Nec eris domino tuo in damno de suis possessionibus : Sic te Deus adjuvet, et sancta crux Dei. Sed de Heraldorum sacramentis et creatione, audiendus in primis Philippi Burgundiæ Ducis Heraldus, dictus *Toison d'or*, ex Tractatu MS. cui titulus ejusmodi est : *Comment le Roy d'armes des François fust premierement créé, et puis nommé Monjoye, et la fasson de son noble couronnement, les sermens qu'il doit faire, ses droits aussy, et tout ce qu'il est tenu de faire.*

Quant le Roy est conclud et par son Conseil déliberé de faire son principal Roy d'armes des Franchoys, nommé Monjoie, il dist à son Connestable, qu'ilz le metent à son Conseil, se le Connestable y est comme chief des armes, ou aultrement à son premier Marissal, où seront pour celle cause seulement pluiseurs Princes, Seigneurs, Barons, et gens d'Estat, qu'ilz nommeront sur le serment qu'ilz ont au Roy, celluy qui mieulx et souffisant leur samblera. C'est assavoir tout premier noble, saige et vaillant Chevalier ou Escuier sans repreuche de son corpz, et qu'il ait tant exercité les armes et les loingtains voiages, sy anchien que bonnement ne puist les armes porter, sachant lirre et escripre necessairement, et aultrement non, pour les charges et ambassades secrettes, que on lui porroit donner. Et de tous ceux qu'ilz seront nommés, en sera esleu un, qui samblablement pour la tres-noble excellence de la Couronne fault qu'il soit Chevalier, ainsy qu'il s'enssuict.

Et quant il est esleu, le Connestable ou premier Marissal le fera à luy venir, et s'il n'y est, lui sera tantost escript : lors luy dira la nouvelle de son ellection. Savoir de luy se il porra ou vouldra exerciter et servir ainssy qu'il appartient, loyalement, dilligamment, et honnestement à son pooir ; et s'il l'accorde, on le fera venir devant le Roy, et son Conseil. Et lors le Roy luy dira, ou fera dire par son Connestable, ou premier Marissal, et generalement en recitant l'honneur, les vaillances, et aultres biens, qui sont en luy. Et pour ce le Roy l'a esleu en l'office de son premier Roy d'armes de Franchoys. Et lors le Chevalier ou Escuier tres-humblement l'en remerchie. Alors luy sera donné pour prefix et terme de aulcune sollemnelle feste, la plus prochaine qui viendra, se aultres grans affaires ne anticipoient celluy jour auquel il se trouvera.

Et quant celluy jour sera venu, ledit Esleu ce matin s'en ira en une chambre à ce ordonnée en l'ostel du Roy, et là seront les varlés de Chambre, qui le vestiront, de tous les habis royaulx, comme la personne du Roy proppre, qu'ilz seront d'escarlatre et tous fourrés de menu vair que le Roy luy donnera.

Et quant le Roy sera presque prest pour aller à la grand Messe, alors viendra le Connestable comme chief des armes et les Maressaulx ainssy accompaignés de plusieurs Chevaliers et Escuiers, Capitaines de guerres, et aultres, le mieulx que on pourra pour acompaignier l'Esleu à la grand Eglise ou Chapelle, là où le Roy vouldra oyr le saint service celluy jour.

Alors se partiront premier deux à deux tous poursievans, puis les Heraulx, puis les Roys d'armes des marches, puis des aultres Princes subgetz. Et puis ceulx du Roy tous les desrains, selon l'ordonnance de leurs anchiennes et nobles marches, et des Heraux les premiers creés. Et se aulcun Roy d'armes ou Herault d'autre Roy ou Prince estrange y estoit on le mettra au reng des Roys d'armes ou Herault du Roy, en leur disant, que c'est pour l'honneur de leur Seigneur.

Aprés ces Officiers d'armes se l'Esleu n'est Chevalier, il viendra ung Chevalier tout seul, qui portera une espée de Chevalier en son fourreau la croix contre mont, de laquelle il sera fait Chevalier s'il ne l'est ; et s'il l'est, il n'en fault point.

Aprés ces Officiers d'armes et Chevaliers pour la dignité et excellence des armes du Roy viendra ung aultre Chevalier, qui sur une lance croisie en fachon d'un confanon portera la tournicle ou cotte d'armes du Roy, en laquelle sera fichie en la poitrine une couronne d'or et chargie de fines pierres precieuses, ou sera seullement esmailliet le blason du Roy : et sera tenu de jamés en porter nul de quelque autre Seigneur que ce soit.

Aprés ce Chevalier de la cotte d'armes viendra ung autre Chevalier, qui en ses mains portera la couronne telle, et à l'honneur du Roy, que son bon plaisir sera.

Aprés ce Chevalier à la Couronne viendra le Connestable s'il y est, qui tiendra l'Esleu à sa dextre main, et s'il n'y est, il sera menés entre deux Maressaulx premiers.

Aprés le Connestable ou Maressaulx et l'Esleu viendront les autres Seigneurs et Capitaines de guerre, Chevaliers et Escuiers, qui pour l'honneur sont là venus, comme dit est.

Aprés cette ordonnance ledit Esleu sera mené en l'Eglise ou Chapelle, où que le Roy vouldra le service de celluy jour oyr. Et là vis-a-vis du grand autel plus bas que l'oratore du Roy sera sur une chaiere mise le tapis vellu couverte moult hounourablement, en laquelle ledit Esleu sera assis ; et à ses deux lés, les deux ou troys Chevaliers, qui porteront la Couronne, la cotte d'armes et l'espée, s'il n'est Chevalier, tant que le Roy soit là venu.

Et quant le Roy est arrivés, l'Esleu se levera de sa chaiere en laquelle le Roy s'assiet. Alors le Connestable ou le premier Marissal prend l'Esleu, et estant à genoulx dist au Roy, Mon tres-excellent Prince et Souverain Seigneur, vecy mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, votre Esleu qui est cy venu et se presente pour vous obéir. Et l'Esleu dist aprés : Notre Souverain Seigneur, il est ainssy. Aprés ce le Connestable ou Marissal se lieve sur piés, auquel il dist qu'il die ce qui luy a dit.

Alors luy dit, Mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, le Roy nostre Sire qui cy est, m'a commandé vous dire, que pour le preudhommie, honneur, vaillance, et aultres biens qu'ilz sont en vous, il vous a esleu pour son Roy d'armes, vous nommant son tres-noble et victorieux Roy d'armes et de Messeigneurs de son Sang, qui dit est Monjoye. Auquel Seigneur presentement vous comme vray Chrestien jurés et prometés sur Dieu et les saintes Ewangiles, escriptes cy-dedens en ce Messel, sur lequel à genoulx il tiendra à ses deux mains.

Et premierement que sur tout vous servirés le Roy de tout vostre pouvoir et savoir, et loyalement luy garderés en tous lieux son houneur et son bien là où vous serés, et de Messeigneurs ses enfants, s'il en a, et luy revellerés son contraire, se le savés, ou à ses officiers, à qui il appartiendra, le plustost que porrés, se aultrement par vous n'y est pourveu. Laquelle chose ja pour ce que dist est, ne chellerés ne retiendrés, comme le tres-houneste et hounourable office le requiert. Car celluy, à qui ceste office appartient, est et doit par tous les Princes Chrestiens estre faite ceste ordonnance en vostre office de Roy d'armes des Franchoys dit Monjoye, et de tous aultres Roys d'armes, des marches et Heraulx, et aussy poursuivans d'Empires et des Royalmes et Seignouries Chrestiens comme aux personnes publicques que vous serés, et les aultres sont, se faussement ils ne se parjurent de ce qui s'enssuict.

C'est assavoir, que vous ne dirés ne revellerés les choses secretes, que vous porrés oyr ou presenter au Conseil du Roy ou aultre Seigneur, qui se fiera en vous, sans commandement ou ordonnance, ou de celluy ou ceulx, à qui il sera commis à le vous dire ou chargier, et ce par nulle voie directe ne indirecte qui soit dit ou seu.

Item, que vous ne revellerés en quelque fasson que ce soit emprinses secretes d'armes d'amis ou ennemis, ne d'ennemis à amis Chrestiens, quant au regard de vostre office de personne publique, quant ils se fieront en vous, se par eux n'en estes commis.

Item que toutes charges d'ambassades, de rappors, et de commissions, qui vous seront par le Roy ou ses Conseillers enchargies, dictes et commises loyalment et dilligamment à vostre leal povoir vous le dirés, les ferés et vous en acquitterés, soient d'amis ou ennemis, et d'ennemis à amis, se des ennemis vous ne prenez la charge totallement.

Item, que pour amour ne pour haine, pour don ne pour promesse, ne en faveur de nulluy, ne blasmerés ne amendrirés l'honneur de nul, quelqu'il soit, pour le donner, estre porté ne accroistre à nul autre, ne aussy en fait d'armes blasmerés nulluy, s'il ne vous en est demandé par le Roy ou par ceulx, à qui il appartiendra ou ara commis, s'il ne l'a par trop deshonnestement, et trop evidamment destruy.

Item, que par vous ne sera fait raport, ne à vostre povoir souffrirés qu'il soit fait nul poursuvant, s'il n'est premier noble, honneste, habille, sain et entier des choses evidentes de son corps, et sachant lirre et escripre necessairement, et aultrement non, et non pas par necessité.

Item, par la requeste de nul, quel qui soit, ne sera fait par vous rapport à quelque Seigneur ne aultre que son poursuvant soit fait Herault, s'il n'est noble, saige, habille, honneste et souffisant pour ce faire, aiant servy l'office d'armes à l'honneur, c'est assavoir servy les frontieres, les fais d'armes en la guerre en ce Royaulme, s'elle y est, ou aultres Seigneurs en leurs guerres ou voiages, desquelz il doibt porter comme il soit aussy enseignement, et ce par l'espace de sept ans, s'il n'a grace de son Prince d'un an sans plus.

Item, que par vous ne sera fait raport à peticion de quelconques il soit de tesmoignier que ung Herault portant vice deshonneste sur lui, soit digne et souffisant d'estre Roy d'armes de aulcunes marches ; et se son Prince le veult faire, vous en acquittiés paisiblement à luy.

Item, vous savés certainement que aulcun Roy d'armes, Herault ou poursuvant se fust deffait en son honneur, que Dieu ne veulle, à sa requeste ne d'aultre quelconques, soit par faulx rapport ou aultrement, par aulcun vice detestable contre les Commandemens de sainte Eglise, vous le dirés au Roy ou au Connestable ou à son Conseil, se sera le plaisir du Roy.

Item, que se certainement vous savés

que ung poursievant, quelque notable qu'il fust, continuast, ce que par vous ou par aultre Roy d'armes ou Herault seroit de par vous reprins et deffendus chelle deshonneste vie en laquelle il continuast, vous le dirés à son Seigneur et Maistre, qui luy deffende de ce jour en avant, et de plus porter son blason ne d'autre, et qu'il le rende courtoisement, au aultrement, vous luy ferés honteusement esrachier de sa poitrine; et semblablement le ferés d'un Roy d'armes ou d'un Herault, après ce que le Roy, le Connestable et le Marissal en aroient eu la connoissance.

Item, que de tout vostre sens et povoir vous exaucherés l'honneur et les proesses sans rien cheller de tous les bons et vaillans hommes, soit par journées, ou par continuer, riches ou pouvres quelz qu'ils soient.

Item, vous garderés l'honneur de toutes Dames et Demoiselles riches ou poures quelles qu'elles soient, especialement sans certaines repreuches. Et se par aucuns vous oyés blasmer aulcunes, vous honnestement les reprendriés ou feriés taire, ou aultrement, monstrant que telles choses mal dictes vous desplaisent, et vous en departirés.

Item, et que de tout vostre povoir vous aiderés, conseillerés et emploirés aux justes et raisonnables querelles, que certainement vous serés en la faveur desdites Dames et Demoiselles sans nulles evidentes repreuches, et de tous les enffans orphellins.

Item, le bon plaisir du Roy sera, que vous yrés par toutes les provinces et marches de ce Royalme, ainssy que on le vous donnera par escript, en la compaignie de notables Roys d'armes et Heraux avec la commission du Roy par ses Lettres Patentes à tous les Princes, Contes, Vicontes, Barons, Banerés, Bacellers, et aultres notables hommes tenans dignités et aultres fiefs nobles quelz qu'ils soient, desquels par leurs docibles instrumens et previleges, seullement pour savoir la noblesse de son Royalme, et lesquelles sont les plus anchiennes, et de ceulx faire un extrait à fasson d'un livre à par soy de chascune marche, ou seront leurs noms et surnoms, les crois et leurs armes, blasons, et titres naturels.

Item, que depuis ce que de trois ans en trois ans une foys vous acquitterés de faire assambler tous les Roys d'armes de ce Royalme en ung lieu par Connestable ad ce ordonné. Et avoec ce devés avoir par escript la congnoissance de tous les Nobles chascun de sa marche, tant Princes que Seigneurs et aultres pour lors vivans, et comme dit est, leurs noms, surnoms, blasons, timbres et nobles fiefs, tant de par eulx, que de par leurs femmes, adfin que le Roy soit souvent informé de la Noblesse de son Royalme.

Item, se aulcun faisoit aulcune infame, ou deshonnesté, ou de coustume au prejudice d'honneur de Chevalerie ou d'Escuirie ou de Noblesse, s'engendrast ou se prinst la coustume en aulcunes marches ou estours de Seigneurs de ce Royalme, dont la verité de la congnoissance veinst à vous pour y pourveoir, vous le dirés au Roy, ou s'il luy plaist en son Conseil, là où il sera proppremment assigné.

Item toutes ces choses de rechief que j'ay dictes, vous jurés et promettés sur la foy de bon Chrestien et sur, etc., et sur la foy, que devés au Roy, les tenir et entretenir entierement, et à vostre leal povoir acomplir sans enfraindre, le plus que vous porrés.

Cy commence le Couronnement de Mesire Monjoye.

Alors luy estant à genoulx, les sermens fais, le Connestable le despoulle de son royal mantel, puis le Chevalier, qui aporte l'espée, baise la croix, et le Connestable la trait, puis baise la croix, et le baille au Roy, qui en fait son esleu Chevalier, puis la rend au Connestable qui la luy chaint.

Lors l'autre Chevalier qui aporte la cotte d'armes, la baille au Connestable qui la baille au Roy, qui en la vestant audit Esleu luy dit : Mesire tel N. par ceste cotte et blason couronné de nos armes, lequel blason sera une couronne d'or et de fines pierres, soubz laquelle le blason est esmaillé aux armes du Roy accrochié en la poitrine, en luy disant : Nous te establissons perpetuellement en l'office de Roy d'armes. Et ces paroles dictes, le Chevalier viendra qui porté ara la couronne, et le baillera au Connestable, qui en la baisant la baillera au Roy, lequel le prendra à ses deux mains, et en le asseant sur le chief de son Roy d'armes luy dist : Nostre Roy d'armes, par ceste couronne, nous te nommons par nom Monjoye, qui est nostre Roy d'armes, ou nom de Dieu, de nostre Dame sa benoite mere, et de Monseigneur saint Denis nostre patron ; en disant ces paroles, il la lui assiet. Et ces paroles dictes, alors tous les Roys d'armes, Heraulx et poursievans ayans leurs cottes d'armes vestues estans illec criront par troys fois à haulte voix tous ensemble : Monjoye saint Denis, Monjoye saint Denis, Monjoye saint Denis, au tres-excellent et noble Roy de France. Et ce fait le Roy entre en son oratore pour oyr le service divin, et ladite chaiere tout ainssy qu'elle est, sera portée à l'autre lés, vis-à-vis de l'oratore du Roy, en laquelle Mesire Monjoye, tant que le service durera, sera assis. Alors le Connestable ly fera tenir son mantel royal durant tout le service estendu en la fasson d'un dossier entre le mur et luy par deux ou troys Roys d'armes ou Heraulx, qui pour l'anuy de foys à aultre seront changiés. Et quand le service sera fait, l'un des Roys d'armes prend son mantel et l'emportera sur son bras, qu'il gardera jusques à l'hostel, que Mesire Monjoye se despoullera de tous ses habits Royaux.

Alors le Roy se part après le service pour aller disner, et Mesire Monjoye le suict, qui est conduit de pluiseurs Seigneurs. Et quant le Roy est assis à table, on fait au hault bout de la seconde table asseoir Mesire Monjoye, qui est servy de deux Escuiers de couppe dorée descouverte et à par soy, et puis ceulx qui seront ordonnés pour celle foys. Et tel pourroit-il estre, que pour la dignité de la Couronne, et pour les biens, qui seroient en luy, il seroit pour celle foys assis au bas bout de la table du Roy : comme furent Mesire Robert Dorfin, quant le Roy Dagobert le fist son Roy d'armes, et aussi fist le Roy Phelippe le Conquerant à son Roy d'armes Franchoys de Roussy, mais d'aultres je n'en treuve plus.

Et quant la table est toutes desservie, le Roy luy fait presenter la couppe dorée couverte où ledit Mesire Monjoye ara beu, et mettera dedens en or ou en monnoye, ce qui luy plaira ordonner.

Après ce, espices seront prinses et vin de congié avant que le Roy se retraie, Mesire Monjoye luy viendra à genoulx très-humblement remerchier. Et en ce faisant il tiendra par la main aulcun noble et honnourable Roy d'armes ou Herault, disant au Roy : Sire, par le serment, que je vous doy et aux armes, vecy le tel Roy d'armes ou Herault, qui a très-grand et bonne renommée de preudhomme, saige et souffisant, lequel je vous presente pour mon Marissal d'armes et Lieutenant. Et lors il offre au Roy une vergette de boys pellée que le Roy prend, et le baille audit Roy d'armes ou Herault, luy disant telles parolles : Par ceste verge nous te consentons estre Marissal d'armes et Lieutenant de Monjoye nostre Roy d'armes des Franchoys. Et ces parolles dictes le Roy se départ.

Alors Mesire Monjoye couronné, et la cotte d'armes dessus l'habit royal, après ce qu'il a disné, se part en la compaignie de deux Maressaulx, et de ceulx, qui pour l'honneur du Roy le vont accompaigner à son hostel, les Roys d'armes, Heraulx, et poursievans, ainssy que dit est, seront les premiers.

Au despoullier de sa couronne, de sa cotte d'armes, et de ses habis royaux, sera ung des varlets de chambre, qui luy apportera une robbe et une couronne de Chevalier, que le Roy luy donnera, en laquelle se fichera la couronne du blason en la poitrine qu'il portera ; et sera tenus de jamés plus autre blason porter.

Cy fine le mistere du noble Couronnement de Messire Monjoye le noble Roy d'armes des Franchoys.

Cy-après s'ensuict ses droits et ses ordonnances, et ce qu'il est tenu de faire et de soy gouverner.

Ce jour passé ledit Mesire Monjoye pour soy acquitter ira de Seigneur en Seigneur en leurs hosteulx, les remerchier des honneurs, qui luy aront fais, soy recommandant à eulx, en leur suppliant, accompaignié de plusieurs Heraulx, que l'office d'armes leur soit recommandée.

Ledit Mesire Monjoye tiendra en tous honneurs son lieu de Chevalier comme pardevant il estoit, ou à present est, excepté aux solemnelles et royalles festes que le Roy tiendra estat royal, couronné ou non. Premierement tous les poursievans, puis les Heraulx, puis les Roys d'armes deux à deux, et Mesire Monjoye tout seul et le desrain en habit royal, couronné se le Roy est, se ilz ne sont ordonnés sur l'eschaffault, iront devant les maistres d'ostelz au partir du dresoir. Et quant les metz seront mis sur la table, ledit Mesire Monjoye ira seoir au hault front de sa table, qui sera vis-à-vis du Roy, et la sera servy d'un Escuier à par soy. Et après luy le Roy d'armes, et la plus anchienne marche qui y sera, et une place entre deux, et puis les aultres Roys d'armes selon les anchiennetés de noblesses de leurs marches, et puis les Heraulx, et ainssy qu'ilz seront premiers creés, et les poursievans à l'autre table derriere eux.

Item le Roy à cause de l'office le logera prés de luy pour tenir son maisnaige, s'il ne l'est, et luy sera tenu de donner pension pour chascun an, telle et sy bien assignée, que il porra bien et honnourablement tenir son estat de Chevalier et de Roy d'armes toute sa vie.

Item le Roy sera tenu de luy donner tous les ans sa robbe, telle comme il le portera le jour de Noel.

Item le Roy lui paiera ses despens toutes les fois, qu'il l'envoiera en ambassades et commissions.

Item la couronne, dont il sera couronné, et l'autre du blason seront siennes, pour servir son ame à la fin de ses jours.

Item à cause de son office ara lettres patentes du Roy, adressans à tous les Seigneurs, Cappitaines de gens d'armes et de

trait de bonnes villes, de chasteaulx, gardes de pontz, de ports et de passaiges, et à tous autres Officiers, pour luy faire ouverture de jour et de nuyt ; luy donner guides condignes, et toutes aultres choses necessaires, en les payant, se par luy en sont requis.

Item ara du Roy lettres patentes et privilieges d'estre franc de tous guets et gardes de portes, tant de jour comme de nuyt, de tailles, de gabelles, d'impositions, et de toutes autres subsides mis et à mettre, quels qu'ils soient, comme à noble homme appartient, et luy estant en l'office royal pour l'estat de sa maison, quelconques gens d'Eglise et nobles y fussent contrains.

Item ara de tous les Princes et Seigneurs, qui porteront cry de Monjoye, lettres de penssion ordonnées du jour de sa creacion, telle qu'il leur plaira ordonner à leur honneur et à leur condition.

Item de tous les Chevaliers nouveaulx, Princes, Seigneurs, et autres, qui nuement porteront leurs surnoms et armes soubz la demaine du Roy seulement, luy seront tenus de donner une robbe en la valuë de leur honneur.

Item de tous les dons et largesses, qui seront données tant à sa creation, se le Roy les donne, comme à toutes les aultres festes royalles et solennelles, que le Roy tiendra : et aussy des aultres festes armigeres ou courtoises, luy present ou non, par le priviliege du Roy d'armes, il partira en la cinquiéme partie des drois des autres Roys d'armes et Heraulx.

Ejusmodi fere sunt, quæ habet haud inficetus liber Gallicus, cui titulus *le Heraud de la Guerre* edit. Parisiis ann. 1610. a pag. 59. ut omittam nuperum Scriptorum Columberium. De vocis vero etymo multa hactenus viri docti commentati sunt, quorum plerique eo concessere, atque imprimis Pithœus, Skinnerus, et alii, ut arcessendum existiment a b h e r e Anglo-Saxonico, et Germanico *Heer*, exercitus, et *Ald*, servus vel famulus, quod Feciales exercituum ministri habeantur, sintque belli denuntiatores. Nam jure exploditur eorum sententia, qui *Heraux*, quasi *Heroes* dictos volunt, de qua pluribus agit Æneas Silvius Epist. 126. Alia profert Spelmannus, præsertim de Heraldis Anglicis.

¶ Haraldus, in Instrum. ann. 1520. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 687 : *An de novo velit urbem ingredi, et quando, et qua die, an habeat Haraldum.* Occurrit iterum in Diplomate Maximiliani I. Imperatoris ann. 1486. apud Miræum tom. 1. pag. 232. et alibi.

Heroudes. Henricus Knyghton pag. 2571 : *Et assistebant eis quatuor Duces, tres Archiepiscopi,... de Baronibus et aliis advenientibus, bene ad æstimationem des Heroudes* 17000.

° *Her*, in Assis. Hieros. cap. 223 : *Se le seignor le fait semondre par le Her ou par le banier, etc.*

° **HERALIS**, Domus rusticana, cui adjunctus est hortus, idem quod *Curtile*. Vide in *Cortis* 1. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 678. col. 1 : *Engilardus tenet Heralem unam, id est curtilem ; solvit denarios quatuor.* Vide supra *Hera* 1.

° Aliud sonat *Hereau* in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 166 : *Le suppliant donna à icellui Johanneaux ung cop sur la teste du serceau d'un Héreau qu'il trouva.* An dolii cujusdam nomen ?

1. **HERBA**. *Herba aluminis*, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 84 : *Granaterias, piscarias, Herbas aluminis, et generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur.*

Investitura per Herbam et Terram, in Formulis veteribus Lindenbrog. 153. 154. Vide *Investitura*.

¶ Herbæ Domesticæ, Olera, legumina, Gall. *Herbes potageres*. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 52 : *Debet dare dictus hortulanus quotidie Conventui... de Herbis domesticis horti, aliquando de bonis, aliquando de aliis, sicut sunt caules, spinargia, porri, etc.*

Herbas Dare, Veneficio, seu veneficis potionibus, alicui vitam, vel mentem auferre. Quintilianus declam. 350 : *Venenorum plura sunt genera, plura nomina sunt, diversi etiam effectus. Aliud ex radicibus Herbarum contrahitur, aliud ex animalibus mortiferis reservatur, etc.* Lex Salica tit. 21. § 1 : *Si quis Herbas alii dederit bibere, et mortuus fuerit. Herbas haurire*, apud Gregorium Turon. lib. 6. cap. 35. Formulæ veteres cap. 34 : *Ego Herbas maleficas, nec potiones malas nunquam temperavi, nec bibere dedi, per quod ipse infirmus, vel insanus fuisset, aut vitam suam perdere debuisset. Herbarum venena* apud eumdem Gregorium Turon. lib. 2. Hist. cap. 9. lib. 4. de Mirac. S. Mart. cap. 36. *Herbas incantare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15. *Herbas, quæ ad maleficia pertinent, super se habere* vetantur campiones, in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 11. S. Anselmus lib. 3. Epist. 23 : *Qui Herbas quæsierit mulieri, quibus virum suum interficeret.* Pirminius in excerpt. de libris canonicis : *Characteres, Herbas, succinum, nolite vobis vel vestris appendere.* Sic lego. Claudianus lib. 1. in Rufinum :

. . . . Nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum, etc.

Vide Concilium Triburiense ann. 895. can. 50. Martin. Bracarensem cap. 74. Reginonem lib. 2. cap. 5. § 8. etc.

☞ *Herbam dare, porrigere*, veteres dicebant alia omnino notione, de qua sic Festus : *Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor : quod est antiquæ et pastoralis vitæ indicium ; nam qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Vide Erasmum Centur. 9. Adag. 78.

Inherbare, Idem quod *herbas dare*. Lambertus Ardensis pag. 80 : *Veneno in cibis accepto, vel potibus Inherbata, ibi statim mortua est.* Le Roman de *Gaydon* MS. :

Et Enherberent maint chevalier vaillant.

Le Roman *d'Aubery* MS. :

Un de ses jors vous fera Enherber.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS. :

Et le fist vostre frere mortir et Enherber.

Mori ab Herbada, in Chron. Petri IV. Reg. Arag. apud Carbonellum fol. 199. v. Alius Poëta :

Sous gist le frais serpent en herbe,
Fuiez enfans, car il Enherbe.

° *Enierber*, eodem sensu, apud Phil. *Mouskes :*

Li buens empereres hardis
De Coustantinoble Henris,
C'on avoit appelliet Dango,
Fu Enierbés et vesqui po.

Herbarius, Veneficus, Helvetiis *Herberger*. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Veneficus, qui venenum dat, Herbarius.* Fredegarius in Hist. Epitom. Francor. cap. 56 : *Clamant et filii negligentes matrem Herbariam et meretricem.* Halitgarius in Pœnitent. cap. 10 : *Herbarius vir aut mulier, interfectores infantum, etc.* [Judicia sacerdotalia de crimin. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 32 : *Si quis ariolos, id est, sortilegos, prædicatores vel Herbarios veneraverit, aut secutus fuerit, tribus annis pœniteat et eleemosynas faciat.*]

Herbaria, Venefica. Capitula ad Legem Alamanor. cap. 22. Edit. Baluzii : *Seu stria, aut Herbaria si sit.* [☞ Vide Grimm. Mythol. German. pag. 631.]

Herbaria, Ipsum veneficium. Liber promissionis Maleficii, in Statutis Venetis, cap. 17 : *Si aliquis vir vel mulier alicui maleficium aliquod, vel Herbariam dederit manducare vel bibere, vel fecerit aliquid, quod perire debeat, aut amens esse, etc.* Adde Decreta Veneta fol. 41. verso. Alias

Herbarii, sunt ῥιζότομοι, et Βοτανολόγοι Græcorum. Firmicus lib. 8. cap. 13 : *Herbarios faciet, qui scilicet herbas sollerti arte collectas ad medelam laborantium servent.* Plinius quoque *Herbarios* vocat, qui medicas herbas legebant ac vendebant. [Præceptum Johannis Reg. Franc. ann. 1352. tom. 2. Ordinationum pag. 609 : *Quam plurimi utriusque sexus, mulieresque, aliquæ et vetulæ, et conversi, rustici, nonnullique apothecarii et Herbarii quamplures. . . venientes ad villam Parisiensem gratia practicandi, etc.*]

° Hinc *Herbelée* vocabant nostri potionem medicam ex herbis confectam. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2. ubi de Medicis :

Bon pain, bon vin et le bon air
Aim' assez miex, par S. Wistasse,
Que tous lor orinaus ne face,
Ne que toutes lor Herbelées,
Qui tantes bourses ont boulées.

¶ 2. **HERBA**, Tributum, seu census pro jure et facultate succidendi herbas in pratis vel in silvis, atque animalia in iis pascendi : accipi etiam potest pro servitio quod subditi ac rustici domino suo in herbis ipsius succidendis præstare tenentur. Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1116. apud Miræum tom. 2. pag. 1153 : *Almanus quasdam sibi injustas consuetudines usurpavit : quibus se deliquisse cognoscens . . . prorsus abdicavit, videlicet, exactionem quam vulgo Tolpri vocant, sive Herbam aut corvedas.* Vide *Herbagium*.

° **HERBACIA**, Pratum, locus ubi herbæ abundant. Charta ann. 1108. ex Chartul. S. Hugon. Gratianop. episc. : *Gaufredus habet . . . vernetum juxta Herbaciam. Erboie*, in Bestiario MS. :

Icel les femeles mestroie
Et en la plaine et en l'Erboie.

Herbu vero, pro Herbosus, ibid. :

L'oliphant est moult corporu,
Quant il vient en paistis Herbu.

° **HERBAGAGIUM**, Domicilium, ædes, domus. Charta ann. 1217. ex Chartul. 21. Corb. fol. 322 v° : *In elemosinam dederunt Herbagagia, mansiones, ædificia, et alia quæ in curia de Bentencourt . . . facta sunt.* Alia Guill. de Valle-grign. ann. 1224. ex Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 61. v° : *Herbagagium meum, quod fuit quondam domini Hugonis Guerrici de Salicibus in parte hæreditatis habuerit, vel quicumque alius ipsum hoc*

Herbagagium tenuerit, etc. Vide in *Hereberga.*

° **HERBAGIA**, Census, qui pro facultate succidendi herbam penditur. Charta Nivelon. episc. Suession. ann. 1192. ex Tabul. S. Crisp. in Cavea : *Dedit etiam dictæ ecclesiæ Gilo miles de Juveigniaco duos solidos censuales apud Loiry et minimam Herbagiam ejusdem villæ.* Vide in *Herbagium.*

HERBAGIUM, Herba in pratis succisa : *Herbage*, in Consuetud. Norman. art. 30. Bracton. lib. 4. tr. 1. cap. 37. § 1 : *Hæc est potius emptio Herbagii, quam pastura.* [Charta ann. 1344. apud Kennet. Antiquit. Ambrosden. pag. 458 : *Dicunt quod est commvnis via ac sua communis pastura, quum fœnum et anterius Herbagium amoveantur.*]

HERBAGIUM, Jus seu facultas succidendi ejusmodi herbas in pratis, aut in Communiis, vel etiam in silvis, [aut animalia in iis pascendi.] Regestum censuum et feodorum Carnoti f. 57. ex Camera Comput. Paris. fol. 57 : *L'herbage d'ilec, c'est asavoir l'usage, que les bestes d'ilec prenent és bois d'ilec, quant lesdits bois sont en aage, qui il se puent deffendre.* Idem Bracton. cap. 38. § 12 : *Notandum, quod sub nomine Herbagii non continetur glans, et ideo tempore glandis et pessonæ, excluduntur porci et capræ, nisi ad hoc specialiter agatur, quod talem habeant communiam.* Adde § 1. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 90 : *Inde pensandum de eo, cui hoc licuit, an qui læsus est, Herbagium, vel lignagium, vel causam aliquam in nemus habeat.* Ordericus Vit. lib. 5 : *Concesserunt etiam totius villæ Herbagium.* Charta Odonis Episcopi Parisiensis ann. 119. ex Tabulario Episc. Paris. : *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dinoscitur, ad hostisias dedimus et ad censum, tali modo, quod quælibet hostisia habebit 8. arpennos terræ cultibilis, et unum arpennum ad Herbagium faciendum.* Quoniam Attachiam. cap. 48. § 6 : *Eschetæ de mobilibus sunt, utpote per impasturationem animalium in dominiis et Herbagiis dominorum, etc.* Charta Balduini Episc. Noviom. apud Vassorium in Hist. Noviomensi pag. 895 : *Herbagium vero de Canectencourt, nostræ Ecclesiæ est proprium, etc.* Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. n. 38. ex Tabulario Regio : *Et franchisiam Herbagii pro sex vaccis, et pasnagii pro sex porcis.* Jacobus I. Rex Aragon. in Foris apud Exeam. ann. 1265 : *Richi homines, Milites, nec etiam Infantiones Aragonum teneantur dare sibi vel successoribus suis boalage, nec Herbage.* [Charta Hugonis Vicecomitis Castriduni ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno fol. 17 : *Facta fuerit compositio, scilicet ut ipsi libere mortuum nemus ad usus suos et Herbagium ad pecora sua alenda in nemoribus meis caperint.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 250 : *Canonici regulares de Chaucumbe habeant tres equos in Herbagio cum equis meis dominicis.*] Adde Augustinum *du Pas* in Stemm. Armoric. pag. 823. et Foros Beneharn. Rubr. *de Herbages.*

¶ HERBAGIA, Eadem notione. Charta ann. 1208. ex Chartul. S. Nicasii Remens. : *Quantum ad Herbagiam et pascua, etc.*

¶ HERBERGIUM, Eodem significatu. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 71 : *Habebat illa Alesia in hortis de virgulto monachorum, et Herbergium, et repercussionem arborum de virgulto illo, quæ emit idem Miles.*

JUS VIVI AC MORTUI HERBAGII, Gall. *Droit de mort et vif Herbage*, in Consuet. Ambianensi Monstrol. Vimacensi, et aliis. [Litteræ ann. 1291. tom. 3. Ordinat. pag. 194 : *Si retieng mes Herbages et mors et vis ; et l'amende des mors, se paiié n'étoient au terme deu. Herbagium vivum* vocant quod in pecude, *mortuum* quod in pecunia numerata exsolvitur.] Vide Raguellum.

° HERBAGIUM VIVUM, Gall. *Vif herbage*, dicitur Census, qui pro facultate succidendi aut depascendi herbas in pecude exsolvitur, ad discrimen *mortui*, qui in numerata pecunia. Arest. ann. 1395. 21. Aug. in vol. 8. arestor. parlam. Paris. : *Quod episcopue Ambianensis et ejus successores levarent jus Herbagii mortui et vivi ab omnibus tenentibus animalia lanigera in prædictis villa, banleuca et metis earum.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 34. v°. ad ann. 1287 : *Li sires de Demenchecourt demandoit à avoir vif Herbage de xvj. bestes que chil Ernouls avoit en se maison ; et chil Ernouls disoit que il ne devoit fors que mort Herbage, pour chou que se fille avoit vij. bestes en ches xvj. bestes. Il fu rendu par jugement que lidis Ernouls devoit paier vif Herbage, pour chou que se fille estoit à sen pain et à sen pot.* Unde ejusmodi præstationem locum non habuisse colligitur, nisi ubi esset certus pecudum numerus. Charta ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 256 : *Item les mors et vis des herbages d'Ault et de la chastellenie, pour lx. solz Paris. de rente par an.*

¶ HERBAGIUM, Census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas, etc. Charta ann. 1217. ex Chartul. S. Nicasii Remens. : *Radulphus de Betignicurte vendidit Ecclesiæ S. Nichasii quidquid habebat . . . tam in mansionariis quam in Herbagio et censu.* Diploma Jacobi I. Aragon. Regis ann. 1264. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1121 : *Quod ipsi, nec homines eorum, nec etiam extranei qui non essent eorum, qui animalia ducerent ad terminos et pascua castrorum, locorum et villarum eorum, non teneantur dare nobis, nec successoribus nostris, Herbagium, nec aliquid ratione Herbagii de animalibus quæ in terminis prædictorum pascentur. Item quod si eorum Clerici habitent in villis et locis eorum, ab ipsis Herbagium non recipiant de animalibus ipsorum quæ pascentur in pascuis nostris.* Charta ann. 1269. ex Archivo S. Albini Andegav. : *Fulco de Torallo minor miles . . . . vendidit et concessit . . . omnes fructus quos habere poterat . . . in censibus, supercensibus, hominibus, ... pratis, insulis, herbis, Herbagiis.* Adde Constitut. Frederici Reg. Siciliæ cap. 23. Vide *Herba* 2.

¶ HERBAGIA, Eadem notione. Bulla Paschalis PP. II. ann. 1114. ex Chartul. S. Nicasii Remens. : *Habitatores S. Martini debent B. Nichasio Herbagiam.*

¶ HERBARIUM, Eodem significatu. Charta ann. 1115. apud Stephanot. Antiquit. Bened. Petracor. MSS. fol. 171 : *Dederunt Deo et beatæ Mariæ* (de Ligurio) *. . . decimam partem pasquerii et decimam partem Herbarii de omni silva et de omnibus bestiis porcorum vel pecoribus qui de ipso loco fuerunt . . . Similiter datum est ut reddant pasquerium, alias Herbarium Deo et servitoribus ejusdem Ecclesiæ.*

¶ HERBATGIUM, in Charta Guidonis domini Montislauri ann. 1387. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 610 : *Homines, homagia, pedatgia, Herbatgia, quæstus, proventus, talliæ, etc.*

HERBATICUM, Idem quod *Herbagium.* [°° Guerardo in Glossar. Polypt. Irminonis : Census tertio quoque anno domino debitus pro herba succidenda vel depascenda. Vide ibi Indic.] [Diploma Ottonis II. ann. 981. apud D. *Le Blanc* Dissert. de Monetis pag. 88 : *Per hoc nostrum perdonamus præceptum, ut nullus eorum aut suorum hominum deinceps . . . in aliquo loco donet portonaticum, aut ripaticum, vel Herbaticum, vel glandaticum.*] Charta Rogerii Ducis Apuliæ ann. 1110 : *Ut de omnibus Monasterii animalibus per totam terram meam nemo Herbaticum tollat.* Charta exarata Constantino et Basilio regnantibus anno mundi 6532. Indict. 7. apud Ughellum tom. 7. pag. 1362 : *Communem pascendi animalia habeant locum, . . . nec Trojani Vaccariensibus Herbaticum, vel dent, vel accipiant.* Adde pag. 1434. Charta Caroli M. in Actis Episcop. Cenoman. pag. 266 : *Tam de sua dominicata, quam et de Vassallorum suorum, de vinericiis quoque et perdonato, et pastionibus et pascuariis, de Herbaticis, et pullis, de piscationibus et pastionaticis, id est glandaticis, etc.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 20 : *Ad alium annum* (solvit) *multones* 11. *ad tertium annum propter Herbaticum germia* 1. *de vino in pascione mod.* 111. Quod ibidem sæpius occurrit. Vita S. Guillelmi tom. 5. Junii pag. 129 : *Nullus Herbaticum aut aquaticum tollat vel exigat aut aliquam aliam faciat exactionem.*] Adde Chartam Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud Falconem Benevent. Chartam Sanctii Regis Aragon. æræ 1158. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 607. Suritam in Indice æra 1160. Chronic. Farfensis Monast. pag. 657. 664. Chronicon Richardi de S. Germano ann. 1232. Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 117. 915. tom. 8. pag. 201. etc.

° HERBATICUM, Census pro facultate succidendi vel depascendi herbas, ut infra *Herbantum.* Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1232. ex Chartul. Campan. fol. 549. col. 2 : *Damus etiam . . . . quod in aliquo terræ nostræ non donent umquam Herbaticum vel carnaticum de suis bestiariis seu ganatis grosis vel minutis, ymnos* (l. immo) *ubique sui bestiarii et ganati franche et libere et salve ac secure pascantur.*

° HERBATIUM, Jus exigendi *Herbaticum.* Lib. cens. eccl. Rom. MS. : *Cum placito et districto eorum et glandatio et Herbatio, tam de eodem castello quam de villis.*

HERBAJARE, Herbas depascere. Observantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de Pascuis, § 7 : *Si aliquæ oves Herbajantur in aliquo loco, non possunt pascere talia animalia in loco seu termino convicino.* Nostri *Herber* dixerunt. Charta ann. 1290. ex Tabular. S. Quintini in insula fol. 7. v° : *Et en empeschant le chemin des nés pour aller pasturer et Herber és lieux dessusdits.*

° Et *Herbager*, Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 188 : *Le suppliant mena quatre bestes aumailles qu'il avoit engressées et Herbagées.* Aliæ ann. 1480. in Reg. 207. ch. 367 : *Ouquel villaige de Custrac* (en Auvergne) *a ung terrouer, appellé la Aste de Custrac, et autres deveses ou pasturaiges, . . . lesquelz . . . sont ordonnez . . . à faire paistre et Herbager les beufs arans dudit villaige.* Charta ann. 1343. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. : *Item li habitant de Bucy . . . doivent avoir aisement de Herber en notre terroir, ès lieus où il ont aisement de pasturage.* Ubi *Herber* est Herbam succidere et colligere : eam vero depascere

sonat in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 161 : *Comme le suppliant eust vendu certaine herbe ou fourrage pour Herber ung poulain, etc.*

HERBAJARIUS. Qui pascuis invigilat. Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ ann. 1247. ubi de pascuis et gregibus : *Quotiens Merinus vel Herbajarius Domini Regis ad capannas venerit Infancionum, etc.*

¶ **HERBANNUM**. Vide in *Herebannum*.

* **HERBANTUM**, Census pro facultate succidendi vel depascendi herbas. Charta ann. 1153. in Chartul. Pontiniac. ch. 15 : *Willelmus comes Nivernensis contulit in mutuo et elemosina suum Herbantum, quod habebat in Truncheio.* Vide in *Herbagium*.

HERBAPERIARUM. Thwroczius 2. part. cap. 3 : *Kusid autem de aqua Danubii lagenam implens, et Herbaperiarum ponens in utrem, et de terra nigri sabuli accipiens ad suos reversus est.* Sed ex iis quæ subduntur, legendum indubie *Herbam pratorum*, quod non vidit Editor.

HERBARE, *Herbam pascere*, [*vel herba ornare, induere*,] Joanni de Janua [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Herbare, Herber, glager d'herbe.*]

* **HERBARIA**, Forum herbarium, Gall. *Marché aux herbes.* Stat. Montispess. MSS. ann. 1204 : *Acta sunt hæc et publicata in solerio Herbariæ, ubi erat domus duodecim consulum, etc.*

HERBARIUM, Joanni de Janua, *Locus, ubi herbæ abundant.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Herbarium, Herbier, lieux où herbe croist.*] In Glossar. Isidori : *Herbitium, locus in quo herbæ nascuntur.* Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 8 : *Quos tamen* (pannos) *non suspendant ad siccandum in horda, ut alii fratres, sed tantum deponant in Herbario claustri.* Le Roman *de Garin* MS. :

Mort le trebuche devant lui en l'Erbier.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS. :

Se ferirent de plain eslais...
Si que ambdos chient en l'Erbois
Après comencient li tornoi.]

Aliud porro est *Herbarium* apud Henricum Knyghtonum lib. 2. cap. 7. de Willelmo Rufo Rege Angl. : *Fecit de loco illo Forestam novam, quam vocavit suum novum Herbarium, et replevit eam cervis, damis, etc.* Quippe hoc loco in voce *Herbarium*, *ju*, consonantem efficiunt : idemque valet hæc vox, ac *herbergium*, seu domicilium. Tabular. Absiense fol. 171 : *Ædificare, secare, plantare in Auberiis, pratis, exclusis.* Rursum fol. 199 : *Partem meam Auberiæ, quam habeo in Martreio, etc.* Vide *Hereberga*.

¶ **HERBARIUS**, HERBARIUM. Vide *Herba*.

✱ **HERBAROLUS**, ERBAROLUS, ab Ital. *Erbarolo, Erbaiuolo*, qui emit et vendit herbas, Gallis *Herbière*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 126 : *Addimus huic statuto quod nullus Herbarolus* (*Erbarolus* '64), *vel aliquis alius debeat emere erbam in curia comunis, vel in trivio porte ravignane causa revendendi.* (FR.)

¶ **HERBASCUM**, *Ellychnium*, in Amalthea.

HERBATICUS. Gloss. Gr. Lat. MS. et Editum : Ἀλητής, *Herbaticus, vagus, erroneus.* Sed legendum *Erraticus*.

HERBATICA ANIMALIA, ποηφάγα, apud Vopiscum in Probo, ubi quidam restituunt *Erratica*, quod improbant viri docti.

* **HERBATUM**, Pratum. Charta ann. 1206. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 806 : *G. capellanus dedit vineam Pilardi Doucastenir, terram et Herbatum in Bletheria.* Hinc, ut videtur, quod herba seu pratum lasciviæ accommodatum sit, *Herbaument*, pro Læte, hilariter, vulgo *Gaillardement, en folâtrant*, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 16 : *Laquelle* (femme) *avecques eulx s'en ala Herbaument, et telement que depuis ilz furent bien à accort.*

¶ **HERBATUM** VINUM, Vinum herbis aromaticis conditum. Usus Custuræ Cenoman. : *In festo Sanctorum Simonis et Judæ, caritatem de vino Herbato.... In nocte S. Martini debent habere botas, caritatem de vino Herbato in refectorio.* Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8 : *Facit in uno vase vinum helnatum, in altero Herbatum.*

¶ **HERBEGAGE**, Jus depascendi herbas in foresta. Literæ Geraldi Tornacensis Episc. pro Monast. Elnonensi ann. 1152. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 431 : *Ministerialis in silva nihil juris habebit excepto Herbegage et usu ignis necessarii.*

* Nequaquam ; est enim eo loci Jus capiendi ligna domibus construendis vel reparandis necessaria ; interdum etiam Præstatio, quæ pro ejusmodi jure exsolvitur, ut in Charta ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 51 : *Pour et à cause duquel office* (de sergenterie) *il est frans de pasturage, ardoir, herbage, panage, Herbegage, etc.* Hinc *Une masure séant en Herbegage*, quæ huic juri obnoxia est, in Charta ann. 1372. ex Chartul. 21. Corb. fol. 266. Inde etiam *Herbegage* nuncupatur Tributum, quod penditur domino loci pro reponendis doliis vini in domibus vel cellis vinariis, in Charta ann. 1408. ex schedis meis : *Tantost que les vins amenez par ladite riviere* (d'Oise) *et arrivez audit port* (du Pont l'Evesque) *sont tirez et mis hors des nefs,... et quant dudit port ilz sont vieutrez et transportez, mis et herbegiez en maisons ou celliers en la terre d'icellui nostre conseiller* (l'Evêque de Noyon) *il en doit avoir et a accoustumé recevoir pour chacune piece de vin un denier de Herbegage, que on dit issue de terre.* Vide infra *Herbergatum* et *Hospitagium* 3.

¶ **HERBEGARE**. Vide in *Hereberga*.

* **HERBERA**, Venefica. Vide infra *Herberia*.

* **HERBERAGIUM**, Domicilium, ædes, mansio. Charta ann. 1177. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 697. art. 3 : *Vendiciones omnium possessionum suarum, præterquam de domibus suis et Herberagiis, reddent.*

* **HERBERGACHIUM**, Eodem intellectu. Locus est in *Hereberga*. Vide ibi.

* **HERBERGAGIO** DECIMÆ, Horreum, ut videtur, seu locus ubi decima reponitur. Charta ann. 1227. ex Chartul. B. M. de Josaphat : *Cum querela verteretur inter me et fratres meos.... ex una parte, et priorem et monachos de Cornelera ex altera, super Herbergagione decimæ de Ves, quam prædicti monachi habent apud Ves, etc.*

* **HERBERGAGIUM**, Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi, vel censum eam ob causam percipiendi. Charta Ludov. Jun. ann. 1153. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Venerabilis abbas S. Petri Carnotensis Fulcherius et donnus Radulfus prior Leonis-curiæ nos humiliter adierunt, et dictæ domus paupertatem et gravamen ostenderunt, ubi nos Herbergagium habebamus, et in domo monachorum et quorumque hominum ibidem manentium...... A consuetudine jacendi totam cellam de Leonis-curia absolvimus, retento Herbergagio nostro super rusticos villæ et quoscumque sive ecclesiæ sive militum hospites. Herbergaria consuetudo*, in Charta Willel. comit. Nivern. ann. 1143. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 114. Pro domo seu mansione, vide in *Hereberga* ; quo sensu *Hébergement*, in Chartul. episc. Paris. fol. 120. et *Herbergaje*, in Cantil. 4. tom. 2. Poem. reg. Navar. pag. 9 :

A amors pris en moi son Herbergaje.

* **HERBERGAMENTUM**, Gall. *Herbergement*, Census, qui pro facultate succidendi vel depascendi Herbam exsolvitur ; unde *Herbaiger*, de ejusmodi censu pacisci. Charta ann. 1325. ex Bibl. reg. : *Recognurent.... avoir vendu... le Herbergement des prez lèz Courtenay, si comme il se comporte o toute la pourprise et l'enceinte.* Alia Renati Alenconii ann. 1480. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco : *Les religieux.... ont droits de franchises et libertez, tels que nous avons en nostredite forest de Charnie, et entr'autres sont en possession de prendre et à eux apartenir toutes les bestes porchines, aumailles et autres qu'ils treuvent au dedans de leurdit parc non Herbaigées et apparnaigées, comme à eux appartenans par confiscation.*

¶ **HERBERGARE**, Domum construere, ædificare, reædificare, supellectili instruere. Charta XII. sæculi ex Tabulario B. M. de Bono Nuntio Rotomag. : *Licet siquidem eidem Gilleberto et heredibus suis hanc prædictam terram et domum Herbergare de ligno et lapide, aut vendere vel invadiare, sive donare cum voluerit aut inde facere totam voluntatem suam sicut de suo proprio.* Charta Roberti Lingon. Episc. ann. 1234. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 207 : *Quod si inter ipsorum Abbatis et Conventus homines invenerit mansum vacuum idem Johannes, et voluerit Herbergare de aliquo, sine aliqua contradictione poterit.* Charta ann. 1280. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1453 : *Tenetur dictus Nicholaus dictam masuram ita bene et sufficienter secundum consuetudinem patriæ Herbergare, quod dicti Religiosi pro dicto redditu et emenda supra dictam masuram ædificatam suam possint justitiam facere ac etiam adimplere.* Charta Poncii de Montelauri apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 86 : *Dicto Episcopo Aniciensi... licet firmare castrum suum de Charbonneriis, Herbergare et augmentare pro voluntate sua.*

* **HERBERGATUM**, Jus in foresta exscindendi ligna domui construendæ vel reparandæ necessaria. Charta ann. 1206. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 806 : *V. Berrun dedit... dictam* (l. dietam) *prati et Herbergatum in foresta cum pratis.* Vide supra *Herbegage*.

* **HERBERGEGIUM**, Domicilium, mansio, ædes, hospitium, *Hesbargege*, nostris, habitatio. Chartul. feud episc. Aurelian. sub finem xiij. sæc. fol. 272 : *Item Guillelmus de Marvillier miles tenet a dicto Petro de Varannis Herbergegium de Marvillier.* Ordinat. hospit. reg. ann. 1285. in Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris fol. 51. v° : *Item Galeran des nappes, qui fait le figé le roy, prendra par jour une provende et vj. deniers pour son cheval, pour fein et pour Hesbargege.*

* **HERBERGERIA**, Diversorium, Gall. *Auberge*, alias *Herbergerie*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 489 : *Cum Johanna la Maçonne in quadam Herbergeria Parisius seu hospitio, vocato l'ostel du Bacin, serviret, etc.* Aliæ ann. 1374. in Reg. 105. ch. 503 : *Comme ledit*

escuier et une sienne serourge aprez la messe se feussent traiz à une Herbergerie pour prendre refection, etc. Vide alia notione in *Hereberga.*

HERBERGIARE, *Herbergia* seu mansiones ædificare, villam construere. Charta Phil. Aug. ann. 1187. pro habitantibus villæ de Capella reginæ in Wastinedo ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 475 : *Quoniam genitor noster venerandæ memoriæ rex Ludovicus hominibus de Capella et de villis ad bailliam illam pertinentibus concessit easdem consuetudines, quas pater suus avus noster piæ recordationis rex Ludovicus eis concesserat, quando fecit Herbergiari Capellam.* Vide supra *Hebergiare. Herbergier* vero, pro Habitare, in Charta Auberti abb. Castr. ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 2 : *Et se aucuns tient masure an la ville, qui ne soit Herbergié dedanz un an, li prevoz la puet bailler qui il vorra por Herbergier.* Hinc *Herbergaut*, Habitabilis, commodam habens habitationem, vulgo *Logeable, habitable.* Charta ann. 1374. in Reg. 106. ch. 202 : *Item deux maisons Herberguales pour deux moitoiens.* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. ch. 21 : *Le suppliant hoste d'un hostel en la ville de Chasteauthierry ; lequel est Herbergaut et grant.* Vide alia notione in *Hereberga.*

¶ **HERBERGIUM.** Vide *Herebagium* et *Hereberga.*

° **HERBERIA,** Herbera, Venefica. Correct. stat. Cadubr. cap. 60 : *De Herberiis et veneficis denunciandis. Herberas et veneficas, et omnes maleficas generis cujuscumque denunciantes et accusantes, etc.* Vide *Herbaria* in *Herba* 1.

° 1. **HERBERJAGIUM,** Habitatio cum certa agri portione, prædium rusticum. Charta ann. 1183 : *Ut anniversarium ejus in ecclesia beati Maximini quotannis celebraretur, Herberjagium duobus monachis congruum et granchiam.... promisit.* Alia ann. 1203. ex Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 254 : *Concessimus etiam pro eschangio terræ de Chatpendu Herberjagium suum de Panfoul liberum tamquam feodum, et terram ad idem Herberjagium pertinentem similiter liberam.* Vide in *Hereberga.*

° Arbergium, eadem notione. Charta ann. 1318. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 405 : *In mansis seu hereditatibus quas ibi possident in præsenti homines infra scripti, videlicet Arbergium Rodulphi Marii, Arbergium Jacobi Marii, Arbergium Marcheti Baptendiæ, Arbergium liberorum Ansermi Boegz, Arbergium Johannis Harcionis et Arbergium liberorum Mermeti Borelli.*

° 2. **HERBERJAGIUM,** ut supra *Herbergagium.* Charta ann. 1226. ex Chartul. Campan. fol. 436. col. 1 : *Johannes Braiacensis ecclesiæ cantor recognovit coram nobis illustrem comitem Campaniæ commodasse sibi domos suas apud Braium sitas.... ad vitam suam possidendas, salvo tamen Herberjagio dicti comitis et hæredum suorum.*

° **HERBEUS,** Coloris viridis. Inventar. ann. 1497. tom. 2. Hist. Cassin. pag. 600. col. 1 : *Reperiuntur duæ tunicellæ Herbeæ et una antiqua ex purpura alba cum planeta.*

¶ **HERBIAGIA,** Idem quod *Hereberga,* Domicilium, domus. Enumeratio feodorum Norman. apud Duchesnium Hist. Norman. pag. 1044 : *Hugo presbyter Herbiagiam suam, mappis quirendum Parisius tota Gravia, et moncellum S. Gervasii.*

¶ **HERBICARE,** Herbas evellere. Descriptio censuum Monast. S. Emmerammi apud Bernardum *Pez,* tom. 1. Anecd. part. 3. col. 76 : *De Talahova* LXX. *denarii... arat in hebdomada* III. *dies, Herbicat, secat, inducit carradium unum, fenum secat et inducit.*

¶ **HERBICE.** Vide *Herpix.*

HERBIDARE, Herbam seu gramen proferre, apud Colvenerium in Gloss. ad Baldricum. [*Herbidare terras*, Herbas serere, Martiano Cappellæ lib. 1.]

✱ **HERBIGRADUS.** [Qui inter herbas graditur. *Pacuv.* apud *Cic.* 2. *Divin.* 64. Terrigenam, *Herbigradam*, domiportam, sanguine cassam. Al. leg. *tardigradam.*]

¶ **HERBILEGUS,** Messor, Gall. *Moissonneur.* Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 146 : *Primo die paucos ipsos a longe emittunt messores.... fecerat eos jam tutiores dies hesterna, quæ transierat tuta, Herbilegos incolumes ducens ac reducens.*

HERBILIA, Leguminis species. Miracula S. Columbani cap. 5 : *Legumen Pis, quod rustici Herbiliam vocant... sponte nascitur per illas rupes* (in Italia.)

° Italis *Ervilia, Erveia* aut *Arveia*, ex Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 350. Vide *Herbum.*

¶ **HERBITIUM** Vide *Herbarium.*

¶ **HERBITUM** *dixerunt pastores, eo quod herbæ vice præbeatur pecoribus cum pascua desunt.* Papias.

¶ **HERBOLASTA,** Panificium herbis fartum et conditum. Ordinatio super numero et ordine mensarum in hospitio Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 313 : *Item, volumus quod fiat unum intromesium pro nobis in dicta die Sabatti in prandio de tartis aut de Herbolastis.*

° **HERBOLERIUS,** *Herbarum* seu pratorum custos. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Item dixit quod Artigua emerat quondam herbam territorii prædicti a domino Barralo,... et quod ipse fuit Herbolerius dicti Artiguæ et Hugo Russus et Guillelmus Campagnola, et pro custodia dictæ herbæ habuerunt septem solidos Raymundenses inter ipsos tres.*

¶ **HERBUM,** Ervum, ut videtur, species leguminis, Gall. *Ers.* Pallad. lib. 1. cap. 24. de Columbis : *Fœtus frequentant, si ordeum torrefactum, vel fabam, vel Herbum sæpe consumant.... Herbum fœtus gratia mensibus præbeamus hibernis.* [° Vide supra *Herbilia.*]

° **HERBURGIUS,** Veneficus, in Lege Salica tit. 67. edit. Eccardi. Vide *Chervioburgus.*

HERCALÆ, Strumæ, ex Gall. *Escrouelles.* Gaufridus de Belloloco, de Vita et conversat. S. Ludovici Reg. Fr. cap. 35 : *In tangendis infirmitatibus, quæ vulgo Hercalæ vocantur, super quibus curandis Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam singularem, etc.*

¶ **HERCEARE,** etc. Vide in *Hercia* 1.

¶ **HERCHIA.** Vide in *Hercia* 2.

1. **HERCIA,** Occa, instrumentum rusticum, quo terræ proscissæ occantur, et teruntur, vulgo *Herce :* ex *herpex, herpicis,* quasi *herpicia*, et contracte, *hercia.* Fleta lib. 2. cap. 77 : *Carucas et Hercias reparare.* Adde cap. 84. Charta Petri Episcopi Meldensis ann. 1229. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ pag. 36 : *Consuetudines nemoris... videlicet omnem arborem præter quercum et fagum.... ad ædificandum, et aratoria carrucarum, et ad charterios, et Hercias, et ad duas perticas ad ligandum quadrigas oneratas, etc.* Rodolphus Tortarius lib. 5. Miracul. S. Benedicti n. 12 : *Eum quem in hieme prosciderat gliscens rescindere campum, ut tam æstatis calore, quam hiemis rigore decoctus, et sementis tempore, dentata crate glebis attritis, in pulverem redactus, semine suscepto, abundantiorem diebus messis suo cultori exhiberet frugem.* Charta Philippi regis Franc. ann. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 36 : *Item il a ésdites fermes brebiage de tiers ans en tiers an, services de seonneeurs en Aoust, services de Herces et de charues, et la court, et leisage, qui sont prisiez ésdites fermes* 40. *sols.*

¶ Hercis, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. fol. 46. v°. : *Hedricus* XXX. *den. et præter hæc hostia et Herces quæ pluris facio.* Et fol. 48 : *Godricus Mol.* 40. *denar. et unam Hercem et* 4. *gallinas.*

° Eodem nomine nuncupatur *corvatæ* species, qua vassalli tenentur dominorum terras occare. Charta Phil. Pulc. ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 494. v°. col. 2 : *Duas Hercias, unam ad tremesium et aliam ad yvernagium.* Alia ann. 1308. ibid. fol. 338. v°. col. 1 : *Derechief huit corvées de Hercier à un cheval.*

Herceare, Herciare, Occare, *Hercer.* Concilium Rotomagense ann. 1096. apud Ordericum Vital. lib. 9. pag. 271 : *Equi arantes, et homines carrucas ducentes, et Herceatores, et equi, de quibus Herceant,... perpetua sint in pace.* [Chartular. SS. Trinitat. Cadom. fol. 48 : *Et* (debet) *Herceare eas cum equo suo, et in quadram unam acram et Herceare eam.*] W. Thorn ann. 1364 : *Herciare, sarculare, metere, etc.* Consuetudinarius Monasterii de Bello in Anglia : *Et debet invenire unum hominem cum uno equo ad Herciandum qualibet septimana ad unum diem ad utrumque semen hiemale et quadragesimale, dum aliquid fuerit ad Herciandum de terra domini, etc.*

¶ Hercer, Herchare, Eadem notione. Charta ann. 1181. ex Archivo Eccles. Dolensis : *Vidit Baldricum Archiepiscopum sedentem super campum et facientem terram arari et Hercer cum suo palefrido.* Polyptychus Fiscamnensis ann. 1235 : *Et debet dimidiam acram aratare ad hiemalia et dimidiam acram ad tremeis, et serere et Herchare de blado domini Abbatis.*

¶ Herchatura, Occatio, Gall. *Hersage.* Chartularium SS. Trinitatis Cadom. : *Omnes isti faciunt precarias bis in anno de aratura et Herchatura, et vadunt ad fena.*

2. **HERCIA,** Candelabrum Ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni, confectum, nostris *Herce.* Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MS. cap. 77 : *Pallia super altare non ponuntur, et Hercia non illuminatur.* Charta Odonis Episcopi Parisiens. ann. 1198 : *Luminaria Herciarum.* Apud Will. Thorn pag. 2152 : *In primis pauperibus die sepulturæ, et die mensis, et pro corpore ficto, cum Hersia.* Ubi *corpus fictum*, est *tumba cenotaphii*, seu *cenotaphium* ipsum : *Hersia* vero, candelabrum in *Herciæ* modum confectum, luminibus variis instructum, quod ad cenotaphii caput erigi solet. [Id aperte docet Testamentum Richardi II. Regis Angliæ apud Rymer. tom. 8. pag. 75 : *Cujus quidem sepulturæ seu funeris nostri exequias more regio volumus celebrari ; ita quod pro prædictis exequiis,* IV. *Herciæ excellentiæ convenientes regali, pro eodem funere nostro honestius exequendo, in locis subscriptis, per executores nostros præparentur.*] Errat ergo Somnerus qui *Hersiam* hoc loco ipsum cenotaphium intelligi vult, quod Angli *a Hearse* vocant, ab ipsa *Hercia* i. partem pro toto. Nam quod a Saxonico vo-

cis etymon accersit, nihili, opinor, est. Vide Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 332.

* Obituar. Ms. eccl. Camerac. fol. 6. v° : *Ornantur luminari quinque Herciæ sivæ coronæ, prout fit in aliis solemnitatibus B. Virginis.*

¶ HERCHIA, Eadem notione. Spicileg. Fontanell. MS. pag. 394 : *Feria quinta Parasceve et feria sexta et sabbato Herchia debet esse ad dextrum cornu magni altaris, et ibi debent esse* 26. *cerei illuminati ad matutinas, et inde extingui a famulo sacriste unus post alium ad quemlibet psalmum et lectionem, videlicet sex in* 1. *Noct. sex in* 2. *et sex in* 3. Statuta antiqua Capituli Senon. : *Item in utroque festo S. Stephani debet centum cereos pro una Herchia.* Ordinarium Lexoviense MS. : *In prima nocte Tenebrarum et duabus sequentibus accenditur luminare sicut in festo novem lectionum et ultra habentur viginti quinque cerei in Herchia super altare majus.*

¶ HERCIUM, in Testamento Johannis de *Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 429 : *Volo quod* XXIV. *torches et* V. *tapers, quolibet taper pondere* X. *librarum, præparentur pro sepultura mea, absque ullo alio Hercio.*

¶ HERTIUM, apud Bernardum part. 2. Ord. Cluniac. cap. 25 : *Tria pallia super altare non ponuntur, et Hercia non illuminantur.*

ERZA, Eadem notione. Statuta Cluniacensia S. Petri Venerab. Abbatis Cluniac. cap. 52 : *In reliquis vero festivitatibus quibus accendi solebat machina illa ferrea, quæ vulgo Erza vocatur, pro illa lampadibus vitreis illustretur.*

HEIA, videtur simili perinde significatu sumi, (nisi *hercia* legendum sit) in Synodo Exoniensi ann. 1287. cap. 12 : *Vas ad aquam benedictam, Heia ad Tenebras, candelabrum Paschale, etc.*

¶ **HERCICITUS**, διαίρεσις ὑπαρχόντων, *Divisio hæreditatum.* Suppl. Antiquarii. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. Germ. Cod. *Herciscitus.* Vox Jurisconsultorum. Heraldus lib. 1. cap. 11. *Hercitus citus*, legendum censebat. Reg. Cod. διαίρεσις, *Divisio hæresis*, forte *hæreditatis.* Vide Cujac. ad tit. Cod. Famil. ercisc. et Salmas. ad Plin. p. 1272.]

¶ **HERCITÆ**, Servorum genus, qui in agris versabantur apud Veteres. Vide Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib. 3. cap. 25.

HERCIUS. Cæsar. l. 3. Belli Civil. : *Erat objectus portis Eritius.* Infra : *Excisoque Eritio.* Ubi *Hercius*, et *Hercio*, legendum contendit Robertus Constantinus in Supplemento Linguæ Latinæ, ut fuerit ἕρκιον, vel ἕρκος, ut nos vulgo *Herce*, septum, quod portis objicitur, ut καταῤῥάκτης, sive ἐπιῤῥάκτη θύρα, porta cataracta, sive pendula ac recidens Livio, quia forte herpicis in formam confecta.

* Interdum et pro quocumque repagulo, quo locus aliquis occluditur ac munitur. Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 300. col. 2 : *Qui* (captivus) *sepium et Herciorum hirsuta transcendens acumina, fossarum profunditates et abyssos... transiliens, etc.* Vide infra *Hericia.*

¶ **HERCTUM**, Vox antiqua, hæreditatem, patrimonium, bona, denotans, ab *Hercto* quod et *forctum* et *horctum* et *erctum*, pro bono. Unde formula, *Hercto non cito,* apud vett. JC. de cohæredibus, qui hæreditatem inter se non ciebant, id est, non dividebant. Hæc ex Hofmanno.

¶ **HERCULANUS**, *Eunuchus.* Vetus Gl. Sangerm. Isidorus : *Herculaneus.* Ubi Grævius : Vulcanius, *Eunicus*, Εὔνικος.

¶ **HERD**. Vide *Hird.*

* **HERDA**, Germ. et Gall. *Herde,* Grex. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 346 : *Comme le sergens eust prise en certain blé... la proie, que l'en appelle la Herde des vaches de la ville de Waucayeu, en laquelle proie le suppliant en avoit aucunes.*

HERDAMENTUM, Possessio, Hæreditas, in Chartis Hispanicis, quasi *Hæreditamentum.* Vide Anton. Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 36.

* Acad. Hispan. in Dict. *Heredamiento, y assi se llamaban tambien aquellas tierras que los reyes concedian à los nobles que les servian en las conquistas y recuperacion de Espana de los Moros.* Charta ann. 1294. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 108 : *Contulit... insuper domos, vineas, pomeria, hortos, molendina et omnia Herdamenta quæ ibi habebat.*

¶ **HERDICUS**, Dominicus, a German. *Herr*, dominus. Charta Biblioth. Cottonianæ quæ sic incipit : *Anno Herdicæ Incarnationis* 956. *indictione* 14.

HERDOCHO. Vide *Heriotum.*

HEREBANNUM, HERIBANNUM, ARRIBANNUM, Submonitio ad exercitum : ex *Heer*, exercitus, et *bannum*, citatio, submonitio, indictio. Glossar. Ælfrici : *Exercitus*, Here. *Bannum* vero vox notissima, pro quavis citatione. Ita Guillimannus lib. 2. de Reb. Helvetior. pag. 241. et alii passim. [** Confer. Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 65. et 59. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 295. Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 166.] Vide *Bannire* in *Bannum*, *Hostis*, *Submonitio.* Maxime vero vox

HEREBANNUM, usurpata pro mulcta, quæ in exercitum pergere, post *bannum* et *submonitionem*, contemnenti indicebatur ; de qua sic Gregorius Turon. lib. 5. cap. 26 : *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus et junioribus Ecclesiæ vel Basilicæ jussit bannos exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.* Lib. 7. cap. 42 : *Post hæc edictum a judicibus datum est, ut qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur.* Capitul. 2. anno 810. cap. 11 : *De Heribanno exigendo.* [Charta Ludovici II. Reg. Franc. ann. 878. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharing. col. 315 : *Ut nullus judex, vel quislibet... Heribannum exigere aut exactare præsumant.*]

Ea vero mulcta erat 60. solidorum, secundum Legem Francorum, dicebaturque, *plenum Heribannum :* quomodo *plenum bannum* vocant Capitul. 2. ann. 812. cap. 9. et alia Capitularia Caroli M. et Calvi, quod alias *Bannum Dominicum,* et *Bannum Regis* appellari, totidemque esse solidorum, suo loco docuimus. Lex Longob. lib. 1. tit. 14. § 13. [** Carol. M. 35.] et Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 67 : *Quicumque liber homo in hoste bannitus fuerit, et venire contempserit, plenum Heribannum componat, secundum Legem Francorum, id est,* 60. *sol. solvat.* Quod etiam obtinuit sub tertia Regum stirpe. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 59 : *Et se nus de ceus, qui sont semons, ne venoient, et l'en le povoit savoir, il en paieroit* 60. *sols de gages.* Ejusmodi mulctarum mentio est præterea in Usaticis Barcinonensibus MSS. cap. 28 : *Qui fallerit hostes vel cavalcadas seniori suo, cui eas facere debuerit, emendet illi eas in duplo.* Et in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 97 : *Guido de Vilers fecit emendam Domino Comiti de hoc, quod non fuit in chevaucheia contra Metenses.*

Qui porro pro ejusmodi contemptu, *Herebanni* mulctæ obnoxii erant, si non habebant, unde solverent, *wadia* dare tenebantur, seu *herebannum rewadiare,* uti habent Capitul. lib. 4. cap. 70 : *Ut Vassi nostri et Vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, et Comitum, qui anno præsente in hoste non fuerunt, Heribannum rewadient.* Eodem lib. addit. 2. cap. 28. al. 29. Capit. 1. ann. 812. cap. 2. 9. et Capitul. 1. ann. 810. cap. 11 : *De Heribanno, ut diligenter inquirant Missi nostri, qui hostem facere potuit, et non fecit, ut bannum nostrum ipse componat, si habet, unde componere possit. Et si tantum non habuerit, unde componere valeat, rewadiatum fiat et imbreviatum : et nihil ex hoc exactum fiat, usque dum ad notitiam Domini imperatoris veniat.* Quod si denique nec pecuniam, nec wadia dare possent, tum ipsimet per modum wadii in servitium Principis transibant. Lex Longob. et Capitula Caroli M. locis laudatis : *Si non habuerit, unde illam summam persolvat, semetipsum per wadium in servitio Principis tradat, donec per tempora ipsum bannum ab eo fiat persolutum, et tunc iterum ad statum suæ libertatis revertatur. Et si ille homo, qui propter Herebannum in servitio se tradiderit, et in servitio illo defunctus fuerit, hæredes ejus hæreditatem, quæ ad illos pertinet, non perdant, nec de libertate, nec de ipso Heribano obnoxii fiant.* Adde cap. seq. Sed et si *Senior vel Comes* quempiam ab *hoste* inconsulto Principe domum dimisisset, ipsi pro eo *Herebannum* persolvere tenebantur, ex Capit. Caroli M. lib. 4. Append. 2. cap. 35. [** 36.]

Interdum *Herebannum* non plenarie exigebatur, pro modo facultatum, ne subditi gravioribus ejusmodi exactionibus ad inopiam redigerentur. Idque *legitimum Herebannum* appellabant : ita ut ab eo, qui libras 6. in auro, argento, armis, et peculiis, haberet, 3. libræ : ab eo qui tres libras, 30. solidi, ab eo qui libr. 2. solidi 30. ab eo denique, qui libram 1. solidi 5. exigerentur, ut est in Additione 3. Caroli M. ad Legem Salicam cap. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 6. § 1. [** Carol. M. 23.] et in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 14. Vide Capitul. 3. ann. 811. cap. 6.

* Submonitio etiam ad *corveias ;* unde pro operis, quas vassalli domino debent aut earumdem redemptione, ea vox usurpatur, nostris etiam *Herban.* Charta ann. 1406 : *Quod eo casu dictus Joannes Du Bois et sui hæredes debebunt et tenebuntur persolvere prædictis assensatoribus, nomine et causa præmissorum superius confrontatorum, tam Arbanna brachialia sive ad brachia, etc.* Alia Will. comit. Tornod. ann. 1101. ex Tabul. Molism. : *Quamdam consuetudinem, quam habebat in vineis eorum de Troncheio, et quod nos vulgariter Herban dicimus, Molismensi ecclesiæ remisit, ministris suis interdicens ne ulterius de vineis monachorum Herban acciperent.*

Herebannum non exigebatur, nisi præcessisset jussio dominica, ex iisdem Capitul. lib. 4. cap. 72. cujus quidem pars tertia ad Comitem spectabat : ita tamen ut ei herebannum exigere non liceret ; sed Misso dominico, a quo suam tertiam partem recipiebat, ex iisdem Capitul. lib. 3. cap. 68. ubi *Herebannum* in terris neque in mancipiis *exactari,* id est, persolvi, vetatur : sed in auro et argento, armis, palliis, et animalibus,

sive talibus speciebus, quæ ad utilitatem pertinent, pensitabatur. Adde Capitulare 3. ann. 811. cap. 6. Capitulare 1. ann. 812. cap. 2.

Postmodum gravissimis Normannorum ingruentibus bellis ac incursionibus, indicta a Carolo Calvo, ad exsolvendum, de quo convenerat, iis tributum, vectigalia, et collectæ, a quibus ne ipsi quidem eximebantur Presbyteri : *Et Herbanni ab omnibus Francis accipiuntur*, ut est in Chronico de Norman. gest. ann. 869. et in Annalib. Francor. Bertinianis ann. 866. Exactum porro pro modo prædiorum : ita ut pro manso ingenuili vel servili denarius persolveretur. Atque hinc colligitur, quid velit Charta 90. inter Alamannicas Goldasti : *Dixit... negare, quod nihil ibi habuisset proprietatis, pro quo Heribannum reddere debuisset, nisi res S. Galli, quas pater suus illuc ad prædictum Monasterium tradiderat.* Et infra : *Adhuc etiam ipsum Odalhartum... audissent enarrantem, quod proprium non habuisset, et ideo Haribannum dare non debuisset.* Sed et inde percipitur, cur in Imperatorum aliquot privilegiis pro Ecclesia Mindensi, post Chronicon Mindense descriptis, pag. 735. 737. 740. *Bannum sive Heribannum* ab illius possessionibus et agris exigere prohibeantur Judices publici. Huc etiam forte respexit Browerus lib. 8. Annal. Trevir. pag. 473. 1. Edit. qui *Heribannum tributum, quod Legatus cogebat, sive agrarium illud esset, sive pascuum, sive ex vitibus peculiove collectum*, interpretatur, ex Cæsarii Abbatis Prumiensis Gloss. inedito.

Ab heribanni pensitatione eximebantur, qui ab *hoste*, seu exercitu immunes erant : verbi gratia senes, ut in Formulis vett. Bignonii, for. 31. aut qui propter necessarias causas ac legitimas domi residere cogebantur, de quibus in Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 70. vel si alicubi a Principe missi essent, verbi gratia ad custodiam maritimam, ut apud Eginhardum Epist. 22. vel si in civitatum ac pontium vel transituum operis, vel in *Marcharum wachtis*, aut ejusmodi occupati essent, ut in Capitul. Caroli C. tit. 31. cap. 27. Vide *Hostis.*

Haribannum, pro *Herebannum*, in Capitul. 4. Caroli M. incerti anni cap. 13. [et in Charta Ludovici Pii Imp. in Hist. Alsatiæ pag. 15. inter Instr. col. 1 : *Nulla deinceps hominum persona destruere vel inquietare, atque ulla fræda, Haribanna... requirat vel extorqueat.*]

✱✱ Harebannus. Theodor. IV. Franc. Reg. chart. ann. 727. pro Murbacensi cœnobio, in Alsat. Diplom. num. 8 : *Et quicquid tam de ingenuis quam de servientibus, super territuriis ipsius monasterii omni commanentibus, fisco de fredo aut Harebannus unde poterat sperare ad luminaribus vel stipendiis superscriptis famulis Dei, etc.*

Arribannum, in Formulis veteribus Bignonianis form. 31.

Erbannum, [vel *Erband*, ut legunt Editores novæ Gall. Christ. tom. 2. col. 46.] Charta Emenonis Principis seu Domini Auxelioduni (*Issoudun*) ann. 30. HLotarii, (Chr. 984.) *Ut nemo illorum pergat ad pugnam, quæ alio nomine vulgariter vocatur Erbannum, neque botagium vini alicui reddat, etc.*

Heribannator, Qui *Heribannum* colligit. Capitul. 3. ann. 803. cap. 5. et Capitularia Caroli M. lib. 3. cap. 35 : *Ut illi, qui heribannum solvere debent, conjectum faciant ad Heribannatorem.* Adde Capitulare 5. ejusd. Caroli ann. 803. cap. 17. Idem qui *Exactor heribanni*, apud Eginhardum Epist. 17 : *Sibi curæ esse, seque providere, ut cum exactore Heribanni, si venerit, et eum compellaverit, sine vestro labore se pacificet.* Vide *Retrobannus.*

Ab eodem fonte deductæ voces *Arbannum, Hairbannum*, et *Albannum*, quæ ut plurimum usurpatæ leguntur pro quibusvis præstationibus vel operis.

Arbannum, in Charta Ludovici Philippi Regis filii Regis Francor. ex Tabulario N. D. de Campis Paris. : *Ego Ludovicus Philippi Regis filius, Dei gratia Franc. Rex. Notum... quod Bartholomæo de Fulgosio furnum, quod Parisiis habebat, tanta libertate possidendum et habendum concessimus* ✱ *huic prædicti furni ab omni consuetudine, videlicet talliæ, seu equitatione, seu Arbanno*, (al. *albanno*) *seu exemptione nostri Præpositi liber remaneat. Huic dono interfuerunt Comes Radulfus, Stephanus Cancellarius, Stephanus Dapifer, Hugo de Rua nova, Ervinus Aurelianus, in Palatio publice, prima Dominica post Natale, regnante Ludovico, 4. ann. Dat. per manum Dom. Stephani Cancellarii.* Ubi *Arbannum* videtur esse idem quod *Heribannum.*

Verum aliud sonat in Tabulario Absiensi : *Guillelmus de Cantamerula et fratres sui...* (dederunt) *quarteria 7. blavii, quæ habebant de Arbanno in terris de Peloella, et in terra de Chamaillardi, et gallinas, et quælibet ad illud Arbannum pertinentia, etc.* Habetur in Hist. des *Chastaigniers* pag. 4. Idem Tabular. fol. 71 : *Arbannum et alias omnes consuetudines quas proprio jure habebat in terris, quæ circa frostos sunt, etc.*

Arbanagium, in Charta ann. 1299 : *Eorum quilibet debebant et eis reddere tenebantur Arbanagium, scil. unam dietam ad reparandum castrum, muros, etc.*

Airbannum, Idem quod *Arbannum*, in veteri Notitia Tabularii San-Benigniani Divion. apud Perardum in Burgundicis pag. 161 : *Facient ancingas, et corvadas, et sovincta, et Airbannum, solidos 2. et denarios 8. etc.*

Hairbannum. Polyptychus Floriacensis : *Habet ibi 2. mansas absos. Solvunt vestiti mansi Hairbannum pro duobus bovibus sol. 20. pro homine redimendo de hoste s. 3. verveces 4. etc.* Quid autem proprie sit *Arbannum*, et *Airbannum*, hisce allatis locis, docet Consuetudo Marchensis art. 136 : *Tout homme tenant servement son heritage, ou mortaillablement, doit faire par chacune semaine à son seigneur le ban, ou Arban, c'est à dire, une corvée à bras du mestier qu'il sçait faire : et s'il fait Arban avec deux bœufs, il en vaut deux, etc.* Adde art. 137. 143. 146. 166. 167. 168. 429. 430. et Consuetud. local. castri Meliandi tit. 5. art. 24. 25. etc. In Consuetud. locali Castelli novi in Biturig. art. 4. *Bian* et *Arban* idem esse dicuntur. Libertates oppidi *de Vesdun* in Biturigib. ann. 1275. apud Thomasserium : *Je quite tout Araban aux hommes et aux femmes de ladite franchise, fors que tant je retien mon charoi entierement au besogne de mon chastel et de mes maisons de Vesdun, et de vins et de foins tant seulement, et je ne les puis forcer de nul Arban ne de charroy aller fors la paroche de Vesdun par nesun besoin.* Adde eumd. Thomasserium cap. 76. Est igitur *Arbannum* opera, quam quis tenens domino præstat : vox conficta ex *Heribannum.* Perperam vero hæc vox *Arban*, in *Herbaux*, et *Arbaux*, commutata in Consuetudine Pictavensi art. 103.

¶ Herbannum, Eadem notione. Charta Ludovici VII. Regis Franc. circa ann. 1160. e Chartul. Monast. Montis Martyrum : *Hominibus qui in nemore quod Telfolium dicitur hospitari volunt arpentum terræ... tali ratione ad eos hospitandos concedimus... ut neque Herbannum neque talliatam, etc.*

✱ Haud scio an inde *Harrebanne* appellatur scortum, quod ad vitium submoneat vel invitet. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 229 : *Lequel Jaquemart dist à icellui sergent qu'il n'eust pas oté ledit baston à une mauvaise Harrebanne.* Verum non aliunde repetenda vox *Herebout*, cujus vim explicant Literæ remiss. ann. 1393. ex Reg. 144. ch. 301 : *Lesquelx compaignons de Trappes commencerent à trayner un esteuf au bout d'un baston parmi ladite feste en disant et criant : Herebout, Herebout ; qui est à dire, qui vuelt jouer à la paume.*

HEREBERGA, Hereberguм, Heribergum, Heribergare, etc. Voces unius ejusdemque originis, tametsi non omnino ejusdem significationis. Vide *Alberga.*

Hereberga, in Gl. Theotisco Lipsii, *Castra. Heribergo, castrorum.* Nos, inquit Lipsius, pro omni diversorio ; sed illud proprie et primo. [Hinc pro castrensi tabernaculo, seu tentorio accipit Guillelmus Abbas in Præfat. ad Cant. Cant. ubi *Sicut tabernacula Cedar* vertit, *sicut Heriberga Cedar.* Nostri *Herberge* eadem notione usurparunt. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS. :

Quant des nez sont les gens issues,
Et les Herberges ont tendues, etc.

Ibidem :

Vers les Herberges vet grant pas,
Quant il vint Vespres fu bas.
Au paveillon dou tref soltis, etc.]

Somnerus in Glossar. Saxon : H e r e b e r g a, Statio, mansio. [✱✱ Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 175. voce *Heriberga*, et tom. 4. col. 983. voce *Hari.*]

[☞ Inde est quod *Herbergeriam facere* dicuntur qui ad ministerium sive officium suum stant in Palatiis Regum.] Liber niger Scaccarii Anglici f. 30 : *Quatuor Marescalli, qui serviunt familiæ Regis, tam Clericis, Militibus quam Ministris, die, qua faciunt Herbergeriam, vel extra Curiam morantur in negotio Regis, 8. den. in die, galonem vini, etc.*

Heribergum, Domicilium, ædes, mansio, domus. Edictum Pistense Caroli Calvi cap. 37 : *Et quoniam.... Heribergum nostrum, quod præterito anno hic fieri jussimus, homines de illa parte Sequanæ in istas partes venientes... destruxerunt, etc.* Mox : *Et nunc illud Heribergum non sine labore et dispendio fidelium nostrorum fieri fecimus, volumus... ut sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto Heribergo aliquis alius sine nostra jussione manere præsumat, nec illud aliquis destruat.* Ex quibus satis patet, hoc loco *Heribergum*, non esse jus *mansionatici*, quod vult vir doctus.

¶ Harbergamentum, Eodem significatu. Charta ann. 1244. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. : *Quidquid juris habere se dicebant in nostro territorio de Riost quod dicitur ortus Regis, et domibus et Harbergamentis intus contentis.*

¶ Hebergagium. Charta Bartholomæi

Abb. Floriac. ann. circiter 1220 : *Concessimus... totum Hebergagium suum sicut se comportat cum propisia sua scilicet cum virgulto et fossatis.* Charta Hervei domini Virsionensis ann. 1269. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 94 : *Omnes quidem homines mei et fœminæ meæ in castellum vel intra banleucam manentes, pro unoquoque suo Hebergagio, dabunt mihi singulis annis quinque solidos monetæ currentis per terram, et pro una quoque domo quam præter Hebergagia sua habebunt, similiter quinque solidos.* Ubi *Hebergagium* a domo distinguitur, ita tamen ut illud pro rustica domo vel rudiori aliquo ædificio accipi videatur; hæc vero pro æde sita intra urbis mœnia, vel villæ septum, atque adeo elegantiori. Qua quidem notione ut plurimum intelligendam hanc vocem censeo: quod ex subjiciendis iterum manifestius fiet.

¶ Herbegagium. Codex Legum Norman. cap. 27. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 214 : *Capitale Herbegagium primogenito remanebit.* Index MS. Beneficiorum Eccles. et diœc. Constant. fol. 17 : *Petrus Bourque undecim solidos homagii pro Herbegagiis suis et participum suorum siti in vico elemosine presbiteri.* Ibidem sæpius occurrit, nec non et in Chartular. S. Fromondi.

¶ Herbergachium. Charta Philippi Augusti pro Monast. Compend. ann. 1201. ex Tabular. ejusdem loci : *Burgenses vel Communia in platea illa neque stalla, neque halas, neque Herbergachium, quæ in posterum ibi possint remanere, nisi illa quæ ibidem modo constructa sunt, aliquo modo ædificabunt.* Rursum occurrit in alia Charta ejusd. anni ex eod. Tabul.

Herbergagium, Eadem notione [Charta S. Ludovici Reg. Franc. ann. 1225. in Chartul. Domus Dei Pontisar. : *Ita quod in dictis pratis non potest facere villam, sed in eis potest facere domum ad Herbergagium suum.*] Regestum Feodorum Campaniæ fol. 79: *Richerus de Rilli recepit de Comitissa terram suam arabilem, et Herbergagium, et 4. arpenta vineæ.* Fol. 108: *Joannes de Grangia est homo ligius de 40. arpentis terræ, quæ tenet ante domum suam, et de dimidio Herbergagio.* Regestum Normanniæ signatum P. in Camera Comput. Paris. fol. 19 : *Inquisitiones costumarum de Andeliaco... Jurati dixerunt, quod D. Rogerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis, qualiscumque sit, suum Herbergagium ad virgam de pleno pugno ad terram, etc.* Charta ann. 1228. apud Hubertum in Hist. Eccl. S. Aniani pag. 112 : *Dotalitium suum.... in Majoria et pertinentibus ad Majoriam, terra, Herbergagiis, et aliis.... quitavit.* [Charta Theobaldi Blesensis Comitis ann. 1215. ex Tabul. Calensi pag. 170: *Dedi ei siquidem meremum in foresta mea de Hez capiendum... ad Herbergagium suum si ipse in feodo isto fecerit Herbergagium.* Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Henricus Dei Grat. Rex Angliæ, Dux Norman. et Aquit. et Comes Andegav... sciatis me concessisse et præsenti carta confirmasse Abbati et Monachis de Becco ut accipiant in forestis meis de Roveraio et de Bordea quæ necessaria sunt ad Herbergagia sua de Kivillico et de Marrethot facienda, et cum opus fuerit reficienda.* Occurrit præterea in Chartulario Monast. Aquicinctensis pag. 15. et in Charta ann. 1200.] *Herbejagium*, in Charta Ludovici Comitis Blesensis in Probat. Histor. Blesens. pag. 27. Willelmus *Guiart* sub ann. 1301 :

Melent à mort ès Herberjages
Chevaliers, Escuiers, et Pages.

Ita in Charta Philippi Pulcri ann. 1309. in ejus Regesto sign. 9. Ch. 1. ex Tabulario Regio. Robertus de *Bourron* in Hist. MS. Arthuri et Merlini : *Il est jà tart, que se vous partiés orendroit de chi, vous ne pourriés hui mais venir à Herbergage de nulle heure.* Et alibi : *Car sans grant gent ne fu onques si riches Herbergages, come chis est.*

¶ Herberagium, Charta Ludovici Comitis Blesens. ann. 1200. ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno f. 75 : *Dedit Abbatiæ Elemosine Cisterciensi Herberagium quoddam quod habebat ante Abbatiam Castridunensem.*

¶ Herbergarium. Charta Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1160. ex Chartulario Monast. Montis-martyrum : *Insuper ipsum conquestum.... et Herbergarium quod in conquestu fecerat mea libertate.*

¶ Herbergium, in Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis ann. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 828 : *Comes ejusdem villæ etiam habebit duo arpenta terræ in eadem villa ab omni exactione et tallia libera et quieta pro Herbergio suo faciendo.*

¶ Herbergerium, in Charta ann. 1200.

¶ Hebergamentum. Charta ann. 1276. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 739 : *Vendidi et concessi et penitus dimisi in fine perpetuo... quoddam Hebergamentum integre sicut se præportat in longum et in latum, quod habebam in parrochia S. Vandregesilli, situm intra masuram, etc.* Charta Philippi V. Regis Franc. ann. 1318. pro Canonicis S. Capellæ Paris : *Decem libras Paris. deputavimus... in Hebergamento, hortis, etc.*

¶ Herbergamentum. Charta ann. 1221. ex Archivo S. Nicolai Andegav. : *Ragin. Johanne dedit Abbatiæ S. Nicolai Herbergamentum in quo ipse manebat, situm in burgo de Coiron.* Charta ann. 1291. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 727 : *Quod dictus Johannes de Soliaco habuit et habere debuit ratione suæ primogenituræ melius Herbergamentum, meliorem feudum.* Occurrit iterum in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 14. et 82. in Charta Ludovici Comitis Blesens. ann. 1192. et in alia ann. 1283. in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1454.

¶ Herbergementum. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 51 : *Et ipsi Monachi de Herbergemento de Souday tam de parte illa quæ est in cimiterio, quam de parte quæ extra est, nullam debent dicto Galterio vel suis hæredibus redibitionem.*

¶ Herbegiamentum. Idem Chartul. Cenom. fol. 8 : *Concessimus eis etiam quandam terram in eadem villa cum virgulto et Herbegiamento.*

¶ Herberjagium. Charta ann. 1197. ex Schedis D. *Lancelot* : *Pro unaquaque domo quam præter Herberjagium habebit, tres solidos similiter persolvet. Si autem Herberjagium divisum fuerit, quot domus ex eo facte fuerint, pro unaquaque domo tres solidos persolvent.* Literæ A. Episc. Meldens. ann. 1204. ex Tabul. Calensi pag. 81 : *Noverint universi quod E. Kalensis Abbatissa totusque ejusdem ecclesiæ Conventus quoddam Herberjagium quod habere solebant contiguum ecclesiæ de Mintri, totum integre sicut illi possidebant, videlicet quidquid ædificatum vel non ædificatum infra clausturam prædicti Herberjagii continebatur Fulconi presbytero de Mintri possidendum concesserunt.*

¶ Harbergaria et Harbergia, Jus gisti ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi : vel præstatio quæ pro redemtione ejusmodi procurationis domino exsolvitur. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1171. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 91 : *Habeo enim ex consuetudinario jure in Potestatibus præfatæ ecclesiæ Harbergarias, videlicet Belignico, Saxiaco, Marchisiolo, pro quarum Harbergiarum redemptione quandoque nummos accipi feceram ; quod nec juris mei esse cognovi, nec antecessores mei usque ad tempus meum fecerant. Hanc siquidem Harbergiarum redemptionem, ex toto dimisi, et ne deinceps fiat omnino prohibeo. Harbergariam vero quam homines et clientes mei in villa Bieric et villulis et appendicibus ultra montes accipiebant in equis, in canibus, in hominibus, in omnibus quibus Harbergaria fieri potest, omnino dimisi... ut non licet nec mihi nec alicui successorum meorum, nec hominibus nec clientibus nostris pro Harbergaria quicquam ab hominibus extorquere vel accipere.* [** *Halbergaria* in chart. ann. 1297. apud Neugart. in Alem. Diplom. tom. 2. pag. 346. num. 1056.] Vide *Alberga*.

¶ Herbergeria, Eadem notione. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2097 : *Et totam Herbergeriam de Villeta cum mota sua... et omnes consuetudines silvarum tam ad ardendum quam ad ædificandum.*

¶ Herbergiagium, Eodem significatu. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1403. apud Rymer. tom. 8. pag. 324: *Moram ex causis præmissis ibidem traxerit pro liberata sua ac Herbergiagio servientum et equorum suorum secum ibidem venientium providere.* Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 228: *Adelesis soror ejus germana donavit nobis post mortem suam in manu ipsius Abbatis totam terram suam de Bigoteria, prata et Herbergiagium.*

¶ Herberigium, Eadem notione. Charta ann. 1187. ex Archivo Majoris Monast. : *Decem solidos annuatim, vel unam pelliciam, duo Herberigia unoquoque anno, unumquodque cum quinque militibus.*

¶ Herbegagium, Eadem significatione. Charta Henrici *de Val* ex Chartul. S. Fromondi : *Tenemur prædictam terram cum Herbegagio et homagio dicti hominis garentizare.*

Heribergare, Hospitio excipere, *mansionaticum* præbere, vel morari in aliquo hospitio, in Capitulis Caroli M. lib. 3. cap. 68. [** *Heribergôn, Hospitari*, ex ant. Gloss. Germ. Lat. apud Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 175.] Villharduinus n. 99: *Proia l'Empereres as Comtes et as Barons et ses fils meismes, que il por Dieu s'allassent Herbergier d'autre part del port. Herbreger*, in Consuetud. Britann. art. 315. 606. *Herbergement*, pro domo, domicilio, ibidem et art. 621. *Herbergement*, in Consuetud. Andegav. art. 222. in Consuetud. Norman. art. 356. in Consuet. Vicecomitat. Bajocensis art. 4. etc. Ubi hæc vox sumitur pro primario feudi manerio ac domicilio, quod primogenito ratione primogenituræ competit.

¶ Herbergiare Se, Hospitari, diversari. Charta ann. 1279. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1628: *Ita tamen*

quod dicti Religiosi et eorum successores poterunt et debebunt descendere et Herbergiare se eundo et redeundo ad custus suos proprios... in domo quam ego faciam in masura superius annotata.

¶ HERBEGARE, Aliquo hospitandi causa divertere. Charta Caroli simplicis ann. 914. apud Miræum tom. 2. pag. 806 : *Ut nullus Christianus, Laïcus, neque Clericus præsumat... Herbegare, nec in mansiones, neque in annonas vel pratis audeat caballos suos repascere.* Videtur legendum *Herbergare.*

HERBERGIATA TERRA. Charta ann. 1214. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1042 : *Et si forte aliquis veniebat qui vim vel injuriam ei... faceret, ego Radulphus, vel hæres meus excambiabimus ei vel suo hæredi in terra mea melius Herbergiata secundum voluntatem suam.* An pro domo vel castro munitiori atque ad defensionem paratiori ?

¶ HERBERGIATOR, Qui hospitio excepit. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1403. apud Rymer. tom. 8. pag. 324 : *Nolentes quod Herbergiatores hospitii nostri... herbergiare præsumant.*

¶ **HEREBODE**, Submonitio, mandatum ad exercitum, ex here, exercitus, et bode, mandatum. Fœdus Aluredi et Godvini Regum : *Nullus supersedeat outhorn, nec outhest, vel buiblotam, vel firdfare, nec Herebode, ore aut cornu.* Vide *Herebannum.*

HEREBURGIUS. Vide *Chervioburgus.*

° **HERECONIUS.** DIES HERECONIA, Dies pecuniæ solvendæ. Formul. Mss. Instr. fol. 53. v° : *Cumque adveniente præfato termino, scilicet die Herconia, quæ fuit dies Kalendas Augusti, et ipse dominus P. non habuisset possibilitatem præfatum debitum persolvendi, etc.*

1. **HEREDA**, HÆREDA, Suecis, est Provinciæ pars, suis terminis circumscripta. Vide Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum vetusto pag. 29.

2. **HEREDA**, *Mala Hereda*. [° Hereditas.] Lex Burgundion. tit. 86 : *De mala Hereda : Si pater filiis dimittat malam Heredam, si vivus dare voluerit, cui voluerit donet, postea ad filias suas, si ille dederit, nemo requirat.*

¶ **HEREDARE**, Hæreditatem assignare. Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3 apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 269 : *Saphadinus habuit quindecim filios, de quibus Heredavit septem. Melealim qui prior est omnibus et major, qui tenet in hereditatem Alexandriam, etc.*

° Stat. Montispess. Mss. ann. 1204 : *Si pater habet magnum unum filium et unam filiam, quæ non sit maritata vel Heredata, et pater moritur intestatus, bona patris revertuntur filio et filiæ non maritatæ vel Heredatæ æquis partibus.*

¶ **HEREDICAPA**, *Qui heretitatem alterius capit*, apud Joannem de Janua.

¶ **HEREDIOLUM**, *Possessiuncula.* Gloss. Sangerm. MS. num. 501.

¶ **HEREDIPETA.** Vide *Hæredipeta.*

¶ **HEREDISCINDA**, *Qui alterius hereditatem scindit*, Johanni de Janua.

1. **HEREDITAGIUM**, Hæredium, prædium ex successione parentum, Gall. *Heritage*, in Constit. Neapol. lib. 3. tit. 8. 10. 15. [Vide *Hæreditagium* et *Hereditamentum.*]

¶ 2. **HEREDITAGIUM**, Possessio, proprium, bona immobilia. Charta 1177. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1012 : *Primum quidem in civitate nostra Alesinæ homines tres piscatores, Rogerium Donati... et suos filios et filias cum eorum Hereditagiis.* Charta ann. 1262. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. : *Vendidi et concessi in perpetuum Hereditagium viris religiosis Priori et Conventui B. M. de Prato juxta Roch. tres solidos monetæ currentis.* Instrum. ann. 1302. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 351 : *Non enim intentionis nostræ existit, quod illi qui in mobilibus et Hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad finandum cogantur. Sed quicumque centum libras in mobilibus tantum, vel ducentas libras Turon. in mobilibus et Hereditagiis habere noveritis, financiam præstari volumus, vel ad exercitum faciendum compelli.* Arestum Parlamenti ann. 1322. in Chartular. Domus Dei Pontisar : *Fecerat proclamari in venditione Hereditagium dicti Militis et specialiter feudum vel partem feudi quod ipse Miles tenebat a dicto Rege Francorum.* Occurrit ibi non semel ; ubi et mobilia videntur opponi hereditariis.

° *Hérité*, eodem sensu, in Poem. *de Cléomades* Ms :

De deffendre leur Hérités
Sambloit chascuns entalentés.

° 3. **HEREDITAGIUM**, Dos alicui ecclesiæ assignata, bona quibus ipsa dotatur. Lit. ann. 1367. pro S. Capella Paris. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 2 : *Ut magis pacifice ac liberius et utilius valeant* (canonici) *in perpetuum de eis et eorum singulis, tamquam de suo, et dictæ sacrosanctæ capellæ Hereditagio proprio... gaudere et uti, etc.*

° 4. **HEREDITAGIUM**, Jus ad hæreditatem. Charta Guill. archiep. Rem. ann. 1224. ex Chartul. Campan. fol. 117. v° : *Usque dum quæstio Hereditagii fuerit terminata.*

° **HEREDITALIS**, Proprius, id omne quod quis possidet. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 79. v° : *Herveus scutifer vendidit dicto Viron omne jus Hereditale, quod habebat in parrochia S. Hilarii super Rille.* Vide *Hereditagium* 2.

¶ **HEREDITALITER**, Jure hæreditario. Miracula S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Julii pag. 679 : *Sed quia eadem familia ex antecessoribus suis Hereditaliter sibi pervenerit, affirmat se juramento firmaturum.*

¶ **HEREDITAMENTUM**, ut *Hereditagium* 1. Testamentum Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1272. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 203 : *Ad hæc nos Infans Petrus et Infans Jacobus non coacti ab aliquo vel circumventi, sed bono animo, et gratuita voluntate recipimus a vobis D. Rege patre nostro, hanc donationem et hoc Hereditamentum quod nobis facitis.*

¶ HEREDITAMENTUM MARITORUM, vel *Firma dotis*, Aragonensibus dicitur Donatio quæ a marito uxori fit propter nuptias, vel potius donum quod uxori maritus post primam nuptiarum noctem offerebat ob pretium virginitatis. Vide *Morganegiba.*

¶ 1. **HEREDITARE**, Jure hæreditario obtinere. Codicillus Henrici Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1171 : *Ego lego Berardo, omnes bestias quas habet... et puer Hereditet illum* (mulum) *et semper teneat pro socio.* Vide *Hæreditare* 1.

¶ 2. **HEREDITARE**, In possessionem rei alicujus mittere, *Investire.* Testamentum Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1272. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 247 : *Qui postquam eos ibi Hereditaveramus, juraverent nos defendere ipsum regnum Valenciæ contra Sarracenos.* Vide *Hæreditare* 3.

¶ 3. **HEREDITARE**, Exhæredare, privare. Instrum. ann. 1385. ex Codice MS. : *Domini Regina et Rex, ac Comites, aut aliquis ipsorum nunquam faciant pacem ... cum illo nephandissimo... qui tam injuste, et inique, ac violenter captivavit et Hæreditavit, et spoliavit... Reginam Joannam regno Neapolitano.* Sed pro *et Hereditavit* leg. *Exhereditavit.*

¶ 4. **HEREDITARE**, Eradicare, evellere. Gall. *Arracher.* Charta Henrici domini de Soliaco ann. 1301. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 123 : *Si quis accusatus fuerit de parturalli, turelli, vel platea aratra, vel meta Hereditata seu admota.* Legendum *Heradicata.*

¶ **HEREDITARIA**, Hæres, cui hæreditas de jure competit, Gall. *Heritiere.* Charta ann. 1336. ex Archivo Camerac. Eccl. inter Schedas D. Lancelot : *Præfatus baillivus Camerac. sicut suo incumbebat officio requisivit... ut ipsa D. Maria de Pareria de Rumilliaco et terra S. Sulpicii... ad ipsam jure hereditario pertinentibus, tanquam Hereditaria, et ipse D. de Ambasio ejus maritus tanquam ballus,... ipsi homagia et debita juramenta facerent et præstarent adhibitis solemnitatibus consuetis. Iretaine*, eadem notione in veteri Epitaphio apud Miræum tom. 2. pag. 1173 : *Ici gist li drocte Iretaine : Castelene de Sanson, qui fut de lignage li Roy de Jerusalem : pols por l'asme, que Deus console.*

¶ **HEREDITARIUM**, Hæreditas, ac præcipue bona immobilia. Compendium Jurium et Consuet. Universitatis Paris. per Robertum *Houlet* fol. 10. verso : *Quinque capellanie vulgo nuncupate de Savoisi perpetuo fundate quelibet* 20. *librarum Paris... singulis annis percipiendarum super terras, dominia et omnia Hereditaria que fuerunt D. Karoli de Savoisi.*

° **HEREDITARIUS**, Hæres. Charta ann. 24. Lothar. imper. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Proposui in cordis mei secretario, quatinus de prædiorum possessionibus, Hereditariam facerem sanctam Dei Ecclesiam.* Vide *Hereditaria.*

° **HEREDITER**, Perpetuo. Charta ann. 1256. in Chartul. S. Cornel. Compend. fol. 138. v°. col. 1 : *Egidius de Faveroles et Ysabella ejus uxor recognoverunt se Herediter vendidisse abbati et conventui S. Cornelii de Compendio triginta et octo minas terræ.* Vide supra *Hæreditabiliter.*

¶ **HEREDIUM**, Idem quod *Hereditarium.* Joan. de Janua : *Heredium, Prædium, hereditas.* Vita S. Macarii Antiocheni tom. 1. Aprilis pag. 890 : *Heredium successionis... tribus in eodem cœnobio reliquerat Abbatibus.* Corollarium Norbertinum tom. 1. Junii pag. 964 : *Qui fraterna devotione provocatus, Heredium suum cœnobio quoque obtulit.* Occurrit præterea in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 351.

¶ **HEREDUM**, a veteri Gallico *Hardée*, Onus, Gall. *Charge.* Charta Ingelranni III. ann. 1207. in Hist. Codiciac. inter Instr. pag. 166 : *Concedo etiam mortuum nemus de bosco S. Vincentii et herbam meam nemoris de Laujou ad fascillam, ad usum eorum ; et Heredum mortui nemoris ejusdem loci.* [° Vide supra *Hardeia* et *Harida.*]

HEREFARE, Profectio militaris, ex Saxon. here, exercitus, et fare, iter. profectio, expeditio.

HEREGEAT, HEREGET. Vide *Heriotum.*

° **HEREGIA**, Hæresis, seu Præstationis species vel mulcta, quæ ab iis, qui hæreseos convincebantur, solvenda erat ; nostris et Hispanis *Herege*, hæreticus. Charta ann. 1245. in Reg. S. Ludov. fol. 24. r°. ex Chartoph. reg. : *Retinemus..... ost et cavalgatam et omnes alias magnas*

justitias domino regi, Heregias etiam et faidimenta. Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. ubi de inauguratione regis fol. 163. v°: *Li arcevesques... ou aucuns des evesques... doivent demander au roy que il promette et ferme par son serment... de mettre hors de son royaume les Hereges.* Lit. remiss. ann. 1466. in Reg. 201. ch. 98: *Jehan de Fontaine tenu et réputé sorcier et Hérege, parcequ'il usoit de sorcerie.* Guill. Guiart. ad ann. 1207. ubi de Raim. comit. Tolos.:

Les Héreges reconfortoit.

Vide infra *Heretice.*

HEREGRAVIUS, vel HEERGRAVIUS, id est, Comes militaris, seu verius, belli dux. Quatuor vero hacce dignitate in Imperio statuit Hertzog. in Chronico Alsatiæ fol. 143: *Duces Brabantiæ, Nortmanniæ, Hungariæ, et Ferrariæ.* Sed de his fides sublesta omnino.

° **HEREM**, Arest. ann. 1374. 3. Febr. in vol. 6. arestor. parlam. Paris.: *Dictus vero Viventius eundem Columbum ulterius de facto posuisset in samatha et Herem; quæ dicta seu sententiæ de samatha et Herem contra dictum Columbum latæ maledictionem aut condemnationem significabant, ut dicebant. Herem* vel *Cherem*, Major et gravior excommunicatio apud Judæos, qua quis a cœtu sacro et synagoga ejicitur, privaturque communione cibi ac potus. Plura videsis apud Buxtorf. et in Lexic. Chald. Rabbin. Thalm. et tom. 1. Proleg. Calmeti ad Script. Sacr. pag. 263.

¶ **HEREMANNI.** Vide *Herimanni.*

¶ **HEREMIA**, Locus desertus et solitarius. Literæ ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 391: *Sicut nos ipsi Episcopi et astantium multitudo ad utilitatem hanc Heremiam habitantium melius intelligere potuimus.*

HEREMINÆ PELLES. Vide *Armeniacæ* [et *Hermellina.*]

¶ **HEREMITA**, Cella, habitatio Eremitæ, Gall. *Hermitage.* Acta B. Thomassi tom. 3. Martii pag. 596: *Plures Sacerdotes ex devotione venerunt ad prædictam Heremitam ad celebrandum, in festo S. Hieronymi, cujus vocatur ecclesia Heremita ejus.*

¶ HEREMITARIUM, Eadem notione. Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 656: *Dedit... Heremitarium in valle de Cerasa, et Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Aviliano.* Vide *Eremitorium* in *Eremitæ.*

¶ HEREMITAGIUM, HERMITORIUM. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 339: *Vulgariter autem locus iste a laicis Heremitagium nuncupatur propter solitudinem; non quod Heremita aliquis aliquo tempore ibidem solebat conversari. Capellam sive Hermitorium*, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ HEREMITARIUS. Eremita. Hist. Britan. tom. 2. pag. 73: *Dedit... locum supradictum in eleemosynam et dedit licentiam quantum ex sylva et saltu in circuitu potuisset præparare et abscindere, sicut Heremitario in deserto, qui non habet dominatorem, excepto Deo solo.*

° **HEREMITA**, Mulier eremiticam vitam agens; nostris *Hermitain*, pro *Hermite.* Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 55: *Ordinamus quod quicumque rapuerit per vim, vel cognoverit, sive adulteraverit uxorem alterius, virginem, viduam, sanctimonialem, Heremitam, vel aliam mulierem bonæ opinionis et famæ et honeste viventem, capite puniatur.* Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 67. v°. col. 2: *En cel tans fu ung Hermitains hons de grant vertu, qui avoit laissé toutes choses pour Dieu.* Vide infra *Heremitana.*

° 1. **HEREMITAGIUM**, Monasterium. Charta ann. 1199. ex Chartul. S. Evortii Aurelian.: *Ego Guillelmus de Halanda... concessi Heremitagio Franchardi in Bierra elemosinam, quam Robertus Malusvicinus eidem fecit apud Sarcloies.* Vide in *Eremitæ.*

° 2. **HEREMITAGIUM**, Locus desertus et solitarius. Charta ann. 1215. in Tabul. S. Petri Carnot.: *Concessi in perpetuam elemosinam ecclesiæ B. Petri Carnotensi et monachis ibidem famulantibus Heremitagium de Falgermont, cum plexicio eidem Heremitagio adjacente, quiete et libere possidendum.* Vide in *Heremita.*

° **HEREMITANA**, ut supra *Heremita.* Charta ann. 1460. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Quoddam affare hermarum et bosquitarum terrarum versus Heremitanas de sancto Cassiano.*

¶ **HEREMITARE**, Vastare. Vide *Eremitare* 2.

° **HEREMITAS**, Terra inculta, *Heremps*, in Consuet. Solensi tit. 13. art. 1. Charta ann. 1272. in Reg. S. Ludov. fol. 94. v°. ex Chartoph. reg.: *Extimaverunt... terras incultas et omnes alias Heremitates infructiferas ad decem octo sextaria, etc.* Alia ann. 1341. in Reg. 72. ch. 360: *Quæ quadraginta sextariatæ terræ se tenent et confrontantur a parte superiori cum Heremitatibus seu forestis domini regis.* Lit. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 448: *Propter quæ dictus locus ejusque territoria et pertinentiæ... ad Heremitatem, gastinam et sterilitatem, et ad nemora et bartas sunt reductæ... Et cum tam propter dictas Heremitates, gastinas, bartas et nemora, etc.*

° **HEREMODICIUM.** Vide supra *Eremodicium.*

¶ **HEREMOSUS**, incultus. Instrum. ann. 1461. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Volebant relinquere vineas totaliter Heremosas.* Vide *Eremus.*

HEREMUS, [Terra inculta, in Charta an. circ. 970. in majori Chartul. S. Victoris Massil. et in alia ann. 1298. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 541.] Vide *Eremus.*

¶ HEREMUS, Locus desertus, in Hist. Mediani Monast. pag. 53. *Heremus et desertum ita distinguitur. Heremus est invia solitudo ubi nunquam habitatum est. Desertum ubi aliquando habitatum et derelictum est.* Ita vetus Gloss. Sangerm. et Johan. de Janua.

° *Heremis et populatis*, in Charta ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 495.

HERENACHUS, apud Hibernos, Dignitas Ecclesiastica, apud quos sic nuncupabatur Clericus, qui primam tonsuram non excesserat, et censum Episcopi cæteraque Ecclesiæ debita colligebat, partem unam Episcopo, aliam reficiendæ Ecclesiæ fabricæ, tertiam fovendis pauperibus excipiendisque hospitio peregrinis disponens. In stipendium muneris, libera ei cessit ab omnibus præstationibus terræ portio, quam honoris causa *Honorem villæ* nuncupant. Ita Vicedomini vel œconomi munus obibat; quod etiam hæreditarium fuit. Vide de *Herenacia* plenius disserentem Spelmannum in *Corba*, ut et Jacobum Waræum in Antiquitatib. Hibernicis cap. 17.

HERENAMES, vox formata et contracta ex Saxonico h æ r e t e a m e s, id est, *exercitus illicite coacti participium*, ab h e r e, aliās h e r g e, unde et h e r g i a n, quod *grassari, prædam facere* sonat: et t h e a m, *sequela.* Leges Aluredi et Godrini Regum cap. 2. apud Bromptonum: *Qui Herenames fuerit accusatus, weregildo suo se redimat.*

HERENCIA, [Adhærentia, appendix, Gallice *Appartenances, dependances.*] [° Quæ interpretatio locis hic prolatis apprime convenire videtur; quamquam Academicis Madritensibus in Diction. Hispan. *Herencia*, idem sit quod Hæreditas.] Charta Hispanica apud Oyhenartum in Notitia Vasconiæ pag. 203: *Cum omnibus omnino, domos, hortos, vineis, vel omni Herencia, molinos, pratos, etc.* Alia Garsiæ Regis Suprarbiensis apud Blancam in Comment. Rerum Arag. pag. 698: *Duas villas Leudam et Anivessem, cum suis Herenciis, id est, terminis a me et filio meo determinatis.* Aliud apud Antonium de *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 436: *Dedimus vobis sancti Michael de Buenco, cum tota sua Herencia, et omni integritate, etc.* Adde Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus pag. 57.

° **HERENCINUS**, Qui alteri adjacet, ab alio dependens. Charta Aymer. de Narbona ann. 1337. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 400: *Vendimus quidquid juris habemus... in dicto castro de Henestaribus,... tam in hominibus et feminabus, pasturagiis, aquis, terris Herencinis, cultis et incultis, etc.*

¶ **HERENICAS**, *Antiquas.* Isidorus. Ubi Grævius: Puto *Hernicas.* Respexit, credo, Juvenalem qui in Sat. 14. 18.

Hernicus olim
Vestinusque senex.

Aut legendum, ut est in Excerptis, *Heroicas, antiquas*, quod magis probo. Papias: *Heroica, antiqua. Heroici, antiqui.* Vide *Hereticus.*

¶ **HEREOTUM.** Vide *Heriotum.*

HERES, Medicaminis species, apud Cælium Aurelianum lib. 1. Chronicon cap. 3.

¶ **HERESCARIUS**, Minutæ monetæ species. [°° Qui domino scaram debet, ut monet Guerardus in Glossar. Irminon.] Codex MS. Folquini: *Inde veniunt libræ 2. solidi 18. Herescarii* 109. Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivo Audomar.: *Litlo habet bun. 3. arat bun. 2. sunt ibi lunarii* 8. *luminarii et Herescarii* 155. *veniunt lib. 2. sol. 14. den. 8.*

¶ **HERESCHILD.** Vide *Heereschild.*

¶ **HERESIPILIS**, Erysipelas, Gall. *Erésipele*, latiori tamen, quam vulgo accipi solet, intellectu. Mirac. S. Fiacrii tom. 6. Aug. pag. 616. col. 2: *Joanneta habebat Heresipilem, id est sacrum ignem, in mamilla.* Vide *Herisipila.*

¶ **HERESIS.** Vide *Hæresis* 1.

¶ **HERESTRATA.** Vide *Heerestrete.*

¶ **HERESYVE**, Cribrum, Gall. *Crible, tamis*, a Sax. H æ r et S y v e. Computus ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 574: *Et in uno Heresyve empto ad pistrinam ibidem* x. *den.*

HERETAGIUM, ex Gallico *Heritage*, Patrimonium quod successione obvenit, apud Henric. Knyghton. [Testamentum Remigii de Summa vera ex Tabul. Capellæ S. Yvonis Paris.: *Omnia Heretagia sua vendantur per executores suos.*]

HERETAYNES, HERETHAYNUS, Idem quod *Herenames*, de qua voce supra, ejusdemque originis ac notionis, in Legibus Inæ cap. 17: *De Heretaynes conducentibus exercitum.* Et cap. 17: *Qui Herethaynus, id est, conducens exercitus fuerit accusatus, Weregildo... se redimat.*

¶ HERETEMIUS, Eadem notione. Fœdus Aluredi et Godrini Regum: *Nullus supersedeat outhorn, nec outhest vel bui-*

blotam, vel firdfare, nec herebode, ore aut cornu, juxta præceptum Heretemiorum regni.

¶ **HERETICALIS.** Vide *Hæreticalis.*

° **HERETICE.** Dicitur de conventibus sortilegorum, in Charta Phil. VI. ann. 1328. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 232 : *Intelleximus quod quamplures in fide debiles et infirmi, in ea offerentes et desperantes de divinæ potestatis auxilio, in dicto loco* (quadruvio) videlicet Rubei fossati sito prope S. Laudum) *certis temporibus bis in anno se consueverunt Heretice colligere, ut argentum et aurum, immo potius sempiternum opprobrium et æternum supplicium, recipiant, dæmonia, proh dolor! invocantes, etc.* Vide supra *Heregia.*

° **HERETICULA.** Charta ann. 1244. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 124. r° : *Si vero vechia non triturata vendita fuerit... habebit ipse* (abbas) *duas partes et major tertiam; idem erit de Hereticula.* Sed leg. *Lenticula.*

¶ 1. **HERETICUS,** *Antiquus.* Vetus Gloss. Sangerm. Sed legendum *Heroicus.* Vide *Herenicas.*

° 2. **HERETICUS.** Hereticæ Carnes, Morbo aliquæ infectæ. Consuet. MSS. *de Buzet* ann. 1273. art. 42 : *Item que negun masere no sia ausart de vendre, ne tenir carns pudentas, Hereticas, leprosas, ny autras carns deteriozas, ny malas en lo mazet.*

⁎ 3. **HERETICUS.** [De *Hereticis* dictis *Albigeois*, vide Mus. Arch. dep. de p. 158. ad p. 163, *Déposition devant l'Inquisition à Toulouse*, 1256 : « Due mulieres quarum nomina ignorat, qui omnes et ipse testis adoraverunt ibi dictos *Hereticos*, ipso teste vidente, secundum modum *Hereticorum*, et audiverunt verba et monitiones eorum multociens (p. 159). In confessione sua Guillelmus Furnerius de Tholosa conversus ipsam matrem culpat » : « Aladaycis mater sua primo monuit ipsum testem pluries ut diligeret bonos homines scilicet *Hereticos*, et quod melius poterat homo salvari in fide *Hereticorum* quam in fide ecclesie Romane (p. 161). »]

¶ **HERETOCHIUS.** Vide *Heeretochius.*

HEREZELDA, et Herrezelda, Scotis, dicitur jus illud, quod domino feudali competit ratione dominii, percipiendi in bonis sui *husbandi*, seu tenentis *meliorem averium sive animal, de ejus catallis*, post illius decessum. Ita Quoniam Attach. cap. 23. et Leges Burgor. Scoticor. cap. 19. Adde Regiam Maj. lib. 2. cap. 36. § 2. Id Angli *Heriotum* vocant. Vide in hac voce. Vox confecta ex *Her*, dominus, et *Zelde* donum, seu ex *geld*, præstatio, ut existimat Spelmannus. Ego vero *Heregeldum*, appellatum potius censuerim ab *here*, exercitus, et *geldum* : quod vassallis ac tenentibus decedentibus, dominis jus esset capiendi in illius bonis equum, arma bellica, veluti ad exercitus subsidia. Vide Skenæum de Verborum significat. verbo *Herrezelda.*

¶ **HERFERDINGLAND.** Concilium Cloveshoense ann. 822 : *Retenti sunt enim tres manentes de prædicta conditione, et libri quinquaginta septem manentium, liber de Bockland, liber de Wambelea, liber etiam Herferdingland.* f. Liber tenementorum, quæ quartam partem denarii, Anglis *Farding*, pro censu debent. Vide in *Ferto.*

¶ **HERGA,** Hergandus, Vestis species Armigeris propria, f. a Sax. here, exercitus. Statuta Synodal. Eccl. Cenoman. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1393 : *Inhibemus expressius ne presbyteri indumentum scutatorium, quod dicitur Herga, vel aliud laicale indumentum desuper deferre præsumant.* Acta Synod. Eccles. Aurelian. art. 88. ibidem col. 1283 : *Prohibetur penitus universis sacerdotibus... ne habeant cappas alatas et vestes inordinatas, maxime houcies et Hergandos.* Vide *Herigaldus* et *Hergas.*

° **HERGAS,** Vestis species, quæ aliis superinduitur, mulieribus etiam in usu, nostris *Hergaut*. Constit. monast. S. Petrimont. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 427 : *Canonici cum equitabunt superpellicia cum strictis manicis portare poterunt, æstivales et Hergates equiantes* (f. equitantes) *portare poterunt, alias non.* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 218 : *Un Hergaut a femme de burnete fourrée de connins.* Vide *Herga* et *Herigaldus.*

° **HERGEWEDE,** Militaris supellectilis præstatio domino exhibenda post obitum vassalli, idem quod *Herezelda* et *Heriotum*. Charta Reinaldi archiep. Colon. ann. 1166. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 76 : *Hoc tamen ipsi tantum comitissæ permisimus, ut si, quod vulgo dicitur Hergewede, ipsa vivente de ministerialibus Merensibus vacaverit, ipsa id ex nostro mandato recipiat.* Alia ann. 1231. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 709. col. 2 : *Nec idem* (hæres) *in receptione dicti feodi aliquo jure, quod vulgariter Hergewede dicitur, nobis vel nostro servire tenebitur successori.* Vide *Hergeweth.*

HERGEWETH, Arma bellica : vox Teutonica, ex *Heer*, exercitus, et *Gewet*, pignus, quod in belli pignus ea hæredi relinquantur. Speculum Saxon. lib. 1. art. 19. § 1 : *Suevus tam res expeditorias, hoc est, arma bellica, seu Hergeweth, quam hæreditarias, non solum in septimo tollit gradu, etc.* [°° Vide Haltaus. Glossar. German. col. 881.]

HERGRITA. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap 94 : *Si quis aliquem per capillos arripiat, tantum emendet, quantum de uno colpo faceret, i. quinque denarios de Hergripa.* Vox ex Saxonico vel Anglico formata, *a Haire*, capillus, et *gripan*, capere.

° **HERI.** Ab Heri, Hesternus. Vide supra particulam *Ab* et mox *Herinus.*

¶ **HERIATUA.** Vide *Heriotum.*

HERIBANNATOR, Heribannum. Vide in *Herebannum.*

¶ **HERIBERGARE,** Heribergum, in *Hereberga.*

° **HERICIA,** Septum, quod portis urbium objicitur, seu quodvis repagulum, quo locus aliquis occluditur ac munitur, nostris *Herse*. Reg. feudor. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 157 : *Homines sui debent reparare unam perticatam de fossatis,... et facere Hericiam supra illam perticatam, cum reparata fuerit.* Vide *Hercius.*

¶ **HERICIUS,** Herinaceus, Gall. *Herisson*. Histor. Monast. Villariensis lib. 3. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1361 : *Pelles videlicet Hericii, quibus usque ad largam effusionem sanguinis seipsum cædebat, et urticarum aculeos quibus sese involvebat.*

° **HERIÇO,** Herisso, Eadem notione, Gall. *Hérisson*, proprie Trabs versatilis spiculis hirsuta ferreis. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Eidem* (fabro ferrario) *pro præparando serruram Heriçonis barreriæ portæ vocatæ Aude.* Infra : *Eidem pro præparando armellas Herissonis portæ Narbonesiæ, etc.*

¶ **HERIDETARE.** Hæredem constituere. Testamentum Ælfegi apud Hickes. Dissert. pag. 59 : *Rex Æthelberthus primum Heridetaverat de Vuldaham Apostolum sanctum Andream et ecclesiam suam in Hrofecestra æterno jure.* Forte leg. *Hereditaverat.*

° **HERIES,** *Morio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Nostris *Hérier*, verbum obscœnum. Lit. remiss. ann. 1418. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 208 : *Le suppliant apperceut icellui Raulin qui tenoit sa Chamberiere par les jambes, et la Hérioit oultrageusement, oultre son gré et voulenté.* Vide infra *Hullarii.*

¶ **HERIETTUM.** Vide *Heriotum.*

HERIGALDUS, Vestis species. Synodus Wigorniensis ann. 1340. cap. 21 : *Capas etiam deferant clausas Sacerdotes et Personatum habentes ubique, et non amplius utantur Herigaldis.* [Vide *Herga.*]

HERILES, Principum seu Dominorum filii, quasi *minores heri*, quos sequior ætas *Domicellos* dixit. Gloss. Gr. Lat. : Δεσποτικός, *Erilis.* Δεσπόσυνος, *Erilis.* Gloss. MS. Eccles. Paris. : *Erilis, filius dominicus. Eriles, domini. Erilis, dominicus, etc.* Glossæ Pithœanæ : *Eruli, domini, domnuli.* Papias : *Heri, domini : inde Herilis velut heri filius, velut quidam dicunt, minor filius, i. domicellus. Herilem filium* dixit Terentius in Andr. quem Donatus τρόφιμον interpretatur : *Herilem filiolam*, Prudentius lib. περὶ στεφάνων, in S. Fructuoso, pro filia Præsidis, et Anonymus in Vita S. Antonini Abbatis Surrentini num. 14. Δεσπόσυνος, Xenophonti, Theophilo, Harmenopulo, et aliis : νέος δεσπότης, Heliodoro lib. 1. Hujus vocis usum revocarunt etiam Scriptores ævi medii. Guibertus Epist. 39 : *Ego quidem, cui ob beneficia Ottonis est multa fides, circa Herilem filium sic protinus delibero, etc.* Will. Britto in Præfat. ad Philippid. de Ludovico Philippi Augusti filio :

> ... Herilis sanguinis hæres.

Theodolus :

> Tandem confectis ætate creatur Herilis
> Filius.

Sed et Regum fratres, *Heriles* vocat Jonas Aurelian. in Præfat. ad Opusc. de Instit. regia, ad Pipinum Reg. Aquit. : *Necesse est, ut vos et fratres vestri, Heriles nostri, in mutua dilectione consistatis.* [°° *Herilis*, Domini filia, virgo nobilis. Ruodlieb fragm. 8. vers. 48 :

> Surrexit juvenis, quo contra surgit Herilis ;
> Ille velut falcho se girat et hæc ut hirundo,
> Ast ubi conveniunt citius se præteriebant.

Adde fragm. 9. vers. 22. fragm. 14. vers. 23. etc.]

¶ **HERILIS,** Clarus exponitur in Glossulis ad Statuta Canonic. Regul. S. August. metrice scripta apud R. Duellium tom. 1. Miscell. pag. 56 :

> Major ut est humilis, gratus sit plus et Herilis.

[° *Herile lignum Crucis*, in Charta ann. 1077. ex Tabul. Gellon.]

¶ **HERILITAS,** Eximius corporis habitus. Acta S. Udalrici tom. 2. Julii pag. 99 : *Rex vero intuens Herilitatem staturæ illius.*

HERIMANNI, Heremanni, Arimani, Arimanni. Ita dicebatur apud Longobardos certum hominum genus, quos humilioris fuisse conditionis quidam rentur, quod servis adjungantur in Diplomate Conradi Imp. apud Sigon. lib. 8. de Regno Italiæ : alii vero Milites,

vassallos, et qui beneficia a Principe obtinebant, ita dictos censent. [Vocabularium Gothicum a Grotio collectum apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 370 : *Arimanus, herman. Miles gregalis, qui publicum munus non habet. Postea pro paupere sumta vox. Hinc jus Arimandiæ in feudis.*] Certe *Arimanos* in Legibus Longob. subditos fuisse immediate Comitib. ipsis, Judicibus, Sculdasiis, etc. deprehendimus, ita ut diversos fuisse a servis nemo non putet. Lib. 1. tit. 18. § 2. [** Rach. 6.] : *Arimanus ille quidem, si mentitus fuerit, et dolose hoc egerit, si ante venerit ad palatium, quam ad judicis sui vadat judicium.* Tit. 25. § 50. [** Luitpr. 44. (5, 15.)] : *Si ille judex...... Arimano suo faciendum mandatum neglexerit.* Lib. 3. tit. 12. § 5. [** Guid. 3.] : *Nemo Comes, neque loco ejus positus, neque Sculdasius ab Arimanis suis aliquid per vim exigat.* [Ubi Eccardus scribit : *Arimannis, Erbmænner, qui bona hæreditaria possident, domini minores. Vide notas iterum nostras ad catechesin Theotiscam p.* 163.] Tit. 13. § 3. [** Guid. 4.] : *Comes loci ad defensionem patriæ suos Arimanos hostiliter præparare monuerit, etc.* Charta Hugonis et Lotharii Italiæ Regum ann. 938. in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap. 83 : *Insuper concedimus eidem fideli nostro Aledramo, suisque hæredibus, ut de villa, quæ vocatur Roncho, et de omnibus Arimannis in ea morantibus, omnemque districtionem, omnemque publicam functionem et querimoniam, quam antea publicus nosterque missus facere consueverat,... custodiant et observent.*

Prædictis addo, quæ de Arimannis habent Capitula Concilii anonymi an. 904. can. 1. et seqq. : *Ut nullus Comitum Arimannos in beneficio suis hominibus tribuat. Ut homines Comitum nullatenus in domibus Arimannorum resideant, sed domos reipublicæ instaurent, ibique resideant. Ut Scriptoribus publicis nullatenus interdicatur res Arimannorum transcribere, si quando eis fuerit opportunum. Quod si occasione vitandi exercitus, aut placitum, venditæ fuerint, et ipsi eas pendere supersederint, exigatur ab eis utrumque, sicut ante transcriptionem. Ut ipsi Arimanni frequentius quam in lege statutum est, ad placitum ire cogantur, nec a Comitibus, nec a Sculdasiis, etc.*

Sane his omnibus in locis *Arimanni* videntur fuisse, qui sub Comitibus, judicibus aliisque regiis Officialibus, in oppidis et castris militabant, invigilabantque eorum tuitioni. Cui sententiæ favet etymon Germanicum : dicti enim *Arimanni*, seu *Herimanni*, ab *Here*, exercitus, et *Man*, homo, quasi *vir exercituum*, uti vocem *Herman* interpretatur Aventinus. Nos diceremus *Hommes de guerre*, *Hommes d'armée ;* Germanis *Hermanner*, milites, et beneficia ac prædia ab Imperatore concessa possidentes, vassalli minores. Ita Goldastus. Vel certe *Arimanni*, seu *Herimanni*, fuere ipsi villarum incolæ, vel, ut vulgo dicimus, *subditi*, prorsus diversi a servis, cum nulli oneri subjacerent, præterquam *hostis*, et *placiti*, ut ex supra allatis satis patet : quod de servis nullibi dictum legere est. Proinde vocis etymon arcessendum hoc casu ex *herr*, dominus, et *man*, homo, quasi *homo domini*, id est, vassallus.

Sed dubitationem adimunt omnem Chartæ veteres, quæ *Herimannos* liberos fuisse homines declarant, ut Charta Caroli Crassi Imper. apud Ughellum tom. 5. in qua *liberi Erimanni* dicuntur. Alia Ottonis Imper. ann. 967. apud eumdem in Episc. Veronensibus : *Castellum, quod vocatur Romanianum cum liberis hominibus, qui vulgo Heremanni vocantur.* Ubi perperam editum *Heremitani. Rustici Arimanni*, in veteri Charta ibid. pag. 742. Atque hac notione *Harimannos* et *Herimannos* habent aliæ apud eumdem Ughell. tom. 1. pag. 899. tom. 4. pag. 632. 635. 663. etc. Adde Chronicon Benevent. S. Sophiæ pag. 619. et eumdem Ughell. tom. 2. pag. 217.

° Liberæ conditionis fuisse *Herimannos*, post allata in hanc rem a Cangio argumenta, nusquam dubitari licet : maxime si iis addas, quæ ad eandem sententiam tuendam rursum profert Muratorius tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 715. quæ quidem a servili conditione, cui subjectos fuisse *Herimannos* nonnulli volunt, ita sunt aliena, ut idem doctissimus vir inter nobiles illos cooptari debere existimet. Sed id ultra metam, ut opinor. Et vero non ejusdem conditionis fuisse omnes, qui *Herimanni* vocabantur, facile ex diversis locis, quæ ad eos spectant, crediderim. Interdum iidem videntur, qui sub comitibus, judicibus, aliisque regiis officialibus, in oppidis et castris militabant, invigilabantque eorum tuitioni, ut pluribus docet Cangius. Nonnunquam inter burgenses, et quidem præcipuos videntur recensendi ; quippe qui negotiatoribus adjungantur, et potiorem in electione presbyterorum, quibus ecclesiæ parrochiales committebantur regendæ, partem habuerint. Quæ ex sequentibus non obscure indicantur. [** Vide Savinii Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. § 55. sqq. Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 292.]

° Aremanni, Arimanni et Eremanni, Voces unius ejusdemque notionis. Lit. ann. 819. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 747 : *Breve ordinationis facio ego Petrus gratia Dei episcopus, qualiter una cum consensu sacerdotum, et Aremannos hujus Lucanæ civitatis, quorum nomina subter leguntur, ordinare videor te Andripertum presbiterum filio Pauli in nostra ecclesia sedalem S. Donati.* Privil. Henr. II. reg. Germ. ann. 1014. tom. 4. earumd. Antiq. col. 13 : *Cunctos Arimannos in civitate Mantuæ, sive in castro... cum omni eorum hæreditate, paterno vel materno jure, cum familiis utriusque sexus, servis et ancillis, libellariis, precariis, et cum omnibus rebus eorum mobilibus et immobilibus, per hujus nostri præcepti paginam... corroboramus..... Concedimus eis omnem tholoneum et ripaticum, quod pro negocio exercent in Garda, et in Lasese, et in summo Lacu, vel in Brixiana et in Ferraria, vel in Comaclo, et in Ravenna, ipsi, suisque filiis ac hominibus, qui illorum causam laborantes negociantur, licentiam habeant potestative negociandi per jam dictum lacum, absque omnium hominum contradictione, vel publica functione, vel alicujus tholonei vel ripatici reddita.* Aliud Henr. III. ann. 1055. ibid. col. 15 : *Statuentes etiam ut nulla magna parvaque persona prædictos cives, videlicet Eremannos, in Mantua civitate habitantes, de suis personis, sive de illorum servis et ancillis, vel de liberis hominibus in eorum residentibus terra, vel de Eremania et communibus rebus, ad prædictam civitatem pertinentibus...... inquietare, molestare, divestire sine legali judicio præsumat.*

Arimanna Femina, non *Arimanni* uxor, sed femina ejusdem conditionis ac fuit Arimannus, et, ut interpretor, quæ liberæ erat conditionis, et ab Arimanis genus ducebat. Charta Ludovici Pii in Chron. Farfensi pag. 657 : *Ut secundum tenorem antiquorum præceptorum, quæ Reges Longobardorum nobis dederunt, de Arimannis feminis, quas sibi pertinentes huic Monasterio in conjugio sociaverunt, ut post transactum annuale spatium, secundum dicti tenorem, sic eos easque possideamus, nobisque proprio nomine vindicemus.* Quibus verbis innuit Ludovicus, legem latam a Ratchise Rege [** 2.], quæ exstat in lib. 2. Legis Langob. tit. 35. § 10 : *Si autem amodo præsumpserit cujuscumque servus Arimannam ducere uxorem, sic exinde detur judicium, sicut in anteriori edicto legitur.* Ubi disertim servus ab arimanno distinguitur, prorsusque alterius fuisse conditionis ostenditur : ut et in alio Diplomate ejusdem Ludovici Pii pro Ecclesia Veronensi apud Ughellum : *Insuper etiam placuit nostræ Serenitati de famulis ejusdem Monasterii definitiones facere, videlicet feminis liberis, quas Itali Herimannas vocant, quæ se famulis ipsius Ecclesiæ et Monasterii copulaverunt, etc.*

Arimania, Arimannia. Marculfus lib. 1. form. 18 : *Fidelis noster veniens ibi in Palatio nostro, una cum Arimania sua, in manu nostra trustem, et fidelitatem nobis visus est conjurasse.* Ubi *Arimaniæ* vox non *familiam* tantum, uti vult Bignonius, sed *familiam militarem* significat. Ibi enim *Antrustionis* Regis mentio fit, qui Regi fidem et operam suam, in exercitu scilicet, spondet. Unde et interdum vox eadem pro *cavalcata, hoste*, seu *exercitu*, usurpatur, hoc est, pro eo jure, quo domini vassallos suos in exercitum secum ire compellebant. Charta Guillelmi Montisferr. ann. 1156. apud Guichenonum in Bibliotheca Sebusiana Cent. 1. cap. 93 : *Ut nec nos, nec nostri successores..... valeamus ab antedicto Monasterio, vel a præfatis omnibus exigere placitum, districtum, bannum, fodrum, albergariam, prædariam, Arimanniam, angariam, parangariam, etc.* Neque aliud est *Armannia, Arimandia*, et *Armandia*, (vix enim sibi constant Codices editi) in libro 5. Feudorum, in cujus vocis origine vestiganda frustra insudarunt Feudistæ : est enim *Arimannia*, et *Arimandia*, obligatio in vassallis, eundi in exercitum, quæ merito inter jura regalia ibi accensetur : *Regalia autem sunt Armanniæ, viæ publicæ, flumina, etc.* Ubi perperam Isern. Alvarottus, Baldus, et alii, *Arimandiam* vectigal esse quoddam, quod ex armentis animalium solvebatur, interpretantur. Neque felicius Cujacius et alii, armamentaria publica, i. armorum fabricas, quarum jus penes Imperatorem est, esse censuere : vel, ut Borcholten, certum vectigal, quod ex licentia arma faciendi dependeretur. Hinc *districtus Erimaniæ*, pro mulcta, quæ pro defectu *hostis* irrogatur, in veteribus Chartis apud Ughellum tom. 5. pag. 777. 785. 790. etc. Vide Histor. Bellunensem Georgii Piloni pag. 84. v°.

Arimannaria, Idem quod *Arimandia*, in Charta Philippi Ducis Thusciæ ann. 1195. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 226 : *Ab omnibus similiter albergariis, Arrimanariis, angariis, parangariis, fodris, etc.*

° Arimania, Arimannia, Tributum, vectigal, quod ab *Arimannis* negotiationis ac fortean tuitionis suæ causa exsolvebatur ; simul et *Arimannorum* munus

et officium, vel eorum societas. Charta ann. 1178. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 348 : *Et jubeo ut nullus marchionum emat Arimaniam alicujus militis alterius marchionis, vel quæ sit communis.* Liber censuum eccl. Rom. ann. 1192. apud eumd. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 871 : *Romana ecclesia debet habere pro censu de civitate Ferrariensi l. solidos Lucenses, et medietatem tributi ripæ, et districtum de mercato, et totam Arimanniam de plebe Cornacervina, et totam Arimanniam Massæ Fiscaliæ, et totum publicum ejusdem.* Pluries ibi. Consule præterea eumdem Murator. tom. 1. earumd. Antiq. col. 736. [** et Savinium Hist. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 58.]

ERIMARII, perperam, ni fallor, pro *Erimanni*, in Charta Caroli Crassi Imp. ann. 882. apud Ughellum tom. 4. pag. 1366 : *Liberos massarios, vel Erimarios, quos legalis coactio exigere, quærere placitum per patronos vel advocatum adducat, etc.*

* **HERINUS**, Hesternus. Mirac. S. Ant. Ripol. tom. 6. Aug. pag. 539. col. 1 : *Postmodum vero die Herina, quæ fuit Lunæ, et xxviij. hujus mensis Augusti, etc.* Instr. ann. 1451. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 276. col. 1 : *Hora tertiarum ejusdem diey, qua hora curia præsidalis domini senescalli Bellicadri et Nemausi teneri est assueta, continuata a die Herina, etc.* Acta capit. Claromont. MSS. ann. 1535 : *Domini infra nominati fuerunt in capitulo generali remisso a die Herina, qua cadebat capitulum generale.* Vide supra *Erinus.*

HERIOTUM, HERIETUM, HARIOTUM, Arma bellica, bellicus apparatus, Saxonibus Heregeat : vox conflata, ut quidam putant, ex here, exercitus, et geat, profectio, quod hereotum fuerit præstatio, quæ domino dabatur profecturo ad bellum. Somnerus ex here, et geat, vel geot, confectam vult, quæ quidem vox ultima, *fundo, effundo*, significat : ita ut vectigal fuerit, quod ad exercitum erogabatur. Certe *hereotum* proprie fuit *heregeldum*, et ita appellari in Legibus Scoticis infra adnotamus, adeo ut probabile sit, *Heriotum* idem habere etymon : est autem *heregeldum*, pensitatio pro exercitu, uti et *Heriotum*, quod proprie fuit vassalli, post illius obitum, militaris supellectilis præstatio, domino facta. Regularis Concordia Anglicæ nationis Monachorum Monialiumque, edita a Seldeno post Eadmerum pag. 153. 1. Edit. : *Solitus census, quem indigenæ Heriatua usualiter vocitant, qui pro hujus patriæ potentibus post obitum Regibus dari solet.* Ubi Saxonicum habet *heregeate.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 373.]

Olim quidem pro *hereoto*, arma et equi domino præstabantur : diversi tamen pro personarum dignitate ; nam ut est in Legibus Saxonicis Kanuti Regis, editis a Lambardo, part. 1. cap. 69. et Editionis Bromptoni cap. 97. pro *Eorla*, seu Comite, hereoti nomine dabantur 8. equi, scilicet 4. ephippiati, et 4. sine ephippiis, 4. galeæ, 4. loricæ, 8. hastæ, et totidem scuta, 4. enses, et 200. auri mancusæ seu marcæ : pro *Thano regio majoris dignitatis*, 4. equi, ephippiati 2. et 2. sine ephippiis, enses 2. hastæ 4. et totidem scuta, 1. galea, 1. lorica, et 50. auri mancusæ : pro *Thano mediocris dignitatis*, equus cum ornamentis et telo, aut healsfang in Occidua Saxonia, et in Mercia 2. libræ, et 2. etiam in Anglia Orientali. *Thani autem Regii*, qui socam, i. liberam habuerit jurisdictionem, hereotum erat 4. lib. et si is Regi esset familiarior, equus unus ephippiatus, alter item sine ephippiis, ensis 1. hastæ 2. scuta 2. auri mancusæ 50. et si minoris vel infimæ esset conditionis Thanus, libræ 2. Vide *Relevamentum* in *Relevare.*

☞ Nec a præstatione hereoti exemti erant Episcopi et Abbates, ac præsertim ii quorum electio et nominatio ad Regem spectabat ; quale autem id hereotum fuerit, et in quo constiterit discere est ex Charta ann. 1297. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 330 : *Abbas de Oseneya obiit anno regni Regis Edwardi* XXV. *et... petiit Escheator ad opus domini Regis cupam et palefridum dicti Abbatis defuncti et etiam lanas bidentum ejusdem Abbatiæ de tempore vacationis Abbatiæ prædictæ.* Prynnæus Hist. Collect. tom. 2. pag. 834 : *Cum ex consuetudine approbata et obtenta habere consuevimus palefridos et cupas Episcoporum et Abbatum regni cedentium et decedentium, etc.*

Duplex autem *hereotum* statuit Rastallus, *hereotum consuetudinarium*, et *hereotum servitii. Consuetudinarium* illud vocat, quod ex Consuetudine semper pensitatum est : *servitiale*, quod in infeodationis charta insertum est mortis tempore exsolvendum. Istudque solvitur post mortem tenentis in feudum simplex.

Hereoti mentio est non semel in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 929. 934. tom. 2. pag. 147. in Additam. ad Matth. Paris pag. 131. etc. sed et in Domesdei, tacito licet nomine, in Hereford. : *Burgensis cum caballo serviens cum moriebatur, habebat Rex equum et arma ejus : de eo, qui equum non habet, si moreretur, habebat Rex aut* 10. *solidos, aut terram ejus cum domibus.* Vetus Inquisitio apud Will. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciæ pag. 665 : *Et post decessum hujusmodi custumariorum, dominus solebat habere nomine Herioti melius animal, et non plus, etc.* [Vita Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1806 : *Est alia ejusdem terræ consuetudo, quod mortuo patrefamilias, dominus ejus accipiat melius animal quod habuit , cujuscumque sit generis.* Huc spectat le Roman *de Guillaume au faucon* MS.

En Angleterre est un Rois,
En icel tens ert sus et drois,
Que quant un hom moroit sans oir,
Li Rois avoit tot son avoir.]

Quæ quidem præstatio obtinuit apud Scotos, ut in voce *Gerezelda*, et apud Francos nostros, ut in voce *Catallum* docemus. Sed et apud Longobardos. Conradus Imp. [** 1.] in Lege Longob. lib. 3. tit. 8. § 4 : *Præcipimus, ut cum aliquis ejus Miles, sive de majoribus, sive de minoribus de hoc sæculo migraverit, filios ejus beneficium tenere. Si vero filios non habuerit, et aviaticum ex masculo reliquerit, pari modo beneficium habeat, servato usu majorum valvassorum, in dandis equis et armis suis senioribus.* Quod idem videtur, quod in libr. 2. Feudor. tit. 12. dicitur, *armis et equis communibus beneficium* (feudum) *acquirere.*

In Legibus Edwardi Confess. cap. 35. Angli omnes *arma habere* jubentur, *nec debent illa invadiare, nec extra regnum vendere ; sed hæredibus suis in extremis legare ad servitium tenementorum suorum dominis suis explendum, cum opus adfuerit. Quod si qui eorum hæredes vel parentes non habuerint, dominus suus illa recipiet, etc.* Sed *hereoti* alia fuisse videtur conditio, cum arma demortui domino ab hærede præstarentur.

Interdum *Hereotum* cum *relevio* confunditur. Leges Canuti Regis cap. 97. apud Bromptonum : *Nisi quantum ad justam relevationem pertinet, quæ Anglice vocatur Hereget.* Libert Ramesiensis Monasterii sect. 63. et 151 : *Ego Godricus concedo Deo et S. Benedicto Ramesiæ, post dies meos terram meam de Tiringtona, ita tamen ut Abbas Ecclesiæ Ædnothus frater meus, acquietet eam de servitio, quod Heregeat Anglice, Latine Relevatio hæreditatis dicitur, quæ ab hæredibus liberis, post mortem patrum dominis solet impendi.* [Charta ann. 1499. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 128 : *Et prædicti Robertus, Cecilia uxor ejusdem, ac Johannes filius eorum, et quilibet eorum successive, solvent nomine Harietti tres solidos et quatuor denarios quocienscunque acciderit.*]

Discrimen tamen fuit inter *Hereotum* et *Relevium*, adeo ut ex uno eodemque prædio utrumque interdum exsolutum legatur. Bracton. lib. 2. cap. 36. § 1 : *Fit quædam præstatio, quæ non dicitur Relevium, sed quasi, sicut Herietum, quasi loco relevii, et quod dari debet aliquando ante sacramentum fidelitatis, aliquando post.* Et § 9. ait : *Herietum nullam habere comparationem ad Relevium , præstari autem cum Tenens, liber vel servus, in morte sua, respicit Dominum suum, de quo tenuerit, de meliori averio suo, vel de secundo meliori, secundum diversam locorum consuetudinem : quæ quidem præstatio magis fit de gratia quam de jure, et quæ hæreditatem non contingit.* Vide cap. 25. eod. libr. § 3. [Charta ann. 1361. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 140. *Salvo tamen eidem Abbati dominio suo, ut in wardis, releviis, escaetis, Herietis, sectis curiarum, etc.* Adde] Fletam lib. 2. cap. 18. 57. § 10. lib. 3. cap. 18. Britonum cap. 69. Rastallum, Veterem Chartam apud Ægidium Gelenium in Colonia pag. 68. etc.

☞ *Hereoto* obnoxii erant, non minus ac nobiles, villani aliique infimæ conditionis homines, hoc uno, ut videtur, discrimine, quod illi in armis et equis hereotum præstarent, ii vero in vilioribus animalibus. Instrum. ann. 1343. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 456 : *Juliana Hardy quæ tenuit de domino unum messuagium et unam virgatam terræ in bondagio diem clausit extremum, et accidit domino nova Heriota* 11. *boves pret.* XVI. *s.* Aliud ann. 1363. apud eumdem pag. 496 : *Si quis villanus morietur super feodo domini, dabit domino meliorem bovem suum.*

Porro cavebant testamento Milites ipsi, ut cum humo mandarentur, equus dextrarius seu palefridus coram sepulcro adduceretur, ac Ecclesiæ offeretur, tanquam *Hereoti* nomine, ac *Principalis* animalis vel Catalli. Istius moris aliquot exempla descripsit Willel. Dugdalus in Antiquitatib. Warwicensis Provinciæ pag. 680. quæ hic etiam exhibenda duximus. Testament. Willelmi *de Beauchamp* ann. 52. Henrici III : *Et corpus meum terræ sepeliendum in Ecclesia Fratrum Minorum Wigorniæ, et coram corpore meo unum equum ferro coopertum, ut decet, cum stramentis Militaribus.* Testamentum Rogeri *de Clifford* ann. 12. Edwardi I : *Et corpus meum sepulturæ , Matrici Ecclesiæ de Dore, et cum corpore meo dextrarium meum coopertum, vel* 30. *marcas.* Aliud Hugonis de Plessetis Militis ann. 24.

Edw. I : *Et corpus meum ad sepeliendum in Ecclesia Conventuali de Mussenden juxta monumentum patris mei ibidem, quondam defuncti, et cum corpore meo, nomine Principali, palefridum meum album cum armatura, qua decet.* Aliud Walteri *Cokesey* Militis ann. 24. Edw. I. : *Item lego corpus meum ad sepeliendum in Ecclesia Fratrum Minorum Wigorniæ, et eisd. Fratribus* 10. *marcas argenti pro omnibus armis meis coram corpore meo venientibus : quæ quidem arma integraliter Waltero filio remanebunt, et quidam equus coram corpore meo veniens, tunc ibidem dicta arma deferens cum dictis Fratribus remanebit.* Aliud Willelmi *de Beauchamp* Comitis Warwici ann. 25. Edw. I. : *Lego etiam duos magnos equos coram corpore meo, arma mea, secundum quod decet, portantes, ut prædicto loco, ubi corpus meum sepelietur, remaneant.* Aliud Ricardi *de Mandeville* ann. 27. Edw. I. : *Do, lego corpus meum Ecclesiæ Conventuali Canonicorum de Chauncumbe humanæ tradendum sepulturæ juxta patrem meum, et coram eodem unum equum pretii* 20. *marcarum, vel valorem* 20. *marcarum.* Aliud Roberti *de Legh* Militis ann. 9. Henrici IV. : *Item lego unum palefridum nigrum coram copore meo die sepulturæ meæ transiturum, nomine Herieti.* Aliud Joannis *Marclefeld* Clerici ann. 9. Henr. IV. : *Item lego equum meum vocatum le Bay aumbler, ut offeratur ante corpus meum in die sepulturæ meæ, nomine Principali.* Atque hæc quidem fusius adnotanda duximus, ut tandem inde discamus, cur in Magnatum funeribus et exequiis eorum arma et equi in Ecclesia sæpius offerantur.

Quippe *Melius Catallum*, seu *Principale* ad Ecclesiam deferebatur cum corpore defuncti. Vetus Inquesta apud eumdem Dugdalum : *Requisitus de testamentis dictorum hominum dicit, quod Principale legatum debet deferri ante corpora defunctorum ad Ecclesiam de Persore, et ibi per Sacristam illius Monasterii et Capellanos dictorum locorum æstimari, et facta æstimatione, medietas debet residere penes Sacristam, et alia medietas penes Capellanos dictorum locorum.* Testam. ann. 1390 : *Item lego ad fugandum ante corpus die sepulturæ meæ unum bovem meliorem.* Aliud ann. 8. Henrici IV. : *Ac corpus meum ad sepeliendum in cœmeterio... et meum melius animal coram corpore meo, ut mos exigit, die sepulturæ meæ, nomine Principali.* Aliud ann. 1369 : *Item, jeo devise à chescun Eglise où jeo su segneur, et ay per mez ministrez ma menere en mon temps ma meillour beste illecques trové, en nom de Principal, por grée faire de mes dismes obliez.* Aliud denique ann. 2. Henrici IV. : *Item, jeo devise à chescun liu où je sui segneur ou patron,* 20. *s. de monnoie en nom de mon Principal, etc.* Sed præstat, quæ in hanc rem habet Ceremoniale Gallicum MS. hic Lectori proponere :

Comment les obseques se doivent faire.

En aprés tous Heraux et pourseivans doivent cognoistre comme les obseques se doivent faire, mais plusieurs n'y tiennent point de regle. Car les uns font par devotion de Messes à petit de luminaire de tres-petit paiemens. Les autres les font à grans paiemens, et grans pompes, et à peu de Messes, et en plus grand Magnificence, qui ne leur appartient. Mais principalement l'honneur du service des estats mondains sont à prendre garde, comme se font et vont les offrandes, esquelles anciennement parmi le luminaire d'entour la biere avoit cierges aux quatres cornets, et à chascun cierge un escuçon. Le premier doit avoir les armes de la mere, le second les armes de l'esle, (ayeule) *le trois de lui, et le quart des armes de suzesle,* (bisayeule) *parti chascun escu comme armes de service doivent estre, quant leur mary vivoit. Et au pié de la biere un escuçon des armes du trespassé. Et tout le luminaire et sainctuaire de l'Eglise doit avoir armes des mesmes escus de plus petits escuçons, et doit icelui estre armoié de deux costez, et si espés, qui se puisse tourner tout droit, quand il est assis sur les piés de la biere, et se doit porter et offrir à l'offrande par l'aisné fils accompaignié des quatre plus prochains des escuçons des armes, et descendus és chiefs du lignaige desdites armes, et doivent porter chascun un desdits cierges armoié comme dit est. Et par ce est cogneu celui qui porte l'escu, qu'il est gentilhomme de quatre lignes : et par les armes et ceux qui portent les cierges à l'accompaignier, est cogneu qu'és trois lignes se font dont il est descendu, et quelque ancienneté qu'il ait selon le lignaige de quatre lignes, il doit estre honnourez. Car quant l'homme a prins ligne de quatre lignes en la maniere dessusdite, il se peut dire Gentilhomme, et à qui noblesse appartient. Et si un noble homme d'ancienneté est issus aprés sa noblesse de quatre lignes non nobles, c'est assavoir de celle de l'esle, de suzesle, et de mere, il ne se devroit plus nommer Gentilhomme. Et pour cette cause tout noble homme doit desirer à soi marier à noble lignie : car se il n'est en cele faute, sa lignie sera toujours dite noble, quelque chose qu'elle face, combien que le noble homme de sa nature, doit tousjours faire nobles œuvres, ou il fait honte à sa nature.*

Item, la seconde offrande doit estre le healme, que les deux et plus grans Seigneurs, qui soient à l'obseque, doivent porter, et doivent tous deux ensemble offrir.

Item, la tierce offrande doit estre l'espée, laquelle doit estre offerte par les deux plus vaillans hommes de toute l'obseque.

Item, la quatriesme offrande doit estre d'un cheval, couvert des armes du trespassé. Et sera monté dessus un Gentilhomme ou amy du trespassé, qui portera sa banniere, s'il est Banneret, ou s'il est Bachelier, son penon. Et sera accompaigné de deux nobles hommes les plus vaillans et les plus renomméz à estre Capitaines et Gouverneurs de gens d'armes, qui soient en tout l'obseque.

Item, en aucuns lieus la cinquiesme offrande sera pareillement d'un cheval couvert de sa livrée, et dessus ara un Gentilhomme, lequel sera mené et offert par les deux plus gracieux, et les plus mondains entre Dames et Damoiselles sans repreuche de tout l'obseque.

Item, en aucuns lieux les offrandes se doublent par moitié pour la guerre, moitié pour le tournoi des choses dessusdites, et en plusieurs contrées non.

Item, en aucuns lieux où elles sont ainsi faites, les noirs vestus n'offrent point, sinon celui qui apporte l'escu. Mais és lieux où ils vont à l'offrande, ils doivent estre menez et conduits par les plus grans de l'obseque, qui n'ont point offert les choses dessusdites.

Item, lesdites offrandes sy doivent estre offertes et portées aux Seigneurs par les Rois d'armes ou Heraux, en leur disant, qu'il leur plaise à eux non excuser de ce faire, et que ainsi est ordonné. Et doivent ceux respondre, à qui ils sont presentez : L'en a mal regardé de moy presenter tel honneur, car il n'est pas deu devant tant d'autres de ceste compaignie : mais sous la charge de ceux, qui ont fait ceste ordonnance, je le feray, et non pas de mon vouloir.

Laquelle ordonnance de services sont delaissiés au temps present pour trois choses. La premiere, si est que plusieurs qu'ils se montrent gent de grant estat, ne saroient armoier les cierges de quatre lignes, parce qu'ils ne sont pas venus d'icelle descente, comme de noblesse. La seconde, si est pour les envies, qui estoient pour les offrandes. La tierce, si est pour le grant coust que l'en promettoit. Mais c'estoient choses pourquoi l'estat des personnes pooit estre cogneu, et par quoi l'en povoit cognoistre, quel honneur leur devoit estre fait. Et estoit la cause principale à quoy les Heraux prennoient garde plus aux offrandes, que aux autres choses, qui appartiennent au service, lesquelles se peuvent cognoistre et demander par escrits et autres livres sur cette matiere.

Philippus *Mouskes* ann. 1282. de Arnaldi de Aldenarda funere :

Aportés fu trop ricement,
Et enfouis moult noblement,
Ses cevaux i fut tout couvers
De ses armes, mult biel ofers,
Et un vallés sist sus armés,
De ses armes tous acesmés,
Si ot Clers, Dames, Cevaliers,
Tant que tout plains fu li Mostiers.

Pompa funebris Bertrandi Guesclini Franciæ Constabularii MS : *Premierement il i ot quatre escus. Et chascun escu avoit pour deux cierges. Et offrit le premier escu de la guerre le Comte de Longueville frere du trespassé, accompagné du Comte de Dammartin, et du Sire de Rieux. Le second escu offrit Messire Alain de Beaumont, accompagné du Sire de Beaufort, et du Sire de Hambié. Le tiers escu offrit Messire Olivier de Mauny, accompagné de Messire Guillaume de Vienne, et du Sire de Berry. Le quatriesme escu offry Hervé de Mauny accompagné du Begue de Villaines, et du Sire de Beaumanoir. Item et aprés offry quatre espées pour la guerre, et deux pour le tournoy. La premiere offry Monsieur de Touraine, la seconde offry le Comte de Nevers, la troisiesme offry Messire Pierre de Navarre, la quatriesme offry Messire Pierre de Bar. Item, il i ot quatre Sergens d'armes montez sur quatre destriers couvers des armes dudit Connestable, accompagnez chascun de deux nobles Chevaliers. Le premier de Baudran de la Heuse, et de Monseigneur Morice de Persigny : le second du Mareschal de Blainville, et de Monseigneur Guillaume des Bordes : le tiers de Regnaut du Gennes et du Borgne de Mondoublet : le quatriesme du Comte de Grantpré, et du Comte de* ✻ *Chaume.* Vide Andream Favynum, in Theatro honor. pag. 1878. et Tillium tom. 2. pag. mihi 286. adde præterea Pompam funebrem Ludovici Comitis Flandriæ apud Froissartem 2. vol. cap. 148. Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 469.

HERDOCHO, Idem quod *Hereotum* : itaque forte scribendum in Charta Grodegangi Episc. Metensis ann. 765. apud Meurissium pag. 169 : *Quicumque mansum vel aclam de terra nostra possederit, moriens bovem unum ad curtim dabit, quod vulgo dicitur Herdocho : aut si bovem non habuerit, duodecim denarios persolvet.* Sed et in Synodo Sodorensi, cap. de Mortuariis, legendum videtur *Heriottum*, pro *Pirottum*. Vide in hac

voce, et Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 811.

HERIPERRETUS. Browerus lib. 8. Annalium Trevirensium pag. 473. 1. Edit. ex vetere Glossario Cæsarii Abb. Prum.: *Dare parafredum, cum tres mansi collato sumptu seniori Curiam Imperatoris, vel Longobardicam, aliamve meditanti expeditionem publico vel rei suæ familiaris bono, equum militarem subministrare cogebantur, quem Heriperretum vulgo nuncupabant, addito mancipio, quod equum curaret.* Vide *Herpert.*

HERIREITA. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8. § 1: *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod Herireita dicunt, ad ostium cum 40. clypeis, et sagittam in curtem projecerit, aut quodcumque telorum genus, cum 40. sol. componat, Duci vero nihil minus.* Ubi Editio Heroldi tit. 23. pro *ad ostium*, habet *idem.* Lindenbrogius vocem ab *Heer*, exercitus, deducit, et *Reita*, equitatura. Id improbat Spelmannus, cum *clypeus* et *sagitta*, de quibus hoc loco, peditum, non equitum sint arma: unde mavult a Saxonico ryt, i. *agmen, caterva*, vocem formatam, ut intelligatur *caterva militaris.* Posset etiam legi *Herireisa*: nam *Reisa*, ut suo loco docemus, Germanis *excursionem militarem* sonat. Confer *Hariraida.*

¶ **HERISCHLITZ.** Vide in *Herisliz.*

HERISCINDIUM. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Non totiens fieri placet Heriscindia mecum.

Id est, non placet, ut toties fiant mecum ditionum mearum divisiones. Vox enim formata a Latina *Herciscere*, dividere. Unde *judicium familiæ Herciscundæ*, apud JCtos est rei familiaris dividundæ. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Heredis-cinda, Qui oste ou cope heritage d'autrui.*] [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Erbschichtung*, col. 383.]

¶ **HERISIPILA,** Erysipelas, Gall. *Eresipele*, Græc. ἐρυσίπελας, Tumor ex ferventi tenuique sanguine ortus, ab ἐρύειν Trahere, et πέλας, Prope. Adalgisus Monachus in Miraculis sancti Theoderici tom. 1. Julii pag. 79: *Sacer ignis, quem Græci Herisipilam dicunt.*

HERISLIZ, Harisliz, Teutonica Lingua, est *armorum depositio*, ab *Heer*, exercitus, et *Lassen*, deserere, *Laisser*, uti vult Lindenbrogius. Rhenanus lib. 2. Rer. German. pag. 94: *Deseruisse exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitium Franci vocabant Herischlitz, quasi dicas exercitus scissionem.* Hinc *Herisliz facere*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 14. § 15. [** Carol. M. cap. 81.] in Capitul. ann. 802. cap. 3. in Capit. 1. ann. 810. cap. 12. Capitul. 2. ejusd. ann. cap. 14. et Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 70. dicitur eadem *Theudisca lingua, qui dimisso exercitu absque jussu et licentia Regis domum revertitur.* Quod quidem crimen, ut majestatis, capite et bonorum confiscatione ibidem puniri dicitur. Adde lib. 4. Capit. Car. M. Append. 2. cap. 29. Annales Francorum Tiliani ann. 789. de Tassilone Duce Bavariæ: *Et ipsa Synodus juxta linguam suam Harisliz judicaverunt eum ad mortem.* Annales Loiselliani ann. 788. de eod. Tassilone: *Et quomodo domnum Pipinum Regem in exercitu derelinquens, et ibi, quod Theodisca lingua Harislit,* (al. *Haristallit*) *dicitur, visi sunt judicasse se eumdem Tassilonem ad mortem.* Concilium Ænhamense ann. 1009. cap. 24: *Si quis de profectione militari, cui Rex intererit, sine licentia se subtraxerit, in detrimentum corruat omnium fortunarum.* Est præterea Herisliz, Legitima armorum depositio, cum scilicet expleto expeditionis tempore, qui ad eam tenentur, domum revertuntur. Lex Longob. eodem tit. § 17. [** Lothar. I. cap. 56.]: *Postquam Comes et pagenses de qualibet expeditione hostili reversi fuerint, ex ea super 40. noctes bannum sit rescissum, quod Theudisca lingua Herisliz, id est, armorum depositio vocatur.* Eadem pæne iisdem verbis habentur in Capitulis Caroli C. tit. 31. cap. 23. præterquam quod pro *Herisliz*, legitur *scastlegi*, ita ut nullum esse in utriusque vocis notione discrimen appareat, licet aliter censuerit Spelmannus, qui *Herisliz*, factum putat, ex here, exercitus, et slit, et slice, Saxonico, vel slitan, rumpere scindere: ut fuerit exercitus dimissio, *la rupture d'armée*, quomodo hic intelligitur.

* **HERISSO.** Vide supra *Heriço.*

HERISTALLUS, Castra, sedes exercitus, ex *Here* exercitus, et *Stelle*, vel *Stal*, statio situs. Veteres Francorum Annales cap. 57: *Positisque castris apud Wiseram fluvium, locum castrorum Heristelli vocari jussit.* Addit Eginhartus: *Qui locus ab incolis usque in præsens ita nominatur.* Veteres Annales alii, editi a Lambecio lib. 2. Comment. de Bibliotheca Cæsar. anno 797: *Intravit in Saxonia, et ibi habitavit ipsam hiemem, et fecit sedem suam juxta locum, ubi Timella fluit in Wisaraha, quem etiam Heristelli appellavit, eo quod ab exercitu suo fuerunt constructæ ipsæ mansiones, ubi habitabant.* Eadem pæne habentur anno seq. Poëta Saxonicus ann. 797:

. . . . Wisuræ positis in littore castris
Sedit, Heristellique locum jussit vocitari.

Ibidem:

. . . . Tum Gallica rursus ad arva
Regrediens, hiemis tempus transegit in aula,
Nomen Heristalli dederat cui barbara lingua.

Id est, Germanica, ut suo loco docuimus. Denique Chronicon Moissiacense ann. 797: *Quam etiam Heristalli appellavit, eo quod ex exercitu suo fuerant constructæ ipsæ mansiones, ubi habitabant.*

HERISZUPH, Collecta, conventus militaris, seu cum armis. Capitul. Caroli C. tit. 12. cap. 3: *Similiter de collectis, quas Theudisca lingua Heriszuph appellat, et de his, qui immunitates infringunt, etc.* Ita rursum tit. 29. § 4. pag. 275. ubi *Herizuph*, absque s. Vide *Collecta* 4.

* **HERITAGIUM,** Possessio, proprium, bona immobilia, Gall. *Héritage.* Charta ann. 1198. ex Chartul. Miciac: *Ego Bence, filia Auberti le Paumier, vendidi totum Heritagium meum Auberto scutifero.* Vide *Hereditagium* 2.

¶ **HERITATOR,** Hæres, Gall. *Heritier.* Charta ann. 1497: *Crescat dictis hominibus et veris Heritatoribus, etc.*

* **HERITIUS,** Hæres. Placit. ann. 711. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 676: *Contra suprascripto Siclando vel ipsa cojove sua Dinane aut eorum Heritios omne tempore habiat evindecata.* Vide *Heritator.*

HERITUDO, Dominatio, ab *Herus*, Joanni de Janua Glossæ Græc.Lat.: *Δεσποτεία, Dominatus, dominatio, Heritudo.* [* Vide *Eritudo.*]

* **HERIZELDA,** Idem quod *Herezelda*, Jus quod domino competit in bonis sui vassalli, post illius obitum. Charta Jacobi reg. Scot. ann. 1450. in Chartul. eccl. Glasg. ex Cod. reg. 5540. fol. 96: *Cum libero introitu et exitu, bludwelf, Herizeldis et marchetis mulierum.*

✱ **HERIZUPLI.** [Subest et simul exponitur in Concil. Pistis, ann. 861, can. 4. paulo post med: *Collectas, quas Theotisca lingua Herizupli appellat.* p. 21. C.

HERKARE. Lambertus Ardensis pag. 142: *Ubi rustici homines et incompositi ad bibendum, vel ad cheolandum, vel etiam Herkandum, propter agri pascui largam et latam planitiem convenire solebant.* Ubi *Hercatio*, lusus apud rusticos nostros species fuit. Vide *Cheolare.*

☞ Haud scio tamen an non legendum sit, *Herpandum*, vel *Harpandum*, voce confecta ex *Harpastum*, Pila folle minor, quod loco citato vel maxime convenit. De hoc ludo ita Martialis lib. 4. Epigram. 19:

Sive Harpasta manu pulverulenta rapit.

Et lib. 7. Epigram. 67:

Harpasto quoque subligata ludit.

¶ **HERLININI** Milites, apud Petrum Blesensem Epistola 14. per contemptum vocantur Aulici, quod poculis potius, quam gladiis, dimicent. An ab Herlino Anglo, exercitus in Saracenos ductore, sed militiæ prorsus imperito? Ita Hofmannus.

* Pavidi, qui facile exterrentur, ut opinor, a Gallico *Herle*, terror; unde *Sonner une cloche à Herle*, pro Campanam ad terrorem pulsare, vulgo *Sonner le tocsin.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 6: *Ricouwart d'Auterive escuier... estoit par un jour en sa maison en la conté de Flandres, assez près de la ville d'Espiere, et oy sonner ledit jour bien matin les cloches à Herle de ladicte ville d'Espiere et d'autres villes voisines,... doubtant que ce ne feussent ses ennemis qui lui venissent courir sus, et qu'il est accoustumé au pais que au son des cloches les gens du pais s'assemblent, etc.* Aliæ ann. 1454. in Reg. 189. ch. 3: *On sonna les cloches du lieu à Herle et effroy pour assembler le peuple.* Vide infra *Hida.*

¶ 1. **HERMA** Terra, id est, inculta. Charta ann. 1058. ex Tabular. S. Victoris Massil: *Ego Pontius de Rians dedi Deo, sanctæ Mariæ et sancto Victori terram Hermam et cultam.* Alia ann. 1455. ex eodem Tabular.: *Terra Herma quæ non laboratur.* Vide *Eremus.*

¶ 2. **HERMA,** *Castratio.* Papias pro *Hernia.*

¶ 3. **HERMA,** *Inaurium genus muliebre, vel prægrande saxum.* Vocabul. Sussannæi. Est ἕρμα Græcorum.

¶ **HERMACIUM,** Idem quod *Herma* 1. Inventarium Recogn. ex Archivo Principis de Rohan n. 18. fol. 339: *Item pro Hermacio scito a Ribanto confrontante cum, etc.* Et fol. 358: *Cum suis juribus ac pertinentiis et cum quibusdam Hermaciis, etc.*

* **HERMALE,** Ager, qui nec coli nec arari potest, nostris *Herm.* Lit. admortiz. pro eccl. Vivar. ann. 1445. in Reg. 177. Chartoph. reg. ch. 151: *Item ung Herm ou piece de terre non labourable,... qui est de bien peu de value.* Charta ann. 1319. in Reg. 78. ch. 113: *Quoddam Hermale commune ipsius villæ burgi Carcassonæ,.... quod continere dicebant circa quatuor viginti sextariatas terræ.* Aliæ ann. 1342. in Reg. 72. ch. 341: *Quamdam bastidam, cum ædificiis suis, cortali, paillerio et Hermali juxta ipsam bastidam, etc.* Vide infra *Hermassium.*

¶ **HERMAN.** Glaber Rodulfus in Vita S. Guillelmi sæc. 6. Bened. part. 1. pag.

331 : *Hermannus Præsul... cœpit exosos hujus patris habere monachos cum sua institutione... Quod dum patri relatum fuisset, ad nomen illius alludens, ait : Secundum suum nomen, inquiens, facit Episcopus iste. Nam lingua barbara Herman in nostra homo errans dicitur.*

¶ **HERMANERIUM**, Ædes, mansio, domus *Herimannorum*. Charta ann. 1280. Hist. Dalphin. pag. 39 : *Cum discordia esset et verteretur... de personis, et terris, et Hermaneriis, possessionibus, et quibusdam aliis juribus quæ de feudo domini Episcopi, vel in emphyteosim tenebantur.*

HERMAPHRODITUS, Eunuchus, spado. Gloss. Isid. Papias, et Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013 : *Hermaphroditus, castratus, hoc est, nec vir, nec mulier*, al. *nec femina.* Occurrit in Vita S. Potiti Mart. ex MS. Neapol. cap. 3. apud Bollandum 13. Janu. S. Asterius Homil. 5 : Καὶ μετ' ὀλίγον ἡνιόχοις μερίζοντες τὸν χρυσὸν, καὶ αὐληταῖς κακοδαίμοσι, καὶ μίμοις, καὶ ὀρχησταῖς, καὶ ἀνδρογύνοις, καὶ γυναιξὶ πόρναις, etc. Infra ead. Homilia de quodam Eunucho : Γυναιξὶν ὢν καὶ ἀνδράσιν ἀμφισβητήσιμος. S. Basilius Epist. ad Simpliciam, et Palladius in Vita S. Joan. Chrysostomi pag. 139. nec masculinum, nec femineum esse genus aiunt, ἄθηλυ καὶ ἄνανδρον. Hinc apud Theophanem ann. 26. Constantis Andreas Sergium Militiæ Magistrum Eunuchum sugillabat, ὅτι οὐκ ἀνὴρ, οὐδὲ πάλιν γυνὴ esset. Severus Imp. apud Lampridium, *tertium genus hominum Eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu habendum a viris, sed vix a feminis nobilibus.* Vide Matth. Paris ann. 1246. et Gloss. med. Græcit.

° Vocabul. jur. canon. Martini MS. : *Ermofroditus* (sic) *inter infames ponitur, et non potest esse advocatus.* Monstrum, quod eo nomine vulgo intelligitur, aut quid simile, aliquando extitisse suspicari licet ex Lit. remiss. ann. 1405. quas hic, ut rem raram et singularem, describendas censui ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 112 : *Charles, etc. Scavoir faisons... nous avoir receu l'humble supplication des amis charnels de Laurence femme de Colin Poittevin, jeune femme aagiée de xvj. ans ou environ, d'Esclimont en la chastellenie de Galardon, de la parroisse de Blury, prisonniere du sire d'Amboize au regart de la justice d'Estrignoles, contenant comme deux ans eut en Aoust derrenierement passé ou environ, Jehanne femme de Perrin Goula dudit lieu d'Esclimont à un jour... se trahy pardevers icelle Laurence pour aler soyer avec elle; .... et quant vint sur la relevée,... laditte Jehanne dist à laditte Laurence telles paroles ou semblables : Laurence, se tu veulx estre ma mie, je te feray beaucoup de bien; laquelle Laurence, qui ne pensoit à nul mal, lui dist qu'elle le vouloit bien : et adonc icelle Jehanne sans plus dire prist laditte Laurence et la jeta sur une javelle de blé; et lors dist à laditte Jehanne : que me voulez vous faire ? vous n'estes pas femme comme les autres ; et icelle Jehanne lui dist : tès toy, tu le saveras assez tost ; et adonc icelle Jehanne rebrassa laditte Laurence et monta sur elle, comme un homme fait sur une femme, et commença icelle Jehanne à remuer ses reins et faire en la maniere que un homme fait à femme, et tant que par eschaufoison, que elle fist nature en laditte Laurence ; et lors se leva laditte Jehanne de dessus elle, et commencerent à soyer jusques au soir qu'il s'en alerent en leurs hostelz. Et trois jours après, laditte Jehanne ala à l'hostel d'icelle Laurence et lui dist : Je vien à toy parler d'amouretes ; et lors prist icelle Laurence et la geta à terre; et lui fist ce que homme doit faire à femme, comme gieter sa nature en laditte Laurence... Icelle Laurence ala aveq laditte Jehanne ès vignes ;... et quant ilz eurent un peu besongné, laditte Jehanne dist à laditte Laurence : sa il faut que je te face cela, et ce que acoustumé lui avoit; et laditte Laurence lui respondi que elle le vouloit bien ; et le lui fist en une fosse desdittes vignes... Et quant icelle Laurence aloit à la fontaine quérir de l'eaue, elle trouvoit aucunesfoiz laditte Jehanne, qui gardoit les bestes près d'icelle fontaine, qui par pluseurs foiz lui avoit fait les choses dessusdittes... Pour occasion desquelles choses laditte Laurence prisonniere est en adventure de bien briefment finer ses jours, se par nous ne lui est sur ce impartie et extendue nostre grace, etc.* ex his colligi posse videtur Joannam hic memoratam inter Hermaphroditos annumerandam, de quibus *Schenck* in suis animadversionibus.

Hermaphroditare. Alanus de Insulis in Planctu naturæ contra Sodomitas :

Fœmina vir factus sexus denigrat honorem,
Ars magica veneris Hermaphroditat eum.

° **HERMARE**, Deserere, incultum et inhabitatum relinquere. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Item quicumque infra dictum mandamentum accipiens pedam sive peazo, debet ibi ædifficare sive eam claudere infra annum et diem ; et si postquam ædifficata seu clausa fuerit, licet Hermetur, non perdet eam, dummodo censum domino vel ejus bajulo persolvat.* Vide supra *Hermale* et mox

¶ **HERMASSIUM**, Hermassum, Idem quod *Hermacium*. Charta ann. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues : Confrontatur cum Hermassio Joannis Venelli passagio in medioneus discus Hermas.* Charta ann. 1510. ex Archivis S. Vict. Massil. : *Quoddam tenementum seu terram hermam, sive quoddam Hermassum confrontatum cum laboragio.*

° Idem quod supra *Hermale.* Charta ann. 1534. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 1 : *Accensat... quoddam Hermassium ad manus dalphinales, diu est et de præsenti vacantem, situm in eodem Montilii mandamento in nemoribus de Laus.* Vide supra *Ermassius* et mox *Hermosus.*

HERMECACES. [Eadem notione.] Vide *Bicocaria.*

HERMELLINA, Mus Ponticus, nostris *Hermine*, ab *Armenia* dictus quod inde ejusmodi murium pelles in Europam adveherentur : nam *Hermeniam*, pro *Armenia* dixere Scriptores Latini recentioris ævi, Anonymus in Actis S. Chrysolii, (uti monet Bollandus) Tudebodus, et alii, a nobis laudati in Dissert. 1. ad Joinvillam, ubi legimus de hoc animali, et illius pellibus, quæ semper magno in pretio habitæ sunt. Thwroczius in Salomone Rege Hungar. cap. 52 : *Cumque tetigisset veprem lancea, quædam Hermellina albissima mirum in modum, lanceæ ejus insedit, et super ipsam discurrendo in sinum ejus usque advenit.*

Harmelinus. Paulus Venetus lib. 1. cap. 56 : *Deferunt pelles delicatas vulpium, aut Harmelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ vulgo Zebellinæ vocantur, etc.* Et lib. 3. cap. 48 : *Varia producens animalia* (regio) *ut sunt Rhondes, Armelini, Erculini varii, vulpes nigræ, etc.*

Ermelinus. Petrus Damiani lib. 2. Epist. 2 : *Ovium itaque, simul et agnorum despiciuntur exuviæ, Ermelini, gebellini, martores exquiruntur et vulpes.*

Herminiæ Pelles. Concilium Parisiense part. 4. cap. 4 : *Pelles quoque de Erminiis caudatis omnibus Ecclesiasticis personis prohibemus.* Galfridus Monemuthensis lib. 7. cap. 4 : *Caius Dapifer Herminio ornatus,... totidem vario amicti.* [Ordinatio ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 406 : *Pro Herminiis dictarum raubarum Dalphinæ ordinamus* 12. *florenos.*]

Arminiæ Pelles. Charta ann. 1117. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacræ pag. 868 : *Pellibus griseis, berariis et Arminiis.*

Hereminæ, apud Ricardum Hagulstadensem ann. 1139.

Herminæ, apud Silvestr. Girard. in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 21.

Armerinæ Pelles, apud Rollandinum in Chron. lib. 1. cap. 13.

Hereminæ Pelles, in Concilio Londinensi ann. 1138. cap. 15.

HERMENDATUM, vocant Hispani, et maxime Navarrenses, jurisdictionis speciem, in fures et facinorosos homines. Hujus autem, inquit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ lib. 1. cap. 6. inventum extorsit a populo latrociniorum cædiumque ac publicarum grassationum immensitas, quæ bella tam externa quam civilia subsecuta est : tunc enim cum magistratuum cura ac sollicitudo, graviori solito onere pressa fatisceret, cœpere plebeii, quorum præcipue res agebatur, societates (Hisp. *Hermendadas*) inter se contrahere, constitutumque est, ut quoties hujusmodi aliquod scelus a facinorosis admissum esset, universi facto ad sonitum æris campani concursu, (*ab crit et repic de campanes*, ut est in Charta ann. 1452.) de compacto in illos impetum facerent, pœnas debitas ab ipsis sumpturi : quæ quidem Societatum ejusmodi jurisdictio postmodum regia auctoritate comprobata est, de qua pluribus eodem loco agit Oyhenartus. Exstat Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum apud Medinam lib. *de los Grandezas de Espanna*, part. 2. cap. 72. cujus summam deliberavit Antonius Nebrissensis decade 1. Rerum a Ferdinando et Elizabetha gestarum lib. 6. cap. 3. *Hermandati* etiam meminit Marineus Siculus lib. 19. de Reb. Hispan. Vide *Juncta* et *Huesium.*

✱ **HERMENEUMA**. [ἑρμήνευμα, expositio, interpretatio. *Senec. Controv.* 26. Græce scribit, at Latine *Id. Excerpt.* 9. 3. Nunquam magnas mercedes accipere eos qui *Hermeneumata* docerent.]

¶ **HERMENIUM**, ἑρμηνεία, Interpretatio, expositio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 176 :

Qui non æratas instabat condere gazas,
Dapsilis ast cunctis, dedans Hermenia vitæ.

HERMERUS. Leges Adelstani Regis Angl. apud Brompton. pag. 851 : *Tertium est, quod gratiant omnes misericorditer Hermerum dominum suum de dono, quod forisfactis hominibus concesisti, etc.* Ubi *Hermerus* est Saxonic. her-mære, i. magnus dominus. Quod additur, *dominum suum*, Glossema est.

¶ **HERMES**, *dicitur Capitellum quod ponitur super columnam.* Papias. Vox nota, ut *Herma*, proprie Mercurii statua sine manibus pedibusque.

¶ **HERMINII**, pro *Armeni.* Gasparis Barthii Gloss. apud Ludewig. tom. 3. pag. 14. ex Hist. Palæst.

¶ **HERMINIUS**, adject. Vide in *Hermellina.*

¶ **HERMIS**, Terra inculta. Privilegium Archambaldi Borbonii et Agnetis uxoris ejus pro Villafranca : *Præpositus de Villafrancha potest accensare pedationes Hermes quæ non reddent fructus domino.* Vide *Eremus.*

° 1. **HERMITAGIUM**, Idem quod *Hermale.* Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 132 : *Concedo et eidem ecclesiæ subjecta facio omnia Hermitagia in foresta mea de Conchis, et quicumque infra forestam illam et in aliis silvis meis terram coluerit, ex toto prædictæ ecclesiæ decimas dono et concedo.*

¶ 2. **HERMITAGIUM**, Cella eremitæ, in Charta ann. 1269. ex Archivis Montis S. Michaelis, et in Instrum. ann. 1345. ex Schedis D. *Lancelot.*

¶ HERMITORIUM, Ead. notione. Vide *Heremita.*

¶ **HERMOGENIANI** EQUI. Vide in *Equus.*

¶ **HERMONIUM**, *Anathema, alienatio.* Papias.

⁂ **HERMOPOLIUM**. [Taberna. DIEF.]

HERMORA. Vetus Charta Cornutianensis edita a Suaresio : *Septem pharos æreos, duos habentes delphinos octonos et Hermoras, etc.* An *Remoras ?*

° **HERMOSUS**, Incultus. Charta ann. 1461. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Vineas in dicto loco de Cezarista non excolebant et volebant totaliter relinquere Hermosas.* Vide supra *Hermale.*

¶ **HERMULA**, *Statua sine manibus ab Herma derivatur.* Papias *Hermula* proprie est parvula solius Mercurii statua sine manibus et dimidia sui parte inferne trunca ; sed hic ad quamlibet statuam extenditur. Vide *Hermes.*

HERMUNII. Vide *Infanciones.*

¶ 1. **HERMUS**, Terra inculta. Vide *Eremus.*

¶ 2. **HERMUS**, Cassis, Gall. *Heaume.* Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 289 : (Navim carrociam) *campali bello devicit et eam cepit, in qua ultra* CCCL III. *guarnimenta ferri, ultra juppones, Hermos, clypeos et alia arma multa ceperunt.* Vide *Helmus* 1.

⁂ **HERNA**, [Saxum. DIEF.]

¶ **HERNACULUS**. Charta ann. 866. apud Humfredum Wanleium de Ant. Litt. Septent. pag. 307 : *Pro terra quinque manentium in unius hominis diem,* 400. *siclis in argento puro, duobus Hernaculis cum omnibus suppellectilibus suis,* 8. *bobus,* 50. *porcis,* 200. *segetibus cum gramine toto, et* 30. *modiis de ordio triturato sine contribulibus et suburbano.* An pro junioribus equis accipiendum ?

° **HERNALDUM**, Gall. *Hernault, Pedagii* genus, dominis de Partiniaco exsolvendum. Charta ann. 1388. ex Cod. reg. 9823. fol. 7. v° : *Le seigneur de Partenay disoit avoir... ung droict, appellé Hernault, qui est ung péage, que quiconque de la ville passe par certain lieu sans payer à Partenay ledit droict, le seigneur est en possession de prendre les biens de ladite ville à force d'arme en acquit et payement dudit péage. Par arrest ladite coustume est donné.*

⁂ **HERNANS**, [Homo durans admodum saxi. DIEF.]

HERNASIUM, HERNESIUM, etc. Vide *Harnascha.*

HERNIA, *Castratio,* in Gloss. Isid. Alias est κήλη, seu tumor in inguinibus ac scroto. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Hernia, Roture, enfleure és entrailles.*] ° Glossar. vetus ex Cod. reg. 521 : *Hernia, durum apostema. Hernicus, durus.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Crebadura, Prov. Hernia, defluccio intestinorum. Crebat, Prov. Hernitus, qui lapidem habet in mentula.*

¶ **HERNIOSUS**, Hernia laborans. Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1821 : *Alii Herniosi, gibbosi alii, quidam læsi graviter, etc.*

⁂ **HEROAS**. [Terra domini. DIEF.]

° **HEROCRETA**, *La castagnia.* Glossar. Lat. Ital. MS.

° **HERODIAS**, Sortilegii species. Vide *Diana* et *Hera* 2.

¶ 1. **HERODIUS**, Genus avis, Gall. *Heron.* Joan. de Janua : *Herodius, Rapacissima avis, avium et omnium volatilium major, qui et aquilam vincit, etc.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Herodius, Un oiseau de proie, gilfaut.* [° Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521 : *Herodius, faucum, Gallice,* Leg. *Faucon.*] Vita S. Bonifacii Mogunt. tom. 1. Junii pag. 473 : *Hic autem* (Gwelibus) *honestis moribus, ut ferunt, suam vitam circumsepsit, nisi tantum quod cum Herodiis et canibus per semetipsum jocabatur.* Hist. Luitprandi apud Murat. tom. 2. pag. 467 : *Pennæ strutionis similes sunt pennis accipitris, et Herodii : cum tempus advenerit in altum alas erigit, deridet equitem et ascensorem ejus.* Non semel legitur in Bibliis sacris, ut Deuter. 14. 16. etc.

° 2. **HERODIUS**, Idem qui *Heraldus,* Fecialis, Gall. *Hérault.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. Edit. Hearn. cap. 24. pag. 54 : *Trium Herodum legacione media, regi Anglorum, de prælio per ipsos cum Anglicis ineundo, certificare assensu unanimi convenerunt. Ipsi quoque Herodii, cum aciem præcedentem exercitus Anglici attigissent, adventus sui causa per ducem Eboracensem... prius nota, etc. Requisitusque ab ipsis Herodiis, qua via incederet, dixit eis, etc. Herodii, his responsis contenti, etc.* Vide infra *Hiraudus.*

° **HEROES**, Militum propria appellatio, episcopis tamen aliquando attributa. Chron. Vigev. apud Labbeum tom. 11. pag. 319. ubi de Concilio Lemov. : *Heroes, qui per dies septem concilium celebravere, Lemovicina discedunt ab urbe.*

¶ **HEROICUS**, *Antiquus.* Gloss. MS. Sangerman. n. 501. Aliæ Gloss. Lat. Gall. : *Heroicus, De Baron. Heros, Baron, Herovs, Baronesse.*

° **HEROIDUM**, *Lo libro delle epistole de Ovidio.* Glossar. Lat. Ital. MS.

° **HEROIS**, *La baronissa,* in eod. Glossar. Vide *Heroicus.*

¶ **HEROTOCHIUS**. Vide *Heeretochius.*

¶ **HEROUDES**. Vide *Heraldus.*

° **HERPERT**, Equus ad usum domini, a Germ. *Herr,* dominus, et *pferd,* equus. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 668. col. 2 : *Quando dominus abbas pro necessitate ecclesiæ accedit ad curiam domini regis sive imperatoris,... tenentur ei ad hoc semper tres mansi equum unum accommodare, vel sicut possunt, eum debent redimere : qui equus vulgariter appellatur Herpert.*

¶ **HERPES** ESTHIOMENUS, Ulcus a flavæ bilis copia crassiore et acriore profectum ; a Græco ἕρπειν, serpere, et ἐσθίειν, comedere. Miracula S. Antonii tom. 2. Januarii pag. 158 :

Manum ægris imperantem servo dedit Dominus,
Ut cum jubet vi naturæ fiat morbo terminus,
Et tollatur infernalis Herpes esthiomenus.

° **HERPICA**, Candelabrum ecclesiasticum in modum *herpicis* seu occæ confectum, Gall. *Herce.* Kalendar. eccl. Camerac. MS. fol. 38. r°. ubi de feria v. ante Pascha ad matut. : *Post altare per tres noctes in Herpita xxiiij. luminaria accenduntur ;... ad singulos psalmos extinguitur una candela in Herpita a secretario.* Melius in antiquiori : *Herpica.* Vide *Hercia* 2.

° **HERPIUS**, Occa, instrumentum rusticum ad terendas glebas, Ital. *Erpice.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 202. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliqua persona ceperit alienam celoyram, vel alienum Herpium, sine licentia domini cujus erit, solvat.... pro bampno... solidos tres.* Vide *Herpix.*

HERPIX, HIRPEX, HERPEX, Occa, crates : Festo, instrumentum rusticum trigonum ad terendas glebas, nostris, *Herce.* Gloss. Ælfrici : *Hircipes, vel tribula,* Egva. [Papias : *Hirpices, Tribuli.* Gloss. Sangerm. MS. n. 501 : *Tribula.*] Germani *Egge* dicunt. Lex Salica tit. 36. § 2 : *Si quis per alienam messem, postquam germina produxerit, Herpicem traxerit, aut cum carro sine via transierit.* Ubi Editio Heroldi habet, *postquam levaverit, Herbice traxerit, etc.* Servius ad 1. Georg. Virgilii... *Vimineas trahit crates. Ad agrorum scilicet exæquationem, quam rustici Hirpicem vocant.* Hinc

HERPICARE, apud eumdem Servium, et

HERPICARIUS, in Gloss. Lat. Theuton. *Egedere.*

HERPICATIO, pro opera unius diei cum herpice. Extenta manerii de W. ann. 13. Edw. III : *Item faciet tres Herpicationes, vel dabit* 3. *den.* Spelman.

¶ **HERREMERITUS**, Benemeritus, vel magnis meritis clarus. Charta ann. 1530. apud Rymer. tom. 14. pag. 398 : *Almi studii Ferrariensis Cancellarii Herremeriti in loco et collegio consueto constituti, etc.*

¶ **HERRENAM**. Vide *Harenam.*

¶ **HERRERUELUS**, Vestis seu pallii genus apud Hispanos. [° Academ. Hispan. in Diction. : *Herreruelo* vel *Ferreruelo,* Lacerna.] Concilium Valentinum ann. 1565. inter Hispan. tom. 4. pag. 69. *Vel pallium brevius ad genua tamen usque saltem demissum, cujusmodi vestes vulgus Herreruelos vocat.*

° **HERREWERCK**, Furtum, rapina in alterius domo vel fundo. Jus Danicum apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 169 : *Item si aliquis succiderit silvam alicujus et succisam detulerit, tunc possit injuriam passus pro illo sequi causam Herrewerch vel rapinæ : si vero silvam succisam jacere permittit, tunc prosequatur causam Herrewerck, etc.*

¶ **HERRID**, Aula, domus, Danis. Litteræ Erici Danorum Regis ann. 1303 : *Dedimus in solidum domino Archiepiscopo et ecclesiæ supradictæ... prædictum Herrid, pro dictis bonis scotatum.* Vide *Hird.*

° Nostris *Hériquet* dicitur Officina, vulgo *Echoppe.* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 211 : *A l'aide d'un sisel de fer et d'une viille à tonnelier entre en un Hériquet ou eschoppe à espicier, assis en ladite ville de Pontoise.*

° **HERRUM**, pro Horreum, ut opinor ; quanquam ex præcedenti voce, *Herrum,* eadem notione atque Horreum, dici potuit. Charta Rotrodi comit. Pertic. ex Reg. forest. comitat. Alencon. in Cam. Comput. Paris. fol. 52. v° : *Dono Deo et monachis de Tyron... unam magnam somam salis apud Mauritaniam in unaquaque hebdomada perpetuo habendam, et*

decimam annonæ omnium Herrorum meorum.

¶ **HERSA,** Septum quod urbium portis objicitur, vulgo *Herce*. Instrum. ann. 1532. ex Archivis Ecclesiæ Redonens. : *Clerus secum adduxit Principem ad portam fullonum, et ad Hersam R. in Christo pater Yvo Redon. Episcopus cum suo clero exegit ab eo juramentum fidelitatis de conservandis libertatibus ecclesiæ.* Vide *Hercius.*

HERSIA, [Candelabrum.] Vide *Hercia* 2.

¶ **HERSONARIA,** f. Hortus leguminum, a Gallico *Ers*, Latine *Ervum*, quod est species leguminis. Charta ann. 1263. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 144: *Licebit eisdem* (Monachis) *facere plenariam justitiam supra domum meam de Resanchon, et supra pomerium meum, et supra Hersonariam meam, et supra residuum hæreditagii mei... sciendum est siquidem quod nec ego prædictus Hugo, nec mei hæredes prædictam domum et pomerium et Hersonariam poterimus vendere, eleemosynare vel alicui obligare.*

* **HERTEMUS,** Ager, qui nec coli nec arari potest, nostris *Ertaye* vel *Hertaye* et *Hertoye*. Chartul. S. Vict. Massil. pag. 101 : *Ego Willelmus frater Rostagni dono de meo alode S. Victori et S. Michaeli in comitatu Cabilonensi* (Cavaillon) *in territorio Agoldi, et est ipsa terra... usque in Hertemo, sicut aqua vergit usque in fontem Romenia.* Lib. censuum terræ *d'Estilly* ex Cod. reg. 9493. an. circ. 1430. fol. 5. r° : *Trois deniers assis sur demi arpent de terre ou environ... joignant à la terre et Hertaye feu Estienne Cornillau... d'autre part à l'Ertaye de Guion le Bouyer.* Et fol. 6. v° : *Item sur une autre piece d'Ertaye, qui est près le sendier en allant aus Motaiz, joignant à l'Ertaye de Guillaume Guignet d'une part, etc.* Rursum fol. 30 r° : *Sur demy arpent de terre, bois et Hertoye joignant d'un bout à quareour au Renart et au bout de l'aunay et chenevrau Mace Vaugoin.* Vide supra *Hermale.*

HERTHAMON. Lex Frision. tit. 22. §28. *Si præcordia, id est, Herthamon gladio tetigerit.* Ita etiam Editio Heroldi. Vox confecta, inquit Lindenbrogius, ex *Herte*, cor, et *Wund*, vulnus. Sikama reponit *hertaem*, vel *hertaden*, ita ut sit corporis pars, ubi vitæ spiritus prope cor continetur, quæ intestina et interanea vitalia appellantur, et corde, ubi vitæ sedes est, quasi prætenta. Somnerus denique legendum censet *Herthemon*, vel *Herthemond*, quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma scilicet, seu præcordia, quæ cordi objacent : voce composita ex herte, vel Saxon. heort, cor, et mond, Saxon. mund, tutela, defensio, munimen.

¶ **HERTIUM.** Vide *Hercia.*

¶ 1. **HERTUS,** *Asper et malus.* Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Leg. *Hirtus.*

¶ 2. **HERTUS,** Suevorum et Borealium Germanorum, perinde Anglorum Dea. Vide Spelmann. et Schilterum.

HERVADIUM. Vide *Hergeweth.*

¶ **HERVENUS,** *Genus materiæ.* Papias, et Gloss. MS. Sangerm.

* **HERVESTRET,** Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 685. col. 1 : *Præterea solvit, ut puto, duos denarios, qui appellantur Hervestret.*

* **HERVIS,** f. Canalis. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 110. v°. col. 1 : *Item omnia alia, beces, feoda de cerces, pascua, Hervis aquarum, deveria, etc.*

¶ **HERUNCELLUS,** Ardeola, Gall. *Petit Heron.* Epistola Eduardi I. Angliæ Regis apud Rymer. tom. 2. pag. 1087 : *Mittimus vobis quatuor girofalcones grisos ; quorum duo apti sunt et instructi ad grues et Heruncellos.*

¶ 1. **HERUS,** Imperator. Acta S. Cassiani apud Illust. Fontan. in Append. ad Antiquit. Hortæ, cap. 6. ubi de Joviano Imper. pag. 347 :

> Quod Herus agnoscens, jussit perquirere statim
> Quid super hoc Domini vellet sententia magni.

* 2. **HERUS,** Arboris species, nisi sit nomen loci. Inquisit. forestæ *de Lyons* in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 118. r°. col. 1 : *Robertus de Pissiaco habet... mortuum boscum ad ardendum ad noionem vel ad Herum.*

* **HERWEDE.** Charta Ernesti ducis Brunsvic. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 30 : *Item si aliquis hospes debet petere hæreditatem, quæ vocatur Herwede vel rathe, dabit judici solidum ; si burgensis, dabit sex denarios.* Vide *Hergeweth.*

⁂ **HESCHIUM,** [Italis *Eschio, sorte de chêne* : « Pro quatuor lignis *Heschii* grossis et longis pro primo solario in summitate dicti campanilis. (Libri censuales S. Petri Romæ, an. 1464).»]

¶ **HESCUDARIUS,** Miles prædo, vel famulus, nam *Escuderios*, famulos suos vocabant monachi. Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii tom. 1 : *Super sacrilegis excessibus commissis a quibusdam nefariis personis, quæ nuncupantur Hescudarii.* Vide *Escuderius.*

HESIA. Vide in *Aisantia.*

¶ **HESICASTÆ,** apud Bleynian. Instit. pag. 267 : *Anachoretæ dicuntur quoque Hesicastæ tanquam quiescentes ; ἡσυχάζω enim quiesco significat.* Eorumdem Monachorum occurrit mentio in Novella Justin. 5. tit. 3. Vide *Hesychasterium.*

* **HESNAGIUM,** Jus primogeniti in hæreditatem paternam. Charta ann. 1241. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 920 : *Fuit autem prædicta concordia facta, salvo Hesnagio prædicti Radulphi, quod dum voluerit et de jure poterit, reclamabit.* Vide supra *Ainescia.*

¶ **HESTA,** Charta Hugonis Burgundiæ Ducis apud Perardum pag. 335 : *Concessi etiam eis quod locationem Hestarum fori et nundinarum... non possunt accrescere ultra tertiam partem locationis quæ fuit anno illo.* Sed perperam omnino, legendum quippe, uti habetur in eadem Charta quæ exstat in Chartul. Divion. *Estallorum fori.* Vide *Estallum.*

* Mendum esse pro *Estallum* non ita certum est : nam *Hestaus*, eadem notione, occurrit tom. 3. Fabul. pag. 211 :

> Si s'est assis seur un Hestaus.

Unde

* Hestallagium, Jus *hestas* habendi : inde *Officium hestallagii*, illius scilicet, qui *hestis* ordinandis invigilat, vel præstationem ex *hestis* percipiendam colligit. Officia Laudun. civit. in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 57. v° : *Officium Hestallagii, super calceyam et introitus domorum.* Vide in *Stallum* 1.

HESTALDI. Vide *Haistaldi.*

¶ **HESTCORNE.** Monast. Anglic. tom. 2. pag. 367 : *Dedit* (Rex Ethelstanus) *Deo et Sanctis prædictis, ac septem presbyteris ibidem Deo servientibus... quasdam avenas, vulgariter dictas Hestcorne, percipiendas de dominiis et ecclesiis in illis partibus, quas ministri dictæ ecclesiæ usque in præsens percipiunt pacifice et quiete.* Vide *Hestcrasda.*

HESTCRASDA. Miracula S. Joannis Beverlac. n. 7 : *Et quidem coloni illius Provinciæ Hestcrasda, id est, quod exigebatur ad pabulum Regis, singulis annis solebant Regis præfectis reddere, videlicet de unaquaque caruca, id est, ad cultrum et vomerem, quatuor travas de suis frugibus, et talis reditus inter vectigalia regia computabatur.* [Vide *Hestcorne.*]

* **HESTELEIE,** Merces, quæ dabatur *veridicis* seu testibus, interprete Ludewigo ad Jus Danicum tom. 12. Reliq. MSS. pag. 167 : *Item non debet aliquis ad placitum generale veridicos citare nisi executor causæ vel aliquis alius ex parte sua ad hoc in placito constitutus, vel aliquis qui veredicorum Hesteleie exsolvere sufficit, cum emenda, si convincatur, quod suum Hesteleie non exposuit legitimo tempore.*

¶ **HESTEREN**, Arboris genus. Bernhardi *de Breydenbach* Iter Hierosol. pag. 276 : *In mari peregrinanti si subversio et vomitus acciderit, utatur sirupo Hesteren vel granatorum cum menta, vel pomorum muzorum cum tamarindis sugat, et odoret granata poma muza coctana minuatque cibum.*

HESTERNUS Annus, Proxime elapsus. Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem, initio : *Memini te Hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in Monasterio tuo demorarer, etc.*

HESTHA. Domesdei tit. *Cestre: Quando Rex ipse ibi veniebat, reddebat ei unaquaque carucata* 200. *Hesthas, et unam cuvam cervisiæ, et unam butyri ruscam.* Ubi Spelmannus *Hestham* intelligit capum, seu gallum castratum, vel pullum quempiam gallinaceum : a Gallico *Hestaud*, *Hestaudeau*, seu *Estoudeau*, pullaster. Vide *Haistaldi.*

HESTRAFFLA. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 170 : *Rex Athelstanus suum jus de Hestraffla, id est, de pabulo equorum, quod ei singulis annis solvebatur, etc.*

* **HESUS,** pro *Esus*, pastus. Charta Guill. comit. Nivern. ann. 1165. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 22. col. 2 : *Homines illi qui debent salvamentum, conducent illud Silliniacum in domum domini Bucardi, et ipse dabit eis Hesum.* Vide *Esus.*

¶ **HESYCHASTERIUM,** Græcis recentioribus, ἡσυχαστήριον, Cella solitarii, hic, ut videtur, Cœnobium. Vita S. Stephani Sabaitæ authore Leontio ejus discipulo tom. 3. Julii pag. 531 : *Prosequere igitur eam vivendi rationem quam edoctus a Deo es ; dimidium quidem temporis ponens in solitudine, quod autem reliquum, in Hesychasterio, ut multos ad veram Dei notitiam ac virtutem instituas.* Vide *Hesicastæ.*

¶ **HETA,** Votum, optatum, desiderium. *Solvere in Hetam*, hoc est, ex Sententia, ad optatum, a Gallico veteri *Hait*, unde nostrum *Souhait*. Testamentum Armandi *d'Alegre* ann. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1115 : *Ipsam domum pro eis instituo in heredes in duobus mille solidis Podiensis monetæ, quos donavi et solvi in Hetam dictæ domui pro eisdem.* Ibidem occurrit iterum.

HETÆRIARCHÆ, Qui cohortibus conflatis ex Romanorum sociis præerant in Palatio ad Imperatoris custodiam, Græcis ἑταιριάρχαι, de qua dignitate multa diximus in Notis ad Annæ Alexiadem pag. 227. Will. Tyr. lib. 21. cap. 16 : *Joannes vir magnificus, Megaltriarcha*, pro *Megaeteriarcha*. Acta S. Nicolai CP. tom. 3. Maii pag. 510 : *Tunc Romanus Imperatoris pater declaratur, et Romani*

vice Christophorus ejus filius Hetæriarches instituitur. Ubi *Hetæriarches* Bollandistis est Princeps juventutis.]

¶ **HETEROCLITUM**, *Diversiclinium*, in Glossis Isidori. Est autem *Diversiclinium* Joanni de Janua : *Locus ubi diversæ viæ conjunguntur.*

* **HETEROGENEUS**, vox Græca. Dissimilis, alterius generis, in Conc. Constant. tom. 2. part. 1. col. 48 : *Si in nullis ejus partibus Heterogeneis, id est statibus, etc.*

¶ **HETEROMALA**, HETEROMASCHA, *Vestis servitiis dicata, altera tantum parte villosa, cui opponitur Amphismaschala utrinque villosa.* Laur. in Amalth. Statuta Avenion. lib. 1. Rubr. 5. art. 5 : *Quibus dicti Consules fieri curent ad honorem civitatis vestem Heteromalam, vulgo Robe de Velour.* Vox Græcæ originis ἕτερος, alter, μαλλός, vellus. Vide *Amphibalus* 1.

¶ **HETI**, *Folia quatuor fuere de exemplari.* Isidori Gloss. Ubi Grævius : Hæc est nota scribæ, qui significavit in exemplari, unde hæc hausit, desiderari quatuor folia. Fideliter descripsit Constantiensis : *Hestus* folia, a quatuor quæ excisa fuerunt de exemplari, *a Heth vita.*

¶ **HETRUSCÆ** CORONÆ, de quibus Tertullianus lib. de Corona milit. cap. 13 : *Superferuntur etiam illis Hetruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis ac foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas thensas cum palmatis togis.* Hetruscæ igitur coronæ Tertulliano eæ sunt, quibus in solemnioribus Deorum pompis utebantur : Hetruscæ dictæ quod illas ab Hetruria Romani, non secus ac cæteros superstitionum suarum ritus, ut ipse Tertul. scribit lib. de Spectac. acceperant.

HETTEMATICUS. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 9 : *Ipsos tamen faciet Hettematicos, et prima quidem ætate semper vitiosos.*

¶ **HEVA**, Uxor. Annales Corbeienses apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 312 : *Justinus Lutther cum Heva sua, ex singulari devotione seculo renunciat. Ille fit ostiarius noster, hæc autem serva dominarum in Valle Dei.*

* **HEUÇA**, HEUSA, a veteri Gallico *Heuce* vel *Heus* et *Heuse*, nunc *Aisse*, Embolus, fibula. Arest. parlam. Paris. ann. 1303. in Reg. *Olim* fol. 106 : *Harnitores pomellorum, bandarum, capellorum, virolarum et Heuçarum ex auricalco, electro et metallo, etc.* Lib. 1. statut. artific. Paris. ex Cam. Comput. fol. 218. r°. : *Des garnisseurs d'espées, faiseurs de viroles, de Heus et pommeaulx, etc.* Comput. fabr. S. Petri Insul. ann. 1522 : *Datum Balduino François, qui mutavit omne plumbum velus dicti campanarii in novum, et deposuit crucem, et posuit Heusam novam, etc.* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 220 : *Lequel suppliant a emblé... une Heuse de fer à la charrue de certaine personne qu'il ne cognoist. Deux chevilles de fer, appellées Heuces, à charrette,* in aliis ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 6.

* **HEUCHIA**, an Rivus, canalis ? quia quasi in arca, quam *Huchiam* dicunt Picardi, continetur. Charta ann. 1261. ex Chartul. 23. Corb. : *Johannes dictus Paganus de Cherisi et domicella Margarita ejus uxor recognoverunt coram nobis se vendidisse... quoddam vierium suum, situm inter Cherisiacum et Salliacum aquosum supra Heuchiam Coullely.*

¶ **HEUDUM**, Mensura frumentaria apud Belgas. Charta ann. 1368. apud Miræum tom. 2. pag. 1328 : *Quæ quidem terræ solvunt* 24. *solidos Paris. monetæ Flandriæ annui et perpetui redditus, cum uno Heudo frumenti annuatim ad vitam domicellæ Grietæ, dictæ Spaens.* Vide *Hodium.*

¶ **HEVET**, Anglis, Caput, nunc *Head.* Vita sanctæ Ethildritæ sæc. 2. Bened. pag. 750 : *Collem eminentem prope qui Coldeburch-Hevet, quod Latine Caput Coldeburci dicitur, abiit et ascendit.*

HEVEWARD. Domesdei titt. Grentebr. Picot. de Grentebr. Hestiton. : *Et* 8. *averas, et* 8. *ineward, et* 4. *Heveward Vicecomiti inveniebat.* Occurrit alio loco semel. Voces incertæ notionis, inquit Spelmannus. [Vide *Heyward.*]

HEULBO, *Guttur*, Papiæ.

⁎ **HEURETES**, [εὑρετής, inventor, auctor : *Plaut. Pseud.* 2. 4. 9. Heuretes mihi est.]

* **HEUSA.** Vide supra *Heuça.*

¶ **HEUSE**, Calceamentum militare. Vide in *Osa.*

* **HEUSIA**, Tibiale, crurale, caliga, nostris *Heuse ; unde Heuser, boter, ocreare,* in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Comput. MS. ann. 1239 : *Pro Heusiis domini Johannis de Bellomonte, xvj. sol.* Vide *Osa.*

HEUVELBORH, Fidejussor : ex Saxonico healf, dimidius, et borge, borgh, debitor, vel etiam fidejussor, quia qui fidejubet, debitorem se quodammodo constituit : nisi hæc vox eadem sit cum *Headborow*, quam consule. Vide Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 25. uti eas dispunximus, et Latine reddidimus, editas a viro doctissimo Gabriele Gerberono cum S. Anselmo.

¶ **HEXAMITUM.** Vide *Exametum.*

¶ **HEXAPLA.** Vide *Exapla.*

* **HEXAPTOTUS**, *de sey casi.* Glossar. Lat. MS.

¶ 1. **HEYA**, ἄγε, *Eia.* Supplementum Antiquarii.

¶ 2. **HEYA**, HEYARE. HEYBOTE. Vide in *Haga.*

¶ **HEYLEKA**, Sancta, a Teuton. *Heilac*, Sanctus. Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5 : *Venerabilem illam inclusam ordinis nostri, dominam Heylekam, secundum nomen suum, vere Sanctam.*

¶ **HEYMSOECKEN.** Vide *Hamsoca.*

* **HEYRELIUM.** Vide supra *Hayrelium.*

¶ **HEYWARD**, Rei pascuæ curator, a Sax. hig, gramen, vel heg, sepes, et veard, custos. Hodie passim pro Armentario accipitur.

HIALUM, ex Græc. ὕαλος, Vitrum. Gloss. Ælfrici : *Vitrum, vel Hialum,* glæs.

¶ **HIANIO**, *Margarita preciosa.* Vetus Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Forte leg. *Unio.*

⁎ **HIANTIA**, [*Apertura*, hiatus, *Tertull. Anim.* 10. Tubam pariter, et *Hiantiam* oris illius ostende.]

HIATOR, ex Gallico *Hieur*, et *Hie*, Fistuca, pavicula, instrumentum, quo pavimenti silex premitur. Lambertus Ardensis pag. 258 : *Wallactores, et Deuparii, et Hiatores cum convenientibus... instrumentis.* Vide Bergerium de Itinerib. Roman. lib. 2. cap. 15. n. 3. Le Roman *de Jordain* MS. :

Les murs assaillent par defors et à Hie.

¶ **HIATUS**, Os. Vita Lietberti Episc. Camerac. cap. 3. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 677 : *Nomen accepit Lietbertus, et merito quippe qui liberaturus erat plebem sibi committendam de hostis rabidi versutis Hiatibus. Hiatum oris* dixit Tullius.

HIBALCIO, *Maris habentia.* Ita Glossæ antiquæ MSS. [Vide *Ibalia.*]

¶ **HIBERE**, Tenere, ligare : obsoletum verbum. Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis ex Edit. Lucæ Holstenii pag. 28 : *Horruit et erubuit Tribunus ; et ita jussit illos manibus Hiberi.*

¶ **HIBERNAGIUM**, HIBERNATICUM, HIBERNUM. Vide *Hybernagium.*

* **HIBERNICUS**, f. pro Ibericus, ut conjectant Benedictini ad Dipl. Rodulphi reg. ann. 995. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 377 : *Archiepiscopatum* (Tarentasiensem) *Hibernicis incursionibus penitus depopulatum, etc.*

¶ **HIBITUM**, *Asperum.* Papias MS. Gloss. Sangerm. n. 501. *Hibtus, Asper.* Legendum *Hirtus* et *Hirtum*, voces Latinis notæ pro *Hirsutus*, vel *Hirsutum.* Joh. de Janua : *Hirsutus, asper pilis, vel pilosus, ut hircus ; unde Hirtus per sincopam pro Hirsutus.* Sed notior res est quam ut indigeat vade.

¶ **HIBLATUS**, pro *Niblatus*, Splendidus, resplendens. Vita S. Gregorii tom. 2. Martii pag. 206 : *Tenens in capite matronalem mitram candentis brandei raritate Hiblatam.*

¶ **HIBTUS**, pro *Hirtus.* Vide *Hibitum.*

¶ **HICA** vel HICHA, pro *Bica*, legendum in Pactu Legis Salicæ tit. 19. § 10. et 11. auctor est Eccardus. Vide *Haga.*

HICHINACULUM. Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum lib. 1. cap. 18 : *Remigiæ coclearia* 3. *quæ meo sunt nomine titulata, mantile ipsius, quod habeo feriale, transcribo : Hichinaculum quoque dono illi, de quo Hondebodo dixi.* Ita etiam habet prius S. Remigii Testamentum apud Labbeum et Marlotum. Ubi *Hichinaculum* forte pro *Hichinariolum* dicitur, ut diminutivum sit vocis *Hicinarius*, de qua mox. Vide *Hilcus.*

HICHINARIUS, HICINARIUS, inter ministeria seu vasa sacra reponitur in Historia Episcoporum Autisiodor. cap. 20 : *Dedit et Hicinarios duos anacteos pens. lib.* 4. *et uncias* 3. *Item Hicinarios* 3. *anacteos pens. etc.* Infra : *Ichinarium unum pens. lib.* 1. *et unc.* 1. *Item Ichinarios columellatos* 3. *pens. unusquisque lib.* 1. *Item Ichinarium unum, etc.*

* *Lacuniarios* legendum conjectat Domin. Georg. Rhodig. lib. 1. de Liturg. Rom. Pontif. cap. 21. nam *Lacuniaria*, inquit ille, apud Isid. in Origin. sunt pendentia lumina, quasi lucanaria, id est, in aere lucentia. Vide *Lichinus.*

¶ ICHRIARIUS, Eadem significatione. Testamentum illustris matronæ Ermentrudis apud Mabillonium in Appendice ad Liturgiam Gallicanam pag. 463 : *Item dulcissimo nepoti meo Bertegisilo Ichriario argenteo et mancipia his nominebus, Sunniulfo et sorore ejus Hibethrude et filias Anthimio... habere jubeo.*

* **HICTER**, *Lo papagallo.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* **HICTICUS**, Idem quod infra *Hissirus*, vox corrupte scripta. Epist. Soldani Ægypt. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 407 : *Tu habes naves, nos Hicticos.*

HIDA, et HYDA, ex Saxon. hyd, Terræ portio, quantum sufficit ad arandum uni aratro per annum. Henricus Huntindonensis lib. 6. pag. 360. et ex eo Bromptonus : *Hida Anglice vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum.* Huntindon. pag. 370. Radulphus de Diceto, Brompton. Robertus de Monte ann. 1083. et alii : *Misit Rex potentissimus Anglorum Willelmus Justitiarios suos per unamquamque scyram, id est, provinciam Angliæ, inquirere fecit per jusjurandum, quot Hidæ, id est, ju-*

gera uni aratro sufficientia per annum essent, in unaquaque villa, etc. Matth. Paris. ann. 1082 : *De unoquoque aratro, id est, Hida, etc.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 21 : *Dedit huic Ecclesiæ Fengg. 7. aratrorum, quod Anglice dicitur 7. Hides.* Proinde *Hida* idem est, quod aliis *Carrucata*. Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 678 : *Omnes carrucatas, quas Angli Hidas vocant, funiculo mensus est et descripsit.* Rogerus Hovedenus pag. 778 : *Carrucata terræ, sive Hyda.*

¶ Hidra, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomens f. 26 : *In Felestede habemus duas Hidras in dominio nostro ; de his debet nobis reddere Radulfus ter centum acras terræ seminatas, dimidium frumenti, et aliud dimidium avenæ, de his adhuc duobus Hidris habent decem et novem bordarii quatuor virgas terræ, quisque horum dat per annum 2. denarios de capite suo.* Ibidem fol. 27 : *In Penneberia 3. Hidras terræ, unam in dominio, alias habent homines, boves 22. vacas 2. in tribus carucis, equum unum, etc.*

De hidæ quantitate non consentiunt Scriptores, ac veteres Tabulæ. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario apud Lambardum ait, hidam constare 100. acris. Codex MS. apud Spelmannum quatuor virgatas, alius in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 313. *octo unam Hidam* conficere tradunt. Veterem schedam *Hydarum* numerum in plurimis Angliæ regiunculis continentem hic accipe ex Spelmanno, ne et in his minutiis fidem nostram Angli desiderent :

1. *Myrcna continet* 30000. *hidas.*
2. *Woken-setna* 7000. *hid.*
3. *Westerna* 7000. *hid.*
4. *Pec-setna* 1200. *hid.*
5. *Elmed-setna* 600. *hid.*
6. *Lindes-farona* 7000. *hid.*
7. *Suth-Gyrwa* 600. *hid.*
8. *North Girwa* 600. *hid.*
9. *East-Wixna* 300. *hid.*
10. *West-Wixna* 600. *hid.*
11. *Spalda* 600. *hid.*
12. *Wigesta* 900. *hid.*
13. *Herefinna* 1200. *hid.*
14. *Sweordora* 300. *hid.*
15. *Eyfla* 300. *hid.*
16. *Wicca* 300. *hid.*
17. *Wight-gora* 600. *hid.*
18. *Nox gaga* 5000. *hid.*
19. *Oht gaga* 2000. *hid.*
20. *Hwynca* 7000. *hid.*
21. *Ciltern setna* 4000. *hid.*
22. *Hendrica* 3000. *hid.*
23. *Unecung-ga* 1200. *hid.*
24. *Aroseatna* 600. *hid.*
25. *Fearfinga.* 300. *hid.*
26. *Belmiga* 600. *hid.*
27. *Witherigga* 600. *hid.*
28. *East-willa* 600. *hid.*
29. *West-willa* 600. *hid.*
30. *East-Engle* 30000. *hid.*
31. *East-Sexena* 7000. *hid.*
32. *Cant-warena* 15000. *hid.*
33. *Suth-Sexena* 7000. *hid.*
34. *West-Sexena* 100000. *hid.*

De vocis notione et etymo, sic censent Spelmannus et Somnerus, ab Saxon. hyden, quod est *tegere*, *Hidam* profluxisse, ita ut primario idem fuerit, quod *tectum, mansus, manerium*, id est, domus cum adjuncta agri ad colendum portione, quam hydelandes vocat vetus Bedæ Interpres Saxonicus, quasi *terras ad Hydam pertinentes.* Sed et Spelmannus in veteri Glossario Saxon. hadae, *stationem* et *confugium* reddi auctor est ; unde Gallorum *Hute*, inquit Somnerus. Huic conjecturæ favet Scotorum enuntiatio, qui *Hildam* vocant, quod Angli *Hidam*, et *Hilden*, pro *tegere, cooperire*. Occurrit autem vox *Hilda* in Regiam Majestat. lib. 2. cap. 16. § 20. 21. Vide *Hloth*.

Hidare, Terram per *hidas* censere, unde *Hidatus*, taxatus, censitus.

Hidagium, Præstatio, quæ Regi Angliæ fiebat pro auxilio, pro ratione hidarum, vel quæ ex singulis hidis exsolvitur. Bromptonus : *Hidage, vel taillage, est tallagium de hidis terrarum.* Charta Henrici I. Regis Angl. tom. 1. Monastici Anglic. pag. 185 : *Dono etiam Hidagium, quod exigebatur de 20. hidis ad eamdem urbem pertinentibus, etc.* Apud Matth. Paris ann. 1242. *Carucagium et Hidagium*, idem sonant. Bracton. lib. 2. cap. 16. § 8 : *Sunt etiam communes quædam præstationes, quæ servitia non dicuntur, nec de consuetudine veniunt, nisi cum necessitas intervenerit, vel cum Rex venerit, sicut sunt Hidagia, carragia, et caruagia, etc.* Quæ quidem auxilia et præstationes per *hydas* perantiquæ in Anglia videntur : siquidem Ina Rex in Legibus suis § 71. Edit. Saxon. *de* 10. *Hidis ad corredium* dari sanxit 10. *modia mellis*, 300. *panes, etc.* et Ethelredus ann. 1008. apud Matth. Westmonast. *Per totam Angliam jussit parari ex* 300. *Hidis navem unam, et ex octo Hidis galeam unam et loricam.* Apud Simeonem Dunelmensem anno 1084 : *Rex Anglorum Willelmus de unaquaque Hida per Angliam* 6. *solidos accepit.* Adde Leges Edwardi Confess. cap. 11. Henricus I. pro matrimonio Mathildis filiæ suæ, *cepit ab unaquaque Hida Angliæ* 3. *solidos.* Apud Rogerum Hovedenum pag. 778 : *Ricardus Rex Angliæ accepit de unaquaque carucata terræ, sive Hyda, totius Angliæ.* 5. *solidos de auxilio.* Est etiam

Hydagium, Rastallo, *quietum esse, si Dominus Rex talliaverit totam terram per Hidas.* Ita passim usurpant veteres Chartæ in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 169. 192. 372. 976. tom. 2. pag. 827. apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 632. etc.

° Nostris vero *Hide*, idem quod Pavor, terror, vulgo *Fraieur, épouvante.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 406 : *Laquelle Prieuse après ce qu'elle fu ainsi délivrée, dist à son mary, que par l'espouventement et la Hide que elle avoit eu de ce que lidit Pierressons lui avoit fait, ses enfés estoit mors en son vendre.* Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Moult est li clers en grant freour,
Moult a grand Hide et grant peour.

Guignevilla in Peregr. hum. gener. MS. :

Grant Hide et grant paour me faites.

Vide supra *Herlinini.*

HIDALGUS, Nobilis, apud Hispanos, de cujus vocis etymo consulendus Covarruvias tom. 2. Var. Resol. cap. 1. n. 11. et Sebastianus Cobarruvias in Thes. linguæ Castellanæ verbo *Fidalgo*. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734 : *Militum autem vox et Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone Cavalleros : posteriori vero, quos vocare solemus Hijos dalgo.* Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 21. lege 3 : *Fidalguia,... es nobleza que viene à los omes por linage. Filii dalgo*, dicuntur in Foris Aragon. lib. 1. tit. de Officio Justitiæ Aragon. Charta ann. 1289 : *Dom. Rex Portugalliæ, et Comes Boloniæ fecit cum Consilio suorum Ricorum hominum, et suorum filiorum de algo tale incautum.* Proinde iidem, qui nude *Homines de linagen* dicuntur, in Charta Lusitana apud Brandaonum in Monarch. Lusitana tom. 4. pag. 272. Eumdem vide ibid. pag. 268. 279. v°.

HIDGILDUM, Corii redemptio, ex Saxon. hydegyld, vel hydegylde, ab hyde, *corium*, et gyld, *solutio, compensatio.* Leges Alfredi et Godrini RR. cap. 11 : *Si liber festis diebus operetur, perdat libertatem,... servus corium perdat, vel Hidgildum.* Adde cap. 12. Vide *Corium perdere.*

¶ **HIDRA.** Vide *Hida.*

¶ **HIDRINIS**, *Serpentinis.* Isidorus. Ubi Grævius : *Hydrinus* ab *Hydrus.*

° **HIDRIO**, Aromatis genus. Dipl. Chilper. II. ann. 716. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 694 : *Hidrio libras* 50. *cicer lib.* 150.

¶ **HIDROMATES**, *Qui ex aqua divinant.* Vetus Gloss. MS. Sangerm. Sed legendum *Hydromantes*, a Græco ὑδρόμαντις.

HIDROS, *Diabolus, Servus*, in Glossis Antiq. MSS. [Pro *Servus* puto restituendum *Serpens* ; est enim ὕδρος Græcis Serpens aquaticus.] Vide *Hydros.*

¶ **HIEMALIS** Annona. Vide in *Hybernagium.*

¶ **HIEMANTES.** Vide *Hyemantes.*

HIEMICA Æstas. Glossar. MS. Medicum Regis Cod. 1486 : *Hiemica æstate, f. pro qualitate temporis temperata.*

HIEMS. Per hiemes annos putasse Anglos, colligitur ex fragmento Regum Westsaxon. edito post Vitam Ælfredi Regis pag. 199.

¶ **HIERACITÆ**, Hæretici, sectatores Hieracis, qui Ægyptius gente, Manichæus opinione, novam sectam procudit. Negabat resurrectionem carnis, conjugatis et infantibus regnum Dei intercludebat, Filii Dei æternam nativitatem nesciebat, Spiritum sanctum Melchisedech dicebat. Ita Bollandistæ ad Vitam S. Macarii Ægyptii auctore Ruffino tom. 1. Januar. pag. 1013 : *Aiebant præterea aliquando venisse ad eum hæreticum quemdam Hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptios,* De eo agunt S. Ephiph. et alii.

¶ **HIERARCHA**, Archiepiscopus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Append. apud. Murator. tom. 2. pag. 192 : *In hoc denique specialis doni miraculo æstimari non immerito possumus sanctum D. Severum Archiep. per omnia B. Ambrosio æquiparandum, qui sicut ille Beatissimus Hierarcha sancti et gloriosi Martini Episc. natalitio deservit, sic et iste B. Geminiani.*

¶ **HIERATICI**, *Peregrinantes dubii, non habentes firmum locum. Hieraticæ, litteræ sacerdotales.* Papias.

¶ **HIERAX**, Species falconis, Thuano de Re accipitraria, vulgo *Sacre*, Græc. ἱέραξ.

¶ **HIERO**, Ardea, Gall. *Heron.* Charta forest. cap. 13. apud Spelmannum : *Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aëreas accipitrum, espernarum, falconum, aquilarum, et Hieronum.*

¶ **HIEROCERUS**, vox Græca, ἱεροκήρυξ, Sacer præco, qui favere linguis jubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quippiam inter rem sacram edicit. Francisci Blanchini Præfatio apud Muratorium tom. 3. Scriptorum Italicorum pag. 73 :

M. D. M. I. et Attidi Meno Tyranno Conservatoribus Suis Caelius Hilarianus C. Duo Decembur Urbis Romae

P. S. ET HIEROCERUS I. M. S. D. L. S. D. Vide *Hierocoracica*.

¶ **HIEROCOMIUM**, in Actis SS. Febr. tom. 2. pag. 539. male pro *Gerocomium*. Vide in hac voce.

¶ **HIEROCORACICA**, in veteri Inscriptione apud Reinesium pag. 303. 2. Sacra Mithriaca, quorum participes *Hierocoracas* vocabant. Et quidem corvum Mithræ peculiari religione dicatum fuisse notum est. Vide laudatum Reinesium Ep. 69. et Monumenta veteris Antii part. 2. cap. 4.

HIERODULUS, Æditus, ἱερόδουλος. Vim vocis indicat Jul. Firmicus lib. 8. Math. cap. 21: *Æedituos faciet, templorumque custodes, Hierodulos, et qui sacris officiis deputentur*. Et cap. 29: *Hierodulos faciet et templorum servos.* Usi sunt hoc nomine Græci Bibl. Interpretes in lib. Esdræ cap. 2. et 7. et 8. de Nathinnæis. Vide Cedrenum in Julio pag. 167. et Henric. Valesium ad Euseb. lib. 1. cap. 6. pag. 66.

HIEROHÆRIX, in Notis Tyronis pag. 173. inter *Salpinctas* recensetur. Videtur legi debere *Hierocerix*, ex Græc. ἱεροκήρυξ, quæ vox occurrit apud Demosthenem et Synesium. [Vide *Hierocerus*.]

¶ **HIEROLANTIA**, *Merentia*. Papias.

¶ **HIEROMNEMON**, Græce ἱερομνήμων, Diaconale officium erat in Ecclesia CP. magnæ existimationis; cui incumbebat Patriarcham *pontificaliter* induere, preces in libro indicare, in throno locum electis ac consecratis adsignare, et *contacium* orditionis consuetum intonare: uti ceremoniarum Magistri in Aula Pontificia solent. Plura vide in Glossario mediæ Græcit. col. 510. d. et apud Hofmannum.

¶ **HIEROMONACHI**, Græcis ἱερομόναχοι dicuntur, qui non simplices Monachi, sed Sacerdotes sunt. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ **HIERONTICUM**, Liber Liturgicus, seu Missalis Mabillonio tom. 3. Annal. Benedict. pag. 348. Idem est quod *Geronticon*. Vide in hac voce.

¶ **HIEROPHANTA**, ἱεροφάντης, Qui sacra et cæremonias docet, Sacrorum antistes, æditus. Angelomus in Genesim cap. 39. apud Bern. *Pez* tom. 1. Anecd. part. 1. col. 217: *Tradunt Hebræi emptum ab hoc* (Putiphare) *Joseph ob nimiam pulcritudinem in turpe ministerium, et a Domino viribus ejus arefactis, postea electum esse juxta morem Hierophantarum in pontificatum Heliopoleos*. Hist. Pacificationis inter Rudolfum II. Imp. et Imp. Turcarum ann. 1604. apud Ludewig. tom. 6. pag. 309: *Ad proximum igitur tentorium illius rei gratia tapetibus structum ostensum est, quorsum Turcæ cupide adulantes... ritu gentili et barbaro humi se sternunt, ac uno Hierophantarum clamore et cantu præ reliquis personante, pectora tundunt, faciem, barbas promissas palmis permulcent*.

° Occurrit præterea apud Arnob. lib. 5: *Et qui postea floruerunt caduceatores, Hierophantæ atque præcones*. De his docte Vandal. Dissert. 6. cap. 5. pag. 500. Vide etiam Gruter. in inscript. 192. 3.

¶ **HIEROPHYLACIUM**, ἱεροφυλακεῖον, Sacrarium. Synodus Valentina ann. 1594. inter Hisp. tom. 4. pag. 711: *In Hierophylaciis seu sacristiis tabella suspendatur aut parieti affigatur, in quo ordine describantur omnia quæcumque ad præfectum operum ecclesiæ illius pertinent officio*.

¶ **HIEROPRÆSES**, Archiepiscopus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Appendice apud Murator. tom. 2. pag. 193: *Gaudeamus omnes, gaudeamus singuli, quia Hieropræses noster B. Severus, etc.*

HIEROPREPES. Vide *Geroprepes*.

¶ **HIEROSOLYMIPETA**, Qui proficiscitur Hierosolymam. Gasparis Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. cap. 11: *Sed quid post creationem mundi mirabilius factum est, præter salutiferæ Crucis mysterium, quam quod modernis temporibus actum est in hoc itinere nostrorum Hierosolymipetarum*.

¶ **HIERUSALEM**. Sic Monasterium Resbacense primitus vocatum, testis est Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. ann. 907. tom. 2. Hist. Meld. pag. 6: *Abbatiam S. Petri Resbacis nomine dictam, et quondam Hierusalem cognominatam, etc.* Quod nomen a Fundatore inditum docet Bulla Innocentii II. ann. 1135. ibidem pag. 25.

¶ **HIES**, Exitus angustior, callis vix singulis pervius, Gall. *Issue, petit sentier*. Codex censuum Calomontis: *Juxta quoddam Hies*. Occurrit non semel ibidem: *Justa His quod ducit ad, etc.*

¶ **HIETARE**, Oscitari, hiare. Glossar. Lat. Græc. MS. Sangerm. *Hieto*, χασμῶμαι.

¶ **HIF**. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CXLVI: *Pro* XXVII. *costis Hif*. XXIII. *s*. An Taxus, arboris genus, nostris *If*?

HIFFARONDA. Glossæ antiquæ MSS.: *Orbia, Hiffaronda*. Infra: *Orbia, Gen. quo die ercasum, quod qui diem Saturni Obinam vocant*. Videat lector, an aliquid ex his expiscetur?

HIFFERA, *Pila, a feriendo*. Papias MS.

HIGRA, Anglis dictus quidam *quotidianus aquarum* Sabrinæ fluvii *furor, quem vel voraginem vel vertiginem undarum dicam nescio*, ait Guill. Malmesbur. lib. de Pontific. *Qui fundo ab imo verrens arenas et conglobans in cumulum cum impetu venit, nec ultra quam ad pontem pertendit: nonnunquam etiam ripas transscendit, et magna parte circuita, terræ victor egreditur. Infelix navis, si quam a latere attigerit: nautæ gnari cum vident illam Higram (sic Anglice vocant) venire, navem obvertunt, et per medium secantes violentiam ejus eludunt*.

HIKENILD. *Hikenil-strete*. Vide *Ikenild*.

HILARAMEN, *Lætitia, gaudium*. Joann. de Janua. [*Leesse, joye*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

HILARIZARE, Hilariter agere, in Hist. Translation. S. Modoaldi Archiepiscopi Trevir.

HILCUS. Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod. Donat. Belgic. pag. 96. et alios: *Volumus, ut habeat spathas duas, unam cum Hilcis aureis et argenteis simul*. Ubi *Hilcus* fortean est, quod Anglo-Saxonibus hylca vocatur, anfractus, vel quidpiam incurvum, quo scilicet ensis capulus munitur.

HILDA. Vide *Hida*.

¶ **HILDEBRANDUS**. Paulus Beonridensis in Vita Gregorii VII. Papæ: *Hildebrandus enim Teutonice vernacula nuncupatione perustionem significat cupiditatis terrenæ*.

¶ **HILEICUM**, *Silvestre*. Papias MS. Bituric. Forte *Iliceum*, ab *Ilice*.

✱ **HILENA**. [Vermis qui nascitur in spina dorsi. DIEF.]

¶ **HILIBECCI**, Nugatorium nomen. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 905: *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hilibecci despective cognominati sunt*.

HILIDER, Coluber, serpens, pro *Chelider*, vel *Chelidrus*. Glossæ antiquæ MSS.: *Hilidri serpentes*. Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 12. in Actis SS. Ord. S. Benedict.: *Hilider quidam de quodam rubo exiens quemdam fratrem momordit in inguine*.

¶ **HILIE** SATUS, *In Silva natus*. Papias MS. Bitur. f. pro *Ilice*.

HILISTRINUS. Anastasius in Hormisda PP. pag. 34: *Gabata electrina pensant. libr*. 2. Alii Codd. habent *gabata Hilistrina*, vel *gabatam hilifirimam*, vel denique *hilifirmiam*.

° **HILLA**, Gall. *Hille*, Velum, aulæum, forte sic dictum, quod ejusmodi aulæa ad ilia seu latera altaris, nostris olim *Hilliers*, collocarentur. Inventar. ann. 1415. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 489. v°.: *Idem deux Hilles, autrement dites custodes, pour mettre à l'environ de l'autel, de taffetas vermeil rayé*. Vide supra *Custoda*.

✱ **HILLACADES**. [Lascivi carminis cantor. DIEF.]

¶ **HILLICUS**, *Major venetia*. Papias MS. Bituric.

¶ **HILLIO**, *Gulosus, luxuriosus, eversor*. Papias MS. Bituric. Leg. *Helluo*.

HILLITOR. Papias: *Hillæ, salcitiæ vulgo. Hillitores scænici*. mox: *Hillitor, hortica*. In edito *ortica*.

HILLO, *Aquila*, apud Papiam. MS. Navarræus habet *Hilo*. [Scriptum fuisse olim *Hierax* censet Grævius.]

HILNACHIA, [Navigii species.] Vide *Naca*.

¶ **HILTISCHALCHI**. f. Mansi Serviles, *Schalk* enim servus. Burchardi Abbatis S. Emmerammi Complacitatio apud Bern. *Pez* tom. 1. Anecd. part. 3. col. 77: *Hanc compendiosam cum Ruitensibus fecit complacitationem, ut de familia quæ ad Ruit pertinet, mansi scilicet seu Hiltischalchi expediti a sale, fiscali censu ex parte adaucto, quem antea solverant per singulos annos*.

✱ **HILUM**. [Inquit. *Fest*., putant esse, quod grano fabæ adhæret: ex quo *nihil*, et *nihilum*. Hinc dicitur de re minima, et nullius pretii. *Enn*. apud *Varr*. 4. *L. L*. 22.]

HIMERINUS. Joann. Sarisberiensis Epist. 183: *Neminem tamen arbitror sapientem, qui dissuadeat pacem, quæ fieri potest in Domino, et ante Himerinum diem honestati non derogat*. Ex Græc. ἡμερινός, *Diurnus*. Sed quid sibi velit *dies* ἡμερινός, non plane percipio, nisi sumatur pro *hodiernus*.

HIMILZORUN. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 4: *Si indumenta super genucula elevaverit, quod Himilzorum vocant, etc*. Editio Heroldi *Himilzoron* habet [*Himidzorun*, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ab *Hemida*, Tunica, vestimentum: sensus ergo est, qui indusium vel tunicam feminæ elevaverit, etc.]

¶ **HIMMELZ**, in Gloss. veteri apud Schilterum, *Capella, sub qua defertur Eucharistiæ Sacramentum in processionibus fieri solitis: et dicitur sic, quod olim fiebat de pellibus caprarum*.

° Germ. *Himmel*, cœlum, potius accersendum videtur: qua notione etiam Galli *Ciel* dicunt.

¶ **HIMNIZARE**, Hymnos canere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 9. cap. 12. apud Murator. tom. 8. col. 309: *Cunctis Himnizantibus et psallentibus, sive cantantibus*, Te Deum laudamus, *et orationes alias ad laudem Domini pertinentes*. Gl. Lat. Gall. Sangerm.: *Himnizare, Dire, ou faire, ou chanter himnes*. Vide *Hymnus*.

¶ **HIMONIA**, Funiculus quo ex puteo educitur aqua. Vocabul. Sussanæi; ἱμονιά.

¶ **HIN**, *Mensura est duplex, major* 18. *sextariis, minor* 9. Papias. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Hin, une mesure, sextier*, ex Catholico Johannis de Janua, ubi *Hin, quædam mensura est, scil. sextarius.*

HINDENI Hominés, in Legibus Adelstani Regis cap. 3. et 7. ex Saxonico hyndene, *societas*, quasi homines societatis, contubernii, contubernales. Saxonibus enim erat in more positum, (verbis utor Somneri) ut omnem hominem æstimarent ac pro natalis sui ratione capite censerent; sed etiam secundum cujusque valorem in classem (vel Collegium) parium suorum, quam hyndene nuncuparunt, referrent; trium scilicet sequentium unam, infimam, mediam, summam. Infima classis fuit, quorum singuli valerent 200. sol. talis inde Latine dictus *vir ducentenus*, vulgariter a classe, in quam ascitus, tvy hyndnemon. Media eorum, quorum singuli valerent 600. sol. talis inde Latine dictus *sexcentenus*, vulgariter a classe, in quam ascitus, syxhyndnemon. Summa autem eorum, quorum singuli valerent 1200. sol. talis inde Latine dictus *duodecies centenus* : vulgariter a classe, in quam ascitus tvelfhyndnemon. Pariterque uxores ipsorum *Cyrliscam* (i. *Twyhyndam*, nam *Twyhyndeman* idem erat, qui *ceorliscus*, et sic quandoque dictus, quandoque *villanus*) *syxhindam*, et *twelfhyndam*, nominarunt. Totam hanc apud Anglos hominum partitionem observare est, præsertim in Legibus Aluredi Regis cap. 12. 30. 31. 32. etc. apud Bromptonum, et Henr. I. cap. 76. et 87. *Twyhindorum*, seu villanorum præterea mentio est in iisdem Legib. Henrici I. cap. 70. 76. ut *Sixhindorum*, eodem cap. 76. et *Twelfhindorum*, seu *Thanorum*, cap. 69. 70. 76. 83. 87. qui *perfecte nobiles* dicuntur eodem dicto cap. 76.

HINDERLING, Contumeliæ vocabulum Occidentalibus Saxonibus olim familiare. Leges Edw. Confess. cap. 35. extremo : *In quadam regione Saxoniæ Ling, imago dicitur, Athel Anglice Nobilis est, quæ conjuncta sonant, Nobilis imago. Unde etiam Occidentales Saxonici, scilicet Excestrenses, habent in proverbio summi despectus, Hinderling, id est, omni honestate dejecta et recedens imago.* Saxonibus hynder est *remotus* et *posthabitus*, ait Spelmannus.

HINEFAR. Vide *Heinfare*.

HINFANGTEFE, apud Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 8. § 4. Vide *Infang-thefe*.

HINNICULUS. Vide *Cervulus* et *Ermulus*.

* **HINNITIVUS**, a verbo Hinnire, Gall. *Hannir*. Elmham. in Vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 79. pag. 228 : *Prior enim cœtus, caliginosæ noctis umbraculis coopertus, ne Hinnitivus aut progressivus equorum tumultus Gallos, in oppidi capiendi muris nocturnas conservantes excubias, in arciores vigilias excitarent, etc. Hyne* Equa, in Poem. Alex. MS. part. 1 :

Il ont chevaus courans et grans Hynes brehaingnes.

* Unde *Hynerie*, Grex equorum, in Charta ann. 1334. ex Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 280 : *Pour grant mortalité de leurs bestes blanches et de toute la Hynerie de leurs jumenz et de leurs poulains, etc.*

¶ **HINNOLESCERE**, pro Inolescere. Hist. Principum Langobard. auctore Camillo Peregrino apud Murator. tom. 2. pag. 337 : *Satis infamis, et inlicita consuetudo temporibus istis Hinnolevit.*

¶ 1. **HINNULA**, Spurcum ludi genus. Vide *Cervula*.

* 2. **HINNULA**, Cepula, Gall. *Echalotte*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Hinnula, Escalongne.*

Hinnulus in silvis, Hinnulæ quæruntur in hortis.

✱ 3. **HINNULA**. [Diminut. femina hinnuli, h. e. pulli cervini. *Arnob.* 5. *p.* 185. Nebridarum familiam pellicula cohonestavit *Hinnulæ*. Alii melius leg. *Hinnulea*, h. e. cervina.]

¶ **HINNULETUM**, f. septum in quo concluduntur Hinnulei. Diplomatarium Grissoviense apud Ludew. tom. 6. pag. 377 : *Ex nostra etiam donatione habent et habere debent fratres nostri ante prælibati vineta et Hinnuleta juxta civitatem nostram Lenberg, secundum propriam limitum suorum illic factam.*

* Vel potius Hortus olitorius, Gall. *Potager*, ab *Hinnula*, quod vide supra.

✱ **HINSCONTRUS**. Vide *Inscontrus*.

HINTHICA, [Reconditorium.] Annales Rerum Pisanarum anno 1156 : *Pisani fecerunt barbacanas circa civitatem, et Hinthicam, et miraverunt a turre, ubi posuerunt leonem marmoreum, etc.* Vide *Entheca*. [* Vide Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 885. et supra *Chincitha*.]

¶ **HIOBA**. Vide *Huba*.

* **HIOLIS**, *Verde*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **HIPOTHECARIUS**, Pharmacopola, Gall. *Apoticaire*. Concilium Regiense ann. 1285. can. 10. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 194 : *Inhibemus ne quis Hipothecariorum vel quivis alius, cujuscumque conditionis, vel sexus existat, toxicum vendat aut donet, nec alio modo ministret alicui, vel alia venenosa, nisi prius significet curiæ sæculari.* Statuta Ecclesiæ Avenionensis ann. 1341. apud eumdem ibid. col. 565 : *Ab eodem quoque nullus Hipothecarius seu speciator receptas ordinatas per talem Judæum medicum auderet seu attentaret sub eadem pœna conficere, nec ministrare alicui Christiano.* [* Vide infra *Hypothecarius*.]

✱ **HIPPACARE**. [Est celeriter animam ducere : ab equi halitu, qui est supra modum acutus. *Festus*. In *Gloss. Isid.* legitur : *Hippicare*, oscitare.]

¶ **HIPPARCHUS**, ἵππαρχος, Præfectus equitum. Codex Ottobonianæ Biblioth. apud Mabill. tom. 2. Annal. pag. 167 : *Tunc stet ad sinistram Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus Præfectum, et dicat ei Imperator cum protospatario : futurum Patricium adducito.*

¶ **HIPPICUM**, *Mensura et spatium* IV. *stadiorum, aut quatuor cubitos continens.* Laur. in Amalth.

¶ **HIPPITARE**, *Oscitare, badare*. Isidorus. Ubi Græviús : Constantiensis, *Hippitare, oscitare, id est, crebro hiare*. Festo est *Hippicare*. Ubi vide Scaligerum.

¶ **HIPPOBALISTÆ**, apud Bonfinium Rer. Hungar. dec. 2. lib. 3 : *Ex Ungaris Hippobalistæ quidam audacissimi, concitatis equis, arduum montis clivum conscendunt, e sagittariis quosdam obtruncant, etc.* Ex ipso nomine conjicit Carolus de Aquino fuisse decertantes equis funditores, aut potius balistarios, qui balistis minoribus manuariis saxa projicerent.

¶ **HIPPOCHARMÆ**, *Dicti olim Principes qui ad pugnam equos alerent.* Laur. in Amalth.

HIPPOCOERCIUM, seu Ypocoercium, sic enim scribitur in Glossa MS. ad Disticha Magistri Cornuti, ubi dicitur esse *locus, ubi ferrantur equi*, quod ibi coerceantur, ne calcitrent : vox hybrida.

¶ **HIPPOTHICOS**, Superpelliceum, Gall. *Surplis, rochet*, ex Schedis Godefredi.

¶ **HIPPOTRIBA**, Officium apud Venetos, idem forte quod Gallice *le grand Ecuyer*. Translatio SS. Pauli Episc. et Barbari tom. 7. Maii pag. 772 : *Tum vero suis locis assurgens Serenissima Dominatio cœpit procedere sub hac serie : commendatores, capitanei, camerarii, scutiferi, architriclinus, Hippotriba, capitaneus major, etc.*

* **HIPTARE**, *Hictareidem creboiare*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Barbare omnino ; pro *Hippitare, oscitare, id est, crebro hiare*. Vide *Hippitare*.

¶ 1. **HIRA**, *Locus tenebrarum, vel porcorum*. Papias et vetus Gloss. MS. Sangerm. Haud dubie pro *Hara*.

* 2. **HIRA**, Alia notione, in *Æra* 1. quod videsis ; minus attente ergo desiderari in Glossario Cangii scribunt Auctores novi Tract. diplom. tom. 3. pag. 100.

* **HIRAUDUS**, Idem qui *Heraldus*, Fecialis, Gall. *Héraud*. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 540 : *Nos attentis gratuitis servitiis per Gobertum de Godelenicurte, regem Hiraudorum Franciæ, carissimo domino genitori nostro et nobis impensis, eidem Goberto bona... cujusdam Hiraudi, nuncupati Beaujeu, nuper deffuncti,.... de speciali gratia et ex certa scientia donamus.* Alia ann. 1353. in Reg. 82. ch. 51 : *Gobertus de Godelaincurte, rex Hiraudorum Franciæ, quandam domum sitam apud Laigniacum... domus Hiraudorum Campaniæ, nuncupatam, etc.*

* Hinc *Hiraux* vel *Hiriaus* appellati videntur, qui fortium virorum facta laudesque verbis suis prædicabant. Stat. MSS. ord. Coron. spin. cap. 22 : *En celuy saint disner soit bien gardé que Hiraux et bordeurs ne fassent leur offices, mais à collation du roy, et en présence des vaillans chevaliers se pourront bien réciter, en lieu d'instrumens bas, aucunes dities à la louenge de Dieu, etc.* Vitæ Patrum MSS. :

.... Un Hiriaus,
Un jonglerres, un menestraus, etc.

* An vero inde accersenda vox *Héraudie* vel *Hiraudie*, qua vilis indumenti genus seu lacerna significatur, quod ejusmodi scurræ hac veste induerentur, haud satis scio ; an, quod probabilius videtur, ab Hispanico *Herreruelo*, eodem intellectu ? Vide supra *Herreruelus*. Chron. Fland. cap. 9 : *Et la luy monstra le Roy d'Angleterre qui avoit vestu une mauvaise Hiraudie, et tournoit le rost.* Le Roman *du Chevalier au Barisel* :

Si li convint sa reube vendre,
Et canger, coi que nus en die,
A une poure Hiraudie,
Qui mout estoit poure et chincheuse,
Et à tel home trop honteuse.

Fabul. tom. 1. pag. 74 :

Lors a sa robe despoillié
Et vesti une Heraudie,
Qui ne valoit pas trois deniers.

Aliud vero sonat in Consolat. Boet. MS. lib. 1 :

Il avient bien à la fie
C'on ne puet pas tout refuir,
Einz remaint quauque Héraudie,
Dont grant maulx ne puet pas venir.

An perplexitas, sollicitudo, vel calamitas, mœror ?

HIRCIPES. Vide *Herpix*.

¶ **HIRCO**, *Impudicus*, Papiæ. Leg. *Hircus*.

HIRCORITIA, Stabulum hircorum, in Capitulari de Villis cap. 23.

¶ **HIRCUS**, f. Cilicium, quia ex pilis hircorum texitur. Vita S. Mariæ Oigniac. tom. 4. Junii pag. 674 : *Tunc venerandus Episcopus, vestibus spoliatus, Hirco tantum accinctus erat.*

HIRD, Aula, domus, Danis. In Confirmatione Libertatum Decani S. Petri Eboracensis an. 5. Henrici VII. apud Spelmannum : *Herd*, i. *domestica, vel intrinseca familia.* Recte, inquit, a Saxonico hired, conventus, familia, etc. Hinc *Hirdscraa* appellatum vetus Jus Aulicum Norvegicum, cum Latina Jani Delmeri Dani interpretatione et notis editum a Petro Joanne Resenio, ex *hird*, aula, et *scraa*, Leges scripto comprehensæ, ut observat idem Delmerus.

¶ **HIRDEMANNI**. Vide in *Hiremanni.*

HIREMANNI, apud Anglo-Saxones, videntur iidem fuisse, qui Aremanni apud Longobardos. [* Vide supra *Herimanni*.] [** Vide Rectitudines personarum ed. Leo, pag. 50. not. 6.] : ita ut vox utraque deducatur ab *Here*, dominus, et *Man*, homo, et quasi *homines domino subditi* dicti sint, cum revera *subditi* dicantur in Legibus Adelstani Regis cap. 18. apud Brompton. : *Si aliquis supersedeat, et non obtemperet, ut hoc vadium ab Hiremannis vel a subditis suis capere nolit, etc.* Ita etiam usurpatur cap. 13. et in Legibus Ethelredi apud Habam editis cap. 1. At Somnerus, contra Spelmannum, negat *Here*, apud Saxon. pro *dominus* reperiri, mavultque a Saxonico hyran, *obedire, subjacere, auscultare*, etymon vocis accersi debere, unde hyremon, *subditus* vel *subjectus*, quomodo apud Spelman. tom. 1. Concil. pag. 601. 602. ex quo *Hireman* et *Hiremannus* formata sunt vocabula. Certe non alii sunt ab iis, qui *Hirdemanni* in Jure Aulico Norvegico veteri appellantur cap. 260. ex versione Jani Delmeri, ubi de *Huscarlis*, qui iidem esse cum *Hirdemannis* seu Aulicis dicuntur : *Omnes vero in Regia aula servientes, Hirdmen vernacule nominabantur, Regem observaturi ac tuituri.* Vox autem formata ex *hird*, aula, et *man*, homo, ut observat idem Delmerus ad cap. 30.

* **HIRENARCHÆ**, Magistratus militares, non semel in Cod. Theod. Vide *Irenarchæ.*

¶ **HIRMENSUL**, Priscorum Saxonum fanum vel idolum. Vide *Irminsul.*

* **HIRNA**, *La salziza.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* **HIRNEA**, *Lo vaso da portare de bevere*, in eod. Glossar.

* **HIRNIA**, *Tramea.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

¶ **HIRONIUS**. *Subsannator et detractor.* Vetus Gloss. MS. Sangerm. leg. *Ironicus* ab εἰρωνικός.

¶ **HIRPIX**, Occa, *Herce.* Vide *Herpix.*

** **HIRPUS**, Lupus. Vide Serv. in Æneid. lib. 11. vers. 785. Ruodlieb fr. 13. vers. 12 :

> Lucius et rufus, qui sunt in piscibus Hirpus,
> Pisces namque vorant, illos ubi prendere possunt.

⁂ **HIRQUITALLUS**, et *Hirquitalus*, [Puer, qui primum ad virilitatem accedit, seu virilitatem suam experitur : ab *hirquus*, et θαλλὸς, seu θαλος, germen, quia pueri pubescentes hircum incipiunt olere, vocem edunt gravem, subraucam, hircinæ non dissimilem. *Censorin. de die nat.* 14. et *Fest.* qui etiam sine aspiratione scribit. In *Gloss.* vero *Philox.* legitur *hirquitalus*, et *Irquitalus*.]

HIRSET. Leges Burgorum Scoticor. cap. 29. § 1 : *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, et nullam terram habuerit hospitatam, potest respectuationem, quæ dicitur Hirset, in primo anno*, i. confirmationem, ne cogatur solvere firmam vel redditum burgalem. Ita Skenæus.

¶ **HIRSI**. *Hirsuti.* Papias leg. *Hirti.*

¶ **HIRSICULUS**, δασύπρωκτος, *Pilosum habens culum.* Supplement. Antiquarii.

* Occurrit præterea in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. in Castigat. vero ad utrumque Glossar. *Hirticulus*, leg. *Hystriculus*. Vide Salmas. ad Tertul. de Pallio pag. 245.

HIRSTIS. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 815 : *Pasturam mariscorum, et turbariam, et duas Hirstes circumjacentes, et sartum juxta mariscum.*

* Incultus et eremus ager, idem quod *Fraustrum*, Gall. *Friche. Histar*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 347 : *Lesquelz virent en un Histar ou friche plain de genestes... un cerf, etc.*

⁂ **HIRTICA**. [Tunica de pellibus. Dief.]

HIRTUS, *Sonitus.* Papias.

* **HIRUDO**, Piscis genus. Vide infra *Plota.*

HIRUNDELLA, Hirundo, Gall. *Hirondelle.* Sic autem *Hirundellæ* Comitem Anglum vocat non semel Will. Britto lib. 3. Philipp. quem alii *d'Arundel.* [Et quidem *Arondel* vel *Aronde* pro *Hirondelle* dixerunt Poetæ nostrates, ut etiamnum Gallo-Belgæ. Le Roman d'*Athis* MS :

> Il laisse courre le morel,
> Ainsi queurt que vole Arondel.

Ibidem :

> Et ont armés de Chevaliers,
> Fors qu'il y ot bien mil archiers
> Qui sont viste comme ung Aronde.]

* *Arondelle*, Scuti genus, lanceæ alligatum, quo manus tegebatur, apud Joan. *de Saintré* cap. 51 : *Deux lances à poulces pareilles, ferrées et armées chascune de son Arondelle pour couvrir la main devant.* Quod a forma rotunda sic dictum existimo.

¶ **HIRUNDINA**, Eadem notione. Acta B. Francisci Fabriani tom. 3. Aprilis. pag. 991 : *Cum... præ multitudine Hirundinarum ac earum cantu et garrulatu orare nequiret.*

HIRUNDO, Machinæ bellicæ species. Henricus Rosla in Herlingsberga :

> Non hic unigena fabricatur machina : nomen
> Hæc Librilla, quasi saxea pondera librans :
> Obtinet illa Suis ; sed Hirundinis hæc ; stat Aselli
> Illa vocata nota, etc.

¶ **HISCA**, Pallii genus, f. a verbo Hisco, quod sit vestis aperta. Statuta Eccl. Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 855 : *Item, præcipimus, quod de cetero nec Monachi nigri, nec Canonici regulares in Hiscis vel tabardis equitent vel incedant, sed tantummodo in cappis rotundis vel cucullis.* [* Vide infra *Hissus*.]

¶ **HISCERE**, *Desinere.* Gloss. Isid. Ubi Grævius : Vide num scripserit, *Herciscere, dividere.* In Constantiensi sane corrupte legitur, *Hiscitur, dividitur*, pro *Herciscitur*. Papias : *Herciscundæ familiæ, dividendæ familiæ.* Vide *Histinere.*

¶ **HISCINERE**. Vide *Histinere.*

¶ **HISCLUM**. Vide *Laiscum.*

¶ **HISDRIO**, *Historia.* Papias MS. Bituric. pro *Histrio*. Est autem Papiæ, *Histrio vel historio scenicus saltator... qui saltando historias demonstrabat.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Histrio, Jongleur, qui raconte ou contrefait divers faits des hommes.*

HIS EMNE CHRISTEN, voces Saxonicæ, quæ *frater in Cristo* sonant. Idem, qui *frater adjuratus.* Leges Edwardi Confess. cap. 36 : *Reddat interfector Episcopo tres forisfacturas, unam, quia legalem pro latrone interfecerit, alteram, quia fratrem suum pro latrone interravit, quod Angli dicunt His emne christen.*

* **HISICIA**. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 6 : *Accipiat vero steriles et pedes de bobus, et Hisicia de pectinis et conchiliis facta.* Ubi Glossæ : *i. fercula vel jura.* Vide *Isicium.*

¶ **HISLULA**, Insula. Tabularium S. Cypriani Pictav. fol. 128 : *Airaudus et conjux sua Aeat concesserunt Monachis S. Cypriani ad Ecclesiam construendam in Hislula vel insula quæ vocatur Cordal decimam de una masura terræ.*

* **HISMAELITÆ**, Saraceni, in Act. S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 879. col. 2.

HISPANUS. Thwroczius in Chron. Hungar. 1. part. cap. 15. ubi de Attila et prælio Catalaunico : *Et horum quidem Capitaneos ipsorum lingua Hispanos vocatos extitisse, et exinde et Hispaniam nomen accepisse tradunt.* Ab ejusmodi *Hispanis* Capitaneis ortum nomen apud Hungaros *Ispan* quidam censent, quibus idem est, ac *Comitatus*, judicium provinciale, cui scilicet Capitaneus *Hispanus* præerat.

HISSA. Vide in *Housia.*

* **HISSIRUS**, Idem quod *Huisserium*, hippegus. Vide in hac voce. Epist. Soldani Ægypt. in Chron. Joan. Whethamst. pag. 407 : *Tu habes galeas, nos Hissiros, etc.* Vide supra *Hicticus.*

* **HISSUS**, Tunica talaris ex tela cannabina contexta. Walon. *Hisse.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. Reg. 4120 : *Hissus, His.* Vide *Housia.*

* **HISTER**, pro *Ister*, Danubius. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 490. col. 1 : *Ubi cum defluentis Histri fluminis imperium sequeretur, Ratisbonam accessit urbem, etc.*

HISTINERE, *Detinere*, Papiæ. Ita MS. Codex, ubi editus *Hiscinere* præfert.

* 1. **HISTORIA**, *Allegoria*, in Gloss. Bibl. MSS. anonymi ex Bibl. reg. Vide alia notione in *Historiæ.*

* 2. **HISTORIA**, Figura, imago. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1519 : *Item Jacobo Derpin incisori imaginum pro triginta Historiis in trino per eum incisis, etc.* Vide *Historiare, Histriatus*, [** et Glossar. med. Græcit. col. 524.]

* 3. **HISTORIA**, Pannus figuris intextus. Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301 : *Qui* (campsor) *de cetero securitatem sub forma non præstiterit supradicta, non audeat tenere in sua tabula, tapits, vel alios pannos seu Istoriam.* Vide infra *Historiatus.*

HISTORIÆ, dicuntur Scriptoribus de Offic. divinis Lectiones, desumptæ ex libris historicis veteris Testamenti, et aliis, quæ in Ecclesia statis diebus recitantur, in Micrologo cap. 32. 38. et apud Honorium Augustod. lib. 3. cap. 29. 38. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 48 : *Historiæ et cætera, quæ in Ecclesia leguntur, non debent legi in Refectorio, donec in Ecclesia incipiantur.* [Constitut. Synod. Udalrici Patav. Episc. ann. 1470. apud Hansizium tom. 1. German. Sacræ pag. 564 : *Declaramus quod beneficiati et clerici in sacris ordinibus constituti non artentur ad omnes Historias, quas Kathedralis Ecclesia nostra Pataviensis ex singulorum institutione observat, decantat aut solemnizat ; sed unus-*

quisque satisfacit conformando se Breviario diocesis nostræ Palaviensis in dicendis Horis canonicis.] De ejusmodi Historiis ita Summula Raimundi Ordin. Præd. : *De Impositionibus Historiarum per circulum anni :*

Annalis scripto sub tali noscitur ordo.
Septuagesima sic lege quod Deus omnia mandat
Quinque libros Moysi, quos claudit Passio Christi.
Tempore mœsticiæ leges verba Hieremiæ.
Post Pascha legimus quod Lucas exemplificavit.
Post Pentecosten Regum liber exit in hostem,
Donec ad Augustum : Salomon tnnc argue stultum.
Per totum mensem Sapientia proferat ensem.
Job lege Septembri, Thobiam, Judith, et Esther.
Octobris mense Machabeus atque recense
Verba Prophetarum bis sex lege mense Novembris,
Donec ad Adventum Domini veniesque Decembris,
Profer in Adventu Esaiæ verba diebus.
Post Natale legas Paulum, sic fine quiescas.

Vide Usus antiquos Ordin. Cisterciensis cap. 39. 41. 43. Concilium Arelatense ann. 1260. cap. 6. Statuta Synodalia Guill. Majoris ann. 1314. Metropolim Salisburg. tom. 3. pag. 45. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis num. 68. 69. Gobelin. Personam in Cosmodromio pag. 289. etc.

¶ ISTORIA de Responsoriis post Lectiones decantandis dicitur in veteri Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ : *Sequitur Dominica prima post octavam Paschæ*, i. e. secunda post Pascha, ut nunc loquimur : *Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Dignus es Domine, etc. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas.* Hoc Responsorium, *Dignus es, etc.* etiam hodie canitur Dominica tertia post Pascha, ut Dominica quarta. *Si oblitus fuero, etc.* de quo sic in laudato Ceremoniali : *Sequitur Dominica tertia post octavam Paschæ... Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Si oblitus fuero, etc. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas, scilicet in ista et in sequenti ; quare si in prima Dominica vel in sequenti cadat aliquod festum in albis vel in capis, potest et debet celebrari, et non prolungatur. Tamen commemoratio fiet de ipsa Dominica cum antiphona et oratione consentientibus ipsi Historiæ.* Pluries recurrit infra simili notione in eodem Ceremoniali.

¶ HISTORIA, pro ipso festi officio. Ordinarium festorum SS. per totum annum. in Histor. S. Germani inter Instr. pag. CLIII. : *Historia istius festi est Historia festi Nativitatis B. Mariæ, excepto quod ubi dicitur Nativitas vel Nata, debet dici Conceptio vel Concepta.*

HISTORIA, pro quovis codice aut libro. Willelmus Heda in Conrado Episcopo Trajectensi [ex Charta ann. 1083.] : *Textum Evangeliorum etiam auro gemmisque decoratum, Historiam, id est, medicinalem librum, etc.* Infra : *Missale, Capitulare, et Historiam velus novumque Testamentum continentem.*

1. **HISTORIALITER.** Dudo lib. 3. de Actis Normannorum pag. 153 : *Hinc forinsecus dealbavit illud*, (delubrum) *intrinsecus autem depinxit Historialiter*, id est, historias et figuras depinxit. [Gesta Innocentii PP. III. Apud Murator. tom. 3. pag. 539 : *Ea siquidem quæ sub umbra legis Historialiter accidisse leguntur,.... spiritualiter eveniunt in populo Dei tempore gratiæ.*]

✻ 2. **HISTORIALITER**, Stilo historico. Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 1 : *Quoniam in spatio fere ducentorum annorum nemo ista appetens extitit, id est, post Bedam Britanniæ presbyterum, seu Italiæ Paulum, qui Historialiter quippiam posteris misisset scriptum, etc.* Occurrit præterea in Epist. Abbon. Floriac. ibid. pag. 437.

1. **HISTORIARE**, Narrare, dicere. Alypius Antioch. seu Auctor Descript. Orbis cap. 13 : *Post hos sunt Persæ,... qui Historiantur valde in malis omnibus et bellis esse fortes.*

✻ *Historier*, Eodem sensu, apud Froissart. vol. 3. cap. 26 : *Pour Historier et croniser toutes choses avenues, etc.* Vide *Historiographus.*

¶ 2. **HISTORIARE**, Historias picturis repræsentare. Chron. Beccense pag. 27 : *Fecit sumtuose depingi et in honorem virginum Historiari Capellam.* Archivum Massil. : *Solvunt Joanni de Bosco illuminatori librorum de Avinione pro Istoriando librum novum seu de novo transcriptum... florenos auri decem.* Vide *Historia* 2. et *Historiographus.*

¶ **HISTORIATUS**, Intextus figuris. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii pag. LXXIII : *Declarantes ut paramenta alba Historiata teneantur at queindumenta.* Antiquit. Bened. Occitan. MSS. apud Stephanot. part. 2. pag. 325 : *Unum pannum lanæ Historiatum, unum tapetum, etc.*

✻ Inventar. ann. 1449. ex Tabul. D. Venciæ : *Unum pannum Historiatum historia Alexandri.* Vide supra *Historia* 3. et mox *Histriatus.*

¶ **HISTORIDIO**, *Historiam motu corporis significans.* Papias. Vide *Hisdrio.*

HISTORIOGRAPHUS, Pictor. Gloss. Lat. Gall. : *Historiographus, Peintre de hystoire. Historiographo, as, Peindre hystoire.* Ugutio : *Historiographare, historiam describere, vel depingere et designare.* Ἱστοριογράφος μουσιάτωρ, in Inscriptione, quæ visitur in Ecclesia Deiparæ Bethleemitana, legiturque in Dissert. 27. ad Joinvillam pag. 319. Ἱστορεῖν et ἀνιστορεῖν, Græcis nuperis est pingere. Joannes Damascenus in Synodica ad Theophilum Imp. : Διὸ καὶ πρότερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ανιστορεῖσθαι ἐνομοθέτησε, καὶ ταῦτα ἐν ζωγραφικοῖς χρώμασι χαράττων τὴν ἐν Βηθλεὲμ γέννησιν, etc. Paulo supra : Κατακοσμοῦντος αὐτὴν ζωγραφικαῖς ἱστορίαις, καὶ μουσουργικοῖς ψηφίσιν. Anonymus de Locis SS. : Εἶναι καὶ ἱστοριμένη ἡ λαζάρωσις τοῦ Χριστοῦ. Sic Itali *Historiare* usurpant. Dantes in Purgat. Cant. 10 :

Quivi erat Historiata l'alta gloria
Del Roman Prence.

✻ **HISTORIUM**, Codex historicus. Comput. MS. ann. 1245. ex Bibl. reg. : *Pro quodam romano religando et pro Historio de Roncevaux, xx. sol.*

✻ **HISTRIATUS**, *Historiis sculptus vel depictus : unde pannus vel paries, in quo plures depinguntur historiæ vel sculpturæ, Histriatus dicitur, id est historiatus.* Gloss. Bibl. MSS. anonymi ex Bibl. reg.

HISTRIONES, *Præpositi meretricum*, in Glossis antiq. iidem forte qui lenones.

HISTRIX, *Quadripex, spinosus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

✻ **HITERIS**, IDIS, *Che deventa zalo per infirmita.* Glossar. Lat. Ital. MS.

HITHA, [Portus.] Vide *Heda.*

✻ **HITRUDE**. Charta Joan. de Harecuria ann. 1269. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Præmissis in omnibus fideliter Hitrude conservatis.* Ubi *Hitrude,* synonimum videtur vocis *fideliter.*

HITTA, Ὑμήν, Hymen, in Gloss. Lat. Gr.

¶ **HITTIRE**, Investigare... Supplem. Antiquarii, *Hittio*, ἰχνεύω, *Investigo.* [✻ Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. : *Hittio*, ἰσχνεύω, in Edit. H. Steph. non ἰχνεύω.]

¶ **HITTUS,** φωνὴ κυνός, vox canis. Gloss. Latin. Græc. MS. Sangerman.

¶ **HIVERNAGIUM**. Vide *Hybernagium.*

HIUFA, [Signum, quod prædio vel ædi, cujus possessionem quis adit, apponit.] V. *Wifa.*

HLAFORDSCONA. Leges Adelstani Regis, Exoniæ editæ cap. 5 : *Ne dominus homini libero Hlafordsconam prohibeat, qui rectum per omnia fecerit.* Ubi Somnerus emendat *Hlafordsocnam,* aitque, videri significare domini protectionem vel tutelam, aut simile quid, nisi legendum sit

HLASOCNAM, quomodo habetur in iisdem Legibus cap. 6 : *Ne dominus libero homini Hlasocnam interdicat, si recte custodierit eum.* Pro *lasocnam*, seu *ladsocnam*, i. beneficium Legis, ex *lada*, lex, et *socna*, secta, sequela. [✻✻ Thorpius legit Æthelst. II, 4. *hlafordsoknam* et III, 5. *hlafordsocnam*, Protectio quam dominus debet clienti.]

HLAVA, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Regis Ottocari ann. 1221. in Bohemia Pia pag. 88.

✻ Et HLAWA. Vim vocis explicat Charta Wenceslai reg. Bohem. ann. 1249. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 522 : *Statuimus etiam ne homines præfatæ ecclesiæ graventur in hoc quando aliquis occisus seu strangulatus, quod materna lingua Hlava nuncupatur.* Alia Ottocari reg. ann. 1226. ibid. col. 519 : *Sive causa, quæ appellatur Hlawa, etc.*

✻ **HLEASTYNG**. Charta Eduardi reg. Angl. ann. 1044. in Suppl. ad Miræum pag. 13. col. 2 : *Concedo eis etiam in omnibus terris suis prænominatis, consuetudines hic Anglice scriptas, scilicet.... Hleastyng,... aliasque omnes leges et consuetudines, quæ ad me pertinent.*

¶ **HLORBOTE** ; Somnero est compensatio damni turmæ dati. Vide mox *Hloth.*

HLOTH, vel HLODE, Anglo-Saxonibus dicitur *turma*, vel *cohors*, quæ a 7. hominibus, usque ad 35. numeratur. Leges Inæ cap. 13 : *Fures nominamus usque ad septem homines : a 7. Hloth, id est, cohortem, vel satellites usque ad 35. deinceps here, id est, exercitus.* Cap. 14 : *Qui de Hloth fuerit accusatus, abneget per centum viginti hidas, vel sic emendet.* Id est, ait Spelmannus, qui turmæ illegitimæ interfuisse arguitur, tot sacramentalibus se purget, quotis, qui 120. hidis æstimatus est vel ea mulcta se eximat, quæ

HLOTBOTA dicitur : sic enim appellabatur mulcta ejus, qui turmæ illegitimæ interfuerat : ex bot, Sax. *compensatio, emendatio.* Leges Aluredi cap. 30 : *Si quis hominem thwyhindum innocentem cum hlodhe, id est, cohorte, occidat, reddat, qui ictum confitebitur, weram et witam, et omnis, qui interfuerit, reddat* 30. *sol. pro Hlothbota.* Adde cap. 31. 32. Leges Henr. I. cap. 87 : *Si quis occidatur in hlothe, reddat interfector weram parentibus, et manbotam domino, et omnes, qui interfuerunt, Hlotbotam, etc.* V. *Lot.*

✻ **HLUTOWIGCH**, Hludovicus, nunc Ludovicus. Ermold. Nigell. Carm. eleg. lib. 1. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 13 :

Nempe sonat Hluto præclarum, Wigch quoque Mars est :
Unde suum nomen composuisse patet.

Eccardo in Hist. studii Etymol. *Hlutowigch*, celebrem bellatorem sonat.

HLUTTRES, Vox Sax. Simplex, purum, Lucidum. Leges Inæ cap. 70. apud Bromptonum : *De* 10. *hidis ad corredium debent reddi* 10. *dolia mellis,* 30. *panes,*

12. *ambræ cervisiæ Waliscæ*, 30. *Hluttres*, 2. *boves*. Id est, cervisiæ potentioris 12. tenuioris 30. amphoræ, uti Spelman. interpretatur.

¶ 1. **HO**, Vocabulum in indicendo silentio usitatum. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. ann. 1408. apud Rymer. tom. 8. pag. 539 : *Eis pugnæ supersedere mandavimus, emisso per nos silentii vocabulo consueto, scilicet Ho, Ho, Ho*, (quod est) *cessate, cessate, cessate, vindictam demeriti divino judicio reservantes.* Alia notione nostri *Hoe* dixerunt : nam pro Gallico *Oui*, Ita, etiam, occurrit in Poemate *de la guerre de Troyes* MS. :

Li donc une tiel collée,
Qu'il ne dist Hoé ne non,
Amphymacus avoit à nom.

¶ 2. **HO**, in notis antiquorum, Homo vel Honestus. *Ho. H.* Homo honestus ; *H. Hon.* Homo Honestus. *H. P.* Honesta persona.

¶ **HOARE**, Pastinare, terram ligone seu pastino vertere, Gall. *Houer*. Charta ann. 1219. ex Tabulario S. Remigii Remens. : *Homines agricolæ mei in illis nemoribus extirpare non poterunt, vel Hoare, vel alio aliquo modo terras excolere.* [* Vide *Haware*.]

HOBA, Hobarius. Vide *Huba*.

HOBELLARII, Hoberarii, Hobillers, sic Anglis nuncupati milites levis armaturæ, et mediocri equo et *cursorio* merentes, quem Angli *an hobby* vocant, *Hobin* Philippus Cominæus lib. 6. cap. 7. quos Jacobus Waræus in Antiquitatibus Hibernicis cap. 7. ait esse equos ex Hibernia, sic appellatos ob mollem incessum, magno in pretio habitos : unde et *Hobiners* Gallice interdum vocatos mox observamus *Hobellarios*, quam quidem vocem *Hobin* ab Hebræo *Habras*, arcessit Steph. Guichartus. Ut ut sit, ab ejusmodi equis *Hobellarii* dicti. Will. Thorn. ann. 1364 : *Item dicunt, quod dicti tenentes pro omnibus terris suis in geldabili tenentur, et debent contribuere in omnibus lottis et scottis, in geldabili assessis, videlicet pro warda maris tempore guerræ, pro Hoberariis sagittariis inveniendis, et sustentandis, ubi necesse fuerit super costeram maris.* Mox : *Pro expensis factis circa Constabularios laborantes ad eligendum et ducendum prædictos Hobilarios sagittarios, et in omnibus aliis lottis, etc.* Hic sane *Hobellarii* videntur fuisse sagittarii, cum nulla interpunctione *Hobellarii sagittarii* dicantur. Charta Henrici V. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 976 : *Pro munitione et apparatibus hominum ad arma Hobelariorum sagittariorum seu peditum quorumcumque pro obsequio nostro vel hæredum nostrorum in posterum eligendorum, etc.* Tabulæ, describentes Obsidionem Caleti ann. 1350 : *Sub Comite Kildariæ ; Bannerets* 1. *Knights* 1. *Esquiers* 38. *Hobilers* 27. Sub Dom. Reginaldo Cobham. : *Bannerets* 1. *Knights* 6. *Hobiners* 19. *Archers on horse* 24. *archers on foote* 32. Sub Dom. Fulcone *de la Freigud* Hibernico : *Bannerets* 1. *Knights* 1. *Esquiers* 18. *Hobilers* 14. Statutum 2. ann. 18. Edw. III. cap. 7 : *Et que gentes d'armes, Hobelers, et Archiers eslus pour aler en le service le Roi d'Angleterre soient as gages le Roy, etc.* Et anno 25. Stat. 5. cap. 8 : *Nul home soit arctes de trover gens d'armes, Hoblers, n'archers, autres que ceux, qui teignent par tiels services, s'il ne soit per commun assent, et grant fait en parlement.* Duravit, inquit Spelmannus, id vocabuli usque ad ætatem Henrici VIII. Vide Will. Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensibus pag. 19. col. 1. Opuscula Anglica Roberti Cottoni pag. 264. et Isaacum Casaubonum de Lingua Anglica vetere pag. 192. col. 1.

* Gall. *Hobelours*. Charta ann. 1326. apud Rymer. tom. 4. pag. 232. col. 2 : *Volons.... que tous yceux auxi bien gentz d'armes, Hobelours et homes à pié armez, comme arblasters, archers et altres homes à pié.... soient à lour valu presteement payez de lour gages, c'est assaver homes d'armes xij. deners le jour, Hobelour vj. etc.* Alia ann. 1334. ibid. pag. 534 : *Assignavimus ipsos et duos eorum ad eligendum in comitatu prædicto, tam infra libertates, quam extra, cum omni celeritate qua fieri poterit, quadringintos homines sagittarios et centum Hobelarios de validioribus et potentioribus comitatus ejusdem. Ita quod dicti Hobelarii... prompti sint et parati ad proficiscendum, etc.* Ubi notandum *Hobelarios* a *sagittariis* distingui, quos confundit Cangius.

HOBERUS, [Curtis ruptura.] Vide *Oberos*.

HOBIRA, *Lorica*, in Gloss. Isid.

¶ **HOBUNNA**. Vide *Huba*.

* **HOBUS**, Modus agri cum habitatione coloni, idem quod *Huba*. Vide in hac voce. Charta ann. 994. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 432 : *Et hoc scitote, quod ad nostrum Hobum pertinet, &c. jugera ; et si ibi non inveniuntur, ubi propius habemus, adimpleatur.*

* Aliud vero sonat vox Gallica *Hobe*, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 252 : *Le suppliant porta lesdites gelines et coq en sa maison, et icelles mist en son solier dessoubz une Hobe, qu'il covry de une escudelle.* Ubi majoris caveæ species videtur, Gall. *Cage à poulets*.

HOCCUS, Picardis, *Hoc*, uncus, aduncum instrumentum. Lambertus Ardensis pag. 258 : *Oneratores etiam et buttarii cum Hoccis, et cespitarii cum cespitibus oblongis et mantellatis.... operabantur.* Vide infra *Hoke*.

* Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 501 : *Un hoc à tannaur, de quoy on trait les cuirs hors de l'eaue.* Unde *Ahoquier*, Unco alligare, constringere. Guignevil. in Peregr. hum. gener. MS. :

Ausi com un singe Ahoquié
A un bloquel et ataquié,
Et que ne puet monter en haut
Que en montant tost ne ravaut.

¶ **HOCEDEI**. Vide *Hokeday*.

HOCHIA, [Terræ portio arabilis, fossis vel sæpibus undique clausa.] Vide *Olca*.

* Nostris *Hoche*, eadem notione. Reg. Cam. Comput. Paris. fol. 84. v° : *Vergiers, Hoches, chasaus, maisons, etc. Hoche* vero, Aleæ genus, in Charta ann. 1331. tom. 2. Hist. Leod. pag. 415 : *Item avons ordineit qu'il ne soit nulz que de ce jours enavant, qui joue ens le cloestre ou chimiteires de egliez de Liége aux deis, aux scouz, aux Hochez, ou autres jeux que ons appelle tremrealz.* Quod *Jouer à Hoissier* dicitur, in Lit. remiss. ann. 1371. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 256 : *Ilz commencierent à jouer ensamble à Hoissier, à plus croix, ou plus pile.* A verbo *Hocer*, vel, ut nunc effertur, *Hocher*, Quatere, movere. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. ch. 137 : *Icellui Estienne ainsi qu'il tenoit et Hocoit les dez, etc. Hocher*, obscœne accipitur, in aliis Lit. ann. 1405. ex Reg. 159. ch. 317 : *Lequel Jehannot vit sa femme venir d'un jardin, et avec estoit un jeune homme ;... il lui dist, tu viens de toy faire Hocher.* Aliud autem est *Hoicher*, nempe Opprimere, Gall. *Etouffer*, in Serm. 7. ex Cod. MS. S. Vict. Paris. : *La tierce partie de la semence si chai sor espines, et les espines la Hoicherent tote.* Ubi Lucas cap. 8. v. 7 : *Exortæ spinæ suffocaverunt illud.*

¶ **HOCHOFINNA**, Gravior, ut videtur, mulcta, a Germ. *Hoch*, altus, excelsus ; et *Fine*, emenda, mulcta. Charta Ansbaldi Monachi pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 18 : *Tibi dono... quidquid ego ibidem juste laborare visus sum, hoc est, casis, curticlis,... mobili cum immobili, cum manentibus ibidem aspicientibus*, x. *servientes gafergarias, Hochofinnas, cum ingressu et egressu, etc.*

* Nisi idem sit quod *Hochia*, vel coloni qui *hochiam* colunt.

HOCKETTOURS, in veteri Statuto, quod *Ragman* nuncupant, apud Spelmannum : *Que nul en querelant, n'en repoignant, ne soit surpris neu cheson pur Hockettours, ou barestours, paront que la verité ne soit ensue.* Vide *Baratator* in *Baratum*.

¶ **HODEGITRIA**, Vox Græca, viæ Dux, appellata est imago B. M. Virginis quam D. Lucam depinxisse dicunt ; eo quod, cum expulsis Latinis Michael Palæologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit. Gregoras lib. 4 : *Post dies complures Imperator CP. intrat non prius tamen, quam sacrosanctæ Deiparæ, quam quasi viæ monstratricem Hodegitriam nuncupant, imago per portam quæ Aurea dicitur, ingressa est, etc.* Plura vide apud Hofman.

* **HODIDOCOS**, vel Hodœdocos, [Latro et obsessor viarum. *Festus*.]

HODIE. Theodericus de Inventione S. Celsi Episcopi Trevirens. n. 16 : *Cujus memoria, quamdiu Hodie dicitur, semper est in benedictione habenda.*

HODIEDUM, pro *Etiamnum hodie*. Historia fundationis Monasterii Cladbacensis : *In grandi cavato lapide, quem Hodiedum cernere licet.*

¶ **HODIETENUS**, Ad hodiernam diem, hodieque. Vita S. Reguli Episc. tom 3. Martii pag. 824 : *Ubi ab incolis Hodietenus supplicatur Deus et colitur.*

¶ 1. **HODIUM**, Mensura frumentaria apud Belgas. Descriptio bonorum domini *de Eska* ex Archivo S. Audomari : *Et debet quodlibet caput unum Hodium avenæ.* Statuta MSS. Capit. S. Audomari ann. 1432 : *Fabrica propter hoc habebit in posterum* ix. *Hodia avenæ inde super hoc deductis prædictis* xiii. *quarteriis cum dimidio avenæ... sic remanebunt ad opus fabricæ* vii. *Hodia cum duabus quarteriis et dimidio avenæ.* Capiebat itaque *Hodium* 8. quarteria ; si quidem 13. *quarteria* cum dimidio addita 7. *Hodiis* duobusque *quarteriis* et dimidio compleant assignatum novem *Hodiorum* numerum. Vide *Hodus* et *Hodius*.

* 2. **HODIUM**, pro Odium, in Lit. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 193. art. 18.

* **HODIUS**, ut *Hodium* 1. Mensura frumentaria apud Belgas, vulgo *Hoet*. Charta Joannæ comit. Fland. ann. 1230. in Suppl. ad Miræum pag. 89. col. 2 : *Donavi eidem monasterio septem modios et tres Hodios spicarii frumenti ex eleemosyna spicarii Brugensis.* Alia ann. 1275. ex Chartul. 1. Fland. in Cam. Comput. Insul. : *De chascun Hoet de fourment quatre deniers, et de chascun Hoet d'avaine deus deniers, etc. Heud* non semel ibid. *Hodii* octo modium faciunt, in Ch. ann. 1458. ex ead. Cam.

HODŒPORICUM, Iter, via. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 14. n. 69 : *Hodœporico licet difficulter expleto, ... Romam ingreditur*. Alias *Hodœporicum*, est itinerarium, sive itineris descriptio.

¶ HODŒPORICÆ INCOMMODITATES, Itineris incommoda. Vita S. Rigoberti Archiepisc. Remens. tom. 1. Januar. pag. 179 : *In itinere a domino Archipræsule ei præcepto secum ducere volebat, et iste Hodœporicas incommoditates vitando, nolebat etiam cum adhuc sospes esset.*

HODUS, Mensura frumentaria, apud Flandros, vulgo *Hoed*. Charta Theodorici Comitis Flandr. ann. 1187. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 65 : *Considerantes hæc in victu et vestitu eis non posse sufficere, triginta Hodios tritici mensura Brugis in spicario. . . persolvendos . . . addiderunt*. Infra : *Eique in usus suos assignaverunt* 5. *pisas caseorum*, 24. *Hodos avenæ*, 200. *anguillas, etc.* Vide *Hodium*.

HOECKENSES, [Ita appellati quidam factiosi in Hollandia sub ann. 1530.] Vide *Cabelgenses*.

* **HOELLUS**, Ligo, Gall. *Hoe* vel *Houe*; unde diminut. *Hoette* et *Houette*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 75 : *Quemdam martellum cum uno Hoello ferreis furtive cepit. Quemdam ligonem, aliter Hoellum, accepit*, ibid. ch. 89. Aliæ ann. 1408. in Reg. 163. ch. 47 : *Le suppliant print une Hoete ;.... et lui getta laditte Hoette... Lui donna un autre cop de laditte Houette. Jehan Laisné envoia querre une Houete pour esrachier et oster une pierre*, in aliis Lit. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 263. *Vuiot*, eodem sensu, in aliis ann. 1451. ex Reg. 184. ch. 121 : *Lesquelles vignes le suppliant ait n'agaires fait essarter et labourer ou Vuiot, etc.*

* **HOEVA**, Modus agri cum habitatione coloni, idem quod *Huba* et *Mansus*. Vide in his vocibus. Charta ann. 1276. apud Miræum tom. 2. novæ edit. pag. 865 : *Vendidimus viris religiosis abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi... quinquaginta Hoevas sive mansos vastinæ, jacentes in parochia de Hastel et unamquamque Hoevam sive mansum duodecim bonaria continentem.*

¶ **HŒVE**, HOF, HOFA. Vide in *Huba*.

* **HOFF**. Constit. Erici reg. Daciæ ann. 1282. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 205 : *Promisimus semel in anno in media Quadragesima parlamentum, quod dicitur Hoff, debeat celebrari*. Germanis ex Eccardo ad Leg. Salic. tit. 62. *Hoff*, idem quod Ambitus, circuitus.

HOFFATA, Prædii rustici species : *Curtis*, ex Germanico, *Hoff*. Charta Henrici Imp. ann. 1111. in Metrop. Salisburgensi tom. 2. pag. 539 : *Unam Hoffatam ad Vindberch, unam hubam ad Steinwelt, unam ad Sunbach et ad Winzhain*, 1. *Hoffatam in loco, qui dicitur Alburg, et duas partes decimationis ejusdem Ecclesiæ cum una huba, etc.* Occurrit ibi plures, et in Charta Ulrici Episc. Pataviensis ann. 1144. ibid. pag. 553. 554. 556. 557. Vide *Huba* et *Hova*. [** Leg. *Hofsatam*.]

¶ **HOFFGERICHT**, Germanica vox. Chron. Noriberg. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 327. col. 2 : *Anno Domini 1392. Argentinenses bellabant cum rege Wentzeslao, qui eos citavit ad judicium suum, dictum Hoffgericht.*

¶ **HOFPORCI**, vox ibrida, ex Theutonico, *Hof*, villa, et porcus ; Porci villæ alicujus. Charta Philippi Flandriæ Comitis ann. 1187. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 552 : *In Quadragesima ducentas anguillas, sive earum pretium, in Rogationibus vero viginti novem denarios ex Hofporcis in officio Dierkimi de Cardario, quiete et irrevocabiliter a se et a suis successoribus in perpetuum solvendos assignaverunt.*

** **HOFGAMLINUS**, Procurator aulæ, Germ. *Hofgæmlin*, in Histor. Frising. tom. 2. part. 1. pag. 129. Vide Haltaus. Glossar. German. col. 933.

HOFMARCHIA. Vide *Curtimarchia*.

HOFWARDERS, Villarum vel domorum custodes, ex Theuton. *Hof*, villa, fundus, area, solum, hortus, etc. et *Warder*, custos. Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini : *Extranei quocumque tempore de navi dant* 1. *den. Hofwardres liberi sunt de theloneo.*

HOGA, *Hoghia*, *Hogium*, et *Hoch*, *Hogum*, Mons, collis a German. *hoogh*, *hoch*, altus, editus, excelsus : unde Anglica obsoleta *ho*, et *how*, pro *monte*, g. in w. mutato. Sic in Domesdei hundredum de *Grenehow* in Comitatu Norfolc. *Hrenehoga* dicitur, i. *mons viridis*. Liber Shanburnensis, apud Spelmannum : *Idem Canutus* (Rex) *dedit prædicto Edwino* (de Shanburne) *villam de Neteshamia* (hodie *Snetsham*) *integram, cum toto dominio integro, et plures alias terras in Comitatu Norfolciæ : et similiter dedit ei unam planiciem non cultam, sed vastatam, versus Orientem, a prædicta villa per sex milliaria Anglicana, ubi idem Edwinus invenit quemdam collem et Hogum petrosum, et ibi incipiebat ædificare quandam villam, et vocavit illam Stanhogiam quæ postea vocabatur Stanhowe*. Sonat autem *Stanhogia* montem lapidosum : *Stane* enim lapidem, *Hoghia* montem sonat.

* Unde *Hollon*, Colliculus, vulgo *Eminence*, *rideau*. Chartul. Corb. sign. *Daniel* ad ann. 1427. fol. 69. v° : *Demi journel de terre, séant ou terroir de Bonnai, au lieu que on dist les ries de Coquerel, tenant d'une part au ridel ou Hollon, qui est devers le terroir de Heilly*. Ejusdem originis est vox *Hoguement* apud Monstrel. 3. vol. ad. ann. 1451. fol. 40. v°.: *Puis feirent* (ceux de Gand) *trois nouveaux officiers, nommez en leur langage Hoguemens, qui vault à dire Souverains hommes, et les feirent capitaines d'eux*. Ibid fol. 46. v°.: *Item que tous ceux de la loy les doyens et les Hoiquemans de la ville, etc*. Neque alii sunt, qui *Haumans* appellantur in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 226 : *Comme ou temps que ceux de Flandres furent rebelles à nous,... eussent esté ordennez pluseurs capitaines et Haumans oudit pays, etc*. Flandris *Hoofdman*, qui centum militibus præfectus est.

HOGASTER, Porcellus : ex Anglico *Hogge*, porcus. Leges Forestar. Scotic. cap. 7 : *Iste est modus pannagii, videlicet de qualibet cindra, id est, de* 10. *porcis. Rex habebit meliorem porcum, et Forestarius unum Hogastrum . . . . Si omnes fuerint Hogastri, tunc nihil habebit Forestarius, nisi unum Hogastrum*. Fleta lib. 2. cap. 79. § 4. et 12. hanc vocem etiam in ovibus usurpat : *Tertium ovile . . . pro Hogastris annatis et juvenibus*. [Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. fol. 45. v°.: *Instauramentum hujus villæ est* 8. *boves . . . septem viginti oves matres adpreciatas* 4. *d. et* 60. *et* 12. *inter gerces et Hogastres, medietatem gerces et medietatem Hogastres*.] Vide Gull. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 1209.

HOGRI, ex Anglico *Hogrell*, Bidentes. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 666 : *De vaccis* 69. *de boveriis* 17. *de boviculis* 10. *de annalibus* 28. *de vitulis* 29. *item de multonibus* 381. *de hurtis et muricis* 207. *de Hogris* 121. *et de agnis* 100. Ex his emendantus videtur Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 70. ubi *de dextrariis et ronchinis mittendis* verba fecit, addit : *De Engastris autem mittendis, ecce quod in proximo tibi curabimus providere*. Ubi legendum videtur *Hogastris*.

* **HOGETTUS**, Bidens, Gall. *Brebis*, alias *Houe*. Comput. MS. monast. ClarevaL. ann. 1364. fol. 27. r°.: *De* 610. *pellibus ovium, Gallice Houe, venditis in Barro*, 15. *flor*. 3. *gros*. Inventar. ann. 1420. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 591 : *De porcis triginta tres, de Hogettis centum viginti sex, et porcellis octoginta novem*. Inde fortassis *Hot*, Bidentium grex, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 124 : *Il y avoit ung Hot de moutons, que icellui censier ne osoit emmener aux champs pasturer pour doubte des gens de guerre*. Vide *Hogaster*.

* *Hoguette* vero, Minoris cujusdam dolii nomen, in Charta Henr. V. reg. Angl. ex. Cod. reg. 8387. 4 : *Nostre custume sur les vins... admenez en petits tonneaulx, que l'en nomme Hoguettes, etc.*

HOGHENEHYNE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine*.

¶ **HOGRUS**. Vide in *Hogaster*.

¶ **HOGUM**. Vide *Hoga*.

¶ **HOKE**, Uncus, et id omne quod ad modum unci recurvum, angulus terræ recurvus, ab Anglic. *Hook*, Gall. *Crochet*, *Croc*. Instrum. ann. 1294. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 324 : *Et super hayiam de Longlonds-end et sic usque le Hoke versus le Freres lone*. Vide *Hoccus*.

HOKEDAY, sic appellarunt Angli festivitatem annuam, quam ob ejectos ex Anglia ab Æthelredo Rege Danos, eosque pæne omnino uno eodemque die anno 1002. internecioni datos, institutam ferunt : quæque apud mediterraneos Anglos haud omnino exolevit. Lambardus in Itinerario Cantii tit. *Sandwik*, dictam putat, quasi *huixtnesdæg*, id est, *diem Martis irrisoriam*. Saxon. dæg, et Anglis *day*, diem sonat : tues-dæg, diem Martis, Anglis *Tuesday*. Huise et Huix denique Saxonibus est *irrisio*; contractius etymon potest formari. Hucx dæg, quasi *dies irrisionis*. [Kennettus in Antiq. Ambrosden. rectius deduci existimat a Saxon. Headæg, quod Gallice dicimus, *Haut jour* ; forte quod in æstivis diebus adeoque longioribus incidat hæc festivitas.] Certe festivitatem hanc in diem Martis cadere, constat ex Matthæo Paris ann. 1251 : *Die Lunæ, quæ ipsum diem præcedit proximo, quem Hokeday vulgariter appellamus*. Et ann. 1258 : *Post diem Martis, quæ vulgariter Hokeday appellatur, factum est Parlamentum Londoniæ*. Matth. Westmon. ann. 1261. pag. 379 : *Quibus venientibus Herefordiam, et Comitatu convocato, die Lunæ ante le Hokeday sedere volentibus, etc.* hoc est, die Lunæ, qui *Hokeday* præcedit. In æstate exactum docent Chartæ veteres. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 104 : *A die, quæ dicitur Hokedai, usque ad festum S. Michaëlis*. [Instrum. ann. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 495 : *Item inter Hokeday et diem S. Martini bene possunt ibidem ducentæ quadraginta muttones sustentari ad opus domini ad terram suam compostandam, sed in tempore hyemali non possunt ibidem sustentari*.] Alia apud Spelmannum : *Sciendum est, quod unum quoque averagium æstivale fieri debet inter Hokeday, et gulam Augusti*. Diei situm prodit

idem Matthæus Paris ann. 1255 : *Circa idem tempus, scilicet in quindena Paschæ, quæ vulgariter Hokeday appellatur, convenerunt Londini omnes nobiles Angliæ.*

¶ HOCEDII, Eadem notione. Chartular. SS. Trinitatis Cadomens. fol. 54. v°.: *Decem bubulci sunt in Hantonia ; unusquisque debet habere* 5. *acras et Sabbato sibi arare et a quaque carea* 1. *garbam, et omnes bubulci debent habere* 1. *acram frumenti ad Augustum, et a Hocedei usque ad Augustum habebunt de bidentibus lac mane diebus Dominicis.*

Ita *Hokeday* est dies Martis, qui Quindenam Paschæ expletam proxime excipit. [Id abunde probat Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 225 : *Die Martis proximo post quindenam Paschæ qui vocatur Hockeday.* Rursum occurrit infra.] At cur in hunc diem dilata cædis Danorum solennitas, quos Henric. Huntindonensis lib. 6. ann. 1002. Radulfus de Diceto ann. 1000. Knygthonus lib. 1. cap. 2. et alii in festivitate S. Bricii, id est, 13. Nov. interfectos tradunt, non promptum est asserere. Sed et neque ann. 1002. festum S. Bricii die Martis extitit, sed die Veneris, siquidem litera dominicalis fuit D. Rationem igitur quærant, qui plus in re Anglica sapiunt : id tantum lubet adnotare ex Spelmanno et Watsio, adhuc in eo die mulieres solere jocose vias oppidorum funibus impedire, et transeuntes ad se attrahere, ut ab eis munusculum aliquod extorqueant, in pios usus erogandum ; sed et domi magisterium obtinere, quod ut existimat idem Watsius, hæc Danorum cædes ab ipsis etiam mulieribus perpetrata sit : quod tamen non habent veteres Historici. Vide Steph. Skinnerum in Etymologico Angl. verbo *Hocktide.*

* **HOKENBUCH**, Armorum genus. Vide supra in *Bombarda.*

¶ **HOLCA**, Terræ portio arabilis. Charta ann. 1132. tom. 2. Hist. Lotharing. col. CCC : *Holcam unam ad Braum dono Liduidis de sancta Manchilde.* Ibidem : *Holcam unam in eodem Walesmeio dono Heilæ filiæ Bernardi.* Vide *Olca.* [* Vide *Hoscha.*]

¶ **HOLCAS**, *Oneraria navis, ab* ἕλκω, *traho, quod trahi debeat. Item vas vinarium.* Laur. in Amalth. Notum est ὁλκὰς pro navi oneraria.

* **HOLDA**, Sortilegii species. Liber qui *Corrector* inscribitur ex Cod. 894. S. Vict. Paris.: *Credidisti ut aliqua femina sit, quæ hoc facere possit, quod quædam a diabolo deceptæ se affirmant necessario et excepto facere debere, id est cum dæmonibus in similitudinem mulierum transformatæ, quam vulgaris stultitia Holdam vocat, certis noctibus equitare debere super quasdam bestias, et in eorum consortio se annumeratæ essent, si particeps fuisti illius incredulitatis, unum annum pro legitima feria pœnitebis.* Quæ desumta sunt ex Burchardo Vormat. lib. 19. fol. 270. v°. Vide *Diana* et *Hera* 2.

HOLDES. Leges Æthelstani, *de Wergildis*, i. de capitis æstimationibus : *Comitis Wergildum est* 15. *millia thrymsa. Holdes et summi Præpositi quatuor thrymsa*, intellige *millia.* Videntur esse, qui apud nostros *Baillivi*, qui civitates et provincias custodiebant : nam Saxonibus h o l d a n est *curare*, *custodire.* Lambardus, Spelmannus et Somnerus militiæ Præfectos, Tribunos militum, vel belli imperatores interpretantur. [** Vide Thorp. Glossar. Leg. Anglosax. qui hanc dignitatem a Danis in Angliam orientalem introductam esse censet ; Phillipsio de Jure Anglosaxon. not. 334. iidem sunt qui *Twelfhyndesman.*]

¶ **HOLERII.** Vide in *Hullæ.*

* **HOLETA**, a Gallico *Houlette*, Pedum pastorale. Arest. ann. 1351. 3. Mart. in vol. 4. arestor. parlam. Paris.: *Guillelmus indutus quadam veste pastorali fingens se fatuum, tenens in manu quandam Holetam, percussit fortiter ad januam, etc.* Unde *Houletter*, ejusmodi baculo pugnare, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 105 : *Ilz estriverent ensemble en Houlettant de leurs houlettes les ungs contre les autres.*

¶ **HOLFARE**, pro *Olfacere*, apud Papiam.

¶ **HOLINUS**, Olla, vas coquinarium, vulgo *Marmite.* Vocabul. Sussannæi.

* **HOLITI.** Vim vocis explicat Charta Wenceslai reg. Bohem. ann. 1249. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 521 : *Sint liberi et exempti ab omni jugo servitutis, seu exactionis et gravaminis,... et a retibus ad venationem ducendis, et a victualibus canibus dandis, ac ipsorum custodibus, qui Holiti vocantur.* Diction. Bohem. Lat.: *Holiti, deglabare, tondere ;* quod ad ejusmodi officium pertinet.

HOLMUS. Vide *Hulmus.*

HOLOBLATTEUS, Totus ex blatta, seu purpura. Charta Donationis Ecclesiæ Cornutianæ, edita a Suaresio : *Vela tramoserica Holoblattea* 2. Ibidem : *Vela holoserica Holoblattea* 2. *etc.*

¶ **HOLOCAUSTA**, Hostiæ Eucharisticæ. Fragmenta Hist. MSS. apud Stephanot. tom. 2 : *Tanta in altari Holocausta offerantur, quæ populo sufficere debeant. Quod si remanserint in crastina non reserventur, nisi propter viaticum eorum qui morituri sunt, ne quis Christianus sine communione sancta moriatur ; sive propter virtutem custodiæ Ecclesiæ, ne virtutes adversariæ nocere valeant loco, etc.*

¶ **HOLOCAUSTOMA**, vox Græca ὁλοκαύστωμα, Sacrificium, sic dictum quod in eo tota victima cremaretur. Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem cap. 5 : *Quid stultius, quid infirmius, quam sacrificiorum cruentorum et Holocaustomatum nidorosorum a Deo exactio ?* Vitæ Patrum Emeritensium tom. 2. Concil. Hispan. pag. 655 : *Quorum scilicet Salvator noster Jesus Christus animas obrizo puriores . . . velut Holocaustomata suscipiens, catervis martyrum in cœlesti sacrario collocavit.*

¶ HOLOCAUSTUM, Eadem notione, passim.

¶ **HOLOCAUSTUM**, pro *Encaustum*, vel *incaustum*, atramentum. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 24 : *Pro signo Holocausti, generali posito aquæ, signum scribendi adde.*

HOLOCHRYSUS, Totus aureus, Græc. ὁλόχρυσος. Gregorius Turonensis lib. 10 Histor. c. ult : *Fuit autem faber lignarius, faciens etiam turres Holochryso tectas, ex quibus quædam apud nos retinentur.*

¶ **HOLOCOTINUS**, Nummi Ægyptii genus, forte integri auri unciam vel amplius appendens. Ita Bollandistæ ubi de SS. Pachomio et Theodoro tom. 3. Maii pag. 340 : *Respondente autem fratre, nequaquam ita futurum, sed pro centum Holocotinis velle emere frumentum, ejus arbitrio æstimandam.*

HOLOGRAFUS, vel *Olografus*, ὁλόγραφος, pro ἰδιόγραφος. Acta vetera ex Collectione Conciliorum Crisconiana, apud Baron. ann. 325. n. 8 : *Edidi Canones sanctorum Patrum Olographa manu mea subscriptos.* Fragmenta S. Hilarii : *Exemplum Epistolæ, qua Athanasium reum non esse Holografa manu Valens scripsit, et Ursacius subscripsit.* Ὁλόγραφοι ἐπιστημειώσεις, apud Eusebium lib. 6. Hist. Eccles. cap. 24. ubi videndus Valesius. [** *Holographum testamentum*, apud Isidor. in Origin. lib. 5. cap. 24. sect. 7. et in Nov. Valent. III. de testam. II. 21. const. 2.]

¶ **HOLOSERICUS**, et HOLOSERICALIS, Totus ex serico, a Græco ὅλος, et Latino Sericum. Concil. Hispan. tom. 2. pag. 640 : *Fui in loco amœno, ubi erant multi odoriferi flores, herbæ viridissimæ, rosæ et lilia . . . vela Holoserica innumerabilia.* Codex MS. ex Abbatia. S. Huberti fol. 16 : *Videres neminem se posse continere a lacrymis, cum tantarum paulo ante deliciarum juvenis, tam subito mutatus ad mundi contemtionem adeo se accingeret ac pretiosissimas Holosericalis habitus vestes cum tunica Holoserica sponte sua spoliatus abjiceret.*

* **HOLOTA**, Polonica vox. Vide infra *Odartus.*

HOLOVERUS, Purpureus : *vestes holoveræ*, quæ totæ *vero colore*, i. ἀληθινῷ, seu purpureo tinctæ sunt absque ullius alterius coloris permistione : quomodo fuisse indicantur in leg. 3. Cod. Theod. de Vestibus holoveris. (10, 21.) Vox hybrida ex Latino et Græco composita. Ita Salmasius, Petavius, Cerda, etc. Ferrarius de Re vestiara lib. 2. cap. 10. contractam ex ὁλοπόρφυρος putat. Procopius in Histor. arcana pag. 112. 1. Edit. ὁλόβηρον tincturam et colorem fuisse, qui Regum proprius erat, indicat. Anastasius in Hormisda PP.; *Pallia Olobera blattea, etc.* In Joanne II.: *Pallia Olovera auro texta quatuor.* In Paschali pag. 158 : *Aliam vestem de stauraci cum periclisi de Olovero.* Ita pag. 152. 156. 161. 163. 164. 165. 204. 206. etc. Vide præterea Turnebum lib. 1. Adv. cap. 13.

HOLOVITREUS, vel OLOVITREUS, Totus vitreus : vox hybrida. Acta S. Marcelli Martyris : *Ad atrium divi Hamonis, ubi effigies Olovitrea celso columnæ adorabatur collocata fastigio, . . . perducitur.* Acta S. Sebastiani n. 54 : *Habeo, inquit, cubiculum Holovitreum, in quo omnis disciplina stellarum ac mathesis mechanica est arte constructa. Olovitreum* nude occurrit in Glossar. Arabico Lat. Charta Ferdinandi M, Reg. æræ 1101. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6 : *Crucem auream cum lapidibus coopertam Olovitream, etc.* Occurrit ibi pluries. Alia ejusdem : *Calicem et patenam ex auro cum Olovitreo, etc.* Ibidem : *Aliud argenteum habet opera Olivitrea.*

¶ HOLOVITREUS, nude pro Scypho vitreo. Vita S. Odilonis Abb. sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 669 : *Accepto confestim parvo Holovitreo infudit merum, et singulis pro benedictione largitur potum.*

* **HOLTZ.** Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim, pag. 663. col. 1 : *Quæ ligna vulgariter appellantur kunikeges Holtz sive wideglage.*

¶ **HOLULARE**, pro Ululare. Epist. Prælatorum et Baronum, etc. pro liberatione Caroli Principis Salern. apud Rymer. tom. 2. pag. 318 : *Ad vos, excellentissime domine, tanquam ad singulare spei nostræ refugium, Holulantes una voce clamare compellimur.*

¶ **HOMAGIALIS**, HOMAGIATUS, HOMAGIUM, etc. Vide post *Hominium.*

* **HOMAGIUM**, Obsequium, cultus ; ut infra *Homen.* Chron. Pontif. Leon. Urbevet. edit. Lamii, pag. 162 : *Silvester,*

natione Gallicus, nomine Gilbertus.... Hic primum juvenis Floriacensis cœnobii in Aurelianensi diœcesi monachus fuit; sed dimisso monasterio, Homagium diabolo fecit, ut sibi omnia ad votum succederent; quod diabolus promisit implere. Ipse obsequiis diaboli insistens, etc. Vide alia notione in *Hominium.*

° **HOMALLARE.** Vide *Hamallus.*

° **HOMATA,** Modus agri vineis consiti, tria circiter *jornalia* complectens, nostris *Hommée.* Charta Gazon. episc. Laudun. ann. 1313. in Reg. donor. Caroli IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 117. r°.: *Gerardus de Paigneyo supplicavit, ut nos quandam peciam vineæ, circiter quindecim Homatas vineæ continentem,... admortizare nostra auctoritate vellemus.* Alia pro eccl. Laudun. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 442 : *Item aliam vineam . . . continentem circa duas Homatas cum semi-homata.* Pluries ibi. *Quatuor Homines vineæ,* in Terrear. ann. 1502. *Hommée de vigne,* in Ch. ann. 1339. ex Tabul. S. Joan. Laudun. Alia ann. 1362. in Reg. 91. ch. 429 : *Item environ huit jours de vignes, séans au terroir de Maisy,... contenans trois Hommées... Item Hommée et demie en marlies.* Major ergo *Homata*, quam mensura, quæ *Dies* vel *Jornalis* dicitur, quantum scilicet uno die potest homo laborare vel fodere; repudianda itaque *Homatæ* definitio proposita in Diction. Trevolt. *Oumée,* eodem intellectu, in Charta ann. 1374. ex Reg. 105. ch. 474 : *Item environ dix Oumées de vigne ou finaige de Brene.* Neque aliud sonat vox *Omilée* in Charta composit. inter Phil. V. reg. Franc. et episc. Tornac. ann. 1320. ex Cod. reg. 8448. 2. 2. fol. 90. v°.: *Ernouls li queus pour terre... une Omilée et demie, demi chapon et sis Loenois... Deus Omilées, un chapon et douze Lovisiens.* Vide infra *Hometa* et *Hominata.*

° **HOMATICUM,** Idem quod *Hominium,* professio feudalis. Charta ann. 1208. ex Cod. reg. 8407. 2. 2. fol. 28. v°.: *Cum hominibus et feminabus, militibus et Homaticis hominum et militum, etc.*

HOMBARIUS. Vide *Hobarii* in *Huba.*

° **HOMEAGIUM,** Eadem notione. Charta ann. 1337. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 48 : *Fidelitates, Homeagium seu Homeagia, et aliæ servitutes cujuscumque generis, etc.*

HOMELA, Gall. *Houblon.* Vide *Humlo.*

° **HOMEN,** Obsequium, cultus. Form. liter. pro stipendiis militum stratas custodientium ex Cod. reg. 4189. fol. 11. r°.: *Si delinquentibus terminum et criminum patratoribus pœna debita infligatur,... Homen et nomen Domini ampliatur.* Vide supra *Homagium.*

¶ **HOMENAGIUM,** HOMENATICUM. Vide in *Hominium.*

HOMENECHA. [Idem quod *Hominium.*] Tabular. Nantoliense in Pictonib. ann. 1165 : *De achaptamento 5. sol. et Homenecha in villa, quæ Cella vocatur, etc.* Occurrit hæc vox non semel in hoc Tabulario.

° **HOMENESCO,** Promissio sacramento firmata, obsequium fide vassalli assertum. Charta hominii æra 1241. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris.: *Super his omnibus fecit Homenesco Binianus de Agramont Sancio regi Navarræ, pro bona fide et sine malo ingenio, quod teneat istas convenientias.*

° **HOMENSTRA,** *La mappa.* Glossar. Lat. Ital. MS.

° **HOMENTUM,** *La massa del ventre,* in eod. Glossar.

HOMESOKEN. Vide *Hamsocna.*

° **HOMETA,** ut supra *Homata.* Charta admort. pro monast. S. Auberti Camerac. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 233 : *Unam vineam... continentem quatuordecim Hometas cum dimidia, quinque virgas et decem perchias.* Pluries ibi.

¶ **HOMETUM,** Domus, ædes, mansio, Anglis *Home.* Regestum Paris. Parlamenti sign. B. f. 41. in Aresto ann. 1277 : *Hometum quod tenetur ab eo tanquam ab antenato per paragium, juxta consuetudinem Normanniæ.*

HOMICEDIUM, Cum quis hominem cædit, verberat. Leges Henrici I. cap. 80 : *Qui in domibus..... Comitum fecerit homicidium, vel Homicedium, sicut causa fuerit, membrorum vel pecunialis emendationis reus sit.* [°° Thorp. § 8. *Hominicedium.*]

HOMICIDA, de animali. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscensib. ann. 1247. de bestia, quæ alteram occidit : *Alter (dominus) cujus Homicida bestia est, etc..... Si vult habere bestiam vivam, quæ extitit Homicida bestiæ suæ, etc.* Occurrit ibi pluries.

° Homicidii pœna, hoc est suspendio vel igne, solemni ex sententia mulctatas fuisse bestias, quæ hominem occiderant, etiam ad nostra fere usque tempora, pluribus documentis patet; quæ hic describere nostri esse instituti visum est. Consuet. Genovef. MSS. fol. 57. r°. : *L'an de grace 1268. fu pris à Fontenai un pourcel, qui avoit mengié un enfant,... et fu ars en la court au mere de S. Genevieve à Fontenai.* Comput. ann. 1322. MS. : *Au bourreau pour faire pendre une truie qui avoit mangié un enfant, iij. solz.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 53. v°. : *Uns fais avint en cheste ville, que uns vers ochist un effant, fil Guiffroi Lengles leulieus, en le rue S. Gile, pour lequel fait et par grant délibération de conseil, on trayna et pendi ledit vers, et fu pendus par les piés, et en sonna on les trois clokes le vegille S. Vinchent el mois de Jenvier l'an 1323.* Ibid. fol. 140. v°. : *Il advint n'agaires que un pourchel en nostre juridiction, en le meison de Aliaume d'Oisemont, murdri le fil dudit Aliaume; pour lequel fait ledit pourchel fu prins par les sergans de Pontieu et menés à le court de Pontieu; et depuis fu tant poursui par nous envers les officiers du roy noss. tant que rendu nous fu comme à no droit. Lequel pourchel fu pour ledit fait trainez et pendus par les gambes de derriere; et fu ladite exécution faite par nostre conseil de Paris le xiiij. jour de Février l'an 1378.* Aliud rursus exemplum ad ann. 1414. legere est ibid. fol. 194. Sentent. ann. 1641. 11. Dec. ex Arch. *de Meudon : A tous ceux, etc. Guy Cocquillon praticien en cour laye, lieutenant au baillage de Viroflay... salut. Sur le procès meu et pendant en jugement devant nous entre le procureur fiscal de la prévosté et seigneurie dudit Viroflay, demandeur d'une part; Prud'homme et Jeanne Duplessis sa femme deffendeurs d'autre part. Veu la requeste et plainte dudit procureur fiscal,.... les charges et informations, etc. Le tout veu et considéré ce qui estoit à voir et considérer. Il est dit par délibération du conseil que la truye, qui est apresent dans nos prisons, est déclarée appartenir ausdits deffendeurs, et être celle qui a dévoré, tué, étranglé et mangé la teste d'un petit enfant masle agé de quinze jours, appellé Mathieu, fils de Louis le Roux et de Madelaine de la Noue; cause pourquoy nous ordonnons qu'en la présence desdits deffendeurs ladite truye sera étranglée et traisnée à la queue d'un cheval par les carrefours de cedit lieu et jettée à la voirie. Et outre condamnons lesditz deffendeurs en vingt quatre livres Parisis de réparation civile envers les pere et mere dudit enfant et huit livres Parisis d'amende, etc.* Quem usum sic suggillat Bellom. MS. cap. 69 : *Li aucun qui ont justichez en leurs terrez, si font justiche des bestez, quant elles mettent aucun à mort. Si comme se une truie tue un enfant, il le pendent et trainent, ou une autre beste : mes che est noiens à faire, car bestes muez n'ont pas entendement qu'est biens ne qu'est maus; et por che est che justiche perdue.*

¶ **HOMICIDALIS,** Homicidam spectans Ratherius Episc. tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 216 : *Cum..... de sola pejeratione Homicidalis perageretur solummodo causa.*

° **HOMICIDALITER,** Ac si homicidii reus esset. Vita S. Joan. Laudens. episc. tom. 3. Sept. pag. 164. col. 1 : *Memini eum in ipso prope caniculares dies caumate se incarcerasse,.... nec ante inde exisse, quam omne quadraginta dierum curriculum Homicidaliter elapsum esset.*

¶ **HOMICIDIA,** æ, Jus cognoscendi de homicidiis, vel etiam mulcta pecuniaria propter homicidium. Charta a Jacobo Rege Aragon. recognita ann. 1313. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 268 : *Et sic totum dono et firmo et laudo, videlicet Homicidias, cugucias, firmancias et justitias, quod ibi esse possunt.*

1. **HOMICIDIUM,** Hominum cædes, cujusmodi in præliis, *Carnage,* nostris. Lupus Protospata : *An.* 946. *factum est Homicidium Bari mense Decemb. inter cives.* Idem ann. 1042 : *Abiitque ad civitatem Materam, et fecit ibi grande Homicidium.*

¶ 2. **HOMICIDIUM,** Mulcta pecuniaria propter homicidium. Donatio Alphonsi VI. pro Monast. S. Facundi tom. 3. Conc. Hisp. pag. 284 : *Homo percussus si ad mortem venerit, et dixerit Clerico, quia ille homo percussit me unde morior, per testimonium Clerici dabit Homicidium.* Charta Willelmi Comit. Céritan. ann. 1071. in Append. ad Marcam. Hispan. col. 1162 : *Dono ad præfato cœnobio.... omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive Homicidia, etc.*

¶ HOMICIDIUS, Eodem significatu. Charta ann. 1114. MS. : *Donamus vobis... totos clamos et districtos de mercato toto de Biterris, quod habeatis inde tertiam partem et nos duas... exceptis ipsos Homicidios et excogociamentos, quos ego et uxor mea et infantes nostri retinemus in nostro dominio.*

¶ HOMICIDUM, Eadem notione. Concil. Legion. ann. 1012. inter Hispan. tom. 3. pag. 190 : *Item mandabimus ut Homicida et rausos omnium ingenuorum hominum Regi integra reddantur.*

° *Homicidium a murdro* ita distingunt Assis. Hieros. cap. 91 : *Murtre et Homecide ne puet estre en un cors ;... car murtre est fait en repos,... et celui à qui l'on done cos, dequoi il receut mort, est Homecide.* Et cap. 94 : *Homecide est quant home est tué en apert devant la gent en meslée.* [°° Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 625.]

¶ **HOMILETA,** *Concionator.* Faber in Thesauro.

¶ **HOMILETICUS,** *Ad conciones pertinens,* ibidem.

HOMILIÆ, Familiares collationes, quæ

a Præsulibus habebantur in ædibus sacris, in quibus et interrogabant populum, et interrogabantur a populo : ita enim ὁμιλίαν a λόγῳ seu oratione distinguit Photius in Bibl. Cod. 172. unde *Tractatus populares* dicuntur S. Augustino in Psalm. 118. in Proœmio : *Statui autem per sermones id agere, qui proferuntur in populis, quos Græci ὁμιλίας vocant.* Idem Epist. 2. ad Quodvultdeum præfixa lib. de Hæresib. : *Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant.* Victor. Vitens. lib. 1. de Persecut. Vandal. de eodem S. Augustino : *Usque ad illud tempus* CC. *jam* XXX. *et duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, vel Expositione totius Psalterii et Evangeliorum, atque Tractatibus popularibus, quas Græci Omelias vocant.* Senator lib. de Divinis lect. cap. 17 : *Modo enim doctissimi viri, aut libros divina inspiratione conficiunt, aut invicem se Epistolarum gratia consolantur, aut populos dulcissimo sermone deliniunt. Homeliaticus sermo,* apud Æneam Parisiens. Episc. adversus Græcos pag. 86. et Nicol. Trivettum ann. 1180. [*Ad quod* (Concilium) *venit civis Pisanus quidam nomine Burgundio in Græca Latinaque lingua peritus, afferens Evangelium S. Johannis expositum sermone Homeliatico.*] Ruffinus in Prologo ad Originis lib. περὶ ἀρχῶν : *Libellos Originis, quos Homiliaticos appellavit.* Vide Synodum Laodic. can. 19. et Concilium Turon. III. cap. 17. Ὁμιλεῖν, Sermonem habere ad populum, in Concilio Ancyrano cap. 1. [*Homiliaris ammonitio,* in Epist. Alcuini ad Monachos Vedastinos circa ann. 796. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 51 : *Necdum mihi, carissimi Fratres, occurrit tempus dictandi Homiliarem ammonitionem, sed vita comite, Spiritu sancto inspirante, non ero immemor petitionis vestræ et promissionis meæ.* Vide Ὁμιλεῖν in Gloss. med. Græcit.]

HOMILIARIUS, Liber, continens Sanctorum homilias, quæ legi solent in Dominicis, in Natali, et in festis Sanctorum propria Evangelia habentium, et in Paschate et Pentecoste, cum ferialibus eorumdem. Ita Belethus can. 60. et Durand. lib. 6. Ration. cap. 1. n. 28. Vide Concilium Turonense ann. 813. cap. 17. Moguntinum ann. 847. can. 2. etc. Riculfum Suessionensem Episcopum in Constit. cap. 6. et infra in *Vitæ Patrum.*

HOMILIARE S. Augustini, continens Sermones 147. in Chron. Fontanell. cap. 16.

OMELIA, et OMELIUM, pro *Homeliario,* non semel in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 322.

¶ **HOMINAGIO**, HOMINAGIUM, HOMINATUS, etc. Vide in *Hominium.*

* **HOMINAGIUM**, Injuriarum satisfactio, Gall. *Réparation.* Charta Simon. comit. Montisf. ann. 1207. in Chartul. S. Dion. pag. 308 : *Conquerebatur dominus Mathæus, quod major suus Montismorenciaci fuerat vulneratus ab Auberto majore B. Mariæ de Argentolio..... De Auberto majore dixi ut tringinta Hominagia faciat fieri et a se et ab amicis suis majori Montismorenciaci pro pace reformata inter ipsos.* Id est, ni fallor, ut reus ei, quem offendit, cum triginta amicis satisfaciat. Vide alia notione in *Hominium.*

HOMINATA. Observat Menagius Andegavensibus suis *Hominatam vinearum,* Gall. *Une hommée de vignes,* vocari, quantum vinearum *homo* per annum colere potest.

* Idem quod supra *Homata.* Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 93. r°. : *Vinea au choufour versus Hermisi continet xv. Hominatas... Vinea Renaldi continet xiij. Hominatas.* Infra : *Hommée.* Occurrit ibi pluries.

* **HOMINATIO**, Professio obsequii seu servitii, quam *homo* seu vassallus domino suo feudali præstat. Charta Hugon. de S. Maura apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 253 : *Quidquid tam homines quam feminæ omnis meæ castellaturæ... monachis Miciacensis cœnobii... habendum annuerunt, corde concedo lætissimo, ita duntaxat, ut Hominationis eorum non amittat servitium.*

¶ **HOMINES** BONI, Sic appellati Grandimontenses Monachi. Vide *Boni homines.*

HOMINATUS. Vide *Hominium.*

* **HOMINICIUM**, Professio quævis obsequii seu servitii. S. Rufini tom. 6. Aug. pag. 819. col. 1 : *Ille vero post hoc in hospitali prædicto per dies aliquot commoratus, tandem Hominicio facto sancto martyri, et in recognitionem Hominicii vovens se oblationem ad ecclesiam ejusdem singulis annis, dum viveret, oblaturum.*

HOMINICOLÆ, Ἀνθρωπολάτραι, dicti ab Apollinaristis Catholici, quod Deum hominem adorare dicerent. Facundus Hermianensis lib. 19. cap. 3. de Theodoro : *Qui rursus sexto ejusdem operis libro, capitulo* 54. *adversus eosdem Apollinaristas, qui nos videri volunt Hominicolas, etc.* Vide Athanasium sub finem libri de Incarnatione Domini. Ita etiam dictus Nestorius in Diurno Romano pag. 37 : *Et profanus Hominicola Nestorius Dominicæ dispensationis infestus, utpote qui adorandæ incarnationis arcanum, Deum ab homine separando, distinxerit. etc.* [Vide *Homuncionitæ.*]

* **HOMINISCUM**, Præstatio annua, quæ in signum servitutis vel obsequii fit. Charta Aymer. de Narbona ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 539 : *Item Palus Thoroni facit de usatico, et facere tenetur michi et meis singulis annis pro Hominisco, quatuor denarios Narbonenses.* Pro professione feudali a cliente præstita, vide in *Hominium.*

HOMINIUM, est servitium, seu obsequium, quod *homo,* seu cliens, vel servus, domino suo præstare tenetur. Formula vetus 48. apud Bignonium : *Præterea hanc chartulam redemptionalem in te fieri et adfirmare rogavi, ut taliter sis ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, cum omni peculiari tuo, nec mihi, nec ulli hæredum meorum nullum impendas servitium, nec Hominium, nec libertaticum, nec ullum obsequium, etc.* Ubi *hominium* est *hominis servitium,* ut recte definitur ab Ugutione. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Hominium, Service d'homme.*] Postmodum

HOMINIUM, seu HOMAGIUM, dicta fuit professio illa fidei et obsequii, quam *homo,* seu vassallus, domino suo feudali præstat ratione feudi, quod ab eo tenet : seu uti definitur a Bractono lib. 2. tract. 1. cap. 35. § 1. est *juris vinculum, quo quis tenetur et astringitur ad warentizandum, defendendum, et acquietandum tenementum suum in seisina versus omnes, per certum servitium in donatione nominatum et expressum : et etiam vice versa, quo tenens reobligatur et astringitur ad fidem domino suo servandam, et servitium debitum faciendum.* Ita etiam Fleta lib. 3. cap. 16. § 8. Leges Alfonsinæ part. 4. tit. 25. lege 4 : *Et Homenaje tanto quiere decir, como tornarse home de otri, et facerse como suyo, para darle seguranza, sobre la cosa, que promete de dar, o de facer, que la cumpla.* Vetus Consuetudo Normanniæ, cap. 29 : *Hommage est promesse de garder foy des choses droiturieres et necessaires, et de donner ayde.* Britton. in Legib. Angl. cap. 68 : *Homage est un lien de droit, dount home est lié et tenu de garaunter, acquiter, et defendre son tenaunt en sa seisine vers toutes gens par les services dues del tenement, que il tendra de luy en service, ou en demeine, et sa foi garder* * *desbleray, dount autant est le Seigneur tenu à son home, come le home à son Seigneur fors que soulement en reverence.* [Nec prætereundum in Italia *vassalagium* dici quod apud nos *homagium* appellatur. Id observant Speculator lib. 4. part. 3. de Feud. art. 2. § 5. Jacobinus de S. Georgio Tract. de Homagiis § 5. et Petrus de Vineis lib. 6. Epist. 9. Vide in *Vassi.*] Sugerius lib. de Administr. sua memorat, *nobilem Regis Dagoberti Cathedram, in qua, ut perhibere solet antiquitas, Reges Francorum suscepto regni imperio, ad suscipienda optimatum suorum Hominia primum sedere consueverant.* Atque hæc quidem vox, ut et *Homagium,* passim occurrit, adeo ut supervacaneum sit locos laudare, tametsi constet in Libris feudorum non reperiri, sed *fidelitatis* duntaxat, quæ non tantum sonat, quantum *hominium,* uti in sequentibus docemus. Sed et interdum *hominiscum, hominatus, hominagium, etc.* occurrunt.

* A qua fidei et obsequii professione, nec ipsi regum nostrorum filii, cum ad ipsos, quacumque ratione, feudum aliquod devolvebatur, exempti erant. Ejusmodi est homagium quod exhibet Chartul. episc. Paris. fol. 115. v°. : *Anno Domini 1266. die Jovis proxima post festum B. Andreæ apostoli, in domibus dom. episcopi Paris. Parisius in aula inferiori hora prima comparuit personaliter dom. Johannes, dictus de Demmiete, filius illust. regis dom. Ludovici Dei gratia Francorum regis, petens se admitti ad Homagium feodi episcopi Paris. scilicet castri et castellaniæ de Montegayo, de quo debebat esse homo et fidelis episcopo Paris. ratione uxoris suæ, filiæ olim bonæ memoriæ Odonis ducati Burgondiæ, qui, priusquam iter arriperet transmarinum, erat homo et fidelis dom. episcopi, nomine dictæ filiæ suæ, nunc uxoris dicti dom. Johannis, quem reverendus pater Reginaldus Dei gratia Paris. episcopus, protestatione præhabita de jure suo quantum ad feodum de Cloia, quod esse solebat de feodo de Montegayo, et nunc est divisum, de quo habere debet episcopus Paris. xx. libras annui redditus super feudum Montisgaii,... ad Homagium recepit et ipsum Johannem per annulum aureum de dicto feodo investivit, salvo racheto suo. Dictus autem Johannes sibi fecit Homagium et fidelitatem de dicto feodo, ut dictum est, in præsentia multorum, scilicet dom. Arnulphi et dom. Gaufridi de Villeta militum de consilio dom. regis et multorum aliorum, qui venerant cum ipso Johanne, etc.* Vide mox *Homagium Evanescere.*

HOMINISCUM. [Charta Guillelmi Dom. Montispessul. ann. 1103 : *Qui castellum et vicariam habuerit faciat Hominiscum domino Montispessulani et juret ei castellum et vitam et membra et totum honorem suum.*] Charta ann. 1212. apud Catellum in Hist. Comit. Tolosæ pag. 29 : *Donec compulsus fuit jurare, et fa-*

cere eidem Comiti Hominiscum pro Ducatu, etc.

HOMINATUS. Vetus Charta apud Beslium in Episcopis Pictav. : *Ego Isembertus concedo de casamentis meis quidquid datum fuerit B. Mariæ et S. Cypriano, excepto ne ita detur, ut ex toto perdam Hominatum meum.* Gregorius PP. VII. apud Juretum : *Ut Clericus a laico nunquam justificetur, nec pro terra, nec pro aliis rebus, quas ab illo teneat, nec sibi Hominatum faciat, etc.* Chronicon Andrense pag. 425. [ex Charta ann. 1097 :] *Ut si aliquis fevatorum de fevo ipsius centum solidatos, vel tantum ut suum Hominatum non perderet, donare voluisset, concessit.* Ubi perperam *fenatorum*, et *feno* editum.

HOMINAGIUM, HOMENAGE, in Consuet. Beneharn. tit. 1. art. 8. 27. Leges Partidæ part. 4. tit. 25. leg. 4 : *Et Homenage tanto quiere decir como tornarse home de otri.* Radulfus de Diceto : *Fulco Rechin primus Stephano Blesensi Hominagium fecit.* [Charta Odonis Ducis Burgundiæ pro Theobaldo Comite Campaniæ ann. 1214 : *Profitemur enim..... quod Comites Campaniæ nobis vel successoribus nostris non tenentur facere Hominagium.*] Regestum Comitum Inculismensium ex Camera Comput. Paris. ann. 1244 : *Et aura en la vile le quart des Homenages des Chevaliers, et le ters des Homenages des servens.* [In Charta ann. 1215. ex Tabul. S. Illidii Claromont. *Homenatge.*] Occurrit passim in Regesto Andegav. et alibi. Le Roman *de Philippe de Macedoine* MS.

Cui viengne faire l'Homenage.

HOMINACIO, in Domesdei.

¶ HOMINATICUM. Testamentum Guifredi Comitis Ceritan. ann. 1035. tom. 6. Spicileg. Acher. pag. 434 : *Volo ergo et mando ut jam dicta Ecclesia de Molig teneat eam Bernardus de Castro-sono per manum prædicti filii mei Berengarii, et per suum donum et habeat inde Hominaticum.*

° Apud Hispanos potissimum intelligitur, cum quis criminis alicujus reus, cum eo, quem offendit, vel illius hæredibus, ita paciscitur, ut quoad vixerit, vassallus illorum sit, eoque nomine hominium iis præstet. Vide *Hominium pro Emenda.*

¶ HOMINICATUS. Hist. MS. S. Cypr. Pictav. pag. 321 : *Quidquid ex casamentis eorum excepto Hominicatu adquirere potuissent.* Chartularium S. Vandreges. tom. 2. pag. 2062 : *Et eis Ecclesiam prædictam contrado, a qua etiam terra comitandisam Hominicatus Abbati facio.*

¶ HOMATGIUM, Arvernis pro eorum consuetudine mutandi *g.* in *tg.* in Charta ann. 1311. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 140.

¶ HOMMAGIUM. Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 288 : *Eumdem de dicta moneta et cursu ipsius, recepimus in nostrum Hommagium, præsentes sibi in hujus rei testimonium concedentes.*

¶ HOMONAGIUM. Charta Girardi Abb. Compend. ann. 1290 : *Ecclesiæ nostræ jura ubicumque posset fideliter servare juravit et nobis Homonagium quod successores sui similiter facient, ita tamen quod ipse nobiscum in exercitum ire coactus non tenebitur.*

¶ HOMANAGIUM. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 222 : *Prædictus vero Monachus in manu domini Johannis Abbatis coram omni Capitulo Homanagium et estagium et quidquid reclamabat in prædicta platea libere et quiete refutavit.*

¶ HOMANATICUM, in Charta ann. 1146. apud Columbum de Gente Simian. pag. 588.

¶ HOMENAGIUM. Charta Dumbensis ann. 1410 : *Redemit Homenagium prædictum cum servitiis, etc.*

¶ HOMENATICUM, in Charta ann. 1069. Append. ad Marcam Hisp. col. 1150 : *Pro nimio amore quo eum* (Episcopum Urgellensem) *dilexerat, noluit suum Homenaticum accipere... Verum pro hac condonatione Homenatici, etc.*

¶ HOMINIATICUM, in Charta ann. 1068. ibid. col. 1143 : *De Hominiatico ac de potestate et servitio et de fidelitate semper teneant et adimpleant supradictam ordinationem de castro Ageris, ut hoc ita sit fevum de isto castro sicut scriptum est ex illo.*

MENAGIUM, truncate, pro *Homenagium.* Charta ann. 1261. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 272 : *Sit absolutus et quitus ab isto juramento et Menagio.* Ibid. : *De mandato Regis juraverunt, et Menagen fecerunt.* Passim ibi. Et rursum pag. 271. v°. : *Juravit et Omaginem fecit.*

☞ Tres *Hominiorum* species distinctas vult D. *Brussel* Tract. de Usu feud. tom. 1. cap. 8. et seqq. Primum *ordinarium*, quod hac voce, *homo*, significabatur, tria domino feudali a vassallo præstanda continebat, *fiduciam, justitiam* et *servitium. Servitium*, in expeditionibus bellicis per 40. dies ; *Justitiam*, ab ejus curia non declinando : *Fiduciam*, illum in placitis generalibus consiliis suis adjuvando, quod aliis verbis dicebatur, *sequi et juvare dominum de placito.* Vide in *Fiducia.* Alterum *planum*, de quo vide infra : tertium *Ligium*, quod in voce *Ligius* videre est.

° *Hominii* conditiones tribus solent exprimi verbis, quæ sic reddit Cencius apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 832. bis : *Debent vero præfati oppidani Romano pontifici omni tempore gratis expeditionem, colloquium, placitum, sicut mos est fidelium militum.* Quod *à simple gaige, court et usaige* dicitur in Lit. Blanchæ ducissæ Aurel. ann. 1379. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 125.

Hominii seu *Homagii* formulam hanc usitatam sic descripsit Bractonus lib. 2. cap. 35. § 8 : *Devenio Homo vester de tenemento, quod de vobis teneo,* (*vel aliter, quod de vobis teneo et tenere debeo*) *et fidem vobis portabo contra omnes gentes,* (*qui vivere poterunt et mori, secundum quosdam*) *salva fide debita Domino Regi et hæredibus suis.* Huic formulæ Anglo-Gallicam addam ex Littletone sect. 85 : *Jeo deveigne vostre home de cest jour en avant, de vie et de membre, et de terrene honor, et à vous serra foyall et loyall, et foy à vous portera des tenemens, que jeo claime de tener de vous, salve la foy, que jeo doy à nostre Seignior le Roy.* Similes propemodum homagii formulas habes in Regiam Majestat. l. 2. cap. 62. apud Glanvillam l. 9. cap. 1. in Fleta lib. 3. cap. 16. § 20. in Consuet. Norman. art. 107. Andegav. art. 137. Marchensi art. 189. et Britannica art. 333. et in veteribus Chartis. In quo vero differat *Homagium* a sacramento fidelitatis, diximus in verbo *Fidelitas.*

Homagium feminarum aliis concipitur verbis : neque enim dicet domino, inquit idem Littleton. sect. 87 : *Jeo deveigne vostre feme, pur ceo que n'est convenient, que feme dira, que el deviendra feme à aucun home, fors que à sa baron, quant ele est espouse : mais ele dira Jeo face à vous Homage, et à vous serra foiall et loiall, et foi à vous portera des tenemens, que jeo teigne de vous, salve la foi, je doi à nostre Seignor le Roy.*

In præstandis hominiis observatæ fuere quædam necessariæ ceremoniæ, quæ vassallorum omnimodam erga dominos denotarent subjectionem : quas generatim attigit idem Littleton. sect. 85 : *L'hommage est le pluis honnorable service, et pluis humble service de reverence, que franc tenant puit faire à son Seignior. Car quant le tenant fera l'hommage à son Seignior, il sera discint, et son test discouvert, et son Seignior seera, et le tenant genulera devant luy, sub ambedeux genues, et tiendra ses maines extendes, et jointes ensemble enter les mains le Seignior, et issint dira, etc.* Consuetudo Aurelianensis art. 47 : *Et ce fait, doit estre nuë teste, sans espée, ne esperons, etc.* Meledunensis art. 23 : *Un genouil en terre, sans espée, ne esperons.* Consuetudo Marchensis art. 189 : *La façon d'entrer dans l'hommage d'autrui est telle, c'est à savoir que le Seigneur feodal doit estre requis humblement par son homme, qui veut faire foi et hommage, d'estre receu à foi, ayant la teste nuë, et si le Seigneur se veut seoir, faire le peut, et le vassal doit desceindre sa ceinture, s'il en a, oster son espée, et baston, et soi mettre à un genouil, et dira ces parolles, etc.* Quos quidem ritus sigillatim illustrabimus. Ac primo quidem vassallus in præstando hominio junctas manus immittit. Bracton. lib. 2. tract. 35. § 8 : *debet quidem tenens manus suas utrasque ponere inter manus utrasque domini sui : per quod significatur ex parte domini protectio, defensio et warrantia ; et ex parte tenentis, reverentia et subjectio, etc.* Adde Britton. pag. 173. et Fletam lib. 3. cap. 16. Consuetudo Normanniæ art. 107 : *La forme d'hommage est, que le vassal noblement tenant doit estendre ses mains, entre celles de son Seigneur, et dire ces mots, etc.* Andegavensis art. 137 : *Ayant les mains jointes en les mains de son Seigneur.* Marchensis art. 190 : *Et est accoustumé, que le vassal doit avoir les mains jointes, et le Seigneur les doit prendre entre les siennes, en le recevant et baisant.*] Butilerius in Summa lib. 1. tit. 81 : *Doit l'homme joindre ses deux mains en nom d'humilité, et mettre és deux mains de son Seigneur en signe que tout lui voue, et promet foy ; et le Seigneur ainsi le reçoit, et aussy lui promet à garder foy et loyauté, et doit l'homme dire ces paroles : Sire, je viens à vostre homage et en vostre foy, et deviens vostre homme de bouche et de mains, et vous jure et promest foy, et loyauté envers tous et contre tous, et garder vostre droit en mon pouvoir.*] Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. n. 27 : *Et per manus acceptionem hominem illum Regis fieri, et inter Consiliarios ejus collocari obtinuit.* Veteres Franc. Annales ann. 757. cap. 17 : *Ibique Tassilo venit Dux Bajoariorum, in vassatico se commendans per manus, sacramenta juravit multa et innumerabilia, reliquiis Sanctorum manus imponens ; et fidelitatem promisit Regi Pipino,... sicut vassus recta mente et firma devotione per justitiam vassus domino suo esse deberet.* Ubi et *hominium*, et *sacramentum fidelitatis* observare est hisce etiam temporibus una et simul exhibita. Adde Annal. Fr. Bertinianos ann. 884. Dudo lib. 2. de Actis Normann. pag. 82. de homagio Rollonis Ducis Norman. : *Si dederis filiam tuam,*

ut ei dixisti, conjugem, terramque maritimam in sempiternam per progenies progenierum possessionem, manus suas, se subjugando, tibi dabit fidelitatis gratia, tuumque servitium incessanter explebit. Et pag. 83 : *Statim Francorum coactus verbis manus suas misit inter manus Regis.* Denique pag. 86 : *Atque inter manus Willelmi adolescentis manus suas mittentes Principes, conligavit illis conjurationis sacramento.* Pag. 170 : *Qui nunquam colla suæ cervicis gratia servitii manus suas commendando commisit.* Adde pag. 82. d. 83. cap. 91. d. 113. a. 126. d. 157. b. Gesta Guillelmi Nothi Regis Angl. pag. 189 : *Normanniæ Ducem Guillelmum, sub quo tutus foret, supplex adiit, manibus ei sese dedit, cuncta sua ab eo, ut Miles a domino recepit.* Ordericus Vitalis lib. 3 : *Tunc Baldricus Rodberto Abbati junctis manibus fidelitatem fecit, subjectionem justitiamque de se suisque hominibus promisit.* Galbertus in Vita B. Caroli Comitis Flandr. n. 90 : *Primum hominia fecerunt ita : Comes requisivit, si integre vellet homo suus fieri : et ille respondit, Volo : et junctis manibus amplexatus a manibus Comitis osculo confœderati sunt.* Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 479. b : *Abbati junctis manibus fidelitatem fecit.* Homagium præstitum a Jacobo Rege Aragonum pro Montepessulano et Castro Latarum Joanni *de Montlaur* Episcopo Magalonensi mense Dec. ann. 1236. in Reg. Carcass. pag. 48 : *Nos Jacobus D. G. Rex Arragonum, etc. et D. Montispessulani, cognoscentes, nos tenere in feudum villam Montispessulani, et Castrum de Palude, quod vulgo dicitur Lates, a venerabili Patre D. Magalon. Episcopo, et pro eisdem sacramentum fidelitatis eidem præstare debere, sicut vassallus domino præstare tenetur, et prædecessores nostros, a quibus causam habuimus, et in quorum feudum successimus, habuisse et tenuisse, et propter hoc eidem Episcopo homagium fecisse, et sacramentum fidelitatis præstitisse, vobis venerabili in Christo Patri Joanni de Montelauro Dei gratia Magalon. Episcopo sponte et debite manibus junctis et in vestris manibus positis, dato osculo pacis et firmitatis pro prædictis villa Montisp. et Castro de Palude, quod dicitur Lates, certi de facto et certiorati de jure, vobis Homagium fecimus sine dolo, secundum quod melius et melius intelligi potest. Actum in Montepess. etc.* Homagium Geraldi *de Valats*, præstitum Raymundo Comiti Tolosano pro terra *de Rie* in diœcesi Ruthenensi ann. 1248. in Regesto Tolosano : *Et inde ligium homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, et dato vobis osculo fidei et recepto.* Philippus *Mouskes* in Chilperico :

Si est om li Castelains
A l'Eveske de ses deux mains.

Et infra de sacramento Episcoporum pro regalibus :

Et cascuns Veskes premerains,
Dou Roy de France joint ses mains,
Prent son Regale pour droiture,
Et ses om est de teneure.

In homagiis Nobilium Vasconensium ann. 1363 : *M. Arnaud Amaneu Seigneur de Labret, etc. estant à genoils sans centure, ne chaperon, tenant ses mains junctes par entre les meins dudit M. Lieutenant, est devenu homme lige dudit Roy d'Angleterre.* Hinc *homagium manuale* dictum in Charta ann. 1227. apud Perardum in Burgund. pag. 410 : *Et tenetur ipsi vel hæredes eorum facere pro prædictis feodis successoribus nostris Homagium manuale.* [Charta ann. 1297. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 253 : *Canonici dictos redditus percipientes, nomine dictorum vicedominatuum, nobis et successoribus nostris* (Episc. Cabilon.) *sicut consuetum est ab antiquo facient Homagium manuale, et nihil percipient aliud, nisi redditus superius nominatos.*] Will. Tyrius lib. 2. cap. 15 : *Factus est, ut dicitur, Dominus Boamundus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibita, et juramento præstito corporaliter, qualiter solent fideles Dominis suis exhibere.* Vide Chartam ann. 1266. apud Sammarth. in Episcop. Autissiodor. pag. 307. Consuetud. Turon. art. 115. Britan. art. 335. etc.

* Ceremonias in præstandis hominiis observatas, sigillatim descriptas habemus in Charta homagii præstiti Benedicto XIII. PP. a Joanne duce Bitur. ann. 1391. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. MSS : *Dom. Johannes dux* (Bituricensis) *gratis et sponte ac deliberato animo, prout dixit, nomine suo suorumque hæredum et successorum prædictorum, remotis capucio et mantello, genibus flexis coram prælibato domino nostro papa humiliter inclinatus, manibusque suis inter manus ejusdem domini nostri junctis et complosis, pro præmissis omnibus recognitis Homagium fecit ipsi domino nostro,... ac corporale ad sancta Dei Evangelia manibus suis prædictis corporaliter tacta fidelitatis debitæ præstitit juramentum, eundemque dominum nostrum primo in pede, deinde manu devote osculatus fuit, et successive idem dominus noster ipsum dominum ducem ad osculum oris in signum obedientiæ, devotionis et fidelitatis perpetuæ benigne et gratiose recepit.*

* Aliquando etiam adhibebantur signa, quæ non subjectionis tantum, sed et humillimæ servitutis indicia erant, ut in Pacto inter comit. Tolos. et episc. Vivar. ann. 1210. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 227 : *Ad hæc dominus comes prædictus per se et per successores suos juravit,... quod propter hoc feudum Homagium facient sancto martyri Vincentio super altare ipsius apud Vivarium in ecclesia majori, episcopo Vivarii tenente catenam circa collum ejus, dum osculabitur altare.* Sed id pietatis, non usus recepti testimonium est.

Apud Hispanos, vassallus manum domini osculatur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 25. lege 5 : *Besar debe' la mano el vassallo al senor, quando se face su vasallo.*

Genua flectit vassallus in præstatione hominii, domino sedente. Jus feudale Saxonum cap. 16. § 8 : *Offerat homagium manibus conjunctis, appropians ad ipsum, ut si steterit Dominus, ipsum valeat attingere. Si sedeat genua flectat coram ipso : quidam dicunt, quod movere debeat manus erga dominum, quod non est ita. Qui cum accesserit ad dominum stantem, vel genua flectat coram sedente, totum corpus movetur et manus.* Charta ann. 1231. ex Regesto Tolosano fol. 55 : *Ego prædictus Raymundus Comes Tolosæ pro me et successoribus meis, vestris manibus junctis missis inter meas, et flexis vestris genibus accipio vos Arnaldum de Vadegia in Dei miseratione et mea, etc.* Alia ann. 1245. Ibidem : *Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, et flexis genibus, et dato vobis fidei osculo et recepto.* Consuetudo Marchensis art. 190 : *Si le vassal fait foi et Hommage au Prince, il doit estre à deux genoux : si c'est à un moindre, il doit estre à un genouil.*

* Genua flectit vassallus cum ipsimet domino feudali exhibetur hominium ; nam si a procuratore recipiebatur illud, tunc vassallus stans homagium præstabat. Tabul. S. Vict. Massil. : *Jurans* (abbas) *in manibus dicti dom. senescalli recipientis pro parte dicti dom. regis* (Roberti) *hæredumque suorum in comitatibus ipsis, nomine suo et dicti sui monasterii stando rectus in pedibus, et junctis manibus cum pacis osculo fecit pro bonis castris, terris et locis Homagium legitimum.* Et quidem in aliis Chartis de eodem homagio, ab abbate flexis genibus ipsi domino illud præstitum fuisse legitur.

* Interdum stans et capite cooperto homagium præstabat vassallus ; quod potius ex infeodationis Charta, quam ex vassalli nobilitate repetendum videtur. Homag. præst. Alano dom. *d'Albret* comit. Droc. Petragor. etc. ann. 1499. ex Arch. D. de Altofort. : *Recognoissons audit sieur d'Aultefort qu'il est tenu à nous faire foy et hommage, avec chaperon en teste et estre sur pieds.*

In Delphinatu Nobilis hominium præstat *stando pedes more nobilium, osculo oris interveniente.* Burgensis et Francus ac liber, flexis genibus hominium præstat osculando Delphinum *in annulo vel dorso manus suæ, sicut franchi, non autem in pollicibus, sicut populares.* Vide Dionysium Salvaingum lib. de Usu feud. cap. 4.

☞ Neque vero in Delphinatu tantum obtinuit ut plebei, dum hominium præstarent, pollices domini oscularentur : idem quippe in usu fuisse apud Provinciales colligitur ex Charta homagii ann. 1371. Galterio de Ulmeto domino de Masalgiis præstiti a suis vassallis, inter Schedas Præsidis *de Mazaugues : Et pollices vestrarum manuum in signum veræ submissionis et Homagii devote osculavimus.* [* Charta ann. 1442. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 19 : *Petrus Hrassi Homagium ligium ac fidelitatis fecit et præstitit juramentum, pollices eidem* (Desiderio de Rastello) *osculando.*]

Hominio facto, vassallus ad osculum Domini admittitur. Unde

Homagium Manuum, et Osculi Oris, in veteribus Tabulis supra laudatis, et aliis ann. 1344. et 1347. apud Justellum in Probat. Hist. Arvernensis pag. 93. 95. 96. *Homage de bouche et de mains*, in Consuetudine antiqua Ambianensi art. 24. *le baiser*, i. osculum, in Pictavensi art. 111. 112. Charta Jacobi Regis Aragonum ann. 1231. apud Joann. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 334 : *Et ego infans Domnus Petrus facio vobis homagium ore et manibus, etc.* [Instrum. ann. 1299. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 262 : *Facient Homagium ore et manibus commendatum, et juramentum vallatum.*] Quippe vassallus, dum hominium præstat, manus suas in manus domini immittit, peractaque fidelitatis ac hominii præstatione, in fidei signum illum osculatur. Unde *fidelitatis*, vel *fidei*, dicitur ejusmodi *osculum*. Hominium Geraldi *de Valats* pro Castello Vincellæ in Diœcesi Ruthenensi ann. 1248. in Tabulario Comitatus Tolosani. *Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, et dato vobis osculo fidei et recepto.* Eadem habentur in hominio Gerardi Armeniaci pro Castro Malivicini ann. 1245. fol. 55. Ex qui-

bus patet, dominum recipere osculum et impertiri. Aliud hominium ejusdem anni ex eodem Regesto pag. 72 : *Et convenit servire ipsi Domino Comiti et ejus ordinio, sicut fidelis Miles tenetur servire dominum suum, tradens sibi osculum in signum fidelitatis, et in consolidationem omnium prædictorum. Osculum pacis* dicitur in hominio Jacobi Regis Aragonum pro Montepessulano ann. 1236 : *Dato osculo pacis et firmitatis.* Aliud hominium apud Marcam in Hist. Beneham. lib. 6. cap. 1 : *In osculo pacis et veritatis.* [Instrum. ann. 1293. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 37 : *Ipsi domino Dalphino præsenti et recipienti pro se et hæredibus et successoribus suis in manibus ipsius domini Dalphini, pacis Osculo interveniente, Homagium ligium et fidelitatem fecit, et juravit contra quascumque personas.*] *Osculum fœderis,* in Charta ann. 1337. in Probat. Hist. Saband. pag. 164 : *Homagium et fidelitatem realiter fecit, et præstitit, immissis dicti Domini Bellijoci manibus infra manus dicti Comitis, Osculo fœderis interveniente, etc.* [Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 18 : *Et je vous reçois et preing à hons, et vous en bese en nom de foy, et sauf mon droit et l'autruy.*] Hunc præterea ritum attigit le Roman de *Garin :*

Li Dus l'en bése, et ses hom en devint.

Vide Joannem Sarisberiensem Epist. 268. et Sammarthanos in Episcopis Tricastinensibus numero 34.

⁂ Homag. vicecom. Carcass. ann. 1110. ex Cod. reg. 8407. 2. 2. fol. 29. r° : *Pro quibus omnibus et singulis facio Hominium et fidelitatem manibus et bucca tibi præfato domino meo Leoni abbati* (S. Mariæ Crassensis). Charta ann. 1359. ex Chartul. 21. Corb. fol. 272 : *Et sur ce par ledite demoiselle Perrigne nous fu supplié et requis que dudit fief nous le vausissons recepvoir en nostre foy et hommage en prenant nos droitures, qui pour ce nous appartenoient : lesquelles elle nous offry aveuc le bouque et les mains.*

☞ Non omnes vero vassalli, ut observat *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici ad vocem *Bouche,* indistincte ad osculum admittebantur : solis nobilibus id permissum fuisse, colligitur ex Speculatore lib. 4. de Feudis. § *Quoniam* 2. 66 : *Porro in regno Franciæ facilius se expediunt, nam nobilis homo flexis genibus, coram Rege et immissis manibus junctis intra manus regias, sibi fidelitatem jurat, et Homagium facit et rex illum recipit ad Osculum ; si vero sit ignobilis, licet habeat nobile feudum, non recipitur ad Osculum.* Id confirmat le Roman *de la Rose* MS. :

Mais il m'a lors par la main pris,
Et me dist, je t'aime moult et pris,
Quand tu as respondu ainsi,
Oncques cette parole n'issi
D'home vilain mal enseignié,
Et si y as tant gaaingnié,
Que je vueil pour ton advantage
Qu'orendroit me fasses homage,
Et me baises emmi la bouche,
A qui nul villains home ne touche,
A moi touchier ne laisse mie
Nul home, ou il ayt villenie.
Je n'i laisse mie touchier
Chascun bouvier, chascun bouchier,
Mais estre doit courtois et frans
Celui duquel homage prens.

Adde Bellomanerium cap. 48. pag. 265. Observandum tamen, præeunte D. de *Lauriere* , non hominium modo per voces, *manus* et *osculum oris,* in quibusdam Consuetudinibus intelligendum esse, sed iis quoque *sacramentum fidelitatis* exprimi. Remensis art. 59 : *Ne doit l'ancien vassal, audit nouveau Seigneur feodal seulement que la foy, et homage, qui est la bouche et les mains.* Hinc in Consuetudine Paris. hominio manuum et oris tantum obnoxium esse vassallum dicitur ; aliquando vero et hominium ejusmodi et fidelitatis sacramentum debere. Vide art. ejusdem Consuetud. 3. 4. 26. 66. et art. 106. Consuetud. Calniacens.

☞ Ab oris osculo interdum eximebantur feminæ, pudoris et honestatis causa, præcipue cum Episcopis hominium præstabant. Homagium præstitum Hugoni Carpentorac. Electo ann. 1332. ex Schedis D. *de Remerville* Aptensis : *Fecit eadem domina tutrix... homagium, et fidelitatem juravit solemniter ipsi domino Electo flexis genibus, manibus tam ipsius dominæ tutricis quam prædicti Refforciati junctis infra manus dicti domini Electi, et insuper osculum bonæ fidei præstitit ipse Refforciatus eidem domino Electo, remisso ejusdem dominæ tutricis Osculo propter honestatem.*

⁂ At non omnes episcopos male habebat ille scrupulus. Homag. ann. 1328. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 90. v° : *Domicellæ Johanneta relicta dicti Bridart et Aalipdis de Roura.... fidelitatem præfati dom. episcopi, junctis suis manibus intra manus dicti dom. episcopi positis, una post aliam intraverunt, ac ipsi dom. episcopo præsenti, viceque et nomine ecclesiæ suæ Lingonensis stipulanti et recipienti, homagium ligium fecerunt, pacis obsculo interjecto.* Qui religiosiores fuere, scrupuli pœnam interdum luerunt. Sic ecclesia Cameracensis privata est homagio terræ *d'Oisy*, quod nunc regi, quatenus comiti Atrebatensi, præstatur. Cujus facti rationem ita prodit Codex MS. eccl. Camerac. : *J'ai trouvé que jadis au temps de l'évesque* (Guillaume II. qui fut évêque de Cambrai depuis 1337. jusqu'à 1342. qu'il fut transferé à Autun) *surnommé d'Oussomme* (d'Aussone) *lix*^e^. *évesque, une dame d'Oisy annoncha devers lui pour demander licence de relever sa terre ; lequel évesque lui assigna jour, dont elle se vanta qu'elle le baiseroit, car il estoit renommé d'estre le plus bel homme de son temps. Et quant l'évesque le sceut, il proposa de s'en garder. Et cette dame vint au jour assigné, et l'évesque l'envoya à son bailli pour recevoir son relief ; ce que la dame ne digna faire ; mais par dépit s'en ala au conte d'Artois et releva sa terre de lui. Et depuis a tousjours esté la terre d'Oisy relevée du conte d'Artois, qui paravant estoit Cambresis et vraie Empire.* Idem factum refert alter Codex MS. Chronic. Camerac. in Tabul. S. Autberti sign. F. sub Joanne de Bethuna, qui sedem Cameracensem obtinuit ab ann. 1200. ad ann. 1219. his verbis : *Une dame d'Oisy reprinst la ville d'Oisy du conte de Flandres, qui adonc estoit quens d'Artois, pour ce que anchien dient qu'il y eult un évesque à Cambray, qui fut moult biaulx et preudhomme, et ot nom Jehan de Bethune, duquel évesque ceste ville d'Oisy et les appartenances devoit estre tenue de ses prédécisseurs évesques de Cambray et quens de Cambresis. Or advint que quant celle damme vol venir à l'hommaige de cel évesque de se terre d'Oisy, elle envoya à l'évesque pour scavoir le jour et le lieu, quand et où il le volroit recepvoir, et il lui fist sentir et scavoir par ung de ses cappellains le lieu et le jour où il le recepvroit à sen hommaige. Quand la damme oy ce, elle dist par esbanoy ensy : Je doy estre moult lye, quand je baiseray le plus bel prélat que on sace en ces terres. Cil cappellain s'en partit à tant et revint à l'évesque son seigneur et luy dist que ly damme venoit moult voulentiers à son hommaige, et ly recorda les parolles que li dammes avoit dittes. Quant li évesques les ot oyes, il, qui trop ot estroite conscience, pensa et puis dist que ja ly damme ne se poroit vanter qu'elle le uist baisier, pour ce que pourroit estre pechet pour le délit : à quoy poeultestre la damme n'entendoit mye en ce cas. Et quant la damme vint pour son hommaige faire, cil évesques le voeult faire recepvoir par son bailli et ne le vault oncques recepvoir de luy, et elle s'en parti courchié et s'en ala tantost d'icelluy terre faire hommaige au conte dessudit. Ainssy et par celle occoison fu ly hommaige de la terre d'Oisy ostés de l'Empire et de le conté de Cambresis : mais adès en retint on le nom ; car on le nomme Oisy en Cambresis. Assés ont esté de prélas et de preudhommes, qui pour sy peu de choses ne lairoient mye perdre ung tel hommaige. Et cil quens reprist cel hommaige du Roy en accroissement de ses aultres fiefs.*

⁂ Verum ut pudori simul et ceremoniæ usuali fieret satis, cum tutrix hominium præstabat pro pupillo, illum osculandum domino præbebat. Inquisit. ann. 1448. ex Tabul. D. Venciæ : *Joannes Borelli senior... respondit... hæc dici audivisse ab ejus patre, qui fuit camerarius dom. Agouti de Agouto, nepotis seu felesenni dictæ dom. Raybaudæ... quod in ejusdem præstatione, dum ille, qui hujusdem homagium recipiebat nomine curiæ, osculum, ut est moris, recipere vellet ab eadem dom. Raybauda ; ipsa tum ad hoc obtulit supradictum ejus nepotem seu felesennum tunc pupillum, quem in suis brachiis propriis accepit, dicendo : Vesi quis oscularet ; ob quod ipse dominus, qui hujusdem Homagium recipiebat, dictum pupillum osculatus fuit.*

⁂ Prælati stola induti hominium præstabant. Charta ann. 1374. ex Tabul. monast. Montisol. : *Saxius Montisolivi abbas constitutus ante præsentiam Petri Isarni judicis majoris et locumtenentis Arnaudi de Hispania senescalli Carcassonæ et Biterris, et tenens stolam in suo collo, more prælati, recognovit se tenere a dom. rege locum de Monteolivo, tunc in pariagio cum ipso,... ad juramentum fidelitatis, quod et incontinenti præstitit dicto judici majori super sancta quatuor Dei Evangelia , manibus suis corporaliter tacta, cum stola in collo, salvo honore et honestate, more prælatorum.*

⁂ Præstito homagio, et altera die eodem recognito seu ratum habito, vassallus domino feudali fidelitatis sacramentum solemniori ritu jurabat. Hujus rei exemplum sit Charta ann. 1236. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 142 : *Præsentis scripti serie apertissime declaratur, quod Jacobus Dei gratia illustris rex Aragonum et Majoricarum, comes Barchinonæ et Urgelli, et dominus villæ Montispessulani, filius quondam illustris Mariæ reginæ Aragonum et dominæ villæ Montispessulani, ad interrogationem domini Johannis de Montelauro, eadem gratia episcopi Magalonensis, recognovit se eidem præcedenti die Homagium sibi fecisse pro villa Montispessulani et castro de Palude, quod vulgo dicitur Latas, quæ ab episcopo Magalonensi tenet in feudum ; et statim facta recognitione Homagii, dictus dominus rex domino Johanni de Montelaur*

episcopo supradicto et ecclesiæ Magalonensi præpositis super altare S. Firmini in Montepessulano, Corpore Jesu Christi, cruce, reliquiis et textu Evangeliorum aperto, sacrosanctis Evangeliis manu tactis, sacramentum fidelitatis in modum præstitit subsecutum, etc. Vide supra in *Fidelitas*.

° *Erectis digitis*, altero homagii et fidelitatis formulam recitante, homagium præstare consueverant Poloni, ut discimus ex Charta ann. 1385. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 83. col. 1 : *De justis eorum bonis paternis successive unum post alium per traditionem osculi infeudavit* (archiepiscopus Rigensis) *et postquam surrexissent, juxta consuetudinem erectis digitis, ad pronunciationem domini Joannis de Rosen supradicti jurantes, omagium et fidelitatem domino suo archiepiscopo mutuo præstiterunt.*

In homagiis dominus rogabat vassallum, an scilicet *Homo* fieret suus, fidelitatemque sibi in posterum præstiturus esset ? Hominium Guidonis de Severaco ann. 1246. in Regesto Tolosano : *Ego Guido de Severaco confiteor, et in rei veritate recognosco vobis Dom. meo Raymundo Dei gratia Comiti Tolosæ, Marchioni Provinciæ præsenti, et interroganti, me tenere in feudum, etc.* In homagio, quod Rex Angliæ Edwardus II. Philippo Regi Franciæ præstitit Ambiani 6. Febr. ann. 1329. pro Ducatu Aquitaniæ, etc. inter utrumque Regem convenit, homagium ejusmodi in posterum a Regibus Anglicis præstandum hac forma : *Le Roy d'Angleterre duc de Guienne tiendra ses mains entre les mains du Roy de France : et cil qui parlera pour le Roy de France, addressera ses parolles au Roy d'Angleterre duc de Guienne, et dira ainsi : Vous devenez homme lige du Roi de France, et lui promettez foi el loiauté porter ? dites, Voire. Et ledit Roy et Duc et ses successeurs Ducs de Guienne diront, Voire. Et lors le Roy de France recevra ledit Roy d'Angleterre et Duc audit Hommage lige, à la foy, et à la bouche, sauf son droit, et l'autrui.* Ex Schedis MSS. et Froissart. 1. vol. cap. 15. Vide Consuetud. Andegav. art. 137. 138.

Fidei professio, quæ in *Homagiis* præstabatur, reciproca erat : nam ut fidelitatem domino vassallus, ita et vassallo dominus illius personam, et feuda, ac in iis jura, se conservaturum pollicebatur. Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 11 :

> Voceque mox viva juravit Rex sibi vitam,
> Atque suos artus, et honorem Principis aptum,
> Absque dolo recte servare per omnia semper.

Occurrit passim in Regesto Tolosano hæc formula in homagiis, quæ Raimundo Comiti præstita sunt a nobilibus Tolosanis, Aginnensibus, et Ruthenensibus ann. 1248 : *Ad hoc nos dictus Comes recipientes dictam confessionem et recognitionem fidelitatis, et homagium a vobis dicto N. pro prædictis feudis in forma præscripta, promittimus vobis quod tam personam vestram, quam dicta feuda, et omnia jura, quæ in eis habetis, contra quoslibet molestatores, qui super hoc eis injuriari voluerint, bona fide defendemus.* [Homagium præstitum Comitissæ Vien. a D. de Racurello ann. 1237. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 19 : *Versa vero vice supradicta Comitissa promisit eisdem dominis de Rancurello, ut ipsos contra omnem hominem semper defendat et amparet Dominus Comitatus, qui eos super Rancurello et ejus mandamento vel pro prædictis conveniret vel guerrizaret.*]

Ratio autem ejusmodi sacramenti dominici a fide ducitur, qua uterque, dominus scilicet et vassallus, invicem tenentur. Nam ut est in Regiam Majest. lib. 2. cap. 67. § 1. apud Glanvillam lib. 9. cap. 4. Bractonum lib. 2. tract. 1. cap. 35. § 2. Brittonem pag. 170. et in Fleta lib. 3. cap. 16. etc. *mutua debet esse dominii et homagii fidelitatis connexio ; ita quod quantum homo debet domino, ex Homagio, tantum dominus debet homini ex dominio, præter solam reverentiam.* Philippus de *Beaumanoir* cap. 58 : *Et ce qu'on dit que voir que s'est que li Sires doit autant foi et loiauté à son home, come li home fet à son Seigneur, ce doit estre entendu, en tant come cascuns est tenus li uns vers l'autre : car porce se li Sires justise son homs par bonne cose contre se volenté, ne ment-il pas sa foi vers luy.* Assisiæ Hierosol. cap. 198 : *Le Seignor est tenus à son home, se me semble, pour la foi, qui est entre eus de toutes les choses avant dites de quoi home est tenus à son Seignor : car entre Seignor et home, ne n'a que la foi ; et la foi doit estre entre eaus as choses avant dites, mais que tant que l'home doit à son Seignor reverence en toutes choses ; et chascun doit garder sa foi l'un vers l'autre fermement, et enterinement endroit soi, par sa foi et sa loiauté et son honour garder et bone renomée.*

☞ Hominium sub conditione aliquando præstitum : si quis enim impiarem se novisset injuriam sibi illatam ulciscendo, aut quod vi ablatum sibi fuerat recuperando, alterius potentioris domini hominem se futurum atque ab eo possessiones suas in feudum recepturum se pollicebatur, modo ipsi auxilium suppeditaret quod cogitatis perficiendis satis esset. Hujus exemplum suppeditat Appendix ad Marcam Hispan. col. 1132 : *Quod Bernardus Atto Vicecomes indigne ferens, perrexit ad Comitem Tolosanum, et fecit ei hominium sub tali conditione, quod si tantum ei conferret auxilium ut sæpedictam civitatem posset recuperare, teneret pro eo civitatem et comitatum.*

Interdum hominium non per seipsum, sed per alios præstabat vassallus, idque ex peculiari pacto ac conventione. Exstat quippe in Historia Remensi MS. Joannis Rogerii Diploma Henrici Leodiensis Episcopi, ann. 1269. quo Johanni Remensi Archiepiscopo homagium se debere *per tres homines tantum*, non vero per quatuor, uti contendebat Remensis Antistes : denique *ad instantiam bonorum pro bono pacis eidem Archiepiscopo fecisse Homagium nomine suo in pratis de Donzeio per tres homines* agnoscit, *videlicet per Lambertum de Chevetoigne, Egidium de Fermes Milites, et Jacobum de Guignon Armigerum, etc.* Interdum denique aliæ erant ac peculiares hominiorum conditiones, cujusmodi est illa, quam juvat hocce loco describere ex Charta originali, data Paris. die Mercurii ante festum S. Michaelis ann. 1329 : *A tous ceus, qui ces presentes lettres verront, Robert d'Artois Comte de Beaumont, salut. Sachent tuit, que come nostre amée Cousine, Madame Marie de Brébant, Dame d'Arschot et de Virzon, nous fust tenue à faire deux Hommages pour raison de sa terre de Virzon, à li appartenante au lieu, que on dit Beaucheines entre nostre terre de Meun sur Eure, et la terre de Vierzon, et l'autre hommage au lieu au gué de Noies, pour cause de la suite de ses hommes des appartenances en nostre terre de Meun, en tele maniere, que nous et la Dame de Vierzon devons estre à cheval, et nostre cheval, les deux piés devant en l'eaue dudit gué, et les deux piez derriere à terre seche pardevers nostre terre de Meun : et le cheval à ladite Dame de Vierzon, les deux piez derriere en l'eau dudit gué, et les deux devant à terre seche par devers nostre terre de Meun, etc.* Vide in *Bombus*, et in *Relevium*.

Hominium subsequitur *sacramentum fidelitatis*, nam eo præstito, vassallus, tactis sacrosanctis Evangeliis, *fidelitatem* domino pollicebatur, stans, non flexis genibus. [Aliquando vero fidem seu *sacramentum fidelitatis* subsecutum est hominium, ut videre est in Charta ann. 1179. tom. 2. Hist. Lotharing. col. CCCLXXXI : *Post factam fidelitatem, et præstito ordine præmisso juramento, faciat Hominium Primicerio.* Idem colligitur ex Hominio præstito ann. 1237. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 18 : *Et inde fidelitatem juratam super sancta Dei Evangelia et Homagium fecerunt.*] Neque tamen semper *hominio* adjunctum erat *sacramentum fidelitatis* ; sed interdum absque eo hominium, interdum etiam absque hominio *fidelitatis sacramentum* præstabatur, uti in voce *Fidelitas* docuimus. Ut porro variæ ac diversæ erant *feudorum*, ita et *hominiorum*, duæ potissimum obtinuere species, *planum* et *ligium*. De *ligio* agemus in hac voce.

° HOMAGIUM CORPORIS, Quo quis alterius servum se vel *hominem de corpore* profitetur. Charta ann. 1231. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 446 : *Præcipimus universis et singulis firmiter observari, quod non faciant aliquem dominum per Homagium corporis et servitutis, quamdiu in dicta villa voluerint commorari.* Sed et

° HOMAGIUM, nude, idem quod *Servagium*, Servi conditio. Charta ann. 1264. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 107. v°. col. 2 : *Nos dictos fratres esse homines de corpore ecclesiæ nostræ dicebamus, ipsis fratribus e contrario dicentibus et negantibus se esse homines nostros, immo se esse liberos ex omni costa asserentibus. Tandem post aliquas controversias, de bonorum consilio super dicta discordia servagii seu homagii... compromisimus.*

HOMAGIUM FRANCUM, Nulli servitio obnoxium. Reg. feud. Aquit. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 36. r° : *Quæ omnia tenet* (Anessancius de Serras miles de Landarrone) *a dicto domino rege, cum uno pari cirothecarum albarum sine seda de sporla et cum Homagio franco.* Occurrit ibi pluries.

° HOMAGIUM HONORABILE, Eodem intellectu. Charta Alfonsi comit. Pictav. et Tolos. ann. 1256. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 551 : *Nicholaus episcopus Coseranensis de voluntate et assensu capituli Coseranensis nomine ecclesiæ suæ recepit a nobis in feudum honorabile civitatem Coseranensem,... pro quibus omnibus fecit nobis Homagium honorabile idem episcopus.*

¶ HOMAGIUM JURATUM ET LIGIUM, Cui adjunctum erat sacramentum fidelitatis. W. *Wyrcester* Anecd. in Libro nigro Scaccarii pag. 536 : *Obicitur etiam ipsi Regi Angliæ, quod ipse homagium ligium et juratum sibi* (Philippo Valesio Regi Fr.) *fecit.* Et pag. 538 : *Nec dici potest, quod in Homagio facto per dominum Regem, fuit contentum tacite juramentum,... quod verbum Ligium ex sui significatione nullatenus hoc importat,*

° HOMAGIUM JUSTICIALE, Quod ex jure debetur. Charta ann. 1531. in Reg.

4. Armor. gener. pag. 25: *Johannes Guilhiæ,... manus suas tenens ... in manibus nobilis Florencii de Rastello, ... fecit Homagium ligium et Justiciale.*

* HOMAGIUM LIGIUM, Illud dicitur, quo fidelitas domino contra quemvis juratur. Homag. Joan. ducis Brit. ann. 1403. ex Cod. reg. 8542. 3: *Arnaldus de Corbeia miles, cancellarius Franciæ, exposuit alta et intelligibili voce verbis Gallicis subsequentia: In Effectu, domine dux Britanniæ, homagium quod fecisti domino regi hic existenti, intelligit ipse dominus rex quod dictum Homagium sit ligium; quoniam omnia homagia, quæ sibi faciunt et præstant vassalli sui et maxime pares Franciæ, de quibus estis unus, sunt ligia.* Vide infra in *Ligius*.

¶ HOMAGIUM MANUALE. Vide supra.

¶ HOMAGIUM MILITARE, Quale militem decet. Charta hominii Radulfi *de Chasteauneuf* ann. 1208: *Fecit Homagium Militare dicto domino Comiti flexis genibus, junctis manibus, prout est in talibus consuetum.*

* HOMAGIUM DE PAGA quid sit, explicat Consuet. Norman. part. 1. cap. 30. ex Cod. reg. 4651: *Fit homagium quandoque de pace servanda, quod Homagium de Paga nominatur, eo quod fit in pagam concordiæ inter aliquos reformatæ, ut quando aliquis sequitur alium de aliqua actione criminali, et pax inter ipsos reformatur, ita quod secutus facit ei homagium se altero de pace illa conservanda.* Eadem vernacule ibid.: *L'homage est fait aucune fois de garder paix, et est appellé Homage de Paie, pour ce qu'il est fait pour paix et en affirmation de la concorde qui est refformée entre aucuns.* Vide *Hominium pro Emenda.*

¶ HOMAGIUM DE PERSONA, Illud est quo vassallus dominum suum feudalem contra quemvis adjuturum se profitetur, non ita tamen ut nemo excipi possit. Consule quæ de duplici *Ligeitate* docuit D. Cangius in voce *Ligius*. Instrument. ann. 1339. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 388. col. 1: *Anno* 1339. *Indict.* VII. *ipsa indict. mutata cum anno,* 12. *mens. Nov. Nobilis domicellus Ulricus Tibaudi facit Homagium de Persona ante omnes homines et personas, exceptis dom. nostro Rege Francorum, et dom. Joanne de Cabilone domino de Arlaco, quibus est primo, ut asserit, ad homagium obligatus, illustri Principi DD. Humberto Dalphino Vienn. promittens dictus Ulricus dictum dom. Dalphinum de placito, et de guerra juvare contra omnes personas exceptis duobus dominis supradictis, et Archiep. Bisuntinensi, et Episc. de Bala.* Hujus homagii exstat formula in Lib. nig. Scaccarii Anglici pag. 7. ex Charta Conventionis inter Henricum Reg. Angl. et Robertum Comit. Flandr.: *Robertus Comes Flandriæ, fide et sacramento assecuravit Regi Henrico vitam suam et membra, quæ corpori suo pertinent, et capcionem corporis, ne Rex eam hanc* (l. habeat) *ad damnum suum, et quod juvabit eum ad defendendum regnum Angliæ contra omnes homines, qui vivere et mori possunt, salva fidelitate Philippi Regis Francorum.* Vide *Membrum* 2.

HOMAGIUM PLANUM, [vel *Simplex*,] ad discrimen *Ligii*, dicitur *Hommage Plain*, quod nude fit, et cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis, vel illud, in quo quis excipitur. Regestum Feodorum Campaniæ fol. 105: *Gaufridus de Villemaur fecit Homagium ligium, et aliud Planum: Ligium est apud Villam Mauri, et Planum apud Paleiz.* Et fol. 118: *Joannes Maucosins fecit Homagium de eo,... nescit, utrum sit planum vel ligium, et propter hoc inquirendum est.* Occurrit ibi crebro *Planum Homagium, ligius de plano feodo*, fol. 71. 76. 83. 94. 101. etc. Charta Guidonis *Cansdaveine* Dom. *du Plessié* ann. 1258. in Tabulario Corbeiensi lib. 1. Chart. 22: *Tenrons en fief lesdits* 40. *muiz d'aveine à Plain Homage sans ligée.* In Consuetud. Rupellensi art. 4: *Quand aucun vassal tient à Homage Plain ou lige aucunes terres et fief noble, etc.* In Consuetudine Ambian. art. 7. 25. et 189. duplex genus feodorum observare est, ac primum quidem, quod alteri dignitate præfertur, feodum, quod in *Parriam* tenetur, *Fief tenu en Pairrie;* alterum, quod tenetur in planum homagium, *Fief tenu en Plain Hommage.* Plani homagii mentio præterea fit in Consuetudine Pontivensi art. 77. et in Pictavensi art. 108. ubi duplex perinde homagium esse dicitur, aliud *ligium*, aliud *planum*, et art. 113. homagium planum non tactis Evangeliis fieri, secus de ligio. Adde art. 133. 148.

☞ Quæ quidem, si paulo attentius a D. *Brussel* perpensa fuissent, æquiori haud dubie censura carpsisset. Ex his quippe manifestum fit vix aliud ullum, præter planum et ligium, notum hisce temporibus homagium fuisse; imo inter utrumque non modicum interfuisse discrimen. Recte igitur observavit D. Cangius duplicem hanc hominiorum speciem potissimum obtinuisse, quod alias species exstitisse dicere est, nec minus quoque unum per alterius discrimen apte definivit, clara omnino notione; cum enim, *nude*, dixit D. Cangius addendo: *cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis*, mentem suam non obscure declaravit. Fuere etiam, fateor, *homagia non ligia* in quibus nemo excipiebatur; quid inde? Virum cetera eruditissimum non omnia vidisse, quod conditionis humanæ vitium est, non ingenii: verum nec illud prætermissum voluit D. Cangius, cum duplicem *Ligeitatem* distinxit, quod in voce *Ligius* consulere licet. Qui vero *hominium planum* debebat, liber et immunis erat erga dominum feudalem ab omni servitio sive curiæ, placiti aut exercitus; unde ejusmodi feuda primum quidem *alodia*, dehinc sub hominii conditione alicui domino subjecta fuisse non immerito existimat idem D. *Brussel*. Hæc autem hominii species circa medium XIII. seculum ab *ordinario* indistincta esse cœpit.

¶ HOMINAGIUM PLENUM *de franco servitio sine ligiatione*, quo vassallus servitium militare, nulla exceptione facta, domino feudali pollicetur. Charta anni 1241. ex Tabular. Compend.: *Hominagium Plenum de Franco servicio sine ligiatione fecit Ansoldus de Faciet Miles Abbati et Conventui S. Cornelii Compendiensis, super quod habetur, etc.*

¶ HOMAGIUM RECTUM, Quod Regi nullo medio præstatur. Charta ann. 1276. Chartular. Domus Dei Pontisar.: *Possidebant omnes res hujusmodi et omnes res alias spectantes ad res prædictas superius expressim nominatas in feodo et recto Homagio nude et immediate a Domino Rege Franciæ.* In alia vernacule scripta eod. anno Ibid. ubi de iisdem feodis: *Tenoient au chastel de Biaumont nu à nu du Roi de France et en fié.*

* HOMAGIUM RUSTICALE, Quod a rusticis seu servis debetur. *Homagia nobilia et rusticalia*, in Charta ann. 1355. ex Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 173. Vide supra *Homagium corporis.*

HOMAGIUM SOLIDUM et NON SOLIDUM, id est, ligium et non ligium. Constitutiones Catalaniæ inter dominos et vassallos MSS. cap. 31: *Duplex est Homagium, videlicet Homagium solidum, et non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem et fidelitatem. Nam homo solidus adversus omnes gerit fidelitatem domino suo: et ita in homagio solido nullus excipitur, quando fit quantum ad verba, sed quantum ad rectum intellectum, ille qui generalem habet jurisdictionem, intelligitur exceptus: nam, contra illum non tenetur dominum suum juvare: ex quo evidenter apparet, quod nullus potest facere Homagium solidum duobus, quia talem simplicem fidelitatem, in qua nullus intelligitur exceptus, præter generalem jurisdictionem habentem, non potest aliquis facere duobus. Est autem Homagium non solidum, quando aliquis excipitur faciendo Homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo domino meo solido. Vel sic: Facio tibi Homagium in hoc, excepto quod possim mihi alium dominum constituere, contra quem nolo teneri te juvare: item si excipiatur aliqua persona, etc.*

☞ Hujusmodi homagiorum plurima occurrunt exempla, inter ea quæ in Commentariis ad Historiam Delphinatus referuntur. In homagio per Aymonem de Bocsozello Dalphino ann. 1290. præstito tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 21: *Salvis et exceptis homagio et fidelitate unius domini, quemcumque dictus Aymo vel prædecessores sui sibi constituerint, vel quem dictus Aymo vel hæredes sui sibi constituere voluerint in futurum.* In alio ann. 1293. ibid. pag. 36: *Facientes ipsi domino Dalphino et ejus hæredibus Homagium ligium et fidelitatem contra quamcumque personam, Collegium, Universitatem, excepta persona Imperatoris, et honore et corona Imperii, et excepto Abbate Insulæ-barbaræ, et excepto D. Episc. Vasionensi.*

HOMAGIUM LIBERUM. Charta Guillelmi de Maineriis Militis ann. 1248. in Tabul. S. Judoci: *Quæ omnia de dicta Ecclesia nos per Homagium liberum quondam tenentes, ipsi Ecclesiæ eschangiavimus pro* 60. *sol. Paris.*

HOMINIUM PRO EMENDA, vel pro *pace habenda*, vel *pro debito solvendo*: cum quis criminis alicujus reus, cum eo, quem offendit, vel illius hæredibus, ita paciscitur, ut quoad vixerit, vassallus illorum sit, eoque nomine hominium iis præstet: vel si non est solvendo idoneus, vice debiti vassallum creditoris se constituat, eique hominium exhibeat. Usatici Barcinonenses MSS. editi a Raimundo Bereng. et Adelmodi Comit. Barcin. cap. 3: *Aguayt et encalz de cavallario, et assalt de castello, emendetur per Hominaticum et per aliscaram, sicut visum fuerit judicanti.* Cap. 72. *De compositionibus juxta leges: Judicant nempe omnes homines æqualiter, nihil vero judicant inter vassallum et seniorem, quia in legibus non invenitur Hominaticum, et ideo facienda sunt, quæ sunt secundum usaticum.* Constitutiones Catalaniæ inter dominos et vassallos MSS. cap. 35: *Causa quandoque intervenit, quando dicitur in promissione: Ideo constituo me tuum hominem, quia tu dedisti mihi tale feudum, vel ut me defendas in jure meo a talibus meis adversariis, vel in emendam injuriæ, quam dicis me tibi intulisse.* Cap. seq. dicitur ejusmodi homagium non transire in hæredes, nisi per stipulationem, quæ intervenit in emendam,

ille, qui homagium stipulatus est ac promisit, bona sua ei, quem in dominum accepit, subjecerit, recipiendo ea ab ipso in feudum. Secunda Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo Rege Aragon. ann. 1299. MSS : *Item quod pro aliquo debito non fiat de cætero Homagium in Catalania aliquo tempore, nisi fuerit debitum, quod debeatur pro fine captionis sui, vel amici sui, vel pro matrimonio, et si contra fieret de cætero, quod contractus iste non valeat.* Id dilucidius explicatur in Charta alia ejusdem Regis : *Nisi pro debito, quod deberetur pro faciendo fine seu remissione captionis debitoris vel amici sui, vel pro debito, quod deberetur causa matrimonii.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 16 : *Hommage est fet aucunefois pour garder pés, et en cel homage denommé est dit Homage de paiement, pour cen que pour tel Homage pés et concorde soit reformée entre aucuns. Si comme quant aucun sieut un autre d'aucun crime, et pés est reformée entre eus, ensi que icelui, qui est suis del crime, fet hommage à l'autre pour garder lui pés.*

☞ Hujusce moris, quo quis alterius quem offenderat, vel illius hæredum, vassallus hominio constituebatur, exemplum insigne profert Sententia Innocentii II. PP. ann. 1133. apud Acherium tom. 8. Spicileg. pag. 177. contra auctores cædis Archembaldi Subdecani Aurelian. de qua S. Bernardus Episc. 171. et Petrus Vener. Abb. Cluniac. lib. 1. Epist. 17 : *Noverit vestra dilectio quoniam Goffredus de Viconovo nuper ad nos veniens in præsentia Fratrum nostrorum jurejurando firmavit, quod salva fidelitate carissimi filii nostri Ludovici Francorum Regis ligium Hominium faciet dilectis filiis nostris Stephano subdecano, Si. præposito, et aliis cognatis et nepotibus Archembaldi bonæ memoriæ Aurelianensis subdecani, qui hoc recipere voluerint, et tam ipsis quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exulati, vitam et membra et bona jurabit, et cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem jurabunt. Hoc etiam addito quod fideliter laborabit, quatinus Henricus similiter juret idem et faciat, et uterque Aurelianensi Ecclesiæ quam graviter læserunt satisfaciet. Præterea Herveus de Vico-novo, Hugo nepos ejus, et Thebaldus Hervei, et cum eo tot milites ut centesimum numerum compleant, et centum quadraginta de melioribus burgensibus urbis Aurelianensis, quos ad hoc poterunt invenire, prædictis Archembaldi subdecani parentibus Hominia facient.*

Hominium Pacis. Tradit Butilerius lib. 1. tit. 82. triplex esse homagium : primum quod *feodi* dicunt, alterum *servitii*, tertium *pacis*, quod sic definit : *Le tiers si est si comme ils sont hommes, qui ont juré à faire tenir et garder paix au Seigneur.* Et infra : *Item se paix est faite pour le Seigneur, aussi peus savoir et entendre, qu'il peut obliger ses hommes à la paix tenir et garder par la foi de leur hommage.* Robertus Monachus lib. 2. Hist. Hierosol. pag. 39. de Alexio Imp. CP. : *Requisivit a nostris, ut sibi Principes exercitus facerent Hominium, id est, securitatem pacis.* Et mox : *Fecerunt igitur ei cum sacramento Hominium, tali conditione, ut tamdiu duraret, quamdiu ipse perseverasset in sacramento suo et promissione.*

☞ Huc etiam spectat quod refert Sugerius in Vita Ludovici Grossi cap. 1. Captos scilicet a Guillelmo II. Rege Angl. nullo modo *evinculari potuisse, donec suscepta ejusdem Regis Angliæ militia, Hominio obligati regnum et Regem impugnare et turbare jurejurando firmaverunt.* Eadem notione Radulphus de Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 119 : *Illic Boamundus oblatus Alexio, ei jugo, Quod Hommagium vulgo dicitur, subditur.* Et infra : *Nam quid de Ducibus Galliæ dixerim, quibus ipsa sua multitudo non modo jugum Hommagii subtrahere, verum etiam rebelles quosque debuerat subjugare.*

Hominia Plevita, in Consuetudinibus Barcinonensibus, quæ Surita et Garibaius *pleytos Homenages* vocant, *Homages de plejure* nostri, facere dicuntur, qui pro domino fidejubent, vel erga superiorem dominum, vel erga alium quemvis, illiusque verba et conventa præstant, eoque nomine ei, cui fidejubent, hominium faciunt. Butilerius lib. 1. tit. 82 : *Encore dient le sages qu'il y a un autre hommage, qui est appellé Hommage de plejure : car l'homme doit faire plejure pour son Seigneur pour l'honneur de lui, et tout ce est en droit et par raison. Et l'avés peu voir par le Roy de France, qui fut prisonnier en Angleterre, comment il fut ordonné que plusieurs nobles Barons, qui estoient ses hommes, s'en allassent en Angleterre tenir prison pour lui, et faire plejure.* Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 29 : *A hommage est adjointe plevine : car l'Hommage doit plevir son Seigneur en toutes cours, s'il est suy de mesfect, qui appartienne à sa personne, et qu'il sera à droit aux termes, qui lui seront mis, et de ses namps delivrer et d'emprunts, tant comme la rente qu'il lui doit d'un an, se peut estendre.* [Assisiæ Hieros. cap. 206 : *Et home doit tant plus à son Seignor, par la foy qu'il li est tenu, que le Seignor à luy, que home doit entrer en ostage pour getter de prison son Seignor, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message. Et chascun home qui a fait homage à autre est tenu par sa foy s'il trouve son Seignor en besoing d'arme à pié entre ses ennemis, ou leue qui soit en peril de mort, ou de prison, faire son loyal pouvoir de remonter le, et de rejetter le d'icelui peril, et se il autrement ne le peut faire, il li doit donner son cheval, ou sa bête sur quoi il chevauche, se il la requiert, et ayder le à mettre sus, et ayder le en son pooir à son corps sauver.*] Ejusmodi vero hominii formula ita concipitur in Hominio Mariæ Beneharnensis Vicecomitissæ Ildefonso Aragoniæ Regi præstito æra 1208. quod descripsit Marca in Hist. Beneharn. lib. 7. cap. 1. n. 2 : *Ut autem hoc totum, quod supra scriptum est, per bonam fidem sine omni enganno attendatur, vobis domino Regi ex parte Dominæ Mariæ promitto hoc et convenio vobis in Dei fide et legalitate mea et ordine, et in osculo pacis et veritatis, quod si forte D. Maria supradicta vellet infringere, ego attendam ad vos, et adjuvabo vos, etc.* Et infra : *Ego quoque Fortunius Dat, et ego Raymundus Ot de Arbus, et ego Ogerius de Golirs idem similiter vobis Domino Regi in bona fide et sine omni enganno promittimus, et vobis hominium facimus.*

Homagium per Stipulationem. Bracton. lib. 2. tr. 1. cap. 35. § 2 : *Item contrahitur Homagium de utriusque voluntate, tam domini, quam tenentis, etc.* Constitut. Cataloniæ inter dominos et vassallos MSS. cap. 84 : *Licet de jure Romano homo liber non possit servum se facere alterius per aliquam simplicem pactionem, nec etiam per confessionem, factam in jure : potest tamen per confessionem aliquis suam gravare conditionem, quia per pactionem interveniente scriptura, potest aliquis homo liber se constituere ascriptitium. Et ita aliquis liber homo per pactionem videlicet et per stipulationem potest se constituere hominem alicujus nobilis, et potest ei facere homagium. Et quando super hoc, scilicet ut aliquis liber homo constituat se hominem alicujus hominis nobilis, concipitur stipulatio, intervenit de consuetudine generali Catalonensi osculum, in hunc scilicet modum : Dominus tenet tunc inter manus suas manus illius, qui facit homagium, et ille flexis genibus facit homagium, per stipulationem, promittendo illi domino inter manus suas fidelitatem. Et ipse dominus in signum, quod versa vice eidem fidelis erit, ipsum osculatur. Nam eamdem fidelitatem dominus debet suo vassallo, quam vassallus domino suo : tenebitur enim dominus ipsum juvare, et custodire ab inimicis, vel pro posse suo ipsum in suo jure defendere. Et quamvis illud homagium introductum non sit de jure Romano, seu civili scripto, introductum est tamen usu diuturno Catalonensi, qui legem imitatur, et ideo legibus adjuvatur et defenditur, quia pactiones licitæ custodiendæ sunt.* Nescio, an huc pertineat quod narrat Matth. Paris ann. 1246. de Amedeo Comite Sabaudiæ : qui *cum Regem Angliæ* (Henricum III.) *præcordialiter diligeret, fecit Homagium eidem Regi in manu Archiepiscopi Cantuariensis, qui supplevit Regis absentiam : et Homagium factum fidei interpositione, addito sacramento de inviolabili observatione, spontanea ac gratuita voluntate, pro utrorumque hæredibus confirmavit, recipiens de dominio dicti Regis quædam feuda, videlicet Secusiam cum Palatio, Avillianam, S. Mauritium de Chablasio, et Castrum de Bardo. Quod licenter facere potuisse*, asserit idem Scriptor, *sine Imperatoris injuria et Imperii mutilatione, cum nihil præter aquas et transitus teneret de Imperio.* Prostant in Regesto Tolosano Cameræ Computor. Paris. Complura per stipulationem homagiorum exempla : ex quo ea, quæ sequuntur, a nobis olim descripta, hic inseremus, ut moris haud omnino triti vestigia lector inde percipiat. Fol. 79 :

Noverint universi, etc. quod Guillelmus Boërius de Algariis de sua mera et spontanea voluntate recognovit et concessit et confessus fuit coram D. Raymundo Dei gratia Comite Tolosano March. Provinciæ, se non habere in hoc sæculo dominum nisi eundem dominum Comitem antedictum, neque alicui domino teneri ratione homagii vel dominii, nisi ipsi domino Comiti Tolosano supradicto. Et ibidem dictus Guill. Boërius dedit et concessit, se scilicet, suum proprium corpus, et omnem suam progeniem ab ipso ortam et orituram per homines proprios ipsius Dn. Comitis et hæredum et successorum ejus in perpetuum ad omnem ipsius Dn. Comitis et hæredum et successorum ejus voluntatem, inde scilicet de prædicto W. Boërio et de progenie sua antedicta tanquam de suis propriis hominibus in cunctis locis semper faciendum. Et promisit ipsum servire tanquam suum proprium dominum in cunctis locis fideliter et devote. Hoc ita facto et concesso, dictus Dn. Comes per se et successores suos recepit ipsum W. Boërium de Algariis et omnem progeniem ab ipso ortam et orituram per homines suos proprios, promittens ipsum et progeniem suam cum omnibus bonis, juribus et rebus suis mobilibus et immobilibus, quæcunque sunt et ubicunque sunt, protegere, salvare, manutenere, et custo-

dire tanquam res proprias suas, ubicunque et in cunctis locis ab omni damno, injuria, violentia, gravamine, molestia, et offensa. Actum fuit ita et concessum apud Vaurum ult. die mens. Decemb. 1247. Charta alia : *Noverint, etc. quod Arnaldus Natalis, mercator de Salvitate, de sua propria et spontanea voluntate, nulla tamen vi vel deceptione coactus vel deceptus, etc. confessus fuit D. Raymundo Comiti Tolosæ, se scilicet, suum proprium corpus, esse hominem ipsius D. Comitis supradicti, et etiam omnem suam progeniem ab ipso Arnaldo Natali orituram, et promisit ipsi Comiti et successoribus suis, etc. quod ipse Arnaldus serviet eumdem dominum suum Comitem et successores suos semper in perpetuum fideliter ac devote tanquam suum proprium dominum, scilicet infra Ecclesiam et extra, et in Tolosana et extra, et in Salvitate et extra, et aliis cunctis locis, et quod ipse Dn. Comes et successores sui de ipso Arnaldo et sua progenie ab ipso oritura, tanquam de suo proprio homine et de suis propriis rebus in prædictis locis et cunctis aliis suam possit facere voluntatem. Item promisit eidem Comiti et successoribus suis, se et suam progeniem ab ipso orituram omnem, servitium et fidelitatem exhibiturum et servaturum ipsi D. Comiti et successoribus suis, sicut fidelis et proprius homo debet suo proprio domino servare et exhibere. Et voluit et mandavit, quod progenies ab ipso oritura, eandem fidelitatem, dominium et Homagium ipsi domino Comiti et ejus hæredibus facere teneantur in perpetuum. Item dictus Arnaldus Natalis recognovit et concessit et confessus fuit, quod pater suus et alii antecessores sui ab antiquo erant homines a patre et aliis antecessoribus ipsius D. Comitis supradicti, et illud idem hominium et servicium sicut proprii homines tanquam eorum proprio domino facere tenebantur. Act.* 1236. Charta alia anno 1238 : *Recognoverunt et concesserunt D. Raymundo Tholosæ Comiti et suo ordinio, dominium et homagium de seipsis, scilicet de eorum corporibus et de omni eorum progenie orta et oritura, etc.* Fol. 80. 85. 124. et 125.

Homagium Servitii, Butilerio lib. 1. tit. 82. quod quis domino præstat pro *servitio*, militari nempe, ei impendendo, pro quo interdum ab eo prædia et feuda obtinet. Vetus Consuet. Norman. cap. 29 : *Hommage de foy et de service, est quant aucun reçoit autre à hommage, à luy garder foy, et à luy faire service de son propre corps, ou soy à combattre pour luy, se mestier est, ou à faire aucun tel service.* Regiam Majestatem lib. 2. cap. 65. § 1 : *Fiant autem homagia de terris, de tenementis liberis tantummodo, de servitiis et redditibus assignatis in denariis et aliis rebus.* Dudo lib. 1. de Moribus et Gestis Normannorum pag. 70 : *Qui nunquam colla suæ cervicis cuipiam Regi subegit, nec cuilibet manibus, gratia servitii, manus suas commendando commisit.*

☞ Haud ingrata forte erunt quæ addemus ex antiquo Glossatore in verba Consuetudinis mox laudatæ : *Et fut cet homage constitué, pour ce que quand aucun a passé aage comme de soixante ans, ou qu'il est debilité d'aucun membre, il n'est pas habile pour combattre. Et pour ce fut établi que s'il étoit accusé d'aucun cas, qui par gage de bataille se deut terminer, qu'il pourroit mettre champion qui feroit le fait pour lui, à ses perils et depends, et pour ce fut constitué et etabli homage de foy et de service, et en souloit on anciennement plus user, que l'on ne fait, car on combattoit pour plus de cas, qu'on ne fait pour le présent... et doit l'en savoir, que quand un champion faisoit gaige de bataille pour aucun autre accusé d'aucun crime, se le champion estoit desconfit, feust par soi rendant en champ, ou autrement, cil pour qui il combattoit estoit pendu, et forfaisoit tous ses biens et meubles et heritages, ainsi que la Coutume declaire, aussi bien comme cil propre eut été déconfit en champ, et le champion n'avoit nul mal et ne forfaisoit rien, etc.*

Homagium Campionis. Vide *Campiones.*

¶ Homagiorum Rachatum, Certa pecuniæ quantitas, quam hæres vassalli demortui domino præstat pro obtinendo feudo paterno ; idem quod *Relevium.* Charta ann. 1366. de Aquariatu de Talmundo : *Item altam et mediam justitiam et omne jus altæ et mediæ justitiæ, quam et quod habemus in villa et parochia de Olona, una cum commodo et emolumentis seu Rachatis Homagiorum nobis dicto Abbati debitorum in villis et parochia de Olona.*

Homagia non modo a Viris Feudalibus ac nobilibus fiebant, sed etiam ab hominibus de corpore, seu servis. Tabular. S. Germani Parisiens. sub Hugone Abbat. : *Ut super quibusdam injuriis, quas nobis fecerat, sicut homo de corpore responderet , Hominium et fidelitatem, quam præscriptis audientibus et videntibus fecerat, denegavit, etc.*

☞ Inde est quod ejusmodi homagium *Corporale* vocabant. Charta ann. 1265. in Chartular. Latiniac. : *Recognoverunt etiam semetipsos esse hominem et feminam de corpore... et hactenus fuisse dictorum Religiosorum et prædecessorum ratione Homagii corporalis, manum mortuam et foremaritagium cum prædecessoribus suis debere.*

Homagium, et Hominia, pro territorio, intra quod *Hominia,* vel *servitia* quævis, etiam operarum , domino debentur. Charta Waldensis Cœnobii apud Spelmann. : *Noverit universitas vestra , me reddidisse Deo et S. Mariæ et S. Jacobo de Waldene et Monachis ibidem Deo servientibus totum Homagium in villa de Waldena, a cruce de Nuport, super ripam versus Cantburg, vid. in hominibus et eorum servitiis, et in omnibus ad eos pertinentibus, etc.* Liber Ramesiæ sect. 317 : *Henricus Rex... si Abbas de Ramsey poterit monstrare, quod nullus antecessorum suorum operasset ad Hominium de Brampton, etc.* [Index MS. Beneficiorum Eccl. et Diœc. Constant. f. 17 : *Hæredes Laurentii Thomassin* (debent) *unum quarterium frumenti,* 11. *den.* 11. *gallin. Homagium... Johannes Lebret dimidium bussellum frumenti pro quodam herbegamento et Homagio.* Et fol. 23 : *Rector habet manerium presbyteratus...* 11. *sol. et* 1111. *gallinas, et unum gallin. et duo Homagia pro cunctis elemosynis.* Charta ann. 1268. in Chartul. Domus Dei Pontisar. : *Possidebant in feodum a domino Rege Franciæ... videlicet circiter unum arpentum vineæ in clauso de Mello... Item* VII. *Homagia.*]

° *Hommaige,* eadem, ut videtur, notione, in Cod. MS. eccl. Camerac. de feud. episc. : *Item ledit fiefvé doibt avoir à cause de sondit fief vingt Hommaiges tenus de lui, desquelles Hommaiges il doibt avoir le quint denier, quant on les vent ou met de main à autre.*

Homagium, Sacramentum, juramentum, in Legibus Aragonens. apud Blancam, pag. 771.

Hominium, Securitas cuivis data cum sacramento. Vide Rodericum Toletan. l. 7. de Rebus Hispan. cap. 22.

° Homagium, Securitas data cum sacramento. Constit. MSS. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1306 : *Et jurent super sancta Dei Evangelia et faciant Homagium nobis, quod bene et legaliter inquirant contra dictos officiales, et condempnent vel absolvant ipsos secundum justitiam et eorum bonam conscientiam.*

¶ Hominium, Clientelæ professio. Miracula S. Aigulfi sæc. 2. Bened. pag. 672 : *Qui ab infirmitate quam triennio sustinuerat perfecte curatum se sentiens, sponte sancto Martyri Hominium fecit, et a domino Joscelino portarius constitutus in tantum robur corpus invaluit, ut onus animalis fortissimi ferret.*

° Homagium, Dicitur id, quod sub obligatione *homagii* et servitii tenetur. Charta ann. 1234. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Ego Johannes de Ferreriis miles dedi, concessi et feodavi Roberto de Jumeliis escuerio meo pro Homagio suo et servitio quod mihi fecit, xl. solidos annui redditus.* Alia ann. 1243. ex Chartoph. reg. Attrebat. : *Ego Balduinus miles. . . vendidi illustri domino meo Roberto comiti d'Artois Homagium domini Egidii militis de Mailly, quod de me tenebat, centum et sexaginta libras Parisienses, tali modo quo dictum Homagium de me tenebat.* Adde Libert. Villæ-franchæ ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 700. art. 9.

° Homagium, Feudum superius, a quo alia homagio obnoxia dependent. Libert. Podii-Mirol. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 312. art. 7 : *Concedimus . . . . quod quæcunque persona, cujuscunque sexus, dicti loci burgensis, oblias, feoda gentilia ac redditus, usque ad summam trescentarum librarum rendualium, et sine fortalicio et Homagio, emere et acquirere . . . possit.*

° Homagium præstitum pro officiis et dignitatibus ecclesiasticis. Chartul. episc. Paris. fol. 139 : *Anno Domini* 1273. *die Martis ante festum beati Dionysii, magister Robertus de Frovilla pœnitenciarius Parisiensis fecit Homagium dom. Paris. episcopo Stephano de pœnitenciaria Paris.*

° Homagium, Oblatio, quæ fit intra Missarum solemnia pro defunctis. Charta Theob. comit. ann. 1228. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. : *Contra Galcherum de Estrepeio, Robertum de Wanou, qui rei fuerunt de morte dicti Eustachii, et amicos coadjutores eorum, etc. Concesserunt etiam ipsi Galcherus et Robertus, quod ipsi facient cantare Missas et facere Homagia ad dictum meum.* Nisi *Homagia* ibi intelligas de conventionibus paciscendis inter homicidii reos et occisi hæredes. Vide *Hominium pro Emenda.*

° Homagium, Præstatio quævis, etiam pecuniaria. Pactum inter Phil. V. reg. Franc. et episc. Tornac. ann. 1320. ex Cod. reg. 8148. 2. 2. fol. 89. v° : *Item Homagium franci marcelli et omnium campsorum Tornacensium cum certis deveriis ab ipsis debitis.*

¶ Homagiales Terræ, Eæ nimirum quæ sub fide et hominio a Domino feudali tenentur ; *Terre homagée,* in Consuetud. Turon. art. 132. Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ apud Ludew. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 510 : *Monasterium cum suis Abbate, personis, villis, Terris Homagialibus et hominibus, sub nostræ regiæ Majestatis . . . recipere, etc.* Charta Wenceslai Regis Bohemiæ ann. 1418. apud eumdem Ludewig. tom. 6.

pag. 87 : *Præfatum castrum nostrum Hassenstein, alias cum valido exercitu nostro expugnatum et acquisitum cum Homagialibus, oppidis, villis, theloneis, jure patronatus Ecclesiarum, censibus, etc.*

¶ Homagialis, Vassallus, qui ad præstandum domino feudali homagium tenetur. Chronicon Salzburgense apud Raimundum Duellium Miscel. lib. 2. pag. 161 : *Ad hoc etiam accessit consensus Capituli, Homagialium et præfectorum, qui ab eo tunc a juramento fidelitatis per eumdem Bernhardum absoluti sunt.* Litteræ Richardi II. Reg. Angl. ann. 1397. apud Rymer. tom. 7. pag. 855 : *Cum Rupertus senior Comes Palatinus Reni devenerit efficaciter Homagialis noster, pro termino vitæ suæ... Et nos, præmissorum consideratione, et ita quod idem Dux Homagialis, vassallus, et fidelis homo ligeus noster fiat, et deveniat, et existat, ac homagium suum, etc.* Homagium Archidiaconi Coloniens. ann. 1397. apud eumdem Rymer. tom. 8. pag. 1 : *Alia faciendo quæ et prout fidelis vassallus, Homagialis et consiliarius domino suo facere tenetur et solet, etiam contra quoscumque. Hominio et sacramento fidelis*, in Charta ann. 1128. Append. ad Marcam Hispan. col. 1262.

¶ Homagiatus, Eadem notione. Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. : *Omnes Homagiati dominum suum debent plegiare et tenentur de debitis suis.*

¶ Hominagius, Idem quod *Homagialis*. Charta fundationis Abbatiæ Villæ-novæ apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 327 : *Assignavi quidquid habebam in toto feodo Girardi.... et omnia quæ pertinent ad Comitatum inter Leyne et Boloygne pro* LXX. *libris, exceptis Hominagiis quæ retinui in manu mea ad servitium meum cum equis et arraus faciendum.*

Hominium perdit dominus pro defectu juris, id est, si vassallo judicium suæ Curiæ denegat, vel si feloniam fecerit, vel aliquid ad exhæredationem tenentis sui, propter quod justo judicio debeat exhæredari, quo casu ad domini capitalem dominum transit : ita Stabilimenta S. Ludov. lib. 1. cap. 52. Petrus *de Fontaines* in Concil. cap. 13. § 8. Bracton. lib. 2. cap. 35. § 12. Fleta lib. 3. cap. 16. § 27. Constit. Sicul. l. 3. tit. 13. 17. [Statuta MSS. Caroli 1. Reg. Siciliæ cap. 132.] etc.

Homagium Gurpire, Reddere, Remittere. Ex Consuetudine Bellovacensi, ut ait Bellomanerius cap. 61. seu potius ex generali feudorum lege, non poterat vassallus dominum suum appellare, i. ad monomachiam Legibus receptam et statutam provocare, vel ad bellum diffidare, vel in jure de quovis crimine interpellare, priusquam suum *gurpisset Homagium.* Adeo ut vassallus, qui dominum de crimine aliquo accusare volebat, eum deberet convenire, coramque suis *Paribus* hæc verba proferre : *Sire, j'ay esté une pieche en vostre hommage, et ai tenu de vous tex heritages en fief : et à l'hommage et à le foy je renonce, parce que vos m'avez meffet, duquel meffet j'entens acquerir vengence par appel*, i. Domine, diu est, quod in tua fide et tuo homagio perstiti, et talia prædia in feodum a te tenui : nunc vero eisdem homagio et fidei renuntio, quia malefactum in me commisisti, de quo per appellum vindictam exigere decrevi. Quo facto eum *submonere* seu citare in Curiam superioris domini debet, ibique suum prosequi appellum. Quod si ante appellum, feodo et homagio non renuntiasset, non dabatur locus gagio duelli : sed in emendam erga dominum cadebat, tanquam prolatæ in eum contumeliæ reus, *pour lui avoir dit vilenie*. Id etiam attigit vetus Consuetudo Normanniæ cap. 84 : *L'on doit savoir, que aucun ne peut appeller de felonie son Seigneur, à qui il a fait hommage, ne le Seigneur son homme pour la foy de l'hommage, que l'un doit porter à l'autre. Mais se le Seigneur veut ainsi suyr son homme, il convient qu'il luy rende son hommage, ains que il lui offre son gage de l'appeler, et l'homme aussi : et se le Seigneur enchiet, l'homme ne tendra jamais de lui la terre, ne le fief que il tenoit, mais la tendra nuëment du Seigneur, qui est pardessus.... Et se l'homme est vaincu, la terre remaindra quitte au Seigneur.* Bracton. lib. 2. cap. 35. § 12 : *Item reddere poterit domino suo Homagium suum, simul cum tenemento, propter capitales inimicitias, ut liberius prosequatur appellum suum, et sic dissolvitur Homagium.* Adde Fletam lib. 3. cap. 16. § 35. Ricardus Hagustaldensis de Bello Standardico pag. 321 : *Itaque Robertus reddito Homagio, quod ei fecerat, ... ad suos socios reversus est.* Matthæus Paris. ann. 1188 : *Tunc Rex Anglorum Regi Francorum fecit Homagium, quia in principio hujus guerræ Homagium suum reddiderat Regi Franciæ.* Ejusmodi redditionum homagii exempla et formulas proferunt passim, Nicol. Trivettus ann. 1294. 1296. Henr. Knyghton. pag. 2477. 2481. 2497. 2549. 2550. Thom. Walsinghamus pag. 61. 66. 67. 133. Renerus apud Chappeavill. tom. 2. Hist. Leod. pag. 226. Rodericus Toletan. lib. 7. Hist. Hispan. cap. 7. 33. Inventarium MS. Chartophylacii Regii, *Layette, Flandres, Coffre* v. tit. 20. *Coffre* 3. *Sac.* 2. tit. 23. etc. Vide præterea Leges Alfonsinas parte 4. tit. 25. legibus 7. et 8.

° Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 152 : *Le suppliant.... rendi audit Grignart son homme liege, la feueté et Hommage que fait lui avoit, et le fit deffier.*

Hominium Rumpere. Sugerius in Ludovico VI. cap. 2 : *Quo siquidem tempore inter B. Dionysii Adam Abbatem et Burchardum nobilem virum Dominum Monmorenciacensem accidit quasdam contentiones pro quibusdam consuetudinibus emersisse, quæ in tantam ebullierunt irritationis molestiam, ut rupto Hominio inter defœderatos armis, bello, incendiis concertaretur.*

Pari modo dominus, qui vassallum de proditione aut alio quovis forefacto appellare decreverat illius *homagium guerpire* tenebatur. Cujus quidem paritatis ea ratio est, inquit Philipp. Bellomanerius d. cap. 61. quia *tout autant, que li homs doit à son Seigneur de foi et de loiauté par la reson de son homage, tout autant li Sires en doit à son home.* Id est, ut verbis utar Bractoni pag. 98 : *Est tanta et talis connexio per homagium inter dominum et tenentem, quod tantum debet dominus tenenti, quantum tenens domino, præter solam reverentiam.* Hujus porro moris exemplum profert Gualter. Terwanensis in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 37. ubi de Guill. Yprensi : *Unde et idem Domnus Guillelmus Hominium Alardi guerpivit, et eo diffiduciato, totum feodum ejus saisivit.* Matth. Paris ann. 1233 : *Formam pacis cum eo (Rege) mihi plurimum damnosam gratis inii : in qua convenit, quod nisi illa ex parte Regis mihi observaretur, omnia omnino ex parte mea essent in statu, in quo fuerant ante dictam pacem initam : videlicet quod ego essem extra homagium suum, et diffiduciatus ab eo, sicut prius fui per Dn. Episc. Menevensem.* Et infra : *Unde aperte didici, quod nullam pacem voluit mihi observare, cum post pacem deterius me pertractaret. Unde homo suus non fui ; sed ab ipsius homagio per ipsum absolutus.* Adde eumdem ann. 1233. 1234. pag. 268. 273. et Thwroczium in Uladislao cap. 34.

Est præterea alia hominii ex solo arbitrio apud Danos gurpiendi ratio, de qua Sueno in Legibus Castrensibus cap. 7 : *De ministerii resignatione : Illam etiam non prætermisit antiquitas formam instituere, qua et principis majestas illibata, et militis non esset honor imminutus, si ad alterius se quis transferret hominium. Statuit ergo in Circuncisionis vigilia, quæ novum annum inchoat, experti Militis novitatem affectantis, duos commilitones ad dominum, cujus se dominio exuere cupit, ablegandos esse, qui et ei hominium cum servitio illius resignent, et sic absque contumeliæ verecundia, dominique offensa, poterat unusquisque ad alterius hominium libere convolare.*

Homagium Evanescere dicitur, cum prædium vel feudum ad Regem devolvitur, quia *Reges nulli consuerunt facere Hominium.* Id pluribus probamus in Historia Comitum Ambianensium, [°° pag. 383. edit. ann. 1840.] quam dudum absolvimus, prælo proinde paratam, cum altera Comitum Pontivi.

° Quod de rege erga subditum intelligendum est : paulo enim ante rex Aragonum hominium præstat episcopo Magalonensi. Imo ex subditi concessione illud se non fecisse agnoscunt etiam reges nostri. Pactum inter Philip. Aug. et episc. Ambian. apud *Brussel* de Usu feud. pag. 152 : *Voluit hæc Ecclesia et benigne concessit ut feodum suum absque faciendo hominio teneremus, cum utique nemini facere debeamus vel possimus.* Aliud inter eumd. reg. et episc. Morin. ibid. : *Noverint universi quod Lambertus Morinensis episcopus nos et successores nostros absolvit et in perpetuum quitos dimisit ab hommagio, quod sibi facere debebamus de feodo Hesdin.* Sed nec tunc omnino evanescebat homagium : nam aut vassallum exhibebant, qui illud præstaret ; aut de eo paciscebantur, donum aliquod in homagii recompensationem assignantes. Charta Steph. episc. Noviom. ann. 1213. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 36. v° : *Cum secundum usum et consuetudinem hactenus approbatam, predecessores karissimi domini nostri Philippi illustris Francorum regis nulli consueverint facere Homagium, in recompensationem homagii, quod domini Viromandiæ debebant nobis et ecclesiæ Noviomensi, ipse nobis et successoribus nostris Noviomensibus episcopis dedit et concessit, in perpetuum augmentum regalium, quidquid habebat apud Laceniacum, cum pertinentiis suis.* Charta ann. 1284. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 3. v° : *Philippus regis Francorum primogenitus Dei gratia rex Navarræ, Campaniæ et Briæ comes palatinus.... Notum facimus quod nos de rebus, quas ratione karissimæ consortis nostræ Johannæ hæredis Campaniæ tenere debemus in feodum ab episcopo Lingonensi, Homagium fecimus venerabili in Christo patri Guidoni D. G. episcopo Lingonensi, hoc acto quod si contingat nos ad successionem regni Francorum venire, evanescet Homagium, et nullius firmitatis existet ; ita tamen quod eidem episcopo, vel illi qui tunc erit

episcopus Lingonensis, tenemur dare sufficientem vassallum; qui res teneat feodales, et ipsi episcopo Homagium faciat de prædictis, vel super hiis amicabiliter componere cum eodem. Eadem rursum leguntur in Ch. Ludov. primogeniti Phil. Pulcri ann. 1309. ibid. fol. 4. r°.

* Eo quoque gaudebant privilegio milites, cum feudum possidebant ab alio dependens, quod *rusticus* vel homo innobilis deinceps acquirebat, ut judicatum legitur per Arestum ann. 1260. in Reg. *Olim* parlam. Paris. fol. 110. v° : *Dominus Amalricus de Meuduno miles tenebat quemdam feodum a quodam armigero consanguineo suo. Johannes Frogerii burgensis Parisiensis partem ipsius feodi emit ab ipso armigero, partem aliam permutavit cum eo. Idem Johannes petiit ab eodem Amalrico quod veniret ad homagium ipsius de ipso feodo, sicut erat in homagio ipsius armigeri. Idem Amalricus nolebat eidem facere homagium, cum ipse esset miles, et ipse Johannes esset rusticus, et maxime quia hujusmodi feodum non obvenit ipsi Johanni de hæreditate sua, sed illud acquisivit. Tandem partibus super hoc petentibus jus curiæ, determinatum fuit quod ipse Amalricus non tenebatur facere Homagium eidem Johanni.*

* Qua ratione vero dicatur abbas Compendiensis *non posse hominium facere,* Meldensi episcopo, prorsus me latet : nisi abbatis dignitati minime congruum putes, ut pro sui monasterii officio clientelam profiteatur. Charta ann. 1164. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 174. r°. col. 1 : *Notum fieri volumus... quod inter Meldensem episcopum et thesaurarium Compendiensis ecclesiæ, dominum videlicet Philippum fratrem regis, diutina fuerat controversia de quadam annona, quam præfatæ Compendiensis ecclesiæ matricularii in decima Nantolii accipiebant. Si quidem Meldensis episcopus annonam illam saisierat, quia de suo erat feodo, et prænominatus thesaurarius ei hominium inde facere nolebat. Prædicta igitur controversia in hunc modum compositionis est terminata. Abbas Compendii in cujus manus thesauraria devenit, quia Hominium facere non potest, Meldensi episcopo annuatim persolvet in festo beati Stephani mense Augusto decem solidos... Matricularii vero suam libere habebunt annonam.*

* Homagium Intrare, Clientelam domino profiteri. Charta ann. 1275. in Chartul. episc. Paris. fol. 144 : *Et hoc homagium facit propter defectum alterius, qui dictum Homagium intrare deberet, et quousque dominus episcopus de dicto feodo alium hominium habeat. Intrare in homagium*, in Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 111. v°. ex Bibl. reg.

* Hominium placitare, Illud in judicio discutere, et exigere. Charta Ric. I. reg. Angl. ann. 1196. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 33 : *Concessimus etiam eis ne aliquis officialium nostrorum præsumat Hominia eorum placitare, sine aperta rationabilique causa de illo distringat.*

HOMIPLAGIUM, Cum quis homini plagas infligit. Leges Henrici I. Regis Anglor. cap. 80 : *Si quis in domo vel in Curia Regis fecerit homicidium, vel Homiplagium, de membris componat.*

* **HOMMATIO**, Idem quod *Hominium*, Professio fidei et obsequii, quam *homo* seu vassallus domino suo feudali præstat. Charta Rob. vicecom. Bles. ex Tabul. Miciac.: *Hæc prædicta concedo ita duntaxat, ut Hommationem eorum non amittam.*

HOMO. *Homines* appellati, famuli, actores, procuratores, custodes, etc. Ita usurpant Senator lib. 10. Epist. 5. Ausonius Epist. 22. Pacatus in Paneg. Symmachus lib. 2. Epist. 30. lib. 3. Ep. 27. lib. 5. Ep. 54. Greg. M. lib. 3. Ep. 37. lib. 6. Ep. 9. Jurisconsulti, et alii passim, ut omittam veteres. Vide Cujacium lib. 8. Observ. cap. 14. Jacob. Gothofr. ad Cod. Theod. etc. Hinc *Homines* generatim posterioribus sæculis dicti quivis alterius dominio quavis ratione subjecti, seu essent ii servilis conditionis, seu ingenuæ, sed obsequii ac servitii nexu superioribus dominis, atque adeo suis Principibus ratione debitæ fidelitatis subditi.

Prioris speciei *Homines* sunt, quos *Denariales, Chartularios, Ecclesiasticos, Fiscales, Regios, de Corpore, Pertinentes,* et ejusmodi nominant, ut alterius *Commendati, Casati, Feudales, Exercitales, Franci, Romani, etc.* qui nullo scilicet viliori servitutis nexu, sed ex fidelitate, vel ex obsequio dominis suis quodammodo subsunt. De his sigillatim agimus in singulis epithetis.

Triplicem porro *hominum* liberorum, etiamsi subditorum, conditionem observare est ex Lege Longob. Alii enim *primæ*, alii *mediocris,* alii denique *minimæ* et infimæ sortis erant, pro fortunæ ac facultatum modo. *Primæ* meminit lib. 1. tit. 9. § 21. [** Luitpr. 62. (6, 9.)] : *Consuetudo enim est, ut pro minima persona, quæ exercitalis homo invenitur esse*, 150. *sol. componantur*, *et pro eo, qui primus est*, 300. *sol.*

Mediocres personæ. Glossæ antiquæ MSS.: *Pauper*, *mediocris.* Habentur non semel in Legibus Wisig. lib. 9. tit. 2. § 8. lib. 12. tit. 2. § 15. in Legib. Burgund. tit. 2. § 2. tit. 26. § 2. et in Addit. 1. ad easdem Leges cap. 14. *Medii Alemanni*, in Legib. Alem. tit. 68. § 4. Ita passim in Cod. Th. *mediocres*, pro *pauperioribus* ac infimis, respectu potentum, dicuntur, in leg. 3. 4. de Extraord. muneribus, (11, 16.) *paupertate mediocres*, in leg. 14. de Censitor. (13, 11.) *mediocritas*, pro paupertate, in leg. 27. de Annona, (11, 1.) etc. et in hac Inscriptione, Lugduni : *D. M. Jovino Valerioni vet. ex leg.* 1. *M. Julia Materna conjugi incomparabili memoriam posuit e mediocritate sua, et sub ascia dedicavit.* Julius Firmicus lib. 4. Mathes. cap. 7 : *Mediocres in vita, et qui neque facultatibus abundent*, *etc.*

Homines denique *minores*, in Legibus Longob. lib. 1. tit. 14. § 7. [** Luitpr. 82. (6, 29.)] *qui nec casas nec terras habent*, qui et *minimæ personæ*, cujusmodi sunt *exercitales homines*, ibidem tit. 9. § 21. *minimi maximique* in l. un. Cod. Th. de Grege domin. (10, 6.). Vide *Manus.* Sed præsertim unice et nude.

Homines appellari cœpere, *vassalli et clientes*, qui ratione *beneficiorum* ac *feudorum* dominis suis, speciali ad id facta professione, quæ ex hoc *hominium* et *homagium* dicta est, fidem et servitium, seu militiæ, vel placitorum, aut quodvis aliud debebant : qua quidem notione vocem *Homme* usurpant passim Consuetudines nostræ municipales, quarum locos indivicavit Raguellus. Annales Francor. Fuld. ann. 884 : *Ibi inter alia veniens Zwentibaldus Dux cum principalibus suis, Homo, sicut mos est, per manus Imperatoris efficitur, contestatus illi fidelitatem juramento*, *etc.* Anno 887 : *Quem Imperator.... honorifice suscepit ad Hominem, sibique adoptivum filium eum injunxit.* Acta Episcopor. Cenom. pag. 244 : *Venientes ergo parati auro et argento et vestimentis nobilibus ad prædictum Regem Francorum gloriosissimum Carolum, deprecati sunt, ut sui mererentur effici Homines : qui et quadam humana cupiditate illusus suscepit eos, et eorum beneficia sua largitione habere promisit.* Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. n. 27 : *Ut per manus acceptionem Hominem illum Regis fieri, et inter Consiliarios ejus collocari obtinuit.* Eadmerus lib. 2. Vitæ S. Anselmi Cant. Arch. cap. 38 : *Homo Ducis* (Rogerii) *Rogerus Comes de Sicilia.* Vetus Charta apnd Beslium pag. 389 : *Amonuit Hugonem, ut fieret Homo supradicto Bernardo pro ipsam partem de castro, qui fuerat patri suo.* Et infra : *Promisit ei Comes sicut debet senior suo Homini rationem vel finem*, *etc.* [Charta ann. 1246. ex Hist. Mediani Monasterii pag. 284 : *Noverint universi præsentes litteras inspecturi, quod ego Hugo de Parvapetra Comes, sum Homo illustrissimi viri Mathæi Ducis Lotharingiæ, et Marchionis de terra Berkeim, siculi bonæ memoriæ D. Philippus de Hilbevillari de dicta terra Homo suus erat.* S. Bernardus Epist. 39. ad Theobaldum Comitem Campaniæ Edit. Mabillonii ann. 1690. tom. 1. col. 51 : *Ipsa est uxor Belini illius Hominis vestri.*] Anna Comnena in Alexiade : Πείθει παραχρῆμα ἄνθρωπον αὐτοῦ γενέσθαι. Sic passim.

* Charta ann. 1103. inter Probat tom. 2. Hist. Occit. col. 361 : *Dominus Montispessulani habuerat Hominem suum in omnibus placitis Montispessulani. Hons,* pro, *Homme*, in Stabil. S. Ludov. cap. 23. 26. et alibi passim. Vide alia notione supra in *Homata.*

* Homo, pro Subditus, Gall. *Sujet*, qui principi suo ratione fidelitatis astrictus est. Chron. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 76 : *Monachos Cantuarienses profugavit* (Joannes rex) *et bona eorum confiscavit ; qua etiam de causa papa Homines Johannis ab ejus fidelitate absolvit.*

* Homo dicitur etiam de femina, quæ alicui domino *homagii* præstatione subjecta est. Charta Bald. dom. *de Muy* et *de Estrées* ann. 1241. in Chartul. abb. Montis S. Mart. 1. ch. 96 : *Cum mulier nobilis Joia vidua, domina de Wallaincort, Homo nostra, etc.*

Homo, pro marito, quomodo *Homme* Galli dicimus. Gregorius M. lib. 6. Epist. 27 : *Quod vero scribitis, ut excellentissimæ filiæ meæ Gurdiæ et sanctissimæ filiæ ejus domnæ Theotistæ, et magnificis earum Hominibus Domno Marino et Domno Christodoro scribere debeam, etc.*

Homines ad Arma, Cataphracti equites, nostris, *Hommes d'armes.* Joannes Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 35 : *Reminiscere...... qualiter villas et oppida regni Franciæ frugum opulentissima, dum ibidem peregrinabaris, conspexisti Regis terræ illius Hominibus ad arma, et eorum equis ita onusta, ut vix in eorum aliquibus quam magnis oppidis tu hospitari valebas, etc.*

Homines de Capite. [Ii plerumque intelliguntur qui manumissi fuerant sub conditione operarum, servitii, aut census annui.] Vide *Capitales Homines.*

* Homo Capitis, Idem qui *de Capite.* Arest. ann. 1311. in Reg. *Olim* parlam. Paris : *In villa S. Quintini, quando aliquis Homo capitis suspectus de aliquo maleficio, etc.*

¶ Homines Casati, Spelmanno, qui in ædibus serviunt. Capitul. lib. 5. cap.

136 : *Biduanas omnes faciant, tam Episcopi, Monachi et Moniales, quam Canonici, et eorum infra Casati Homines.* Vide *Casati.*

* Homo Coactus, servituti glebariæ obnoxius. Charta ann. 1223. ex Chartul. Campan. fol. 190 : *Item* (dicit comes) *de Hominibus coactis, ut redimerent escheetas.*

* Homo ad Collum, Qui onus ad *collum* portat, in Libert. Clarim. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 13.

¶ Homo Commendatus, Eidem Spelmanno, qui se in manum alterius commendavit, causa patrocinii. Lex Ripuar. tit. 72. § 5 : *Homo commendatus, vel fugitivus, etc.* Quænam vero fuerit eorum conditio discere est in voce *Commendatus,* quam videsis.

* Homines Conditionati. Vida supra *Conditionati.*

Homines de Corpore, Servituti glebariæ obnoxii, qui censum debent de capite, *Capite censi. Homines de corpore, ascriptitii seu glebæ affixi, aut alterius servilis conditionis,* in Statuto Philippi Pulcri anno 1302. pro reformat. Regni art. 63. Charta Philippi Aug. Regis Fr. 1180. pro Ecclesia Aurelian.: *Servos et ancillas, quos Homines de corpore appellamus,... ab omni jugo servitutis absolvimus.* Bulla Gregorii IX. PP. ann. 1240. in Histor. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 451 : *Originarii Monasterii vestri, quos Homines de corpore patria censuit appellandos.* Charta Amaluini Abb. Silvæ Majoris ann. 1207. in Tabular. Campan. Bibl. Th. pag. 284 : *Si dominus hominis illius juramento trium Militum et trium aliorum proborum hominum probaverit, quod ille sit Homo suus de corpore, et quod eum pro voluntate sua sicut Hominem de corpore tailliabat.* Arestum Paris. 28. Jan. 1319 : *Proponebat, quod dicta Agnes est Femina sua de corpore tailliabilis de alto et basso ad voluntatem, et astricta eidem Militi, videlicet ad tallias, forismaritagium, et mortuam manum, et alias redhibentias, etc.* [Consuetudo Vitriac. art. 145 : *Tous Hommes et Femmes de corps sont au baillage de poursuite, en quelque lieu qu'ils aillent demeurer, soit lieu franc ou non, et les peuvent les Seigneurs reclamer, et faire reclamer, si bon leur semble, car tels Hommes et Femmes de corps sont censez et reputez du pied et partie de la terre, et se baillent en aveu et denombrement par les vassaux, avec leurs autres terres.*] Adde Chartam Communiæ S. Quintini ann. 1195. Historiam Ecclesiæ S. Aniani in Probat. pag. 100. 101. Doubletum pag. 907. Pithœum ad Consuetud. Trecensem pag. 14. etc. Vide *Capitale* et *Manumissio.*

* Horum conditionem apprime describit Inquisit. ann. 1263. in Reg. parlam. B. Mart. hyem.: *Decanus et capitulum Paris. intendebant probare quod Johannes de Civilliaco est Homo de corpore ecclesiæ B. Mariæ Paris. Homines autem de corpore intelligunt, secundum consuetudinem hujus patriæ, in quibus ecclesia Paris. habet ista jura quæ sequuntur : videlicet manummortuam, forismaritagium, quod non possint promoveri ad clericatum sine licentia capituli : item quod commutantur cum aliis hominibus de corpore aliorum dominorum, persona pro persona : item non habent illam liberam testamenti factionem, quam habent liberi homines istius patriæ.*

* Humanius tamen interdum cum iisdem actum est, ut colligitur ex Charta Guiardi archidiac. Trec. ann. 1215. in Chartul. Campan. ex Cod. reg. 5993. fol. 27. r° : *Blancha illustris comitissa Trecensis ad multas preces quas ei fecimus, nobis, accommodavit Stephanum cutellarium et Mariam uxorem ejus, homines suos, ad serviendum nobis quamdiu vixerimus ad expensas eorum, tali modo quod.... post decessum nostrum ad dominam comitissam et ad hæredes suos, tanquam Homines eorum de corpore sine contradictione aliqua revertentur. Concessit autem dicta domina comitissa pro servitio, quod nobis exhibebunt prædicti Stephanus et Maria, ipsos fore liberos ab omni tallia, tolta, demanda et exactione, per duos solidos singulis annis ipsi comitissæ, vel mandato ejus in festo S. Remigii persolvendos.* Et quidem *Homines de corpore* aliquando appellati videntur, quod operas manuales tantum deberent. Charta ann. 1252. ex Chartul. Campan. in Cam. Comput. Paris. fol. 452. v°. col. 1 : *Promittentes per fidem suam in manu nostra præstitam, quod nec in corpore dictæ uxoris nec corporibus suorum hæredum natorum de suo corpore et nasciturorum, ratione alicujus servitutis, et hæredes sui aliquid in posterum reclamabunt.* Vide infra *Homines de suis manibus.*

¶ Homo Ligius de Corpore, Qui censum de capite Domino debet, nulla facta reservatione. Consuet. Tolos. rubr. de Homagiis n. 7 : *Si aliquis Homo Ligius de corpore et casalagio, vel de corpore sine casalagio, qui sit alicujus domini, contrahat matrimonium cum aliqua muliere quæ sit libera, etc.*

Homines Cubantes, et Levantes. [Mansionarii, manentes, Gall. *Levans* et *Couchans.*] Vetus Inquisitio in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano : *Abbas eum requisivit tanquam hominem suum Cubantem et Levantem.* Vide *Levantes et Cubantes* in *Levare.*

Homines Ecclesiastici, [In servitium alicujus Ecclesiæ adscripti,] in Lege Ripuar. tit. 10. § 1. tit. 11. § 3. tit. 18. § 3. tit. 19. § 2. 3. tit. 22. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 151. [** 303.] in Capitul. Caroli C. tit. 23. c. 14. *Ecclesiastica femina,* in Leg. Ripuar. tit. 14. § 1. qui in Capitulis Caroli C. tit. 9. cap. ult. *Mancipia Ecclesiastica* dicuntur. Capitulare Compendiense Caroli C. ann. 868. cap. ult. : *Neque mancipia Ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, et Ecclesiasticus Homo, qui commutatus fuerit, perpetua libertate fruatur.* Testament. S. Remigii apud Flodoardum lib. 2 : *Vitis plantam super vineam meam... possidebunt, cum Melanio vinitore, quem do in loco Ecclesiastici hominis Albovichi, etc.*

¶ Homines Exercitales, Milites qui militant in exercitu. Leges Longobard. lib. 1. tit. 9. § 21. [** Luitpr. 62. (6,9.)] : *Consuetudo enim est, ut pro minima persona quæ Exercitalis Homo invenitur esse,* 150. *sol. componant, et pro eo qui primus est* 300. *sol.* Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 9 : *Si quisque Exercitalium in eamdem bellicam expeditionem proficiscens, minime Ducem secutus fuerit, etc.* Vide *Exercitales.*

* Homo pro Falce, Qui operam cum falce præstare debet. Libert. Clarim. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 601. art. 27 : *Insuper, qui contumaciter ad corveiam faciendam non venerit, Homo pro falce debebit six deniers.* Vide supra *Falcatio.*

* Homo Fidei, *Homme de foy,* Vassallus, fidei sacramento astrictus, in Charta ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 529. Vide infra *Homo Homagii.*

¶ Homines Fiscales et Fiscalini. Vide in *Fiscus.*

¶ Homines Franci. Vide *Franci.*

* Homines Francigenæ, Franci, in Charta Sancii comit. pro fundat. S. Severi in Vasconia. Vide *Franci.*

* Homo Frumenti, Qui præstationem frumentariam debet. Declar. Joan. de Sacrocæsare milit. ann. 1318. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 6 : *Item pour ce que li Homme du froment valent une foiz plus et autre moins, et pour ce que nous devons donner à mangier et à boire à ceux qui doivent ledit froment, etc.*

* Homo Generosus. Nobilis, ingenuus. Charta ann. 1407. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 36. r° : *Mandamus præterea tenore præsentium... omnibus et singulis generosis et aliis Hominibus et habitatoribus dictarum terrarum, quathinus donatarium supradictum in eorum verum dominum recipiant et ei obediant.* Apud Catalonios *Homo generosus,* idem qui mox *Honoratus.*

Homo de Guerra, Militaris, vulgo *Homme de guerre.* Guill. de Podio-Laurentii in Chronico : *Si quis etiam Homo de guerra gradiens cum eis inveniretur ab hostibus tutus erat.*

* Homo Homagii, Vassallus *homagio* obnoxius. Charta Joann. abb. Maurimon. ann. 1346. ex Cod. reg. 9861. 2. 2. fol. 36. v°. : *Item* (habeo) *viginti quatuor vel circa milites et armigeros in Homines fidelitatis, homagii seu vassallos.* Inquisit. ann. 1449. ex Tabul. D. Venciæ : *Interrogatus an cognosceret dictum dominum testatorem, dixit quod sic, et bene debuit eum cognoscere, cum ipse testis esset Homo homagii dicti domini testatoris.*

* Homo Honoratus, Civis præcipuus, qui in dignitatibus urbis constitutus est et inter nobiles quarti ordinis apud Catalonios, ut et *Homo de paratico,* annumeratus. Consule Disquisit. histor. D. *Xaupi* de Civibus honorat. Barcin. et Perpin. Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1321 : *Intelligimus de hominibus de paratico sive de genere militari, et de Homine honorato civitatis vel villæ.* Alia Petri III. itidem reg. Aragon. ann. 1359 : *Et si forsan contigerit quod aliquis baro, miles, vel homo de paratico, civis, burgensis vel Homo villæ honoratus, etc.* Vide *Honorati.*

* Homines de Imperio, Qui intra imperii fines sub imperatoris ditione manent, in Charta ann. 1212. ex Chartul. Campan. fol. 444. col. 2. opponuntur *Hominibus de Potestate.*

* Homo Ingenitus, perperam pro *Ingenuus,* in Charta Phil. Aug. ann. 1184. ex Chartul. 34. bis. Chartoph. reg. part. 1. fol. 12. v°. col. 2.

* Homo Justitiæ, Alicujus jurisdictioni et justitiæ subditus, Gall. *Justiciable.* Lit. admort. pro abb. *de Chases* diœc. S. Flori ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 418 : *Item huit Hommes de justice moyenne et basse ; et vault chacun homme en rente assise deux solz.*

* Homo Legalis, Adolescens. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 177. r° : *Quod si noluero monachus fieri, suscipiant unum de filiis meis cum augmento quod faciam, non tamen infantem, sed Hominem legalem quindecim annorum ætatis aut amplius.* Vide *Legalis.*

* Homines Legitimi, Iidem qui *Boni*

vel *Probi homines*, ii scilicet qui in placitis publicis judicia exercebant. Charta ann. 1138. ex Tabul. capit. Carnot. : *Homines legitimi de ipsa terra, vidente ipso* (Ursione de Merlaio) *juraverunt in capitulo quia injuste hoc pedagium acciperet*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1211 : *Si quis burgensis S. Audomari alicui pecuniam suam crediderit, et ille cui credita est coram legitimis Hominibus et in villa hæreditariis sponte concesserit, etc.* Interdum nude ii significantur, qui ex lege idonei sunt ad aliquid faciendum. Libert. Calvimont. ann. 1247. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 516. art. 7 : *Si vero de legitimis Hominibus duellum factum fuerit, etc.* Vide *Legitimus*.

¶ Homines Ligii. Vide *Ligius*.

Homines Linei, vel Lignei, [Hominum membra ex ligno vel lino quæ in biviis et compitis a veteribus Gallis superstitiose collocabantur.] Vide *Pedes lignei* in *Pes*.

¶ Homines Manus mortuæ, Servi glebæ. Vide in *Manus*.

¶ Homines de suis Manibus, ab iis qui nude *Homines* dicebantur distincti ; unde fortassis intelligendi qui ad homagium manuum admittebantur. Chartularium Æduense in Catalogo feudorum Castellaniæ D. *de Glane* ann. 1262 : *Item li Boisserans de Ædua sunt homines domini de Glane. Sed dominus de Glane recepit Guillelmum Boisserans in Hominem de suis manibus.*

* Ii potius videntur, qui a servitute glebæ manumissi, operas manuales tantum debent. Charta Odonis *Ragoz* dom. S. Sepulcri ann. 1238. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 448. v°. col. 1 : *Manumisi Huetum de Chauchigniaco hominem meum de corpore, tali conditione quod... remaneret Homo meus de manibus suis.* Vide supra *Homines de Corpore*.

* Homines de Mansata, Qui ratione alicujus *mansi* seu possessionis alicui domino subjecti sunt. *Homines de mansata seu servos ac manentes, cum eorum liberis et famulis*, in Inventar. Ms. ann. 1366. Vide in *Mansus*.

¶ Homines de Manupastu, Domestici. Vide *Manupastus*.

¶ Homines sine Medio, Qui nullo medio a Rege aliquod feudum tenent, in veteri Chronico Flandriæ cap. 66.

* Homo Motarius, Gall. *Homme motier*, Qui pensitationi, quæ *molta* nuncupabatur, obnoxius est. Charta ann. 1308. ex Bibl. reg. : *Et se il avenoit que entre ledit chevalier et les siens d'une part, les hommes baniers ou motiers d'autre, eust contans, veut li roys que la querelle, etc.* Vide *Molta* 2.

* Homo Mundi. Epist. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 44. col. 1 : *Fuit dictum sibi per fide dignos et michi quod ipse* (rex) *erat à Beuté extra Parisius, et quod Homo mundi, qui vellet pro negociis sibi loqui, non poterat intrare, et quod frustra iremus*. Phrasis Gallica, *qu'homme au monde ne pourroit, etc.* Id est, nemo, nullus.

* Homo Naturalis, Instructus *natura* seu ea parte corporis, qua quis vir est. Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 82 : *Icelle Marotte mettoit sus au suppliant* (son mary) *qu'il nestoit pas Homme naturel, ne capable de mariage*. Vide *Natura* 1.

¶ Homines Novi, apud Spelmannum, qui novo donantur feodo.

* Homo de Paratico. Vide supra *Homo honoratus*.

* Homo Pedes, vel de Pede, Plebeius, infimæ conditionis. Curia 2. gener. Terracon. sub Jacobo I. reg. : *Statuimus quod omnes Homines de pede, tam rustici quam villani, sive sint nostri, sive ecclesiarum, etc.* Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1351 : *Et qui contrafecerit, si miles vel homo paraticus, aut civis, aut homo villæ honoratus fuerit, ad exilium decennii ex sola delatione absque spe veniæ condempnetur ; et si Homo pedes fuerit, pugnum amittat.*

¶ Homines Pertinentes, Eidem Spelmanno, qui glebæ adscribuntur, Servi feodales. Leges Longobard. lib. 1. tit. 16. § 8. [** Aistulph. 6.] : *Si Homines Pertinentes sine voluntate domini sui hoc fecerint*. Leo Marsic. lib. 3. cap. 43 : *Familias Hominum ad ipsum locum Pertinentes.*

* Homo de Plassa, Hispanis *Hombre de plaza*, Homo publicus, præcipuusque ac notus. Instr. pacis inter cives et burg. Narbon. ann. 1236. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 380 : *Si aliquis homo... hujusmodi treugas frangere... præsumpserit, det nomine pœnæ,... si fuerit miles, vel Homo de plassa, D. solidos Melgor, et si fuerit ministerialis, vel quælibet alia persona, C. solidos Melgor.*

* Homo de Prosecutione, Gall. *Homme de poursuite*, Quem fugitivum dominus sequi et requirere ex jure potest. Lit. ann. 1388. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 267 : *Johannem Villeloup hominem dicti nostri prioratus esse dicebamus de corpore et capite, taillabilem et explectabilem de alto et basso, ac etiam de prosecutione et manumortabilem.* Libert. villæ *d'Ecan* ann. 1371. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 390. art. 1 : *Noz hommes et femmes de corps, mainmortables et de poursuite, etc.* Vide *Secta fugitivi* in *Fugaces*.

* Homo Quæstalis, *Quæstæ* seu tributo obnoxius. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 10. r°. : *Jurati dixerunt et recognoverunt se esse Homines quæstales domini regis Angliæ et ducis Aquitaniæ.* Vide in *Quæsta*.

¶ Homines Regis vel Regii, Iidem qui Fiscalini et Longobardis *Aldiones*, qui ad prædium Regis vel fisci pertinent. Lex Ripuar. tit. 11. § 3 : *Si quis Regio aut Ecclesiastico Homini de quacumque libet re forciam fecerit.* Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 107. [** 109.] : *Homo Regis, id est, fiscalinus, vel Ecclesiasticus, id est lidus, interfectus* c. *solid. componatur. Homo Regis, Homme le Roy.* Ita se inscribit Johannes de Kieurchis Præpositus S. Quintini.

* Homo Regis, *id est, Nobilis*, in Jure Danico apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 181.

¶ Homo Remanens in Pedibus suis. Charta ann. circ. 1080. ex Bibl. Colbert. : *Emendet Bernardus de Aviciano Imberto et suis totas malefactas quas Imbertus habet factas de ipso castello Enforas, post Imbertus ipsum castellum sibi abstulit, et ita tamdiu suus Homo remaneat in pedibus.* Infra : *Donec suus Homo permaneat in pedibus.* Id est, ni fallor, quamdiu in ejus servitio militari perseveraverit.

¶ Homines Sanctuarii, Iidem qui Ecclesiastici, ad Sanctos seu ad Ecclesiam pertinentes, Ecclesiarum tenentes. Vide *Sanctuarius*.

Homines Signi, [Qui nostris dicuntur *Consuetudinarii*, seu *Coustumiers*, qui servitium domino debent.] Vide *Signum, servitium*, in *Signum*.

* Homo Status, Gall. *Homme d'estat*, Liberæ conditionis, qui sui juris est. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 315 : *Lequel Hilet appella l'exposant sanglant villain, sers taillable ; dont ledit exposant, qui est Homme d'estat, et non pas de serve condition, doulent et courrociez, etc.* Vide infra *Status* 13.

¶ Homo Terrenus, Vassallus, tenens. Charta ann. 1093. tom. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 114 : *Nobilis vir Ingelrannus Homo meus Terrenus castri Lileriensis dominus, etc.*

¶ Homines Veragi, Veraces, probi. Præceptum Carolomanni Reg. ann. 770. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 33 : *Dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, et suam vel suis gamaldionis, tam per veragos Homines, quamque per confirmationis Regum cognovimus, justitiam ei reddimus.* Vide *Boni homines*.

Homo Venditus. Leges Malcolmi II. Reg. Scotiæ cap. 3. § 1. et 2 : *Item ordinaverunt pro sustentatione Justitiarii quolibet die itineris sui centum solidos. Item Clericis suis, pro quolibet Homine amerciato, vel vendito, duos solidos : et pro quolibet homine mundato per assisam, pro tractu extra rotolos*, 4. *denarios.* Ubi Skenæus *hominem amerciatum* intelligit, qui legitime citatus, ut in *itinere* seu Curia Justitiarii compareat, se non sistit, ideoque ratione suæ contumaciæ amerciatur, et mulctam solvit. *Hominem* autem *venditum*, qui in *itinere* coram Justitiario comparet, crimen sibi objectum, pro quo fuit attachiatus, confitetur, et pro eo cum Justitiario, certo quasi pretio interveniente transigit : ita ut alter *witam* vel pœnam pecuniariam pro crimine ipsa lege debitam redimat ; alter vero, nempe Justitiarius, hæc eadem accepta pecunia ei vendat. Vulgo *Compositionem* vocant.

¶ Homo, Qui aliis servis præest. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 57. col. 1. : *Eurinus servus... habet de terra arabili bun.* v... *sed pro ipsa wacaritiam quod prævidet non solvit denar. sed facit curvadas et rigas, quantascumque sibi jusserit Homo, et solvit pullos* III. *cum ovis.*

Homo, *Homonis*, pro *Hominis*, licentia plusquam Poetica. Hincmarus Rem. in Opusculis pag. 383 :

Ne tibi sis sapiens multum, quod cæcat Homonem.

Salomon Episcopus apud Canisium :

Tunc igitur veterem deponens Martyr Homonem.

Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 626 :

Inter silvestres ubi pauper mansit Homones.

¶ **HOMODULI**, *Conservi*. Laur. in Amalth.

* **HOMOGENEITAS**, quid sonet apud Chimicos, docet Arnaldus in Rosar. MS. lib. 1. pag. 8 : *Tunc omnia ad suam naturam et Homogeneitatem primam sunt redacta : prima enim Homogeneitas omnium metallorum est argentum vivum.*

* **HOMOLEGIUS**, unica voce, Vassallus, qui fidelitatem domino feudali contra quemvis jurat, idem qui *Ligius*. Vide in hac voce. Charta Frider. II. imper. ann. 1156. tom. 1. Corp. diplom. pag. 82 : *Sed si voluerit unum locare, poterit de suis vassallis seu Homolegiis, et coram illo secundum terminos præfixos parare potest, etc.* Perperam *Homogiis* editum ex eadem Charta apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 1196.

Homoligius, in Charta Friderici I

Imper. apud Miræum in Donation. Belg. lib. 2. cap. 52.

HOMOLOGARE, ὁμολογεῖν, Profiteri. Tabularium S. Flori in Arvernis ann. 1268: *Pro se et hominibus suis voluerunt et Homologaverunt Deo et B. Mariæ prædictas decimas*, Id est, professi sunt se concessisse, etc.

Amologare, in veteri Charta apud Columbum in Manuasca lib. 2. num. 49. Hodie

Homologare vulgo nostri usurpant, pro Regiorum edictorum, aut Statutorum in Acta Parlamenti relatione : cujus quidem usus tum primum cœpit, cum Joanne Rege capto et in Angliam abducto, Carolus filius Regni Vicarius et *Regens* dictus est : litteris enim Regiis, quibus ea dignitas Carolo attributa, adscripta hæc verba leguntur in Regesto Parlamenti signato C et D. : *Lecta et præsentata in Camera Parlamenti* 3. *Martii an.* 1356. cum ante hæc tempora vix Regias litteras in Acta Parlamentaria relatas videre sit. Certe olim Principum edicta a Senatu confirmari solita docet Justinus Apol. 2. ubi de Edicto Imperatoris pro Christianis : Ταῦτα δὲ καὶ τῆς συγκλήτου δόγμασι κυρωθῆναι βούλομαι. Martianus Capella lib. 1. pag. 15. dixit : *Augustius fieri Joviale decretum, cum cœtu Deorum attestante depromitur*. Vide Cujacium lib. 1. Observ. cap. 19. [et P. Fabrum lib. 1. Semest. cap. 25.]

HOMOLOGI Coloni, in leg. 6. Cod. Theod. de Patrociniis vicor. (11,24) : *Vicis adscripti, et Homologi more gentilitio vocati :* id est, glebæ adscripti, qui prædiis certis addicti erant, nec ab iis excedere poterant : ὁμόλογοι, dedititii, conditionales ; more gentium ejusmodi servituti obnoxii, ex pacto ac conditione. Nam ὁμολογία est *confessio, professio*, in Gloss. Græc. Lat.

¶ **HOMONAGIUM**. Vide in *Hominium*.

¶ **HOMOPHAGIA** , Cruda comestio, ὠμοφαγία. Utitur Cassianus lib. 4. Instit. cap. 24.

HOMORARIUM. Vide *Humerale*.

HOMOUSIANI appellati ab Arianis Catholici. Fastidiosus Arianus in Sermone : *Bipartitus namque pridem error inrepsit, qui hactenus perditorum animas vinciens ad quærendam veritatem spirare non sinit. Homousianis asserentibus inseparabilem atque individuam Trinitatem, nec Patrem ingenitum Filii sui esse factorem*. S. Fulgentius lib. contra eumdem cap. 1 : *In illo autem profano sermone vocans nos Homousianos, quod nos Arriani assolent nuncupare*. Idem lib. pro fide Catholica adversus Pintam Arianum : *Verum quia quidam proprio spiritu actus, ejus fidei cultores Homousianos, vel Unisubstantianos vocandos esse præsumpsit, etc*. Infra : *Magnum sane fidei crimen putant applicari Catholicæ, cum ejus alumnos Homousianos vel Unisubstantianos appellant, quasi homousion vel substantiam Deitatis vel alicujus hominis vocabulum contineat, etc*. Adde Victorem in Epist. ad eumdem S. Fulgentium.

¶ **HOMOUSION**, Quod est ejusdem substantiæ, ὁμούσιον. Notkeri Balbuli lib. Sequent. cap. 37. apud Bern. *Pez*, tom. 1. Anecd. part. 1. col. 41 : *Est unigenitus, via, vita, manus, Homousion*. Gennadii Synopsis dogmatum Eccles. : *Homousion, id est, coessentialis in Divinitate Patri Filius ; Homousion Patri et Filio et Spiritus Sanctus et coessentialis*.

¶ **HOMSOKENE**, *id est saltus in domum*, ex Gloss. MS. apud H. Wanl. de Litt. Septentr. pag. 284. Vide *Hamsoca*.

HOMULLUS, pro *Homulus, Homunculus*, Homo. Gloss. Græc. Lat. : Ἀνθρώπιον, *Homullus*, Ἀνθρωπάριον, *Homullus, Homuncio*. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 12 :

Planiciem cujus didicit Guibertus Homullus.

Et cap. 21 :

A et non ullus vacuus discessit Homullus.

[Odo in Carmine de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 363 :

Et Regem quis sit ab eis interrogat, omnem
Pollicitus cum pace fidem ; lætantur Homulli.]

Vox Nota Lucretio :

.... Brevis hic est fructus Homullis.

Utitur etiam Symmachus lib. 4. Epist. 33. ubi Juretus.

Homullulus , apud Auxilium de Causa Formosi Papæ tom. 4. Analect. Mabilonii pag. 613.

¶ Homululus, in Ratherii Veron. Episc. lib. Apologet. tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 233 : *Distare quid inter hominem et Homululum sit omnibus dum non ignotum*. Et in Epist. Cardinalis Sabinensis tom. 8. ejusdem Spicileg. pag. 288 : *Qui et quæ Homululis ductoribus porcorum et pecudum etiam vilissimis personis effecti sunt famuli et subjecti*.

HOMUNCIONATES, dicuntur ab Arrianis apud Arnobium Juniorem in Conflictu cum Serapione, initio libri 1. Catholici, *qui dicunt, duas naturas esse in Christo duasque substantias*, quos alii *Homousianos* vocant, ut Victor Vitensis.

HOMUNCIONITÆ. Ita vocantur a Prudentio Ebionitæ, Samosateniani, aliique hæretici, qui Christum purum hominem esse, nihilque divinæ essentiæ ac virtutis habere contendebant. Marius Mercator de Anathematismo Nestoriano § 19. 20. pag. 166 : *Photinus autem Nestorii magister verbum quidem hoc Dei esse in substantia negat, sed esse id Dei Filium non vult,... Photinum Romana Ecclesia et participes hujusmodi pravitatis Homuncionitas nominat*. Prudentius in Apotheosi, in carmine *Contra Homuncionitas* :

Sunt qui Judaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum ratione secuti
Hoc tantum quod verus homo est, at cælitus illum
Adfirmant non esse Deum, etc.

Hos Ἀνθρωπολάτρας vocat Athanasius libro extremo de Incarnat. Domini, *Hominicolas* Facundus Hermian. lib. 9. cap. 3. Vide Notas Jo. Baptistæ Cotelerii ad Constitut. Apostol. pag. 271.

HONDHABBENDE, Qui rem furtivam *in manu habens*, deprehenditur, et cognitio ejusmodi delicti, quæ Baroni competit in Curia sua, ex *Hond* Angl. manus, et *Berend*, ferens. Apud Bractonum lib. 2. tract. 2. cap. 8. § 4. cap. 32. § 2. et cap. 35. Vide *Bacberend*.

¶ **HONDI**, Vox apud veteres Francos usitata ad significandum centenarium numerum, Flandris *Hondert*, Germanis *Hundert*.

¶ **HONDOARDUS**, pro *Eduardus*. Sic vocatur primus hujus nominis Angliæ Rex in Litteris Mariæ Hungaricæ apud Rymer. tom. 2. pag. 311 : *Recepimus ab excellentissimo Principe domino Hondoardo D. G. illustri Rege Angliæ*.

¶ **HONDPENY**, Præstationis species, ex *Hond*, manus, et *Peny*, denarius. Privileg. *de Sempringham* apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. : *Et sint quieti de chevagio, Hondpeny, buckstall et tristris et de omnibus misericordiis, etc*. Forte contracte pro *Hundredpenny*.

¶ **HONDUS**, Modus agri. Charta ann. 1485. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 787 : *Item septimo, adhuc septem jugera cum septem Hondis, ad valorem viginti septem librarum currentium*.

¶ **HONERA**, pro *Onera*, quævis servitia. Charta ann. 1254. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 7 : *Noverit universitas vestra, quod cum esset hæsitatum, an Prior et Conventus de Monemuta Honera ordinaria consueta... sustinere tenerentur, vel Vicarii earundem ecclesiarum ; tandem nobis constitit legitime... eosdem Vicarios et eorundem successores omnia Honera prædicta agnoscere debere*.

¶ **HONESTAMENTUM**, Ornatus, insigne alicujus dignitatis. Johannis Gofredi Cardinalis Oratio ann. 1468. habita, tom. 7. Spicileg. Acher. pag. 315 : *In quo tamen profecto vix tam peperit Rex huic Reverendo Patri hoc Honestamentum honoris, quam iter aperuit ceteris honorum acquirendorum*.

* **HONESTARE**, Vestire, ornare. Pontif. vetustissimum MS. ex Cod. reg. 943 : *Subdiaconum vero oportet epistolam legere, vestire et Honestare altaria et ministrare diacono*.

¶ Honestare Se, Sese accingere, disponere, Gall. *Se préparer*. Roberti Monachi Hist. Palæst. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 10 : *Denique reversus iterum in terram dominus Boamundus, diligenter Honestavit se ad incipiendum iter sancti Sepulcri*.

1. **HONESTAS** , Honor, prærogativa, privilegium. Charta Godefridi Episcopi Ambianensis ann. 1104. in Hist. S. Martini de Campis pag. 350 : *Salvis Honestatibus et utilitatibus prædictis Ecclesiæ nostræ, etc*.

* *Honnesté*, eadem acceptione, in Charta ann. 1332. ex Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 3

¶ 2. **HONESTAS**, Decorum, decentia, observantia. Charta ann. 1101. apud Mabill. tom. 5. Annal. pag. 443. Bertrandus Archiep. Narbon. S. Pontio subjecit Monasterium S. Aniani *quod est juxta fluvium Vernazoubre, a pravis hominibus suis possessionibus privatum, et ab omni Honestate seclusum S. Regulæ*.

* **HONESTATUS** , pro Honestus. Lit. remiss. ann. 1465. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 2 : *Inter alios liberos ex legitimo matrimonio Johannis de Bessio patris et Honestatæ mulieris Anthoniæ matris, etc*.

¶ 1. **HONESTE**, Viriliter, fortiter. Roberti Monachi Hist. Palæst. lib. 4. cap. 18. apud Ludewig. tom. 3. pag. 10 : *Videntes autem aliæ acies quod vexillum Boamundi tam Honeste esset ante alios delatum, illico redierunt retrorsum*. Ibidem pag. 83 : *Quia jam cum iis in retroactis Honeste pugnaverat, pacem obtinuit*.

* 2. **HONESTE**, Decenter, cum reverentia. Ordinar. MS. S. Petri Aureæ-val. : *Cantetur prædictum evangelium suo cantu solito et notato in libris Honeste et devote*.

* 3. **HONESTE** , Congruenter , rite. Charta ann. 1183. in Chartul. Clarifont. ch. 86 : *Quod missam unam pro anima ejus et pro animabus fidelium defunctorum celebrari faciet omni die, quo Honeste poterit celebrari*. Supra : *Quando rationabiliter poterit celebrari*. In alia ann. 1180. ibid. ch. 85 : *Quando cantari poterit*. Vide infra *Honestus*.

* **HONESTES**. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 91 : *Cum ipsi supplicantes morati fuerint apud dictum Orbecum cum nostris hostibus,... ac se reddiderint,... per aliquod tempus Hones-*

tes seu rebelles nostros. Haud dubie pro *Hostes*, quanquam non semel ibi recurrat.

HONESTIMUS, Honestus. Papianus in Collat. Legis Mosaicæ tit. 4. de marito, qui uxorem in adulterio deprehensam occidit: *Si de pœna tractas*, * *non his, quæ aliquid ejus Honestimo calori permittetur, ambigitur.*

⁎ **HONESTITUDO.** [*Honestas. Accius* apud *Non.* 2. 401. Tua *Honestitudo* Danaos decepit diu.]

* **HONESTUS**, Conveniens, congruus. Charta ann. 1418. ex Chartul. S. Aviti Aurel.: *Idem capicerius tenebitur.... facere luminare totum ecclesiæ competens et Honestum de bona et Honesta cera.* Vide supra *Honeste* 3.

¶ **HONESTUS** Equus, *Splendide, optime ornatus et instructus.* Gasparis Barthii Gloss. ex Hist. Palæst. Eadem notione ibid. dicuntur *Honestæ copiæ.*

¶ **HONGRECOLTRA**, Ager incultus, palustris, cespitibus nigris fodiendis aptum, ab *Hongre*, fames, et *Coltra*, ligo. Charta Guillelmi Comit. Flandr. ann. 1117. inter Probat. Hist. Guinens. pag. 195: *Pasturam adjacentem villæ S. Audomari in nemore quod dicitur Lo, et in paludibus, et in pratis, et in bruera, et in Hongrecoltra, usibus eorum, excepta terra Lazarorum, concedo.*

* **HONNINA**, Eruca, Gall. *Chenille*, Insulensibus *Onaine*. Comput. fabr. S. Petri Insul. ann. 1458. ex Tabul. ejusd. eccl.: *Duobus hominibus qui deposuerunt Honninas de arboribus in claustro, xvj. solidos.*

HONNO, Honnia. Charta Bonifacii Marchionis Italiæ ann. 1009. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 69. 70: *Et rebus meis in loco Besella, et loco Bojano, id est, prænominatis Honnibus, curtis, et castellis, cum suarum pertinentiis, etc.* Infra: *Habeant et teneant ad eorum juris proprietatem diebus vitæ illorum; et si ipsis eorum sive filius filiabus migrati fuerint, hanc cartulam offensionis, in suo robore permaneat, atque persistat; sic hæc Honnia fuerit, sicut supra legitur decessum, si filios aut filias de legitimo matrimonio non habuerit, etc.*

HONOR, apud Scriptores Ecclesiasticos, usurpatus potissimum pro majoribus et excellentioribus in Ecclesia dignitatibus, ut sunt Episcopatus, Presbyteratus, et Diaconatus. Optatus Milev. lib. 2. adversus Parmenianum: *Honore nominis sui spoliati sunt Sacerdotes.* Et infra, de Donatistis, qui Episcopos et Presbyteros abdicabant: *Quid prodest, quia vivi sunt homines, et occisi sunt Honores a vobis: valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis.* S. Augustinus lib. 2. adversus Epist. Parmeniani cap. 11: *Et cum expedire non videatur Ecclesiæ, ut præpositi earum venientes ad Catholicam societatem Honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos.* Concilium Arelat. IV. can. 1: *Episcopatus vero vel Presbyterii Honorem nullum laicus ante præmissam conversionem, vel ante* 50. *ætatis annum accipiat.* Can. 2: *Sed nec reliqui Pontifices Presbyterii, vel Diaconatus Honorem conferre præsumant. Ita Presbyterii et sacerdotalis Honor*, apud Cyprianum Epist. 34. 65. τιμὴ τοῦ πρεσβυτέρου, in Concilio Ancyr. can. 18. et alibi passim. V. Synod. Tricass. ann. 878. cap. 7. Capitularia Caroli M. lib. 5. cap. 8. [** 10.]: *Si Ecclesiastici viri supradicta facinora commiserint, si honorabilis persona fuerit, perdat Honorem suum.* Qui vero *honorabiles*, hic, *honorati* dicuntur in Charta Divisionis Imperii Francor. Caroli M. cap. 2: *Vel ad loca sancta, vel ad Honoratos homines confugiat.* Auxilius de Ordin. Formosi lib. 1. cap. 30: *Et si clerici fuerint, Ecclesiastico judicio a suis dejicientur Honoribus.* [Adde lib. 2. cap. 10.]

Postmodum generatim *Honores* dicta majora in Ecclesiis Cathedralibus *Beneficia*, seu, uti vocantur, *Dignitates*, atque adeo Canoniæ ipsæ. Alexander PP. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 3: *Præterea cum juxta B. Gregorii sententiam singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis sigillatim committi debeant, prohibemus de cætero, ut nulli duo Honores in eadem Ecclesia concedantur, nec Præpositure sive personatus ejusdem Ecclesiæ personis alibi commorantibus tribuantur.* Alia ejusdem Alexandri ad Episcopum Carnotensem num. 18: *Duximus statuendum, ut Honores Carnotensis Ecclesiæ aliis de cætero minime concedantur, nisi qui secundum antiquam et rationabilem consuetudinem residentiam se promiserint habituros.* In eamdem sententiam habentur Chartæ aliæ Lucii PP. n. 21. 23.

☞ Idem aperte docet Testamentum Philippi Augusti ann. 1190. tom. 1. Ordinat. pag. 21: *Præcipimus etiam Reginæ et Archiepiscopo, ut omnes Honores, qui dum vacant, pertinent ad donationem nostram, quos honeste poterunt retinere, sicut Abbatiæ nostræ et Decanatus, et aliæ quædam Dignitates, in manu sua teneant, donec a servitio Dei redierimus. Et quos retinere non poterunt, donent secundum Deum, et assignent consilio fratris G.* (vel *B.*) *et hoc faciant ad honorem Dei et utilitatem regni. Si autem in via moriemur, volumus ut Honores et Dignitates ecclesiarum donent illis, quos magis dignos viderint.*

Honores, præterea appellata *Beneficia*, seu prædia, quæ ad vitam viris nobilibus assignabantur, ad militare servitium, a quibus *feuda* postmodum profluxere: quæ perinde *Honorum* appellatione donantur a Scriptorib. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734: *Quæ vero ea essent* (oppida) *perinde ut Ricis hominibus assignabantur, quasi in feudum honoratum dabantur eisdem: unde Honores, quod in honorem darentur, sunt vocata.* Roderic. Toletan. lib. 7. de Reb. Hisp. cap. 1: *Cui manu et ore hominium fecerat pro terra, quam ab eo acceperat in Honorem, etc.* id est, in beneficium, in feudum. Nithardus lib. 3: *Et si Honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret, præcepit.* [Fragmenta de Gestis Regum Fr. apud Duchesn. tom. 1. pag. 535: *Nihil petit sibi dari* (Wlfinus) *nisi super Chari fluvium quem Rex habebat Honorem.* Chron. Maurign.: *Tradita vero neptis sua in conjugio Amalrico de Monte-forti, cum Honore de Rupe-forti, etc.*] Abbo Monachus lib. 2. vers. 551:

Perdidit ergo suos illic Willelmus Honores,
Hugoni regnante datos, qui Bituricensis
Princeps extiterat Consul, etc.

Honores Comitum, seu Comitatus, in Legib. Longob. lib. 1. tit. 25. § 68. et lib. 2. tit. 53. § 2. [** Carol. M. 86. Guido 1.] Eod. lib. 2. tit. 39. § 3. [** Carol. M. 9.]: *Et si bassi nostri hoc non adimpleverint, beneficium et Honorem perdant.* Adde Capitul. Caroli C. tit. 13. cap. 4. tit. 23. cap. 6. tit. 2. cap. 7. tit. 31. cap. 24. Chron. Norman. ann. 869. etc. Hinc *Honores*, ut et *Beneficia*, opponuntur *alodis* et *proprietatibus*, in Capitul. Caroli C. tit. 19: *Ut omnes in Honoribus et alodis vestris interim consistatis.* Et tit. 30. pag. 292: *Legem et justitiam et in se, et in suis proprietatibus, et in suis Honoribus habeat.* [Adde tit. 31. col. 144. Edit. Baluzii.]

⁎ [« Res quasdam pertinentes ad supplementum regii *Honoris*, ob emolumentum æternæ compensationis, inevitabiliter concedimus sanctæ præscriptæ ecclesiæ. [Diploma Lotharii pro Lingonensi episcopo, an. 967. mus. arch. dep. p. 33.) »]

¶ Honores, appellatæ etiam provinciarum vel urbium Præfecturæ. Charta ann. 1167. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 307: *Illutrissimo domino suo Henrico Regi Anglorum.... Johannes de Soligneio salutem et fidele in omnibus obsequium. Ex benignitate vestra contigit ut mihi Honorem Dolensem regendum committeretis. Factum est autem ut dum terram illam regerem, quod, etc.*

Honores Aperti, Vacantes, in Cap. Caroli C. tit. 42. § 8. Vide *Aperire.*

Honores vero pro feudis passim occurrunt, [sæpe etiam *Honor* pro præcipuo feudi manerio et universo ipsius ambitu reperitur.] Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 55: *Omni domino licet summonere hominem suum, ut ei sit ad rectum in Curia sua: et si residens est ad remotius manerium ejusdem Honoris, unde tenet, ibit ad placitum, si dominus suus summoneat eum.* [Charta ann. 1069. ex Tabul. S. Victoris Massil.: *Frater autem ejus mundialis ac secularis animi castrum illud nobilissimum ad defensionem sui Honoris aptissimum, etc.* Charta Leodegarii Episc. Aptensis circa ann. 1120. tom. 1. Gall. Christ. inter Instr. pag. 78: *Et insuper totum meum Honorem quem a parte patris mei Rostagni habui.* Alia Froterii Episc. Nemaus. ibidem pag. 5: *Damus et reddimus ad honorem B. Salvii in communia, illum Honorem quem Præpositus ejus Ecclesiæ tenere solet.*] Ita vocem hanc usurpant Vitikindus lib. 1. pag. 10. 1. Edit. Rathbertus Monachus de Casibus S. Galli cap. 3. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 464. Fulbertus Carnot. Ep. 96. Joannes VIII. PP. Epist. 130. Leo Ost. lib. 2. cap. 10. 52. lib. 3. cap. 16. Gauterius de Bellis Antioch. pag. 443. Sugerius in Ludovico VI. cap. 17. 18. Joannes Hagulstad. ann. 1138. 1145. 1150. Richardus Hagulstad. ann. 1135. Rad. de Diceto ann. 1170. Gaufredus Vindocin. lib. 5. Ep. 27. Vetus Charta apud Beslium pag. 388. 393. Epist 62. inter Francicas tom. 4. Hist. Franc. etc.

Honores interdum laxius quævis possessiones dictæ, in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 5. Tabularium sancti Severi apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 11. n. 5: *Decrevi ex meis propriis Honoribus hunc locum accrescere.* Charta ann. 1085. tom. 1. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 65: *Damus quandam portiunculam nostræ hæreditatis, scilicet Honorem illum qui quondam fuit proavi Poncii Balde dicti Marini Rufi. Est autem Honor præscriptus in territorio castelli, quod dicitur Fossas in mansionibus, vineis, terris cultis et incultis, in salinis et piscatoriis.* Testament. Guillelmi Montispessulani ann. 1211. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 156: *Inter opus et mensam dominorum Ecclesiæ Magalonæ* mm. *sol. in Honore emendo.* Charta Alphanti Episc. Aptensis ex Chartul. Aptensi fol. 44: *Faciam deliberationem et gratuitam donationem omnipotenti Deo et S. Mariæ Sedis Aptensis ex quodam Honore*

quem Hucusque possedi. Sententia arbitralis ann. 1292. MS : *Item dixerunt et pronunciaverunt, quod perticus, cum quo mensurantur arpenta terræ, vineæ et alii Honores.* Vita S. Pontii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 496 : *Cum sanctus vir in quemdam Honorem monasterii sui hospitandi gratia devenisset, etc.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 58 : *Ordinamus præsenti constituto quod Rector vel Consules teneantur et debeant facere inquiri ab aliquibus viris statutis,... quot et quales, et qui sint Honores omnium personarum extraneArum eas habitantium Massiliæ.*] Henricus Huntindon. de Contemptu mundi cap. 23 : *Possessiones magnas, et varias, quas vulgo vocant Honores.* Sic *Honeurs* usurpant etiam Poetæ nostrates. Le Roman *de Rou* MS.

N'a droit au fieu, ne à l'Onor,
Qui se combat à son seignor.

Le Roman *d'Aubery* MS. :

Se vos jamais avoir volés m'amor
Et en Borgoingne tenir fief ne Honor,
Secorez moi por Dieu hui en cest hor.

Le Roman *de Garin* MS. :

Et ge estoie venus à nostre Rois,
Por recevoir l'Onor de Bordelois.

Villeharduinus n. 123 : *Et cil departiroient les fiez et les Honors par les homes, et deviseroient quel service il en feroient à l'empereur.* Et n. 162 : *La Duché de Nike, qui ere une des plus haltes Honors de la terre de Romenie.* Charta Beneharnica apud Marcam pag. 339. *L'Aunor d'Ax*, Honor Aquensis. [** Poema del Cid vers. 290 :

Unos dejan casas è otros onores.

Ubi vers. 302 :

Vos que por mi dejades casas è heredades.

Consuetud. Barcinon. ann. 1358. vulgo *Recognoverunt proceres* dictæ art. 21 : *Item quod vicarius donat sex menses pro vendendis Honoribus debitoris, qui jurat se non habere res mobiles, de quibus possit creditori satisfacere.*

* *Ennor*, eodem sensu, in Charta ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 130. r°. col. 1 : *En l'Ennor et en la chastellanie du chastiau de Rochefort.* Idem quoque sonat *Honrage* in Lit. Ludov. X. reg. Franc. ann. 1315. ex Reg. A. ejusd. Cam. fol. 79. v°. : *Ja fust ce que il* (Robert comte de Flandre) *tenist encore son fief et son Honrage que il tenoit de nostredit seigneur et pere. Anor*, eodem sensu, in Poem. *du Loheran :*

Leans avoit meint riche pongneor,
Comtes et Princes, demoines, vavassors,
Qui de Girbert tenoient lor Anors.

Et quidem *Annor* et *Anor*, pro *Honneur*, sæpius legitur apud nostros scriptores ; unde *Anorer*, honorare. Lit. ann. 1277. in Chartul. Campan. fol. 78 : *Salus et accroissemens d'Annor, etc.* Le Roman *de Garin :*

Si li devons moult grant Anor porter.

Ibidem :

Seignor, dit-il, bone gent Anorée.

Honores nostri appellarunt *Laudimia*, quæ ratione *Honoris*, seu *feudi*, domino ex feudorum alienationibus obveniunt. Liber Chirographor. Absiæ fol. 177 : *Et habuerunt inde 6. solidos solvendos de vendis et Honoribus.* [Charta ann. 1229. ex Hist. Beccens. MS. pag. 562 : *Ad perpetuam firmam decimam, redditus, terras, Honores, pensiones Ecclesiæ, res denique omnes, quas Henricus Abbas, et Ulterioris portus Monachi habebant apud burgum Teroldi.*] *Ventes et Honneurs*, in Consuet. Pictav. artic. 21. 22. 26. 27. etc. Inculismensi art. 10. 12. 16. Rupellensi art. 3. 39. Baionensi tit. 8. artic. 9. Angeriac. art. 18. 27. et seqq. Aquensi tit. 9. art. 29. et Turon. art. 165.

Honor, apud Hispanos, distat a *feudo*, et *terra*. Dicitur enim *Terra*, quam dominus annuatim dat vassallo in pecunia : *Honor*, quem dat sibi sine conditione, ut reditus alicujus villæ ; et honor iste non aufertur ei in vita sine causa. *Feudum* autem datur alicui, ut certum servitium faciat. Ita Interpres legis 2. Alfonsi IX. Regis Castellæ part. 4. tit. 26. quæ sic habet : *Tierra llaman en Espanna, à los maravedis que el Rey pone à los Ricos omes, e à los Cavalleros en logares ciertos. Et Honor dizen à aquellos maravedis, que les pone en cosas sennaladas, que pertenescen tan solamiente al sennorio del Rey : et dagelos el por les fazer honra : asi como todas las rentas de alguna villa o castello. Et quando el Rey pone esta tierra, et Honor à los Cavalleros, non facen ninguna postura. Ca se entende segun fuero de Espanna, que lo han à servir lealmente, et non los deben perder por en toda su vida, si non fecieren por que. Mas el feudo se otorga con postura, prometiendo el vasallo al sennor, de facerle servicio à su costa, et su mision, con cierta contia de Caballeros, o de homes, o servicio sennalado, o en otra manera quel prometiesse de facer.* Vitalis Episcopus Oscensis, apud Blancam pag. 727 : *Debent enim omnes civitates et villæ Domini Regis tam majores quam minores Ricis hominibus pro suis stipendiis assignari.* Mox addit, in ejusmodi honoribus Ricos homines judices statuere, mulctas judiciarias percipere *usque ad mediam mortificaturam et fractionem cultelli inclusive, etc.* ita ut Rex nullum in iis jus habeat, nisi præsens sit in urbe, cum pœna hujusmodi est exigenda : *Tunc enim, quia eo præsente omnia minora officia conquiescunt, et omnia debent per suam excellentiam pertractari, pœnæ per compulsionem Domini Regis exactæ usibus Regis cedunt, etc.* Vide eumdem Blancam pag. 734.

Honor, apud Anglos, significat feudum vel manerium aliquod nobilius, quod regalibus exornatur, et multa inferiora sibi servitutem debentia habet. Cowell. lib. 2. Instit. tit. 2. § 7. [Litteræ ann. 1235. apud Rymer. tom. 1. pag. 340 : *Nos reddemus eidem Duci Honorem de Eya cum pertinentiis suis.* Instr. ann. 1283. apud eumdem tom. 2. pag. 238 : *Sciatis quod concessimus dilecto et fideli nostro Johanni de Britannia Comiti Richemondiæ libertatem Honoris Richemondiæ.*]

¶ Honor, Territorium, districtus, *Banleuca.* Litteræ Caroli Johannis Franc. Reg. primogeniti ann. 1357. tom. 3. Ordinat. pag. 204 : *Quod ad questionem seu clamorem alterius, non mandabunt vel citabunt Senescalli dicti Domini nostri vel Baillivi sui, nisi pro facto proprio ejusdem Domini nostri, vel querela, aliquem habitantem in dicta villa, extra Honorem dicte ville, super hiis que facta fuerint in dicta villa et pertinenciis et Honore dicte ville, vel possessionibus dicte ville, et in Honore ejusdem.* Pluries ibi.

¶ Officiales, Servitores ad Honores, Qui non ex officio, sed sponte et voluntarie serviunt, nostris *Honoraires, volontaires.* Charta Ludovici Reg. Comit. Provinciæ ann. 1409. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues : Jus inquirendi, procedendi, ac puniendi Officiales et servitores nostros, qui Volentes dicuntur, et sunt ad Honores, et nostræ Majestati ac Curiæ continuo actu non serviunt.*

* Honor, Munus ; unde *Honorare*, muneribus aliquem prosequi. Charta Caroli C. ann. 25. regni ejusd. in Chartul. S. Dion. pag. 63. col. 2 : *Inter tres vero festivitates, videlicet natalis Domini et paschæ ac missa sancti Dionysii honorandus abba ejusdem loci a fratribus per annum de libris argenti sex, in hoc computati Honores, qui ei dabantur per prædictas festivitates.*

¶ Honor Cathedræ, Præstationis species quæ Episcopo quotannis in signum subjectionis ab Ecclesiis exsolvitur. Concilium Bracarense cap. 2. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 111 : *Placuit ut nullus Episcoporum cum suas diœceses perambulant ; præter Honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat. Honor* nude dicitur in Præcepto Theodorici Calensis apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 113 : *Non Archidiaconus, non Ecclesiæ judices, nec censum mittere, neque pastum, neque Honorem in rebus monasterii accipere non audeat.* Vide *Cathedraticum.*

* Honores Decedentium, Quæ per testamenta ecclesiis offeruntur. Charta Ludov. VII. ann. 1150. in Chartul. Compend. fol. 54. r°. col. 2 : *Insuper etiam personarum decedentium Honores libere et absolute concessimus.* Vide *Oblationes defunctorum* in *Oblatio.*

* Honor Beatæ Mariæ, Ita appellatur monasterium sanctimonialium Cisterciensis ordinis prope Orchesium, in Ch. Joannæ comit. Fland. ann. 1234. ex Chartul. 2. Fland. fol. 98. in Cam. Comput. Insul.

* Honor Normalis, Regula monastica. Charta Loth. et Ludov. regum pro fundat. S. Maglor. ex Chartul. ejusd. monast. ch. 1 : *Volumus... ut idem locus semper abbatem habeat ex propria congregatione, qui ipsam casam Dei et monachos ibidem degentes cum normali Honore custodiendo tractet.*

* Honor Vexilli, Jus vassallos suos in prælium sub vexillo suo conducendi, quod ad Milites *banneretos* pertinebat. Charta ann. 1407. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 36. r° : *Nos Philipa uxor dudum et nuper relicta nobilis viri, dum vixit, domini Mathæi de Gornay, qui statu baronis et Honore vexilli, dum in humanis agebat, præditus existebat, etc.* Vide *Banereti.*

* Honores Facere, Phrasis Gallica, *Faire les honneurs d'une ville*, Munera, honoris causa, offerre, aliquem honorifice habere. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 150. col. 1 : *Item dictæ communitates se congregaverunt in dicta domo communi, et domini consules faciendo Honores villæ, dederunt dictis communitatibus unum vas vino plenum, etc.* Hinc *Honneur* nostri etiam dixerunt convivium, quo aliquis honoris testificatione excipiebatur. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 124 : *Lesquels burrent tous ensamble... en la maison de un ami,... lequel les receust et festia bien honorablement :... liquiex le landemain pour le remunerer et guerredonner de la courtoisie, qu'il leur avoit faite, il donnerent un disner... Lors commença ledit Perrin à dire que de l'Honneur ou du disner dessusdit il ne paieroit aucune chose.*

¶ **HONORABILE** FEUDUM. Vide in *Feudum.*

HONORABILES, *Honoribus perfuncti,* ut est in leg. un. Cod. Th. de Comitib. vacantib. (6, 18.) seu *administratione perfuncti,* ut in leg. 2. eod. Cod. de Medic. (13, 3.) Qui quidem titulus vulgo a nostris in civitatibus concedebatur iis, qui civilia munia obierant, quos *Honorables personnes* vocabant : tametsi hodie apud nos viluit ejusmodi appellatio, quod nobilitati, quam omnes ambiunt, quodammodo opponatur, [vel ut rectius dicam, opponi falso existimetur. Hoc quippe titulo donatos videmus, et id quidem duobus retro sæculis, eos qui majoribus dignitatibus Ecclesiæ vel Regni illustres fuerunt.] Interdum etiam *Honorabiles* appellantur in dignitate constituti, ut in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 8. [** 10.]

* *Houneraules hommes et saiges*, in Charta ann. 1347. ex Chartul. Valcel. sign. E. Vide supra *Discretus.*

¶ **HONORABILIS,** Ornatus, optime instructus. Codex MS. Consuetud. S. Augustini Lemovic. : *Septimus decimus* (Abbas) *Raimundus . . . . ipse fecit . . . quinque casulas obtimas , nec non et quinque libros Honorabiles, scilicet Epistolas Pauli, et Epistolas Jeronimi, etc.*

1. **HONORABILITAS,** Titulus honorarius Episcoporum, apud Facundum Hermінianensem lib. 4. cap. 2. pag. 152.

¶ 2. **HONORABILITAS**, Decorum, decentia, honor. Capitul. Caroli C. ann. 862. tit. 35. cap. 9 : *Et paratus sum cum tali caritate et Honorabilitate illum recipere sicut Christianus Rex Christianum Regem, et sicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere.*

* Honoris testificatio. Annal. Bertin. ad ann. 865. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 89: *Nicolaus papa Arsenium Ortensem episcopum et consiliarium suum cum epistolis ad Hludowicum et Carolum fratres,... non cum apostolica mansuetudine et solita Honorabilitate , sicut episcopi Romani reges consueverant in suis epistolis honorare,... transmittit.*

* **HONORABILITER,** Honorifice, in iisdem Annal. ibid. pag. 90.

¶ **HONORANTIA,** Honor, pompa, Italis *Honoranza.* Annal. Cæsenat. ann. 1324. apud Murator. tom. 14. col. 1141 : *Triumphus quidem maximus fuit ibidem, ad quorum Honorantiam concurrerunt Florentini, Perusini, etc.*

1. **HONORANTIÆ,** Honores, privilegia, prærogativæ. Charta ann. 1193. in Hist. Bellunensi pag. 98. v° : *Cum omnibus suis pertinentiis, Honorantiis, et districtibus, etc.*

* Charta Caroli IV. imper. ann. 1360. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 705 : *Cum universis et singulis dictorum marchionatuum...juribus, limitibus, fructibus, utilitatibus, pertinentiis, honoribus, obventionibus, Honorantiis debitis et consuetis, etc.*

* 2. **HONORANTIÆ,** Gall. *Honoraires,* Stipendia. Stat. Vercel. lib. 2. pag. 36. v° : *Item quod fiat justitia comitibus de Cabaliaca in Honorantiis ejusdem loci, curtis et territorii ; nonobstante aliquo statuto, scilicet de Honorantiis extra burgum, de quibus solutionem non recipissent.*

¶ 1. **HONORARE,** Forte pro *Onerare,*hoc est, alicui servitio subjicere ; nisi *Honorare* hic idem sit ac donare. [* In *honorem* seu feudum concedere. Vide in *Honor.*] Charta ann. 1261. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 161 : *Nec de cætero possim hæreditatem meam vendere, nec alicui obligare nec Honorare absque eorum licentia* [** Forte donare, ut *Honorare,* 3. Germ. *Verehren.* Theoder. Comit. Holland. Chart. ann. 1083. apud Kluit Hist. Comit. Holland. tom. 2. part. 1. num. 19 : *Antecessores nostri ex propriis possessionibus eandem ecclesiam dei construxerunt, ditaverunt et Honoraverunt.*]

* 2. **HONORARE,** Verbis seu titulis honorariis aliquem compellare. Vide supra in *Honorabilitas* 2.

* 3. **HONORARE,** Muneribus seu beneficiis aliquem prosequi. Charta ann. 1228. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 99 : *Promittentes vobis bona fide ejusdem domini regis , quod ipse benefaciet vobis et Honorabit vos.* Vide supra *Honor*, Munus.

* 4. **HONORARE**, Stipendia præbere, remunerari. Charta Caroli III. imper. ann. 885. apud D. *Bouquet* tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393 : *Qui quatuor quanto plus sunt laboraturi, tanto plus in stipendio, in vestitu, in equitatu, præ cæteris sunt Honorandi.* Vide supra *Honorantiæ* 2.

* 5. **HONORARE,** Celebrare. Stat. Univers. Tolos. ex Cod. reg. 4222. fol. 49. v° : *Immo ex hoc ipsa festivitas amplius poterit Honorari et ipsa universitas congregari.*

¶ **HONORARIUM** VINUM, *Quod Regibus et potentibus honoris gratia offertur.* Vetus Gloss. MS. Sangerman. ex Isidoro lib. 20. cap. 3.

HONORATI, Qui in honoribus ac dignitatibus sunt constituti, vel qui dignitates gessere, seu in urbe, seu in provinciis. Gloss. Lat. MS : *Satrapæ, Judices, Honorati, vel Principes.* Ἀξιωματικοί, in veteri Glossario ; οἱ ἐν ἀρχαῖς γεγενημένοι, Libanio ; οἱ ἐπ' ἀξίαις, Gregorio Nazianz. Orat. 1. Stileut. *Honoribus usi,* in aliquot Inscript. maxime enim *Honorati* dicuntur post gestos honores. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 21.] Lex 8. Cod. Th. de Privilegio eorum qui in sacro palat. mil. (6, 35.) : *Qui vel post administratam provinciam Honorati auctoritate fulcitur.* Salvianus lib. 3. ad Eccl. Cathol. : *Introducunt nempe in testamentum, quos nunquam introduxere in affectum, et hoc maxime, ut dixi, aut locupletes, aut nobiles, aut Honoratos, et qui nisi potentes essent , parentes forsitan non fuissent.* Victor Vit. lib. 1. Vandal. persec. : *Senatorum atque Honoratorum multitudinem... exilio contrivit.* Julius Africanus seu Abdias lib. 6 : *Venerunt autem cum eis Indorum Honorati, etc.* Usatica Regni Majoric. MSS : *Si aliquis Honoratus homo, seu mulier Honorata captus seu capta detinebitur, ibidem non detineantur in domo, ubi homines seu mulieres modici valoris detinebuntur.* Adde Epist. Honorii et Theodosii ad Agricolam Præf. Præt. Gall. editam a Sirmondo ad Sidonium, Leonem PP. Epist. ad Episcop. Viennensis provinciæ ; Gregorium Turon. lib. 8. cap. 42. Adamnanum lib. 1. de Locis SS. cap. 3. Agobardum lib. de Dispensat. Ecclesiast. rer. cap. 2. Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 36. Synodum Ticinensem ann. 850. cap. 4. Baron. ann. 1054. n. 22. et quæ congessit Jacobus Gothofredus ad Leg. unic. Cod. Theod. de Offic. Judic. Civil.

¶ HONORATI, Qui honorariam per codicillos vacantes dignitatem habent, leg. 1. C. de offic. civil. jud. (1, 45.) leg. ult. C. de offic. divers. jud. (1, 48.) leg. 1. C. de honor. vehic. lib. 11. (tit. 20.) Pancirolus lib. 1. Thesauri var. lect. cap. 77.

HONORATI, *Qui honores,* hoc est, feuda, possident. Capitul. Radelchisi Princip. Beneventani cap. 27 : *Si populus portionis meæ... ierint in exercitu quocumque, et quolibet modo occiderint vel apprehenderint vestros Honoratos ac vassallos.* Vide *Honor.*

HONORATIM. Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 4 : *Nec permittebat Imperator introire in civitatem multos simul : sed Honoratim, vel quinque, vel sex de potentioribus, ad horam ingredi sinebat.* Ita utraque Editio : id est, cum honore debito.

HONORERIUM, Presbyterium, consessus Presbyterorum honoratiorum. Inscriptio Christiana apud Gruterum 1174. 8 :

Parvulus interea Petri nutritus ovili,
Primus Honorerii Presbyter enituit.

¶ **HONORIFICABILITUDINITAS,** Honor. Albertus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 3. rubr. 8. apud Murator. tom. 10. col. 376 : *Nam et maturius cum Rex prima Italiæ ostia contigisset, legatos illo Dux ipse direxerat cum regalibus exeniis Honorificabilitudinitatis nec obsequentiæ ullius causa, quibus etiam inhibitum pedes osculari regios.*

HONORIFICABILITUDO, pro *Dignitas,* in Charta Hugonis Archiep. Genuensis ann. 1187. apud Ughellum.

* **HONORIFICARE,** Honoribus et dignitatibus cumulare, apud Hincmar. in Epist. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 359 : *Deus..... vos..... præ ceteris Honorificavit et ditavit.* [** Vide Forcellinum.]

** **HONORIFICATIO.** Hraban. Maurus de Rever. Filior. cap. 1 : *Quam placita fuerit omnipotenti deo Honorificatio parentum et subjectio filiorum, etc.*

1. **HONORIFICENTIA,** Titulus honorarius Pontificum, in Epist. Isidori Hispal. ad Masonam Emerit. Episcopum, de cujus fide viri docti dubitant. Vide Joannem VIII. PP. Epist. 269. [** et Liberium PP. Epist. 3. apud Coustant. pag. 423.]

¶ 2. **HONORIFICENTIA,** Dignitas, pompa. Instrum. ann. 1362. in Tabular. Massil. : *Reformavit quod cantare solemne fiat pro salute animæ ipsius domini nostri Regis bonæ memoriæ, juxta modum et Honorificentiam cantaris domini Andreæ mariti primi dominæ nostræ Reginæ.*

3. **HONORIFICENTIA,** Idem quod *Honor*, Feudum, dignitas feudalis. Pacta inita inter Francos et Venetos ante expugnationem CP. in Gestis Innocentii III. PP. pag. 93 : *Est autem sciendum, quod a nostra et vestra parte 12. homines vel plures pro parte eligi debent, qui juramento adstricti, feuda et Honorificentias inter homines distribuere debent, et servitia assignare, etc.* Occurrit ibi pluries. Idem Innocentius in Epist. ad Marchionem Monferratensem : *Non habito respectu ad possessiones et Honorificentias, quas obtines affluenter.*

✱ **HONORIGER.** [Honoratus, honorificus. *Tertull. Virg. veland.* 10. *Honorigeram* notam virginitatis præ se ferre.]

¶ **HONORIPETA,** Ambitiosus, qui honores aucupatur. Apuleius de Philos. lib. 2 : *Culpabilium autem virorum quatuor formæ sunt : quarum prima Honoripetarum est.*

1. **HONORIUM**, Idem quod *Honor.* Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1309. in Regesto ejusdem Regis n. 85. ex Tabul. Regio : *Nec pedagium seu barragium in Honorio castri et Castellania de Burdellia solvere compellentur.* [* Seu

honoris aut feudi territorium et ambitus. Charta ann. 1349. ex Tabul. Flamar. : *Prout redditus in Honorio de Montinhiaco in et circa dotes assignantur.*]

* 2. **HONORIUM**, Suprema jurisdictio ejusque districtus. Charta ann. 1313. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 102 : *De Honoriis et ressortis nostris aliarum ballivarum circumvicinarum, Honorium sive ressortum balliviæ bastidæ S. Ludovici crescerent et ampliarent, etc.*

HONOROSUS. Regula Templariorum cap. 10 : *Quia assueta carnis comestio intelligitur Honorosa corruptio corporum.* Ita Editio Andr. Favini et Labbei. [f. pro *Onerosa.*]

¶ **HONORUS**, Honorificus. Frodoardus in fine libri metrici de Romanis Pontificibus :

Ac geminans dono cumulatum muneris almi
Pergere lætantem amplexu dimisit Honoro.

Mabill. in Itinere Germ. tom. 4. Analect. pag. 52 :

Hunc librum Carolus quondam perfecit Honorus.

¶ **HONTEISTER**, Mensuræ species. Charta ann. 1238. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 421 : *Quæ terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta et tres denarios Bruxellenses, et novem fertellas avenæ, cum mensura quæ dicitur Honteister, nomine census.*

HONTFONGENETEF. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 723 : *Teneant omnes prædictas terras... in liberam, puram, et perpetuam eleemosynam, et sicut aliqua eleemosyna liberius dari poterit vel teneri omnino, extra dangerium nostrum, hæredum, vel assignatorum nostrorum, ballivorum, vel ministrorum, in perpetuum, tantummodo Hontfongenetef mihi retento.*

1. **HONUS**, pro *Honor.* Gloss. Lat. Gr. : *Honus, honor,* τιμὴ θεῶν, τιμὴ ἀνθρώπων. Glossæ Lat. : *Honus, honor, dignitas.* Adde Isidor. lib. 1. cap. 26. et Egesippum lib. 5. cap. 23. extremo, ubi *nullus Honus curat hoc vulnus,* legi in MSS. Codd. monent viri docti. Vide Chronicon. Fredegarii cap. 82.

* 2. **HONUS**, pro Onus, Gall. *Charge,* in Stat. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 193. art. 19. et alibi.

HOPELANDA, Pallii vel tunicæ species, nostris, *Houpelande.* Statuta pro S. Capellæ Paris. : Canonicis *Cavendum est, ne subtus superpellicia induantur Hopelandæ, propter deformitatem, quæ ibi multotiens est apparens in colleriis.* [Charta ann. 1433. ex Archivo majoris Ecclesiæ Massil. : *Hopelandam nostram sive tunicam brevem de violeto obscuro foderatam de bocassino et de grisis.* Charta ann. 1406. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 827 : *Dedit D. de Vaucler pannam seu forraturam Hoppelandæ suæ. Item legat..... unam suam Hoppelandam rubeam martris foderatam.* Litteræ Caroli V. Regis Francor. ann. 1367 : *Nulla ipsarum audeat portare aliquam Hopelandam.*]

¶ Houppelanda. Statuta Eccl. Ambian. circa ann. 1450. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1226 : *Juppones quoque Houppelandas, vilanos et alia vestimentorum genera, præter tunicam, supertunicale, mantellum, houciam et epitogium non portent (Ecclesiastici.)* Vocis etymon ab Uplandia provincia arcessit Huetius, quod inde credat allatas fuisse *Houppelandas. Pelandas* eas vocant Itali.

* *Hoppelandas succinctas, nimia longitudine vel breviate notatas,* in Stat. S. Capel. Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg. Varias hujusce vestis formas descriptas habemus ex Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 317. v°. ad ann. 1394 : *Houppellandes plaines de draps, de laine et de soye, les unes longues, les autres à my jambe, les autres au-dessus du genoul, et les autres courtes : et aussi de semblables Houppellandes entaillées menuement ou grossement, en bendes à pelz et en quelconque autre maniere.* A pallio in quibusdam scutis aureis efficto, *Houpellandes* vel *au mantelet* nuncupata fuisse, discimus ex Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 61 : *Sept escus d'or, nommez Houppellandes, etc.* Vide in *Moneta.*

* Hopulanda, Eadem notione. Vinc. Ferrar. in serm. de S. Joan. Bapt. ad calcem Natal. Burg. pag. 155 : *Cogito ego quod* (S. Elisabeth) *fecit sibi amplas Hopulandas sive vestes, ut absconderet partum, timens ne gentes dicerent : Ecce, licet sit devota, tamen adhuc vacat libidini.*

¶ **HOPERATUS**, *Operatus,* Contextus. Vetus Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ : *Et ibi debent reperire forastollum præparatum a gentibus Sacriste munitum de uno panno lineo, Hoperato de cirico.*

¶ **HOPIA**, *Veneni genus, quod ex incisis capitibus papaverum succo expresso conficitur.* Laur. in Amalth.

¶ **HOPLA**, Populus, arbor. Charta Mathildis Comitissæ ann. 1096. tom. 2. Bullarii Casinensis pag. 117. Vide *Oplus.*

* **HOQUELATOR**, Gall. *Hoqueleur,* Versutus ac fraudulentus litigator, fallax, rixosus ; a verbo *Hoqueler,* litigiis vexare : unde *Hoquelerie,* fallacia, dolus. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 494 : *Rixosus et ebrius, verberator, Hoquelator et captor gentium ad hoquetos.* Aliæ ann. 1364. in Reg. 94. ch. 58 : *Lequel Alain estoit Hoqueleur, bateur, brigeux, tanseur, etc. Cabuseurs, Hoqueleurs et trompeurs de gens,* in aliis ann. 1370. ex Reg. 100. ch. 609. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 348 : *Icellui Boudin estoit homme hautain et Hoqueleur.* Aliæ ann. 1412. in Reg. 166. ch. 377 : *Lequel Jehan estoit de très mauvaise vie et Hocqueleur en tenant pluseurs gens en grans procès. Lequel Thomas estoit homme Hoqueleux, procédeux et rioteux,* in aliis ann. 1427. ex Reg. 173. ch. 709. Denique aliæ ann. 1468. in Reg. 194. ch. 311 : *Le suppliant dit : Ce n'est point fait de bon procureur, mais est fait d'un Hoqueleur.* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. ch. 220 : *Jehan du Puch dist que c'estoit la coustume des sergens de tenser et Hocqueler les bonnes gens.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 149. ch. 151 : *Icellui Jehan fu aucunement contredisant, en disant que c'estoit une Hoquelerie ; et ledit Hennequin lui repondi que ce n'estoit qu'esbatement.* Vide *Hockettours* et Diction. Menagii v. *Hoquelerie.* Quæ voces omnes accersendæ videntur a vocabulo

* 1. **HOQUETUS**, nostris *Hoquet,* Impedimentum quodvis, difficultas quæ moram affert in negotiis. *Houquet,* in Lit. ann. 1354. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 558. Locum vide in *Hucciare,* ubi minus bene allegatur. *Occot,* eodem sensu, ni fallor, in Testam. Hugon. V. ducis Burg. ann. 1314. inter Probat. tom. 2. ult. Hist. Burg. pag. 155. col. 1 : *Volons nous que nostredis hoirs soit contraints, sens deloy et sens Occot, por la court le roy de France monseignour à tenir et garder..... les choses dessusdites.* Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 494 : *Hoquelator et captor gentium ad Hoquetos.* Haud scio an huc spectet vox *Hocquemelle* ex aliis Lit. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 283 : *L'exposant dist à icellui Garelle que autreffoiz avoit il eu une Hocquemelle ; qu'il se gardast d'en avoir un autre et qu'il ne feust rangier.*

* *Hoquet* vero, Pedum pastorale sonat, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 158. ch. 346 : *Icellui Caton getta un sien baston à bergier, appellé Hoquet, au suppliant.* Aliæ ann. 1410. in Reg. 165. ch. 25 : *Adam Michiel pasteur de son Hocquet ou baston à bergier, et le suppliant de son Hocquet à picque, etc.*

¶ 2. **HOQUETUS**, Singultus, Gallice *Hoquet.* Bulla Johannis XXII. PP. in Extravag. de Vita et honestate Clericorum, ubi de musicis sui temporis : *Nonnulli novæ scolæ discipuli.... melodias Hoquetis intersecant.*

* Hinc *Hoquet* dixerunt Ictum sub mento inflictum, quod sonum singultus efficiat. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 76 : *Icellui Perrinet fist un petit Hoquet de sa main au menton dudit Symon en lui levant hault son menton par un cop seulement. Icellui Jehan bailla audit son compaignon un Hoquet par le menton,* in aliis ann. 1394. ex Reg. 147. ch. 12. *Hoqueter* vero, est Quatere, succuture, vulgo *Ebranler en secouant.* Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 252 : *Icelle jeune fille oy gens qui Hocquetoient à l'uis du jardin.* Aliæ ann. 1410. in Reg. 164. ch. 280 : *Quand le suppliant ne trouvoit point l'huis ouvert, il faisoit tant en le Hoquetant et sourdant, que il ouvroit.*

¶ 1. **HORA**, Moneta, vel pars libræ monetariæ. Vide *Ora.*

* *Horis,* monetæ Britannicæ species, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 225 : *Targes et Horis, autrement appellez gros de Bretaigne.*

* 2. **HORA**, Regio, idem quod Italis *Contrada.* Charta ann. 1230. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 13. ad Hist. B. Chiaræ pag. 361. inter not. : *Domus posita in civitate Arimini Hora S. Gregorii, a duobus lateribus totius domus plateæ publicæ.*

¶ **HORA** Nona, Vox usurpata ad significandas partes Orientis circa solsticium hiemale. Charta incerti anni apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 250 : *Usque dum pervenitur ad ipsum locum ubi tres fossæ simul adveniunt. Et tunc vadit fossa sancti Catuodi quasi ad Horam Nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodula.*

¶ Hora Tertia, post meridiem scilicet, Partes Occidentis circa solsticium hiemale. Charta mox laudata ibidem : *Et in capite marcasii levat fossa per montem Huelgoret quæ recte vadit quasi ad Orientem. Tunc relinquens nodam quæ vadit ad puteum tenens nodam unam cum fossa contra Horam Tertiam.* Chartularium Quimperleg. fol. 82. v° : *Fossa... quæ recte vadit ad Orientem, et antequam pervenit quasi ad acervum petrarum curvat parum per quasi ad Horam Tertiam.*

¶ Hora Enrabiada. Capitulum MS. S. Victoris Massil. ann. 1312 : *Statuimus quod prima illa Hora dicta Enrabiada, in qua Prima aliquotiens dici consuevit, quæ non ædificabat, sed potius animos fratrum conturbabat, ex nunc in antea non dicatur.* Haud scio an huc spectet quod legitur in Dialogo inter Cluniac. et Cisterc. monach. apud Marten. tom.

5. Anecd. col. 1603 : *In æstate, sonitu exercitali post solis ortum surgitis; et antequam Primam cantetis, opera vestra tam otiosa quam negotiosa soletis operari, ipsam Primæ celebritatem in horam diei secundam fere plenam differentes.* Sed hæc nihil ad vocis originem.

* 3. **HORA** Bassa, Serotina. Lit. remis. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 288 : *Invenit dictum Jacobum Brouhuat et dictam Johannetam in hospitio Petri de Lermet, januis clausis et sine aliqua media persona, circa Horam nonam bassam.* Aliæ ejusd. ann. ibid. ch. 380 : *Comme à Heure de basse rissue, lui Gosset estant à la croix d'icelle ville de Verneuil, etc.*

* Hora Captata, Præstituta. Vide supra *Captatus.*

* Hora Cliqueti, Qua mane pulsatur campana. Vide supra *Cliquetum.*

* Hora Macelli, Qua, ut videtur, merces venum expositas emere licet. Acta S. Aurei tom. 3. Jun. pag. 55. col. 1 : *Quadam autem die, videlicet feria quinta ante festum Walpurgis, Hora macelli, sarcophagum lapideum, miro modo et plane sectum,... invenerunt.*

* Hora Parva, Exiguus temporis articulus. Barel. serm. in feria 5. hebdom. 3. Quadrag. : *Propter insuetudinem vini, in parva Hora se inebriaverunt.* Vide infra *Horula*

* Hora dicta *de remontée*, vel *du ravaler*, vulgatius *de relevée*, Pomeridiana. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 313 : *Le Lundi xviij. jour de ce présent mois de May à Heure de remontée.* Stat. pannif. in Lib. rub. fol. magn. domus publ. Abbavil. art. 31 : *Et seront tenus lesdis manouvriers de retourner à l'ouvrage à maubege du ravaler.* Vide infra *Releveia.*

* Hora nuncupata *de Riotte*, Qua merenda sumebatur, designata in Glossar. Lat. Gall. S. Germ. Prat. : *Merenda, le mangier de l'heure de none. De riotte* appellata a verbo *Recigner* vel *Rechigner*, Merendam sumere; quæ pomis aut pyris asperis fiebat : unde fortean nomen ; vel a rixa, nescio qua ratione, quod indicare videtur vox Gallica *Riotte.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 125. v°. ad ann. 1372 : *Or est vrai que... environ Heure de riotte, etc.* Rursum fol. 138. r°. ad ann. 1377 : *Environ Heure de entre riote et cœuvre-fu, etc. Ruyote,* in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 111. ch. 358 : *Item an erant plures in vico Hora, qua pulsatur Ruyote ? Heure de rissue* dicitur supra in *Hora bassa.* Vide *Rechinus* et infra *Recticinium.*

* Hora Seralis, Vespera. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 230 : *Prædicti exponentes euntes per villam Matisconensem de nocte post Horam seralis, causa spatiandi, etc. Heure de l'ansery,* in aliis ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 479 : *Comme le suppliant environ Heure de l'ansery eust envoyé pour lui sur les murs de la ville de Reims et pour la garde d'icelle un jeune filz, etc.* Vide infra *Sera* 1. *Serale* 2.

* Hora Signi, Gall. *Heure de saint,* Qua *signum* seu campana pulsatur. Lit. remiss. ann. 1377 in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 209 : *Item en un autre jour,... comme environ Heure de saint sonnant pour fermer les portes de ladite ville* (de Montargis). Vide *Signum* 8.

* Hora Tarda, nostris *Heure tarde,* Serotina, crepusculum. Inquisit. contra Templar. ann. 1311. ex Cod. reg. 5376. fol. 16. r° : *Interrogatus si illa die ulterius viderunt se simul ; et respondit quod Hora tarda se viderunt.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 281 : *Hora tarda, quæ vulgariter vocatur hora inter canem et lupum, etc. A heure d'encour* (f. pro entour) *chien et leu,* in aliis ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 417. *Entre deux Wignorons,* eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1370. ex Reg. 100. ch. 861 : *Comme le suppliant passoit par devant l'ostel dudit Claye à Tournay à heure d'entre deux Wignorons rabat jour, etc.* Aliæ ann. 1450. in Reg. 180. ch. 151 : *Icellui de Salheras, le Samedi après ensuivant Heure tarde, ala de vie à trespassement.*

HORÆ Canonicæ, Officia diurna, quæ in Ecclesiis fideles psallendo exequuntur, sic dicta, quia certis horis recitari debent juxta Canones et regulas SS. Patrum. Hæ autem septem numero sunt, scilicet, *Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium* : quæ ita recensentur in Canonibus Saxonicis Ælfrici ad Vulfinum Episcopum cap. 19. Uhtsang, id est, *Cantus antelucanus :* Primsang, id est, *Cantus matutinus :* Undersang, i. *Cantus tertianus :* Middægsang, i. *Cantus meridianus :* Nonsang, i. *Cantus nonalis :* Æfensang, i. *Cantus vespertinus :* et Nihtsang, i. *Cantus nocturnus.* Papias : *Synaxis, Græce, Hora dicitur, quando fratres conveniunt.* De Horis Canonicis et earum institutione ac antiquitate ex SS. Patribus multa scripsere, qui de ritibus Ecclesiæ tractatus ediderunt, inprimis Durandus lib. 5. Ration. cap. 1. et seqq. Durantus de Ritibus Eccles. lib. 3. cap. 1. et seqq. Pamelius ad S. Cyprian. de Orat. domin. Bellarminus lib. 1. de Bon. oper. cap. 11. Baron. ann. 34. num. 163. 251. ann. 51. n. 69. Gazæus ad Cassianum, Haeftenus lib. 7. Disquisit. Monast. tract. 2. 9. et alii passim. Adde Excerpta Egberti Archiep. Eboræc. cap. 28. et Glossar. med. Græcit. voce Ὧραι, col. 1791.

☞ Tredecim horarum cursus nocturna et diuturna continuatione cum integro psalterio persolvisse S. Gerardum Episcopum Tullensem referunt Acta Episcop. ejusdem Ecclesiæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1053. Quid consuetis septem horis addiderit non percipio.

Horæ, nude. Gervasius Dorobernensis : *In hac Capella ante exilium et post, Missas celebrare, Horas audire, et frequenter orare solebat.* Ordericus Vital. lib. 6. pag. 607 : *Cotidie Missas audire studebat et Horas.* Monast. Anglic. tom. 1. pag. 876 : *Interim dicamus Horas et Evangelia nostra.* Ita ψάλλειν τὰς ὥρας, dixerunt Græci recentiores. Vide Nomocanonem nuper editum a Cotelerio cap. 37. 53.

* Iis etiam privatim cum alia muliere recitandis assidue vacabat uxor Caroli V. ut discimus ex Lit. ann. 1363. in Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 261 : *Don fait par Mons. le duc* (Charles V.) *à Estienne Julien, valet de la chambre M*ᵉ. *la duchesse, et à Maheut Boutefeu sa femme, qui aide à dire les Heures de Madame, en acroissant de leur mariage, quatre cens franz d'or pour une fois.*

Horarius, Liber Horas canonicas continens, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de Usu Ecclesiastico.

Horæ Diurnales. Ordericus Vitalis libro 12 : *Diurnales horas ad Laudem Dei ex debito modulabantur.* Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 15 :

> Psallebant semper Capellani reverenter
> Horas nocturnas sibi, quotidieque diurnas.

Will. Thorn. ann. 1283 : *Vel alius rogatu ipsius dicet Horas de die in Conventu.*

Horæ Regulares, quæ et *Canonicæ,* vel quæ juxta regulam monasticam in Ecclesia decantantur : apud Lanfrancum in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 14. 15. in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 38. et alibi sæpe, etc.

Horæ de S. Maria, Quæ in quibusdam Monasteriis cum *Horis regularibus* cantantur. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 50 : *Sive Hora regularis, sive de sancta Maria, etc.* Et cap. 55 : *Notandum, quod Horæ de sancta Maria mediocri voce dicendæ sunt, et cum cantu, et in his non inclinatur, ad Gloria Patri. Ad omnes Psalmos communiter sedent, etc.* Vide Concil. Tolosanum ann. 1229. can. 14.

¶ Horæ, Liber precum, Gall. *Heures.* Menoti Sermones fol. 159. v° : *Les Sergens sunt ministri diaboli ; ecclesia eorum est taberna, numquam enim veniunt ad sermonem ; servitium eorum est blasphemare nomen Dei ; Hore eorum sunt charte et alee, Pater noster sunt taxilli.*

Horarum Receptor, Qui canonicas Horas persolvendas curat in Ecclesia, et stipendia Canonicis, qui iis intersunt, persolvit. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 2. Non. Febr. : *Hic dicitur fieri Missa de B. Virgine,..... in qua Receptor Horarum tenetur distribuere Canonicis et majori altari servientibus unicuique* 2. *sol. etc.* Ejus munus alibi dicitur *officium Horarum.* 6. Id. Martii : 150. *libr. Paris... solvendas sine dilatione annis singulis ab illo, qui prædictarum Horarum officium procurabit.* In Charta alia veteri *Horoscopus* videtur appellari, ejusque officium *Horoscoparia* et *Horoscopatus : nisi ille sit, cui temperandarum Horarum et Vigiliarum diligentia committitur,* in Vita S. Leobini Episcopi Carnotensis.

Horæ Incompetentes, *id est, silentium,* in Capitulis Adalhardi Abbat. cap. 43.

* **HORALIS**, Vestis seu tunicæ species, Gall. *Casaque.* Charta abb. de Conchis in Ruthenis ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471 : *Ad hoc officium ponderandi..... consules eligent seu deputabunt hominem legalem,...... qui poterit tenere et portare baculum nostrum seu Horalem, ut serviens noster.* Vide mox *Horarium.*

HORAMA, Oroma, Orama, ex Gr. ὅραμα, Visio, apparitio. Passio SS. Perpetuæ et Felicitatis : *Priusquam pugnaremus, video in Horomate hoc.* Vita S. Wilebrodi cap. 2 : *Mater intempestæ noctis quiete cœleste in somnis vidit Horama.* [S. Gerardus in Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 362 : *Cui* (ædituo) *nocte quadam in Horamate se idem Confessor offerens, etc.*] Adde Rodolphum Tortarium lib. 5. Miraculor. S. Benedicti n. 12.

Orama, sine aspiratione, aliis. Ugutio : *Orama, visio, somnium.* Olbertus Abbas Gemblac. de Miracul. S. Veroni n. 2 : *Obstupuit Presbyter ex Oramate.*

Oroma, interdum, et crebro habent Scriptores. Aldhelmus lib. de Virgin. cap. 3. ait, S. Joannem Evangelistam *in Pathmo raptum in Oromate.* Et cap. 26 :

> Oroma per noctem cernebat rite supernum.

Gualdo Monachus Corbeiensis in Vita S. Anscharii Arch. Hamburg. cap. 4 :

> .... Quod Oroma vir ille tenaci
> Portractans animo.

Et cap. 16 :

Pœna mali vindex fuit hujus Oromatis index.

Poeta anonymus de Episcopis Eboracensibus :

Oroma gentilis, qua viderat ipse supernum.

Adde Fulcuinum de Gestis Abbatum Lobiens. cap. 2. Fridegodum in S. Wilfrido cap. 25. Ermenricum in Vita S. Soli cap. 9. etc.

HORARIE, quasi *Ad horam :* Galli dicerent : *Pour un temps, Pour une heure.* Charta Raimundi Episcopi Tolosani ann. 1160. apud Catellum : *Nisi illi scilicet, qui vere, et non Horarie fratres fuerint, vestes crucibus signatas non simulate deferentes, etc.*

* **HORARIUM** , Vestis episcopalis in formam sindonis. Hugon. Metel. epist. 41. tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 387 : *Item non absque lineo amictu incedere laudabile est, sed pretium linearum vestium non habere, valde enim ignominiosum est et plenum dedecoris, referto marsupio gloriari, quod non habeas Horarium et sudarium.* Glossar. Lat. Ital. Ms. : *Horarium, la scufia.* Vide *Horalis* et *Orale.*

1. **HORARIUS.** Genethliacus. Gloss. Gr. MS. cui titulus Στέφανος λέξεων, ex Biblioth. Reg. Cod. 1688 : Ὡροσκόπος, ὁ σκοπῶν τὴν ὥραν ὡρειάριος. Vide alia notione in *Horæ.*

* 2. **HORARIUS,** Qui, ratione beneficii seu præbendæ, *Horas canonicas* seu officia diurna in ecclesiis psallendo exequitur, et in iis vices canonici agit, vulgo *Heurier.* Charta Caroli V. reg. Franc. ann. 1367. ex Tabul. Carnot. : *Optamus quod duodecim dictæ ecclesiæ* (Carnotensis) *capellani in collegio Horariorum et matutinariorum ipsius ecclesiæ ex nunc per decanum et capitulum ejusdem ecclesiæ electi, etc.* Necrol. recens. Ms. ejusd. eccl. ex antiquioribus compositum : *x. Cal. Maii. Obiit Philippus de Cornillon archidiaconus Dunensis, qui dedit pro uno Horario perpetuo x. lib. x. sol. annui reditus.* Comput. ann. 1372. ex eod. Tabul. : *ix. Mart. anniversarii in Clementis Frascaille Horarii matutinarii.* Vide infra *Matutinarii.*

* 3. **HORARIUS**, Qui stipendia canonicis qui *Horis* intersunt, persolvit. Comput. eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Item ab Horario super curtillia aux Boteloys, quinquaginta solidos.* Necrol. Paris. Ms. ad iv. Id. Febr. : *Quæ omnia supradicta et singula tenebit et possidebit Orarius* (sic) *ad opus Horarum ; ita tamen quod dictus Horarius solvet annuatim in die anniversarii dicti Stephani Fredet centum solidos Paris.* Idem qui alibi *Receptor Horarum* dicitur. Vide in *Horæ.*

¶ **HORATIM,** Per horas, vel horis competentibus. Vita S. Illidii tom. 1. Junii pag. 430 : *Qui divino mancipati servitio, ecclesiastico more Horatim laudes Deo persolverent.*

¶ **HORATORIUM,** pro *Oratorium,* Minus altare, quo nomine intelligi debent Capellæ et minores Ecclesiæ, quæ a principali dependent. Consecratio Ecclesiæ B. M. Virg. in villa Formiguaria ann. 873. tom. 1. Hist. Occitan. inter Instr. pag. 126 : *Ecclesiam sancte Marie... cum appendiciis et Horatoriis suis.*

¶ **HORCA,** Vas olei, vel species amphoræ. Vita S. Sidronii Mart. tom. 3. Julii pag. 183 : *Et jussit exhiberi quadraginta Horcas olei, et mitti super flammam ignis.* Vide *Orca.*

HORDA. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 8 : *Pannos.... non suspendunt ad siccandum in Horda, ut alii fratres ; sed tantum deponunt in herbario claustri.* Puto legendum in *Chorda.*

¶ **HORDALICIUM,** HORDAMENTUM. Vide in *Hurdicium.*

HORDARIUS. [* Visselbec. Chron. Huxar. ad ann. 1160 : *Matthias Sperber Hordarius seu quæstor dedit burnetum, id est nigrum pannum.*] Vide *Hordera.*

¶ **HORDEARIUM,** *Æs quod pro hordeo equiti persolvebatur.* Laur. in Amalth.

¶ **HORDEATIO** , *Morbus equorum* , in Amalth.

* **HORDEICIUM** , Pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret, Gall. *Palissade,* alias *Hordis* et *Hordois.* Reg. Phil. Aug. sign. 34. bis ex Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. v°. col. 1 : *Hordeicium reparandum inter portam de Monte Musardi et portam mercati, etc.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 58 : *Il geterent le feu gréjois ou Hordis que il y avoient fait faire.* Guill. Tyrii contin. Hist. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 614 : *Or vous dirai qu'il avint la nuit, la pierre d'une perriere féri si à l'ordois d'une tornace, que li Hordois chai, etc.* Vide *Hurdicium.*

¶ **HORDEOLUS,** Apostema nascens in extremitate palpebræ. *Hordeoli in palpebris,* Prisciano lib. 1. cap. 12.

HORDERA, HORDARIUS, Vox Saxon. hordere, Quæstor, ab hord, Thesaurus. Leges Adelstani Regis cap. 8. apud Bromptonum : *Et quicunque Hordera Regis, vel præpositus furi consentaneus erit, etc.*

HORDARIUS, Ibid. cap. 15. Inde

HORDERIUM, in Legibus Canuti Regis cap. 104. ubi *dispensa* exponitur : *Sed suum Horderium quod dicere possumus Dispensam, et custam suam, et trage, id est, scrinium suum debet ipsa custodire.* Hinc Anglis *Hord,* et *Horder,* eadem notione.

HORDICIUM. Vide *Hurdicium.*

¶ **HORDINIUS,** f. Hæres , successor. [* Vel potius *Hordinium,* Posteritas. Vide *Ordinium.*] Charta ann. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens. : Constantius Darton et Maria ejus uxor... tradiderunt jam dicto Geraldo de Sentis pro se et suo Hordinio stipulanti et recipienti totam illam domum et localem in quo est.*

HORGRIFT. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 3 : *Si quis propter libidinem liberæ manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Bajwari Horgrift vocant, cum 6. sol. componat.* Ubi Lindenbrogius : *Hore ,* meretrix : *grifte,* tactio. Nec Angli secus, ait Spelmannus. At hic non de meretrice agitur ; sed de virgine, aut alterius uxore. Proinde existimarem potius standum Editioni Heroldi, quæ *Horichrift* præfert, ut sit tactus cum vi, pulsatione, offensa. Est enim *Hort,* pulsatio, unde *Horten,* pulsare, allidere, et *Grift,* tactus. Lectiones alias profert Baluzius ex Codd. MSS.

☞ Lindenbrogianam interpretationem probat Schilterus. Et quidem licet de virgine aut aliena uxore hic agatur, nihilominus vocem *Hurgrift,* vel, ut legendum censet *Horgriff* de tactu meretricio, non violento, injurioso tamen et puniendo , interpretandum existimat : quam compositam docet ex *Hur,* meretrix, et *Griff,* contactus.

* **HORIA,** Charta abb. de Conchis in Ruth. ann. 1325. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471 : *Item ut in præmissis honor seu Horiæ nostræ serventur, statuimus et ordinamus, quod consules dictæ villæ clavem domus, in qua pondus tenebitur, nobis præsentent anno quolibet.* Sed restituendum procul dubio *Senhoriæ nostræ,* id est, dominii. Vide *Senhoria* 2.

HORIDIA, pro *Hordeum,* perperam scriptum apud Alypium Antiochen. in Descript. orbis cap. 30 : *Vina varia, oleum, Horidiam, purpuram bonam, etc.*

* **HORILOGIUM,** pro *Horologium.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item solebant esse quædam Horilogia.* Aliud Gallicum : *Item y souloit estre un reloge, etc.* Vide mox *Horologium* 2.

¶ **HORIPETÆ,** *Qui horas petunt.* Papias.

* **HORLA,** Ora, limbus, Gall. *Ourlet.* Stat. sabbat. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 560. art. 7 : *Nullus magister nec alter operarius dictæ artis sabbateriæ . . . sit ausus ponere seu immiscere de duobus coriis, quasi dicamus corium mutonis immiscere cum corio vaquæ seu de cordoa, nec e converso, nisi esset tamen Horle vel vengueta.* Ubi leg. *Lengueta* , ut habet Registrum. Vide *Orlum.*

¶ **HORMENI,** pro *Armeni,* apud Wildebrandum ab *Oldenborg* in Itinerario Terræ Sanctæ : *Nullis munitionibus cingitur, unde potius eam villam, quam civitatem nuncuparem, si sedem Archiepiscopalem Hormenorum in se non haberet.*

HORMESTA MUNDI, vel ORMESTA. Ita inscripta vulgo in MSS. Codicibus Pauli Orosii Historia, uti monemus in V. *Ormesta,* in Codd. scilicet Dunensi, Groenendalensi, et Vallis S. Martini Lovaniensis, apud Sanderum part. 1. pag. 187. et parte 2. pag. 137. 200. præterea in Vita S. Baboleni tom. 1. Hist. Franc. pag. 662. et in Tractatu vernaculo sat antiquo de Heraldis. Sed et monet Josias Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 997. in quodam antiquo Codice inscribi : *De miseria hominum.* In Codice vero 508. Sangermanensi titulus ita concipitur : *Pauli Orosii Presbyteri Liber de Ormesta, seu miseria mundi :* ex quo irrepsit titulus alius *Hormesta mundi.* Quam quidem *Hormesta* vocem rursum perperam irrepsisse volunt viri docti, atque in iis Stephanus Pighius in Hercule Prodicio, pro *Orchestra* , seu *scena,* in qua varii rerum casus, Imperatorum mutationes, et hominum miseriæ palam exponuntur. Hunc sane titulum quodammodo præfert Editio Parisiensis ann. 1506. Inscribitur enim : *De miseria hominum per peccatum ab initio :* forte quod caput 1. libri 1. initium ducat ab his verbis : *Ego initium miseriæ hominum ab initio peccantis hominis ducere institui, etc.* Quod quidem caput in Editione Francisci Fabricii aliquot ante periodis auctius legitur, adeo ut Editio Parisiensis prior fuerit ipsius Orosii Editio, quam ille postmodum auxerit. Vide Bongarsium in Præfat. ad Gesta Dei per Francos sub finem.

* Consule præterea Joan. Alb. Fabric. Bibl. Lat. med. et inf. ætat. tom. 5. pag. 520. ubi varias doctorum virorum opiniones de hac voce collegit et discutit.

HORNA, pro *Urna.* Joannes Diaconus in Episcopis Neapolit. in Agnello II : *Perpetuis temporibus alimenta constituens ducentorum nempe et decem tritici modiorum, totidemque vini Hornarum per singulos annos.* [* Vide *Orna.*]

HORNEGELDUM, Tributum, quod exigitur pro animalibus cornutis, ex Saxon. Horn, cornu, et geld, tributum, præstatio. Est etiam in Chartis, *quietum esse de quadam consuetudine exacta pro tallagio per totam terram, sicut de quacumque bestia cornuta,* ut habet Rastallus. Hinc

crebro in Chartis iisdem : *Sint quieti de .... scutagiis et hidagiis, gildis, danegeldis, Hornegeldis, fotgeldis, etc.* tom. 1. Monast. Angl. pag. 192. 976. tom. 2. pag. 17. 812. Vide *Cornagium*.

HORNE WITH HORNE, Voces Anglicæ, i. *Cornu cum cornu*, vel *Cornutum cum cornuto*, quod dicitur de cornutis animalibus, quæ simul una pascendi quis jus habet. Constitutio Roberti Dunelmensis Episc. ann. 1276. apud Spelman. : *Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, statuendum duximus, quod ubicumque fuerit receptaculum eorum, licet in vicinis parochiis Horne with Horne, secundum Anglicam linguam, pascua quærant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium et remanentia.*

HORNO, ORNO. Joan. de Janua : *Horno, hoc anno. Item hornotinus, et hornus, hujus anni.* Voces prisco Latio notæ, et a recentioribus in usum revocatæ. Hincmarus Remensis : *In Synodo apud Vermeriam palatium olim ab Orno habita obsecrando declamavi.* Vide Flodoardum lib. 1. cap. 20. lib. 3. cap. 22. Petrum Damian. lib. 7. Ep. 17. lib. 8. Ep. 11. etc.

ORNA, Papiæ, *Unius anni palea :* quo modo forte *Horna messis*, Plauto [et Horatio lib. 2. Sat. 6.

Cum pater ipse domus palea porrectus in Horna.]

HORNOMME, Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 8 : *Ad sopiendam controversiam exortam super limitibus duarum villarum, quamvis una ex alia constet originem habuisse, vel super terra, quæ vulgariter Hornomme appellatur, etc.*

¶ **HOROCOPUS**, f. pro *Horoscopus*, Excubitor, vel f. idem qui *Horarum receptor*, de quo in *Horæ*. Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. : *Rector.... a tempore antiquo debet dare ad prandendum duobus Horocopis dicte parochie.... tribus sollempnitatibus anni.*

HOROCRALU. Lex Aleman. tit. 100 : *Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicula, columba, Horocralu, et cauha, etc.* In Edit. Lindenbrogiana abest hæc vox.

* **HOROLOGIATOR**, Horologiorum opifex, Gall. *Horlogeur*. Arest. ann. 1413. 30. Aug. in vol. 11. arestor. parlam. Paris. : *Pro parte Henrici Bye Horologiatoris et custodis seu gubernatoris horologii palatii nostri Parisius, etc.*

¶ 1. **HOROLOGIUM**, ὡρολόγιον, Liber Ecclesiasticus apud Græcos, Horas diurnas et officia continens. Vide Glossarium mediæ Græcit. col. 1794. et Suiceri Thesaurum in Ὡρολόγιον.

2. **HOROLOGIUM** NOCTURNUM invenit Pacificus Archidiaconus Veronensis, qui vixit Lothario Ludovici Pii filio imperante, si qua fides illius Epitaphio, quod ex Panvinio recitat Ughellus in Italia sacra tom. 5. pag. 609 : *Horologium nocturnum nullus ante viderat, en invenit argumentum, et primum fundaverat. Nocturnum* vero dicitur ad discrimen *solaris*, seu diurni *horologii* : proindeque illud forte fuerit, cujusmodi hodie frequens est usus, æreum scilicet aut ferreum, quod rotis, ponderibus, libraminibus, ac campanulis constat, cujus inventor, Polydorum Virgilium, et Guidonem Pancirollum lib. 2. Novorum Repertorum cap. 10. illiusque commentatorem Henricum Salmuthum, aliosque hactenus latuit. [** Vide Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 391. c.] Tradunt tamen Annales Francor. anno 807. Aaronis Persarum Regis Legatos inter cætera munera Carolo M. attulisse *Horologium ex aurichalco arte mechanica confectum, in quo 12. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, et casu suo subjectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12. fenestras completis horis exibant, et impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant.* Alia fuere *horologia* quæ *ex aqua* vocat Vitruvius lib. 9. cap. 9. et *quæ aquis sub modulo fluentibus temperantur.* Senator lib. 1. Epist. 45. Hinc

HOROLOGIUM TEMPERARE, in Libro Usuum Ord. Cisterciensis cap. 114. apud Bernardum Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 53. 54. 114. in lib. Ord. S. Victor. cap. 21. in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 8. etc. nostris, *Monter l'horloge*, seu pondera vel momenta librare, vel sursum evehere, quæ cum in imum delapsa sunt, tum *horologium cecidisse* dicitur, ibidem. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 8 : *Sacrista debet temperare Horologium, et ipsum facere sonare ante matutinas ad se excitandum quotidie.* Vide *Index*.

¶ HOROLOGIUM EXCITATORIUM, Gall. *Reveil*. Chron. Mellic. cap. 774 : *Excitabit aliquis a superiore deputatus, qui Horologium Excitatorium habeat, ad omnes quoque cellas lumen deferat.*

¶ HOROLOGICA VASA, Martiano Capellæ lib. 6.

* Horologium solare ita describit Gasp. de *Soif* monachus Valcel. circa initium sæculi XV. in Gestis abb. ejusd. monast. Mss. : *Erat Horologium in medio claustri sub divo positum ; trabes videlicet lignea in altum porrecta, habens in summitate sui speram ligneam, habentem inferius xij. lineas incisas, juxta numerum scilicet xij. diei horarum : non solum autem horæ, sed etiam puncti ante vel post horas, qui in regula S. Benedicti leguntur, hoc est hora pene iv. hora quasi vj. plena tertia, decima plena, et illud quod dicitur medietate octava hora, subtiliter in præfata spera habebantur designati : in medio quoque ejusdem speræ virgula ferrea erat posita, per quam umbra solis in lineas punctosque descendens, horas singulas designabat.*

3. **HOROLOGIUM**. Synodus Nemausensis ann. 1284. c. de Decimis : *Districte etiam prohibemus, ne Clerici bladum, Horologia, vel quælibet alia decimare præsumant.* Ubi vir doctus emendat *Horrea*. [* Perperam pro *Hortaligium*, hortus leguminum, ut videre est, in *Hortus*, ubi idem statutum laudatur.]

* **HOROLOICUS**, *Che colie le ore*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Horoscopi*.

HOROMA, [Græc. ὥραμα, Visio.] Vide *Horama*.

¶ **HOROSCOPARIA**, HOROSCOPATUS. Vide *Horarum Receptor* in *Horæ*.

¶ **HOROSCOPI** *dicti quod horas nativitatis hominum speculantur, dissimili et diverso fato.* Isid. lib. 8. cap. 9. Vox Astrologis notissima, Græcis ὡροσκόποι.

¶ HOROSCOPICUS, Eadem notione. Epistola Johannis de Monasteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1439 : *Quid de Julio Cæsare, Crasso ac Pompeio dices ? de quibus Horoscopicus et mathematicus præfatus fuerat, eos post omnem felicitatem Romæ in domibus morituros.* Alias *Horoscopicus* est Pertinens ad diem natalem apud Firmicum lib. 1. Mythol.

¶ HOROSCOPIUM, Signum, indicium. Miracula S. Joannis Beverlac. tom. 2. Maii pag. 194 : *Cum superesset adhuc quasi unius horæ spacium ut eis signum surgendi præberet Horoscopium.* Sidonius lib. 4. Epist. 3. utitur pro Instrumento ad indagandam horam natalem, a Græco ὡροσκοπεῖον.

¶ HOROSCOPUS, *Instrumentum quoddam rotundum vel quadrum, habens circumquaque multas divisiones et mediclinium in medio, in quo sunt foramina per quæ omnes horæ et stellæ cognoscuntur : unde Astrolabius dicitur.* Sic Papias. Aliis *Horoscopus* vel est Astrologus, qui horas, maxime natales, inquirit vel considerat ; vel ea pars cœli quæ genituræ tempore ab Oriente oritur vel ascendit in hemisphærium ; hincque *Ortus* vel *Ascendens* dicitur ; vel est illud punctum temporis quo quis nascitur ; vel denique idem est qui Excubitor, ut in Charta ann. 1221. apud Miræum tom. 1. pag. 100 : *Salvis tamen illis calceis, qui de jure debentur Scabinis Namurcensibus, et tribus Horoscopis, duobus portariis castri et duobus præconibus villæ.* Vide *Horarum receptor* in *Horæ*.

HOROWENO. Vide *Charocna*.

¶ **HORREARIUS**, ἀποθηκάριος, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. Præses et custos horrei. Nota vox Ulpiano leg. 5. § 3. Dig. de his qui effuderint, et leg. 60. § ult. Locati Senator. lib. 10. Epist. 28 : *Arcarios, prorogatores tritici, vini et casei, macellarios, vinarios, capitularios Horreariorum et tabernariorum, etc.* [** Vide Marin. Pap. Diplom. not. 7. ad num. 75.]

¶ **HORREATICUS**, Pertinens ad horreum. *Horreaticæ species*, Fructus in horreo asservati leg. 3. Cod. Theod. de conditis in horr. publ. (11, 14.)

* **HORRENDIUS**, Magis horrendum. Charta ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 5 : *Sed quod Horrendius seu detestabilius est, etc.* Nostris *Horribleté*, Horrendum crimen, in Ordinat. ann. 1360. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 32. r° : *Plusieurs autres excès, crimes et Horribletez faiz et perpétrez. Horraille* vero, Pars aratri, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 62 : *Le suppliant trouva une Horraille de charrue, de laquelle il frappa sur ledit Perrin.*

¶ **HORRENTIA**, Aversatio. Tertull. adv. Marc. lib. 4. cap. 24 : *Pulverem jubet excuti ad Horrentiam terræ illorum.*

* **HORRERE**, Horrori esse, apud Gregor. Turon. lib. 1. Hist. Franc. cap. 42 : *Horrent terrenæ species, Horrent solaria.* [** Pro Minas jactare in Reinard. Vulpe lib. 1. vers. 1236. 1655. ibid. *Horror* pro Minæ lib. 2. vers. 61.]

¶ **HORRESCENTIA**, Timor, pavor. Tractatus ann. 1417. apud Rymer. tom. 9. pag. 519 : *Asserentes se propter potentiam et per Horrescentiam Ducis Burgundiæ, in eorum itinere existentis, tute ad locum tractatus venire non posse.*

HORREUM. Joannes Diaconus in Episcopis Neapolitanis : *Ante majoris Ecclesiæ fores magnum ædificavit Horreum, in quo cubiculum aptavit : erat autem Horreum locus destinatus ad custodiam pretiosarum rerum ad quotidianum usum deservientium.*

HORRIBILIS, Qui aliquid abhorret, refugit. Constantinus Africanus lib. 1. de Morborum cognit. cap. 20. ubi de Cura amoris, quem *morbum in cerebro contiguum* esse ait : *Ab ebrietate caveant* (qui amore tenentur,) *et cum oporteat, dormiant, post somnum vero in balneo delectentur, cum aqua et aere temperato et lucido, neque eis accedat, quod animus abhorreat. Interrogatus autem quidam a Philosophis, quare Horribilis homo gravior esset quam quodlibet pondus, taliter res-*

pondisse fertur : Homo, inquit, Horribilis pondus est animi solius : alia vero pondera animæ et corporis sunt communia. In Glossis antiquis MSS. *Horribile* exponitur *infinitum.*

✱ **HORRICOMIS.** [Qui horridos pilos, vel comam habet, ut *Horricomes* canes, apud *Apul.* 4. *Met.* et *Horricomis* hircus, 7. *ibid.*]

¶ **HORRIDITAS** ; Locus horridus, opacior latebra. Sallas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. pag. 302 : *Alii per silvas, aliique per montes, alii ad nota, nonnulli per ignota, devia fugientes.... illos nigra salvat Horriditas, alios incalcata semita calles devehit per occultos, etc.* Pro horrore usurpavit Nævius : *Omnia mihi Horriditati erant maximæ.*

✱ **HORRIFICALIS.** [Horrificus. *Accius* apud *Non.* 3. 231. Operta squalitate est, luctuque *Horrificali.*]

HORRIPILARE, Horripilatio, *cum capilli præ horrore eriguntur.* Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall.: *Horripilatio, Herissement de poil pour paour.* Gloss. Græc. Lat.: Ὀρθοτριχιῶ, *Horripilo.* Gall. Lat. Græc.: *Horripilatur,* ὀρθοτριχεῖ. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Horripilatur, Horret.* Apuleius lib. 3 : *Aures immodicis Horripilant auctibus.* Et lib. 8. de apro : *Pilis inhorrentibus, corio squalidus.* Fridericus Imp. lib. 1. de Venat. cap. 23 : *Quando aves timent aut irascuntur, Horripilant plumas, etc.* Adde cap. 57. etc. [*Cumque Horripilasset a timore visionis insolitæ*, in Vita Gregorii VII. PP. tom. 6. Maii pag. 141.]

Horripilatio. Jo. Diaconus in Hist. Translationis S. Severini Noricorum Apostoli num. 4 : *Quod... omnibus immensam Horripilationem incussit.* Et mox : *Quousque, ait, Horripilationem patimini, metu vesano fluctuantes?* Theobaldus in Vita sancti Guillelmi Eremitæ n. 24 : *Non enim, ut assolet, accidit ei Horripilatio, non frontis rugatio, etc.* Odo Archiepisc. Cantuariensis in Epist. præfixa Fridegodi Carmini : *Igitur venerabilissimas B. Confessoris Christi Wilfridi reliquias indecenti sentinosæ voraginis situ marcidas, imo prælatorum Horripilatione neglectas, etc.* Rythmi in obitum Henrici VII. Imp.:

> Fit mentis trepidatio,
> Stupor, Horripilatio,
> Ob nefas contremendum.

Adde Ecclesiasticum cap. 27. 15. Lib. 2. Miraculor. S. Bertini cap. 5. Messianum in Vita S. Cæsarii Arelat. pag. 252. Vitam S. Bernardi Pœnitentis n. 11. Vincentium Belvac. lib. 26. cap. 62. etc. Hinc nostris *Hurepé*, cui pili horrent, vel eriguntur. Rob. *Bourron* in Merlino, MS.: *Et fu moult Hurepés, et ot moult longue barbe.* Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII :

> Li Quens Hurepais Felipes,
> Ki ert assés vaillant et vistes.

Vide Menagium in Originibus Linguæ Gallicæ V. *Hurepois.*

¶ Horripilatio, Tremulus motus, qui in febris reversione accidere solet. Canonizatio S. Edmundi Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1844 : *Item quidem volo teneri ad votum, si statim post hanc accessionem ita plane curatus fuero, quod nulla succedat accessio, nec Horripilatio frigoris aut caloris.*

¶ **HORROR**, Carcer, locus caligine horridus. Epistola ann. 1204. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 788 : *Tunc vero Karisacus Imperator, et Imperatrix uxor ejus... qui diu in Horrore tenti fuerunt et inclusi.... mandaverunt quod per Dei gratiam, et nostrum auxilium, fuerant a carcere liberati.*

HORSGABULUM, [vox ibrida, ex Anglico *Horse*, Equus, et *Gabulum* vel *Gablum*, Census, tributum ; *Horsgabulum* ergo est Redemptio pecuniaria, nomine census, alicujus servitii quod cum equo quis debebat. Custumarium Monasterii de Bello apud Spelman. tit. *Brenhame* fol. 91 : *Alicia Frere tenet.... et debet inde de redditu.... et de Horsgabulo, ut supra 4. den. falcare per 3. dies, etc.*] Vide *Nydbedripes.*

° **HORTA**, pro Hortus. Visselbec. Chron. Huxar. ad ann. 1297 : *Hermann Locher pro perpetua sui memoria omnem hæreditatem contulit S. Petro, domum scilicet, Hortas duas, tria pascua, etc.*

° **HORTALIA**, Hortalitia, Olera et alia id genus, quæ in hortis nascuntur ; *Hortalessies* et *Ortalessies*, in Charta ann. 1543. ex meis schedis. Stat. Montisreg. pag. 238 : *Teneantur ipsi camparii emendare omnia damna, messes, fenum, canabum, linum, legumina, airatia, Hortalia, fructus, etc.* Stat. crimin. Saonæ cap. 19. pag. 30 : *Pro rebus vero esculentis, Hortalitiis et similibus, quis non possit puniri pro furto.* Vide in *Hortus.*

° **HORTATIS**, perperam pro *Hortalis*, in Charta ann. 1183. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 442. Vide hanc vocem in *Hortus.*

HORTATUS, Impetu detrusus, *Horten* Germanis et Belgis. Lex Alaman. tit. 99. § 2 : *Si porcarius ligatus, de via Hortatus vel battutus fuerit.* Alii legendum censent *ostatus.* Vide Legem Salicam tit. 27. § 20. [*Hurter* nostris pro Impetum facere in aliquem, illidere, pulsare. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.:

> Si assai lent lor anemis,
> Tant qe à la voie les ont mis,
> A grant destroit les ont Hurtez.]

° Unde *Heurteure*, Impulsio, illisus Bestiar. MS.:

> C'est li Sauveres qui se trait
> Sour les pieres fermes et dures,
> Qui pour cos, ne pour Heurteures
> Ne li fallent, ne ne fauront.

° **HORTELLUS**, Ager cultus et clausus. Vita S. Domit. tom. 1. Jul. pag. 50. col. 2 : *Oratorium vero et Hortellos, ac vineam, quam ibi construxerant, cuidam presbytero commendantes, etc.*

✱ **HORTILIO.** [Horti custos. *Isid. Gloss.*]

° **HORTIS**, Hortus. Chartul. Bitur. fol. 162 : *Cedo . . . . . curtilem unum cum Horte, etc.*

° **HORTIVUS**, Hortensis. Stat. Cadubr. lib. 3. pag. 65 : *Nullus terram arratoriam, prativam seu Hortivam post prohibitionem et ultra consuetudines regularum intrare præsumat.* Vide infra *Ortivus.*

¶ **HORTUS** Dominicalis, Abbatialis. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53 : *Et de aliis herbis quæ crescunt in Horto Dominicali ipsius Monasterii, et fabas teneres.*

¶ Hortus, Septum, Gall. *Clos.* Charta ann. 1122. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 744 : *Et una carrata vini, in una dumtaxat vinearum, quas Hortos vocant, juxta muros castelli jacentium.*

¶ Hortum. Testamentum S. Gennadii Episcopi Asturic. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 172 : *Terra de Scalido ejeci ; Horta et omnia quæ ad usum Monasterii pertinent, imposui.*

¶ Hortale. Johannis de Cermenate Hist. de Mediolano cap. 27. apud Murator. tom. 9. col. 1245 : *Non plura inquiens invalidum e lecto tollit, quem transacto vicino muro per Hortalia Monasterii Horoni in monialium interiora domus secum defert.* Chron. Modoet. apud eumdem tom. 12. col. 1100 : *Guido a domo sua per vicina hospitia, muros et Hortalia transiens, etc.*

Hortalis, Italis, *Hortali luogo di molti horti, Curtilis :* in Charta anni 1009. apud Ughellum tom. 3. pag. 61. et in alia Willelmi Regis Siciliæ ann. 1179. apud eumdem tom. 7. pag. 715. [Charta ann. 845 : in Append. ad Marcam. Hispan. col. 781 : *Vindo illas villas jamdictas... cum casalibus et Hortalibus, cum pratis et pascuis, etc.*] Libertates Regni Majoricarum ann. 1248. apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici : *Et damus vobis casas et casales, hortos et Hortales, etc.* Matth. Villaneus lib. 9. cap. 79 : *Ne condussono tra gli Hortali dentro.*

Hortifer, Hortus, *Curtilis.* Vetus Charta apud Vadianum, de Monasteriis, etc.: *Cum curtis clausis, cum Hortiferis, vel pomiferis, vel officinis, quæ ibi esse videntur.*

¶ Hortalitium, diminut. ab Hortus. Vita B. Luchesii tom. 3. Aprilis pag. 599 : *Cuncta si quidem quæ de agello sive Hortalitio provenire poterant, quasi manu perforata peregrinis et advenis... erogabat.* Bulla Martini V. PP. ann. 1423. in Bullario Carmelit. pag. 175 : *De bonis sibi a Deo collatis quoddam oratorium cum ecclesia, cœmeterio, campanili, campana, nec non domibus, hortis, Hortalitiis.* Eadem occurrunt in alia Bulla Calisti III. PP. ann. 1457. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 457.

¶ Horticellus, Eadem notione. Bulla Stephani III. PP. ann. 755. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii pag. xxviii : *Igitur quia petistis a nobis quatenus... domum positam juxta Monasterium B. Martini cum inferioribus et superioribus suis, cum metatu suo et Horticello... vobis ad tempus emissa præceptione concedere deberemus.*

¶ Horticula, Hortulanus. Epistola Johannis de Monasteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1391 : *Horticulam censuarium... qui Parisius, ut assolet, nuperius cum vehiculis suis proficiscens, in alliis, cepibus, porris, caulibus, etc.*

¶ Horticulus, *Hortulanus, hortorum colens.* Vetus Gloss. MS. Sangerm.

Hortilio, Hortulanus ; sed proprie *arearum, des aires*, nostris, *Ortillon.* Gloss. Isid.: *Hortilio, Horti custos.* Will. Brito in Vocabul.: *Ortus*, unde *Hortilio, et hortolanus.*

Ortilis, Hortus. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. fol. 48 : *Et in Massilia res nostras proprias, casas, et Ortiles, quæ de avunculo meo Dodone obvenit, et de avia mea Dodina. Similiter ad Pero casas et Ortiles, qui mihi de parente mea Godane obvenit.*

Hortolanus, seu Ortolanus. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 593 : *Et totam decimam feriæ S. Christophori,... et in Marchesio unum Ortolanum quietum cum sua terra.* Vide *Ortolanus.*

Hortulanus, Officium Monasticum, cui horti cura incumbit, apud Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 3. cap. 20. Liber Ordinis S. Victoris MS. cap. 11 : *Hortolanus Celerario subjectus est, ut si quid fuerit in horto, quod ipse velit, et expedire noverit, ad servitium fratrum accipiat.* [☞ Vide Adalhart. Statut. S. Petri Corbeien. lib. 2. cap. 1.]

Hortolagium, [Præstatio pro leguminibus quæ in hortis crescunt.] [* Et ipsamet legumina et olera cujusvis generis. Vide *Ortolagium* in *Ortal.*] Tabularium Episcopatus Autissiod.: *Debet quilibet denariatam de quocumque Ortolagio, nisi fuerit de suo orto, et si de suo orto, nihil debet.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 436: *Eis dedit pro 5. acris terræ, et pro una* (sic) *Ortolagio, et nona garba totius lucrationis, etc.* [Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83. e Tabulario ejusd. Eccl. ad ann. 1320: *Bona, proventus.... Præpositurae consistunt... in quartaria apud aquas calidas et illis partibus, quæ consistit in Hortolagiis et aliis obventionibus.*] Observandum porro, ea vocabula plerumque absque aspiratione scribi, quomodo apud veteres, ut auctores sunt Varro et Festus.

¶ Hortularia, Olera, legumina, et alia id genus quæ in hortis nascuntur. Charta ann. 1108. apud Baluzium tom. 5. Miscell. pag. 373: *Quatenus Monachi hortum suum et quod in horto excolerent absque reclamatione et alicujus dominationis redhibitione possiderent; excepto si olera horti vel fructus arborum et cetera Hortularia venundarentur, tunc de venalibus decimum Canonicis darent.*

¶ Hortaligia, Eadem notione, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280: *Bladum, vinum, Hortaligia, fenum, fructus, etc. clerici decimare non præsumant.*

* Hortoragliæ, Idem. Stat. Montisreg. pag. 225: *Item statutum est quod qui ceperit alienos fructus domesticos, rapas vel Hortoraglias, ubicumque essent, solvat bannum, etc.* Vide supra *Hortalia* et infra *Ortolaglia.*

** Hortulatio, Hortorum cultus. Chronic. S. Michael. in pago Virdun. cap. 34. ap. Pertz. Script. tom. 4. pag. 85: *Remotiora vero.... agriculturæ vel hortulationi se commodant.*

* **HORULA**, Temporis punctum, Gall. *Instant.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 118. pag. 310: *Cumque hinc obsessi magna virtute bellica urgerent, hinc illos obsidentium tædiosa continua inquietarent certamina, non potuit reperiri Horula, etc.*

¶ **HOSA**, [Tibiale, caliga, Gall. *Heuse; Hosella*, Gall. *Houseaux.*] Vide in *Osa.*

* **HOSA** vini, Mendum esse suspicor, in Charta ann. 1034. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 201: *Suscepit etiam aliud colaphum Ricardus de Lillabona, qui Hosam vini comitis Roberti ferebat.*

¶ **HOSCHA**, Portio terræ arabilis, fossis vel sepibus undique clausa. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43: *Controversia quæ vertebatur inter Abbatem... super quadam Hoscha terræ, quæ vocatur Holcha Fraemberti et est sita juxta ecclesiam de Attaneio, in hunc modum est sedata.* Vide *Olca.*

* Nostris *Hosche.* Charta ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 289: *Devant ledit acin une Hosche ou piece de terre... assise ès Hosches de Molin.* Haud scio an huc spectet vox *Hoischon*, quasi qui *Hoscham* possidet. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 250: *Que se ilz ne se déportoient qu'il en feroit la plainte au seigneur de Creancey, et qu'il n'y auroit Hoischon ne Hoischeton qui ne venist avant.*

* **HOSCLA**. Vide supra *Hasclea.*

* **HOSEBONDRIA**. f. Vox composita, et male scripta, ex *Hoscha* et *Bondus*, rusticus, colonus. Vide in hac voce. *Hosebondria pro manerio custodiendo*, in Codd. Mss. reg. Angl. pag. 165. edit. Londin. ann. 1734. Vide supra *Hoscha.*

¶ **HOSNUM**, ξύλον, *Lignum*. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

¶ **HOSOBINDA**, Idem quod *Hosa*. Vide *Osa.*

HOSPES. Burgundi, pervasis Galliarum finibus, cum veteribus incolis, quos *Romanos* vocabant, agros, terras ac prædia, et mancipia ita partiti sunt, ut Burgundis duæ terrarum partes, mancipiorum tertia, reliquæ cederent Romanis, quos ex eo *Hospites* appellabant, quod ab iis Burgundi, atque adeo Barbari, veluti advenæ hospitio excepti, et in rerum possessionis partem adsciti, rebus iisdem *Hospitalitatis jure* gauderent ac frui dicerentur. Id colligere est ex Legibus Burgundionum, ac potissimum tit. 54. § 1: *Licet eodem tempore, quo populus noster mancipiorum tertiam, et duas terrarum partes accepit, ejusmodi a nobis fuerit emissa præceptio, ut quicumque agrum cum mancipiis, seu parentum nostrorum, sive largitione nostra perceperat, nec mancipiorum tertiam, nec duas terrarum partes ex eo loco, in quo ei hospitalitas fuerat delegata, requireret, etc.* Et tit. seq. § 1.: *Quotiens de agrorum finibus, qui hospitalitatis jure a barbaris possidenter, inter duos Romanos fuerit mota contentio, etc.* Et § 2: *Quod si enim Romanus, hoc est, Hospes ipsius, etc.* Adde tit. 84. § 2. 3. Videntur tamen uterque, Romanus scilicet et Burgundio, suo quilibet respectu, *Hospites* appellari in tit. 13. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 88. et 118.] [*Ostellain* Poetis nostratibus pro advena, externus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.:

Se tant avient qe un peu li pleise,
Les Ostellains en auront eise.]

Inde, ut opinor,

Hospites dici cœpere apud nos *villarum*, seu pagorum incolæ, quos alii *Mansionarios* vocant, qui scilicet domos incolunt sub censu annuo, qui *Hostisia* nuncupatur, eoque nomine *reseandisiam*, hoc est, *residentiam* debent, et *stagium*, unde et *Stagiarii* vocantur; *Hostes*, in Consuetudine Silvanectensi art. 112. 120. *Oste couquans et levans dessous un Seigneur*, apud Bellomanerium cap. 62. *Manans ou Tenans, Sujets, Hostes et Cottiers*, in Summa Rurali Butilerii, et in Consuetud. Insulensi tit. 1. art. 23. [*Cambriers*, in Charta Radulfii Comit. ann. 1322: *Que tous les Cambriers qui couchent et levent en leur feu, peschent en la mer, etc.*] Annales Francor. Bertiniani, et Chronicon de Norman. gest. ann. 869: *De unoquoque manso ingenuili exiguntur 6. denarii, et de servili 3. et de accolis unus, et de 2. Hospitibus unus, etc.* Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 496: *Dominatum omnium Hospitum, qui Parnis degebant, ita Monachis concessit, ut si eisdem forisfacerent, non eos per domos eorum, sed per alium fiscum castigarent.* Ejusmodi hospitum non semel præterea meminit, pag. 465. 576. 587. 605. etc. [Codex MS. Irminonis Abb. S. Germani fol. 107: *De Hospitibus qui sunt in Bovaisvilla Ermengarius... tenet hospicium, habet de terra arabili bun.* III. *solvit pullos* III. Charta Stephani Tornac. Episc. ann. 1193. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 1336: *Quatuor etiam domus lapideæ ante B. M. ecclesiam constructæ cum Hospitibus et appendiciis ad ipsas pertinentibus.* Charta ann. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 27: *Habebunt etiam dicti Canonici in Hospitibus dictæ terræ... justitiam, etc.*] *Hospites dominici*, in veteri Charta in Tabulario S. Mauri: *Hospes noster cubans et levans esse voluit.* M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 7. Ch. 30. ann. 1202: *Et istius terræ nihil dare poterit ipse vel ejus hæredes ad Hospites faciendos, nisi per consensum Capituli.* Alia Theobaldi Comitis Trecensis ann. 1200. ibid. Ch. 31: *Ita tamen, quod de nemoribus illis nihil amplius poterunt extirpare, nec villam illic construere, nec Hospites ponere.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 120. 172. 179. in Regesto ejusdem pag. 33. 35. 36. 52. etc. [** Guerard. in Prolegom. Chartul. S. Petri Carnot. § 27. 28. 29. eundem in Glossar. Irminon. et Lappenberg. Histor. Anglic. tom. 2. pag. 20.]

Differebant porro a servis, seu ascriptitiis et glebæ adscriptis, colonisque accensentur, in Charta Ludovici VII. ann. 1179. in Tabular. Monast. S. Genovefæ: *Notum sit, etc. quia cum in præsentia nostra Stephanus Abbas S. Genovefæ et Canonici ejusdem Ecclesiæ assererent homines de Rodoniaco servos esse Ecclesiæ suæ, homines id penitus negaverunt, et sese tantum Hospites Ecclesiæ et colonos esse confessi sunt, etc.*

☞ Longe potiora fuisse illorum privilegia colligere est ex Charta ann. 1165. Non secus enim ac Milites inferioris gradus in exercitum pergere minime tenebantur, nisi prius per nuntium domini sui capitalis moniti fuissent ac requisiti. Charta Philippi Alsatii Flandriæ Comitis ann. 1165. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 705: *Hospites vero Ecclesiæ Hostibus Comitis in omni lege et consuetudine ita pares esse dixerunt, ut nec in exercitum vadant, nisi per Abbatis nuntium moniti, quando Comitis Hospites per nuntium ejus moniti iverunt.* Sua habuere tribunalia propria et distincta, in quibus eorum causæ definitivo judicio agebantur. Hospites quos Canonicales S. Donatiani Brugensis vocant, ut observat Miræus, in civilibus judices habent Canonicos quatuor; qui ex ordine singulis hebdomadibus feria sexta pro tribunali, chorali veste induti, sedent et causas decidunt, a quibus ad ipsum Capitulum provocatur. Unam *carrucatam* terræ, hoc est, tantum terræ, quantum uno aratro coli potest in anno, quatuor *Hospitibus* adsignat Robertus I. Bethuniæ dominus in Charta ann. circiter 1000. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 945: *Dedit etiam carucam terræ apud Nuet ad quatuor Hospites et unam cambam.* Cæterum non eamdem omnium fuisse conditionem facile crediderim.

☞ Et quidem ex Bellomanerio in Bellovac. cap. 32. pag. 169. intelligere promtum est quosdam Hospites servitiis addictos fuisse, quosdam ab iis omnino liberos et immunes, si tamen jus *hostisiæ* excipias. Cum enim contentio esset de hospite qui in alterius dominium transierat, judicatum, *que il li renvoyeroit couchant et levant dessous li, et que il ne le pooit receler devant qui il auroit fait son devoir de s'ostise vers son Seigneur, ou par quittance ou par vente, par don, ou par échange, mais chés vous ne peut li Sires deffendre à son Oste, puisqu'il est son Franc-Oste sans servitude. Et fut encore dist à cil jugement fere, si comme ils avoient ouy témoigner à leurs peres et à leurs tayons que cette concordance fust faite entre le Comte Raoul de Clermont et ses hommes en la Comté de Clermont, pour che que li Cu-*

cus *Rucus Raoul avoit fet crier au lieu de Villeneuve en Hez, franches mazures, et à petites rentes, et les donnoient à chaux qui y vourroient habiter franchement.* Unde et *Hostisias francas* seu liberas extitisse discimus.

¶ HOSPITES CAPITALES, Iidem forte qui *Manumissi capitales*, quibus scilicet conditionali libertate donatis prædia seu hospitia habitanda et excolenda committebantur, sub certa fructuum redhibitione. Charta Roberti Archiep. Rotomag. ann. 1025. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 146 : *Et quatuor Capitales Hospites in Marculfi villa, etc.*

° *Houste*, in Charta Rob. de Veteriponte ann. 1330. ex Chartul. S. Joan. de Valle : *Nous conoissons que touz les Houstes reséanz et demorenz en la terre S. Nicolas à Courbeville peuvent et pourront, etc. Hostager*, in Charta ann. 1425. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco : *Les exposans, leurs fermiers, mettoiers, grangiers et autres leurs Hostagers et serviteurs, etc.*

¶ HOSPITES FEODI, Qui præcipuum feodi *manerium* habitant et excolunt. Chartularium Capituli Ambian. de Juribus Canonic. ejusdem Ecclesiæ in villa *de Camons : Hospites veteris villæ totum placitum generale debent, exceptis hospitibus Majorum et Hospite Decani et Hospite Feodi, qui ab hac consuetudine liberi sunt.*

° HOSPES MUTARIUS, Habitator alicujus loci, qui vectigalia publica exigit. Correct. stat. Cadubr. cap. 98 : *Mandamus quod omnes mutarii Hospites et quæcumque aliæ personæ cujuscumque conditionis, teneantur et debeant acceptare et recipere sequestra omnia, quæ in manibus eorum præsentata ac facta fuerint, sine aliquo præmio vel solutione. Et si aliquis mutarius Hospes, aut quæcumque alia persona, recipere et acceptare noluerit vel recusaverit dicta sequestra, et renuerit obedire mandatis domini vicarii, condemnetur in libris quinque Pap.* Vide *Mutarius.*

HOSPITES OBLATIARII, Qui se ultro Ecclesiis addicebant ac offerebant. Chronicon Mauriniacense lib. 1 : *Hospites Oblatiarios pæne octoginta ibi congregavit.* Vide *Oblati Monasteriorum.*

° HOSPES PLENARIUS, Qui cunctis servitutibus, quæ *Hospitis* conditioni addictæ sunt, obnoxius est. Charta ann. 29. Henr. I. reg. Franc. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Donando concedo in Loconisvilla septem quidem Hospites plenarios, cum quadam parte bosci, qui Johanniachus dicitur. Duos Hospites non plenarios*, in Ch. Ludov. Crassi ann. 1117. ex eod. Tabul.

HOSPITAMENTUM, Hospitium in quo *Hospes*, seu *Mansionarius* habitat. Tabularium S. Vincentii de Nemore ann. 1164 : *Hospites Canonicorum cum eorum Hospitamentis ab omni Majoratus consuetudine et oppressione liberat.* [Charta ann. 1300 : *Cum dicti Religiosi acquisierint in villa . . . quoddam Hospitamentum in propria censiva ipsorum pertinens proprie ad ipsos Religiosos, etc.*]

HOSPICIETUS, seu HOSPITIATUS, Ipsa hospitum conditio, quæ cum *colonatu* jungitur in Charta Ludovici Regis Fr. ann. 1179. in Tabul. S. Genovefæ Paris.: *Ut quia homines Hospicietum et colonatum Ecclesiæ cognoscebant, etc.*

HOSPITARE, Hospites in *villa* collocare, statuere. Tabular. Vindocinense Ch. 508 : *Dedit Radulfus uxorque sua totam terram, quam habebat ad villam Leurei tam in bosco quam in plano, tali convenientia ut Monachi eandem terram Hospitari facerent, et de hisdem hospitibus sex proprios haberent, de cæteris vero medietatem, et Radulfus aliam.* [Charta Roberti Reg. Franc. ann. 1016. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 788 : *Si nox eum occupaverit, hospitium in Abbatia et servitium sibi demandat ab hominibus villæ a se Hospitatæ ministrari.* Charta ann. 1247. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 388 : *Volo etiam et concedo, quod ipsi habeant et recipiant de hominibus meis ad terram suam Hospitandam.* Charta an. circiter 1252. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 195 : *Nullatenus poterimus nec debemus prædictum Galfridum nec hæredes suos, nec eorum assignatos, de prædicta terra, domibus cum pertinentiis, dehospitari, causa me vel hæredes meos, vel aliquem alium hominem vel fœminam ibidem Hospitandi.*]

HOSPITARE, Hospitium, seu ædem ædificare. Leges Burgor. Scoticor. cap. 29 : *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, et nullam terram habuerit hospitatam, potest habere respectuationem in primo anno, et post primum annum Hospitabitur, ædificabit terram suam.* [Charta Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1160. e Chartulario Monast. Montis Martyr. : *Hominibus qui in nemore quod Tolfolium dicitur Hospitari volunt, arpentum terræ . . . tali ratione ad eos Hospitandos concedimus . . . ut neque herbannum, neque talliatam, etc.* Charta Ricardi Abb. S. Audoeni e Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. : *Concedimus . . . prædictam terram . . . . quietam ab omnibus consuetudinibus et ad Hospitandam eam de lapide et ligno per decem solidos de censu reddendos ad festum S. Remigii.* Chartularium Gemmet. tom. 1. pag. 327 : *Accipient ligna et nemora ad calefaciendum et ad Hospitandum.*]

EXHOSPITARE ET REHOSPITARE VILLAS, apud Sugerium de Administr. sua cap. 15 : *Villas omnino Exhospitatas Rehospitari fecimus.*

HOSPITATUS, HOSTAGIA, HOSTIGIA, HOSTISIA, etc. unum idemque sonant, scilicet servitutes mansioni addictas, quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstantur. *Hospitatus* et *Colonatus*, in Charta anno 1179. ex Tabulario S. Genovefæ Paris. [** Polypt. Irminon. Br. 12. sect. 51 : *Ut nullam omnino aliam consuetudinem in prædicta villa habeat, neque receptum, neque Hospitatum, neque tapsationem, neque rogationem, etc.* Ubi idem forte quod *gistum*. Vide *Hospitagium* 1. et *Hospitaticum.*] *Hostisia*, *Hostagia*, in aliis ; *Hostises*, in Consuetud. Blesensi art. 40. et Carnot. art. 12. ubi restituenda vox *Ostise*, pro *Estrize*. Regestum censuum Carnoti : *Chascune Hostise de icelle Merie doit une geline et un feneur, selonc que les censives desierrent. Et se ainsinc estoit que les estagiers lassassent les Hostises dechair, pour ce ne demourroit pas que le past n'en fust rendu et poié pour reson de la reseandise.* Charta Raimundi Comitis Burgundiæ apud Perardum pag. 198 : *Et perdonavi... manentibus arbergarias, corvatas, expeditiones, Ostisias, justitias, etc.*

Sed hæ appellationes ipsis domiciliis *Hostisiæ* obnoxiis postmodum attributæ. Charta Odonis Episc. Paris. ann. 1199. ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibl. Puteanæ fol. 50 : *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dinoscitur, ad Hostisias dedimus et ad censum : tali modo, quod quælibet Hostisia habebit* 8. *arpennos terræ cultibiles et unum arpennum ad herbagium faciendum.* Ubi *herbagium* idem valet ac *herbergium*, domicilium. [Consuetudines Apamienses ann. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 835 : *Licitum erit omnibus hominibus qui possunt talliari, transire a dominio unius ad dominium alterius ; ita tamen quod illi qui dicuntur liberi cum omnibus nobilibus suis poterunt transire . . . relicta hæreditate et Hostisia priori Domino suo.* Charta ann. 1262. ex Tabul. Calensi : *Item tres Hostisias super tribus masuris in eadem villa sitis . . . . quæ quidem tres Hostisiæ honeratæ erant ipsi armigero.* Adde Hist. Paris. tom. 1. pag. 14. et Meldens. tom. 2. pag. 152.] Charta ann. 1259. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 64 : *Vineæ . . . circiter duo arpenta contigua hostisiæ dicti Ynardi.* In M. Pastorali Paris. lib. 2. Ch. 62 : *Domus seu Hostisia.* Tabular. S. Mauri ann. 1245 : *Octo solidi annui census in duabus Hostisiis ad Corbolium.* Alia Charta ann. 1266 : *Pro qualibet domo, masura, seu Hostisia.* Alia apud Hemeræum pag. 55 : *In domibus, Hostigiis et districtu.* Tabular. Capituli Ambian. Ch. 272 : *Hostisiam cum ejusdem Hostisiæ pertinentiis, quam Ingerrannus filius Lauretæ tenere dicebatur.* [Chartularium Prioris Doncheriaci : *En la ville de Donchery sitent plusieurs maisons et Hostises. Hostiez*, in Edicto Johannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 25.] *Hostagia* apud eumdem Hemeræum pag. 195. Adde Doubletum pag. 900. Hist. Monmorenc. pag. 90. Hist. Eccl. S. Aniani Aurelian. in Probat. pag. 111. et Pontanum ad art. 40. Consuetudinis Blesensis, qui vim et originem vocis *Ostize* non percepit, etc. Hinc

¶ HOSTISIARE, *Hostisias* ædificare, construere. Tabularium Calense pag. 154 : *Nos eisdem concessimus quod cum prædictis hostisiis quas tunc habebant in dicta villa de Villaribus possent in eadem villa quinque arpenta terræ Hostisiare et dare ad annuum censum.*

HOSPITALITIUM, Idem quod *Hostisia*, domus. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis Ch. 72 : *Hospites omnes Canonicorum erunt soluti et quieti, quorum unusquisque tertiam partem agripenni terræ ad Hospitalitium suum habebit. In hospitibus et in Hospitalitiis eorum, sicut dictum est, nihil habebo, etc.* [Tabul. Gemmetic. : *Ea vero pars territorii de Beu quæ est supra dictam viam a parte castelli propria cadet Comiti, exceptis ecclesiis et Hospitalitio, Monachis ibi manentibus ex nostro arbitrio, etc.*

HOSPITES, Obsides, *Hostes*, nostris, quod apud eos, ad quos in obsides mittebantur, *hospitarentur*, ac diverterent, in Epist. 16. Codicis Carolini. [** Annal. S. Amandi et Laubac. ad ann. 776 : *Subjugati Saxones, dederuntque Hospites.* Inde *Hospitatus* pro *Hostagium* in Chesnii Fragm. Annal. Laurish. ap. Pertz. Scriptor. tom. 1. pag. 33 : *Et filio Aregiso inde in Ospitatum recepit*, ubi codex Laureshamensis *et adduxit secum obsidem filium Aragis.*] Vide *Hostaticus* in *Hostagium* 3.

HOSPITES, Pauperes. Riculfus Suessionensis Episcopus in Constit. ann. 889. cap. 11. de partitione facultatum Ecclesiæ : *Ex quibus una est, si voluerit, Episcopi ; alia ad luminaria et sarta tecta, id est, restaurationem Ecclesiæ ; tertia Presbytero et suis ; quarta Hospitibus deputata.* Ubi Concilia habent *pauperibus*. Vide Concilium Triburiense ann. 895. can. 13. Namnetense can. 10. etc. Idem Riculfus cap. 12 : *Hospites, secundum*

quod possibile est, excipere, et illis juxta vires, ea quibus indigent, hilariter administrare studete.

HOSPES GENERALIS, Magnus Metator hospitiorum, qui vulgo *Mareschal des logis*. Statutum Henrici V. Regis Angliæ tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari officio : *Item quod nullus seipsum hospitare præsumat, . . . sed volumus, ut quantum ad hospitia pertinet, omnes indifferenter nostro Hospiti Generali obediant sicut nobis, seu pœna, etc.* Vide *Hospitator* 1.

¶ **HOSPICIATUM**, *Gistum*. Vide in *Hospitium*.

¶ **HOSPICIETUS**. Vide in *Hospes*.

¶ **HOSPILITAS**, pro *Hospitalitas*, in Histor. MS. Monast. Gemmetic. pag. 65.

✱ **HOSPITACULUM**. [Locus, ubi hospites diversantur, hospitium. *Ulp. Dig.* 9. 3. 5. apud *Torrentin*. At apud *Haloandr.* et alios aliter.]

¶ 1. **HOSPITAGIUM**, Idem quod *Gistum*, *procuratio*. Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296. e Chartul. Floriac. : *Burgenses de Castellione remanebunt et erunt quitti et immunes . . . de omni Hospitagio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, etc.* Tabularium B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. : *Concessi et dedi Radulfo filio Stephani terram . . . tenendam ei et heredibus suis de me et meis heredibus liberam et quietam pro* 20. *sol. census per annum, salvo Hospitagio meo cum Rothomagum venero.*

¶ 2. **HOSPITAGIUM**, Hospitium, domus. Charta Hugonis Vicecomit. in Chartular. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 17 : *Qui terram bestiis excolunt, singulis annis ad festum S. Remigii unum sestarium avenæ mihi daret. Qui autem Hospitagium tantum seu censivam habebunt, unam minam. Verumptamen Hospitagium quod vacuum et destitutum a possessore fuerit, liberum erit.*

* 3. **HOSPITAGIUM**, Jus capiendi ligna *hospitio* construendo vel reparando necessaria in foresta. Charta Hugon. de Montef. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 61 : *Hugoni senescallo meo dedi suum Hospitagium in foresta mea de Monteforti in custode sua et in custode aliorum forestariorum meorum, et duas arbores ad natale Domini . . . . . Dicto Hugoni boscus tradetur et arbores ad natale Domini ad hospitandum se, etc.* Vide supra *Herbegage*.

* **HOSPITALAGIUM**, Tributum, quod pro *hospitandis* mercibus exsolvitur, idem quod *Hostilagium*. Privil. mercat. de Harefloto ann. 1344. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 126 : *Poterit idem gubernator* (mercatorum) *scripturas, Hospitalagia mercium et sportulas quascumque taxare et etiam moderare.* Vide *Hospitamentum*.

* **HOSPITALANI**, Peregrinorum, ægrorumve ac pauperum in hospitalibus obsequiis addicti. Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquileg. col. 668 : *Porro prædicti Hospitalani viverent de cultura prædictæ terræ, aliisque bonis eisdem collatis.* Vide *Hospitalarii* in *Hospitale* 2.

¶ **HOSPITALARIA**, HOSPITALARIUS, etc. Vide in *Hospitale* 2.

¶ **HOSPITALARII** DE PONTE. Vide *Fratres de Ponte*.

¶ 1. **HOSPITALE**, Palatium, Gall. *Hôtel*. Litteræ S. Ludovici Regis Franc. tom. 1. Ordinat. pag. 61 : *Actum apud Hospitale juxta Corbolium, anno Domini* MCCXLVIII. *mense Junii.*

2. **HOSPITALE**, et HOSPITALIS, Hospitium, diversorium. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apol. : *Hæc cum dixissent Apostoli, deportati sunt ad Hospitalia magi, etc.* Lib. 8 : *Cœperunt circumire omnium peregrinorum Hospitales, etc.* Occurrit præterea apud Gregorium Turon. lib. 6. cap. 10. et lib. de Miracul. cap. 53. Flodoardum lib. 4. Hist. Rem. cap. 10. etc. Est etiam

HOSPITALE, seu OSPITALE, ξενόν, τὸ δῶρον τὸ πεμπόμενον * ξενόν, in Gloss. Gr. Lat. ubi legendum ξενοῖς.

HOSPITALIS, vel HOSPITALE, HOSPITALIUM, Xenodochium. Gloss. Gr. Lat. : Ξενοδοχεῖον, *Hospitalium*. [Epistola Alcuini : *Consideret quoque tua diligentia in eleemosynis, ubi Xenodochia, id est, Hospitalia fieri jubeat, in quibus sit quotidiana pauperum et peregrinorum susceptio.*] Anastasius Bibl. in Leone III. pag. 141 : *Hic autem præfatus Antistes . . . . Hospitalem B. Petro Apostolo . . . a fundamentis noviter construens diversa illic domorum ædificia decoravit.* Et pag. 152 : *Hospitale S. Peregrini, etc. Hospitale pauperum*, in Regula Sanctimonialium canonice viventium cap. 38. ex Concilio Aquisgranensi, in Concilio Tullensi ann. 859. cap. 14. in Statutis antiquis Corbeiensibus lib. 1. cap. 4. [** in Vita S. Anskarii cap. 35.] etc. Capitularia Caroli Magni lib. 1. cap. 75. [** 70.] : *Nobis competens et venerabile videtur, ut hospites, peregrini, et pauperes susceptiones regulares et canonicas per loca diversa habeant.* Vide Jacobum a Vitriaco lib. 3. Hist. Occid. cap. 29. Privilegium Joannis VIII. PP. in Synodo Tricassina ann. 878. pro Monasterio Floriacensi Epist. 13. etc. [** Confer Murat. Antiq. Ital. tom. 3. col. 558. D.]

✱ [Ad Pistas enumerantur bona sancti germani Autissiodorensis (an. 864.) Mus. arch. dep. p. 20. et 21 : « *Hospitale* pauperum Vendonsa cum appendiciis suis ; ...... decimæ *Hospitalibus* divitum vel pauperum. »]

HOSPITALIA SCOTORUM, *Quæ sancti homines gentis illius* in Gallia *construxerunt*, in Concilio Meldensi can. 40. et in Capitul. Caroli C. tit. 6. cap. 40. tit. 21. cap. 10. De his ita Gretzerus lib. 1. Observat. ad Vitam S. Willibaldi cap. 19 : *Dubium non est, talia xenodochia, seu diversoria, seu Hospitalia (sic enim nominantur in vetustis monumentis) primitus ædificata fuisse, præcipue pro Hibernis, qui veteres Scoti erant, vel potius pro omnibus, qui ex Britannicis insulis in Germaniam fidei propagandæ gratia se contulerant. Posteris tamen temporibus soli Scoti juniores, qui veterum Scotorum, hoc est, Hibernorum colonia sunt, et Septentrionalem Albionis (quæ nunc Anglia) partem tenent, jus in Scotica Monasteria sibi vendicant, neque ullum, nisi fallor, Hibernum aut Anglum suam in congregationem cooptarent.* De Scotorum in Germania Monasteriis vide præterea Rhenanum lib. 2. Rerum German. pag. 96. Hundium in Metropoli Salisburgensi pag. 266. Miræum in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 22. et Innocent. Cironum lib. 1. Observat. Jur. Canon. cap. 13.

HOSPITALE, Locus, seu ædes in Monasteriis, ubi hospites et advenæ recipiebantur, quæ *Domus hospitum*, apud Victorem III. PP. lib. 2. Dial. in Chronico Montis Sereni ann. 1199. 1205. apud Hugonem de S. Victore lib. 3. de Claustro animæ, Joannem Italum in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. lib. 1. pag. 23. in Chartis Alemannicis Goldasti n. 57. *Domus Hospitalis*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. in Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 38. et apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 10. *Hospitium*, apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. et in formula 32. ex Baluzianis *Cella Hospitum*, in Addit 1. Capitul. cap. 34. [** et in Chart. Sangall. ann. 885. apud Neugart. in Cod. Alem. num. 558.] quomodo *Cellulas Hospitales* dixit Paulinus Nolan. Epist. 10. extrema. [Diploma Caroli Calvi Imperat. pro Abbatia Marchianensi ann. 877. apud Miræum tom. 1. pag. 138 : *Insuper etiam concedimus... ad Hospitale ejusdem Cœnobii, infra ipsum Monasterium, mansum unum, et in villa Ampleias mansos* II. *atque in Rulliaco sericos duos.*] Charta fundationis S. Georgii de Lunevilla in Lotharingia : *Hospitalem domum instituit, ut ibi supervenientes hospites certis et incertis horis reciperentur, etc.* Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 19 : *Venit itaque jussu illius in Capitulum nostrum, ipso in Hospitali remanente.*

* Hinc locus in Ecclesia Carnotensi, ubi *hospitantur* seu repositæ sunt plurium Martyrum reliquiæ, eodem nomine appellatur in Codice Ms. ann. circ. 400. ejusd. eccl. : *In cryptis est Hospitale, quod dicitur Sanctus locus fortium, eo quod pridem multitudo martyrum ibi passa fuerit martyrium, quorum corpora in magnæ profunditatis puteum ibidem factum de tyrannorum mandato projecta fuerint.*

Varia autem fuere in Ecclesiis et Monasteriis Hospitalia, Nobilium nempe, et Peregrinorum quorumvis. [Charta Herimanni Episc. Nivern. ex Tabular. S. Cyrici n. 3 : *Hospitum denique loca non longe a vestra civitate duo constituimus, unum ad pauperes recipiendos, alterum ad nobiles viros undique confluentes.*] Charta anno 871. pro Monast. S. Medardi Suession. in Hist. B. Mariæ Suession. pag. 452 : *Et Hospitalis nobilium accipiat nonam ex villis ipsius Abbatiæ secundum antiquam consuetudinem, et habeat Cauciacum simul cum signariis de Pionne : et Hospitalis peregrinorum accipiat decimam, et habeat Hatonis curtem, etc.*

HOSPITALIA, Ædificiola quæ ad *curtem* spectant. Testamentum Tellonis Episc. Curiensis ann. 767. apud Mabill. tom. 2. Annal. pag. 708 : *Tabulata, torbaces, vel alia Hospitalia, vel cellaria, et quidquid ad ipsam curtem pertinet, omnia ex integro, etc.*

¶ HOSPITALIS, Idem qui *Hospes* sive *Mansionarius*. Charta Roberti de Cortiniaco ann. 1216. apud Thomasserium Consuet. Bituric. pag. 83 : *Quicumque in parrochia Cellensi possessionem suam habuerit, nihil ex ea perdet pro quocumque forisfacto, nisi adversus nos, vel aliquem de Hospitalibus nostris forisfecerit.*

¶ HOSPITALERIUS, Eadem notione, in Charta Curiæ Arelat. ann. 1225. ex Cod. MS. D. *Brunet* : *Non possunt Hospitalerii... facere devendudam in palude.*

HOSPITALIS, Hospitalarius, diversoriarius, ξενοδόχος, πανδοχεύς, Gallis *Hostelier*. Utitur Lucas Tudens. lib. 3. contra Vald. cap. 14.

HOSPITALIS, qui *Hospitalarius*, seu cui cura est hospitii Monachici, in Usibus antiquis Cisterciensibus cap. 74. 75. 80. 87. etc. in Chronico Montis Sereni anno 1210. pag. 92. Qui et

HOSPITALARIUS, Græcis ἡγουμενιάρχης : sic enim appellatur ὁ εἰς ὑποδοχὴν τεταγμένος τῶν εἰς τὸ ἡγουμένιον καταλυόντων ξένων, in Martyrio SS. XX. Patrum Sabaitarum num. 34. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 22 : *Hospites, qui sunt peregrini, vel qui non pro alia causa, quam animarum suarum adveniunt, cus-*

tos hospitii cum omni recipit benignitate: quidquid ejus opus fuerit, a Cellerario quærit, etc. Aimoinus de Mirac. S. Bened. cap. 3: *Leutherius.... Monachus habitu, suscipiendorum hospitum tunc delegatus ministerio.* Tabul. Vindocinense Thuanum Ch. 52: *Respondit fuisse conventionem, ut si veniret in Hospitale nostrum semel aut bis in anno, reciperemus eum sicut Fratrem nostrum,... interrogavit eum Prior noster, si fuisset locutus cum Monacho Hospitalario, etc. Frater Hospitalis,* in Statutis Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 15. [*Custos Hospitum*, apud Udalricum loco citato, et Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. cap. 9.] [** Vide Guerard. Proleg. Chartul. S. Petri Carnot. pag. 65. et Glossar. med. Græcit. voce Ξενοδόχος, col. 1014.]

¶ Hospitalerius, in vet. Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *Et in mandato pauperum debet providere Hospitalerius Deauratæ de aqua calida et de aqua frigida pro temperando.*

¶ Hospitalarius Grangiæ, Frater Conversus apud Cistercienses, cui prædii, seu villæ rusticæ, sub *Magistro grangiæ*, cura incumbit. Regula Conversorum Ord. Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1650: *Hospitalarius Grangiæ, si quis ei fratrum signum fecerit loquendi, locum habet designatum, in quo loqui poterit. Si autem magister extra fines grangiæ fuerit, poterit Hospitalarius per totam curiam cum omnibus loqui.*

De Hospitalariis Monasteriorum agit præterea B. Dorotheus Doctr. II. de eorum vero officio Regula S. Pachomii cap. 51. Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi num. 13. Udalricus loco citato, Molanus lib. 2. de Canonicis cap. 20. Nembridius Mundelheimius Antiquit. Monast. Epist. 104. Doubletus in Histor. Sandionys. pag. 429. Haeftenus et alii. [* *Ostelleur* nuncupatur *Hospitalarius* in Charta ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb.]

Hospitarius, Eadem notione, in Chartis Alemannicis Goldasti 16. 18. 25. 26. et in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. ubi de ejus officio: *Hospitarius major... in hospitali assidue commorari debet et nocte jacere, ut ea, quæ inibi continentur, custodiat, et paratus sit omni tempore advenientes quosque, quos recepi oportet, sicut oportet, recipiat, etc.* Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 10: *Hospitario pertinet omnes hospites, qui equis vadunt, hospitari: peditibus vero, qui tales non sunt, ut velint ire ad eleemosynariam, cum hospitantur alicubi in villa, si sint 12. aut 15. scilicet ut possit eos sine magno dispendio furnire, mittit panem, carnem, et vinum, etc.*

Subhospitarius, qui *Hospitario* subest, et ei est adjutor, in eodem libro Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 14. 15.

¶ Hospitalaria, Xenodochium. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. cxciv: *Pro Hospitalaria* c. s.

¶ Hospitalaria, Domus, domicilium. Epistola Conradi Regis apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1208: *Ut civitas ipsa* (Salerni) *antiqua mater et domus studii... sic renovata quasi paranympha scientiæ et singularium Hospitalaria Facultatum docentibus et addiscentibus se præbeat gloriosam.*

Hospitalaria, Domus hospitum, in Monasteriis. Statuta Joannis Archiepiscopi Cantuar. ann. 1279: *Religiosi autem omnes et seculares ad vestrum Monasterium accedentes, in communi Hospitalaria comedant, vel in camera Abbatissæ, et nullatenus in cameris infra Claustrum.*

¶ Hospitaria, Eadem notione. Vita S. Zitæ tom. 3. Aprilis pag. 507: *Transferebant illud venerandum corpus,...... nunc in claustrum, nunc in capitulum, nunc in refectorium, nunc in Hospitariam et alia Monasterii loca.*

¶ Hospitas, Eadem significatione. Institutiones Geroldi Abb. Fabariensis tom. 5. Annal. pag. 679: *Ordinavimus etiam libere de vinea quadam commemorationem annuam fieri obitus mei, et ut Fratribus ad plenum serviatur a Magistro Hospitatis.*

¶ Hospitalaria, Officium *Hospitalarii* in Monasteriis. Bulla Pauli III. PP. ann. 1536. apud Miræum tom. 2. pag. 1051: *Nec non una eleemosynaria, una pictanciaria, una infirmaria, una Hospitalaria, ac forsan alia officia inibi claustralia,*

* Bulla Joann. XXII. PP. qua Phil. reg. Franc. concedit annalia benef. eccl. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 100. r°: *Declaramus, ut concessum tibi hujusmodi privilegium nullatenus extendatur ad.... cellarias, infirmarias, Hospitalarias et administrationes alias.*

Hospitalarii, Appellati Milites Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, quod primitus Hierosolymis in Hospitali S. Joannis Eleemonis sedes suas fixissent, peregrinorum obsequiis addicti. De istius Ordinis origine et incrementis agunt præ cæteris Willel. Tyrius lib. 18. cap. 5. et ex eo Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 64. compluresque exstant scripti libri. Σπιταλιῶται dicuntur Cantacuzeno lib. 2. cap. 12. 29.

Hospitalarii Teutonici seu *sanctæ Mariæ Theutonicorum in Hierusalem*: Ordo institutus sub Regula S. Augustini, de quo pluribus agunt Chronicon Montis Sereni ann. 1190. Jacob. de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 66. Sanut. lib. 3. part. 7. cap. 3. Franciscus Mennenius, Belloius, Fauynus, et alii, qui de Ordinibus Equestribus scripserunt. Iis alba pallia, quæ Militum Templariorum erant, deferre vetuit Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 125. 126.

Hospitalariorum S. Spiritus Ordinem in Gallia instituisse aiunt Guidonem, nescio quem Comitem apud Montempessulanum, quem postmodum confirmavit Innocentius III. PP. de quo plura Gariellus pag. 178. Spondanus, Sammarthani in Episcopis Magalon. n. 24.

Hospitaliarii utriusque sexus, qui in hospitalibus ægrorum ac pauperum obsequiis addicti Regulam S. Augustini profitentur. De his Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 29.

Hospitalarii, Ipsi hospites, apud Thwroczium in Hist. Hungar. 2. part. cap. 3.

* 3. **HOSPITALE**, Domus Hospitalariorum militum ordinis S. Joannis Hierosolymitani. Charta delph. Vien. ann. 1225. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 9. col. 1: *Si ducissa Burgundiæ mihi templum vel Hospitale constituere fecerit principales debitores;... et cum templum vel Hospitale sic fecerint mihi, etc.*

* **HOSPITALETTUM**, diminut. ab *Hospitale*, Hospitium, diversorium. Charta ann. 1297. apud Lamium in Delic. erudit. inter notas ad Hodoepor. Charit. part. 1. pag. 124: *Et ab ipso monte sicut vadit confine de Pietra usque ad Hospitalettum; et ab ipso Hospitaletto, etc.*

HOSPITALITAS, Studium, quo quis afficitur erga peregrinos, quos benigne excipit: vox Latinis Scriptoribus nota. Hanc in Germanis Tacitus, in Slavis mire commendat Helmoldus lib. 1. cap. 83. et lib. 2. cap. 12. A Francis etiam nostris hanc maxime cultam docet Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. cap. 27: *Præcipimusque, ut in omni regno nostro neque dives neque pauper peregrinis hospitia denegare audeant, id est sive peregrinis propter Deum ambulantibus per terram, sive cuilibet itineranti propter amorem Dei et propter salutem animæ suæ, tectum et focum nemo illi deneget.* Capitulare 5. ann. 803. cap. 16: *Ut infra regna Christo propitio nostra omnibus itinerantibus nullas hospitium deneget, mansionem et focum tantum. Similiter pastum nullus contendere faciat, excepto prato et messe.* Adde Capitul. 5. Caroli M. incerti anni cap. 8. Capitul. Caroli C. Compendiense ann. 868. cap. 1. et Concilium apud S. Macram ann. 881. cap. 4: *Hospitalitatem supervenientium hospitum et receptionem pauperum ibidem disponant et ordinent. Hospitalitatem dare,* hospitio excipere, in Lege Salica tit. 57. § 5. Vide Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 73. lib. 1. Capit. cap. 70. Capitula Carlomanni tit. 2. § 12. 13. Cumeanum Abbat. de Mensura pœnitentiar. cap. 8. Pœnitentiale Egberti cap. 18. Supplicem libellum Monachorum Fuldensium Carolo Magno oblatum cap. 14. [** Murator. Antiq. Ital. med. ævi tom. 3. col. 581. B.] etc.

Hospitalitas, Metati onus, cui omnes obnoxii, præter eos, qui illustribus donati erant dignitatibus, in leg. 3. 10. 11. 12. etc. Cod. Th. de Metatis, (7, 8.) *Ubi hospitalitatis munus, præbitio, hospitum molestia, inquietudo.* Ita

Hospitalitas, usurpatur pro *gisto* seu *procuratione*, in Capitulari 1. anno 809. cap. 35. Capitul. 2. ejusdem ann. cap. 15. et lib. 3. Capit. cap. 25: *De Hospitalitate et susceptione itinerantium, tam Missorum nostrorum, quam reliquorum bonorum hominum.* Tabular. S. Albini Andegav.: *Gaufredus Comes concessit auctoritate sua, ut nulla dominatio Hospitalitatis ab ullo homine habeatur ibi, nec Vice-Comitis, nec cujuslibet Vicarii, etc.* Idem Tabular.: *Uxor Herberti de Buziaco clamabat erga Monachos S. Albini pro quodam beneficio suo, quod ille fecerat, quandam consuetudinem scilicet hospitandi se et suos missos per consuetudinem Andecavis, et in omnibus obedientiis S. Albini, etc.* Charta Roberti Ducis Burgund. anno 1040. ex Tabul. S. Germani Pratensis: *His consuetudines Guerpivi, scilicet mei hospitalem susceptionem, et canum meorum Hospitalitatem et pabulum, etc.* Alia Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1140. ex eodem Tabul.: *Quod Hilduinus et servientes ejus ex consuetudine exigere volebant hospitari pro libitu suo et procurari, quotiescunque, et cum quot hominibus vellent in terra S. Germani, etc.* Infra: *Et nullam aliam Hospitalitatem seu procurationem ipse vel milites, seu servientes ejus in præscriptam terram exigant.* Concilium Narbonense ann. 1054. cap. 16: *Neque per vim, neque per vicariam, neque per districtionem ibi ullam Hospitalitatem accipiat.* Charta Widonis de Monte Falconis anno 1112. in Tabulario Ecclesiæ Augustod.: *Derelinquo penitus illam, quam ab Ecclesia S. Nazarii videbar habere consuetudinem, quæ videlicet consuetudo Hospitalitas appellabatur.* Alia Hervæi Episcopi Nivern. in Tabular. S. Cyrici n. 84: *Similiter modo in altera villa, quæ vocatur Ars, videlicet in horreo non capiebat consuetudines pravas, Hospitalitatem scilicet in*

anno bis vel ter cum suis Militibus. Ibid. Ch. 91 : *Habebant quondam consuetudinem apud nos vobis in anno cum tribus vel quatuor hominibus exhiberemus ei hospitalitatem.* Alia ex Tabulario Dervensi : *Neque carropera extorquere, neque pastum equorum vel canum, aut ursorum requirere, seu pedituram vel aliqua opera contra morem exigere, aut aliquam Hospitalitatem servientium hac illacque discurrentium repetere, etc.* Alia Joannis Abbatis S. Bertini ann. 1228. in Tabulario ejusdem Monasterii : *Procurationes autem, Hospitalitates, et omnes corveias, quas.... calumniabatur, etc.* Infra : *Nec venatores, nec canes mei, nec etiam aliqui ex parte mea precationes vel Hospitalitates habeant in curtibus supradictis.* Occurrit præterea hac notione apud Silvestrum Giraldum de Expugn. Hiberniæ lib. 2. cap. 34. Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 109. in Charta ann. 883. apud Steph. Baluzium in Append. ad Capitul. n. 117. et in Charta Christophori Ducis Lalandiæ ann. 1360. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 489. [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Herberge*, col. 880.]

Hospitalitatis Domus, Hospitium, diversorium, apud Gregorium Turon. lib. 2. Mirac. cap. 15.

Hospitalitas , Hospitale, xenodochium. Henr. Knyghton lib. 1. cap. 2 : *Iste Robertus Mellent etiam Hospitalitatem de Bracleye fundavit et dotavit.* Acta Episcoporum Cenoman. pag. 300 : *Fecit namque Hospitales domos, quæ antea ligneæ fuerant, petrinas : et Hospitalitatem pauperum Christi, quæ necdum et loco illo lignea erat, constituit petrinam.* Item

Hospitalitas, Eleemosyna, quæ ad hospitalia præbetur. Chronicon Abbatum Lobiensium pag. 599 : *Fundos, Ecclesias, mensam nostram, decimas Hospitalitatis et eleemosynæ dispertiens, ampliavit divitum abundantiam, et adauxit divitum seu pauperum inopiam.* Infra : *Hæc sunt Hospitalitates et eleemosynæ, etc.*

¶ Hospitalitas, Mansio, domus, domicilium. Charta ann. 1259. ex Tabul. Divion. : *Ita quod in eisdem Ecclesiis instituantur perpetui Vicarii quibus assignentur sufficientes redditus et qui Hospitalitatem teneant et residentiam faciant in ipsis Ecclesiis et in eisdem continue deserviant.*

* Charta ann. 1258. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Una cum tota jurisdictione, quam habemus in mansionibus, in Hospitalitatibus, in cellis, etc.*

¶ **HOSPITALITIUM.** Vide in *Hospes.*

¶ **HOSPITAMENTUM,** Idem quod infra *Hostilagium.* Vide in hac voce. Chronicon S. Petri Vivi tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 776 : *Anno* MCLVI. *Rex Ludovicus confirmavit ecclesiæ S. Petri Vivi transitum et Hospitamentum mercatorum in burgo.* Vide alia notione in *Hospes.*

HOSPITARE, Hospitio excipere. Leges Edwardi Confess. cap. 27 : *Si quis Hospitaverit privatum vel alienum,... poterit eum noctibus habere duabus tanquam hospitem.* Thwrocz. in Ladislao Rege Hungar. cap. 82 : *Apud Marchionem Estensem magnifice est Hospitatus.* [Charta Guidonis Episc. Corisopit. ann. 1480. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 1616 : *Quæsivit a venerabili patre domino Francisco Mylon sanctæ Sedis Apostolicæ prothonotario dictique Prioratus commendatario et administratore ibidem presente, si eum Hospitaret et ad pernoctandum reciperet.*]

¶ Hospitari, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. : *Ne quis scienter Hospitetur in sua domo furem vel latronem.* Utitur Plinius.

Hospitare, Hospitium, seu *Mansionaticum* præbere vol accipere. Charta Willelmi Comitis Nivernensis ann. 1159. ex Tabul. Eccl. S. Cyrici Nivernensis : *Quod Willelmus Nivernensis Comes Guillermi Comitis ad Ordinem Cartusiæ conversi filius, guerram cum inimicis suis licet invitus exercens, terram Canonicorum S. Cyrici Nivernis cum manu militum Hospitatus est, et bona hominum Canonicorum indebite accepit, contra tamen jus et consuetudinem prædecessorum suorum, qui in terra nullam Hospitandi consuetudinem habuerunt.* [Bulla Alexandri III. PP. ann. 1162. in Hist. MS. Monast. Beccens. : *Si memorati Archidiaconi vel Decani ad domos vestras declinaverint Hospitandi, ultra quam fuerit honestum et justum, a vobis non debeant aliquid extorquere.* Charta Roberti Comit. Moretonii ann. 1453. apud Stephanot. tom. 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 122 : *Excepto quod si necessitas Hospitandi illi incubuerit in domibus burgensium monachorum, licentiam hospitandi habuerit.* Adde Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 604. *Hosteller*, Poëtis nostratibus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS. :

Mout furent bien la nuit servi,
Li sain furent bien Hostellés.]

* *Prendre ostel*, metaphorice dicitur de Christo, qui novem menses in utero B. M. V. hospitatus est. Bestiar. Ms. :

Jhesu Crist nostre creatour,
C'est l'unicorne espéritel
Qui en la Virge prist ostel.

¶ Hospitare Decimas, Servitii species, quo quis fructus decimales domini sui recondere, aut iis recondendis locum commodare tenetur. Charta ann. 1246. in Chartular. S. Vandreges. tom. 1. pag. 325 : *Noverint universi . . . quod ego Robertus Putes de S. Albino super Deppam et hæredes mei tenemur facere Abbati et Conventui S. Vandregisili singulis annis servitium de duabus partibus grossarum decimarum de S. Albino Hospitandis.*

¶ Hospitare, Aliis notionibus. Vide in *Hospes.*

¶ **HOSPITARIUS.** Vide *Hospitale* 2.

HOSPITATICUM. Pactum Arechis Principis Beneventani cum Neapolitanis, apud Camillum Peregrinum in Hist. Langobardorum : *Dividantur ipsæ terræ in tertiam partem, unam partem tollat exinde pars de Neapolim pro ipsa Hospitatica, et aliam pro ipsi soli, tertiam partem tollat exinde pars de Capua.* Infra : *Inquiratur diligenter ad qualia Hospitatica fuerunt pertinentia antiquitus.* Loquitur ibi de *fundis exfundanis* aut *exfundatis.* In Diplomate Henrici Regis Francorum ann. 29. pro Abbatia Trenorchiensi occurrit *Hospitaticum* cum *navatico, salutatico, rotatico*, etc. [Ubi pro jure exigendi *gistum* seu *procurationem* accipi videtur : non secus ac in Charta Carlomanni Reg. Franc. ann. circ. 880. Append. ad Marcam Hispan. col. 812 : *Concedimus etiam . . . ut nullus judex publicus audeat a famulis tam liberis quam colonis ipsius loci Hospitaticum, montaticum, rotaticum . . . exigere.*]

¶ 1. **HOSPITATIO,** Servitus quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur. Charta Roberti Magdunensis domini ann. 1177. apud Thomasserium Consuet. Bitur. pag. 73 : *Neque furtum, neque sanguinem, neque multria, neque bataliam . . . neque raptum, neque Hospitationem, neque procurationem, neque pedagium, etc.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

¶ 2. **HOSPITATIO,** Jus divertendi in domum alterius *hospitandi* causa, vel redemtio pecuniaria ejusmodi juris. Diploma Conradi II. Imper. ann. 1145. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 778 : *Exactiones et tallias, quas quidem precarias vel petitiones nuncupant, sive Hospitationes regia censura penitus interdicimus.*

* Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 441 : *Erat autem redditus per singulos annos, duæ Hospitationes, una in hieme cum civada, altera in æstate sine civada ; sed et omnibus diebus, quibus ipse abbas sæcularis in Moysiaco præsens pernoctaret, sero xv. candelæ sibi dabantur.* Occurrit præterea in Lit. Ludov. Jun. ann. 1171. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 207.

¶ 1. **HOSPITATOR** Magnus, Hospitiorum et castrorum præfectus, Gall. *Mareschal de camp.* Regimina Paduæ ad ann. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 432 : *Dominus Oldoricus de Gualfer . . . venit ad civitatem Paduæ . . . cum multa quantitate militum et dismontavit in magno palatio domini Henrici Scrovegni, ubi habitabat Vivianus a Borsetis Magnus Hospitator.* Vide in *Hospes.*

¶ 2. **HOSPITATOR,** Caupo, stabularius, tabernarius, Gall. *Hostelier.* Miracula B. Simonis Eremit. August. tom. 2. Aprilis pag. 829 : *Qui nunc moratur Bononiæ in hospitio Sotti Hospitatoris.*

* **HOSPITATURA,** Mansio, domus, hospitium. Charta ann. circ. 1133. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Adjecit etiam dono huic unam ibidem terræ carrucatam, . . . cum una Hospitatura in Trebuleto, et cum una area juxta ecclesiam, in qua monachi sufficienter possent hospitari.* Vide supra *Hospitalitas.*

* 1. **HOSPITATUS,** Pari intellectu. Chartul. Miciac. : *Unusquisque arpennum suum habebit, qui et ipsi cum arpenno suo et Hospitatu suo in dominatu monachorum erunt.*

2. **HOSPITATUS,** [De fundo vel domo dici videtur quæ *hospiti* sub certis servitiis conceditur.] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 511 : *Ex dono Gilberti filii Nigelli totum pratum tam Hospitatum, quam non Hospitatum, quod est sub habitaculo eorumdem Monialium.* [Instrum. ann. 1082. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 66 : *Idem Robertus habet* XLII. *domus Hospitatas tam intra murum quam extra.* Charta Willelmi Angliæ Regis ann. 1083. ex Tabul. SS. Trinit. Cadom. : *Quicumque in futurum facient domos in illis terræ mansuris quæ nunquam ante fuerunt Hospitatæ. Hospitatus,* alia notione, vide in *Hospes.*

¶ **HOSPITELARIUS.** Officiorum magister, Gall. *Maître d'hôtel.* Instrum. ann. 1302. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 257 : *Presentibus . . . Alexandro nostro kamerario et Bertramo nostro Hospitelario.*

* Chron. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 1. col. 1 : *S. Ludovicus obiit crastino S. Bartholomei anno m. cc. lxx. pro cujus redemptione captæ sunt per Hospitelarium suum anno m. cc. l. viij*[xx.] *vij*[m.] *cij. lib. xviij. solid. viij. den. Turon.*

¶ **HOSPITIA,** Hospitium, domus, mansio. Charta ann. 1241. tom. 2. Hist. Meld. pag. 144 : *Dederunt Hospitiam quæ fuit Josse cum toto proprisio et appendiitiis, et unum arpentum prati juxta dictam Hospitiam.*

⁎ **HOSPITICIDA**, [Qui, vel quæ hospitem occidit. *Gloss. Philox.*]

° **HOSPITISIA**, Familia, domus. Charta Theob. comit. Bles. ann. 1183. in Chartul. S. Aviti Aurel. : *Tensamentum michi assignaverunt, tale scilicet, ad festum S. Remigii de unaquaque Hospitisia duos sextarios avenæ.* Occurrit rursum ibid. in Ch. ann. 1212. *Hostel*, pro Familia, genus, in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 254 : *En laquelle ville de Bayeux le suppliant a ses pere et mere de bon Hostel, bourgois d'icelle ville.* Dici etiam videtur de iis, qui sub uno duce militant, in Stat. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 658. art. 1 : *Que nostre connestable de France . . . nommera et ordonnera certaine personne pour recevoir les monstres des gens de son Hostel.* Pluries ibi. Denique *Hostel*, pro qualibet æde cujusvis generis hominum, passim occurrit. *Host* et *Ost*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1465. ex Reg. 194. ch. 81 : *Le suppliant, estant en ceste ville de Paris, retourna environ six heures au soir en son logeiz en l'Ost de nostre cousin le conte de Charolois, et lui arrivé audit Host, etc.* Rursum infra : *Host*. Hinc *Hostelée*, ipsa habitantium in domo congregatio, apud Froissart. vol. 3. cap. 57 : *Moult fut toute l'Hostelée réjouie de la venue des dames.*

¶ **HOSPITISSA**, Hospes, mansionaria. Codicellus Theobaldi de Marliaco ann. 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1227 : *Item, Hospitissæ nostræ de Vanderville* C. *solidos Turonenses.*

HOSPITIUM, Idem quod *Gistum, procuratio*, [*Molestia hospitum*, in leg. 2. et 4. Cod. de Metatis (12, 40.)] Synodus Ticinensis anno 855 : *Quando etiam Episcopos, Abbates, vel Comites, seu fidelium nostrorum quempiam in propria villa morari contigerit, cum suis in suis maneant domibus, ne sub obtentu Hospitii vicinos opprimant , vel eorum bona diripiant.* Concilium anonymum ann. 904. can. 11 : *Ut in domibus Ecclesiarum neque Missus, neque Comes, vel judex quasi pro consuetudine, neque placitum, neque Hospitium vindicent, etc.* Willelmus Neubrigensis lib. 4. cap. 14. et Joan. Brompton. pag. 1193. de Legato Sedis Apostol. : *Et nomine suæ legationis cum excessivo numero Hospitia a cunctis per Angliam exegit Monasteriis : minores vero domus, quæ pondus Hospitii ferre non poterant, certa summa, id est, octo vel quinque marcarum Hospitia redemerunt.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 817 : *Et quod eidem annuatim Hospitia duo darent.* Charta S. Ludovici Reg. ann. 1255. ex Tabul. S. Dionysii : *Acceperamus apud Cormellas Parisiorum Hospitium et procurationem per duas vices, quæ consuetudo vulgariter gista vocatur.* Charta Rainaldi Burgundiæ Comitis ann. 1148 : *Ut usualem illam Hospitii susceptionem in villa S. Stephani, quæ dicitur Tercennais, habemus, etc.* Statuta synodalia Episcopi anonymi ann. 1237. tom. 2. Concil. Angl. : *Præcipimus . . . . ne Patroni Ecclesiarum laici, sive sint Anglici, sive alicujus nationis, Hospitia a Clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de cætero.* Vide Thomasserium in Consuet. localib. Bituric. pag. 62. et infra in *Mansionaticum.*

Hospicietum, Eadem notione. Stephanus Tornac. Epist 282. Ed. Molineti : *Aliquam procurationem, sive ut vulgariter loquamur, Hospicietum aut gistum receperunt.* Ubi expressit Gallic. *Hospice.*

Hospitium, Domus, in quo consistunt *hospites*, seu *Mansionarii*. Concilium Senonense sub Lothario Imp. ann. 834 : *In summa sunt mansa centum nonaginta, et Hospicia decem et novem.* Polyptychus Floriacensis : *Sunt ibi Hospitia 7. et manent ibi inter mansos et caroperarios et manoperarios et Hospitia homines 121. etc.* [Codex MS. Irminonis Abbatis S. Germani fol. 2 : *Ermengaudus tenet Hospicium, solvit inde in anno pullum 1. ova* v. Quod ibidem sæpius recurrit. Epitome Constitut. Eccl. Valentinæ tom. 4. Concil. Hispan. pag. 154 : *Hospitia ecclesiarum parochialium, et beneficiorum . . . visitentur anno quolibet, more Hospitiorum Capituli.* Ὀσπίτιον, Græcis, eadem notione. Vide Glossar. mediæ Græcitatis.] [°° et Gerardi Indic. Polypt. Irmin.]

Hospitium, seu domus hospitum in Monasteriis, in Charta Charitatis Cisterciensis cap. 2. apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. etc. [Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ : *Pauperes debent esse in numero quatuor viginti, quibus debet dari de mane in Hospicio domni mei Deaurate in aliquo loco honesto, etc.*]

¶ Hospitium Regis , Regis familia , Gallice *Maison du Roy*. Epistola Petri de Condeto tom. 2. Spicil. Acher. pag. 566 : *Sciatis quod cum in exercitu ejus tam de Hospitio suo, quam extra tot quotidie moriuntur, vel saltem infirmantur, quod fere nullus est qui præ morbi pestilentia debeat securari.* Hinc

¶ Magister Hospitii, in Charta Caroli VIII. Regis Franc. ann. 1497. apud Ludewig. tom. 6. pag. 97 : *Dominus de Fay Magister Hospitii nostri nobis retulit, quo pacto ob adversam valetudinem, que sibi contingit in itinere, communicatio illa . . . fuerit interrupta.*

Hospitia Studiorum : ita vocant in Anglia Juris Collegia in *Universitatibus*, seu Academiis, in quibus, qui Juri addiscendo operam collocant, morantur. Joannes Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 49. ait in quolibet *studio* esse *decem Hospitia minora, quandoque vero plura, quæ nominantur Hospitia Cancellariæ, ad quorum quodlibet pertinent centum studentes ad minus, et ad aliqua eorum major in multo numerus, licet non omnes semper in eis simul conveniant. Studentes etenim isti, pro eorum parte majori, juvenes sunt, originalia, et quasi legis elementa addiscentes, qui in illis proficientes, ut ipsi maturescunt, ad majora Hospitia studii illius, quæ Hospitia Curiæ appellantur, assumuntur. Quorum majorum quatuor sunt in numero, et ad minimum eorum pertinent in forma prænotata, ducenti studentes aut proprie. In iis enim majoribus Hospitiis nequaquam potest studens aliquis sustentari minoribus expensis in anno quam 80. scutorum, et si servientem sibi ipse ibidem habuerit, ut eorum habet pluralitas, tanto tunc majores ipse sustinebit expensas. Occasione vero sumptuum hujusmodi ipsi Nobilium filii tantum in Hospitiis illis leges addiscunt, cum pauperes et vulgares, pro filiorum suorum exhibitione tantos sumptus nequeant sufferre . . . quo fit, ut vix doctus in legibus illis reperiatur in Regno, qui non sit nobilis, et de nobilium genere egressus . . . In his revera Hospitiis majoribus, etiam et minoribus, ultra studium legum, est quasi gymnasium omnium morum, qui nobiles decent. Ibi cantare ipsi addiscunt, similiter et se exercent in omni genere harmoniæ. Ibi etiam tripudiare, ac jocos singulos Nobilibus convenientes , qualiter in domo regia exercere solent enutriti : in ferialibus diebus eorum pars major, legalis disciplinæ studio, et in festivalibus sacræ Scripturæ, et Chronicorum lectioni post divina obsequia se confert. Ibi quippe disciplina virtutum est, et vitiorum omnium exilium : ita ut propter virtutis acquisitionem, vitii etiam fugam, Milites, Barones, alii quoque Magnates et Nobiles regni, in Hospitiis illis ponunt filios suos, quamvis non gliscant eos legum imbui disciplina, nec ejus exercitio vivere, sed solum ex patrociniis suis.* Mitto reliqua, quæ ibi lector inspicere, si tanti est, poterit. Vide *Servientes ad legem* in *Serviens.*

° **HOSPITIUM** Fortalitium, Domus munita, arx. Sentent. arbitr. inter Aymar. de Pictav. et Jacob. abb. Monast. ann. 1302 : *Acta fuerunt hæc apud Montem Mayranum in Hospitio fortalitio dicti domini comitis.*

¶ **HOSSA**, Tibiale, caliga, Gall. *Heuse, Houseaux.* Vide *Osa.*

° **HOSSEIA**, in veteri catalogo, vulgo *la Houssoie*, vicus in Briegio confinioque Parisiorum atque Meldorum, non longe a Mucra fluvio, cognominatus a copia aquifoliæ, quam vulgo *Hossum* vel *Hussum* nostri vocitant, *du houx.* Ita Valesius in Notit. Gall. pag. 420. *Houset*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Biscus vel ruscus, Gall. Houset.*

¶ **HOST.** Vide *Hostis.*

¶ **HOSTA**, Funis nautici genus, vulgo *Hource*, Ductorius funis. [° Vel potius Juncus Hispanicus ex quo texitur. Vide infra *Osta.*] Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerman. fol. VIII^{xx}. XVII. *Item in saccia Hostarum et pro tonegando navem* CCXL. *passorum.* Statuta Massil. lib. 3. cap. 16 : *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios . . . Hostas nisi de canabo femello et filo subtili.*

¶ **HOSTADES**, An tibialium seu caligarum species, detorta voce ab *Hossa?* Instrumentum ann. 1412. apud Rymer. tom. 8. pag. 754 : *Sex paria de gantelez, sex Hostades, quatuor pelves, etc.* [° Vide infra *Ostada.*]

¶ **HOSTAGIAMENTUM**, Obses, Vadimonium, securitas, Gall. *Otage.* Instrum. ann. 1342. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 439 : *Qua die homines de Romanis, videlicet viginti burgenses et viginti populares intrabunt et intrare debent Hostagiamenta penes dictum dominum Dalphinum.* Conditiones sub quibus Carolus Princeps Salernit. de carcere liberatur apud Rymer. tom. 2. pag. 342 : *Videtur tractatum non posse compleri nisi per liberationem seu Hostagiamentum nobilis viri dom. Karoli Salern. Principis, qui in præfati dom. Regis Arragon. carcere detinetur.* Litteræ Henrici IV. Regis Angliæ apud eumd. Rymer. tom. 8. pag. 423 : *De associatione in appellatione super Hostagiamento Comitis de Denia.*

° Pactum inter Amed. comit. Sabaud. et Joffredum dom. de Clarom. ann. 1305. in Chartul. Sabaud. fol. 115. r° : *Item nos dominus Claromontis... quittamus, gurpimus et remittimus Hostagiamenta et fidejussiones, quas in manu nostra habebamus.* Vide *Ostagiamentum.*

¶ Hostagimentum, Eadem notione. Instrumentum ann. 1334. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 252 : *Item fuit actum et convenerunt dominus Comes et Dalphinus quod omnia et singula Hostagimenta, conventiones, redemptiones non solutæ, etc.*

¶ **HOSTAGIARE**, Securitatem, vadimonium dare, liberari sub conditione dandi obsides. Chronicon Senoniense lib. 5. cap. 9. tom. 3. Spicileg. Acher. pag. 429 : *Plebanus vero nolens longius ita detineri, Hostagiavit se pro sexaginta libris, et sic recessit, et veniens, nunciavit Episcopo.* Charta Guidonis Comit. Nivern. ann. 1231. tom. 3. Ordinat. pag. 117 : *Si non haberet unde juri parere posset, similiter capi non posset, nec etiam res sue, dum se posset Hostagiare.* Rymer. tom. 2. pag. 342 : *Tractatum extitit et etiam ordinatum, quod præfatus Princeps liberaretur a carcere supradicto seu Hostagiaretur sub conditionibus infra scriptis. Ponantur in posse dicti D. Alphonsi Regis Aragon. pro obsidibus tres filii primogeniti Principis Salernitani.* Nostris, *Livrer ostal*, pro *Donner ostage*. Le Roman *de Floire* MS. :

Puis apela son Seneschal,
Si lor a fait livrer Ostal.

* Nostris *Ostagier* et *Ostaiger*. Charta Joan. comit. Cabilon. ann. 1224. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 211. r° col. 1 : *Creantavi dicto comiti quod si contingeret quod ego vel aliquis de gente mea caperemus dictos W. et R. de Chay vel alterum eorum . . . non redderem vel Hostagiarem illum vel illos qui capti essent, donec hostagii, quod ducissa Burgundiæ dedit . . . essent deliberati et quitti. Ostagiare*, eodem sensu, in alia Ch. ibid. *Ostagier*, in Ch. ann. 1267. ibid. fol. 270. r° col. 1. *Ostaiger d'ester à droit*, in Libert. villæ *de Levigny* ann. 1291. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 514. art. 6. Le Roman *d'Alexandre* Ms. part. 1 :

Daires l'avoit tenu quatorze ans prisonnier,
Petit fu porté pour son per Ostagier.

HOSTAGIARIA, Securitas, Gallis, *Ostage, Ostagiere.* Pactum inter Will. de Hollandia et Ludov. Comitem de *Los* ann. 1206. lib. 1. Regesti Honorii III. PP. : *Et pepigit..... dare Hostagiariam et securitatem, videlicet, quod coram Episcopo Trajectensi ponet terram Hollandiæ in Hostagiariam.* Occurrit ibi non semel.

¶ **HOSTAGIARIUS**, Obses, fidejussor. Statuta Massil. lib. 5. cap. 36 : *Constituimus firmiter observandum, ne unquam deinceps occasione aliqua, obsides sive Hostagiarii pro communi Massiliæ dentur, vel tradantur in civitate Massiliæ, vel extra.* Vide infra *Hostagium tenere.*

1. **HOSTAGIUM**. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 348 : *Has terras ego et hæredes mei acquietabimus erga Regem de scutagio et Hostagio, et omni auxilio et alio servitio ad Regem pertinente.* Idem videtur quod *Gistum, procuratio.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

☞ Rectius de censu annuo, qui ratione domicilii debetur, intellexisset Vir eruditus, ut ex Chartulario S. Vedasti Atrebat. Litt. V. pag. 192. manifestum fit : *De Hostagiis autem, id est, censibus domorum, quoniam inolevit nequitia... ut qui Hostagia debent, ea ab ecclesia abalienare.... contendant.*

* Charta Gerardi Camerac. episc. ann. 1083. ex Tabul. S. Autberti : *Annualia Hostagia persolvebant et debita furnagia ad furnum ecclesiæ.*

¶ 2. **HOSTAGIUM**, Mansio cum certa agri portione sub censu annuo *hospiti* seu rustico ad excolendum concessa, Gall. *Hostise, hostage.* Charta ann. 1154. tom. 3. Gall. Christ. col. 354 : *Confirmamus vobis Hostagia quæ dedit vobis Robertus Præpositus.*

3. **HOSTAGIUM**, Vadimonium, ex Gall. *Hostage : Obsidiatus*, Eutropio lib. 2. et Ammiano lib. 16. Matth. Paris pag. 216 : *Dux Bavariæ et alii divites in Hostagio remanserunt.* [Chronicon ann. 1215. tom. 2. Hist. Lotharing. col. XXXIX : *Nam sicut patruus ejus Fridericus sæpe fecit, a quodam cive Metensi creditore suo sæpius in Hostagiis detinebatur, nec habebat unde redderet.*]

¶ HOSTAGIUM TENERE ; *Ostager*, in Consuet. Britan. art. 112. et seqq. Dicitur de debitore qui intra præfinitos fines consistere tenetur, donec creditori satisfecerit. Charta ann. 1291. ex Chartul. S. Johannis Angeriac. pag. 278 : *Ego dictus miles* (obligo) *corpus meum ad facienda seu tenenda Hostagia seu teneterias infra muros castri S. Johannis, per tantum tempus donec de præmissis sit eidem Abbati plene et integre satisfactum.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 1. § 19 : *Curia..... debitorem, si tamen masculus est, quicumque sit, dum tamen pubes sit, vel major pubere, per sacramentum ab eo inde factum, vel exactum, continue Hostagia tenere compellat ubicumque dicta curia statuet infra hos terminos Hostagia communiter teneri.* § 20 : *Terminos autem tenendi Hostagia per hoc statutum assignamus masculis debitoribus, quos terminos hujusmodi ponimus, videlicet in carreria palatii Massiliæ ex parte Occidentis quatenus extenditur, etc. Ista loca modo assignata, faciat dicta curia ab hostagiariis observari, quando jussu judicis debitores ad tenendum Hostagia compellentur, ita scilicet quod inde nullatenus recedat hostagiarius, absque licentia et voluntate expressa creditorum suorum, usquequo ab ipso debitore... sit in solidum satisfactum.* § 21 : *Si vero dictus debitor mulier est vel erit, illa similiter compellatur ad tenendum inde Hostagia a dicta curia, ut supra dictum est per omnia de debitore masculo, eo excepto quod ipsa mulier Hostagia dicta non teneat, in loco illo ubi homines tenent ea, sed in domo sua, vel patris sui, vel matris, vel mariti aut soceri, vel socrus suæ, vel in domo ubi morabitur stagiam faciendo.* Vide *Obstagium.*

* Ejusdem consuetudinis meminit Charta Hervei episc. Trec. ann. 1232. ex Chartul. Campan. fol. 171. col. 1 : *Pro residuo vero dictarum triginta sex milia librarum Parisiensium dictus Theobaldus tenebit Hostagium Senonis anno prædicto completo, et ibidem singulis noctibus pernoctabit.* Vide *Ostagium* 2.

HOSTAGIUS, OSTAGIUS, HOSTIAGIUS, Obses, *Hostage.* Guill. de Podio-Laurentii cap. 14 : *Ipso vicecomite... in Ostagium remanente.* Adde Henric. Knyghton. ann. 1295. Sic autem dictus, quod obses in alterius potestatem transiret, ejusdem *hospes* esset, uti supra observatum ; præterea sponsor, præs, qui pro altero spondebat sacramento interposito : quia si is, cujus præs erat, pactum non adimpleret, in potestatem illius, cui fidejussionem præstiterat, transibat, donec illud adimpleretur. [Charta Ricardi Regis Angliæ ann. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. XVII : *Hiis omnibus pactis, Comes Leicestriæ, et omnes prisones et Hostagii prisonum, prout divisum est hinc et inde liberabuntur.*] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis : *Et Guigo Peira et Adalardus frater suus se ipsos obsides posuerunt, quatenus si in terra illa Eleemosynæ ab aliquo inferretur injuria, postquam Eleemosynæ Custos eos monuerit per se vel per nuntium suum, intra 7. dies ad Siurenum in Obstagium venirent, et ita manerent ibi, donec injuria illa integre emendata esset.* Epist. 61. ex Francicis tom. 4. Hist. Francor. : *Milites etiam et burgenses totius territorii Nigellæ Ostagii sunt per sacramentum hujus conventionis tenendæ ; hac conditione, si Comitissa in hæredem, vel hæres in Comitissam insurgeret, ille, in quem alter insurgeret, si Ostagios submoneret, aut infra 15. dies ei, cui injuria illata esset, emendari facerent, aut donec emendatum esset, parti ejus adhærerent, et, postquam emendatum esset, ad pristinum statum redirent.* Charta ann. 1239. ex Tabul. S. Aniani Aurelian. : *De his autem fideliter et firmiter observandis fidejussores sunt isti,... qui similiter fide in manu nostra promiserunt, quod in civitate Aurelianensi prisionem tenebunt Militis donec præfatus venditor fecerit garentiam, etc.* Ubi *prisio Militis*, est qualis Militem decet. Observantiæ Regni Aragon. lib. 9. tit. de Cessione bonorum § 1 : *In commanda non habet locum cessio bonorum, nec admittitur ; sed solum in mutuo admittitur. Est autem consuetudo regni, quod si debitor commandæ captus detineatur per judicem, quia non reddit depositum, si petat se tradi custodiæ creditoris, est sibi tradendus, prius tamen creditore assecurante vitam et membra, et quod dabit sibi comestionem sufficientem, et tenebit eum captum in loco decenti. Si autem depositarius noluerit ipsum recipere, et de prædictis cavere, judex debet ipsum a captione liberare.* Alia hujusce ritus exempla profert Anton. Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 271. v. 272. ut et vir eruditissimus Dionysius Salvaingus Boissius in Tractatu de Usu feudor. cap. 73. Vide *Obses.*

HOSTATICUS, Obses, interdum fidejussor, Italis *Statico.* Vetus Charta apud Beslium pag. 390 : *Dedit autem Bernardus Comitem in plevone Hugoni, et 4. Hostaticos, per talem conventum, quod si Bernardus per fidem attenderit tibi tuas convenientias, ego eos tibi reddam in captionem, etc.* Occurrit ibi pluries. Concilium Helenense ann. 1065. et Constitutio Jacobi I. Regis Aragon. pro Treuga domini : *Fidejussores vel Hostatici.* Charta Guillelmi D. Montispessulani ann. 1109 : *De centum marchis persolvendis sunt firmantiæ et Hostatici, etc.* [Chron. Modoet. lib. 3. apud Murator. tom. 12. col. 1155 : *In his verbis multi nostrum timuerunt ne vellet nos tenere prout Hostatici.* Pluries ibi. Chronic. Estense apud eumdem Murator. tom. 15. col. 339 : *Exivit de dictis carceribus relinquendo ibi Hostaticos tres filios suos, et alios Barones, etc.*] Vide Consuet. Britan. art. 112. et seqq. Adde Chartam Hispanicam apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 635. aliam apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 3. cap. 5. et Molinum in Repertorio voce *Hostagium.*

HOSTATICUM, OSTATICUM, Obsidium, *Hostage.* Charta ann. 1316. qua Arnaldus de Corsavino recognoscit debere se Sancio Regi Majoricarum 60. mill. sol. Barcin. ob observantiam *hostaticorum*, ad quam tenebatur in villa de Coirio : *.... Nos spectata aliqua monitione veniemus intus villam de Coirio, ubi tenebimus et servabimus prædictos Hostaticos.* Charta ann. 1156. ex Bibl. Sebusiana Cent. 1. cap. 24 : *Ita tamen, quod ibi securus sim a vobis per omnia, præter Ostaticum tenendum, sine vestro enganno, quod inde aliquo modo non egrediar, do-*

nec supradicti.... reddant vobis Castrum de Trencatallia, etc. Charta Joannis XIII. PP. apud Ughellum tom. 2. pag. 15 : *Neque ripaticum, aut teloneum, sive Ostaticum, neque paratum...... faciant.* Sed hic pro *Hostiaticum* videtur sumi.

Hostaticare. Vide *Opsticare.*

* 4. **HOSTAGIUM**, Jus illius qui decimas colligit, idem quod *Cario* et *Redecima.* Vide in his vocibus. Charta ann. 1217. in Chartul. S. Petri Gandav. ch. 19 : *Quatuordecim raserias avenæ ad mensuram frumentariam de Hostagiis.* Quod clarius exponitur in Declar. feud. ann. 1330. ibid. ch. 18 : *Derechief a lidit Mikiel à Harnes rentes, que on appelle Ostages, sur toutes les terres dont les dismes et li terrage vienent as cours sains Pierre à Harnes et à Loysons ; et valent chil Hostage par an six muis d'avoine.* Nisi idem sit quod *Agrarium.* Vide infra *Rentagium.*

¶ **HOSTALAGIUM**, Hostelagium, Pretium quod pro exhibito hospitio exsolvitur. Limborch. Sent. Inquis. pag. 123 : *Dedit sibi tres Turonenses argenti pro Hostalagio.* Computus ann. 1270. ex Archivo castri Nannet. : *Item pro Hostelagio equorum apud Marsiliam* cx. *sol.*

* *Ostage*, eadem significatione, in Cons. Petri de Font. cap. 19. art. 7. pag. 116. At vero *Hostelage*, Stipendium quod alicui pro stabulandis equis tribuitur. Ordinat. hospit. reg. ann. 1317. in Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 79. v° : *Prandra ledit monseigneur Adam quatre provendes d'aveine, fer et clou, et cinq sols de gages par jour pour fein, Hostelages et les gages de ses valez.*

* 1. **HOSTALARIA**, Officium, cui hospites suscipiendi cura incumbit. Tabul. eccl. Agin. apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Vascon. Mss. pag. 532 : *Monasterium SS. Gervasii et Prothasii de Exiis.... habet abbatem et administrationes,.... cantoriam, Hostalariam, etc.* Vide *Hostellaria* 3.

* 2. **HOSTALARIA**, Hostalayria, Diversorium, Gall. *Hôtellerie.* Mirac. Mss. Urbani V. PP. : *In quadam Hostalaria, ubi tenet signum regis Aragonum, etc.* Acta Mss. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 35. r° : *Exiverunt domum prædictam, et iverunt cubitum in quadam Hostalayria villæ.* Vide *Hostellaria* 4.

¶ **HOSTALARIUS**, Qui mercatoribus extraneis domos vel apothecas locat. Litteræ Philippi VI. Regis Franc. ann. 1335. tom. 2. Ordinat. pag. 115 : *Hostalariis quibuscumque prohibere, sub pœna decem librarum Turonensium, nobis applicanda, ne de dicta corrateria se aliquatenus intromittant. Et quod ipsi corraterii destituti nec Hostalarii, per quos multæ fraudes, quandoque circa præmissa consueverunt, ut dicitur, committi.* Vide *Hostilagium.*

* **HOSTALERIUS**, Tabernarius, Gall. *Hotellier*, alias *Hostellain.* Charta ann. 1332. ex Bibl. reg. cot. 2 : *Inveniens in cantono domus seu hospicii,... quod hospicium tenet Raimundus Torrozelle Hostalerius Narbonæ.* Alia ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 606 : *Bertrandus Auchiam serviens regius et Hostalerius Montispessulani, etc.* Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. ch. 224 : *Perrinet Danisy trouva Perrinet de la Croix Hostellain et tavernier, etc.* Aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 255 : *Iceulx compaignons se vouldrent loger en l'ostel Adam Corbel, lors Hostellain publique,.... lequel les reffusa à hosteler léans.* Ita quoque legendum, pro *Hoscelain*, in Lit. ann. 1399. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 372. Vide *Hostallerius.*

¶ Hostallerius, Caupo, Stabularius, Gall. *Hôtelier.* Processus de Vita B. Petri de Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 566 : *Franciscus dictus Lemosini Hostallerius hostalleriæ Leonis rubei.* Vide *Hostellarius* 2.

* **HOSTALICUS.** Hostalicos Tenere, Idem quod supra *Hostagium tenere.* Consuet. Perpin. Mss. cap. 40 : *Item quilibet tenens Hostalicos in Perpiniano;... dum ibi erit in Hostalicis et bona quæ ibi habet, etc.*

* **HOSTARIA.** Vide infra *Hosterius.*

¶ **HOSTATICUM.** Vide in *Hostagium* 3.

* **HOSTELERAGIUM**, Diversorium, Gall. *Hôtellerie.* Ordinat. ann. 1395. in Memor. F. Cam. Comput. Paris. fol. 29. r° : *Que tous veneurs et fauconniers, à qui que ils soient,.... ne se logent dores-en-avant en aucun lieu ou plat païs, ne ailleurs, fors ès hébergeries, ou l'en a accoustumé hébergier pour l'argent.* Quæ ad marginem codicis ita Latino-barbare redduntur : *Quod venatores et fauconarii non logent nisi in Hosteleragiis pro suis pecuniis.* Vide supra *Hostalaria* 2.

HOSTELICIA, Hostellicium. Vide in *Hostis.*

¶ **HOSTELINA**, Præstatio in belli expensas et sumtus. Tabularium S. Remigii Remens. : *Ad estivaticam simul facit corrogatas* 9. *donat annis singulis in Hostelina denarium.* Vide *Hostilitium* in *Hostis* 2.

1. **HOSTELLARIA**, Eleemosynaria, domus eleemosynæ, in qua Hospites et advenæ gratis excipiuntur, in Chronico Andrensi pag. 361. 414. et tom. 1. Monast. Anglic. pag. 298. Vide *Hospitalaria* in *Hospitale* 2.

¶ Hostelaria, Eadem notione. Charta Jacobi Episc. Atrebat. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 61 : *Cum impetrassent ut in Hostelaria Bethuniensi... manere perpetuo permitterentur, et ibidem Deo et pauperibus deservire, etc.*

¶ 2. **HOSTELLARIA**, Domus hospitum, in Monasteriis. Charta ann. 1130. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 382 : *Per singulos annos viginti raserias frumenti reddituram..... super altare S. Salvatoris et S. Rotrudis Andernensi Ecclesiæ donavit, decem scilicet ad mensam Monachorum, quinque autem ad infirmariam, quinque vero ad Hostellariam.*

¶ 3. **HOSTELLARIA**, Officium ejus cui cura est hospitii Monachici. Bulla Pauli III. PP. ann. 1537. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 111 : *Et ultra dignitatem Abbatialem, una cameraria, una infirmaria, una sacristia, una celleraria, una Hostellaria, etc.*

¶ 4. **HOSTELLARIA** et Hostelaria, Diversorium, nostris *Hôtellerie.* Charta ann. 1377. ex Archivo Camberiaci : *Parisiis in Hostellaria habente signum Ursi in magna carreria S. Anthonii.* Constitutiones Cluniac. ann. 1301. ex Codice MS. B. M. Deauratæ : *Item, omnes et singulos de Ordine Cluniacensi maxime Abbates dicti Ordinis, et Priores conventuales salubribus monitis exhortamur, eis pro suarum animarum salute et pro honore Ordinis persuadendo omnino ut ab esu carnium in Hostelariis et in aliis locis secularium personarum maxime extraneorum se omni tempore abstineant dum in itinere fuerint constituti.*

¶ 1. **HOSTELLARIUS**, Monachus qui hospites excipit. Charta ann. 1167. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 117 : *Dabit etiam ipse et hæredes sui post eum, annis singulis ad festivitatem S. Johannis Baptistæ, Hostellario nostro manutergium unum.* Bulla Pauli III. PP. ann. 1537. tom. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 111 : *Quæ personatus seu officia secularia inibi existerent pro uno sacrista, uno Hostellario et uno cantore.*

¶ 2. **HOSTELLARIUS**, Hostelarius, Caupo stabularius. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 148 : *Johannes Joliis mercator Hostellarius commorans in parochia B. Mariæ divitis Turonis.* Litteræ Philippi VI. ann. 1341. tom. 2. Ordinat. pag. 159 : *Hoc salvo quod nullus ipsorum correctariorum erit tabernarius, Hostelarius, seu mercator, propter multas fraudes quæ subsequi possent.* Vide *Hostallerius.*

¶ **HOSTELLENSES.** Vide *Hostollenses.*

* **HOSTELLERIA**, Eadem notione. Testam. Joan. Fabri episc. Carnot. ann. 1390 : *Acta fuerunt hæc omnia et singula modo præmisso Avenione in Hostelleria cervelheriæ, in careria dicta de la Boucerie.* Vide *Hostellaria* 4.

* **HOSTENA**, Idem quod *Hostis* 2. seu obligatio eundi in exercitum, vel præstatio in belli expensas. Libert. Montiscalvuli tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 596. art. 2 : *Burgenses liberi sint de taillia et corvada et Hostenis, nisi cum rege vel comite ierint.* Vide *Hostelina* et infra *Ostaliena.*

* **HOSTENDERE**, pro Ostendere, in Lit. remiss. ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 233.

¶ **HOSTENDUCIÆ.** Vide in *Hostis* 2.

¶ **HOSTERIA**, Sacra pyxis, ciborium, Gall. *Ciboire.* Recensio supellectilis Monast. S. Johann. Bapt. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. pag. 421 : *Item unam Hosteriam argenti deauratam cum armis domini Cardinalis.* Vide *Hostiaria.*

* **HOSTERIUS**, Tabernarius, Gall. *Hôtellier.* Stat. datiar. Riper. cap. 111. fol. 9. v° : *Item quod omnes et singuli Hosterii et Hostariæ, cujuscumque conditionis existant,.... non possint tenere pro usu suo vinum in illa canipa illius coloris, seu manerici, seu speciei, cujus fuerit vinum gabellatum.* Italis, *Osteria*, caupona.

¶ 1. **HOSTIA**, Panis ad sacrificium Eucharisticum destinatus. Charta ann. 1257. ex Tabular. S. Mariani Autissiodor. : *Dedi et concessi unum sextarium frumenti boni et laudabilis pro Hostiis in dicta ecclesia faciendis.* Statuta Nicolai *Gelant* Episc. Andegav. ann. 1263. tom. 11. Spicileg. Acher. pag. 207 : *Prohibemus singulis Sacerdotibus parrochialibus ne ipsi parrochianis suis die Paschatis testes* (f. tostas) *seu Hostias loco panis benedicti ministrent, ne ex ejus ministratione seu receptione erubescentiam evitare videantur.* Tabularium Abbatiæ Melerei : *Ego Mauritius de Credonio dedi B. M. de Melereio duo frumenti sextaria de Chantoceo ad faciendas Hostias in Corpus Domini consecrandas.* Charta ann. 1420. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 194 : *Et sic corpus Christi in Hostiis non secundum formam Ecclesiæ rotundis, sed qualitercumque incisis, vel manibus fractis... conficiebant.* Vide *Oblata.*

* Nostris *Hoiste, Oiste*, et *Oite*, pro ipsa sacra Eucharistia. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Hostia, dicitur sacrificium, Oite Gallice.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 214 : *Lesquelz pillars... s'en alerent en l'église de Beon, en laquelle ils prindrent un joyau de cristal, qui estoit en maniere d'une custode pour porter le*

Corps N. S. J. C. et une boiste d'yvoire, où il avoit deux Oistes sacrées..... En widant unes besaches où les dites choses estoient, il chut une des boistes en laquelle estoient les deux Oistes sacrées; pourquoy ledit Guillaume prist à un drappel les dites Hoistes, et les remist en une des dites boistes, comme celui qui ne savoit se elles estoient sacrées, ou non. Vitæ Patrum Mss. :

Et quant il vint au sacrement,
Que la sainte Oiste dut lever, etc.

* Hostiæ Divinæ Celebratio, Missæ sacrificium, in quo Corpus Christi conficitur. Hist. Fr. Sfortiæ apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 533. male notata 553. ad ann. 1449: *Ille* (Franciscus) *cum ea ipsa hora celebrationi divinæ Hostiæ interesset, non modo pedem, sed ne faciem quidem aut vultum mutare visus, sacramenti celebrationisque exitum exspectavit.*

¶ Hostia *sub imagine Salvatoris in throno sedentis* celebris apud Divionem ubi religiose asservatur, hodieque notata conspicitur guttis sanguineis, quæ olim manarunt, dum sacrilegus quidam Judæus pluribus gladii ictibus confodisset. Breve Eugenii IV. PP. ann. 1433. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 895: *Tuis igitur in hac parte devotis supplicationibus annuentes, tibi Hostiam quamdam sub imagine Salvatoris in throno sedentis, mirabile Sacramentum Dominici Corporis, multis in locis a vesana cujusdam feritate gladii ictibus perforatam, et ex eo sanguine respersam in locis præfatis, quæ in sacrario nostro erat recondita, tuæ piæ devotioni concedimus et donamus.* Celeberrima quoque quæ Parisiis in ecclesia parochiali S. Johannis in Grevia asservatur et colitur: rem utpote notam, et ad nostrum institutum non omnino pertinentem silentio præterimus.

¶ Hostiæ Fractio, in solemni sacrificio apud Muz-arabes fit in novem partes suo quovis nomine distinctas. Officium Gothicum tom. 3. Conc. Hispan. pag. 266: *Symbolo Apostolorum recitato, vel dum in choro illud absolvitur, frangit Hostiam sacerdos et patenæ imponit... in novem* (partes) *eam dispescit, secundum præcipua novem fidei nostræ mysteria, in symbolo quod absolvitur contenta: dumque singulas partes frangit, ad earum quamlibet mysterii plena quædam verba profert.* Unaquæque nomine proprio donatur: 1. *Corporatio*, 2. *Nativitas*, 3. *Circumcisio*, 4. *Apparitio*, 5. *Passio*, 6. *Mors*, 7. *Resurrectio*, 8. *Gloria*, 9. *Regnum* appellatur. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Μερίς, col. 907. c.]

¶ Hostiæ Caudam Immolare, Proverbialis formula, pro, quod cœptum est perficere. Epistola Gaufredi Abbatis S. Barbaræ apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 543: *Dilecto dilectori suo Hugoni frater Gaufredus talarem induere tunicam, et Hostiæ caudam immolare.*

¶ 2. **HOSTIA**, pro *Hostisia*, ut videtur; Servitium quod ratione hospitii a colono debetur. Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 46. v°: *Hedricus* 30. *denar... et præter hæc Hostia et herces quæ pluris facio.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

Hostiæ Immolatitiæ, *quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum Martyrum vel Confessorum Domini*, in Capitulis Caroli M. ann. 769. cap. 6.

* 3. **HOSTIA**, Panis tenuissimus ex farina et aqua confectus in modum panis Eucharistici. Comput. ann. 1393. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 124. col. 2.: *Solvi pro duabus libris specierum confictarum, scilicet manus-Christi et dragée perlade, et Hostiarum deauratarum, xvj. grossos.* Vide *Oblata.*

¶ **HOSTIAGIUS**. Vide in *Hostagium* 3.

¶ **HOSTIALIS**, Pallium. Vide *Ostialis.*

1. **HOSTIARIA**, Pyxis, quæ hostias consecrandas continet, in Ceremoniali Episcop. libro 1. cap. 12. Vide *Hosteria.*

* 2. **HOSTIARIA**, Limen superius, ut videtur, vel postis. Comput. eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Item Johanni Huberti lathomo per forum factum cum ipso .... corruendi totam Hostiariam magnæ portæ, ... et reficiendi de novo de petra et plastro, et quærendi certas petras tailliæ pro dictis Hostiariis expensis suis, pro pœna et materia decem francos auri.*

1. **HOSTIARIUS**, [Cui de pane Eucharistico ecclesiam aliquam providere incumbit.] Tabular. S. Theofridi in Velavis: *Notum sit cunctis, quod controversia, quæ versabatur inter Sacristam monasterii S. Theofredi, et Hostiarium Aniciensem super hostias, fuit sic concordatum, quod quæsta hostiarum* S. *Fortunati sit in perpetuum Sacristæ et successoribus ejus: et Sacrista debet dare annuatim Hostiario ratione dictæ questæ tres Cartonadas bladi, et dictus Hostiarius tenetur in perpetuum dare et providere monasterium et Ecclesiam S. Fortunati de hostiis sine aliqua conditione, etc.* Vide *Oblationarius.*

* Extat etiamnum in prioratu S. Petri Podiens. officium monasticum, nomine *l'Hostier*, cujus erat totius diœcesis ecclesias *hostiis* providere. Consule D. *le Vert.* in Dissert. de Missa et Commun. pag. 462.

¶ 2. **HOSTIARIUS**, Apparitor, Gall. *Huissier.* Litteræ Johannis Regis Franc. ann. 1351. tom. 2. Ordinat. pag. 600: *Deputetis dictis mercatoribus adductoribus, servitoribus,... unum vel plures Hostiarium* (leg. *Hostiariorum*) *nostri Parlamenti, seu alios servientes nostros.* Mandatum ann. 1404. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 342: *Mandamus committendo primo Parlamenti nostri Hostiario aut servienti nostro qui super hoc fuerit requisitus, etc.* Hugonis Falcandi Hist. Sicula apud Murator. tom. 7. col. 326: *Missis igitur Hostiariis, curiæ familiares, Episcopi, Comites, cæterique proceres cum magistris justitiariis ad curiam convocantur.* Ibid. col. 328: *Missique sunt per urbem Hostiarii, qui cives ab armis juberent discedere, populique metum sedarent.* Occurrit præterea in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. pag. CLXV. Vide *Ostiarius.*

¶ 3. **HOSTIARIUS** Armorum, Nostris *Sergent d'armes.* Butilerius in Summa rurali lib. 2: *Les Sergens d'armes sont les maciers qae le Roy a en son office, qui portent maces devant le Roy. Sont appellés Sergens d'armes, pour ce que ce sont les Sergens pour le corps du Roy.* Confœderatio inter Henricum Castellæ et Carolum V. Franc. Reges ann. 1369. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1501: *In præsentia dilectorum Johannis de Bignetes militis cambellarum, et Yvonis de Cacambras Hostiarii Armorum, et nuntiorum dicti Regis Franciæ fratris nostri carissimi.* Vide *Servientes armorum* in *Serviens.*

* Testam. Rad. de Aurel. ann. 1204: *Ego Radulphus de Aurelianis armorum regis Hostiarius, etc.* Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 95. v°: *Acquisitio facta per regem per modum excambii totius usus, quem Radulphus de Aureliis Hostiarius armorum habebat in foresta de Gommez.* Vide infra *Huisserius* 2.

¶ 4. **HOSTIARIUS**, Cui ostii seu portæ cura incumbebat. Liber niger Scaccarii pag. 355: *Hostiarii Milites ipsi in domo comedent... Alii Ostiarii non Milites in domo comedent, sine alia liberatione.*

Hostiarius Coquinæ, Officium in coquina regia. Charta Phil. Pulc. ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 479. r°. col. 1.: *Laurentius de Sancto Martino Hostiarius coquinæ Johannæ reginæ.*

¶ **HOSTIATICUM**, Hosticum. Vide in *Hostis* 2.

¶ **HOSTIATIM**, pro *Ostiatim*, in Consuetud. Udalrici Episc. Patav. ann. 1470. apud Hansizium tom. 1. Germ. sacræ pag. 555.

⁎ **HOSTIATUS**. [Hostiis instruo. *Plaut. Rud.* 1. 5. 12. Æquius vos erat candidatas venire, *Hostiatas*que ad hoc fanum.]

⁎ **HOSTICAPAX**. [Hostium captor. *Festus.*]

¶ **HOSTICIUM**, Domus, mansio. Charta ann. 1422. apud Rymer. tom. 10. pag. 237: *Quatuor Hosticia et quinque arpennis de vineis cum appendiciis.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

⁎ **HOSTICULUS**. [Diminut. hostis. *Not. Tir. p.* 79. Hostis, *Hosticulus.*]

* **HOSTICUS**, Diversorium, Gall. *Hôtellerie.* Necrol. eccl. Meld. Ms. fol. 21. v°: *Domus sita inter Hosticum cagiæ et puteum claustri.*

⁎ **HOSTIFICUS**. [Hostilis. *Accius* apud *Non.* 8. 15. O dirum *Hostificum*que diem!]

¶ **HOSTIGIA**. Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

HOSTILAGIUM, Pretium seu salarium, quod exsolvunt mercatores extranei pro locario domorum, seu apothecarum, in quibus reponunt merces suas vendendas et distrahendas in nundinis publicis. Ita vox *Hostellage* usurpatur in Consuetudine Bayonensi tit. 5. art. 47. tit. 7. art. 22. 23. 30. Iter Camerarii Scotici § 67: *De Hostilagiis in burgo.* Charta ann. 1172. apud Perardum pag. 245: *Quidquid habebant de ventis, et Ostellagium, quod mihi debent panifici, et calciamentorum constructores, etc.* Vide *Hostelarius.* [* Vide supra *Hospitalagium.*]

* **HOSTILARE**. Gloss. Bibl. Mss. anonymi ex Bibl. reg.: *Hostilare, prout mihi videtur, nihil significat, licet in multis Bibliis inveniatur scriptum: sed pro eo dicendum est ustulare.*

¶ **HOSTILARICIUM**. Vide in *Hostis* 2.

1. **HOSTILARIUS**, Idem qui *Hospitalarius*, Officium Monasticum, ex Gall. *Hostellier*, apud Henricum Knyghton. ann. 1099.

* 2. **HOSTILARIUS**, Idem qui *Hospes*, qui domum incolit sub censu annuo. Charta ann. 1083. ex Chartul. Nivern.: *Quam* (terram) *sub censu octo denariorum Hubertus tenuit Hostilarius, etc.*

* **HOSTILE** Iter, Exercitus, obligatio pergendi in hostem. Vide supra *Exercitale.*

HOSTILENSE. Vide in *Hostis* 2.

¶ **HOSTILIA**, Domus, mansio. Charta ann. 1265. in Chartular. S. Johannis Carnot.: *Non licebit dictis Abbati et conventui in dicto clauso Hostilias facere in quibus hospites commorentur.*

¶ Hostilia, f. Diversorium, Gall. *Hôtellerie:* nisi idem sit quod supra *Hostilagium.* Hist. Cortusior. lib. 7. apud Murator. tom. 12. col. 896: *Cæterum domini prædicti de la Scala nullo unquam tempore debeant vel possint, vel*

alii pro ipsis aliquid accipere apud Hostiliam, nec in Pado in dicto loco, vel alibi, occasione ipsius Hostiliæ, nec aliquod impedimentum mercatoribus vel mercationibus transeuntibus, etc.

✱ Quævis officina. Charta Theob. comit. Bles. ann. 1151. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 644: *Statuimus ut nullus domum, grangiam, penitus aliquam Hostiliam circa ecclesiam infra subnotatas metas præsumat erigere.*

✱ **HOSTILICATUS**, Ad aggrediendum hostem idoneus. Joan. de Cardalhaco serm. in Epiph. Dom.: *Tertio dico quod isti Magi obtulerunt munus Hostilicatum, deffensativum, quod designatur cum dicitur, arma et equos.* Hinc *Baston à hostoier*, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 521.

¶ 1. **HOSTILITAS**, Idem quod *Hospitalitas*, *gistum* seu *procuratio*. Charta Caroli M. ann. 770. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 719: *Nullus judex publicus, nec ad causas audiendas, nec ad infrendas vel freda exigenda, nec Hostilitates vel mansiones aut paratas faciendas . . . ingredi audeat.*

2. **HOSTILITAS**, Hostilitium. Vide in *Hostis* 2.

¶ **HOSTIMENTUM**, *Dicitur lapis quo pondus exæquatur.* Papias. [✱ Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Hostimentum, pois, vel balence, vel fer de baton.*] Hinc

¶ Hostimentum Dotis, JC. dicitur donatio quæ uxori a marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ.

¶ **HOSTIRE**, *Æquare, adplanare.* Gloss. Isidori et Sangerm. MSS. n. 501. Unde, inquit Grævius, *Redhostio* et *Hostorium*. ✱ Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Hostire, esqualier.* Aliud Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Egualeiar, Prov. equare, Hostire.*

¶ 1. **HOSTIS**, pro *Hospes*. S. Bernardus in Epist. 441. Edit. Mabill. tom. 1. pag. 393: *Dum enim ad mensam Domini nostri Episcopi, civem nostrum, imo et Hostem meum, in argenteis vasis de more suaviter nutrirer.*

✱ Alterum sensum ejusdem vocis docent Statuta antiqua Florent. lib. 3. cap. 36. ex Cod. reg. 4621: *Quicumque offenderet in persona aliquem suum Hostem, id est, illum pro quo laborat aliqua bona, ultra pœnas alias sibi impositas per ordinamenta, intelligatur esse et sit magnas et de numero magnatum civitatis Florentiæ, et si contumaciter condempnatus, non solverit condempnationem infra duos menses postquam venerit in fortiam communis Florentiæ, amputetur sibi pes.*

2. **HOSTIS**, Exercitus, castra, expeditio bellica, Gallis *Host* et *Ost*, Hispanis *Hueste*. Gloss. Lat. Gall.: *Exercitus, Host.* Gregorius M. lib. 12. Epist. 23: *Hostem collectum habet.* Anastasius in Joanne VI. PP.: *Et illum cum suo Hoste ad propria repedare fecit.* Sampirus Astoricensis Episcopus in Hist. Hispan.: *Ipsis diebus Hismaëlitica Hostis urbem Legionensem adtemptavit.* Vetus Charta apud Bollandum 26. Mart. pag. 633. sic clauditur: *Acta est autem publice in Saxonia, ubi tunc temporis fuimus in Hoste.*

Sed et feminino interdum genere usurpatur. Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 68: *Terram Hosti suæ devastandam distribuit.* Charta Ludovici VII. ann. 1143: *Si Hostem nostram submonemus.* Alia: *Condonavimus illis ne ulterius in Hostes nostras vel expeditiones ire non compellantur.* [Breves Annales Ratisponenses apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 477: *Anno a Nativitate Domini...* DCCCXX. *Hostis magna contra Hliudwicum.*] Sic Itali Scriptores *Hoste*, etsi utroque genere, crebrius tamen feminino usurpant, ut [Caffarus in Annal. Genuens. lib. 1. apud Murator. tom. 6. col. 285: *Ita se de armis, tentoriis et de omnibus necessariis oneraverunt, quod a mille annis in sursum tam pulchra et honesta et tanta in una Hoste visa nec audita fuerunt.* Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 28: *Infra quod tempus dicti Panormitani fecerunt de hominibus habitantibus in eadem urbe Panormitana tres Hostes, seu acies et congregationes gentium, quas miserunt extra urbem.*] Joan. Villaneus lib. 1. cap. 46. Boccacius Nov. 17. etc. Ita pariter Latini Scriptores ævi inferioris, Lex Wisigoth. lib. 9. tit 2. § 2. 3. etc. Lex Salica tit. 32. § 6. tit. 66. Capit. Caroli M. ad Legem Salicam cap. 1. § 6. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 4. § 1. 4. Lex Ripuar. tit. 63. Lex Saxon. tit. 5. § 1. Lex Longob. lib. 2. tit. 18. § 5. [✱✱ Carol. M. 106.] Capit. Caroli M. Caroli C. variis locis, Gesta Regum Fr. cap. 10. 12. 17. 19. 37. Fredeg. cap. 98. Annales vett. Franc. ann. 740. 750. 781. 790. Tudebod. pag. 801. etc. Raim. Montanerius in Chron. Aragon. cap. 122: *Feu anar la crida per la sua Host, que tot hom pegas les tendes, etc.* Sic etiam nostri *Ost* et *Host* dixere. Guill. *Guiart* ann. 1297:

Assembla ses Os à Compiengne
Li Rois pour soi plus avoier
D'aller en Flandres Ostoier.

[Le Roman *d'Athis* MS.:

Que sans son message envoier,
Viengnent à lui pour Ostoier
Dedans le terme de quinzaine,
Car la guerre sera prouchaine.]

Occurrit passim.

✱ *Ost bennie*, bellum bannitum seu indictum, tom. 1. Fabul. pag. 100:

Yssus sont fors à Ost bennie
Toute la noble compaignie.

✱ Unde *Hostoyer*, bellum gerere. Charta ann. 1357. in vol. 12. arestor. parlam. Paris.: *Lesquelz disent qu'ils sont en possession et saisine de servir le roy toutesfois qu'il Hostoye en sa personne, ou fait crier son arrier-ban.* Ejusdem originis *Ostoiour*, Vir bellica virtute præstans, in Poem. Alex. Ms. part. 1:

Onques en nulle terre n'ot meilleur Ostoiour.

✱ *Hostiage* vero, pro Jurgium, rixa, molestia. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 397: *Comme le suppliant feust avecques ses familiers et mesnage au lieu de la Nozierre du conté de la Marche, sans faire à aucuns injures, villenie ne Hostiage, etc.*

Hostem vero proprie postmodum appellarunt nostri servitium militare, quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes: ita ut ad bellicam *submonitionem*, seu citationem, militaribus armis instructi cum iis in exercitum pergere tenerentur. Idque vocabant *Hostem*, vel *exercitum*, quibus vocabulis adjungitur fere semper alterum ex his, *cavalcata*, *equitatus*, *expeditio*, ita ut una eademque fuisse videatur obligatio, cui obnoxii essent vassalli. *Consuetudo eundi in Hostem*, appellatur in Tabulario S. Albini Andegav. Charta A. Comitis Inculismensis ann. 1191: *Dedi, quitavi,... illam consuetudinem, quæ dicitur Ost sive Chevaucheia, quam habebam in hominibus S.¶ Eparchii, etc.* Discrimen tamen inter *Hostem* et *cavalcatam* statuit vetus Consuetudo Andegavensis tit. *De Houst et de chevauchie: Il y a difference entre Houst et chevauchie: car Houst est pour defendre le pays, qui est pour le proufit commun, et chevauchie est pour defendre son Seigneur.* Unde colligi datur, per *Hostem* intellexisse nostros eam expeditionem, quæ pro patria tuenda intra dominii fines peragitur: per *cavalcatam* vero eam expeditionem quæ pro bellis domini, etiam extra dominii sui limites peragitur: quod firmare videtur Charta ann. 1124. apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 96: *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines villæ juxta antiquam consuetudinem expeditionem ei tantum faciant.* Præterea Charta Ludovici VI. ann. 1218. descripta a Bosqueto in Vita S. Exuperii pag. 46: *Nec expeditiones nostras nisi submoneantur in nomine belli, eant, et hoc solummodo bis in anno: in cavalcariis autem nostris, si submoneantur, vadent: sed 12. leucas a castro Corbelio non excedent.* Quo loco *expeditio* pro *Hoste* sumitur. [Consulendum hac de re Glossarium juris Gallici v. *Chevauchée*.]

Utcumque sit de postremi hujus vocabuli notione, id constat, crebro has voces promiscue pro una eademque obligatione usurpari; fortean quod ut plurimum, qui *Hostem* debebant, debebant et *cavalcatam*: quæ quidem obligationes, non *tenentes* modo ac *mansionarios* spectabant, sed et viros nobiles, feudatarios, seu vassallos, cum nemini earum immunitas concederetur, ac ne ipsis quidem Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus, quos passim legere est obnoxios fuisse *Hosti* et *cavalcatæ*, ratione *regalium*, aut possessionum Ecclesiasticarum, quod in extrema hujusce Dissertationis parte probandum reservamus: prius enim quæ de generali *Hostis* obligatione nobis occurrerunt, videntur præmittenda.

Non omnes tamen *Hostes*, vel *Hostem facere* tenebantur, ut loquuntur Leges Longobard. lib. 3. tit. 9. § 3. 4. [✱✱ Lothar. I. cap. 22. 23.] Capitul. 1. ann. 810. cap. 11. Capitula Caroli C. tit. 31. cap. 26. et Append. 2. cap. 30. sed qui *Hostem debebant*, ut est in iisdem Capitulis tit. 43. cap. 18. vel *qui per se poterunt expeditionem facere*, tit. 31. cap. 27. ut *qui caballos habebant, vel habere poterant*, ibid. cap. 26. ita tamen ut interdum expensarum partem alii, qui in hostem non pergebant, iis exsolverent, qui expeditionem suscipiebant, [quod probant Additamenta ad Leges Lotharii apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 153: *De mediocribus quippe liberis, qui non possunt per se Hostem facere, Comitum fidelitati committimus ut... adjutorium præbeant ad nostrum servitium faciendum.*] Sed et nec illi immunes erant a bellicis oneribus: nam, ut est in d. cap. 27: *illi, qui in Hostem pergere non poterant, juxta antiquam et aliarum gentium consuetudinem, ad civitates novas, et pontes ac transitus paludium operabantur, et in civitate atque marchia wactas faciebant*, ita ut *ad defensionem patriæ omnes sine ulla excusatione venire* tenerentur: quod et habet Eginhardus Epist. 22. Adde Capitula Caroli C. tit. 7. cap. 69.

Maxime tamen in *Hostem* eundi necessitas incumbebat iis, qui prædia possidebant: adeo ut detrectandæ militiæ causa ea alienare non liceret, quod potissimum colligitur ex Legibus Longob. lib. 3. tit. 9. § 3. 4. 6. 7. 8. [✱✱ Lothar. I. cap. 22. 23. 80. 24. 26.] Capitulari ann.

807. Edit. Baluzianæ cap. 2. ex Capitulis Caroli M. lib. 3. cap. 69. et Addit. 2. ejusdem libri cap. 35. Capitula Caroli C. apud Marsnam ann. 849: *Et liberi homines secundum qualitatem proprietatis exercitare debeant*. Quæ quidem militaris servitii ratio pro prædiorum modo ac numero, etiam obtinuit posterioribus sæculis, maxime in feudalibus. Vide Statuta secunda Roberti I. cap. 27. et Statuta Willelmi Regum Scotiæ cap. 23.

Sed et ne liberi quidem, si ætatem pupillarem excessissent, patrefamilias licet pergente, immunes erant ab *Hoste*: ita tamen ut si tres, aut ultra essent, unus semper propter domesticam curam remaneret, ex Lege Longob. lib. 3. tit. 9. § 8. et ex Constit. Ludovici II. Imper. ann. 867. edita a Camillo Peregrino. In Consuet. Aquarummortuar. *de qualibet domo sufficit unam ire personam* in expeditionem. Ita etiam in Libertatibus villæ Montisbrisonis ann. 1223. loco mox laudando.

Ætas, qua debebatur *Hostis*, sic definitur in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 23. § 1. et in Mandato Henrici III. Regis Angl. *Super juratis ad arma*, in Addit. ad Matth. Paris pag. 149: *Quilibet homo ætatis inter sexdecim et* 60. *annos jurabit, et assidebitur ad arma secundum quantitatem terrarum suarum et catallorum*. Apud Saxones, ut auctor est Luithprandus lib. 2. cap. 8: *Vigebat mos laudandus atque imitandus, quatenus annum post unum atque duodecimum, nemini militum bello deesse contingeret*.

* A pueris, etiam novem annorum aut circiter, præstitum fuisse militare servitium, docent nos Literæ remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 138: *Philippot Brunet estoit commis et ordené pour aler veoir et visiter sur les murs de ladite ville* (de Mante) *par nuit, sur lesquelz il trouva un enfant... de l'aage de neuf ans ou environ, qui n'estoit pas bien en sa garde ; si lui dist, que fais tu cy mauvais garçon? et lui donna un seul cop de sa main sur la teste, dont il se heurta ou cheut sur un caillot, en disant, va à ta garde*. Verum si aliquando in puerili ætate ad *Hostem* astricti fuerunt, in virili nonnunquam ab eo fuerunt exempti, ut discimus ex Charta Odon. Tull. episc. ann. 1221. inter schedas Mabill.: *Præterea idem comes Wademontis . . . illos homines ad ipsas chevalcatas nullatenus transducet, qui triginta et quinque annos excesserint*.

* Ex pacto interdum inito inter dominum et vassallos, qui *Hostem* debebant, *clientem* pro se mittere illis licebat, modo non instans esset periculum. Libert. castri Carof. ann. 1194. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 55: *Omnes in expeditionem ibunt, aut clientem idoneum mittent pro se ; sed si negotium tam propinquum fuerit, quod clamor aut visus a castro percipiatur, omnes pariter, tam clientes quam domini, in auxilium et tuitionem patriæ properabunt, . . . si in excubias aut in expeditionem ire aut mittere noluerit, remissam reddet cum satisfactione quinque solidorum, etc.*

In *Hostem* pergebant *hostiliter præparati*, ut est Capitulis Caroli Calvi tit. 21. cap. ult. *Cum omni plenitudine in necessario hostili apparatu*, Tit. 32. cap. 13. *Warniti*, seu *cum omni hostili apparatu*, ut est in Decreto Ludovici II. Imp. de Promotione exercitus, etc. cap. 8. apud Camillum Peregrinum: rebus omnibus instructi, ut *venire et redire cum pace possent*, ex iisdem Capitul. Caroli C. tit. 26. 27. pag. 240. 248. 300. *Stuffati de cariagiis et victualibus*, ut est in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 5. § 5. In eundo vero ab omnibus *transituris* immunes erant, ex Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 58. neque durante expeditione in jure conveniri poterant. Charta Communiæ sancti Quintini ann. 1195: *Quotiescumque Communiam submonuerimus, Communia in exercitus et equitationes nostras veniat. Facta autem submonitione nostra, ipsi arma ferentes, nulli respondebunt justitiæ infra diem submonitionis*. Hinc apud nos *Literæ*, quas *status* vocant.

* Charta Renardi *de Choisuel* milit. dom. *de Bourbonne* et *de Verecourt* ann. 1316. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 423: *Li homme de ma seigneurie de ladite ville doient alier en ma chevauchié garni de bascinet et d'espée, ou de hache Danoise, ou de lance, et de pourpoint à armet, deus jours à leurs despens.*

Ab *Hoste* recedere inconsulto duce non licebat, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 59. Eorum, qui ante præscriptum tempus ab *Hoste* Regis recedebant, mulcta erat 60. sol. cujusmodi erat eorum qui *Hosti* deerant. Vide *Herisliz*, et Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 70.

Immunes tamen erant ab *Hoste*, seu *exercitu* et *expeditione* mulieres. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 59: *Nule fame n'acoustumée, ne doit aler en l'Ost, n'en chevauchie*. Et infra: *Dame ne doit ne Ost ne chevauchie desormais, se elle est fame le Roy : més elle puet bien envoier tant de Chevaliers, come ses fiés doit, et li Roy ne la puet achoisonner*. Vetus Consuetudo Britan. art. 132: *Il n'appartient pas à la femme aller en Ost, ne en chevauchie, ou il y a fait d'armes*. Præterea

Qui 60. annum attigerant. Charta Mathildis Com. Nivern. ann. 1223. pro Autisiodorensibus: *Dicti vero cives mei exercitum mihi debent et equitationem, etc. Homo sexagenarius ultra, et vel corporis infirmitate manifesta impeditus ad exercitum vel equitationem ire non tenetur, nisi talis sit, quod possit mittere aliquem loco sui, ad respectum* 12. (juratorum) *vel majoris partis eorum*. Charta ann. 1293. apud Duchesnium in Hist. Castilion. pag. 197: *Homs de sexante ans et de plus ne sera de riens contrains d'aler en Host ne en chevauchée, més il y envoira soffisament par l'esgard des Eschevins*. In Libertatibus Barcinonensibus MSS. concessis a Petro Rege Arag. ann. 1283: *Mulieres, et qui sunt ætatis* 70. *annorum, viduæ vel pupilli non tenentur ire vel mittere in exercitum*. Vide Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 9. et Stephan. Tornac. Epist. 252. 2. Edit.

Immunes præterea erant ab *Hoste*, urbium *Jurati* vel Ædiles, Gubernatores, Notarii, in Foris Beneharn. tit. 1. art. 15. 16. Notarii, Phisyci, Jurisperiti, in Consuetud. Aquar. mort. *Furnarii ac molitores*, in Statutis S. Ludov. lib. 1. cap. 59. *Ægri*, in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 4. 5. 9. in Lege Ripuar. tit. 65. denique *Pauperes*, in Consuet. Aquarum mortuarum. Erant præterea immunes alii ab *Hoste* et *cavalcata*, ex speciali Principum privilegio. Vide Gregor. Turon. lib. 5. cap. 27. Denique qui uxorem acceperat, primo anno ab *Hoste* et omnibus necessitatibus publicis immunis erat, in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 52. Quod etiamnum in urbium incolis obtinet, qui hoc primo nuptiarum anno ab excubiis aliisque oneribus eximuntur.

* Consuet. Carcass. in Reg. L. Chartoph. reg. ch. 3: *Extraneus homo, qui in villa Carcassonæ ducat uxorem et ibi remanebit, liber sit per annum et diem de cavalgada et Ost et gaita.*

* Eodem privilegio in quibusdam locis gaudebant viri, quorum uxores in puerperio jacebant. Charta Henr. episc. Clarum ann. 1392. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 144: *Item fuerunt et sunt in possessione habitantes prædicti* (de Laudozo) *non solvendi nec præstandi excubias aut alias debitas, nec ad voluntatem vestram accedere, ubi alia tenerentur, quamdiu eorum uxores in puerperio jacent.*

Eundi in *Hostem* et *expeditionem* oneris seu obligationis non una eademque fuit ratio; sed secundum locorum libertates ac immunitates prorsus extitit diversa. Siquidem quorumdam locorum incolæ non tenebantur ire extra territorii sui fines: alii in *Hostem* ita pergebant, ut domum redire eadem possent die: quidam tres dies *Hostis* debebant, quidam plures. Alii *Hosti* obnoxii non erant, nisi pro defendenda patria, et si domini castra aut dominia ab inimicis impeterentur: non vero pro fœderatis ferendo auxilio. Denique interdum ad quasvis dominorum expeditiones, etiam extra dominii fines, ire tenebantur. Hæc sigillatim veterum tabularum auctoritate firmanda sunt.

E Provincia, seu e territoriis dominorum suorum excedere pro *expeditione* facienda non fuisse adstrictos vassallos, diserte habet Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. cap. 24. Barones Bohemici, in Vita Caroli IV. Imp. sub finem: *Domine Rex, de jure nostro existit, et ab antiquis temporibus inviolabiliter observatum, quod extra regnum non debemus armis proficisci ; sed intra regni limites ipsum regnum contra eos, qui hoc hostiliter invadere conantur, pro viribus defendere et tueri*. Consuetud. S. Audomari ann. 1127: *Libertatem vero quam antecessorum meorum temporibus habuerunt, eis concedo, scilicet, quod nunquam de terra sua in expeditione proficiscentur, excepto si hostilis exercitus terram meam defendere debebunt*. Charta Communiæ *de Bassoles les Anlers* ann. 1202: *Notandum est insuper, quod in omnibus negotiis nostris et torneamentis infra ditionem nostram a nobis submoniti venient: extra vero eos ducere non poterimus*. Fori Aragon. lib. 1. fol. 8: *Item que los Richos hombres de Aragon non sian tenidos por las honores, ni por las terras, que tienen del sennor Rey, de servir lo por aquellas fuera de su sennoria, in passar mar*. Vide Foros Beneharn. tit. 1. art. 12. Statuta Dalphinalia pag. 38. Lindanum in Teneræmunda pag. 220. et Chopinum lib. 1. de Doman. tit. 13. § 17.

Paulo aliter in Libertatibus Raucurti, et Haraucurti, concessis a Galchero Comite Regitestensi ann. 1255: *Præterea Burgenses de Raucourt et Haraucourt mihi debent exercitum et expeditionem per totum Comitatum meum, et adhuc possum ipsos ducere in exercitum et expeditionem in extra Comitatum meum per unam jornadam ad ipsorum coustangias. Et si amplius ipsos tenere voluero, ipsos ad meas coustangias rationabiles per Scabinorum considerationem possum tenere, et tamen illos non possum tenere et ducere in exercitum et in expeditionem, nisi cum castellanaria de Maceriis*. Eadem habentur in Charta Libertatum Mace-

riarum Hugonis Comitis Regitestens. ann. 1233.

Quidam, ut diximus, ita in *Hostem* pergebant, ut eodem die domum reverti eis liceret. Consuetudo Loriacensis : *Nullus eorum in expeditionem nec in equitationem eat, nisi eadem die ad domum suam, si voluerit, reveniat*. Charta Ludovici VII. ann. 1153. pro Seaucii incolis, ex Tabulario Fossatensi fol. 152 : *In expeditionem vel exercitum nunquam ibunt, quin eadem nocte revertantur ad domos suas*. Epistola 62. ex iis, quæ habentur tom. 4. Hist. Francor. : *Comes de Mellento honorem totum de Gornaco assecuravit Regi contra omnes homines ad parvam vim et magnam, ipsi et cuicumque Baillivo, qui de parte Regis venire cognosceretur : ita quod homines terræ cum Rege irent ; sed ipsa nocte redirent, nisi pro amore plus remanerent*. Charta Joannis Comitis Vindocinensis ann. 1213. in Hist. Castilion. pag. 29 : *Et si tandem in expeditionem iter fecerim per terram præposituræ de Mesangeio, personam meam sequi tenentur : ita tamen quod eodem die, quo moti mecum fuerint, poterunt ad propria remeare*. Apud Thomam Walsinghamum in Edw. II. ann. 1326. Londonienses aiebant *exire civitatem suam se non teneri ad pugnam, nisi possent, juxta libertatem eis concessam, ipso eodem die reverti ante solis occasum*. Adde Consuetudinem Marchensem art. 137. et Consuetud. MS. S. Juliani de Saltu in Lingonibus.

* Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 96. r°. col. 2 : *Stephanus Mener, Adam alluterius comparuerunt pro Villanova regis juxta Senonas et dicunt se non debere exercitum domino regi, nisi ex sua mera gratia, nisi tantummodo ire cum mandato domini regis tanto spatio, quod una die possint redire ad Novamvillam de sole vel de die*. Ubi notanda prorsus hæc verba : *Ex sua mera gratia*, cum de regia expeditione agitur ; quæ etiam 60. dierum erat, ut monet infra Cangius.

Alii duorum dierum *Hostem* debebant. Libertates Solemniaci in Arvernis : *Item aliquis de communitate prædicta non tenetur nos sequi in exercitum nisi per* 2. *dies, in quibus nos debet sequi expensis suis propriis, nisi hoc spontaneus facere vellet : ultra duos dies prædictos tenetur nos sequi ad expensas nostras proprias pro defendendo jura Comitatus nostri*.

Interdum *Hostis* trium dierum erat. Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. cap. 35. Crucesignatorum alacritatem ad expeditionem sacram extollens, hæc subdit : *Et quod majus dinoscitur præstare miraculum, cum intra proprios adhuc tenerentur fines, vix in sui Regis exercitu tridui spatio patiebantur tentoria, etiam cum non cogerentur exire a Provincia*. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Arag. anni 1247. fol. 25 : *Infantiones Aragonum tenentur istud facere Regi, cum tendit ad campale prælium, vel ad obsidionem castri sui, quod intra terram suam aliquis violenter contra suam detinet voluntatem, quod debent ipsum sequi cum expensis propriis per tres dies, post triduum vero manere aut redire arbitrio permittatur Infantionis*. Charta Adelfonsi Regis Aragonum pro Cæsaraugustanis æræ 1153 : *Et habent fueros Infançones de Aragone, qui non tenent honore de Seniore, quod vadat ad lite campale et a sitio de castellum cum pane de tres dies*. Vide Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Privileg. Militum § 1. et Michaelem del Molino in Repertorio pag. 176. col. 1. Libertates urbis Baugiaci ann. 1150 : *Item si pro jure nostro acquirendo, seu defendendo guerram haberemus, vel exercitum contra aliquem moveremus, homines in dicta villa commorantes, nos in expensis eorum propriis sequi tenentur, et per tres dies nobiscum cum armis fideliter per se vel per alium idoneum substitutum commorari : ultra tres dictos dies non tenentur nobiscum morari, nisi ex gratia hoc facere voluerint, nec ad hæc compellere ipsos amplius possumus, nec debemus*. In foris Beneharnensibus tit. 1. art. 11. *Hostis* 9. dierum esse dicitur : in Charta Libertatum Pontallerii ann. 1257. apud Perardum pag. 488. est quatuordecim. In Jure feudali Saxonico cap. 5. *Feudatarius tenetur servire domino suo sex hebdomades in propriis expensis*. Quod si a domino ultra hos statos dies in exercitu retinerentur vassalli ac tenentes, dominus eis *vadia* dare tenebatur. Vide Augustinum *du Pas* in Stemmatib. Armoric. part. 2. pag. 454.

* Trium dierum erat servitium militare, quod monasterio Cassinensi præstare debebant illius subditi. Charta ann. 1271. inter Privil. ejusd. monast. : *Quod si contingit dictum monasterium vel dominum abbatem ejusdem movere exercitum, servire sibi tenentur prædicti homines in prædicto exercitu, expensis propriis ipsorum hominum, tribus diebus, quibus elapsis tenentur servire ad expensas ipsius monasterii vel abbatis*.

* Alii 21. dierum *Hostem* debebant. Charta Aymer. vicecom. Rupecav. ann. 1296. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311 : *Concedimus quod ipsi non sequantur nec sequi teneantur nos nec hæredes nostros cum armis, nisi duntaxat pro deffensione terræ nostræ, et tunc in expensis suis nos sequantur et sequi teneantur cum sexaginta hominibus solum per viginti et unum dies, infra castellaniam de Rupecavardi tantum ; et in expensis nostris in castellaniis seu locis de Brigolio et de la Cossiere, cum dicto numero et per dictos viginti et unum dies ; qui homines et arma per dictos consules et per duos probos viros pro nobis fideliter eligantur, et si opus fuerit pro deffensa terræ nostræ, tota communitas nos sequetur cum armis ad expensas nostras*.

In Francia tamen, regia *expeditio* 60. dierum fuit, ut colligitur ex Statutis S. Ludovici, quorum verba sub finem hujus observationis subdemus : nisi ex infeudationum tabulis minoris esset dierum numeri, ut habetur in Catalogo Militum, qui contra Comitem Fuxi profecti sunt ann. 1271. tom. 5. Hist. Franc. pag. 551.

Ex verbis, quæ locis allatis, et in aliis Chartis occurrunt, *nos sequi tenentur, Expeditio*, seu *Hostis*, in Charta ann. 1350. apud Justellum in Hist. Taronenri pag. 104. *Sega et sequuta cum armis*, dicitur.

Interdum ea gaudebant immunitate vassalli ac tenentes, ut *Hostem* dominis suis non deberent, nisi pro terræ defensione, et pro propriis eorum negotiis : ac proinde si aliis auxilium et opem ferre vellent, eos sequi cogi minime possent. Fori Bigorrenses art. 15 : *Censuales rustici vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, vel suum obsessus castrum excutere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit*. Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3 : *Si tamen inimici nostri in honorem nostrum supervenerint, tunc omnes eant, ut defendant sua ab inimicis propria*. Charta Radulphi de Balgenciaco ann. 1085. in Tabulario Vindocinensi fol. 193 : *De hominibus Monachorum nullum faciet ire in bannum, vel corveiam, sive equitatem, nisi forte aliqui in terra ejus venerint deprædaturi : aut si quis inimicus castellum voluerit facere in terra sua super eum. In his tantum duobus negotiis ibunt cum eo homines nostri : si autem ipse voluerit ire super alios, in ejusmodi negotiis cum eo non ibunt, neque cum hominibus suis*. Charta Petri Decani Trecensis anno 1198. in Tabular. Campan. : *Si Comes iturus est in exercitum vel expeditionem in propria persona, pro negotio proprio, per litteras suas, vel per credibilem nuntium nobis mandabit, ut homines nostros submoneamus, et hoc faciemus, et ad nostram submonitionem ibunt homines nostri, et aliter non, et eunte ipso Comite*. Charta Galcheri de Castellione Comitis S. Pauli ann. 1218 : *Homines vero ejusdem villæ in exercitum vel equitationem ego Galcherus Comes vel hæres meus non potero ducere, nisi proprio negotio cogente*. Alia ann. 1224. in Probat. Histor. Ducum Burgundiæ pag. 134 : *Præterea debent nobis in propriis expensis suis exercitum et chevachiam, tantummodo in negotiis nostris, et in defensione Ducatus Burgundiæ, non in aliorum negotiis aut auxiliis, nisi de voluntate sua, etc*. Charta ann. 1240. in Tabulario Campaniæ f. 366 : *In chevaucheiis vero homines dictæ villæ nunquam ibunt nisi pro patria defendenda, vel pro præda recuperanda.... In carreiis nunquam ibunt, in exercitu vero ubi dominus Rex personaliter, vel alius loco ejus fuerit, ibunt, et in eodem exercitu non morabuntur nisi per octo dies, tam in eundo quam in redeundo*. Charta ann. 1286. apud Marcam in Hist. Beneharn. pag. 662 : *In hominibus et habitationibus dictorum locorum et pertinentium habebunt... exercitun et cavalcatam pro defensione terræ, etc*. Libertates MSS. villæ *de Vitré*, a Theobaldo Comite Campaniæ concessæ mense Aprili ann. 1230 : *Se je semon ost ne chevauchie en tans que foire sera, li changeor et li marcheant, qui venront en la foire en besoignie, i porront envoier homes soffisans por aux sans emande : et se aucuns defalloit de mon ost ou de ma chevauchie, cil qui defaurroit, lo m'amanderoit. Et je promet à bone foi, que je ne les semondrai en ost ne an chevauchie por aux oquisener, mais que por mon besoing*. Libertates urbis Jasseronis ann. 1283 : *Item homines habitantes et habitaturi infra dictos terminos non tenentur nos juvare ad guerras nostras, quascumque et contra quemcumque habeamus, nec in castris nostris manere, nec nobiscum in exercitum ire, nec cubiam vel excubiam in castris nostris facere, nisi pro proprio facto de Jasserone, nec ad prædicta ipsos possumus compellere, nec debemus. Clamores vero Castellaniæ de Jasserone, et villæ de S. Justo non guerram sequi tenentur homines supradicti*. Charta Galcheri de Castellione Constabularii Campaniæ ann. 1293 : *Et tuit cil, qui desores en avant y vendront demorer, soient quites eus et leus hoirs de Ost et de chevaucherie, sauf ce qu'il aideront defendre le chastiau et la chastellerie de Chastillon, se mestiers et besoins est, et ne les porrons tenir en la besoigne où nous les meterons, que deus jours à leurs despens : et se plus les volons tenir, d'illeuc en avant nous les tenrons à nostre coust, et promettons en bonne foi, que nous ne les semondrons, se n'est por la besoigne de Chastillon, ou por necessité de la Chastellerie, et*

aura chascuns armes et chevaus selon son pooir par son serment, et par le serment des Eschevins.

Interdum etiam tenebantur dominos sequi in expeditionem, cum bellum iis erat cum aliis : quod *nominatum* et *indictum* appellabant. Charta Goffredi Comitis Andegav. ann. 1096. apud Sammarthanos in Abbat. S. Nicolai : *Insuper etiam concedo, ut sui homines nullam mihi cosdumam faciant, nec ad aliquod negotium meum pergant, nisi solummodo ad bellum publice indictum, aut denominatum.* Fori Bigorrenses art. 15 : *Censuales, rustici, vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, aut suum castrum exurere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit.* Tabularium Angeriacense fol. 239 : *Willelmus Dux Aquitanorum restituit burgum, quod vocatur Alodium, quod vult ab omni consuetudine liberum, nisi forte quando populus undecumque vocatus, etiam de alodiis Militum ad nominatum bellum pro patria processerit pugnaturus.* Charta ann. 1087. apud Beslium pag. 505 : *Et concedo liberos et francos omnes homines, qui pertinent ad jus illius Ecclesiæ, ubicumque sint, ab omni excercitu et expeditione, excepta illa quæ vocatur nomine belli, cum scilicet dominus Pictavis bellum acturus est cum aliquo inimicorum suorum.* Charta ann. 1076. apud eumdem pag. 467 : *Nec cogantur prædictorum homines Monachorum ubicumque habitent, ire in exercitu aut expeditione, nisi agatur nomine belli.* Alia ann. 1112. ex Tabulario Vindocinensi fol. 217 : *Ita ut homines in eodem burgo manentes pro banno Comitis vel cujuslibet ejus Præpositi submonitione non moneantur, nisi pro exercitu, et hoc nomine prælii in adversarios, nec tunc a Comite vel a quolibet ipsius homine, sed a Præposito Monachorum submoneantur.* Charta Goffredi Comitis Andegavensis pro Monasterio SS. Sergii et Bacchi : *Dono... de toto territorio ad S. Melanium pertinente vicariam totam et bidannum, et universas consuetudines, excepto fodrio, et prælio generali pro defensione regni aut principis.* In regno Aragonum, Infantiones, *extra dominationem domini Regis non tenentur ei servire pro honore vel terra, vel mare transfretare*, in Observant. Regni Aragon. lib. 6. tit. de Conditione Infantionatus § 17.

° Aliquando *Hostis* ea conditione debebatur, ut præsens esset dominus aut aliquis ex ejus familia. Charta Blanchæ comit. Trec. pro libert. *de Valmy* ann. 1202. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 486. art. 6 : *Exercitum et cavalchiam meam michi facient, si ego vel aliquis de domo mea præsens* (fuerit) ; *ita tamen quod Maternam non transient.*

° Varias hujusce obligationis pergendi in *Hostem* rationes simul collectas exhibet Charta ann. 1240. ex Chartul. Campan. fol. 366. col. 1 : *In chevaucheiis vero homines dictæ villæ* (Sancti Juliani super *Roignon*) *numquam ibunt, nisi pro patria deffendenda, vel pro præda recuperanda, in castellariis videlicet Calvimontis, Montisclari, Nogenti et Montignei, in Charreiis nunquam ibunt : in exercitu vero ubi dominus rex* (Navarræ) *personaliter, vel alius loco ejus fuerit, ibunt, et in eodem exercitu non morabuntur nisi per octo dies, tam in eundo quam in redeundo et in exercitu morando, nec deinceps in eundem exercitum per dominum regem nec per suos redire compellantur.* Ubi *Exercitus*, quod idem est atque *Hostis*, a *Chevaucheia* ita distinguitur, ut hæc expeditionem, quæ extra dominii limites ; ille vero, quæ infra fines ejusdem peragitur, significet.

De jure communi, vassalli *Hostem* debebant et *equitationem* propriis expensis. Interdum tamen *vadia* dabantur vassallis, eorumque damna in expeditione passa a dominis resarciebantur, ut est in Statutis Delphinalibus pag. 36. 37.

Prædictis subjungenda videntur, quæ de *Hoste* et *cavalcata* universim habent Chartæ aliquot aliæ, ex quibus ejusmodi expeditionum quis usus, quæve conditiones fuerint, facile quivis colliget.

Libertates villæ Montisbrusonis, concessæ a Guigone Comite Forensi M. Nov. 1223 : *Item voluit et retinuit Dom. Comes, ut homines villæ Montisbrusonis et infra terminos habitantes, faciant exercitum Domino Comiti in propriis personis : scilicet unus de qualibet domo, si necesse sibi fuerit pro bello campali, vel si inimici ejus obsident castrum suum, vel si ille vellet obsidere castrum alicujus inimici sui pro guerra propria ; vel si ipse vellet bastire castrum, quando Dom. Comes præceperit. Et si aliquis remanserit de illo exercitu, solus inde pœnam 10. sol. et si obsidio vel exercitus ad bellum ultra septimanam duraverit, pro unaquaque septimana solvat Comiti, qui remanserit 10. sol. nomine pœnæ. Tamen si aliqui dominus domus esset extra Comitatum Forensem, quando exercitus ierit, nulla pœna ab eo exigatur, sed si redierit adhuc durante exercitu, si securus possit ire, tenetur ire, vel solvere pœnam pro tanto tempore, quanto fuerit in mora. Si vero Comes pro alia guerra sua et defensione terræ suæ guerram fecerit, alio modo, et voluerit exercitum sive cavalgatam a villa Montisbrusonis, homines ipsius villæ et infra terminos debent mittere unum hominem munitum pro se de qualibet domo, quod ni fecerint, dabit quilibet, qui non miserit, Comiti 3. solid. et 6. den. nomine pœnæ pro unaquaque septimana. Idem dicimus de cavalgatis pro guerris amicorum suorum specialium : tamen hujusmodi cavalgatam et exercitum debent facere homines villæ Montisbrusonis, et infra terminos habitantes tunc tantum, quando Dom. Comes indixerit exercitum universaliter aliis gentibus de terra sua. Nullus tamen tenetur ire vel mittere in prædictos exercitus, secundum quod supra dictum est, nisi domum habeat, et valentiam 10. librarum tam in domo, quam in aliis rebus.*

Charta Communiæ Nivernensis ann. 1194 : *Item de exercitu et chevaucheia dictum est, quod præfatos homines extra Comitatum Nivernensem non traham, quin ipsi in ipsa nocte in eundem Vicecomitatum possint reverti. Ad torneamentum prædictos homines ducere non potero, nisi apud Chableiam, Jovigniacum et Rubeum montem. Si autem de exercitu vel chevaucheia ipsos submoneri fecero, unusquisque ibit, vel per se mittet idoneum servientem. Si quis vero ætatis 60. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita submonitione nostra remanserit, et hoc jurare poterit, quitus erit : sin autem, legem suam emendabit, et conductionem unius servientis usque ad 6. dies singulis diebus, quibus alii moram fecerint, persolvat.* Similia habentur in Charta Communiæ Autisiodor. indulta a Mathilde Comitissa anno 1223.

Libertates concessæ Albiensibus et Carcasson. ab Amalrico Comite Montisfortis ann. 1212 : *Ad bellum campale, sive nominatum, vel ad succurrendum Comiti, si fuerit obsessus, vel ad Rereban, tenentur omnes ire communiter Barones, Milites, majores, et minores, qui fuerint citati. Quod si Baro, Miles vel alius Dominus terræ, in hac suprema necessitate comprobatus fuerit ad Comitem auxilium laturus, nisi sufficienti causa possit, bona mobilia ipsius erunt in manu et voluntate Comitis et Domini, sub quo manebit per medium. Item Barones, Milites, et alii Domini terrarum, qui debent servitium Comiti, et citati ad quindenam, non venerunt ad locum præfixum a Comite ad exercitum, ita quod infra quindenam iter accepit, quinta pars redituum singulorum, unius anni scilicet terræ illius, quam tenent a Comite, erit pro emenda in manu et voluntate Comitis, nisi causa sufficienti.... possint ; si vero venerint, sed non cum debito numero Militum, pro quolibet Milite, qui deerit, dabunt duplicia stipendia, quamdiu sine debito numero Militum fuerint.*

Consuetudines et Libertates Aquarum Mortuarum, anno 1246 : *Item quod per 20. annos sint liberi et immunes in perpetuum ab omni cavalcata per aquam et per terram ; et post 20. annos sint liberi et immunes in perpetuum ab omni cavalcata ultra Magalon. Uticens. et Nemausens. diœceses, sed infra istas faciant cavalcatam, et etiam in Arelat. et Avinion. diœcesibus citra Rhodanum. Et hæc intelligimus cum alia terra de Senescallia Belliquadri exibit ad cavalcatam, et tunc exeant secundum quod de villis bonis Senescalliæ exibunt. Nec possit aliquis habitator loci illius compelli personaliter ire in cavalcatam, si tamen aliquem peditem cum armis competentibus mittere voluerit loco sui : et de qualibet domo sufficiat unam ire personam, exceptis pauperibus, illis scilicet, qui non habent valens ultra 25. libras Turonenses, qui nec ire nec mittere compellentur, et exceptis viduis et pupillis, et exceptis Notariis, utentibus officio, et Juris peritis et Physicis. Ad dandam autem redemptionem pecuniariam pro cavalcata, nullo modo compellentur : et non teneantur in toto anno stare in cavalcata, nisi tantum 40. diebus.*

Consuetudines Albiensibus et Carcassonensibus concessæ ab Amalrico Comite Montisfortis ann. 1212 : *Barones Franciæ et Milites tenentur servire Comiti, quando et ubicumque habebit guerram contra personam suam ratione hujus terræ, vel acquirendæ in hac terra, et hoc cum numero Militum, ad opus quorum Comes dedit eis terram suam et reditus, ita tamen quod si reditus ex integro secundum promissum fuerint assignati sufficienter, tunc cum promisso numero Militum tenebuntur servire. Baro vel Miles sic assignatur : quamdiu habebit guerram dominus Comes pro hac terra acquisita, sicut dictum est ; ille autem Miles, cui non esset plenarie facta assignatio, secundum pactum non tenetur servire cum integro numero Militum, sed secundum rationem assignationis factæ et quantitatem erit determinandus numerus ad serviendum. Verum si Comes non necessitate terræ suæ, sed pro voluntate propria, vellet juvare aliquem vel aliquos in guerra, sive vicinos, sive remotos : Milites sui supradicti non tenentur eum sequi in hoc, aut eidem servire per se, aut per alios, nisi hoc facerent in amore et beneplacito suo.* Adde denique pro hujusce Dissertationis corollario, quæ in hanc rem habet

Charta conventionum inter Carolum I. Comitem Andegaviæ et Provinciæ

ann. 1251. art. 14 : *Item cives Arelatenses communiter debent facere cavalcatas semel in anno eidem domino Comiti, ad quadraginta dies, per viginti leucas, ubicumque voluerit in Imperio, nec poterunt dicti cives compelli ad cavalcatam in pecunia redimendam. Milites autem et probi homines equos cum armis habentes, quandocumque ibunt cum domino Comite, vel ejus locum tenente, habebunt ab eo stipendium sive vadia, et tantum habebit de stipendio probus homo, quantum et Miles.*

Ejusmodi ac similes Chartas alias variarum Libertatum legere licet apud Thomasserium in Consuetudinibus localibus Bituricensibus lib. 1. cap. 56. 58. 61. 71. 83. 84. 103. Quibus adjungenda omnino, quæ habent Stabilimenta sancti Ludovici, a nobis edita lib. 1. cap. 59. quod inscribitur *d'Ost et de chevauchie devers le Roy le Baron et des amendes et des gaiges. Se li Bers fait semondre ses homes, et il li amaine ses homes coustumables pour aler en l'Ost le Roy, li Prevosts les doivent amener de chascun ostel au commandement leur Seingnieur el cuer du Chastel, et puis s'en doivent retourner, més nule fame n'acoustumez n'en Ost n'en chevauchie, ne fournier, ne mousnier, qui gardent les fors et les moulins. Et se nus de ceus, qui sont semons, ne venoient et l'en le pooit savoir, il en paieroit* 60. *sols de gages : et li Prevoz au Baron si doit mener les homes de chevalerie jusques au Prevost le Roy el chastel dont li home sont du resort, et puis si s'en doit retourner arrieres. Et ainsi li homes coustumier des Chevaliers si doivent aus Barons leur chevauchiées, et li Prevoz aus vavasors si le doivent mener el cors du chastel au commendement au Baron. Et li Bers ne les doit mie mener en lieu dont eus ne puissent venir jusques au soir. Et cil qui remeindroit, en paieroit* 60. *sol. d'amende. Et se li sires les voloit mener si loing, que eus ne se peussent venir au soir, il n'iroient pas s'il ne voloient, et n'en feroient ja droit ne nule amende. Et ainsi li Baron et li home le Roy doivent le Roy suivre en son Ost, quand il les semondra, et le doivent servir* 60. *jours et* 60. *nuiz, et tant de Chevaliers come chacun li doit, et ces services qu'il lui doivent, quant il les en semont, et il en est mestiers. Et se li Rois les voloit tenir plus de* 60. *jours au leur, il ne reviendroient mie, s'il ne voloient par droit. Et se li Rois les voloit tenir au sien pour le Royaume deffendre, il devroit bien remeindre par droit. Més se li Rois les voloit mener hors du Royaume, puis qu'il auroient fet* 60. *jours et* 60. *nuiz. Et nule dame ne doit ne Ost ne chavauchiée des ores més, se elle est fame dou Roy : més elle puet bien envoier tant de Chevaliers come ses fiez doit. Et li Rois ne la puet achoisonner. Et se les gens le Roy truevent les homes le Roy par les Chastelleries, qui fussent reniez, fors ceux qui deveroient remeindre, li Rois en porroit bien lever sus chascun* 60. *sols d'amende, et li Bers ne les en porroit garantir. Et li home coustumier ne doivent estre en l'Ost le Roy, que* 40. *jours et* 40. *nuiz, et se il en venoient avant, et il en fussent prové, la Justice le Roy en porroit bien lever* 60. *sols.*

De Hoste et Exercitu Episcoporum.

Episcopos ipsos ac cæteros Ecclesiæ Prælatos *Hosti* et *expeditioni*, perinde ac laicos, ratione *Regalium*, seu possessionum Ecclesiasticarum, fuisse obnoxios, jam supra attigimus. Certe stante prima ac etiam altera Regum nostrorum stirpe, ipsis interdum præliis interfuisse Episcopos, et in iis quandoque cæsos, docent veteres Scriptores, atque in primis Gregorius Turon. lib. 4. cap. 37. 43. lib. 5. cap. 20. lib. 8. cap. 39. Supplicatio Episcopor. in Concilio Wormat. lib. 6. Capitul. Caroli M. cap. 285. [** 370.] : *Quosdam enim ex eis in Hostibus et præliis vulneratos vidimus, et quosdam periisse cognovimus.* Sed et ductasse exercitus legimus in Chronico brevi Francor. ann. 712. tom. 3. Hist. Fr. pag. 127. ut omittamus, quæ de posterioris ævi Præsulibus narrant Ordericus Vitalis lib. 4. anno 1070. pag. 523. Godefridus Monachus S. Pantaleonis, Cinnamus, et alii de Christiano Archiep. Moguntino, etc. Quod certe haud injuria objectum Latinis, a Græcis præsertim, et a Michaele Cerulario Patr. CP. in Epist. ad Petrum Antioch. ubi de Episcopis Latinis : Καὶ εἰς πολέμους ἐξιόντες, αἵμασι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας χραίνουσι, καὶ πρὸς ἑαυτῶν τάς ψυχὰς ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 358.

* Nequaquam igitur a militari aliquot episcoporum ingenio, aut ipsorum cum optimatibus laicis de potestate et præeminentia certandi proposito repetenda hujusce usus institutio ; non quidem ut præliis ipsimet interessent, sed ut milites præstarent pro rege et patria pugnaturos. Hinc est quod Gregorius Turonensis aliique religiosiores episcopi prælatos, qui milites suos in aciem deducebant, acrius redarguunt. Quod si castris præliisque præsentes adesse constringebantur, id *vexationi* tributum fuisse, docet Petitio populi ad Carolum M. apud Baluz. tom. 1. Capitul. col. 405 : *Flexis omnes precamur poplitibus majestatem vestram, ut episcopi deinceps, sicut hactenus, non vexentur hostibus. Sed quando vos nosque in hostem pergimus, ipsi propriis resideant in parrochiis.* Cui supplicationi sic respondet imperator ibid. col. 407 : *Omnibus notum esse volumus, quia non solum ea, quæ super episcoporum et presbyterorum hostium vexationibus et precibus pro nobis et vobis fieri rogitastis, concedere optamus, etc.* Cum nihilominus certum sit militaria auxilia ab episcopis abbatibusve petita fuisse et præstita ; qua alia, quæso, ratione, quam prædiorum regalium, exigi potuere ? Et certe, abbates vel episcopi, qui *regalia* non habebant, ad expeditiones non poterant submoneri, ut monet et probat Cangius, qui consulendus omnino est, ut de novo hac de re D. *de Mably* systemate judicare valeas. Hic observatum tantummodo velim iniquum esse ex privatis quorumdam exemplis in universum corpus invidiam trahere.

Sed postmodum ex prædicta Episcoporum supplicatione, Carolus M. *Apostolica auctoritate, consultu omnium nobilium, seipsum corrigens, posterisque exemplum dans*, sanxit, ut nullus in posterum Sacerdos in *Hostem* pergeret, *nisi duo vel tres Episcopi electione cæterorum propter benedictionem populique reconciliationem : et cum illis electi Sacerdotes, qui bene scirent populis pœnitentias dare, Missas celebrare, etc.* Iis vero arma ferre, vel ad pugnam pergere interdixit, uti est in Capitul. 1. ann. 769. cap. 1. lib. 6. Capitul. cap. 61. 286. [** 371.] lib. 7. cap. 91. al. 123. Exstat in Cod. Carolino Epistola 77. Adriani PP. ad eumdem Imperatorem, qua eum hortatur, *ut non permittat, Episcopos vel Presbyteros militarem induere armaturam :* quod antea fecerat Zacharias PP. Epistola scripta ad Pipinum, quæ quinta habetur in eodem Codice, ex qua hæc sunt : *Principes et sæculares homines convenit curam habere et sollicitudinem contra inimicorum astutiam, et provinciæ defensionem : Præsulibus vero, Sacerdotibus, atque Dei servis pertinet salutaribus consiliis et orationibus vacare, ut illis orantibus, et vobis bellantibus, Deo præstante provincia salva persistat, fiatque vobis in salutem, laudem et mercedem pertuam.*

Verum haud diu stetit Caroli M. Constitutio : ingruentibus quippe Danorum incursibus, totaque Francia bello ab iis petita, cum de suprema salute ageretur, Episcopi ac Abbates in *Hostem* cum vassallis suis submoneri cœpere. Frotharius Episcopus Tullensis Epist. 25. ex persona Hetti Archiepiscopi Trevirensis ad eumdem Frotharium : *Tibi mandamus atque præcipimus de verbo domini Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam regiæ potestati exhibere, in quatenus omnes præparati sint, ut si vespere ei adnuntiatum fuerit, mane ; et si mane, vesperi absque ulla tarditate proficiscantur in partes Italiæ : quia Dominus Imperator suum iter præparat, etc.* Flodoardus lib. 3. Histor. Rem. cap. 18. de Carolo Calvo : *Domno vero Hincmaro Rex idem non solum de rebus Ecclesiasticis ; sed et de populo in Hostem convocando, ut ipse hoc ageret, mandare solebat : et ipse accepto Regis mandato tam Episcopos quam Comites convocare solebat.* Et lib. 4. cap. 14 : *Hungaris quoque Regnum Lothariense deprædantibus, dum Karolus proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam convocaret, solus hic Præsul ex omnibus hujus regni primatibus, cum suis tantum in defensionem Ecclesiæ Dei Regi occurrit, habens secum, ceu fertur, mille quingentos.*

Exinde perinde ut cæteri Barones ac vassalli regii, *Hosti* et *equitationi* adstringi cœpere, ita ut et ipsi castris interesse tenerentur, et in ea vassallos suos deducere, quod præ cæteris testantur Libellus proclamationis Caroli C. adversus Wenilonem Archiep. Senonensem cap. 6. 13. et Epistola synodalis ad eumdem, *nisi eos ab expeditionis labore corporis defenderet imbecillitas, aut ex indulgentia Principis vacationem impetrassent.* Quo casu, *homines suos reipublicæ profuturos alicui ex fidelibus* committebant, *ne se ab officio subtrahere viderentur.* Verba sunt Concilii Vernensis ann. 844. can. 8. Adde Constit. Ludovici II. Imper. de Expeditione Beneventana ann. 867. cap. 6. 7. apud Camillum Peregrinum.

Atque id postmodum adeo in receptum abiit morem, ut ratione regalium seu possessionum Ecclesiasticarum, Episcopi milites suos in aciem deduxisse, ac servitiis militaribus perinde ac Barones cæterique vassalli sæculares obnoxii fuisse passim legantur. Paschalis Pontifex apud Dodechinum ann. 1110 : *In vestri regni* (Alemaniæ) *partibus Episcopi vel Abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut Comitatum assidue frequentare, et militiam exercere cogantur : quæ nimirum aut vix, aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibetur. Ministri vero altaris ministri Curiæ facti sunt ; quia civitates, Ducatus, Marchionatus, Monetas, turres, et cætera ad regni servitium pertinentia a Regibus acceperunt.* Archiepiscopus Remensis Legatus a Callisto PP. ad Fridericum Imp. missus pro Ecclesiarum

investituris : *Scito me*, inquit, *in regno Francorum Episcopum electum, nec ante consecrationem, nec post consecrationem aliquid suscepisse de manu Regis : cui tamen de tributo, de militia, de telonio, et de omnibus, quæ ad rem publicam pertinent, et antiquitus, scilicet a Regibus Christianis Ecclesiæ Dei donata sunt, ita fideliter deservio, sicut in Regno tuo Episcopi tui deserviunt.* Et Philippus 1. Rex apud Lisiardum lib. 1. Vitæ S. Arnulphi Episcopi Suessionensis cap. 15. eidem Arnulpho, tunc Abbati S. Medardi, militiam detrectancti, ut voto Monastico, contrariam, dixit, *fuisse morem antiquum, ut milites Abbatiæ, Abbate prævio regali expeditioni inservirent : aut faceret juxta morem antiquum, aut daret locum, ut fieret Regis Imperium.* Atque ut ille Abbatia, quod militiam detrectasset, privatus est, ita Sigefridus II. Archiepiscopus Moguntinus, ut est in Conradi Chronico Moguntino, accusatus apud Papam, *quod omnino inutilis esset Ecclesiæ, et quod evocatus ad expeditiones Regis invitus veniret*, Archiepiscopatu submotus est. *Hoc autem*, ait Conradus, *verum erat, eo quod fierent incendia, sectiones vinearum, devastationes segetum : dicebat etenim nequaquam decere talia Sacerdotem.* Hanc porro servitii militaris et *Hostis* ac *cavalcatæ* obligationem agnovere non semel ipsi Episcopi suis Diplomatibus. Exinde, passim Episcopos in castris cum vassallis suis habent Scriptores, Monachus Floriac. lib. 4. Miraculor. S. Bened. cap. 24. Adam Bremensis cap. 38. Ordericus Vital. lib. 12. pag. 856. Radevicus lib. 3. de Gestis Frider. cap. 11. Ivo Carnot. Epist. 28. Sugerius de Administratione sua cap. 12. Godefrid. Monach. S. Pantaleon. anno 1166. etc. Vide præterea Stephanum Tornacensem Epist. 279. Edit. Molineti.

Quod si vero Abbates vel Episcopi regalia non haberent, ad expeditiones submoneri non poterant. Epistola 33. ex his, quas Tingnagelius cum Domnizone edidit : *Tibi præsentium tenore mandamus, quod Abbatem ipsum et Ecclesiam suam, cum regalia non possideat, ad expeditionem contra suæ professionis debitum non compellas.* Charta Ottonis III. Imp. ann. 997. apud Hermannum Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici pag. 215 : *Abbas illius Monasterii ad castra et in Hostem ire non cogatur, nisi regia liberalitate adjutus beneficii copiam quandoque accipiat illud faciendi.*

Indicta igitur generali a Rege expeditione, submonebantur et ipsi Episcopi, ut cæteri Barones, peculiari submonitione ac citatione ; atque ii accepta primum regia illa, sua deinde submonitione suos perinde seu Ecclesiæ suæ vassallos, ut armis instructi castris regiis adessent, submonebant. Utriusque submonitionis, Regis scilicet et Episcopi, formulas habet Gallandus lib. de Franco alodio pag. 255. Verum interdum vassalli ipsi Episcoporum primario a Rege ipso submonebantur : ita ut deessent, qui Episcopis militarent, ac proinde alios stipendio conducere necessum haberent. Historia Episcoporum Autisiod. cap. 59. de Manasse Episc. Aurelianensi : *Vassallos Ecclesiæ Aurelianensis , quos Rex in expeditionibus suis propriis eorum sumptibus quasi jam pro consuetudine diu obtenta militare cogebat, non veritus propter illos cum Dn. Rege de eorum injuria disceptare, in hanc libertatem eduxit, ut Episcopus in ejusmodi expeditionibus suis habeat stipendiis quotquot voluerit de eisdem, unde et eorum jugum allevatum est immensum, et Episcoporum conditio longe melior, quam existeret, est effecta. Nam vocato ad expeditionem a D. Rege episcopo, non defuerunt ei vassalli sui, qui se ei militaturos, ne compellantur a Rege, certatim, et magna ambitione offerant, qui magnis prius stipendiis et non sine difficultate solebant conducere alienos.*

° Submonitionis ejusmodi formulam habemus ex Litteris Philippi Pulcri ann. 1297. in Tabul. Corb. : *Philippus Dei gratia Francorum rex dilecto et fideli nostro abbati Corbeiensi salutem et dilectionem. Ad vestram deduximus notitiam quod Edwardus rex Anglorum ad depopulationem, ruinam et excidium regni nostri totis conatibus sitibundus aspirans, jam regni ejusdem fines ingressus, Brugis in auxilium Guidonis quondam Flandrensis comitis, novissime diebus istis applicuit, quas potest undique viribus congregatis, diversos et longe majores solito facit bellicos apparatus. Cum igitur ad defensionem regni ac personarum ejusdem et ecclesiasticæ libertatis, prout nostro incumbit officio, totis studiis et continuis ac voluntariis laboribus intendere habeamus, considerantes attentius quod negotium ejusmodi totius regni statum, ecclesias ecclesiasticasque personas immediate contingit, et in eo proprium interesse conspicitur singulorum , dilectionem vestram requirimus tenore præsentium mandantes, quatinus ad nos apud Courtracum cum decenti gentis armigeræ comitiva, in equis paratis et armis, die Dominica in octabis instantis Beatæ Mariæ Virginis personaliter intersitis, nobis in ejusdem communis defensionis auxilio potenter et viriliter astiturus. Actum in castris ante Insulam ultima die Augusti anno Domini 1297.*

Episcopis vero, qui in *Hostem* submoniti erant, *auxilium* conferebant vassalli cæteri ac tenentes, qui ratione prædiorum suorum militaribus haud erant obnoxii obsequiis : quod quidem auxilium, vulgo *Aide d'Host* appellabant, ut suo loco docuimus. Charta Friderici I. Imper. ann. 1157. pro Archiep. Viennensi, apud Leurium in Antiquit. Viennens. cap. 42. et Joan. a Bosco in Vienna: *Ad hæc decernimus, ut in adventu nostro, vel quotiescumque ad Curiam nostram vocatus fueris : vel expeditionem nobiscum facere debueris, cives Viennenses et Romanenses omni excusatione remota tibi subsidia conferant.* Ea autem subsidia erant, ut plurimum res omnes, seu ad victum, seu ad bellum necessariæ, arma, vel quæ apparatum bellicum spectarent, a quibus immunes non erant Abbates ipsi. Privilegium de Abbatia S. Remigii Senonensis ad Varellias transferenda, datum in Concilio Senonensi ann. 834. tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 582 : *Episcopus quoque in exigendis muneribus Abbatem ejusdem loci non gravet ; sed sufficiat ei ad annua dona equus unus, et scutum cum lancea. Quod si in expeditionem publicam ire jussus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, unum vini, alterum farinæ, verveces decem, supra quæ in exigendis muneribus, cupiditatis, avaritiæque causa gravare eos nullatenus præsumat, etc.* Charta Ludovici VII. pro Communia Bellovacensi ann. 1144. apud Loisellum : *Si Episcopus Belvacensis ad tres Curias nostras et ad exercitus ire voluerit, tres equos tantum ad unamquamque Curiam accipiet, et equum extranei hominis nullo modo accipiet.* Vetus Regestum Cameræ Comput. Paris. sign. M. de Episc. Ambianensi : *Et aussi se li Rois mandoit son arriereban en Ost, ledit Evesque seroit tenus d'y aler, ou envoier pour lui : et lors la communalté des Paintres et des Escuchiers d'Amiens seront tenus de trouver audit Evesque bon et suffisant escu ; et la communauté des Feures le cuignie virolé, et pessons de tentes de l'Evesque, et toute autre chose faites de fer. Item, la communalté des Tenneurs doivent trouver 2. paires de bouchaus de cuir, bons et souffisans : l'un tenant un muy, et l'autre 24. sestiers : et les Bouchers le soing pour couvrir lesdits bouchaus.*

° Imo et monasteria ipsis subjecta, episcopis, qui in *Hostem* submoniti erant, *auxilium* præbebant. Charta ann. 833. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 5 : *Episcopus quoque in exigendis muneribus abbatem ejusdem loci non gravet ; sed sufficiat ei ad annua dona equus unus et scutum cum lancea. Quod si in expeditionem publicam ire jussus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, unum vini, alterum farinæ, verveces decem.* Ubi notandum inter annua exhibenda episcopo dona recenseri *equus, scutum* et *lancea.*

Adeo autem hisce militaris servitii impensis gravabantur Episcopi, ut interdum possessiones ecclesiasticas distrahere necesse haberent. Hujus rei exemplum profert sequens Charta Henrici II. Imper. anno 1023. pro Monasterio S. Maximini Trevirensi : *Notum fieri cupimus, qualiter nos ex Abbatia S. Johannis Evangelistæ et S. Maximini, quæ in suburbio Treverorum sita est, ubi Haricho Abbas præesse videtur , quasdam curtes et territoria, villas et possessiones, videlicet 6656. mansos, ut verius computari potuit, a præfato Abbate in beneficium accepimus, et his fidelibus nostris, Ezzoni videlicet Palatino Comiti et Henrico Duci, necnon Ottoni Comiti ea conditione beneficiavimus, ut quia præfatus Abbas jam senio confectus, commode nobis domi militiæque servire non poterat, ipsi et hæredes, qui hæc beneficia habent, pro eodem Abbate suisque successoribus Curiam Regalem petant, et in expeditionem eant ; Abbas vero suique successores a Curia Regia et omni expeditione omnino sint liberi, nisi in Moguntinensem sive Metensem aut Coloniensem civitatem ad generale concilium sive colloquium, aliqua necessitate cogente, fuerint invitati.* Alia ex Regesto Feodor. Ecclesiæ Lingon. : *Nos Guillelmus miseratione divina Lingonensis Episc. notum facimus universis, quod nos considerantes et attendentes, nos et Ecclesiam nostram Lingonensem esse pluribus et diversis creditoribus in nonnullis pecuniarum summis et rebus aliis multipliciter obligatos,... quodque nos de præsenti maxima pecuniæ quantitate et rebus aliis necessario indigemus, tam pro defensione et tuitione terræ Episcopatus nostri, quam pro præsentibus guerris Dn. nostri Regis Franciæ, in quibus nos oportet necessario de ejusdem Domini nostri Regis speciali mandato super hoc nobis facto, cum ipso secundum statum nostrum personaliter interesse, maxime cum temporalitatem nostram et Ecclesiæ nostræ totam a dicto D. nostro Rege teneamus, et propter hoc cum gentibus armorum eidem durantibus guerris prædictis servire debeamus, quod nisi fecerimus, posset in grave damnum et præjudicium nostrum et nostræ præfatæ Ecclesiæ redundare. Considerantes etiam nos non posse præfatum servitium dicto Domino nostro Regi impendere de præ-*

senti, nec a dictis obligationibus liberari, nisi per aliqualem venditionem aliquorum reddituum et proventuum terræ nostræ, etc. ann. 1347. Vide Ardonem Mon. in Vita S. Benedicti Abbatis Anianensis cap. 54. Edit. Mabillonii, et Chronicon Senoniense cap. 16.

Quod si Prælati militiam detrectarent, vel abnuerent, tum ad id compellabantur Regalium obsignatione seu *saisitione*. Hujus rei exemplum insigne ac notissimum narrant Rigordus ann. 1290: *Cum omnes Barones et Episcopi vocati ad hunc exercitum convenissent apud Medontam, et misissent ad mandatum Regis homines suos, prout debebant, in expeditionem illam : Aurelianensis et Altisiodorensis Episcopi cum militibus suis ad propria sunt reversi, dicentes, se non teneri ire vel mittere in exercitum, nisi quando Rex ipse personaliter proficiscitur. Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex ut hoc emendarent. Ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit, scilicet ea tantum temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant, decimas et alia spiritualia eis in pace dimittens ; ipse enim Rex Christianissimus semper timebat offendere Ecclesiam Dei et ejus ministros. Ipsis ergo terram et homines Regis interdicentibus, et ad Romanam Curiam mittentibus, et in propriis personis accedentibus, Domino Papæ Innocentio III. consuetudines et jura Regni nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta, et Regi soluta, post duos annos recuperaverunt omnia, quæ a Rege fuerant confiscata.*

Totam hanc controversiam perstringunt etiam ejusdem Innocentii Epistolæ, lib. 13. Epist. 190. lib. 14. Epist. 52. lib. 15. Epist. 39. 40. 106. attigit etiam Historia Episcoporum Autisiod. tom. 1. Bibl. Labbei pag. 486. Legitur in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano fol. 111. Charta ejusdem Episcopi Autisiodorensis mens. Aug. ann. 1212. qua, sopita hac controversia, exercitum se Regi debere profitetur, ut cæteri Episcopi ac Barones Franciæ, hocce verborum contextu : *Noveritis, quod nos confitemur debere Domino nostro Philippo Regi Fr. illustri exercitum suum, sicut commune Episcoporum et Baronum debent, et illum de cætero per nostros Milites, ut alii, faciemus. Idem enim dominus Rex personam nostram a servitio exercitus, quamdiu vixerimus, relaxavit.* Habetur ibidem similis Charta Manassis Episc. Aurelian. ut et Charta Philippi Regis, qua eumdem Episcopum Autisiodorensem ab *exercitu suo*, quamdiu vixerit, relaxat : *Ita tamen*, ait Rex, *quod ipse nobis faciet servitium exercitus nostri per milites suos, sicut commune Episcoporum et Baronum nostrorum debet.*

Quod vero Episcopi Aurelianensis et Autisiodorensis hac se tuerentur immunitate, ut exercitum Regi non debere se assererent, nisi ipse castris suis præsens adesset, exemplo non caret. Siquidem Sammarthani Chartam describpere ejusdem Philippi Regis ann. 1209. qua in regalibus Episcopi Matisconensis exercitum *hoc tantummodo habere* se profitetur, *si*, inquit, *nos vel filius noster, vel Senescallus, vel Constabularius Franciæ de mandato nostro versus partes illas exercitum duceret ; in hoc casu dictus Matisconensis Episcopus usque Divionem et non ultra in nostrum exercitum cum militibus et armis venire teneretur.* At revera Episcopus Autisiodorensis simili tueri se privilegio haud poterat, cum in Charta ann. 1206. qua Rex Philippus immunitates quasdam Ecclesiæ Autisiod. confirmat, hæc verba subdat : *Salvo servitio nostro equitationis, exercitus, et submonitionis, sicut Episcopi Autisiodorenses nobis fecerunt.*

Si igitur Prælati *Hosti* defuissent, summam aliquam pecuniariam *pro expeditione* Regi exsolvebant. Exstat Charta Jacobi Episc. Suessionensis anno 1226. qua agnoscit, *debere se Regi* 120. *libr. Paris. pro servitio istius anni, quod ei in expeditione debet, videlicet medietatem in instanti festo Omnium SS. et aliam medietatem in Pascha proximo.*

Quidam tamen Episcopi eo gaudebant privilegio, ut omnino immunes essent ab exercitu, seu potius ab obligatione, qua cæteri tenebantur præsentes castris adesse, cum interim vassallos suos mittere deberent. Sic enim capienda Charta Guillelmi Episcopi Andegavensis ann. 1223 : *Noverit universitas vestra, quod nos carissimo Domino nostro Ludovico Dei gratia illustri Regi Franciæ fecimus sacramentum fidelitatis, sicut alii Episcopi Regni Franciæ ipsi faciunt : et ipse nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria persona nostra, vel mittere aliquem ad sumptus nostros , etc.* Ejusdem contextus tabulæ, ac ejusdem anni, pro Mauricio Episcopo Cenomanensi habentur in Regesto Cenomanensi Cameræ Comput. Paris. mens. Novembr. ann. 1223. Ch. 6. Habetur alia perinde similis Charta S. Ludovici mens. Febr. ann. 1260. pro Episcopo Aurelianensi in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 471.

Interdum ipsos Episcopos ab hac necessitate exemptos legimus , quadam speciali immunitate, quæ Ecclesias ipsas spectabat, ut fuit illa Episc. Andegavensis apud Sammarthanos sub ann. 1223. vel quæ ipsorum tantum personas spectaret, ut est ea, quam Autisiodorensi indulsit Augustus. Similis denique exstat ejusdem Regis ann. 1200. in Tabulario Episcopatus Paris. Putaneo f. 32. pro Odone Episc. Parisiensi : *Noverint universi, quod nos carissimum consanguineum et fidelem nostrum Odonem Episc. Parisiensem... in persona sua tantum, quamdiu vixerit, ab omni exercitu et equitatione absolvimus penitus, et quitamus tam tempore nostro, quam temporibus successorum nostrorum, salvo nobis debito militum, quos idem Episcopus tenetur mittere in servitium nostrum, etc.* Ita in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 129. mentio fit *Præcepti, quod Carolus M. fecit Franconi, Episcopo Cenomanensi, quando ei concessit, ut hostes et itinera nulla faceret, sed Adalgisus suus propinquus omnia regalia servitia pro eo faceret, quæ ille,* ut est pag. 118. pro sua infirmitate et senectute *facere non valebat.* Describitur in eadem Vita n. 72. Charta Ludovici Pii Imperat. quæ eidem Aldrico concedit, *ut juxta Canonicam auctoritatem habere* liceat, *qui pro illo exteriores curas gereret, et regalia servitia atque itinera, prout melius posset, sua vice faceret, et prædictus Episcopus ad ea, quæ Dei sunt, intenderet, et ad suum ministerium perficiendum certaret.*

° Immunitatem ab *Hoste* concessam Willelmo episcopo Autissiodorensi ad ejus vitam duntaxat, regalium suorum cessione regi facta ab ipso fuisse redemptam, docent nos verba quæ immediate sequuntur allegata a Cangio ex Charta ejusdem episcopi col. 1229. hoc contextu in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 6 : *Et nos pro hac relaxatione et pro amore ipsius* (regis) *et gratia habenda, concedimus et volumus, quod ipse de proventibus regalium nostrorum, quos percepit usque ad festum S. Johannis Baptistæ nuper præteritum, retineat pro sua voluntate.*

Sed et anno 1224. Ludov. VIII. regnante, in natalitio S. Joannis festo, Turonibus, a castris Regiis excessere Episcopi Constantinus, Abrincensis, et Lexoviensis, quod se iis coram adesse, ut et cæteros Normannicos Antistites, non teneri contenderent : data tamen Regi securitate, quod si re per testes expensa, *Hostem* ab iis præsentibus deberi inventum esset, ipsi præsentes in posterum adforent ; vel si deessent, multam pro defectu subirent : quod ipi professi sunt coram Joanne Rege Hieros. Guillelmo Silvanectensi Episc. et Franciæ Cancellario, B. Franciæ Camerario, Matthæo Monmorenciaco Constabulario, Galtero Archiepisc. Senonensi, Meldensi, Bellovacensi, Trecensi, Nivernensi, Suessionensi, Episcopis, Ingeranno de Codiciaco, Cambellano Regio, Adamo de Bellomonte, Guidone de Merevilla, Joanne de Bellomonte, Joanne de Osniaco, Petro de Viriaco, et Guillelmo Men.

Verum quid tum in castris ac exercitibus agerent Prælati, id est, Episcopi ac Abbates, instarne militum loricas induerent, ac præliarentur, vulgo quæritur. Sane constat, generatim loquendo, arma non tractasse, nec præliis interfuisse Prælatos : sed erant in castris, ut militare explerent servitium, cui erant obnoxii perinde ac Laici : cum et prædia ac feuda ut ii, possiderent, militaribus etiam adstricta muneribus, a quibus ne ipsi quidem immunes erant, cum a Regibus essent Ecclesiis oblata ac concessa, hacce apposita vel subaudita conditione, ne eorum servitium militare minueretur.

Castris præterea intererant Prælati, ut pro Rege ac patria militantes suis exhortationibus ad rem præclare gerendam accenderent, iisque benedictionis gratiam impertirentur, ac denique pro faustis rerum successibus Deum exorarent : vel certe ex iis seligebantur aliquot, qui id muneris implerent, præsertim, cum ex Synodo ann. 742. sub Carlomanno, prohibeantur Episcopi in *Hostem* et exercitum pergere, *nisi illi tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solennia adimplenda, et Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi erant.* Quo spectant, quæ fautores Henrici V. Imp. apud Gerhohum Reichersperg. cap. 24. dicebant contra Pontificios : *Non est æquum, Sacerdotem Domini relicto verbo Dei ministrare mensis, aut litium sæcularium fieri cognitorem : quanto minus æquum est, ejusmodi relicto verbo Dei ductare militiam, castris interesse regalibus, aggerem comportare subvertendis urbibus, struere , per quæ homicidia frequenter fiunt, quæ si pro parte Regum imperantium interdum juste gerantur, Sacerdotem Dei talibus vel interesse fas non est, ne sancti violentur obtutus, nisi forte pro defensione patriæ ab alienigenis, ad cives cohortandos ejus præsentiam ad tempus necessitas expostulet, aut pro divinis rebus in castris regalibus agendis et consiliis salutaribus ministrandis, Sacerdotem Domini in commeatum pergere necesse sit.* Rogerus Hoveden. pag. 435 : *Eadnothus quoque Lincolniensis Episcop. et Wlsius Abbas, qui ad exorandum Dominum pro milite bellum agente conve-*

nerant, interfecti sunt in prælio contra Danos. Auctor Gestorum Guillelmi Nothi Regis Anglor. pag. 201. narrans, ut prælio Senlaciensi, in quo Heraldus fusus est, Odo Bajocensis et Goisfredus Constantinus Episcopi interfuerint, cum multo Clero et Monachis nonnullis, *id collegium*, inquit, *precibus pugnare disponitur*. Et Ordericus Vitalis lib. 3. de iisdem pag. 501: *Quorum officium erat pugnare precibus et consiliis*. Eodem pæne verborum contextu idem expressit Willelmus Britto lib. 8. Philipp. pag. 193. ubi de prælio ad Murellum :

Intra Murellum cum Simone contulerant se
Personæ primi multæ, pluresque secundi
Ordinis, et Cleri quamplurima turba minoris,
Arma, quibus tractare negat lex Ecclesialis,
Qui sacra doctrinæ cælestis verba pluentes,
Consilium præstant aliis, qui belligerantur,
Et bello superant inimicos spirituali,
Exemplo Moysis, etc.

Rigordus, ut Garinus Silvanectensis electus prælio Bovinensi interfuerit, commemorans, *Erat ibi*, inquit, *electus, non quidem ut pugnaret, sed armatus, exhortabatur et animabat ad honorem Dei, et Regni, Regis, et ad defensionem salutis propriæ*. Nangius in S. Ludovico pag. 376. de prælio ad Beneventum : *Guido de Bellojoco Autisiodorensis Episcopus, quo nullus in agmine manu promptior, si prælationis dignitate deposita, cum aliis pugnare liceret, et qui prius a summo Pontifice absolvendi potestatem acceperat, gratia benedictionis impertita, omnes ab omnium criminum suorum contaminatione absolvit, talem eis injungens pœnitentiam, ut in hostes ictus cum potenti dextera geminarent*. His consimilia habet Monachus Vallis Sarnei cap. 57. ubi de Episc. Cadurcensi, qui in præliis contra Albigenses, *nostros hortabatur, ut viriliter se haberent, promittens firmissime, quod si tam glorioso certamine pro fide occumberent Christiana, redemptionem adepti peccatorum, omni statim gloria et honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis et laboris*. Adde cap. 63. et 72. Rodericus Toletanus lib. 8. de Rebus Hispan. cap. 8: *Toletanus autem et cæteri Pontifices per singularum civitatum, et singulorum Principum mansiones verbum exhortationis et indulgentiæ devotissime proponebant*. [Vide Synesium Epist. 121.]

* Feuda aliquando monasteriis data reperimus ea conditione ut monachum presbyterum præberent, qui divinum officium in castris perageret. Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rub. in Cam. Comput. Paris. fol. 21. r°: *Abbas monasterii de Blavimonte pro se et toto conventu ejusdem monasterii juratus recognovit, quod tenet, et sui antecessores tenuerunt ab antiquo in feodum immediate a domino rege Angliæ et duce Aquitaniæ, castrum de Blavimonte cum justitia alta et bassa et omnibus suis pertinentiis; et ipse abbas et conventus debent pro eo tradere dicto domino regi vel suo senescallo in Vasconia, si requirantur, unum commonachum eorum presbyterum, cum una equitatura et garcione suo, qui eat et stet cum eis ad eorum expensas, et celebret eis missas, et dicat horas, quamdiu eis placuerit*.

Verum etsi eo animo in castra regia sese conferrent Prælati, ut in ea deductis vassallis suis, pietatis officiis vacare debuissent : interdum tamen, ut erant animi magnitudine præditi, quique ex ingenito ardore toti Martem spirarent ; vel certe, ut dum milites in ipso prælii procinctu adhortarentur, ab hostium munirentur jaculis et gladiis, loricas induebant. Sic Episc. Podiensem *vestitum lorica, et dextera manu Salvatoris lanceam tenentem*, et Cruce signatos adhortantem in bello sacro, describit Robertus Mon. lib. 7. Hist. Hieros. Sic apud Albericum in Chron. MS. ann. 1214. ubi de Prælio Bovinensi : *Frater Guarinus Silvanectensis Electus, non quidem pugnabat, sed eos animabat*. Sic Guidonem de Melloto Episc. Autisiodorensem Legati Apostolici fungentem officio, in prælio Beneventano Gallos ad rem bene gerendam excitantem, loricatum repræsentat auctor Historiæ Episc. Autisiodor. cap. 63: *Cumque... starent acies hinc inde paratæ congredi, ipse erat armis intus divinis præcinctus, et exterius indutus militaribus, stans super Regis exercitum, salutaris exhortationis sermone præmisso, pro ipsis animandis ad pugnam, elevata manu loricata, Apostolica fretus auctoritate, omnes ab omnibus peccatis absolvit*. Et mox : *In quo congressu modestiæ pontificalis non immemor, nunc acies erumpendo, nunc equos hostium gladio prosternendo, nunc clamando et animando, gestu et linguæ redimebat officio : quod in personas hostium attentare propter irregularitatis periculum forsitan exponebat*.

Gladium igitur vibrabat totus loricatus Autisiodorensis in hostium equos, non in ipsos hostes *modestiæ*, inquit Scriptor, *Pontificalis non immemor*, cum scilicet contra hostes præliari Sacerdotibus interdictum sit.

Pari sane, fortean licet generis alterius, excusatione se texit Philippus Drocensis Episc. Bellovacensis, qui dum loricatus prælio interest ann. 1196. ne Canonum oblitus videretur, clava hostes prosternere a Pontificali officio haud alienum putavit. Guillelm. Britto lib. 11. Philipp. pag. 237 :

Sic plerosque alios clava sternebat eadem,
Militibus super hoc titulum palmamque resignans,
Accusaretur operam ne forte Sacerdos
Gessisse illicitam, cui nunquam talibus inter
Esse licet, ne cæde manus oculosque prophanet.
[Non tamen est vetitum defendere seque suosque,
Dum non excedat positos defensio fines.]

At Episcopo ab hostibus capto, cum summus Pontifex de eo liberando cum Joanne Angliæ Rege ageret, *præcepit idem Rex*, ait Matth. Paris, *ob reverentiam Papæ, ut lorica Episcopi exuta, ipsi Papæ præsentaretur, et diceretur : Vide an tunica filii tui sit, an non? Cui Papa : Non filius meus est, vel Ecclesiæ : ad Regis autem voluntatem redimetur, quia potius Martis, quam Christi Miles judicatur*. Et Cælestimus ipse Pontifex Epistola ad eumdem Episcopum, dum adhuc captivus teneretur : *Præsulem namque pacificum exuens Militem bellicosum induisti, clypeum pro infula, gladium pro stola, loricam pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastorali, ordinem rerum et seriem pervertens, temerarius bajulasti*.

Ita prorsus constat damnatos semper ab Ecclesia Prælatos ac Sacerdotes, qui præliis interfuere, licet bellicæ virtutis nomine interdum a Scriptoribus laudentur. Sed et Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo Magno cap. 34. ait, id solenne pæne fuisse Francis nostris, ut Clerici etiam militarent. *Quidam*, inquit, *Diaconus juxta consuetudinem Cisalpinorum contra naturam pugnare solitus, etc*. Admodum porro simile vero videtur Bellovacensem Antistitem clava usum in prælio, exemplo Christiani Moguntini Archiepiscopi, de quo ita Albertus Stadensis ann. 1172 : *Christianus Moguntinus Archiepiscopus Imperialis aulæ Cancellarius et Sedis Apostolicæ Legatus, cum Brabantinis per Lombardiam et Thusciam omnia depopulans, Bononienses invasit, et in equo residens, indutus thorace, et desuper tunica hyacinthina, habens in capite galeam deauratam, et in manibus clavam trinodem, ipse in eodem prælio dicitur stravisse novem homines propria manu*.

Fuit tamen, cum contra Paganos arma exercere fas esset, nec Canonum sancitis contrarium censuere Prælati ac Sacerdotes. Hinc passim bellis sacris, ipsisque interfuisse præliis, et in iis interdum cæsos legere est apud Abbonem lib. 1 et 2. de Bell. Paris. in Historia sacrarum expeditionum, apud Hovedenum pag. 635. Joinvillam nostrum pag. 50. 78. Rodericum Toletan. l. 8. cap. 3. 9. 10. Innocent. III. l. 15. Epist. 180. in Epist. Blanchæ Reginæ Franc. quæ habetur tom. 5. Hist. Franc. pag. 427. etc. Mitto porro Episcopos, qui posthabitis Ecclesiæ regulis arma induere, præliisque interfuere, ut Adolphus ille Markensis Leodiensis Episcop. apud Joannem Hocsemium cap. 12.

Eidem denique servitio militari Episcopos Anglicanos, post fusum Heraldum, expugnatamque majorem Britanniam, subdidit etiam Guillelmus Nothus. Matth. Paris ann. 1070: *Episcopatus quoque et Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, et eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus, et Abbatias pro voluntate sua, quot Milites sibi et successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit exhiberi, et rotulos hujus Ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros Ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes, a regno fugavit*.

Id tamen haud omnino in Anglia insolens ante Guillelmi ævum videtur fuisse : siquidem statuta Edgari Regis Angliæ, *tribus tantummodo causis, sæcularibus obtemperare præceptis* Abbates jubent, *rata videlicet expeditione, pontis, arcisve constructione*. At hæc forte, subsidia militaria, non ipsa servitia spectant, a quibus sub ann. 1267. Anglici Clerici sese exuere conati sunt. Nam cum a Rege peteretur, *ut omnes Clerici tenentes Baronias, vel laicum feudum, personaliter armati procederent contra regios adversarios, vel tantum servitium in expeditione Regis invenirent, quantum pertineret ad tantam terram, vel tenementum :* ab iis responsum est, *quod non deberent pugnare cum gladio materiali, sed spirituali, scilicet cum lacrymis, et orationibus humilibus et devotis : et quod propter beneficia sua tenentur pacem manutenere, non bellum, et quod Baroniæ eorum ab eleemosynis puris stabilitæ erant, unde servitium militare non deberent*, apud Matth. Paris pag. 675. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 2. pag. 339. 1008. 1009. Atque hæc de Episcoporum expeditionibus, seu obligatione eundi in *Hostem*, dicta sufficiant, quæ forte licet prolixiora ; haud injucunda fortean lectoribus erunt, cum haud passim obvia ac trita sint.

Hostis sumitur interdum pro ea præstatione, quam tenentes ac vassalli domino exsolvunt in belli sumtus. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 7: *Ost aucune fois est dit une aide de deniers, que le Prince de Normandie fet commander à fere et à lever par toute Normandie, selon la*

faculté et le poer de chescune personne. Et fet l'en tele aide pour aucune raençon fere, que il convient fere par le besoing et pour la nécessité del Prince et des Barons, etc. Ejusmodi porro præstatio fiebat sæpe pro ipsa *Hostis* exemptione. Vetus Inquesta apud Louvetum tom 2. Hist. Bellovac. pag. 384: *Dicit quod Rex habet Communiam ad ducendam eam in chavalcatam, vel extra exercitum: et si non vult, accipit inde denarios: et audivit, quod aliquando inde Rex accepit mille quingentas libras, et aliquando minus.* Vide *Herebannum.*

⁂ Quæ prestatio, *Auxilium* seu *Aide d'host* appellabatur, ut apertius docet eadem Consuetudo Latine scripta cap. 25. part. 1. ex Cod. reg. 4651: *Exercitus autem quandoque dicitur Auxilium illud pecuniale, quod concedit princeps Normanniæ, facto exercitus per quadraginta dies servicio, baronibus et militibus* (ab eis) *qui tenent de eis feodum loricale, vel de tenentibus suis in feodo loricali.*

¶ AD HOSTEM SOLVERE, in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 15. recto: *Solvit ad Hostem de argento sol.* II. *ad alium annum sol.* I. Ibidem fol. 11. v°: *Mansos ingenuiles qui solvunt omni anno ad Hostem carra* VI. Passim occurrit ibi.

HOSTIS TEMPORALIS. Capitulare 2. ann. 813. cap. 9: *Habeant loricas, vel galeas, et temporalem Hostem, id est, æstivo tempore*, i. tempore definito, æstate scilicet, in exercitum pergant, in eoque permaneant.

⁂ HOSTIS MUNDANA, Expeditio militaris quælibet; quod sæculares principes spectet, sic dicta. Chartul. Celsinian. ch. 392: *Si de illa substantia, quam monachi in illam mansionem aut in curtem miserint, aliquid, extra Hostem mundanam, per nullum* (ullum) *hominem perdiderint, quod ego eis faciam esmendam.*

HOSTIATICUM, Idem quod *Hostis*, seu necessitas eundi in exercitum. Charta Berengarii Regis Italiæ ann. 904. apud Ughellum in Episcop. Bergomensib.: *Nulla denique magna parvaque publicæ auctoritatis persona eos Hostiaticum facere compellat.* Statuta MSS. Caroli 1. Regis Sicil. cap. 104: *La exception de Hostice, laquelle nos avons sovent en nos jugemens oï, nos la volons determiner. Doncques nos establissons premierement, que se aucuns soit ammonestez dou Roi, qu'il voise en l'ost, etc.*

EQUITATIO, Similiter. Charta Ludovici VII. ann. 1275: *Præter jacere nostrum, exercitum, et Equitationem.* Alia ann. 1182. apud Hemeræum in Aug. Viromand.: *Homines Viriaci debent mihi tales exercitus et Equitationes, quales homines alii Viromandiæ, qui sunt in advocatiis meis.* Alia anni 1093. tom. 11. Spicilegii Acheriani: *Equitationem aut servitium exercitus, etc.*

EQUITATURA, Eadem notione, in Spec. Saxon. lib. 2. art. 11. et in Tabul. Monasterii S. Dionysii Novigenti f. 23. in Charta ann. 1223. apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 213.

EQUITATUS. Tabularium Cluniacense Charta 335: *Homines Monachorum debent Equitatum et exercitum.*

CAVALCATA. Statutum S. Ludovici anni 1255. cap. 20. de Ballivis: *Cavalcatas extorquendæ pecuniæ causa non mandent, sed ex causa tantummodo necessaria.* Catalogus Militum, qui venerunt contra Comitem Fuxi ann. 1271. tom. 5. Histor. Franc. pag. 552: *Hugo de Arpajone Baro dicit, quod ipse debet Dn. Regi homagium et sacramentum fidelitatis: ost seu Cavalcatam ex debito non debet, etc.* Statuta Monspeliensia Petri Regis Aragon. ann. 1204: *Host et Cavalcatam habet Dn. Montispessulani.* Statuta Massiliensia ann. 1257: *Cavalcatæ fient D. Comiti, et D. Comitissæ, ac eorum successoribus per* 40. *dies.* Vide Catellum in Hist. Tolosana pag. 36. Chronol. Episc. Lodovens. pag. 232. Occurrit crebro in Chartis.

CABALLICATIO. Charta fundationis S. Severi in Vasconia apud Marcam. l. 3. Hist. Beneharn. cap. 8. n. 1. et cap. 11. n. 5: *Nec in hostem, nec in Caballicationem esse ductores.*

CHEVAUCHEIA. Charta ann. 1227. ex Tabular. Campan. Thuano f. 182: *Quod homines de Congi debent ire cum eo ad exercitum et Chevaucheias.* Ibid. fol. 323: *Exemptio a custodia urbis, turris, et gabiolæ, et ab omni tolta, et demanda, Chevaucheia, et exercitu.* Diploma Edwardi I. Reg. Angliæ pro Prioratu de Ponte Fermoy in Hibernia, tom. 2. Monast. Angl. pag. 1045: *Absque omni servitio et exactione... et absque... canes subjurnare, homines vel equos ire, vel mittere in exercitum, vel en Chevachc*, id est, chevaucheiam. Vetus Consuet. Britanniæ art. 132: *Il n'appartient pas à la femme aller en ost, ne en Chevauchie, où il y a fait d'armes.* Occurrit passim.

HOSTICUM, Hostis, exercitus, bellum, expeditio. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 68: *Si Rex in Hostico, vel in ipso sit comitatu.* Perperam *hostio* scriptum pro *Hostico*, in cap. 80. Chronicon Andrense pag. 440: *Constat, quia in Hostico multa flagitia patrata sunt.* Galli dicerent: *En cette campagne.* Andreas Marcianensis in Chr. ann. 1096: *Eminebant in hoc Dei Hostico Dux Lotharingiæ Godefridus, et fratres ejus.* Laurentius Leodiensis in Hist. Episcopor. Virdunensium: *Quamobrem ipsam villam et Ecclesiam ab Hostico Episcopali contigit concremari.* Infra: *Rainaldus tristibus auditis mox contrahit Hosticum, etc. Hostici exceptionem opponere*, in judiciis, cum quis excusationem pro defectu allegat, in Constitut. Sicul. lib. 2. tit. 20.

HOSTEM BANNIRE, *adnuntiare, denuntiare.* Vide *Bannire*, in *Bannum* 1.

HOSTILITER. Capitulare 2. ann. 813. cap. 10: *Et unusquisque Hostiliter sit paratus, et omnia utensilia sufficienter habeant.* Capitul. Pipini Regis Italiæ cap. 37: *Hoc anno veniant hostiliter in solatio, etc.* Hincmarus Laudunensis: *Et nunc in proximo, dum Hostiliter omnes banniti fuissent in Regis servitium.* Annales Francor. Bertin. ann. 867: *Populus autem in hostem denuntiatus interim paratus domi resideat, usque quo si necesse fuerit, et Rex demandaverit, 8. Kal. Sept. Carnutum Hostiliter veniat.* Infra: *Et reliquum populum regni sui paratum esse præcepit, quatenus mox, ut ipse jusserit, præparati movere Hostiliter possint.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccles. pag. 119: *Et exterius Hostiliter castra metatus est.* Et pag. 146: *Exierunt Hostiliter, et usque ad Longum murum venerunt.* Ubi Theophanes habet φοσσατικῶς: Galli dicerent, *En corps d'armée.*

HOSTILITAS, Bellum tempus belli. Annales Franc. breves ex Monast. sancti Nazarii ann. 740: *Sine Hostilitate ulla.* Ubi Annales alii, hoc ann. et 781. 790: *Sine Hoste fuit hic annus;* ut ann. 750. *sine Hoste.* Concilium Vernense anno 755. can. 6: *Nulla abbatissa... extra Monasterium licentiam habeat exire, nisi Hostilitate cogente.* Statutum Synodale de Treuga Dei, post Concilium Islebonense anno 1080: *Cæterum in hac pace nullus, nisi Rex aut Comes, hujus patriæ caballicationes, aut Hostilitatem faciat; et quicumque in caballicatione aut Hostilitate Regis fuerit, etc.* Adde Matth. Paris ann. 1070. Buzelinum in Gallo-Flandr. pag. 527. etc.

HOSTILITIUM, sumitur pro præstatione ad bellorum expensas. *Hostilis exactio*, apud Hincmarum Remensem Opusculo 15. § 14. Chartæ Ludovici Pii et Caroli Calvi Imp. apud Hariulfum in Chron. Centul. lib. 3. cap. 2. et 7: *Aut paratas, aut lidimonium, aut Hostilicium, aut alias quaslibet redhibitiones exigere aut exactare præsumat.* [Cod. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 58: *Habet Adalbertus in Belone mansum, solvit de Hostilicio denar.* VI.]

¶ HOSTILARICIUM, Eadem notione. Idem Codex Irminonis MS. fol. 82: *Amalbertus colonus... tenet mansum unum ingenuilem... excepto Hostilaricio solvit similiter et parvaretum.* [⁂ Guerardo Boum præstatio in rem bellicam exsoluta.]

HOSTILITIUM SOLVERE, quod appellabant *Matselde*, cum boves, aut minora pecora villici mactabant, alimento dominis futura, si placuisset uti; sin minus, pretium pro bubus offerebant. Ita Browerus lib. 8. Annal. Trevir. pag. 472. 1. Edit. ex veteri Glossario Prumiensi. Polyptychus Floriacensis: *Habet in illa villa factus, id est, mansus* 60. *solvit unusquisque de Hostilese, id est, pro bove sol.* 2. *et porcos* 2. *aut sol.* 2. *etc.* Infra: *Debet unusquisque pullos* 3. *cum ovis* 15. *de vino sext.* 12. *corbadas* 2. *unamquamque cum sex bovibus, et tertiam corbadam cum* 2. *pro Hostilitio den.* 19. *pro carropera den.* 3. Polyptychus S. Remigii Remensis: Teutlagius *ingenuus solvit in Hostilicia den.* 8. *pro bove aquensi den.* 1. *de ligno carros* 3. Alibi: Berlanus *solvit in corbo de spelta modios* 12. *in Hostelicia den.* 8. Occurrit ibi pluries. Charta Caroli Simplicis ann. 26. ex Tabular. S. Cornelii Compend.: *Dedimus nonam de Hostilitio, et decimam de teloneo mercatus nostri.*

HOSTILENSE, Eadem, ut videtur, notione. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 31: *Et de omnibus redditionibus, quæ ab hominibus memoratæ matris Ecclesiæ recipiuntur, excepto Hostilense, id est, de bubus, et conjecto ad carros construendos.* Et pag. 144: *De pastione, vini modios* 271. *de Hostilense, argenti solidos* 149. Vide Acta Episcoporum Cenoman. pag. 166.

HOSTENDITIUM, HOSTENDUCIÆ, Germ. *Hostendienst*, Servitium bellicum, quod vassallus domino præstare tenetur: vel potius ea præstatio, quæ a vassallis domino fit pro *hostis*, seu belli sumptibus. Baratus e lib. 4. Feudor. tit. 48: *Constituit Conradus in Hostenduciis petendis, ut liceat dominis Hostenducias petere, nulla præscriptione obstante. Hostenduciæ dicuntur adjutorium, quod faciunt vassalli, dominis Romam cum Rege in hostem pergentibus, quando cum eis non vadunt: verbi gratia in Longobardia* 12. *den. de modio* (terræ.) *in Theutonia tertiam partem fructuum facta computatione fructuum solummodo ejus anni, quo hostem faciunt.* Vide *Herebannum.* [⁂ Lib. 2. Feud. tit. 40. § 3. tit. 55. § 1. Haltaus. Glossar. German. voce *Hersteuer* col. 888. et supra *Adoha.*]

HOSTMANNUS, Vir militaris, qui *hostem*, seu servitium militare debet domino. Vide Foros Morlanenses sub finem apud Marcam lib. 5. Histor. Beneharn. cap. 1.

HOSTISIA, Hostisiare. Vide in *Hospes*.

* **HOSTISPICES**, *Aruspices*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. quod *hostias* inspiciant.

¶ **HOSTITIUM**, Hospitium, domus. Charta ann. 1273. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 25 : *In qua terra S. Mederici sunt quinque Hostitia cum eorum pertinentiis.* [** Polypt. Irmin. Br. 24. sect. 159 : *Hostitia* 4. *quæ solvunt denarios* 4. *unumquodque.*]

¶ **HOSTITOR**, *janitor, portitor*. Gloss. Isid. est *Ostitor*, pro ostiarius.

¶ **HOSTIUM**, pro Ostium, sæpius occurrit ; a porta nihilominus aliquid differre innuunt Instrumenta. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 810 : *Dedi et concessi... totam partem illam domus meæ sicuti se præportat in longitudine et latitudine quæ est a clausura usque ad vivarium cum Hostio.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 139 : *Concessit præfato Waltero, licenciam et legitimam potestatem omnes domos in dicto mesuagio jam ædificatas prosternendi, a summo usque deorsum, ac totum merremium, petram tegularem, et lapides murorum dicti mesuagii, cum portis, Hostiis, et fenestris, etc.* [* Vide supra *Hostiaria* 2.]

* **HOSTOARIUS**, Avis venatoria, astur, Gall. *Autour*, alias *Hostouer*. Pactum inter comit. Montisf. et episc. Agen. ann. 1217. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 16 : *Dabit in mutatione comitis seu episcopi acaptamentum in recognitione domini, unum Hostoarium.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 393 : *Symon de Boulainvillier escuier estoit appouyé à une haye, tenant son Hostouer sur son poing, . . . ledit Houstouer vola jus de son poing.* Unde *Hostricier*, qui ejusmodi aves curat, in aliis Lit. ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 278 : *Comme ledit Jehan eust veu Symon de la Mote Hostricier d'icellui nostre conseiller, etc.* Vide supra in *Astur* et *Hostorius*.

HOSTOLENSES. Charta Caroli Simplicis, apud Catellum in Hist. Occitanica pag. 773 : *Si vero infra istas vel alias villas ejusdem Ecclesiæ homines Hostolenses vel Hispani fuerint, quicquid jus fisci inde exigere debet, totum ad opus sanctæ matris Ecclesiæ Narbonensis jure perpetuo concedimus oblinendum.* Ita in alia ejusdem Regis pag. 777. At in Charta Odonis Regis, descripta pag. 749. *Hostellenses* scribitur. Ubi *Hostolenses*, et *Hostellenses*, videntur dicti *hospites*, seu advenæ ac peregrini.

¶ **HOSTORIUM**, *Lignum quo modius æquatur*, Prisciano. Joannes de Janua : *Hostiorium, lignum cum quo modius vel sextarius adæquatur, illud videlicet lignum quod ducitur super mansuram, ut si quid ibi superfluum est removeatur, et si quid deest suppleatur.* Acta Coronationis Maximiliani in Regem Romanorum : *Intrans avenam cum equo suo usque ad pectus equi, habens unum modium et Hostorium, sive baculum argenteum in manu sua ad mensurandam avenam.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Hostorium, Ratocre à rere blé que l'en mesure.*

¶ **HOSTORIUS**, Avis venatoria, Astur. Gall. *Autour*. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CXC : *Renaudus falconarius, pro duobus Hostoriis et uno falcone, et pro custode a prima die Martii usque ad festum S. Johannis de* VI^xx^. *diebus*, V. *diebus minus*, IX. *l. et* XI. *s. et* VIII. *d. Hotoier*, in eodem Computo pag. CXLVI : *Symon Lambequinus et Joannes, et* VI. *Hotoiers et* VII. *falcones*. Vide *Hostricus*.

¶ **HOSTREANTIA**, Præstationis species quæ domino feudali debetur ; eadem videtur quæ pro facultate seu consensu, quem dominus præstat vassallo, pro alienando feudo, exsolvitur : forte a Gall. *Octroier*. Charta Oliverii Abbatis S. Johannis Angeriac. ann. 1298 : *Omnes vendæ, et Hostreantiæ ac honores, devestitiones et investitiones et jus eorumdem Abbatis et Monasterii prædictorum in solidum sunt et erunt.* Vide in *Laudare* 5.

¶ **HOSTRICLINIUM**, f. pro *Austriclinium*, Conclave versus Austrum ; si tamen legendum non est *Claustriclinium*. Epistola Petri Canonici Noviom. ad Eustachium Abb. S. Eligii ann. circiter 1120. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 668 : *Sequenti igitur feria Sanctimoniales civitatis videntes per sanctum Hostriclinium pluviam non cessasse, similiter asserentes se reliquias supradictæ Potestati assignatas habere, iterum per præcones et tubicines indicto jejunio, plebe adscita, suam iteratæ sunt processionem.*

* Nomen corruptum cujusdam sancti presbyteri Lemovicensis, qui *Austriclinianus* appellatur.

¶ **HOSTRICUS**, Idem quod supra *Hostorius*. Charta ann. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosden. pag. 569 : *In capite per serjantiam mutandi unum Hostricum domini Regis, vel illum Hostricum portandi ad curiam domini Regis.*

HOSTULARIUS Lapis, apud Joannem de Beka in Egilbodo Episcopo Traject. 13. Locum vide in *Superaltare*.

HOTCHPOTH, Vox fori Anglici, significans rerum hæreditarium et bonorum collationem inter fratres, quorum alii vivente parente per donationem propter nuptias partem jam adepti sunt, qui si ad paternam successionem accedere volunt, tenentur res donatas in commune conferre, ut inde cum aliis fratribus, quibus nihildum in partem cessit, legitimam jure ipsis debitam auferre possint. Nostris *Rapport de mariage*. Est autem *hotchpoth* vox mere Gallica, quæ escariam ollam motatam, versatam et concussam significat, aut certe ejusmodi condimentum, quod in olla ex pluribus carnibus et escis invicem mistis et confusis conficitur. Vide Littletonem sect. 267. 268. etc. Rastallum, et verb. *Faderfium*. [** Placit. ann. 2. Edward. 1. in Placit. Abbreviat. pag. 274 : *Fulco frater ejusdem Henrici, qui habuit custodiam dicti Henrici ex dono Reginæ concedit quod omnia tenementa quæ tenet de hereditate fratris sui una cum dote Aliciæ uxoris ejus ponantur in Hochepot, et quod Fulco habeat* 2. *partes et Alicia terciam, etc.*]

* **HOTELLUS**, Mensuræ frumentariæ species, Gall. *Hostiel* vel *Hotiel*. Charta pro monast. S. Nicolai prope Tornacum ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 523 : *Legaverunt sex raserias et tres Hotellos avenæ.* Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. ch. 221 : *Comme . . . . Pierrart de la Croix eust demandé à l'exposant l'argent pour le cuisage de sept Hostiaux de pain, montans environ trois solz Tournois, etc.* Charta ann. 1408. in Reg. 163. ch. 143 : *Pour six cent de terre ou environ . . . doit par an quatre Hotiaux et le comble d'un Hotiel d'avoine.* Vide supra *Hota* ; unde fortassis *Hotellus*, quantum sporta dossuaria ferri potest. Vide *Hotus*.

¶ **HOTOIER**. Vide *Hostorius*.

HOTOLBENDER. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 8 : *Si qui vero ad emptionis vel alterius acquisitionis se converterit allegationem, ne bonis careant, quæ aliorum villæ sic ostensum est adjacere his, qui tali remedio possessionis commodum sunt adepti, sacramentum defensionis per seipsos singulos primo permittuntur inchoare, deinde semel tantum per undecim, quos Hotolbender lingua materna nominat, adimplere.*

¶ **HOTUS**, Mensura frumentaria, forte pro *Hodus*. Charta Roberti Frisii Comitis Flandriæ ann. 1085. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 1137 : *Ad hospites recipiendos centum et sexaginta Hotos avenæ, et novem libras.* Vide *Havotus*.

HOVA, Hovastat. Vide *Huba*.

* **HOUALES**, Qui tenent curiam, iidem qui nostris *Scabini* dicuntur. Diar. Frat. Minor. in Wisby Gotlandiæ apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 196. ad ann. 1416 : *Obsederent famosissimum castrum Marieborgh et alia castra, per proditionem Houalium et civium eo tempore obtinuerunt, etc.* Vide *Houetmanni* et in *Huba*.

HOVAWARTH, [Custos curtis.] Vide in *Canis*.

¶ **HOUBA**. Vide *Huba*.

¶ **HOUCELLUS**, Ocrea, Gall. *Bottine*. Arrestum Parlamenti ann. 1377. ex Tabul. Sangerm. : *Quod secundum antiquos usus et observantias ipsius Monasterii consueverint... percipere et habere per manus merariorum dicti Monasterii . . . frocos et cucullas de broella, botas, ocreas seu Houcellos.* Vide *Osa*.

HOUCIA. Vide *Housia* et *Osa*.

¶ **HOVELUTE**, Homines proprii. Liber redituum Episcopalis apud Schilter. in Gloss. Teuton. : *Item homines jure proprietatis eidem curiæ attinentes, qui vulgariter dicuntur Hovelute, tenentur ad annuam contributionem duabus vicibus in anno, videlicet in Februario et Automno.* A Teuton. *Hof, hove*, proprie Proaulium, item et Curtis, curia, prædium.

¶ **HOVERISS**, Curtis ruptura. Vide *Oberos*.

* **HOVER-JUNGEREN**. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 676. col. 1 : *Sciendum est quod quæcumque feminæ ecclesiæ nostræ proprios servos duxerint et ex illis filios genuerint ; quod illi filii omnibus diebus vitæ suæ servi permanebunt nostri, qui vulgo vocantur Hover-jungeren.* Vide in *Huba*.

* **HOVESTAT**, in iisdem Gloss. ibid. pag. 671. col. 1 : *Aream appellamus Hovestat.* Vide *Hovastat* in *Huba*.

* **HOVET-LUDE**, Idem quod *Hovelute*, ibid. pag. 684. col. 1 : *Homines illuc attinentes, qui appellantur Hovet-lude, alibi commorantes, solvunt de capitibus suis annuatim, vel circiter hoc, quæ infeodata est.*

HOUETMANNI : Sic judices Groningani appellantur, quos circa ann. 1400. colligendo tributo per agros præfuisse, quemadmodum per urbem Consules, docet Ubbo Emmius in Groninga pag. 78. 82. 173. ubi et *Cameræ Houetmannorum* meminit.

¶ **HOVIA**, Hovina. Vide *Huba*.

* **HOULA**, Ludi genus, quo globulus ligneus clava propellitur. Lit. remiss. ann. 1152. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 509 : *Cum habitatores Fontanæ-burgi.... in mediis campis . . . congregati ad quemdam ludum , vulgariter nuncupatum o Houle, fuissent, etc.* Sed legendum forte unica voce *nuncupatum choule*. Vide su-

pra *Choulla*. *Hoole* vero et *Heulle* partem cultri vel securis aversam, quam vulgo *Dos* appellamus, significare videtur, in aliis Lit. ann. 1426. ex Reg. 173. ch. 401 : *Icellui Colot tira un coustel à charreton qu'il portoit, et en frappa icelle femme du Hoole en la temple.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 34 : *Icellui chevalier donna audit Pierre un cop ou deux du Heulle d'une hache ou congnié, et si lui donna un autre cop du taillant.*

¶ **HOULARIA**. Vide in *Hublæ*.

HOULKENHINE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine*.

✽ **HOUPETA**, Paniculus, vestis ornamentum, Gall. *Houppe*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1506 : *Item cuidam mulieri pro refectione* 48. *Houpetarum servientium indumentis puerorum, pro qualibet* 2. *sol. et pro aliquibus fringiis sericis simul*, 100. *sol.* Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 163 : *Lequel se print à la Hoppe de la robe d'icellui Remonte, etc.* Neque aliud esse videtur *Hurcoite*, in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 171. ch. 251 : *Lequel Bosquet prist icellui Jehannin par la Hurcoite de son auberjon et de sa houpellande.*

✽ *Houppegay* vero, Furtum subdolum plebeïo sermone significare videtur, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 25 : *Alard Remons clochemant de l'église de S. Quentin en Vermendois et Gerart Casse aussi clochemant de la dite église, se complaignoient l'un à l'autre de ce que il leur sembloit que le séneschal de la dite église, avoit mal paié leur salaire ou desserte de deux solz ou environ ; . . . icellui Alard dist, . . . quand le Camus clochemant vivoit, et on lui faisoit ainsi, il s'en savoit bien récompenser ; . . . il faisoit le Houppegay, et des cierges que il alumoit, il en ostoit chacun un pouche ou deux au dessus, et ainsi se paioit d'eulx.*

¶ **HOUPPELANDA**. Vide in *Hopelanda*.

✽ **HOURDAGIUM**, a vulgari *Hourdage*, Tabulatum, quod ex *Hurdiciis* seu cratibus ligneis compingatur, sic dictum, Gall. *Echafaut*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1519 : *Carpentario, pro Hourdagiis factis in circuitu Crucifixi, vj. lib.* Vide infra *Hourdum*.

✽ **HOURDARE**, Cratibus seu alio quovis sepimento munire, Gall. *Horder*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 109 : *Cui Aymerico miles prænominatus sic respondit : Expecta, ego te alibi reperiam, ubi tu non eris ita fortis seu Hourdatus ; cum dictus Aymericus foret quodam dumo tunc temporis circumdatus et inclusus, propter quod ipsum nequibat attingere aut ad eum accedere quoquo modo.* Villehard. paragr. 122 : *Li Grieu si recommencierent la ville à Rehorder . . . Ne onques nulle ville ne fu si bien Hordée.* Vitæ Patrum MSS. :

Qui de long garde, de près got,
Et qui bien se Horde et clot,
Si puet dormir seurement.

✽ Hinc *Se Hourder de compaignon*, Aliorum comitatu et subsidio se munire. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 134 : *Icellui Simon se Hourda de compaignons garniz de plançons et autres bastons et lui d'un arc.* Unde *Hourdé*, Instructus, onustus, Gall. *Garni, chargé*, in aliis ann. 1415. ex Reg. 169. ch. 60 : *Gens d'armes tres bien garniz et Hourdez de pillaige.* Vide infra *Hurdare*.

✽ **HOURDUM**, Tabulatum, Gall. *Echafaut*, alias *Hourt*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1367 : *Item datum pro sex fracchinellis pro Hourdo ligando, viij. solidos . . . Item pro cordis pro le Hourdich ligando, etc.* Alius S. Vulfr. Abbavil. ann. 1455. fol. 9. r° : *A capellanis hujus ecclesiæ pro parte sua Hourdi ludi Passionis, et doni lusoribus dicti ludi dati, iiij. lib. xvj. sol.* Reg. S. Petri Duac. ad ann. 1472. ubi de solemni ingressu Duacum Caroli ducis Burg. fol. 110. r° : *Et y avoit, tant en ladite rue Nostre-Dame comme au marchié, neuf Hours, où avoit les neuf histoires des neuf preulx par seignement sans parler.* Chartul. Corb. sign. *Cæsar* fol. 106. v° : *A esté donné congié . . . . pour faire ung Hourt sur rue, et pour dansser et faire la feste Dieu et monsieur S. Vaast.* Occurrit præterea apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 670. ut et pro scamno seu sedili, ibid. pag. 666. et 669. Vide supra *Hourdagium*.

✽ **HOURIUM**, Districtus vel septum. Vide supra *Hourdare*. Libert. loci de Insula ann. 1309. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 365 : *Nec pedagium seu barragium in Hourio castri et castellaniæ de Burdelia solvere compellantur.* Nisi legendum sit *Honrio*, per compendium scripto, pro *Honorio*. Vide supra *Honorium* 1.

¶ **HOUSABOLD**, Idem quod mox *Housebote*. Monast. Anglic. tom. 3. pag. 633 : *Et similiter concessionem quam idem Willielmus de Lancastre fecit eisdem* (Abbati et Canonicis de Cokersand) *et eorum tenentibus villæ de Gairstand, tam qui essent, quam qui fuerunt, de Housabold et Hoybold cum omnibus aliis libertatibus eidem villæ pertinentibus.*

HOUSEBOTE, Lignum, quod ex indulgentia Legis conductori de conducto prædio succidere et asportare licet in ædium, sepium, aratrique sui refectionem, etiam ignis subministrandi gratia. Charta Feodi pag. 163 : *Et habebat idem B. Housebote, haybote, cartbote de arbore et boscis dicti manerii competenter, ac etiam firebote rationabile de ramis et scissione arborum, absque projectione vel cimatione earumdem, et absque vasto seu destructione faciendo in eodem manerio, etc.* [Charta ann. 1262. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 259 : *Concessi etiam prædictæ Aliciæ heybotum et Housbotum in dominicis boscis meis de Acle.* Alia ann. 1363. ibidem pag. 497 : *Dicunt etiam quod de antiqua consuetudine habent Housbote et haybote in bosco domini.*] Vide Dugdalum in Antiquitatib. Warwicensib. pag. 665. et Rastallum in hoc verbo ; et supra in *Haga*, *Haybote*.

✽ **HOUSELLUS**, Tibiale, crurale, caliga, Gall. *Houseau*. *Huese*, apud Villehard. paragr. 116 : *Marchuflex chauça les Hueses vermoilles. Une Hueses de chienc sols*, in Ch. ann. 1286. ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 42. v°. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 433 : *Cum dictus exponens emisset certam quantitatem Housellorum sive estivalorum, quorum aliqui erant perfecti et aliqui perficiendi.* Aliæ ann. 1358. in Reg. 87. ch. 62 : *Cum Gauffridus Gassini a patre suo instanter petiisset, ut quædam tibialia vel Housellos eidem habere faceret, ... pro eundo in quadam equitatura seu exercitu, etc.* *Triquehouse*, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 380 : *Deux Triquehouses de blanchet, que le suppliant avoit enrollées autour de ses jambes.* Hinc *Houser*, ejusmodi caligas induere. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. ch. 84 : *Ilz furent d'accord que ledit Anthoine se Houseroit et esperonneroit et feroit semblant d'aler dehors.* Aliæ ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1520 : *Ainsi que le suppliant estoit en l'ouvrouer d'un cordouennier pour soy Houser pour aller au gibier, etc.* Unde *Deshouser*, *Housellos* exuere. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. ch. 7 : *L'exposant se feust devestu et Deshousé, etc.* Aliæ ann. 1410. ibid. ch. 205 : *En laquelle hostellerie, après que le suppliant se fut logié et qu'il ot esté Deshousé, etc.* *Desoucer* vero, pro Spoliare, diripere, inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 267 :

Cofic de Grolée Humbert,
Qui conduisoit Cadey Bernert
Frere du comte d'Armignat,
Et Emery de Severat,
Qui ont le pays Desoucé,
Et mis du tout en poureté.

Vide *Osa*.

✽ **HOUSERE**, Instruere, munire. Reg. Phil. Aug. sign. 34. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. v°. col. 2 : *Magister Mathæus et Alardus habebunt ij^c. lib. Paris. pro . . . . faciendis les bars super quatuor tornellas et propter illas tegendas et Housendas et porta tegenda de tegula . . . Et facient palicium fossati xij. pedes altitudinis super terram et posternam, et debent Housour extra, etc.* Nisi sit pro Tegere, operire, a veteri Gallico *Houchier*, eo intellectu. Vide mox in *Housia*.

HOUSIA, Houcia, Tunica talaris, Gall. *Housse*, quam vocem vulgo tribuimus equorum instratis, vel lectariarum cortinarum stragulis. Statuta Collegii Navarræi Paris. apud Joannem Launoium in Hist. ejusdem Collegii : *Nullus habitum deferat, nisi tabaldum seu Houssiam longam de bruneta, etc.* Occurrit ibi pluries. Statuta synodalia Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. ann. 1298 : *Inhibitum, ne Abbates, Monachi, Priores, et alii Religiosi . . . Houcias et clochas deferre præsumerent.* Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiens. : *Præcipimus, quod nec monachi nigri, nec Canonici regulares in Hissis* (sic in MS.) *vel tabardis equitent.* Charta fundationis Domus Dei Tornodorensis ann. 1293 : *Et cum domum exierint, superpellicia, vel capas clausas, vel Houcias deferant.* [Testamentum Remigii de Summa vera ann. 1360. ex Tabular. Capellæ S. Yvonis Paris. : *Item Jacobo Redello suam capam cum Houcia curta et capucio fourrato de variis.*] Occurrit pluries, præcipue in Ordine, quem tenet Universitas Paris. in delatione Corporum Regum Franciæ in libro viridi Novo Castelleti Paris. fol. 47. Vide *Herga*.

¶ Hucia, Hussia, Eadem notione. Fundatio Collegii Plessæi ann. 1326. apud Lobinel. tom. 3. Hist. Paris. pag. 376 : *Theologi vero et Canonistæ Hucias longas, et Baccalarii cappas habeant honesti coloris.* Statuta ejusd. Collegii ann. 1466. ibid. pag. 382 : *Ordinamus quod vos omnes et singuli habeatis longas Hussias sive cappas honesti coloris.* Adde pag. 389.

✽ Stat. eccl. Attrebat. cap. 1. ex Cod. reg. 1610 : *Ad sanctam synodum honeste veniant ; prælati videlicet . . . . seculares supertunicalibus et wardecorsis induti, clausis vestimentis, puta Houciis vel in capis.* Comput. MS. ann. 1239 : *Pro burallis ad Houcias ad equos stabulorum, xxvij. lib.* *Houce*, in Stat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 648. art. 10. *Togam, scilicet Housse*, in Officiar. curat. diœc. Clarom. ann. 1490. *Housselin*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 168 : *Trois*

quartiers de drap avec un Housselin de cendal rouge à une manche brodée. Quomodo etiam legendum puto pro *Haneselin* vel *Haveselin*, in aliis Lit. ann. 1403. ex Reg. 158. ch. 72. *Houe de burel*, in Ch. ann. 1384. tom. 2. Probat. hist. Brit. col. 484. Denique *Houche* apud Reclus. *de Moliens* MS. :

Houches, mantaus, chappes fourrées.

Hinc *Houchier*, pro Operire, in Stat. ann. 1390. tom. 7. earumd. Ordinat. pag. 565. art. 11 : *Que nulz ne puist Houchier archons aucunement de cuir de mouton.*

° Ejusdem quoque originis vox *Houspaillier* et *Houspouillier*, Calo, prædator, spoliator. Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 745 : *Aucuns mauvais garsons, pillars et Houspailliers, etc.* Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 540 : *Mille hommes de guerre, ou plus, tous gens de bonne étoffe, sans les Houspouilliers, fouragers, et autres gens de petit estat.* Inde etiam *Houspigner*, vulgatius *Houspiller*, Aliquem agere, per vestem apprehendere et succutere. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. ch. 45 : *Coleçon Lambin et Martinet vindrent courir sus audit Raguet et tellement le Houspignerent par le chaperon, qu'il perdit léans sondit chaperon. Hubillier*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 195. ch. 43 : *Lesquelz compaignons s'avancerent . . . de Hubillier, tirer et sacer Jehanin le Bouchier pour prendre et avoir sa bourse.* Idem sonat *Hurtepiller*, in aliis Lit. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 227 : *Colard Milon et Jehançon Colard se Hurtepillerent eulz deux, tellement qu'ilz cheirent touz deux à terre. Houssepiller* vero, pro Vexare, molestare, in aliis Lit. ann. 1454. ex Reg. 184. ch. 463 : *Jaques le Leu dist aux supplians que se il les avoit Houssepillié, encores les Houssepilleroit il.*

HOWSEROBING, Anglis, est crimen supra ædium expilationem, id est, diurna irruptio in domum, vel tentorium alterius, et bonorum subductio, dummodo aliquis in domo vel tentorio tum præsens fuerit. Cowellus lib. 4. tit. 18. § 23.

¶ **HOYBOLD**, Jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hayas.* Locus est in *Housabold.* Vide *Haybote* in *Haga.*

HR. Vide *Æra.*

HRÆFAWNT, Hrefwnt, Ventris seu alvi vulnus : ex Saxon. hrif, seu a prisco Germ. *Href*, vel *Hreve*, venter, alvus, et Saxon. wunꝺ, seu Germ. *Wunt*, vulnus. Lex Bajwar. tit. 3. § 6 : *Si cervella in capite appareant, vel interiora membra plagata fuerint, quod Hræfawnt dicunt, cum* 12. *sol. componat.* Ubi Editio Heroldi cap. 5. tit. 6. *Hrevawnt* habet. Lex Aleman. tit. 65. § 25 : *Si autem interiora membra vulnerata fuerint, quod Hrefwnt dicitur.* Eadem Lex Bajwar. tit. 1. cap. 6. § 2 : *Et quanti homines ibi intus fuerint*, (sub incenso culmine) *et inlæsi de incendio evaserint, unicuique cum sua Hrevawnti componat.* Ubi Editio Heroldi *Hrævaunta* habet : quo loco, si bene auguror, incendiarius unicuique homini componit, tanquam de vulnere in alvo accepto. Vide Notas Baluzii ad Capitular. pag. 1008. 1014. 1017. [°° et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 1153.]

HRANNE, Grex porcorum : vox ex Latina *Hara*, quæ idem sonat, formata : unde etiamnum *Renne*, pro grege, Antuerpianis, uti habet Wendelinus : et *Rannen*, gregatim procurrere. Lex Salica tit. 2. § 1 : *Si quis porcellum lactentem furaverit de Hranne prima aut mediana, etc.*

☞ A scopo aberrasse Cangium nostrum, aliosque omnes qui hujus vocis etymon hactenus quæsiere scribit Eccardus in notis ad titulum laudatum ; existimatque vir eruditus vocem esse Germanicam, jam quidem obsoletam, olim tamen non infrequentem. *Rennen* autem pro coire sumitur apud Germanos, unde porcellus de *Rhanne prima* aut *mediana* sive altera, inquit ille, est porcellus ex primo vel secundo coitu seu fœtura scrofæ ortus. Quæ quidem sententia eo probabilior fit, quod lex, ut ipsemet observat, neque de porcis pinguefaciendis, neque de gregariis mentionem faciat. [° Interpretationem Eccardi omnino confirmat Glossa codicis Estensis apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 286. ubi *de Chranne prima* dicitur, id est, *de primo partu.* Vide *Cranna.*]

HREDIGE. Leges Adelstani apud Greateleiam cap. 16. ex Bromptono : *Item diximus de illis latronibus, qui in Hredige nequiunt culpabiles inveniri.* Ubi Somnerus ex textu Saxonico restituit hrædinge, id est, *in præsens, in promptu :* nos diceremus, *Sur le champ.* Ejusdem Glossarium : Hrædinge, *brevi, cito.*

HRINGUS, Ringus : Ita olim Avares seu Hungari castra sua appellabant, quod in circuli modum circumducta essent, a voce Saxon. hring, et Germ. *Ring*, circulus, orbis, annulus : seu quod revera *Hringus* fuerit is *circulus*, quem et *Hagin* vocabant, intra quem sese continebant Hungari, ut in *Haga* documus : a qua quidem voce Germanica, deductam investiturarum formulam, *Par Rhin et par baston*, censet Cujac. ad lib. 2. Feud. tit. id est, *per annulum et virgam*, tametsi id jure controverti potest. Annales Francor. anno 796 : *Sed et Heiricus Dux Furjulensis missis hominibus suis cum Wonomiro Sclavo in Pannonias, Hringum* (al. Hrigun) *gentis Avarorum, longis vero temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se Principibus, spoliavit.* Annales Eginhardi : *Spoliata Hunorum Regia, quæ Ringus vocabatur.* Et mox : *Hunis trans Tizam fluvium fugatis, eorumque Regia, quæ, ut dictum est, Ringus, a Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, etc.* Poeta Saxon. lib. 3. ann. 796. vers. 15 :

Nam spoliata fuit Hunorum Regia, Hringum
Quam vocitant.

Mox, vers. 32 :

... A Francis Hunorum Regia tota
Est æquata solo, quam Hringum diximus ante.

Annales alii a Lambecio editi lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsarea pag. 379 : *Pervenit ad locum, ubi Reges Avarorum cum Principibus suis sedere consueverant, quem et in nostra lingua Hringe nominant, etc.* [Ubi hæc addit eruditus Editor : *Hringe sive Ring vocabulum est mere Germanicum, et significat hic locum rotundum sive orbiculatum in meditullio castrorum, vel munimenti vel consessus alicujus situm, quem honoris et securitatis causa Rex cum optimatibus suis obtinet.*] Eadem habet Chronicon Moissiacense ann. 796. præterquam quod pro *Hringe, Kinno* præfert, ubi *Kinno* forte est *Regia*, ex Saxon. Kyn et Kynne, regius. Unde fortean etiam dicta urbs Danica *Ryngstadium*, de qua Saxo Gram. lib. 13.

° Ex his manifestum est quam ridicule Monachus Engolismensis *Ringum* in ejusdem nominis ducem Avarorum transformaverit, apud Duchesn. tom. 2. pag. 78 : *Henricus autem dux Furjuliensis misso in Pannoniam Wonomirro Sclavo principe suo, Ringum ducem Avarorum interficere jussit.* Cons. D. *Le Beuf* tom. 2. Dissert. pag. 403.

Ex allato porro Eginhardi loco docemur castra sua *Campum* appellasse Longobardos : quod etiam apud nos obtinet. Castra enim *Camp* dicimus. Acropolita cap. 85 : Καὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν πόλιν, ὥρμησαν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ τὰ Ρωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες, πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον περὶ τὸν αἰγίαλον κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, πρῶτα Βενεκῶν, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς Κάμπους ὀνόμαζον.

¶ **HROBATEN.** Vide *Hropant.*

HROCCUS, [Vox Germanica significans supremam vestem.] Vide *Roccus.*

HROPANT. Lex Bajwar. tit. 3. § 8 : *Si eum per vim implexaverit, et non ligaverit, quod Hropant dicunt, etc.* Ubi Editio Heroldi, *Hrobaten*, alius Cod. *Hroupant*, præfert. Spelmannus : *Rape*, Angl. rafe, Saxonibus, *funis :* et si *Hropant* referatur ad *ligaverit*, sensus perspicuus est : sin ad *implexarit*, quod rectius videtur, alius quærendus est, et hic me fugit, ni dicatur ex Saxonico raepan, *intercipere.*

¶ **HRUOTLONGE**, Bovis pulmo, a Germ. *Rint*, vel Belgico *Runt*, Bos, et *Lunge*, pulmo. Eginhardus Epist. 23 : *Boves vero qui occidendi sunt, volumus ut facias ad Ludivacam venire, et ibi occidere. Unum ex his volumus ut dari facias Hruotlonge, et illa minutalia atque interranea, quæ ad nostrum opus servari non possunt, volumus ut dentur ad illam familiam quæ ibidem est.* [°° Edit. Teulet. *Ruotlouge ;* nomen proprium viri aut feminæ, cujus prima pars *hruot* est Rumor, gloria.]

¶ **HUABA.** Vide in *Huba.*

° **HUALE**, an Radius, Gall. *Rayon?* Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Item pro ponendo in una roda dicti molendini unum Hual fusti bonum et sufficientem, etc.*

° **HUANARIA**, f. Locus aquifoliis, Gall. *Houx*, consitus. Charta pro monast. Pissiaci ann. 1317. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 92 : *Item super redditu Huaneriæ pro toto ad S. Michaelem xij. denarios.* In Lib. rub. Cam. Comput. fol. 433. v°. col. 1 : *Bolleria et Huenueria.*

HUANUS, Avis species, quæ in altum volat, apud Fridericum II. lib. 2. de Venat. cap. 54.

° **HUARE**, Habere, ab Occitanico *Havoir*, pro *Avoir*, inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 3 :

Et præsentibus inde totis gentibus illis
Quæ regis jus Huant, et causa placitata
Ad longum, etc.

HUBA, Hoba, Hova, Hobunna, etc. Modus agri cum habitatione coloni : *Colonia*, uti exponitur in *Hobunna*, mox ; *Prædium*, uti in veteri membrana apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuldens. cap. 11 : *Numerus mancipiorum* 254. *villarum* 23. *prædiorum, seu Hubarum*, 170. Alia apud eumdem pag. 266 : *Optimos exinde sibi excepit mansos, eosque pro beneficiali jure in suos hæreditavit filios, ita ut aliqua villicatio plures amitteret Hubas, quam retineret.* [Vita S. Eberhardi tom. 2. Aprilis pag. 503 : *Ecclesiam in Matchial cum omnibus ad ipsam pertinentibus, videlicet Hubis, decimis.*]

Tradit Vadianus *Hobam fundi partem significare, maxime pascuam,* hodieque vulgo *Huob* appellari. Glossarium Latino-Theotiscum *mansum,* cum *hoba,* confundit. At ex infra laudandis Chartis aliud fuit *Hoba* a *manso:* siquidem *mansus* aliquot *hobis* interdum constitit: sed et *hobæ* ut plurimum *terra arabili* constitere, interdum et silvis.

☞ Et quidem *Hubarum* nomine terras arabiles designatas fuisse manifestum est ex Vita S. Udalrici Episc. Augustod. sæc. 5. Bened. pag. 459: *Nisi* XX. *Hubas extra traditionem dimisit, et eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit, canonicisque placitavit ut potestatem haberent, si vellent, easdem Hubas* XX. *cum* X. *in ista provincia in bono loco sitis Hubis concambire.*

Germani *Hofas,* seu *Hovas,* solitarias colonorum ædes vocant, ut est apud Gretzerum in Dissertat. seu Appendice de Aureato pag. 558. Kiliano perinde, *Hof,* veteribus et *Hoeve,* recentioribus est villa. Freherus in Constitut. Adolphi Imp. de Insulis Rheni, ait, *Hoeve* Germanos appellasse, quod Latini inferioris ævi *Curias, Parlamenta, Placita generalia. Huba dotalis,* in veteri Charta a Gevoldo edita cum Chronico Reicherspergensi pag. 40: *Descriptio Hubarum et pensionum ad curiam Furde pertinentium,* apud Freherum in Orig. Palat. pag. 39. Adde Acta Murensis Monast. pag. 65. et Chartas aliquot in Chron. Laurisham. pag. 69. 89. in Antiquit. Fuld. Broweri pag. 260. in Diplomatib. Ottonis M. a Meibomio editis pag. 118. in Tradit. Fuld. pag. 604. Metropoli Salisburgensi passim, etc. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 535. Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 753. et 828.]

☞ Inde est quod *Hubam* ab *hofa* distinguit Aventinus lib. 7. pag. 453: *Classes rusticorum prædiorum apud Bojos duæ sunt. In prima tantum agri, quod quadrigis, in secunda quod bigis arari solet. Hanc Hubam atque mansum, illam curtim, Hofam, prisci Bojorum jurisperiti vocant, illi a Rudolfo* LX. *asses, alteri* XXX. *impositi sunt.*

Hoba. [Charta Hedeni Ducis pro S. Willibrordo Episc. ann. 704. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 13: *Et in curte nostra alia nuncupante Monhore donamus tibi* VII. *Hobas et* VII. *casatas et* CCCC. *diurnales de terra.* Alia ann. VI. regni Hildericis Regis tom. 2. Annal. Bened. pag. 696: *Dono... Hobam unam... cum casalibus, campis, pratis, silvis, accessisque omnibus cum ædificiis pascuis.*] Charta Alamannica 18. Goldasti: *Dedit...* 5. *Hobas de terra arabili, et casas cum curtis, etc.* Alia Ansfridi Comitis apud Miræum in Notit. Eccl. Belg. pag. 52: *Hoc est mansum indominicatum cum ædificiis et omnibus utensilibus, habentem Hobas* 3. *Hobas serviles* 19. *et silvam, etc.* In Charta seq.: *Hoc est Hubam indominicatam unam, serviles* 9. *etc.* Adde pag. 77. Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 42: *Unam Hobam, et ad eam pertinentem arialem, cum integra ædificii structura, etc.* Tradit. 66: *Duas Hobas, unam in silva, et alteram in terra.* Lib. 2. tradit. 81: *Et duas Hobas, unam in campis, et alteram in silvis.* Lib. 1. trad. 84. et lib. 2. trad. 117: *Duas Hobas terræ arabilis.* Adde lib. 1. trad. 22. 30. 36. 42. lib. 2. tr. 31. 47. 77. et Stangefol. lib. 2. Annal. Westphalic. pag. 185.

Hubæ Regales, in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 105. 138. 139. 145. etc.

¶ Hueba Salica, Quæ pertinet ad *salam,* seu domum *cortis* præcipuam, apud Hansizium tom. 1. Germ. sacræ pag. 186. Vide *Salica terra* in voce *Lex.*

Huoba, in Testamento Herberti Comitis Viromand. ann. 1059. apud Joan. Carpentar. in Hist. Cameracensi non semel, et in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 21. 24. 32. 147. 151. 156. lib. 2. trad. 38. 39. 71. 75. 157. 177. lib. 3. trad. 28. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 105. etc. [Apud Gregorium Christianum tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 736: *Notum esse cupio... qualiter ego Ruocelin et conjux mea Willa, prædium nostrum scilicet ad quinque Huobas quod... communiter possidemus, ad ecclesiam S. Albani.... delegavimus.*]

Huaba, in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 26.

Houba, in Chronico Reichersp. pag. 204.

Hioba, apud Carpentarium, et in Trad. Fuld. lib. 1. tradit. 69.

Hova. Variæ Chartæ Germanicæ apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. Una anno 793: *Tradidi partem hæreditatis meæ Ludgero Abbati in villa,... id est, illam Hovam integram, Alfgatinghova, cum pascuis et perviis, et aquarum decursibus, et scara il silva juxta formam Hovæ plenæ.* Alia ann. 797: *Hæc autem pars tertia hæreditatis meæ tribus in locis consistit: in pago Hisloi, in villa, quæ nuncupatur Oceanni, Hova una, quam proserviunt liti mei: in pago vero... in villa... Hova altera, et in eodem pago Hova tertia, et sexta pars Hovæ quartæ in villa, quæ appellatur, etc.* Alia ann. 799: *Terra aratoria illius Hovæ, quæ dicitur, etc.* Adde Chartam Arnulphi Imp. post Chron. Gerbrandi a Leydis pag. 372. [et Chartam ann. 1308. apud Miræum tom. 1. pag. 1012.]

¶ Hovina, in Charta ann. 1136. tom. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 116: *Ego Theodoricus Dei gratia Flandriæ Comes, pro remedio animæ meæ et antecessorum meorum duo Hovina terræ in Ruholt....... concessi.*

Hovia, Villa, vel curtis. Chron. Montis S. Agnetis cap. 26: *Damnum magnum habuimus in Hovia nostra ex inundatione aquarum.*

Hobunna, Eadem notione, Colonia, prædium. Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 21: *Id est, in supradicto loco novem trado colonias (hoc sunt Hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis, etc.* Adde lib. 1. trad. 1. 119. lib. 2. trad. 32. Vide *Aba.*

Hubarum Magister, Dignitas quædam in Austriæ Ducatu, qua donatus quidam Baro Austriacus *Joannes de Tyrnavia,* ann. 1384. in Privilegiis Academiæ Viennensis in Austria, apud Lambecium. De illius functione mihi non liquet.

Hovastat, quasi *Hove stade,* Domus hovæ, quæ in *hova* exstructa est. Tradit. Fuldenses lib. 2. trad. 17: *Ego ab ipsis unam arialem, id est, Hovastat, cambiavi, id est, mutavi, in illa, quæ dicitur, etc.* Et trad. 20: *Quid sit extra unam arialem, id est, Hovastat, etc.*

* Idem interdum quod *Curtis,* prædium. Charta Henr. II. episc. Leod. ann. 1147. in Suppl. ad Miræum pag. 708. col. 1: *Tres curtes, quæ apud ipsos vocantur Hovestede, pro anima patris sui eidem tradidit ecclesiæ.* Vide supra *Hovestat.* Haud scio an inde accersenda vox *Houbiller,* Mulgere, Gall. *Traire;* quia *Hobariæ* seu colonæ opus est. Stat. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 370. art. 184: *Les chambrieres qui servent en Houbillant les vaches, etc.*

Hobarii, Hobarium possessores, vel coloni. Charta Anshelmi Abbatis Laurishamensis apud Freherum de Orig. Palat. pag. 38: *Aream et vineas Hobariis atque curtariis... concessi:... ut cum aliquis Hobariorum obierit, hæres ejus tantum* 5. *s. tribuat, etc.* Occurrit ibi pluries. Acta Murensis Monast. pag. 37: *Hombarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare* 4. *maltra de spelta.* Et pag. 38: *In festivitate S. Sergii dabunt Hobarii, qui extra silvas domos habent, lineum pannum, etc.* Mox rursum *Hombarii;* sed legendum *Houbarii.* [** Vide infra *Mansarius* sqq. post *Mansus,* et Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 317. 536.]

¶ Hubarii, Eadem notione. Charta ann. 1274. in Hist. Mediani Monast. pag. 332: *Pronuntiavimus prædictum Abbatem... omnes agros qui jure proprietatis ad sæpe dictam curiam spectare noscuntur, conferre posse et debere sine reclamatione villici et Hubariorum dictæ villæ.* Adde Tolnerum in Hist. Palatina inter Instrum. pag. 16. *Hovir* Hobarium seu colonum vocant Poetæ nostrates. Le Roman *de Partonopex* MS.:

Et que Dame de nul endroit
Nul meillor Hovir ne porroit,
Plus cortois, ne plus debonaire, etc.

[* Scriptum potius videtur pro *Hoir,* hæres, ita ut, habita versus ratione, *Houir* vel *Houoir* dissyllabum poeta finxerit.]

¶ Huppfennige, Denarius, sive census de *huba,* quem possessor annuatim præstat domino. Liber redituum vetus Episcopi N. apud Schilterum in Gloss. Teuton.: *Item jura sive census denariorum, qui dicuntur Huppfennige, spectantes ad curiam in V. sunt hi: etc. Item notandum est quod solventes Huppfennige non tenentur ad mortuaria: alii autem curiæ attinentes, vel bona eidem censualia possidentes tenentur ad mortuaria.*

¶ **HUBBERGUEL.** Vide in *Halsberga.*

HUCA, Ricinium, quo scilicet mulieres olim caput operiebant et velabant: *Huque,* uti etiam appellatur in Flandria. Statuta Massiliensia MSS. ann. 1276: *Huca cum caputio vel almussa cum pennis... Huca cum sendato et caputio vel almussa.... Huca de panno serico, vel de camelotto cum cendato. Huca frezata.* Viris etiam attribuit Jac. Valerius in Tractatu MS. *du Droit d'armes et de Noblesse: Ceux, qui ont tournoyé sous les bannieres endroit soi, sont vestus de pourpoins pareils avec Heuques d'orfavrie, ou outres habillemens.* Et Octavianus de *S. Gelais* in Viridario honoris:

Armetz luisans, briquoquez, capelines,
Hucques de pris, tres-riches mantelines,
Venans sans plus jusqu'au dessus des faudes.

Vide Monstrelletum 1. vol. cap. 155. 3. vol. pag. 74. Theatrum Honoris Vulsonis de *la Colombiere* pag. 71. et Menagium in Originib. linguæ Francicæ. Vide *Huka.*

* Seu Vestis species, qua viri simul et mulieres non caput tantum, sed et corpus operiebant, nostris *Heucque, Heuque* et *Huque.* Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 382: *Le suppliant print une Huque noire, qui estoit à sondit maistre, qu'il vesti.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 223: *Icelle Boudiere ala en une des chambres de l'hostel et apporta une Heuque fourrée qu'elle bailla en gaige à laditte Per-*

rette,... qui print ladite Huque. Aliæ ejusd. an. ibid. ch. 378 : *Une Heucque de brunette et une robe de brun vert à femme. Icellui Jehan bouta sa main dessoubz sa Heuque en querant un coustel,* in aliis Lit. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 361. Denique aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 165 : *Icellui Coupper devesti sa robe et print sa Heuque.*

¶ **HUCAGIUM**, Proclamatio vini venalis, ut conjecto, et tributum pro ea solvendum. Charta ann. 1269. ex Tabul. Floriac. : *Tandem inter nos.... pacificatum extitit in hunc modum, videlicet quod... Hucagium seu clamor tabernarum et collatio Hucagii seu clamoris in Majoria... et omne jus quod habet in celleria et in collatione ejusdem nobis... libera remanebunt.* Etymon puto vetus Gallicum *Hucher*, Clamore accessere. Vide *Cridagium.*

HUCCIARE. Vetus Placitum ann. 17. Ludovici Pii, editum a Baluzio in Append. ad Capit. num. 34 : *Et perquisierunt terminos de ipsa villa, archas, et fixorias, et vindenatos. Nos vidimus tenantes, et in omnibus Hucciando truncato mantildo Oderius comparatus, et Abbadela, qui vocatur Maraton, etc.* Nostris *Hucher*, est clamare, aliquem vocare.

☞ Hinc in Litteris Johannis I. Regis Franc. ann. 1354. tom. 2. Ordinat. pag. 558 : *Et se eulx ou aucun d'eulx se complaignent de ceuls qui se sont entremis des impositions ou temps passé, ou d'aucuns nos Officiers, ou d'autres, faites leur sommerement et de plein ostez tous Houquez, fuitez et cavillations par voye de reformation ou autrement, etc.* Le Roman *de Partonopex* MS. :

> De son cheval le trebusche,
> Li paiens crie et brait et Huche.

* *Ahuchier*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Appelé, Ahuchié, accersitus. Hucer* in Vita J. C. MS. :

> Deus deciples Huça à soi.

* **HUCCUS**, Clamor inconditus. Vide infra *Uccus.*

* **HUCELLUS**, Huchellus, diminut. ab *Hucha*, Arca, nostris, *Huceau, Hucheau*, et *Huchel*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 789 : *Cum Perinetus Gaubelin seram Hucelli Johannis le Begue... vi fregisset aut levasset, in quo Hucello, etc.* Aliæ ann. 1367. in Reg. 99. ch. 42 : *Fuerunt quædam armaturæ et alia in quodam debili Huchello in dictæ domus introitu confracto existentia, in vico dilacerata.* Aliæ ann. 1391. in Reg. 141. ch. 246 : *Apud villam de Brithulio in Ecclesia B. Mariæ archas parvas et Huchellos... fregit.* Aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 646 : *L'exposant rompi...... ledit coffre,... et prinst dedens... une certaine quantité de fretin d'argent.... avec ledit petit Huchel. Une huche ou Huchel,* in aliis ejusd. an. ibid. ch. 735. Denique aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 81 : *Le suppliant rompi un coffre ou Huceau, etc. Le huche doit iiij. den. le Hucheau doit ij. den.* in Chartul. 21. Corb. fol. 85. v°.

¶ **HUCENABRA**, Idem videtur quod *Huba*, ab Anglico *House*, Domus mansio ; vel *Husband*, terram colere. Chartularium S. Trinitatis Cadom. fol. 46. v°. : *Hugo 4. sol. pro una Hucenabra 3. denarios, pro home 1. obolum.* Infra fol. 48 : *Willelmus pro Huchenacra 4. denarios, etc.* Potior mihi videtur prima lectio.

1. **HUCHA**, Huchia, Arca, vel cista lignea oblongior, vox Picardis nostris nota, *Huche*. Leges Burgorum Scoticor. cap. 125 : *Item habebit cistam, Hucham, aratrum, etc.* Nescio an huc pertineat quod habent Schedæ MSS. : *Uns peletiers ne doit Huche, se il n'a six garnemens ou plus : et ce garnemens ne doit tonlieu.* Usatica MSS. Vicecomitatus aquarum Rotomagi : *Si aucun porte Huche ou buffet à clef hors de la ville, il doit 4. den.* [Consuetud. Brageriaci art. 93 : *Qui archas seu Huchas debotaverit, aut falsas claves quæ dicuntur contraclaves tenuerit et eis usus fuerit.* Inventarium ornament. et reliq. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419 : *Item magna Huchia operata a parte anteriori et entre-deux ad duas serruras.*] Vide in *Retorta*, et *Hutica*. Ab *Huchiarum* forma dictæ fortasse naves, quas *Huches* vocat Monstreletus 1. vol. cap. 243.

¶ Huchetta, diminut. ab *Hucha*. Inventarium modo laudatum : *Item una parva Huchetta ad ponendum candelas modici valoris.*

* *Huge* et *Hugette*, eodem sensu, in Charta ann. 1350. ex Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17 : *Item la vendue..... des Huges et Hugette, c'est assavoir.... de chascune Huge et Hugette,... iiij. deniers.* Unde *Huge-lange*, Linteum, quod arcæ apponitur, in Lit. remiss. ann. 1368. ex Reg. 99. ch. 476 : *Le suppliant fu avec Pierre Auberée à prendre et embler certaine quantité de file, Huge-lange, draps, etc.* Unde *Huichier*, Ejusmodi arcarum opifex, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 123. ch. 100 : *Colin Gauchier poure Huichier ou charpentier de la parroisse de S. Symeon en la prévosté de Coulommier en Brie, etc.*

* Aliud vero sonat vox Gallica *Huche* in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 196 : *Avant que il* (le roy Théodebert) *trespassast, dona aus borgois de Verdun viiij. mille Huches, que il devoient chacun an, etc.* Ubi Aimoin. lib. 2. cap. 25. ibid. pag. 59. habet : *Civibus ejusdem urbis octo millia solidorum, qui annuatim exinde ejus inferebantur thesauris.... concessit.* At in schedis MSS. a Cangio laudatis idem est, ni fallor, quod alibi *Boiste* dicitur, arcula nempe, in quam vectigalia inferuntur.

* 2. **HUCHA**, Ucha, Auctio, hasta publica, bannum, proclamatio et ipse præco qui proclamat. Libert. castri de Manso SS. Puellar. ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 32 : *Item supplicant dicti consules, quod cum institutio et destitutio inquantatorum seu Uchæ castri de Manso prædicto ex usu longissimo ad ipsos pertineat, ut concedatur eis prædicta arrendatio, et quod emolumentum, quod provenire poterit utilitati dictæ universitatis imposterum applicetur dictis consulibus ex prædictis Ucha et inquantu.* Aliæ ann. 1328. in Reg. 66. ch. 77 : *Cum institutio et destitutio incantatorum seu Huchæ castri... ad ipsos* (consules) *pertineat, ut concedatur eis prædicta arrendare,... et ex prædictis Ucha et incantu dictum emolumentum in utilitate universitatis dictæ villæ convertendum.* Hinc *Ucage*, pro Tributo, quod ex ejusmodi *Uchis* percipitur. Redit. comitat. Namurc. ann. 1265. in Reg. Cam. Comput. Insul. sign. *Papier velu* fol. 6. v°. : *Namur.... Et si a li cuens le Ucage et le pesiel et le menus cens.* Et in Reg. ejusd. Cam. sign. *Le Papier aux ayselles* ann. 1289. fol. 73. r° : *Encor i a* (a Namur) *li cuens le Ucaige, ki vat par an xxiij. livres et xix. sols.* Vide in *Incantare* 2.

* **HUCHELLUS**. Vide supra *Hucellus.*

¶ **HUCHENACRA**. Vide *Hucenabra.*

¶ **HUCIA**. Vide *Housia.*

* **HUCIA**, Virga, flagellum virgeum, Gall. *Houssine*, ut videtur. Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. ch. 129 : *Et de ejusdem silvæ* (donavit) *similiter.... cavillas et Hucias et si quid hujusmodi aliud eis in rurali opere necesse fuerit.* Idem forte sonat *Hoisez*, nisi Aquifolium, Gall. *Houx*, intelligas, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 155 : *Lesquelles femmes garnies de verges de boust, de Hoisez et de bastons, etc.*

¶ **HUCNOTICUS**, Calvinianus, *Hucnotica persecutio*, apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. pag. 324. ex Epitaphio ann. 1562. Vide *Hugonotti.*

* **HUCTINUS**. Vide infra *Hutinus.*

HUDEFEST. Vide *Hurderefest.*

HUDEGELD, ex Saxon. hyd-gyld, Cutis vel corii pretium, quo sensu quis dicitur *corium redimere*, cum a flagellationis pœna, soluta pecunia, se eximit ; ex hyd, corium, et gyld, mulcta. Fletæ lib. 1. cap. 47. § 20. *Hudegeld*, significat *quietantiam transgressionis illatæ in servum transgredientem.* Id est, *a servo, qui forefecit.*

☞ Haud scio an perperam editum sit *Hudegeld* pro *hinegeld*, ita ut vox formata sit ex *hine*, servus, et gyld, mulcta, quod ad definitionem Fletæ proprius accedit.

* **HUDERA**. Charta Henr. III. reg. Angl. an. circ. 1240. in Suppl. ad Miræum pag. 106. col. 2 : *Et habeant in eadem villa sua Huderam suam liberam et quietam.* An vecturam liberam et tributo immunem intelligendum est ? nam *Hudel, vehiculi* genus videtur, in Lit. remiss. ann. 1464. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 412 : *Cassin Herbaine ala querir icellui Baffart en ung Hudel, et l'apporta à son hostel.*

¶ **HUDREDEPENY**. Vide in *Hundredus.*

¶ **HUELLUM**, f. Ligo, Gall. *Houe*. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLX : *Pro* C. *piceis et* L. *Huellis et pro vectura a Belvaco usque ad Archas* VI. *l. et* XIII. *s.*

* **HUENUERIA**. Vide supra *Huaneria.*

HUERNUM, [f. idem quod *Huba*, Mansio, domus coloni.] Charta Eduardi Confessoris anno 1044. in Monastico Angl. tom. 2. pag. 901 : *Præterea addidi loco illi infra Londoniam partem terræ de terra illa... cum Huerno eidem terræ pertinenti.* [* *Huervum* ex eadem Charta in Suppl. ad Miræum pag. 13. col. 2.]

HUESIUM, Hutesium, Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur : ex Gallico *Hus*, formato ex ipso sibilo, quo quis aliquem explodit : *Huer* et *Huée*, etiamnum dicimus. Vita Ludovici Pii anno 840 : *Quibus id agentibus,... conversa facie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute, quanta potuit, dixit bis, Hutz, Hutz, quod significat, Foras, Foras. Unde patet, quia malignum spiritum vidit, etc.* Ita *Hus* de clamore militari confuso ac incondito usurpat non semel Villharduinus num. 89 : *Et li Hus ere si grans, que il sembloit, que terre et mer fundist.* N. 127 : *Li Hus de la noise fu si grans, que il sembla, que terre fondist.* Et n. 212 : *Et fu li Uz et la noise grans.* Le Roman de *Florimon* :

> Quant se furent entretenu,
> Le cri leverent et le Hu.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS. :

> Lors leisserent cheval aler
> Là oussies uns Hus lever,
> Et une noisse, et un cris.]

[* *Huerie*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. Chartoph. Reg. ch. 27 : *Pour cause du fouel, Huerie et*

cornerie qu'il avoit fait, etc. Unde *Huyer*, Clamores edere, in aliis Lit. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 256 : *Les pasteurs qui gardoient les bestes crioient moult haultement en Huyant le loup. Huier trompes*, Buccinare, in Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 27. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 311.] Monasticum Angl. tom. 2. pag. 832 : *Unde verbera, Hutesiæ clamores, querimoniæ, sanguinis effusiones emergere possent.* Fleta lib. 3. cap. 7. § 6 : *In coactionibus oportet, quod coactus statim cum evaserit, clamorem, strepitum et Hutesium faciat et levet.* Sed apud Practicos Anglicos,

HUESIUM, uti scribitur in Legibus Malcolmi II. Scotiæ Regis cap. 15. § 1. 2. et in Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 21. § 9. seu, ut apud alios passim,

HUTESIUM, sumitur pro eo multitudinis clamore incondito, quo latronem, aut capitalis criminis reum, seu in ipso crimine deprehensum, seu fugientem ac latitantem, pagani omnes tenentur insectari ac prosequi, donec comprehendatur, et in judicis manus tradatur: ita ut ex iis si quispiam defecerit, id est, reum clamore insectatus non fuerit, mulctis subjaceat, ut est in Legibus Canuti Regis Saxonicis § 26.

☼ Nostris, *Hu, Huirie*, et *Hurie.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 252 : *Pour ce il eust fait cry ou Hu.* Aliæ ann. 1432. in Reg. 174. ch. 233 : *Pour la noise qu'ilz faisoient se leva un Hu pour faire assembler le voisiné. Crioient les bonnes gens de la feste, qui à grant Huirie les suirent*, in aliis Lit. ann. 1349. ex Reg. 78. ch. 247. Aliæ ann. 1467. in Reg. 194. ch. 251 : *Icellui Poncharry mena grans cris et Huries, ausquelles survindrent, etc.* Unde *La justice et jurisdicions.... de Heux brisié*, quæ scilicet de ejusmodi clamoris infractione cognoscit, in Libert. Jonvill. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 295. art. 9.

Id apud Francos nostros a primæva regni origine obtinuisse, satis colligitur ex Decretione Chlotarii II. Regis cap. 16 : *Si quis ad vestigium minandum, vel latronem persequendum admonitus venire noluerit, quinque solidis condemnetur.* Ubi *vestigium minare*, est *per vestigium sequi*, ut est in Lege Salica tit. 39. Adde cap. 1. et 2. ejusdem Decretionis. Capitula Caroli C. tit. 11. cap. 5 : *Commendaverunt etiam, ut si alicui denunciatum fuerit, ut ad accipiendum latronem adjutorium præstet, aut aliquis sonum inde audierit, ut ad latronem accipiendum concurratur, et se inde retraxerit ut ad hoc adjutorium non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat; et, si colonus fuerit, ictus accipiat.* Ubi *sonus*, idem est quod apud Anglos, *Huesium levatum.* Similia habentur tit. 39. cap. 2.

Mulctæ autem pro latrone non secuto, apud Anglos vocantur *Amerciamenta* pro *Hutesio non levato*, vel *levato et non secuto*, in Fleta lib. 1. cap. 20. § 114. vel *de Hutesiis levatis injuste, vel si juste, tunc non prosecutis, qui ea levaverint, et per quos deficit secta.* Lib. 2. cap. 52. § 16. et lib. 1. cap. 34. § 2 : *Ideo excipere poterit et dicere, quod secta non fuit bene facta, eo quod statim Hutesios non levavit : et si levavit, illud tamen non ad villas vicinas et propinquiores non manifestavit, nec scelus illud Coronatoribus vel aliis Ballivis Regis non ostendit ; sed inde subticuit, etc.* Adde Will. Thorn. pag. 2022.

In Anglia quippe, ut est apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 1. § 1 : *Omnes tam milites, quam alii, qui sunt 15. annorum et amplius, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, et burglatores non receptabunt, nec eis consentient, nec eorum receptatoribus : et si quos tales noverint, illos attachiari facient, et hoc Vicecomitibus et Ballivis suis monstrabunt, et si Hutesium et clamorem de talibus audierint, statim audito clamore sequantur cum familia et hominibus de terra sua.* Ibidem cap. 10. § 1 : *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, et capi non possunt, statim post tales levetur Hutesium, et fiat post eos secta, de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Adde Fletam lib. 1. cap. 27. § 1. Statuta Willelmi I. et Roberti I. RR. Scotiæ locis laudatis, et Additamenta ad Matth. Paris pag. 149. 150.

☞ Hujusce rei exemplum insigne profert Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. : *Mandatum est Gulielmo de Haverhul Thesaurario Regis, quod civitatem London capiat in manum Regis, eo quod cives ejusdem civitatis non levaverunt Hutesium et clamorem pro morte magistri Guidonis de Aretio et aliorum interfectorum, secundum legem et consuetudinem regni.*

HUESIUM igitur, seu *Hutesium*, fuit inconditus clamor; atque ita appellatur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 65 : *Si quis audito clamore non exierit, reddat Oversenessam Regis, aut plane se ladiet.* In Regiam Majest. lib. 4. cap. 5. § 3 : *Clamor aut vox popularis, clamor viciniæ, quod a vicineto levaretur. Sequela clamoris*, lib. 4. cap. 15. *Lever Huy et cry*, apud Brittonum pag. 54. v. *Clamor violentiæ*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 71. § 3. Ex quo id moris etiam in Germania obtinuisse docemus : *Arma licite ab his feruntur, qui violentiæ sequuntur clamorem. Clamorem autem violentiæ omnes sequi tenentur, qui annos discretionis habent, et gladiis accingi possunt, etc.*

Aliud tamen est *clamor*, aliud *Huesium*, etsi sæpe confundantur. Leges forestarum Scoticar. cap. 15. § 4 : *Et si non possit* (capere) *debet levare Huy et cry.* Et cap. 22 : *Debet levare Hoy et cry.* Ubi *cry*, est *clamor popularis ; Huy* vero videtur esse clamor cum cornu. Junguntur autem quia uterque clamor adhibebatur. Will. Thorn. cap. 25. § 9 : *Venit cum clamore et Hutesio.* Ita in mandato de Juratis ad arma : *Vigiles levent Hutesium super eos undique, et eos insequantur cum tota villata et vicinis villatis cum clamore et Hutesio de villa in villam donec capiantur.* Regiam Majest. lib. 4. cap. 23. § 2 : *Si quis latronem in damno suo invenerit cum furto, clamorem super illum statim levare debet cum cornu, vel cum ore, si cornu non habeat, cum alio clamore in vicinia, etc.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 4. § 2 : *Debet levare cornu super illum de illo deforciamento.* Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 818 : *Et arrepto cornu circumivit Abbatiam bis vel ter, levando Hutesium super Abbatem et conventum.* Knyghton. ann. 1326 : *Omnes, qui poterant cornu sufflare, vel vocem Hutesii emittere, etc.*

Clamoris usus, seu *Hutesii levandi* super reos obtinuit etiam in Gallia. Exstat enim Statutum pro urbe Parisiensi, inter Judicia, Consilia et Arresta expedita ann. 1274. in Parlamento Assumpt. B. M. in quo *ordinatum fuit per Dom. Regem, et ejus Consiliarios, quod quotiescumque melleia, vel domorum fractio, raptus mulierum, vel aliud consimile maleficium Parisius acciderit, omnes vicini et alii, qui hoc sciverint, statim exeant ad impediendum malum pro posse suo, et ad arrestandum et capiendum malefactores, quos si arrestare vel capere non potuerint, levent clamorem, ad quem omnes, qui illum audierint, currere tenentur : et hoc proclamabitur ad bannum, et transgressores et inobedientes graviter puniantur.* Quibus adjungenda videntur, quæ in hanc rem habet Philippus *de Beaumanoir* in Consuetud. Bellovacensi MS. cap. 67 : *Li jugemens est bons, et le coustume est bonne, qui quort en Beauvesains, en ce que chascuns pot, et doit penre les malfeteurs à justice, et sans justice : et especialement les larrons et les bannis et les amandés, et tos cis qui s'ensivent por quelque cas que ce soit, quand cas est apers, eus* [**Edit. Beugnot. *quand cris est aprés eus,*] *et loist à tos à penre les vis, s'il poent, et mener en main de Justice : et se li malfeteur tornent à defense, et on les occit en prenant, on n'en doit rien demander as preneurs. Car mis vaut qu'il soient occis qu'il escapent. Et plusors fois avons nos commandé en nos assises que tuit saillent as cris qui avenront, et que cascuns mete paine en arrester les malfeteurs dessusdits, etc.* Nec prætermittenda etiam quæ in hac voce scribit Rastallus : *Hue et crie est un pursuit de un ayant commis felonie par le hault chemin ; car si le partie rob, ou ascun en le companie de un qui fuit murdri ou rob, vient al Constable del prochein ville, et lui commanda de faire Hue et crie, ou de faire pursuit ; puis l'offendor, describant le partie, et si prés que il poit, montrant quelle voie il est allé, le Constable doit immédiatement de appeller sur le paroche, par aid en querance le felon ; et se il ne soit trouvé là, donc de donner garrein al Constable, et il ad prochein à luy, desque le offendor soit apprehend, ou al meins jusque il soit été poursuie al latere de mere.* Obtinuit etiam in Hispania, maxime in Navarra, mos idem, reos ac malefactores persequendi : apud eos enim ineuntur societates, quas *Hermandatas*, quasi *Fraternitates*, Navarri ; *Junctas*, quasi *Uniones*, Aragonii vocant: quibus qui adscripti sunt, quoties aliquod gravius delictum admittitur, facto ad sonitum æris campani concursu *(ab crit et repic de campanes*, ut habet Charta ann. 1452.) de compacto in illos impetum facere, reosque judicibus sistere tenentur. Exstat in hanc rem Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum, apud Medinam *de las Grandezas de Espana* part. 2. cap. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis Decade 1. Rer. a Ferdinando et Elizabeta gest. lib. 6. cap. 3. *Hermandati* etiam meminit Marinæus Siculus lib. 19. de rebus Hispan.

Sed et ab *Hutesio*, vox *clamor*, apud Practicos Gallos, Anglos, Italos, etc. usurpari ex hoc usu cœpta pro rei alicujus vindicatione, quam etiam *Calumniam* vocabant : quod qui rem repetebat, *levato clamore*, coram testibus ac convicibus suam esse assereret, sibique restitui postularet : quod etiamnum faciunt Normanni nostri, apud quos rei vindicatio *Clamor de Haro* dicitur, de quo supra egimus.

HUESIUM et HUTESIUM, sæpe sumitur præterea pro ea jurisdictione ac cognitione criminum, de quibus *clamor levatur*, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 767. tom. 2. pag. 293. 345.

SECTA et SEQUELA UTHESII, cum huthesio levato, loci incolæ sequuntur

malefactores. Vetus Charta in Additamentis ad Matth. Paris pag. 150 : *Quod sectæ de Uthesiis fiant secundum antiquum debitum modum, ita quod negligentes, et Uthesium sequi nolentes capiantur, tanquam consentientes malefactoribus, et liberentur Vicecomiti, et insuper in qualibet villa provideantur 4. homines, vel 6. secundum quantitatem villæ ad vicesia prompte et instanter prosequenda, et ad malefactores prosequendos, si supervenerint, etc.* Ubi perperam editum *vicesia*. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 15 : *Si quis catallum aliquod furatus fuerit, et sequela clamoris viciniæ sequatur eum, etc.* Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10. § 1 : *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, et capi non possunt, statim post tales, levetur Hutesium, et fiat post eos secta de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Leges vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 5 : *Cil ki prendra barun sans suite et sans cri, etc.* Charta Odardi Dom. Hamensis ann. 1328 : *Se aucuns meffais est fais en ladite ville, lidis Maire et Juré porront suir le malfaiteur par toute la terre dudit Seigneur à frecque poursuite, et aveuc duell.* Infra : *Si tost comme lidis Sires, ou si hoir seront enfourmé de la frecque poursuite, rendre le deveront ausdis Majeur et Juré, etc.* Vide *Hermendatum.*

UTHAGIUM, pro *Utesium*, in Charta Henrici III. Reg. Angl. apud Gull. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 65.

¶ HUESIUM alia notione accipit Johannes Skenæus de Verborum significatione pag. 77 : *Huesium*, inquit, *hoyesium*, *clamor*, *Gallice Oyer*, *Latine Audire ; quod est in usu in proclamationibus, scilicet cum lictor armatus aut legatus populum convocat, et orat ut se audiat. Huchement* dicitur in Ordinat. Metens. tit. 2. art. 52.

☞ Aliud etiam sonat vox Gallica *Huage*, in Charta ann. 1473 : *S'ensuit ceux qui doivent chasser en mes forests à toutes grosses bestes, rouges, rousses, noires, toutesfois que moi ou mes officiers voulons chasser, et aussi ceux qui doivent le Huage ausdites grosses bestes en mes forests.* Ubi manifestum est significari inconditum illum clamorem, quem, venante Domino suo, edere tenebantur vassalli et subditi, ut feræ eo territæ e latibulis suis prodirent.

* Aliud iterum sonat *Huée*, Intervallum nempe, intra quod clamor audiri potest, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 34 : *Ilz estoient en une cave près aussi comme d'une jupée ou Huée de son hostel.*

* Huc etiam spectat vox *Hucours*, qua significari videtur hominum concursus, qui clamoribus editis feram e latibulis suis prodire aut in silvam regredi cogunt. Charta ann. 1321. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1317 : *Et puet ledit monsour Hervé de Leon et ses heirs mettre cours ou Hucours, ou l'un ou l'autre, entre ledit bois, qui fut à Eon de Coitan-Scoure et le bois de Bodister, à la fin de prendre la beste ou de la faire retourner, à la fin de la prendre à son bois, si faire le puet.* Quod *faire la Huhe* dicitur, in Charta ann. 1404. ex Reg. feud. comit. Pictav. in Cam. Comput. Paris. fol. 29. v° : *Doivent les dessusdiz et chascun d'eulx et sont tenuz faire la Hure* (sic) *en la fourest de Mouliere à la chasse, quant ledit seigneur chasse ou fait chasser; et doit avoir chascun, qui est à ladite Huhe, ung pain d'un Parisi. Hues* perperam, pro *Niés*, vulgo *Neveu*, apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 624.

* **HUFFREDH.** Jus Danicum apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 179 : *Item si quis delictum Huffredh in villa forensi commiserit, tunc fiat in placito illius villæ executio Huffredh per villanos ibidem habitantes, consimili modo sicut in rure.* Ibid. pag. 186 : *Item quicumque aliquem in taberna,... loco aggere circumdato, vel in navi, vel in cimiterio per insultum... læserit vel hiis locis fugaverit vel traxerit, et postea ipsum, in fuga existentem, læserit, hoc delictum sit Huffred brode.* [** leg. *Husfredh*, Pax domestica.]

* **HUGNARE**, Obmurmurare, mussitare, nostris *Hongner* et *Huigner*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 27 : *Dicta filia, haro, haro, multum basse proclamavit,... quasi Huygnando.* Aliæ ann. 1386. in Reg. 129. ch. 195 : *Pour ce que la charrete dudit exposant pignoit, qui est à dire selon le langage du pays* (à Paluau) *Huignoit, ledit Colin de l'Estang lui dist que elle avoit bien mestier de oindre. Icellui Perrennot dist au suppliant : Se tu en Hongnes, encores seras tu batu,* in aliis Lit. ann. 1482. ex Reg. 206. ch. 833.

* **HUGO**, pro Ligo, in Terrear. ann. 1502 : *Possidet quatuor homines vineæ ad Hugonem, etc.*

* *Huet* vero, quod ab Hugonis nomine nostri formarunt, idem audiit atque Stolidus, ineptus. Hist. Caroli VI. ad ann. 1387. pag. 63 : *Et à Rouen y eut un autre docteur en théologie, qui... en preschant dit, que s'il ne le sçavoit monstrer* (que la Vierge etoit engendrée en péché originel) *qu'il vouloit qu'on l'appellast Huet. Et au contempt de ce, quand on voyoit aucun de ladite religion* (des Freres Prêcheurs) *on les appelloit Huets.*

HUGONENSIS SOLIDUS, in Tabulario Narbonensi sub ann. 1126. [Vide in *Moneta Baronum*.]

¶ **HUGONOTTI**, Hæretici recentiores, Lutherani aliique ejusdem furfuris viri. Prosper Sanctacrucius de Civil. Gall. Dissent. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1460 : *Appellabantur eo tempore in Gallia qui ab Ecclesia desciverant, Hugonotti, cujus nominis originem cum diligenter perspexissemus, invenire non potuimus. Alii enim ad Hugonem quemdam, qui multis jam annis contra Regem conspiraverat, referebant : alii, quod porta Turonensis civitatis, ubi frequenter congregari consuevere, de Ugoni appellaretur. Utcumque sit, iniquissimo animo ferebant ac gravissimæ injuriæ loco reputabant, cum Hugonotti appellabantur.* Vide Menagium in Origin. Gall.

¶ **HUJAS**, *atis*, Incola, ejusdem urbis seu regionis. Acta S. Ottonis tom. 1. Julii pag. 367 : *Quo die Milleni homines, tum Hujates, tum externi, sepulcrum Sancti visitant.*

* **HUILA**, a Gallico *Huile*, Oleum ; unde *Huiliarius*, mercator olearius, Gall. *Huilier*. Comput. MS. eccl. S. Ægid. Abbavil. : *Huiliario pro Huila et luminare majus in Pascha, iv. libras Turon.*

¶ **HUISSARTUM**, Idem quod *Essartum*, Silva in terram cultam redacta. Charta Thossiacensis ann. 1451 : *Juxta Huissarta Garnerii Ponceti.* Vide *Exartus.*

HUISSERIUM, USSERIA, USSERIUS, USARIA, USSERS, Hippegus, navis, qua equi transvehuntur, *Liuto* Genuensibus, *Palandrea* Turcis dicta, ut auctor est Remigius Nanninus. Sydonius in Panegyrico Majoriani :

.... Pars jam lintre cavata
Indociles exponit equos.

Philippus Mazerius in Vita S. Petri Thomasii Patr. CP. n. 87 : *Videlic.* 60. *navigia, inter galeas, Huiseria, et alia navigia militum armatorum.* Et n. 91 : *Inter galeas, Huisseria ligna, naves et alia navigia.* Godefridus Mon. S. Pantaleonis ann. 1224 : 50. *naves fecit fabricari, quæ Usseriæ nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erat, ut duo millia Militum cum dextrariis suis, et omnium armorum suorum pertinentiis, et præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam et ad bella cum armis suis in eisdem Usseriis valeant transferri. Usarias*, alio loco appellat. Tractatus inter Venetos et Principes Christianos contra Turcos ann. 1334. qui exstat apud Joannem XXII. PP. tom. 9. part. 2. Epist. secr. pag. 137 : *Item supponitur, quod Rex Siciliæ non omittet, quod faciet* 4. *Usserios et* 4. *galeas.* Utitur et Caresinus Scriptor Venetus ann. 1378. *Usarii* in Epistola Comitis S. Pauli de Expugnat. CP : *Quilibet Usarius mangonellum suum habet erectum.* Ubi Gaspar Barthius ad Philippid. pag. 517. *Usarios* pro hominibus accepit. *Vuissiers* passim dicuntur Villharduino, *Wisers* Hovedeno, *Uffers*, perperam, pro *Wissers*, Bromptono sub ann. 1190 : *Rex Tancredus dedit Regi Angliæ* 4. *magnas naves, quas vocant Visers, et* 15. *galeas.* [Instrum. ann. 1345. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 502 : *Promettons à nostre dit cousin, que nous ferons faire à nos couz et depenz douze Huissiers et six galées et pourvoirons de quant que besoing sera à la façon des dix-huit vaisseaux, et les frunirons de voyles, d'encres et de cordes.*] *Uscieri*, apud Jo. Villaneum lib. 7. cap. 57. lib. 8. cap. 49. lib. 9. cap. 92. lib. 10. cap. 107. et Ricordan. cap. 206. *Usiheri*, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. anno 1293. Petrus IV. Reg. Arag. in Chron. lib. 3. cap. 10 : *E eren ne les set Uxers grosses, qui portaven cavalls, et vint naus grosses appellades naus de Covent, etc.* Adde cap. 11. 12. lib. 4. cap. 4.

* Le Roman *d'Athis* MS. :

Ne remest ne batel, ne targe,
Dromon, galée, ne Huissiez,
Ne esquippe n'y trouvissiez
Ne feust chargié à sa maniere,
Et si com sa façon requiere :
Car ès eschas sont les armeures,
Es Huisiers les chevaucheures,
Es buches sont les chevaliers,
Et ès galées les archiers,
Et les énesques et les nez
Portent les tentes et les trez,
Les sergens et la poulaille,
Et gens qui servent pour vitaille,
Es dromons furent li seignour,
Les dus, les princes et li contour.

[** Vide Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 61. 427.]

Vocis etymon doctissimis viris Vossio, Somnero, et aliis hactenus incompertum, a nobis indicatum in Notis ad Villharduinum : ubi *Usserias* sic appellatas observavimus, a vocabulo Gallico, *Huis*, quod *fores* aut *valvas* significat, quibus ostium clauditur, cum ejusmodi hippagones, receptis equis, foribus ad puppim occluderentur, ne maris unda navim occuparet. Idque, ex Joinvilla, ipso Villharduino, et Will. Tyrio lib. 20. cap. 14. satis superque docuimus, in Notis ad eosdem Villharduinum et Joinvillam. *Huis* vero vox pro *foribus* deducta videtur a Saxon. h u s, et Germ. *Huys*, domus, ædes. Le Roman *de Rou* MS. :

Tel cuide de l'ostel issir,
Qui à l'Us ne pot avenir.

[Le Roman *d'Athis* MS.:

Et l'Uis par où ils y entrerent,
Onques oueil tel ne resgarderent.

Huiselet, minor porta. Le Roman *de la Rose* MS.:

Tant cum Huiselet bien barré
Trouvois petitet et estroit.]

[* Unde etiam *Huisserie*, eodem sensu, in Charta ann. 1320: *Avons donné congié... de faire... une entrée ou Huisserie souffisant de sis piez de haut et de quatre piez et demi de large, pour entrer et issir de l'une maison en l'autre en une cave.* Alia ann. 1400. ex Chartul. Latiniac. fol. 217: *En saizine et possession... de y faire et avoir Huisseries ou entrées, une ou plusieurs pour aller au long des dits murs anciens.*] Sed et etiamnum *Huissieres* appellamus leviores illas fores, quæ velis obducuntur, aut cancellis, cujusmodi fuere *Cancelli forenses*, ad quos, qui stare solent ostiarii, *Huissiers* etiamnum dicuntur. Computum Steph. *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1351: *Pour* 10. *sergettes vermeilles pour mettre aux Huissieres et fenestrages de la Chambre du Roy.*

¶ 1. **HUISSERIUS** CAMERÆ, Aulæ ostiarius, Gall. *Huissier de la chambre.* Ordinatio Officiorum in domo Dalphinali ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 392: *Quorum camerariorum et barberii unus, sit semper successive Huisserius Cameræ nostræ, et quilibet eorum percipiat pro salario annuatim florenos auri decem.* Ibid. pag. 396: *Ordinamus in eodem hospitio unum Husserium Aulæ.*

* 2. **HUISSERIUS** ARMORUM, Qui et *Hostiarius* et *Serviens armorum* nuncupatur, nostris *Sergent d'armes.* Charta ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Dux Gerundæ misit nobis Petrum de Planella Huisserium et consiliarium suum cum litteris quæ sequntur, etc.* Infra *Consiliarius et Huisserius armorum, domicellus* appellatur. Joannes *Le Mire* et Gentianus *Tristan*, *Huisserii armorum* dicuntur in Testam. Ludov. X. an. 1316. Vide supra *Hostiarius* 3.

* Ejusdem nominis officium seu dignitas hæreditaria extitit in curia comitum Flandrensium. Charta Guid. comit. Fland. ann. 1282. ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 24. r°: *Comme nostre chiere dame et mere Margherite,... jadis comtesse de Flandre et de Haynaut, feist une eschange à mons. Baudoin de Bailleul qui fu, liquels fut Huissiers héritables de Flandres en teil maniere que elle li donast à lui et à son hoir le mareschaucié de Flandres à tenir héritablement pour l'Uisserie qu'il tenoit devantdite.*

¶ **HUKA**, Peplum muliebre Brabanticum, Flandris *Huycke.* Acta B. M. Oignacensis tom. 4. Junii pag. 632: *Quam ipse Nivellis viderit pictam pro matrimonii annis in habitu sæculari cum peplo brabantico nigro, Hukam vulgo vocant.* Vide *Huca.*

* **HULCA**, Navis onerariæ species, Angl. *Hulks.* Chron. Joan. Wethamst. pag. 476. edit. Hearn.: *Nam vicibus variis de caracis, Hulcis et liburniis, de aliisque grandibus navibus variis, victoriam optinens, etc.* Monstrel. 1. vol. cap. 242: *Et adonc le roy* (d'Angleterre) *issit de sa Hurque et se logea en son chastel.* Vide *Hulka* et *Ulcus*, [** et Jal. Antiquit. Naval. tom. 1. pag. 89. 129. 159.]

¶ **HULCUM**, Idem quod mox *Hulka.* Instrum. ann. 1412. apud Rymer. tom. 8. pag. 755: *Anno regni nostri* (Henrici IV. Regis Angl.) *undecimo, supra mare in quoddam Hulcum de Selandia, ducentes secum aliud vas cum vinis carcatum, ad veniendum mercatorie in regnum nostrum Angliæ, se miserunt... Præfati ligei nostri cum Hulgo suo prædicto, una cum prædicto alio vase... capti fuerunt.*

¶ 1. **HULCUS**, *Pastor.* Vetus Gloss. MS. Sangerm.

* 2. **HULCUS**, pro Ulcus, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Floyronc, Prov. Hulcus, ignatum, foruncolus.*

HULDA, Hominium, veteri Scriptori apud Brouverum lib. 17. Annal. Trevir. pag. 957. 1. Edit. ex Germ. *Hulde*, fides, fidelitas, obsequium. Vide Vitam Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 1. cap. 5. lib. 2. cap. 3. tom. 1. Miscellan. Baluzii. [** et Haltaus. Glossar. pag. 966. sqq. voce *Huld.*]

HULKA, Navis species, oneraria, Flandris *Hulke.* Thomas Walsinghamus pag. 394: *Commisit cum eis, et cepit tres caricas, et unam Hulkam, et 4. balingarias.* Vide *Hucha* et *Hulca.*

HULLÆ, Carbones ex terra nigra, quibus fabri utuntur, Leodiensibus, apud quos primum reperti dicuntur sub. ann. 1200. hodie *Houilles.* Brusthemius ann. 1198: *Carbones, quos Galli Hullas vocant, inventi sunt juxta Leodium in monte publico.* Adde Ægidium Monachum Aureæ Vallis in Episcopis Leod. cap. 95. et M. Chronicon Belgicum ann. 1201. Hylle Saxonib. est *carbo*, hinc Coles-hylle, *Collis carbonis*, apud Silvestr. Giraldum de Expugn. Hibern. lib. 2. cap. 30. [** Minime, hylle quippe est collis et cole carbonem significat.] Vide *Carbo.*

HULLARII, Qui ejusmodi carbones eruunt. Radulphus de Rivo in Episcop. Leod. cap. 1: *Gregariorum militum,... quorum plurimi erant Hullarii.* Cap. 23: *Hullarii Leodienses.* Hinc traducta vox apud nostros pro calonibus et prædatoribus. Poeta MS. infimi ævi, post Summam Willelmi Brittonis, ex Bibl. Collegii Navarræi:

Sunt per quæ cunctis obstant anathemata juris,
Pseudo-pugil, nebulo, meretrix, fur, saltria, leno,
Et decii factor, Hoularia vilis et actor.

Vetus Interpres Gallicus MS. Novellarum Justiniani, Nov. 16. de Lenonibus: *Cist titres est des Houliers et des meschines, et des lescheors, etc.* Petrus *de Fontaines* in Concilio, cap. 16. extremo: *Ne à un ribaut, ne à un Houlier, contre celuy qui est de bone vie.* [Hinc emendandus Butilerius in Summa rurali cap. 88. ubi perperam editum, *Hourieur*, et *Houriere*, pro *Houlier* et *Houliere.*] Guill. *Guiart* ann. 1204:

Houlier, et ribaut, et paillart,
Qui toujours la guerre commencent
En Normandie se relancent.

Idem ann. 1214:

Houliers et ribaus et garçons,
Dont l'erre ne r'est pas serie,
Font tele noise et tele crierie, etc.

Et ann. 1304:

Houliers et ribaus de Champaigne
Qui sont si liez et si gaillart,
Et ribaus de four et paillart,
Qui gaaigner en guerres attendent,
Par les chans çà et là s'espandent,
Volentiers d'aller en feurre.

¶ HOLERII. Eadem notione. Edictum Johannis Regis Franc. ann. 1352. tom. 3. Ordinat. pag. 496: *Ex fide dignorum relatione ad nostrum pervenit auditum, non solum semel, sed pluries et frequenter, quod quamplures extranearum nationum, ministeriorum, et statuum diversorum, alii murtrarii, alii latrones, nonnulli monetarum falsatores, et aliqui exloratores* (f. exploratores) *et Holarii, deceptores, etc.* Adde Hist. Paris. Lobinelli tom. 3. pag. 245.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Holier, adulterator. Holiere, adulteratrix. Holerie, adulteratio.* Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 382: *Ilz prindrent laditte Houlliere ou macquerelle en une voie ou santier, etc.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 138. ch. 224: *Danisy entendit la Croix qui disoit à cette femme: Jehannete, as tu fait venir Perrinet Danisy ton Houllier; il n'y a plus fort Houllier en cette ville de lui. Hourier et Houriere*, in Usat. Camerac. Mss. pro duello. *Hurrier*, in Ch. ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. p. 423. Hinc *Houllerie*, Liberior vivendi licentia, vulgo *Débauche, libertinage*, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 78: *Jehan le Pionnier,... qui estoit homme de légier espert, diffamez de Houllerie et de maintenir et fréquenter femmes, etc.* Huc etiam forte spectat *Marchant de houes*, quod convicii loco dicitur, in aliis Lit. ann. 1473. ex Reg. 195. ch. 831: *Ung trompeur, larron, marchant de Houes et pluseurs autres parolles injurieuses.*

HULLUS. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 292: *Habendum et tenendum dictam pasturam in Hullis et holmis, etc.* Anglo-Saxonibus hull, et hill, est mons, collis: *Holmus* vel *Hulmus*, locus depressior aquis irriguus. Vide *Hulmus.*

HULMUS, HOLMUS, Anglis, Danis, Germanis, *Holm*, vel *Holme*, Clivus, monticulus, collis. *Holm*, (inquit Lelandus in Commentar. in Cygn. Cant.) *eminentis loci, interdum et silvosi, et aquis circumsepti verticem aut eminentiam exprimit.* Addunt Camdenus in Insulis Britannicis, et Spelmannus, interdum *Holmes* dici depressiores et herbidas planities plurimis rivulis et aquarum divortiis circumfusas: quomodo videtur usurpare Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 680: *Tres dalos prati, et unum Hulmum, et aliquos sospites.* Et tom. 2. pag. 292: *Habendum et tenendum dictam pasturam in Hullis et Holmis in separabilitate, etc.*

HULSAAR. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum cap. 23: *Si vero descendat* (vulnus) *ad interiora, puta in capite usque ad cerebrum, in pectore usque ad jecur, vel pulmonem, in ventre usque ad viscera, quod vulnus Hulsaar dicitur in vulgari, duplo majorem et satisfactionem exigit et defensionem.* Vide *Waadesaar* [** et Rosenving. Histor. Jur. Danic. § 70. note B.]

* **HUMANALIS**, Humanus. Testam. Giraudi de Villanova ann. 1481. ex Tabul. D. Venciæ: *Attendens amorem sincerum quem erga nobilem Margaretam dominam de Canderaca soceram ejusdem nobilis testatoris; .... quantum vitam duxerit Humanalem et vidualem, etc.*

¶ **HUMANARI**, Homo fieri, de Christo dicitur qui humanam carnem assumsit. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 105: *Verbum et ipse Deus, dignatus es intra meos virginales Humanari artus.* Occurrit etiam in Homilia MS. Remigii Autissiod.

¶ HUMANATUS, *Homo natus.* Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 454. Papias in Præfatione: *Et pro me Papia multiplicibus obsito peccatis, ad Humanatum pro nobis*

Dominum exhorent. Epistola Concilii Francoford. ad Episc. Hispaniæ tom. 3. Conc. Hispan. pag. 105: *Adjunxistis: In professione Nicæni symboli non invenimus dictum, in Christo duas naturas et tres substantias, et homo deificus et Deus Humanatus.*

¶ HUMANATIO, Incarnatio qua Verbum Divinum homo factus est. Bulla Nicolai IV. PP. apud Rymer. tom. 2. pag. 513: *Cujus etenim pectoris, etiam lapidei quamtumcumque duritiam non emolliat considerata illius Humanationis humilitas in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum.* Adde Concil. Armenorum ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 318.

° **HUMANISSIME.** Hist. Ratispon. ad ann. 1493. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 519. col. 2: *Dux Bavariæ Christophorus... in peregrinatione ad Terram Sanctam... morbo correptus Rhodiis vitam cum morte mutavit, ibique Humanissime sepultus.* An cum maximo dolore, uti viros humanissimos decet? Verum legendum suspicor *Honestissime.*

1. **HUMANITAS,** Cibus, potusque humanitati sufficiens, Varroni. Hinc *Humanitatem tribuere,* apud S. Maximum Taurinensem homil. de Non timendis hostibus carnalibus. *Humanitatem dare,* in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 1. § 4. 5. 6. *Humanitatem ministrare,* apud Marculfum lib. 1. form. 11. quæ est tractoriæ: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem a vobis evectio simul et Humanitas ministretur: hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, etc.* Charta Caroli Calvi ann. 858. pro Monasterio S. Mariæ Suession: *Delegavimus decimas omnium rerum de tota Abbatia, et earum scilicet rerum, quæ in terra coluntur, vel quæ hominum studio ad Humanitatis usum habenda nutriuntur, et per curam Præpositi aptis vehiculis ad Monasterium ducantur: et ne aliquando quicquam necessarium deesse possit hospitibus, et omnis humanitas supervenientibus exhibeatur, etc.* Lex 7. Cod. de Custodia reor. (9,4.): *Judices omnibus dominicis diebus productos reos custodia carcerali videant, interrogent, ne his Humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur.* Ubi Anianus: *Ut eis a Christianis, vel a Sacerdotibus substantia, vel alimonia præbeatur.* Vide S. Ambros. de Tobia cap. 14. Senatorem lib. 7. Epist. 33. et Martyrol. vetus 5. Kl. Aug. in S. Pantaleon. Eadgarum in Legibus Monachorum Hydensium cap. 13. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 21. etc. Adde Capitul. Aquisgr. ann. 817. cap. 27.

¶ 2. **HUMANITAS,** Statura. Acta S. Agricolæ Episcop. Cabillon. tom. 2. Martii pag. 514. ex Gregorio Turon.: *Humanitatis exiguæ, facundiæ vero magnæ erat.* Quod Galli diceremus: *De petite taille.*

° 3. **HUMANITAS,** Hominis vita. Vita S. Galt. abb. sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 820: *Fabas nulla pinguedine vel sapore conditas ei deferebat, istisque alimentis suam artissime Humanitatem sustentabat.* Hinc *avoir humanité*, Existere, inter vivos esse, in Charta ann. 1340. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 381: *Comme pluseurs deffuns, ou temps que il avoient Humanité, meuz de dévotion... eussent laissé à l'église de Sainte Nourice de Rains, etc. Humanité* vero, Pars corporis, qua quis vir est aut mulier. Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 78. ch. 247: *Aucuns d'eulz* (des moines de S. Leu) *avalerent leurs braies et monstrerent leur derriere et toute l'Humanité que il portoient, aus hommes et fames qui là estoient, en disant en leur langaige, par le cap de Dieu, cy prandrés vostre Salvadour le jour de Pasques, et non ailleurs.* Aliæ ann. 1382. in Reg. 120. ch. 274: *Icellui Senwin... envoia ledit Pierre à la Humanité sa mere vilainement.*

° 4. **HUMANITAS,** Hominum universitas. Charta Henr. Æduens. episc. in Chartul. S. Dion. Vergiac. fol. 4. v°: *Noverit omnium, tam præsentium quam futurorum, generalis Humanitas, quod, etc.*

¶ **HUMANITUS.** Charta Theobaldi Prioris Charitatis ann. 1237: *Postquam de me Humanitus contigerit.* Id est, postquam me mori contigerit. [° Eodem sensu dixit Cicero: *Humanitus si quid mihi accidisset;* a Glossario proinde amandanda vox.] [°° Pro *humaniter* occurrit in Vita S. Galli apud Pertz. Scriptor. tom. 2. pag. 12: *Quique a viro Dei Humanitus susceptus, etc.*]

° **HUMANTSIN,** Piscis marini genus. Vide supra *Centrina.*

° **HUMARI** apud Danos solebant feminæ furti damnatæ. Jus Danic. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. Mss. pag. 172: *Item mulieres pro furto non debent suspendi, sed Humari debeant; et si inveniatur quod sint imprægnatæ, tunc abscindentur sibi ambæ aures.* Vide supra *Fossa* 1. et infra *Subterratio.*

° **HUMATA,** perperam pro *Huvata.* Vide infra in hac voce.

° **HUMATIO,** Sepulcrum. Obituar. S. Nicol. Corbol. ad vj. Jul.: *Post dictum servitium dicti officiarii ibunt processionaliter super Humationem dictæ deffunctæ, cantando* Libera *ad longum, etc.* Ibid. ad xiv. ejusd. mens.: *Super locum ubi inhumatum fuit corpus.*

¶ **HUMDRET.** Vide *Hundredus.*

° **HUMECTAMEN,** HUMECTATIO, *Lo bagno,* in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **HUMECTARE,** Inundare, Gall. *Inonder.* Chron. parvum Ferrariense apud Murator. tom. 8. pag. 477: *Ceterum cum hic Sandali fluvius vadosus nimis agros Humectaret vicinos, et steriles esse faceret.* Hoc verbum usurpat Columella pro *Humidare.*

° **HUMECTE,** vox vernacula, Ludi genus. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 317: *Commencerent les aucuns à jouer pour le vin aux cartes, à ung jeu appellé la Humecte.*

¶ **HUMECTUS,** Paludosus, Gallice *Marécageux.* Chron. Monast. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 734: *Hæc subtus limina ostiorum terram cavat manibus et quemdam hiatum faciens, se dominam clam liberat. Quæ inde evadentes, collocant sese in Humectis locis, ut sic fugere valerent.*

¶ **HUMELETUM,** Villula a majori vico dependens, Nostris *Hameau.* [° Nisi idem sit quod *Humlo.* Vide in hac voce.] Charta Henrici IV. Ducis Silesiæ ann. 1288. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 427: *Quo defuncto fructus vinearum ipsarum cum usibus Humeleti ac proventibus molendini, ad quotidianas distributiones cedent tam personis, quam Canonicis Sanctæ Crucis qui pro tempore fuerunt residentes.* Ibidem: *Vineas vero de Olsnitz, Humelata ac molendinum, etc.* Vide *Hamellum* in *Ham.*

¶ **HUMELO.** Vide *Humlo.*

HUMERALE, Idem quod *Amictus,* vel *Superhumerale,* Vestis *Clericalis,* Sacerdotalis et Pontificalis, de qua suo loco. [*Humerale* a superhumerali distingunt Macri Fratres, quos consule in Hierolex.] Gloss. Lat. Gall.: *Humerale, Espauliere, Ephot.* Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. Quid significent vestimenta: *Post sandalia in Ecclesiæ vestimentis sequitur Humerale, quod fit ex lino purissimo, etc.* Hugo a S. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 45: *Humerale sive amictus.* Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55: *Et alligat Superhumerale, i. amictum.* Ordo Romanus: *Fratres in chorum ordinatim convenire debent Humeralibus et albis, apud quosdam autem casulis induti.* Alio loco: *Anabolagium, id est, amictum, quod dicitur Humerale.* Hildebertus Cenomanensis de Officio Missæ:

> ... Scapulas Humerale tegebat
> Præsulis intrantis interiora sacri.

Acta Murensis Monast. pag. 29: *Septuaginta albæ cum totidem Humeralibus et cingulis.* [Adde Miracula S. Udalrici sæc. 5. SS. Benedict. pag. 466. et tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 94.] [°° Vide Glossar. med. Græcit. voce Ὠμοφόριον, col. 1789. sqq.]

HOMORARIUM, pro *Humerale*, in Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5: *Indumenta Sacerdotum et Levitarum, cum balteis et Homorariis aureo texta, visinia,* (bissina,) *purpurea et linea, in admonitione conversorum signos et campanas, etc.*

☞ Est etiam *Humerale* vestis militaris. Paulus JC: *Si tibiale vel Humerale miles alienavit, castigari verberibus debet.* Ea autem voce non solum pars illa vestitus ænei intelligitur qua teguntur cataphractorum humeri, sed et quodcumque militare amiculum humeros contegens, Italis *Dorsiere*, *Schiniera.* Vide Carolum de Aquino in Glossar. Militari.

¶ **HUMERULUS**, Axis, Gall. *Essieu.* Vita S. Columbæ Abb. tom. 2. Junii pag. 225: *Fuit itaque talis ejusdem agitatio diei per longa viarum spatia, sine ulla rotarum Humerulorumque separatione sive labefactatione... ut currus cui insederat, salubriter absque ulla impeditione recta incederet orbita.*

° **HUMERUS,** nude, pro Armo vel membro porcino, quod domino præstari debet. Charta ann. 1173. ex Tabul. Cassin.: *Breve recordationis, quod facio ego G. rector Albanetæ, de convenientia, quæ fuit inter nos et Constantinum ut uxorem ejus. Concessimus eis in vita sua tantum caserinum unum juxta hospitale, cum horto suo et arboribus, et vineam unam prope Casinum, de qua debent nobis singulis annis medietatem proventus sicut ceteri homines, et de supradicto caserino Humerum unum debet in nativitate Domini, et pullum gallinaceum, si non habuerit Humerum.* Vide *Spalla.*

¶ **HUMICUBÆ,** *Sacerdotes humi cubantes ad Deorum responsa accipienda.* Laur. in Amalth.

¶ **HUMIDARE.** Suppl. Antiquarii.: *Humido,* διαβρέχω: *Irrigo.* Verbum Plinio notum.

HUMIGARE, Humidum reddere, Gallis *Humecter.* Vindicianus Comes Archiatror.: *Post hæc a me æger ad balnea mittitur, ut lavacro ejus siccitas Humigetur.*

1. **HUMILIARE,** Dehonestare. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 41: *Frater vero ejus, suadente diabolo, adamatus ab ipsa, clanculum eam Humiliaverit, et violatam reddiderit, etc.* Andreas Suenonis lib. 13. Legum Scaniæ cap. 3: *Ubi-*

cumque quispiam licet solus violenter vel virginem Humiliaverit, vel corruptam oppresserit, etc. Ita *Humiliationem* pro opprobrio et dedecore cuipiam illato usurpant S. Columbanus de Pœnitentiarum mensura cap. 28. et Cumeanus in Pœnitentiali cap. 3. Vide *Humilitas.*

HUMILIARE SE, Per adorationem inclinare se, genua flectere. Gloss. Gr. Lat. MS. : Προσπίπτω, *Humilio.* Anastasius in S. Marcello PP. : *Comprehensus a Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, et sacrificiis se Humiliaret dæmonum.* In S. Joanne PP. pag. 35 : *Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, Humiliavit se pronus, et adoravit beatissimum Papam Joannem.* Et in S. Agapeto pag. 38 : *Tum piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, Humiliavit se sanctæ Sedi Apostolicæ, et adoravit beatissimum Papam Agapitum.* Charta Charitatis Cisterciensis Ordin. cap. 2 : *Ubi vero consederint, Humilient sibi mutuo.* Usus antiqui ejusdem Ord. cap. 68 : *Incedat per medium chorum cum gravitate, Humilians se contra Abbatem.* Cap. 70 : *Humiliet se profunde de loco suo versus Abbatem.* Vita MS. S. Romani Presbyteri : *Ut autem ad eum venit, Humiliavit se coram eo, etc.* Vide Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 1. cap. 5. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS. :

Chascune vers Deu s'Humilie,
Qu'a lor gent gart et maintegne,
Qe meschance ne lor viegne.]

HUMILIATIO, Capitis inclinatio, vel genuflexio. Regula S. Donati cap. 26 : *Similiter pœniteat, quæ Humiliationem in synaxi, id est, in cursu oblita fuerit, hæc est Humiliatio in Ecclesia post finem uniuscujusque Psalmi.*

¶ HUMILIATIO, Satisfactio propter delictum. Regula reformat. Monast. Mellicens. ann. 1451. apud Schramb. in Chron. Mellicensi pag. 410 : *Pro errorum diversitate in cultu divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri emendæ sive Humiliationes.*

° 2. **HUMILIARE**, Deprimere, Gall. *Humilier.* Epist. syn. Aquisgr. ad Pipinum ann. 836. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 354 : *Hortamur a Deo sublimatam potestatem, ut eorum, qui ecclesiam Christi dehonoraverunt et Humiliaverunt, rebusque propriis exspoliaverunt, etc.* Vide *Humilitas.*

HUMILIATI, Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidam ac mulieres regulariter, et in congregatione viventes, *eo quod in paupertate et asperitate habitus,* (quem album fuisse aiunt,) *et gestus exterioris compositione, et morum gravitate, et in omnibus verbis et operibus suis magnum ostenderent Humilitatis exemplum.* Ita Jacobus a Vitriaco in Hist. Occident. cap. 28. qui plura de eorum Institutis refert. Hunc postmodum Ordinem, cujus initia quidam ad Friderici I. alii ad Conradi, alii denique ad ejusdem Conradi successoris Henrici tempora referunt, Lucius Papa, quod ejusmodi *Humiliati,* hæreticis dogmatibus, ac superstitiosis observationibus addicti deprehensi essent, abrogavit : confirmatis postmodum ab Innocentio III. in eorum et Pauperum de Lugduno, quorum Ordo pariter est damnatus, locum, Ordinibus Fratrum Minorum et Prædicatorum, ut auctor est Conradus Abbas Uspergensis sub ann. 1212. Vide Hieronymum *dalla Corte* in Histor. Veronensi lib. 10. pag. 586. ubi de Humiliatorum primordiis, pluribus agit, ut et Miræum de Ordinibus Monasticis. [Vide *Fratres de Spiritu Sancto.*]

⁂ [« Fratres sancte Marie Montis Virginis, ordinis *Humiliatorum.* (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II. 127. an. 1494.) »]

¶ **HUMILIATIO.** Vide in *Humiliare.*

HUMILIATORIUM. Charta Didaci Episc. Compostellani æræ 1153. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 4. pag. 437 : *In primis confirmamus vobis, ut diximus, totum illud Monasterium, cum suis domibus, et servis, et cum cunctis, quæ videtur habere intra Humiliatoria B. Jacobi Apostoli, etc.* An *Heremitoria ?*

¶ **HUMILIS,** Titulus ab Episcopis in suis subscriptionibus non semel assumtus ; ut in Privilegio Pauli I. PP. apud Labbeum tom. 6. Concil. col. 1693. Hac etiam formula usus Henricus Rex apud Puricellum in Basil. Ambros. pag. 534 : *In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Humilis Romanorum Rex.* Quæ tandem penes Monachos tantum remansit.

° Eumdem titulum Chartis regiis inscriptum non semel reperimus. Charta pro monast. Gratiæ B. M. ann. 1199. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 157 : *Alienor Dei gratia Humilis regina Angliæ, ducissa Normanniæ, Acquitaniæ et comitissa Andegavensis, etc. Humeles,* pro *Humble,* in Serm. Maurit. episc. Paris. tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 722 : *Si doit estre (li prestres) Humeles, benignes, larges, etc.*

HUMILITARI, Humilem fieri, humiliari. Faustus Regiensis contra Nestorianos, de Christo : *Natus, qui moreretur, datus, per quem vita renasceretur : illic dominatur, hic Humilitatur.*

HUMILITAS, Dejectio, opprobrium. [Lactantius lib. de mort. Persecut. n. 30. de Maximiano Imper. qui purpuram deponere coactus fuerat : *Sic amisso Imperatoris et soceri honore, Humilitatis impatiens, alias rursus insidias machinatus est.*] Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 41 : *Victosque totondit, et Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinari jubet. Cumque Chararicus de Humilitate sua conquereretur, etc.* Lib. 6. cap. 36 : *Ad ulciscendam Humilitatem generis sui velocius properant, etc.* Adde lib. 1. Miracul. cap. 78. Vide *Humiliare.*

HUMILITAS. Leontius Episc. Arelatensis in Epist. ad Hilarum PP : *Et te decrevimus, quam primum hac Humilitatis nostræ epistola salutare.* Vide *Humilis.*

° **HUMILITAS** BEATÆ MARIÆ, Titulus monasterii de Longo-campo, in Charta Phil. Pulc. ann. 1273. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 158. r°. col. 2 : *Abbatia Humilitatis Nostræ Dominæ prope S. Clodoaldum.* Alia ann. 1317. ibid. fol. 534. r° : *Item concessit* (Philippus rex) *abbatissæ et conventui monasterii Humilitatis B. Mariæ de Longuo-campo, ordinis S. Claræ prope S. Clodoaldum, superficiem quatuor arpentorum bosci.* At vero *Humilité,* Beneficentiam sonat. in Hist. chronol. Caroli VII. pag. 467 : *Lequel* (le Roy) *les receut volontiers, et quitta et remit à ceux de Bayonne, de sa grace et Humilité, vingt mille escus d'or, des quarante mille qu'ils lui devoient payer.* Christ. Pisan. in Carolo V. part. 1. cap. 2 : *Adonc lui trèz benigne* (le duc de Bourgogne) *après que son Humilité m'eust rendu plus mercis qu'à recepvoir à ma petitece n'appartenoit, etc.*

¶ **HUMILITER,** Absque molestia. Otto Morena in Hist. rerum Laudensium apud Murator. tom. 6. col. 991 : *Imperator namque inde discedens ac iter suum pacifice faciens, cum Veronam appropinquasset, indeque Humiliter pertransire voluisset, etc.* Ubi Muratorius : Bene Corius hoc verbum Italice reddens scribit, *Absque ulla molestia.*

HUMILITUDO, *Humiliatio,* ταπείνωσις, in Gloss. Gr. Lat. In aliis Gloss. MSS. ταπείνωμα.

¶ **HUMIPES,** *Sponsa dicta, quod rheda non veheretur.* Laur. in Amalth.

¶ **HUMISTERNIUM**, Humi cubatio. Vita S. Syncleticæ tom. 1. Januar. pag. 255 : *Nam jejunia et Humisternia instituta sunt propter fœdissimas voluptates carnis.*

HUMLO, HUMULO, ex Gall. *Houblon,* quod a Latino *Lupulum* formatum, elisa litera L. Adalardus in Statutis Abbatiæ Corbeiensis part. 1. cap. 7 : *Nec messes, vel prata colligendo, nec braces faciendo, nec Humlonem, nec ligna solvendo, etc.* Polyptychus S. Remigii Remensis : *Summa census frumenti mod.* 106. *speltæ* 1416. *ordei* 732. *mixturæ* 325. *leguminis* 11. *Humulonis mod.* 3. *vermiculi unc.* 12. *vini mod.* 1567. *etc.*

¶ HUMELO, HUMOLO, Eadem notione. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 100. v° : *Restaurius servus solvit omni anno de Humelone modium* 1. *et facit wactam.* Ibidem fol. 101. recto : *Ostroldus servus solvit de Humolone mod.* 1. *et aliud servitium quod ei injungitur.* Et verso : *Camsiles* VIII. *omni anno de Humolone mod.* VIII. *pastas* XLVIII. Adde Constitut. Ansegisi Abbatis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 640.

°° HOMELA, in chart. ann. 1282. apud Lappenb. Init. Fœder. Hanseat. pag. 61.

° HUMLONARIA, Locus ubi *Humlo* nascitur. Charta Pippini Regis apud Doubletum Hist. Sandionys. lib. 3. pag. 699 : *Donamus... id est colonarias cum omni integritate, et in Ulfrasiagas mansos duos, et Humlonarias cum integritate.* V. *Humularium.*

¶ **HUMMELLUS**, pro *Humerus.* S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 84 : *Notat quoque Diaconus quando Sacerdos inter Canonem se inclinaverit, ut postea cum illo se erigat, calicemque cum eo discooperiat, et cum levante levet, iterumque repositum cooperiat ; prius tamen in ipso accessu osculatur altare, ac deinde Sacerdotis brachium parum infra Hummellum.* Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. ibid. pag. 223 : *Deinde dextrum Humerum Sacerdotis deosculatur.*

¶ **HUMOLO.** Vide *Humlo.*

¶ **HUMOROSITAS,** Humiditas. Miracula S. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 232 : *Tantum incurrit dolorem et Humerositatem in capite.*

° Nostris, *Humeure,* Potio, medicamentum. Lit. remiss. ann. 1467. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 64 : *Lequel medecin ordonna en la boutique d'un apoticaire d'icellui lieu de Pezenas plusieurs beuvraiges,... ou Humeures, etc.*

⁂ **HUMOROSUS.** [Humidus, humectus. *Cœl. Aurel.* 2. *Acut.* 10. *a med.* Item sexus causa mulieribus, et *Humorosis,* et vacuis corporibus. *Apul. Herb.* 51. Nascitur in parietibus, et *Humorosis* locis.]

° **HUMULARIUM,** Ager *humulo* seu lupulo consitus, nostris *Houblonniere,* alias *Umeau* et *Umelaye.* Charta apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 362 : *Dedit prænominatus nobilis vir... Humularium* 1. *de terra arabili hobas vj. etc.* Alia ann. 1386. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 3. pag. 75. col. 2 : *Campum situm retro idem nostrum monasterium, prope*

nostrum *Humularium. Humulator*, qui *Humularium* colit, ibid. Lib. censualis terræ *d'Estilly* ex Cod. reg. 9493. fol. 8. v° : *Sur deux boicellées de terre joignant à l'Umelaye au prieur de Beaumont.* Et fol. 9. r° : *Une euvre et demie de terre.... joignant au covers de l'Umeau Berte d'une part, etc.* Vide *Humlonaria* in *Humlo.*

¶ **HUMULO.** Vide *Humlo.*

HUMULUS, Idem forte quod *Humlo.* Specul. Saxon. lib. 2. art. 52 : *Transcrescat siquidem Humulus sepem, qui radices habet intra sepem, vel cujus fundo radices fixerit, quantum de Humulo attrahere per sepem potest, Humulum tollet, et quod extra manet, ad vicinum pertinet.* Eadem habentur in Wichbild Magdeb. art. 128. [** In Germ. *Hoppe; hodie Hopfen.*]

¶ *Humulum* idem esse cum *Humlo* vix dubitare sinit Chronicon Florentii Episc. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 59 : *Triginta sex oves et tot agnos, et octoginta sex moldia Humuli, et viginti sex porcos pingues et viginti sex anseres.*

* **HUNA**, Funis nauticus, rudens. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 123 : *Requisivit ut sibi venderet unum, Gallice chable, aliter Hune, ad trahendum naves ascendendo per aquam.* Occurrit præterea in Stat. pro mercibus per aquam Parisios transvectis ann. 1415. ex Reg. 170. ch. 1.

HUNDREDUS, HUNDREDUM, HUNDREDA, HUNDRETH, vel UNDREDUS, absque aspiratione, ut apud Petrum Blesensem Epist. 95. Anglis dicitur, quod Latinis *Centena, Centuria*, a voce Saxonica hundreð, *centum* : unde Belgæ *Hundert*, eadem notione. Scribit Joan. Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto pag. 30. districtus, seu Comitatus apud Uplandos et Suedos Cissilvanos, *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas, vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in Anglia institutum ab Aluredo Rege profluxit : nam is indigenarum rapinas et eorum excessus cupiens compescere, ut auctor est Ingulphus, *Totius Angliæ pagos et provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias, id est, Hundredas, et in decimas, id est, in trithingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria et decima existeret : et si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decuriam, vel condamnatus, vel inwadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero provinciarum (qui antea Vicedomini) in duo officia divisit, id est, in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, et in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura et industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis et publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram et intactam indubie inveniret.* Ingulpho adjungendus Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Rerum Angl. cap. 4. qui etsi fere eadem tradat, rem tamen ita refert, ut lucem porrigat Ingulpho : *Et quia occasione barbarorum indigenæ etiam in rapinas anhelaverant, adeo ut nulli tutus commeatus esset sine armorum præsidio, centurias, quas Hundred dicunt, et decimas, quas Trithingas vocant, instituit, ut omnis Anglus legaliter duntaxat vivens haberet et centuriam et decimam. Quod si quis alicujus delicti insimularetur, statim ex centuria et decima exhiberet, qui eum vadaretur ; qui vero ejusmodi vadem non reperiret, severitatem legum horreret. Si quis autem reus vel ante vadationem vel post transfugeret, et omnes ex centuria et decima Regis mulctam incurrerent. Hoc commento pacem infudit provinciæ, ut etiam per publicos aggeres, ubi semitæ in quadrivium finduntur, armillas aureas juberet suspendi, quæ viantium aviditatem riderent, dum non essent, qui eas abriperent.* Hæc perinde sub annum 892. narrat Willelmus Gemeticens. ut et alii : quæ postmodum Willelmus Nothus observari sua etiam tempestate sanxit, ut est in illius Legibus Latinis sub initium. Sed et hanc provinciarum Anglicarum divisionem habent Leges Edw. Confess. et Leges Henrici I. cap. 6. 8.

Hundredos seu *centurias*, vel *centenas*, non primus tamen instituit Aluredus ; sed earum usum in Angliam invexit : non longe antea apud Francos nostros provinciæ in *Comitatus*, iique rursum in *Centenas*, vel *Centurias*, denique eæ in *Decanias* distributæ erant, uti in his vocibus docuimus. Sed quod de securitate inter indigenas stabilita, ac mutua vadatione narrant Scriptores, Aluredi prorsus videtur institutum.

Hundredi an certo familiarum vel villarum numero constiterint, haud omnino planum est. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario part. 1. cap. penult. *Hundredum*, ait, *ex hidarum aliquot centenariis*, ut *hidam ex* 100. *acris* constitisse. Est autem *hida* tantum terræ, quantum uni aratro per annum sufficit, quod Latini ævi inferioris *Mansum* vocant, agri scilicet portio cum domicilio, uni familiæ colonariæ attributa : ita ut *Hundredus* certo familiarum numero constiterit : quod de *Centena* apud Francos volunt. Neque aliud apud Bromptonum *Villa* videtur sonare, cum ait, *Hundredum Latine dici, quod Wallice et Hibernice Cantredus, et continere centum villas :* ut et apud Ranulfum Cestrensem lib. 1. cap. 50. scribentem, *Wapentak et Hundret idem esse, quod procinctus centum villarum.* Videtur enim his locis *villa* idem esse, quod *colonia*, seu familia rustica, uni agri portioni addicta. Sed et inde intelligendus Giraldus Cambrensis, scribens *Monam Insulam* 343. *villas habere, et pro tribus cantredis reputari.* Nam his locis, *villa*, pro pago, uti hodie appellamus, sumi non potest, cum, ut ait Spelmannus, tantum abest, ut in *Hundredo* tot reperiantur villæ, ut majores vix 30. aut 40. habeant. Proinde cum Lambardus ait, *Hundredum a numero centum hominum appellationem habere :* id intelligendum de iis, quos nostri *Capita mansi* appellabant, seu *Chefs de famille*, capita familiæ, quibus reliqua ipsa familia suberat, ita ut unicum caput conficeret.

Iis porro centuriis et decaniis adscribebantur omnes, qui annum ætatis duodecimum excesserant, cujuscumque essent conditionis, sive liberi, sive servi, ex Legibus Canuti Saxonis § 19. Decaniis præerant *Decani*, centuriis seu hundredis *Centenarii*, qui et HUNDREDARII, et *Præpositi*, vel *Domini Hundredorum* vocabantur, ut in Legibus Edw. Confess. cap. 32. Hi una cum hominibus decaniarum et Hundredorum de litibus, et *Decani* de iis, quæ minoris, ut suo dictum loco, *Hundredarii* vero de iis, quæ majoris essent momenti, cognoscebant.

Hundredarii primitus ab ipso populo eligebantur, ut in voce *Wapentachium* docemus. Postmodum Statuta Edw. II. ann. 9. *Hundredarii* a Cancellario, Thesaurario, et Baronibus Scacarii designabantur. Denique Statutis ann. 2. Edw. III. cap. 13. et ann. 14. ejusdem cap. 9. omnes hundredi, ut olim, Comitatibus restituti, iterumque annexi, et Vicecomitibus præceptum, ut probos in eisdem *Hundredarios* aliosque ministros constituerent. Vim hoc obtinuit, quoad hundredos, qui Regi suberant : in aliis autem, qui jure hæreditario ex Regum privilegiis, eos possidebant, non item, ait Spelmannus.

HUNDREDA, Hundredariorum Comitia nude passim dicuntur, in quibus una cum 12. Senioribus hundredi seu centuriæ illi judicabant, ut est in Legibus Ethelredi apud Vanatingum sancitis cap. 4. Quando autem ea tenerentur, varie observatum arguunt Leges Anglicæ. Quippe in Legibus Edgari Saxonicis cap. 5. et Canuti cap. 17. oppidanater, suprema vero, ex omnibus scilicet hundredis coacta, Comitia bis in anno teneri sancitur : quæ quidem suprema comitia *Comitatus* vulgo appellabant, quibus præerant Episcopi et Comites Provinciarum : ubi Episcopi quidem de rebus Ecclesiasticis, Comites de rebus civilibus cognoscebant. Quod etiam habetur in Legibus Edw. Confess. cap. 32. 34. Leges veteres Legibus Inæ subjectæ, singulis mensibus exacta hæc Comitia docent : *Hoc est judicium qualiter Hundredum teneri debeat. In primis, ut conveniant semper ad quatuor hebdomadas, et faciat omnis homo rectum alii,... et faciat furi rectum suum, etc.* His consentiunt Leges Edw. Confess. cap. 35 : *Debet autem Scyremot bis, Hundreda et Wapentachia duodecies in anno congregari, et septem diebus antea summoneri, nisi publicum commodum vel dominica Regis necessitas terminum præveniat.* Est autem *Wapentachia* in aliquot Angliæ Provinciis, quod in aliis *Hundredus :* quod et rursum habetur cap. 34. Leges Henrici I. cap. 51 : *Debent autem ad singulos menses, i. per annum duodecies congregari Hundreda : Comitatus bis, si non sit opus amplius, ut omnis homo rectum faciat alteri ad rectum terminum, et omnis causa finem habeat : et summoneatur Comitatus septem dies antea.* Et Charta ejusdem Regis *de Comitatu et Hundredis tenendis* apud Spelmannum : *Sciatis, quod concedo et præcipio, ut amodo Comitatus mei et Hundreda in illis locis et eisdem terminis sedeant, sicut sederunt tempore Regis Edwardi, et non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea summoneri propter dominica necessaria ad voluntatem meam.* Has denique in Hundredis tenendis consuetudines observari hocce generali Sancito voluit Stephanus Rex, apud Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico pag. 314 : *Bonas leges et antiquas et justas consuetudines in Hundredis et placitis et aliis causis observabo, et observari præcipio et constituo.*

Ex prædictis colligitur coacta interdum extra ordinem ejusmodi Comitia, propter regni necessitates, vel propter emergentia negotia, ad Regis libitum. Quod et docet Charta seu Breve Willelmi II. apud Spelman. : *Willelmus Rex Anglorum H. Camerario sal. Facias convenire et considere tres Hundredos et dimidium, apud Fliccehamburch, propter terram illam de Holm, quæ pertinet ad Ringstedam, et quam Abbas Ramesiæ reclamat ad victum et vestitum Monachorum suorum. Et si Abbas poterit ostendere ratione et testimonio comprovincialium, quod*

antecessor suus eandem terram habuerit, eo die, quo pater meus fuit vivus et mortuus, tunc præcipio, ut illam terram et omnia, quæ juste pertinent ad Abbatiam suam, pacifice et honorifice habeat. Teste R. Bigod apud Windesoriam.

Sed et inde habemus convocatos interdum plures simul hundredos, secundum causarum momenta : quod et firmatur ex lib. Ramesiensi sect. 298 : *Notum esse volumus, Reinaldum Abbatem Ramesiensem apud Uderwiwelle in præsentia Roberti filii Walteri eo tempore Vicecomitis, et Alani Subvicecomitis Norfolciæ et Suffolciæ, et in præsentia multorum aliorum Francorum et Anglorum, dirationatum fuisse testimonio virorum de novem Hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, etc.* Infra : *Fuerunt nempe viri prædicti de novem Hundredis jurare parati se audisse et vidisse, etc.* Ex his initiis prodiit, ut opinatur Spelmannus, hodierna apud Anglos juratarum e plurimis hundredis conscriptio, et causarum examen, quod *Patria*, et *Per patriam* dicitur, vulgo, *Trial par pays.*

In *Hundredis* examinabantur causæ civiles et Ecclesiasticæ, perinde ac in Comitatibus, ipsis Episcopis vel Archidiaconis pro tribunali sedentibus. Sed id immutavit Guillelmus Nothus ea Constitutione, quam descripsit Seldenus in Jano lib. 2. § 14 : *Propterea mando, et regia auctoritate præcipio, ut nullus Episcopus vel Archidiaconus de Legibus Episcopalibus amplius in Hundredo placita teneat : nec causam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium sæcularium hominum adducat : sed quicunque secundum Episcopales Leges de quacumque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc opus elegerit et nominaverit, veniat, ibique de causa sua respondeat, et non secundum Hundredum ; sed secundum Canones et Episcopales Leges rectum Deo et Episcopo suo faciat.*

Omnes porro *Hundredis*, seu *Hundredi* Comitiis, quæ hundrede-gemote appellabantur, interesse tenebantur, [quod *Hundredi secta* dicebatur] qui abesset, absentiam gravi mulcta luebat, ut est in Legibus Edgari Saxonicis § 5. et in Legibus Canuti § 16. in Legibus Guillelmi Nothi, et in Legibus Henrici I. cap. 51. Charta Henrici I. apud Spelman. : *Et volo, et præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum et Hundreda, sicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam causam, pacem meam, vel quietudinem meam, qui non sequuntur placita mea et judicia mea, sicut tunc temporis fecissent.* Hæc vero eorum, qui ab hundredis seu Comitiis aberant, mulcta intelligitur in veteribus Chartis Anglicis, in quibus Ecclesiarum Prælati, verbi gratia eximuntur ab *Hundredis*, id est, a necessitate eundi ad *hundredos*, ita ut si iis ipsimet non interfuerint, mulctam propterea non incurrant. Charta Edw. III. pro Abbatia S. Remigii Remensi, tom. 2. Monastici Anglic. pag. 993 : *Prohibeo, ne submoneatis Monachos de S. Remigio de Remis, ut eant ad Hundreta, nec ad scyras ; sed Præpositos suos, vel unum ex hominibus suis mittant.* [Charta Henrici II. Regis Angliæ pro Ecclesia de Herleia apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 45 : *Et terra et homines Ecclesiæ illius, quocumque sint loco per Angliam, sint liberi et quieti de siris et Hundredis, et murdro, et latrocinio, etc.*] Eæ vero mulctæ

HUNDRED-LAGHES, id est, *leges*, seu *mulctæ*, vel *emendæ Hundredi* dicuntur : nam in hac voce, laghe, Saxonibus, ut Latinis, lex, mulctam sonat : a quibus quidem mulctis immunes dicuntur omnes forestarii, in Legibus Forestarum Canuti Regis cap. 9 : *Sint... quieti et liberi ab omnibus provincialibus summonitionibus, et popularibus placitis, quæ Hundred-laghe Angli dicunt.* Interdum

HUNDREDUM, ut apud Rastallum, *est quietum esse de denariis vel consuetudinibus faciendis Præpositis et Hundredariis.* Nec aliud est

HUNDREDES-PENNY, HUNDREPENY, Præstatio, scilicet quæ ab hominibus hundredi Vicecomiti, vel Hundredi præposito, in oneris sui subsidium fiebat, et *Auxilium Vicecomitis* interdum vocitatur. Vide in hac voce. Immunitas ab hac præstatione sæpe occurrit in Privilegiis Ecclesiarum cum aliis immunitatibus, ut in Monastico Angl. tom. 2. pag. 134. 827. etc. [Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi : *De blodwita, et de fietwita et de Hundrepeny et de thednigpeny.* Glossariolum ejusdem Monast. : *Hundredepeny, Quitte de tallage de Hundred.*] Alias, ait Spelmannus, vocatur *Denarius de hundredo*, quæ vis est vocis *Hundred-penny*, in qua *penny*, *denarium* significat : sed arctioris significationis est, quam vox *Hundredum.* Hoc enim in privilegiis videtur liberare ab omnibus consuetudinibus et solutionibus hundredo debitis : illud ab istiusmodi tantum solutione. Observo præterea

HUNDREDUM, ipsam mulctam, quæ in hundredorum Comitiis interdum irrogabatur, appellatam, eamque 8. fuisse librarum. Leges Edwardi Confessoris cap. 31 : *In Danelaga per* 18. *Hundreda, qui numerus complet septies* 20. *libras, et* 4. *quoniam forisfacturam Hundredi, Dani Norwagienses* 8. *libr. habebant, etc.* Ricardus Hagustaldensis de Statu Hagustaldensis Ecclesiæ cap. 14 : *Si quis igitur quemlibet cujuscumque facinoris aut flagitii reum et convictum infra quatuor cruces, quæ sunt extra ipsam villam de Hestaldasham, capit et retinet, universali judicio duo Hundreth emendabit : si vero infra villam,* 4. *Hundreth : si vero infra muros atrii Ecclesiæ,* 6. *Hundreth : si autem infra Ecclesiam,* 12. *Hundreth : si vero infra valvas chori,* 18. *Hundreth,..... In Hundreth* 8. *libræ continentur.*

HUNDRED-SETENA. Privilegium Edmundi Regis Angl. dat. ann. 944. apud Malmesbur. lib. 2. de Gest. Reg. Angl. : *Concedo Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ Glasconiæ... jura, consuetudines, et omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, id est, burggerita, et Hundretsetena, athas, et ordelas, etc.* Ubi Spelmannus : Nunquid legeris *Hundret-sceatena ?* A sceat, pro symbolo, quod *Hundredariis* solebat impendi, et hoc privilegio jam remittitur. At Somnerus nihil mutandum censet ex Textu, ut vocatur, Roffensi, ubi hæc vox, *constitutio hundredi* redditur : *Debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt Hundret setene.*

☞ Placet Somneri sententia : sæta enim vel setena, ut ipsemet observat, Anglo-Sax. in compositione habitatorem, colonum, incolam significat ; unde *Hundred setena* de mulcta, quæ ob crimen vel injuriam in Hundredarium commissam exigitur, licet interpretari : nisi malis de præstatione ab eo qui Hundredis adscribebatur exsoluta accipere ; quod suadere videtur Textus Roffensis. Charta Edgari Regis ann. 12. regni ejusd. tom. 1. Monast. Anglic. pag. 16 : *Et habeant socam, et sacam, on stronde, et on streame, et on wode, et on felde, on grithebrice, Hundred-setena, adas et ordelas, etc,*

¶ HUMDRET, in Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi : *Et in omnibus aliis locis solutas et liberas* (possessiones habeant) *et quietas de syre et Humdret et placitis et querelis.*

¶ HUNDRETUS AFFIRMATUS. Tributum quod ab hominibus *Hundredi* exigitur, ad *firmam* datum. Computus ann. 1305. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 354 : *Item de burgo affirmato* XXIII. *l. Item de Hundreto affirmato* IX. *l.*

HUNDREDARII SERVIENTES, Bedelli, apparitores, in Fleta lib. 1. cap. 18. § 2.

Editus porro legitur *Modus tenendi unum Hundredum, sive curiam de recordo*, in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, edito ann. 1574. fol. 122. v.

HUNNISCUS, pro *Hunnicus*, inflexione Anglo-Saxonibus et Longobardis familiari. Carolus M. in Epist. ad Offam Regem Merciorum, quam describunt Radulfus de Diceto, Willelm. Malmesburiensis, et Matth. Paris, seu quis alius, in Vitis Abbatum S. Albani : *Vestræ quoque dilectioni, unum balteum, et unum gladium, Hunniscum, et duo pallia serica duximus destinanda.* Ubi *Hunniscum*, non videtur esse adjectivum gladii, quod vult Watsius ; sed aulæum ita nuncupatum, quod apud *Hunnos* texeretur, illudque esse, quod ἀμφίθυρον Οὐννικὸν appellatur in Epistola Chosrois, apud Theophylactum Simocattam lib. 5. cap. 14. Evagrium lib. 6. cap. 20. et et Nicephorum Callisti. Sunt autem ἀμφίθυρα vela, quibus januæ cancellatæ obducebatur, quasi ἀμφία θυρῶν, uti innuimus in Descript. ædis Sophianæ n. 72. Neque aliud est *coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegebatur*, apud Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 8. ubi *rarum*, id est, tenue et pellucidum fuisse innuit.

HUNNISCI, Equi ex Hungaria, vulgo *Hongres*. Vegetius lib. 4. Artis veterin. cap. 6 : *Hunniscorum longe primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis.* Et in Præfat. lib. 2 : *Nunpuid vero exemplo Hunnorum, sive gentium aliarum artis etiam ipsius* (veterinariæ) *usus intercidet, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, et incurata animalia hibernis pascuis, et negligentiæ casibus dedunt ? etc. Sarmatas porro*, seu Hungaros, *Equorum plurimis ex usu castratis usos, ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores*, observatum ab Ammiano lib. 17. ut et a Strabone lib. 7.

¶ HUNNISONI, Eadem notione, nisi pro *Hinnisoni* a verbo Hinnire. Will. Brito lib. 11. Philippid. :

. . . . Nunc corpora forti
Prensa manu, quando spatium non invenit ictus,
Hunnisonis depellit equis, nunc juxta peremptis.

HUNONES, vel HUNNONES. Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. et Henrici IV. Imp. ann. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. : *Constituimus etiam atque jubemus, ut Advocati in Abbatia illa non nisi ter in anno placitare debeant, et illi, qui Hunones* (al. *Hunnones*) *in quibusdam locis dicuntur, tertio tantum anno, nisi recens furtum fuerit, aut ex parte Abbatis vocati fuerint, placitum habeant.* Meminit etiam *Hunonum* Charta Henrici V. Imper. ann. 1112. et

alia Conradi Comitis Lutzelinburgensis ann. 1135. in eodem Tabul. Sed cujus ordinis ii fuerint, mihi non liquet. Vide Zyllesium, et Duchesnium in Hist. Luxemburg.

* Iidem videntur qui apud Anglos *Hundredarii*. Vide in *Hundredus*. Gloss. Florent. Mss. : *Centurio vel tribunus, Hunno*. Charta Henr. III. imper. ann. 1054. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 397. col. 2 : *Servientes vero, qui præbendarii, et qui fratribus infra claustrum serviunt, vel qui foris ad curtes dagescalci dicuntur, nulli advocato, neque Hunnoni subjaceant ; sed tantum abbati ejusque præpositis*. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 756.]

¶ **HUNSHOUC**, vox Belgica ejusdem forte notionis atque *Hussuchung* infra. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. : *Qui convictus fuerit per quinque Coratores ex Hunshouc emendabit illi super quem factus est Hunshouc* XX. *sol. et damnum suum ei dupliciter restituet et quidquid de bonis suis residuum fuerit, erit in gratia Comitis*.

HUOBA. Vide *Huba*.

HUPA, Lupulus, Flandris *Hop*. *Hortus Huparum*, in Chron. Windesem. lib. 1. cap. 9. lib. 2. cap. 17.

¶ **HUPPFENNIGE**. Vide in *Huba*.

* **HUPUPATUS**, Plumis cristatus, Gall. *Huppé*, Proces. Egid. *de Rays* ann. 1440. fol. 159. v°. ex Bibl. reg. : *Proposuerunt facere.... invocationem.... cum lapide vocato diadocus, et cum ave crispata sive Hupupata*.

1\. **HURA**, [Pileus villosus.] Abbatum S. Albani pag. 53 : *Statimque assurgens* (Episcopus Lincolniensis) *in manu Regis per capitis sui galerum, qui Hura dicitur, resignavit id juris, quod dicebat se habere in Ecclesia B. Albani, etc*. Vocem *Hure*, nostri de apri capite usurpant. Vide Menagium in *Hurepois*.

* Imo et de hominis capite. Le Roman *de la Rose* Ms. :

Lors leva le vilain la Hure,
Oevre ses iex et s'esvertue, etc.

* *Hure* vero, Irrisionis signum quoddam, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 243 : *Lequel Bernart faisoit la Hure audit Pauquaut par maniere de dérision, etc*.

* 2. **HURA**, Idem quod *Hira*. Vide *Æra* 1.

¶ **HURDAMENTUM**, HURDARE. Vide mox *Hurdicium*.

HURDEREFEST, Familiæ alicui adscriptus, ex Saxonico hyred, familia, et fæst, fixus : hinc paterfamilias hyredes ealder, materfamilias hyredes moder. Atque sic legendum videtur in Legibus Henrici I. cap. 8. pro *Hudefest* : *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam Hudefest, quam Folgarii, ad dinoscendum.... si decaniæ plenæ sint, vel qui.... recesserint, etc*. [Ubi potius legendum *Hurdesfest* censet Spelmannus : at Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. mavult *Heordfest*. Vide in hac voce, et infra *Husfastene*.] [** *Heorthfest* scribendum esse censet etiam Thorpius.]

HURDICIUM, HURDICIUS, Cratis lignea, qua obducebantur mœnia, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur : seu, ut ait Vegetius lib. 4. cap. 23. *ut impetus machinæ materia molliore fractus murum non destrueret* : vel pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret : a Saxonico, Hyrdl, plectrum, cratis : Anglis *Hurdle*. Glossarium Saxon. Ælfrici : *Clæta, Cratis* : Hyrdel : vel a Teutonico, *Hoorde, Horde*, et *Hurde*, quod idem sonat. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 107 :

Ictibus assiduis Hurdicia fracta recedunt.

Idem lib. 7. pag. 174 :

Et quæ reddebant tutos Hurditia muros.

Rogerus Hovedenus pag. 680 : *Combusserunt quatuor Hurdicios per ignem Græcum*. Idem pag. 693 : *Petrarias suas et Hurdicios suos, et alias machinas suas bellicas paraverat*. Eadem habet Brompton. pag. 1189. 1201.

* *Ourdeys*, in Charta ann. 1385. ex Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 142 : *Pour icellui* (prieuré) *emparer et mettre en estat et deffence, ne convient que un pont leveiz, et y faire guérites et Ourdeys*. Vide infra *Urdicius*.

¶ HORDAMENTUM. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CCVII : *Pro Hordamenta Feritatis quod ventus trebuchavit et pro granchia reparanda* C. *et* XIII. *s. et* III. *d*. Ibidem : *Et pro* L. *caulis ad Hordamentum Gornaci, etc*. Charta ann. 1217. in Tabul. S. Urbani : *Ego Simon Joinvillæ dominus Campaniæ Seneschallus. Notum facio universis quod Abbas et Conventus S. Urbani homines suos pro Hordamento Joinvillæ faciendo miserint. Et sciendum est quod memorati homines dictum Hordamentum per usum vel consuetudinem facere non tenentur. Et dicti Abbas et Conventus ipsos homines ad illud Hordamentum miserint spontanee et non coacte*. Sententia arbitralis ann. 1264. ex eodem Tabular. : *Apres est ordenés que li homme de la terre S. Ourbain ne doient aler ne par droit ne par coustume faire lou Hourdement à Jainvile, ne ne les en doit on contraindre, ne ne puet*.

HORDECIUM. Guillelmus Armoricus de Gestis Phil. Aug. pag. 82 : *Et machinis bellicis cœpit lapidibus emissis damnificare propugnacula et Hordecia*. Le Roman *du Renard* MS. :

Ainsi s'est Renars atournez,
Mult fut bien d'eue avironnez,
Et Hourdeiz et bon et bel
Par dedens les murs du chastel,
Ses barbacannes fist drecier,
Pour mieux son chastel enforcier.

Le Roman *de Rou* MS. :

Donc courut un home au terrein,
A un Hordel tendi sa main,
Plein poing prist de la couverture, etc.

Will. *Guiart* in Philippo Augusto :

I met au hais du Hourdeis,
Le feu à poi de crieis.

Octavianus *de S. Gelais*, in Viridario honoris, de S. Veronica :

Par trois fois fut evidemment monstrée
A tout le peuple en moult grant reverence,
Par un Evesque sur un Hourt, à l'entrée
De S. Pierre, etc.

HORDICIUM, interdum sumitur pro machina bellica, seu ariete. Henr. Knyghton pag. 2612 : *Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem.... et tunc reddiderunt illud : habuit namque unum Hordicium forte et bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum*.

HURDARE, Cratibus munire. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 106 :

Hurdari turres et propugnacula, muros
Subtus fulciri facit.

Vetus Charta in Regesto Normannico sign. P. ex Camera Comput. Paris. : *Et viderunt quod timorem habuerunt de obsidione, et attornati sunt* 4. *homines de Communia ad unumquemque quarnellum custodiendum, et Hurdandum eum*. [Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLIX : *Pro calceia facienda et palicio calceiæ, pro turre paranda et Hurdanda, et fossato turris et molendinis, etc*.]

* Nostris *Hourder*. Le Roman *de la Rose* Ms. :

Et li portier les murs Hourdoient
De fors cloies refuscicés,
Tyssues de verges pleicés.

* Perperam *Hurtare*, in Chartul. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 69. pro *Hurdare*.

¶ HURDATOR, Qui *Hurdicia* seu crates ligneas facit. Computus ann. 1202. mox laudatus pag. CLXIII : *Robertus Hurdator pro perchis et cleis et hurdeicio* II^{c}. *et* LXI. *l. et* X. *s*.

HURDAMENTUM. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 128 : *Non capiebant Comites Ebroicenses aliquam consuetudinem, nec eschallas, nec Hurdamenta ad castellum Gallionis, etc*.

HORDALICIUM, Assisæ Comitatus Campaniæ anno 1284 : *Hordalicia, seu defensiones in marginibus fossati*.

¶ **HURE**, vox Teutonica, Locatio, ab *Hueren*, conducere, *Hire*, Anglis. Chron. Hamel. apud Leibnit. Script. Brunsvic. tom. 2. pag. 515 : *Hæc autem sunt jura ejusdem civitatis, quæ sequuntur. Buermeister eorum autoritate et ex parte Consulum habebit judicare super omne pretium deservitium* (f. de servitio) *quod vocatur meinasme vel Hure, et super animalia pennata, et super vestes abluendas, et super loca sepium et super quælibet ædificia*.

HURSACRUM, *Ignis sacer*, morbi genus, apud And. Resendium in Vita S. Ægidii Ord. Prædic. n. 99 : [*Cujus sinistrum brachiolum fœdarat sacri ignis species quædam infantibus familiaris, quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo et Latino sermone compacta*.] sed legendum *Pursacrum* πῦρ ἱερόν.

☞ Nihil omnino mutandum probat ipse contextus ; neque enim ex Græco et Latino compactam hanc vocem scribit Resendius, sed ex Hebræo et Latino ; unde ibridam esse vocem, efformatam ex Hebræo אור Ignis, et Latino *Sacrum*, manifestum est.

¶ **HURSLEGA**. Vide *Hursta*.

¶ **HURSNIUM**, Idem, ut videtur, quod *Harnesium*, Gall. *Harnois*. Necrolog. Lauresham. inter Vindem. Litter. Fred. Schannati pag. 31 : *Dedit nobis Hursnium et equum et balteum unum et arma*.

HURSTA, Sac. hurst, Silva. [Kilianus : *Horscht, horst, virgultum, silva humiles tantum frutices proferens, frutetum, frutectum, senticetum*.] Hinc castellum quod in tutelam portus Avoniensis extructum est, a silvestri situ *Hursta* dicitur. De hoc Lelandus :

Non tulit hanc labem magni mens Principis alta,
Quin Hurstam statuit vindicis illa loco.

Inde *Hurslega*, pro loco silvestri, eodem Lelando interprete in Comment. Cygn. Cantion. *Hurslega*, inquit, *Saxonice* Hurstelege, *vulgo Hurley ; recentiores verterunt Lege* (*quod locum Latine significat*) *in* le, *et* ley. *Sonat autem Hurstelege latine silvestrem locum*. Ex Spelmanno.

¶ **HURTAGIUM**, Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram exsolvitur, Gall. *Droit d'Hurtage*. Charta ann. 1238. ex Chartul. Gemmet: *Super eo quod dictus Guillelmus de la Huese volebat habere Hurtagium de navibus et batellis qui onerabantur et exonerabantur super Secanam inter aquam de Vuinilla et portum de Gemmetico*. Instrum. vernacule scriptum ann. 1642. ex Tabul. ejusd. Monast.: *Item le droit d'Hurtage pour les navires et vaisseaux qui terissent et mouillent à l'encre, affermé* 100. *l*. Vide *Anchoragia*.

* **HURTARE**, Percutere, cum vi aliqua propellere, Gall. *Heurter*. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 494: *Prædictus serviens.... injuriose percussit seu Hurtavit de cubito in pectus præfatum Giletum Tardif*. Aliæ ann. 1354. in Reg. 82. ch. 301: *Quidam ex ipsis dictum baillivum per vestes pectorales maliciose ceperunt pulsando et Hurtando eumdem viliter ac turpiter huc et illuc*. Arest. ann. 1330. 20. Apr. in Reg. *Olim* parlam. Paris.: *Pluribus ictibus Hurtantes dictam januam frangere..... conati fuerunt. Dehurter*, eodem sensu, tom. 1. Fabul. pag. 96:

Lors sui batus et ledengiez,
Et Dehurtez et descachiez.

* Dejicere sonat apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 336: *Comme c'est pire chose que une meson chiée pour un petit vent ou sanz nul vent, que cele qui est Déhurtée de fort vent, etc.* A voce *Hurt*, *Hurteis* et *Hurtis*, Illisus, impulsio, pulsatio. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. ch. 46: *L'exposant bouta ou hurta ledit Jehan une foiz ou deux de l'espaule; .... et combien que dudit Hurt ou bouteure, etc.* Aliæ ann. 1363. in Reg. 92. ch. 321: *Les suppliant commencierent à aler au lieu où ledit descort avoit esté,... et y ot des Hurteis et bouteis d'une partie et d'autre grant quantité*. Aliæ ann. 1412. in Reg. 166. ch. 367: *Icellui Bourgois frappa à l'uys de l'ostel; .... et advint que quant Jehannin de Claelles oy ledit Hurtis*. Pro campanæ pulsu, in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 253. art. 1. *Au premier Hurt de Prime, etc.* Hinc, ni fallor, *Hurtouoir*, Pars carri, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. ch. 12: *Un essoul de char et un Hurtouoir de char*.

HURTUS, Hurtardus, [Spelmanno videtur esse Aries integer; nec fortean immerito, cum inter oves constanter numeretur.] Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 666: *De multonibus* 381. *de Hurtis et muricis* 207. *de hogris* 121. *et de agnis* 100.

Hurtardus, Vox ejusdem originis et notionis. Domesdei. in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 306: *Item* 100. *acræ de marisco et valet acra communiter per annum* 3. *den. et pascunt in marisco et terris susseinis*, 300. *oves cum Hurtardis*.

¶ **HUS** et **Hant**, Commune plegium. Placita curiæ Regis ann. 27. Henrici III. rot. 9: *Quidam H. P. captus per quærimoniam mercatorum Flandriæ, et imprisonatus offert domino Regi Hus et Hant in plegio, ad standum recto, et ad respondendum prædictis mercatoribus et omnibus aliis qui versus eum loqui voluerint. Et diversi veniunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per Hus et Hant veniet ad sommonitionem Regis, vel Consilii sui in curia Regis apud Shepweye, et quod stabit ibi recto*. Ita Spelmannus.[** An *Hals et Hant?*]

¶ **HUSBANDREA**, Agricolæ mansio; ædes vel certa terræ arabilis portio. Vetus Charta apud Spelman.: *Kilketh, pro qualibet Husbandrea* 2. *den*. Vide *Husbandus*.

HUSBANDUS, Husbanda, Paterfamilias agriculturam exercens, œconomus, Gallis, *Mesnager*. [Testamentum Johannis de Nevill ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428: *Item dum contingat me obire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultimo elapsi condonetur omnibus tenentibus meis videlicet Husbandis, cotiers et bond.*] Scotis præsertim agricola dicitur. Anglis vero etiamnum *Husband*, maritum sonat. A Saxonico deducit Spelmannus hus, domus, et banda, vinculum: quomodo Danicum *Huszbon*, sive *Hoszbon*, eadem notione interpretatur Pontanus in Chorogr. descript. Daniæ pag. 777. quasi *domus columna* sit maritus. In Legibus Inæ Regis West-Sax. cap. 19. Edit. Saxon. seu Lambardi, Husbanda sumitur pro agricola, ut et *Husbandus*, in Quoniam attachiamenta cap. 23. et in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 33. 38. in Legibus Forestar. Scotic. cap. 4. et in Statutis David. II. Regis Scotiæ cap. 43.

¶ Husbondman, perperam pro *Husbandman*, Eadem notione. Charta ann. 1522. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 288: *Sciant præsentes et futuri, quod ego Willelmus Taylour alias dictus Edmonds de Brode Bluntesdon in Comitatu Wiltesiæ Husbondman*.

HUSBOTE, [Jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, a Sax. Hus, domus et Bote, multa. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 188: *In omnibus aisiamentis dictæ villæ de Malopassu, pertinentibus, et cum Husbote et haibote in prædicto bosco de Malopassu.*] Vide *Haybote* in *Haga*.

HUSBRECE, *Infractura domus*, Bromptono, et Sax. hus, Anglis *House*, domus, et bryce Anglis *Brech*, fractura, effractura: unde nostris *Breche* eadem notione. Occurrit in Legibus Henrici I. cap. 12. 47. Vide *Burgaria*.

HUSCARLA, Vire familia, domesticus, famulus domesticus, ex Sax. hus, domus et carle, per translationem, *vir, homo*, proprie autem *masculus, robustus, fortis*: unde *Carolus* nomen, nostris *Charles*. Hovedenus post Simeon. Dunelmensem et Florentium Wigorn. ann. 1041: *Rex Anglorum Hardeknutus suos Huscarlas misit per omnes regni sui Provincias ad exigendum, quod dixerat, tributum*. Infra: *Unde Rex ira commotus ob ultionem necis illorum... et cæteros Angliæ Comites, omnesque suos Huscarlas cum magno exercitu... illo misit*. Id est, domesticos et aulicos. Simeon Dunelm. ann. 1065: *Eodem die primitus Danicos Huscarlas Amanidum et Raveneshearttum de fuga retractos... peremerunt*.Idem ann. 1071: *Rex cum Huthsecarlis in Orientali plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit*. Et infra: *Eilaf Huscarl apud Regem præpollens honore*. Occurrit hæc vox sæpe in Domesdei: *De hoc manerio tenuit Tochi duas hidas, Huscarle Reg. Edwardi fuit*. Alibi, *Burchardus Huscarle* pariter *Regis Edwardi* dicitur et mox *Teignus* (i. Baro) *Regis Ed*. Rursum: *De hac terra tenuit Huscarle homo Reg. Ed.* 3. *virgas, et averam invenit*. Ita ibidem, *Huscarli Comitum* non semel occurrunt. Denique tit. *Brideporte*, tit. *Warham*, et tit. *Dorset*. *Et gilda pro* 10. *hidis, scilicet ad opus Huscarlium unam marcam argenti*. Id est, huscarlis, et pro eorum proficuo, præstandam. *Huscarlorum* Danicorum dignitatem pluribus describit Jus aulicum Norvegicum vetus cap. 26. ex versione Joannis Delmeri: *Omnes viri, qui fidem servitii, ex veteri consuetudine Regi adjuraverant, sive manus datæ, sive apprehensi gladii confirmatione, vocabulo Huskarla appellabantur, quamvis illi postmodum multo excellentiore et eminentiore titulo, pro sua quique conditione sint honorati. Omnes vero in Regia aula servientes Hirdmen vernacule nominantur, Regem observaturi ac tuituri, etc.* Tradit idem Delmerus pag. 535. Præfectis Provinciarum concessum a Rege, ut 40. non vero plures, servos domesticos nomine *Hurscarlarum* in servitio suo haberent. Scribit Sueno in Legibus Castrensibus cap. 8. *Colloquium*, seu Curiam aulicam, in qua de rebus ad *Huscarlas* pertinentibus judicia fiebant, *Huskarlesteffne* appellatam. Est autem *Steffne*, forum sive quilibet locus juri dicundo causisque agendis destinatus, uti observat ibidem Stephanus Stephanius: qui præterea addit, *Huscarle* dictos Officiales aulicos, sive officia palatina, milites prætorianos, et quoscumque in aula Regis aut Principis alicujus versantes. [Osbernus in Translat. S. Elphegi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 124: *Mandans* (Rex) *omnibus familiæ suæ Militibus, quos lingua Danorum Huscarles vocant, ut, etc.* Et pag. 126: *Divisus ergo a Rege Archiepiscopus, cum ingenti Huscarlium turba præcedentes subsequitur.*] Observat præterea idem Resenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ Runice, Islandice, et Danice etiamnum *Huscarl*, domesticos, operarios, et vernas appellari, et antiquiores Danos aulam Regiam sua vernacula *Huus* nominasse: *Karl* vero vocem esse Islandicam et Danicam, et sonare masculum, adultum, virum.

HUSFASTENE, Anglis, Qui terram tenet et domum, quasi domi fixus, apud Bractonum lib. 3. tract. de Corona cap. 10. § 1. Vide *Hurderefest*.

HUSGABLUM, quasi census domus, ex hus domus, et gable, census. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 154: *Item tota illa terra, quæ est inter dictam aulam et venellam, quæ dicitur Swinegalle, est de terra S. Petri,... et sunt ibi tria tofta, et quod reddit Husgablum, aliter non geldabilis*. Et pag. 155: *Item terra cum domibus, quam Joannes de Wiphall dat Husgabl. alia domus non dat Husgabl. nec aliter sunt geldabiles, ut credunt*. Vide *Gablum*.

¶ **HUSGENUS**, Familiaris, domesticus famulus, Belgis *Huys-genoot*, Germanis *Husgenoz*, ab *Hus*, domus, et *Genoz*, familiaris. Codex MS. Consuetud. Eccl. Coloniensis: *Cuilibet Husgenorum* 1. *ama cervisiæ, exceptis quatuor qui vocantur nuntii, quorum quilibet recipit* 3. *sumberinos avenæ*. Vide Schilter. in Gloss. Teuton. voce *Huse*. [** Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 296. Rudolph. I. Imperat. Sentent. de jure monetæ antiquo servando ann. 1283. apud Perz. Leg. tom. 2. pag. 443. etc.]

¶ **HUSIA**, Equi stragulum, Gall. *Housse*. Charta ann. 1259. apud Perardum in Burgundicis pag. 494. *Equi cum Husiis*. Vide *Housia*.

¶ **HUSKARLA**. Vide *Huscarla*.

HUSLADA, est *annua quædam exactio*, inquit Joannes a Leydis lib. 7. cap. 26. quæ scilicet a singulis ædibus, vel *focis*, aut familiis exigitur, ex *Hus*, domus, et *Lada*, lex, mulcta, præstatio. [Diploma Ottonis III. Imper. ann. 985: *Beneficium*

cum omni utilitate, excepto quod vulgari lingua vocatur Huslada.] Nisi legendum sit *Huslota*, quod censeo. Vide mox *Huslotum*.

¶ **HUSLATUM**. Vide *Huslotum*.

HUSLGENGA, HUSLGENGUM, in Legibus Inæ Regis Saxonicis § 15. et 19. in Latinis vero § 18. perperam hulsgonges, et Hulsgengag, Lambardo interprete, Saxonibus est *pater familias*: Welocho *Catechumenus*, Somnero denique *Eucharistiæ* præceptor, ex Saxon. husl, Eucharistia, et genga, vel ganga, ire, adire, unde *to husl gan*, est Eucharistiam adire, *Huslgenga*, proprie parochianus.

HUSLOTUM, Tributum, cujus mentio in Chartis aliquot apud Willelmum Hedam pag. 65. 78. 85. 2. Edit. ubi interdum *Huslatum* perperam habetur, ut et in I. Edit. pag. 246. 256. 262. Vox ex Germanico confecta *Hus*, domus, et *Lot*, tributum, census, *focagium*. [Vide *Cogeehulst*.]

HUSONES, Majorum piscium species. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ cap. 43: *Tunc Rex Andreas solita Regum Hungariæ largitate utendo misit Cæsari 50. corpora immensorum Husonum, et duo millia lardorum, mille tauros ingrates.* Vetus Charta apud Browerum in Antiq. Fuldensib. lib. 3. cap. 11: *Unde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam...... piscem magnum Husen nuncupatum, et de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent.* Epistola 7. ex Tegernseensib.: *Sed si Deus anno præsenti fœcundavit capturam Husonum vobiscum, petimus ut jubeatis largiendo communicari.* Vide *Giscellus*. [** et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 1059. voce *Hûso*, Scarus, esox.]

¶ **HUSSERIUS**. Vide *Huisserius*.

¶ **HUSSIA**. Vide *Housia*.

¶ **HUSSITÆ**, Joannis *Hus* hæretici in Bohemia Sectatores. Vide Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6.

¶ **HUSSUCHUNG**, Domus invasio, deprædatio; ex *Hus*, domus et *Sucken*, rapere, deprædari. Diploma Rodulphi I. Imperatoris ann. 1284. apud Ludewig. tom. 2. pag. 240: *Volentes etiam quod his qui alium vulneraverit, non lædabitur, vel consimiles excessus commiserit, aut loquendo vulgariter, Hussuchung fecerit juxta privilegia, libertates, jura et consuetudines rationabiles et honestas ipsis confirmamus et volumus perpetuo inviolabiliter observari.* Vide *Hamsoca*.

HUSTILIMENTUM, Supellex domestica, *Utensile*, unde forte vox nata. Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 36: *Etiam abundant in lectisterniis, et quolibet supellectili, cui lana congruit, in omnibus suis, necnon opulenti ipsi sunt in omnibus Hustilimentis domus, necessariis culturæ, et omnibus, quæ ad quietam et felicem vitam exiguntur.* Versio Anglica habet *Hustlements*.

* Nostris *Hostillement*. Lit. ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 12: *D'icellui bois il font charretes et charrues et chalis pour les lis dudit hostel et autres Hostillemens.* Ibid. ch. 13: *Et autres Houtillemens pour la nécessité de leur hostel.* Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 84. ch. 761: *Plusieurs Hostillemens d'ostel, c'est assavoir, quatre tabliers, trois touailles, six escuelles d'estain, un petit flacon et un petit hanap de fust.* Hinc *Hostiller*, Instruere, munire. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 110. ch. 296: *Icellui filz Baudri et son serourge garniz et Hostillez d'espées et de taloches le poursuient, etc.* Vide infra *Ustensilia*.

¶ **HUSTINGIA**. Vide *Hustinum*.

HUSTINGUS, Curia ita dicta non modo in urbe Londoniensi; sed et in Wintoniensi, Lincolniensi, Eboracensi, et apud *Shipwey* insula in borealibus Cantii partibus, ex hus, domus, et ðing, causa, quasi *domus causarum*, vel ubi *causæ* agitantur. Ita censet Spelman. At Somnerus *Hustingum*, dictum contendit, quasi hyst-ðing, id est, *supremum judicium*, ab highest, vel ut antiquitus scriptum, hyhsta, i. supremum, et ðing, judicium. Janus Dolmerus ad Jus aulicum Norvegicum vetus pag. 503. *Huusting*, Prætorium vertit, vocemque effictam ait ab *Huus*, domus, et *Ting*, forum; quasi domesticum forum.

De Hustingo Londoniensi, ita Leges Edw. Confess. cap. 25: *Debet etiam in London, quæ caput est regni et legum, semper Curia domini Regis singulis septimanis die Lunæ Hustingis sedere et teneri.* Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus: *Et amplius non sit Miskenninga in Hustenge, neque in falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem, et Husting sedeat semel in hebdomada, videlicet die Lunæ.* [Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 200: *In pleno Hustengo Londoniæ de Communibus placitis tento die Lunæ proximo post festum S. Martini, anno regni Regis Edwardi III. post conquestum Angliæ* 37.] *Hustingi* Londoniensis meminit præterea Matth. Paris ann. 1196. Bractonus lib. 3. tract. 2. cap. 13. § 9. Will. Thorn. ann. 1395. Gul. Prynneus in Libert. Angl. tom. 3. pag. 484. etc. aliarum etiam memoratarum urbium, Fleta lib. 2. cap. 2. § 13. cap. 54. § 1. 2. etc. Watsius ait, hodie *Hustingum* Londoniensem *Guild-hall* nuncupari, et in eo Commune urbis de rebus arduis consultare consuevisse: ibidemque etiam nobile haberi tribunal, ubi civium lites causæque vitatis inutilibus fori formulis dirimuntur.

HUSTINUM PONDUS, dictum ab *Hustingo* Londoniarum civitatis Angliæ præcipuæ Curia suprema: quod in ea fortean pondus ad examen cæterorum ponderum asservaretur. Charta antiquissima lib. Rames. sect. 32. et 127. apud Spelmannum: *Ego Ætelgina Comitissa do... duos cynhos argenteos de 12. marcis ad Pondus Hustingiæ Londoniensis.* Tabularium Corbeiense Ch. 236: *Sub censu duarum marcarum boni argenti Hustino pondere.* Alia Charta Innocentii II. PP. ann. 1135. ibidem: *Salvo censu unius marcæ puri argenti, quem ad Hustinum pondus S. Martino de Campis in solemnitate Nativ. S. Joan. B. persolvere debetis.* Charta alia in Historia Monasterii S. Martini de Campis pag. 175: *Ecclesiæ nostræ marcham puri argenti et Hustini ponderis persolvant.* Hustinges gewiðe, in Charta Saxon. apud Somnerum. Hustinum porro pondus ex iis fortasse fuit, quæ *urbana pondera, id est, trutinæ largioris examina* vocat Symmachus lib. 10. Epist. 26.

☞ Quam quidem doctissimi Viri conjecturam firmare licet ex Charta Corbeiensi; ubi, quamquam aliis verbis, res tamen eadem significatur: *Pactum quod Prior S. Martini Capituli sui assensu cum Abbate Corbeiæ habuit de Ecclesia quæ dicitur Guanneis et Bonai, scilicet singulis annis censualiter datis per marcam puri argenti et Grossi ponderis in perpetuum ego Petrus Abbas Cluniacensis concedo et confirmo.* Ubi voce *Grossi ponderis* idem haud dubie exprimitur quod *trutinæ largioris examine* apud Symmachum loco citato.

☞ Hujus autem rei occasione referam Arestum Curiæ Parisiensis ann. 1387. ex quo, quantum hac ætate a genuina *Hustini ponderis* notione aberratum fuerit, haud difficile erit cognoscere: quod quidem libentissime observo, ne quis tanti nominis auctoritate ductus in errorem inducatur. Cum ergo controversia inter Corbeienses et Carolilocenses Monachos verteretur circa nativum *Hustini ponderis* pretium, a Curia, facta inquisitione, sic judicatum est: *Karolus D. G. Franc. Rex universis præsentes litteras inspecturis salutem. Cum Religiosi Abbas et Conventus Monasterii de Corbeia in nostra Parlamenti Curia proponi fecissent quod licet Religiosi Abbas et Conventus Karoliloci dictis de Corbeia teneantur in duabus marchis argenti fini ponderis, quod tempore claræ memoriæ Ludovici dicti Hutini Franciæ et Navarræ Regis antecessoris nostri annui videlicet et perpetui redditus ratione et ad causam certi scambii alterius redditus seu terræ inter dictas partes dudum facti, nihilominus dicti debitores prædictas duas marchas argenti sub qualitate et valore debitis solvere recusant ac recusabant, prætendentes dictas duas marchas minoris fore pretii seu valoris quam valeat marcha argenti de præsenti, prædictis de Corbeia contrarium asserentibus: cumque dictis partibus hinc inde super hoc auditis, et de earum consensu dilectus et fidelis Consiliarius noster Johannes de Diciaco per dictam Curiam ad hoc deputatus se informaverit per Magistros monetarum et computorum de dictarum marcharum argenti valore moderno; et per eandem informationem reperit marcham argenti fini tempore dicti Ludovici Regis ejusdem prout nunc esse valoris et estimationis, prout dictus commissarius die dattæ præsentium retulit Curiæ nostræ memoratæ. Notum facimus quod audita per Curiam nostram præfati commissarii relatione, præfata Curia nostra ordinavit et ordinat per præsentes, quod dicti Religiosi Karoliloci de cætero solvent et solvere tenebuntur dictis de Corbeia dictas duas marchas argenti fini, et arreragia inde debita in valore et estimatione supra taxatis. Datum Parisius in Parlamento nostro die 20. Januarii an. Dom. 1387. et regni nostri octavo.*

☞ Haud obscurum certe quæ fuerit erroris causa; errante enim oculo lectum haud dubie est *Huttinum* pro *Hustinum*; mirum nihilominus non attendisse judices Chartam, de qua tunc controversum, uno et dimidio sæculo Hutinum Regem præcessisse. Hanc subjiciemus, rem haud ingratam lectori facturos nos existimantes: *Johannes D. G. Corbeiensis Abbas et Conventus omnibus tam præsentibus quam futuris. Quoniam quæ temporaliter fiunt nisi litterarum custodiæ committantur futurorum memoriæ subripere oblivio consuevit, idcirco conventionem inter nos et Ecclesiam B. M. de Carlier habitam ne posteros nostros latere queat, earumdem litterarum testimonio perpetuo commendamus, assistente siquidem in Capitulo nostro Amalrico Episc. Silvanectensi cum Archidiacono suo Petro et quibusdam clarissimis, et Abbate Caroliloci, ipso capitulo annuente, concessimus absque ulla retentione eidem Ecclesiæ et Fratribus ibidem Deo servientibus quidquid Ecclesia nostra in territorio Bernuilly et Villers et Verderon in terra, in vineis, in hospitibus, in censibus, in corporibus hominum antiquo jure pos-*

sidebat et habere debebat, ea videlicet conditione ut in festo Omnium Sanctorum centum solidos Corbeiensis monetæ, aut si maluerint duas marchas puri argenti Hustino Pondere nobis Corbeia persolvant; quod si die præfixa solutio facta non fuerit, infra quindecim dies sequentes sine aliqua emendationis lege, solvere licebit. Hujus concessionis testes fuerunt ipse Amalricus Episc. Petrus Archidiac. Odo Crassus, Urbanus Abbas Caroliloci, Hugo frater ejus Cellerarius, etc. Actum ann. Incarnat. Verbi M. C. LXI.

¶ **HUSZARONES**, HUZARONES, Militia Hungarica levis armaturæ, Gall. *Houssarts*, vel *Hussarts*. Epistola ann. 1589. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 324 : *Huszaronibus autem Pechi Ferentz qui quoque erectis signis perfide et perpetua infamia nos deseruerunt.* Decretum 38. Mathiæ Regis apud Carolum de Aquino in Gloss. milit. : *Quia nonnullæ gentes, potissimum vero levis armaturæ, sive Huzarones hoc facere consueverunt, etc.* Vide equitis Huzaronis schema apud P. *Daniel* Hist. Militiæ Francicæ lib. 12.

HUTESIUM. Vide in *Huesium.*

HUTFANGTHEFE, apud Bractonum lib. 3. tit. 2. cap. 8. § 4. [Proprie est jus cognoscendi et judicandi de furibus extraneis.] Vide *Utfangethef.*

¶ **HUTHSCARLA.** Vide *Huscarla.*

HUTICA. Otbertus Abbas Gemblacensis in Vita S. Veroni n. 2 : *Quædam cista, vulgo Hutica dicta, quantitate magnitudinis ampla, quæ supra beati viri tumbam stabat annonæ plena.* Sic in excuso, pro qua voce perperam viri docti *butica* restituunt : est enim *hutica*, quod Belgæ nostri *Huche* vocant, cista major ac longior. Vide *Huchia.*

UTICA, absque aspiratione. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi in Burgund. : *Donate Assuinaro pro sua eleemosyna et planeta castanea, ibi donate et libros, qui sunt S. Benedicti de Floriaco Monasterio, in illa Utica parvula.*

HUTINUS, Cognomen quo donatus Ludovicus X. Rex Franciæ, quod, ut quidam putant, dum adhuc in pueritia esset, rixas et contentiones cum sodalibus crebro excitaret ; nam et de pueris vulgo dicimus, *Il aime le Hutin*, id est, *le bruit, le tintamarre, les querelles.* [Hottom. Francogal. cap. 27 : *Imperio Regis Ludovici Hutini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur.*] Sic etiam id vocabuli usurpat le Roman *de Garin :*

En trente leus, ou en neuf, ou en vint,
Avoit meillée et merveilleus Hutin.

Alibi :

Devant les lices commence li Hustins.

[Le Roman *d'Athis* MS. :

Ouyent la noise et le Hustin
De ceulx qui sont moult près voisin.]

Charta Odardi Dom. Hamensis ann. 1328 : *Se il advient aulcun Hustin ou mellée en ladite ville, etc.* Inde *Hustiner*, rixari. Ibid. : *Se il se Hustinoient, ou faisoient mellée.* Vox autem ejusdem videtur originis, cujus est *Huesium* vel *hutesium :* quod qui *huz* clamare solent, id potissimum faciant, ut seditionem ac contentionem excitent.

* Rixa, contentio, jurgium, nostris *Hutin ;* unde *Hutinare*, Jurgare, rixari, et *Hustineur* vel *Hutineux*, nostris. Ejusdem cognominis alia nobilior ratio legitur in Chron. Amalphit. apud Muratorium. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 212 : *Tancredus autem fuit timoris Dei non immemor. Qui duodecim filios habuit, quorum... quartus Huctinus et ipse comes, qui propter fortitudinis suæ prudentiam grandia faciens, pro nomine appellatus fuit ; erat enim astutissimus et ferox, fortisque viribus.* Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 175 : *Prædicti Lotardus et Johannes iterum se Hutinando et de verbis ad verbera procedendo, præfatus Johannes in dicto Hutino et mesleya fuit vulneratus.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 50 : *Les serjans les alerent querre en la bataille, où le Hutin estoit grant d'eulz et des Turs. Se aucuns Hutin ou meslée se faisoit, etc.* in Charta Joan. comit. *de Roucy* ann. 1338. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. ch. 298 : *Icellui de Poittiers, qui ne vouloit que Hutin et mal, courut aus pierres, etc.* Aliæ ann. 1363. in Reg. 95. ch. 25 : *Jehan, dit Vyanne, risseur, brigueur, Hustineur, mal et outrageux parleur. Hustineurs ou esmouveurs de hustins*, in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 713. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 343 : *Lequel de la Place, qui estoit Hutineux et merveilleux, etc.*

¶ **HUTSEN**, Pyrgus, fritillus, Gall. *Cornet à jouer au dez.* Vox Belgica. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomarensi : *Sed licet cum tabulis et scateis ludere protracti ex Hutsen, emendabit Comiti tres lib. Domus in qua ludetur cum talis et Hutsen tres lib.*

HUTTEN. Glossæ Isonis Magistri : *Magalia, Hutten mapalia et magalia idem sunt, id est, casæ pastorum, quæ et tugurium.* Hinc nostrum *Hutte*, eadem notione. *Heute, Heutich, ou Logette*, in Tabul. S. Quintini in Insula fol. 24.

* 1. **HUVA**, Modus agri cum habitatione coloni, idem quod *Huba.* Vide in hac voce. Charta ann. circ. 1134. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 313 : *Sighardus comes... duas Huvas nobili viro tradidit ad altare S. Petri.*

* 2. **HUVA**, *Discriminale, ornamentum capitis mulierum, Gall. Huve*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120. *Une Huve de soye*, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 133. *Huvet*, eodem sensu, in aliis ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 93 : *Le suppliant féry ladicte femme un ou deux cops parmi le visaige, dont le Huvet de sa teste chey à terre.* Rursum aliæ ann. 1391. in Reg. 141. ch. 178 : *Lesquelx se prinrent à icelle Margue et lui tirerent par force sa coiffe ou Huvet, que elle avoit sur sa teste, hors de son chief.* Hinc

* **HUVATA**, Galerus, pileus, quo etiam milites cassidis loco caput tegunt, nostris *Huvette.* Stat. senesc. Bellic. ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162 : *Item quicumque portaverit arma deffensiva, ut pote haubergerium, sive gorionum, gorgeriam, Huvatam* (male *Humatam*) *sive capellum ferreum, etc.* Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 372 : *Jehan Gomont escuyer portoit sa Huveste en sa main, etc. Huvete*, ibid. ch. 465. Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 171 : *Auquel Boulent ladite Marion eust fait semblant de getter par esbatement la Huvette, ou barrette dudit Houfroy son nepveu.* Aliæ ann. 1421. in Reg. 171. ch. 484 : *Lesquelz entrerent en la maison d'un armoiseur, et là prindrent chacun une Huvette ou capeline. Une Huvette ou coiffette*, in aliis ann. 1446. ex Reg. 176. ch. 492. Ita quoque legendum, pro *Huette* et *Havette*, in Lit. aliis ann. 1412. et 1415. ex Reg. 168. ch. 180. et 242. Vide supra *Huca.*

¶ **HUVETI**, Vestis species. Instrum. ann. 1303. in Hist. Monast. Sangerm. inter Instr. pag. CLXXIV : *Item quod nullus deferat infra metas Monasterii apparentes Huvetos.* Legendum forte *Housias.* Vide in hac voce.

* Vel Vestis ornamentum, idem fortassis quod *Huon* dicitur in Lit. remiss. ann. 1334. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1380 : *L'avoient* (icellui Thiebaut) *tant trainé et batu et feru d'orbes coulx, et li avoient tors le bras et les jambes, et pris et saché par les Huons, etc.*

* Aliud vero sonat *Huvrelau* vel *Huvelas*, Umbraculum nempe ligneum, vulgo *Auvent*, in Arest. ann. 1312. ex Reg. *Olim* parlam. Paris. fol. 135 : *Issues, saillies, huisseries, Huvrelas, appentis. etc.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 288 : *Pluseurs jeunes gens venus pour veoir le jeu d'arbaleste se mistrent au dessoubz d'un Huvrelas ou auvant, lieu et place ordonnée pour veoir le jeu seurement.* Magn. Chartul. nig. Corb. fol. 11. v°. : *Item nus ne puet... faire Huvrelaus, ne autre ouvrage seur froc de vile, quesqu'il soit, sans le congié mons. l'abbé.* Hinc emendanda Charta ann. 1324. in Reg. 64. ch. 2. ubi *Huveles* legitur, pro *Huvrelas : Si li dit habitant voloient faire Huveles, ou appantiz, ou saillies nouviaus, il en requerroient congié au froquier.*

* **HUUS-GHELT**, Census pro domo, ex *Hus*, domus, et *Geld*, pecunia, nummus, tributum. Charta Car. Audacis ducis Burg. ann. 1469. in Suppl. ad Miræum pag. 209. col. 1 : *Le droit de Huus-ghelt, qui est de quatre gros de nostre monnoye de Flandre, pour chacune maison, feu ou mesnage, qui sont et seront cy après en ladite isle.* Vide *Husgablum.*

¶ **HUY.** Vide *Heusium.*

¶ **HUZARONES.** Vide *Huszarones.*

¶ **HYALINUM** VELUM, Vitrea fenestra, a Græco ὑάλινος, vitreus. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 180 :

Nec minus approperant opicizi emblemata proni
Arcus incultos Hyalino claudere velo.

Utitur etiam Prudentius Peristeph. 12 :

Tum camuros Hyalo insigni varie cucurrit arcus.

* **HUYBA**, Vitta crinalis, Belgis, *Huyven*, in Ind. onomast. ad calcem tom. 2. Jun. Act. SS. Vide supra *Huva* 2.

* **HUYDARDUS**, Gall. *Huydart* et *Wydart*, Locus, ut videtur, in quem aqua molendini superflua decurrit. Charta ann. 1336. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 205 : *Tout le droit, l'action, saisine et propriété que lesdiz vendeurs avoient..... ou moulin et pertuis, qui sont dessouz Chaumont sur Yone,.... soit en vannes, en Huydart, en pescherie, etc. Vennes, Wydart, pescherie, etc.* in alia eadem de re ibid.

* **HUYHO**, vox Gallica, Vir cujus uxor mœchatur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 195 : *Laquelle baisselete dist audit varlet Hanuyer, tu n'oserois dire à ce compaignon là,... Huyho, qui est à dire en François, coux ; lequel dist que si feroit bien : et tantost dist ledit Hennuyer audit Robin, Huyho, Huyho.* V. infra *Willot.*

* **HUYSSEGUE**, Rivus, ni fallor, per quem aqua fluere possit. Charta ann. circ. 1460. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Quoddam casale... confrontatum cum bastida dicti acaptantis, eidem dando suum Huyssegue bonum et sufficientem, et ver-*

sus meridiem cum domo Antonii Balmæ, Huyssegue in medio, etc.

⁂ **HYBERIENSIS**, pro *Iberiensis*, Hispaniensis : nam Hispania nuncupata olim *Iberia*. Vita S. Firm. tom. 7. Sept. pag. 51. col. 1 : *Erat in urbe Hyberiensi, nuncupata Pampolana, etc.*

HYBERNAGIUM, IVERNAGIUM, ex Gall. *Hivernache*, vel *hivernage*. Χειμονικόν, in Nomocanone Coteleriano num. 516. *Semen Hiemale* Fletæ lib. 2. cap. 73. § 18. 19. *Hiemalis annona*, in Charta ann. 1178. in Probat. Hist. Guinensis pag. 349. *Fruges Hyemales*, in Speculo Saxon. l. 2. art. 48. § 11. [⁂ *Bladum hiemale*. in Charta ann. 1221. ex Tabul. S. Crisp. in Cavea ; quod in alia ann. 1254. ibid. *Blé yvernaige* appellatur. Vide supra *Bladum*.] [⁂⁂ *Bladum Ymbernagium*, in voce *Grenerium*.] Charta Mauricii Episc. Parisiensis ann. 1190. apud Brolium : *Duos modios Hibernagii in campiparte ejusdem villæ, etc.* [Charta ann. 1218. ex Tabul. Portus-Regii : *Mathæus de Meudun miles dedit Monialibus S. Mariæ de Porregio tria sextaria ordei et totidem Hibernagii in sua decima de Meudun*. Alia ann. 1227. ex Tabul. Montisfortis : *Concedimus tenenda in perpetuum libere, pacifice et quiete pro septem modiis bladi medietate Hybernagii et medietatæ avenæ ad mensuram Montisfortis*. Engelbert. *Maghe* in Chron. Bonæ-Spei pag. 113 : *Sub censu annuo 23. modiorum avenæ et totidem Hyvernagii.*]

☞ Observandum vero *Hybernagii* nomine non quodvis seminis hyemalis genus intelligi, sed proprie de illa frumenti specie accipiendum, quam *secale majus*, Gall. *Ségle* vocant. *Hybernagium* autem dicunt quod ante hyemem seratur ; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pisis, etc. quæ *Marceschia* et *Martium* dici solent, Gall. *Mars* et *bled Marsois*, quod ineunte Martio serantur. Porro cum de *Hybernagio* in veteribus Instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, nostris *Bled méteil*, quod Chartæ sequentes non obscure innuunt. Charta Guidonis de Campis ex Chartul. Calensi pag. 54 : *Nec non et quatuor sextariis ad mensuram de Kala bladi ybernagii scilicet boni et legalis Mixtolii percipiendis singulis annis*. Tabular. S. Remigii Remens. : *Duos modios laudabilis bladi persolvet... medietas bladi erit avena, reliquum hivernagium, cujus hivernagii medietas erit frumentum, medietas siligo*. Charta ann. 1201. ex Chartul. Monast. Montis-Martyrum : *Itaquod medietas illius modii erit de meliori Hyvernagio granchiæ nominatæ, reliqua vero medietas erit bonæ et legalis avenæ*. Charta ann. 1252. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 155 : *Concedimus... quatuor sextarios bladi ybernagii pro pitancia facienda eisdem die obitus nostri, in qua nostrum anniversarium celebrabunt.... octo sextarios bladi ybernagii... ad faciendum panem pro generali Capitulo Ordinis S. Trinitatis.*

¶ IVERNAGIUM. Donatio facta Monasterio Cameræ-fontis ann. 1208 : *Concessit elemosynam scilicet tres minas Ivernagii*. Occurrit alibi.

YVERNAGIUM, in Fleta lib. 2. cap. 41. § 1. et in veteri Charta in Hist. Montmorenc. pag. 43. Sic etiam hiemale tempus vocabant nostri. Vetus Poeta MS. :

Il ne me chaut d'esté ni de rousée,
De froidure ne de temps Hivernage.

HYBERNATICUM. Polyptychus Floriacensis : *Arant ad Hybernaticum unusquisque perticas 4. et ad tramisium perticas 2.* Habentur ead. verba ibi non semel. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. recto : *Solvunt in pascione denarios* IIII. *arant ad Hybernaticum perticas* IIII. *ad tremissum perticas* II.]

HYBERNATICA FESTIVITAS S. Martini, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. pag. 155. et alibi.

HYBERNIUM, HIEMATIO, παραχειμασία, in Glossario Græc. Latino.

HIBERNUM, nude, pro *Hibernum tempus*, Hiems. Capitulare 1. ann. 809. cap. 35. et Capitul. 2. ejusdem anni cap. 13 : *In Hiberno et in æstate*. Adde lib. 3. Capitul. cap. 57. S. Ambrosius Serm. 38 : *Miser peccator dum hic Hyberni rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit*. Vetus Chron. MS. laudatum a Baluzio : *Hybernus grandis et durus.*

¶ **HYCONIA**, Imago, ex Græco εἰκών. Charta Adelelmi ann. 975. ex Chartul. Floriac. fol. 35 : *Dono... quoddam juris mei prædium... ad illuminandam scilicet sempiterni Regis Hyconiam*. Vide *Icona*.

¶ **HYDA**, HYDAGIUM. Vide *Hida*.

⁂ **HYDRA**. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 131 : *Do etiam eisdem monachis unam Hydram terræ adjacentem ecclesiæ, et aliam Hydram, quæ vocatur Douresel*. Quæ facile emendantur ex Bulla Greg. IX. PP. ann. 1234. eadem de re ibid. col. 146. ubi rectius editum est *Hida*. Vide in hac voce.

✱ **HYDRAGOGIA**, [ὑδραγωγία, aquæ ductio, canalis. *Varr.* apud *Non.* 3. 114. Sensus *(sunt)* portæ, venæ hydragogiæ, cloaca intestini, *h. e.* sensus sunt naturæ veluti portæ, venæ veluti canales, intestini veluti cloacæ.]

HYDRIA, Metreta frumentaria, interdum liquidorum, et vini : *væder*. Ita Sambucus ad Leges Hungaricas.

⁂ *Ydrie*, in Testam. Renati reg. Sicil. ann. 1474. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1279.

HYDRIÆ, Inter ministeria sacra recensentur ab Anastasio in S. Leone PP. p. 27.

HYDROMANCII, inquit Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 125 : *Sunt, qui in aquæ inspectione umbras dæmonum evocant, et imagines vel ludificationes ibi videre, et ab iis aliqua audire se perhibent.*

☞ Antiquius est quod de hujusce divinationis specie tradit S. Augustinus de Civ. Dei lib. 7. cap. 37 : *Nam et ipse Numa, ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus Angelus mittebatur, Hydromantiam facere compulsus est : ut in aqua videret imagines deorum, vel potius ludificationes dæmonum, a quibus audiret, quid in sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro a Persis dicit allatum.*

¶ **HYDROMELIPOLIUM**, Locus ubi Hydromeli distrahitur, a Græc. ὑδρόμελι et πωλέω vendo, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 1010.

⁂ **HYDROPARASTATÆ**, Hæretici, Manichæorum asseclæ, in Cod. Theod. leg. 7. 9. et 11. tit. 5. lib. 16. sic dicti forte, quod aquam exhiberent discipulis suis potandam.

¶ **HYDROPHAGI**. Gervasii Tilberiensis Otia Imperialia apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 984 : *A dextra parte descenditur ad Ægyptum, hinc ad insulam, in qua nascuntur nutrientes barbam usque ad genua, qui nuncupantur Hydrophagi, quia pisces crudos comedunt*. Videtur potius legendum *Ichtuophagi*, ab Ἰχθυοφάγοι.

¶ **HYDROPHYLACES**, Custodes aquarum, Latinis Castellarii, in veteri Inscriptione apud Reynesium pag. 565. Gregorius PP. X. lib. 5. tit. 11. cap. 12. in sexto : *Custodes aquarum (quos Hydrophylacas nominant) queis infigi solent annotatione signati*. Iis præerat *Consularis aquarum* lib. 1. de Aquæduct. et l. 1. de divers. offic. Vide Frontinum de Aquæductibus.

HYDROPICARE, Hydropem facere. Alanus lib. 4. Anticlaud. :

Dum satiat, parit unda sitim, potusque sititur
Amnis, et innumeros Hydropicat ille bibentes.

Idem in Planctu naturæ :

Dum stomachum mentes Hydropicat ardor habendi.

Utitur et lib. 7. Anticl. cap. 8 :

HYDROS, *Psalmus, quem cantio componit organi*. Papias MS.

HYEMA. Regula Magistri cap. 81 : *Inquinamenta caccaborum, cucumæ, vel Hiemarum, necnon et foci calorem..... sustineant*. Legendum *Zemarum*. Vide *Zema*.

¶ **HYEMALES** FRUGES. Vide *Hybernagium*.

¶ **HYEMANTES**, Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia et turpia quædam delicta etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, etc. vel, ut quibusdam placet, χειμαζόμενοι dicti *Dæmoniaci*, quod hi instar navis χειμαζομένης huc atque illuc jactarentur. Vide Hofmannum, Macros fratres, Suicerum in Thesauro Eccl. v. Χειμάζομαι et Gloss. mediæ Græcit. in Χειμαζόμενοι, col. 1741.

¶ **HYLE**, Materia, a Græco ὕλη. Gervasii Tilber. Otia Imperialia apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 886 : *Hanc confusam machinam mundialem velut primordialem materiam, nunc Hylen, nunc chaos, nunc terram, nunc abyssum, nunc aquas nominant.*

⁂ **HYLESATUS**, In silva genitus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

¶ **HYLICUS**, Materialis. Responsio Marii Victorini ad Candidum Arrianum apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 164 : *Non potest enim esse qualitas ipsa per semet, sed eo quod est, hoc ipso ὕλη est, et semper Hylica cum sit, nihil aliud quam ὕλη est.*

¶ **HYLOPANDURUM**, Vinculum gravissimum ; vox ibrida, ut videtur, a Græco ἴλλω vincio, πᾶν omne, et durum. Histor. Miscell. apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 159 : *Ex Hylopanduris constrictos trahens Bulgares captos, quos extra portam auream decollari præcepit.*

¶ **HYMERA**, Dies, Græce ἡμέρα. Acta S. Swithuni tom. 1. Julii pag. 336 : *Phæboque tertiam replicante Hymeram, deductus est ad præsidem.*

⁂ **HYMNIGERÆ** VOCES, Quæ *hymnos* decantant. Hist. translat. S. Baudelii inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 4. col. 2 : *Tam procedebant cum suis turmis Deum laudantibus, quam subsequebantur cum Hymnigeris vocibus, etc.* Vide *Hymnidicus* in *Hymnus*.

✱ **HYMNIRE**, [Hymnos canere. *Prudent.*]

¶ **HYMNODIA**, Hymnorum decantatio, canticum. Fr. Arnonis Scutum Canonicorum apud Duellium l. 1. Miscell. pag. 12 : *Scio, inquam, tales, qui inter jejuniorum ac lectionum et orationum studia.... nonnunquam cœlestium Hymnodiarum*

sonos mellifluæ dulcedinis plenos, extra carnis sensum facti, auditu divinissimo audierint. Qua etiam voce designatum *Agnus Dei, etc.* legimus tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 111 : *Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, et Trisagion et Hymnodiam, cæteraque Græcanica, notulis musicis interstincta, ne nobis clam esset,* Credo, Sanctus, Agnus, *etc.*

* **HYMNOLOGUS,** Officium religiosum apud Paganos, in Inscript. Grut. et in Dissert. 7. Vandal. pag. 579.

HYMNUS, HYMNARIUM, HYMNIZARE, etc. *Hymni*, Eucherio et Isidoro lib. 1. de Eccl. Off. cap. 6. *Carmina, quæcumque in laudem Dei dicuntur, vocantur.* Ruffinus in tit. Psal. 72 : *Hymni sunt cantus continentes laudem Dei. Si sit laus, et non sit Dei, non est Hymnus ; si sit laus et Dei, et non cantetur, non est Hymnus. Oportet ergo ut sit Hymnus, habeat hæc tria, laudem, et Dei, et canticum.* Huic definitioni convenit Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930 : Ὕμνος, δοξολογία, μετὰ ἐκπλήξεως. Sed et Psalmos Hymnos interdum vocat Cassianus l. 3. de Cœnob. Instit. cap. 6. ut et Victor Vitensis lib. 1. de Persecut. Vandal. : *Dum præciperet nostrorum corpora defunctorum sine solemnitate Hymnorum cum silentio ad sepulturam perduci.* Et lib. 2 : *Jam enim ob celebritatem festivitatis, Hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant. Hymnidicum,* Davidem appellat Gregorius Bæticus lib. de Fide.

HYMNI AMBROSIANI, ab Ecclesia recepti, ut testantur Concil. Turon. II. can. 23. Toletan. IV. can. 13. præterea Regula S. Benedicti cap. 17. in qua nude *Ambrosianum*, pro *Hymno Ambrosiano* habetur. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 6 : *Hilarius autem Gallus Episcopus Pictaviensis, eloquentia conspicuus, Hymnorum carmine floruit primus. Post quem Ambrosius Mediolanensis Episcopus, vir magnæ gloriæ in Christo, et in Ecclesia clarissimus doctor, copiosius in hujusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde Hymni ex ejus nomine Ambrosiani vocantur, quia ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt : cujus celebritatis devotio dehinc per totius Occidentis Ecclesias observatur.* Adde Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. cap. 49. Walafridum Strabon. lib. de Reb. Eccl. cap. 25. Honorium Augustod. lib. 2. cap. 17. etc.

HYMNUS ANGELICUS, dicitur a Scriptoribus Ecclesiasticis, hymnus ille, qui in Missa canitur : *Gloria in excelsis Deo,* quod initium nempe illius ex hymno in Domini Natalitio ab Angelis decantato, desumptum sit. Hunc enim, ut ait Rupertus Tuitiensis, *ab ore Angelorum Ecclesia sancta rapuit.* Primus autem Telesphorus PP. instituit, *ut ante sacrificium diceretur,* ut auctores sunt Anastasius, Walafridus Strabo de Reb. Eccl. cap. 22. Amalarius l. 3. de Off. Eccl. cap. 8. Rabanus Maurus, Alcuinus de Divin. Off. Berno cap. 2. et ipsemet Telesphorus Epist. Decret. cap. 2. Sed an ab illo integer compositus sit , addubitatur. Integrum a Telesphoro exaratum scribunt Rabanus lib. de Institut. Cleric. cap. 32. et Innoc. III. PP. lib. de Myst. Miss. cap. 20. Usque ad versiculum, *Laudamus te,* compositum a Telesphoro, cætera addita esse a S. Hilario Episcopo Pictavensi, Alcuinus prodidit. Cui favet Concilium Toletan. IV. can. 12 : *Reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiasticos Scriptores composuisse* scribens. Verum ab Hilario consummatum negat Goarus ad Euchológ. idque probat ex Athanasio, qui Hilario coævus fuit, lib. de Virginibus sub finem, qui hujus hymni pæne integri meminit, ut sua ætate ab universa Ecclesia recepti. Et certe sunt, qui putant ab ipsis Apostolis compositum fuisse, ex eo potissimum, quod integer exstet apud Clementem lib. 7. cap. 47. ubi προσευχῆς ἑωθινῆς nomine donatur. Alii ὑμνὸν ἑωθινὸν appellant, ut observatum est ab Usserio Armachano : δοξολογίαν Græci, si Goaro fides.

Instituit præterea Symmachus PP. ut omni die Dominico, vel Natalitiis Martyrum diceretur, ut est apud Anastas. in ejus Vita (qui etiam consulendus est in Stephano IV. pag. 96.) et Alcuinum lib. de Divin. Offic.

Ad Matutinas decantatum volunt quidam, quod in Antiquis MSS. *Hymnus in die Dominico ad Matutinas* inscribatur. Quibus astipulatur locus Athanasii supra a nobis indicatus qui sic se habet : Πρὸς τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε Ὁ Θεός ὁ Θεός μου πρός σε ὀρθρίζω, διαφαῦμα δέ, Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κύριου κυρίον. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

HYMNI ANGELICI appellatione donatum etiam interdum *Trisagium*, auctor est Micrológ. cap. 11. [et Capitul. lib. 6. n. 173 : Te igitur *non inchoent sacerdotes nisi post Angelicum Hymnum finitum.*] [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 1630.]

HYMNUS EVANGELICUS, seu *de Evangelio*, idem qui *Angelicus*, Beleto cap. 36.

HYMNI FERIALES, qui in Feriis canuntur, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiasticis.

HYMNUS S. MARIÆ, *Magnificat*, apud Joannem Abrincens. Episc. de Offic. Eccles.

¶ HYMNUS TRIUM PUERORUM, olim inter Missarum solemnia decantatus, ut patet ex Brevi Expositione antiquæ Liturgiæ Gallicanæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 92 : *Hymnum autem trium puerorum, quod post lectiones canetur in figura Sanctorum veterum, qui sedentes in tenebris adventum Domini expectabant.* Quibus concinit Canon. 13. Concil. Toletani IV : *Ut per omnes Hispaniæ ecclesias vel Galliæ in omnium Missarum solemnitate decantetur Hymnus trium puerorum in pulpito.* Exstant etiamnum hujusce ritus vestigia : Sabbato enim Quatuor Temporum post Lectiones cantari solet.

HYMNUS S. TRINITATIS, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet, qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves Græce et Latine , *Sanctus Deus , sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis,* Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Marcellinus Comes in Chronico : *Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in Ecclesiæ pulpito consistentes, in Hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur , multi orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt, etc.* Infra : *Cæteris die noctuque Hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, etc.* Rursum : *Hymnum Trinitatis juxta morem Catholicorum concinentes, etc.* Quo loco agit Marcellinus de additione facta Trisagio a Petro Cnaphæo , σταυρωθεὶς διὰ ἡμᾶς, quam, ut hæreticam, proscripsit Ecclesia, in Concilio Romano I. ann. 483. Vide Zonaram in Theodosio juniore. De Trisagio copiose disputarunt Baronius anno 483. 492. Menardus ad librum Sacrament. Gregorii M. pag. 20. 21. Meursius in Glossar. Sirmondus in Notis ad Aviti Viennensis Ep. 3. Leo Allatius de Liturgia S. Jacobi cap. 16. 17. 18. [Johan. Morinus lib. 6. de Pœnit. cap. 10. n. 7. 8. de Sacris Ordinat. pag. 211.] et alii.

HYMNUS, *Te Deum laudamus*, vulgo tribuitur S. Ambrosio et S. Augustino, in libro Psalmorum MS. quem Carolus M. ad Hadrianum PP. misit, qui in Cæsarea Bibliotheca asservatur, ut auctor est Lambecius, et apud Durandum lib. 5. Ration. cap. 3. n. 31. Unde *Hymnum Ambrosianum* vocant Gualterus Tervanensis in Vita S. Caroli Comitis Fland. cap. 38. Liber de Miraculis S. Pelini Mart. apud Ughellum tom. 9. pag. 38. etc. Vide Menardum ad Sacram. Gregor. M. pag. 399. In Breviario Casinensi, scripto sub Paschali II. PP. quod asservatur in Bibl. Institutionis Parisiensis Oratorii Jesu, inscribitur *Ymnus Sisebuti monachi.* Ita etiam in alio Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ apud Card. Bona in libro de Divina Psalmodia. In Psalterio Gallico-Latino, exarato circa tempora Henrici I. *Hymnus S. Niceti* dicitur, ut auctor est Usserius Armachanus lib. de Symbolis : Sive, inquit, hic intelligendus fuerit Nicetius, sive Lugdunensis, sive Treverensis. Hujus hymni mentio est in Concilio Triburiensi ann. 821.

HYMNI, quorum auctores incerti, vetiti in Concilio Turon. II. can. 23.

¶ HYMNIDICUS, HYMNODICUS. Vita S. Leonis IX. PP. auctore Wiberto Archid. apud Murator. tom. 3. pag. 294 : *Hymnidicam totius Cleri harmoniam suis diris evincebat vocibus.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum Illust. Cassin. cap. 8. apud eumdem tom. 6. col. 68 : *Extant quoque libri duo, in quibus celeberrima nonnulla Sanctorum et Sanctarum sacra vario describuntur metro, eorumque gesta Hymnidicis proferuntur modulis.* Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Appendice apud eumdem tom. 2. pag. 193 : *Gaudeamus... quia hodie alternantibus Hymnodicis Angelorum choris intravit pascua æternæ hæreditatis.* Adde Marten. tom. 6. Collect. col. 810.

¶ HYMNISONUS. Miracula S. Johannis Beverlac. tom. 2. Maii pag. 179 : *Clerus quoque, viso quod factum fuerat miraculo , Hymnisonis concrepat laudibus.* [** Vide Forcellinum.]

** HYMNISTA. S. Aldhelm. de laud. Bugge vers. 48. apud Maium Classic. Auctor. tom. 5. pag. 389 :

Dulcibus antiphonæ pulsent accentibus aures,
Classibus et geminis psalmorum concrepet oda,
Hymnistæ crebro vox articulata resultet,
Et celsum quatiat clamoso carmine culmen.

HYMNARIUM, vel HYMNARIUS, Liber hymnos continens. Gennadius lib. de Script. Eccles. ait, Paulinum Nolanum Episcopum scripsisse *Sacramentarium et Hymnarium.* Leo Ost. lib. 2. cap. 52 : *Duo etiam Hymnaria in choro habenda.* [Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 17 : *Pro signo Hymnarii, adde ut pollicem et digitum ei proximum proferas, summitatibus eorum conjunctis, quo præsens tempus, vel quod primum est significat, et hoc signum est inventum pro occasione hujus solius verbi, quo Hymnarius ita incipit,* Primo dierum. Idem occurrit apud S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 21.] Adde librum Usuum Ordin. Cisterc. cap. 71. *Hymnare*

in Synodo Oxoniensi ann. 1287. cap. 12. *Ympnare*, apud W. Thorn. pag. 1935.

HYMNIZARE, ex Græco ὑμνίζειν, Laudare, prædicare. Jo. de. Janua : *Hymnizare, laudare, vel hymnos cantare*. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 38 : *Similiter* Sæpe expugnaverunt, et Deus Deus meus, *tristitiam*, Laudate *vero Hymnizat lætitiam*. [S. Gerardus in Miraculis S. Adelardi tom. 1. Januar. pag. 121 : *Cumque simul ecclesiam Hymnisantes repetissent*.] Miracula S. Agili lib. 1. cap. 7 : *Hymnizant læti, Sit summo gloria Patri cum genito Verbo, etc.* Christianus de Scala in Vita S. Ludmillæ pag. 48 : *Et statuunt supradicto sermone*, (Sclavico) *partibus in illis Missarum solemnia cæterasque Canonicorum horas Hymnizari*. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis : *Stridula vocum symphonia, melodiæ cantilenæque carmine modulatori Hymnizemus*. Adde Anonymum in Miraculis S. Ursmari per Flandr. n. 13. et Aimonium de Miracul. SS. Georgii et Aurelii lib. 1. n. 1.

¶ HYMNICHARE, Eadem notione. Fr. Arnonis Scutum Canonic. apud R. Duellium Miscell. lib. 1. pag. 12 : *Scio hominem ejusmodi meæ scholæ discipulum... qui factus in agonia ac prolixius inter odores paradisiacos expallens et Hymnichans, ad inusitatum quemdam carnis ac spiritus in Dominum exultantis tremorem tam fortem quam suavem raptus sit.*

¶ **HYNE.** Servus prædio excolendo addictus, servus glebæ, Angl. *Hine*. Testament. Johannis *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428 : *Item volo quod* CC. *marcæ... distribuantur inter carucarios, plaustrarios, et custodes animalium meorum, videlicet Hyne, Nethirdes, et Shephirdes, per discrecionem Executorum meorum.*

HYOPA, Hirtus, setosus, ex Græco ὑώψ, porco similis. Luithprandus in Legat. cap. 3. pag. 81. Edit. 1600. de Nicephoro Imp.: *Barba curta, lata, spissa et semicana fœdatum cervice digitali turpatum, prolixitate et densitate comarum satis Hyopam, colore Ægyptium, cui per mediam nolis occurrere noctem.*

¶ **HYPANTE.** Vide in *Hypapanti*.

HYPAPANTI, barbare, ex Græco ὑπαπαντή, qua appellatione donatur festum Purificationis B. Mariæ, ab *occursu* seu obviatione tunc facta a sene Simeone et Anna vidua : unde et *festum S. Simeonis* appellari in Codice Remensi Libri Sacrament. Gregorii Magni monet Menardus, cui concinit Anastasius in Sergio PP. pag. 62 : *Constituit autem, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, et Dormitionis sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, ac sancti Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, etc.* Ugutio : *Ypapanti, indeclinabile, i. obviatio, vel occursus. Unde repræsentatio Domini in templo, i. festum Purgationis B. Mariæ Virginis dicitur Ypapanti, et tunc Symeon occurrit Christo, et obviavit, et in ulnis suis accepit eum et præsentavit.* Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 6 : *In eadem solemnitate, Hypapanti scilicet Salvatoris.* Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 921 : *Dum sacra solennitas Hypapanti celebraretur.* Gualdo in Vita S. Anscharii Archiep. Hamburg. cap. 105 :

Instabatque dies Hypapanti dictus Achivis.

Joannes Episc. Abrinc. de Offic. Eccles.: *In Hypapanti, quæ dicitur Præsentatio Domini, etc.* Vide Ughellum tom. 5. pag. 528.

HYPANTE, aut HYPANTI, corrupte dicitur apud plerosque Scriptorum de Divinis Offic. Alcuin. lib. de Divin. Offic. Amalar. lib. 3. cap. 43. Rabanum lib. 2. de Instit. Cler. cap. 33. Honorium August. lib. 3. cap. 24. etc. Ditmarus lib. 5 : *Quarto Non. Febr. id est*, ὑπαντῇ *Domini, id est, obviatione justi Simeonis*. De hoc festo, et ejus initiis, pluribus agunt Baron. ad Martyrol. Menardus ad lib. Sacram. Greg. pag. 40. 41. et doctissimus Henschenius peculiari Commentario ab 2. Febr. [Adde Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina in divinis celebrandis Officiis.]

¶ **HYPATIA,** Missilia ab Imperatoribus et Consulibus in populum sparsa. Histor. Miscell. apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 162 : *Superposuit ei chlamydem et auream coronam, et ita processerunt, jactantibus Imperatoribus Hypatiam et trimisia et hemisia et numismata nova usque ad magnam ecclesiam.* Vide Gloss. mediæ Græcit. in Ὑπατεία.

HYPATUS, YPATUS. Dignitas in Aula CPolitana, cujus mentio est in Epist. 36. 38. 227. Joannis VIII. PP. [Ὕπατος, Græcis, Consul, ut in Numismatibus passim occurrit.] Anastasius in S. Agathone PP. pag. 54 : *Post hæc Patricii, Ypati, omnesque inclyti introierunt. Hypati civitatum*, apud Leonem Ost. lib. 2. cap. 37 : *Joannes Imperialis Patricius Caietanus filius Docibilis Hypati*. Joannes VIII. PP. Epist. 38 : *Docibili et Joanni Hypatis Caietæ.* Adde Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. part. 1. pag. 582. Chron. MS. Andreæ Danduli ann. 814. de Duce Venet.: *Qui ab Imperatore Leone votive susceptus, honorem Hypati, seu Imperialis Consulis ab eo obtinuit.* Ita ann. 740. 742. Servatur in Gazophylacio Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiensis Bulla plumbea, in qua exaratum ΕΥΦΗΜΙΑС ΥΠΑΤΙCСΗС. Charta Istriana ann. 804. apud Sansovinum, et Stringam in Venetia lib. 13. pag. 356 : *Ab antiquo tempore dum fuimus sub potestate Græcorum Imperii, habuerunt consuetudinem parentes nostri habendi actus Tribunati, domesticos, seu Vicarios, necnon loci servator, et per ipsos honores ambulabant ad communionem, et sedebant in consessu unusquisque pro suo honore : et qui volebat meliorem honorem habere de Tribuno, ambulabat ad Imperium, qui illum ordinabat Hypatum. Tunc ille Imperialis erat Hypatus, in omni loco secundum illum Magistratum militum præcedebat.* Vide tom. 1. Canisii Antiq. Lection. pag. 120. et quæ de Hypato Philosophorum observavimus ad Alexiadem pag. 304. [qui idem videtur qui κατηγητὴς τῶν φιλοσόφων dicitur Anonymo in Porphyrog. n. 10. 14.] quibus adde Lambecium lib. 6. de Bibl. Cæsarea pag. 148. et lib. 7. pag. 232. [** et Glossar. med. Græcit. col. 1636. sqq.]

** **HYPERBATICUS.** Virgil. Grammat. pag. 76 : *Nam si Hyperbatico more in media dictione commixto alium ordinem posuisset, etc.* Vide Forcellin. in *Hyperbaton*.

¶ **HYPERBERETÆUS** MENSIS, October, Macedonibus ὑπερβερεταῖος. Canon. Apost. tom. 1. Concil. Hispan. pag. 65 : *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, et emergentes ecclesiasticas contentiones amoveant : semel quidem quarta septimana Pentecostes ; secundo vero duodecima die Mensis Hyperberetæi.*

¶ **HYPERBOLI** LAPIDES, (Aristophani ὑπέρβολοι) *Quibus ad cervicem religatis, scelerati in profundum demergebantur. Ager Hyperbolus, creditoribus obnoxius lapidis indicio vel columnæ.* Vocabul. Sussannæi.

¶ **HYPERBOLICUS.** Vide in *Hypobolon*.

⁎ **HYPERBOREANUS.** [Idem ac *Hyperboreus. Hieronym.* in *Chron. Euseb.* ad. an. 1560. *ab Abraham.* Abaris *Hyperboreanus* ariolus agnoscitur.]

HYPERICUS, vel ut habet Ugutio, *Ipericus, superbus.*

¶ **HYPERPERATA** TERRÆ. Vide in *Hyperperum*.

HYPERPERUM, Moneta Imperatorum Byzantinorum aurea, sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et recocto confecta esset, quod pluribus docemus in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum nummis, ut et hanc monetæ aureæ nomenclaturam vix cognitam ante nostrorum in Oriente expeditiones. Willelmus Tyrius lib. 18. cap. 24 : *Viginti duo millia Hyperperorum, et tria millia marcarum argenti examinatissimi... dicebatur esse largitus.* [Edito Basileensis ann. 1564. habet, *Hyperorum*.] Male igitur dixit Robertus Cænalis lib. de Mensuris et ponderibus : *Hyperpereum nummum esse qualis apud nos est Grossus Mediolanensis.* [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Ὑπέρπυρον, col. 1639.]

¶ HYPPERUS, apud Bernardum Thesaurarium de Acquisitione Terræ sanctæ apud Murator. tom. 7. col. 678 : *Nec etiam ob hoc a munerum largitione cessavit, sed singulis hebdomadibus a die festo Epiphaniæ usque ad Ascensionem Domini Hypperos aureos quantos duo viri una vice deferre poterant, etc.*

PERPERA, in Charta Petri Ziani, Ducis Venet. ann. 1211. in Hist. Bellunensi pag. 109 : *Debens..... solvere Perperas quingentos in terra salvos, etc.*

PERPERUM. Guntherus in Hist. Hieros. cap. 8 : *Per totum annum ad* 14. *dies fisco regio persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet. Ferdoni, id est, quartæ parti marcæ unius æquivalens.* [Occurrit præterea in Chron. Jacobi de Voragine apud Murator. tom. 9. col. 38.] *Perperi*, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 73. [et Caffarum Annal. Genuens. lib. 1. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 280.]

PERPARUS, non semel in Tractatu matrimonii inter Ferrandum Regis Majoricarum filium, et Isabellam Guillelmi Achaiæ Principis filiam, [apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 272. et in Annal. Genuens. Oberti Cancellarii ad ann. 1164. apud Murator. tom. 6. col. 336. et 343.]

PERPRE. Albericus ann. 1236 : *Et ex quo Rex Joannes venerat ad partes illas, mittebat quolibet anno* 22. *millia Perpres ad conducendos auxiliarios.* Hist. Bellorum Ultramarinor. MS.: *Et fut droit emmi la sale, puis fist apporter Perpres d'or, etc.* Raimund. Montanerius in Hist. Regum. Aragon. cap. 121 : *Enach de reschat tres milia Perpres d'or, et val una Perpra* 10. *sous Barcelonesos.* Adde cap. 224. 228.

ISPERI, et YPERPERI, in aliquot Chartis, laudatis in Historia nostra Franco-Byzantina.

PURPURATI, pro *Hyperperi*, apud Tudebodum, lib. 2. Baldricum, et Guibertum lib. 4. Hist. Hierosol. cap. 5. etc.

HYPERPERATA TERRÆ, ut *Librata terræ*, de qua infra, Reditus terræ, vel agri tot hyperperorum. Charta Roberti Imp. CP. apud Odoricum Rainaldum ann. 1222. n. 25 : *Miles quicumque habet trecentas Yperperatas terræ ad assisam Imperatoris, per se dividet et dabit unde-*

cimam, et partem duorum millium Yperperorum, videlicet pro centum Yperperis unum et dimidium.

PERPIRIARII, ita dicti in Regno Cyprio, regnantibus Lusinianis, homines, qui licet liberæ conditionis, obnoxii tamen erant ratione 13. hyperperorum, quæ domino feudi pensitare quotannis tenebantur. *Il cavalier Loredano, nell' histor. de Re Lusiniani lib.* 1: *Il Perpiriario era Parico,* (a voce πάροικος, colonus,) *ma libero delle persone, e di figlivoli, cosi essentato da i Duchi per denari, obligato ad godimento de i terreni come i Parici, ed à contar' ogni anno* XV. *perperi, che erano la valuta d'un bisante.* Vide eumdem lib. 7. pag. 369. et Thomam *Porcacchi* in Descript. Insul. Italica, pag. 150. ex quo sua hausit Lauredanus.

¶ **HYPOBOLON,** Dotis est incrementum, vel quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem, quod est instar donationis propter nuptias, Græcis ὑποβόλον, ab ὑποβάλλειν, adjicere. Ita Lexicon Calvini. Vide *Augmentum dotis.* Hinc

¶ HYPOBOLICUM INSTRUMENTUM, Scriptum de *Hypoboli* donatione, apud Sidonium lib. 7. Ep. 2: *Quo profecto mater puellæ pro Hypobolicis instrumentis cœpit actionem repetundarum velle proponere; et tunc demum de mancipiorum sponsalitiæ donationis paucitate mœrere, quando jam nepotum numerositate gaudebat.* Ita emendant viri docti. Editi habent *hyperbolicis.* Vide Salmasium de Modo usur. cap. 4.

¶ **HYPOBRICHIUM,** ὑποβρύχιον, Submersio, abyssus. Tertullianus de Idololat. cap. extremo: *Ceterum inenatabile excussis profundum est, inextricabile impactis naufragium est, inrespirabile devoratis Hypobrichium in idololatria.*

HYPOCAMISIUM, Vestimentum, quod subtus camisium est: ὑποκάμισον, apud Codinum in Orig. CP. et alios, quos laudat Meursius. Glossæ MSS.: *Ypocamisium, vestis super camisiam.* Leg. *subter.* Anastasius Biblioth. in Vita S. Joannis Eleemos. num. 35: *Et dicebat semper, quod posset aliquis intentione dandi pauperibus expoliare divites, et ipsum etiam Hypocamisium ab eis benevole auferre, et non peccare.*

HYPOCARTOSIS, [Tectorium sive crusta qua parietes et cameræ inducuntur.] Vide *Camaradum.*

HYPOCAUSTORIUM, in Monasteriis, ubi Monachi simul sese calefaciunt, *Chaufoir.* Vita S. Thiadildis Virg. n. 7: *Refectorium hyemale et æstivale, Hypocaustorium, dormitorium, cellarium, domum arearum, coquinam, . . . ædificavit.*

HYPOCISMA. Lex Wisigoth. lib. 11. tit. 1. § 5: *Si quis medicus Hypocisma de oculis abstulerit, et ad pristinam sanitatem perduxerit infirmum, etc.* Ubi Lindenbrogius in MSS. aliquot *Hypocrisin* legi monet, ex quo *Hypopyosin* restituit Vossius, ex ὑπόπυον, i. *collectio puris copiosi sub cornea oculi tunica.*

° *Hypochyma,* tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 435. ut efferunt etiam medici, vel *Hypochyse,* a Gr. ὑπόχυμα, oculi suffusio, Gall. *Cataracte.*

° **HYPOCONDRIA,** Vox medicorum. Placent. JC. qui circa ann. 1100. vivebat in Summ. Instit. Justin. lib. 1. tit. 11: *Nisi fuerint furiosi, vel prodigi, vel in Hypocondriis perpetuo patientes.*

¶ **HYPOCRIS,** pro Hypocrisis, simulatio, apud Murator. tom. 3. pag. 282: *Si credere non vis, quid per Hypocrin tentare vis tanti mysterii sacramentum.*

¶ **HYPOCRISIS.** Vide *Hypocisma.*

HYPODIACONISSA. Vide *Frigdora.*

HYPODIACONUS, Subdiaconus, quo vocabulo utitur passim S. Cyprianus in Epistolis. Vide *Subdiaconi.*

HYPODROMUM, seu potius *Hypodromus,* Longior porticus, *Galerie.* Papias MS.: *Hypodromum, domus declinationis ad necessitatem, et per gyrum habens arcus deambulatorios, super quos ambulant homines.* Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412: *Hypodromum, et per gyrum arcus deambulatorios.* Gotselinus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 3: *Ductoque Comite in quoddam suum Hypodromum, tale protulit consolationis antidotum.* De hac voce plura commentatur eruditus Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 2.

YPODROMUS, in Catholico Parvo. *Travail de cheval,* ubi equi ferrantur, *Travaglio,* Itali, de qua voce Menagius in Origin. Italicis, forte pro *Hippodromus,* tametsi alia sit vocis significatio.

HYPOGÆA, pro *Hypogæum.* Anonymus in Miracul. S. Ursmari per Flandr. n. 6: *Quæsivit et invenit securum in Hypogæa sedentem, etc.*

° **HYPOMNEMATOGRAPHUS,** Magistratus apud Alexandrinos, de quo Strabo lib. 17. pag. 797. Commentariorum scriba, ὑπομνηματογράφος, *actuarius, memoralius,* in Gloss. Gr. Lat. Commentariensis, custos carceris, in lib. 60. Basil. tit. 35. c. 20. 21. Lex 59. Cod. de Decur. (50, 2.): *Si quos spontaneos Hypomnematographi munificos suis exhortationibus ad publicas nominaverint functiones, jubemus, etc.* Vide Glossar. med. Græcit.

HYPOPSALMA, S. Augustino lib. 1. Retractat. cap. 20. est, *quod ad singulas Psalmi partes succinitur et respondetur.* Galli vocant *Refrain.*

° **HYPOSARCHA,** vel potius *Hyposarca,* a Gr. ὑποσάρκη, ut monent docti Editores ad vit. S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 272. col. 2: *Quatuor quidem secundum physicos sunt hydropisis species; quarum duæ, scilicet leucoflancia et Hyposarcha sunt in initio, antequam radicentur et roborentur, curabiles.*

¶ **HYPOTAMUS,** pro *Hippopotamus.* Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *In terra nostra oriuntur et nutriuntur elephantes, dromadarii, cameli, Hypotami.*

HYPOTENUSA. Vide *Tolffmyning.*

HYPOTHECA, [Officina, Gall. *Boutique.* Verum mendum esse pro *Apotheca,* merito quis suspicatur.] Vide *Apotheca.*

¶ **HYPOTHECARE** et HYPOTECARE, Oppignerare, obligare, Gall. *Hypotequer.* Charta Adolfi Imperat. ann. 1292. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 435: *Hypothecamus et inpignoramus et Hypothecata et inpignorata præsentibus assignamus, tradimusque dicto domino Vinceslao Regi Bohemiæ et heredibus suis pro pecunia prælibata.* Instrum. ann. 1317. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 154: *Dicebat etiam dicta D. Anna dictam terram et bona dicta patris sui quondam sibi fore obligata et Hypotecata, ratione legatorum sibi factorum.* Charta ann. 1369. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 350: *Idem Marquesius sponte sua obligavit et Hypothecavit, obligata et Hypothecata esse et tenere voluit dictæ nobili Catharinæ.* Testamentum Anglici Episc. Alban. et Cardinalis ann. 1388. apud Stephanot. tom. 10. Fragment. Hist. pag. 340: *Obligans et expresse Hypotecans ac obligatam et expresse Hypotecatam esse volens.* Adde Hist. Lugdun. pag. 113. col. 1.

° HYPOTECATIO, Obligatio, oppigneratio, Gall. *Hypothéque.* Charta ann. 1351. ex schedis Pr. *de Mazaugues: Et hoc sub obligationibus et Hypotecationibus prædictis.*

° **HYPOTHECARIUS,** Medicamentarius, pharmacopola, Gall. *Apoticaire.* Conc. Reg. ann. 1285. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 194: *Statuimus et sub pœna excommunicationis districtius inhibemus, ne quis Hipothecariorum vel quivis alius... toxicum vendat, nec donet;... et quod Hypothecarii quilibet ad hoc servandum juramento... astringantur.*

⁂ **HYPOTHYRUM.** [ὑπόθυρον, ipsum vacuum ostii. Ab ὑπὸ, sub, et θύρα, janua. *Vitruv.* 4. 6.]

¶ **HYPPARCHUS.** Vide *Hipparchus.*

¶ **HYPPERUS.** Vide in *Hyperperum.*

⁂ **HYPSOMA.** [ὕψωμα, exaltatio, altitudo. *Tertull. ad Scapul.* 3. Sol positus in suo *Hypsomate* et domicilio.]

° **HYRINES,** *Convenientiæ, series.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

HYRITIUS, Erinaceus. Sugerius in Ludovico VI. cap. 16: *Innumeris sagittis Hyritiorum more hispidi, etc.*

¶ **HYROBI,** *Qui ungulas non dividit.* Papias.

¶ **HYRPEX.** Vide *Herpix.*

¶ **HYSITIUM,** Farcimentum. Apitius de Re culinaria lib. 2. cap. 1: *Et exinde Hysitia plassantur, quod est, effinguntur.* Vide *Isicium.*

¶ HYSITIATUS, Fartus. Idem Apitius lib. 8. cap. 7: *Pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus.*

HYSOPUS, Ugutioni, *herba est,..... et dicitur Sparsorium aquæ, quia in quibusdam locis fit ex ea herba, vel propter similitudinem purgationis.* Præcipitur Numer. cap. 19. ut aqua super cineres in vas infusa mundus homo aspergat hyssopo eos, qui mundandi sunt. Liber Sacram. Gregorii M.: *Inde veniens ante altare, cum Hyssopo aspergit ipsum altare septem vicibus.* Inventarium Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. tom. 3. pag. 171: *Una magna cuva pro aqua benedicta, cum Ysopo de argento ponder. 9. libr. 3. unciar.* [Inventarium Ecclesiæ Aniciens. ann. 1444: *Item unum aspersol cum Hyssopo argenti.* Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii pag. LXXIII: *Et vas argenteum ad aquam benedictionis tenendam, cum suo Hyssopo ad servitium Capellæ nostræ esse convenienter mandavimus.*] Historia Abbatiæ Condomensis pag. 504: *Duas canetas, et unum urceum pro aqua benedicta portanda, cum Hyssopo de argento.* Vide Isidorum Hispalensem lib. 17. Originum cap. 9.

¶ **HYSTERICUS** MORBUS, Mulierum morbi genus, Gall. *Suffocation de matrice;* a Græco ὑστέρα, uterus, matrix. Vita S. Philippi Nerii tom. 6. Maii pag. 633: *Per annos plures variis morbis conflictata, eoque præsertim quem Hystericum appellant, cum acri quadam distillatione, ex qua deinde putridum malignumque ulcus exortum est.*

¶ **HYVERNAGIUM.** Vide *Hybernagium.*

I

I Litera numeralis, quæ 100. denotat; unde versus :

I. C. compar erit, et centum significabit.

Seu ut habet Ugutio :

I. retinet centum, vocalibus una tenetur.

In Notis antiquis I. unum valet. Eidem literæ si recta linea superaddatur, mille significat.

I. *in superscriptione cantilenæ, jusum, vel inferius insinuat, gratitudinemque pro g. interdum indicat.* Ita Notkerus Balbulus opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscriptione cantilenæ.* Vide A.

¶ I. quandoque mutatum in A. *Balanx* pro *Bilanx*, Gallicum *Paresse* pro *Pigritia*, Latinum *Tango* pro θίγω. Frequentius in E. *Placetum* pro *Placitum, Basilecus* pro *Basilicus*, Gall. *Enfer* pro *Infernus*, etc. J. consonum in G. sæpius, et vicissim. Promiscue fere scribuntur *Gardinum, Jardinum, Gaola, Jaola, etc.* Idem J. consonum pro Ch. *Jaable* pro *Chable*. Ejusdem perpetua mutatio est in Gi apud Italos, ut *Giesu* pro *Jesu*, *Giusto* pro *Justus*, *Giurare* pro *Jurare*. I. quandoque sublatum *Strumentum*, pro *Istrumentum* vel *Instrumentum*. Nihil necesse est moneam I. pro Y. sæpius reperiri, ut Y. pro I. Mutationes aliæ rariores.

* I, pro *Et*, in vett. Inscript. apud Vignol. pag. 335 : ABIENTIA CESQUET IN PACE DEPOSITA XIII. KAL. MAR. QUÆ VIXI ANNIS L. MEN. I. I DIES VII. Ubi Vignolius : *i dies*, pro *et dies*.

* I aliquando vocibus præponitur, ut videre est infra in *Isponsio*.

* **JA**, nostris alias, idem quod nunc *A jamais*, In omne tempus. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 33. r°. ad ann. circ. 1275 : *Nous le mesimes hors de no prison... et li fesimes jurer seur sains que il n'entreroit en le vile, devant là que li esquevin le rapeleroient ; et frémames en no conseil que che ne seroit ne à ore, ne à Ja.*

* JA FUST vero, pro vulgari *Quoique*, Quamvis, etsi, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 374 : *Iceulx sergens moult durement lierent de cordes ledit Jehan Loste, Ja fust il leur desist qu'il estoit clerc.*

¶ **JAABLE**, Rudens, Gall. *Chable*, vel *Cable*. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. ann. 1113. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1114 : *Noverit serenitas vestra, quod G. de Gaubertem tradidit mihi in turri de Riomo hæc quæ sequuntur :* XXXI. *sextaria frumenti...* XI. M. *quarellorum, et* CCC. *quarellos ad duos* (pedes) II. *cros.* IIII. *pis.* II. *martellos,* VIII. *parvas targias et* IV. *magnas, et* I. *Jaable et* IV. *glomos fili.*

* **JAASOU** et JAASOUR, vox Gallica, Instrumentum, quo aratrum terra purgatur. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 365 : *L'exposant prist un Jaasou, qui estoit devant lui sur la charrue, lequel ilz ont acoustumé de porter pour curer et vuidier leur charrue, quant elle se charge trop de terre.* Infra : *Jaasour. Jazour*, in aliis ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 320 : *Icellui Renier couru sus audit Guiot à tout le Jazour ferré, dont on cure la charrue.*

¶ **JABUS**, *id est, Deunx* XI. *uno subtracto de libra.* Papias. [** Richer. Histor. lib. 1. cap. 5 : *Ovis vero tribus unciis atque vacca Iabo tollebatur.*]

JACCA, nostris *le ratelier des chevaux.* Vegetius lib. 1. Artis veterin cap. 56 : *Cratis quæ Jacca* (alias *cocca*) *vocatur a vulgo, pro equorum stratura, nec nimis alta sit... nec nimis humilis.*

¶ **JACCHENSES** FLORENI, Moneta Catalaunis et Aragonis nota, quæ sic dicta est, ut puto, ab urbe *Jacca*. Visitatio Popleti monasterii in diœcesi Barchinon. ann. 1316. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1348 : *In bursaria vero erant 87667. solidi et novem denarii Barchinonenses, reductis Jacchensibus, Turonensibus, grossis, Florenis in Barchinonenses, computando 12. Jaccenses pro 14. Barchinonensibus, et Turonenses grossosque 15. denariis Barchinonæ et florenos auri de Florentia pro 16. solidis Barchinonensibus. Jacchenses vero sunt in universo 42574. solidi 9. denarii Jacchenses Floreni 100. Turonenses vero grossi sunt circa 2600.* [* Curia 2. gener. Terracon. sub Jacobo I. reg. Aragon. : *Apud Ilerdam et in locis, ubi currit moneta Jaccensis, etc.*]

* **JACEA**, Mentha. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Jacea, dicitur Gallice Menthe.* Nota nostris vox *Jacée*.

* **JACELLUM**, *Una rete*, in Glossar. Lat. Ital. MS. *Giacchio*, Acad. Crusc. Vide infra *Jacula* 2.

¶ **JACENTIA**, *Subciva, reliqua*, in Glossis Isid. Melius in Excerptis *Subsiciva*. Dicitur de fundis inter colonos indivisis, quæ reliqua erant. *Jacent* enim quæ sunt sine possessore, teste Papiano lib. 37. tit. 3. leg. 3.

** **JACENTIA COMESTUS**. Vide infra *Obstagium*, et Haltaus. Glossar. Germ. col. 1020. voce *Inlager*, col. 1268. voce *Liegen*.

* **JACENTIÆ**, Idem quod *Adjacentiæ*, Loca vicina eidem domino parentia vel subjecta, appendices. Charta ann. 1053. apud Murator in Antiq. Estens. pag. 203 : *Cum suorum pertinentiis et Jacentiis.* Alia ann. 1100. ibid. pag. 313 : *Cum omni jure, Jacentiis et pertinentiis earum rerum per loca et vocabula ad ipsas pertinentia superius et inferius.*

JACENTIVUS. Vide *Arbor* 1.

1. **JACERE**, Gistum. Charta Ludovici VII. ann. 1144. pro Monachis Argentolii in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano f. 152 : *Præter Jacere nostrum, et exercitum et equitationem.* Alia ejusdem Regis et anni, in Tabul. S. Dionysii : *Talliam de annona, quæ dicitur mestiva, avenam, quam accipiebat ab unoquoque hospite, porcos seu frescingias, anseres, et gallinas, Jacere, et procurari, sive ipse, sive sui,.... corveias, etc.* Occurrit ibi rursum. Pactum inter Monachos S. Dionysii et Advocatum de Solemniaco ann. 1233 : *Recognosco quod nec ego, aut hæredes mei possumus Jacere vel manere, vel aliquid capere in domo S. Dionysii apud Solemniacum.* Guigo II. Prior Cartusiæ in Statutis ejusd. Ord. cap. 36. § 4 : *In superiori autem domo non nisi religiosi hospites Jacere consueverunt.* Ita usurpant Statuta antiqua ejusdem Ordin. cap. 8. § 42. cap. 9. § 28. Itinerarium Petri de Columbaria Cardinalis tom. 1. Bibl. Labbei pag. 354. etc.

¶ 2. **JACERE**, Abjicere, contemnere, negligere. Statuta Canonicorum Regul. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 87 :

Qui bona despiciunt, de justis projicientur.
Qui latriam Jaciunt, cum dæmonibus patientur.

* 3. **JACERE** FŒDUS, pro Inire. Annal. Laur. Bonincont. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 92 : *Anno salutis 1405. rei frumentariæ inopia Nicolaus Estensis relicto Franscisco Patavino, cum quo fœdus Jecerat, etc.* [** Pro *Icerat*.]

* 4. **JACERE** de Partu, de Puero, Cubare ex puerperio, Gall. *Estre en couches.* Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 24. r°. : *Item dixit... quod ipsa quæ loquitur, in dicta domo Jacebat de partu, etc.* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 134 : *Quæ quidem Margareta tunc de puero Jacens et propter hoc se balneabat, etc.* Vide supra *Gesina* 1. et infra *Jassina.*

Jacentibus Columnis opus novum impedire, id est, priusquam ædificium eductum et elevatum fuerit, in Lege Bajwar. tit. 11. cap. 6. § 1.

⁎ **IACET LITERA**, Id est ut litera sonat, ut vox proprie significat ; Ital. *Letteralmente, secondo la lettera,* Gall. *à la lettre.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 284 : *Et dicta statuta, vel aliquod dictorum statutorum non possit interpretari, vel sensus mutari per aliquem sapientem, vel aliquem alium, nisi sicut littera Iacet ;* et tom. III. pag. 387 : *Sed sicut condempnatio et litera condempnationis Iacet ita simpliciter intelligatur.* [Fr.]

* **JACHA**, Inter res aromatarias recensetur, in Convent. Saonæ ann. 1526 : *Pro quibuscumque generibus specierum seu aromatum et drogariarum, videlicet....... cardeghi, Jachæ, etc.*

¶ **JACHERIA**, Terra novalis, Gall. *Jachere.* Tabularium Fossatense : *Habet corveias octo diebus per annum.... in Jacheriis duobus diebus, in binalibus totidem, et in seminalibus totidem, in marceschiis uno die, et in vindemiis uno die.* Vide *Gascaria.* [* Vide infra *Jascheria.*]

¶ **JACHTIVUS**, Ad judicium citatus. Vide in *Abjectire.*

¶ **JACINTUS**, pro *Hyacinthus.* Lapis pretiosus, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 111.

¶ **JACIS**, pro *Ajacis,* Vicaria, districtus. Vetus formula apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 552 : *Tradimus.... manso nostro in pago Arvernico, in Jace illo, in villa illa, quæ de alode vel atracto vissi sumus habere, cum casis, tictis, ædificiis, etc.* Vide *Ajacis* 1.

JACKE, Jacque, Sagum militare, quod loricæ superinduebatur : nescio an a *Jacobis* factiosis, de quibus mox, nomen sumpserit. Thomas Walsinghamus ann. 1379. pag. 239 : *Quod mille loricas, vel tunicas, quas vulgo Jackes vocant, redemerit de manibus creditorum.* Infra pag. 249 : *Arreptum quoddam vestimentum ipsius, quale Jacke vocamus, et impositum lanceæ, pro signo ad sagittas suas posuerunt.* Chronicon MS. Bertrandi Guesclini :

S'avoit chascun un Jaque par dessus son haubert.

Alibi :

Car il fut bien armez de ce qu'il luy failli,
S'ot un Jasque moult fort de bonne soie empli,
Le baccinet au chief, etc.

Froissartes 4. vol. cap. 114. sub ann. 1199 : *Et voit adonc vestu un court Jaques d'un drap d'or à la façon d'Alemagne.* Octavianus de S. Gelasio in Viridario honoris :

Jaques, plastrons, voulges, et albardes.

Occitani *Jaquetos* vocant, quod nostri *Pourpoint.*

Describitur porro ejusmodi vestis militaris species in Charta, quæ asservatur in Camera Computor. Paris. hocce titulo : *Memoire de ce que le Roy veult, que le Francs archers de son Royaume soient habillez en Jaques d'icy en avant, et pour ce a chargé au Bailly de Mante en faire un get : et semble au dit Bailly de Mante, que l'abillement de Jacques leur soit bien prouffitable et avantageux pour faire la guerre, veu qui sont gens de pié, et que en ayant les brigandines, il leur faut porter beaucoup de choses, que un homme seul et à pié ne peut faire. Et premierement leur faut desdits Jacques de 30. toilles, ou de 25. à un cuir de serf à tout le moins : et si sont de 31. cuir de serf, ils sont des bons. Les toilles usées et deliées moyennement sont les meilleures, et doivent estre les Jacques à quatre quartiers, et faut que les manches soient fortes, comme le corps, reservé le cuir. Et doit estre l'assiette des manches grande, et que l'assiette prengne pres du collet, non pas sur l'os de l'espaule, qui soit large dessous l'aisselle, et plantureux dessous le bras, asses faulce et large sur les costez bas, le collet fort comme le demourant du Jacques : et que le collet ne soit pas trop hault derriere pour lamour de salade. Et faut que ledit Jacques soit lassé devant, et que il ait dessous une porte piece de la force dudit Jacques. Ainsi sera seur ledit Jacques et aisé, moiennant qu'il ait un pourpoint sans manches, ne collet, de deux toilles seulement, qui n'aura que quatre doys de large sur l'espaule : auquel pourpoint il attachera ses chausses. Ainsi flotera dedens son Jacques, et sera à son aise : car il ne vit onques tuer de coups de main, ne de flesche dedans lesdits Jacques ses hommes, et se y souloient les gens bien combattre.*

¶ **JACMIUM**, *Jacmarium Servitium Matrimonii,* non semel recensentur inter debita domino feudali servitia in Recognitionibus de Vouta apud Vivarienses tom. 2. ex Archivo Principis *de Rohan,* ut fol. 349. ubi legimus : *Sunt homines litgii prout ceteri homines, videlicet talhabiles in Serviciis Jacmariis matrimonii.* Hæc *Jacmaria matrimoniorum servitia,* nihil aliud forte sunt quam census, quos domino suo solvere tenebantur ii homines ligii cum maritabantur. Haud scio an a Græco γάμος, Nuptiæ, *Jacmia* seu *Jacmaria servitia* dici potuerint census hujusmodi. Vide *Forismaritagium* et *Maritagium.*

JACOBI, ex Gallico *Jaques,* appellati factiosi quidam in agro Bellovacensi, ab eorum Capitaneo, quem *Jaque Bonhomme* vocabant, sub ann. 1358. de quibus copiose Froissartes 1. vol. cap. 187. 188. 189. Matth. Villaneus lib. 8. cap. 67. Continuator Nangii Gall. MS. etc. qui factionem ipsam *Jaqueriam* nuncupant. Regestum 3. Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 218 : *Sigillum Capitanei Rusticorum vocatorum Jacoborum decapitati apud Claromontem in Belvacino, fuit traditum Cameræ per Thomam Brochardi Receptorem Silvanect. 11. Dec.* 1356. Chronicon scriptum sub Carolo V : *Anno 1358. cum Jaqueriis de Belvacino congregati sunt illi de Mucien, et destruxerunt Montmorenci.* Vide Louvetum in Hist. Bellovac. tom. 2. pag. 544. et infra *Jaquei.*

¶ **JACOBIPETA.** Vide *Jacobita.*

JACOBITA, Qui peregrinationem instituit ad S. Jacobum Compostellanum, *Pelerin de S. Jacques.* Ugutio : *Jacobita, qui petit Ecclesiam S. Jacobi.* Joannes de Janua habet *Jacobipeta.* [ut et Gloss. Lat. Gall. Sangerman.]

* **JACOBINI**, Iidem qui *Jacobitæ* 2. Dominicani, in Charta Phil. V. ann. 1317. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 184. Inter codices MSS. eccl. Paris. nunc Bibl. reg. unus ita inscribitur : *Fratris Jacobi de Cessolio, Jacobini, de Moribus hominum et Officiis nobilium super ludo scacorum.* Vide alia notione in *Jacobitæ* 1.

1. **JACOBITÆ**, Jacobini, in Ægypto et in Terra-Sancta, dicuntur Christiani quidam certis hæresibus ac pravis opinionibus infecti, ob quas a Patriarcha Constantinopolitano olim excommunicati, et ab Ecclesia Græcanica sequestrati sunt. Ita autem appellati a quodam Jacobo Severi Patriarchæ Antiocheni discipulo, qui annuente et præcipiente Timotheo Patriarcha Alexandrino Christianos ad sectam Dioscori Alexandrini Patriarchæ revocabat : cujus hæresim amplexus Anastasius Imp. ideo non semel *Jacobita* dicitur in Chronico Orientali ab Abrahamo Ecchellensi edito pag. 59. 60. 120. 121. 122. *Jacobitas* et *Jacobinos,* promiscue appellant Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 75. ubi de eorum hæresibus, Aithonus cap. 13. 14. Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. T. S. initio, etc. Sed et Auctor Mappæmundæ MS. ita de *Jacobinis* edisserit :

Autres gens i a barbarins,
Qui se font clamer Jacobins,
D'un Jacob qui lor maistre fu,
Et sont Chrestien corrompu,
Par les mariages qu'il font
As Sarazins qui pres d'eus sont,
Et pourprennent bien celle gens
Quarante regnes de tous sens.
Ne croient pas confession
A nul autre home, s'a Diu non.
Quant il se confessent à Diu,
Prés d'eux mettent enchens et fu,
Et cuident qu'aveuc la fumée
S'en aille vers Diu lor pensée.
Mais n'est pas ainsi comme il croient.
Saint Jean Baptiste mescroient,
Qui les baptisa premerains,
Car dire lors convenoit ains
Tous lors pechiés à lui mesme,
Et puis rechevoient Baptesme,
Dont S. Jehan meismes dist,
Quand li hons ses pechiés gehist
A un autre, celle verongne,
Qu'il a de dire sa besongne,
Li est en liu de penitanche
Et de ses pechiés alleganche,
Et plus de pechier se retient,
Quant il scet que savoir convient
A un autre tout son affaire,
Ains que vers Diu se puisse traire,
Ce dist S. Jehans li Baptistes,
Qui par Baptesme nous rent quites
Envers Diu de tous nos pechiés
Par confession espurgiés,
Dont cele gent sont déchu,
Qui malement l'ont entendu.

De eorum Patriarcha, vide Godefridum Monachum S. Pantal. ann. 1237.

2. **JACOBITÆ**, dicti Dominicani, seu Religiosi Ordinis S. Dominici, quod eis *Hospitale Peregrinorum S. Jacobi* Parisiis ad mansionem assignatum primitus fuerit. Albericus, et ex eo Magn. Chron. Belg. ann. 1207 : *Similiter Parisiis datum est eis* (Dominicanis) *quoddam hospitium S. Jacobi, a quo denominantur Jacobitæ, ubi fecerunt Ecclesiam et Claustrum.* Rem plenius narrat Matthæus Paris ann. 1198.(in variant. lect.) aitque, quod *ii Fratres primitivi, cum non haberent domum, ubi post prædicationis laborem declinarent, longo tempore Parisiis perdurarunt. Quo tempore fuit in eadem civitate quidam famosus Anglicus de villa S. Albani oriundus Magister Johannes dictus de sancto Albano, Physicus præcipuus, et Regis Franciæ curam gerens. Hic cum ditatus fuisset auro Franciæ, sibi quoddam hospitium comparavit in civitate prædicta pæne dilapsum et dirutum in quod solebant ex longinquis partibus venientes causa peregrinationis versus S. Jacobum in Hispania divertere peregrini, et ibidem per dies aliquot exhibere. Sed deficientibus redditibus, et elee-*

mosina subtracta est, et est hospitium desolatum. Emit ergo Magister Joannes dictum Xenodochium, et exinde fecit sibi hospitium correspondens fortunæ suæ : qui cum videret dictos Fratres cotidie Missas celebrare, orationibus instare, et prædicationibus invigilare, motus tam devotione quam pietate, contulit eis prædictum Xenodochium in habitaculum sempiternum. Ex cujus hospitalis vocabulo nomen traxerunt præfati Fratres, ut Jacobitæ vocarentur ab adjecto nomine hospitalis. Donationem porro Hospitalis S. Jacobi a Magistro Johanne Decano S. Quintini factam anno 1218. observat Brolius lib. 2. Antiq. Paris. Vide Constit. Ord. Præd. dist. 12. cap. 10. § 2. At idem scriptor et Matth. Westmonasteriens. anno 1198. aliam nominis rationem videntur comminisci : *Exortum est in Italia novum genus Prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cœperunt Apostolicam imitari.* Unde a *Jacob* Patriarcha ita appellatos quidam, sed falso, censuere. Hocce Jacobitarum vocabulo nuncupantur apud Thierricum Valliscolor. in Urbano IV. PP. pag. 228. et Joannem Hocsemium cap. 32. *Prædicatores S. Jacobi*, dicuntur in Chronico Andrensi ann. 1222.

* 3. **JACOBITÆ**, A Jacob patriarcha appellati, qui fratres suos ad illius exemplum supplantant. Charta ann. 1098. ex Tabul. S. Albini Andegav. : *Monachi S. Nicholai... supplantaverunt nobis benedictionem, effeceruntque apud comitem, ut jus nostrum quod repetebamus, eis potius sub nomine elemosynæ daret... Verum cum cognovissemus id agitare Jacobitas illos, etc.*

1. **JACOBUS**, Minutior moneta, vulgo *Jaques*, cujus mentio in Foris Beneharn. Rubr. *de Peages* art. 12. et in Consuetud. Solensi tit. 7. art. 4. *Jakes*, moneta, nescio an Anglica, occurrit etiam sub Henrico VI. apud Will. Stanford. lib. 2. de Placitis Coronæ cap. 30. [* Vide infra *Jaquetus*.]

* 2. **JACOBUS**, Sagum militare, nostris *Jaque. Jacobus seu Jaquemardus, etc.* in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 157. r°. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 226 : *Prædictus monachus monachali habitu abjecto se armavit, et indutus quodam indumento, vulgaliter Jaque nuncupato, etc.* Vide infra *Jaquetonus*.

* **JACONIA**. Stat. MSS. eccl. S. Laur. Rom. : *Quando canonici fuerint invitati ad funus extra ecclesiam, Jaconia dividatur inter euntes.* Cujus capitis inscriptio est : *De divisione Jaconiæ, id est, lucri exequiarum et funerum.*

¶ **JACQUE**. Vide *Jacke* et *Jacobus* 2.

¶ **JACQUETA**, Species vestis monasticæ. [* Imo et Toga quævis ad usum quoque laicorum. Vide supra *Fluetum* et infra *Jaqueta*.] Statutum Cisterc. ann. 1519. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1642 : *Quia generale Capitulum graviter ferens deformitates et dissolutiones vestium ante et retro fissarum, more secularium manicas latas habentium, Jacquetarum fronsatarum, stramentorum lectorum, et camisiarum de canapo, etc.* Hodie *Jacquette* appellamus togam, qua utuntur pueri, usque dum feminalibus induantur, atque etiam sagulum sine manicis ad usum rusticorum.

* **JACQUETUS**, a vulgari *Jacquet*, Jacobus. Charta ann. 1277. ex Chartul. Monast. in Argona : *Maria Damisons vidua supradicti Jacqueti seu Jacobi de Sancto Germano, etc.*

JACTANDA, *Gloriatio, glorificatio*, in Glossis MSS. ad Concilium Sardicense can. 15.

1. **JACTARE**, Dejicere, *Jetter à bas*. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 40 : *Si quis alium de caballo Jactat, etc.* [In ipsa lege tit. 67 : *Si quis liber liberum in vita de caballo Jactaverit, etc.*]

¶ 2. **JACTARE**, Aliquid projicere ad significandum rem aliquam esse a se dimissam. Charta ann. 968. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 7 : *Recognoscentes quia nullum directum habebant de ipsis campis et de ipsis vineis, et se guerpiverunt, et stipulaverunt, et intra jacentem Jactaverunt et calcaverunt.* Sic in Lege Salica tit. 63. § 1. qui alicujus parentelæ et hæreditati nuntium remittebat, tenebatur *quatuor fustes alninos super caput suum frangere, et illas quatuor partes in mallo Jactare, et ibi dicere ut de juramento et de hereditate et de tota illorum se ratione tollat.* Vide *Festuca, Investitura* et *Laisus*.

* Nostris *Jetter la pierre*, Ludi Genus, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 309 : *Icellui jour après souper ledit Jehan le Charon dist qu'il vouloit Jetter la pierre, et y mettoit un franc au plus hardi. Dégetter* vero, Angere, sollicitare sonat, in Event. Rem. ann. 1396. ex Cod. S. Vict. Paris. : *Tu es Dégettée et temptée de diverses temptations.* Vide infra *Jactus* 11.

¶ **JACTARIUS**. Vide *Jacturarius*.

* **JACTATOR**, Calculus, Gall. *Jetton*. Memor. D. Camer. Comput. Paris. fol. 52. v° : *Falsa moneta tradita de armariis magistro J. de Acheriis xv. Decembris 1362. pro Jactatoribus Cameræ faciendis mille. Item tradidi eidem cl. Jactatores argenti ad pilam Turon. et cl. alios Jactatores argenti ad scutum cum fol. lilii* Occurrit rursum ibid. fol. 58. v°. Vide infra *Jactus* 8.

JACTATORIUM, Machina bellica, quæ tela complura simul vel certe lapides emittebat, *Petraria*. Galbert. in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 96 : *Arietes, sues, Jactatoria, scalæ et consimilia, quibus muros et lapideas compositiones destruere solent.* N. 163. 181 : *Jactatoria ingenia, instrumenta.* Græcis λιθοβόλα.

* **JACTATUS**. DECIMA JACTATA. Vide supra in *Decimæ*.

¶ **JACTIO**, f. Traditio quæ fiebat olim projiciendo festucam, ut dicitur in vocibus *Festuca* et *Investitura*. Venditio ann. 1070. Marcæ Hisp. col. 1153 : *Ego Rangardis Comitissa* (Biterrensis).... *per hanc scripturam venditionis meæ vendo vobis omnes voces et dretaticos, possessiones vel auctoritates, quas ego habeo... et homines vel feminæ habent... per me, per fevos, vel per alodia, vel per bajulias, sive per convenientias, vel per dimissiones, vel Jactitiones, seu luctuosum, sive decimum, vel qualescumque voces in Comitatu Redensi, etc.*

¶ **JACTIRE**, In jus vocare festucam in sinum projiciendo. Placitum Caroli M. ann. 812. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Ch. 63 : *Tunc ipse Salacus per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum legibus custodivit : et ipso Tingulfo ibidem Jactivit vel solsedivit : et memoratus Tingulfus nec a decto placito vinit, nec ullum direxit ad vicem suam, qui pro sonia nunciasset, sed Jactivus exinde in omnibus apparuit.* Hic *Jactivus* non tantum significat eum, qui in jus vocatur eo quo diximus modo, sed eum qui vadimonium deseruit. Vide *Abjectire*.

* **JACTISSIUS**, Projectus. Charta ann. 1417. ex Tabul. S. Germ. Prat : *Ad retrahendum terras Jactissias contra dictum murum ad longum et versus dictum ambulatorium existentes.*

¶ **JACTURA**, Pœna. Atto Vercell. Episc. in Libello de pressuris Ecclesiast. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 46 : *Eandem accusatoribus reprobatis imponentes Jacturam, quam convicti pati debuerant accusati.*

* Nihil est, ut opinor, cur nativo sensu hic non accipiatur, Gall. *Perte, dommage*, alias *Jacture*, ut in Charta Phil. Pulc. ann. 1306. Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 418. v°. col. 1. Pro Incommodum occurrit in Vita S. Caii tom. 7. Sept. pag. 396. col. 1 : *Satius rati, mortis cum illo vel pro illo subire dispendium, totiusque Jacturam penuriæ, quam perfrui, etc.*

¶ **JACTURALE**, ἐπιζήμιον, *Damnosum*. Suppl. Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. : *Jacturale*, ἐπιτίμιον, Mulcta, pœna.

JACTURARIUS, *Qui frequenter jacturam patitur, i. damnum.* Glossæ Isid. [Papias habet *Jactuarius*. Johan. de Janua : *Jactarius, Jactuarius, Qui frequenter damnum patitur, et proprie qui res suas jactat in mare imminente et ingravescente tempestate. Jactuarius, a, um, Damnosus, patiens vel inferens damnum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman : *Jactarius, Jactuarius, Domageux ou qui souffre domage.*]

* **JACTURATUS**, Jacturam passus. Hist. translat. S. Corn. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 375 : *Hinc nempe tantum in honore excrevit locus iste, ut etsi in tot vicibus repertus foret Jacturatus, nullus locorum Franciæ huic se ornatu præsumpsisset ullo modo comparare.* Vide *Jacturarius*.

1. **JACTUS**, ὑπατεία, Missile. Ita non semel usurpat Cencius Camerarius in Ceremoniali Romano apud Baron. ann. 1191. Jacob. Stephanescus Cardin. De Coronat. Bonifacii VIII. PP. lib. 2. cap. 11 :

Hoc illi, verum populus lustraverat urbem
Arcubus, in more Veterum, qua tendere mos est :
Atque frequens Patrem currens stipabat euntem,
In quem Jactus erat valida per cuncta monetæ, etc.

2. **JACTUS**, Gall. *Jet. Jacti*, falconariæ artis magistris, dicuntur laquei de corio facti, qui pedibus falconum imponi solent, *ut cum eis retineantur, et jactentur ad prædandum, qui ob hoc Jacti dicuntur, quod cum eis jaciuntur falcones, et emittuntur ad prædam.* Ita Fridericus II. Imper. lib. 2. de Arte venandi cap. 38. et alibi.

¶ GETTUS, Eadem notione, Ital. *Geti*. Constitutiones Friderici Regis Siciliæ cap. 115 : *Quod si avis amissa, antequam se recipiat in pristinam libertatem, volando per arborem cum Gettis et sonaliis, ab aliquo fuerit cum pastu, vel sine pastu vocata, et ad eum venerit, etc.* Hujusmodi laqueos ex canino corio fere contextos, *Gets* vel *Giez* alias nostris vocavere, uti videre potes apud Menagium in his vocibus.

3. **JACTUS**. Consuetudines villæ *de Machau* in Comitatu Regitestensi MSS. ab Hugone Comite Regitestensi et Felicitate uxore editæ : *Tuit cil qui seront manent en la ville à lesgard del Majeur et des Jureis, paieront ce blé areis l'ivernage à la premiere mesure et sans Gez, et l'avenaace à la mesure premeraine et sans Gez.*

☞ Pro *areis* puto scribendum *a reis* distinctis vocibus, et *à reis* idem esse quod Mensura rasa, *Mesure a rez*, ut etiamnum loquuntur Gallo-Belgæ. Per

hæc autem verba *Mesure sans Gez*, intelligo Mensuram minime *jactam*, non agitatam, non succussatam, adeo ut *Jactus* idem sit quod supra *Calcum*. Vide *Getus*.

❊ *Jactus* potius Id quod manu mensuræ superadditur. Charta Barth. episc. Laudun. ann. 1139. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 16: *Dimidium quoque prædicti territorii acceperunt a monachis Majoris monasterii, concedente ejusdem loci capitulo, sub trecensu viginti sextariorum frumenti ad mensuram Roceii sine Jactu.* Alia ann. 1238. in Chartul. Compend. fol. 100. v°. col. 1: *Blado ad rasum, et avena ad comblum sine Jactibus.*

¶ 4. **JACTUS**. Statuta Radulphi Episc. Trecor. ann. 1439. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1148: *Item, etiam noviter intelleximus, quod nonnulli domini temporales, et alii subditi nostri suis subditis inhibent, et non subditis comminantur, decimas et primitias nobis et Ecclesiæ nostræ Canonicis, aliisque viris Ecclesiasticis nostrarum civitatis et diœcesis debitas, et laicis et agricolis ad firmam concedi, salvo Jactu seu elatione consueta, a nostris receptoribus et dictis Canonicis et aliis Clericis nostris dictas decimas recipere. Et si jam receperunt aliquem Jactum, seu elationem, in fructuum et proventuum beneficiorum nostrorum et ipsorum Canonicorum et Clericorum crementum facere habeant, reddentes et satagentes ipsis et eorum consanguineis et servitoribus per dicta media dictas decimas et primitias pro vili pretio attrahere et consequi. Unde cum præmissa in derogationem libertatis ecclesiasticæ... redundare constet; omnes et singulos talia de cætero facientes...excommuuicamus.* Haud scio an *Jactus*, seu *Elatio*, hic recte exponi queat per Hastam publicam vel auctionem, adeo ut *domini temporales* et alii, de quibus agitur, prohiberent ne subditi sui *ad firmam* reciperent decimas Clericorum; ut hi cogerentur eas præconis voci subjicere, hacque ratione ipsi temporales domini viliori pretio possent illas comparare. Textus non videtur satis emendatus.

¶ 5. **JACTUS** Missionum, Irrogatio seu Distributio pecuniæ a civibus pro communibus impensis exigendæ. Charta Philippi Regis apud Perardum pag. 348: *Major et Scabini Divionenses pro negotiis dictæ communis Divionis poterunt imponere et levare a dictis hominibus quantamcumque summam pecuniæ voluerint et viderint expedire; et si ad Jactus Missionum dictorum negociorum dictæ communiæ faciendum mandatum nostrum interesse voluerit, intererit... et jurabit super sancta Dei Evangelia, quod in dictis Jactibus dictarum Missionum bene et fideliter habebit.*

6. **JACTUS** Maris, Littus, seu potius agger, mari oppositus, *Rejet de la mer*, [*Jettée*.] Charta ann. 1242. in Probat. Hist. Guinensis pag. 502: *Vendit totam terram... cum omnibus appendiciis suis, scilicet dico et Jactu maris.* Ubi *Dicus* est nostrum *digue*, agger. Consuetudo Bituric. tit. 11. art. 14: *Le fossé estant entre deux heritages, appartient au Seigneur de l'heritage du costé duquel est le Ject dudit fossé, etc.* [Obertus Cancellarius lib. 2. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 342: *Quas* (paludes) *a radice montis usque ad litus maris nemo potest transire propter loca aquosa et profunda, nisi per quemdam Jactum petrarum parte altiorem aqua, et vocatur Jactus ille Viaregia, ad quam nemo potest pedes appropinquare, nisi forsan parvissimo navigio; in capite Jactus cujus est pulchrum et laudabile ædificium.*]

❊ *Giés de la mer*, in Charta Guid. comit. Fland. ann. 1290. ex Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 200. Quod a mare projicitur. Vide infra *Rejectus*. *Gettaison* vero usurpatur, cum merces aliave in mare projiciuntur navis sublevandæ causa. Consuet. maris tom. 1. Probat. hist. Brit. pag. 790. art. 18: *Si Gettaison se faisoit en la mer, etc.*

❊ 7. **JACTUS**, nostris vulgo *Terre-jet*. Pactum ann. 1515. ex schedis Pr. *de Mazaugues: Et habere debere per degam dictorum vallatorum suum Jactum et passagium.*

❊ 8. **JACTUS**, Calculus, Gall. *Jetton*. Charta Caroli V. pro eccl. colleg. S. Galli de Leugiaco diœc. S. Flori ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 41: *Proviso tamen, quod de ipsis merellis seu forma Jactorum in dictis cugneis sic concessis fabricandis aut formandis, in allocatione pro moneta se non juvent, nec in aliis usibus, quam ut præmittitur, ullatenus convertantur.* Vide supra *Gita* et *Jactator*.

❊ 9. **JACTUS**, Computatio, quæ cum calculis fit, Gall. *Calcul, supputation*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 20: *Dicti commissarii reportarunt..... supplicantem prælibatum, tam pro ignorantia mali Jactus dictorum compotorum suorum, quam indebita avaluatione seu apretiatione monetarum, etc.*

❊ 10. **JACTUS**, nostris *Ject*, Prima perscriptio, vulgo *Minute, projet d'un acte*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 420: *Icellui Alleaume escripvy de sa main la minute ou Ject d'une obligation, etc.*

11. **JACTUS**, *Vexatus*, σκυλευθείς. Germ. *Jactatus*. Castigat. in utrumque Glossar. Vide supra *Jactare* 2.

¶ 1. **JACULA**, pro *Jaculum*, Telum, apud Marten. lib. 2. de Ritibus Eccl. pag. 242.

❊ 2. **JACULA**, *Genus retis*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Vide *Jacellum* et *Jaculum*.

¶ **JACULARIS**, ἀκοντιστής, qui jaculatur, in Glossis Sangerman. MSS.

JACULATOR. Charta Amelii Episcopi Tolosani in Tabular. Abbat. Conchensis in Ruthenis n. 1: *Tali pacto, ut nullus Miles, neque cliens, neque Jaculator, etc.* Idem forte qui *Arcubalistarius*.

¶ **JACULUM**. Gloss. Isid.: *Cassiculum, Rete, Jaculum*. Legendum est, *Cassiculum, Reticulum*, ut apud Festum.

¶ **JADELLUS**. Genus vasis, fortean idem quod Gallicum *Jale*, Gabata. Charta Geraldi Abbat. S. Joannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 460: *Item debet facere Jadellos et scutellas et tersoria ipso die ad faciendum Mandatum.* [❊ Vide infra *Jala*.]

❊ **JADRUM**. Italis *Zadro*, Theatrum, apud Scip. *Maffei* in Veron. illust. part. 4. pag. 193.

❊ **IAFARINUS**, Crocei coloris; *Zafferano*, Italis, Crocus. Charta ann. 1031. ex Bibl. reg. Cot. 17: *Ego Ermensinda inpignorator sum tibi Barnardo abbati in comitatu Narbonense, in ipso brolio prope Narbona juxta fluvium Azatis, mōdiatas vj. de vineas propter uncias duas de auro Iafarino obtimo.* Rursum infra: *Duas uncias de auro bono Iafarino.* Vide *Aurum coccinum*.

❊ **JAHOC**, Jahot, in Tract. de Concord. Vet. et Novi Test. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 180. ad quas voces in Ind. onomast. hæc notat ex Lexic. heptaglot. Castelli: Nomen idoli, quod tempore Noe cultum fuisse tradunt: quin et ipsum Noe significat.

❊ **JAHRGEDING**, Placiti seu assisiæ species. Charta ann. 1367. tom. 2. Hist. Trevir. pag. 242. col. 1: *In annuis judiciis omnibus et singulis ad ipsam Abbatiam* (S. Maximini) *pertinentibus, vulgariter Jahrgeding nuncupatis, etc.* Infra, *Jargedinge*.

❊ **JAIA**, Caveæ species ad piscandum. Charta ann. 1215. ex Cod. reg. 4659: *De singulis navigiis hominum piscantium in Jais, qui vendunt anguillas in die Veneris ante Penthecosten, anguillam unam.* Vide *Gaja*.

❊ **JAIXUM**, Terra inculta, ager virgultis obsitus. Charta ann. 1056. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Mss. pag. 282: *Donamus illi Jaixum, ab ecclesia S. Nicolai usque ad aquam Gapelli et usque ad vallatum, quod intra in mare.*

¶ **JALAGIUM**, Jaleagium, Jus mensuræ, ad quam exiquntur dolia vinaria, Gall. *Droit de jaugeage*. Litteræ Officialis Andegav. ann. 1269. ex Archivo S. Albini: *Fulco de Torallo minor Miles...... vendidit et concessit... omnes fructus quos habere poterat.... (in) avenagiis, bannis, pressoriis, pressoragiis, meseria, bonagiis, Jaleagiis, mensuris, etc.* Vide *Jalagium* in *Galo*.

❊ Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 224: *Littera episcopi Laudunensis per quam similiter dedit hominibus communiæ Lauduni.... Jalagium pro octo libris præfatæ monetæ Laudunensis et ad censum perpetuum. De anno* 1177.

❊ Jalleagium, Eadem notione, nostris *Jailaige*, *Jaillage* et *Jalaye*. Charta Alienordis abbat. Fontis-Ebraldi ann. 1306. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 21: *Cum Jalleagium et mensuragium et præconis vini missio apud Lodunum Pictavensis diœcesis, et omnia spectantia ad prædicta ad nos et monasterium nostrum pertineant, etc.* Alia ann. 1331. in Reg. B. ch. 33: *Le droit que il* (l'évêque de Laon) *demandoit et se disoit avoir par point de chartre ou tonlieu, ou rouage, ou Jailaige, etc. Jaillage*, ex ead. Charta in Reg. 66. ch. 518. Charta Ludov. ducis Aurel. ann. 1483. ex Tabul. Capit. Carnot.: *Scavoir vous faisons que Marion de Saurcire, vefve de feu George Bonnemet, nous a aujourd'huy fait les foy et hommage lige de son droit de Jalaye qu'elle a à Yngre.* Vide *Jalagium* in *Galo*.

❊ **JALDUS**, ab Italico *Giallo*, Luteus, croceus, flavus. Inventar. Ms. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item unum copertorium de listis Jaldis et rubeis, copertum rete de serico viridi.* Vide infra *Jalidus*.

❊ **JALEA**, Mensura liquidorum, nostris *Jale*, eadem quæ *Jalleia*. Vide in *Galo*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 235: *Cum de et super hoc pro quadam Jalea vini gagiassent, etc.* Redit. comitat. Namurc. ann. 1265. ex Reg. sign. *Papier velu* in Cam. Comput. Insul. fol. 22. v°: *Si a li cuens le cambage, c'est de cascune cambe, à cascune fié c'on y brasse, trois Jales de cervoise.* Bononiensibus vero, *Jale*, interdum idem quod Globus, vulgo *Boule*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. ch. 386: *Le jeu de boules, que l'en nomme ou appelle* (en Boulenois) *le jeu de Jales.*

❊ **JALETUM**, Modus agri, *modii* pars duodecima. Vide in *Modius*. Charta pro eccl. Laudun. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 442: *Nonaginta Jaleta... ascendendo duodecim Jaleta pro*

modio... Unum Jaletum nemoris, etc. Vide *Jaletus.*

¶ **JALETUS**, Modus agri, vel silvæ. Hemeræus Hist. Viromand. pag. 318: *Rodulphus Eques legaverat testamento octo Jaletos nemorum suorum de Mortier, octo Jaletos terrarum suarum arabilium, duas falces pratorum suorum situatorum in prato de Anisiaco.* Occurrit rursum in Charta Walcheri de Rumigniaco ann. 1231. ex Archivis S. Nicasii Remensis. Vide *Galetus* in *Galo.*

° **JALIDUS**, Idem quod supra *Jaldus.* Stat. crimin. Riper. cap. 20. fol. 8. v°: *Item per consilium generale communitatis eligantur octo ministrales, et non ultra, bonæ reputationis et famæ; qui ministrales portare teneantur et debeant singulum biretum, sive infulam rubei seu Jalidi coloris, seu utriusque coloris, etc.*

JALINUS, pro *Hyalinus*, coloris vitrei, ὑάλινος. Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1274: *Obtuli eidem Ecclesiæ unam planetam de xamito Jalino, etc.*

° **JALLA**, Vasis genus liquidis continendis aptum, situla, nostris *Jaille* et *Jalle.* Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. arestor. parlam. Paris.: *Dicti officiales nostri jura et utilitates habent et consueverunt habere in die coronationis nostræ, necnon quandocumque et ubicumque nos contingit comedere coronam regiam portantes; scancionarius.... dolia vacua, cuverios, tinas, Jallas, etc.* Jura buticul. in Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 155. v°. col. 2: *Celui qui les* (lies) *va querre et les prent ou nom dudit bouteiller, il convient qu'il apporte ou celier son sac et sa Jalle.* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 195: *Icelle Jehannette print en ses mains deux seilles ou Jailles, et ala à la fontaine quérir de l'eaue.* Ex frequenti mutatione *l* in *r*, *Jarle* legitur tom. 1. Fabul. pag. 26:

Lors a li prestres encontrez
Deux gars qui portent une Jarle.

° **JALLEAGIUM.** Vide supra in *Jalagium.*

° **JALLEATA**, Mensura liquidorum, eadem quæ supra *Jalea*, nostris *Jalaie.* Charta Alfonsi comit. Pictav. et Tolos. ann. 1263. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 373: *Concedimus quod dicti religiosi Mallesiacenses de sexaginta tribus Jalleatis vini, in quibus nobis tenebantur,... sint in perpetuum liberi.* Pedag. Prior. S. Gondulfi in diœc. Bitur. ann. 1314: *Dou mui de vin à ladite mesure* (de Gien) *deux deniers et une Jalaie. Jaloye*, in altero ann. 1375. Testam. Joan. *Lessillé* ann. 1382. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 391: *Ge donne et laisse à tousjourmes aux parroissiens affluans chacun an en l'église de Juigné au jour de Pasques, une Jalaye de vin.* Vide *Jallia* in *Galo.*

JALO, [Jalonata, Mensura frumentaria.] Vide *Galo.*

° **JALOIGNEUS**, Mensura annonaria, nostris ex mutatione *g* in *i* et vicissim, *Golenée* nuncupata. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 522: *Dictus Johannes fuerat deprehensus saisitus de quatuor Jaloigneis, vel circiter, avenæ.* Vide supra in *Golena* et infra *Jalotus.*

° **JALONEIA**, Herbarum fasciculus, Gall. *Botte*, alias *Jaglonnée.* Charta Guil. episc. Laudun. ann. 1266. in Reg. B. Chartoph. reg. ch. 16: *Cum discordia esset inter nos ex una parte et majorem et juratos Laudunenses ex altera, super poigneis et Joloneis* (melius infra *Jaloneis*) *quas nos diebus Sabbatis Lauduni in foro et extra per servientem nostrum capere volebamus de porris et caulibus et oignonnis et nucibus et aliquibus rebus aliis venalibus, quæ ad vendendum aportabantur, dictis majore et juratis dicentibus econtra quod dictas poigneas non poteramus capere nec facere capi.* Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 322: *Une Jaglonnée, que l'en dit Jonchée d'erbe au pays* (en Gatinois). *Jaugle*, eadem acceptione, in aliis Lit. ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 148: *Icellui Huet dist au suppliant: Vous avez mené l'erbe de ces prez ainsi que bon vous a semblé... Et lors le suppliant lui respondi qu'il n'estoit pas de ceux qui avoient porté les Jaugles à Sens,... qu'il avoit portées les dittes Jaugles, etc.*

° **JALOTUS**, Mensura annonaria, idem quod *Jaloigneus* supra, nostris *Jaloi.* Charta Phil. Pul. ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. 54: *Sexdecim Jalotos, sive Jalois, Laudunenses avenæ renduales...... concedimus et donamus.* Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. ch. 140: *Un sac ouquel il y avoit environ un Jaloy de blé.* Vide supra *Galo* 1.

° Pro mensura agraria legitur in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 64. r°: *Deux muiz et trois pugnez à le mesure de Vervin, dont li Jalois contient quatre vingt verges, et li verge vingt quatre piés.* Vide *Galetus* in *Galo.*

° **JALOUSUS**, a Gallico *Jaloux*, Zelotypus. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 66: *Cum prædictæ mulieres habuissent ad invicem inter se verba injuriosa,... eo quia ipsa Helis fuerat zelotipa sive Jalousa de ipsa Johanna.*

¶ **JAMBELEGUM**, *id est, Pentametrum*, apud Papiam. Agit, ut videtur, de metro seu carmine, quod *lambo* constet.

⁎ **IAMBICINUS.** [*Iambicus*, ut *Iambicinus* numerus, *Capell.* 9. *p.* 355.]

¶ **JAMBRICARE**, Tegere, operire. Supplement. Antiquarii: *Jambricat*, σκέπει, καλύπτει. [° Leg. *Imbricare*, ex Castigat. in utrumque Glossar.]

¶ **JAMBRICES**, καλυπτῆρες, *Tegmina*, ibidem: vel legendum est *Imbricare* et *Imbrices*, quæ voces sunt notæ, vel forte *Lambricare*, a Gallico *Lambrisser*, Lacunare, et *Lambrices* a Gallico *Lambris*, Lacunar: Gallicum autem *Lambris* dictum est ab *Ambrices*, quæ Festo sunt *Regulæ, quæ transversæ asseribus et tegulis interponuntur.* Turnebus lib. 14. Adversar. cap. 12: *Lego in Festo ambrices regulas esse non tegulas*, ut quidam male, *id quod sensus ipse declarat, sed et Francorum lingua quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texuntur, aut ædes obducuntur Lambrices vocat, quod cum fit, Lambricari pro Ambricari dicit.*

¶ **JAMELLOCTUM**, Pannus e pilis camelorum contextus, Ital. *Ciamelloto*, Gall. *Camelot. Nisi de panno laneo vel Jamellocto*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 93. Vide *Camelotum.*

JAMJAMQUE, Continuo, in leg. 32. Cod. Th. de Decur. (12, 1.)

JAMMUNDLING, Jamundilingi, Servorum, seu glebæ adscriptorum species apud Germanos, qui a *litis* et *colonis* distinguntur in veteribus Tabulis, etsi utrisque adjunguntur. Charta Ottonis M. ann. 937. in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburgensis, pag. 149. et apud Goldastum tom. 2. Constit. Imper. pag. 43: *Si vero aliquis ex libertis voluerit Jammundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad Monasteria supradicta, cum consensu cohæredum suorum non prohibeatur a qualibet Potestate, sed habeat licentiam nostra auctoritate. Habeat quoque potestatem prædictas Adalgeg successoresque ejus Ecclesiæ Hammaburgensis Archiepiscopi, super liberos et Jammundlingos Monasteriorum supradictorum in expeditionem, sive ad Placitum Regis.* In Chartis Henrici II. ann. 1003. et 1014. in iisdem Privileg. pag. 155. 156: *Litis, colonis, atque Jamundilingis.*

Censet Spelmannus *Jammundilingos*, eosdem esse cum *Commendatis*, liberis scilicet, qui se alterius dominio ac protectioni commendabant, ex Saxon. *gemundian*, *protegere:* unde *mundium*, protectio, tutela; et *Ling*, quæ est terminatio vocabulorum Anglo-Saxonibus familiaris, et *hominem* fere, aut *hominum* speciem denotat, ut in *Adeling, Esterling*, et alibi docemus.

JAMNUNC, Ex die præsenti, continuo: occurrit non semel in Cod. Th. locis a Jac. Gotofredo indicatis.

JAMPNA. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 22: *Pasturas, mariscos, boscos, Jampna, brueræ, communias, piscarias, redditus, etc.* Litteræ anni 1544. apud Rymerum tom. 15. pag. 59: *Centum acras prati, ducentas acras pasturæ, centum acras Jampnorum et buerorum, etc.* Conventiones ann. 1551. pag. 266. ejusdem tomi: *Jampna, brueria, mariscos, boscos, etc.* Jampna dici videntur loca iis arbusculis obsita quas Armorici *Jan* vel *Jaon* nuncupant. Hæ autem arbusculæ junipero fere similes, pro foliis habent spinulas.]

JAMTUM, ἐκπάλαι, in Excerptis Gloss.

¶ **JAMUNDILINGUS.** Vide *Jammundling.*

° **JANESTARIA**, Ager *genistis* obsitus; *Jannaie*, in Ch. ann. 1384. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 485. *Janniere*, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 312: *Icelle femme s'en ala et se mussa en une Janniere en laquelle on ne la povoit veoir.* Charta ann. 1242. in Chartul. Cluniac.: *Medietatem nemoris, quod dicitur Brucia, et Janestariam sitam juxta condeminam del Tronchet.... quitaverunt ecclesiæ Cluniacensi.* Vide supra *Genesteium.*

° **JANETI**, Nummi argentei, a Jano rege Cypri cusi. Lit. ann. 1277. ex Bibl. reg. cot. 15: *Multitudo Janetorum, quos regio Affricana genuit, in Valentino regno convenit.* Vide *Janneti.*

⁎ **JANETTUS.** [Gall. *genêt d'Espagne*: « *Janettum* Hispanorum more insedens. (Burchard. Diar. II. ed. Thuasne pag. 16. an. 1492.) »]

° **JANGARIA**, f. pro *Juncariæ*, Loci palustres. Vide in hac voce. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 218: *Vineæ, prata, nemora, landæ, Jangaria, ripperiæ, ripagia, molendina, etc.*

° **JANGULARIA**, Garrulitas, nugæ; a veteri Gallico *Jangle*, unde *Jangler*, Garrire, vulgo *Jaser, caquetter.* Notit. vet. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 338: *Facto autem inde judicio, et sine ulla contradictione accepto; quia jam nulla debebat esse querela, quidquid deinceps tale fiebat, sicut nominatim Andegavensis episcopus ait, non jam debebat dici querela, sed sicut vulgariter dicitur, Jangularia.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 183: *Icellui Fougero courroussié de ce, dist à icelles femmes que ce n'estoit pas bien fait à elles de rapporter telles Jangles.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 136. ch. 27: *Comme iceulx se feussent prins à parler et Jangler ensamble de guerres, impositions, gabelles, etc.* Hist. Caroli VI. Reg. Franc. pag. 98: *Ils mirent leur information sur le bord de la table, et d'adventure en Janglant et caquetant ensemble, avec aucuns de solliciteurs et conducteurs de la besongne, lesdites*

informations cheurent à terre. Poem. Eust. Desch. ex Cod. reg. fol. 160. col. 2:

On les amoit aussi très loyalement ;
Et ne Jangloit, ne mesdisoit en rien.

❊ Huc spectare videtur vox *Japeraille* ex Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 243 : *Icellui Bernart dist au suppliant que lui et tout son lignage ne valoient pas son tabart, et que ce n'estoient que Japeraille.*

JANITORES, Ostiarii, *qui ultimi Ecclesiastici ordinis sunt*, ait Eginhardus in Caroli M. Vide *Ostiarius.*

JANITRICES , αὐταδέλφων γυναῖκες, in Gloss. Gr. Lat. MS. in quo perperam scriptum *Inanitrices.* Gloss. Gr. Lat. edit. : Σύννυμφος, *Consponsus, Janitrix.* Jo. de Janua : *Janitrices dicuntur uxores duorum fratrum, quasi eandem januam terentes vel per eandem januam iter habentes.* Ex Isidoro lib. 10. cap. 8. et Gloss. ejusdem. Vide leg. 4. De Grad. et affin. (38, 10.)

¶ **JANIZARI**, vel JENIZARI, Copiarum Turcicarum milites præstantissimi , Gall. *Janissaires*, qui a pueritia omnibus militaribus exercitationibus instructi præcipuum sunt robur imperii Turcici : ex iis eliguntur custodes Imperatoris ; cujus aula quia *Porta Osmanica* nuncupatur, a *Janua* dictos fuisse *Janizaros* plerique dixerunt : quocirca etiam a quibusdam dicti *Milites Januæ.* Probabile tamen non est, Musulmanos a Latino *Janizari* nomen fuisse mutuatos : quare iis suscribimus, qui inde vocabulum arcessunt, quod *Genizeri* lingua eorum signet *novos homines* sive *milites,* qui Latinis *Tyrones.* Hæc fere Vossius de vitiis sermonis pag. 227. *Janizaros* passim memorant recentiores, qui de rebus Turcicis scripsere. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari, [❊❊ et Glossar. med. Græcit. voce Γενίτζαροι, col. 242.]

JANIZZERI, Sollicitatores expeditionum, in Curia Romana. Vide Octav. Vestrium lib. 1. et 2. de Judic. Aulæ Rom.

❊ JANNIZERI, Officiales tertii ordinis in cancellaria Romana, quos male *Sollicitatores expeditionum* post Vestrium vocat Cangius. Vide Diction. Trevol. voce *Janissaires.* Steph. de Infest. Ms. de Bello inter Sixtum PP. IV. et reg. Ferdin. ann. 1482. ex Cod. S. Germ. Prat. : *Quando ceperunt præliari dictus dux Calabriæ cum suis Jannizeris, multum animose se gesserunt.* Nihil tamen forte est quominus hic milites eo nomine notissimi intelligantur. Ital. *Giannettario* et *Giannettiere*, Miles hastatus.

✱ [Apud Burchardum, ed. Thuasne, II, 82. an. 1493. dicitur de militibus, scilicet *Génitaires,* non de presbyteris ecclesiastico munere fungentibus : « Et ultra alios numerus *Janizzerorum*, balistariorum et equorum levium (sic vulgariter nuncupantur) et circum circa Urbem damna faciunt infinita. »]

JANNETI, Nummei argentei, a Jano Rege Cypri, cusi, in Statutis Ordinis S. Joannis Hierosolymitani tit. 19. § 33. Vide *Janeti.*

¶ **JANTACULUM**, *Cibus quo solvitur jejunium ante prandium ; unde Jantaculare et Jantaculari, idem quod Jantare vel Jantari, Comedere ante prandium, solvere jejunium secundum Hugutionem.* Jo. de Janua, qui reprehendit quosdam qui *corrupte solent proferre hac vocabula per e. in prima syllaba, scil. Gento, as, etc.* Quî scribantur hæ voces, hodie satis notum. Usi sunt quidam e Latinis. Vide *Dejejunare* et *Gentare.* [❊ Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 419. et Casaubon. ad Suet. in Aug.]

✱ [« *Jantaculo* seu collatione per ipsum facta. (Diar. Burchardi, ed. Thasne, II, 417. ann. 1497.) »]

JANTAR, Parata, gistum, pastus, a Latino *Jentare* forte : [quod confirmatur ex antiqua scribendi ratione, de qua mox in *Jantaculum.*] Charta Lusitanica æræ 1168. in Hist. Episcop. Portensium 2. parte pag. 20 : *Pro parata, quod vulgo dicitur Jantar ; scilicet ut Episcopus accipiat pro illo Jantare omnem illam terram, quam habebat Ecclesia sanctæ Mariæ, etc.* Occurrit præterea ibidem in Charta Hugonis Portugalensis Episcopi æræ 1160. pag. 18. et in Charta Henrici Comitis Portugallensis tom. 3. Monarch. Lusitan. Brandaonis pag. 282.

❊ **JANTICLUM**, *Prandium. Janto, prandeo,* in Gloss. ant. forte pro *Janticulum.*

¶ **JANTILIA,** λίθοι τραχεῖς, διακοπτόμενοι, Lapides asperi, diffissi, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. et aliis.

❊ *Lapides aspratiles,* Gromaticis, ex Castigat. in utrumque Glossar.

❊ **JANUARIUM**, Clathrum Gall. *Grille.* Consuet. Mss. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Debent portari cadavera familiarium per quatuor familiares dicti monasterii coram altari B. M. Virginis extra Januaria ejusdem altaris.*

¶ **JANUARIUS**, Janitor. Vide in *Exclusor.* [❊ Chartam Radulphi de Marla in Chartul. Thenol. fol. 16. r°. subscribunt *Petrus camerarius, Godefridus butticularius, Arnulphus Januarius, Guido major de Vervin.*]

¶ **JANUATOR**. Jo. de Janua : *Janitor et Januator, Qui observat januam.*

¶ **JANUINI**, Monetæ species cusa Januæ, in Annal. Genuens. Ogerii Panis ad ann. 1204. Jacobi Auriæ ad ann. 1283. Vide *Bruneti* et *Januinini.*

JANUM. Charta Longobardica ann. 774. apud Ughellum in Archiepisc. Beneventanis : *Nec non Ecclesia S. Mercurii, quæ posita est in Jano nostro, et de ipso Jano circa ipsam Ecclesiam largiti sumus terram modiorum* 500.

❊ **JANUNINI**, Iidem qui *Januini,* Monetæ species cusa Januæ. Comput. decimæ in Italia collectæ ann. 1278. pro subsidio T. S. ex Cod. reg. 5376. fol. 248. v° : *Summa expensarum... libræ xxxvij. et sol. ix. Januninorum. Genuini parvunculi,* denarii minutiores, in Invent. ann. 1240. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 7. ad Hist. B. Chiaræ pag. 233. Consule ibi indicem v. *Januensis moneta.*

❊ **JANUS**, Flavus, Gall. *Jaune.* Stat. Placent. lib 1. fol. 10. r° : *Volumus quod omnes currerii, tam præsentes quam futuri, teneantur.... portare super caput caputium vel zaffardam de panno Jano.*

¶ **JAOLA**, pro *Gaola*, Carcer, nostris *Geole.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Usu feud. pag. CXLI : *Pro.... Jaola reparanda* LXXIII. *s.* Vide *Geola.*

¶ **IAPEX**, *Velox*, in Gloss. Sangerman. MS. num. 501. An *Iapyx*, Ventus spirans ex Iapygia seu Apulia, Gr. ἰάπυξ ἄνεμος. Haud scio an huc referri queat vox *Japigus*, quam usurpat Cosmas Materiensis apud Mabill. sæc. 5. Benedict. pag. 115 :

Cosmas Martyribus sacris carmen dedit actus,
Gregorii precibus mente pia Japygus.

¶ **JAPIDES**, *Spolia,* apud Papiam.

¶ **JAPPA**, f. *Juppa*, Vestis species, Gall. *Jupe.* Diarium Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 192 : *Hæc omnia sunt destruenda vel comburenda , magisque licet rusticis in dictis sacris vestibus incedere et Jappas et manicas ex eis facere, quam Presbyteris in eis peragere divina.* Vide *Jupa.*

❊ **IAPRA**. Stat. Avenion. Mss. ann. 1244. ex museo meo fol. 54. v° : *Item statuimus quod nullus faciat infra civitatem istam femoracium, in casalibus vel in locis contiguis carreriis publicis, nisi locum illum clausum habeat de pariete vel Iapra vel sepe.* Sed leg. *Vepre.*

¶ **JAPYGUS**. Vide *Iapex.*

¶ **JAQUE**. Vide *Jacke.*

❊ **JAQUEI**, a Gallico *Jaques*, Iidem qui *Jacobi*, cujus factionis, *Jaquerie* nuncupatæ, præcipui auctores fuerunt plebeii Parisienses, uti docent nos Annales Victor. Mss. ad ann. 1358 : *Contra Karolum ducem Normanniæ et delphinum Viennensem , primogenitum regis Franciæ, qui, dicto patre suo tunc in captivitate detento, regimen regni tenebat, insurrexerunt cives et populares Parisienses , adhærentibus sibi et consentientibus fere omnibus aliis ejusdem status linguæ Gallicanæ ; et facto sibi quodam capitaneo, dicto Jaques Bonhomme, ipsum ducem ac sibi assistentes deliberaverunt interficere... Eorum capitaneus qui, quia prius se regem Jaqueorum nominabat, fuit cum uno trepode ferrato candenti seu ignito coronatus, ac demum, prout meruerat, occisus. Et sic cessavit hujusmodi tempestas.* Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. Reg. ch. 117 : *Ou temps que les gens du plat pais, nommez Jaques, aloient par le pais déformans les nobles et ardans leurs manoirs, etc.* Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 261 : *Jehan de Mons dist au suppliant, t'en faut-il parler, très fort senglant villain Jaques ;.... auquel ledit suppliant respondi, nous ne sommes point Jaques, ne de l'age pour l'avoir esté.* Rursum aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 397 : *Icellui Gilet dist à Toussains hostellier et fermier du quatriesme du vin audit lieu de Vernon, qu'il estoit un villain Jaques, et qu'il allast à sa Jaquerie.*

❊ *Hurons* appellati, nescio unde, iidem factiosi. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. ch. 377 : *Comme Aliames de Maresquiel fust détenuz prisonniers... pour le souppechon de avoir esté en l'ost et bataille des Hurons, nommez Jacques Bonz-hommes, à l'encontre des nobles, etc.*

❊ Quæ vox, ut et *Jaques* vel *Jaquier*, deinceps injuriæ loco habita est, et pro rustico seu stolido usurpata ; quod ex jam allatis et ex sequentibus observari licet. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. ch. 247 : *Comme les habitans de Villers en Vermandois fuioient parmi ladite ville, ... un appellé Jehannin Corbel dist publiquement : ces Hurons de ceste ville ont il paour ?* Aliæ ann. 1476. in Reg. 195. ch. 1555 : *Estienne Corrarde dist au suppliant pour le courrocer et promovoir à noise plusieurs injures en l'appellant par plusieurs fois villain Huron.* Aliæ ann. 1396. in Reg. 150. ch. 258 : *Icellui prisonnier lui dist qu'il mentoit comme mauvais villain Jaques qu'il estoit.* Poema ann. 1489. inscriptum *L'aisnée fille de fortune* num. 37. ubi de Anglis :

Entre vous autres gros Jaquiers,
On vous descoudra bien vos toiles, etc.

Ubi a sago militari, *Jaque* dicto, *Jaquiers* nuncupantur.

❊ **JAQUEMARDUS** , Loricula annulis contexta. Vide supra *Jacobus* 2.

JAQUERII. Vide *Jacobi.*

¶ **JAQUETA**, Species vestis monachicæ. Statuta MSS. S. Victoris Massil. ann.

1531 : *Item Statuerunt, ut omnes Monachi bonetos nigros deferant rotundos et profundos, non cornutos seu largos nec bassos, sed mediocres, et pariter disploides, Jaquetas, caligas, etc.* Vide *Jacqueta.*

* Imo et Toga quævis ad usum etiam laicorum. Acta capit. Autiss. MSS. ann. 1523 : *Sex Jacquetæ ex panno candido.... pro sex pueris in albis.* Vide supra *Jacqueta.*

* **JAQUETONUS**, Sagum militare, quod loricæ superinduebatur, idem quod *Jacke.* Codic. 2. Car. Andegav. ultimi comit. Prov. ann. 1481. ex Schedis D. *Chaix* Aquens. advoc. : *Item Hectori de Montebruno capitaneo gardæ, idem dom. noster rex exsolvi ordinavit per dictum christianissimum dom. regem Francorum hæredem suum universalem xxv. marcas argenti per ipsum dom. capitaneum gardæ exbursatas in faciendo fieri Jaquetonos sagittariorum sive archeriorum dicti dom. nostri regis.* Vide supra *Jacobus* 2.

¶ **JAQUETUM**, Genus vestis. Proclamatio Consilii Massil. circa ann. 1400 : *Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, Jaquetum, giponem : quando desuper portabitur vestis illa superior, sit et esse debeat longitudinis usque genu.* Vide *Jacqueta.*

* **JAQUETUS**, Minutior moneta, nostris *Jaquet.* Charta ann. 1469. 2. Nov. ex Tabul. Flamar. : *Computando scutum auri pro decem et octo grossis auri et duobus ardicis, et pro quolibet grosso auri sex ardicos, et pro ardico duos Jaquetos monetæ nunc currentis.* Alia ann. 1472. 9. Febr. ibid. : *Summa decem mutonum auri, computando, pro quolibet mutone auri decem grossos auri, et pro quolibet grosso auri sex ardicos, et pro ardico duos Jaquetos monetæ nunc currentis.* Eadem rursum leguntur in Charta ann. 1475. ex eod. Tabul. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1165 : *Lesquelz hommes payerent le suppliant en faulse monnoye de Jaquetz, targes, etc.* Vide *Jacobus.*

¶ **JARBA**, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Manipulus. Tabular. S. Martini Pontisar. : *Alelmus... ducet Monachis partem suam vel bladi vel Jarbarum.*

* Charta ann. 1209. ex Chartul. Campan. fol. 317 : *De duodecim Jarbis accipient unam pro terragio, et alteram pro decima. Jarbe*, pro Re quavis simul colligata, in Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 248. r° : *Acier, le cent de Jarbe, deux sols.* Vide supra in *Garba.*

* Aliud vero sonat, Vasis nempe genus, f. pro *Jalle*, cupa minor, vulgo *Baquet*, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 332 : *Comme le suppliant qui venoit de la riviere de Loire de querir du sablon, qu'il menoit en une charrete dedens trois Jarbes, pour faire du mortier, etc.*

¶ Jarba Vaccentii. Charta Thomæ Abbat. Sangerman. ann. 1250 : *Tenemur cuilibet quadrigam cum blado conducenti ministrare in granchia nostra de Pyrodio unam Jarbam Vaccentii et in Monasterio nostro duos panes.* Similia iisdem fere verbis habentur in Charta manumissionis hominum de Theodasio, Choisiaco, etc. ann. 1250. ex Archivis ejusdem Abbatiæ. An vicia pro equis ?

¶ **JARDENUM**, Hortus, Gall. *Jardin.* Computus ann. 1333. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 276 : *Apud Scaulum in primo Jardeno ubi Dominus accepit fructus arangiarum, etc. taren.* 1. Legitur apud Murator. tom. 12. col, 568. 572. et alibi.

¶ Jardinum, Eadem notione, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroicensis pag. 45. et alibi. Vide *Gardinum.*

¶ Jardinarius, Cultor *Jardini*, Gallice *Jardinier*, apud Lobinell. in Gloss. tom. 3. Hist. Paris.

* Jardinarius, Jardinerius, a Gallico *Jardinier*, Cui *jardinorum* seu hortorum cura incumbit, hortulanus, Ital. *Giardiniere.* Charta Phil. Pulc. ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 116 : *Nicolaus de Malaassisia, Jardinarius noster Fontisbliaudi, etc.* Alia ann. 1317. in Reg. 58. fol. 7. v° : *Stephanus Jardinerius jardinorum domini regis, etc.* Vide in *Jardenum.*

* **JARDINELLUS**, Jardinetus, dimin. a *Jardinus*, Hortus, Ital. *Giardinetto.* Charta Caroli reg. Sicil. ann. 1269. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 80 : *Curtis in qua sunt tres domus constructæ et Jardinellus.* Pactum inter reg. et abb. de Becco ann. 1308. in Reg. 40. ch. 104 : *Quidam ortulus seu Jardinetus prope dictum manerium, triginta perticas terræ continens.*

* **JARDINULUS**, Eadem acceptione. Charta Odon. abb. S. Dion. ann. 1241. in Chartul. ejusd. monast. pag. 167. col. 2 : *Retro domum Gaufredi cousturarii cum suo Jardinulo.*

* **JARDINUS**, ab Horto utcumque distinguitur, in Stat. crimin. Saonæ cap. 42. pag. 94 : *Nec quispiam possit nec præsumat in aliquo horto, Jardino, viridario, etc.* Vide *Jardenum.*

* **JARGEDINGE**. Vide supra *Jahrgeding.*

JARLERI, apud Suecos, Iidem qui *Earles*, apud Anglos, Comites. Snorro Sturlesonius in Chronico Norwegico, ubi de Herlevo : *Rex offerebat illi Jarleri nomen et comitatum.*

¶ **JARN-BYRTH**. Vide *Ferrum Candens.*

¶ **JAROLIUM**, f. Repagulum, Gall. *Barriere.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. CXCVI. col. 2 : *Pro liciis circa fossatos faciendis, et pro Jarolio villæ parando, et pro pane portato apud Bellum montem* XXIIII. *l.* III. *s. et dim.* Vide *Garrolium.*

¶ 1. **JARRA**, Species vasis, Ital. vulgo *Giarra.* Vita B. Martini Solitarii tom. 1. Aprilis pag. 807 : *Accidit autem ut cucurbitulam Martini implere oleo jussus procurator monasterii Jarram oleo vacuam esse nuntiaret.* Miracula MSS. Urbani V. PP. : XX. *Jarras seu hidrias plenas aquæ rosaceæ.*

* Nostris *Jarre.* Inventar. ann. 1449. ex Tabul. D. Venciæ : *Item duæ Jarræ ad tenendum oleum.* Vide supra *Gerla* et *Gerula* 2.

* 2. **JARRA**, Alia notione, quam prodit Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 144 : *Cum nobis apparuerit fratres et sorores domus Dei Trecensis habere et habuisse ab antiquo usagium in forestis nostris Insularum et de Erniaco ad Jarras, quæ alias vocantur querqus, et ad fagos, etc.* Vide mox *Jarro.*

JARRECTA, vernacula lingua, inquit Rocchus Pirrus, in Episcopis Catanensibus, scapha est, qua homines alveo fluminis terræ trajiciuntur.

* **JARREIA**, Jarreria, Jarreta, an idem quod *Jarrecta*, Scapha scilicet, qua homines alveo fluminis terræ trajiciuntur ? Charta Will. ducis Aquit. ann. 1126. ex Tabul. Monast. novi Pictav. : *Concedo medietatem pedagii de Ussello et medietatem de Lolayo et terrarum illi pertinentium et cimiterium ecclesiæ, et Jarretam cum terris sibi appendentibus.* Apud Beslium pag. 405. in Ch. ann. 1087. quæ de eadem re est, legitur *Jarreria* ; inter schedas vero Mabillonii habetur *Jarreia.* Idem forte quod mox *Jarrigia.* Nostris *Jarie*, Morbi genus est. Lit. remiss. ann. 1467. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 183 : *Lequel garson se plaigny d'une Jarie ; et dit-on que par eschivissement, mauvaistié et malice dudit garson, ou autrement, lui vint une ominade ou bosse en l'ayne, grosse comme le poing.*

¶ **JARRETUS**, Species pisciculi. Statuta Massil. lib. 1. cap. 17 : *Pisces minuti, scilicet sardinæ, Jarreti, serclet, bogue, etc.* Hesychio ἰάραξ, est piscis genus, unde dictus videtur *Jarretus.*

JARRIA, Gerria. Charta fundationis Abbatiæ Brolii Grollandi in diœcesi Lucionensi, ann. 1109. apud Sammarthanos : *Ego Aimericus de Bulio dono et concedo Deo et B. Mariæ et prædictis Monachis ipsum locum, qui vocatur Brolium Gollandi, et Geriam illam, et terram, quæ ante est, et extenditur usque ad terras Airandensium, et determinatur de valle, quæ subtus Jarriam illam est, usque in viam, quæ de Thalemundo venit.*

Joria, Eadem notione. Charta Friderici I. Imper. ann. 1157. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. pag. 179 : *Pratis, pascuis, silvis, Joriis, montibus, vallibus, etc.* [Cum in hoc posteriori loco desideretur vox *Garricis*, quæ in similibus Chartis passim apponitur, suspicio est *Jarrias, Gerrias, Jorias*ve nihil aliud esse quam *Garricas*, terras incultas seu loca virgultis obsita : hanc notionem patiuntur loci citati, neque alienam puto ab illo, quem nobis exhibet Charta ann. 1222. ex Camera Comput. Sabaudiæ, ubi legitur : *Accepit in feudum lo Jorrat de Candubrio.* Conjecturam hanc nostram doctiorum judicio subjicimus.]

¶ **JARRIGIA**, pro *Garrigia*, de qua in *Garricæ*, Terræ incultæ. Charta Willelmi Pictav. Comit. ann. 1073. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 466 : *Sunt autem res ipsæ sitæ in episcopatu Santonense... hoc est, Ecclesiam cum omnibus ibi pertinentibus, id est, sepulturam et baptisterium cum fisco presbyteri Ecclesiæ pertinenti, cum offerendis et decimis de omni Jarrigia, vel de omnibus locis Ecclesiæ pertinentibus, etc.*

* Et pascua, nostris, *Jarrige.* Charta ann. 1310. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 388. r° col. 2 : *Derrechef avons assis ausdis religieus tout le pavage de Charros,... ou le droit qui y puet appartenir pour rayson dudit paage pour xxv. livres de rente, excepté le paage de las Fons et de la Jarrige.* Vide supra *Garriga.*

* **JARRO**, Jarronus, Quercus species, Petragor. *Jarryc.* Charta Erardi dom. de Chascenai ann. 1206. in Chartul Arremar. ch. 9 : *Homines et feminæ de Monsterello... habebunt in perpetuum in bosco, qui dicitur Dervet, integrum usuarium,... excepto Jarrone, et piro, et fago.* Charta Joan. abb. Pontiniac. ann. 1244. in Chartul. ejusd. monast. pag. 41 : *Præterea sciendum est quod prædicti homines.... a Jarrono recrescentiarum dictæ venditionis se abstinebunt usque ad decem annos.* Hinc *Jarion*, pro Fustis quercinus, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1103 : *Embastonnez de bastons et armes invasibles, comme d'espées et de grans dagues, et de gros Jarions.* Cotgravio, *Jarron*, canthus,

vulgo *Jante*. Vide supra *Jarra* 2. et infra *Jayna*.

¶ **JARROSSIA**, Viciæ genus, Hispan. *Algarova*, Gall. *Jarousse*. Charta ann. 1096. e Tabular. Casæ Dei : *Decima de siligine, de frumento, de ordeo, de avena, de Jarrossis et de vessis.*

° Nostris *Jarroce*. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 713 : *Item les terrages de Venours en... pois, feves, Jarroces et veces. Jorrasier* vero, Pruni, ni fallor, species, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 149. ch. 290 : *Pierre Lengloys de une serpe avoit copez ou jardin dudit exposant pluseurs arbres, c'est assavoir nouerdiers ou Jorrassiers.*

JARSA, [Scarificatio.] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MSS. cap. 65 : *Qui de ventosis vel Jarsis minuendi sunt, omni tempore post vesperas id facere debent, et deinceps per totum diem sequentem, interim dum Horæ dicantur, in Retrochoro sedebunt, etc.* Vide *Garsa*.

° **JASCHERIA**, Terra proscissa et nondum seminata, Gall. *Jachere*, alias *Jasciere*. Charta ann. 1218. in Chartul. S. Dion. pag. 476. col. 2 : *Apud Ruolium sunt novalia,... terra Arnulfi de Bauderon,... et Jascheria Rogeri de Sala.* Le Roman *de la Rose* MS. :

Par montaignes et par rivieres,
Par prés, par vignes, par Jascieres, etc.

° *Jafupiere*, eodem ut videtur, intellectu, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 121 : *Lesquelles vignes le suppliant ait n'agaires fait essarter et labourer au vuiot, en intention de les mettre en Jafupiere.* Vide *Jacheria*.

° **JASIA**, Equa, ni fallor. Reg. episc. Nivern. ann. 1287 : *Duæ Jasiæ ad trahendum vineam. Ieque*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 139 : *Le suppliant habitant de Tarbe en Bigorre loua les jumens ou eques de Raymond de Fort de Bearn.... Bon homme ne me perturbés pas les jumens ou Iequas... Derechief le suppliant dist à icellui Cloder, laissié moy aler les Iequas... En parlant desdittes jumens ou Ieques, etc.*

° *Jas* vero vel *Jau* Gallum sonat, in Fragm. versionis Gallicæ Passionis secundum Matth. tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 725 : *Cil* (Pierre) *desnoiet davant toz et se dit : ne ni sai, ne ni n'entent ce ke tu dis. Si ussit fuers davant la cort. Se chanteit li Jas. Lo parax quant une altre ancele l'ot veut... Et cil encommencoit excommunier et jurier ke ju ne sai ke cist hom soit ke vos dites. Maintenant lo parax chanteit li Jas.* Ubi Matth. cap. 26. v. 74 : *Et continuo Gallus cantavit.* Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 252 : *Item sur celui meismes en fromaiges, eufs et Jaux de rente. Jau ne jeluie*, Gallus nec gallina, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 205. ch. 245. Unde *Jouste de Jaulx*, Gallorum pugna, in aliis Lit. ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 200 : *Le quatrieme jour de Février, auquel jour les enfants de l'escolle avoient entreprins pour parfaire leurs esbatemens de la jouste des Jaulx, d'aller courir la poulle aux champs.* Vide supra in *Gallus*. Hinc *Baionenses Jau, id est gallum*, (auratam vocant) *a dorsi pinnis surrectis veluti gallorum gallinaceorum cristis*, in Tract. MS. de Pisc. cap. 99. Ex Cod. reg. 6838. C.

JASSEFATUM, Navigii Persici species, apud B. Ordericum de Foro Julio in Peregr. n. 6.

° *Jassefutum*, tom. 1. Jan. Act. SS. pag. 988. col. 1.

° **JASSILE**, Idem quod mox *Jassium*, f. quod in eo jacent pecora. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368 : *Prædicti consules et tota universitas* (S. Amancii) .... *de die et de nocte causa depascendi, arramandi, paregalia, Jassilia, cortilia, cabanas pro ipsis animalibus et eorum pastoribus ac familiis intus et extra forestas et nemora.... fecerant. Jasseau* vero, Manipulus, fascis, vulgo *Botte*, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 6 : *A confessé aussi qu'il embla un Jasseau de fain, qu'il vendi à Joigny deux petits blanz.* Vide supra *Jaloneia*.

° **JASSINA**, Puerperium, nostris *Gesine*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Jassina, Prov. Decubiæ.* Hinc *Jassineria mulier*, quæ jacet ex puerperio, in Charta ann. 1483. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 26. col. 2 : *Exceptis tamen hospicio hospitalis S. Marci, quod pertinet capitulo ecclesiæ cathedralis ipsius civitatis Nemausi, dedicatum principaliter pro pauperibus mulieribus Jassineriis et aliis pauperibus non infectis.* Vide supra *Gesina* 1.

¶ **JASSIUM**, Ovile, Provincialibus *Jas*, in Charta ann. 1473. ex Schedis D. *de Mazaugues*, et in Conventione ann. 1522. ex Archivo Eccl. Massil.

° Charta an. circ. 1460. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Quoddam casale totum situm in loco de Alpibus, prope magnum Jassium, etc.* Vide supra *Jassile*.

✱ **IATRIA**. [Curatio, medela. *Alcim. Avit. Ep.* 74. Supplicans ut stomachos, multis Saxoniæ deliciis nauseantes, tandem parcioribus *Iatriæ* vestræ jejuniis atteratis. (L. Quicherat : Addenda Lexicis Latinis.)]

° **IATRICOLABON**, *Vertibella, i. forfex medicinalis*, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 115 : *Ex mulsa lavari bonum est quando molesti humores in aure surrexerint, et exit sæpius quod incidit, et Iatricolabon, i. vertibella, facile trahitur.*

¶ **IATROMEA**, Iatromæa, Medica mulier, ab ἰατρός, Medicus, et μαῖα, obstetrix. Vetus Inscriptio apud Gruterum pag. M. CX : *D. M. Valeriæ berecundæ Iatromeæ regionis suæ primæ.* Exstat etiam in Syntagmate Reinesiano elogium *Iatromææ* dicatum.

° **JAVARINA**, Hastæ seu jaculi species. Vide supra *Gieverina*. Stat. Montis-reg. pag. 167 : *Et si fuerit lancea, vel Javarina, vel aliud telum, etc.* Ibid. pag. 313 : *Item pro media dozena Javarinarum solvat denarios sex.*

° Nostris *Javart*, Carcinomatis species, hominum morbi genus. Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 130 : *Lequel Robin avoit une grant maladie, que l'on appelle chancre, ou Javart, à la verge.*

¶ **JAVELINA**, Species hastæ, Gall. *Javeline*. Statuta Eccl. Meld. inter Instrum. Hist. ejusd. Eccl. tom. 2. pag. 513 : *Neque portent enses, bracmardos, venabula, Javelinas, etc.*

¶ **JAVELLA** de Buscha, Lignorum fascis, in Tabulario Solemniacensi. Occitanis *Gavel* est Fascis sarmentorum, aliis *Javella ;* quod ultimum etiam pro Spicarum mergite aliisve fasciculis accipitur. Quidam vocem *Javelle* deducunt a *Capella* seu *Capulus*, Manipulus ; alii ab *Hapsus*, Manipulus, Celso, quod *Havelle* pro *Javelle* olim dictum velint. D. de Casanova *Javelle* quasi *Garbelle*, a *Garba* dictum opinatur. Vide Menagium in Etymol. Gall.

° Cujusvis rei fasciculus. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624 : *Si aliqua persona... exportaverit aliena fresagia seu legumina, solvat de bampno.... pro qualibet Javella solidos duos.* Vide supra *Gavelli*.

JAVELLUS. [° Locus, ut videtur, in fluvio *Javellis* seu fasciculis coarctatus piscium capiendorum causa. Vide *Gordus*.] Tabularium Fossatense : *Apud Fossatum... salceias, insulas, gurgites, et Javellos quamplures... habet.* Aliud opinor, *Javelle* sonat in Regesto censuum Carnotensis urbis ann. 1302. fol. 18 : *Marchand, qui vend charbon ou Javelle en la ville de Chartres, à sas rewidiez, etc.* [Vide *Javella*.]

° **JAUGERIA**, Officium dolia vinaria ad bolidem exigendi vel explorandi, Gall. *Jaugeage*. Reg. S. Ludov. in Chartoph. reg. ad ann. 1316. fol. 3. v° : *Dominus rex concessit Johanni dicto Moranc clerico scutiferiæ suæ officium Jaugeriæ vinorum villæ Cadomensis.*

° **JAUGIA**, Doliaris capacitatis index et norma, Gall. *Jauge ;* unde *Jaugiator*, Doliorum explorator. Charta ann. 1344. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 348 : *Imponebatur quod ipse Gerardus Jaugias et signa facta per Jaugiatores bonos et legitime* (l. legitimos) *in doliis seu caudis mercatorum mutabat et falsificabat. Esjauger* et *Esjaugeur*, pro *Jauger* et *Jaugeur*, in Lit. remiss. ann. 1481. ex Reg. 209. ch. 9 : *Geuffroy Mornain revisiteur et Esjauguer des mesures et poix ès baillaiges de Caen et Coustantin ;... que c'estoit son office de revisiter et Esjauger poix et mesures ès marchez.*

° Hinc *Jauge* appellatur Pars aratri, ad quam sulcus exigitur. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. ch. 183 : *Desquelles charues le suppliant print et emporta les ceps, la Jauge, deux chevilles de fer et la tune.* Aliæ ann. 1388. in Reg. 132. ch. 220 : *Le suppliant a emblé un soich, un chasgnon, une Jauge et une heuse de fer à la charrue de certaine personne qu'il ne cognoist.* Inde etiam *Jaugier un huis*, Ostium effringere, illius limen effodiendo. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 55 : *Le suppliant et autres firent semblant de Jaugier ledit huis et de rompre les palessons dudit hostel.* Aliæ ann. 1399. in Reg. 54. ch. 464 : *Icellui pionier vint audit huis garni de sondit louchet ;..... et commença ledit pionier à Jaugier ledit huis et faire son effort de entrer ens.*

° **JAULARIA**, Carcerarium, seu quod domino carceris vel *Jaulario* ab incarceratis præstatur, Gall. *Geolage*. Charta ann. 1330. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1078 : *Pro prisonagio seu Jaularia solvere castellano seu Jaulario dicti castri de Lurda amplius quam duodecim denarios Morlanorum non teneantur.* Alia ann. 1346. in Reg. 77. ch. 379 : *Item pro inquantu Jaulariæ et quibusdam nogueriis regiis dicti loci, facta extimatione... ad sexaginta solidos Turonensium parvorum, etc.* Vide supra *Geolaria* et infra *Jeularia*.

° **JAULARIS**, Jaularius, Carceris custos, Gall. *Geolier*. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 668. art. 46 : *Et non cogantur* (incarcerati) *recipere sibi necessaria a custode carcerum seu communtanenti* (l. commentariensi) *quem Jaularem aut castellanum aliter contingit nominari.* Vide *Jaularia*, et *Jaulerius*.

¶ **JAULERIUS**, Carceris custos, Gall. *Geolier*. Codex MS. Consuetud. Tolos. fol. 41. v° : *Item præcipimus ne castellani seu Jaulerii levent pro expensis a presonariis, nisi quantum expendent.*

* 1. **JAYNA**, Quercus, trabs quercina. Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 149. col. 1 : *Solvi duobus bastaissis, qui portaverunt trabes, Jaynas, et alia necessaria ad palmum, pro ibidem dicta die Ramis palmorum divinum officium celebrando, etc.* Alius ann. 1479. ibid. pag. 337. col. 2 : *Et tam pro suo labore dicti fusterii, decem cannis Jaynæ, sex cannis cabrionum, circulis et aliis fustibus necessariis, etc.* Vide supra *Jarro*. Hinc

* 2. **JAYNA**, Locus quercubus consitus, quercetum. Charta ann. 1468. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Juxta faissiam sive Jaynam Joannis Alexis*. Inde etiam

* **JAYNETA**, Armorum species, hasta, cujus hastile ex quercino ligno est. Vide supra in *Jarro*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 248. col. 2 : *Dedi nuncio misso per Johannem de Capellorubeo.... cum literis clausis directis dominis consulibus, continentibus quod iiij^c. homines Spanorum cum Jaynetis veniebant contra villam Nemausi pro dampnifficando eandem, et quod domini consules haberent bonam custodiam, vj. grossos.*

* **JAZALLUM**, JAZULUM, *Asur*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

JAZERAN, Vestis militaris species. Chron. Bertrandi Guesclini MS :

Que li Duc entreroit du tout en son comant,
Lui disime sans plus sans vestir Jazerant.

Alibi :

Bien estoient armez de nobles Jazerant.

Rursum :

Dont chascun ot cheval couvert de Jazerant.

Ghiazerino, apud Jo. Villaneum lib. 8. cap. 78. pag. 354.

* Lorica annulis contexta, Ital. *Ghiazzerino*, nostris vulgo *Cotte de maille. Jesseran*, in Hist. Caroli VII. pag. 514. unde *Jazequené*, maculis contextus. Inventar. bonor. mobil. Ludov. Hutini ann. 1316. apud Cangium in Observat. ad Hist. S. Ludov. pag. 75 : *Item trois paires de couvertures gamboisiées des armes le roy et unes indes Jazequenées.*

¶ **IBALIA**, *Maris habentia*. Glossar. Isid. ad quas Grævius : Quid si scripserit : *Ibis, Avis Ægyptia*. Vide *Hibalcio*.

¶ **IBER**, ἡμίονος, Mulus, in Glossis Sangerm. MSS. Vide *Iberus* 2. et *Imbrus*.

¶ **IBERNAGIUM**, pro *Hybernagium*, de quo supra. Frumentum hyemale, Gall. *Hivernage*. Charta Ministri Hugonis et Capituli Majoris Monast. ann. 1224 : *Domus S. Medardi de Favieres singulis annis reddet Ecclesiæ S. Theobaldi quatuor sextarios Ibernagii ad mensuram Brane.*

1. **IBERUS**. Pactus Legis Salicæ tit. 13. § 3 : *Quicunque alienam domum violenter disturbaverit, et domus si pro firmamento Iberus habuisse probatur, qui hoc fecerit,* MDCCC. *den. culpabilis judicetur.* Ubi Wendelinus, *Iberus*, culmen interpretatur, ita ut *culmine* seu summo tigno domui imposito, tunc confecta et absoluta censeatur : ex Germ. ut ait, *Uber*, quod est *Culmen*, unde Belgæ *Ewer*, et *Ewerboom*, supremum lignum, vel tignum. *Uber* certe Germanis *supra* sonat. ☞ Paulo aliter ab Eccardo *Iberus* ad verbum redditur, scilicet *superior domus*, sicque pro *Iberus* ait legi *domus superius* in Decretione Clotarii. Deinde observat Saxonibus œver esse *Superior*, ab ober, supra ; *Haus* vero vel *Hus* denotari *Domum* : hincque tandem elicit hunc esse legis sensum : *Si domus destructa, loco tecti, quod alias infimæ et uni tantum contignationi incumbebat, præter illam adhuc aliam contignationem super impositam (ein oberhaus) haberet, mulctam* 1800. *denariorum solvi debere.*

2. **IBERUS**, Equus Hispanicus. Willelmus Brito lib. 11. Philipp. :

Mox caput inflectens, collumque amplexus Iberi,
Per medias acies iterum prorumpit.

Nicolaus de Braja in Ludovico VIII :

Hic lascivit equus, quem gramen pascit Iberi.

Vide Auctores de re Veterin. lib. 2. cap. 112.

¶ **IBEX**, *Rupicapræ genus*, in Amalthea. [** Vide Forcellinum] Chron. Novaliciense lib. 2. cap. 5. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 703 : *In eo quippe monte asserit popularis vulgus haberi nonnulla ferarum genera, sicut et in Cenisio monte, ursi, Ibices, capreæ, etc.*

* **IBLADA**, Piscis marini genus. Tract. MS. de Pisc. cap. 60. ex Cod. reg. 6838. C. : *Melanurus, quem Plautus ophtalmiam vocat ab oculorum magnitudine, id est oculatam : sicut et nunc Romani ochiata, Massilienses oblado, Nicenses Iblada, Monspolitæ nigr' oil, id est nigrum oculum. Omnes ab oculis nomen posuerunt.*

¶ **IBLOSUS**, Locus, nisi fallor, ebulis consitus, Gall. *Hieble*, Sambucus humilis. Præceptum Caroli Simplicis apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 696. col. 2 : *Quidquid excrescens Rhodanus... suis inundationibus seu alluvionibus semper reliquerit terrenum arenosum, nemorosum, arbutiferum, virgunculosum, Iblosum, palustricum, lacus, etc.*

¶ **IBNALIS**, *Genus aspidis, dicta quod somno necat.* Gloss. Sangerman. MSS. Est pro Græco ὑπναλή.

* **ICABA**, Via, iter, ni fallor. Charta ann. 1065. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 197 : *Unde per ipsa merisse tetigit a scripto quondam Gregorio portio ex ipsa clusuria a parte Septentrionis justa Icaba publica, qui pergit ad ipso loco sanctum Sossium .. Et scripta Icaba, qui pergiebat ad area nostra, qui modo est explanata, justa eadem clusuria a parte Septentrionis.*

ICANATI, [Cohortes militares.] Vide *Domesticus*.

¶ **ICASUDIA**, Bona caduca. Statuta Capituli Glandatensis ann. 1327 : *Tenet D. Præpositus claves Ecclesiæ et campanilis, et debet habere campanarium suis sumptibus ; et quia in civitate de sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præposituræ, et ab ipsis servitium recipit, et alias Icasudias, et alia jura in eis et eorum bonis, etc.* Vide *Escaeta*.

IC-DIEN, Epigraphe, qua Principes Walliæ sub emblemate trium pennarum utuntur : facta a Saxonico Ic ðien, ubi ð cum trajectione in erecta parte, non D. sed Th. exprimit, significat autem *Ego servus*, vel ipse *servus sum*, juxta illud Apostoli ad Galatas cap. 1. ðien enim, ðen et ðegen, *Servus, Minister*. Inde Barones Regum Anglo-Saxonum, juxta linguam eorum vernaculam, *Theini*, et *Thani*, et *Theigni* : juxta Latinam *Ministri* appellati sunt. Semper igitur scribendum moneo cum aspiratione, ut petitum intelligatur a Saxonibus. Hæc Spelmannus.

¶ **ICERE**, pro Dicere. Judicium ann. 821. inter Probat. novæ Hist. Occitan. col. 56 : *Quia nos subranominati testes Iximus, et bene in veritate novis cognitum est,... et oc quod Iximus de hac causa, recte et fideliter testificamus.*

¶ **ICHAT**, Rivus, rivulus, Gall. *Rigole*. Charta Occitan. Guillelmi Laveruha pro Bernardo Bermundi ann. 1322 : *Et ejus nepotes facere possint libere dictum Ichat sive paxeriam et assumere et habere cursum, meatum et transitum dictæ aquæ sive rivi, pro adaquando prata prædicta.*

* Leg. *Ichac*, ut in Charta ann. 1318. ex Tabul. S. Maur. : *Durat petia terræ de dicto molendino usque ad bozulam, sitam in dicto prato, ante primum escorradorium sive Ichac, versus rivum de Gasquis.*

¶ **ICHINARIUS**, Species vasis. Vide *Hichinarius*.

¶ **ICHONIMUS**, pro *Oeconomus*, in Litteris ann. 1155. apud D. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 12. Vide *Iconomus*.

¶ **ICHRIARIUS**, Species vasis. Vide in *Hichinarius*.

¶ **ICINUS**, Species animalis. Vide in *Ericius* 1.

¶ **ICIUM**, *Quasi exicus, nullo remanente*. Gloss. Isid. Gebhardus in Crepundiis ait scriptum fuisse *Exitium, Exitus*, Exitium autem esse ἔξοδον, ut Initium pro initu, εἴσοδον.

¶ **ICON**, pro *Echo*. Gl. Bituric. : *Icon, Saxum, quod sonum captans etiam verba loquentium imaginatur.*

1. **ICONA**, ICONIA, Imago, ex Græco, εἰκών. Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. et Papias : *Iconia, Figura, Imago*. Frodoardus de Pontificib. Romanis :

.... sumuntur in ipsum
Arma Deum, decorisque jubetur Iconia prisci
Vastari, quacunque notat pictura triumphos.

Ebrardus in Græcismo cap. 8 :

Icos imago sit, quod probat Iconia.

Utuntur promiscue Scriptores, Joann. Diacon. lib. 4. Vitæ Gregorii Mag. cap. 83. Gregor. Turon. lib. 1. Miracul. cap. 22. Chron. Cas. lib. 3. cap. 31. Anastasius Bibl. in Vitis PP. pag. 179. 184. 202. [Vita S. Kunegundis cap. 4.] Vita S. Hugonis Benedictini n. 11. Acta Innocentii III. pag. 19. Cæsarius lib. 7. cap. 21. 25. 38. 45. Hist. Translat. S. Julianæ ann. 1207. n. 8. Gotselin. de Mirac. S. Augustini. Cantuar. cap. 29. Odo de Diogilo pag. 28. Matth. Paris pag. 146. 491. Roger. Hoveden. pag. 670. Brompt. pag. 1178. etc.

¶ ICONICUS, Icone expressus, in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 189. ubi de B. Petro Petrono.

¶ ICONISMA, εἰκονισμός, Iconica repræsentatio. Vide locum in *Textus*.

✱ 2. **ICONA**. [Gallice *Icône* : « Una alia *Icona* greca depicta cum nostra Domina et filio. (Inv. card. Barbo ex transcript. Müntz, 1457.) »]

✱ **ICONISMUS**. [Figura rhetorum, quando ad vivum alicujus rei formam ob oculos ponimus. Vox Græca ab εἰκονίζω, assimilo, exprimo. *Senec. ep.* 95.]

ICONOMUS, pro *Oeconomus*, apud Jo. de Janua : [*Despenseur des choses de l'ostel, menager*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Iconomia, Menagiere*, ibid. *Procuratores seu Iconomi* non semel apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 330. et 332.] Willelm. Brito lib. 3. Philipp. :

Ichonomumque sui patris nihilominus ictu
Solius pugni morti succumbere fecit.

Ita ἰχονόμος scribitur in veteri Inscript. apud Sponium tom. 3. Itiner. part. 2. pag. 18.

* **ICONUM**, *Rotunditatem*, in antiquis Glossis.

¶ **ICOS.** Vide *Icona.*

¶ **ICOSAHEDRUM**, *Aqua*, *humiditas*, apud Papiam in MS. Bituric. Editus habet, *Isoædrum.* Proprie est apud Geometras corpus solidum viginti constans faciebus planis; εἰκοσάεδρον, quod habet viginti sessus.

¶ **ICTIFER**, Piscosus, a Græco ἰχθύς, Piscis, et Lat. Ferre. *Amnis Ictifero gurgite undique cingitur*, in fragmento Hist. Britan. Aremor. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 831. [* Leg. *Ichthiofer.*]

¶ **ICTIO**, *Percussio*, Joan. de Janua; *Percussion, Ferrure*, in Glossario Lat. Gall. Sangerman. [* Hinc emendandum Glossar. Lat. Ital. ubi: *Ictio, la persecutione.* Leg. *Percussione.*]

¶ **ICTOFAGUS**, pro Græco ἰχθυοφάγος, qui comedit pisces. Gloss. Lat. Gall. Sangerman: *Ictofagus, Qui mene* (mange) *poisson.*

ICTUARE, Flagellis cædere: nam ut habet Papias, *Ictus proprie sunt flagellorum, ab agitando dicti.* Sed et in flagellatione numerabantur ictus. Vide *Flagellare. Ictus virgarum*, dixit Victor Vitensis lib. 3. de Persecut. Vandal. pag. 39. *Ictibus aut virgis castigare*, in Capit. Caroli C. tit. 27. Theod. Campedonensis in Vita S. Magni cap. 6: *Non est tibi necesse eum Ictuari, etc.* Epistola Pauli ad Desiderium Cadurcensem Episc. 13. apud Canisium tom. 5. et 74. inter Francicas tom. 1. Histor. Francor.: *Cognoscatis Chainoaldum Episcopum Ictuatum etiam fati munus implesse.* Glossar. Lat. Gall. Sangerman.: *Ictuare, Ferir.*]

* **ICTUATUS**, Ictu sanguinis seu apoplexia confectus, vulgo *Coup de sang.* Locus est in *Ictuare.*

⁎ **ICTULIA.** [Pugna. Dief.]

1. **ICTUS** Primi, Prima acies. Gall. *l'Avantgarde.* Rodericus Toletan. lib. 8. de Reb. Hisp. cap. 9: *Exercitum suum disposuit in totidem aciebus: primos Ictus habuit Garcias Romerii: secundam aciem Eximinus Cornelii, etc.* Hist. Gastonis Comitis Fuxensis, scripta a Guillelmo *le Seur* ejus domestico MS. cap. 5: *Cela fait il fit ses estandars de ses batailles, et ordonna de son avantgarde, et de ceux qui recevroient le premier Heurt à la veue des ennemis.*

2. **ICTUS**, Cognitio judicis de ictu inflicto. Charta Henrici Imper. ann. 932. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 30: *Confirmamus eis bannum et justitiam. impetum et burinam, Ictum et sanguinem, reperturam, etc.* Ubi ictus est

Ictus Orbus, Qui non apparet, qui *sanguini* effuso opponitur, *livor et tumor*, in Lege Saxon. cap. 1. § 2. Gloss. Gr. Lat.: Τηρός, *cæcus, orbus.* Bracton. lib. 2. tract. 2. cap. 5. § 7: *Si inveniantur plagæ apertæ, vel brussuræ per Ictus orbos.* Cap. 23. § 2: *Ligna faciunt brusuras, orbes, et Ictus, qui judicari non possunt ad plagam.* Cap. 24. § 2: *Si nullam plagam ostendit,...vel non nisi ruffluram, vel brusuram, orbes Ictus cum baculo, et non armo moluto.* Fleta lib. 1. cap. 41. § 3: *Si de lapide vel baculo plaga facta fuerit, peti poterit judicium, desicut hujusmodi arma non faciunt plagas, licet horribiles faciant Ictus.* Charta Philippi Regis ann. 1273. pro Ecclesia S. Mederici Parisiens.: *Justitia super Ictibus orbis, vel aliis Ictibus, ex quibus verisimile esset, vel etiam contingeret, quod percussus membrum, seu vitam amitteret, etc. Ictus sine sanguinis effusione*, in Capitul. Caroli M. lib. 4. cap. 14. et in Capitul. Ludovici Pii post Capit. ann. 824. cap. 2. Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 487: *Si equus fuerit Orbus, vel diffilatus, etc.* Gallis *Coup orbe. Itus non apparentes*, in Libertatib. villæ S. Palladii in Biturigib. ann. 1279. Ita in Consuetudine Silvanectensi artic. 110. *Sombres Cops*, in Consuetudine Insulæ tit. 1. art. 20. Chronicon MS. Franciæ ex Bibl. Memmiana fol. 373: *Il fut porté jus à terre, et moult ot de Orbes Coups.* Bellomanerius cap. 38: *Il avient aucune fois que aucuns cas aviennent si Orbe, con ne peut pas tantost savoir ce c'est cas qui apparteigne à haute Justice.*

Orbare, Ictum *orbem*, vel orbum *infligere, tumorem facere*, apud Ulpianum in Collat. Legis Mosaicæ tit. 2. Capit. Caroli M. ad Monach. cap. 16: *Ut disciplina Monachis regularis imponatur, non sæcularis, id est, non Orbentur, non mancationes alias habeant, etc.*

Orbitatio, pro *Orbatio.* Landulfus de S. Paulo in Chronico Mediolanensi cap. 26: *Ipsius autem Grosulani caterva undique concurrens, ferendo et inferendo vulnerationes, Orbitationes, et occisiones multas in equis et hominibus, etc.*

Ictus Cæci, Iidem qui *orbi. Cæcæ plagæ*, Apuleio lib. de Herbar. virtutib. cap. 3. ubi Gabriel Humelbergius. Leges Henrici I. Regis. Angl. cap. 94: *Si... alius alium verberet Cæcis Ictibus, et non cruentis, sive cravatus ibi sit, vel non convictus, noxa vitam emendabit Domino, cujus hominem verberavit.*

Ictus Apparens, cæco et *orbo*, opponitur. *Plaga aperta*, in Charta laudata, *Plaie à vis descouverte*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 12. *Se clamer dou Cop Aparant par l'Assise dou Roy Bauduin*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 107. qua Assisa, *le Chevalier, qui avoit frappé ou donné coup à un autre Chevalier, et en estoit atteint, payoit d'amende au Seigner mil bezans, et au blessé harnois de Chevalier. Si autre que Chevalier donnoit Coup apparent à un Chevalier, et en estoit atteint, il perdoit le point dextre, pour l'onnor et la hautesse que li Chevalier a, et doit avoir sur toutes autres manieres de gens, etc.* Adde capita 108. 109.

* Ictus Defensalis, Quo quis se defendit, ictus aggredientis avertendo et declinando; quod *Esister* dicitur, in Lit. ann. 1447. ex Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 237: *Icellui suppliant mist son espée audevant du coup; auquel par ce moyen il Esista.* Aliæ ann. 1385. in Reg. 126. ch. 179: *Incepit reus se defendere et Ictus defensales, videlicet cos fendans et croisiés... facere.*

* Ictus Machat, *Massa* seu clava inflictus, sine sanguinis effusione. Lit. remiss. ann. 1333. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 53: *Joannes Raynaldi verberaverat et percusserat ipsum Johannem Lagut malitiose et injuriose.... Item et per partes corporis ipsius Johannis Lagut et in ejus capite à Cops machatz.* Vide *Ictus Orbus.*

* Ictus Planus, Percussio, quæ gladio, qua planus est, fit. Libert. villæ de Andeloto ann. 1268. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 126. art. 5: *Quicumque percusserit iracunde alium plano Ictu, sine sanguine faciendo, persolvet quinque solidos pro emenda.*

Ictus Regis. Aresta Candelosæ ann. 1259. in 1. Regesto Parlamenti fol. 100: *Quia Canonici S. Petri Suession. post pacem tractatam inter ipsos ex una parte, et Comitem Suessionensem ex altera, per Magist. Jo. de Ulliaco et per Ballivum Viromand. contra inhibitionem ipsorum Magistri et Ballivi, ac servientis D. Regis, qui præsens erat, fecerunt dari Ictus Regis in Curia sua, Capitulum ipsum S. Petri, qui in eodem loco, in quo dati fuerunt ipsi Ictus, emendabunt hoc coram omnibus Ballivo pro Dom. Rege, maxime cum Justitia ipsius loci capta esset antea in manu Regis.*

* Vim vocis explicant Libert. Jonvil. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 297. art. 18: *Se aucun desdiz habitans estient en gaige de bataille;... ou cas que li premier coup en seroient donnei, que l'en dit les Coups le Roy, encor s'em puent départir et oster de péril parmi dix livres d'amende.*

* Ictus Volans, Gall. *Coup volant*, Cæsim inflictus. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 204: *Ouquel fait ledit Michiel perdi le poing et fu mehaingnié d'un pié d'aventure d'un Cop volant d'espée.*

¶ Ictus Cubiti, Species sortilegii apud Hispanos. Concil. Liman. ann. 1582: *Item si aliqua persona vel personæ sint sortilegæ, veneficæ, striges, vel quæ utantur quibusvis aliis superstitionibus... vel si per aquam, labrum, Ictum Cubiti, vel alium modum veneficum manifestent cogitationes vel voluntates aliorum, vel quæ faciunt ligaturas, etc.*

* Ictum Ejicere, pro Inferre: nostris *Jetter d'une épée, d'une dague*, Ictum sica inferre, aliquem gladio punctim petere, vulgo *Porter un coup d'estocade.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 72: *Dictus Vitalis erexit se ad eum* (Gassien) *et de quadam magna securi, quam in manibus suis tenebat, unum magnum Ictum ad eundem Gassien ejessit, de quo per caput ipsum percutere putavit.* Aliæ ejusd. ann. in Reg. 138. ch. 48: *Jean Jacopin... tira une dague qu'il avoit en Jettant d'icelle audit Pierre Guerart, etc.* Rursum aliæ ann. 1390. ibid. ch. 190: *Ils vinrent tous deux tenant leurs couteaux ou épées nuës assaillir Tripet et le frere de Gilet son cousin, et Jetterent de leurs dits couteaux ou épées contr'eux, en eulx efforçant de les tuer ou mutiler.*

* **ICTUSIA**, *La elemosina.* Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **IDALMA**, f. Facies, quæ præ se ferebat speciem benignitatis, a Græco ἴνδαλμα, Species. Belegrini Abb. Novalic. Epistola ad Joannem PP. XIII. ann. 965. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 758: *Sanctissime Vates, competenter vestræ clementiæ benignitatem requirimus, suppliciterque propriam ingenuitatem vestri Idalmatis flagitamus, ut, etc.*

⁎ **IDAPTICUM.** [Dura locutio. *Idraptica* sunt verba inepta, stulta. Dief.]

IDEA, Imago. Vetus Inquesta apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 1037: *Veniunt ad Ecclesiam majorem, antequam Missa major ibi incipiatur, in Dominicis diebus et præcipuis festivitatibus, et adportant arcam et Ideam.*

* Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 910: *Portant Ideam ad prædictam ecclesiam cum scala. Et legatus primicerii quærit duas corrigias, quas ponat in Idea, et liget super scalam.* Vide mox *Idolum.*

* **IDEMPTITAS**, a Gallico *Identité*, Æqualitas, paritas. Libert. villæ de Berco ann. 1290. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 229: *Item quod æqualitas et idemptitas debeant observari in mensuris, tam bladi quam salis et vini, et in pondere et in cannis sive ulnis, et breviter*

prædictis omnibus Idemptitas et æqualitas observetur. Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 142.: *Illorum qui nobis sanguinis Idemptitate sunt conjuncti, etc.* Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 7: *Hanc antedictam insulam* (Angliæ) *tam pro Idemptitate quam varietate temporum, diversarum notionum homines coluerunt.* Vide *Identitas* 1.

* **IDEMTITARE**, Iterare. Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 61: *Didicimus quod visa sit a suis stella Phosphorus, quæ et Lucifer, vespere sursum atque deorsum agitari, quasi comminans terrigenas Idemtitabat.* Vide *Identitas* 1.

1. **IDENTITAS**. Quævis actio repetita. Vita Abbatum S. Albini: *Ne Identitas in Claustro acediam parturiret*, i. *en faisant toujours la mesme chose.* Miracula S. Adalberti Egmundani capite 11: *Identitas satietatis mater est.* Vide Stephanum Tornacensem Epist. 27.

Identitas, pro *Idem*. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. cap. 2: *Ideo Identitas est pæne et in rebus Ecclesiarum, etc.* [Albertinus Mussatus lib. 16. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8: *Admirabilis hæc mortalibus et veluti fatalis notata loci ac diei intervenientium Identitas, etc.*]

* 2. **IDENTITAS**, Jus, quod domino superiori competere solet. Charta Nic. episc. Camerac. ann. 1249: *Volentes Identitatem et subjectionem et jurisdictionem omnimodam, immediatam et indivisibilem, pro nobis et nostris successoribus, in vobis et vestris hæredibus... perpetuo et inseparabiliter retinere.*

¶ **IDERUS**. Placitum anni 860. apud Mabill. Diplomaticæ pag. 534: *Sed ipse tantum postulavit, ut diebus vitæ suæ ei habere licuisset, et in S. Petro aliquid daret pro Idero juxta suam voluntatem.* [* F. leg. *Iberus*, domus. Vide *Iberus* 1.]

IDERZON, [Sepimentum.] Vide *Derzon*.

* **IDIDA**, *Solamente*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

IDIOCERA, ἰδιόχειρον, *Ecrit privé*. Rolandinus in Summa Notariæ cap. 3: *Sagacitates vero in deponentem et depositarium, ne depositum alteri detur, nisi sicut ordinant, multimode fiunt: aliquando per Idioceram, aliquando per Cirographum, et multis aliis modis, etc.*

* **IDIOLANA**, Herba genus, portulaca, vulgo *Pourpier*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Idiolana, pourcelaine.*

* **IDIOMELA**, Cantica festo propria, in Ind. onomast. tom. 4. Jun. Act. SS.

* **IDIOPACIO**, *La passione intrinsica*. Glossar. Lat. Ital. MS.

IDIOTA, Illiteratus, imperitus. Glossæ Gr. Lat.: Ἰδιώτης, ὁ μὴ νοήμων, *Rusticus*, rudis. Ἰδιωτία, *Rusticitas*. Papias: *Idiota, propria vel rustica lingua contentus. Idiota, Rusticus, Indoctus, Ignarus, sine literis.* Gl. Lat. MS. Reg.: *Idiota, Imperitus, Ignarus, Nesciens, Inscius.* Gloss. Ælfrici: *Idiota*, ungelæred, i. Illiteratus, Indoctus. Will. Brito in Vocabular.: *Idiotæ dicebantur, qui propria tantum lingua naturalique scientia contenti, literarum studia nesciebant, unde dicebantur sine litteris, non quod litteras non scirent, sed quia artem Grammaticæ propitiam non haberent.* Liberatus Diaconus cap. 7. de Maximiano Patriarcha Constantinopolitano: *Constans quidem in fide vera, Idiota autem sermone.* Cælius Aurelian. lib. 1. Acutor. cap. 11: *Apud inertes, quos Idiotas appellant.* Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem: *Et quidem omnes qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt, hæc etiam optime didicisse certissimum est; sed Idiotas, hoc est, eos, qui propriæ tantum linguæ notitiam habent, hac ipsa sua lingua dicere, ac sedulo cantare facite.* Capitula Synodalia Laurentii Archiepisc. Strigoniensis: *Idiotæ Presbyteri ne ordinentur.* Arnulfus Lexoviensis Episc. Epist. ad Alexandrum PP.: *Priorem constituit Idiotam, ut ipse scilicet locum suppleat Idiotæ.* Bernardus Abbas Fontis-Calidi lib. contra Wald. cap. 5: *Aliter scilicet Idiotæ, aliter literato.* Arnoldus Abbas Bonæ-Vall. de Operib. sex dier. de Apostolis: *Cum repente facto cœlitus sono, illiterati et Idiotæ facti sunt fidei assertores.* Cæsarius lib. 7. Mirac. cap. 4: *Cum esset in ejus diœcesi Sacerdos quidam Idiota, nullam sciens Missam, nisi de D. nostra S. Maria.* Vide eumdem lib. 10. cap. 3. et Goldastum ad Dositheum pag. 53. [Actus Apost. 4. 13. *Comperto quod homines essent sine litteris et Idiotæ.* Vide 1. Corinth. cap. 14. v. 16. 23. et 24. Sed et apud Latinos non semel occurrit vox *Idiota* pro Illitterato. Lucilius: *Quidni et tu idem illiteratum me, atque Idiotam diceres?* Cicero in Verrem: *Quæ non modo istum hominem ingeniosum atque intelligentem, verum etiam quemvis nostrum, quos iste Idiotas appellat, delectare possent.* Rursum utitur pro Sexto cap. 51. ut et Seneca Suasor. 6. Quintilianus, Gellius lib. 1. cap. 2. ad quem Commentatores annotant Idiotam esse proprie hominem privatum cui opponitur ὁ ἄρχων apud Demosthenem, quia vulgus solet esse imperitum. Tertullianus ad Martyres: *Non tantum magistri et præpositi, sed etiam Idiotæ.*]

Idiotæ, dicti etiam Monachi, qui vulgo *Conversi* appellantur, seu qui nullo Ordine Ecclesiastico donati, ut est apud Allatium lib. de Narthece veteris Eccl. pag. 15. Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. cap. 10: *Quia unum (manutergium) est pueris, alterum Cantoribus, tertium Idiotis.* Lib. 3. cap. 8: *Incedunt inter Idiotas et Cantores.* Joannes Cluniac. in Vita S. Odonis Abb. Cluniac.: *Etenim cum Idiota esset, utrumque ei imposuerunt, scilicet obedientiæ jugum et studium literarum.* Vide Petrum Vener. lib. 1. Epist. 4. Ita etiam hanc vocem usurpat Petrus Damianus lib. 1. Epist. 91. lib. 2. Ep. 12. Vide Passionem SS. XL. Martyr. Lauræ S. Sabæ. num. 62.

Interdum et qui literas, seu *legere* nesciebant *Idiotæ* appellati. Gregorius M. lib. 9. Ep. 9: *Quod legentibus scriptura, hoc Idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui litteras nesciunt.*

Idiota, Privatus. Sententia Ivonis Carnotensis Episc. pro Monasterio S. Martini de Campis: *Testis fuit, se vidisse Presbyterum de Hienvilla, servos et liberos parochiales ex debito ad sepulturam suscepisse, seque interfuisse; Presbyterum vero Puteacensem in præsentia Presbyteri de Hienvilla tantummodo locum suscepisse Idiotæ*, i. viri privati.

Idiota, JC. Anglis, dicitur a natura stultus, qui numerare non potest 20. denarios, et patris vel matris nomina ignorat, vel quam ætatem habet, et similia: ejusmodi enim stulti rei suæ gerendæ incapaces habentur. Verum si non adeo ingenio privatus sit, ut magistro adjuvante legere addiscere possit, vel ulnam panni mensurare, vel aliud agere, ex quo erui possit non omnino ingenio destitutum esse, tunc non dicitur a natura Idiota. Hæc Rastallus.

Idioticus Sermo, in Vita S. Arigii Episcopi Vapincensis, rusticus.

* **IDIOTUS**, Privatus. Testam. quod circumfertur sub nomine S. Amati Nusc. episc. ann. 1093. tom. 6. Aug. pag. 704. col. 1: *Dum jacerem in stratu meo in valida infirmitate detentus, et ante me adstante Urso vicecomite, et alios Idiotos homines, qui me ad visitandum venerunt, etc.* Vide in *Idiota*.

IDITHUM. Lambertus Schaffnaburg. ann. 1070: *Ipse denique, qui ut res certamini committeretur, vehementissimus auctor incentorque fuerat Rutgerus Comes, is nunc primus fugiendi auctor ac signifer apparebat, omnique, ut vulgo dicitur, vento citatior, montes et colles modernus Idithum transmittebat.* Alcuinus poem. 221:

> Instituit pueros Idithum modulamine sacro,
> Utque sonos dulces decantent voce sonora, etc.

Ubi vir doctus *Idithum* putavit esse auctoris nomen, qui sub Carolo M. vixerit. Guill. Brito lib. 4. Philipp. v. 576:

> . . . . . . Præstructus ab illo
> Esdra, qui docuit reparare volumina Legis
> Atque Prophetarum, Psalmos, Ithidique libellos,
> Et Testamenti simul omnia scripta prioris.

Ubi editor ad marginem correctionis vice reposuit, *f. itidemque*. Alii Psalmos Davidis, qui *pro Idithum* inscribuntur, intelligi volunt, 38. 61. 76. de quo lib. 1. Paralipom. cap. 9. 16. 25. lib. 2. cap. 5. 29. 35. etc. Hieronymus in Psalm. 27. et Isidor. lib. 7. cap. 8: *Idithum, Transiliens eos sive saliens eos, etc.* [Jo. de Janua: *Idithum interpretatur Transiliens eos vel saltans: quia quosdam humo inhærentes, et ea quæ in imo sunt cogitantes, et in rebus transeuntibus ponentes, transilivit canendo iste qui vocatur Transiliens.* Vide Chronicon Alexandrinum pag. 202.

¶ **IDOLAGIA**, pro *Idololatria*. Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiens. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 543: *Franci... Gallias demum occupantes... Idolagiam in Christi tyrocinium commutaverunt.*

* **IDOLATICUM**, *Idolo consecratum*. Gloss. bibl. MSS. anonymi ex Bibl. reg.

¶ **IDOLATRARE**, pro *Idololatrare*. Idola colere, in Vita S. Bernardini, tom. 5. Maii pag. 268*. et alibi.

IDOLATRIA, pro *Idololatria*. Epitaphium S. Isidori Hispalensis Episcopi, *In doctrina præmicans, Crucifixum prædicans, fugans Idolatriam.* Occurrit non semel.

¶ idolatricus, Pertinens ad idololatriam. *Idolatrica pravitas*, in Origine Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 184.

IDOLIUM, Locus, in quo idola coluntur. Iso Magister in Glossario: *Idolium, templum idoli, locus idolorum.* Alibi: *Idolium est locus, in quo idolis immolabatur: Idolothytum, sacrificium. Idolum, res ipsa, cui immolatur.* Rursum: *Idolium, servitus Idolorum.* In alio MS. Cod.: *Officium idolorum.* Versificator quidam:

> Est locus Idolium, quod ibi datur, idolothytum.

Papias: *Idolium, locus, ubi idololatræ venerantur et colunt idolium.* Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062: Εἰδωλεῖον, ὁ ναὸς τῶν εἰδώλων, εἰδώλιον δέ, τὸ ὁμοίωμα. S. Paul. 1. ad Corinth. cap. 8: *Qui habet scientiam in Idolio recumbentem, etc.* Prudentius lib. 2. adversus Symmachum:

Aspice quam pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Jovis pulvinar, et omne
Idolium longe purgata ex urbe fugandum.

Utuntur, idem in Apotheosi, Lib. 1. Macchab. cap. 1. et 10. Dionysius Exiguus in Versione canonis 4. Ancyrani, et Publicola in Epist. quæ 153. exstat inter Epistolas S. Augustini, idem S. Augustinus lib. 2. de Morib. Manichæor. cap. 14. Petrus Cellensis, etc.

Idola vocabant interdum Pseudopontifices, seu Antipapas, ut *Burdinum* Calixtus II. PP. in Epist. ad Episcopos Galliarum: *Per illud Teutonicorum Regis Idolum, Burdinum videlicet, etc.* Ita Joannes Sarisber. Epist. 59. 159. 210. *Idolum* Octavianum Pseudo Pontificem vocat, de quo etiam Alexander III. PP. Epist. 1: *Quem sibi in Statuam erexerunt.* Respectum forte ad illud Zachariæ cap. 11. v. 17: *O pastor et Idolum derelinquens gregem, etc.*

¶ **IDOLICUS**, Pertinens ad idolum. *Idolica nebula*, in Inventione S. Cataldi Episc. tom. 2. SS. Maii pag. 570.

IDOLOLATRA, pro *Idola*, Nicolaus de Braja in Ludovico VIII :

Hac in urbe prius Idololatra culta fuerunt.

IDOLOLATRARE, Idola adorare, in Concilio Eliberit. cap. 1. Gallis *Idolatrer.*

° **IDOLUM**, Imago, effigies. Bened. abb. Petroburg. de gestis Henr. II. reg. Angl. edit. Hearn. tom. 2. pag. 523: *Noveritis quod dominus Saladinus, assensu imperatoris Constantinopolis, misit Constantinopolim Idolum suum, ut ibi publice adoretur.* Vide supra *Idea.*

¶ **IDOMADA**, pro *Hebdomada*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag, 284.

° **IDONEARE**, Legitimum jurique consonum declarare, asserere. Charta ann. 1115. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 315: *Judicaverunt eam* (notitiam) *Idoneari duodecim juratoribus... Omnes isti juraverunt veram et Idoneam esse illam noticiam.* Vide alia notione in *Idoneus* 1.

1. **IDONEUS**, Innocens, qui ita ab omni delicto immunis est, ut *Idoneus* sit juri stare. Joan. de Janua : *Idoneus, Irreprehensibilis.* Pactus Legis Salicæ tit. 76. 1 : *Et ille postea, qui rogatus fuerat, si ex hoc Idoneum se cognoscat, se debet postea cum duodecim per sacramenta absolvere.* Infra : *Si se Idoneum agnoscit, etc.* S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii, cap. 75: *Cœpit ab ea extorquere, ut se per juramentum ab hac suspicione Idoneam redderet.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 13 : *Si eum cum Idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abscedat liber, et quo voluerit, eat.* Cap. 16 : *De quo* (crimine), *sacramento, si vultis, aut qualibet alia conditione Idoneus reddi potest.* Lib. 8. cap. 8 : *Tu vero si Idoneus es, ut adseris, accede propius, et sume tibi Eucharistiæ particulam, et impone ori tuo : erit enim Deus inspector conscientiæ tuæ.* Concilium Francoford. ann. 794. cap. 9: *Et exivit ad judicium Dei,... qui etiam a Domino liberatus, Idoneus exivit.* Ubi *Idoneus* idem est ac innocens. Idem Gregor. Turon. *Tandemque*, inquit, *ne crimen consurgat ulterius, Innocentem faciam eum sacramento.* Quod idem valet ac *Idoneare.*

Idoneum Se Facere, Sacramento ab imposito crimine se purgare, exuere, in Capitul. Carol. M. lib. 3. cap. 89. *Idoneum se reddere*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 19. § 4. et in Concilio Dusiacensi I. part. 4. cap. 7. in Synodo Suession. ann. 853. in Edicto Pistensi cap. 20. etc.

Idoneare se, Eadem notione. Charta Caroli M. apud Mabillonium : *Fuerunt namque aliqui in nostra præsentia convicti ; et secundum judicium Francorum dijudicati : aliqui vero fideles per judicium Dei se exinde Idoniaverunt, etc.* Occurrit passim in Leg. Aleman. tit. 44. § 1. tit. 91. Leg. Ripuar. tit. 67. § 1. tit. 71. Leg. Longob. lib. 1. tit. 1. § 7. tit. 3. § 1. lib. 2. tit. 35. § 4. [°° Roth. 9. 2. Grimoald. 2.] in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 64. lib. 4. cap. 29. in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 35. extremo, in Synodo Suession. act. 1. § 6. etc.

Eduniare, præferunt Edictum Rotharii Regis Longob. tit. 109. § 9. et Leges Grimoaldi tit. 1. § 3.

Exidoneare, Idoneum Se Reddere, purgare se. Capitula Caroli C. tit. 9. cap. 6 : *Donec se ab illis, quæ ei impingebantur, Idoneum redderet, vel competenter satisfacere procuraret.* Lex Aleman. tit. 17. § 5. et Decretum Tassilonis, § 12 : *Si autem tres annos induraverit opus ancillæ, et parentes ejus non Exadoniaverint eam, ut libera fuisset, etc.* ubi Cod. MS. *Exidoniaverint*, alius *Adexoniaverint.*

Idoneus *sive Liber*, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 26. 29. Ita videtur usurpasse S. Fructuosus in Regula cap. 13 : *Alius de genealogia et gente sua fatetur esse Principes, alius de parentibus, alius de germanis, alius de cognatis, alius de fratribus et consanguineis et Idoneis, alius de divitiis, etc.* Ubi *Idonei* dicuntur honorabiliores, ut *Idonei servi* et *liberti*, in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 3. quibus ibidem opponuntur *vilissimi.*

Idoneitas, Facultas. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 74. § 1. [°° 117 (6, 64.) al. *damnietatem.*] : *Nullam exinde habeat Idoneitatem, etc.* [Joan. de Janua : *Idoneitas, Aptitudo, utilitas, convenientia ; Idoneités, convenables*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ Idoneitas Locorum, Commoditas, apud Ottonem Frising. Episc. lib. 1. de rebus gestis Friderici I. Imp. cap. 3.

° 2. **IDONEUS**, Mundus, Gall. *Propre, net.* Vetus Pœnitent. MS. ex Cod. reg. 943 : *Si quis tinxerit in aliquo cibo manum, et non est Idonea manus, centum palmatis emundetur.*

° **IDRAGULA**, *Lo sono del organo. Idragulicus, dolze sono de organi.* Glossar. Lat. Ital. MS.

IDRERON. Lex Longobard. lib. 1. tit. 19. post § 5. in Editione Boeriana hæc habentur, quæ desunt in Lindenbrogiana [°° Rothar. 290.] : *Si quis sepem alienam ruperit, i. Idreron comp. sol.* 6. [Vide *Derzon.*]

° **IDRIA**, pro Hydria. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Idria, Prov. Amfora, diota.*

¶ **IDROMALUM**, *Unguentum quod fit ex aqua et malis*, Johanni de Janua. Vox hibrida ab ὕδωρ et malum.

¶ **IDROMELLUM**, apud Rymer. tom. 8. pag. 404. pro *Hydromeli*, ὑδρομέλι, Aqua melle mixta, aqua mulsa, Gall. *Hydromel.*

¶ **IDROR**, *Diabulus, servus*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501. Suspicor legendum, *Idrus, Diabolus, serpens.* Vide mox *Idrus.*

¶ **IDRUS**, ὕδρος, Hydrus, serpens aquaticus. Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1028. ex Tabulario S. Mariæ Andegav. : *De quibus B. Marsus paulo abstinentior, eulogiam in sinu ab ore dejectam in Idrum statim vehementissimum conversam Dei servo Melanio in ipso reditu celare non potuit.*

¶ **IDUATUS**, Ultra idus provectus. *Iduato Martio*, in Barthii Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Iduato Aprili*, apud eumdem Guibertum l. 1. Vitæ suæ c. 3.

∗ **IDUO**. [Vox videtur composita ex *in*, et *duo*. Lingua Estruca dividere significat : unde dictæ *Idus*, quæ mensem ferme dividunt. *Macrob.* 1.]

¶ **IDUUS**, ὅμοιος, Similis, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Iduum*, ὅμοιον. Supplem. Antiquar.

¶ **IECORUS**, ἀστυνόμος, *Ædilis, curator urbis.* Suppl. Antiq. Lege et vide *Viocurus.*

¶ **JECTARE** ad Judicium, In jus citare, vocare. Constitutio Caroli M. apud Spelmannum in *Abjectire : Nullus præsumat hominem ad judicium sine causa Jectare, nisi judicatum fuerit.* Vide *Abjectire*,

JECTIGARE. Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula :

Sicut multoties agitur furiis agitatus,
Sicut Jectigat is, cujus nervi sunt resoluti.

Id est hac et illac membra disjicit.

JECTIVUS, Jectiscere. Vide *Abjectire.*

JECTUS, [Piscatio.] Vide *Tractus* 2.

¶ Jectus Lapidis, pro *Jactus* lapidis, in Vita MS. S. Winwaloei fol. 103.

JEDDA. Vide *Ledda* in *Leudis.*

JEFFNITEED, Juramenti species, apud Andream Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 4 : *Quam cautionem semper debet præcedere sacramentum, quod Jeffniteed in lingua patria nominatur, virorum duodecim nominatorum de consanguineis occisoris, qui non sacris reliquiis, sed sacro coram posito tacto libro jurant in suas animas, et sic sibi Deum futurum propitium deprecantur, etc.* Danis *Eed* est juramentum. [°° Vide Rosenvingii Histor. Jur. Danici § 69.]

° **JEHINARE**, Tormentis rem ab aliquo quærere. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 78: *Præpositus Parisiensis ipsas sorores bis fecit torqueri sive Jehinari.* Vide supra *Gehennæ.*

¶ **JEJUNALES** Dies, Dies sacri jejunii, in Statutis Collegii Cornubiæ ann. 1380. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 500. [° Leg. palat. Jac. II. reg. Majoric. tom. 3. Jun. pag. lxxx. col. 2 : *In diebus vero Jejunalibus, puta in Quadragesima et aliis quibus a carnibus abstinetur, etc.* Nostris *Jeuge*, pro Jejunus, vulgo *Qui est à jeun.* Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 157 : Chartoph. reg. ch. 391 : *Icellui Godier qui estoit coustumier à Jeuge et à saoul de injurier et vilener gens, etc. Qui est jeun*, eadem acceptione, in aliis ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 9 : *Icelle Perrenelle, qui estoit laisse et vaine, tant pour ce qu'elle n'avoit mengié de tout le jour, comme... pour ce qu'elle estoit malade et Jeune, etc. Jugn*, eadem notione apud Joinvill. in Hist. S. Ludov. edit. Cang. pag. 75. ubi editio reg. pag. 79. habet, *Jeun.*]

JEJUNITAS, Abstinentia, jejunium. Utitur Cælius Aurelian. lib. 1. Acutor. cap. 11. lib. 2. cap. 10. et lex 4. Cod. Theod. de Suariis (14, 4.)

JEJUNIUM Quadragesimale, in hoc differt a cæteris jejuniis quod in aliis post nonam, in hoc autem post vesperam reficiebantur. Microlog. cap. 49. Quo vero pacto observaretur a fidelibus, pluribus docent Socrat. lib. 5. cap. 22. Beletus cap. 11. Baronius ann. 57. n. 195. 196. Filesaccus lib. de Quadragesima cap. 5. et 6. Haeftenus lib. 10. Disq. Monast. tract. 8. Binius ad Cano-

nes Apost. Henric. Valesius ad lib. 5. Eusebii cap. 24. Joann. Bapt. Cotelerius ad Constit. Apostol. [Thomassinus Tract. de Jejunio, Bailletus de Quadragesima,] et alii. Vide *Quadragesima.*

JEJUNIUM PASCHALE, apud Hincmarum; *observantia paschalis*, apud Gregor. in libro Sacram. Idem quod *Quadragesimale.*

JEJUNIA QUATUOR a Latinis primitus observata, docemur ex Philastrio in Catal. hæres.: *Per annum 4. Jejunia in Ecclesia celebrantur. In Natali primum, deinde in Pascha, tertium in Epiphania, quartum in Pentecoste. Nam in Natali Salvatoris Domini jejunandum est, deinde in Paschæ Quadragesima, atque in Ascensione itidem in cœlum post Pascha die quadragesimo, inde usque ad Pentecosten diebus decem, etc.* Vide *Quadragesima.*

JEJUNIUM SABBATI, Petrus Damiani in Vita S. Romualdi n. 15. initium habuisse ait a Silvestro PP. Ast alii antiquius putant, et in Oriente institutum ab hæreticis contra Judæos, statim initio Ecclesiæ. Innocentius vero Pontifex Epist. ad Decentium ait, in quibusdam Occidentis partibus illud fuisse indictum, quod Apostoli Sabbato sancto non minus ac feria sexta præcedente in mœrore positi jejunaverint. Cassianus lib. 1. Instit. cap. 7. istius jejunii causam affert, quod S. Petrus, postridie cum Simone Mago conflicturus, antecedente Sabbato cum fidelibus jejunaverit, et illud jejunium in consuetudinem abierit. At hanc historiam incertam esse ait S. Augustinus Epist. 86. Utcumque sit, constat in Romana Ecclesia diu jejunatum esse: at contra in Ecclesia Orientali, in qua nunquam jejunabatur, nisi in Sabbato S. ac ne quidem in ipsis Quadragesimis. Quod Cassianus lassitudini a jejunio quinque dierum antecedentium adscribit: S. vero Cyrillus Catech. 4. quod Catholici noluerint participare cum hæreticis. Vide [Concil. Eliberit. can. 26.] S. August. Epist. 118. S. Hieron. Ep. 28. Innocent. I. Ep. 1. cap. 4. [Leonem Papam Epist. 11. et specialem hac de re Quesnelli Dissertationem ad calcem Operum ejusd. S. Papæ, Isidorum lib. 1. Offic. cap. 4.] Cod. Carolinum Epist. 95. Vitam S. Nili junior. pag. 132. etc. Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 184. [** 187.] Baron. ann. 34. n. 156. etc. Huc referenda, quæ in hanc sententiam congessit Cotelerius ad lib. 5. Constit. Apost. cap. 15.

JEJUNIUM *Feriæ Quartæ et Sextæ*, ab Apostolis institutum tradunt plerique: et quarta quidem, quod ad vesperam captus sit Dominus; sexta autem, quod in ea sit crucifixus, ut habent Epiphanius in Expos. fid. S. Petrus Alexandr. can. ult. de Pœnit. S. Apollonius apud Rufin. lib. 1. Vitæ Patr. cap. 7. Quod quidem jejunium in Ecclesia Romana non sub S. Augustino duntaxat, sed et a Monachis in Occidente passim observatum, Ludovico Pio imperante docet Concilium Aquisgran. cap. 18. Istius jejunii meminere Canones Apost. can. 61. Clemens Alex. lib. 7. Strom. S. August. Epist. 86. Clemens in Constit. Apost. lib. 5. cap. 15. et ult. lib. 7. cap. 23. Ignat. ad Philipp. 13. Tertullianus de Jejunio cap. 2. 10. 14. Epiphanius, Prudentius, Ambrosius, Cyrillus lib. 10. in Leviticum, Nicolaus I. PP. in Resp. ad Bulg. cap. 4. 5. 60. Philostorgius lib. 10. cap. 12. Socrat. lib. 5. cap. 21. lib. 7. cap. 22. Rupert. lib. 3. de divin. Offic. cap. 5. Baron. ann. 34. n. 168. Haeftenus lib. 10. Disq. Monast. tract. 7. Disq. 1. etc.

☞ Exinde vero, refrigescente Christianorum pietate, paulatim in desuetudinem abire cœpit isthæc antiqua jejunii religio; diutius tamen perseveravit jejunium sextæ feriæ. Et quidem circa finem X. seculi, retenta tantum pro feria IV. carnis abstinentia, jejunium pro feria VI. præceptum, vel, ut rectius dicam, suasum legimus in Concilio Ansano ann. 990. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 76: *Laici omnes feria* IV. *a carne abstineant, et* VI. *feria jejunent, si ita possunt perficere, aut pauperibus eleemosynas tribuant.*

JEJUNIUM *Secundæ et Quintæ Feriæ*, Quod Judæorum fuit, ut est apud Clementem lib. 7. Constit. Apost. cap. 23. ad quem vide Cotelerium.

JEJUNIUM *Vernale, Æstivale, Autumnale, et Hiemale*, seu *Jejunium primi, quarti, septimi, et decimi mensis*, vel *quatuor temporum*, ubi primus mensis est Martius, a quo annum auspicabantur; quartus Junius; septimus September, et decimus December. Vide vetus Kalendarium Rom. editum ab Allatio lib. de Dominic. et Hebd. Græcor. cap. 37.

In primo mense, inquit Ordo Romanus, *quarta et sexta feria, vel Sabbato in prima hebdomada ipsius mensis primum jejunium celebratur.*

Secundum temporis jejunium, in quarto mense, in secunda hebdomada ipsius mensis, quarta et sexta feria vel Sabbato consummatur.

Tertium temporum jejunium septimi mensis, id est, Septembris, tertia hebdomada ipsius mensis, ut

Quartum jejunium, quarta hebdomada, in iisdem feriis consummantur,... et tunc sacri Ordines in Ecclesia Romana de iis qui vocantur Cardinales, tradi consueverunt. Alibi: *Ut autem hoc jejunium celebretur in largitione sacrorum Ordinum, Ecclesiæ primitivæ mos obtinuit.* Sed postmodum Gregorius VII. PP. statuit, ut jejunium, quod dicitur Martii, in prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes celebraretur, tertio et quarto more solito remanentibus, ut est apud Micrologum cap. 24. quod sane in Concilio Salegunstadiensi ann. 1022. can. 2. in Quintilineburgensi ann. 1085. 13. Gregorii Pontificatus, ac deinde in Placentino ann. 1034. in Concilio Claromontensi ann. 1095. can. 27. et in Conventu generali Episcoporum Germaniæ in Northusens. ann. 1105. apud Conradum Uspergensem statutum legimus. De tempore jejunii quatuor temporum, prostant hi versus:

Vult Crux, Lucia, Cinis, Charismata dia,
Quod det vota pia quarta sequens feria.

Horum porro jejuniorum *denuntiatio* olim fiebat in Ecclesia, in Missa, post illa verba: *Pax Domini sit semper vobiscum, et cum spiritu tuo.* Post hæc enim *commonebatur plebs pro jejunii* 1. 4. 7. *et* 10. *mensis temporibus*, ut est in Codice Remensi in orationibus quotidianis ad missam, apud Menardum, Formulam itiusmodi denuntiationis jejunii quatuor temporum habet Gregorius Magnus in libro Sacramentor. pag. 106. Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgicarum cap. 16. num. 4. et cap. 1. num. 4. lib. 1. Sacrament. Ecclesiæ Romanæ cap. 82. Ejus etiam mentio est in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 183. [** 186.] et lib. 7. cap. 98. [** 135.] Agunt de his jejuniis Callistus I. PP. Ep. 1. cap. 1. [quem hujus jejunii auctorem faciunt Pontificale, necnon Leodicenses in Epist. ad Trevirens quam consulas, sicut et Trevirensium ad Leodicenses hac eadem de re apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 292. et seqq.] S. Augustinus, S. Leo in Homiliis, Gelasius PP. apud Holstenium in Concil. Rom. pag. 216. [Isidor. Hispal. lib. 1. Offic. cap. 36. ubi nulla mentio jejunii Decembris,] Ivo part. 4. cap. 26. 33. Eghbertus de Ecclesiastica institutione pag. 109. Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 19. 21. 22. 23. 24. Alcuinus de divin. Offic. Amalarius lib. 2. cap. 2. Micrologus cap. 24. 25. 26. 27. Rupert. lib. 3. de divin. Off. cap. 5. 6. lib. 10. cap. 26. Homilia Incerti in Appendice edit. Capitular. Baluzianæ pag. 1376. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 150. Durand. lib. 6. cap. 6. Denique Baronius ann. 57. n. 207. et Card. Bona loco laudato.

JEJUNIUM *in Litania Majore*, indictum olim a Mamerto Episcopo Viennensi, et ab Ecclesia potmodum observatum. Joannes Abrincensis Episc. de Off. Eccl. pag. 55: *Litania major, si infra octo dies Paschæ evenerit, nullum jejunium, nulla abstinentia, nec aliqua ejus mentio fiat, nisi festiva tantum processio. Si autem alio tempore evenerit, omnes exceptis parvulis et infirmis jejunent, etc.* Istius jejunii mentio est apud Sidon. lib. 5. Epist. 14. lib. 7. Epist. 1. In Concilio Engelheimensi ann. 948. cap. 7. Moguntino cap. 33. apud Burchard. lib. 1. cap. 94. interrog. 48. lib. 13. cap. 7. lib. 19. cap. 5. et Ivonem part. 4. cap. 40. Petrum Damian. lib. 6. Ep. 35. etc.

* Minus attente locum Joannis Abrincensis hic allegat Cangius; aut male a Mamerto hocce jejunium, de quo ille Johannes, institutum scribit vir doctissimus: etquidem Litaniæ Mamertinæ in triduo ante Ascensionem Domini celebrantur, atque adeo *infra octo dies Paschæ* evenire non possunt. Vide in *Litaniæ.*

JEJUNIUM *Kalendarum Januarium*, ideo statuit *Ecclesia universalis*, inquit Ordo Romanus, *quia cum imperiti homines secundum dementiam gentilium hunc diem a Principe suo Jano, quem pro Deo colebant, ita vocatum, multis Diabolicis spurcitiis sacrarent: quatenus his calamitatibus auctor vitæ finem imponeret, jejunium publicum in isto die fieri præcepit.* De eodem jejunio Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 40: *Proinde ergo SS. Patres considerantes maximam partem generis humani eodem die hujusmodi sacrilegiis ac luxuriis insidere, statuerunt in universo mundo per omnes Ecclesias publicum jejunium, per quod agnoscerent homines in tantum se prave agere, ut pro eorum peccatis necesse sit omnibus Ecclesiis jejunare.* Adde Alcuinum lib. de Divin. Offic. cap. 4.

JEJUNIUM *Kalendarum Novembrium*, universaliter ab omnibus fidelibus observatum, illiusque causam tradit Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 39.

JEJUNIUM *in festis Apostolorum.* Vide Petr. Damian. lib. 6. Epist. 35. Beletum cap. 11. Durand. lib. 6. cap. 7. n. 16. 17. 18. etc.

JEJUNIUM *Vigiliæ Assumptionis Deiparæ* de quo Concilium Salegunstadiense ann. 1022. cap. 1. Petrus Damianus lib. 6. Epist. 35. Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 62. Durandus lib. 6. cap. 7. num. 12. lib. 7. cap. 24. n. 9. [In Statutis Eccl. Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 853. præcipitur ut in hac vigilia etiam *a lacticiniis abstineatur.*]

JEJUNIUM *Ascensionis Domini.* Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 40: *Ante*

diem Ascensionis Domini mos est Ecclesiarum Occidentis, per tres dies proximos jejunium exercere, et Litanias agere, etc. Concilium Aurelianense I. can. 27: *Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari : ita ut præmissum triduanum Jejunium in Dominica Ascensionis Festivitate solvatur,... quo triduo omnes abstineant, et quadragesimalibus cibis utantur.* [Concilium Turon. ann. 567. can. 17: *De jejuniis vero antiqua a monachis instituta serventur, ut de Pascha usque ad quinquagesimam, exceptis Rogationibus* (quibus et ipsis laicis indictum erat jejunium) *omni die fratribus prandium præparetur.*] Concilium Copriniacense circa ann. 1255. can. 19 : *In Septimana Ascensionis Domini non debent carnes comedi, nisi in die.* Adde Homiliam Anonymi de Decimis et Jejunio editam a Baluzio post Capitularia col. 1376.

☞ Non ita tamen stricte observatum semper præceptumve ejusmodi jejunium probant Statuta Guillelmi Episc. Nannet. ann. 1446. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1012 : *Insuper, omnibus et singulis Rectoribus, et Vicariis et Capellanis prædictis præcipimus et mandamus, quatenus in Majori Letania, festo videlicet Sancti Marci, et tribus diebus Rogationum parochianis suis jejunare consulant ; non autem sub pœnis excommunicationis, aliove præcepto, prout in nonnullis prædecessorum nostrorum Statutis cavetur, ipsos parochianos faciant jejunare.*

Jejunium *Epiphaniæ.* Joannes Episc. Abrincensis de Officiis Eccles. : *Vigilia vero Epiphaniæ, quam plebes diverse colunt, (alii enim jejunant, et alii prandent,) nobis jejunandum congruum videtur, etc.* Vide Petr. Damian. lib. 6. Epist. 35.

Jejunium *Pentecostes.* Concilium Turonense II. : *Ut post Quinquagesimam tota hebdomada ex asse jejunent.* Meminit præterea *jejunii hebdomadæ Pentecostes,* Concilium Oxoniense ann. 1222. cap. 8. et Concil. Copriniacense can. 19. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 28 : *Secundum jejunium est, quod juxta Canones post Pentecosten alio die inchoatur, ... hoc jejunium a plerisque ex auctoritate Evangelii post Domini Ascensionem completur, etc.* Ordo Romanus *jejunium Pentecostes* vocat illud Jejunium 4. temporum, quod post Pentecosten fit. Vide S. Leonem Serm. 1. 2. 3. 4. jejunio Pentecostes, Rabanum lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 21. Menard. ad libr. Sacrament. Gregor. pag. 165. et Cotelerium ad Constitut. Apostol. pag. 254.

☞ Commode ergo interpretandum quod legitur in Capitul. Aquisgranensi ann. 817. ubi jejunium per hebdomadam Pentecostes his verbis prohibetur : *Ut in hebdomada Pentecosten non flectantur genua et non jejunetur, nisi statuti fuerint dies jejunii.* De jejuniis quippe Monachorum, uti vocant, regularibus, quæ per hanc hebdomadam interdicuntur isthæc accipienda.

Jejunium *Sabbati Pentecostes.* Ordo Romanus : *Sabbato in Vigiliis Pentecostes omnes jejunium faciunt, etc.* Idem statuitur lib. 6. Capitul. Caroli M. cap. 187. et in Capitulis S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. cap. 34. Adde S. Ambrosium Serm. 60. Anonymum in Homil. de Decimis et Jejunio edit. a Baluzio, et Durandum l. 6. cap. 7. num. 17. In aliquot tamen diœcesibus apud nos Jejunium istud haud observatur.

Jejunia *Temporalia,* quæ in 4. Temporibus fieri solent. Statuta Ordinis Cartusiensis 1. part. cap. 3.

Jejunium *Purificationis B. Mariæ.* Joan. Episcop. Abrinc. de Offic. Eccles.: *Nullam enim celsitudinem reverentiæ hujus diei* (Epiphaniæ) *reperimus, quam in omnibus diebus Purificationis B. Mariæ, in quibus per aliquot dies jejunamus.*

¶ Jejunium *in Vigilia B. Fidis* jam ex more institutum apud Ruthenos confirmat Paschalis II. PP. in Bulla ad Begonem Abbatem Conchensem apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 337 : *In Ruthenico igitur pago, præsertim apud Conchense vestrum Monasterium, ubi Beatæ Fidis corpus requiescere creditur, ante secundum Nonas Octobris quibus eadem virgo martyrium consummasse legitur, sicut ex more vos devotissime agere audivimus, vigilias et solemne jejunium celebrari annuimus et decreti præsentis auctoritate firmamus.*

Jejunium *Vigiliæ S. Laurentii,* solius inter Martyres celebrat Ecclesia, *quia beatus Laurentius gravius cæteris passus est. Unde B. Sixtus dixit ei : Majora tibi debentur pro Christi fide certamina.* Durandus lib. 6. cap. 7. n. 12. et 20. cap. 4. n. 1. ex Beleto cap. 145. Idem Durandus lib. 7. cap. 23. n. 1 : *Beatus Laurentius, quia post beatum Stephanum inter alios Martyres primatum obtinet, vigiliam habet, non quia majorem pœnam sustinuerit, quam alii, nam multi tantam pœnam sustinuerunt, sicut B. Vincentius et B. Georgius, et alii quidam : sed propter Officium Prædicationis et propter Martyrii locum, quia Romæ : et propter bonam administrationem thesaurorum Ecclesiæ.* Idem n. 5. ait solum inter Martyres habere jejunium institutionis. Hinc mirari subit, cur aliquot Francici Præsules in nupera Festorum abrogatione, et Festum S. Laurentii et Jejunium pariter abrogarint, cum, ut ait ibidem Durandus, *generalia et specialia Jejunia per Episcopos in Synodo et Conciliis instituta, solvi non debeant.* Vide Concil. Salegunstad. cap. 1. et Copriniacense cap. 19. Synodum Bajocensem ann. 1300. cap. 66. etc.

Jejunium *Festi S. Martini,* solius inter Confessores celebrat Ecclesia. Durandus lib. 6. cap. 7. n. 20.

Jejunium *in Vigilia Nativitatis S. Joannis Baptistæ,* apud Anonymum Homilia de Decimis et Jejunio, edit. Baluzianæ. Vide Durandum in Rational. lib. 7. cap. 14. n. 4.

Jejunium *Vigiliæ Festi Omnium Sanctorum.* Vide Durand. lib. 6. cap. 7. n. 13. lib. 7. cap. 34. n. 5.

Jejunium S. *Michaelis.* In Legibus Ethelredi Regis apud Habant editis § 2. apud Bromptonum, statuitur, ut omnis Christianus, qui ætatem habet, jejunet tribus diebus in pane et aqua ante Festum sancti Michaelis, scilicet die Lunæ, die Martis et die Mercurii, et ad Confessionem vadat, et nudis pedibus ad Ecclesiam, etc.

Jejunium *Banni,* et *jejunium Bannitum,* banno seu Edicto publico indictum. *Indictum jejunium,* lib. 5. Capit. Caroli Magni cap. 87. [** 152.] in Epist. Pipiui Regis ad Lullum Episc. et apud Amalarium de Ordine Antiphonarii cap. 77. Ita *Indicere jejunium,* dixit Sidonius lib. 7. Epist. 7. ut et Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 34. quemadmodum *Indicere hostem,* Annales Francorum Bertin. ann. 867. quod alii *Hostem bannire.* Concil. Salegunstadiense cap. 15. et Capitulare Ahytonis Episcopi Basiliensis cap. 8 : *Indictum vero jejunium, quando a Palatio vel a Domno* (al. *Domo*) *fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur.* De Jejuniis vero a Regibus indictis agunt Gregorius Turon. lib. 9. cap. 21. Carolus M. in Epist. ad Fastradam Reginam, Capitulare ann. 828. Epistola generalis Ludov. Pii, ex Placito Aquisgranensi, et Anonymus de Miracul. S. Wismari cap. 1. extremo.

Jejunium *Bannitum,* inquit Serrarius lib. 1. Rerum Moguntiac. cap. 32. fuit magnum et intensum Jejunium, quod ad Dei bannum seu pœnam, iramque avertendam ab iis suscipiebatur, qui se banno divino dignos agnoscebant, (videat Lector, an hæc probet) hujusque ad nostra fere tempora fuit in Moguntina Ecclesia usus, et eo modo fere per triduum servabatur, iisdemque Feriis, quemadmodum Quatuor Temporum jejunia, sed aliis hebdomadibus, quas ad memoriam versiculo isto significabant :

Post Salus et Miseri tibi erunt jejunia banni.

Id est, post Dominicas, quibus canitur *Salus* et *Misericordia,* quarum illa est Dominica, 19. post Trinitatem, hæc Dominica prima post *Quasimodo.* Jejunii banniti originem sic ex MS. Codice refert idem Serrarius : *Feria secunda, quarta, et sexta post Dominicam* Misericordia Domini, *et* Salus populi, *Jejunium Banni in tota Diœcesi Moguntina institutum est contra plagam aboriendi, quæ olim in diœcesi Moguntina graviter in hominibus et bestiis sæviebat, curataque est, et remota a Domino misericorditer per hanc observantiam, quæ agitur in Ecclesiis Collegiatis, cum Processionibus, jejuniis, et orationibus singularibus ibi institutis, cum abstinentia carnium in populo, feriis 2. et 4. olim etiam feria 6. cum abstinentia ovorum et lacticiniorum, quod modo relaxatum est. Nemo igitur hujusmodi modicam abstinentiam observare negligat aut contemnat, ne incurrat Dei vindictam, qualem communiter incurrunt temerarii prævaricatores.* Codex alius : *Feria secunda post Dominicam* Misericordia Domini, *celebratur jejunium Bannitum : qua die post Primam itur ad sanctum Joannem, et in exitu cantatur,* Omnipotens Deus nostrorum consolatio, *et deinde incipitur Missa, qua finita legitur Sexta, et postea reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum Litania.... Feria quarta in jejunio Bannito itur post Primam ad Ecclesiam Moguntinam cum Litania... Feria quarta in jejunio Bannito itur post Primam ad Ecclesiam S. Mariæ ad Gradus, et ad exitum cantatur Antiphona,* Oremus, Dilectissimi : *cætera, ut supra. Feria sexta in Jejunio Bannito, itur post Primam ad S. Mauritium, et in exeundo de Choro per totam viam mediam cantatur,* Timor et tremor venit in Niniven, *et cætera, ut supra.*

¶ Jejunium *pro defunctis* præcipitur in Capit. ann. circiter 744. cap. 2 : *Fideles pro defunctis amicis Jejunia et oblationes triginta diebus adimpleri faciant.*

Jejunium *Dispensationis* est, quod celebratur in Vigiliis solennium dierum et magnarum Festivitatum, ut Natalis Domini. Durand. lib. 6. Rat. cap. 7. n. 7. Vide *Vigiliæ.*

Jejunium *Votivæ Promissionis,* ut si quis vovet, quod certa die jejunabit, vel a carnibus abstinebit. Beletus cap. 11. et Durandus l. 6. cap. 7. n. 8.

Jejunium *Pœnitentiale, quod Ecclesiastico more pœnitentialibus traditur ad*

remedium, inquit Sigefridus Episcop. Moguntinensis Epist. 3.

Jejunia *Indicta* in pœnitentiam, quo pacto redimerentur, docent Canones saxonici sub Edgaro Rege dati, cap. de Satisfactione, § 18. 19.

Jejunia *Triduana*, in electionibus Episcoporum observata fuisse animadvertere est in Formulis antiquis apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 604 : *Ideoque ammonemus ut Triduana Jejunia ab omnibus in ista parochia commorantibus fieri jubeantur.* Abbatum quoque electioni aliquando jejunium præivisse, testis est Guibertus Gemblacens. in Epistola ann. circiter 1182. ubi de electione Abbat. Majoris Mon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 609.

Jejunia *Monachorum*. Vide Concilium Turonense II. can. 17.

Jejunium *Escarum*, in quo a carne abstinetur, in Charta Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in probat. Hist. Blesensis pag. 10.

Purgatio *per Jejunium*. Leges Kanuti Regis cap. 7. apud Bromptonum : *Cum sociis se purget, vel Jejunium ineat, si opus est, et applicetur ad Corsned, et fiat voluntas Dei.* Ordo Romanus et Beda in Præfatione ad librum de Remediis peccatorum : *Singula quæque dijudicet, et aliquos a cibis abstinendo, alios eleemosynas dando, nonnullos sæpius flectendo genua, sive in cruce stando, aut aliquid aliud hujusmodi, quod ad animæ salutem pertinet.* Benno Cardinalis de Vita Hildebrandi, seu Gregorii VII. PP. : *Idem Præsumptor* (Gregorius VII.) *Jejunium indixit Cardinalibus, ut Deus ostenderet, quis rectius sentiret de corpore Domini, Romanane Ecclesia, an Berengarius, per hoc manifeste probatus infidelis, cum in Nicæno Concilio scriptum sit, quia dubius in fide, infidelis est. Et de corpore Domini signum quæsivit, quod petente B. Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis Christi formam accepit digiti : et misit duos Cardinales, Othonem et Cunonem ad sanctam Anastasiam, ut ut cum Suppone ejusdem Ecclesiæ Archipresbytero, triduanum jejunium peragerent, et illi tribus diebus singulis per dies singulos Psalterium et Missas decantarent, ut supradictum signum eis Christus ostenderet : quod minime contigit.* [* Innocentiæ vel assertionis probatio per jejunium. Nihil ergo huc spectat locus ex Ordine Romano prolatus, ubi de animæ per jejunium purgatione sermo est.]

Jejunii *Superpositio*. Vide *Superpositio*.

Jejunia *Legitima*, [id est, ex præcepto observanda. Collectio antiqua Canonum pœnitent. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 50 : *Jejunia legitima tria sunt in anno pro populo,* XL. *ante Pascha, ubi decimas anni solvimus, et* XL. *ante Natale Domini, et post Pentecostem* XL. *dies et noctes.*] Vide *Quadragesima.*

¶ Jejunium, *Fames.* Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. : *Hanc famis asperitatem, ut suos probaret, evenire permisit Deus. Nam et suos premebat Jejunio, et vicinas nationes disterminabat gladio.*

* **IENENSES** Nummi binas uvas exhibent cum voce *Ihena*, vel *Ihene*, ob solum vini præstantis fertile, apud Schlegel. in Dissert. de Num. Ienen. edit. ann. 1697.

* **JENERARE**, pro Generare. Charta ann. 1139. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Donator sum tibi... uxori meæ, nomine Aladaicis, et ad infantes, qui de me vitæ sunt Jenerati et nati de te.*

⁂ **JENITRIX.** [Genitrix : « Ego Durandus monachus et soror mea Linguis, filii Vualaronsi et *Jenitrice* nostra Eiloni. (Confluente in Cerdania, 989. mus. arch. dep. 38.) »]

⁂ **JENUARIUS.** [Januarius : « Facta ista carta donacione, nonas *Jenuarii.* (Mus. arch. dep. p. 39. an. 989.) »]

¶ **IERARCHA**, pro *Hierarcha*, a Græco ἱεράρχης, Qui sacris præest. Hoc honoris titulo Guibaldum seu Wibaldum Abb. Casinensem compellat Lotharius Imper. apud Marten. tom. 2. Collect. Ampliss. pag. 165.

¶ **IERARCHIA**, Dignitas Ierarchæ, in Epistola Presbytero Johanni seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis.

¶ **IERARCHUS**, ut *Ierarcha.* Sic inscribitur Epistola anni 890. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 230 : *Domino beatissimo et vere Apostolico veræ et æternæ Sapientiæ amatori D. sanctæ Virdunensis Ecclesiæ Ierarcho*, id est, Episcopo.

* **IERBUS**, Locus vel ager herbosus et palustris, Ital. *Erbaiò.* Dipl. Otton. I. imper. ann. 962. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 66 : *Inde descendens per ipsum Ierbum seu paludem Trivisiensem, etc. Cum omni honore, pratis, vineis, silvis, Ierbis, cultis, et incultis, etc.* Placit. ann. 1014. ibid. tom. 1. col. 409 : *Pecia una de terra, quod est in parte prato et in parte Ierbo, seu in parte silva, etc.* Vide supra *Herbacia.*

¶ **JERCIA**, Agna, ovis quæ nondum peperit, Picardis *Germe.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 27 : *Oves* L. *cum lacte, anniculos* XXX. *inter arietes et Jercias.... bovarios* VI. *etc.* Vide *Gercis* et *Germgia.*

¶ **JEREMITA**, Navis, *igne Græco* plena, Gall. *Brulot.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1092 : *Alio autem die venerunt Saraceni per flumen cum* XXX. *galeis et tribus Jeremitis ardentibus ad Comburendum pontem.* Et col. 1100 : *Venerunt Pagani et Saraceni et direxerunt quatuor Jeremitas ardentes per flumen, coopertas pice et oleo cum stipula et lignis aridis et palea, comburentes ac si essent campanæ, et sulphure et flamma videbantur tangere cœlum, et credebant ardere pontem, et intrare civitatem cum frumento et aliis necessariis.*

* **JERGERIA**, Lolium. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Jergerie, une mauvaise herbe qui croist entre les bleds, zizania, i. lolium.*

* **JERICHOMIUM**, Locus ubi aluntur senes. Testam. Brun. archiep. Colon. ann. circ. 965. in Suppl. ad Miræum pag. 295. col. 2 : *Jerichomium loco competenti ad nutum abbatis, non longe a cœnobio constituatur.* Vide *Gerocomium.*

JERMGIA. Vide *Germgia.*

* **JERNAGIUM**, pro *Ivernagium*, frumentum hyemale. Charta Guill. comit. Nivern. ann. 1165. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 22. col. 2 : *Salvamentum est mina avenæ in ochia, et duo denarii, et unus panis Jernagii.* Vide *Ibernagium.*

¶ **JERN-BYRD.** Vide *Ferrum Candens.*

JEROCOMIUM, [Locus ubi aluntur senes.] Vide *Gerocomium.*

¶ **JERONTICON**, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon.*

JERUPREPES, [Sacer, divinus.] Vide *Geroprepes.*

¶ **IES**, Exitus, semita, callis. Charta Dombensis ann. 1466 : *Juxta terram Joannis Chabua quodam Ies intermedio.*

* **JESA**, *vel Jesus, vel Jhesa, Gisarme*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Vide *Gisarma.*

* **JESINU**, Cessatio, Gall. *Chomage.* Charta Odon. archiep. Rotomag. ann. 1259. ex Cod. reg. 1245. fol. 613 : *Sciendum est quod occasione seu ratione Jesinæ molendinorum nostrorum, nichil nobis poterit dictus firmarius computare.* Vide supra *Gesina* 2.

JESSE. Will. Thorn. ann. 1097 : *Candelabrum etiam magnum in choro æreum, quod Jesse vocatur, in partibus emit transmarinis.* Ejusmodi sunt candelabra, seu *Polycandela* ærea etiamnum in aliquot ædibus sacris, ab humo altius educta, et in latum expansa, *Arboris Jesse* (unde nomen) speciem referentia ; seriem scilicet genealogicam Jesu Christi, juxta Isaiam cap. 45. et S. Paulum ad Roman. cap. 1. Sugerius libro de Administr. sua pag. 348 : *Vitrearum etiam novarum præclaram varietatem ab ea prima, quæ incipit a stirpe Jesse, in capite Ecclesiæ, usque ad eam, quæ superest principali portæ.... depingi fecimus.*

* **JESUATI.** Vide supra *Fratres Jesuatorum* in *Frater.*

* **JESULUS**, Puerulus Jesus, in Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 255. col. 1.

* **JESUM**, Jesus, Lanceæ seu spiculi species. Vide supra *Gesum* et *Jesa.*

* **JETA**, Impositio seu impositionis æqua partitio. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Quod dicti consules... possint et eis liceat facere.... Jetam et Jetas, talliam et tallias, qui et quæ sibi et eorum consiliariis videbuntur in habitantibus... Quamcito Gatgiatus de suo cumino, Jeta seu tallia satisfecerit, etc.* Vide supra *Gita.*

* Hinc *Jeument*, ut videtur, pro Æquabiliter, vulgo *Egalement*, alias etiam *Igaument.* Charta ann. 1263. ex Chartul. S. Petri Insul. sign. *Decanus* fol. 112. v° : *Et pour toutes ces coses faire... doit li fourniers... prendre pour nous trois fournages ; desqueles il doit prendre les deux communément et Jeument de cascun soulonc çou k'il cuist de cascun ; et le tierce doit il prendre de cascun, ne mie Jeument, mais plus et mains selonc çou k'il sont lonc et priès dou four. Partir igaument*, in Cons. Petri de Font. cap. 32. art. 21. pag. 146.

¶ **JETUS**, Piscatio. Vide *Tractus* 2.

* **JEULARIA**, Idem quod supra *Jaularia.* Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 619 : *De emolumentis bajuliæ, notariæ et Jeulariæ, etc.* Alia ann. 1350. in Reg. 84. ch. 611 : *Item pro inquantu, Jeularia et notaria dicti loci, etc.*

¶ **IF**, vox Gallica, Taxus. *Balistæ de If*, in Epistola ann. 1113. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1115.

¶ **IFFIGIARE.** Glossar. Sangerman. MS. : *Amendat, Iffigiat, aut longe mittit, vel extra commendat.*

IFUNGIA, Panis primarii genus, panis similaceus, Anglis *Coked bread.* Anonymus priscus :

Dic panem, lapidem ; quoque dic Ifungia, quare ?
Hoc quia de facili fungitur omnis homo.

Hæc Spelmannus. Sed pro *Ifungia*, scribere debuerat Grammaticulus iste, *Sfungia*, quæ Isidoro lib. 20. cap. 2. *dicitur panis, aqua diutissime laxatus*, qui *similam modicam accipit, et fermentum modicum, et habet humectationis plus, quam omnis panis, unde et Spongiæ nomen accepit.* Glossæ antiquæ MSS. : *Sfungia,*

panis aqua ditius (f. diutius) *malaxatus.* Vide *Panis de Coket.*

¶ **IGGERERE**, pro *Ingerere*, in Gestis Tancredi, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 132.

° **IGHEHECLE**, vox Belgica, cujus vim exponunt Lit. remiss. ann. 1420. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 242 : *Et sur ce jugier bonne paix selon coustume et usage de la ville et l'entier amendement ou amendise, que on appelle Ighehecle.*

° **IGILDH**, in Jure Danico apud Ludevig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 175 : *Item notum sit, quod Igildh est tantum quantum fur abstulit bondoni.*

¶ **IGNARURES**, ἀγνοοῦντες, *Ignari*, in Supplemento Antiquarii.

° **IGNATIA**, Placentæ species. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Ignatia, fouace, ab igne.*

° **IGNATUM**, Morbi genus, carbunculus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Floyronc, Prov. hulcus, Ignatum, foruncul͏us.*

✱ **IGNAVIO.** [*Ignavus* homo. *Gell.* 16. 14. ex *Verr. Flacc.* Isti *Ignaviones*, qui nihil perficere possunt. Ita leg. *Lips.* at melius alii *ignaviores.*]

✱ **IGNAVITAS.** [Idem ac *Ignavia. Justin.* 43. 3. *Ignavitate* et macie terræ. Sed alii melius leg. *exiguitate.*]

✱ **IGNAVITER.** [Idem ac *ignave. Hirt. ad Cic. post ep.* 6. *l.* 15. *ad Att.* An ego, cum omnes caleant, *Ignaviter* aliquid faciam ? Adde *Lucil.* et *Claud. Quadrigar.* apud *Non.* 11. 29. et *Priscian.* 15. *p.* 1010. *Putsch.*]

¶ **IGNEARIUM.** Vide mox *Igniarium.*

✱ **IGNEFACTUS.** [Incensus, inflammatus. Lapides *Ignefacti* aceto exstinguuntur. Addunt alii et locum *Plin.* 20. 9. 40. *ad fin.*, ubi *igne factus* divisim legendum est.]

✱ **IGNESCO.** [*Ignitus* fio, in ignem convertor. *Cic.* 2. *Nat. D.* 46.]

¶ **IGNIA**, Festo, *Vitia vasorum fictilium*, nempe quod ignis eorum quædam causa, ut habet Martinius : qui et istud refert ex Glossis : *Ignia*, νοτία, φυσιάσις : pro quibus suspicatur legendum, *Ignia*, νοττία vel νοττιὰ, πυρίασις, ut intelligatur Nidus calidus, cui Gallina incubat, fomentum : aut νοτία, πυρίασις, Humor calidus, aqua calida, qua quis fovetur ; νοτία enim est Uligo, humor.

IGNIARIUM, *Focarium.* Joan. a Janua. *Foyer* Gall. Gloss. Isid. : *Igniarius, ignem continens.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Ignearium, Fouyer, Ignearius, Contenant feu.* Onomast. apud Martinium : *Igniarium*, πυρεῖον. Lego apud eumd. de Janua : *Ignearius, Ignem continens ; Ignearium, Focarium.*]

IGNIBULUM, *Thuribulum*, Joanni de Janua. [*Encentier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vocem hanc usurpavit Prudentius eadem notione.]

✱ **IGNICANS.** [Ad exardescendum facilis. *Jul. Valer.* 3. *res gest. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 54. Granatis etiam malis suam dat gratiam magnitudo ; nam grana illis, quo glandes impetu, verum *Ignicantia.*]

° **IGNICOMUS**, Cujus coma ignea. Erm. Nigel. Carm. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 52 :

Ne nox atra cadens miseros deprendat inertes,
Tradat et Ignicomis illico rite focis.

Sol ignicomus, apud Auson. Epist. 7.

¶ **IGNICREMUS**, *Igne crematus, vel igne cremans*, Johanni de Janua ; *Brulé par le feu*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

IGNIFER Terminus. Incertus Gromaticus : *Lapis si mixtam venam habuerit, Ignifer nomen habet.* Latinus et Myrsontius pag. 261 : *Termini Tiburtini, Silicei, Tofinei, Igniferi, etc.*

✱ **IGNIGENUS.** [Ignem gignens. *Apul.* 7.]

° **IGNILIS**, Belgis *Ickse*, Nummi argentei nomen, schelinus, vulgo *Escalin*, apud Leonin. cancellarium Gelriæ in Consil. 49.

✱ **IGNIPELAGUS.** [Gall. Feu grégois. Dief.]

¶ **IGNIRE**, Accendere, Gall. *Alumer.* Vita S. Johannis Gualberti tom. 3. Julii pag. 381 : *Accensa candela, lampadem Ecclesiæ festinabat Ignire.* Missale Mozarabicum a Mabillonio Liturg. Gall. pag. 37. laudatum : *Hodie nobis thesaurus natus est : hodie nobis lucerna Virginis, quam Spiritus Sanctus Ignivit, verum lumen apparuit.*

¶ Ignire, Fulgere, veluti ignis resplendere, Gall. *Briller.* Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvis. lib. 11. cap. 4. apud Murator. tom. 8. col. 328 : *Itaque Paduani figentes calcaribus sonipedes Ignientes, discurrunt per aciem Alemannorum, non aliter quam animosi leones discurrerent per pecudes.*

¶ Ignire, Instigare, instimulare, asperare, Gall. *Irriter.* Camilli Peregrini Histor. Princip. Langobard. apud Murator. tom. 2. pag. 241 : *Qui illuc adiens astu doloso Principem deseruit, et se illis sociavit, eosque Ignivit deterius.*

¶ Igniri, Uri, inflammari, Gallice *Brusler.* Chronicon Comodoliacense apud Stephanot. Fragm. Hist. tom. 2 : *Sic in interioribus corporis Igniebantur, quod nulla aquæ vel humoris alterius frigiditate refrigerari valebant.* Alcoran. Franciscan. ex conform. S. Francisci fol. 4 : *Qui ab ipso tactus manu, summi caloris incendio est Ignitus ; quod probabat Franciscum Seraphico incendio esse Igniendum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Ignire, Ardoire, Enflammer.*

1\. **IGNIS**, Idem quod *Focus*, Domus. Lex Ripuar. tit. 30. de servo reo, ubi sic dominus loquitur : *Ego ignoro, utrum servus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit, propterea eum secundum Legem Ripuariam super* 14. *noctes ad Ignem repræsento.* § 2. *Quod si postquam eum ad Ignem applicuerit, fuga lapsus fuerit, etc.* Charta ann. 1138. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 7. num. 42 : *Comes Theobaldus in Festo S. Dionysii de unoquoque Igne illius villæ pro taxamento* (seu tensamento) *unum sextarium avenæ habebit : si vero aliquis ignium defuerit, Comes nec de terra, si sine domo remanserit, nec de domo, si sine Igne fuerit, prædictum taxamentum habebit.* Charta Conradi Episc. Metensis ann. 1214. apud Meurissium : *E contra præfati Canonici et Advocatus proponebant, non ideo eos esse liberos a solutione telonei, quod domos haberent in civitate Metensi, cum non facerent in ea Ignem et fumum, nec eorum uxores et familiæ ibidem manerent, nec ipsi in eadem civitate sicut alii cives facerent excubias.* Ita promiscue *Ignis*, et *focus*, in Charta ann. 1306. in Regesto 9. Philippi pulcri Reg. Franc. ch. 14. Hinc *fovere larem*, aliquis dicitur in Provinciali Ecclesiæ Cantuariens. lib. 2. titul. 1. *qui habet domum, in qua moratur et fovet Ignem*, ut ait Lindwodus. Charta Joannæ Reginæ Siciliæ ann. 1348. apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 353 : *Hujusmodi civitatis homines... Lares in illa et incolatus proprios confoventes. Ignem tenere*, in Libertatibus Jasseronis oppidi in Sebusiis. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 8 : *Et quod ipsa casa sit cum habitatore, qui faciat ibi Ignem, etc.* Vide *Focus.*

° 2. **IGNIS**, Jus lignum exscindendi in nemoribus ad usum ignis, lignatio. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1126. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 235 : *In eodem nemore dedit monachis... Ignem et materiam ad omnia ædificia sua et opera.* Vide supra *Accendere.*

Ignis Brigidæ, quem inextinguibilem dicunt, etc. cujusmodi fuit Vestalium. Vide Silvestrum Giraldum lib. 2. Topogr. Hibern. cap. 34. 35. 36. 48.

Ignis Græcus, Confectitius, *Feu d'artifice.* W. Neubrigensis lib. 4. cap. 19 : *Quodam Ignis genere, quem Græcum dicunt.* Guibertus lib. 7. Hist. Hierosol. cap. 33 : *Græcos, quos ita vocitant, Ignes injicere machinis, etc.* [Johannes Iperius in Chronico S. Bertini cap. 23. part. 1. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 549 : *Henricus cum paucis viriliter occurrit, et injecto igne Græco, omnes pene cum suis navibus exussit.*] Πῦρ Ρωμαικόν, Theophani ; *Ignis Romaicus*, Paulo Diacon. lib. 21. Hist. Misc. Ejusmodi factitii ignis Callinico Heliopolitano, qui sub Constantino Pogonato floruit, inventionem adscribunt Theophanes, Cedrenus pag. 678. Constantinus de Adm. Imp. cap. 48. Paul. Diacon. lib. 19. Hist. Misc. et Sigebertus ann. 678. quo quidem igne soli diu usi leguntur Græci Orientales, adeo ut illius conficiendi rationem et modum exteris non modo non communicarent, sed iis, si hac de re rogarentur, responderent, id sibi potissimum interdictum ab Magno Constantino, a quo inventum primo esse asserebant aut fingebant, ut est apud Porphyrogenitum loco citato. Licet vero ignis ejusmodi conficiendi modum docere exteros renuerent, confectum tamen sæpe communicabant Principibus fœderatis, navesque eo repletas locabant, quibus hostium classem ii comburerent, ut patet ex Luithprando lib. 5. cap. 4. et Ditmaro lib. 3. pag. 33. Nam in mari potissimum istius ignis usus fuit, unde πῦρ θαλάσσιον dicitur Theophani, πῦρ ὑγρὸν [eidem Theophani ann. 1. Leonis Isauri, ann. 2. Michaelis Curopalatæ, Porphyrogenito de Admin. Imp. cap. 48. de Callinico, Anonymo Combefisiano in Porphyrog. num. 30. in Romano Juniore num. 8. et] Nicetæ pag. 249. *Ignis liquidus*, Monacho Florentino de Expugn. Accon. pag. 233. Quo autem pacto Græco igne instruerentur naves, et quomodo eo uterentur Græci tum in navalibus, tum in terrestribus præliis, sat multis diximus in Notis ad Joinvillam pag. 71. His adde Rigordum ann. 1190. pag. 32. Thwroczium in Salomone Rege Hungarorum cap. 50. [Petavium Rationarii Temporum lib. 8. part. 1. cap. 1.] et quæ notamus ad Cinnamum pag. 480. [** Glossar. med. Græcit. col. 1275.] etc.

Ait autem Albertus Aqu. lib. 7. cap. 15. *hujus ignis genus aqua esse inextinguibile ;* quod revera est, siquidem in ipsa aqua, ipsoque mari ardebat, ut observatum in Annalib. 11. Alexiad. pag. 336. Willelmus Neubrig. lib. 4. cap. 19 : *Muris enim admotæ* (machinæ) *incendebantur ab hostibus quodam ignis genere, quem Græcum dicunt. Denique hoc genus arte confectum miræ esse potentiæ dicitur, nec contrario cedere elemento.* Le Roman de Garin :

Le feu Grezois lors fet leans jalir,
Aux grans palez et à sales ferir,
Vente li venz, li paley est espris,
N'iert més esteint par eve-nes un dis.

Inventæ tamen postmodum variæ extinguendi istius ignis rationes. Aceto enim extingui annotant Luitprandus lib. 3. cap. 6. Ditmarus lib. 3. Matth. Paris ann. 1219. et Cinnamus : et arena, vel sabulo, idem Matthæus Paris loco citato, et Hist. Hierosol. pag. 1167. Vino etiam, ut auctor est Poeta vernaculus *de Garin le Loherans :*

Més le sablons, et li vins, et l'esil
L'eust esteint, si s'en fust entremis.

Ubi *esil* idem est quod acetum. Denique Jacobus de Vitriaco lib. 3. cap. 84. ut et Gobelinus Persona ætate 6. cap. 49. urina etiam extingui produnt : et oleo Baldricus Dolensis lib. 3. Hist. Hieros. pag. 125. et idem Jacobus de Vitriaco lib. 3. cap. 84. His omnibus addendus Monachus Florentinus de Expugnat. Acconensi :

Pereat ô utinam Ignis hujus vena,
Non enim extinguitur aqua, sed arena,
Vixque vinum acidum arctat ejus fræna,
Et urina stringitur ejus vix habena ;
Ignis hic conficitur tantum per Paganos,
Ignis hic exterminat tantum Christianos.
Incantatus namque est per illos prophanos
Ab hoc perpetuo, Christe, libera nos.

Ex quibus vero confici soleret Ignis Græcus, discere est ex Anna Comnena, ex Alberto Magno de Mirabilibus mundi, et ex Julio Scaligero Exercitat. 13. in Cardanum n. 3.

Ignem Græcum in phialis et ollis in hostes projectum habent Albertus Aqu. lib. 9. cap. 49. et Nicol. Trivettus in Chr. ann. 1191. pag. 506. [Bernardus Thesaurarius de Acquisitione Terræ Sanctæ cap. 809. apud Murator. tom. 7. col. 809.] Chron. MS. Franc. ex Bibl. Memmiana ann. 1190 : *Ainsi qu'il s'en alloit par mer, il rencontre une nef de Sarazins que le Soudan Saladin envoioit en Acre pour le secours faire à ceux, qui estoient en la cité : et cele nef avoit grand planté de fioles de voire pleines de feu Gregois.* Octavianus Sangelasius in Viridario Honoris :

Lances gourgons, et feu Gregois en buire.

Interdum tormentis et machinis bellicis in hostes immissus, ut auctor est Joinvilla pag. 38. et Thwroczius in Salomone Rege Hungariæ cap. 50. pag. 55. Vopiscus in Aurelian. : *Ignes etiam tormentis jaciuntur.* Le Roman *de Garin* MS. :

Lievent engins, sont perieres dreciées,
A mangoniax le feu Grezois lor gietent.

* IGNIS PELASGUS, *dicitur Gallice Feus Grijois,* in Glossar. Lat. Gall. ann. !348. ex Cod. reg. 4120. Aliud ex Cod. 7679 : *Ignis pellagus, Feu Gréjoays.* Vide *Ignis Græcus.*

IGNIS SACER HIEROSOLYMITANUS, quo scilicet olim quotannis Hierosolymis Sabbato Sancto lampades supra Dominicum sepulcrum appensæ sub horam vespertinam divinitus accendebantur. Miraculum, etsi frustra ab aliquot heterodoxis controversum, fulciunt Scriptores, (atque in iis αὐτόπται nonnulli,) scilicet [Auctor Gest. Franc. expugn. Hieros. pag. 581. et seqq.] Anonymus de Locis Hierosol. num. 1. Bernardus Monachus in Itiner. T. S. cap. 10. Leo Ostiensis lib. 3. cap. 30. Glaber Rodulphus lib. 4. cap. 6. Chronicon Monasterii de Fontanis cap. 4. Willelm. Malmesbur. lib. 4. Hist. Angl. pag. 140. 147. Hugo Flaviniacensis pag. 178. Albericus in Chron. MS. ann. 970. et Chronic. Andrense pag. 465. in quo *sacer ignis* nuncupatur, quo lampades accenduntur. In Kalendario Maronitarum, apud Allatium in Symmictis pag. 301 : *Sabbat. ignis jejunii,* Sabbatum sanctum, quo ignis vel splendor divinus apparere solebat supra sepulcrum domini in templo Jerosolymitano, interpretatur Gabriel Sionita. Sed et scribit Wilhelmus Dugdalus in Antiquitat. Warwicensis Provinciæ, in Eccles. Warwicensi inter reliquias olim asservatum *oleum, in quo venit ignis in vigilia Paschæ de cœlo.* Adde alia suggerentes Leonem Allatium lib. 1. de Opinationibus Græcorum n. 30. Richardum de Insula S. Irenes pag. 157. Christophorum Angelum de hodierno Græcorum statu cap. 42.

NOVUS IGNIS, Qui in Ecclesia Sabbato sancto Paschæ, extincto veteri, accendi solet. Leo IV. PP. de Cura pastorali : *In Sabbato Paschæ extincto veteri novus Ignis benedicatur, et per populum dividatur.* Ordo Romanus : *Cereo benedicto, illico illuminentur ab eodem in duobus candelabris alii duo cerei staturam hominis habentes, et de ipso novo et benedicto Igne accendant in omni domo, quia omnis ignis anterior, qui tunc ardebat, extingui debet.* Nam, ut ait Alcuinus, in Romana Ecclesia extinguitur totus ignis in sexta Feria. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 94 : *In Romana Ecclesia hora sexta, et in nona reaccenditur.* Adde Rupertum lib. 5. de Divin. Offic. cap. 28. Vide *Cereus Paschalis.*

☞ Novum quoque ignem feria 5. in Cœna Domini et in feria 6. Parasceves simili ritu, quo Sabbato sancto, in quibusdam Ecclesiis benedictum fuisse discimus ex MS. Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis annorum circiter 800. Hæc inter cetera ex eo MS. referuntur apud Marten. Tract. de antiqua Eccl. Discipl. pag. 283. et 284 : *Ipso quoque die Cœnæ Domini ignis de crystallo sive de amula sumitur, vel etiam de cote, si neutrum horum fuerit, excutitur, et a Presbyteris in novissima sive in forensi loci Ecclesia benedicitur.... Sicut in isto die taxavimus, sic et feria sexta faciendum est, similiter et Sabbato ea tantum ratione, ut ad horam nonam excutiant ignem de lapide, sicut diximus, et* (a) *Mansionario quinta feria portetur* (cereus ex novo igne accensus, dum Clerus in Ecclesiam revertitur) *sexta feria ab Archidiacono, in Sabbato Sancto ab Episcopo juniore portetur. Si vero hic ordo in Monasterio agitur, quinta feria ipse ignis* (i. e. cereus ex eo accensus) *a Custode Ecclesiæ portetur, sexta feria a Præposito, Sabbato vero sancto ab Abbate portetur.*

* Ex novo quoque igne benedicto accendebantur cerei in Purificatione B. Mariæ. Ordinar. S. Mart. Lemovic. ex Cod. reg. 1138. fol. 10. r°. : *In Purificatione sanctæ Mariæ... Post Tertiam induti sacerdos et ministri in albis, et Igne de cristallo vel silice noviter excusso, procedant ad altare, et ibi Ignem benedicat et cereos a sacrista præparatos.*

IGNIS PASCHALIS. Zacharias PP. in Epist. 12. ad Bonifacium Archiepiscop. Moguntinum : *De Igne autem Paschali, quod inquisisti, a priscis sanctis Patribus, ex quo per Dei et Domini nostri Jesu Christi gratiam, et pretioso sanguine ejus dedicata est, quinta Feria Paschæ, dum sacrum Chrisma consecratur, tres lampades magnæ capacitatis, ex diversis candelis Ecclesiæ oleo collecto, in secretiori Ecclesiæ loco, ad figuram interioris Tabernaculi insistentes indeficienter, cum multa diligentia inspectæ ardebunt, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertium diem : de quibus candelis, Sabbato sancto, pro sacri Fontis baptismate sumptus ignis per Sacerdotem renovabitur.* Vita S. Kierani Episc. Sagiriensis num. 24 : *Sanctus senex statuit ut in suo Monasterio ignis Paschalis consecratus per annum non extingueretur.* Vide Serrarium lib. 3. Rerum Moguntinar. pag. 474. Idem

IGNIS LAPIDEUS dicitur apud Bernardum Mon. in Consuetudin. Cluniac. MSS. cap. 69. quod inscribitur *de Igne Lapideo :* ubi nominis rationem explicat his verbis : *Lapis pretiosus, de quo Ignis est producendus, sub custodia jam dicti Apocrisiarii servatur, etc.*

* IGNIS dictus FUDOS, Qui in vigilia S. Joannis Baptistæ accendi solet. Charta ann. 1343. in magno Chartul. nig. Corb. fol. 100. r°. : *Audevant de le maison desdis religieus le nuit de le S. Jehan Baptiste l'an 1342... lidis religieus par euls ou leurs gens avoient fait faire un feu, apelé Fudos, en l'onneur de monsieur S. Jehan.* Alterum ejusdem diei usum referunt Literæ remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 95 : *Comme la veille de la saint Jehan Baptiste les bonnes gens de la ville de S. Just, qui ont petiz enffans gisans en bers, ont accoustumé de temps ancien de veillier leursdiz enffans en la rue devant leurs huys, et de y faire ramées de bois vert entour leursdiz enffans pour la solempnité de la feste, et de donner et départir des tartes aux bonnes gens, qui y viennent veillier et eulx esbatre et jouer, ainssi que il a esté et est accoustumé.*

* In vigilia quoque SS. Petri et Pauli consueverant ignes fieri quibusdam in locis. Lit. remiss. ann. 1358. ex Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 375 : *Quadam nocte in vigilia SS. Petri et Pauli apostolorum ;... qua nocte in honore dictorum Apostolorum fiebant Ignes more solito, in dicta villa de Tribus vallibus.*

* Imo et qualibet Dominica in Quadragesima idem usus obtinuit in diœcesi Suessionensi, ut testantur Literæ remiss. ann. 1396. ex Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 192 : *Icellui Jaquemin estoit alez après souper en la ville de Villeblain, en l'éveschié de Soissons, veoir les feux, que l'en a accoustumé de faire chacun Dimenche en Quaresme oudit pais, etc.*

* IGNIS SACER, Qui et *Morbus B. Mariæ* dicitur, in Charta ann. 1248. ex Necrol. eccl. Paris. MS. : *Cum ecclesia nostra in parte anteriori quæ ægri et morbo, qui Beatæ Mariæ nuncupatur vulgariter, laborantes ac angustias alias patientes reponi consueverint, etc.* Alia ejusd. ann. ibid. : *Cum... statuerimus sex lampades ardentes singulis noctibus perpetuo in ecclesia Parisiensi, ubi infirmi qui morbo, qui Ignis sacer vocatur, in ecclesia laborantes consueverunt reponi, etc.* Vide Miracula S. Ludov. episc. Tolos. tom. 3. Aug. pag. 820. col. 1. [** et Murator. Antiq. Ital. med. ævi tom. 1. col. 911.]

¶ IGNIS DIVINUS, Ignis sacer. Chronicon Andrense tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 411 : *Eodem anno* (1129.) *plaga Ignis Divini Carnotum, Parisius, Suessionem... et alia multa loca mirabiliter pervadit, sed mirabilius per S. Dei Genitricem Mariam extinguitur. Juvenes etenim, senes cum junioribus, virgines etiam teneræ in pedibus, in manibus, in mamillis, et quod*

gravius est in genis exuruntur et celeriter extinguntur.

❊ Hinc *Feus-Dieu* appellantur, qui e o morbo laborant, in Charta Guill. de Haricuria ann. 1317. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 122 : *Après Prime chantée, messe à note pour les Feus-Dieu.* Vide infra *Ignis Judicialis.*

IGNIS SILVESTER, Ignis sacer, ἑρεσυπέλας, nostris, *Feu sauvage.* Rogerius Episcop. Abellinensis in Historia Translat. S. Modestini et sociorum cap. 2. n. 9 : *Brachii nimia laborans infirmitate, quæ vulgo Ignis Silvester dicitur.* Ademarus Cabanensis in Abbatibus S. Martialis Lemovicens. pag. 272 : *Hujus Principatu plaga Ignis super corpora Aquitanorum desæviit, et mortui sunt plus* 40. *millia hominum ab eadem pestilentia.* Vide Agobardum in Epist. ad Bartholomæum, et supra vocem *Ardentes.*

¶ IGNIS GEHENNÆ, Eadem notione, in Vita S. Eleutherii Episc. Tornac. n. 19.

❊ IGNIS S. FIRMINI, Morbi genus, idem qui *Ignis sacer.* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 217 : *Quædam infirmitas, vocata Ignis sancti Firmini Ambianensis, in pluribus partibus corporis ejusdem Johannis supervenit.* Aliæ ann. 1382. in Reg. 121. ch. 121 : *Icellui Cote de fer.... acoucha malade d'une bosse et épidimie, et aussi d'une autre maladie, appellée le Feu S. Firmin, parquoy il fut porté en l'église de Nostre Dame d'Amiens, si comme en tel cas est accoustumé.* Vide infra *Morbus Ambianensis.*

IGNIS INFERNI dictus, qui vulgo Sacer, seu *Erpela.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 6 : *Eodem tempore illa ignea pestilentia divino judicio nimis ipsam provinciam oppresserat, qua plurimorum pedes invisibili igne, qui Ignis Inferni vocabatur, publice comburi videbantur.*

¶ IGNIS INFERNALIS, Eadem notione. Instrumentum MS. ann. 1482 : *Alius in posteriori parte morbo illo horribili qui dicitur Ignis infernalis comburebatur... Quisquis contagio infirmitatis illius quæ dicitur Ignis infernalis fuerit contaminatus, cerei ceram superfluentem in aqua distillet, et lesura ignis aqua aspergatur, cito extinguitur.* Chron. Mellicens. pag. 90 : *Nam tibia cum pede protinus conjuncta nigredine quadam intumescens, nullo medicorum potuit cataplasmate sedari, quin Igni quem Infernalem vocant, tumori admixto intolerabiliter cruciaretur.*

¶ IGNIS PERSICUS, Eodem significatu. Acta S. Dympnæ Virg. et Mart. tom. 3. Maii pag. 488 : *Est morbus hic tabificus, sub extenta livente cute carnem ab ossibus separans et consumens, et mora temporis augmenta doloris capiens et ardoris, per singula momenta cogit miseros mori, sed desiderantibus mortem non advenit, donec depastis artubus ignis ille sacer et pestifer invadat membra vitalia... Habet ignis ille apud archiatros plura nomina ; dicitur quippe Ignis sacer, Ignis Persicus et Ignis Infernalis, et est qui Ester dicitur Græco eloquio.*

❊ IGNIS JUDICIALIS, Morbi teterrimi genus, quod sic describunt Miracula S. Corn. tom. 4. Sept. pag. 774. col. 2 : *Quodam tempore plaga Ignis judicialis, Dei, ut credo, justo judicio contigit in provincia nostra, ita ut multi, membris amissis, alios, ne talia paterentur, formidare facerent. Hic quippe vastator Ignis putridas carnes, et ad omnium nauseam fœtentes, etiam cum ossibus paulatim consumit, et non humana, sed divina medicina compescitur.* Vide *Ignis Infernalis.*

IGNIS SUBCUTANEUS, sic leg. pro *igneus,* in Chronico Gaufredi Vosiensis parte 1. cap. 27. idem qui *sacer. Subtercutaneus morbus,* apud Aurel. Victor. in Epit. in Adriano.

¶ IGNIS B. MARIÆ, Morbi genus, qui sub Johanne Franc. Rege desæviit. Regestum Chartophylacii Regii num. 81. sign. 13 : *Dictus Persil habebat Ignem Beatæ Mariæ in lingua sua et gutture suo .... ex igne prædicto expiravit.*

❊ Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 460 : *Ex quodam accidenti Igne B. Mariæ per tibias percussus fuit, ex quo mors fuit subsequta.*

¶ IGNIS S. AMBROSII. Caffari Annales Genuens. lib. 1. apud Murator. tom. 6. col. 255 : *Clavarii, Scribani, Cancellarius pro utilitate reipublicæ in hoc consulatu primitus ordinati fuerunt : et Ignis S. Ambrosii in hoc consulatu fuit anno Domini* MCXXII.

¶ IGNIS VOLATILIS, Haud scio an idem qui nostris *Feu volage,* Impetigo, lichen, Gall. *Dartre.* Vita B. Humilianæ tom. 4. Maii pag. 397 : *Sicut cum recessisti a me, nunquam ilii et lateris dolorem sensi.... Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio item vocabulo Ignis volatilis, alio modo Gutta salsa nominatur.*

¶ IGNIS AGRESTIS. Vide in *Ampullæ.*

¶ IGNIS PENNATIUS, Materia ignita tormentis et machinis bellicis in castella et hostes immissa. Vide *Pennatius ignis.*

IGNIS SILVATICUS. Simeon Dunelmensis, Florentius Wigorniensis, et alii anno 1048 : *Ignis æreus, vulgo dictus Silvaticus... villas et segetes multas ustulavit.*

IGNIS FRICATUS, Pagana superstitio. Vide *Nodfyr,* et *Nedfri.*

¶ IGNIS, pro *Incendium.* Regimina Paduæ ad ann. 1291. apud Murator. tom. 8. col. 426 : *Hoc anno fuit Ignis ad pontem Corbum, et fuerunt extimata bona, et soluta datia mensis Madii.*

¶ IGNIS, Jus cognoscendi de incendio. Charta Henrici I. Regis Angliæ ex Histor. MS. Monast. Beccens. pag. 36 : *Habeant in tota parochia Becci omnes regias libertates, murdrum, mortem hominis, plagam mehaim, sanguinem, aquam et Ignem.*

¶ IGNIS, Dies. Martyrologium Wandalberti tom. 5. Spicileg. Acher. pag. 346 :

....Hæc fulget tricenis Ignibus unda ;
Hunc hyemis verisque tenent confinia mensem.

IGNIS INCENSIO. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 12. ubi de Testibus : *Tamen si postea venerit* (is, contra quem testes adducuntur,) *et poterit probare, quod legitima causa fuit impeditus, quod non potuit venire ad diem prædictam, quia non potuit aquam transire, etc. non habeatur pro victo, sed detur sibi dies altera ad recipiendos testes, et tunc vocatio adversarii, et incensio Ignis non habeat locum.*

IGNIS JUDICIUM purgationibus vulgaribus accensetur : quo scilicet, manu in ignem immissa, innocentiam suam quis tueri tenebatur. Lex Ripuar. tit. 30. § 1 : *Quod si servus in Ignem manum miserit, et læsam tulerit, dominus ejus, sicut Lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.* Tit. 31. § 5 : *Quod si in provincia Ripuaria juratores invenire non poterit, ad Ignem, seu ad sortem se excusare studeat.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 244 : *Firmantiam autem hanc ita fuisse oblatam affirmare voluerunt, ut judicatum fuisset etiam per Ignis aut aquæ judicium.* Charta Balduini Comitis Flandriæ pro Gerardimontensibus, apud Miræum in Diplomat. Belgic. pag. 352 : *Nemo cogatur inire duellum, vel subire Judicium Ignis et aquæ.* Ita perinde *Judicium Ignis et aquæ,* in Diplomate Henrici III. Regis Angl. quod descripsit Seldenus ad Eadmerum, ut et Spelmannus in Gloss. *Ignitum Judicium,* in veteri Charta. *Igneum Judicium,* in Tabulario S. Albini Andegav. : *Probationem per Igneum Judicium obtulit.* Sed vereor, ne hæc postrema ad purgationem per *ferrum candens* pertineant, cum istiusmodi ignis judicii alibi vix mentio habeatur. Vide *Ferrum Candens.* Matth. Westmon. ann. 1250 : *Prohibitum est Judicium, quod fieri consuevit per Ignem et per aquam.* Pro *examinatione Ignis et aquæ,* pecuniam extorquere Sacerdotes vetantur in Appendice ad Concilium Lateranense III. parte 2. can. 3. 11. [❊❊ Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 912. seqq.]

Interdum etiam per rogum accensum transeuntes illæsos, innocentiam suam, aut rei, quam asserebant, veritatem, probasse legimus : licet id generis judicii, ut et *ignis,* inter receptas purgationes vulgares raro legatur ; quædam tamen istius proferunt exempla Cedrenus ann. 16. Zenonis, Victor III. PP. lib. 3. Dialog. pag. 98. de B. Petro, inde *Igneo* appellato, postmodum Cardinale Albanense, et ex eo Baron. ann. 1063. Bosius, Ughellus, et alii : Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hierosol. cap. 10. Landulphus de S. Paulo in Chronico Mediol. cap. 10. etc. Vide præterea Pachymerem lib. 7. cap. 22. et Baron. ann. 1063. num. 31. 42.

☞ Triduanum jejunium aliquando ejusmodi judicio præivisse, quo habitu vestitus reus, quave ratione rogum disponebant, docet Radulfus in gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 179 : *Unde placuit summis procerum, ut qui erroris initium fuerat, ipse litem finiret, Ignito argumento rei dubiæ fidem facturus. Accito itaque in concilium Petro, adjudicantur novem passus hinc inde flammantium medii spinarum, quatenus hac examinatione aut illæsi vera probetur inventio, aut falsa ustulati. Datur jejunio triduum , legitime orandi vigilandique induciæ : sic disceditur ; at mox postridie iterum convenitur. Flammascunt ordine gemino spinæ, Petrus tunica et braccis velatus, nudus cetera per medium graditur, in exitu ambustus cadit, postridie expirat.*

Ignis judicio probatæ reliquiæ, verænе essent, an supposititiæ. Chronicon Andrense pag. 342 : *Comitem ad hoc induxit, ut per Ignis judicium sanctum famulæ Dei corpus examinaretur.* Complura ejusmodi examinationis reliquiarum exempla habent Scriptores, Leo Ost. lib. 2. cap. 34. Adamnanus de Locis Sanctis, cap. 10. Matth. Westmonast. ann. 1065. Rodericus Tolet. de Reb. Hispan. lib. 6. cap. 26. Hariulfus lib. 4. cap. 20. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. ult. Hist. Fundationis Prioratus Stonensis in Anglia tom. 2. Monast. Angl. pag. 125. Hugo Flaviniac. in Chronico pag. 258. Galferus in Vita S. Secundi Episcopi n. 9. Theodericus de Inventione sancti Celsi n. 22. Hist. Inventionis S. Prisci apud Ughellum tom. 8. pag. 424. Merlotus in Metrop. Remensi tom. 1. pag. 626. et alii, quos laudat Ferrandus in Disquisit. Reliquiarum.

IGNITA. Regula S. Tetradii Presb. cap.

26 : *Hæc licet minus idonei bellatores arma vobis spiritualia contra Ignitas Diaboli providemus.* Ubi *Ignitæ* Diaboli sagittæ intelliguntur.

¶ **IGNITABULUM,** *Ignis receptaculum.* Festus. Onomast. : *Ignitabulum*, πυρεῖον, quod latius patet ut etiam ignarium significet. Gloss. : *Ignitabulum*, δαδὸς ῥαβδίον πυροστρόφον. Carolus de Aquino in Lexico Militari *Ignitabulum* exponit lignum duplex, quorum alterum levius et rarius substernebatur, atque ab alio duriore, et in terebræ formam facto, tamdiu perforabatur, donec excitato calore ignem eliceret. Hac voce usi sunt Solinus cap. 18. et Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 8.

IGNITEGIUM, Hora, qua oppidorum incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente, et ignem suum tegere coguntur, campanæ, quæ inde *Curfu-bell* appellata, sono indicata, ut furtis nocturnis caveretur : nostris *Couvre-feu.* Id autem a Willelmo Notho Rege Anglorum primo inductum aiunt. Leges Burgorum Scoticor. cap. 86 : *Quando pulsatur Ignitegium.* Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Anglia : *Est autem Ignitegium qualibet nocte per annum pulsandum hora septima post meridiem, exceptis illis festis, quibus Matutinæ dicuntur post Completorium, in quibus Ignitegium ex consuetudine non pulsatur.* [Statuta Massil. lib. 5. cap. 4 : *Statuimus hac præsenti constitutione perpetuo observandum, quod nullus de cætero vadat per civitatem Massiliæ, vel suburbia civitatis contigua de nocte, ex quo campana quæ dicitur Salvaterra, sonata fuerit, sine lumine.*] Arresta O. SS. ann. 1282. in Regesto Parlamenti B. fol. 96 : *De nocte, post pulsationem campanæ ad Ignitegium, etc.* Charta Joannis electi Archiepisc. Upsalensis ann. 1291 : *Statuimus, ut nullus extra domum post Ignitegium seu Coverfu exeat, etc.* Thomas Walsinghamus ann. 1311 : *Ante horam nonam Ignitegii visum est fulgur horribile. Hora Ignitegii,* in Tabul. 1. Eccl. Bellovac. apud Louvet. tom. 2. pag. 475. [*Ignitegium B. Mariæ*, seu *Ecclesiæ Parisiensis*, apud Lobinell. in Glossar. Hist. Paris. tom. 3.] Le Roman *du Renard :*

Si oirent Cueuvrefeu sonner.

Statutum ann. 1291 : *Nul ne traite vin, puis que Cueuvrefeu sera sonnez.* Vide Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andeg. cap. 20. Continuatorem Nangii ann. 1358. et Steph. Paschasium in Disquisit. Francic. pag. 391. 2. Edit. Instituit postmodum Joannes XXII. PP. ut ad pulsationem ignitegii ter *Ave Maria* diceretur, quod etiamnum obtinet. Concilium Senonense ann. 1347. cap. 13 : *Præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter* Ave Maria *tempore seu hora Ignitegii.* [Statuta Synodalia Simonis Episc. Nannet. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 962 : *Item, præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in ecclesiis suis ad Ignitegium, Gallice* Couvrefeu, *et præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum salutationis ab Angelo gloriosæ Virgini Mariæ* Ave Maria : *et ex hoc lucrantur decem dies indulgentiæ.* Vide *Angelus.*]

° *Carrefeu*, in Stat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 668. pro *Cerrefeu*, ut legitur in Stat. ann. 1403. tom. 8. earumd. Ordinat. pag. 601. art. 14. *Quevrefeu*, in Consuet. Bitur. apud Thaumasser. pag. 338.

Pyritegium, Eadem notione, in Vitis Abbatum S. Albani : *Non tamen ultra Pyritegium hora loquendi protrahatur. Couvrefeu*, nostris passim. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1367. pro Servientibus Gueti Paris. : *Et s'en iront faire leur devoir par la Ville jusques à l'heure du Cuevrefeu nostre Dame de Paris, à laquelle heure ils s'en retourneront audit Chastelet.* Vide *Piritegium.*

° **IGNITONITUS,** f. pro *Ignitosus*, Ignitus. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 113 : *Circa festum beati Mathæi Evangelistæ cum veru Ignitonitus celanda confossus, ignominiose interemptus est.*

° **IGNIVOMUS,** Ignem evomens. *Ardeat Ignivoma flamma Judæ et Pilati*, in Chartul. S. Vict. Massil.

IGNITOSUS, Ignitus, vel ignem evomens, apud Adamnanum lib. 3 de Locis SS. cap. 6.

IGNOMINIARE, Ignominia afficere. Landulphus de S. Paulo in Chronico Mediolanensi cap. 40 : *Nulla guerra Mediolanenses Ignominiavit.*

✱ **IGNOMINIATUS,** [Ignominia affectus. Legitur in lemmate *c.* 15. *l.* 8. *Gellii :* cujus libri sola lemmata supersunt, quæ neque certum est, ab ipso *Gellio* esse.]

✱ **IGNOMINIOSE,** [Cum ignominia, *Eutrop.* 4. 24. *et* 26. *Ignominiose* pugnare. *Arnob.* 4. *p.* 147. *Ignominiosius* tractare aliquem. *Oros.* 7. 7. *extr. Ignominiosissime* fugere.]

° **IGNOMINIOSITAS,** Ignominia. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 342 : *Dictus maritus animadvertens Ignominiositates, injurias et difamias, quas facto ipsius mulieris passus fuerat, etc.*

IGNOMINIUM, pro *Ignominia.* Papias : *Ignominium dictum, eo quod desinat habere nomen is, qui in aliquo crimine deprehenditur, quasi sine nomine.* Commodianus Instruct. 19 :

Non Ignominium est virum seduci prudentem.

✱ **IGNORABILITER,** [Cum ignoratione. *Apul.* 3. *Met.* Laminæ *Ignorabiliter* litteratæ, *h. e.* ignotis characteribus insculptæ.]

¶ **IGNOS,** ἀγνωστός, *Ignotus.* Supplem. Antiquarii. In aliis Glossis habetur, *Ignos*, γνωστής, sed legendum ἀγνωστός. In Sangerman. *Ignus*, pro *Ignos.*

IGNOSCE, Formula loquendi Monachis olim familiaris, quomodo etiamnum viget apud nostros, *Pardonnez-moi.* Pelagius libello 15. n. 20 : *Quando Abbas Theodorus cum Fratribus manducabat, accipiebant calices cum reverentia et taciturnitate, nec dicebant, sicut mos est, Ignosce.* Συγχώρησον, apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. Occurrit crebrius in Vitis Patrum. Vide Gl. med. Græcit. in Συγχώρησον, col. 1474. c.

° **IGNOSCENTIA,** Innocentia. Lit. remiss. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 236 : *Idem clericus asserebat se inculpabilem penitus et insontem, et purgare volebat super et de præmissis suam Ignoscentiam coram nobis, et se reddere penitus innocentem.*

¶ **IGNOTESCERE,** pro *Innotescere.* Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 901 : *Ignotescat hanc cartulam inspecturis, quod ego Ricardus Oriont, etc.*

° Unde *Ignoticion*, Cognitio, notitia, vulgo *Connoissance.* Lit. ballivi Constant. ann. 1327. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 133 : *Mes pour ce que plait et riote et Ignoticion des faits, de la vérité et de la saisine peussent nestre et estre engendrez ou temps avenir, etc.*

✱ **IGNOTITIA,** [Ignorantia. *Gell.* 16. 13. *extr.* Jura, quibus uti per *Ignotitiam* non queunt. Ita legit ex MSS. *Pareus* in *Lex. Crit.* Vulgo legitur *ignorantiam. Gronovius* mallet *innotitiam*, quod magis probandum.]

¶ **IGNUS.** Vide *Ignos.*

IGULUS. Epistola Eginhardi 26. sic clauditur : *Bene vale. Igulorum amantissime. Sic optet Igulus tuus vetulus et infirmus.* Ubi nescio quis : *Igulus, videtur esse amicus obsequens.* Vide, annon legendum sit *igalus*, pro *æqualis :* nam Franci nostri superioris ævi *igal*, pro *egal* dicebant, *æquales* autem Latinis, socii ejusdem ferme ætatis dicuntur.

¶ **IGUMENARCHIUM.** Vide *Hegumeni.*

¶ **IHERATICUS,** pro *Hieraticus*, ab ἱερατικός, Sacerdotalis. *Episcopi et Iheratici*, id est, Sacerdotes, apud Murator. tom. 3. pag. 139. col. 2.

¶ **IHEROCHOMIUM,** mendose pro *Gerocomium*, Locus ubi senes aluntur, in Actis SS. Februarii tom. 2. pag. 539. Vide *Gerocomium.*

IKENILD-STREAT. Vide *Erminstreat.*

° **ILA,** *Becken-hube*, in Twingeri Vocabulario Lat. Germ. MS.

° **ILBERNUS,** Vestimenti genus. Vide supra *Berniscrist.*

¶ **ILIA,** f. Insula, Gall. *Isle.* Diploma an. circiter 1000. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 356 : *Et ipse alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, et pergit per ipsum rametalem, qui est ultra ipsam salam et pervenit ad ipsam Iliam, etc.*

° **ILINIRE,** pro Illinere. Stat. crimin. Saonæ cap. 50. pag. 104 : *Qui vero auro vel argento quidpiam æris monetati Ilinierit animo expendendi,... plectatur corpore.*

ILL, cum linea transversa, in antiquis MSS. crebro reperitur, loco nominis proprii, pro *ille* vel *illa*, ut ex Formulis Marculphi, et veteribus aliis Codicibus patet. Vide Itinerarium S. Willibaldi num. 25. Literis istis successit postmodum litera N. qua nomen etiam proprium designabant : quod inductum videtur circa annum Christi millesimum, ut observat Menardus ad libr. Sacrament. Gregorii.

¶ **ILLA,** σκώληξ κλίνης, in Glossis. εὐλή est Vermis, sed proprie nascens in corpore ex putredine.

° **ILLÆSO,** Adverbialiter usurpari videtur in Libert. Vienn. ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 430. art. 3 : *Procurator domini pro jure et interesse ecclesiæ et civitatis Illæso servando, requirere graciose valat* (f. velit) *cives et incolas.*

ILLALDIONES, [Species servorum. Vide *Aldius.*

¶ **ILLAPSARE,** Illabi, inclinari, verbum ab *Illapsus* effictum. Sallas Malaspinæ de rebus Siculis apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 336 : *Sicque affectu thesaurizandi forsitan ardens manus ad exactiones Illapsat, et flagore concupiscentiæ inexplicabilis necessario tyrannisat.*

¶ **ILLARIA,** quasi *Hilaria*, ab *Hilaris*, Festivitas. *Benedictio agni in Illaria Paschæ. Domine J. C. qui per Moysen famulum tuum, etc.* apud Marten. de antiqua Eccl. Discipl. pag. 465.

¶ **ILLARIDARE,** Larido suffigere, apud Apicium. *Enlarder* nostris, Verubus figere, *Embrocher.* Le Roman *de la Rose* MS.:

Tout vif me face l'Enlarder,
Se jamais hons vivans y entre.

✱ **ILLATABILIS.** [Latitudine carens. *Gell.* 1. 20. *extr.*]

✱ **ILLATEBRO,** et Inlatebro. [In latebris abscondo, intus abscondo. *Claud. Quadrigar.* apud *Gell.* 17. 2. et *Non.* 2. 466. Arma plerique abjiciunt, atque inermes *Illatebrant* sese. Ubi Gell. *Illatebrant* verbum poeticum visum est, sed non absurdum, neque asperum.]

1. **ILLATIO,** in Missa Mozarabica, est id, quod in Missa Romana *Præfationem* vocant, quæ in singulis Missis propria est.

¶ 2. **ILLATIO,** Donum, munus, tributum. Senator. lib. 1. Epist. 16: *Sensimus auctas Illationes : vos addita tributa nescitis.* Index veterum Canonum inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 37. col. 2: *Ut nulla prædia (præmia) vel Illationes de baptizandis consignandisque fidelibus exigantur.* Concil. Tolet. VII. can. 4: *Non amplius quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfatæ provinciæ Galliæ per singulas diœcesis suæ Basilicas juxta synodum Bracharensem annua Illatione sibi expetat inferri.* Concilium Braccarense III. hic laudatum habet can. 2: *Placuit, ut nullus Episcoporum, cum per diœceses suas ambulant, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat.* Vide *Inlatum* et *Cathedraticum.*

¶ **ILLATOR,** Calumniator, qui alicui infert crimina, delator. Ratherius de contemtu Canonum tom. 2. Spicil. Acher. pag. 198: *At si parvipensa tantorum taliumque authoritate, vi publica expellor, intersit Illatoris.*

❊ **ILLATUM,** Vulnus, plaga. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Illatum, plaie.*

¶ **ILLECEBRARE,** *Illecebris attrahere.* Johanni de Janua. Vide *Inlecebrare.*

¶ **ILLECEBRITAS,** pro Illecebræ. Conjectura Cardinalis de Cusa de novissimis diebus: *Persequutionem patietur spiritus rigoris Heliæ in primoribus ipsis prædicatoribus, uti in Johanne ; quoniam Illecebritas fornicaria hujus mundi, quæ fuit causa necis Johannis, non patietur illos vivere.*

✱ **ILLECEBRO.** [Illecebris capio. *Augustin. serm.* 113. *de divers.* Istam processit in lucem, quæ oculos carnis *Illecebrat.*]

✱ **ILLECTAMENTUM.** [Illecebra. *Apul. Apolog.* Lenoniis patris *Illectamentis* captus. *et ibid.* Animus magicis *Illectamentis* adornatus.]

✱ **ILLECTATIO.** [Illectamentum. *Gell.* 18. 2. Demulcentes animum jucundis sermonum *Illectationibus.*]

✱ **ILLECTUS,** et Inlectus. [Invitatus, incitatus. *Sallust. Jug.* 51. *Illectus* ad proditionem. *et* 102. *Illectus* præmio. *Tacit.* 13. *Ann.* 37. Tunc primum *Illecti* Insochi, gens ante alias socia Romanis. *Id.* 4. *Hist.* 56. *extr.* Vocula Gallorum fraude *Illectus.*]

ILLEGALIS, Extra *Legem* positus, *Exlex, bannitus, proscriptus,* cui legi ac juri stare non licet. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 71. § 1: *Quicumque contra edictum et adversus ea fecerint, sicut Illegales et banniti judicentur.* Lib. 3. art. 34. § 1: *A judice proscriptus, et in bannum Regis, seu Illegalitatem inductus.* § 3. *Denuntietur Illegalis et bannitus.* Adde Jus feudale Saxon. cap. 37. § 1. [Diploma Ottonis I. Imper. ann. 966. apud Tolnerum Hist. Palat. pag. 18: *Qui illud hactenus possidere visi sunt, exhæredes et Inlegales sunt adjudicati.*] Vide *Exlex*, [❊❊ et Haltaus. Glossar. German. col. 1527. voce *Rechtlos.*]

ILLEGIARE. Vide *Inlegiare.*

❊ **ILLEGIBILIS,** Qui legi non potest. Inventar. ann. 1366. MS.: *Item quidam rotulus de cortificibus* (corticibus) *arboris scriptus litteris quasi Illegibilibus, etc.*

❊ **ILLEGITIMATIO,** Illegitimitas, Filii non legitimi conditio. Lit. legitimat. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 40: *Ita quod de sua nativitate vel Illegitimatione in quocumque actu... teneatur quomodolibet facere mentionem.* Paulo ante: *Illegitimitas. Inlégitisme* vero, pro Concubina, in Lit. remiss. ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 356: *Et y survint Symon Douchet et Ysabel Brouguarde sa concubine et Inlégitisme.*

ILLETABILE. *Immortale,* Papiæ.

❊ **ILLETGIARE,** Pacto firmare, sacramento ligare. Charta ex Tabul. Flamar.: *Cum dominio et acaptamento prædictis præfati venditores michi presbitero assignarunt, assituarunt et Illetgiaverunt, et jus et servitutem michi dicto presbitero et meis perpetuo imposuerunt in et super omnibus bonis et rebus suis.* Vide *Inligare.*

❊ **ILLETUS,** dimin. ab Ilex, quercus viridis, vel Ilicetum. Charta ann. 1283. ex Bibl. reg.: *Decem solidi Turonenses, siti super unam vergetam terræ... haboutantem ad Illetos d'Anout.*

❊ **ILLEUS,** Avis species. Bestiar. MS.:

D'un oisel oés, ainc ne fu deus,
Qui en Latin a non Illeus ;
Sen non ne sai en Roumans mie.

❊ **ILLEX,** Sine lege. Adalber. Carmen tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 70:

Grammaticus simplex, nedum dialecticus Illex,
Valde recordaris studiorum pauca priorum.

¶ **ILLIBABILIS,** Qui corrumpi non potest, aut contaminari. Lactant. lib. 2. Instit. cap. 7: *Illibabilis est* (sapientia) *tanquam lux.*

¶ **ILLIBARE,** Imbuere, instruere, ornare. Vita B. Notkeri Balbuli tom. 1. April. pag. 594: *Confidenter præsumebat de Spiritu, qui eum ab infantia suis charismatibus Illibaverat.*

ILLIBER, ἀνελεύτερος, in Glossar. Græc. Lat. MS. Editum *Inliberalis* præfert.

❊ **ILLIBERE,** Cum coactu. Sentent. episc. Cracov. ann. 1369. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 101: *Insuper volumus quod columbatio Illibere per rectores ecclesiarum a suis parochianis non exigatur de cætero; sed quod quisque sponte petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet.* Vide mox *Illibertare.*

¶ **ILLIBERIS,** ἄτεκνος, Carens liberis, apud Tertullianum adv. Marcion. lib. 4. cap. 34: *Si frater Illiberis decesserit.*

ILLIBERTARE, quasi libertatem auferre. Nicolaus Clemangis lib. de Annatis non solvendis: *Per tales appellationes et oppositiones volentes impedire et Illibertare dicentes vota sua, etc.* Galli dicerent: *Voulans empêcher et oster la liberté à ceux qui exposent leurs demandes, etc.*

❊ Unde *Illibertatio,* Privatio libertatis. Stat. ann. 1505. inter easd. Leg. Polon. pag. 307: *Terrigenis Cujavitis conquerentibus nobis, qua per oppidanos Bidgostienses nostros Illibertarentur, etc. Quia istud facerent... in Illibertationem nobilium, idcirco statuimus quod Bidgostiæ sit nobilibus libera frumentorum vendicio et deductio.* Vide *Illibertas.*

¶ **ILLIBERTAS,** Privatio libertatis, servitus. Charta anni 1419. apud Rymer. tom. 9. pag. 790: *Quæ quidem petitio, sic respiciens jus quod oriri poterat in futurum, omnino irrationabilis esse dinoscitur, eam continens Illibertatem, cuivis hominum dinoscitur subjacere.* Vide *Illibertare.*

¶ **ILLICENTIATUS,** Non obtenta licentia seu venia. Concil. Pisanum tom. 6. Spicil. Acher. pag. 313: *Non expectato responso Illicentiati recesserunt.* Occurrit apud Rymer. tom. 10. pag. 414. et tom. 11. pag. 339. et infra in *Licentia.*

¶ **ILLICIBILIS,** Qui illicit. *Illicibilis voluptas,* apud Lactantium.

¶ **ILLICITATOR,** Qui tentat vel agit illicita. Decretum Flavii Ervigii Regis pro Concil. Tolet. XII.: *Nullus temerator hæc decreta subvertat, nemo Illicitator vel contemptor vigorem his institutionibus subtrahet* (subtrahat).

¶ **ILLICUS,** Subitaneus. Miracula B. Wernheri Mart. tom. 2. April. pag. 726: *Cum ipse... Illicam sanationem de puncto mortis susceperit.*

✱ **ILLIGAMENTUM.** [Idem ac *ligamentum. Salvian.* 7. *Gubern. D. a med.* Femineis tegminum *Illigamentis* capita velarent *(viri).*]

✱ **ILLIM.** [Pro illic, aut illinc habent *Lucret.* 5. 573. et *Pompon.* apud *Non.* 1. 66.]

❊ **ILLIMARE,** Lima radere. Acta S. Heler. tom. 4. Jul. pag. 150. col. 1: *In fundo quarum* (fossarum) *erant lapilluli minuti et asperrimi, qui basibus illius et plantis in tantum Illimabant, ut rupta cute aliquando guttæ nigerrimi sanguinis, aliquando vero minutim putrida caro et tabida caries intabescerent.*

❊ **ILLIMINARE,** Pingere, coloribus adumbrare, Gall. *Enluminer.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Unum librum,... vulgariter vocatum lo Libre de l'Arbre de vatalhas, in pluribus partibus Illiminatum auri.* Vide *Illuminare* 3.

¶ **ILLINGUIS,** *Mutus,* Papiæ pro *Elinguis.*

❊ **ILLION,** Parva insula. Charta feud. nobil. Castil. Domb. ann. 1463: *Super quodam Illion existente in prato prope molendinum, in angulo sive cadro prati, prope planchias d'Epey.*

¶ **ILLIQUIRI.** Vide *Inliquiri.*

✱ **ILLOC.** [Pro *illo,* et *illuc.* Pro *illo* ablativo. *Plaut. Bacch.* 2. 3. 77.]

❊ **ILLOCALIS,** Qui loco non est circumscriptus; unde *Illocaliter,* non circumscripte. Charta Ebbon. fundat. monast. Dolens. ann. 927. ex Chartul. ejusd. monast.: *Quamvis... nullus sapientum ambigat Dominum ac Redemptorem nostrum omnia mundi spatia, cum nusquam sit Illocalis Illocaliter adimplendo continere et continendo adimplere, etc.* Vide *Localitas.*

❊ **ILLOMIUS,** Idoneus, legitimus, vel sacramento ligatus. Charta Edm. abb. de Ripat. ann. 1327. in Chartul. Arremar. ch. 7: *Dicta molendina, sive aquæductus prædictus, erunt per carpentarios terræ Illomios et alios probos viros, ad hoc per nos et ipsos religiosos monasterii Arremarensis electos, communiter metata et fideliter livelata.* Vide supra *Illetgiare.*

❊ **ILLOSUS,** *Pieno de fraude.* Glossar. Lat. Ital. MS.

✱ **ILLUCIDUS,** et Inlucidus. [Non *lucidus,* obscurus. *Auct. Itiner. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 120. Exin revertens prærupta per loca cælo *Inlucido, ut* juxtim se viantes vix mutuo noscerentur, etc.]

✱ **ILLUCUBRATUS,** et Inlucubratus. [Non *lucubratus. Sulpic. Sever. epist.* 3. *ad Bassul.* Scripta negligenter emissa, *Inlucubrata,* atque impolita.]

✱ **ILLUDIA,** et Inludia. [Visa, quibus alicui per somnium illuditur. *Tertull. Ressur. carn.* 16. Præsumens, nihil aliud

se, quam *Illudia* animarum somniaturum, urgentium, et inquietantium, etc.]

✱ **ILLUDIO**, et INLUDIO. [Idem quod *Illudo*, in aliqua reludo, quemadmodum *Plaut. alludio* pro *alludo* dixit. *Gell.* 1. 7.]

* **ILLUEUM**, *L'anima che a pena*, in eod. Glossar.

1. **ILLUMINARE**, *Baptizare*, Græcis φωτίζειν. *Illuminati*, φωτιζόμενοι. S. Paulus ad Hebræos cap. 10: *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus Illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum.* Acta S. Susannæ: *Adjuro te, Domine mi, per ipsum quem Illuminasti, fratrem nostrum Claudium, ne me tardes Illuminare, etc.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccl.: *At Imperator cum gaudio illo suscepto, Illuminavit eum, et filium appellavit.* Ubi Theophanes: ἐφώτισεν αὐτόν. Justinus Martyr Apol. 2: Καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. Concilium Laodic. can. 3: Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πρόσφατον φωτισθέντας προσάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ. Hinc in Baptismi ritibus post indutam vestem candidam, adeptæ sanctitatis et innocentiæ testem, cereus accensus, seu, ut habet Durandus in Rationali lib. 6. cap. 81. n. 10. *illuminatus*, in signum fide acceptæque gratiæ, ut est apud Gregor. Nazianzenum orat. 41. quæ est de Baptismo, et Cyrillum Hieros. in Procatechesi, et Catech. 1. de quo more etiam alii, Gregor. Turon. lib. 5. Histor. cap. 11. Fortunatus lib. 4. Poem. Amalarius, Ivo Carnotensis, Hugo de S. Victore, etc. [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 1719.]

¶ DOMUS VENERANDÆ ILLUMINATIONIS, Baptisterium, seu locus ubi *illuminatur* et baptizatur, in Vita S. Marciani Presbyteri, tom. 1. Januarii pag. 612.

¶ 2. **ILLUMINARE**, Accendere, Gall. *Allumer*. Guido Discipl. Farfensis cap. 21: *In coquina frater qui primus venerit diluculo, quamdiu solus fuerit, nihil aliud gerere poterit, nisi focum Illuminare.* Bernard. Mon. Ord. Cluniac. part. 1. cap. 46: *Venientes in coquinam ignem accendunt, candelas duas aut unam a secretario datas illuminant. Cum torchiis cereis Illuminatis*, in Charta ann. 1398. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 227.

3. **ILLUMINARE**, Pingere, coloribus adumbrare, *Enluminer*. Alcuinus Epist. 1: *Quosdam stellarum ordine, ceu picto cujuslibet magnæ domus culmine Inluminari gestio.* Guigo Prior Carthusiæ lib. de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 36: *Libris utique vel præparandis, vel conficiendis, vel ligandis, vel emendandis, vel ornandis, vel Illuminandis, vel intitulandis, vel iis, quæ ad ista pertinent, ordinandis, faciendis et perficiendis intendere debet.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Librum non scribant, nec Illuminent.* Ibidem: *Missale Auro Illuminatum.* Bromptonus ann. 1076: *Ita ut ipse Episcopus libros scribere, Illuminare, et ligare non fastidiret.* Chronicon Trudonense lib. 8. pag. 441: *Graduale unum propria manu formavit, purgavit, punxit, sulcavit, scripsit, Illuminavit, musiceque notavit syllabatim.* [Testam. Henrici Archiep. Ebredun. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 180: *Bibliam quam emi Parisius sine glossillis et sine postillis, Illuminatam auro et azuro in uno volumine, Ordini Prædicatorum lego. Missale bene Illuminatum*, in Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Diœcesis Massil.]

* 4. **ILLUMINARE** FAMAM, Existimationem reconciliare, Gall. *Rétablir sa reputation*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 490: *Cum idem clericus esset penitus innocens de præmissis, ad Illuminandam famam suam et ut sciretur veritas de innocentia sua, etc.*

* 5. **ILLUMINARE**, subst. Candelæ, lucernæ ecclesiarum, Gall. *Luminaire*. Charta ann. 1006. apud Lamium in Delic. erud. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 3. pag. 888: *In ipsa sancta ecclesia dies noctuque missas et orationes, incensum et Illuminaria, et officium Dei, et ordo sancti Benedicti semper studere et peragere debeant.* Vide *Luminare*.

* **ILLUMINATI**, Hæretici recentiores in Hispania, de quibus in Actis S. Ignat. tom. 7. Jul. pag. 646. Vide alia notione in *Illuminare* 1.

¶ 1. **ILLUMINATIO**, Illustratio, Gall. *Enluminure*. Martenius Itiner. tom. 2. pag. 149. docet duos codices MSS. sacrorum Bibliorum in Stabulensi Monasterio asservari, ad quorum calcem habetur: *Codices hi ambo quia continuatim et tamen morosius scripti sunt per annos ferme* IIII. *in omni sua procuratione hoc est, scriptura, Illuminatione, ligatura uno eodemque anno perfecti sunt ambo; licet hic posterior, qui est anterior, et ipse est annus ab Incarn. Domini* MXCVII. *Indict. V. Henrico IIII. Imperante.* Eadem notione occurrit apud Goulettum in Compendio Jurium Universit. Paris. fol. 7. Vide alia notione in *Illuminare* 1.

* 2. **ILLUMINATIO**, Baptismus, Gr. φωτισμός. Acta S. Gratil. tom. 2. Aug. pag. 729. col. 1: *Et tunc obtulit ei beata Felicissima urceum cum aqua per Illuminationem suam: et baptizavit eam, astante matre sua.* Vide *Illuminare* 1.

ILLUMINATOR, Aurarius pictor, qui libros variis figuris, iisque aureis condecorat, Gall. *Enlumineur*. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 480: *Præcipuusque scriptor, et librorum Illuminator.* [Diploma ann. 1386. apud Tolnerum in Probat. Histor. Palatinæ pag. 146: *Concedimus per præsentes ut universi servientes* (Academiæ Heidelberg.) *sui videlicet bedelli, librarii, stationarii, pergamenarii, scriptores, Illuminatores, et alii famulantes eidem... libertatibus gaudeant.* Occurrit etiam apud Goulettum in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 11. et alibi.]

ILLUSIO. Usus antiqui Cistercienses cap. 97: *Si et iste non aderit, frater, quamvis Illusionem passus, hoc faciat.* Cap. 90: *Missas solennes debet cantare, etiamsi nocturno somnio Illusus fuerit.* Nomocanon, nuper editus a Cotelerio cap. 117. Ἱερεὺς μέλλων λειτουργῆσαι, ἐὰν πέσῃ εἰς ῥεῦσιν, etc. [Vide Constitut. Apost. lib. 6. cap. 26. Dionysium Alexandrinum can. 4. S. Athanasium in Epistola ad Ammonem Monachum, Cassianum Collat. 22. Gregorium M. lib. 11. Ep. 64. resp. 12. ad S. Augustinum Cantuar. S. Thomam in 4. dist. 9. art. 4. quest. 1.]

¶ **ILLUSTER**, pro *Illustris*. Occurrit passim. Vide *Illustres*.

¶ **ILLUSTRA**, ILLUSTRARI. Vide *Illustres*.

¶ **ILLUSTRAMEN**, Lumen. Acta S. Franciscæ num. 26. tom. 2. Martii pag. 109: *Noli a me auferre confortamentum et totius meæ mentis dilucidum Illustramen.*

¶ **ILLUSTRAS**, ILLUSTRATUS. Vide *Illustres*.

ILLUSTRES, Honoratiores, vel qui hocce titulo donati erant. Anastasius in sancto Hormisda PP.: *Qui ingressi una cum Grato Illustri, etc.* Tres porro Honoratorum gradus passim adnotare est apud Scriptores, *Illustrium, Clarissimorum, Spectabilium. Illustrium* potior erat, tribuebaturque Præfectis Prætorio, Præfectis Urbi, Quæstoribus, Magistris Militum, etc. quod pluribus docuerunt Brissonius, Pancirollus, Sirmondus, et novissime Joannes Seldenus lib. de Titul. honorum. [** Adde Glossar. med. Græcit. voce Ἰλλοῦστριος col. 513.] Apud nostros etiam hæc dignitatis prærogativa diu, stante prima et secunda Regum Franciæ stirpe, obtinuit, cum Reges ipsi, atque adeo Majores domus, *Viros Illustres* sesemet indigitarent: quod ex eorum diplomatibus colligere est apud Doubletum in Historia Sandionysiana pag. 655. 656. 658. 689. 697. 698. 704. 705. 707. et alios. Quomodo vero a Romanis in Franciam ea dignitas transierit, a nemine hactenus proditum. Quod quidem, si hac in re sententiam interponere liceat, inde ortum existimem, quod Clodoveus, acceptis ab Anastasio Consularis dignitatis codicillis, *Inlustris* titulum, qui Consulibus, cæterisque summis magistratibus competebat, tanquam Consul, et Imperii officialis sibi adscripserit. Neque enim hac tempestate Reges, suæ licet potestatis, neque dominii jure Imperatoribus obnoxii, eorum dici *Milites*, hoc est, non Vassalli, sed officiales, ut quem tanquam supremum orbis dominum suspiciebant ac venerabantur, renuebant, ut ex Epistola Sigismundi ad eumdem Anastasium, apud Avitum Viennensem docuimus in Dissert. 23. ad Joinvillam. Hinc crebro tot Regibus ab iis delata Patricii dignitas, quod in voce *Patricius* infra ostendimus. Exhinc Reges alii Franciæ, indeque Majores domus, qui Regulorum vices obtinebant, *Illustris* nomenclaturam servarunt, aut sibi arrogarunt. [Quin etiam Comitibus eumd. honoris titulum sub Merovingica stirpe tributum fuisse, cum ab aliis, tum ab ipsis Regibus, ex Marculfi formulis probat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 3. num. 4.] Ad quos vero spectarit, inclinato jam Imperio, docemur ex Speculo Saxon. lib. 3. art. 58: *Nullum est feudum vexilli, de quo possit Illustris, seu Princeps fieri, nisi illud sibi a Rege conferatur. Feudum alii prius collatum, sequenti Illustriam non tribuit dignitatem.*

☞ His addam post Mabillonium loco citato *Illustris* titulum, qui fere sæcularis primum habitus fuerat, demum ad Abbates præcipuos transiisse. Exstant in appendice Marculfi formulæ duæ 40. et 51. in quibus *Inlustris* Abbatissa dicitur, forsitan ob claros natales, quemadmodum Chrothildis matrona in suis litteris, quas exhibet laudatus Mabill. lib. 5. tabella 29 et lib. 6. Charta 8. et fortassis eodem ævo idem elogium aliquando tributum est illustrioribus Abbatibus, unde sæculo IX. *Illustris Abbas Rabanus*, apud Lupum abbat. Epist. 5. et Agobardus epistolam suam inscripsit, *Dominis et sanctissimis, beatissimis, viris Illustribus, Hilduino sacri Palatii Antistiti, et Walæ Abbati.* Nova collectio Formularum Baluziana: *Domino venerabile Illustrique sagacissimo, sed inlustriore sanctitate et gratia Dei pollente et sacerdotale apice sublimato:* quod de Episcopo dictum videtur. [* Idem titulus tribuitur archiepiscopo Viennensi in Charta ann. 906. ex Chartul. ejusd. eccl.

fol. 38. r°. col. 1 : *Ubi* (Viennæ) *Inluster vir venerabilis domnus Alexander archiepiscopus, rector et pontifex præesse videtur.*] Procedente tempore *Illustrissimi* dicti sunt Episcopi et Rom. Ecclesiæ Cardinales. Verum sub Urbano VIII. ut notavit Allatius de Consensu utriusque Eccl. lib. 1. cap. 5. num. 15. cum *Illustrissimi* titulus, qui Cardinalium proprius erat, communicatus aliis minus dignis vilesceret ; provisum fuit, ut in posterum Cardinales, exceptis Regibus, *Eminentissimi* titulo insignirentur. Sic paullatim degeneravit *Illustrissimi*, nedum *Illustris* vocabulum, quo nullum fere quondam illustrius erat, maxime apud Francorum Reges.

ILLUSTRA, de feminis. Tabular. S. Vitoni Virdun. pag. 1 : *Dum illustro viro Pipino, ejusque Illustra matrona Plectrude, etc.*

ILLUSTRIA DIGNITAS, Dignitatis titulus, qui *Illustratus dignitas* dicitur Senatori lib. 1. Epist. 4. et lib. 6. Epist. 11. 16. *Illustratus gradus*, in leg. 11. C. de Jud. (1, 9.)

¶ ILLUSTRAS, vel melius ILLUSTRITAS, Eadem notione. Utraque vox pluries occurrit in Sententia Sigismundi Regis Poloniæ de felonia objecta Ducibus Curlandiæ, iisque Ducibus tribuitur, apud Ludewig. tom. 6. pag. 217. 218. 220. et 225.

ILLUSTRARI, Illustratus dignitate donari. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei : *Reddunt miseri dignitatum pretia, quas non emunt. Commercia nesciunt, et solutionem sciunt. Ut pauci Illustrentur, mundus evertitur.* Idem lib. 5 : *Veniunt plerumque novi nuncii Epistolarum a summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum.*

° **ILLUSTRISSIMITAS,** Titulus honorarius quo cardinales compellantur a regibus Poloniæ, ex Amyden. in Stylo Datar. cap. 15. pag. 137.

¶ **ILLUTIBARDUS**, Qui barbam habet illotam et sordidam, apud Apuleium Florid. cap. 3. Quidam legunt *Inlutibardus.*

✱ **ILLUTIBILIS.** [Et *Inlutibilis*, qui elui non potest : ab *illutus Plaut. Men.* 1. 2. 57. Nam ex isthoc loco spurcatur nasum odore *Illutibili*. Alii melius ex MSS. leg. *illucido*, qui scil. ex loco obscuro exhalat.]

° **ILNECHIA,** Navigii species. Vide in *Naca* 1.

° **ILUA,** Lucanica. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Ilua, Saucisse.*

° **ILUM,** Pennæ substantia medullaris. Idem Glossar. *Ilum, Mouele de penne.*

✱ **IM.** [Inquit *Festus*, ponebant pro *eum* a nominativo is. *Lex XII. Tab.* apud *Macrob.* 1. *Saturn.* 4.]

° **IMA,** Ora, Gall. *Bord, rivage.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 8. r° : *Helias Vigerii de Sancto Petro....... recognovit se tenere... domum suam,... sitam...... ad Imam maris ex parte posteriori.*

IMAGINABILIS , *Fictilis,* in Glossis Isonis Magistri. [*Imaginabile* , *Aptum imaginatione percipi,* J. de Jan.]

IMAGINABILITER, Per speciem imaginis vel figuræ. Johannes Abbas in Præfatione ad libellum Precum : *Sunt aliqui minus proficientes, quique Deum sibi Imaginabiliter fingunt : quia in hæc temporalia deformiter sparsi, illam miram et incircumscriptam lucem contemplari intellectualiter nequeunt.*

¶ **IMAGINALIS,** Constans imagine. S. Irenæus lib. 5. cap. 11 : *Hæc Judæorum Imaginalis est descriptio.*

¶ **IMAGINALITER ,** ut *Imaginabiliter*, apud S. Augustinum. Vita S. Winwaloei MS. : *Si autem Angelus ejus, quamvis Imaginaliter hoc fecisse, ipso absente, credendus esset, etc.*

1. **IMAGINARE,** Imaginem rei alicujus referre, effingere. Alanus de Insulis in Planctu naturæ : *Illic armilla colubri naturam Imaginans, etc.* [Eadem notione Gellius : Ὀπτικὴ *facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant : item, ut speculum in loco certo positum nihil Imaginet, aliorsum translatum faciat imagines.*]

° 2. **IMAGINARE,** Imagine seu sigillo, illius effigie cujus erat, insignito Chartam munire. Charta Henr. reg. ann. 1002. ex Diplomat. Tegur. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 80. col. 1 : *Propria manu in hac charta subnotavimus signum et sigilli nostri impressione jussimus Imaginari.* Vide *Imaginatio.*

° **IMAGINARIA,** Imago, figura. Chartul. S. Petri puellarum Bituric. fol. 10. v°. : *In patrimonio sancti Petri sunt duæ Imaginariæ de argento.* Hinc nostris *Imagier*, Sculptor. Lib. 1. statut. artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 209. v°. : *Quiconques veult estre Ymagier, c'est assavoir tailleurs de crucefis, de manches de cousteaux, et de toute autre maniere de taille, quelle que elle soit que on face d'yvoire , de fust et de toute autre maniere d'estoffe, quelle que elle soit, estre le puet.* Vide in *Imaginarius* et infra *Ymaginatus.*

IMAGINARIUS , Vicarius, Locum-tenens, qui vices alterius in rebus gerendis implet, et *imaginem* quodammodo refert. Vetus Glossar. Bibl. Reg. : *Imaginarius, Subposita persona.* Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 21 : *Quem ad vos tanquam Imaginarium personæ nostræ transmittimus.* Lib. 3. Epist. 9 : *Filium nostrum ad vos tanquam Imaginarium nostræ præsentiæ destinamus.* Adde Epist. 21. et 26.

IMAGINARIUS ORDO, in Concilio Turon. II. can. 3. opus sculptile, aut pictum, [vel potius Ordo seu locus imaginum, quo sensu *Imaginaria pictura* dicitur ab Anastasio in versione Concilii II. Nicæni, et in libro 1. Beati Abbatis adversus Elipandum *Imaginarie*, id est, secundum imaginem. Hæc Mabill. de Liturg. Gallic. pag. 93. ubi integram videre potes explicationem Canonis laudati.]

IMAGINARII, Sortilegi quidam ita dicuntur, *qui imagines faciunt, qui in possessionem præsidentium spirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubiis doceantur.* Ita Petrus Blesensis lib. de Præstigiis fortunæ, seu potius Joan. Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 12. et Vincentius Belvac. lib. 25. cap. 101. Iidem forte qui εἰκονικοὶ dicuntur in Glossar. Lat. Græc.: *Imaginarii*, εἰκονικοί.

1. **IMAGINATIO,** pro *Imago*, [seu sigillum, sic dictum, quod ejus cujus erat præferret imaginem.] Charta Friderici I. Imp. apud Ughellum in Episc. Bobiensibus sic clauditur : *In hujus ceræ materia pro sigillo expressa nostri vultus Imaginatio.* [Chronicon Bonæ Spei 4 : *Ut hæc præfata traditio inconcussa permaneat, subsignato canonico testimonio, immo apposita sub Imaginatione nostra, hujus nostri decreti paginam confirmavimus.* Rursum occurrit pag. 10. et tom. 3. Gall. Christ. col. 23. Instrum. Charta Odardi Camerac. Episc. ann. 1108. apud Miræum tom. 1. pag. 81 : *Quæ bona ne tradantur oblivioni, nostri sigilli Imaginatione signamus.* Altera Manassis ejusdem urbis Episc. ann. 1096. laudato tom. pag. 165. col. 2 : *Ut hæc nostra Charta indissolubilis permaneat, sigilli nostri Imaginatione firmata est.* Similia leguntur in Charta Nicolai successoris ann. 1142. tom. 5. Gall. Chr. col. 296.]

° 2. **IMAGINATIO.** Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 158 : *In quo* (parlamento) *quidam frater Carmelita accusavit ducem Lancastriæ de Imaginatione mortis regis.* Forte pro *Machinatione* ; nisi id spectet ad sortilegii speciem, quo adversarium vulnerare vel etiam occidere tentabant, illius imaginem ex cera compactam pugione percutiendo. De eo mentio fit in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 14 : *Pour laquelle accusation maistre Bernard Desplez fist informacion contre le suppliant ; lequel en haine de ce fist une Ymaige, au moyen de laquelle ledit Desplez peut estre si blessié et impotent, qu'il ne peust jamais escripre. Et ainsi advint audit Desplez, comme depuis a oy dire ledit suppliant.* Vide infra *Invultare* et *Vultivoli.*

IMAGINATUS, Imaginibus adornatus, sculptus. Testamentum S. Remigii, Remensis Archiep. : *Tibi hæredi meæ Ecclesiæ supra memoratæ jubeo thuribulum et Imaginatum calicem fabricari.* Acta Concilii Remensis, ubi de Translatione corporis S. Remigii : *Continens Dominicum sepulcrum eleganter Imaginatum, instar illius Hierosolymitani, in quo nostra requievit salvatio.* Charta Rudesindi Dumiensis Episcopi æræ 930. apud Anton. de *Yepez* tom. 5. Chron. Ord. S. Benedicti : *Diptagos aureos argenteos Imaginatos et deauratos, calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum, et eorum pateris, etc.* Infra : *Concos Imaginatos 7. etc.* [In Conciliis Hispan. tom. 3. pag. 180. habetur *Inmaginatos.*] Alia Bermundi II. Regis, æræ 1035. apud eumdem tom. 5. pag. 439 : *Accepimus de vos unum vasum argenteum et Imaginatum, quod fuit de amica nostra Regina domina Gelvira, etc.* Chr. S. Trudon. lib. 1. pag. 349 : *Altare.... auro argentoque Imaginatum cum ciborio desuper.* [Lactant. lib. 5. cap. 13 : *Sibylla Erythræa* κωφοοὺς καὶ ἀνοήτους *vocat, surdos scilicet et excordes, qui nec audiant divina, nec sentiant, sed terram digitis suis Imaginatam* (in imaginem efformatam) *metuant et adorent.*] [° Vide infra *Ymaginatus.*]

¶ IMAGINATA VITA, Quæ solam habet virtutis imaginem, qualis est hypocritarum. Chronic. S. Trudonis pag. 346. tom. 7. Spicil. Acher. : *Probi priorum exemplo accensi in melius et melius semper proficiant, improbi imaginata vita sua confusi a malis operibus suis vel sic saltem resipiscant.*

IMAGINEUS, Imaginarius. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini :

Nec stat Imagineis simulatilis umbra figuris.

Idem lib. 1. Poem. 13 :

Sumpsit Imagineas paries imitando figuras.

Will. Brito lib. 12. Philipp. :

Sunt quibus assuetas vires rapit extasis umbræ
Mortis Imagineæ, pavimenti in pulvere pressis.

IMAGINIFERI, Qui vexilla, in quibus Imperatorum erant depictæ imagines, in acie deferebant, apud Gruterum 562. I. 1007. 1. Vide Stewechium ad Vegetium lib. 2. cap. 6. et Pancirollum in Notitia Imp. cap. 24. in Gloss. Lat. Gr. : *Imagi-*

nifer, est πρωτόμορφος. Emendat Meursius, πορτόμορφος. [Vide Lexicon Militare Caroli de Aquino,] [** et Glossar. med. Græcit. col. 1206.]

IMAGINIOLA, Imaguncula. Chronicon Abb. S. Trudonis lib. 6. pag. 403 : *Pelviculam.... intus habentem Imaginiolas, fusili opere cælatas.*

¶ **IMAGO,** masc. gen. *Cum parvo imagine aureo ad figuram D. N. J. C.* in Charta ann. 1398. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 227.

IMAGO, Vexillum Sanctorum imaginibus insignitum. Epistola Adriani PP. in Codice Carolino 92 : *Neapolitani vero cum magno obsequio cum signis et Imaginibus eos suspicientes, Neapolim ingressi sunt.* Honorius III. in V. Compilat. Decret. tit. 6. cap. 1 : *Invenimus pro Patriarcha* (Gradensi) *probatum, quod recipiebatur in ipso Monasterio processionaliter cum incenso, aqua benedicta, et Icona. Et quando revertebatur a gradu, pulsabantur ibi campanæ.* Vide *Agalmen.*

IMAGO AURI, Nummus aureus, Regis imagine signatus. Regiam Majest. lib. 4. cap. 40. § 7 : *Pro vulnere in facie, vulnerans dabit unam peciam auri, videlicet unam Imaginem Auri.* Vide *Forma* 4.

· **IMAPUS.** Vita B. Joann. Abbat. Gorziensis cap. 9. n. 75 : *Vas quoddam, quod Imapum dicunt, guttulæ excipiendæ vasi vinario suppositum invenit.* Sic etiam præfert Editio Labbei. Sed *Hanapum* legendum arbitror. Vide in hac voce.

✱ **IMBALNITIES.** [Sordes, squalor, illuvies, h. e. balnei seu lotionis privatio. *Lucil.* apud *Non.* 437. Hic cruciatur fame, frigore, illuvie, imbalnitie.]

¶ **IMBALSAMARE,** Vox Italica, Gallis, *Embaumer,* Corpus mortui *balsamo* alisque bonis odoribus condire. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1272 : *Obiit Rex Heuzus... et sepultus fuit ad Ecclesiam FF. Prædicatorum, et fecit Commune Bononiæ eum Imbalsamari.*

* *Embassamer*, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 9. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 188 : *La sainte royne Crotilde prist les cors de ses neveuz en grans plours et en grans larmes, atourner et Embassamer les fist.* Ubi Aimoin. lib. 2 cap. 12. *condiens aromatibus, etc.* Vita J. C. Ms. :

Ces trois dames que je vos di,
Achaté ont chier ongement,
Et moult vaillant Embaussement
As plaies lor maistre saner
Et à son cors Embassemer.

IMBANCHITUS. Interpres. Novell. 88. cap. 2 : *Multis enim domos possidentibus in hac felicissima civitate, qui imbanchiti non videntur, mox futuris pensiones ab inquilinis accipere, calumniantur, etc.* Ubi Græc. πολλοὶ δὲ τοῖς οἰκίας κεκτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βασκαίνοντες, etc. Vox videtur deducta a *bancus*, ita ut imbanchiti dicantur, qui in ædibus propriis *stallum*, seu sedem fixerint. Vide *Bancus*, Scamnum, sedile.

¶ **IMBANDITIO.** Ferculum, Gall. *Service*, ab Italico *Imbandire*, Mensam instruere. Chronicon Placentinum Joh. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 581 : *De victu omnes cives Placentiæ faciunt mirabilia, et maxime in nuptiis et conviviis... et pro prima Imbanditione dant duos cappones, vel unum capponem, et unam magnam petiam carnis, etc.*

* **IMBANNIRE,** In *bannum* mittere, confiscare. Stat. eccl. S. Dion. Leod. ann. 1330. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 440 : *Elapsis his octo diebus, extunc si manserit* (canonicus) *extra claustrum, præbenda ejus erit Imbannita, fructusque, tam grossi quam minuti, dictæ præbendæ, cedent ecclesiæ.* Vide in *Bannum* 1.

¶ **IMBANNIRI.** Interdici. S. Bernardus Epistola 253. n. 9 : *Super omnia plangitis, quod Ecclesiam S. Foillani, quæ de Ordine vestro est, Abbas noster de Villari fecerit Imbanniri.* Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1. pag. 572. et ibi *Imbannire* pag. 568.

* **IMBARCUM**, vulgo *Embargo.* Stat. Genuens. lib. 4. cap. 17. pag. 123 : *Nisi navigium jussu superioris loci, ubi fuerat, esset interceptum, aut saxitum, vel, ut dicitur, de eo factum Imbarcum.*

¶ **IMBASIO,** Adulteratio, ab Anglico *to imbase,* Adulterare. Dicitur maxime de iis, qui cudunt nummos adulterinos. Litteræ anni 1550. apud Rymer. tom. 15. pag. 206 : *Alkimisticam multiplicationem et pejorationem sive Imbasionem cuniæ nostræ.*

IMBASSIATOR, Legatus. Vide *Ambascia.*

* **IMBASTARE** a Gallico *Embaster*, Clitellas imponere. Inquisit. ann. 1260. in Reg. *Olim* parlam. Paris. : *Ipsum militem viliter duxerunt super quemdam roncinum Imbastatum in prisionem ipsius comitis apud Cenomanum.* Aliud vero sonat *Embasteis.* Rem nempe inter socios dividendam, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Bel* fol. 123. v° : *Item environ cinquante arpens de bois Embasteis avec autres parsoniers.*

* **IMBATALIARE**, IMBATEGLARE, IMBATTAJARE, Munire, *batalliis* instruere. Guido de Vigev. de Modo expugn. T. S. Ms. cap. 5 : *De modo faciendi scalas Imbatuliatas et super equis involutas apportare.* Cap. 6 : *De modo faciendi castrum Imbataliatum, quod ponetur juxta murum civitatis et altius muro.* Ibid. cap. 12 : *Et ipsa domus fiat incastellata et Imbateglata, ut videtur operanti.* Chron. Tarvis. ad ann. 1379. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 771 : *Insuper pro majori firmitate et securitate formaverunt quamdam bastitam ad portum Mathemaucium duabus chochis ad traversum illius portus Imbattajatis ut supra.* Vide *Imbatellare.*

¶ **IMBATELLARE** CASTRUM, f. Arcem munire, instruere, ab Anglico *to Imbattle :* quod tamen proprie dicitur de acie. *To Imblattle an army,* Aciem instruere. Vide locum in *Machicollare.*

* **IMBAXATURA,** Legatio, demandata rei cujuscumque exsequendæ alicui cura, provincia, Ital. *Imbasceria*, Gall. *Ambassade, commission.* Charta ann. 1251. ex Cod. reg. 4659 : *Quicumque cives Avinionis a dictis dominis vel eorum curia in Imbaxaturam sive mesagariam mittentur, expensis dominorum seu curiæ ibunt.* Vide supra *Embaxaria.*

* **IMBAXIATA**, Eodem significatu. Comput. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 33. col. 2 : *Pro viatgio sive Imbaxiata Franciæ facienda Parisius, etc.* Hinc

* **IMBAXIATOR,** Legatus, Ital. *Imbasciadore.* Instr. ann. 1359. ibid. tom. 2. pag. 204. col. 2 : *Cum Imbaxiatoribus a Montepessulano ad nos destinatis, etc.* Vide supra *Embaxator.*

* **IMBE,** Apiarium, Germ. *Imme.* Necrol. abbat. Altorf. in Alsat. : *Obiit Bertoldus viij. Calendas Aprilis, qui dedit unam Imbe.*

IMBELLIA, *Debilitas,* ab *imbellis.* Joan. de Janua. [Festus exponit : *Imbelliam, Belli inscientiam.* Macrob. lib. 2. Saturnal. : *Tunc pœnus eludens ignaviam Imbelliamque militum ejus pretiose armatorum, plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc, etiamsi avarissimi sint.* Eadem iisdem prorsus verbis refert Gellius lib. 5. cap. 5. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Imbellia, Féblesse.* Laurentius in Amalthea : *Imbellia, Ignavia, belli imperitia, imbecillitas.*]

¶ **IMBENEFICIARE,** Bona ecclesiastica in feudum seu beneficium dare, apud Macros fratres in Hierolexico ex Burchardo de casibus S. Galli. Vide *Beneficium.*

* **IMBER,** a Germanico *Regen,* quod *imbrem* sonat, *Regini* fluvii nomen, ut notant docti Editores ad Vit. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 484. col. 1 : *Super plantationem vinearum, quæ inter confluenta Danubii et Imbris sita esse dignoscitur.*

* **IMBERX,** pro *Imbrex.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Imberx, Goutiere.* Vide infra *Imbrium.*

* **IMBIBESIA,** Vox ficta ab Henr. ab *Heers* observ. viij. ad potum, idem quod inedia ad cibum. Hæc post D. *Falconet.*

IMBILIUM, in Glossario Saxonico Cottoniano, exponitur leohs-leap. Vide conjecturam Somneri.

* Nostris *Emblay* est Torcularium instrumentum. Lit. remiss. ann. 1441. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 78 : *Grosse cheville de bois, qui est mise parmi la viz du pressoir, et en quoy l'en mettoit l'Emblay ou grant thignel à faire tourner ladite viz d'icellui pressoir.*

* **IMBINDARE** OCULOS, Ital. *Imbendare*, Oculis velum obducere, Gall. *Bander les yeux.* Barelet.serm. in Domin. 1. Advent : *Te percutient, te ad columnam ligabunt, oculos Imbindabunt, et cruci affigent, etc.*

✱ **IMBIRGARE.** [Vide *Imbrigare.*]

✱ **IMBITO.** [Ineo, ingredior : ab antiquo *bito, is. Plaut. Epid.* 1. 2. 42. Meam domum ne *Imbitas.*]

¶ **IMBLADARE,** Agrum *blado* seu segete conserere. Vide in *Bladum.*

¶ IMBLADATIO, *Fructus fundi, Emblaveure,* Nomenclatori Idiotismi Leodiensis.

* **IMBLADIARE,** Ital. *Imbiadare,* Agrum *blado* seu segete conserere, Gall. *Emblaver.* Charta ann. 1273. ex Tabul. S. Mariani Autiss : *Annis singulis dictas terras suis propriis sumptibus excolent cultura debita et Imbladiabunt modo debito et tempore competenti.* Hinc *Emblable* dicitur, Ager *blado* recipiendo præparatus. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 77 : *Lesquelles terres estoient et encores sont Emblables.* Ejusdem originis *Emblaeir,* pro Impedire, vulgo *Embarrasser.* Charta ann. 1247. in Chartul. 21. Corb. fol. 95 : *Ne puis je faire herbergage, ne ostise doueir, ne Emblaeir par quoi ly hommes devantdiz soient destorbez de leur aaisemens.* Vide supra *Abladare* et in *Bladum.* Inde

* IMBLADATURA, Agrorum fructus, *bladum* quodvis. Charta ann. 1219. in Chartul. Arremar. : *Prior ecclesiæ S. Johannis de castro Trecensi habebit..... Imbladaturam cujusdam petiæ terræ de frumento.* Alia ann. 1252. ex Chartul. Maurigniac. : *Tam in decimis bladorum et cujuscumque Imbladaturæ terrarum arabilium et vinearum, quam in censu, tallia, etc.*

* **IMBLAVARE,** ut supra *Imbladiare. Campus Imblavatus, vel aliquo semine seminatus,* in Stat. Vercel. lib. 5. pag. 119. v°.

IMBLOCATUS. Cum legibus Ecclesiastis vetaretur, excommunicatorum corpora sepelire, non modo in cœmeteriis benedictis, et consecratis, sed ne quidem in humum ubivis mittere, proinde-

que necesse esset in plateis aut agris insepulta relinquere: ne tamen fœtor nares, aut spectaculi horror mentes fœdaret, illa ut plurimum humo injecta, aut tumultuaria lapidum congerie operire solebant: idque *Imbloccare* dicebant nostrates Belgæ, quibus *bloc*, est tumulus quidam altior. Lambertus Ardensis pag. 173. de Arnoldo Ardeæ Domino, in excommunicatione defuncto: *Dominum Arnoldum juvenem extra atrium ad cellam suam apud Bramas adduxerunt, et eum ita Imblocatum extra parietes capellæ suæ, eo quod ibi non esset atrium adhuc benedictum, neque cimiterium, quam propius potuerunt, collocaverunt.* Idem scriptor pag. 177: *Primus igitur Ardeæ Prior Caradocus ad consilium Abbatis sui Theodorici, et R. Patri et D. Morinensis Ecclesiæ Episcopo Miloni, primo super excessu, quo Ardensis quondam D. Arnoldus... ei obligatus tenebatur, pro quo et Imblocatus sine honore fuerat super terram, omnino satisfaciens, eumdem Arnoldum a Bramis apud Ardeam transtulit, et... honorifice sepelivit.* Ejusce moris observo præterea vestigium apud Nicephorum Gregoram lib. 5. histor. pag. 58. 1. Edit. et Rudolphum Monachum in Vita S. Liobæ Abbatissæ cap. 3. et 4. ex Edit. Mabillonii. [** Sequentia ex Additionibus Cangii post Glossar. Latin. Paullo aliter post Glossar. Græc.: Sed et videri potest vox inde formata, quod qui excommunicati moriebantur, in truncum cavum, quem *bloc* Belgæ vocant, immitterentur. Certe moris istius, etc.] Non diffiteor tamen, *Bloc*, vocem Gallicam, hoc loco pro trunco usurpari, quomodo etiamnum Picardi vocant: quippe qui excommunicati moriebantur, cum humo mandari vetarentur, in truncum arboris cavum immittebantur. Moris istius argumentum profert Charta Imberti Parisiensis Episcopi apud Jac. Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 557. de quodam Milite: *Morte præventus, exitu miserabili anathematizatus vitam finivit: cujus corpus insepultum atque in concavo trunco repositum, cum per tres menses animalibus et feris esset expositum, conjux ejusque parentes miseratione moti, Odonem Decanum cæterosque Canonicos adierunt, ut terræ commendare liceret, per omnia satisfaciendo, quicquid forisfecerat, sese emendaturos promiserunt.*

Excommunicatorum corpora humari vetitum, a primis Christianismi sæculis palam est. Exstat apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 106. vetus formula excommunicationis præclara, in qua hæc habentur: *Sint cadavera eorum in escam volatilibus cœli, et bestiis terræ, et non sint, qui sepeliant eos.* In Charta Herivæi Archiep. Rem. in Concilio Remensi ann. 900: *Sepultura asini sepeliantur, et in sterquilinium super faciem terræ sint, ut sint in exemplum opprobrii et maledictionis præsentibus generationibus, et futuris.* In alia, quæ descripta legitur in Spicil. Acher. tom. 12. pag. 142: *Anathematis vinculo innodatus, a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alienus efficiatur, et a consortio Christianorum privetur, ejusque corpus exanime asinorum accipiat sepulturam, et ipse æternarum flammarum incendiis miserabiliter torqueatur.* Denique in Epistola Urbani II. ann. 1091. ad Hugonem Episcop. Gratianopol. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Porro sanctorum Canonum decreta ubique inviolabiliter conservari cupientes, constituimus atque censemus, ut interdictos a nobis, aut excommunicatos in communionem recipere, aut mortuos sepulturæ tradere nemo præsumat.*

Excommunicatorum corpora insepulta jacuisse *super terram* per vicos et plateas testantur Acta Concilii V. Tricassini ann. 878. can. 3. 7. Innocentius III. lib. 15. Epist. 129. Ejusdem Acta pag. 34. Rogerus Hoved. pag. 769. 773. 801. 810. et Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 908. etc.

Quin et ea invaluit opinio, excommunicatorum cadavera, nisi mortui absolverentur, in cineres non abire, et resolvi haud posse: sed in horrendum posteris exemplum indissolubili membrorum compage integra in omnia secula perdurare. Id non uno, licet raro, probant exemplo Scriptores Latini, Matth. Paris ann. 1245. pag. 464. Adamus Brem. cap. 75. vetus Scheda de quodam excommunicato, edita a Tengnagelio cum Domnizone pag. 380. Albert. Stadensis ann. 1050. et Odo Gesseus in Hist. Podiensi lib. 2. cap. 21.

In Græcis vero plura observare est, apud quos constans et indubitata ea perseverat adhuc opinio, excommunicatorum corpora post mortem non putrescere. Unde cum id et virorum vitæ sanctitate illustrium cadaveribus non raro æque eveniat, hanc potissimum adhibent censuram, ut si illa quidem suave aliquid redoleant, aut quapiam decoris luce præfulgeant, pro reliquiis colant: si vero nigra et deformia appareant, aut fœtorem emittant, denique si τυμπανιαῖα sint, i. ad tympani morem turgentia, excommunicatorum illa indubie opinantur. Quod longa apud eos compertum est experientia, ut observat Jacobus Goarus ad Eucholog. Gr. quem consulas velim, ut et Hist. Politic. pag. 27. Turco-Gr. lib. 2. Epist. 21. Leonem Allatium in Epist. ad Paulum Zacchiam de quorumdam Græcorum opinationibus, Christophorum Angelum libro de Hodierno Græcorum statu Græce edito cap. 25. et Franciscum Richardum de Insula *Sant-Erini* cap. 15. extremo. Vix est enim, ut quæ in hanc sententiam conferri possunt, capiat Glossarium.

⁎ **IMBOBATUS.** Vide infra *Imbotatura*.

⁎ **IMBOCCARE**, IMBUCCARE, vox Italica, Influere, os canalis vel fluvii aperire; unde *Imbuccatura*, officium *Imbuccatoris*, cui scilicet ejusmodi cura demandata. Stat. Mutin. rubr. 202. pag. 38. r°: *Imboccando sdugarium in canalem de Situla prope stratam.* Addit. ad ead. Stat. cap. 28. pag. 50. r°: *Statuimus quod aqua Situlæ veniens in civitatem Mutinæ, Imbuccari debeat in locis et temporibus solitis, et ubi commodius Imbuccari poterit per Imbuccatorem eligendum per magnificos D. Conservatores.* Ibid. cap. 30: *Nulli liceat ponere aquam in canalibus, nisi tantum Imbuccatoribus, et de quibus in statuto sub rubrica de Imbuccatore et Imbuccatura, nec facere aliquam buccam in flumine Situlæ, nisi fiat per dictum Imbuccatorem.* Non dissimili notione nostris *Emboier*, nimirum pro Transfodere, perforare, vulgo *Percer de part en part.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 4: *Bon Wathier de Donchery.... geta de sa ditte espée contre ledit exposant si grand cop, qu'il Emboia un boucler, que ycellui exposant tendi contre le cop, et lui creva un det de sa main.*

⁎ **IMBOGARE**, *Bogis* seu compedibus reum vincire; unde *Imbogatura*, Actio ipsa vinciendi, seu quod commentariensi ob id ab incarcerato solvitur. Stat. Cuman. cap. 90. ex Cod. reg. 4622. fol. 44. r°: *Pro Imbogatura et bogis nichil debeat* (carcerum custos) *habere; nisi sibi specialiter præceptum fuerit quod carceratus debeat Imbogari.* Nostri *Embuscher*, pro Compedes indere, vulgo *Mettre des entraves*, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 495: *Le suppliant trouva deux chevaulx Embuschez de bris de fer, lesquelz il desbuscha, et furtivement en print et enmena ung. Emboucher un cheval*, alia notione, Equum scilicet habenis ad aliquid alligare, occurrit in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 295: *Le suppliant Embouscha son cheval à l'entrée de l'uys.* Vide *Boia*.

¶ **IMBOIATUS**, Boiis seu compedibus vinctus. Ordericus Vitalis apud Chesnium Hist. Norman. pag. 449: *Imboiatos in arcto carcere, ut punirentur, servavit.* Vide *Boia*.

✱ **IMBONITAS.** [Incommodum, mala res. *Tertull. ad Martyr.* 3. Nemo miles ad bellum cum deliciis venit, nec de cubiculo ad aciem procedit, sed de papilionibus expeditis, et substrictis, ubi omnis duritia, et *Imbonitas*, et insuavitas constitit.]

⁎ **IMBOSCA**, Insidiæ Ital. *Imboscata*, Gall. *Embuscade*; unde *Imboscare*, Insidiari. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 654: *Aliqui dictorum inimicorum... erant imboscati prope locum de Chailhaco;... a dicta Imbosca exeuntes aliquos ipsorum hominum armorum et servientium ceperunt.* Aliæ ann. 1391. in Reg. 140. ch. 313: *Nonnulli ex dictis armorum hominibus latitabant, et Imboscam fecerant, ut possent per ibi deprædari transeuntes.* Vide *Imboscamentum*.

¶ **IMBOSCAMENTUM**, IMBOSCATA, Insidiæ, Gall. *Embuches. Embuscade*, Ital. *Imboscata.* Acta SS. Maii tom. 5. pag. 200. ubi de S. Attone Episcop.: *Et esset ibi cum 25. sociis, ut faceret quamdam Imboscatam, etc.* Dominic. de Gravina in Chronico apud Murator. tom. 12. col. 649: *Exercitus egreditur civitate Neapolis, et ad statutum locum Imboscamenti quilibet se recondit.*

¶ IMBOSCARE, Italis, Insidias struere, in insidiis esse. Idem Dominicus de Gravina col. 599: *Invenerunt... Imboscatos in quadam valle nemorosa ejusdem itineris Hungaros circa centum.* Et col. 619: *At omnes suspicabamur Imboscatos esse in Petramanga longe parum a civitate Gravinæ, ut omnes foras euntes capere possent in maceriis et campis.*

⁎ IMBOSQUARE, Insidiari, in insidiis esse. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 248. col. 2: *Pro splorando si Spani veniebant, vel erant Imbosquati.*

⁎ **IMBOSSOLARE**, IMBUSSOLARE, vox Italica, In *Bussolam* seu arculam suffragium conjicere, quod in electionibus fieri solet; unde *Imbussolata*, ipsa electio. Stat. pro castro Castil. ann. 1371. ex Cod. reg. 5376. fol. 85. v°: *Finito vero termino prædicto sex annorum, proponatur... quis modus sit servandus per futura tempora in electione dicti Potestatis, videlicet an velint concedere electionem dicto communi Castilionis; an velint quod per commune Aretii eligatur et Imbosseletur, ut moris est.* Stat. crimin. Riper. cap. 17. fol. 7. v°: *Et sic omnes electi Imbussolentur in sacculis duobus super bulletinis æqualis formæ, et postea de sacculis duo eorum extrahantur.... Finitis vero illis Imbussolatis, fiat alia nova electio similiter procedendo.* Vide supra *Bussola*.

IMBOTARE, [Vox Italica, Gall. *Entonner*, Liquorem in *Buttam* seu lagenam vel dolium infundere; *Imbotatura*, Infusio in lagenam doliumve.] Vide *Butta*, Cupa.

° Aliud vero sonat *Emboter*, nimirum Inserere, immittere, vulgo *Emboeter*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 167: *Pour savoir la vérité, la main de justice avoit esté mise auxdittes queues* (de vin) *et fait deffense qu'elles ne feussent meues; que depuis elles avoient esté abbatues et Embotées.* Aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 15: *Lequel fust estoit Emboté avec autres assis près de la maison.*

° *Ambouschure* vero dicitur de re, quæ cum altera in fraudem commiscetur, in Charta ann. 1415. ex Reg. 170. ch. 1: *Item, quiconques amenera aucunes d'icelles marchandises esdittes places et marchez, où il y ait aucune Ambouschure; c'est assavoir qu'ilz ne soient aussi bonnes et souffisantes dessoubz comme en la montre, il forfera icelles denrées. Emboucheure*, in Stat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 354. art. 61. *Embouqueure*, eadem notione, in Stat. carnif. Ebroic. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 118: *Item se les jurez et gardes dudit mestier trouvent aucunes denrées,... où il ait eu Embouqueure ou autre liqueur adjoustée, etc.* A verbo *Embouchier*, Ejusmodi permistionem facere, in Stat. ann. 1312. tom. 1. earumd. Ordinat. pag. 513. art. 10.

° **IMBOTATURA,** Imbotatus, Impositio, exactio, vectigal, a verbo *Imbottare*, Tributum exigere. Charta Frider. III. imper. ann. 1466. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1382: *Cum omnibus redditibus et introitibus,... videlicet datiis,... salinariis, transversiis, Imbotatibus, limitationibus, etc.* Et col. 1383: *Adjicientes expresse quod si forsan aliqua præfatorum jurium, ut pote datiarum, vectigalium, pedagiorum, Imbobatuum* (sic) *molendinorum, etc.* Charta ann. 1480. ibid. tom. 2. col. 560: *Cum omnimoda immunitate et exemptione quorumcumque onerum et Imbotaturarum.* Annal. Placent. ad ann. 1461. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 908: *Item, quod non Imbottentur bladæ. Item, quod pro Imbottaturis vini et fœni, non solvant nisi medietatem.*

° **IMBOZITUS,** f. Inæquabilis, asper. Vide supra in *Desbozare*.

¶ **IMBRACHIARE,** Amplexari, brachiis complecti, Gall. *Embrasser*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ **IMBRACIARIA,** Judicum corruptio, Angl. *Imbracery*. De eo dicitur qui judices corrumpit, quem Angli vocant *Imbraceour* vel *Imbrasour*. Litteræ Henrici VI. Angl. Regis ann. 1460. apud Rymer. tom. 11. pag. 456: *Pro omnimodis proditionibus, murdris, raptibus mulierum, rebellionibus, insurrectionibus, feloniis, conspirationibus, cambipartiis, manutenentiis et Imbraciariis, etc.* Litteræ Maximiliani Imp. ann. 1508. apud eumd. Rymer. tom. 13. pag. 233: *Confœderationes, impetitiones, deceptiones, extortiones, Imbraciarias, indebitas prolationes verborum, manutenentias, cambipartias, falsitates, etc.*

° Vim vocis non intellexit Hearnius, cum ad hanc in Chron. Joan. Whethamst. pag. 320. hæc notat: *Brausia* sive *Brasia*, Vepris seu dumetum videtur fuisse, notante Cangio. Unde colligere est *Imbreciatores* homines illos fuisse, qui vepres ac dumeta sibi per fas et nefas asserebant; et *Imbreciarium*, Actum ipsum ejusmodi vepres et dumeta assumendi atque tenendi.

¶ **IMBRACULUM.** Acta S. Helerii Mart. tom. 4. Julii pag. 150: *In Imbraculo enim ostii illius Ecclesiæ Deum diu noctuque exorabat.* Ubi doctiss. Editor Sollerius: *Imbraculum hic sumitur, ni fallor, pro tecto, quia in illud decidit imber, vel imbricibus tegitur. Nisi forte quis cum MS. Rotomag. malit legere* Umbraculum, *pro loco ubi est umbra, qualis esse solet in porticu Ecclesiæ.*

IMBRARE, quasi *imbre* perfundere, *Arroser*. Apitius lib. 8. de Re culin. cap. 6: *Imbrato buccellis panis et oleo modico*, i. perfundito.

IMBREN, vox Anglo-Saxonica, quæ *jejunium quatuor temporum* significat, ut est in Concilio Ænhamensi ann. 1009. can. 16. de qua multa commentatur Somnerus in Glossario Sax. voce ymbren.

¶ **IMBRESCERE,** Madefieri, quasi *imbre* perfundi. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 479:

..... Imbrescunt fletibus ora.

¶ **IMBREVIARE,** In *Breves* redigere, describere; *Imbreviatura*, *Protocollum*, apud Laurentium in Amalthea. Vide in *Brevis*.

° **IMBREVIARIA,** Charta compendiaria, prima perscriptio, Ital. *Imbreviato*, Gall. *Minute*. Stat. Placent. lib. 5. fol. 63. r°: *Nullus audeat vendere vel emere aliquas Imbreviarias alicujus notarii vivi vel defuncti.* Vide in *Brevis*.

⁎ **IMBRIALIS,** [Ab imbre profectus. *Cœl. Aurel.* 5. *Tard.* 10. *a med.* Potui aqua *Imbrialis* offerenda, quam vulgo cisterninam vocant.]

¶ **IMBRICITUR,** ὀμβροῦται, βρέχεται, Pluit, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. et apud Martinium, qui restituit, *Imbre icitur*.

⁎ **IMBRICO,** [Imbricibus tego, in modum imbricis facio. *Sidon.* 2. *ep.* 2. Tegulis interjacentibus *Imbricarentur*. *Gloss. Philox.*]

⁎ **IMBRICUS,** [Imbres ferens, pluvius. *Plaut. Merc.* 5. 2. 35. Hic Favonius serenus est, hic Auster *Imbricus*. *Festus: Imbrica* tempestas pluviam videtur significare. *Macrob.* 5. *Saturn.* 20. *ad fin.* Ut hiems serena sit, solstitium vero *Imbricum*.]

⁎ **IMBRIFICO,** [Imbre madefacio, irrigo. *Capell.* 6. *p.* 191. terram Aer complectens *Imbrificabat* aquis.]

⁎ **IMBRIGAMENTUM,** ab Italico *Imbrigamento*, Impedimentum, obstaculum. Gall. *Empêchement*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 603: *Et dictus lectus novus duret a capite dicti pontis et conductus... per quem possit et debeat aqua apose rami savine sine aliquo impedimento, sive imbrigamento discurrere ad dictas possessiones.* [Fr.]

1\. **IMBRIGARE,** [In *brigas* seu lites et jurgia conjicere.] Vide *Briga*.

° 2\. **IMBRIGARE,** Turbare. Stat. Mutin. rubr. 42. pag. 8: *Nulli liceat dictam aquam Imbrigare sub pœna xx. sol. Mutin. pro qualibet vice.*

⁎ 3\. **IMBRIGARE,** Imbirgare, Vox italica antiqua, Aditum intercludere, Gall. *Intercepter, prendre au passage*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 500: *Quod nullus debeat Imbrigare quod conducitur per aquam reni. — Statuimus quod nullus debeat Imbrigare aliquod lignamen dolatum, quod conducatur per aquam reni*; et tom. II. pag. 418: *Statuimus quod via... que est inter stratam maiorem et sancti Vitalis maneat ita aperta et disgomborata quod currus et animalia possint ire et transire per eam viam; et qui contrafecerit Imbirgando eam et apponendo in ea aliquid, quod currus et animalia libere et expedite non possint ire et redire, solvat nomine banni pro qualibet vice c. sol. bon.* [Fr.]

⁎ **IMBRIGENUS,** [Genitus ab imbre. *Vet. Poeta* in *Anthol. Lat. T.* 2. *p.* 406. *Burm.* Ut mersa *Imbrigenis* unda nivescat aquis. Alii tamen leg. *indigenis*.]

° **IMBRIGUS,** Ebrius. Ital. *Imbriaco*. Tract. Ms. de Pisc. cap. 107. ex Cod. reg. 6838. C.: *Mullus imberbis, qui a nostris imbriago dicitur ab insigni rubore; ebriosis enim, quos Imbrigos nostri vocant, sæpius rubra facies.*

¶ **IMBRINGARE,** ut *Imbrigare*. Statuta Massil. pag. 68: *Et quod dicto fundegario non impedient, vel Imbringabunt, vel fieri facient aliquid vel aliqua quæ contraria sint his, quæ dicto fundegario a Rectore Massiliæ sunt vel erunt concessa, vel conventa.*

° **IMBRIUM,** pro Imbrex. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Imbrium, Goutiere*. Vide supra *Imberx*.

° **IMBROCCATUM,** Pannus auro intextus, Ital. *Broccato*, Gall. *Brocard*. Steph. de Infest. Ms. ubi de Innoc. VIII: *Papa donavit ei* 700. *ducatos et certas vestes Imbroccati et serici.* Rursum infra: *Donavit etiam duas vestes Imbroccati auri, etc.* Vide supra *Broccatum*.

¶ **IMBROMARI.** Vide *Imbrumari*.

IMBROMIDARE, ἐμβροματίζειν, Cibum dare. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion: *Quod si cum febre fuerit, impedimentum fit curationi, et ulcera Imbromidantur, et sordidantur.* Ubi Glossæ MSS. interlineares, *i. sordidantur.*

IMBRUMARI. Papias: *Bruma, Græce edacitas dicitur: tunc enim major fit appetitus cibi: inde Imbrumari dicuntur, quibus fastidium est ciborum.* [MS. Bituric. habet *Imbrumarii*. Melius Gloss. Sangerm. MS. n. 501: *Imbromari, Qu bus fastidium est ciborum, Broma quippe edacitas est* a Gr. Βρῶμα, Cibus.]

¶ **IMBRUS,** ἡμίονος, πρόβατον, Mulus, Ovis. Gloss. Sangerman. Lat. Græc. MSS. Vide *Iber*.

IMBRUTUS, Papiæ, *Sine intelligentia, imprudens.*

⁎ **IMBUBINO.** [Inquino, fœdo: est a *bubino*, quam vocem vide suo loco.]

° **IMBUCCARE.** Vide supra *Imboccare*.

⁎ **IMBULBITO.** [Stercore inquino, a βόλβιτον, stercus. *Lucil.* apud *Fest.* in *Bubinare*. Hæc te imbubinat, et contra te *Imbulbitat* ille. *scil.* hæc menstruo sanguine, ille puerili stercore te stuprantem inquinat.]

IMBULUS, ab *ambulando*, *Ambulatorium*, ita Gloss. Isidori. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus. Sunt enim platearum porticus hinc inde.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS: *Imbulus, Porche large.* Vide *Embolus*.

° Cathol: *Imbulus, quasi inambulus, locus ad ambulandum spaciosus.* Unde suspicatur D. *Falconet* scribendi compendio *imbulus* scriptum, pro *inambulus*.

IMBUMENTUM, Papiæ, *Documentum*. Vide *Imbutamentum*.

¶ 1\. **IMBURSARE,** Nummos in *bursam* seu loculos dimittere, Gall. *Embourser*. Sic in Statutis Collegii Narbon. ann. 1379. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. pag. 670. et in Concilio Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 389. *pecuniam Imbursare* dicitur, qui nummos in propria crumena recondit;

sed interdum *Imbursare* est Pretium pro convictu solvere, eo quod pecunia ad convictorum alimoniam destinata in arca quam *bursam* vocabant, asservaretur. Statuta Collegii S. Bernardi apud eumd. Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 167: *Qui vero minus quam dictam bursam Imbursaverit, nihil eidem de communi ministretur.* Id est, Convictor qui non solverit integrum pretium pro convictu, etc. Infra: *Inhibetur etiam, ne aliquis scholasticus in Collegio S. Bernardi famulum, servientem, vel scriptorem teneat, nisi pro eo voluerit Imbursare.* Pag. 170: Provisor habeat *potestatem compellendi dictos Abbates ad Imbursandum integraliter pro ipsis eorum Capellanis et servitoribus... sicut Inbursant alii, et sint contenti singuli eorum ordinaria portione.* Rursus occurrit pag. 178. Vide *Inbursare.*

¶ Imbursatio, Solutio pretii pro convictu, ibid. pag. 167: *Quod si scholares sine Imbursatione post festum O. SS. remanserint, sententiam excommunicationis se noverint incurrisse.* Recurrit ibid. pag. 178.

° 2. **IMBURSARE**, Nummos in usus suos convertere; quo etiam sensu *Embourser* dicimus. Codicil. Joan. Fabri Carnot. episc. ann. 1390: *Nihil valeat Imbursare seu in usus suos convertere, aut sibi vel suis retinere seu appropriare.* Hinc

° 1. **IMBURSATIO**, Usus rei alicujus non suæ, Gall. *Appropriation.* Testam. Joan. de Grangia card. Ambian. ann. 1402. in Addit. ad Hist. Carol. VI. pag. 755: *Ita tamen quod illa quæ pro dictis reparationibus tradentur de bonis executionis meæ,... non veniant ad commodum vel Imbursationem illorum, qui beneficia obtinebunt.*

° 2. **IMBURSATIO**, Apocha, charta solutæ pecuniæ. Sozom. Pistor. hist. ad ann. 1393. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1156: *Et habitavit super portem veterem in habitatione templi sancti Sepulchri, et omnes Imbursationes factæ omnium officiorum exustæ fuerunt et remotæ.* Vide alia notione in *Imbursare* 1.

⁕ **IMBURUM**. [Vasis genus, quod sursum versus redit, apud *Varr.* 4. *L. L.* 27. Sed ibi *Scalig.* mendum agnoscit, eamque vocem nihili existimat.]

° **IMBUSSOLARE**, Imbussolata. Vide supra *Imbossolare.*

1. **IMBUSTAMENTUM**, Imbustatura, pro *Imbuccamentum* et *Imbuccatura*, Apertura, itineris vel stratæ caput, Ital. *Imboccatura.* Arest. ann. 1410. 8. Apr. in vol. 11. arestor. parlam. Paris: *In Imbustamento seu apertura et ingressu dicti itineris... Imbustatura aut apertura uterentur.* Vide supra *Imboccare.*

IMBUTAMENTUM, ab Imbuere. Robertus Monachus Walciodorensis in Prologo ad Vitam S. Forananni Abbat: *Sed quoniam Imbutamento artis Philosophiæ minus fulti verbis has* (virtutes) *enucleare nequimus venustis, etc.* Gloss. antiq. MSS.: *Imbumentis, documentis.* Glossar. Ælfrici: *Imbutor, vel erudítor,* Lareow.

° Nostris *Embousement*, Illiniendi materia, in Stat. figulor. ann. 1456. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 193: *Ne pourront icelles denrées, ouvrages et marchandises dudit mestier Embourser* (l. Embouser), *calminer, ne estouper; car l'Embousement est fait de chaulx et d'eufz.*

¶ **IMBUTATURA**, f. Immissio vini in dolium, et tributum inde solvendum, ab Italico *Imbottare*, Vinum in dolium immittere, Gallice, *Entonner.* [°Idem quod supra *Imbotatura.* Vide in hac voce.] Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 509: *Dominus Albertus Marchio... ad eos inermis descendit, et multis eos blandis verbis allocutus, ut eorum impetum et furorem mitigaret, fecit eis tradi omnes scripturas gabellarum, Imbutaturæ et extimorum, tam novas quam veteres; qui statim accenso igne... prædictas omnes scripturas et libros concremaverunt.*

¶ **IMENERIUS**, Liber *hymnorum*, in Enumeratione munitionum Somneriæ ann. 1260. Vide *Hymnus.*

¶ **IMGLA**, vel Imglus. Confirmatio testamenti per Carolum M. apud Mabill. pag. 507. Diplom. et apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 746: *Morogenna domus... cum ædificiis, cortiferis, exavis, ortis, vineis, campis, seu Imglis, una cum Ecclesia, etc.* Si particula *seu* vocem præcedentem exponat, *Imglus* idem erit quod Campus; verum hæc particula sæpe vim habet conjunctionis in veteribus Instrumentis. Vide *Imlaria.*

° **IMIGERE**. Vide infra *Imugere.*

IMINA, [Species mensuræ.] Vide *Hemina.*

¶ **IMITABILITER**, Modo quem quis imitetur: *Reddantur promptiores alii Imitabiliter ad exemplum,* in Donatione ann. 1379. ex Regesto *Rubei* Cameræ Comput. Provinciæ.

° **IMITARIUM**. Lib. de Mirab. Romæ apud D. Montisfalc. in Diar. Ital. pag. 294: *Sancta Sabina fuit Imitarium Cæsaris.* Ubi vir doctus *Mutatorium* legendum putat. Vide in hac voce.

IMITAS, Pars ima, inferior. Testamentum S. Remigii Remensis Episc.: *Partem meam de prato, quod Luqduni juxta vos habeo, ad Imitatem montium posito, et quæ juxta sunt pratella, quæ tenui, ad te revocabis.*

¶ **IMITATIO**. Vide *Immutatio.*

IMIZILUM, Imizinum, etc. Anastasius in Leone III. pag. 144: *Fecit vestem albam holosericam ornatam in circuitu de Mizilo.* Ubi alii Codd. habent *de micilo.* In Paschali, pag. 156: *Vela de fundato 14. de quadrapulo 14. similiter et de Imizilo 14.* Mox: *De Imizilo vela numero quatuor.* In Sergio II. pag. 173: *Obtulit vestes de Imizilo quatuor.* [In Leone IV. apud Murator. tom. 3. pag. 246. et tom. 4. SS. Julii pag. 325: *Cum lista de chrysoclavo cum velis ex Imizino duobus.*] In Nicolao I. pag. 210: *Fecit.... vestem de fundato unam habentem historiam Leonum, et in circuitu Myzinum.* Bulingerus *Imizilum* his locis sericum lenius, quod Italice dicitur *Ermesino*, vel Byssinum interpretatur. Vide, an non idem sit, quod *Camisile.*

¶ **IMLARIA**, Campi modus, ut videtur. Mandatum Radulfi Episc. Atreb. ann. 1217. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1190: *Rex Barbariæ offert pro deliberatione sua octo castra meliora quæ habet, et Christianos quos habet in sex civitatibus suis, vel pro his omnibus dare perpetuos denarios tot, ut de his possit dimidium Imlariæ in latitudine unius agri totaliter cooperire.* Ex his conjecto *Imlariam* spatium fuisse duorum *agrorum*; de agri spatio dictum est in *Ager.*

¶ **IMMACULABILIS** Conscientia, Quæ maculari nequit seu inquinari, in Vitis Patrum Emeritens. inter Concilia Hispan. tom. 2. pag. 648. col. 1.

¶ **IMMACULATIO**, Integritas, innocentia, in Actis S. Francisci de Paula n. 162. tom. 1. April. pag. 190.

⁕ **IMMACULO**. [Idem quod maculo, polluo. *Firmic.* 4. *Mathes.* 16. Nullus invidiæ livor *Immaculet.*]

⁕ **IMMADEO**, et Inmadeo, [Extra præteritum nullum adhuc usum vidimus. *Ovid.* 1. *Trist.* 9. 34. Credibile est, lacrimis *Immaduisse* genas. *Plin.* 17. 5. 3. Cum terra a siccitate continua *Immaduit* imbre. Adde *Stat.* 3. *Silv.* 1. 73.]

⁕ **IMMADESCO**, [Madesco, inebrior. (*Gloss. Isid.*)]

⁕ **IMMADIDO**, [Madefacio; Conspergo. (*Cic.*)]

° **IMMAGINARE**, vox Italica, Pingere. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 83: *Si quis vero schaciaverit, Immaginaverit, vel alium colorem sibi dederit alicui prædictarum avium, ad hoc ne cognoscatur, curiæ in decem libris condemnetur.* Vide *Imaginatus.*

IMMAGISTRATUS, Papiæ, *In honore positus.* [° Vide *Immagistratus.*]

IMMAJORARE, Augere. Acta Episcopor. Cenoman. pag. 75: *Quam et antea jam dictus Domnus sanctus Victurius Immajorare et restaurare cœperat.* Infra: *Et civitatis Ecclesiam in orientali parte Immajoravit.* [Utrobique Mabill. tom. 2. Analect. legit *Inmajorare.*] Pag. 79: *Quam ipse Emelioravit.* Charta Ludovici Pii Imp. in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 88: *Et quas a novo restruxit, atque immelioravit, Immajoravitque.*

° **IMMALLATUS**, Encausto ornatus, distinctus, Gall. *Emaillé*, alias *Enmaillé.* Charta ann. 1328: *Item unum dragerium, cum pede de argento Immallato, Gallice enmaillié.* Vide supra *Esmailliatus.*

° *Emmaler* vero, pro In fascem colligere, in Vita S. Isabel. apud Cangium pag. 171: *Il avint un matin qu'ils devoient heirer, que ciz qui devoient trousser et Emmaler les licts, etc.*

¶ **IMMANCATIO**, Membrorum conservatio, ne quis fiat *mancus* seu mutilus. Indiculus precatorius ad Episcopum formula 22. inter Bignonianas: *Precamur vobis ut vitam et Immancationem et disciplinam corporalem ei concedere jubeatis.* Hæc erat Episcoporum seu Clericorum consuetudo, ut pro sontibus ad Ecclesiam confugientibus intercederent, nec prius eos redderent, quam *ad evangelia datis sacramentis*, inquit Synodus Aurel. I. can. 3. *de morte et debilitate sint securi, ita ut ei cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat:* quod etiam in servis obtinebat, qui nonnisi excusati dominis permittebantur, ibid. cap. 4. et 5. Vide Gregor. Tur. lib. 5. cap. 3.

⁕ **IMMANEO**, [Idem quod maneo, in aliqua re maneo, immoror. *Augustin.* 2. *de Gen. ad litt.* 4. *extr.* Si potest aqua ad tantas guttarum minutias pervenire, ut super istum aerem vaporaliter feratur, qui natura levior est aquis, cur non possit et super illud levius cælum minutioribus guttis et levioribus *Immanere* vaporibus? Est qui leg. *immanare*, sed minus recte.]

IMMANTARE, Immantati. Vide *Mantum.*

° Nostris *Emmanteler* et *Emmenteler.* Inventar. bonor. ducis Bitur. ann. 1416. fol. 7. r°. ex Cam. Comput. Paris: *Item un doussellet...où sont ois et cynes Emmentelez des armes de monseigneur, et de son mot, Le temps viendra.* Guignevil. in Peregr. Hum. gen. MS.:

Pour menchonges Emmanteler
Et faire les voirs ressambler.

⁕ **IMMASSARE**, [Manducare. (*Isid.* Or. 11. I.)]

¶ **IMMATIENS**, ἀνέφικτος in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Quem non possumus consequi. Vox, ut opinor, ducta a Græco μακεῖν quod Hesychius exponit ζητεῖν, Quærere, et præpositione *in*, quæ locum habet ἀ privativi.

¶ **IMMATRICULARE**, Annectere, adjungere. Fundatio Monasterii de Altaripa apud Marten. tom 6. Ampliss. Collect. col. 313 : *Prædicta omnia approbata fuerunt et confirmata a dicto Guidone Episcopo Lausanensi, qui hanc domum de Altaripa in suam successorumque specialem protectionem suscepit, decimasque totius laboris et nutrimenti sui juxta generale totius Ordinis privilegium eidem assignavit, adjiciens insuper et Immatriculans huic Monasterio Ecclesias de Escuvillens et de Unens cum fundis et pertinentiis suis.* Gallis *Immatriculer*, In album referre.

✱ **IMMEDIETAS**, [Proximitas. (*Boet.* p. 456.)]

¶ **IMMEDIETATE**, pro Immediate, sine nullo medio. Litteræ Johannis Franc. Reg. ann. 1361. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 544 : *Ordinamus pro nobis et successoribus nostris dictos Religiosos* (Clarevallenses)... *in et de superioritate prepositure et ressorti dicti loci de Barro super Albam in solidum et Immedietate perpetuo permansuros.* Eadem notione legitur, *Sub Immediato ressorto regio*, in aliis ejusdem Regis Litteris eod. ann. ibid. pag. 501.

¶ **IMMEDULLARI**, Imbibi, quasi medullis infundi, inseri. Vita S. Ayberti, tom. 1. April. pag. 680 : *Comes vero finita benedictione, dum portaret ejusdem limphæ potum, per singula sua membra sic sensit Immedullari, ut, etc.*

IMMEDULLATUS, Imbibitus, medullis insitus. Jocelinus in Vita S. Patricii n. 109 : *Nec magnos illos velle deserere malitiam Immedullatam, etsi cucullis candidatam.*

¶ **IMMELENATUS**, Mulus, vel onus muli. Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1195 : *Misit ad eum* (Restagus) *quod non transiret, nisi daret ei centum summarios auri et argenti onustos. Imperator vero respondit se libenter velle dare ei aurum et argentum, sed nisi Immelenatum unum.* Vide *Innemilus* in *Azemila.*

IMMELIORARE, Meliorem reddere, apud Simeon. Dunelmensem ann. 616. Adde Vitam Aldrici Episcopi Cenom. pag. 92. 93. 159. 164.

¶ IMMELIORATIO, in Charta ann. 878. ex Appendice Marcæ Hisp. col. 802.

° **IMMEMORANS**, Immemor. Vita S. Davanz. tom. 2. Jul. pag. 528. col. 2 : *Dei Immemorans timoris atque justitiæ.*

° **IMMEMORANTER**, Ex oblivione. Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 611 : *Et si quæ in contrarium videantur aut fieri contingeret Immemoranter aut aliter, ea ad statum præstinum et debitum.... reducant seu reduci.... faciant.*

✱ **IMMEMORIS**, [Idem ac *Immemor. Cæcil.* apud *Priscian.* 6. p. 699.]

° **IMMENSIBILIS**, Immensus. Charta Phil. VI. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 241 : *Builionem usque ad Immensibilem quantitatem extra regnum nostrum portari fecisse dicebantur.*

IMMENDARE, Papiæ, *Depravare.*

° **IMMENSITAS**, Universitas. Charta ann. 1225. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 390 : *Aymarus Dei gratia Maurianensis episcopus, et Berlio abbas Stamedei omnibus præsentis scripti auditoribus æternam in Domino salutem. Noverit vestra Immensitas quod, etc.*

° IMMENSITAS PULCHRITUDINIS, Dicitur de muliere præcellentissimæ venustatis, in Chron. Will. Godel. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 262 : *Constantiam, cognomento ob suæ pulchritudinis Immensitatem Candidam, puellam accepit* (Robertus rex) *uxorem.* Eadem rursum leguntur ibid. pag. 277.

IMMENSURATIM, Sine mensura, immense, Gallis *Démesurément.* Salvianus lib. 6. de Gubernat. Dei : *Videamus, quæso, quantumlibet Immensuratim lætemur, quamlibet jugiter, etc.*

¶ **IMMERCIATUS**, Cui pro delicto imposita est pœna seu mulcta pecuniaria. Confirmatio Chartæ Ricardi I. Angl. Reg. ann. 1423. apud Rymer. tom. 10. pag. 34 : *Si aliquis hominum prædictorum fratrum sit Immerciatus erga nos, vel erga Baillivos nostros, pro quacumque causa, vel delicto, vel forisfacto, merciæ et Amerciamenta pecuniæ prædictis fratribus sine dilatione reddantur.* In Privilegiis Equitum S. Johannis Jerosol. pag. 4. perperam legitur *Imminuerciatus*, ut et *Intramenta pecuniæ* tom. 3. Histor. Harcur. pag. 184. pro *Amerciamenta pecuniæ.* Vide *Amerciare.*

°° **IMMERENTER**, Immerito, in chart. ann. 1409. in Alsat. Diplom. num. 1256. tom. 2. pag. 317.

¶ **IMMERITE**, pro *Immerito*, apud Thom. *Madox* Formul. Angl. pag. 72.

° *Immérite*, Qui non meretur, immeritus, in Lit. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 496 : *Personnes de petit estat et Immérites.*

¶ **IMMETALLATUS**, Ornatus, vermiculatus, Gall. *Emaillé.* Testamentum ann. 1362. e Chartulario B. M. de Bono-nuntio Aurelian. : *Tres scyphi argentei Immetallati, ponderis quinque marcharum. Duo bachini Immetallati*, apud Lobinell. in Glossario ad calcem Hist. Britan. Vide *Smaltum.*

IMMI, [Mensuræ species, forte eadem quæ *Hemina*. Fundatio Murensis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 231 : *Reportat ad villicum duos panes et quartam hydriæ de vino, et duo Immi de avena sive de hordeo*, Pro mensura lactis sumitur alibi.] Vide *Sester.*

IMMINERE. Papias : *Imminet,instat.* Ita usurpant Tertullianus de Pœnit. cap. 6. Anastasius in S. Fabiano, Greg. Turonensis, et alii.

IMMINENTIA, Instantia, apud Gregor. M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 29. lib. 3. Epist. 10.

° **IMMINUARE**, pro Imminuere. Acta SS. tom. 4. Jun. pag. 820. col. 2 : *Cujus loci, quia tunc temporis a militia castri adjacentis Montis-acuti rebus et ædificiis Imminuatus erat, recuperationi operam dabat.* Vide *Minuare.*

¶ **IMMINUATUS**, Immunis. Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 635 : *Ab omni datione, ab omni districtione Pontificum, Ducum, Comitum, vel quorumcumque Rom. Pontificis ministrorum, et cujuscumque dignitatis personæ inconcussum, Imminuatum et liberrimum existeret.*

¶ **IMMINUERCIATUS**. Vide *Immerciatus.*

¶ **IMMINUERE**, Libertate et immunitate donare. Charta ann. 1291. e Chartulario S. Joannis Angeriac. pag. 277 : *Promittimus bona fide eidem Abbati, nos facturos et curaturos, quod nobilis vir dominus Haleburgi amortibit, liberabit, Imminuet ac confirmabit.... eidem Abbati et Monasterio omnia supradicta.* Sed f. legendum *Immuniet*, ab *Immunire.*

¶ IMMINUTIO, Immunitas. Eadem Charta Angeriac. : *Et si contingat nos non procurare vel facere amortitionem, liberationem, Imminutionem ac confirmationem prædictas, etc.* Puto legendum *Immunitio.*

° **IMMINUTOR**, Qui sanguinem *minuit* seu detrahit. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 50. art. 8 : *Item hæc sunt officia seu negotia clericis concessa, et quæ possunt clerici exercere, ut puta :... barbator, Imminutor, etc.* Vide *Minuere.*

1. **IMMISSIO**, Exactio, vel violentia. Gregorius M. l. 7. Ind. 1. Epist. 18 : *Vel de loco aliquo, qui ad id pertinet, quocumque modo, qualibet occasione minuere, nec Immissiones dolosas aliquas facere.* Charta fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia, apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 8 : *Vel de villis vel Ecclesiis, quæ ad eum pertineant, quocumque modo et occasione movere*, (leg. minuere) *vel dolos, vel Immissiones aliquas facere, nec in hostem, nec in caballicationem esse ductores, etc.*

2. **IMMISSIO**, ἐνέργεια, [Operatio.] Joan. Sarisber. lib. 2. Policrat. cap. 17. de Daniele : *Sciens utique satellitem satanæ ad subversionem hominum in angelum lucis transfigurari, et Immissiones fieri per angelos malos, etc.* [Verba sunt Psalmi 77. v. 49.] [°° Vide Glossar. med. Græcit. voco Ἐπιπομπή col. 424. supra *Dæmon* et infra *Incursus* 1.]

¶ **IMMISSURA**, *Sagittarum immissarum jactus.* Barthius in Glossario ex Roberti Monachi Hist. Palæst. : *Sed hæc nostri irridebant, et protecti clypeis, loricis, galeis, eorum Immissuras vilipendebant.*

¶ **IMMOBILE**, Bona immobilia, in Caffari Annalibus Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. tom. 6. col. 278.

¶ **IMMOBILITARI**, Immobilem esse. Sebastianus Perusinus in vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 360.° : *Immobilitato hoc sensu, omnes alii Immobilitantur.* Engelbertus de Longævitate ante diluvium cap. 23 : *In quarum fundo aquarum aer et aqua præcludantur et Immobilitantur usque ad infectionem et putrefactionem.*

IMMOLARE, Offerre aliquid Ecclesiis. Tabularium Landavense in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 192 : *Idon Rex.... unam de domibus suis... Immolavit cum omni sua libertate, et cum refugio Ecclesiæ S. Petri, etc.* Pag. 205 : *Immolavit 4. modios terræ..... pro commercio regni cælestis Deo et Sanctis, etc.* Occurrit in hoc Tabulario non semel.

IMMOLATICIÆ HOSTIÆ. Escæ, carnes, idolis immolatæ. *Mortiferi idolorum cibi*, apud Cyprian. de Lapsis. *Occisarum hostiarum miser sanguis*, apud Julium Firmicum de Errore profanar. religion. *Cibi dolorum cultibus Immolati*, in Concilio Aurelian. II. can. 40. *Immolata dæmonibus*, in Aurelianensi IV. can. 15. Εἰδωλόθυτα, in Epist. 1. ad Corinth. 10. Gloss. Græc. Lat. : Θύσιμος, *Immolaticius.* Εἰδωλοθυσία, *Immolaticium.* Ab iis abstinere jubebantur Christiani, ne gentilitiæ superstitioni viderentur participare, adeo, ut si eas contigissent, gravi pœna, ac, uti vocant, pœnitentia mulctarentur, ut est in Pœnitentiali Halitgarii cap. 6. et in Addit. 4. ad Capitula Caroli M. cap. 54. Solebant autem Gentiles, qui ex sacrificio domum redibant, portiunculam aliquam victimæ consecratæ domesticis suis afferre, quod docet Scholiastes Aristophanis in Pluto.

Sed et interdum in macellis venum exponebant, et ex iis collecta pecunia Sacerdotum erat, ut est apud S. Augustinum lib. Expositionis quarumdam propositionum ex Epist. ad Rom. cap. 78. Unde sæpe legimus, porrectas a paganis ad manducandum ejusmodi escas Christianis Martyribus, in Actis Martyrii SS. Tarasii et Socior. apud Baron. ann. 290. n. 24. et apud Gregorium M. lib. 3. Dial. cap. 27. Vide eumdem Augustinum Epist. 153. [et Lactantium lib. de mortibus Persecutorum n. 37.]

¶ 1. **IMMOLATIO** Missæ, vulgo *Præfatio*, seu pars Missæ, in qua fit sacrificium, *Actio*. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 699. ubi de festis S. Johan. Baptistæ: *Immolatio Missæ. Vere dignum est, nos tibi semper hic et ubique gratias agere, etc.* Vide Missale Gothicum pag. 263.

° 2. **IMMOLATIO**, Oblatio, quæ ecclesiæ fit. Charta ann. 1462. in Suppl. ad Miræum pag. 621. col. 2: *Item Immolationes et oblationes totius ecclesiæ, et omnia emolumenta ex parte curæ ecclesiæ Arschotensis provenientia.* Vide *Immolare*.

⁎ **IMMONTUOSUS**, et Inmontuosus. [Non montuosus. *Not. Tir. p.* 70. Montuosus, *Immontuosus*.]

¶ **IMMORA**, *Dilatio, procrastinatio*, ὑπέρθεσις. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ **IMMORANTER**, Sine mora. Gloss. Græc. Lat.: Ἀνυπερθέτως, *Immoranter, incunctanter*.

⁎ **IMMORATIO**. [Moratio, perseverantia. (Interp. Iren. I, I.)]

¶ **IMMORIGERATUS**, Non morigerus, male moratus, in Chron. Modoetiensi apud Murator. tom. 12. col. 1129.

¶ **IMMOROSE**, ut *Immoranter*, in Litteris Caroli VI. Franc. Regis ann. 1411. ex Libro viridi 2. Castelleti Paris. fol. 136.

° **IMMORTALIS**, Inmortalis, Non mortiferus, Gall. *Qui n'est pas mortel.* Libert. Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330: *Item si dicta vulnera judicentur Immortalia, dictus burgensis tradetur ad recredentiam vel in commendam.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. ch. 157: *Cum hujusmodi vulnus esset curabile et Immortale, prout sirurgici... relati fuerunt.* Aliæ ann. 1385. in Reg. 127. ch. 157: *Licet periculum vulneris coram justitia loci fuisset reportatum tanquam Inmortale et sanabile, etc.*

° **IMMORTIFFERUS**, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 115: *Vulnera per medicos et cirurgicos in talibus expertos sanabilia et Immortiffera justitiæ reportata, etc.*

¶ **IMMORTIFICATUS**, lib. 1. de Imit. Chr. cap. 3. n. 3. Qui sibi plus satis blanditur et indulget, Gall. *Immortifié*.

° **IMMOTABILIS**, Immotus. Charta ann. 863. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 558: *Ad utilitatem... servorum Dei ibidem Domino famulantium, eique Immotabili religione cum ipsius adjutorio acceptabiliter servientium.* Vide *Inmotabilitas*.

IMMOTABILITAS, ἀκινησία, in Gloss. Gr. Lat.

¶ **IMMOTORES**. Vide *Usupelliones*.

° **IMMOVILE**, pro *Immobile*, Res immobilis, in Charta ann. 1064. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. col. 584. edit. ann. 1717.

⁎ **IMMUNDABILIS**. [Qui mundari non potest, ut *Immundabile* vitium, *Tertull. Pudic.* 20.]

¶ **IMMUNDÆ** Carnes, a quibus Judæi debebant abstinere; quæ fuerint, dicitur Levitici cap. 11. quænam vero fuerint Christianis immundæ, discimus ex Actibus Apost. cap. 15. ubi Gentes recens ad Christum conversæ jubentur abstinere *a sanguine et suffocato.* Hinc liquet quid sibi velit Capitulum 100. Theodori Cantuar. Archiep. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 61: *Qui carnes Immundas manducaverint, et olera quæ cum carne coquuntur, cessare oportet a ministerio;* hoc est, Qui carnes cum sanguine, seu carnes suffocatas manducaverint. Interpretationem, si opus est, firmant Capitulum 105: *Sanguinem sine voluntate edentibus non esse peccatum*, et Capitulum 119. *Aves et animalia cætera, si in retibus strangulentur, non sunt comedenda; similiter ab accipitre mortua. Apostolus etiam dicit: Similiter abstinete vos a suffocato sanguine et ab idololatria.* Haud scio an aliud posterius sit hujuscemodi interdictionis exemplum.

° **IMMUNDICITIA**, Immundities. Arest. parlam. Paris. ann. 1394. in Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 84. v°: *Nonnulli alii in scutum armorum nostrorum in lapide sculptum, lutum et immundicitiam, arma nostra vituperando, projecerant.*

¶ **IMMUNDITIÆ**, Purgamenta. Vide *Mundillæ*.

° **IMMUNDITIATUS**, Immundus, impurus, immunditiis destinatus. Annal. Placent. ad ann. 1445. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 890: *Post vero palatium ipsius* (Baptistæ) *in ruinam dederunt, et Giselerii lex ibi dicta est, ne quis audeat ædificare, sed locus sit Immunditiatus.*

⁎ **IMMUNDUS**, et Inmundus. [Inquinatus, spurcus, sordidus. *Cic. fragm.* apud *Quintil.* 8. 3. Humus erat *Immunda*, lutulenta vino. *Virg.* 3. *Æn.* 228.]

⁎ **IMMUNIFICUS**, et Inmunificus. [Illiberalis, avarus, sordidus, tenax. *Plaut. Trin.* 2. 2. 69. civi *Immunifico*, scis, quid cantari solet? Quod habes, ne habeas: et illud, quod nunc non habes, habeas malum.]

° **IMMUNIMEN**, Munimen; dicitur de sigillo quo Chartæ muniuntur. Charta ann. 1216. tom. 1. Germ. sacræ pag. 361: *Præsentem paginam sigilli nostri Immunimine cum horum, qui interfuerunt, nominibus jussimus annotari.*

° **IMMUNIRE**, *Immunem* facere. Charta ann. 1114. ex Tabul. episc. Carnot.: *Eos et terras ipsas sive possessiones vel hæreditates et animalia liberavit, ipsam ecclesiam omnino et immunivit.* V. *Emunire* in *Emunis*.

° 1. **IMMUNITAS**, Protectio, tutela. Charta Caroli C. ann. 844. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 475: *Qua* (auctoritate) *continebatur, qualiter prædictum monasterium, ædificatum a Castellano quondam in valle, quæ dicitur Asperia, sub sua Immunitate atque defensione... plenissime suscepit.*

2. **IMMUNITAS**, ἀτέλεια, ἀλειτουργησία, in Gloss. Lat. Græc. quomodo *Emunitas* sumitur, uti in hac voce docuimus: in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. § 21. 25. in Capit. [°° Pippin. 5. 19.] Caroli M. lib. 5. cap. 187. [°° 339.] etc.

Immunitas, Locus *immunis*, asyli jure donatus, cum de ædibus sacris agitur, ut in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 30. 36. lib. 2. tit. 39. § 3. 4. [°° Lud. P. 10. Loth. I. 58. Carol. M. 9. 102.] in Capit. Caroli M. lib. 3. c. 26. l. 4. c. 13. 51. 52. l. 5. cap. 13. 148. [°° 15. 279.] in Fragmentis Capit. Baluz. cap. 8. 14. etc. ipsa scilicet Ecclesia, Monasterium ipsum, vel ædium sacrarum ambitus. Concilium Coloniense ann. 1260. cap. 8: *Item Canonicis, ne frequentent extra Immunitatem Ecclesiarum suarum, comedant aut dormiant extra ipsam, firmissime prohibemus.* Cap. 14: *Ut Omnes Ecclesiæ Collegiatæ Immunitates suas muro circundatas, et clausuras portarum bene munitas habeant, firmissime præcipimus.* Adde cap. 13. et Statuta Conradi Archiep. Coloniensis ejusdem ann. 1260. cap. 19. 28. Concilium Londinense ann. 1268. can. 13. etc. Inde prædia ac villæ *de immunitate* esse dicuntur, quæ ad Ecclesias pertinent, in Edicto Pistensi cap. 8. 18. in Chronico Besuensi pag. 504. in Præcepto Barnoini Viennensis Archiepiscopi ann. 811. tom. 12. Spicil. Acher. pag. 140. 141. in Concilio Coloniensi ann. 1266. can. 4. etc. [Chartularium Gemmetic. tom. 1. pag. 10: *Item en la ville et cité de Rouen avons un ancien manoir, la chapelle S. Philebert dudit lieu, ou sont plusieurs maisons et jardins, ainsi que le tout se comporte, clos de hauts murs anciennement nommé Turris Alneredi, et de present la Poterne, qui est lieu d'aumosne, franchise et Munité, assis pres le Palais en la paroisse S. Lo.*] Vide *Emunitas*.

° Nostris *Immunité*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 71: *Et se mit en Immunité et franchise en l'église du Sépulcre à Paris.*

¶ Immunitaria Institutio, Qua conceditur Immunitas, in Charta Chonradi Regis ann. 971. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. xxxviii.

¶ Immunitatio, Idem quod *Immunitas*. Charta Regis Bosonis pro Ecclesia Viennensi ann. 2. regni ejus: *Quod irrationabiliter ablatum foret, cum omnibus appenditiis et Immunitationibus redderemus.*

¶ Immunitio, Eadem notione. Charta Roberti Ducis Burgundiæ apud Perardum pag. 348: *Promittimus..... omnia privilegia, omnes libertates, Immunitiones, cartas, instrumenta... inviolabiliter observare.*

Immunitatem Ecclesiæ Persolvere, id est, bannum seu mulctam propter infractam Ecclesiæ immunitatem. Synodus Pontigonensis ann. 876. can. 3: *Quod si quispiam fecerit, restitutis male præsumptis, Immunitatem ipsius Ecclesiæ persolvat, et bannum nostrum tripliciter componat.*

IMMURARE, [Carcere includere, Gall. *Mettre entre quatre murailles.* Pœna alias satis frequenter irrogata hæreticis aliisque graviter delinquentibus, ac præsertim iis qui in judicio constituti diu negarant veritatem, et se perjurio obstrinxerant. Chronicon Trivetti ad ann. 1222. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 572: *Rusticus etiam quidam seipsum crucifigens et stigmata vulnerum Christi superstitione quadam circumferens perpetuo Immuratur.*] Vide *Murus* et *Inclusi*.

° Nostris *Emmurer*. Charta ann. 1260. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 372: *Et si hæreticus fuerit, simpliciter ut hæreticus condemnatus, regali curiæ relinquatur; si autem fuerit Immurandus, vel pœna leviori seu pœnitentia onerandus, id totum per episcopalem curiam expediatur... Ad expensas hæretici Immurati dominus rex et episcopus pro rata conferant.* Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 334: *Comme Jehanne femme de Philippot de Culan, pour son petit gouvernement et impudicité,... fu Emmurée jusques à ce que du*

consentement d'icellui Philippot, elle fu desmurée et baillée à ses amis, etc.

¶ **IMMURMURARE** Remedium, illud quasi *Immurmurando* implorare, in Vita S. Godebertæ tom. 2. SS. April. pag. 35.

¶ **IMMUTATIO**, Imminutio. Capitularia Caroli M. lib. 7. cap. 445 : *Monemus ut jura Ecclesiarum, sicut a Patribus divinitus inspiratis sunt ordinata, inviolata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius Imitationem suum aliquis quærat augmentum.* Eadem habentur in Capitulari tertio incerti anni cap. 10. quod ad annum 814. refert Baluzius. Sed quamquam et in antiquis Benedicti Levitæ exemplaribus legitur *Imitationem*, contendit tamen idem Baluzius legendum esse *Immutationem*, idque probat ex lege Codicis Theod. relata ejusd. lib. cap. 477. ubi sic habetur : *Quæcumque a parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus manere inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur a privilegiis Immutetur*, hoc est, *Imminuatur*, ex ejusdem Baluzii interpretatione, quæ belle congruit his verbis, *nec per alterius Immutationem* (seu *Imminutionem*) *suum aliquis quærat augmentum*.

* A Latino *Immutare*, nostri *Immuter*, eodem sensu, dixerunt. Lit. ann. 1388. in vol. 8. arestor. parlam. Paris.: *Pendant laquelle cause aucune chose ne doye estre Immutée ou innovée au préjudice des parties, etc.*

✱ **IMMUTATOR**. [Qui mutat. *Oros.* 7. 43.]

¶ **IMMUTILATUS**, Integer, illibatus. Philippus II. Franc. Rex in Charta ann. 1189. pro Ecclesia Eduensi, tom. 8. Spicil. Acher. pag. 203 : *Jura harum Ecclesiarum volumus et debemus Immutilata conservare.* Occurrit in Formul. Anglic. Thomæ *Madox* pag. 60. 177. etc.

¶ **IMNARIUM**, pro *Hymnarium*, Liber continens hymnos solitos in Ecclesia decantari ; legitur in Præfatione Francisci Blanchini in Vitas Rom. Pontif. apud Murator. tom. 3. pag. 86. Vide *Hymnus*.

* **IMNELLA**, Porcella ablactata, ut opinor. Charta Caroli regnum regentis ann. 1358. ex Bibl. reg.: *Item les harans truiarum, Imnellarum, qui valent sex libras communiter annuatim.* Vide *Ymnisfilh*.

* **IMON**, pro Imo, in Charta Petri Rob. milit. ex Tabul. Flamar.: *De et super... aliis bonis ipsius quondam Guillelmi prædictis, Imon et quamcumque aliam servitutem, censum sive redditum.*

IMPAGATUS, [Non solutus.] Vide *Pacare*.

✱ **IMPALANCARE**, ab Italico *Palanca*, Confixis palis munire, Gall. *Palissader*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 385 : *Item dicimus quod potestas bon. precise teneatur et debeat facere actari, claudi et Impalancari, terlisari, murari et cooperiri turres et barachanos dicti Castri Franchi.* [Fr.]

1. **IMPALARE**, In palum impingere. Lex Burgund. tit. 24. § 2 : *Si quodlibet animal, dum de messe, aut de prato.... expellitur, Impalaverit, etc.* Lex Ripuar. tit. 70. § 3 : *Si in sepem animal Impalaverit.* § 4 : *Si autem deintus sepem se in virgam Impalaverit.* Lex Longob. lib. 1. tit. 19. § 10. [** Rothar. 309.] : *Si caballus aut quodlibet peculium in clausuram alterius, intus saliendo, se Impalaverit, etc.* Adde Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 9.

2. **IMPALARE**, Papiæ, est *Impugnare*.

¶ **IMPANALARE**, In schedulam referre, ab Anglico *Panell*, Pagina, schedula. Henricus VI. Reg. Angl. in Charta ann. 1447. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 657 : *Concedimus præfato Edmundo quod ipse hanc habebat libertatem videlicet quod de cætero durante vita sua, aliquo statuto non obstante, contra voluntatem suam non ponatur nec Impanaletur in aliquibus assisis, juratis, recognitionibus attinctis seu inquisitionibus quibuscumque, etc.* Vide *Panellum* 2. et *Pannellare*.

¶ **IMPANATORES**. Sic Guitmundus lib. 3. appellat Berengarii sectatores, qui panem et vinum in Corpus et Sanguinem Christi *transubstantiari* negabant ; hocque deinceps nomine vocati sunt Lutherani, qui panem una cum Corpore Christi in Eucharistia remanere somniarunt.

¶ Impanatus Christus, Eadem ratione, dicitur Anonymo qui ab annis plus quingentis confutavit errores *Impanatorum*. Hujus Scriptoris Anonymi necdum editi excerptum refert Marten. tom. 2. Itin. pag. 125.

¶ **IMPANELLARE**, ut *Impanalare*, In schedulam referre. Vide *Panellum* 2.

✱ **IMPANNATA**. [Vox Italica, Gallis *châssis* : « Antonio Bucii dicti domini nostri pape scutifero pro faciendo fieri fenestras *Impannatas* tam in capella majore quam in sala consistorii. » (Archiv. Vatic. Mandat. camer. apostol. an. 1417-21. f. 155.)]

IMPANS. Papias : *Impans, in manu Regis servus dimissus, extraneus est.* Lex Longob. lib. 2. tit. 34. de Manumissionib. § 1. [** Roth. 225.] : *Similiter, qui per Inpans, i. in votum Regis dimittitur, ipsa lege vivat, sicut qui amund (i. a tutela liber) factus est.* Edictum Rotharis tit. 91. § 5. habet *qui Inpans*. [Cod. Estens. *Infas*, alter Codex *Infans*, apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 34.] [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 333.]

¶ **IMPARAGARE**, Puellam nobili et convenienti conjugio copulare. V. *Disparagare*.

* **IMPARAMENTUM**, Munitio, propugnaculum, nostris *Emparement*. Vide supra *Emparamentum*. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1362. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 110. col. 1 : *Ipsi supplicantes muros et fossata atque Imparamenta dictæ villæ fecerunt suis propriis sumptibus et expensis.* A verbo

* Imparare, Munire, nostris alias *Emparer*. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 519 : *Ecclesiam de Paulliaco... incastellaverant et Imparaverant, etc.* Vide *Emparare* 2.

* **IMPARANTIA**, Sequestratio, vox fori Aragonensis, a verbo *Imparare*, Hisp. *Amparar*, sequestrare, unde *Ampara*, sequestratio, apud Acad. Hisp. in Diction. Charta pro reformat. regni Navar. ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 168. r° : *Item in causa super jure patronatus ecclesiæ de Lanz testes fuerunt citati, aliqui non comparuerunt, fuerunt Imparati ratione contumaciæ, possunt pati Imparantiam annum et diem.* Vide infra *Imperancia*.

1. **IMPARARE**, [Invadere, occupare, Gall. *S'Emparer ; Imparantia*, Invasio, Tuitio.] Vide *Amparare*.

* 2. **IMPARARE**, Munire. Vide supra in *Imparamentum*.

IMPARCARE, Imparcamentum, Imparcatio. Vide *Parcus*.

✱ **IMPARENS**. [Non parens, non obediens. *Festus*.]

* **IMPARENTIA**, Tutela, protectio. Articuli treugæ inter Henr. reg. Angl. et Joan. comit. Armen. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 83. r° : *Possessiones, quæ pro nunc existunt sub gubernatione et Imparentia ipsius comitis, etc.* Pluries ibi. Vide *Amparantia* in *Amparare*.

✱ **IMPARIENTIA**. [Inobedientia. *Gell.* 1. 13. Ne, si spes fefellisset, culpa *Imparientiæ*, et pœna indeprecabilis subcunda esset. Al. leg. *imparentiæ*, al. *impatientiæ*.]

IMPARTES, *Expertes, sine parte*, Glossæ Isid.

IMPARTICARE, Ad *perticam*, seu furcam vel patibulum suspendere, ex Gallico *Empercher*. Lambertus Ardensis pag. 169 : *Mox quæsitis mortidatoribus et proditoribus, et consciis, et consiliariis, et multis inventis alios inrotavit, alios Imparticavit, alios caudis jumentorum protrahendos et discerpendos adhibuit, etc.*

* **IMPARTIRI**, f. Amplificare, Gall. *Agrandir*. Charta ann. 1221. inter. Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 257 : *Rad. Jugan dedit et concessit sæpe dicto hospitali... septem virgatas terræ et dimidiam, quas fratres ejusdem hospitalis intra fosseia sua Coardellæ incluserunt, exceptis duobus pedibus terræ, quos reliquerunt extra fosseia ad Impartiendum ea, prout necesse fuerit.* Potest et de fossatorum purgatione intelligi.

IMPARTITIO, Mulcta, *emenda*. Vitalis Episcopus apud Blancam in Comm. Rer. Aragon. pag. 728 : *Pœna vero homicidii, flagitiorum æqualium vel majorum, nec Impartitiones, quæ intercisiones vel incurrimenta vulgariter appellantur, etc.* Vide *Incurrimentum*.

* **IMPASSIBILIS**, Qui sustineri non potest. Vita S. Bertel. tom. 3. Sept. pag. 452. col. 1 : *Gigas vero horribilis rugitu prosiliens leonino, assultus minabatur Impassibiles.* [** *Impassibilis*, Qui pati non potest, et *Impassibilitas*, passim apud Christian. auctor. Vide *Forcellinum*.]

¶ **IMPASSIONABILIS**, Qui pati non potest. *Impassionabilis Deitas*, apud Christian. Lupum de Appellationibus pag. 890. ex fragmento Eutychetis.

¶ **IMPASSIONATUS**, *Passionis expers*, Gall. *Apathique*, ex Goclenii Lexico Philosophico.

¶ **IMPASSULATUS**, Desiccatus, ab Italico *Impassire*, siccare. Catalogus Sanctorum apud Rocchum Pirrum Siciliæ Sacræ pag. 61 : *Et invenerunt caput purum et immaculatum...... oculi erant clausi.... dentes albissimi, pellis faciei Impassulata seu desiccata, nasus erat planus et venustissimus.*

¶ **IMPASTARE**, In *Pasta* seu pane coquere, Gall. *Mettre en pâte*, Ital. *Impastare*. Vita S. Guillelmi Fundatoris Montis-Virginis tom. 5. Junii pag. 135 : *Pavo Impastatus delatusque in Montem, invenitur totus scatere vermibus.* Vide *Passimæ*.

* **IMPASTATIO**, Commistio ; unde *Impastare*, commiscere. Arnauld. in Rosar. MS. lib. 2. cap. 3 : *Spiritus cum corpore tunc impastatur, et omnia hæc quæ impastantur ex toto dissolvuntur ; et Impastatio fit tamen in una contritione et inseratione et assatione : nam propter contritionem et assationem ad ignem dividuntur partes ligatæ a viscositate, quæ est in corporibus.*

* **IMPATIENTIA** Vultus, Oris depravatio, Gall. *Grimace*. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1258 : *Racemi etiam maturari non potuerunt debite, ideoque vina fuerunt viridia nimis et rubia, adeo quod*

cum difficultate et vultus Impatientia bibebantur.

¶ **IMPAUSABILIS**, Qui non *pausat*, quiescit. Fulgent. Myth. 1 : *Alecto Græce Impausabilis dicitur.*

¶ **IMPAUSABILITER**, Incessanter, continue. Cæl. Aurel. lib. 3. Tard. cap. 2 : *Impausabiliter cibum sumere.*

¶ **IMPECHEMENTUM**, Impedimentum, Gall. *Empeschement*. Tractatus ann. 1428. apud Rymer. tom. 10. pag. 390 : *Absque licentia, demanda, impedimento* seu *Impechemento quocumque.*

° Alias *Empagement*. Libert. Matiscon. ann. 1346. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 111 : *Item se aucuns a fait Empagement en voies ou en chemins, chascuns s'en puet plaindre.*

¶ **IMPECHIAMENTUM**, ut *Impechementum*. Identura anni 1407. apud eumd. Rymer. tom. 8. pag. 498 : *Absque Impechiamento, impedimento, arrestatione quavis, libere vehere, mittere et disponere poterunt omnia eorum bona.* Possent hæ duæ voces eadem notione explicari, qua sequens

IMPECHIARE. Henric. de Knyghton ann. 1256 : *Et promisit Regi Navarræ, quod nunquam eum Impechiaret pro morte dicti Caroli de Hispania, etc.* i. impeteret, vel quæstionem moveret. Ita *Empescher*, usurpat consuetudo Carnot. art. 32 : *Un Seigneur feodal, par defaut d'homme, ou de devoirs de Fiefs non faits et payez, peut assigner luy-mesme sur les heritages tenus en Fief de luy, et les mettre en sa main, brandonner et Empescher, et y faire mettre et apposer la main du Roy, etc.* Consuetudo Vadensis art. 32 : *Le Seigneur nouveau ne peut Empescher, ne mettre en sa main les Fiefs, etc.* Quam quidem vocem Gallicam, non ab *impedire*, sed ab *impetere*, videntur accersere Spelmannus et Somnerus : est enim *impetere*, idem quod in jus vocare, accusare, apud Gregorium Turon. lib. 5. cap. 14. Hist. Flodoardum lib. 3. cap. 21. in Legibus Henrici I. cap. 6. [et apud Rymer. tom. 8. pag. 108. et alibi.] Unde *Impetitio*, pro accusatione, ut in Jure Anglico, *sine Impetitione vasti*, exponitur, *sans Empeschement de gast*. [Permutatio anni 1319 : *Renunciantes.... omni actioni, Impetitioni, liti, juri, etc.* Præceptum anni 1326. apud Rymer. tom. 3. pag. 879 : *Sine Impetitione ponenda in corporibus hominum illorum, vel in navibus, seu bonis ante dictis.*] *Impacciare* dicunt Itali, pro impedire, molestiam afferre.

° *Empescher*, eodem sensu ; unde *Empeschement*, accusatio, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 43 : *Icellui Andrieu... au conjurement des jurez de nostre ville de Tournay, ainsi qu'il est acoustumé à faire en tel cas, encoulpa et Empescha ledit exposant, et dist que icellui exposant lui avoit fait l'une desdittes plaies ;... et par vertu dudit Empeschement, ledit exposant et sondit oncle ont esté et sont registrez és registres de nostredite ville comme avoir perdu à toujours l'abitation d'icelle sans rappel.* Vide *Impedire*.

IMPECTORARE, Pectori recondere. Auxilius de causa Formosi Papæ : *Paulisper vis artis aperienda est, ut locorum status finesque constitutionum facilius Impectorentur.* Vita S. Wilibaldi Episc. Eystetensis cap. 5 : *Soliloquiorum Dei librum amplectens legebat, quoad usque secundum morem ordinis Psalterium sibi ex integro memoriter Impectorasset.*

IMPEDATURA. Esdras lib. 3. cap. 5 : *Et horum quæsita est generis Impedatura, et non est inventa.* Ubi Gr. Edit. : Καὶ τούτων ἐζήτησις τῆς γενικῆς γραφῆς ἐν τῷ καταλογισμῷ, καὶ μὴ εὑρεθείσης, etc. Will. Brito in Vocabul. MS. : *Impedatura, dicitur pedis mensura vel impressio, vel investigacio. Est autem peda, ut dicit Ugutio, vestigium humanum, unde dicitur, pedo, pedas, et per compositionem impedo, das, i. pedam facere, vel imprimere, vel investigare, et inde dicitur Impedatura. Unde 3. Esdræ 5. dicitur,... et generis sexta Impedatura i. generis investigatio ; vel genealogiæ computatio, Impedatura dicitur, quod sicut in deambulatione una peda post aliam terræ imprimitur, et una alteri succedit, ita et in hujus computatione una peda post aliam minatur, et* ° *æqualiter una alteri successit ; observatur, et sicut peda distinguitur a peda, et similiter persona a persona.* Adde Auctorem Mamotrecti. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. : *Impedatura, Impressure de pié, ou mesure, ou trace de pié.*]

° Nostri *Empiener* dixerunt, pro Cogere aliquem pedibus suis ire. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 328 : *Lesquelz rompirent les serreures de ladite prison, prindrent ledit religieux et l'emporterent ou Empiénerent tout enferré en l'ostel du suppliant.*

°° **IMPEDIMIA**, pro *Epidemia*, in Annal. Fossens. ad ann. 1360. apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 34.

° **IMPEDIA**, Impedium, *Empiengne*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide supra *Empedia*.

° **IMPEDICATUS**, Pedica constrictus, Gall. *Empétré*, Ital. *Impedicato*. Lex Burgund. tit. 4. art. 6 : *Si autem Impedicato caballo ingenuus pedicam tulerit, etc.*

¶ **IMPEDIARE** Canem, Ejus pedes quodammodo mutilare. Vide *Expeditare Canem*.

¶ **IMPEDICARE**. Papias : *Impliciscere, implicare, illigare, irretire, Impedicare.*

¶ **IMPEDIENS**, Reus, in litem adductus et causam defendens. *Hæc est finalis concordia facta... anno regni Regis Henrici filii Regis Joannis septimo..... inter Willelmum de Mohun querentem, et Willelmum Brewere Impedientem, de manerio de Clynton*, apud Thomam *Blount* in Nomolexico Anglic.

° **IMPEDIMENTOSUS**, Noxius, incommodus. Conv. apud Marsn. ann. 851. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 605 : *Et ideo tanta Deo contraria, et nobis ac vobis Impedimentosa acciderunt.*

¶ **IMPEDIOSE**, Cum impedimento. Utitur Gocelinus in Translatione S. Augustini Cantuar. tom. 6. Maii pag. 434.

° **IMPEDIRE**, In jus vocare. Stat. ann. 1505. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 310 : *Si Christianus Judæum Impedit, asserens quod ei pignora sua obligaverit, etc.* Vide supra *Impechiare*.

° **IMPEDIRE SE**, Curare, sollicitudinem habere, Gall. *s'Embarrasser*. Acta S. Anton. Ripol. tom. 6. Aug. pag. 535. col. 1 : *Qua in re idem D. consul decrevit non se de hoc homine Impedire : sed rogatus... eumdem fratrem Antonium a dicto carcere idem D. consul extraxit.*

¶ **IMPEDITIVUM**, Quod obstat, impedit, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. Mss. pag. 191.

⁎ **IMPEDITO**. [Frequentativum ab *impedio*, et ejusdem fere significationis. *Stat.* 2. *Theb.* 590. *Impeditant* numero, seque ipsa vicissim Arma premunt.]

¶ **IMPEDITOR**, Qui impedit, obstat, apud Rymerum tom. 5. pag. 4.

° **IMPEDIUM**. Vide supra *Impedia*.

IMPEGNARE, ex Italico *Impegnar*, Impignorare, pignori dare, in Statutis Venetor. ann. 1242. lib. 1. cap. 4.

IMPEJORARE, [Pejorem facere.] Vide *Pejorare*.

° **IMPEJORATIO**, Rei in deteriorem statum deductio, imminutio, Gall. *Détérioration*. Charta ann. 1317. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 274 : *Pro Impejoratione cujusdam domus canonicalis, etc.* Vide *Pejoramentum*.

⁎ **IMPELIMENTUM**. [Idem ac *Impedimentum*, apud vet. *Fest.*]

¶ **IMPELLARE**, pro *Impellere*. Donatio Alphonsi VI. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 283. col. 2 : *Qui alium Impellaverit, aut eum pugno percusserit, quinque solidos dabit Abbati.*

° **IMPELLERE**, Agitare, succutere : dicitur de Mensura quæ ut oppletior sit, agitatur. Charta ann. 1317. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 355. r°. : *Item concessit* (rex) *Guillelmæ uxori Roberti de Gamachiis militis lxxx. minas avenæ ad mensuram carcatam et Impulsam ad hæreditatem pro xxiv. lib. viij. sol. iij. den.*

IMPELLICATUS, *Concubinatus, a pellice*. Papias.

⁎ **IMPENDIA**. [Idem quod *Impendium*, *Impensa*. *Inscript.* apud *Grut.* 871. 8.]

⁎ **IMPENDIOSUS**. [Qui plus æquo *Impendit*, et plus consumit, quam par est. *Plaut. Bacch.* 3. 2. 12. Nimio præstat, *Impendiosum* te, quam ingratum dicier.]

° **IMPENDIUM**, *La fidelita*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Hinc pro servitio feudali, seu hominio et fidelitate, in Charta Aymari comit. Valent. ann. 1324. ex Cod. reg. 6008. fol. 27. v°. : *Ordinamus quod universaliter comitatus Valentinensis et Diensis, et omnia et singula castra, loca, bona et jura in juridictione, mero et mixto imperio, et Impendiis sive feudis existentia, etc.*

IMPENSA, Farturæ, seu condimenti species, de qua Apitius lib. 8. de Re culinaria cap. 7. et 8. Gloss. Lat. Gr. : *Impensa*, ἀνάλωμα ἐλαιόγαρον. Gloss. Isid. : *Conditura, Impensa.* Ita etiam Papias. Hinc forte *Impensam* vocabant Architecti, quarumvis rerum ad opus albarium commixtionem, ut Anonymus de Re Architectonica cap. 18. 19. 23. Palladius de Architectura : *Nucleus Impensa meliore inducatur.* Alio loco : *Exacto pavimento ad regulam et libellam, supra Impensa testaceo mollior inducatur.*

⁎ **IMPENSATIO**. [Inordinatio. (*Isid.* Or. 4. 7.)]

¶ **IMPENSATUS**, Inopinatus. *Hora Impensata redire*, in Miraculis B. Raymundi, tom. 5. Junii pag. 689.

° Ital. *Impensato :* nostris *Empensé*, sensu opposito. Charta ann. 1392. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 277. r°. : *Sur la nuytier, d'aguet et entreprinse Empensés, sanz défiances précédens, etc.* Le Roman *de Robert le Diable* MS. :

Il a fait son commandement
Itel com il l'ot Empensé.

Vide supra *Appensatus*.

⁎ **IMPENSIBILIS**. [Qui satis expendi non potest. *Gell.* 11. 5. Omniumque rerum fidem veritatemque, mistis confusisque signis veri atque falsi, ita impensibilem videri ajunt, ut quisquis homo est, etc. Al. leg. *incomprehensibilem :* alii aliter.]

¶ **IMPENSIO**, Donatio. Concil. Tolet. VI : *Quicumque Simonis imitator, Simoniacæ quoque hæresis exstiterit auctor, ut Ecclesiasticorum ordinum gradus, non dignitate morum obtineat, sed munerum*

Impensione conquirat, etc. Charta ann. 1046. ex Chartul. Apt. : *Ego Pontius, qui hoc litterali aminiculo mea persona firmo, et aliis pluribus firmari adopto, ut incorrupta coemptio, suo servata pretio, perduret hæc Impensio.*

° *Impenser,* pro Remunerari, in Charta ann. 1333. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 287 : *Pour Impenser les bons et agréables services que Marote la Guyevre m'a faiz, etc.*

¶ **IMPERACTE,** Otiose. *Imperacte negligebat,* in Vita B. Aleidis, tom. 2. Junii pag. 418.

¶ **IMPERAMENTUM,** Census pro *amparantia* seu protectione solutus. Saisimentum Comitatus Tolosani ann. 1271. apud *la Faille,* tom. 1. Annal. Tolos. in Probat. pag. 28 : *Et quod propter dominationem et libertatem quam dominus Raymundus quondam Comes Tolosanus eis dedit, ipse Abbas et Universitas dicti castri debent domino Regi per Imperamentum in uno quoque anno centum solidos Tolosanos et sexaginta sestaria medium frumentum, medium avenam et sex modios vini ad mensuram antiquam, et exercitum et cavalcatam.* Vide *Amparantia* in *Amparare.*

° **IMPERANCIA,** idem quod supra *Imparantia.* Comput. Guill. de Cheriaco recept. regni Navar. ann. 1300 : *De laboratoribus de Diacasteyllo pro residuo emendæ Imperanciarum fractarum,* L. *lib.*

° **IMPERANTE** CHRISTO, Formula sæpius Chartis inscripta, eadem quæ *Regnante Christo.* Vide in *Imperium* et *Regnans.* Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 79 : *Actum anno incarnationis Dominicæ* 1138. *indict.* 1. *epacta vij. concurrente v. ciclo lunari xv. regnante Ludovico rege Francorum, Imperante Domino nostro Jhesu Christo.*

IMPERARE, Vox Medicis attributa, cum ægris remedia imponunt, quomodo ea ab iis *ordinari* dicimus, apud Arnobium Jun. in Psalm. 143. Cælium Aurelian. lib. 1. Chron. cap. 4. etc. Vide Juretum ad lib. 10. Symmachi Epist. 1.

° **IMPERARE** ANTIPHONAM, Præcinere. Ordinar. MS. S. Petri Aureæ-val. : *Reliquæ antiphonæ Imperantur religiosis presbyteris et antiquis per illos, qui exequuntur officium cantoris : antiphona vero de Benedictus semper Imperatur dompno abbati Dominicis diebus et festis Apostolorum, et magnis et simplicibus dupplicibus, si præsens fuerit... In diebus vero trium lectionum non Imperatur prædicta antiphona, sed incipitur per illum, qui exequitur officium cantoris.* Vide infra *Præcipere Antiphonam.*

° **IMPERATIO**, Imperatum, jussum. Charta ann. 770. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 209 : *Per annos triginta, tam parentes mei quam et ego, voluntate mea Imperationem fecimus de presbiteris supradictæ Dei ecclesiæ ; et hic Luca propter chrisma nos mittebant ad tollendum ab episcopo, et cavallicaturam cum ipsis presbiteris faciebamus.*

¶ **IMPERATORICALIS,** Scripturæ genus. Vide in *Scriptura.*

IMPERATORIS dignitatem, quæ penes Romanos et Constantinopolitanos Augustos hactenus remanserat, Leo III. PP. Carolo M. indulsit anno 801. Annales Eginhardi : *Ipse autem cum die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia Basilicam beati Petri Apostoli fuisset ingressus, et coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, cuncto Romano populo acclamante,* KAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORUM VITA ET VICTORIA. *Post quas laudes, a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est : ac deinde omisso Patricii nomine,* IMPERATOR *et* AUGUSTUS *appellatus.* Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 28 : *Cum autem ibidem aliquot diebus reparandi exercitus gratia moraretur, convocavit Antistes Apostolicus de vicinis partibus quoscumque potuit, et coram positis illis, et invincibilibus gloriosi Caroli Comitibus, nihil minus suspicantem pronunciavit Imperatorem, Defensoremque Ecclesiæ Romanæ.* Mox addit, huncce titulum *gratanter* haud suscepisse, quod cum Byzantino Imp. amicitiam servare cuperet.

Cur vero a Leone divisum fuerit Imperium, et a Constantinopolitano Augusto ipse secesserit, ita refert Anastasius Biblioth. in Præfat. ad VIII. Synodum : *Sed postquam Imperatores Romanorum, qui nunc Græcorum appellantur, variorum fautores vel incentores essent errorum, sanctam Christi Ecclesiam diversis hæresibus scindere minime formidaverunt. Scidit Deus Imperium eorum, et in occiduis partibus paulatim regnare, superno decernente judicio, cessaverunt : donec Romanos Pontifices suis pravitatibus incurvare conantes, nec valentes, ac per hoc multiplicibus pœnis afficientes, Hesperiæ potestatem jam prorsus amitterent. Occidentis etiam amisso Imperio, nihilominus Romanis Pontificibus, quia jam jubere nequeunt, suadere nituntur, suis læsis favorem sensibus accommodandum.*

Exhinc Summi Pontifices, Occidentis Imperatores coronandi jus sibi adscripsere. Glaber Rodulphus lib. 1. cap. 5. sub ann. 900 : *Illud nihilominus nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum decretum, scilicet, ut ne quisquam audacter Romani Imperii sceptrum præproperus gestare Princeps appetat, seu Imperator dici aut esse valeat, nisi quem Papa Sedis Romanæ morum probitate aptum elegerit reipublicæ, eique commiserit insigne Imperiale.* Vide Annales Henrici Rebdorfi. ann. 1339. 1347. et quæ de divisione Imperii, post Bellarminum et alios, acute et erudite commendatus est vir doctissimus Ludovicus *Maimbourg* Soc. Jesu. in Historia Iconoclastarum Gallice nuper edita.

° Quod assumtum jus adeo invaluit, ut Imperatores minime renunciarentur, nec ea, quæ ad Imperatoris dignitatem munusve pertinerent, existimarentur exsequi posse, donec a Romano pontifice coronam suscepissent. Quæ omnium imperii principum statuto anni 1338. antiquata sunt. Codex reg. 10197. 2. 2. fol. 110. r°. : *Anno Domini* 1338. *Ludovicus IV. Romanorum Imperator...... apud Confluenciam supra Renum tenuit consistorium imperiale, in quo... de consilio electorum, principum et procerum suorum.... quinque novas leges imperiales quæ sequuntur promulgavit. Prima lex est, quod per principes electores concorditer, aut per majorem partem ipsorum electus in regem, et Imperatorem postea promovendus, potest statim jura, castra et bona imperii apprehendere et administrare, confirmatione papali, quoad hoc, nullatenus exspectata.* Vide in voce *Electores.*

Cum igitur translatum fuisset Imperium ab Orientalibus Principibus ad Occidentales, Summi Pontifices, qui id sibi juris potissimum arrogaverant, Imperatorium nomen Constantinopolitanis Augustis fere semper denegavere, cum unicum Imperatorem Francorum seu Germanorum agnoscerent, in quem eam dignitatem jam olim ipsi transfuderant. Unde in Provinciali Romano, et in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 3. lib. 3. sect. 2. Constantipolitanus Princeps Regibus semper accensetur. Honoratus *Bonnor* [*Bonnet*] Salonensis, qui sub Carolo V. Rege Francor. vixit, *en l'Arbre des Batailles,* 4. parte cap. 131 : *Or devez sçavoir, qu'il ne doit estre sur terre que un seul Empereur, combien que celui de Constantinoble extime estre seul Empereur, mais non est, il n'est fors seulement que ung Roy, et lui ne porte que une seule couronne.*

Imperatores, seu Βασιλέας sese etiam inscripsisse Bulgariæ Principes, testatur Luithprandus in Legatione : *Cum Christophori filiam Petrus Bulgarorum Vasileus conjugem duceret ;* ut et Scylitzes pag. 623. qui iisdem, quibus Imperatores Constantinopolitani usos insignibus ac vestibus auctor est. In Actis Innocentii III. PP. habetur Epistola Joannicii Bulgariæ Regis, quam sic orditur: *Ego Calojoannes Imperator Bulgarorum et Blancorum, seu* Βλάγχων. Alia ibidem : *Cum placuit Domino nostro Jesu Christo, me Dominum et Imperatorem totius Bulgariæ et Blachiæ facere, etc.* A Latinis tamen, non *Imperatores,* sed *Reges* compellabantur. Innocentius ibidem in Epistola ad eumdem Joannicium : *Monemus igitur Serenitatem Regiam, etc.* Et in alia ad Archiepiscopum Trinovitanum : *Carissimum in Christo filium nostrum Calojoannem ipsorum dominum Regem statuimus super eos, etc.*

Imperatoris titulum sibi arrogasse Reges Anglo-saxonicos ex hoc patet, quod *Basileas* sese passim indigitarent ; quæ vox Imperatorem tum sonabat. Sed et Edgarus in Rescripto, quod habetur in Epistolis Hibernicis Usserii Armachani, ita inscribitur : *Ego Edgarus Anglorum Basileus, omniumque Regum Insularum Oceani, quæ Britanniam circumjacent, cunctarumque Nationum infra eam includuntur, Imperator et Dominus.* Alia Charta ejusdem Regis de Clericis uxoratis, quam ita subscribit : *Ego Eadgar Basileus Anglorum et Imperator Regum Gentium, etc.* Alia : *Ego denique Imperator Knuto, a Christo Rege Regum regiminis Anglici in Insula potitus, etc.* Vide *Basileus.*

° Stephanus rex Anglorum *Imperatorem* se inscribit in Charta ann. 1136. ex Chartul. Cluniac. ch. 203 : *Ex gratia supernæ miserationis sedulus Imperator, etc.*

Imperatoris titulum Regibus Franciæ Scriptores non semel attribuunt, ut Chlodovæo Baltherus in Vita sancti Fridolini Abbat. n. 30. Pipino Sugerius lib. de Administrat. sua, atque adeo ipsius Pipini sigillum, si genuinum est, apud Zyllesium in sancto Maximino, in quo exaratum, *Pipinus imperator.* Exstat vetus Charta cujusdam Maurengi in Tabulario Flaviniacensi, quæ sic clauditur : *Actum Flaviniaco Cœnobio anno 17. Pippini Imperatoris 3. Idus Junii.* Carolo Calvo, antequam hac dignitate donaretur, Tabularium Belliloci ch. 74. apud Beslium in Regib. Aquitan. pag. 3 : *Regnante domino nostro Carolo Rege, vel Imperatore Francorum, sive Aquitanorum, Garrulfo Abbate an.* 844. Carolo Simplici vetus Charta ex eod. Tabul. Flaviniacensi, quæ sic clauditur : *Data in mense Febr.... regni autem vel Imperii Augusti Karoli Simplicis anno* 3. Odoni Regi

Stephanus PP. in Epistola, quæ describitur in Vita S. Theodardi apud Catellum lib. 5. Rer. Occitan. pag. 765. ubi *gloriosissimus et Catholicus Imperator* dicitur : Roberto Helgaldus in ejus Vita pag. 67. Ludovico VI. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 84. cæteris denique Regibus Rigordus ann. 1185. ubi de Monasterio seu Ecclesia S. Dionysii : *Quæ corona Regni Francorum est, et Regum seu Imperatorum sepultura.* Vide *l'Arbre des Batailles*, 4. parte cap. 84. Tillium tom. 1. pag. 249. et Dominicum in Assertore Gallico pag. 177.

Imperatores Hispaniæ, vel *Hispaniarum* sese appellitasse Castellanos Reges, probant eorum complures Chartæ, *quod*, ut ait Matthæus Paris ann. 1155. *principarentur Regulis Aragonum et Galliciæ.* Zurita in Annalibus Aragon. lib. 1. cap. 55 : *En el ano de* 1135. *el Rey Don Alonso, estando en la ciutad de Leon, tomo la corona e insignias del Imperio, como Imperador y Monarcha de toda Espana, pretendiendo que los Reynos y Senorios della o eran suyos, o le devian reconocer como a Senor soberano.* Adde Indicem ejusdem Zuritæ lib. 1. æra 1160. Christi 1122. Lucas Tudensis de Alphonso VI : *Ad tantam devenit gloriam, ut Imperatorem Hispaniæ faceret se vocari.* Rodericus Toletan. lib. 7. Hist. cap. 7. de eodem : *Post hæc rediens Legionem, imposuit sibi Imperii diadema, et vocatus fuit deinceps Imperator.* Idem Lucas Tudensis de Alphonso VII : *Fecit congregari Episcopos, et omnes Barones Regni sui in Legione et imponere sibi coronam secundum Legem Dei et Consuetudinem Regum priorum : ab illa die vocatus est Imperator Hispaniæ.* Chartas varias ann. 1122. 1136. 1144. in quibus uterque Alphonsus Imperatorio donatur titulo, habent Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 266. Colmenaresius in Hist. Segobiensi cap. 14. § 2. 12. cap. 15. § 1. cap. 16. § 11. Antonius *de Yepez* in Chron. S. Benedicti, et Doubletus in Hist. Sandionys. lib. 3. Sed et Alphonsum VII. post Friderici II. Imp. obitum, extincto Willelmo Hollandiæ Comite, Electorum pars Imperatorem dixit anno 1155. de qua re consulendus præ cæteris Ughellus in Archiepiscopis Pisanis n. 15. Sed longe ante hæc tempora ejusmodi titulos sibi arrogasse Castellanos Reges, probant, quæ Mariana lib. 9. Hist. Hisp. cap. 5. narrat, ad Concilium scilicet Turonense, ann. 1055. missos ab Henrico II. Imperatore Legatos, ejus nomine quæstos adversus Ferdinandum M. Castellæ ac Legionis Regem, quod contra morem majorum, et legum præscripta, se Imperii Romani jure exemptum ferret, et incredibili arrogantia ac levitate in ipsum Imperii nomen invaderet. Quid inde secutum sit, pluribus exequitur idem Mariana. Vide Indicem Suritæ ann. Ch. 1024. Vetus Scheda apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 5. cap. 8. ubi de pacto inito inter Alfonsum Aragoniæ, et Alfonsum filium Castellæ Reges : *Et Alfonsus de Arragonia tradidit absolute totam illam terram Castellæ, quæ pro ipso tenebatur Alphonso de Castella, et deinde noluit quod vocaretur Imperator, nisi Rex Aragonum, Pampilonæ, et Navarræ.* Alia Sanctii Majoris Regis Aragonum, apud eumdem lib. 2. cap. 17 : *Ego Sanctius Rex Imperator in Castella, et in Pampilone, et in Aragone, et in Suprarbi.* Alia ann. 1036. eod. lib. cap. 34 : *Regnante Imperatore Beremundo in Leyone, et Comite Ferdinando in Castella, et Rege Garsea in Pampilona, et Rex Ranimirus in Aragona, et Rex Gundesalvus in Ripacurtia, etc.* Vide Chartam Ordonii II. Regis æræ 947. apud Antonium *de Yepez* tom. 4. pag. 450. et aliam æræ 990. apud eumdem tom. 5. pag. 437. Reges etiam Wisigothorum Imperatoris sibi arrogasse titulum, colligi potest ex Legibus Wisigoth. lib. 12. tit. 2. § 13.

* Sic et reginæ *Imperatrices* nuncupatæ. Charta æra 1181. ex Chartul. Cluniac. : *Ego Adefonsus Imperator hanc donationem.... Deo auctore confirmo.... Ego Berengaria Imperatrix confirmo. Ego Sancius Imperatoris major filius, etc.*

✱ [« Ego Adefonsus, *Imperator Hispaniæ*, cupiens ut orationum sanctorum et religiosorum virorum mihi et parentibus meis suffragia communicent. (Diploma Adefonsi VIII, regis Castelliæ, 1149. mus. arch. dep. p. 75).»]

☞ Ceterum haud satis sibi constitere Scriptores in hujusce tituli distributione, ut quid inde uti indubitatum hauriri liceat. Modo enim qui Imperator est dictus, is paulo post ab eodem Rex est appellatus ; et vicissim : quod etiam accidit in Imperatricis titulo. Verum hac in re, quod longe gravius est, non Scriptores tantum, sed et Instrumenta publica variasse certum est. Hæc pluribus exemplis confirmat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 4. ad eas literas vindicandas, in quibus Regis et Imperatoris vocabula confunduntur, quales, ut observat Vir doctissimus, inveniuntur non paucæ apud Hispanos. Quæ quidem observare pretium erat ne quis eam tantum ob causam pro libitu suo quævis repudiet Instrumenta.

* Imperator Romanorum quando vacare dicebatur, vide in *Imperium vacare.* Form. MSS. in foro Senensi usitatæ ann. 1414. ex Cod. reg. 4726. fol. 1. r° : *Anno Domini ab ipsius salutifera incarnatione* 1414. *die* 12. *mensis Novembris, tempore pontificatus SS. in Christo Patris et DD. Johannis divina providentia papæ xxiij. Romanorum Imperatore, ut Senis fertur, sede vacante, constitutus, etc.*

* Imperator, Notione Ciceroniana etiam apud recentiores, Dux, vir militari gloria clarus. Annal. Placent. ad ann. 1447. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 893 : *Hic comes* (Franc. Sfortia) *plures secum duxerat Imperatores, dominum scilicet Alexandrum ejus fratrem, D. Robertum ejus nepotem, comitem Dulcium, Almatium Barilem, comitem Franciscum, et quamplures alios duces expertissimos.*

* Imperator Miles, in Comput. MS. ann. 1239 : *Dominus Baldoinus Imperator miles in Penthecostes pro suis vadiis c. lib. Turon.*

* Imperator Stultorum, alibi *Regis* titulo donatus, Princeps juvenilis societatis. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 117 : *Certain esbat ou assemblée faict en la ville de Neelle entre plusieurs compaignons avecques cellui que lors on nommoit l'Empereur des sotais.* Vide infra *Rex.*

* **IMPERATRIX** Summa nuncupatur Virgo Dei Genitrix in Charta Girfredi archiep. Vesont. ann. 945. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 113. *Empereris*, pro *Imperatrice*, in Lit. ann. 1248. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 6.

¶ **IMPERATUS**, Jussus, mandatum. Ammianus Marcell. lib. 31 : *Richomeres Imperatu ejusdem Gratiani motus e Galliis properavit ad Thracias.*

✱ **IMPERCO**, [Idem quod parco. *Plaut. Amph.* 1. 3. 2. *Imperce,* quæso : menses jam tibi esse actos vides. *Abbiti riguardo* et *Cas.* 4. 4. 11. Amabo, integræ atque imperitæ huic *Impercito.* Est qui leg. *Imparce.*]

¶ **IMPEREGRE**, *Instabiliter, vel sine certa mansione*, Johanni de Janua ; *Sens maison ni stablement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

✱ **IMPERFECTIO**, [Defectus. *Augustin.* 1. *de Genesi ad litt.* 4. Formam Verbi semper Patri cohærentis non imitatur *Imperfectio.*]

¶ **IMPERFECTUS**, substant. Defectus. *Cujus naturali Imperfectui condolentes, etc.* in Miraculis S. Gengulphi tom. 2. Maii pag. 651.

¶ **IMPERFICIUM**, *Superficium, Cenaculum*, ὑπερῷον, in Glossis Sangerman. MSS. *Imperficium*, ὑπερῷον, *Superficies*, in Suppl. Antiquarii.

* **IMPERFIDUS**, Perfidissimus. Constit. Frider. imper. contra hæret. inter Stat. Astæ pag. 2. v° : *Ut Imperfidos contra Deum et ecclesiam insultantes, tamquam materni uteri corrosores in judicio et justitia persequamur.*

✱ **IMPERFUNDIES**, [Illuvies, squalor. *Lucil.* apud *Non.* 2. 437. Hic cruciatur fame, frigore, illuvie, imbalnitie, *Imperfundie*, incuria. Al. leg. *improfundie*, minus recte.]

¶ **IMPERIA**, vel Emperia, a Gr. ἐμπειρία, Peritia. Vegetius lib. 4. de Re milit. cap. 41 : *Hæc gubernatores sese scire profitentur, sed eatenus, quatenus eos Imperiæ usus instruit, non altior doctrina firmavit.* Sic legendum, non *Imperitiæ*, merito censet Carolus de Aquino.

* Nostris *Imperice*, opposito sensu, ab *Impericia*, Gall. *Ignorance.* Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 110 : *Lequel vendeur de triacle..... n'estoit que un broulleur, et ne se congnoissoit au fait de cirurgie ; pour l'Imperice et non saichance dudit Castille, etc. Par Imperice ou autre coulpe*, in Stat. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 580. art. 47. Quomodo etiam legendum, pro *Imperité*, in iisd. Ordinat. tom. 6. pag. 227. art. 8. et tom. 9. pag. 57.

IMPERIALE, Panni pretiosioris species. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295 : *Item tunica de Imperiali cum arboribus rubeis et leonibus aureis, etc. Item tunica de alio Imperiali, florigerata viridi et rubeo, etc. Item tunica ex alio Imperiali, quasi marmorea, etc. Frontale ad altare de Imperiali debili.*

¶ Imperiale Diadema, Tiara Pontificalis qua Clemens PP. V. Lugduni coronatus est. Chron. Triverti tom. 8. Spicil. Acher. pag. 723 : *Bertrandus Burdegalensis Archiep. natione Vasco in Papam electus, Clemens V. dictus est, qui mense Octobri in Lugduno convenientibus illuc Cardinalibus, Rege Francorum Philippo suam præsentiam exhibente, Imperiali Diademate coronatur.*

¶ **IMPERIALES** Litteræ, Antiquationis diplomata, nostris *Lettres de recision.* Resignatio et venditio Ducatus Stinaviæ apud Ludewig. tom. 5. pag. 547 : *Renunciantes in his omnibus ac singulis supra scriptis exceptioni doli mali, in factum actioni beneficio restitutionis integrum...Litteris et indulgentiis Apostolicis, Imperialibus, vel a Romanorum Regibus impetratis.*

IMPERIALIA, [Imperii insignia.] Vide *Regalia.*

IMPERIALIS. Gloss. Græc. Lat. : Αὐτοκρατορικός, *Imperialis.* Ita autem proprie appellabatur Moneta Imperatorum, quæ

in Italia currebat jam inde ab anno 1187. Bulla Urbani III. PP. pro Fratribus Cruciferis Hospitalis Bononiensis : *Ad indicium, quod eadem domus vestra specialiter B. Petri existat, 12. Imperiales nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis.* Chronicon Ricardi de S. Germano ann. 1236 : *Hoc anno jussu Imperatoris Brundusii novi Imperiales cuduntur, et veteres cassati sunt.* Matth. Paris ann. 1249 : *Octodecim millia librarum, de moneta Imperialium, quæ tantum fere valet, quantum Esterlingorum.* Innoc. IV. PP. in Rescripto ad Potestates et Rectores Civitatum Italiæ ann. 1254. apud Waddingum n. 12 : *Dentur de Camera communis civitatis vel loci, unicuique pro qualibet die 18. Imperiales in pecunia numerata.* Occurrit ibi pluries. Chartæ Henrici et Ludov. Imp. pro Monasteriis Cumensibus et Papiensibus ann. 1311. et 1329: *Operarii debent habere pro operagio denariorum, qui dicuntur Imperiales, de quolibet penso 20 marcharum et unciarum 2. 10. solidos et 10. denariorum Imperialium novæ nostræ monetæ.* Adde Ughellum tom. 2. Ital. sacr. pag. 162. [Muratorium tom. 6. col. 1189.] et Vitam Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevirens. lib. 2. cap. 10. Vide *Augustalis* et *Regales.*

° **IMPERIARE,** Imperare, vox Italica. Charta ann. circ. 870. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 79 : *Imperante domino nostro Hlodovico imperatore, Hlotharii filius, postquam Imperiare cœpit, anno vicesimo quinto, etc.*

¶ **IMPERIATUS,** Imperium. Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. tom. 7. col. 387 : *Octo sedens annis Phocas tenet Imperiatum.*

° **IMPERIOSITAS** , *Majesta imperiale.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Imperositas.*

¶ **IMPERIOSUS,** *Splendidus, speciosus.* Gasp. Barthii Gloss. ex Baldrici Hist. Palæst. *Tentoria Imperiosa.*

IMPERIUM , Merum Imperium , jus summum. Curia generalis Barcinone a Petro II. Rege Aragon. acta anno 1283. cap. 3 : *Restituimus possessionem , vel quasi meri Imperii, omnibus illis qui ipso ab antiquo usi sunt.* [Transactio inter Priorem Cartusiæ Vernensis et Rossolinum de Fossis Dominum Bormiensem ex Schedis Præsidis *de Mazaugues : Habere debeant merum Imperium et majorem jurisdictionem, videlicet mortis illationem et membri abscissionem.* Altera ejusd. inter eosdem : *Propter merum Imperium, quod habet dictus Rossolinus in territorio de Verna, non possit ibi acquirere aliquam servitutem super dictum Monasterium, Monachos et Donatos, et alios dictæ domus Vernæ, nec pro filia maritanda, suo filio uxorando, vel alio quocumque casu tallias vel quistas facere nec exigere, nec mutuum vel exactiones, angariam , proangariam (parangariam) vel aliquid novi facere, aliquod fortalitium vel tenere vel habere, nec castellum in vista Monasterii.* Hæc alibi præcipua videntur fuisse meri Imperii jura, quibus hic ad tranquillitatem Monachorum eximitur Monasterium Vernense.]

Imperium Mixtum, in Curia generali supradicta cap. 4. Justitia media. [Vetus vocabular. Juris utriusque : *Mixtum Imperium, est potestas media per quam ea quæ sunt in jurisdictione media explicantur. Et dicitur mixtum, quasi ex jurisdictione et mero imperio ; eo quod habet commodum pecuniarum.* [Stephanus Tornacensis Epist. 132 : *Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam Imperium Mixtum quidam appellant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit, etc.* [Privilegia a Raymundo de Agouto superiori domino castri de Masalgis anno 1348. concessa Johanni de Masalgis ejusdem loci condomino, qui in eo minorem seu mediam habebat jurisdictionem, ex Archivis Præsidis de *Mazaugues : Quod Præfatus Dom. Johan. de Masalgis et ejus uxor et eorum liberi et successores habeant in eorum hominibus larem foventibus in dicto castro sub ipsorum dominio et ejus districtu omnem civilem jurisdictionem et Mixtum Imperium, et eorum exercitium... sit eis licitum constituere et creare Bajulos, Judices, Notarios, nuntios et præcones, et præconisationes facere... et præconisationes habere, ac contumassare, et de contumassia condemnare ; possit habere carcerem et incarcerare.... ac eos torquere.... compellere dictos homines ad confitendum veritatem per omnem cohertionis modum juridicum atque formam... et habere costellum... adcathenare... et citra sanguinem fustigare. Quod possint dictos homines suos inquirere, corrigere, et punire, et facere condemnari pecuniariter de adulteriis voluntariis seu sine violentia perpetratis tam in malem quam in fœmineam cujuscumque sexus ; necnon et de quibuscumque furtis... et criminibus minoribus, quæ pecuniaria cohertione plecti solent, et maxime de illis de quibus alii Castellani de Comitatu Provinciæ habentes Mixtum Imperium et jurisdictionem homines suos puniunt, et punire consueverunt de consuetudine vel de jure.* Hic notanda Mixti Imperii seu Mediæ Justitiæ jura, quæ dominus inferior ab eo tenet, qui merum habet imperium.] Vide *Sanguis.*

¶ Merum et Mixtum Imperium, Sæpissime in veteribus Instrumentis occurrit ad significandam omnimodam justitiam, altam uti vocant, et bassam. Charta fundationis Cartusiæ S. Crucis in Maceriis insulæ Barbaræ pag. 534 : *Item, quidquid habeo in villa de Treves cum omnibus juribus et pertinentiis universis... exceptis bannis, clamoribus personalibus, Mero Imperio.* Charta ann. 1293. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 436 : *Concessit et transtulit quidquid juris, possessionis et proprietatis, jurisdictionis, Imperii Meri et Mixti... habet.* Ordinatio Philippi VI. Regis Francor. ann. 1333. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 96 : *In terris Prælatorum... in quibus habent omnimodam justitiam altam, et bassam, seu Merum et Mixtum Imperium.* Occurrit etiam in Pacto inter Jacobum Aragon. Regem et Berengarium Magalonæ Episc. ann. 1272. locum vide in *Boyranium.* Nonnihil tamen discriminis aliquando interesse *altam et bassam justitiam* inter ac *merum* et *mixtum imperium*, vix dubitare sinunt Instrumenta quædam ; hinc in iis civilem et criminalem jurisdictionem significari facile crediderim. Litteræ ann. 1313. apud Rymer. tom. 3. pag. 372: *Dudum nobilem virum Bertrandum de Guto... volentes prosequi munere gratioso, sibi et hæredibus suis... castrum et villam de Blancaforti Burdegaliæ diœcesis, cum omnibus ædificiis, fortaliciis, juribus et pertinentiis, territoriis, jurisdictionibus altis et bassis, Mero et Mixto Imperio, homagiis. etc.* Vide pag. 513. et 521. Charta ann. 1380. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 173 : *Una cum omnibus suis jurisdictionibus et justiciis altis, mediis et bassis, Meris et Mixtis Imperiis, feudis, etc.* Vide Glossar. Calvini.

° Nostris *Mere et mixte Empere* vel *Impere,* eadem acceptione. Pactum inter reg. et Archiep. Lugdun. ann. 1320. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 125. r° : *Jurisdiction haute, moienne et basse avecques mere et mixte Empere. Juridictions haute, basse et moyenne, mixte et mere Imper,* in Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 444.

¶ Imperium Vacare, Merum est Scriptorum quorumdam figmentum ; quod sedulo est observandum, ne quis in hæc verba cum occurrerit, reipsa tunc temporis vacuum fuisse imperium falso existimet. Id autem accidere duplici potissimum ex causa temere opinati sunt : prima est, cum electus Imperator, a Romano Pontifice coronam imperialem nondum est adeptus ; tamdiu enim *vacare imperium* fingebant, quamdiu huic ceremoniæ, quam sibi abscripserant Romani Pontifices, cujusque defensores erant acerrimi, non esset factum satis. Inde est etiam quod apud Romanos, nonnisi a coronationis die, Imperatoris anni computari solent : quod sub Ludovico Pio in usu cœpit, ac tandem sub Carolo V. Imperatore desiit. Altera est, cum Imperator ob grave aliquod crimen Ecclesiæ censuras incurrit atque a Romano Pontifice excommunicationi subjicitur : statim quippe jure imperium administrandi Imperatorem privari, atque eo ipso imperialem dignitatem auctoritatemque penes Romanum Pontificem esse atque ad eum pertinere commenti sunt. Primum probat Charta ann. 1068. quo nondum Henricus III. solemni ritu coronatus fuerat, quæ sic clauditur : *Domino nostro Papa Alexandro Romanum imperium tenente, et Henrico III. regnante.* Id tamen non omnibus probatum innuit Charta provocationis Delphini ann. 1304. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 121 : *Coram Serenissimo Principe D. Alberto Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto, ut pote domino ipsius feudi, vel saltem coram Paribus curiæ, ac forte coram Apostolica Sede, si secundum estimationem quorumdam Imperium vacare dicatur, licet idem D. Albertus Rex Romanorum existat.* Secundum eruitur ex Charta ann. 1082. quo eumdem Henricum excommunicaverat Gregorius PP. VII : *Domino nostro regnante et Domino nostro Papa Gregorio imperium Romanum tenente.* Vide Commentaria in Hist. Dalphin. loco laudato.

☞ Huc spectat formula, *Regnante Christo*, quæ passim veteribus Instrumentis, sive publicis, sive privatis, olim apposita est. Hanc primum invexit religio, quam exinde pro arbitrio usurparunt vel mutarunt Notarii : eam nihilominus quosdam consulto adhibuisse, etiam in Galliis nostris, existimo, præsertim eo tempore quo aliqua discordia erat inter Romanos Pontifices et Francorum Reges. Consule, si placet, Blondelli diatribam hac de re ex professo editam.

Imperium, Titulus honorarius Imperatoris. Constitutio Theodosii et Valentiniani Impp. apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 3 : *Turbam atque tumultum, qui evenit in Oriente nostrum cognovit Imperium, etc.* Epistola Caroli M. ad Albinum et Monachos Turonenses : *Adlatæ sunt nobis literæ de contemptu jussionis Imperii nostri, etc.* Epistola Theodeberti Regis ad Justinianum Imperat. : *Amorem nostrum erga Imperium vestrum, etc.* Joannes VIII. PP. Epist. 24. ad Carolum Calvum Imp. : *Et*

idcirco inter Pontificium nostrum et Imperium vestrum mediatorem illum esse decrevimus. Adde Epist. 27. Nicolaus I. PP. Ep. 8. ad Michaelem. Imp. : *Porro scripsit nobis Imperium vestrum, etc.* Ἡ βασιλεία μου, cum de se loquuntur Imperatores Constantinopolitani passim. Adde Diurnum Roman. cap. 2. tit. 3. Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Byzantinorum Numismatibus.

✲ *Ampiere,* pro *Empire,* Imperium, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 156.

✲ IMPERIUM, Quævis jurisdictio. Stat. ann. 1360. tom. 11. Ordinat. reg. Franc. pag. 39 : *De litteris donationis Imperii seu jurisdictionis, quinquaginta florenos.*

✲ IMPERIUM de Ducatu Normanniæ dicitur in Charta ann. 1066. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 59 : *Ego Normannorum dux Guillelmus, etc. Convenientes Imperii nostri excellentissimi pontifices, etc.*

✲ IMPERIUM, Auctoritas. Charta ann. 1197. in Lib. nig. S. Petri Abbavil. fol. 314. v°. : *Ego Warinus Imperio domini Hugonis abbatis Cluniacensis, prior monasterii S. Petri Apostoli, etc.*

¶ **IMPERLATUS**, Ornatus *perlis* seu unionibus. Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 94 : *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare capellum Imperlatum, sive smaltatum sub pœna unciarum* 12. Cap. 95 : *Item uxores tantum Militum possint portare gerlandam Imperlatam et cum gemmis et auro.* Vide *Perlæ.*

✲ **IMPERMUTABILIS**, Immutabilis. Charta ann. 1312. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 589 : *Ut autem hæc nostra conventio simul et actio rata et Impermutabilis perpetuis temporibus perseveret, etc.*

✶ **IMPERNATOR, TRIX.** [Confer vocem italicam *Impernare, mettre sur un pivot, travailler au repoussé.* in Archiv. Acad. Pontific. S. Lucæ, 1478.]

IMPERNATUS, [ut *Imperlatus.*] Vide *Pernæ* 2.

¶ **IMPEROSITAS**, *Majestas*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. : *Imperositas, Majesté,* Imperialis dignitas.

¶ **IMPERPETI**, pro *Perpetim*, Perpetuo. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 2001. ex Charta anni 1153 : *Hugo D. G. Rotomag. Archiep... Contulimus nostræ autoritatis munimine Imperpeti duratura, etc.*

¶ 1. **IMPERS**, καλυπτήρ, Tegmen, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. [✲ Ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Imbrex.*]

¶ 2. **IMPERS**, *Expers, sine parte. Ambr. super Egisippum : Vestro prælio omnes implicabuntur, nec erit nostra ulla regio vestri Impers decoris.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. : *Impers, Sens partie.*

¶ **IMPERSONALITER.** Altare seu Ecclesiam Monasterio vel Collegio tradere dicitur Episcopus, cum nullum sibi jus reservat *Personam* seu Clericum, qui ei Ecclesiæ deserviat, nominandi, aut certam præstationem, quam Altarium redemtionem vocabant, accipiendi, cum instituitur nova persona. Hac notione legitur tom. 5. Annal. Benedict. pag. 310. 387. et in Vita Urbani II. PP. tom. 3. Operum Posthum. Mabillonii et Ruinartii pag. 213. etc. Vide *Personæ.*

✲ An ea sit unica constansque hujus vocis notio, subdubitari haud temere potest, cum de præbenda etiam usurpetur, ut in Charta Petri episc. Bellov. ann. 1132. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 429 : *Præbendam quam clerici ecclesiæ S. Vincentii in ecclesia S. Evremundi de Credulio legitime possederunt et possident, ut ipsa ecclesia perpetualiter et Impersonaliter possideat concedimus et summa pontificali auctoritate firmamus.* Unde *Impersonaliter* dicitur altare aliudve beneficium alicui monasterio concedi, cum altaris aut beneficii titulus nemini nominatim adscribitur, totique conventui tribuitur possidendum. Quod ex hodierno Canonicorum Regularium usu, præsertim ubi de præbendis in aliis ecclesiis ipsis attributis agitur, confirmari licet. Vide mox

¶ IMPERSONALITER, Alia notione. [✲ Id est, Nemine nominatim appellato.] Epitom. Constitutionum Eccl. Valent. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 170 : *Ne quis ex Beneficiatis circa onus Missarum sibi incumbentium dubitet pro varietate clausularum institutionis beneficii sui, declararunt quod institutio loquitur Impersonaliter, scilicet quod quotidie, vel expresse, quod per se, vel per alium celebret, seu faciat celebrare.*

IMPERSONARE, [in *Beneficio* seu Ecclesia *Personam*, i. Clericum constituere.] Vide *Personæ.*

✲ Seu in *personatus* possessionem mittere. Charta Alb. episc. Leod. ann. 1187. in Suppl. ad Miræum pag. 356. col. 1 : *S. R. S. Apostolicus Lucius III. præfatam Bonæ Spei ecclesiam jam dicto de Gennetines altari perpetuo Impersonavit et investivit.*

¶ IMPERSONATUS, dicitur de Conventu qui potestatem habet *Personam* in Ecclesia instituendi, apud Th. *Madox.* Formul. Anglic. pag. 248.

✲ **IMPERSONATUS**, Liber a *persona.* Vide supra *Impersonaliter* 1. Charta Nicolai I. episc. Camerac. ann. 1164. ex Tabul. ejusd. eccl. : *Altaria quæ ab antecessoribus nostris Burcardo scilicet et aliis sanctæ recordationis episcopis cœnobio Hunocurtensi fratrum .. Impersonata æternæ salutis contemplatione collata concepimus; auctoritatis nostræ titulo... confirmare decrevimus.* Alia Alardi ejusd. eccl. episc. ann. 1175. ex Tabul. S. Gauger. : *Unam præbendam in construendis seu restituendis ejusdem ecclesiæ ædificiis, sive ad quoslibet usus ecclesiæ necessarios liberam et Impersonatam concedimus et assignamus.* Occurrit rursum ibid. in Ch. ann 1182.

¶ **IMPERSUASIBILIS**, Cui nihil persuaderi potest, in Epist. Cleri Nannet. ad Leonem IX. PP. apud Marten. tom. 1. Collect. novæ in 4°. part. 2. pag. 24.

✶ **IMPERTILIS.** [Sine parte, individuus. *Augustin. 6. de Mus. c. ult. Impertilis* nota.]

¶ **IMPERTINENS**, Ineptus, insulsus, Gall. *Impertinent*, in Vita B. Coletæ n. 54. tom. 1. Martii pag. 553. *Impertinentia verba,* apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 906.

✲ **IMPERTINENTIA**, Vox fori ; dicitur de eo quod a re, de qua agitur, alienum est. Lit. remiss. ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 229 : *Primum articulum negat dictus Johannes* (reus) *salvo jure ineptitudinis et Impertinentiæ, etc.* At vero *Impertinacité*, idem quod Ingenuitas, simplicitas, in Lit. ann. 1382. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 654 : *Nous eu regart à la simplesse, Impertinacité, etc.*

✶ **IMPES.** [Idem quod *Impetus.* Vox poetica, quæ nullum habet usum, quod sciam, in rectis casibus : frequentem in sexto singulari. *Lucret.* 6. 326.]

✲ **IMPESATUS**, Gummi oblinitus, Gall. *Empesé.* Guido de Vigev. MS. de Modo expugn. T. S. cap. 8 : *Illæ axe cum scisura a tergo cooperiantur de corio bene Impesato.* Rursum ibid. : *Sed antequam firmetur navis super curvis habeantur stopini præparati, Impesati et Incerati qui ponantur in illis tribus scisuris.*

✶ **IMPESCERE.** [In lætam segetem pascendi gratia immittere. *Festus.*]

¶ **IMPESIUM**, Prælium, forte sic dictum ab *Impetu,* quasi *Impetium.* Litteræ Philippi Franc. Regis ann. 1329. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 224 : *Notum facimus, quod cum dilectus et fidelis consanguineus noster Guigo Dalphinus Vienn. ad nostram requisitionem dilecto et fideli nostro Johanni de Cabillione Comiti Altissiodorensi, quem idem Dalphinus in Impesio captum in bello suo et in terra sua prisionarium detinebat, elargitionem prisionis, usque ad instans festum S. Andreæ Apostoli concessisset.* [✲ A Gallico veteri *Empainte.* Vide infra *Impeteius.*]

✲ **IMPESTIS**, *Impubes*, ἄφθορος; sic etiam in Germ. sed leg. *Investis.* Herald. Castigat. in utrumque Glossar.

¶ **IMPETEIUS**, Impetuosus, violentus. Glossar. Lat. Græc. : *Impeteius*, βίαιος, Sangerman. habet *Impeteius.*

✲ *Empeitous*, eadem acceptione, in Consolat. Boetii MS. lib. 1 :

Quant le vent qui est Empeitous,
Fait de mer en poy mouvoir l'onde, etc.

Hinc *Empainte*, Tempestas, maris sævitia, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Et si reclaiment sains et saintes,
Quant de mer voient les Empaintes.

✲ Sed et pro oppugnatio, assultus, dixerunt nostri. Froissart. vol. 1. cap. 226 : *Et fut commandé de par leur mareschal que nul n'allast avant sans commandement, ny ne fist jouste, course, n'Empainte.* Vide infra *Impingere.*

IMPETERE, [Imponere, expetere, exigere. Præceptum Lotharii Regis Franc. pro Monasterio S. Petri Carnut. apud Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 689 : *Nullo tempore aliquis Principum ecclesiasticorum aut sæcularium... in claustro prædicti Monasterii, aut in cunctis rebus... ipsi adjacentibus aliquas impetat exactiones, neque bannum, neque districtum, aut quidquid in aliquo terrenæ justitiæ titulo dici potest.*] Vide *Impechiare* et mox *Impeticio.*

✶ **IMPETIBILIS**, et INPETIBILIS. [Qui peti non debet, aut potest, ἀνεπιχείρητος, ut exponit *Gloss. Philox.* Hinc usurpatur pro turpi et reprehensibili, ut *Impetibile* scelus, apud *Apul. Apolog.* turpe, et *Impetibile* est, apud *Symmach.* 9. *ep.* 103. (*al.* 113.) Sic *Plin.* 20. 18. 76.]

✲ **IMPETICIO**, Petitio in jure, exactio. Charta ann. 1278. tom. 1. Amœnit. Lit. pag. 193 : *Ab omni Impeticione nociva prædictam ecclesiam volumus werendare.* Alia ann. 1282. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 417 : *Eandem ecclesiam per judicium nostræ curiæ absolvimus super prædictis omnibus ab Impeticione hominum prædictorum.* Instr. ann. 1385. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 81. col. 1 : *Hennickius ad hanc Impeditionem domini archiepiscopi præcise respondere dissimulans, etc.* Rectius paulo post : *Impetitio.* Vide *Impetere*, [✲✲ et Haltaus. Glossar. German. voce *Ansprache*, col. 42. et *Zusprechen*, col. 2180.]

¶ **IMPETIGINOSITAS**, *Scabiositas*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS.: *Impetiginositas, Dertruyie* (a Gallico *Dertre* vel *Dartre*, Scabies,) *Rugne seche.*

❊ **IMPETIGINOSUS**, *Dertreux, rongneux.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide *Impetiginositas.*

❊ **IMPETIGO**, *Cange*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide *Forma* 16.

✱ **IMPETIX.** [*Impetigo. Festus.*]

✱ **IMPETRABILITER**, [Cum facilitate *Impetrandi. Symmach. orat. pro patr.* (edente *A. Maio*) 4. *Impetrabilius* cuncta nunc petitis, quam aliquando jussistis.]

❊ **IMPETRATIO**, Libellus supplex, quo coram judice superiori, omisso medio, jus suum prosequendi licentia petitur. Lit. ann. 1356. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 177: *Pro expeditione causarum suarum, prædictos decanum et capitulum* (ecclesiæ Carnotensis) *oportet per Impetrationes recurrere ad nostram curiam parlamenti. Empétrer*, pro *Impétrer*, Impetrare, in Vita S. Ludov. Edit. reg. pag. 337. *Enporter*, eodem sensu, in Annal. regni S. Ludov. ibid. pag. 191.

¶ **IMPETRATUS**, θυσία, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. Sacrificatio Impetratoria.

✱ **IMPETRIO.** [Idem quod *Impetro.* Est augurale verbum idem valens in auguriis, quod in sacrificiis *litare*, nempe cum aves admittunt, et ostendunt, *Impetratum* esse quod petebatur. *Cic.* 1. *Divin.* 16.]

¶ **IMPETUM.** Conventio inter Arelatenses et Barralum ann. 1245. e MS. D. *Brunet* fol. 79. v°: *Non faciat dictus Barralus, nec fieri patiatur aliquod Impetum... ante capud pontis, quod est Trencatalhiarum, per quod minus libere ire et redire possint.* Puto legendum esse *Impedimentum.*

IMPETUS, Aggressionis crimen. Vide *Pergus.*

¶ **IMPEYSONATUS**, f. Inclinatus. Visitatio anni 1347. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 67. col. 2: *Domus mercati... quæ male fundata et Impeysonata est a parte superiori... reparetur.*

¶ **IMPHALERARE**, Phaleris instruere, ornare. Vide in *Phaleræ.*

¶ **IMPIARE**, Profanare, impie agere, scelere contaminare. Gloss. Lat. Græc.: *Impio*, μιαίνω. Gloss. Cyrilli: Ἀσέβω, *Impior, Impie facio.* Jonas Aurelian. lib. 3. de Institut. laicali cap. 15: *Hæc consuetudo in tantum quibusdam irrepsit, ut se in hoc facto peccare non intelligant, dicentes nihil obesse illis, quorum ossa Impiant, cum utique si illis non obsit, plurimum sibi tamen noceat... Desinant ergo homines Impiare ossa mortuorum.* Guibertus lib. 1. de Vita sua: *Quibuslibet impuritatibus Impiari.* Idem lib. 1. de Pigneribus Sanctorum: *Sunt enim quamplurimæ super quibusdam Sanctis relationes, quibus potius eorum præconium apud infideles Impiari poterat, quam aliquatenus illustrari.* Vide Turnebum l. 15. Advers. cap. 6.

¶ Impiatus, *Sceleratus*, apud Festum.

❊ **IMPIATIO**, Profanatio, rei sacræ violatio. Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 267. col. 1: *Mulier, Doda nomine, sacras ferias negligentius tractans, ipsam quoque diei Dominicæ majestatem... ausa est lanificio usuali violare... Ejusdem Impiatione diei Nonnula mulier itidem contrahi meruit.*

¶ 1. **IMPIGNORARE**, Oppignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager, Hypothequer.* Charta anni 1292. apud Ludewig. tom. 5. pag. 435: *Hypothecamus et Impignoramus, et Hypothecata et Impignorata præsentibus assignamus, etc.* Computus anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 281: *Pro redimendo mantello Domini, qui erat Impignoratus, etc.*

¶ Impignoratio, Pignoris obligatio, Gall. *Engagement*, in Litteris ann. 1348. apud Ludewig. tom. 5. pag. 568.

❊ 2. **IMPIGNORARE**, *Faire aliance, i. amorem firmare.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ Impignorantia, in Charta Bernardi Attonis Vicecomitis ann. 1114.

❊ Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154: *Item non debent* (dominus et bajulus) *Impignorationes, los Engetz, nec oblationes, quas et quæ fecerint alicui de dicto usatgio infringere, impedire.* Vide in *Impignorare* 1.

❊ **IMPIGNORATURA**, Præstationis species domino feudali solvenda, cum fundus aliquis in pignus alicui assignabatur. Pariag. inter reg. et abb. Gemondi ann. 1322. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 53: *Census seu obliæ, vendæ seu pax, Impignoraturæ, retrocapita majora et minora, etc.* Libert. Montisfalc. ann. 1369. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 52. art. 2: *Habentes vel habituri plateas infra dictum locum,... solvent pro qualibet platea... octo denarios Turonenses monetæ tunc currentis; et similiter vendas et Impignoraturas, quando dictæ plateæ seu earum altera de uno in alium transferuntur.*

¶ **IMPIGRABILE**, ἐνεργέστατον, ut ex vett. Glossis legit Martinius, pro ἐναργέστατον, Actuosum, non pigrum.

IMPILARE, *Convicio proscindere, castigare, impugnare*, Papias. [MS. Bituric.: *Impilasti convicio, pro cecidisti, vel castigasti, impugnasti.*]

❊ **IMPILORAMENTUM**, *Pilorii* seu numellæ versatilis supplicium, *Pilorisement*, in Consuet. municip. Arest. parlam. Paris. ann. 1330. 17. Maii in Reg. *Olim: Idem Baudelotus ponetur in piloreyo, et per mensem dumtaxat, post ultimum Impiloramentum, in prisione apud Laudunum detinebitur.*

¶ **IMPINCTIO**, Impulsio, sollicitatio. Notitia anni 1074. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 44: *Postmodum suasionibus et Impinctionibus, ut ita loquamur... victus, etc.*

IMPINGERE. Lex Salica tit. 33. § 1: *Si quis baroni viam obstaverit, aut eum Impinxerit, etc. In puteum aut in pelagus Impingere*, tit. 43. § 10. *Impingere in aquam*, in Addit. ad leg. Frision. tit. 3. § 41. *Impingere alium ut cadat*, in Lege Longob. l. 1. tit. 6. § 5. t. 16. § 3. [❊❊ Roth. 385. 381.]

❊ Hinc nostris *Empainger, Empaindre* et *Empeindre*, pro Impellere, ferire, vulgo *Frapper, heurter, pousser.* Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 307: *Cele nef Empeint et hurta en une dure gravele.* Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 555: *Icelle femme prist une petite espée, laquelle elle mist audevant de son mari, qui estoit tout nu levé pour la batre, et n'avoient point de clarté, et de ladite espée eust Empaingné tellement sondit mari que il chey mort.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 107: *Icellui curé Empaint et bouta ledit Symmonnet vilainement, si que il le fist cheoir sur un sauger.* Rursum aliæ ann. 1395. in Reg. 147. ch. 251: *Icellui varlet charretier prist une charrette, laquelle il Empanit et hurta deux fois contre l'uis, telement qu'il le rompi. Empaindre* vero, Implicare, vulgo *Embarrasser, entortiller*, sonat, in aliis Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 284: *Toutesvoies pour la force du cop et de ce que la picque estoit Empainte ou fichée ès robes dudit exposant, etc.* Vide supra *Impeteius.*

❊ Impingere, Irruere. Inquisit. ann. 1252: *In dominum Amalricum et socios suos Impinxerunt.*

❊ **IMPINGUARI.** Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 40: *Impinguantur enim magis* (humores) *sub his, quam ad digestionem subveniant.* Ubi Glossæ: *i. siccitate ingrossantur.*

❊ **IMPINGUERE**, *Estre gras dedens.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ **IMPIPERARE**, Pipere condire. *Ova Impiperata*, in Consuet. MSS. Monasterii Solemniacensis.

¶ **IMPIREUM**, pro *Empyreum*, Summum Cœlum, Gall. *l'Empirée*, a Græco πῦρ, Ignis, præ lumine et splendore sic appellatum. *Cum Angelis in Impireo*, in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1002.

❊ **IMPIZARE**, Italis *Impinzare*, Suffarcinare, obvolvere. Gall. *Envelopper.* Stat. Montis-reg. pag. 167: *Extranei possint usque ad hospitium vel ad domum ejus, ad quam accedunt, arma vetita portare, et etiam alibi,... dummodo spatam seu cutellum, vel alia arma, portet ligata cum manico, ita quod non possit extrahi: et si fuerit lancea, vel javarina, vel aliud telum Impizatum in summitate.*

¶ **IMPLA**, Velum. Marten. de antiqua Eccl. Disciplina pag. 341. ex Missali Mozarabum: *Supra dictam patenam et calicem ponat Implam et pulcram; quæ quidem Impla cooperiat totum calicem.* Vide *Guimpla.*

IMPLACITARE, [In placitum et jus vocare. Charta Philippi Aug. ann. 1194. pro Atrebatensibus: *Nullus civium debet alium Implacitare de catallo, nisi coram justitia nostra et Scabinis, et si alias Implacitaverit, etc.* Occurrit in Vita B. Lanfranci, tom. 6. Maii pag. 848. et S. Anselmi, tom. 2. April. pag. 909.] Vide *Placitum.*

❊❊ Implacitatio, in Leg. Henrici I. reg. Angl. cap. 61.

❊ *Emplaidier*, in Poem. Rob. Diaboli MS.:

Quand chil qui furent au concille
La vérité oirent dire,
Que chilz qui tant lor a aidié,
Et par cui furent Emplaidié,
Est li senescaus de la tierre, etc.

1. **IMPLAGARE**, Plagis, id est, retibus irretire, apud Sidonium lib. 9. Epist. 6.

❊ 2. **IMPLAGARE**, Verberibus excipere, flagellis cædere. Vita S. Bertholdi tom. 6. Jul. pag. 480. col. 1: *Sed, ut redeam ad confessiones,... morem habuit verberare omnes absque personarum acceptione, nullum omnimo sinens transire Implagatum.*

¶ 1. **IMPLAGIUM.** Isid. lib. 19. cap. 5: *Minus autem rete Implagium dicitur a plagis; nam plagas proprie dicimus funes illos, quibus retia tenduntur circa imam et summam partem.* Cangius supra scripsit *Emplagium*: quod vide. [❊ Leg. *Semiplagium.* Vide in hac voce.]

¶ 2. **IMPLAGIUM**, f. Expletio, completio, Gall. *Remplage* vel *Remplissage.* Charta Thomæ Abb. Sangermann. ann. 1248. e Tabulario ejusd. loci: *Licebit nobis et Ecclesiæ nostræ habere bannum singulis annis in dicta villa de Antogniaco de duabus tonis, quæ ibi sunt, vel aliis tantumdem tenentibus, cum duobus trossulis pro Implagio.*

* Alias *Emplage*. Charta ann. 1322. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 439 : *Quant les deux tonneaux sont dévalez de la nef dedens les charretes et illec aemplis et aeulliés par le marchaant, que il ne les sont depuis tenuz à Emplir ne eullier en meson ne en celier.... Lesdiz fermiers maintenoient au contraire que non contrastans l'Emplage fait ès charretes, il estoient en saisine pour le roy de faire apporter l'eullage au celier, ou les vins de la prise sont, par les marchaans, pour lesdiz vins aeuller et emplir.* Hinc emendandæ videntur Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 182. ch. 128. ubi *Voiller*, pro *Aeuller* vel *Eullier*, legitur : *Le fermier fut par sentence condempné à rendre et restituer la pipe de vin, et se plaine n'estoit à la Voiller et emplir.* Stat. tabernar. in lib. rub. fol. mag. domus publ. Abbavil. art. 6 : *Que nulz taverniers soit si hardis qu'il acateche vin de buffet, pour faire œuilliage ne Remplage, ou aultrement.* Idem etiam quod Accessio, additamentum in Charta ann. 1310. ex Reg. 45. ch. 139 : *Lequel bos contient onze acres et vint perches, sanz point de raemplage, à la perche dont l'en mesure les bois........ Duquel* (bois) *nous avons la tonture six livres douze sols Tournois pour chascune acre, sans Emplage.* Quæ vox totam præterea cujusvis rei summam interdum significat. Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 210. art. 4 : *Sur paine de dix solz d'amende pour chascun cent* (des peaux) *qu'il achettera, et de plus plus, et de moins moins, et au dessoubz au fuer l'Emplage.* Charta ann. 1430. ex Chartul. Latiniac. fol. 148 : *De chacun septier ung boisselet, et aussi de plus plus, et de moins moins, au fur l'Emplage.* Vide infra *Implengagium* et *Remplagium*.

IMPLANARE, Joan. de Janua, et Will. Brito in Vocab. : *Implanare, dicitur decipere, vel in errorem ducere. Unde Eccles. cap.* 15. 12 : *Non dicas, Is me Implanavit.* Et cap. 34 : *Qui implanatus est, etc. et componitur Implanare, ut dicunt quidam, ab in, et planos* (πλάνος) *quod est error, vel vagatio.* Gloss. Lat. Gr. : *Plano*, ἀποπλανάομαι. [*Implano*, apud Martium qui pro ἀποπλανάομαι restituit ἀποπλανάω. S. Cyprianus : *Si quis putat se aliquid esse, cum non sit, seipsum Implanat :* pro quo vet. Interpres habet Galat. 5. 3 : *Ipse se seducit.*] Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 23 :

Syngraphidem scripsit, munus venale notavit
Quiret Adalgisum collatis subdole Regem
Implanare opibus Ervinus Philocompos.

* **IMPLANATOR**, *Impostor*, apud Laurent. in Amalth. Vide *Implanare*.

IMPLASTRARE. [* Infundere, intromittere.] Victor. in Epist. ad S. Fulgentium : *Minoravit se paululum magnitudo, ut cum osculatur mortuum, Implastraret animam, et redderet puerum vivum.*

¶ 1. **IMPLASTRUM** *dictum eo quod inducatur*, Papiæ. MS. *Implaustrum ;* pro *Emplastrum, Emplâtre.*

* 2. **IMPLASTRUM**, Locus vacuus ædificandis domibus idoneus, idem quod supra *Amplastrum*. Libert. Clarim. in Bassig. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 601. art. 18 : *Licebit autem prædictis burgensibus, uni eorum alteri vendere domum suam, vel Implastrum, vel pratum, vel vigneam, etc.*

* **IMPLAUSTRUM**, *Lo Implaustro*. Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **IMPLECTERE**, Mulctam impositam solvere. Chartul. Aptense fol. 137 : *Sit culpabilis et Impleturus* (l. implecturus) *auri libras duas.* Hinc emendandum videtur Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1 : *Tunc sit culpabilis et Implecturi tantum libras auri* XVI. *componat.* Vide *Plectat* 2.

⁎ **IMPLECTICUS**. [Ut *Implecticus* bos apud *Veget.* 3. *Veterin.* 29.]

* **IMPLECTIO**, Cumulatio, a verbo *Implere*, Gall. *Remplir*. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 524 : *De quibus* (fossatis) *erant et eorum prædecessores fuerant in possessione pacifica, vel quasi, a tempore... Implectionis fossatorum seu vallatorum Tholosæ.*

IMPLEGIARE. Vide *Plegium*.

IMPLEITÆ, Sumptus in emendas merces, vel ipsæ merces emptæ, ex Gallico *Empletes*. Fori Morlanenses art. 37 : *Nullus... teneatur solvere in Ortesio lesdam, sive pedagium de aliquibus mercibus, vel Impleitis, quas habeant seu apportent et adducant in villa Ortesii.*

¶ **IMPLEMENTA**, An idem quod *Impleitæ ?* Litteræ ann. 1541. apud Rymer. tom. 14. pag. 723 : *Cum omnibus et omnimodis vasibus, jocalibus, ornamentis, bonis, catallis et Implementis.*

* **IMPLEMENTUM**, Complementum, Gall. *Accomplissement. Raemplance*, in Vitis SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 1. v°. col. 1 : *La Raemplance del tans n'estoit encor venue par la temprance de celui, par lequel li tans sont fait.* Charta ann. 1479. ex Tabul. colleg. Lombard. : *Ad Implementum voluntatis fundatorum secundum formam et tenorem in instrumento fundationis contentum.* Nostris *Ademplir*, pro *Accomplir, exécuter*, Exsequi. Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 143 : *Et en Ademplissant ledit jugiet, fu ladite vérité criée souffisament en l'église de Herlies.*

* **IMPLENGAGIUM**, Expletio, seu quod implendo dolio infunditur, Gall. *Remplage*. Comput. MS. ann. 1245 : *Pro Implengagio de quatuor tonellis vini sancti Porciani xviij. sol.* Vide supra *Implagium* 2.

* **IMPLERE**, Impendere, insumere, Gall. *Employer*. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 121 : *Centum et decem milia francorum debebant Impleri in acquisitionem hæreditatis pro prædicta domina suisque liberis.* Vide *Implicare*.

IMPLETOR, Fullarius, Goldasto ad Ephemerides Monasterii S. Galli 5. Kal. Dec.

* **IMPLEX**, f. Velum. Inventar. sacræ supellect. abbat. Prum. ann. 1003. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 350. col. 1 : *Implices duo, dalmaticæ diaconales xxviij.* Vide *Impla*.

¶ **IMPLICAMENTUM**, Impedimentum. Remigius Autissiod. Homil. in Evang. *Ecce nos reliquimus omnia : Hæc sancti Evangelii lectio... congruit eis qui cuncta mundi Implicamenta pro amore divino postponere... eligunt.* Imit. Christi lib. 2. cap. 8 : *Sine alicujus creaturæ Implicamento.*

1. **IMPLICARE**. Expendere, insumere, ex Gall. *Employer*. M. Pastorale Eccles. Paris. lib. 2. ch. 147 : *Dedit 40. libras Implicandas in augmentum communitatis.* Passim pariter in Necrologio ejusdem Ecclesiæ : occurrit etiam apud Stephanum Julianum in Vita B. Coletæ n. 50. et in Charta ann. 1247. in Probat. Hist. Monmor. pag. 411. *Implicatura, Emploi*, in eadem. [Vide Glossarium Lobinelli tom. 3. Hist. Paris. Le Roman *de la Violette* MS. :

Mais Girart son mantel lui ployé,
Le serpant son cop y Employe.]

IMPLICARI IN SERVITIO, Idem quod *Inclinari*, de qua voce infra, in servitutem redigi. Capitulare 3. ann. 819. Edit. Baluzianæ cap. 3 : *Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit, ipse cum ea in servitio Implicetur.* Et cap. 6 : *Judicatum est ab omnibus ut si francus homo vel ingenua femina in servitio sponte sua Implicaverit, etc.*

* 2. **IMPLICARE**, Implere. Charta ann. 1318. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 229 : *Stanna piscibus Implicare, prout erit agendum, facere non tardetis.*

IMPLICATRIX, *Ornatrix*, ἐμπλέκτρια, in Gloss. Græc. Lat. quæ capillos mulierum recte *implicare* novit.

* **IMPLICATURA**, Sumptus in emendas merces, vel merces ipsæ emptæ, idem quod *Impleitæ*, Gall. *Emplette*. Lit. ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 157 : *Plures mercatores, tam de transmontanis partibus, quam aliis diversis partibus, ad dictas nundinas affluentes, et billonum auri et argenti defferentes, eorum Implicaturas sæpius facere obmiserunt et obmittunt in toto vel in parte, defectu cambii et alicujus nostræ monetæ ibidem in qua possent dictum eorum billonum implicare.* Vide in *Implicare* 1. et mox *Implicita*.

* Aliud vero sonat *Emploite*, idem quippe quod genus, species, vulgo *Espece*, in Lit. ann. 1378. tom. 7. earumd. Ordinat. pag. 79 : *Autre drapperie à deux pas, de tele emploite comme la précédente, etc.*

¶ **IMPLICISCERE**. *Implicare.* Papias. Hinc emendandæ Gloss. Isid. ubi : *Impliscerct, Implicaret*, legendum quippe *Implicisceret*.

⁎ **IMPLICISCOR**. [Mente aberro. *Plaut. Amph.* 2. 2. 95. *Amph.* Delirat uxor. *Sos.* atra bili percita est. Nulla res tam delirantes homines concinnat cito. *Amph.* Ubi primum tibi sensisti, mulier, *Impliciscier ? Alc.* Equidem ecastor sana et salva sum. (*Impliciscier* est paragoge pro *Implicisci*.)]

* **IMPLICITA**. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 13. pag. 113 : *Implicitam vero declaramus emptionem mercium per committentes ordinatum, in quibus ille, qui administrat seu exequitur, non habet partem, sed solum capit suas provisiones ; dum tamen in dictis accommendis et Implicitis societas aliqua seu ratio imposita non fuerit.* Vide supra *Implicatura*.

¶ **IMPLICITARE**, In jus vocare, pro *implacitare*. Epist. ann. 1153. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 180 : *Qui* (Robertus Episc.) *justiciarius totius Angliæ... in ultimo vitæ suæ anno bis Implicitatus est a Rege per quendam justiciarium ignobilem, et damno gravissimo cum dedecore bis afflictus.* Vide *Placitum*.

¶ 1. **IMPLODERE**, Cum plausu imponere. *Dicenti coronam implodit*, in Vita S. Eulogii Mart. tom. 2. Martii pag. 91.

* 2. **IMPLODERE**. Inferre, infligere. Vita S. Columbæ tom. 5. Sept. pag. 624. col. 2 : *Cum plus aliquid, ut reor, in semetipsam cruciatus ipsa inferret, quam furens Imploderet carnifex, etc.*

¶ **IMPLOMBARE**, pro *Implumbare*, Plumbo claudere, signare. Miracula S. Bononis tom. 5. Maii pag. 191 : *Clausaque et Implombata fuit dicta arca.* Vitruv. lib. 10. cap. 6 : *Ferreos chodaces in capitibus scaporum Implumbavit.*

* **IMPLUERE**, *Emplovoir*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Implutus*.

IMPLUMBARI. Constit. 20. in Appendice Codicis Theod. : *Hinc adduci jussimus, et manus ejus Implumbari.* Constit.

21 : *Impliciti sceleris auctores coercitos Plumbo exilium, in quo omni vitæ suæ tempore officiantur, accipiet.*

* **IMPLUS**, Amplius. Chron. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 1 :

Res agitur publica recto, si quæque gerenda
In scriptis reddantur sæpius et videantur
Per successores ; sic erant utiliores
Implus, quam si sola essent in mente divina.

IMPLUTUS, Madidus, super quem pluit. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia : *Si tales homines cum sint cum papelardis viris et religiosis, dicunt : Orate pro me, et faciunt gallum Implutum, et contrafaciunt Magdalenam.*

* Nostris *Emplus*, eodem sensu. Fabul. tom. 1. pag. 51 :

Mais à la dame mes-avint
Que li sires Hernoul vint
Tous Emplus et tous engelez.

Vide supra *Impluere*.

* **IMPLUVIATUS**, Color similis pullo sive nigro, sic nominatus quasi fumato stillicidio implutus. Vide Alciat. Emblem. 117. pag. 550.

IMPLUVIUM, Pluvia. Sugerius in Ludovico VI. cap. 4 : *Mutata quippe grata aeris temperie, ingrata et turbulenta intemperies emersit, tantoque et tam horribili Impluvio tonitruorum coruscatione totam terram in nocte turbavit, etc.*

* **IMPOCIONABILIS**, Venenatus, veneno infectus. Lit. official. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Supra cibaria et in potu dictorum mercatoris et ejus famuli clam et occulte pulveres venenosas seu Impocionabiles et plenas malicia, dolo et fraude posuerunt.* Vide *Impotionare.*

* **IMPOCIONATIO**. Vide *Impotionare.*

¶ **IMPŒNITENS**, Quem non pœnitet, perstans in peccatis. Vox Biblica quæ occurrit tom. 3. Concil. Hisp. pag. 122.

¶ **IMPŒNITENTIA**, Peccandi pertinacia, apud Johan. Sarisber. et alios recentiores.

¶ **IMPŒNITUDO**, Eadem notione, in Barthii Glossario, ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ **IMPOLLIRE**, *detrahere, protrahere.* Papias.

* **IMPOMENTUM**, *Desrenier mês, comme fruiz.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Aliud Lat. Ital. MS. : *Impomentum, quello che se pone dapo cena, como fruti, e simile.*

¶ **IMPOMIFER**, Qui non fert *poma* seu fructus. Dicitur de quavis arbore fructus non ferente apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 85. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 100. et alibi non semel. Vide *Pomifer.*

IMPONERE Psalmum, Litaniam, est eorum cantum incipere, et quo vocis sono decantari debeant, designare. Ordo Romanus : *Schola vero ad nutum Diaconi Imponit Litaniam.* Liber Miraculorum S. Adelardi Abbatis Corbeiensis cap. 8. n. 16 : *Occurrunt Ambianenses cum S. Firmino Corbeienses cum S. Adelardo : utque simul perveniunt, Antiphonas ex more Imponunt.* Vita S. Austrebertæ cap. 3 : *Mox vero Imposito Psalmo, etc.* Adde Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 77. Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 4. Fulbertum in Vita S. Autberti Episcopi Camerac. Regulam Magistri, Leonem Atinensem in Translatione S. Marci Episcopi Atinensis num. 7. Rainaldum Abbat. Vezeliacensem in Vita S. Hugonis Abbat. Cluniac. num. 10. Ezelonem in Vita ejusdem sancti Hugonis n. 11. etc.

¶ **IMPOPEE**. Charta ann. 37. Conradi Regis apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 349 : *Quod si ad ipsum terminum pretium ipsum non fuerit persolutum, mansus ipse sit suus, lingua rustica Impopée.*

IMPOPULARIS, Impopulabilis. Papias : *Impopularis, inusitata ; Impopulabile vero, illæsum.*

¶ **IMPORCARE**. Sulcare, porcas facere. Gloss. Lat. Græc. : *Imporco*, αὐλακίζω. Columella lib. 1. cap. 10 : *Cum semen crudo solo ingesserimus, inarabimus, Imporcatumque occabimus.*

* Consuet. Neapolit. MSS. : *Si de terra ipsa* (colonus) *præstat annuam pensionem terrarum, terram ipsam debet arare seu secundum vulgare Neapolis Imporcare.*

IMPORTABILIS, δύστηνος, in Gloss. Græc. Lat. *Importabiles dolores*, apud Anastasium Bibl. in Hist. Eccl. ubi Theophanes, ἀφόρητοι ὀδύναι. [*Mulier Importabilis omnibus et invisa*, apud S. Bernardum in Vita S. Malachiæ, cap. 25. *Importabilis labor*, in Edicto ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 336.]

* **IMPORTABILITAS**, Intolerantia, Joan. de Cardalhaco serm. in Nativit. B. M. : *Omnes infirmantur.... aut in oculis per Importabilitatem et invidiam, etc.* Vide mox *Importibilis.*

¶ **IMPORTANCIA**, Importantia, Gall. *Importance*, Momentum, pondus. Statuta Capituli Tull. ann. 1497. cap. 9 : *Et si res ipsa esset magnæ Importanciæ, etc.* Legitur *Importantia*, apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 328. Rymer. tom. 7. pag. 638. Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 583.

¶ **IMPORTANS**. Utilis, magni momenti, Gall. *Important*, ex quo in Epistola anni circiter 1408. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 900 : *Percurram igitur, Importantiora legens ex plurimis.*

* 1. **IMPORTARE**, Asportare, auferre, Gall. *Emporter*, alias *Impourter*. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 1 : *In domo Sandræ unum forgerium, in quo erant lx. grossi Flandrenses,... furtive et malitiose cepit et Importavit.* Lit. offic. Noviom. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 88 : *Johannes dictus de Neelle importavit unam cuvetam argenteam et duo coclearia argentea.* Libert. Joinvil. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 299. art. 35 : *Et se il li plait départir, il s'empuent départir par le congié de nostre justice, et Impourter avec lui ses biens.*

* 2. **IMPORTARE**, Afferre, inducere, trahere ; quo sensu *Importare* Itali et nostri *Emporter* dicunt. Charta ann. 1264. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 1 : *Et duos solidos apud Anconam ; qui quidem duo solidi dominium non Important.* Alia ann. 1511. in Terrear. Apchon. : *Sub censu annuo cum omni directo dominio, quod census Importat, et omnimoda jurisdictione, alta, media et bassa. Avoir Emport*, dicitur de eo qui auctoritate sua rem aliquam obtinet, quo sensu *Emporter* dicimus. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 25 : *Pour ce que je n'eusse point d'Emport, je me levoie du conseil, et en tiny quanque il rapporterent, sanz débat.* Vide *Importancia.*

* **IMPORTIBILIS**, Intolerabilis, Gall. *Insuportable*, alias *Importable*. Rob. Avesbur. in Eduardo III. reg. Angl. edit. Hearn. pag. 239 : *Sed onera quasi Importibilia multociens sibi imposuerat.* Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 90 : *Injurier de villaines et Importables paroles.* Vide *Importabilis.*

IMPORTITOR, *Qui portas facit*. Jo. de Janua. [*Faiseur de portes*, in Glossario Sangerman. Lat. Gall.]

¶ **IMPORTUNARI**, Importune instare. Charta Gonzo in Miraculis S. Gengulphi, tom. 2. Maii pag. 649 : *Huic tunc senex quidam visione persæpe assistens Importunabatur dicens, etc.*

* **IMPORTUNITAS**, Improbitas, injuria. Charta Nic. abb. S. Joan. Laudun. ann. 1197. ex Tabul. ejusd. monast. : *Si qua vilis et inhonesta persona, honestum virum vel mulierem turpibus conviciis inhonestaverit, liceat alicui viro probo de pace, si supervenerit, illum objurgare, et illum uno vel duobus aut tribus colaphis sine forisfacto ab Importunitate sua compescere.*

IMPORTUNIUM, Importunitas. Concilium Matisconense II. can. 8 : *Ut quicunque culpa compellente, aut potentum Importunia non sustinens suæ gremium matris Ecclesiæ petierit, etc.*

* **IMPORTUNUM**, *In quo nullum est auxilium, ut esse solet portus navigantibus.* Laur. in Amalth.

IMPORTUNUS. Edictum Dominicum de honore et adjutorio Episcopis præstando ann. 800 : *Si quis autem, quod absit, unus ex vobis ullus de nonis et decimis censibusque reddendis atque renovandis negligens apparuerit, et Importunus Episcopis nostris de his, quæ ad illorum ministerium pertinere noscuntur, ... contradicere præsumpserit, etc.* id est, cum pertinacia et obstinatione.

* **IMPOS**, Qui non potest, impotens. Charta Hugon. comit. ann. 1097. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 20 : *Abbas et monachi tantumdem habebunt et ibi, dantes ad construendum partis suæ compendium. Si vero tunc temporis Impotes fuerint ad dandum, etc.*

* **IMPOSICIONARIUS**, Vectigalium impositorum redemtor et exactor, nostris *Imposileur*. Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 409 : *Mandamus.... universis et singulis prædictarum senescalliarum justiciariis, officiariis, Imposicionariis, leudatariis, gabellarum, redibenciarum, barragiorum et aliorum quorumcumque subsidiorum levatoribus, collectoribus et gubernatoribus, etc.* Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 235 : *Sans ce que ledit de Louvres feust onques du conflict, ne de l'assemblée des maillés à tuer, ne rober Imposileurs, ne Juifs.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 78 : *Guillaume Boute, qui est grand Imposileur, meu de convoitise, vint trouver Fiquet, et lui dit qu'il vouloit partir à ladite ferme ; Fiquet lui répondit qu'il ne vouloit point de parçonnier.* Denique aliæ ann. 1408. in Reg. 163. ch. 190 : *Jouart le Villain soy disant Imposileur et tenant la ferme de l'imposition, etc.* Vide *Imposita* 2.

¶ 1. **IMPOSITA**, Mandatum. Gloria posthuma B. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 243 : *Facta tamen Imposita de infra scriptis apud dictum palatium.*

* 2. **IMPOSITA**, Tributum impositum, collatio. Charta Ludov. Bavari imper. pro Camerac. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 759. col. 2 : *Indulgemus ut... Impositam, quæ assisia apud eos vocatur... imponere... valeant.* Vide *Impostus.*

* **IMPOSITIO**, Institutio. Charta Theob. episc. Ambian. ann. 1194. in Lib. 1. nig. Vulfr. Abbavil. fol. 2. v° : *Ordinavimus quod omnes obventiones personatus prædictæ ecclesiæ, fratres hospitalis sub præ-*

dicto censu in perpetuum tenebunt, Impositione sacerdotis a prædictis canonicis tantum retenta ; ita quod sacerdos. qui a canonicis ibidem instituetur, fidelitatem faciet prædictis fratribus de hiis, quæ ad portionem eorum pertinent.

✲ **IMPOSITITIUM,** *Quod impositum et non naturale est. Impositivum, Impositi-tium, nomen non a natura positum, sed ad libitum.* Laur. in Amalth. Adde Ulpian. in leg. de Pupillo.

✲ **IMPOSITOR** Aquarum, Qui aquis præest, vel qui superiorem fluminis partem habitat. Annal. Placent. ad ann. 1483. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 976 : *Cum civitas Placentina et peste et fame periret propter aquarum retentionem per Durindanum et Antognatium Colam, Impositores aquarum fluminis Trebbiæ pro magnifica communitate nostra, etc.* Et col. 977 : *Manfredus ipse una cum Impositoribus aquarum ausus est Placentiam intrare cum equis quadraginta, etc.*

✲ **IMPOSSESSIONATUS,** Qui non habet possessiones, hoc est, bona solo. Stat. ann. 1496. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 262 : *Ipsi vero si possessionati fuerint, personaliter citabuntur,... contra quos sic agendum procedendumque erit, ut fieri consuerit judicium cum Impossessionatis.* Vide infra *Possessionatus.*

¶ **IMPOSSIBILIS,** Impotens, Gall. *Impuissant.* Acta S. Pontii Mart. tom. 3. Maii pag. 278 : *Licet incredulitas tua Impossibilem Dominum nostrum dixerit ; ego tamen in nomine Domini JC. credo, ut pœnæ tuæ ad nihilum redactæ, nullum corpori meo dolorem inculiant.* Passio SS. Sisinnii et Martyrii, tom. 7. Maii pag. 43 : *Nisi quia Impossibilem me, ut insequendo ista, confiteor referendo.* Litteræ ann. 1262. apud Rymerum tom. 1. pag. 754 : *Ad quæ tam pro loci distantia, quam pro temporis brevitate nos jam Impossibiles effici satis liquet.... in quibus nostram impotentiam, non voluntariam, sed potius necessariam, regali Excellentiæ vestræ habere placeat excusatam.*

✲ Gloss. Gr. Lat. : Ἀδύνατος, *Inpotens, Impossibilis, invalidus, inops, infirmus.*

¶ **IMPOSSIBILITAS,** Impotentia, imbecillitas. Translatio S. Jacobi Apost. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 124 : *Ut omnium imbecillium in te se inclinantium Impossibilitates sustentes et foveas.*

IMPOSSIBILITER, Coacte. Vide *Possibilitas.*

¶ **IMPOSTA,** vox Italica, Gall. *Impôt,* Vectigal, tributum. Chron. Parmense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 9. col. 845 : *Fuerunt impositi per Commune Parmæ mille equi de Imposta,* id est, Vectigales. Vide *Impostus.*

✲ **IMPOSTOR.** Vide *Imposturare.*

✲ **IMPOSTORIUM,** *Deceptorium.* Cath. et Joan. de Janua.

¶ **IMPOSTRIX,** Quæ decipit, imponit. Vita Vener. Idæ Virg. tom. 2. April. pag. 159 : *Blasphemisque vocibus Impostricem, et hypocritico respersam vitio, devotissimam Dei famulam inclamare aggressus est.*

✱ **IMPOSTURA,** [Fraus, deceptio. *Ulp. Dig.* 47. 20. 3.]

IMPOSTURARE, Decipere, fallere, *User d'imposture,* ab *impostura,* quæ vox prisco Latio vix nota : unde *impostores* Christiani olim appellati Ulpiano leg. 1. D. de Var. et extr. cognition. (50, 13.) qui et, *impostura,* vocem usurpat in leg. 1. § 3. Crim. stellionat. (47, 20.) ut et utramque alii sequioris ævi Scriptores. Anonymus de Orthographia : *Imponere, pro fraudem facere, aliquando dicitur, unde impostura vocatur, cum argentum vel aurum viliori metallo adulteratur ; et qui hoc facit, Impostor vocatur. Unde etiam qui aliquid fraudis facit, aut simulationis, Impostor solet appellari.* Gregorius M. PP. lib. 3. Dialog. cap. 14 : *Hunc simulatorem dicere, et verbo rustico cœpit Impostorem clamare.* Gloss. Lat. Gr. : *Impostor,* ἐπιθέτης. [✲ Gloss. Lat. Gr. : *Impostura, stellionatus,* ἐπίθεσις, ἡ χλεύη. Vide Martin. Lexic.] Hincmarus Remensis in Opusc. 55. Capitulor. cap. 18 : *Quidam ipsas scripturas verbis inlicitis Imposturaverunt.* Baldricus lib. 3. Chronici Cameracensis : *Summa curetis vigilantia, ne antiquæ... religionis nobilitas aliqua adinventionis novitate Imposturetur.* Vetus orbis descriptio cap. 18 : *Non enim est apud illos ulla Impostura ; sed singuli eorum, quod pollicentur, certe sciunt.*

¶ Imposturatio, Impostura, fraus, deceptio. Chron. Watinense inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 824 : *Diversis tamen questibus conluctantur medici, diversis Imposturationibus adquirunt medici, diversis modis seipsos extrudunt medici, multis assertionibus promittunt, multis promissionibus fallunt.*

IMPOSTUS, Tributum impositum, Gallis *Impost.* Charta ann. 1272. apud Joan. Carpentarium in Hist. Cameracensi : *Compositionem qro talliis et Impostibus, etc.* [*Pro medietate talliarum et Impostuum,* in Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 38. Vide *Imposta.*]

✲ **IMPOSUISTA,** pro *Imposta,* Vectigal, tributum. Charta ann. 1319. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. ann. 1717. col. 426 : *Monasterium ipsum liberum facimus et exemptum ab omni solutione decimarum, jure cathedratico, datiis, collectis, Imposuistis, et aliis occurrentibus oneribus.* Vide supra *Imposita.*

✲ **IMPOTENTER,** *Tyrannice,* apud Laur. in Amalt.

IMPOTENTES, Mutilati, debiles, quomodo etiamnum *Impotens* dicimus. Cap. 6. ann. 819. cap. 7. Edit. Baluzianæ : *De viduis et orfanis et pauperibus, vel omnibus Impotentibus, etc. Impotens* ad matrimonium, apud Albertum Argentin. pag. 168. Sextus Platonicus lib. 1. de Medicina animalium cap. 5 : *Ad eos, quibus semen fluit, et non potentibus, etc.* Vide Synodum Vermeriensem ann. 752. can. 17. et supra in *Apocopus.* [✲ Castigat. in utrumque Glossar. : *Impotens, senescens,* ἄγηρον. Hinc]

✲ 1. **IMPOTENTIA,** Mutilatio, membri amputatio, debilitas, nostris *Impotence.* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 115 : *Idem Petrus Johannam uxorem dicti Guillelmi Bay in pollicem manus suæ in rixa hujusmodi dicitur vulnerasse, absque tamen Impotentia et membri mutilatione.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 183. ch. 209 : *Fut d'oppinion icellui suppliant que icellui curé feust mangé par aucunes gens qu'ilz trouveroient, sans trop grant oultraige lui faire, parquoy s'ensuivist mort ou Impotence de son corps.* Judic. ann. 1337. in vol. 4. arestor. parlam. Paris : *Nous avons ordonné que le prieur et la prieuse de l'Hostel-Dieu de Compiegne, qui sont à présent, demeureront en leur estat toute leur vie sans estre ostez, se ce n'estoit pour Impotence de corps, ou par male administration.*

✲ 2. **IMPOTENTIA,** Defectus naturalis vel accidentalis, quo quis copulationi minime aptus est, in Tit. de frig. et malefic. in jure canon. Calvin. Lex. jurid. Justinian. in Novel. 22. cap. 6. de *Impotentia,* permittit uxori *disjungere matrimonium et mittere repudium, post elapsum triennium, quando aliquis impotens fuit coire mulieri et agere quæ a natura viris data sunt.* [✲✲ Conf. Capitul. Car. M. lib. 6. cap. 55.]

IMPOTIONARE, Veneno propinato extinguere, unde Galli *Empoisonner* habent. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 532 : *A Normannis Impotionatus occubuit.* Vincentius Belvac. lib. 33. cap. 36 : *Dicebaturque ab omnibus, quod ibidem.... fuisset Impotionatus.* Leges Willelmi Nothi vernaculæ cap. 38 : *Si home Enpuissoned altre, seit occis, u permanablement eissillé.* Id est : *Si quis aliquem Impotionaverit, occidatur, aut perpetuo exilio damnetur.* Hic enim cæcutiit eruditus Interpres.

✲ Impocianatio, Potio venenata. Chron. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 224 : *Nondum convaluerat* (Henricus rex) *de infirmitate gravissima, quam contraxerat ex Impocionatione vel per cibaria intoxicata.* Hinc emendandus Labbeus tom. 11. Concil. col. 1632. ubi *Impocotare* et *Impocotatio* perperam, pro *Impocionare* et *Impocionatio : Leprosi Christiani suos confratres Christianos Impocotaverunt... Si Impocotationes istæ non bene fecerint cursum suum, etc.* Vide *Impocionabilis.*

✲ *Empotionnement* vero, pro Potione medica, apud Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS. ubi de Medicorum arte :

Et non pour quant maugré ses boistes
Et ses emplastres et ses moistres,
Et ses Empotionnemens, etc.

✲✲ Impotionatus, Cui potio medicata data est, Gall. *Qui a pris médecine.* Chart. ann. 1288. apud Schannat. Histor. Fuld. tom. 1. pag. 16 : *Minutis aut Impotionatis et infirmis... uti carnibus liceat.*

IMPOTIRE, *Divestire, ut, impotiatis cum præbenda sua, id est, divestiatis, et derivatur ab impos, potis.* Ita Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Impotire, devestir, Dessaisir.*] [✲ Cath. apud Laur. in Amalth. : *Impotio, devestio, spolio.*]

IMPOTUS. Lex Salica tit. 29. *De furtis diversis,* § 8 : *Si quis Impotos de melario aut de pirario tulerit, etc.* Editio Heroldi tit. 27. § 21 : *Si quis Impotus de pomario aut de pirario, etc.* Ubi *Impotus,* vox confecta ex Belgico Theutonico *inte,* insitum, et *pote,* surculus, calamus ; unde nos *Entes* dicimus. Forte igitur pro *impotos,* legendum erit *intpotos,* quo accedit Editio Heroldi, ex *int pote.* [✲ *Id est, poma,* in Gloss. codicis Estens. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 288. Ubi divinum egisse videtur Glossator.]

☞ Si fidem habemus Eccardo, omnia sunt ab *Impositus,* unde corrupte *Inpotus* et reliqua formata. *Imp* Cambro-Britannis quoque Surculus est. Addit idem Scriptor : Nos a posteriori *Inpoti* parte deflexìmus etiam nostrum *Poten, Pfoten,* Surculos inserere, *Propfen.* Quod jam Winsbekio notum fuit, qui § 36. canit :

Sun, du solt hoeveliche sitte
In dinen sinnen lassen Pfaden.

¶ **IMPRÆCEPS,** pro *Præceps,* Festinus, properans. Vita S. Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1661 :

Forte sed Impræceps turba stipante minister,
Dum pede festinat, ne Pontifici mora fiat,
Labitur e manibus, fractum vas evacuatur.

¶ **IMPRÆDATIO,** Prædatio, in Capitulis Caroli Calvi tit. 22.

¶ **IMPRÆGNARE,** Gravidare, gravidam facere. Utuntur Jo. Sarisber. lib. 8. cap. 11. Lamb. Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 389. Bern. de *Breydenbach* Itin. Hierosol. pag. 114. et alii recentiores. Will. Brito Philipp. 5. usurpat pro *Augere :*

Utilius fusos potes Imprægnare Philippo.

Vide Vossium de Vitiis Lat. Ling. lib. 1. cap. 23.

❊ *Empreingner,* eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 249 : *Comme pieça Pierre le Maire prestre eust séduicte laditte Perrette, et tant fait par ses cauteles que il la déflora et l'Empreingna, et en ot un enfant.* Laur. in Amalth. : *Imprægnari, concipere.*

¶ IMPRÆGNATUS. Idem Will. Brito Philipp. 7 :

Et jam finis erat hyemis, tellusque calore
Imprægnata novo flores gignebat et herbas.

❊ IMPRÆGNATIO, Graviditas ; unde *Imprægnator,* qui gravidam facit. Stat. crimin. Saonæ cap. 24. pag. 47 : *Si accusatus vel inculpatus de Imprægnatione negaverit, etc.* Ibid. pag. 48 : *Et quam cautius poterit* (magistratus teneatur) *investigare quis fuerit ipsius* (sclavæ) *Imprægnator.*

¶ **IMPRÆMEDITATE,** Sine prævia meditatione, imprudenter, extemplo. Buschius de reformat. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 876 : *Impræmeditate subito feci sic.*

✱ **IMPRÆPEDITE,** et **IMPRÆPEDITO,** [Sine impedimento, nullo impediente. *Ammian.* 27. 10. *Impræpedite* abduxit. *Id.* 26. 6. Ut *Impræpedito* ipse pergeret, quo tendebat.]

❊ **IMPRÆPUTIATUS,** *Habens præputium, non circumcisus,* ex Tertull. apud Laur. in Amalth.

❊ **IMPRÆSCIENTIA,** *Non præscientia,* ex eod. Ibid.

✱ **IMPRÆSENTIARUM,** Impræsentiarum, *et* In præsentiarum, ἐν τῷ παρόντι. [Dictio conflata ex *in præsentia rerum,* ut putat *Voss. in Etymol.* idem significat, quod *in præsens, in præsentia, in præsenti :* neque solum dicitur de eo, quod præsens nunc est, sed et de eo, quod præsens fuit, aut erit. *Cato R. R.* 144.]

IMPRÆSTABILIS. Salvianus lib. 4. de Gubern. Dei : *Dicentes Deum incuriosum, Deum non intendentem, Deum negligentem, Deum non gubernantem, ac per hoc immisericordem, et Impræstabilem, inhumanum, asperum, durum.* Ubi Brassicanus *impræstabilem* dictum a Salviano Deum opinatur, *qui nihil præstet pro rei dignitate.* [Martinius exponit, *Non placabilem, non propitium.*]

❊ **IMPRÆSTANS,** Idem quod *Impræstabilis.* S. Irenæus lib. 4. cap. 75 : *Quamvis Deus... hoc fecerit, ne quis eum putet invidiosum aut Impræstantem, etc.* Vide Martin. Lex.

IMPRÆSTARE, [Commodare] IMPRÆSTITUM, [Mutuum.] Vide *Præstare.*

❊ **IMPRÆSTIMONIUM,** Dicitur de prædio ad usum fructum concesso, in Testam. Mafaldæ reg. ann. 1256. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 33 : *Item quod illud casale, quod dedi magistro V. per Impræstimonium, qui ambulat cum fratre meo, quod teneat ipsum in vita sua.* Vide *Præstimonium.*

IMPRÆTERMISSE, Sine mora, ac dilatione, utuntur Gresconius in Breviario Canon. cap. 129. Nicolaus I. PP. Epist. 7. cap. 1. Epist. 39. Hadrianus II. PP. Epist. 6. Joannes VIII. PP. Epist. 23. 30. Herardus Turonensis in Capitul. cap. 133. Regino lib. 2. de Ecclesiast. discipl. cap. 1. Anastasius Bibl. in Præfat. ad VIII. Synod. initio, etc. [Pro *Continue,* sine intermissione, usurpat Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 490 : *Quandoquidem cum eo semper et Imprætermisse, ubi stationarius esse nequivit, strenuissimum in armis nepotem suum... consocium reliquit.*]

❊ **IMPRÆVARICABILIS,** Inviolabilis. Charta Pipini reg. Aquit. pro monast. S. Florent. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 264 : *Dido abba ex monasterio, quod vulgari nomine dicitur Glonna,.... obtulit obtutibus nostris Imprævaricabilia præcepta.* Occurrit rursum in diplom. Caroli C. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 622. *Imprævaricatus,* eadem acceptione, in Ch. 863. ibid. pag. 588. Vide *Imprævaricandus* et *Imprevaricabilis.*

¶ **IMPRÆVARICANDUS,** Inviolabilis, perpetuo duraturus. Præceptum Caroli Calvi apud Baluz. tom. 2. Capit. col. 1482 : *De quibusdam rebus a gloriosis Imperatoribus Karolo avo nostro et Ludovico genitore nostro eidem Ecclesiæ nostræ* (SS. Emetorii et Genesii) *per præcepta Imprævaricanda concessis.*

¶ **IMPRECARI,** Bene precari. Translatio SS. Sebastiani et Gregorii n. 5 : *Fit unus omnium in hac re consensus, et ut felicem obtineat exitum votis Imprecantur unanimes.* Recurrit ibid. num. 7.

¶ **IMPRECARIA,** Species exactionis, de qua sermo est in *Precaria* 2. Charta anni 1155. Histor. Lossensis pag. 107 : *Erit vero tam ipsum prædium, quam familia collata cum prædio, liberum ab omni advocatorum exactione, sive Imprecaria, vel angaria, vel placitis, vel hospitiis.*

¶ **IMPRECATIO,** *seu Benedictio Principis noviter nati,* apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 502. ubi refertur Benedictio Ludovici filii Ludovici Ducis Andegav. post ejus baptismum facta a D. Johanne Alexandrino Patriarcha ann. 1377.

¶ **IMPRECATIONES,** in vett. Instrumentis adhibitæ. Vide *Maledicere.*

❊ **IMPRECIABILIS.** Vide infra *Impretiabilis.*

¶ **IMPREMIA,** σκιογραφία. Glossar. Videtur dici ab *Imprimo ;* ut sit delineatio, quæ primum tabulæ alicui imprimitur. Martinius in Lexico. Supplem. Antiquarii præfert, *Inpremia.*

❊ **IMPREMPTA,** Impressio, a Gallico *Empreinte.* Charta Joan. reg. Franc. ann. 1351. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 231 : *Cum archiepiscopus Narbonæ... recipere consueverit... pro qualibet Imprempta sigilli curiæ suæ duos denarios Turonenses, etc.* Vide infra *Impressura.*

✱ **IMPRENSIBILIS,** et INPRENSIBILIS, [Incomprehensibilis. *Gell.* 11. 5. Omniumque rerum fidem veritatemque ita *Imprensibilem* videri aiunt, etc. *Alii aliter leg.*

❊ 1. **IMPRESSIO,** Quodvis opus quod aggredimur, Gall. *Entreprise, prétention.* Chartul. eccl. Andegav. ad ann. 1081. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 456 : *In capitulo S. Mauritii Marbodus scholasticus questus est de injuriis et Impressionibus, quas Goffridus cantor contra morem majorum sibi faciebat, quod scilicet scolares Marbodi a se petere volebat licentiam chorum intrandi.* Vide infra *Imprisa.*

❊ 2. **IMPRESSIO,** Sigillum, quod in eo impressa sit imago sic dictum, apud Heinec. de Vett. sigill. cap. 2. num. 8. pag. 19 : *In sigillo minori ecclesiæ SS. Simonis et Judæ Goslariensis cum hac inscriptione :* IMPRESSIO SCI MATHIE. Vide infra *Imprisia.*

¶ **IMPRESSOR,** Librarius, typographus, Gallis, *Imprimeur,* in Litteris ann. 1552. apud Rymer. tom. 15. pag. 356.

¶ **IMPRESSORIA** ARS, Typographia, Gall. *Imprimerie.* Utitur Trithemius lib. 1. Exhortat. homil. 7. et Epist. 48. inter familiares.

❊ Cum primi hujusce artis executores aut inventores nequaquam prætermittendi sint, quorumdam nomina profero ex Lit. natural. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1321 : *Michiel Friburgier, Uldaric Quering et Martin Granetz natifz du pais d'Alemaigne... sont venus demourer en nostre royaume puis aucun temps en ça, pour l'exercice de leurs ars et mestiers de faire livres de plusieurs manieres d'escriptures en mosle et autrement, etc. Berchtoldo Rembolt artis impressoriæ architecto primario* epistolam inscribit Vitalis *de Thebes* juris canonici professor ad calcem Decreti Gratiani edit. Paris. ann. 1501.

❊ **IMPRESSURA,** Impressio, Gall. *Empreinte.* Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1390. fol. 229. v° : *Quorum* (sigillorum) *Impressura ponitur in camera prædicta, videlicet in altero parvorum scrinorum stanni. Vidimus* ann. 1397. Chartæ Joan. ducis Brit. ex Bibl. reg. : *Cum Impressura unius scuti arma Britanniæ, videlicet nonnullas herminas in quartiero dextro illius scuti, et in residuo ejusdem scuti arma de Drotor continentis. Impresser* nostris, pro *Empreindre,* Imprimere. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 247 : *Le suppliant Impressa en pain tendre icellui martel et fleur de liz.* Vide supra *Imprempta.*

❊ **IMPRESSUS,** *Non pressus,* ex Lex. Philol. apud Laur. in Amalth.

¶ **IMPRESTARE,** Commodare, Gall. *Prêter ;* IMPRESTITUM, Mutuum, Gallis, *Emprunt.* Vide *Præstare.*

IMPRETIABILIS, Pretium omne superans, passim apud Matthæum Paris.

❊ Epist. Theod. reg. Ital. 18. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 8 : *Indicamus nos venientibus legatis vestris Impretiabilis quidem rei, sed more gentium suscepisse pretia destinata, etc. Impreciabilem sanguinem Christi,* in Sermone habito in Conc. Turon. ann. 1163. inter Epist. Arnulphi episc. Lexov. pag. 71. v°. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 258 : *Thesauro Impreciabili et coronis suis ex inundantia aquarum repente perditis et demersis. Impréciable,* apud Rabelais. in Prol. ad lib. 1. pag. xl.

¶ **IMPREVARICABILIS,** ut *Imprævaricandus,* Qui violari non debet, in Præcepto ann. 878. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 207.

¶ **IMPREYSIA,** ut *Imprisa.* Instrum. ann. 1342. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 441 : *Impreysiam fecistis de invadendo terram, bona et jura et subditos Dalphinales, et ex proposito et Impreysia, armis bellicis sumptis... more hostili intravistis, etc.*

❊ **IMPREZIA.** Militaris expeditio, idem quod *Imprisa.* Comput. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 182. col. 1 : *Indictio levari ordinata per dominum nostrum regem in senescallia Bellicadri et Nemausi pro resistendo Impreziæ Henrici de Lencastre, regnum Angliæ occupantis, de anno Domini* 1404. Vide supra *Empresia.*

¶ **IMPRIMITUS,** pro Imprimis, tom. 2. Annal. Benedict. pag. 702. tom. 3. pag.

721. col. 1. apud Leibnit. tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 102.

¶ Imprimum, Eadem notione, pluries in Histor. Harcur. tom. 4. pag. 1397.

IMPRISA, Imprisia, Militaris expeditio, vel quodvis opus, quod aggredimur, Italis *Impresa*, nostris scriptoribus ævi medii, *Emprise*, hodie *Entreprise*. Vide Dissertat. 7. ad Joinvillam p. 176. 180. Epist. Ingeranni Dom. Codiciaci ad Theob. Comitem Campan. in Chartul. Campan. Thuani fol. 180 : *Multum nobis cederet ad honorem, si Imprisam, quæ sicut dicitur, adversum vos et nos incœpta erat, dirumpere possetis, et illis cederet ad dedecus, qui Imprisiam illam, ut dicitur, incœperant, nisi eis, quibus Imprisi erant, auxilientur*. [Forma pacis inter Reges Franciæ et Angliæ ann. 1216. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 859 : *Dominus Ludovicus quittat omnes Barones et homines de regno Angliæ de omnibus terris domini Regis ab omnibus homagiis, fidelitatibus, confœderationibus et Imprisiis, et de cætero cum illis nullam inibit confœderationem*.]

* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 370 : *Colloquio inter eos habito, consenciit quod idem curatus verberaretur ; et sic, post hujusmodi consensum et Imprisiam, fuit factum, eodem Stephano in facti perpetratione non præsente*.

Imprisii, Qui *imprisiæ*, seu partibus alicujus favent, vel alterius tutelam suscipiunt, quomodo dicimus *Emprendre*, vel *Entreprendre le party de quelqu'un*, unde vocis origo. [Charta Philippi August. Reg. Franc. ann. 1220. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 328 : *Barones vero Pictaviæ qui Imprisii nostri sunt, et alii quos voluerimus, facient nobis homagium ligium*. Occurrit iterum in Conventionibus ejusd. Regis cum Rege Angliæ ann. 1220. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1144. et 1145.] Matth. Westmonaster. ann. 1224. pag. 282 : *Respondit præterea quod juramentum in Anglia factum, ex parte Regis Anglorum fuerat violatum, dum Imprisii sui ob redemptionem gravissimam sunt redempti*. Concordia facta inter Henricum Reg. Angliæ et Ludovicum primogenitum Regis Franciæ : *In primis quod omnes homines et Imprisii Domini Ludovici et coadjutores sui Anglici... habeant terras suas, etc.* Charta Henrici Reg. Angl. in Additam. ad Matth. Paris pag. 127 : *Videlicet quod nos erimus Imprisii ejusdem Regis Castellæ contra omnes homines, et juvabimus eum cum toto posse nostro bona fide*. Utitur hac notione non semel Matth. Paris pag. 206. 207. 218. 654. Falluntur, qui a Gallico *prix*, pretium, vocis etymon accersunt, quasi sint *alteri pretio auctorati*.

Emprisia, Idem quod *Imprisia*. Concilium Roffiacense ann. 1258. can. 1 : *Confœderationes, conspirationes, colligationes, Emprisias, tacitas vel expressas, et alias machinationes, etc.*

* **IMPRISIA**, ut supra *Impressio* 2. Inquisit. contra Templar. ann. 1311. ex Cod. reg. 5376. fol. 16. v° : *Duodecim scutellas argenti et sex platellos argenti et unum collarem auri sub Imprisia regis Siciliæ*. Id est, sub sigillo regis Siciliæ signatos.

¶ **IMPRISINAMENTUM**, apud Rymer. tom. 2. pag. 614. pro *Imprisonamentum ;* quod mox vide.

¶ **IMPRISIUS**. Vide *Imprisii* in *Imprisa*.

¶ **IMPRISONAMENTARE**, In carcerem conjicere, Gall. *Emprisonner*, Rymer. tom. 15. pag. 64.

¶ Imprisonamentum, In carcere detentio : Gall. *Emprisonnement*, apud Rymer. tom. 5. pag. 4.

Imprisonare, [ut *Imprisonamentare*.] Vide *Prisona*.

¶ **IMPRISUS**, Ad certum diem vel locum indictus, a Gall. *Empris, Entrepris*, Susceptus. Charta anni 1279. apud Rymer. tom. 2. pag. 1073 : *Est enim vista Imprisa inter ipsos duos Reges in media Quadragesima apud Belli-Quadrum*. Vide *Imprisa*.

¶ **IMPROBABILITER**, Imprudenter. Atto Vercell. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 80 : *Ne postea si reprehensibilis videatur, pœniteat rei principem populi non ad liquidum judicasse, sibique metuat imputandum quod meretur, civem Improbabiliter ordinavit*.

* **IMPROBATUM**, Malum, scelus, apud Ulpian. L. 24. § 3. ff. de Pignerat. actio. *Si prostituit ancillam, vel aliud Improbatum facere coegit*.

¶ 1. **IMPROBITAS**, *Pusillanimitas*, in Barthii Glossario, ex Gautherio de Bellis Antiochenis.

¶ 2. **IMPROBITAS**, Molestia, importunitas. Luc. 11. 8 : *Propter Improbitatem tamen ejus surget, etc.* Vide Annal. Benedict. tom. 3. pag. 292. et infra *Improbus*.

* 3. **IMPROBITAS**, Inverecundia. Gloss. Lat. Gr. : *Improbitas*, ἀναιδεία. Gloss. Gr. Lat. ἀναιδής, *Improbus, impudens*.

✱ **IMPROBITER**, [Improbe. *Petron. fragm. Tragur.* 66. *Burm.*]

¶ **IMPROBRIOSE**, Probrose. Epistola Cardinalis Sabinensis de expugnatione urbis CP. ann. 1453 : *Feminas virtute prædicta et nobilitate, vituperose et indecore detractatas, nonnullis injuriis, ac si meretrices et prostibulo institutæ essent, trahebat, cædens et Improbriose ac inhoneste eas vituperans, etc.*

¶ **IMPROBROSUS**, Probrosus. Vita B. Caroli Boni n. 48. tom. 1. Mart. pag. 137 : *Diversis suppliciis Improbrosis, ut dignum erat, tormentati*.

IMPROBUS, Molestus. Hermes apocryphus lib. 1. cap. 3 : *Sed tu non desinis in petendo revelationes, Improbus enim es*. Infra : *Consummavit igitur enarrationem turris. Ego vero cum adhuc essem Improbus, interrogavi illum, etc.*

IMPROCERATUS, Non procerus, humilis. Gl. Lat. Gr. : *Improcerata*, εὐτελῆ, ταπεινά, ἄναρχα. Sed leg. *Improcera*, τὰ εὐτελῆ, etc. [*Improcerata*, in Supplemento Antiquarii.] [** *Improcerus*, eadem notione, apud A. Gellium lib. 4. cap. 19.]

* **IMPROCINCTUM**, *Acto a malicia*. Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **IMPROCURATUS**, Orbatus, destitutus, cujus nulla cura est. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 858 : *Quoniam D. Deus eorum est procurator, et non dimittet eos Improcuratos de cunctis sibi necessariis*.

* *Impourveu*, eadem acceptione, in Lit. Caroli V. ann. 1370. ex vol. 6. arest. parlam. Paris. : *Comme le suppliant Impourveu de conseil eust appellé en nostre cour de parlement, etc.*

* **IMPROHIBITO**, *Licenter*, ἀκωλύτως. Germ. et Reg. *Improhibite*, in Castigat. ad utrumque Glossar.

* **IMPROLIS**, Prole carens, vel qui legitimos filios non habet, apud Boll. tom. 3. Jul. pag. 150. col. 2.]

* Inprolis, Eadem notione. Append. ad Form. Marculfi tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 521. art. 54 : *Dum Inprolis fuerit, nec legitimos infantes habuerit, etc.*

IMPROLOQUIBILE, ἀλάλητον, in Gloss. Lat. Gr. [Supplem. Antiquarii : *Improloquibilis*, ἀλάλητος, *Inenarrabilis*.]

✱ **IMPROMISCUUS**, et Inpromiscuus, [Non promiscuus, non admixtus, sincerus, purus. *Gell.* 12. 4. In his versibus suavitas tam *Impromiscua*, tamque a fuco omni remota est, ut, etc. *Id.* 1. 7.

* **IMPROMITTERE**, perperam pro *Intromittere*. Vide in hac voce. Charta ann. 1105. apud Lamium in Delic. erudit. inter notas ad Hodœpor. Charit. part. 3. pag. 1099 : *Si unquam in tempore de prædictis rebus præsumpserit agere, causare, tollere, contendere, Impromittere, intentionare, aut pro placito fatigare, etc.*

* **IMPROMPTARE**, Mutuari, Gall. *Emprunter*. Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 48. col. 1 : *Item solverunt uxori de Bernisson pro una magna olla, Impromptata pro decoquendo potagium,... ij. sol.* Vide infra *Impruntare*.

✱ **IMPROPE**, [Prope. *Tertull. Exhort. ad cast.* 10. Si orationem facit ad Dominum, *Imprope* est cœlo.]

¶ **IMPROPERANTER**, Cum improperio. Promissio B. Thomæ Mart. in Anecd. Marten. tom. 3. col. 1878 : *Alioquin non diceret Dominus Improperanter malis Ecclesiarum Rectoribus per Ezechielem : Non opposuistis vos murum pro domo Domini, etc.*

* **IMPROPERATOR**, Conviciator. B. de Amor. in Speculo sacerd. Ms. cap. 26 :

Non discordator fratrum, non Improperator.

* **IMPROPERATUS**, *Non festinus*, apud Laur. in Amalth.

IMPROPERIUM, Dedecus, convitium, injuria, derisio. Sueno Aggonis filius in Histor. Danica : *Nam et tunc temporis ignominiosum extitit Improperium, si solum duo jugularent*. Utitur sæpe vetus Bibliorum Interpres. [** Vide Forcellinum.]

✱ **IMPROPERO**, et Inpropero, [Intro propero, hoc est festinanter et properanter ingredior. *Varr.* apud *Plin.* 36. 13. 19. *n.* 4. Quo si quis *Improperet*, sine glomere lini, *etc.* exitum invenire nequeat. Adde *Not. Tir. p.* 95.]

* **IMPROPORTIONALIS**, *Non egal. Improportionaliter*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **IMPROPRIARE**, A proprio et nativo sensu declinare. Stat. Mantuæ lib. 2. cap. 72. ex Cod. reg. 4620 : *Addentes quod statuta ipsa a quocumque... glossari, subaudiri, Impropriari seu extendi non possint*. Molin. in Consuet. Paris. tit. 1. de Feud. § 60. gloss. 1. num. 16 : *Verba judicis, etiam Impropriando, si opus, reducuntur ad intellectum juris et materiæ subjectæ, et talis ejus scilicet judicis mens præsumitur, qualis esse debet*.

¶ **IMPROPRIATUS**, f. Jure proprio possessus, apud Rymer. tom. 15. pag. 69 : *Ego Thomas Wryothesley... Cancellarius Angliæ... tradidi... Henrico VIII... rectoriam meam Impropriatam de Southmymes*. Et infra : *Quæ habeo aut unquam habui de et in rectoria Impropriata de Southmymes in Comitatu, etc.*

¶ **IMPROPRIETARIUS**, Non proprietarius, qui rei alicujus non habet proprietatem et dominium. Albertus Mussatus apud Murator. tom. 10. col. 765 : *Viduarum, pupillorum, pauperum civium, qui inquilini, vassalli, libellarii erant, ac Improprietariorum quibuslibet titulis uterentur, etc.*

¶ **IMPROPUGNATUS**, Indefensus. Mar-

cell. lib. 29 : *Quod si contigisset, Impropugnata civitas venisset in manus hostiles.* Et lib. 31 : *Et tanquam signo erecto occultius... civitas prorumperetur Impropugnata.*

° **IMPROTECTUS**, Protectione carens, indefensus. Arest. parlam. Paris. ann. 1361. 21. Aug. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 411 : *Indefensi et Improtecti remanerent.*

¶ **IMPROTRACTIM**, Sine mora, abjecta omni cunctatione. Litteræ ann. 1402. apud Rymer. tom. 8. pag. 273 : *Nostris opidanis et vicinis restitutio fieri deberet Improtractim.*

° **IMPROVIDENTIA**, Incuria, negligentia. Dipl. Frider. I. imper. ann. 1159. apud Lamium in Delic. erudit. tom. 3. pag. 188 : *Quoniam tenemur ante tribunal Christi Deo... in die judicii reddere rationem, si per Improvidentiam imperii nostri homines in camino perirent, etc.*

° **IMPRUNTARE**, Mutuari, a Gallico *Emprunter*. Arest. parlam. Paris. ann. 1283. in Reg. 2. *Olim* fol. 67. r° : *Fuit inventum quod ipsi usi erant dictos clericos ponere sub cuppa et in ferris Impruntatis, etc.* Practicis nostris *Emprunter prison ;* quo etiam sensu, *Impruntavimus curiam*, in Chartul. S. Maxim. Vide Radulph. Forner. lib. 6. Rer. quotid. cap. 28.

IMPRUNTATUM, Mutuum, ex Gall. *Emprunt*. Vide *Mutuum violentum*.

¶ **IMPRUTAMENTUM**, ut *Impruntatum*, Mutuum. Vide *Rogatio*, Census.

¶ **IMPUBERE**, Johanni de Janua, Non pubere, ut exponitur in Glossis Lat. Gall. San-German. MSS. ubi *Impubeo, Non croitre, non commencer avoir barbe.*

✻ **IMPUBESCENS**, [Qui nondum lanuginem emisit. *Plin.* 23. 7. 64. Corticem ejus *Impubescentem* puer impubis si detrahat.]

IMPUBLICARE, [In publicum seu fiscum redigere, infiscare.] Vide *Publicum*.

¶ **IMPUDEFACTUS**, Impudens, quem non pudet. *Impudefactus adulter*, in Epistola Montani Episcopi inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 270.

IMPUDERATUS, Impudoratus, Impudens, absque pudore. Gloss. MS. : *Impudoratus, inverecundus.* Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 85 : *Non despicis revera conviperinos tuos Arianos, natos videlicet de Impuderato patre vestro diabolo.* [Concil. Tolet. VIII : *Recedant ergo talium desideriorum Impudorati fautores. Impudorati et audaces*, apud vet. Interpretem Irenæi lib. 3. cap. 25.]

Impudorate, pro *Impudenter*, dixit vetus Irenæi Interpres lib. 1. cap. 21. [et lib. 2. cap. 14.]

° **IMPUDICARE**, *Corrumpre, violer*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Impudicatus, stupratus, impudicus factus*, apud Laur. in Amalth. ex Festo.

° **IMPUDOR**, Labes, macula, pudori opponitur. Lit. legitim. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 414 : *Quia decus virtutis geniture maculam abstergit in filiis, et pudicitia morum Impudor originis aboletur, etc.* Eadem formula passim occurrit in ejusmodi Literis.

° **IMPUGNE**, pro *Impune*, in Lit. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 591. et alibi.

IMPULATOR, *Concitator, Incitator*, in Glossario MS. Reg. Cod. 1013. infra : *Impulsor, Hortator, Concitator.*

° **IMPULSA**, Dilatio, procrastinatio, Gall. *Delay*. Lit. remiss. pro consulibus Villæ-longæ ann. 1337. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 47 : *Qui res a se venditas minori pretio in fraudem usurarum reemerunt, aut pro impulsa seu spera temporis plus sibi dari in pecunia, blado aut alias in similibus, seu obligari ultra sortem fecerunt.*

¶ **IMPULSARE**, Excitare. Epistola encyclica Henrici V. Abb. Fuldensis ad alios Abbates Ordinis S. Benedicti : *Abbates quidem Ordinis nostri nos... multipliciter Impulsarunt, quatenus.... assumere curaremus, etc. Aliquem de statu Impulsare*, apud Marculfum lib. 2. form. 52. Eum est dejicere, expellere, removere.

¶ **IMPULSATUS**, Illæsus. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii pag. 270 : *Multa pericula latronum et bestiarum, Martyri glorioso se devovens, Impulsatus evasit.*

IMPULSORIUM Alæ, Fridericus II. Imp. l. 1. de Venat. cap. 27 : *Reliqua vero tertia pars alæ descendit ab illo loco, qui dicitur Impulsorium alæ, et Gallice dicitur* le bout, *usque inferius*..[° Imperfectus, vitiosus, ut videtur ; f. pro *Impurus*.]

✻ **IMPULSTRIX**. [Quæ incitat ad aliquid faciendum. *Nonius* 2. 631. usurpari hanc vocem affirmat, quemadmodum et tonstrix, curatrix, plaustrix, assestrix.]

° **IMPULSUS**. Vide supra *Impellere*.

° **IMPUNARE**, pro *Impugnare*, in Lit. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 723.

✻ **IMPUNCTUS**. [Non punctus, nullis asper punctis, ἀκέντητος. *Apul.* 2. *Met.*]

✻ **IMPUNIS**. [*Impunitus*, illæsus. *Solin.* 27.]

✻ **IMPUNITE**. [*Impune. Matius* ad *Cic.* 11. *Fam.* 28.]

1. **IMPUNUS**. Fleta l. 1. cap. 20. § 22 : *Si mercedem acceperint, per quod hujusmodi pannos Impunos vendi sustinerent.*

¶ 2. **IMPUNUS**, apud Johannem de Janua, ut Impunis, sine pœna. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Impunus vel Impunis, Non punis, sens peine.*

✻ **IMPURATUS**. [Impudicatus, violatus, *Impurus. Ter. Phorm.* 4. 3. 64. *Impuratus* me ille ut etiam irrideat ? *Plaut. Rud.* 3. 4. 46.]

° **IMPURGABILITER**, Absque venia, ita ut ab indicta pœna quis purgari vel absolvi non possit. Charta ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 179 : *Mandamus sub pœna viginti mille librarum Paris. quam eo ipso per eundem Hugonem contrarium facientem vel etiam attemptantem Impurgabiliter committi,... decernimus.* Pariag. inter comit. Petragor. et capit. S. Front. ann. 1317. in Reg. 56. ch. 462 : *Item obligamus nos dictæ partes sub pœna mille marcharum argenti dictam compositionem servare ; quæ pœna Impurgabiliter committetur per partem compositionem hujusmodi non servantem.*

1. **IMPURIA**. Pirminius in Excerpt. ex libris Canonicis : *Qui Impurias, quæ dicunt homines super tecta* [*tectus*, apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 586.] *mittere ut aliqua possint eis denuntiare, quod eis bona aut mala adveniant, nolite eis credere, quia soli Deo est futura præscire.*

° 2. **IMPURIA**, *Ordure*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide *Inpuricia*.

¶ **IMPURIMUS**, f. pro Impurissimus. Gloss. Lat. Græc.: *Impurimum*, ἀκάθαρτον. Supplem. Antiquarii præfert *Inpurimum*. Vide *Inpuricia*.

° **IMPUS**, ἀσεβεῖς. leg. *Impii*. Castigat. in utrumque Glossar.

¶ **IMPUSTELLARE**, Agnellus in Vita Sergii Episc. apud Murator. tom. 2. pag. 174. col. 2 : *Cuncta atrii lychnia extinguantur, ne illis flammæ candelarum nocte solatia præstent, et quod possumus occulte abdicare, omnia Impustellentur, ignorante Pontifice nostro.* Mutin. cod. clarius habet, *In cryptis celentur.*

° **IMPUTABILE**. Vide infra *Imputatio*.

1. **IMPUTARE**, Non putare, non existimare, apud Sidonium lib. 9. Epist. 11. initio.

¶ 2. **IMPUTARE**, pro Amputare. Capitula General. S. Victoris Massil. MSS : *Ut omnis dissolutionis occasio a juvenibus Imputetur.*

° 3. **IMPUTARE**, Latinis ; unde Gallicum *Imputer*, alias *Emputer*, pro Accusare, denuntiare. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 134 : *Icelle Guillemette Empuта aux Anglois du lieu de Sainte Suzenne le pere du suppliant, et leur dist qu'il receloit les François et les entretenoit à son povoir.* Hinc *Emputement*, Delatio, in aliis Lit. ann. 1447. ex Reg. 179. ch. 157 : *Comme ledit blé estoit ainsi mussié, vindrent audit buisson par Emputement ou autrement trois gens de guerre, etc.* Et *Emputeur*, Delator, calumniator. Lit. remiss. ann. 1480. in Reg. 209. ch. 176 : *Guillaume Bernard... homme Emputeur, sedicieux et plain de mauvais langaige, etc.*

° **IMPUTATIO**, *Nil aliud est quam quædam ascriptio eorum, quæ locum tenere debent in his, quæ sunt detrahenda ad differentiam computationis, quæ est cumulatio rerum in hæreditate, ex qua deductio fit.* Ita Ant. Mangil. JC. Pisaur. in Præfat. ad Tract. de Imputat. etc. num. 2. et 3. *Imputabilia* frequenter ibid. ab *Imputare*, Supputare, numerare, subducere rationem.

° Imputatio, Alia notione, in Glossar. Gr. Lat.: Καταλογισμός, *Acceptilatio, Inputacio.*

✻ **IMPUTRIBILITER**. Incorrupte. *Augustin. ep.* 32. *ad Paulin.* Cedri Libani mundi hujus fluctus *Imputribiliter* secant.]

° **IMRECILLOR**, ἀῤῥωστῶ, in Glossar. Lat. Gr. at Gr. Lat. Ἀῤῥωστῶ, *egroto, languesco, Imuecillor.* Pro *Imbecillor*, ut videtur, sum imbecillis.

° **IMROS**, ἀνεξούσιος, *Impos*. Cujac. Scalig. ad Festum, in Castigat. ad utrumque Glossar.

¶ **IMSIUM**. Vide *Juisium*.

° **IMUGERE**, Imigere, f. Adæquare, complanare. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 70 : *Ipso supplicante existente in suo operatorio carpenteriæ, utendo suo ministerio dolando et Imugendo doelas cujusdam pipæ seu dolii,.... cum quadam doela pipæ, quam Imigebat, etc.*

° **IMUS**. Ad imum, Ultimo, Gall. *En dernier lieu*. Udalr. Onsorg Chron. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 357. col. 1 :

Thassilo dux primum,
Postea rex, sed monachus ad Imum.

IN, Præpositionem, Germani, Poloni et Bohemi iis fere attribuunt, qui domini sunt locorum : cæteris nempe, *de*, *a*, vel *ab*, etiam iis, qui inde duntaxat orti vel oriundi sunt, etiamsi ibi non habeant, ubi pedem figant. Ita Martinus Cromerus lib. 1. Polon. pag. 105. Addit Ægidius Boillæus in Notis ad Ludovicum Davilam de Bello Germanico pag. 37. locorum, vel dignitatum ejusmodi, primogenitos dominos nude, secundogenitos vero *in* iisdem perinde sese indigitare, cum in Germania feuda majora divisionem admittant.

¶ IN VITAM ET IN MORTEM. Tabularium Savigneii: *Radulfus D. G. Dominus Filgeriacum. Rogerius Viarius et Marchisus filius ejus anno* MCLV. *coram me et Baronibus meis dimiserunt abbatiæ Savigneii viariam in Lovigneio, et ipsi cum Hamelino Breetas nepote Rogerii prædicti concesserunt semetipsos ecclesiæ Savigneii Ad Vitam et Ad Mortem. Ad Vitam scilicet, ut in ea monachi fierent, quando eis placeret; et Ad Mortem, ut ibidem sepelirentur, si in sæculo mori contingeret.* Ibidem: *Andreas dominus Vitreii et Alanus dominus de Dinan elegimus domum de Savigneio, ut ibi et nos et fratres nostri Robertus et Joscelinus habeamus sepulturam in capella S. Catharinæ juxta dominum Robertum de Vitreio patrem nostrum; et dedimus nosmetipsos et fratres nostros Abbati et Monachis Savigneii et In vitam et In Mortem. Facta est hæc donatio in capitulo Savigneii coram omni conventu.* Ibidem: *Willelmus de Guirchia elegi domum de Savigneio, ut ibi habeam sepulturam, et dedi meipsum abbati et monachis Savigneii et In Vitam et In Mortem. Hæc donatio mea facta est in Capitulo, etc.*

* **INA.** Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 677. col. 2: *Habemus de Vico, qui est in Salninse, ocinas duas, id est casas duas, in qua sunt Inæ tres, quæ vulgo nuncupantur patellæ. Exit de una Ina in unoquoque mense burduræ xiij.* Vide *Patella.*

¶ **INABSTINENTES,** *Impatientes.* Gloss. Isid.

⁎ **INACCESSIBILIS.** [*Inaccessus. Mamertin. Genethl. Maximian.* 9. Tanta facilitate illa *(loca)*, quæ tunc aliis forent *Inaccessibilia*, superastis. Adde *Tertull. advers. Prax.* 15. ex 1. *Timoth.* 6. 16.]

⁎ **INACCUSATUS.** [*Tertull. Apolog.* 49. *Inaccusati* et impuniti.]

⁎ **INACERBO.** [Exacerbo. *Gloss. Philox.*]

¶ **INACIDUM** VINUM, pro *Mucidum*, Vappa, vapidum vinum, Gall. *Vin poussé.* Vide in *Vinum.*

INACTE, Nulla re acta, *Sans rien faire.* Chronicon Montis-Sereni ann. 1156: *Hinricus Dux Fresiam hostiliter ingreditur, sed Inacte revertitur.*

¶ **INACTITARE,** In acta publica referre. Litteræ ann. 1432. apud Rymer. tom. 10. pag. 517: *Quod præmissa in rotulo Parliamenti prædicti Inactitari, et postmodum litteræ sub sigillo regio prædicto, sibi in forma debita, fieri deberent. Inactitata acta*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 70.

INACTIVUS, Negligens. Capitulatio Caroli Mag. pro partibus Saxoniæ, apud Holstenium in Collect. Romana, cap. 31: *Si cuilibet homini sacramentum debet, adrameat illum ad Ecclesiam sacramento ad diem statutum: et si jurare contempserit, fidem faciat, et sol.* 15. *componat, qui Inactivus apparuit, et deinceps causam pleniter emendare faciat.*

⁎ **INACTUOSUS.** [Segnis, deses. *Augustin.* 4. *Civ. D.* 16. Faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est nimis desidiosum et *Inactuosum*. Adde *Serv.* ad 3. *Æn.* 587.]

¶ **INADIBILIS,** Inaccessus. Vita S. Eulogii Mart. tom. 2. Martii. pag. 91: *Multa Inadibilia tentare in Scripturis, puerilis immatura docibilitas egit.*

* **INACRESCERE,** Accrescere. Tertul. Scorpiac.: *Sanguis animi gelascit,... nausea nominis Inacrescit.* Ubi quidam Codd. habent, *Inagrescit.*

* **INACTUM,** Decretum, ab Angl. *Enacted.* Chron. Joan. Whethamst. pag. 473: *In die desicionis parliamenti, in quo die solent singula in eo Inacta sive inactitata afferri in medium, ibique legi in publico publiceque promulgari, etc.* Vide *Inactitare.*

* **INACTUS.** Qui nihil egit. Chron. Sith. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 72: *Recesserunt Inacti et cum majori Danorum seu Normannorum exercitu Lotharingiam petierunt.* Vide *Inacte.*

* **INADMISSIBILIS,** Non admittendus. Arest. parlam. Paris. ann. 1473. in Lib. pitanc. S. Germ. Prat. fol. 215. r°: *Pro parte vero dictorum defensorum plura in contrarium facta et rationes propositæ extitissent ad finem seu fines, quod diceretur et declararetur præfatum actorem certamque veutam per eum de rebus contenciosis factam Inadmissibiles fore ac quod super dicta veuta iidem defensores procedere minime tenebantur.*

¶ **INADMODIATIO,** ut *Admodiatio*, Locatio, datio ad *firmam*, in emphyteusim. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ ex Archivis B. Mariæ in valle Pruvini: *Concesserunt mihi ad Inadmodiationem, et hæredibus meis, molendinum quod habebant apud Provinum.*

* **INADVERTANCIA,** a Gallico *Inadvertance*, Imprudentia. Libert. Villæ-franchæ ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 700. art. 7: *Et si quid per errorem seu per Inadvertanciam aut aliter factum fuerit, dum ad noticiam eorum pervenerit... revocabunt et ad statum pristinum et debitum reducent.*

* INADVERTENCIA, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 136: *Dictus Petrus percussit ex Inadvertencia et a casu prædictum Martinum in capite de uno baculo. Inadverti*, pro Imprudens, in aliis Lit. ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 321: *Et pour ce que tousjours elle* (Alips) *persévéroit à dancer, icelle Katherine Inadvertie et non souvenant dudit asseurement la féry de la main.*

¶ **INADORANDUS,** Non adorandus. [* Imo, Valde adorandus.] Epist. Hadriani PP. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 93: *Si quis dicit... Inadorandam Domini nostri carnem sicut hominis, et non adorandam Domini et Dei carnem, hunc anathematizat sancta et apostolica Ecclesia.*

⁎ **INADSPICUUS.** [Invisus. (*Aug.*)]

¶ **INADULATUS,** Qui non movetur adulationibus. Epistola ann. 1160. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 854: *Pius, prudens, constans, disertus, magnanimus, Inadulatus, largus, etc.*

¶ **INÆNIGMATARE,** in ænigmate repræsentare. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. pag. LXXIV: *Ut ad præfatam stellæ claritatem et baptismatis munditiam Inænigmatandam, paramentis et vestibus albis ista die in capella nostra* (uti) *teneantur.*

¶ **INÆQUALICALIS** VARIANA MEDIA, Scripturæ species. Vide *Scriptura.*

* **INÆQUALIS,** Injustus, iniquus. Charta ann. 903. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 313: *In publica synodo ad justa judicia discernenda, et Inæqualia destruenda, etc.*

INÆQUALITAS, Ægritudo, invalitudo, ἀνωμαλία, *Indisposition.* Glossæ antiq. MSS.: *Inæqualis, infirmus.* Ἀνωμαλεῖν in Concilio Ephesino act. 1. pag. 543. Edit. Labbei. Epist. Honorii Imp. ad Paulinum Episc. Nolan. apud Baron. ann. 419. n. 20: *Cum Beatitudo tua de corporis Inæqualitate causata, itineris non potuit injuriam sustinere.* Regula S. Cæsarii ad Virg.: *Abbatissa, nisi Inæqualitate aliqua, aut infirmitate, aut occupatione compellente, extra congregationem penitus non reficiat.* Regula S. Aureliani cap. 7: *Et si Inæqualitas exegerit, jubente seniore quod necesse fuerit, non ei negetur.* Vita S. Eugendi Abb. cap. 4: *Cum ergo Pater ille... etiam corporeæ Inæqualitatis frangeretur incommodis.* Cap. 12: *Febricula levi correptus est, paulatimque Inæqualitate vexatus, cursum vitæ præsentis explicuit.* Occurrit rursum cap. 15. Ita etiam Atto Vercell. Episc. in Capitul. cap. 54. Symmachus lib. 7. Epist. 12. Ennodius non uno loco, Avitus Viennensis Epist. 4. ex Baluzianis, Diurnus Romanus cap. 3. tit. 15. Synodicon adversus tragœdiam Irenæi cap. 26. Concilium Carthaginense IV. can. 49. Vita S. Lupicini Abbat. Jurens. n. 4. 12. etc. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 224. et infra in *Varietas.*

¶ **INÆQUUS,** pro INIQUUS, apud Lobinellum in Glossario Hist. Paris. tom. 3.

¶ **INÆSTIMABILITER,** Turpiter. *Quidam... ebrietati Inæstimabiliter incumbens, etc.* in Vitis Patrum Emeritens. tom. 2. Concil. Hispan. pag. 641.

¶ **INAFFABILIS,** *Insuavis et austerus ad loquendum*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.: *Inaffabilis, non disable, ou non recontable, ou dure à dire;* ubi confunduntur *Inaffabilis* et *Ineffabilis.*

INAFFECTIO, Affectionis defectus. Vita S. Anscharii Corbeiensis Monachi cap. 17: *Hoc autem venerabilis Abbas non de Inaffectione faciebat, etc.*

* **INAGNITUS,** Incognitus. Acta S. Anath. tom. 2. Jul. pag. 681. col. 1: *In specu videlicet illo, in quo ex mundi naufragio nudus evadens vir Domini Benedictus... Inagnitus hominibus tribus latuit annis.*

* **INAGRESCERE.** Vide supra *Inacrescere.*

* **INALARE,** *Redolere, fragrare*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. pro *Inhalare.*

¶ **INALBARE** SE, Albas induere. Guidonis Discipl. Farfensis cap. 7: *Sacerdos cum ministris Inalbent se.* Cap. 17: *Octava ejusdem magnifici Johannis Inalbent se.* Et cap. 23: *Ad Sanctus, Sanctus, omnes Inalbentur a minimo usque ad maximum.* Vide *Alba* 3.

⁎ **INALESCO.** [Una cresco. *Not. Tir.* p. 110. *Inalescit*, inaluit.]

* **INALIENARE,** Alienare. Bulla Bened. VI. PP. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 241: *Non habeat potestatem vel licentiam Inalienare eundem locum, vel sub alterius monasterii dominatione submittere.*

¶ **INALTARARE,** Consecrare, dedicare, ornare, in Hierolexico Macri: quod vide.

INALTARE, *Valde altare, altum facere*, Willelmo Britoni in Vocabul. *In altum levare*, in Mamotrecto. [* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Inaltare, essaucer, haut lever. Inaltatio, essaucement.*] Vita S. Drausii Episcopi Suess. num. 3: *Taliter tantæ nobilitatis lineam sanctis actibus Inaltavit.* Ordericus Vitalis lib. 9. cap. 754: *Turribus Inaltandis insistebant.* Baldricus Dolensis in Vita B. Roberti de Arbressello: *Jam igitur parietibus oratorii dilatandis et Inaltandis instabatur, etc.* Occurrit in Ecclesiastico semel ac iterum. *Altatus*, apud Sidonium lib. 2. ep. 2.

** INALZARE, Idem. Annal. Mosomag. ad ann. 1259. apud Pertz. tom. Script. 3. pag. 164: *Muros circa dictam villam Inalzari fecit.*

¶ **INALTATIO,** Elevatio, in majorem

altitudinem exstructio. Vita S. Medardi, tom. 2. Junii pag. 96 : *Funditus eam* (regiam) *diruere jussit, et tam culminis Inaltatione, quam longitudinis porrectione ampliavit honorifice.*

¶ **INALTERABILITER**, hoc est absque ulla alteratione, conjunctæ dicuntur duæ in Christo naturæ, divina et humana, in Concilio Armenorum ann. 1342. art. 20. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 336.

✱ **INALTERO**. [*Tertull. Virg. vel.* 4. Quas non divisit, tacendo *Inalteravit, h. e.* alteram in altera complexus est.]

✱ **INALTO**. [Exalto, extollo. *Paulin. carm.* 21. 738. Quia qui superbos deprimit, humiles *Inaltat*.]

¶ **INAMARICARE**, Exacerbare, animum exulcerare, ad iram excitare, Gall. *Aigrir, Irriter.* Codex Sacramentorum ante 900. annos MS. pag. 394 : *Dominum deprecemur, quem quotidie pravit Inamaricamus operibus.*

° **INAMBIGUUS**, Certus, indubius. Epist. Nic. I. PP. ann. 864. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 400 : *Non immerito credula, vel Inambigua, fidem certam accomodans.*

° **INAMISMA**, *La imagine.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **INAMORARE**, Amore inflammare. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii pag. 274 : *Volens ego dictum Barthossium ab uxore ea die sequestrare et odiosam illi facere, et de filiæ suæ Dorotheæ ductione Inamorare.*

INAMORARI, Amore capi, vox Italica, Petrarchæ et aliis familiaris. Michael Schotus de Physion. cap. 14 : *Frater non sic Inamoratur in sorore, quæ est pulcra et delectabilis.*

° Nostris *s'Enamourer.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 10 : *Comme l'exposant se feust Enamourez par jeunesse et druerie de ladite femme et elle de lui.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 154. ch. 126 : *En icelui an s'Enamoura ledit chevalier de ladite Jehannete, qui estoit belle fille et jeune.*

¶ Inamorosus, Amore captus, incensus : *Inter infuriosum et Inamorosum nihil aut parum prostat*, apud Raymundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 241.

° **INAMOVIBILIS**, Idem quod *Immobilis* : dicitur de bonis immobilibus. Charta ann. 1119. apud Lamium in Delic. erudit. in Præfat. ad Hodoepor. Charit. part. 1. pag. xxiv : *Ut omnes res mobiles et Inamovibiles, terras et vineas aliarum ecclesiarum, etc.*

✱ **INANIA**. [*Inanitas*, ut *Non.* 2. 421. docet. *Plaut. Aul.* 1. 2. 5. Hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus : Ita *Inaniis* sunt oppletæ *(ædes)* atque araneis.]

INANIMARE, Animos addere, animare : Italis *Inanimare*, et *innanimare.* Utitur Galfridus Monemuthensis lib. 8. cap. 4. lib. 10. cap. 9.

✱ **INANIMENTUM**. [Inane, res inanis. *Plaut. Stich.* 1. 3. 19. *Inanimentis* explementum quærito.]

° **INANIRE**, Exinanire, ad nihilum redigere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Despulhar, Prov. exuere, nudare, Inanire.* B. de Amor. in Spec. sacerd. MS. cap. 5 :

Ludens res perdit, famam et tempora perdit,...
Perdens insanit, malestando corpus Inanit.

¶ **INANITAS**, Deliquium, animæ defectio, Gall. *Défaillance, Evanouissement.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 793. de S. Bertrando : *Subito venit sibi Inanitas, taliter quod cecidit in terra pro mortua.*

¶ **INANITRICES**. Vide *Janitrices.*

INANTE, In posterum, *deci en avant*, in Fœdere Regum apud Nithardum lib. 3. ann. 842. *Inanzi* Itali dicunt. Commodianus Instr. 46 :

.... Cave, ut non delinquas Inante.

Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 16 : *Inante absidem rotundam habens.* Vita S. Deicoli Abb. cap. 2. num. 10 : *Subito febre invaditur, languore nimio arctatur, adeo ut nec passum quidem Inante perficere valuisset.* Capitula Caroli C. tit. 12. cap. 6 : *Quicunque abhinc Inante latronem receperit.* Adde Vitam S. Wunebaldi cap. 14. Bedam lib. 1. Hist. cap. 5. etc. Gloss. Isid.: *Inante diem, in ipso die.* Gloss. Gr. Lat.: Εἰς τὴν πρὸ ταύτης ἡμέραν, *Inante diem.* Octav. Horatianus lib. 4. Rer. Medic.: *Ita ut unum habeat Inante, et alterum retro.* Utitur et Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. cap. 66. ut et Plautus, Cicero, Propertius, et alii.

Inantea, Eadem notione. Sacramentum fidelium apud Pithœum : *Promitto, quia de isto die Inantea isti seniori meo, quandiu vixero, fidelis et obediens, etc.* Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 60. [°° 167.] : *Habeat eas* (res) *sibi Inantea absque portione fratrum.* Adde Leges Aistulph. Regis tit. 9. § 5. [°° 14.] Occurrit passim.

¶ Inantia, Eadem significatione, in Chronico Novaliciensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 751. in Charta ann. 691. apud Felibianum Hist. Sandionys. pag. xi. et apud Mabill. de Re Diplom. pag. 510.

° **INANTEA**, Præterea, ulterius. Gregor. Turon. lib. 7. Hist. Franc. cap. 28 : *Post hæc exercitus ab urbe Pictava remotus, Inantea post Gundovaldum proficiscitur.* Charta ann. 1043. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Qui meam donationem infringere voluerit,... componat tibi in vinculo tantum et alium tantum, et Inantea quod petiit adquirere non valeat, et Inantea hæc mea donatio firmis et stabilis permaneat.* Pro In posterum, passim occurrit, ut observat Cangius in voce *Inante.*

° **INAPOZIMATUS**, *i. sine jure*, in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 112 : *Accipiant pullos et gallinas non satis pingues, Inapozimatas magis quam zimas.*

¶ **INAPPREHENSIBILIS**, Qui non potest comprehendi. S. Paulinus Epist. 32. n. 20 : *Jam constat quomodo videas invisibilem et Inapprehensibilem comprehendas.*

¶ **INAPPRETIABILIS**, Sine pretio, qui non potest pro dignitate et excellentia satis æstimari. Concil. Tolet. XI. : *Scilicet ne Inappretiabilem S. Spiritus gratiam donis vel muneribus quis existimet comparandam.* Concil. Tolet. VIII.: *Sacrosancti baptismatis Inappretiabile donum.*

° 1. **INAQUARE**, Aqua macerare, subigere, Gall. *Rouir.* Stat. antiq. Cumanæ cap. 75. ex Cod. reg. 4622. fol. 42. r° : *Nulla persona præsumat Inaquare linum nec canapum, etc.*

° 2. **INAQUARE**, Irrigare, Ital. *Adacquare.* Stat. Cadubr. cap. 99 : *Sancimus quod quilibet buscherius in Cadubrio per dies octo, postquam signatæ fuerint ejus talleæ per aliquem mercatorem, tam terrigenam quam forensem, teneatur et debeat eas Inaquare vel Inaquari facere, sub pœna solidorum centum pro quolibet buscherio, et nihilominus ipsas talleas Inaquare omnino teneatur.*

✱ **INARDEO**, [Idem quod ardeo, aut valde ardeo. *Enn.* apud *Cic.* 2. *Orat.* 54.]

° **INARMARE**, Ansa seu corrigia, nostris *Enarme* nuncupata, scutum ins truere. Arest. parlam. Paris. ann. 1304. in Reg. *Olim* fol. 64 : *Declarantes quod licet dicti sellarii sui officii ratione pectoralia, estriverias et culerias de duobus coriis suere non possint,... ipsi tamen.... præparare poterunt et scuta Inarmare, et cætera facere ad ipsorum officium pertinentia.* Guill. Guiart. ad ann. 1304 :

Fors messire Oudart seulement,
Qui l'escu pris par les Enarmes, etc.

Le Roman *de Garin :*

L'escu au col par les Enarmes tint.

Alibi :

Il s'entrehurtent et de cors et de pis,
Que les Enarmes se font des poins saillir.

Rursum :

Là veissiez grosses lances croisir,
Et les Enarmes fors des poins départir.

Vide supra *Giga* 3.

¶ **INARRERAMENTUM**, f. ut *Æramentum*, Quodvis utensile agricolarum. [° Malim de Agro, qui aratur et colitur, intelligere.] Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 265 : *Guillelmus in Darennio granchiam ex suo proprio ædificabit, et cum defecerit de communi reædificatur, et tempore messis garbæ per manus famulorum utriusque partis ante granchiam partientur. Et sciendum quod de omnibus Inarreramentis, quæ per Guillelmum vel hæredem ejus in eadem tenura facta fuerunt, Abbatia medietatem habebit.*

¶ **INASPICABILIS**. Gloss. Græc. Lat. : Ἀόρατος, *Invisibilis, Inaspicabilis.*

° **INASPILATUS**, Alligatus. Chron. Tarvisin. ad ann. 1380. apud Murator. tom. 9. Script. Ital. col. 777 : *In capite autem caputium alterius dictorum pannorum gestabat, sub gula Inaspilatum cum chordulis siricis ejusdem coloris, quibus infra brachia caputium per spallas emissum conligabat.*

¶ **INASTA**, *Sancta, pulchra, clara, splendida.* Gloss. Isid. In excerptis *Inacta.* Grævius haud sine probabilitate existimat legendum esse *Inclyta.* Papias : *Inclytus, clarus, gloriosus, invictus, illustris.*

INATRIUM, Atrium Ecclesiæ, *Paradisus.* Anastasius Biblioth. in Vita Stephani II. PP. ex Bibl. Cæsarea apud Lambecium lib. 2. pag. 927. (nam desunt in Editis) : *Renovavit Inatrium ante fores B. Petri Apostoli, qui Quadriporticos dicitur.* Vide *Atrium.*

¶ **INATTINGIBILIS**, Qui non potest attingi, comprehendi. Gervasius Tilberiensis in Otiis Imperial. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 884 : *Super istud arbitror esse cœlum Trinitatis, ubi sola Trinitas habitat non localiter, sed incircumscripte, et inenarrabili et Inattingibili gloria.*

INAVARITIES, in veteri Inscriptione 1046. 6 :

Feido feida viro veixsit studio parili, quum
Nulla Inavarities cessit ab officio.

INAUDIENTIA, Inobedientia. S. Cyprianus Ep. 28 : *Perniciem sibi et mortem per Inaudientiam et intemperantiam provocent.*

° **INAUDIRE**, Non audire, inauditum rejicere. Vita S. Vital. tom. 2. Mart. pag. 31.° col. 2 : *Noli delinquentem aliquem Inaudire.*

* **INAUDITOR**, Inobediens. Acta Lat. S. Niceph. tom. 2. Febr. pag. 894. col. 2: *Sapricius presbyter imperatorum contemptor et Deorum immortalium Inauditor, etc.* Vide *Inaudientia.*

¶ **INAVISATUS**, Inconsultus, a Gallico *Avis*, Consilium. Confirmatio fundationis Capituli Middelburg. ann. 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1346. col. 2: *Nec alienentur dicto domino et nobis Inavisatis et inconsultis et non consentientibus.* Occurrit rursus in Chronico Bergomensi apud Murator. tom. 16. col. 1404.

* **INAURATUS**, perperam emendatum pro *Inornatus*, recte monet D. *de S^te. Palaye* in Comment de Ant. Milit. pag. 191. ex Vita S. Elig. tom. 2. Spicil. 2. edit. pag. 82. col. 2. Sed minus attente hanc temerariam emendationem Achério tribuit, quæ D. *de la Barre* tribuenda erat, ut ex ipsa nota ad hunc locum colligitur.

* **INAURES**, *dicuntur Philateria idolorum, sicut dicit, Glossa super Genesim xxv.* Vocabul. Brevil.

* **INAUSTRO**, φωτίσω, in Excerptis. Mendose fortassis pro Inlustro, inlumino.

* **INAUTORARE**, Cooptare; unde *Inautoratio*, Cooptatio, præsertim cum ex auctoritate fit. Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 267: *Civium ad militarem ordinem Inautoratio quomodo rata esse debet, vel non... Porro quod sculteti et kmetones etiam in militarem ordinem per regem Inautorentur, et milites atque scartabelli appellantur.*

INAUXILIATUS, Auxilio, ope destitutus, Sapient. cap. 12. v. 6. ubi Græca habent ἀβοήθητος.

* **INBALSAMARE**, Grato odore perfundere, quo etiam sensu *Embaumer* dicimus. Metaphorice usurpat Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 7. pag. 14: *Dumque ipsa tempora pocius viciorum sordere scoria, quam morum Inbalsamari odore mellito,... aspiceret, etc.*

* **INBANNARE**, Sub *banno* ponere; cum scilicet agri, prati aut silvæ usus edicto publico prohibetur. Charta Joan. delph. Vienn. ann. 1315. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 100: *Et quod possint eisdem uti et frui, essartare et essartata tenere, pasqueyrare,.... et ipsa Inbannare, etc. Enbaldir*, pro Publicare, proclamare, in Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 455: *Ordinons que nuls queilconques vendans vins dedains la citteit de Liege, ne polrat faire nonchier vin tenant colleur, ne ainssy embaldir tenant colleur, se celly vient* (vin) *ainssy nonchiet et Embaldis ne tient colleur douze heures entieres.* Vide *Inbannire* 1.

1. **INBANNIRE**, [INBANNARE, In fiscum redigere. Statuta Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 859: *Fructus decimæ dictæ Inbanniant et saisiant auctoritate nostra, donec de prædictis fuerit satisfactum, et quicumque de prædictis fructibus post hujusmodi Inbannitionem se intromiserit, etc.*] Vide *Bannum* 1.

¶ 2. **INBANNIRE**, Excommunicare, interdicto subjicere. Charta Liethardi Camerac. Episc. ann. 1132. pro Ecclesia Grimbergensi, apud Miræum tom. 1. pag. 97: *Concedo etiam ut si Inbannitur terra, remotis excommunicatis, hæc cantet Ecclesia janüis clausis.* Alia Odonis ejusd. urbis Episc. ann. 1112. laudato tom. pag. 371: *Et si tota patria offensis aliquorum Inbanniatur, remotis sæcularibus laicis Ecclesia non cesset, sed sub silentio cantet.* Charta anni 1244. apud Hansizium tom. 2. Germaniæ sacræ pag. 342: *Si aliquis Episcopus aliquem Inbannierit et ille contumaciter* XL. *diebus Inbannitus perseveret, Duci per litteras suas insinuet, et Dux ipsum statim proscribet. E converso Dux de contumaci proscripto nunciet Episcopo, et nec Inbannitus, nec proscriptus absolvatur, nisi ab eo qui prius ipsum ligavit.* Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1. [** Reinard. Vulp. lib. 3. vers. 2331:

Corrigare infelix, esse hæc rasoria dicis?
Inbannite quater quindeciesque Satan!]

¶ **INBANNITOR**, Qui invadit et quasi in *bannum* mittit. Statuta Eccl. Leod. ann. 1290. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 888: *Occisores, mutilatores, percussores atrociter clericorum, Inbannitores, et arrestantes bona Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum, etc.* Vide *Inbannire* 1.

¶ **INBANNIZARE**, ut *Inbannire* 2. Vita S. Ayberti, tom. 1. April. pag. 679: *Concedimus etiam tibi, ut in oratorio tuo licentiam habeas ostiis apertis Missas celebrare, etiamsi pro aliquo forisfacto patria reliqua Inbannisata fuerit.*

* **INBANNUM**, Idem videtur quod *Bancus*, stallum, ubi mercatores merces suas exponunt. Privil. concessa ab Eduardo reg. Angl. habitatoribus Salvet. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 658: *Volumus quod Inbanna et projecta et domorum stillicidia, fenestræ et antefenestræ, quæ sunt ante mercatum, sint liberæ burgensibus, quorum fuerint dictæ domus.*

* **INBASTARDIRE**, Degenerare, Ital. *Imbastardire*, Gall. *s'Abatardir.* Serm. Gabr. Barel. in festo S. Steph.: *Italia.... Inbastardita dicitur, quia degeneravit a bonis moribus.*

⁎ **INBASTUM**, [Gallice *bât*: « Pro uno *Inbasto* pro equo qui portavit Christi corpus. (Mandat. camer. apost. f. 28. oct. 1458.) »]

* **INBAXIATOR**, Legatus, in Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 51. col. 2. Vide supra *Imbaxiator.*

IN BENE. Capitula Caroli C. tit. 21. cap. 2: *Vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus In bene meruerunt, etc.* Phrasis Gall. *Meriter en bien.* [* Utitur Seneca lib. de Beat. vit. cap. 9.]

INBENEFICIARE, [Prædium in beneficium dare. Lambeciani Annal. Franc. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 120: *Primores itaque Marchenses, qui fuerunt Italici regni... Regi se præsentavere, sed præsumptuose se Imbeneficiari ultra modum jactantes, omnes capti sunt.*] Vide *Beneficium.*

INBLADARE, [Sementem facere, *Bladum* terræ committere, Gall. *Emblaver.*] Vide *Bladum.*

⁎ [« Quando dicta terra erit *Inbladata* frumento seu debuerit *Inbladari.* (Chart. Lingon. in coll. Campan. B. N. t. 152. n. 11. an. 1307.) »]

INBOIARE, [Compedibus vincire.] Vide *Boia.*

¶ **INBONITAS**, *Malus animus*, in Glossis Sangerman. MSS.

* **INBOSCA**, INBOSCATA, Insidiæ, Gall. *Embuscade.* Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 54. col. 2: *Pro vidiendo si erat Inboscata gentium armorum, etc.* Instr. ann. 1384. ibid. pag. 68. col. 2: *Inde animalia, tam per falsas Inboscas quam alias deraubando.* Vide supra *Imbosca.*

* **INBRACCATUS**, *Bracis* seu femoralibus vestitus. Chron. Danic. incerti auctoris ad ann. 1389. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Mss. pag. 114: *Hic* (Albertus rex Sueciæ) *videns femineum principatum Daniæ, multis contumeliis reginæ ejus Margarethæ illatis, vocando eam regem Inbraccatum, juravit, non se gestaturum caputium, priusquam illi sceptra Daniæ adimeret.*

¶ **INBREMATA**, *Ornamenta vasorum.* Glossar. vet. Sangerman. MS. num. 501.

INBREVIARE, [In *Breves* redigere, describere. *Cætera, ut super Inbreviatum est, concessit*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 5. Rursum occurrit apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 13.] Vide *Brevis.*

¶ INBREVIATIO, Descriptio in *Brevi* seu schedula. Bern. Ord. Cluniac. part. 1. cap. 14: *Si quando festiva Inbreviatio est agenda, non agitur in illa minori tabula quotidiana, sed in alia proprie ad festivitates deputata. Fit etiam apud nos alia Inbreviatio non inutilis... scilicet ut qui servierunt in coquina, omnes per ordinem conscribantur, ne forte per oblivionem contingat, ne quisquam frequentius quam alii eo officio gravetur.*

¶ INBREVIATURA, ut *Inbreviatio*; vel etiam id quod pro *Brevibus* obtinendis, vel actis in *Breves* redigendis solvebatur. Charta Stephani I. Comitis de Sancero ann. 1152. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 703: *Census denariorum et frumenti... decimam arietum, quinque solidos de Inbreviaturis, consuetudinem pasnagii et herbagii.* Vide plura in *Brevis.*

* Aliud sonat *Embriefver*, Aliquem nempe per *breve* in jus vocare, in Lit. remiss. ann. 1373. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 3: *A quoy icellui Regnault dist au suppliant, je te vois Embriefver à Clermont. S'Embriéver* vero, pro *s'Amortir, s'éteindre*, Exstingui, in Vit. SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 34. r°. col. 1: *Com li filz au prevost la cuida touchier* (S^te. Agnes) *la clartez s'Embriéva en lui.* Ubi Acta ejusd. Mart. tom. 2. Jan. pag. 352. col. 2: *Irruens in ipsum lumen, priusquam vel manu eam contingeret, cecidit in faciem suam, et præfocatus a diabolo, expiravit.*

¶ **INBRICARE**, Tegere. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS.: *Inbrico*, καλυπτηρίζω.

* Hinc vox *Imbrinqué*, Practicis nostris etiamnum nota, teste Pr. *de Mazaugues*, pro re intricata, obscura et difficili: inde etiam vel ab *Embrum*, ut supra in hac voce dictum est, nostrum *Embrunchier*, Tegere, operire, involvere. Charta ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 26: *Il estoit si Embrunchié de son chaperon, que on ne le congnoissoit pas.* Vide supra *Embrum.*

* **INBRIGATIO**, Difficultas, molestia, lis. Charta Yoland. de Lezign. comit. March. et Engolism. ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 175: *Promittimus ipsos et successores suos ab omni impedimento, inquietatione, perturbatione, Inbrigatione, ... immunes facere.* Vide *Briga* 1.

INBROCCARE, [Transfigere.] V. *Broccæ.*

⁎ **INBROCCATUM**, [Gallice *étoffe brochée*: « Paramentum unum album de *Inbroccato* albo cum duabus cortinis et uno copertorio cum frangiis deauratis. (Inventar. rer. forr. pal. apost. 10. oct. 1464.) »]

¶ **INBRUCLUM**. Vide *Inburuclum.*

IMBRUTUS, *Imprudens, sine sensu, sine*

intelligentia. Glossæ antiq. MSS. [❊ *Imbrutus,* ex Papia. Vide in hac voce.]

¶ **INBUCUM,** Infundibulum, Gall. *Entonnoir*, Ital. *Ombuto*, Hispan. *Embudo.* Inventarium ann. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Item unum Inbucum magnum et aliud parvum, unam estivam de fuste, item foiratum unum cum ysotono.* [❊ Provincialibus *Embud. Imbutum*, eadem notione, in Macri Hierolex. ex Victor. de Persecut. Vandal.]

INBULLARE, [Sigillare.] Vide *Bulla.*

INBURSARE, *In bursa reponere.* Ugutioni : nostris *Embourser.* [Concilium Salisburg. ann. 1456. apud Hansizium tom. 2. Germaniæ sacræ pag. 503 : *Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen suarum animarum sibi Inbursare non verentur.* Hoc est sibi sumunt, ut solent qui pecuniam in *bursa* sua seu loculis recondunt. Vide *Imbursare.*]

INBURUCLUM, Inbruclum. Gloss. Gr. Lat. MS. : Ἐμβούλουκλον, *Inbruclum.* Editum *Inburuclum* habet. Meursius in Auctario libri de Gloria cap. 32. et in Gloss. v. Βουρίχος, putat, nescio an vere, sellam esse equestrem, quæ scilicet *burici* dorso aptatur. Aliis est involucrum. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ **INCÆNIARE,** *Stupere, cessare.* Gloss. Isid. *La Cerda* legit : *Incœnare,* ut primo sit ἄδειπνον εἶναι, deinde quia ex jejunio delirium, *Stupere.* Sic et ante hunc Gebhardus in Crepundiis. Grævius.

❊ **INCÆNIUM,** Donum , munus, pro *Encænium.* Vide in hac voce. Stat. Montis-reg. pag. 64 : *Caveant dicti domni vicarius et judex, ... ne ultra eorum ordinata salaria, a quavis persona exigant vel acceptent... aliqua munera vel Incænia.* Vide infra *Incennium.*

¶ **INCÆSA.** Vide *Incisa.*

✱ **INCALATIONES,** [Invocationes. *Festus.*]

✱ **INCALATIVE,** [Vocative. *Festus.*]

INCALÇARE, Quærere. [Persequi, Ital. *Incalzare.*] Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Rege Arag. : *Si aliquis homo fuerit interfectus in castro, vel villa Infantionis,... homines ipsius villæ vel castri tenentur Incalçare illum , et esforcium facere, quod capiant eum, et reddant bajulo Regis.*

¶ **INCALLARE,** Callo obducere. *Carnem indurare et Incallare,* apud Vegetium lib. 2. de re veterin. cap. 27. Italis *Incallire.* Hinc

¶ Incallitus, Callo obductus. Miracula B. Gregorii Vernacul. tom. 1. Maii pag. 539 : *Statimque genu extendit, paulo post pedem Incallitum movit, et paulatim crus totum.*

❊ **INCALLEGARE,** Vendere. Stat. Genuens. lib. 6. cap. 10. pag. 155 : *Non possit aliquis fideicommissarius, executor, administrator, tutor vel curator emere neque Incallegare, per se vel interpositam personam, rem aliquam, licet mobilem, fideicommissariæ, tutelæ seu curæ.*

✱ **INCALO,** [Invoco. *Festus : Incalanto,* invocanto.]

¶ **INCALUMNIATUS,** Liber a *Calumnia* seu ab omni juris actione. Charta Sigeri Castellani Gandensis ann. 1217. apud Miræum tom. 2. pag. 1213 : *Nos ergo id, quod in prædictis nostri juris esse putabamus, Incalumniatum relinquentes, liberum ab omni vexatione dimittimus.* Vide *Calumnia.*

¶ **INCALZUS,** Persecutio, cum victor hostem fugientem insequitur, ab Italico *Incalzare,* Insequi. Regimina Paduæ ad ann. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 434 : *Disconfittus fuit dictus dominus Canis, et fugit usque ad Montem Silicem cum maximo Incalzo filii domini de Gualser, semper sequendo cum sociis suis usque ad dictum castrum Montissilicis.*

¶ **INCAMARARE,** Adulterare. Dicitur de quibuslibet mercibus fallacibus et fucosis. Statuta Massil. lib. 5. cap. 21 : *Ne avera aliqua Incamarentur sive sophisticentur. Constituimus ut nemo possit vel audeat in Massilia Incamarare, seu sophisticare, aliquod avere cujuscumque sit generis et materiei ; et quicumque hoc fecerit puniatur inde arbitrio Rectoris, vel Consulum. Addentes insuper quod tres probi homines statuantur, ad arbitrium quorum fiant caricæ averorum, quæ vehentur in Franciam, et qui cavere debeant ne possit ibi fieri aliqua Incamaratio, vel sophisticatio : et si prædicti tres homines non poterint interesse dictis caricis faciendis, quod possint fieri ad arbitrium duorum ex eis, et qui debeant judicare avera, cum dubitaretur, an essent Incamarata.* Vide *Incameratus* 1.

INCAMATATUS. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 7 : *Indiget præterea dictus exercitus, quod ex istis navigiis antedictis aliqua sint Incamatata seu barbotata, tali modo, quod homines prædictorum non timeant lapides machinarum.* Forte *incamerata.*

¶ 1. **INCAMERATUS,** Adulteratus. Statuta Massil. lib. 1. cap. 38 : *Nullus audeat afferre in Massiliam herbas Incameratas, seu mixtas ; imo illæ quæ apportabuntur, apportentur in Massilia mundæ... Nullus blanquerius audeat de cætero emere herbas Incameratas, seu mixtas, vel de eis operari.* Ibid. cap. 40 : *Et quod teneantur dicti corraterii sui officii sacramento non vendere, nec vendi facere, nec baratare aliqua avera Incamerata ; et si alicubi in Massilia talia avera sic Incamerata sciverint, teneantur hæc manifestare illis duobus probis hominibus, qui erunt constituti a communi Massiliæ super averis Incameratis.* Vide *Incamarare.*

¶ 2. **INCAMERATUS,** In *camera* seu cubiculo habitans, inclusus. Vide locum in *Forcaria.*

¶ **INCAMISIATUS,** Indutus *camisia,* seu indusio. Miracula S. Amalbergæ, tom. 3. Julii pag. 111 : *Ego templum tuum ad honorem nominis tui, nuda pedes, Incamisiata peregre visitabo.*

¶ **INCANALIS,** *Via angusta inter montes transgrediens.* Gloss. MS. in Seguer. Cod. Canonum collect. præmissæ. V. *Canalis* 1.

✱ **INCANAVARE,** Incanevare, Idem quod infra *Incannipare.* Vide in hac voce. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 255 : *Statuimus quod nullus debeat emere blavam neque vinum causa Incanavandi vel revendendi, excepto ordeo et spelta ;* et tom. II. pag. 210 : *De blado non emendo nec Incanevando, et ubi emendum est bladum.* [Fr.]

❊ **INCANCERATUS,** Gangræna infectus, Ital. *Incancherato,* Gall. *Gangrené,* alias *Engriné.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 207 : *Tant par la mauvaise garde dudit Willaume, comme pour le harle et air du temps, laditte playe porroit estre Engrinée.* Mirac. S. Fiacrii tom. 6. Aug. pag. 616. col. 2 : *Quædam mulier habebat mamillam Incanceratam, etc.* Vide *Incancrire.*

INCANCRIRE, In cancrum desinere. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion.: *Si Incancrierint ulcera.*

¶ **INCANDIDARE ,** Candidum facere, lavare, mundare. Jul. Firmicus de Error. relig. profanæ pag. 57 : *Maculas Christi sanguis Incandidat.*

¶ **INCANIGENIA,** *Primigenia.* Papias.

❊ **INCANNIPARE,** In *canipam* seu cellam penariam vel vinariam inferre , Gall. *Encaver, mettre en cellier.* Stat. Cadubr. pag. 52. v°. : *Item ordinamus..... quod nullus homo vel persona forensis...... audeat vel præsumat per se vel alium..... Incannipare vel Incannipari facere vinum, bladum, oleum, sal, pannum cujuscumque maneriei et conditionis, vel aliqua alia mercimonia in terra Cadubrii, animo et intentione vendendi ipsa ad minutum.*

¶ 1. **INCANONIZARE,** Approbare. Joan. XIII. PP. apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 587 : *Annuimus et collaudamus atque Incanonizamus, ut ad ecclesiam S. Viti et S. Wenceslai Martyrum fiat sedes espiscopalis.*

¶ 2. **INCANONIZARE,** In Sanctorum numerum referre, adscribere, Gall. *Canonizer.* Dissertatio de corpore S. Adalberti, tom. 3. April. pag. 204 : *Quem tu dicis Sanctum, adhuc non est per apostolicam sedem Incanonizatus. Missam ejus ut pro defunctis celebramus.*

1. **INCANTARE,** Præstigiis magicis illudere , *Enchanter.* Gloss. Gr. Lat. : Ἐπᾴδω, *Incanto, præcanto. Carmina profana Incantare,* apud Lamprid. in Juliano. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 13. § 6 : *Si quis Christianus... apostataverit, vel venenum alicui ministraverit, aut Incantaverit, etc.*

Incantatores. Anianus ad leg. 3. Cod. Th. de Malefic. (9, 16) : *Malefici vel Incantatores, vel immissores tempestatum.* Vita S. Præjecti : *Cum nullatenus a medicis vel Incantatoribus medelam consequi valuisset.*

Incantatio. Fredegar. Epist. cap. 9 : *Mummolum factione Fredegundæ, cui reputabant filium suum per Incantationem interfecisse, jussit Rex suggillare.*

¶ Incantatura, Eadem notione. Index vett. Canonum tom. 3. Concil. Hisp. pag. 7 : *De eo quod non liceat Sacerdotibus vel Clericis Incantaturas vel etiam contrarias ligaturas facere.*

Incantamentum *ad leniendum dolorem adhibere,* apud Ammiam. lib. 16. ubi Lindenbrogins.

❊ Præstigiis, uti ad sanandum licet ex Stat. Mantuæ lib. 1. rubr. 83. ubi alioquin severe prohibentur : *Et per hoc statutum non includatur seu etiam afficiatur, qui vel quæ prædictas incantationes fecerit ad sanandum vel liberandum aliquem de aliqua infirmitate , et alio modo licito et a jure communi permisso.*

2. **INCANTARE,** Auctionari, sub hasta vendere, [vel locare,] Italis pariter *Incantare, Far Incanti, vender all' Incanto,* nostris *Vendre à l'Encant.* [❊❊ Vide Murat. Antiq. Ital. tom. 2. col. 1230.] Statuta Veneta lib. 6. cap. 63 : *Antequam procedatur ad Incantandum aliquam proprietatem, etc.* [Statuta Arelat. MSS. tit. 146 : *Castrum Auriculæ non Incantetur, sed Castellani constituantur, et communes habeant in dicto castro tres guachas et septem alios sufficientes cives Arelatis quorum duo sint peyraroni.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 53 : *Statuimus similiter observandum etiam in eo, qui jus dicti ponderis tunc emerit, vel incantaverit, seu teneret.* Occurrit ibid. lib. 2. cap. 1. lib. 6. cap. 16. apud Ogerium Panem lib. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1214. et Marchisium lib. 5. eorumd. Annal. ad ann. 1222. etc.] In Charta ann. 1372. : *Incantator Gabellæ salis. Vendre à l'Enchantement,* in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 134. *Mettre à l'Encant,* in Consuetud. Pictavensi art. 428. et Britannica art.

729. Vide Foros Beneharn. Rub. *de forma de far Incant*, [et supra *Encantare*.]

¶ INQUANTARE, Eodem intellectu. Statuta Arelat. MSS. art. 156 : *Inquantatores Arelatis jurent... quod bene et fideliter vendant et Inquantant* (sic) *omnes res que sibi tradite fuerunt.* Occurrit rursus art. 190. et apud Salvaing. de Usu feud. pag. 44.

* *Incanter*, eodem sensu, in Lit. ann. 1474. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 324. col. 2.

* INCANTOR, Auctionans, nostris alias *Enchanteur*. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 663. art. 13 : *Ipsique consules instituere poterunt corretarios,... et Incantores, quos et quot volunt et volent.* Charta ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 148 : *Couratiers, crieurs de vins et Enchanteurs. Encanteur*, in Lit. ann. 1373. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 682. art. 12.

* INCANTATOR, Licitator. Stat. datiar. Riper. cap. 5. fol. 14. r° : *Quilibet Incantator, emptor seu conductor, etc.* Rursum cap. 19. fol. 6. v°. : *Item quod dicto Incantatori et emptori dicti datii, etc.*

INCANTATORES, in Charta ann. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ch. 88. ex Tabulario Regio : *Bajuli, Notarii, Servientes, Incantatores, Præcones, et alii Curiales dictarum villarum, etc.* [Statuta Massil. lib. 6. cap. 16 : *De officio Incantatoris. Quoniam res mobiles quotidie per licitationem venduntur, et in ipsa licitatione, seu Incantu, multæ fraudes excogitantur... statuimus inviolabiliter observandum, quod nullus Incantator, etc.* Pluries occurrit ibi. Litteræ Johannis I. Regis Franc. ann. 1351. quibus creat Consules in castro de Gleola : *Item, quod Incantator publicus dicti castri valeat et debeat facere proclamationes. Inquantator,* in Statutis Arelat. MSS. art. 156.] Huc spectant hæc Exodi cap. 36 : *Jussit ergo Moyses præconis voce Cantari, etc.*

ACCANTATORES, Vectigalium conductores, qui vulgo *Firmarii*. In Tabul. Tolosano Cameræ Comput. Paris. ann. 1239. fol. 87 : *Hæc est carta commemorationis de placito, quod habuerunt,... pro se et pro cæteris Accantatoribus eorum bonorum hujus urbis Tolosæ ac suburbii, etc.*

¶ INCANTUM, INCANTUS, INQUANTUS, Auctio, hasta publica, Gall. *Encant.* Statuta Eccles. Cadurc. etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 731 : *Non permittant aliquatenus Sacerdotes in Ecclesiis, vel cimeteriis, choreas fieri, nec dici cantilenas profanas et sæculares, nec edicta, vel Incanta, ibidem induci* (indici) *per laicos, sive banna.* Passim occurrit *Incantus* in Statutis Massil. lib. 1. cap. 39. lib. 2. cap. 1. lib. 6. cap. 16. Charta ann. 1496 : *Per captionem, vendicionem et distractionem omnium et singulorum bonorum eorumdem, præsentium et futurorum, quorumcumque prædictorum, bannique, Inquantus et garnisionis duorum aut plurium servientium in bonis et domibus appositionem.* Bleyn. Instit. pag. 552 : *Subhastationes publicas Pragmatici Incantus vocare malunt, a voce forsitan præconis proclamantis licitationes... attollit enim vocem, ita ut eam per modum cantus emittere videatur. D. de Caseneuve* ab *In quantum*, Gall. *Pour combien, Incantum* deducit, et ad confirmationem sententiæ laudat Consuetudinem Britanniæ art. 728. ubi : *Ladite maison sera vendue et Inquantée entre lesdits heritiers.* Addit Menagius Arestum Parlamenti ann. 1413 : *Tellement que comme à l'Inquant se bailloient lesdites Prélatures.* Horum Scriptorum sententiæ suffragatur Testamentum Johannis *de Talaru* Card. et Archiep. Lugdun. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 671 : *Vendatur ad Inquantum publice, et majus pretium offerenti tradatur. Vendantur ad Inquantum et extinctum candelæ,* in Litteris anni 1363. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 626.

* INCANTATURA, Officium *Incantatoris*, seu emolumentum ex *incantationibus*. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 551 : *Bassam juridictionem loci Agrifolii... dominus noster rex tenebat et possidebat, cum... sergenteria, Incantatura, geolaria, etc.*

* INCANTUS, Eodem significatu. Charta Phil. V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 221 : *Habeant* (consules S. Pauli in senescal. Tolos.) *Incantum seu Institutionem præconis et incantatoris, cum emolumentis inde percipi consuetis. Jura incantus et cridæ*, in Ch. ann. 1332. ex Reg. Cam. Comput. Aquens. *Incantum et bannum*, in Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 286. art. 6.

¶ 3. **INCANTARE**, Injungere, vehementer rogare. Limborch. Sent. Inquis. Tolos. pag. 140 : *Incantavit eum, quod non loqueretur alicui extraneo de eis.* Pag. 141 : *Incantavit eam, quod nulli revelaret.* Pag. 153 : *Incantabat eum, quod esset constans, quia ipse nihil dixerat contra eum.* Pag. 205 : *Illos de domo sua Incantavit, ne prædictum hæreticum revelarent.* Et pag. 222 : *Fuit similiter Incantatus, ne revelaret eos.* Eodem intellectu vocem *Enchanter* etiamnum usurpant quidam in inferiori Normannia.

* Monere, denuntiare. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Et dixit quod frater Raimundus Audefredus Incantabat illos de baillia, quod non acciperent cirogrillos ; quia præconisatio facta erat, quod nullus caperet cirogrillos sub pœna* 60. *solidorum.* Annal. Victor. MSS. ad ann. 1378. ubi de Romanis petentibus, ut nemo nisi Romanus aut Italicus in Papam deinde eligeretur : *Rogaverunt* (cardinales) *et requisierunt eos* (Romanos) *ut cessarent a requestis et verbis suis hujusmodi, quæ minas expresse sapiebant, et ex quibus etiam impressionem ipsis per eos fiendam vehementer suspicabantur, quam si facerent, eos ex tunc advisaverunt et Incantaverunt, quod si ejus aliquem eligerent, ipse non esset Papa, sed intrusus.* Bonifac. prior major. Cartus in Defens. Bened. XIII. cap. 98 : *Nec hoc est detrahere, sed Incantare, instruere, avisare.*

* 4. **INCANTARE**, Cantare, legere. Parid. de Grassis Cærem. capell. Papal. MS. : *Quoniam hi decem et novem ordinarii* (sermones) *Incantati Evangelii currentis expositionem, et in Dei laudem aguntur, sacri vocantur.* [** Vide Forcellin.]

* **INCANTATURA**, INCANTOR. Vide supra in *Incantare* 2.

INCANUS, Σπαρτοπόλιος, in Gloss. Gr. Lat. [** Vide Forcellinum.]

* *Valde canus* apud Laur. in Amalth. Proprie, Cui sparsi per tempora Capilli cani, a σπείρω, spargo et πολιός, canus. In quibusdam Gloss. *Incanus, canaster*, teste Kuhnio in Polluc. lib. 4. cap. 19. 3.

INCAPABILIS, [Qui capi non potest seu comprehendi. Suppl. Antiquarii : *Incapabilis*, ἀχώρητος, *Incomprehensibilis, immensus.* Vetus fidei professio apud Mabillon. tom. 4. Analect. pag. 177 : *Ceterum Deitatem invisibilem, inenarrabilem, Incapabilem, incomprehensibilem confitemur.*] Vide *Capabilis.*

* Occurrit in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. Iren. lib. 4. cap. 37 : *Incapabilis visibilem se et conprehensibilem et capacem hominibus præstat.* Charta Ragenfredi episc. Carnot. ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Divina autem quia sunt pleraque rationis Incapabilia, ammirationis nonnumquam subeunt contemplativa.*

¶ **INCAPARARE**, Manus in aliquem injicere, Gall. *Arrêter,* ab Italico *Incaparrare* vel *Caparrare*, Detinere. [* Minus recte ; ibi enim *Incaparare,* est sibi aliquem devincire, quasi arrhis datis : nam Italis *Incaparrare*, proprie Arrhabonem dare sonat. Vide supra *Caparra.*] Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 386 : *Immo quantoscumque poterat Incaparare, potius gloriabatur in faciendis injustitiis, ut Bononienses et alios adhærentes potius perterreret.*

INCAPILLATUS. Anastasius in Gregorio IV. PP. : *Signum Christi habet historiam in modum leonis Incapillatam, cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor et uncino uno.*

INCAPITALIS. Gloss. Gr. Lat. : Ἀκέφαλος, *Incapitalis*, sine capite. [* Legitur in Castigat. ad utrumque Glossar. deest vero in Gloss. editis.]

INCAPITARE , ἐπάρχεσθαι , in Gloss. quasi *in*, vel *a capite incipere.* Nihili est, quod viri docti *incœptare*, restituunt. [* Excerpta : ἐπαρῶμαι, *insecro, Incapito.* Vide in Amalth.]

INCAPITATUM, Papiæ, *sine capite*, [in Glossis Sangerm. MSS. *Incapitatus.*]

INCAPPARE , [Cappa induere.] Vide *Capa.*

INCAPSARE, Intra *capsam* includere, *Enchasser*, apud Jo. de Capella in Chron. Centulensi MS.

INCAPTIBILIS , Incomprehensibilis , apud Baltherum Mon. in Vita S. Fridolini Abb. num. 29.

¶ **INCAPTIVARE**, *Captivum reddere,* in Glossario Barthii ex Roberti Monachi Hist. Palæst. : *Qui eam Incaptivaverant.*

* **INCAPTUS,** Non captus. Acta S. Andr. abb. tom. 2. Mart. pag. 48. col. 1 : *Etenim semel utcumque Incaptus evasisti.*

* **INCAPUTIATUS**, *Caputio* seu capitis tegumento tectus, involutus, Gall. *Encapuchonné.* Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 266. col. 2 : *Et ipse Incaputiatus ac secum commorans et soli Deo vacans, etc.* Hinc *Enchapperonner*, Murum fastigio suo coronare, in Charta ann. 1378. ex Chartul. Latiniac. fol. 224. v°. : *Auquel jardin les dits preneurs feront une cloison de pierres et de mortier, Enchapperonné de plastre.*

¶ **INCARARE**, ab Hispano *Encarar*, Aspicere. *Incarare versus Boream ,* in Charta ann. 1473. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*

* Hinc practicis nostris *Accarer des témoins,* illos cum reo componere, vulgo *Confronter.* Vide supra *Accaratio.*

¶ **INCARAXARE**. Vide *Incharaxare.*

¶ **INCARBONARE** , vox Italica, Gall. *Charbonner*, Carbone denigrare. Acta S. Fridolini Abbatis, tom. 1. Martii pag. 433 : *Superior pars sarcophagi pene tota Incarbonata est ; interius erat pannus e gossipio.*

¶ **INCARCATUM** DEBITUM, quo quis laborat, ut videtur, *Dettes dont on est chargé*, ab Italico *Incarcare.* Instrum. ann. 1228. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 105 : *Respondit comune Massiliæ non prius castra restituere prænominata, quam omnium Incarcatorum fieret solutio debitorum.*

¶ **INCARCERAMENTUM,** Quod præstatur custodi carceris ab incarcerato pro cibo et potu, qui ei subministrantur. Charta Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. apud *La Faille* tom. 1. Annal. Tolos. pag. 63. Probat. : *Cum super eo quod frequenter aliquem capi et incarcerari contingit, causa cognita innocentem seu inculpabilem reperiri, ac nihilominus retineri pro geolagio, seu carceragio, et scriptura, peterent ab hujusmodi extorsionibus desistere et cessare, concessimus quod nullus... ad solvendum hujusmodi geolagium , seu Incarceramentum , aut scripturam ob hoc factam, aliquatenus teneatur.* Videsis *Carcerarium.*

* **INCARCERATI,** Iidem qui *Inclusi,* monachi qui in cella privata solitarii degunt. Stat. ann. 1334. apud. Cl. V. Garamp. in Dissert. 1. ad Hist. B. Chiaræ pag. 100. inter not. : *Sorori Incarceratæ apud pontem Levoronis* 20. *sol. Ravennat.* Testam. ann. 1348. ibid. : *Reliquit cuilibet loco dominarum seu Incarceratarum et fraticellorum...* 12. *den. Ravennat. Encarceratus,* in alio ann. 1294. ibid. in Ind. pag. 522. col. 1. Vide supra *Carcer* 2.

INCARCERATIO, Jus habendi carcerem. Charta Thomæ Regis Manniæ ann. 1055 : *Et quod habeant Incarcerationem, et incarceratorum evasionem, et furcas seu patibulum super terram suam.* [Alias *Incarceratio* idem est quod Inclusio, Gall. *Emprisonnement.* Vide Ludewig. tom. 6. pag. 124.]

* A Lat. *Incarcerare,* nostri *Encarcerer* et *Enchartrer* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 32 : *Le suppliant a esté de ce puniz et Encarcerez au pain et eaue.* Aliæ ann. 1357. in Reg. 91. ch. 68 : *Pour lequel fait ledit Perrot fu pris et Enchartré à Cambray ès prison de l'évesque.*

⁎ **INCARCERATUS**, ab. Ital. *Incarcerato,* In carcerem conjectus. Gall. *Emprisonné.* Stat. Niciæ inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. II. col. 181 : *Quod nullus Incarceratus aliquid solvat pro carceragio, dum tamen in carcere non dormiat.* [Fr.]

¶ **INCARDINARE,** Episcopum, Presbyterum, Diaconumve in alicujus Ecclesiæ possessionem mittere, eum ibi *Cardinalem* seu proprium Sacerdotem vel ministrum instituere. Litteræ Urbani II. Papæ ad Atrebat. ann. 1093. apud Miræum tom. 1. pag. 76 : *Volumus.... Cardinalem Episcopum vobis et Ecclesiæ vestræ utilem eligere, et electum per manum Metropolitani vestri consecrare et Ecclesiæ vestræ Incardinare studeatis.* Passim occurrit. Vide *Cardinare.*

* Occurrit ea notione apud Joan. Diac. in Vita Greg. M. lib. 3. cap. 3. in Epist. Hadr. PP. ad episc. Suessione congregatos ann. 867. etc. Hinc

* Incardinatio, Eodem significatu, in Epist. Attrebat. ad Urb. II. PP. apud Labb. tom. 10. Conc. col. 466.

* **INCARDIUM,** *Prisciano, Interior pars seu meditulium cujusque rei.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959 : *Incarduum, palmæ medulla, corculum ,* ex Diosc. apud Laur. in Amalth.

* **INCARIAMENTUM,** Auctio in licitatione, Gall. *Enchere,* ab *Incariare,* Liceri. Vide in hac voce. Arest. ann. 1313. in Reg. *Olim* parlam. Paris. fol. 273 : *Requirens per Incariamentum hujusmodi sibi tradi firmam prædictam.* Ita etiam leg. puto in Ch. ann. 1371. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 308. col. 1. pro *Incartamentum.* Vide infra *Incarimentum.*

¶ **INCARIARE**, Inchariare, Rei alicujus licitationem facere, illius pretium augere, Gall. *Encherir,* Ital. *Incarire.* Charta anni 1468 : *Cum Petrus Charreton acquisierit unam cupatam terræ sitam versus pontem de Moges contiguam terræ Joannis et Petri Baratier, quæ cupata terræ movet a dominio Desiderii Aubel civis Matisconensis, fuerunt laudimia Incariata et duplicata per dictum Petrum Baratier contra dictum Petrum Charreton, et ultimo fuerunt Inchariata per dictum P. Charreton ; hinc est quod dictus Desiderius confiteatur habuisse dicta laudimia eidem debita ratione dicti acquestus, scilicet quinque solidi pro qualibet libra, una cum Incariationibus laudimiorum et augmentationibus realiter in* 40. *sol. Turon. solutis eidem Aubel, de quibus laudimiis et Incariamentis ipsum Petrum quittat, et in tenementarium eum recipit, ipsumque investit per præsentes.*

¶ Incariator, Licitator, Gall. *Encherisseur.* Regestum Parlamenti ann. 1483. fol. 69 : *Dictarum rerum cridatarum plus offerenti et ultimo Incariatori.* Et apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 642. ann. 1491 : *Pro eadem bona cridando et subhastando ac plus offerenti et ultimo Incariatori vendendo et per decretum adjudicando.* Transactio anni 1479. ex Archivo Cartusiæ de Bassavilla : *Decimæ Turiaci tradentur ad firmam plus offerenti et ultimo Incariatori.* Galli dicimus : *Au plus offrant et dernier Encherisseur.*

¶ **INCARITATIVUS**, Privatus caritate, apud Lobinellum in Glossario tom. 3. Hist. Paris.

* **INCARIATUS** , Eodem intellectu. Charta ann. 1397. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Domum et jardinum hujusmodi cum suis pertinentiis... ad Incariatum... præconizari fecimus.*

* **INCARICARE**, vox Italica, Onerare. Charta ann. 957. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 719 : *Illi vero, qui de villa Lemonta videntur esse,... vasa eorum ad utilitatem prædictæ olivæ, quantum opus est, debent dare, seu et simul omnes debent cæteri adjuvare ad Incaricandum, prout necesse fuerit.*

* **INCARIMENTUM** , Auctio in licitatione, Gall. *Enchere.* Charta Phil. V. ann. 1320. in Reg. Cam. Comput. Paris. ex Bibl. reg. sign. 8406. fol. 103. r° : *Omnes et singulæ scripturæ nostræ et emolumenta sigillorum nostrorum quæcumque, per subhastationes sollempnes personis idoneis et plus dare volentibus, ad Incarimenta consueta vendantur.* Arest. ann. 1340. 20. Maii in vol. 3. arestor. parlam. Paris. : *Philippus de Pagals fecerat Incarimentum ad monetam prædictam supra dictum Petrum.* Vide infra *Incheria.*

* **INCARIORAMENTUM** , Eadem notione. Charta Phil. Pulc. ann. 1309. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 383. r° col. 1 : *Vobis committimus et mandamus, quatenus dicta molendina nostra ydoneis personis ad firmam perpetuam, proclamationibus super hoc in locis ubi expediet prius , factis deliberationeque præhabita diligenti , ad competentia Incarioramenta tradatis. A sis livres Parisis d'Encheressement,* in Ch. ann. 1310. ibid. col. 2. Alia Ludov. X. ann. 1315. ibid. fol. 525. v° : *Quamdam domum.... sub licitatione seu Incarioramento sollempniter expositam , pro ccxx. libris emendam duxerit. Postmodum dilecto et fideli Petro de Machello cambellano nostro Incarioramentum xx. librarum supra dictam domum tunc temporis offerente, etc.* A verbo

* **INCARIORARE,** Liceri, Gall. *Enchérir.* Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 113 : *In venditionem fecit exponi dictum castrum de Balma cum pertinentiis ejusdem, quæ licet valoris quatuor millium francorum auri vel circa forent,.... attamen nisi ad summam duorum milium francorum posita fuerunt ; quamobrem ad manum dalphinalem remanserant, super quam nemo de patria ausus fuit Incariorare.* Vide *Incariare.*

* **INCARIZATIO,** Auctio, licatio. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 703 : *Hæreditagia omnia prædicta .... absque alia venditione, proclamatione vel subhastatione aut Incarizatione aliqua... tradantur.*

INCARMINATRIX, [Saga.] Vide *Carminare.*

** **INCARNABILIS.** *Incarnabilis in carne fit, nam verbum caro factum est,* apud Marium Mercatorem pag. 184. et 239. ed. Baluz.

¶ **INCARNARE,** *Carnem inducere,* Jo. de Janua ; *Encharner,* in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

* Active sumitur, quomodo *Incarnare* apud Italos, pro Carne seu corpore induere, creare, in Vita S. Facund. tom. 6. Aug. pag. 477. col. 1 : *Aliquando per charitatis zelum, ut alter Helias, ascendebat in Deum, et illius charitate accendebatur, cujus inæstimabilis bonitas Filium voluit incarnari et crucifigi, ut redimeret quos Incarnavit.*

* 1. **INCARNATIO**, Nota chronologica, quæ a Christo incarnato computatur. Charta ann. 1240. in Chartul. Pontiniac. lib. 4. ch. 10 : *Quarum* (literarum) *Incarnatio talis est : Datum anno Domini* 1238. *mense Maio.*

* 2. **INCARNATIO,** *Carnosæ molis in vulva productio* , ex Onomast. medic. apud Laur. in Amalth.

¶ **INCARNATIO** Herilis , Dominica , seu D. N. J. C. in Charta ann. 977. Marcæ Hisp. col. 918.

* 1. **INCARTARE,** Transigere, pactionem facere, Gall. *Passer un contrat ; Encarter,* in Instr. ann. 1481. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 345. col. Stat. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 189. art. 17 : *Quod quilibet possit mercari et negotiari et contractus inire ad monetas firmas et stabiles auri et argenti regni Franciæ, quæ cursum habebunt, et ad dictas monetas firmas et stabiles valeant Incartare.*

¶ 2. **INCARTARE,** etc. Vide *Inchartare.*

* **INCARTIO,** Compedes, impedimentum, Gall. *Entrave.* Libert. villæ de Bivreyo ann. 1229. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 336 : *Si armenta reperiantur in vineis absque Incartione, duodecim denarios solvet.*

¶ **INCASEATUS,** Abundans, uber, pinguis. S. Aug. lib. 9. Confess. cap. 3 : *Quoniam dimisisti ei peccata super terram in monte Incaseato, monte tuo, monte uberi.*

* A Lat. Caseus. Vide Martin. Lexic. in voce *Mons coagulatus.*

1. **INCASSARE,** Idem quod *Incapsare,* Gall. *Enchasser.* Occurrit in Vita B. Coletæ.

* Inclusus. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1340. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 8 : *Item quoddam altare portatile Incassatum de argento, cum gemmis et esmaldis.* Vide infra *Inchasillare.*

Incassatus, Gallice *Enchassé,* in capsam missus. Vita Urbani V. PP. apud Bosquet. : *Reliquiarium aliquorum Sanc-*

torum munitum et Incassatum in auro. Occurrit etiam in Vita B. Coletæ.

* 2. **INCASSARE**, Rumpere, confringere ; unde *Incassatura*, Fractura, disruptio. Stat. crimin. Riper. cap. 94. fol. 16. v° : *Quicumque aliquem vulneraverit vel percusserit, Incassaverit vel smaccaverit, etc.* Ibid. cap. 233. fol. 30. r° : *Quicumque insultum aut percussionem seu vulnus, Incassaturam, etc.*

¶ **INCASSUS**, Vanus, inutilis, irritus. *Incassæ blandimentorum adulationes*, in Actis SS. Maii tom. 6. pag. 30.

¶ **INCASTAMENTUM**, Theca sacrarum reliquiarum, Gall. *Chasse*. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. pag. LXXII : *Ad reliquias tam Domini quam Sanctorum tenendas septem Incastamenta haberi ordinamus.*

¶ **INCASTARE**, Includere, Gall. *Enchasser*. Litteræ Petri Cardinalis ann. 1503. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 255 : *Crucem dictum lignum in se habentem situari et Incastari facimus per aliquem in quadam alia magna cruce de argento. Lapides pretiosi Incastati*, in Charta ann. 1262. vel 1264. apud Acherium tom. 10. Spicil. pag. 190. Vide *Incassare* et *Incastraturæ*.

* **INCASTATURA**. *Encaveure, enchasseure*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide *Incastraturæ*.

INCASTELLARE, Vallo munire, ad modum et usum castri aut castelli redigere. Charta scripta ann. 20. Ludovici IV. Regis Franc. in Tabulario Conchensi in Ruthenis n. 6 : *Similiter et ipsa roca Priscia, ubi nos et parentes nostri propter gentes nefandas Incastellare consuevimus.* Usurpatur autem hæc vox præsertim de Ecclesiis, quæ vallo muniebantur. [Charta ann. 1270. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 9. col. 2 : *Ecclesiam de Magdalena Lugduni Incastellaverant et ad usus redegerant sæculares contra Deum et canonicas sanctiones fecerant, etc.*] Otto Frisingensis lib. 7. Chron. cap. 31 : *Ecclesiam B. Petri... Incastellare sacrilege et prophanissime non metuunt.* Gervasius Dorobern. ann. 1144 : *Qui post mortem patris Ecclesiam Incastellatam retinebat.* Will. Malmesb. lib. 2. Hist. novellæ : *Ecclesiam B. Dei Genitricis de Lindocolino Incastellaverat.* Constitutiones Catalanenses MSS. : *Ecclesias quoque Incastellatas sub eadem pacis et treugæ defensione constituo.* Charta Raymundi Comitis Tolosani : *Item quod Incastella, aut Ecclesias Incastellatas detineo.* Concilium Helenense ann. 1065 : *Ecclesias vero illas, ubi Castra fuerint constructa, etc.* Cogitosus de S. Brigida : *Juxta portam interioris Castelli, quo Ecclesia ambitur.* Henricus Huntind. lib. 8. pag. 393 : *Monachis avulsis, Ecclesias converterant in Castella.* Vide Basilium Seleuciensem lib. 1. de Vita S. Theclæ Extr. pag. 124. et lib. 2. cap. 17. Vitam Balduini Lutzemb. Archiep. Trevirens. lib. 3. cap. 7. Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohem. pag. 299. Bertoldum Constant. ann. 1077. 1091. Appendicem ad Radevicum ann. 1178. Radulfum de Diceto ann. 1171. Continuatorem Nangii ann. 1358. Gesta Innocentii III. PP. pag. 107. Edictum Jacobi Regis Aragon. de Pace et Treuga tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 384. Wilharduinum n. 237. Paradinum lib. 3. Hist. Lugdun. cap. 4. Catellum in Historia Tolosana pag. 245. 246. Columbum lib. 2. de Episcopis Vasionensibus num. 41. etc.

Ecclesias porro *incastellare* non semel vetitum in Conciliis, Lateranensi ann. 1122. can. 12. Avenionensi ann. 1209. can. 6. Budensi ann. 1279. can. 53. Palentino ann. 1322. can. 17. in Synodo Coloniensi ann. 1280. can. 11. Herbipolensi ann. 1287. can. 18. præterea in Statutis Simonis Comitis Montisfortis apud Gallandium de Franco alodio pag. 356. Quintilianus Declamat. 369 : *Tecta in subeuntes et sacra, quin etiam Templorum fastigia desperantium tela sunt. Certum est, omnia licere pro patria.*

INCASTELLARE, Castellis provinciam munire, apud Giraldum Cambrensem lib. 1. de Expugn. Hibernia cap. 36.

* *Enchasteler un héritage*, pro Prædium rebus ad culturam necessariis instruere et illud colere, apud Loisell. in Tract. de Offic. lib. 3. cap. 4. num. 44.

¶ INCASTELLATÆ NAVES, Ad bellum instructæ. Joh. Demussis Chronicon Placentinum apud Murator. tom. 16. col. 503 : *In quo navali exercitu erant tunc* XXVIII. *naves grossæ Incastellatæ*, VII. *barbottæ et* VI. *ganzerræ, omnes bene munitæ peditum et balistariorum.*

DECASTELLARE, Castellum et munitiones destruere. Ricardus de S. Germano in Chronico anno 1215 : *Illis autem abeuntibus, idem Abbas pravo usus consilio , Monasterium munire curavit militibus, etc.* Mox : *Qui præstito sacramento , quod Monasterium Decastellaret, etc.*

¶ INCASTELLATIO, Munitio, castellum. Bulla Clementis VI. PP. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 432 : *Et quod Incastellatio Prioratus S. Justi prope Viennam Ordinis S. Augustini per prædictum Dalphinum facta totaliter dirueretur, et custodes dicti Dalphini existentes in eo abinde amoverentur omnino.* Rursum occurrit infra.

¶ INCASTELLATURA, Eadem notione. Concil. Avenion. ann. 1209. can. 6. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 613 : *Ne quis... Ecclesiam Incastellare præsumat et attentet, immo Incastellatas, videlicet totam Incastellaturam, et quidquid infra cimiterium ædificatum est, ad arbitrium diœcesanorum Episcoporum quam celerius poterunt ad diruendum jubemus.*

INCASTRATURÆ, apud Interpretem Biblior. Exodi cap. 26. v. 17 : *In lateribus tabulæ duæ Incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur.* Adde cap. 36. v. 22. 24. ubi Græcus Interpres, ἀγκωνίσκους habet. Papiæ, *Incastraturæ* dicuntur *Tabularum compaginationes.* Idem : *Ancones , Incastraturæ , uncini.* Rursum : *Aspidicæ, uncini, Incastraturæ, fimbriæ, catenulæ.* Alio loco : *Antroniscus , Incastratura.* Rectius Glossæ Isidor. : *Anconiscus, Incastratura*, (sic legendum pro *Incastrare)* [vel *Incastare*, ut apud Grævium ;] Græcis enim ἀγκωνίσκος, est, ut ait Will. Brito in Vocabul. MS. : *Incastratura, incavatura lignorum, per quam sibi mutuo copulantur, scilicet in extremitatibus asserum runcinatorum, et dicitur castratura, quod in ea quasi in castro uniuntur ligna et muniuntur.* Glossæ MSS. : *Incastratura, conjunctio, vel conglutinatio.* Catholicon Armoricon : *Engravade, Gall. Encharneure, Lat. Incastratura.* Historia Translationis corporis S. Marci Venetias, apud Baron. ann. 820. n. 36 : *Aperuerunt occulte sepulcrum, quod erat ex marmore , habens veluti Incastraturas per latera in modum capsellæ , per quas tabula desuper erat inducta.* [** Virgil. Grammat. pag. 85 : *Videtur mihi hæc pars orationis, quæ conjunctio vocatur, similis esse Incastraturis quibusdam et nexuris, quibus vincienda quæcumque colligantur molimina, maximeque tabulatorum.*] *Incastrare* est includere, ἐγκαστροῦν, Græcis recentioribus. [*Incastratus*, Gall. *Enchassé*. Testam. Beatricis de Alboreya ann. 1367. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1523 : *Item unam crucem argenti deauratam cum lapidibus pretiosis Incastratis in dicta cruce.*] Italis *Incastrato*, est simul conjunctus, compactus, commissus. Historia Belli sacri vernacula MS. : *Et si avoit dedens cascune* (cisterne) *une cuve de marbre bien Encastrée de fors maisieres. Excastrare*, apud Cellium, Scribonium Largum cap. 1. et Marcellum Empir.

1. **INCASTRUM**, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 282. 284. Commissura quædam in flumine facta.

¶ 2. **INCASTRUM**, pro *Incaustum*, Atramentum. Computus anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 278 : *Item, pro cartis bombicinis... et pro Incastro, gran.* XV.

INCASTUS, ἄσεμνος, in Gloss. Græco Latino, non castus. ['Ανάγιος, in Supplem. Antiquarii.]

¶ **INCATENARE**, Vox Italica, Gall. *Enchainer*, Catenis vincire, illigare, claudere. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Genuens. ad ann. 1266 : *Galeas faceret Incatenari.* Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. pag. 152 : *Non sinebat gradus sive scalerium apertum dimitti, sed ne illo de nocte uterentur faciebat Incatenari.*

* 1. **INCATENATIO**, Catenatio. Stat. Genuens. lib. 1. cap. 12. pag. 19. v° : *Non tamen possit fieri interdictum, seu aliqua Incatenatio, vel impedimentum reale de aliquo ligno, galea vel nave, vel alio vase navigabili, etc.*

* 2. **INCATENATIO**, Jus catenis reum constringendi. Charta ann. 1358. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 408 : *Nec sibi liceat facere exercere per se vel per alium... pœnam sanguinis, fustigationis, Incatenationis, ligationis, etc.*

¶ **INCATESTATUS**, *Incastratus*, Inclusus, Gall. *Enchassé*. Excerptum ex veteri collectione miraculorum patratorum in diœcesi Magalonensi apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 356 : *Dum magister ligno* (S. Crucis) *Incatestato et firmato vellet signum scindere, subito exinde exiliens cum strepitu nimis ac si sagitta emitteretur de balista, etc.* Vide *Incastraturæ*.

1. **INCATHEDRARE**, [Promovere ad cathedram episcopalem, in Epistola ann. 1408. apud Marten. tom. 7. Amplis. Collect. col. 844. et 848.] Vide *Cathedra*.

* 2. **INCATHEDRARE**, In possessionem *cathedræ* professoris mittere. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Incathedrare, mettre en chaiere.* Constit. Carmelit. MSS. part. 1. rubr. 15 : *Item ordinamus quod magister regens Parisius, postquam suum successorem Incathedraverit, manere poterit ibi quousque suo immediate successori alius succedat tanquam magister vacans.*

¶ **INCATHENARE**, ut *Incatenare*, Catenis ligare. Testamentum Joannis de Plesseto ann. 1394. ex archivo S. Faronis : *Item volo et ordino, quod duo mea breviaria ad usum Meldensem... Incathenantur in choro Ecclesiæ Meldensis.*

¶ **INCATUM**, f. pro *Incaustum*. Regula Monasterii S. Cæsariæ inter Acta SS. Januarii tom. 1. pag. 734 : *Capita nunquam altiora ligent quam hoc loco mensuram de Incato fecimus ;* id fortean est, *incausto* seu atramento delineavimus.

¶ **INCAVATURA**. Vide *Incastraturæ*.

* **INCAVEARE**, In *caveam* seu carcerem conjicere. Petrus Cantor in Summa MS. part. 1. de Pœnit. : *De Incaveandis*

a domino Papa. *Item quæritur de aliquo Incaveando propter enormitatem peccati, si post præceptum papæ, hoc scilicet, Vade in caveam, si evaserit, utrum teneatur redire ad caveam.*

° **INCAVIGIATUS,** Italis *Incavicchiato,* Connexus, colligatus, Stat. civil. Cumanæ cap. 96. ex Cod. reg. 4622. fol. 155. r° : *Et quod similiter non possit... exportare... assides, nec plodas infichatas, nec sternitas, nec Incavigiatas.* Guido de Vigev. MS. de Modo expugn. T. S. : *Et post hæc conjungatur una assis cum alia cum quatuor axis Incavigiatis fortiter inclavatis.*

⁎ **INCAVILLATIO,** [Per despectum irrisio. *Festus.*]

¶ **INCAUSALE,** Cujus non est causa. Promissio B. Thomæ Mart. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1873 : *Mala autem Incausalia sunt, nec habent rectum ordinem neque finem. In quantum enim a bono deficiunt, in tantum ad nihil tendunt, et non est in eis nisi privatio boni, quod nihil ponit in re, sicut claudicatio in homine vel equo nihil ponit nisi privationem recte ambulandi.*

INCAUSARE, [In jus vocare.] Vide *Causa.*

⁎ **INCAUSTRUM,** INCLASTRUM, INCLAUSTRUM, Italis *Inchiostro,* Gallis *Encre.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 87 : *Et liceat mihi (notario) accipere Inclastrum* (*Inclaustrum* '53 '59 '67 ; — *Incaustrum* '62), *et cartas a comuni necessarias pro meo officio pro scripturis ;* et tom. II. pag. 205 : *Item ille qui facit Incaustrum* (*Inclaustrum* '52, '59, '64.) *non vendat alicui quem sciat deferre, vel deferri facere extra districtum bononie.* [Fr.]

INCAUSTUM, [Atramentum ; *Encre de quoi on escript,* in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.] Tabular. S. Eparchii Inculism. f. 39 : *Qui in hac cartula proprias cruces fecerunt de succo cauli, quia aliud Incaustum non habebant.* [Bernardus Ord. Cluniac. part. 1. cap. 5 : *Postquam nomen de Incausto scriptum fuerit in femoralibus, ponit ea super eumdem arcum, ut per ipsas litteras filum imprimatur.* Ibid. cap. 47 : *Scriptor si Incaustum temperare voluerit, non prohibetur.* Statuta Massil. pag. 123 : *Attendant insuper Notarii et alii scriptores, quod de Incausto competenter nigro faciant scripta sua, et præcipue de bono Incausto et nigro scribant cartas, etc.* Benedictio Abbatis ad calcem libri Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 237. edit. 1679 : *Tunc faciat Abbas cum penna et Incausto crucem in fine cedulæ.*] Vide *Encaustrum.*

¶ **INCAUTARE,** Cautum reddere, admonere. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. XXXII : *At vero nobis in mensa comedentibus medicos nostros inibi præsto jubemus assistere, quatenus nos solerter Incautent præcavere a cibis incompetentibus et nocivis.* Bonifacius Ferrerius cap. 99. Defensionis Benedicti XIII. PP. dicti, tom. 2. Anecd. Marten. col. 1504 : *Ecce pono vobis hic verba B. Bernardi qui ad Incautandum Papam Eugenium 4. libro de Consid. ad eumdem sic ad litteram dicit, etc.* Cap. 106. col. 1509 : *Durante dicto sacro concilio fuerunt certificati, avisati et Incautati de omnibus.* Vide *Cautum, Cotum.*

¶ INCAUTATIO, Cautio. Ibidem cap. 108. col. 1510 : *Quæratis ergo ab eis, de quo vel super quo petunt informari, post tot avisationes, informationes, Incautiones, etc.*

° Tutela, cautio. Charta Ferd. reg. Castel. ann. 1223. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 472 : *Facio chartam protectionis, Incautationis, absolutionis, confirmationis... monasterio Sancti Spiritus de Abula... Si quis vero hanc chartam infringere, vel in aliquo diminuere præsumpserit... regiæ parti mille maravetinos Incauto persolvat, etc.* Ubi *Incauto* idem sonat quod propter *Incautationis* seu tutelæ violationem.

INCAUTELA, vulgo *Inadvertentia,* ex *Incautus.* Salvianus lib. 6. de Gubernat. : *Unus Incautior perit, ne multi per Incautelam postea deperirent.* [Nicolaus de Jamsilla de gestis Friderici II. Imp. apud Murator. tom. 8. col. 514 : *Princeps autem ne per dictum locum angustum Incaute transiret, et posset sibi forsan ex Incautela evenire periculum, etc.* Vide Acta SS. Maii tom. 7. pag. 161.]

°° **INCAUTERIARE,** Germ. *verschemen, missruchtig machen,* ex vet. Glossar. Lat. Germ. apud Haltaus. col. 1352. Infamare.

¶ **INCAUTIONARE,** pro *cautione* pignus dare. Instrumentum anni IX. Conradi Regis apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 257 : *Ego Agninus et uxor mea Incautionamus... curtilum indominicatum... pro* XXX. *solidis ad tres annos.* Chartul. Matisconense : *Incautiono tibi meum curtilum, etc. Terra Incautionata,* ibidem.

° **INCAXARE,** In *capsam* mittere, includere, Gall. *Enchasser.* Inquisit. pro canonizat. Urbani V. PP. : *Item dedit ad ecclesiam Montispessulani... brachia SS. Germani et Benedicti, singula in auro et argento, quæ ipse noviter fecerat recludi et incaxari.* Vide supra *Incassatus.*

° **INCEBRUS,** *Fallax, decipiens,* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. f. pro *Inlecebrus* ab *Inlecebrare.*

° **INCELABILIS,** Manifestus, nemini incognitus. Lit. Phil. Pulc. ann. 1301. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 142. col. 1 : *Quamvis per edictum pridem duxissemus expresse et specialiter, ad Incelabilem omnium noticiam, etc.* Vide *Incelatus.*

° **INCELARE.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Incelat, inclamat, arguit.*

¶ **INCELATUS.** Gloss. Græc. Lat. : Ἄκρυπτον, *Incelatum, inabscondibile.*

° 1. **INCELLARE,** In *cellam* inducere. Stat. ord. Cartus. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 691. col. 2 : *Recepti ad statutum terminum venientes, si prior absens fuerit et multum remotus, nihilominus a conventu induantur et Incellentur.*

° 2. **INCELLARE,** *Sella* instruere, Gall. *Enseller.* Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 197. col. 1 : *Dimittatur unus parvus guichetus,... per quem possit exire unus ronssinus Incellatus.* Vide *Insellare.*

¶ **INCEMENTATUS,** *Cæmento nullo consolidatus.* Barthius in Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

° **INCENDARIUM,** Incendium, incensio. Tract. MS. de Re Milit. et mach. bellic. cap. 54 : *Domicilium ambulatorium portans secum perticas cum caldariis ardentibus unctis tormentina, pice et sulfure bene contritis, et in medio stupa oleo uncta, de quibus fit Incendarium, quod ab aqua non extinguitur, etc.*

¶ **INCENDARIUS,** Pro *Incendiarius,* in Vocabulario Juris utriusque, et in Codice Legum. Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 155.

° **INCENDATOR,** Incendiarius. Consuet. Norm. part. 1. cap. 12. ex Cod. reg. 4651 : *Debet dux per justitiarios... latrones, robatores, Incendatores... capere.* Ubi in Gallico, *les Ardeurs.*

⁎ **INCENDEFACIO.** [Incendo. *Trebell. Claud.* 8. Qui carraginem tantam nunc *Incendefecit.* Ita legit *Salmas.* Alii *incendi fecit,* alii *incendio affecit.*]

° **INCENDIACIO,** Incendium, incensio, Gall. *Incendie,* alias *Encendement,* Hisp. *Encendimiento.* Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 66 : *Propter occupacionem fortalicii de Paulhe,... et Incendiacionem hospiciorum dicti loci, etc.* Charta ann. 1372. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 566. art. 4 : *Pour raison de crime de leze-majesté, de murtre, de larcin, d'Encendement et de ravissement, etc.*

° **INCENDIARE,** Incendere, Gall. *Brûler,* alias *Incender.* Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 83 : *Castra insultavit, domos quam plurimas Incendiavit, etc.* Lit. remiss. ann. 1434. in Reg. 175. ch. 310 : *Jehan Morel menaçoit de Incender et embraser en feu et en flambe icellui hostel.*

° **INCENDIATIARIUS,** pro Incendiarius, in Bulla Clement. III. PP. ann. 1168. pro Præmonst. : *Si episcopus eos infra* xl. *dies, postquam ei conquesti fueritis, neglexerit emendare ; ipsos maleficos, Incendiatiarios, prædones rerum vestrarum in coabbatum vestrorum collegio excommunicationis* (liceat) *ferire pœna.*

1. **INCENDIUM,** in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 11. in Statutis Alexandri II. Regis Scot. cap. 14. § 2. et in Regiam Majestatem, est unum ex quatuor Placitis Coronæ, et quæ pertinent ad Curiam Justitiarii.

¶ 2. **INCENDIUM,** Febris. Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 363. ex Hildeberto in Vita S. Hugonis Abbat. : *Quidam Frater, cum Borboni per sex menses quartana sustinuisset Incendia, a S. Patre, qui illuc ex tempore accesserat, sacris jussus interesse mysteriis, epoto post missam vino, in quo lota fuerant Sanctorum pignera, sanitatem recepisse dicitur.*

° 3. **INCENDIUM,** Ignis, focus. Charta Will. Norm. ducis ann. 1042. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 542 : *Donavi decimam eidem ecclesiæ* (Cirisiaci) *in pasnagiis... Addo insuper... ligna in luco meo sufficienter ad Incendium ejus.*

° **INCENDORIUM,** Id quo aliquid incenditur. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 42 : *Notandum est sicut oppidum est focatum et ejus intus domus ardens, statim oportet ipsum oppidum bataliari, quia totum oppidum est sub armis, et non possunt oppidanei stringere ignem et defendere oppidorum mœnia... Incendorium intus tangens coconem, etc.*

° **INCENNIUM,** Munus, donum. Comput. ann. 1393. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 124. col. 2 : *Dicti domini consules ordinaverunt fieri Incennium dominis de Montepessulano ibidem missis pro dicto consilio...* Rursum infra : *Domini consules ordinaverunt facere Incennium domino Petro de Chabrosia, videlicet unum vas vini, etc.* Vide *Encænium* et supra *Incænium.*

¶ **INCENSARE,** INCENSARIUM. Vide *Incensum* 1.

° **INCENSATUM,** Tomaculum. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Mortayrol, Prov. Incensatum.*

⁎ **INCENSE.** [Vehementer, ardenter.

Gell. 10. 3. *circa med.* Odium in Verrem *Incense*, atque acriter, atque inflammanter facit.]

¶ **INCENSERE,** Locare sub annuo censu, Gall. *Acenser.* Charta anni 1309. de officio judicaturæ Judæorum, apud Rymer. tom. 3. pag. 141 : *Dum tamen officium illud modo non sit in propria manu dilecti et fidelis nostri Arnaldi... set alii Incensetur ; ita videlicet quod idem Albertus pro eodem officio, si alii Incensetur, tantum firmam annuam nobis solvat, quantam ille, qui modo illud tenet, pro eodem solvit per annum.*

INCENSIO, Morbi species, quem *Erpetam* vocant. Hist. MS. Advectionis corporis sancti Arnulfi Episcopi Turon. Crespiacum : *Sed et multi vexabantur eo morbo, qui vocatur Incensio, qui meritis B. Arnulfi restituti redierunt.* Vide *Ardentes.*

¶ Incensio Ignis. Vide supra in voce *Ignis.*

Incensio Lunæ. Kalendarium sancti Victoris Parisiensis et aliud Bibliothecæ Regiæ cod. 1445 : 6. *Id. Januar. Incensio Lunæ Septuagesimalis.* 8. *Id. Mart. prima Incensio Lunæ Paschalis. Nonas April. ultima Incensio Lunæ Paschalis.* 8. *Id. April. prima Incensio Rogationum.* [Quæ in omnibus fere Kalendariis MSS. leguntur, quoad primam et ultimam Incensionem Lunæ Paschalis.] Ita Luna dicitur *reaccendi a Sole*, apud Honorium in Imagine mundi lib. 2. cap. 61. 85. [Vide *Accendi.*]

INCENSITUS, [Censui obnoxius.] Vide *Census.*

1. **INCENSUM,** Thus *dictum, quia igne consumitur, dum offertur, etc.* ait Isidorus lib. 4. cap. 12. Gloss. Græc. Lat. : *Θυμίαμα, Incensum.* Glossæ Antiq. MSS. : *Thus, incensum.* Uranius in Arabicis apud Stephanum : Ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν φέρει καὶ ὅσσον, καὶ θυμίαμα, καὶ κέρπαθον : ubi θυμίαμα pro *thure* posuit. Anastasius Bibl. in S. Sotere, et in S. Bonifacio PP : *Hic constituit, ut nulla Monacha pallam sacratam contingeret, nec Incensum poneret in sancta Ecclesia. Offerre Incensum,* in Libro Sacramentorum Gregorii M. Notitia ann. 1069. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensib. : *Et omni anno persolverent Incensum sanctæ Aquensi Ecclesiæ in die Sabbati sancti, duas libras legales Incensi optimi, et tres libras ceræ, etc.* [Vetus Sacramentarium Bibl. Stabulensis Monast. ubi de consecratione Ecclesiæ, apud Marten. tom. 2. Itiner. litter. pag. 151 : *Deinde ponat tres portiones corporis Domini in confessionem et tres de Incenso, et tunc ponantur reliquiæ in confessionem.*] Occurrit passim. Thurificationis usum in Ecclesia perantiquum probat Menardus ad dictum Librum Sacrament. pag. 195.

Incensare, Thure adolere, Gall. *Encenser.* Lambertus Ardensis : *Volens ut... lectum eorum thuris et aromatis gummis... Incensaremus.* Leo Ost. lib. 2. cap. 33 : *Morisque est singulis annis... per totum Mandati spatium ab Acolitho Incensari.* [Occurrit rursus in Synodo Valentina ann. 1590.]

Incensorium, Acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum, apud Leon. Ost. lib. 2. cap. 98 : *Thuribula argentea duo... aquæmanilia argentea duo, Incensorium de argento unum.* Hic enim distinguitur thuribulum, quod vulgo *Encensoir* appellamus, ab Incensorio. *Encensiers* nostri olim dicebant. Le Roman *de Garin MS.* :

Et environ vin cierges ont espris,
Et firent crois et Encensiers venir.

Alibi :

Cierges comande li Loherans Garin,
Et fait chandoilles et Encensiers venir.

[Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS. :

D'un grand toppace riche et clier,
Tient en sa destre un Encensier.]

Incensarium, Eadem notione. Ugutio : *Thuricremium, Incensarium, quia in eo crematur thus.* Papias : *Thuribulum, Incensarium,* quod Græci θυμιατήριον dicunt. Apud Hariulfum lib. 2. cap. 10 : *Incensaria argentea auro parata quatuor.* Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis anno 915 : *Incensarios* 2. *cum catenis argenteis.* [Rituale Autissiodor. ann. 1536. ubi de Benedictione campanarum : *Ponat Sacerdos in Incensario ignem et thimiama, thus et myrram, erigendo clocam supra Incensarium.*

¶ Incensorius, Eodem significatu. Breve sacræ supellectilis ann. 1419. apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 451 : *Item duos Incensorios argenti et duas navetas argenti.*

¶ 2. **INCENSUM,** Vectigal. Charta Ætelbaldi Regis apud Hickesium Dissert. pag. 62 : *Quamobrem ergo Ethilbaldus Rex Merciorum præsentibus literis indico me dedisse pro anima mea Aldwlfo Episcopo Ecclesiæque B. Andreæ Apostoli, quam gubernat, unius navis, sive illa proprie ipsius, sive cujuslibet alterius hominis sit, Incensum, id est, vectigal, mihi et antecessoribus meis jure regio in portu Londoniæ usque hactenus competentem.*

¶ In vel Ad Incensum Venire, Censui obnoxium esse. Codex MS. Folquerii : *Homines qui faciunt duos dies in anno sunt quatuor. Sunt ibi bun.* XIV. *veniunt ad Incensum.* Ibid. infra : *Homines* XX. *qui faciunt in anno duos dies, habet ibi sedilios* X. *veniunt in Incensum de argento sol.* VIII. [** Guerard. in Glossar. Irmin. : *Incensus. Locatio sub conditione census exsolvendi.*] Vide *Census.*

* **INCENSUS,** Furore accensus. Charta offic. Autiss. ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 40 : *Item quod satis cito postea... dicta Isabellis fuit Incensa et furibunda ; et satis cito postea amisit loquelam.*

* **INCENTIVA,** *Cupiditas*, in Gloss. antiq. Vide *Incentivus.*

¶ **INCENTIVUS ;** Effrenatus appetitus, corporis faces quibus mens incenditur ad cupiditatem. Concil. Dertusanum ann. 1429. cap. 2 : *Et si deinceps tertio relapsus fuerit in concubinatu notorio, privetur omnibus beneficiis, et alias carceribus affligatur, ut sic ferro exusta vulnera et secata sanentur... taliumque gravis castigationis exemplo mentes teneat et Incentivos comprimat aliorum.* Gloss. Isid. : *Incentiva, Aculei vitiorum ;* quæ Papias sic exponit : *Desideria carnis, stimuli luxuriæ, ab incitando dicta. Incentiva vitiorum* dixit Hieronymus epist. 2. *Incentivum peccaminis* Prudentius Apotheol. v. 929.

* 1. **INCENTOR,** Præcentor. Vita S. Lietb. tom. 4. Jun. pag. 593. col. 1 : *Dum ventum est ad id divini officii, ut ab Incentore diceretur, Accedite ad eum et illuminamini, etc.*

* 2. **INCENTOR,** Inventor, auctor. Annal. Bertin. ad ann. 833. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 195 : *Inter quos Ebo Remorum episcopus falsarum objectionum Incentor extiterat.* Agobard. epist. 4. ibid. pag. 361 : *Ac primum ipse scire potes, me nunquam inter majores nostros et meliores nobis tanti loci vel honoris fuisse, ut aut Incentor discordiarum aut pacis conciliator esse potuerim.*

¶ **INCENTRUM,** *Incitamentum, aut inflammatio,* in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. f. legendum *Incendium*, vel *Incentivum.*

¶ **INCENTURIATA** Acies, Exercitus cujus *centuriæ* confusæ simul et permixtæ nullum servant ordinem. Albertinus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. Cæsarem lib. 3. rubrica 3 : *Lucenses campanarum tinnitibus, magnoque fremitu, ira, metuque pariter advehentibus, Incenturiatis incompositisque aciebus, lacero agmine ad hostes discurrere.*

¶ **INCEPIENDIUM,** Fulmentum quo ligna sustinentur, Gall. *Chenet.* Inventar. ann. 1342. MS. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Apud focariam duo Incepiendia, unam saccaginem* (sartaginem) *item unam cassam, unam vigilem, etc.*

* **INCEPOLLARE,** an idem quod *Interpolare,* miscere ? Stat. Perus. pag. 52 : *Si quis Incepollaverit vinum alienum, vel vastaverit scienter in vegete vel tina, solvat pro banno libras decem.*

INCEPS, pro *Deinceps,* [Festo.] Utitur Thwroczius non semel, pro quo *deinceps* restituit Corrector, uti Editor monet. [Invenitur adjective apud Apuleium lib. 3. Florid. *De Incipiti.*]

* **INCEPTIO,** Infulæ doctoralis adeptio, seu *actus,* ut vocant, quo quis ad doctoris gradum promovetur, in Instr. ann. 1462. apud Boul. tom. 2. Hist. Univers. Paris. pag. 685. et tom. 5. pag. 858. Vide infra *Incipere* 2.

¶ **INCEPTUM,** Incœptio, initium actionis. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 63 : *Si serius post Inceptum lectionis intraverit.* Ciceroni *Incœptum,* Consilium est seu molitio, Gall. *Entreprise.*

* *Encommencement,* eodem intellectu, in Serm. S. Bern. laudato tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 181 : *Nos faisons ui, chier freire, l'Encommencement del Avent, etc.*

* **INCEPTUS,** Institutio. Charta Roricon. episc. Laudun. ann. 973. ex Chartul. S. Vinc. ch. 5 : *Melcalannus venerabilis abbas monasterii S. Vincentii... sæpissime nostram postulavit mansuetudinem et sibi catervæque sub se positæ, quæ ad duodenarium monachorum numerum Inceptu nostro bonorumque hominum adjutorio excreverat, tale præberemus subsidium, etc.*

* **INCERROYRATUS,** Vox incertæ lectionis et notionis. Terrear. castel. *d'Ibois* in Reg. 24. Chartoph. reg. fol. 140. v°. : *Vitalis Pontz debet sex sextaria mixturæ pro quodam molendino... Et solebat esse Incerroyratus supra Petrum Salzeda ad summam duodecim sextariorum bladi.* An pro *Inchieratus* ? Vide infra *Inchieramentum.*

* **INCERTITUDINALITER,** Incerto. Testam. Rob. reg. Sicil. ann. 1343. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1103 : *Fragilitate transfusa misere Incertitudinaliter dormivit, etc.*

* **INCERTITUDO,** a Gallico *Incertitude,* Instabilitas, inconstantia. Testam. Galt. episc. Carnot. ann. 1234 : *Nos considerata hujus vitæ Incertitudine, volentes nobis in futurum præcavere, dum adhuc essemus in bono statu, etc.*

⁎ **INCERTO.** [Incertum, seu dubium reddo. *Plaut. Epid.* 4. 1. 18.]

¶ **INCESA**, Concædes, Gall. *Abatis d'arbres.* Vide *Cesa* 1. et *Incisa.*

* **INCESSABILIS**, Æternus; de Deo dicitur apud Burcard. Argent. in vita Alex. VI. PP. pag. 8 : *Ut ipse Deus Incessabilis verus testis est.* Pro Continuus, in Epist. 42. Nic. I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 433 : *Incessabilis cura, etc.*

¶ **INCESSABILITER**, ut *Incessanter*, in Libello Episcoporum Italiæ contra Elipandum, tom. 3. Consil. Hispan. pag. 98.

INCESSANTER, Continuo, *Incessament.* Utitur lex 28. Cod. Th. de Cohortal. (8, 4.)

¶ **INCESSARE**, Non cessare, apud Ludewig. tom. 5. pag. 400.

* **INCESSERE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Incessit, incuravit.* Infra : *Incurvavit, incessit.*

¶ **INCESSERIUM** Thuribulum, pro *Incensarium*, vel *Incensorium*, in Testamento Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ anno 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1523.

* **INCESTARE**, *Despuceller, i. violer, corrumpre nonain, ou sa parente, ou vierge.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

INCESTIVA, Conjugia incesta, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 158. [** 310.]

* **INCESTRIA**. Charta Petri de Fenolleto ann. 1229. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 337 : *Trado vobis D. Nunoni Sancio... totum castrum meum de Fenolleto... justitias, firmancias, aygucias, exorchias, Incestrias, excadutas, etc.* Leg. forte *Intestrias*, qua voce bona eorum, qui *intestati* decedunt, significari possunt. Vide *Intestatio.*

¶ **INCHARACTATUS**, Inscriptus, impressus, ab ἐγχαράττειν, Imprimere, insculpere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii pag. 244 : *Qualitatem nummorum imaginemque et superscriptionem, qua Incharactati sunt, conspicio.* Vide *Charaxare.*

INCHARAXARE, ex Gr. ἐγχαράττειν, Perforare, aperire. Apicius lib. 6. cap. 5 : *Agitabis jus apio viridi et nepata, ovem Incaraxas et perfundis.* Apollonius : *Juvat autem hæc Incharaxatio in oculis diuturno facta rheumatica passione.* Idem : *Oportet etiam et per ipsa loca patientibus fieri Incharaxationes.*

* **INCHARIMENTUM**, Auctio in licitatione, ut supra *Incarimentum.* Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 51. v° : *Die xiij. Aug. 1349. Johannes Crolleboys cepit ad firmam officium defuncti Johannis d'Angivillers in castelleto et dedit denarium Dei pro iij*c. *lib. Paris. ad Incharimentum consuetum.* Vide infra *Incherimentum.*

¶ **INCHARIRI**, Carius fieri, Gallice *Encherir. Item hoc anno quando sal incepit Inchariri*, apud Rymerum tom. 3. pag. 685.

1. **INCHARTARE**, [Incartare. Aliquid scripta charta donare, conferre, in charta describere. Instrum. anni 1035. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Quidquid vendatur aut donetur litteris alligetur, schedulis Incartetur.* Statuta Arelat. MSS. tit. 132 : *Statuimus quod Consules, neque Judices, neque Curialis, possint aliquod debitum Incartare, vel libellum facere super bono Communis.* Charta Bertrandi de Baucio Comitis Avellini ann. 1284 : *Prout inter bonæ memoriæ dominum Barralum quondam patrem nostrum, et inter consilium et universitatem Arelatis hactenus existit Incartatum.* Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1 : *Donamus et Incartamus in ea ratione dummodo vixerimus usum et fructum habeamus... Si quis vero... contra donatione vel Incartatione ista dicere vel calumpniare voluerit, etc.* Aliud Instrum. ibid. col. 269 : *Totum et ad integrum, vel in exquisitum præter hoc, quod Incartatum habui, omnia et in omnibus ad præmemoratam Dei domum S. Vincentii* (Matiscon.) *suisque Canonicis, sicut supra insertum est, dono, trado, atque transfundo perpetualiter tenendum.* Concil. Hispan. ann. 1215. Anecd. Marten. tom. 4. col. 170 : *Adjicientes præsentis auctoritate Concilii, ne viri religiosi sine consensu sui Diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant, vel Incartent, sive concedant ad vitam, etc.* Eadem habentur in Concilio Tarrac. anni 1591. Instrum. anni circiter 1040. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Antiquitus valebat datum nec tamen Incartatum.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 63. § 3 : *Non intelligimus derogare in aliquo illis conventionibus et compositionibus, quæ olim facta sunt et Incartatæ.* Saisimentum Comitatus Tolosæ n. 75 : *Et quod in eis habet fidelitatem, et servitium exercitus, et oblias, et retrocapita in mutatione novi domini, et alia jura, sicut sunt Incartata.* Chartular. Matiscon. fol. 117 : *Berno Presbyter dat Ecclesiæ Matisconensi quidquid habet in villa Tornaci, præter res quas Incartatas habet* ; id est, ut conjecto, Res in censum data et in chartis seu terrariis descriptas. Ibidem : *Dono curtilum præter tres petiolas a sero, quas Incartatas habeo. Terræ Incartatæ et non Incartatæ*, in Sententia arbitrali ann. 1292. inter Abbatem et Consules de Gimonte.] Vide *Charta.*

* Incartare, In possessionem per chartam mittere, vulgo *Ensaisiner.* Scacar. ann. 1237. apud Abrincas ex Cod. reg. 4651 : *Judicatum quod inquesta fieret, utrum terra quædam fuisset de hæreditate Ricardi de Fonteneto, et idem Ricardus fecerit eam Incartari primogenito suo in præjudicium aliorum filiorum suorum per Ranulphum comitem Boloniæ, qui erat dominus feodi.*

¶ Incartamentum, Charta, instrumentum. Chartul. S. Petri de Domina fol. 35 : *Signum Atenulfi, qui hoc Incartamentum scribi jussit.* Testam. ann. 1461. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 726 : *Si apud me aut in archivis episcopalibus Ruthen. reperiantur aliqua Incartamenta seu documenta, quæ concernant domum meam paternam... tradantur dicto heredi meo.*

* *Enchartrement* nostris, eadem notione. Charta ann. 1366. in vol. 5. arestor. Parlam. Paris.: *Veulent lesdittes parties que tout, c'est assavoir procès, lettres, Enchartremens, escrits, soient en la vertu et estat, qu'estoient avant que se missent en voy d'accord.* Occurrit præterea in Lit. ann. 1404. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 20.

* Incartatio, Eodem intellectu. Charta ann. 847. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 361 : *Ipse locus* (Glonna) *cum omni suo grege,... necnon Incartationibus omnium bonorum hominum, quas ibidem habuerunt, etc.*

¶ Inchartatus, Accusatus, apud Hispanos leguleios. Vide in *Charta.*

* 2. **INCHARTARE**, Carro vehere. Charta ann. 1310. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 212 : *In usu et possessione fustes... secum adportandi et Inchartandi.* Vide supra *Carreare* 2.

¶ **INCHARTULATI**, Iidem qui supra *Chartulati*, Servi per *Chartulam* manumissi. Greg. Monachi Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 416 : *Insuper Inchartulatos et colonos atque cultores exinde expulit.* Ibid. col. 590 : *Item Berardus Episcopus Asculanus fecit convenientiam cum Abbate Berardo de terris, quas manuales laborant ad suas manus, et servi, et libertini, et coloni, et Inchartulati permaneant in hoc Monasterio.*

* **INCHASSARE**, Intra *capsam* claudere, includere, Gall. *Enchasser.* Inventar. S. Capellæ Paris.: *Una magna smaragdus quassata per medium auro Inchassata, tres minores smaragdi auro Inchassatæ,... unus rubisus Inchassatus auro. Item quoddam altare viaticum portatile Inchassatum argento.* Comput. ann. 1494. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 61. col. 1 : *Item Georgio Gallard et Johanni Cauvert pro viagio ad portandum magnum arborem ad Inchassandum magnam bombardam, etc.* Vide supra *Incassatus* et *Incaxare.*

* **INCHASSILLARE**, Eodem intellectu, nostris *Encassiller.* Inventar. ejusd. S. Capel. ann. 1335. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item una magna smaragdo in argento cassata et una parva in auro Inchassillata. Huis encassillez*, in Stat. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 243.

INCHERAMENTUM, Auctio in licitatione. *Enchere*, in Charta de Præpositura Calvimontis ann. 1205. [Vide *Encheramentum.*]

¶ **INCHERIA**, ut *Incheramentum.* Locum vide in *Pyxis Lombardorum.*

* Gall. *Enchere; Encherie*, in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 1. v°. *Renchiere*, in Charta ann. 1311. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 394. v°. col. 2. et *Rencherie*, in Lit. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 680. art. 2. Unde *Incheriare*, Liceri, et *Incheriator*, Auctionans. Charta ann. 1332. in Reg. 68. ch. 2 : *Geraldus de Martello fecit quandam dicham sive Incheriam de quatuor libris pro milliari.* Reg. Cam. Comput. in Bibl. reg. sign. 8406. fol. 102. v° : *Quando aliqua venda Incheriatur, quilibet Incheria est de x. den. in quibus Incheriator habet quartam partem Incheriæ suæ, et rex tres partes residuas, et ultimus Incheriator seu mercator debet totum, cum corpore vendæ.*

* **INCHERIMENTUM**, Eadem notione ; unde *Encherizare*, Gall. *Enchérir.* Lit. Alf. comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 36. v° : *Conveniatur in pacto venditionis, quod ille supra quem Incherizatum fuerit, habeat et teneat in dictis forestis per pactum habitum in dicta conventione certum numerum porcorum loco Incherimenti.*

* **INCHIERAMENTUM**, Eodem significatu, *Enchiérement*, in Stat. ann. 1306. ex Reg. Cam. Comput. sign. *Pater* fol. 166. r°. Hinc *Inchierare*, Liceri, et *Inchierator*, Auctionans. Scacar. S. Mich. ann. 1282. ex Cod. reg. 4653. A.: *De habendo consilio utrum dangeria licentiæ bosci data per dominum regem Inchierabuntur, sicut tertia Inchierari consueverunt, habito consilio concordatum fuit, quod ipsa dangeria possunt Inchierari.* Aliud ann. 1288. ibid.: *De habendo consilio utrum de Inchieramentis, de quibus pars datur Inchieratori, de parte ipsius, sicut de parte dom. regis, decima deducetur. Concordatum fuit quod omnes Inchieratores de suis Inchieramentis solvant decimam.* Vide supra *Incarioramentum.*

* **INCHOANTIA**, Auxilium, adjutorium, virtus. Præfat. ad Lib. ant. Saxon. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 256 : *Dei*

omnipotentia atque Inchoantia mirabiliter actum est nuper, ut cunctus populus suæ ditioni (Ludov. Pii) *subditus, Theudisca loquens lingua, ejusdem divinæ lectionis nihilominus notionem acceperit.*

* **INCHOIACIO.** Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 465: *Habita in Inchoiacionem rei publicæ dicti loci, et ut in eadem villa degentes minime discederent, etc.* Vox pessime lecta pro *Melioracionem,* quam exhibet Registrum cum abreviationis nota, quamque hic apprime convenire nemo non videt.

INCHORIS, [Indigena.] Vide *Enchoris.*

INCIBARE, Cibum porrigere, σιτίζειν. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10: *Ut pulli hirundinis, quæ pleno ore volat, dum Incibat filios suos.*

* **INCIBATUS,** Jejunus, cibo abstinens. Vita S. Joan. Laudens. episc. tom. 3. Sept. pag. 164. col. 1: *Multa bidua, multosque similiter singulares dies Incibatum transisse.* Occurrit præterea in Vita Abbon. Floriac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 337.

¶ **INCIDENS,** Causæ accessio, Gall. *Incident.* Vox practica. Vide *Emergens.*

* **INCIDENTALITER,** Ital. *Incidentemente,* Gall. *Incidemment,* Obiter. Coron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 41: *Et præterea hic sciendum Incidentaliter, quod, etc.*

¶ **INCIDENTER,** Gall. *Incidemment,* per accessionem. Johan. Sarisber. in Præfat. *Quæ Incidenter dicta sunt.*

* Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 628. art. 10: *Et alias personas quascumque factum dicti salis exercentes, quamdiu dictum factum exercebunt, principaliter vel Incidenter, etc.*

INCIDENTIÆ, Casus, quomodo *Incidens* dicimus. Otto a S. Blasio cap. 12: *Traditionesque Hebraicas cum Incidentiis historiarum notas faciens, etc.*

¶ **INCIDERE.** Vide *Incisio.*

* **INCIDERE** Instrumentum, ut nullum, abrogatumque appareat; quod scissuris in decussem scalpello factis fiebat. Charta ann. 1234. ex Reg. Cencii apud Vir. doct. Garamp. in Disquisit. de Sigil. Garfagn. pag. 31: *Et non probabimus dictam pecuniam fore solutam, nisi per hoc Instrumentum cancellatum et Incisum.* Vide *Cancellare.*

* **INCIDIUM,** pro Insidiæ. *Incidio pensato,* Gall. *De guet apens,* Consulto, ex præparato. Charta offic. Ruthen. ann. 1392. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 58: *Cum nobilis Alardus de Ornan domicellus coram nobis... delatus fuerit,... quod Incidio pensato.... rectorem de Tolonnaco interfecerat, etc.* Vide supra *Appensatus* et *Impensatus.*

✱ **INCIDUS.** [Qui cito cadit. Dief.]

✱ **INCILO.** [Increpo, objurgo, improbo, dictis asperis mordeo. *Voss.* vellet esse ab *Incieo,* commoveo. Alii ab *Incido,* concido. *Lucret.* 3. 977.]

INCIMBILES, *Nocibiles, vel discordes.* Papias. [MS. Bituric. habet *Incinibiles.*]

INCIMCLARE. Charta Waldemari Regis Daniæ anno 1326. apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar.: *Si alicubi infra regni nostri terminos naufragium passi fuerint, advocatus noster... ipsorum bona nullatenus impediat, vel si de ipsis nullatenus Incimclet, quandoquidem ipsa bona personaliter per se vel per alios... valeant de naufragio liberare.* Ubi *Incimclet,* idem valet ac *immisceat:* unde fortean legendum fuerit *immisclet.* Vide *Misculare.*

* **INCIMETUM.** Vide supra *Cimetum* 2.

INCINCTA, *Prægnans, eo quod est sine cinctu, quia præcingi fortiter uterus non permittit,* Isidoro lib. 10. et nostris *Enceinte. Incinta,* apud Jo. Villaneum lib. 1. cap. 24. lib. 2. cap. 12. Hist. Miscella lib. 20. extremo pag. 128: *Viri civitatis illius mulierem Incinctam, jamjamque parituram Inciderunt.* Ubi Theophanes, ἔγκυον. Le Roman *de Parise la Duchesse:*

Je suis de vous Ançainte, de verté le sachez.

[* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Incincta, Enczaintte, grosse. Enchainte,* in Lit. remiss. an. 1365. Vide infra *Præcincta* 2.]

¶ **INCINEFACTUS,** In cineres redactus. Commodian. Instr. 41:

Tunc Babylon meretrix erit Incinefacta favilla.

INCINERARE, In cineres redigere. Utuntur Saxo Grammaticus lib. 4. initio, Cæsarius Eisterbach. lib. 4. Miracul. cap. 99. lib. 10. cap. 67. Guillelm. Brito lib. 1. 2. 3. 4. Philippus Architrenius lib. 6. cap. 3. etc. [* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Incinerare, mettre en cendre.*]

¶ 1. Incineratio, Resolutio in cineres, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 135. et in Tractatu Engelberti de S. Mariæ virtutibus cap. 26. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 736. *Capitis Incineratio,* Impositio Cinerum in capite feria IV. Cinerum in Constitut. Ecclesiæ Valentinæ tom. 4. Concil. Hisp. pag. 179.

* 2. **INCINERATIO,** Sordes ex cinere et pulvere. Vita S. Gandol. tom. 5. Sept. pag. 709. col. 2: *Mandat itaque iterum præsul ut, corpore de Incineratione per venerabilium manus sacerdotum purgato, diligentissime postmodum lavaretur.*

¶ **INCINIBILES.** Vide *Incimbiles.*

¶ **INCINTA.** Vide *Incincta.*

* **INCIOSITAS,** Inscitia. Charta Poppon. archiep. ann. 1033. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 365. col. 1: *Atque non propter aliud hæc prædia eorumque censum tamdiu esse sublatum, nisi propter Inciositatem inquisitorum, oblivionemque dominorum.*

¶ **INCIPARE.** Vide *Incippare.*

1. **INCIPERE.** Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ: *Qui Incipiebant prædicare,* ubi Gr. τοὺς μέλλοντας κηρύσσειν. Alibi: *Quia ipse Incipiebat apparere.* Gr. ἤμελλεν. Et non semel in hac Epistola. Ita Jacobus 2: *Per legem libertatis Incipientes judicari.* In textu Græco μέλλοντες. Hac notione vocem *incipere* usurpasse non semel Interpretem S. Irenæi, observatum a Jacobo Billio lib. 1. Observ. Sacrar. cap. 33. lib. 2. cap. 5.

* 2. **INCIPERE,** Doctoris gradum adipisci, apud Boul. tom. 5. Hist. Univers. Paris. pag. 911: *Et sub eodem Incepit seu magisterii gradum consecutus est anno* 1409. Pluries ibi. Hinc *Incipientes* appellantur ibid. pag. 913. doctorali infula donati. Vide supra *Inceptio.*

* 3. **INCIPERE,** nude, pro Cantum imponere. Acta MSS. capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 78. v°. col. 1: *Item abilitaverunt ad Incipiendum in choro omnes illos, qui litteras super dicta capella habent... Dederunt potestatem Incipiendi, prout capellanus perpetuus dictæ ecclesiæ Incipere consueverunt.* Hinc *Le Commanczant le lettrin* dicitur, qui ad pulpitum cantum imponit. Testam. Franc. ducis Brit. ann. 1449. ex Bibl. reg.: *Une messe cotidienne à dyacre et soubsdiacre en tunique et dalmatique, et le Commanczant le lettrin en chappe. Enquemancer,* incipere, inchoare, in Testam. ann. 1137. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 159.

INCIPIENS, Discipulus. Auctor Queroli: *Quid ad hæc vos dicitis, novelli atque Incipientes mei? quando hæc discere potestis, etc.*

* **INCIPIENTES.** Vide supra *Incipere* 2.

¶ **INCIPIENTIA,** Initium, exordium. Epistola Cæsariæ Arelat. Abbatissæ, tom. 1. Anecd. Marten. tom. 4: *Sicut lætatur Deus in Incipientia conversionis vestræ; ita luget de ea diabolus.* Et infra: *Qui vobis Incipientiam, donare dignetur et perfectionem: quia, non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.*

✱ **INCIPISSO.** [Antique idem est, quod incipio. *Plaut. Capt.* 3. 3. 17. Maximas nugas ineptiasque *Incipisso.* et 4. 2. 22.]

INCIPPARE. [Gloss. Isid.: *Incippat, Illudit.* Melius *La Cerda* legit: *Incippat, Includit,* καταστηλιτεύει. Papias: *Incipare, Involvere,* videlicet *cippis.* Sunt autem *Cippi,* Compedes, Gall. *Ceps,* vel Carcer ipse, quoniam qui compedibus vinciuntur, includi solent in carcere. *Incippare* igitur idem est quod Compedibus ligare, vel in carcerem detrudere. Theodoricus Engelhusius in Genealogia Ducum Brunsvic. apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 20: *Ernestus Dux, dum quodam tempore equitaret per Norten, nihil adversi suspicans, captus est a Henrico de Hardenberch et Incippatus.... cumque Hardenberge hoc vindicare vellent, captus est idem Henricus de Hardenberg sedens in equo Ducis capti, et in castrum salis Incippatus.*] Vide *Cippus,* [** et Haltaus. Glossar. German. voce *Stocken,* col. 1748.]

INCIRCA, Circiter, Galli dicunt, *aux environs,* in Addit. ad Vitam S. Antonini.

¶ **INCIRCATUS,** In modum circuli curvatus, in Onomastico ad calcem tom. 3. SS. Junii.

✱ **INCIRCONSCRIPTUS.** [Incircumscriptus: « *Incirconscriptus, nient* com pris. » (Lex. lat. gal. bibl. Ebroic. n. 23. XIIIe s.)]

* **INCIRCUMCISUS,** Intemperans, qui flagitiose et libidinose vivit, Gall. *Débauché.* Charta ann. 1118. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 316: *Ut ecclesiam B. Mariæ in castro Galardone sitam, quam per pecunias a manu laici occupaverant quidam clerici Incircumcisi, Bonevallensi monasterio concederemus... Concessimus eo tenore, ut clerici præbendas suas in vita sua habeant, si caste vixerint.*

¶ **INCIRCUMSCRIPTE,** Non circumscripte, immensum, Gall. *Sans borne.* Vide *Inattingibilis.*

¶ **INCIRCUMSCRIPTIBILIS,** Qui nullis limitibus circumscribi potest, apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 324.

¶ **INCISA.** Alias *Incæsa,* apud Scriptores rerum gestarum et Vitæ Caroli Magni, sunt celsi cæsarum arborum cumuli pro vallo ad arcendos hostes per extrema silvarum exstructi. Ita Valesius Notit. Gall. pag. 100. col. 2. Vide *Cesa.*

¶ **INCISILIS,** Culter. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 30. de S. Cyrico: *Fac capitisfragium et uncinos ad oculos evellendos, et forfices dentium, et genufragium et nervorum Incisiles.*

* Ab Incidere, Gall. *Inciser; couper,* alias *Ensiser.* Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 163: *Lequel Aymeri en tirant à lui Ensisa le petit doy d'icelle Jehanne Dupont de ladite serpe.* Ejusdem originis *Encirailler,* Minutatim concidere, Ital. *Incischiare.* Aliæ ann. 1458. in Reg. 187. ch. 177: *Lesquel*

les escuelles le suppliant Encirailla et mist à pieces.

* **INCISINUS**, *Superfluo.* Glossar. Lat. Ital. MS. Leg. *Incisivus.* Vide in hac voce.

1. **INCISIO**, Idem quod *Tallia.* Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. pro Monasterio Sancti Maximini Trevirensi apud Nicol. Zyllesium: *Nullus illorum hospitia seu servitia in curtibus Abbatis aut Fratrum, sive a rusticis violenter exigat, nullus eorum per Incisiones aut petitiones homines gravare..... præsumat.* Charta ann. 1468: *Jus investiendi, devestiendi, clamores, banna, emendas, aspatgia, Incisionem, etc.* [Charta anni 1112. e Tabulario Rothonensi: *Alanus Hoelli filius Comes totius Britanniæ... dedit S. Salvatori quamdam consuetudinem...... quæ vulgo Tallia nuncupatur, nos Incisionem nominamus... insuper concessit et in arbitrio et potestate Abbatis sit, ut quotiescumque Comes suos homines Inciderit, hoc est, censum a suis exiget, Abbas suos homines secundum velle suum Incidat, et potestative, ut concessum est, colligat et habeat.* Vide *Incisura* 1.]

2. **INCISIO.** Paulus Diacon. lib. de Gestis Episcoporum Emerit. in sancto Paulo cap. 1: *In spe Dei mira subtilitate Incisionem subtilissimam subtili cum ferro fecit, atque ipsum infantulum jam putridum membratim abstraxit. Encis,* dicitur in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. cap. 25. et in Consuetudin. Andegav. art. 44. et Cenoman. art. 51.

3. **INCISIO**, Sectio, Capitulum in libris. Gennadius de Scriptorib. Eccles. in Severo: *Scripsit... et Collationem Posthumiani et Galli... habitam in dialogi specie, duabus Incisionibus.* Walafridus Strabo in Præfat. ad Theganum: *Huic opusculo ego Strabo quasdam Incisiones et Capitula inserui.*

4. **INCISIO**, κόμμα. Ordo Romanus: *Episcopi omni tempore benedicantur; nunc vero mos est, ut nocturno tempore benedicantur. Secunda namque Incisione, id est, Lectione sexta, egreditur Pontifex de Ecclesia S. Petri, et ascendit Monasterium S. Martini, etc.* Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et* 15. *Cantica Graduum sub silentio ab unoquoque dicuntur, et post singulas Incisiones ab unoquoque procumbitur ad formas.* Adde Udalricum lib. 5. Consuet. Cluniac. Monast. cap. 5. [et Bernardum Monachum part. 2. Ord. Cluniac. cap. 15.] *Interscissiones*, apud Cassianum lib. 2. de Nocturnis orat. cap. 11: *Et idcirco ne Psalmos quidem ipsos, quos in Congregatione decantant, continuata student pronuntiatione concludere: sed eos pro numero versuum duabus vel tribus Interscissionibus cum orationum interjectione divisos, distinctim particulatimque consummant. Distinctiones* dicuntur in Admonitione Synodali antiqua: *Psalmorum verba et Distinctiones regulariter ex corde cum canticis consuetudinariis pronuntiare sciat. Pausationes* vocat Synodus Narbonensis sub Recaredo Rege: *Per majores vero Psalmos, si fuerint prolixiores, Pausationes fiant, etc.*

5. **INCISIO**, alia notione. *Signum secunda vel tertia Incisione pulsare,* apud Guigonem in Statutis Cartusiensib. cap. 7. § 5. in Statutis antiq. ejusdem Ordin. I. part. cap. 41. § 9. cap. 43. § 5.

6. **INCISIO**, Typus nummi, Figura. Anastasius in Hist. Eccles: *Cum Arabes non susciperent Romanorum Incisiones in nummis suis.* Theoph. χαραγὴν habet.

7. **INCISIO**, Castratio, apud eumdem Anastasium: *Alios autem... partim suspendio, partim Incisione perdebat.* Ubi Theophanes, ἀπέτεμνεν.

8. **INCISIO**, vox Architectorum, de qua Jacobus Gothofred. ad leg. 3. Cod. Th. de Excusat. artific. (13, 4.)

* 9. **INCISIO**; Cæsio, Gall. *Coupe.* Charta Sigfr. episc. Hildesheim. apud Leuckfeld. in Antiq. Gandersheim. pag. 179: *Prata, pascua et decem legitimæ lignorum Incisiones, etc.* Vide in *Incisor.*

* 10. **INCISIO**, Apertura, per quam aqua effluit, incile, Gall. *Coupure.* Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 436: *Primum Guillelmus Incisionem alvei quam fecerat, ita restituat, ut non minus quam antea solebat aqua ad molendinum Bernardi decurrat.*

¶ **INCISIVUS**, *Non in tempore sectus, vel immaturus, vel superfluus, et derivatur ab Incido. Horat. in Odis:*

Ut Gaudet Incisiva decerpens pira.

Et hoc Incisivum potest dici substantive superfluum illud quod inciditur de aliqua materia. Johannes de Janua. Gloss. Sangerman. Lat. Gall. MSS.: *Incisivus Non copés à temps, non meür, ou superflue; Incisivum, Rongneure.* Fictæ voces ex prava lectione. Legendum *Insitivus*, ut apud Horatium editum:

Ut gaudet Insitiva decerpens pyra.

INCISOR. [Raimundus Duellius lib. 2. Miscell. pag. 444. in fragmento Chartularii San-Hyppolytensis ann. 1263: *Notum sit omnibus præsentem literam inspecturis, quod nos Chunradus judex in S. Ypolito, Hainricus Uurfler, Chunradus Incisor apud portam, Hainricus dictus Hungarus, cives ibidem, interfuimus, vidimus, etc.*]

Incisores casei. Statut. Commun. Bonon. ann. 1288. apud Ghirardacum lib. 9. Histor. Bonon. pag. 279: *Sæpe contingit, quod illi, qui ludunt ad azardum in scalis et in platea Communis Bononiæ, et etiam qui caseum Incidunt, iracundiæ calore succensi, contra Deum et matrem ejus ignominiosa verba proferunt, etc.* Infra: *Lusores azardi et bescazariæ, et Incisores casei, etc.* Caupones hic interpretor, apud quos caseus in escam potatoribus datur. [*Incisor lignorum*, Qui incidit ligna, in Charta ann. 1233. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*] Vide *Scissor.*

1. **INCISORIUM**, Orbiculus mensarius, super quo escas *incidimus.* Gallis nostris seu Gallobelgis, *Tranchoir.* Chronicon Nonantulanum MS. de Institutis et ritibus sub Friderico II. Imper.: *In cœnis vir et uxor una edebant parapside, usus Incisoriorum* [*Incisorum* mendo librarii apud Murator. tom. 9. col. 669.] *ligneorum non erat in mensis, unus vel duo scyphi erant in mensa, nocte cœnantes lucernis aut faculis mensas illuminabant, faculum tenente uno ex suis. Nam candelarum de sepo vel de cera usus non erat.* [Extractum computi ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 273: *Pro Incisoriis, parascidibus, salzeriis, astis, palis et aliis rebus, etc. unc.* XVI. *taren.* I. *gran.* XVIII.] Petrus de Crescentiis lib. 5. pag. 267: *Azerus est arbor satis magna, quæ in Alpibus invenitur, quæ optime convenit cyphis, et parapsidibus et Incisoriis faciendis, et vasculis omnibus, etc.* Ubi vetus Interpres Gallicus: *Est très-bon pour faire hanaps, escuelles, et plateaux, etc.* Adde pag. 279.

¶ 2. **INCISORIUM.** Ordinatio Humberti II. Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 313. cap. 2: *Item volumus et ordinamus, quod singulis diebus in prandio serviatur nobis pro persona nostra de quatuor panibus albis de bocha, quorum quilibet sit ponderis unius libræ cum dimidia, vel circa, et de octo panibus parvis, quorum quilibet sit ponderis unius libræ, vel circa, pro Incisorio faciendo.* Semel et iterum ibidem memorantur ii parvi panes *pro Incisorio faciendo;* nescio quo condimento vel minutali cum pane *inciso*, ut videtur.

3. **INCISORIUM**, Novacula, apud Petrum Cell. lib. 6. Epist. 20. [Instrumentum omne aptum ad *incidendum*, apud Julianum Pomer. in Præfat. ad librum Ildephonsi de Virgine intemer. tom. 2. Concil. Hispan. pag. 658. col. 2. Sicula, apud Joh. Sarisb. lib. 5. cap. 10.]

¶ **INCISORIUS**, ut *Incisorium* 1. Ordinatio anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 394: *Ipsi namque soliardi in omnibus obediant magistro coquinæ, nec obmittant lavare scutellas et Incisorios et alia vasa coquinæ.*

¶ **INCISSURA**, pro *Incisura*, vel *Scissura.* Privilegia Bolci Ducis Silesiæ ann. 1337. Friburgensibus concessa, apud Ludewig. tom. 6. pag. 41: *Omnes ejus incolæ civilia jura habentes, pannos et stamina non falsificata, cujuscumque valoris et coloris fuerint, licite possint vendere et incidere per ulnas, ulnatim vel integre. Extranei autem forum ibi quærentes debent adducere stamina qualiacumque et vendere sine Incissura, uti fecerunt ab antiquo;* id est, stamina sua non possunt incidere *per ulnas*, sed ea tenentur integra vendere sine ulla divisione, ut satis per se patet.

1. **INCISURA**, *Tallia*, Exactio: nam nostris *Taille*, idem valet ac *Incisio.* Charta Manassis Comitis Guinensium in Chronico Andrensi pag. 356: *Firmiter statuimus, ut nullus... coactivam petitionem seu Incisuram super ipsos instituere .... audeat.* Adde pag. 424. [Tabularium Kemperlegiense: *Redditus ipsius terræ... cum Incisura et forisfactis, etc.* Ibidem: *Redditus terræ est Incisura, quæ dicitur Taellied, cum forisfactis et furtis et aliis exactionibus.* Vide *Incisio* 1.]

* 2. **INCISURA** et INCISIO, apud Gromaticos. Vide *Arbor.*

✱ **INCITABILIS**, [Qui incitari potest. *Gloss. Philox.*]

✱ **INCITABULUM**, [Idem ac incitamentum. *Gell.* 15. 2. Fomitem esse quendam dicens, et *Incitabulum* ingenii virtutisque, si mens et corpus hominis vino flagraret.]

* **INCITAMEN**, Exordium, Gall. *Commencement.* Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 24: *Nunc igitur quoniam de priorum gestis aliqua retulimus, ab illo et infra, ut spopondimus, anno videlicet millesimo nati cuncta vivificantis Verbi, tertii sumamus Incitamen hujus operis libelli.*

INCITARE, Præcipitare. Epistola Bonifacii PP. in Synodo Rom. sub Bonifacio II. apud Holstenium: *Sane, quoniam servandus accusatori locus est, ne audientiam penitus Incitare videamur, etc.*

INCITI, *dicuntur calculi, qui in ludo scacorum omnino moveri non possunt. Item et homines egentes Inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi, i. proficiendi, nulla restat.* Breviloq. [ex Isidoro lib. 18. Orig. cap. 67. Vox ducta a *ciere* vel *cire*, movere, et particula *in*, quæ vim hic habet privativam. Nota est loquendi formula *ad incitas redactus:* ad

quam videre potes Scaligerum in Appendice ad Conjectan. lib. 6.]

* 1. **INCIVILIS**, Imprudens, inconsideratus. Vide supra *Civilis.*

* 2. **INCIVILIS**, Injustus, iniquus, nostris *Incivil*, eodem sensu. Charta ann. 1156. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 560 : *Sicut Incivile est, ut homines de rebus suis aliquid facere cogantur inviti, ita conveniens est et juri consentaneum, ut de proprietate sua, quod cui placuerit, sibi facere liceat.* Alia ann. 1462. in Chartul. S. Mart. Augustod. : *Disoient en oultre que ledit mandement estoit Incivil et Incivilement donné par plusieurs causes et raisons.* Vide infra *Inciviliter.*

¶ **INCIVILITAS**, Rusticitas : *Contigit per Incivilitatem militis*, apud Ammianum lib. 18. cap. 2.

* Vel Inertia. Hugo Flaviniac. in Chron. Virdun. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 363 : *Hic accepta legatione a Pippino per Burgardum Vitzoburgensem episcopum, et Fulradum ipsius Pippini capellanum, de Incivilitate regum ex antiqua Merovingorum stirpe descendentium, etc.*

* **INCIVILITER**, Injuste, contra jus, nostris *Incivilement*, eadem acceptione. Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207 : *Id factum fuit Inciviliter et injuste, occulte et clandestine ;.... et tanquam Inciviliter factum, revocatum fuit.* Alia ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 43. col. 1 : *Indebite tamen et injuste, nulliter Inciviliter, voluntarie et de facto, etc.* Vide supra *Incivilis* 2.

INCLAMARE. Edictum Theoderici Reg. § 145 : *Si quis barbarorum tertio competentis judicis auctoritate conventus, et edictis solenniter Inclamatus, ad judicem, cujus præceptione conventus est, venire neglexerit, merito sub discussione causæ sententiam excipiet contumaciæ, etc.* Ubi *Inclamatus edictis*, videtur esse, qui *banno* publico et judicis auctoritate ad judicium citatur, quomodo forenses nostri, *Crier à trois briefs jours*, dicunt de reis contumacibus. Ita *Inclamare* usurpat lex 7. Cod. Th. Si certum petatur (2, 27.) : *Per intervalla temporis longioris Inclamatus*, i. citatus edicto a judice impetrato, uti viri docti interpretantur. [Consuetud. Furn. ex Archivo S. Audomari : *Qui vero de nachtbrand Inclamatus fuerit, per quinque coratores purgare se poterit, alioquin suspendetur.*]

¶ **INCLANGORIUM**, Campanile. Sic unica voce scribitur apud Acher. tom. 3. Spicil. pag. 262. in Chronico Fontanellensi ; sed divisis vocibus legendum est *In clangorium*. Vide in hac voce.

✱ **INCLASTRUM**, Inclaustrum. Vide *Incaustrum.*

¶ 1. **INCLAVARE**, Gall. *Enclouer*, Clavum in equi pedem altius infigere, in Statutis Massil. lib. 6. cap. 77. non semel.

Inclavaturæ Equorum, de quarum cura vide Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 55. et veterem ejus interpretem Gallicum cap. 56. *De diverses Encloeures et de leur cure*, eodem libro.

* 2. **INCLAVARE**, a Gallico *Enclaver*, Includere, inserere, committere. Lit. ann. 1359. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 198 : *Domanio regio ac dicto regno et nobili coronæ Franciæ posuimus, adjunximus, Inclavavimus et applicavimus, etc.* Comput. eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Pro facione dictarum portarum quorumdam ceporum et faciendi et Inclavandi infradictam granchiam, etc.* Guido de Vigev. Ms. de Modo expugn. T. S. : *Et post hæc conjungatur una assis cum alia cum quatuor axis incavigiatis fortiter Inclavatis.* Vide *Inclavatus.*

¶ **INCLAVATURA**, Ager vel agri portio in alium incurrens, Gall. *Enclavé*. Charta XI. sæculi [* pro Monast. Montis-major.] : *Donamus... Ecclesiam S. Johannis cum terra terminata, quæ est in valle quam vocant Luco, cum Inclavatura quæ vadit usque ad claparium.*

¶ Inclavatus, Incurrens, inclusus. Donatio Johannis Regis Franc. de Ducatu Bituriæ et Arverniæ facta filio suo Johanni ann. 1361. ex Chartulario Eduensi : *Retentis nobis et successoribus nostris Regibus Franciæ inter alia gardiis Ecclesiarum Cathedralium...... et salva gardia cum omnibus bonis ad causam dictæ Ecclesiæ in quacumque parte regni existentibus in Baillivia Bituricensi Inclavatis.... infra cujus terminos dictus Episcopus quamplures terras, villas, bona et possessiones habet Inclavatas.* Diploma Johannæ Ducissæ Brabantiæ ann. 1384 : *Et tenemus nostrum præfatum hospitale de Postele tanquam locum Inclavatum.* Rursum occurrit in Charta ann. 1290. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 232.

INCLAUDARE, Clavum in equi pedem inducere, *Enclouer*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 598 : *Et si Inclaudet palefridum Domini Regis, dabit ei palefridum 4. marcarum.*

* **INCLAUDERE**, Includere. Arest. scacar. apud Abrinc. ann. 1236. ex Cod. reg. 4651 : *Juramentum gagiatum in assisia de appendiis placiti, potest fieri in placitis vicecomitalibus ; sit* (sic) *maxime quando leges debet in proximo Inclaudere.*

* **INCLAVELARE**, Clavum infigere. Guido de Vigev. Ms. de Modo expugn. T. S. cap. 2 : *Et sic cavigia firmiter Inclaveletur, quod nunquam removeatur.* Occurrit rursum infra. Vide *Clavellare.*

* **INCLAUSTRARE**, In claustro includere. Charta Mariæ de Brab. ann. 1398. in Suppl. ad Miræum pag. 439. col. 2 : *Poterit idem decanus capellanum, aut aliam ecclesiæ personam, qui non sit canonicus, pro levioribus culpis per diem unicum Inclaustrare.* Vide mox

INCLAUSTRUM, Claustrum vel ambitus Monasterii, *Enclos*. Vita S. Lietberti cap. 49 : *Ædificatoque Inclaustro cum cæteris officinis, etc.* Baldricus lib. 3. Chr. Camerac. cap. 72 : *Factum est autem hoc lignarium...et positum est in Inclaustro S. Autberti.*

* Alias nostris *Encloistre* et *Enclostre*. Charta ann. 1267. in Chartul. S. Petri Insul. sign. *Decanus, Fourfait ne enfrainture ke on face el moustier saint Pierre ne dedens l'atrie benoit, ne devens leur Enclostre.* Serm. Mss. sæc. XIV. ex Cod. S. Vict. Paris. num. 18 : *I fu uns bons hom de religion.... Un jor bien par matin estoit li bons hom assis en son Encloistre.*

¶ **INCLAUSURA**, Septum, quo agri includuntur et muniuntur. Litteræ ann. 1509. apud Rymerum tom. 13. pag. 244 : *Omnimodas prostrationes, abrutiones, sive permissiones cadendi aliquarum domorum, ac etiam omnimodas Inclausuras aliquarum terrarum arrabilium et easdem terras ad pasturam mittendas, etc.*

* *Encleve*, eodem sensu, in Charta ann. 1312. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 30. v° : *Et est assavoir que avesques les heritages dessusdis, il y a une Encleve, qui est tenant ausdites mesons. Renclave*, eodem sensu, in Sent. arbitr. ann. 1313. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 53. *Enclastre* vero, pro Loco quovis clauso, etiam ubi grana frumentaria reconduntur, vulgo *Grange* vel *Grenier*. Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 176. ch. 426 : *Icellui Biaurain dist au suppliant que il vouloit avoir une Enclastre en son hostel pour mettre son blé.*

1. **INCLINARE**, Ad servitutem repetere, revocare, *ad servitium interpellare*, in Synodo Remensi 3. can. 19. apud Flodoard. lib. 2. cap. 5. in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 43. in Concilio Valentino III. ann. 855. can. 23. et in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 89. Lex Ripuar. tit. 57. § 1 : *Nullatenus eum permittimus in servitium Inclinare.* Marculfus lib. 2. form. 32 : *Si quis vero.... contra hanc ingenuitatem tuam venire, aut eam infrangere conaverit, aut te in servitio Inclinare voluerit, divina eum ultio subsequatur.* Adde form. 28. Charta ingenuitatis apud Will. Hedam in Bernulpho Episcopo Ultrajectensi : *Mundibordem vero vel defensorem alibi non inquiramus, nisi ad supradicti Sancti altare, ad defendendum scilicet, non ad Inclinandum, et ab omni servitio permaneamus liberi atque illæsi stabili lege.* Ita vocem *Inclinare*, pro *deprimere* usurpat Gregorius M. lib. 1. Epist. 72 : *Cognovimus enim eos, fidem velle Christiani nominis Inclinare.*

* 2. **INCLINARE**, Capite seu corpore inclinato salutare. Chron. Leob. ad ann. 1298. apud Pez. tom. 1. Script. Austr. col. 876 : *Adolfus, magis inconsulte quam ignave pugnans, galea de capite distringitur;.... et cum Alberto se cursu rapido vicinaret, Albertum Inclinavit.* Stat. Mss. eccl. Tull. ann. 1497. fol. 60. r° : *Spalarius venit et Inclinat eos, quos ad serviendum videt esse propitios.* Vide supra *Encleticare.*

INCLINATI, Servi. Capitulare 3. ann. 811. cap. 9 : *Sunt et alii, qui de ipsa genealogia non debent esse Inclinati, attamen fiunt propter illam occasionem Inclinati.*

INCLINATIO, Salutationis apud Monachos species, quæ soli Abbati debetur. Ingulphus pag. 886. de Priore : *Et quia in medio fratrum rector est eorum, in honore, præter Inclinationes, omnis honor ei et reverentia exhibeatur.*

Inclinatio, Submissio, humiliatio. Epist. Archiepiscopi Bulgariæ, in Gestis Innoc. III. PP. pag. 56 : *Multas Inclinationes et magnas preces ad Dominum et gloriosissimum et Cathedralem Apostolicæ sedis, etc.* Ubi perperam editum *indivinationes*. Rectius in alia ejusdem Archiepiscopi pag. 71 : *Ipse multas Inclinationes et multas sanitates a me Basilio humili Bulgarorum et Blancorum Primate erga patrem universorum... sanctissimum Papam Innocentium, etc.*

Inclinatio Ante et Retro. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 2 : *Quilibet novitius est instruendus, ut regulariter sciat caput inclinare, scilicet non dorso arcuato, ut quibusdam negligentibus est familiare : sed ita ut dorsum sit summissius quam lumbi, et caput submissius quam dorsum : quam Inclinationem nos per usum Ante et Retro appellamus, quia incipit contra Orientem, et finit contra Occidentem.* Hinc formula frequens apud eumdem et Bernardum Mon. in Consuetud. MSS. ejusd. Monasterii, *Facere ante et retro*, vel *facto ante et retro* nude. Vide Eadmerum de Simi-

litudinibus S. Anselmi cap. 9. [** supra *Ante et retro*. Glossar. med. Græcit. col. 422. voce Επίκλισις et Μετανοίαι col. 917.]

Inclinatio cum Gyro, Salutatio apud moniales in usu, quæ *gyrando* fit. Reg. soror. Fontis-Ebr. cap. 48 : *Prosternat se lectrix et Inclinatione facta cum gyro sedeat in ordine suo.*

* **INCLINATISSIMUS**, Humillimus. Lit. senesc. Petragor. ad Phil. Pulc. ann. 1294. in Reg. 2. *Olim* parlam. Paris. fol. 7. r° : *Senescallus Petragoricensis et Caturcensis se recommendatum ad ejus beneplacita ac mandata, cum promptissimo et Inclinatissimo famulatu.* Epist. Monach. B. M. de Josaphat. ad Innoc. PP. ex Tabul. ejusd. Monast. : *Humillimi ac devotissimi orator abbas et conventus monasterii B. M. de Josaphat juxta Carnotum, ordinis S. Benedicti se ipsos Inclinatissimos reddentes ad devotissima pedum oscula beatorum, etc.*

¶ **INCLINATORIUM**, Sella canentium in choro. Mabill. in Disquisitione de Cursu Gallicano ex libello supplici Monachorum Fuldensium, in quo ad Carolum M. conqueruntur, quod præ Ratgarii Abbatis duritia ipsis infirmis *nec baculum pro sustentatione ferre liceat, nec ad Inclinatorium, quod nos formulam dicimus, morando inhærere.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Inclinatorium, Enclinouer.* Vide *Forma* 13.

* **INCLINEA**, Inclinatio. Constit. monast. S. Petri-mont. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 428 : *Illi duo qui invitatorium cantaturi sunt, in medio convenient, et illum usum, qui paulo ante de Inclineis dictus est, observabunt.*

¶ **INCLINIS**, *Imcumbens.* Gloss. Isid. Vide *Inclinus.*

¶ **INCLINIUM**, Inclinatio. Epistola Gozechini Scholastici apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 392 : *Librum autem quem mihi scripsisti.... in quo mihi articulos digitorum, oculos et animum, Inclinium cervicis, laborem capitis, immo te totum animo meo insinuasti ; in exterioribus meis non invenio unde possim ex æquo recompensare.* Vide Onomasticon ad calcem Act. SS. Bened. sæc. 3. part. 1.

* **INCLINIUS**, Inclinatus. Constit. laudatæ in *Inclinea* pag. 429 : *Pronuntiato versiculo, oratio illa Dominica quæ lectiones antecedit, ab Incliniis est dicenda ; absque* (a qua) *inclinatione non se erigant, donec sacerdos* Et ne nos *dixerit.... Fiet oratio Dominica ante omnes alias horas diei, ab Incliniis seu per formas, sicut tempus dictaverit.* Vide *Inclinus.*

¶ **INCLINUS**, Cernuus, pronus. Barthius in Glossario ex Anonymi Hist. Palæst. : *Per omnia cupiunt effici Turci, et Deum vestrum quem vos Inclini colitis, abnegare volunt.* Antiquæ Consuetud. Canonicor. Regul. apud Marten. Collect. vett. Script. part. 1. pag. 307. in 4°. : *Oratione Dominica ad nutum abbatis seu prioris terminata inchoent Tertiam : fiet autem hæc oratio tam ante istam, quam ante alias horas diei ab Inclinis, seu etiam sub formas.* Occurrit eadem notione in Vita Caroli Boni tom. 1. SS. Martii pag. 195. *Inclinus, Benignus*, in Onomastico ad calcem tomi 2. SS. Aprilis.

¶ **INCLITARE**. Vide *Inclytare.*

INCLITUS, Integer, totus. Charta Caroli M. in Vita S. Auberti Abbatis Benevent. n. 9 : *Et nullis sit deinceps licentia infra prædictos fines aliquam contrarietatem seu molestias partibus inferre præfati Cœnobii per Inclitos fines, neque per possessiones, etc.* Chr. Casinense lib. 1. cap. 49 : *Reddidit huic Monasterio Inclitam curtem in loco Patenara.* Lib. 4. cap. 34 : *Manifestavit et renuntiavit se de Inclita parte sua de castello Mortala.* Regestum Petri Diaconi Casin. n. 416 : *Totum et Inclitum monasterium S. Erasmi.* Vetus Instrumentum, in Vita Gelasii II. apud Cajetanum : *Vendidi tota et Inclita ipsa petia de terra nostra.* Vetus Charta Amalfitana apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 394. et 399 : *Tradidimus atque confirmamus suprascripta plagia Inclyta de Cantu in cantum, etc.* Alia ann. 1178. pag. 410 : *In eam enim rationem, ut amodo, et semper Inclyta ipsa prædicta nostra traditione, seu offersione , etc.* Occurrit præterea in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 674. 685. 686. 689. 690. Vide Spicilegium Acherianum tom. 11. pag. 286. [* et infra *Incritus.*]

* **INCLOTUS**, Inclusus, Gall. *Enclave.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120 : *Storiobella, Gall. chevilles, et sunt quidam nodi Incloti rotæ, qui movent fusum molendini.*

¶ **INCLUDERE**. Vide *Inclusor.*

INCLUNIARI , *Concubitum pati, vel per clunes curvari*, Joanni de Janua.

¶ **INCLUSA**, Inclusagium. Vide in *Inclusi.*

* **INCLUS**, pro *Incus.* Vide infra in hac voce.

INCLUSI, Reclusi, ἔγκλειστοι, Theodoro Studitæ. Theophani ann. 17. 25. Constantini Copronymi, [Anonymo Combefisiano in Lacapeno num. 27. et Auctori narrationis restitutionis Imaginum pag. 719.] dicuntur Monachi, qui aut prope vicos, vel Cœnobia, aut etiam in ipsis Monasteriis, in singulares cellas, ex iis non exituri, vitæ solitariæ, quam alias consequi non licet, intuitu sese concludunt, ut Deo sibique vacent : quod genus Monachorum Cassiano Collat. 18. cap. 8. et S. Isidoro in Regula cap. 5. haud omnino probatur, [sed nec Johanni Tzetzæ Chiliad. 9. v. 330.] Qui vero ad istud strictioris vitæ genus aspirabant, ad id neutiquam admittebantur , nisi post emeritos labores, et data virtutum monasticarum argumenta , petitamque Episcopi vel Abbatis licentiam, a cujus imperio et potestate propterea non eximebantur, ut est in Concilio Venetico ann. 465. can. 7. Agathensi can. 38. Toletano VII. can. 5. Francoford. ann. 794. can. 12. in Statutis Guidonis Episcopi Prænestini ann. 1202. apud Chapeavillam tom. 2. Hist. Leod. pag. 201. et in Regula Solitariorum cap. 15. Qui denique, ut de Eremitis aiebat S. Hieronym. Epist. 4. *De ludo Monasteriorum egrediebantur milites, quos eremi dura rudimenta non tenuerant, qui specimen conversationis suæ multo tempore dederant, qui omnium fuerant minimi, ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superaverat, qui paupertate lætabantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum erat, etc.* Sed et Synodus Trullana can. 41. decernit, ut qui clausuram hanc amplecti volunt Monachi, ab Abbate primum, dein ab Episcopo strictius examinentur, nec tamen statim, sed elapso post anno includantur, hac adhibita lege, ut eis in posterum omnis prohibeatur regressus, nisi id evincat utilitas communis, vel alia quævis necessitas, quod ne sic quidem sine Episcopi benedictione fieri iis licet : cujus quidem istiusmodi Inclusorum egressus ob communem utilitatem exempla produnt S. Audoenus lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 29. et Chronicon Fontanellense cap. 11. Alias in Concilio Toletano æræ 684. can. 5. Monachi, qui a clausura præ tædio aut tepore se subducunt, pro spuriis habentur.

Sed et interdum Abbates ipsi id strictioris vitæ genus amplectebantur, cum interim Monasterii regimen non abdicarent : quod docet vetus Epitaphium Leoniani Abbatis, quod exstat in suburbana æde S. Petri Viennæ : *Epitaphium S. Leoniani. Hic vir sanctitate conspicuus in hac urbe Viennensi Abbas extitit, Sabbaria Pannoniæ ortus, a barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit, Augustoduni primum, deinde Viennæ claustro peculiaris cellæ conclusus, quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tantæ districtionis, ut pæne vultu omnibus undequaque venientibus ignotus introvixerit, cum esset verbo doctrinæ multis ad salutem notissimus. Ita ut juxta cellulam quam plurimos Monachos rexerit, Monachos vero, ambitu Monasterii infra urbem inclusos, ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione paverit, et disciplinabiliter custodierit.* Inclusorum ejusmodi regulam peculiarem descripsit Matthæus Raderus, et ex eo Haeftenus lib. 1. Disq. Monastic. tract. 8. Disq. 2. Aliam habet Codex Regularum Monasticar. Holstenii tom. 2. pag. 281. Le Roman *du Chevalier au Barisel* MS. :

Il n'épargnoit ne clerc ne Moine,
Enclus, Hermite, ne Canoine.

Ejusmodi Inclusos, κουβουκλειστίους appellari apud Pachymerem lib. 12. cap. 2. opinatur vir doctissimus, quod vix putem : cum potius videantur fuisse ex eo Clericorum genere, quos *Capellanos* dicimus : est enim veteribus *Cubiculum*, idem quod *Capella*, ut suo loco docuimus. Vide in *Cubicularius.*

Inclusorum vere passim meminere Scriptores, S. Augustin. de Oper. Monach. cap. 23. [Apophtegm. Patrum in Motio num. 2. in Serapione n. 1.] Evagr. lib. 1. Hist. cap. 20. Gregor. M. lib. 4. Dial. cap. 9. lib. 7. Ind. 2. Epist. 54. ubi solitariæ istius vitæ incommoda exaggerat. Paulus Warnefr. lib. 3. de Gest. Langob. cap. 1. Gregorius Turon. lib. 1. Hist. cap. 37. lib. 5. cap. 9. 10. lib. 6. cap. 6. lib. 7. cap. 1. lib. 8. cap. 34. de Vit. Patr. cap. 2. 5. 7. 12. 13. de Gloria Confessor. cap. 86. Aimoinus lib. 3. Histor. cap. 45. S. Anselmus lib. 1. Epist. 37. lib. 2. Epist. 22. Vita S. Poppon. Abbat. cap. 2. n. 46. Vita S. Ayberti n. 11. Sigebert. ann. 1016. 1050. 1058. 1078. Theophanes pag. 367. [Anonymus Combefisianus in Lacapeno n. 44.] Concil. Aurelian. II. can. 13. Lamethense ann. 1330. can. 9. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis, Marianus Scotus in Chron. ann. 1068. 1069. Petrus Abbas Cluniac. lib. 1. Epist. 20. Vita S. Leodgarii cap. 5. Vita S. Juniani tom. 1. Hist. Franc. pag. 542. Vita S. Geraldi Abb. Grandissilvæ n. 18. Vita B. Mariani Ratispon. Abbat. num. 15. Simeon Dunelm. de Gest. Reg. Angl. ann. 1062. Continuator Hist. Episcopor. Virdun. pag. 268. Radulf. de Diceto ann. 996. Petrus Diacon. Casinensis in Miraculis S. Benedicti Casini patratis n. 42. Ughellus tom. 5. Italiæ sacræ pag. 424. et alii sine numero. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in voce Ἔγκλειστοι, col. 344. [** Haltaus. Glossar. German. voce *Einvermauern*, col. 375. et Murator. Antiq. Ital. tom. 5. col. 366.]

Inclusas etiam Sanctimoniales, quæ id instituti sectatæ sunt, recensent non

paucas Scriptores, Greg. Turon. lib. 6. cap. 29. Dodechin. ann. 1136. S. Brigitta in Revelat. lib. 4. cap. 127. 128. W. Malmesburg. lib. 3. Hist. pag. 112. etc.

INCLUSA, INCLUSORIA, INCLUSERIA, Ædes, ubi Inclusi, seu Monachi degunt: ἐγκλείστρα, in Synodo Trullana can. 41. et apud Theophanem ann. 25. Copronymi, *Incluseria S. Helenæ* Lugduni, cujus mentio in veteri Charta apud Paradinum in Hist. Lugd. lib. 2. cap. 104. *Clusa*, apud Marianum Scotum ann. 1058. 1069.

° Charta ann. 1365. ex Cod. reg. 5187. fol. 39. v°: *Incluso Incluseriæ S. Mariæ Magdalenæ salutem... Vobis confiteri volentium confessiones audiendi... etiam in et de casibus dicto domino Lugdunensi reservatis, etc.*

¶ INCLUSAGIUM, Eadem notione. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 557: *Inclusi in Inclusagio sito prope Rocham-Deriani.*

RECLUSORIUM, apud Petrum Damiani in Vita S. Romualdi num. 84. 100. in Vita S. Julianæ Virginis lib. 1. n. 22. in Chr. Belg. M. ann. 1256. in Concilio Avenionensi ann. 1297. can. 1. apud Henric. de Knyghton ann. 1392. in Annalib. Colmariensib. ann. 1292. et in Charta ann. 1240. in Hist. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 451.

CLUSORIUM in Vita B. Rayneri Solitarii n. 1: *Cum multa devotione et reverentia clausus est in Clusorio juxta ostium majoris Ecclesiæ.* Menardus lib. 2. Observation. id olim in more fuisse docet, ut virorum Ordinis S. Benedicti Monasteriis adjunctæ essent quædam cellulæ: quas *Clusas*, seu *Inclusoria* vocabant, arctiori studio virtutem exercitaturis. Quod et testatur Hugo Archidiaconus Turon. de Mirac. in Translatione S. Martini: *Huic juxta Monasterium parvula cellula quietis secretum præstabat, qua se vir sanctus, quia conventus vitabat humanos, per multos annos concluserat.* Præterea descriptio *cellulæ retrusionis*, quæ habetur in Regula Solitarior. cap. 16. et in Ordine Inclusorum apud Raderum in Bavaria Sancta, ubi sic describitur: *Inclusa, id est, domus Inclusi, debet esse lapidea, longitudo et latitudo in 12. pedes abeat, 3. fenestras, unam contra chorum, per quam corpus Christi accipiat, alteram in opposito per quam victum recipiat, tertiam, unde lucem habeat, quæ semper debet esse clausa vitro vel cornu, etc.*

RECLAUSI, Iidem, qui *Inclusi*, apud Gregor. Turon. lib. 8. cap. 34. Aimoinum lib. 3. Hist. cap. 45. in Chron. Fontanell. cap. 11. etc.

RECLUSA, in Charta Herimanni Episcopi Metensis apud Meurissium pag. 370.

RETRUSI, apud Carolum M. de Cultu imag. lib. 3. cap. 31. Sic *retrusionem*, dixit auctor Vitæ sancti Eugendi Abb. num. 5. Vide Leges Wisigoth. lib. 6. tit. 2. § 3.

INCLUSOR, INCLUSARIUS, Joanni de Janua, et Guillelmo Britoni in Vocabulario dicitur, *qui aliquid includit sicut auri faber, qui includit gemmam in anulo; similiter rusticus, qui includit aliena pecora pro forefacto,* secundum Ugutionem. Glossar. Arabico-Latin.: *Clusor, qui gemmas auro concludit.* Gloss. Lat. Gall.: *Inclusor, qui enclost, ou clieut.* Sanctus Hieronymus in cap. 24. Hierem.: *Fabros et Inclusores, vel Legis Interpretes atque Doctores debemus accipere, vel artifices Inclusoresque auri, atque gemmarum, quæ apud barbaras nationes pretiosissimæ sunt.* Eddius Stephanus in Vita S. Wilfridi cap. 16: *Nec non Bibliothecam librorum eorum omnem de auro purissimo et gemmis pretiosissimis fabrefactam compaginare Inclusores gemmarum jussit.* [Guidonis Discipl. Farfensis cap. 1: *Juxta istam sit disposita alia cella, ubi aurifices vel Inclusores seu vitrei magistri conveniant ad faciendam ipsam artem.*] Sic *Includere* et *Inclusor* sæpius apud veterem Bibl. Interpretem: et *auro clusum, conclusum* et *interclusum*, passim habet Anastasius Biblioth. pag. 12. 13. 14. 15. 16. 17. etc. Vide *Cataclitus.*

INCLUSORIUM OPUS. Aimoinus lib. 2. Histor. Francor. cap. 9: *Quæ omnia cum solido fabricata forent auro, gemmisque ornata opere Inclusorio, etc.* Sugerius: *Quod videlicet vas, tam pro pretiosi lapidis qualitate, quam integra sui quantitate mirificum Inclusorio sancti Eligii Opere constat ornatum, quod omnium aurificum judicio pretiosissimum æstimatur.*

° Hinc *Enclastre* dici videtur, vel pala quæ includit, vel lapillus seu gemma quæ includitur, in Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii ex Reg. *Olim: Item unum scrineium de latone, nigellatum de argento cum multitudine de Enclastres, quæ non possunt æstimari. Enclus*, pro *Inclus*, inclusus, in Diar. Petri *Scatisse* inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 3. col. 1: *Du xij. jour de Jeuillet Enclus, jusques au darrein jour d'Aoust Enclus, etc.*

¶ **INCLUSUM**. Vide in *Inclusi.*

° **INCLUSURA**, Locus, ubi concluduntur aquæ, Gall. *Encluse.* Charta ann. 1025. ex Bibl. reg.: *De insulis quæ prope molendinum sunt, sumantur arbores et motæ ad Inclusuram faciendam: quæ quidem Inclusura pro necessitate componentium protendatur.* Vide *Exclusa.*

¶ **INCLYTARE**, Nobilitare, ditare, illustrare. Agnellus in Vita Johannis Episc: apud Murator. tom. 2. pag. 134. col. 1. *Illi pro ipsorum animabus partem rerum maximam suarum Ecclesiis obtulerunt et Ecclesias Inclytaverunt.* Ricobaldus Ferrar. de partibus Italiæ apud eumdem Murator. tom. 9. col. 188: *Deus in eligendo urbis Ravennæ Præsules undecim, columba missa cœlitus indice, palam cunctis eam urbem peculiari gratia Inclytavit.* Acta SS. Maii tom. 7. pag. 364. de S. Ferdinando Reg. Castellæ: *Cathedralem Ecclesiam Legionis possessionibus et donationibus inclitavit.*

¶ **INCLYTUS**. Vide *Inclitus.*

° **INCOCTUS**, Incompositus, inordinatus. Chron. Joan. Vitodur. in Thes. hist. Helvet. pag. 1: *Rudi tamen et Incocto sermone, cum faleratis et pompaticis verbis loquendi peritiam et eloquentiam non habeam.*

¶ **INCŒNARE**. Vide *Incœniare.*

✱ **INCŒNIS**. [Qui sine cœna est, qui non cœnavit. *Plaut. Cas.* 4. 1. 18. Illæ autem senem *Incœnem* extrudere cupiunt ex ædibus.]

¶ **INCOGITABILIS**, Qui non potest cogitari seu cogitatione comprehendi. Eucharistiæ Sacramentum dicitur *Incogitabile*, in Libro de doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1832.

¶ 1. **INCOGNITUS**, Ingratus, immemor beneficii. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. pag. LXXI: *Ne simus Incogniti tanti beneficii.*

° **INCOGNITUS**, Ignarus. Vita S. Columbæ tom. 5. Sept. pag. 625. col. 1: *In forum digrediens, licet Incognita viarum urbis existeret, etc.*

✱ **INCOGNOSCO**, [Idem quod cognosco, *Apud Florid. n.* 19. Propius accessit, ut etiam *Incognosceret*, quisnam esset. *Alii fortasse melius leg.* ut ne cognosceret.]

✱ **INCOHIBESCO**. [Nullo modo cohibeo, impotens sum ad cohibendum. *Lucret.* 3. 445.]

INCOHIBILIS, *Ardor Incohibilis*, qui cohiberi non potest, apud Ammian. lib. 14.

✱ **INCOINQUINATUS**. [Immaculatus. *Hier.*]

° **INCOLARE**, Inserere, conglutinare, Ital. *Incollare.* Guido de Vigev. Ms. de Modo expugn. T. S.: *Et sint* (assides) *taliter firmatæ et insimul clavelatæ et optime Incolatæ, quod aer nec aqua non possit intus ingredi.* Vide *Incollatus.*

¶ **INCOLATA** VESTIS, Carens collo, cujus superior pars quæ tegit collum abscissa est et amputata. Statuta Eccl. Æduensis ann. 1468. tom. 4. Anecd. Marten. col. 508: *Non sint etiam vestes eorum* (Clericorum) *a parte superiori nimis excisæ, vel etiam Incolatæ, sicut multi faciunt, ne carnes eorum inverecundæ videantur.*

✱ **INCOLLATURA**, [Gall. *Badigeon*: «Pro ejus salario sibi debito occasione *Incollature* octo pillastrium per eum incollatorum in fonte jardini secreti. (Edif. publ. Arch. Vatic. f. 129, an. 1468).»]

¶ **INCOLLATUS**, f. pro *Incollanatus*, ab Italico *Collana*, Catena. Pons interdum catenis ligatur. Chron. Parmense ad 1283: *Facti sunt omnes arcus sive voltæ pontis de galeria, quæ fuerunt numero octo, et Incollatus et planellatus per Dei gratiam, et totus completus.*

¶ **INCOLORATE**, Colorate, simulate. Epistola Gregorii X. PP. ad Regem Siciliæ, apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 229: *Verum quia, sicut nobis a dignis fide suggeritur, ipse, nisi treugis tecum initis, quieta sibi ad tractandum de præmissis et secura tempora concedantur, occasionem assumet et causam ex hoc Incolorate prætendet hujusmodi recusandi tractatum, etc.*

° **INCOLATUS**, *Commoratio et habitatio incolæ in loco aliquo*, apud Laur. in Amalth. Gloss. Lat. Gr.: *Incolatus*, ἐνοίκησις, παροικία.

° **INCOLONUS**, *Fermo como colona.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

INCOMA, INCOMMA. Gloss. Lat. MS. ex Bibl. Reg. Cod. 1013. et Gloss. Isidori: *Incoma, mensura militum.* Vegetius lib. 1. cap. 5: *Proceritatem tyronum ad Incommam scio semper exactam.* Ita enim in MSS. Codd. scribi monuere Stewechius et Scriverius. Videtur autem *Incomma* fuisse palus quidam mensuralis, in castris ad hanc rem positus, ut ad eum admotis, qui ad militiam deligebantur tyronibus, vel qui sponte ad militiam accedebant, an statura justa ac legitima essent, examinarentur. Est enim ἔγκομμα, palus in terram defixus. Hæc Salmasius in Notis ad Lamprid. pag. 199. Eam porro mensuram 5. pedum et semis fuisse colligi potest ex Dositheo lib. 3. ubi quemdam in militiam adscribi postulantem Adrianus Imp. sciscitatus est, ποῖον μῆκος haberet cui ille respondit, πέντε πόδας καὶ ἥμισυ. Vide Cujacium lib. 21. Observation. cap. 5. Certe Milites non tantum ætate et fortitudine, sed et statura æstimatos palam est apud Frontinum lib. 4. cap. 1. n. 3: *Pyrrhus delectori suo fertur dixisse: Tu grandes elige, ego eos fortes reddam.* Hinc evanescit Rigaltii conjectura ad Agrimensores, qui apud Isido-

rum legendum censet, *hæc groma, mensura limitum*. Vide *Spatha*. [* Consule Dissert. quam in hanc vocem edidit D. Joan. *Liron*.]

¶ ENCOMA, Eadem notione. S. Hieronymus lib. 2. adv. Jovinianum : *Si tollis ordinem tabernaculi Templi, Ecclesiæ ; si omnes qui a dextris sunt, unum, ut vulgo dicitur, Encoma ad militiam probat, nequaquam Episcopi, frustra Presbyteri, sine causa Diaconi sunt*. Sic Marianus Victorius in Scholiis ex quinque MSS. restituit hunc locum, de quo dissertatio est in Diariis Trevoltianis. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari, ubi conjicit non castrensem duntaxat mensuram fuisse *Incommam*, sed potius regulam ad multiplicem metiendi usum idoneam : exponitur autem, inquit, tanquam mensura solum castrensis, quia ejus notio ad nos pervenit a Vegetio in re militari.

INCOMARE, ad *Incomam* tyronum staturam metiri. Passio S. Maximiliani ex Edit. Oxoniensi nupera : *Dixit, Fabius Victor Temonarius est constitutus cum Valeriano Quintiano Præposito Cæsariensi, cum bono Timone Maximiliano filio Victoris. Quoniam probatus est, rogo ut Incometur. Dion. Procos. dixit, Quis vocaris ? Maximilianus respondit : Quid autem vis scire nomen meum ? mihi militare non licet, quia Christianus sum. Dion. Proconsul dixit : Incometur. Cumque Incomatus fuisset : ex officio recitatum est : habet pedes quinque, uncias decem. Dion. dixit ad officium, Signetur. Cum resisteret Maximilianus, non possum militare, etc.* Ubi perperam editum *intumetur* et *intumatus*. Neque enim hoc loco *intumare* est *inscribere*, quod vult Editor, cum *tyrones*, non inscriberentur, nisi postquam ad *incomam*, seu *incommam*, essent applicati, id est ad palum, cui insculptæ vel incisæ erant pedum, eorumque partium mensuræ, ex Gr. ἔγκομμα, *Incisio*.

* INCOMBIUM, pro *Incombrum*. Vide infra in hac voce.

¶ 1. INCOMBRARE, Arboribus excisis viam occludere. Vide Valesii Notitiam Galliarum pag. 100. et supra vocem *Combri*.

* 2. INCOMBRARE, Oppignerare. Pactum ann. 1068. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 263 : *Item conveniunt inter se, ut de tota ista supradicta honore unus non donet nec Incombret ullam rem ad nullum hominem. Quem* (honorem) *abalienaverat aut Incombraverat idem abbas*, in Ch. ann. 1117. ibid. col. 398. Vide in *Combri*. Aliud vero sonat vox Gallica *Enchomer*, scilicet Percutere, vulnerare, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 96 : *Le suppliant frappa d'un petit coustel Robert le Quien deux coups en hatereau et l'Enchoma à plaie ouverte et sanc courant*.

* INCOMBRUM, Impedimentum, oppigneratio. Charta ann. 1092. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 133 : *Et in toto isto honore supra scripto non possit aliquis canonicus vel clericus S. Nazarii aliquod Incombium mittere*. Leg. *Incombrum*, ut in Charta ann. 1105. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 367 : *Non possimus aliquid dare, nec vendere, nec impignorare ad ullum hominem vel feminam, neque mittere ullum Incombrum per ullum Ingenium*.

⁎ INCOMES, [Sine comite. *Festus*.]

⁎ INCOMITIO, [Incomitiare, inquit *Festus*, significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est in conventum venire. Plautus : (*Curc. a.* 3. *v.* 30.) quæso ne me incomities. Hæc *Festus*.]

* INCOMMELINUS, vulgo *Incommelin*, idem videtur atque supra *Espavus*, Alienigena, extraneus, qui, dimisso proprio domicilio, alio migrat ibique incolit. Charta ann. 1323. ex Cam. Comput. Insul. : *Item et au cas où on mefferoit sur la personne du Comte ou de ses enfants,... laquelle chose nous declarons estre entendue des Incommelins en telle maniere, que de tout le droit que nous,... et que nos devanciers Comtes de Flandres... ont accoutumé à avoir par la cause de ce qu'ils sont Incommelins, soit de main morte, si comme de meilleur kief ou d'autre droiture.... Mais pour ce ne demeure mye que Incommelins oudit francq, de leurs biens, possessions et heritages.... recevront loy, tendront ghyselschip et seront taillables, ainsi comme il a esté accoutumé*.

¶ INCOMINATIO, pro *Comminatio*. *Sub Incominatione anathematis firmiter inhibentes, ne quis, etc.* in Charta ann. 1190. apud Miræum tom. 2. pag. 980.

¶ INCOMITIARE, Johanni de Janua, *Comitium celebrare, vel eligere*, (nempe quod in Comitiis publicis magistratus eligerentur apud Romanos) *vel inthronisare, vel in comitio et conventu loqui*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. : *Incomitiare, Entronizer en Consulat*. Festo *Incomitiare significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum venire*, scil. ad dicendam causam. Plautus : *Quæso, ne me Incomities*. Vide *Comitiari*.

¶ INCOMMA. Vide *Incoma*.

* INCOMMODIOSUS, INCOMODOSUS, Incommodus, damnosus, Gall. *Dommageable, desavantageux*. Supplicat. ann. 1341. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 193 : *Quædam alia ordinata et contenta in ipsis privilegiis et libertatibus Incommodiosa aut aliter inutilia eisdem consulibus et universitati existant*. Charta ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 247 : *Molendina dicti loci de Vauro domino nostro regi in solidum pertinentia, defectu regiminis et reparationis ipsorum,.. erant penitus inutilia et Incommodosa dicto nostro regi*. Hinc

* INCOMMODITER, Incommode, non sine detrimento. Charta ann. 1330. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 834 : *Item quod casus frequenter contingebat, quod clerici per curiam de Lautrico capti detinebantur, ex quo universitas de Lautrico Incommoditer interdicta, etc.*

¶ INCOMMODUS, Homo ægrotans, Gall. *Incommodé*. Vita S. Boniti Episc. Arvern. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag. 92 : *Quidam frater Incommodus, nomine Auderamnus, advenit, et ipse Levitam petiit, ut ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum præberet ; qua hausta saluti pristinæ restitutus est*. Rursum occurrit ibid. pag. 97.

¶ INCOMMUNICARE, Alterum possessionis suæ socium et participem facere. Pariagium villæ Magni montis inter Abbatem S. Benigni Divion. et Ducem Burgundiæ ann. 1160. inter Instrumenta Gall. Christ. tom. 4. col. 180 : *Philippus Abbas S. Benigni Divion. per manum nostram* (Episcopi Lingon.) *laude Capituli sui Incommunicavit Oddoni Duci Burgundiæ... locum qui dicitur Magnimons, gratia ædificandi... Dux etiam Incommunicavit Monachis quidquid in eadem parrochia quolibet modo deinceps adquisierit. Præpositus, vel villicus, sive ministrales constituentur, vel destituentur, assensu Ducis et Abbatis, et quidquid inde provenerit lucri commune eis erit.... Si propter hanc Incommunicationem Ecclesia S. Benigni ab aliquo infestabitur, Dux pro posse suo sopiri faciet et fideliter auxilium feret. Sciendum est etiam quod Duci non licebit jure doni, vel casamenti in aliam manum istud transferre : sed quicumque ducatum Burgundiæ de hæredibus ejusdem habuerit, ad illum tantummodo Incommunicatio ista transibit*. Vide *Pariagium* in *Par*.

INCOMMUNICATUS obire dicitur, qui non sumpto viatico moritur, apud Ordericum lib. 6. pag. 616. Vide *Inordinatus*.

1. INCOMMUNIS, Non particeps. Capitul. Caroli Calvi tit. 29. cap. 4 : *Si seipsum vult aut talibus Incommunem ostendere*.

* 2. INCOMMUNIS, Non communis. Charta ann. 1047. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 197 : *Una cum terris,... paludibus communibus et Incommunibus, ripis, rupinis, etc*. Tertul. de Pallio cap. 3 : *Indumentorum formæ cæteris Incommunes*.

* INCOMMUTABILIS, Non commutabilis. Epist. Boson. reg. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 306 : *Gratiarum actiones corde et ore rependo, quod, licet immerito, sola vestra benevolentia, per Incommutabilem Dei gratiam, amplecti me visceribus vestris ad liquidum comperio*.

* INCOMMUTABILITER, Sine commutatione, Gall. *Immuablement*, apud Glabr. Rodulph. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 35. et 36.

** INCOMMUTABILITAS, apud Mar. Mercat. pag. 113.

* INCOMODOSUS. Vide supra *Incommodiosus*.

¶ INCOMPARABILIS, Qui tanti pretii est, ut emi non possit, seu *comparari*. Bernardus de *Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 217 : *Parvi sunt precii homines illi in foro isto, cito autem ad aliud ducentur, ubi Incomparabiles erunt*.

⁎ INCOMPARATUS, [Incomparabilis. *Inscript.* apud *Fabrett. p.* 421. *n.* 386. L. Cordio Agatocleti Flavia Vera conjux conjugi *Incomparatissimo*.]

* INCOMPASSIBILITAS, vulgo *Incompatibilité*, dicitur de officiis seu beneficiis, quæ simul ab eodem homine exerceri vel possideri nequeunt. Arest. ann. 1357. 29. Apr. in vol. 4. arestor. parlam. Paris. : *Magister Simon propter Incompassibilitatem dimiserat dictam cantoriam*.

* INCOMPASSIO, Ital. *Incompassione*, Commiserationis oppositum. Barel. serm. 2. in Domin. 1. Quadrag. : *Incompassio, vel crudelitas et duritia super pauperes*.

* INCOMPASSIVUS, Intolerabilis, impatibilis, ut supra *Importibilis*. Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 611 : *Nos autem animadvertentes maximum dilectionis fervorem, quem nobis iidem supplicantes de facto quampluri mum dicuntur ostendisse, gravamina Incompassiva guerrarum nostrarum occasione innumerabiliter supportando, etc*. Nostris vero *Impitié*, idem atque Inhumanus, pietatis expers, vulgo *Dénaturé*. Pactum inter Ludov. de Cabilone comit. Tornodor. et Margar. ejus sororem ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 129 : *A ce raison et nature et pitié naturele y esmeuvent et doivent esmouvoir ; et qui ne le seroit Impitié et injuste*.

¶ INCOMPATIBILITAS, Dissociatio, distinctio, qua fit, ut alius cum alio non possit decenter sociari. Sixtus IV. PP. ann. 1483. in Bullario Carmelit. pag. 376.

col. 1. arguit *dicti Ordinis professores.... minus pensantes vario et distincto colore indutos intra eumdem Ordinem in studiis, disputationibus, processionibus.... sine scandalosa populi admiratione convenire, eorumque Incompatibilitatem sibi invicem suffragari non posse.*

¶ **INCOMPENSUM**, Idem, opinor, quod *Compensum*, Præstatio, oblatio, collatio. Chronicon S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 466 : *Igitur Abbas Rodulphus audiens ea quæ Abbates de suo dabant ad vestimenta fratrum, quia cum labore et dolore, et longa prius afflictione eis dedissent, timensque quia id post se posset accidere, utile duxit tam animæ suæ quam fratribus, ut plene ordinaret et denominaret bona ad vestimenta fratrum jam amplius pertinentia, maxime quia fratrum numerus creverat sub eo qui supra Incompenso vestiri non poterat;* id est, si bene conjecto, Supra eo, quod ad vestimenta fratrum ab Abbatibus tradi solitum erat et impendi. Vide *Compensum.*

INCOMPERENDINARE, *Dilatare.* Glossæ Arabico-Latinæ.

❋ **INCOMPESCIBILIS,** Qui compesci non potest. Dudo de Norman. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 143 : *Hinc namque morbo crudescente, cœperunt Northmannicæ urbes metu trepidare, Incompescibilique luctu cœlum pulsare.*

¶ **INCOMPETITIO**, Petitio, postulatio. Præceptum Caroli Calvi ann. 850. pro Abbate Anisolensi postulanti, ut sibi sua confirmaretur Abbatia, apud Marten. novæ Collect. in 4°. part. 2. pag. 4 : *Ejus* (Abbatis) *Incompetitionem clementi aure excipientes, hoc scriptum altitudinis nostræ fieri jussimus, per quod secundum preces ejus, eamdem iterum cellam secundum Regulam S. Benedicti ab eo gubernandam ei commisimus.*

¶ **INCOMPLACENTIA** Aeris, Illius intemperies, apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Wascon. MSS. pag. 109.

❋ **INCOMPLEBILIS,** *Insatiabilis*, ἀπλήρωτος. Germ. *Incomprehensibilis, instabilis.* Castigat. in utrumque Glossar.

❋ **INCOMPLETUS,** Imperfectus. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 600 : *Nos tam pium tamque salubre paternæ devotionis affectum Incompletum remanere nolentes, etc. Imperfecta Incompletaque consilia relinquere,* apud Jul. Firm. lib. 5. cap. 2.

INCOMPOS, pro *Impos*, apud Wiltecellum in Miracul. S. Joannis Beverlac. num. 14 : *Sui ipsius Incompos.*

¶ **INCOMPOSITUS,** De cujus morte nulla facienda est *compositio*, seu nulla mulcta persolvenda. Leges Caroli M. [❋❋ 34.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 98 : *Si vero quisquam in sua superbia adeo contenderit, ut ibidem interfectus sit, Incompositus jaceat ; et neque senior neque propinquus ejus pro hoc ullam faidam portet.* Vide *Componere* 2.

❋ **INCOMPREHENSIBILIS,** Innumerus vel inexplicabilis. Acta S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 881. col. 2 : *Ex quibus* (beneficiis) *tria tantummodo istis commendamus litterulis, cætera, quia multa sunt et Incomprehensibilia, fervore potius celebrentur.* Vide supra *Incomplebilis.*

❋❋ **INCOMPULSUS**, in chart. ann. 1380. apud Schannat. Histor. Wormat. tom. 1. pag. 66. Passim occurrit.

¶ **INCONARDI.** Vide *Abbas Conardorum.*

¶ **INCONBRARE,** Oppignerare, Gall. *Engager, Hypothequer.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 611 : *Quam masuram dictus Radulfus Sejorne maritus meus, dum viveret, Inconbraverat erga dictos Religiosos.* Vide *Combri.*

INCONCARE, seu *Inconchare.* In concham vel scyphum immittere. Baldricus lib. 3. Chr. Camerac. cap. 2 : *Ad quandam de more profectus, cervisiam nimiam Inconcavit.*

❋ **INCONCESSUS**, Supposititius, non concessus. Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 486 : *Epistolas mendaces, legationes falsas, Inconcessa procuratoria scripsere, quibus moliti sunt dulcia pacis federa violare.*

❋ **INCONCILIABILIS**, ἀδιάλλακτος, ex Cod. reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

✱ **INCONCILIO,** [Contrariam significationem habet τῷ *concilio*, et significat improbare, inimicum facere, irritare, alienare. *Plaut. Most.* 3. 1. 84. *Festus* docet, valere etiam, comparare, commendare, idem scilicet, quod conciliare : additque apud antiquos fuisse, per dolum decipere. Quæ postrema interpretatio in postremo allatum *Plauti* locum cadere potest.]

❋ **INCONDERE,** Condere, reponere. Acta S. Jeron. tom. 3. Aug. pag. 478. col. 1 : *Ideoque labores suos manibus pauperum in cœlestibus thesauris laborabat Incondere.*

❋ **INCONFECTUS**, Non complanatus, asper, inæquabilis, Gall. *Raboteux.* Vita S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 204. col. 2 : *Spatium vero lectuli sui trabeculæ dolatiles ambiebant, injectos cineres usque ad marginem continentes: qui tamen quotidiana impressione densati, Inconfecti soli duritiam præferebant. Inconfectum solum* dici etiam potest, ut monent docti Editores, quod numquam aratro aut ligone versum exercitumve, obterentium pedibus omnino induruit.

¶ **INCONFUSIBILITER,** Sine confusione, in Libello Episcoporum Ital. contra Elipandum, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 99.

¶ **INCONGRUENTIA,** Inconvenientia, apud Tertul. lib. 2. adv. Marcion. cap. 25. de Anima cap. 32. Lactant. lib. 5. Instit. Divin. cap. 13. S. Aug. lib. 22. de Civ. Dei cap. 19. etc.

¶ **INCONISMA**, *Imago vel figura*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. Vide *Icona.*

❋ **INCONQUESTUS**, Qui *quæstari* seu exigi non debet, dicitur de tributo non exigendo, vel de re alia qualibet non petenda. Charta ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 177 : *Nolumus quod vos faciatis... aliquas Inconquestas vel indebitas novitates.* Vide *Quæsta.*

¶ **INCONSCIENS**, ἀσυνείδητος ; *Inconscientia*, ἀσυνειδησία, in Glossis Cyrilli.

INCONSILIUM, ἀβουλία, in Gloss. Lat. Græc. ubi Edit. *Inconsulium.*

❋ **INCONSOLABILITER**, Insolabiliter, in Vita Abbon. Floriac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 340.

❋ **INCONSONUS**, Dissonus. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 50. pag. 124 : *Tractatus varios... inivit, quorum quidam, quia in quibusdam suis articulis regali discretioni videbantur Inconsoni, etc.*

✱ **INCONSPRETUS**, [Non improbatus. *Festus.*]

¶ **INCONSTABILITIO,** Inconstantia, instabilitas. Esdras lib. 4. cap. 15. ℣℣. 15. et 16 : *Exurget gens contra gentem in pugnam, et rhomphæa in manibus eorum : erit Inconstabilitio hominibus, et alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, etc.*

❋ **INCONSTARE,** Constare, certum esse. [❋❋ Non constare.] Epist. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 44. col. 2 : *Quia non Inconstabat eis, qui erant magis culpabiles, ordinarunt, etc.*

¶ **INCONSULTANS,** Imprudens, inconsultus. Conones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 8 : *Qui arguitur pro aliquo delicto, et quasi Inconsultans refrænatur, cœna careat.*

❋ **INCONSULTUM,** *Inconsultatio, malum consilium*, ex Cod. reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

✱ **INCONTEMPTIBILIS,** [Non contemptibilis. *Tertull. Apolog.* 45. *Incontemptibilis* dispector Deus, ubi alii leg. *intemptibilis* eodem sensu.]

¶ **INCONTENTIONE,** *Mox, de repente.* Papias. Melius infra *Incontinente.*

❋ **INCONTENTUS**, ἀκατάσχετος. Gloss. Lat. Gr. *Incontinens*, in Cod. S. Germ. Prat. *Incontent,* nostris, pro Offensus, iratus, vulgo *Mécontent.* Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 152 : *Lequel Grasset Incontent de la response dudit Bayot, etc.*

¶ **INCONTESTANS**, pro *Contestans. Incontestantem et asserentem, quod non erat suæ intentionis, etc.* in Litteris Innocentii VI. PP. ann. 1500. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 81.

INCONTINENTE, Quam cito, quam maturius, ἐν τάχει, in Glossar. Græc. Lat. Gallis, *Incontinent, Incontinenti,* apud Ottonem Morenam in Histor. Rerum Laudensium pag. 21. [et in Annal. Mutinens. apud Murator. tom. 11. col. 69. Ulpianum D. lib. 48. tit. 5. leg. 23. Marten. tom. 1. Anecd. col. 1323. Murator. tom. 8. col. 431. etc. *Incontinenter,* apud Rymer. tom. 1. pag. 274.]

❋ *En Eslepas* idem significare videtur in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 73. r°. col. 1. ubi de S. Bened. : *Soudainement li soliers chai et fu Florenz estains et mors En eslepas.*

¶ **INCONTINUITAS,** pro *Incontinentia,* Intemperantia. Gislebertus in Miraculis S. Romani Monachi, tom. 5. Maii pag. 161 : *Tam superflua atque pestifera accidit Incontinuitas, ut non modo diutinæ edacitatis illecebris, verum assiduis semet urgeret Falerni potatibus.*

INCONTRA, pro *Juxta :* Galli dicimus *Encontre*, vel *Contre.* Vetus Epitaph. Romæ ad S. Pauli extra muros : *Hic jacet nomine Matrona C. P. in pace uxor Cornili Primicerii Cenariorum.... deposita die Jovis Iduum Maiarum Incontra colomna, etc.*

Incontra, pro ἀντικρὺ, usurpat Anastasius in Hist. Eccl. : *Et Incontra transiens, ad portum Boni-agri applicuit.*

❋ **INCONTRADICIBILIS**, Qui contradici non potest. Vita S. Berth. tom. 6. Jul. pag. 480. col. 1 : *Cum sciret suas necessarias et Incontradicibiles occupationes nullius damni, sed potius multorum bonorum esse causam.*

❋ **INCONTRADICTE,** Sine ulla contradictione, Gall. *Incontestablement.* Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. *de Mazaugues : Ipsi homines prætendebant.... se esse in possessione et consuetudine antiqua... libere et Incontradicte, etc.* Vide *Incontradictorie.*

¶ **INCONTRADICTORIE,** Sine ulla contradictione, in Litteris ann. 1389. ex Archivis S. Victoris Massiliensis.

❋ **IN CONTRAM,** Contra, adversus, Gall. *A l'encontre ; à l'incontre,* in Diar. Petri *Scatisse* inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 6. col. 1 : *Deux mille hommes d'armes et cinq cents arbalestriers, que il menoit en France, du commandement du roy, à l'Incontre du duc de Lancastre.*

Charta ann. 1374. inter schedas Pr. a S. Vinc. : *Procurator autem ipsius universitatis In contram asserebat, etc. Envers*, pro vulgari *Auprès, en comparaison*, Præ, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

N'est nule odour Envers celui
Ne soit coreuse, amere et fade.

¶ **INCONTRUM**, f. Caducum, quidquid alicui casu obvenit boni cujusvis, ab Italico *Incontro*, Occursus, casus. Testamentum ann. 1347. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 545. col. 1 : *Item, volo quod de prædictis omnibus dicta Dalphina sit contenta, et prohibeo quod in hæreditate nihil aliud ratione dotalitii, donationis propter nuptias, quartæ, tertiæ, Incontri, petere valeat.* Vide *Escaeta*.

* Sensum hujus vocis apertius docent statuta Cadubrii lib. 2. cap. 108 : *De Incontris dotium. Quæ de dotibus dicuntur et statuta sunt, eadem et de Incontris dotium intelligantur esse statuta.* Ubi *Incontrum dotis* intelligo id quod uxori a marito in compensationem dotis assignatur. Vide supra *Dos* 1. et *Examen dotis*. Italis *Incontro*, Occursus, nostris vero *Encontre*, idem quod Congressus, ubi etiam de ludo agitur. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 3 : *Adam Curcé de Coucy, qui souloit et avoit Encontre de corps et de piz à plusieurs personnes, en la maniere que on a accoustumé de faire Encontres en jouant à la soule audit lieu ; aprés lesquiex Encontres ledit Remy prist l'esteuf ou soule, et en portant icelluy, si comme l'en a accoustumé, ledit feu Adam vint et Encontra audit Remy et ledit Remy audit Adam de corps et de piz, si comme on a accoustumé de faire audit jeu*, Hinc etiam *Encontrée*, pro *Rencontre*, Conflictus, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Mainte jouste, mainte Encontrée
Faisoit por li par le contrée.

Entrecontrer, Occurrere, nancisci, Ital. *Incontrare*. Charta ann. 1340. in Chartul. 23. Corb : *Qu'il puissent prendre terre pour leur édifice,... en tel largeur que trois benel se puissent Entrecontrer.*

** **INCONTUEBILIS**, Qui videri non potest. Virgil. Grammat. pag. 77 : *Contuebilis mundus ab Incontuebili potestate creatus.*

* **INCONVALESCENTIA**, Invaletudo, infirmitas. Inquisit. ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 103 : *Ipsa sic contracta maneret in anchis ex utroque latere, quod fortiter claudicando vix poterat se movere,... cum reverentia Deo supplicans, ut beati Armanni meritis eam ab hujusmodi Inconvalescentia liberaret. Incollumité*, opposito sensu, a Lat. Incolumitas, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 154 : *Afin de recouvrer et avoir Incollumité et plaine santé de leur maladie, etc.*

* **INCONVENCIA**, f. pro *Inconveniencia*, Difficultas, incommodum, Ital. *Inconvenienza*, Gall. *Inconvénient*. Lit. Raim. comit. Tolos. v° : *Super pace inter nos et vos reformanda ex parte nostra,.... propter quasdam Inconvencias quas nos non provideramus a principio, etc.* Vide infra *Inconvenientia*.

* **INCONVENIENS**, Dicitur de carne, quam venum exponere non convenit. nostris alias *Inconvenable*, eadem acceptione. Charta ann. 1341. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 300 : *Condemnationes causarum, quæ coram ipso judice movebuntur, prætextu carnium leprosarum seu Inconvenientium, etc. Beste qui ait jambe brisiée, ou qui soit deshonorable ou Inconvenable à vendre*, in Stat. pro carnific. Lingon. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 608. art. 3. *Inconvenienter*, nostris, Gravare, lædere, mutilare, vulgo, *Incommoder, faire de la peine ou du mal, estropier*. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 194. ch. 352 : *Le suppliant sans qu'il eust mesprins, ne que icelluì Ysambert eust esté ou feust Inconvénienté, etc.* Aliæ ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1522 : *Lesquelz compaignons eussent tué le suppliant ou autrement Inconvénienté de sa personne, etc.*

* **INCONVENIENTER**, Indecenter. Epist. 33. Nic. I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 421 : *A qua indulgentia Viridunensem antistitem non Inconvenienter excipimus.*

* **INCONVENIENTIA**, Difficultas, incommodum, non convenientia. Epist. inter Hincm. 2. ann. 858. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 519 : *Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, et propter incommoditatem et brevitatem temporis, et propter inconvenientiam loci.* Charta ann. 1394. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 78 : *Fustes sive vasa... dictum flumen* (Eraudi) *per dictum gradum intrare, propter Inconvenientiam mali introitus, non possunt.* Lit. ann. 1405. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 706 : *Quo circa nos talibus Inconveniencils et oppressionibus, ac utilitati rei publicæ providere cupientes, etc.* Vide *Inconvenire*.

¶ **INCONVENIRE**, Non convenire, dedecere. *Pro conditione et statu filii nostri nobis valde Inconvenit, etc.* in Epistola ann. 1498. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 114.

* **INCONVERSIBILIS**, Qui ad officium reduci seu revocari non potest. Lit. Caroli VI. ann. 1413. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 407 : *Hostes nostros in prædictis partibus præpollenter repellens, ... fortalitia eorum castra, et oppida Inconversibilia obsidendo, etc.*

¶ **INCONVERTIBILES** quæ Christi Domini naturæ, divina et humana, dicuntur in Concilio Tolet. XV quod neutra in alteram converti possit seu mutari. Utuntur Tertul. adv. Hermogen. de Anima cap. 12. et S. Ambros. de Filii Divinitate cap. 8.

¶ **INCONVERTIBILITER**, Immutabiliter, in Epistola Ratherii tom. 2. Spicil. Acher. pag. 249.

* **INCONVINCIBILIS**, Invictus, inexpugnabilis. Nov. 44. cap. 1 : *Quibus facilis est et Inconvincibilis denegatio horum, quæ pro veritate secuta sunt.* Hinc

* **INCONVINCIBILITER**, Manifesto, Gall. *D'une maniere convaincante.* Instr. ann. 1294. in Reg. 2. *Olim* parlam. Paris. fol. 2. v° : *Ejus* (regis Angliæ) *conniventia, scientia et assensus ex his videtur argui evidenter et quasi Inconvincibiliter apprehendi.*

⁎ **INCONVOLUTUS**, [Convolutus, involutus ; vel potius explicatus, evolutus. *Ammian.* 29. 2. Post *Inconvolutos* multiplices casus.]

¶ **INCONVULSE**, Immutabiliter, perpetuo, eo modo qui *convelli* nequeat seu infringi. Litteræ ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. pag. 579 : *Inconvulse et irrevocabiliter perpetuoque absque quovis impedimento gaudeant et fruantur.*

¶ **INCONVULSIBILIS**, Qui *convelli* nequit seu infringi, apud Morettum Antiquit. Navarræ pag. 597. et in Decreto Ervigii Reg. pro Concilio Toletano XII.

¶ **INCONVULSUS**, ut *Inconvulsibilis*, Inviolabilis, in Præcepto Caroli C. ann. 850. Marcæ Hisp. col. 786. in Litteris ann. 1339. apud Ludewig. tom. 5. pag. 563. *Inconvulsa simplicitas*, in Codice Theod. lib. 12. tit. 14.

INCOPOLITUS, Procurator, Vicarius. Charta Henrici I. Reg. Angl. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 1023 : *Prohibeo ne submoneatis Monachos de S. Remigio de Remis, ut eant ad hundreda, nec ad sirras, sed Incopolitos suos, vel unum ex hominibus suis mittant.*

INCOPRIARE, ἐγκοπριᾶν, Conspurcare, opprobriis et conviciis quasi κόπρῳ, seu stercore conspergere. Glossæ Isidori et Pithœanæ : *Scurra, qui Incopriatur. Scurrula, qui Incopriat.* Id est, qui dicteriis impetit, et scurriliter exagitat. commodianus Instr. 19 :

Incopriat cives unus detestabilis omnes.

INCORAM, pro *Coram*. Vide Juretum ad Symmachum lib. 2. Epist. 3.

INCORDARI, Inspirare, in cor cogitationem ingerere, immittere. Vita sanctæ Rusticulæ Abbatissæ Arelatensis cap. 27 : *Aliæ fideli sorori dignatus est Dominus Incordari, ut ex capillis beatissimæ Matris igne supposito ureret, etc.* [Hac notione Plautus dixit *Incordiare : Ut ut me erga meritus est, tamen Incordies.*]

¶ **INCORDATUS**, Sui oblitus, ab Italico *Scordare*, oblivisci. Vita B. Luchesii tom. 3. April. pag. 596 : *Orationi tanto ardore vacabat quod... a terra elevatus, oculis in cœlum apertis, flexis genibus et clausis manibus, Incordatus inveniebatur, hominis sine sensu.* Vide *Scordalus*.

¶ INCORDATA *scarlato tunica*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 106. Vide *Cordatæ tunicæ*.

¶ **INCORES**, Indigenæ. Vide *Enchori*.

INCORIARE, *In corium mittere*, Ugutioni.

INCORONARE, pro *Coronare*, usurpat Bertholdus Constantiensis ann. 1083. 1084. 1092. etc. [** *Incoronatus fuit Federicus Rogerius in urbe Romana ann.* 1220. in Vet. Kal. Mediol. apud Murator. tom. 1. Scriptor. part. 2. pag. 236. D.]

* **INCORONATIO**, Coronatio, Ital. *Incoronazione*. Invent. Monast. Cassin. ann. 1497. tom. 2. Hist. ejusd. pag. 599. col. 1 : *Item una ycona cum Incoronatione Virginis Mariæ, cum quinquaginta sanctis tenentibus reliquias suas in manibus.*

⁎ [« Idem (patriarcha)... venit ad regis *Incoronationem*. (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II. 151. an. 1494.) »]

¶ **INCORPORABILIS**, ut Incorporalis, sine corpore. *Habitus Incorporabilis*, apud Tertull. lib. 3. adv. Marc. cap. 17.

* **INCORPORALIS**. Vide supra *Corporalia*.

¶ **INCORPORALITAS**, Qualitas incorporea. Usi sunt Macrob. in Somnio Scipionis lib. 1. cap. 5. et 11. Tertull. de Anima cap. 7. Licianus Episc. in Epistola ad Epiphanium inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 431.

¶ **INCORPORALITER**, Sine corpore, spirituum modo. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu animæ cap. 14 : *Memoria Incorporaliter etiam corporalium reminiscitur.*

1. **INCORPORARE**. Ugutio : *Corporare, corporeum facere, vel impinguare, vel in corpus immittere, inde Incorporare. Incorporare sibi Christum*, dixit Petrus Blesensis Epist. 86. et 123. quod idem est ac *sumere Christum* in sacra Eucharistia, et in propriam substantiam transferre. Idem, sive alius Auctor Tractatus de sancta Eucharistia cap. 1 :

Non igitur satis est nasci de Virgine Christum,
Si suus esuriens homo non Incorporet ipsum.

¶ INCORPORARE, Aggregare. Epistola Petri Abb. Cluniac. ann. 1142. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 395 : *Quando primo novam plantationem de Thierbach inchoastis, et in subjectionem esse Cluniaci destinatis, vos ipsos omnium fratrum Cluniacensium orationibus Incorporastis.*

¶ INCORPORARE, Gallis *Incorporer*, Adjungere. Instrumentum ann. 1348. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 576 : *Humbertus Dalph. Vienn. uniens, Incorporans et annectens perpetuo et inseparabiliter Dalphinatui suo castrum Miribelli.* Litteræ ann. 1356. Ludewig. tom. 5. pag. 517 : *Territorium..... episcopali mensæ alias Incorporatum sibi suisque successoribus... perpetuo reservavit.* Miracula S. Mildredæ Abb. tom. 3. Julii pag. 523 : *Si vero super istis paulisper procederemus, in medulla Cantiæ eum Incorporassemus.* Hic loquuntur judices, qui *manerium* volebant in potestatem regiam seu fiscum redigere. Donatio ann. 1390. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues : Unierit, Incorporaverit et annexerit... sicut de unione, Incorporatione et annexione constare videmus.*

INCORPORATIO, Medicis, est cibi, qui sumitur, digestio et in propriam hominis substantiam transmissio et traductio. Gloss. Gr. Lat. : Σωματικὴ νομή, ἡ παράδοσις, *Incorporatio*. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. cap. 79 : *Cibi.... qui stiptici sunt, bene digestibiles et evanadoti*. Ubi Glossæ MSS. : *Evanadoti, i. facile Incorporabiles.* Græcis autem εὐανάδοτα dicuntur, quæ facilem habent digestionem.

INCORPORATIO, interdum etiam pro œconomia seu Incarnatione Christi usurpatur. Ita non semel Philastrius, in Catal. hæres.

INCORPORATIO, denique vox Jurisconsultorum est, diciturque de bonis, quæ in ærarium publicum seu in corpus fisci rediguntur. Vide tit. Cod. Just. de Bonis vacantibus et incorporatione, et Cod. Th. de Incorporatione.

¶ INCORPORATIONES ECCLESIARUM, quibus redditus et decimæ subtrahuntur Ecclesiis parochialibus,ut aliis non parochialibus conferantur, prohibet Concilium Trevir. ann. 1310. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 242. his verbis : *Item, cum cessiones seu collationes Ecclesiarum : quas Incorporationes vocant, in quantum Ecclesiis et Monasteriis, non Personis, conferuntur, ad perpetuas alienationes pertineant super eisdem Ecclesiis Incorporandis... per importunitatem potentium ab Ecclesiarum Prælatis et Capitulis faciendis, tantæ et totiens gratiæ factæ fuerunt et fieri sperantur in posterum, quod parrochiales Presbyteri vix jam habent... unde secundum eorum statum commode sustententur, sed per Incorporationes hujusmodi, per quas redditus et decimæ a parrochialibus Ecclesiis subtrahuntur, licet de jure communi pertineant ad easdem, plurimis eisdem parrochialibus Presbyteris.... spiritualia seminantibus, ipsi carnalia non metunt.... Nos itaque.... statuimus ut deinceps.... hujusmodi institutiones seu Incorporationes Ecclesiarum non fiant in Ecclesiis et Monasteriis, nisi subsit causa notoria et legitima, de qua constet... Ita quod Incorporationes hujusmodi ipso facto non valeant, nisi contractu præhabito inter Episcopos et Ecclesiarum cathedralium Capitula causa rationalis..... ad prædictas Incorporationes de cetero faciendas inducat. Si qui vero aliquid contra fecerint.... illud decernimus irritum et inane. Per hoc tamen præsens nostrum statutum in nullo derogavimus Incorporationibus Ecclesiarum hactenus rite factis.* [❋❋ Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Einleiben*, col. 297.]

❋ 2. **INCORPORARE**, Oppignerare, obligare, Gall. *Hypothéquer*. Epith. apud Charvet. in Hist. eccl. Vien. pag. 776 : *Anno Domini 1323. iij. Non. Martii obiit dompnus Martinus Canuti presbyter, qui dedit die obitus sui omnibus missas celebrantibus in ecclesia B. Mauricii v. denarios ; Incorporavit supra domum sisam prope portam monasterii Andreæ.*

❋ **INCORPORATI** in Ecclesiis Lugdunensi et Viennensi dicuntur Canonici ordine secundi. Acta MSS. capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1341. fol. 73. r°. col. 2 : *Item uni de Incorporatis, qui cantabit victatorium ad matutinas, xij. denarios... dare teneatur.* Charta ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 127 : *Remittit* (archiepiscopus) *dictis decano et capitulo* (Lugdun.) *et successoribus suis... omnia jura et emolumenta lectorum decani, dignitatum, canonicorum, custodum, militum, Incorporatorum et capellanorum perpetuorum dictæ ecclesiæ decedentium.* Adde Hist. eccl. Vien. Charveti.

¶ **INCORPORATUM** Jus. Bleyn. Institut. pag. 103 : *Alia elici potest juris approbati divisio, in Extravagans et Incorporatum : quod enim in libris juris quo utimur, comprehensum est, non male specialem Juris Incorporati sortitur appellationem.*

¶ **INCORREGUDS.** Vide *Incorregutus*, in *Incurrimentum.*

❋ **INCORREPTUS**, Non correptus, inemendatus, Ital. *Incorretto*. Charta ann. 1245. ex Tabul. S. Ægid. : *Abbas Cluniacensis... Incorreptos possit in capitulo S. Ægidii corrigere fratrum excessus.*

¶ **INCORRIGIBILIS**, Gall. *Incorrigible*, Inemendabilis, in Bullario Carmelit. pag. 263. col. 1.

✱ [Pistensis synodus III[a]. anno 869. can. 10. *Inobediens et Incorrigibilis permanserit*. p. 26.]

¶ INCORRIGIBILITAS, Contumacia, in Constitut. Sororum Pœnitent. apud Raymund. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 176.

¶ **INCORRIMENTUM.** Vide *Incurrimentum.*

INCORTINARI, [*Cortinis* seu aulæis ornari. De festivitatibus SS. ad calcem Libri Johan. Abrinc. de Off. Eccl. pag. 346. ed. 1679 : *Incortinatur altare S. Johannis et juncatur.*] Vide *Cortina* in *Cortis* 2.

❋ Nostris *Encortiner* et *Encourtiner*. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1335. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item duodecim paramenta ad cooperiendum sive Incortinandum chorum dictæ capellæ super cathedras. Unum lectum incortinatum*, in Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 259 : *Et fu la cité de Paris Encourtinée moult richement toutes les octaves de la Penthecouste.* Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. ch. 271 : *Comme la femme de Jehan Blanchet nostre sécretaire et pluseurs autres en sa compaignie à cheval et en un chariot Encourtiné, etc.* Serm. 35. ex Cod. S. Vict. Paris. XIV. sæc.: *Coustume est quant l'an doit faire la feste de la dédication d'une iglise, que l'an cortine lan et aorne.* Rectius infra semel et iterum : *Encortiner.*

¶ **INCOSTARE**, *Costas immittere*. Johannes de Janua in voce *Costa.*

✱ **INCOSTELLATUS** perperam pro *Incastellatus*, id est vallo munitus. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 246 : *Addimus quod potestas et consules terrarum districtus bon. faciant laborari ad castrum, de quo sunt rectores, scilicet ad municionem ipsius, et hoc si castrum est Incostellatum* (*Incastellatum* '52-'64 ; — *Incastelatum* '67.) [FR.]

❋ **INCOURTINAMENTUM**, Aulæum. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 403 : *Cum Perrinus, dictus Aubrée, serviens eques castelleti nostri Parisiensis, in vigilia Epiphaniæ de præcepto Stephani de Fonte argentarii nostri, ivisset apud S. Audoenum ad complendum et conservandum paramenta sive Incourtinamenta, ibidem pro festivitate illa tunc in nostra nobili domo Stellæ facta, ordinata, etc.*

✱ **INCOXO.** [*Incoxare nates* est inflectere, demittere, ut qui sedendi gratia subsidunt. *Pompon.* apud *Non.* 1. 180. Neque interim cacandi causa unquam *Incoxavi nates.* Absolute *Pacuv.* Adeo *Incoxanti* mihi pes obstupuerat. *Ita referunt plerique Lexicographi.* Etiam in verbis *Pomponii* al. leg. *Incoxavi nate.*]

INCRALLUM, [Præconium, promulgatio per præconem, a veteri Gallico, *Graile, Greille*, vel *Grelle* species cornu, quo præcones utebantur ad aliquid promulgandum. Vide *Gracilis.*] Charta Ludovici VII. Regis ann. 1141. pro Bituricensibus : *Præconum consuetudo talis in urbe remansit, ut adsint ammodo præcones in urbe 12. habeantque quinque per tabernas suas cum solito clamitante præconio per civitatem, ut mos eorum est, vina delibanda portaverint de primo Incrallo denarium unum, etc... quotiescumque sic secundo vel sæpius reclamitaverint, de quocumque Incrallo denarios singulos præconii jure recipient*, apud Thomasserium in Consuet. local. Bituric. cap. 61.

¶ **INCRAPULARI**, *Trop mangier*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

INCRASSIARE, INCRASSARE, Impinguare ex Gall. *Engraisser*. Statuta antiqua Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. cap. 7 : *Porcos autem, aucas, et pullos, quos de suo molino Incrastiare debet, de suo nutriat.* Sed lege *Incrassiare*, vel *Incrassare*, ut est in Monastico Angl. tom. 1. pag. 691 : *In tempore messis Incrassare* 40. *porcos suos, etc.* Polyptichus S. Remigii Remensis : *Summa fœni carra* 138. *silvæ porcorum Incrassationis* 1300. *etc.*

¶ **INCRAUDA**, mendum pro *Merauda*, seu *Emerauda*, Gallis, *Emeraude*, Smaragdus. Testamentum ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1527 : *Item, unum anulum cum parva nigra ; item, unum anulum, in quo est quædam Incrauda.* Infra habentur : *Aliquot anulos, diamans, perlas, Meraudas, saphirs, etc.*

❋❋ **INCREABILIS.** Marius Mercator pag. 55 : *Non peperit creatura eum qui est Increabilis.* Vide *Innascibilis.*

INCREDENTES, Infideles, Saraceni, apud Joan. Bromptonum pag. 1203.

¶ **INCREDENTIA**, Infidelitas, hæresis. *De hæreticis dogmatizantibus et relapsis in Incredentiam quid sit agendum*, apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1798.

❋ **INCREDERE**, In vadimonium vel mutuo dare. Charta ann. 1023. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 187 : *In prædicta ratione exinde Incredere et recredere possint subtus ipsa ædificia.* V. *Accredere* 1.

¶ 1. **INCREDIBILIS**, Incredulus. Vita S. Ettonis, tom. 3. Julii pag. 59 : *Interli-*

mitaneam Francorum gentem reliquerant Christo omnino Incredibilem.

2. **INCREDIBILIS**, Infamatus, intestabilis, qui testis esse non potest. Leges Edgari Regis § 12 : *Qui fuerit accusationibus infamatus, et populo Incredibilis, etc.* [** Adde Leges Henric. I. cap. 64. et 67.]

* **INCREDULITAS**, *Insolentia*, ἀπειθία. Reg.: *Detrectatio, Incredulitas, inobedientia*. Castigat. in utrumque Glossar.

* **INCREDULUM**, Cui fides adhiberi non potest. Charta Rob. Franc. reg. ann. 1021. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 361 : *Et ne cuicumque Incredulum videatur, manu propria firmavimus.*

INCREMENTARE, Incrementum dare. Pro eo, quod est apud Paulum 2. ad Corinth. cap. 3. *Qui incrementum dat Deus*, S. Augustinus habet, *Dominus qui Incrementat.* [Ordo Missæ in Circumcisione Domini apud Mabill. Liturg. Gallic. pag. 201. col. 2 : *Excide* (Deus,) *quod scandala Incrementat, ut amputato facinore, solam nos valeat caritas propagari.* Remigius Altissiod. in Cantica Canticorum : *Ascendit ad illam sua dona Incrementando*, id est, augendo et multiplicando. Acta S. Lamberti Episc. Traject. n. 11 : *Si diutius in mundo habitasset, aucta potius opera Incrementasset.* Occurrit in Capitular. Caroli M. lib. 5. c. 307. Caroli C. tit. 34. c. 1.]

* *Encraver*, eodem sensu, in Lit. ann. 1343. apud Rob. Avesbur. in Hist. Eduard. III. reg. Angl. pag. 111 : *Par qui le service Dieux et la foy Cristiene fussent honourez, Encravez et embelis.*

* **INCREMENTATIO**, Incrementum. Chron. Joan. Whetham. edit. Hearn. pag. 380 : *Res regiæ, quæ olim, ad gloriæ cumulum, stare solebant sub congrua continuaque Incrementatione. Encresce*, eadem acceptione, in Gest. Brit. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1459 :

Quar assez a de tous la grace,
Senon de cels à qui l'Encresce
De son estat et de sa vie, etc.

¶ 1. **INCREMENTUM**. Charta Philippi Pulcri Fr. Reg. ann. 1303. pro apanagio Ludovici fratris Comitis Ebroic. in Probat. Hist. ejusd. Comitatus pag. 29 : *Item griagia castellaniæ de Meullento, excepto Incremento quod extenditur in feodis et retrofeodis et tenementis de l'Arche et Castellaniæ de Reumont... prout castellania de Meullento dividitur de dicto Incremento.* Alia Gallice exarata de eadem re ann. 1298. ibid. pag. 23 : *Item les griages de la chastellenie de Meullant, excepté les Cressemens qui se estendent ès fiefs et arrierefiefs et ès tenures de la Roche et en la chastellenie de Chaumont... si comme la chastellenie dudit Meullent se departse dudit Escressement.* Vide *Crementum* et *Census crescens.*

2. **INCREMENTUM**, ῥοπὴ ἐπὶ ζυγοῦ. Gl. Gr. Lat.

INCREPARE, Arguere, vox Forensis. *Increpare sententiam, sententia Increpata*, arguere ut male datam, Galli dicunt, *Blâmer une Sentence :* in Speculo Saxon. lib. 2. art. 12. § 9. 11. 13. lib. 3. art. 30. § 2. art. 69. § 2. *Increpari in jure suo*, in Wichbild Magdeb. art. 4. § 6. et in Speculo Saxon. art. 36. § 1. Charta Berengarii Regis Italiæ ann. 890. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 896 : *Sancientes, ut nullus ex judiciario ordine juxta easdem Increpationes aliquando judicium proferat.*

* Unde nostris *Increper* et *Incresper*, pro *Reprendre, réprimander*. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 248 : *Le suppliant et Gauteron commancerent à blasmer et Incréper par doulce maniere icellui Boutemie.* Aliæ ann. 1481. in Reg. 209. ch. 56 : *Lesquelles femmes incresperent et blasmerent fort icellui Garreau.*

⁎ **INCREPATIO**. [Objurgatio. *Tertull.* 4. *advers. Marcion.* 7. *sub fin.* et 5. *ibid.* 20.]

⁎ **INCREPATOR**. [Censor ; Præfectus morum. (*Veter. Gloss.*)]

¶ **INCREPATUS**, Herniosus, ramicosus. Miracula B. Henrici Baucen. tom. 2. Junii pag. 387 : *Increpatus et deruptus erat in parte inferiori.*

* **INCREPIDA**, INCREPITA, Crepida. Serm. Gabr. Barel. in festo S. Cathar. Senen. : *Tertium ornamentum pedum, caligas, pulcræ Increpitæ.* Alibi *Increpidæ.*

¶ **INCREPITUS**. Chartularium Matisconense fol. 56 : *Silva ex oriente terminat a circio Increpito.* Ibid. fol. 83 : *Terminat a medio die ab ipso Aldoni et genipereta Increpita.* An montosus, ut vir doctus suspicatur ? An circius dicitur *Increpitus* ab increpando seu sibilando, quia dum flat sonum vel sibilum edit ; *genipereta* vero *Increpita*, quod in igne crepitet juniperus, dum accenditur ?

INCRESCERE. Chronicon Fredegarii cap. 60 : *Nomina concubinarum, eo quod plures fuissent, Increvit huic Chronicæ inseri ;* id est, piguit. [Epistola Hincmari Rem. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 827 : *Quibus enim Increscere* (l. *Increscit*, piget) *legere, vel audire, quæ scripta sunt, vel scribuntur, sciant quia non de ignorantia judicabuntur, sed de contemptu, quo nolunt scire, quo nolunt legere, vel audire condemnabuntur.*] [* Vox Italica, Tædere, pigere.]

1. **INCRETUS** TERMINUS. Tabularium Brivatense ch. 127 : *De tertio latere viam publicam, ex quarto latere campum cum Termino Increto.* Et ch. 372 : *Et quarto latere terram S. Juliani et Terminum Incretum.* Tabularium Celsiniacense: *De tertia parte via publica, de quarta parte Terminum Incretum in Flaico, etc.* Occurrit rursus alio loco : verum in alia Charta legitur, *Terminum Incertum.*

* 2. **INCRETUS**. SILVA INCRETA, Alta, ardua, vulgo *Bois de haute futaye.* Charta ann. 817. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 297 : *Donamus res nostras sitas in pago Nivernense,... hoc est terris, silvis Incretis, cultis et incultis, etc.* [** Forte *Increta* hic sunt loca ubi nihil crescit, ita ut virgula sit ponenda post *silvis.*] Hinc forsan *Encreue* dicitur equa vel vacca feta, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Bel* fol. 148. r° : *Les amendes qui encheiront pour les forfez ès arbres pourtanz fruit et en bestes Encreues.*

INCRIMINARE, Accusare, in crimen adducere. Liber Pontificalis in Symmacho PP.: *Aliqui in Senatu... Incriminaverunt Symmachum.* Occurrit in Lege Salica. Vide Anastasium in S. Damaso, et in S. Bonifacio PP. [*Persona Incriminata*, eadem notione, in Instrumento ann. 1463. ex Schedis D. *de Mazaugues.*]

⁎ **INCRIMINATIO**. [Criminationis, vel criminis, vel accusationis defectus. *Tertull. Resurr. carn.* 23.]

* **INCRITUS**, Integer, totus, pro *Inclytus.* Vide in hac voce. Charta ann. 1010. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 185 : *Hæc vero res per jam dictos finis totum et Incritum in præfatam sanctam sedem concessimus.*

INCROCAMENTUM, Leguleis Anglis, *Encrochement*, dicitur, cum dominus majorem præstationem, vel majus servitium a tenente vel vassallo exigit, quam debet. Ea enim actio vocatur *Incrocamentum* ejusmodi præstationis vel servitii. Rastallus. Occurrit hæc vox Gallica apud Knyghtonum pag. 2715. 2716.

INCROCARE, Unco suspendere, in crucem agere. Lex Salica tit. 69. § 2 : *Si quis hominem sine consensu judicis de ramo, ubi Incrocatur, deponere præsumpserit, etc.* Galli *Encroier* dixere, quasi *pendre au croc.* Gl. Lat. Gall. Thuanum MS.: *Cacuminare, Encroier.* Ita Poetæ nostrates passim usurpant. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.:

Si soit pandus as forches, et o vent Encroez.

Alibi :

Je te ferai la hare antor le col noer,
Et pandre as forches, et au vent Encroer.

Le Roman *d'Auberi* MS.:

Ferai vous pandre, et Encrouer au vant.

Le Roman *de Gaydon* MS.:

Or est Thibaus as forches Encroez.

Chronicon MS. Bertrandi *du Guesclin :*

Aux creniaus de la tour voiant la Baronnie,
Le ferai Encroier, comme beste enragie.

Alibi :

Les prisons fist tantost là aler et convoier,
Et pour faire Encrouer, et au vent balier,
En despit de la Ville, et pour eux courroucer.

Idem :

Si vous verray trestous à un arbre Encrouer.

* *Encroer*, alia notione ; dicitur nempe de arbore, quæ in aliam incidit, adeo ut rami inter se implicentur. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. Reg. Franc. pag. 231. art. 23 : *Pour ce que moult de fois a t'on veu que aucuns coustumiers ou acheteurs, qui un arbre ou plus avoyent à prendre en nos forez, le faisoient abbatre telement qu'il se Encrooit sur autre. Encrouer*, in alio Stat. tom. 8. earumd. Ordinat. pag. 527. art. 22. Vide mox *Incroxare.*

INCRONIZARE. Will. Brito in Vocabul.: *Comitio, as, i. Comitium celebrare, vel eligere, vel Incronizare.* Forte *Inthronizare.*

⁎ **INCROSATUS**. [Gallice *croisé :* « Senex barbatus stans, integer, solum digitis aliquibus fractis in manu dextera, tenens super femur sinistram extensam, cum tibiis *Incrosatis*, verum una illarum fracta est. » (Inv. card. Barbo ex transcript. Müntz, 1457.)]

⁎ **INCROSSILARE**, ut mox infra *Incroxare* ab Ital. *Incrocicchiare.* Gall. *Croiser.* Stat. Niciæ inter Mon. Hist. Patr. Taur. tom. II. col. 81 : *Item statuerunt et ordinaverunt quod aliquis, qui apportet... ligna ad vendendum, non sit ausus discargare ligna... nec ausus sit ea Incrossilare in basto cum ea cargabit.* [Fr.]

* **INCROSTARE**, vox Italica, Incrustare. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP. ad ann. 1492 : *Cum cardinalis S. Crucis... sua impensa faceret Incrostari et dealbari ecclesiam prædictam, etc.*

* **INCROXARE**, Decussatim ponere, Ital. *Incrocicchiare.* Stat. Vercel. lib. 4. pag. 71. v° : *Ille qui ea* (ligna) *duxerit ad vendendum, non ponat nec ponere debeat super carro transversata nec Incroxata, etc.* Vide supra *Incrocare.*

⁎ **INCRUDESCO**. [Crudesco. *Incrudescit*, et *incruduit* habentur in *Not. Tir.* p. 81.]

INCRUSTATURA, Incrustatio. Gloss.

Gr. Lat.: Μαρμάρωσις, *Incrustatio.* Sanctus Cyprianus de Nativitate Christi: *Nullum domus arta diversorium occultabat: nec secreti recessus erant illius casulæ, Incrustaturam, tectum, et tholi parietes per circuitum vestiebant.*

¶ **INCTIMARE**, pro *Intimare*, Denunciare, Gall. *Intimer*, in Charta ann. 1387. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 131. col. 1. Vide *Intimare.*

° **INCUBANS**, Regnans, in throno sedens. Charta ann. 1079. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 253: *Actum Trecis... regnante in cœlis Domino nostro Jesu Christo, sedente Gregorio papa in Romana cathedra, Incubante Philippo rege in Gallia, tenente Tetbaldo comite Trecas, Hugone secundo ejusdem urbis episcopo.*

° **INCUBARE**, Cubare. Arest. ann. 1411. 12. Mart. in vol. 11. arestor. parlam. Paris.: *Pro conservatione sanctarum Reliquiarum in sacra capella cum matricularii nocturnaret et Incubaret, etc.*

¶ 1. **INCUBATOR**, Qui incumbit, sedulamque rei alicui dat operam. Concil. Herdense ann. 546. tit. 16: *Quia durum est, ut hi quos constat in servitio Domini cum primæ sedis Antistite desudasse, illorum qui suarum rerum Incubatores, vel utilitatibus servientes atque vacantes fuisse noscuntur, despectibus aliquatenus crucientur.*

¶ 2. **INCUBATOR**, Injustus violentusque possessor, tyrannus, apud Macrobium. Servius: *Apud nos Incubator imperii tyrannus dicitur.* S. Bernardus Epist. 236. n. 2: *Si non misereminí magnis et religiosis monasteriis, quibus omnino sub Incubatore illo destructio imminet.* Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 93: *Emori satius præstat, quam tam inhonestam vitam ducere sub alieno imperio, misere officia singula, inquiens, possessores seu potius Incubatores habent, et abrasores, non gubernatores.* Rursum occurrit pag. 65. Gaudentius Donatista apud sanctum Augustinum tom. 9. col. 660: *Sed hoc non sciunt alienarum rerum Incubatores* (i. cupidi) *qui nec Deum audiunt dicentem, Non concupisces rem proximi tui. Incubare pecuniæ* Tullius dixit pro Inhiare.

INCUBI, INCUBONES. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Incubus, est passio, in qua dormientes suffocari et a dæmonibus opprimi videntur.* Glossar. Græc. Lat.: Ἐφιάλτης, *Incubo.* [Onomast. apud Martinium: *Incubones,* ἐπικεκυφότες. Gl. Lat. Gall. Sangerman. MS.: *Incuba, Surgeseur. Incubi vel Incubones, une maniere de deables qui solent gesir aux femes.* Vide *Dusii.*] Ugutio: *A fando dicti sunt quidam Dei, qui voce, non signis, ostendebant futura in lucis consulti a paganis: hi vulgo Incubi et Incubones, a Romanis vero Fornicarii dicuntur.* [Chronicon Engelhusii apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 1133: *Incubus quidam nominans se regem Goldemar, adhæsit cuidam armigero... Incubus loquebatur cum hominibus, lusit in instrumento musicali, perceptibiliter lusit ad taxillos, pecunias exposuit, vinum bibit, visibiliter multis tam religiosis quam secularibus responsa dedit, etc.*] Hugo Archiepiscopus Rotomagensis lib. 3. de Hæreticis cap. 5: *Sciendum autem quia neque Monachi, neque Canonici, nec aliqui coram Ecclesia publice castitatem professi conjuges possunt fieri. Quod si secus agere tentaverint, Incubones reputantur et fornicarii.* [Atto Vercell. Episc. lib. de pressuris Eccl. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 81: *Stulti enim episcopi non pastores, sed Incubones dici possunt, eo quod sanctam incumbent Ecclesiam; non errantes requirunt oves, sed collectas etiam errare permittunt.*]

° **INCUBICULARIUS**, Familiaris, intimus, qui idem cum alio cubiculum habitat. Chron. Bohem. tit. 2. cap. 7. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 138: *Omnia secreta sua scio, et sortilegia et auguria sororis suæ Tetze, et medicinas et herbas, sanitates et infirmitates agnosco, velut Brela soror ejus, quia valde eis Incubicularia fui.*

° **INCUCULLARE**, Cuculla induere. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 268. col. 2: *Panno tamen incerato corpus tunicatum et Incucullatum obvolventes, etc.* Vide in *Cucullus.*

° **INCUDO**, Ital. *Incude*, Incus, Gall. *Enclume.* Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 151: *Tunc oportet quod intus mittatur super rena fluminis posita in navigio sub Incudine, et postea ponatur catena super Incudinem, etc.*

INCULARE, In aliquem proterve agere, proculcare. Concilium Arelatense I. can. 17: *Ut nullus Episcopus alium Episcopum Inculcet.* Lemma canonis habet, *conculcet.*

¶ **INCULCATIO** ORDINUM, apud Lyndwoodum in suo Provinciali pag. 309. edit. 1679. dicitur de pluribus sacris Ordinibus eodem die collatis: quod ibidem fieri vetatur.

¶ **INCULCATOR**, Qui inculcat, pedibus calcat. Tertull. Scorp. cap. 6: *Deus evulsum hominem de diaboli gula per fidem, jam et Inculcatorem ejus voluit efficere per virtutem, ne solummodo evasisset, verum etiam evicisset inimicum.*

° **INCULPABILIS**, *Qui culpari non potest*, apud Laur. in Amalt. Utitur etiam Solin. cap. 33. Nostris, *Incoulpable.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 323: *Le suppliant qui de toute trayson se sentoit et sent Incoulpable, etc. Combien que le suppliant feust Incoulpable d'icelui fait*, in aliis ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 317. Vide mox

INCULPARE, Culpare, Italis *Incolpare*, maxime apud Joan. Villaneum lib. 1. cap. 17. Will. Brito in Vocabul.: *Imponere, Inculpare, Imputare.* Gl. Lat. Gall.: *Imponere, Encoulper.* Alibi: *Circumvenire.* Lex Salica tit. 42. § 6: *Si servus de quolibet crimine Inculpatus fuerit, etc.* Adde § 7. Legem Burgund. tit. 8. et Legem Ripuar. tit. 31. § 1. Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occit. pag. 855: *Et si de hoc fevo Præpositus poterit eos Inculpare, faciat eis justum, et habeat 5. solidos justitiam.* [Charta Philippi Aug. pro Atrebatensibus ann. 1194: *Quem scabini inde juste Inculpaverint, in culpa erit, et quem juste liberaverint, liber remanebit. Quando quis Inculpatur de crimine*, in Consuet. Ausciorum MSS. ann. 1301. art. 34.] Utuntur Leges Inæ Regis § 39. et Alvredi § 3. Radulphus de Diceto pag. 680. Otto Morena pag. 2. 9. etc. Charta Gallica ann. 1236. apud Vassorium in Noviomo pag. 947: *Et jurra li Prevos le Chastelain, quant il sera nouviaus Prevos, qu'il n'encoupera homme ne femme de ces trois choses, s'il ne croit qu'il en soit coupables.*

° Nostris, *Encolper, Encoulper* et *Encorper*; unde *Encoulpement*, Accusatio. Stat. ann. 1360. in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 7. r°.: *Et se vous trouvez aucuns Encolpés des choses dessus dites, etc.* Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 43: *Icellui Andrieu..., au conjurement des jurez de nostre ville de Tournay... Encoulpa et empescha ledit exposant;... et soubs umbre dudit Encoulpement, etc.* Gesta Ludov. Pii cap. 19. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 158: *Comme li empereres avoit fait commune pénitance et pleine satisfaction au pople de ce dont il l'Encorpoient. Acoulper*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 276: *Thomas, au lit de la maladie dont il mouru, les en descoulpa et descharga, et en Acoulpa et charga du tout ledit Couvreur et son filz. Copoier* vel *Coupoier*, eodem sensu, a *Culpare*, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2:

Mais pluisors sont, ce n'est pas doute,
Qui des sains voelent Coupoier, etc.

Infra:

Qui copoie sor Nostre Dame, etc.

° **INCULTIBILIS**, Qui coli non potest, culturæ inhabilis. Charta ann. 1328. in Reg. 65. bis Chartoph. reg. ch. 24: *Item quindecim arpenta de brueriis vel circa Incultibilia. Item duo arpenta terræ vel circa Incultibilia.*

INCULTIO, Ruditas, seu barbaries sermonis, apud Eulogium Cordub. lib. 1. Memorial. SS. sub finem.

° **INCULTURA**, Non cultura. Lit. ann. 1394. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 674: *Hereditagia,.... quæ in ruinam et ad Inculturam... devenerunt.*

¶ **INCUMBENS**, Possessor, ab *Incumbere*, Obtinere, possidere, ut est apud Jurisconsultos. Litteræ anni 1456. apud Rymer. tom. 15. pag. 85: *Cum Episcopatus Insulæ de Man, per mortem naturalem Episcopi et Incumbentis ejusdem, jam pastore sit destitutus, diuque vacavit...... sicut prælibatus Episcopus et Incumbens ejusdem, dum vixit, vel aliquis alius prædecessorum suorum, etc.*

INCUMBRARE, Impedire, etc. Vide *Cumbri.*

° **INCUMBRUM**, Oppigneratio. Charta ann. 1093. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 432: *Istos autem mansos et casam et campum et vineam et ortum in tali convenientia retineo in vita mea, ut numquam valeam dare vel vendere, aut impignorare, vel Incumbrum aliquod facere.* Vide supra *Incombrum.*

✱ **INCUNCTABILIS**. [Qui moram, vel dubium non patitur. *Arcad. Dig.* 22. 5. 21. Illud quoque *Incunctabile* est, ut, si res exigat, testimonium dicant.]

° **INCUNCTANTER**, *Instanter*, apud Laur. in Amalth. ex Cath.

¶ **INCURABILIS**, Qui non potest curari, Gall. *Incurable. Morbus Incurabilis*, apud Fulgentium in Epistola ad Venantium. Improbat Vossius de vitiis linguæ Lat. lib. 3. cap. 16.

¶ **INCURABILITAS**, Incuria. Miracula B. Simonis de Lipnica. tom. 4. Julii pag. 563: *Mater ejus dicta Apollonia quadam levitate et Incurabilitate votum emissum pro modico ponderans, etc.*

INCURARE, Curionem, Parochum facere, Ecclesiæ curam conferre. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis ann. 1220. [inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 246.]: *Sciendum est etiam, quod Abbas S. Ruffi et Conventus unum de Fratribus suis idoneum ad curam Ecclesiæ præsentabunt, et tam nos de cætero, quam successores nostri præsentatum Incurabimus.* [*Incuratus vero nobis et nostris successoribus ad omnia ea tenebitur, quæ tenentur alii nostri Sacerdotes.*] Et mox: *Præsentans vero et Incuratus in vita sua præfatæ Ecclesiæ præesse tenebitur.*

INCURATUS, Cui cura Ecclesiæ data est, Curatus. Charta Official. Lugdun. ann. 1276: *Quod quotiescumque institue-*

tur, *Incuratus inposterum in dicta Ecclesia, seu etiam Capellanus, qui in dicta Ecclesia curam habeat animarum, etc.* [Charta ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 249: *Johannes tamen presbyter Incuratus ipsius Ecclesiæ de Melliceyo, etc. Antonius capellanus Incuratus Alavardi,* in Instrum. ann. 1318. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 175.] Vide *Cura.*

* **INCURATUS,** Non curatus, Ital. *Incurato.* Charta Gaufr. episc. Carnot. ex Tabul. major. monast.: *Quotiens super hoc impossibilitas nostra divinitus adjuvatur, ut quod Incuratum deserit, divinæ operationis potentia corrigatur.*

* **INCURIABILIS.** Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 485: *Ab inclitis nostræ stirpis auctoribus accepimus orthodoxæ fidei vires humilitatis Incuriabilis maxime coalescere, longe firmioribus radicibus subsistere, etc.* An Sincerus, non affectatus?

* 1. **INCURIALIS,** Qui officia civilia exercet, aut exercuit. Pactum inter reg. et capit. eccl. Ruthen. ann. 1309 in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 88: *Item quod de injuriis vel offensis per curiales vel Incuriales seu officiales dictorum locorum commissis, etc.* Vide *Curiales* 1.

* 2. **INCURIALIS,** Rusticus, inhumanus, Gall. *Impoli.* Vita S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 435. col. 1: *Ut quid tam Incuriales estis, ut quid tantæ vos tenent moræ, ut ei minime assurgatis?* Vide *Curialis* 4.

¶ **INCURIALITER,** Inhumaniter. Vide *Curialiter.*

¶ **INCURIOSITAS,** Incuria, negligentia. Canones Pœnit. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 44: *Si mus comedit Sacrificium causa Incuriositatis,* XXX. *vel* XL. dies pœnitentiæ imponuntur.

¶ **INCURRAMENTUM,** ut infra *Incurrimentum.* Litteræ ann. 1273. apud Rymer. tom. 2. pag. 13: *Non coactus, nec inductus dolo, set sua spontanea voluntate promisit, et ad sancta Dei Evangelia juravit sub obligatione et Incurramento sui corporis et totius terræ suæ...... Obligaverunt se dicto domino Regi sub obligatione et Incurramento corporum, terrarum et bonorum suorum mobilium et immobilium, etc.* Occurrit rursus pag. 424. Gallice verteremus, *Sous peine de saisie.*

¶ **INCURRATORIA.** Vide *Curratoria.*

¶ **INCURREGUTUS,** INCURRI, in *Incurrimentum.*

* **INCURREMENTUM,** Bonorum alicujus fisco addictio, confiscatio, practicis nostris olim *Encorrement.* Charta ann. 1284. in Reg. Cam. Comput. Paris. alias Bitur. fol. 99. r°.: *Quod si aliquis hominum suorum... tale crimen committeret, propter quod oporteret de consuetudine vel de jure extremæ tempestatis discrimini bona subjici condempnati, quod vulgariter Incurrementum vel confiscatio appellatur, totum illud Incurrementum et confiscatio ad dictum militem et successores suos perpetuo remaneat.* Alia ann. 1229. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 344: *Dixit quod les Encorremens totius Albiæ sunt episcopi, sine consortio prædictorum. Encourement* vero, dicitur Mulcta, quam quis delinquendo incurrit, in Lit. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 586. art. 35: *Que nostre prevost de Paris, auquel appartient la cognoissance des cas et chouses dessusdit, puist modifier et modérer sur ce et sur l'Encourement et la qualité desdites peines.* Vide *Incurrimentum.* Hinc

* **INCURRERE,** Confiscationi obnoxium esse. Liber. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154: *Item aliquis de Montefferrando et pertinentiis non Incurrat aliquid de bonis suis pro quocumque forefacto, nisi in casibus, in quibus bona delinquentis de jure scripto Incurruntur.* Vide in *Incurrimentum,* ubi *Incurrere* alia etiam notione legitur, nempe pro *Devenire.*

¶ **INCURRILES** AQUÆ, Quæ non fluunt. Vide *Curriles Aquæ.*

INCURRIMENTUM, INCURSUS, Mulcta, quam quis incurrit: *Encourement,* in Consuetudine Burdegalensi art. 82. Charta anni 1264. in Regesto Comitum Carcassonæ fol. 26: *Pro parte nostra proponebatur, quod ratione jurisdictionis, quam nos habemus in civitate Albiensi, Incurrimenta hæresum et faidimentorum pertinebant ad nos, etc.* Alia ann. 1231. in Regesto Comitum Tolosæ: *Abbas petebat medietatem omnium Incurrimentorum, quæ adveniunt in dictis villis.* Infra: *Quilibet haberet partem suam de emendis et Incurrimentis.* Occurrit passim. Vide Probat. Hist. Turrenensis pag. 63. Cruceum in Episcopis Cadurcensibus n. 88. [et supra *Incurramentum.*] [* Idem quod supra *Incurrementum.* Vide in hac voce.]

¶ INCORREMENTUM. Charta ann. 1233. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 496: *Et si contra illam permutationem contingeret me venire, mitto ei et concedo in Incorrementum omnia supradicta, quæ mihi permutavit.*

¶ INCURSIO, Eadem notione, apud Rymer. tom. 1. pag. 734. in Litteris ann. 1261: *Hæc omnia promisi fideliter observanda sub Incursione personæ meæ et omnium rerum mearum.* Infra: *Sub Incursione personarum et omnium rerum nostrarum.*

INCURSUS, Eadem significatione. Charta ann. 1231. in Regesto Tolos.: *Videlicet domos, census, furnos, homines et fœminas, et justitias et Incursus, leidam et pedagium, et albergam, etc.* Alia ann. 1238: *Dicta feuda deciderunt in Incursum, sive commissum D. Raymundi C. Tolos.* Ea notione usurpatur in Consuetudin. Tolos. 4. part. tit. de Feud. art. 10. in Charta ann. 1228. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 337. etc. *Encourance de peine,* in Consuetudine Aquensi tit. 8. art. 5. *Pœnæ Incursus,* in leg. 7. Cod. Th. de Accusat. (9, 1.)

INCURRI ALICUI, In mulctam Principis incidere. Statutum 2. Westmonast. cap. 37: *Statutum est, quod ejusmodi tenentes capitalibus dominis aut Regi Incurrantur.* [Haud eadem prorsus, ut videtur, notione in Homagio ann. 1320. apud Rymer. tom. 1. pag. 314: *Cencessi quod omnes terræ meæ, quas de ipso Savarico teneo, Incurrantur de me et hæredibus meis, ipsi Domino Regi et hæredibus suis in perpetuum, ad faciendum et disponendum inde pro voluntate sua.*]

¶ INCURSA TERRA, Mulctæ et confiscationi obnoxia. Consuetudines Comitis Montis-fortis ann. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 836: *Item, quicumque in terra Comitis poterit capere hostes fidei et suos, et non ceperit, et poterit inde comprobari aut convinci, Terra sua erit Incursa, et corpus suum in manu et misericordia Comitis.*

¶ INCURREGUTUS, Simili notione. Conventio Raimundi Comitis Barcinon. cum Ermengaudo Comite Urgell. ann. 1064. Marcæ Hisp. col. 1128: *Similiter prædicti mei homines, quos nunc ego prædictus Ermengaudus mitto in pignora ad prædictum Raimundum, Incurrant in potestatem Raimundi Comitis, unusquisque per suprascriptos decem millia solidos sine engan de prædicto Raimundo Comite.... Et si de prædictis ostaticis Incorreguds surrexerit placitum, etc.* Alia Conventio inter Hugonem Comitem Emporitanum et Guilabertum Comitem Ruscinonensem ann. 1085. ibid. col. 1178: *Sin autem infra jam dictos quadraginta dies... non fecero tibi directum... Incurrat jam dicta pignora in tua potestate sine tuo engan, sine ulla mea contradictione. Et si ego prædictus Ugo Comes primum dixero tibi prædicto Guilaberto Comite quod jam dictas pignoras, quod ego misi in tua potestate fiant ereptæ, et ipsas quod tu mihi misisti fiant Incurregutæ in mea potestate, ambo veniamus in locum præscriptum collum de Spils infra jam dictos quadraginta dies, et eligamus ibi de nostris bonis hominibus, qui recte judicent inter nos qualiter de jam dictis nostris pignoribus fiant Incurregutæ aut ereptæ. Et si meis hominibus noluerint judicare, et tuis judicaverint, statim fiant tuæ pignoræ absolutæ et meæ Incurregutæ in tua potestate sine tuo engan.*

* **INCURSAX,** *Crebro faciens incursiones,* apud Laur. in Amalth. Occurrit apud Sidon. lib. 8. epist. 12.

* **INCURSIO,** Jus bona alicujus fisco addicendi. Charta ann. 1499. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 388: *Quæ quidem medietas tenetur cum et sub consilio, dominio, laudimio, foriscapio, jureque prælationis, Incursionis, commissi et advantagii.* Vide in *Incurrimentum.*

1. **INCURSUS.** Lactantius lib. 4. cap. 27: *Denique si constituatur in medio, et is, quem constat Incursum dæmonum perpeti, etc.* Rursum: *Hominumque mentes motas, et malis Incursibus furiatas in sensus pristinos reponebat.* Julius Toletanus in Prognost. lib. 1. cap. 18: *Malignorum spirituum sæva vel cruenta Incursio.* Messianus in Vita S. Cæsarii Arelat. de quadam arreptitia: *Per biduum quo ibi fuimus, ad Ecclesiam processit, Incursusque ille malus deinceps nunquam ad eam rediit.* Infra: *Virgamque ipsam de pariete suspendunt, deferentes ad locum, ubi dæmonum Incursus audiebantur.* Sextus Platon. de Medicina animal. lib. 1. cap. 9. num 16: *Efficit ut nec caducus fiat, nec phantasmata Incurrat.* Versus de S. Norberto in Bibl. Præmonstrat. pag. 891:

Dæmonis Incursus fidei virtute fugavit.

Vide *Dæmon meridianus.*

¶ 2. **INCURSUS,** Concursus, hominum frequentia. Epistola Deodati PP. inter Concil. Hisp. 2. pag. 461: *Quidam viri etiam et mulieres, præterito sabbato, Paschali die, præ magno populorum Incursu, etc.* Vide alia notione in *Incurrimentum.*

* 3. **INCURSUS,** Confiscatio, idem quod supra *Incurrementum,* nostris etiam *Incours.* Charta Phil. Pulc. ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 91. r°. col. 2: *Concedimus xlviij. sol. et v. den. Paris. annui et perpetui redditus assidendas eisdem conjugibus seu eorum hæredibus in forefacturis seu Incursibus Flandriæ.* Stat. ann. 1317. in Reg. A. ejusd. Cam. fol. 202. v°.: *Nec non super forefacturis, excasuris, Incursibus, emendis et aliis emolumentis.* Arest. ann. 1355. 20. Febr. in vol. 4. arestor. parlam. Paris.: *Absque metu alicujus Incursus seu confiscationis.* Reg. A. 2. ad ann. 1321. fol. 40. r°.: *A mestre Germain est renouvellé l'office et la procuration des Incours de hérésie en la séneschaucié de Thoulouse et d'Abejois.* Vide in *Incurrimentum.*

* 4. **INCURSUS,** Qui pœnam confisca-

tionis incurrit. Curia 2. gener. Tarracon. sub Jacobo I. reg.: *Et si plus acceperint, sint Incursi nostri cum corporibus et averis.*

✽ 5. **INCURSUS**, Actio, qua quis pœnam vel offensam incurrit. Charta Phil. V. ann. 1317. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 444. 7. r°. col. 2: *Nullus sub pœna Incursus implacabilis indignationis regiæ dictas religiosas super hiis inquietare audeat. Sus l'Encours de nostre indignation,* in Stat. ann. 1312. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 507.

INCURTIS, Idem quod *Curtis*. Sugerius in Ludovico VI. cap. 2: *Terram ejusdem Burchardi depopulans, municipia et Incurtes præter castrum subvertens, pessumdedit.*

1. **INCURVARE**, Subjicere, ditioni suæ asserere. Rodericus Toletanus lib. 7. de Reb. Hisp. cap. 10: *Tandem etiam in Hispaniam cisfretavit, et fere suo dominio omnes Arabes Incurvavit.*

¶ INCURVATIO, Demissio, submissio. Concil. Tolet. XI. cap. 5: *Placuit definire qui nullis habitis rebus propriis aut in quocumque pervasores extiterint....... nulla eos Incurvatione status sui, servituti hominum debere addici.*

✽ 2. **INCURVARE**, Obscœno sensu: *Quando masculus masculum Incurvat,* in Scripto, cui titulus, *Ad peccatorem sodomitam.*

✱ **INCURVICERVICUS**. [Qui incurvat cervicem. *Pacuv.* apud *Quintil.* 1. 5. *a med.* Nerei repandirostrum, *Incurvicervicum* pecus. *Quintil. ibid.*]

✽ **INCUS**, Instrumentum ferreum, quo falx exacuitur. Lit. remiss. ann. 1465. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 2: *Quamdam includem ferream, supra quam dicti homines falcatores... eorum falces... aptare consueverunt... Uno validissimo ictu percussit super caput et supra seu prope pulsum a parte sinistra, taliter quod Incus prædicta intravit infra caput.*

✱ **INCUSABILIS**. [Accusabilis. *Tertull.* 1. *ad Nation.* 12. Hoc quidem vos *Incusabiliores*, etc.]

¶ **INCUSIÆ** TERRARUM, f. pro *Incuriæ terrarum*, Terræ incultæ, *incuria* neglectæ. Charta Gaufredi Abb. Lirinensis ann. 1432. tom. 3. novæ Gall. Christ col. 1204: *Terrarum Incusias in territorio de Vergomas... situatas quæ olim fuisse asseruntur cujusdam pontis disrupti et collapsi, qui vulgariter nuncupatur Pons Juliani, omnes ab integro, absque diminutione quacumque cum omnibus pertinentiis suis... eidem prioratui de Angulis univimus et annexuimus et incorporavimus.*

✱ **INCUSSOR**. [Qui incutit, et percutit. *Paulin. Petroc. Vit. S. Martin.* 5. 285. *Incussor* laceri quatiebat corporis artus.]

INCUSTODIA, Incuria, negligentia, inadvertentia, in Legibus Kanuti Regis § 97. [Imit. Christi lib. 1. cap. 10: *Negligentia profectus nostri multum facit ad Incustodiam oris nostri.*]

¶ **INCUSTODIRE**, *In custodia habere.* Barthii Glossar. ex Fulcherio Carnot.: *Illam Incustodiebat.*

¶ **INDÆMONIATUS**, Vexatus a dæmone. Acta B. Osannæ, tom. 3. Junii pag. 757: *Habebant sororem Indæmoniatam.* Miracula S. Zitæ, tom. 3. April. pag. 522: *Ipse multoties videbat eam grollantem capite, tamquam insanientem feminam et plurimam vexatam et Indæmoniatam.*

✽ **INDAGANTER**, Ferarum vestigia scrutando et persequendo, Gall. *A la piste.* Colum. de Re rust. cap. 5: *In magna silva boni venatoris est Indaganter feras quam plurimas capere; nec cuiquam culpæ fuit, non omnes cepisse.* [✽✽ Ubi Schneider. legit *Indagantem*. Purchardi Gesta Wittigowonis apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 622: *Cum totius fons sapientiæ videatur... virentia prata vestrorum secundum apostolicam regenerationem filiorum Indaganter irrigare.* Indesinenter.]

¶ **INDAGES**, pro *Indago*, Indagatio. S. Orentius lib. 2. Commonitorii de Ebrietate:

Felix qui magnum magnaque Indage movendum
Urbibus et populis nobile judicium
Constanti sperare animo vultuque sereno
Securus vitæ de probitate potest.

INDAGINARE, Cingere. Albericus in Chronico MS. ann. 1239: *Duo castra firmavit contra eos, ultra silvas et nemora in partibus istis fecit Indaginari, id est in placeta redigi.* Legendum *Pleisseta*. Vide in hac voce.

✽ **INDAGINARIUS**, Cinctus. Charta ann. 1249. apud Schwartz. in Hist. fin. principat. Rugiæ pag. 221: *Assignavimus abbati et fratribus dicti monasterii de Hylda ex parte nostra sedecim mansos Indaginarios perpetuo possidendos.* Vide *Indaginare* et *Indagines*.

INDAGINES. In Gloss. Græc. Lat. *Indago* exponitur, παγὶς ἐπὶ ἀγρίων ζώων. Apud Matthæum Paris: *Indago, quam vulgariter parcum dicimus.* Joan. de Garlandia in Synonymis:

Indago silvas silvisque latentia claudit. = Hagen

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII. pag. 313.

Et fossæ duplices stagnantes amne perenni
Innumera cinctus, et murum facta priorem
Indago valli longa statione coronat.

Chronicon Hildesheimense ann. 1126: *Ducenti vero expeditiores Regem præcedebant ad præcidendas Indagines silvæ, quæ Bohemiam a Saxonia disterminant, dispositi.* Infra: *Tum nivium magnitudine, tum Indaginum incisione fatigati.* Charta Gerardi de Grimbergis ann. 1167. apud Miræum in Donat. Belgic. lib. 3. cap. 54: *Vinebroc et Perresen cum Indaginibus et terminis suis, Hungereot cum Indaginibus suis, Ganstrata* 7. *bunarii cum suis Indaginibus, etc.* Tabular. Abbat. Montis S. Martini ann. 1193: *Concesserunt mihi quandam Indaginem sui proprii nemoris, latam decem lanceis sartatoriis.* Magister Rogerius de Destructione Hungariæ cap. 16: *Venit ad Regem cursitando unus de Militibus Palatinis, ex parte ipsius referens, quod jam ad portam Rusciæ pervenerant, et Indagines destruebant, etc.* Idem cap. 34: *Nos vero, qui in silvis inter Indagines morabamur, de nocte fugam inivimus versus pontem Thomæ, etc.* Mox: *Nullus in prætactam Insulam intrare poterat, nisi per quandam viam arctissimam et minutam, ita ut per milliare in illa via tres portæ cum turribus factæ essent: et præter has ad milliare fortissimæ Indagines circumquaque.* Ibidem: *In silva inter Indagines latitavi.* Vide Petrum de Dusburg in Chron. Prussiæ pag. 11.

¶ **INDAGIO**, pro *Indago*. Janssonius in Auctario Glossarum Isidori: *Indagionem, Investigationem.*

¶ 1. **INDAGO**, Electio, Forma electionis Episcopi apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 155: *Acta schedula hujus Indaginis a corporea trabeatione Verbi divini ann.* 990. *indictione* III. *facta electione ista Nonas Januarii, regnante Carolo Rege.* Vide *Indagines*.

✽ 2. **INDAGO**, *Circuitus animalium*, in Doctr. Alex. de Villa-Dei. Vide *Indagines*.

✽ 3. **INDAGO**, Indicium, probatio. Charta Odon. reg. ann. 889. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 24: *Quatenus ipsum locum in nostra defensione, cum omnibus ad eum pertinentibus, haberemus simul et defensione, sicut præcedentes reges comprobantur hactenus præceptorum Indagine fecisse.*

¶ **INDAMNUM**, pro *Damnum*. Charta ann. 1060. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Hist. MSS. pag. 192: *Ego Raymundo Ebrino Abbati dono tibi Guillelmo Bernardi, uxori tuæ, vel sanguinitate vestra, ipsum fevum supradictum ab omni integritate, et sine Indamno, et sine ulla reservatione, et sine malum ingenium.*

¶ **INDAMPNIS**, pro *Indemnis*, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1423.

¶ **INDAMPNUS**, ἀζήμιος, *Indemnis, innoxius.* Supplementum Antiquarii.

✽✽ **INDAPIS**, Qui cibo se abstinet. Virgil. Grammat. pag. 45: *Insomnes et Indapes permansere.*

¶ **INDARDUS**, Altissiodorensibus *Indard*, Machina cujus ope naves vehebantur adverso flumine, vel locus prope pontem Altiss. ubi talis machina olim exsistebat. Statuta Capituli Altiss. circa ann. 1400: *Singulis annis in festo Resurrectionis Domini pro Indardo 7. libras... item pro eodem Indardo in festo B. Remigii 17. libras.*

✽ Nostris alias *Hindart*, nunc *Cabestan*, Ergata. Lit. præpos. mercat. Paris. ann. 1307. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 16: *Il doit et est tenus à faire et faire faire... un Hindart bon et souffisant sus ledit cay, devant le pertuis ou lieu où il a esté autrefois ou ailleurs.* Ordinat. ann. 1415. in Reg. 170. ch. 1: *Icellui chableur aura un Hindart assis sur la mote de l'isle; et icellui Hindart soustendra en estat pour y atacher les fillez et tourner à force de gens, quant les eaues seront si fortes qu'il en sera nécessité, pour iceulx bateaulx passer oultre.* Vide *Yndardus*.

✽✽ **INDATIVUS**, *Non Dativus*, dicitur de moneta adulterina, quæ *dari* juste non debet, in Consuet. Lubec. Lat. art. 32. apud Hach. pag. 194. Vide supra *Dativus*, et Haltaus. Glossar. German. col. 1931. voce *Ungebe*.

¶ **INDEBILITATUS**, Debilis. Acta S. Valentini, tom. 7. Maii pag. 545: *Ita erat Indebilitata corpore, ut vix quoquam deambulare posset.*

✽ Nostris alias *Andable*, *Endable* et *Endeble*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 145: *Icellui exposant fist mettre ledit Bodart en geyne, en laquelle il qui estoit Andable de grosse maladie, si comme on dist, expira.* Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 2. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 179: *Li sains homs, qui estoit malades et Endables, etc.* Ubi Aimoin. lib. 2. cap. 1: *Sanctus autem antistes, ut erat languidus, etc.* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. ch. 303: *Icelle femme disoit que elle n'y pouvoit aler, pour ce qu'elle estoit Endable d'une de ses jambes.* Bestiar. MS.:

Quant viel et Endeble se sent, etc.

✽ Nostris olim *Affebloier* et *Affléboier*, pro *Affoiblir*, Debilitare, deficere, imminuere, Ital. *Affiebolire*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Affébloier, evirare.* Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 312: *Des lors en avant commença* (Charles Martel) *à Afléboier, et le prist une maladie, etc.* Lit. ann. 1359. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 344: *Elles* (les monnoies)

sont tellement Affléboyées, etc. Le Roman *d'Alexandre* MS. :

De leur vies deffendre nul d'eulz ne s'Afébloie.

Affoibloyer, in Poem. Rob. Diaboli MS. :

Chiaus de Rome a si avilliés,
De fain les a Affoibloyés.

Hinc *Affléboiement*, Imminutio, in Lit. ann. 1315. tom. 1. earumd. Ordinat. pag. 614 : *Par la mutation et Affléboiement des monnoies, etc.*

INDEBITARE, Ære alieno obligare, nostris *Endebter*. Additio 4. ad Capitul. Caroli M. cap. 94 : *Nullus Presbyter... decimas vendere, aut dare, vel pignorare, aut Indebitare præsumat.* Will. Thorn ex MS. Thwisdar. ann. 1348 : *Pro causa hujus miserrimæ provisionis Monasterium extitit Indebitatum in* 1000. *libris et eo amplius.*

¶ INDEBITATUS, Contraria notione, Ære alieno liberatus. Hist. Monasterii Viconiensis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 307 : *Gerardus Abbas domum hanc transiens a sæculo Indebitatam reliquit, fertilem et uberrimam.*

° **INDEBITARI**, Ære alieno premi, in Cod. leg. antiq. Chron. Joan. Whetham. edit. Hearn. pag. 330 : *Indebitatur locus dictus in summis gravibus, promittit ea solvere.* Vide *Indebitare.*

¶ **INDEBITE**, Immerito, injuste. Rolandinus Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 5. cap. 15 : *In anno Domini* MCCLI. *alii quidam nobiles similiter Indebite perierunt, occasione injuste sumta, etc.* Laurent. in Amalthea : *Indebito, Contra il douere.*

° *Maudeuement*, contra jus, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 150 : *Icelle exposante dit à Perron le Leu que elle le mescréoit qu'il n'eust prins et emporté Maudeuement un trébuchet à pranre oyseaulx.*

INDEBITOR, in Glossar. Arabico-Lat. *Devotus, officiosus.*

° **INDECENTIA**, Insufficientia. Judic. ann. 1287. in Reg. *Olim* parlam. Paris. fol. 78 : *Super deceptione seu Indecentia assisiæ duorum millium libratarum terræ, ut dicitur, factæ dominæ reginæ Margaretæ,... dominus rex faciet emendari et rescindi.*

¶ **INDECIMATUS**, Qui non pendit decimas. Donatio Jacobi Aragon. Regis ann. 1241. inter Concil. Hispan. pag. 498. col. 1 : *Similiter concedimus vobis et vestris in feudum perpetuum omnes decimas totius portionis redituum vel proventuum vestrorum, quæ vos percipitis... in omnibus furnis et molendinis, et tertiam partem in piscatione maris et Albuferæ Valentiæ, salva parte vestra, quam recipitis vel recipietis in dicta Albufera, quæ pars vobis et vestris remaneat Indecimata.*

° **INDECISIM**, Dicitur de lite injudicata, Gall. *Indecis*, in Arest. parlam. Paris. ann. 1488. 20. Febr. inter Observ. ad Carol. VIII. pag. 561 : *Quibus processibus in dicta nostra curia Indecisim pendentibus, etc.*

* **INDECORABILITER**, [Indecore. *Accius* apud *Charis.* 2. *p.* 182. *Putsch. Indecorabiliter* alienos alunt.]

* **INDECORO**, [Dedecoro, dedecus affero. *Accius* apud *Non.* 2. 430. Me spernens, incilans probris, sermone *Indecorans.* Quidam tribuunt et *Horatio* 4. *Od.* 4. 36. Indecorant bene nata culpæ. *Al. leg.* dedecorant, *sed prius præstat.*

¶ **INDEFECTIBILITER**, Citra defectum, constanter. *Perseveravit Indefectibiliter usque in finem*, in Vita B. Coletæ, tom. 1. Martii pag. 545.

¶ **INDEFECTIVUS**, Qui non potest deficere, perpetuo duraturus. Imitat. Chr. lib. 3. cap. 47. n. 2 : *Salus erit Indefectiva.*

° **INDEFENDERE**, Non defendere, de evictione non cavere. Charta ann. 1152. apud Lam. in Delic. erudit. inter notas ad Hodoepor. Charit. part. 3. pag. 1161 : *Et cum vobis ac omni homine defendere non potuerimus et Indefenderimus, spondemus nos vobis componere, etc.*

° **INDEFENSE**, Indistincte, vel nuda conventione facta, in leg. penult. in fine C. de Constit. pecun. (lib. 4. tit. 18. c. 2. § 2.) Laurемb. antiqu. ex Thes. var. Lection. a Pancirolo lib. 1. cap. 77. pag. 107.

¶ **INDEFENSUS**, Non defensus, cui nemo patrocinatus est. *Inauditi, Indefensi atque indamnati, etc.* in Charta ann. 1523. apud Ludw. tom. 5. pag. 323. [°° *Indefensus* apud Anglos est contra quem contumacem pronunciatur, quum non respondeat nec obtemperet jus dicenti. Placit. ann. 22. Edward. I. rot. 40. in Abbrev. Placit. pag. 290 :... *Joh. requisitus si velit vadiare deliberationem equi prædicti dicit quod habet superiorem. Et super hoc prædictus Thomas petit judicium de eo tanquam de Indefenso... Ideo consideratum est quod prædictus Johannes sit Indefensus ; et prædictus Thomas recuperet dampnum scilicet* 10. *sol. et Joh. in misericordia et finivit pro* 3. *sol. domino regi.* Rot. 63. ann. 32. Edward. I. ibid. pag. 297 : *Quia defendens noluit respondere ultra prout sibi injunctum fuit, adjudicatur quod indicium reddatur contra ipsum tanquam Indefensum, quia non respondebat ad maliciam allegatam.*]

¶ **INDEFESA**, Locus pascuus. Vide *Defensa, Defesa.*

° **INDEFFICIARI**, *Negare, abdicare, Desniar, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **INDEFICIENS**, [Qui non deficit. *Tertull. advers. Jud.* 14. Decor *Indeficiens.*]

INDEFLEBILIS, ἄκλαυστος, in Gloss. Græc. Lat.

° *Inflebilis*, ex Cod. reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

° **INDEGUARE**, Indagare. Comput. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 33. col. 2 : *Solvi Petro Brosse nuncio misso apud locum de Calmeta... pro Indeguando sive explorando ubi erant gentes armorum.* Hinc emendandus Comput. ann. 1383. ibid. pag. 49. col. 1 : *Primo tradidi præceptori S. Anthonii, qui ivit apud Avinionem pro Indeguardo de hiis, quæ agere habebant communitates præsentis senescalliæ.* Leg. enim *Indeguando.*

° **INDELIBERATUS**, Dicitur de eo, quod in sola deliberatione hæret et non perficitur, ut docent docti Editores ad Vit. Leonis IV. PP. tom. 4. Jul. pag. 319. col. 2 : *Ad quam ipse cum suis fratribus non modicas argenti libras direxit, ut sicut dictum est, tam proficuum opus Indeliberatum minime remaneret.*

* **INDELICTUS**, [Non malus, nihil delicti in se habens. *Attius* apud *Fest.* in *Probrum.*]

° **INDELITESCERE**, Delitescere. Vita S. Hildulfi tom. 3. Jul. pag. 224. col. 2 : *Siquidem anxiabundus suspecto honore sublimari in peregrinis, quasi ignobilem se posse Indelitescere suspicabatur in propriis.*

° **INDEMINUTE**, Minutatim, Gall. *En détail.* Epist. Hadr. I. PP. ann. 776. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 551 : *Sed et ipsi præfati vestri missi Indeminute nobis omnia, quæ illis a vobis injuncta sunt, detulerunt plenissime.*

¶ **INDEMNIS**, Insons, qui nullum fecit damnum. Paulus Diac. in Vitis PP. Emerit. : *Cum subito sanctissimus vir Massona Episcopus e gremio raptus Ecclesiæ tolleretur, et Indemnis quasi reus ad exsilium auceretur.*

¶ **INDEMNISARE**, Damnum præstare, Gall. *Indamniser.* Fundatio Collegii Cenoman. ann. 1526. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 585 : *Ad onus... solvendi* (Episcopo Cenom.) *summam* XXV. *librarum turon. hac conditione adjecta, quod cum... eidem Domino... ement et tradent unam medietariam seu hæreditatem... Indemnisatam... tunc hujusmodi redditus* XXV. *lib. turon. cessabit et extinctus erit.*

* **INDEMNITAS**. [Epist. Urbani papæ III : *Eorum indemnitati... vobis imminet præcavere.* p. 91.]

° **INDEMPNITAS**, Damnum, detrimentum. Lit. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 109 : *Volentes eisdem supplicantibus, quos semper invenimus nostris beneplacitis et mandatis promptos et fideles, in eorum proposito confovere, et eorum Indempnitatibus, oppressionibus et gravaminibus obviare, etc.*

¶ **INDEMPTARE**. Vide *Indeptari.*

INDEMUTABILIS, Immutabilis. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 61 : *Qui credebat in eo fidem non fictam, firmam et Indemutabilem stabilitatem.* Latini *demutare* dixerunt, Plautus, Tacitus lib. 4. Annal. etc. Salvian. lib. 5. de Gubern. Dei : *Qui post veterum flagitiorum probrosa crimina... nomen tantum Demutavere, non vitam.*

° **INDENGENTIA**, pro Indigentia, in Lit. ann. 1361. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 214.

1. **INDENTARE**, veteres dicebant, *Occare*, quod occa dentata terræ infringeretur. Gloss. Gr. Lat. : Σχάφετος, *Fossura, occatio, Indentatio.*

2. **INDENTARE**, Dente infringere : Galli dicunt *Mettre la dent dedans quelque chose.* Sanctus Pacianus Barcinon. Episc. Epist. 2 : *Recole utrimque literas, jam videbis spiculisne, an floribus paginam conseramus. De similibus quidem Apostolus, quos oportet Indentari.*

° Metaphorice, ut in loco laudato ex S. Paciano, pro Redarguere, verbis gravioribus appellare. Nostris vero *Endenter* et *Adenter*, est dentes seu faciem ad terram aut ad quodvis aliud ponere, puta manibus faciem acclinare. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 408 : *Les supplians prindrent icelle Beraulde qui estoit morte, et la mirent toute Endentée dessus les degrez d'icelle crotte, le visaige contre la terre.* Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 19. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 238 : *Li rois... entra là où elle* (la reine) *estoit si coiement, qu'elle ne s'en aperçut* (mie) *en ce que elle se fu Adentée sour un banc sus oreilliers et sus quarriaus.* Ubi Aimoinus lib. 3. cap. 56. habet : *Super scamnum acclinem.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 331 : *Drion Barderan Adenta son visage sur ses deux mains, etc.* Aliæ ann. 1463. ex Reg. 199. ch. 1 : *Le suppliant print Jehan Liegart par les cheveulx, telement qu'il le fist courber et Adenter vers la terre.* Unde *Adans*, facie ad terram prostrati, apud Joinvil. Hist. S. Ludov. edit. Cang. pag. 112 : *Et y en avoit plusieurs devant le corps Nostre Seigneur, qui estoit en la*

nef, tous Adans, et crians pardon à Dieu. Car chacun se actendoit de noier. Ubi in edit. reg. pag. 130. inter variantes divisis vocibus, *à dentz*, minus recte legitur. Hinc etiam *Adenter*, dicitur de vase quod invertitur, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. ch. 244 : *Si lui mist sur son ventre trois au quatre petites chandelles de cire, qu'elle aluma et les assist sur une crouste de pain, qui estoit sur le ventre de ladite femme, et Adenta un pot de terre sur les chandelles estans sur le ventre d'icele malade, qui fut fait par forme de ventouse, pour aidier à relever la marris d'icelle malade. Adent* vero vel *Endante*, lignariis nostris appellatur, Dens seu commissura, qua lignum ligno aptatur ; unde *Adant* alias nuncupatum Ædificium domui additum, vulgo *Appentis*, quod ex lignis ita simul compactis constet. Terrear. Mont. Leher. ann. 1548 : *Plus un Adant et masure assis audit lieu, appellé le Pot vert... Quatre espasses de maisons couvertes de thuille avec ung Adart* (sic) *couvert de chaulme... Plus ung Adant couvert de chaulme contenant trois espasses. Plus ung Adant, alias apentilz, couvert de thuille.* Inde *Adenti*, Rei alicui addictus, illigatus, in Bestiar. MS. :

Quant il furent souef nourri,
Et à délices Adenti,
A la char et à la luxure, etc.
De foles gens est autressi,
Tant sont apris et Adenti,
A lecheries, à mauvaistiés, etc.

INDENTURA, Gallice *Endenture*, JC. Anglis, idem est quod *Chirographum*, nempe syngrapha, vel scriptura conventionalis, alii, quæ idem continet, quasi parallela, et ab ea decisa in modum dentium, ut pares esse et una confectæ videantur : ut si de rebus in iisdem contentis emergat controversia, ad contractus veritatem firmandam, eædem *Indenturæ* simul aptentur, et invicem sic collatas, ex una eademque confectas charta esse appareat. Ejusmodi *Indenturarum* apud Anglos usum ante Henrici III. ætatem non reperisse se ait Spelmannus : sed ejusdem esse ævi, cujus *Chirographa*, docet Ingulfus ann. 875 : *Egelricum tunc provisorem suum, statum domus tam in thesauris, quam in jocalibus aliis jussit ostendere, et de universis post obitum suum per Indenturam conventui respondere.* Ejusmodi *Indenturam de vasis argenteis* descripsit Will. Thorn. ann. 1321. Vide Littleton. sect. 217. [et Rymer. tom. 1. ubi exhibet hujuscemodi Chartam Indentatam.]

Porro, quod de *Chirographis* docuimus supra, in *Indenturis* idem observabatur, ut contrahentium alter sigillum suum apponeret *Indenturæ*, quæ penes alterum remanebat, *Indenturæ* apud Littletonem sect. 371. 372. sic clauduntur : *In cujus rei testimonium uni parti hujus Indenturæ penes præfatum V. de D. remanenti prædictus R. de P. sigillum suum apposuit : alteri vero parti ejusdem Indenturæ penes R. de P. remanenti idem V. de D. sigillum suum apposuit.* Alia *Indentura* in Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 259 : *In cujus rei testimonium huic Indenturæ tam dicta Elizabetha, quam prædicti Prior et Conventus... alternatim sigilla sua apposuerunt.* Similibus formulis clauduntur Chartæ aliæ Gallicæ in eodem Monastico Anglic. tom. 1. pag. 375. 904. tom. 2. pag. 97. Adde præterea Walsinghamum ann. 1354.

* Pactum inter Eduard. reg. Angl. et comit. Namurc. apud Rymer. tom. 4. pag. 666 : *En tesmoignance de quele chose lesditz roi et coumte à cest Endenture entrechaungeablement unt mis leurs seals.* Lit. Henr. VI. reg. Angl. ann. 1424. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 208 : *Savoir faisons... Nous avoir veues les lettres de contrait, fait par maniere de cirograffe ou endenture, du bail d'une place assise .... à Therouenne.* Unde *Escrit endenteis*, in Inventar. jocalium Eduardi I. reg. Angl. ann. 1297 : *Et pour souvenance et cogniscance des joiaus desusdit est fait chis escris Endenteis et doubleis.* Quarum *Indenturarum* apud Anglos usum, post Normannorum in Angliam adventum, assignat Hickesius tom. 1. Thes. Septemtr. in Præfat. pag. xxj. et xxix. licet aliter doceat Ingulfus ad ann. non 875. sed 975. Consule præterea Dissert. Epist. præfixam tom. 2. ejusd. Thes. pag. 76. Vide supra *Chirographum*.

Erant autem *Indenturæ*, non modo bipartitæ, sed et interdum tripartitæ, quadripartitæ, etc. pro contrahentium numero, ut est apud Littletonem sect. 370. *Tripartita Indentura* describitur in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 280.

INDENTATÆ CHARTÆ, Eædem etiam dictæ. Fleta lib. 1. cap. 18. § 4 : *Quorum præsentationes fiant duplicatæ in modum cyrographorum Indentatæ, quarum partes sigillis suis appensis dictis Inquisitoribus liberentur.* [*Indentatæ Litteræ*, apud Rymer. tom. 4. pag. 101. et tom. 13. pag. 708. *Madox* Formul. Anglic. pag. 32.] *Scriptum Indentatum*, tom. 2. Monastici Anglicani pag. 83. cujusmodi est *Indentura* illa apud Thom. Walsinghamum pag. 238. [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Zerte* col. 2152.]

INDEOCRONITUS. Conciliabulum Sardicense sub Julio I. PP. : *Inducentesque novam sectam Indeocroniti Marcelli mixta Sabellio et Paulo.* Vox indubie corrupta, sed quæ idem sonat quod θεοστυγής, *Deo perosus*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ **INDEPARATUS**, Imparatus. Radulfus Cadom. in Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 204 : *Christiani ternis agminibus incedebant, Boadmundus dextra ; sinistra et parte et sorte Comes Balduinus : ambo inermes, Indeparati, improvidi.*

INDEPTARI, pro *Indipisci*, ab *Indeptus*. [Festus habet, *Indeptare*.] Lucifer Calaritan. lib. 3. pro S. Athanasio : *Conspicis interea mandasse Apostolum, ut vos veritati resistentes Indeptemini Episcopi interventu, ut per sanam doctrinam vestra punita esset blasphemia.* Ita emendant viri docti pro *Indemtemini*.

INDERENZARE, Dirigere. Epistola Alfonsi Imperatoris Hispaniæ ad Henricum Comitem Portugalliæ : *Et dicunt mihi, quia dedi illam* (villam) *ad sanctum Cyprianum ; sed non venit mihi in mente : et quamvis ego eam dedissem, si in testamento erat de illo monastico, ego nec autorigo, nec autorigabo eam, sed vos, quantum mihi bene quæritis, causam de illa sede et de illos monasterios, Inderenzate illas.* Ubi Brandaonus lib. 8. Monarch. Lusit. cap. 9 : *Vos pello bem que me quereis en caminahi la, et resolvei a contenda destas igreias.*

* **INDESTRUCTUS**, Integer, non destructus. Elmham. in Vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 42. pag. 102 : *Sicque tam suburbia quam abbathia, secundum intencionem et jussionem regiam, remanent Indestructa.*

¶ **INDETAMENTIO.** Sic apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 20. terminatur Privilegium Domnoli Episc. Cenoman. pro S. Vincentio : *Voluntas nostra perpetim auxiliante Domino capiat firmitatem, Ans Juliani legis Indetamentionem. Actum Cenomanis civitate ann.* XI. *regnante domini nostri Chilperici Regis pridie Nonas Martias.* Clausulam singularem et procul dubio mendosam doctioribus emendandam propono. [** Leg. *Aquiliani legis indeta mentionem.* Vide *Stipulatio*.]

¶ **INDETERIORARE**, Deterius efficere, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1054.

✱ **INDETERMINABILIS**, [Qui terminari, seu definiri non potest. *Tertullian. advers. Hæret.* 7. *Indeterminabiles* quæstiones.]

* **INDETERMINATE**, Gall. *Indéterminément*, Indefinite. Stat. Cadubr. pag. 52. r° : *Quod nullus buscherius et laborator lignaminis se obligare possit... alicui mercatori terrigenæ vel forensi ad dandum et vendendum sibi Indeterminate lignamen ;... sed certam et expressam quantitatem lignaminis se daturum exprimere possit ad certum tempus.* Utitur Festus.

¶ **INDETERMINATUS**, *Innumerabilis, numerum excedens.* Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ **INDETRECTABILIS.** Engelbertus de S. Mariæ virtutibus part. 1. cap. 10 : *Qui per Incarnationem Deus factus est homo, assumens omnia, quæ ad humanæ naturæ proprietates Indetrectabiles, sive non inconvenientes, aut indecentes, ex parte humanæ animæ et humani corporis pertinebant.* Ubi per *Proprietates Indetrectabiles* eas puto esse intelligendas, quæ sic humanæ conveniebant naturæ, ut ab ea non potuerint detrahi et separari.

* **INDEUCIA**, Inductus, suasio. Charta Phil. Aug. ann. 1204. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 160 : *Homines isti duas minas facient per Indeuciam et respectum viariorum Chastrarum.* Vide *Inductio* et *Regardum* 5.

* **INDEVIABILIS**, A via nusquam aberrans. Molin. in Consuet. Paris. tit. 1. art. 1. Gloss. 9. num. 21 : *Juxta sacræ Scripturæ gnomonem Indeviabilem, naturalis rationis et æquitatis dictamen.*

¶ 1. **INDEVOTIO**, Neglectio divini cultus, irreligio, Gallis *Indevotion*. Statuta Ecclesiæ Constantiensis apud Marten. tom. 1. Collect. vett. Scriptor. part. 1. pag. 251. edit. in 4° : *Quoniam propter Indevotiones, ut non dicamus derisiones, quorumdam ad synodum venientium, novimus in populo retro actis sæpe temporibus scandala suborta fuisse, etc.*

* 2. **INDEVOTIO**, Malevolentia, in leg. ult. Cod. de duob. reis stipul. et promit. : *Et quærebatur, si eis vel ei daretur licentia adversus alios Indevotionem suam exercere.* Occurrit etiam in leg. 35. § ult. Cod. de Donat. Vide Calv. lexic. jurid. ad hanc vocem.

¶ 1. **INDEX**, *Coticula, qua solet aurum explorari.* Sussannæus in Vocabulario. Vox nota Vitruvio hac significatione.

2. **INDEX**, Horologii index horarius, vel ipsa, quæ horas sonitu indicat, campanula. Regula Magistri cap. 54 : *Cum advenisse divinam horam percussus in Oratorio Index monstraverit.* Cap. 55 : *Cum sonuerit Index.* Cap. 95 : *Cum ad opus divinum Oratorii Index sonaverit.*

¶ **INDEXTRARII**, Equites, ut puto, *dextrariis*, seu equis majoribus insidentes. Charta Friderici Ducis Austriæ ann. 1309. apud Ludewig. tom. 5. pag. 534 : *Cum centum armatis Indextrariis, et cum centum balistariis equitibus.* Quid si legendum divisis vocibus *in dextrariis*. Vide *Dextrarii*.

INDICATOR, Accusator. Lex Longob.

lib. 1. tit. 25. § 4. [** Roth. 260.]: *Si quis per proditorem, id est, per certum Indicatorem furtum invenerit, sibi nonum reddat, qui furtum fecerit, ei cui factum fuerit.* Apud Lampridium in Commodo: *Indices de Senatu, delatores de Senatu, etc.* Vide Cujacium lib. 6. Observ. cap. 24. et supra *Alator.*

¶ **INDICATURA**, Æstimatio, pretium. Rob. Constantini Nomenclator insignium Scriptorum: *Mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellatur Nobile Raymundi, auri videlicet puri et obrizi, summæque Indicaturæ.* Haud dissimili notione Plinius in Prooemio: *Nec fiducia operis est hæc, sed Indicatura.*

¶ **INDICENDUS**, Qui dici non potest, ineffabilis. Gloss. Cyrilli: *Indicendus,* ἄλεκτος.

* **INDICIALIS** Digitus, Index. Vide supra in *Digitus.*

¶ 1. **INDICIARE**, Indicare, monere. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1140: *De factis terræ Modoetiæ eum Indiciavit.*

* *Enditier,* apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 150: *Si li fu Enditié Estienne Boilyaue, lequel maintint et garda si la prevosté, que nul malfaiteur, ne liarre, ne murtrier n'osa demourer à Paris. Indire,* eodem sensu, in Lit. reg. ann. 1561. tom. 2. Comment. Cond. ult. edit. pag. 357. *Endité* vero, pro Edoctus, vulgo *Instruit, informé,* apud Phil. *Mouskes:*

Et si fut mult bien Indités,
Coment il ere desérités.

✱ 2. **INDICIARE**, [« *Indiciare, respiter.* (Lex. lat. gal. bibl. Ebroic. n. 23. XIII. s.) »]

¶ **INDICIBILIS**, ut *Indicendus,* Gall. *Indicible,* apud Johann. Sarisber. Epist. 291. Acher. tom. 9. Spicil. pag. 679. Murator. tom. 6. col. 70. et alibi.

¶ **INDICIBILITER**, Modo *indicibili,* apud D. Calmettum tom. 2. Hist. Lotharingiæ col. XXXVIII.

* Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 28: *Qui* (Deus) *cetera Indicibiliter sua sapientia disponit.* Occurrit rursum ibid. pag. 56. et 172.

¶ **INDICIO**, pro *Indictio,* apud Papiam. [* Vide infra *Indictio* 1.]

1. **INDICIUM**, [Specimen rei, Gall. *Echantillon, Montre.*] Vide *Digma.*

* 2. **INDICIUM**, *Forum rerum agenarum dicit,* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* 3. **INDICIUM**, pro *Insidium,* Insidiæ. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19: *Duos homines.... posuit in ambosca seu Indicio in quodam nemore.* Vide supra *Incidium.*

INDICTARE, Accusare: *Indictatus,* Accusatus. *Enditer, Endité,* apud Littletonem sect. 194. et in Libello accusationis Alexandri Nevillii apud Knyghton. pag. 2721. *Indictari per inquisitionem,* in Additamentis ad Matth. Paris. pag. 102. quomodo hæc vox usurpatur passim apud Anglos, in Legibus Malcolmi II. Reg. Scotiæ cap. 3. art. 6. apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 11. § 8. cap. 22. § 1. in Fleta lib. 1. cap. 20. § 98. cap. 25. § 3. 4. apud Will. Stanfford. lib. 2. Placit. Coronæ cap. 24. 25. et seqq. etc. Proprie autem

Indictamentum, Gall. *Enditement,* apud eumdem Stanfford. locis laudatis, (ubi multa de Indictamentis) dicitur, ut ait Skenæus ad Regiam Majestatem l. 1. cap. 1. § 8: *Cum singuli de malefactoribus interrogantur, et singulatim respondere jubentur, si quos criminosos in provincia noverint. Nam Indictamentum fit, quando Justitiarius Regis per suos Clericos privatim inquiri jubet, de delictis et maleficiis in ipsorum ballia commissis, et singulorum malefactorum nomina referri jubet in tabulas, ut per Coronatorem attachiari et arrestari possint, ut in itinere justitiarii compareant, et coram eo respondeant. Cognitio vero de Indictamento, sive de criminibus per Indictamentum inquisitis, pertinet ad Justitiarii cognitionem.* His consonant, quæ habet Spelmannus; qui insuper addit, *Indictamentum* esse accusationem 12. ad minus Inquisitorum juramento firmatam. Comperto enim *Indictamento,* postulatus, quem *Indictatum* dicunt, pro tribunali sistitur, exigiturque duodecimviralis jurata ad cognoscendum de facto ejus secundum probata et allegata. Jurantur ipsi, jurantur et testes accusatorii, quorum auditis criminationibus et postulati responsis, duodecimviri seorsum a Curia de re omni inter se consulunt, donec in sententiam coeuntes, postulatum aut sontem denuntiant, aut insontem. Thom. Walsinghamus pag. 276: *Robertus Trisilian... Justitiarius... convocari fecit duodenam, quam pridie oneraverat ad Indictandum et prodendum malefactores et pacis Regiæ turbatores. Venerunt igitur jurati de villa, et dixerunt se nullum talem scire, nullum Indictare juste posse, cunctos fideles et obsequentes Regi fore, semperque fuisse.* Infra: *Turbati ergo villani æstimaverunt salubrius Indictare reos vicinos, quam in semetipsos dicta mala congerere, et Indictaverunt quamplures tam de patria, quam de villa.* Idem pag. 354: *Fecit Indictari dictos dominos proditione.* Adde pag. 329. Statutum 2. Westmonast. cap. 15. Regiam Majest. lib. 4. cap. 5. § 5. Concilium Londoniense ann. 1328. can. 7. Bractonum l. 3. tract. 2. cap. 11. § 8. etc.

¶ Indictamentum de Viridi, Accusatio, delatio cujusvis delicti in viride lignum commissi, vel etiam mulcta pecuniaria quæ pro ejusmodi delicto exigitur. Charta ann. 1091. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 73: *Per servitium reddendi domino Regi pro terra prædicta* x. *s. et pro foresta prædicta* xl. *s. per annum pro omnibus proficuis forestæ prædictæ exceptis Indictamentis de Viridi et venatione quæ domino Regi omnino reservabantur.*

¶ Indictatio de Viridi, Eadem notione. Charta ann. 1230. apud eumdem Kennett. ibid. pag. 209: *Et dicunt etiam quod idem Johannes debet habere feodum in bosco domini Regis videlicet attachiamentum de spinis de bosco suo, et de bosco qui vento prostituitur, et pannagium et clamationes et Indictationes si quæ fuerint de Viridi et venatione. Exceptis Indictationibus... de Viridi et venatione,* in alia Charta ann. 1266. ibid. pag. 265.

Indictio, Idem quod *Indictamentum.* Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 3. pag. 1141: *Nonnunquam enim fiunt accusationes de foresta, et indictiones vulgariter sic appellatæ, non per legitimas inquisitiones proborum et legalium hominum procedentes, etc.*

1. **INDICTIO**, Annona, tributum, quidquid in præstationem indicitur: *Canon* possessionibus et agris impositus. Salvianus l. 5: *Qui exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterant, et Indictiones tributarias prædas suas etiam fecerunt.* Infra: *Indictiones tributarias ipsi interdum divites faciunt, pro quibus pauperes solvunt.* Sidonius lib. 13. Epist. 5: *Quos... inauditis Indictionum generibus exhaurit. Indictionale augmentum,* apud Ammianum lib. 17. p. 90. Id est, *superindictum,* de quo tit. Cod. Th. lib. 11. num. 6. Vide titulum ejusdem Cod. Th. de Indictionibus, (11, 5.) et Legem Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2. [*Indictitia onera,* apud Cassiodorum lib. 5. Var. Epist. 14. *Cessent omnia subsidia, focagia, capagia, quarantena, Indictiones, equi qui dicuntur de debitó, et alia onera,* in Litteris Johannis Franc. Regis ann. 1363. Sic legendum, non ut est editum *Indictiones equi,* sine virgula: quod tenebras offundit vel ipsi oculatissimo Editori. Lactantius de Morte persecut. cap. 7: *Ut enormitate Indictionum consumtis viribus colonorum desererentur agri, et culturæ verterentur in silvam.* Asconius in hæc Ciceronis verba lib. 2. in Verrem cap. 2: *Quando illa* (Sicilia) *frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Quando id quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? Quando id quod imperaretur recusavit?* observat omne pensitationum genus, *Canonis, Oblationis, Indictionis,* in hoc capite positum esse. *Canon* in frumento consistebat et ad certum diem pendebatur. *Oblatio* spontanea erat. *Indictio* præter ordinem et de novo imponebatur. Hæc vera apud antiquos et recentiores *Indictionis* notio. *Exactio nova seu Indictio,* in Conventionibus ann. 1385. ex MS. D. *Brunet.* Plinius in Panegyrico Trajani cap. 29: *Nec Novis Indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt.*]

* Nostris *Indiction,* eadem acceptione. Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 480. art. 9: *Au roy seul et et pour le tout appartient de octroyer nouvelles Indictions généraulx sus villes et sur pais.* Libert. Lautrici et Forciarum ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 361: *Ordinat quod si contingeret aliquam fieri Indictionem sive talliam, quod talis Indictio sive tallia imponatur et dividatur pro capite sive testa. Taillia vel Indicio,* in Libert. Ruthen. ann. 1371. tom. 5. supra laudato pag. 411. art. 1. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. earumd. pag. 559. art. 4: *Si vero pro aliis causis et negociis levibus licitis et honestis, ubi non esset Indicio, etc.* Unde *Indire,* pro Tributum seu præstationem indicere, in Lit. reformat. in Occit. ann. 1389. ex Reg. 146. ch. 223: *Maistre Pierre Bayer donna conseil de faire, Indire et mettre sus le peuple plusieurs et diverses subsides. Indire et imposer... taille, queste, etc.* in Libert. villæ d'*Aigue-Perse* ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 360.

2. **INDICTIO**, Latinis appellatur numerus quindecim annorum, annis Christi addi solitus, *ad cavendum errorem, qui de temporibus forte oboriri poterat, institutus,* ait Beda de Ratione temp. cap. 48. Indictionum mentionem ante Constantini Mag. tempora non fieri constat: quæ aliquot Constantii Imperat. primum, ac deinde subsequentium Augustorum constitutionibus adscriptæ leguntur in Cod. Theod. quarum laterculum contexuit Jacobus Gothofredus in Prolegomenis ad eumdem Codicem. Verum non una eademque est ubique Indictionum ratio, cum diverse ab communi usu interdum attexantur: adeo ut aliæ ab anno 312. aliæ ab anno 313. 314. et 315. consurgant. Verbi gratia primus Consulatus Honorii N. P. ann. 386. in Indictionem 15. rejicitur in leg. 8. de Indulgent. debitor. (11, 28.) qui in 14. a Marcellino et in Chronico Alexandrino.

Consulatus Valentiniani III. et Eutropii ann. 367. in 14. Indict. quæ est aliis 15. in leg. 8. eod. tit. Consulatus Olybrii et Probini ann. 395. in Ind. 9. quæ Marcellino est 8. leg. 3. de Indulg. debit. Consulatus Vincentii et Fravittæ ann. 401. in 12. Indict. leg. 3. de Equorum collat. (11, 17.) quæ vulgo est 14. Consulatus Honorii VII. et Theodosii II. ann. 407. in Indict. 4. d. leg. 8. et in Indictionem 5. leg. 9. eod. tit. et sic de aliquot aliis paribus Consulum. Quæ ut conciliet idem Gothofredus, quadruplicem Indictionem conficit, *Italicam*, quæ consurgit ab ann. 312. *Orientalem* ab ann. 313. *Carthaginensem*, seu *Proconsularem Africæ* ab ann. 314. et *Africanæ diœceseos* ab ann. 315. at cur Indictionum initium non ubique idem fuerit, non aperit.

Constantinianam, ac proinde *Orientalem* a Consulatu Constantini III. et Licinii III. auspicatur Chronicon Alexandrinum, in quo hæc habentur pag. 656 : Ἰνδικτιώνων Κωνσταντινιανῶν ἐντεῦθεν ἀρχή, ἰνδ. ά, ἡ ὑπ. Κωνσταντίνου Αὐγούστου τὸ δ', καὶ Λικινίου τὸ γ'. Ubi pro δ' reponendum γ'. Atque hic quidem Consulatus incidit in annum Chr. 312. juxta Victorium, cujus Coss. anno uno prævertunt : juxta vulgarem vero Chronologorum sententiam, ann. 313. Constantinianam Indictionem appellatam, sunt qui putant, quod sub Constantino, ut *Valentiacam* in leg. 9. et 10. Cod. Th. de Indulgent. debitor. (11, 28.) quod sub Valente cucurrerit. Sed an Indictiones ante Constantini ævum obtinuerint, addubitatur, cum nulla harum occurrat mentio, etsi idem Chronicon Alexandrinum pag. 446, ἀρχὴν ἰνδικτιώνων a Julii Cæsaris anno repetat, et a primo Septembris mensis die numeratas scribat.

De nominis ratione non minor est difficultas, etsi ab *indictionibus*, seu functionibus tributariis manasse constans fere sit opinio, quod vox ipsa *fusionis*, quæ *indictioni* tribuitur, omnino evincit, uti in hac voce observatum. Sed cur 15. annorum spatio *Indictiones* finiri placuerit, quove tempore id primum usurpari cœperit, cum multæ multorum conjecturæ sint, nulla satis probabilis affertur, inquit Petavius. Vide quæ in hanc rem congessit Baronius ann. 1312. n. 104. et seqq.

Triplicem Indictionis usum observare est apud Scriptores. Alia enim a Kl. Septembribus proficiscitur, eaque *Constantinopolitana* dicitur ; altera ab VIII. Kl. Octobris, quæ *Constantiniana* et *Cæsarea* : tertia denique quæ *Pontificia* seu *Romana*, et a Kl. Januariis consurgit. Quartam addit Scaliger *Antiochenam*, cujus initium esse ait a neomenia *Iiar*, id est, Maii.

Constantinopolitana Indictio est, qua Imperatores Constantinopolitani utebantur, quaque semper utuntur Historiæ Byzant. Scriptores. Cujus quidem usus, si Scaligerum audimus, non est antiquior Imperio Justiniani, sub quo constat numeratam Indictionem a Kl. Septemb. ex Cedreno et Paulo Warnefrido lib. 2. cap. 25. Indictionis istius usum in Italia obtinuisse ostendunt præ cæteris Chartæ duæ apud Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. pag. 105. et 108. quarum prior acta dicitur anno ab Incarnatione 1079. 15. Kal. Octob. Indict. 3. quæ erat secunda Romana : altera anno 1078. 6. Kal. Octob. Indict. 2. quæ erat 1. Romana. [Alia anni 1053. apud Puricellum pag. 430. data dicitur *Quinto die Septembris, ingrediente Indictione* VII. In veteri monumento, quod Sirmondus in Notis ad Ennodium lib. 8. Epist. 9. refert Romæ in æde suburbana S. Pancratii ab se visum, Maximus parvulus depositus memoratur, *sub diem* III. *Id. Augustarum, Symmacho et Boetio VV. CC. Consulibus, in fine Ind.* XV.] S. Ambrosius de Noe et Arca : *Etsi a septembri mense annus videatur incipere, sicut Indictionum præsentium usus ostendit, etc.* Ea vero indictio etiamnum obtinet apud Mediolanenses, ut colligere est ex Statutis Mediolan. part. 1. cap. 109. [Olim etiam obtinebat in regno Neapolitano, ut patet ex Litteris Roberti Regis Siciliæ Neapoli datis ann. 1332. *die* II. *Novembris primæ Indictionis*, tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 241. hoc enim anno currebat 15. Indictio Romana. Eamdem quoque Indictionem Constantinopolitanam interdum adhibitam fuisse in Dalphinatu constat ex Computo anni 1333. quo currebat Indictio 1. Romana ; numeratur enim 2. Indictio die 5. Septembris ibid. pag. 277. Communis tamen usus illius provinciæ idem erat qui Romæ, uti probatur pag. 568.]

Indictionis quæ ab VIII. Kl. Octob. proficiscitur, originem Constantino M. adscribunt passim Chronologi unde et *Constantinianam* vocant : quam ab hac die cœptam ideo volunt, quod tum imperare cœperit ann. Chr. 307. Atque hujus usum Gallis et Britannis familiarem fuisse constat. De Britannis, testatur Beda lib. de Rat. temp. cap. 48. de Gallis præ cæteris Rabanus lib. de Computo cap. 66 : *Incipiunt autem Indictiones ab* VIII. *Kl. Octobris, ibidemque terminantur.* Hariulphus lib. 3. Chr. Centul. cap. 1. *Notetur*, inquit, *descriptio, quia eodem quidem quo sanctissimus Angilbertus Abbas obiit anno, sed non eadem Indictione, hic Hericus Abbatiæ Centulensi prælatus est : siquidem mense Septembri die 24. Indictiones mutantur.* Kalendarium MS. S. Victoris Paris. : VIII. *Kal. Octob. incipiunt Dictiones.* (sic.) Præterea exauctorationem Ludovici Pii Imperat. anno Incarnat. 833. Indict. 12. factam habent illius Acta, quo anno Indict. II. Pontificia currebat : unde saltem conficitur post 24. Octobris coactum ejusmodi Concilium Compendiense, quod circa *Missam S. Martini*, solutum tradit auctor Vitæ ejusdem Ludovici. Sed et extremis sæculis eadem Indictio obtinuit. Exstant siquidem in 4. Regesto Memorialium Cameræ Paris. Acta hominii a Duce Britanniæ Regi Franciæ præstiti, quæ confecta dicuntur anno Domini 1366. *Indictione quinta secundum morem Franciæ, mensis Decembris die decima tertia :* quippe tum currebat Indictio Romana quarta. Vide Sirmondum ad Concilium Parisiense IV. anno 573.

In Germania perinde eadem semper obtinuit Indictio, obtinetque etiamnum : unde et *Cæsaream* vocant. Legi Chartam originalem Ottonis II. Imp. *datam* 6. *Kal. Octobr. an. Dominicæ Incarnationis* 982. *Indictione* 11. *anno vero regni secundi Ottonis* 22. *Imperii autem* 12. Exstat apud Chiffletium in Beatrice Comitissa Cabilonensi pag. 113. Charta Henrici Imp. cum hac temporis nota : *Datum apud Bernum* 5. *Kal. Januarii, Indict.* 13. *anno Dominicæ Incarnationis* 1224. *anno regni nostri* 5. quippe anno 1224. putato a Kl. Jan. initio currebat indictio Romana 12. anno vero 1225. Ind. 13. Joannes de Janua : *Nota, quod anni Domini renovantur in Kalendis januarii, sive in Nativitate Domini. Sed Indictio renovatur in octava Kalendas Octobris : et sic anni Domini præcedunt novem mensibus. Unde versus :*

Mensibus hanc novem Domini præcursitat annus.

Et si computas vel quæris Indictionem a Nativitate usque ad octavas Kalendas Octobris, jungas tantum duos annos annis Domini, et si quæris de ea ab octavo Kalendas Octobris, usque ad Nativitatem Domini, jungas annos tres. Obtinuit etiam in Italia. Exstat quippe Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam lib. 3. pag. 108. quæ descripta dicitur anno ab Incarnatione *millesimo septuagesimo octavo* 6. *Kal. Octob. Indictione secunda*, quæ scilicet biduo ante incœperat.

Indictio Romana, seu *Pontificia*, quando cœperit, non omnino constat. Nam ex Epistolis Gregorii M. Joannis VIII. et Gregorii VII. lib. 1. Epist. 29. 30. etc. Pontificia diplomata ac Epistolas Indictionibus more Græcorum, a prima ipsa Septembris die inchoatis, subnotari, observare est : quod et astruunt Acta vetera Vaticana apud Baron. ann. 1154. Otto de Morena ann. 1158. etc. At Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baron. ann. 1158. videntur Indictionem a 1. Januarii exordiri, in quibus hæc habentur : *Acta sunt hæc omnia anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia decima, undecimo Kal. Decembris Pontificatus vero ipsius anno sexto.* Ex quibus recte conficit Chiffletius in Trenorchio pag. 253. Indictionum initia varie pro Scriptorum aut Notariorum arbitrio ea tempestate tabulis adscripta : adeo ut aliquot in Gallia nostra confecta ab ipsius Caroli Calvi ævo diplomata recenseat, in quibus Indictiones Pontificiæ seu Romanæ adscribuntur. Consulto omittimus cætera, quæ de Indictionibus hic conferri possent, cum satis sit indicasse, quæ ad Scriptorum et Tabularum ævi inferioris intelligentiam necessaria visa sunt. Præstat tantum hoc loco rationem inveniendæ Indictionis Constantinopolitanæ inserere ex recentiori Scriptore MS. Bibliothecæ Regiæ cod. 1024. qui inscribitur περὶ τῆς ψήφου τῆς πασχαλίας, cap. περὶ τῆς ἰνδίκτου. Ἰστέον, ὅτι ἡ ἴνδικτος, ἥτις καλεῖται καὶ ἐπινέμησις, ἄρχεται ἀεὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. ἀνέρχεται δὲ ἕως ἐτῶν δεκαπέντε καὶ πληροῦται, καὶ πάλιν ὑποστρέφει, καὶ ἄρχεταί πρώτη. Ἐὰν δὲ οὐ γινώσκῃς τὴν ἴνδικτον ὁποία ἐστὶ, καὶ μέλλῃς εὑρῆσαι αὐτὴν, κράτησον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, ἕως τοῦ ἐνεστῶτος. καὶ ὕφειλον αὐτὰ ἐπὶ τῶν δεκαπέντε, καὶ τὰ ἔχοντα καταλειφθῆναι κάτωθεν τῶν δεκαπέντε, ἔστιν ἡ ἴνδικτος ἤτοι ἡ ἐπινέμησις. εἰ δὲ οὐ μείνει τι, ἔστιν ἡ πεντεκαιδεκάτη. καὶ ἰδοὺ, πρὸς ὑπόδειξιν ἔστω σοι οὕτως· εἰσὶ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη ἕως τοῦ ἐνεστῶτος ,στχϟα. ὕφειλον οὖν ταῦτα ἐπὶ τῶν δεκαπέντε οὕτως· ιε υ = ,στ· ιε μ = χ· ιε στ = ϟ· καὶ ὑπελείφθη ἕν. ἰδοὺ οὖν, πρώτη ἴνδικτος ἐστίν. [** Locum integritati suæ restituit Vir summus Car. Ben. Hase.] Vel ex hoc loco plus satis patet, errasse viros doctissimos in Exegesi ad tom. 3. Martii cap. 4. § 26. ubi ἐπινέμησιν a nullo hactenus Scriptore Indictionem appellatam negant, licet longe secus se res habeat, uti obiter monuimus ad Alexiadem, [** adde Glossar. med. Græcit. col. 423. et Append. col. 72. c.] : quod et diserte observarat Josephus Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. pag. 501. ubi nominis etiam rationem exequitur. Glossæ Græco Lat. : Ἐπινέμησις, *Indictio.* Addendum postremo videtur, quod de ratione inve-

niendæ Indictionis habet Rollandinus in Summa Notariæ : *Fuit vero prima inventa ista Indictio, sive factum fuit istud præceptum a Cæsare Augusto tribus annis, antequam Dominus nasceretur de Virgine, et propter hoc divisis annis Domini per quindenas, si quid a quindenis supererit, ei quod supererit, debent addi tres, et quot fuerint illi anni qui supererunt a quindenis cum dictis additis tribus, tanta erit Indictio, in hoc exemplo, Ponamus enim, quod anni Domini sunt* 61. *divide* 61. *per quindenas, superest unus. Illi anno adde tres, et ita faciunt* 4. *et ita erit quarta Indictio. Sed si nihil a quindenis supererit, nihilominus adde tres, et erit Indictio tertia. Sed si ab omnibus quindenis supererunt* 13. *adde illis* 13. *et tres, et ita faciunt* 16. *de illis* 16. *trahe unam quindenam, supererit unus, et ita prima erit Indictio. Unde versus :*

Si tribus adjunctis Domini diviseris annos
Per ter quinque solet indictio certa manere.

Prostant præterea hi in eamd. sententiam versus :

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit ;
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

Aliter concepti leguntur apud Joan. de Janua :

Si tribus adjunctis domini diviseris annos
Per ter quinque datur Indictio certificata ;
Si nihil excrescit quindena Indictio currit.

* Consule novum Tract. diplom. tom. 4. pag. 674. et seq. [** Savinium de Capitatione pag. 379. sqq. Murator. Antiq. Ital. tom. 3. col. 48. et *Art de vérifier les dates* tom. 1. edit. octon. form. pag. 36. ubi monetur duodecimo seculo interdum non solum annum indictionis quindenæ, sed numerum etiam indictionis notari in chartis, *ut Indictionis* 79. *anno* 5.]

3. **INDICTIO**, Bannum, proclamatio ante nuptiarum benedictiones, in Præceptis synod. Petri de Collemedio Archiepisc. Rotomag. ann. 1245. Vide *Indictum* 4.

¶ INDICTIO PRO ANIMA, Quævis donatio quæ alicui Ecclesiæ ea conditione fit ut pro donantis salute preces fundantur. Charta ann. 1251. tom. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 216: *Omnia bona corporalia et incorporalia cum omnibus pertinentiis quæ prædicti Episcopus et Ecclesia...jure institutionis, legatorum, relictorum, mortuariorum, Indictionis pro Anima, donationis , emtionis, permutationis, aut alio quocumque nomine... hactenus adepti sunt.*

¶ INDICTIO STATUTA. S. Gerardus lib. 1. Miracul. S. Adalhardi cap. 8 : *Exitur ad processionem, venitur ad statutam Indictionem ;* hoc est, ad locum indictum et designatum, medio itinere inter Ambianorum urbem et Corbeiam, ad quem processionaliter cum sacris reliquiis Ambianenses et Corbeienses convenire consueverant *octavis Rogationum.* Hic locus hodieque *Indictum* dicitur, vernacule *Lendict*, teste Mabillonio.

* 4. **INDICTIO**, Feriæ indictæ. Notit. vetus apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 135 : *Et postea fecit nobis Indictionem, præcipiens presbyteris totius Creoniæ, ut locum nostrum annuatim visitarent cum processionibus suis.* Vide *Indictum* 3.

* 5. **INDICTIO**, Idem quod *Sacra* seu diploma principis, labente imperio Romano, vel quod *Literæ de credentia*, ut vult P. Hugo ubi de Prima scrib. orig. pag. 199. laudatus tom. 1. novi Tract. diplom. pag. 333. Vide *Sacra* 1. et in *Credentia* 3.

¶ **INDICTIONALIS**, INDICTITIUS. Vide *Indictio* 1.

¶ **INDICTOAUDIENS**, Immorigerus. Interpres Irenæi lib. 4 : *Filii patribus Indictoaudientes.*

* **INDICTOR**, Qui jus habet indicendi de aliqua re. Libert. civit. Mimat. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 178 : *Corraterios, aliatores seu Indictores ponderum et mensurarum eligendi concedimus potestatem.*

1. **INDICTUM**. Gloss. Lat. Gr. : *Indictis, constitutis.* Ebrardus in Græcismo cap. 10. et Willelmus Brito in Synonymis :

Edicunt Reges, indicit festa Sacerdos,
Præsulis Indictum, dic Edictum fore Regum.

Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 261 : *Quia nostram jussionem atque nostrum Indictum et præceptum contemsit atque prævaricavit.*

2. **INDICTUM**, Idem quod *Indictio*, Tributum, apud Symmachum lib. 10. Epist. 41. Gloss. Lat. Gr. : *Indictum*, ἐπινέμησις. Infra habetur *Indictus* , ἐπινέμησις. *Indictum census* , apud Joannem Sarisber. Epist. 159.

* *Lendit*, eadem notione, in Charta Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 632 : *Nostre Lendit ou paiage et bastage de S. Julien en Minerbois, en la séneschaussée de Carcassone.*

3. **INDICTUM**, Nundinæ, Feriæ indictæ, publicatæ. Libellus Fulconis Comitis Andegavensis ann. 1096. apud Holstenium in Collectione Romana part. 2 : *Constituit etiam idem Apostolicus , et edicto jussit, ut in eodem termino, quo dedicationem fecerat, Indictum publicum celebraretur unoquoque anno apud sanctum Nicolaum, et septima pars pœnitentiarum populo convenienti ad illam celebritatem dimitteretur.* Vide Gesta Consulum Andegavensium tom. 10. Spicilegii pag. 396. Charta Innocentii PP. pro Monasterio Corbeiensi, in Tabulario ejusdem Monasterii damasceno operto ch. 7 : *Indictum quoque sicut hactenus Corbeiensis Ecclesia celebrare consuevit, vobis confirmamus, et ne quis eos, qui ad ipsum Indictum conveniunt, in bonis vel in personis offendere vel molestare præsumat, auctoritate Apostolica prohibemus.* Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi fol. 6 : *Sciatis, me concessisse et charta mea confirmasse, quod omnes, qui venient ad Indictum sanctæ Trinitatis de Fiscano singulis annis a die Dominica in Ramis Palmarum, usque ad clausum Pentecosten, habeant meam firmam pacem et custodiam, ut salvi et securi eant et redeant per totam terram meam, de quacumque terra sint, nisi sint fugitivi de terra mea pro muldro, vel furto, vel alio scelere.*

Ita porro proprie nundinas Sandionysienses vocant, quas a Dagoberto Rege Doubletus pag. 434. alii a Carolo Calvo institutas volunt. Eæ *nundinum Indicti*, in Charta Ludovici VI. ann. 1124. apud eumdem Doubletum pag. 854. appellantur, hodie *la Foire du Lendit.* Nangius in Chronico : *Eodem tempore attulit ipse Rex Carolus Calvus ab Aquisgrano ad Ecclesiam sancti Dionysii in Francia Clavum Dominicum et spineam Coronam, quam Carolus M. annis suis ibidem in Ecclesia B. Mariæ olim a se fundata, reposuerat. Et nundinas Indicti in platea quæ Indictum dicitur, quolibet anno in secunda quarta feria junii fieri instituit : et venientibus ad benedictionem illarum nundinarum indulgentiam tertiæ partis peccatorum fieri et relaxari per PP. et Episcopos totius Galliæ sicut antea Carolus M. Aquisgrani fieri impetraverat.* Sugerius in Ludovico VI. pag. 313 : *Rex exhilaratus, nec ingratus ad protectores suos sanctissimos Martyres humillime devenit ; eisque post Deum gratias magnas referens, coronam patris sui, quam injuste tenuerat, (jure enim ad eos omnes pertinet) devotissime restituit, Indictum exterius in platea (interius enim Sanctorum erat) libentissime reddidit, etc.* Idem in lib. de Reb. in administratione sua gestis cap. 1. a Ludovico VI. has nundinas, si non institutas, certe Monasterio Sandionysiano concessas videtur innuere : *De Indicto vero, quod Dominus Ludovicus pater B. Dionysio dedit, etc.* Charta Philippi Aug. ann. 1215 : *Convenient Præpositum sancti Dionysii in loco , in quo Indictum solet convenire.* Supra : *Mercatores, qui venient ad nundinas Indicti.* Vide eumdem Sugerium de Consecrat. Eccl. sancti Dionys. pag. 355. et Chartam ann. 1218. in Probat. Hist. Montmor. pag. 84. et Bulæum de Academia Parisiensi tom. 1. pag. 196.

* Charta ann. 1261. in Chartul. S. Dion. pag. 252. col. 1 : *Centum solidi Paris. annui redditus, quos ego percipiebam singulis annis in bursa dicti dom. abbatis apud S. Dionysium die benedictionis Indicti. Ou mois de Jugn le Diemenche après la bénéiçon*, in Ch. ann. 1280. ibid. pag. 397. col. 2. Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 9 : *Le Dimanche prochain après la béniçon du Landit.* Vide infra *Landicum.*

* INDITUM, Eadem notione, Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 144 : *Omnimoda jurisdicio et justitia alta, media et bassa in campo sive terra, in quo ab antiquo est consuetum teneri et sedere Inditum.*

INDICTUM, pro loco, ubi *Indicti* nundinæ fiunt, usurpat Rigordus ann. 1205 : *Psalmos cum orationibus psallendo usque Indictum venit.*

* INDICTI REGINA, Nomen cujusdam meretricis in *indicto* seu nundinis Sandionysiensibus celebris. In Tabul. S. Mart. de Campis exstat arestum *par lequel une femme amoureuse , qualifiée Reyne du Lendit, fut contrainte vuider d'une maison assise en la censive de S. Martin.*

4. **INDICTUM**, Bannum, Proclamatio. Charta Libertatum oppidi *des Ais* in Biturigib. ann. 1301 : *Si autem Indictum fieri oportuerit in villa, per vavassores et per burgenses villæ fiet, vel per illos, quos dominus villæ mitteret ad Indictum faciendum.*

INDICULUM , Incerta notione. Lambertus Ardensis pag. 161 : *Hic gradalia et Indicula de area in aream, de domo in coquinam, de camera in cameram.* Vide mox *Indiculus.*

1. **INDICULUS**, vel INDICULUM, Epistola, sed proprie ea, qua quid præcipitur, seu *indicitur*, quæ videtur vocis origo. Nam in Vita sancti Desiderii Episcopi Cadurc. cap. 8. habetur *Indiculus Dagoberti Regis*, ad Sulpitium Archiepiscop. Bituricensem, quo præcipit, ut eum ad Cadurcensem Ecclesiam ordinet ac consecret ; cujusmodi est formula 6. apud Marculfum lib. 1. quæ inscribitur *Indiculus Regis ad Episcopum, ut alium benedicat.* Sic porro Dagoberti Indiculus clauditur : *Quod vero indicimus, manus nostræ subscriptione, ut mos est, decrevimus roborare. Dagobertus Rex subscripsit.* At cum apud Marculfum similis Epistola form. 5. ejusdem exstet argumenti cum hoc titulo : *Præceptum*

de Episcopatu, putat Bignonius, id esse discriminis inter *Indiculum*, et *Præceptum*, quod *hoc* majoris fuerit auctoritatis diploma, non modo manu propria subscriptum, sed etiam sigillo roboratum, quo caruerit *Indiculus*. Idque elicit ex Capit. Caroli Magni lib. 3. cap. 58 : *Et si sacramentales homines cum ipso venire renuerint, jussione Dominica, aut Indiculo, aut sigillo ad palatium venire cogantur.* Indiculos ejusmodi Regum, eorum manu subscriptos docet præterea Epistola Sigeberti Regis ad eumdem Desiderium, quæ est 17. ex iis, quas edidit Canisius : *Et ut certius credatis, hunc Indicolum manu propria subter subscripsimus : Syggibertus Rex sub.* Ita porro pro Epistola præceptoria *Indiculum* usurpant Hormisdas PP. apud Baron. ann. 515. n. 24. ann. 519. n. 3. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 45. lib. 8. cap. 28. Fredegarius Scholast. cap. 40. Marculfus lib. 1. form. 26. 27. Agobardus de Insolentia Judæor. pag. 61. Capit. Caroli Calvi tit. 11. Anastasius in Nicolao I. pag. 211. tom. 1. Histor. Franc. pag. 883. Hincmarus Remensis Opusculo 34. § 4. in Concilio Dusiac. 1. part. 2. cap. 27. Asserus de Reb. gest. Ælfredi pag. 14. ubi perperam *Indiliculus* bis legitur, etc. [*Indiculorum bibli*, in Epistola Alberti Abb. Miciacensis ad Johannem XVII. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 440.]

✻ Etiam Notitia seu index ad modum epistolæ scriptus, quo aliquid *indicatur* aut notificatur. Nomen cæteroquin genericum, quo non unius speciei literæ significantur. Vanum est quod inter *Indiculum*, et *Præceptum* assignat discrimen Bignonius : *Indiculos* quippe ut et *Præcepta* sigillo aut annulo regio roborata fuisse docet Agobardus de Insol. Judæor. pag. 61 : *Venientes itaque primum Judæi, dederunt mihi Indiculum ex nomine vestro, et alterum ei qui pagum Lugdunensem vice comitis regit, præcipientem illi ut auxilium ferret Judæis adversum me. Quos Indiculos, licet ex sacro nomine vestro recitarentur, et vestro annulo essent signati, nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodisse.* Consule novum Tract. diplom. tom. 1. pag. 270.

Interdum tamen pro quavis Epistola hanc vocem deprehendere licet apud Gregorium Turon. lib. 8. cap. 2. Marculfum lib. 1. form. 9. lib. 2. form. 42. 50. in Capit. Caroli Magni lib. 4. Append. 3. cap. 5. etc.

Indiculum, neutro gen. apud Avitum Vienn. Epist. 28. Gregorium Turon. lib. 8. cap. 28. in Diurno Romano cap. 2. tit. 19. cap. 3. tit. 8. in Vita S. Samsonis Episc. Dolens. lib. 1. cap. 42. Epist. 51. 94. et 104. inter Epistolas sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntini, apud Eddium Stephanum in S. Wilfrido cap. 47.

¶ 2. **INDICULUS**, Bedæ de Temporum ratione cap. 47. Tabella cereo Paschali affixa, de qua in *Cereus Paschalis*.

✻ 1. **INDICUS**, Belgis *Ingedyct*, quibus *Diik* est Moles opposita fluctibus, agger, Gall. *Digue.* Charta Margar. comit. Fland. ann. 1269. in Suppl. ad Miræum pag. 602 : *Cum Johanna Flandriæ quondam et Hannoniæ comitissa contulisset ecclesiæ B. Mariæ de Camberone Cisterc. ordinis totam terram de Indico et utdico in officio et Hulst, etc.* Alia Joan. abbat. de Camber. ejusd. ann. ibid. pag. 603. col. 2 : *Nullum jus de cætero reclamabimus in terris, moris, Indicis, utdicis et maris jactibus, etc.* Vide supra *Dicus.*

✻ 2. **INDICUS**, mendose pro *Sindicus*, in Stat. crimin. Saonæ pag. 115.

✻✻ 3. **INDICUS**, Niger. *Indica cornix*, in Ecbas. vers. 480.

¶ **INDIESCENS** Dies, Dies incipiens, primum diluculum, apud Ludewig. tom. 6. pag. 163.

1. **INDIFFERENTER**, *Sine dilatione.* Ita Glossæ MSS. Regiæ ad canon. 12. Concilii Nicæni ; ἀδιαφόρως, in Gr. Eædem Glossæ ad can. 4. Concilii Ancyrani : *Indifferenter, Indistanter.* Ad can. 10. Concilii Laodic. : *Indifferenter, sine dilatione, id est, sine prolongatione.*

✻ Statim vel assidue. Vita S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 206. col. 2 : *Propterea Indifferenter aras eorum* (Deorum) *lacrymans pulso.* Mirac. ejusd. pag. 272. col. 2. ibid. : *Barbarus auctoritatem cœlestem in præsule reformidans, cum conjuge et liberis Indifferenter egreditur.* Et pag. 273. col. 1 : *Quæque Divinitati præstare placuerit, ea Indifferenter schedis indere non gravabor.*

✻ 2. **INDIFFERENTER**, Promiscue, sine ulla exceptione, Gall. *Indifféremment.* Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. *de Mazaugues : Et aves... multorum, quia Indifferenter averia hominum Arelatis utebantur per dictum territorium, etc.*

✻ **INDIFFERENTIALITER**, Sine differentia, indistincte. Judic. magistr. Acad. Vienn. ann. 1385. tom. 11. Amœnit. liter. pag. 231 : *Ex quibus omnibus clare judicamus, quod sicut nec anima nec corpus Indifferentialiter unus est homo, ita nec divinitas, anima et corpus Indifferentialiter unus est Christus.*

¶ **INDIFFICULTARI**, Difficultatibus impediri. Johan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii pag. 258 : *Gloriosi Stanislai canonizationis gloriam Indifficultari permisit.*

INDIFFICULTER, Absque difficultate, apud Joannem VIII. PP. Epist. 43.

✻ **INDIFINITE**, Assidue, continuo. Epist. Alexii imper. ann. 1097. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 390 : *Quasi nos propriis oculis aspexisset quotidie et loqueretur vobiscum Indifinite.*

¶ **INDIGENATIO**, Jus indigenæ. Exstat apud Rymerum tom. 15. pag. 37. *Carta Comitis Lynox de Indigenatione*, qua ipse Comes *de cætero ad totam vitam suam sit Indigena et ligeus* Henrici VIII. Angliæ Regis ann. 1544.

¶ **INDIGENTIÆ**, Quæ necessaria sunt ad vitam. Chron. Fontanell. apud Acher. tom. 3. Spicil. pag. 227 : *Status sanctæ Regulæ periclitari cœpit, ob inopiam videlicet compescendarum Indigentiarum, quas B. Pater Benedictus in eadem lege monachis porrigendas præcepit.*

✻ Gall. *Besoin.* Instr. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 157. col. 1 : *Mare hic prope est ad tres leucas et plura stagna salsata, ex quibus tanta habetur copia piscium, quod sufficit ad Indigentiam gentium.*

¶ **INDIGERIÆ**, Naturæ necessaria. Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 22 : *Surgant omnes e lecticis, et provideant Indigeriis suis, et conveniant, et lavent manus ac facies.* Lib. 2. cap. 1 : *Ex alia namque parte ordinati sunt lectuli* XXX. *ubi Comitissæ et aliæ honestæ mulieres pausent cum latrinis* XXX. *ubi solæ ipsæ suas Indigerias procurent.*

✱ **INDIGERIES.** [« *Indigeries, trop menger.* » (Lex. Lat. Gal. Bibl. Ebroic. n. 23, XIIIe s.)]

¶ **INDIGETARE**, Invocare. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 17 : *Vestales ita Indigetant, Appollo medice, Appollo Pæan.* Inscriptio arcus triumphalis erecti in honorem Marchionis Uxellensis introeuntis Cabilonum, in Hist. ejusd. urbis pag. 769 : *Auspicato isthoc adventas, illustrissime Marchio, quando discapedinata te civium vota Indigetant, volnera civitatis serenifico vultu undequavorsum edulcaturum.* Festus : *Indigitanto, Imprecanto.* Verbum ab antiquo *Indu* pro *in* et *citare*, hoc est, *vocare*, ductum, ut contendit Vossius lib. 1. de Vitiis serm. cap. 34. et in suo Etymologico voce *Indigitamenta.* [✻✻ Vulgo apud scriptores medii ævi ponitur pro Indicare, nominare, unde Joan. de Janua : *Indigito, digitos induere, demonstrare, nominare,* quo sensu apud Arnobium occurrere monet Forcellinus. Chart. ann. 968. in Madox Formul. Anglican. pag. 174 : *His metis præfatum rus hinc Indigitatur, etc.*]

INDIGNANTIA, pro *Indignatio*, in Vita S. Carthaci Episcopi. [Spicil. Fontanell. MS. pag. 220 : *Patres nolite ad Indignantiam, id est ad impatientiam, filios vestros provocare.*]

✻ **INDIGNARE**, Indigne, indecenter habere, agere, ab Italico *Indegno*, indignus, indecens. Barel. serm. in Dom. 3. Quadrag. : *Salomon, dum fuit occupatus in templo, satis continens stetit ; dum fuit in otio, Indignavit femora multissimis mulieribus.* Nostris vero alias *Indigner*, pro *Dédaigner, mépriser*, Dedignari, aspernari ; unde *Indignation*, Contemtus, aspernatio. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 90 : *Icellui bastard se mist à garant ou pourpris des Freres Meneurs à Lille, ouquel lieu en Indignant justice et les amis dudit mort, se monstroit orgueilleusement.* Aliæ ann. 1376. in Reg. 110. ch. 57 : *Item que ledit Pierre avoit ja pieça une femme, appellé Guilla, laquelle il n'aimoit point, ains la Indignoit moult et mesprisoit, et laquelle fu morte si secretement que nulz ne vit ne ne sceut sa mort, et présumoit l'en communelment que ledit Pierre l'avoit occise ou faite occir, à cause de laditte Indignation et mesprisance.*

INDIGNARI, Vindicare. Gesta Regum Francor. cap. 23 : *Indignare, dulcissime Frater, laborem et injuriam meam.*

✻ **INDIGNE**, Immerito, Gall. *Sans sujet.* Bulla Joan. XXII. PP. in Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 287. v° : *Gaudet et exultat sancta mater Ecclesia, et plebs cuncta fidelium potest et debet, et non Indigne, lætari quod... Philippus rex Francorum.... Terræ Sanctæ, etc.*

¶ **INDIGNIP**, pro *Andingaverit*, de cujus notione in *Andigare* dictum, in codice Estensi legi monet Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 34. in notis.

✱ **INDIGNITER.** [Indigne. *Vet. epigr.* in *Anthol. Lat. T. 2. p.* 176. *Burm.* Vixit bis decem annis nata *Indigniter.*]

¶ **INDIGNUM**, Injustitia, molestia, damnum. Charta ann. 1233. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1333 : *Et si aliquod Indignum supra hoc dicto Reginaldo et Gilleberto et heredibus eorum evenerit, ego Walterus et heredes mei tenemur restaurare.*

✻ **INDIGNUS**, Ita se se inscribit Richardus Normannorum dux, in Charta ann. 1015. ex Chartul. S. Quint. Viromand. : *Dudo pretiosi martyris Christi Quintini canonicus nosterque fidelis idoneus ad me, qui nuncupor Richardus felicissimi comitis Richardi filius, dicorque gratia summæ individuæque Trinitatis Deificæ Normannorum, licet Indignus, dux et patricius, etc.* Alia ann. 1060.

inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 126 : *Ego peccator Ricardus comes Indignus, etc.*

¶ **INDIGRESSA** Via, Per quam nemo digressus est, transivit, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 338. ubi de S. Margarita Regina Scotiæ.

✱ **INDIGUUS.** [Indigus. *Paulin. Nolan. carm.* 27. 4.]

INDILATE, Absque *dilatione*, statim. Utitur Fulcherius Carnotensis lib. 1. Hist. Hieros. [cum aliis non paucis.]

❊ **INDIMINUTUS,** Absque minutione, integer. Epist. Joan. VIII. PP. ann. 880. tom. 9. Collect. Histor. Fr. pag. 191 : *Ut omnis honor... in omnibus integer accrescat, et Indiminutus permaneat.*

✱ **INDIPISCO.** [Idem ac indipiscor. *Plaut. Asin.* 2. 2. 13. Nunquam ædepol quadrigis albis indipiscet postea. *Id. Aul.* 4. 10. 45.]

❊ **INDIRIMENTUS,** Continuus, non interruptus. Guibert. abb. Novig. in Prol. ad Abdiam proph. in Append. tom. 6. Annal. Bened. pag. 639. col. 1 : *Quia vestro diuturno certamini* (abbates S. Medardi et Florin. alloquitur) *credi nefas est aliquam inesse statuum ignorantiam internorum. In quo enim vestra disertitudo ambigat ; quæ pene momentis omnibus Indirimenta cogitationum promiscuitate laborat ?*

❊ **INDISACUM,** Instrumentum rusticum, cujus usus declaratur in Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus unum Indisacum, cum quo est assuetum plantare palmites sive vineas.*

¶ **INDISCIPLINABILIS,** Gall. *Indisciplinable,* Indocilis. *Major pars* (exercitus) *retrograda et Indisciplinabilis fuit,* apud Murator. tom. 12. col. 437.

INDISCIPLINATA. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 59 : *Si ei tumultus et Indisciplinata, hoc est, insolentias, inobedientiam in judicio liceat prohibere.* [❊❊ Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Unlust,* col. 1945.] *Indisciplinata dissensio,* apud Simeonem Dunelmens. ann. 1141.

INDISCIPLINATIO, Relaxatio a disciplina et a recta vivendi ratione. Possidius in Vita sancti Augustini cap. 25 : *Indisciplinationes quoque et transgressiones suorum a regula recta... arguebat.* Gregorius M. lib. 3. Epist. 38 : *Ne non rectitudini, sed Indisciplinationi, quod absit, videamini consentire.* Utitur rursum lib. 4. Epist. 7. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. ut et Evagrius in Vita sancti Antonii, Senator lib. 7. Ep. 3. etc. Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. cap. 9 : *Indisciplinationes et transgressiones suorum, maxime juvenum ac puerorum tam districte coercebat et arguebat, etc.* 'Αμαθείαν, ἀπαιδευσίαν, ἀλογίαν, apud Theophanem, *Indisciplinationem* reddidit Anastasius Bibliothecarius in Hist. Eccles. Glossæ MSS. ad Concil. Antioch. can. 3 : *Indisciplinatione, inquietudine,* ἀταξία in Græco.

INDISCIPLINATUS, Disciplinæ expers, moribus dissolutus, apud [Cyprianum Ep. 4. edit. Oxon. Augustinum Ep. 50. ad Bonifacium,] Gregorium M. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. Ivonem Carnot. Ep. 27. 219. in Epist. Alexandri II. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ pag. 865. etc. [*Indisciplinatæ animæ erraverunt,* Sap. 17. 1. Rursus occurrit Eccli. cap. 5. 7. 18. 20. 21. 22. 23.] Gregorius Turon. in Vita S. Aridii pag. 196 : *Regalis palatii vanas superstitiones, et Indisciplinatas sociorum fabulas declinando. Indisciplinatæ quæstiones,* non semel apud Marium Mercatorem, quæ *sine disciplina* dicuntur Paulo 2. ad Timoth. cap. 2. v. 23. *Indisciplinate agere,* in Speculo Saxon. lib. 1. art. 54.

¶ **INDISCIPLINOSUS,** Expers disciplinæ. *Indisciplinosa loquela,* Eccli. 23. 7.

¶ **INDISCISSE,** Indistincte, generatim, in solidum. Charta XI. sæc. ex Chartular. Aptensi fol. 58 : *Idem ipse qui vendidi cum uxore, seu filiis ac filiabus meis Indiscisse confirmo.*

❊ **INDISCUSSUS.** Non examinatus, nostris alias *Indiscus.* Epist. 12. Nicolai I. PP. ann. 863. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 394 : *Nos autem causam Rothadi in virtute Dei non patiemur, vita comite, Indiscussam relinqui. Et finalement on ne sceut que conclurre, et demeura la matiere Indiscusse,* apud Juvenal. de Ursin. in Hist. Caroli VI. pag. 139. Vide infra *Inexaminatus.*

¶ **INDISGREGABILIS,** Individuus. Acta SS. Vitalis et Valeriæ, tom. 3. April. pag. 565 : *Oportet utriusque metropoleos* (Ravennæ et Mediolani) *cives ita caritativa societate ac sociali caritate inextricabiliter convinciri, sicuti noscuntur tantorum Martyrum Indisgregabili communione connecti.*

INDISPAR, Inæqualis, in Miraculis S. Servatii Episcopi Trajectensis.

¶ **INDISPENSABILITER,** Gall. *Indispensablement,* Necessario, apud Robertum *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 3.

❊❊ **INDISPERTIBILIS,** Individuus. Marius Mercator pag. 407 : *Quod* (deus) *incorporeus sit et Indispertibilis.*

❊ **INDISPOSITIO** Temporis, Intemperies. Acta dissolut. matrim. Ludov. XII. fol. 91. r°. ex Bibl. reg. : *Propter inundationem aquarum, quæ illa nocte ejusdem diei circumcirca dictum castrum supervenit, seu Indispositionem temporis... minime accessit. Actenta Indispositione temporis,* in Instr. ann. 1481. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 16. col. 2.

INDISPOSITUS, Intestatus, qui sine testamento decedit. Gloss. Græco-Lat. : 'Ασύντακτος, *Indispositus.* Vide *Inordinatus.* [❊❊ et Glossar. med. Græcit. voce 'Αδιάτακτος col. 26.]

Interdum etiam *Indispositus*, idem valet ac invaletudine affectus, Gallis, *Indisposé.* Sanctus Augustinus Epist. 217 : *Tractoria ad me* 5. *Id. Nov. venit... et me Indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem.* [❊ Stat. colleg. Fuxens. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 236. r° : *Non autem interdicimus, quod si quis stomacho Indispositus fuerit, possit intrare dictam coquinam, et petere scintillam brolii.*]

❊ **INDISSIMILITER,** Simili modo. Vita S. Cadroë tom. 1. Mart. pag. 474. col. 2 : *Cum ad sepulcrum ejus cum jejuniis et orationibus pernoctassent, vix obdormierant, et singulas se tenere candelas cum lumine Indissimiliter videbant.*

INDISTANTER, Incunctanter. Utitur Matthæus Westmonast. ann. 1244 : *Indistanter remeavit.*

❊ Occurrit et pro Continue, indesinenter. Vita S. Facund. tom. 6. Aug. pag. 478. col. 1 : *Indistanter serviebat Domino in timore, etc.*

❊ **INDISTANTIA,** *La propinquita.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **INDISTEMPERATUS,** Intemperatus. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 273 : *Est terra Indistemperata, quia in hyeme est nimis frigida, in æstate nimis calida.*

¶ **INDISTRINGIBILIS** Terra, Quæ inculta est et vacua. Vide *Distringibilis* in *Distringere* 2.

❊ **INDITIALIS,** Qui indicat rei alicujus veritatem. Charta ann. 943. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 279. col. 2 : *Si aliquis huic veridicæ obviare nititur kartulæ, perfacile est eum cum sua pravitate enervare subscriptorum testium Inditiali certamine.*

¶ **INDITIO,** pro *Indictio,* Exactio nova et insueta. Conventiones Ludovici Regis Siciliæ cum Arelatensibus ann. 1385. ex MS. D. *Brunet* fol. 7 : *Item quod dicti domini Regina et Rex, aut aliquis eorum nomine non possit facere exactionem novam, seu Inditionem, vel superinditionem, aut pedagium novum.* [❊❊ Ita etiam in Divisione imper. Carol. M. apud Eginhard. e codicibus scripsit Pertzius Scriptor. vol. 2. pag. 461.] Vide *Indictio* 1.

❊ **INDITIONARIUM,** Index. *Inditionarium in hoc opere contentorum* Magistr. Gaspar. Haslachi ad calcem Gabr. *Biel* Exposit. sacr. canon. Missæ edit. ann. 1516. Hæc post D. *Falconet.* Vide supra *Indiciare.*

❊ **INDITUM.** Vide supra in *Indictum* 3.

INDITUS. Gloss. MS. Reg. cod. 1197 : *Indita, data sive insinutata.* f. *insinuata.* Alibi : *Inditur, infertur,* i. in acta refertur.

¶ Inditi Pueri. Donatus Diaconus in Vita S. Trudonis n. 15. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 1080 : *Plurimos autem discipulos venerabilis Pater nutriebat in eodem loco, Inditos quoque pueros divina sapientia eruditos mundi hujus caducos et temporales honores despicere solebat.* Suspicatur Mabillonius forte legendum *Inclytos :* sed retenta voce *Inditos,* intelligi possent Pueri monasterio *Oblati,* de quibus in hac voce. [❊❊ Forte leg. *Indoles.*]

¶ **INDIVICABILITER,** Indiscriminatim absque ulla divisione. Concil. Armenorum ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 359 : *Populus totius Ecclesiæ Armeniæ Indivicabiliter de una diœcesi in aliam diœcesim, et vice versa, accipit omnia sacramenta, et usque nunc non fuit prohibitum. Simili modo est de Episcopis in Alnanc et in Archamar, accipiunt mutuo sacramenta Indivicabiliter ; sed Archiepiscopus Archamarensis, ex tunc quod fuit rebellis nobis, et excommunicatus simul cum Suffraganeis suis, non possunt participare nobiscum.*

¶ **INDIVIDUARE,** *Individuum constituere ; Individuatio, Singularis constitutio,* in Lexico Goclenii.

✱ **INDIVINATOR,** Idem ac *Divinator,* ab Italico *Indivinatore, Indovino,* Gall. *Devineur.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 447 : *Statuimus quod ponantur in banno perpetuo omnes Indivinatores et divinatrices* (*Indivinatrices* '52, '53, '62), etc. [Fr.]

✱ **INDIVINATRIX,** ab Ital. *Indivinatrice,* Gall. *Devineresse.* Vide locum supra allatum. [Fr.]

❊ **INDIVISIO** opponitur divisioni seu partitioni hæreditatis paternæ. Charta ann. 1247. in Chartul. Pontiniac. pag. 212 : *Quod si Galterus ejus frater ex patre solum aliquid vellet reclamare, ... ratione Indivisionis vel communitatis fraternæ, etc.*

¶ **INDIVISIUM.** Sententia L. Decani Remensis ann. 1199. e Tabulario Compendiensi : *Decimam illam pro Indivisio possidebunt Monachi Compendienses et Monachi de Chimino.* Hoc est, Indi-

vise, Gall. *Par Indivis, en commun,* una, simul.

°° 1. **INDIUM**, pro *Indicum*, Genus coloris cærulei, in Append. Statut. Petri Corb. apud Guerard. pag. 336.

°° 2. **INDIUM**. Polypt. Irmin. Brev. 13. sect. 102. pag. 149 : *Hilduinus, cellarius, solvit Indium* 1. Guerardo videtur idem esse quod *Andedus*, Ferreum fulmentum foci.

¶ **INDIVOLUS**, Qui per vim aliquid aufert, nostris *Voleur*, Præceptum Caroli C. ann. 859. pro Ecclesia Augustodun. apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 1473 : *Ipsa enim villa olim per incuriam rectorum prædictæ Ecclesiæ et Indivolorum hominum violentiam ab eodem loco distracta esse dinoscitur. Indi*, vel potius, *Indu*, pro *in* antiquitus positum fuisse alibi observatum. Vide *Involare*.

° **INDOCTUS**, *Imbecillis, inscius, nepos*, ἀδαήμων. *Inscitia, imperitia*, ἀδαημοσύνη, ex Gloss. reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

✱ **INDOLATILIS**. [Qui dolari nequit. Translate. *Sidon.* 5. *ep.* 5. Corporibus ac sensibus rigidi, *Indolatilesque*. Al. leg. *Indociles*.]

INDOLENTIA, pro *Indoles*. *Infans miræ Indolentiæ, regalis Indolentiæ*, apud Felicem Girwensem in Vita S. Guthlaci num. 9. 11.

¶ **INDOLES**. Vide *Indolis*.

¶ **INDOLETIA**, *Indolentia, carentia doloris* in Amalthea ex Glossis.

INDOLIS, vel INDOLES, Adolescens, Puer. Glossæ Gr. Latin.: Εὐφυής, *Ingeniosus, Indolens ;* εὐφυΐα, *hoc Ingenium*. Sic in Cod. MS. Passio S. Artemæ Puteolani Mart.: *Dum adhuc Indolis, hoc est, juvenilis ætatis annos gereret*. Vita S. Aridii Episc. Vapincensis : *Sui quoque moris erat neminem contemnere, et si aliquem ad erudiendum suscepisset, Indolem primo quidem ob rudimenta infantiæ blando commendans intimabat magistro, ut teneram instruens foveret ætatem*. Jonas in Vita S. Joannis Reomaensis apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 514 : *Anno tertio Chlotarii Regis Indolis, ex jussu, etc.* Charta Edwini Regis Angl. ann. 956. in Monastico Angl. tom. 3. pag. 120 : *Ego Eadgar Indoles Clito consensi*. Althelmus de Laud. Virgin. cap. 25 :

> Tradidit investem rectorum forte magistros,
> Ut puer Indolis librorum disceret artes.

Idem cap. 26 :

> Nititur Indolem claris natalibus ortum
> Flectere cum precibus.

Et cap. 32 :

> Femineum Indolis gaudens spectare triumphum.

Ubi perperam *indocilis* scribendum putat Canisius. Smaragdus in Præfat. ad Reg. S. Bened. de Monacho :

> Indolis et docilis, sapiens, ac mente benignus,
> Conceptus, placidus, et bene cautus erat.

Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini :

> Indolis a patribus generose Lycontius olim.

[Vita S. Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1664 :

> Aurea Jerusalem valvas sibi pandit et arcem,
> Qui penitus sprevit Babylonis ab Indole fascem.

Id est, a puero.] Vide Anson. in Vita S. Ursmari. cap. 3. et Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 152.

Præsertim vero sumitur hæc vox pro puero vel adolescente studioso ac laborioso, et, uti vulgo dicimus, *bonæ ac præclaræ Indolis*. Gloss. Latino-Gr.: *Indolis*, ἐπίπονος, σπουδαῖος. *Indoles*, ἐπίπονοι, est enim *Indoles*, ut est apud Servium ad 10. Æneid. : *Imago quædam virtutis futuræ. Spes in puero*, in Gloss. Isidor. καλὴ ἐλπὶς ἐν νεοτέρῳ, in Gloss. Lat. Gr. *Imago futuræ bonitatis*, in Glossis MSS. Unde spectat ea potissimum nobiles ac principes adolescentes vel pueros, quorum in rebus gerendis virtus speratur. Ita Crispus *commodæ Indolis juvenis*, apud Eutropium, *Gratianus*, apud Ammianum lib. 31. *præclaræ Indolis adolescens* appellatur : ut *Tulgas bonæ Indolis et radix Gothorum*, apud Isidorum Pacensem in Chronico æræ 678. Carolus Calvus, *bonæ Indolis puer*, in Hist. Translat. S. Sebastiani cap. 20. Lotharius Rex Francor. *Gloriosæ Indolis puer*, in Bulla Joannis PP. in Tabulario Humolariensi : in Charta vero pro Monasterio S. Bavonis Gandensis, *bonæ Indolis Rex gloriosissimus*. Otto III. Imper. *admirabilis Indolis adolescens*, in Inventione SS. a Deoderico Metensi Episc. repertorum : Carolus filius Regis Ludovici Ultramarini, *juvenis magnæ Indolis*, in Charta Gerbergæ Reginæ anno 968. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 19. Philippus I. Rex Francor. *claræ Indolis Rex Francorum*, in Hist. S. Macarii Patriarch. Antiocheni n. 60. Tabularium Monasterii Regulæ de eodem Philippo : *Anno ab Incarnat.* 1103. *Philippo Francorum Rege superstite, Ludovico tamen filio Indolis et probitatis memorandæ juvene, Franciæ temonem obtinente*. Rigordus in Præfat. ad Hist. Philippi Augusti : *Serenissimo et amantissimo domino suo Ludovico Augusti filio Regiæ Indolis adolescenti*. Sed et apud eumdem Rigordum ad ann. 1182. Philippus Augustus Rex *Bonæ Indolis adolescens* appellatur. Acta Episcopor. Cenoman. pag. 306. de Hugone Cenomanensi Comite : *Hugonem videlicet Herberti filium bonæ Indolis adolescentem omnino honore exhæredarent*. Saxo Grammaticus lib. 2. Hist. Danicæ pag. 33 :

> Filius hic Regis et avito sanguine lucens
> Indole clarus erat.

Ratherius Veronensis Episc. in Epist. apud Chappeavillum tom. 1. Hist. Leod. pag. 180 : *Allatæ cum his sunt et literæ Domini Papæ tunc temporis Joannis* (XI) *gloriosæ Indolis*. Sic indigitantur apud Dudonem lib. 3. de Actis Normann. pag. 124. Richardus Dux Norman. pag. 124. *Indolis sacræ*, apud Hemereum in Charta ann. 948. *Adalbertus inclytæ Indolis Comes* (Viromandensis) apud Saxium in Pontific. Arelat. Willelmus Marchio Provinciæ in Charta ann. 992 : *Marchio istius provinciæ bonæ Indolis Willielmus :* apud Lambertum Scaffnaburg. ann. 1044. Godefridus Gozelonis Lotharingiæ Ducis filius, *Nobilissimæ Indolis juvenis :* apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticens. lib. 2. cap. 8. *Hugo bonæ Indolis* Comes Cenomanensis, in Tabulario Brivatensi ch. 191. Warinus Comes Arverniæ, *Gratia Dei bonæ Indolis strenuissimus Comes*, apud Ademarum Cabanensem in Chron. pag. 180. Willelmus Dux Aquitaniæ : *Prudentissimus adolescens*, et mox : *Clarissimæ Indolis Comes*, in Triumpho S. Remacli lib. 2. cap. 9. uxor Henrici IV. Regis Rom.: *Bonæ Indolis Regina conjux ipsius*, apud Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 40. Mathildis Comitissa, *Egregiæ Indolis puella*. Similia suggerunt liber Miraculorum S. Quintini cap. 40. Wippo in Vita Chunradi Salici ann. 1028. Haræus in Castellanis Insulens. lib. 1. pag. 41. etc. Vide Alcuinum Epist. 48. Atque inde fluxit, ut

INDOLES, pro titulo Principum, adolescentium maxime, honorario usurparetur. Monachus Sangallensis lib. 2. de Rebus Caroli Mag. cap. 15 : *Quo etiam tempore epistolam ad vestram Indolem direxit, etc.* Epistola Angilberti Archiepisc. et Andreæ Patriarchæ ad Ludov. II. Imp. ann. 855 : *Quibus auditis, omnes unanimiter pro vestra Indole omnipotenti Deo gratias egerunt, etc.*

INDOLORIA, pro Indolentia, occurrit apud Sidonium in Epithalam. Polemii. Vide Sirmondum ad hunc locum.

° *Indoloria*, ἀνάλγητα, forte ἀναλγησία, vel *Indolora*, ἀνάλγητα, in Castigat. Vide Gloss. Gr. Lat.

¶ INDOLORIUS, Ἀνάλγητος, *Stupidus, carens dolore*, in Supplemento Antiquarii.

°° INDOLORUS, Sine dolore. Marius Mercat. pag. 121 : *Indoloræ enim primæ illæ protoplasti fuere deliciæ*.

✱ **INDOLORIS**. [Sine dolore, expers doloris. *Gloss. Philox.*]

¶ **INDOLUS**, Sincerus, probus, Gr. ἄδολος, sine dolo. Chartularium Landevenecense : *Ego quædam mulier Indolis moribus, stemate regalium orta, nomine Winargant*. Occurrit non semel in eodem Chartular.

° **INDOMINATURA**, pro *Indominicatura*, Dominium. Charta ann. 1463 : *Unam bichonatam terræ de Indominatura dicti castri d'Epay, etc.*

° **INDOMINICATA**, Pari intellectu. Charta Brunon. abbat. ann. 1158. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 89 : *De cultura vero quæ est ante curtem, quantum ad Indominicatam nostram pertinet, quintam garbam*.

✱ [Pistens. synodus III[a], ann. 869, cap. 13 : *De carrucâ Indominicatâ...* decimam consequatur. p. 27.]

¶ **INDOMINICATURA**, Dominium, proprietas, possessio. Hist. Mediani Monast. pag. 271. in Excerptis Joannis a Bayono de Abbatibus ejusdem Monast.: *Hugo circa finem vitæ suæ contulit ex Indominicatura in allodio suo duas croadas cum parte prati*.

¶ INDOMINICATUS, substant. Eadem notione ; adject. Ad dominum pertinens, proprius, non datus in feudum. Vide *Dominicum* 3. et Glossar. Lobinelli tom. 3. Hist. Paris.

° Charta Henr. imper. pro monast. Florin. ann. 1012 : *Si ecclesia de suis Indominicatis, silvis, pratis, etc.* Infra : *Foragia atriorum et Indominicatorum et omnium locorum, in quibus bannum et justitiam habent, sint ecclesiæ*.

INDOMITAS. Aimoinus lib. 2. de Mirac. SS. Georgii et Aurelii num. 14 : *Exinde vero, quos per Indomitatem linguæ male præsumpserat, etc.*

✱ **INDORATUS**. [Gall. *doré :* « (Corona regis) in uno bacili argenteo *Indorato*. » (Diar. Burchard. ed. Thuasne, II, 154, an. 1494.)]

INDORMIS, *Insomnis*, ἀκοίμητος. Gloss. Gr. Lat.

INDORMITABILIS. Libellus precum Marcellini et Faustini pag. 25 : *Gravius exilium temporale esse crediderunt, quam perpetuam pœnam secundum Esaiam : Indormitabilis vermis, et ignis inextinguibilis*.

° Qui non dormitat. Agobard. in Lib. apologet. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 250 : *Non ita placuit illi indormitabili oculo, qui custodit Israel suum*.

° **INDORMITUS**, Soporatus, torpore affectus, Ital. *Indormentato*, Gall. *Endormi*. Vita S. Rayner. tom. 3. Jun. pag. 460. col. 2 : *Theodora... habebat manus, ut vulgo dicitur, Indormitas, ut filare non posset*. Lit. official. Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Mediantibus pulveribus prædictis,... ita et adeo fuerunt Indormiti et ipsos dormire oportuit. Entomi*, pro *Engourdi*, in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 479 : *Qui ont les membres aussi com Entomiz et endormiz*. Vide infra *Inertia*.

INDORSARE, Joanni de Janua : *Supra dorsum ponere : quod vulgo dici solet intersellare*; [*Endorsser*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerman.]

INDORSARE, Gall. *Endosser*, Chartæ dorsum seu tergum, vel cujuscumque scripti partem aversam, aut exteriorem inscribere. Proprie vero indorsatæ litteræ dicebantur *Brevia citationum*, seu *Submonitionum*, quod in ejusmodi brevium, per quæ a Rege actori reum in judicium adducendi facultas dabatur, dorso seu tergo citatio et submonitio ab Apparitore vel *Serviente* reo facta, ut in judicio compareret, adscriberetur : unde *Indorsatio*, executio citationis vulgo in foro Anglicano dicitur. Vide Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 18 et 41. Apud Willelm. Thorn. ann. 1289 : *Littera clausa, et sigillo Indorsata*, id est, *sigillo munita*. *Endos du contract*, in Consuetudin. Normanniæ art. 182. *Endossement*, in Peronensi art. 260. Adde Consuetudinem urbis Insulensis art. 97. Vide *Redorsare*.

¶ **INDRICTO**, f. Recta, Gall. *Droit*. Vetus traditio apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 23 : *Propterea donamus ad Monasterio de foreste nostra... usque in ipso vado in Prumia, et de ipso vado Indricto usque in Melina flumen*. Vereor ne legendum sit *indicto*, quasi *indicato*.

¶ 1. **INDUBIÆ**, *Indumentum*. Gloss. Isid. Legendum, ut apud Plautum, *Induviæ*, cui contrarium *Exuviæ*. *Induviæ arboris*. Cortices, apud Plinium.

¶ 2. **INDUBIÆ**, perperam pro *Induciæ*, Gloss. Isid.: *Indubias, Belli intervallum, id est, pax bello manente. Indubies, pax, bellum manens*.

° **INDUBITANS**, Certus. Epist. 16. Nicolai PP. I. ann. 863. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 399 : *Et ad æquitatis debitæ jus pars justa sine protelatione Indubitanti fine perveniat*.

INDUBITANTER, Sine dubio, in leg. 3. Cod. Theod. de Hæreticis. (16, 5.)

° **INDUBIUS**, Non dubius, indubitabilis. Charta ann. 1217. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 1. ch. 105 : *Universis præterea certum et Indubium esse volo quod, etc.*

1. **INDUCERE**, Installare : *Inductio*, Installatio. Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 6 : *Ut hi, qui admissos ad beneficia Ecclesiastica ad mandatum superioris tenentur Inducere, pro Inductione hujusmodi facienda sumptibus contententur moderatis*.

° 2. **INDUCERE**, Abigere, ut videtur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 317 : *Dicta animalia* (porcos scilicet et equos) *secum Induxerat, alia secum importaverat, etc.*

° 3. **INDUCERE**, *Caraxare*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

¶ **INDUCIALIS**, INDUCIARIUS, Johanni de Janua, Spectans inducias ; *Appartenant à treves*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ **INDUCIARE**, Eidem J. de Janua, *Differre per inducias, vel inducias facere et constituere*. Sæpius occurrit apud Scriptores inferioris ævi pro Moras nectere, procrastinare, differre, ut apud S. Bernardum Epist. 303. Eadmerum in Vita B. Lanfranci, tom. 6. Maii pag. 850. etc. Consuetudines villæ Hasprensis a Balduino Hannoniæ Comite ann. 1176. confirmatæ, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 893 : *Prædicta etiam placita ad alios, quam præscriptum est, terminos Induciare non potest*. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ tom. 1. Martii pag. 212 : *Quatenus usque in Dominicam proximam Induciet de vobis*. Gesta S. Anselmi, tom. 2. April. pag. 910 : *Non ea re concessi causam, de qua agitis, hesterno Induciari*. Historia canonizationis S. Godehardi Episc. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic.: *Causa patroni nostri B. Godehardi usque Induciata, etc.* Sic recentiores, præsertim Jurisconsulti, procrastinationes, moras et dilationes passim vocant *Inducias*, quamvis Latini hanc vocem non soleant usurpare nisi pro pace vel cessatione a bello in certum tempus inter hostes inita. Varias juris *Inducias* exponit Calvinus in Lexico.

° **INDUCIATUS**, Cui induciæ concessæ sunt, vel qui per inducias datas securus esse debet. Charta ann. 1327. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 111. col. 1 : *Si capti fuerimus, ... tunc infra annum et diem post nostram captionem, et quamdiu excrediti et Induciati fuerimus, aliquam exactionem solvere non debebimus pro nostra liberatione*.

¶ **INDUCIUM**, Induciæ, intercapedo. *Cumque ibi duo manerent simul ad Eistet aliquantum temporum Inducium*, in Vita S. Willibaldi, tom. 2. Julii pag. 511.

° Nostris *Induce* et *Indusse*, eodem sensu. *Induces mestives*, in Consuet. Turon. art. 5. *Wit jours de Indusse*, in Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 480.

INDUCTA. Liber fundationis Monasterii Gozecensis pag. 230 : *Ubi in brevi spe sua frustratus moritur, et super Inductam B. Michaelis sepelitur*.

¶ **INDUCTIBILIS**, Qui facile inducitur. Cælius Aurel. lib. 2. Acut. cap. 37 : *Coagulata Inductibiliaque et digitis convoluta. Qualitas Inductibilis*, ibidem.

¶ **INDUCTILIS** PORCUS, Sues quæ porcellos *ducit* et nutrit, ut suspicor, quæ *Ductrix scrofa* dicitur in Lege Bajw. tit. 12. cap. 4. § 2. Charta Ottonis Episc. apud Schannatum Vindem. Litter. pag. 45 : *Et tunc ad servitium exigat duos porcos, quos vulgo Inductiles vocant, et unum lateralem et unum porcellum, et quatuor gallinas, etc.*

¶ 1. **INDUCTIO**, Suasio qua quis inducitur ad aliquid faciendum. Origo belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 156 : *Ad Inductionem ergo Sacerdotum... Monasteria destruuntur et diruuntur*. Auctor ad Herennium hac notione dixit : *Quod alieno Inductu fecerit*.

° Vox Latinis ea acceptione haud ignota : nostris alias *Induce*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 223 : *Jean Fourquié estoit marié à une jeune femme... Nicole Menard prestre par ses fausses Induces et monitions avoit séduit ladite femme, en tele maniere qu'il la congnoissoit charnelement*. Aliæ ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 566 : *Guillaume Merlin prestre, lors curé de la paroisse de Giry, fist tant par ses promesses, Induces ou menaces, que Philiberde femme dudit suppliant et de laquelle il estoit compere, se accorda à faire sa voulenté et plaisir*. Hinc *Inducieux*, Qui inducit, impellit et movet, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 205 : *En laquelle hostellerie après que le suppliant se fust logié, ... par Inducieuses paroles eust menée en une estable icelle filette, etc.* Vide *Inductivus*.

° 2. **INDUCTIO**, Installatio. Vide *Inducere* 1. [°° Vide supra *Amleit* et Haltaus. Glossar. German. vocibus *Anleite* et *Anleiter*, col. 35. et 36. de *Inductione* in bona debitoris et de *Inductore* in possessionem a judice dato.]

¶ **INDUCTITIUS**, Invectitius, ascititius. Gloss. Cyrilli : *Inductitius*, ἐπείσακτος.

°° **INDUERE**, Investire. Occurrit in Tradit. Fuldens. Schannat. num. 111. ann. 796.

¶ **INDUCTIVUS**, Qui inducit, excitat, movet. *Inductiva persuasio*, in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 97 : *Inductivæ viæ et media licita et honesta*, apud Rymer. tom. 8. pag. 453.

¶ **INDUCTOR**, Qui inducit, impellit, excitat. Gloss. vet.: *Inductor*, εἰσακτής.

INDUCTORIUM, pro eo quod inducitur, vel illinitur. Occurrit apud Nithardum. [*Inductorium facere*, apud Plinium.]

¶ **INDUCTUS**, pro Indutus. Albertus Mussatus de gestis Henrici VII. Cæsaris apud Muratorium tom. 10. col. 399 : *Abbas... cum potestate ac primoribus civitatis, plebeque tota obviam procedentes millibus ferme quinque Inductis similis amictus ornatu, introeuntem supremis excepere gaudiis*. Occurrit alibi, teste Muratorio in notis.

INDUCULA, *Indumentum*. Joan. de Janua. [Martinius in Lexico et Laurentius in Amalthea addunt. *Vestis interior*.]

¶ **INDULCARE**, Dulce facere. Tertul. adv. Judæos cap. 13 : *Hoc enim lignum tunc in sacramento erat, quo Moyses aquam amaram Indulcavit*. Eccli. 49. 2 : *In omni ore quasi mel Indulcabitur ejus memoria*. Rursum occurrit ibi 12. 15. *Aqua Indulcata*, ibid. 38. 5. et apud S. Optatum lib. 6. *Ollam propheticam Indulcat commixta farinula, et austeritatem præsentium laborum temperat supernæ dulcedinis memoria*, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 516.

¶ INDULCORARE, Eadem notione. Onomast. apud Martinium : *Indulcoro*, ἡδύνω.

✱ **INDULCITAS**. [Non dulcitas, apud *Non*. 2. 215. ubi *Cæcilius* : Tanta huic invasit in corda *Indulcitas*.]

INDULGENTIA, Lex, qua Imperatores Romani in quinquennalibus et decennalibus leviorum criminum reos vinculis solvebant, ut in Cod. Theod. de indulgent. crimin. (9. 38.) Ea autem δωρεά appellatur ab Eusebio de Martyr. Palest. cap. 2. Gloss. Gr. Lat.: Θεία δωρεά, *Indulgentia*. [✱ Legere poteris litteras quibus Odo Tusculanensis cardinalis *Indulgentias* concedit ecclesiæ Novi Vici, an. 1246, mus. arch. dep. p. 146.]

INDULGENTIA, Venia, culpæ condonatio, pœnæ remissio. Synodus Pistensis can. 3 : *Aut solvant legale placitum, aut per Indulgentiam sibi impetrent perdonari*. Capit. Caroli Calvi tit. 30. cap. 1 : *Posteaquam nos invicem mutua Indulgentia... reconciliavimus, etc.* Occurrit in iisdem Capitularibus non semel, et apud Jurisconsultos.

° Charta Reginaldi episc. Paris. ann. 1254. in Chartul. S. Maglor. ch. 29 : *Desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum et quasi quibusdam illectivis muneribus, Indulgentiis scilicet et remissionibus invitamus, ut ex inde reddantur divinæ gratiæ aptiores*.

Indulgentia, nostris Remissio aut relaxatio pœnæ vel *pœnitentiæ* pro peccatis, vel debitæ, vel impositæ, uti describitur a S. Gregorio Nysseno in Epist. ad Letoium. Ita *Indulgentiam* accipiunt Jurisconsulti, pro pœnæ relaxatione. Eckehardus Junior de Casibus sancti Galli cap. 2. initio : *Ille vero pie discretus, pœnitentia eorum accepta, populo Domini pro eis inclamante, Indulgentiam eis dedit, allevatos præ foribus basilicæ eo die et nocte punitionis gratia incommunicatos jusserat stare.* Bernaldus de Reconciliatione lapsorum : *In Canonum judiciis profectus Ecclesiasticæ displinæ potissimum attenditur, ut et qui peccaverint corrigantur, et alii, ne peccent, deterreantur ; hinc est, quod quidam nunc 7. nunc* 10. *annis, aliquando etiam usque ad finem vitæ, pro suis criminibus ab Ecclesia separantur, qui et libenter sub hac districtione debent laborare, non solum ut peccata sua diluant, sed etiam ut sanctæ Dei Ecclésiæ satisfaciant, eamque sibi reconcilient pœnitendo, quam scandalizaverunt delinquendo. Nulli tamen eorum ille numerus præcludit, quin et ante expletionem eorum Deus eis indulgere valeat et soleat, si digne pœnituerint, juxta illud B. Leonis PP. etc..... unde et sancti Patres hunc numerum annorum, si tamen Ecclesiasticæ disciplinæ non obfuerit, multociens anticipandum in reconciliatione censuerunt, in his duntaxat qui digne pœnituerint, etc.* [Acta consecrationis Ecclesiæ Parthenonis B. M. de Epeia Diœcesis Veron. Urbani III. PP. ann. 1 : *Postea exivit D. Papa de prædicta Ecclesia, et ascendit super pergulum et prædicavit populo... Auctoritate nostra concedimus omnibus ad anniversarium hujus dedicationis diem advenientibus, et volumus quod auctoritate apostolica prædicti Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi debeant auctoritate nostra in hoc facto unum annum et* XL. *dies omnibus vere pœnitentibus et confessis de injuncta eis pœnitentia criminalium et quartam partem venialium, fractionem votorum ita ut ad eam* (vitam monasticam) *redeant, excessus parentum nisi fuerint enormes, pœnitentibus in carentena, unum annum de tertiis et* XLVII. *dies, in solemni pœnitentia advenientibus calceamenta restituimus, mulieribus quæ volentes parvulos oppresserunt Ecclesiæ introitum. Et tunc prædicti D. Cardinales et ceteri Pontifices annuerunt quilibet pro se voluntati D. Apostolici, dantes et concedentes auctoritate D. Papæ Indulgentiam, sicut scriptum est.* Antiquam hanc indulgentiarum concessarum formulam hic inserere visum est, quod illi parum consentiant hodiernæ.] Vide Morinum lib. 10. de Pœnit. cap. 22. et alios passim, qui de hoc argumento libros conscripserunt. [** Murator. Antiq. Ital. tom. 5. col. 761.]

* Ad episcopos quamquam hæc pertineat remissio, ab abbatibus sæpissime tamen concessas *Indulgentias* fuisse, docent quamplurima documenta, ex quibus unum aut alterum satis sit ex Tabul. Cassin. desumptum. Charta ann. 1299 : *Nos Dei gratia Thomas abbas Casinensis.... omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad dictam ecclesiam in singulis subscriptis festivitatibus, videlicet ipsius B. Thomæ, nativitatis... ac in dedicatione ipsius ecclesiæ et per octo dies festivitates ipsas immediate sequentes devote accesserint annuatim,.... de omnipotentis Dei misericordia quadraginta dierum Indulgentias de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus.* Quod auctoritate sua præstare confidenti animo profitetur abbas Henericus in eod. Tabul. : *Nos autem de omnipotentis Dei misericordia... omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui eidem fratri Andræ manus porrexerint adjutrices, nomine ecclesiæ et hospitalis prædictorum, auctoritate nostra qua fungimur, quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus.* Vide supra in *Absolutio* 1.

¶ Indulgentiæ Dies, in Translatione S. Maurini Abb. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 338. Cœna Domini, sic dicta quod hac die pœnitentes absolvi consueverint. Vide *Absolutionis dies.*

Indulgentiam Facere. Cæsarius lib. 6. cap. 5 : *Sedensque in angulum juxta Ecclesiam beatæ Dei Genitricis,* (Coloniæ) *ubi Episcopis in die Palmarum consuetudinis est populo facere Indulgentiam.*

¶ **INDULGIBILIS**, Pronus ad indulgendum. *Indulgibilis clementia,* in Epistola Dungali reclusi ad Carolum M. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 144.

✱ **INDULGITAS**. [*Indulgentia. Cœlius* apud *Serv.* ad 2. *G.* 345. Consuetudine uxoris, *Indulgitate* liberum. *Sisenn.* apud *Non.* 2. 439. Bassus assiduitate, *Indulgitate* victus. *Gloss. Philox.*]

¶ **INDULSATUS** Vino, Indulsus vino, inebriatus. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 100 : *Ad sua diverticula vino Indulsati, curis posthabitis, Baccho sacrificant.*

¶ **INDULTOR**, Qui indulget, parcit et non ulciscitur. Ordo celebrandi Concilii tom. 1. Concil. Hisp. pag. 231 : *Te quoque* (Deus) *in hoc fine judiciorum nostrorum Indultorum nostris excessibus speramus.*

* **INDULTUM**, Gall. *Indult.* Pontificiaria gratia de re, quæ a jure communi aliena est. Bulla Pauli IV. PP. ann. 1559. ex Continuat. magn. Bullar. Rom. part. 4. pag. 74. col. 2 : *Revocantes, cassantes, et annullantes omnia et singula Indulta, concessiones, dispensationes, etc.* Consule Juris canonici commentatores.

INDUMINA, Papiæ, *Indumenta.* Vetus versio Josephi lib. 17 : *Quando civitatem intrabat, privatis Induminibus utebatur.*

* **INDUPEDARE**, *Impedire,* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

¶ **INDUPERARE**, pro Imperare, præsertim apud Poetas, ut *Induperator,* pro Imperator, metri gratia. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MS. et Supplem. Antiquarii : *Induperare,* ἐπιτάσσειν. Acta S. Cassiani Mart. apud Illust. Fontanium ad calcem Antiq. Hortæ pag. 345. ubi de Juliano Apostata :

> Unde erga Sanctos bellum commoverat excors,
> Induperans perimi, et nullum super arva pacisci.

Dudo de Ducibus Norman. :

> Regibus et ducibus verbo Induperabat amico,
> Gratior in regno Regibus et Ducibus.

Inter Latinos vocem *Induperator* usurpavit Juvenalis Satyra 4. inter Latinobarbaros vero Odo in Carmine de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 374. Gilo Paris. de expeditione Hieros. ibid. col. 249. Auctor Carminis de Lothario Rege in Appendice tom. 2. Annal. Bened. pag. 745. etc. [** *Induperatrix* apud Ermold. Nigellum lib. 4. vers. 361.]

* **INDUPLARE**, Duplicare, Gall. *Doubler.* Tradit. Diessens. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 692. col. 1 : *Si uno anno obmiserit quod censum non dederit, in secundo Induplare teneatur ; et si in secundo anno non Induplaverit, cadat ab omni suo jure dictæ locationis.* Vide *Duplare.*

¶ **INDURARE**, Ferre, pati, Gall. *Endurer.* Capitula Caroli C. tit. 36. cap. 34 : *Qui pro Deo suos denarios vel suam annonam, quæ a Deo accepit,* (egeno) *dare non Indurat, cum Deus seipsum et sanguinem suum pro eo in cruce clavis et lancea transfixus fudit.* Plinio *Indurare* est Durum reddere.

* *Endurement,* Toleratio, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 131 : *Le suppliant moiennant son labour et travail et le grand Endurement et patience qu'il a eu, etc.*

¶ **INDURATIO**, apud S. Augustinum et Theologos, Durities animi, Pertinacia, qua quis peccare non desinit. Gall. *Endurcissement.*

* **INDURATIVUS** , Facile indurans , Arnald. in Rosar. Ms. ex Cod. reg. 7149 : *Multiplicando virtutes minerales lapidificaturas et coagulativas et Indurativas.*

INDURATOR. Gloss. Græc. Lat. : Στομῶ, *Ferrumino,* στόμωμα, *Ferrumen,* στομωτής, *Indurator.*

¶ **INDURITIA**, Duritia, obstinatio, pervicacia. Mandatum ann. 1318. apud Rymer. tom. 3. pag. 714 : *Contra dictos inimicos et rebelles nostros, ad ipsorum Induritiam, militiam et proterviam... reprimendum.*

INDUS, Indicus Color, Cæruleus, seu *Azureus,* quod id genus metalli ex India advehatur : in Monastico Angl. tom. 3. pag. 315. 316. et alibi passim. Le Roman *d'Alexandre* MS. :

> Illecques veissiez des vaincus gonfanons,
> Vers et Indes et jaunes et de toute façons.

* **INDUSCILE**, *Endouille,* in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Aliud ex Cod. 7692 : *Indusillæ, Andoille.*

¶ **INDUSIAMEN**, *Indumentum,* Johanni de Janua ; *Vestement,* in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INDUSIARI, *Indui vestibus, vel ornari. Indusiarius, Vestiarius.* Papias *Iudusiatus,* revestitus, *Indusio* indutus, [apud Plautum. *Indutiarii, vestiarii,* in Glossis Isidori.] Martianus Capella lib. 1 : *Et ipsum tonantem exuviis Indusiari publice cernerent.* Apuleius : *Pulcre Indusiatus adolescens.* Gerardus abbas Silvæ Major. in S. Alexandro cap. 3 : *Cujus dignitatis honore Indusiatus, et a Principe regni legaliter inthronizatus, etc.* [Ratherius lib. 5. Præloquiorum : *Laicis non timent vestibus Indusiari.*]

¶ **INDUSSATUM**, ἐπιδαψιλευθέν, *Abundans,* in Supplemento Antiquarii. *Indussatus,* ἐπιδαψιλευθείς in Glossis Sangerman. Lat. Græc. MSS. ἐπιδαψιλεύομαι, apud Synesium exponitur. Adde corollarium et auctarium.

* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. : *Indussata,* ἐπιδαψιλευθέντα. Leg. *Indultata* vel *Indulgitata,* de qua voce Nonius Goldast. ad Dosith. pag. 69. *Indulta,* Vulc.

* **INDUSTRIA** , Modus, ratio. Charta ann. 1358. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 90 : *Talem in Gestu et habitu Industriam teneatis, quod nihil in vobis appareat quod offendere debeat intuentes.*

* **INDUSTRIALIS**, Ad *industriam* seu artem pertinens. Charta ann. 1400. in Access. ad Hist. Cassin. part. 2. pag. 507. col. 2 : *Item dixerunt quod omnes habitatores dicti castri Luci tenentur singulis annis decimas personales seu Industriales dare præposito.*

INDUSTRIARE, *Docere.* Papias, et Gloss. Isid.

* **INDUSTRIOSE**, Artificiose, callide,

Gall. *Artificieusement.* Hincmar. de divort. Lothar. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 295 : *Econtra ipse cum maximis attestationibus nobis declaravit, solam rei veritatem illam confiteri se persuasisse, nec in ea causa Industriose aliquid amplius egisse.*

¶ **INDUSTRIS,** Industrius. *Cives in artibus Industres,* In Laudibus Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 22. Charta Ludovici Regis filii Bosonis ann. 896. ex Chartulario Aptensi fol. 1 : *Nosse volumus quod Industrissimus quidam fidelis noster nomine Teutbertus illustris Comes, etc.* * Chron. Joan. Whetham. pag. 366 : *Paciemur ergo nos... principem tam illustrem, ducem tam Industrem... sic lacerari a canibus, etc.*

* **INDUSTRIUS,** *Fauchons,* in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

✱ **INDUSTRUUS.** [*Industruus, sachans.* (Lex. Lat. Gall. bibl. Ebroic. n. 23. XIII. s.)]

¶ **INDUTIARIUS.** Vide *Indusiari.*

✱ **INDUTILIS.** [Qui indui seu inseri potest. *Cato R. R.* 135. Vomis indutilis optimus erit. Al. leg. *in Rutulis,* alii rectius *inde utilis.*]

INDUVIUS, pro Indubius. Charta Hispan. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. pag. 62 : *Ego Garsias gratia Dei Rex, quamvis indignus, tamen non Induvius magna Christi pietate, et confisus in ejus gratia, etc.*

* **INEA,** pro *Ænea,* idem quod infra *Inno.* Vide in hac voce.

¶ **INEBRÆ.** Vide *Inhibæ.*

¶ **INEBRIVIATUS,** In *brevi* seu indiculo descriptus. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 6 : *Tales dies* (anniversarios) *habet Cellarius apud se Inebriviatos.* Eadem habentur in S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 43. Vereor ne utrobique legendum sit *Imbreviatos.* Vide *Imbreviare* et *Inbreviare.*

INEDAX, ὀλιγοφάγος, in Gloss. Gr. Lat. [et Supplemento Antiquarii,] Qui parce edit.

* **INEDIBILIS,** Non edulis, non esculentus. Charta ann. 1266. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 216 : *De aliis vero rebus Inedibilibus, ut pote de cuculis, osillis, furcis, rastris et aliis instrumentis ad tempus messium et vindemiarum necessariis, etc.*

¶ **INEDICIBILIS,** Ineffabilis, qui edici nequit, Gall. *Indicible.* Sermo Rabodi Episc. Noviom. de Annunciatione ann. 1081. ex veteri Lectionario Monasterii S. Eligii ejusdem urbis : *Inedicibili autem ammiratione visionis et salutationis angelicæ turbata, etc.*

¶ **INEDIUS,** Jejunus. Vita B. Jacobi Philippi, tom. 6. Maii pag. 168 : *Quin etiam mane Inedius rem divinam celebraverat.*

* **INEFANS** inter species aromaticas recensetur in Convent. Saonæ ann. 1526.

* **INEFFICAX,** Dicitur de exercitu, qui nihil obtinuit, in Annal. Victor. Mss. ad ann. 1219 : *Circa festum Penthecostes Ludovicus filius regis Philippi iterum ivit in terram Albigensium.... cum magno exercitu.... Sed eodem anno redierunt Inefficaces, propter prodicionem quorumdam in obsidione Tholosæ.*

¶ **INEFFIGIABILIS,** Qui fingi seu figurari nequit. Tertull. de Anima cap. 24 : *Adjicit* (Plato animam esse) *immortalem, incorruptibilem, incorporalem... invisibilem, Ineffigiabilem, uniformem, principalem, rationalem, intellectualem.*

¶ **INEFFIGIATUS** Non figuratus. Tertull. de Anima cap. 9 : *Anima indissolubilis, qua immortalis, et Ineffigiata qua indissolubilis.* Utitur Gellius loquens de re necdum efformata.

¶ **INEFFRENATUS ,** Effrenatus, non frenatus. Concil. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 241 : *Ineffrenatam utique aviditatem eorum refrenare volentes, statuimus, etc. Ineffrenata multitudo delinquentium,* in Charta ann. 1484. apud Rymer. tom. 12. pag. 240.

* **INEFFUGABILITER,** Sine effugio, Gall. *Inévitablement.* Præcept. Chilper. ann. 583. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 624 : *Cum in hac vita brevi tempore maneamus, et ad mortem Ineffugabiliter properemus, etc.*

✱ **INEFFUSUS.** [Non effusus. *Apul.* 2. *Met.* Sed, ut mihi morem plenius gesseris, *Ineffusum* laxa crinem, et capillo fluenter undante ede complexus amabiles. Alii leg. eod. sensu in *effusum laxa crinem,* ita ut *laxa* non verbum, sed nomen sit.]

* **INEFRENATUS,** ut *Ineffrenatus,* Effrenatus. Charta ann. 1302. ex Tabul. Massil. : *Item attenta Inefrenata audacia, imo inobedientiæ spiritu laboratorum, etc.*

* **INEFRONS,** *Senza fronte,* in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **INELEEMOSYNATUS ,** Cui non est erogata eleemosyna. Gerardus Abb. in Vita S. Adalhardi n. 17 : *Si quando fortuna egentes sibi præsentabat bis unum, et agapen utrisque competentem non habebat ad manum, satius censebat alteri totum tribuere, quam uterque eorum pæne Ineleemosynatus videretur recedere.*

¶ **INELIGIBILIS,** Qui ad aliquam dignitatem non potest eligi, in Bullario Carmel. pag. 243. col. 2.

* **INELIGIBILITAS,** Facultatis inopia, ut quis ad dignitatem aliquam vel aliquod officium eligi possit, vel ab iis repulsa. Stat. S. Flori Mss. fol. 44 : *Cum talium* (excommunicatorum) *participatio excommunicationem ad minus minorem et interdum majorem inferat, et a participatione sacramentorum et hominum quandoque se injungat ac Inegibilitatem inducat.* Ubi leg. ut infra *Ineligibilitatem.* Vide *Ineligibilis.*

* **INEMBOSCATUS,** In insidiis positus. Proces. crimin. ann. 1488. ex Tabul. D. Venciæ : *De hominibus civitatis Inemboscatis stabant numero viginti et ultra armati cum achiis, etc.* Vide supra *Imbosca.*

INEMENDABILE. Vide *Emenda.*

¶ **INEMERIBILIS ,** Non emerendus. Tertull. de Resurrectione carnis cap. 18 : *Non quia substantiæ ipsi Inemeribile sit, aut Deo impossibile.*

* **INENATABILIS,** Unde enatari haud possibile est. Tertul. de Idolol. cap. ult.: *Cæterum Inenatabile excussis profundum est.*

¶ **INENGIUS,** ut mox *Inennis.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 13 : *Concessimus filio Nicholai la Waisdie nostro filiolo Inengio pro salute animarum nostrarum* XII. *denar.*

INENNIS, Minor, qui nondum annos pubertatis attigit, aut nondum est sui juris. Ἀνῆλιξ et Ἀφῆλιξ Jurisconsultis Græcis. Speculum Saxonicum lib. 1. tit. 23. art. 1 : *Ubi filii Inennes sunt, agnatus expeditorias accipit res.* [** Germ. *binnen iren jaren.*] Vim vocabuli eamdem habet nostrum *Nonâge,* quod passim occurrit apud Littletonem, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 122. in veteri Consuet. Normanniæ cap. 43. etc.

✱ **INEPTIOLA.** [Diminut. ab ineptia. *Auson. epist. Edyll.* 11. *præmissa.* Fuit *Ineptiolæ* hujus ista materia.]

* 1. **INEPTITUDO,** vox fori, Circumstantiarum repugnantia, cum quis scilicet crimine purgatur ex absentia. Lit. remiss. ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 229 : *Primum articulum negat dictus Johannes* (reus) *salvo jure Ineptitudinis et impertinentiæ, protestans de proponendo et probando... quod eo tempore, in quo dictus Johannes Valheti fuit occisus, dictus denunciatus erat absens ab illo loco, etc.*

* 2. **INEPTITUDO,** Vitium, Gall. *Défaut.* Charta ann. 1303. in Reg. 37. Chartoph. reg. ch. 28 : *Item quod propter Ineptitudinem libelli, dummodo ex causa debendi ad causam petendi recta conclusio sequi possit, judex ferre sententiam non omittat.*

¶ **INEPTITUDO Loci,** Locus ad habitandum ineptus, in Bullario Carmel. pag. 52. col. 1.

* **INEPTUS,** Vitiosus, Gall. *Défectueux.* Arest. ann. 1410. 29. Nov. in vol. 11. arestor. parlam. Paris. : *Johannes Cognati experimentator et venditor, ex eo quod tyriacam inutilem et Ineptam vendebat, etc.*

¶ **INEQUITARE,** Equitare, apud Apuleium lib. 6. et Solinum cap. 45 : *Audet Inequitare philosophiæ,* i. Insultare, Macrobio lib. 7. Saturn. cap. 15.

¶ **INERASIO,** Neglecta et omissa rasura. *Expedit calamum quassatum non conteri, et Inerasione æruginis vas non frangi,* in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 175.

¶ **INERGIA,** ut *Energia,* Johanni de Janua, *Vis et efficacia, effectus,... agilitas, et rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio. Dicitur etiam animi anxietas... vel dicitur Inergia, interior labor vel interior operatio, ab en quod est in, et ergo* (Græc. ἔργον, opus) *quod est operatio, labor.* Gloss. Latin. Gall. Sangerman. : *Inergia, Force, vertu, efficace, effet ou engoisse de cuer.* Vide *Energia.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7648. *Inergia, forcenerie, angoisse de cuer.*

INERGUMENUS, pro *Energumenus ,* apud Ordericum Vital. lib. 2. pag. 422. Bladricum Noviom. lib. 2. cap. 6. [Johannem de Janua, et in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS.]

* **INERTIA ,** Morbi genus, Torpedo, Gall. *Engourdissement.* Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 267. col. 1 : *Agius, ejusdem loci presbyter, tertianam diu passus Inertiam ; ut se devote ad Deum contulit, obtentu beati præsulis celeri donatus beneficio, importunam mox pestem excessit.* Vide supra *Indormitus.*

* **INERTICULA,** *La vite nigra,* in Glossar. Lat. Ital. Ms. *Inerticula vitis,* Plinio, cujus vinum tenue est.

* **INERTICULUS,** *Remissus, pessimus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Inerticus.*

INERTICUS, *Gravis, ignarus, remissus.* Jo. de Janua.

¶ **INERTIOSUS,** *Piger, segnis, tardus,* apud Papiam. Male in Glossis Isidorianis : *Inesis , segnis, piger.* Legendum *Iners,* vel potius *Inertiosus, segnis, piger.*

¶ **INERTITUDO ,** ἀδρανία, *Inertia,* in Supplem. Antiquarii et in Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

✱ **INERUDITIO,** [Eruditionis defectus. *Gloss. Philox.*]

¶ **INESCATORIUM ,** Illecebræ, invitamentum. Johann. Sarisber. lib. 3. Polycratici cap. 7 : *Apud istos enim gratia, quia gratis non est, jam non gratia, sed lucri Inescatorium est.*

* **INESCATUS,** metaphorice pro Mortuus. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 267. col. 1 : *Erat itidem quartus in eodem*

infirmitorio languidus, qui non solum morti videbatur vicinus, sed quodammodo Inescatus, etc.

¶ **INESIS.** Vide *Inertiosus.*

° **INESPESOL,** Cumulato opponi videtur, in Charta ann. 1192. ex Tabul. S. August. Lemov. pag. 130: *Episcopus Le movicensis qui habet in prætaxato manso solus duos sextarios avenæ, unum cumulatum et alium Inespesol.*

INESSE, pro Interesse, vel esse in. Jonas Monachus Bobiensis in Vita S. Bertulfi Abbat. cap. 6: *In cujus obsequio ego Infui.* Miracula S. Richarii Abb. Centul. n. 5: *Vocatur elegans juvenis Ingelardus, quem adhuc eo tempore ferunt scholis Inesse.*

⁎ **INESUS,** [Non comesus. *Gloss. Philox.*]

¶ **INEVADIBILITER,** Ita ut nullus sit locus evadendi. Ratherius Serm. 1. de Quadrages. apud Acher. Spicil. tom. 2. pag. 291: *Metuendum ne Inevadibiliter a Domino conclusi, etc.*

° **INEVASIBILIS,** Unde evadere impossibile est. Mirac. S. Vicin. tom. 6. Aug. pag. 193. col. 2: *Cum... catena S. Vicinii nomine dedicata vinctus continuo atque Inevasibilis custodiæ laqueo se affici quereretur, etc.*

⁎ **INEVECTUS,** [Idem ac evectus. *Virg. Cul.* 340.]

¶ **INEVENTILATUS,** Minime ventilatus. *Paleæ Ineventilatæ,* in Vita S. Eugendi Abb. cap. 2.

° **INEVITABILIS,** Mortiferus. Chron. Camerac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 200: *Statim vero iterum Inevitabili morbo corripitur, et ut digna meritis suis recompensatio omnibus appareret, lingua ejus divino igne succendi reperta est. Cui cum hora exitum maturasset, etc.*

¶ **INEVITABILITAS,** Id quo fit ut aliquid vitari non queat, apud Duchesnium tom. 4. pag. 159.

¶ **INEWARD,** Vox ignota. Vide *Heveward.*

° **INEXAMINATUS,** Non examinatus. Hincmar. de Divort. Lothar. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 294: *Proinde ne suspicio ista et nequissima fama de uxore regia diutius Inexaminata aut improbata maneret, etc.* Vide supra *Indiscussus.*

¶ **INEXAUDIBILIS,** *Qui facile exaudiat.* Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ **INEXCEPTIONALITER,** Sine exceptione. Vide locum in *confarreatio.*

¶ **INEXEMPLUS,** Incomparabilis, cujus nullum exstat exemplum, vel f. historia seu exemplis insculptis decoratus. Vita S. Leonis PP. III. Junii tom. 2. pag. 580: *In circuitu laminis marmoreis ornavit* (triclinium) *atque marmoribus Inexemplis stravit.*

⁎ **INEXESUS,** [Non exesus. *Minuc. Fel. Octav.* 35. Pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed *Inexesa* corporum laceratione nutritur.]

° **INEXIBILIS,** Cui exire non licet. Sermo de modo vivendi monial. Coirosiens. apud Stephanot. in Antiq. Bened. Lemov. MSS. part. 1. pag. 654: *Non eis* (monialibus) *concessit venerabilis pater exire ad hortum, colligere holera, nec aquam sive ligna deferre; et eas non solum Inexibiles, sed etiam inadibiles exhibuit.*

° **INEXPEDIBILIS,** Inextricabilis. Agnel. in Lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. Script. Ital. col. 183: *Ecce duo mala, una Inexpedibilia, quia dixisti; altera, etc.*

° **INEXPERIBILIS,** Inexpertus. Vetus Interp. Comment. Orig. in Math. tract. 30: *Unumquodque eorum quæ præfinit, non ab Inexperibili præfinit.* Ubi Orig. ἀπείρατος.

⁎ **INEXPERRECTUS,** [Non experrectus. *Ovid.* 12. *Met.* 317. In tanto fremitu ductis sine fine jacebat Sopitus vinis, et *Inexperrectus* Aphydnas.]

° **INEXPIABILITER,** Modo inexpiabili. Conc. Rem. ann. 991. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 531: *Prosternere ergo... coram tuis dominis, coramque tuis regibus, quos Inexpiabiliter offendisti.*

INEXPLEBILITER, *Incessabiliter, perseveranter.* Ita Glossæ MSS. ad can. 15. Concilii Ancyrani.

¶ **INEXPLORATUS,** Non probatus. Index veterum Canonum, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 3. col. 2: *Inexploratæ vitæ homines, aut corruptam vitam accipientes, Clerici non sint.*

INEXPUTABILIS, Infinitus, qui supputari ob multitudinem non potest, apud Colum. lib. 9. cap. 4.

¶ **INEXQUISITUS,** Totus, integer. [° Vel potius Acquisitus per emptionem. Vide supra *Exquisitus.*] Testamentum Widradi Abbat. Flaviniac. sæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 684: *Omne genus pecudum majore atque minore, mobilibus et immobilibus, omnem rem Inexquisitam, quidquid in ipsa loca superius nominata habere videor, totum et ad integrum ad S. Andochii basilicam proficiat in augmentum.* Similis formula recurrit ibid. pag. 685. Vide *Exquisitum.*

° **INEXSOLUBILIS,** Immensus. Epist. Theodeb. reg. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 58: *Pro eo quod nos in solium genitoris nostri, ut dignum erat, superna potentia residere præcepit, Inexsolubilem gratiarum actionem impendimus.*

¶ **INEXTIMABILIS,** pro *Inæstimabilis,* Immanis, summus, incredibilis. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 356: *Tunc calor erat Inextimabilis, taliter quod aliqui eorum transierunt ad mortem, alii non poterant se sustinere.*

° **INFACTIBILIS,** Qui fieri non potest. Comœdia sine nomine ex Cod. reg. 8163. act. 4. sc. 5: *Nichil est inpossibile Diis, neque hominibus Infactibile, disponentibus ipsis.*

° **INFACTUS,** Non factus. Charta Phil. Pulc. ann. 1312. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 46. v°: *Sed quoad hæc Infacta haberi censemus compositionem eandem.*

INFAIDARE, [Inimicitias exercere.] Vide *Faida.*

INFALISTATIO, Pœnæ species. Radulfus de Hengham in Summa parva cap. 3:.... *Commisit feloniam, ob quam fuit suspensus, utlagatus, vel alio modo mortis damnatus, vel demembratus, vel apud Dovere Infalistatus, vel apud Surthampton submersus, etc.* Ubi Editor ac Interpres vocem a *Falaisiis,* seu marinis aggeribus deducit, quod apud Dubrenses felones in *Falaisiis* extremo supplicio afficerentur: quo casu legendum esset *Infalisiatus.*

° 1. **INFALLANTER,** Infalanter, Certo, procul dubio, Ital. *Infallante,* Gall. *Infailliblement.* Acta B. Amad. tom. 2. Aug. pag. 587. col. 2: *Et reliquis accidentibus mortem Infalanter attestantibus, etc.* Charta ann. 1432. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 703: *Promisit solemniter et convenit.... se procuraturum et Infallanter peracceptturum quod, etc.* Infra eodem sensu: *Procul fallo.* Vide *Fallum* 1.

° 2. **INFALLANTER,** Sine fraude, ut opinor, in 1. Codicil. Caroli Andegav. ult. comit. Provinc. ann. 1481: *Dominus de Carcairana... non se excuset, quominus dictas duas metretas olei... integraliter... et Infallanter det et solvat.*

° **INFALLIBILIS,** Qui in errorem non inducit. Comœd. sine nomine ex Cod. reg. 8163. act. 2. sc. 1: *Reginæ, si qua occurrat similis specie et moribus, mox ymaginem, quantum ars poterit vestra, Infaillibilem tabellis imprimite.* Id est, quæ ita Reginæ formam exhibeat, ut nemo falli possit, sed omnes eam agnoscant.

° **INFALLIBILITER,** ut supra *Infallanter* 1. Constit. MSS. Carmelit. part. 1. rubr. 15: *Magister studentium omnes actus scolasticos fieri consuetos intus vel extra Infallibiliter exerceat et sequatur.*

¶ **INFALSARE,** Adulterare, scriptum corrumpere. Vita S. Gregorii PP. tom. 2. Martii pag. 205: *Eam quoque quam ad nos misistis.... Infalsavit epistolam.* Inventio S. Wlfranni, tom. 3. Martii pag. 149: *Quorumdam temeritas eo vanitatis processit, ut libellum de translatione et miraculis Sanctorum Infalsare præsumpserint.* Vide *Falsare* 2.

¶ 1. **INFAMARE,** Divulgare. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 816. de S. Regulo Episcopo: *Vitam ejus inscriptam invenit, et ad agnitionem omnium Infamare præcepit.* Vide *Famare.*

° 2. **INFAMARE,** Accusare, criminari; unde *Infamia,* Accusatio, criminatio. Charta ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 66: *Cum... orta fuisset Infamia contra dominum Johannem de Rivo-novo et denunciatum curiæ prædictæ, quod ipsi domini Bertrandus et Johannes tractatum fecerant de prodendo locum de Scuria... De et pro quibus idem dom. Johannes fuit inibi et alibi, ubi habetur notitia de præmissis, Infamatus et arrestatus et detentus per curiam spiritualem ipsius domini nostri Albiensis episcopi.* Nostris *Infamer,* pro Infamia afficere. Lit. remiss. ann. 1466. in Reg. 201. ch. 75: *Lesquelx serviteurs eussent peu tuer et estranglier ou Infamier toutes les religieuses et femmes, qui estoient dedans ledit prieuré. Infame,* pro *Infamie,* deshonneur, Infamia, opprobrium, in Restit. commun. Tornac. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 377. art. 21: *Quilconques est ou sera banniz de Tournay... pour vilain cas criminel, portant perpétuel Infame, etc. Infamément,* Ital. et Hispan. *Infamemente,* Inhoneste, turpiter, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 205. ch. 105: *Ce voyant les supplians que à tort, sans cause et contre raison ils estoient ainsi Infamément injuriez, etc.*

¶ **INFAMATORIUS,** Contumeliosus, injurius. *Infamatoriis verbis objurgare,* in Vita S. Catharinæ Sen. tom. 3. April. pag. 954.

1. **INFAMIA,** Vituperium, probrum, detrectatio. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ lib. 1. cap. 7: *Fortassis ergo et tu infectus plurium Infamiis, ut non queas de hoc aliam jam recipere fidem, etc.* Cap. 27: *Quantis tunc militem tuum iniqui lacerabant Infamiis, quantisve derodebant calumniis.*

° 2. **INFAMIA,** Molestia, oppressio. Charta ann. 1246. ex Chartul. S. Joan. in valle: *Cum... prior et conventus fratrum Prædicatorum petat a nobis permutationem fieri de quadam censiva, eisdem in elemosinam collata, ad quandam censivam vestram, fere domui ipsorum et ecclesiæ contiguam, propter augmentum sui loci, et propter inquietationem et In-*

famiam quorumdam ibidem habitantium, et incendii periculum removendum.

° 3. **INFAMIA**, Accusatio, criminatio. Vide supra in *Infamare* 2.

INFAMIUM, pro *Infamia*. Indiculus luminosus, liber sic inscriptus : *Totumque Christi Domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum Infamio impetunt, et derident.*

INFANARE, Profanare, apud Gualterum in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 52.

INFANC, INFANG, Manuum injectio, a Saxonico in, præpositio, et fang, Manus, quasi manu apprehensio, unde fangen, Capere. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 1. § 3 : *Si in eum contra legem manus injecerit, quod Infanc dicunt, etc.* Ita tit. 4. § 3. et tit. 5. § 3.

INFANG-THEFE, INFANG-THEOF, INFANGENETHEOF, INFANGHTHIEFE, Voces unius ejusdemque originis et notionis, quæ latronis capti in terra alicujus, et saisiti latrocinio, jurisdictionem et cognitionem denotant ; a Saxon. in, quod est Intus, et fangan, Capere, deprehendere, et ðeof, fur. Ita igitur appellatur passim in Chartis Anglicis regale privilegium, alicui a Rege concessum, per quod licet homines, in suo dominio cum re furtiva deprehensos, judicare ac punire : quod quidem privilegium Baronum proprie fuit, ut est in Leg. Edw. Confess. cap. 21. 26. et in Reg. Majest. lib. 1. cap. 4. Quoniam Attachiamenta cap. 100. § 1 : *Barones, qui libertates habent de sok, toll et theame, Infang-thief, outfang-thief, possunt judicare in Curia sua, si aliquis inventus fuerit infra libertatem suam, saisitus de aliquo latrocinio manifesto : sicut hand-habband and bak-bearand, et insecutus fuerit per siker-borgh.* Ubi *hand-habband*, id est, manu tenens, aut in dorso portans rem furtivam. Sic ad hoc, ut quis de latrone cognoscat, necesse est, ut in dominio suo cum re furtiva capiatur, sive sint proprii homines, sive alieni. Ita Cowellus, Rastallus, et alii hanc vocem interpretantur. Will. Thorn. pag. 2030 : Infangenðef, *hoc est, latrones capti in dominio, vel in feodo vestro, et de suo latrocinio convicti in Curia vestra judicentur.* Alii jurisdictionis istius speciem restringunt ad homines solummodo dominii, ut Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 35. § 1. et Fleta lib. 1. cap. 47. § 4. ubi *Infangenthef*, dicitur *esse latro captus in terra alicujus, saisitus de latrocinio de suis propriis hominibus.* [Vocabul. Anglic. Gall. ex Tabulario Beccensi : *Infangenethes, Avoir la progenie de vos nays pris en mainoure, se il se met en vôtre court et seit donné par eus.*] Ita etiam Leges Edwardi Confessoris cap. 26 : *De Infangthefe : Justitia cognoscentis* (id est, confitentis) *latronis sua est* (i. Baronis) *de homine suo, si captus fuerit super terram suam.* Subdit Bracton. loco laudato : *Sed non sequitur, quod ille* (Baro) *posset hominem suum proprium, captum extra libertatem suam, reducere usque intra libertatem suam, et ibi eum judicare ex tali libertate ; debet enim quis juri subjacere ubi delinquit. Proprios enim latrones et alienos infra libertatem suam captos judicare possunt.* Ubi *alienos* latrones judicandi facultatem intelligit, quam *Utfangenethef* vocabant.

Idem denique supra ait, necesse esse, ut latro sit *in saisina* furti : alioquin cognitio pertineret ad Curiam Regis. Vides, inquit Spelmannus, legum vicissitudinem, Edwardi enim illa Confessoris ait, justitiam *cognoscentis latronis* ad Curiam Baronis pertinere, qui habet *infangthefe :* negat suo ævo Bractonus, asserens hoc nemini tunc competere, nisi Regi.

Quoad judicium de *Infangthefe* capti cum furto manifesto, Britonnus cap. 15. duci eum jubet in Curiam, recitatisque coram Coronatore, festinantius accersito, *saccabori* et testium accusationibus, nulla expectata responsione, morti judicandum. Grave hoc et Stanfordio visum lib. 1. cap. 23. licet non inficietur. Hodie, subdit idem Spelmannus, nec in Curiis Baronum, qui antiquis suis Chartis *Infangthefe*, aut *outfangthefe* obtinuere, nec in Hundredo aut Comitatu talis exercetur jurisdictio. Comitatui ademptam probabile est Statuto Magnæ Chartæ cap. 17. Placita Coronæ Vicecomitibus prohibente : ejusdemque forte vigore Hundredis illis et Wapentachiis, quæ tunc in Vicecomitum erant administratione. Postea Baronibus videtur adempta, vel potius antiquata, Regiis judicibus (ut hodie in Gallia fit) Justitias patrimoniales prævenientibus, sibique ejusmodi criminum cognitionem asserentibus.

° **INFANCIDIA**, Perperam pro *In Faucidia*, divisis vocibus. Vide supra *Faucidia.*

INFANCIONES, Hispanis, dicuntur nobiles inferioris ordinis, quos ii hodie *Hidalgos* vocant, nos *Escuiers.* Leges Alfonsinæ, seu Partitæ, part. 2. tit. 2. lege 13 : *Catanes et valvasores son aquellos fijos dalgo en Italia, àque dizen en Espanna Infançones.* Ita *Infançones* etiam appellantur, in Charta Adelfonsi Regis Aragon. æræ 1158. apud Blancam pag. 540. et alia æræ 1155. apud Oyenartum in Notitia Vasconiæ pag. 85. Sic vero primitus nobilium, ac Militum filii appellati, qui nondum per ætatem Militari cingulo, nec proinde Militari appellatione donati erant : quod etiam apud nos obtinuit, ut mox docebimus. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734 : *Militum vox et Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone Cavalleros : posteriori vero quos vocare solemus Hijosdalgo.* Michael *del Molino* in Repertorio, verbo *Infancio : Infanciones nascuntur apud nos : Milites vero fiunt, seu creantur.* Et in voce *Miles : Militis filius dicitur Infancio, quia Milites generant filios suos Infanciones.* Rursum : *Infanciones dicuntur secundum Foristas antiquos non solum filii Militum, quorum patres creati fuerunt Milites in Aragonia, juxta Foros Aragonum, sed etiam illi, quorum patres creati sunt Milites in alio Regno per alium Regem juxta leges provinciæ, etc.*

° Eadem appellatione donantur ii, qui a plebeio ordine inter nobiles cooptati sunt. Stat. pro reformat. regni Navar. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 160. r° : *Item compellantur omnes laboratores ad vendendum ad dictum capitolium, exceptis illis, qui se fecerint secundum forum Infanciones.*

De Infancionibus Hispanicis, et multiplici eorum ordine, nonnulla habet Vitalis Episcopus Oscensis, qui apud Aragonios variam esse ait hominum conditionem. *Sunt enim quidam*, inquit, *Infanciones, quidam homines servitii, sive signi. Infancionum autem alii Ermunii, alii Franchi de Charta vulgariter appellantur. Ermuniorum* (al. *Hermaniorum*) *autem Infancionum alii Barones, vel Rici homines : alii Mesnadarii : alii simplices Milites : alii Infanciones simpliciter nominantur. Hominum autem servitii, sive signi, alii cives, alii Burgenses : alii villani, vel pagenses : alii villani de Parada juxta Fori consuetudinem appellantur. Infanciones Ermunii, hoc est immunes ab omni munere seu onere, ita quod nemini dare ex necessitate vel servitute teneantur, sunt tali nomine redimiti, quibus sunt libertas, et conditionis decor, a tempore, quo non exstat memoria, acquisita, immo innata ut proprius et naturalius eloquamur.... Infancio autem de Carta, est is, cui immunitatem, quam genus vel natura negavit, liberalitas ejus, cujus erat astrictus servitio, concessit cum auctentico instrumento, etc.* Idem Scriptor : *In Aragonia omnis homo, descendens de genere Militari per lineam planam est Infancio, sive sit legitimus, sive illegitimus, sive masculus, sive femina. Tamen quamvis ex parte matris veniat ex linea Militari, non est Infancio, nisi habeat patrem Infancionem... Et per Foros habetur, quod quilibet Infancio potest esse Miles in Aragonia, etc.* Eadem habentur apud Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 178. 179. *Infantionum hermuniorum*, mentio est in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Injuriis.

INFANCIONA, Uxor *Infancionis*, apud Vitalem Episcopum.

INFANCIONIAM SUAM PROBARE, id est, Nobilitatem, Ingenuitatem, in Charta Alfonsi Regis Arag. ann. 1325. apud Blancam pag. 807. Exstat apud Molinum *Practica procedendi super Infancionia, tam super possessione, quam super proprietate, et de salva facienda*, pag. 176. col. 4. Alia de Infantionibus habent Fori Aragon. pag. 96. 122. 128. v. 129. 130. etc. et Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Conditione Infantionum, de Privilegiis Militum, de Dominæ Infantionæ, l. 9. tit. de Salva Infantionum, etc.

☞ Si credimus Diecmanno et Stadenio, quos laudat Schilterus in Glossario Teutonico v. *Fendeo*, harumce vocum *Infancio, Infanzo, Infantasium*, imo et *Infantes*, cum pro Regum Hispanorum, vel aliorum minus nobilium, filiis sumitur, origo, Latina non est, sed Gothica, a voce scilicet *Fante* vel *Fanter*, quæ notat Satellites, famulos : unde etiam arcessunt Italicam *Fante*, Servus, serva, Germanis *Vente ; Fanteria, Infanteria*, Gallis *Infanterie*, Copiæ pedestres.

¶ **INFANG**, INFANGENETHEF, etc. Vide *Infanc.*

¶ **INFANS**, INFANTA. Vide *Infantes* et *Impans.*

¶ **INFANTARE**, Infantium cibo alere, instar infantis nutrire. Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 14 : *Sed ille quidem* (Marcion) *usque nunc nec aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit ; nec oleum, quo suos unguit, nec mellis et lactis societatem, qua suos Infantat.*

° Bibl. Germ. tom. 36. pag. 199. meminit libri doct. *Zeibich*, cui titulus : *De Infantatione per concordiam lactis et mellis baptismali.*

INFANTATICUM, [Jus *Infancionis* vel *Infantis*, quidquid ad eum jure pertinet,] *Infantazo*, in Chronico Roderici Cid. cap. 2. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1209. in Hist. Segoviensi cap. 18. § 3. 4. sic clauditur : *Anno primo, quo Rex serenissimus præfatus Aldefonsus Infantaticum a Rege Fernando patruo suo recuperavit.* Rodericus Toletanus lib. 7. de Reb. Hispan. cap. 18 : *Omnia enim quæ perdiderat, acquisivit, et etiam Infantaticum, quod sub dubio vertebatur.*

Lucas Tudensis in Chron. pag. 96 : *Tradidit etiam filiabus suis, Urracæ scilicet et Geloyræ, totum Infantaticum, cum omnibus Monasteriis, quæ ipse construxerat.* Charta Ferdinandi Regis Hispan. æræ 1203. apud Oyenartum in Notitia Vascon. pag. 330 : *Dono vobis unicæ sorori meæ quantum Infantaticum in Regno meo est, videlicet in Toleto et in tota Alenserra... villas, castella, hæreditates, Monasteria, et omnia, quæ ad Infantaticum pertinent.*

INFANTES, apud Scriptores non semper dicti, nuper nati, et qui fari nesciunt, sed quique pueri, apud Afros præsertim, ut observat Baronius ann. 303. n. 36. ex Victore Vitensi lib. 3. de Persecut. Vandal. pag. 43. Ubi *Lectores infantulos* exilio traditos scribit.

Infantes, Neophyti, recens baptizati. Sanctus Zeno Veronens. Episcop. Invitatione 8. ad Fontem : *Eia quid statis, fratres, vestram quos per fidem genitalis unda concepit, per sacramenta jam parturit, ad desiderata quantocyus festinate. Solennis hymnus ecce jam canitur, ecce mox Infantum jam dulcis vagitus auditur, ecce parientis uno die ventre clarissima turba procedit.* Idem Serm. 1. ad Neophytos : *Ex quo* (fontis lavacro) *qui eratis ætate diversi, diversi natione subito unigeniti emersistis Infantes.* Vide eumdem Serm. 5. Infantes autem dicuntur Neophyti, quia per baptismum renascuntur ad vitam æternam. Paulinus lib. 1. de Vita S. Martini :

Ille autem ut penitus vitam post fata novaret,
Confestim æterna nituit renovatus ab unda.

Pacianus Barcinon. Episc. Serm. ad Fideles : *Aperire desidero qualiter in baptismo nascamur, et qualiter innovemur.* Scite Optatus lib. 5. dixit, *baptisma* esse *virtutum vitam, criminum mortem, nativitatem immortalem, etc.*

Infantes, Liberi, quomodo *Enfans* dicimus. Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum : *Proles, Infantes.* Conventus apud Marsnam § 3. in Annalib. Francor. Bertin. ann. 851 : *Talem fidem... unusquisque Infantibus fratris sui, si obierit, qui superfuerit, conservabit.* Edictum Pistense cap. 31 : *Et si Infantes inde nati sunt, secundum legem et antiquam consuetudinem nostram Infantes matrem sequantur.* Ado Viennensis in Chron. : *Quem postea Theodoricus sub fide receptum, de muro urbis, cum simul loquerentur, præcipitat, Infantesque ejus interficit.* Charta fundationis Monasterii Vabrensis ann. 23. Caroli Calvi, apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 69 : *Et de mancipiis ad ipsum locum cedimus his nominibus, Trudinare et uxore sua cum Infantibus eorum, etc.* [Charta Willel. domini Montispessulani ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 729 : *Quo mortuo sine legitimis Infantibus, habeat vicariam cum castello ille vel illa cui Bernardus diviserit.* Tabularium S. Vincentii Cenoman. : *Ego Rotrocus Comes de Mauritania, et mea uxor Adelis et filii nostri Rotrocus et cæteri nostri Infantes, concessimus Avesgaudo Abbati et Monachis S. Vincentii locum S. Langisi qui nobis attinebat jure patrimonii.*] Vide Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88. Chron. Besuense pag. 523. 559. 576. etc. Chartam ann. 1148. in Probat. Hist. Monmorenc. pag. 49. et Scaligeriana pag. 100. etc.

Infantes, et Pueri, promiscue, dicti etiam Magnatum filii, qui nondum, ex ætatis defectu, feudorum paternorum possessionem adierant, quæ a *custodibus*, vel *tutoribus* deserviebantur, donec ad legitimam ii pervenissent ætatem, ut pluribus docuimus in verbo *Hæres*, adjecta pariter eorumdem feudorum denominatione. Verbi gratia, Fridericus Henrici II. Imp. filius, quem spectabat Apuliæ seu Siciliæ regnum ex matris jure, *Infans Apuliæ*, appellatur, *quia juvenis erat*, ait auctor Chronici Senoniensis cap. 19. [Chronic. Monast. Mortui-maris ad ann. 1219 : *Infans Apuliæ a domno Papa Honorio sublimatur in Imperatorem.*] *Puer Apuliæ*, in Chronico Flandr. cap. 21. Philippus *Mouskes :*

Quar tout li Baron qui la erent,
L'enfant de Pulle couronnerent.

Guillelmus Brito lib. 12. Philipp. de primogenito filio Regis Angliæ :

Non tibi des requiem, donec Puer Anglicus armis
Victa, quibus nil juris habet, tibi sceptra resignet.

Et idem Muskius in Philippo Augusto :

Car l'Enfés d'Angleterre estoit
Ses om, et la crois pris avoit.

De filio Comitis Campaniæ, idem Muskius :

L'Enfant de Champagne avoet,
Et maint franc baceler iluec,
Feit Cevalier avec son fils,
Qui furent franc ome et gentil.

Adolescens Bohemicus, de filio Regis Bohemiæ, apud Monachum Pegaviensem pag. 6. Guillelm. Guiartus de filio Comitis Hannoniæ :

Un jour li prent l'Enfant à dire,
Qui de son domage ot grand ire.

Infra :

Là est li Enfés de Henaut,
O grant gent pour Flamens requerre.

Ita *l'Enfant de Warwic*, apud Monstreletum 2. vol. *l'Enfant de Cleves*, apud Berrium in Carolo VII. qui eidem Monstrelleto *le Damoisel de Cleves.* Chartam Gaufredi Episc. Ambianensis ann. 1118. subscribit *Radulfus Puer de Arenis*, apud Louvetum tom. 2. Antiq. Bellovac. pag. 115. Ubi vox *puer* idem valet ac *hæres.*

* Chartam Ramerii abbatis S. Salvatoris Monte Annato ann. 1152. apud Cencium inter Census ecclesiæ Romanæ subscribunt *Stephanus de Tebaldo. Jacinctus domini papæ dapifer. Stephanus Infans filius Stephani de Tebaldo.*

Infantes ac Pueri interdum prætererea indigitabantur, et si fortean prædiorum paternorum adiissent possessionem, vel certe eorum possessores audirent. Charta Alemannica 76. Goldasti : *Notavi diem Martis 4. Non. Octob. sub potestativa manu Hludowici Regis et Pueri, et sub Adalberto Comite.* Charta ann. 1088. apud Beslium in Episcopis Pictavensibus : *Sub regimine Regis Francorum Aquitaniæ Ducatum tenente Guillelmo Infante Pictavorum Comite, etc.* [Charta ann. 1100 : *Bernardus Infans de Dorlendio, tertiam partem molendini ad schancham in eadem villa.*] Charta Adalberonis Archiepisc. Hammaburgensis ann. 1143 : *Qualiter et nos et Domina Ducissa Gertrudis, et filius suus H. Puer Dux Saxonum, etc.* Apud Ughellum tom. 2. pag. 372 : *Fridericus Puer Dux Suevorum filius bonæ memoriæ Regis Conradi*, subscribit Diploma Friderici I. Imper. ann. 1160. sic *Philippus Puer frater Regis*, subscribit Chartam Bartholomæi Episcopi Parisiensis ann. 1146. Ita olim Imperatorum filios, superstitibus parentibus, *Nobilissimos Pueros* appellatos in Fastis, declarant eorumdem Imperatorum Constitutiones, in quibus ut plurimum binis istis literulis N. P. hæ appellationes designantur, ut observatum a Cujacio ad leg. 4. Cod. de Privileg. eorum, qui in sacro Palat. milit. Constitutio Theodosii, Valentiniani, et Arcadii, apud Sirmondum in Appendice ad Cod. Th. cap. 8. sic clauditur : *Data* x. *Kal. Maias Constantinopoli, Honorio Nobilissimo Puero, et Evodio Coss.* ut Epistola Valentis et Ursacii in Fragm. S. Hilarii : *Data Gratiano Nobilissimo P. et Dagalaifo Coss.* Exinde voce *Puer* abrogata, *Nobilissimi* nude postmodum appellati, ut suo loco docemus.

Infantes, appellati in Hispania Regum filii. Vitalis Episcopus Oscensis : *Regum filii, dum sunt in Infantia, vel pueritia constituti, non Reges, sed Infantes consueverunt, et præcipue in Hispania, appellari. Ex quo contingit, quod qui ex Rege genitus ad talem statum, deficiente sibi regno, non valeat pervenire, quod Rex dici valeat cum effectu, in ea nuncupatione remaneat, quantumcumque processerit in ætate, quam a principio est sortitus. Unde contingit, quod tales, qui regnum ratione originis promerentur, regnum tamen nequeunt adipisci, Infantes, quamdiu Reges non fuerint, appellentur.* Sed quod addit, ut et Molinus, *Infanzones* postmodum appellatos in Hispania, *quasi ab Infantibus genitos*, jure carpitur ab Hieron. Blanca. Aiunt porro primitus hanc nomenclaturam filio suo primogenito Sancio indidisse Ferdinandum II. Regem Castiliæ et Leonis, quam ab Anglia hauserat, ducta in uxorem Leonora, filia Regis Angliæ. Sed longe ante istud temporis *Infantium* et *Infantissarum* obtinuisse nomina, docemur ex Epistola Pelagii Episcopi Ovetensis, qui vixit ann. 1100. Is enim in Veremundo II. Rege : *Habuit duas nobiles uxores : ex una genuit Infantissam domnam Geloiram. Ipse Infans Ordonius Fronildi Pelagii genuit plures filios, etc.* Utitur ibi non semel. Chartam Alfonsi VI. Regis Castellæ æræ 1118. *subscribit Ramirus Infans Garsiæ Regis filius*, apud Anton. de *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 3. [Jacobus Rex Aragon. ann. 1272. in suo Testamento instituit suum *filium primogenitum Infantem Petrum heredem in regno Arragon. etc.* apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1144.] Vide Suritæ Indicem lib. 1. æra 1063. 1064. Michaelem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. voce *Primogenitus*, et Sebast. Cobarruviam in Thesauro Linguæ Castellanæ.

* Annal. Laur. Bonincont. ad ann. 1424. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 183 : *Petro fratre* (Alphonsi Taracon. regis) *quem Infantem appellabant* (*quæ est dignitas apud Hispanos post regiam prima*), *etc.*

Infantissæ, Nobiles puellæ. Lucas Tudensis in Chron. pag. 88 : *Habuit etiam duas nobiles concubinas, et ex una genuit... et ex alia Infantissa domnam Geloyram. Ipse Infans Ordonius ex Infantissa Fronildi Pelagii genuit plures filios.* Adde pag. 106. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1219. apud *Colmenares* cap. 18. § 3. et 4 : *Ego Aldefonsus D. G. Rex Castellæ et Toleti, una cum uxore mea Alienor Regina, et cum filia mea Infantissa Berengaria, etc.* Occurrunt eadem verba in aliis æræ 1227. et 1228. apud Jo. Pinedam ann. 1189. et Salazarum in Vita S. Epitacii pag. 123. Ubi

Garibaius lib. 12. cap. 24. observat *Infantissam* in iis appellari, quæ hodie *Infanta* dicitur.

¶ INFANTA, Vox non recentioris usus apud Hispanos quam *Infantissa* ad designandas puellas ex regia progenie oriundas. Concil. Ovet. ann. 1115. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 325 : *Sorores itaque jam dictæ Reginæ, dona Geloyra Infanta... atque Infanta dona Tarasia cum omnibus filiis et filiabus... juraverunt et confirmaverunt.* Aldefonsi Hispan. Reg. Præceptum ann. 1132. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 176 : *Infanta Sanctia germana Regis confirmavit.* Jos. Moret. Antiquit. Navarræ pag. 587 : *Hic requiescit famula Dei Hisabela Infanta filia dicti Regis Petri.*

INFANTES, Pueri symphoniaci, vulgo nostris *Enfans de Chœur*. Ordo Romanus : *Et statuuntur per ordinem acies duæ, Paraphonistæ quidem hinc inde aforis, Infantes ab utroque latere infra per ordinem, et mox incipit Prior scholæ Antiphonam, etc.* Alibi : *In quacumque schola reperti pueri bene psallentes tollantur inde, et nutriantur in schola Cantorum, et postea fiant Cubicularii.* Alio loco, *Infantes paraphonistæ. Pueri de altari*, in Capitulo generali Canonicorum Rotomagens. ann. 1311. *Pueri*, nude in Charta Evrardi Episcopi Ambianensis ann. 1218. pro erectione *Præcentoriæ* in eadem Ecclesia tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 166.

* INFANTES ALBÆ, Pueri symphoniaci, quod *Alba* induantur sic appellati, nostris etiam *Enfans d'aube*. Charta ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 310 : *Notum facimus... nos Infantium albæ de choro ecclesiæ beati Martini Turon. humilem recepisse supplicationem, continentem eosdem supplicantes, dum parvuli sunt in ætate tenera et Albæ Infantes, etc.* Lit. admort. ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1540 : *A laquelle messe doivent assister deux Enfans d'aube et autres gens de ladite eglise* (de Troyes). Vide supra in *Alba* 3.

INFANTUM OFFICIUM, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiast. Id est, puerorum, quod canebatur in Nativitate Domini.

INFANTES MONASTERII, Iidem, qui vulgo *Oblati*, nutritii, de quibus agimus suis locis. Capitula Theodori Cantuar. cap. 34 : *Infantes Monasterii 14. annis carnem manducant.* Statuta Ord. S. Benedicti tom. 6. Spicilegii Acher. pag. 33 : *Item statuimus, quod Infantes, qui recipiuntur in Monasteriis, et quotidie audiant Regulam exponi, et scholam non exeant, donec legitimæ sint ætatis, et tunc professionem faciant, et benedictionem accipiant, secundum formam Regulæ.* Vide Addit. 1. Capitul. cap. 37. Iidem *Pueri Monasterii* dicuntur apud eumdem Theodorum cap. 115. ubi vetantur *Pueri Monasterii ante 25. annos ordinari.* Horum modestiam in Ecclesia belle describit Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 15. de Bonifacio Duce :

Scilicet assistens ad opus divum bonus ipse
Stabat in excelso solio, non corde superbo :
Aspiciensque chorum, facies vidit puerorum
In terra pronas, psallentes dulciter horas,
De quibus admirans, ita cur stant, seque regirant,
A Monachis didicit, semper quod stant ibi fixi.
Hoc non oblitus jocundus Dux et opimus,
Ire super tectum clam templi fecit honestum
Quendam quippe virum cum numis, vult quia mirum
Ipse videre, decem libras vir jactat ab æde,
In medioque choro strepitus sonat, et puerorum,
Quorum palpebræ penitus nec sic patuere.
Aspexit numum tetigit non ullus et unum.

Unde magis gaudens præclarus Dux ait autem :
In modicis annis sunt hi pueri velut almi.

Similia refert Eckeardus de Casibus sancti Galli cap. 1. ubi de Conrado Rege, qui *in processione Infantum Cœnobii pomis in medio Ecclesiæ pavimento sterni jussis, cum nec unum parvissimorum moveri, nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam.* Consulendus etiam de hujusmodi Monachorum modestia in Ecclesia idem Scriptor sub finem libri 3. et auctor de Conversione Otgerii apud Mabillonium tom. 5. SS. Benedict. pag. 663.

* INFANS AULÆ, Puer honorarius, Gall. *Page*. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1415. fol. 47. r°. : *Mathæus Loison, Infans aulæ domini ducis Bituricensis, ordinatus contrarotulator receptæ ordinariæ senescalliæ Tholosæ.* Nostris *Enfançon*, Puerulus. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 23 : *Deux petiz Enfançons estans de la ville de Courcelles, etc.*

¶ INFANTIA, Species hydropisis. Miracula sancti Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 900 : *Maria Ximenez... gravida hydropisi, quam medici Infantiam vocant, ex natura sua valde difficiliter sanabili, toto corpore et ventre intumuit.*

¶ INFANTIÆ, Infantiles lusus, nugæ. Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 541 : *Fugere cœpit omnes ludos juveniles et Infantias curiosas ac dissolutas.*

* *Enfantillonge*, eadem acceptione, in Homil. in Advent. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 4. r°. col. 1 : *On ne doit mie entendre que tuit puissent estre encloz dedenz cele valée* (de Josaphaz) ; *car ce seroit Enfantillonge.*

* INFANTIALIS, Ad infantiam pertinens, puerilis. Vita S. Willib. tom. 2. Jul. pag. 502. col. 2 : *Post illa Infantialis ejus oblectationis ludicra, etc.*

* INFANTILITAS, Infantia. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Infantilitas, enfenteté. Infantiliter, enfentivement. Infantilis, enfenture chose.*

INFANTIOSUS, *Plenus infantia, i. Infantilis.* Johannes de Janua.

¶ INFANTISSA. Vide in *Infantes.*

INFANTISSIMUS, apud Prudentium lib. Peristeph. hym. 14. [et Paulinum in Epist. 12. n. 5.] *Ineloquentissimus* exponitur in Glossis Isonis Mag.

* INFANTULA, Puella junior. Vita S. Columbæ tom. 5. Sept. pag. 623. col. 2 : *Numquam autem virgo clementissima sine causa iram admovit, nisi cum forte aut Infantulis, aut aliquam e sororibus negligentem aspiceret.*

¶ INFARIA, *Non fatua, salsa, aut fatuum efficit.* Gl. Isid. Legendum : *Infatua, non fatua, salsa ; Infatuat, fatuum efficit.* Vide Grævium.

¶ INFAS. Vide *Impans.*

¶ INFASCIARE, Fascia obvolvere, in Actis S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 124.

INFASCINABILIS, ἀβάσκαντος, in Gloss. Gr. Lat.

* 1. INFASTUS, *In honore positus, vel quæ ad sacra pertinent.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

✱ 2. INFASTUS. [Infaustus : « *Infastus, maleureus.* » (Lex. lat. gal. bibl. Ebroic. n. 23, XIII° s.)]

* INFATUATIO, Fatuitas. Barel. serm. in die Mercur. 3. hebd. Quadrag.: *Quod magis homo debet sustinere omnia mala, quam peccatum committere, ratione Infatuationis... Porro hanc conclusionem quod peccator est maximus fatuus,... assimilatur bestiis.*

1. INFATUATUS. [* Hebes, stultus, rebus suis male consulens.] Herimannus de Restaurat. sancti Martini Tornac. cap. 94. de Hugone Capeto : *Proditione ac dolo Ascelini Laudunensis Episcopi nocte Laudunum ingressus cum militari manu, Karolum Regem cognatum suum, qui cognominabatur Infatuatus, in turre Laudunensi cepit, vinclumque catenis regno privavit.*

* 2. INFATUATUS, Fatuus, sapore carens. Epist. 27. Froth. episc. Tull. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 397 : *Quapropter misi libram, ut consideretis qualiter carra nostra sale inde mihi revertantur onusta, quia absque sapore salis Christiani vita, ut nostis, Infatuata est.*

¶ INFAUCIDIA, pro *in faucidia*, in Testamento Widradi Abb. Flaviniacensis sæc. 3. SS. Benedict. part. 1. pag. 686. Vide *Faucidia.*

INFAUSTITUDO, Infortunium, in Miraculis S. Remacli cap. 14.

* INFAUSTUS, Falsus, infectus. Lit. Caroli VI. ann. 1418. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 486 : *Dehinc plurima mendosa et Infausta sub nostro nomine scripserunt, etc.*

¶ INFE, ἄρξον, *Incipe, Infit, Incipit*, Supplem. Ant.

¶ INFEARE, In *feudum* seu beneficium conferre. Vide in *Feudum* sub finem.

¶ INFECTORIUM, βαφεῖον, in Glossis Lat. Græc. Sangermanens. Locus ubi inficitur seu tingitur.

* INFECTUS, nude, pro Lepra vel peste affectus. Instr. ann. 1297. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepor. Charit. part. 1. pag. 118 : *Qui* (rivus) *caput facit in strata prope domum Infectorum. Infectueux*, Putidus, vulgo *Infect, corrompu*, in Stat. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 608. art. 2 : *Chars ou poisson Infectueux ou corrompuz.*

* *Enfers*, f. pro *Enfect*, eadem acceptione, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 185 : *Moult de bons chevaliers... moururent pour le grant chaut qu'il faisoit, et pour l'air qui estoit corrompus et Enfers.*

* INFEDUCIARE, in charta ann. 822. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 587. In *fiduciam* seu pignus dare. Vide in *Fiducia.*

INFELICARE, *Infelicem facere, affligere.* Papias. [* Adde ex Glossar. Gall. Lat. Cod. reg. 7684 : *Faire malheureux.*] [Occurrit apud Plautum non semel, ut et *Infelicitare.*]

¶ INFENDERE, *Valde offendere facere irasci*, Johan. de Janua ; *Courreacier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Suppl. Antiq.: *Infendere*, ἐπιτεῖναι, ἐγκλιμάτισαι, *Increscere, infrondescere.* Leg. *Intendere.*

* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Infindere.* Scaliger ad Festum in hac voce.

INFENDITOR, ἔκδικος, in vett. Gloss. Defensor. [Suppl. Antiquarii : *Infenditor*, σύνδικος, *Patronus, defensor.*]

INFENSARE CURIAM. Quoniam Attach. cap. 16. § 5 : *Nec debet Ballivus, seu alius Judex, facere se partem in aliquo placito pro aliquo : nec debet dare aliquam rationem pro parte sua, nisi ad infensandam Curiam, in Wardis petitis, ubi sectatores sunt legis minus scientes.* Ubi Skenæus, *Infensare*, esse *Informare* ait, cum scilicet Judex ea suggerit Advocatis, quæ vel per lapsum, vel per ignorantiam prætermiserint, juxta illud Juris Civilis : *Judex potest supplere ea, quæ Advocatis desunt.*

¶ INFENSOR, Accusator, aggressor, qui crimen aut delictum opponit. Au-

xilius lib. 2. de Ordinat. in præfatione: *Ita tamen ut in unaquaque objectione prænotetur Infensor, et responsione defensor.*

¶ **INFEODARE**, In *feudum* conferre. *Inhibemus ne quidquam de assignatis Infeodare seu alienare, vel quoquo pacto distrahere... præsumat*, in Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 593. Vide *Feudum.*

* *Efféoder*, eodem sensu, in Declarat. MS. feud. nobil. Camerac.

¶ INFEOFAMENTUM, Traditio vel acceptio in *feudum*. Quoniam Attachiam. cap. 45: *Si aliquis liber tenens, cujus tenementum liberum est ab omni servitio per suum Infeofamentum, etc.*

¶ INFEOFARE, INFEOFFARE, ut *Infeodare*. Prius occurrit in voce *Foresta* sub finem; posterius vero in Charta ann. 1401. apud Rymer. tom. 8. pag. 206: *Realiter et cum effectu mittent, inducent et Infeoffabunt, mittique seu induci et feoffari facient, etc.*

¶ **INFERCIALE**. Vide *Infertiale.*

INFERENDA, Tributum, quod fisco infertur. Gl. Lat. Græc.: *Inferendum*, εἰσκομιστέον. Additio 4. Capitul. cap. 84. al. 116: *Tributum, quod Inferenda vocatur,... hoc est duo solidi pro vacca.* Adde Capitulare ann. 829. cap. 15. Charta Childeberti Regis Franc. pro Monaster. SS. Sergii et Bacchi Andegav.: *Clementiæ regni nostri suggessit, quod de curtibus prædictæ sanctæ Basiliæ, quæ nominantur... annis singulis Inferendam solidos 6. inferendales, et alios 6. de remissaria auri pagensis inferendo in fisci ditiones reddebant.* Et mox: *Ut nullus Judex publicus in ipsas curtes ad agendum... nisi quod Inferendam ipsam idem Abbas per seipsum, aut per missos suos annis singulis in Sacellum publicum reddere deberet.* Denique: *Sed quodcunque pars fisci nostri exinde percipere aut exactare potuerit, nullus vestrum penitus requirere præsumat, nisi tantum annis singulis ipsi solidi duodecim per ipsum Abbatem, aut per missum suum nostris ærariis Inferri debeant.* Gesta Dagoberti cap. 37: *Centum vaccas Inferendales, quæ ei de Ducatu Cinomanico annis singulis solvebantur, etc.* Quo spectat Charta Childeberti Reg. Fr. ex Tabular. Corbeiensi apud Bollandum: *Eo quod bonæ memoriæ proavus noster Dagobertus quondam Rex per sua auctoritate manu sua roborata, vaccas cento solduris, eo quod in Inferenda de pago Cinomaneco in fisci ditionibus ponebatur*, (al. *sperabatur*) *ad ipsam sanctam Basilicam annis singulis concessisset.* Perperam *cartas*, pro *vaccas* habet Charta Chilperici Regis apud Mabill. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Benedicti pag. 623. in qua eadem verba recitantur. Ubi infra: *Ut si constat antedictus Princeps Dagobertus quondam Rex ipsas vaccas cento Inferadabas* (lege *Inferendales*) *de supradicto pago Cinomonneco, quod annis singolis in fisci ditionibus sperabatur, per sua auctoritate ad ipsa Baselica concessit, etc.* Fredegarius cap. 74: *Quingentas vaccas Inferendales annis singulis a Chlotario Seniore censiti reddebant.* Adde Aimoinum lib. 4. Hist. Franc. cap. 26. Vitam Aldrici Episc. Cenom. n. 56. Acta Episcopor. Cenom. pag. 186. 222. 226. 244. [Instrum. tom. 4. Gall. Christ. Col. 66. Præceptum ann. 570. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 6.] etc.

¶ **INFERENTIA**, Intolerantia. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 437: *Ubi impetrato a domino Rege quod juste postulaverat, spontaneæ voluntati suæ, quandam necessitatis opponens Inferentiam, morosius cum Rege perhendinavit.*

INFERETRARE, *Feretro inferre*, apud Lambertum Ardensem. Vide *Feretrum.*

⁎ **INFERIATA**, et INFERIATURA pro INFERRIATA et *Inferriatura*, ab Italico *Inferrare* et *Inferriare*, Actus catenis vinciendi. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 169: *Addimus quod aliquis custos alicuius carceris... non possit nec debeat... auferre vel accipere aliquid alicui detento... ultra quam xij. bon. in prima die pro Inferiata vel intratura, et deferiata, nec aliqua alia de causa a dicta die in antea nisi vj. denarios pro qualibet die, etc.*; et paulo post: *nec aliquis eorum possit nec debeat... accipere pro aliquo detento vel detempta... ultra xij. bon. in prima die pro intratura et Inferiatura cujuslibet.* [FR.]

¶ **INFERILIA**, Infernalia, subterranea, Gloss. Lat. Græc.: *Inferilia*, καταχθόνια.

INFERMENTARIA, *Tacita, Dissimulata.* Ita Papias MS. et Editus.

¶ **INFERMITARE**. Supplementum Antiquarii: *Infermito*, πέσσω, *Subigo farinam.*

¶ **INFERNALIS** MORBUS. *A morbo qui dicitur S. Antonii vel Infernalis*, apud Marten. in Onomastico ad calcem tom. 5. Anecd. Vide *Ignis Inferni.*

¶ **INFERNALITER**, Modo pernicioso, qui *inferni* pœnas secum trahat. Conventus Episcoporum ann. circiter 1090. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 120: *Surrexerunt quidam falsi Christiani... qui... stipendium Ecclesiæ nostræ et pauperum eleemosynas... audaciter et inverecunde Ecclesiæ surripiunt, sibi Infernaliter contradunt.*

¶ 1. **INFERNUM**, Anus, podex. Medicina Salern. pag. 208. edit. 1622: *Vomitum flavæ bililiscat* (nasturtium) *eandemque per Inferna seducit.* Eadem ratione Galli dicunt *par bas.*

* 2. **INFERNUM**, pro Purgatorium, in Offert. missæ pro defunctis. Ita etiam usurpant Monita S. Eligii in Vita ejusd. tom. 2. Spicil.

* 3. **INFERNUM**, Parisiis nomen portæ, quæ nunc S. Michaelis appellatur. Vide supra *Fertum* 4.

¶ **INFERRARE**, In catenas, ferrum seu vincula conjicere, Gall. *Mettre aux fers.* Propositio gravaminum illatorum per Gentes Comitis Sabaudiæ ann. 1302. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98: *Ipsos fecit Inferrari et custodiri a duobus clientibus, qui ipsos custodierunt per* LII. *dies in dictis ferris.*

* Nostris alias *Enferger* et *Enferrer.* Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 337: *Le suppliant donna à icellui Piron ung coup des maillles des Enferges, dont il vouloit Enferger et lyer ladite jument.* Pactum inter Radulph. de Praellis et commun. *de Vailli* ann. 1311. in Reg. 48. ch. 8: *Item se Enferrer convient pour aucun esploit fait par nostre justice, etc.* Hinc *Anfers*, Ferreis vinculis constricti, in Cod. MS. serm. ex Bibl. S. Vict. Paris.: *Quant il visetent les Anfers et les enchartrez.* Nisi infirmos intelligas. Vide infra *Infirmare.*

* 1. **INFERRATUS**, Ferro fixus. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1: *Expost dictum cledatum castri fuit apertum et Inferratum.*

* 2. **INFERRATUS**, Incantantus, fascinatus, Gall. *Ensorcelé*, apud Helynand. ad ann. 1150. tom. 7. Bibl. Cisterc. col. 1: *Juvenculam asserens Inferratam.*

* **INFERRIARE**, ut *Inferrare*, vox Italica; unde *Inferriatura*, Actio catenis vinciendi. Stat. Montis-reg. pag. 269: *Statutum est quod ferrarii, qui habent Inferriare... presonerios, habeant pro Inferriatura illorum, quibus imponerent compedes, etc.*

¶ **INFERRIRE**, pro Inferre, scilicet in fiscum, habetur in Charta Chlodovei III. ann. 692. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. XII.

¶ **INFERTARE**. Vide *Infertor.*

¶ **INFERTIALE**, *Illacrimabile.* Papias. MS. Sangerman. habet *Inferciale.*

¶ **INFERTILITAS**, Sterilitas, in Litteris ann. 1359. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 342.

* Gall. *Disette. Infertililates fructuum*, in Instr. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 191. col. 2.

INFERTOR, Dapifer, qui dapes infert, παραθέτης, in Gloss. Lat. Gr. Schol. Juvenalis Sat. 6: *Minister, Infertor.* Glossæ antiquæ: *Infertat, importat, ministrat.* Lex Salica tit. 11: *Si quis Majorem, Infertorem, Scancionem occiderit.* Ubi perperam Editio Heroldi *Infestorem* præfert. Wippo de Vita Chunradi Salici pag. 428: *Quos Cubiculariorum Magistros, quos Infertores et Pincernas et reliquos Officiarios ordinaret.* Et ann. 1038: *Quidam bene valens vir Cunradus Infertor ciborum Imperatoris cum aliis interfectus est.* Charta Hugonis Episc. Gratianop. ann. 1110. in Tabulario ejusd. Ecclesiæ f. 35: *Signum Odonis Infertoris dapium, sive Seneschalci.*

INFERTUM. Isidorus lib. 20. cap. 3: *Infertum, vinum, quod altario libatur, atque offertur.* Gloss. Ælfrici: Messewin, id est, *Vinum, quod ad Missam offertur.* Vide *Fertum, Confertum.*

INFERTURIA, pro *Infertorium*, Vas, quo aliquid infertur, sive thus ad thuribulum, vel dapes ad mensam. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5: *Candelabra argentea et ænea, lucerna, turibulus et Inferturia ex auro et argento, et omni lapide pretioso ornatos.* Infra: *Ad ministerium refectionis... discos et parasidas, fialas et Inferturias, argento scultas et auro, perlucidas, etc.* In alia ejusd. Rudesindi, ibid. *Lucerna, id est, turibolorum ex auro, cum sua Offerturia, capsas argenteas, etc.* Alia Ferdinandi M. Regis æræ 1101. apud eumdem tom. 6: *Turibulos duos aureos cum Inferturia aurea, etc.* Alia ejusd. Regis ibid.: *Servitium de mensa, id est, salare, Inferturia, tenaces, trullone cum coclearibus decem, etc.*

INFESTARE, Offendere, invadere. [Papias: *Infestari, objurgare, altercari, insectari.*] Regiam Majest. lib. 2. cap. 63. § 1: *Vassallus non potest Infestare dominum suum, salva fide homagii sui.* Idem etiam quod *Fatigare*, in Foris Aragon. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Aragon. ann. 1247. fol. 6: *Nullus homo pro aliquo clamo, quod habeat de alio homine, potest per seipsum testare, seu Infestare ullas causas mobiles aut immobiles de illo homine, de quo facit clamum, etc.*

* *Infester*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 112: *Lequel le Royer Infesta le suppliant de grans paroles injurieuses.* Sed et pro Fatigare, Gall. *Presser, importuner*, in aliis Lit. ann. 1390. ex Reg. 139. ch. 22: *Icellui Vincent retourna devers ledit Symon pour le Infester et exciter à jouer aux dez ou à la paume.*

* INFESTARE SE, Festinare, celerare, Gall. *Se presser.* Mirac. S. Jacobi major. tom. 6. Jul. pag. 47. col. 2: *Ermengotus*

videns Christianorum religionem Moabitarum impetu deprimi, sui exercitus robore circumvallatus ad debellandam eorum sævitiam, quasi sub invincibilis pugnæ argumentis se Infestavit.

INFESTATUS, Morbus equinus, *cum equus videtur habere collum parum extensum, ita quod digitis vix potest capi vel astringi, et in suo motu velut infunditus impedire videtur, et ejus oculi lacrymantur.* Ita Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agric. cap. 21. Ubi Gallicus Interpres vetus vertit, *Enfesture*. Italis, *Infestato*, est qui doloribus vexatur.

¶ **INFESTINATIO.** Concil. Narbon. ann. 791. inter Instrum. novæ Hist. Occitanæ tom. 1. col. 27: *Ostendit quod nullo modo Episcopum ponere illuc potuisset ob Paganorum Infestinationem*, id est, *Infestationem*, ut lubentius legerem.

¶ **INFESTIO.** Historia Monasterii Novient. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1155: *Ipso anno cœpit Abbas jam dictus debilitari, ita quod in manibus ejus et cruribus pustulæ tumescerent, ex quibus sanies ebulliebat. Quo morbo semper invalescente, discrimen impositum est ei Infestionis, et probandus ad mensem et dimidium in sequestro recluditur.* Puto legendum *Infectionis*, hacque voce contagionem significari, Gall. *Infection*. Sententiam confirmat segregatio unius mensis cum dimidio; tantumdem enim temporis segragari solent qui pestilentia inficiuntur.

* **INFESTOR**, pro *Infertor*. Vide in hac voce.

¶ **INFESTUCARE**, Per *festucam* in possessionem mittere. Vide *Festuca* sub finem.

¶ **INFESTUMINARE**, *Mare latrocinando infestare.* Laurentius in Amalthea.

¶ **INFEUDARE**, Feudum conferre, in feudi possessionem mittere. Charta ann. 1270. ex Archivo Majoris-monasterii: *Prior de Combor Infeudat Guillelmum Bandain Militem de quibusdam terris per unum par cyrothecarum, de pretio trium denariorum, reddendarum singulis annis, et dictus Miles obediet Priori tanquam domino feodali.* Chron. Cœnobii Schutterani inter Vindemias Litter. Schannatti pag. 19: *Per hoc* (diploma) *idem Imperator nostrum Monasterium quoad temporalia, sive, ut aiunt, regalia, novo a se erecto Bambergensi Episcopatui jure feudi tradidit, unde in hodiernum usque diem Abbates nostri ab Episcopo Infeudantur.* Concil. Tarracon. ann. 1591: *Ne viri Religiosi sine consensu sui diœcesani Episcopi, possessiones monasteriorum vendant... aut Infeudent.* Vide *Feudum*.

¶ INFEUDATIO, Collatio in feudum, in Charta Caroli Rom. Regis ann. 1348. apud Steyer. in Commentariis ad Historiam Alberti II. Ducis Austriæ, col. 149.

* **INFFRENATUS**, Freno instructus. Acta Inquisit. Carcass. MSS. ann. 1308. fol. 39. r°: *Guillelmus frater suus quadam nocte... tradidit sibi mulum, seu mulam, essalatum et Inffrenatum.*

INFIBLARE, Infibulare, cingere, circumdare, et ligare, apud Apicium lib. 8. cap. 7.

* **INFICATIO**, *La negacione del debito.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* **INFICATUS**, INFICHATUS, Infixus. Stat. civil. Cumanæ cap. 30. ex Cod. reg. 4622. fol. 132. v°: *Non possit nec debeat exportare de ipso massaritio... nec assides, nec plodas Inficatas, nec aliqua lignamina posita in labore.* Ibid. cap. 96. fol. 155. r°: *Nec plodas Infichatas.*

INFICERE, pro Inferre, apud Interpretem S. Irenæi lib. 2. cap. 29. *Consternationem Infecit*, id est, intulit, vel incussit.

INFICIARI. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 52: *Testis falsus non impunitus erit, et qui accusat inique, non effugiet; et tamen fuisti ausus Inficiari Athanasium*; id est, falsi criminis accusare, eique injuriam inferre. *Inficiator Reginæ*, id est, accusator, apud Gregorium Turon. lib. 5. cap. 49. *Inficiatrix*, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ. Apud Nonium *Inficiatores*, dicuntur *falsi criminis objectores*, ex Cicerone lib. 1. de Oratore. In Glossis Græco-Lat.: Ἀγνώμων, *Perfidus, Fraudulentus, Inficiator*. Vetus Interpres Juvenalis ad illud Sat. 13. v. 23:

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem.

Qui tam sacrum celebratur, ut non quotidie delinquant Inficiantes hominem. Ubi *Inficiantes* dici videntur homines pravi.

¶ **INFICIATUS**, Infectus, corruptus. Miracula S. Gibriani, tom 7. Maii pag. 621: *Membra arida, diversisque morbis sive venenis Inficiata.*

¶ **INFICIENTIA**, Negligentia, incuria, Epistola Johannis de Monsteriolo, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1342: *Vere quidem antipapam nominaverim, ex quo maxime tanto sub rigore in re dubitatissima verum Papam se reputat; nihil offert, nihil aperit, nihil hortatur, nihil monet, nisi suam per Inficientiam processus Cardinalium, ac notam torporis et negligentiæ nostrorum regalium ac super nuntiorum apostolicorum accusationem, ad eum accedere debeamus.*

¶ **INFIDARE**, Idem quod *Infiduciare*. Concil. Legion. ann. 1012. can. 42: *Mulier in Legione non capiatur, nec judicetur, nec Infidetur, viro suo absente.*

INFIDELES, [Qui fidem Christo non habent, vel Regi dominove feudali quam jurarunt, non servant.] Vide *Fideles*.

INFIDELIA, ἀπιστία. Gloss. Lat. Gr. Vide *Infidia*.

¶ **INFIDELITAS** erga Regem dominumve feudalem. Vide in *Fideles*.

INFIDIA. Gloss. Gr. Lat.: Ἀπιστία, *Incredulitas, Infidia, diffidentia, perfidia.* Ita et in Gloss. Lat. Gr.

¶ **INFIDIS**, Infidus. Pactum ann. 1232. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 283: *Convenio tibi Willelmæ ut ego Grimandus non deffendam me alicui homini viventi, qui me vocare voluerit, ut non sim falsus et Infidis in aliqua curia.*

INFIDUCIARE, [In *fiduciam* seu pignus dare.] Vide in *Fiducia*.

* **INFIGERE**, Inserere. Pontif. Mogunt. MS. fol. 24. v°. ubi de Ordinatione subdiaconorum: *Singuli, accepto fanone ab episcopo, capita sua Infigant subtili, quod episcopus habet in manibus.* Galli diceremus: *Passent leurs têtes dans l'aube.*

1. **INFILARE**, vox Italica, Gallis *Enfiler*, Filo trajicere. *Infilatas castaneas offerre*, in Actis S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 185.

¶ INFILATURA FICUUM, Series Ficuum filo trajectarum, in iisdem Actis pag. 147.

* 2. **INFILARE**, Filo seu fune colligare. Guido de Vigev. de Modo expugn. T. S. MS.: *Cum duabus cordis grossis uno pollice grosso, longis ut sunt scalæ, Infilentur et fortiter ligentur.*

* **INFILÇARE**, INFILSARE, Filo seu lino trajicere, Gall. *Enfiler*, Italis *Infilzare* est transfigere. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 12. ex Cod. reg. 4621: *Notarii teneantur.....: copias dictarum accusationum... ligare seu Infilçare.* Convent. Saonæ ann. 1526. pag. 30: *Et in actis cancellarii infrascritti reperiantur fuisse Infilsata.*

✱ **INFIMO.** [Deprimo, *Infimum* facio. *Apul.* 1. *Met.* Manes sublimare, Deos *Infimare.*]

INFINALITAS. Guigo Prior Carthusiæ de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 25. de Deo: *Nec potest ullo modo, vel pro sui puritate maculari, pro sua simplicitate dividi, vel pro sua immensitate comprehendi, vel pro sua Infinalitate mensurari.*

¶ **IN FINE**, Locutio Gallica, *Enfin*, Tandem, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 29.

* **INFINGERE**, *Tangere, vel colorem immutare.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 4641.

¶ **INFINIBILIS**, Infinitus. Apuleius de dogmate Platonis: *Materia cum viduata sit fine, Infinibilis recte videri potest.* Occurrit apud Martian. Capellam lib. 2. cap. 45. et in Vita B. Gerardeschæ, tom. 7. Maii pag. 166.

¶ **INFINITABILIS**, *Negabilis*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 301. Legendum *Inficiabilis*.

¶ **INFINITARE**, *In infinitum protrahere*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

* **INFINITARI.** Barel. serm. in festo S. Thomæ Cantuar.: *Merito passionis Christi opera nostra Infinitantur et fiunt infiniti meriti.*

¶ **INFINITILOQUENTIA**, *Infinitas sermonis, scil. cum sermo non potest reperire exitum.* Idem Goclen.

¶ **INFIRMARE**, Ægrotare, infirmum esse. Agnelli Liber Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 182. col. 2: *Misit Legatum suum Romam, qui diceret, quia egressus de civitate venire voluit et Infirmavit. Infirmans, Ægrotans*, in Barthii Glossario ex Guiberti Historia Palæst. *Infirmandus*, eadem notione, in Capitulari 2. Theodulfi Episc. Aurelian. apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 44. Passivum *Infirmari*, pluries occurrit in Evangelio secundum Johannem cap. 11. et alibi.

* *Einfermeté pestilante*, Morbus pestilens, in Chron. S. Dion. tom. 3. Histor. Franc. pag. 225. *Enfermeté ou maladie, appellée vamon*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 293. *Enfers*, pro *Infirme*, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 217: *Tout li Crestien Enfers, et li autre qui pour leur chozes vendre demourroient en Damiette, il seroient tout asseur.* Vitæ SS. Patrum ibid. in Glossar.: *Tuit li Enfers, qui venoient à son moutier, estoient sané par ses prieres.*

INFIRMARIUS, Officium Monasticum, *Frater, cui cura infirmorum commissa est*, ait Lanfrancus in Statutis Ordinis S. Benedicti cap. 9. de quo agunt Regula Canonicor. ex Concilio Aquisgran. cap. 142. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. et alii passim, præter Hæftenum lib. 11. Disquis. Monastic. tract. 5. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Νοσοκόμος col. 1003.]

* *Enfermier*, in Ch. ann. 1401. ex Chartul. 23. Corb. et in Reg. 13. ejusd. monast. sign. *Habacuc* ad ann. 1510. fol. 21.

¶ INFIRMARIÆ MONIALES, Quibus cura est infirmorum, in Charta ann. 1249. pro *Monialibus Infirmariis* Ecclesiæ B. M. de Fontanis. Vide locum in *Domus Dei*, Nosodochium.

INFIRMARIA, Nosocomium, conclave infirmorum, in Monasteriis præsertim, vulgo *Infirmerie*: in Tradit. Fuldens. lib. 3. trad. 35. apud Mattheum Paris ann. 1252. Thomam Stubs de Actib.

Pontificum Eboracens. ann. 1285. Will. Thorn. ann. 1128. etc. *Domus infirmorum*, in Concilio Meldensi ann. 845. can. 53. apud Petrum Venerab. lib. 1. de Mirac. cap. 19. Leonem Ost. lib. 3. cap. 49. et alibi non semel : in Vita Sancti Altmanni Episcopi Pataviens. pag. 64. etc. Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis MS. cap. 40 : *In Infirmaria tria sunt genera infirmorum. Sunt enim quidam, qui lecto prorsus decubant. Sunt alii qui de infirmitate convalescunt, et jam surgere et ambulare possunt ; sed tamen pro reparatione virium adhuc in Infirmaria sunt. Sunt alii, qui hujusmodi infirmitatem non habent, et tamen in Infirmaria assidue comedunt, et jacent, ut senes cæci, et debiles, et hujusmodi, etc.*

⁂ [« *Infirmarie* de ultra Rodanum. x. solidos fortium. (Testament. presbyt. Durand, an. 1245. mus. arch. dep. pag. 142.) »]

⁂ INFIRMARIA. [Ut *Infirmariæ generales*, statum tempus quo sanguis monachis minuebatur vel secabatur vena : « Item quod *Infirmarie* que consueverunt fieri ante adventum Domini et ante quadragesimam regulariter fiant sicut moris est apud Cluniacum, ita quod una pars conventus sit in *Infirmaria* et alia pars remaneat in conventu. (Chart. Clun. coll. Burgund. B. N. t. 82. n°. 337, an. 1264.) »]

¶ INFIRMARIÆ GENERALES, in Consuetudinibus Cluniacensibus ann. 1301. e MS. B. M. Deauratæ, Idem quod *Minutiones generales*, Stata nimirum tempora, quibus sanguis Monachis *minuebatur*, seu vena secabatur : de quo more plura in *Minuere sanguinem*.

* Consuet. MSS. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Cellarius quando facit suas Infirmarias,... dat abbati et suis familiaribus, in qualibet illarum dierum, unam peciam bovis et sex dornos dictarum esquinarum porci... Similes offas dat cellarius, quando facit Infirmarias suas.*

INFIRMITORIUM, ut *Infirmaria*, Nosocomium, in Chronico Montis-Sereni ann. 1170. 1184. apud Willelmum Thorn. ann. 1312. etc.

INFIRMATORIUM, apud Cæsarium Heisterb. lib. 1. cap. 35. lib. 9. cap. 2. et in Chronico Montis-Sereni ann. 1219. pag. 124. [*Infirmatorium claustrum*, in veteri membrana apud Ludewig. tom. 8. pag. 218.]

* INFIRMATORIA, Conclave infirmorum, Gall. *Infirmerie*. Testam. Isabel. dalph. Vienn. ann. 1345. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 219. col. 2 : *Item do et lego meum brevialle fratribus Minoribus Bisuntinensibus et conventui ipsorum pro Infirmatoria.*

¶ INFIRMERIUM, Eadem notione, apud Fantonum Hist. Avenion. pag. 178.

INFIRMARIA interdum est ipsum *Infirmarii* officium, ut apud Innocent. III. lib. 14. Epist. 121.

⁂ INFIRMIS, [Idem ac infirmus. *Ammian.* 2. 6. Coagmenta lapidum recens structorum, madoreque etiamnum infirmium.]

* INFIRMITAS, Damnum, calamitas, pernicies, nostris *Mal*. Instr. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 157. col. 1 : *Item destinantur commissarii ad reparandum itinera, et diu est, duravit ista Infirmitas, qui incedunt per patriam cum tribus aut quatuor ronsinis, notariis et servientibus et timorant gentes.*

INFIRMITAS DE RESEANTISA. Vide in *Residentes*.

INFIRMITATES, [Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro infirmitate Monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. n. 42 : *Cocti omni tempore mutant Infirmitates suas, mane post tres orationes, vel si tale tempus est, talisque dies post Litaniam, et vespere statim mutatis diurnalibus calceis et cultello, nihil loquuntur ibi, nisi fuerit causa pertinens ad Infirmitatem eorum necessaria, et hoc ita quiete, ut vix queat audiri ; mutantur autem in domo infirmorum, in loco ad hoc deputato.*] Usus veteres Cisterciensis Ordinis cap. 69 : *Et fiat intervallum, ut qui voluerit se calciare, vel ad secessum ire, aut Infirmitates remutare, aut manus abluere, etc*

* INFIRMITATUS, Infirmus. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 189. edit. Hearn. : *Sed dux graviter Infirmitatus se excusavit.* Vide supra *Infirmare*.

¶ INFIRMITORIUM. Vide in *Infirmare*.

INFISCARE, In fiscum redigere, confiscare. [* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Infiscare, Forfaire ses biens et perdre.*] Lex Aleman. tit. 25. et 26 : *Res ejus Infiscentur in publico.* Annales Franc. S. Nazarii ann. 786 : *Possessiones vero vel agros eorum omnes Infiscati esse noscuntur.* Rodericus Tolet. lib. 2. de Reb. Hispan. cap. 14 : *Ecclesiarum reditus Infiscavit, et privilegia earum abstulit.* Lib. 3. cap. 15 : *Omnia restituit, quæ Egica Infiscarat.* Adde lib. 6. cap. 10. lib. 7. cap. 2. Joan. Diac. Neapolit. in Chronico Episcoporum Neap. in S. Joanne : *Unde Dux valde iratus dixit eundem jugulare Tiberium, et totius episcopii servos possessionesque Infiscari.* Adde Annales Bertin. ann. 871. [Concilium Avenion. ann. 1029. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 619. Charta ann. 678. apud Felibian. Hist. Sandionys. pag. IX.] Vide *Fiscus*.

INFISTULATUS, [Morbo *Fistula* dicto laborans.] Vide in *Fistula*

* INFITEOS, Idem quod *Emphyteusis*. Charta ann. 1033. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 17 : *Et post pœna soluta et Infiteos in sua maneat firmitate, quia sic inter nos stetit adque convenit cum stipulatione subnixa. Infiéxer*, Per *emphyteusim* possidere, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 78 : *Comme Pierre de la Rue eust prins et Infiéxé héritablement... une moytoyerie, pour trois sextiers de froment et quatre poules de rente hérital, etc.*

INFITEUS, *Negator rationis meæ*, ab *Inficiari*. Ita Iso Magister in Glossis. Videtur legendum *Infitens*. Glossæ Lat. Græc. : *Infitentes*, ἀρνούμενοι. Vide *Inficiari*.

* INFIXERE, pro Infigere. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 509 : *Idem Johannes tenens in manu sua unum parvum cutellum, cum quo faciebat unam classedram seu brochiam ad Infixendum in quodam dolio, a quo vinum extrahere volebat, etc. Infixer*, pro Inserere, in Charta ann. 1376. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Les seauls mis et pendans aux lettres de composition de finances, parmi lesquelles ces présentes sont Infixées, sont les propres seauls.*

¶ INFLABELLARE, Inspirare. Tertull. adv. Valent. cap. 23 : *Omnibus elementis et corporibus ignis Inflabellatus est.*

¶ INFLABILIS, Qui potest inflare vel inflari ; active enim sumitur et passive. Lactantio de Opificio Dei cap. 11. pulmo dicitur *viscus Inflabile atque aeris capax*. Cæl. Aurel. lib. 2. Tardorum cap. 2 : *Inflabilis virtutis qualitas.* Idem lib. 5. cap. 1 : *Allium Inflabile.*

⁂ INFLAGRO, [Intus flagro, vel accendor. *Solin.* 5. *ad fin. de Sicilia*. Sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, et, nullo *Inflagrante* halitu, ab ipso Numine fit accendium.]

¶ INFLAMIA, Inflammatio. Miracula MSS. Urbani V. PP. : *Passus fuit malum casualiter in pede dextro ; primo erat modica Inflamia, etc.*

¶ INFLAMINATUS, Incensus, quasi flamine inspiratus, nisi forte legendum sit *Inflammatus*. Vita S. Marcellinæ Virg. tom. 4. Julii pag. 232 : *Cum ipsa per se ad sancte agendum Inflaminata, tum B. Ambrosii fratris libris... excitata.*

⁂ INFLAMMANTER. [*Gell.* 10. 3. *circa med.* Acriter et *Inflammanter* facit comploratione[m] tam acerbæ rei.]

⁂ INFLATE. [Tumide. Translate *Cæs.* 2. *B. C.* 17.]

¶ INFLATICUS, Inflans, *Inflatico tumore turgescens*, in Vita S. Guthlaci, tom. 2. April. pag. 46.

¶ INFLATOR, Qui inflat. Gloss. Græc. Lat. : Ἐμφυσητής, *Inflator*.

¶ INFLATURA, Inflatio, Gall. *Enflure*. Miracula MSS. Urbani V. PP. : *Duravit ipsa Inflatura quasi per duos menses.*

* INFLEBILIS. Vide supra *Indeflebilis*.

¶ INFLICTIO. Charta ann. 1360. fol. VIII^{xx} VII. Regesti Johannis Comitis Pictav. ex Chartophylacio Regio : *Cum humili Inflictione significatum nobis fuit*, hoc est, *afflictione*, ut conjecto ; hic enim sermo est de querimoniis delatis ad Comitem. *Multa Inflictione corrigere*, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 17. [* Idem videtur quod Expositio, expostulatio.]

* INFLINGERE, pro Infligere, in Stat. criminal. Saonæ cap. 32. pag. 67.

INFLORARE. Odo Cluniac. serm. de S. Benedicto : *Plebs urbana, nobilibus viris conserta, Clericorum etiam honestis quasi Inflorata personis, etc.* Id est, in modum campi distincta floribus. [*Ecclesiam possessionibus variis ditatam personis honestissimis Inflorare*, In Epistola Henrici Huntindon. Archidiac. Lincoln. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 181. *Inflorari*, *Honore florido vigere*, apud Barthium in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.]

* INFLUENTIA AQUARUM, Inundatio. Instr. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 192. col. 2 : *Attentis oneribus quæ acthenus huc usque supportare habuerunt, et mortalitatibus, Influentiis aquarum, raritate et sterilitate fructuum, etc.* Paulo ante : *Aquarum inundationibus.*

* INFLUOR, Influxus. Vita fabul. S. Marini tom. 2. Sept. pag. 217. col. 1 : *Ingressus* (Diabolus) *fatuum et vacuum pectusculum cujusdam mulierculæ, implevit illud antiquæ suggestionis Influore.*

⁂ INFLUVIUM. [Profluvium. *Vellej.* 2. 120. *extr.* Ut protinus pariter sanguinis cerebrique *Influvio* exspiraret. Alii legunt *profluvio*, alii *effluvio*.]

¶ INFOCARE, verbum Italicum, Candefacere, inflammare. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 64. * : *Sibi extrahebatur cor cum aliquibus uncinis ferreis Infocatis ab ipsis dæmonibus.*

* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP. : *Fuit igitur* (Macrinus) *ductus per urbem in curru rectus et nudus et cuidam stipiti alligatus et passim ferris seu tenagulis et forcipibus Infocatis afflictus.*

¶ INFODERARE, Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere, Gall. *Fourrer, Doubler*. Computus ann. 1333. Hist. Dal-

phin. tom. 2. pag. 275 : *Pro Infoderando mantello Dom. Comitissæ et corsetto de vayro minuto, et pro quinque armineis, unc.* x. Et pag. 276 : *Pro Infoderando mantello dominæ Burgæ de pannis vayris, unc.* IV. *taren.* XVIII. Infra : *Pro Infoderandis robis Domini de veluto et de vayro, unc.* VIII. *taren.* VIII.

¶ INFODERATURA, Pellis vel Pannus villosus vesti assutus, Gall. *Fourrure*, ibidem : *Pro Infoderatura caputii Dom. Johan. Elemosinarii, taren.* II. *Infoderatura vayrorum*, in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89. Occurrit etiam in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 106.

* **INFODITUS**, pro Infossus, Gall. *Enfoui*. Occurrit ubi de capitali pœna, qua feminæ damnabantur, sermo est. Tabul. Fossat. fol. 3 : *Quædam mulier, quæ furata fuerat sotulares et pannos lineos,..... capta fuit et incarcerata, quæ inventa signata, Infodita fuit sub furchis nostris.* Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 50. r°. ad ann. 1331 : *Marote Duflos... pour souppechon de larrechin, fust fustée à le banllieue seur le pic et seur le pele et d'estre Enfouie toute vive.* Vide supra *Fossa* 1.

* Hinc locum, ubi mortuorum cadavera terræ infodiuntur, *Enfeu* vocant Andegavenses, teste Menagio Hist. Sabol. pag. 239. quomodo etiam legendum est, pro *Enseu*, in Testam. Isab. ducissæ ann. 1482. tom. 3. probat. Hist. Brit. col. 426 : *Pour faire parachever et construire nostre chapelle... en ladite église de S. François de Nantes, jouxte nostre Enseu. Enfouir* quippe dixerunt nostri, pro Humo mandare, sepulcro condere. Compend. Hist. Franc. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 278 : *Hues... morut et fu Enfouiz en l'yglise seint Denis de France.*

¶ **INFOEDATIO**, pro *Infeodatio*, Traditio in feudum, apud *Laguille* Hist. Alsat. pag. 32. Probat. col. 2. Vide *Feudum*.

* **INFŒDERABILIS**, Implacabilis, inexorabilis. Vita S. Joan. Laudens. episc. tom. 3. Sept. pag. 163. col. 2 : *Contra Nabuzardam vero, ignominiosum scilicet coquorum principem, tam Infœderabile gerebat bellum, etc.* Vide *Infœderabiliter*.

¶ **INFŒDERABILITER**, Implacabiliter, sine fœdere. Petrus Damianus in Vita S. Odilonis cap. 10 : *Deflentes* (dæmones) *quod orationibus et eleemosynis quorumdam adversus eos Infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum.*

INFOLLONICATUS. Gloss. Gr. Lat. : Ἄκναφος, *Rudis, Infollonicatus, Impolitus*. Sic etiam MS. qui fullonis operam non habuit.

¶ **INFORARE**, *In foro placitare*. Gloss. Isid. Plautinum verbum, quod interpretantur, In jus vocare.

¶ **INFORCERE**, Munire, Gall. *Fortifier*. Charta Communis Suession. apud Perardum pag. 336 : *Ad villam claudendam et Inforcendam, etc.* Vide *Infortiare* in *Fortia* 3.

¶ **INFORCIA**, Vis, violentia, Gall. *Force*. Charta Philippi Franc. Regis in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1347 : *Infra dicta fossata non habebimus ullam occasionem, violentiam, Inforciam, justitiam, captionem, venationem, etc.* Vide *Fortia* 2.

¶ **INFORCIAMENTUM**, Munitio. Privilegium ann. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. : *Pro turribus et Inforciamentis aliis faciendis in muro civitatis.* Vide *Fortia* 3.

* Nostris *Enforcement*, eodem sensu. Lit. Ant. dom. de Bellojoco ann. 1361. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 27. r° : *Pour certains Enforcemens et réparations que nostredit pere fist faire audit chastel, pour la doubtance de messire Jehan de Vernny, quant il se tourna ennemi du royaume ; lesquelz Enforcemens cousterent bien deux mille livres Parisis à nostre pere.*

¶ **INFORCIARE**, ut *Infortiare*. Munire. Vide in hac voce et in *Fortia* 3.

¶ **INFORCIATI** SOLIDI, Quorum materia purior erat minimeque adulterata. Vide *Moneta*.

¶ **INFORCIATUM** RUBRUM, Gall. *Rouge foncé*, Spissius, minusque lucidum, in Actis Episcoporum Cenoman. pag. 390.

INFORESTARE, In silvam convertere. Vide *Foresta*.

¶ **INFORMACEUS**, *Formarius paries, qui duabus tabulis circundatis, tamquam in formam infercitur*, in Amalthea.

¶ **INFORMARE**, Docere, monere, Gall. *Informer*, apud Lobinell. in Glossario tom. 3. Hist. Paris.

¶ INFORMARE SE, Inquirere, Gall. *s'Informer*, in Diplomate Xysti IV. PP. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 687. in Regesto magnorum dierum Campagniæ, apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 223. in Litteris Innocentii VI. PP. Ludewig. tom. 6. pag. 15. etc.

¶ INFORMARI, Edoceri, certum fieri, Gall. *Etre Informé. Certitudinaliter sumus Informati*, in Litteris anni 1370. apud Rymer. tom. 6. pag. 662. *Per Præsentium portitorem Informabimini plenius*, in Litteris ann. 1378. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 44.

¶ INFORMATIO, Gall. *Information*, Inquisitio. *Audito super hoc dicto ballivo loquente et Informatione super hoc facta, injunctum est dicto ballivo, etc.* apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 233. Occurrit alibi.

⁎ **INFORMIDABILIS**, [Informidatus. *Coripp.* 2. *Laud. Justin.* 354. Omnis erit judex *Informidabilis* illi.]

INFORMITAS, Deformitas, apud Julianum Toletanum lib. 3. Prognost. cap. 30.

¶ **INFORNARE**, verbum Italicum, Gallis *Enfourner*, Panem in furnum immittere, inducere. Occurrit in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1280. apud Murator. tom. 8. col. 1147. Vide *Infurnare*.

* **INFORRARE**, Pellitio instruere. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. v° : *Item de aliquo varnazono drappi integri,.... Inforrato de pelle, etc.* Vide *Infoderare*.

INFORTES, pro *Fortes*. Cathwlphus in Epistola ad Carolum Magnum :

> Hic Deus adjutor valde tibi semper adinstat,
> Impia qui tulit tibi semper bella per orbem,
> Obruit Infortes, simul et humiles honoravit.

1. **INFORTIARE**, [Munire, Gall. *Fortifier*. Charta Ricardi Regis Angl. ann. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 2. pag. XVI : *Andeliacum non poterit Infortiari.* Epistola Philippi IV. Franc. Regis ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1251 : *Castra, villas et loca dictæ terræ contra nos muniverunt et Infortiaverunt, muniunt et Infortiant tota die.* Rursum occurrit apud eumd. Mart. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1107. 1142. Murator. tom. 6. col. 458. 476. 482. et alibi.] Vide in *Fortia* 3.

* 2. **INFORTIARE**, Securiorem facere. Charta Hugon. ducis Burg. ann. 1234. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. *Teneor Inforciare, meliorare et renovare securitatem de prædictis conventionibus observandis.*

* 3. **INFORTIARE**, *Fortiam* seu vim inferre, Gall. *Forcer*, alias *Inforser*. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 16 : *Item quod dicti rei.... præfatam relictam, præter et contra ejus voluntatem, vi et violentia illuserunt et ea abusi fuerunt ipsamque Infortiaverunt et carnaliter cognoverunt. Inforsant lesdiz religieux et leurs tenans de paier coustumes*, in Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 318. Vide *Fortia* 2.

* 4. **INFORTIARE** CURIAM, Eam competenti judicum numero munire. Judic. ann. 1267. in Reg. *Olim* parlam. Paris. : *Cum supplicasset abbas S. Richarii domino regi, ut curiam ejus Infortiaret, quia satis fortis non erat ad justitiandum Mathæum de Roya militem, qui erat ejus homo ligius ;... ordinatum est quod baillivus Ambianensis iret ad curiam dicti abbatis Infortiandam.* Vide in *Par*.

¶ **INFORTIATI**, Species monetæ *fortis*, seu purioris minusque adulteratæ. Vide *Moneta*.

* **INFORTIATIO**, Munitio. Charta ann. 1256. in Reg. N. Chartoph. reg. ch. 10 : *Si vero consilium fuerit quod* (castrum) *integrum dimittatur, recuperetis expensas operum, quas gentes nostræ in ejus Infortiatione fecerunt.* Vide supra *Inforciamentum*.

INFORTIATUM, Pars una Digestorum Juris, quod barbari nostri Jurisconsulti in tres partes divisere, *Digestum novum, Infortiatum, et Vetus* : quæ nomina Bulgari et Azonis sæculo nata tum primum aiunt, nomenclationis etymo hactenus incerto, cujus quidem meminit Robertus de *Swapham*, qui vixit sub Henrico III. Rege Angliæ, in Chronico Monasterii Petroburgensis : quo loco ait, Benedictum, ejusdem Ecclesiæ Abbatem, qui mortuus est anno 1194. describi fecisse plures libros juridicos, atque in iis *Institutiones Justitiani* (sic), *cum Authenticis et infortiato, Digestum vetus, tres partes, cum Digesto novo, summam Placentini, totum corpus Juris in duobus voluminibus.* Apud Seldenum in Præfat. ad Angliæ Historicos, editos anno 1652. num. 8. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. part. 2. cap. 22. § 159. 160.]

* Stat. Vercel. lib. 3. pag. 61. r° : *Et unus tertius qui legat extraordinarie in Legibus, scilicet Digestum novum et Infortiatum.* Minus recte a Cangio *Digestum vetus* ultimo loco recensetur, cum *Novum* præcedere debeat.

¶ **INFORTUNARE**, Infortunatum reddere. Præfat. pro benedictione conjugum in Missali Paris : *Deus... quo benedicente nemo Infortunabit.*

* **INFORTIATUS**, dicitur in foro Ecclesiastico is, in quem ultima monitio seu excommunicationis sententia lata est, vulgo *Réaggravé*, alias *Engrégié*. Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 58 : *Bedoin fist excommenier et Engrégier ledit vigneron.* Unde *Agrégement*, Ipsa excommunicationis sententia, in Lit. ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 111 : *Par fulmination de sentences et autres Agrégemens, etc.* Sentent. ann. 1246. ex Tabul. episc. Paris. : *Accedens ad nos Johannes de Versaliis armiger non solum excommunicatus ;.... sed et Infortiatus cum uxore et familia sua, etc.*

* **INFORTIFICATIO** opponitur *Infortiationi* supra. Charta admort. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 392 : *Cum in dicto earum monasterio, propter ejus*

Infortificationem, guerrarum voragine, tute nequeant residere.

⁂ *Infortuner*, eadem acceptione, in Epist. ann. 1559. tom. 1. Comment. Cond. pag. 626. ult. edit.

INFORTUNIOSUS Infortunatus, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 3.

⁂ **INFORTUNIUM**, Maleficium, scelus. Interrog. Templar. ann. 1310. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 180. col. 2: *Deposuit quod gentes dicebant, quod quia clandestine recipiebantur fratres in dicto ordine, quod aliquod Infortunium in ipsa receptione fiebat.*

INFRA, passim pro *Intra*, unde Italicum *Fra.*

⁂ Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 739: *Petrus Dominici obviavit retro conventum fratrum Minorum Tholosæ Sancio de Podio portandi.... unam lanternam cum candela Infra.*

¶ INFRA BREVE, Brevi, propediem, Gall. *Dans peu*, apud Rymer. tom. 4. pag. 633. col. 1.

INFRA SE, vel INTRA SE, quod dicimus, *A part soi, en soi-mesme.* Acta S. Ceciliæ Virg. et Mart.: *Tunc Valerianus respiciens, cœpit Intra se legere, etc.* Mox: *Cumque hoc Infra se legisset, etc.*

INFRACTIO ATRII ECCLESIÆ, pro qua solent exigi 30. libræ, ut est in Epistola Droconis Episcopi Bellovacensis ad W. Coepiscopum.

INFRACTIO BURGI, *Castri, Urbis.* Vide *Burghbrech.*

INFRACTIO PACIS, *vel ordinis, vel Christianitatis, vel legalitatis*, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. cap. 21.

¶ **INFRACTOR**, Qui infringit, violat, destruit. Donatio Ecclesiæ Westmonast. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 240: *Feci.... omnes Infractores seu diminutores hujus meæ eleemosynæ excommunicari.*

INFRACTURA, Delictum, crimen, vel quidquid leges *infringit*, et contra eas fit. Leges Henrici I. Regis Anglic. cap. 68: *Redduntur duæ libræ pro Infractura ordinis, etc.* Charta Caroli C. apud Doublet. in Hist. Sandionysiana pag. 788: *Itaque hanc procinctam Deo sanctoque ejus Dionysio donamus, cum omni videlicet judiciaria potestate, hoc est, bannum ..... omnemque Infracturam, et si quæ sunt aliæ consuetudines Legum, ubicumque infra totam præcinctam, sive in agris, sive in domibus, sive in viis publicis vel privatis evenerint, etc.* [Charta Ludovici Crassi Franc. Regis ann. 1136. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feudorum pag. 180: *Item de Infracturis ceterisque forisfactis, quæ in terris infra communiam fiebant, propter emendationem dominis plusquam quinque solidos persolvi non permittebant.* Charta Philippi Augusti ann. 1194. pro Atrebatensibus: *Quicumque intra pacem civitatis Infracturam fecerit de raptu, vel de furto, vel de plaga ad bannileugam, justitia nostra eum debet arrestare et coram Scabinis ducere, etc.* Infra: *Qui de Infractura civitatis falsum testimonium dixerit, sexaginta libras perdet.*]

⁂ *Infrainture*, nostris, eodem intellectu. *Mellées, injures, Infraintures, amessures, le laron, etc.* in Charta ann. 1311. ex Chartul. Regalis loci part. 1. ch. 30.

¶ INFRACTURA, Effractura, actio effringendi. Inter Formulas Bignonianas art. 26. exstat *Cautio de Infracturis*, cujus initium ita concipitur: *Contigit quod cellarium vel spicarium vestrum Infregi, et exinde annonam vel aliam raupam in solidos tantos furavi, etc.* Hac notione, ut reor, in Chartulario Prioratus S. Florentini sub Odone Abb. S. Germani Altissiod. ex Charta XI. sæculi legimus: *Incendium, homicidium, violentiam quæ vulgo appellatur Rapt, furtum, taxiam, Infracturam, assaltus, et quidquid culparum dici aut æstimari potest.*

⁂ INFRACTURA ATRII, Mulcta, quæ ob infracta atrii vel ecclesiæ jura exigebatur. Charta Henr. comit. Campan. ann. 1149. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 723. col. 2: *Prioratum sancti Eugendi in castro Firmitatis fundatum, cum atrio et Infractura ejus.* Vide *Infractio.*

¶ INFRACTURA BURGI. Vide *Burghbrech.*

INFRACTURA CHEMINI. Charta Communiæ Meldensis ann. 1179: *Si quis in chemino in alium violenter manus injecerit, et clamor inde processerit, et de hoc convictus fuerit, Infracturam chemini forisfactor 7. solidis emendabit.*

¶ INFRACTURA ECCLESIARUM, in Capitulis Caroli Calvi, apud Baluz. tom. 2. Capit. col. 150.

⁎ **INFRAMISSA RES.** Vide *Inframittere.* [FR.]

⁂ **INFRAMISSIO**, Quidquid alicui possidendum assignatur et in cujus possessionem mittitur. Pactum Ravennat. inter et Ferrar. ann. 1227. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 440: *Item quod omnes Inframissiones et tenutæ datæ per... potestates Ferrariæ et Ravennæ... diffraimittantur, reddantur et restituantur omnibus sine aliqua quæstione.* Aliud inter Paduan. et Ferrar. ann. 1234. ibid. col. 442: *Et si Inframissiones aliquæ factæ sunt pro communitatibus civitatum, revocentur et reducantur ad suum statum.*

⁂⁂ **INFRAMITIUM.** Vide *Mitium.*

INFRAMITTERE, Interponere. Gall. *Entremettre*, a voce *Mittere, Mettre.* Ratherius Veron. Episc. in Apologetico: *Ut quivis abhinc Episcoporum, si de Clericorum se Inframitteret rebus, anathemate foret damnatus.*

⁎ **INFRAMITTERE** BONA, In sequestro ea ponere clarigationis causa, et in possessionem ipsorum alterum deducere. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 30: *Statuimus quod si aliquod ablatum fuerit alicui de districtu bon. vel de civitate bon., vel aliquod debitum detentum a forensi aliquo, si ei non solvatur vel restituatur... potestas bon., si in civitate vel districtu invenerit de rebus et possessionibus hominum illius terre, unde fuerit ille, faciat Inframitti, et eis Inframissis denunciet Comuni illius terre... quod Comuni solvat nostri districtus, et si non fecerit potestas res Inframissas faciat dari insolutum ei, qui suum amisit.* [FR.]

INFRAMURANEUS, Infra seu intra muros urbis, vel castri. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22: *Domus vero Inframuranea... adplene spoliata est.*

INFRANARES, Mystax, superioris labri barba. Gloss. sancti Benedicti: *Infranares*, μύσταξ. Vide Sidonium lib. 1. Epist. 2.

INFRANG. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88: *Si eum tunc cognatio sua deserat, et pro eo gildare nolit, tunc volo, ut omnis illa cognatio sit Infrang, præter solum malefactorem, si ei nec victum det, nec pacem.* Vide *Infanc.*

⁂ **INFRASIA**, Ornamenti species, ut videtur, Gall. *Fraise.* Charta ann. 1360. ex Tabul. Massil.: *Senescallus dixit se pridem impignorasse penes syndicos civitatis Massiliæ.... Infrasiam de argento, item corrigium unum de argento, etc.* Nisi idem sit quod *Aurifrigia.* Vide in hac voce et infra *Orfresium.*

⁂ **INFRAUDARE**, Defraudare. Vita S. Paterni tom. 2. April. pag. 429. col. 1: *Illud memoriæ non Infraudabitur.*

⁂ **INFRENDA**, in Charta Caroli M. ann. 770. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 719. pro *Inferenda.* Vide in hac voce.

¶ **INFREQUENTATUS**, Infrequens, rarus, Sidonio lib. 4. Epist. 10. et lib. 9. Epist. 15.

⁂ **INFRESCAYRARE**, Herbis recentibus vel arborum ramusculis locum refrigerare. Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 150. col. 1: *Gascono et ejus socio, qui cum eorum asinis iverunt quæsitum dicta die de fresquieyra pro Infrescayrando dictam domum communem, cuilibet duos grossos.* Vide supra *Fresqueria.*

INFRIGDARE, Refrigerare, *Rafraischir.* Alexander Iatrosoph. lib. 1. de Passionib.: *Quæ Infrigdare et condensare possunt, adhibeantur adjutoria.* Passim apud hunc Scriptorem. Vide *Frigdor.*

¶ **INFRIGIDARE**, Ead. notione. *Æstivo tempore vinum Infrigidare*, in Chron. Mellic. pag. 417.

¶ **INFRIGIDATUS**, Frigefactus, rigens frigore. *Infrigidatis pedibus quidam dolor ascendens, etc.* in Processu de B. Petro Luxemburg. tom. 1. Julii pag. 586. *Hausto avide veneno decidit Infrigidatus*, in Meisterlini Hist. rerum Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 116. *Infrigidatus equus*, in voce *Cimona.* Metaphorice sumitur in Litteris Atrebatensium ad Raynoldum Archiep. Rem. ann. 1093. apud Acher. Spicil. tom. 5. pag. 540: *Sed Paternitatem vestram mirarmur plurimum in calce nostri negotii Infrigidatam existere.*

⁎ **INFRISCATORIUM**, [Ital. *Infrescatojo*, Gallice *Rafraichissoir*: « Pro valore unius *Infriscatorii*, in parte deaurati, ponderis XIII. librarum, unciarum VII. (Arch. Vatic. mandat. camer. apostol. 1456. f. 99.) »]

¶ **INFRIXATURA**, Fimbria. Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 93: *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare cappam pro equitando de samito, vel de aliquo panno aureo, vel serico, nisi tantum de panno laneo vel jamellocto absque omni Infrixatura.* Vide *Frisum.*

⁂ **INFRONITUS.** Vide infra *Infrunitus.*

¶ **INFRONTARE**, Terminari, Gall. *Aboutir.* Charta ann. 855. Marcæ Hisp. col. 789: *Vinea... qui* (sic) *Infrontat in strata et in castro Tarraça.* Alia ann. 876. ibid. col. 798: *Quia Infrontat ipse Palaciolus cum ipsas terras... de una parte in rio quem nuncupant Ferrario, de alia parte in terra de Anscricho inlateral, de tertio latus per summitate de ipso poio Infrontat in Kero Dandriso... de quarto vero latus Infrontat in terra de Castellano Abbate.* Vide *Affrontare.*

INFRONTARE SESE, Opponere sese, quasi frontem fronti opponere. Isidorus Pacensis in Chron. æra 769: *Tunc Abdirramam suprafatum Eudonem Ducem insequens, dum Turocensem Ecclesiam, palatia diruendo, et Ecclesias ustulando deprædari desiderat, cum Consule Franciæ interioris Austriæ nomine Carolum, virum ab ineunte ætate belligerum, et rei militaris expertum, ab Eudone præmonitum sese Infrontat, ubi dum pæne per 7. dies utrique de pugnæ conflictu excruciant, sese postremo in aciem parant, etc.*

Infrontationes, Fines, limites. Charta S. Willelmi Comitis et Monachi Gellonensis, apud Mabillonium tom. 5. SS. Benedict. pag. 89: *Habet vero has collaterationes et Infrontationes ab Oriente, etc.*

INFRONTATUS, Impudens, absque fronte, infrunitus. Concil. Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat: *Filios libertant, licet non possint, filiis congerrones Infrontati omnia congerunt.* Epistola Leonis Episc. Vercellensis: *Qui peccata populi manducant, et qui eleemosynas vendunt, et Infrontati ab Ecclesia thesaurum Ecclesiæ tollunt. Enfruns* dixerunt nostri, quasi *Infrontes*, aut *Infrunitos*. Le Reclus *de Moliens* in suo *Miserere :*

> Dieu par le Prophete disant,
> Contre les Enfruns panetiers, etc.

Guillelmus Guiartus in Historia Francica MS. :

> Phelippe renge ses batailles,
> De courtoise gens et d'Enfrune,
> Son conduiteur en a chascune.

Idem ann. 1270 :

> De gens courtoises et d'Enfrunes.

Infrontate, Impudenter. Fulgentius : *Catillare est per alienas domos Infrontate gyrare.*

¶ **INFRONTUOSUS**, ut *Infrontatus*. Rolandinus Patav. de factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 16: *Et reversus Rudigium vultu Infrontuoso, non aliter quam coluber tortuosus et falsus, diem expectabat et horam qua suas posset insidias perpetrare.*

¶ **INFRUCTIFER**, Qui non fert fructus. Non semel legitur in Chartis *Arbores fructiferæ et Infructiferæ, etc.*

¶ **INFRUCTUARE**, Fructus, seu grana in terram mittere. *Enfruiter*, in Consuetudinibus municipalibus *de Vallançay* et *de Vastan* in Biturigibus, et Blesensi art. 130.

* Nostris *Enfructuer* et *Enfruitter*. Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 37: *Jaçoit ce que le suppliant et les autres dessus nommez.... eussent icelle piece de térre Enfructuée et semée en blé, etc.* Aliæ ann. 1473. in Reg. 197. ch. 401 : *Laquelle piece de terre estoit Enfruittée partie de froment.*

¶ **INFRUCTUS**, Ususfructus. Charta Officialis Remensis ann. 1238. in Tabulario Compendii : *Facientes prædictos Abbatem et Conventum veros possessores de omnibus præmissis, solo Infructu sibi retento.* [* In alia eadem de re Charta ibid. legitur, *Usufructu*.]

** **INFRUNALIS**, ut *Infrunitus*, in Ademar. Histor. lib. 3. cap. 48. apud Pertzium Script. tom. 4. pag. 137. lin. 51.

¶ **INFRUNITAS**, Dementia. Translatio S. Guthlaci, tom. 2. April. pag. 56 : *Ut ex cerebri læsione discretionis absurditatem et Infrunitatis maculam per intervalla pateretur.* Vox *Infrunitus* non semel occurrit apud Senecam et alios recentiores pro Imprudens, fatuus, insipiens.

* **INFRUNITUS** *et Infronitus, Foul, indiscret*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Aliud ann. 1348. ex Cod. 4120 : *Infrunitus, id est, indoctus.* Cujus vocis sicut non una est notio, ita et Gallica *Enfruns*, quæ ab ea derivatur, vario occurrit significatu. Audacis animi virum indicat apud Guiartum laudatum supra in voce *Infrontatus;* Auri vel escæ cupidum aliquando notat. Le Roman *du Riche homme et du Ladre* MS. :

> Li rices hom en est bien loins,
> Qui en infer detort ses poins,
> Pour ce qu'il ne fu mie humains,
> Mais fu Enfruns d'averes mains.

Infra :

> Pour ce qu'il fu Enfruns et glous.

Fabula de Lupo et Ansere tom. 1. Fabul. pag. 88 :

> Ce nous dist li lous lozengier
> Dehait chanter devant mengier,
> Encore en tiennent la coustume
> Du leu tuit li vilain Enfrume.

Adversarium, inimicum designat in Chron. Franc. MS. :

> En l'an mil iij^c. et quatre vings et ung,
> Ne furent pas d'acort le roy et le commun
> Pour l'imposition qui desplut à plus d'un ;
> L'ennemy s'en mesla, qui au bons est Enfrun.

* **INFRUTECTUS**, Qui non fert fructus. Chartul. S. Vict. Massil. : *Et ipsi dederunt de bona voluntate ipsas vineas, cum terra et arboribus frutectis seu Infrutectis.*

* **INFUBILITUS**. Idem Chartul. : *Sicut aqua vergit usque in fontem Romenia et usque in balma Infubilita.* Forte, quæ immediate subtus est.

¶ **INFUCATE**, Absque fuco, in Instrumento tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 146.

* **INFUCATUS**, Sincerus, sine fuco. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 89. pag. 250 : *Et si gestus exterior fidem promeruit, de ejus adventu veris ac Infucatis gaudiis exultavit.*

INFUGARE, In fugam agere, conjicere. Joan. Biclariensis : *Claudius Dux vix cum 300. viris 60. millia ferme Francorum noscitur Infugasse.* Leges Canuti Regis Angl. cap. 32. (in Sax. est 12.) : *Qui forisbannitum paverit, vel ei firmationem aliquam exhibuerit, emendet Regi 5. lib. nisi se adlegiet quod Infugatum eum nesciebat.* Capitul. Radelchisi Principis Beneventani, editum a Camillo Peregrino in Hist. Langob. cap. 16. de Servis fugacibus : *Si suspicio fuerit, ut post sacramentum pacis direxerimus eos quocumque, vel Infugaverimus, et quæsiti fuerint, cui hoc crimen imminetur, de his si non fuerit ausus satisfacere, reddat eos.* Vide Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 80.

INFULA, Casula, planeta, vestis sacerdotalis. Hugo a S. Victore in Speculo Eccl. lib. 1. cap. 6 : *Casula, quæ alio nomine planeta, vel Infula dicitur :* ubi perperam editum *Infusa*. [Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. et Tutel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 716 : *Infula seu casula quæ alias vestes cooperit caritatem significat, quæ virtutes continet in se omnes.* Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419 : *Item una alia Infula nigra de sargia foderata de tela viridi.*] Necrolog. Eccl. Parisiensis : *Item legavit ad opus dictæ Capellaniæ unum calicem, intus et exterius deauratum, unum Missale ad usum Ecclesiæ Paris. et duas Infulas, cum alba et amicto.* 8. Id. Junii : *Eodem die obiit B. M. Reginaldus Episcopus Parisiensis, oriundus de Corbolio diœcesis Parisiensis, qui dedit nobis Infulam, dalmaticam, tunicam, albas radiatas, et unum baudequinum, de quo facta cappa serica.* 4. Kl. Octob. : *Contulit etiam ad ejusmodi Capellaniam Missale 1. calicem 1. argenteum, et 1. Psalterium, et albam paratam, et aliam sine paratura, Infulam unam, et 3. mapas ad cooperiendum altare.* Necrologium Eccl. Carnotensis 8. Kl. Maii de Alberto Canonico : *Xenodochio hujus Ecclesiæ totam capellam suam excepta Infula contulit.* Charta ann. 1247. in Hist. S. Mariæ Suession. pag. 456 : *Et Presbyter Canonicus indutus Infula ad preces Thesaurariæ scrinium reliquiarum... portabit.* Statuta synodalia Alberici Episcopi Placentini ann. 1298 : *Nullus Presbyter seu Rector Ecclesiarum civitatis... debeat portare Infulas sub biretis.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Infula, chasuble.* Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item unum aliud fronterium,... cum casula seu Infula, etc.* Aliud Gall. : *Item un autre frontier... avecques la chasuble.* Hinc

* Infulare, Casulam induere, in Cærem. vet. MS. eccl. Carnot. : *Ad missam Infulantur diaconus et subdiaconus nigris infulis.*

¶ In Statut. Alber. *Infulas* intelligo *Fascias* ad tegendum caput vel ornandum : qua notione vocem *Infula* usurparunt Latini. Qualis autem fuerit antiquorum Infula docet Servius in librum 10. Æneid. Virgilii : *Infula*, inquit, *Fasciæ in modum diadematis, a qua vittæ ab utraque parte dependent : quæ plerumque lata est, plerumque tortilis ex albo et cocco.* Gloss. Lat. Græc. : *Infulæ*, Στέμματα. Aliæ Gr. Lat. : Στέμμα, *Infula, offula, mitra.* Glossulæ MSS. Cluniac. tom. 2. Operum posthum. Mabillonii pag. 23 : *Infula generaliter omnis vestis sacerdotalis dicitur ; proprie tamen Infulæ dicuntur vittæ, quibus caput ornatur.* Synodus Pergam. ann. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 547 : *Tonsuram et habitum deferant clericales ordini suo et statui competentes... Infulam de seta sive serico more laicali minime deferentes.* Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. et Tutel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 727 : *Clerici vero... et etiam Religiosi, si vestes hujusmodi sæculares præter necessitatem detulerint, Infulam seu pileum publice de die in capite, Beneficiati a perceptione fructuum beneficiorum suorum per annum sunt suspensi.* [** Vide Guden. cod. diplomat. tom. 1. pag. 354. not. i.]

* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. PP. VIII. : *Invenerunt capsam quandam marmoream, marmoreo lapide copertam et implumbatam, et unum corpus cujusdam mulieris involutum cum quadam odorifera mixtura seu Infula aurea in capite.*

** Infulati dicebantur apud Germanos principes imperii ecclesiastici a pontifice Romano confirmati. Vide Pfeffing. ad Vitriar. lib. 1. tit. 6. not. B.

¶ Infulæ Ecclesiasticæ. Translatio SS. Sebastiani et Gregorii, sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 396 : *Religiosa Monachorum concio ecclesiasticis Infulis redimita stabat prospectans, unanimi devotione universalibus officiis animata, ut protectori ac patrono perenniter habituro congrua suscipiendi ferret obsequia.*

** Infulæ Imperiales, Corona imperialis. Occurrit passim. *Corona imperiali Infulari*, in Litt. Ludov. Bavar. ann. 1327. apud Bœhmer. Font. Rer. German. tom. 1. pag. 199.

* Infula Præfecturæ, Pileus, quo præfectus Romanus dignitate investiebatur. Cæremon. Roman. MS. fol. 35. v°. : *Imponit* (Pontifex) *genuflexo* (præfecto) *Infulam sive birretum præfecturæ dicens : Accipe insigne præfecturæ præeminentiæ, quod per nos capiti tuo imponitur.*

* INFULÆ RECTORIALES, Ornamenta quæ ad Rectoris dignitatem pertinent. Stat. Universit. Aquens. ann. 1483. pag. 21 : *Quod dictus electus* (rector) *teneatur ire receptum, cum magno festo tympanorum sive aliorum instrumentorum, Infulas rectoriales in ecclesia S. Salvatoris, secunda die Pentecostes.*

* INFULA, pro Quovis pileo, Gall. *Bonnet*. Stat. pro comit. Venaiss. confirmata ann. 1443. cap. 79. ex Cod. reg. 4660. A : *Unaquæque persona Christiana vel Judæa, quæ bonorum vellet facere cessionem,... nec caputium in capite nec Infulam retineat.*

¶ INFULARE, Infulis ornare. Gloss. Isid. : *Infulat, Propitiat.* Grævius scribendum credit *Infulis ornat*. Suetonius in Caligula cap. 27 : *Cunctantem pueris tradidit verbenatum Infulatumque. Infulata domus Sacerdotum*, apud Prudentium in Hymno 4. Martyrum Cæsaraug. *Cum Infulatus ad altare staret Archiepiscopus*, in Histor. MS. Monasterii Beccensis pag. 187.

✱ INFULCIO. [Idem ac infercio, ingero, inculco. *Suet. Tib.* 53. Mori inedia destinanti, per vim ore diducto, *Infulciri* cibum jussit. *Frontin.* 3. *Strateg.* 13. *n.* 4.]

¶ INFULLONICATUS, ἄκναφος. Gloss. Cyrilli et Lat. Gr. Sangerman. Rudis, impolitus.

* 1. INFUNDERE, Fodere, Gall. *Fouir, creuser*. Charta ann. 1299. ex Chartul. S. Maglor. ch. 228 : *Et postea debent* (molarii) *reimplere suis sumptibus et expensis propriis omnes foveas quas facient, et ubi trahent et Infundent.*

* 2. INFUNDERE, Fundere, Gall. *Jetter en fonte*. Charta ann. 1300. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 173. r°. : *Dicti fratres fuerunt justiciati, pro eo quod falsum metallum Infundebant, et inde falsam monetam cudebant.*

¶ INFUNDITUS. Vide *Infusio*.

INFURCARE, In furcam agere, suspendere. Gloss. MSS. : *Infurcare, suspendere*. Rodericus Toletan. in Hist. Arabum cap. 25 : *In ripa fluminis* 300. *et amplius Infurcavit.*

¶ INFURIARE, In furorem efferare, Gall. *Mettre en fureur*. Joannis *Troester* Epistola apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 236 : *Quis Minotaurum occidere studuit, Herculem magnum Infuriavit, bonum illum Uriam in acie standum occidendumque instituit ?*

¶ INFURIOSUS, Furiosus. Vide *Inamorosus*.

¶ INFURNARE, *In furnum mittere, vel in furno coquere*, Joanni de Janua ; *Enfourner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Vide *Infornare* et *Furnare*. [* Stat. Massil. cap. 41 : *Quod postquam universum panem illius coctæ Infurnaverint, non recedant a furno.*]

¶ INFUSA. Vide *Infula*.

¶ INFUSARE, *Fuso involvere*. Jo. de Janua ; *Enfuseler*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

* INFUSELATUS, Fusis instructus, Gall. *Fuselé*. Guido de Vigev. Ms. de Modo expugn. T. S. cap. 12 : *Una ex istis duabus rotis carri debet esse Infuselata et alia debet esse indentata deversus carrum.*

INFUSIDARIUM. Joannes Laudensis in Vita Petri Damiani num. 42 : *Audivi eumdem videlicet totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo, nisi parco leguminis Infusidario.* [Mabillon. sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 262. suspicatur legendum *leguminis infusi diario.*] Id est, ut ipse Damianus loquitur Opusc. 15. *radicibus, et leguminibus Infusis, vel etiam elixis.*

* Nostris, *Enfondu*, pro Madefactus, aqua perfusus, vulgo *Mouillé, trempé*. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 359 : *Icelle Gernesote pour se évader de leur voye se mist en une mare, où il y avoit beaucoup d'eaue,... ilz allumerent du feu pour lui seicher ses habillemens, qui estoient tous Enfondus d'eaue.* Pro famulo coquinario, forte qui aquam coquinæ ministrabat, in Testam. Joannæ reg. Franc. ann. 1329. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1378 : *A l'Enfondu de la cuisine, xl. livres Tournois.*

INFUSIO, vel *Infustitus*, vel *Infunditus*, Equorum morbus, qui accidit ex potatione superflua, vel ex immoderato labore. Vide Jordanum Risum Calabrum MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum, et Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 19.

INFUSORIUM. Will. Brito in Vocabul. MS. : *Infusoria dicebantur vasa, quibus oleum lucernis infundebatur.* Breviloq. : *Infusorium, vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis. Item Infusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis.* Ita etiam Auctor Mamotrecti ad Zachar. cap. 4. v. 2 : *Et septem Infusoria lucernis*, ubi Gr. καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Infusorium, Vaisseau à oile pour mettre ės lampes ou piscine d'autel.* Adde Johannem de Janua in *Suffusorium.*]

* INFUSTIS *et hoc* INFUSTE, *Posito in honore*. Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ INFUSTITUS. Vide *Infusio*.

¶ INFUSUS EQUUS. Vide *Suffossor*.

¶ INGADIARE, Pignori dare, Gall. *Engager*. Epistola ann. 1138. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 391 : *Ne quislibet de prælibatis rebus distrahere præsumat, aut Ingadiare, seu quolibet ingenio alienare.* Vide *Vadium*.

* INGAGIARE, ut *Ingadiare*, Pignori dare, Gall. *Engager*. Charta ann. 1274. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 71. v° : *Obligaverunt et etiam Ingagiaverunt coram nobis in manu dicti reverendi patris domini feudi.... omnes res et singulas supradictas.* Vide in *Vadium*.

¶ INGAM, INGANNUM. Videsis *Ingenium* 1.

* INGANCTA, Sagittæ species. Stat. senescal. Bellic. ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162 : *Quicumque portaverit... arcum sagittis dictis musquetis vel Inganctis, etc.* Vide mox *Inganola*.

* INGANNARE, Decipere, fallere, vox Italica. Pactum ann. 1132. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 463 : *Et plivio tibi per meam fidem quod de prædicta convenientia et dono non Ingannem te unquam.* Vide in *Ingenium* 1.

* INGANOLA, Armorum genus, quod inter arma vetita recensetur in Stat. Vallis-Ser. rubr. 44. ex Cod. reg. 4619. fol. 88. r°. Vide supra *Ingancta*.

¶ INGARDIATOR, ut *Gardiator*, Custos, Gall. *Garde, Gardien*. Litteræ ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 305 : *Unum quoque vel plures de servientibus armorum, aut aliis Ingardiatoribus eorumdem, specialem seu speciales eorum sumptibus deputent.*

¶ INGARRULA, f. Pica, quæ garrula et loquax dici solet. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 22 : *Pœnitentia bibentis quod intinxerit aquila, vel Ingarrula, vel Gallina, vel* (f. VII.) *dies et noctes in pane et aqua.*

* INGAYNARE, INGUAYNARE, Inserere, Gall. *Engainer, enclaver*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 197. col. 2 : *Dimittatur janua ibidem a parte bocariæ cum forti barra, quæ Inguaynetur in muro faciendo.* Comput. ann. 1362. ibid. pag. 260. col. 1 : *Qui fecerunt foramina, in quibus Ingaynantur vetti portalium S. Anthonii et Carmelitarum.*

* INGAZARE, Oppignerare, Gall. *Engager*. Stat. Vallis-Ser. cap. 92. ex Cod. reg. 4619. fol. 124. r° : *Non sit aliqua persona,..... quæ audeat..... incidere..... aliqua ligna in nemoribus..... vetitis et Ingazatis et Ingazandis.* Vide supra *Gazium*.

¶ INGAZIARE, Pignerare. Vide *Ingauziatio*.

¶ INGEGNERIUS. Vide *Ingenium* 2.

* INGEGNERUS, Ital. *Ingegnere*, Machinarum bellicarum confector, vel qui iis præest in bellis, Gall. *Ingénieur*. Tract. Ms. de Re milit. et mach. bellic. cap. 29 : *Dictæ naves in bello marino sunt præliabiles contra hostes tuos, prout facile in designo cernitur ab asuetis Ingegneris marinis expertisque.* Vide in *Ingenium* 2.

¶ INGEMAS. Agnellus in Vita S. Martini cap. 1. apud Murator. tom. 2. pag. 182. col. 1 : *Omnes suburbanæ civitates veniebant, omnia docaria et subtegulata et omnia ligna abiegna et quæ necessaria erant, Ravennenses cives volventes in angaria cum finibus et Ingemas cetera.* An restituendum *cum funibus et Ingeniis ceteris ?* Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMOSITAS. Janssonius in Auctario Glossarum Isidori : *Indolentia, Ingemositas.*

* Nostris *Engigneusement*, id est, cum gemitu. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 250 : *Il* (Gondoalt) *disoit Engigneusement que bien li souvenoit des vilenies que son peres li avoit faites.*

¶ INGENIARE. Vide *Ingenium* 1. et 2.

¶ INGENIARIUS, INGENIATOR. Vide *Ingenium* 2.

* INGENIARIUS, ut supra *Ingegnerus*, in Charta Phil. Pulc. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 40. r°. col. 2. Annal. Estens. ad ann. 1395. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 920 : *Transmissus fuit magister Bertholinus Ingeniarius domini marchionis, etc.*

✱ [« Provido viro Bivelacque Johannis de Sancto Severino *Ingeniario* domini nostri pape florenos 20. » (Mandat. Camer. Apostol. Arch. Vatic. an. 1426-1430. f. 19.)]

INGENICULARI, Genua flectere, Britoni in Vocabul. Utitur Vitruvius lib. 9. cap. 6. Vide *Geniculum*.

☞ *Ingeniculare* dixerunt Hyginus Astronom. lib. 2. cap. 6. et Lampridius in Heliogabalo.

INGENICULATIO, Oratio cum genuflexione emissa. Adamnanus lib. 3. de Locis SS. cap. 4 : *Et egressus foras, Ingeniculatione expleta, etc.*

¶ INGENICULANS, *Genua flectens*. Joh. de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerman. : *Ingenicularis, Agenoilleur.*

¶ INGENIOLUM. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENIOSE. Vide *Ingenium* 1.

¶ INGENIOSITAS, INGENIOSUS. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENITURA, Sterilitas. Vita S. Vitalis Abb. tom. 2. Martii pag. 31* : *Qui dum suorum magis verborum dulcedine*

quam escarum abundantia plenus esset, Ingenituram et sterilitatem suam eidem patri referens, indicavit.

¶ 1. **INGENITUS**, Prostratus. Vita S. Savini tom. 3. Julii pag. 197 : *Ingeniti extemplo terræ, Dominum deprecabantur dicentes, etc.*

2. **INGENITUS**, dictus quidam Burchardus, ut habet Canisius tom. 5. Antiq. lection. pag. 786. quod ex utero matris excisus, et arvinæ porci, ubi incutesceret, inclusus fuisset.

°° INGENITUS Deus dicitur apud S. Arnobium lib. 1. cap. 17. et passim. S. Aldhelm. de laud. Bugge vers. 83 :

Nunc clara Ingenito dicatur gloria patri.

* 3. **INGENITUS**, mendose pro *Ingenuus*, in Charta Phil. Aug. ann. 1184. ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 12. v°. col. 2.

1. **INGENIUM**, Ars, machinatio, fraus. Joan. de Janua : *Ingenium... astutia, calliditas.* Tertullianus adversus Gnosticos : *O parricidii Ingenium! o sceleris artificium! o argumentum crudelitatis!* Lex 6. Cod. Th. de Curiosis (6, 29.) : *Callida machinamenta commeantium, ac simulatæ observationis Ingenia et fraudes depellant.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 20 : *Jurant... se omnia... absque ullo dolo vel fraudis Ingenio inviolabiliter servaturos.* Utuntur Gregorius Mag. lib. 5. Epist. 31. lib. 10. Epist. 28. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 22. Theganus cap. 13. Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 6. §2. Lex Longob. lib. 1. tit. 32. § 4. [°° Liutpr. 65. (6, 12.)] Capit. Caroli M. lib. 2. cap. 31. lib. 7. cap. 214. Anastasius in Leone IV. Hincmarus Laudun. pag. 352. etc. Vide *Genium.*

° Charta Simon. comit. Pontiv. ann. 1239. in Lib. nig. 2. S. Vulfr. Abbavil. fol. 19. r° : *Firmaverunt quod... nec artem aut Ingenium quærent, ut ecclesia prædicta per se vel per alios super hoc inpostenum molestetur.*

MALUM INGENIUM, Eadem notione, nostris, *Mal-engin.* Lex Salica tit. 36. § 4 : *Si quis per malum Ingenium in curtem alterius miserit aliquid, quod furatum est, etc.* Capitula ad eamdem Legem cap. 1. § 4. et Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 27 : *Si quis hominem in judicio injuste contra alium altercantem adjuvare per malum Ingenium præsumpserit, etc.* Interrogationes ad Confessionem dandam MSS. : *Interroges ei, si ipse habeat aliquid adquisitum de malo Ingenio, aut de furto, aut de aliqua injusta causa.* Hinc formula familiaris, *bona fide, sine fraude et malo Ingenio,* apud Will. Tyrium lib. 11. cap. 6. 10. 21. lib. 17. cap. 30. lib. 19. cap. 16. lib. 21. cap. 18. et alios.

INGENIOSE, Per fraudem. [Capitula Pippini, Regis Ital. ann. 703. cap. 23 : *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac Ingeniose res suas Ecclesiis delegant.* Quæ quidem lucem non modicam præbent legi 29. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 139 : *Videtur nobis ut quicumque liber homo Ingeniose in servitium alicujus se tradiderit.* Ubi notam prorsus extra viam subjicit Cl. Scriptor; nihil enim a Cangii mente videtur magis alienum, quam quod illum dixisse ibi adnotatur : rem fatebitur quisquis viri doctissimi observationes ad vocem *Obnoxiatio* legerit attentius.] Chronicon S. Vincentii de Vulturno : *Reclamavi, quod de ipsa cella... per pravos et iniquos homines subdole et Ingeniose... res subtractas esse de Monasterio, etc.* Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 53 : *Si quis contra hunc donationem aliquid Ingeniose insurgere conaverit, etc.* [Acta Episc. Cenoman. cap. 26. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 288 ° : *Denique is* (Rotgarius) *cum nostram irruisset civitatem, et eam Ingeniose, quibusdam fraudulenter consentientibus, fuisset Ingressus cum suis.*]

ENGANNUM, Idem quod *Ingenium*, Hispanis. *Engano*, Gallis, *Engin.* Occitanis, *Engana*, fallere. Charta Ildefonsi Regis Arag. apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 5. n. 4 : *Ego Rex convenio vobis Dominæ Mariæ.... totum prædictum honorem tenere et habere, et expletare secure et in pace, sine vestro Engan, sicut superius scriptum est.* Alia ejusdem Regis lib. 6. cap. 9. n. 3 : *Quod vobis valeam et adjuvem vos,... bona fide et sine Enganno.* Vide lib. 6. cap. 1. n. 2. cap. 31. n. 2. [Instrum. ann. 1096. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Ego cum Abbate Richardo jam partitus fueram sine ullo Engein et sine ullo usage.*] Galli dicunt, *Sans fraude et malengin.*

ENGANNARE, Gall. *Enganer*, Decipere, Hispanis, *Enganar.* Pactum nuptiale inter Raymundum filium Raymundi Comitis Tolosani et Reginæ Johannæ, et Sanciam filiam Petri Reg. Aragon. Octob. 1205 : *Et ipsum in Dei fide et mea recipio, quod eum non decipiam, vel Engannem, etc.* Le Doctrinal :

Que plus i ariez mis, plus seriez Enganez.

Li Lusidaires :

Ni a pas son pere trouvé,
Mult par se tient à Engenné,
A ses Barons en a parlé, etc.

Crebrius dicunt *Engigner.* Le Roman *de Garin :*

Ne lor Segnor ne vostrent obeir,
Sil ne le puent Engigner, ô trair.

Alibi :

Més d'une chose estes vos Enginez.

¶ INGANNUM, INGANUM, ut *Engannum. Ingam*, in Charta Aymerici Vicecom. Narbon. ann. 1014. apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Occitan. MSS. pag. 516. *Ingan*, in Charta 4. armarii Narbon. ex Archivo S. Victoris Massil. Charta anni 1103. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudorum pag. 729 : *Istas omnes superscriptas donationes dono vobis ego Willelmus* (Montispessul.) *sine vestro Inganno, ad meum servitium.* Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 411 : *Absque omni Inganno eis dono et autoriso.* Pactum matrimonii ann. 1207. ibid. col. 807 : *Bona fide et sine malo Inganno istas pactiones prædictas tenebunt.* Rursum occurrit apud eumdem Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1091. in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 148. col. 2. etc. *Inganum* vero tom. 1. Anecd. col. 251 : *Per rectam fidem sine Ingano.*

INGENIARE, Per ingenium ac artem quidpiam excogitare. Constantinus African. lib. 3. de Morbor. curat. cap. 14 : *Causam morbi Ingeniemus auferre, etc.* [Chron. Januense Jacobi de Voragine apud Murator. tom. 9. col. 36 : *Cum vero in tribuna imago pulcherrima Christi ab antiquo depicta esset, dolentes, si talis imago deberet destrui, taliter sunt Ingeniati, quod, etc.*] Hinc emendandus, ni fallor, Frotharius Tullensis Epist. 20 : *Interfeci in vestris forestibus lupos 211. interfeci, dico, quia me jubente et Ingenuante capti fuerunt.* Legendum enim puto *Ingeniante.*

¶ INGENIARI, Johanni de Janua, *Ingenium exercere, ingeniose se habere ; et ponitur pro decipere, et tunc est transitivum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Ingeniari, Exercer engin ou engigneur.*

¶ INGENIOSITAS, Eidem de Janua : *Astutia, calliditas, prudentia, subtilitas.* Expugnatio Constantinopolis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 790 : *Sangambassa pontem mira Ingeniositate fabricari fecit*, id est, miro artificio; qua notione vox *Ingeniositas* affinis est voci *Ingenium* subseq.

2. **INGENIUM**, Machina bellica, *ingenio* et arte adinventa, constructa. Tertullianus de Pallio cap. 1 : *Nam et arietem.... nemini unquam adhuc libratum illa dicitur Carthago, studiis asperrima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetus debile pecoris caput vindicantis. Cum tamen ultimarent tempora patriæ et aries jam Romanus in muros suos quondam auderet : stupuere illico Carthaginenses ut novum extraneum Ingenium.* Ita arietem *argumentosum Ingenium* vocat Miscella lib. 17. pag. 489. ubi Theophanes pag. 318. τὸ τεχνούργημα. Tudebodus lib. 5. pag. 811 : *Atque eum acceptum ligatis manibus et pedibus posuerunt in fundum cujusdam Ingenii, quod Perrea vocatur, etc.* [Joinvillæ Hist. S. Ludovici Edit. D. Cangii pag. 39. et 40 : *Un soir advint que les Turcs amenerent ung Engin, qu'ils appelloient la Perriere, ung terrible Engin à malfaire..... par lequel Engin ils nous gettoient le feu gregois à planté... Quoy voiant les Sarazins, ils attirerent tous leurs Engins, dont ils en avoient seize, et les couplerent en façon que tous tiroient à nostre chastel.* Instrum. ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 939 : *Et quædam Ingenia ad projiciendum petras grossas super castrum prædictum.*] Albertus Aqu. lib. 1. cap. 30: *Et applicitis Ingeniis, duobus in locis muros perforant.* Adde lib. 2. cap. 28. lib. 4. cap. 35. lib. 5. cap. 30. Gauterius Cancellar. de Bellis Antioch. pag. 446 : *Ingenia, quibus Sardonas capi posset, studiose præparabant.* Epist. Balduini Comitis Flandr. de Expugnatione Constantinopolitana : *Duxitque fossatum, ne muris applicare possent Ingenia.* Will. Brito lib. 7. Philipp. :

..... Ingeniorum
Cura quibus, pontemque data est a Rege tuendi.

Rigordus ann. 1190 : *Petrariis suis et mangenellis, et aliis Ingeniis tantum fregerat de muris civitatis, etc.* Philippus Mouskes :

Sour quatre ruées fist Engiens,
Et de cloies et de merriens,
As pons torneis, et castiaus,
Et tumeriaus et trebukes, etc.

Chron. Petri IV. Regis Aragon. lib. 3. cap. 23 : *Et faen fer Ginys en Valencia... per combatre.* Utuntur præterea Erchempertus cap. 10. Nangius in Chron. ann. 1196. Levoldus Northovius in Chr. Markano ann. 1278. Thwroczius pag. 16. 23. 72. 97. 153. Bromptonus, et alii.

¶ INGENIOLUM, Parvum *Ingenium, Petit Engin*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Chronicon Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 387 : *At oppidani (Trajectenses) nova practica comperta, molas alias super decursum Mosæ fabricari fecerunt, cum catenis ferreis illas colligantes, per quod Ingeniolum frustrati sunt conatus Leodiensium, nec unquam oppidanis defecit farina.*

¶ Ingeniare Urbem, Machinis bellicis oppugnare. Gasparis Barthii Glossar. ex Anonymi Histor. Palæst. : *Igitur si vobis bonum et honestum videtur, eligat se ante alios unus ex vobis, ut si aliquo modo vel ingenio civitatem acquirere vel Ingeniare potuerit, vel per se vel per alios concorda voce, ei urbem dono concedamus.*

Ingeniosi , Machinarum bellicarum confectores, vel qui iis præsunt in bellis, quos vulgo *Ingénieurs* dicimus. Plinius Junior lib. 10. Epist. 40 : *Architecti tibi deesse non possunt. Nulla provincia est, quæ non peritos et Ingeniosos homines habeat.* Albertinus Mussatus lib. 4. pag. 21 : *Cum balistarum tormentorumque omnis generis apparatibus Ingeniosos ad castri oppugnationem sero perordinat.* [Chron. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 102 : *Compositio autem ab Ingeniosis Pisanorum artificibus manganis, gattis, atque ligneis castellis urbem fortiter expugnabant ; et cum his machinis urbis mœnia et mœnium turres potentissime rumpebant.*] Qui igitur *ingeniis*, seu machinis bellicis præerant, *Ingeniarii* dicebantur. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII :

Quant li boins mestres Amauris,
Le Sire des Engignours,
Commandere des Minours,
Et larges en mainte maniere,
Si vaillans kil portoit baniere,
S'en fust alés droit às engiens,
Et faisoit la douler (lat. *dolare*) mairiens.

Infra :

Qnar mestre Amauri adreça,
L'Engignor, le vaillant ome, etc.

Guillelmus *Guiart* ann. 1206 :

Li Engigneur engins dreçent.

Alibi :

Engigneur engins chapuisent.

Le Roman *de Garin* MS. :

Li Enguignierres qui ont l'engin basti.

Vide Ottonem Morenam pag. 55. et ibi Notas Felicis Osii pag. 84.

¶ Ingeniator, Eadem notione. Computus ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 284 : *Item pro expensis magistri Bucherii Ingeniatoris apud Balmam, et eundo versus Morasium* II. *s.* VII. *den. gr.* Codex MS. D. *Faure* apud Stephanot. tom. 1. Fragm. Hist. : *Erat etiam ibi Ingeniator Regis, qui fecerat plura ingenia.* Vide *Engeniator.*

¶ Ingeniatores, *Donum de Ingeniatores ;* hoc est, si bene conjicio, de rebus *ingenio* et arte comparatis. Vide *Donum de avere* post *Donum* 2.

¶ Ingenerius, Ital. *Ingegnere,* in Historia Cortusiorum, apud Murator. tom. 12. col. 805.

Ingeniarii. Ugutio : *Arcepellones, qui vulgo dicuntur Ingeniarii.*

¶ 3. **INGENIUM,** Instrumentum notarii. Bullarium Casin. tom. 2. Const. 90 : *Sive per traditiones, sive per chartularum inscriptiones, sive per aliquo legali Ingenio vel tenore.*

¶ 4. **INGENIUM,** Ratio, causa. Leges Luitprandi [** 84. (6, 31.)] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 67 : *Si manifestum fuerit, quod aut judex, aut sculdais, et saliarius aut decanus, ubi ipsi arioli, aut ariolæ sunt, et eos non condemnaverit, aut præmium tulerit... vel pro qualicumque Ingenio absolverit, integrum guidrisild suum in palatio componat.* [** Vide *Ingenium* 1.]

5. **INGENIUM,** Rete aut hamus. Quoniam Attachiam. cap. 87. § 2 : *Salmunculi non capiantur, nec destruantur per retia aut per alia Ingenia ad stagna molendinorum, etc.* Vetus Charta in Probat. Hist. Sabaud. pag. 6 : *Neque in tota aqua sicut ab exclusa in lacum defluit, Ingenium mittat, aut piscem sine Monachorum jussu aut consensu capere audeat.* [*Ingenia, quibus pisces capiantur,* Bernardo Mon. in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 6. Ordinatio ann. 1317. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 11 : *Pour les malicieus Anginz couranz pour panre toute maniere de poissons grans et petits, si que lidit Angin essorbissoient* (sic) *tous les petits poissons, florins et autres.*] Vide *Saurarium.*

¶ 6. **INGENIUM,** Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodum. Miracula MSS. Urbani V. PP : *Trahentes sagentiam cum uno bono Ingenio perduxerunt eam in terram.*

* 7. **INGENIUM,** Res quævis, quæ usui est. Monstræ factæ apud Chassagn. ann. 1511 : *Unam balistam fulsitam suo Ingenio, etc.* Pactum ann. 1517 : *Quia molendina prædicta et alia Ingenia constructa ad usum et commoditatem ipsius universitatis de S. Remigio, etc.* Comput. S. Petri Insul. ann. 1480. ex Tabul. ejusd. eccl. : *Item Johanni Desbours serratori pro serratione xxxij. pedum ligni ad reficiendum magnum Ingenium ecclesiæ, xxxiv. sol. iij. den. Pro pluribus cordis Ingeniis ecclesiæ servientibus, xx. lib. Engine,* eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1585 : *Si failloit abbatre une Engine ou ung arc-boutant, qui estoit appoincté contre ledit clochier, etc.*

¶ **INGENIUS,** f. Charta, Instrumentum. Charta S. Michaelis de Fallio in Comitatu Barchinon. : *Dono cum silvis, garricis... et ortis et aquis sicut superius resonat sive per ullas quasque voces, sive per meos Ingenios.* Vide *Ingenium* 3.

⁎ **INGENO,** [Ingigno, gigno. *Lucret.* 3. 745.]

* **INGENTER,** Multum, valde, Gall. *Grandement.* Vita S. Samson. tom. 6. Jul. pag. 579. col. 1 : *Ille vero Ingenter admirabat, numquam se mortem gustaturum,.... nisi primogenitum suum Samsonem electum Dei videret.*

¶ **INGENTIA ,** Magnitudo , acerbitas. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 97 * : *Medicus propter qualitatem loci et Ingentiam morbi de ejus vita dubitabat.*

¶ **INGENTIFICUS,** Ingens, magnus, immanis. Gerardus Maurisius apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 24 : *Cum autem inter Paganos quidam tam fortissimus et staturæ Ingentificus cunctos Christianos sic bellando superaret, etc.*

¶ **INGENTIOR,** Major. *Ingentiori excellentia commendatur,* in Gestis Abbatum S. Germani Autissiod. cap. 19. de Gauchero Abbate.

¶ **INGENTITUDO ,** Grassitudo, amplitudo. *Lapis immensæ Ingentitudinis,* in Trivetti Chronico apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 629.

¶ **INGENTUS,** pro Ingens. *Ingentis vocibus clamare,* in Præfat. ad Chartul. S. Petri Carnot. cui titulus, *Aganus.*

¶ **INGENUALIS** Mansus, Liberum prædium. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 662. col. 1 : *Mansi Ingenuales sunt, qui jacent in Ardenna, id est Osdine : in qua terra jacet Alve et Hunlar et Vilantia.* Vide *Ingenui.*

¶ **INGENUARE,** Manumittere. Vide *Ingenui.*

⁎ **INGENUATIO,** [Manumissio, *affranchissement* : « In nomine triplo, simplo, divino, qui est Pater, Filius et Spiritus sanctus. Magnus quidem est titulus *Ingenuationis* in quo nemo potest malignorum varietates disrumpere. — Hæc scriptura *Ingenuationis* habeat plenam et perpetuam firmitatem. (Cart. Conchar. Ruthen. p. 407. ann. 1076, data Pampilonæ. »)]

INGENUI, Liberi, quibus opponuntur servi, aut quivis obnoxiæ conditionis, in lege Salica tit. 37. 43. 44. et alibi passim. Gloss. Lat. Græc. : *Ingenuus,* εὐγενής, ἐλεύθερος, ἐπίσημος. Hi a tributis immunes erant, quod secus erat de servis. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 15 : *Multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis Senioris Ingenui fuerant, publico tributo subegit.* Erchembertus in Hist. Longob. cap. 6 :

Liber et Ingenuus sum natus utroque parente,
Semper ero liber, credo, tuente Deo.

In Capitulari Caroli Mag. pro partibus Saxoniæ, triplex hominum conditio statuitur, *Nobilium,* seu qui de nobili genere sunt, *Ingenuorum,* et *Litorum.* Unde patet, hoc loco *Ingenuos* pro iis, quos *Liberos* vocabant, usurpari, ut in voce *Liber* observamus : alias *Ingenui* dicti, qui, ex servitute manumissi, libertatem consequebantur. Hinc *ingenuus fieri* dicitur, qui in libertatem asseritur, apud Gregorium Turon. lib. 8. cap. 41.

Ingenuitas , Ingenui status. Charta Carlomanni Regis ann. 881 : *Et congruum obsequium sicut homines ingenui, exinde eidem Monasterio exhibeant, ne eorum Ingenuitas vel nobilitas vilescat. Ingenua nobilitas,* in Chronico Reicherspergensi ann. 1084.

Ingenuitas, Nobilitas, titulus honorarius, concessus Reginæ Angliæ a Gregorio VII. PP. libro 7. Epistola 26.

Ingenuitas, Libertas servo data per manumissionem. Synodus Aurelian. II. can. 9 : *Si de servis Ecclesiæ libertos fecerit Episcopus, in Ingenuitate permaneant.* Primum testamentum Widradi Abb. Flaviniaci : *Exceptis ingenuitatibus, quas pro animæ nostræ remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, etc.* Infra : *Similiter et illas cessiones, quas ad libertos nostros Ghisberte et Gimberto clericos, ad eorum Ingenuitates confirmandas... fecimus, etc.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 4 : *Familiæ suæ partem maximam Ingenuitate donavit :* aliis verbis Hariulphus lib. 1. cap. 13 : *Omnes ubique ad se pertinentes libertate propria perdonavit.*

Charta Ingenuitatis, qua servus in libertatem asseritur : *Ingenuitas Chartæ,* pro *Ingenuitatis,* in Capitulari 3. Caroli M. ann. 803. edit. Baluzianæ. [** Agit ibi imperator de incorrupta integritate chartarum, unde malim accipere *Ingenuitas* pro Veritas, fides.] *Chartula libertatis,* apud Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Masonæ Episcopi Emerit. cap. 17. Qui enim servo libertatem conferebat, conficiebat chartam, qua ingenuum illum fore in posterum pronuntiabat, ita ut deinceps tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus, vitam duceret ingenuam, et nemini servitium exhiberet : data præterea facultate, si ita luberet, ad ingenuitatem suam tuendam, defensionem Ecclesiæ vel cujuscumque alterius personæ, eligendi et expetendi absque ullo libertatis præjudicio. Capitularia Caroli Magni lib. 3. cap. 28 : *Si quis per chartam ingenuitatis a domino suo legitimo libertatem est consecutus, liber permaneat.* (Eadem verba habentur in Legibus

Henrici I. Reg. Angl. cap. 89.) et cap. 43 : *Si quis per chartam ingenuus dimissus fuerit, et a quolibet homine ad servitium interpellatus fuerit, etc.* Theodulphus in Parænesi ad Judices v. 205 :

Pars numerosa subest populi, matrum atque virorum,
Infantum, juvenum, seu ab utroque simul ;
Quos pater et genitrix sub libertatis honore
Liquere, ex illo libera turba manent,
Quorum si chartas vitiem, vase ille vetusto,
His ego, tu donis mox potiere meis.

Harum *Ingenuitatum* Chartulas, seu Formulas, plures proferunt Marculfus lib. 2. for. 32. 33. 34. Formulæ vett. Bignonii cap. 8. 13. Formulæ secundum Legem Roman. cap. 12. Chartæ Parensales cap. 1. Willelmus Heda in Bernulpho Ultrajectensi Episcopo 20. Beslius in Comitibus Pictav. pag. 471. etc. Ejusmodi etiam est, quam hic damus ex Tabulario sancti Vitoni Virdunensis : *Qui famulum, vel famulam suam a jugo servitutis absolvit, procul dubio mercedem recipiet ab eo, qui dixit : Dimitte, et dimittetur, date, et dabitur vobis. Quapropter ego Hermanteus pro remedio animæ meæ in Dei nomine dimitto ingenuam famulam meam, nomine Hildeburgem, ut hinc deinceps ingenua sit, ingenuaque permaneat, tuitionemque sancti Dei Confessoris Vitoni Virdunensis Ecclesiæ habeat : et annis singulis in festivitate ejusdem sancti Dei Confessoris Vitoni ad altare ipsius unam denariatam de cera exsolvat, ejusque mundiburdo defensata, firmissimam in omnibus ac securam obtineat libertatem et ingenuitatem per hanc ingenuitatis chartulam. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ipse ego, aut unus de hæredibus, cohæredibusque meis seu quælibet ulla opposita persona, quæ contra hanc Ingenuitatis chartulam adire, aut eam infringere vel immutare voluerit, cui litem intulerit cogatur exsolvere auri libram unam, argenti pondera* V. *multam sustineat ; et insuper, quod repetit, evendicare non valeat. Et ut hæc chartula Ingenuitatis firmiorem in omnibus obtineat vigorem, manu propria eam signavi, et qui subscriberent vel signarent in præsenti rogavi, stipulatione subnixa. Actum sub die Kal. Maii anno* VI. *regnante Othone Rege, filio Henrici Regis. S. Herment. etc. Sarovardus indignus Cancellarius scripsit et subscripsit.* Hisce addo, quæ habet Charta Ludovici Pii. Imp. edita a Petro Chiffletio ex Tabular. Eccles. Bisuntinæ : *Modus autem absolutionis et manumissionis illius talis esse debet : Scribatur libellus perfectæ et absolutæ Ingenuitatis, more, quo hactenus hujusmodi libelli scribi solent, Civem Romanum liberæ potestatis continens, etc.* [** Vide S. Rosa de Viterbo voce *Carta de Ingenuidade*, Elucidarii tom. 1. pag. 243.]

INGENUITAS, Prædium liberum, *mansus Ingenuilis*, in Annalib. Bertinian. Francor. ann. 866. Iidem Annales ann. 777 : *Et secundum morem illorum omnem Ingenuitatem et alodum manibus dulgtum fecerunt, si amplius mutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi, conservassent in omnibus christianitatem, etc.* Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 15 : *Dedi enim ob hoc Raimundo Guilhermi de Benaco 4. suæ electionis equos, et meam loricam, cum Ingenuitate totius Benacensis honoris, qui mihi erat servitialis, etc.* Mox : *Cum Ingenuitate Basi et totius honoris ad eum pertinentis.* Vide *Mansus ingenuilis.*

¶ INGENUA HÆREDITAS, in Concilio Legionensi ann. 1012. can. 9.

¶ INGENUALIS MANSUS. Vide in *Mansus.*

INGENUILIS. [Codex MS. Irminonis Abbat. Sangerman. fol. 72. col. 2 : *Sunt ibi foci inter Ingenuiles et lidiles* CXIIII. *qui solvunt de spelta modios* CXXIIII. *propter wactam. Solvunt de axiculo inter Ingenuorum et lidorum et servorum mansus* VI. (6000) DCCC. *de scindulis similiter.*] Vide *Mansus ingenuilis.*

INGENUITAS, Immunitas, securitas. Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis ch. 503. ann. 1180 : *Hanc chartam donationis laudo et confirmo, et quidquid deinceps ab aliquo in terra mea ad ipsam beatæ Fidis salvetatem datum fuerit, ingenue concedo, dans securitatem semper et Ingenuitatem per totam terram meam, etc.*

INGENUARE, Manumittere, *Ingenuum* facere. Charta Hispanica æræ 1082. apud Antonium de *Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6 : *Et cum servis istis... foris illo majore, quem Ingenuamus.* Capitulare Caroli M. ann. 808 : *De his, qui fraudulenter se Ingenuare volunt, etc.* Vide *Ingenium* 1. [Morettus Antiq. Navarræ pag. 567 : *Consenserunt omnes Milites mei, ut Ingenuassem omnes illos Monasterios qui sunt in illa terra, ut non habeant super eos potestatem in aliqua servitute nec Comites nec potestates.*]

✱ **INGENUINUS.** [Ingenuus : « *Ingenuinus, noble.* (Lex. Lat. Gal. Bibl. Ebroic. n. 23, XIII. 5. »)]

¶ 1. **INGERARE**, pro *Inaggerere*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 247.

¶ 2. **INGERARE**, INGERIÆ, Voces depravatæ ex *Geronticon*, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon.*

* **INGERERE** SE, Se habere : dicitur de agri parte, qua extenditur. Charta ann. 1259. in Chartul. Buxer. part. 14. ch. 7 : *Nemus dou Boichart... prout se Ingerit a dente rupis de Bues descendendo usque ad vadum de Noa.* Vide *Proportare.*

¶ **INGERSARE**, *Gersa*, seu cerussa, infuscare, illinire. Vide *Gersa.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Ingersare, i. infuscare, Embouer, soullier.*

* **INGESSIO**, pro Injectio. Libert. villæ de Piceyo ann. 1208. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 604. art. 11 : *Super omni forefacto infra banlivam, nullus debet alicujus supponi judicio, nisi judicio scabinorum de commiciis* (leg. conviciis) *et de Ingessionibus manuum violentarum.*

* **INGESTIRE** SE, Se ingerere. Synod. Tornac. ann. 1366. in Collect. earumd. pag. 30 : *Excommunicamus omnes,... qui se ad tonsuram clericalem, vel ad quemcumque ordinem Ingestiunt, antequam cum eis fuerit dispensatum.*

¶ **INGLANDARE**, Glandibus alere. Anastasius in S. Hadriano PP. apud Murator. tom. 3. pag. 188. col. 2 : *Sed et porcos qui annue in casilibus sæpius dictæ domocultæ Inglandati fuerint capita centum, exinde occidantur.* Vide *Glandis.*

¶ **INGLANDULA**, Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum. Vita B. Francisci Fabrian. tom. 3. April. pag. 989 : *Patiens tantam inflationem quam Inglandulam vocant.*

¶ **INGLARARE**, INGLAREARE, Italis, Glarea seu arena substernere. Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 461 : *Hoc anno* (1275.)... *Inglareata fuit via, qua itur Vincentiam.* Memoriale Potestatum Regiens. ejusd. tom. col. 1140 : *Fluvius Rodani sparsit... super stratam Inglaratam.* Et col. 1167 : *Pro strata Inglaranda, qua itur Parmam.*

¶ **INGLORIA**, ἀδοξία, *Dedecus, ignobilitas*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INGLORIATIO, Ead. notione, Dionysio Cartus.

¶ **INGLUTUS**, *Infirmus.* Papias et Amalthea.

* **INGLUVIES**, Morbi genus, tumor gutturis. Mirac. S. Hyacinth. tom. 3. Aug. pag. 349. col. 1 : *Boleslai ducis Poloniæ cancellarius... ex quadam Ingluvie et corporis distemperamento, squinantico morbo percussus, tantam gutturis et faucium passus est inflaturam, etc.* Vide Martin. Lexic. ad hanc vocem.

¶ **INGOLINUS.** Charta ann. circiter 1060. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 187 : *Legavit quoque Comes Guillelmus supradicto sancto* (Nicolao Pictav.) *in morte sua pedagium quod uxor sua apud Manciacum tenebat, scilicet de Ingolinis, de decem solidis, duodecim denarios ; de Voltrou vero sex den. et* 10. *sol.*

¶ **INGOMBERARE**, Impedire, obsidere. Miracula S. Zitæ, tom. 3. April. pag. 514 : *Fuit Ingomberata et vexata a malis spiritibus.* Vide *Incumbrare* in *Combri.*

✱ **INGOMBOR**, ERIS, ab Italico *Ingombro* et *Ingombero*, Impeditio, Gall. *Encombre.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 161 : *Ad honorem Comunis bon. et ad hoc ut bannitores libere et expedite sine Ingombore possint ponere bannum in exercitibus et cavalcatis... statuimus, etc.* [FR.]

¶ **INGOTTATUS**, Laborans arthritide, Ital. *Gotta*, Gallis *Goutte.* Miracula B. Henrici Baucen. tom. 2. Junii pag. 376 : *In ancha sinistra Ingottatus et claudicabat.* Vide *Gutta* 3.

* **INGRADUATUS**, Nullo gradu in jure donatus, Gall. *Non gradué*, Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 39. col. 2 : *Et unde hoc, quod ego Ingraduatus, essem advocatus causarum talis domini legum professoris.* Vide in *Graduatio.*

¶ **INGRAMINARE**, *In gramina erumpere*, apud Papiam. Hinc emenda Glossas Isid. : *Ingraminat, in gramina rumpit.* Lege *erumpit.* Johan. de Janua : *Ingraminare, Gramine implere.*

¶ **INGRANARE**, Moletrinæ infundere, Gall. *Engrener.* Charta ann. 1238. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 806 : *Si invenero aliquem molentem in dicto molendino, statim post ipsum sine aliqua contradictione potero bladum meum Ingranare et molere.* Vide *Treumia.* Faber in Thesauro ex fragmento Glossarii Anglic. *Ingranare* reddit *Grana in horreum imponere.*

INGRANATES, Rosa, quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *Incarnat*, apud nos etymon. Occurrit apud Michaëlem Scotum de Physionomia cap. 46. Locum vide in *Morellum.*

INGRANATUM BLADUM. Vide *Treumia.*

INGRANDINARE, [Instar *grandinis* crebris flagellorum ictibus cædere.] Vide *Grandes.*

* **INGRANGIACIO**, Locus granis recondendis assignatus. Chron. Joan. Whetham. edit. Hearn. pag. 539 : *Item, jacentibus decimis parochiæ de Luton seorsum hinc inde, et satis remote in diversis partibus a capitali loloco* (pro loco) *Ingrangiacionis, etc.* Vide *Ingrangiare.*

¶ **INGRANGIARE**, In *grangia* seu horreo recondere. Charta ann. 1451. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Habebunt de et super decimis dictis Reli-*

giosorum in hujusmodi parochia spectantibus, ubicunque Ingrangientur seu reponantur, sommam 40. *solid. Turon.* Rursum occurrit in Indice MS. beneficiorum diœcesis Constant. fol. 40. Vide *Granea.*

INGRATES [Tauri, Gall. *Engraissez,* Incrassati.] Vide in *Taurus.*

* **INGRASSATIO,** Grassatio, incursio. Gesta consul. Andeg. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 351 : *Dani dolentes, magis in iram efferati, Francos ardentius impetebant, et ab Ingrassationibus in eos nullatenus abstinebant.*

* **INGRASSATUS,** Gall. *Engraissé,* metaphorice, pro Bonis abundans. Gualt. Hemingf. de gest. Eduard. I. reg. Angl. edit. Hearn. pag. 17 : *Tanta extitit habundantia frugum, quod quarterium frumenti vendebatur pro xvj. den. sterlingorum : ... sed superbiente populo et Ingrassato, mutavit Altissimus fortunam illam.*

⁎ **INGRATIÇATUS,** Cancellatus, id est in morem craticulæ implexus. Ital. *Ingraticolato,* Gall. *Grillé.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 323 : *De illis, qui debent portare fangum extra civitatem et quomodo. — Statuimus quod potestas... faciat eligi per curiales* XXV. *homines pro quolibet quarterio, qui habeant currus Ingratiçatos... qui electi teneantur portare letamen totum et lutum et ruscum et vinaciam contratarum.* [Fr.]

⁎ **INGRATIFICUS,** [Ingratus, beneficii immemor. *Cic. Sext.* 57. ex *Accio.* O *Ingratifici* Argivi, inanes Graji, immemores beneficii.

INGRATINARE, Unguibus cutem carpere, *Egratigner.* Statutum ann. 1204. apud Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 230 : *Et quod aliquis vel aliqua non Ingratinent se in facie cum unguibus, nec capillos dilanient cum manibus, etc.*

¶ 1. **INGRATITUDO,** Ira, indignatio, gratiæ et benevolentiæ amissio. Concordia Comitis Fuxensis cum matre sua ann. 1313. apud Rymer. tom. 3. pag. 419 : *Idem Comes volens, sicut decet, ut dixit, dictæ dominæ Margaretæ matri suæ reverentiam exhibere, et eam toto posse et conatibus honorare, nolens ejus Ingratitudinem incurrere, etc.* Litteræ Caroli IV. Imper. apud Ludewig. tom. 6. pag. 65 : *Prout nostram diligitis Ingratitudinem evitare.* Alias *Ingratitudo* vitium est ingrati animi. Vox hoc intellectu nimium nota, et utinam minus necessaria : quam tamen nullibi reperies apud Latinos. Vide Vossium de Vitiis sermonis.

* Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 228 : *Quictando omnes forefacturas, emendas et Ingratitudinem, quas vel in quas gentes domini regis dicebant dictos archiepiscopum et capitulum* (Lugdun.) *incurisse seu incidisse.*

* 2. **INGRATITUDO,** Severitas. Consuet. Norman. cap. 8. part. 2. ex Cod. reg. 4651 : *Ipse* (justitiarius) *attendere ac diligenter addiscere in talibus veritatem debet, ut favorem innocuis et levamen : nocuis autem exhibeat Ingratitudinem ac rigorem, juris ordine conservato.* Ubi Gall. *Si que il ayst aux innocens et qu'il soit roide contre les malfaicteurs.* Unde emendandus Ludewig. qui edidit tom. 7. Reliq. Mss. pag. 288 : *Ut favorem innocuis et levamen non exhibeat, nocuis autem Ingratitudinem. Engrés* vero, idem qui Pertinax, obstinatus, vulgo *Opiniatre,* in Cons. Pet. de Font. cap. 21. art. 9. pag. 119 : *Et se il est si Engrés, que pour damages ke il ait, ne veut avant venir, etc.* Pro Vehemens, violentus, Gall. *Impétueux, violent,* in Chron. Franc. ad ann. 1284 : apud *D. Le Beuf* tom. 1. Dissert. pag. cl. :

Et sachiez que quatre ans après,
Revint un vent grants et Engrés,
Qui esrachierent les noiers,
Et dépécierent les clochiers.

* **INGRATUITAS,** Officium grati animi. Testam. Franc. de Bellovid. ann. 1477. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xviij : *Consideratis nonnullis et diversis Ingratuitatibus per nobilem Ludovicum de Halobecco... erga dictum dominum testatorem factis, etc.*

¶ **INGRATUITUS,** Ingratus, molestus. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 563. de S. Etheldreda :

Hanc Ingratuitam miser anxius actito vitam,
Ducens languores, stimulos, tormenta, labores.

* **INGRATUS,** Invitus. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 109 : *Ipsam Alipdem in nemoribus prope dictas vineas duxerunt, eamque Ingratam, ut dicitur, carnaliter cognoverunt. Ingrat,* pro *Mécontent,* non contentus, ingratum habens, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 45 : *Colart Vaine Ingrat du vin, que on leur avoit apporté, etc.*

¶ **INGRAVANTER,** Haud gravate, lubenter, apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 18. *Ingravate* dixit Ammianus non semel.

* *Engraing* vero nostris alias, Gravedo, capitis ex morbo affectio, et qui ita affectus est. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 5 : *L'exposant qui estoit nouvellement relevez d'une grosse maladie,... et estoit encores tout pesant et Engraing d'icelle maladie ;... ledit exposant pour l'Engraing d'icelle maladie, etc.* Vide supra *Gravatum.*

¶ 1. **INGRAVARE,** Insculpere. Gall. *Graver. Ciphum argenteum... deauratum et aymellatum et Ingravatum,* apud Rymer. tom. 5. pag. 48.

* *Engraver* alias, eadem notione. Chartul. Corb. sign. *Cæsar* fol. 7. r° : *Item y a un ponchon ou est Engravé une croche, pour merquer les mesures d'estain.*

2. **INGRAVARE,** [Impetere, postulare.] Videsis in *Cravare.*

¶ **INGREDI,** Inducere. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 625. de B. Augustino Novello : *Licentia... Ingrediendi in eamdem civitatem Thermarum reliquias prædictas.*

* *Engresser,* pro Invadere, aggredi, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 55 : *Icellui Bauduin voiant le suppliant ainsi assali et Engressé, etc. Encrever* vero Graviter vulnerare sonat, in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 116. ch. 209 : *Icellui Guy féri un cop ledit Jehan en la main sur les doiz, et lui Encreva les trois et en fu l'un copé presque tout oultre.*

INGREDICIUM, Ingressus. Vetus Charta ex Tabular. S. Benigni Divion. apud Perardum pag. 162 : *Terris arabilibus, cultis et incultis, silvis, Ingrediciis. aquis, aquarum decursibus, etc.*

INGREMIARE, *Accipere, vel in gremium mittere.* Ugutio [et Jo. de Janua in *Gremium.*]

INGRESSA. Vide *Introitus.*

* **INGRESSARIUM,** Liber continens antiphonas, quæ ad Missarum *introitus* a choro canuntur. Charta ann. 1019. tom. 1. Hist. monast. Cassin. pag. 81. col. 2 : *Unum antiphonarium de nocte et unum Ingressarium. Ingressurium* edidit Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 770. Vide *Introitus* 5.

¶ **INGRESSEA,** Reditus annui ex aliqua re provenientes. Vide in *Exius.*

* **INGRESSIO,** Aggressio. Instr. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 206. col. 1 : *Item quod scutifferi pluria enormia verba dixerint, tam domino Duranto de Tribus-exminis... et Jacobo Jordani, Ingressionem committentes.* Vide supra *Ingravare* 2.

INGRESSITUDO. Charta Johannis Episc. Cumani ann. 1141. apud Ughellum tom. 6. Italiæ sacr. pag. 269 : *Nobis reddatis... in secundo die Lunæ sacræ Quadragesimæ cœnam unam... sine omnium Ingressitudine.*

¶ **INGRESSORA,** terminatione Longobardica, pro *Ingressus.* Charta commutationis ann. 965. apud Murator. tom. 2. pag. 421 : *Has denique rebus ipsis supranominatis, vel comutatis, una cum accessionibus et Ingressoras earum... in integrum sibi unus alteri pars parti comutacionis nomine tradiderunt.*

* **INGRESSURIUM.** Vide supra *Ingressarium.*

¶ 1. **INGRESSUS,** Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, etc. Vide in *Exius.*

2. **INGRESSUS,** vox Fori, Anglis *Entré,* seu *Entrée,* quæ usurpatur de eo, qui personaliter, vel per alium ejus mandato terram vel tenementum ingreditur, id est, ejus possessionem invadit. Contra hunc datur *Breve,* quod dicitur *de ingressu.* Rastallus.

* 3. **INGRESSUS,** Incœptio. Instr. ann. 1385. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 81. col. 1 : *Multiplex fuit utrobique ante litis Ingressum repetita verbalis locutio.*

¶ 1. **INGROSSARE,** Luculentius scribere, Gall. *Grossoier :* quod de forensibus instrumentis dici solet. Limborch. Sentent. Inquisit. Tolos. pag. 183 : *Ego Petrus de Claveriis publicus Tholosæ Notarius... scripsi et Ingrossavi.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 266. de SS. Martyribus Sendomir. : *Tenens in manu schedam certam... et petens eamdem ad acta suscipi et Ingrossari.* Diploma Sigismundi Imp. ann. 1493. apud Ludewig. tom. 5. pag. 306 : *Ideoque presens publicum instrumentum hujusmodi transumptum in re continens per connotarium meum supra et infra scriptum fideliter ingrossatum, etc.* Vide *Grossare* 1.

Ingrossator, Qui instrumenta forensia et contractus in membranis majori charactere exarat et redigit, Gall. *Grossoieur.* Unde, inquit Spelmannus, ævo Henrici VI. *Ingrossator magnæ rotulæ* appellatus fuit, qui hodie *Clericus Pipæ* est : et *duplex Ingrossator,* qui nunc *Pipæ Contrarotulator.*

¶ Ingroxator, Ead. notione, in Laterculo Magistratuum Cremonensium, apud Murator. tom. 7. col. 646.

¶ 2. **INGROSSARE,** *Facere ut omnes partes cohæreant, condensare, facere continuum seu crassum.* Goclenii Lexic. Philosophicum.

* 3. **INGROSSARE,** Italis, Rem re permutare sub judicis auctoritate, qui factum instrumento publico approbat ; unde *Ingrossatio,* Permutatio. Stat. Mantuæ lib. 2. cap. 24. ex Cod. reg. 4620 : *De ingrossationibus et drizzationibus et rerum divisionibus. Statuimus quod D. potestas et ejus judices ad jus deputati teneantur et debeant Ingrossare et drizzare justo pretio, re per testes idoneos diligenter scrutata, petentibus Ingrossationem vel drizzationem sibi fieri in aliqua terra vel possessione posita infra termi-

nos lapideos... Fiat autem Ingrossatio vel drizzatio in hunc modum ; videlicet si res, quæ petitur Ingrossari vel drizzari sub dictis D. potestate et ejus judice fuerit allodium, tunc fide facta, et per D. potestatem et ejus judicem cognito de quantitate pretii justi et valentiæ rei, teneantur ipsi potestas et ejus judices illam Ingrossare vel drizzare petenti, soluto pretio ejusdem rei domino rei.

* INGROXARE, INGROXAMENTUM, INGROXATIO, Eadem notione. Stat. ann. 1225. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 339 : *Et quod exstimatores non possint contra voluntatem alicujus partis auferre petiam boschi alicujus per cambium sive Ingroxamentum, etc. Et si pecia vineæ unius partis fuerit minus usque ad unam perticam quam pecia alterius, non eo minus fiet Ingroxatio, si de terra culta possit ei dare consultum... Et si aliquis in terris alienis, quas habet ad fictum, jus in re habens provocetur ad Ingroxationem, non fiet Ingroxatio, nisi prius domino citato et præsente, si venire voluerit. Postea fiet Ingroxatio invito domino.* Et col. 342 : *Et quod extimatores communis Mutinæ non possint cambiare, Ingroxare, neque drizare in vineis et terris, quæ fuerunt designatæ et datæ hominibus de Spimlamberto pro communi... Nec possit nec debeat exstimator facere aliquod cambium vel Ingroxationem, nisi inter personas jurisdictioni communis Mutinæ suppositas.*

¶ **INGROSSARI,** Crassum fieri, inflari, tumescere. Vita S. Richardi, tom. 1. April. pag. 310 : *Cœperunt igitur manus ejus dextra, necnon et tibia valido tumore Ingrossari.* Miracula sancti Eutropii, tom. 3. April. pag. 740 : *In tantum est Ingrossatus, quod nisi cum magna difficultate se poterat aliquantulum inclinare.* Vita S. Gaudentii Mart. Conven. MS. e Bibl. Floriac. cod. 220 : *Incepit mare turbari et furibundo impetu Ingrossari.*

* Gall. *Engrossir*, alias *Embarnir* et *Enbarnir*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 581 : *La mere d'icelle Magnon s'aperceut que sa fille Embarnissoit et engrossissoit de corps.* Guil. Guiartus :

Qui ja ierent tous Embarnis.

INGROSSATORES, Cowello lib. 4. tit. 28. § ult. et Jurisconsultis Anglis, sunt monopolæ, qui ad annonam carius vendendam, quantum possunt, in suas manus congerunt : Gallis : *qui achetent en gros.* [Vide alio sensu in *Ingrossare* 1.]

¶ **INGROXATOR.** Vide in *Ingrossare* 1.

¶ **INGRUENTIA**, Irruptio, impetus, *Copia ingruens*, Barthio in Glossis ex Baldrici Hist. Palæst. Concil. Pampilon. ann. 1023 : *Et nullus fortasse status vel honor maneret modo episcopalium sedium, nisi eas ab Ingruentia vastatorum, Regum bonorum et Principum retraxisset concilium. Ingruentia causarum et negotiorum pericula,* apud Schannattum Vindem. Litter. pag. 157.

* Gesta consul. Andeg. tom. 10. Collect. Histor. Fr. pag. 252 : *Totam belli Ingruentiam excepturus.* Id est, totum prælii impetum.

¶ **INGUADIARE**, Oppignerare, Gallis *Engager ; Engaiger*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. *Inguadiare, Valde guadiare,* Johanni de Janua. *Inguadiare se alteri,* Se ei dedere pignoris loco, eique servire, in Legibus Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 98. col. 1. Vide *Vadium.*

¶ INGUAGIARE, INGUAGIMENTUM, Eadem notione. Chartular. S. Vincentii Cenoman. f. 197 : *Normannus filius Bernardi Inguagiavit pro* L. *solidis Monachis S. Vincentii quidquid habebat in Ecclesia de Macheriis et in cimiterio et in decimis parochiæ. Hoc Inguagimentum habuerunt Monachi in tota vita Normanni.*

¶ INGUAZIATIO, Pignoris obligatio, Gallis *Engagement.* Charta ann. 1082. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 254 : *Goffredus filius Guinguanvi Ingaziavit Ulrico Monacho et ceteris Monachis S. Florentii... quartam partem unius villæ* IV. *lib. den. a festivitate S. Michaelis usque ad novem annos tali pacto, ut singulis annis reddant ei Monachi dimidiam minam annonæ, ne ad usuram eis Inguaziatio illa reputetur.*

* **INGUAYNARE.** Vide supra *Ingaynare.*

* **INGUICHIATUS,** Gall. *Enguiché,* Vox venatica, dicitur de cornu cingulis suis ornato. Charta ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 66 : *Concedimus quadraginta acras terræ... possidendas pacifice et quiete, per unum cornu Inguichiatum redditus annualis.*

¶ **INGUINARIA** PESTIS, Qua inguen afficitur, in Chronico Monasterii Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 446. Vide *Inguinaria.*

* Gregor. Turon. lib. 4. Hist. Franc. cap. 5 : *Hujus tempore cum lues illa, quam Inguinariam vocant, per diversas regiones desæviret, etc.* Vitæ SS. Mss. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 65. v°. col. 2 : *Les gens en pristrent une maladie, laquele il appellent Inguinaire, que tant solement dou veoir li uns la prenoit de l'autre.*

INGUISSATUS. Glossæ veteres pag. 324 : *Inguissatus,* τεθραυμένος. Aliud videtur ab *Inquassatus,* Gloss. Gr. Lat.: Ἄθραυστος, *Inquassatus, infractus.* Alibi : Ἄσειστος, *Inquassatus.* Ἀσύντριπτος *Inquassatus.* Vide Meursium in Ἐχουσῆτος [et Martinium in Lexico.]

⁎ **INGUSTO.** [Gustandum do, apud *Tertull. advers. Gnost.* 7. Jovi in media urbe sanguis humanus *Ingustatur.*]

INHABILIS. [* Infirmus, incommodus.] Libellus precum Marcellini et Faustini pag. 29 : *Maximus quoque de Neapoli Campaniæ, quod esset Inhabili stomacho, et corpore delicatior, etc.*

¶ **INHABILITARE,** Inhabilem et incapacem declarare, Gall. *Declarer inhabile.* Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 74. col. 2 : *Stephanus de Guiryaco officio suo privaretur, et ad alia officia regalia in futurum obtinenda Inhabilitaretur.*

* Nostris *Inhabiliter.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 45 : *En oultre lesdiz commissaires Inhabiliterent le suppliant d'office de recepte.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 153. ch. 96 : *Le suppliant a esté condempné envers nous en certaine somme d'argent et privé dudit office* (de grenetier) *et comme aucuns dient Inhabilité à autres offices royaux tenir. Deshabiliter,* eadem acceptione, in Lit. ann. 1388. ex vol. 8. arestor. parlam. Paris.: *Icellui Jehan par arrest de nostre parlement... fut privé et Deshabilité de tous offices royaux, etc.*

¶ INHABILITAS, INHABILITATIO, hac notione leguntur in Bullario Carmel. pag. 199. col. 2. et pag. 243. col. 2.

* **INHABILITAS,** Debilitatio, infirmitas, qua quis membro inhabilis redditur. Stat. crimin. Saonæ cap. 16. pag. 18 : *Si quis sciens per se vel per alium venenum alicui propinaverit dederitve, ob quod nil interierit vel Inhabilitatem membri judicio physicorum contraxerit, capite plectatur.*

* **INHABITABILIS** TERRA, Quæ est sine habitatore. Tabul. S. Albini Andegav.: *Propterea ultor Barbarorum immissus est gladius, qui non juveni, non pepercit seni, nec pupillo vel viduæ ; sed ut feræ morsibus cuncta decerpentes Inhabitabilem terram reddiderunt.*

¶ **INHABITATOR,** pro Habitator, in Litteris, ann. 1523. apud Ludewig. tom. 5. pag. 19.

INHÆREDITARE. S. Valerianus Cemeliensis Homil. 4 : *Ita hæreditatem, cui solet unus Inhæreditare, frequenter videmus multos numero accrescente sufficere.*

* **INHÆRENTIA,** *Erdance. Inhærere, Erdre.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex reg. 4120. Vide supra *Adhærere.*

* **INHÆSITABILITER,** Sine hæsitatione. Lit. Caroli VI. ann. 1394. ex Bibl. reg. cot. 18 : *De fidelitate... et probitate prædilecti et fidelis consanguinei et consiliarii nostri Enguerrandi domini de Couciaco, comitis Suessionensis, Inhæsitabiliter confidentes, etc.*

* **INHANITUS.** Gall. *Anéanti,* Oppressus, ad nihilum redactus. Instr. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 158. col. 1 : *Et populus de præmissis non conqueritur propter multa, et inter cetera, quia populus pauper est Inhanitus.*

¶ **INHAVARI,** Admisceri. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS.: *Inhavor,* προσμίξομαι.

* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. forte *Initiari. Initiabor,* προσμυήσομαι. Vulc.

INHERBARE, [Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre.] Vide *Herba.*

¶ **INHEREDARE,** In possessionem mittere. Litteræ ann. 1326. ad calcem Hist. Lossensis pag. 33 : *Ad eadem bona nobis et nostris successoribus investire cognoveritis et Inheredare.*

¶ INHEREDITARE, Eadem notione. Charta ann. 1292. apud Miræum tom. 1. pag. 442 : *In quo nemore dictos Religiosos Inhereditavimus legitime... adhibitis solemnitatibus, quæ in hujusmodi Inhereditatione solent adhiberi.*

¶ **INHEREMIS,** *Arrogans.* Papias in MS. Bituric.

¶ **INHERGIA,** *Effectus.* Papias. Vide *Inergia.*

INHERMUS, [Incultus.] Vide *Eremus.*

* **INHERTUS,** pro Inhæsus, in Libert. Salvit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 386. art. 1 : *Quod nos consules prædicti, nominibus quibus supra, Inherti sumus et assentimus, et de præsenti nos adheremus et inheremus appellationibus factis, etc.*

* **INHIATIO,** Desiderium. Dipl. Rob. reg. ann. 1027. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 617 : *Rogerio episcopo cum hac bonæ voluntatis Inhiatione sanctis patribus aggregato, etc.*

¶ **INHIBÆ.** Vide *Inhibræ.*

INHIBITOR, *Bedellus, qui et Angarius dicitur et exactor, quia nimis petendo et injuste auferendo inhibet homines : vel qui inhibet lites inter eos. Unde Josephus lib.* 20 : *Jussit violentiarum Inhibitor, ut ad Imperatorem pergerent.* Hæc Ugutio. Gloss. vet. Barthii lib. 28. Advers. cap. 29 : *Inhibitores, Exactores.*

¶ INHIBITORIÆ LITTERÆ, Gall. *Lettres de Defense,* in Instrum. tom. 3. Gall. Christ. col. 160.

¶ **INHIBRÆ.** Isidorus lib. 12. Orig. cap. 7 : *Alites quæ volatu futura vident, quæ si adversæ sunt, Inhibæ dicuntur, quod Inhibeant, id est, vetent.* Festus habet : *Inebræ aves, quæ in auguriis ali-*

quid fieri prohibent; et prorsus omnia Inebra appellantur, quæ tardant vel morantur agentem. Ab *Inhibere* factum *Inhiber, bra, brum.* Recta igitur orthographia legendum *Inhibræ*, ut legit Hofmannus in voce *Aves.* Vide etiam Martinii Lexicon in *Inebræ.*

✱ **INHISCO.** [Idem ac *Inhio. Gloss. Philox.*]

¶ **INHOC,** INHOKA, Quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa, septum, sepimentum, Gall. *Enclos*, a Saxon. Inge, campus, et Hoke, angulus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 297: *Frater Walterus Prior Berncestriæ... fieri fecit quoddam Inhoc in campo waretabili... sub curia ejusdem Prioris... per quod... Abbas Osen. dicebat se de communi pastura ibidem disseisiri.* Quoniam vero in *Communis* detrimentum cedebant ejusmodi septa, prohibebantur omnino fieri, nisi domini accessisset consensus. Hæc, et quæ fuerit *Inhokæ* conditio, colligere est ex Charta ann. 1268. apud eumdem Kennett. in Glossar. ad hanc vocem: *Anno regni Regis Henrici filii Regis Johannis 52... cum dictus Johannes* (de Pratellis) *seminasset et Inhokam fecisset de quadam cultura quæ vocatur Costowa sine voluntate dicti Abbatis et aliorum prænominatorum, et insuper in defensum posuisset communem pasturam totius warettæ, quam communam dictus Abbas et prænominati clamaverunt ex antiquo esse jus suum... Dictus Johannes recognovit illam communam pasturam esse jus ipsius Abbatis et aliorum dominorum prænominatorum quotiens a dictis culturis bladum asportatum fuerit, et terra seminata non fuerit. Et obligavit se et hæredes suos imperpetuum per fidem et præsens scriptum quod nunquam de dicta pastura quicumque seminabit nec Inhokam faciet in præjudicium dicti Abbatis.*

¶ **INHŒRITARE.** Litteræ ann. 1380. apud Rymer. tom. 7. pag. 259: *Exercitus noster prædictus dictam villam* (Calesii) *melius et quietius poterit intrare, ac eadem, ad minus dampnum seu nocumentum vestri, et soldariorum nostrorum ibidem, ac mercatorum et aliorum Inhœritantium in villa prædicta, recipi poterit et hospitari.* Puto legendum esse *Inhabitantium.*

INHONESTARE, Ugutioni, *Valde honestare, vel potius diffamare, vituperare, ab honestate removere.* Posteriori notione usurpat Ovidius 4. Trist. ut et Alanus in Planctu Naturæ: *Vides enim qualiter homines originalis naturæ honestatem bestialibus illecebris Inhonestent, etc.*

INHONESTAS, Dedecus, ἀτιμία. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles. pag. 47: *Hos cum Inhonestate dimisit.* Theophanes, ἀτίμως. Utitur Tertullianus.

INHONESTITAS, ἀσχημοσύνη, in Gloss. Gr. Lat. [* MSS. *Inhonestas.* Castigat. in utrumque Glossar. Chron. Patav. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1167: *Et die penultima Septembris incepta fuit fieri processio per civitatem et extra. Homines vero ibant separati a mulieribus cum tanto ordine ac humilitate, quod per illos novem dies non fuit auditum, quod facta fuerit una Inhonestitas, nec una rixa.* Galli dicere-mus: *la moindre indécence.*]

¶ **INHONORABILIS,** Minime honorabilis, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. cap. 17.

INHONORARE, Idem quod *Dehonorare*, probro afficere, infamiæ notam infligere, ἀτιμάζειν. Decretum Tassilonis § 17: *Et si quis signum, quod est sigillum, Inhonoraverit, vel hujuscemodi intimata minime impleverit, etc.* Fulbertus Epist. 99: *Contemnis Deum, Sanctos Inhonoras, res Ecclesiæ invadis et aufers.* Adde Epistol. 126. Innocentius III. PP. apud Catellum in Histor. Comit. Tolos. pag. 30: *Quamvis juste derogari valeat famæ tuæ, tibique adscribi vitium ingratitudinis in peccatum, si eum forsitan Inhonoras, qui te studuit honorare.* Utitur etiam Anastasius Bibl. in Histor. Eccl. pag. 169. præter Latinos Scriptores aliquot.

INHONORATIO, Probrum, ignominia, in Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 13. 16. Concil. Dusiacense I. cap. 4: *Et obtinuit talem epistolam in meam contrarietatem et Inhonorationem.*

¶ INHONORATIO, Damnum. Capitulum Odonis Regis ann. 888. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 291: *Res Ecclesiarum vestrarum... sub integritate et immunitate absque aliqua Inhonoratione permanere concedam, quas modo juste et legaliter vestræ retinent Ecclesiæ.*

INHONORIFICARE, in lege Aleman. tit. 5. § 1. idem quod *Inhonorare.*

✱ **INHONORIS.** [Idem ac *Inhonorus. Jul. Valer.* 1. *res gest. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 35.]

INHORMIS, pro *Innormis*, non semel apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi cap. 18. 22.

✱ **INHORTOR.** [Idem quod hortor, vel valde hortor. *Apul.* 8. *Met.* Jubilationibus solitis, et cujuscemodi vocibus nobis *Inhortantur.*]

1. **INHUMANATIO,** Christi *Incarnatio*, in Historia Miscell. ἐνανθρώπησις. Facundus Hermianensis lib. 9. cap. 3. de Theodoro: *Quis enim eum audiens condidisse libros de Incarnatione, aut, ut proprie hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessario verbo, sicut a Græcis dicitur, de Inhumanatione Filii Dei, duos eum putet filios Dei prædicasse? Nam qualiter Filium Dei, id est Deum Verbum, non hominem quoque diceret Inhumanatum?* Flavianus Episcop. Constantinopolitanus, apud Liberatum Diaconum cap. 11: *Ex duabus itaque naturis confitentes Christum post Incarnationem ex sancta Virgine et Inhumanatum, in una substantia, et in una persona, etc.* Vide [Diurnum Rom. pag. 28. et] Notas Sirmondi ad Facundum.

* 2. **INHUMANATIO,** Vox chimica, in Rosar. MS. Arnauldi lib. 2. cap. 4: *Melius per mensem philosophicum, quam adustio in animalibus, per Inhumanationem tollitur et decoctionem.*

INHUMANICARE, in Glossis MSS. apud Barthium lib. 28. Advers. cap. 29. et Vossium exponitur *vim inferre*: credo rescribendum *Inhumanitare*, ab *Inhumanitas*, quasi inhumane agere. Gloss. Gr. Lat.: 'Αφιλανθρωπία, *Inhumanitas, Inclementia.*

✱ **INHUMIGO,** [Madefacio. *Livius Andron.* apud *Non.* 1. 311. Confluges ubi conventu campum totum *Inhumigant.*]

* **INIARI,** pro Inhiari, *Baallier, Inde hic et hæc Inibris et Inibre, pareceus.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **INICERE,** *Acoler, vel ensgeter, vel asporter*, ibidem.

* **INICI,** *Apaier*, in eodem Glossar.

¶ **INICLARIS,** ἐπίνητρος, *Fusus, colus*, in Supplem. Antiquarii. Suspicatur Martinius ab *in, neo*, et *colus* dictam vocem, quasi *Innicolaris*, vel *Inicularis*, in quem neunt fila.

¶ **INIDONEITAS,** Imperitia, inscitia, Gall. *Incapacité.* Hist. Afflegemiensis apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 620: *Gislebertus Marselarius communibus monachorum suffragiis* (Abbas electus est,) *sed ipse palam Inidoneitatem adferens, etc.*

INJECTA. [* F. Donum, munus.] Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 51. de Judicibus: *Et si a litigantibus aut impetrantibus esculenta et poculenta, seu Injectas, aut deductionem recepisse, vel promissiones de eis admisisse probentur, spoliati honoris cingulo... quadruplum curiæ nostræ componant.*

1. **INJECTIO,** apud Julianum Antecessorem Nov. 124. c. 8. in Græca edit. ἐπιβολή, qua voce usum Procopium in Hist. arcana, observatum jam olim a Pithœo: de cujus origine multa congessit Nicolaus Alamannus pag. 100. 1. edit. Impositio scilicet facta et inventa a Justiniano, quam pro iis, qui, peste vel fame tunc grassante, perierant, exsolvere tenebantur superstites.

* 2. **INJECTIO,** Suspirium, gemitus. Vetus Pœnitent. MS. ex Cod. reg. 943: *lxx. vices prosternet se in terram, et cum Injectione dicat, Pater noster, sic faciat pro uno die.*

¶ **INJENUUS,** pro Ingenuus, in Probat. novæ Hist. Occitanæ col. 101. V. *Ingenui.*

¶ **INIFENS,** *Dicens*, apud Papiam. [** Leg. *Infiens.* Occurrit apud Virgil. Gramm. pag. 112.]

¶ **INIGERE** PECUS, *Agere, id est minare*, apud Festum. Jo. de Janua: *Inigere, Pecus a pastu in tectum agere; abigere vero est pecus a tecto in pascua agere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: *Inigere, Amener comme bestes de pasture. Oves Inigunt in stabula*, apud Varronem lib. 2 de Re Rust. cap. 2. Rursum utitur lib. 1. cap. 2. et lib. 3. cap. 22.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Inigere, Amener en tort, comme les bestes de pasture: sed abigere signat les bestes mener du tort aux pastures.*

INIMICABILITER, Hostiliter. Epist. 17. ex Tegernseensib.: *Dominus Dieno Comes Inimicabiliter persequitur nos.*

* Charta ann. 1240. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 447: *Tempore quo terram ipsius domini regis in Narbonensi et Carcassensi diœcesibus ausu temerario Inimicabiliter invadendo, etc.*

¶ **INIMICALIS,** Adversarius, contrarius. Sidonius lib. 1. Epist. 3: *Qui in eum licet stimulis Inimicalibus excitentur, scamnis tamen amicalibus deputantur.*

* **INIMICARE,** vox Italica, Inimice et hostiliter agere. Pactum inter Mantuan. et Ferrar. ann. 1208. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 873: *Item debeant Inimicare Reginos, sicuti nos ipsos Inimicamus, et eos capere, nec eos sine nostra licentia relaxare, et eis prohibere iter per totam suam civitatem et districtum.*

INIMICARI, Inimicus fieri. Wippo de Vita Chunradi Salici pag. 434: *Fridericus Dux Lotharingorum... Imperatori Inimicando morte propria præventus est.* Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 244: *Insuper prohibuit sub anathemate, ne fratribus ipsis pro hac causa Inimicarer.* Adde pag. 261. Occurrit apud alios.

* **INIMICATOR,** ut mox *Inimicatus.* Annal. Estens. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 1056: *Eodem tempore Attus de Rodilia dominus Castellarani comitatus Regini, hactenus subditus et complex domini Ottoboni et indefessus Inimicator domino marchioni, defecit ab eodem dom. Ottobono ejusque*

amicitia, et se commendavit adhærentiæ dom. marchionis.

* **INIMICATUS**, Inimicus, adversarius, Ital. *Inimicato.* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP : *Ipse Pontifex interea pacem inter cives componere conatus est : nam factis pareriis omne genus pœnarum induxit contra Inimicatos, qui in præfatum compromissum de pace fienda non facerent.*

¶ **INIMICIALITER**, ut *Inimicabiliter.* Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 615 : *Si vero nos impedire voletis ad hoc, scitote firmiter, quod cum stipendiariis nostris Inimicialiter resistemus.*

✱ **INIMICITER**. [Idem quod *Inimice*, sed antiquius. *Acc.* apud *Non.* 11. 41.

INIMICITIÆ. *Inimicitias propinquorum occisi pati*, in Lege Saxon. tit. 2. § 4. Conventus Ticinensis ann. 850. cap. 3 : *Nulla is, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas Inimicitias a parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat.* Vide *Faida.* [** et Haltausii Glossar. German. voce *Tod-feindschaft*, col. 1788.]

* *Ennemistié*, Hostilitas, in Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 306 : *Après les deffiailles et Ennemistié, qui depuis ont esté meue et continuées, etc.*

¶ **INIMICITIARE**, Inimicitias gerere. Chronic. Valciodor. apud Acher. Spicil. tom. 7. pag. 556 : *Hasteriensibus in his periculis animarum suarum Inimicitians, multum obfuit.*

* 1. **INIMICUS** dicebatur, qui ob delictum aliquod inimicitiam domini sui feudalis incurrebat. Charta Archemb. præp. Vindoc. ex Chartul. Major. monast. pro pago Vindoc. ch. 17 : *Bannum quoque de omnibus in toto Curtirast commanentibus, tam de amicis quam et de universis hominibus meis ; ut si forte amicus ad molendinum alterum molueirt, quem inde non possim justiciare, remaneat Inimicus.* Vide supra *Amicus.*

2. **INIMICUS**, Diabolus, hostis generis humani. Arnobius Junior in Psalmum 78 : *Tunc efficimur in derisu omnibus dæmoniis, qui ideo vicini nostri et inimici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimicitiis juxta nos positi non recedunt.* Ita appellatur passim a Patribus, a Rabano lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 55. Jona in Vita S. Eustasii Abb. Luxov. n. 11. Simeone Dunelm. lib. 2. de Dunelmensi Eccl. cap. 7. etc. Epitaphium Bertæ Comitissæ, Marchionis Adalberti, uxoris, in Eccl. Lucensi :

> Permansit felix, seclo dum vixit in isto,
> Non Inimicus eam vincere prævaluit.

[Joannes Xiphilinus in 3. jejunii hebdomadam :

Τὸ δὲ Σατὰν ὄνομα, τὸν ἀντικείμενον σημαίνει.] Vide Didymum Alexand. contra Manich. pag. 24.

* *Ennemy*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 56 : *Je pry à Dieu que l'Ennemy m'emporte, si je le prins* (un florin)

¶ **ININITIATUS**, Absque initio. Claud. Mamertus cap. 23 : *Deus immotus et Ininitiatus substantia sua.*

✱ **ININTERPRETATUS**, [Non interpretatus. *Hieronym. ep.* 29. *n.* 4.]

✱ **ININVENTIBILIS**, [Qui inveniri et investigari non potest. *Tertull. advers. Hermog.* 45.]

* **INJOQUARE**, INJUELARE, *Jocalia* seu monilia, gemmas, annulos, aliaque id genus pretiosa et quæ ad muliebrem ornatum spectant, dare, nostris alias *Enjoeler.* Vide supra *Enjoalare.* Contract. matrim. ann. 1467. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 20 : *Fuit conventum quod idem nobilis Odilo debeat Injoquare seu Injuelare dictam nobilem Maratdam usque ad summam sexaginta scutorum auri.* Alius ann. 1499. pag. 24 : *Item prædictus nobilis Glaudius promisit prædictam nobilem domicellam Amphelisam conjugem suam futuram Injuelare de una cathena aurea, valoris qudraginta scutorum auri.* Vide *Jocalia.*

¶ **INIQUIETARE**, pro Inquietare. *Nullatenus Iniquietent, impediant et perturbent*, in Litteris ann. 1357. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 191.

INIQUUS, Diabolus. Commodianus instruct. 62 :

> Vicimus Iniquum, quo manente vincere nolunt.

Epitaphium Longobardicum in Monasterio S. Petri Beneventano :

> Suscepit velum sacrum, quo vicit Iniquum,
> Nam victrix donis utitur æthereis.

Vide *Malus.*

INIQUUS MORBUS, Sacer ignis, erpeta. Historia Translationis S. Guthlaci n. 6 : *Erat enim morbus, quem dicunt homines Iniquum, ex re nomen vindicans, quia nec ab hominibus curari consuevit.*

* **INIRE**, Emere, acquirere per emptionem. Charta Raym. Bereng. comit. Provinc. ann. 1239. ex Tabul. D. Venciæ : *Item laudamus et confirmamus tibi* (Arnauldo de Villanova) *omnia ea, quæ Romeus de Villanova fidelis noster Iniit nomine tuo ab Hugone Gauffrido in castro de Trans et ejus territorio, sicut in instrumento inde facto... prædicta emptio et venditio plenius continetur.*

¶ **INISIUM**, male pro *Juisium :* quod vide.

* **INITALICATUS**, Italus factus, Gall. *Italianisé*, in Epist. Cuspin. pag. 126. Epistolic. Quæst. edit. Francofurt. ann. 1614.

INITIAMENTUM, *Arcanum*, μυστήριον, in Gloss. Gr. Lat. Infra : Μυστηριασμός, *Initiatio.*

INITIARE, Incipere. Vita MS. S. Arnulphi Episc. Turon : *Cumque quadam vice, Domine labia mea aperies, Initiaret, etc.* Gloss. Gr. Lat. : Ἄρχομαι, *Cœpio, Initio, inchoo, etc.* Anastasius Bibl. in Pelagio PP. : *Eodem tempore Initiata est basilica Apostolorum Philippi et Jacobi, quæ, dum Initiaretur fabricari, mortuus est.* Idem in Hadriano pag. 110 : *Basilicæ itaque Apostolorum in via lata porticus in circuitu renovavit, quas antea Initiaverat ejus prædecessor domnus Paulus Papa, et non expleverat.* Glossæ MSS. ad Canones Concil.: *Fundere, Initiare.* Nostris, *Fonder un Monastere*, vel *fundum* dare, vel *fundamenta* jacere. *Initiare litem*, in leg. 11. Cod. Qui dare tut. vel curat. possunt. (5, 34.) Chronicon Montis-Sereni ann. 1192 : *Ut petenti vinum daret præcepit. Quo respondente se vinum non habere, nisi in uno vase, quod nondum esset Initiatum, ille nihilominus ut daret, cum instantia præcepit.* Vide ann. 1213. Vitam S. Henrici Imper. cap. 7. et 2. Vitam S. Adalberti Episc. Pragensis n. 25. Ado Viennensis in Chron. de Carolo M. : *Orandi gratia Romam post aliquot annos ingressus, ab Adriano Pontifice filius ejus Pippinus ex sacro fonte excipitur, atque duo filii ejus Initiati sunt.* Vide Eginhardi Annales ann. 781. Diurnum Roman. pag. 48. S. Columbanum instruct. 1. 2. etc. [Jo. de Janua : *Initiari, Inchoare, consecrare, sanctificare, introducere, sacrificare.* Melius *Initiare.*]

INITIARE MESSES *alterius malis artibus*, in Lege Bajwar. tit. 12. § 8. Capitula ad legem Alemannor. cap. 28 : *Si quis messem alienam inchoat.... sol. componat... de Initiata messe priserit*, 3. *sol. solvat.*

INITIARIUM. Glossæ Isidori : *Sparganа, Initiarium, infantia.*

¶ **INITIATIO**. Vide *Initiamentum.*

¶ **INITIATOR**, Auctor, qui incipit. Bernardus Thesaurius de acquisitione T. S. cap. 7. Murator. tom. 7. col. 670 : *Excepta populorum numerosa caterva, quæ Petrum Eremitam sequebatur hujus sancti propositi Initiatorem mirabilem.* Laur. in Amalthea : *Initiator, Episcopi vicarius, suffraganeus.*

¶ **INITIATRIX**, Quæ est initium et origo. Radbertus de Fide cap. 1. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 2. col. 3 : *Quærendum prius quid sit cæterarum omnium virtutum Initiatrix fides.*

* **INITIATUS**, Initiatio. Pet. Cyrnæi Comment. de Bello Ferrar. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1194 : *Quod si non crederet Augustinum clericum esse, legeret sui Initiatus ac clericatus literas.*

* 1. **INITIO**, *vel Injectio, Ensgetement*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide supra *Inicere.*

* 2. **INITIO**, Initium. Charta ann. 1245. ex Tabul. Clarit. Dei : *Prima die vero Initionis nundinarum, intrabunt dictas nundinas servientes dicti Harduini, etc.* Vide *Initiare.*

¶ **INJUDICARE**. Vide *Judicare.*

* **INJUELARE**. Vide supra *Injoquare.*

¶ **INIUM**, pro Æneum. Vide in *Cocina.*

¶ **INJUNCTIO**, Jussum, imperium, Practicis nostris *Injonction.* Concil. Emerit. inter Hispanica tom. 2. pag. 628 : *Ut nulli Presbytero vel Diacono sine voluntate Episcopi sui licentia sit sæculares peragere caussas aut Injunctiones expedire publicas.*

* **INJUNCTUS**, Conjunctus, propinquus. Bonincont. in Hist. Sicul. part. 1. apud Lamium in Delic. erudit. pag. 145 : *Quum Eleonarda Franciæ regina esset cum suo viro dissentiens, in Jerosolymam est delata ob suspiciones adulterii contracti cum principe Antiocheno, qui sibi quarto in gradu Injunctus erat.*

* **INJUNGERE** ANTIPHONAM, Præcinere. Ordinar. eccl. Camerac. MS. fol. 1. r° : *Sabbato in Adventu Domini... cantor major tenet chorum in capa serica rubea Injungens antiphonam.* Et fol. 10. r° : *Qua loco idem celebrator incipit* Te Deum laudamus, *Injungente majore cantore.* Vide supra *Imperare antiphonam.*

* **INJURARE**, Jus exercere seu judicio dato judicatum exsequi vel per judicium compellere. Charta Raim. comit. S. Ægid. ann. 1164. in Chartul. Cluniac.: *Nec ego nec ullus unquam de meis aliquid infra villam vel infra bonas villæ aliquid Injurare vel arcere possit : sed quicquid arcendum vel justificandum in villa et infra bonas villæ fuerit, non nisi per manum prioris vel decani ipsius monasterii fiat.* Ubi *Injuriare* legitur inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 603. Vide *Justificare* 1. et mox *Injuria* 1.

* 1. **INJURIA**, Jus, jurisdictio, Charta ann. 1025. ex Cod. reg. 9612. X : *Tandem omnium istarum rerum consuetudines, redditus, Injurias, rectitudines libere et absolute monachis attribuo.* Vide *Justitia* 1.

✱ 2. **INJURIA**, [*Injures* non *Injustice*

significat hoc verbum in registro curie officialis Cerasiensis. (XIV. s. mus. arch. dep. p. 269.) : « In causa *Injuriarum* mota et agitata coram nobis inter Willelmum Soillart, clericum, ex una parte, et Robertum Renaudi, ex altera, delato juramento dicto clerico et prestito ab eodem, ipsum Robertum in decem solidos pro dictis injuriis declaratis per juramentum dicti clerici dicto clerico condempnamus. »]

1. **INJURIARE**, Convitiari, injuriam inferre. Nostris, *Injurier*. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 98 : *Cœpit Monachos deturpando Injuriare, multis et variis opprobriis dehonestare.* Utitur etiam Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5. [Lex Bajwar. tit. 8. § 1. Carolus M. lib. 5. Capitul. cap. 336. lib. 7. cap. 333. et 443. Herardus Archiep. Turon. cap. 138. et alii. *Injuriari* eadem notione dixerunt Seneca de Constant. cap. 9. et Tertull. adv. Gnosticos cap. 6.]

* Nostris alias *Injurioser*, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 331 : *Le suppliant se traist par devers deux de ses freres,..... en leur disant et exposant comme il avoit esté ravalé et Injuriosé de Lienart Garges.*

¶ INJURIATOR, Qui facit injustitiam, damnum, in Charta ann. 1242. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1022. in altera ann. 1247. apud Miræum tom. 1. pag. 203. col. 2. in alia ann. 1327. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 213. col. 2. et alibi.

INJURIETAS. Utitur Lactantius lib. de Mortib. persec. num. 23.

* 2. **INJURIARE**, Contradicere, infirmare. Chartul. Celsinian. ch. 315 : *Si autem aliquis extiterit, qui hanc donationem Injuriare velit, etc.*

* 3. **INJURIARE**, ut supra *Injurare*. Vide in hac voce.

* 1. **INJURIARI**, Injuriam seu damnum inferre. Bulla Honor. III. PP. ex Chartul. Campan. fol. 26. v° : *Blancha comitissa Trecensis nobis conquerendo monstravit, quod abbas et conventus Pontiniacensis Cisterciensis ordinis, Autissiodorensis diœcesis, super nemoribus, grueriis, feodis et rebus aliis Injuriantur eisdem.* Ibid. fol. 28 : *Eidem Injuriosus existens, etc.* Charta Hugon. de Castell. ann. 1236. in alio Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 191. v°. col. 2 : *Cum dominus rex Navarræ, Campaniæ et Briæ comes palatinus fecisset halas novas in foro suo de Castellione,.... burgenses et ego pro hominibus dicebamus, quod dominus rex Navarræ Injuriabatur prædictis burgensibus super halis novis factis.* Hinc *Injurieux*, Qui damnum infert, in Juram. bailliv. etc. ex Reg. sign. *Noster* ejusd. Cam. fol. 44. v° : *Item que les baillis ou Injurieux ou faisanz exactions ou soupeçonnez de usure ou menans apparéement deshoneste vie, il ne soustendront en leur erreur, ançoiz en bonne foy corrigeront leur excès.* Vide *Injuriator*.

* 2. **INJURIARI**, Pati, ægrotare. Mirac. S. Taur. tom. 2. Aug. pag. 644. col. 2 : *Alius, nomine Gisloinus, habebat equum optimum : qui dum cœpisset Injuriari, et nullis eum valeret remediis erigere, sed mox speraret illum mori, etc.*

✻ **INJURIE**, [Injuriose. *Nævius* apud *Non.* 2. 429.]

✻ **INJURIUM**, [Perjurium, *Festus*.]

✻ **INJURO**, [Non juro. *Inscript.* opt. notæ apud *Marin. Frat. Arv. p.* 70.]

✻ **INJURUS**, [Injurius, injustus, exlex, ut *perjurus*. *Plaut. Pers.* 3. 3. 4. Impure, inhoneste, injure, illex, labes populi. *Al. leg. Injurie.*]

** **INJUS**, Quod a justitia recedit. Annal. Corbeiens. apud Pertz. Script. tom. 3. pag. 17 : *Si quid correctione dignum Injusque foret.*

** **INJUSSUM** PLACITUM. Vide in *Placitum*.

INJUSTITIUM, ἀδικία, in vett. Gloss. pag. 324.

¶ **INIVUM**, *Injuriam, contrarium.* Gloss. Isid. Lege *Iniquum* et vide *Contrarius* 2.

¶ **INIVUS**, Qui *init* cum animalibus. Vide *Dusii*.

¶ **INJUX**, *Bos nondum jugo junctus.* Gloss. Isid. Festus habet, *Injuges boves, etc.* Jo. de Janua, *Injunx*.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Injux, non donté, comme buefs.*

* **INLABORARE**, Adlaborare. Epist. Gerb. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 387 : *Ei qui cum sapiente rationem instituerit, non multa ortione Inlaborandum.*

* **INLACRIMABILIS**, ἀδάκρυτος. Addit reg. *lacrymas continens.* Castigat. in utrumque Glossar.

INLAGARE, Legi restituere, *exlegem* legis patrocinio restituere, cui opponitur *utlagare*, et *exlagare*, extra legem ponere, *bannire*. Annales Waverleienses a Spelmanno laudati ann. 1074 : *Edgarus puer veniens ad eum a Scotia, et Rex eum Inlagavit, et omnes homines suos.* Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 14. § 1 : *Quisquis fuerit utlagatus... non erit ei tutum quod compareat, antequam fuerit de gratia principis Inlagatus, Rex enim poterit de gratia sua Inlegare, et recipere eum ad pacem suam, extra quam prius positus fuit, et reponere eum in legem.* Et § 13 : *Si fuerit Inlagatus et ad pacem Domini Regis restitutus.* Vide ibi plura de *Inlagatis*, et §§ seqq. et cap. 11. n. 5. et in Fleta lib. 1. cap. 28. § 7. 14. Vide *Laga*.

INLAGARIA, Idem quod *Inlagatio*, actus *inlagandi*, apud eumdem Bractonum lib. 3. Tract. 2. cap. 14. § 13. 14. etc.

INLAND, INLANDA, INLANDUM, Terra dominica, ex Saxon. inland, i. *Terra interior*, ad discrimen terræ, quæ colonis et tenentibus concedebatur, quæ utland dicitur, i. *Terra exterior*, hodie *Tenementalis*. Chirographus Withlasii Regis Merciorum ann. 833. apud Ingulfum : 4. *bovatas terræ de Inlando, et* 10. *bovatas in servitio.* Domesdei : *Robertus tenet de Episcopo de Inland* 2. *hidas.* Charta Patricii Comitis Sarisberiensis tom. 2. Monastici Angl. pag. 207 : *Apud Eston Ecclesiam ejusdem villæ cum omnibus ad ipsam pertinentibus, et* 50. *acras, quas Willelmus de Estona præfatæ Ecclesiæ de Bradenffok dedit de Inlanda sua, consensu Osberti filii sui, cum tribus mansuris, etc.* Charta alia apud Somnerum in tractatu de Gavelkind. pag. 190 : *Pro se et omnibus aliis tenentibus de Inland, etc.* [Vide Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden.]

¶ **INLATERARE**, Ad latus esse. Dicitur de locis contiguis et collateralibus, in Charta ann. 997. Marcæ Hispan. col. 913. in altera ann. 998. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. et in Chartulario Aptensi fol. 57. cujus locus exstat in *Consortare*.

INLATIO, in Missali Mosarabico, dicitur *Præfatio* in Missa, forte ob *donorum Inlationem*, seu hostiæ oblationem : προσκομιδή Græcis.

¶ **INLATUM**, εἰσφορά, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. Pensum, tributum. Vide *Illatio* 2.

INLAUCHE, Inlagatus, qui *sub lege est, scilicet in franco plegio, sive decenna*, inquit Bracton. lib. 3. Tr. 2. cap. 10. § 5. cui opponitur *Laughelesman*, qui extra legem est, seu *exlex*. Vide *Inlagare*.

¶ **INLECEBRARE**. Suppl. Antiquarii : *Inlecebro*, ἐνεδρεύω, *Insidior*. Vide *Illecebrare*.

¶ **INLEGALIS**. Vide *Illegalis*.

INLEGIARE, Eadem notione ac *Inlagare*. Leges Kanuti Regis § 2 : *Et per hoc se Inlegiet ad emendandum.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 11 : *Sunt alia quædam placita Christianitatis, in quibus Rex partem habet hoc modo. Si Rex patiatur, ut qui in Ecclesia fecerit homicidium, ad emendationem veniat, primo Episcopo et Regi pretium nativitatis suæ reddat, et ita se Inlegiat, deinde componat de pace Ecclesiæ* 5. *lib. etc.* Et cap. 53 : *Nullus a domino suo implegiatus vel Inlegiatus, vel injuste dissaisiatus ab eodem implacitetur ante legitimam restitutionem.* Nostris vero *Enlegier*, fuit in legem, seu in jus quempiam mittere. Le Roman *de Garin* MS :

Et a dit Bue, Vous i avez menti,
Conrfelon traitor anemis,
Conques mes freres sa parole mesdist,
Com traitor vox Enliege deci,
Fins qui soit vespres ne soluel a declin,
Vos en ferai l'ame del cors partir.

ILLEGIATUS in iisdem Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 5.

¶ **INLETHALES**, *Immortales*, in Glossis Isid.

INLEVITAS, pro *Ponderositas*, seu *gravitas*, occurrit apud Paulum Bernriedensem in Vita B. Herlucæ Virg. n. 50.

1. **INLEX**, ἄνομος, in Gloss. Gr. Lat. [Vide *Illegalis*.]

* 2. **INLEX**, *Seductor, persuasor*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. pro Illex. Vita S. Ermenf. tom. 7. Sept. pag. 119. col. 2 : *Diabolus hostis... injecit formas Indices in oculis Waldaleni fratris beati viri de puella quadam, ancilla ipsius.* Vide mox

INLICITATIO. Decretum Episcoporum ad S. Radegundis Epistolam ann. 567 : *Et ideo si, quod avertat Deus, aliqua insanæ mentis Inlicitatione succensa, ad tanti opprobrii maculam præcipitare suam voluerit disciplinam, gloriam, et coronam, ut, etc.*

* Illicium, illectatio. Acta S. Vamn. tom. 3. Aug. pag. 287. col. 2 : *Atque aliorum Inlicitationem et inter amicos regis adscriberet.* Ubi Fortean leg. : *Atque ad aliorum inlicitationem inter, etc.* Vide ibi notam doctorum Editorum et supra *Inlex* 2.

INLICITER, Contra fas ac jus, in Codice Carolino Epist. 74.

¶ **INLICITO**, παρανόμως, *Illicite*. Suppl. Antiq.

¶ **INLICTUM**, συσκευή, *Apparatus*. Idem. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. forte *Inlicium*. Vulc.]

INLIGARE. Gregorius lib. 9. cap. 20 : *Inter præfatos Reges pura et simplex est in Dei nomine concordia Inligata*, i. pacto firmata, sacramento sancita et ligata.

* Nostris *Enloyer*, pro *Lier, obliger*, Obligare, astringere, in Libert. de Auxona ann. 1229. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 397 : *Et nous sommes Enloyé nous et noz terres en la main de l'arcevesque* (de Besançon). Hinc *Enloiement*, Obligatio, hypotheca, in Charta ann. 1276. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg.

pag. 43. col. 2 : *Nos prometons por nos et por nos heirs sus l'Enloiement de tous nos biens, etc.*

¶ **INLIQUIRI**, Irrorare, liquide illabi. Symmachus lib. 1. Epist. 33 : *Cum sitiunt atque illis de cœlo nihil Inliquitur.* Alii legunt *Illiquitur.*

¶ **INLOCALITER**, Locum non occupando. Epist. Liciani Episc. ad Epiphanium Diaconum inter Concilia Hispan. tom. 2. pag. 431 : *Sed quia* (anima) *corpus non est, omnia loca Inlocaliter continet.*

INLOQUIUM, pro Alloquium. Gesta Episcoporum Turon. ann. 912 : *Dulcibus legatorum linitus Inloquiis.*

INLUMINARE. Gloss. Lat. MS. Regium : *Afflata, Inspirata, Inluminata.*

¶ **INLUSTER**, pro Illustris, passim occurrit. Vide *Illustres.*

¶ **INLUTIBARBUS**. Vide *Illutibardus.*

¶ **INMAGINATUS**. Vide *Imaginatus.*

INMAGISTRATUS, *In honore positus*, in Glossario MS. Reg. cod. 1013.

INMAJORARE. Vide *Immajorare.*

* **INMASELLUS** Mansus, An is qui rebus omnibus ad *mansum* spectantibus instructus est ? Præcept. Conradi imper. ann. 1033. ex Tabul. S. Apri Tull. : *Similiter Stadionis et Blonderiacum cum dimidia ecclesia et Inmasellos mansos tres.*

* **INMEMORATUS**, Memoriam excedens, Gall. *Immémorial. Olim quasi ab Inmemorato tempore*, in Instr. appellat. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 288. col. 2.

¶ **INMENDARE**. Papias in MS. Eccl. Bituric. : *Inmendat, Depravat.*

¶ **INMITRIATUS**, Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus. Otto Morena de Rebus Laudens. apud Murator. tom. 6. col. 1057 : *Dominum PP. Victorem... consensu et desiderio Dei fuisse Inmitriatum.*

¶ **INMŒNE**, *Improbum, culpandum, vel munere liberatum.* Papias in MS. Bituric. An legendum *Immune*, quod liberum significat atque etiam otiosum. Improbi et culpandi esse solent otiosi.

* **INMORTALIS**. Vide supra *Immortalis.*

** **INMOTABILIS**, Quod nullam varietatem admittit, immotus, apud Virgil. Grammat. pag. 4. et alibi. *Inmotatio*, pag. 39.

* **INMULARE**, In *mullionem* seu acervum cogere, Gall. *Mettre en mule.* Charta ann. 1280. ex Tabul. Fossat. : *In Ferreolis quilibet focus non habens equum, debet nobis corveiam ad fena nostra Inmulanda.*

* **INMURENS**, Qui castrum muris circumdari jubet. Balder. in Chron. Camerac. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 198 : *Pro Inmurentis Flandrensium comitis potentia in ipso castello, etc.*

INNAMUM, pro *Namum, Namium*, Pignus. Charta exarata sub Henrico III. Rege Angliæ apud Spelman. : *Innama non capiantur nisi per communem assensum.* Vide *Namium.*

✱ **INNARRABILIS**. [*Inenarrabilis. Lactant. carm. de Phœnic.* 54. *ex MS. Voss. Innarrabilibus* nocte dieque sonis. Al. aliter leg. *Not. Tir. p.* 72. Narrabilis *Innarrabilis.*]

¶ **INNASCIBILIS**, Qui nasci non potest. Concil. Tolet. I : *Si quis dixerit Christum Innascibilem esse, anathema sit.*

* **INNATURALIS**, Non naturalis, contra naturam. Elmham. in Vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 14. pag. 26 : *Contra rebelliones Hibernicas,....... et injustas et Innaturales Gallorum Guerras, etc.* Acta S. Hugon. episc. tom. 2. Aug. pag. 559. col. 2 : *Universa membra ejus calor occupat Innaturalis, etc.* Vide *Innaturalitas.*

INNATURALITAS, quasi *Naturæ* ac *civilitatis* defectus. Henr. de Knyghton in Edw. III. pag. 2572 : *Et ibidem Imperator coram omni populo congregato, ostendit et notificavit omnibus Innaturalitatem, et inobedientiam, ac improbitatem, quam Rex Franciæ ei fecerat, et ibidem Regem Franciæ diffidabat, etc.*

INNATUS, Proprius, Genuinus. Gloss. Lat. Gr. : *Innatus*, ἐπιγεννηθείς. *Innatus servus, id est, vernaculus*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 9. 42. 58. lib. 3. art. 32. § 2. qui aliis *nativus* et *originarius* appellatur. *Innatum idioma* lib. 3. art. 71. § 1. *Innati ministeriales*, in Wichbild Magdeburg. art. 13. et in Jure feudali Saxonum cap. 32. art. 2. *Innata hæreditas*, in Wichbild art. 69.

¶ **INNEGALITER**, Inæqualiter, apud Ratherium tom. 2. Spicil. Acher. pag. 228.

¶ **INNEMILUS**, Mulus *sagmarius*, seu sarcinarius. Vide in *Azemila.*

¶ **INNERVUM**, *Incatenatum*, Papiæ in MS. Bituric. quasi in nervo positum.

¶ **INNEXIO**, Concil. Tolet. XI. tom. 2. Concil. Hisp. pag. 666 : *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali Innexione concluditur.* Reponitur ad marginem *Sponsione.*

* **INNIGE**, Collegium quorumvis opificum, idem quod *Innunge.* Vide in hac voce. Charta Ernesti ducis Brunsvic. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 54 : *Item omnes officiales et operarii manuales habebunt officia sua, quæ vocantur Innige, a consulibus.*

INNIHILARI, pro *Annihilari*, Ad nihilum reduci. Epitaphium apud Metellum in Quirinalibus :

Vivus pollebam faciens quæcunque volebam,
Innihilor sub humo ; sic erit omnis homo.

¶ **INNINGE**. Vide *Innunge.*

¶ **INNIRE**, *Acute sonare*, apud Papiam in MS. Bituric. Puto esse pro *Hinnire*, ut ibidem *Innitus* habetur pro *Hinnitus.*

¶ **INNITARI**, pro Inniti, fulciri. Vide *Copare.* [* Minus bene ; nam ibi Innecti sonat.]

* **INNO**, Ahenum, quo ad conficiendum sal utuntur, inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 265. ubi perperam editum *Juno.*

* **INNOBILIS** opponitur nobili in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 152. et alibi passim.

1. **INNOCENS**, Stolidus, rusticus, quomodo vulgo *Innocent* dicimus. S. Hieronymus in Apologia ad Pammachium cap. 4. de S. Paulo : *Videbitis eum in testimoniis, quæ sumit de veteri Testamento, quam artifex, quam prudens, quam dissimulator sit ejus, quod agat. Videntur quidem verba simplicia, et quasi Innocentis hominis ac rusticani, qui nec facere, nec declinare novit insidias ; sed quocunque respexeris, fulmina sunt, etc.* Idem lib. 2. in Ruffinum cap. 1 : *Verum hæc possunt quasi simplicis hominis excusari, et cum eruditos non subterfugiant, apud indoctos præferre Innocentiæ similitudinem.*

¶ Innocens Chori, Puer chori minister. Bulla Innocentii VIII. PP. ann. 1484. in Continuatione Bullarii Rom. pag. 290. col. 1 : *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum et Innocentem chori intabulatum ad primum responsorium, et prima antiphona de Laudibus per secundum.*

* 2. **INNOCENS**, Liber seu Collectio juris Pontificii sub auctoritate Innocentii III. PP. digesta, unde nomen. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 172 : *L'exposant et aucuns ses complices entrèrent de nuit en la maison du bedel de l'estude de Tholouse, et prindrent en icelle un code, un livre appellé Innocent, un volume et une viez concordanses de Théologie.* Vide in *Decreta.*

* **INNOCENTIÆ**, Argumenta, quibus innocens quis probatur. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 376 : *In quibus carceribus interrogati fuerunt super et de præmissis per præpositum loci, coram quo proposuerunt et dixerunt Innocentias suas, factum præmissum referendo.* Arest. ann. 1376. in vol. 5. arestor. parlam. Paris. : *Amici carnales ejusdem episcopi plures Innocentias et excusationes..... proposuerunt coram nobis.*

* **INNOCUE**, sensu opposito, Injuste. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 48 : *Filius Kenelmus puer admodum a sorore Quendrida Innocue occisus, nomen et decus martirii est adeptus.*

¶ **INNODARE**, Innectere, vincire, ligare. *Vinculis anathematis Innodare*, passim in Chartis.

¶ Innodatus, Eadem notione sæpius. Supplem. Antiquarii : *Innodati*, δέσμιοι, *vincti.* Sed pro Ornatus, inductus, accipitur in Vita S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 120 : *Præterea dicit a nonnullis accepisse prætactum de Paula, cum paternas domos dereliquisset, ab eo tempore nunquam lineis pannis Innodatum fuisse, sed vestitum grosso ac rudi panno.*

INNONIA, Clausum, *Inclausura*, fundus sepimento conclusus, a Saxon. innan, *Intus* : unde viscera et interanea innoð dicta. Charta vetus apud Spelm. : *Sciatis, me concessisse... totum illud messuagium in Barton Bendich... et unum croftum, et duas Innonias aut inclausuras, vocatas inholmes, eidem messuagio adjacentes.*

1. **INNORMARE**, Ad *normam* reducere. Amalarius lib. 4. cap. 48. apud Mabillonium tom. 2. Analect. : *Itemque regulæ ejusdem æmulatores Innormans ad nutum Apostolicum, etc.* Chronicon Maurinia-cense lib. 3 : *Abbate, qui illis præerat, ab ipsis deposito, translulerunt domum Macarium ad illius statum juxta Cluniaci consuetudinem viriliter Innormandum.* Tabularium S. Petri Carnotensis : *Post obitum clarissimi Regenfridi Præsulis, qui hunc locum in sancta religione studuit Innormare, etc.* Charta Raimbaldi Archiepisc. Arelatensis in Tabul. ejusdem Eccl. : *Primordium religionis propemodum uno ab hoc fonte Apostoli Trophimi patris nostri cum reperirent totam irrigasse Galliam, in antiquariis, non modica gravabar mentis inquietudine, utpote qui nullum videbam ad præfatum fontem Innormandum accedere, etc.* [Occurrit apud Guibertum lib. 1. de Vita sua cap. 8. Bosquetum Hist. Eccl. Gall. part. 2. pag. 58. in Instrum. Gall. Christ. tom. 1. pag. 44. col. 1. in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 541. etc.]

* 2. **INNORMARE**, Inire affinitatem. Will. Gemetic. Hist. Norman. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 192 : *Balduinus satrapa Flandrensis sobolem suam cupiens Innormare prosapia regali, Robertum regem Francorum expetiit, et filiam ejus Balduino filio suo dari poposcit ;.... affinitate fretus regali patrem a proprio solio pepulit.* Sed legendum fortean *Inornare*, id est illustrare.

INNORMIS et INORMIS, Enormis, immensus, *sine norma*. Vetus edictum apud Gruterum 647. 7 : *Interdicentes, ne Inormia illa indebitaque præstentur*. Facundus Hermianensis lib. 6. cap. 5 : *Legat Innormem librum, non solum contumeliis, sed ipsa quoque repetita contumeliarum recapitulatione nimis horribilem, etc.* Althelmus de Laude virginum :

Et facinus scelerum superans explodat Inorme.

Occurrit præterea cap. 17. 33. Versus in Adelelmum in libro Epistolarum S. Bonifacii Moguntini, Ep. 69 :

Elementa Inormia,
Atque facta informia,
Quassantur sub æthorea
Convexa cæli camera.

Volumen Innorme, in Vita S. Licinii Episcop. Andegav. n. 3. *Enorme* n. 32. Adde [Concilia Tolet. XVI. et XVII. inter Hispan. tom. 2. pag. 235. et 757.] Vitam S. Vunebaldi Abb. Heindenhemensis cap. 3. et Epistolam Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 1. Italiæ sac. pag. 818. [** *Vulgus Inorme*, apud Ermold. Nigel. lib. 1. vers. 116.]

INORMITAS. Arnobius Junior in conflictu cum Serapione lib. 1 : *Si ergo mille lapides pretiosi uno diei lumine Inormitatem sui splendoris ostendunt, etc.* Ita Cod. MS. pro quo, *ornatum* perperam restituit Editor. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii : *Innormitas erupit pluviæ*. Occurrit etiam in leg. 30. Cod. Th. de Cursu publ. (8, 5.)

INORMITER. Versus in Adelelmum :

Tam sanctorum reliquias
Nonnullorum eximias
Advehebant Inormiter

Ibidem :

Quæque fari sublimiter
Odis hujus Inormiter,
Surgens nempe prolixitas
Refragat atque vastitas.

INNORMITER, apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi cap. 30.

* **INNOTABILIS**, Qui non notatur, immunis. Adlocut. Missor. Ludov. Pii apud Baluz. tom. 2. Capit. col. 601 : *Quamobrem imperialis clementia atque prudentia talem virum a Deo electum et omnibus probatum eligere sanxit, qui ad utilitatem omnium in sancta Dei Ecclesia proficiat : et universa vestræ sanctitati enumerare jussit, quibus virtutibus et moribus ornatus, quibusque vitiis et reprehensionibus Innotabilis existere debeat.*

¶ **INNOTALGIUM**, *Oculorum humor*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. ab ἰννὸς, Pupilla oculi, et ἄλγος, Dolor. Papias habet *Inotalgicum*.

* **INNOTARE**, Significare, notum facere, idem quod *Innotescere*. Charta ann. circ. 1055. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 406 : *Tunc monachi videntes atque sentientes, quod eorum villa illis debitum non redderet,.... supradictum adierunt comitem... et cum summa diligentia ei suam innotaverunt querimoniam. Innuer*, eodem sensu, in Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 317.

* **INNOTESCENTIA** LITERALIS, Literæ, quibus quis in jus citatur et vocatur. Stat. Sigismundi I. ann. 1523. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 411 : *Succamerarius per suam literalem Innotescentiam, sive citationem, debet citare partes ad sui sive officii præsentiam.* Vide in *Citatio*.

INNOTESCERE, Significare, notum facere, notione activa. Sanctus Augustinus Epist. 109 : *Ne forte possit secretius correpta Innotescere cæteris.* Agobardus de Insolentia Judæor. : *Innotescens vobis, quæ tacere perniciosum est.* Utitur et in Epist. de Baptismo Judæor. mancip. Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bituric. n. 4 : *Pontificem adduxit, et Innotuit causam.* Vita S. Deicoli n. 45 : *Imperatorem adiit, et, de quo agebatur, Innotuit.* Theophanes : Δι' ἧς ἐδήλωσε τὴν ἐκβολήν. Anastas. : *Per quam innotuit ejectionem Arrii.* Utuntur passim Scriptores : Liberatus Diacon. cap. 11. Isidorus Hispal. in Epist. ad Massonum Episcop. Marculfus lib. 1. form. 31. et alii.

* **INNOTUS**, Qui non noscit, qui ignorat. Præfat. ad lib. Agani ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Quod magis esse rebar utile silentio tegere, quam imperiti stili officio blaterando, Innotis ejus nuditatem detegere.*

INNOVATURA, Innovatio census, tributi. Gregorius Turon. lib. 9. cap. 30 : *Childebertus vero Rex descriptores in Pictavos... jussit abire, ut... scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione Innovaturæ, reddere deberet.*

¶ **INNOX**, ἀβλαβής, in Glossis Lat. Gr. Innoxius. Isid. Orig. lib. 10 : *Innox, Quod non noceat. Innocuus, cui nocivum non sit ; sed apud veteres utrumque indifferens est.*

INNOXIARE, Innocentem reddere, noxa et culpa liberare, purgare. Leges Ethelredi cap. 10. apud Bromptonum : *Si quis furem Innoxiare velit, unum dretum in vadio ponat,... et adeat triplex ordalium.* INNOXARE, in Legibus Henrici cap. 92 : *Si parentes non habeat, qui eum Innoxare velint.* At cap. 64 : *Innoxiare habetur.*

INNUBÆ, ἄγαμοι, Virgines Deo dicatæ. Charta Caroli M. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. cap. 16 : *Ipsaque non multo post tempus ad Innubas in loco Biscofesheim se contulit : quem locum B. Lieba quondam bene et religiose rexerat.* S. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum cap. 7 : *Non omnis Innupta et virgo est, quamquam ob elegantiam dictionis potuerit (S. Paulus) id ipsum altero verbo repetere, Mulier innupta et virgo vel certe definire voluisse, quid esset Innupta, id est, virgo : ne et meretrices putemus Innuptas, nulli certo matrimonio copulatas.*

INNUMEROSITAS, Multitudo innumera : occurrit in Præfat. ad Synodos Hibern.

¶ **INNUMEROSUS**, Innumerabilis, innumerus, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 105. et in Vita S. Edmundi Cantuar. cap. 34. [** *Non numerosus*, eodem sensu, in Widonis Carmine de pugn. Hasting. vers. 699.]

** **INNUMERUS**, *Post innumeros dies*, i. e. paucos apud Thietmar. lib. 3. cap. 2.

¶ **INNUNGE**, vox Germanica, Collegium quorumvis opificum, privilegia ei collegio indulta, et tributa a collegis diversis ex causis solvenda. Diploma Wichmanni Archiepisc. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 2. pag. 389 : *Cum enim jus et distinctio quæ inter eos est, eos* (sutores) *qui eo jure participare non debent, ita excludat, quod opus operatum alienigene infra jus communis fori vendere non debeant, constituimus ne alienigene opus suum operatum ad forum non deferant nisi cum eorum omnium voluntate, qui juri illo quod Inninge appellatur, participes existunt.* Diploma Henrici Episc. Havelberg. ann. 1248. apud eumd. Ludewig. tom. 8. pag. 270 : *Insuper tertiam partem quæstus, qui vocatur Innunge, quæ jure principali ad nos pertinebat, libere laxavimus, ita tamen, ut de hac portione et aliis oppidi proventibus, honestati et utilitati oppidi amplius intendatur.* Aliud ann. 1275. ibid. pag. 274 : *Secundo ipsis* (Wistockiensibus) *dedimus quamdam libertatem, quæ vulgo dicitur Innunge, ut exinde emendet civitatis munitiones, et comparent quæ videntur civitati ad commodum pervenire ; magistri quoque omnium officiorum Innunge vocabunt unum aut duos de Consulibus civitatis et eorum mediante consilio statuent quicquid in eorum Innunge fuerit statuendum, in summa addentes, quod quicquid de omnibus supradictis Inunge pro eorum introitu obtinendo, sive pro gratia vel pro vadimonio delinquentium datum fuerit, ipsi Innunge medietatem ipsius ad usus suos reponant et reliquam medietatem tollant magistri officiorum et præsentent ad usus civitatis.*

* **INNUOSUS**, an Interdictus, prohibitus, quo ut quis utatur, dominus innuere debet ? Bulla Urb. III. PP. ann. 1186. in Suppl. ad Mireum pag. 353. col. 2 : *Villam Hulgrehes cum piscatione Innuosa, in oppido Hoio tres libras de teloneo.*

INNUPTUS, ἄγαμος, in Gloss. Lat. Gr. Gloss. Gr. Lat. : Ἄγαμος ἀνὴρ, *Cælebs.* Occurrit in Capitularibus Caroli M. lib. 6. cap. 206. [** 209.]

¶ **INOBAUDIENTIA**, INOBEDIENTIA. Priori voce usus est Tertull. lib. 4. adv. Marcionem cap. 17. posteriori vero S. Hieronymus, Quæst. Hebr. in 2. Reg. 1. Salvianus lib. 1. de Gubern. Dei et lib. 4. contra Avaritiam, Concil. Tolet. IV. etc.

¶ **INOBAUDIRE**, Non obedire, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. cap. 16. *Inobedire*, S. Ambrosio Serm. 1. Epiphaniæ ; *Inobediens*, Interpreti Vulgatæ Deuter. 8. 20. et Tit. 1. 10.

✱ **INOBEDIENS.** [Charta stephani Reg. ann. 1137. *Omnes Inobedientes condemno.* p. 81. c. (Adde supra v°. *Incorrigibilis*.)]

¶ **INOBEDIENTER**, apud S. Augustinum lib. 14. de Civit. Dei cap. 17.

¶ **INOBLIGARE**, Obligare, obligatum seu captivum retinere. Vita S. Joannis Gualberti, tom. 3. Julii pag. 352 : *Illoque in sua obstinatione, diabolo Inobligante, persistente, B. Joannes præcepit ei, etc.*

¶ **INOBSECRABILIS**, Qui obsecrationibus seu precibus non movetur. *Inobsecrabilis asperitas*, in Epistola S. Paciani ad Sympronianum tom. 2. Concil. Hispan. pag. 81.

* **INOBSERVABILIS**, Qui servari et exerceri non potest. Chron. Pontif. Leon. Urbevet. apud Lam. in Delic. erudit. part. 1. pag. 331 : *Hic* (Nicolaus) *regulam beatissimi patris nostri Francisci, quam multi malevoli impugnare conabantur, dicentes illam Inobservabilem et discriminosam, lucidissime declaravit, adprobando ipsam non solum observabilem, verum et meritoriam.*

✱ **INOBSERVANTIA**, [*Indifferentia* circa rem aliquam. *Suet. Aug.* 76.]

* **INOBVIARE**, Opponere, contradicere. Placit. ann. 901. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 720 : *Interrogaverunt prædicti auditores eosdem Waningum et Ambrosium advocatus* (sic), *qui contra ipsam notitiam dicere volerent,... aut si aliquid contra eosdem denominatos homines... dicere volerent, aut de eorum libertate Inobviare, an non. Qui ipsi Waningus et Ambrosius advocatus manifeste dixerunt et professi sunt contra notitiam ipsam nihil dicere volerent,... et nihil de eorum nominati homines... personis de eorum libertate... contradicere volerent.*

* **INODATUS**, Innectus, ligatus. Stat. eccl. Leod. ann. 1360. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 451 : *Alia quævis indu-*

menta auro, argento botonata seu Inodata. Vide *Innodare.*

¶ **INOFFICIALITAS**, Absentia ab Officiis divinis. Vide in *Officiare.*

INOFFICIARE, [Divina officia peragere, interdum negligere.] Vide *Officiare.*

✻ **INOFFICIATUS**, In ritu ecclesiastico dicitur de die, qui proprium habet officium. Vide supra *Dies inofficiata.*

¶ **INNOFICIOSITAS**, Quod obstare posset et officere. Contractus matrimonii ann. 1369. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 352. lin. 1 : *Et renuntiaverunt dictæ partes... exceptioni doli mali, fraudis, læsionis, erroris, deceptionis et privilegio fori, et actioni in factum, et juri per quod deceptis contrahentibus et non decipientibus subvenitur, et omnibus juribus et legibus et tractantibus de matrimoniis, sponsalibus et contractibus hujusmodi in toto vel in parte fore revocandis, seu annullandis, propter sui immensitatem, vel Inofficiositatem, aut propter aliquam carentiam debitæ juris solempnitatis, vel aliam quamlibet causam, etc.* Alia notione legitur in *Officiare.*

¶ **INOFFICIOSUM** Testamentum, Isidoro lib. 4. cap. 24. *est quod frustra liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est.* De his testamentis non semel Jurisconsulti.

✻ **INOFFICIOSUS**, In alterius damnum factus. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1361. in vol. 10. arestor. parlam. Paris. : *Cum vicecomes de Thoarcio plures contractus, donationes Inofficiosas et transporta plurimorum hæreditagiorum suorum fecerit, etc.* Vide *Inofficiosum testamentum.*

INOLA, *Corrigia libri*, Papiæ.

INOLEARE, Oleo, seu chrismate perfundere. Ordo ad ordinandam Reginam ex Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis : *Tunc Inoleato capite illius ab Archiepiscopo, dicat isdem Pontifex, In nomine... prosit tibi hæc unctio olei in honorem et confirmationem æternam.* Sic etiam nostri dicunt *Enhuiler,* pro Extremam unctionem conferre.

✻ Nostris alias *Adnullier* et *Annulier*, Extremam unctionem conferre. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 142 : *Après ce ladite femme fut confessée et adrecée,... et encores depuis, quant elle fu Adnulliée, etc.* Aliæ ann. 1383. in Reg. 123. ch. 260 : *Jehan Guillon acoucha malades de grieve maladie,... par telle maniere que d'icelle maladie il fu confessé, commenié au lit et Annulié. Ennolier* et *Enolier*, eodem sensu ; unde *Ennoliement*, Ipsummet Extremæ unctionis sacramentum, in Poem. *du Riche homme et du Ladre* Ms. :

Dire vous vuel du sacrement,
C'on appelle Ennoliement,
Et plus proprement l'appellon
Qui vuelt, le sainte Inonction...
Homme malade Ennolier, etc.

Inventar. eccl. Noviom. ann. 1419 : *Item quidam parvus liber pro faciendo les Ennoliements.* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. ch. 530 : *La fille dudit Yvonnet avoit esté si très fort malade au lit, que elle avoit esté Enoliée et confessée. Enhuiller*, in Vita S. Isabel. soror. S. Ludov. pag. 175 : *Il fut présent avec les autres freres Mineurs, quand on Enhuilla madame notre saincte mere. Ennuilier,* in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 390 : *Li benoiez rois requist la derreniere onction, et fu Ennuilié.* Vide *Oleatus.*

✱ **INOLENS**, [Non olens. *Lucret.* 2. 849. *Inolentis* olivi Naturam, nullam quod mittat naribus auram.]

INOLETIVUS, [Qui nondum adolevit.] In Hodœporico Willibaldi num. 8. Richardus pater, rogatus a filio Willibaldo, ut peregrinationem transmarinam susciperet, excusat *conjugis et liberorum Inoletivorum parvitatem et fragilitatem, illos orbare, et alienis relinquere inhonestum et crudele esse.* Ubi Gretzerus, hunc locum laudans, ait, *Inoletivos liberos* esse, quos Germani *Unerzogne kinder* vocant.

¶ Inoletus, Eadem notione, in laudato S. Willibaldi Hodœporico seu Vita n. 4 : *Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cœli terræque limator, servum suum infantem* (tres annos natum) *et adhuc Inoletum, exilibusque membrorum compagibus tenerum, hominibusque incertum* (f. insertum) *de corporis ergastulo adhuc educere nolebat.*

¶ **INOLITUS**, Johanni de Janua, *Insuetus, innatus, naturalis ; unde Inolita bonitate, i. insueta et innata.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Inolitus, Accoutumés, naturels.*

✻ **INOLLARE**, In ollam mittere. Paltrami Chron. Austriac. ad ann. 1278. apud Pez. tom. 1. Script. Austr. col. 719 : *Rex Bohemiæ Ottacarus occiditur,... jumentino more scinditur, ad instar piscis entratur* (leg. exenteratur) *et ipsa exta Inollantur et separantur a corpore.*

✻ **INOLTAGIUM**, *Lo humor delli ogii.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Innotalgium.*

¶ **INOMELUM**, Vinum mellitum. Vide *Oenomelum.*

✻ **INOPERABILIS**, perperam pro *Inopinabilis*, inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 222 : *Terrorem et stuporem præsuli multisque, qui aderant, visa inæstimabili coruscatione et Inoperabili audito simul tonitruo intulerunt.*

INOPERARE, Operam locare, facere. Polyptychus S. Remigii Remensis : *In tertio anno faciunt caplim dies* 15. *ipsum carrucant, et Inoperant.*

INOPERATIO, ponitur inter legitimas excusationes, quo minus appellatus juri stet, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 61 : *Causæ, quæ ad excusationem sufficiunt, et quaslibet impugnationum decertationes evertunt, hoc est, vel infirmitatis, vel domini necessitatis, vel contramandationis, vel Regis implacitationis, vel Inoperationis causa, etc.* Supra : *Si quis forte causam habeat contra dominum suum, remanere* ✻ *post infirmitatis, vel legis Inoperationis, vel Implacitationis excessibus.* His autem *legis Inoperationis* vocabulis intelliguntur dies ἄπρακτοι in quibus judicia omnia et placita cessant, *a lege* definiti et inducti, de quibus est caput 62. in iisdem Legibus.

Nemus Inoperatum. Eædem Leges cap. 45 : *Et de nemore Inoperato per tilham nemo respondeat, nisi sit ibi captus, vel sit homo ejus, cujus est nemus.*

✱ **INOPERATUS**, [Non operatus, otiosus. *Tertull.* 2. *advers. Marcion.* 11. Nec natura *Inoperatam* debuit continuisse bonitatem.]

✱ **INOPEROR**, [Idem quod operor, facio. *Tertull.* 5. *advers. Marcion.* 17. ex *ad Ephes.* 1.]

✻ **INOPEROSUS**, Iners, segnis. Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 255. col. 1 : *Vitam et miracula... domni Germani episcopi, absque ullis litterarum præsidiis Inoperoso, vel potius profano, diutius, quam fuit æquum, latuisse silentio... testatur antiquitas.*

INOPINABILIS. Aurelius Victor Schotti in Diocletiano : *Quæ res post memoriam humanam nova atque Inopinabilis fuit.* Id est, contra receptam hominum opinionem.

¶ Inopinabiliter, Inopinato, repente, in Charta ann. 1261. Hist. Mediani Monast. pag. 328.

INOPINARI, Ignorare. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 32 : *Leudastes usque ad plateam est prosecutus, Inopinans, quid ei accideret.* Vide Gloss. Cod. Th.

✱ **INOPIOSUS**, [Idem quod inops. *Plaut. Pæn.* 1. 1. 2. Sæpe ego res multas tibi mandavi, dubias, egenas, *Inopiosas* consilii.]

INOPPIDATUS, [Oppido privatus.] Gloss. Lat. Gr. : *Inoppidata,* ἀοίκητα, ἀλίμενα. Sidonius, lib. 5. Epist. 13 : *Quos singulos sparsos, Inoppidatos, nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, etc.*

¶ **INOPPORTUNITAS**, Incommodum. Morettus pag. 668. Antiquit. Navarr. ex Annal. Rogerii Hoveden. : *Eodem anno Sanctius Rex Navarræ audiens damna et Inopportunitates, quas Adephonsus Rex Castellæ... sibi et terræ suæ faciebant, qui illam fere totam occupaverant, recessit ab Africa et venit in terram suam.*

✻ Dudo in Norman. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 143 : *Dux vero magnus Richardus, infirmitatis aggravatus Inopportunitate, etc.*

✻ Inoportunitas, Inopportunitas, Importunitas. Libert. loci de Viridi-fol. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 276. art. 1 : *Illam donacionem vel assignacionem, sub quacumque verborum forma factam, vel quæ fieri contingeret in futurum, quacumque auctoritate racioneque sive causa, tanquam per inadvertenciam seu per Inoportunitatem et sub falsis suggestionibus impetratam, cassamus.* Libert. villæ Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330 : *Item si quis bonus homo et boni status, propter Inopportunitatem cujusdam vilis personæ, motus dixerit seu vocaverit dictam vilem personam seu modici status ribaldam seu ribaldum, etc.*

✱ **INOPTABILIS**, [Non optabilis. *Apul.* 9. *Met. Inoptabilis* officinæ disciplina.]

¶ **INORARE**, Os instruere. Tertull. de Resurr. carnis cap. 16 : *De coronis potatoris sui Inorabitur.*

¶ **INORDINABILITER**, Sine ordine vel norma. *Inordinabiliter vivere*, in libro Gerohi Reichersperg. de corrupto Ecclesiæ statu, apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 216.

¶ Inordinaliter, Eadem notione dixit Cæl. Aurel. lib. 3. Acut. cap. 4.

¶ **INORDINARE**, Ordinare. Recceswinthus Rex ad Concil. Tolet. VIII. : *Hæc sola quæ ad sinceram justitiam et negotiorum sufficientiam conveniunt, Inordinetis.*

✻ **INORDINARIUS**, Qui alterius *ordinationes* seu jussa promulgat. Charta inter Privil. ordin. Præmonstr. : *Significant Sanctitati vestræ abbas Præmonstratensis et coabbates sui, quod interdum, videlicet a sede Apostolica delegati et Inordinarii, quandoque alicui abbatum ipsorum, quandoque priori vel suppriori et simplici claustrali canonico ordinis Præmonstratensis injungunt, etc.*

1. **INORDINATUS** mori dicitur, qui non facto testamento decedit, *sans avoir donné ordre à ses affaires,* ἀσύντακτος in Vita S. Eusebiæ Virg. cap. 3. n. 12. Lex Wisigoth. lib. 5. tit. 7. § 14 : *Si Inordinatus moriens filios legitimos non reliquerit.* Will. Tyrius lib. 12. cap. 25 : *Ubi Veneticus ordinatus vel Inordinatus, quod nos sine lingua dicimus, obierit.* Ubi *mori sine lingua*, nihil aliud est, quam *mori sine fabula,* in lege Wisigoth. sive

Foris Hispanicis lib. 3. tit. 1. § 6. lib. 5. tit. 2. § 4. _Morir sen fabla_, tabulis testamenti non confectis. _Propter imbecillitatem non potens, vel nolens loqui_, ut loquitur Matthæus Westmon. ann. 1246. Adde Concilium Toletanum IX. can. 4. Vide _Fabula, Indispositus_, et _Intestatus_.

* 2. **INORDINATUS**, Ordini seu regulæ repugnans. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 6. v° : _Visitavimus prioratum S. Martini de Gisortio. Invenimus quod monachi... habebant pellicias Inordinatas... Præcepimus quod... pellicias Inordinatas... removerent._

INORMIS, INORMITAS, etc. Vide _Innormis_.

¶ **INORNARE**, Ornare, apud Tertull. adv. Valent. cap. 12. et de Anima cap. 19. necnon in Vita B. Idæ Comitissæ, tom. 2. April. pag. 143.

¶ **INORTOLOGIA**, Massiliæ _Ortolailles_, Legumina. Charta ann. 1465. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Aqu. n. 15 : _Quatuor eminas annone pro arreragiis de annis preteritis... decimam omnium fructuum, nadorum, pullorum, Inortologiorum, etc._

* **INOSCLARE**, Osculari, donationem propter nuptias, dato osculo, firmare. Vide in _Osculum_. Contract. matrim. ann. 1372. in Reg. 4. Armor. gener. pag. xxj : _Guillelmus Bertrandi de Guisquardo... et Maria de Aragone ejus sponsa futura... Inosclaverunt se et dederunt... vicissim pro osclio... centum denarios auri,... videlicet... quod si contingeret ipsam Mariam de Aragone... mori antequam prædictum Guillelmum... sponsum suum futurum, absque libero vel liberis de se ex legitimo matrimonio procreatis, quod prædictus Guillelmus... possit percipere et levare de bonis et rebus ipsius Mariæ ejus sponsæ suæ futuræ centum francos auri justi ponderis et legalis,... pro osclio et ratione osclii. Et vice versa, etc. Per causa de nossas e de oscle_, in alio Contr. ann. 1413. ibid. pag. xxv. Vide infra _Obscleare_ et _Osclium_.

¶ **INOTALGICUM**. Vide _Innotalgium_.

* **INOVARE**, Renovare, iterum concedere. Charta Caroli IV. imperat. ann. 1350 : _Humiliter supplicavit ut nonnulla jura ac certa pedagia... approbare, ratificare, Inovare, de novo concedere et confirmare dignaremur... Auctoritate cæsarea et de imperialis plenitudine potestatis, prout digne possumus, approbamus, ratificamus, Inovamus, de novo concedimus et tenore præsentium generosius confirmamus._ Vide _Innovatura_.

* **INPAGANUS**, A pagani more alienus, præstantis constantisque animi vir. Comœd. sine nomine act. 6. sc. 2. ex Cod. reg. 8163 : _Tu quidem armatum animum semper in omni casu habens, haud timuisse ostendisti te Inpaganus homo._

INPALAM, Palam, nude. Ratbodus Episcop. Noviomensis in Vita S. Godebertæ n. 5 : _Ejus Inpalam... non dedignatus est clarificare devotionem._

* **INPALPABILIS**, Qui palpari non potest. _Oculis quidem deducentium visibilia, sed tactu Inpalpabilia_, in Chron. Autiss. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 275.

* **INPARADOSSUS**. Vide infra _Paradossa_.

¶ **INPARCACIO**, Inclusio animalium in damno inventorum. Vide in _Parcus_.

¶ **INPECCATUS**, ἄπταιστος, _Irreprehensibilis_, in Supplemento Antiquarii.

* **INPEJORARE**, Pejorem facere, reddere. Reg. Phil. Aug. in Chartoph. reg. 34. bis. fol. 96. v°. col. 1 : _Si Inpejoraret fossatum pro suo attractu faciendo, ipse reficiet tam bonum, vel melius, vel quocumque modo Inpejoraret._ Vide supra _Impejoratio_.

* **INPENARE**, Pennis instruere, Gall. _Empenner_. Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 55. col. 2 : _Bernardo Reguati et Raymundo de Magnopretio, qui Inpenaverunt xij^{c}. veratones mittendos... apud obsedium de Alansone, etc._ Vide _Empennatus_.

* **INPENHETURA**. Charta ann. 1346. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 379 : _Item pro vendis et impignorationibus dictorum octuaginta arpentorum,... pro rege videlicet unum denarium Turonensem de libra et pictam pro Inpenhetura._ Non apertius in Reg. 81. ch. 530. ex eadem Charta legitur, _Junpenhatura_ vel _Inupenhatura_ ; malim tamen _Inpenhetura_, atque idem forte est quod _Inpeny_.

INPENY et OUTPENY, Denarius, qui pro introitu in possessionem prædii domino solvitur : ex Saxon. in, _intro, in, intus_, et peny, denarius. Regestum B. Mariæ de Cokefford pag. 25. apud Spelmannum : _De Inpeny et Outpeny, consuetudo talis est in villa de Easth-Rudham, de omnibus terris, quæ infra burgagium tenentur, videlicet,.. quod ipse, qui vendiderit, vel dederit dictam tenuram alicui, dabit pro exitu suo de eadem tenura unum denarium pro ingressu suo : et quod Ballivus domini erit ad deliberationem cujusque saisinæ deliberandæ. Et si prædicti denarii a retro fuerint, Ballivus domini distringet pro eisdem denariis in eadem tenura._ De hoc item in Curia ibidem habita circa festum Epiphaniæ ann. 12. Ricardi II.

* **INPERDIBILIS**, Qui perdi non potest. Vita S. Nivardi tom. 1. Sept. pag. 280. col. 1 : _Hic etiam cum Joanne Alexandrino episcopo pauperibus munificus factus est : in cujus manu Inperdibilis sudabat eleemosyna._

¶ **INPETEIUS**. Vide _Impeteius_.

¶ **INPHEODARE**, ut _Infeodare_, In feodum tradere. Litteræ ann. 1263. apud Ludewig. tom. 7. pag. 489 : _Castrum Emersleve nobis adhuc pro quingentis marcis examinatis Inpheodatum._ Vide _Feudum_.

* **INPINGERE**, Propellere. Instr. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 59. col. 2 : _Ponit Stephanus Chautardus quod Bertrandus cepit eum per capsanam, et ejecit eum in terra de bestia sua,... et Inpixit trossam erbam et bastum in terra._ Occurrit rursum pag. 60. col. 1. Vide _Impingere_.

¶ **INPLACITARE**, ut _Implacitare_, In placitum vel in jus vocare, litem intendere. Occurrit in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1813. et in Formulari Anglic. Thomæ _Madox_ pag. 49.

INPLANARE. Vide _Implanare_.

¶ **INPLANTARE**, In possessionem mittere. Charta ann. 1223. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 125 : _De qua domo cum pertinentiis Inplantaveram Valtero post decessum Nichai mariti mei._

* **IN PLENIUM**, Plurimum. Vita S. Procop. tom. 2. Jul. pag. 146. col. 2 : _Prædictus autem Guido cardinalis, visis his miraculis et eis conscriptis, monasterium ipsum In plenium exaltavit._

¶ **INPLICISCERE**, ἐπιτροπιάζειν, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Procurare, administrare. Plautus dixit _Impliciscí_ pro Implicari : quod non male convenit procuratori, multis sæpe negotiis implicato.

¶ **INPOMIFER**, ut _Impomifer_, qui nulla fert poma, nullos fructus. Formula in Chartis frequens, _cum arboribus pomiferis et Inpomiferis_, hoc est, infructuosis. Vide _Pomifer_.

✱ [« In arboribus pomiferis vel _Inpomiferis_. (Confluente in Cerdania, 989, mus. arch. dep. 38. »)]

* **INPOPULABILE**, _Inlæsum_. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide _Impopularis_.

INPORTABILIS, δύστηνος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ **INPOSITUS**, Incompositus. Vita S. M. Egyptiacæ, tom. 1. April. pag. 86 :

Usibus Inpositis, naturæ crimen et hostis,
Fractior incessus, et lenam sermo professus, etc.

INPOST, εἰς τὸ ἐπιὸν, in Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet _in posterum_.

* Charta ann. 1118. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 316 : _Locum ipsum Inpost de Jugo Dei appellandum, etc._

INPOSTMODUM, Deinceps, in posterum. Capitul. 1. ann. 809. cap. 30 : _Et si aliquid Inpostmodum, postquam ei vita concessa est cum justitia acquirere poterit, etc._ Adde Capitul. 2. ejusdem anni cap. 1. et lib. 3. Capitul. cap. 47.

¶ **INPOTUS**. Vide _Impotus_.

* **INPRÆFOCABILIS**, Qui præfocari non potest ; dicitur de crimine quod reus tacere nequit, in Hist. translat. SS. Sebast. et Gregor. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 322 : _Et quia aliquos flagitiosos audierat imperatrix Judith, vi quadam Inpræfocabili, in conventu publico crimina sua detexisse, etc._

* **INPRÆJUDICIALITER**, Absque præjudicio, in Charta ann. 1324. apud Oefelium tom. 1. Script. rerum Boicar. pag. 746. col. 2.

¶ **INPRÆMEDITATUS**, Non præmeditatus, ex tempore, in Miraculis S. Gengulphi, tom. 2. Maii pag. 649.

* Nostris _Despourveument_, eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 229 : _Lequel Bale comme esmeus et courciez, respondi Despourveument contre vérité que icellui suppliant lui avoit donné un cop de coustel._ Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 219 : _Le suppliant respondi hastivement et Despourveument qu'il y passeroit._

* **INPRÆTERMISSE**, Continue, sine intermissione. Vita S. Nivardi tom. 1. Sept. pag. 280. col. 1 : _Ad hoc instruxit ut, donec ecclesia Dei peregrinaretur in terris, Inprætermisse faceret sibi thesaurum non deficientem in cœlis._ Vide _Imprætermisse_.

* **INPRÆVERTIBILITER**, Ita ut præverti nequeat. Chron. Angl. Th. _Otterbourne_ edit. Hearn. pag. 197 : _Urgebant eum fata sua, quæ Inprævertibiliter texuerant ruinam ejus hoc anno futuram._

¶ **INPREMIA**. Vide _Impremia_.

* **INPREZA**, Societas fœdere confirmata ad aliquod opus aggrediendum. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 65. col. 2 : _Item ponunt quod dominus et bastardus de Caylario,... una cum aliis nobilibus terræ bassæ, sunt unius contributionis, unius consilii et unius Inprezæ._ Vide supra _Imprezia_.

INPRIMITUS, pro _Primitus_, in Form. Baluz. 3. 10.

¶ **INPRISIONARE**, In _prisionem_ seu carcerem conjicere. Vide in _Priso_.

IN PRO, loco vocis _Pro_. Vide in _Contra_ 2.

¶ **INPROCERATUS**. Vide _Improceratus_.

* **INPROLIS**. Vide supra _Improlis_.

* **INPROMERE**, Culpare. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : _Encolpar, Prov. Inpromo, is, ui._

INPROSPICUUS, ἀπερίβλεπτος, in Gloss. Lat. Gr.

* **INPROVINCIA**, Provincia, Gall. _Gou-_

vernement; ubi præpositio *in* addita, quod in malam partem accipiatur. Epist. Wigon. 3. tom. 6. Anecd. Pez. part. 1. col. 112 : *Sicut per pastoris neglectum sæpe veniunt detrimenta ovium : ita de hebetudine nostræ Inprovinciæ nostrorum vicinorum servuli congregati quendam clericum nostrum membratim detriverunt.*

* **INPROVISIO**, Provisio, constitutio qua aliquid providetur. Vita Eduardi II. reg. Angl. edit. Hearn. pag. 98: *Per totam terram vero in comitatibus, hundredis, civitatibus, burgis et villis convocaciones et Inprovisiones factæ sunt, et, quibus quilibet armis, necessitate inveniente, uteretur, ex debito provisum est et ordinatum.*

¶ **INPUBLICARE**, In publicum seu fiscum redigere, confiscare. Vide in *Publicum.*

¶ **INPUGES**, ἄπυγος, *Qui est tritis natibus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ **INPURATUS**, *Inpurus semper*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501.

INPURICIA, *Immunditas, immundicia, spurcicia, inluvies*, ἀκαθαρσία, in Gloss. Græc. Lat.

* Nostris, *Empuance*, Fetor, corruptio, vulgo *Puanteur, corruption.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 244 : *Quatre tonneaux de viez vin qui tournoient en Empuance, etc.* Unde *Empunaisier* et *Enpullentir*, pro *Empuantir, corrompre*, Odore tetro inficere, corrumpere. Charta ann. 1391. in Reg. 141. ch. 97 : *Que desdittes boucheries soient tousjours issues grans punaisies et ordures,... telement que les lieux d'environ en ont esté toujours corrompuz et Empunaisiez.* Mirac. B. M. V. Mss. lib. 1 :

Si grans pueurs fors en issoit,
Tout l'air en Enpullentissoit.

A voce *Pulent* et *Pullent*, Putidus, fetidus, vulgo *Puant.* Eadem Mirac. ibid. :

Nes maintes fames poi s'en gardent,
Ces Pullentes qui si se fardent.

Fabul. tom. 1. pag. 7 :

Tant li dist li vilains Pulens.

¶ **INPURIMUS**. Vide *Impurimus.*

¶ **INQUADRUS**, Quadratus, Gall. *Quarré.* Charta Wernheri Episcopi Argent. apud Eccardum Orig. Habsburgo-Austriac. col. 110: *Juxta magnos et Inquadros lapides muri.*

¶ **INQUÆSTA**, Inquisitio, Gall. *Enquête.* Non semel occurrit, passim *Inquesta.*

* **INQUANTARE**, Auctionari, sub hasta vendere vel locare; unde *Inquantus*, Auctio, et *Inquantator*, Auctionans. Lit. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 62 : *Usatica... tradita Johanni Pisani corraterio et Inquantatori publico,.... pro ipsa corraterando per villam Nemaus. et Inquantando sive subhastando publice in platea ipsius loci.* Charta ann. 1433 : *In quadam platea dicti loci prope cœmiterium, in qua curia ejusdem loci teneri consuevit, et bona de pignore capta vendi, Inquantari, et subhastari consueverunt.* Hinc emendanda Statuta Vercel. lib. 5. pag. 19. rº. ubi bis *Inquartare* legitur, pro *Inquantare. Agan*, pro *Encan*, ut videtur, in Reg. jur. Castel. Camerac. ex Cod. reg. 8428. 3. fol. 217. vº. : *Item toutes les maisons de Cambray, qui ont esté mises à l'Agan, etc.*

* INQUANTUS, Officium *inquantatoris* seu emolumentum ex *inquantibus*. Charta ann. 1350. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 611 : *Item pro Inquantu, jeularia et notaria dicti loci... pro dicta xij. parte, iij. sol. x. den. Turon.* Vide supra in *Incantare* 2.

* **INQUARTARE**, pro *Inquantare.* Vide supra in hac voce.

* **INQUASSABILITER**, Inconcusse. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 438 : *Et cum aliquæ ecclesiæ quorumdam errore sunt verecundatæ stabilita Inquassabiliter ipsa sola regnat.* Vide *Inquassabilis.*

INQUASSABILIS, Qui quati non potest, inconcussus : utitur Archithrenius in Prologo.

¶ **INQUASSATUS**. Vide *Inguissatus.*

¶ **INQUASSIBILIS**, Qui quassari non potest seu infringi. *Et ut hoc ratum et Inquassibile sit apud posteros*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 880.

¶ **INQUERITUS**, ἀζήτητος, *Indiscussus*, in Supplemento Antiquarii. [* *Inquæsitus*, ex Castigat. in utrumque Glossar.]

¶ **INQUESTA**, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquête.* Passim occurrit. Exstat in Archivis B. M. de Bono Nuncio Rotomag. : *Inquesta facta autoritate domini Regis Philippi super usu et usuagio libertatum et altæ justitiæ tempore domni Ymerii tunc Abbatis Becci*, qui obiisse dicitur ann. 1304. In hac *Inquesta* plures aliæ memorantur *Inquestæ* 12. vel 24. *hominum*, ut conjecto, sic dictæ a numero testium qui audiebantur ; in rebus enim majoris momenti, non sufficiebant pauci testes, sed plures pro rei magnitudine requirebantur, qui unum et idem testarentur, ut fusius docetur in *Juramentum.* Vide *Inquisitores.*

* Haud satis interdum in ejusmodi *Inquestis* pudori consultum est, ut patet ex Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 146. rº. : *Il advint que le Joeudi 23. jour de Jullet l'an 1383. fu perchut et trouvé en l'iaue à l'abruvoir du pont aux poissons un enfant,... et sur che cas fu faite information ;... et à ledite information faire furent examinéez plusieurs joules femmes d'onneur et bien nées de le ville et autres, auxquelles pour ledit examen faire, on fist saquier leur mameles pour savoir et ataindre le vérité du cas, entre lesquelles Ysabelot de Lourmel de Vimeuval... confessa avoir énffanté l'enffant, qui trouvé avoit esté... Ladite Ysabelot fu condempnée à estre arse.*

* INQUESTA, Quod propter *Inquestam* domino vel judici solvitur. Charta ann. 1527. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Item dixerunt et retulerunt ipsi... jurati, quod dictus dominus prior est assuetus percipere et percipit in dicto loco de Anthonanis omnes Inquestas et alias condempnationes, quæ et quas contingit facere.*

* **INQUESTARE**, Inquirere, interrogare, nostris alias *Inquester ;* unde *Inquestacion*, Inquisitio. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 8 : *Propter hoc dictus exponens fuit in loco de Bellomonte Inquestatus et deductus in judicio.* Libert. loci de *Peyrusse* ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 705. art. 9 : *Touteffois que le bailli du seigneur dudit chastel... vouldra Inquester ou faire respondre aucun à enqueste, il les notiffiera ausdis conssous,.., ou cas qu'il y voudront estre à ladicte response et Inquestacion, etc. Anquerger*, eodem sensu, in Charta ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 984: *Et veille et avere que lesdits anseors Anquergent si je, ho mon peir, avons rens sorpris ho boes de Bosic.* Hinc

* **INQUESTICIO**, Inquisitio. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 661. art. 6 : *Inter quis* (leg. f. in quibus) *Inquesticionibus et inquestis cum tormentis factis, aut aliter quoquo modo, etc.* Vide *Inquestio.*

¶ **INQUESTIO**, ut *Inquesta.* Lex Salica a Carolo M. emendata de homicidiis Clericorum art. 2. edit. Eccardi pag. 171 : *Si autem statim in prima Inquisitione Comiti responsum fuerit.* MS. Guelf. habet *Inquestione.*

1. **INQUESTUS**. [* Testis, ut opinor, qui in *inquesta* audiendus profertur.] Census et debita Bigorræ fol. 3. ex Camera Comput. Paris. : *Raimundus Garsias et Willelmus la Masa dederunt Comiti Enquestos 5. ante aquam, et 5. retro aquam, qui dixerunt veritatem de la Ost de Laveda, secundum quod ipsi viderunt et audierunt de Ecclesia S. Martini, et de honore, qui ibi pertinet de Gallegos, dederunt Inquestos, et hostes Comitibus Bigorrensibus.* Vide *Questa.*

¶ 2. **INQUESTUS**, pro Inquisitus. *Inquesta diligentius veritate*, in Charta ann. 1242. ex Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1497.

¶ **INQUIES**, Strepitus, turba. Vita S. Udalrici tom. 3. Julii pag. 150 : *Sed uberem cetera et aptum omnino locum Inquies palatina et frequentia procerum turbavit. Inquies nocturna*, Plinio lib. 14. cap. 22. molestia est seu vigilia. Aliqui *Inquies* adjective dixit pro Inquietus, ut et Apuleius, etc.

¶ **INQUIESCERE**, Quiescere. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 52 : *Inquievit controversia*, id est, cessavit, finita est.

* **INQUIETARE**, Molestare, turbare. Suger. in Vita Ludov. Grossi : *Ut qui alios supervacanee Inquietabat, gravius infinite Inquietatur.* Charta ann. 1294. Caroli II. comit. Prov. : *Mandantes....... quod ipsum Reforciatum et hæredes ac successores in prædictis et circa prædicta nullatenus Inquietare debeant.* Alia Yoland. regin. comit. Prov. ann. 1420 : *Universitatem et singulas personas nullatenus molestetis, Inquietetis, molestari aut inquietari patiamini.* Hinc

* **INQUIETAS**, INQUIETATIO, INQUIETUDO, Molestia, vexatio. Præcept. Caroli M. ann. 779. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 741 : *Inquietatem aut calumniam generare, nec aliquid exinde per injustitiam abstrahere aut minuere quoquo tempore præsumatis.* Aliud Rob. reg. an. circ. 1008. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 592 : *Diversarum Inquietudinum deplorantes intolerabilem querimoniam, etc.* Stat. Univers. Aquens. ann. 1483. pag. 3 : *Ab omnibus violentiis, molestiis, oppressionibus, turbationibus, Inquietationibus et injuriis præservent.*

¶ **INQUIETATOR**, Qui inquietat, turbat, molestus est. Tertull. de Spectaculis cap. 23 : *An Deo placebit auriga ille tot animarum Inquietator ?* Charta ann. 1257 : *Promisit etiam dictus Alterius venditor... res venditas defendere ab omni Inquietatore calumpniam seu impedimentum movente.*

* **INQUIETUDO**, Strepitus, quo alii turbantur. Stat. MSS. Præmonst. dist. 3. cap. 1 : *Si præsens in dormitorio aliquam modicam Inquietudinem fecerit, etc.* Vide supra in *Inquietas.*

¶ **INQUILINA**, Quæ alicubi habitat instar inquilini. *Anima Inquilina est carnis*, apud Tertullianum de Resurr. carnis cap. 46.

¶ INQUILINATUS, Habitatio inquilini, apud eumdem Tertull. de Anima cap. 38. et Sidon. lib. 5. Epist. 19.

* **INQUILINUS**, *Serjant.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **INQUIMATISMA**, *Infusio*, in Gloss. MSS. ad Alex. Iatrosoph. lib. 1. Passion.

cap. 85 : *Superunctiones autem et Inquimatismata sequenti sermone sunt ordinanda.* Vide *Inquimatizare.*

INQUIMATIZARE, Infundere. Ita Glossæ MSS. ad lib. 1. Passionum Alexandri Iatrosophistæ : *Multi etiam ex ipsis opium præsumpserunt Inquimatizare.* Ex Græco ἐγχυματίζειν.

¶ **INQUINARIA**, Lues, contagio. Papias in MS. Bituric. : *Contagium, Morbus dictum... ipsa Inquinaria, sive pestilentia, vel lues dicitur.* Forte legendum *Inguinaria.* Vide in hac voce.

✱ **INQUIRENDUM.** (Ad.) Ad *Acquirendum.* (Passim in cartul. S. Andreæ Viennensis, ed. Chevalier.)]

INQUIRERE, Perquirere. *Furem Inquirere*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 55. Adde § 50. [** Luitpr. 44.(5,15.)80.(6,27.)]

° **INQUIRIMENTUM**, Acquisitum ære proprio. Charta ann. 1160. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 576 : *Affranchimentum istud, quod eis dono et recognosco, est tale, quod ego Raymundus Trencavelli ex isto die inantea non debeo quistam nec toltam facere ulli homini vel feminæ in ipsa villa habitanti, exceptis meis servientibus et meis hominibus naturalibus, qui ex alio meo honore naturales sint, exceptis traditoribus; et ipsos cum Inquirimento, hoc est suus facere poterit.* Vide supra *Acquerementum.*

1. **INQUISITIO**, Tributum, exactio publica, *Quæsta*, vel quod ab *Inquisitoribus* indicebatur et exigebatur, uti infra observamus. Leovigildus Cordubensis Presbyter. lib. de Habitu Clericorum : *Quem Inquisitio, vel census, vel vectigalis, quod omni lunari mense Christi nomine solvere cogitur, retinuerit, etc.* Conventus Ticinensis ann. 853. post Concilium Ticinense sub Leone IV. can. 2 : *Concedimus abhinc in futurum altas super eos fieri Inquisitiones, nisi unde Caroli proavi et avi nostri tempore factæ fuerunt.* Egica Rex in Concilio Tolet. XVI. : *Ut nemo Episcoporum pro Regiis Inquisitionibus exhibendis, parochialium Ecclesiarum jura contingat, nec quascunque exinde Inquisitiones, aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium Regio culmini solita perquisitionum obsequia deferat.* Adde can. 6. *Census Inquisitionem*, dixit lex 5. Cod. Theod. de Censu. (13, 10.)

° 2. **INQUISITIO**, Lis, causa ; unde *Inquirere*, Litem instruere. Lit. ann. 1079. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 48 : *Et ne passim Inquirat curia nostra dicti loci, dicimus quod de verbis injuriosis nulla fiat Inquisitio, nisi in præsentia curiæ nostræ pro tribunali sedentis dicta fuerint.*

¶ **INQUISITIONALES** Articuli, Gall. *Les articles d'une Enquête.* Charta ann. 1376. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 82 : *Nec debeant respondere aliquibus articulis, Inquisitionalibus contra ipsos seu alterum ipsorum factis vel faciendis ex officio curiæ.*

° *Inquisitionales tituli*, eadem notione, in Charta ann. 1501 : *Et propterea idem dominus per suam curiam... contra plures et diversos particulares dicti castri inquirere et titulos inquisitionales et criminales processus formare et fundare fecerit.*

INQUISITORES, Appellati extra ordinem in provincias delegati, de tributis ac vectigalibus cognituri. *Inquisitor Galliarum*, in veteribus Inscriptionibus. Maxime vero ita dicti, qui a Regibus nostris in provincias delegati, id munii obibant, quod olim Missi Dominici sub prima et secunda Regum stirpe, et *Justitiarii itinerantes* in Anglia. Ii e *Magistris Parlamenti* delecti, mittebantur in diœceses, ut de Ballivorum, Judicum, aliorumque Ministrorum Regiorum excessibus inquirerent, et de iis ad *Parlamentum* referrent. Nangius in Gestis S. Ludovici pag. 366 : *Super forefactis, quæ tam ad personam suam, quam ad Præpositos et Ballivos suos spectabant, mittebat pluries per regnum suum Inquisitores diligentes et fideles, et inventas injurias emendari et restitui faciebat.* Ejusdem Regis Ordinatio de Ballivis, ibid. pag. 363 : *Vel illis, quos ad visitandum terram, vel facta eorum Exquirenda mittemus.* Edictum ejusdem S. Ludovici, datum Parisiis ann. 1256. pro utilitate Regni, ubi de Ballivis : *Item, ils jureront que il ne feront prendre à leurs fames, ne à leurs autres parens, affins, amis, ou mesniée, ne à ceux qui leur comptes oirront, ne à nul Enquesteur ou Visiteur, que nous envoirons enquerre contre eus és lieus où il auront esté en office de par nous.*

Quo pacto vero inquisitiones suas contra Officiales Regios peragerent *Inquisitores*, pluribus declarat sequens Charta, quam ex Regesto 36. Chartophylacii Regii, num. 64. exscripsimus : *Philippes par la grace de Dieu Rois de France, à nos Inquisiteurs envoiez de par nous en la Baillie d'Auvergne sus nos Officiers, Salut. Nous vous mandons, que tant sur le desir, que nous avons, que les forfaits de nos mauvés Officiers soient punis et adreciez, et à nostre peuple les griez et les extorsions, que il leur ont faiz, rendus et amendez, comme pour la mauvése renommée, que nous en avons oie, de quoi nous sommes à grant malaise de cuer, de ce que si longuement ont regné en ce fesant, et que plustost ne avons esté avisez, avons ordené cette voie qui ensuit, laquelle nous vous ajoutons comment vous doiez aler avant sur eux, laquelle nous vous mandons d'estroitement, à tenir sur vos sermens. Premierement, nous voulons, que tous nos Officiers, Baillis, ou Seneschaus, ou de quelque condition que il soient, qui en nostre service ont esté, que vous les faciez venir pardevant vous, et les faites jurer sur saintes Evangiles, et sur poine d'estre astrains d'avoir forfait les cors et les avoirs, que il vous cognoistront et diront vérité de toutes les restitutions et apaisement qu'il auront fait, ou fait faire de fait ou de promesse, ou qu'ils sauront, qui aura esté fait pour eus ou par eus, ou par autre, depuis le terme de la Toussainz, à quiekonques personnes que ce soient : et aprez le serment, donnez termes de vuitaines tant seulement à chascun de vous reconnoistre la vérité sur la poine dessusdite. Item, nous vous mandons, que vous faciez crier solempnellement par tous les lieux de vostre Baillie, que chascun sur quanque il se puet meffaire sur cors, sur avoir, qui aura receu, ou eu de nul de nos Officiers dessusdiz restitution ou promesse par lui ne par autre, puis le terme de la Toussainz, que il viengne dire ou reconnoistre pardevant vous, sur poine d'avoir forfait corps et avoir, et de ce les asseurez, que il n'aient pas paour de dire la vérité sur nos mauvez Officiers, pour doute qu'il raient leur service arrieres : car soient il certain, que ceus que nous trouverons mauvez ne coupables, il ne raront jamés nostre service, ne illencque ne aillours, ains les punirons, si que les autres mauvez y prendront essamble. Item, nous voulons que vous faciez crier, que se nul doutoit à venir dire qu'il aient riens donné asdiz Officiers pour aucun cas que il nous deust appartenir, celer ou souffrir, que il ne lessent pas à dire pour doute, que nous les en querelons. Car nous ne nous emprendrions pas à eus, mais à ceux qui auront fait la mauvése souffrance, et de ce les assurez hardiement. Item, nous vous mandons, que vous ne souffrez amis de nos Officiers dessusdiz que il aient Advocat ne conseil à respondre pour eus as cas dessusdiz, fors de nier ou de connoistre la verité, ne en nul autre cas qui touche leur fait. Donné à Paris le Lundy aprés les vuitaines de Pasques, l'an de grace* 1303.

Addam Chartam aliam ex Camera Computorum Paris. a me perinde descriptam, quæ idipsum firmat de Inquisitionum in Officiales Regios forma : *Petrus Dei gratia Silvanectensis Electus, et Thomas de Marfontaines, Miles domini nostri Regis, Inquisitores una cum aliis, ac super reformatione patriæ in Senescall. Lugdun. et in Ballivia Matisconensi, ab eodem Domino Rege deputati, Castellano Kariloci, nec non Castellano sancti Symphoriani, seu eorum loca tenentibus, Salutem. Ad instantiam Procuratorum Ecclesiasticarum personarum, nobilium et innobilium Comitatus Forensis et terræ Bellijoci, auctoritate Regia, qua fungimur in hac parte, vobis et vestrum cuilibet committimus, districtiusque et sub omni pœna gravissima, quam propter hoc possetis incurrere erga dominum nostrum Regem, præcipimus et mandamus quatenus per Castra, Villas, aliaque loca ad hæc idonea seu consueta vestrarum Castellaniarum eorumque ressortus, necnon in Ecclesiis Parochialibus locorum prædictorum palam et publice ex parte Dom. nostri Regis et nostra intimetis, seu intimari faciatis, ac publice proclamari, ut omnes et singuli Senescalli, Baillivi, Præpositi, Judices, Tabelliones, Decimarum ac Subventionum Regiarum Levatores, Servientes, aliique Officiales Regii, cujuscumque status aut conditionis existant, qui tam præsentibus temporibus, quam præteritis officium seu ministerium quodcumque Regium exercuisse in vestris Castellaniis, earumque ressortis et pertinentiis dignoscuntur, coram nobis apud Montem-Brisonem personaliter comparent, coram nobis die Veneris post quindenam festi Pentecostes, et die Sabbati immediate sequentis, necnon et diebus sequentibus et continuis ad hoc necessariis, querelis, petitionibus et gravaminibus dictarum personarum Ecclesiasticarum, nobilium et innobilium, cæterarumque quarumcumque popularium personarum terræ et Comitatus prædictorum, et aliunde, nobisque ex officio sufficienter responsuri, et a nobis justitiam accepturi, processurique, et nos visuri procedere super præmissis, et aliis commissis nobis negotiis juxta a dicto Domino nostro Rege traditam nobis formam, vosque ad dictas dies et dies sequentes comparealis peremptorie coram nobis querelantibus, de vobis ad justitiam responsuri : cum intimatione quod nisi vos et prædicti Officiales Regii modo quo supra comparueritis, nos nihilominus contra vos et ipsos procedemus, ratione prævia, vestra et eorum absentia seu contumacia non obstante. Significantes etiam ac publicantes, seu significari et publicari facientes, ut supra, ut omnes et singuli qui de prædictis Officialibus Regiis, seu aliquo eorumdem conqueri voluerint, diebus prædictis per se vel per alium sufficienter compareant coram nobis, qui parati sumus et erimus eos audire benigniter, et eis facere celeris justitiæ complementum. Intimantes etiam personis Ecclesiasticis,*

Baronibus, Nobilibus supradictis, quod ad dictas dies prompti et parati sumus nos et dicti Collegæ nostri, aut duo ex nobis circa ea, quæ super eorum libertatibus infrascriptis, ut dicitur, juriumque eorum usurpatione, ac reformatione patriæ nobis commissa sunt a Majestate Regia, seu injuncta juxta tenorem Commissionis Regiæ, super iis nobis factæ, procedere et facere quæ incumbunt. Et licet alias sub dictis et gravibus pœnis inhiberi fecerimus, ne quis cum dictis Officialibus Regiis, nec ipsi Officiales cum aliis componere audeant, iidem per vos in locis prædictis palam et publice præcipimus inhiberi, et si quis contrarium fecerit, nobis hoc quantocius sub omni pœna et amissione bonorum revelare procurent; scientes, quod qui nobis expositiones hujusmodi efficaciter revelandas duxerint, prout supra, nos agemus misericorditer cum eisdem, et de adjornamentis hujusmodi, et executione eorundem nos sub certis litteris ac fide digno testimonio ad dictam diem certificare curetis. Datum Lugduni, sub sigillis nostris, prima die mensis Junii, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo.

Ut autem facilius de Ballivorum et Officialium Regiorum excessibus inquirerent *Inquisitores*, tenebantur ii, exacto officio, quod ut plurimum annuum erat, iisdem in locis, ubi illud obierant, per 40. dies morari, ut, si quis in eos expostularet, aut crimen intenderet, coram Inquisitoribus juri starent. Statutum S. Ludovici de Ballivis: *Pour ce qu'ils puissent respondre pardevant les nouveaux Seneschaus ou Baillis, ou autres Enquesteurs, ou Officiers souverains, à ceus ausquels ils avoient meffait, qui se voudroient plaindre d'eux.* Statuit autem Philippus IV. Statuto dato mense Novembri ann. 1302. quod descriptum legitur in 36. Regesto Chartophylacii Regii ch. 39. ut *Inquisitores*, Officialium delicta examinaturi, Inquisitiones secretas edant priusquam publicas: quibus etiam ut ab officiis abstineant, imperandi facultatem concedit: neque enim Inquisitoribus fas erat supremo damnare judicio, quos reos reperissent; sed de iis referebant ad supremum Senatum, ex Statuto Philippi III. ann. 1281. quod in acta Parlamenti Pentecostes relatum est. Iis tamen licebat lites minoris momenti judicio dirimere. Statutum sancti Ludovici contra usuras Judæorum, cujus mentio est in Computo Baillivorum ann. 1258. et quod descriptum habetur in 10. Regesto Regio fol. 55: *Nec est aliquatenus obmittendum, quod Inquisitoribus permissum est, omnes Inquestas judicare, quæ summam centum solidorum Paris. non excedunt, quod ad Curiam remittere non tenentur... Inquestas autem, summam centum solidorum Parisiensium excedentes, peracto negotio, sub sigillis suis clausas ad Curiam remittant judicandas, cum literis Episcopi vel Archiepiscopi diœcesis, in qua inquisierint, continentibus Inquisitorum nomina, qui ab ipsis ad hoc fuerint deputati, nisi liquido appareat, nihil esse probatum.* Hinc Judicum officio functos interdum Inquisitores legimus, mulctasque reis irrogasse, de quibus ratiocinia edebant Ballivi. Computus Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1306. in *Recepta Hugonis Gouaud* Ballivi Bituricensis: *Emendæ per Inquisitores. De Petro Caucella nunc defuncto* 4. *libr. de Joanne, etc. Emendæ, etc. Expleta Balliviæ, etc.* In Recepta Ballivi Masticonensis, ibidem: *Partes denariorum de expletis per Inquisitores, etc. Pro emenda, in qua fuit condemnatus per Inquisitores,* 4. *lib. etc.*

Inquirebant etiam de litigantium causis, et testes examinabant de singulorum jure: quæ fuit nostrorum semper in judiciis forma. Lex Alemann. tit. 41. § 3: *Et si hoc ab aliis judicibus Inquisitum fuerit, quod ille juste judicavit, etc.* Eginhardus Epist. 11: *Nam ego totam causam, et qualiter a vobis per veraces homines Inquisita est, simul cum Adhalardo et Gebuino Comitibus Palatii, Domno Imperatori indicavi.* Charta de Villa Novilliaco, post Flodoardum: *Misit suos missos ad hoc Inquirendum; et Inquestione facta, et veritate, sicut ei dictum fuerat, inventa, quoniam prædicti subreptores ad rationem non venerunt, etc.* Neque tamen in quibusvis litibus Inquisitiones peragebant, sed illas tantum, quæ a Ballivis peragi non poterant, aut si ipsos forte Ballivos, vel eorum delicta spectarent, ut est in Statuto Philippi V. ann. 1320. Inquisitiones enim pro more ad Ballivos a Senatu delegabantur, quæ ad Senatum relatæ dijudicabantur in *Camera*, quam inde *Inquestarum* etiamnum vocant, de qua quædam attigimus in Dissertat. 2. ad Joinvillam pag. 144. et alia proferemus in voce *Parlamentum.*

Inquisitorum præterea munus erat *de commodo et incommodo* inquirere in rebus, quæ Regem spectarent, ut est in Statuto Ludovici Regis, 1. Apr. ann. 1315. pro Occitanis. Functiones etiam publicas ac præstationes in rei publicæ usus necessarios judicabant ac recipiebant. Computus Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1258: *Pro Pedagio de* 460. *modiis salis, reducto de* 12. *denar. ad* 2. *denarios, pro quolibet modio per Inquisitores in villa Aurelianensi* 19. *lib.* 4. *sol.* 4. *den.* In Computo Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1305. Ballivus Turonensis computum reddit *de subventionibus, quas receperat ante adventum Inquisitorum in Ballia Matisconensi:* inde *Inquisitiones* dictæ interdum publicæ functiones, de quibus supra.

Exactæ denique Inquisitiones remittebantur, vel ab uno ex Inquisitoribus deferebantur ad Senatum, qui ex eorum relatione supremum edebat judicium. Statutum sancti Ludovici contra usuras Judæorum: *In remissione dictarum Inquestarum veniat ad Curiam unus de Inquisitoribus cujuslibet diœcesis, ad instruendum super progressu dicti negotii, et ad ea, quæ in progressu negotii occurrerint, fideliter observanda.* Statutum Philippi III. ann. 1277: *Les Regardeeurs des Enquestes les Enquestes receveront de certaines personnes de la Cort à ce ordenées, et par icelles, ensemble les Enquesteurs, soient jugées.* Unde conficitur in Senatu cum cæteris Senatoribus de *Inquestis* suis cognovisse *Inquisitores.* Hinc formula in Regestis Parlamenti: *Inquestæ redditæ et deliberatæ Parlamento Octabarum Candelosæ anno Domini* 1256. *probatum est sufficienter, quod Guillelmus de Charentono Miles, etc. Inquestæ redditæ et deliberatæ Parisiis in Parlamento sancti Martini ann. Domini* 1257. *Inquesta facta super eo... probatum est, etc.* Statuit autem Philippus IV. Statuto ann. 1302. quod habetur in Regesto Cameræ Computor. Paris. signato *cruce*, ut *Inquestæ et probationes postquam fuerint transmissæ ad Curiam, judicentur infra biennium ad tardius, postquam fuerint reportatæ.* [Edidit de *Lauriere* tom. 1. pag. 357. et seqq.]

Deligebantur porro Inquisitores, non modo ex *Magistris Parlamenti*, (ita appellabant, quos hodie *Consiliarios* dicimus,) sed etiam fere semper ex Ecclesiastico ordine ac laico. Computus Ballivorum de termino Omnium Sanctorum ann. 1256. in Aurelianensi Ball.: *Pro restauratis factis per Archidiaconum Gauffridum de Bulli et socios Inquisitores Gerardo de Broi Milite,* 12. *libr. in Bituric. pro denariis redditis D. Hugoni de Bosco Bernardi* 12. *libr. per Inquisitores, videl. Mag. Gaufridum Archidiaconum in Ecclesia Aurelianensi et socios ejus.* In Computo Omnium Sanct. ann. 1257: *Pro restauratione facta per Decanum Silvanectensem et ejus socios Inquisitores domo Dei Remensi pro tempore Regalis, etc.* Computum ann. 1305: *Compotus Mag. Ægidii de Remino pro viagio, quod fecit apud Tolosam ann.* 1301. *cum Vicedomino Ambian. et Archidiacono Algiæ in Ecclesia Lexoviensi pro negotio Inquestarum, etc.* In Regesto 36. Chartophylacii Regii habetur sequens Charta, quæ est 40: *Philippus Dei gratia Francorum Rex, Ballivo Silvanectensi, Salutem. Cum nos dilectos nostros Mag. I. de Gonessia Canon. Carnot. et G. de Nongento, fidelem Militem, pro quibusdam negotiis nostris ad partes tuæ Balliæ destinemus, mandamus tibi, quatenus ipsis et eorum cuilibet pro expensis suis faciendis pecuniam de nostro tradas et ministres, quoties te super hoc duxerint requirendum, etc. Actum Par. ann.* 1302. Denique in Regestis Parlamenti habetur Arestum Philippi V. datum mense Martio ann. 1316. super Inquesta, facta ab Episcopo Macloviensi, et Petro *de Dicy* Milite, *Inquisitoribus* in Normanniam *pro reformatione patriæ* delegatis. Ex prædictis perinde patet, *Inquisitores* a Rege delectos ex *Parlamenti Magistris*, et iisdem sumptus ex fisco subministratos: quod ultimum firmant etiam sequentia ex Computis Ballivorum, in Comput. de termino Ascension. ann. 1269. in expensa Ballivi Meduntensis: *Pro denariis traditis pro expensis Inquisitorum* 60. *libr.* in Comp. ann. 1268: *Pro expensis Inquisitorum super usuris Judæorum per mandatum Regis,* 15. *lib.*

* Imo eligebantur *Inquisitores* inter ecclesiastici et laici ordinis primarios, qui judicum, auditorum, inquestarumve relatorum partes alterna vice agerent. Quod invicte probant, quotquot sunt antiquiora parlamenti Parisiensis Regesta. *Olim* 1. fol. 23. r°: *Inquesta facta per Stephanum decanum S. Aniani Aurelianensis et magistrum Guillelmum de Milliaco.* Porro qui hic *Inquisitorum* funguntur officio, inter judices annumerantur in Aresto ann. 1260. ibid. fol. 22. v°. quorum primus est ex ecclesiastico ordine Archiepiscopus Rotomagensis, et ex laico dominus Nigellæ. Regest. 4. *Olim* fol. 100. ad ann. 1307: *Episcopus Attrebatensis et cantor Aurelianensis reportaverunt.* Cum cæteris senatoribus de *Inquestis* suis cognovisse *Inquisitores*, si quis adhuc superesset controversiæ locus, demonstraret Statutum Philippi III. ann. 1277. Inconsiderate ergo prorsus, si *Inquisitorum* dignitatem vel officium attendas, D. *de Mably* in suis Animadv. ad Hist. Franc. tom. 2. pag. 143. scribit: *Il fallut admettre sous celui* (le regne) *de Philippe-le-Hardi, des hommes qui n'avoient d'autre titre que de sçavoir lire et écrire, et que la routine des tribunaux ecclesiastiques mettoit en état de conduire selon de certaines formalités, la procédure qui s'établissoit dans les tri-*

bunaux laics. Et pag. 144: *Les Conseillers-Rapporteurs, hommes choisis dans l'ordre de la bourgeoisie, ou parmi les ecclesiastiques d'un rang subalterne, n'étoient entrés dans le parlement que pour préparer, instruire et rapporter les affaires.* Quam male novum istud systema cum superius allatis cohæreat, nemo non videt. Ad ordinationem vero ex Disquisitionibus Pasquerii a D. *de Mably* laudatam quod spectat, haud scio an aliquid certi ex ea erui possit, cum in nullo parlamenti Regestorum reperiatur, locupletissimo teste Viro Illustrissimo D. *Joly de Fleury* olim Procuratore Generali, in notulis criticis ad Literas historicas, quas mecum humanissime communicavit dignissimus ejus filius D. Advocatus Generalis.

INQUISITORES OFFICII *Justitiæ Aragonum,* qui a Rege delecti in summum justitiæ Magistratum, quem *Justitiam* vocant, seu in illius facta, consilia, et delicta inquirunt. Vide Blancam in Commentar. Rerum Aragon. pag. 771.

INQUISITORES FIDEI. Ex quo in Gallias sese immisit hæresis, a qua diu, ut auctor est Sulpitius Severus, fuerant intactæ, dedere operam Christianæ gentis Principes, ut in ipsis initiis evelleretur, vel saltem ne altius radices ageret, missis identidem in provincias ea labe infectas viris vitæ probitate ac scientia probatis, fidei Inquisitoribus, qui in hæreticos gravius inquirerent, eorum explorarent pravas opiniones, ad rectam fidem reducere conarentur, qui ab ea defecerant, et in erroribus perseverantes pertinacius tandem damnarent, curarentque ut a Judicibus ordinariis justa de iis pœna exigeretur.

Ejusmodi *Inquisitorum* tum primum auditum in Gallia nomen, cum prava Waldensium hæresis, cujus se traduces ac hæredes gloriantur hodierni hæretici, aliquot Catholici regni provincias infecit. Tum enim in Concilio Tolosano, quod anno 1229. contra hæreticos istos coactum est, Legatus Apostolicæ Sedis, qui ei præerat: *Ne videretur, sicut erat vir circumspectus et providus, obmittere aliqua de contingentibus, mandavit Inquisitionem fieri contra hæreticos suspectos de hæretica pravitate,* ut ait Guillelmus de Podio-Laurentii cap. 40. Adde Concil. Valentinum et Albiense.

[✱ Confer confessionem Guillelmi Furnerii de Tholosa, conversi qui adactus ab *Inquisitoribus* ipsam matrem culpat. (An. 1256, mus. arch. dep. p. 158-163.)]

Delecti vero ii potissimum ex Fratribus Ordinis Prædicatorum. Idem Scriptor cap. 43: *In diebus autem legationis ejusdem Episcopi Tornacensis, per summum Pontificem commissa est Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquisitio, in his terris contra hæreticos facienda: fueruntque ad hoc deputati, Frater Petrus Cellani, et Guillelmus Arnaldi, qui Tolosæ quosdam, quos facilius convinci posse præsumebant citaverunt, et convictos hæreticos judicaverunt.* Iis postmodum adjuncti Collegæ ex ordine Fratrum Minorum, qui Prædicatorum *rigorem mansuetudine sua temperarent*, ut mox subdit.

Hæc igitur subinde obiere munia Fratres ejusdem Ordinis; in quibus præ cæteteris recensentur Frater *Robertus,* cognomento *Bulgarus,* quod Waldenses, quos ea ætas Bulgaros nominabat, atrocius, quam par erat, potentia adjutus sæculari divexaret, eosque igne promiscue damnaret, de quo Matthæus Paris, et alii ann. 1238. *Falco* fidei Inquisitor in Occitania, ob cujus nimiam severitatem Rex Philippus Vicedominum Ambianensem, Magistrum Ægidium de Remino, et Archidiaconum Algiæ in Ecclesia Lexoviensi in Occitaniam misit ann. 1301. qui de Falconis excessibus inquirerent, quorum occasione idem Rex mense Decembri ejusdem anni statuit, ut in posterum de hæresi suspecti, aut accusati, Regiis carceribus recluderentur Tolosæ, neque Regii subditi Inquisitoris decreto possent detineri, nisi sumpto prius Episcopi consilio, et Senescalli Regii auxilio implorato. *Guillelmus de Morreriis* ann. 1302. *Joannes Parlier* ann. 1413. de quo Regestum Parlamenti cruce signatum fol. 3.

☞ Verum cum intra officii sui præscriptos fines vix se continerent Inquisitores, atque de causis, quæ ad regios judices spectabant, judicare tentarent, regio Diplomate coërciti sunt. Charta Philippi Pulcri ann. 1302. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 611: *Licet negotium catholicæ fidei cordi præ cæteris habeamus, illudque intendamus opportunius semper favoribus efficaciter promovere, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in ipsius negotio fidei consilium et auxilium impendendo: Inquisitores tamen eosdem, sic suis finibus volumus esse contentos, quod in temporalis jurisdictionis præjudicium, nostrorumque dispendium subditorum, potestatis sibi traditæ limites non excedant. Ea propter vobis et vestrum singulis districte præcipiendo mandamus, quatenus si Inquisitores præfati contra Judæos regni nostri de quæstionibus usurarum, sortilegiis vel aliis quæ Inquisitoribus ipsis ex officio inquisitionis non competunt, se forsitan intromittant vel intromittere contendant, vos ad instantiam vel requisitionem ipsorum[, nullum Judæum capiatis vel faciatis capi, aut quomodolibet molestari actione prædicta, nec super illis eisdem Inquisitoribus impendatis auxilium vel favorem.*

Sed et exortis sub initia elapsi proxime sæculi Lutheranorum atque Calvinianorum hæresibus, in ea labe infectos gaviter primo inquisitum a Francisco I. Rege, qui *fidei Inquisitores* ex eodem Prædicatorum Ordine pariter delegit. Habetur enim in volumine Ordinationum ejusdem Regis fol. 408. illius diploma 30. Maii ann. 1536. quo *Matthæum Orry,* Doctorem Theologum ex Ordine Fratrum Prædicatorum, *fidei Inquisitorum* instituit. Simile exstat in 2. vol. fol. 247. 10. April. ann. 1540. quo *Josepho Corregié* ex eodem Ordine Doctori *fidei* perinde *Inquisitoris* in toto regno munus obeundi facultatem concedit. Præterea 3. vol. fol. 482. descriptum legitur Statutum Regium 23. Julii ann. 1543. quo Judicibus Ecclesiasticis et fidei Inquisitoribus inquirendi in Lutheranos et hæreticos ita potestas attribuitur, dummodo laicos, et qui sacris Ordinibus non essent initiati, ad Judices ordinarios remitterent. Prostat denique Statutum aliud Henrici II. datum apud sanctum Germanum in Laia 22. Junii ann. 1550. quo Francisci I. edicto derogando, Matthæum *Orry* fidei Inquisitorem ab eo onere liberat, quo tenebatur lites a se contra hæreticos instructas Curiis supremis, Ballivis, et Senescallis, communicare, dummodo eas diœcesanis Ordinariis, vel eorum Vicariis communicaret: confirmata insuper, quia donatus erat, potestate, a fide aberrantes ad sanam mentem doctrina vel monitis revocandi, pœnitentibus veniam et misericordiam impertiendi, et demum pervicaces puniendi et corrigendi. Quod quidem Statutum in Acta Parlamentaria relatum est, hac opposita conditione, ut idem Inquisitor in casibus privilegiatis, cum Regis Judicibus processus communicaret.

Inquisitorum ejusmodi expensæ et ad victum necessaria ex fisco Regio subministrabantur a Ballivis, qui eo ævo Ballivarum suarum percipiebant reditus, et de iis in Camera Computorum ratiocinia sua edebant: quod ex eorum Computis docemur. Computus Ballivorum pro termino Ascensionis ann. 1248. in Ball. Aurelian.: *Pro expensis Fratrum Inquisitorum,* 24. *libr.* In Ball. Ambian.: *Fratres Inquisitores,* 10. *libr.* In Turon.: *Pro expensis Fratrum Inquisitorum,* 30. *libr.* et 14. *sol.* et sic in cæteris. Prostat in hanc rem in Chartophylacio Regio, in Regesto 36. ch. 16. diploma Philippi Pulcri, quo præterea cavetur, ut Ballivi Inquisitoribus auxilium et consilium præstent ad officii sibi demandati executionem: *Senesc. Tolosæ et Carcass. Sal. Cum Frater Guillelmus de Morreriis de Ordine Prædicatorum, de quo nobis laudabile testimonium perhibetur, sit de novo Inquisitor Tolosæ auctoritate Apostolica deputatus, ut dicitur: mandamus vobis quatenus carceres nostros, Muros ad custodiam detentorum pro crimine hæresis vulgariter appellatos in solo nostro constitutos, aliaque ad dictum Inquisitionis officium necessaria, nec non pecuniam ad ipsius victum, et officium exercendum liberari et ministrari faciatis, eidem in sui executione officii auxilium, favorem, et consilium impendentes, prout aliis Inquisitoribus hactenus fieri consuevit, et quamdiu nostræ placuerit voluntati. Actum apud Vicenn.* 1302. Cum ex Occitania in Hispaniam, ac Navarram præsertim, irrepsisset Waldensium virus, delecti etiam a Gregorio IX. Inquisitores ex utroque Ordine, Prædicatorum ac Minorum, qui in hæreticos severius animadverterent. Diploma summi Pontificis descripsit Waddingus ann. 1238. n. 6. 7. Vide Paulum Sarpium in Histor. Inquisitionis Venetæ cap. 1. [et Limborch. de Inquisit. Tolos.]

INQUISITORES FOREFACTORUM *in Balliviis a D. Rege dati,* Quibus scil. incumbebat forefacta, i. emendas, a damnatis judicio Ballivorum exigere, et ex iis debita Regum persolvere, et male aut contra juris ordinem exactas et persolutas emendas *restituere.* Chartæ ann. 1269. 1270.

INQUISITORES FORESTARUM. Qui extra ordinem mittebantur in provincias, ad examinanda forestariorum et aliorum in forestis publicis delicta. Habetur in Tabulario S. Victoris Paris. ch. 13. judicium editum a Magistro Philippo *le Convers,* Thesaurario S. Stephani Trecensis, Clerico Regis, et Guillelmo de S. Michaële, Inquisitoribus forestarum. In Statuto 17. Maii ann. 1320. *Magistrorum Inquisitorum forestarum* vadia ex denariis Balliarum per manus Ballivorum percipi debere statuitur.

INQUISITORES TABULÆ. Curia generalis Catalaniæ in villa Perpiniani sub Petro Rege Arag. ann. 1333: *Ad hoc ut salarium Inquisitorum tabulæ facilius persolvatur, ordinamus et statuimus, quod Vicarii, Bajuli, et quicumque alii Officiales nostri, qui tenere tabulam sunt astricti, antequam suo fungantur officio, vel etiam ad ipsum officium admittantur, deponant ac deponere habeant in aliqua tabula nummularia idonea et secura....*

salarium dictorum Inquisitorum. Vide *Tabulam tenere*.

° **INQUISITORIA** Fidei, Inquisitorum fidei sententia. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 67. v° : *Litteræ domini regis de anno* 1413. *per quas favore fidei et Christianæ veritatis, omnes et singulos viros ecclesiasticos spiritualem jurisdictionem habentes... obsecrat, quatinus sententiam episcopi Parisiensis et Inquisitorias fidei super condemnatione hæreticæ propositionis, quam Johannes Parvi excusationem sive justificationem ducis Burgundiæ super nece in personam ducis Aurelianensis commissa, asserere temere ausus est, in suis diocesibus faciant et publicari et exequi secundum sui tenorem, cum invocatione brachii sæcularis, si opus sit.*

✱ **INQUOLLARE**, [Italis, *Incollare*, *peindre à la colle* : « Ad *Inquollandum* et thonicandum capellam sancte Petronelle. (Mandat. camer. apostol. Romæ, an. 1464, f. 229).»]

INRADIARE. *Denigrare*, in Gloss. Arabico-Lat.

° **INRATIONABILITAS**. Vide infra *Irrationabilitas*.

¶ **INRATIONABILITER**, Sine ratione, injuste. Charta Bosonis Regis ann. 2. regni apud *Chorier* tom. 1. de Statu Polit. Dalph. pag. 245 : *Quod Inrationabiliter ablatum foret cum omnibus appenditiis et immunitationibus redderemus.*

Inrationabiliter Fornicari, apud Crisconium in Breviario cap. 99. ex Synodo Ancyrana cap. 16. 17. dicuntur ἀλογενόμενοι. Vide Capitulare Aquisgr. ann. 789. cap. 48. et tom. 1. Capitul. edit. Baluz. pag. 1378.

° **INRATIONALIS**, Rationis expers, irrationalis. Tertul. in Scorp. cap. 10 : *Etiam Inrationalibus jumentis adæquaret.*

¶ **INRATIONIS**. Formulæ Andegav. n. 52. apud Mabill. in Supplemento Diplomaticæ pag. 86. et tom. 4. Analect. pag. 265 : *Unde ante hos dies Inrationis fuerunt pro vinia sua in loco qui dicitur illo.* Charta Chlodovei III. Franc. Regis ann. 693. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. XIV : *Dum exinde in nostri vel supra scriptis viris præsentia Inrationis adstabat.* Utrobique legendum divisis vocibus *in rationes* pro *inrationis*, ut patet ex similibus formulis relatis in voce *Ratio* : ubi docetur, his verbis *In rationes esse, venire, etc.* idem significari quod Juri stare.

¶ **INRAZELLARE**, ut supra *Derazellare*, Navi vehere. Extractum computi ann. 1321. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 160. col. 1 : *Ad querendum, emendum et charreiandum usque Rhodanum et Inrazellandum dictam fustem super aquam.*

¶ **INRECISUS**, Non rescissus, confirmatus. Emunita facta Aigliberto Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 210 : *Nos concessimus ei quidquid de ipsam villam partibus fisci nostri sperabatur, hoc vobis Inrecisum putamus juxta illam anteriorem nostram præceptionem.*

INRECTUM, *Falsum*, in Glossis Arabico-Latinis, i. Non rectum.

¶ **INREFERTIBILIS**, Qui referciri seu repleri non potest. Acta SS. Julii tom. 4. pag. 93. de S. Reginswinde : *Sed anguis ille virulentus, humani generis glutio Inrefertibilis.*

INREGAUDITIO. Capitula Caroli M. ann. 803. *de nuper auditis et compertis*, apud Baluzium : *Nemini liceat servum suum propter damnum a se dimittere : sed juxta qualitatem culpæ dominus ejus pro ipso servo respondeat, aut componat quidquid ille fecit usque ad semiplenam leudem liberi hominis : quidquid super hoc fuerit, Inregauditio esse videtur.* Quo loco apud Sirmondum in Notis ad Capit. Caroli C. pag. 25. habetur *Irregauditio*.

° **INRECESSIBILIS**, Origeni in Comment. ad Matth. tract. 32 : Ἀχώριστος. Vetus ejusd. Interpr. *Christus a se ipso Inrecessibilis est.* Gloss. Gr. Lat. : Ἀχώριστος, *Inseparabilis, individuus, indivisus.*

° **INRECUPERABILITER**. Vide infra *Irrecuperabiliter*.

° **INREGISTRARE**, In *registra* referre, Gall. *Enregistrer*. Lib. nig. episc. Carnot. ad ann. 1394 : *Qui Petrus* (de Condeto) *quando rex Philippus ivit in exercitum Fossen. Inregistrabat milites et alios qui ad regis subsidium in exercitum mittebantur.* Vide *Regestum*.

° **INRELIGIOSITAS**, Perjurium ad sanctas Reliquias. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 503. col. 2 : *Pro nobis peccatoribus hactenus abusis duodecim Inreligiositatibus, preces largas funde.*

¶ **INREMEDIABILITER**, Modo irremediabili, apud Muratorium tom. 8. col. 320.

° **INREMEDICABILITER**, Remediis nihil curantibus. Vita S. Guid. tom. 4. Sept. pag. 48. col. 1 : *Qui longo tempore febribus Inremedicabiliter vexatus, etc.*

° **INREMISSIBILITER**, Sine remissione, in Stat. MSS. eccl. S. Laur. Rom.

¶ **INREMORSUS**, Qui remorderi seu refelli non potest. Ratherii Apologeticus apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 231 : *Apostoli suffragio nitor, ad Titum contra vaniloquos et seductores dicto utentis Inremorsi.*

¶ **INREPTIO**, pro Irruptio, in Capitul. Caroli C. tit. 49. § 2.

¶ **INRESURGIBILIS**, Unde quis non potest resurgere. *Inresurgibilis præcipitii lapsum incurrere*, in Chartulario Aptensi fol. 62.

° **INRESPIRABILIS**, dicitur de loco ubi respirari non potest, apud Tertul. de Idolol. cap. ult.

° **INREVERENS**. Vide infra *Irreverens*.

° **INRICUS**. Vide infra *Inrisus*.

° **INRIGATIO** Mensuræ, Quod mensuræ superadditur et quasi conspergitur, ut opinor. Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. collecta fol. 56. r° : *Qui quidem* (granetarius) *præstat juramentum distribuendi grana æqualiter... Si nimius rigor observatus fuisset in distribuendo Inrigationem mensuræ, posset illud superfluum cedere distributioni*, (f. distributori).

¶ **INRIGITAX**, ἀρδευτής, *Irrigator*. Suppl. Antiq.

° **INRIGUUS**, pro Irriguus, passim in Chartis.

¶ **INRIPARE**. Pactus Legis Salicæ tit. 29. § 26 : *Si qui clausuram alienam ruperit, etc.* pro quo Codex Loisellianus præfert, teste Pithœo : *Si quis messem alienam in furtu aut Inripaverit aut meterit, etc.*

¶ **INRISUS**, ἀγέλαστος, *Invisibilis*, in Suppl. Antiq.

° Castigat. in utrumque Glossar. : *Inricus, invisibilis*, ἀγέλαστος, Germ. *Irrisus, irrisibilis*. Reg. *Invisus, Invisibilis.* Nostris *Enrisé*, pro *Rieur*, ad ridendum promptus, et facilis. *Le Chevalier de la Tour* in Instruct. ad filias suas fol. 8. r°. laudatus a D. *de Ste.Palaye* in Comment. de Milit. vet. pag. 109 : *Estre de doulce maniere, humbles et fermes d'estat et de maniere, pour emparlées et respondre courtoysement, n'estre pas trop Enrisées, ne enresvées, ne soursaillies.*

°° **INRITATRIX**, Quæ irritat, apud Marium Mercatorem pag. 11.

INROTARE, Rotæ supplicio punire. Vide *Rota*.

¶ **INROTULARE**, In *rotulum* seu acta referre. Constitutio Philippi Aug. Franc. Reg. ann. 1218. pro Judæis, apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 37 : *Ut ibi Inrotulentur tam debita quam assignamenta.* Alia Ludovici VIII. ibid. pag. 48 : *Debent etiam Judæi facere Inrotulari.... universa debita sua.* Vide *Rotulus*.

¶ Inrotulatio. Relatio in *rotulum*, pag. 37.

° Nostris alias *Enrotuler* et *Inrotuler*. Gualt. Hemingf. de gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1296. pag. 93 : *Præcepit ut Inrotularetur in rotulis cancellariæ suæ.* Lit. ann. 1395. tom. 8. Ordinat. Reg. Franc. pag. 222 : *Certaine somme d'argent seroit levée sur chacun Inrotulé audit roole. Enrotulé*, in aliis ann. 1411. tom. 9. earumd. Ordinat. pag. 643.

INRUBIDUS, Impudens, inverecundus, in Actis S. Martinæ Virg. apud Mombritium cap. 3.

INRUDIS, Gloss. Gr. Lat. MS. : Ἀπαίδευτος, *Indoctus, inrudis, Erudis*, Ἀπαιδευσία, *Inruditio*. Editum, *Indoctus, Ineruditus, rudis, Ineruditio*.

INRUMPIBILIS, ἄρρηκτος, in Gloss. Græco-Lat.

INSABATATI, Valdensium secta. Vide *Sabbati*.

¶ **INSACCARE**, In saccum mittere, Gallis *Ensacher*. Vide *Saccare*.

° Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Ensaquar, Prov. Insaccare.* Vide supra *Essacare*.

° **INSACO**. Libert. Vernol. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 641. art. 42 : *De troussia Insaconis, si est mellata, duos denarios de transitu ; si non est mellata, de unoquoque unum denarium de venditu.* Mendum esse suspicor ; an pro *Jarrossia* ? Vide supra in hac voce.

INSACRAMENTARE, Sacramento et jurejurando firmare. Gesta Abbatum Lobiensium pag. 599 : *Ministros suos Insacramentare decernunt, sibique jurare cogunt, atque obnoxios esse.*

¶ **INSAISINARE**, Gall. *Ensaisiner*, In possessionem mittere, *Insaisinare se*, In possessionem venire. Charta Caroli Fr. Regis ann. 1405. apud Menester. in Probat. Hist. Lug. pag. 128. col. 2 : *Se Insaisinare seu possessionem acquirere poterant.* Vide *Saisire*.

¶ Insaisire, Eadem notione, in Miraculis sancti Walarici, tom. 1. April. pag. 29.

¶ **INSALATA**, vox Italica, Gallis *Salade*, Acetaria, oluscula sale oleo et aceto condita. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. pag. 184 : *Fecit colligi certas herbas, ex quibus Insalatam fecit, et dedit ei comedendum cum aceto et oleo.* Acta SS. Maii tom. 6. pag. 176. de S. Jacobo Philippo : XX. *die ejusdem mensis expendit ad Insalatam eorum, qui faciebant festum B. Jacobi, denarios* IV. Hic intelligenda videtur merenda vel cœnula.

¶ Insalatium, Eadem notione. Elogium S. Catharinæ Sen. tom. 3. April. pag. 965 : *Illæ sociæ duæ præparabant ei herbas crudas, communiter quas Insalatium vocamus.*

¶ **INSALSATUS**, Insulsus, nullo sale conditus Jo. de Monsteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1419 : *De victu quin etiam, cum de atro jure Alamanico et salsis eorum Insalsatis quaquaversum proverbium currat, audire non contendis.*

¶ **INSALUS**, ἀθέλτερος, *Absurdus*. Supplem. Antiq. Forte legendum *Insulsus*.

¶ **INSANCTUS**, ὁ μὴ ἅγιος. Gloss. Lat. Gr.

INSANIENTIA. Glossæ MSS. ad Prudentium : *Bachantia, Insanientia.*

* **INSANIOSE**, Insane. Consuet. Norman. cap. 36 : *Si vir ejus eam* (uxorem) .... *indebite, male et Insaniose tractare consueverit, etc.*

* *Insané* vero, dicitur de morbo, qui insaniam et furorem provocat, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 181 : *Parce que icellui Pierre estoit par intervalles furieux, malade de maladie caduque ou Insanée. Insence*, morbus ipse nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 184. ch. 267 : *Lors icellui Adam entra en frénaisie et Insence.* Vide infra *Insensibilis* 2.

¶ **INSANIRI**, Insanum haberi : *Ab omnibus Insanieris*, in Actis S. Theodoræ tom. 3. April. pag. 573.

INSANITAS, apud Papiam, *Nugacitas, Insanitas, Inutilitas.*

⁎ **INSANITER**, [Insane. *Pompon.*]

INSANUS, Non sanus, valetudinarius, Gallis, *Malsain*. Utuntur Vergetius l. 2. de Arte veterin. cap. 6. Gariopontus lib. 5. cap. 12. et alibi Fleta lib. 2. cap. 79. § 3.

* **INSAPIENTIA**, *Amentia*. Germ. *Insipientia*, in Castigat. ad utrumque Glossar.

⁎ **INSATURUS**, [Insaturabilis. *Coripp.* 3. *Joann.* 368. et tantis implevit prædia rebus *Insaturus.*]

1. **INSCALARE**, Murum scalis admovere, vel scalis muro admotis locum ingredi, *Escalader une place*. Knyghton : *Exierunt ad Inscalandum villam de Cernei.*

* 2. **INSCALARE**, Scalam, quæ criminis pœna est, ascendere. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 594 : *Ob hoc perjurium dictus Johannes in scalam poni debebat ; .... ipse timens ne Inscalaretur, non ausus est comparere.* Vide *Scala* 1. et *Scalatio.*

* **INSCELESTUS**, Sceleris purus. Bened. abb. Petroburg. de vita Henr. II. reg. Angl. edit. Hearn. tom. 1. pag. 12. ad ann. 1171 : *Et ne quis funestorum satellitum intacto præsule* (Thoma Cantuar.) *Inscelestus argui posset, etc.*

* **INSCICIA**, ἄγνοια. MSS. *Inscientia*, in Castigat. ac utrumque Glossar. *Inscience*, in Lit. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 603.

¶ **INSCIDUS**, στυφὸς οἴνου, *Stringor vini*, seu vis astringendi. Suppl. Antiquarii. [* Adde ex Castigat. ad utrumque Glossar. : Germ. *Viscidus.*

⁎ **INSCIE**, [Inscienter. *Apul. de Deo Socrat.* Hos Deos plurimi, sed non rite, venerantur ; omnes, sed *Inscie*, metuunt ; pauci, sed impie, diffitentur.]

* **INSCINDENS-FERRUM**, Cognomen, Gall. *Tranche-fer*. Vide *Graveira.*

¶ **INSCIOLUS**, Ignarus. Guidonis Disciplina Farf. cap. 58 : *Qui non scit Psalmos cum solo* Miserere mei Deus *potest ea adimplere, et qui tam Insciolus est, faciat cum* Pater Noster.

¶ **INSCITIARI**, Ignorari, si tamen vera lectio est ; puto enim legendum *Infitiari*. Litteræ ann. 1372. apud Rymer. tom. 6. pag. 745 : *Inscitiari certe præsens actus non poterit, nec futura posteritas ignorare.*

¶ **INSCIUS**, Ignotus, tom. 1. SS. Martii pag. 438.

¶ **INSCONTRUM**, Commutatio mutua, Gallis, *Contre-échange*, Ital. *all' Incontro, En contre-change*. Chronicon Parmense ad ann. 1308. apud Muratorium tom. 9. col. 871 : *Prædictus autem dominus Saxolus relaxatus fuit, et datus pro Incontro Jacobi de la Senaza et Palamini de Rubeis.* Mox recurrit ibidem.

⁎ **INSCONTRUS**, Hinscontrus, Enscontrus, Qui captum, vel descriptum militem lucri causa redimit, se in ejus locum substituens, Ital. *Cambio*, Gall. *Remplaçant*. Stat. Bon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 314 : *Statuimus et ordinamus quod capti nostri... nulli persone... concedantur. — seu relaxentur vel Inscontri dentur modo aliquo vel ingenio ;* Et paulo post pag. 315 : *Hoc salvo quod suo loco et tempore de Inscontris (Enscontris '62) dandis nostris civibus et comitatinis remaneat ad voluntatem totius consilii, vel duarum partium ;* — Et alibi tom. III. pag. 384 : *Nec aliquis ipsorum possit dictis custodibus... dare vel concedere aliquam licentiam de ipsa custodia in toto vel parte, nisi quando infirmaretur aliquis ipsorum, in quo casu possint dare et concedere licentiam is Inscontrum miserit infirmus.* [Fr.]

INSCRIBERE, Accusare, in Lege Burgund. cap. 7. Concilium Autisiodorense can. 41 : *Non liceat Presbytero nec Diacono quenquam Inscribere ; sed in vice sua si causam habuerit, aut fratrem, aut quemcumque sæcularem roget.*

Inscriptio, Accusatio. Lex Burgund. tit. 77. qui est *de Inscriptionibus : Quotiens servus vocatur in crimine, et necesse est ut judicio sub Inscriptione tradatur, etc. Vinculum Inscriptionis*, in Edicto Theoderici Regis § 13. in Capit. Caroli M. l. 7. c. 338. [** 436.] [et in Libello Attonis Episc. Vercel. de pressuris Eccl. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 47.] dicitur illud, quo accusator se erga accusatum constringit, si in probatione deficiat, ut pœnam *reciproci* subeat : seu, ut habet Edictum Theoderici, quo *cavet apud competentem judicem, se eam pœnam subiturum, si non probaverit, quod intendit, quam possit reus convictus secundum leges excipere, ita ut usque ad eventum judicii, tam reus, quam accusator æquali custodiæ sorte teneantur.* Quomodo etiam *Inscriptio* sumitur in Formulis Lindenbrog. 117. 118. Lex 14. Cod. Th. de Accusat. et inscript. (9, 1.) : *Qui vel internecivi exerit actionem, vel crimen suspectæ mortis intendit, non prius cujuscumque caput accusatione pulset, quam vinculo legis astrictus, pari cœperit pœnæ conditione jurgare.* Vide leg. 2. de Abolit. eod. Cod. (9, 37.) et tit. Cod. de Accusationibus et inscriptionibus (9, 2.)

Inscriptiones, Documenta, instrumenta donationum. Concilium Cloveshoense ann. 800 : *His dictis, prolatæ sunt Inscriptiones Monasterii, quod vocatur Cotham, terrarumque sibi adjacentium.* Occurrit ibi semel ac iterum. *Inscriptionis* titulo aliquid concedere, in Lege Longob. lib. 1. tit. 34. § 2. [** Carol. M. 123.] per Chartarum confectionem. Charta Henrici Imp. ann. 1056. tom. 1. Italiæ sacræ part. 1. pag. 501 : *Insuper confirmamus nostra præceptali pagina omnes Inscriptiones communitatum, quas prænominatus Episcopus Bernardus secundus a bonis hominibus in præteritis temporibus acquisivit, etc.* Adde pag. 896. et tom. 4. pag. 807.

¶ Inscriptum, Eadem notione. Diploma Hugonis Comitis Campaniæ, tom. 5. Annal. Benedict. pag. 672. col. 1 : *Sicut scripta ita Inscripta quæ hactenus tenuit Molismensis Ecclesia, fixa permanere decerno.*

Falsæ Inscriptiones, *phylacteria, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus, aut aliis pestibus adjuvare putant*, in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 72. Serenus Sammonicus :

Inscribes chartæ, quod dicitur Abracadabra.

Ejusmodi Inscriptiones habet passim Marcellus Empiricus lib. de Medicam. Edit. 1536. pag. 58. 85. 87. 110. 112. 143. 154. 155. 156. 207. Vide Gruter. 1047. 5. Scribit Ammianus Marcellinus lib. 16. pag. 72 : *Anilia ista incantamenta ad leniendum dolorem medicinæ admisisse auctoritatem.* Atque inde tam crebro ea in medicorum libris occurrunt. Vide *Character.*

Inscripti Lapides, et *Inscriptiones*, pro terminis, apud Agrimensores.

* 2. **INSCRIBERE**, Assignare, addicere ; unde *Inscriptio*, Assignatio, obligatio. Lit. Casimiri III. ann. 1478. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 232 : *Nos fide bona adstringimus... quod præfatam terram... nulli hominum... infeudabimus, Inscribemus, vendemus, donabimus... Si autem præsenti nostræ promissioni ... contravenerimus,... et aliquam infeudationem, Inscriptionem, donationem.... fecerimus, etc.*

INSCRIPTUS, pro Non scriptus. Glossar. Gr. Lat. : Ἄγραφος, *Inscriptus*. Ἄγραφον, *Sine scriptura.*

* **INSCUM**, Simul, una. Charta ann. 1277. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 2. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 346 : *Renuntians exceptionibus... non celebrati contractus, doli mali, et Inscum conditioni sine causa, etc.* Vide *Insimul.*

INSECRARI, pro Exsecrari, occurrit in Gloss. Gr. Lat. : Ἐπαρῶμαι, *Insecro.*

INSECTABILIS, ἄτμητος, in Gloss. Gr. Lat. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. MSS. *Insecabilis.*]

⁎ **INSECTO**. [Idem ac insector, apud veteres. *Plaut. Capt.* 3. 4. 61. Jam illic nos insectabit lapidibus. *Justin.* 15. 3.]

¶ **INSECURITAS**, Periculum. *Insecuritas viarum*, in Oratione ann. 1378. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1506.

¶ **INSECUS**, ἐγγύς, *Insequens.* Suppl. Antiq.

INSECUTIO, Persecutio. *Insecutionem passus*, in Miscella : Theophanes καταδιωχθείς. Vigilius Tapensis lib. 1. contra Arrianos cap. 1. de Constantio Imper. : *Et a paternis traditionibus sacrilego more desciscens, non levem temporibus suis Ecclesiæ Dei, vel Sacerdotibus Insecutionem intulisse videtur.*

* **INSECUTUS**, Quem quis insequitur. Annal. Bertin. ad ann. 874. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 118 : *Insecutus a primoribus Britonum,.... nec non et francis hominibus, quos valde afflixerat, etc.*

INSEDABILIS, *Indesinens*, ἀκατάληπτος, in Glossis Latino-Græcis. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. Reg. *Incessabilis.*]

* **INSEDUCIBILITER**, Sine deceptione. Vet. Interpres Comment. Origen. in Matth. Tract. 24 : *Istæ animæ, quia facile seducuntur, non possunt Inseducibiliter permanere in conspectu abominationis desolationis, etc.*

⁎ **INSEDULUS**. [Non sedulus. *Gloss. Philox.*]

* **INSEDUMEN**, Insitum, arbor insita, ut videtur. Stat. Placent. lib. 5. fol. 65. r°. : *Item quicumque destruxerit salices francischos et piantonos et Insedumina novella, solvat communi Placentiæ soldos viginti pro quolibet salice et piantono*

et pro qualibet arbore. Vide infra *Inserculare.*

✱ **INSEGNIS.** [Non segnis. *Gloss. Philox.*]

* **INSELLABILIS,** *Que l'en ne puet enseller*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide mox

¶ **INSELLARE,** Ephippio seu *sella equum* vel mulam instruere. Fragm. de origine Comitum Nivern. apud Labbeum tom. 1. Bibl. MSS. pag. 399 : *Dixit ei Rex seorsum jocose : Mulam candidam quam nocte equitasti, libenter Insellassem, si a te præmonitus fuissem. Insellatus equus*, apud Lambertum Ardensem, tom. 8. Ludewig. pag. 566.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Insellare, Enseller.* Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657 : *Encellar, Prov. sellare, Insellare, sternere.*

¶ INSELLAMENTUM, INSELLATURA, Instratum *sellæ.* Vide *Sella*, Ephippium.

¶ **INSELLIS,** *Sine ictu sellici corporis.* Papias.

INSEMITATIO, ἀνοδία, in Glossis Lat. Græc. cum deest semita, via, iter.

* **INSENESCIBILIS,** ἀγήραος, ex Cod. reg. in Castigat. ad utrumque Glossar.

* **INSENNIUM,** Merces, pretium, Gall. *Salaire.* Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 242. col. 2 : *Item duobus joculatoribus et Petro Sabbaterii trompatori, quia iverunt ante processionem cum eorum instrumentis, pro Insenniis solvi... v. grossos.* Et pag. 243. col. 2 : *Pro præconisando panem caritatis, dedi Petro Sabbaterii præconi pro Insenniis j. grossum.* Occurrit rursum inter Probat. tom. 3. pag. 52. col. 1. Vide supra *Ensennum.*

INSENNOS, Forte ex Gr. ἄσεμνος. Alcuin. in Poem. :

Auxiliare senem, nostros rogo, tu per amicos,
Est locus Insennos, auxiliare senem.

¶ 1. **INSENSIBILIS,** Expers sensu. *Insensibilia simulacra,* Lactantio lib. 1. Instit. Divin. cap. 20. Hadrianus PP. in Epistol. ad Elipandum, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 94 : *Numquidnam lapis et petra est Insensibilis creatura? Insensibilis*, Gellio, Qui sensibus nequit percipi.

* 2. **INSENSIBILIS,** ἀσύνετος. Reg. *Insensatus.* Castigat. in utrumque Glossar. Qua ultima acceptione *Insensible* nostri dixerunt. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 212 : *Icelle Jehanne qui est de longtemps et souventesfoiz lunatique, frénaisieuse et Insensible... Ladite Jehanne estant toute enragiée et Insensible, etc.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 18 : *Jehan du Monstier homme fol, Insensible et furibonde, etc.* Occurrit rursum in Instr. ann. 1406. ex Bibl. reg. *Insensif*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 216 : *D'icelle maladie ledit Jehan est trop souvent comme Insensif et homme fol et sans avis.* Vide supra *Insanus.*

¶ **INSENSIBILITAS,** Stupor vel durities animi, Gall. *Insensibilité.* Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 230 : *Dicebant ulterius prænominati actores, quod Insensibilitas, dissipatio bonorum, inebriatio et notoria prodigalitas dicti Johannis... notoriæ erant.* [** Marius Mercator pag. 125 : *Ignorare enim deum, Insensibilitatis quæ ex morte evenit similitudinem gerit.*]

¶ **INSENSIS,** *Sine sensu,* Johanni de Janua ; *Sens sen,* in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ **INSENSUALIS,** Carens sensu. *Insensualis res,* apud Cassiodorum lib. 2. Epist. 40.

¶ INSENSUALITAS, Sensus privatio. Hebernus in Miraculis B. Martini, apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 193 : *Otiosis surdorum auribus, fugata Insensualitate, tribuitur proprio sensu uti.*

¶ **INSENSURA,** Thuribulum, Gall. *Encensoir. Cum uno par Insensurarum ; duo parva candelabra,* in Testamento ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. pag. 279.

* **INSEPARABILIS,** Individuus. Castigat. in utrumque Glossar. : *Inseparabilis,* ἀδιαχώριστος. Reg. addit, *Indivisibilis.* Testam. Rob. reg. Sicil. et comit. Prov. ann. 1343 : *Item voluit et ordinavit, quod semper et perpetuo comitatus Provinciæ et Forcalquerii supradicti sint uniti cum regno, sub uno domino, Inseparabili dominio.*

INSEQUILLA. Ruricius Lemovicensis Episcopus lib. 2. Epist. 13 : *Superest, ut quod illius in bono tribuit gratia, vestra in domino custodiat Insequilla.*

✱ **INSERABILITER.** [Ita ut sera removeri nequeat. *Auct. Itiner. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 100. Et aditu reserato, quem *Inserabiliter* obstruxerant.]

1. **INSERARE,** [Sub *sera* claudere.] Vide *Serare.*

* *Ensarrer*, Eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 431 : *Enfermerent ledit Juenin en une chambre d'un hostel de taverne... Ledit Juenin qui estoit Ensarré en ladite chambre, comme dit est, etc.*

* 2. **INSERARE,** pro Inserere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Encertar, Prov. inserere, Inserare.*

* **INSERATIO,** Implicatio, Gall. *Insertion.* Arnauld. in Rosar. MS. lib. 2. cap. 3 : *Impastatio fit tamen in una contritione et Inseratione et assatione ; nam propter contritionem et assationem ad ignem, dividuntur partes ligatæ a viscositate, quæ est in corporibus.*

* **INSERATUS,** Cera imbutus. Comput. ann. 1372. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 318. col. 1 : *Item solvi... mercerio, qui aptavit quandam magnam lanternam de tela Inserata, etc.* Vide supra *Enseratus.*

* **INSERCULARE,** Inserere, inoculare, Ital. *Innestare*, et *Inserire* ; unde *Insertatum* et *Insertetum*, Surculus insititius, insitum, arbor insita. Chron. Amalphit cap. 42. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 215 : *Petrus de Alaneo archiepiscopus... vineas quoque et hortos pastinavit. Et in Tramonto multa Insertela castanearum Inserculavit.* Testam. quod circumfertur sub nomine S. Amati ann. 1093. tom. 6. Aug. pag. 704. col. 2 : *Casalinæ et casæ et hortis et vineis et antris, Insertata, castanetas, etc.* Vide *Insertorium* 2.

* **INSERENARE,** *Esclardir, faire clair.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ **INSERMA,** pro *Juserma* vel *Gisarma*, Gesum, spiculum. Computum ann. 1336. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 326 : *Item 37. Insermæ scindentes pro* XVIII. *s.* VI. *d. gr. Item 46. inter lanceas et chavarinas et venabula pro* IIII. *s.* Cædes Ducis Aurelian. ann. 1407. apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. pag. 550 : *Luy fendirent la teste de Jusarmes, puis qu'il fu abbatu de son cheval, et luy firent espandre la cervelle de la teste sur le pavement.* Vide *Gisarma.*

✱ **INSERTATIO.** [Actus inserendi, insitio, immissio. *Cœl. Aurel.* 1. *Tard.* 1. *ad fin.*]

* **INSERTATUM,** INSERTETUM. Vide supra in *Inserculare.*

✱ **INSERTITUS.** [Gall. *Cloisonné* : « Candelabros VI. argenteos et alio *Insertito* ». (Thes. Eccl. Clarom. Mus. Arch. Dep. p. 39, an. 980.)]

¶ 1. **INSERTORIUM,** *Lorum quo scutum apprehenditur*, in Amalthea. Sussannæus in Vocabulario : *Insertorium, Telamon, porpax, scuti lorum anuli vice, inter quod et ipsum scutum inserimus manum.*

¶ 2. **INSERTORIUM,** Seminarium, ubi arbores inseruntur. Gloss. Isidor. : *Postmurium, Insertorium.* Grævium consule.

INSERVIRE, In servitutem revocare, retrahere. Capitula ad Legem Salic. cap. 1. § 7 : *Si vero aliquis eum injuste Inservire tentaverit, et ille cartam ingenuitatis suæ ostenderit.* Lex Bajwar. tit. 6. cap. 3. § 1 : *Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat Inservire.* Ita Lex Ripuar. tit. 57. § 3. Lex Longob. l. 2. t. 34. § 10. [** Carol. M. 107.] Capitul. Caroli M. l. 13. c. 28. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 89. etc. Concilium Vermeriense an. 752. c. 6 : *Si quis ingenuus homo ancillam uxorem deceperit pro ingenua, si ipsa femina postea fuerit Inservita, si redimi non potest, si ita voluerit, liceat ei aliam accipere.* Infra : *Si servum accipiat pro ingenuo, et postea pro qualicumque causa Inservitus fuerit.* Eadem fere notione dixerunt Anglici Jurisconsulti *Inservire* tenementa, seu servitutibus quibusdam ea subdere. Britton. de Legib. Anglic. cap. 54 : *Les servages dount home put son soil Enserver, sount sauns nombre, etc.* Occurrit ibi pluries.

* Servitia exigere, servitiis addicere. Charta Fulb. episc. Camerac. ann. 941. ex Cod. 66. ejusd. eccl. : *Notitia qualiter Rainerus, tunc temporis vassallus domni Fulberti episcopi Cameracensis, voluit ibi inservire quandam feminam, nomine Oreviam, cum infantibus suis,... ut mansos deservirent ; qui cum id renuissent, ab omnibus inventum est... supradictas feminas, matrem videlicet cum filiabus suis unaquaque earum ad supradictam villam dare de suo capite denarios duos et filii earum quatuor, quam illud servitium facere, quod a supradicto seniore eis imponebatur.*

INSETARE, *Filo setam adaptare*, Joann. de Janua. [*Ensoier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.]

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Insetare, Ensoyer, mettre soyée de porc, comme en ligneul.*

INSETENYS. Ordinatio Romeneiensis Marisci, apud Spelmann. : *Item ordinaverunt, quod quælibet acra pro walliis, Insetenys, et watergagiis, emeretur pro 40. sol.* Reor ego, ait idem Spelmannus, de interiori aggere dictum, qui dirupto jam exteriori, irruentes undas denuo præstoletur : *An Inditch*, a Saxon. Insetena, i. insertum, vel interius positum.

* Spelmanni interpretatio firmatur Charta ann. 1303. ex Chartul. 2. Fland. ch. 20. in Cam. Comput. Insul. : *S'il avenoit que en aucun temps on fesist diiccage, c'om claime Insetten ou utseten, etc.*

** **INSETETUM,** Locus ubi insitæ arbores crescunt, seminarium pomarium. Charta ann. 988. apud de Blasio Series Princ. Salern. num. 64 : *Curtes, ortalis, arbusta, castanieta, Inseteta, quercieta, campis, etc.* Vide *Inserculare* et *Insertorium.*

INSIBILIS. Simeon Dunelmensis ann. 881. de Normannis, Franciam invadentibus : *Mirabile videri potest, quod Insibiles hostes contra tam fortem bellicosumque populum auderent insurgere.* [* Rudis, rusticus, imperitus. Vide mox]

* **INSICITAS,** *Inscientia, la rustigita*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **INSIDIA,** Capsula, pyxis, quod monetarum probationes in ea serventur, sic dicta. Vide mox *Insidiæ*. Charta pro instit. monetarii ann. 1368. ex Cod. reg. 5187. fol. 74. r°. : *Item volumus... quod si aliquod debatum oriretur... super facto dictarum monetarum, quod non possit nec debeat haberi recursus, nisi duntaxat aux essays factos per custodem dictæ monetæ,... et qui essays reperirentur, in Insidiis seu boytiis et pissidibus dictorum magistri et custodis.*

INSIDIÆ, Idem quod vigiliæ, excubiæ, *Guet*. Fleta lib. 2. cap. 4. § 3. de Officio Marescalli : *Insidias autem nocturnas non tenetur facere, sed singulis noctibus in crepusculo Insidias assedebit, et in aurora levabit, etc.*

* Charta ann. 1418. ex Chartul. S. Aviti Aurel. : *Item tenetur* (capicerius) *dictam ecclesiam custodire et custodias seu Insidias facere de die et de nocte bene et debite, prout alii capicerii civitatis Aurelianensis faciunt.*

Insidiæ Pensatæ, in Statuto S. Ludovici, quod legitur in Dissertat. 29. ad Joinvillam, quæ verba redduntur in ejus versione Gallica, *Agait, et fait apensé.* Gloss. Gr. Lat. : Ἀνέδρα, *Insidiæ, obsessio.* MS. S. Germani habet, *Insidium, subsessum, obsessum.* Vide *Pensabiliter*.

INSIDIARE, Insidias struere. Formulæ veteres apud Bignonium cap. 30 : *Si quis ad rapinam faciendam adgreditur, aut iter agentem Insidiaverit, etc.*

¶ **INSIDIATRIX,** Quæ insidiatur, apud Ammian. non semel. *Insidiatrix, mulier quæ mortem viri sui cum aliis hominibus consiliavit*, in Capit. Pippini ann. 752. cap. 5.

¶ **INSIDIUM.** Vide *Insidiæ*.

INSIDUITAS. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013 : *Sedulitas, Insiduitas, Assiduitas.*

INSIGILLARE, Idem quod sigillare : sigillum apponere, in Legibus Adelstani Regis apud Bromptonum. Vide *Ferrum candens*.

* Nostris vero *Enséeler un nom* est Nomen imponere, ut fit in baptismo. Le Roman *de Robert le Diable* MS. :

Li dus tous les vesques mande,...
Qu'il viegnent pour son fils lever....
Cil sont venu qui l'enfant prisent,
Et Crestiens adonc le fisent ;
Son propre nom li Enséelent,
Et Robiert par droit nom l'apielent.

* **INSIGNA,** Vexillum, signum, Ital. *Insegna*, Gall. *Enseigne*. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 65. ex Cod. reg. 4621 : *Nulla persona... præsumat de cætero elevare vel elevari facere in civitate Florentiæ... pro faciendo aliquam turbationem,... aliquam Insignam seu banderiam.* Hinc *Enseigner*, *Insignibus et armis* distinguere, apud Froissart. vol. 3. cap. 36 : *Tous s'efforcoient les grans seigneurs les uns pour les autres à faire grandes provisions et à jolier et à garnir leurs nefs et leurs vaisseaux, et les enseigner et armoyer de leurs armes.*

1\. **INSIGNARE,** Indicare, quasi *signo* ostendere, *Enseigner*. Decretum Tassilonis de Popularibus legib. § 4 : *Sed tamen ea genera trium homicidiorum debito signo vicinis, et his, qui adsistunt, Insignet.* In Gloss. Gr. Lat. ἐγχαράσσειν, est *Insignare, Incisare*. Apud veterem Juvenalis Interpretem, Sat. 10. v. 55. *Insignare*, σφραγίζειν.

* Ital. *Insegnare. Faire Enseigne*, eodem sensu, in Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 197 : *Iceulx firent enseigne au pere et lui getterent une pierre, pour monstrer qu'il s'avancast et qu'il estoit temps.*

* 2. **INSIGNARE,** Instruere, munire. Synod. ann. 1366. cap. 120. art. 2. inter Stat. Tornac. pag. 76 : *In singulis nihilominus ecclesiis troncum concavum poni præcipimus tribus clavibus Insignatum, etc. Insignier* a Lat. Insignire, vulgo *Illustrer, décorer*, in Charta Caroli V. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 128. r°. qua concedit Bertr. *du Guesclin* comitatum *de Longueville* ann. 1364 : *Et le creons et faisons comte et Insignions de toutes dignités, noblesces, seignories et droits qui a comté.*

¶ **INSIGNARIUS.** Vide *Insigniarius*.

1\. **INSIGNE,** Vexillum, Ital. *Insegne*, Gallice *Enseigne*. Leo Ost. lib. 2. cap. 75 : *Ibi eum Abbas et equo optimo, et armis præcipuis, cum Insigne pulcherrimo donans, Monasterii defensorem illum constituit.* Vide Andream Monach. lib. 1. Vitæ Ottonis Episcopi Bamberg. cap. 46. extr. [et Carolum de Aquino in Lexico Militari.]

2\. **INSIGNE,** Sagum militare, *armis et insignibus* distinctum illius, cujus erat. Thwroczius in Geisa M. cap. 55 : *Salomon autem et Ladislaus aliquando exibant, Insignia sua mutantes, et velut milites pugnabant.*

¶ 3. **INSIGNE,** Sigillum. Diploma S. Henrici Reg. Rom. ann. 1003. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 263 : *Ipsum monasterii* (Mulenbechani) *locum cum suis adjacentiis et omnibus pertinentiis in nostrum mundiburdum suscepimus, et ad ordinem priorum præceptorum in omnibus confirmavimus, hoc regio Insigni roboravimus.*

¶ **INSIGNIÆ,** pro Insignia, in Concilio Mexicano ann. 1585. inter Hispan. tom. 4. pag. 389. *Insignia*, fem. genere dicunt Hispani.

INSIGNIARIUS, Armiger, qui scutum domini, ejus insignibus adornatum, deferebat. Gloss. Gr. Lat. : Ὁπλοπάροχος, *Insigniarius, armiger.* [Martinius habet *Insignarius*.]

¶ **INSIGNIFICABILIS**, *Qui significari non potest.* Gloss. Sangerman. MSS. n. 501.

* 1. **INSIGNITAS**, Celebritas. Privil. Figiaci ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 268. art. 2 : *Volumus et de speciali gratia* (et) *auctoritate prædicta concedimus dictis consulibus et habitatoribus villæ prædictæ, attenta Insignitate ejusdem, etc.*

* 2. **INSIGNITAS**, Dignitas, immunitas. Arest. ann. 1385. 9. Sept. in vol. 7. arestor. parlam. Paris : *Quod ecclesia Cabilonensis... existebat dudum per sanctum Carolum Magnum.... quamplurimis Insignitatibus, privilegiis et possessionibus dotata.*

1\. **INSIGNIUM,** Signum. Sueno in Histor. Danica cap. 3 : *Quam* (Christi crucem) *matris tumulo ob memoriale Insignium destinavit erigendam.* Vita S. Willelmi Abbat. Roschild. n. 33 : *Nuntia ei, quæ jussi, hoc interposito Insignio, quod in crypta B. Genovefæ Parisiensis 7. Psalmos pœnitentiales cum Litania Clerico cuidam propria manu scripsit.*

* Libert. Loci de Viridi-fol. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 277. art. 5 : *Dictos consules et universitatem dicti loci Insignio dignitatis et honoris præffulgere volentes, etc.* Arest. ann. 1403. 1. Jun. in vol. 9. arestor. parlam. Paris.: *Dictus afforagiator... Insignium de dictis vinis levandis tradere ac permittere debebat.*

* Vox autem Gallica *Enseigne* multiplici intellectu accipitur. Pro Libello in electione scabinorum, occurrit in Charta ann. 1275. ex Chartul. 1. Fland. ch. 327. in Cam. Comput. Insul. : *En maniere qu'il feront trente gales de cire, dont il aura ès treze, treze Ensegnes encloses.* Pro nummo signato, unde nomen, legitur haud infrequenter. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 2 : *Icellui Symon rompi une huche, prist et osta une Enseigne d'argent et xvij. solz. et vj. den. Tournois.* Invent. ann. 1393. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 366. r° : *Item une pasternostre ou il a six Ensaignaux à façon de tabliers.* Ubi sacrum numisma, vulgo *Médaille*, significatur, ut et in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 129 : *Lors ledit Toustain eust sachié de sa bourse une Ensaigne d'argent, qui bien pouoit valloir deux solz ou environ... Quelle Ensaigne est ce, elle est de Montfort ou du Mont Saint Michiel ?* Aliæ ann. 1407. in Reg. 162. ch. 152 : *D'iceulx coffres ilz emporterent certaines mailles ou Enseignes, qui estoient du curé d'icelle église.* Denique aliæ ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 165 : *Lequel mareschal fist deux ferremens en façon d'estrilles,... cuidant que ce fut pour faire des Enseignes d'argent ou mahelins.* Vide infra *Signum* 17.

¶ 2. **INSIGNIUM,** Miraculum. Chron. Episcopor. Metensium, tom. 6. Spicil. Acher. pag. 644 : *De illo* (S. Cælesti) *tale refertur Insignium. Pignera ejus cum pro necessitate communi quodam tempore deferrentur cum reliquiis S. Auctoris, dicitur S. Auctor, qui quasi famosior præferebatur, restitisse, donec S. præcederet Cælestis.*

* **INSIGNIUS,** pro Insignis, Gall. *Considérable*. Instr. ann. 1322. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 33. col. 1 : *Dictus vero locus non est locus Insignius, nec habens aliquod fortalicium et remotus ab itinere publico, et ab omni foro et mercato.* Eadem repetuntur col. 2.

✱ **INSIGNUARE,** [« *Insignuare, demonstrer.* (Lex. Lat. Gal. Bibl. Ebroic. n. 23. XIII. s.) »]

¶ **INSIGNUM,** ut *Insigne* 1. Vexillum. Rolandinus Patav. de factis in Marchia Tarvisina lib. 5. cap. 23 : *Pica quædam occurrens quasi fataliter se super illam apposuit hastam, qua Eccelini ferebatur Insignum.*

INSILIARIUS, Parvus consiliarius, qui *forconsiliat*. Florent. Wigorn. ann. 855 : *Filius Regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut Regem a regno proprio repellerent.*

* **INSILITUS,** *Nobilis, clarus*, pro Inclitus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

INSILIUM, Malum ac pravum consilium. Simeon Dunelm. ann. 1003 : *Rex Danorum Suanus per Insilium, incuriam, et traditionem Normannici Comitis..... civitatem Execestram infregit, spoliavit, etc.* An. 1052 : *Multaque Regi Insilia adversus Anglos dederant.* Utitur hac notione præterea ann. 1015. 1051. 1080. ut et Ricardus Hagulstad. cap. 6.

¶ **INSIMUL,** Simul, una, in Charta Caroli C. apud Doubletum Hist. San-Dionys. pag. 781. Utuntur Statius, Florus et alii plures e recentioribus.

* **INSIMULTARE**, Simul convenire, congregare. Chron. Joan. Whetham.

edit. Hearn. pag. 352: *Versus Eurum Insimultantes se cum suis in unum, usque ad numerum trium pene millium pugnatorum, etc.* Vide *Insimul.*

¶ **INSIMULATOR,** Accusator. Pacatus Paneg. Theodos. cap. 43: *Te purgare eodem teste, quo Insimulatore voluisses.* Auxilius in Libello de causa Formosi PP. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 610. personas inducit colloquentes, *Insimulatorem,* qui accuset, et *Actorem* qui defendat Formosum. *Insimulator piscium,* Apuleio in Apolog. Accusator est magiæ quæ fit ex piscibus.

* **INSINCERE**, Non sincere. Heric. mon. in prol. ad Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 255. col. 1: *Ita factum est, ut quædam ignorata penitus, alia ad succedentium notitiam Insincere manantia, multorum et magnorum sanctorum præcelsas memorias inofficiosissime obscurarint.*

¶ **INSINUAMEN**, Inspiratio, doctrina. Vita sancti Frontonis apud Bosquetum Histor. Eccl. Gallic. part. 2. pag. 5: *Sancto Insinuamine celitus indeptus, etc.*

1. **INSINUARE,** Docere, unde Gallicum *Enseigner:* hanc quippe vocem vernaculam ex hac Latina deducit Salmasius ad Historiam Aug. pag. 101. Certe *Insinuare,* est ἐμφανίζειν; *Insinuatio,* διδασκαλία, in Gloss. Lat. Gr. S. Hieron. Epist. 155: *Nudius tertius cum* 118. *Psalmum tibi Insinuare conarer, etc.* Vide Epist. 22. cap. 13. et Libr. Manualem Dodanæ cap. 7. Admonitio Synodalis antiqua: *Videte, ut omnibus parochianis vestris Symbolum et Orationem dominicam Insinuetis.* Capitulare 2. ann. 811. cap. 9: *Ad Ecclesiasticos vero quomodo juste pertineat, penitus ignoramus, nisi illi nobis Insinuaverint, etc.* Adde Capitul. Episcopor. ann. 801. cap. 5. Capit. 8. incerti anni Caroli M. cap. 3. 5. Responsio ad Capitula Archiepiscopis missa a Karolo M. ann. 811. cap. 1: *Quomodo et qualiter unusquisque Dei Sacerdos plebem sibi a Deo commissam Insinuat atque gubernat.* Regino de Vita et conversatione Presbyteri cap. 53: *Si Orationem Dominicam et Symbolum omnibus suis parochianis Insinuatam habeat.* Et in Inquisitionib. Synodalibus cap. 74. lib. 2. cap. 15: *Si patrini filiolis suis Symbolum et Orationem Dominicam Insinuant, aut Insinuari faciant.* Similia habet Udalricus in Discursu Synodali, in Spicilegio Acheriano. Hariulfus lib. 4. Chronici Centul. cap. 17: *Sed tantummodo illos memorans, quorum nomina vel chartæ, vel quælibet pittaciola Insinuare videbantur.* Anonymus Goldasti de Suevorum origine pag. 18: *Precatus, ut si suum volatile sibi restitueret, rem, quam ignoraret, et Insinuaret.* Utuntur etiam Guigo in Statutis Ordinis Cartusiensis cap. 43. § 3. Statuta antiqua ejusdem Ordinis 2. part. cap. 6. § 6. etc. Alii *Enseigner,* quasi *Insignare* dictum putant, orta nomenclatura a Monachis, qui *signis* omnia significabant et indicabant. [Hanc opinionem amplectuntur *de Caseneuve* et Menagius. Vide *Insignare.*]

¶ 2. **INSINUARE**, Practicis, in acta publica referre, Gall. *Insinuer.* Instrum. ann. 1388. apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 429: *Nos Officialis Londoniensis testamentum... una cum codicillo eidem annexo approbavimus, ipsumque... Insinuavimus, et pro eodem.... legitime pronunciavimus.* Charta ann. 1399. ex Archivo B. M. de Bono Nuntio Rotomag.: *Litteras mihi Notario publico tradidit dictis Dominis Officiali et Promotori illico Insinuandas et publicandas.* Occurrit alibi non semel.

¶ Insinuatio, ἐμφάνισις, Novella 15. Justiniani cap. 3. In acta publica relatio, Gall. *Insinuation.* [** Vide Savin. Histor. Jur. Rom. med. temp. tom. 2. cap. 9. § 45. not. g. Glossar. med. Græcit. voce Καταστρωννύειν, col. 614.] Charta compositionis ann. 1309. ex Archivo D. de Montesquivo: *Renunciantes nichilominus omni exceptioni... et legi dicenti donationem excedentem quingentos aureos sine Insinuatione judicis non valere.* Eadem habentur in Charta ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 332. Statutum Johannis *Stratford* Archiep. Cantuar. apud Lyndwoodum lib. 3. Provincialis tit. 13: *Statuimus ut pro probatione, vel approbatione, seu Insinuatione testamentorum quorumcumque nihil per Episcopos, seu alios Ordinarios, capiatur omnino: per Clericos tamen scribentes Insinuationes hujusmodi sex denarios duntaxat recipi permittimus pro labore. Insinuationis eulogium,* in Charta ann. 1288. apud Ludewig. tom. 5. pag. 432. Vide alia notione in *Insinuare* 1.

¶ Insinuativum, Macris fratribus in Hierolexico, *Donum a Clericis præstitum Episcopo in principio sui ingressus ut in ejus gratia insinuarentur.* Haud satis recte interpretati sunt ἐμφανιστικά vel ἐμφανίσιμα, quas voces melius exponit Cangius in Glossario med. Græcit. Præstationes ab in Clerum allectis datæ cæteris Clericis pro *Insinuatione,* id est, relatione in catalogum ministrorum Ecclesiæ, Gal. *Droit de bien venue.* Vide Novell. 56. Justiniani, Julianum Antecessorem et Suicerum in Thesauro Eccl. voce Ἐμφανίσιμα.

* 3. **INSINUARE**, Inscribere, insculpere. Boninc. Hist. Sicul. part. 1. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 398: *Quo tempore Manfredus ejus filius Manfredoniam condidit; in qua ad reverentiam B. V. M. campanam miræ magnitudinis fieri curavit, in qua suum et uxoris nomen posuit et Insinuavit.*

¶ **INSINUATOR**, Qui insinuat, introducit, promovet. *Insinuator, magister atque auctor,* apud Arnobium, lib. 1. sub fin. *Insinuatores deorum,* apud Tertull. lib. 2. ad Nationes cap. 1.

¶ Insinuatrix *rei novæ epistola,* apud S. Augustinum Epist. 135.

INSIPIENTIA, Ignorantia. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum pag. 27: *Et quod mea Insipientia non memoravit, res curare studeatis, ut pro salute animas nostras perveniat, quia non omnia possumus omnes.* Vide *Sapere.*

INSIPITUDO, pro Insipientia, apud Ardonem Monachum in Vita S. Benedicti Anian. Abbatis cap. 3. n. 8. cap. 4. n. 21.

⁎ **INSIPO**, [Injicio, conjicio: a *sipo,* quod significat jacio: unde *dissipo,* disjicio: *obsipo* objicio, ut *Fest.* docet in *Supat,* et in *Incipere.* Hinc *Cato R. R.* 85. — Est etiam *insipo, as,* ut *dissipo, as,* teste *Festo.*]

⁎ **INSISUM**, [Incisum: « Quod instrumentum insisum presumitur domino nostro Dalphino. (*Chevalier,* Inv. Archiv. Delphinal. n. 118. an. 1322.) »]

⁎ **INSITAMENTUM**. Vide *Sitamentum.*

* **INSITITIUS** Somnus, Meridianus, quasi non naturalis, ad noctem quippe, non ad diem, pertinet naturaliter somnus. [* Qui æstivo tempore diurnis operibus meridie inseritur. Forcell.] Varro de Re rust. lib. 1. cap. 1: *Ego hic ubi nox et dies modice recedit et abit, tamen æstivo die si non diffinderem meo Insititio somno meridiem, vivere non possem.*

INSLOTUM, Tributi species, in Notitia Trajectensi, apud Will. Hedam pag. 246. 1. Edit.: *Similiter et de tributo, quod Insloto vocatur.*

INSOBRINUS. Capitulare Pipini Regis Italiæ ann. 793. cap. 33. de inlicitis conjunctionibus: *Ita ut qui uxorem consobrino aut Insobrino suo uxorem duxisset, etc.* Forte is dicitur, qui filius *consobrini.*

INSOCIABILIS, ἀκοινώνητος, in Gloss. Gr. Lat. [* Castigat. in utrumque Glossar. addit Reg.: *Incommunicabilis.*]

⁎ **INSOCIALIS,** [Idem ac insociabilis. *Porphyr.* ad *Horat.* 1. *Ep.* 18. 6. Inconcinna, *Insocialis.*]

INSOCIO Dare, *In socio recipere peculia,* in Lege Longob. lib. 2. tit. 32. § 3. [** Roth. 238.] quod nostri dicunt, *Bailler et prendre du bétail à moitié.*

* **INSOLA,** Insula. Charta ann. 933. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 70: *Cum ipsa reclausa et cum ipsa piscatoria et cum ipsas insolas, etc.*

1. **INSOLARE,** ἡλιάζειν, in vett. Gloss. Soli exponere. Vox Plinio lib. 21. cap. 14. et Columellæ lib. 4. cap. 17. 27. lib. 11. cap. 3. lib. 12. cap. 12. 18. nota.

* 2. **INSOLARE,** Materiaria structura munire. Vide *Solarium* 1. Stat. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 181. col. 2: *Item quod turres Insolentur prout erit opportunum. Ensoler* vero est solum seu aream domus lapidibus sternere, Gall. *Paver,* in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 240: *Desquelles pierres le suppliant employa neuf pour Ensoler sa maison.*

INSOLATIATUS. Absque solatio, apud Gunzonem de Miracul. S. Gengulfi num. 17.

INSOLATUS. Vide *Ungeld.*

¶ 1. **INSOLENTIA**, Desuetudo. *Insolentia armorum et defectus exercitii* militaris, in Litteris Johannis Franc. Regis ann. 1352. apud Acher. tom. 10. Spicil. 218. *Insolentiæ angariarum,* Onera insolita, in Privilegio Ibbonis Archiep. Turon. pro Monasterio S. Martini, apud Mabillon. sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 746. Tullius dixit *Insolentia sermonis* simili notione.

* 2. **INSOLENTIA,** Defectus. Lit. ann. 1392. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 514: *Nolentes Universitatem eandem, quam affectibus intrinsecis in sinu nostræ propiciacionis amplectimur, per Insolentiam nostræ provisionis elabi, etc.*

* **INSOLENTIÆ**, Ineptiæ, Gall. *Sotises.* Synod. ann. 1481. inter Stat. eccl. Tornac. pag. 98: *Item quia nonnumquam banniti, exules, et alii malefactores ad immunitatem ecclesiæ confugientes, solent ibidem minus devote se tenere,... et persæpe cum impudicis mulieribus in ecclesia tenere, et alta voce cantare Insolentias inhonestas, etc.* Lib. synod. episc. Sagiens. ann. 1557: *Item inhibemus ne in crastinum nuptiarum fiant in ecclesia.... Insolentiæ fieri solitæ, ut puta larvationes, choreisationes, cantilenæ, etc.*

* **INSOLERE,** Solere, obtinere. Canon. Abbon. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 630: *Usque adeo autem hoc Insolevit malum, ut jam quasi ex consuetudine vendantur leges, corrumpantur jura, sententia ipsa venalis sit.*

¶ **INSOLERTIA,** pro Insolentia, Arrogantia, Gall. *Insolence.* Præfatio Guillelmi Majoris Episc. Andegav. in Statut. ejusd. Eccl. apud Acher. tom. 11. Spicil.

pag. 201 : *Ad tutelam bonorum, et malorum Insolertias cohibendas.*

❊ Haud scio an ita emendandum sit ; occurrit enim in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Insolertia, niceté, sotie, rudesse, folie.* Vide supra *Insolentiæ.*

❊ **INSOLFUS**, *Non ordinato*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

✱ **INSOLLICITUS**, [Non sollicitus, securus. *Gloss. Philox.*]

¶ **INSOLUBILITER**, Modo qui solvi nequeat. *Perpetuo anathematis vinculo Insolubiliter colligamus*, in Epistola Stephani VI. PP. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 163. col. 2.

❊ **INSOLVENTIA**, Impotentia solvendi debiti, in Indice Onomast. ad tom. 1. Jun. Act. SS.

INSOLUTUS, [Non solutus.] Vide *Ungeld.*

✱ **INSOMNIETAS**, [Idem ac insomnia. *Theod. Priscian.*]

¶ **INSOMNITAS**, Insomnia, Gall. *Insomnie*, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 788. in Actis SS. Martii tom. 1. pag. 684. *Insomnietas*, ibid. pag. 725. et in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 97.

❊ **INSOMPNIETAS**, ut *Insomnitas*, Insomnia. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 23 : *Quod si hanc jam multo tempore passionem et Insompnietatem patiatur, opii modicum addes.*

❊ **INSOMPNIUM**, *Ce que l'en voit par songe.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ 1. **INSONARE**, Divulgari, rumorem esse. Annal. Genuens. ann. 1164. apud Murator. tom. 6. col. 33 : *Insonuit quod quædam galea iverat in Provinciam.* Et ann. 1230. col. 465 : *Antequam Insonaret vel aliquis rumor esset, quod exercitum facere vellet.*

❊ 2. **INSONARE**, Sonare, campanam pulsare, apud Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 17.

¶ **INSONTIA**, *Innocentia*, Johanni de Janua ; *Innocence, non noisance*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

✱ **INSOPIBILIS**, [Qui sopiri non potest. *Capell. 1. p. 4. Insopibilis* perennitatis igniculos incendere. *Id. 9. p.* 308. *Insopibilis* flamma.]

¶ **INSOPITABILIS**, Qui sopiri seu pacari nequit. *Altercatio enim hæc Insopitabilis est*, in Gestis Consulum Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 449.

¶ Insopibilis, Eadem notione. *Insopibilis faber*, apud Martianum Capellam lib. 4. *Insopibilis flamma*, apud eumd. lib. 9.

❊ **INSOPORABILIS**, *Indormable*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ **INSORDESCENTES**, Excommunicati nominatim declarati per annum in excommunicatione perseverantes, qui nullam adhibent diligentiam ad obtinendam absolutionem. Vide Lexicon Hofmanni et Limborch. lib. 3. Hist. Inquis. cap. 18.

¶ **INSORDESCERE**, Sordidum esse et feculentum. Sidon. lib. 5. Epist. 13 : *De jectu caducæ frondis ager Insorduit.*

INSORTIARE, [Adversus *sortes* munire.] Vide *Sortiti.*

INSORTICARE, [In *sortes* mittere, Gall. *Ensorceller*, Fascinare.] Vide *Sortiri.*

❊ **INSORTITUS**, Non datus in sortem, non possessus. Charta ann. 1096. inter Monum. Eccl. Aquilej. pag. 58. col. 549 : *Cultum et incultum, divisum et indivisum, sortitum et Insortitum, etc.* Vide *Insortis.*

¶ **INSORTIS** vel Insortus, Non datus in sortem, non possessus. Vide in *Sors.*

✱ **INSPATIANS**, [In aliquo loco spatians. *Prudent. Apoth.* 130. quem videat Babylonis ab arce tyrannus Innocuas inter flammas procul *Inspatiantem. Al. melius leg. Exspatiantem.*]

¶ **INSPECIATUS**, Deformis, absque specie. Tertull. adv. Valent. cap. 10 : *Substantia informis et Inspeciata.* Rursum utitur alibi.

¶ **INSPECIOSUS**, Non speciosus. *Puer non Inspeciosus* apud Petronium. cap. 74.

❊ **INSPECTARE**, Re inspecta seu considerata judicare. Vita S. Senor. tom. 3. Apr. pag. 75. col. 2 : *Si martyrum res gestas perpendis, in nobis prolixius, quam in illis, martyrium Inspectabis.*

❊ **INSPECTOR**, Qui monasteria monialium visitabat invigilabatque ut regula in iis rite servaretur. Charta Lothar. I. imper. pro monial. Ticin. ann. 833. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 532 : *Meramnum quoque venerabilem abbatem in eodem loco constituimus Inspectorem, quatenus diebus vitæ suæ studio in omnibus regula ibi exequatur S. Benedicti.* Vide in *Visitator.*

INSPECTORES, Iidem, qui *Peræquatores*, qui prædiis inspectis et adæquatis invicem, ea relevant, quibus onus gravius adscriptum est ; quæ sunt censita lenius, gravant. Gloss. Lat. Gr. : *Inspector*, ἐπόπτης. Lexicon Gr. ms. Cod. 2062 : Ἐξισωτὴς, ἐνόπτης, ἀναγραφεύς. Glossæ Nomicæ MSS. : Ἐπόπτης, λέγεται ὁ ἐξισωτὴς. Glossæ vett. Henrici Stephani : *Inspectores*, οἱ ἔφοροι. Ἐποπτεύεσθαι, apud Theophanem pag. 411. est censui adscribi. Vide tit. Cod. Just. lib. 11. tit. 58. *de Censib. et censitoribus, et peræquatoribus, et Inspectoribus*, et Gloss. med. Gr. in Ἐπόπτης.

Inspectio, ἐποψία. Novella Theodosii 16. de Postulando : *Nulla eis Inspectio, nulla ingeratur peræquatio, nulla operis extructio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur.*

¶ Inspectores Inquestarum, Quibus cura commissa est inspiciendarum seu examinandarum *inquestarum*. Edictum Philippi IV. Franc. Reg. ann. 1291. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 321 : *Item, precipimus quod omnes Inspectores inquestarum diligenter inspiciant in domibus suis inquestas sibi traditas a Curia, et eas diligenter referant, et ad cameram placitorum non veniant, nisi mandetur pro eis, ut amplius et curiosius vacent in videndis Inquestis.*

¶ **INSPECTURA**, *Visura, speculatura.* Papias. Male in Gloss. Sangerm. MS. num. 501 : *Inspectura, Speculator.*

¶ **INSPERABILITAS**, *Res adeo insperata*, apud Barthium in Gloss. ex Guiberti Hist. Palæst.

❊❊ **INSPERARI**, Desperari. Virgil. Grammat. pag. 134 : *Quæ a plerisque garrissimis viris usurpata sunt, aperta definitione Insperari non debent.*

❊ **INSPERATE**, Ex insperato. Hist. S. Florent. Salmur. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 265 : *Cum gravi exercitu Insperate castellum obsidens, etc.* Epist. Rob. reg. ann. circ. 1022. ibid. pag. 495 : *Si quid mirabile præter solitum Insperate auditur.*

INSPICARE, *Faces fundere.* Papias. [Legendum *Inspicare faces, findere*, ex hoc Virgilii versu 292. Georgicorum lib. 1 :

Ferroque faces Inspicat acuto.

Hoc est, ad modum spicarum in acutum tenuat ; unde in MS. Bituric. : *Inspicare faces, proprie est infindere, quasi spicas facere. Inspicat faces, findit.*]

[❊ Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Inspicare, diffendere* (l. diffindere) *vel in modum spicarum condere.*]

❊ **INSPICIO**, Inspectio. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 116. col. 1 : *Item quod prædicti dicentes se nobiles non habent equum seu equos, nec alia arma in domibus ipsorum, ut ex Inspicione secreta, facienda per vestrum officium, poterit apparere.*

¶ **INSPICIUM**, Inspectio. *Extorum Inspicia*, apud Tertull. lib. 1. adv. Marcion. cap. 1. *Extispicium* dixit Sueton. in Nerone cap. 56.

¶ **INSPILIATOR**, Spoliator, latro, grassator, Gall. *Pillard, Brigand, Voleur.* Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 426 : *Inspiliatores... olim in concavis terræ locis et in absconditis latitantes, et transeuntibus quibuslibet insidiantes, aliis onus decutiunt, aliis gestatoria diripiunt, aliis mortem comminantur, nonnullis etiam ablatis rebus rumpheis et occulis spatulis vel canipulis, sicut sicarii, imo vere sicarii, mortem ingerunt.* Vide *Pilare* 1.

❊ **INSPINARE**, *i. valde vel intus spinare, Espiner.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

¶ **INSPIRAMEN**, Inspiratio, afflatus. Concil. Tolet. VI : *Hinc enim liquet, quod Inspiramine summi Dei.... superstitiones eorum eradicare elegit funditus.* Occurrit rursus in Concilio Tolet. XVI.

❊ *Espirer*, pro *Inspirer, animer*, Animare, in Bestiar. MS. :

Espira un nouvel Adan,
Qui pour nous trait paine et ahan.

✱ **INSPIRATE**, [Blandum animum sane temeritati casus facit, ubi pravo consilio propitius adspirat : et quo vehementius noceat, *Inspiratius* prodest. *h. e.* magis inspirando, seu adspirando, benignius, prolixius.]

INSPIRATIO. Ex tribus electionum formis, quarum mentio est in Decretalib. Greg. IX. PP. lib. 1. tit. 6. cap. 42. una est quæ *per Inspirationem*, sive *viam Spiritus S.* dicitur fieri : cum scilicet communiter et ab omnibus concorditer, quasi divino Spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur, absque aliquo tractatu, ex quo nempe præsumi possit aliqua persuasio, vel suggestio in gratiam eligendi. Ericus Upsalensis lib. 4. Hist. Suecicæ pag. 122 : *Tunc quasi per viam Spiritus sancti, tota multitudine acclamante, hic puerulus assumptus est in Regem.*

❊ **INSPIRATUS**, dicitur de eo, quod subito et quasi divinitus accidit. Mirac. S. Verenæ tom. 1. Sept. pag. 172. col. 2 : *Cum filios et filias haberet, erubescens se sanctæ virgini tributum solvere, quod ex hereditate debuit reddere, abduxit se suamque progeniem cum virginis maledictione : quod postmodum rerum eventus ostendit in actione. Nam ipse et ejus conjugata defuncti sunt ambo morte Inspirata.*

¶ **INSPIRITALIS**, Non spiritalis, carnalis, apud S. Paulinum Epist. 22. n. 1. ult. edit.

❊ 1. **INSPISSARE**, Augere, ampliare. Reg. Phil. Aug. part. 1. sign. 3. bis in Chartoph. reg. fol. 95. v° col. 2 : *Murus sub circa burgum Inspissabitur tres pedes et levabitur ad ordinem novi muri.*

❊ 2. **INSPISSARE**, Condensare, spissum reddere. Arnauld. in Rosar. MS. lib. 1. cap. 1 : *Verum tali continua sublimatione depurat, in unum decoquit et Inspissat.*

¶ **INSPISSATIVUS**, Qui spissat et densat. Vide locum in *Recorporare.* Veget.

de Re veterin. lib. 2. cap. 30. dixit, *Inspissata caro.*

** **INSPOLIABILIS**, Quod nunquam deponitur. Marius Mercat. pag. 90 : *Habet naturam nostram deitatis Inspoliabile vestimentum.*

* **INSPORTITUS**, dicitur de eo, quod est circa collum, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 739 : *Petrus Domini obviavit retro conventum fratrum Minorum Tholosæ Sancio de Podio portanti quandam sopam Insportitam sive circa collum, etc.*

* **INSPURUS**, Impurus, nothus. Invent. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Filius et hæres Petri de Lasgo Inspuri quondam... Pertinens et expectans dicto nobili Petro de Lasgo bastardo, etc.* Vide *Vastardus.*

¶ **INSQUILLA**, ut *Squilla*, Tintinabulum, campanula. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ : *Isto die* (Cœnæ Domini) *Insquilla debet esse remota a cathena, usque ad diem Sabbati exclusive : quia in die prædicto hora prandii debet reverti in loco pristino ; sed istud pertinet officio reffectorarii removere Insquillam.* Pluries occurrit ibi. Vide *Skella.*

¶ **INSTA**, vox mendosa. Vide *Justa* 2.

INSTABILIS, pro ἀσύστατος, usurpari ab Irenæi interprete observat Jacobus Billius lib. 1. Observationum cap. 33.

¶ **INSTABOR.** Vide mox *Instar.*

* **INSTAGNARE**, Stagnum construere. Concamb. Ebersperg. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 44. col. 2 : *In cujus* (prædii) *parte piscinas Instagnari jussit.* Vide *Piscina* 2.

¶ **INSTALARE.** Ad *stelam*, palum vel cippum dehonestare, torque ferreo devincire, Gall. *Pilorier, mettre au carcan.* Statuta Eccles. Andegav. ann. 1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 525 : *Statuimus etiam quod quicumque Deum... abnegare aut quovis modo blasphemare præsumpserit... pro tertia* (vice,) *si laicus sit, Instalabitur, si Clericus, juxta sui judicis arbitrium ab officio et beneficio deponetur.* [* Perperam pro *Inscalare.* Vide supra in hac voce num. 2.]

¶ Instalatio, Illigatio ad *stelam.* Concil. Senon. ann. 1485. apud Acher. tom. 5. Spicil. pag. 619 : *Pro tertia* (vice) *contra assuetos* (blasphemare) *per Installationem* (melius *Instalationem*) *procedendo, sic quod cæteris cedere valeat in exemplum.*

INSTALLARE, [Gall. *Installer*, In Ecclesiastici beneficii possessionem mittere, in *stallum* seu chori sedem inducendo.] Vide in *Stallum* 2.

* *Inseler*, pro in *Stallo* sedere, in Epitaph. Petri *de Rosay* ann. 1439. in eccl. S. Petri Insul. : *Et ceux qui demeurent en l'hostel des clercqs servant en l'église, qui seront présens et Inselez ou cuer, auront chascun une pinte de vin.*

¶ Installatio, hac notione, apud Lobinell. in Glossario Hist. Paris. tom. 3. Vide *Instalatio.*

¶ 1. **INSTANS**, Momentum, temporis punctum, Gall. *Instant*, apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 1604.

* 2. **INSTANS**, vox forensis, *Appellans*, vel qui causam *instat* seu prosequitur. Charta querelarum Cluniac. mon. adversus comit. Cabilon. ann. 1270. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Defuncto Guillelmo comite, successit filius ejus Guillelmus comes pater Instantis comitissæ.... Postmodum ultima infirmitate detentus filiam suam comitissam Instantem coram se mandavit.* Hinc *Instancier*, Causam agere, in Charta ann. 1290. inter Probat. domus de Castelleto pag. vj. : *Que si li clerg ou si li prestre... tenoient héritage en laditte ville,... ils en devroient Instancier pardevant lesdits sieurs enfans.*

¶ 1. **INSTANTIA**, Contentio, efflagitatio, Gallis, *Instance.* Bartholomæi Annal. Genuens. ad ann. 1239. apud Murator. tom. 6. col. 482 : *Postmodum dictus Potestas ad Instantiam Domini Petri de Guercio et Bonaventuræ nuntiorum domini Papæ... remisit banna data prædictis civibus Januæ.* Occurrit hac notione apud Ludewig. tom. 5. pag. 429. Acher. tom. 8. Spicil. pag. 726. in Consuetud. Brageraci art. 80. et alibi.

¶ Instantivæ Preces, Eadem notione, in Charta ann. 1311. apud Ludovicum *Laguille* in Probat. Hist. Alsatiæ pag. 60. col. 1.

* 2. **INSTANTIA**, Argumentum. Acta Inquisit. Carcass. MSS. ann. 1308. fol. 4. v° : *Dicti hæretici... dicebant, quod Deus non fecerat carnem humanam, nec faciebat florere nec granare, ponentes Instantiam dicti hæretici et dicentes, quod si homo poneret granum bladi super lapides, non nasceretur ; sed istud venit ex putredine terræ.*

INSTAR. Gloss. Lat. Gr. : *Instar, similitudo*, ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Alibi : *Ister*, ἔτος, συνήθεια, τύπος, τρόπος, ubi vir doctus *Instar*, vel *Istar* emendat Gl. Græc. Lat. : Ἀντίτυπον, *exemplum, exemplar, Instar.* Hinc *ad Instar*, i. ad similitudinem. [Gloss. Sangerman. MS. n. 501 : *Instabor, Instar, vel similitudo.*] *Instar, instaris*, ut *nectaris*, Probum dixisse, auctor est Servius ad 2. Æneid. Ita *Instar*, pro imagine usurpant lex 3. de Palat. sacr. larg. (6, 30.) lex 74. de Decurion. (12, 1.) etc. Cod. Th. Interdum pro *similis* usurpatur. Anastasius in Leone III. PP. pag. 121 : *In Basilica B. Pauli Apostoli, atque in Basilica Salvatoris Instar imagines fecit et constituit.* Pag. 136 : *In Basilica S. Dei Genitricis ad præsepe Instar fecit coronam ex argento puro.* Ita pag. 138. 139. etc. Vide Casaubon. ad Apuleii Apolog. pag. 146.

* **INSTARARE**, Definire, statuere. Charta Gerardi de Vanco ann. 1491. ex Bibl. reg. : *Fondo, instituo, doto, ordino, constituo et Instaro sive arreto imperpetuum, etc.*

INSTAURUM, Quidquid ad agriculturam, vel ad prædii *instrumenta* et supellectilem, pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, etc. Anglic. *Store :* Jurisconsulti *Instructum* dicunt. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 548 : *Manerium illud nullum potest sustinere Instaurum, quia nullum habet pratum, etc.* Pag. 924 : *Redditus omnes, Instaura, proventus quicunque singulis annis redigantur in scriptum.* Adde tom. 2. pag. 933. Fleta lib. 2. cap. 72. § 7 : *Inquirere debet de Instauro, in quolibet manerio existente. Instaurum Ecclesiæ*, quidquid ad supellectilem Ecclesiasticam spectat, in Synodo Exoniensi ann. 1287. can. 12. 44. 53. Vide Provinciale Lindwodi pag. 369. 2. Edit. [et Rymer. tom. 3. pag. 16.]

Instauramentum, Eadem notione. Charta ann. 1158 : *Et ipsum brolium, vineas,... et omnino omne Instauramentum suum libertate donavimus in perpetuum.* Occurrit etiam in Charta Ludovici Regis ann. 1158. in Regesto Phil. Aug. Herouvalliano fol. 77. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 549. 604. tom. 2. pag. 106. apud Radulphum de Diceto pag. 647. etc. Vide *Staurum.*

Instaurare, Supellectile agraria prædium vel domum rusticam instruere. Charta Joannis Regis Angl. de libertatibus Angl. ann. 1215 : *Et reddat hæredi, cum ad plenam ætatem venerit, terram suam totam Instauratam de carucis et omnibus aliis rebus.* Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 548 : *Hæc est extenta* (i. inquisitio) [potius æstimatio, ut expositum suo loco,] *facta per præceptum domini Regis de terris et tenementis Prioris de Derhurste,... quantum valeant Instaurare, et quantum deinstaurare, etc.* Infra pag. seq. : *Et valet Instauramentum 7. lib. non Instauramentum 5. lib. 17. sol.* [*Ovilia Instaurata pascuis*, in Charta ann. 1063. apud Miræum tom. 1. pag. 152.]

Instauratio, Id quod *Instaurum.* Matth Paris. ann. 1258 : *Rex illi ad Instaurationem parcorum suorum, et ad usum mensæ suæ benigne concederet, ac sub certo numero bestias daret, etc.*

** Instaurare Judicium, Judicio securitatem banno regio confirmare, Germ. *das Gericht hægen.* Vide Haltaus. Glossar. Germ. in hac voce col. 775.

¶ **INSTELLARE**, Quasi stellis ornare. Gocelinus in Vita S. Augustini Cantuar. tom. 6. Maii pag. 378 : *Pontificalia insignia... splendidis unionibus et margaritis cum præcellentibus gemmis prætexto auro Instellant.* Vide alium locum in *Similitudinarie.*

* **INSTERILIS**, Cultus, fructuosus. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78 : *Tam in pratis, vineis et nemoribus, quam in terris sterilibus et Insterilibus.*

INSTERILITAS. Liber Comitis, seu Lectionarius, editus a Baluzio : *Pro ubertate pluviæ seu temperantia aeris, pro Insterilitate pluviæ, etc.*

¶ **INSTIATIO**, f. pro *Inficiatio*, Negatio. Charta ann. 1300. e Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1295 : *Ob hoc petens dictus Procurator dictorum Religiosorum .... dictum Rectorem condempnari a nobis et compelli ad restituendum eisdem Religiosis possessionem suam... lite supra præmissis ex parte ipsius per Instiationem contestata, juratoque de calumpnia in hujusmodi causa, etc.*

¶ **INSTIGATOR**, Qui instigat, impellit, promovet, procurat. Ausonius Epist. 17 : *Si quid invitis quoque nobis natura fit, superfluus Instigator agitabo.* Sententia Sigismundi III. Imp. de felonia Curlandiæ Ducibus objecta, apud Ludewig. tom. 6. pag. 218 : *Instigator noster sigillatim articulos actionis et citationis suæ contra illustrem Fridericum proponebat.* Et pag. 225 : *Cum itaque Illustritas sua nullam privationi et amissioni feudi causam præbuisset, postulabant eandem Illustritatem suam ab Instigatoris nostri actione liberam pronunciari. Instigator accusationis*, leg. 20. Dig. de his qui notantur infamia (3, 2.)

* Nostris a verbo Instigare, *Instiger* et *Instiguer*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 260 : *Jehan le Picart... eust tant Instigué icellui curé, que il se feust pris à jouer auz dez.* Aliæ ann. 1450. in Reg. 184. ch. 66 : *Guillaume de Montigny Instiga et promeu le suppliant de jouer aux dez. Ancitement* vero, pro *Excitation, instigation*, Persuasio, instigatio, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 262 : *Volsus, uns autres riches homs, refu occiz par le commandement le roi, par l'Ancitement Bruneheut.* Ita quoque legendum, pro *Anticement*, ibid. pag. 258. ubi Aimoin. lib. 3. cap. 85. ibid. pag. 109 : *Instigante Brunechilde.* Hinc *Encitement* emendandum puto, pro *Enticement*, in iisd. Chron. tom. 7. ejusd. Collect. pag. 127 : *Sus leur coururent soudainement par l'Enticement du deable.*

Eadem tom. 8. ejusd. Collect. pag. 332 : *Et tout fesoit il par l'Enticement sa fame.* Ubi Annal. Bertin. ad ann. 879. ibid. pag. 34 : *Interea Boso, persuadente uxore sua, etc. Ennort* et *Ennortement*, eadem acceptione, nostris. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137 : *Il fist cela par temptation et Ennortement de mauvaise compagnie. Par l'Ennort d'un serviteur la meschine du suppliant se partoit de son hostel*, in aliis ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 280. *Enhort*, apud Matth. de Couciaco in Carolo VII. pag. 708.

¶ **INSTILLATIO**, Signum, subscriptio. Ingulphus in Hist. Monasterii Croyland. : *Normanni... chirographa Chartas vocabant, et chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum sub Instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere constituebant.* Hickesius Dissertat. pag. 74. emendat vel interpretatur *Intitulatione*. Subscriptio dici potuerit *Instillatio* Scriptori Barbarolatino, quod testis nomen suum quasi *instillet* chartæ, quam subscribit.

* Rectius, Testium per eorum nomina appellatio : unde magis arrideret vox *Intitulatio*. Vide novum Tract. diplom. tom. 4. pag. 785.

¶ **INSTINGUERE**, Instigare. Gloss. Lat. Græc. : *Instinguit*, παροξύνει.

INSTIRPARE, Inserere, plantare. Bromptonus pag. 935 : *Intimavit igitur dictus Godwinus proceribus Angliæ, ipsum Alfredum nimiam secum adduxisse copiam Normannorum, ac terras Anglorum eis etiam promisisse, et sic inter eos securum non esse gentem externam et subdolam Instirpare.*

* 1. **INSTITA**, Officina, ut videtur, locus ubi merces venum exponuntur. Charta ann. 1264. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 111. col. 2 : *Ego Otto dictus de Foro.... ecclesiæ sanctæ Crucis domum et duas Institas in alto foro Wiennæ civitatis sitas, quinque talenta singulis annis solventes, quarum una videlicet Instita duo talenta, reliqua vero cum domo tria talenta reddit,... contuli perpetuo possidendas.*

* 2. **INSTITA**, *Vitta seu latum cingulum, ut solet esse id quo parvi in cunis ligantur*, in Gloss. MSS. Bibl. anonymi ex Bibl. reg.

¶ **INSTITÆ**, *Gravatæ, resticulæ.* Gloss. Isid. Emenda cum Pithœo in Excerptis : *Institæ, Grabati resticuli.* Est enim *Instita* ut exponit Scholiastes Juvenalis ad Satyram 6. *qua lectus intenditur. Fascia* dicitur Ciceroni.

¶ INSTITARE, *Mortuum involvere*, apud Papiam, ab institis seu fasciis quibus mortui olim pedes manusque ligabantur. [* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Bandeler, envelopper, Institare.*]

¶ INSTITIUS, *Luctus publicus*, eidem Papiæ.

** **INSTITRIX**, Mercatrix in Notit. ann. 1300. apud Guden. Cod. Diplom. tom. 3. pag. 939.

* **INSTITUARIUS**. Charta ann. 1201. in Chartul. Cluniac. ch. 219 : *Mediantibus domino H. Cantuariensi archiepiscopo et domino E. Elyensi episcopo et domino Guillelmo filio Petri tunc Instituario Angliæ, etc.* Sic, sed leg. *Justitiario*. Vide *Justitiarius*.

¶ **INSTITURA**, Institutio, Gall. *Instruction*. Bulla Leonis III. PP. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 349 : *Nec in aliquo Episcopus Ambianicæ sedis de Ecclesiis aut Clericis ejusdem loci* (Centulæ) *se intromittat, nisi forte voluntas Abbatis illum rogando invitaverit, ut aliquam consecrationem seu prædicationem aut Instituram exerceat.*

* **INSTITUTA**, Gall. *Institutes*, Justiniani institutiones. Stat. Mutin. reipubl. ann. 1328. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 908 : *Et unum lectorem forensem ad legendum Summam notariæ et Institutam, ad salarium quinquaginta librarum Mutinensium.* Hinc

* **INSTITUTARIUS**, Qui iis Institutionibus studet, in Stat. Universit. Tolos. ex Cod. reg. 4222. fol. 45 r°. : *Ordinamus quod omnes bacallarii in jure canonico vel civili, qui debent vel intendunt legere aliquod volumen extraordinarium, exceptis Institutariis seu bacallariis novis, qui nondum alias legerint tanquam bacallarii, omnes incipiant lecturas suas simul... Institutarii vero et illi, qui de novo et tanquam bacallarii habent vel intendunt incipere Instituta, etc.*

¶ **INSTITUTE**, Ex professo, ex instituto. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 9 : *Nunc vero quia de generali omnium progressione prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis Institute ponamus.*

1. **INSTITUTIO**, Precaria, datio ad precariam. Charta Gilleberti Comitis Heduensis ann. 942. ex Tabulario Flaviniacensi : *Si quis autem successorum meorum hanc Institutionem vel precariam... infringere voluerit, etc. S. Roberti, qui hanc precariam studuit poposcere... Ego Constantius Levita hanc Institutionem datavi et subscripsi, etc.*

* 2. **INSTITUTIO**, Tributum, quidquid in præstationem instituitur et indicitur, idem quod *Indictio* 1. Charta Phil. Aug. pro commun. Calniaci ann. 1213 : *Si major et jurati super res burgensium aliquam fecerint Institutionem, sine emendatione alicui exhibenda facient ; si vero ab eis qui Institutionem violaverint, nummi accipiantur, ad firmitatem villæ ponentur.* Ibidem : *Nos nullum bannum nec aliquam Institutionem super res burgensium facere poterimus.* Rursum infra : *Si major et jurati et communitas villæ pro negotiis agendis pecunia indiguerint, et collectam aut aliquam Institutionem in villa fecerint super omnes pecunias et hæreditates burgensium, sine forisfacto facere poterunt, et super omnes pecunias, quæ in villa lucrantur.*

* **INSTITUTOR**, Institor, quomodo forte legendum, Gall. *Facteur, commissionaire.* Charta ann. 1339. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 335 : *Stephanus Alamanni junior mercator Tholosæ et Raymundus Bernardi factor seu Institutor ac negotiorum gestor ipsius Stephani, etc.*

¶ **INSTIUS**, pro Inscius. Canones Pœnit. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 43 : *Qui manducaverit morticinas Instius*, XL. *dies pœniteat.*

¶ **INSTOCIONATUS**, Artes magicæ, præstigia, a στοιχεῖον, Elementum, Græcis recentioribus, Dæmon. et Operatio diabolica ; unde στοιχειοῦν, Magicis præstigiis initiare, στοιχείωσις, Incantatio, verba magica, ut docetur in Glossario med. Græcit. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280 : *Si... ex meretricio, vel lenocinio, vel Instocionatu, vel similibus acquisivit, etc.* [* Nisi forte mendum sit pro *Intoxicatus*, Veneficium. Vide *Intoxicare*.]

¶ **INSTRICATUM**, *Vulneratum*, in Amalthea, ex Glossis Cod. Leg. antiq.

¶ **INSTRIGARE**, INSTRINGARE. Vide *Intricare*.

✱ **INSTRUCTE**, [Cum apparatu, aut ordine. *Liv.* 1. 35. Ludos opulentius *Instructius* que, quam priores reges, fecit. *Apul. Apolog. Instructius* accusare.]

¶ **INSTRUCTOR**, Præceptor, qui instruit, docet, in Spicilegio Fontanell. MS. pag. 214.

¶ **INSTRUCTUS**, Impulsus, inductus, suasio. Gesta Abbatum Gemblac. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 524 : *Instructu nostro Abbas et Congregatio prædicti loci Ecclesiam nostram ædificavit.*

* **INSTRUGUS**, *Lo solazo*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

INSTRUI, Doceri in 1. Constitut. Appendicis Cod. Theodos. quam sublestæ fidei doctiores volunt : *Itaque quia a nobis Instrui voluisti, etc.* [Non absimili notione Quintilianus dixit : *Judex notitia rerum Instruendus videtur.*]

* **INSTRUMENTALITER**, Vice instrumenti. Stat. synod. Corisopit. eccl. MSS. : *Qui naturas de nichilo creavit, potest unam in aliam mutare ; sed a sacerdote virtute verborum fit misterialiter et quasi Instrumentaliter.*

* **INSTRUMENTARIUM**, Chartularium, liber *instrumenta* continens. Prol. ad Chartul. Casaur. : *Porro librum ipsum Instrumentarium nominari decrevimus, eo quod de instrumentis sit compositus.*

¶ **INSTRUMENTATUS**, In *instrumento* descriptus. Miracula B. Wernheri Mart. tom. 2. April. pag. 720 : *Dixit se vidisse alia multa plura miracula, quorum multa sunt Instrumentata.*

INSTRUMENTUM, συμβόλαιον, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Lat. Gr. : *Instrumenta*, γραμμάτια, ἀσφαλίσματα, δρικαιώματα, etc. Mox : *Instrumentum*, ἐξάρτησις γραμματίου, etc. Aliud : *Instrumentum*, γραμματεῖον. Anastasius in S. Julio PP. : *Sive causationem, vel Instrumenta, vel allegationes, aut manumissiones Clerici in Ecclesia per Scriniarium sanctæ Sedis celebrarent.* Gregor. Turon. de Miraculis S. Aridii : *Cum Instrumentis chartarum, quibus Monasterii possessio firmabatur, regionem Burgundiæ adire non distulit.* Infra : *Sed etiam auctoritate regali Instrumenta munivit.* Vide tit. Digest. de Fide instrument. et Glossar. ad Agrimensores.

INSTRUMENTUM, pro veteri ac novo Testamento usurpant non semel Patres.

INSTRUMENTUM, pro libro, non semel usurpat Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem, et in Apologetico.

¶ INSTRUMENTUM, Gall. *Instruction*, Institutio, documentum. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 3 : *Quia igitur fortunas et infortunia mea ad aliorum forsitan qualecumque Instrumentum decrevi contexere, etc.* Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 180. narrat ab Imperatore Ludovico Monasterii Casauriensis Abbatem institutum fuisse *venerandum Presbyterum, Romanum nomine, probum moribus et regularibus Instrumentis tritum*, hoc est, vel *exercitiis*, vel potius, *institutis* : qua posteriori notione vocem *Instrumentum* accipiendam censeo in Regula S. Benedicti cap. 4. ubi S. Pater disserens de *Instrumentis bonorum operum* e sacris Scripturis profert 72. præcepta vel sententias, quas ait esse *Instrumenta artis spiritalis*, hoc est, Instituta vel præcepta. Simili modo ait cap. 73 : *Collationes Patrum et instituta et vitam eorum, ut et Regulam S. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium monachorum exempla, et Instrumenta virtutum ?*

¶ INSTRUMENTUM QUITTARIUM, Apocha, Gall. *Quittance.* Charta ann. 1319. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 183. col.

1 : *Offert se... eidem restituere literas debitorum principalium prædict. factis solutionibus de eisdem, et Instrumenta quittaria concedere eidem.*

* INSTRUMENTA MUSICA dividunt nostri in *alta* et *bassa*, hoc est acutioris vel gravioris soni. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 337 : *Jehannin Dorgeret menestrel de haux Instrumens, etc.* Aliæ ann. 1392. in Reg. 145. ch. 117 : *En laquelle chambre ilz dancerent aux bas Instrumens qu'ils avoient ; et depuis retournerent en ladite sale et dancerent en icelle aux haulx menestriers qui y estoient.* Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 198 : *Menestriers joueurs d'Instrumens, tant haulx comme bas, etc.*

¶ **INSTUFFARE**, Instruere. *Etoffer.* Vide *Stuffare.*

INSUABILIS, Insuavis. Glossar. Gr. Lat. MS. 'Ανήδονος, *injocundus, Insuabilis.* Edit. *Insuabis.*

INSUADIBILIS, *Incredibilis, sine artificio, piger*, apud Papiam.

¶ **INSUBIDUS**, *Setosus*, in Gloss. Sangerman. MS. n. 501. Gellius lib. 19. cap. 9. utitur pro Invenusto, inconsiderato, imprudenti, ut et comparativo *Insubidior*, lib. 6. cap. 1. et lib. 13. cap. 20. *Insubide*, lib. 1. cap. 2.

¶ **INSUBLUM**, ἄντιον, ἔνθα ὑφαίνουσιν αἱ γυναῖκες, *Liciatorium unde telam mulieres texunt*, in Supplem. Antiquarii et in Glossis Lat. Græc. Sangerman. Vide *Insubulare* et *Recla.*

* **INSUBLUS**, ut mox *Insubulus.* Charta Petri Candiani ducis Venet. ann. 971. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1525 : *De lignamine autem promittimus ut portare non debeamus ulmos,... nec aliud lignamen, quæ ad nocumentum sint Christianis, nisi tantum portare debeamus Insubli* (sic) *de fraxino, qui sint longi pedes quinque et lati uno semisse tantum... Licentiam eis tribuimus portandi Insuglos* (sic) *et asses, etc.*

* **INSUBSISTIBILIS.** Mirac. S. Bertini tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 119 : *Arreptoque itinere Insubsistibili cursu directim tendebant ad munitiunculam*, Id est, Continuo cursu, non subsistendo, Gall. *Sans s'arrêter.*

¶ **INSUBSTANTIALIS**, Cujus nulla est substantia. Fragmentum Candidi Ariani ad Marium Victorinum, apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 155 : *Etenim vere substantia, subjectum quiddam est. Quod autem subjectum est, simplex non est... Sed enim simplum est Deus. Insubstantialis ergo Deus. Si autem Insubstantialis, nullum ergo Consubstantiale a Deo est.*

¶ INSUBSTANTIVUS, Eadem notione. Interpres Irenæi lib. 1. cap. 10 : *Pater cujus pater nemo est, qui incogitabilis et Insubstantivus.*

¶ **INSUBULARE**, *Perforare*, Johanni de Janua, *ab in et subulo. Dicitur Insubulus quoddam instrumentum in texendo telam, scil. circa quod pannus vel stamen involvitur, quia Insubulatur, i. perforatur, ut possit involvi et retineri pro voluntate texentis : vel componitur ab infra et supra, quia infra et supra est. Insubulum* dixit Lucretius, *Insubulus* vero Isid. lib. 19. Orig. cap. 29. et Guibertus lib. 1. de Pigner. Sanctorum cap. 3. § 1. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Insubulare, Enveloper*, involvere.

* **INSUBULUS**, Liciatorium, Gall. *Ensouple* vel *Ensuble.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Insubulus, lignum textorum, ubi stamen involvitur, quia insubulatur. Insubulus, lo subio da texere*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Insubulare.*

¶ **INSUCCARE**, ἐγχυμίζειν, in Glossis Lat. Græc. Succo immergere. Sic Columella lib. 7. cap. 4 : *Sæpius lana diducenda vinoque et oleo Insuccanda.*

¶ **INSUDUM**, pro Sudum. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. : *Insudum*, ἄνυδρον, ἄβροχον, Sine aqua, sine pluvia.

INSUETARE, *Insuete invadere, vel insultanter.* Papias. [*Insolenter*, in Gloss. Sangerm. MS. n. 501.]

✱ **INSUETUDO**, [Ut Insuetudo cibi, h. e. cui quis non est assuetus. *Spartian. Sever.* 16. Fluente quoque per *Insuetudinem* cibi alvo militum.]

¶ 1. **INSUFFICIENS.** Non sufficiens, apud Tertullianum adv. Hermog. cap. 15.

* 2. **INSUFFICIENS**, Prorsus sufficiens, quantum satis est. Pactum inter reg. episc. et consul. Caturc. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 487 : *Item poterunt* (dicti consules) *creare curatores et gardiatores... affachatorum,... et aliorum opera mecanica exercentium et aliarum mercaturarum Insufficientium in dicta civitate.*

¶ 1. **INSUFFICIENTIA**, Tertulliano lib. ad Uxorem : *Secularis concupiscentia causas habet gloriam, cupiditatem, ambitionem, Insufficientiam*, id est, Insatiabilitatem ; quia nihil satis est insatiabili cupiditati.

¶ 2. **INSUFFICIENTIA**, Inscitia, imperitia, Gall. *Insuffisance*, Ital. *Insuffienza.* Alexander PP. ad Archiep. Januensem ann. 1159. apud Murator. tom. 6. col. 273 : *In tantam audaciam vesaniamque præruperunt, quod mantum, quo nos renitentes et reluctantes, quia nostram Insufficientiam videbamus, juxta morem Ecclesiæ prior diaconorum induerat, tanquam arreptivum a collo nostro propriis manibus violenter excussit.*

¶ 3. **INSUFFICIENTIA**, Indigentia. *Insufficientia sustentationis*, in Charta ann. 1259. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 311. qua quis non habet quæ sufficiant ad vitam sustentandam.

* Facultatis inopia. Stat. colleg. Navar. ann. 1315. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 516. v°. : *Item* (jurabunt) *quod fidele testimonium perhibebunt de conditionibus bonis vel malis suorum scolarium, et eorum sufficientia vel Insufficientia ad audiendum logicam.*

INSUFFLARE, [Despuere.] Vide *Exsufflare.*

* A Latino, *Insuffler* nostri dixerunt, pro Inspirare. Pœnit. Adami MS. cap. 9 : *Quand Dieu en sa Trinité eust Insufflé et mis en toy l'esperit de vie, etc.*

* **INSUGLUS.** Vide supra *Insublus.*

INSULA, Domus ab aliis separata. Gloss. Lat. Gr. : *Insula*, νῆσος, συνοικία. Anastasius in S. Silvestro PP. pag. 17. 18 : *Insulam Attitiæ et Montem Argentarii præstantem solidos sexcentos.* Mox : *Insulam, quæ dicitur Assis in territorio Portuensi.* Vide Festum et Scriptores Latinos. Scribit Odo Gesseus in Historia Aniciensi lib. 1. cap. 24. Podiensis urbis partem inferiorem divisam esse in 22. regiones, vel partes, quas vulgo *les Isles* vocant. *Insula*, per excellentiam Britannia dicta. Vide Notas Stephani Stephanii ad Saxonem Grammaticum, pag. 194.

¶ INSULARE, *In insulam convertere.* Laurent. in Amalthea ex Apuleio, qui habet lib. de Mundo sub finem : *Audivimus regiones quæ prius fuerunt continentes, hospitibus atque advenis fluctibus Insulatas.* Eadem habet S. August. lib. 4. de Civ. Dei cap. 2.

INSULARIS POENA, Exilium, relegatio in insulam, apud Ammianum lib. 15 : *Correptos aliquot vexatosque tormentis... Insulari pœna mulctavit.*

¶ INSULARIUS, Custos *Insulæ* seu domus ab aliis separatæ, Gall. *Concierge.* Gloss. Isid. : *Viticus*, (villicus) *Actor, exactor villæ pensionum, Insularius.* Supplem. Antiquarii : *Insularius*, 'Ενοικολόγος, *Inquilinus.* Lex 5. D. § 1. de instit. act. (14, 3.) : *Si quid cum Insulario gestum sit, vel eo quem quis ædificio præposuit, etc.* Rursum occurrit leg. 4. de præf. vigil. (1, 15.) et alibi non semel, præsertim apud Jurisconsultos.

¶ INSULATUS, Nulli contiguus, undique separatus et commeabilis, Gall. *Isolé. Altare Insulatum*, in Actis SS. Maii tom. 6. pag. 831.

¶ INSULETUM, Parva insula, apud Rymerum tom. 11. pag. 453. col. 1.

* *Yslement*, pro *Insulaire*, Insularis, habitator insulæ, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 279 : *Comme le suppliant se feust mis en un vaissel en la compaignie du maistre et autres marineaulx d'icellui vaissel pour aller pescher,... ilz furent prins par les Anglois et Yslemens, qui les menerent prisonniers ès ysles de Gersie.*

* **INSULERE**, Aggredi, oppugnare. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 380 : *Unde ipse et alii inimici nostri ausum ceperunt dictum fortalitium Insulendi de nocte et scalandi, et ipsum ceperunt.* Vide *Insultus.*

* **INSULGERE**, Resilire, Gall. *Rejaillir.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 32 : *Aqua ex motibus et saltibus ipsorum balneantium Insulgebat.*

* **INSULTARE**, Invadere, aggredi. Acta B. Franc. Fabr. tom. 3. Apr. pag. 989. col. 2 : *Insultaverunt dictum Guilielmum et ejus socios, cum armis et lanceis muniti.* Vide *Insultus.*

✱ **INSULTURA**, [Actus insiliendi. *Plaut. Mil.* 2. 3. 8. ne hodie Maximum in malum cruciatumque insiliamus. *Pa.* tu sali solus ; nam ego istam *Insulturam* et desulturam nihil moror.]

¶ **INSULTUS**, Aggressio, assultus, oppugnatio, quævis expeditio militaris. Charta ann. 1236. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 153 : *Volentes ne dicti homines teneantur ire in aliquem Insultum, vel aliqua malefacta.* S. Ludovicus in Epist. ad Matthæum Abb. San-Dionys. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 550 : *Civitatem Carthaginensem cepimus per Insultum*, id est, facta impressione, Gall. *d'assaut.* Similis locutio occurrit apud Rymer. tom. 1. pag. 189. *Insultum facere*, Aggredi, adoriri, oppugnare, in Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 276. et 567. *Insultus manualis pugnæ*, apud eumdem Murator. tom. 8. col. 602. *Insultus et invasiones violentæ*, in Chronico Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 676. *Insultus inimicorum*, in Charta ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. pag. 497. Alii non pauci, nullo tamen satis idoneo auctore vocem *insultus* usurpant pro Injuria, Ludibrio, Gall. *Insulte*, Ital. *Insulto* : qua notione Quintilianus dixit *Insultatio.*

* *Insultation*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 83 : *Icellui Vigier se lança audit Robin, lequel doubtant la puissance et Insultation dudit Vigier, le féri un seul coup. Insult* vero, pro *Emeute, tumulte*, Commotio, tumultus. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. ch. 397 : *Comme le suppliant feust avecques ses familiers et mes-*

nage au lieu de la Nozierre du conté de la Marche,... avint que oy Insult et cry de gens arrivans audit lieu,... lesquelz ainsi armez... de fait le assaillirent. Aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 196 : *Et aloient les dessusdiz faisans ladite commotion et Insult parmi la ville, en hurtant et taboulant aux huis et portes des hostelz de laditte ville de Mirande. S'Entrassaier* autem est se se incitare, incendere, in Poem. Rob. Diaboli MS. :

De tels poroles s'Entrassaient, etc.

¶ 1. **INSULUM**, pro Insula, ut conjecto. Chron. Veron. ad ann. 1334. apud Murator. tom. 8. col. 649 : *Recensus est ignis in Insulo superiori Veronæ et crevit in tantum, quod dictum Insulum cum toto lignamine et cum toto ponte novo combustum est.*

2. **INSULUM**, [ut *Insubulum*, de quo in *Insubulare*.] Vide *Recla*.

¶ **INSUMERE**, Incipere, inchoare. Charta Theobaldi Comitis de Juramentis e Chartul. S. Magdal. Castrodun. fol. 1 : *Ne alicui liceret exibere sancta ad sacramenta juranda in villa Castriduni preter ministris prefate Ecclesie omnibus duellis vel sacramentis, que in curia eorum Insumpta vel arramissa fuissent... judicia vero que tunc temporis de ferro esse solebant in curia eorum seu prepositorum ipsorum Insumpta, in prenominata Ecclesia ferrentur... exceptis sacramentis que unus homo fecerit alteri, si fuerint adramissa ante me vel ante Prepositum meum in parochiis illis in quibus Insumpta fuerint, expectabuntur et agentur.*

⁎ **INSUMPTIO**, [Actus insumendi, impensa. *Impp. Valentinian. et Valens Cod. Theod.* 6. 24. 3. Ita etiam sportularum diversa esse debebit *Insumptio*.]

⁎ **INSUMPTUM**, [Impensa, id quod insumptum est. *Not. Tir.* 68. Sumptus, *Insumptum*.]

¶ **INSUPER** Annum, Per annum, anno currente. Absolutio pœnitentialis impertita in consecratione Ecclesiæ S. Mariæ de Correno ann. 1065. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 441 : *Pœnitens qui ad eam* (Ecclesiam) *in consecratione ejus advenerit... si mors in capite anni vel Insuper annum, ex nostra parte absolutus permaneat; et si in alio anno annualiter vel Insuper annum, in ea absolutione permaneat.*

¶ **INSUPER** Habere, Negligere, contemnere, παροράν, πλημμελεῖν, in Gloss. Lat. Gr. *Constantiam non Insuper habendam intelligit*, apud Gellium lib. 1. cap. 19. *Lacrymis Insuper habitis*, apud Apuleium lib. 4. Miles. *Qui delinquit in animam suam, Insuper habebitur*, Eccli. 19. 4. Vide Cujacium lib. 11. Observat. cap. 11.

⁎ **INSUPERATUS**, [Invictus. *Maximian. Gall.* 1. 33. tolerantia rerum Spernebat cunctas *Insuperata* minas.]

INSUPERSERTUS, pro supra insertus. Charta Cuonradi Regis Burgundiæ ann. 25. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 14 : *Volumus, ut dictus Clericus Beroldus, quemadmodum Insupersertas habes, omnem de nostra parte obtineat vigorem, etc.*

¶ **INSUPORTABILIS**, Non ferendus, intolerabilis, Gall. *Insupportable. Si quandoque videtur tibi abstinentia Insupportabilis, cogita de Domino Jesu*, in Libro de doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1835.

¶ **INSURDARE**, Surdum efficere. Arnulfus Sagiensis apud Murator. tom. 3. pag. 432. col. 1 : *Sed quoniam nocturnus bubo lucem diurnam non sustines intueri, cœcus aures arrige, nisi et easdem Insurdaverit obstinatio cordis.*

¶ **INSURGERE**, Urgere, excitare, impellere. Conversio Willelmi Vicecomitis Massil. ann. 1004. Annal. Benedict. tom. 4. pag. 176 : *Sicut mos est servorum Dei, cœperunt Insurgere, quatenus sæcularem militiam relinquerem et Deo militarem, multa de sanctis Scripturis nuntiantes.*

¶ **INSURRECTIO**, Rebellio, apud Rymer. tom. 8. pag. 124. etc.

¶ **INSUSPENDIUM**, Catena ferrea vel lamina denticulata lebetibus in foco suspendendis, Gall. *Cremalliere. Insuspendium sive cumasclum*, in veteri Charta Conventus Augustinianorum Castellanæ in Provincia.

¶ **INSUSPICABILIS**, Qui non potest in suspicionem venire. Occurrit Eccli. 11. 5. et 25. 9. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 119. D. Calmettum in Charta ann. 852. Hist. Lothar. tom. 1. col. 305.

¶ **INSUSTENTABILIS**, Intolerabilis, qui non potest sustineri. Oratio Manassæ Regis Juda : *Insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores.*

INSUSURRARE, Occulte detrahere, in Glossar. Saxon. Ælfrici ; diglice tælan.

⁎ **INSUSUS**, [Insulsus : « *Insusus, nient* salés. (Lex. Lat. Gal. Bibl. Ebroic. 11. 23. XIII. s.) »]

⁂ **INSUTURA**, Sutura, Gall. *Rentraiture.* Arest. ann. 1395. 13. Febr. in vol. 8. arestor. parlam. Paris. ubi de pannis, qui venum exponi non debent : *Sub hac alta tonsura... latitare poterant... Insuturæ, quæ Gallice dicuntur Entraictures.*

¶ **INT**, pro Eunt. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. et Supplem. Antiquarii : *Int*, πορεύονται.

¶ **INTABERNATUM** Vinum, In taberna venale. Charta ann. 1194. apud Thomasserium in Biturig. : *Si vinum Intabernatum prius fuerit, non cessabit a venditione pro banno.*

⁂ **INTABULAMENTUM**, Stylobata, Gall. *Pié d'estal*, alias *Entablement*. Vide *Tabulamentum* 1. Invent. S. Capel. Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item unum vas argenti deauratum cum duobus angelottis dictum vas sustinentibus supra quoddam Intabulamentum ad arma Franciæ.* Propriori sensu, eo scilicet quo nunc vox *Entablement* intelligitur, Altaris corona seu posticum altaris, occurrit in eodem Inventario : *Item caput beati Ludovici regis supra Intabulamentum altaris repositum, auro, gemmis et lapidibus pretiosis ornatum, etc.* Vide *Postabula*.

1. **INTABULARE**, [In tabulas referre. Bulla Innocentii VIII. PP. in Continuatione M. Bullarii Rom. pag. 290. col. 1 : *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum et innocentem chori Intabulatum ad primum Responsorium.*] Vide *Tabulæ Officiales*, [⁂ et Haltaus. Glossar. German. voce *Land-tafel*, col. 1185.]

⁂ 2. **INTABULARE**, *Intabulatum* seu crepidinem construere. Reg. Phil. Aug. part. 1. sign. 34. bis in Chartoph. reg. fol. 95. r°. col. 1 : *Apud Compendium debet... murum elevare, ita quod habeat quatuor tesias in altum usque ad antepectus, et quatuor pedes de alatorio, et debet proficere et Intabulare usque murum intus et exterius de calce.*

⁂ Aliud vero sonat vox Gallica *Entabler*, supra tabulam scilicet merces venum exponere, in Stat. pro pannif. Rotomag. ann. 1424. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 151 : *Ne pourra nul enesser ne Entabler drap retrait, sur paine de cent solz d'amende.*

⁂ **INTABUS**, *La guanzata*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Academ. Crusc. *Guanciata*, colaphus, alapa.

¶ **INTACIBILIS**, Qui non tacet. *Intacibili ore Sancti protestans mirabilia*, in Actis Episcoporum Tullensium apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1087.

⁂ **INTAGIATUS**, Intagliatus, Italis *Intagliato*, Incisus, cælatus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 82. v° : *Vendentes scarpas vel calzarios non possint accipere, videlicet de pari scarparum ab homine, quæ sint scarpæ subtiles, integræ vel Intagiatæ, ultra duos solidos et duos denarios.* Charta ann. 1375. ex Tabul. Cassin : *Prædicti magistri Joannes et socii promiserunt facere chorum ipsius ecclesiæ...ornatum et Intagliatum foliis et aliis figuris.* Vide supra *Entalliatus*.

INTAKERS, Prædonum genus, Ridesdaliam, seu extremam Angliæ plagam Borealem habitantes, sic dicti, quod a participibus suis, quos *Outparters* vocant, prædam e finitimis Scotiæ deportatam, recipiebant. Illi, quasi *intra recipientes* : isti, velut *foris partes* seu *rem agentes*, recentius *Out putters*, nuncupati. Fit amborum mentio in Stat. ann. 9. Henrici V. cap. 8. Spelm.

¶ **INTALEATUS**, Incisus, sculptus, Gall. *Entaillé. Imago Intaleata in marmore albo*, in Chronico Placentino Joh. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 544.

¶ **INTALIA**, Incisio, sculptura, Ital. *Intagliamento*, Gall. *Entaille, Sculpture.* Chronic. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 403 : *Deinde fecit fieri portas faciei Ecclesiæ S. Mariæ... portas scilicet marmoreas cum Intaliis intus pulcherrimis, sicuti apparent de præsenti.*

¶ Intaliati Sotulares, Calcei certa ratione *taliati*, incisi, Clericis vetantur in Concilio Complut. ann. 1325.

INTALLIATÆ Terræ, Cowello et Jurisconsultis Anglis dicuntur, quæ cuiquam, et certis non hæredibus suis, in genere conceduntur sub certa conditione. Vide *Feudum Talliatum*.

⁂ **INTAMBURARE**, Accusare aliquem per schedulam in capsula, *Tamburum* ob ejus formam dicta, missam, Ital. *Tamburare*, eadem notione. Vide Acad. Crusc. in hac voce. Stat. ant. Florent. lib. 5. cap. 98. ex Cod. reg. 4621 : *Vigore, causa, prætestu seu occaxione* (sic) *alicujus Intamburationis factæ vel fiendæ de aliquo sive,.... seu alicujus cedulæ vel scripturæ missæ... in capsa seu tamburo, etc. Nullus processus per viam Intamburationis seu inquisitionis, vel alio quovis modo possit inchoari... Quicumque autem deinceps Intamburaverit vel Intamburari fecerit contra prædicta aliquem ex popularibus antedictis, condempnetur... in libris quingentis.*

¶ **INTAMINARE**, Contaminare. *De sacrosancto altario Intaminare*, in Capitulis Synodor. Orientalium, tom. 2. Concil. Hispan. pag. 329.

¶ **INTANGIBILIS**, Qui tangi nequit, nulli patens incommoditati, nulli molestiæ. Vita MS. S. Winwaloei fol. 74 : *Locus quidam* (Landevenecum) *apricus et amœnissimus atque ab omni pene vento, excepto paululum orientali, Intangibilis, velut quidam paradisus ad ortum solis splendide conspicuus, etc.*

¶ **INTANTARE**, Spondere, promittere. Charta Amiciæ Comitissæ Leicestriæ ann. 1204. Histor. Harcur. tom. 4. pag. 2174 : *Insuper ego Intantavi domino Phi-*

lippo Francorum Regi ut si forte soror mea uxor Soheride Quciaco in hoc ex casu fratris meis aliquid reclamavit, ego ad laudem ipsius Regis de terra mea de Anglia eidem sorori meæ partem suam assignabo. Lubentius legissem *Creantavi*, pro quo librarius parum attentus ex veteri Charta facile exscribere potuit *Intantavi*. Vide *Creantare*.

INTANTO, pro *Interea temporis*, idiotismus Italicus, in Vita S. Zitæ Virginis Lucensis n. 34. et in Vita B. Luchesii Tertiarii n. 5.

INTAPHA. Jornandes de Rebus Geticis : *Ponteque rursus in Danubio pari modo constructo, duobus mensibus, crebris fatigatus Intaphis, octo millia perdidit armatorum.* Orosius, a quo sumpsit, lib. 2. cap. 8 : *Insuper repentinis incursibus extrema copiarum dilacerantibus, etc.* Ubi pro *Intaphis*, legendum censuerim apud Jornandem, *Intaphiis* aut *Entaphiis*, ita ut Græcam vocem expresserit, ἐνταφίοις, id est, funeribus. Nam ἐντάφια vocabant Græci lintea sepulcralia, quibus cadavera involvebantur, sepulcro mox recondenda : unde ἐνταφιασμὸς pro pollinctura et funeratione usurpatur. Vide Xiphilinum in Severo, Heliodorum lib. 4. longum lib. 4. Pœmenic. etc. Gloss. Gr. Lat. : Ἐντάφιον, *Libitina*, Ἐνταφιοπώλης, *Libitinarius*. Ἐνταφιάζω, *Funero*, Ἐνταφιαστής, *Pollinctor*. Adde Fullerum lib. 6. Miscellan. cap. 18.

☞ Fere crediderim *Intapham* vel *Intaphum* a Jordane dictum pro Italico *Intoppo*, quod occursum significat. Quanta sit *Intaphorum* Jornandis cum *Incursibus* Orosii connexio, qui non videat, arbitror fore neminem. [* Consulendus omnino Martinius in Lexico ad hanc vocem.]

INTARDUS, Celer, velox. Thwroczius in Sigismundo cap. 2 : *Proceribus comitantibus Intardus ad Budam descendit.*

✶ **INTARSIATUS**. [Gallice *marqueté* : « De fabrica duarum portarum per eum suis expensis factarum, unius videlicet pro camera paramenti, et alterius pro ultima camera palatii apostolici ac etiam unius de ligno nucis *Intarsiatarum*. (Arch. Vatic. Mand. secret. camer. apost. an. 1460-62. f. 236.) »]

INTARTA. [Rebellis.] Vide *Antartes*.

¶ INTARTIZARE, Rebellare, Ibidem.

INTASSARE, [In struem seu *tassum* ordinare ; messem, fœnum congerere, Gall. *Entasser*. Charta ann. 1247. e Tabulario Portus Regii : *Tenentur mestivarii garbas in granchia Intassare.*] Vide *Tassus*.

¶ INTAXARE, Eadem notione. Tabul. Calense pag. 196 : *Omnes hospites ad terras prædictas pertinentes tenentur pratum Saheri affenare, ad domum adducere et Intaxare.*

* INTASSATOR, Qui in acervum congerit. Charta ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 179 : *Cum corveis debitis pro feno dictorum pratorum adunando et Intassando ; pro quibus corveis, adunatoribus et Intassatoribus dicti feni decem et octo denarii dumtaxat annuatim debentur.* Vide *Entassator* et *Intassare*.

INTECTAMENTUM, Tegmentum, σκέπασμα στέγης, in Gloss. Gr. Lat. ubi videntur dividendæ voces, σκέπασμα, στέγη.

* Nostris *Entoyer*, Tela involvere. Lit. remits. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 338 : *Un treillis nuef à Entoyer un lit, etc.* Unde *Détayer*, Pulvinaris tegmen lineum detrahere, in aliis Lit. ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 6 : *Icelle exposant print oudit hostel la taye de la couste d'un lit, que elle Détaya.*

¶ **INTEGERRITAS**. Vide *Integritas*.

* **INTEGRALIS**, Integer, non divisus. Vide *Feudum Integrale* supra in v. *Feudum*.

* **INTEGRALITAS**. Stat. colleg. Navar. ann. 1315. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 516. v° : *Si quis vero minutus fuerit poterit per tres dies comedere in sua camera, et poterit vocare aliquem socium, ut sibi societatem faciat, et habebunt suam Integralitatem portionem.* Sed leg. *Integralem*. Vide supra *Integralis*.

¶ 1. **INTEGRALITER**, Omnino, plene, prorsus, Gall. *Entierement*. Transactio Caroli II. Regis et Comitis Provinciæ cum Capitulo S. Salvatoris Aquensi ann. 1292. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues* : *Integraliter et sine diminutione aliqua perveniat omni modo.* Litteræ ann. 1332. apud Ludewig. tom. 5. pag. 253 : *Integraliter restituere tenebimur et complete.* Occurrit alibi non semel.

¶ 2. **INTEGRALITER**, Integre, sincere, sine dolo. Litteræ ann. 1261. apud Rymer. tom. 1. pag. 727 : *Quid autem super præmissis feceritis et responsionem, nobis per vestras patentes literas festinanter et Integraliter rescribatis.* Aliæ ann. 1337. apud eumd. Rymer. tom. 4. pag. 774 : *Solvere promisimus, et promittimus bona fide in Durderaco sexdecim milia florenorum de Florentia boni auri justi ponderis ... Integraliter absque dolo.*

* Hinc nostris *Enterin, Entier*, pro Integer, probus. Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 291. ter. v° : *Item il convenroit passer par la force de plusieurs seigneurs, qui ne sont pas si Entiers, ne si loyaus aus Chrestiens, comme il deussent.* Le Roman de *Garin* :

Garin parole qui ot cuer Enterin.

Guill. Guiart. ubi de stemmate reg. :

Par le reaume et l'Empire
Meuvent o eus li pèlerin,
Qui vers Dieu ont cuer Enterin.

Inde etiam *Entériété*, pro *Intégrité, pureté*, Integritas, castimonia, in Hist. Florid. ad calcem Joan. *de Saintré* pag. 725 : *Quintement Lucresse estriva pour l'Enteriété de son corps.*

1. **INTEGRARE**, in lege 8. D. de Tutel. et ration. distrah. (27, 3.) [*Quamvis jure postliminii tutelam pristinam possit Integrare*, hoc est, denuo inchoare, renovare, instaurare : qua notione non semel occurrit apud Livium et alios.]

* 2. **INTEGRARE**, Ratum habere, approbare, Gall. *Entériner* ; unde *Integratio*, approbatio, *Entérinement*. Arest. ann. 1410. 8. April. in vol. 11. arestor. parlam. Paris : *Ipsas litteras præposito Parisiensi præsentassent ipsarum Integrationem requirendo... Litteras nostras Integrando, etc.* Vide infra *Interinare* 1.

* 3. **INTEGRARE**, Perficere, complere, nostris alias *Entériner*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Entayrar. Prov. Integrare.* Charta ann. 1337. ex Tabul. S. Albini Andegav : *Ad vallandum, ratificandum et approbandum eosdem, et iniendum, perficiendum, concordandum, Integrandum et passandum, etc.* Stabil. S. Ludov. ann. 1270. cap. 1. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 109 : *Li prévost fera tenir et Entériner ce qui sera conneu et ce qui est accoustumé selon droit. Intérinner*, eodem sensu, in Lit. ann. 1371. tom. 5. earumdem Ordinat. pag. 460. et *Entringner*, in Stat. ann. 1390. tom. 7. pag. 359. Hinc *Entéreing*, Integer, absolutus, in Lit. Guid. de Rupe dom. d'*Athines* ann. 1259. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 8 : *De totes detes et de tos empruns ou nobles dux Hugues dux de Bourgoigne nous ai esté tenus,... nos an avons receu paement Entéreing.* Et *Entérinité*, Perfectio, complementum, apud Christ. Pisan. in Carolo V. cap. 33. part. 1. Edit. D. *Le Beuf* pag. 139 : *A la parfin fu déterminé et dit que... n'estoit point de nécessité que à la perfection et Entérinité du corps ressuscité de Jhesu Crist, ravoir tout le sang respendu en l'arbre de la croix.*

¶ **INTEGRATUS**, Ratus, approbatus. *Lecta, publicata, registrata et Integrata seu interinata*, ex Charta anni 1461. Histor. Harcur. tom. 3. pag. 702.

* **INTEGRE**, Omnino, prorsus, nostris alias *Entérignement*. Charta ann. 1317. ex Chartul. 21. Corb. : *Sive in censibus, in rentis, in terris arabilibus... et Integre absque aliquid excipere, etc. Pleniérement et Entérignement*, in Charta ann. 1269. ex Lib. nig. episc. Carnot. Alia Guil. de Veteri-ponte ann. 1289. in Chartul. S. Joan. de valle : *Pourceque les choses qui sont commenciées en bonne foy, o très bonne foy Entérignement doient estre parfetes, etc.* Vide *Integraliter* 1.

* **INTEGRESCERE**, Augescere, proficere, Gall. *Se perfectionner*. Acta S. Lupi episc. Trec. tom. 7. Jul. pag. 75. col. 2 : *Integrescit in illis quoditie fidei sacramentum.*

INTEGRITAS. Charta Caroli C. Regis Franciæ ann. 845. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim : *Has denique res cum omni Integritate, id est, cum colonis et servis ibi commanentibus, cum domibus, et supraposilis, cum terris cultis et incultis, etc.* Vide aliam ejusdem Caroli Chartam apud Loisellum in Bellovaco pag. 242. Passim.

¶ INTEGERRITAS, Eadem notione. *Duas partes sylvæ cum Integerritate*, in Hist. Mediani Monasterii pag. 243.

¶ **INTEGRITER**, Omnino, plane, prorsus, Gall. *Entierement*, tom. 9. Spicil. Acher. pag. 257.

✶ **INTEGRITUDO**, [Integritas. *Imp. Trajan.* apud *Ulp. Dig.* 29. 1. 1.]

* **INTELLECTE**, Intelligenter, Gall. *Avec intelligence.* Synod. Tornac. ann. 1366. inter Stat. ejusd. eccl. pag. 10 : *Ex quibus confitentes rei peccati possunt intelligere quid dicatur, et Intellecte, confiteantur, si autem rei non fuerint, non tenentur.*

¶ **INTELLECTIBILIS**, Jo. de Janua, *Intellectu comprehensibilis ; unde Intellectibiliter et Intellectibilitas : Intellectibilité, Intelligence*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

* *Entendable*, eodem sensu, in Lit. ann. 1312. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 508 : *Les paroles de cette ordonnance, jaçoit qu'elles soient claires et Entendables, etc.*

¶ **INTELLECTUALITAS**, Intelligentia. *Habere Intellectualitatem*, Tertulliano de Anima cap. 38. *Sine ullo Intellectualitatis acumine*, apud Guibertum lib. 2. de Pigner. SS. cap. 2. § 1.

¶ 1. **INTELLECTUS**, Salvus conductus, commeatus, publica fides. [* Minus bene, ni fallor ; videtur enim eo sensu accipiendus, quo Italis *Intelletto*, Intelligentia, cognitio, consilium.] Bartholomæi Annal. Genuens. ad ann. 1238. apud Murator. tom. 6. col. 478 : *Postmodum Vintimilienses timore coacti, quidam ex ipsis civitatem Vintimilii ascenderunt, et quidam venerunt absque ullo Intellectu sibi dato ad mandatum Communis* (Januensium, quibuscum belligerabant,)

et in quadam galea fuerunt tamen Januam missi manibus post terga ligatis. Col. 482. ad ann. 1239 : *Unde magnus rumor fuit in civitate Januæ, et omnes cucurrerunt ad arma ; et Potestas facto maximo parlamento, misit pro Gulelmo Spinola, Sorleone Pipere, Suzio Pipere, Antonio Embrono, Raymundo de Volta, Bulbarino et quibusdam aliis, ut venirent ad mandatum suum et Communis Januæ ; et noluerunt venire... unde Potestas eos condemnavit ; et sequenti die fecit devastari domum et locum Raymundi de Volta apud Pavairanam, et misit ad faciendum fieri guastum aliis rebellibus. Item fieri fecit parlamentum maximum, in quo dato bono Intellectu per quosdam homines, qui fovebant Potestatem, Raymundus de Volta, Guilelmus Spinula, Antonius Embronus... et plures alii venerunt ad mandatum Potestatis, et juraverunt mandata Potestatis Januæ in omnibus et per omnia observare.*

* 2. **INTELLECTUS**, Animi affectio, Gall. *Sentiment.* Epist. Saladini ad Pisan. inter not. ad Hist. Sicul. Bonninc. part. 1. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 208 : *Tribuat vos Deus in bonis Intellectis et in bonis operibus... Et de hoc quod nobis laudatis et estis læti de nostris rebus, hac de causa vos magis diligimus propter bonum Intellectum, quantum erga nos habetis.*

* 3. **INTELLECTUS**, Conscientia, Gall. *Participation.* Acta Inquisit. Carcass. MSS. ann. 1308. fol. 24. v°. : *Ne aliquis extraneus, qui non esset de intentione et Intellectu facti, intraret cameram.*

¶ **INTELLIGENTIA**, Gall. *Intelligence,* Concordia, consensus, conspiratio, fœdus. Litteræ Henrici VII. Angl. Regis ann. 1496. apud Rymerum tom. 12. pag. 637 : *Facere et firmare cum prædictis Rege et Regina, consanguineis nostris, confœderationem, amicitiam, ligam et Intelligentiam strictam vel minus strictam.* Litteræ Caroli VIII. Franc. Regis ann. 1497. apud Ludewig. tom. 6. pag. 97 : *Quod vero Rex Romanorum jactitat, nos sibi quedam revelasse de Intelligentiis que a nobis adversus se, ut ait, per Almaniam diriguntur, nihil propterea commoveri debetis.*

¶ **INTELLIGENTITAS**, Id quo quis intelligit, seu habet intelligentiam. Responsio Victorini Rhetoris ad Candidum Arianum, apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 161 : *Sunt quædam ejus quod sit natura manifesta... ut spiritus,* νοῦς, *anima, cognoscentia, disciplina, virtutes,* λόγοι, *opiniones, perfectio, existentia, vita, intelligentia, et adhuc superius existentialitas, vitalitas, Intelligentitas, et supra ista omnia* ὄν.

INTELLIGERE. Lex Salica tit. 38 : *Ipsum vero quadrupedem, qui est auctor criminis, pro medietate compositionis restituat requirendi, eo videlicet modo, si dominus quadrupedis non Intellexerit secundum legem se defendere.* Phrasis Gallica : *S'il n'Entendoit pas se défendre selon la Loi ;* id est, si non in animo haberet, si nollet, etc. Adde tit. 37. § 8.

* **INTELLIGERE** Se in Aliqua Re, *s'Entendre en quelque chose,* apud Cencium : *Qualiter judex et scriniarius a pontifice Romano instituuntur. Cum præsentatur domino papæ ille, qui judex est ordinandus, examinatur prius a Cardinalibus qualiter se in legum doctrina Intelligat.* Eodem sensu *multum in aliqua re Intelligere* dixit Cicero.

INTELLIGIBILIS, Vir intelligens, peritus, *Intelligent.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 31 : *Recordationem Curiæ Regis nulli negare licet, alias licebit per Intelligibiles homines placiti, et nemo de capitalibus placitis testimonio convincatur.* Adde cap. 48. *Home Entendable,* in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 28.

* Alias *Entendable.* Bestiar. MS. :

Salemons dist en sa sentence
Que Crist est de Dieu sapience,
Uns esperis montepleable,
Soutil, mouvant et Entendable.

Intelligibile Tempus, seu *Ætas intelligibilis,* qua scilicet infantes rationis, et *intelligendi,* quæ agunt, sunt capaces, in Capitulari Aquisgranensi ann. 817. § 44. et in Addit. 1. Lud. Pii cap. 36.

¶ Intelligibilia, Animæ corpore per mortem exutæ. Translatio S. Wandregisili Abb. tom. 5. Julii pag. 294 : *Successit autem ei in regimine vir venerabilis Abba Johannes... quo etiam inter Intelligibilia disposito, ex discipulis ejusdem patris Baudemundus vocabulo successit.* S. Ambrosius Epist. 65. n. 1 : *Acri præsertim ingenio etiam Intelligibilia complectens,* i. res spiritales et intellectu difficiles.

¶ **INTELLONEM**, *Folles lucernarum.* Gloss. Isid. ad quas Grævius : Hæc sunt monstra, quæ Herculi domanda relinquimus.

* **INTEMERATUS**, f. pro Immoderatus. Charta ann. 1252 : *Monachi et conventus ejusdem loci* (Fontisfrigidi) *Intemerato furore et ingenti audacia accedentes ad locum prædictum, etc.*

INTEMPERANTIA, pro *Intemperies.* Saxo Grammaticus lib. 8 : *Per summam cœli Intemperantiam.*

INTEMPERATA, Nox, pro *Intempesta,* apud Aurelium Victorem Schotti in Posthumo. [* Castigat. in utrumque Glossar. : *Intemperata,* ἄκρατος. addit. Reg. *Intempesta nox, Intemperata.* Germ. *Intemperata, noxia, intempesta.*]

¶ **INTEMPERIUM.** Joh. de Janua : *Intemperies, et hoc Intemperium, ubi nulla securitas et nullum temperamentum est ; Ce ou il n'a nul attrempement,* in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

✱ **INTEMPESTIVITER.** [*Intempestive.* In *lemmate* apud *Gell.* 4. 20. Qui dixerant joca quædam *Intempestiviter.*]

INTEMPORALIS, Intempestivus, apud Cælium Aurelianum lib. 1. Acutor. cap. 9. ubi et *Intemporalitas* occurrit, *Intemporaliter,* i. intempestive, cap. 15. Adde lib. 2. cap. 10. etc. alias

Intemporaliter, est sine tempore, vel temporis mensura, semper. Lex Wisigoth. lib. 4. tit. 5. § 6 : *Deus, justus Judex, qui justitiam Intemporaliter diligit, non vult justitiam servire tempori ; sed tempora potius æquitatis lege concludit.*

INTEMPORANEUS, *Intempestivus,* in veterib. Glossis ad Boetium de Consolat. Philos.

* **INTEMPTABILIS**, Ἀπείραστος. Germ. *Intemperabilis,* in Castigat. ad utrumque Glossar.

¶ **INTEMPTIO**, Actio. Vide *Intendere* 7.

¶ **INTENAGLIARE**, Candenti forcipe membra discerpere, Gall. *Tenailler,* Ital. *Tenagliare.* Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 411 : *Intenaglietur super plaustro, et postea in rota ponatur.*

1. **INTENDERE**, [Non attendere.] Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei : *Dicentes, Deum incuriosum, Deum non Intendentem, Deum negligentem, etc.*

2. **INTENDERE**, [Attendere, audire.] Epistola Mauricii Imp. ad Childebertum Regem Fr. tom. 1. Hist. Franc. : *Præfatos Legatos vestros suscepimus... atque his, quæ nuntiata ab eis sunt, placidis auribus Intendentes, competens eis dedimus responsum.* [Huc referri possunt variæ Scripturarum locutiones, *Intende mihi, Intende orationi meæ, Intende deprecationem meam, etc.*]

* *Estre Ententiex,* eodem sensu, in Cons. Petri de Font. cap. 21. pag. 118. art. 4 : *Li hons soit Ententiex à toutes les paroles ke on dira en cort. Intendu* vero, pro *Assigné, marqué,* Constitutus, assignatus, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 503 : *Toutesvoies ledit escuier ainsi navrez attendi l'espace de quarente jours ou plus, Intenduz par la coustume du pays à laisser, ainçois que l'on puisse faire contrevengemens. Faire entendant* præterea dixerunt nostri, pro *Faire entendre,* significare, dictis imponere. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. ch. 257 : *Ainsi qu'icelle femme engroississoit, disoit et faisoit Entendant icellui Frobert à l'oncle d'icelle, qu'elle lui sembloit estre ytropite.*

3. **INTENDERE**, Velle, decernere. Thwroczius in Geiza Magno cap. 54 : *Quæsivitque a Salomone, si apud Geisam et Ladislaum essent tam boni Milites. Salomon autem Intendens laudare Hungaros, impræmeditate respondit : Multi sunt, inquiens, etiam multo meliores.* Phrasis, qua etiamnum Galli utimur, [quæque pluries Latine legitur apud Rymerum tom. 2. pag. 322. apud Ludewig. tom. 6. pag. 185. etc. Haud ita absimili ratione Tullius : *Si Antonius quod animo Intenderat, perficere potuisset.* Et Terentius : *Repudio consilium quod primum Intenderam.*]

Intentus, Consilium, animus, mens, nostris *Intention.* Anastasius in Martino PP. *Commoverunt eum, ut de tali hæretico Intentu recederet.* Alii, Codd. habent, *hujus hæresis Intentione.*

¶ Intentum, Eadem notione. *Frustratus Intento,* in Chronico Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 645. *Juxta Intentum,* apud Ludewig. tom. 6. pag. 212.

¶ 4. **INTENDERE**, Intelligere, interpretari, Gall. *Entendre.* Vita S. Catharinæ Senensis, tom. 3. April. pag. 926 : *Prophetarum verba... cum magna reverentia suscipienda sunt semper, et cum discretione Intendenda.*

¶ 5. **INTENDERE**, Existimare, habere. Pactum ann. 1330. apud Ludewig. tom. 5. pag. 552 : *Ut nobis obediant, pareant et Intendant tanquam ipsorum dominum justum.* Gallice : *Qu'ils nous obeissent et nous Regardent comme leur veritable seigneur.*

¶ 6. **INTENDERE**, Tendere, ire, proficisci. Charta ann. 1420 : *De inveniendo unum hominum ad arma, et duos sagittarios ad equitandum, et de Intendendo, ad Alençon.* Altera ann. 1423. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 711 : *De inveniendo unum hominem ad arma, et duos sagittarios ad arma, et post guerram de Intendendo ad Falaise, et apud Caen vigesima die Maii.*

7. **INTENDERE**, Judicio contendere, litigare. Gregor. Tur. lib. 10. cap. 10 : *Cumque uterque in præsentia Regis Intenderent, et Chundo diceret, nunquam a se hæc præsumpta, quæ objiciebantur, etc.*

* 8. **INTENDERE** Alicui de re aliqua, Hanc illi ad suum commodum præbere. Charta ann. 1325. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 750. col. 1 : *Ita tamen quod ipsi cum castro suo Aschawe debeant Intendere domino regi et suis per duos annos continuos... Adjecto quod dominus rex et sui possunt se ad castrum et de castro prædicto contra suos adversarios defendere et juvare.* Vide *Feudum*

receptabile. [** Plura apud Haltaus. voce *Dienstgewærtig.* col. 225.]

* 9. **INTENDERE** Se, Se introducere, Gall. *s'Introduire.* Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 179. col. 2: *In qua alberguaria, si dictum portale apperiretur, inimici domini nostri regis se possent secrete Intendere, et deinde adhitum aliis inimicis domini nostri regis per muros sive per dictum portale dare.*

* A verbo *Tendere* et *Intendere*, iisdem quibus Latini usurparunt notionibus, formatum videtur Gallicum *Téser* et *Entéser*. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 61: *Le mestre artillier leur baillet ars si fors, comme il les pooit Teser.* Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 241: *Icellui Jehan persévérant en sa mauvaise volenté Entésa ledit coustel pour férir ledit Colin.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 74: *Seurvint sur le lieu Jehan le Marostiau de Justines tenant en sa main un baston, appellé hache Danoise, laquelle il Entésa et se efforsa de en férir le suppliant, et quant ledit suppliant vit ladite hache Entésée, doubtant de mort, etc.* Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 12: *La vire ou boujon dont ledit du Quesnoy jouoit et que paravant il avoit Entézé, etc.* Denique aliæ ann. 1479. in Reg. 206. ch. 279: *Le suppliant en son arc bendé qu'il avoit mist une fleche en coche et Enteza sondit arc pour donner crainte à icellui Fauvel; mais ne tira aucunement.* Le Roman *d'Alexandre* MS. part. 2:

Et Porus a pris l'arc, si le va Entésant.

* Hinc *Destéser* et *Détéser*, pro Clavam, contra aliquem ad illum feriendum intentam, aut quodlibet aliud instrumentum, demittere. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 135. ch. 112: *Icellui Jaquemin sailli avant en tenant un gros et pesant baston, appellé fourchier, lequel il leva et Destésa pour férir ledit exposant.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 140. ch. 11: *Icellui Bertaut doubtant que ledit de la Lande ne Détesast et frapast d'icelle massue, etc.* Vide supra *Esmerare.*

Intentio, Contentio, controversia, discordia, lis. Glossæ Basilic. ἰντεντίονα, ἀρχὴν τῆς εἰσαγωγῆς interpretantur. Anonymus in Gestis Constantini Magni: *Intentio orta est in urbe Roma inter Symmachum et Laurentium.* Vetus agrimensor pag. 296: *His enim* (limitibus) *testimonium finium intelleguntur, et agrorum Intentio, et certamen aufertur.* Gregorius Turonensis lib. 9. Hist. cap. 9: *Ut inter terminum utriusque Regni nulla Intentio aut direptio gereretur.* Utuntur S. Ambrosius Epist. 9. 25. Hormisdas PP. in Epistolis non semel, idem Gregorius Tur. lib. 6. cap. 17. Fredegar. in Chron. cap. 72. Præceptum Lud. Pii de Divisione Regni cap. 10. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 2. § 10. Lex Longob. lib. 2. tit. 14. § 1. 26. tit. 21. § 12. tit. 22. § 3. tit. 55. § 10. [** Roth. 153. Liutpr. 145. (6, 92.) 15. (3, 1.) Ludov. P. 2. Roth. 370.] Bracton. lib. 4. tract. 2. cap. 2. veteres Tabulæ apud Ughell. tom. 1. pag. 959. etc. Hinc Itali *Tentione* dicunt, vel *Tenzone*, pro *contentio*, et nostri olim *Tençon*, pro objurgatione, ut *Tencer*, vel *Tancer*, pro *objurgare*, accusare, postremum ab *Intentionare*. Vetus Consuetudo Andegavensis: *Meurtre si est quant l'en tue homme ou femme, de jour ou de nuit, en son lit, ou en autre maniere, pourquoi ce ne soit en meslée, ou sans Tancer, ou sans les deffier.* Vetus Versio Gallica Biblior. Gen. 13: *Facta est rixa* : *Tensons monterent entre les Pasteurs.* Philippus *Mouskes* in Hist. Fr. MS.:

Et si tenoit del Duc grant terre,
Dont il n'avoit Tence ne guerre.

Infra:

Et prist Danfront et Alençon,
Et les garni par Contençon.

Ab *Intentio*, formata vox Intentionare, Litem, *intentionem*, seu controversiam alicui movere, [** in Chart. Longob. ann. 724. apud Brunett. tom. 1. pag. 471. lin. 32.] in veteri Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 301. et in aliis Mathildis Comitissæ ann. 1073. 1079. apud Franciscum Mariam in eadem Mathildi pag. 106. 109. 152. et in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 117. [in Charta ann. 1149. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 407.] Itali *Tentionare* eadem notione dicunt. Matth. Villaneus lib. 3. cap. 78: *Il lor Principi cominciarono a Tentionare del Senato.*

Intentiatum, pro *Intentionatum*, seu controversiæ datum, habetur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 57. Est etiam

Intentio, Accusatio, in Leg. 4. Cod. Th. de Famosis libellis (9, 34.); vel actio, ut l. unic. de Dolo malo, (2, 15.) eod. Cod. et in aliquot Legibus Digest.

¶ Intemptio, Actio. Chartul. S. Vandregesili tom. 2. pag. 1999: *Pronunciavimus dictum Militem in probatione Intemptionis suæ penitus defecisse.*

Intentor, Actor, accusator. Charta eræ 1267. tom. 5. Monarch. Lusitan. pag. 307. v.: *Et qui furtaret, pectet novem, et habeat Intentor duos quiniones.*

¶ 1. **INTENDIMENTUM**, Ital. *Intendimento*, Gall. *Entendement*, Angl. *Intendement*, Mens, intelligentia; Item Fraus, fallacia, dolus, ut supra vox *Ingenium.* Bulla Nicolai III. PP. ann. 1278. apud Rymer. tom. 2. pag. 122: *Si regali Magnificentiæ placeat, ad subveniendum terræ prædictæ absolute, absque Intendimento aliquo, publice ac solemniter, prout tantum Principem decet salutiferæ crucis caractere insigniri, nostri propositi est, et parati sumus Excellentiæ suæ, postquam taliter crucesignatus fuerit, decimam concedere postulatam.*

¶ 2. **INTENDIMENTUM**, Anglis *Intendement*, Intellectus, significatio vocis vel sermonis. Conventiones inter Reges Aragoniæ et Sicil. ann. 1291. apud Rymerum tom. 2. pag. 503: *Tractatum est insuper quod, si præfatus Rex Aragoniæ in prædictis... defecerit, justo impedimento cessante, remoto omni captioso intellectu verborum, ad bonum et rectum Intendimentum... regna et terræ suæ in statum pristinum... relabantur.*

* *Entendement*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1385. ex vol. 7. arestor. parlam. Paris.: *Aucuns haineux du suppliant l'on fait emprisonner pour cause desdittes paroles, voulans par haine aggraver ou sincoper lesdittes paroles et l'Entendement d'icelles.*

* **INTENEBRICATUS**, Tenebricosus, tenebris offusus, Ital. *Intenebrato.* Vetus Interp. Comment. Orig. in Matth. tract. 35: *Iniqui in erroribus Intenebricati tenentur.*

* **INTENIS.** Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Dejun, Prov. jejunus, Intenis.*

* **INTENSITAS**, Intentio. *Liber de Intensitate et extensitate*, in Catalog. Oper. B. Raym. tom. 5. Jun. pag. 699. col. 1.

¶ **INTENTA**, pro *Extenta*, Æstimatio, Codex agrorum vectigalium, in quo æstimantur census et alia hujusmodi, in Chartis Dumbensibus non semel.

* **INTENTABILIS**, Tentationi non obnoxius. Vetus Interp. Comment. Orig. in Matth. tract. 35: *Divinitas Intentabilis erat.* Vide *Intentatilis.*

¶ **INTENTARE** Actionem, Litem intendere, inferre, in Charta ann. 1341. apud Ludewig. tom. 5. pag. 532. Vide *Intendere* 9.

¶ **INTENTATILIS**, Qui non potest tentari. Gloss. Lat. Græc.: *Intentatilis*, ἀπείραστος.

¶ **INTENTATIO** Criminum, Accusatio, apud Tertull. Apolog. cap. 46. Vide *Intendere* 7.

¶ **INTENTATOR**, Qui neminem *tentat* seu sollicitat ad malum: *Deus enim Intentator malorum est; ipse autem neminem tentat*, Jac. 1. 13.

INTENTATUS. Fleta lib. 2. cap. 76. § 6: *Boves debiles et male Intentati, veteresque vaccæ et steriles.*

* 1. **INTENTIO**, Contentio, controversia, accusatio. Vide in *Intendere* 7.

* 2. **INTENTIO**, Actio in jure, qua quis pro re quapiam litem *Intendit.* Arest. ann. 1300. fol. 45. v°.: *Quare petebant procuratores hominum dictarum villarum pronuntiari, quod ad ipsos homines pertineat jus pasturandi bestias suas in dictis nemoribus... Pronuntiatum fuit per curiæ nostræ judicium ipsos homines dictarum villarum Intentionem suam sufficienter probasse. Intendit*, eadem notione, in Stat. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 512: *Tant pour le débat des Intendiz qui sont à vous à accorder, etc.* Vide *Intemptio* post *Intendere* 9.

* 3. **INTENTIO**, Finis, limes, Gall. *Etendue.* Charta ann. 1029. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. Pontif. Leon. Urbevet. part. 1. pag. 174: *Qualiter nos Deo adjuvante canonice diffiniremus Intentionem plebium, quas Aretina ecclesia detinet in Senensi comitatu... Paratus fines suæ ecclesiæ diocesis ostendere et possessionem ecclesiasticam et mundanam ad partem sanctæ Aretinæ ecclesiæ jurare.* [** Contentio de plebibus.]

* 4. **INTENTIO**, Propositum, animus, Gall. *Intention, projet.* Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 24. v°.: *Ne aliquis extraneus, qui non esset de Intentione et Intellectu facti, intraret cameram.* Lit. ann. 1357. ex Chartul. 23. Corb.: *Supertunicale accepit et super suam broetam seu exadum in Intentione de ipsis reddendi et restituendi, si quis eos peteret, posuit.*

* 5. **INTENTIO**, Indicium, Gall. *Indication. De diversis Intentionibus medicorum*, apud Arnald. Villanov.

¶ **INTENTIONARE**, [* Charta ann. 1076. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 186: *Quod si ammodo quolibet modo præsumpserimus molestare, tollere, contendere, vel minuere, intromittere, Intentionare aut per placitum fatigare ausi fuerimus, etc.* Vide in *Intendere* 9.

¶ **INTENTISSIME**, Diligentissime, apud S. Augustinum l. de Moribus Eccl. Cathol. cap. 19. et in Litteris ann. 1523. apud Ludewig. tom. 5. pag. 311.

* *Entencieux*, Intentus, Gall. *Appliqué, occupé*, apud Monstrelet. cap. 47: *Le duc Jean de Bourgongne si estoit moult Entencieux et curieux d'assembler gens de guerre.*

INTENTIVA, διάτονος, in Gloss. Græco-Lat. scil. pars ea Musicæ, quam διάτονον vocant Vitruvius lib. 5. cap. 4. et Martianus Capella lib. 9. cui *Extenta* dicitur.

¶ **INTENTOR**, Actor. Vide *Intendere* 7.

¶ **INTENTUM**, INTENTUS. V. *Intendere* 3.

¶ **INTEPIDUS**, Valde cupidus. Vita S. Winwaloei, tom. 1. Martii pag. 254 : *Infans discendi Intepidus sub unius diei articulo cunctas Latinæ linguæ didicit literas.*

1. **INTER**, pro Tam, quam, phrasis Gallica. Tabularium Abbatiæ Bellilocensis in Lemovicibus Ch. 51. et 140 : *Ut quandiu ego usufructuario teneam, et annis singulis, et tempore messionis, et tempore vindemiæ Inter panem et vinum modicum census persolvam.* Ch. 110 : *Vendo... aliquid de allodo nostro, hoc est, 5. denariatus Inter vineas, et terram, quam comparavit pater meus.* Ch. 126 : *Duodecim denariadas de vinea Inter vineas, et boscum.* Ch. 157 : *De mancipiis vero ad ipsam curtem pertinentibus, sive fugam lapsis, et unde aliunde transgressi sunt, cedo, etc.* Charta ann. 1236. in Probat. Hist. Sabaud.: *Sex modia Inter bladum et vinum ad mensuram de Seduno.* Occurrit præterea in Capitul. Caroli M. pro partibus Saxon. cap. 14. in Vita S. Licinii Episc. Andegav. cap. 4. n. 23. in Vita S. Ruperti Episc. Salisburg. n. 6. Apud Petr. de Vineis lib. 2. Ep. 41. Sanutum pag. 225. etc.
* Testam. Petri de S. Hilar. ann. 1177. ex Bibl. reg. cot. 17 : *Dimitto viginti solidos Melgorienses et sexaginta sol. Melgor. Inter meum corpus procurandum et Missas quæ dicantur pro remissione peccatorum meorum.*

INTER, pro Penes, apud, usurpat Lucifer Calaritanus : *Inter te*, pro Apud te.

¶ INTER CANEM et LUPUM, in Placitis ann. 7. et 24. Eduardi I. Regis Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolexico v. *Inter*, Gall. *Entre chien et loup*, ut jam dictum in *Canis.*

* 2. **INTER**, pro Intra. Inventar MS. thes. Sed. Apost. ann. 1295 : *Item unam cupam... in summitate cujus est unum pomellum de esmalto; Inter autem in fundo est unum esmaltum rotundum.*

✱ **INTERALBICANS.** [Albicans per intervalla. *Plin.* 37. 10. 62. Leucochrysos fit chrysolitho *Interalbicante. Harduin.* ex MSS. emendat: Leucochrysos sicut crystallus albicat.]

¶ **INTERAMNIUS**, INTERAMNUS, Inter amnes situs. Vocem *Interamnus* usurpant Lamprid. in Alexandro Severo cap. 56. et Solinus cap. 32. Glossæ Isidori : *Interamnia chorda, quæ frequentius est inter amnes.* Excerpta : *Interamnia chorda, quæ frequentius est inter amnes itur ultra.* Patet aliquid mendosum esse et superfluum. Sic legerem *Interamnia chora* (a Græco χώρα, locus, regio) *quæ est inter amnes.* Græevius intelligit partem Ægypti inferiorem circa Alexandriam, quæ per excellentiam *Chora* dicitur, ut erudite docuit Harduinus in Geographicis ex nummis illustratis in Κλιβιανῶν.

INTERANEA. Vide *Intrania.*

✱ **INTERAPERIO.** [Adaperio. *Gloss. Philox.*]

¶ **INTERARE**, ab Hispano *Enterar*, Notum facere. Chronic. Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 486 : *Per alias nostras litteras denotavimus vobis inauditum scelus per proditores præsumtum: sed illud ad cautelam vobis providimus seriosius Interare.* [* Si legendum non est, quod puto, *Intimare.* Vide in hac voce.]

¶ **INTERASILIS.** Vide *Interrasilis.*

¶ **INTERATA**, ἐξεντεριςθέντα, *Exenterata*, in Supplemento Antiquarii. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Exinterata* vel *Exenterata.* Vulc.]

✱ **INTERBITO.** [Idem quod intereo, pereo. *Plaut. Most.* 5. 1. 47. Ne illi huc confugere possint, quæstioni quos dabo, Hic ego tibi præsidebo, ne *Interbitat* quæstio. Eadem significatione usurpatur *Perbito* ab eodem *Plauto*, et aliis apud *Non.* 2. 654.]

* **INTERCALARITA**, *La interposicione.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* **INTERCALLIS**, INTERSCALARIS, *Estre, estalon*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Interscalare.*

INTERCAPEDINARE, vox formata ex *Intercapedo*, διάστημα χρόνου, in Gloss. Græc. Lat. Intercapedinem, sive intervallum facere. Ursio in Actis S. Marcelli PP. et Mart. lib. 2. cap. 3 : *Intercapedinante etiam noctis spatio, etc. Intercapedinatam prolixitatem*, dixit Martianus Capella lib. 9. [Fulgentius lib. 1. Myth.: *Intercapedinante pavoris prolixitate.*]

** **INTERCAPITARE**, In capita distribuere. Virgil. Grammat. pag. 5 : *Ut renovatior fiat natura legentis vicissitudinibus librorum suorum frequenter divisa Intercapitant opuscula.*

INTERCAPTIO, διάστημα, in Glossis Græco-Latinis, Intervallum. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar.: *Intercapcio, ambulacrum, etc.* Germ. *Intercapedo.*]

¶ **INTERCAPULUM**, μετάφρενον, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. Pars dorsi inter scapulas seu humeros. [* Leg. *Interscapulum.* Vide *Interscapilium.*]

¶ **INTERCARAXATUS.** V. in *Charaxare.*

1. **INTERCEDERE**, dicebantur Episcopi, cum pro reis, causa cognita, veniam a judicibus postulabant : officium quippe Sacerdotis esse putabant pro iis intervenire : quod si non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii sui, non reportassent. Constitutio Honorii et Theodosii, edita a Sirmondo in Appendice ad Cod. Theodos.: *Eam quoque Sacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medicetur ægros, alat pauperes, consoletur insontes : et cum singulorum causas cognoverit, Interventiones suas apud judicem competentem suo jure moderetur.* Vide Constitutionem sequentem 14. et leg. 15. et 16. Cod. Th. de Pœnis. (9, 40.) De ejusmodi Episcoporum pro reis intercessionibus agit non semel S. Augustinus Ep. 52. 53. 54. 228. 230. lib. 3. contra Crescon. cap. 47. 48. lib. 5. de Civitate Dei cap. 26. Possidius in Vita ejusdem S. August. cap. 20. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. cap. 62. etc.

Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad Ecclesias confugiebant. Concilium Arausic. I. can. 5 : *Eos, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci reverentia et Intercessione defendi.* Adde Concilium Arelat. II. can. 30. et Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 3. § 4. ubi *Intervenire* suadentur Episcopi ac Sacerdotes pro iis, qui ad Ecclesias confugiunt. Vide præterea Avitum Vienn. Epist. 39.

Quibus vero Episcoporum, vel Ecclesiæ intercessione culpæ aut criminis venia a judicibus, aut, si servi essent, a dominis concedebatur, iis canonica ab Ecclesia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros sese ultro spondebant, veniam alias non consecuturi, quod ex Concilio Remensi can. 7. colligitur. Vide *Pœnitentes.* [** De sanctis *Intercedentibus* pro fidelibus vide Glossar. med. Græcit. voce Πρεσβεύειν, col. 1223.]

2. **INTERCEDERE**, Spondere, fidejubere, obligari. Libertates concessæ villæ Montis-brusonis a Guigone Comite Forensi mense Nov. ann. 1223. MSS.: *Item dedit et concessit, ne occasione mutui, vel expleit, vel fidejussionis, vel Intercessionis, aliquid ab aliquo eorum, vel ab aliqua retineat, vel extorqueat aliquo tempore, vel machinetur extorqueri. Item ut ipse non compellat aliquem per se, vel per alium, ut sibi vel alii aliquid mutuet, aut accommodet, vel fidejubeat, vel Intercedat.* Ita usurpant Jurisconsulti, quos adi.

¶ INTERCESSORIO NOMINE OBLIGARI, de sponsore dicitur qui obligatur pro alio, in Statutis Massil. lib. 1. cap. 66.

* **INTERCEDIMENTUM**, Pactum, sponsio, fidejussio, obligatio. Charta Ludov. Bavari imper. ann. 1332. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 770. col. 2 : *Tractatus, placita et Intercedimenta cum eis habita, cum singulis et universis punctis in dictis tractatibus contentis, præsentis scripti patrocinio perpetue valituro roborantes approbamus, etc.* Vide *Intercedere* 2.

¶ **INTERCEPTIO**, INTERCEPTURA. Vide *Intercipere.*

¶ **INTERCESSIO.** Homagium Arti Comitis Britanniæ præstitum Regi Franciæ ann. 1202 : *Diffidavit Johannem Regem Angliæ pro Intercessionibus, quas ei fecerat de ultima guerra.* Sed procul dubio legendum *Interceptionibus*, Aggressionibus. Vide mox in *Intercipere.*

* 1. **INTERCESSOR**, Præs, sponsor, fidejussor, Gall. *Caution, répondant.* Lit. Joan. XXII. PP. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Personcont. Hist. Sicul. part. 3. pag. 281 : *Prius conveniendum esse principalem, quam Intercessorem.* Stat. Avenion. Mss. fol. 22. r° : *Omnes autem dilationes supradictas fidejussoribus et omnibus aliis Intercessoribus in omnibus prædictis casibus duplicamus. Fidejussores et alii Intercessores ad tenenda ostagia nullatenus compellantur.* Vide *Intercedere* 2.

* 2. **INTERCESSOR**, βραβευτής. addit Reg. *Dispensator. Intercedo*, βραβεύω. addit Reg. *Ministro, guberno.* Ita Castigat. in utrumque Glossar. Vide *Intercessores* 1.

1. **INTERCESSORES**, dicuntur Episcopi, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis esset, qui hodie *Administratores*, quod forte vacantem cathedram illiusque possessionem adirent. *Intercessores* enim Latini διαδόχους τῆς οὐσίας vocabant, ut est in veteribus Glossis, in quibus etiam *Intercessio*, redditur, προσέλευσις τῆς οὐσίας, aditio hæreditatis. Concilium Carthaginense V. aliis III. can. 8 : *Constitutum est, ut nulli Intercessori licitum sit cathedram, cui Intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus, retinere, sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quod si neglexerit, anno exempto Interventor alius tribuatur.* Quæ totidem verbis habentur in Concilio Carthag. VII. sub Bonifacio et Celestino PP. can. 41. et in Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 89. [** 120.] At qui *Intercessor*, vel *Interventor* hic dicitur, μεσίτης vocatur in Canon. Eccl. Africanæ can. 74. in Epigraphe vero canonis, ἐπίσκοπος ἐπιξενούμενος, his verbis : περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ἐπιξενούμενον καθέζεσθαι ἐν τῇ καθέδρᾳ ἐπιξενοῦται. Vide *Interventor.*

[** et Glossar. med. Græcit. voce Μεσίτης, col. 911.]

2. **INTERCESSORES**, Executores, qui a Rectoribus Provinciarum dabantur, præsertim ad exigenda debita fiscalia et publicas functiones, ut leg. 1. Cod. Th. de Pignor. (2, 30.) ad quam consulendus Jac. Gothofredus. Vett. Glossæ : *Intercessor*, ἐκβιβαστής.

INTERCHARAXARE, Interlineare. Hincmarus Laudunensis, in Concilio Dusiacensi I. part. 2. cap. 17. et tom. 2. Opusc. Remensis pag. 351 : *Si vitio scriptoris prodetrectem, quod est dissimulem, vel differam, detractem, quod valde tractem, non ab re accipi potest, Intercharaxatum non fuit.*

¶ **INTERCIARE**. Vide *Intertiare*.

* **INTERCIATORIA**, Ornamenti muliebris species. Contract. matrim. ann. 1358. apud Salern.: *Interciatoriam unam de perlis pro unciis triginta.* Vide infra *Intrezatorium*.

* **INTERCIDIVUS**, Interveniens. Charta ann. 1209. in Chartul. Clarifont. ch. 126 : *Cujus compositionis formam ne tractu temporis Intercidivæ contentionis scrupulum deveniret, redigere curavimus in scripturam.*

¶ **INTERCILIUM** *est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est.* Isid. lib. 1. Orig. cap. 1. Gloss. Lat. Gr.: *Intercilium*, μεσόφρυον in aliis perperam, μεσόφρενον. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Intercilium, Entreil, entre sorcil.*

INTERCIPERE, Aggredi, usurpare, occupare, vel contra pactum quidpiam agere : ex Gall. *Entreprendre.* Charta Joannis de Valeriaco ann. 1218. in Tabulario Campan.: *Qui si, quod absit, Interciperent contra prædicta, per fidem suam tenerent captionem apud Trecas, usque dum, quod Interciperent, esset emendatum.* Alia Hugonis primogeniti Regitestensis Comitis ann. 1221. ibid.: *Si vero... ex parte prædicta sit aliquid Interceptum.* Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 85 : *Quod si idem R. vel hæres suus Interciperet contra nos et hæredes nostros, et non emendaret per judicium Curiæ nostræ, etc.*

INTERCEPTIO, Aggressio, *Entreprise.* Hist. Episcoporum Autissiodor. cap. 58. pag. 474 : *Interceptionibus circunstantium in manu potenti resistens, etc.* Adde pag. 484. Charta Ludovici VII. Reg. Franc. ann. 1225. in Hist. Comitum Pontivensium pag. 152 : *Nobis supplicavit, ut filios et filias quos susceperat a Simone fratre Renaldi Comitis Boloniæ, post Interceptiones, quas idem Simon fecerat adversus genitorem nostrum, maternæ restituere mus successioni, etc.* Vide *Interprendere.*

INTERCEPTURA, Eadem notione. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. ann. 1231 : *Ad hoc sciendum, quod de omnibus Intercepturis, quas Major noster imponeret alicui, ille, qui maneret in nostra justitia, poterit escondire se per septem, vel per unum.*

¶ **INTERCISI** DIES, Partim festi, partim profesti, apud Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 16. et Varronem de Lingua Lat. lib. 5. cap. 4.

¶ **INTERCISIMEN**, διακοπή, *Intercisio*, in Supplemento Antiquarii.

INTERCISIO, Injuria. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 110. § 1. [** 141.]: *Ut si aliquam injuriam aut opprobrium, aut plagas, aut feritas, aut mortem ibi acceperint, nihil ad ipsas mulieres aut viros, vel mundoaldos earum, componatur illi, qui se defendendum eis aliquam fecerit læsionem, aut Intercisionem.* Vide *Incisio* et *Impartitio.*

INTERCLAUSURA, Gall. *Enchassure.* Matthæus Paris ann. 1249 : *Fabricato elegantissime ex auro et argento, insertis gemmis et crystallinis Interclausuris adaptatis feretro, iterato translatum est venerabile corpus B. Edmundi, etc.*

¶ **INTERCLINARE**, Joan. de Janua, *Inter aliqua clinare*, (*Intercliner*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.) *unde Interclinis et Interclinus.* Ambrosius sive quis alius in Egesipp. *Civitas Interclina rupibus.*

INTERCLUSUS, [Inclusus, insertus, Gall. *Inclus.* Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 44 : *Interclusam quidem in eisdem litteris recepimus formam litterarum, quas, etc.*] Vide *Inclusor.*

* Nostris vero *Entrecloz*, idem quod *Entrebaillé*, Hiscens, Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 175 : *Duquel hostel le suppliant trouva l'uis Entrecloz et n'y avoit personne dedans.*

INTERCOLUMNIUM, *Illud, quod ponitur inter columnas, spatium quod dividit eas*, Joanni de Janua. In. 3. Reg. cap. 7. ubi dicitur, *Media Intercolumnia quadrata non rotunda*, ait Glossa, *media intercolumnia* dici *tabulam superiorem, quæ, sicut alia quadrata erat, similique sculptura, et in summitate sui habebat rotunditatem unius, et dimidii cubiti, in qua lucerna ponebatur* Gloss. Græc. Lat.: Μεσόστυλον, *Intercolumnium.* MS. Codex habet μεσόστηλον. Lex 45. Cod. Th. de Operib. publ. (15, 1.) : *Omnibus tabulatis, tam his quæ Intercolumniis adfixa sunt, quam his quæ superiores porticus dividunt, ad formam pristinam civitatis habitus revocetur.* Utitur Cicero 1. in Verrem, S. Hieron. in cap. 40. Ezechiel. ut et Vitruvius lib. 3. cap. 1. lib. 4. cap. 3. lib. 5. cap. 1. 9. Vide Philandrum ad lib. 4. cap. 3.

¶ **INTERCOMMUNICARE**, Una communicare, vocare se vicissim in partem omnium, Gall. *s'Entrecommuniquer.* Conventio Henrici IV. Angl. Regis ann. 1401. apud Rymer. tom. 8. pag. 192 : *Ibidem morari, mercari, mercandisas licitas exercere, negotiari et Intercommunicare.*

¶ INTERCOMMUNICATIO, Mutua et reciproca communicatio. *De Intercommunicationibus inter nos et subditos nostros*, in Litteris ejusd. Reg. ann. 1406. laudati tom. pag. 458.

✱ **INTERCONCILIO**. [Idem ac concilio, id est benevolum reddo. *Quintil.* 12. 10. *a med.* Sive aliud *Interconciliandi* videtur præstare officium.]

¶ **INTERCONFINIUM**, *Terminus vel locus inter duos fines existens.* Joan. de Janua. *Entre deux fins*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ **INTERCOPULARE**, Conjungere. Miracula S. Lifardi, tom. 1. Junii pag. 305 : *Crura eorum duabus magnis trabibus Intercopulatis et ad usum hujusmodi tormenti aptatis, arctissime constrinxit.*

✱ **INTERCREATUS**. [Ab *inter*, et *creatus*, intra generatus. *Cœl. Aurel.* 5. *Tard.* 1. *ante med.* Denique augmento passionis *Intercreatus* humor in saniem transit.]

INTERCURSUS, Gallice *Entrecours* : Pactum mutuum inter dominos, ratione cujus servi aut ancillæ, seu viri et feminæ servituti obnoxii, qui in alterutrius dominio domicilium eligunt, aut sedem figunt, vel nuptias contrahunt, ejus sunt domini, cui subjacet domus, atque adeo eorum liberi. Ita Consuetudo Vitriacensis art. 78. 79. Charta ann. 1190. apud Perardum in Burgundicis : *Talem inter nos et ipsos firmavimus Intercursum, ut si homo eorum feminam Templariorum de Buris acceperit in uxorem, et femina et hæredes ex ea, illorum erunt. Similiter et si homo Templariorum feminam monachorum duxerit, et femina et hæredes Templariorum erunt.* Vide eumdem pag. 324 [et Bullam Alexandri III. PP. apud D. *Calmet* tom. 2. Hist. Lotharingiæ col. CCCLXXXIII.] Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1205. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 87 : *De mutuo Intercursu hominum seu feminarum, utpote cum homines seu feminæ vadunt de una terra in aliam, etc.* Charta ann. 1295. in Probat. Hist. Castilioneæ pag. 196 : *Et est assavoir, que li Entrecours, qui estoit des fames et des hommes le Roy, et des hommes et des fames de l'Eglise de Resbais et de Jorre, avant ledit eschange, demorront en la menerre qu'il estoit au temps le Roy : sauf ce que les fames que cils de cette franchise prendront de l'Eglise de Jorre et de Rabays, seront de celte franchise.*

☞ Alterum *Intercursus* effectum declarat Charta Adelinæ Abbatissæ Polengii ann. 1215. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. 1023 : *Notum facimus quod talis Intercursus est inter homines nostros et homines venerabilis Patris nostri Lingonensis Episcopi. Quod homines nostri tenebant hereditatem suam, ubicunque sint, super Episcopum ; et homines Episcopi similiter, ubicumque sint, super nos.* Hoc est, homines Episcopi in nostro territorio, et nostri in territorio Episcopi, percipient fructus et hæreditates sibi obvenientes, in utrovis habitent territorio. Vide D. *Brussel* laudati Tractatus lib. 3. cap. 20. et infra *Percursus.*

¶ INTERCURSUS MERCIUM, Mutuum commercium, liberum et pacto confirmatum, apud Rymer. tom. 13. pag. 527. et alibi non semel.

* INTERCURSUS PROSECUTÆ DECIMARUM, Pactum inter dominos, ratione cujus dimidiam partem decimarum percipiunt ex agris a suis subditis in alieno territorio cultis. Charta ann. 1310. ex Chartul. S. Vinc. Laudun.: *Cum controversia verteretur... super Intercursu prosecutæ decimarum villæ et territorii de Chevregni... Diffiniverunt in hunc modum, videlicet quod Intercursus prosecutæ decimarum locum habeat inter territoria prædicta, qualitercumque colantur terræ, sive... cum equis sive cum bessa.... videlicet quilibet dimidiam partem decimæ terrarum prædictarum ratione prosecutæ habebit.* Vide infra *Prosecuta.*

* **INTERCUTIA**, *Rivet*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 7679. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684 : *Intercutium, Rivet de soule.* Leg. *Souler*, pro *Soulier.*

✱ **INTERCUTIUM**. [« *Intercutium*, rivet. (Gloss. Lat. Gall. Bibl. Insul. E. 36. XV. s.) »]

✱ **INTERDATUS**, [*Lucret.* 4. 866. Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus, Et recreet vires *Interdatus. h. e.* interjecto convenienti temporis spatio datus : vel, inter corporeos meatus divisus.]

INTERDIA, μέσον ἡμέρας, in Glossis Gr. Lat.

¶ **INTERDIANUS**, Medialis, diurnus. Cæl. Aurel. lib. 3. Tard. cap. 7 : *Post Interdianum cibum deambulatio, etc.*

INTERDIARIUS, ἡμεροκλέπτης, in Gloss. Lat. Gr. qui interdiu furatur. Vide Cujac. lib. 11. Obs. cap. 27.

* **INTERDICCIO**, pro *Jurisdiccio*, ut monuit D. *Secousse*, in Charta ann. 1350.

tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 37. art. 1.

¶ **INTERDICIUM** PORCI, Porci mactatio, seu jus quod viario ob id exsolvebatur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 183 : *Thomas præfectus Willini Consulis de Pontiaco accepit per vim de vicaria de terra S. Lenogisili quatuor nummos, scilicet Interdicium cujusdam porci, quem emerant Lazari qui morabantur in ea terra,... quos nummos requisierunt Monachi, et non potuerunt habere, donec clamorem facerent ad Consulem. Sed Consul jussit nummos reddere per rectum judicium ; sicque Monachi habent suam vicariam quietam.*

INTERDICTUM, dicitur generalis excommunicatio, quæ fertur in provinciam, vel villam, aut castrum, cap. 17. de Verbor. significat. de cujus origine ac antiquitate scitu digna commentatur vir doctissimus Monspeliensis Episcopus ad Epist. 72. Innocentii III. lib. 14. Concilium Lemovicense ann. 1031. sess. 2 : *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione : eo videlicet modo, ut nemo, nisi Clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut infans a bimatu et infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum Officium per omnes Ecclesias latenter agatur, et baptismus petentibus tribuatur. Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, et omnes proni in faciem preces pro tribulatione et pace fundant. Pœnitentia et Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Ecclesias, sicut in Parasceve, nudentur : et cruces et ornamenta abscondantur, quia signum luctus et tristitiæ omnibus est. Ad Missas tantum, quas unusquisque Sacerdotum januis Ecclesiarum obseratis fecerit, altaria induantur, et iterum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat. Nemo alteri osculum det, nemo Clericorum aut Laicorum, vel habitantium, vel transeuntium, in toto Lemovicino carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in Quadragesima vesci licitum est. Nemo Laicorum aut Clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti Principes, capita populorum, per omnia sancto obediant Concilio.* In interdictis denudata etiam altaria, prostratas cruces ad terram, et reliquias Sanctorum, et inversa cymbala, docent Synodi aliquot Landavenses in Conciliis Anglicanis post Leges Ecclesiasticas Alvredi Regis descriptæ.

Exstat alia formula interdicti in Codice MS. Bellovacensis Ecclesiæ Capit. Caroli M : *In Christi nomine ego Hildegarius Episcopus* (Bellovacensis) *ex parte Patris, et Filii, et Spiritus sancti et ex parte S. Petri Apostolorum Principis, et ex nostra parte excommunicamus et interdicimus hanc Ecclesiam, et omnes Capellas, ad illam aspicientes, ut nullus habeat licentiam Dei omnipotentis, et S. Petri Apostolorum Principis, ab hac die in antea Missam cantare, nec audire, nec ullo modo divinum officium ministrare, nec decimam Dei omnipotentis accipere, nisi per nostram licentiam : et quicunque contra hæc interdicta, aut Missam cantare, vel audire, vel in aliquo loco divinum officium ministrare, aut decimam Dei omnipotentis accipere præsumpserit, ex parte Dei Patris omnipotentis, et Filii, et Spiritus sancti, et ex parte sancti Petri, atque Sanctorum omnium sit excommunicatus, et maledictus, et a consortio Christianorum segregatus, et a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ, ubi fit remissio peccatorum, separatus, et sit anathema maranatha usque in finem sæculi cum diabolis in inferno. Fiat, fiat, fiat, Amen.* Sub Ludovico VII. *Innocentius PP. gladium Ecclesiasticum in ultionem exerens, per omne Regis dominium divini celebrationem officii Interdixit*, in Chronico Mauriniacensi pag. 387. Knyghton ann. 1208 : *Papa sententiam excommunicationis tulit in eum* (Joannem Regem Angl.) *et in omnes fautores, et totam terram Anglicanam supposuit Interdicto ; incœpitque hoc interdictum generale a prima Dominica Passionis Domini anno* 1208. *et duravit sex annis continuis et uno mense, nilque fiebat in sancta matre Ecclesia, nisi parvulorum baptisma, et confessiones morientium.* Adde Epist. 16. ex Sugerianis, et Ivonem Carnot. Epist. 50. Instituit autem Bonifacius VIII. PP. ut non obstante interdicto Ecclesiastico in quatuor Festivitatibus divina celebrari possent, quibus festum Corporis Christi adjecit Urbanus VI. ut est in magno Chronico Belgico ann. 1389.

⁜ Nostris alias *Entredit.* Charta Guid. episc. Lingon. ann. 1262. ex Chartul. Campan. fol. 208. col. 1 : *Nos à la requeste doudit roy ou de son certain commendemant, après nostre amonestemant de quarente jors escuménissiens les persones et missiens lor terre Entredit, autretant qu'il fuissient retrez audites convenances.* Alia Mariæ dom. Montis-mirab. eod. ann. ibid. fol. 341. v°. col. 2 : *Nos depuis enavant fessiens et porchassiens par quelque maniere parcoi nos fussiemes rassolt, ou li Entredis rapalez, ou les sentences relaschiés.*

¶ **INTERDIES**, δι' ἡμέραν, *Interdiu*, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

INTERDIGITIUM. Gloss. vet. cap. de Membris humanis : *Interdita*, μεσοδάκτυλα. Leg. *Interdigitia*. Marcellus Empir. cap. 34 : *Interdigitia sanat cera in oleo Cyprino remissa et imposita.*

⁎ **INTERDIUS**, [Idem quod interdiu, apud *Plaut. Aul.* 1. 1. 33. Pervigilat noctes totas : tum autem *Interdius*, Quasi claudus sutor, domi sedet totos dies. *Id. Most.* 2. 2. 14.]

¶ **INTERDONATIO**, Donatio mutua, qualis fit inter conjuges, Gall. *Don mutuel.* Exstat apud Marculfum lib. 2. formul. 7 : *Charta Interdonationis inter viro et femina de eorum res.*

⁎ **INTERDUATIM**, [et Interatim, dicebant antiqui, quod nunc *interdum*, et *interim. Festus.* Hinc *Plaut. Truc.* 4. 4. 29. Id quoque *Interduatim* nomen commemorabitur. Al. leg. *interim futatim.*]

INTERDUCIÆ, Induciæ, intervallum temporis. Epist. 46. inter Epistolas S. Bonifacii Archiep. Moguntini : *Quamvis per interducias temporum corporali præsentia secernamur.* Ubi *interduciæ temporum*, dicuntur *intervalla temporum*, in Epist. 68.

INTERDUM, pro Interim. Paschasius Radbertus in Walæ Abbat. Corbeiensis Epitaphio lib. 2. cap. 1 : *Sed quia Interdum Severus ingressus est felix viam universæ terræ, etc.* Utitur rursum cap. 14. Utuntur præterea Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8. § 11. et lib. 5. Capitul. cap. 35. Inprimis notandus locus ex Charta Caroli C. ex Tabular. S. Cyrici Nivern. num. 2 : *Post mortem vero illorum absque ulla contradictione ad eumdem locum perveniant. Interdum namque vestituram, nonas, et decimas ipsa Ecclesia inde recipiat.*

⁜ Quod varie nostri reddiderunt. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 204 : *Ainsi que l'exposant tenoit ledit Jehan, il dist : Laisse moi aler, il me tuera Entretant que tu me tiens.* Froissart. vol. 1. cap. 19 : *Entandis aucuns des compaignons Anglois monterent sur leurs chevaux, etc. Endementiers*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. ch. 225 : *Advint que Endementiers que ledit Taupin jouoit, etc. Entrementiers*, in Cons. Petri de Font. cap. 17. art. 4. pag. 107. *Entrues*, in Poem. *du Riche homme et du Ladre* Ms. :

D'autre gent parler me convient
Entrues que d'iaus il me souvient.

⁎ **INTERDUO**, [Pro interdo, idem fere ac do, æstimo, facio. *Plaut. Capt.* 3. 5. 36. Dum pereat, nihil *Interduo. Id. Trin.* 4. 2. 152.]

INTER DUOS, Interjectum spatium, Gall. *Entredeux.* Chrodegangus in Regula Canonicor. cap. 8. et novæ Edit. 22 : *Quando Clerus una aut bina vice in die refecit, accipiat a minore usque ad maximum quatuor libras panis, et quando bis in die reficit : pulmentum vero ad sextam, unam ministrationem de carne Inter duos. Et si cibaria alia una accipient, et cibaria non habeant, tunc duas ministrationes de carne habeant. Ad cœnam autem, aut unam ministrationem Inter duos, aut cibaria alia habeant.*

⁎ **INTEREMPTIBILIS**, [Qui interimi potest. *Tertull.* 3. *advers. Marcion.* 6. Non eas scripturas evolvam, quæ *Interemptibilem* Christum edicentes utique et ignorabilem affirmant.

⁜ **INTERENA**, *La corda de nave, o de rete.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

1. **INTERESSE**, Usura, fœnus, quod ultra sortem solvitur, vel quod quanti alicujus interest : Gall. *Interest.* Matthæus Paris pag. 612 : *Propter usuras, pœnas, et Interesse non minima suscipiebant incrementa.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1229. apud Perardum pag. 299 : *Volo et concedo, quod carta, quam Odo pater meus fecit de Interessis Episcopi Lingonensis et Ducis Burgundiæ distinguendo apud Castellionem et in pertinentiis stabilita sit et firma.* [Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280 : *Si usurarius multa cum fœnore lucratus est, de rigore juris talia lucra restituere tenetur, sicut et fur vel raptor, inter quos ipse enumeratur : quia tamen qui nimis emungit, sanguinem elicit, visum est sapientioribus in hoc casu sufficere debitori, si sortem et sumptus et moderatum Interesse duntaxat et non talia lucra recuperet; quia hoc esset suum repetere cum usuris. Expensæ, sumptus, damna et interesse* frequentius occurrunt, præsertim in judiciis, Gall. *Dommages et Interets* ; quibus verbis et damnum illatum, et lucrum inde cessans indicantur. Vide Acherium tom. 8. Spicil. pag. 279. Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 319. Martenium tom. 7. Ampliss. Collect. col. 303. D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 240. etc.]

⁜ Nostris, *Intérest*, Pretium rei alicujus sonat. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 19 : *Lequel suppliant prist un gobelet d'argent, lequel il ploia ou froissa entre ses mains ;... laquelle froisseure ledit suppliant congnut avoir faicte, et en rendist au tavernier son Intérest.* Sensu opposito, pro Incommodo scilicet et damno, occurrit in aliis Lit. ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 321 : *Icelle Katherine dist à Alips qu'elle n'estoit pas saige de soy esjouir de l'Intérest et desplaisir de son pere.*

⁜ 2. **INTERESSE**, Quod clericis, qui di-

vinis intersunt officiis, distribuitur. Charta Inger. de Marign. pro fundat. eccl. colleg. Escoiarum ann. 1310. in Reg. Phil. Pulcr. ch. 63. ex Cod. reg. 9607. 3 : _Qui Matutinis intererit a principio de_ Gloria _de_ Venite _usque in finem, unum panem quatuor denariorum Paris. recipiet... Si aliquis canonicus Matutinis, deficeret, Interesse panis, quem amittet ob defectum hujusmodi, distribueretur aliis, qui præsentes adessent._ Vide _Interessentiæ_ in _Interessens._

¶ **INTERESSENS,** Qui interest seu præsens est. Occurrit apud Lobinellum in Hist. Paris. tom. 3. pag. 603. col. 1. in Actis SS. Martii tom. 2. pag. 600. Maii tom. 2. pag. 597. Conciliis Hisp. tom. 4. pag. 146. et alibi. _Ad Interessendum Missæ,_ in Bullario Carmel. pag. 411. col. 1.

¶ INTERESSENTIÆ, Quod Clericis divinis _Interessentibus_ distribuitur. Concil. Mexican. ann. 1585. inter Hisp. tom. 4. pag. 407 : _Quamdiu aliquis Præbendatus prædicta requie usus fuerit, Interessentiis, obventionibus, anniversariis et manualibus, quæ non nisi vere et corporaliter præsentibus et residentibus dentur.... careat._

¶ INTERESSOR, Socius. Acta S. Cononis, tom. 7. Maii pag. 6 : _Qui dæmonum quidem erat insecutor idolorum maledictorum, sanctorum Martyrum Interessor._

INTERFARI, INTERFATUS, in Collatione 1. Carthagin. cap. 10. et alibi.

INTERFECTIBILIS, Qui interficere potest. Apuleius lib. de Virtutib. herbar. cap. 87. de Ruta hortensi : _Memorant etiam ad Olcymum fluvium appellari viperalem, eo quod Interfectibilis earum comprobetur._

✱ **INTERFECTIVUS,** [Letalis, _mortale._ Ut _Interfectivus_ morbus, apud _Cæl. Aurel. præf._ et 5. _Tard._ 10.]

¶ **INTERFECTOR,** Qui percutit, vulnerat. Fragm. Synodi Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 6: _Sanguis Presbyteri qui ad terram effunditur donec collyrium suffert, manus Interfectoris abscindatur, vel dimidium_ VII. _ancillarum reddat, si de industria... si ad terram non perveniat, percussor ancillam reddat._

¶ **INTERFEMINEUM,** Inguen. Miracula S. Bennonis tom. 3. Junii pag. 185 : _Muliercula.... ad Interfemineum inflata, voto facto, curatur._ Vide mox _Interfemus._

INTERFEMUS, μεσομηρίον, in Gloss. Gr. Lat. Infra Μηρός, _Femus._ Eadem notione _Interfemineum_ dixit Apuleius in Apologia, pro τὸ γυναικεῖον. In Pœnitentiali Egberti Archiep. Eborac. pag. 17 : _De sortilegio, de sodomitico, de Interfemore, de intergo, etc._ Sed de hujus vocis notione, vide in _Nubere retro._

INTERFESSUS. _Infatigabilis._ Papias.

INTERFINES, μεθορία, in Gloss. Græc. Latinis.

¶ 1. **INTERFINIUM.** Instrum. ann. 1341. apud Rymer. tom. 5. pag. 259 : _In qua archa reperientes monetas infrascriptas, in saccis lineis seu pochiis repositas, certisque cedulis superscriptas :_ 1°. _viz. quindecies centum et tresdecim duplicis auri. Item novies centum et duo scuta auri in eodem sacco, cum Interfinio modico..... Item, tresdecim coronas auri et duas agnas auri in eodem sacco, cum Interfinio ligaturarum._

* 2. **INTERFINIUM,** _Lo termine tra doy flume,_ in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* **INTERFODERE,** Fodere, terram ligone versare. Stat. ann. 1329. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 65. col. 2 : _Item omnis brasserius, qui se ad diem vel ejus operas locat,... non accipiat.... per diem nisi xij. denarios Turonenses,... et garciones qui Interfodunt, vj. denarios ; et seclaterces v. denarios._ Nisi sit pro _Interfundunt,_ Gall. _Qui arrosent._

* **INTERFORE,** pro Interesse. Vita S. Willib. tom. 2. Jul. pag. 502. col. 2 : _Qualiter illorum faustis Interfore possit familiaris vitæ disciplinis._ Vide _Fore._

¶ **INTERFUGIUM,** Effugium, tergiversatio, Gall. _Subterfuge._ Consuetud. Brageraci art. 45 : _Si vero præsens sit dictus emptor et dilationes per Interfugia quæcumque sibi dari et concedi petierit, ad hoc Bajulus ad eum non admittat._

✱ **INTERGARRITUS,** [Inter aliqua garritus, garriendo interpositus, effutitus. _Apul. Apolog._ Dein pauculis verbis _Intergarritis,_ etc. Al. leg. _interganntis,_ simili sane sententia, sed prius præstat.]

¶ **INTERGERE,** Abstergere. Supplementum Antiquarii : _Interget,_ ἀπομάσσει.

¶ **INTERGERIES** PARIES, τοῖχος ὁ δύο διορίζων, in Glossis, Paries interjectus, medius. Forte legendum _Intergerinus paries._ Festus : _Intergerini parietes dicuntur, qui inter confines struuntur et quasi intergeruntur._ Vide Lexicon Martinii.

* Nostris, _Entremoien,_ Sepimentum fabrile, cratitius paries, vulgo _Cloison._ Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 69 : _Le suppliant rompit de plain jour l'Entremoien du grenier, et illec print furtivement deux sextiers de seigle._

¶ **INTERIA,** _Intestina ; unde Interici, qui dissolutionem patiuntur ventris secundum Papiam._ Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman.: _Interia, Entrailles._ Vide _Enteria._

¶ **INTERIBI,** _Interim, interea, in illo loco,_ Joh. de Janua ; _Entrela,_ in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

✱ **INTERIBILIS,** [Qui interire potest, mortalis. _Tertull. advers. Hermog._ 34. _ad fin._ Nihil Deus _Interibile_ fecisset. _Arnob._ 2. _p._ 65. Animæ passivæ atque _Interibiles._]

¶ **INTERJECTIO,** Pactum, conventum, ut videtur, [* seu pacti conditio.] Promissio Casimiri Regis ann. 1335. apud Ludewig. tom. 5. pag. 597 : _Promittimus, quod si fortasse, quod absit, aliquem vel aliquos ex nostris ipsas treugas vel earum Interjectiones et conditiones violare... contingat, etc._

¶ **INTERIM.** Sic dicta est Caroli V. Imp. _Declaratio Religionis, qua constituit exercitium Religionis, quale Interim esse debeat in Imperio Romano, usque ad definitionem concilii generalis, publicata et promulgata, et a Statibus Imperii acceptata in Comitiis Augustæ_ XV. _Maii an._ 1548. Declaratio hæc, quam inter Constitutiones Imperiales refert Goldastus pag. 107. Catholicis perinde ac Lutheranis odiosa fuit ; quia dum plures Ecclesiæ Catholicæ ritus et antiqua dogmata retinet, Presbyteris nuptias concedit, et laicis communionem sub utraque specie permittit.

* Hinc _Interemistæ_ appellati, qui hanc Caroli V. constitutionem amplexati sunt. Vide Acta Liter. Struvii fascic. 4. pag. 45. tom. 1.

¶ 1. **INTERINARE,** Ratum habere, approbare, Practicis nostris _Enteriner._ Regestum conclusionum Capituli Meld. ann. 1542 : _Interinando requestam per magistros et gubernatores domus Dei._

¶ INTERINAMENTUM, Ratihabitio, approbatio, Gall. _Enterinement. Interinamentum supplicationum,_ in Charta ann. 1559. inter Privilegia Equitum S. Johannis Hierosol. pag. 254.

¶ INTERINATIO, Eadem notione, in Enumeratione jurium castri Auzeti ann. 1394. ex Camera Comput. Provinciæ Regesto _Armorum_ fol. 70.

* _Intérinence,_ in Charta ann. 1455. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1675. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 315. v° : _Processus factus super Interinatione appunctuamenti facti inter regem et dom. Mathæum de Fuxo comitem Convenarum super dicto comitatu. De anno_ 1447. Vide in _Interinare_ 1.

* 2. **INTERINARE,** Spondere, fidejubere, vadem dare, nostris etiam alias _Entériner._ Charta Nic. episc. Andegav. ann. 1275. in Chartul. priorat. de Guilcio fol. 52. v° : _Nec poterunt tenere placita... de aliquo qui caperetur, arrestaretur aut Interinaretur, seu fust Entériné, in feodis aut dominiis ipsorum._

* Hinc _Enterinance,_ Cautio, auctoritas, sponsio, in Charta ann. 1300. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 132. v°. col. 2 : _Ne seront tenuz de faire nul gariment ne Entérinance à nous Guillaume Larcevesque, ne à nos hoirs,... mes que des deptes desqueles i nous doivent acquiter et garir._ Vide infra _Intercessor_ 1.

¶ **INTERINIMENTUM,** ab _Interinire,_ Partium coram judice certamen mutuum, in lege 4. tit. de Rescript.

* **INTERINSILIS,** _Entrepassable_ vel _Entérinsable._ Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Quod de filis, quæ tramæ interseruntur, intelligi potest.

¶ **INTERINSTITUTIO,** Additio, ut videtur, portioni hæredis instituti. Testamentum Armandi _d'Alegre_ ann. 1263. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1115 : _Alazais vero filiam meam... instituo in heredem in quingentis libris Viennensibus, et in quindecim libris ejusdem monetæ censualibus... et amplius dono eidem nomine Interinstitutionis centum solidos dictæ monetæ semel tantum solvendos eidem._

* **INTERIO,** _Pulpa,_ in Gloss. ad Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 129 : _Item aliud mirabile faciens ad multa, cardamomo ex Interionis semine est, etc._

¶ **INTERIORA,** Mysteria, ut conjecto. Privilegium Alexandri II. PP. pro Monasterio Pinnatensi apud Mabillon. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 42 : _Accepimus in partibus Hispaniæ, catholicæ fidei unitatem a sua plenitudine declinasse, et pene omnes ab ecclesiastica disciplina et divinorum cultu Interiorum aberasse._

¶ 1. **INTERIORITAS,** Locus interior. Guibertus lib. 4. de Pigneribus Sanctorum cap. 8 : _Cœlum, id est superior illa pars triplicis machinæ, quæ et ob digniorem sui partem sedes Dei appellatur, nihil aliud est quam spiritualis Interioritas ista, in qua hac si extra mundum istum regnare se Dominus perhibet, etc._

* 2. **INTERIORITAS,** Intima animæ dispositio, Gall. _Intérieur._ Guibert. prol. in Abdiam proph. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 639. col. 1 : _Contemplatio plane quæ Deo videndo inhiat, hoc tempore raris valde conceditur. Illa vero quæ super Interioritatis discretione se exercet, nulli fere, si sanum sapiat, de populo denegatur._

¶ **INTERIRE,** Infundere. Papias : _Intereo, Infundo, Interitum, Infusum._

* **INTERITUS,** Mulcta, quæ domino competit ex homicidio, seu pro jurisdictione et cognitione ejusdem. Inquisit. ann. 1233. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : _Item dicit quod curia habet in Nursia pro medietate banna, follias,_

salaria et omnem Interitum, quem habet ipsa communitas. Vide in *Morth.*

INTERLAQUEATUS, Interpositus, interjectus, illigatus, ex Gallico *Entrelassé.* Monasticum Anglicanum tom. 3. pag. 310 : *Unum vas argenteum ad aquam benedictam, cum opere levato de imaginibus, et Interlaqueato vineis, etc.* Adde pag. 315. 320. etc.

* **INTERLARDARE,** Leviter transfigere : dicitur de ictu gladii interius non penetrante. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 324 : *Barbitonsor relacionem suam fecit curiæ quod dictus Jacobus Interlardando fuerat percussus in spatula... Attento quod dictum vulnus non intraverat in profundum, sed solum in lardando transiverat, et sic non erat vulnus mortiferum seu letale, etc.*

* **INTERLARDATIO** DÆMONIACA appellatur Paparum mansio Avenione per septuaginta circiter annos a Joan. Canon. Scotistarum eximio, in Panegyr. Symphor. Grignani Itali de Laudib. Ital. et Gall. part. 3. libror. Symph. Champerii. Hæc post. D. *Falconet.*

INTERLATUS. Epistola S. Bonifacii Mogunt. ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, præfixa Concilio Cloveshowensi : *Dulcissimas literas vestras fraterna caritate Interlatas... suscepimus.* Ubi quidam legendum censent *Interlitas.* Sed *Interlata* videtur esse vox nostra Gallica *Entrelassée.*

¶ **INTERLECTUS,** *Interfœdatus, varieque maculatus, per intervalla fuscatus.* Glossis Isid. Melius apud Papiam : *Interpolatus, interfœdatus, varieque maculatus, corruptus.*

¶ **INTERLIDERE,** *Interpaulatim lædere,* Johanni de Janua ; *Entreposeement blecier,* in Glossis Lat. Gall. Sangerman. S. Paulinus in Poemate 10 :

. . . gravem Interlidere dentem.

* **INTERLIGALITER,** f. pro *Inlegaliter,* Illegitime. Charta ann. 1350. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 40. art. 12 : *Quod per prædictas pactiones, privilegia et condiciones nullum præjudicium vel innovacio noxa* (noxia) *fiat, vel Interligaliter aliqualiter facta esse* (dicantur) *;..... quynimo in sua semper maneant firmitate, quatenus juri conveniunt, etc.*

¶ **INTERLIGATIO,** Fœdus, conspiratio. Litteræ ann. 1386. apud Rymer. tom. 7. pag. 539 : *Ac de illis qui tractatus, covinas vel Interligationes proditorias cum inimicis nostris... fecerunt, etc.* Vide *Liga.*

¶ **INTERLIGNUM,** f. Vasculum ligneum. Vetus Catalogus ornamentorum S. Martialis Lemovic. : *Item* x. *Interligna minora, undecimum Interlignum crismatis.*

¶ **INTERLIMITANEUS,** Medius, interjectus, in Vita S. Ettonis, tom. 3. Julii pag. 59.

¶ **INTERLINEARE,** Inter lineas scribere. Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem Montisque Pessulani dominum et Berengarium Magalonæ Episcop. ann. 1278 : *Et huic instrumento publico signum meum apposui et Interlineavi superius, Curiæ domini.*

* Scilicet correctionis vel additionis causa. Stat. Montis-reg. pag. 38 : *Nec in aliqua parte dicti voluminis aliquid propria auctoritate addere, vel minuere, radere, cancellare, abolere, Interlineare, lacerare... audeat.*

¶ INTERLINEARIS, Inter lineas scriptus, ut sunt Glossæ Biblicæ Nicolai de Lyra et aliæ interpretationes, quas vocant *Interlineares.*

¶ INTERLINEATURA, Additio vel correctio *interlinearis.* Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. SS. Maii pag. 561 : *Propria manu scripsi una cum Interlineaturis et rasuris factis in dictionibus septem.* Bullarium Carmelit. pag. 38 : *Signo meo subsequenti signavi, et feci quandam Interlineaturam, quæ dicit* Bedis, *et aliam quæ dicit ordinis ; et aliam quæ dicit* Ordini; *et aliam quæ dicit* Circa.

* *Entreligneuse,* Eodem intellectu, in Lit. ann. 1397. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 152 : *Et approuvons les rasures et Entreligneuses cy-dessus, etc.*

¶ **INTERLINICIO,** f. Fascia in scutis gentilitiis. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 53 : *Castri et totius provinciæ dictæ Swabfeld, modo Swanfeld, arma erant clypeus albus in fundamento, habens tres Interliniciones rubeas.*

* **INTERLITUS,** *La intercessione del verbo.* Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide *Interlatus.*

* **INTERLOCUTORIA,** Vox forensis, Gall. *Interlocutoire.* Charta ann. 1209. ex Chartul. Campan. fol. 347. col. 2 : *Revocavimus prædictam Interlocutoriam ad tempus, id est usque ad hanc præsentem diem Lunæ proximam post octabas SS. Apostolorum Petri et Pauli.* Codex Ms. ann. circ. 400. eccl. Carnot. : *Supplicatur ad capitulum et non appellatur ; et capitulum Interlocutorias vel sententias examinat, et illas confirmat vel infirmat.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Vorurtheil,* col. 1996.]

INTERLUDIUM, Fabula scenica, Anglis, *Interlude.* Vitæ Abbatum S. Albani : *Joculando et talia verba asserendo Interludia fuisse vanitatis.*

INTERLUDUM. Anastasius Bibl. in S. Cornelio PP. : *Quem jussit sibi præsentari cum Præfecto urbis in Interludo noctu ante templum Palladis.* Alii Codd. habent *in Tellude, Interlude.*

INTERLUNIUM, μεσοσέληνον, in Gloss. Græc. Lat. ἀπόκρουσις σελήνης, in Lat. Gr. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Interlunium, Instertitio* lunæ. Papias : *Interlunium, tempus illud Lunæ inter deficientem et nascentem, quando est* 30. [seu *trigesimus dies, quo non lucet,* ut habet Isid. lib. 3. Orig. cap. 54.] Charta Godæ Optimatis Edwardi Confessoris, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 121 : *Post Interlunium temporis prædicti, etc.* Vox Plinio lib. 16. cap. 39. nota. *Nox squalida et Interlunis,* apud Ammian. lib. 19.

¶ **INTERMANSUS.** Vide *Intromansus.*

* **INTERMEDIUM,** Velamen, quod intermedium est. Bulla Clem. VI. PP. de Elect. summi Pontif. : *Liceat etiam eis* (cardinalibus) *ex decentia honestatis habere in clausura hujusmodi, cum in lectis quiescendi causa vel dormiendi esse voluerint, Intermedia seu velamina simplicium corthinarum. Entremi,* Interjectum spatium, vulgo *Entredeux,* in Charta admort. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272 : *Une petite vie, la vie publique Entremi, etc.*

* **INTERMENTUM,** Dicitur de flumine, cujus cursus ex frigore seu glacie interrumpitur, ab Italico *Intermentire,* Rigere. Stat. Avellæ cap. 150. ex Cod. reg. 4624 : *Nulla persona capiat..... in aliquo alieno glareto... aliqua ligna vel lignamina ibi arrestata vel ducta ex impetu, vel inundatione seu diluvione, vel Intermento aut decursu Duriæ vel Meheciæ.*

INTERMETIUM, Spatium inter Circi metas, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων, in Gloss. Lat. Gr.

¶ **INTERMINABILIS,** Sine termino, Interminatus, infinitus, apud Tertull. lib. 2. adv. Marcionem cap. 3. S. Hieron. Epist. 132. S. Aug. de Civit. Dei lib. 2. Epist. 7. et alios recentiores.

¶ INTERMINABILITER, In perpetuum, semper, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Brit. col. 270.

¶ INTERMINATIM, Eadem notione, in Testamento S. Rudesindi ann. 978. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 184. col. 2. in Vita Honorii III. PP. apud Murator. tom. 3. pag. 568. col. 1.

* **INTERMINARE.** [Idem ac *Interminari. Plaut. Mil.* 2. 3. 42. Quis homo *Interminat ?*]

¶ **INTERMINATIO,** Minæ, comminatio. *Cum summa Interminatione edicimus,* apud Justinianum in Præfat. Digest. *Interminatio pœnæ,* in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 368. et lib. 7. cap. 285. *Interminatio anathematis,* apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 82.

¶ **INTERMINATIONES,** Fines agrorum termini. Charta ann. 984. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 333 : *Et habet ipsas villas consortes, vel Interminationes Almes usque in terminio de villa Auriolo.*

¶ INTERMINIA, Eadem notione. Præceptum Ludovici Imp. pro Monasterio Montisolivi ann. 815. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 409 : *Cellula.... quæ est constructa in honore S. Martini Confessoris, cum rebus, hominibus, et adjacentiis sive Interminiis suis.* Baluzius, tom. 2. Capitul. col. 1408. præfert, *sive terminis suis.* [** Vide in *Calasnus.*]

¶ **INTERMINUS,** *Sine termino existens ; unde in hymno S. Trinitatis dicitur : In simplici substantia Virtus manens Intermina. Papias vero dicit : Intermina internuncia, Mediatrix inseparabili termino carens.* Jo. de Janua. Vocem *Interminus* usurpant Prudentius in Hymno Epiphaniæ et lib. 2. contra Symmachum, Avienus Perig. v. 74. Ausonius et alii recentiores.

INTERMISSA. Pancharta Nigra Turon. Ch. 97 : *Cum mancipiis,... terris etiam cultis et incultis, quæsitis et adinquirendis, Intermissis, vineis quoque et silvis, etc.* apud Beslium pag. 202.

INTERMISSIO, Interventus, Gall. *Entremise.* Synodus Beneventana ann. 1091. cap. 2 : *Capellanos, qui contra statutum numerum in Ecclesiis sine consensu sui Episcopi militaverint, et a Laicis decimas sine Intermissione Episcoporum obtinuerint,... ab officio et beneficio interdicimus.*

INTERMITTERE, Immiscere. Vetus Placitum sub Ludovico Imp. apud Viennam ann. 912. ex Tabulario Eccl. Gratianop. fol. 68 : *Audiens autem prænominatus Dux et Marchio* (Hugo) *proclamationem ipsius Pontificis, tactus pietate, per jussionem Domini nostri Imperatoris, ac per consilium Episcoporum, et per judicium Comitum, Nobilium, ac cæterorum fidelium suorum, per wadium suum ipsam terram Deo sanctoque Apollinari reddidit : promittens nunquam se Intermissurum de ea, etc.*

¶ **INTERNECARE,** Penitus necare, apud Prudentium in Præfat. Apotheos. v. 49. et S. Orientium in Commonitorio lib. 2. cap. de ebrietate. *Internecatus* vel *Internectus,* apud Plautum et Ciceronem. Jo. de Janua : *Internecare, id est, Inter aliqua necare, vel interpolatim necare, vel interim dum aliquis est in itinere necare ; unde*

¶ INTERNECATIO, *Mors quæ contingit alicui dum est in itinere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. : *Internecacio, More.*

¶ INTERNECIES, *Mors, jactura.* Gloss. Isid. Idem lib. 5. Orig. cap. 26 : *Internecivi judicium in eum dabatur, qui fal-*

sum testimonium fecerat, et ob id hominem occiderat. Accusatorem ejus possessio bonorum sequebatur. Interneciei autem significatio est, quasi hominis quædam necatio. Occurrit in Actis SS. Maii tom. 6. pag. 402.

INTERNECTARE, *Occidere, Internectus, occisus*, Glossæ vett. apud Vossium.

INTERNICIDA, in Gloss. Arabico-Lat. *est quasi qui falsum testamentum facit, et ob id hominem occidit.* Vide Jacob. Gothofr. ad leg. 14. Cod. Th. de Accusation. (9, 1.) [Isid. lib. 10. Orig. habet *Internecida*. Glossar. Latin. Gall. Sangerman. : *Internecida, Meurtrier.*]

¶ INTERNICIDIUM, *More, occision*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Joh. de Janua : *Internicium et Internicidium, Mors, occisio, quam internicida committit.*

¶ INTERNICIUM, eid. Joh. de Janua, *etiam dicitur Bellum in quo omnes perierunt nullo remanente* : qua notione Tullius dixit *Internecio*. Papias : *Internecio, quasi quædam hominis maxima necio, mors vel pœna. Internecivum bellum, in quo omnes perierunt. Bellum Internecinum* habet Livius lib. 9. cap. 25. *Internecinum*, vel ut alii legunt, *Internecivum testamentum, propter quod dominus ejus necatus est*, apud Festum.

* INTERNICIO, Occisio. Charta ann. 1070. ex Chartul. Blandin. ch. 17 : *De Internicione etiam extraneorum debitum, quod plebeia lingua Lid dicitur, teneat.*

✱ **INTERNECIALIS.** [*Vel Internicialis*, letifer, *mortale. Liv.* 27. 23. Pestilentia magis in morbos longos, quam *Interneciales* evasit. Ita leg. *Rhenanus* ex vet. cod. Alii melius *in perniciales.*]

* **INTERNECIUM,** *Quod nec vivus sit, nec mortuus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

** **INTERNARE.** Virgil. Grammat. pag. 97 : *Sapientia... sublimis vero, quæ ea quæ supra hominem sunt Internat ac pandit.*

INTERNUPTÆ, Iterum nuptæ. Concilium Valentinum I. Galliæ cap. 1 : *Sedit igitur neminem... de digamis, aut Internuptarum maritis, ordinari Clericum posse.* S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Arelat. : *Astruentes Chelidonium Internuptam suo adhibuisse consortio, quod... Canonum prohibent statuta.* Occurrit præterea in Concilio Turonico I. can. 4. Agathensi can. 1. et 43. Arelat. IV. can. 3. Aurelian. IV. can. 10. et in Actis pro causa Contumeliosi Episcopi sub Joanne II. PP. *Renuptæ*, in Concilio Epaon. cap. 2. et Aurel. III. can. 6. *Internupta et duplicata matrimonia*, in Concilio Arelat. II. can. 45. *Duplicata matrimonia*, in Arausicano I. can. 25. *Duplicatio matrimonii*, in Responsis Leonis I. PP. ad Rusticum Narbon. cap. 6.

* **INTERPAULATUS,** Interruptus, non continuus, alternus. Stat. Univers. Tolos. ann. 1314. ex Cod. reg. 4222. fol. 45. v° : *Non concedatur de cetero per aliqua intervalla dierum in septimana alicui bacallario vel scholari etiam doctori extraordinarie legenti, quod dimissis, vel etiam dimidiatis, vel Interpaulatis aliquibus diebus in septimana vel horis possit extraordinarie legere aliquem librum nec aliquam lectionem, in horis ipsis doctoribus assignatis.* Vide infra *Interpolatus*.

INTERPEDARE, Jornandes de Rebus Geticis, in Maximino : *Tum Imperator equo adacto in cursum, calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc usque ad suam fatigationem variis inflexibus Interpedavit.* [Salmasius emendat *Intripedavit* ; dicitur autem Intripedare de equis trepidariis vel tripedariis, qui sunt succussatores, ut habet Carolus de Aquino in Lexico militari.]

✱ **INTERPEDIO.** [Impedio. *Macrob.* 7. *Saturn.* 12. *extr.* Gustatum linguæ fervor *Interpedit.*]

INTERPEDITATUS. Consuetudines et Assissæ Forestæ : *Licitum est Abbati de Burgo S. Petri venari et capere lepores, vulpes et mureleges, infra metas forestæ, et habere canes Interpeditos.* Videtur, inquit Spelmannus, medium quiddam sonare inter *expeditatos*, et *inexpeditatos.* Vide supra in *Expeditare*.

* **INTERPELLARE,** Deprecari, exorare. Charta inter Probat. Hist. Brist. tom. 1. col. 376 : *Alanus comes.... Interpellatus a monachis dedit S. Salvatori gualoer totius abbatiæ per totum Britanniæ regnum diffusæ.* Alia notione, vide infra in *Intrudare*.

* **INTERPELLATIM,** Alternatim. Vita B. Cicci tom. 1. Aug. pag. 661. col. 1 : *Cicchus... heremiticam vitam duxit, morans ut plurimum extra Pensauri civitatem nativam, Interpellatim in tribus locis solitariis et devotis.* Vide *Interpolate* in *Interpolare*.

* **INTERPELLATIO,** In jus vocatio. Lex Ripuar. cap. 30 : *De Interpellatione servorum. Quod si quis in judicio pro servo Interpellatus fuerit, etc.* Vide *Interpellator*.

¶ **INTERPELLATOR,** Qui alium interpellat in eo quod possidet, actor. Leges Ludovici Augusti apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 128. col. 1 : *Si vero Interpellator aut actore, aut testimonio, aut cartharum collatione convictus fuerit, et hoc quod voluerit efficere non potuerit, multam quæ in ipsa ingenuitatis charta continetur, cogatur exsolvere.* Charta vetus de vinea Aldranni : *Tali tenore interposita ut si aliquando Interpellatorem haberet hæc vinea, aut interpellantem quiescere faciat, aut si non potuerit ex alode suo in similiter valente vinea componat illi Presbytero alteram quartariatam tam grandem, quam ipsa est, juste mensuratam.*

INTERPENDIUM. Gloss. Gr. Lat. : *Interpendium*, παράλληλον. Idem videtur quod *Interpretium*.

* **INTERPETITIO,** Actio in jure, qua quis per actorem intermedium rem quampiam repetit. Charta Boleslai ducis Oppol. ann. 1356. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 494 : *Abrenuntians pro se et filiis suis in totum proprietati, Interpetitioni seu repetitioni dicti lacus.*

INTERPLACITARE. Vide *Placitum*.

¶ **INTERPOLANTIA,** Intermissio, cessatio. Vita S. Hugonis Æduensis, sæc. 5. Benedict. pag. 101 : *Hoc enim studebat facere diu noctuque... absque ulla Interpolantia.*

¶ **INTERPOLARE,** apud Nonium, *Immittere et interponere et novam formam e vetere fingere,... et est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque in novam speciem mutant.* Pejorem in partem Johannes de Janua : *Interpolare, Obscurare, inquinare, impedire, vel interrumpere, corrumpere, variare, non continuare : ut in Hymno : Quod nulla nox Interpolet, Fideque jugi luceat.* Unde notiones has omnes arcesserit hic Glossographus, non inquiro : unum dumtaxat observo nostri instituti, scilicet *Interpolationes*, cum de veteribus scriptis agitur, dici adjectiones vel immutationes, quæ in transsumtis occurrunt vitio librariorum, qui authentica non exscripserunt iis quibus par erat fide et diligentia, sive id de industria fecerint, sive non. Ad ejusmodi interpolationes in veteribus monumentis detegendas, quinque regulas statuit Ruinartius in Apologia missionis S. Mauri in Gallias. Prima, ut monumentum illud, quod pro antiquo proponitur, eam ætatem sapiat, quæ ei tribuitur, id est, ut stilus sit ejus ævi, quo exaratum dicitur ; loquendi modi peculiares his temporibus adhiberi soliti occurrant, sicut et vocabula quædam, quæ tunc in usu erant, aliaque similia, quæ sibi ipsis optime cohæreant : quæ quidem indicia etsi seorsim considerata, non magni videantur esse momenti, cum tamen simul in uno opusculo conveniunt, vix ac ne vix quidem inducunt in errorem. 2. Ut legitima ac certa habeantur testimonia, ejusmodi opus fuisse ab aliquo posterioris ævi interpolatore aut auctore recognitum, qui nonnihil in eo mutaverit. 3. Ut illæ vocum aut rerum mutationes, sive etiam additiones, quæ ab interpolatore factæ dicuntur, ei ætati conveniant, qua interpolatorem vixisse constat. 4. Ut eædem interpolationes aut commutationes tantæ non sint, aut non ita frequentes, ut discerni non possit, quid interpolatori, quidve primo auctori tribui possit. 5. denique, ut ea loca, quæ in eo opere interpolatoris vitio depravata dicuntur, non emendentur pro cujusvis arbitrio, sed eo pacto, ut sic emendata toti operis contextui apprime conveniant, et cum veteribus aliis monumentis, quæ aliqua ratione ad illud revocari possunt, concordent.

¶ INTERPOLATE, Interrupte, non continue, alternatim. Chron. Mellic. pag. 344. col. 2 : *Si fieri potest ad unam mensam reficiant, et legatur aliquid coram ipsis, vel ipsi sibi Interpolate legant, ne fabulis vacent.* Codex MS. S. Martialis Lemovic. : *Habeant omnes Claustrales... pelliceam et tunicam, sequenti anno tunicam, et alio subsequenti pelliceam, et sic deinceps Interpolate.*

¶ INTERPOLATIM, Ead. notione. Bulla Innocentii VI. PP. ann. 1359. in Bullario Carmel. pag. 103. col. 2 : *Qui... per unum annum continuum vel Interpolatim, in dicti prosecutione negocii fuerint commorati.* Transactio ann. 1365. apud Ludewig. tom. 1. pag. 391 : *Plebanus et omnes sui deinceps successores singulis diebus Dominicis Missas in Dobrastrow celebrare tenebuntur, et Interpolatim feriis sextis, sic videlicet ut cum Missam feria sexta unius septimane legerint, sequenti septimana non legant.*

* INTERPOLATUS, INTERPOLLATUS, Interruptus, non continuus. Mirac. S. Rufini t. 6. Aug. pag. 820. col. 1 : *Erat in eadem civitate Assisii quædam adolescentula, nomine Berta, per longum tempus a dæmonio vexata ; horis tamen Interpolatis, sed raro usum habens humanæ qualemcumque rationis.* Charta Petri abb. S. Quint. Bellovac. ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 204 : *Nos et cumcanonici nostri conventum facientes per plures dies Interpollatos in capitulo nostro hora capituli, campana, ut moris est, pulsata, congregati, etc.* Vide *Interpaulatus*.

* **INTERPOLUS,** *Variato*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ 1. **INTERPONERE,** Intermittere, procrastinare. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 368 * : *Cum ei sacra Communio Interponebatur aut colloquium verbi Dei, attenuarentur vires ac spiritus depauperarentur, etc.*

* *Entrerompre*, eodem sensu, in Stat.

ann. 1344. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 223. art. 7 : *Nous deffendons étroitement que nuls des maîtres du parlement, soient président ou autre, ne empeschent, ne Entrerompent les besoignes ordinaires du parlement, pour leurs propres besoignes ou autres. Entrelaissier*, Intermissio, vulgo *Interruption*, in Gestis Caroli M. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 228. Ubi Eginhard. ibid. pag. 92. habet, *Sine intermissione.*

* 2. **INTERPONERE**, Recipere. Charta Phil. III. reg. Franc. ann. 1283. ex Chartul. eccl. Lingon. fol. 2. v° : *Nolumus quod eidem episcopo et ecclesiæ suæ fiat aliquod præjudicium imposterum, quin homagium hujusmodi fiat et fieri debeat in loco debito seu etiam consueto ; nec eidem episcopo et ecclesiæ suæ, super eo quod cognitionem Interposuit super dicto feodo in dicto palatio nobis volentibus, cum ibidem alias jurisdictionis exercitium non haberet, fiat præjudicium, quantum ad cognitionem alibi super dicto feodo faciendum.*

INTERPRÆMIUM. Lex Saxonum cap. 2. § 1 : *Qui nobilem occiderit*, 840. *sol. componat. Ruoda quod dicitur apud Saxones*, 120. *sol. et Interpræmium* 120. *sol.* Ubi Lindenbrogius videtur existimare idem esse quod *Interpretium*, de quo mox.

* **INTERPRÆTENDERE**, Aggredi, usurpare, contra pactum vel jus aliquid agere ; *Emprendre*, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 314. et in Prol. ad Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 152. *Enprendre*, in Gest. Ludov. Pii cap. 1. ibid. tom. 6. pag. 130. Arest. parlam. Paris. ann. 1405. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 125. r° : *Cognitionem de dictis causis secundi ressorti usurpando interprenderat et Interprætendebat.* Vide *Interprendere.*

¶ **INTERPRAISIA**, ut mox *Interprisa.* Charta ann. 1319. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 183. col. 1 : *Pro damnis illatis emendandis et Interpraisiis sedandis, et ad providendum scandalis et malis, quæ oriri possent inter dictos Dominos, etc.*

INTERPRENDERE, Interprisa, Idem quod *Intercipere, Interceptio*, de quibus supra, ex Gall. *Entreprendre, Entreprise.* Capitula Caroli C. tit. 28 : *Ut audivimus aliquos Interprendere.* Hincmarus Rem. Opusc. 13 : *Unde puto, ut sicut in nomine Interpresium est, ita sit et in ambasciato.* [Charta ann. 1405. inter Probat. Histor. Lugdun. Menesterii pag. 128. col. 1: *Usurpando Interprenderat ac Interprendebat, etc.*]

Interprisa, Interceptio. Matth. Paris ann. 1242 : *Ut treugas initas teneret, et Interprisas emendaret, si quæ per ipsum vel per suos factæ essent.*

¶ Interprisia. Arrestum Parlam. ann. 1418. e Chartul. Latiniac.: *Et si dicti Officiarii... explecta jurisdictionis aut Interprisias in præjudicium... fecerant, etc.* Rursum habetur in Arresto ann. 1394. apud Menester. in Probat. Hist. Lugdun. pag. 80. col. 1. et in Orat. coram summo Pontifice habita ann. circ. 1471. tom. 9. Spicil. pag. 333.

¶ Interprinsia, Gall. alias *Entreprinse.* Statuta Collegii Cenoman. ann. 1526. apud Lobinell. tom. 3. Probat. Histor. Paris. pag. 590. col. 1 : *Per Episcoporum et Collatorum seu etiam Officiariorum usurpationem et Interprinsiam.*

Interprisio. Vetus Notitia Viennensis Ecclesiæ ann. 863 : *Sicque ipse Sigebertus causam præsumptionis et iniquitatis ad præsens negare non valens, coram omnibus confessus est hujusmodi Interprisionem et præsumptionem in omnibus esse veram, etc.* [Occurrit rursus apud Acher. tom. 12. Spicil. pag. 155.]

¶ Interpressio. Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1213. ex Schedis D. *Lancelot : De aliis Interpressionibus districte prohibeo, etc.*

Interpresura, Eadem notione. Charta Erardi de Brena anno 1217. in Tabulario Campan.: *Si vero, quod absit, aliquid interceptum esset infra prædictum terminum,... Interpresuras infra* 15. *dies, postquam inde essent submoniti, facerent emendari.* Statuta de Talemellariis Parisiorum MSS.: *Le Roy a donné à son Maistre Pannetier la Maistrise des Talemelliers,... et les amendes des Talemelliers... si comme des Entrepresures de leurs mestier, et de bature son sang, etc.* Vide *Intercipere.*

¶ Interpressura, in Chartulario Campan. laudato a D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 346. et apud Rymer. tom. 1. pag. 852. col. 1 et 2.

INTERPRES, Intercessor. Vetus Notitia Judicati ann. 954. apud Ughellum tom. 5. pag. 1501 : *Ille audiens talem contentionem, fecit nobis dare guadiam et quindennitatem, Interpretes ponere Andream venerabilem Episcopum... ut usque in diem tertium haberemus inducias pensandi inter nos, etc.* Infra : *Misericordia moti estis super nos per Rogationes Domini Andreæ Episcopi, etc.* Ubi videtur leg. *atque indemnitatem.*

Interpres Nuptiarum, Internuntius, in leg. 1. Cod. Th. de Nupt. (3, 7.) προξενέτης.

¶ **INTERPRESSIO**, etc. Vide *Interprendere.*

* **INTERPRETATIO**, Judicium, nostris alias *Interprétation.* Arest. ann. 1376. ex Cod. reg. 8312. 5. fol. 53. r° : *Magistris* (tannatorum) *concesseramus quatenus visitationem, cognitionem et Interpretationem fouagii coriorum tannatorum, etc.* Quæ ita Gallice redduntur in alio Arest. ann. 1370. ibid. fol. 65. v° : *Octroyons que les quatre maistres... ayent... la visitation, congnoissance et Interprétation du fouage desdiz cuirs tannez, etc.* Vide mox *Interpretrix.*

* **INTERPRETATIVUS**, Suspectus, Gall. *Suspect.* Stat. synod. Guil. *Duprat* episc. Clarom. ann. 1537: *Ad sacros ordines non se ingerant mente capti, veri vel Interpretativi.*

INTERPRETIUM, Quod de pretio rei restat, Galli dicunt, *le surplus du prix.* Gloss. Lat. Gall.: *Interpretium*, παραλλήλον. Ita *Interpretio* et *Interpendio*, contrarium *Intertrimentum*, id nempe quod de pretio et pondere detrahitur. Senator lib. 2. Ep. 26 : *Ut frumenta, quæ per supradictos negotiatores in publico comparantur, non iterum ab eisdem Interpretii nomine solidorum quantitas exigatur.* Ammianus lib. 28 : *Verum quoniam denis modiis singulis solidis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, Interpretii compendium ad Principis ærarium misit.* Charta Artemii Episc. Tarracon. in Concilio Cæsaraugust. II.: *Decrevimus, ut... exigere debeatis, hoc est, siliquas octo... et pro inevitabilibus damnis, vel Interpretia specierum, siliquas quatuor, etc.* Adde leg. 1. Cod. Theod. de Suariis (14, 4.), etc. quæ est ex Novella 27. Valentiniani et Marciani. Vide Cujac. lib. 16. Observ. cap. 4. Lindenbrogium et Valesium ad Ammianum.

* **INTERPRETRIX**, Judex. Epist. 35. Nicolai I. PP. ann. 867. tom 7. Collect. Histor. Franc. pag. 425 : *Cujus vestri negotii* (sedes Apostolica) *executrix et Interpretrix effecta est.* Vide supra *Interpretatio.*

¶ **INTERPRINSIA**, etc. Vide *Interprendere.*

* **INTERPRISIA**, Facultas a principe subdito data, qui injuria affectum se vel spoliatum ab alterius principis subdito queritur, de qua jus vel rectum ei denegatur, ejusdem principis subditos eorumque bona *Interprendendi* seu aggrediendi et occupandi, idem quod *Marcha* et *Represaliæ.* Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 46. v° : *Duæ litteræ simul ligatæ, per quarum primam Philippus comes Flandriæ vult, consentit et declarat quod certa litteræ provisionales et Interprisiæ per eum et ejus consilium concessæ in præjudicium episcopi Tornacensis,... sint nullæ et cassæ.* Vide alia notione in *Interprendere.*

* **INTERPUGNA**, Conflictus, Gall. *Choc, rencontre.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 67. pag. 195 : *De mutuis vero Interpugnis, alternis insultibus, frequenti strage... plura inserere prætermittitur.*

1. **INTERRARE**, Humo mandare, Gall. *Enterrer.* Leges Edwardi Confess. cap. 36 : *Interrent eum ut Christianum.* [Rursum habetur, in Testamento Richardi II. apud Rymer. tom. 8. pag. 76.]

Interragium, Inhumatio : occurrit in Statutis Synodalibus Odonis Episc. Paris. [et in Charta ann. 1237. e Chartulario Meldensi.]

¶ Interragium, Quod pro inhumatione datur Sacerdoti. Statuta Eccles. Meldensis ann. circiter 1346. inter Instrum. Hist. ejusd. Eccl. tom. 2. pag. 484 : *Prohibetur districte, ne pro Interragio corpus sepeliri differatur, et post sepulturam, si quid datum fuerit in eleemosyna, recipiatur.* Pro *et post sepulturam*, melius legitur, *Sed post sepulturam*, in similibus Statutis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 161. et 472.

¶ Interramentum, Humatio, sepultura, Gall. *Enterrement*, in veteribus Missalibus Cluniac. non semel, ubi de Missis defunctorum.

* *Enterrage*, in Testam. Caroli comit. Engolism. ann. 1495. *Enterraige*, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 161 : *Icellui curé voult faire payer pour l'Enterraige et sépulture du corps d'une des niepces du suppliant, qui n'avoit que unze ans, autant comme d'un grant corps.* Vide *Terragium* 4.

¶ Interratus, Sepultus, humatus, in Actis SS. April. tom. 2. pag. 701.

* 2. **INTERRARE**, Humo mandare seu fossa immergere, capitalis pœna, qua feminæ damnabantur. Vide supra *Fossa* 1. et *Infoditus.* Charta capit. Trec. ann. 1212. in Chartul. Campan. fol. 421. v°. col. 2 : *Cum inter nos ex una parte et karissimam dominam nostram Blancham Campaniæ comitissam illustrem ex altera, discordia esset de quibusdam hominibus suspensis et de quadam femina Interrata, qui capti fuerant in burgo nostro S. Dionysii, quos videlicet servientes nostri suspenderant apud Vachariam in nostra justitia extra civitatem Trecensem, et feminam Interraverant, etc.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Lebendig Begraben*, col. 117. Grimm. Antiq. Juris German. p. 694. infra *Sepeliri subtus mortuum.*]

* Aliud vero sonat vox Gallica *s'Entreterrer*, Ad terram scilicet se se dejicere, prosternere, vulgo *s'Atterrer*, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 391 : *Lequel Bourgois happa*

icellui moine aux mains et se Entreterrerent à terre.

INTERRASILIS, Cælatus, incisus. Papias : *Interrasilis, anaglypha, sculpta.* [MS. Bituric. : *Interasilis, anaglypha, sculptura.*] Idem : *Lubrum, Rasile lignum.* Will. Brito in Vocabul.: *Interrasile dicitur interpolatum, celatura, et plana. Planum enim inter celaturas quasi rasum videtur. Rasile lignum* dixit Prudentius in Psychomach. pro jaculo seu missili : et lib. περὶ στεφ. *Rasiles scopulos*, idola Paganorum vocat. *Rasilis ars*, apud Honorium Augustod. in Gemma animæ lib. 1. cap. 220. Gloss. Gr. Lat.: Εὔξυστον, *Rasile. Rasile* igitur opponitur *Interrasile*, quod subinde cælatura et *plano variatur*, ac distinguitur. Alexander :

> Quod nunc sculpturis, quod nunc planitia variatur,
> Hoc et non aliud opus Interrasile dicas.

Corona Interrasilis, Exodi cap. 25. Anonymus de Gestis Constantini M.: *Laminam auream jussit Interrasilem fieri.* Fortunatus lib. 1. Poem. 13 :

> Hic sculptæ cameræ decus Interrasile pendet.

Anastasius Bibl. in Leone III. pag. 131 : *Hic idem Præsul fecit... crucem anaglypham Interrasilem ex argento purissimo.* In Gregorio IV.: *Gabathas Interrasiles de argento duodecim angelorum opere constructas.* Adde p. 165. a. 176. d. 179. d. et 204. a. Ex his emendare licet eumdem Anastasium, ubi pro *Interrasiles*, habet *Intersatiles*, pag. 134. ut et Epistolam Patriarchæ Hierosol. ad Ignatium Patr. CP.: *Simul autem et sacrum vas cimeliorum S. Resurrectionis, craterem argenteum cum imaginibus Intersatilem transmisi.* Vide Exod. cap. 25. v. 25. 3. Reg. 7. 28. Salmasius de Modo usurarum pag. 461. *Interrasile* esse scribit, quod Græci διάτρητον vocant, quod sic cælatum est, ut traluceat, et visum transmittat. Auctor Incertus apud eumdem, de Theoderico : *Laminam auream jussit Interrasilem fieri, quatuor litteras Regis habentem : unde et si subscribere voluisset, posita lamina super Chartam per id subscriptio ejus tantum videretur.* [Hæc vox metaphorice sumitur in *Eclipticus*, quod vide in *Eclipsare*.]

Interrasus, Eadem notione. Statius lib. 7. Thebaid. pag. 344 :

> .... Et fibula Rasilis auro
> Tenariam fulva mordebat jaspide pallam.

Ubi Lactantius : *Ad luxuriam retulit pulcritudinem fibulæ. Erat enim foraminibus multis exornata,... quas vulgo Interrasas appellant.* Paulinus Natali 9. de ovibus Laban pag. 605 :

> Ut de Interrasa variatis cortice virgis
> Infinita gregis sancti fœtura probetur.

Interrasor, Ejusmodi operum artifex, cælator. Gloss. S. Benedicti : *Interrasor*, διαρινητής. Diversi vero *Interrasores* a Tornatoribus.

¶ **INTERRATUS,** Terra munitus, ut videtur. Radulphus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1196 : *Quod castrum fortissimum erat... cum altissimo muro merlato juxta terragium, et cum alio muro intus, qui duo muri Interrati erant a medio usque ad summum.* Vide *Interrare.*

¶ **INTERREGNUM,** Illud temporis spatium, quod inter Regis defuncti mortem intercedit et successoris electionem seu consecrationem, Gall. *Interregne.* Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 15 : *Igitur Hludovico quarto regni sui anno defuncto, Francis in diversa tendentibus, facto Interregno per* XVIII. *annos, Conrado, Rodulpho, Odone et Roberto in Occidente regnantibus ; cum Arnulfus Rex Noricorum, Australis Franciæ Rex adscisceretur. Interregnum* hic vocat Fulcuinus totum illud spatium quod fluxit a morte Ludovici III. ad inaugurationem Caroli Simplicis, vel quia non existimabat legitimos Reges, qui toto hoc intervallo regnaverant, vel quia tunc temporis regnum fuerat in plures partes divisum. Regnum enim sic divisum, *Interregnum* appellare potuit, quemadmodum alii, Sirmondo teste in Glossario ad calcem Supplementi Concil. Gall. *Interregna* vocarunt Res in diversis regnis sitas, cum olim regnum Francorum inter successores æqualiter Reges dividebatur in diversas sortes et regna : qua notione videtur intelligenda vox *Interregna* in priori saltem loco, quem Cangius profert ex Bertichramni Testamento. Sed penes attentum Lectorem esto judicium.

* Notatu prorsus dignæ videntur Literæ remissionis ann. 1422. mens. Oct. ex Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 171. concessæ nomine *Cancellarii aliorumque Franciæ Consiliariorum*, rege nequaquam appellato, quasi defuncto Carolo VI. rex legitimus non successisset. Id quippe haud æquo animo ferre debuerunt, sive Carolus VII. ad quem pertinebat procul dubio, mortuo patre, regni regimen ; sive rex Angliæ, qui tunc regem Francorum, se se inscribebat.

Interregnum. Concilium Parisiense III. can. 1. et Turonense II. can. 25. de pervasoribus rerum Ecclesiasticarum : *Neque quisquam per Interregna res Dei nitatur defensare : quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos singulari dominatione concludit.* Edictum Chlotarii II. Regis in Synodo Parisiensi V.: *Ea quæ unus de fidelibus ac leodibus, suam fidem servando domino legitimo, Interregno faciente, visus est perdidisse, generaliter absque aliquo incommodo de rebus sibi juste debitis præcipimus revestiri.* Pactum inter Guntrannum et Childebertum Reges, apud Gregorium Turon. lib. 9. Hist. cap. 20 : *Et si aliquid cuicunque per Interregna sine culpa sublatum est, audientia habita restauretur.* Testamentum Bertichramni Episc. Ceoman.: *Simili modo villa Briomilia, quæ ex successione parentum nobis juste debita erat, et per Interregna longo tempore nobis ablata fuit, et postea cum Deus Domno Chlotario regnum suum in integrum dedit, etc.* Infra : *Villa vero Blacciaco licet a parentibus meis longo tempore fuit possessa, et per Interregna vel adolescentiæ meæ genitricis fuit de jure suo ablata, etc.* Id est, interventu Regum, *per auctoritatem Regiam*, ut est in Concilio Remensi can. 8. apud Flodoardum lib. 2. Histor. Remensis cap. 5. et lib. 6. Capit. Caroli Magni cap. 106.

INTERREX, Gubernator Regni. Hector Boetius lib. 2. Hist. Scotor. pag. 27 : *Ubi Interrex (hæc ætas Gubernatorem vocat) cunctis applaudentibus est declaratus.* [* Alia notione occurrit in Glossar. Lat. Ital. MS.: *Interrex, Lo re designato.*]

* **INTERREYRANTUM,** an Distributio, partitio, quæ inter ejusdem feudi dominos communes fit ? Terrear. villæ *de Busseul* ex Cod. reg. 6017. fol. 14. r° : *Quod quidem Interreyrantum supradictum factum per dictum Astorgium Bonaffons, Johannes feudi conjunctus et pro indiviso cum dicto Astorgio hodie voluit, laudavit, approbavit et rattificavit.*

¶ **INTERRIVATIO** Fluminis, Derivatio. Barthii Glossar. ex Saxone Grammatico de provinciarum Danicarum situ : *A cujus complexu, fluminis Eidori Interrivatione discreta, cum aliquanto longitudinis excremento... in Norici freti littus excurrit.*

Interrivatus, Rivis distinctus. Dudo Decan. S. Quintini de Actis Norm. lib. 1. pag. 62 : *Europa quamplurimis fluminum alveis Interrivata.*

⁎ **INTERROGAMENTUM,** [Idem ac interrogatio. *Gloss. Philox.*]

INTERROGARE, Commeatum et licentiam petere. Regula S. Pachomii cap. 11 : *Quando in collecta orant fratres, nemo ingredietur absque jussione Majorum, nisi Interrogaverit, concessumque ei fuerit exire, etc.* Pœnitentiale S. Columbani : *Si... extra sepem Monasterii sine Interrogatione exierit.* Idem Columbanus cap. 8 : *Qui visitaverit alios fratres in cellulis eorum sine Interrogatione, simili modo pœniteat.* Idem de Pœnitentiarum mensura cap. 9 : *Qui aliquid facit sine Interrogatione, etc.*

1. **INTERROGATIO.** Tabularium Monast. S. Michaelis Ulterioris portus ann. 1201 : *Dedi campum liberum et quietum ab omni Interrogatione, relevamento, taillia, motura et auxilio.* [Chartular. Gemetic. tom. 1. pag. 276 : *Donat Robertus Comes de Auduas domos secus mare in portu qui vocatur Ultris-portensis cum eadem consuetudine, quam habet Spenniet in eodem portu, cum duabus piscariis navibus et pari piscium emptione, sopita telonei Interrogatione,* i. petitione vel exactione.]

⁎ [« Tandem vero nostre miserationi supplicantes, ut se suosque posteros qui in territorio Roseii permanerent a taillis, *Interrogationibus*, reiis et quibusdam corveiis... redderemus absolutos. (Cart. N. D. Paris. I, 389, an. 1157).»]

** 2. **INTERROGATIO** *Plebis in electione Episcopi.* Vide Glossar. med. Græcit. voce Πεῦσις, col. 1162. et supra *Abbas*, pag. 9. col. 3.

* **INTERROGATORIUM,** Quæstio, Gall. *Interrogatoire.* Bulla Urbani V. PP. ex Tabul. S. Albini Andegav. : *Mandamus quatinus vos... de vita et meritis dicti Caroli (ducis Britanniæ) ac ejus miraculis et cæteris circunstantiis juxta Interrogatoria, quæ vobis sub bulla nostra transmittimus interclusa, veritatem diligentius inquiratis.* Charta senesc. Bigor. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 80 : *Aprisia super commodo et incommodo regis fuit facta, tam super dicta supplicatione, quam suis Interrogatoriis per dictum procuratorem regium traditis super hoc.*

⁎ **INTERRUPTOR,** [Qui interrumpit. *Gloss. Philox.*]

* **INTERSCALARE,** *Eschellon. Interscalare, Eschelonner,* in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Interscalaris dicitur interpositus* (sic) *sicut gradus interponitur in scala,* in Vocabul. bibl. ex Bibl. reg.

¶ **INTERSATILIS.** Vide *Interrasilis.*

INTERSCAPILIUM, Papiæ *spatium inter scapulas.* Rectius Glossæ Gr. Lat. : Μετάφρενον, *Interscapulum.* [** *Interscapulæ partes,* apud Cœl. Aurel. de Tard. lib. 1. cap. 4.]

¶ **INTERSCISSIO.** Vide *Incisio* 4.

INTERSELLARE. Vide *Indorsare.*

* **INTERSICCUM,** Intersiccus, Gall. *Entresec,* Dicitur de arbore quæ exarescit, deperit, vulgo *Qui est sur le retour.* Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 26 : *Quinquaginta quadrigatas...*

bosci arborum Intersiccarum, seu Entressés, et mortuarum. Alia ann. 1317. in Reg. 58. fol. 2. v° : *Dominus rex concessit dom. Roberto de Dannemois militi tres quadrigatas bosci Intersicci.* Et fol. 3. r° : *Concessit dom. rex Petro dicto Maillart... usagium... ad Intersicca forestæ de Nibella.* Alia ann. 1319. in Reg. 59. ch. 133 : *De tribus quadrigatis lignorum capiendis in qualibet septimana de lignis appellatis Entresecs.* Alia ann. 1322. in Reg. 61. ch. 283 : *Deus chartées de bois au bois mort ou Entresec, pour ardoir et édifier.* Denique alia ann. 1346. in Reg. 82. ch. 54 : *Donnons et octroions.... quarente charretées de bois à prenre par chascun an à touzjours mes en la forest de Biere aus Entressés et essoumetes.*

1. **INTERSICUS.** Charta Gerberti Archiep. Capuani ann. 979. apud Michaelem Mon. in Sanctuario Capuano : *Secunda petia ibi propinquo, unum latu terra nominatæ S. Mariæ, et ipso ribo, et aliis latu terra Benerusi cum Intersicu nostro,... unum latu terræ Andreæ cum ipso Intersicu nostro,... ipse Intersicus noster unum latu via publica, etc.* [* f. Fossa ; nisi legendum sit *Intersitus*, id est, ager interpositus.]

* 2. **INTERSICUS**, ut supra *Intersiccus*. Charta ann. 1317. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 535. v° : *Item concessit* (Phil. rex) *religiosis viris priori et conventui monasterii de Flantano, ordinis S. Augustini, usagium ad boscum mortuum et siccum, stando et jacendo, et ad viridem jacendo tantum, et ad Intersiccum stando in foresta de Logio.* Alia ejusd ann. ibid. fol. 536. r° : *Item concessit Johanni Bardilli...usagium nemorum Intersicorum pro domo sua.*

INTERSIGNIA, Arma, *Armoiries.* Guill. de Podio-Laurentii cap. 1 : *Erant in eodem castro centum hospitia militum, equos cum Intersignibus, et arma habentium.* [Carolus de Aquino interpretatur Symbolum, notam vel tesseram militarem, seu ornamentum in vestitu.]

* 1. **INTERSIGNUM**, Signum, insigne, Gall. *Enseigne.* Tabul. Episc. Carnot. : *Dominus Johannes Barreau, miles, nunc gubernator bailliviæ Aurelianensis, fecit homagium ratione domus suæ Carnotensis ad Intersignium Cigni.*

* 2. **INTERSIGNIUM**, Signum destinatum, Gall. *But.* Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 446 : *Dicti juvenes concordarunt, quod duo ex ipsis cum aliis duobus, secundum sortem partituræ quam facerent, causa spaciandi sagittarent sive lancearent de suis sagittis, visuri sic ludendo, quæ partitura eorumdem sagittaret sive lancearet magis prope Intersignium.*

* 3. **INTERSIGNIUM**, Limes, meta, terminus, Gall. *Borne.* Sent. offic. Morin. ann. 1428. in Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 275 : *Item quod amovistis et extraxistis quoddam Intersignium, Gallice Bonne, positum inter pratum vestrum et aliud pratum.*

1. **INTERSIGNUM**, Indicium, Occitanis, *Entresegnes.* Ugutio : *Intersignum, vel Intersignium, quod est inter aliquid, sicut quis solet mitti de uno loco in alium causa notitiæ.* Henricus Rebdorf. ann. 1347 : *Et quia similis in facie et in moribus Waldemaro erat, et multa Intersigna de actibus Waldemari hominibus ad memoriam revocavit, etc.* Alanus de Insulis in Anticlaudiano lib. 4. pag. 61 :

Naturæ Triton dans Intersigne favoris.

Utitur Sueno in Hist. Danica cap. 2. et 10. [Limborch. in Sentent. Inquis. Tolos. pag. 103 : *Tradidit dictum doblerium cuidam homini qui venit ad ipsum ex parte dicti hæretici cum Intersigno, quod sibi dixerat hæreticus in recessu.* Adde Acta SS. April. pag. 731. et Miracula B. Edmundi Archiep. Cantuar. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1890. ubi eadem notione legitur *Intersignium* :] quæ vox etiam accipitur pro quavis nota. Vide Sueonem locis jam laudatis, [** et Haltaus. Glossar. German. col. 2005. voce *Urkunde.*]

* Nostris alias *Entresain.* Le Roman *de Robert le Diable* MS. :

Se li fisent viestir l'aubierc,
Dont li Entresain et li mierc
Des mailles en la char li perent.

¶ 2. **INTERSIGNUM**, Signum militare, Gall. *Enseigne.* Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. concessæ per Comitem Sabaudiæ, tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 29 : *Si nos exercitum vel cavalcatam fecerimus... debemus habere Intersignum, et dictum Intersignum facere portari alicui non invite cum expensis nostris, non ad expensas villæ.*

3. **INTERSIGNUM**, Clamor militaris, *Cry d'armes.* Gesta Consulum Andegav. cap. 13. n. 5 : *Exclamavit unusquisque Intersignum suum.* Vide *Cognitiones. Enseignes*, Scriptoribus nostris, quod qui vexilla deferebant in præliis, primi bellicum clamorem efferrent, ut pluribus docuimus in Dissert. 11. ad Joinvillam, ex variis Poetis nostratibus, quibus hæc addo ex alio :

Les tropes, les tabours, li cor con i sonna :
Et les vois des Enseignes que l'on y escria,
Gietent cris si orribles, c'est vis ceux qui sont là,
Que li puis et li vaux trestous en resonna.

Le Roman *de Rou :*

Si come poignent criant vont
Itels Enseignes comme ils ont,
Cil de France crie Monjoye
Cen leur est bel que l'en les oye.
Guillaume crie, Deu aye,
C'est l'Enseigne de Normandie, etc.

Alibi :

Normans escrient, Dex aye,
L'Enseigne au Duc de Normandie,
Et Breton, Mallou, Mallou, crient,
Entour le Conte Alain s'allient.

¶ 4. **INTERSIGNUM**, In jus vocatio, Gall. *Assignation.* Notitia concilii Pictav. sub Isemberto I. Episc. : *In totam autem terram superscriptam nullus Vicarius, nec ullus Præpositus nullum Intersignum mittat ; et si quis miserit, nullus hominum horum ad ipsum pergat, sed ante Monachum* (S. Maxentii) *judicium fiat.*

¶ **INTERSTALARE**, Inter se pugnam conserere. Joh. Iperius in Chronico S. Bertini ad ann. 1214. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 697 : *Rex ordinato exercitu, densatis turmis, strictisque lanceis in Imperatorem acer invehitur, et aciebus Interstalantibus utrimque durissima pugna, sed non longa inseritur ; nam statim Imperator terga dedit, et invictissimo Regi victoria cessit.* Agitur de celebri victoria Bovinensi.

INTERSTANTIA, Distantia, Thwroczio pag. 14.

¶ **INTERSTARE**, dicebantur in Choro Monachi, cum ad officium divinum alterni sedebant et alterni stabant, hoc scilicet ordine, ut inter duos stantes unus sederet, et vicissim. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 38 : *Qui tamen hoc habent relevamen, quoties opus habuerint, Conversos in vicino positos pro se ad Interstandum vel alios in promptu habere, et ipsi super sedilia, si quæ ibi vacua viderint, denuo possunt quiescere ; sunt namque in eodem choro et aliæ sedes, in quibus infirmiores pro devitanda Standi vicissitudine jugiter sedent.*

¶ **INTERSTELLATUS**, Stellis conspersus, ornatus, in Chron. Casin. apud Murator. tom. 2. pag. 363.

* Sed et nude pro Interstinctus, ut apud Andr. Floriac. MS. in vita S. Gauzl. archiep. Bitur. lib. 1 : *Crucem auream lapidibus pretiosi generis Interstellatam... dereliquit.*

⁎ **INTERSTES**, [Interjectus, interpositus, medius : ab *inter*, et *sto.* *Tertull.* 4. *advers. Marcion.* 33. *ad fin.* Desierunt vetera, et cœperunt nova, *Interstite* Joanne.]

INTERSTITIATUS. Veteres Schedæ Ecclesiæ Bisuntinæ, apud Chiffletium in Dissert. de Conversione Constantini M. cap. 1 : *Cumque ab astantibus didicisset, ibi aliquos adesse, Interstitiata adbrevi de Christianis ratione, quasi sub obtentu mirandæ civitatis situm videndi, pervenit, ubi locorum manebant Christiani.* [i. e. audita fortuito et leviter de Christianis ratione.]

⁎ **INTERTALARE**, [Intersecare. *Non.* 4. 473.]

¶ **INTERTENEMENTUM**, Sumtus, a Gallico *Entretenement*, quod maxime dicitur de sumtibus ad victum et cultum. Locum vide in *Altagium.*

¶ 1. **INTERTENERE**, Gall. *Entretenir*, Alere, fovere, sartum tectum conservare. Obituarium Eccl. Morin. fol. 35. v° : *Dedit lampadem subtus organis ante fontes... et ut Interteneatur ad laudem Dei et honorem sacramentorum sommam 24. librarum.* Acta SS. April. pag. 417. de S. Thuribio Episc. : *Censuit solvi ad luminaria Intertenenda seu fovenda certas libras ceræ et olei.* Conclusiones Capituli Meld. ann. 1542 : *Ad onus observandi et Intertenendi in eadem leprosaria eam hospitalitatem. Alere et Intertenere*, in Litteris ann. 1518. apud Rymerum tom. 13. pag. 646 : *Pro bono Intertenendæ et augmentationis mercandisæ*, in Litteris ann. 1480. apud eumd. tom. 11. pag. 497. *Cultum divinum Intertenere seu augere*, in Statutis Eccl. Pictav. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1074. *Ædificia, domos Intertenere*, in Regesto Parlam. ann. 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 400. et in Charta ann. 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1346. col. 2 : *Intertenere seras et claves ac vitrinas camerarum, utensilia coquinæ*, in Charta ann. 1526. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. pag. 588. Bulla Alexandri IV. PP. ex Archivo Sangerman. : *Prohibemus ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel Intertenere, seu violentiam audeat exercere.* i. manum alicui injicere.

¶ INTERTINERE, Sarta tecta tueri. Chron. Bonæspei pag. 441 : *An.* 1501. *redemit idem Abbas omnem obligationem reparandi et Intertinendi turrim, chorum et navim prædictæ Ecclesiæ.* Similia occurrunt ibid. pag. 462.

* INTERTINERE, Sumptus necessarios ad victum cultumve suppeditare. Testam. ann. 1503. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xliv. : *Guillelmus de Prato-comitali canonicus ecclesiæ collegiatæ sanctæ Crucis Montilii Adhemari... relinquit Rolando ejus donato 150. florenos,.... quos sibi solvi vult... tociens quociens dictus Rolandus ad ætatem 25. annorum devenerit ;... et quod... suus hæres ipsum Rolandum Intertineat in scolis.... usque

ad ætatem prædictam. Vide in *Intertenere* 1. Hinc

* INTERTINENTIA, Gall. *Entretien*, alias *Entretenance*. Charta ann. 1470. in Suppl. ad Miræum pag. 627. col. 1 : *Pro nova infirmaria in eadem curti extruenda, ac sustentatione et Intertinentia begginarum infirmarum, etc.* Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1510. fol. 59. v° : *A esté ordonné que Colau Bertould, palfrenier de l'église, prendera ung josne filz honeste et propice pour le aidier à abiller les chevaulx, et le entretiendra à ses despens ; pour laquelle Entretenance, ses gaiges, qui montent à x l. par an, seront augmentés de iiij. l.* Vide *Intertenementum*.

¶ INTERTENTIO, Conservatio, in Litteris anni 1534. apud Rymer. tom. 14. pag. 538. col. 2.

* 2. **INTERTENERE** SE, Colluctari, inter se complecti, Gall. *s'Entretenir*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 37 : *Ipsi Johannes et Colinus se ad invicem aggressi fuerunt et Intertenuerunt in tantum, quod dictus Johannes de cuspide cujusdam cutelli sui punctim percussit dictum Colinum et vulneravit.*

INTERTIARE, est *sequestrare, in manum tertiam ponere*, vel *mittere*. Gloss. Saxon. Cottonianum gebor-festan, *Intertiare*. Proprie autem dicitur res *intertiari*, cum furto sublata, et alteri vendita a domino repetitur ab eo, penes quem deprehenditur. Quippe donec possessor auctorem suum advocaret, ac laudaret, *in manum tertiam mittebatur*, seu sequestro dabatur : tum vero de re *intertiata* controversia erat, quam is, qui repetebat, *intertiare* dicebatur *super possessorem*, cujus partes erant venditorem proferre, atque ille alium, donec ad ipsum furti reum deveniretur. Hanc *intertiandi* rationem omnino prodit Lex Salica tit. 48 : *Si quis, qui Lege Salica vivit, servum aut ancillam, caballum, vel bovem, seu jumentum, seu quamlibet rem suam sub alterius potestate agnoverit, mittat eam in tertiam manum :* (id est, in sequestri manum) *et ille, apud quem agnoscitur, debet adhramire : et si intra Ligerim ant Carbonariam ambo manent, et qui agnoscat, et apud quem agnoscitur, in noctes 40. placitum faciant, et in ipso placito quanticunque fuerint, qui rem Intertiatam* (sequestratam) *vendiderint, aut cambiaverint, aut fortasse in solutionem dederint, omnes intra placitum istum commoneantur, ut unusquisque cum negotiatoribus suis alter alterum admoneat.* Et infra : *Ista omnia ubi hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut Intertiata, fieri debent.* Id præterea multis in locis firmat Lex Ripuar. tit. 33. § 1 : *Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam,* (id est, pignoret, seu saisiat, ut verbis Practicorum utar) *et ille, super quem Intertiatur, tertiam manum quærat,* (id est, sequestrum) *tunc in præsente ambo conjurare debent cum dextera armata, et cum sinistra ipsam rem* (sequestratam) *teneant : unus juret, quod in propriam rem manum mittat : et alius juret, quod ad eum manum trahat, qui ei ipsam rem dedit, etc.* Atque hæc est vera vocis *intertiare* significatio, quidquid contra dicant Lambardus, Somnerus, et Wendelinus, qui volunt esse cum *tertio* de re furto subrepta contendere, vel certe *tertium advocare*, qui auctorem suum laudet, ad quod tenebatur is, a quo repetebatur. Ita in veteribus Glossis, ἔντριτος, est *Sequester :* in aliis, ἔντριτος, *Intertius*. In Gloss. Lat. Græc. : *Sequester*, μεσίτης, ἔντριτος, συνθηκοφύλαξ.

Igitur *Intertiare rem furatam super aliquem*, est rem, in sequestrum positam, repetere in Lege Salica d. tit. in Decretione Childeberti Regis § 3. in Lege Ripuar. tit. 33. § 1. tit. 72. § 1. 4. 6. 8. in Lege Longob. lib. 2. tit. 28. § 3. [** Carol. M. 132.] in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 209. in Legibus Inæ apud Brompton. cap. 27. 52. 59. et in Legibus Edwardi Confess. cap. 25. [necnon in Charta Communis Rotomag. apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 307.] Sic *Entiercer* usurpant Stabilimenta S. Ludovici : *Se aucune personne sieut aucune chose qui li ait esté emblée, et il Enterche pour l'emblée, etc.* Usatica Ambianensis urbis MSS. : *Et si il avient chose, que aucune ame Enterche, et il ne peut prover, il paie 60. sols de faus Enterchier. Intertiator*, [in Legibus Ottonis Aug. cap. 7. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 172.] *Entierceur*, dicitur in Legibus Norman. vernaculis Will. Nothi cap. 25. Hinc in Consuetudine Aurelian. art. 455. et Dunensi art. 93. *Entiercer*, est rem judicis auctoritate a domo creditoris auferre, et pignori, vel quasi *sequestro* dare. [*Intertiatura*, Sequestratio, in mox laudatis Legibus Ottonis Augusti.] [** Vide Mittermaier. Princip. Jur. German. § 153. not. 6.]

Animal furatum absque Intertiato requirere, in Lege Ripuar. tit. 47. *Res Intertiata*, in Capit. Caroli M. lib. 3. § 46. Vide Legem Wisigoth. lib. 7. tit. 2. § 9.

* **INTERTIO**, Sequestratio seu depositio rei amissæ vel furto ablatæ penes sequestrum. Charta Phil. Pulc. ann. 1292. pro locat. præposit. Ambian. ex Reg. donor. Car. IV. et Phil. VI. in Cam. Comput. Paris. fol. 149. r° : *Item in... emendis, licentiis, dangeriis, Intertionibus rerum furtivarum vel amissarum.* Vide *Intertiare*.

¶ **INTERTINERE**. Vide *Intertenere*.

¶ **INTERTIUS**, Sequester. Vide *Intertiare*.

* **INTERTORCINIUM**, INTERTORCINUM, Tæda, fax, Gall. *Torche*. Chron. Guil. Bardini inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 22 : *Quadraginta Intertorcinis ardentibus illuminato, etc.* Et col. 25. ad ann. 1335 : *Cum pauperibus quinquaginta luctuose vestitis, Intertorcinia, armis gentis Berengariæ insignita , gestantibus.* Vide *Intorticium*.

⁎ **INTERTRAHERE**. [Plane extrahere, de medio trahere, eripere, auferre. *Inter* hic eam vim habet, quam in *interficere, interimere, interbibere. Plaut. Amph.* 2. 2. 41. Næ ego illi puteo, si occepso, animam omnem *Intertraxero*.]

INTERTURIUM, Spatium interjectum inter duas turres. Charta fundationis Monasterii Tuitiensis ann. 1019. apud Gelenium in Colonia Agrippina pag. 381 : *Deinde ipsum Castrum Tuitiensium, turres scilicet, ac Interturri cum fossato in circuitu, etc.*

¶ **INTERTUTRIX**, Curatrix, Gallis *Tutrice*, in Charta ann. 1335. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 295.

INTERVALLARITER, Per intervalla. Magister Egidius Corboliensis lib. de Pulsibus :

Si calidus digitos Intervallariter urens.

⁎ **INTERVECTUS**, [Erectus. *Jul. Valer. res gest. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 3. 38. Duas vero viseres arbores cælum proceritudine intervectas.]

INTERVENIRE dicebantur ii, quorum *interventu*, ac *intercessione* Principes ac Reges alicui aut Ecclesiæ, aut privato, quidpiam concedebant. Unde crebro legitur hæc formula in Diplomatibus, *per interventum, interventu* magnatis alicujus id esse concessum, ut in iis, quæ habet Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. cap. 62. 72. 76. 107. 108. Colvenerius apud eumd. Baldricum pag. 495. Meibomius in Not. ad lib. 3. Witikindi pag. 74. et in Diplomatibus Ottonis M. eidem Historiæ adjunctis, etc. Glossæ vet. : *Interventu*, τῇ μεσιτείᾳ. Gloss. Gr. Lat. : Ἐπιγνώμων, *Intercessor*, *Interventor*. Alibi : Διαιτητής, *disceptator, arbiter, Interventor*. Ugutio : *Intervenire, intercedere, inter alios venire, mediatorem esse*. Gloss. Lat. Græc. : *Intervenit*, μεσάζει. *Interventio*, μεσητία. Vide JC. et in voce *Ambasciare*.

INTERVENTORES, dicti, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis electus esset. S. Augustinus lib. de unico Baptismo cap. 16. de Donatistis : *Contra quam paucissimis Aphris partis suæ primo Interventores adventitios furtim longeque mittebant,... donec deceptæ plebeculæ quasi proprios Episcopos ordinarent.* Idem Epist. 163 : *Narrant etiam in ipsa schismatis novitate, majores suos... dedisse quendam Interventorem populo suæ communionis apud Chartaginem constituto, antequam Majorinus adversus Cæcilianum ordinaretur.* Synodus Carthag. habita ann. 525 : *Neque plebi nos vicinæ aliquando subjecimus, aut Episcopis vicinis, aut Interventori Ecclesiæ, quæ proxima est nobis, etc.* Adde Ferrandum Diac. in Breviario cap. 22. 23. Crisconium cap. 267. Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 89. etc. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Ἐπιξενούμενος, col. 423.]

INTERVENTORES, dicuntur etiam sponsores in Baptismo, Patrini. Nicolaus I. in Resp. ad consult. Bulgar. cap. 18 : *Qui fidem respuit, quam promisit ab illo, a quo susceptus est, et qui fidei ejus interventor extitit, debet per omnia revocari.* Vide *Intercessio*. [* Vide *Intercessores* 1.]

* **INTERVENTUS**, Intercessio. Bulla Clem. III. PP. inter Act. SS. tom. 1. Jul. pag. 367. col. 2 : *Hinc est, quod cum ad audientiam apostolatus nostri... pervenerit, quod divina potentia, per miracula et Interventum beati Ottonis, etc.* Vide *Intervenire*.

* **INTERVERSUS**, Interruptus. Charta ann. 1212. ex Tabul. Montis-major. : *Promittit deinde quod finito usufructu, restituet easdem res cum omnibus meliorationibus, absque eo quod possit uti ulla præscriptione, quamvis longissima non Interversa possessione, vel etiam Interversa a se vel ab aliis.*

INTERULA, Camisia. [Papias : *Interula, Interior tunica, hoc est supparum, quod vulgo dicitur Camisia.*] Vopiscus in Claudio : *Interulas, dilores duas.* Tertull. de Pallio cap. 5 : *Si quid interulæ superest.* Petr. Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 74 : *Interula ejus artus nudantes.* Utuntur Martianus Capella lib. 1. Joannes Altivillensis in Architrenio lib. 2. cap. 3. et alii passim. *Interior tunica* dicitur Valerio Maximo, *intima*, Gellio lib. 10. cap. 20. χιτώνιον ἐχέσαρκον Athenæo, et aliis.

* **INTERULATUS**, *Incamisato*. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Interula*.

* **INTERZATUS**, Intextus, innexus, Ital. *Intessuto*. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580 : *Dominæ pro majori parte loco terzarum de auro vel de serico, quas portare solebant contextas seu Interzatas in capillis capitis earum, etc.* Vide infra *Intrezatorium*.

* **INTESCUTANS.** Acta S. Memor. tom. 3. Sept. pag. 70. col. 2 : *Deinde redeuntes* (ministri) *et contendentes inter se de spoliis sanctorum martyrum, gladii eorum Intescutantes, alter alterius mortem dedit.* Ubi docti Editores : Vox est mendosa, totaque phrasis vitiosa. At voluit auctor, ortam fuisse inter milites contentionem de spoliis, indeque acrem velitationem, qua occubuerunt non pauci. Annon apte restitueretur, *gladiis eorum inter se utentes ?*

* **INTESTABILIS,** Qui nec testamentum legitime condere potest, nec bona ipsi testamento legata percipere. Proces. contra turbantes regimen. civit. Ferrar. ex Reg. Joan. XXII. PP. fol. 104. r°. col. 2 : *Sit Intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento vel ab intestato vocetur.* Sent. contra Florent. ann. 1313. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Bonincont. Hist. Sicul. part. 3. pag. 222 : *Quemlibet eorum perpetua damnamus infamia, ita quod sint Intestabiles, et ad nullum actum legitimum de cetero admittantur.*

¶ **INTESTAMENTUM,** pro *Intestatum*, in Formulis Marculfi lib. 2. form. 7. et 17.

* **INTESTARE,** Hispanis et Italis, dicitur de agri capite seu parte superiori, qua terminatur. Charta ann. 1121. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 3 : *Deinde* (campus) *sicut Intestat cum atrio ejusdem ecclesiæ et vadit directe ad ruam a Francis, et terminatur eadem rua.* Stat. Vercel. lib. 4. pag. 70. v°. : *Qui habet terram, quæ Intestet in illo fossato, plantet in loco ipsius fossati bozolas seu spinas.*

INTESTATIO, Intestia, Bona mobilia, seu *catalla* intestatorum, quæ ad dominos, ex eo, quod quis decesserat *intestatus*, pertinebant. Charta ann. 1238 : *Et ostem, et cavalcatas, et seguis, et cucucias, et exorquias, et homicidia, et Intestationes, et arsinas, etc.* Alia Rogerii Comitis Fuxiensis ann. 1250 : *Exfranquimus omnes et singulos homines de Valle de Meranges, et eorum proles in perpetuum de exorquia, Intestia, arsina, cugucia, etc.*

Qui porro *intestatus* decesserat, habebatur olim pro damnato ac infami. Cum enim Conciliorum canonibus certam bonorum suorum, atque adeo decimam *partem*, ut est apud Matthæum Paris pag. 113. distribuere in pios usus, ad animæ redemtionem, quivis teneretur : qui id non egisset, salutis suæ curam quodammodo videbatur abjecisse. Quamobrem jubentur Sacerdotes, in aliquot Synodis, morituros adhortari, ut et peccata sua sacramentali confessione eluant, et de rebus suis in Ecclesiarum vel pauperum favorem, aut in alios pios usus ad animæ salutem disponant, ut est in Synodo Sodorensi can. 1. Quod quidem ita invaluit, ut delictorum absolutio et Viaticum denegaretur iis, qui Sacerdotum in hisce monita posthaberent, ut qui eleemosynis et confessione ac viatico viam sibi ad æternam beatitudinem, a Sacerdote moniti, parare neglexerant, et salutis suæ curam omnem abjecisse crederentur : adeo etiam, ut nullum esse discrimen existimarent inter ejusmodi *intestatos*, et illos, qui sibi mortem intulissent. Ut autem βιωθανάτων bona mobilia in fiscum redigebantur, ita et *intestatorum* dominis addici debere existimaverunt, maxime si per eos licuerat haud *intestatos* decedere. Charta de Regibus Angliæ in Normannia adversus Clerum ann. 1205. in Registo Herouvalliano Philippi Augusti f. 121. et in Normannicis Duchesnii f. 1052. 1060 : *Item diximus de illo, qui moritur Intestatus, si jacuerit in lecto ægritudinis per tres dies vel quatuor, omnia mobilia ipsius domini Regis debent esse, aut illius in cujus feodo terra est, et sicut de illo, qui se interfecit spontaneus.* Idem ferme statuunt S. Ludovici Stabilimenta lib. 1. nam cum in cap. 86. bona mobilia illius, qui suspendio voluntario, aut quovis modo mortem sibi intulisset, vel aquis mergendum se dedisset, ad *Baronem* pertinere dicantur, hæc in capite sequenti subduntur : *Se aucuns hom, ou aucune fame avoit geu malade huit jours, et il ne se voulust confesser, et il mourut desconfés, tuit li meubles seroient au Baron.* Le Roman *de Garin* MS. :

Outre, fel-ils, fels, traitres, cuvers,
Vostre lignage mora hui desconfés,
Jà de cest champ n'istra ni cuens ne pers.

Sed et *desperatis* inconfessos æquiparant Jura et consuetudines Normanniæ cap. 21 : *Desperati autem moriuntur qui per novem dies, vel amplius, gravi ægritudine et periculosa oppressi, communionem et confessionem sibi oblatam recusant ac differunt, et in hoc moriuntur : terris tamen propter hoc hæredes non privantur, sed eorum catalla debent in manu Principis remanere.* [Quæ ducta sunt, ut docet *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 178. ex veteri Inquesta facta auctoritate Philippi Aug. post Normanniam bello quæsitam : ubi inquirebatur de juribus Regum Angl. in *Sanctam Ecclesiam.* Ex illa Inquesta hæc proferuntur loco citato : *Nous deismes de celui qui muert Intestat, se il gist en son lict par trois jours, ou par quatre, tous ses biens meubles doivent être notre Sire le Roy, ou à cheli, en quelle terre, ou en quelle jurisdiction il est, et tout est-il de chaux qui ochient eux-mesmes de leur propre volonté.*] Sic igitur βιοθάνατος, et qui absque confessione volens decesserat, pari habebantur conditione.

Neque postmodum potioris status omnino fuere, qui subitanea ac improvisa morte decedebant, cum id *divino* adscriberent *judicio*, ut est in Provinciali Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 13. eoque nomine bona eorum mobilia fisco dominico perinde adscriberentur. Chronicon Laurisham. pag. 92 : *Nam ferme biennio mutus et elinguis, ac dira omnium membrorum paralysi contractus, carne jam præmortua, solo spiritu palpitans, dedecorose tandem et Intestatus expiravit.* Ubi *divino* quodam *judicio* scelestus ille, *mutus et elinguis*, ac proinde *Intestatus* obiisse dicitur : quod *mori sine lingua*, vetus Charta apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25. *morir san fabla*, Fori Hispanici vocant. Quo etiam pertinet, quod habet Chronicon Nangii ann. 1202 : *Guillelmus Remensis Episcopus, dum Laudunum veniisset, morbo subitaneo præventus opprimitur, et obstruso linguæ officio moritur Intestatus*, id est, absque confessione et viatico : nam eo ævo, *Intestato mori*, nihil fere aliud erat : quod nemo moriturus exhomologesin peccatorum suorum daret, qui non una et simul de eleemosynis suis disponeret. Charta Ludovici VII. pro Rupellensibus apud Beslium pag. 600 : *Dedi et concessi in perpetuum omnibus hominibus, qui manent Rochellæ,... quod quicumque ex illo sive testatus, sive Intestatus, id est, sive confessus, sive non, morietur, omnes res ejus et possessiones integre et inrecte remaneant hæredibus suis et generi suo. Illius autem qui testatus, sive confessus morietur, præcipio, quod testamentum stet juxta ejus divisionem.* Charta Henrici III. Regis Angliæ pro eodem oppido Rupellensi : *Præterea concedo eis et confirmo hac carta mea, quod quilibet de illis, qui confessus est, et testatus decesserit, stabilem et ratam suarum rerum habeat divisam, et, sicut eam fecerit, firmiter teneatur. Si vero aliquis illorum colli fractione, vel submersione, vel aliquo casu subita morte præventus fuerit, et spatium confitendi non habuerit, concedo, ut secundum rationabilem dispositionem et considerationem parentum et amicorum suorum res suæ distribuantur, et eleemosynæ fiant pro anima ejus.* [Charta ann. 1209. qua Raibaldus de Calma libertates concedit hominibus terræ suæ, tom. 1. Hist. Dalph. pag. 19 : *Si aliquis fecerit testamentum, illius suprema voluntas secundum jura legalia per omnia servetur ; et si aliquis moriatur ab Intestato, proximiori in linea ascendentium vel descendentium parentelæ hæreditas cum omni sua pecunia devolvatur.*] In Charta commutationis castelli Montisferrandi in Arvernis, facta a Ludovico de Bellojoco, domino *Borci*, cum Rege Philippo ann. 1292. ubi de *mortallia* ejus, qui in eodem oppido *non confessus* moritur, universa bona ad dominum Montisferrandi pertinere dicuntur. Verba notatu dignissima sequentia sunt : *Et est à savoir, que pour les 4. aides que li Sires de Montferrant a et doit avoir à Montferrant, quant li cas aviennent, c'est à savoir l'aida de sa chevalerie, l'aida de sa fille marier, de la raençon de son corps pris en guerre, et de l'alée d'oustremer, et encore pour le cas de la mortaille, c'est à dire, que quand aucun meurt en la ville de Montferrant sans confession, tuit li bien meuble d'icelui sont au Seigneur de Montferrant, etc.* Charta Roberti Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini : *Ad hoc etiam si servus Comitis et confitens obierit, terram et omnem substantiam ejus Comes possidebit : reditus autem terræ ipsius Comes persolvet Abbati.* Ubi videtur legendum *non confitens.*

Atque ut *inordinatus* mori dicitur, qui non condito testamento decedit, in Concilio IX. Tolet. can. 4. in Legibus Wisigoth. lib. 5. tit. 7. § 14. et apud Tyrium loco laudato : ita Græcis ἀσύντακτος mori dicebatur, qui non sumpto viatico decedebat. Id nuper observatum a nobis in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici ex Vita S. Eusebiæ apud Bollandum 24. Jan. Nam cum vitæ finis eidem sanctæ instaret Virgini, adessetque pater ejus spiritualis, hæc verba effata est : *Mihi, ut video, adest finis, dolorque est animæ meæ et tristitia ingens, quod Inordinata egrediar ex corpore, absente sancto Episcopo et patre nostro domino Paulo.* Ubi Bollandus ait, Græcum exemplar habere ἀσύντακτος, *quia videlicet*, inquit, *sacro viatico et extremis mysticisque Sacerdotum precibus non esset munita.* Atque hac, ni fallor, notione voce *Intestatus* usus videtur Libellus precum Marcellini et Faustini pag. 65 : *Sed apud Treviros Bonosus Presbyter inclusus, Intestatus, ac diu pœnas senex dedit propter observantiam intaminatæ fidei illius, etc.*

Quorumcumque igitur intestatorum, hoc est, sive ultro absque confessione et non sumto viatico, ac eleemosynarum non facta dispositione, sive subitanea præventi morte decessissent, bona mobilia ad fiscum dominicum redibant. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 33 : *Cum*

quis Intestatus decedit, omnia catella domini sui erunt. Id pluribus probatum ad Stabilimenta S. Ludovici.

* *Intestatus* mori non putabatur quis, nisi paterfamilias esset, qui nimirum de bonis suis disponendi facultatem haberet ; quo etiam casu, si non condito testamento decederet, tunc ipsius loco testamentum in pios tantum usus ab aliis condi posse, statuitur in Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1511. fol. 70. v°. : *On n'est tenu à faire testament solempnel, se on n'est chiefz d'ostel, ayant oportunité et puissance de ce faire : néantmoins s'il décédoit quelque personnaige, qui fut chiefz d'ostel Intestat, on luy en porroit faire faire ung pour les légatz salutaires seulement selon son estat, faculté et puissance, et non aultrement.*

* *Intestatorum,* etiam in itinere morientium, bona mobilia ex usu pertinebant ad episcopum, vel curionem, aut ad ecclesiæ fiscum, in cujus districtu decedebant. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 73 : *Après ce que Jehan de Henaut marchant de toiles fu trespassé en ladite ville* (de Beauvais) *en l'ostel Pierre Collele hostelier, et que la femme dudit hostelier ot baillié à l'appariteur de la court espirituele de l'évesque de Biauvaiz les biens d'icellui défunct, qui oudit hostel estoient, comme appartenanz, si comme l'en disoit, audit évesque, pourceque icellui de Henaut estoit trespassé en son éveschié, senz faire testament.* Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 23 : *Pourceque oudit testament n'avoit aucuns tesmoings, jour ne date escrips, le suppliant doubtoit que l'evesque d'Evreux, en quel éveschié ledit testateur estoit demourant, voulsist dire ledit testament estre nul, et parceque tous les biens meubles d'icellui déffunct lui appartenissent par l'usage et coustume du pais, comme mort Intestat, etc.*

* Qua ratione autem ejusmodi bona distribuebantur, docent Literæ remiss. ann. 1403. ex Reg. cod. ch. 266 : *Comme Blanche Routiere de la parroisse de Donnemesnil feust trespassée Intestate : pourquoi les meubles à elle appartenans feussent escheuz au curé et aux trésoriers d'icelle parroisse pour les distribuer, c'est assavoir le tiers audit curé, l'autre tiers auxdiz trésoriers et le résidu aux poures, etc.*

Hujus autem consuetudinis eam esse existimaverim originem, quod cum absque eleemosynarum distributione prævia decedere probrosum quodammodo Patres judicarent, sæpeque accideret ut morte improvisa, nulla facta bonorum in eleemosynas ordinatione vel dispositione, quis decederet, quo animæ illius consuleretur saluti, ut mortui partes supplerent Episcopi et Sacerdotes, sanxerunt, ut ex defuncti bonis eleemosynas distribuerent, eoque nomine bona illius mobilia sequestrarent, debita creditoribus persolverent, omniaque exequerentur, *eodem modo, quo tenerentur, si testamentum fecisset, executores,* ut est in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 22. § 3. et in Fleta lib. 2. cap. 52. § 12. 13. lib. 6. cap. 37. § 7. Exstat Charta ann. 1370. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 189. in qua hæc habentur : *Sur ce que lesdis Evesques s'estoit complains desdits doien et chapitles,... de ce qu'ils avoient fait enterrer le corps de... qui estoient mors Intestats, sans le congié ou licence dudit Evesque, et sans qu'il eut eu les biens desdits defunts pour iceux distribuer pour les ames d'iceux mors, etc.* Ea vero bona, quæ in eleemosynam sequestrabant, *eleemosynam rationabilem* appellabant, uti in hac voce docuimus. Tabular. Capitul. Rotomag. in Collectione Concil. Rotomag. pag. 185 : *Item distributio eorum, quæ in testamento relinquuntur, auctoritate Ecclesiæ fiet, nec decima pars bonorum, ut olim, subtrahetur.* Sed et interdum intestati familiares, et agnati, ipsius loco testamentum condebant ad ejusmodi legata, ad id forte ab Episcopis delegati ; cujus moris exstat exemplum in Tabulario Prioratus S. Vincentii Laudunensis in hæc verba : *Universis præsentes literas inspecturis, Alanus de Novilla Miles, et Galtherus Canonicus Remensis, salutem. Noverint universi, quod nos fecimus testamentum pro Petro quondam fratre nostro, sub hac forma, quod nos legavimus pro remedio animæ suæ Monachis de Novilla, Capellanis nostris tres modios vini pro anniversario ejus annuatim faciendo, etc. Datum anno Dom.* 1261.

☞ Viget etiamnum in Anglia usus, ut Episcopi bonorum ejus qui intestatus decessit administrationi invigilent aut per se aut per alium quemvis ad id per illos nominatum et deputatum. Hujus rei testis locuples Charta Archiep. Cantuariensis ann. 1701. quam hic referre haud pigebit : *Thomas providentia divina Cantuar. Archiep. totius Angliæ Primas et Metropolitanus, dilecto nobis in Christo Carolo Moreau filio naturali et legitimo Stephani Moreau nuper parochiæ S. Martini in Campis in Comitatu Middelsex defuncti salutem. Cum idem Steph. Moreau sit, ut præmittitur, defunctus, habens dum vixit et mortis suæ tempore bona, jura, sive credita in diversis diœcesibus, sive jurisdictionibus, jam nuper ab Intestato decesserit, cujus prætextu omnium et singulorum bonorum, jurium et creditorum dicti defuncti plenaria dispositio, administrationisque eorumdem concessio, nec non computi, calculi sive ratiocinii, administrationis hujusmodi auditio finalisque liberatio... demissio ab eadem ad nos solum et in solidum et non ad alium nobis inferiorum judicem necessarie dignoscuntur pertinere : Nos affectantes ut bona, jura et credita dicti defuncti bene et fideliter administrentur, ac in pios usus convertantur ; ad administranda igitur bona, jura et credita dicti defuncti, ac bene et fideliter disponendum de eisdem, nec non creditorum quæcumque dictus defunctus petenda, colligenda, levanda et exigenda, quæ ad dictum defunctum dum vixit, et mortis suæ tempore pertinuerunt, ac de solvendo æs alienum in quo dictus defunctus hujusmodi mortis suæ tempore extitit obligatus, quatenus bona, jura et credita sua hujusmodi ad hoc extendunt, juxta ratam eorumdem ; Tibi de cujus fidelitate in hac parte confidimus, primitus de bene et fideliter administrando eadem, ac de pleno et fideli inventario omnium et singulorum bonorum, jurium et creditorum hujusmodi conficiendo, et illud in curiam prærogativæ nostræ Cantuariensis, intra vel ante ultimum diem mensis Februarii qui fuerit in anno Dom.* 1702. *inde reddendo ad sancta Dei Evangelia juramento, plenam tenore præsentium committimus potestatem, Teque administratorem omnium et singulorum bonorum, jurium et creditorum hujusmodi ordinamus, deputamus et constituimus per præsentes... Datum Londini* 5. *die mensis Febr. ann.* 1701. *nostræque transmissionis octavo.*

Neque, opinor, alio jure cognitio de testamentis ad *Curiam Christianitatis* pertinuit ; cum, ut est apud Matthæum Paris ann. 1190. *rerum, quæ in testamento relinquebantur, distributio auctoritate Ecclesiæ fieret.* Pari modo : *Si quis subitanea morte, vel quolibet casu præoccupatus fuisset, ut de rebus suis disponere non posset, distributio bonorum ejus Ecclesiastica fiebat auctoritate.* Synodus Exoniensis ann. 1287. cap. 50 : *Si qui vero laicorum decesserint Intestati, de bonis eorum per locorum ordinarios taliter præcipimus ordinari, ut pro anima defuncti in pios usus totaliter erogentur.* Quo sane pertinet, quod scribit Anastasius Bibliot. in Præfatione ad octavam Synodum, Photium Patriarcham Constantinop. persuasisse Imperatori Michaeli, ut *præciperet neminem testamentum facere, vel per alterius, nisi per Photii manus, suas eleemosynas erogare : quod non ob aliud,* subdit idem Scriptor, *adinvenit inventor malorum, nisi ut, cum acciperet et erogaret substantias divitum, proprias a minus curiosis erogasse putaretur, ac per hoc a cunctis quasi dapsilis et munificus haberetur.* Licet nolim præstare, eam fuisse mentem Occidentalium Episcoporum ; eorum tamen exemplo morem ipsum in Orientem invehere voluisse Photium, par est existimare.

* Quodnam vero fuerit episcoporum ecclesiasticorumve, cum bona mobilia intestatorum sibi arrogabant, propositum, aperte declarat Arest. 26. Maii ann. 1357. in vol. 4. arestor. parlam. Paris. : *Præpositus noster aut procurator in ballivia Silvanectensi fecerat ad judicium evocari quendam decanum Christianitatis aut curatum Belvacensis diœcesis, super eo quod idem decanus aut curatus sub umbra dicti episcopi ceperat aut sibi attribuere nisus fuerat bona mobilia cujusdam personæ defunctæ, pro eo quod dicebat ipsam Intestatam decessisse ; et quia dictus episcopus advoaverat factum, fuerat causa ad parlamentum remissa, pro eo quod idem episcopus, qui est par Franciæ non tenetur invitus extra parlamentum litigare. Dicebatque et proponebat idem procurator noster generalis, quod in hoc fuerat et erat usurpatio et abusus notorie et manifeste, et pro nullo reputari seu annullari debebat;... præfato episcopo aut procuratore suo ex adverso dicente, quod in diœcesi sua Belvacensi per se et prædecessores suos fuerat et erat in possessione et saisina pacificis... ponendi in manu sua bona mobilia talium, qui decedunt Intestati in diœcesi prædicta, ad convertendum ipsa per manum suam aut deputatorum suorum ad pios usus et ad pia opera, pro remedio et salute animarum ipsorum decedentium... Dicebat etiam, quod dato quod aliquis fecerit testamentum, et defuerint aut esse desierint executores hujusmodi testamenti, dictus episcopus per se et prædecessores suos fuit et est in dicta possessione et saisina ponendi et constituendi super hoc executores... Per arrestum curiæ nostræ dictum fuit... ipsum episcopum in prædictis abusum fuisse seu abusisse.* Quo non obstante aresto eumdem usum Bellovaci viguisse anno 1379. discimus ex Literis paulo ante laudatis. Notandum vero ibi episcopi Bellovacensis jus constituendi testamentorum executores, quo etiamnum gaudet Cantuariensis archiepiscopus, ut supra observatum.

☞ Cum autem in sui præjudicium hæc agere Episcopos existimarent judices regii, Arresto Parisiensis Senatus ann. 1409. pronuntiatum statutumque

est : *Que les habitans qui mourroient, pourroient etre enterrez sans le congé de l'Evêque et ses officiers s'il n'y a empêchement canonique : et outre que les heritiers du testament d'aucun trépassé ne pourront etre contrains ne obeir à accomplir les ordonnances faites par les officiers dudit Evêque, ne par lui, au regard des testamens faits par lesdits Intestaux, mais les pourra ledit Evêque admonester charitablement qu'ils fassent bien pour l'ame dudit Intestat : et que les heritiers ou exécuteurs du testament d'aucun trépassé, pourront dedans l'an de trepassement soumettre l'exécution d'icelui à la justice laye ou de l'Eglise.* Sicque tandem iste usus in Galliis nostris desiit.

* Extat antiquius eadem de re Arestum ann. scilicet. 1401. in vol. 9. arestor. ejusd. parlam. : *Per curiæ nostræ arrestum dictum fuit, quod illi, qui decedent Intestati, libere et absque littera* (episcopi vel officialis) *si non obfuerit aliud canonicum impedimentum, inhumari seu sepeliri poterunt.*

☞ Simili ratione Hispanorum Sacerdotum hac in re molitionibus modum imponere volens Alfonsus IX. Rex Castiliæ legem hanc tulit : *Finando alguno sin lengua, de manera que non ficiese testamento, la Eglesia, onde fuesse parroquiano, non ha razon de demandar ninguna cosa de su haber, fueras ende si hoviesen por costumbre en aquella tierra de demandar alguna cosa, etc.* Las siete Partidas, partida primera tit. 13. leg. 6.

Enimvero cum Episcopos et Sacerdotes in vassallorum suorum bona manus injicere ægre ferrent sæculares domini, præsertim cum eo procederet interdum Ecclesiasticorum avaritia ac lucri cupido, ut, quæ in eleemosynas et creditorum debita distribuere debuerant, sibi adscriberent, id etiam juris sibi arrogavere, vario prætextu, ac primo quidem id ipsum exequendi, quod Episcopi ac Sacerdotes, hoc est, eleemosynas faciendi, et defuncti debita persolvendi, tum etiam eadem bona mobilia sibi adscribendi, quod *intestati* haberentur pro βιοθανάτοις, quorum, ex usu et recepta consuetudine, bona mobilia ad dominos pertinebant. Ecclesiasticorum consuetam rapacitatem in bonis intestatorum satis arguunt in eos decreta statuta, atque ea potissimum, quæ habentur in Provinciali Cantuariensis Ecclesiæ lib. 3. tit. 13. quibus jubentur Episcopi, solutis defunctorum debitis, cætera bona in pios usus distribuere, *nihil sibi inde retento, nisi quod pro labore suo congruum censuerint,* adeo ut cæteroquin defunctorum bona invadere prohibeantur, in Statuto Ottoboni Cardinalis, seu Concilio Londinensi ann. 1268. can. 24.

Verum postmodum eo processit dominorum rapacitas et avaritia, ut vassallorum suorum, qui intestati decesserant, non modo partem bonorum ullam in pios usus distribuerent, sed ea promiscue invaderent ; (quod in Concilio Nannetensi, Britanniæ Comitis nutu, abrogatum scribit Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Epist. 65. et 66. quas de intestatis intelligendas arbitror) atque adeo debita exsolvere renuerent. Hinc querela Episcop. Angl. in Provinciali Cantuar. Eccl. lib. 3. tit. 28 : *Quidam etiam domini temporales, et eorum ballivi, bona decedentium ab Intestato in districtibus ad ipsos dominos prætendentes fore, quamvis erronee, devoluta, ne per ordinarios bona hujusmodi pro debitorum solutione sic decedentium ac in alios pios usus pro ipsorum animarum salute convertantur utiliter, prout consensu regio et magnatum regni Angliæ, tanquam pro jure Ecclesiasticaque libertate ab olim extitit ordinatum, impediunt in derogationem Ecclesiasticæ libertatis, etc.* In eodem Provinciali lib. 3. tit. 13. in Concilio Lambethensi ann. 1261. et in Concilio Londin. ann. 1342. can. 7 : *Laicis aut Clericis divino judicio decedentibus Intestatis, domini feudorum non permittunt debita defunctorum solvi de bonis mobilibus eorundem, nec in usus uxorum suarum, liberorum suorum, vel parentum, vel aliter per dispositionem ordinariorum bona prædicta pro ea portione, quæ secundum consuetudinem patriæ defunctos contingit, permittunt distribui pro eisdem.* Quibus hæc subdit Lindwodus : *Ut puta medietatem bonorum, ubi superest uxor et nulli liberi : alioquin si etiam supersint liberi, tunc defuncti portio est tertia pars, aliis duabus uxori et liberis remanentibus.* Ex quibus præterea docemur, dominos sæculares in Clericorum intestatorum bona manus injecisse, quod vetitum exerte in Concilio Viennensi ann. 1267. can. 10. sub anathematis pœna.

Medietatem, aut tertiam partem bonorum intestati, mobilium, ni fallor, dominos sibi iis casibus interdum arrogasse, ostendunt Usatici Barcinon. MSS. cap. 129 : *De intestatis ab hoc sæculo discessis, si reliquerint uxores ac filios, tertiam partem assequantur seniores in facultatibus eorum. Si reliquerint filios, et non uxores, assequantur medietatem præfati seniores. Si vero uxores et non filios habeant, medietatem seniores jam dicti et aliam medietatem parentes defuncti. Quod si parentes desint, senioribus detur, observatis tamen ad uxores suis directis et omnibus locis. Ita sit de uxoribus Intestatis, quemadmodum superius dicitur de viris.* Consuetudines Catalaniæ inter dominos et vassallos MSS. cap. 45 : *Si aliquis qui nunquam habuerit uxorem, moritur Intestatus, dominus ejus non debet percipere tertiam partem bonorum suorum, nec aliquid aliud ratione Intestiæ : et hoc notatur in Usaticis, ubi loquitur de Intestatis.* Cap. seq. : *Item si aliquis filius alicujus pagensis hominis, alicujus Militis, vel alterius, moritur Intestatus post mortem patris, in aliqua villa, seu castro Regis, et ille non habeat certam mansionem, sed stabat per aliquod tempus in uno loco, et per aliud tempus in alio ; tertia pars bonorum illius mobilium debet habere dominus patris ratione Intestiæ, et non Rex, in cujus villa moritur : et hoc notatur in Usatico supradicto.*

Denique, quasi intestatorum bona primo essent occupanti, in ea etiam manum injiciebant hospites, si in eorum decessissent hospitiis, quod vetitum legimus, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 30. § 3. 4. 5. 6. Vide Ughellum tom. 1. Ital. sacræ pag. 137. 144.

* Bonis vassallorum, non condito testamento, morientium, ea tantum de causa, quod de iis non disposuerant, succedebant domini, cum sæculares tum ecclesiastici. Quod de monasterio Cassinensi testatur Charta Nicol. Mutin. episc. ex Tabul. ejusd. abbat. : *Cum pridem ad aures nostras et notitiam nostræ curiæ devenit, quod... Bona Antonii Rogerii de valle rotunda, sicut Domino placuit, debitum naturæ persolvens viam universæ carnis petivit egressa ab Intestato, nullis superstitibus filiis, parentibus aut fratribus ; propter quod secundum registra Casinensia bona dictæ Bonæ ad dictum sacrum monasterium legitime devoluta erant.*

Quod porro sæculares domini in vassallos suos intestatos jus arrogavere, idem sibi adscripsere Episcopi in Clericos suæ diœcesis, atque adeo ipsi summi Pontifices in Episcopos : quod ex Matthæo Westmonast. et Matth. Paris observavimus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici. Ac de summo quidem Pontifice hæc etiam capienda videntur in Historia Episcoporum Bremensium, ubi de Jo. Archiep. qui Avenione intestatus decesserat :

Pontifex hic moritur in Avenione,
Et thesaurus rapitur sub hac ratione,
Quod sublatus dicitur in Intestatione.

Vide Petrum Cassiodori in Epist. ad Anglos de Bonifacio VIII. apud Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 915. Sed et ibidem documus, maxime id juris sibi in Clericos suæ diœcesis Episcopos arrogasse : cujus quidem usus, vel potius abusus, testes exstant complures Chartæ, atque in primis illa Reginaldi Episcopi Carnot. ann. 1195. apud Innocentium III. lib. 1. Epistolarum pag. 29. et 51. Edit. Venetæ : *Universos Presbyteros in Decanatu de Sparnone constitutos ab omni violentia, taleis et exactionibus perpetuo absolvimus, ita etiam quod nullus Presbyterorum Decanatus de Sparnone, nisi ordine judiciario suspendi poterit, nec res alicujus saisientur, nisi ipsum Intestatum, quod absit, viam universæ carnis ingredi contigerit.* Charta fundationis Collegii Canonicorum in Ecclesia Escoiarum, diœcesis Rotomag. ab Ingerranno Dom. Marigniaci Milite et Cambellano Regio mens. Jan. 1310. in 37. Regesto Chartophylacii Regii n. 64 : *Item volo et ordino, quod bona Intestatorum personarum ipsius Collegii per Decanum vel Cantorem aut Thesaurarium, si Decanus absens fuerit, dividantur in tres partes, quarum unam pauperes Hospitalis, quod jam in dicto loco fundavimus, habeant, reliqua pro defensione jurium Ecclesiæ conserventur : et tertiæ partis residuæ duæ partes Canonicis, et reliqua Clericis distribuantur : et nihilominus tam ipsorum Intestatorum, quam etiam testatorum lectus unus, quem meliorum furnimentum habebunt tempore mortis suæ Hospitali prædicto pro pauperibus relinquatur.* Exstat apud Guill. Cruceum in Hist. Episcoporum Cadurcensium n. 149. Charta ann. 1297. qua ejusdem Ecclesiæ Capitulum, *ex vigore privilegiorum, sibi et Ecclesiæ Cadurcensi a Sede Apostolica concessorum,* Canonicorum intestatorum bona mobilia et immobilia ad se pertinere, ea consignare, et de ipsis disponere, prout sibi videretur expedire, asserit. Similis habetur Charta ann. 1312. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 163. qua Capitulum Ecclesiæ Ambian. id sibi juris in Canonicos intestatos demortuos competere contendit, Episcopo illud sibi asserente. Sed et id juris Episcopo Cadurcensi in bonis Clericorum suæ diœcesis intestatorum decedentium competiisse docet Charta alia ann. 1384. apud eumdem Cruceum n. 298. adeo ut Clericis ipsis jus testandi ademtum esset, quod Bego Episcopus pro 150. libris Cadurcensibus annui et perpetui reditus penitus abrogavit, concessa libere de suis bonis tum ex Ecclesia, tum aliunde

quæsitis, testandi facultate. Sed et haud ita pridem Cardinalis Givriensis Lingonensis Consuetudinis municipalis receptum articulum, eidem Consuetudini, dum reformaretur, inserendum contendit, *rerum mobilium successiones Presbiterorum, absque testamento decedentium, ad Episcopum Lingonensem pertinere.*

Sane cum Clericorum et Sacerdotum quæcumque bona administrationis suæ tempore acquisierint, ad Ecclesiæ nomen, cui præsunt, Chartarum conficere instrumenta jubeantur in Concilio Toletano IX. can. 4. ita quod si post eorum mortem inordinatum forte remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister exstitit, in perpetuo vindicet : fieri potest, ut arrepto istius canonis prætextu Episcopi in Clericorum et Presbyterorum bona quolibet modo manus injecerint, tametsi non ea fuerit mens Concilii.

Constat autem ejusmodi quod sæculares domini in intestatorum bona sibi jus arrogavere, haud nuperum esse, cum ejus mentio fiat in Legibus Canuti Regis cap. 68. et 97. cujus verba excerpsit et retulit Bracton. lib. 2. cap. 26. § 2. ubi statuitur, ut *si liber homo Intestatus et subito decesserit, dominus suus nil intromittat de bonis defuncti, nisi de hoc tantum quod ad ipsum pertinuerit, scilicet quod habeat suum heriot ; sed ad Ecclesiam et ad amicos pertineat executio bonorum : nullam enim meretur pœnam quis, quamvis decedit intestatus.* His consimilia habet Fleta lib. 2. cap. 57. § 10. Sed et Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 87. huic dominorum feudalium avaritiæ modum posuere, in quibus cavetur in non confessi ac subitanea morte decedentis vassalli bona nullum domino jus esse : *més se il mouroit desconfés de mort subite, la justice ne la seigneurie n'i auroit riens.*

¶ Intestatus, De quo testator testamento non disposuit. Testam. S. Remigii apud Miræum tom. 1. pag. 2 : *Amorinum quoque servum cum omnibus quos Intestatos reliquero, tuo dominio vindicabis.*

* **INTESTICIUM**, *Barbacana, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

INTESTINARII, Artifices, quorum mentio in leg. 2. Cod. Th. de Excusat. artif. (13, 4.) qui *intestinum opus* faciebant. Intestini autem operis multa mentio apud Vitruvium lib. 4. cap. 4. lib. 5. cap. 2. lib. 6. cap. 3. quod scilicet introrsus, id est, in ipsa domo fit, nempe sub tecto. Unde Budæus pro ligneo usurpatum putat, esseque quod *Minutariam*, seu *Menuiserie*, vocamus, cui consentiunt Barbarus et Philander, qui ad ligneas fenestras referunt ; Bernardinus vero Baldus ad lignea laquearia, quibus subgrundia ornatus gratia suffiguntur. Intestini operis meminit præterea Varro lib. 3. de Re rust. cap. 1.

* **INTESTUS**, pro *Intestatus*, in Stat. Cadubr. cap. 39. pag. 59. r°. : *Deliberatum fuit quod si aliquis de Cadubrio decedet ab intesto, etc.*

* **INTEXTUS**, nude, Pannus pictura textili distinctus, ut videtur. Charta ann. 1074. apud Menag. in Hist. Sabol. pag. 7 : *Monachi sancti Albini reddidere monachis sancti Sergii reliquias S. Sergii et Bacchi, quas inde habuerant ; et cappam dedere et Intextum.*

INTHICA, [Reconditorium.] Vide *Entheca.*

INTHINGARE, [Donare, tradere.] Vide *Thingare.*

¶ **INTHRONIASTICUM**, ἐνθρονιαστικόν, vel ἐνθρονιστικόν, Quod pro ordinatione datur Episcopo ordinanti, vel Clericis, vel Notariis ecclesiasticis. Occurrit in Novella 123. Justiniani cap. 3. Vide Suiceri Thesaurum Eccl. et Gloss. med. Græcit.

INTHRONISARE, [Inthronizare, ἐνθρονίζειν, Episcopum vel alium in thronum inducere, in possessionem mittere. Joh. de Janua : *Inthronizare, in throno vel sede ponere, collocare.* Glossar. Lat. Gall. Sangerm. : *Intronizare, Intronizer.* Forma electionis Episcopi ann. 990. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 155 : *Electum Episcopum in ipsam sedem S. Stephani Caturcensis Episcopum exaltavimus et in nomine S. Trinitatis Inthronisavimus, et ipsi Ecclesiæ Pastorem præfecimus.* Charta ann. 1353. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 229 : *Eum ad dictam Curam committere dignemini et velitis, et in dicta parochiali Ecclesia mandare eum Inthronizari, ut moris est. Intronizare,* in Electione Adalberti Abb. S. Genesii Bisuld. ann. 1006. Marcæ Hisp. col. 963. *Filios pistorum ac cocorum et piscatorum Intronizavit*, in Historia Monasterii Novient. tom. 3. Anecd. Marten. col. 1143. etc.] Vide *Thronus.*

* Inthronizare, Thronum seu sedem episcopalem constituere. Charta Roricon. Laudun. ann. 973. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 5 : *Melcalannus venerabilis abbas monasterii S. Vincentii, quod secunda Laudunicorum pontificum sedes, ut pote præsulum, cleri et militum immutabilis sepultura, appellata est, ex quo præsulari urbs ipsa meruit Inthronizari cathedra, etc.*

¶ Inthronizare Mensam, Altare profanatum reædificare. Epistola Nicolai I. PP. a Ratherio Veron. laudata tom. 2. Spicil. Acher. pag. 244 : *Sed et Ecclesias quas, ut putatur tam Phocius quam hi qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverunt, vel si commotas Mensas stabilierunt, rursus redicari et Intronizari atque stabiliri decernimus.*

¶ Intronisare Pœnitentes, Eos, ni fallor, absolvere et sacræ communioni restituere. Chron. Magdeburg. MS. apud Haltausium in Calendario Germanico pag. 82 : *Cum enim in bona quinta feria* (Majoris hebdomadæ) *Archiepiscopus Intronisaret pœnitentes.* Torquatus in Brevi Hist. Præsulum Magdeburg. MS. ibid. pag. 83 : *Cum enim die quadam Jovis Sanctæ Archiepiscopus pœnitentes de more apud Ecclesiam Intronisaret.*

¶ Intronizare Sponsam, Sponsæ conjugalem benedictionem impertiri, vel f. ejus thalamo nuptiali. Charta Witigonis Episc. apud Ludewig. tom. 1. pag. 287 : *Et si pro defuncto sepeliendo, sponsa Intronizanda, vel puero baptizando ipse Plebanus requisitus fuerit, attendere debebit cum custode ministrata eis procuratione congrua et honesta.* [** Charta ann. 1421. apud Haltaus. in Glossar. German. voce *Einleiten*, col. 298 : *Quod quælibet mulier de suis plebisanis Intronizanda ad ecclesiam post partum, etc.* Vide *Introducere* 2.]

¶ Inthronizatio, Inductio in thronum, apud Marten. tom. 2. Anecdot. col. 1078.]

¶ Inthronismus, Eadem notione. Liberatus Diac. cap. 19. Breviarii : *Fertur expositio ejus* (Severi Antiocheni) *quæ ab eo dicta est in Inthronismo.*

¶ **INTIBA**, *Herbæ genus, Cicorea dicitur, multas radices habet.* Papias : Latini dicunt *Intubus, Intubum*, vel *Intybus* et *Intybum.* Hinc nostrum *Endive.*

INTICINARI, *Ad ignem titione advicinare.* Ugutio.

* **INTIDIGRUMA**. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 266. col. 1 : *Quædam mulier Intidigruma, laborabat pluribus diebus in parturiendo, et non erat ei virtus pariendi, etc.* Ubi cæcutiunt docti Editores ; quid si legatur *Nitidigruma*, et intelligatur famula, quæ nendo vacat, a *Nitere*, nere ; et *Gromus*, famulus. Sed hæc divinando.

* **INTIFFICARE**, pro *Ratifficare*, ratum habere, approbare, in Charta ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 724. art. 6.

* **INTIFICARE**, Testificari. Stat. castri Redaldi lib. 1. pag. 5 : *Statutum et ordinatum est, quod si aliqua persona citata ad Intificandum in aliqua causa, non venerit seu recusaret testificari, cogatur per jusdicentem omnibus juris remediis venire ad jurandum et testificandum.*

INTIMARE, Innotescere, notum facere. Glossar. Lat. Gr. : *Intimari*, γνωρίσαι, ἀνύσαι. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι. *Intimat*, παρέχεται. [Παρεγγυεῖ, *Indicat, ostendit*, in Supplem. Antiquarii. Joh. de Janua : *Intimare, demonstrare, indicare, nunciare, notificare : Intimer, notifier*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerm.] Arnobius adversus Gent. : *Unde est vobis cognitum, unde Intimatum ?* Senator lib. 1. Epist. 2 : *Sermone vobis commisimus Intimanda. Intimare causam suam*, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 1. § 25. Vox est Jurisconsultorum. Vide Casaubon. et Salmas. ad Hist. Aug. Vossium. Jacobum Gothofr. ad Cod. Th. et alios.

¶ Intimatio, Denunciatio judiciaria, Gall. *Intimation*, in Aresto Parlamenti ann. 1322. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 239. apud Ludewig. tom. 6. pag. 127. etc.

INTIMAS, *atis, Interius habitans, vel Secretarius, vel Consiliarius, Creditarius, Secretarius, qui scit secreta et intima cordis.* Joan. de Janua.

* **INTIMATUS**, vox fori, Gall. *Intimé*, Provocatus, in Arest. parlam. Paris. 17. Maii ann. 1499. inter Probat. ad Vit. Guil. Menag. pag. 522. et alibi.

¶ **INTIMIDARE**, Metum incutere, Gall. *Intimider*, in Actis S. Mammarii Mart. tom. 4. Analect. Mabill. pag. 98.

INTIMIOR, Familiarior. Utuntur S. Antoninus in Chron. tit. 19. cap. 1. et Henricus de Hassia in Speculo amoris cap. 9.

¶ **INTINGERE**. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 223 : *Ne ullus Intingeret ad incidendum sylvam suam*, id est, ne ullus eam attingeret seu incidere auderet.

* **INTITUBATUS**, Immotus. Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 282. col. 2 : *Domus certe Dei, cujus et cultores et ministri sunt, Intitubatam, immobilem, inviolatamque sui roboris æternum obtineat firmitatem.*

INTITULARE, Titulos libris scriptis appingere, apponere, apud Guigonem Cartusian. lib. de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 36. locum habes in *Illuminare.* Vide alia notione in *Titulus.*

¶ Intitulari, Titulo decorari, præsigniri, nomen obtinere. Johanna II. Regina Siciliæ Jacobum Borbonium in regni societatem admittens, ait in MS. Bibl. Coislin. : *Intituletur Rex dictorum regnorum et Comes dictorum comitatuum.* Vide *Titulare.*

* Nostris præterea *Intituler*, idem sonat quod Accusare, alicui crimen ascri-

bere. Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 549 : *Pour ce que icellui Hacquinet estoit accusé et Intitulé d'avoir fait plusieurs crimes et déliz, etc.*

¶ INTITULATUS *ad aliquam Ecclesiam*, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280. Qui propter beneficium illi Ecclesiæ servire debet. *Intitulata Ecclesia*, ibidem, Quæ possidetur et administratur ab aliquo *titulari*. *Intitulatum beneficium*, eadem notione, in Epistola ann. 1285. tom. 3. Analect. Mabill. pag. 507. Vide Lobinelli Glossar. tom. 3. Hist. Paris. et *Titulus*, Ecclesia.

¶ INTITULATUS, Qui in Tabella notatur ad certum munus in officio divino peragendum. Statuta Collegii S. Bernardi apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 169 : *Intitulatus, cessante inevitabili impedimento, quotidie Missam ipsam celebret per seipsum.*

¶ INTITULATIONIS TABELLA, In qua notantur hujusmodi *Intitulati*, Ibidem.

✱ **INTOLERO,** [*Non tolero*, impatienter fero. *Not. Tir. p.* 140. Tolerat, *Intolerat*.]

✱ **INTOLLO,** [Extollo, ut Clamores absonos *Intollere, Apul.* 8. *Met.*]

INTONARE, *In tonum*, seu cantum ponere, cantum imponere, Gall. *Entonner*. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 29 : *Ad eos, qui Invitatorium cantant, pertinet Psalmos Intonare.* [Expositio antiquæ Liturgiæ Gall. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 93. ubi de eo qui Evangelium canit : *Ascendens in tribunal analogii, velut Christus sedem regni paternæ*, (paterni) *ut inde Intonit* (Intonet) *dona vitæ*, (Evangelium) *clamantibus clericis*, Gloria tibi Domine, *in specie Angelorum, qui nascente Domino*, Gloria in excelsis Deo, *pastoribus apparentibus* (apparentes) *cecinerunt*. Vide *Entonare* et *Intabulare*.]

¶ INTONARIUM, Antiphonarium. Synodus Valentina ann. 1590 : *De ritu canendi in Ecclesiis : Præcipimus ut librum quem Intonarium vocant, in suis parochialibus Ecclesiis Parochi omnes et Beneficiati qui choro assistunt, habeant.*

* Simul et *Missale*, ut colligitur ex Missali Rom. Lugd. edito ann. 1583. ad cujus calcem legitur : *Idque factum et ordinatum est juxta veritatem antiquissimi Intonarii ecclesiæ Toletanæ manu scripti anno Domini* 1370.

¶ INTONIZARE, pro *Intonare*, non semel in antiquis libris Ecclesiæ Ambianensis.

* **INTORCA**, INTORCHA, Tæda, fax, Gall. *Torche*. Comput. ann. 1372. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 318. col. 2 : *Item solvi Bertrando Aujacii, pro octo Intorchis habitis ab eodem, pro faciendo dictam processionem, etc. Item solvi Bernardo pictori, pro pingendo dictas intorcas, iiij. grossos.*

¶ **INTORQUATUS,** Intortus. Charta Antonii Portugalliæ Regis, inter Acta SS. April. pag. 73 : *Eas omnes et singulas* (SS. Reliquias) *minori nostro sigillo in pergameno... muniri, ac filo albo nigroque Intorquato prædicto pergameno inviolabiliter applicari, et in cera sigilli imprimi et implicari voluimus.*

✱ **INTORTE,** [Contorte. *Plin.* 16. 16. 27. Bruscum *Intorsius* crispum, molluscum simplicius sparsum.]

¶ **INTORTICIUM,** Cereus intortus, tæda, Gall. *Torche*. Testam. Petri de Croso Card. Archiep. Arelat. ann. 1388 : *Item volumus et ordinamus quod in die sepulturæ nostræ recipiantur centum pauperes pro portanda Intorticia, quibus detur eorum quilibet una tunica de panno nigro.* Rursum occurrit in Actis SS. April. tom. 1. pag. 386. Hist. Mediani Monasterii pag. 23. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 468 : *Funerales cerei, qui Intortitia dicuntur*, ibid. pag. 286. Vide *Tortisius*.

* INTORTITIA, Eadem notione, apud Burcard. Argent. de Alex. VI. PP. pag. 13 : *Erant incensi ignes, Intortitiæ ac luminaria.*

¶ INTORSITIUM, in Bulla Innocentii VIII. PP. ann. 1484. in Continuatione M. Bullarii Rom. pag. 294. col. 2 : *De facibus et Intorsitiis, corpore defuncti in Ecclesia existente, tres partes fabricæ pertineant.*

¶ INTORTIUM, Eadem notione. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. LIX : *Qualibet nocte in camera nostra quatuor accensi brandones et duo Intortia habeantur.*

¶ INTORTIVUM, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 215.

* **INTORTUARE,** Cruciatibus ac tormentis afficere, torquere, Gall. *Donner la torture*. Arest. ann. 1472. in Reg. 3. Armor. gener. part. 1 : *Qui occasione falsæ accusationis dictum Andream Intortuaverat et spatio trium mensium prisonarium detinuerat.*

¶ **INTOXICARE,** Toxicum seu venenum exhibere, apud Ludewig. tom. 5. pag. 321. *Intoxicare animos*, Seducere, fascinare, Anglis *to Intoxicate*, apud Rymer. tom. 1. pag. 35. *Intoxicatus*, Venenatus, apud Murator. tom. 9. col. 265. Raimundum Duellium lib. 2. Miscell. pag. 140. etc. *Intoxicatio*, Veneficium, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 230. Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 395. in Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 615. 625. etc.

* INTOSSICARE, vox Italica, Toxicum seu venenum præbere ; unde *Intossicatio*, Veneficium. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 71 : *Dictus reus Petrum dictum Lambin Intossicavit, venenum in cibariis dicti Petri ministrando et ponendo, adeo quod dictus Petrus per Intossicationem, veneni administrationem hujusmodi.... expiravit.* Aliæ ann. 1366. in Reg. 101. ch. 73 : *Idem Falaterius conatus fuisset dictos supplicantes Intossicare seu eis potiones venenosas proditorie ministrare.* Vide *Intoxicare*.

¶ **INTRACUTANEUS,** Intercus. *Intracutaneus tumor*, in Miraculis B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii pag. 552.

¶ **INTRADES,** Quæ sunt intra ædem. *Pervisis et collatis Monasterii Intradibus*, in Syllabo Abbatum Werthin. apud Leibnitium tom. 3. Scriptor. Brunsvic. pag. 602.

INTRADICTUM, pro *Interdictum*, in Pacto Legis Salicæ tit. 48. § 1.

1. **INTRAGIUM,** Gall. *Droit d'Entrée*. In Consuetud. *de Castelmoroux*, in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 56. *Introgium* scribitur in Charta libertatum Burgi in Bressia ann. 1397. apud Guichenonum pag. 24. *Droit d'entrée et issuë*, in Consuet. Bayonensi tit. 5. art. 42. tit. 8. art. 9. Aquensi tit. 9. art. 19. 22. 28. 34. Charta Eustorgii Dom. villæ Nobiliacensis in Lemovicibus ann. 1255 : *Triginta libras Marchionum, quas ab eodem Intragii nomine recipimus in pecunia numerata, etc.* [Litteræ ann. 1357. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 208 : *Dabit venditor extraneus in die fori pro leuda et pro Intragio duos denarios.*]

* Quod adipiscendæ prædii tenementive, in emphyteusim vel feudum concessi, possessionis causa, domino solvitur, nostris *Intraige* aut *Entrage*, ut in Consuet. Nivern. tit. 22. art. 8. et Burbon. art. 274. 442. Provincialibus, *Intrada, acapte* et *prim-acapte*. Vide Graverol. in Arest. Rochefl. et Tract. de Jur. domin. cap. 12. art. 1. pag. 572. Non distinguendum itaque *Intragium* 3. ab *Intragio* 1. Charta ann. 1320. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 572. r° col. 2 : *Item sexdecim arpenta cum dimidio et decima parte unius grossi nemoris dictæ forestæ,... pro quolibet arpento decem libras Turon. pro tonsura, et quindecim libras Turon. pro Intragiis.* Pluries ibi. Alia ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 511 : *In fossatis antiquis, tam pro Intragio quam pro censibus, lvj. sol.* Charta ann. 1406 : *Viginti libras monetæ regiæ nunc currentis a dicto Joanne Dubois assensatorio, pro Intragiis præmissorum assensatorum.* Alia ann. 1449. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxxvj : *Retentis... pro novis Intragiis seu nova investitura... decem florenis.* Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 171 : *Après laquelle accense ainsi faicte, le suppliant associa avec lui ung nommé Mathieu Salsat ; ... lequel Mathieu en ce faisant promist audit suppliant paier au seigneur de Berbigieres la moytié des Intraiges, cens, rentes et autres devoirs deuz.* Vide infra *Intrata* 4.

¶ 2. **INTRAGIUM,** Tributum quod dominus percipit ex dote, cum subditus maritat filiam suam. [* Quando scilicet in proprietate fundi cujusdam dos constituitur ; nam si in pecunia solvitur, nihil ex ea ad dominum pertinet.] Informatio jurium Curiæ in loco Auseto ann. 1364. ex Camera Comput. Provinciæ, et in Enumeratione eorumd. jurium ann. 1414 : *Item habet ibi quoddam jus vocatum Intragii, quod quando aliquis maritat filiam, assignando ei proprietatem in dote, dicta Curia percipit denarios* XII. *pro singula libra, quibus bona hujusmodi appretiantur per communales dicti loci.* Anno proxime elapso, ex hoc ipso jure lis oborta est inter Dominum et incolas Augeti. Hi tributum dotis denegabant utpote insolitum, ille exigebat fultus iis ipsis quæ proferimus instrumentis, jusque suum retinuit judicio arbitrorum. Ejusdem juris mentio est in Homagio, quod incolæ castri de Masalgis Galterio de Ulmeto hujus castri domino exhibuerunt ann. 1371. ex Archivis Præsidis *de Mazaugues* : *Promittentes non alienare in solidum vel in parte in manus mortuas nec in personas a jure prohibitas, et dare trezenum in omni casu alienationis, quæ nobis provenerint pro Dote.*

¶ 3. **INTRAGIUM,** Quod domino solvit *tenens*, cum venit in possessionem *tenementi*. Ex Sententia arbitrali ann. 1292. inter Abbatem et Consules de Gimonte, debet Abbas *concedere cuilibet habitatori unum arpentum terræ*, pro quo certas præstationes Abbati solvit ille habitator *cum decem solidis pro Intragio dicti arpenti in illo loco ubi Dictus D. Abbas et Conventus habent agrarium tantum, et in aliis locis ubi habent agrarium et decimam*, XV. *solidos Tolosanos pro arpento ratione Intragii.*

¶ INTRATGIUM, Simili notione, seu Pretium rei ab emtore solvendum venditori. Venditio Bernardi Bermondi facta Gerardo Dalbania ann. 1336. ex Archivo Marchionis *de Flamarens* : *Renuncio.... exceptioni dictorum Intratgiorum non habitorum nec receptorum et pecunie non numerate.*

¶ INTRAGLETUM, Eadem notione, ibidem : *Et pro sex florenis auri, boni auri et recti ponderis... cujusmodi sex florenos*

de Intragleto dictus Domicellus recognosco me habuisse et integre recepisse a dicto Gerardo in bonis denariis auri mundatis et electis.

* INTRAGIUM, Quod a burgensi ad jus civitatis recens admisso exigitur. Libert. castri S. Joan. ann. 1252. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 388. art. 7 : _Ita tamen quod unusquisque, qui de cetero retemptus_ (in castro) _fuerit, persolvet quatuor solidos de Intragio._

* 4. **INTRAGIUM**, Vectigal, quod in civitatum et oppidorum introitibus pensitatur, Gall. _Entrée._ Charta Hervei Trec. episc. ann. 1211. in Chartul. Campan. fol. 170 : _Præterea dedit eidem septemdecim libras annui redditus in Intragio vinorum Trecensium in Pascha Domini annuatim reddendas ab illis, qui Intragium illud recipient._ Alia Blanchæ comit. Trec. ann. 1216. in Chartul. Guil. abb. S. Germ. Prat. fol. 195. v° col. 1 : _Dedi ipsis et ecclesiæ eorum duodecim libras annui et perpetui redditus in Intragio vinorum apud Pruvinum assignatas._ Vide _Introitus_ 2.

* 5. **INTRAGIUM**, Jus _intrandi_ seu ducendi animalia aliquo. Inquisit. ann. 1268. ex Schedis Pr. _de Mazaugues: Vidit quod quando hospitale volebat mittere avere suum in Corsorio,... prius conveniebat cum bajulo de Moreriis, ut possent abevrare animalia sua in aquis vallis de Moreriis ; et emebant Intragium prædictæ vallis._

INTRAHA. Charta Dagoberti Regis Franc. apud Marq. Freherum lib. de Lupoduno [** Breq. 65.] : _Cum omni utensilitate in omni pago Laudenburgensi et undique, in Intraha, in pascuis, materiamina, aquas, aquarumque decursus, etc._ Alia ejusd. Regis ibid. pag. 22 : _In undique in Intraha, in pascuis, in materiaminibus, aquis, etc._ [* Fortassis, Ager, qui _trahendo_ aratrum colitur. Vide _Traha._] [** Leg. _Jutraha,_ nomen fluminis. Vide Acta Acad. Theod. Palat. tom. 7. pag. 62.]

* **INTRAHERE**, Abstrahere, Gall. _Entraîner._ Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 633 : _Dictus exponens manu armata dictum Jocerandum cepit et ipsum in carcere seu prisione sua Intraxit. Emmènement,_ pro _Enlevement,_ Raptus in aliis Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 618 : _Laquelle dame par paroles expresses approuva, ratiffia et accepta que la prinse et Emmenement que ledit chevalier avoit fait de elle, se avoit esté de son bon gré et volenté._

INTRALIA, Viscera, intranea : Gall. _Entrailles._ Pœnitentiale MS. Thuanum : _Si porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, Intralia projiciantur, et cætera caro manducetur._

INTRAMASARE dici videtur is, cui vendita est terra proximi sui, in quem ex lege non cadit retractus : tum enim ille hanc sibi pleniter asserit, et _intra familiam suam_ infert. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. ann. 1231. ubi de Retractibus : _Et si contigerit, quod terra devolvatur jure hæreditario ad aliquem, eam Intramasabit. Et si plures fuerint hæredes quilibet eorum tenetur Intramasare, et tenetur quilibet solvere Majori et Scabinis et Decano 16. den. Paris. videlicet cuilibet Scabino 3. den. Majori 3. den. et Decano 4. et Ecclesiæ nostræ de qualibet Intramasatione tenetur solvere 2. sestarios vini._ Locum integrum habes in _Offerre._ Vide _Intromansus._

¶ **INTRAMENTA**, pro _Amerciamenta,_ tom. 3. Hist. Harcur. pag. 184. Vide _Immerciatus._

* **INTRAMISSOR**, Intercessor, mediator. Agnell. in Lib. Pontif. tom. 7. Jul. pag. 183. col. 1 : _Gratiam tibi ago exauditor omnium Deus,... apud quem mediator nec nuncius, nec Intramissor necesse est._

INTRAMURANUS, INTRAMURANEUS, Intra urbis muros situs. Asconius in 4. Verrin : _Omnis Magistratus, qui Intramuranus non est, nec urbanus, etiam si administrator ejus Romæ est, ad urbem ducitur. Officia Intramurana,_ apud Symmachum lib. 10. Epist. 37. S. Ambrosius Epist. 13 : _Nec jam Portiana, hoc est, extramurana basilica petebatur, sed basilica nova, hoc est, Intramurana, quæ major est. Intramurani exoleti,_ apud Lampridium in Heliogabalo ; _Intramurana seditio,_ apud Vopiscum in Aureliano. Gregorius Turon. in Vitis Patr. cap. 7 : _Ad Intramuraneam eum castri Ecclesiam detulerunt._ Eadem verba habet Vita Garneri Præpositi Divion. Charta ann. 1137. apud Perardum in Tabulis Burgundicis : _Contigit altare Intramuraneæ Ecclesiæ... S. Stephani, ciborio, quod inerat, ardente confringi._ [_Intramuranea castri Ecclesia,_ in Vita S. Gregorii Lingon. tom. 1. Januarii pag. 169.] Capitularia Caroli C. tit. 40. cap. 1 : _Episcopus Barcinonensis se reclamavit, quod Tyrsus Presbyter Cordubensis in Ecclesia Intra muros ipsius civitatis sita, seorsim conventus agens, etc. Sic palatium Intramuraneum,_ dixit Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 34. ut _domum Intramuraneam,_ S. Aredius in Testamento suo tom. 1. Analector. Mabillonii. Vide _Forasmuraneus._

INTRANEA, Viscera, ἔντερα, in Gloss. Lat. Græc. _Entrailles ;_ Latinis Scriptoribus _Interanea._ Lex Salica tit. 19. § 5 : _Si vero intra costas vulnus intraverit, et usque ad Intrania pervenerit, etc._ [Baluz. _Intranea._] _Interanea et minutalia,_ apud Gregor. Turon. lib. 4. de Miracul. S. Martini, et Eginhard. Epist. 23.

* _Entreigne,_ pro Inguen, in Poem. Alex. MS. part. 1 :

Si come Emenidus de Gadres lor sorfrongne,
Si ert féru ou cors assez près de l'Entreingne.

INTRANEI, Indigenæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 148 : _Quod castra regni Sueciæ non nisi Intraneis traderentur._ [_Tam contra extraneos, quam contra Intraneos,_ in Charta ann. 1416. ex Archivo S. Victoris Massil. Adde Ludewig. tom. 6. pag. 157. et 168.]

* **INTRANEUS** HOSTIS, Qui intra muros urbis vel castri obsessus est. Chron. Joan. Vitodur. in Thes. hist. Helvet. pag. 5 : _Quod hostes Intranei jam desperati, etc._ Vide _Intramuranus._

¶ 1. **INTRANS**, Legatus, Gall. _Deputé, Agent._ Robertus _Goulet,_ in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 4 : _Singulæ prædictæ provinciæ dant singulos Intrantes ad eligendum procuratorem.... Dant suos Intrantes ad eligendos venerabiles in artibus magistros._ Fol. 5 : _Faciunt quinque parvos Intrantes, videlicet unum de qualibet diocesi, ad quos spectat facere unum magnum Intrantem de illa parte, qui una cum aliarum nationum Intrantibus eligere habet Rectorem._

* Occurrit præterea in Stat. Universit. Andegav. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 498. art. 3. et seqq. _Entrant_ vero, eadem notione, qua nunc _Ingredient_, dicimus, materia nempe partiaria, in Lit. remiss. ann. 1471. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 127 : _Le suppliant se transporta en l'ostel d'un barbier pour avoir de l'Entrant à soy guérir de certain mal qu'il avoit, et d'illec pour ce qu'il ne trouva point dudit Entrant, etc._

¶ 2. **INTRANS**. Constitutio Bernardi Abb. Tutel. ann. 1209. apud Baluz. Hist. Tutel. pag. 511 : _Hæc autem cœna nulla occasione vel aliqua obventione vel conventus quantitate debet cessare, quin cœnantibus tribuatur, nisi propter consuetam refectionem, quam Intrantes sive Donati Conventui tribuunt, item illi provideant cœnantibus. Donatos_ hic dictos puto _Intrantes,_ cum primum sese offerebant Monasterio atque in eo suscipiebantur. Vide _Oblati._

INTRANS MENSIS. Vide _Mensis intrans._

¶ **INTRANSGRESSIBILIS**, Quem nemo potest transgredi, transmeare, in Otiis Imper. Gervasii Tilber. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 884.

¶ INTRANSGRESSIBILITER _observare,_ Religiose, inviolate, in Donatione ann. 1379. ex Schedis Præsidis _de Mazaugues._

* **INTRANSIBILIS**, Invius, inaccessus. Chron. Sigeb. Gemblac. ad ann. 342 : _Post aliquot annos, rebellantibus Alanis contra Valentinianum imperatorem, cum eos non posset imperator penitus debellare, eo quod eos Intransibiles Mæotides paludes tutarentur, etc._ [** Occurrit apud S. Hieronymum in Isai 4, 11, 15.]

** **INTRANSITIVUS**, Non transiens, scil. mare, immobilis. Richer. Hist. lib. 2. cap. 12. narrat Arnulfum Monasteriolo capto _Erluini uxorem cum natis Ædelstano regi Anglorum servandos trans mare deportavisse... Erluinum vero ad Wilelmum principem Nortmannorum sese contulisse, plurimam de suis casibus querimoniam apud eum agitantem... De oppidi amissione non se adeo affici, cum id sine spe aliqua recuperandi non sit, eo quod terra immobilis ac oppidum Intransitivum sit ; uxoris vero ac filiorum privatio calamitatem interminabilem prætendere videntur, etc._

¶ **INTRAPRAYSIA**, Quævis susceptio, sed præsertim militaris, Gall. _Entreprise._ Requisitiones factæ per Comitem Sabaudiæ et Humbertum Dalphinum super variis gravaminibus hinc inde illatis ann. 1301. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 97 : _De damnis, Intrapraysiis et offensis hinc inde factis... cognoscere possint._ Vide _Imprisa._

¶ INTRAPREYSIA, Eadem notione. Computa Vienn. ann. 1324 : _In expensis Intrapreysiarum, sedandarum..._ XIV. _lib._ VII. _sol._ Ibidem : _Ad tractandum super treugis et Intrapreysiis sedandis._

* **INTRARE**, Sistere, exhibere, Gall. _Représenter._ Epist. Saladini apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Bonincont. Hist. Sicul. part. 1. pag. 216 : _Nos retinuimus vestros mercatores, sicut audistis et eis jussimus ut vobis nuntiarent, ut illos, qui hoc malum fecerunt, nobis Intrent._

¶ **INTRARE** IN SANCTIS, de Dalphina dicitur, quæ peracto puerperio Ecclesiam ingressa est ad accipiendam Sacerdotis benedictionem, in Computo ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 277.

* **INTRARE** AD MATUTINAS, Iis interesse. Obituar. Rotomag. MS. : _Nota quod omnes canonici tenentur Intrare ad Matutinas per totam ebdomadam Paschæ, sub pœna de xx. sol. modo fuerint in urbe._ Vide infra _Introitus_ 6.

INTRARE MARISCUM, apud Will.

Thorn. ann. 1281. est *mariscum*, locum scilicet paludosum, et maris inundationi obnoxium, aqua aggeribus, muris, et id genus obstaculis exclusa, pecudibus pascendis, vel culturæ aptum et idoneum reddere : vulgo Anglis, *to inne*, et *inning*. Ita Somnerus.

¶ **INTRARIUS**, ἐνδόμυχος, Qui intra est, in Glossis.

¶ 1. **INTRATA**, Introitus, ingressus, Ital. *Intrata*, Hisp. *Entrada*, Gall. *Entrée*. Charta Sancii Ramiri æra 1114. apud Morettum Antiq. Navar. pag. 621 : *Et quia vos primos me cognovistis per seniorem et per Regem ad illa Intrata de Papilona et reddidistis mihi illo castello, etc. Intrata sive introitus*, tom. 4. Concil. Hispan. pag. 518. Vide *Entrata*.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Intrada, Prov. aditus, ingressus.* Quid sit vero in re forestaria *Arbre d'Entrée*, aperte declaratur in Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 235. art. 47 : *Aucuns coustumiers soubz umbre de leur coustume de prendre en nos forez et abbatre chesne en estant, qui nomment d'entrée ; c'est assavoir, sitost comme en la racine ou autre part en bas, il pevent mettre la cuignie et embattre à sec, etc.*

¶ 2. **INTRATA**, Quivis redditus, Italis etiam *Intrata*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 1. § 1 : *Itemque omnes redditus et obventiones, et Intratas et res, et procassia et aventuras ad dictam Civitatem.... pertinentes... tradi faciet Clavariis Communis.* Statuta Modoetiæ laudata tom. 1. SS. Junii pag. 770: *Magister et Canevarius dicti hospitalis teneantur et debeant facere rationem singulis mensibus dictis Advocatis de Intrata et expensis factis de bonis dicti hospitali ipso mense.* Transactio inter Carolum I. Comitem Provinciæ et Fr. Feraudum de Barrassio Commendatorem Hospitalis S. Johannis Hierosol. ann. 1262. ex Schedis Præsidis de Mazaugues : *Remittit dictum hospitale omnes fructus, obventiones et Intratas, quos et quas de prædictis affaribus D. Comes habuit et recepit.* Edictum Philippi Franc. Reg. ann. 1314. apud de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 22 : *Item quod de rebus feudalibus per nobiles ad lucrandum, seu perpetuam enphyteusim personis innobilibus concessis, licet nobiles ipsi certum quid inde habuerint pro accapito, seu Intrata et censum, seu certam redhibentiam sibi retinuerint in eisdem.* Vide *Introitus* 3.

¶ 3. **INTRATA**, Vectigal mercis invectitiæ, Gall. *Droit d'Entrée*. Inquesta ann. 1268. ex Archivo Eccl. Massil. : *Quod D. Episcopus et Ecclesia Massil. ambo simul ratione juridictionis habebant et tenebant... ad tabulam portus in villa inferiori duos homines... qui colligerent... redditus sive Intratas portus dictæ civitatis, qui redditus sive Intratæ dividebantur in tres partes, quarum prima, etc.* Hac f. notione intelligendus locus e Statutis Massiliens. paulo ante prolatus.

* 4. **INTRATA**, Idem quod supra *Intragium* 1. Vide in hac voce. Charta ann. 1286. ex Tabul. monast. Montisol. : *Recognoscens quod illos triginta quinque solidos Turonenses acapiti seu Intratæ terræ,... ad tertium ex gratia... remiserant.* Alia ann. 1318. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 255 : *Duo molendina bladeria venti, seu duorum molendinorum casaria... solvendo pro quolibet... decem Turonenses... pro accapito seu Intrata.* Stat. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 365. art. 17 : *Pro redditibus vel possessionibus per innobiles acquisitis et acquirendis a nobilibus in nostris feodis vel retrofeodis, per modum permutationis vel ac certam partem fructuum annualem, tradendo pecuniam pro Intrata, etc.* Quo sensu intelligendum quoque Edictum ann. 1314. laudatum in *Intrata* 2. Vide infra *Intratus*.

* 5. **INTRATA**, Quod domino carceris seu ejusdem custodi ab incarceratis in eorum introitu solvitur. Ordinat. cardin. de Fuxo ann. 1446. ex Cod. reg. 4660. A. fol. 21. v° : *Quia...commentarienses... quandam malam consuetudinem... adinvenerunt de exhigendo a quolibet incarcerato, pro mala Intrata vulgariter dicta, xij. denarios.* Stat. Cadubr. cap. 26. pag. 57 : *De solutione domini capitanei pro Intrata castri illorum, qui carcerantur et pro expensis... Et solidos decem Papienses pro Intrata castri.*

¶ **INTRATENERE**, ut supra *Intertenere*, Gallis, *Entretenir*, in Charta ann. 1180. apud Miræum tom. 2. pag. 832.

¶ **INTRATGIUM**. Videsis *Intragium* 3.

* **INTRATTA**, ut *Intrata* 1. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Pro faciendo Intrattam portæ dicti castri, etc.*

1. **INTRATURA**, Charta Caroli III. ann. 880. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 231 : *Cum omni honore et subjectione, cum omni districto, cum fotro, et Intraturam Abbatis, omnia in integrum.* Infra : *Cum servis et ancillis, cum fotro et albergaria, Intratura Abbatis, etc.* Adde pag. 235. [* Præstatio, ut videtur, quæ novam dignitatem ineunti fit.]

⁎2. **INTRATURA**, Idem ac supra *Intrata* 5. Vide in hac voce. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 169 : *Addimus quod aliquis custos alicujus carceris.... non possit nec debeat... auferre vel accipere aliquid alicui detento.... ultra quam xij. bon. in prima die pro inferiata, vel Intratura.* [Fr.]

* **INTRATUS**, Eadem notione, qua supra *Intragium* 1. et *Intrata* 4. Charta ann. 1321. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 31 : *Plures alii interrogati per me notarium,... si dicto domino regi erat comodiosum et utile infeudare, cum bonis Intratibus et decentibus censibus seu obliis annuatim, piscaria, vocata domini regis de Vauro, etc.*

* **INTRECUM**, pro Integrum, in Charta Otton. imper. ann. 982. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 192 : *Cum capellis et aliis in Intrecum.*

⁎ **INTREPIDANS**, [Non trepidans, firmus, validus. *Inscript.* apud *Paulovich. Marm. Macarens, p.* 61.]

* **INTRESECUS**, pro *Intrinsecus*, qui intra locum aliquem manet. Charta ann. 1249. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Et nos executores quittaverunt, salvis sibi debitis, quæ ipsi et monachi ejusdem monasterii, tam forinsteri quam Intreseci, dictæ defunctæ debebant.*

* **INTRETENIRE**, Gall. *Entretenir*, Sumtus necessarios ad victum cultumve suppeditare. Testam. Ant. de Villanova ann. 1516. ex Tabul. D. Vanciæ : *Item volo... quod hæres meus suscriptus teneatur et debeat dictum Aymarum filium meum Intretenire in studio.* Vide supra *Intertinere*. Hinc *Entrementiere*, pro *Fourniture*, Suppeditatio, præbitio, in Charta S. Ludov. ann. 1255. ex Reg. comitat. Clarimont. : *Nous vous mandons que vous fachiés avoir au maieur de Clermont en nostre forest en Hes une cartée de bos par semaine :... quar nous avons entendu par nos enquesteurs que aussit avoient si ancesseur icelle Entrementiere, s'il demourassent iluec.*

* **INTREUGARE**, *Treugas* seu inducias facere. Vide *Treugare*.

* **INTREZATORIUM**, Ornamentum, quod interserebatur comis. Stat. Mutin. ann. 1327. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 315 : *Et ipsæ pedisequæ non portent in capite aliquod Intrezatorium de seda.* Et col. 316 : *Nec aliquem Intrezatorium platum, vel deauratum, vel arientatum, etc.* Ital. *Intrecciatoio*. Vide supra *Interzatus*.

INTRICARE, Italis *Intrigare*, in *tricas* conjicere, impedire. Onomast. Lat. Græc. : *Intrico*, ἐπιπλέκω. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. § 13. [** Roth. 321.] : *Si quis cervum domesticum alienum, qui non rugit, Intricaverit, componat, etc.* Tit. 21. § 3. [** Roth. 331.] : *Si porcus cum dente hominem Intricaverit, aut si canis momorderit, etc.* Editio Heroldi habet *Instrigare* non semel tit. 105. § 4. 6. At tit. 103. § 9. 13. legitur *Intricare*. [Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 42. semel legit. *Instringaverit*, semel *Instricaverit*, additque in Codice Mutin. haberi *Fragaverit*, fortasse, inquit, pro *Flagraverit* a flagris : huic conjecturæ utcumque favet Cod. Estensis, ubi legitur *Plagaverit*.] Vide Nonium in *Tricæ*.

* *Entraitter*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 91 : *Un d'iceulz chevaux par les mouches ou autrement s'empescha ou Entraitta en ses traits ;... et incontinent que ledit exposant ot despechié et destraittié ledit cheval, etc.*

INTRINITA. Concilium Turon. II. can. 22 : *Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ Domini Petri Apostoli Intrinitas mortuis offerunt.* Sic codex Bellovac. ubi alii cibos habent. An *Intritas ?* est enim *Intrita*, cibi species, apud Donatum ad Terentium in Phorm. Glossar. Lat. Gr. : *Intritum*, ἐμβροχή. Vide *Festum S. Petri Epularum*.

* **INTRINSECUS**, Intrinsicus, Fœderatus, amicitia et fœdere conjunctus. Pactum ann. 1278. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 409 : *Ad dampnum, destructionem et mortem perpetuam et finalem Veronensium Intrinsicorum et suorum amicorum.* Et col. 410 : *Item quod quandocumque dicti Veronenses Intrinseci equitarent et irent cum exercitu vel cavalcata, etc.* Pluries ibi. Epist. Laudr. Cribel. ann. 1251. ibid. col. 497 : *Hostes nequam Papienses, et Placentini Intrinseci, etc.* [** Scriptoribus Italis ejus temporis *cives intrinseci* vel *interiores* opponuntur expulsis vel bannitis ; sunt igitur Placentini et Veronenses intrinseci ea pars civium quæ tunc imperium in civitate tenebat et alteram ejecerat.]

¶ **INTRIPEDARE**. Vide *Interpedare*.

¶ **INTRIRE**, Intrivire, Papias : *Intrio, Infundo ; Intrivisti, parasti, infudisti.* Gloss. Sangerman. *Intrio, Infundo*, Bituric. *Intrivio*. Verbum, nisi me fallo, fictum ex hoc Danielis 14. 32 : *Erat autem Habacuc propheta in Judæa, et ipse coxerat pulmentum, et Intriverat panes in alveolo ; Intriverat* autem non ab *Intrire* aut *Intrivire* ductum, sed ab *Interere* : quod est terendo immittere. Phædrus lib. 1. fabula 25 : *Intrito cibo plenam lagenam posuit.*

* *Enterquer*, pro Inducere, pice, vulgari sermone *Terque* appellata, illinere, in Reg. sign. R. domus publ. Duac. ubi de Recept. Margar. Ebroic. ducissæ Burg. 19. Nov. ann. 1470. fol. 106. v° : *Item avoit sur ledit marchié ung bel feu*

et grand,... où avoit tonniaux,que on avoit Enterqués de sieu, pour les mieux alumer.

¶ **INTRO**, pro Intra. Concilium Lucense inter Hispana tom. 2. pag. 305: *Britonacensis teneat Ecclesias, quæ in vicino sunt Intro Britones.*

1. **INTRODUCERE**, Insinuare. Historia S. Appollinaris Martyris: *Cum vero per multos dies sermocinaretur Judæis, Introducebat eis de nomine Jesu, quod verus Dei esset filius, etc.*

* Instituere, edocere, commonefacere, nostris alias *Entroduire* et *Introduire*, eadem acceptione. Gesta Ludov. Pii cap. 7. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 137: *Tant com il* (Louis) *demora avec lui* (Charlemagne) *l'ensegna de ce que il sentoit que il n'estoit pas souffisamment Entroduiz, c'est à savoir comment il devoit vivre et régner.* Ubi Vita ejusd. Ludov. ibid. pag. 96: *De his quibus eum indigere putavit, Instruxit, etc.* Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 232: *Comme Gobin Rogier après le trespassement de son pere et de sa mere ... ait esté si petitement Introduiz, que il est très simples enfés et de petit senement, etc.* Aliæ ann. 1386. in Reg. 128. ch. 290: *Comme Regnault sire de la Buxieres fust demouré jeune et mendre d'aage, sans avoir personne qui l'Introduisist, ne chastiast, etc.* Vide mox *Introductorium.*

* Sed et pro inducere, verbis illicere, Gall. *Induire, engager*, non semel occurrit. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. ch. 206: *Icellui Raoul Entroduist tant icelle femme, que elle lui accorda à lessier le suppliant son mary.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 137. ch. 82: *Les pere et mere de ladite Michele s'estant apperçus de l'engrossement de leur fille, l'Introduirent tellement par menaces, qu'elle alla dire à la justice de ladite ville que ledit Ysarn l'avoit cogneut charniellement par force.* Denique aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 78: *Comme un nommé Raoul eust tant traictié et Introduite icelle Jehannete qu'il eust fait d'elle sa voulenté.* Hinc *Introditement*, pro *Induction, instigation*, Inductus, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 172. ch. 522: *Jehan Coste ennorta iceulx Grossin et Duquesne à aler prendre et admener aucuns desdiz porcs, et fist tant par Introditement de sa parole, etc.*

* 2. **INTRODUCERE**, Extremam unctionem conferre, quod *Adrécer* dicebant nostri, hoc est, rebus eo in statu necessariis aliquem instruere. Vide supra *Inoleare* et *Extrema unctio.* Comput. ann. 1408. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 194. col. 2: *Alia expensa facta pro Introducendo reclusam, et pro interrando mortuam. Et primo, pro extrema unctione ad opus dictæ reclusæ, pro necessariis, x. denarios. Item pro sudario ejusdem reclusæ, v. solidos. Item pro candelis ad opus interrandi dictam reclusam, etc.* Vide supra in *Adresciare.* [** Alibi *introduci* dicuntur mulieres de puerperio in ecclesiam per curatum. Chart. ann. 1255. apud Guden. Cod. Diplom. tom. 1. pag. 653: *Item prohibitum fuit, ne custodes sponsas recipiant, vel mulieres de puerperio introducant.* Unde *Introductionalia*, quod ea occasione plebano solvitur. Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Einleiten*, col. 298.]

* **INTRODUCTORIUM**, Institutio. Adalber. carm. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 66:

> Excludantur et hi, quos sola scientia comit,
> Christi conservos et quos sapientia nutrit,
> Et quibus apparent Introductoria sanæ
> Doctrinæ.

Vide supra *Introducere* 1.

** INTRODUCTORIUS, Qui introducit. Cassiod. de Divin. Lectione cap. 24: *Post Introductorios libros auctoritatem cum expositoribus suis sedula intentione curramus.* Vita Johan. Gorziens. cap. 13. apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 340: *Primas tantum partes Donati audivit, eaque Introductoria aspersione contentus, divinis se omnino transtulit scriptis.*

* **INTROGIARE**, Sub præstatione *Introgiorum* aliquid in emphytheosim concedere. Charta Bellijoc. ann. 1452: *Juxta quoddam curtile de novo Introgiato a dicto Simone, etc.*

¶ **INTROGIUM**, Tributum domino solvendum ab eo, qui aliquo recens advenit, vel novam init dignitatem, etc. Gall. *Droit d'Entrée, de bienvenue.* Provisio præpositurae de Sabloneriis ab Henrico Dalph. data Aymoni de Sachenas ann. 1324. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 148: *Sciendum quod pro Introgiis prædictorum habuimus a dicto Aymone sex viginti et decem libr. Vienn.* Computum ejusd. anni ibid. pag. 130: *Item recepit a Stephano Damuden et Johanne Bergerii de Monte-lupello, qui se posuerunt in garda Domini, pro Introgiis* XX. *solid.* Litteræ Humberti Dalphini ann. 1306. tom. 2. pag. 126: *Ita videlicet quod dicti Judæi* (quibus conceditur facultas in Dalphinatu *conversandi, marchandandi, et cohabitandi*) *tenentur et debent nobis et posteris solvere incontinenti, nomine et ex causa Introgii, quilibet* XX. *libras Vienn... et de prædictis* XL. *libris de Introgio nos a dictis Judæis tenemus plenarie pro pagatis.* Vide *Intragium* 1. et *Introitus* 1.

* Idem quod supra *Intragium* 1. *Introje* etiamnum Dalphinatibus. Consule Basset. Arest. parlam. Dalph. tom. 2. lib. 3. tit. 11. cap. 7: *De l'Introje ou albergement.* Charta offic. Matiscon. ann. 1455: *Ac pro et mediante summa pro Introgiis et nomine Introgiorum* 90. *lib. Turon. monetæ regiæ nunc currentis recepta a dicto domino.* Quod tributi genus, etiam a filio patri succedente, exigebatur.

* **INTROHITUS**, pro Introitus. Terrear. villæ *de Busseul* ex Cod. reg. 6017. fol. 4. v°.: *Item obolum pro Introhitu cujusdam hospicii, siti in dicta villa juxta viam communem.* Nostris, *Introite*, pro *Entrée.* Charta admort. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272: *Item sur le Introite dudit ort ou courtil doit ledit tenementier, etc.*

¶ **INTROITORIUS**, Pertinens ad introitum. Gloss. Græco-Latinæ: *Introitorius*, εἰσόδιος.

INTROITUM, INTROITUS, Gall. *Droit d'Entrée.* Julianus antecessor Nov. 123. cap. 1: *Gratis autem nullatenus volumus sumptus accipere milites a collatoribus, licet minime apparatæ fuerint eis annonæ: neque autem Introita a collatoribus exigenda esse permittimus, quos inlæsos et indemnes undique conservari justum est. Introitus*, præfert Editio Gr.

1. **INTROITUS**, Quod a Clericis dignitates vel functiones Ecclesiasticas ineuntibus, Patronis Ecclesiarum præstatur. Concilium Viennense ann. 892. can. 4: *Et ut nulli census a Presbyteris ad Introitum, ut dicitur, Ecclesiarum exquirantur, aut vi aliqua extorqueantur*; a Laicis nempe Patronis Ecclesiarum. Rotomagense ann. 1074. can. 1: *Ut omnis simoniaca hæresis funditus eradicetur, ita quod neque Abbatia, seu Archidiaconatus, aut Ecclesia Parochialis ematur, aut vendatur, aut aliquid pro Introitu Ecclesiæ expectetur.* [Vide *Introgium* et *Introitum.*]

2. **INTROITUS**, Tributum, quod in civitatem et oppidorum introitibus pensitatur. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. pro libertatibus Bastidæ in Petragoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 38: *Quilibet mercator extraneus habens trossellum vel plures trossellos in dictis nundinis, dabit pro Introitu et excitu et pro leuda* 4. *denar.* [Annal. Genuens. ad ann. 1214. apud Murator. tom. 6. col. 406: *Constituerunt quod denarios quatuor per libras de collecta maris incantarent usque ad annos sex et de illis denariis redimerent Introitus marcharum, pedagii Gavii... et demum universos Introitus Communis Januæ, quæ omnia vendita erant per longum tempus.* Ibid. col. 407: *Ipsi vero consules juraverunt, quod dicti Introitus de cetero in perpetuum non possent vendi nec obligari seu alienari alicui personæ seu personis ultra annum unum tantum.*] Vide *Intrata* 3.

¶ 3. **INTROITUS**, ut supra *Intrata* 2. Quilibet redditus. Bulla Bonifacii IX. PP. ann. 1396. qua Johannellum et Andream Thomacellos Milites Neapolitanos instituit Vicarios et rectores Civitatis Ortanæ ejusque Comitatus et territorii, apud Illustr. Fontaninum ad calcem Antiquit. Hortæ pag. 442. et 443: (Habeatis potestatem) *colligendi, habendi ac vestris... usibus applicandi omnia et singula consueta et debita telonia, pedagia, jura et emolumenta, fructus, redditus et proventus et Introitus, quocumque nomine censeantur... ita tamen quod de hujusmodi consuetis, debitis, teloniis, pedagiis, juribus, fructibus, redditibus, proventibus, Introitibus et emolumentis aliis quibuscumque..... teneamini dictam civitatem ejusque comitatum... vestris sumptibus.... custodire, reparare, etc.*

¶ 4. **INTROITUS** ET EXITUS, in computis seu rationibus, Acceptum et expensum, Gall. *Recette et mise.* [* Charta ann. 1539: *Et primo quamdam terram, sitam in territorio de Villalaura,... totam cum Introitibus, exitibus, juribus et pertinentiis suis.*] Vide *Exitus* 1.

5. **INTROITUS**, Antiphona, quæ a Choro canitur, dum Pontifex procedit ad altare, quæ in Missa Ambrosiana *Ingressa* dicitur. Papias: *Introitus dicitur, quod per eum introimus ad ejus officium, versus, quo per eum revertimur ad Intritum*, Walafridus Strabo cap. 22: *Antiphonas ad Introitum dicere Celestinus PP. instituit, etc.* Amalarius lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 5: *Officium, quod vocatur Introitus Missæ, habet initium a prima antiphona, quæ dicitur Introitus, et finitur in oratione, quæ dicitur ante Lectionem.* Introitus Missarum alii sunt regulares, qui quotidie ex more cantantur: alii irregulares, qui secundum varietates solennitatum instituti sunt, ut *Puer natus, etc.* Vide Honorium Aug. in Gemma animæ lib. 1. cap. 87. et Durandum lib. 4. cap. 5. [** Glossar. med. Græcit. voce Εἴσοδος, col. 358. sqq.]

INTROITUS ECCLESIARUM. Vide *Adventus.*

¶ INTROITUS MENSIS, Quindecim primi dies mensis. Vide *Exitus mensis* et *Mensis intrans.*

* 6. **INTROITUS**, Præsentia, Gall. *Assistance.* In Obituario MS. eccl. Rotomag. ad diem 16. Dec. legitur: *O sapientia. Dominus cancellarius, cuilibet vj. den.* Recentiori manu additur: *Fit introitus;* quod explicatur ad diem 27. ejusdem mensis in festo S. Joan. Evang.: *Omnes*

sacerdotes tenentur facere Introitum in Matutinis sub pœna de v. sol. Vide supra *Intrare ad Matutinas.*

* **INTROLIGATOR**, Officii seu opificii nomen apud Polonos. Mirac. S. Hyacint. tom. 3. Aug. pag. 367. col. 2 : *Stanislaus Introligator et uxor Barbara, etc.*

INTROMANSUS, INTERMANSUS. Charta ann. 1138. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 151 : *Abbate siquidem S. Præjecti decedente, successor ejus mihi, successorique meo de Intromansis nostris respondebit.* Alia ann. 1131. pag. 156 : *Et Intromanso in subrogatione singulorum Abbatum sub 2. solidis et totidem sextariis vini modificato.* Alia pag. 220 : *Exceptis lethis et duellis Decanorum... et Intermansis de Bainvillari.* Denique pag. 250 : *Ut si terra, quæ tenetur de Ecclesia, per excambium vel venditionem transeat de una persona ad aliam, solvet Capitulo successor pro Intermansis, pro quolibet jornali 15. den. si a matre vel patre item transeat per excambium et venditionem, solvet 9. den.* [Ejusdem fere notionis videntur hæ voces, cujus est *Introgium.*] [* Idem procul dubio quod supra *Introgium.*]

¶ **INTROMEYSIUM**, ut mox *Intromissum*. Ordinatio super ordine et numero mensarum Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 311 : *Item quod serviatur nobis in eadem die Lunæ de uno Intromeysio de tripis bonis... et dictum Intromeysium portetur cum primo ferculo.* Recurrit ibid. pag. 312.

* **INTROMISSIO**, Usurpatio, violenta occupatio. Concord. Mant. cum Ferrar. ann. 1239. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 443 : *Quod omnes Intromissiones et saximenta factæ et facta, etc. Similis quoque restitutio fiat Ferrariensibus per potestatem et commune Mantuæ de toto eo, quod datum esset alicui, qui intromissionem fecisset, vel alii pro eo occasione recuperandæ vel dimittendæ vel absolvendæ Intromissionis..... Restitutio vero hoc modo fiat. Compensatio quantitatis et speciei fiat hinc inde.... Hoc posito pro constanti, quod non exstant pisces Intromissi vel ablati civibus Ferrariæ per Mantuanos, etc.*

INTROMISSUM, Medium seu tertium convivii ferculum, Italis *Tramesso*, Gallis *Entremets*. Gesta Innocenti III. PP. pag. 76 : *Nisi forsan Comitibus, Baronibus, et aliis nobilibus, tertium ferculum, quod vulgo dicitur Intromissum, ultra id, quod exhibetur familiæ, apponatur.*

INTROMITTERE, est quod vulgo dicitur : *Entremettre*, Gallice *quasi in rem se mittere, ut de aliquo tractet.* Ugutio. Charta Ottonis Imp. ann. 995. apud Ughellum tom. 5. pag. 667 : *Jubemus, ut nullus Patriarcha, Archiepiscopus....... se audiat Intromittere, aut aliquam molestiam prælibato Monasterio inferre.* Adde Epist. 119. 130. Fulberti, [Gesta Frederici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 776. Annales Genuens. ibid. col. 255. Litteras ann. 1355. apud Ludewig. tom. 5. pag. 454. Statuta ann. 1402. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. pag. 684.] et vide *Inframittere.* [** Haltaus. Glossar. German. voce *Sich Unterwinden*, col. 1961.]

INTROMISSÆ RES. Lex Longob. lib. 2. tit. 21. §20[** Liutpr. 57. (6, 4.)] : *Postquam genitor ejus omnes res suas venumdederit, vel pro debito creditoribus suis dederit, aut a publico Intromissæ fuerint, etc.* Id est, ni fallor, a judice in fiscum relatæ, confiscatæ.

☞ Pro *Intromissæ* legendum *Intromissi* : quod verbum refertur *ad creditores* ; dicuntur autem *creditores Intromissi*, qui decreto judicis immissi sunt in possessionem bonorum debitoris. Vide Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 62. col. 1. [** *Intermissi*, Herold. tit. 38.]

* INTROMITTERE PIGNUS, Illud committere, dare. Stat. Cadubr. correct. cap. 5 : *De modo et forma Intromittendi pignora. Quilibet juratus possit solo verbo Intromittere pignus debitori alterius creditoris, hoc modo videlicet, Intromitto tibi pignus, et dictum pignus habeatur pro Intromisso ; qua Intromissione facta, dictus juratus præceptum faciat dicto debitori sub pœna secundum quantitatem, debiti, etc.*

INTRONEUS, Interior, *et proprie, qui quadam importunitate se ingerit intro, ut comedat.* Jo. de Janua.

INTRONISARE, etc. Vide *Inthronisare.*

⁎ **INTROVERSUS**. [*Introrsus. Lucil.* apud *Non.* 4. 188.]

⁎ **INTROVOCATUS**. [*Ammian.* 29. 1. Primo *Introvocatu.*]

* **INTRUDARE**, Absque licentia domini eoque inconsulto aliquid agere, exsequi. Charta inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 376 : *Et medietatem de emendatione domorum, si quæ sine assensu domini episcopi in vicum Interpellantur vel Intrudantur.*

¶ 1. **INTRUSIO**, nude, Conjectio in carcerem. Concil. Tarrac. ann. 1243. inter Hispanica tom. 3. pag. 499 : *Pœnas canonicas poterit infligere talibus, et sic pœnam Intrusionis vitare... Credentes relapsi in credentiam... in perpetuo carcere Intrudantur.*

2. **INTRUSIO**, Practicis Anglis *est, ubi quis, cui nullum jus competit in re,* (vel beneficio Ecclesiastico) *nec scintilla juris, possessionem vacuam ingreditur, quæ nec corpore, nec animo possidetur, sicut hæreditatem jacentem, antequam adeatur ab hærede, etc.* Ita Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 2. § 1. Adde Statutum de Prærogativa Regis edit. ann. 17. Edwar. II. cap. 14. Concil. Lambethense ann. 1261. cap. *de Intrusis.* Briton. pag. 161. Radulfum de Hengham in Parva cap. 6. et Rastallum in hoc verbo.

¶ **INTRUSOR**, Qui dignitatem contra leges occupat, Gall. *Intrus.* Charta Henrici IV. Reg. Angl. ann. 1408. apud Rymer. tom. 8. pag. 525 : *Robertus Withe... venit, ut Intrusor, per expressam rebellionem et..... hospitale absque titulo..... detinuit.*

* **INTRUSORIUM**, Infundibulum. Officiar. curator. diœc. Claromont. et S. Flori edit. Paris. ann. 1490. ubi de Modo separandi leprosos : *Unum Intrusorium, Gallice Entonnoer, etc.*

* **INTUCREMENTUM**, pro *Incurrementum*, ut opinor, Mulcta, quam quis delinquendo incurrit. Vide supra in hac voce. Libert. Montisfalc. ann. 1369. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 296 : *Eo casu quo bajulus dictam præsentationem et cautionem recipere nollet ;... eadem re, in qua dictum bannum fuerit appositum, uti valeat, et gaudere, Intucremento et gagio ac pœna non intervenientibus quibuscumque.*

¶ **INTUERE**, pro *Intueri*, Attendere, approbare. Benedictio virginis apud Mabillon. pag. 332. Liturg. Gallic. col. 1 : *Virginitatem ideo Intues et diligis, quæ tibi origo virginitas : quique in hunc mundum natus ex virgine, id in illis probas.*

¶ **INTUERI**, Passiva notione. Vita B. Coletæ n. 8. tom. 1. Martii pag. 541 : *Intuebatur vero facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet et rubedine, quorum primus conscientiæ suæ nitorem congruentissime significare poterat et munditiæ puritatem.*

** **INTUIBILIS** Visibilis, apud Virgil. Grammat. pag. 61.

* **INTUITUS**, Arbitrium, sententia, judicium. Charta commun. Rotomag. ann. 1204. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 673. art. 12 : *Si vero duo de ceteris paribus viderint, reus juramento illorum convictus remanebit in misericordia, et emendabit Intuitu majoris et eschevinorum maleficium.* Galli eadem notione dicimus, *Au regard.* Vide *Regardum* 5.

¶ **INTUM**, *Missum*, in Gloss. Sangerm. MS. n. 501.

INTUMARE. Vide *Incomare* in *Incoma.*

¶ **INTUMETIVUS**, Tumens, superbus. Acta S. Fidoli tom. 3. Maii pag. 590 : *Sævissimus vir, Intumetiva ordinatione procacissimus, humana elatione superbus.*

* **INTUMULARE**, In tumulo condere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Intumulare, Ensevelir.*

* **INTURRARE**, Turi includere, incarcerare. Anonymi Leob. Chron. ad ann. 1341. apud Pez. tom. 1. Script. Austr. col. 959 : *Ex quibus* (nobilibus) *aliquos Inturravit ; aliquos rerum direptione et munitionum dissipatione acriter castigavit.* Vide *Turris.*

* **INTUS**, Inter. Mirac. S. Rufin. tom. 6. Aug. pag. 822. col. 1 : *Quod cum vidissent canonici , sicut bonæ providentiæ viri, habita tunc Intus se super hoc competenti deliberatione, etc.*

* 1. **INTUS VENIRE**, Intervenire, intercedere , mediatoris partes agere. Charta Will. comit. Pontiv. ann. 1205. in Lib. nig. 2. S. Vulfran. Abbavil. fol. 72. r° : *Si vero viscecomes meus super hoc... aliquam molestiam irrogare præsumpserit, ego et mei successores propriis sumptibus corrigere et Intus venire tenemur.*

* 2. **INTUS VENIRE**, Fisco inferre. Charta Phil. Pulc. ann. 1292. ex Cod. reg. 4184. fol. 58. r°. : *Cum Manaserius de Choriaco Judæus... ex parte nostra fuerit deputatus, una cum quibusdam aliis Judæis, ad procurandum Intus venire tailliam Judæorum nostrorum, etc.* Galli dicerent, *Pour faire revenir, rentrer, etc.*

INTUSCISUM, Crimen capitale, quod vulgo *Encis* nostri vocabant, sicque definitur in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. cap. 25 : *Encis si est femme enceinte, quand l'en la fiert, et elle muert de l'enfant.* Libertates villæ de S. Palladio in Biturig. : *Nisi propter furtum manifestum, homicidium, raptum, incendium, Intuscisum, et proditionem, etc.* [Vide *Encimum.*]

* **INTYMBATUS**, pro *Intymbratus*, ut videtur ; unde *Galea intymbrata, tymbre* seu armorum scuto insignita, in Chron. Leobiens. ad ann. 1318. apud Pez. tom. 1. Script. Austr. col. 919 : *Qui dum crebro bellum præluderent , novissime ex condicto, distinctis aciebus, galeis Intymbatis, gladiis enudatis, ita ut videretur prælium inchoatum, etc.* Vide *Tymbris.*

¶ **INUA**, *Galea.* Glossar. Sangerm. MS. n. 501.

¶ 1. **INVACARE**, Vacare, deditum esse Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii pag. 221 : *Comessationibus, unguentis et balneis Invacabat.*

* 2. **INVACARE**, Vacare, Gall. *Etre vacant.* Charta Otton. episc. Babenberg. ann. 1188. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 287 : *Proinde mansum illum, quem Ulricus... in officium habuit, qui eodem Ulrico mortuo , Invacabat, domino Waltero præposito in Osterhoven... jure perpetuo tradimus.*

* **INVADEMONIARE**, In *vadimonio* seu pignore ponere. Gall. *Engager*. Charta ann. 1121. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 543 : *Radulphus Malregait terram suam, dum Appulliam ivit, cuidam nepoti vestro, nomine Radulfo de Port propter xij. marchas Invademoniavit.* Vide *Invadiare*.

* 1. **INVADIAMENTUM**, Quod ex *vadiis* seu pignoribus ad judicem pertinet. Charta ann. 1224. ex Chartul. 23. Corb.: *Ego vero dictam præposituram... quittavi in perpetuum, cum omni jure ad eamdem pertinente, videlicet justiciis, relevaminibus, mortuismanibus, Invadiamentis, etc.* Vide in *Vadium* et mox

INVADIARE, [ut supra *Inguadiare*, Pignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager*. Occurrit hac notione tom. 4. Gall. Christ. col. 840. in Libro nigro Scaccarii pag. 177. apud D. *Calmet* Hist. Lothar. col. 248. tom. 2. col. XXXIV. Marten. tom. 1. Anecdot. col. 653. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 239. etc.] Vide *Vadium*.

¶ INVADIARE, Notione contraria, Pignerari, in *vadium* accipere. Litteræ Joannis Comitis Pontivi ann. 1184. insertæ Litteris ann. 1350. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. pag. 57 : *Si quis emerit vel Invadiaverit terram, vel redditus, etc.* Charta ann. 1234. in Instrum. Galliæ Chr. tom. 3. col. 75 : *Contulimus etiam eidem Monasterio fructus decimæ... quam nos Invadiavimus ab Egidio... quam decimam si forte contingat redimi ab hæredibus Egidii prædicti, etc.*

¶ INVADIARE SE, Sese alicui dedere ad serviendum, in Legibus Caroli M. ex Codice Estensi, apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 98. col. 1.

¶ 1. INVADIATIO, Pigneratio. Privilegium Mariæ Comitissæ Trecensis ann. 1182. ex Tabular. S. Remigii Rem.: *Cum Jobertus de Calvo-monte advocationem possideret, supposita ei Invadiatione a... domino meo Henrico Comite.* Charta Henrici Ducis Lotharingiæ ann. 1219. ex Tabulario Corbeiensi : *Recognoverunt se... nullum omnino jus habere... nec in venditionibus, nec in Invadiationibus.* [* Idem quod *Invadiamentum* 1.] Rursum occurrit in Charta ann. 1206. Hist. Mediani Monast. pag. 314.

** 2. INVADIAMENTUM, Pigneratio, in Placit. ann. 6. Edward. I. in Abbr. Placit. pag. 194. Glouc. rot. 22.

* 2. **INVADIATIO**, Concessio facta ecclesiæ vel monasterio, traditio. Charta ann. 1227. ex Chartul. B. M. de Josaphat : *Gaufridus de sancto Remigio concessit Invadiationem, quam nobilis mulier Anastasia mater ejus fecit monachis B. M. de Josaphat super eo toto, quod ipse Gaufridus et prædicta mater ejus habent in tota decima de Piativillari.* Vide infra *Inverpire*.

¶ **INVADOSUS**, Non vadosus. Sallas Malaspinæ lib. 2. Rer. Sicul. tom. 6. Miscell. Baluz. pag. 240 : *Dum ad cujusdam aquæ transitum... tempore Invadoso... pervenisset.*

¶ **INVAGATUS**. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 538 : *Inimici supervenerunt locum, et videntes dictas galeas ligatas et incatenatas, credentes Januenses fore Invagatos et perterritos, viriliter contra ipsos venire cœperunt.* Vagos, errantes et dispersos intelligo, ab Italico *Vagare*, Errare, vagari.

* **INVAGIARE**, Pignori dare, a veteri Gallico *Enwagier*, pro *Engager*. Charta ann. 1222. ex Chartul. S. Petri Insul. sign. *Decanus* fol. 127. r° : *Decimam meam de Gelue, quam teneo in feodum de domino et patre meo, Invagiavi decano et canonicis S. Petri de Insula.* Alia ann. 1242. ibid. fol. v° : *Adans de le Faleske a Enwagiet à l'église S. Piere de Lisle, por sissante et dis lib. d'Artisiens, trois muis de le dime k'il tient de mi en fiés.* Hinc *Lenwagier* dicitur, qui prædium sub pignore accipit, in Consuet. vet. Hannon. cap. 75. edit. Antuerp. ann. 1553 : *Que de ce jour en avant nulz censiers, Lenwagiers ou admodiateurs ne pourront rentrer en nouvelle cense d'eulx mesmes.*

* **INVALIDITAS** dicitur, cum quis ex vulnere invalidus fit. Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 276 : *Quod si nulla ex hujusmodi vulnere mutilatio, et Invaliditas membri consequetur, etc.*

INVALITUDINARIUS, pro *Valetudinarius*, qui *invalitudine* laborat : Papiæ, *Languens, sine valetudine.* Thwroczius in Andrea Rege Hungar. cap. 44 : *Senio confectus ac Invaletudinarius.*

¶ 1. **INVALITUDO**, Gall. *Invalidité*, Inanitas. Processus inter Massilienses et Arelatenses ann. 1381. in Regesto 73. tom. 2. ex MSS. Peyrescianis : *Nullitatem et Invalitudinem dictæ sententiæ manifestat.*

* 2. **INVALITUDO**, pro Invaletudo, Gall. *Maladie*, in Leg. S. Lander. apud D. *Le Beuf* tom. 1. Dissert. pag. lxxxj. col. 1.

* **INVANNARE**, ab Hispanico *Envainar*, In vaginam mittere ; unde metaphorice pro Fossatis aliisve propugnaculis locum includere, munire. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : *Item est faciendum in angulari, quod est inter primam turrem et murum qui est supra portale, unum parvum solerium Invannatum.* Et col. 2 : *Et adsolayretur bisturris, quæ est ante ipsam turrim, et Invannetur et cohoperiatur tegulis... Et adsolayretur ipsa turris dessuper, et Invannetur a parte ante usque ad medium, et cohoperiatur tegulis.* Vide supra *Envanare*.

¶ 1. **INVASATUS**, In vase positus. Vide *Perudum*.

* Vel potius nude, pro Inclusus, Gall. *Enchassé*, alias *Envaisselé* et *Envassellé*. Illatio S. Bened. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 143 : *Sanctissimam patris ac patroni sui glebam, aureis Invasatam cistellis, etc.* Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 103 : *Un Agnus Dei et un autre en hault garniz et Envassellez en argent.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1. ubi de S. Leocade :

> Le chief de la virge à grant feste,
> Anchois qu'il venist en sa fin,
> En cler argent et en or fin
> Envaissela à ses deux mains.

¶ 2. **INVASATUS**, Invasus, obsessus a dæmone. Miracula S. Zitæ, tom. 3. April. pag. 517 : *Guido vidit eam torqueri et vexari, ut consuetudini est de Invasatis.*

* Italis *Invasato* et nostris *Invasé*, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 227 : *Quant aucune personne est Invasée et il va de vie à mort, etc.*

* **INVASELLATURA**, Infusio, ab Italico *Invasellare*, in vas immittere. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 94. r° : *Exceptis portatoribus blavæ et vini, qui possint capere et habere... denarios sex pro portatura cujuslibet starii vini et non ultra ; et pro discarigatura vini et Invasellatura, denarios duos pro stario, et non ultra.* Ubi tamen *Invasellatura*, idem videtur quod collocatio doliorum in cella vinaria.

* **INVASIBILIS** BACULUS, Quo quis alium invadere et aggredi potest, Gall. *Offensif*, alias *Invasible*. Stat. Guill. *Duprat* episc. Claromont. ann. 1537 : *Illis* (sacerdotibus) *etiam prohibemus deferre arma et baculos Invasibiles.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 37 : *Ceux de Coindrieu garnis de glaives, d'espées, d'arbalestres et d'autres harnois Invasibles, etc. Armes Invasibles et défendues*, in Ch. Ludov. XI. ex Chartul. S. Petri Carnot. Hinc *Envaie*, *Envaisement* et *Envahissement*, Aggressio, oppugnatio. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 11. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 246 : *A quatre milliers furent esmé cil qui chairent aus premieres Envaies.* Guil. Guiart. ad ann. 1242 :

> Anglois r'ont de gente fiere presse
> A cele mortel Envaie.

Les Envaisemens des ennemis de nostre roiaume, in Lit. ann. 1355. tom. 3. Ordinac. reg. Franc. pag. 46. Charta ann. 1445. in Chartul. Latiniac. fol. 42. v° : *Nonobstant que ledit Mace, qui veoit ainsi la malle voullenté dudit Sasseville, feist son devoir de soy destourner de l'Envahissement que luy faisoit icellui de Sasseville, etc.* A verbo Latino Invadere formatum, eodem sensu, Gallicum *Envair*, *Envayer* et *Invaisser* ; unde *Invaisseur* et *Invaseur*, Aggressor. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 185 : *Si les Envai devant touz entre lui et sa gent ; et lors à cel prumier assaut, etc.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 396 : *Ycellui Jehan de Bussi meu de mauvais courage et senz ce que ledit Jehan Hemart l'asausist ne Envayast, eust suché son grant coustel, etc.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 137 : *Icellui Cousta en soy Invaissant et efforcant de ruer et férir ledit Bornat par plusieurs fois d'une lance qu'il tenoit ; à la fin Bornat voyant que ledit Invaisseur s'efforcoit tousjours de le affoler ou occire. Invaseur*, in aliis ejusd. an. ex Reg. 138. ch. 8. Vide *Invasiva arma*.

¶ **INVASIO**, Manus injectio, occupatio, Gallis, *Invasion, Saisie. Invasio vulgari nomine Saisia*, in Chartulario Kemperleg. *De rebus Monasterii Invasiones facere*, in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 379. *Invasio in regnum Franciæ*, apud Rymer. tom. 12. pag. 401.

¶ **INVASIVA** ARMA, Ad nocendum, Gall. *Armes offensives*, apud Rymer. tom. 8. pag. 331. tom. 9. pag. 505. Marten. tom. 4. Anecd. col. 1044. in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 37. III. et alibi. *Invasivi baculi*, in Statutis ann. 1493. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 513. et in Statutis Collegii Conoman. ann. 1526. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 593. *Invasivum bellum*, in Charta ann. 1490. apud Rymer. tom. 12. pag. 401.

¶ **INVASUS**, *Persuasus*. Gloss. Sangerm. MS. n. 501.

¶ **INUBERARE**, *Valde uberare*, Johanni de Janua, *Habunder*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

✱ **INUDO**. [Valde udo, humidum facio. *Paulin. Nolan. carm.* 18. 418. *de juvencis:* Lambuntque vicissim Mulcentem, labrisque manus palpantis *Inudant. Alii minus recte leg. Inundant.*]

* **INVECTAMEN**, *La detraccione, increpacione, e correccione.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide mox *Invectiva*.

INVECTARE, *Portare*. Gloss. vett. apud Vossium.

¶ **INVECTIVA**, *Invectio, detractio, vituperatio*, Johan. de Janua ; *Invectis (In-*

vective) detractement, vituperment, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

° Sent. arbitr. ann. 1395. inter Probat. domus de Chaban. pag. 71 : *Ordinamus quod prædictus Hugo de Ussello... remaneat absolutus de omnibus Invectivis, quæstionibus et aliis querelis usque ad hanc diem.*

Invectivaliter, Cum acri reprehensione. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 11.

¶ Invective, Eadem notione, in Instrumento ann. 1425. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1764.

¶ **INVENALIS**, ἄπρατος, *Non venalis*, in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. et in Supplem. Antiq.

¶ **INVENIABILITER**, Modo venia indigno, apud Ratherium tom. 2. Spicil. Acher. pag. 233.

INVENIRE, Habere, comparare, vel emere. Statutum Ægidii Episc. Sarisber. ann. 1256 : *Item Parochiani... debent Invenire campanas et cordas campanarum, Crucifixum, cruces, etc.* Acta Episcoporum Cenoman. pag. III : *Sive de aliis* (rebus) *quas legitime et legaliter Invenire vel acquirere quivit.* Concilium Mertonense ann. 1300. can. 4 : *Quæ debent Parochiani Invenire, et quæ Rector.* Vide ipsum caput. [Index MS. beneficiorum Eccles. Constant. fol. 29 : *Rector percipit annuatim... tres solidos, et propter hoc Invenit candelam ad majus altare.* Vetus Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 98 : *Johannes Nynge Inveniet seipsum in omnibus, excepto quod Johannes magister suus Inveniet sibi omnia instrumenta*, tool *Anglice, cum quibus operari debet.* Testamentum ann. 1445. apud eumd. *Madox* pag. 434 : *Item volo, quod Henricus W. et Galfridus F. sustententur et Inveniantur de bonis meis, durante vita eorum*, hoc est, ut omnia eis ministrentur ad vitam necessaria.]

° Invenire, Præbere, suppeditare, *Trouver*, eodem sensu, usurpamus. Libert. Domni-Med. ann. 1246. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 692. art. 36 : *Burgenses non possunt nec debent quin Inveniant hospicia sua militibus domini sui, venientibus in negocium domini per guerram, et Invenire eis expensas, quamdiu moram fecerint; et in recessu militum debent habere pagamentum.*

Invenire Sententiam, Edere, proferre, pronuntiare sententiam, judicare. Wichbild. Magdeburg. art. 74 : *Qui sententiam Scabini increpare in judicio bannito voluerit, hisce utatur verbis : Domine judex, sententia, quam Scabinus Invenit, injusta est domino meo, et mihi in loco ejus secundum omne jus, super quo fundati sumus, et id probare volo, etc.* Speculum Saxon. lib. 3. art. 30. § 3 : *Judex æquus esse debet omnibus hominibus, nec debet sententiam Invenire, nec Inventam increpare.* Art. 69 : *Judicent inermes, jejuni, et sedentes etiam debent sententias Invenire contra quemlibet.* Adde art. 70. Wichbild. Magdeburg. art. 10. § 3. art. 12. art. 16. § 1. 2. art. 48. § 1. Jus feudale Saxon. cap. 6. § 2. cap. 11. § 1. cap. 32. § 12. cap. 33. § 11. cap. 34. § 12. 14. cap. 38. § 6. 7. etc. [°° Sæpe *Invenire* nude eodem sensu. Annal. Bertinian. ad ann. 835 : *Tandemque ab omnibus concorditer et unanimiter Inventum atque firmatum, ut, etc.* Ratpert. Cas. S. Galli ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 68 : *Rectores præfati consentientibus partis utriusque familiis Invenerunt et decreverunt, ut, etc.* Mox : *Quod decretum ab episcopo et abbate Inventum, placuit ambobus.* Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 3. col. 531. et Haltaus. Glossar. German. col. 458. voce *Finden.*]

¶ **INVENTARIARE**, Recensionem facere, Gall. *Inventorier*. *Inventariata et descripta in inventario*, in Charta ann. 1474. ex Bullario Carmelit. pag. 621.

° Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 9 : *Littera Theobaldi abbatis et conventus Luxoviensis, in qua transcribitur prima littera in hoc titulo supra Inventariata, super societate et pariagio per Theobaldum abbatem et conventum Luxoviensem concessis Theobaldo comiti Campaniæ et successoribus suis in anno* 1258. Vide infra *Inventoriare.*

° **INVENTARISARE**, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 143 : *Certi commissarii per curiam senescalli deputati ad Inventarisandum bona dicti Raxiaci, etc.* Occurrit præterea in Charta ann. 1432. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 416. in Instr. ann. 1484. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2. et in Stat. Saluc. collat. 1. cap. 21.

1. **INVENTARIUM**, Descriptio rerum, quæ post alicujus decessum in illius bonis reperiuntur. Ulpianus leg. 1. D. de Administ. et periculo tutor.: (26, 7.) *Tutor, qui repertorium non fecerit, quod vulgo Inventarium appellatur.* Occurrit non semel in Legibus Wisigoth. et apud Scriptores practicos.

°2. **INVENTARIUM**, Navis armamenta, vulgo *Agrez*, significare videtur, in Stat. Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 120 : *Patronus sive præfectus cujusvis navigii, eligens ob adversam tempestatem seu aliam justam causam, facere jactum pro salvatione navigii, et ejus Inventarii, et hominum, et mercium, teneatur ante jactum alicujus rei facere consultam cum omnibus officialibus navigii et mercatoribus in eo existentibus.*

¶ **INVENTARIUS**, *Facilis ad inveniendum*. Papias. Gloss. Sangerm. MS. n. 501 : *Inventaria, Facile ad inveniendum res.* Gloss. Isid.: *Inventria, Facilis, etc.* Legendum *Inventaria, Facilis ad inveniendum res.*

1. **INVENTIO**, Res inventa, in via reperta, thesauri inventio. Capitula S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini cap. 26 : *Inventio in via accipienda, si invenit possessorem, reddet ei.* Vide S. August. serm. de verb. Apost. cap. 6. [Charta Godefredi Episc. Ling. ann. 1157 : *Calumpniabatur idem Milo... in terra, quæ dicitur esse S. Petri, suas esse debere Inventiones et justitiam, quod Abbas et Fratres Regniacenses minime recognoscebant.* Charta ann. 1086. apud Miræum tom. 1. pag. 268 : *Locum illum ab omni sæculari lege vel consuetudine liberum, banno scilicet, latrone, Inventione, furto, foro, feratico, teloneo, etc.* Vide *Thesaurus.*]

¶ 2. **INVENTIO**, Comparatio, emtio. Bullarium Fontanell. fol. 65 : *Rector* (Ecclesiæ de Varvana) *et ejus successores tenebuntur ad reparationem... cancelli, et Inventionem librorum dictæ Ecclesiæ.* Vide *Invenire.*

° **INVENTIO** Avium, Jus in apum examinibus, quæ repeririuntur in silvis. Vide *Abollagium* et supra *Avillarium.* Charta ann. 1179. ex Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 79 : *Domino autem Nicholao ad conservanda jura ecclesiæ et præfatæ villæ libertatem, concessimus... Inventiones avium, præter apes.*

° **INVENTIO** Portus, Quidquid casu in portum advehitur. Charta ann. 1217. ex Chartul. Fiscan. fol. 49 : *Relaxavi Deo et ecclesiæ Fiscannensi omnes Inventiones et escaetas portus de Ispart, cujuscumque modi fuerint.*

° **INVENTOR**, Delator, Gall. *Dénonciateur.* Libert. Florent. ann. 1358. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 92. art. 37 : *Et quod inde exactum fuerit, tertia pars nobis applicetur, et alia tertia dictis consulibus, et alia tertia pars Inventori.*

° **INVENTORIARE**, a Gallico *Inventorier*, Recensionem facere, a voce *Inventorium, Inventaire.* Stat. ann. 1481. inter Stat. synod. eccl. Tornac. pag. 89 : *Injungimus decanis nostris, quatenus bona mobilia presbyterorum quorumcumque nobis subditorum, in nostrâ diœcesi decedentium, statim post obitus eorum, arrestent, fideliter Inventorient, et sub stricto et securo arresto Inventoriata teneant.* Et pag. 90 : *Quousque legale et in fide dignorum præsentia fecerint de dictis bonis Inventorium in scriptis fideliter redactum.* Vide supra *Inventariare.*

¶ **INVENTRIA**. Vide *Inventarius.*

°° **INVENTUOSISSIMUS**, Qui multa invenit. *Hic Cicero Inventuosissimus est in omni arte.* Virgil. Grammat. pag. 14.

¶ **INVENTURA**, ut *Inventarium*. Chron. Mellic. pag. 806. ex Constitut. ejusd. Monasterii ann. 1625 : *Cum Commissarii utriusque tum Ordinarii tum Principis seu alterius illorum, ad Monasterium Abbate orbatum, Inventuræ et consuetæ consignaturæ instituendæ causa accesserint, semper adsit Præsidens, Visitator aut alius Abbas vicinior.*

° **INVERATUS**, Veru obfirmatus. Guido de Vigev. de Modo expugn. T. S. MS.: *Scaravelli illius scalæ seu scalarum fiant in hunc modum, scilicet longi et curti,... et grossi in tantum quod sint fortes, et in capite ipsorum lignorum sint subtiliter Inverati et perforati.* Vide *Vera* 1.

¶ **INVERBERATUS** Oculus, Intentus, fixus, cujus acies minime præstringitur. Translatio S. Jacobi Apost. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 124 : *Tu ante conspectum divinæ gloriæ Inverberatis adstans oculis, in choro Sanctorum... refulges.*

INVERITARE, Probare, nostris *Verifier*. Leges Inæ Regis Angl. cap. 16 : *Qui furem occiderit, debet Inveritare cum juramento, quod illum culpabilem et de vita forisfactum occidisset.* Adde § 20. 54. Leges Willelmi Nothi cap. 71 : *Si Anglicus appellet Francigenam de utlegaria, et hoc super eum Inveritare velit, defendat se Francigena per bellum.* Leges Henrici I. cap. 11 : *Si hoc Inveritetur, inultus jaceat. In verum mittere*, eadem notione, in eisdem Legibus Inæ cap. 69. et in Legibus ejusdem Henrici I. cap. 86.

° 1. **INVERNARE**, vox Italica, Hybernare, hyemare, Gall. *Hyverner*. Correct. statut. Cadubr. cap. 74 : *Nemo audeat neque præsumat locare prata vel montes alicui forensi, sine licentia Consilii, neque animalia ipsorum forensium in dictis pratis et montibus pasculare, et ipsa animalia in territorio Cadubrii Invernare.*

°° 2. **INVERNARE**, Vernare, flores emittere. Rhytm. de S. Otmaro ap. Pertz. Script. tom. 2. pag. 56 :

Hic flos virtutis Suevis Invernat acutis.

° **INVERPIRE**, In possessionem mittere; unde *Inverpitura*, Traditio. Judic. ann. 889 : *Ipse* (Bernardus) *per jussionem reginæ dictum locum in præsentia omnium Inverpivit.* Post subscriptores legitur : *Et manu Bernardi qui Inverpituram istam fecit.* Vide *Guerpire.*

✱ **INVERSOR**, [In aliqua re versor. *Lu-*

cil. apud *Lactant.* 6. 5. Queis inversamur, queis vivimu' rebus adesse.]

¶ **INVERTESCERE.** Suppl. Antiquarii : *Invertesco*, παλαίω, *Inverto*, *inveterasco.* Græcis παλαίω, Luctor, certo, παλαιοῦμαι, Veterasco. [⁂ Leg. ut in Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. : *Invetresco*, παλαιῶ.]

⁂ Nostris vero *Entraverser* est paululum deturbare, inclinare. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 121 : *Icellui Coulin avoit Entraversé ledit huys afin de le faire cheoir.*

⁂ **INVERTIBILIS,** Inconvertibilis, immutabilis. Mar. Mercat. pag. 184. 275. 298. edit. Baluz.

⁂ **INVESTICEPS,** *Che non a barba,* in Glossar. Lat. Ital. MS.

⁂ **INVESTIMENTUM,** ut mox *Investitura* 1. Charta ann. 1160. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom. *Corumpentes itaque et omnino evacuantes et in irritum reducentes omnia privilegia et invasiones atque Investimenta, quæ super tenimenta, Tusculani facta sunt, sive a Romanis, sive ab omnibus aliis personis.* Alia ann. 1236. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 699 : *Et instrumentum Investimenti dati ipsi domino Guidoni, etc.*

¶ 1. **INVESTIO,** ut mox *Investitura.* Consuetud. Lemovic. art. 46 : *Post Investionem factam per feudalem dominum, Consules debent facere scribi et sigillare veritatem super præmissis.* Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 956 : *Breve de ipsa Investione quam fecit Eto missus domini Ottonis Imperatoris.*

⁂ 2. **INVESTIO,** Quod *investituræ* seu possessionis adipiscendæ causa domino præstabatur. Charta ann. 1418 : *Item plus in prædicto loco* (de Rupelaura) *habet et percipit feuda, agreria, rendas, oblias, vendas, laudimia, Investiones, etc.* Vide *Investitutio.*

1. **INVESTIRE,** Operire. Anastasius in Pelagio II. PP. : *Investivit corpus B. Petri Apostoli tabulis argenteis deauratis.* In Honorio : *Investivit confessionem B. Petri ex argento puro.*

¶ 2. **INVESTIRE,** In possessionem mittere. Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 591 : *Item Senebaldus Comes refutavit in hoc Monasterio et Investivit totum Castellum de Terraniano cum omni pertinentia.* Donatio ann. 1379. ex Camera Comput. Provinciæ Regesto *Rubei : Investientes exinde dictum Fulconem (de Agouto)... per nostrum annulum præsentialiter, ut moris est.* Vide *Investitura* et *Vestire.*

¶ **INVESTIS,** *Impubes, sine barba.* Gloss. Sangerm. MS. num. 501. Macrob. lib. 3. Saturnal. : *Romani quoque pueros puellasve nobiles et Investes camillos et camillas appellant.* Utuntur hac notione Palladius Novemb. cap. 14. Apuleius non semel, Tertull. de velandis Virg. cap. 8. et alii. Vide Nonium. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. : *Investis*, ἀνέϐυτος, Sine veste. *Nudus et Investis,* apud Tertullian. de Pallio cap. 3.

¶ **INVESTITUM,** Investitus, Frumenti species, ut videtur. Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 564 : *Ad pensionem in menses septem lacunas* LX. *musti mundi, grani modium* 1. *de Investito modium* 1... *ad pensionem in mense Augusti modiorum* 111. *de grano, et de Investito* 1. *de vindemia musti mundi laguenas* X. *justas et operas tres.* Ibid. col. 612 : *Grani modia* 11. *et dimid. de Investitu modia* 11.

1. **INVESTITURA,** Traditio, missio in possessionem, ex verbo *Vestire,* Mittere in possessionem, de quo suo loco. *Investituram donare, facere,* in Lege Longob. lib. 2. tit. 18. § 7. [⁂ Lud. P. 14. ex cap. 6. Capit. 1. ann. 819. Baluz. ann. 817. pag. 211. Pertz. quo capit. differre Investituram a traditione intelligitur. Vide Beselerum *uber Erbvertræge* tom. 1. part. 1. pag. 21. sqq.] Inde ut *Vestitura,* ita et *Investitura,* pro ipsa possessione interdum usurpatur in eadem Lege lib. 2. tit. 52. § 17. [⁂ Lud. P. 38.] : *Volumus autem de his libertatibus, et rebus reddendis, quæ in nostra Investitura sunt, ut primum quosque per optimos inquiratur.* Adde lib. 1. tit. 25. § 78. tit. 27. § 12. [⁂ Lud. P. 35. Guido 5.] Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 115 : *Ego persona Ecclesiæ de Solineio habui medietatem Investituræ præfatæ Ecclesiæ de Solineio a Capitulo B. Vincentii Cenomanensis, et reliquam medietatem Investituræ a Capitulo B. Petri de Curia.*]

⁂ Non a veste, sed a Teutonico arcessendam hujus vocis originem volunt Loccenius in Explicat. voc. feudal. ad calcem Antiq. Sueogoticar. et Schilterus in Glossar. Teuton. v. *Fest ;* quos consule, si placet. [⁂ De vocibus Germanicis quibus interpretantur latinum *Investitura* vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 555.]

Fiebant porro traditiones ac investituræ non nudo verbo, aut per simplex instrumentum, vel chartam, sed per symbola quædam, quæ rei in alterius dominium translationem factam reapse denotarent. Fuerunt symbola illa primo stata ac fixa, id est, legibus vel consuetudine apud omnes recepta, ac usu definita : ita ut uno eodemque fere modo possessionis translationem factam advertere sit, vel certe res easdem in ea adhibitas, quæ possessionem in alium transduciam omnino significarent ; adeo ut pæne eadem apud omnes gentes forma ac formula fuerit.

Ea autem potissimum adhibuere veteres in ejusmodi traditionum symbolis, quæ affinitatem aliquam haberent cum re, quæ donaretur et cederetur ; vel saltem, quibus dominium in alium translatum innueretur : ita ut agri vel prædii investituram factam denotarent, cespitem, glebam, seu *Wasonem,* uti loquebantur, ex ipso agro desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradebant : quo symbolo fundi proprietas prorsus in eum translata innuebatur. At ne tantum solum ipsum concessum crederetur, addebatur et *ramus,* quo comprehenderetur soli superficies : (id est, si quid satum et ædificatum esset, ut sunt vites, arbores, plantæ, segetes) quæ quidem usque eo soli pars est, ut non illud sine hac tradi vel usucapi possit, cum superficies *solo cedat,* ut aiunt JC. Addebatur hisce symbolis, *festuca,* quæ interdum *fustis* dicitur, *baculus, virga, etc.* cujus traditione, dominium rei pariter translatum crederetur : cum *baculus* ac virga, domini in suos ac res suas jus et potestatem denotet : nam *festucam,* idem esse ac *fustem* vel *baculum,* aut *virgam* in confesso pæne est, vel certe vicem fustis aut baculi præbuisse, uti diximus in verbo *Festuca.*

Postremo præter ista, quandoque adhibita *cultelli* traditio, seu gladii, qui potestatis, cujus signum est, vicem præberet, ut qui magis ad manum esset : seu hocce symbolo significaretur, eum, qui rei dominium subibat, jus habere evertendi, disjiciendi, succidendi, metendi, etc. in eo prædio, cujus possessionem adibat. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. pag. 246 : *Quæ omnia... gratuita voluntate cum quodam Cultello obtuli.*

Erant præterea aliæ *Investiturarum* formæ, usu ac moribus definitæ et receptæ : verbi gratia per gladium, per annulum, per vexillum, per cambutam, per campanarum funes, et ejusmodi, quæ certum rerum, vel dignitatum genus spectabant.

Denique quidquid ad manum fuit, posthabitis veteribus traditionum formis, nullaque festucæ, aut fustis ac baculi, cespitis, et cultelli habita ratione, ad *Investiturarum* symbola adhibitum fuit. Ingulfus pag. 901 : *Conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, absque scripto, vel charta, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, et plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu, et nonnulla cum sagitta.*

Enim vero ne ejusmodi traditionum perirent symbola, asservabantur ea apud donatarios in rei gestæ memoriam. *Hujusmodi cespites cum sua festuca,* ait Wendelinus, *multis in Ecclesiis servantur hactenus, visunturque Nivellæ et alibi, justæ magnitudinis, forma quadrata, vel etiam laterculari.* Quem morem testantur etiam aliquot Tabulæ. Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 15 : *Facto inde dono per zonam suam argenteam, ab altari in armario S. Petri repositam.* Tabularium S. Maxentii Pictav. ann. 1109 : *Dedimus... et hoc cum corrigia quadam, quam tenebamus in manu, in qua tres nodi sunt facti ad signum ; quæ corrigia adhuc servatur.* Tabul. Majoris Monasterii. Ch. 50 : *Quodam fuste, qui apud nos nomine ejus inscriptus servatur in testimonium, præsente Abbate Alberto, fecit guerpitionem.* [⁂ Vide Grimmium l. 1. pag. 558.]

⁂ Maxime asservabantur ubi ea monimenti scripti loco erant ; cum scilicet in iis describebantur ipsa concessio, donantis nomen ejusque doni ratio. Ejusmodi est cultellus in Chartophylacio ecclesiæ Parisiensis asservatus, in cujus manubrio eburneo hæc leguntur, teste D. *Le Beuf* tom. 2. Dissert. pag. 87 : *Hic cultellus fuit Fulcheri de Buolo, per quem Wido dedit areas Drogonis archidiaconi ecclesiæ sanctæ Mariæ ante eandem ecclesiam sitas, pro anniversario matris suæ.* Alterius similis cultelli, in quo inscripta est *coemptio* alicujus census, mentio fit tom. 6. Annal. Bened. pag. 219.

Interdum traditionis symbolum, donationis, cessionis vel venditionis instrumento intexebatur, assuebatur, vel alligabatur. Vidimus ipsi in Chartophylacio Sandionysiano, beneficio humanissimi ac doctissimi viri D. Joannis Mabillonii Benedictini, qui id etiam observavit in Fulrado Abb. n. 19. tom. 4. Actorum SS. Ord. S. Benedicti, complures Chartas, in quarum imis limbis intextæ erant festucæ, vel certe pusilla ligni fragmenta. Hujusce etiam moris indices prostant complures Tabulæ. Charta Roberti Lingonensis Episcopi apud Perardum pag. 200 : *Et quia dominus Hugo Comes Trecasinus præsens aderat, quando hanc donationem feci, dedit mihi idem Comes in testimonium hujus donationis, hunc nummum, qui hic dependet, ut per ipsum donationem facerem, et Ecclesiæ Divionensi transmitterem.* Infra : *Et in testimonium hujus donationis nummus iste huic cartæ appensus est, quum per ipsum donatio ista*

facta est. Charta Ludov. VII. ann. 1140. pro Eccl. Deiparæ Santonensi : *Confirmamus igitur, ac regali auctoritate corroborantes, et cum baculo præsenti paginæ insuto, per nuntium tuum Constantinum te investientes, concedimus tibi, etc.* Alia ann. 1104. in Tabulario S. Hilarii Magni Pictav. : *Venientes ante sepulcrum B. Hilarii, ibi super sacratissimum corpus reliquimus, cum quodam fusili, huic Chartæ inhærente, omnia, quæ injuste reclamabamus.* Tabularium Angeriacense fol. 48 : *Emma de Mastacio dedit Deo sanctoque Johanni et B. Reverentio per quoddam lignum, quod huic pergameno conjunctum est, quidquid alodii habebat, etc.* Tabular. S. Eparchii Inculismensis ann. 1000 : *Hanc igitur donationem fecit per corrigiam in hoc pergameno pendentem.* [* Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 32. r°. : *Prædictam terram S. Johanni, cui vendiderat, ex toto reliquit in manu domni Ausculphi abbatis cum junco, qui in ora Cartulæ insuitur.*]

At cum interdum ejusmodi traditionum symbola propter usum capi, furto subripi, vel perire possent ; ut huic caveretur incommodo, reddebantur ea inutilia, ac frangebantur. Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Anglor. cap. 8. de Eadgaro Rege : *Ubi ergo generali assensu, ut dictum est, Pontificum, Abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit, lituum proprium, ebore decentissime formatum, auroque decoratum, super altare sanctæ Dei Genitricis posuit ; ipsiusque donatione eidem sanctæ Dei Genitrici ac suis Monachis ea perpetualiter possidenda attribuit : eundemque lituum mox in sui præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare vel vendere posset quilibet, ablatum, sequentem præcipiens partem illius servari in loco ad jam dictæ donationis testimonium.* Tabularium S. Hilarii Pictaviensis : *Ipse Hugo pergens ad Sancti sepulcrum, divina ductus justitia, multis videntibus supradictæ querelæ causam cultello quodam super altare posito reliquit : qui ne quando forsitan usui esset, illico nos effregimus, atque ad resecandum calumniæ silicem si forte renasceretur, in testimonium reservari præcepimus.* Tabularium Vindocinense ann. 1075. Ch. 283 : *Qua de re propria manu posuit jam dictus Comes auctoramentum, videlicet per unum cultellum, ut mos est, fractum super altare S. Trinitatis.* Vetus Charta : *Et ad hujus indicium concessionis, cultellus, per quem donum factum est, fractus est coram cunctis assistentibus.* Charta Lancelini .Militis, apud Louvetum tom. 2. Hist. Bellovac. pag. 213 : *Et per suum annulum aureum, easdem villas Belvacensi Ecclesiæ deinceps possidendas in manum Domni Fulconis sui filii, tunc Belvacensis Episcopi, reddidit, et eundem annulum super altare beati Petri in catena ferrea suspendi fecit in monumentum hujus redditionis. Duos quoque solidos denariorum et dimidium, quos eodem die de prædictis villis habuerat, et perforatos in sacrario B. Petri recondi et reservari rogavit, ut posteris essent in testimonium redditionis, pœnitentiæ, et satisfactionis.*

☞ Alteram, eamque, ut videtur, potiorem, licet assignare causam, cur ejusmodi symbola frangerentur ; scilicet ut firmior constantiorque haberetur donatio aut venditio ; quemadmodum enim iis fractis symbolis amplius uti non poterant, sic nusquam in res datas aut venditas quovis modo reverti se velle, indicare ipsis in animo erat. Hæc non obscure innuunt sequentes Chartæ. Tabularium S. Sergii : *Et ipse Merillus veniens in Capitulo fecit donum de Braello, ipse et frater ejus in manu Abbatis, cum quodam cultello, et portaverunt super altare, atque ibi ad testimonium fregit Merillus ipsum cultellum.* Tabularium S. Albini Andegav. : *Quædam femina nomine Bonina guerpivit calumniam quam de terrula quamdam faciebat, ad hæc signa quod Brientius Monachus revestivit eam de beneficio Monachorum cum cultello suo quem statim fregit in duas partes pro testimonio.*

His generatim prælibatis, restat, ut quæ de diversis Investiturarum modis ac symbolis jam dicta sunt, aliquot firmemus exemplis. Ac primum de investituris apud omnes ferme receptis, per *cespitem* vel *guazonem, baculum*, ac *fustim*, et *cultellum*, agemus ; postea de cæteris ordine literarum. [** Symbola omnia accurate exposuit Grimmius in Antiq. Jur. Germ. pag. 557. et 108. sqq.]

PER CESPITEM, nude. Charta ann. 1208. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 195 : *Obtulit super altare B. Petri per Cespitem, etc.* Tabularium Majoris Monasterii : *Et de eadem quoque terra, impleto pugillo revestivit Germundum S. Martini Majoris Monasterii Monachum, qui regebat locum S. Medardi.* [Tabular. Rothon. : *Riscum Presbiter dederat Rothono omnia quæ possidebat in Taellac. Eo mortuo Worcomin frater ejus adportavit corpus ejus in Monasterium, et Cespitem de terra donavit et totam terram in Taellac.*] [** Grimm. pag. 110. *Erde und gras.*]

PER HERBAM ET TERRAM, id est per cespitem, qui constat *terra* et *herba.* Formulæ incerti auctoris, cap. 20 : *Per illud ostium de ipsa casa, per Herbam vel Terram, ipsum mansum, vel quidquid ad ipsum mansum aspicit, sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem ipsius Ecclesiæ visus fuit tradidisse vel consignasse.* Ita ferme in form. 19. 43. 57. In Consuetudine Hannoniensi, cum apparitor seu *Serviens*, feudum vassalli pignori capit, *Herbam*, et *Wasonem* de terra eruit, *Herbe, Wason, ou autre chose tenant à la racine.* In Consuetudine Castellaniæ Insulensis art. 46 : *Il leve la palée, et Wason* id est, terram *palo*, seu ligone, fodit, et ex ea, eruit cespitem.

PER RAMUM ET CESPITEM. Vita S. Berlendis n. 5 : *Ibique quidquid habebat in prædiis, cum omni familia servorum, ancillarumque, cum Cespite et Ramo cultelloque cum manubrio albo tradidit, etc.* Anonymus de S. Gertrude apud Bollandum pag. 600 : *Nivellam petiit, sanctissimæque Gertrudi, quidquid habebat in prædiis, cum Cespite et Ramo, cultelloque cum manubrio albo tradidit.* Charta ann. 993. apud Miræum in Notitia Eccl. Belgii pag. 135 : *Mox post hæc sebsequenti die, ut firmius et stabilius esset, infra terminum prædicti Comitatus, in villa quoque Thiele nuncupata, eisdem prænominatis testibus et aliis nonnullis astantibus, sine alicujus retractatione cum Ramo et Cespite, jure rituque populari, idem sancitum est rationabiliterque firmatum.* Charta Gerardi Hamensis Domini, apud Hemereum in Augusta Viromand. ann. 1145 : *Et uterque Walterus et nepos pari assensu, parique consilio propriis manibus prædictam oblationem Ramo et Cespite posuerunt super altare beatissimæ Mariæ. Per Ramum et Cespitem offerre*, in alia ann. 1213. apud eumdem Hemereum pag. 196. *Per Ramum et Wasonem*, pag. 234. *Per Rami et Cespitis super altare impositionem*, pag. 98. Charta Danielis Advocati Atrebatensis et Dom. Bethuniæ ann. 1224 : *Postea nobiscum in templum venientes super majus altare per Ramum et Cespitem, quidquid in prædictis habebant, obtulerunt.* [** Grimm. pag. 113.]

Infigebantur autem rami cespiti ipsi. Charta ann. 1304. quam descripsit Miræus in Diplom. Belg. cap. 90. et Wendelinus in Gloss. Salico v. *Festuca : Dedit pleno donationis inter vivos jure........ adhibitis etiam ex abundanti quibusdam solemnitatibus, quæ ad solemnisationem consimilium fieri consueverunt ; videlicet quod major dicti Monasterii cereus illuminatus fuit, et prædictus Miles D. Theodericus cum viridi Cespite, cui viridis Ramus infixus existit , arrepta etiam stola, qua... Monachus præcinctus fuerat... obtulit super altare, etc.* Apud Flandros, inquit Wendelinus, cum fundus vel donatur, vel venditur, vetus ejus dominus cespitem ex illo fundo fodicat cultro, non quadratum, sed orbiculatum, latum quaquaversum digitos summum quatuor, cui, si pratum est, infigit herbam : si ager, ramusculum, quatuor circiter digitos altum, hac imagine fundum repræsentans, uti optimus maximusque est, cum eo scilicet omni, quod solo continetur, quodque in illo naturaliter crescit. Hunc cespitem sic infestucatum defert traditque in manus Domini, seu Majoris, quem his verbis alloquitur : *Ego, domine Major, transporto in tuas manus meum illum feudum, situm illo loco, idque ad opus N. titulo puræ donationis, vel titulo venditionis, et pretii tanti : quam pecuniam agnosco me recepisse.* Major deinde acceptum cespitem cum sua festuca tradit emptori, vel donatario, sub hac verborum formula : *Ego hunc illum fundum mihi per N. in manus præsenter deportatum trado in manus tuas N. atque immitto te in realem, actualem , et corporalem possessionem ejusdem dicti fundi cum banno et fredo, secundum hujus Salæ vel curtis legem, salvo jure cujuslibet.* Ex quibus omnino patet, hæc spectare ad formulam, quam habet Consuetudo Insulensis art. 80. ut mox monuimus, cum dicitur rei possessionem conferri per ramum et baculum, *par rain et baston*, ubi *ramus* non nude, sed pro ipso etiam cespite sumitur : tametsi investituræ per solum ramum non semel occurrant. Tabul. S. Gemmæ Santon. ann. 1096 : *Et iterum confirmatum est donum Rami unius, quod transmissum fuit Monachis S. Gemmæ.* Tabul. Vindocin. ann. 1068. Ch. 176 : *Et iterum confirmatum est donum Rami unius , quod transmissum fuit Monachis S. Gemmæ.* Tabul. Vindocin. ann. 1068. Ch. 176 : *Et ultro ob confirmationem misit Ramum viridem lauri super dominicum altare.* Tabul. N. D. Santon. fol. 76. ann. 1065 : *Sponte donum impono cum semipede ligni auri, et una libra piperis in sacculo ligneo.* Tabularium Abbatiæ de Rota fol. 11 : *Dumque revertebatur , idem Albinus forte corylum* (coudre) *quandam nucibus onustam infra terræ nostræ metas invenit, Ramum cujus abscidit, et ad recognitionem investituræ suæ asportavit, quem in manu Præsulis posuit.* [Tabularium Majoris Monasterii : *Maino de Poleio hanc elemosinam cum quodam Ramo ulmi super altare S. Johannis posuit.*] *Cum Ramo olivæ virentis*, apud Lambertum Ardensem pag. 152. Butelerius lib. 1. Summæ ruralis cap.

93. cujus lemma est : *Comment le bail doit rendre au pupille sa terre en sa main, luy venu en eage. Le bail doit tout rapporter par Rain et par Baston le droit dudit bail, qui par Baston luy fut mis en sa main, en la main du Seigneur, et par loy. Et ce fait, le Seigneur le doit remettre par loy, par Rain et par Baston en la main de l'enfant venu en eage, comme de sa propre chose et heritage.* Cujacius ad lib. 2. Feud. cap. 2. quem sequitur Raguellus, existimat, hic vocem *Rain*, non ramum, sed annulum significare, ex eo, quod *Ring* Germanis annulus sit. At cum ex veteribus Poetis nostratibus, quorum locos aliquot congessit Gallandus lib. de Franco alodio pag. 328. constet *Rain*, idem valere ac ramum ; longe probabilius videtur, in hisce formulis recentioribus idem expressum, quod in veteribus. [* Charta ann. 1401. ex Chartul. 23. Corb. : *S'en sont venus dessaisir, sauf leurdit surcens, par Rain et par Baston en le main dudit enfermier ou nom de ladite église, pour en saisir ledit enfermier, comme seigneur fonsier desdits lieux.* Ubi *Rain* ramum significare haud dubium est.]

Cum Ramo et Guasone, vel *Wasone*, id est, cespite, uti suo loco docemus. Charta Decani Peronensis ann. 1128. ex Tabulario Lehunensi ch. 21 : *In signum concessionis per Ramum Wasonem super majus altare Ecclesiæ nostræ ad opus Ecclesiæ Lehunensis Liberum et absque cujusquam dominii retentione obtulerunt.* Alia Hugonis Comitis S. Pauli ex Tabulario Molismensi ann. 1186 : *Donum ipsius decimæ cum Ramo et Guasone super altare posuimus.* Charta Roberti Ducis Burgundiæ ann. 1403. apud Perardum : *Hanc oblationis cartam, quam ego ipse legali concessione per festucam, per cultellum, per Wantonem, per Wasonem super altare posui, manu propria subterfirmavi.* Vide Malbrancum lib. 10. de Morin. cap. 12. [** Grimm. pag. 130. *Ast.*]

Per Guazonem, Andelaginem, *et Ramos de arboribus.* Tabularium Casauriense, anno Ludovici II. Imperat. 24 : *Ideo constat me Sisenandus Saligo filius quondam Anastasii, bona et spontanea mea voluntate juxta Salegam legem vendidimus, atque die præsenti tradidimus, tibi Romano Abbati, vel Monasterio S. Trinitatis... per Guazonem et Andelaginem et Ramos de arboribus, hoc est, terram meam petias duas in cabale, quod dicitur Vico, etc.* [Charta ann. 935. tom. 3. Annal. Bened. pag. 403 : *Per Festucam et Andelaginem, per Gazonem et Antilagon, per Terram et Cultellum et Ramos arborum.*] *Per Wasonem Terræ, et per Fistucum nodatum, seu Ramo arborum, atque per Cultellum et Guantone, simulque Andilagine,* tradere, in Chartis variis apud Franciscum Mariam in Mathildi pag. 105. 108. 157. Baron. ann. 1102. Dominicum in Assertore Gallico pag. 145. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 70. et infra non semel. Vide *Andelangus.* [** Grimm. pag. 196. *Andelang.*]

Per Baculum. Annales Francorum S. Nazarii ann. 787 : *Illucque veniens Dessilo Dux Bejuveriorum ad eum, et reddidit ei cum Baculo ipsam patriam, in cujus capite similitudo hominis erat.* Tabularium Casauriense ann. 1140 : *Reinvestierunt Baculo quercino.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. : *Et per Baculum querceum donum ejus rei super altare posuit.* Idem : *Donumque hujus rei per Baculum miriceum in manu Abbatis misit.* Tabul. Majoris Monast. : *Et hoc donum ambo offerimus cum quodam Baculo fraxineo super altare S. Martini.*] Hist. Translationis S. Gregorii cap. 11 : *Statimque Baculo suo villam cum omnibus appendiciis suis reddidit.* Tabularium S. Mauri ad Ligerim ann. 1144 : *Super altare cum Baculo virgæ cosdrinæ, quam de manu forestarii abstulerat, concessit.* Tabularium Vindocinense fol. 235 : *Offerentibus Hieremia et filiis suis in testimonium rei hujus quoddam Baculum coldrinum super altare.* Charta Bertrandi de Moncontorio : *Hanc concessionem fecit Do. Bertrandus in aula sua, et pro intersigno confirmationis hujus eleemosynæ, tradidit quemdam Baculum, quem manu tenebat, Arnaudo Priori Aureæ-Vallis.* Charta Beatricis de Sabaudia Dom. Foucigniaci ann. 1294 : *Investientes dictam dominam B. recipientem pro se et suis hæredibus per traditionem Baculi, ut moris est.* Le Roman *de Garin :*

> Tenés la terre, que quitte là vos rent,
> Par cest Baston vos en fas le present,
> Envers tos homes vos en serai garent.

Chartas alias hujusce ritus indices proferunt Beslius pag. 572. Perardus pag. 118. Sammarthani in Abbatib. Gall. pag. 25. 53. Guichenonus in Probat. Histor. Sabaud. pag. 140. Gallandus de Franco alodio pag. 342. Ughellus tom. 1. Ital. Sacr. pag. 960. 994. part. 2. pag. 236. tom. 5. pag. 1490. etc. quibus adde Bractonum lib. 5. tract. 15. § 14. et Rollandinum in Summa Notariæ cap. 1. [** Grimm. pag. 133. *Stab.*]

Investituras Ecclesiarum, *per Baculum et Annulum* factas, testatur in primis famosa illa, quæ diu Christianum orbem afflixit et conturbavit, Sacerdotium inter et Imperium controversia, cujus originem et progressum multis prosecutus est Juretus in Notis ad Ivonis Carnot. Epist. 236. ex Scriptoribus coævis, ut et Baronius, et alii passim, quos non exscribo. Chronicon Mauriniacense lib. 3 : *Cumque curæ pastoralis ministerium, quod per Baculum acceperat, per librum reddere voluisset, renuit Henricus, dicens, quia sicut facta fuerat regiminis per Cambutæ traditionem susceptio, ita fieret per ejusdem redditionem dimissio.* [Tabul. Ecclesiæ Andegav. : *Ipse autem Algerius Episcopus me investivit cum Baculo Episcopali de speciali beneficio ecclesiæ S. Mauritii Andegavensis.* Tabul. S. Vincentii Cenom. : *Cujus petitioni domnus Abbas, ut dignum erat, assensum præbuit, eumque protinus cum Pastorali Baculo, quem ad obsequium sepulturæ prædicti patris in habitu Monastico defuncti ex more secum detulerat, de beneficio revestitit.*]

☞ Asservatur in Ecclesia Turonensi baculus ligneus plumbea lamina obtectus, in quo spirali linearum ductu scriptum legitur. † *Anno Inc. Dnice* MCXLIIII. *Lucius* II. *PP. investivit Rome judicio sce Apostolice Sedis cum Baculo isto ligneo † Turonensem Ecliam de subjectione Dolensis Eclie et Tregorensis et Briocensis per manum Dni Hugonis Turon. Archiep.*

Per Fustem Offerre, tradere, investire. Vetus Placitum sub Ludovico Imp. apud Viennam an 912. ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 68 : *Quod audiens dominus Imperator, ipsam terram per Fustem, quem manu tenebat, prædicto Episcopo reddidit.* Anonymus in Miraculis S. Columbani n. 24. apud Jo. Mabillonium : *Venientes ad sacratissimum corpus, mittebant in peram Sancti singulos Fustes, ut per hoc cunctis claresceret, res S. Columbani, quas antea injuste invasas habebant, ipsi Sancto restitutas.* Charta Walperti Archiep. Mediolanensis ann. 963. apud Ughellum in Appendice tom. 4 : *His auditis, prænominatus... Archipræsul Walpertus, cunctorum, qui aderant, consilio per acceptum Fustem jam dictas Capellas... tradidit.* Charta vetus apud eumdem tom. 4. pag. 812 : *Per Fustim, quem in suis tenebat manibus, Comitissa Mathilda.... investivit homines Cremonæ, etc.* Bracton. lib. 2 : *Si nullum ibi sit ædificium, fiat ei saysina, secundum quod vulgariter dicitur, per Fustim et per baculum et sufficit sola pedis positio cum possidendi affectu.* Adde lib. 5. tract. 4. cap. 15. § 14. Tabularium Vindocinense Thuani Ch. 19 : *Unde hujusmodi auctoramentum prius ibidem in Capitulo quodam Fuste, ut moris est, fecit, et postea eumdem Fustem super altare posuit.* Occurrit præterea ejusmodi investitura *per Fustem*, Chartis 24. 50. 55. 120. in Tabulario Majoris Monasterii, apud Gallandum de Franco alodio pag. 336. Ughellum tom. 1. Ital. sacræ pag. 506. 852. tom. 7. pag. 875. 1272. 1418. 1442. 1444. tom. 5. pag. 666. 732. Franciscum Mariam in Mathildi Comit. lib. 3. pag. 115. 117. in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 1056. etc. Quibus locis *fustis*, festucæ vicem præbuit, quæ et *fustis* videtur dicta. Gloss. Lat. Gr. : *Festuca*, κάρπος, ῥάβδος. *Fustis*, ῥάβδος, βάκλον.

Cum Ligno. Charta Girardi Episcopi Pergamensis in Hist. Pergam. tom. 3. pag. 312 : *Eamque donationem et ordinationem seu Investituram cum Ligno et cartula, super altare ejusdem beati Alexandri factam, aliquo modo infringere præsumpserit, etc.* Alia ann. 1175. ibidem pag. 325 : *Cum Ligno, quod in suis tenebant manibus... refutaverunt in manu domini Gualæ Episcopi nominatim totam decimam, quam ipsi habebant.* Vide infra.

Per Cultellum. Charta ann. 1080. in Tabul. Vindocinensi Ch. 285 : *Ego et duo filii mei Cultellum unum super altare Domini manibus nostris concorditer imposuimus.* Adde Chartas 217. 234. 405. 509. [Charta ann. 1095. ex Tabul. S. Nicolai Andegav. : *Et ipse donum istud in manu Prioris fecit cum eodem Cultello, et ipsi tres eumdem Cultellum super altare dominicum S. Nicolai portaverunt.* Tabul. S. Florentii : *Deo et S. Florentio reddidit cum quodam Cultello quem super altare posui.*] Tabularium S. Albini Andegav. : *Præfatam donationem sive concessum posuit manu propria super altare dominicum ejusdem Sancti cum Cultello Widonis.* Occurrit hæc formula passim in veteribus Chartis tom. 1. Monastici Anglicani pag. 49. 86. 326. tom. 2. pag. 1024. 1031. in Probat. Hist. Guinensis pag. 338. apud Louvetum in Hist. Belvac. pag. 531. 1. Edit. Perardum in Burgundicis pag. 64. in Hist. S. Nicolai Andegav. pag. 32. 63. apud Beslium pag. 459. in Tabulario Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 19. in Vita S. Berlendis n. 5. et apud Brodeum in Consuet. Parisiens. tom. 1. pag. 528. [** Grimm. pag. 170. *Messer.*]

Per Cultellum, *Festucam nodatam, Wantonem, et Wasonem terræ,* in vett. Chartis apud Ughellum tom. 3. Ital. Sacr. pag. 49. 51. 61. 415. tom. 4. pag. 1064. 1442. 1447. 1456. Chiffletium in Luminibus Salicis pag. 249. Perardum in Burgundicis pag. 189. etc. [Charta ann. 872. apud Mabill. Diplom. pag. 542 : *Et juxta legem meam, per Cultellum et Festucam notatum seu guasonem terræ vobis exinde ad vestram partem corporalem facio vestituram, ad vestram proprietatem habendum.* Alia ann. 1102. apud

Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 370 : *Et per præsentem chartulam offertionis ibidem habenda confirmo, insuper per cultellum, festucam nodatam, gantonem et guvascionem terræ atque ramum arboris.* Præceptum de fundatione Cervariæ in Episcopatu Taurin. apud Stephanot. Fragm. Hist. tom. 3 : *Insuper et per cultellum, fistucum nodatum, arantonem et vasonem terræ atque ramum arboris, in præfato Monasterio legitimam facio donationem et vestituram.*] Vita S. Berlendis n. 6 : *Ramum cum cespite, cultelloque de manu viri porrigentis intra scrinium recepit.*

PER CULTELLUM PLICATUM. Tabular. Vindocin. ann. 1079. ch. 222 : *Donum per Cultellum unum Plicatum super altare dominicum S. Trinitatis positum.* Ch. 341 : *Horum omnium donum et auctoramentum manu sua posuit super altare dominicum per Cultellum in hujus rei memoriam Plicatum.* Tabularium Burguliense fol. 72 : *Ut hoc donum Savaricus Vicecomes Monachis Burgulii concederet, prædictus Hubertus 10. solidos ei donavit. Et propter hoc Savaricus Plicavit illi quendam Cultellum, dando in signum concessionis, ut sic portaret eum prædictæ Congregationi.* Charta Gaufredi Comitis Andegav. ann. 1062. ex Tabulario S. Florentii veteris : *Et non solum exactiones solenniter posito super altare præscripti confessoris Cultello Incurvato ; sed etiam alia injuste eis ablata restituimus.* [Charta ann. 1132. e. Chartul. Latiniac. : *Hoc autem..... sponte concessit...... unde et Cultellum quemdam pro signo Plicavit, quem Capitulo S. Petri per Hubertum ipsius Ecclesiæ Præpositum, ut inde absolveretur, præsentavit.* Tabular. S. Nicolai Andegav. : *Comes Hoellus eleemosinæ hujus suæ donum misit in manu Hamonis Abb. S. Nicholai per Cultellum Hillæi cujusdam Vassalli sui, quem ipse Comes manu propria Complicavit.*] Vide tom. 2. Monastici Angl. pag. 940. Atque hæc generales Investiturarum formas fere spectant, quibus etiam accenseri debent, quæ fiebant per *andelangum* sive *andelaginem*, et per *chirotecam* vel *wantonem*, de quibus diximus in hisce vocibus. Nunc de singularibus ordine alphabetico agemus.

* PER ALMUTIAM. Charta ann. 1283. ex Tabul. Montisol. : *Petrus abbas monasterii Montisolivi contulit ecclesiam S. Juliani de Ventenaco... Petro Roca presbytero de Fanojove, quem... per traditionem Almutiæ suæ investivit.*

INVESTITURA PER AMPHORAM *plena aque maris exinde legitimam fecit donationem*, in Charta Ottonis III. Imp. apud Ughellum tom. 4. pag. 1160.

* PER ANNULOS PROVINCIALES, hoc est, Per sigillam seu chartam sigillatam annulis vel sigillis, quibus utebantur commissarii a Benedicto XII. PP. deputati ad reformationem monasteriorum Ordinis S. Benedicti in Lib. pension. S. Vict. Massil. : *Priorem de Cucurono per nostros Annulos provinciales investimus.* Id est, quibus unusquisque nostrum utitur in sua provincia : ibi enim loquuntur Gerbertus abbas S. Victoris et Raymundus abbas Montismajoris.

PER ANNULUM, et traditione annuli, majorum præsertim prædiorum ac dignitatum factas investituras ostendunt complures Chartæ. Tabularium Episcopatus Paris. ex Bibliotheca Puteana : *Anno* 1249. *fecit Ansellus Miles, dominus Turnonii, homagium ligium de castro de Turnonio,... et Investivit eum Episcopus per Annulum aureum.* Ibidem : *Anno* 1249. *Joannes frater Anselli Militis D. Turnonii, fecit homagium dicto Episcopo de illa parte, quam tenebat in dicto castro,... ad quod homagium admisit eundem D. Episcopus, volens ipsum investire per baculum, vel festucam, prout moris est : quam Investituram noluit recipere dictus Joannes, dicens, quod ipsam non reciperet, nisi per Annulum aureum investiretur.* Charta Gualæ Episcopi Pergamensis ann. 1174 : *Teque, reverende frater, Adelarde, illius matricis Ecclesiæ Archidiacone, Annulo aureo Investimus, etc.* Hunc præterea ritum attigere passim Scriptores, quos erit satis indicasse, ne in immensum opus excrescat : Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. Arnulfus Lexov. Episc. pag. 27. 30. Sugerius in Ludovico VI. pag. 320. S. Bernardus serm. de Cœna Domini. Petr. Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 91. 125. Vita S. Melanii Episc. Rhedonens. cap. 5. n. 27. Franc. Chifflet. in S. Bernard. pag. 510. Guichenonus in Episcop. Bellic. pag. 81. Duchesnius in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 33. Acherius ad Guibertum pag. 596. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 1008. Probat. Hist. Gallo-Byzantinæ pag. 22. Waddingus in Regesto tom. 3. pag. 117. Math. Paris. pag. 613. Bullarium Casinense tom. 2. pag. 35. 52. Ughellus tom. 4. pag. 1337. 1353. etc.

* In minorum etiam dignitatum concessione annulo usi sunt, ut patet ex Literis cardinalis Monachi ann. 1303 : *Ego hujusmodi commendas victibus quatuor theologorum dictæ domus* (Choletorum) *unio, ipsisque prædictis confero, et ipsos per Annulum meum investio.*

PER BACULUM. Tabular. Longipontis in diœcesi Paris. : *Quod donum misit Henrico Priori per quendam Baculum, quo se sustentabat.* Vide quæ supra observamus.

¶ PER BERETAM et BIRRETUM. Vide utramque vocem suis locis.

PER BERILLUM. Vide in hac voce.

PER BIBLIOTHECAM, seu *Biblia*. Charta ann. 843. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim : *Donum autem confirmat Bibliotheca veteris ac novi Testamenti.*

* PER BIPENNAM. Charta Guisc. Beljoac. dom. ann. 1118. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 317 : *Acta et firmata sunt hæc in Tyronensi cœnobio per traditionem præsentium et meæ Bipennæ super magnum altare.*

* PER BREVIARIUM. Tabul. Pontis Otranni : *Hanc quoque elemosinam concessit Guillelmus de Turre, Landrici frater, saisivitque de illa domnum abbatem Oliverium apud portam monasterii cum Breviario portarii.*

* PER CALAMUM. Charta ann. 1356. ex Bibl. reg. : *Joannem emptorem præsentem et recipientem de dicta re vendita per traditionem unius Calami manualiter investivit.*

PER CALICEM. Tabular. Absiense fol. 95 : *Et de his Investivit ipsum Abbatem cum Calice, quo Communionem acceperat.* Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita pag. 74 : *Per librum quatuor Evangeliorum nobiliter ornatum, et auro ex parte conscriptum, seu per Calicem unum aureum cum patena sua, desuper Episcopis et Sacerdotibus manus eorum imponentibus,..... tradiderunt, etc.*

PER CAMBUTAM EPISCOPI investitur Abbas apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 477. et pag. 481. Charta Amati Archiepiscopi Burdegal. ann. 1098. in Tabular. Angeriacensi fol. 178 : *Ipsum eundem Abbatem Ansculfum, Virga nostræ auctoritatis superinvestivimus.* Tabularium S. Dionysii de Novigento : *Huberto Comes Rotrocus Baculum in manu dedit, et curam Monasterii commisit.*

PER CANDELABRUM. Tabul. Leprosariæ Pontis Audomari : *Robertus de Auvillers per unum Candelabrum super altare hanc donationem posuit.* Tabularium Prioratus S. Nicasii fol. 35 : *Et dona obtulit super altare prædicti Martyris per unum Candelabrum multis assistentibus.* [Histor. MS. Beccensis Monasterii pag. 464. n. 18 : *Gilbertus de Sanceio septem acras terræ cum uno hospite concedens eas in perpetuum possidendas Beccensibus, Candelabro pro more illius temporis* (12. sæc.) *super altare posito, et sigillo suo confirmat.*]

* PER CANDELABRUM DEAURATUM. Charta ann. 1122. ex Chartul. Miciac. : *Beatrix, annuente filio suo Alberico, necnon et filia sua Agnete,... ad opus Miciacensium fratrum per Candelabrum deauratum in manu nostra dereliquit, etc.*

CANUM VENATICORUM APPREHENSIONE. Tabul. Casauriense ann. 1140 : *Reinvestivit S. Clementis Ecclesiæ ipsemet Timo Apprehensione Canum Venaticorum, quos educebat venatu, in loco, qui Cusianum vocatur, de præfata Ecclesia S. Nicolai.*

PER CAPELLUM PRIORIS, in Tabul. Monast. Longipontis, diœces. Parisiens.

PER CAPILLOS CAPITIS. Vide *Capilli.*

* PER CAPUCIUM. Charta ann. 1323. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 77 : *Castrum de Olonzaco, cum omnibus suis juribus et pertinentiis ipsius, dicto Raymundo Durbano... per traditionem cujusdam Capucii restituerunt.* Alia ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 176. r°. col. 1 : *Ipsum dominum Galdum induci fecimus in possessionem vel quasi cum Capussio ipsius domini locumtenentis, eidem domino Galdo in locum possessionis tradito.*

* CUM CEREO ET LAPIDE. Charta ann. 1107. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 297 : *Præfatum abbatem Casæ-Dei cum Cereo, quem tenebat in manu sua, refutare fecit, et ipsemet papa* (Paschalis II.) *suscepta eadem refutatione, illico Anianensem abbatem et monachos cum eodem Cereo et quodam lapide revestivit.*

¶ PER CHARTAM SUPER ALTARE. Tabularium S. Michaelis in periculo maris : *Ego Clamarochus dedi Deo et S. Michaeli unam tesuram, id est piscatoriam in mari. Ut autem hoc per labentia tempora custodiatur firmius, placuit mihi hanc Cartam ponere super altare S. Michaelis et signum meum facere.*

PER CHIROTHECAM. [Charta ann. 1087. ex Tabular. S. Florentii : *Fecitque inde donum per quasdam Cyrothecas in manu Haimonis Monachi.*] Vide *Chirotheca.* [** Grimm. pag. 152. *Handschuh.*]

PER CLAVES ECCLESIÆ. Charta Adæ Abbatis S. Dionysii ann. 1114 : *Dedimus, et manu nostra per Claves Ecclesiæ super altare posuimus ad dotem Ecclesiæ.* Tabul. Vindocinense : *De eodem dono dominum Fromandum cum una Clave investierunt.* Tabularium Brivatense fol. 193 : *Per traditionem libri et specialiter per traditionem Clavium Cortilis, seu plateæ de Challes.* Vide tom. 8. Ughelli pag. 189. [** Grimm. pag. 176. *Schlüssel.*]

PER CLOCAS ECCLESIÆ. Vita Aldrici

Episcopi Cenoman. pag. 126 : *Plenam et legalem vestituram per Clocas et ostia senioris ipsius Monasterii Ecclesiæ,... et per portas ipsius Monasterii jamdicto Aldrico Episcopo, multis coram testibus in ipso monasterio solemniter* (traditionem) *fecerunt.*

¶ Per Coclear de Turibulo. Tabul. S. Vincentii Cenom. : *Quidam miles Albericus nomine cum uxore sua donum decimæ quam habebat apud Atheiam posuit super altare per Coclear de Turibulo.*

Per Colonnam. Tabular. Casauriense anno 24. Ludovici II. Imp. : *Et investierunt per demandationem ejusmodi Augusti per Colonnam de ipsa curte.*

Per Communionem. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 22 : *Quædam Monasteria hanc consuetudinem tenent, ut sæculares in suam societatem ac fraternitatem, omnino sicut oportet, statim ingressuros per Investituram Communionis tam corporaliter, quam spiritualiter suscipiant : et post talem plenariam susceptionem sine præfixo termino conversionis, quantum libuerit, in sæculo permanere sinunt. Hoc tamen in ejusmodi hominum tali conversione indubitanter periculosum esse consideramus, quod sæpe tales non voto religionis, sed defensionis suæ causa in fraternitate religiosorum adscripti volunt videri, non ut ipsi ad religionem conversi meliores fiant, sed ut in nequitia persistentes, sub patrocinio et tutela Ecclesiarum maneant tutiores. Propter quod sæpe gravem maculam atque infamiam puritati religionis inferunt, dum eos, qui in religione constituti sunt, ad patrocinandas causas turpes et ignominiosas, pro sua defensione, quasi ex debito compellunt, etc.* [** Vide Jacob. *Hommey.* Supplem. Patrum pag. 497.]

Per Cornu. Vide *Cornu.*

Per Coronam. Chronicon Moissiacense ann. 813 : *Ludovicum filium suum constituit Imperatorem secum, ac per Coronam auream tradidit ei Imperium.* Adde ann. 816. 817.

Per Corrigiam. Tabularium Deiparæ Santon. : *Fecit idem donum cum una Corrigia S. Mariæ et S. Juliano, et imposuit super altare.* In eodem Tabulario : *Willelmus Comes Pictav. fecit donum super altare S. Mariæ cum Corrigia cervi cultellum continente, accipiens* 30. *sol. charitatis ab eodem Conventu.* Fol. 55 : Helias Comes Petricor. *suum donum posuit super altare S. Mariæ cum Corrigia, nodo suo facta in ipsa.* Tabular. S. Hilarii Pictav. : *Signo suæ manus, et Corrigia suæ cincturæ firmavit an.* 1128. Tabularium Angeriac. fol. 39 : *Omnia ista annuit dominus meus Hugo de Surgeriis, de quo feodaliter teneo ; nam cum facerem donum per unam Corrigiam in manu D. Ansculfi Prioris, iste Hugo ab una parte tenens Corrigiam, nutu suo firmabat, volens istud proficere sibi in futurum.* Tabularium S. Hilarii Magni Pict.: *Hanc paginam cum Corrigia cincturæ meæ super altare posui.* Ibid. : *Cum Corrigia mei bautei* (baltei.) Denique Charta alia ex eodem Tabulario : *Ego Guillelmus de Villario dimitto B. Hilario et Canonicis suis medietatem alodi de Presciaco, quam injuste tenebam, cum hac Corrigia cincturæ meæ, et hanc dimissionem prius feceram in manu Guillelmi Pictaviensis Episcopi : et feci concedere istud filium meum majorem Gosceranduin cum Corrigia cincturæ suæ, Capitulo B. Hilarii, et dimissionem, quam feci in manu Episcopi jam dicti, ad opus B. Hilarii et Capituli sui feci. Corrigia cincturæ meæ cervina est, Corrigia filii mei vaccina est.* Tabulis adsutæ etiamnum binæ istæ corrigiæ cernuntur. Vide Probat. Hist. Castaneor. pag. 181.

Cum Crocia Abbatis. Vetus Charta in Hist. Monasterii S. Nicolai Andegavens. pag. 24 : *Et donum hujus beneficii factum est cum Crocia Abbatis, et a Berlaio et uxore ejus in manu ipsius positum est.* Alia Fulconis Comitis Andegavensis ann. 1092. ibidem pag. 49 : *Baculum itaque justitiæ et misericordiæ, qui Crocia dicitur, in manu... Abbatis pro confirmatione doni pono.* [Gassendus in Notitia Eccl. Diniensis ad ann. 1430 : *Venerabilis et religiosa domina Brianda Trimonda recepta fuit in Abbatissam Monasterii S. Catharinæ civitatis Dignæ... per traditionem Crossæ, osculando altare, et deinde sedendo in choro, in cathedra majore cum Cantico* Te Deum laudamus.]

* Per Cultellum Flexum. Contract. matrim. inter Petrum Infant. Aragon. et Constant. Sicil. ann. 1262. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 556 : *Per Cultellum flexum et per hoc præsens scriptum... tradimus vobis D. Constantiæ dilectæ uxori nostræ in dotarium et pro dotario civitatem Gerundæ integre.* Alius ann. 1358. apud Salern. : *Quia dos data donationem propter nuptias habere meretur, contemplatione et causa matrimonii supradicti, sponte et pacifice coram nobis, sua propria, libera et gratuita voluntate, in facie dictæ majoris Salernitanæ ecclesiæ per Cultellum Flessum, secundum morem magnatum, comitum et baronum regni hujus, viventium prædicto jure Francorum, ex nunc promisit.... domicellæ Johannettæ uxori suæ in dodarium et terciarium.... annuas uncias auri ducentas viginti.* Vide supra *Per cultellum plicatum.*

Per Cultrum, vel Cultellum. Chronicon S. Sophiæ Beneventanæ pag. 718 : *Per unum Cultrum, quem manu tenebam, dedi, etc.* Adde pag. 741. August. *du Pas* in Stemm. Tinteniacensi pag. 572. Notas ad Vitam B. Roberti de Arbrisello pag. 234. Historiam Guinensem pag. 338. etc. [** Grimm. pag. 170. *Messer.*]

Per Cupam Auream. Vide Bodinum lib. 1. de Republ. cap. 9. pag. 130.

* Per Cuppam Argenteam. Charta ann. 1207. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 614 : *Et idem dominus papa* (Innoc. III.) *investivit dictum comitem de dictis castris, comitatu et terris coram omnibus per Cuppam argenteam.* Alia ann. 1108. apud Cenc. inter Census eccl. Rom. : *Dominus autem papa investivit eum de gratia sua cum Cuppa argentea deaurata.* Eadem rursum occurrunt ibidem in Charta ann. 1208.

Per Denarios. Tabularium Majoris Monasterii Charta 182 : *Quod donum ejusdem census continuo, dum matutinalis Missa cantaretur, posuit super altare dominicum per octo Denarios, in præsentia multorum.* Tabularium Vindocinense Chart. 206 : *Quibus omnibus ille gratanter assentiens, donum simul et auctoramentum, manu propria super altare imposuit per unum Denarium Andegavinum, et unum cultellum, quem ad hoc ipsum donavit quidam homo S. Trinitatis.* [** Grimm. pag. 178. *Munze.*]

Per Digitum, vel Digito. Vide *Digitus.* [** Grimm. pag. 137. *Hand und Finger.*]

Per Dextrum Pollicem. [Charta ann. 1242. ex Archivis Cartusiæ Montis-rivi : *Nobilis vir Burgundionus dominus de Trilis... investivit per Pollicem Dextrum Hugoni de Miramars Priori Cartusiæ Montis-rivi.*] Tabul. Eccl. Gratianopolitanæ sub Hugone Episc. fol. 37 : *Et hæc datio facta fuit primo gradu scalæ Gotafredi in Castro Bocoroni, et investitus fuit Aldebaldus in Dextro Pollice ex hoc honore.*

Per Eleemosynariam, hoc est, marsupium. Charta Simonis de Balgentiaco ann. 1149. in Tabulario S. Evurtii Aurelian. : *Et super altare ipsius Ecclesiæ per Eleemosynariam meam lapidem berillum intus habentem propria manu imposui.*

Per Ferulam Pastoralem, apud Ughellum tom. 5. Ital. Sacræ pag. 403. [* Charta ann. 898. apud *Chorier* tom. 2. Stat. polit. Dalph. pag. 227 : *Sed more decessorum suorum regum Ferulam accipiens tradidit ei Viennensem ecclesiam.* Vide *Ferula* 3.]

* Per Festucam. Vide supra *Festuca.* [** Grimm. pag. 121. *Halm.*]

* Per Fimbriam Vestimenti. Charta ann. 1386. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1236 : *Donamus et concedimus in feudum ac te pro te et hæredibus tuis, ut præfertur, per Fimbriam vestimenti nostri investimus præsentialiter de eisdem, cum suis juribus et pertinentiis universis.* [** Grimm. pag. 158. *Rockschoss.*]

Per Floccillum Capillorum. Tabular. Absiense fol. 83 : *Hoc dono investivi Rainerum Abbatem cum Floccillo capillorum meorum.* [** Grimm. pag. 146. *Haar.*]

¶ Per Folium. *Madox* Formul. Anglic. pag. 92.

Per Folium Nucis. Tabular. S. Hilarii Pictav. fol. 77 : *Hoc donum cum Folio nucis recepit.*

¶ Per Forfices. Tabularium S. Martini Pontisar. : *Odo Comes de Corboilo concessit Deo et S. Germano Pontisariensi quandam vieriam quam habebat in terra Morissarti, deprecante matre sua Comitissa de Croceio, cum Forficibus quas in manu tenebat, cum quibus Forficibus Robertus Monachus reinvestivit eum de beneficio loci. Quibus etiam Forficibus statim idem Comes totondit quendam armigerum Walterii Tosardi.* [** Grimm. pag. 171. *Schere.*]

Per Fosilem Chartæ Inhærentem, apud Beslium pag. 524.

Per Funes, seu *Chordas campanarum* Episcopos et Abbates dignitatibus suis investitos, colligere est ex Hariulfo lib. 4. cap. 2. Baldrico lib. 1. Chron. Camerac. cap. 9. Ademaro Cabanensi apud Labbeum pag. 176. Innoc. III. PP. lib. 1. Ep. pag. 177. Edit. Venet. Ægidio Aureæ-Vallis Monacho in Episc. Leod. cap. 20. etc. Adde Ughel. tom. 3. pag. 35. et Rollandin. in Summa Notariæ cap. 15. Exstant præterea hujusce ritus exempla complura in veteribus Tabulis. Tabul. Belliloc. Ch. 154 : *Garnulfo Abbati vel ad ipsos Monachos, qui cum eo fuerunt per Cordam signi et per hostium domo ipsas res, sicut in charta testamenti continetur... tradidit. Act. an.* 3. *Caroli Imp.* Ch. 164 : *Tunc veniens ipse Ebrardus intravit in ipsam Ecclesiam, et veniens ad ipsam villam per Cordam de signo ad hostia de domo et cespitem de terra, sive ramum de arboribus missis S. Petri tradidit.* Tabularium Casauriense : *Investivit... per ipsas Funes de ipsis campanis.* Idem Tabularium anno 1. Caroli C. Imp. : *Investierunt A. et Allonem Advo-*

catum ipsius per annulum de Campana Ecclesiæ S. Desiderii de ipsa curte. [Charta ann. 1122. ex Archivis Majoris Monast. : *Quo peracto, cum tertia die in Ecclesiam S. Petri prædictam venissemus, dictus Jacob et filius ejus per Cordas signorum in manu nostra eandem Ecclesiam reddiderunt et nos prædictum Abbatem et Monachos per ipsas signorum Cordas de eadem Ecclesia plenarie investivimus, qui susceptis de manu nostra Cordis, signa illa protinus sonaverunt et per hoc investituram suam de eadem Ecclesia omnibus qui aderant innotuerunt.* Tabularium Dunense : *Eidem Monacho Ecclesiam ipsam per Cordam signi tradidit, Monachusque suscipiens cordam traxit et signum insonuit, quod parrechia omnis audivit et vidit.* Tabul. Kemperleg. : *Signorum ipsius ecclesiæ Cordis coadunatis, coram Principe et filio suo fratrem suum Benedictum Abbatem idem Præsul propria manu libentius investivit de Ecclesia prædicta.*] [** Grimm. pag. 184. *Seil.*]

¶ Per Furcam Ligneam. Tabularium S. Vincentii Cenom. : *Ipse vero libenter annuit et donum patris confirmans, investivit de eo Monachos per quamdam Furcam ligneam quam in manu sua tenebat.*

¶ Per Gantum. Charta ann. 1187. ex Archivis Abb. Buzeii : *Radulfus itaque de Chameriaco saisivit memoratos fratres de his omnibus in manu mea cum Ganto suo dextro in Ecclesia B. M. de Prugniaco ante altare, et ego Mauricius Nannetensis Episcopus investituram ipsam tradidi cum eodem Ganto venerabili Maino Abbati.* Alia ejusd. ann. ex Archivis S. Melanii : *Idem Petrus de Chaune hanc eleemosynam posuit in præsentia nostra per Gantum suum in manu mea et ego inde Gervasium Abbatem per eumdem Gantum investivi.* [** Grimm. pag. 152. *Handschuh.*] Vide *per Chirothecam.*

Per Gladium regna collata, auctor est Otto Frising. lib. 2. de Gestis Freder. cap. 5 : *Est enim consuetudo Curiæ, ut regna per Gladium, provinciæ per vexillum a Principe tradantur, vel recipiantur.* Guntherus lib. 1. Ligurini :

Ergo ubi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem Gladio regnum suscepit ab ipso,
(Hunc etenim longo servatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus
Regali dextra tulit alti Principis Ensem,
Præcessitque sacram brevius diadema coronam.

Dudo lib. 2. de Morib. Normann. : *Regnum, quod mihi ultro dedisti, per hunc Mucronem, 12. libras auri habentem, reddo tibi. Per Spatham regno revestire,* in Annalibus Francorum Bertinianis ann. 877. et apud Continuatorem Aimoini cap. 36. *Per traditionem Ensis evaginati,* Comitatus erectionem et investituram factam, observare est in Charta ann. 1161. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 133. Adde Thwroczium in Andrea Rege Hungar. cap. 44. Vide *Gladius.* [** Grimm. pag. 165. *Schwert.*]

¶ Per Gladium, *Capam et Circulum aureum.* Literæ ann. 1557. apud Rymer. tom. 15. pag. 462 : *Ipsumque Thomam Baronem Perey hujusmodi statu, gradu, stilo, titulo, honore et dignitate per cincturam Gladii, et unius Capæ honoris et dignitatis et Circuli aurei super caput suum positionem insignimus, investimus et realiter nobilitamus, habenda et tenenda nomen, statum, gradum, stilum, titulum, honorem et dignitatem Comitis Northumbriæ.* Eadem formula occurrit ibid. pag. 497.

Per Grana Incensi. Charta Agnetis Ducissæ Aquitan. ann. 1048. qua Angeriacense oppidum Monasterio S. Joannis confert : *Et ut firma in perpetuum maneant, ponimus singuli in testimonium veritatis singula Grana incensi super altare S. Joannis, oblationem Deo in odorem suavitatis.* Beslius pag. 430.

Per Haspam. Vide in voce *Haspa.*

Per Hastam. Ditmarus lib. 6. pag. 60 : *Cumque Hasta signifera Ducatum dedit.* [** Grimm. pag. 163. *Speer.*]

Per Herbam et Terram. Vide supra.

* Per Infulam. Charta ann. 1215. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom. : *Per Infulam capitis sui eos nomine ipsius ecclesiæ investiens, etc.*

Per Juncum. Tabularium Vindocinense Charta 268 : *Tunc inclinavit se Comes, et accepit viridem Scirpum; nam domus recenter erat juncata, sicut solemus facere, quando aliquem personæ potentis, vel dominum suscipimus, vel amicum. Tunc Junco ipso non tam donum faciens, quam restaurationem dedit, etc.*

* Per Lanceam et Confanonum. Charta ann. 1195. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 621 : *Dominus Henricus... imperator... et rex Siciliæ cum Lancea et confanono, quam in manu sua tenebat, investivit honorifice.... consules communis civitatis Cremonæ, nomine ipsius communis de hoc, quod in privilegio ipsius communis Cremonæ continetur.* Exstat eadem Charta tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 395.

Per Lapidem. Tabularium Brivatense ann. 1262 : *Et ad opus Capituli cum quodam Lapide investio, et in possessionem, vel quasi, induco.* Charta alia apud Perardum pag. 140 : *Dedit Ecclesiæ S. Stephani per unum Lapidem, in manu prædicti Abbatis, quidquid habebat in decimis, etc.* [Instrum. ann. 1394 : *Investivit eum per traditionem unius parvi Lapidis, ut moris est.*] [** Grimm. pag. 181. *Stein.*]

Per Lapillum. Tabular. S. Flori in Arvernis ann. 1276 : *Sed devestiens de prædictis omnibus cum quodam Lapillo in manu nostra, voluit et rogavit nos, ut dictum Hugonem investiremus.* Adde Chartam ann. 1386. apud Rocchum Pirrhum in Notitia Ecclesiæ Cephalitanæ pag. 485.

Per Librum. Tabularium S. Cyrici Nivernens. Ch. 108 : *Donum consensu ac favore uxoris suæ confirmatum super altare S. Cyrici cum Libro obtulit.* Charta Hugonis Autisiodor. Episcopi ex Tabulario Pontiniacensi : *Quod donum per Libri donationem et osculi susceptionem in manu mea est confirmatum.* Alia in Chronico Besuensi pag. 667 : *Hanc donationem... Hugo filius, Haimo frater ejus, et uxor ejus, propriis manibus Librum super altare ponentes, laudaverunt.* Alia ibid. pag. 675 : *Hoc donum... tenentes ambo Librum, per quem hanc donationem ... super altare posuerunt.* Pag. 676 : *Per impositionem Libri super altare confirmaverunt.* [Charta ann. 1123. ex Tabul. S. Nicolai Andegav. : *De hoc dono revestivit Quimarhocus et duo filii ejus Gradelonem Monachum S. Nicholai cum uno Libro in ecclesia S. Petri Nannetensis, et osculati sunt eum de hac donatione per fidem; Librum quoque quo revestierunt Monachum posuerunt pro signo super altare S. Petri.* Alia ann. 1164. ex Archivis S. Sulpitii Bituric. : *Niva Abbatissa et Herbatus Prior tenentes Librum ex una parte, præfatos prædictæ eleemosynæ datores ex altera parte Librum tenentes, de beneficio Abbatiæ investierunt, et in participationem orationum ejusdem Abbatiæ receperunt.* Instrum. ann. 1205. ex Archivis Fontis Danielis : *Has omnes eleemosynas ipse Juhellus de Meduana et Isabel mater ejus et Gervasia uxor ipsius Abbatiæ Fontis Danielis quam fundaverant dederunt, et cum Libro super altare posuerunt.*] Adde Chron. Besuense pag. 680. 688. 689. 696. Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 590. 594. Innocent. III. PP. lib. 1. Epist. pag. 238. Edit. Venet. Ditmarum lib. 3. pag. 27. Chronicon Mauriniacense lib. 3. pag. 386. Rocchum Pirrhum tom. 1. Notitiæ Sicil. pag. 477. Probat. Histor. Drocensis pag. 225. 234. Prædictis hæc addo ex Libro ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 33 : *Si aliquis se orationibus nostris petierit commendari, finitis clamoribus adducatur, et de ipsis orationibus per Librum investiatur.* Similia habent Statuta Ordinis Præmonstrat. distinct. 1. cap. 5. Vide supra *per Bibliothecam* et *per Communionem.*

¶ Per Librum Manualem. Tabularium Majoris Monast. : *Simon filius Judicaelis de Peregrino donavit nobis talliatam, et corucam et bannum, etc. de domo nostra de Peregrino et de his omnibus cum quodam Libro qui Manualis appellatur, quem de manu Presbyteri qui ad eum visitandum venerat, accepit coram testibus, Priorem hujus domus investivit.* Tabular. S. Vincentii Cenoman : *Donumque hujus rei per Librum Manualem in quo ægram Episcopus absolverat, ambo in manibus prædicti Abbatis miserunt.*

Per Librum Missalem. Charta Amedei Episcopi Lausannensis ann. 1150 : *Librum Missalem, in quo, vel per quem divinum celebratur mysterium, in manibus sumpsit, super altare posuit, etc.* [Charta ann. 1161. ex Tabul. Kemperleg. : *Facta donatione in claustro S. Amandi cum Libro Missale eam super altare ibidem obtulerunt.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 7 : *Investierunt Abbatem Absiæ... cum Missali ejusdem Ecclesiæ.*] Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum pag. 119 : *Fecerunt hæc in manu Girardi Eleemosynarii, qui dono et concessione per Librum Missalis revestitus est.* Adde Marcam l. 5. Hist. Beneharn. cap. 12. n. 4. cap. 15. n. 5. cap. 25. n. 8.

Per Librum Collectarium. Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum pag. 139 : *Et super altare S. Stephani per Librum Collectarium guirpiendo deposuit.*

Per Librum Evangeliorum et Calicem, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 74. tom. 3. Miscell. Baluzii.

Cum Libro Regulæ, et Cum Regula. Chronicon Besuense pag. 631 : *Et propria manu donum roboravit super altare per Librum, qui vocatur Regula sancti Benedicti.* Tabularium Vindocinense : *Donum cum Regula super altare dominicum, etc.* Fol. 271 : *Donum super altare cum Regula obtulit.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. : *Qua de re unam marcham argenti loco caritatis habuit; et de dono prædicto in eodem capitulo cum Libro Regulæ domnum Abbatem Robertum et Capitulum saisivit.*] Vide Gauffridum Vindocin. lib. 1. Epist. 6. et Paulum Diac. lib. 4. Chronici Casin. cap. 1. Liber Chirographorum Absiæ fol. 99 : *Et ad majus altare accedentes, in præsentia*

Dominici corporis, cum Regula S. Benedicti de his abbatiam investierunt, ac deinde beneficium spiritale postulantes acceperunt.

* Per Librum Regulæ novus abbas instituebatur. Charta ann. 1127. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 29: *Ut novus abbas... a conventu B. Johannis electus, in capitulo nostro* (Senonensi) *per Librum Regulæ a præposito nostro de ratione abbatiæ investiatur.*

Per Lignum. Tabularium Vindocin. ann. 1077. Ch. 264: *Dedit quartarium vineæ situm apud Olonam per rescisuram Ligni, quam misit in manu Abbatis, qui revestivit eum statim de orationibus et beneficio loci.* Ch. 488: *Dimisit hanc calumniam, mittens frustum cujusdam Ligni ob testimonium hujus concessionis super altare.* Tabul. Abb. Deiparæ Longipontis: *Hoc autem donum fecit supradicta domina in castello, quod vocatur Pons, et per Hertendum Monachum loco testimonii frustulum Ligni sambuci super altare S. Mariæ transmisit.* Tabularium S. Martini de Campis: *Et donum posuit super altare per Lignum, in quo posuerat annulum aureum.* Charta ann. 912: *In civitate, quæ vocatur Ticinensium Rex Leoprandus Rex Lambardorum et Italiæ dispensator per Lignum, quod in sua tenebat manu, investivit Lanfrancum... ratione feudi, qui ambo professi sunt ex natione, lege Curiæ Lombardorum, etc.* Hinc colligitur, cur ejusmodi concessiones, quarum fiebant investituræ per frustulum ligni, quod primum occurrebat, *lignea dona* dicantur in aliquot veteribus Chartis. Tabular. Vindocin. ch. 229: *Post acceptum beneficium, tulit Donum Ligneum super altare.* Ch. 237: *Perrexit ad altare, et posuit Donum Ligneum super illud, recitans ibi rationem doni, quod fecerat.* Ch. 295: *Sumptumque Ligneum Donum tradiderunt illud, etc.* [** Grimm. pag. 174. *Span.*]

Per Linteum. Tabularium S. Maxentii in Pictonibus: *Aimericus per unum Linteum satis optimum dedit S. Maxentio, etc.*

Per Lini Portiunculam, in Historia Durdanensi pag. 38.

¶ Per Malleolum. Tabularium S. Vincentii Cenoman.: *Porro ad hujus rei confirmationem posuit Gaufridus filius Hugonis de Alvor Malleolum quendam super altare S. Vincentii.* [** Grimm. pag. 162. *Hammer.*]

* Per Malleolum Capituli. Tabul. S. Sergii Andegav: *Cum malleolo capituli fecerunt inde donum in manu domni Petri abbatis, quem postea ad majorem ipsius rei auctoritatem tulerunt super altare.*

¶ Per Manicam. Instrumentum ann. 907. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 66: *Comes vero per Manicam suam terram supradictam in manu Catluiant Abbatis graffiavit.* Tabular. Rothonense: *Erispoe dedit illam villam quæ vocatur Chaer et insulam quæ vocatur En Aleis... ad fabas Monachis S. Salvatoris, tradens per Manicam suam in manu Conweion Abbatis in loco Cancell.*

* Per Manicias, hoc est, Chirothecas. Placit. ann. 820. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 463: *Sic de præsenti ipse Hucpold comes per Manicias suas de manu ejusdem Bonifritus a parte præfati monasterii revestivit.* Charta ann. 936. apud eumd. tom. 2. col. 135: *Per hanc præsentem paginam vendicionis, et per duas Manicias hac tradere visus sum, et corporaliter facio tibi investituram venditionis justa legem meam Alegmanorum.* Vide *Per Manicam.*

* Cum Manubrio Cultri, in Charta inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 430. bis: *Dedit autem ista concedente Orguen in claustro S. Martini castelli Goscelini cum Manubrio cultri per manum Galonis episcopi.*

* Per Manus *infra manus alterius positas.* Charta ann. 1238. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom.: *Domnus Nicolaus investivit dominum camerarium, nomine ecclesiæ Romanæ, de bonis supra scriptis, mittens Manus suas infra manus ejus.*

* Manu *ter apposita cum libro super altare,* in Charta ann. 1205. ex Chartul. Mont. S. Mart. ch. 53.

Per Mappulam. Chronicon Farfensis Monasterii pag. 661: *Per jussionem ipsius, dante eo mappulam suam* (son mouchoir) *Advocato suo, revestivit Leonem, etc.*

¶ Cum Marmore. Tabularium S. Vincentii Cenom.: *Acharius filius Hamelini de Bana concessit decimam S. Petri de Noviomo de Rupe Odonis, quam pater suus dederat, et donum hujus rei super altare S. Petri cum Marmore ipsius altaris misit.*

¶ Per Particulam Marmoris. Charta Landrici de Praiaco pro Monasterio Fontismensi in agro Eduensi, ann. 1118: *Venit ad nos prædictus Landricus cum uxore sua Helisabet et tribus filiis suis.... et accipiens in manibus suis Particulam marmorei lapidis, quæ ibi forte reperta est, venit cum ea ante altare, et tenentes eam omnes simul... obtulerunt eam super altare, ita dicentes: Nos pro salute animarum tam nostrarum quam antecessorum nostrorum damus Deo et huic altari, etc.*

¶ Per Marsupium De Pallio. Charta ann. 1133. ex Tabul. Rothon.: *Monachos de prædicto dono investivit ante altare Pirricensis ecclesiæ et pro ea re Marsupium de pallio Herveo Abbati et Conventui misit.*

Per Martyrologium. Charta Ulgerii Episc. Andegav.: *Hoc autem fecit positis clavibus præfatæ Ecclesiæ S. Joannis in manu mea, et postea super dominicum altare S. Mauricii cum Martyrologio.* Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 87.

Per Unam Mitram, Decimæ molendinorum investitio exstat in Tabulario Chirographum Absiæ fol. 62.

Per Nodum. Tabularium S. Severini Burdegal.: *Sibi in alodio concessi, et ut auctoritate propria sæpe fieri solet, concessæ hæreditatis Modum priorem manibus propriis colligavi, secundum Geraldus Miles, tertium Ramundus de Ulnico: quo facto Nodum super altare pro meis debitis, et pro meis delictis, et pro defunctorum parentum criminibus obtuli, etc.*

Per Notulas. Charta Philippi Regis Francor. ann. 1317. apud Argentreum in Hist. Armoricana lib. 5. cap. 34: *Possessionem ipsius Comitatus... in manu dicti Episcopi Mimatensis per traditionem quarumdam Notularum, quas in manu tenebat, posuit per eundem Episcopum dictæ Ducissæ tradendum, etc.*

¶ Per Osculum. Tabularium Vosiense fol. 60: *Hoc autem factum est in villa de Chanzaz in manu domini Rainaldi Abbatis quem propter hoc ipse Deosculatus est, videntibus et audientibus Bernardo Vicecomite, etc.* Tabular. S. Albini Andegav.: *Maino filius Gualonis, annuente Eudone filio et Vieta uxore sua, dedit Deo et S. Albino terram de Brilchiot, pro cujus doni confirmatione Walterium Monachum pater et filius in fidei nomine Osculati sunt. Uxor autem illius, eo quod a femina Monachum Osculari inusitatum habemus, Lambertum quemdam præfectum S. Albini, jubente Walterio Monacho, eadem sententia Deosculata est.*

Per Ostium Domus. Tabularium Casauriense ann. 951: *Ideo constat me Alexander filius quondam Ardemandi, ex natione Bajubaria, secundum meam Bajubariorum legem, per festucam et guazonem et andelaginem, et per ramos de arboribus, et per Ostium domorum vendidi, et manibus meis tradidi, atque investivi tibi, etc.* Bracton. lib. 2. cap. 18. § 2: *Fieri debet traditio per Ostium, et per haspam vel annulum.* Lib. 5. tract. 4. cap. 15. § 14: *Sed præsentes fuerint, ubi saisina facta fuerit donatario per Senescallum, vel per nuntium, per fustim, vel per baculum, vel per haspam, et quod donatarius inductus fuit in vacuam possessionem, etc.* Vita S. Pardulfi MS.: *Et cum claustra Monasterii, et omnis fabrica ipsius, vel omnia loca inhabitabilia perfecta, vel consummata fuissent, supradictus Lautarius per Ostium cellulæ ipsius viro Dei tradidit ad regendum.* Vide *Anaticla, Haspa.* [** Grimm. pag. 174. *Thür.*]

* Per Unum Ozilium, id est, Per ramulum vimineum. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 183. r°: *Feci autem hoc donum prius in manu Letardi præpositi monachi et Gilberti cellerarii per unum Ozilium, subtus unum ulmum veterem, qui est in cimiterio.* Vide *Osella.*

Per Palam, seu *Pallam ex serico,* apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 474.

Per Pallium, seu Pallam. Charta Ademari Vicecomitis Lemovic. ann. 1074: *Accedens autem cum duobus filiis meis Helia et Petro, ad hoc sacrum altare Pallium obtuli: quod Pallium mecum tenentibus ipsis, hunc, de quo sermo est, mansum semel sub testibus donavi.* Infra: *Hic tantum commemorasse sufficiat, quod eodem Pallio donacionem firmavi meam de aquæductu, etc.* Vita S. Virgilii Episcopi Saltzburgensis cap. 16: *Per Pallium altaris Virgilio Episcopo ipsam Ecclesiam... tradidit.*

* Per Paleam Apostolicam. Charta offic. Trec. ann. 1258. ex Chartul. Campan. fol. 535. col. 2: *Ipsos mercatores investivit de prædictis bonis, ipsius regis nomine, per traditionem cujusdam Apostolicæ Paleæ, secundum quod in tradendis possessionibus de consuetudine in istis partibus observatur.* Vide *Palla* 2.

* Cum Palmis Hierosolymitanis. Charta Rotroci comit. Pertic. ann. 1190. ex Chartul. S. Dion. de Nogento: *Adjutorium et defensionem de omnibus repromisit, atque donum istud cum Palmis, quas de Hierosolymis asportavit, super altare sancti Dionysii posuit.*

Per Panem et Librum. Charta Henrici Abbatis S. Mariæ Stampensis ex Tabulario Prioratus S. Martini de Campis: *Eam* (Ecclesiam) *in manibus meis per Panem et Librum reddidit, et ego consequenter similiter per Panem et Librum in manibus Vener. Theobaldi Prioris de Campis eam seposui, et... contradidi.* Parvum Pastorale Ecclesiæ Parisiensis cap. *Quid faciendum sit in vacatione Præbendæ, in Ecclesia Parisiensi: Si Episcopus in diœcesi Parisiensi fuerit, tenetur vocare Decanum, vel Decano absente Cantorem,... et de manu illius accipiet Episcopus cum Libro et Pane Præbendam vacantem, sub his verbis, Reddo vobis Præbendam, quæ fuit N. etc.*

* Per Pannum vel Pennam Man-

TELLI. Charta ann. 1101. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 505: *Venit Conanus filius meus ad eamdem civitatem, qui etiam ipsum donum fecit et concessit per Pannum mantelli sui in manu Guillelmi prioris.* Alia ann. 1167. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 263. col. 2: *Eundem abbatem inde per Pennam mantelli præsentialiter investire fecit.*

PER PANNUM SERICUM, *unde facta est casula*, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 527.

CUM PENNA ET CALAMARIO investitos Tabelliones observat Rollandinus in Summa Notariæ cap. 5. extremo: quod etiam habetur in Constitutione Ruperti Imp. ann. 1401. apud Goldast. tom. 1. pag. 382.

* Commis. tabellion. inter Form. Mss. Instr. fol. 78. v°: *Per pennam, calamarium atque cartam, quam in vestris manibus tenebitis, investiatis de officio antedicto* (tabellionatus.) Occurrit ibi non semel.

PER PERGAMENUM. Charta Aimerici de Ranconia apud Beslium pag. 492: *Dedi... in manu Abbatis Fulcherii per quemdam Pergamenum super altare signatum crucibus, videntibus multis.* Alia Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriacensi: *Per hoc Pergamenum hoc donum... super altare B. Joannis posui.*

CUM DUOBUS PHYLACTERIIS, in Tabulario Monast. Longipontis in diœcesi Paris.

* PER PILARIA CLAUSTRI. Cæremonias in investituris prioratuum aliquando adhibitas pluribus exponit Charta ann. 1421. ex Chartul. priorat. Belleval.: *Dominus Therricus abbas Mediani monasterii... dominum Desiderium in corporalem, realem et actualem possessionem dicti prioratus* (de Bellavalle) *induxit et investivit præsentialiter de eodem per traditionem magni hostii ecclesiæ dicti prioratus ejusque clavium, cordarum campanarum, cornuum magni altaris, piscinarum ac calicis, nec non albæ et cinguli, aliorumque ornamentorum ecclesiasticorum. Quibus acceptis per eumdem dom. Desiderium et indutis, idem dominus abbas ipsum dom. Desiderium possessione sua semper investiendo et eam continuando et adimplendo, cruce Salvatoris nostri sursum erecta præeunte, processionem per claustrum dicti prioratus faciendo letaniamque Sanctorum cantando, quatuor principalia pilaria quatuor angulorum claustri ipsius sibi tradidit et investivit de eisdem. Quibus præmissis sic actis, præfatus dom. Desiderius possessionem hujusmodi sic sibi traditam et per eum habitam, captam et adeptam tenendo, servando et manutenendo missam B. Mariæ Virginis ipsiusque in honorem atque signum realis, corporalis et actualis possessionis habitæ et adeptæ, alta voce, coram populo ibidem astante, denarios in offertorio per sibi subditos et alios, tamquam vero et indubitato priori dicti prioratus oblatos, pacifice et quiete, absque aliqua contradictione ac impedimento quocumque, aut opponente seu contradicente quocumque interveniente, capiendo et recipiendo, cantavit et celebravit.*

PER PILEUM. Rogerus Hovedenus pag. 724: *Ricardus Rex Angliæ in captione Henrici Romanorum Imperatoris detentus, ut captionem illam evaderet, consilio Alienor matris suæ, deposuit se de regno Angliæ, et tradidit illud Imperatori, sicut universorum domino, et investivit eum inde per pileum suum. Sed imperator statim reddidit ei.... et investivit eum inde Imperator per duplicem crucem de auro.* Thomas Walsinghamus pag. 343: *Eodem anno in Parliamento præscripto dominus Joannes Dux Lancastriæ factus est Dux Aquitaniæ per virgam et Pileum, præbitis manu Regis.* [* Charta ann. 1258. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom.: *Magister Ubertus nomine et vice Romanæ ecclesiæ, auctoritate sibi commissa, ipsum syndicum, nomine et vice communis Perusii, de dicto comitatu, jurisdictionibus et proventibus ac etiam pertinentiis ejusdem per suum Pilleum investivit.*] [** Grimm. pag. 148. *Hut.*]

PER PISCES. Tabularium Majoris Monasterii: *Testes habuimus legitimos, qui omni lege probare fuerunt parati, quod Hildegardis ad opus emerit, et per Pisces ex ejus piscaria investituram dederit in vita sua Monachis Majoris Monasterii.*

* PER UNAM PLUMAM. Charta ann. 1357. ex Bibl. reg.: *Martinum de Serris præsentem et pro se et suis stipulantem et recipientem de prædicta terræ pecia... per traditionem unius Plumæ laudavit et ipsum manualiter investivit.*

PER POLLICEM. Charta ann. 1097. in Hist. Sabaud.: *Quod donum ipse Comes per digitum proprium, quem Pollicem appellamus, fecit in manu Prioris ipsius loci.* Vide supra *Per Dextrum Pollicem.*

¶ PER PSALTERIUM. Tabularium S. Petri de Rilleio: *Ego Radulfus Filgeriensis dominus et Frangellus frater meus posuimus super altare S. Petri post Evangelium Missæ, cum Psalterio magistri Hamonis de S. Hilario universa dona antecessorum nostrorum et nostra.*

* PER RAMULUM LAURI. Chartul. priorat. de Guilcio fol. 18. v°: *Hujus rei donum super altare de Guilcio cum uno Ramulo lauri misit.*

¶ PER RAMUM FILGERII, apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 342. Vide initio *Per Ramum et Cespitem.*

PER REGULAM. Vide supra *Per librum.*

PER SCEPTRUM. Faustus in Vita S. Mauri Abbatis, de Theodeberto I. Rege: *Dedit ei per Sceptrum regale, quod manu gestabat, quæcunque Florus patruus ejus ex regali possederat dono.* Vide Ottonem Frisingensem lib. 7. cap. 16. et Metropolim Salisburgensem tom. 2. pag. 277. tom. 3. pag. 399.

PER SCYPHUM. Simeon Dunelmensis lib. 3. de Eccles. Dunelmensi cap. 14: *In cujus donationis signum etiam Scyphum argenteum obtulit qui in hac Ecclesia servatus æternam illius facti memoriam retinet.* [Charta Constantiæ Comitissæ Britan. ex Tabul. Kemperleg.: *Ad hujus quoque memoriam doni corroborandam, meum Cyphum marmoreum ad investituram harum villarum plenarie faciendam prædictis Fratribus attribuo.*] Tabularium Majoris Monasterii: *Hujus rei supradictæ misit Archimbaldus donum super altare S. Mariæ per Cyphum S. Macarii.* Occurrit ejusmodi investitura per *Scyphum S. Macarii*, non semel in Tabulario Monast. Longipontis diœcesis Paris.

* CUM SELLA AURO PARATA. Charta ann. circ. 800. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1. col. 30: *Et hæc donatio mea facta omni tempore firma et stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Et iterum firmavit cum sua Sella cum auro parata, et suam luricam.*

PER SPATÆ CAPULUM. Tabularium Vindocin. fol. 277: *Ut istud donum firmiter haberetur, et ulterius non cassaretur, super altare dominicum cum ponto cujusdam Spathæ ambo fratres posuerunt.* Maistre *Vacces* en son Roman *de Rou* MS.:

> Au Roi rendi son regne, n'en vout avoir jornée,
> Fierement l'en saisi par une soe espee,
> El Pont de l'Espée out d'or diz livres pesant,
> Vostre terre, dit-il, vous vent par cest mien gant.

* CUM STOLA ET LIBRO. Charta ann. 1188. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1549: *Dominus Ugicio S. Romani prior, cum consensu fratrum, investivit marchionem Opizonem cum Libro et Stola, ante altare S. Romani, de advocatia monasterii S. Romani et de omnibus benefactis S. Romani.* Similia habet Charta ann. 1230. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 285.

¶ PER TELLUREM. Tabularium Kemperleg.: *Ego Karaduc filius Kentlamen dedi Monasterio S. Crucis villam unam in qua est ecclesia S. Caradoci, et afferens ex ipsa terra mecum Tellurem pro signo concessionis in ipsius pariete Monasterii suspendi.*

PER TEXTUM EVANGELII. Tabul. Vindocin. fol. 245: *Donum concesserunt, et super altare cum Textu argenteo et aureo obtulerunt.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman.: *Radulfus filius Huberti Vicecomitis venit ad Monasterium S. Vincentii ann.* MXCV. *quo acceperat sororem Widonis de Walle in conjugem, et cum Textu auro et lapidibus parato, accepto de manibus Abbatis Rannulfi, quem super altare posuit, annuit quidquid pater suus dederat.* Tabular. Vosiense fol. 22. v°: *Fecerunt autem donum istud ante altare S. Petri Apostoli Bernardus et Ebbolus filius ejus Textum Evangelii gestantes manibus in præsentia domini Petri Abbatis.* Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 241: *Ut autem prætaxatæ Ecclesiæ donacio cum cæteris supradictis legitime et firmiter fieret... per Textum sancti Evangelii super altare donavi.*] Vetus Codex apud Seldenum ad Eadmerum pag. 144: *Per Textum Evangelii spiritualem causam Episcopatus, per annulum autem Regalium possessionem accepit.* Tabul. Andegav.: *Quitavit libere et quiete super altare cum Textu et cultello.* Tabul. S. Gemmæ Santonensis: *Hoc donum confirmavi... ponens Librum Evangeliorum super altare.* Tabul. Brivat. fol. 193: *Per traditionem cujusdam libri Textus Evangeliorum cum postibus argenteis et imagine crucifixi præsentialiter investivit.* Adde Ordericum Vital. lib. 5. pag. 577. 591. Chronic. Besuense pag. 610. 616. Tabular. Longipontis diœces. Paris.

* PER TURRIM ET PORTAM. Charta Ulrici march. Tusciæ ann. 1170. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 63. col. 606: *Miserunt eum* (patriarcham) *per Turrim et portam in tenutam pro castro et omnibus possessionibus superius dictis.*

CUM VERU. Charta Garneri de Triangulo, in Tabul. Abbatiæ Deiparæ de Longoponte, et Majoris Monasterii: *Pro hujus doni confirmatione fregit Veru, et portiunculam de ipso bene extersam dedit Henrico Priori, dicens ut auferret, et ex sua parte super altare poneret.* Ubi *Veru*, pro sude lignea videtur sumi. Tabularium Hospitalis Montis Maurilionis: *Unam quadrigam oneratam de viridi ligno, de redortis, et sudibus, et Verubus.*

PER VEXILLUM provincias a Principe tradi et recipi scribit Otto Frising. lib. 2. de Gest. Frider. cap. 5. Falco Beneventanus pag. 238. de Rogerio Siculo: *Misit præterea domino PP. Honorio munera multa... ut ducatus ei Vexillum et nomen largiretur.* Pag. 308: *Rainul-*

phum... in Ducem elegit, et eo electo Vexillum ad honorem Ducatus Apostolicus et Imperator in conspectu omnium ei tradiderunt. Idem pag. 332. de Innocentio PP.: *Regi vero* (Siciliæ) *Rogerio statim Siciliæ regnum per Vexillum donavit, etc.* Charta Alphonsi Castellani Imperatoris, apud Vignerium in Hist. Alsatensi pag. 143: *Investimus te Ducem et Comitem de quinque Vexillis, in signum quinque dignitatum, quas in feodum ab Imperio tenere debes.* [Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 173: *Anno 1163. Lambertus Consul... Ambasciatores Pisani Communis, ab Imperatore Frederico Vexillum receperunt et spatam pro investione imperatoria super omnes civitates Thusciæ.*] Charta Philippi II. Regis Rom. ann. 1207: *Thomas Comes de Sabaudia... feudum suum... de manu nostra recepit, nosque eum juxta priscam Imperii consuetudinem de universis bonis illis... per tria Vexilla investivimus.* Le Roman *de Guillaume au Court nez*:

Par une blanche Anseigne li fu li fiez rendus.

Ejusmodi investiturarum per *Vexillum* exempla passim proferunt Scriptores, Romualdus in Chronico MS. ann. 1060. 1062. 1090. 1115. 1118. 1120. 1127. 1132. 1152. Ditmarus lib. 6. Otho Frising. lib. 2. de Gest. Frider. cap. 32. Chronicon Weingartense cap. 13. Godefridus Monach. S. Pantaleonis ann. 1212. Hist. Australis ann. 1276. Alexander Celesinus lib. 1. cap. 16. lib. 3. cap. 26. Will. Tyrius lib. 12. cap. 4. Conradus Usperg. pag. 302. Historia Landgravior. Thuring. cap. 18. Gunther. lib. 1. Ligur. pag. 31. lib. 5. pag. 125. Gesta Innocentii III. PP. pag. 27. [Ægidius Gelenius in Colonia pag. 74.] Vide quæ notamus in Dissert. 9. ad Joinvillam. [** Grimm. pag. 161. *Fahne.*]

* Per Vexillum concessas etiam interdum ecclesias testatur Charta fundat. monast. de Nido avis ex Cod. reg. 9612: *X. Bernardus de Bulleio concessit et revestivit ipsum episcopum cum Vexillo optimo et hasta nova, vidende omni populo, qui venerat ad altaris consecrationem.*

* Aliquando Vexillum armis illius, qui investituram dabat, erat insignitum. Charta ann. 1237. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom.: *Cujus investionem idem judex Arboreæ recepit per manus magistri Alexandri Apostolicæ sedis legati, cum quodam Vexillo, in quo erant duæ claves cum una cruce.*

Per Virgam, vel Virgulam. Charta ann. 1120. in Tabular. Monast. Fontis-Ebraldi: *Hanc concessionem feci in manu Petronillæ primæ Abbatissæ Fontis-Ebraldi cum Virga oserii duplicata.* Alia apud Acherium in Notis ad Guibertum pag. 590: *Cum Virga disciplinali.* Tabularium S. Albini: *De hoc Fulconius Tessart cum quadam Virgula dominum Abbatem investivit, quam ipse manu propria posuit super altare.* Alia ann. 1144. apud Gallandium: *Utque patenti occasione firmatum nihil occultæ forsitan occasionis haberet,...... per oblationem Virgæ, quam manu gestabat, supra sacrum altare B. Lazari de prædicto dono domum et Fratres solenniter investivit.* Adde Epistol. Synodalem Calixti II. in Concilio Tolosano ann. 1119. Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 589. Helmodum lib. 1. cap. 70. 71. Notas ad Guibertum pag. 590. Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. pag. 275. et quæ supra de investitura per baculum adnotamus.

* Per Virgam Argenteam, Lit. concessionis regni Salonic. dom. Guid. Dalph. baroni Montisalb. per exercitum Franc. ann. 1314. ex Cod. reg. 5456. fol. 29. r°: *Virgam quandam argenteam sæpedicto nobili viro dom. Raymbaldo, nomine et vice dicti nobilis et magnifici viri dom. Guidonis Dalphini, duximus tradendam et concedendam, in signum adepti et adipiscendi dominii et possessionis Salonicensis regni.*

* Per Virgam et Cespitem. Charta Petri episc. Attrebat. ann. 1201. ex Tabul. abbat. de Laude: *Alodium.... reddidimus fratribus de Los in liberam ac perpetuam possessionem per Virgam et cespitem, prout mos est ecclesias prædiis investire.*

Per Zonam, in Charta fundationis S. Petri Generensis, loco supra allato.

¶ Investitura. Donatio Rostagni Episc. ann. 950. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 77: *Unoquoque anno recipiant ministerii sanctæ Dei ipsius ecclesiæ Investitura ff.* 1111. Ubi legendum videtur *in vestitura ss.* 1111. hoc est, in vestitura solidos quatuor. Vide *Vestitura.*

* Investiturarum Vina, Quæ *investituræ* seu possessionis adipiscendæ causa ex usu domino capitali præstabantur. Charta Phil. V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 279: *Item tallias, census, coustumas, vina Investiturarum, etc.* Vide supra *Investio* 2.

¶ Investitus, Qui de aliquo beneficio *Investitus* est. Literæ ann. 1299. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 880: *Et ne præmissa vel aliquid præmissorum a nobis vel ab aliquibus successoribus nostris (quod absit) valeat in posterum calumniari, præsentes litteras prædicto Investito et ejus successoribus contulimus sigilli nostri munimine roboratas.* Charta ann. 1303. apud eumdem tom. 1. pag. 445: *Ego Jacobus presbyter Investitus de Ghilse, decanus Concilii Bekensis, etc.* Vide *Investitum.*

¶ Investitutaria, pro *Investitura.* Charta ann. 1173. apud Miræum tom. 2. pag. 1179: *Dicimus autem consilio majoris Ordinis Hospitalis Investitutariam Ecclesiæ tenebit, qui curam et providentiam omnium bonorum ad Ecclesiam spectantium tenebit.*

¶ Investitutio, Jus quod domino capitali pro Investitura exsolvitur. Literæ ann. 1266. ex Tabul. Calensi: *Vendidit partem suam espoliarum de Jamaco et aliunde, et partem suam cerchiæ de Berron... et partem Investitutionum seu sezinarum.*

** Investitor, Qui *investituram* præstat, patronus et collator beneficii ecclesiastici. Charta Reichardi Episc. Herbipol. ann. 1182. apud Haltaus. in Glossar. German. voce *Lehnherr*, col. 1226: *Quod Albertus de Hohenloch, liberæ conditionis homo, Investitor cujusdam parrochiæ erat in Steinach.* Vita S. Cunegundis apud Pertz. Script. tom. 4. pag. 821. lin. 60: *Romanæ vero domus advocatum, ipsum videlicet imperatorem, sine totius exactione servitii, abbatissæ Investitorem, loci defensorem et ubique pium protectorem esse instituit.*

* 2. **INVESTITURA**, Dignitas curionis, ecclesia parochialis; unde ejusdem rector nude *Investitus* nuncupatur. Charta Ludov. Borbon. episc. Leod. ann. 1457. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 473: *In qua* (ecclesia) *præter rectorem ecclesiæ, communiter Investitum vocitatum... Cum juribus et pertinentiis rectoriæ seu Investituræ ex usu competentibus, etc.* Alia ann. 1462. in Suppl. ad Miræum pag. 621. col. 1: *Qui Investitus una cum præposito et cantore officium curæ parochialis et missam parochialem faciet et exercebit.* Vide *Investitus.*

¶ **INVIA**, pro Injuria. [* haud dubie; sed vox corrupta ex nota abbreviationis prætermissa.] Litteræ ann. 1358. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 317: *Ipsos ab omnibus Inviis, gravaminibus... defendant.*

¶ **INVIARE**, Ingredi, calcare. Solin. cap. 8.

✱ **INVICTE**. [*Augustin. ep.* 28. *ad fin.* Ut abs te liquidissime, atque *Invictissime* defendatur. *h. e.* ita ut tuam defensionem avertere nemo possit, *incontrastabilissimamente.*]

¶ **INVICTORIOSUS**, Invictus. *Anno Gratiæ* 1243... *consecratum est hoc altare... in honore Invictoriosissimæ S. Crucis*, apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. 535.

INVIDARE. Charta ann. 1171. in Histor. Pergamensi part. 1. lib. 10. cap. 22: *Et debent Consules Pergami Invidare, consiliare, commendare omnibus illis hominibus, qui in prædicto loco habitaverint, etc.* Vox Italica, Mittere. [* *Inviare*, non *Invidare*, hac notione dicunt Itali; sed *Invidare* hic idem videtur quod *Invitare.*]

* **INVIDIA**, Studium, voluntas, animus. *Ad invidiam.* Gall. *A l'envi*, Certatim. Charta ann. circ. 1194. inter. Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 362: *Huic congregationi locum et officium idem dedit Romæ in Saxia ad S. Spiritum Innocentius tertius, ædificato hospitali amplissimo,... ubi nobilibus, ignobilibus, infirmis et sanis ad necessitatem providetur ex mediis hospitalis, quæ opulentissima sunt ad Invidiam exempli, etc.*

✱ **INVIDIOLA.** [Diminut. ab *Invidia*, *Invidietta. Cicero*: Cum nescio quid *Invidiolæ* inter eos exortum fuisset. Ita *Sipontin.* in *Cornucop.* nullo designato loco. In *Thesaur. Nizol.* designatur *Cic. ad Attic.* Mihi adhuc hæc verba incomperta sunt.]

* **INVILARE**, Vilem reddere, deprimere, nostris alias *Aviller*, Ital. *Auvilire.* Epist. Saladini ad Pisan. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Benincont. Hist. Sicul. part. 1. pag. 198: *Et clamorem facere non possint, nec possint dicere res eorum Invilatas esse.* Vide supra *Avillare* et *Inviliare.*

✱ **INVILESCO**. [Non vilesco. *Not. Tir. p.* 66. Vilescit, *Invilescit*, *Inviluit.*]

INVILIARE, εὐτελίζειν, in vett. Glossis [et in Supplemento Antiquarii, ubi etiam *Invilitare*, eodem intellectu.] Vilem facere.

✱ **INVILITO**. [Valde vilito. *Gloss. Philox.*]

INVINIUS, Abstemius, ἄοινος, in Gloss. MSS. vox Apuleii lib. ult.

¶ 1. **INVIOLARE**. Vide *Involare.*

* 2. **INVIOLARE**, *Immolare, cædere victimas, secare, libare.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

¶ **INVIRGULARE**, In virgam crescere. Vita S. Adalberti, tom. 5. Junii pag. 98: *Residuum pomi quod forte manu gestabat, igni projiciens: Ubi, inquit, grana Invirgulata fructificaverint adolendo; me, Deo propitio, compotem habebis in revertendo.*

* **INVIROLATUS**, Vietoria fibula, Gall. *Virole*, instructus, nostris *Envirolé.* Arest. parlam. ann. 1368. in Lib. statut. artif. Paris. ex Cam. Comput. Paris. fol. 307. r°: *Visitarent cutellos fabricatos, manubriatos et Invirolatos Parisius.* Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 148: *Une paire de cousteaux engainnez, enmanchez d'iviere, et Envirolez d'argent.*

* **INVIRTUOSUS,** Vitiosus, a virtute alienus. Vita S. Elzear. de Sabrano tom. 7. Sept. pag. 589. col. 2: *Ex tunc a verbis inhonestis et moribus Invirtuosis ipse* (comes) *abstinuit.*

¶ **INVISATIO,** Visitatio, apud Stephanotium Antiquit. Aurelian. MSS. pag. 318.

¶ **INVISCERARE,** Quasi in viscera immittere, conjunctissime devincire, adjungere. S. Bernardus Epist. 239. Edit. 1690. col. 225: *Studui ego semper, ut sanctos illos congregationis vestræ Monachos nostris Fratribus commendarem, et ipsos illis perfectæ unione caritatis, si fieri posset, etiam Inviscerarem.* Privilegium Venceslai Imp. ann. 1418. apud Ludewig. tom. 1. pag. 451: *Easdem villas cum omnibus pertinentiis suis prædictis Abbati et Conventui Monasterii in Dobrilug applicare, appropiare, incorporare, Inviscerare, annectere, unire et confirmare gratiosius dignaremur.* Recurrit pag. 452. [** Vide Haltaus. Glossar. Germ. voce *Einleiben,* col. 297. supra *Incorporare.*]

* Nostris alias *Enventrer,* Deglutire. Le Reclus *de Moliens:*

Convoitise est tout esventrée,
Ja tant ne sara Enventrer.

✱ **INVISE.** [Invisibiliter. *Fulgent.* 3. *Mythol.* 6.]

* **INVISIO,** Visio. Acta S. Marii Mauriac. tom. 2. Jun. pag. 125. col. 2: *Verum ille beatus pater indulgentissimus, pati non potuit filios pios de sui negata Invisione remittere mœstos, etc.*

✱ **INVISITO.** [Sæpius *Inviso. Jul. Valer. res gest. Alex. M.* (edente *A. Maio*) 1. 50. Sed inter hæc jam Alexandrum juxtim posuisse castra noscit, propterque vicinum fluvium *Invisitare.*]

¶ **INVISOR,** Invidus, in Vita S. Maioli n. 52. tom. 2. SS. Maii pag. 683.

* **INVISUS,** Non visus. Acta S. Audom. tom. 3. Sept. pag. 393. col. 1: *Adest die tertia in urbe Tarvenna multitudo innumerabilis, ei pene ante Invisa.*

¶ **INVITABILIS,** *Beneficus,* Papiæ. Vide *Joventalis.*

* **INVITAMENTUM,** Convocatio, conventus, Ital. *Invitamento.* Stat. crimin. Cumanæ cap. 126. ex Cod. reg. 4622. fol. 90. v°: *Nullus de cetero præsumat facere aliquod Invitamentum nec congregationem gentium cum armis.*

* 1. **INVITATA,** vox Italica, Eodem significatu. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 61. ex Cod. reg. 4621: *Quicumque præsumpserit in civitate, comitatu vel districtu Florentiæ... facere aliquam Invitatam seu congregationem gentium... pro violatione vel subversione pacifici status populi, etc.* Et cap. 69: *Quicumque... præsumpserit facere aliquam Invitatam de hominibus equestribus vel pedestribus, ut eos ducat vel mittat armatos ad aliquem locum, etc.*

2. **INVITATA,** Invitatio ad solennitatem, vel cœnam solenniorem. Ericus Upsalensis lib. 3. Hist. Suecor. ann. 1304: *Hoc anno Torchillus Marschalcus invitavit tres fratres Principes memoratos ad Castrum Aranes, solennissima illic habita Invitata.*

* **INVITATIO.** Privil. Lausertæ ann. 1370. tom 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 400: *Pure et absolute absque medio, condicione seu Invitacione aliquali, etc.* Ubi doctus Editor emendat, *Limitacione;* apte prorsus ad sensum.

¶ 1. **INVITATOR,** Procurator, agens. Vetus Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 74: *Rivallon Comes Poucaer testis. Biscan Invitator Nominoe. Juduoret Invitator.*

* 2. **INVITATOR,** Qui ad cœnam invitabat et vocabat, unde et *vocator* etiam dictus. Occurrit apud Gruter. et D. de Montefalc. in Diar. Ital. pag. 359. ex antiqua inscriptione. Vide Pignor. de Servis pag. 111. et seq. edit. ann. 1674. et Diction. Trevolt. voce *Invitateur.*

INVITATORIA, Epistola, qua quis ad aliquam ceremoniam invitatur. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 13.

¶ **INVITATORIANUS,** apud Cistercienses, idem qui *Præcentor,* Qui inchoat cantum in Choro. *Subinvitatorianus,* qui *Invitatoriani,* cum abest, vices supplet. Vide Macros fratres et Hofmannum in Lexicis suis.

INVITATORIUM. Vide *Psalmus Invitatorius.*

INVITATUS, Non vocatus. Gl. Gr. Lat.: ἄκλητος, *Invitatus, invocatus.* [Videtur leg. *Non invitatus.*]

¶ **INVITREARE,** Viridi et glutinoso liquore linire. Matth. Silvaticus: *Petamum est quædam aqua, cum qua alkeantur et Invitreantur vasa.*

¶ **INVIVITURUM,** Non vivens. Testamentum S. Rudesindi Episc. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 183. col. 1: *Et sic omnia simul divinitus possides, divinitusque Invivitura vivificas.*

* **INVIUM,** Purgamentorum receptaculum, Gall. *Voirie.* Chron. Ademari tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 159: *Quidam S. Crucis Aurelianensis canonicus cantor, nomine Theodatus, mortuus erat ante triennium in illa hæresi; ...... cujus corpus, postquam probatum est, ejectum est de cæmeterio... et projectum in Invium.*

¶ **INVIUS,** *Non patens viæ, ubi non est via, extra viam.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Invium, Leu sans voie.* Excommunicatio Petri Regis Aragon. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 527. col. 2: *Nos tamen desiderantes, quod civitatem, cives et loca prædicta mansuetudo corriperet et a tanto erroris Invio revocaret.* Passim occurrit in sacris Scripturis.

* **INULEUS,** *Dama,* νεβρός. Germ. *Inulus.* Castigat. in utrumque Glossar. Vide *Inuli.*

¶ **INULI,** pro *Hinnuli,* apud Papiam.

INUNANIMITAS, Discordia, in libro de fundatione Monasterii Gozecensis pag. 230.

INUNARE, *Colligere,* Gloss. Arab. Lat. *Adunare.*

* **INUNCTIO,** Sacrum oleum pro infirmis. Charta ann. 1178. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 189. v° col. 1: *Quod ebdomadarius matricis ecclesiæ Inunctionem deferre et officium facere potest, cum ab ecclesia Inunctio fuerit expetita.* Vide *Inungere.*

¶ **INUNDATIO,** Baptismus nullo apparatu datus, a Gallico *Ondoyer,* Baptismum conferre, omissis Ecclesiæ ceremoniis. Epistola Petri de Condeto tom. 2. Spicil. Acher. pag. 566: *Regina dolore et morbo itineris præteriti compulsa peperit filium ante tempus debitum pariendi, qui fere de utero translatus ad tumulum, post Inundationem brevi vivens tempore, matrem reliquit repletam multis miseriis.*

Inundatio Vocis. Statuta antiqua Cartusiensis Ordinis 1. part. cap. 39: *Quia boni Monachi officium est plangere potius quam cantare, sic cantemus voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde; quod gratia præveniente poterit fieri, si ea, quæ cantando delectationem afferunt, amputentur, ut est fractio et Inundatio vocis, et geminatio puncti, et similia, quæ potius ad curiositatem attinent, quam ad simplicem cantum.* [Varias intelligo vocis inflexiones, quas vulgo *Roulades* appellamus.]

¶ **INUNDUS,** *Inaquosus,* in Glossario Barthii ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot.

¶ **INUNGERE,** nude, Sacro oleo ægrotum perungere. *Postmodum debilitate correptus, quarta feria Inunctus est; sed tunc communicari non potuit,* apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 517.

INUNWANT. Vide *Unwant.*

* **INVOCATIO,** Incantatio, Gall. *Enchantement,* alias *Invocation;* unde *Invocateur,* Magus, incantator. Annal. Victor. Mss. ad ann. 1308: *Guichardus episcopus Trecensis primum in abbatia ejusdem urbis de ordine sancti Benedicti monachus et post abbas, postea factus præsul, pro eo quod dominus Ludovicus rex Navarræ ob suspicionem exortam et inquisitionem postmodum rite factam, invenerat eum, ut dicebatur, suspectum de obitu matris suæ, quæ dicebatur veneficiis vel Invocatione deffuncta.* Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 92: *Icellui Betuys estoit tenu et réputé estre Invocateur et sorcier et de faire mourir par venin et Invocation.*

** **INVOCATIO** Armorum, Evocatio populi ad arma. Chart. Waldecc. ann. 1306. apud Haltaus. in Glossar. German. col. 2016. voce *Waffengeschrey: Donamus donum in Corbicke civitate absolutam et exemtam ab omni onere quarumlibet arrestationum, exactionum, vigiliarum, insecutionum, ad pulsum campanæ vel ad Invocationem Armorum, etc.*

* **INVOCATORIALIS,** Qui invocat, vox forensis. Pactum inter Joan. ducem Brit. et legatos Papæ ann. 1441. ex Bibl. reg.: *Cum litteris executorialibus, etiam brachii sæcularis Invocatorialibus, etc.*

INVOLARE, Per vim auferre, nostris *Voler.* Donatus ad 6. Æneid.: *Vola dicitur media pars manus,... unde et Involare dicimus, quum aliquid furtim vola manus subtrahitur; et Involare rursum, cum violentæ manus in aliquem diriguntur, sicuti Terentius ait: Illi facile in oculos Involem venefico.* Papias: *Involare, in volam, i. in manum includere, furari.* Gl. Lat. Græc.: *Involat,* κλέπτει, Gloss. Gr. Lat.: Κλέπτης, *for,* (fur) *Involator.* Κλέπτω, *Furo, involo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm.: *Involare, Empaumer, mettre en palme.*] Cornelius Fronto: *Involat, qui in die venit, surripit clam, id est, furtive.* Canones S. Patricii cap. 32: *Si per furtum illum Involaverit.* Perperam *inviolaverit,* apud Waræum. S. Ambros. de Patriarcha Joseph. cap. 6. n. 29: *Furto Involatus sum de terra Hebræorum.*] Utuntur Collatio Legis Mosaicæ cap. 11. Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. § 3. 6. 10. 21. Lex Burgund. tit. 70. § 3. in 1. Addit. cap. 4. § 1. Lex Alamann. tit. 69. 70. Eckeardus Jun. de Casib. sancti Gall. cap. 10. etc. præter Plautum, Terentium Ciceron. et alios. Hinc

Volare, in vet. Charta apud Guesnaium in Annalib. Massil. ann. 1266. n. 41. Gall. *Voler.*

¶ **INVOLENS,** Nolens, invitus. Testamentum S. Gennadii Episc. Asturic. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 172. col. 2. et tom. 6. SS. Maii pag. 96: *Ad suburbia adtractus sum, in quæ multis annis Involens, et magis in principio perdurans quam spontanea mente... ibidem commoravi.*

Involentia, alias *Nolentia.* Salvianus lib. 7. de Gubernat. Dei: *Etsi Involentia non carent, malivolentia carent.*

* Nostris alias *Envis,* pro Ægre, in-

vite, Gall. *Malgré soi, contre son gré.* S. Dion. Chron. lib. 5. cap. 7. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 283 : *Li rois Clothaires reçut toutesvoies les prieres son filz, mais ce fu Envis.* Ubi Aimoin. lib. 4. cap. 14. ibid. pag. 123. habet : *Chlotarius, ægre licet, oranti tamen filio concessit.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 85 : *Disoit que moult Envis se fu souffert de li venir veoir.* Lit. remiss. ann. 1427. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 707 : *Pour ce que icellui Buisson estoit poures homs, qui paioit Envis et plaidoit voulentiers.* Fabul. tom. 1. pag. 24 :

Ou volontiers ou à Envis
Le fist li prestres, etc.

* *Envoulentif* vero, idem quod Propositi tenax, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 334 : *Quant icellui André vit que Buffiere estoit moult Envoulentifs de villener le feu Potier, etc.*

* **INVOLICIUM**, Involucrum, fasciculus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Trossel, Prov. Involicium.*

¶ **INVOLUMEN**, ἐνείλημα, *Involucrum.* Supplem. Antiquarii. [* et in Glossar. Lat. Gr. at in Castigat. ad utrumque Glossar. additur ex Cod. reg. *Involumentum.* Linteum vero quo corpus involvitur, vulgo *Linceul, drap,* nostri *Envelope* appellarunt. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 377 : *Lequel jeune homme bailla à icelle suppliant un escu pour avoir et acheter à laditte fille des chemises et Envelopes. Deux Envelopes de lin,* in aliis ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 454. Hic autem obiter monere liceat haud ita recens a Latio prodiisse vocem Gallicam *Involution,* pro *Embarras, difficulté.* Implicatio, litis anfractus, ut docet Diction. Trevolt. occurrit enim in Lit. remiss. ann. 1371. ex Reg. 102. ch. 330 : *Lesquelz adjournez redoubtans estre mis en grans Involutions de procès, etc.* Et rursum in aliis ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 108 : *Et pour ce sont en aventure d'estre mis et tenus en grans Involutions de procès.*]

¶ Involutio, Eadem notione. *Ædificant ad sui damnationem atque interitus intrent Involutionem,* in Epistola cujusdam Magistri Paris. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1739.

¶ Involutorium, Eodem intellectu. Vita S. Elizabethæ Reginæ, tom. 2. Julii pag. 212 : *Repertum fuit quoddam Involutorium longitudinis tumuli, involutum in una culcitra gossipii.*

INVOLVULUS, Joanni de Janua, *Quædam bestia, quæ ut homines facilius decipiat, involvit se aliqua re.*

¶ **INVOTARE**, Desiderare, in votis habere. Miracula S. Etheldredæ, tom. 4. Junii pag. 566 : *Honesta Invotare, prava fugare, mundi inquinamenta devitare admonuit.*

* **INUPENHATURA**. Vide supra *Inpenhetura.*

¶ **INURIA**, pro Incuria, in Litteris ann. 1325. apud Rymer. tom. 4. pag. 149.

¶ **INUSTUS**, Non ustus. Vita S. Canuti, tom. 3. Julii pag. 129 : *Pontifex Poppo candentis ferri ardorem Inusta deferens dextra, et ignitas ferri laminas incombustis pertransiens plantis.*

* 1. **INUTILIS**, Perditus ac desperatus. Acta S. Alex. mart. tom. 5. Aug. 804. col. 2 : *Cognoscens autem causam Maximianus, Inutilis cæsar, eum* (Alexandrum) *demum aliis ut interficerent, truculentis animi deputavit clientibus.* Bulla Alex. III. PP. ann. 1177. inter Privil. Mss. ord. Præmonst. : *Sane si abbas aliquis vestri ordinis infamis vel Inutilis aut ordinis sui prævaricator inventus fuerit, etc.* Castigat. in utrumque Glossar. : *Inutilis,* incommodus, futilis, ἀχρήσιμος. Germ. *Gerofutilis.* f. *Gerro, futilis.*

* 2. **INUTILIS**, Injustus. Charta ann. 892. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 250 : *Cujus* (monachi) *petitionem Inutilem invenientes, talem eidem sententiam diffiniendo dederunt, ut monasterium ex manso Corboni... pergeret,... nihil amplius ex hac nefaria repetitione se intermittens.*

* 3. **INUTILIS**, Mancus, mutilus, Gall. *Estropié.* Gall. ann. 1311. in Reg. Phil. Pulc. ex Cod. Bibl. reg. 9607. ch. 118 : *Et dicto servienti, qui per factum et culpam ipsius Gaufridi altera manu factus fuerat Inutilis, etc.*

INVULGARE, pro *Divulgare,* in Addit. ad Vitam S. Antonini [tom. 1. Maii pag. 338.]

1. **INVULTARE**, Invultuare, Vultum effingere. Marius Victorinus ad Candidum Arianum pag. 162 : *Excitatus enim in anima* νοῦς, *intellectualem, potentiam animæ illustrat, et illuminat, et Invultuat ac figurat, et innascitur animæ intelligentia et perfectio.* [De iis, qui ad artes magicas *Invultant,* dicitur in *Vultivoli.*]

¶ Invultuor, Præstigiator, qui ad artes magicas vultus effingit. Statuta Eccl. Nannet. ann. 1389. tom. 4. Anecd. Marten. col. 985 : *De sortilegiis et divinationibus, de magis.* In uno MS. habetur : *De sortilegiis et divinationibus, de Invultuoribus.*

¶ Invultus, Invultuorum præstigiæ. Vide *Vultivoli.*

* 2. **INVULTARE**, Veneficio occidere vel incantare, fascinare, Gall. *Ensorceler.* Locus exstat in *Vultivoli ;* ubi qua ratione id peragebatur legere est. Nostris *Envoulter* et *Envouster,* eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 267 : *Jehanne de Cretot menestrele de vielle avoit ensorcelé ou Envousté Pieres Coquel clerc, et fait tant par son mauvais art et engin, que il estoit devenu son ami.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 156. ch. 36 : *Icellui Pastant lui dist qu'il doubtoit qu'elle ne Envoultast ou fist morir sa femme ;... et disoit l'en que laditte Morele l'avoit Envoultée.* Vide supra *Imaginatio* 2.

¶ **INUXORA** Virginitas, vel, ut alii legunt, *Immaculata,* apud Tertullian. de Castitate cap. 9.

¶ **INZABATATI**, Hæretici Valdenses. Vide *Sabatati.*

¶ **INZEGNERIUS**, Inzignerius, Homo insignis, dominus. Hist. Cortus. apud Murator. tom. 12. col. 812 : *Paduani... exeuntes civitatem obviaverunt domino Cani in capite Pontiscorbi, ubi cum suis Inzegneriis et sapientibus et cum certis militibus suis convenerat causa prævidendi passus affectatos.* Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina, apud eumd. Murator. tom. 8. col. 356 : *Vir quidam nomine Mefa... Inzignerius sive magister castri, etc.* [* Vel potius Doctor, magister, qui monstrat, indicat, Ital. *Insegnatore,* Gall. *Expert.* Stat. Mutin. rubr. 5. pag. 1. v° : *Potestas Mutinæ teneatur... ire cum quatuor sapientibus et militibus, cum duobus Inzigneriis habentibus peritiam aquarum, etc.*] [* Gall. *Ingénieur.* Vide in *Ingenium* 2.]

* **INZELARE**, Inzolare, Celare, occultare, ut videtur. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 235. ex Cod. reg. 4622. A. : *De emendendo de avere communis Taurini damna furtive in vino Inzolato, vineis et blava devastata. Item statutum est, quod si aliquod vinum Inzelatum fuerit deinceps furtive seu Inzelatum alicui homini,... restituantur de avere communis Taurini.*

✶ **INZUCCHARATUS**, [Gall. *Sucré :* « Pinetum *Inzuccharatum.* (Diar. Burch. I, 122, an. 1484).»]

¶ **JOACHIMICUS**, Nummus argenteus valens tres libras apud Germanos. Vide *Dalerus.*

¶ **JOALLIÆ**, ut *Jocalia.* Testam. ann. 1286. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 291 : *De raubis meis et Joalliis, etc.*

* **JOANNES** Calidus (S.), Festum S. Joannis Evangelistæ ante portam Latinam, ubi in ferventis olei dolium missus est, quod 6. Maii celebratur. Lit. remiss. ann. 1467. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 31 : *Le jour de la saint Jehan chaude, dicte Porte Latin, etc.*

* Diu est quod male audit nomen *Joannes,* ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 248 : *Le suppliant lui dist, Eudet, vous avés un toreau qui hurte les gens et ne osent aler aux champs pour luy ; lequel Eudet luy respondi, as tu nom Jehannot? ouyl, dist ledit suppliant, j'ay nom Jehannot voirement ; et ledit Eudet luy dist, Jehannot es tu, car à toy n'en appartient de riens, en le huchant plusieurs fois Jehannot.* Aliæ ann. 1457. ex Reg. 187. ch. 154 : *Icellui Proust dist au suppliant qu'il estoit bien Jehan prunier, par maniere de mocquerie.* Hinc *Faire Johan* dicitur mulier, quæ marito fidem non servat, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1565 : *Icelle femme vint à l'encontre du suppliant son mary, et lui dist telles parolles : Traistre, paillard, larron, je t'ay fait pluseurs fois Johan, et en despit de toy, je le te feray encores.*

* **JOANNINUS**, Moneta ordinis S. Joannis Hierosolymitani. Tabul. Massil. : *Placuit consilio civitatis* (Massiliæ) *requirere dominum vicarium quod floreni auri boni Florentiæ, et floreni cameræ domini nostri papæ, et Lucati et Joannini auri boni et justi ponderis currant et cursum habeant in præsenti civitate pro illo valore quo fuerint afforati, videlicet ad xxxiiij. solidos pro quolibet.* Vide *Johannitæ.*

¶ **JOARIA**, Munus judicis, dignitas. Vide *Juveria.*

JOBAGINES, Jobagiones, Sambuco, Lydio, et Alberto Molnario testibus, Hungaris dicuntur coloni, ruricolæ, atque adeo ipsa mancipia. Decreta Ludovici Regis Hungariæ ann. 1351. cap. 5 : *Præterea ab omnibus Jobagionibus nostris aratoribus et vineas habentibus, etc.* Cap. 6 : *Prælati et Ecclesiastici Jobagiones habentes.* Cap. 14 : *Jobagiones ad Regiam vel Reginalem celsitudinem pertinentes.* Decreta Sigismundi Regis : *Si quis Jobagionem alterius... potentialiter abduxerit.* Alius ejusdem Reg. ann. 1435 : *De singulis Jobagionibus proprias possessiones et terras more aliorum Jobagionum, in possessionibus, quibus resident, habentibus et censum colligentibus.* Decreta Alberti Regis : *Nobiles tam Jobagiones habentes, quam non habentes, decimas dare non teneantur.* Vide Jo. Lucium de Regno Dalmatico pag. 204. b. 1. At in Decreto Andreæ Reg. Hung. ann. 1222. cap. 15. et 26. *Barones* et *Nobiles* vocari videntur. Cap. 18. *Jobagiones castrorum* memorantur, et cap. 25. præcipui Hungariæ magistratus, Palatinus nempe, Banus, Comes, et Curialis Regis, *Jobagionum* dignitate et vocabulo donantur. Ea etiam notione accipi videtur *Jobagionis* vox apud Thwroczium in Calomanno cap. 61. Vide Concilium Posoniense ann. 1309. cap. 3. 4.

☞ Addit Carolus de Aquino in Lexico militari militiæ etiam genus fuisse,

idque probat Decreto Mathiæ Regis, ubi sic : *Conclusum est, quod tam nobiles, quam eorum familiares et Jobagiones, sedem judiciariam ingressuri, arma omnia cujuscumque generis existant, in hospitiis deponere et inermes in ipsam sedem ingredi debeant.*

* Ita dicta esse mancipia rursum probat Charta Andreæ reg. Hungar. ann. 1214. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 21 : *Contulit etiam Jobbagionem, nomine Bera, obtentu fidelitatis suæ ita ex omni jugo servitutis exemptum, ut nulli omnino servili conditioni subjaceat, nisi ipse vel sui posteri ab ecclesia se alienare voluerint.* Sed neque minus certum est eosdem inter nobiliores regis ministros recensitos fuisse, ut iterum constat ex Decreto ejusd. reg. ann. 1231. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom. : *Nobis facientibus exercitum extra regnum, nobiles nobiscum ire non tenentur, nisi comites et stipendiarii et Jobagiones castri.* Rem apertius explicat aliud Decretum ann. 1233. ibid. : *Quare post tractus multiplices et diversos per Nicolaum tavarincorum, Mauricium dapiferorum, Michaelem agasonum, Bagin pincernarum magistros, Jobagiones, nuncios et procuratores nostros... Et faciemus filios nostros et Jobagiones jurare, secundum quod inferius de juramento eorum continetur... Et promittimus per nos et nostros successores constituere et dare singulis annis palatinum vel alium de Jobagionibus, quem voluerimus Christianæ fidei zelatorem, quem faciemus jurare, quod mandatum nostrum secundum ista fideliter adimplebit.* Ex quibus colligitur vocem genericam fuisse apud Hungaros, qua famulus vel minister cujusvis ordinis et conditionis significatur. Vide in *Minister* 2. et *Ministeriales.*

* Nostri vero *Jobelot*, Homo nihili est et contemptu dignus. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 506 : *Icellui suppliant oy et entendy que Pierre Pelerin... le nommoit et appelloit par maniere de injure et moquerie, Jobelot, qui est à entendre selon la maniere de parler et langaige du pays* (d'Artois) *qu'il estoit un chétif et meschant et de petite entreprinse.*

¶ **JOBELEUM**, pro *Jubilæum*, bis usurpat Romualdus II. Archiep. Salern. in Chronico, apud Murator. tom. 7. col. 16. Vide *Jubilæus.*

¶ **JOBIRE**, pro *Jubere*, in Charta ann. 680. apud Doubletum Hist. San-dionys. pag. 687.

¶ **JOCABILITER**, Jocaliter, Jocose, in Vita sancti Eligii, tom. 5. Spicilegii Acheriani pag. 179. in Summario capitis 24.

¶ 1. **JOCALE**, Ludicrum. Acta S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 171 : *Hujusmodi sunt Poetæ, qui cantilenis eorum alliciunt homines manifeste ad Jocalia, intus vero latet anguis.*

* 2. **JOCALE**, Theca reliquiarum. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 30 : *Littera conventus fratrum Prædicatorum Parisiensium pro una missa quotidie celebranda pro domino rege ;... pro qua fatentur se recepisse a dicto dom. rege quamplurima temporalia beneficia, et expresse Jocale pretiosum brachii dextri beati Thomæ de Aquino. De anno* 1371.

JOCALIA, Monilia, gemmæ, annuli, aliaque id genus pretiosa, Gall. *Joyaux*, Anglis *Jewells*. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium : *Crepundia, Jocalia, ornamenta.* Ingulfus pag. 858 : *Reges Merciorum Jocalia plurima in sanctæ Ecclesiæ ornamentum larga manu contulerant.* Utitur non semel pag. 866. 878. 890.8. Pseudo-Ovidius lib. 2. de Vetula :

. . . Et secum pretiosa Jocalia defert.

Matthæus Westmonast. ann. 1267 : *Jocalia Ecclesiæ Westmonasteriensis, imagines feretri aureas, et lapides pretiosos in manus tradidit mercatorum.* Idem ann. 1283 : *Corona quædam famosi Regis Britonum Arthuri Regi Angliæ cum aliis Jocalibus reddebatur.* Occurrit præterea hæc vox in Gestis Ludovici VII. Reg. cap. 15. in Fleta lib. 2. cap. 14. § 1. in Process. de Vita et miracul. B. Mariæ de Malliaco n. 35. apud Matth. Paris, Bromptonum pag. 954. Thomam Walsinghamum pag. 249. Nicol. Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 134. etc.

Proprie apud nos *Jocalia* dicuntur, quæcumque ad muliebrem ornatum spectant, et ejus quodammodo propria sunt, ut annuli, inaures, armillæ, viriolæ, etc. atque ita usurpatur hæc vox in Quoniam Attachiam. cap. 21. § 2. Salmasius ad Solinum, ab Arabico, *johar*, i. gemma, videtur deducere ; vel certe a *jocus* et *joculus* et *jocula*, Latinis vocabulis, quæ id omne, ex quo aliquis voluptatem capit, sonant. Græcis παίγνια, οἷς παίζουσι νήπιοι. *Nugæ muliebres*, apud Plautum, Aulularia, nostris, *Jouets*. Gl. Lat. Gr. : *Jocus*, παίγνιον. Theodoricus in Vita S. Elizabeth Ungaricæ cap. 7 : *Cum enim pauperum hæc nutricia parvulis suis infirmis vascula fictilia, anulos vitreos, et quædam alia puerorum Jocalia opportuna xenia proprio pallio deferret, etc.* Et certe admodum probabile est, vocabulum *Joyaux*, nostris usurpatum, effictum a *Joye*, gaudium, quod his scilicet nugis pueri et sequior sexus potissimum delectentur. Capitolinus in Albino : *Cum ei nomina fierent, septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt ; et quasi ad jocum circa pueri cunas constitutæ.* Vox autem *Joye* ab eadem origine proficiscitur, scilicet a *Jocus.*

Scribit Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 188. v. ann. 1438. in Curia Aragonensi quæsitum, an *Jocalium* legato intelligerentur testatricis etiam vestes, et Locumtenentem Justitiæ Aragonum priusquam judicium et sententiam ederet consuluisse super hoc negotio quasdam dominas, et juxta earum responsum judicasse vestes non contineri.

JOCOLARIUS, Jocalium distractor, *Joallier*, in Charta Sicardi Principis Longob. in Chronico S. Sophiæ Benev. pag. 631.

¶ **JOCALIS**, pro *Jugalis*, Conjux, in Formulis Andegav. apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 234. 235. 258. et in Præcepto Chlotarii III. tom. 1. Annal. Bened. pag. 694. et alibi.

* **JOCALUS**, Jocus, ludus. Stat. Mss. eccl. Tull. collecta ann. 1497. fol. 67. r°. ubi de festo Innocent. : *Fiunt ibi moralitates vel simulacra miraculorum, cum farsis et similibus Jocalis, semper tamen honestis.*

JOCAMEN, Jocus, ludus. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 784 : *Cotidie vero simul loquebantur, et mutuo minitabantur, sed Jocaminis plerumque miscebantur.*

JOCARE, JOCARI, Ludere, lusitare, Gall. *Jouer*. Chronicon Andrense pag. 438 : *Fuit accusatus, quod tempore hiemali ipse cum suis Monachis super glaciem more laicorum fuisset Jocatus.* Vita S. Gertrudis Abbat. Nivell. n. 19 : *Infans autem Jocabat, et currebat hac illacque.* Vita S. Domitiani Confessoris apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressanæ pag. 229 : *Nam et cum gallinis illius loci visæ postea Jocasse vulpes contra suam naturam agentes, sed nullam earum lædere præsumpserunt. Jouquer* Picardi, *Jouquier* Occitani, *Joucher* Franci, dicunt de gallinis, quæ ad perticam somnum captant. Hinc iidem *Joquer*, pro *otiari*, vel *feriari* usurpant. Chronicon Bertrand. Guesclini MS. :

Il ne nous lairra mie ci Joquer longuement.

Raimundus Montanerius in Histor. Aragon. cap. 221 : *Le fill de l'Emperador ne so tench à Joch, ans se garni molt be ell, qui erat bon cavaller, etc.* In Consuetudine Britannica artic. 420. taurus dicitur *aller à Jeu*, qui libere exspatiatur, ac ludibundus excurrit.

JOCARI, Hastiludio concurrere, certare, ex Gallico *Jouster*. Ordericus Vital. lib. 3. pag. 464 : *Dum apud Monasteriolum Jocaretur, et cum quodam juvene luctaretur, etc.* Matth. Paris ann. 1252 : *Congregati sunt igitur in multitudine gravi et copiosa valde, (ad ludum militarem, qui Mensa Rotunda dicitur) tam Norenses, quam Australes,... et secundum quod constitutum est in illo ludo Martio, illa die et crastino quidam Milites Anglici strenue nimis et viriliter et delectabiliter, ita ut omnes alienigenæ ibidem præsentes admirarentur, Jocabantur.*

* Nostris, *Jouer*, interdum Libidinose vivere, luxuriari. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 35 : *Thomas Brisoul par son mauvais engin et faulx décévement avoit fortraitte Alisete femme de Pierre Picart d'avecques sondit mari, et menée Jouer hors du pais. Joliver* et *Joluier*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 285 : *Tu es garcon :... car tu as pris une femme, laquelle tu as fait Joliver à autres avant que tu l'espousasses.* Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 111 : *A laquelle femme icellui Barthelemi dist ces mos: Avant toy, si te va faire Joluier.* Hinc *Joliveté*, Voluptatis amor, lascivia. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 8. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 160 : *Vous avez despit et chacié vostre roy* (Childeric), *né et créé de vous meismes, qui estoit débonnaires par nature ; et peust encor estre plus débonnaires et plus pourfitables au roiaume, s'il eust laissié la Joliveté de son cors.* Ubi Aimoin. lib. 1. cap. 7. ibid. pag. 31 : *Benignior etiam abolita potuit esse lascivia.* Ejusd. originis est vox *Jolis*, pro *Joyeux, content*, Lætus, exsultans, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. ch. 245 : *Le suppliant avoit oy dire que paix estoit faicte ;.... et en estoit bien Jolis et bien aise.*

¶ **JOCARIUS**, Angl. *Jester*, Sannio, scurra, apud Thomam *Blount* in Nomolexico.

¶ **JOCATOR**, pro *Joculator*. Charta ann. 1291. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 26. col. 2 : *Non teneat in hospitio suo de nocte extra horam latrones, Jocatores, seu etiam alios malefactores.*

JOCCERDEGH, Furtorum Collectores, in Legibus Hungaricis.

* **JOCH**, an Militaris fistula. Gall. *Fiffre ?* Chron. And. Danduli ad ann. 1300. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 513 : *Mittimus vobis unum tabur et unum Joch.*

¶ **JOCHA**, Navis levior, Anglis *Yacht*. Mauritius Gaufridus in Vita S. Yvonis, tom. 4. Maii pag. 602 : *Tres cereas naves ad sepulcrum S. Yvonis appendit, unam pro evasione parati naufragii super quadam Jocha, ubi statim emisso voto mira-*

culose navis ad portum meritis Sancti perducta est, aliam ratione alterius, etc.

¶ **JOCHIMDALER,** ut *Joachimicus*, Nummus apud Germanos valens tres libras. Chron. Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 466 : *Coactus est D. Jodocus Abbas prædictus dare vulgariter* tho Brandschatte v°. *Jochimdaler*. Vide *Dalerus*.

JOCHUS, Modus agri. Vide *Juctus*.

¶ **JOCIA**, Moneta minutior, ut videtur, valens unum denarium. Vide *Nunblicus*.

JOCISTA. Gloss. Lat. MS. Reg. : *Jocista, qui verbis jocatur*. Perperam, *qui verbum jocatur*, in Glossar. Isid. Ælfricus in Gloss. Sax. : *Mimus, Jocista, scurra :* gligmon. Ugutio et Joan. de Janua : *Jocista, qui jocis sæpe intendit.* [* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Jocista, celui qui se gieue volentiers*. Aliud Prov. Lat. ex Cod. 7637 : *Juguador, Prov. Jocista, histrio*.] Liber Epistolarum S. Bonifacii Episcopi Moguntini Epist. 69 : *Hos namque versus, Jocistæ more, caraxatos reperietis*. Adelmus Abbas Malmesburiensis ad Eahfridum : *Jocistæ scurræque ritu dicacitate temeraria loquentium.*

¶ **JOCOLARIUS**. Vide in *Jocalia*.

¶ **JOCOSA**. Nomen ensis, quem Carolo M. dedit Leo III. PP. quique in thesauro Ecclesiæ S. Dionysii asservatur, et in solemni Regum nostrorum inauguratione adhibetur. Hunc ensem *spatam* vocat Nangius in consecratione Philippi Audacis.

* **JOCOSITAS**, Jocatio. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 358. v° : *In festo S. Johannis et Innocentium nimia Jocositate et scurrilibus cantibus utebantur* (moniales monasterii Villaris);... *præcepimus quod honestius et cum majori devotione alias se haberent. Joyeuseté* vero, pro Convivio festivo, vulgo *Festin, réjouissance*, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 940 : *Le jour de la Circoncision,... le suppliant qui avoit souppé à une Joyeuseté qui se faisoit ce jour par le cardinal du bourg* (de la ville de Boulogne sur mer)... *pour ce qu'ilz n'avoient point esté avec lui* (cardinal) *autour de nostredite ville, comme les autres jeunes compaignons, etc.*

* **JOCOSUS**, *Ridiculosus*. Germ. *Fidiculosus*, in Castigat. ad utrumque Glossar. Vide mox *Jocularius*.

JOCULARI, Jocari, a *Joculus*, pro *Jocus*. Pseudo Ovidius de Vetula lib. 1 :

. . . . Sicut agunt pastores, cum Joculantur.

* Nostris alias *Gengler*. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 427 : *Lesquelz alerent chiez le suppliant pour eulx chauffer et esbatre et Gengler et parler autour du feu*. Aliæ ann. 1410. in Reg. 165. ch. 4 : *Lequel Guimant dist à icellui Vincenot, pourquoy ne s'en viennent Jehannin et Colinet, et que puent ilz tant Gengler apres nous ?*

Jocularis, Mimus, scurra. Gloss. Lat. Gr. : *Jocularis*, γελοιώδης. Gloss. Lat. MS. Regium : *Choraules, Jocularis*. Papias : *Satiger, Jocularius, cilicio vestitus*. Leg. *Setiger*. Rursum : *Scenicus, histrio, Jocularis*. Lambertus Ardensis pag. 247 : *Ministrantibus mimicis nebulonibus, garcionibus, scurris et Jocularibus. Jocularitas*, apud eumdem pag. 158. *Jonglerie*. Agobardus lib. de Dispens : *Satiat præterea et inebriat histriones, mimos, turpissimosque et vanissimos Joculares, etc.* Joannes Signiensis Episc. in Vita S. Beraldi Episc. Marsorum : *Alii quod proprie Jocularium est, ab utroque latere divisis, item mixtis coloribus, vestimenta variabant. Joculares viri*, in Vita S. Prajecti Episc. apud Bollandum cap. 3. n. 22. *Cantor Jocularis*, in Triumpho S. Remacli cap. 19. Vide *Ministelli*.

* Jocularius, *Coraula*, in Glossis Isidori. Vide *Jocularis*.

Jocularitas, Facetiæ. Odo Cluniacens. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 15 : *Cum a vestigio non deessent, qui facetias quasdam, ut adsolet, aut Jocularitates moverent, etc.*

1. Joculator, Idem cum *Joculari*. Vett. Glossæ MSS. ad Concil. Laodic. can. 54 : *Temelici, Joculatores*. Firmicus lib. 8. Matth. cap. 22 : *Histriones faciet, pantomimos, ac scœnicos Joculatores*. Gaufredus Vosiensis lib. 1. cap. 62 : *Per duodecim fatuos, quos Joculatores vocamus. Joculatorum applaudentium voluptas*, apud Matth. Paris. pag. 555. *Joculosi nebulones*, apud Ordericum Vital. lib. 5. pag. 589. Rogerus Hovedenus in Ricardo I : *Hic ad augmentum et famam sui nominis, emendicata carmina, et rythmos adulatorios comparabat : et de regno Francorum cantores et Joculatores muneribus allexerat, ut de illo canerent in plateis ; et jam dicebatur ubique, quod non erat talis in orbe*. Ugutio : *Fallax differt ab eo, qui mentitur, quia omnis homo fallax id agit, quod dicit, unde quis fallatur, et non omnis ille vult fallere, qui mentitur : ut Joculatores, qui sæpe mentiuntur magis studio delectandi, quam voluntate decipiendi*. Adde Vitam S. Kentigerni Episcop. Glascuens. cap. 6. n. 37. Saxonem Grammaticum lib. 6. Joannem Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 8. Itinerar. Gregor. XI. apud Masson. pag. 317. Paulum Venet. cap. 13. [** Haltaus. Glossar. German. col. 1704. voce *Spielleute*, Murat. Antiq. Ital. tom. 2. col. 840. sqq. Glossar. med. Græcit. voce Ψηφᾶς, col. 1781.] etc.

* *Jucglars*, in Conc. Terracon. VIII. ann. 1317. inter Constit. Mss. reg. Aragon : *Moneantur* (clerici) *quod nec tafurarias exerceant bastaxi sive Jucglars, mimi, etc. Gengleur*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1383. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 206 : *Icellui Huot dist audit chapellain qu'il estoit un Gengleur, de ce qu'il avoit révélé avoir scellé la monition contre ledit de Mongot. Gengleres* vero, pro *Effronté, impudent*, Procax, in Cons. Petri de Font. cap. 11. art. 2. pag. 88 : *Car si aucuns est si Gengleres, ki li soit avis ke on ne doie pas plaidier par raison, etc.* Denique *Genglois*, pro *Tromperie*, Fallacia, apud Phil. *Mouskes :*

Qu'il s'avoit fait comte de Blois
Par son barat et par Genglois.

¶ Joculax, γελοῖος, *Ridiculus*, in Gloss. Sangerm. et Supplemento Antiquarii.

* 2. **JOCULATOR** Grossus, Qui musica instrumenta crassioris seu gravioris soni pulsat. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 149. col. 2 : *Joculatoribus grossis,... qui fecerunt festum in dicta processione, etc.* Vide supra *Instrumentum*.

* 3. **JOCULATOR**, Vigil, speculator ; sic dictus quod cornu sonat. Charta ann. 1346. ex Tabul. S. Petri de Curte : *Ut consules et universitas Mansi Garnerii haberent Joculatorem seu guacham publicum, qui in noctis crepusculo et mane modicum ante auroram et aliis horis competentibus sonaret cornu suum.*

* **JOCULOSUS**, Joculatorius, jocosus. Vita S. Norb. tom. 1. Jun. pag. 840. col. 2 : *Omnibus tamen admirantibus super responsis inutilibus et Joculosis ejus sermonibus.*

¶ **JOCUNDARE**, *Exhilarare*, in Barthii Glossario, ex Guiberti Hist. Palæstina.

¶ Jocundatio, Hilaritas. Boncompagnus apud Murator. tom. 6. col. 944. ubi Principissa milites hortatur ad prælium : *Sed, quæso vobis mea sit exoratio salutifera, et visio fortissimarum virginum, quæ mecum sunt, Jocundatio fructuosa.*

* Jocundarius, Jucundus. Acta interpol. S. Maurit. et socior. tom. 6. Sept. pag. 346. col. 2 : *Occide, prosterne, resecandas gladiis percussoribus cervices præbemus intrepidi. Hæc nobis Jocundaria sunt.*

JOCUS. Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 210 : *Vas argenteum ad aquam benedictam, cum duobus Jocis saccorum*. Ubi legendum *scaccorum*, Gall. *Jeu d'échecs*. [*Jocus estacorum*, in Charta ann. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 363.]

¶ Jocus, *Hastiludium*, in Gl. Barthii, ex Paulo Langobardo : *Ad urbem, vastissimam silvam profectus est, ibique se Jocis et venationibus exercere cœpit*. Vide *Jocari*.

* Monomachia ludicra, nostris alias *Jaugle*. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 315 : *Lesquelx compaignons commencerent à batailler l'un contre l'autre par manieres de Jaugles de chacun un baston*. Ejusdem generis est *jocus*, de quo in Hist. Caroli VI. pag. 77 : *Un jeu, nommé Joculatoires, à jetter dards et javelines*. Et alter *Jeu des sos* appellatus, cujus mentio fit in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. ch. 271 : *Comme environ Noel derrenierement passé ot un an, Jehan Andeluye, lequel est jeune homme, eust esté nommé et esleu prince d'un jeu, appellé le Jeu des sos, qui chascun an est accoustumé à faire en nostre ville d'Amiens par les jeunes bourgois d'icelle ; soubz umbre duquel jeu et en continuant icellui, ainsi qu'il est accoustumé, pluseurs jeunes bourgois de nostreditte ville et ledit Jehan eussent jousté et fait leurs esbatemens honorablement, combien que les maire et eschevins de nostre ditte ville eussent défendu le contraire, etc.*

Jocus Partitus, dicitur, cum alicui facultas conceditur, alterum e duobus propositis eligendi. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 32. § 2 : *Nec potest transigere, nec pacisci, nec Jocum partitum facere, nec aliud, etc.* Lib. 5. tract. 2. cap. 11. § 1 : *Habebit alium diem, nisi ipse petens docuerit contrarium sub periculo Joci partiti*. Quod vero *Jocum partitum* hic vocat Bracton, *Bipertijocum* appellat Radulfus de Hengham in Summa magna cap. 4 : *Sive loquela per montenuram, sive per quemcunque Bipertijocum cavilletur lis illa, etc.* Chronicon Andrense pag. 596 : *Hic Ludus male videtur Partitus, quia in uno perpenditur risus, et in alio planctus et ejulatus*. Perperam *mane* editum. Joinvilla in S. Ludovico pag. 95 : *D'un Chevalier, qui fut prins au bordel, auquel on partit un Jeu : ou que la ribaude avec laquelle il avoit esté trouvé, le meneroit parmi l'ost en sa chemise,... ou s'il ne vouloit telle chose souffrir, qu'il perdroit son cheval, ses armeures et harnois, etc.* Le Roman *d'Aubery* MS. :

De ces deus choses est mult li Jus partis.

Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto :

Li Dus de Louvain s'en parti, (*ex prœlio Bovinensi*)
Quar ne vit pas le Giu parti.

Joannes de Condato MS. :

Sire, faut-il, par la mort beu,
Mal à point particiez le Jeu,
Se chiens ne paiant au restant,
Qui la derrire est en estant.

Vide Notas nostras ad Joinvillam pag. 92.

° **JOEL**, Jubilæum. Annal. Placent. ad ann. 1474. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 946 : *Quem* (infantem) *in contemtum D. N. J. C. mactabant* (Judæi) *atrociter, et hausto sanguine suis in azymis vescentes, fœtore, quo redolent, Christiano se cruore præservant : huncque appellant Joël, id est Jubilæum.*

° **JOELLUS**, Gemmeus, aureusve ornatus, Gall. *Joyau ; Joïel*, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 20. et *Jouel*, in Stat. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 388. art. 4. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 299 : *Littera abbatis et conventus S. Dionysii duobus sigillis in cera viridi sigillata, per quam constat dominum regem Philippum legavisse ecclesiæ B. Dionysii omnes Joellos suos, etc.* Vide *Jocalia* et infra *Juellus*.

° *Jouet* vero, Morbi contagiosi et popularis nomen est, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 58 : *Une autre plaie d'épidémie, appellée communément oudit pays* (Soissonnois) *le Jouel, etc.*

° **JOERIA**, f. Catella, Gall. *Chaine*. Stat. civit. Astæ pag. 83. r° : *Statutum est quod nulla persona faciens pannos in civitate Ast, debeant ipsos pannos facere minus de duodecim centenariis in cloeria sive Joeria, sub pœna infrascripta.*

° **JOGLARIA**, *Joculatorum* seu mimorum et scurrarum, eorumve, qui musica instrumenta pulsabant, societas, cujus princeps nomine Regis donabatur, alias *Juglerie*. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 11. r° : *Guillelmus Ramundi de Manos... tenet ab eo* (duce Aquitaniæ) *Joglariam de Memisano, et quartam partem deveriorum, quæ dantur ibidem joculatoribus.* Charta Phil. Pulc. ann. 1298. qua Ludovico comit. Ebroic. feuda aliaque assignat, in Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 41 : *La vile de Oyson et de Chinon,... le fouage d'ilec, les cens,... la boucherie, les ventes, la Juglerie.* Nisi ibi *Juglerie* sit Tributum, quod a *joculatoribus* domino loci præstabatur pro facultate jocos suos agendi. Ut ut est, non exigua erant principis *Joglariæ* jura, ut colligitur ex Charta ann. 1346. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 2 : *André de Chancele est en saisine et possession d'avoir, prendre, lever... de un chascun, qui est béni et consacré en la ville et septene de Bourges et en plusieurs autres lieux voisins accoustumés, quatre deniers Parisis, et un més souffisant de viande, toutesfois et quantesfois que il se marient, et plusieurs autres droits appartenants à ladite Juglerie ; et de un chascun franc bourgeois, toutefois et quantefois que il se marient, toute la robe, en quoy il sont espousez et béneız en sainte église, et un més souffisant de viande et plusieurs autres droits acoustumés deus audiz André, comme seigneur de ladite Juglerie.* Vide in *Ministelli*.

¶ **JOGULATOR**, pro *Joculator*. Consilium Massil. ann. 1381 : *Nullus menestreys seu Jogulator audeat pinsare vel sonare instrumentum cujuscumque generis.* Vide *Ministelli*.

¶ **JOGUVIUM**, *Servitus, captivitas.* Gloss. Isid. Post Grævium lego : *Jugum, Servitus, captivitas.*

° **JOHANNES**, Moneta aurea ducum Barensium. Vide infra in *Moneta Baronum*.

¶ **JOHANNITÆ**, Equites S. Johannis Hierosol. Bern. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 33 : *Dominus Rodensis supremus Magister Johannitarum, etc.*

° **JOHECCA**, ut supra *Joellus*, Ornatus muliebris. Contract. matrim. ann. 1358 : *Subjecta jocalia, seu Joheccas et res alias, extimata communiter pretiis et quantitatibus subdistinctis videlicet, etc.*

° **JOJA**, f. Possessio, id omne quo quis utitur et gaudet. Vide infra *Juya*. Pactum inter Venet. et Ferrar. ann. 1230. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 364 : *Item promiserunt, quod permittent omnibus Venetis deferre et conducere Venetiis totum suum terraticum et redditum suarum terrarum et possessionum, quæ habent in Ferraria et ejus districtu, tam ipsum redditum et terraticum, quam omnem alium eorum redditum blavarum, leguminum, vini, carnium vivarum et mortuarum, et cavallaticum, et socidarum et Jojarum, et omnem redditum aliorum suorum bonorum.* Nisi idem sit quod *Socida*, societas scilicet pro animalium jugo, Italis *Giogo*, addictorum medietate. Vide in hac voce.

¶ **JOJECTA**, Fascis fructuum, ab Italico *Ciochetta :* quod idem significat. Constitutiones Caroli II. pro regno Siciliæ lib. 1. tit. 55 : *Et si a litigantibus aut impetrantibus esculenta et poculenta, seu Jojectas, aut donationem recepisse..., probentur, etc.*

° **JOISSENTIA**, a Gallico *Jouissance*, Usus, possessio, alias *Joiette* et *Joyssement*. Charta ann. 1543 : *Donanti plenariam Joissentiam dictarum possessionum.* Assis. Hierosol. cap. 265 : *Ne avons que la Joiette des biens à nostre vie.* Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1290 : *Le suppliant avoit fait faire prinses et arrestz.... d'une portion de fief..., et par icelles prinses le Joyssement en fut défendu à icellui de Florigny.*

¶ **JOLAGIUM**, Idem, ut puto, quod *Geolagium*, Quod *geolario* seu custodi carceris datur pro victu incarceratorum. Computum Præpositi Paris. ann. 1265. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 423 : *De busta Castelleti pro ultimo tertio* XX. *libras. Et de Jolagio pro ultimo tertio* XX. *libras,*

¶ **JOLINTA**, Ἥρα, *Juno*. Supplem. Antiquarii. [° Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. leg. *Joventa*. Vide Festum in *Juventutis sacra* et ibi Scaligerum.]

° **JOLIVITAS**, Ornamentum, Gall. *Enjolivement*. Constit. MSS. Carmelit. part. 2. rubr. 4 : *Si sint aliqui curiosi, qui aliquas Jolivitates in bursis, zonis, cultellis, vestibus ferant.*

° **JOLONEIA**. Vide supra *Jaloneia*.

⁎ **JONCETUM**, *Jonquée*. (Glos. Lat. Gal. Bibl. Insul. E. 36. XVI.] Cf. *Juncetum*.

¶ **JONCHARE**, Locum floribus spargere, Gall. *Joncher*. Instrumentum sergenteriæ D. Episcopi ann. 1271. ex Chartulario Æduensi : *Item debet et tenetur dictus Raulinus pro prædictis Jonchare domum D. Episcopi, quando necesse est, de Junchura D. Episcopi ; facere ignem coram D. Episcopo de lignis D. Episcopi.* Vide *Juncare*.

° Alias nostris *Joncquier*. Charta ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb. : *Ne pooient lesdits habitans... prendre herbe esdits marais, se n'estoit les Samedis après disner et autres festes, pour Joncquier leurs maisons. Faire Jonquiées en leurs maisons,* in alia ann. 1310. ex Tabul. ejusd. monast.

° JONCHERIA, Herbarum florumve stratura. Reg. episcopat. Nivern. ann. 1287 : *Hæc est costuma de Joncheria reddita in festo beati Martini hyemalis.* Vide infra *Juncata* 1.

¶ JONCHETUM, Juncetum, Locus juncis abundans : *De pratis et pasturis et Jonchetis*, apud Lobinellum tom. 2. Historiæ Britan. col. 134.

¶ JONCHIATURA, Folia et flores ad *jonchandum*. Concordatum ann. 1289. super nemore de Brueria : *Homines commorantes apud Orgiacum possunt et debent in vigilia transitus S. Germani Jonchiaturam sine contradictione aliqua colligere circa dictum stagnum.*

¶ JONCHURA. Eadem notione. Statuta Capituli Senon. de Archidiacono : *Item debet Archidiaconus Jonchuram per claustrum pro processione ante Missam in die Pentecostes, etc.*

¶ **JONCORUS**, Mirans, apud Aremoricos : *Quidam Joncorus, quod nomen sonat Mirans*, in Actis MS. S. Golveni.

¶ **JONDRARIUS**. Transactio Castellani Noviom. cum Abbate S. Eligii ann. 1218. ex Archivo ejusdem monaster. : *Omnes bolengarii intra communiam manentes, exceptis Jondrariis, ad molendinum meum molere teneantur.* An censui obnoxii, a Celtico *Gond* vel *Gund*, census, tributum ? An externi, alienigenæ, ab Anglo Saxonico *Geond*, ultra, extra ? [° A Gallico *Joindre*, quo nomine præcipuus apud pistores famulus designatur. Vide infra in *Junior*.]

° **JONTEIA**, Quantum junctis manibus continetur, Gall. *Jointée*. Æstimat. mensur. ann. circ. 400. ex Cod. S. Germ. Prat. in v. *Modius* laudata : *Sed computantur c. pichez rasi iij. modii, propter Jonteias traditas ultra mensuram.* Vide infra *Jumella* et *Juncta* 2.

JOPPA, Caligæ species, Hungaris. Decretum Calomani Regis Hung. lib. 1 : *Nullus, qui Clericus existimatur, utatur vestibus laicalibus, utpote fisso pellicio... caliga seu Joppa, calceo picto, etc.* [Haud scio an idem sit quod *Jupa*, de quo infra.]

° Nostris vero *Jop*, idem quod *Timon*, Temo. Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 67 : *Le Jop ou timon d'un char, etc.*

¶ **JOPPULA**, *Jopula*. Vide in *Jupa*.

¶ **JORIA**. Vide *Jarria*.

° **JORNALATA**, Idem quod *Jornale*, Modus agri. Declar. ann. 1472. in Terrear. Castel. S. Maurit. in Forez. : *In et super septem Jornalatis vineæ, etc.* Vide infra *Jornata* 2.

1. **JORNALE**, JORNALIS, Gallis, *Journel*, Quantum uno die par boum arare potest : *Jugerum, arpennis, acra.* Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni : *Hoc est, Jornales duos, quia ipsi Jornales latus ad latus habent terminationes de uno latus et uno fronte, etc.* Alia ann. 884. apud Perardum pag. 53 : *Similiter dono Jornales de terra arabili, etc.* Adde pag. 161. Chiffletium in Trenorchio pag. 213. etc. [*De vineis* etiam dicuntur *Jornales*, ut in Præcepto Ludovici Imp. ann. 831. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 85. Sic hodie Aquitani fere omnes, vineas per *jornales* dividunt, non agros.] [°° Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 951.]

JURNALE, JURNALIS. Donationes Salisburg. cap. 12 : *Severinus quidem dedit Jurnales sex.* Male infra *Virnales*,

pro *Jurnales*. Occurrit passim in Chartis S. Galli apud Goldastum tom. 2. Antiq. Alam. Ch. 20. 29. 60. et 69. apud Joach. Vadian. lib. 2. de Monaster. German. pag. 86. Hubertum Thomam Leod. in Orig. Palatin. pag. 34. in Antiq. Fuldensib. lib. 1. Ch. 64. etc. In Tabulario Fossatensi hæc legimus : *Sciendum est, quod tria Jornalia faciunt apud nos duo arpenta terræ tantum.* [*Jurnalia*, in Charta ann. 765. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharing. col. 281. et in Charta ann. 1140. apud Miræum tom. 2. pag. 821. etc.]

¶ JOURNALE, in Chronico Bonæ Spei pag. 327. et in Tabulario S. Petri de Rilleio : *Jornalis*, in Charta ann. 1168. inter Acta SS. Julii tom. 4. pag. 447.

¶ JORNELLIS, Eadem notione. Litteræ Johannæ Reginæ Castellæ ann. 1257. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1653 : *Omnia nemora... quæ ascendunt... ad quindecim centum Jornelles nemorum vel circa.*

¶ JORNELLUS. Charta ann. 1275. e Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1513 : *Cum uno Jornello terræ sito, etc.* Chartular. S. Martini Pontisar. : *Pecia terræ arabilis sex Jornellos continens.* Adde Chronicon Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 502.

¶ JORNEUS, in eodem S. Vandreg. Chartul. tom. 2. pag. 2061.

¶ JORNETUM. Charta ann. 1220. apud Duchesnium in Probat. lib. 3. Hist. Bethun. pag. 110 : *Super duabus carrugiis terræ* CCCXX. *dietas quæ Jorneta dicuntur continentibus, etc.*

* *Jornel*, in Testam. Helvid. uxoris Joan. dom. de Insula ann. 1274. ex Chartul. Vallis N. D. : *Je en lais Jornel et demi à l'église... por mon servige faire le jour de mon eniversaire.* Boerius in Decis. 50. art. 5 : *Quando dictum est in venditione aut donatione rem esse* 20. *modiorum aut brassiarum, seu perticarum, quibus utuntur Vascones : aut esse* 20. *acrarum, quæ est mensura terræ qua utuntur Anglici, Normanni, ut dicit Gloss. in C. ad audientiam in verb. acras de Eccles. ædif. sicut nos* (Occitani) *dicimus in vulgari nostro, ut ibi ait Hostiens. in Lec.* 20. *Jornalia terræ : tantum enim valere acra apud Anglicos, quantum Jornale apud nos, et quantum arpentum apud Gallicos, et quantum bubulcata vel tabulata apud Italos aut Lombardos.* Vide infra *Jugata*.

2. JORNALE, Opus unius diei, *Corvatæ* species, quam ab hominibus suis exigebant domini. Leges Simonis Comitis Monfortensis, apud Gallandium : *Secundum antiquam consuetudinem terrarum et villarum, recipient domini ab hominibus suis Jornalia, in operibus suis, et secundum consuetudinem dent eis ad comedendum.* [Charta ann. 964. Marcæ Hispan. col. 884 : *Jornals novem ad ipsas vineas, et Jornals duos ad messes colligendas, et Jornals duos ad ipsa era, et sic faciant per cuncta tempora homines qui habitaverint in villis istis ad ipsam domum* (Monasterium S. Saturnini.) Saisimentum Comitatus Tolosæ apud *La Faille* in Probat. 1. tom. Annal. Tolos. pag. 16 : *Rex habet ex consuetudine in dicta villa de quolibet foco habente par boum aratorum duo Jornalia in terminis villæ, salvo victu bubulci ad ipsas dietas, et de bestiis carregii duo Jornalia, etc.* Pluries recurrit ibi et pag. 17. Franchesiæ concessæ habitatoribus Belli-visus ann. 1256. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 59 : *Item retinemus in quolibet foco castri et burgi, exceptis nobilibus, tria Jornalia hominum, unum in Adventu Domini, duo in Quadragesima annuatim, a quibus Jornalibus mulier excusatur.* Adde Litteras ann. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 280. Statuta Massil. lib. 1. cap. 34. § 2. etc.] [* Occurrit passim. Vide infra *Jornalere* et *Jornalerius*.]

JORNALE. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 114. ad Pontium *de Homelaton* Militem Judicem majorem Senescalliæ Tolosanæ et Albiensis : *Item corregea seu Jornalia boum æstimata valere* 26. *solid. item Jornalia sammeriorum* 21. *solid. item Jornalia brasseriorum* 18. *sol.* 8. *den. Turon.*

¶ JORNALE, *Quantum unum bastitorium potest terere per diem*, scil. corticis quernei ad corium inficiendum, in Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 98. col. 2.

* 3. **JORNALE**, Diurnus labor et merces pro labore diurno, Gall. *Journée.* Form. MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 29. v°. : *Cum dictus talis... ipsum delatum conduxisset ad reclaudendum in quadam vinea sua, ipseque delatus habuisset ab eodem totam pecuniam, seu pretium unius Jornalis, etc.* Stat. Massil. lib. 1. cap. 34. art. 2 : *Et si contigeret quod prædicti tres magistri lapidum, vel aliquis ex eis amitteret suum Jornale, ratione sui officii ; quod illi, qui haberent contrastum inter se, debeant ei ressarcire.* Hinc *Jornoier*, nude, pro Laborare, Diurno operi vacare, apud Bellom. MS. cap. 2 : *Et si pour li grever, il le voise ajournant ès jours que il doive Jornoier et faire son labour.* Vide infra *Jornata* 3.

* 4. **JORNALE**, Liber ecclesiasticus, cujus usus quotidianus est, quem *Diurnal* vulgo appellamus, alias *Journal* et *Journet*. Invent. S. Capel. Paris. ann. 1340. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 8 : *Unum Jornale parvum portativum cum suo repositorio. Breviarium* habet aliud Invent. ann. 1335. Iterum aliud ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item... unum Jornale parvum et pulcrum cum suo repositorio, quod nunc defficit.* Quæ in Invent. Gall. ibid. sic redduntur : *Un petit Journal très bel à tout un estuy, lequel deffaut à présent.* Invent. eccl. Camerac. ann. 1371. ex Tabul. ejusd. : *Item un Journet en petit volume.* Vide *Jornarium* 2.

* **JORNALERE**, Diurno operi vacare, Gall. *Travailler à la journée.* Charta Aymer. vicecom. de Rupe-Cavardi ann. 1296. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311 : *Concedimus quod nobis et nostris hæredibus non teneantur ad aliquod jornale seu manobram, nisi ad reparationem coopertivi ipsius castri ; ... cuilibet Jornalenti seu operanti in præmissis nos et hæredes nostri dabimus et dare tenebimur denariatam panis in die.* Hinc *Journéeur*, Operarius diurnus. Stat. ann. 1424. in Reg. 173. ch. 151 : *Laisseront tous les ouvriers Journéeurs euvre à heure de Complie.* Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. ch. 424 : *David Duval poure homme, Journéeur, faucheur et bateur en grenge, etc.* Vide supra *Jornale* 3.

* **JORNALERIUS**, Qui *jornalia* seu agros possidet, vel qui *jornalibus* seu *corvatis* obnoxius est. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 28. v°. : *Pro quibus omnibus debet ei facere unum militem exercitus... cum suis partiariis, scilicet domina de Puy et Cancor de Gupia,.., et aliis Jornaleriis, qui debent facere partem eos contingentem in exercitu.* Vide supra *Jornale* 1. et 2.

* **JORNAMENTUM**, ut *Jornale* 1. Modus agri. Charta ann. 1282. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1065 : *Concessi Alano vicecomiti de Rohan et ejus hæredibus quoddam Jornamentum terræ, situm prope burgum de Baut.*

¶ **JORNANCIA**, Diurnus labor. Charta ann. 1414. apud Rymer. tom. 9. pag. 117 : *Artificum et laboratorum, per Jornancias laborantium, vocatorum Jorunemen*, Angl. *a Journey-man*, Gall. *Hommes de Journée.*

JORNARIA. Polyptycus S. Remigii Remensis : *Donant... scaritiones car.* 115. *circulos, perticas* 115. *scindolas* 575. *de Jornariis sol.* 7. *den.* 8. Alibi : *Omnes mansi donant araticum in tertio anno, decimam de vervecibus. Hinc exeunt frumenti modii* 16. *et dimid. mixtæ annonæ mod.* 60... *scindulæ* 3700. *lign. carr.* 148. *facul.* 255. *de Diurnariis ing. fors. lib.* 3. *dinar.* 12. Alibi : *Summa Denariorum de censu mansuum lib.* 15. *sol.* 9. *de Diurnariis lib.* 13. *sol.* 1. *de præstariis, etc.*

☞ Hic, ut opinor, *Jornaria* dicuntur Præstationes pecuniariæ ab iis solvendæ, qui *corvatas* seu diurnas operas dominis suis debebant. Haud rarum est hujuscemodi servitutes in pecuniaria tributa commutari.

¶ 1. **JORNARIUM**, ut *Jornale*, Jugerum. Charta ann. 1228. in Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 300 : *Jornarium etiam terræ arabilis ab Hildegarde et sorore ejus emptum.*

2. **JORNARIUM**, Liber Ecclesiasticus, *Diurnalis*, et idem qui *Gradualis*, quod ejus usus quotidie sit : *Journal.* Histor. Abbatiæ Condomensis pag. 507 : *Scripsit manu propria libros Ecclesiasticos, videlicet duo Missalia,... item duos Graduales, sive Jornaria, duo Prosaria, etc. Diurnaria* nostri vocant preces Breviarii ad usum quotidianum Clericorum.

¶ 1. **JORNATA**, Spatium, vel iter unius diei. Charta Hugonis Comitis Regitestensis de Maceriis ann. 1233 : *Ipsos possum ducere in exercitum... per unam Jornatam.* Vide *Dieta* 2.

* Hinc *Jornéer* et *Journéer*, Iter facere. Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 141 : *Si se hasta moult* (Charles le Chauve) *de Jornéer pour faire la feste de la Résurrection en l'église de S. Denis en France.* Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 599 : *Lesquelx suppliant et Chaignon partirent ensemble du lieu de Guerrect et Journéerent jusqu'en la ville de la Sousterraine en Limosin.*

2. **JORNATA**, Idem quod *Jornale*, Modus agri, *Journée de terre.* Charta Hugonis de Ibelino Domini Ramæ ann. 1160 : *Concedo... in eleemosynam... cum duabus carucatis terræ, et quinque Jornatas terræ, quas Fratres sancti Joseph ibi requirebant.* Tabularium Fiscanense ann. 1260. f. 51 : *Et quod habeo* 4. *Jornatas terræ in mariscis D. Abbatis.*

* Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Jornada, Prov. juger bovis.* Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684 : *Journée de terre, c'est assavoir autant comme une charrette peut labourer le jour, Juger, jugeris.* Stat. Montis-reg. pag. 60 : *Quod illa venditio seu acquisitio, per quamcumque personam cujuscumque conditionis existat, fieri non possit, et facta non valeat, nisi facta fuerit ad mensuram, nominando Jornatas sive trabucos, in intrumento talis venditionis seu acquisitionis.* Vide infra *Jucata*.

* 3. **JORNATA**, Diurnus labor seu merces pro labore diurno, idem quod supra *Jornale* 3. nostris etiam *Journée.* Stat. crimin. Saonæ cap. 17. pag. 24 : *Ordina-*

tur quod magistratus Saonæ teneatur et debeat cuilibet offenso per offendentem et condemnatum solvi facere damna, expensas et interesse omnia, exceptis tamen interesse lucri cessantis, de quo non habeatur ratio, nisi pro illis personis, quæ diurnis operibus seu Jornatis vivere consueverunt. Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 514 : *Et aussi lesdiz esleus et les receveurs ont pris Journées sur nous oultre leurs gaiges.*Vide *Jorneia.*

° *Journade* vero nostris olim, Vestis species, sagum, chlamys, vulgo *Surtout, casaque*, Ital. *Giornea ;* quia itinerantes ea utuntur. Vide supra *Jornata* 1. Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1051 : *Lequel cop le suppliant destourna tellement qu'il ne fut point lors blécié, sauf que sa Journade fut percée tout oultre.* Monstrel. 3 vol. ad ann. 1452. fol. 46. r° : *Et avoit son varlet* (du hérault) *une Journade vestue, où estoit l'enseigne du duc, c'est à scavoir la croix de saint Andrieu. Journades de soye grise et noire*, apud Matth. de Couciaco in Carolo VII. pag. 669.

⁎ **JORNEA.** [Ut *giornea, sorte de manteau :* « Pro una cooperta equi et una *Jornea* pro procuratore Peruxie. » (Mandat. camer. apost. f. 28. an. 1458.)]

¶ **JORNEIA**, Labor diurnus seu merces pro labore diurno, Gall. *Journée*. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. CCV. : *Jorneiis ferrariorum de forgiis* XVI. *l. et* IX. *s... de suis Jorneiis* XL. *s.*

¶ **JORNELLIS**, JORNELLUS, JORNETUM, JORNEUS. Vide in *Jornale.*

JORNUS, ex Gall. *Jour*, Dies, seu opera unius diei. Charta ann. 897. ex Tabulario Flaviniacensi : *Donamus etiam mancipia his nominibus,... sub eo censu, ut masculi denarios* 4. *feminæ* 2. *de capite annis singulis, simul et Jornos* 2. *nisi reditus terræ teneant, ut ipsum censum cadere debeat.*

JORRIA, JORRA. Vide *Jarria.*

¶ **JORSUM**, pro *Josum*. Vide in *Jusum.*

¶ **JORURNEMEN**. Vide in *Jornancia.*

° **JOSEP**, *Prov. Josepus, etiam herba purgans stomachum*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

° **JOSEPHINI**, inter Valdensium sectatores, a quodam Josepho eorum duce sic appellati, recensentur in Constit. adv. hæret. Frider. II. imper. ann. 1220. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 89. *Josepini*, in Bulla Innoc. PP. inter Stat. Vercel. lib. 7. pag. 195. v°.

¶ **JOSTA**, JOSTRA, etc. Vide in *Justa* 1.

° **JOSTRA**, Pugna ludicra, hastiludium; unde *Jostrator*, qui sic decertat : Gall. *Joute*, Ital. *Giostra* et *Giostratore*. Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 956 : *Illustris dominus marchio Nicolaus adolescens ætatis suæ sextum decimum annum nactus, generositate animi et strenuitatis indole stimulatus, volens experiri qualiter in armorum præludio se haberet, Jostram unam ad numerum duodecim Jostratorum ordinavit, seque in illa exercuit.* Vide infra *Jousta.*

° **JOSUEBENUM**, *Lo libro de Jesu Nave.* Glossar. Lat. Ital. MS.

JOSUM. [Deorsum, inferius.] Vide *Jusum.*

¶ **IOTACISMUS**, ἰωτακισμός, *est quoties in iota litera duplicatur sonus, ut Troiia, Maiia : ubi earum literarum adeo exilis erit pronuntiatio, ut unum iota non duo sonare videatur.* Isid. lib. 1. cap. 31.

JOTTICI, Ludi, Gall. *Jeux*. Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15 : *Nullus in Kl. Januarii nefanda et ridiculosa, vetulas, aut cervulos, aut Jotticos faciat, neque mensas super noctem componat.*

JOVA, JOVATA, Majoricensibus voces familiares, quas ii ab Arabibus Balearium incolis acceptas retinuere, apud quos ita *jugerum*, seu modus agri dicitur, tametsi majoris quantitatis. Charta Mali Gaulini Comitis Impuriarum ann. 1319 : *Directa et utilia dominia, laudimia et foriscapia, Jovas, trassas, et jornalia, et omnes alias servitutes, etc. Jovata terræ*, in Charta Jacobi Regis Aragonum ann. 1230. quæ describitur in verbo *Alcheria. Jovada*, Majoricensibus. Vide Joann. Dametum in Histor. Balearici Regni pag. 272. 273. et seq.

☞ Aliud omnino est in Charta ann. 1165. Marcæ Hisp. col. 1344 : *Insuper dominus Comes querimoniam fecit de Guillelmo Raimundi quoniam novos usaticos et novas consuetudines misisset in civitate Dertosa, videlicet Jovas traguis, et quia accepisset gallinas a Sarracenis quibusdam temporibus in anno.*

° Iisdem notionibus, quibus *Jornale*, accipienda videtur hæc vox; nimirum et pro agri modo, et pro *corvatæ* specie, quam ab hominibus suis exigebant domini. Hoc postremo sensu intelligendæ Chartæ ann. 1165. et 1319. supra laudatæ, ut et Constitut. MSS. Ferdin. reg. Aragon. ann. 1413 : *Et cum non deceat dominos, qui calvacatas vel alias servitutes reales vel personales, ut puta Jovas, batudas et alia servitia recipere habent ab hominibus, qui de sacramentali existunt, propter sonum præfatum suis juribus defraudari, etc.* Vide mox *Joverius.*

¶ **JOVANTI**, *Os aperienti*. Gl. Sangerm. MS. 501.

¶ **JOVATA**, Modus agri. Vide *Jova.*

JOVENTALIS, *Beneficus*. Papias. [MS. Bituric. et Sangerman. præferunt *Joventabilis, Jubentabilis* et *Juventabilis*, Quæ omnia a juvando puto esse arcessenda. Supra habetur *Invitabilis.*]

° **JOVERIUS**, JUVERIUS, Bubulcus. Charta Ildefonsi reg. Aragon. ann. 1192 : *Constituentes ne boves aratorios aut cætera quælibet animalia aratoria, vel aratrum cum suis apparatibus, et Joverio sive bubulco lædere vel invadere quoquo modo præsumat.* Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1291 : *Item quod portarius vel aliquis alius officialis noster non possit pignorare aliqua animalia aratoria nec Juverios, nec instrumenta laborandi seu colendi.* Ubi ad vocem *Juverios* in margine, sed recentiori manu, adnotatur, *al. boves :* non male prorsus ; nam *Joviaux*, pro Juvencis, occurrit in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 265 : *Guillaume de Figny escuier,... et pluseurs autres... s'en alerent ès fondeiz quérir les Joviaux dudit Guillaume, qui estoit ou pauturage desdiz fondeiz.* Nisi malis ipsos etiam bubulcos intelligere.

° **JOVIATA**, Mensuræ liquidorum species, eadem quæ *Justa* 2. Vide in hac voce. Libert. S. Marcel. ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 382. art. 15 : *Si vero una Joviata vini ibidem eodem mense et tempore bis vendetur, duodecim denarii tantum per venditorem prima vice persolvantur.*

° **JOUSTA**, Pugna ludicra, hastiludium, Gall. *Jouste*, unde *Joustare*, hastis concertare, Ital. *Giostrare*. Charta ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 77 : *Guillelmus de Aqua dicebat et proponebat contra Humbaudum le Borne domicellum, quod ipse Humbaudus in quibusdam stillicidiis, seu Joustes in vulgari, falso modo, malitiose, ex certa scientia occiderat et læserat ad mortem Guillelmetum de Aqua filium dicti Guillelmi de Aqua ; dicto Humbaudo contrarium proponente et dicente se in prædictis stillicidiis seu Joustes cum dicto Guillelmeto filio dicti Guillelmi de Aqua fideliter et modo debito Joustasse... Qui Humbaudus juramento præstito de veritate dicenda, dixit quod in prædictis stilicidiis seu Joustes Joustaverat cum dicto Guillelmeto legitime.... et quod dictus Humbaudus ante dictam Joustam et tempore ipsius, erat cognatus et amicus bonus et legitimus dicti Guillelmeti.* Vide *Justa* 1.

¶ **JOURNALE**, JOURNALIS. Vide *Jornale.*

JOYÆ, Mundus muliebris, jocalia, Gall. *Joyaux*. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 23 : *Villana debet habere per suas dotes unam domum coopertam,... et suas vestes integre, et suas joyas, et unum lectum bene paratum, etc.* [Codicillus Henrici Comitis Ruthen. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1171 : *Volo quod balsamum et aliæ meæ Joyæ deferantur filiæ meæ.*]

° **JOYHA**, Gemmeus aureusve ornatus, Gall. *Joyau*, ut supra *Joellus*. Testam. ann. 1313. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 10. col. 1 : *Lego eidem uxori meæ quinquaginta libras Turonenses et Joyhas et garlandam argenti quam sibi feci.* Vide *Joyæ.*

¶ **IPAR**, pro *Hepar*, apud Papiam.

¶ **IPERICUS**, Superbus. Vide *Hypericus.*

¶ **IPNOCAUSTA**, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης, *Fornarius*, Gloss. apud Martinium.

° **IPOCOHERCIUM**, *Travail à chevaux, pour les chevaux ferrer*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide *Hippocoercium.*

° **IPOCUNDIE**, *Castamento*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

° **IPOPIGERIUM**, *Lo cavedone che tene le legine in foco*, in eodem Glossar. pro *Ipopirgium*, ut et in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Ipopugium vel andena, Landier.* Vide supra *Ypopyrgium.*

¶ **IPOTHECARIUS**, pro *Apothecarius*, Gall. *Apothicaire*, Pharmacopola, in Computo ann. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 280.

° **IPPAGO**, *Aurigarius*, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Ipparius.*

¶ **IPPARIUS**. *Aurigarius*. Gloss. Isid. Saltem scribere debuissent *Hipparius* a Græco ἵππος, Equus.

° **IPPILLORIUM**, Columbar, numella versatilis, Gall. *Pilori*. Libert. Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330 : *Si quis furatus fuerit domino suo... decem solidos curret villam et ponetur in Ippillorio.* Ter occurrit ibidem.

¶ **IPPOPHORA**, Græc. ὑποφορά, Objectio. Vide locum in *Antipophora.*

¶ **IPPOVICARIUS**, pro *Ypovicarius*, Subvicarius, qui Vicarii vices agit. Chartæ anni tertii Rodulfi Regis subscribit *Rainarius Ippovicarius*, apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 347. Vide *Subvicarius* in *Vicarius.*

¶ **IPPUS**, Taxus, arbor nota, Gall. *If*, apud Valesium in Notitia Gall. pag. 532.

⁎ **IPSEPLEX**, [Qui Ipse per se plicatur : ut *multiplex*, qui multum plicatur. *Gloss. Philox.*]

⁎ **IPSIPE**. [Ubi notant critici, *Ipsiple* legi posse, ut *mihipte, eopte*. At *Nic. Ignarra* in *Opusc. p.* 65. putat legendum *Ipsipse*, atque etiam in *Gloss. Philox.*]

¶ **IPSIPLICES**, αὐτόπτυκτα φύλλα, *Convoluta folia*, seu per se plicata, in Supplemento Antiquarii. Male, ut monet Scaliger, apud Festum : *Ipsullices brac-*

texæ in virilem muliebremque speciem expressæ.

IPSUD, pro ipsum, vox Africanorum. Gloss. Gr. Lat.: Αὐτό, *Ipsud, ipsum*. At Cod. MS.: *Illud, ipsum* præfert. Victorinus de Principio diei : *Namque Salomon in libro Ecclesiastes interrogat :* (1. 9.) *Quid est quod factum est? ipsum quod fiet. Quod autem fuit, Ipsud est, quod futurum est.* Infra : *Quare non credamus Prophetæ dicenti Ipsud in initio factum esse, quod hodie fiat.* Auctor Queroli : *Ipsud volebam dicere.* Chronicon Novalicense lib. 1. cap. 17 : *Misit duos Monachos... ad Carolum Magnum, ut sibi suo imperiali præcepto testamentum Ipsud renovari concederet.* Occurrit præterea in Actis Cæciliani, sub finem, [in Antiqua Collectione Canonum pœnit. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 38. in Charta Petri *de Talvas* apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 483. etc.]

✱ **IPSULLICES**, vel *Ipsilices*, [Bracteæ in virilem, muliebremque speciem expressæ. *Festus.* Ubi quidam suspicantur, intelligi imagunculas, quibus magi in amatoriis sacrificiis utebantur, ut eos, quos referebant, ad amandum illicerent : ab *Ipse*, et *illex*. Dicuntur et *Ipsilles*, et *subsilles*. De quibus *Festus :* Subsilles sunt, quas aliter *Ipsilles* vocant, lamellæ necessariæ sacris, quæ ad rem divinam conferre dicuntur maxime, specie virorum ac mulierum.]

¶ **IR**, pro *Hir, Concavitas manus, idem est et vola, medietas palmæ, neutr. indecl.* Papias. Supplement. Antiquarii : *Ir*, θέναρ, *Vola manus, hir.*

1. **IRA**, [perperam pro *Era.*] Vide *Æra* 1.

° 2. **IRA**, an pro Area? Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item cuidam broutario, qui a magno scabinagio usque ad ecclesiam abroutavit statera et ponderas ad ponderandum antiquum plumbum terratiarum grangiæ, qui ponderavit xvj°. in Iris, propter hoc xij. den.* Stat. pannif. art. 1. in Lib. rub. fol. magn. domus publ. ejusd. urbis : *Que li drap... sera aportés au poix en l'esquevinage et pesés parmi le lan* (vel *lau*) *en Yres.* Quæ fortassis ad rationem ponderandi æquis lancibus, ita ut examen trutinæ in neutram partem inclinet, spectant. Pro Area, vulgo *Aire, Cour, Yre* legitur in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 313 : *Le suppliant qui estoit assez près d'illec en la Yre ou court de Berthelemy de Beray, etc.*

✱ **IRACUNDITER**. [Idem ac *Iracunde. Cæcil.* apud *Non.* 11. 45. Temere rem agere, et *Iracunditer*. Adde *Enn.* apud *Priscian.* 15. *p.* 1010. *Patsch.*]

° **IRANGIA**, Malum aureum, Gall. *Orange*. Comput. ann. 1393. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 124. col. 1 : *Item pro Irangiis*, 1. *gross. item pro vino, xx. den. Yringe*, in Stat. ann. 1312. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 513. art. 10.

° Nostris alias *Yraigne*, pro *Araignée*, Aranea. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 29. v°. col. 2 : *Les Yraignes y tissirent lors toiles.* Hinc *Yraigne* appellatur Crates ferrea, in Consuet. Claromont. art. 4. Chartul. Latiniac. ad ann. 1498. fol. 103 : *En faisant et conduisant de jour en jour grant fait de marchandise de ferronnerie, de serrurerie, et faire faire Yraignes et autres gros ouvrages.* Eodem nomine donatur panni species, in Comput. Steph. *de la Fontaine* argent. reg. ann. 1351 : *Quinze aunes d'Yraigne de Therouenne, etc.*

✱ **IRASCENTIA**. [*Iracundia. Apul.* 1 *Dogm. Plat. Irascentiam* ad domicilium cordis deductam esse. *Et ibid. sub fin. Irascentiam* subigere.]

° **IRASCIBILIS**, Qui ad iram movet, excitat. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 76 : *Cum ratione certorum cutellorum... lis seu verba Irascibilia moverentur, etc.*

° **IRASIBILITAS**, *L'acto del corazare.* Glossar. Lat. Ital. MS.

° **IRATUS**, Male habitus, multatus, Gall. *Maltraité, puni*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 263 : *Exi cito de festo et depone virgam tuam, aliter te videbis Iratum.* Nostris alias *Ireur*, pro *Colere*, Ira. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 92. ch. 139 : *Regnaut Escobert comme meu en Ireur dist audit Guillaume, Tu m'as fait plusieurs fois villenie, par ma foy tu y mourras.* Hinc *Ireusement*, Irato animo, in aliis ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 316 : *Icellui Jaquet dist moult Ireusement et eschauffement telles paroles, etc. Ayr* etiam nostri dixerunt, pro *Ire;* unde iisdem *Ayrer*, irasci. Lit. remiss. an. 1459. in Reg. 189. ch. 309 : *Le suppliant rua le baston qu'il tenoit en sa main par grant Ayr contre icellui Cheron.* Aliæ ann. 1375. ex Reg. 107. ch. 195 : *Lequel suppliant pris des gasteaux d'une gastelliere,... de quoy ladite gastelliere parla et se Ayra contre lui. Jehan de la Vaquerie venoit devers le suppliant, tout Ayré, tenant un planchon en sa main,* in aliis Lit. ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 177.

IRATUS et PACATUS. In Tabulis, quæ mentionem faciunt feudorum, quæ *jurabilia*, et *reddibilia* vocant, passim hæc verba reperiuntur, quibus vassallus castrum suum reddere domino tenetur, sive *Iratus* sit, sive *Pacatus*, hoc est sive invicem dissentiant aut litigent vassallus et dominus ex causa feudi, sive non dissentiant : nam ex feudorum regula vulgari, cum dominus et vassallus invicem coram superiore domino litigabant, vassallus a jurisdictione domini solvebatur, ut est in Consuetudine Andegav. art. 196. et Cenomanensi art. 77. Aimoinus lib. 4. Histor. Franc. cap. 80 : *Objiciebantur ei et alia complura et dicta et facta, quæ non nisi ab inimico et Irato fieri vel proferri poterant.* Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1228. apud Jo. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 204 : *Et detis inde potestatem nobis* (Castrorum) *quandocunque voluerimus Irati et Pacati.* [*At Irats et Pagas*, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 260.] Vide Dissertationem 30. ad Joinvillam, ubi multa de horum vocabulorum notione.

° Homag. Henr. comit. Ruthen. ann. 1214. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 245 : *Confiteor etiam per me et hæredes meos, quod vobis* (Simoni dom. Montisfort.) *et hæredibus vestris, Iratus et Pacatus, in lite et in quiete, teneor reddere feudum prædictum quandocumque fuero requisitus.* Vide infra *Pacificatus.*

¶ **IRAUDUS**, pro *Heraldus*, Fecialis, Gall. *Herault d'armes*, in computo ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 291.

¶ **IRCOSÆ**, *Spongiæ duriores, quas Græci appellant Tragos, et nos Ircosas dicere possumus ob asperitatem sui.* Glossar. Sangerm. MS. n. 501. Melius *Hircosæ* ab *Hircus*. Isid. lib. 10. Orig.: *Ircosus, quia sudore corporis fœtido putet.* Leg. *Hircosus*.

✱ **IRCOSUS**. [« *Ircosus, rongne.* » (Lex. Lat. Gal. Bibl. Ebroic. n. 23, XIIIe s.)]

° **IRE** IN MANU MANCA, Ad sinistram ambulare vel stare. Leg. Lusit. sub Alph. reg. tom. 1. Probat. hist. geneal. domus Portug. pag. 10 : *Quando fuerit in congregatione maritus reginæ, Ibit in manu manca.*

° **IRE** PER GUERRAM, hoc est, Propter *guerram* vitandam. Scacar. Paschæ apud Fales. ann. 1211. ex Cod. reg. 4653. A.: *Juratum fuit quod illa terra fuit antecessoribus Erenborgi, et ipsa et sponsus saisiti fuerant de ea, quando Iverunt per guerram in Franciam.*

° **IRE** POST ALIQUEM, Dicitur de eo qui res pro arbitrio regit et administrat. Joan. de *Trokelowe* Annal. Eduardi II. reg. Angl. pag. 6 : *Perpendentes postea ligii homines terræ quod, eis contemptis, rex alienigenam et ignobilem magnatibus præposuit universis, adeo quod tota terræ dispositio post eum Ivit, etc.*

° **IRECUM**, f. pro *Vrecum*, Quidquid ad littus fortuito appulit. Vide *Wreckum*. Charta Frider. III. imper. ann. 1452. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1641 : *Cum pascuis, piscinis, piscariis, theloneis, Irecis, monetis, bannis, etc.*

IRENARCHÆ, Magistratus militares, qui ad id constituti erant, ut *provincialium tutela suscepta, quietis et pacis per singula territoria concordiam stare facerent*, ut est in leg. 7. Cod. Th. de Irenach. [°° Lex. un. lib. 12. tit. 14. Sed hæc ex Just. Cod. 1. un. lib. 10. tit. 75. (77.)] Gloss. Græc. Lat.: Εἰρηνάρχης, *Pacator, Irenarcha. Irenarchus*, in Vita S. Nestoris Episc. n. 3. Vide Palladium in Hist. Lausiaca, cap. 116. et Jacobum Gotofr. ad d. leg. 7. et Henric. Valesium ad lib. 4. Eusebii cap. 15.

° **IRENSES**, Hiberni, apud Order. Vital. lib. 11. et 12. nostris *Irois*. A voce *Hiere* vel *Ire*, ut vult Diction. Trevolt. quæ iis populis Occidentem sonat. Pactum ann. 1434. in Reg. 175. Chartoph. reg. ch. 313 : *Anglois, Irois et Galois, et semblablement tous Gascons, Escossois et Alemens, etc.* Lit. remiss. ann. 1434. ibid. ch. 358 : *Les Galois, Anglois, Yrois et Escossois, etc.* Vide *Erigena*.

¶ **IRESCALES**, f. pro *Inescales* vel *Inescabiles*, quasi qui in esca saturari non possint, Insatiabiles. Hoc epitheto donantur Normanni in veteri Collectione MS. miracul. S. Martialis Lemovic. ex ejusd. Eccl. Archivo : de qua Bosquetus part. 2. Hist. Eccl. Gall. pag. 55 : *Per Aquitaniam procella irruit barbarica, etc. Aquilonales quoque gentilitatis errore ebrii debacchantes supra Norici, Danamarchii, cum Irescalibus Normannis, cuncta miserabiliter vexabant.*

° Nihil emendandum puto, atque *Irescales* interpretor, Ad iram faciles et proniores. Vide supra *Irascibilis*.

IRMINSUL, vel ERMENSUL, priscorum Saxonum fanum, vel idolum fuit, quod ab iis summa in veneratione habitum, et a Carolo M. destructum tradunt Annales Francorum veteres ann. 772. in quibus *Irminsul* et *Ermensul* promiscue scribitur. Eginhardus : *Idolumque, quod Irminsul a Saxonibus vocabatur, evertit.* Chronicon aliud apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. pag. 371 : *Et lucum eorum famosum Irminsul subvertit.* Stabat autem in oppido Eresburgensi, ut est in iisdem Annalibus ; Marti sacrum, ut auctor est Witikindus lib. 1. sic enim ille de Saxonibus : *Aramque Victoriæ construentes, secundum errorem paternum, sacra sua errore proprio venerati sunt, nomine Martem effigie columnarum innitentes, Herculem loco Solis, quem Græci appellant Apollinem. Ex hoc æstimationem illorum apparet utcumque probabilem, qui Saxones originem duxisse putant de Græcis, quia Hermin,*

vel Hermes Græcis Mars dicitur : quo vocabulo ad laudem vel ad vituperium usque hodie etiam ignorantes utimur. Atqui Ἑρμῆς, Græcis non est *Mars*, sed *Mercurius*, nisi ad vocem Ἄρης potius respexerit Witikindus, ut *Erminsul* dictum fuerit quasi *Ersul*, id est, Martis columna : nam *Herr* Germanorum pro *dominus* quidam inde accersunt. [** Vide Grimm. Mythol. Germ. pag. 81. et 209.]

At longe aliter de hoc idolo commentatur Aventinus lib. 4. Annal. Boior. ubi de Carolo M. : *Heroburgium*, inquit, *primo impetu cepit. Erat templum Hermionis Saxonibus vetusta religione augustissimum, quo frequens populus coibat, et vota reddebat. Multa ibi opulenta, regum populorumque visebantur munera : ingens auri argentique ibi copia ostendebatur, quæ vota reddentium grata voluntas congesserat. Saxones Hermanni salam vocabant, id est, aulam, sive basilicam Hermanni, Hermionisve. Is fuit quintus Germaniæ magnæ Imperator, pronepos Regis Manni, filii Tuisconis, parentis et auctoris nostri. Ipsum majores nostri ob bellica facinora in numerum deorum retulerant, pro numine et belli præside hactenus coluerant.* Ad hunc Hermionem videntur spectasse Glossæ laudatæ a Spelmanno : *Hirmensul, colossus, altissima Herminii columna.* Ubi tamen ab Aventino discrepant, qui *sul*, pro *sala* additum putat, cum eæ Glossæ vocem hanc per *columnam* vel *colossum* efferant : quam postremam sententiam firmat Poeta Saxonicus in Carolo M. ann. 772. :

Gens eadem coluit simulacrum, quod vocitabant
Irminsul, cujus factura simulque columna
Non operis parvi fuerat, pariterque decoris.

Conradus Uspergensis de Saxonibus : *Frondosis arboribus fontibusque venerationem exhibebant. Truncum quoque ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub divo colebant, patria eum lingua Irminsul appellantes, quod Latine dicitur universalis columna, quasi sustinens omnia.* Sane *Sul*, Saxonice *columnam* sonat, ut Germanis *Suyl*. Unde Jacobus Eyndius l. 2. Chron. Zeland. pag 138. *Irmansul* dictum vult, quasi *Idermansul, seu Ider-mans-suyl.* Nonnulli, inquit Crantzius lib. 3. Saxoniæ cap. 9. et ex eo Munsterus lib. 3. Cosmogr. cap. 43. *Irminsul* interpretantur *statuam publicam.* Ipse vero dictum putat quasi *Idermansul*, id est, commune profugium et asylum omnium, et Martem communem, qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius, quo ponat victoriam. *Erat*, subdit ille, ut et Uspergensis Editor, *armata toto corpore effigies, cujus in dextra signum militare, (nostri vexillum vocant) præferens rosam, cujus breve momentum, et facilis ortus et interitus, ita eventus præliorum. In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem facile huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme ursum præferebat, interritum bellatorum animum insinuans. In clypeo leo, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta impetum monstrat, floribus consito campo quod nihil jucundius videri solet fortibus, quam in acie virtutem ostendere.* Hæc omnino præclara, si auctorem laudasset Crantzius : sed vereor, ne sit ipse elegantis istius descriptionis architectus. Denique Spelmannus ex eodem Crantzio, *Hermensul* effictum vult, ex er, pro Ἄρης, Mars, mun pro mund, tutela, profugium, et sul, columna : ut fuerit *Er-mun-sul*, id est, *columna tutelaris*, seu *profugii.* Sed pleraque ex iis, quæ ex sola divinatione in nominum originibus afferri solent, nolim, ut ex tripode prolata, præstare. Vide Ditmarum lib. 2. pag. 15. et Hermannum Stangefolium lib. 1. Annal. Westphalicor. cap. 6. Præterea Henricum Meibomium lib. de Irminsula Saxonica.

* **IRONICUM**, Ironia, vel Injuria. *Ironicus*, Derisorius, injuriosus. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 322 : *Reperierunt dictum Petrum de Buillono Ironicis contendentem cum dicta Johanna matre dicti pupilli; et sic cumulando verbis Ironicis inter eos idem Petrus elevato dicto baculo, etc.*

¶ **IROR**, ὀργίζομαι, *Irascor*, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. et in Supplem. Antiquarii.

¶ **IRQUIS**, παῖς ἄρχων ἡϐῆσαι, *Hirquitallus*, in Supplemento Antiquarii. [* Adde ex Castigat. in utrumque Glossar. : *Irquis*, τραγιῶν παῖς ἀρχὴ νηϐιόσος. leg. τραγιῶν, παῖς ἀρχὴν ἡϐώσας ; vel τραγῶν παῖς ἀκμὴν ἡϐώσας. Vulc. forte παῖς, ἀρχὴ νηπιότητος, vel ἀρχὴ, νήπιος.]

* **IRRADICATUS**, Eradicatus. Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 69 : *Dicunt quod abbas de Noa habet singulis diebus unam quadrigatam brancarum sine liberatione et nemus fractum et Irradicatum.*

* **IRRASIBILIS**, Qui radi non potest. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Irrasibilis, que l'en ne puet rere.*

¶ **IRRATIO**, Privatio rationis. Tertull. adv. Praxeam cap. 15 : *Non sine Irratione et amentia.*

Irrationabiliter, Absque causa, contra omnem rationem, *contre toute raison*, uti loquimur. Flodoardus lib. 3. cap. 21. de Epistolis Hincmari : *Erpuino Silvanectensi, pro quodam homine, quem Irrationabiliter ab eo excommunicatum, ut compererat, intimat.* [Utuntur Tertullianus de Pœnit. cap. 2. S. Hieronymus in versione Homil. 2. Origenis in Cantica, etc.]

* Irrationabilitas, Inrationabilitas, A ratione aversatio, Gall. *Déraison.* Hincmar. in Lib. de Divort. Lothar. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 294 : *De hoc libello rationabilius tacere quam respondere delegimus, quoniam sicuti præmisso Inrationabilitate ex majori parte habetur consimilis.* Epist. ejusdem 12. ibidem pag. 534 : *Prolixissimam rotulam, mendaciis et Irrationabilitatibus ac improperiis contra veritatem et auctoritatem repletam, mihi misisti.*

* **IRRECISUS**, Non recisus. Mirac. S. Helen. tom. 3. Aug. pag. 620. col. 1 : *Longius hæc* (avis) *inibi tamquam domestica mansit, nusquam diffugiens Irrecisis pennis.*

¶ **IRRECITABILITER**, Ineffabiliter. Venantius in carmine Paschali versu 29 :

Irrecitabiliter manans de corde Parentis.

IRRECTA Lex, Prava, minus recta. *Irrectas leges destruere, ac rectas statuere*, apud Simeonem Dunelmensem ann. 1093.

* **IRRECTABILITER**, A recto minime aberrando. Conc. Paris. sub Greg. IV. cap. 41 : *Quod si forte, quod non optamus, aliquis presbyterorum id facere* (virgines consecrare) *præsumpserit, ut pote canonicæ auctoritatis transgressor, Irrectabiliter feriatur.* Nisi malis legere *Irretractabiliter*, id est, absque venia. Vide in hac voce.

¶ **IRRECUPERABILIS**, Qui nequit recuperari. *Damnum Irrecuperabile*, in Chronico Erford. ad annum 1238.

* Irrecuperabiliter, Absque recuperationis spe. Glab. Rodulph. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 57 : *Offendens pedibus Irrecuperabiliter usque in finem vitæ suæ, etc. Inrecuperabiliter*, ibid. tom. 9. pag. 7.

¶ **IRRECUSE**, Absque recusatione. Charta Uladislai Poloniæ Reg. ann. 1430. in Bullario Carmelit. pag. 619 : *Mandamus serio, quatenus prædictam marcam grossorum eisdem Fratribus de dicta custodia singulis annis solvere et dare debeatis Irrecuse, recognitione ab eis recepta.*

* **IRREDIBILIS**, Comœd. sine nomine act. 1. sc. 3. ex Cod. reg. 8163 : *Irredibilem nisi claudam.* Hoc est, nisi ita lente euntem, ut nusquam redeat. Vide mox

* **IRREDITURUS**, Non rediturus. Acta S. Stanisl. t. 2. Maii p. 221. col. 2 : *Perinde ac si mariti eorum irredituri forent, etc.*

¶ **IRREFLEXIBILITER**, modo inflexibili. *Membris lethali frigore Irreflexibiliter rigentibus*, in Vita S. Bibiani Santon. Episc. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 768.

¶ **IRREFRAGABILITER**, Firme, inviolate, adeo ut refragari nemo possit, in Charta ann. 1146. apud D. Calmetum tom. 2. Hist. Lotharing. col. 1146. Occurrit apud Rymer. tom. 8. pag. 566. Marten. tom. 4. Anecd. col. 227. Ludewig. tom. 5. pag. 25. 486. etc.

¶ **IRREFRIGERIUM**, Locus ad refrigerationem accommodus. [* Vel potius ob frigus incommodus, ut sunt aulæ nimis spatiosæ.] Johannes de Monsteriolo in descriptione Monasterii Caroli loci, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1395 : *Superest aula quædam altera... altitudine tanta, ut nunquam a me celsior visa fuerit, quæ magnum refectorium priscis diebus dicebatur, immo potius Irrefrigerium permaximum vocari digna erat, in qua, adverte medicinam, valitudinarii et infirmi, omni spreto frigore reponi solebant sine camino.*

IRREGAUDITIO. Vide *Inregauditio.*

✱ **IRREGIBILIS**, [et *Inregibilis*, Qui se regere, vel regi ab alio non potest. *Veget.* 2. *Veterin.* 3.

* **IRREGISTRARE**, In *registra* referre, Gall. *Enregistrer.* Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 291 : *Non est Irregistrata* (Charta) *cum aliis, quia nimis antiqua est ; tamen eam in hoc repertorio Irregistravimus, quia bonum nobis visum est.* Vide supra *Inregistrare.*

** **IRREGULARITAS**, Impedimentum canonicum susceptionem ordinum ecclesiasticorum impediens. Vox frequens apud auctores juris canonici.

* **IRREGULATUS**, Inordinatus, Gall. *Déréglé.* Instr. ann. 1394. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 128. col. 1 : *Quæ* (causa) *non apparet nulli potestati judiciariæ, nec apparere potest, nisi sola voluntas Irregulata ratione, quæ in talibus non est sufficiens ratio, in alterius præjudicium et jacturam.*

¶ **IRREGRESSIBILIS**, Qui nullum admittit regressum. Vide locum in *Traguli.*

¶ Irregressibiliter, Absque regressu. *Cito et Irregressibiliter currere*, apud S. Bernardum Epist. 441. *Irregressibiliter fugere*, in Vita S. Godelevæ Virg. tom. 2. Julii pag. 373. *Irregressibiliter dare*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 79.

¶ **IRREITERABILE** Sacramentum, quod non potest iterari, in Constitutione Innocentii VI. PP. ann. 1354. e Bullario Carmelit. pag. 84.

¶ **IRREMEDIABILITER**, Modo irremediabili, in Charta ann. 836. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharingiæ col. 302. in Vita S. Bibiani Episc. Santon. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 764. et alibi.

* **IRREMEDICABILIS**, Continuus. Chron. Turon. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 282 : *Oratione jugi et jejunio, necnon et lacrymis Irremedicabilibus Domini misericordiam implorabat.*

¶ **IRREMISSIBILIS**, Inexpiabilis. Occurrit sæpe.

¶ IRREMISSIBILITER, Nullo relicto veniæ loco, in Bullario Carmelit. pag. 622. apud Ludewig. tom. 5. pag. 304. etc.

* Charta ann. 1316 : *Et qui contra fecerit, Irremissibiliter solvere teneatur domino pro pœna duodecim denarios.*

* **IRREMOTUS**, Immensus, intolerabilis. Epist. 32. Nicolai I. PP. ann. 867. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 417 : *Omnes enim te Irremotam afflictionem, intolerabilem oppressionem, nimiamque violentiam pati testantur.*

IRREPARABILITER. Utitur Sigebert. ann. 1072.

* Nostris *Inréparé*, Cui satisfactio nulla facta est. Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 403 : *Par ce moyen feust et est icellui suppliant demouré foulé et Inréparé d'iceles paroles et injures.*

IRREPLEGIABILIS. Vide *Plegius*.

* **IRREPREHENSIBILITER**, Absque reprehensione. Epist. Joan. VIII. PP. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 190 : *Quod Irreprehensibiliter agere non possumus.* [** Utitur hac voce Virgil. Grammat. pag. 25.

✱ **IRREPTOR**, [et *Inreptor*, Qui *Irrepit. Imp. Constantin. Cod. Theod.* 2. 26. 2. *Irreptor* agrorum *h. e.* qui alienos agros sine jure invasit].

* **IRREPTUS**, pro Irretitus. Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 23 : *Peccatis meis facientibus, ipsius sæculi laqueis Irreptus.*

¶ **IRREPULSUS**, Qui non potest repelli, violari seu infirmari. *Legitima donacio et Irrepulsa*, in Charta ann. 1168. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 753.

¶ **IRREQUIETUDO**, *Industria, diligentia, vigilantia*, in Glossar. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ **IRRESOLUTUS**, Incertus animi. Gall. *Irresolu*. Utitur Johannes de Monsteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1436.

¶ **IRRETITURA**, Actio irretiendi seu implicandi. Gesta Hugonis Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 353. ubi de quodam fauno : *Nodos laqueorum indissolubiles... intexuit : quod luce reversa multi intuentes, taliter posse fieri obstupebant, nec talem esse opus hominis Irretituram asserebant.*

IRRETITUS, In jus vocatus, ut se *recto* sistat, ad *rectum* vocatus, quasi *Inrectatus*. Leges Burgor. Scoticor. cap. 80. § 1 : *Si quis irretitus fuerit de aliquo malefacto, etc.* Ubi Skenæus, alias *rectatus*, id est vocatus in jus ut rectum faciat. Flodoardus lib. 3. cap. 3 : *Quemdam Mancionem nonnullis criminibus Irretitum, etc.*

¶ **IRRETRACTABILITER**, Immutabiliter, ita ut non possit retractari, in Litteris ann. 1369. apud Ludewig. tom. 6. pag. 406. in aliis ann. 1408. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 230. Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. : *Irretractabiliter, Sine reprehensione.*

* **IRREVERENS**, INREVERENS, Inverecundus. Capit. ann. 851. inter Annal. Bertin. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 67 : *Et quia per vagos et Inreverentes homines pax et tranquillitas regni perturbari solet, etc.* Capit. Caroli C. cap. 4. ibid. pag. 640 : *Denique cum seditiones in regno nostro per homines Irreverentes cœperunt crebrescere, etc. Inrévéraument*, Indecenter, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 18 : *Icellui curé estoit coustumier de dire la messe Inrévéraument et mal dévotement et bien souvent sans feu.* Ab irreverentia vero, *Irrévérender* nostri dixerunt, pro non revereri, Gall. *Manquer de respect.* Pœnit. Adami MS. cap. 15 : *Ils auront desprisé et Irrévérendé nostre Seigneur Dieu, et ses commandemens trangressé.*

¶ **IRREVERTIBILITER**, Sine reversione, Gall. *Sans retour*, apud Raym. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 8.

* **IRREVINCIBILITER**, Inviolate. Sacram. fidelit. Demet. ducis Croat. et Dalmat. ann. 1076. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 840 : *Ut in omnibus et per omnia Apostolicæ sedi fidem observem, et quicquid hoc in regno tam Apostolica sedes, quam sui legati sanxerunt aut sanxerint, Irrevincibiliter custodiam.*

✱ **IRRIDICULUM**, [et *Inridiculum*, Idem ac derideiculum, irrisio. *Irridiculo habere* est irridere. *Plaut. Pœn.* 5. 4. 8. Præpotentes, pulcræ, pacisque potentes, soror, fuimus, neque ab juventute ibi *Irridiculo* habitæ.]

* **IRRIGUUM** INFERIUS, IRRIGUUM SUPERIUS, Quid his vocibus intellexerint, docet Charta ann. 1063. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 327 : *Dicens se invenisse secundum fragilitatem sæculi boni testimonii clericos, qui Irriguum inferius, quod est timor inferni, et Irriguum superius, quod est amor Dei, secundum sui possibilitatem in hac basilica libenter procurassent.* Ubi *Irriguum*, idem est quod Irritamen, incitatio, stimulus.

* **IRRINA**, *Non profutura*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

¶ **IRRITARE**, Irritum facere. Codex Legum Norman. cap. 56. apud Ludewig. tom. 7. pag. 261 : *Quod in placitis enim factum est, si negatum fuerit, per desraisnationem penitus poterit Irritari.* Charta ann. 1129. inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 163 : *Quicumque hujus nostræ institutionis decretum cassare vel Irritare præsumpserit, etc. Cassantes, annullantes, Irritantes*, in Litteris ann. 1339. apud Ludewig. tom. 5. pag. 545. Occurrit lib. 1. Dig. de Feriis et alibi.

¶ IRRITATIO, Rescissio, abrogatio, qua quid fit irritum, in Constitutione Martini V. PP. ann. 1420. ex Bullario Carmelit. pag. 72.

* **IRROGATIO**, Damnum, detrimentum. Eutrop. de Jur. imper. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 299 : *Plurimæ namque Irrogationes pro tali occasione illatæ sunt summo pontifici ; nam Pentapoli beneficiales ordines suis distribuit, præcipiens nullam administrationem impendere Romæ, etc.*

¶ **IRROTULARE**, In *rotulum* seu Acta referre, inscribere, apud Rymer. tom. 2. pag. 673. *de Lauriere*, tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 54. Thomam *Madox* Formul. Angl. pag. 200. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1183. Vide *Rotulus*.

¶ IRROTULAMENTUM, Relatio in *rotulum*, apud Rymer. tom. 5. pag. 222. tom. 8. pag. 94. 502. etc.

¶ **IRRUMPERE**, Infringere, violare. Donatio D. Muniæ Abbatissæ tom. 3. Concil. Hisp. pag. 91 : *Si quis tamen homo... ad Irrumpendum venerit... sit extraneus a corpore et sanguine Domini.* Pacta S. Gunthramni cum Childeberto Rege, tom. 3. Martii pag. 727 : *Nec quidquam se de pactionibus, quæ inter vos conscriptæ sunt, Irrumpere pollicetur.*

* *Illider*, eodem significatu, in Lit. remiss. ann. 1481. ex Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 6 : *Pour laquelle clause et convenance Illider et assorber, etc.* A Lat. vero Irruere, *Irruer* dixerunt, pro *Se ruer avec fureur.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 854 : *Icellui Didier à tout son espée nue et par trahison se Irrua contre le suppliant.* Ita et *Prorompre* a Prorumpere formarunt. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 135. ch. 211 : *Le sire de Tornon chevalier meu de sa voulenté, s'adreça audit exposant et Prorompi contre lui en pluseurs laides paroles et deshonnestes.*

✱ **IRUDO**, [Hirudo : « *Irudo* vel sanguissuga, *sansue*. (Glos. Lat. Gal. Bibl. Insul. E. 36, XVI). »]

* **ISABARDUM**. Charta Bereng. reg. ann. 950. apud Ughell. tom. 2. Ital. Sacr. col. 104. edit. ann. 1717 : *Offerimus ecclesiæ beati Geminiani Mutinensis episcopi... omnem districtum ab castris, quod averetum nominatur, vel rovereto, sive civitas nova, vel Isabardum, toloneum quoque, etc.*

¶ **ISANGELIA**, ἰσαγγελία, *Nuncium conforme. Item judicium et accusatio in proditores, et quorum crimina legibus non continentur*, in Amalthea. Vocabularium Sussannæi : *Isangelia, Accusatio, judiciumque, quod in proditores, vel reos læsæ majestatis intenditur.*

* **ISARA**. Vide infra *Isura*.

¶ **ISCALIDUS** AGER, *quasi excoldus, ab Excolo, quia jam a cultura exierit ; sicut Exconsul, quia a Consulatu discesserit.* Johan. de Janua. [** Squalidus.]

¶ **ISCANNUM**, ut *Excambium*, Gall. *Echange*, Permutatio. Charta Ivonis Episc. Sagiensis e Tabulario S. Vincentii Cenoman. : *Haoilla mater ejus, cui ista Ecclesia fuit donata in dote, quando suus senior vendidit Avesgaudo Abbati, propter ipsam Ecclesiam recepit Haoilla Ecclesiam de Capella in Iscannum.* Vide *Cambiare*.

✱ **ISCARIUS**. Vide *Scarius*.

* **ISCEPUROS**, *Lo suco de lana de pecore*. Glossar. Lat. Ital. MS.

¶ **ISCHAL**. Vide *Laiscum*.

¶ **ISCHOLA**, ISCLA, pro *Schola*. Laurent. in Amalthea ex Salmasio.

¶ **ISCHYRIA**, ἰσχουρία, Obstructio vesicæ, cum urina retinetur in vesica, apud Felibian. Histor. San-Dionys. pag. 588. Medici dicunt *Ischuria*, Gall. *Ischurie*. [* Vulgo *Suppressio* vel *Retentio* urinæ.]

✱ **ISCILLITICUS**, [Scilliticus : « Radix *Scillitici* bulbi trita cum aceto panatritia sanat. (Liber de erbas Galieni et Apulei et Chironis, ms. S. Galli 762, p. 116). »]

¶ **ISCLA**, Occitanis et Provincialibus, Alluvio, accrescens ager vel insula e terris flumine advectis. Charta ann. 1063. ex magno Chartular. S. Victoris Massil. pag. 91 : *Ex his sexteiradas septem sunt apud Podium Brecionis, duæ in Iscla.* Alia Charta Massil. ann. 1339 : *Item quamdam domum, pratum et Isclam.* Statuta Avenion. ann. 1570. art. 8 : *Quod Consules non possint dare in emphyteosim seu locationem perpetuam, insulas, Isclas, alluviones, incrementa.* Vide *Ischola*.

* **ISCLONUM**, diminut. ab *Iscla* et eadem notione. Charta ann. 1539. ex Sched. D. *Chaix* Aquens. advoc. : *Item quamdam terram confrontatam ab oriente cum*

draya, tendente versus Isclonum de Maisses.

¶ **ISCOL.** Vide *Laiscum.*

⁎ **ISCORPIO,** [Scorpio : « Bulbum (scillæ) tritum imponito omnibus morsibus venenatorum, canino recenti, *Iscorpionis* hictum. (Liber de erbas Galieni et Apulei et Chironis, ms. S. Gall. 762. p. 116).»]

ISEMBRUNUS, Panni species. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis cap. 18 : *Qualitatem autem vestimentorum in colore et pretio accipimus, de qua statuimus, ut Isembrunum in vestra societate nullus portet.* Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MSS. : *Sacerdotales Clerici ad frequentandam Ecclesiam poterunt habere cappas de Ysembruno apertas et talares, et superlicea, et pelliceas agninas, et botas ad eundum in Ecclesiam.* Guiotus de *Provins* in sua Biblia MS. :

Li autre chanoine paront
Meilleure cure et meillor aiz,
Ce sont ils à blans sorpeliz,
As noires chapes d'Isambrun,
En cels a dou noir et du brun.

Vide *Galabrunus.*

* *Isembrunum*, in Charta Ludov. Jun. ann. 1170. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 505 : *Rotroldus Parisiensis pondus et cordam ad mensuranda Isembruna in feria Aurelianensi, quæ dicitur feria Martii, a nobis possidebat.*

ISENGRINUS, *Isangrinus,* Lupus. Jacobus Meierus lib. 8. Annal. : *In Rythmis Jacobi Merlandi lupus Isengrin vocatur.* Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 8 : *Solebat autem Episcopus eum Isengrinum irridendo vocare, propter lupinam scilicet speciem, sic enim aliqui solent appellare lupos.* Vetus Poema de Vulpe coronato :

Lupus qui s'apiele en sornon
Isengrin, venoit en lor route.

Le Roman *d'Aubery :*

L'aignel resamble qui joe à Isengrin.

Joan. Molinetus pag. 74. v. de Lupo :

Maistre Isengrin en giganthomacie.

Ab istiusmodi *Isengrinis,* dicti forte factiosi quidam, Furnensis tractus in Flandria incolæ, quorum factio militaris virtute bellica præstans Philippo Augusto regnante inclaruit, quod luporum instar, caulas ovium devastarent. De hac passim Rigordus, Will. Brito lib. 2. 9. et 10. Philippid. Meierus ann. 1206. et Buzelinus lib. 1. Gallo-Fl. cap. 18. Philippus *Mouskes* in Philippo Aug. :

Et grant douaire tint vers Ypre
En cele tiere des Ingrins ;
Qui haoient les Blavotins.

ISICIUM. Gloss. Saxon. Ælfrici ; *Isicia,* Mærhgehœt. Ubi Somnerus, melius gehœc, farcimentum : est vero mærh, Lucanica, [ἴσικος, Athenæo et Alexandro Aphrodisiensi.] Jacobus a Partibus in Glossis ad Alexandr. Iatrosophistam lib. 2. cap. 73 : *Isicia sic fiunt : coquuntur pisces, et postea ponuntur in aceto, vel vino, et superaspergitur pulvis aromaticarum specierum.* Isidor. lib. 20. Orig. : *Isocem piscem quemdam vocant, ex quo primum Isitia facta sunt : et quamvis ex alio genere piscium fiant, initium tamen piscis hic et vocabulum dedit.* Sed et *Esocem* Isicii nomine donat Beda lib. 1. cap. 1. et ex eo Henricus Huntindon. lib. 1. Hist. initio de Britannia : *Fluviis vero abundat valde piscosis,.... et quidem præcipue Isicio redundat et anguilla.* Lampridius in Heliog. : *Primus fecit de piscibus Isitia.* Apud Apitium lib. 2. de Re culinaria, cap. 1. inscribitur *de Hysitiis.* Varie autem apud eumdem Scriptorem vox illa scribitur, nam lib. 5. cap. 3. et alibi *Esitia habetur* : *pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus* apud eumdem lib. 8. cap. 7. *Pavus Isicio conclusus,* apud Avitum Viennensem Epist. 77.

Ositium, perperam occurrit pro *Isicium,* apud Cæsarium lib. 6. Miracul. cap. 5 : *Accipe Ositium, et ossibus ejectis cum piperamentis præpara, sicque appones et dices : Comedite de bono Rhombo.* Mox : *Scutella pæne evacuata, cum unus auriculam porcinam reperisset, etc.* Vide Vossium lib 1. de Vitiis serm. cap. 7. et Lambecium ad Testamentum Grunnii Corocottæ lib. 3. de Bibl. Cæsar. pag. 357.

¶ **ISIX,** Piscis genus, aliis *Esox,* Gall. *Alose.* Ardo in Vita S. Benedicti Anian. n. 36 : *Ecce subito prægrandem piscem, quem Isicem vocant, conspicit circa littus natantem, etc.*

¶ **ISLA,** pro Insula, Gall. *Isle,* in Charta ann. 1180. inter Instrum. tom. 2. Gall. Chr. col. 69.

¶ **ISMALTUM,** ut infra *Smaltum,* Encaustum, Gall. *Email.* Charta ann. 1336. ex Archivo Episc. Massil. : *Quatuor bassilibus cum Ismaltis in aliqua eorum parte deauratis.*

ISMERLUS, [Species avis.] Vide *Smeriliones.*

ISNECHIA, [Navigii species.] Vide *Naca* 1.

* **ISOFAGUS,** *La boce du ventre,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

¶ **ISPERUS,** Species monetæ. Vide *Hyperperum.*

¶ **ISPIA,** Hispan. *Espia,* Gall. *Espion,* Explorator. Computa Dalphin. tit. Graisivod. ann. 1334. fol. 42 : *Pro diversis Ispiis seu eschutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium.... 14. lib.* Vide *Espia.*

ISPILLORIUM, Idem quod *Pilorium,* de quo infra, in Libertatibus Bergeraci, de fure : *Curret villam, et ponetur in Ispillorio.* Occurrit ibi pluries. [* Leg. *Ippillorium,* ut supra.]

* **ISPONSIO,** pro Sponsio. Charta ann. 746. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 412 : *Scripsi ego Peteradus sub istipulationem Isponsionemque interposita.*

* **ISRAEL,** Lapilli vel gemmæ species. Invent. S. Capel. Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item duo morsus alii argenti deaurati et esmailliati in factione beatæ Mariæ, muniti de perreria, videlicet de Israel, de perlis, etc.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 145 : *Une bourse de soye, un annel où il avoit un courau fourche et une pierre d'Israel.*

* **ISSARCIA**, Funalis apparatus navium, Hispanis *Xarcias.* Charta ann. 1335. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 1. r° : *Naulizaverunt... unam bonam et sufficientem galeam de cxvj. remis bene aptatam,.... fornitam... omnibus suis... arboribus, Issarciis, ancoris, etc.* Vide *Exarcia.*

¶ **ISSARTARIA,** ut supra *Exartus,* Silva in agrum cultum redacta. Chartularium Camelariensis Monast. : *Donavit unum campum à l'Estrada et alterum ad Aulanerium, et juxta istos duos dedit duas sainas, et donavit Issartarias de bosco del Bruz et sainam de juxta.*

¶ **ISSENBRUNUS,** ut *Isembrunus.* Vide locum in *Galabrunus.*

* **ISSES**, Dolii species. Charta ann. 1194. ex Tabul. S. Petri de Reg. : *Sub pensione viginti concharum frumenti et decem et octo salmatarum vini cum cadis, qui vulgo dicebantur Isses.*

* **ISSHAC,** Isshida, Yssida, Reditus quivis, quodvis vectigal, et maxime quod pro evehendis vinis et aliis mercibus ex aliquo loco persolvitur, a Gallico *Issir* vel *Ystre,* ut in Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 25. Exire ; unde *Issue,* eodem significatu. Vide supra *Exita* 3. et *Exitus* 1. Charta Henr. V. reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 55. r° : *Concessimus carissimo et fideli nostro Johanni Tiptost custumam vinorum, vocatam Isshac, in villa nostra Burdegalæ. Yssac* infra fol. 55. v°. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : *Nichil exigent ipsi consules* (de Limoso) *pro jure leudæ sive vectigalis vel Yshidæ pensi vel ponderis ab habitatoribus ipsis : si vero ad pondus sive pensum publicum ipsorum consulum res ponderentur, levabunt ipsi consules pro jure Ishidæ pro quolibet quarteyrono cujuslibet rei ponderatæ in pensis vel ponderibus publicis, unum obolum Turonensem. Isshida* bis legitur ibid. ex Reg. 59. ch. 349. Pariag. inter reg. et condom. villæ de Cuquo eod. ann. in Reg. 61. ch. 343 : *Item quod exitus seu Ysshidia vini, quæ venatur in dicto loco per gentes regias, videlicet a qualibet sarcinata,... unum denarium Tholosanum.* Libert. castri de Manso SS. Puellar. ann. 1327. in Reg. 65. ch. 32 : *Item supplicant... concedi nundinas.... liberas ab omni præstatione leudæ, copagii, taulagii, introitus, sive Yssidæ.* Charta ann. 1208. ex Chartul. 53. Corb. : *Jou ay vendu et escangié... toutes les justices que jou avoie à Corbye, les cambaiges, les estallages, les Issues des vins, les fouées, les droitures des vins. Issue de ville,* in Reg. 13. ejusdem monast. sign. *Habacuc* fol. 12. ad ann. 1509. Charta ann. 1408. ex schedis meis : *Pour chacune piece de vin, un denier de herbegage, que on dit Issue de terre. Issuë* etiam in arte bellica, pro *Sortie,* Eruptio, legitur in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 9 : *A une assaillie, Issue ou escarmouche qui se fist entre aucuns de la garnison de la ville de Rouen et ceulx qui estoient au siége d'icelle, etc.*

¶ **ISSUGARE**, Detergere, Gallis *Essuier,* Ital. *Asciugare,* Hisp. *Enjugar.* Vet. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ : *In Mandato pauperum debet providere hospitalerius... de manutergiis pro Issugando sive tergendo pauperes dum abluti fuerint.*

¶ **ISTÆ,** χαῖται, *Setæ,* in Supplement. Antiquarii. χαίτη proprie dicitur de juba equi.

ISTEGA, *Navis, lembus, tabulatum navis, super quod nautæ ambulant.* Ita Papias in Lit. I. sed legere debuit *Tristega.* Vide in hac voce. [Malim *Stega,* pro στέγη, Tectum.]

¶ **ISTER**, ἔθος, συνήθεια, *Consuetudo.* Supplem. Antiquarii. Lege et vide *Instar.*

* **ISTIPULATIO,** pro Stipulatio. Vide supra *Isponsio.*

¶ **ISTITA,** ἀκροζώνη, *Extremitas zonæ,* in eod. Supplemento. Sed leg. *Instita.*

¶ **ISTOMID,** Species sedilis, apud Aremoricos. Tabularium Rothonense : *Conwoion monachus scripsit istam cartulam per commeatum Alvriti Machtierni sedentis super trifocalium, id est Istomid, in fronte Ecclesiæ, stante Rethworet in dextera ejus. Anno* xx. *Ludowici Imp.* Boxhornius in Orig. Gall. : *Ystoll*, *Sella, seliquastra, sedile.*

¶ **ISTONA,** πορευτής, in Glossis Lat. Gr. MSS. Sangerm. Qui iter facit.

* **ISTORIA.** Vide supra *Historia* 3.

¶ **ISTORIÆ,** Istoriare. Vide *Historiæ.*

¶ **ISTRE,** *Secte,* in Glossis Isidorianis.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Istræ, setæ.* Vide *Istæ.*

¶ **ISTRICA,** Venefica. Vide in *Striga.*

¶ **ISTRIX,** pro *Hystrix.* Vide in *Chirogrillus.*

* **ISTROMATES,** *Li murari,* in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ISTULI,** *Li nervi della terra,* in eod. Glossar.

* **ISULA,** Isulatus, Ital. *Isola* et *Isolato,* Insula, locus fossa circumcinctus. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 66 : *Postea super dictas Isalas ædificentur domicilia sive capannæ.* Ibid. cap. 115 : *Locus iste est Isulatus ex una parte maris et ex aliis tribus partibus fossarum aqua marina plenarum.* Et cap. 116 : *Locus iste est Isulatus a fossa, valle et levatorio ponte.* Vide *Insula.*

* **ISURA,** Germaniæ fluvius, vulgo *Iser.* Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 494. col. 1 : *Sublatum a sepulchro venerandum corpus ad Isuram fluvium navi imposuerunt. Isara* ibid. pag. 481. col. 1.

** **ITACUS.** Cosmas Pragens. apud Mencken. tom. 1. pag. 2073. adulatores aulicos ficto nomine appellat Itacos, quasi qui semper *Ita* dicant : *Homines neophytici atque Itaci, qui ad vocem ducis nihil aliud tam promptum in ore habent, quam : ita domine, alius : ita est domine, tertius : ita fac domine.* Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Ja-herren,* col. 990.

* **ITALICANA** Lingua. Vide infra in *Lingua.*

¶ **ITALICANA** *Formata, Litteralis, Notalis,* Varia scripturarum genera. Vide *Scriptura.*

* **ITATENUS,** Ita prorsus, in Actis S. Florent. tom. 6. Sept. pag. 428. col. 2.

* **ITAVER,** *Lo longo camino.* Glossar. Lat. Ital. MS.

ITEM, Caput, *articulus* vulgo nostris : *æra,* Latinis, ut observatum a Casaubono ad Theophrasti Characteres pag. 332. Id autem vocabuli datum articulis, quod revera ab hac voce, *item,* initium iis esset, quasi *rursum, denuo.* Gloss. vett. : *Item,* ὁμοίως, πάλιν. Vide Juretum ad Symmach. lib. 1. Epist. 12.

ITER, seu Itineratio, Justitiariorum, quos itinerantes vocabant Angli, progressus ad designatos sibi Comitatus, in quibus judicia sua exercebant. Vide *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius.*

Itinerum Reparatio. Vide vocem *Via.*

Iter Exercitale, Hostis, equitatio, *cavalcata. Itineris exercitalis debitores,* in Capitulari Ludovici Pii Imp. ann. 828. qui tenentur ire in exercitum Regis, seu, ut loquuntur eadem Capitula, qui debent *expeditionem exercitalem* facere. *Iter hostile.* Walafridus Strabo de Vita S. Galli lib. 2. cap. 17 : *Fertur eumdem Episcopum aliquando Iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari jussisse.* V. *Hostis.*

* Iter Crucis, Sacra expeditio, pro qua crucem vestibus suis assuebant. Vide in *Crux.* Testam. Hervei comit. Nivern. et Matildis comitissæ ann. 1218. in Chartul. Pontiniac. pag. 170 : *Nos de testamento nostro sic ordinavimus, si de nobis in assumpto Crucis Itinere humanitas evenerit, etc.*

* Iter Mercadile, Publicum, regium, quo itur ad *mercata.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rubr. fol. 35. r° : *Willelmus de fonte... recognovit quod tenet in allodium liberum sub dominio domini regis Angliæ quicquid habet de camino seu de Itinere mercadili usque ad garenam.*

Iter Padorneum, Quod est inter prata vel pascua, ut videtur. Charta ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 31 : *In loco dicto à la Borde dou Gomet, prout confrontatur et includitur inter carteriam seu Iter Romenum ex una parte,... et Padorneum villæ Gimontis ex altera.* Ubi *Romenum,* pro Romanum, seu a Romanis confectum. Vide infra *Padoencum.*

ITERARE, Iter facere, ὁδοιπορεῖν in Gloss. Lat. Gr. occurrit apud S. Columbanum instr. 8. Fortunatum in Vita S. Paterni Episc. cap. 7. in Vita S. Arnulfi Episc. Metens. cap. 25. in Lege Longob. lib. 1. titul. 19. § 8. tit. 25. § 45. [** Roth. 305. 352.] in Synodo Carisiac. § 9. apud Ditmarum, etc.

* Nostratibus alias *Oirrer.* Rob. Bourron. in Merlino MS. : *Cil se metent en chemin, si Oirrent tant en tel maniere, qu'il approchent le pavillon.* A voce Gallica *Oire* et *Oirre,* Iter et quidquid itineri faciendo necessarium est. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 186 : *Il est desoremais tans que nous penssons de retourner en nostre païs. Quant tu venras donques encore à nuit que tu ramenras ces chevaus, gardes que tu ne soies endormis, si que tu aies appareillié nostre Oire au mieux que tu pourras.* Ubi Aimoin. lib. 2. cap. 11 : *Iter, si sapis, nostrum parabis.* Serm. 42. ex Cod. S. Vict. Paris. : *Il fu uns prudom qui volt aler en un lointain pélerinage : quant il ot apareillé son Oirre, etc.* Utitur Villehard. paragr. 248. Fabul. tom. 2. pag. 169 :

Por aler aus plais à Senlis,
Apresta un matin son Oirre,
Et la dame manda bon Oirre.

Alias *Iterare,* apud Latinos, sumitur pro *agrum secunda aratione colere,* quod et *offringere* dicunt. Ita Columella lib. 2. cap. 4. Gloss. Lat. Gr. : *Iterat,* ὀρύττει. *Iteratum,* παλινσκαφέν. *Iteratio,* σκαφετός, διορυγμός.

Iterare Judicium, Rem judicatam per appellationem *iterum* judicare : *Retractare,* i. iterum tractare, recensere, recognoscere, in leg. 1. Cod. Th. de Episcop. judicio (16. ult.), et apud Gregor. IX. lib. 35. cap. 15. Sulpitius Severus lib. 2. Histor. Sacr. : *Etenim Iterari judicium necesse erat.* Lampridius in Severo : *Pontificibus tantum detulit, et quindecimviris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum a se finitas, Iterari et aliter distingui pateretur.* Capitula Caroli M. l. 6. c. 64 : *Ut judicato in aliqua causa Episcopo, liceat Iterare judicium, et si necesse fuerit, libere Episcopum adire Romanum.* Adde Addit. 4. cap. 28. 29. et Gloss. Pithœi ad Capitul. Caroli M.

ITERIS, pro *Itineris,* dixisse veteres, testantur Sosipater, Charisius et Nonius : quo ἀρχαϊσμῷ usum etiam Symmachum lib. 6. Epist. 28. observavit Juretus. Flodoardus lib. 14. carm. 18 :

Aut mercede carens Iteris solatur abire.

Infra :

..... Solatia cœpti
Fert Iteris gelidas superare volentibus Alpes.

Utitur et Carm. 18. eod. lib. et alibi non semel. [Adde Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. cap. 26. sæc. 2. SS. Benedict. pag. 928.]

¶ **ITERUM.** Vide mox in *Itrium.*

¶ **ITHYRCA,** Species armorum ad captandas aves. Angelus Rumplerus lib. 3. Hist. Monasterii Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 468 : *Utimur nunc ad capiendas aves Ithyrcis, sagittis, imo et bombardis.*

¶ **ITINER,** pro *Iter,* ut veteres apud Nonium, sic dixerunt recentiores non semel.

¶ **ITINERANTES.** Vide *Foresta* sub finem, et *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius.*

¶ **ITINERARCHÆ** *dicuntur itineris custodes,* in veteri Glossario juris utriusque.

¶ **ITINERARE,** Iter facere, in Legibus Rotharis edit. Boherii, apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 44. not. 54. in Legibus Pipini apud Eccardum in Addit. ad Legem Salicam pag. 195. in Annal. Genuens. apud eumd. Murator. tom. 6. col. 438. et 553. in Concilio Dertusano ann. 1429. cap. 1. Salvianus de Gubernat. lib. 1. ubi de Israelitis in deserto : *Adde inlatos Itinerantium castris alitum greges.* Apuleius dixit *Itinerari* eadem notione.

ITINERARIUM, Itinerum et metationum militarium designatio : quomodo *Route* nostri dicunt. S. Ambrosius Serm. 5. in Psal. 118 : *Miles, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluptaria captat compendia, ne recedat signis : sed Itinerarium ab Imperatore accipit, et custodit illud, præscripto incedit ordine, rectaque via conficit iter, ut inveniat commeatuum sibi parata subsidia. Si alio ambulaverit itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non invenit, etc.* Adde Lampridium in Alexandro Severo. Interdum

Itinerarium, dicitur Mappa geographica, in qua describuntur perinde ac depinguntur metationes militares, loca et oppida provinciarum præcipua, cum intervallis ac distantiis, quam Duci necessariam esse ait Vegetius lib. 3. cap. 6 : *Primum Itineraria omnium regionum, in quibus bellum geritur, plenissime debet habere perscripta, ita ut locorum intervalla, non solum passuum numero, sed etiam viarum qualitates perdiscat, compendia, diverticula, montes, flumina ad fidem descripta consideret : usque eo ut solertiores duces Itineraria provinciarum, in quibus necessitas geritur, non tantum adnotata, sed etiam picta habuisse firmentur, etc.* Ejusmodi fuit Mappa orbis terrarum ab Agrippa confecta, de qua Plinius lib. 3. cap. 2. 3. 4. etc. Ejusmodi est etiam Tabula itineraria, quam ex Bibliotheca Peutingeriana edidit Marcus Velserus. Ejusmodi denique fuit Itinerarium, quod falso *Antonini* nomen præfert, et in mappam relatum, et anno Theodosii decimo quinto exaratum, ut in Descriptione urbis CP. docuimus. Vide *Mappa mundi.*

Itinerarium, Orationes, vel preces, quæ ab iis, qui se itineri alicui committunt, recitari solent, quæque a Cantico Zachariæ vulgo incipiunt. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. cap. 2 : *In discessu recitabit... cum Clericis et familiaribus Itinerarium.* Vide Haeftenum lib. 11. Disquis. monast. part. 4. disquis. 4.

¶ Itinerarium Sonare, Lituo vel tuba profectionis militaris signum indicere. Ammianus lib. 24 : *Extracta quiete nocturna Itinerarium sonare lituos jubet.*

ITINERARIUS, Qui peregrinationes plurimas instituit, *Voiageur.* Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 3 : *Homo erat Itinerarius, lateque terrarum et urbium gnarus.*

¶ Itinerariæ Tabulæ, Quæ loco altaris erant Sacerdotibus iter facientibus, apud Mabillonium Liturg. Gallic. pag. 73. Vide *Altare viaticum* et *portatile*.

* Itinerarius Lapis, Qui altaris loco erat sacerdotibus iter facientibus. *Benedictio lapidis Itinerarii*, in Pontif. Mogunt. MS. fol. 87. Vide in *Itinerarius*.

Itinerarii Termini. Incertus Agrimensor : *Sunt termini, quibus fides non est adhibenda : isti dicuntur Itinerarii.* Id est, qui facile moventur.

¶ **ITINERATOR**, ut *Itinerarius*, Viator, in Miraculis S. Eadmundi Angl. Reg. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 833.

¶ **ITIRARE**, pro *Iterare*, Iter facere. *Itirando ad curiam Romanam*, in Charta ann. 1261. tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 614. col. 2. sub finem.

* **ITISCUNGACHÆ**, Excubiæ, vigiliæ. Lit. patent. Alfons. reg. Castel. ann. 1256. ex Tabul. Massil. : *Item cum tempore progenitorum vestrorum et vestro, post pacem prædictam consueverunt in civitate vicecomitali Massiliæ fieri nocturnæ Itiscungachæ per triginta homines, singulis noctibus per civitatem Massiliæ incedentes, ne ibi maleficia patrentur, et per illos plura commissa reperiebantur ; quæ excubiæ ingenio quorumdam, etc.*

✱ **ITITO**, [Frequentat. ab. *ito. Nævius* apud *Calpurn. Pison.* MS. referente *Merula ad fragm. Ennii p.* 417. Cæsum funera agitant, exsequias *Ititant*, Temulentiamque tollunt festam.]

* **ITREX**, icis, *El ferro.* Glossar. Lat. Ital. MS.

ITRIUM, ἴτριον, *Tractum*, in Gl. Gr. Lat. MS. Editum, ἴτριον, *Iterum, Iteratum.* Græcis ἴτριον, est genus placentæ pertenuis.

ITUS, Iter, via, occurrit apud Eulogium Cordubensem lib. 1. Memorial. Sanctor. : *Itui vestro nullus adversari quibit.*

* **IVAGIONES**, *Villani*, homines servilis conditionis. Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 455 : *Descensus super barones, nobiles, milites, ipsorumque populum, kmetones seu Ivagiones non faciemus contra ipsorum voluntatem.* Vide infra *Kmethones.*

¶ **JUARIA.** Vide *Juveria.*

* 1. **JUBA**, Ambo, pulpitum, vulgo *Jubé.* Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. collecta fol. 71. vº. : *Duo cerei super angelos cupreos in ascensu Jubæ constitutos.*

* 2. **JUBA**, *Galea*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **JUBARE**, *Delectare*, in eod. Glossar. Nostris *Faire ju*, Adjuvare, auxilium ferre. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Se nous n'avons ki no Ju fache,
Ja ne verrons Diu en la fache,

¶ **JUBENTABILIS.** Vide *Joventalis.*

¶ **JUBERE**, Dignari, velle, Gall. *Daigner, vouloir bien.* Atticus Episc. CP. in Epistola ad Aurelium Carthag. et alios Afros, apud Labbeum tom. 2. Concil. col. 1145 : *Petens, ut pro me plurimum vestra sancta Congregatio orare Jubeat.* Græc. ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὔξασθαι καταξιῶσαι. Petrus Abb. apud eum Labbeum tom. 4. col. 1644. Bonifacium Carthag. rogat, ut oblatum supplicem libellum *suscipere et Chartis Ecclesiæ sociare.* Et col. 1646 : *Ut suggestionem suam intente advertere Jubeat.* Bonifacius ipse in sua ad Liberatum et alios Epistola ibid. col. 1645. Dominum deprecatur, *ut votis et precibus concedere Jubeat, etc.* Eadem notione Lector in Officiis divinis a Præside chori postulans benedictionem ait : *Jube domne benedicere.*

JUBERI, Coloni, Hispanis. Charta Sancii Ramirezii Reg. Aragon. apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. cap. 20 : *Nisi tantum, quod ponant in eorum hæreditatibus Juberos, qui illas terras laborent, et quod eis eorum fructum reddant.* Infra : *Sed in suas hæreditates mittat Juberos, qui laborent illas.*

¶ **JUBERUM**, *Luciferum.* Papias in Amalthea.

¶ **JUBEUS**, Tunicæ species, Gall. *Jupon, Pourpoint*, Hisp. *Jubon.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. clvi : *Pro una tunica armet, quam Rex habuit octo dies post S. Johannem*, xv. *s. Pro* i. *cendallo idem, et pro uno Jubeo, quos habuit* xv. *dies post S. Johannem*, i. *s. Diploides sive Jubons de serico*, in Concilio Tarracon. ann. 1591. inter Hispanica tom. 4. pag. 614. Vide *Gipo* et *Gambaison* in *Gambeso.*

* Alias *Jube.* Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 75 : *Le suppliant trouva un sac où estoit une manche d'une Jube, en laquelle il prist et embla de quarente à cinquante escuz.* Vide infra *Jupa* 1.

JUBILÆUS, inquit Isidorus lib. 5. cap. 37. *interpretatur remissionis munus. Est enim Hebraicus et sermo et numerus, qui septenis annorum hebdomadibus, id est, 49. annis texitur, in quo clangebatur tubis, et ad omnes revertebatur antiqua possessio, debita absolvebantur, confirmabantur libertates.*

Jubilæi deinde nomenclatura donata plenaria peccatorum indulgentia, iis, qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent quolibet centesimo anno, indulta, cujus auctor fuit Bonifacius VIII. PP. Incertus Scriptor, editus a Catello : *Anno* 1300. *Papa Bonifacius concessit plenam indulgentiam peccatorum visitantibus limina Apostolorum Petri et Pauli Romæ, et facientibus ibi quindenam infra annum ipsius : statuitque eamdem in posterum in omni anno centenario, visitantibus sacra limina sic haberi.* Inscriptio ad ædis Cathedralis Senensis fores :

Annus centenus Romæ semper est Jubilæus ;
Crimina laxantur, cui pœnitet ista donantur ;
Hæc decrevit Bonifacius, et roboravit.

Vide Jo. Villaneum lib. 8. cap. 36. De Jubilæo a Bonifacio VIII. instituto tractatum scripsit Jacobus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, editum a Julio Roseo : exstat in Bibliotheca Patrum : de quo etiam consulendus Joannes Rubeus in Vita Bonifacii VIII. lib. 1. cap. 11. Postea Clemens VI. PP. *ad instantiam et supplicationem Romanorum, qui de hac causa ad eum suos nuncios miserant, mutavit magnum Jubilæum de* 50. *in* 50. *annos, quod juxta ordinationem Bonifacii PP. Octavi erat de centesimo in centesimum ; voluitque et ordinavit, quod visitantes limina Apostolorum Petri et Pauli illo anno* 50. *quem a cætero voluit esse Jubilæum, habeant plenariam indulgentiam suorum peccatorum, cum modis et conditionibus quæ in dicta ordinatione Bonifacii continentur.* Verba sunt auctoris Vitæ Clementis a Bosqueto editæ, quibus consimilia habet Continuator Nangii : *Anno Domini* 1350. *Domnus Clemens Papa Sextus volens salutem animarum hominum procurare, statuit, ut indulgentiæ plenariæ, quæ erant, et quæ solebant esse in sacra urbe Romæ de centum annis in centum annis, in Circumcisione Domini nostri Jesu Christi reducerentur ad quinquagenos annos, quia vita hominum labitur et decrescit, et malitia superabundat in mundo, proh dolor ! et accrescit. Ideo illo anno* 1350. *fuerunt indulgentiæ plenariæ concessæ per dictum Domnum Apostolicum, omnibus vere pœnitentibus volentibus pergere et visitare loca Apostolorum Petri et Pauli in Romana urbe, aliorumque Sanctorum. Ad quam quidem peregrinationem iverunt per totum annum illum quamplurimi utriusque sexus, nonobstante mortalitate magna, quæ fuerat nuper, et quæ adhuc in aliquibus mundi partibus discurrebat.* [Instrum. ann. 1350. apud Ludewig. tom. 6. pag. 413 : *Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo, Jubileo, in vigilia vigilie Ascensionis D. N. J. C., etc.*] His adjungendi auctor M. Chronici Belgici, Henricus Rebdorffensis et Waddingus ann. 1350. num. 8. Willelmus Thorn ann. 1390. Petrus Matthæus ad Constitut. PP. pag. 133. 137. 704. et alii non pauci. Joannes Villaneus lib. 12. cap. 10. id statutum a Clemente tradit mense Januario ann. 1342. et die Natalitio Christi ann. 1350. incipiendum. Matthæus vero Villaneus lib. 1. cap. 29. id in ann. 1349. rejicit.

Deinde Urbanus VI. PP. Pontificatus sui ann. 11. Christi 1389. tertio Idus April. *instituit, ut omnis Jubilæus per Clementem VI. de centesimo anno ad quinquagesimum reductus, deinde in futurum de tricesimo tertio anno in tricesimum tertium annum semper institueretur, et ut annus Nativitatis Domini proxime venturus videlicet* 1390. *esset Jubilæus : quo eum commovit tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, quod totum postquam natus est de Virgine (per cujus mortem thesaurus Ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum omnes emanant, cumulatus) triginta trium annorum curriculo completum fuit.* Ita Magnum Chronicon Belgicum.

Bonifacius vero IX. Urbani Successor, Jubilæi gratiam latius diffundens, *Regibus, et aliis dominis, temporalibus et spiritualibus, religiosis etiam Conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus hujusmodi gratiæ largitatem possent consequi, ita tamen ut Confessor, quem aliquis eorum eligeret, nomine Basilicarum et Ecclesiarum, videlicet Petri et Pauli, Joannis Lateranensis et S. Mariæ Majoris aliquas Ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis vicibus tenerentur visitare.* Hæc ex Willelmo Thorn ann. 1390. qui addit eo anno a Bonifacio concessam præfatam indulgentiam Conventui S. Augustini in Anglia : ut Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 86. Coloniensi, Magdeburgensi, et aliis in Germania civitatibus. Atque inde fluxit, qui hodie obtinet, mos Jubilæi indulgentias in regnis et provinciis indicendi.

Demum, ut quæque ætas particeps beneficii istius fieret, Sixtus IV. Jubilæum ad vicesimum quintum annum contraxit, primamque ejusdem egit celebritatem ann. Dom. 1475. Vide eumdem Gobelinum cap. 81. pag. 268. cap. 84. pag. 273.

Jubilæum *annum S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi et Martyris*, Monachos S. Trinitatis solenni ritu celebrasse, auctor est Willelm. Thorn : *Anno Dom.* 1320. *et anno S. Thomæ Martyris tunc Jubilæo, dominus Radulphus Abbas per seniores Eccl. S. Trinitatis effective requisitus, Missam et cætera so-*

lemnia inter ipsos in magno honore celebravit. Eadem solennitas celebrata anno 1370. *populo pro indulgentia quasi infinite congregato.* Unde constat, annum istum Jubilæum S. Thomæ quovis anno quinquagesimo occurrisse, eidemque festivitati indultas a summo Pontifice indulgentias : nam S. Thomas martyrio vitam finivit ann. 1170.

Tradit præterea Spelmannus, Edwardum II. Regem Angliæ sui ipsius annum genethliacum quinquagesimum *Jubilæi* more celebrasse anno 1362. natus quippe in festo S. Briccii Idibus Novembr. ann. 1312. hoc enim anno ritu solenni Curiam suam plenariam tenuit, reos de carceribus eduxit, criminum indulgentiam præterea reis Majestatis concessit, leges regno salutares tribuit, privilegia denique multa indulsit, quæ quidem hausit a Thoma Walsinghamo.

JUBILÆUS, Possessio, seu præscriptio 50. annorum. Canones Hibern. lib. 41. cap. 7 : *Ager inquiratur in scriptione duarum Ecclesiarum ; si in scriptione non inveniatur, requiratur a senioribus et propinquis, quantum temporis fuit cum altera ; et si sub Jubilæo certo mansit, sine vituperatione maneat in æternum.* Lib. 35. cap. 7 : *Quidquid per* 50. *annos remanserit, hoc est, annum Jubilæum, etc.* Cap. 8 : *Observandæ sunt leges Jubilæi, id est anni quinquagesimi, ut non adfirmentur incerta tempore veterato, etc.*

JUBILÆUS, Homo grandævus, centenarius. Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 17 : *Quid ille Jubilæus,* (*ita virum sanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes*) *facere vellet, etc.*

¶ JUBILARIUS, Qui quinquaginta annos in eod. statu perseveravit. Instrum. ann. 1182. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 889 : *Dominus Thomas... hujus insignis Collegii decanus et trium Cathedralium ecclesiarum quinquagenarius Canonicus et Jubilarius* (*ut vocant*) *monumentum hoc... posuit.* Necrologium Fratrum Prædic. in Retza apud Raim. Duellium Miscell. lib. 2. pag. 173 : IV. *Kalend. Novemb. O. R. P. frater Michael de Anaso Prior hujus Conventus et Jubilarius.* Adde Constitutiones Dominicanorum Vincentii Mariæ part. 1. col. 343.

* JUBILÆI celebratio solemnis est, maxime apud Religiosos viros, qui ad quinquagesimum professionis suæ annum perveniunt ; quo ritu celebretur apud Carmelitas, docent eorumdem Constitutiones MSS. part. 5. rubr. 7. quas hic exscribere, cum non sint omnibus obviæ, nostri esse instituti visum est : *Die qua debet facere Jubileum, prædictus frater bono mane celebrabit Missam cum summa devotionis intentione, qua celebrata revertatur ad cellulam suam in oratione persistens, quousque per priorem suum fuerit vocatus. Dicta autem Tertia in conventu, prior habens stolam in collo suo cum omnibus fratribus processionaliter, cruce cum ceroferariis præcedentibus, mediocri voce psalmodiando cantabunt Psalmum* : Ad Dominum cum tribularer, *et sic de aliis Psalmis sequentibus, donec pervenerint ad cellam dicti fratris, et remanentibus fratribus extra cellam processionaliter ordinatis, solus prior cum uno alio fratre principaliori inter omnes fratres qui erunt ibi, intrabit ad dictum fratrem, et per manum illum ducens usque ad conspectum fratrum et ante ostium dictæ cellæ persistens dictus prior, incipiat cantando Ant.* Hic vir despiciens mundum, *quam cantando fratres processionaliter vadant ad capitulum vel refectorium,... et Ant. præcantata psalmodiabunt Psal.* Jubilate Deo omnis terra, *et postea dictam Ant. repetent. Debet autem dictus frater, qui facit Jubileum cereum non accensum portare in manu sua, et ire inter dictum priorem et principaliorem fratrem, sicuti per ipsos duos extrahatur de cella. Deinde intrabunt capitulum, cujus capituli scampna sint cooperta tappetis, et in medio sit scampnum tappeto coopertum, ante quod dictus frater, qui facit Jubileum, debet stare flexis genibus, cum dicto cereo non accenso in manu sua. Prior autem præsidebit, aliis fratribus in locis suis devote astantibus, cum secularibus interesse volentibus. Tunc prior dicat,* Kyrie eleison, etc. *Deinde vocetur frater per priorem ad sedendum juxta seipsum, et postea fiat collatio in Latino vel vulgari. Qua facta surgat frater, qui facit Jubileum, et revertatur ad primum locum ante scampnum, quod est in medio capituli, tenens cereum in manu et flexis genibus sit attentus ad respondendum priori. Tunc prior dicat ei, frater quid petis ? respondeat ipse, Misericordiam Dei et gratias ordinis. Tunc dicat prior, Quoniam in nostro ordine per* 50. *annos bene et honeste, cum omni obedientia, castitate et paupertate et aliis observantiis regularibus sine reprehensione, secundum tuam possibilitatem, domino adjuvante, vixisti, et etiam cum Apostolo bonum certamen certasti, fidem Deo et ordini servasti et cursum tuum quasi usque ad ultimos dies vitæ tuæ laudabiliter consummasti ; ideo nos in hac die, quam tibi diem et annum jubileum statuisti, more antiquorum patrum, libertates nostri ordinis et gratias, sicut olim in Lege promittebantur, volente ac jubente Domino, et dabantur, Levitici xxv. quas petis humiliter et inquiris, tibi, quantum possumus, concedimus et optamus, Deum suppliciter deprecantes, ut ipse Deus et Dominus noster Jhesus Christus desideratam et promissam tibi reddat pro mercede coronam, quam fidelibus suïs redditurus est in illa die justus judex, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, Amen. Hiis completis accedatur cereus, et frater incipiat cantando devotius quod poterit* ℟. Regnum mundi, *quod cantando fratres vadant processionaliter per claustra, taliter quod in fine ipsius responsorii perveniatur ad exteriorem portam ecclesiæ conventus, et tunc intrando ecclesiam cantores incipiant alta voce ymnum,* Te Deum laudamus, *et cantando intrabunt ecclesiam et ibunt ad stallos suos. Prior vero accedat ad medium altaris, et frater qui facit Jubileum prosternat se ante altare super tapetum ad hoc præparatum. Tunc prior cum fratribus dicat,* Kyrie eleison, etc. sequuntur orationes. *Tunc aspergatur aqua benedicta dicens,* In nomine, etc. *Et osculato altari statim incipiatur Missa solemniter, et ponat se frater genibus flexis in gradu diaconi in parte sinistra altaris ibidem manens usque in finem Missæ ; et tunc dimisso cereo prædicto super altare, associatus fratribus redeat ad cellam suam ; et de cetero fruatur gratiis et libertatibus talibus fratribus antiquis dari consuetis... Jubilei validi et potentes ambulare, habeant visitare chorum Horis diurnis et Missas privatas celebrare ad ordinationem prioris ad minus ter in ebdomada, sub pœna privationis libertatum. Item ordinamus quod Jubilei habeant locum super lectores vacantes, nisi merita eorum nimium excederent propter prædicationis famam.*

¶ **JUBILARUS**, Clarus, illustris. Miracula S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Julii pag. 679 : *Vir quidam Sonegias inhabitabat, quem paupertas quidem obscurum, sed dignitas famulatus S. Vincentii Jubilarum reddebat.*

✱ **JUBILATUS**, [Idem ac jubilatio, et jubilum. *Gloss. Philox.*]

¶ **JUBILEUM**, Licentia, ut vocant, Sorbonica, seu biennium quo Baccalaurei tenentur disputationibus theologicis interesse, ut doctoris gradum possint consequi. Charta Joannis Abb. Cisterc. ann. 1456. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 185 : *Quod vero attinet ad Sorbonicam responsionem, volumus ut Bacchalaurei qui in primo Jubileo responderunt de Tentativa, iidem in primo anno ; et qui in secundo Jabileo, iidem in secundo anno de Actu Sorbonico suo ordine respondeant.*

JUBILUS, Ugutioni, *Argutus sonus, unde jubilare, cantare, quadam voce confusa præ gaudio exultare et lætari.* S. Hilarius in Psal. 65 : *Jubilum, pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus.* Calpurnius Eccl. 7 :

Et tua mœrentes expectant Jubila tauri.

[Silius Ital. lib. 14.

Et lætis scopulis audivit Jubila Cyclops.]

Vide S. Petrum Chrysologum Sermone 46.

☞ *Jubilum* militare vocabulum fuisse probat Carolus de Aquino ex hoc Ammiani loco lib. 22 : *Accessere flagitia disciplinæ castrensis, cum miles cantilenas meditaretur pro Jubilo molliores.* Ex quibus merito conficit Vir eruditus Jubilum fuisse genus clamoris vel acclamationis militaris, ut probabilissimum est, ad lætitiam testificandam.

Proprie autem sequioris ætatis Latini Scriptores *Jubilum* appellarunt, quod alii *Neumam ;* productionem cantus in finali litera antiphonæ, seu cujusvis cantus Ecclesiastici. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 14 : *Unde quidam longam neumam cum organis jubilant, quæ Jubilum vocatur.* Cap. 88 : *Gregorius PP. in festivis diebus neumam, quæ Jubilum dicitur, jubilare statuit.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 1 : *Dicent Amen, et finietur sine Jubilo.* Arnoldus Abb. Bonæ-Vallis de Operib. sex dier. : *Nihil tamen triste, nihil lugubre erat : ubi non varietas concinentium dissonantiam efficiebat : sed sive per arctas, sive per amplas faucium fistulas circumflexiones Jubilorum impellerentur, ascensiones et descensiones vocum, convenientibus in unum differentiis, ad unius puncti revertebant harmoniam.* Ratpertus Monachus de Casibus S. Galli cap. 4. et Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balbuli cap. 9 : *Frigdoræ autem et Occidentanæ, quas sic nominabant, Jubilos illis animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Idem Eckeardus cap. 16 : *Eandem disciplinam angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum, et sociis suis docere Ecclesiam in Jubilis sequentiarum agendam. Ideo, ut reor, ut per intuitum angelicarum disciplinarum oriatur hominibus mentis devotio, et dilatato corde mens seipsam transcendat et spiritalior fiat.* Ubi ad marginem hæc notari observat Goldastus : *Jubilus, id est, neuma, quem quidam in organis jubilant, plausum victorum lætantium commendat. Jubilum* pro organis usurpat Rollandinus in Summa Notariæ cap. 6 : *Eundem in sedem Pastorem et Abbatem cordis et Jubilo posuerunt.* Vide *Pneuma.*

¶ **JUBON**, vox Hispanica. Vide *Jubeus*.

°° **JUCATA**, Modus agri, idem qui *Juctus*, apud Mabill. in Museo Ital. pag. 177 : *Apud Mediolanenses sex pedes trabuccum efficiunt, duo trabucci Jucatam, quæ in se multiplicata tabulam constituit, et viginti quatuor tabulæ perticam componunt.* Vide supra *Jornata* 2.

JUCTUS, etc. Modus agri. Notæ Tyronis : *Itiner, jugerum, aripennis, Juctus.* Polyptychus Floriacensis : *Habet ibi de vinea indominicata Juctos, id est, aripennos,* 100. Infra : *De terra arabili indominicata ad modios* 240. *unius sationis, de prato Juctos* 60. *de silva plus minus bunnarios* 100. *etc.* Tabularium S. Maxentii Pictav. : *Et est plus minus de vinea inter duo loca Juctus sex, sive quantumcunque ad ipsum alodem perspicit, etc.* Tabular. S. Cypriani Pictav : *Concesserunt Monachis S. Cypriani, complantum suum, duos Juctos de vinea in terra S. Severini, etc.* Formula Andegav. 4 : *Et ita vendedi ad venerabile fratri illa vineola plus menus Juctus tantus, et residit in terraturium Sancti illius, etc.* Occurrit præterea in Form. 22. et 53. occurrit non semel in Tabul. S. Eparchii Inculism. fol. 49. etc.

JUNCTUS, interdum scribitur, ut in Pancharta nigra S. Martini Turonensis, ann. 892 : *Ad quam adspiciunt aripennes vineæ 4. et quarta una terræ arabilis, et Juncti 4. de prato, cum corte dominica ac vineis, etc.* Et in Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriac. : *In castro Metulo 4. massos de terra arabile, et 6. Junctos de vineis, et 1. parcum, et 2. carrucas, et blatum, qui est in terra.* [Vetus Charta apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 361 : *Est medius Junctus inter terra arabile et marisco, etc.* Alia Willelmi Comitis Pictav. pro Monasterio Ebroicensi : *Dono eis... unum Junctum de vinea, necnon et quatuor Junctos de prato.*] Neque aliud videtur

JUCHUS, in Charta S. Galli apud Vadianum lib. 2. de Monasteriis Germaniæ pag. 83 : *De medio, quod habuit territorio... Juchos 4. ad reconciliationem nobis dedit.* Alia ibidem 62 : *Juchos ad nos recepimus.* Alia apud eumdem pag. 84 : *Et dedit ei 8. Juchos in Durgowen.* [Adde Formulas 47. et 48. apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 588. et 589.]

JOCHUS, in Charta 42. inter Alamannicas Goldasti : *Et pro istas res proservire volo annis singulis, hoc est 30. seglas cervisiæ,... et arare duos Jochos in anno, et recollegere, et intus ducere.* Charta 41 : *Unum Juchum de vinea.* Vide Chartas 8. 16. 17. 19. 25. 26. Atque hæ voces videntur ductæ a *jugo boum*, ut *Junctus* et *Juctus*, idem fuerit quod *Bovata*, id est, tantæ terræ, quantum par boum arare potest.

✱ **JUCULATOR**, [Gallice *Jongleur* : « Si pecunia mutuata fuerit *Juculatori*, creditor contra accipientem et contra fidejussorem non habeat ullam actionem. (A. N. s. 208. n. 88. Libert. S. Antonini Ruthen. circ. 1144.) »]

¶ **JUCUNDA**, ut supra *Jocalia*, Gall. *Joiaux*. [°° Vel potius Fructus saccharo conditi aut pastilli saccharati, Gall. *Confitures, Dragées, Douceurs.* Vide *Dulcia*.] Formula vetus apud Eccardum ad calcem Pactus Legis Salicæ pag. 245 : *In vestram Jucunda et pigmenta ac medicamenta, quæ vobis congrua puto, vestræ dilectioni dirigere curabo.*

JUCUNDARI, pro Oblectari, habent non semel vetus Biblior. Interpres, S. Augustinus lib. 17. de Civit. Dei, Lactantius lib. 4. cap. 6. etc.

✱ **JUCUNDILLA**, [Diminut. jucundæ. *Inscript.* apud *Grut.* 704. 8. Vettia *Jucundilla.*]

✱ **JUCUNDINUS**, [Diminut. jucundi. *Inscript.* apud *Grut.* 1153. 6. C. Abienus *Jucundinus.*]

¶ **JUDÆA**, JUDÆARIA. Vide in *Judæi*.

¶ JUDÆÆ CARNES. Statuta Massil. lib. 2. cap. 33 : *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter carnes hircinas vel caprinas, aut carnes Judæas, vel carnes de moria, nec carnes leprosas, etc.* Carnes porcinas aut suffocatas intelligo, quæ *Judeæ* dictæ fuerint quasi ironice, quod iis vesci Judæis non liceret.

°° Id est, Carnes animalium a Judæis interfectorum, ut manifestum fit ex Stat. Arelat. MSS. art. 42 : *Et idem statuimus in eo qui vendidit Christianis carnes interfectas vel macellatas a Judæis.*

JUDÆI, ideo a Principibus Christianis tolerabantur, quod rei fœnerariæ operam darent, et publicorum vectigalium essent conductores, eoque ipso iis essent utcumque utiles. Rabanus Maurus lib. contra Judæos cap. 42 : *Quod quidam ipsorum qui in nonnulis civitatibus, inlicite constituuntur, soleant in remotioribus locis Christianos pauperes et ignaros pro eodem teloneo acriter constringere, deinde, ut Christum negent, persuadere.* [Horum in Francia domicilium primus omnium Philippus Augustus Edictis confirmavit ; legesque, quibus uterentur, sancivit.] Atque ii ut et eorum bona, olim Baronum fuere, in quorum dominiis habitabant. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 127 : *Les muebles aus Juifs sont au Baron.* Bracton. lib. 5. tract. 4. cap. 6. § 6 : *Judæus vero nihil proprium habere potest, quia quicquid acquirit, non sibi acquirit, sed Regi : quia non vivunt sibi ipsis, sed aliis, et sic aliis acquirunt, et non sibi ipsis.* Curia Generalis Barcinonensis ann. 1283. sub Petro II. Rege Arag. : *Item de Judæis et Saracenis, de quibus extitit petitio, quod deberent esse illorum, in quorum castris seu villis habitarent, seu morarentur, volumus super hoc de cætero observari, quod in loco quolibet eorum est antiquitus observatum, salvis privilegiis et pactis specialibus cuicunque.* Adde Matth. Paris pag. 521. Ita porro Baronum erant, ut iis inconsultis ab illorum dominiis recedere, ut et aliis Baronibus eos recipere non liceret. Statutum S. Ludovici ann. 1230. de Judæis tom. 5. Hist. Franc. pag. 421 : *Nec aliquis in toto regno nostro poterit retinere Judæum alterius dominii, et ubicumque aliquis invenerit Judæum suum, ipsum licite capere poterit, tanquam proprium servum suum, quamcunque moram fecerit Judæus sub alterius dominio, vel in alio regno.* Inter Aresta Pentecost. ann. 1288. in Regesto B. fol. 79 : *Dictum est, quod Judæi in terris Baronum, qui habent altam Justitiam, non possunt remanere contra voluntatem ipsorum Baronum. Dictum etiam fuit, quod Prælati aut eorum Officiales non possunt pœnas pecuniarias Judæis infligere, nec exigere per Ecclesiasticam censuram ; sed solummodo pœnam a Canone statutam, scilicet communionem fidelium sibi substrahere.* Quippe servis accensebantur. Fridericus II. Imp. in Charta ann. 1237. pro Viennensibus apud Lambecium lib. 2. de Bibl. Cæsar. pag. 80 : *Cum imperialis auctoritas a priscis temporibus ad perpetuam Judaïci sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.* [°° Vide Murator. Antiq. Ital. med. ævi tom. 1. col. 895. sqq. tom. 2. col. 883. Haltaus. Glossar. Germ. col. 1042. sqq. voce *Juden*, col. 975. voce *Hund.*]

☞ Verum hæc Judæorum dura conditio in usu esse cœpit sub finem XII. seculi, si fides D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 570. ubi eruditissimum virum D. Cangium haud satis opportune castigat quasi in distinguendis temporibus minus diligentem ; nullibi tamen, mea quidem sententia, accuratior, atque scrupulosior. Judæos quippe et eorum bona olim Baronum in quorum dominiis habitabant fuisse, eo scilicet tempore, nimirum sub S. Ludovico, quo id viguisse certum est, docet et pro suo more probat D. Cangius ; an vero prius aliter res se habuerit, tacet, haud ignarus forte censuram mereri quisquis idem de ætate Philippi Augusti affirmaret aut negaret ; neque enim ita certum est id non obtinuisse sub Philippo Augusto, uti colligere est ex laudati a D. *Brussel* Militis exemplo qui ann. 1214. omnia bona sua atque suos Judæos Trecensi Comitissæ vendidit : nihil quippe magis proprium, quam id quod quis vendere potest.

Eo igitur servitutis nomine ab iis, ut a cæteris obnoxiæ conditionis subditis graves *talliæ*, seu præstationes interdum exigebantur a dominis : quæ quidem ordinariis prædiorum redditibus accensebantur. Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 32 : *Finis Judæorum pro mora eorum in Ducatu per annum.* Ut enim in terris Baronum moram et mansionem faciendi haberent facultatem, quasvis, etiam libertati contrarias, admittebant conditiones. Unde si quando Principum et Baronum exhausti essent fisci, hos ii expulsuros se minabantur, qui mox immensas pecuniarum summas fisco exsolventes, *quasi beneficio restitutionis* in integrum restituebantur, ut verbis utar Radulphi de Diceto ann. 1180. cui adjungendi Gervasius Dorobernensis ann. 1168. Matthæus Paris ann. 1244. 1250. 1252. 1255. pag. 435. 521. 556. 606. Sed in proventibus, qui ex Judæis capiebantur a Dominis feudalibus, is erat, ut *si aliquis a secta Judaica vellet recedere, spiritu illuminatus divino, ac limitibus erroris derelictis, fidei orthodoxæ sacrique baptismatis reciperet sacramenta, bonis, quæ præhabebat nudaretur omnino, et sic suis viduatus rebus, efficeretur et remaneret pauper et inops : unde accidebat, quod tales, qui antea se locupletes cernebant, egeni, et quidam ex eis vitam quasi quærerent mendicantium, et in pristina devia relaberentur ad vomitum, damnabiliter remeando in suarum, proh dolor ! animarum perniciem.* Quam quidem *consuetudinem, sive usum, qui in regno Franciæ et plerisque aliis mundi climatibus diutius inoleverat, seu aliter a priscis dicebatur temporibus hactenus observatus*, abrogavit Carolus VI. Rex Franciæ, Statuto 25. April. ann. 1363. quod descriptum legitur in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Hanc etiam abrogavit Jacobus II. Rex Aragoniæ : *Ita quod si Judæus, vel Judæa, se baptizaverunt, et rederint ad fidem Christianam, quod eo quod ipsi habent renuntiare eorum bonis, quia ipsa habent de usuris et turpi lucro, et ita gravius vel durius ad fidem Catholicam veniunt, quod nos, quantum in nobis et posse nostro et auctoritate nostra regali et in successoribus nostris est, et etiam Curia pro toto generali terræ dimittimus ei ipsam et suis in*

perpetuum. Exstat Statutum aliud ejusdem Regis, quo in omnibus dominiis suis statuit, *quod quicumque Judæus vel Saracenus Spiritus S. gratia fidem voluerit recipere orthodoxam, et baptismi lavacrum salutaris, libere et absque ullius contradictione possit hoc facere, non obstante prædecessorum suorum vel alicujus statuto, vel prohibitione, vel etiam super hac obtenta consuetudine, ita quod propter hoc nihil de bonis suis mobilibus et immobilibus ac se moventibus, quæ prius habebat amittat, imo universa secure ac libere teneat et possideat, etc.*

Prostat itidem in Regesto Parlamenti dicto *Olim*, fol. 130. Statutum Caroli VI. receptam in Francia consuetudinem abrogans, qua Judæi Christianam amplectentis religionem, bona fisco adjudicabantur. Quod longe ante sanxerat Concilium Lateranense sub Innocentio III. ubi hæc habentur: *Qui Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus nullatenus excludantur, etc.*

Cum igitur obnoxiæ conditionis essent, erant etiam in commercio, adeo ut transferri, et concedi possent. Charta Friderici II. Imp. ann. 1210. apud Rochum Pirrum tom. 1. pag. 143: *Concedimus omnes Judæos civitatis nostræ Panormitanæ, tam illos, qui in ipsa civitate morantur, quam et alios, quos de cætero in ipsa civitate contigit habitare, ut de cætero homines vestri sint, et Ecclesiæ Panorm. et vobis et Ecclesiæ subditi in omnibus existentes.* Apud Matth. Paris. ann. 1255. pag. 606. Henricus II. Rex Angliæ *vendidit Judæos per aliquot annos Comiti Ricardo fratri suo, ut, quos Rex excoriaverat, Comes evisceraret.* Adde Ditmarum lib. 3. pag. 27. lib. 6. pag. 64.

° Pignori assignantur a Ludov. Rom. march. Brandeburg. in Ch. ann. 1353. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 545: *Dimisimus et obligamus et libere dimittimus per præsentes discretis viris consulibus civitatis nostræ Moncheberg... omnes et singulos Judæos, fideles cameræ nostræ servos, apud ipsos in dicta civitate manentes et ibidem imposterum venientes, in satisfactionem et recompensam triginta marcarum argenti Bandenburgici.*

Licet porro Judæi Baronum essent proprii, erant tamen quodammodo juris regii, *et sub eorum tutela et defensione*, ita ut *quilibet eorum alicui diviti, se non posset subdere sine Regis licentia*, ut est in Legibus Edwardi Confessoris cap. 29. et apud Guillelmum Carnot. de Vita et Miracul. S. Ludovici. Fridericus II. Imp. apud Petrum de Vineis cap. 12: *Et quod omnes et singuli degentes ubique per terras, nostræ jurisdictioni subjectas, Christianæ legis et Imperii prærogativa, qua dominamur et vivimus, servi sunt nostræ Cameræ speciales.* In Charta ejusdem Friderici II. Imp. pro Ecclesia Arelatensi apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 350. *Judæi* inter regalia, quæ eidem Ecclesiæ concedit, recensentur. Hinc vetus scriptum apud eumdem pag. 374. de Ecclesia Arelatensi: *Judæos omnes proprios servos habebat.* Adde pag. 364. [° Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Kammerknechte*, col. 1059. sqq. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 297.] Guill. Neubrigensis lib. 4. cap. 11: *Fisco competit quicquid Judæi, quos fœneratores constat esse regios, in bonis habere videntur.* Plura de Judæorum obnoxia conditione congessimus in Notis ad Statuta S. Ludovici pag. 184. 185.

☞ Haud feliciori conatu rursus Cangium nostrum in partes hic revocat D. *Brussel*; neque enim absolute scribit D. Cangius Judæos ad Regem pertinuisse, sed eos *quodammodo* fuisse *juris regii*; quod, ut arbitror, non ibit inficias D. *Brussel*, cum ipse pluribus probet eos sub tutela et protectione Regis exstitisse. [° Quod ita certum videtur, ut prædia a Judæis acquisita regi adjudicarentur. Scacar. S. Mich. apud Cadomum ann. 1234: *Accordatum est quod si Motellus Judæus per recordationem assisiæ probaverit, quod miles quidam vendiderit ei terram suam, terra illa regi, loco Judæi, remanebit.*]

° *Judæos* in terris suis habere et recipere, supremi dominii privilegium erat, quod a principe concedebatur. Charta Frider. I. imper. ann. 1156. inter Probat. jur. domus elector. Bavar. ad regn. Hung. et Bohem. pag. 5: *Et potest* (dux Austriæ) *in terris suis omnibus tenere Judæos et usurarios publicos.* Charta Phil. Pulc. ann. 1300. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 45: *Voulons et ottroions qu'il* (Thiebaus de Lohereine sire de Rumillei) *puisse avoir et tenir Lombars et Juis à Nuef-Chastel, si comme il et siu devancier les y ont acoustumé à tenir.*

Judæi judices suos peculiares habebant, suasque Curias, in quibus eorum dirimebantur controversiæ. Scribit Matth. Paris ann. 1224. pag. 433. statuisse Regem Angliæ, *ut unus ad minus Justitiarius Judæorum deputaretur.* Meminit idem Scriptor ann. 1251. Philippi *Luvel* Clerici *custodiæ Judæorum* addicti: et ann. 1252. Militis cujusdam literati Roberti *de Latto*, cui Rex idem commiserat tutelam Judæorum et sigilli sui, quod ad Scacarium pertinebat eorumdem, pag. 573. [Philippus V. Rex Franc. Edicto ann. 1317. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 646. statuit: *Que nuls Juifs ne soient contraints à respondre fors pardevant leurs Baillifs, ou pardevant ceux que li Baillifs y mettront pour eux.* Joannes Francorum Regis filius et Comes Pictav. Robertum de Ultra aquam instituit *Judicem et Gardiatorem* Judæorum, in Litteris ann. 1359. tom. 3. Ordinat. pag. 352. et seq. quam dignitatem Ludovici Stampensi Comiti concessit Rex ipse ann. 1360. ibid. pag. 471. et seq. deinde pag. 474. Judæos *eximit ab omnibus Justiciariis, Judicibus nostris et aliis quibuscumque Commissariis, preterquam*, inquit, *a Nobis deputandis, Nobis vel Gardiano ipsorum vel aliis eisdem per Nos deputandis, de et super causis quibuscumque et casibus ipsos tangentibus cognitionem et decisionem ipsorumque punitionem in casibus de quibus punitio ad Nos spectare debebit, tenore presencium penitus reservantes, etc.*] Ita Balsamon in Nomocanone tradit, Judæos CPolitanos στρατηγὸν τοῦ στενοῦ habuisse pro judice, donec Manuel Comnenus illos ordinariis subjecit.

☞ Suum etiam habuere proprium sigillum, haud dubie quod lege ipsis prohibitum est figuris quibusque vel pictis uti. Stabilimentum Judæorum Philippi Augusti tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 45. *Duo quidem de probioribus viris cujuslibet villæ, custodient sigillum Judæorum, alter videlicet sigillum, et reliquas ruttam.* Leg. f. *et alter rotam.* Quod sigillum ipsis postea abstulit Ludovicus VIII. ann. 1223. ibid. pag. 48: *Judæi de cætero sigilla non habebunt ad sigillandum debita sua.*

° Hoc est, ut rectius dicam, sigillum a rege assignatum, quo signabantur contractus cum Judæis initi. Stabilim. Phil. Aug. hic laudatum sic emenda ex Chartul. Campan. in Cam. Comput. Paris. *Alter videlicet sigillum et alter bullam.*

° Aresto ann. 1374. 3. Febr. in vol. 6. arestor. parlam. Paris. inhibetur Judæis ne quasdam sententias excommunicationis inter se ferant: *Nostra curia inhibet expresse... Judæis omnibus... ne ipsi de cetero in regno nostro Franciæ utantur dictis sententiis seu pronuntiationibus de niduy, samatha et de herem inter eos.* Vide in his vocibus.

Iis præterea cœmeteria extra muros civitatum habere concessum ab Henrico II. Rege Angliæ, scribunt Rogerus Hovedenus et Bromptonus ann. 1177: *Eodem anno Dominus Rex pater dedit licentiam Judæis terræ suæ habendi cœmeterium in unaquaque civitate Angliæ extra muros civitatum,.... prius enim omnes Iudæi mortui Londonias ferebantur sepeliendi.* Ita Judæi CPolitani sepulturas suas ἐς τὴν περαῖαν, habuere, ut auctor est Nicetas in Andronico lib. 1. n. 6.

☞ Præter cœmeteria etiam Synagogas in Francia ipsis concessas constat ex Literis S. Ludovici quibus, Judæis ann. 1249. expulsis licentiam facit revertendi in Franciam, atque synagogas et cœmeteria illis restitui jubet: *Volentes tamen, ut veteres Synagogas cum hiis sane quibus uti non possunt commode Synagogis, reddant Judæis ipsis necnon et cimeteria eorumdem.* Quamquam vero ipsis Synagogæ permitterentur, prohibitum tamen erat ne in iis altis vocibus cantarent; hinc ann. 1288. *emenda* 300. solid. mulctatos reperimus in Computo ejusdem anni apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 603: *De emenda Judæorum, pro eo quod nimis alte cantaverunt* IIIe *lib. Parisienses.* Fuere etiam ipsis possessiones, prædia et aliæ res immobiles, a quibus acquirendis prius prohibiti fuerant. Edictum Ludovici X. Reg. Franc. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 597: *Les deux preudeshommes dessus dit, connoistront par eus, ou par autres des heritages desdits Juis, vendus mains de la moitié de droit pris, et feront droit sus la deception.* Aliud Philippi V. Reg. Franc. ann. 1317. ibid. pag. 646: *Que les maisons qu'ils tiennent ores, ou tendront, leur demeurent en tele maniere qu'ils ne puissent nulles louer à Chrestiens.* Constantior fuit usus quoad feuda nobilia; nusquam enim, quod sciam, ut ea possiderent, ipsis concessum est.

☞ Sed nec quaslibet res in pignus seu *vadium* accipere Judæis licitum fuit. Edictum Philippi Augusti ann. 1218. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 36: *Item nullus Judæus accipiet in vadium ornamentum Ecclesiæ, aut vestimentum sanguinolentum, aut madidum, aut ferrum carrucæ, aut animalia carrucæ, aut bladum non ventilatum.* Aliud Ludovici X. Reg. Franc. ibid. pag. 597: *Item. Il ne porront prester sus vessel, ou aournement d'Eglise, ne sus gage sanglant, ne sus gage moillié freschement, ne les recevoir en quelque maniere que ce soit.*

Judæis, ut qualitate habitus a Christianis distinguerentur, indictum in Concil. Lateran. ann. 1215. cap. 68. Inde cautum postmodum, ut in vestibus rotæ vel circuli signum deferrent. Chronicon Rothomagense ann. 1215: *Romæ generale Concilium a Papa Innocentio cele-*

bratur,... Judæis indixit Signum Circulare in pectoribus bajulare, ut inter ipsos et Christianos discretio, seu divisio vestium haberetur. Statuta Raimundi Comitis Tolosæ et Legati PP. contra Hæreticos, apud Catellum in Hist. Tolos. pag. 352 : *Ad hoc ut Judæi a Christianis possint discerni statuimus, et districte præcipimus, ut in medio pectoris portent Signum Rotæ, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudinis vero unius palmi dimidii de cana.* Idem statuitur in Concilio Albiensi can. 19. Narbon. ann. 1227. can. 3. Biterrensi ann. 1246. can. 39. Albiensi ann. 1254. can. 65. 70. Arelat. ann. 1260. cap. 8. Ravennensi ann. 1331. cap. 23. alio Raven. ann. 1317. cap. 14. et Avenion. ann. 1326. cap. 57. Vide Statuta Synodalia Odonis Episc. Paris. § ult. Charta Alphonsi C. Pictavensis ann. 1269 : *Quoniam volumus, quod Judæi a Christianis discerni valeant et cognosci, vobis mandamus, quatenus imponatis omnibus et singulis Judæis utriusque sexus signa, videlicet unam Rotam de filtro, seu panno croceo in superiori veste consutam ante pectus, et retro ad eorumdem cognitionem : cujus tota latitudo sit in circumferentia* 4. *digitorum ; concavitas autem contineat unam palmam : et si quis Judæus postmodum sine prædicto signo in publico inventus fuerit, inventori vestis superior concedatur. Et nihilominus Judæus, qui sic inventus fuerit sine signo, puniatur usque ad valorem* 10. *lib. Turon.* [Exstat tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 294. Edictum S. Ludovici ann. 1269. totidem conceptum verbis, excepto quod pro *rotam de filtro*, legitur *rotam de feutro*.] Philipp. III. Rex Franc. in Edicto dato die Mercurii ante festum S. Michaelis ann. 1271. parentis statutum decrevit observari, *de signis seu Rotis croceis a Judæis deferendis, per quas possent a Christianis cognosci plenius et discerni.* [Edictum Ludov. X. Reg. Fr. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 596 : *Ils porteront le signel là où il l'avoient accoustumé à porter, et sera large d'un blanc tournois d'argent au plus, et sera d'autre couleur que la robbe, pourtrait de fil, ou de soye grossement, pour être mieus, et plus clerement apparant.*] Exstat in Regesto 8. Memorabilium Cameræ Computor. Paris. fol. 54. Edictum aliud Joannis Regis dat. Remis 21. Octob. ann. 1363. quo idem statuitur, hisce vernaculis : *Une grand Rouelle bien notable de la grandeur du grand seel du Roy pactie de rouge et de blanc, et telle, que l'en puisse appercevoir ou vestement dessus, soit mantel ou autre habit en tel lieu, qu'ils ne la puissent musser, etc.* Adde Sammarthanos in Gallia Christ. in Episcopis Avenionensib. num. 59. Statuta Massiliensia MSS. lib. 5 : *Statuimus quod omnes Judæi a* 7. *annis supra portent vel deferant Calotam croceam, vel, si noluerint, portent in pectore unam Rotam latam et magnam ad modum palmæ hominis, ita quod eam nullatenus cooperiant, et similiter omnes Judææ maritatæ, undecumque sint, portent otales,* (autelles, seu telles, i. *tales*) *et si quis contra fecerit, solvat perinde pro qualibet vice pro pœna quinque sol. vel plus ad libitum Rectoris.* [Pro *otales* legendum *orales*, ut in Editis lib. 5. cap. 14. Vide *Orale*.] [** Vide Haltaus. Glossar. German. col. 1053. vocibus *Juden-hut* et *Juden-kleidung*.]

☞ His addam ex quodam veteri libro locum, quem Pitto refert in Annal. Ecclesiæ Aq. p. 122 : *Judæi Aquis commorantes cujuscumque conditionis, divites vel pauperes, nobiles, pauci vel plures, ab hodierno die et deinceps annuatim in die Paschæ, persolvent domino Petro* (IV. Archiep. Aq. in nova Gall. Christ. prætermisso) *et post eum successoribus suis duas libras optimi piperis pro censu an.* 1143. *et pro Rotulo, cymeterio et lampade.* Similem profert locum idem Annalista pag. 160. ex Charta Rostagni Archiep. ann. 1283 : *Judæi de Aquis pro oratorio cum Rotulo et lampade et cymeterio in festo S. Paschæ persolvant libras duas piperis subtilis. Judæi de Istro libras duas piperis grossi in festo S. Luciæ, etc.* His in locis *Rotulus* non est *Rota crocea*, quanta quanta sit vocum affinitas, sed volumen quoddam, puta vel vetus Testamentum, vel Libellus precum, quo in Synagogis suis utebantur Judæi. Præter ipsam verborum prolatorum seriem, id satis indicat census pro *rotulo* solutus. Nusquam enim Judæi censum solvissent pro *rota crocea*, quæ totam gentem dedecorabat.

In Anglia non rotam, sed pannum ad instar tabulæ detulisse, auctor est Matthæus Westmonaster. ann. 1275 : *In quo* (Parlamento Westmonaster.) *statuta multa ad utilitatem regni fuerunt publicata, inter quæ Judæis fuit interdicta effrænata licentia usurandi. Et, ut possent a Christianis discerni, præcepit Rex, quod ad instar Tabularum ad unius palmæ longitudinem, signa ferrent in exterioribus indumentis.* Id ipsum Statutum ante fuerat, ut colligitur ex Additam. ad Matth. Paris pag. 132. [Vide Præceptum Edwardi Regis Angl. ann. 1277. apud Rymer. tom. 2. pag. 73.]

In Decretis Venetis pag. 68. Judæi tenentur deferre *signum telæ zallæ* (seu croceæ) *in medio pectoris.* Unde emendare licet Concilium Arelatense ann. 1234. can. 16 : *Deferant extra domos in superiori veste in pectore Signum cellæ.* Legendum enim videtur *telæ zellæ*. Synodus Exoniensis ann. 1287. can. 49 : *Præcipimus, ut Judæi utriusque sexus super vestes exteriores duas Tabulas habeant alterius coloris ad pectus consutas, quarum latitudo digitorum duorum, et longitudo quatuor sit ad minus, ut sic per diversitatem habitus a Catholicis discernantur.* Vide Concil. Langesiense ann. 1279. can. 9. Avenionense ann. 1279. can. 6. Lugdunense ann. 1299. etc. In Concilio Viennensi Austriæ ann. 1267. can. 15. *Pileum cornutum* deferre jubentur.

* Ab hac lege tamen interdum nonnulli eorum eximebantur. Charta Phil. Pulc. ann. 1292. ex Cod. reg. 4184. fol. 58. r°. : *Cum Maneserius de Choriaco Judæus... ex parte nostra fuerit deputatus, una cum quibusdam aliis Judæis ad procurandum intus venire talliam Judæorum nostrorum, mandamus vobis quatenus dictum Maneserium et ejus infantes per districtus vestros absque exactione pedagii vel coustumæ, et sine signo rotæ transire libere permittatis.* Alia ejusd. reg. ibid. fol. 61. v°. : *Concessimus etiam dicto Bonoamico Judæo quamdiu vixerit, quod signum rotæ, quod communiter portant nostri Judæi, non deferat, quodque Jacob ejusdem Boni-amici filius dictum signum rotæ non teneatur deferre, quamdiu nostræ placuerit voluntati.* Lit. Caroli V. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 498 : *Qui sera trouvé sens enseigne, il paiera vint solz d'amende à nous pour chascune fois ; exceptez tant seulement Manessier de Vezou, sa femme et ses enfans, et Johannen son gendre, maistre Mathatias et sa mere et Abraham son filz.* Sed et ejusmodi signum, in locis tantum ubi domicilium certum habebant, deferre tenebantur, ex iisd. Lit. ibid. : *Sens ce que il* (les Juifs) *soient tenus de porter ladicte enseigne, se il ne leur plaist, jusques à tems que il seront retournez ou lieu de leur domicile tant seulement.* Quo signo apud Polonos distinguebantur Judæi, docent Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 367 : *Statuimus... ut omnes et singuli ubique in regno nostro Judæi signa, hoc est, bireta aut capellos, seu aliud capitis tegmentum coloris glauci, alias Zolte, ubilibet locorum deferant, viatoribus exceptis : per viam enim et itinera licebit illis signa hujusmodi deponere aut occultare.*

* Quæ venum exponebantur, Judæis tangere, nisi ea emerent, prohibitum erat. Stat. Avenion. cap. 137. ex Cod. reg. 4659 : *Statuimus quod Judæi vel meretrices non audeant tangere manu panem vel fructus qui exponuntur venales ; quod si fecerint, tunc emere illud quod tetigerint teneantur.* Minus severe cum iis actum est apud Polonos, ut discimus ex Statuto ann. 1264. inter Leg. Polon. a Prilusio collectas pag. 363 : *Statuimus etiam ut Judæi vendant omnia libere et emant, panem tangant similiter ut Christiani.*

* *Judæos* sputis conspurcabat populus, ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 239 : *Icellui mareschal leur va dire.... plusseurs injurieuses paroles en crachant au visage dudit Jehan la Barbe, lequel meu de chaleur considérant son oultrage et que il n'estoit pas Juif, à qui on deust cracher au visage, etc.*

* Obtinuit Tolosæ usus Judæis omnino odiosus, de quo in Vita S. Theodardi tom. 1. Maii pag. 142. col. 2 : *Denique eo tempore Judæi prædictæ civitatis adierunt Carlomannum Francorum regem,... et questi sunt injuriam sibi fieri ab episcopo jam dictæ civitatis, et ab omni clero illius et populo, in colaphizando pariter et cædendo ter in anno unum ex advocatis eorum.* Et pag. 143. col. 2 : *Judæus in die natalis Domini et passionis ejus et in die assumptionis S. Mariæ colaphizaretur ante fores illius ecclesiæ, ubi ejusdem episcopus civitatis juberet uno dumtaxat ictu virtuosi hominis.* Quod factum vix in dubium revocari potest, quanquam fabulosa sit illius origo. [** Constitut. Childebert. 1. ann. 554 : *Judæis a cœna Domini usque in primum pascha per plateas aut forum quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur.* Quod denuo sanxit Rudolf. I. Imperat. in Curia Ratisponensi ann. 1281. apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 426.]

* Nec minus Judæis molesta erat et damnosa consuetudo, quæ Biterris in usu fuit usque ad annum 1159. quo a vicecomite Trencavello, ipsis immensas pecuniarum summas exsolventibus, sublata est. A vigilia scilicet Dominicæ Palmarum per quindecim continuos dies Biterrensis populus, episcopo ad id eum commovente, lapidibus Judæos eorumque domos obruere religioni ducebat. Vide Vaisset. tom. 2. Hist. Occit. et Miscel. Hist. et Lit. P. *des Mollets* tom. 11. part. 2. pag. 362. Æquiori animo Agobardus ita scribit lib. de Insol. Judæor. pag. 62. tom. 1. edit. Baluz. : *Hæc passi sumus a fautoribus Judæorum, non ob aliud, nisi quia prædicavimus Christianis, ut mancipia eis Christiana non venderent, ut ipsos Judæos Christianos vendere ad Hispanias non permitterent, nec mercenarios domesticos habere, ne feminæ Christianæ cum eis sabbatizarent,*

et ne diebus Dominicis operarentur, ne diebus Quadragesimæ cum eis pranderent, et mercenarii eorum iisdem diebus carnes manducarent, etc.

☞ Quæ quidem eam potissimum ob causam statuta fuere, ne ullam Christiani cum Judæis societatem inirent; hinc etiam varia prodierunt interdicta, v. g. Ne Judæis mancipia traderentur Christiana, lib. 6. Capitul. cap. 119. et 423. Ne Judæi Christianam regerent familiam, ejusd. libri cap. 122. Ne Christiani emphyteosis vel conductionis titulo res Judæorum haberent, neve suas illis accommodarent, in Addit. 3. Capitular. cap. 90. Ne opera Judæorum uterentur ad medicinam vel chirurgiam, in Conciliis Avenion. ann. 1326. et 1337. ac tandem, ne nutrices Christianæ pueros Judæorum lactarent, in Statutis Ecclesiæ Biterr. ann. 1368. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 656. et Ecclesiæ Nemaus. ibid. col. 1064. quibus præponendus Innocentius III. PP. in Epist. ann. 1212. ad Episcopos Senon. et Paris. ubi causam explicat cur id potissimum nutricibus prohibeatur. Stabilimentum Philippi Augusti tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 41 : *Sed bene volunt quod nutrices Judæorum excommunicentur.* Unde emendandus D. *Brussel* qui Tract. de Usu feud. tom. 1. pag. 583. hic legit, *meretrices*, pro *nutrices*, non errore typographico, reddit enim Gallice : *qui se prostituoient aux Juifs.* Nec melius apud Acherium tom. 6. Spicileg. pag. 493. legitur *Mittentes* pro *Nutrices.*

☞ Ita vero a Judæis abhorrebant non modo Ecclesiastici viri, sed et judices laici ut Christianum, qui rem cum Judæa habuerat, igni continuo damnarent, cujus judicii ridiculam hanc rationem reddit Johannes Gallus Quæst. 387 : *Quia habere rem cum Judæa a Christiano est rem habere cum cane.*

* JUDÆORUM JUDICIUM, Quo Christianis quodlibet cum Judæis commercium interdicitur. Bulla Innoc. PP. IV. in Chartul. Compend. fol. 35. v°. col. 1 : *Quidam vestrum* (episcopos alloquitur) *et vestrorum officiales cum in eos* (monachos) *non possitis excommunicationis et interdicti proferre sententias, eo quod super hoc.... Apostolicæ sedis privilegiis sint muniti, et* (in) *eos, qui .... alias eis communicant, sententias proferunt memoratas, et sic Apostolicorum privilegiorum non vim et potestatem, sed sola verba servantes, dicti monasterii .... monachos excommunicant, dum alios eis communicare non sinunt ; ex quo etiam illud evenit inconveniens, ut ipsi monachi, quantum ad hoc, judicentur judicio Judæorum, et qui eis communicant in prædictis, majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerant incursuri.*

* JUDÆORUM SACRAMENTA. Charta Rodul. dom. *de Gaucourt* gubernat. Dalph. ann. 1445 : *Davidi Levi* (Judæo) *medico. . . concedimus facultatem arte medicinæ utendi et ipsam practicandi libere et impugne per judicaturas et terras baroniarum Vapincesii comitatus,... præstito per dictum Davidem juramento, videlicet, per Sema, Israel, Adonai, Elloemi, Adonai et Eal, etc.* Codex reg. sign. 4671. fol. 49. r° : *Forma sacramenti fiendi per Judæos contra Christianos, dum ipsi Judæi tenent rotulum in collo Juras per quinque libros Legis et per nomen sanctum et gloriosum Heye Asset Heye Hue Heye : et per nomen honorificatum Hiya, Ylya, Yhia ; et per nomen magnum et fortem tam admirabile, quod erat scriptum super frontem Aaron. Dic, Juro.* Quod sacramentum super Legis rotulum in magnis duntaxat causis præstabant, ex Statutis ann. 1505. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 313 : *Statuimus quod nullus Judæus juret super rotale ipsorum, nisi sit pro magnis causis, quæ se extendunt usque ad quinquaginta marcas argenti.* Quo ritu autem jurabant, docetur ibidem pag. 337 : *Judæus debet converti contra solem seorsum, et stare nudipes super unam sedem, indutus pallio aut chlamide, et pileum judaicum debet in capite habere ; et si lapsus fuerit ter, totidem amittit fertones ; si quarto, manet reus in causa.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. col. 1052. voce *Judeneid.*]

☞ Singularis admodum et observatu dignissima est juramenti formula, quam refert Petrus Gassendus in Notitia Eccles. Diniensis pag. 152. ad quam Elziarius de Villa-nova Judæos esse adstrictos statuit circa ann. 1337 : *Item statuimus quod si Judæus causam habet cum Christiano, vel e contra Christianum, vel etiam testimonium ferat contra Christianum, teneatur jurare sub hac forma : Juras tu per Deum Patrem Adonai? Respondet, juro. Juras tu per Deum Patrem omnipotentem Sabbaoth?* ℟. *juro. Juras tu per Deum Elohi?* ℟. *juro. Juras tu per Deum qui Moysi apparuit in rubo?* ℟. *juro. Juras tu per decem nomina Dei?* ℟. *juro. Juras tu per totam istam Legem quam Deus docuit Moysem famulum suum?* ℟. *juro. Si tu culpabilis es de hac re, et Dei nomina et Legem ejus perjuras; mittat Deus super te turbam, et febrem quotidianam, tertiam et quartanam : et mittat Deus super te et oculos tuos angustiam animæ tuæ?* ℟. *Judæus, Amen. Lucrum tuum comedant inimici tui; et mittat Dominus super te iram suam, et deficias ante inimicos tuos : habeant super te inimici tui potestatem et fugias nemine te sequente.* ℟. *Amen. Si perjuras Dei sacramenta frangat Deus vires tuas et potentiam tuam ; et ponat Deus devastationem in domum tuam; et mittat Deus super te bestias feroces, et ponat Deus super te inimicos tuos.* ℟. *Amen. Adducat Deus super te gladium vindicare vindictam, et adducat pestilentiam super te, et tollat a te omnem substantiam panis, et comedas et non satieris.* ℟. *Amen. Item, si perjuras de hoc sacramento, comedas carnem filiorum tuorum, et destruat Deus cadaver tuum et super corpora infantium tuorum adducat mortalitatem pessimam.* ℟. *Amen. Donet Deus domum tuam in deserto, et destruat Deus sanctuarium tuum, et deleat te de terra, et inimici habitent in domo tua, et stuprent tuam uxorem, et dispergat te Deus super terram, et nemo respiciat te.* ℟. *Amen. Sectetur te gladius mortalitatis, et mittat Deus molestiam et timorem in corde tuo, ut fugias ad motum foliorum arborum ac si gladius insequeretur.* ℟. *Amen. Sis dispersus inter gentes, et moriaris in terra inimicorum tuorum, et sic te absorbeat terra, sicut absorbuit Datam et Abiron, et etiam deglutiat.* ℟. *Amen. Et si tu de hoc sacramento perjures, declinet Deus cor tuum iniquum et pessimum et veniant super caput tuum omnia peccata tua et parentum tuorum, et omnes maledictiones quæ in volumine Legis Moysi et Prophetarum scriptæ sunt.* ℟. *Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat.*

* 1. JUDAICA, Census annuus a Judæis persolutus. Charta ann. 1230. ex Bibl. reg.: *Petebat siquidem episcopus* (Biterrensis)... *Judaicas, ut pote sibi censuales.* In Privil. Alex. PP. III. ann. 1178. pro eccl. Biter. ex ead. Bibl.: *Consuetum et annuum Judæorum censum.*

JUDÆA, JUDÆARIA, JUDERIA, JUDAICÆ, JUDAISMUS, Mansio Judæorum in oppidis : *Les quartiers des Juifs, Juirie,* apud Villhard. n. 83.

¶ JUTARIA, Massil. *Juterie.* Litteræ ann. 1320. ex Schedis D. *Le Fournier : Nullus Judeus extra Jutariam communem cum aliis Judeis audeat inter Christianos alicubi habitare. Careria Jutariæ,* in Charta ann. 1428. ex iisdem Schedis.

¶ JUZATARIA, in Notis obituum et fundationum ad marginem veteris Martyrologii Eccl. Aquensis : *Hospicio sito in Juzataria.*

JUDÆA. Gloss. Lat. Gall.: *Judæa, Jurie.* M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 6. ch. 15 : *Qui denarii accipientur Parisiis in furno, qui est in Judæa.* [Occurrit hac notione in Statutis Avenion. ann. 1570. rubrica 34. art. 1.] Chron. Bertr. Guesclini :

Vous avez les Juifs, puis qu'avoir les volez,
En la Juifverie on les a cheminez.

JUDÆARIA. Charta Philippi Aug. ann. 1216. in ejus Regesto f. 167 : *Halam sitam apud Parisios in Judæaria, ubi venditur bladum, etc.*

JUDERIA. Vetus Statutum pro Regno Navarræ, factum a Jo. *Paste* Decano Carnotensi, et Hugone *de Viri* Milite, reformatoribus dicti Regni : *Item ordinatum est, quod fiat Juderia in platea, assignata Judæis, secundum quod est incœpta, et sint domus censuales, etc. Item fiat ibidem carniceria pro Judæis. Item fiat Alcazaria, ubi Judæi vendent mercimonias suas, etc. Item ordinatum fuit, quod Judæi vadant ad antiquas Juderias ad morandum, exceptis illis, qui populant Juderiam Navarreriæ. Alii vero qui antiquis Juderiis commode morari non poterunt, quod habeant loca separata de Christianis, et assignentur eis per dictos, etc.*

* Nostris *Juierie.* Charta ann. 1302. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 109 : *Nos Thomassino custodi utensilium nostri argenti. . . duas domos, sitas apud Pontisaram in buto Juderiæ, . . . concedimus.* Alia ann. 1308. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 302. v°. col. 2 : *Et la tierce meson assise en la Juierie de Meleun. Juerie* vero, ipsa Judæorum natio, in Vita J. C. MS.:

Mais que li fist la Juerie ?
Or oiés la grant dyablie.

Juisel, Judæus junior, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1.

Uns Juis ot un Juisel
Plus entendant et moult plus bel
De tous les autres Juitiaus.

Infra : *Juitel.*

JUDARIA, ut *Juderia*, in Chronico Petri IV. Regis Aragoniæ lib. 4. cap. 8.

2. JUDAICA. Romualdus in Chron. MS. ann. 1125 : *Judaicam pro magna parte adjunxit.* Charta ann. 1163. apud Ughellum tom. 7. pag. 568 : *De Monasterio... quod constructum est intus hanc civitatem prope Judaicam istius civitatis.*

* JUDECA, Regio Judæorum in oppidis. Charta ann. 1090. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 900 : *Qui percurrit ad Portam usque ad Judecam, etc.*

JUDAISMUS, Eadem notione. Guillelmus Rishanger. ann. 1263. pag. 668 : *Wigorniam cepit et intravit, et Judaismum evertit.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 22 : *Duæ cartæ Alienoræ reginæ*

de 13. *tenementis in Judaismo Cantuar.* [Chron. Trivetti tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 620: *Cum cepissent civitatem Lincolniensem et spoliassent Judaismum, etc.* Charta ann. 1252. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 158: *Symon Balbas* IV. *den. et ob. de domo sua in Judaismo.*] Occurrit præterea apud Prynneum in Libertat. Angl. tom. 2. pag. 769. *Jueriæ*, pag. 1057.

Interdum *Judaismus* videtur usurpari pro Judæorum mensa nummularia, seu usuraria. Idem Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 839: *Cujus tempore empta fuit grangia de Koreby, et domus obligata in magnis debitis in Judaismo.* Tom. 2. pag. 10: *Hoc nullo modo alicui domui religionis, nec in Judaismo pignori obligare præsumant.* Et pag. 665: *Sex marcas sterlingorum ad acquietandam terram prædictam de Judaismo, in quo fuit impignerata.*

¶ Judaismus, 'Ιουδαισμός, Religio, ritus Judæorum, lib. 2. Machab. cap. 8. v. 1. cap. 14. v. 38. Galat. cap. 1. vv. 13. et 14. apud Tertullianum lib. 1. adv. Marcion. cap. 20. lib. 4. cap. 11. et alios passim.

Judæidiare, pro 'Ιουδαΐζειν, apud Commodianum Instructione 37.

¶ Judaizare, Religionem et ritus Judæorum sectari, Galat. 2. 14. et apud Scriptores ecclesiasticos non semel.

¶ Judaizare, Fidem fallere. Ottoboni Scribæ Annales Genuens. lib. 3. ad ann. 1195. apud Murator. tom. 6. col. 371: *Promisso itaque fœdere et pacis juramento per quosdam piratas cives eorum, qui multos Januenses antea ceperant et exspoliaverant, Judaizantes fecerunt podium Bonifacii reædificari et oppidum in eo construi.*

¶ **JUDAICA**, Judaismus, Judaria, etc. Vide in *Judæi*.

JUDEX, Consul. Hieronymus in Chr.: *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, et gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: quum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, etc.* Ubi Eusebius: οἱ πρῴην γὰρ βασιλεῖς κατὰ τοὺς ὑπάτους τετίμηντο. At Jornandes Judices hoc loco non *Consules*, sed *Proceres* interpretatur, ubi de eodem Diocletiano lib. de Regnorum successione: *Diademataque in capite ante eum omnes cum chlamyde tantum purpurea, ut a privatis discernerentur, habebant, et ut Judices cæteri salutabantur.* De qua vocis notione mox agimus. [** Vide Savin. Hist. Jur. Rom. med. temp. tom. 1. § 137.

Judices, interdum iidem, qui *Comites*, ut in v. *Comes* docuimus. [** Vide Murator. Antiq. Ital. t. 1. col. 402.] Interdum etiam, fuere *Judices* diversi a Comitibus, quibus suberant, et in judiciis assidebant. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 15. § 2: *Comes vero secum habeat Judicem, qui ibi constitutus est judicare, et librum Legis, ut semper rectum judicium judicet.* Hincmarus de Ordine Palatii cap. 10: *Tales etiam Comites et sub se Judices constituere debet, qui avaritiam oderint, et justitiam diligant.* Eginhardus Epist. 33: *Dilectis in Christo fratribus et amicis N. Comiti, N. Judici, gloriosis Missis domini Imperatoris, salutem.* Adde Legem Wisigoth. lib. 5. tit. 4. § 19. Legem Bajw. tit. 2. cap. 15. Legem Longob. lib. 2. tit. 52. § 5. tit. 53. § 24. [** Carol. M. 51. Lothar. I. 94.] Chronicon Farfense pag. 652. Aimoin. lib. 4. cap. 56. Joannem VIII. PP. Epist. cap. 47. etc.

¶ Judex, Idem qui Dux, in Translatione S. Faustæ Virg. et Mart. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 73. ubi Arnaldus Dux Gasconiæ semel *Judex* appellatur.

Judices, Magnates, Proceres, Comites, vel Senatores. Gloss. Lat. Gr.: *Judex*, ἄρχων, κριτής. Ammianus lib. 17: *Optimates et Judices varii ex populis præsidentes.* Alia ex eodem Ammiano suggerit Lindenbrogius ad lib. 27. pag. 173. Jornandes de Regnor. succession. in Justiniano, de Stoza tyranno: *Aliisque Judicibus peremptis, in Ducem Salomonem sæviebat.* Infra: *Fugat exercitum, Judices partim donis, partim blanditiis sibi consociat.* Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 754: *Alaor per Hispaniam lacertos Judicum mittit, atque debellando et pacificando pœne per* 3. *annos Galliam Narbonensem petit.* Idem æra 772: *Judicesque ejus prærepti cupiditate ita blandiendo in eam* (Hispaniam) *irrogant maculam, ut non solum ex eo tempore declinando extat ut mortua, verum etiam, etc.* Anastasius Bibl. in Severino PP.: *Post triduum autem introivit Mauricius cum Judicibus, qui inventi sunt cum ipso in consilio, etc.* In Theodoro: *Omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauritio sacramento constrinxerant.* In Adeodato: *Et multi ex Judicibus* (Mezzetii tyranni) *perducti sunt Constantinopolim.* In Constantino: *Ut ubi denominatus contingeret Pontifex, omnes Judices ita eum honorifice susciperent, quasi ipsum præsentialiter Imperatorem viderent.* In Hadriano PP. pag. 107: *Direxit in ejus* (Caroli Mag.) *occursum universos Judices, ad fere* 30. *millia ab hac Romana urbe, in locum, qui dicitur Nonas, ubi eum cum bandora susceperunt.* Quo loco, suavis omnino Platina, qui spatium occursus, ad Judicum numerum detorsit. Idem pag. 105: *Direxit eidem Longobardorum Regi, ut solummodo tres obsides Longobardorum Judicum filios illi tradidisset, pro restituendis civitatibus.* Pag. 107: *Omnes Episcopi, Abbates et Judices, et universi Franci, qui cum eo advenerant, etc.* Mox: *Cum Judicibus Romanorum et Francorum, etc... ipse Francorum Rex cum suis Judicibus, etc.* Ita rursum ibi, et pag. 108. Veteres Litaniæ apud Goldastum tom. 2. Rerum Alamannicarum: *Omnibus Judicibus, vel cuncto exercitui Francorum et Alamannorum vita et victoria.* Vetus Interpres Concilii Calchedonensis Act. 1. et alibi, ἄρχοντας, *Judices* semper vertit, ut et Interpres Concilii VII. Oecumenici. Adde Johannem VIII. Papam in Epistolis 205. 247. Ex quibus omnino patet, alios esse a Jurisconsultis et Legum Doctoribus, uti apud Anastasium hanc vocem interpretatur Laurentius Pignorius ad Mussati Historiam. Vide Paul. Orosium lib. 7. cap. 40. [Diurnum Rom. cap. 2. tit. 5. 6.] Leon. Ost. lib. 1. cap. 14. Thwroczium in Petro Rege Hungar. cap. 35. Ughellum tom. 4. pag. 638. etc. Videtur autem id nominis inditum proceribus, quod essent *vassi dominici*, ac Barones, eoque nomine judiciis publicis interessent cum *Missis* dominicis, atque adeo Regibus ac Imperatoribus, si ii Placitis ipsis præessent, *justitiasque facerent*; quod ex quodam judicato ab Ughello descripto tom. 1. Italiæ sacræ pag. 851. et aliis potest colligi.

Judices, Doctores, qui olim *Doctores legis* dicti, et in judiciis Comitibus assidebant. Marsilius de Menandrino in defensore pacis, part. 2. cap. 2: *Adhuc autem dicitur hoc nomen, Judex, secundum aliam significationem, de habente scientiam Juris politici seu civilis: qui etiam appellatione consueta Advocatus nuncupari solet, licet in pluribus Provinciarum, et maxime Italicarum, Judex vocetur.* Burchardus Notarius de Excidio Mediolanensi, et ex eo Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1237: *Jussit igitur Imperator omnes Consules et Exconsulares, Majores et Milites, Legistas et Judices in obsidatu teneri.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 11: *Mittimus magistrum R. de Varano Judicem et Magistrum B. de Hybernia, Fideles nostros, civilis scientiæ Professores, etc.* Vide cap. 17. extr. de Electionib. in Sexto. [et Brencman. lib. 1. Hist. Pandect. cap. 9. pag. 56.]

Judices interdum appellati Notarii, ut ex aliquot Chartis colligitur apud Ughell. tom. 1. pag. 394.

Judices, in Legibus Henrici I. cap. 6. duodecimviros qui in disquirendo reatum, de facto apud Anglos judicant, accipit Spelmannus.

* Judex, Idem videtur qui Fisci procurator. Libert. Montisol. ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 499. art. 1: *In primis itaque, quod bajulus dicti castri et Judex, antequam eorum officium exerceant, in prima assizia publica quam tenebunt, jurent locum ad honorem et utilitatem domini nostri regis, et libertates dicti loci semper observare.* Vide *Judex fiscalis*.

Primicerius Judicum, Romæ dictus primus Judicum, qui de controversiis et litibus Populi Romani cognoscebat. Nam in urbe multi erant Judices. Ita Panvinius. Memoratur is a Bennone in Hist. Gregorii VII. PP. pag. 40.

* Judex Annalis, Cujus annuum est officium. Charta ann. 1343. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 138. col. 2: *Nos Nicolaus Raynaldi Bonefeminæ villæ castri Pedismontis litteratus annalis Judex, etc.*

* Judices Capellæ. Stat. colleg. Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 212. v°: *De electione Judicum capellæ. Quidnam causæ nos impellat ad statuendum et providendum super electione Judicum capellæ, sicque vocandorum nostræ insederit voluntati, declaravimus equidem et hanc dubitationem enodare curabimus. Est igitur eligendi causa nobis adinventa, ut quisque ex collegiatis officium illud exerceat electus, et ne excusationem prætendat habere, nisi quam haberet si in rectorem eligeretur, et quisque sibi onus assumat injunctum, sicut et commodum. Sic vocari volumus, quia capellæ et rerum sacrarum curam gerent. Eligentur itaque duo non graduati singulis annis; et erit officium illorum pulsare campanellam ad Missas et ad Vesperas diebus quibus dicentur, accendent candelas, parabunt vestimenta, vinum, aquam et hostias, etiam thuribulum quando thurificandum seu incensandum erit altare. Juvabunt sacerdotem ad dicendum Missam, et alia servitia facient, quæ necessaria erunt cultui divino. Custodient jocalia, quæ in capella stabunt et paramenta, cum uno aut duobus ex quatuor presbyteris.*

Judex Cinctus, [a Principe delegatus, cingulo donatus.] Vide *Cinctus*.

Judex Civitatis, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 21. § 13. [** Liutpr. 16. (3, 2.) V. Savin. Hist. Jur. Rom. t. 1. § 121.]

¶ Judices pro Curia, Qui a Dominis feudalibus constituuntur, ut de controversiis, quæ inter ipsos et vassallos oriuntur, judicent.

¶ Judex Dativus, Delegatus. Gall. *Commissaire*. Judicium inter Abbatem

Farfensem et Presbyteros S. Eustachii ann. 997. apud D. *Le Blanc* in Dissert. Hist. pag. 89: *Ipsa hora residebat in judicio dominus Leo Archidiaconus sacri Imperii palatii, ex parte D. Imperatoris, una cum Johanne urbis Romæ Præfecto et judicibus Romanis, Gregorio I. Deffensore, Leone, Arcario, Atrocio, Petro, Paulo, Dativis Judicibus, ex parte D. Papæ.* Non semel occurrit ibi. Vide *Dativus Judex.*

* JUDICES DOMNORUM, interdum nude, sæpius cum addito, *Domnorum regum* vel *imperatorum*, appellati ii, qui a rege vel imperatore judices delegabantur. Placit. ann. 941. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 500. post Comitem palatii subscribunt *Walpertus Judex domnorum regum. Johannes Judex domnorum regum, etc.* Chartam ann. 970. apud eumd. in Antiq. Estens. pag. 148. subscribunt Judices quinque cum hac nota: *Judex domnorum imperatorum.* Aliam ann. 1013. ibid. pag. 89. subscribit *Baruzo Judex domnorum.* [** Vide *Judices Publici*, et Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 137. not. m.]

JUDICES ECCLESIASTICI, in Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. [** 16.] lib. 6. cap. 330. [** 436.] Vide *Curia Christianitatis*, in *Curia* 2.

JUDEX FISCALIS, *quem Comitem vocant*, in Lege Ripuar. tit. 53. § 1. *Judex fiscalis* nude tit. 32. § 3. tit. 51. § 1. id est, qui jurisdictionem suam exercet in *fiscis* et proprietatibus Regis. Opponuntur vero *Judices fiscales*, Optimatibus, Majoribus domus, Domesticis, Grafionibus, Cancellariis, in judicio residentibus, tit. 88. et 89. tanquam ii fuerint *Judices* majoris dignitatis, respectu *Judicum fiscalium*, qui pedaneorum locum tenuerint. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 126. et infra *Judices Publici*.]

¶ JUDICES FORANEI. Literæ Philippi Pulcri Fr. Regis ann. 1290. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 319: *Item, quod Judices Foranei, qui vocantur Vicecomites scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.* Vide *Vicecomes.*

JUDEX FORI, qui nostris *Judex nundinarum*, apud Adrevaldum de Miracul. S. Benedicti cap. 35.

JUDEX GLADII *spiritualis et claustri*, in Actis Capitular. Capituli Lugdun. ann. 1345. fol. 107.

* Duorum Judicum Ecclesiæ Lugdunensis officia hic designantur: prioris nempe, qui gladio spiritali, hoc est, censuris ecclesiasticis delinquentes coercet; alterius, qui et Judex comitatus Lugdunensis nuncupatur, jurisdictionem sæcularem in subditos exercet.

¶ JUDEX HOSPITII Dalphinalis, ab Humberto II. Dalphino institutus ann. 1340. Hujus jura et prærogativæ recensentur in Ordinatione pro Hospitio Dalphinali tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 398.

JUDICES INFERIORIS GRADUS, in leg. 12. Cod. Th. de Appellat. (11, 30.) qui

JUDICES MEDIOCRES dicuntur Aniano ad leg. 8. Cod. Th. de Jurisdict. et ubi quis, etc. (2, 1.) [** Vide Savinium ibid. § 126.]

* JUDEX DE LEGE *et de Usu*, Legum peritus et in *Usaticis* versatus. Stat. Pistor. ann. 1107. ubi de sacram. potest. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 560: *Et habebo duos Judices, unum de Lege, et alterum de Usu, et duos advocatos pro causis ventilandis.*

JUDEX LOCI, apud Gregor. Turon. lib. 5. cap. 49.

JUDICES MAJORES appellabantur in Comitatu Provinciæ Judices supremi, antequam erectum esset Aquense Parlamentum, quorum alii Primarum, alii secundarum appellationum interdum Judices dicebantur. Horum seriem qualemcumque ex magni Peirescii schedis, in Provincialium gratiam, hic exhibemus.

☞ Minus accurata est Cangiana Judicum Majorum Provincialium definitio; non enim plures eodem tempore fuerunt Judices majores, sed unus tantum, qui licet inferior Senescallo, supremam tamen exercebat jurisdictionem. Hic erat ordo Judicum in Provincia. Regnantibus Berengariis primum locum tenebat *Bajulus*, qui *Senescallus* dictus est imperantibus Andegavensibus; secundum *Judex Major*, tertium *Judex secundarum appellationum*: quartum denique *Judex primarum appellationum.* Ad hunc Judicem provocabatur a sententia judicis loci peculiaris, et a Judice primarum appellationum ad Judicem secundarum, ac tandem a Judice secundarum appellationum ad Majorem Judicem. Postmodum, ne, ut probabile est, tot essent jurisdictionis gradus, Judicis Majoris dignitati adjunctum est munus Judicis secundarum appellationum. Hæc fere post Pittonem Hist. Aq. lib. 5. pag. 519.

* *Judex Major*, vulgo *Juge mage* vel *majeur*, apud Provinciales aliosve, ubi dignitas hujus nominis obtinuit, idem qui *Senescalli* vicarius, seu, ut loquuntur, *Locumtenens generalis*; unde minus bene *Judex supremus* dicitur supra. Horum nihilominus seriem emendare et augere liceat.

GUILLELMUS RAIMUNDI DE AREIS, major Judex Provinciæ ann. 1245.

¶ JOHANNES DE BONAVENA, Judex Provinciæ generalis in Sententia lata VIII. Idus Jun. ann. 1249. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.* Haud scio an hic Judex non sit distinguendus a *Johanne de Bonamena*, qui memoratur in Capitulis pacis, inter Carolum I. Andegav. et Massillienses ann. 1257. et in aliis duabus Chartis ann. 1258. et 1259. ut nos benevole monuit Præses *de Mazaugues*; sed si unus et idem sit Johannes Judex major ab anno 1249. ad 1259. nullus superest locus, *Bertrando de Rochavard*, qui mox subjicitur. Aliud negotium facessit *Spararus de Baro*, quem Cangius refert ad ann. 1257. verum ut *Spararus de Baro* corrupte omnino scriptum videtur, ita mendum inesse suspicor in annotatione ann. 1257. et 1280.

BERTRANDUS DE ROCHAVARD, Juris civilis Professor, Judex major Provinciæ et Forcalquerii ann. 1254.

* *Bertrandus de Roquevaire* male dicitur *de Rochavard.* Judex Major, in Sacram. fidelit. a Massiliensibus præstito regi Carolo II. ann. 1288. apud Ruff. in Hist. Massil. lib. 5. cap. 4. pag. 153.

SPARARUS DE BARO, Juris civilis Professor, major Judex Provinc. et Forcalq. 1257. 1280.

FULCO HARDUINUS, [melius *Aldoinus*, ut apud Pittonem Annal. Eccl. Aquensis pag. 158.] Judex major in Provinc. 1271.

ISNARDUS DE BONAMENA, Judex major Caroli Comitis 1277. 1279.

¶ PETRUS RIDIMUNDI Miles, major Judex Prov. et Forcalq. in Charta ann. 1299. 23. Junii ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*

RICARDUS MASAIN de Salerno, major et primarum [f. secundarum] appellationum Judex in Comitatib. Provinciæ et Forcalq. 1311.

JOANNES CABASSOLA Miles, Judex major et Protosenescallus Provinciæ 1316. [Idem dicitur *Juris civilis Professor, Comitatuum Provinciæ et Forcalquerii Major et primarum appellationum Judex* ann. 1314. ex schedis D. *de Remerville;* sed pro *primarum* puto legendum esse *secundarum.*]

BERNARDUS DE CHININO, Cremonensis, Judex major primarum appellationum, 1321.

JOHANNES DE LANDO, primarum appellationum Judex 1322. [Non ergo Judex major aut secundarum appellatus, nisi forte postmodum.]

BONIFACIUS DE FARA, Judex major secundarum appellationum, ejusd. Dom. Regis magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis, ante ann. 1322.

¶ PETRUS SERMUNDUS, Judex major Comitatuum Provinciæ et Forcalquerii ann. 1330. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 519.

FRANCISCUS BARBA, Juris civilis Professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, et majorum et secundarum appellationum Judex Comitatus Provinciæ 1346. 10. Febr.

¶ JOHANNES DE VICEDOMINIS, Judex Major. ann. 1354. in nova Gall. Christ. tom. 1. pag. 467.

* JOHANNES PETRUS DE SALERNO miles, major et secundarum appellationum Judex comitatuum Provinciæ et Forcalquerii, in Charta ann. 1361. 24. Jan.

¶ LUDOVICUS MARCHISARIUS *de Salerno* Miles, Juris civilis professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, Major et secundarum appellationum Judex, in Mandamento pro venditione Castri de Masalguis Galterio de Ulmeto 6. Nov. 1371.

¶ JOHANNES SIMEONIS, Judex major, ann. 1374. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 183.

PETRUS RAINAUD, in Comitatibus Provinciæ et Forcalquerii, primarum appellationum et nullitatum Judex 1377.

Magister LEONARDUS DE AFFLICTO *de Scalis*, Juris civilis Professor, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis, major et secundarum appellationum Judex in dictis Comitat. 17. Dec. 1381.

GALTERUS ULMERO [melius apud Pittonem pag. 228. *Gualterius de Ulmeto.*] Miles, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis 5. Jan. 1381.

PETRUS RAINAUDI, in Comitatibus Provinciæ et Forcalq. primarum appellationum et nullitatum Judex 1382. 1385.

☞ Hunc expunxissem, ut minime distinguendum a superiori Petro *Rainaud*, nisi constans propositum fuisset nihil eorum delendi, quæ scripsisset D. Cangius. Ceterum neque *Petrum Renaud* neque *Petrum Renaudi* recensendos puto inter Judices Majores, cum uterque (si ita de uno eodemque Magistratu loqui liceat) Judex tantummodo dicatur primarum appellationum, nullaque sit inter hunc Judicem et Judicem majorem necessitudo, ut ex superius dictis liquet. Adde Gualterium *de Ulmeto* Judicem Majorem fuisse ann. 1381.

RAIMUNDUS BERNARDUS FLAMENGI, [26. Aug. ann. 1385. apud *Ruffy* Histor. Massil. tom. 1. pag. 228. et 10. Decemb. eodem an. in secunda Conventione urbis Arelat. pag. 50. v.] Judex secundarum appellatus 1386. et in literis Mariæ Reginæ 9. Dec. 1388. Miles, Legum Professor, magnæ et Regiæ Curiæ Magister Rationalis, major et secundarum appellationum dictorum Comitatuum Judex,

Collateralis, Consiliarius Regius et Fidelis. [* Etiam ann. 1399. ex Charta ejusd. ann. inter schedas Pr. *de Mazaugues.*]

Joannes de Cogoli Miles, dominus de Pennis S. Juliani, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1. Jun. 1409.

☞ Dubito an hic *Jo. de Cogoli* reipsa fuerit Judex major. ann. 1409. Dubium facit Privilegium Massiliensibus hoc ipso anno 6. Julii abs Rege Ludovico, Comite Provinciæ, inter Schedas Peirescianas, quod *datum* dicitur *Tholoni per virum nobilem et egregium Pontium Caissi licentiatum, majoris nostræ Curiæ Magistrum Rationalem, Judicem primarum appellationum et nullitatum, ac Locumtenentem mandato nostro, officio nunc vacante Majoris Judicis Comitatuum nostrorum Prov. et Forcalq. Consiliarium et Fidelem nostrum.* Hinc patet nullum fuisse Judicem majorem mense Julio; si anno integro, expungendus est *Jo. de Cogoli.* Deinde ex eo quod *Jo. de Cogoli* fuerit *Magister rationalis* non continuo sequitur eum etiam fuisse *Judicem majorem.* Hæ dignitates erant distinctæ, licet aliquando in unum coalescerent magistratum, uti videre potes apud Pittonem Hist. Aq. pag. 520.

Joannes de Gencardie, Legum Doctor, magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis 1413.

Ludovicus Guirain, Legum Doctor, Consiliar. Judex major in Provincia 1419.

Vitalis de Cabanis, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis, ac primarum appellationum et nullitatum Comitatuum Provinciæ et Forcalq. Judex, [non Major.] 1427.

* Dominus de Podio-Ricardo, major et secundarum appellationum et nullitatum Provinciæ et Forcalquerii Judex, in Charta ann. 1452. 15. Jan. ex sched. Pr. *de Mazaugues.*

Jordanus Briccii Miles, Juris utriusque Professor eximius, Dom. Velaucii et Castrinovirubei. Magister Rationalis, majorque secundarum appellationum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius 1. Febr. 1438. [et jam 25. Febr. ann. 1428. ut Patet ex Præcepto Caroli Fratris Reg. Lud. Com. Prov. inter Schedas Præs. *de Mazaugues.*]

Hieronymus de Mirabellis de Neapoli, utriusque Juris Professor, Curiæque Cameræ summariæ Regni Siciliæ Præsidens major, et secundarum appellationum et nullitatum Judex Comitatuum Provinciæ et Forcalq. Consiliarius et Fidelis Regis 12. Octobr. 1440. [et 26. Octob. ann. 1443. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*]

Jacobus Guillelmi, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis ann. 1448.

¶ Johannes Bartholomæus, Judex Major, in Charta vernacula ann. 1471. 19. Aug. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ.

¶ Vivaudus Bonifacii Majorum et secundarum appellationum Judex, ann. 1473. 1477. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues* et 1480. apud Pittonem pag. 241.

* Ludovicus de Fourbin, filius Palamedis, Judex major ann. 1481. apud Bouch. Hist. Prov. tom. 2. pag. 490.

Accursus Mainerii, Judex major 1488.

¶ Stephanus de Puget Dominus *de Tourtour*, apud Louvettum in Addit. ad Historiam turbarum Provinciæ part. 1. pag. 184. et apud Abb. Robertum Nobiliar. Prov. tom. 2. pag. 522.

¶ Nicolaus Emenjaudus Regiensis Condominus, qui post Stephanum *de Puget*, cujus filiam Baptissinam sibi matrimonio copulaverat, fuit ultimus Judex major, apud Louvettum part. 1. pag. 61. et Abb. Robertum tom. 2. pag. 3.

☞ Perseveravit Judex major in Provincia, etiam instituto Aquensi Parlamento, quod contingit ann. 1501. sed qui supremus erat Judex, tum evasit inferior subditusque novo Senatui, donec tandem omnino sublatus est ann. 1515. [* Officium sublatum est non anno 1515. sed 1535.]

☞ Fuerunt et alii Judices majores in plerisque civitatibus, ut Massiliæ, Tolosæ, Nemausi. Radulfus Major Judex Massiliensis memoratur in Compromisso ann. 1243. inter Johannem III. Archiep. Arelat. et Raymundum Comitem Tolosanum, ex Schedis Peirescianis. Sed nullibi frequentiores fuere quam in Delphinatu. Octo numerantur in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 11. et 12. qui jus dicebant in variis territoriis Dalphino subditis. Notanda omnino formula ab iis Judicibus adhiberi solita, cum sententiam pronuntiabant in judiciis : hanc exscribimus ex Hist. Dalphin. loco citato: *Nos sedentes pro tribunali more majorum nostrorum, in præsentia præsentium et absentia absentium, quorum Dei præsentia replentur, non declinantes plus ad dexteram quam ad sinistram ; sed eo libramine sacrosanctis Dei Evangeliis coram nostro conspectu appositis, ut de vultu Dei nostrum rectum procedat judicium, et oculi nostri in iis et omnibus videant æquitatem, signo venerabilis sanctæ Crucis nos munientes, dicentes :* In nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen. *Habitaque matura deliberatione coram peritis et liberis, absolutos absolvendo ; condemnatos condemnando.* Quæ formula diu perseveravit in Consilio Dalphinali, ut ibidem narratur.

* Sed et iis addere placet aliorum locorum Judices majores, qui mihi occurrerunt ; quod haud ingratum fore opinor.

* Magister Philippus Bonne *institutus Judex major villæ, civitatis et senescalliæ Tholosanensis, virtute litterarum regiarum datarum* 17. *Oct.* 1392. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 276. r°.

* Bertrandus Ravand Judex major senescalliæ Bellicadri et Nemausi ann. 1229. apud Menard. tom. 1. Hist. Nem. pag. 299.

* Rostagnus Pererii Judex major Carcassonæ, in Charta ann. 1317. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 200. r°.

* Petrus Isarnus *Judex major et locumtenens Arnaudi de Hispania senescalli Carcassonæ et Biterris,* in Charta ann. 1374. ex Tabul. Monast. Montisol.

* Bernardus Guais Judex major Petragoricensis senescalliæ 24. Mart. ann. 1321. in Reg. A. 2. ejusd. Cam. Comput. fol. 38. r°.

* Hugo de la Porte Judex major Aquarum mortuarum et de Lunello, ibidem.

* Bartholomæus de Clusello major Judex Ruthenensis, in Lit. ann. 1315. ex Reg. B. ejusd. Cam. Comput. fol. 199. v°.

* Ludovicus Balbeti *Judex major judicaturæ Agennensis per litteras datas* 13. *Oct.* 1357. in Memor. C. ejusd. Cam. fol. 179. v°.

Judex Medius, apud Aragonenses primum dictus, qui postmodum *Justitia major,* et *Justitia Aragonum* appellatus est, qui, ut ait Blanca, sic potestatem in Rege collocarunt, ut in *Judice medio* temperatio inesset : quibus ex rebus conflatur et efficitur moderatus et concors et Reip. status. Ab illo *Judice medio,* subdit idem Scriptor, Magistratus *Justitiæ Aragonum* dimanavit, adeo ut idem ipse sit intermedius Judex a Suprarbiensibus olim constitutus, qui postea *Justitia major:* quandoque etiam, quod ab ipso rege crearetur, *Justitia Domini Regis* vocari consuevit, quandoque autem *Justitia in Cæsaraugusta,* quod in ea urbe judicium exerceret : ac *Justitia Aragonum* tandem, ipsius regni nomen assumens, appellatus est. Molinus in Repertorio : Aragonenses *elegerunt unum ex seipsis in Justitiam Aragoniæ, qui esset Judex inter Regem et subditos suos super omnibus iis, quæ Rex faceret, vel peteret contra eos, vel e contra, etc.* Vetus Epitaphium in Monasterio S. Joannis Pinnatensis in Aragonia apud Martinezium lib. 1. Hist. ejusdem Cœnobii cap. 16 : *Benedictus et Marcellus Heremitæ Cæsaraugustani, viri honesti et continentes, adhuc magis ampliaverunt præsentem Ecclesiam, et duo altaria construxerunt, dedicaveruntque S. Petro et Stephano, quorum consilio Judex medius inter Regem Enecum Arestam et regnicolas Aragoniæ, Justitia vocatus, efficitur, et etiam sepulti.* Vitalis Canelis Oscensis Episcopus : *Regis est erga Judices et Justitias ordinare, et, quando sibi placuerit, revocare, et eos perpetuo ponere, vel ad tempus. Inter quos Judices Justitia semper est certus principalis in Aragonia constitutus : qui ex quo semel a domino Rege fuit constitutus, in Regis Curia commoretur, subministrandis sibi ab ipsa Curia alimentis. Ibique in præsentia domini Regis, vel de ejus imperio, sine eo, causas examinet et auscultet. Et quotiescunque interloquutoria vel diffinitiva sit sententia proferenda, dominus Rex et Barones, hoc est, Episcopi et Duces Militum, qui Rici homines appellantur, qui in Curia fuerint tunc præsentes, super illa deliberent in communi. Et quod dominus Rex et major pars Baronum, vel si dominus Rex noluerit interesse consilio, major pars Baronum, in Justitiæ os posuerit proferendum, ipse Justitia id pronuntiet sententialiter et declaret, nullam pœnam ex pronuntiatione hujusmodi metuendo. Nam non ipse, sed ipsi, quibus in hac parte eum oportet necessario obedire, ipsius sententiæ sunt latores.* Longe plura de hocce magistratu et ejus auctoritate ac jurisdictione congessit Michael *del Molino* in Repert. et Hieronymus Blanca in Commentario Rerum Aragon. pag. 716. 747. et 787. ubi seriem eorum, qui hac dignitate insigniti fuere usque ad sua tempora, exaravit. Consulendus præterea in Foris Aragon. lib. 1. titulus *de officio Justitiæ Aragonum.*

* Judex Militum, Sub hoc titulo Huno Walterus ultimo loco subscribit Chartam Alardi episc. Camerac. ann. 1176. ex Tabul. ejusd. ecclesiæ.

* Judex Operarum, Qui operibus publicis invigilat. Charta ann. 1385 in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 100 : *Odart d'Ateinville Juge des euvres de Tholose, etc.*

Judex Ordinarius, *hoc est, Infeudatus,* in Speculo Saxon. lib. 1. art. 71. [** Germ. *die rechte gogreve.*]

Judices Palatini, Qui cum Comite Palatii judicabant, in judicato, quod habetur in lib. 1. Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 690. et in Charta Ludovici Regis Italiæ ann. 900. apud Ughellum tom. 5. pag. 1576.

¶ Judex Palatii, apud Massilienses dicebatur Primus assessor Rectoris in Palatio sedentis pro tribunali, ut habetur in Statutis ejusdem Civitatis, lib. 1.

cap. 3. ubi fuse munus hujus Judicis describitur.

JUDICES PRIVATI. Dagobertus in Charta pro Monast. S. Dionysii : *Et ut ab omnibus Optimatibus nostris, et Judicibus publicis ac privatis, melius ac certius credatur.* [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. tempor. § 126. tom. 1.]

JUDEX PROVINCIALIS, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 66. § 2. [** Germ. *des landes richter.*]

* JUDEX PROVINCIALIS, In provinciam a rege deputatus, in Charta Ottachari reg. Bohem. ann. 1262. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 108. col. 2.

JUDICES PROVINCIARUM : id est, Rectores, in legibus 2. 3. 7. Cod. Th. de Operib. publ. (15, 1.)

JUDICES PUBLICI, regii, a Rege constituti, in Lege Longob. lib. 3. tit. 21. § 30. [** Lothar. I. 74.) : *Ut nullus Judex publicus sive ministri publici, etc.* Ita in Chartis Chlotarii apud Roverium in Reomao pag. 30. 72. Carlomanni apud Beslium in Regib. Aquit. pag. 41. Dagoberti apud Flodoardum lib. 2. cap. 9. et Doubletum pag. 660. Childerici apud Camusatum, et aliis passim ejus ævi, formula habetur ejusmodi : *Ut nullus Judex publicus in ipsas terras audeat ingredi, etc.* quæ ferme semper effertur, cum de Ecclesiarum immunitatibus agitur, quæ a jurisdictione sæculari eximuntur. Unde recte censuit Bignonius, his locis *Judices publicos* opponi *Ecclesiasticis*, ex Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. [** 16.] : *Ut omnes justitias faciant, tam Publici, quam Ecclesiastici.* Et ex lib. 6. c. 106. [** 107.] : *Ut Episcopus Judices Publicos commoneat.* Denique ex lib. 5. cap. 237. [** 390.] ubi *Episcopus apud Judices Publicos accusari* prohibetur : quod desumptum est ex Aniano ad leg. 12. Cod. Th. de Episc. et Cleric. (16, 2.) Videntur autem *Publici* nuncupari, quod, ut est in Lege Aleman. tit. 41. § 1. a Principe *per conventionem populi* constituerentur. Vide *Publicus.* [** et Savin. eodem § 126. sqq.]

* Iidem qui supra *Judices domnorum regum* vel *imperatorum* inscribuntur, ad quos judicia et sententias pronuntiare haud dubie pertinebat, ut patet ex locis citatis, ubi *placito* una cum comite præsident et judicant. Neque aliter quam Bignonio visum est, cui assentiunt Cangius et Muratorius tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 501. intelligendum opinor Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 16 : *De justitiis faciendis*, maxime si integrum exhibeatur : *Ut omnes justitias faciant, tam publici quam ecclesiastici. Et si aliquis homo ad palatium venerit pro causa sua, et antea suo episcopo suisque ministris quæ ecclesiastica sunt, et quæ secularia suo comiti non innotuerit in mallo ante Rachinburgios, aut si causa sua ante comitem in mallo fuit et ante Rachinburgios, et hoc sustinere noluerit quod ipsi legitime judicaverint, si pro istis causis ad palatium venerit, vapuletur. Et si major persona est, legem exinde faciat.* Et quidem eo loci agitur de re judicata aut ab episcopo cum suis ministris, aut a comite cum suis adsessoribus ; judicis ergo, non actoris publici, uterque partes agebat. Non ibo tamen inficias quin vox *Judex* interdum pro eo, qui litem judicat, non accipienda sit; atque adeo nonnunquam ea designari apud Scriptores nostros, quorum tamen nullus adhuc mihi occurrit, actorem publicum seu ministrum regium, qui rei publicæ bonum curat, nostris vulgo *Partie publique ;* sicque cum D. *Bouquet* tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 92. et 135. lubens sentiam.

JUDEX REDEMPTUS, pecunia corruptus, in Edicto Theodorici cap. 2.

JUDEX REIPUBLICÆ, Exarchus dicitur apud Anastasium Bibl. in Deusdedit PP.

* JUDICES SERVI, Iidem qui *Servi vicarii*, Qui vices domini agunt in villis ejusque nomine aliis jus dicunt. Vide in *Servus*. Chartul. Belliloc. : *Per omnes curtes seu villas imponimus Judices servos in tali convenientia ut nullus ex illis, neque de posteris eorum, efficiatur miles, neque ullus portet excutum, neque spadam, neque ulla arma ; nisi tantum lanceam et unum esperonem : non habeant vestem scissam ante vel retro, sed tantum clausæ fiant.*

JUDEX AD SIGNUM EQUI, *Judex ad signum Galli*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 6. 14.

* JUDEX VICTUALIUM, Cui *victualium* seu rerum victui necessariarum cura et inspectio commissa est. Annal. Placent. ad ann. 1470. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 929 : *Judex victualium per quemdam macellatorem fuit interemtus.*

* JUDEX DE USU. V. supra *Judex de lege.*

JUDICES appellabant Hispani supremos suos Gubernatores ac Principes, eorumque dominatum, *Judicatum*. Lucas Tudensis æra 961 : *Rege Froylano vivente, nobiles de Castella contra ipsum tyrannidem sumpserunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem sibi duos Judices nobiles, id est, Nunnum Rasoiram de Catalonia, et Jamium Calvum Burgensem, qui noluit suscipere Judicatum.* Mox : *Sapienter se gessit Nunnus Rasoira in Judicatu suo, et totam Castellam usque ad flumen de Pisorga judicavit, dum vixit, etc.* Præsertim vero

JUDICES appellati Reguli Sardiniæ, Calaritani scilicet et Arborenses Toparchæ ; eorumque dominia , *Judicatus*. Chronica Pisana ann. 1165 : *Eod. anno 4. Id. Aug. Imperator Fridericus coronavit apud Papiam Parasonem in Judicem Arboreæ.* Exstat Epistola B. Marchionissæ Massæ et Judicatissæ Calaritanæ et Arboreensis, in Regesto Honorii III. PP. lib. 1. in qua sic loquitur : *Cum post decessum claræ memoriæ illustris viri domini et patris mei W. Marchionis Massæ et Judicis Calaritani omnis Clerus et universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in Judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum, de manibus vener. Fratris et Domini mei Archiepiscopi Calaritani, cum assensu et præsentia Suffraganeorum suorum et omnium nobilium terræ Calaritanæ, juravi protinus eisdem coram ipsis ante cætera et præter alia, quod Regnum Calaritanum non alienarem, neque minuerem, etc.* Ubi observandum *Judicatum* et *Regnum Calaritanum* idem esse. *Judicatus Calaritani* mentio est apud Gregor. in Decretal. lib. 2. tit. 26. cap. 17. Vide Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 29. 41. lib. 8. Epist. 10. Acerbum Morenam in Histor. Rerum Laudens. pag. 105. Ughellum tom. 4. pag. 1203. [et Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 311. et 359.] [* Murator. t. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1053. 1056. et 1060.] Sic Regna Israel et Castellæ a judicibus cœpere : sic Athanaricus, qui Gothis imperabat sub Valente August. Regis nomen repudiavit, et Judicis usurpavit, ut auctor est Themistius.

* JUDICES, Qui et *Testes* appellantur, Silices ad metas apponi soliti, ut metam esse probent. Hieron. de Monte Brixiano in Tract. de Fin. regund. cap. 17. num. 3. pag. 39 : *Quando ponuntur lapides pro confinibus, requiritur quod sint immobiles et affixi in modum terminorum, vel quod lapides mobiles habeant alios parvos lapides ibi affixos supra terram, qui vocantur Judices, ostendentes quem confinant.* Vide in *Testis* 3.

JUDICATUS, JUDICATUM, Officium seu dignitas judicis, apud Lucam Tudensem loco laudato, et apud Petrum de Vineis lib. 6. Epist. 23. [necnon in Statutis Massil. lib. 1. cap. 7. § 10.]

JUSTITIATUS, Dignitas *Justitiæ*, apud Vitalem Oscensem, ubi de *Majore domus*.

¶ **JUDICABILIS**, de quo potest judicari, apud Martianum Capellam lib. 5. p. 149.

¶ **JUDICAMENTUM**, Sententia Judicis. Tabularium S. Sergii Andegav. : *Tandem ad hoc ventum est, per Judicamentum Domini Roberti de Vitreaco, ut super terram illam irent, et quantum valeret viderent.* [* Charta ann. 1074. ex Tabul. S. Albini Andegav. : *Itaque sedentibus eis in unum, interrogaverunt ambos abbates et monachos eorum, quorum causa erat, utrum vellent utrumque credere Judicamento.*]

JUDICARE, Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere : phrasis Longobardis et Gothis familiaris. Tabularium Casauriense : *Ad Ecclesiam S. Trinitatis venit Juga, quæ fuit conjux Bernardi, et tradidit et Judicavit omnes suæ res proprietatis, quantum habebat et tenebat,... in ipsam Ecclesiam, etc.* Crebro ibi occurrit hac notione, ut in Legibus Wisigoth. lib. 4. tit. 5. § 2. 3. 7. lib. 5. tit. 2. § 2. tit. 7. § 14. lib. 6. tit. 1. § 2. in Lege Longob. lib. 2. tit. 4. § 4. tit. 18. § 4. tit. 20. § 2. [** Aist. 5. Carol. M. 78. Luitpr. 101. (6, 48.)] et alibi non semel, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 679. apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 16. Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Fidelis Episcopi Emerit. cap. 3. in vett. Chartis apud Joan. Lucium lib. 2. de Regn. Dalm. cap. 16. Ughellum tom. 1. part. 2. pag. 255. tom. 4. pag. 481. tom. 7. pag. 566. 581. Sammarthanos in Abbat. pag. 394. Puccinellum in Vita S. Simpliciani pag. 109. et alios. Hinc emendanda Charta Domnoli Episcopi Cenomanensis : *Ideo tibi, Niviarde Diacone ac Defensore nostræ Ecclesiæ, judico atque jubeo, hac tua traditione, sicut nunc ab Ecclesia possidetur, cum omni soliditate vel adjacentia sua Leusio Abbati facias consignari.* Ubi perperam Edit. *Indico.*

* *Pro anima judicare*, in Charta ann. 1136. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 287. Hinc

* JUDICARE, Eadem notione, qua dicimus de eo qui, volente Deo, mortuus est ; *Dieu en a disposé*, in Testam. Azzon. march. Estensis ann. 1212. ibid. pag. 404 : *Ego Azo Estensis marchio corpore infirmus, mente vero et sensu existens integer, si Deus me Judicaverit de hac infirmitate, relinquo uxori meæ, etc.*

JUDICARE PŒNITENTIAM, Imponere. Capitula Caroli M. ann. 769. edita a Baluzio cap. 1 : *Et unusquisque Princeps unum Presbyterum secum habeat, qui hominibus peccata confitentibus Judicare et indicare pœnitentiam possit.* Capit. Theodori Cantuar. cap. 43 : *Non licet Diacono*

laico *Judicare pœnitentiam, sed Episcopis aut Presbyteris.* Ubi *Judicare* idem valet ac decernere, vel injungere. Vide *Pœnitentiale.*

JUDICARE LEGEM, in Lege Longob. lib. 1. tit. 18. § 2. [** Rach. 6.] *Judicare secundum legem*, in Lege Alem. tit. 41. § 1. cui opponitur *Judicare contra legem.*

INJUDICARE, de rebus suis non disponere. Charta Gisulfi Principis Salernitani, apud Ughell. tom. 8. pag. 83 : *Et si sine hærede quislibet ex eis mortuus fuerit, aut res suas Injudicatas reliquerit*, id est, de iis non disposuerit. [** Chart. Longob. ann. 770. apud Brunett. Cod. Dipl. Etrur. tom. 1. pag. 616. lin. 11. 21. 31.]

JUDICARIA, Jurisdictio Judicis. Vide *Judiciaria.*

JUDICARIUS, *Qui pertinet ad judicem*, Ugutioni. Glossæ Gr. Lat. : Δικαστικός, *Judicarius, judicialis.*

* **JUDICATIO**, *Judicis* seu comitis districtus, territorium. Charta ann. 1178. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 348 : *Et volo, ut nullus marchionum de cetero faciat, vel fieri faciat aliquam forticiam extra castra eorum in tota eorum Judicatione, nisi communiter omnes tres facerent.* Vide *Judicatus.*

¶ **JUDICATOR**, Judex. Charta Guidonis Comitis Flandriæ ann. 1237. ex Tabul. S. Barthol. Bethun. : *Prout evenerint terminata fuerint per legem et per judicium, per Judicatores et conjuratores prædictos.* Pluries ibidem occurrit. *Scabini seu Judicatores*, in alia Charta ann. 1270. in Valesianis pag. 88.

JUDICATORIUM, δικαστήριον, in vett. Glossis ; [in aliis δικαστικόν, *Judicatorium.*]

* *Judicatoire*, pro *Jugement*, Judicium, in Lit. remiss. ann. 1462. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 571 : *Auquel bailli de Cassel en Flandres appartenoit la congnoissance et Judicatoire du cas, pour ce qu'il avoit esté commis en son baillage. Jugié*, eodem intellectu. Arest. ann. 1290. in Reg. 2. *Olim* parlam. Paris. fol. 87. r° : *Se ainsi n'est que il ait acompli ce qui est contenu en un Jugié, fait en la cour le roy à Paris.* Charta ann. 1312. ex Chartul. 21. Corb. : *Chacune desdites partyes se vausissent aidier de ung Jugié, qui autreffoys avoit esté fais de plusieurs debas meux.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 119 bis : *Duquel procés ensuyrent plusieurs sentences ou Jugiez contre ledit exposant. Jugiet*, in aliis ann. 1383. ex Reg. 124. ch. 143.

1. **JUDICATUM**, Sententia judicis. Capitula Caroli M. lib. 3. cap. 37 : *Ut nullus præsumat hominem in judicium mittere sine causa, nisi Judicatum fiat.* Chronicon Farfense pag. 652 : *Et Judicatum exinde factum est per jussionem Theodici Ducis, etc.* Passim in vett. Chartis.

2. **JUDICATUM**, Decretum, scriptum, quo quis de rebus suis *judicat*, seu disponit. Ratherius Veronensis lib. de Discordia inter ipsum et Clericos : *Illis ablata, bonis duobus, id est, B. Genitrici sanctoque Stephano Protomartyri contuli, vel potius reddidi : faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, decretum, pauperioribus Ecclesiis ejusdem Ecclesiæ.* Charta Landulphi Archiep. Beneventani apud Ughell. tom. 8. pag. 496 : *Et quæ ei per offensiones, et Judicata et præcepta concessa sunt.* Testamentum Andreæ Episcopi Derthonensis, apud eumdem in appendice tom. 4 : *Quam vero eorum taliter Judicati seu dispositionis meæ paginam Gausus notarius tradidi, et subscribendum rogavi.* Adde Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 367. 416. 429. 478. [* Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 37. ex Cod. reg. 4622. A : *Judicatum seu ordinamentum legitime factum a quolibet cive Taurini vel habitatore in ultima sua voluntate, firmum teneatur, licet sine hæredibus decedat.*] Ejusdem fere notionis ac originis JUDICATUS, apud Venetos, quibus *Zudegado, è un alto levasi al Zudega de proprio, per satisfar crediti dotali, i quali sono obligati à dote*, ut est in Practica Palatii Veneti cap. 4. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Eporediensibus : *Ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus* ; [seu *Charta Judicatus*, ut habetur apud Mabillon. sæc. 6. SS. Benedict. part. 1. pag. 348.] Statuta Venetorum ann. 1242. lib. 1. cap. 56 : *Dabitur potestas mulieri in Judicatu suo de proprietatibus et bonis viri tollendis. Cartulæ dijudicatus mulierum*, in lib. 1. cap. 56. lib. 3. cap. 37. 39. lib. 4. cap. 9. lib. 6. cap. 16. 32.

¶ 3. **JUDICATUM**, Dignitas Judicis. Vide *Judex.*

1. **JUDICATURA**, Dignitas judicis, vel jurisdictio, in Edicto Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformat. Regni art. 19. [apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 360. in Computo ann. 1310. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 92. apud Vincentium Cigaltium de Bello Ital. etc.] *Avoir connoissance et Judicature de toutes matieres et questions, etc.* in Consuet. Hannon. cap. 83. art. 1.

* Judicis officium. Libert. Dalph. ann. 1349. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 52 : *Declaravit ipse dom. delphinus, quod quicumque judices et procuratores Delphinatus et aliarum terrarum suarum, creati et in posterum creandi, non teneant nec tenere possint officia Judicaturæ vel procurationis in una Judicatura vel in quocunque loco, continue, nisi per duos annos dumtaxat. Judicem et sedem judicis ac Judicaturam ordinariam annexantes cum eadem Judicatura Salveterræ*, in Lit. ann. 1369. ibid. pag. 693.

¶ JUDICATURA, Locus ubi judicatur. Codex MS. e Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosani de Albigensibus : *Audivit a dictis hæreticis quod steterant cum dicto infirmo in Judicatura sua in Senescallia Tholosana bene per quindecim dies.*

¶ JUDICATURA, Actio judicandi, judicatio. Statuta Massil. lib. 1. cap. 20. § 7 : *Advocati tam jurisperiti quam laici, si receperint aliquas causas in se tanquam arbitri vel arbitratores quod.... de illis causis non accipiant... pro justitia vel Judicatura, nisi tantum quantum possent... accipere, si essent Advocati... illarum causarum in Curiis Massiliæ.*

* 2. **JUDICATURA**, Judicis districtus. Charta Rodul. dom. *de Gaucourt* gubernat. Dalph. ann. 1445 : *Concedimus facultatem arte medicinæ utendi et ipsam practicandi libere et impugne per Judicaturas et terras baroniarum Vapincesii comitatus.* Vide supra *Judicatio.*

* 3. **JUDICATURA**, Præstatio, quæ judici vel potius domino fit, emolumentum quod ex judiciis provenit, mulcta. Charta Henr. Dalph. episc. Metens. ann. 1323 : *Tertiam partem Judicaturarum, compositionum et escheutarum quarumcumque ad nos in locis prædictis... spectantium, etc.* Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 551 : *Bassam juridictionem loci Agrifolii... dominus noster rex tenebat et possidebat, cum.... emolumentis, deveriis, clamoribus, pœnis, Judicatura, etc.* Alia ann. 1354. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Vienne* fol. 58. v° : *Mercator vero et ejus nomine petens datam, sportulas, Judicaturam, clamam, vel aliquid solvere minime curiæ nostræ teneatur.* Vide *Jugeria.*

¶ **JUDICATUS**, Comitatus, territorium Judicis seu Comitis. Chron. Januense Jacobi a Voragine apud Murator. tom. 9. col. 41 : *Pisani pacem Januensium fregerunt ; ipsi enim cum exercitu Sardiniam ascendentes, omnes Januenses de toto Judicatu ejecerunt.* Gualvanei Flammei Opusculum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 998 : *Ex sola matre habuit sororem Johannam nomine, Comitissam Galluræ, quæ est tertia pars insulæ Sardiniæ, quæ decedens Azum fratrem suum instituit hæredem ipsius Comitatus, sive Judicatus Galluræ.* Vide aliis notionibus in *Judex* et *Judicatum* 2.

** JUDICATUS PROVINCIALIS, Judicium provinciale, placitum provinciale. Chart. Bolkon. duc. Siles. ann. 1337. apud Ludewig. Reliq. tom. 5. pag. 612 : *Civitatem nostram Strelin, cum castro ibidem, judicio curiæ et Judicatu provinciali... pignori dedimus.* Germ. *Landgericht.*

¶ **JUDICIALIS**, Exitialis, perniciosus. Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ tom. 1. April. pag. 89 :

Ne sit ei talis transgressio Judicialis.

¶ **JUDICIALITER**, Intelligenter. Sidonius lib. 7. Epist. 14 : *Non tam Judicialiter quam occulariter intueri. Judicialiter expertus*, apud eumd. lib. 5. Ep. 15.

¶ JUDICIALITER, Per sententiam judicum. *Judicialiter condemnatus in Parliamento*, in Chron. Trivetti, tom. 8. Spicil. Acher. pag. 648. *Hæresibus Judicialiter reprobatis atque damnatis*, in Litteris ann. 1416. apud Ludewig. tom. 6. pag. 71.

* Coram judicibus. Charta ann. 1427. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 53 : *Dictæ partes aut earum procuratores Judicialiter comparebunt.* Hinc *Judiciellement*, pro *Judiciairement, à l'audience*, inter judicandum, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 28 : *Laurens Petit nostre sergent en la seneschaucié de Perrigort dist illec* (à l'auditoire) *Judiciellement que iceulx consulz, manans et habitans avoient bien cause raisonnable de eulx plaindre.*

JUDICIARIA, Districtus judicis. Gloss. vetus : *Judiciaria, Jurisdictio.* [Diploma Conradi II. Imper. ann. 1140. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 110 : *Ministeriales sui curtium suarum, id est, Judiciarias et villicationes per feodum et hereditario jure vellent obtinere.*] Occurrit in Capitul. Pipini Regis Ital. ann. 793. cap. 30. in Lege Longobard. lib. 1. tit. 14. § 8. tit. 25. § 50. lib. 2. tit. 4. § 3. tit. 52. § 14. lib. 3. tit. 1. § 38. [** Aist. 13. Liutpr. 14. (5, 15.)... Pippin. 8. Lothar. 1. 54.] et in variis Chartis Longobardicis apud Ughellum in Archiep. Beneventanis, tom. 5. pag. 1553. 1562. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 83.]

JUDICARIA, Eadem notione, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 681. et in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 20. § 9. [** 27. (4,9.)]

JUDICIARIÆ, Navium species, in leg. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii (7,17.) : *In Scythico vero* (limite) *quinque Judiciariæ, et duodecim agrarienses nove de integro constructæ, instrumentisque suis universis armatæ.* De nominis ratione multa commentatur Jacobus Gothofre-

dus, quæ dificultatem, ni fallor, omnino non expediunt.

¶ **JUDICIARIUS**, Assessor. Vetus Consuetudo Norman. cap. 9 : *Judiciarii autem sunt discretæ personæ et auctenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justiciarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.*

* **JUDICISSA**, Quæ promiscue *Regina* nuncupatur, quæ *Judicatum* seu regnum possidet, uxor reguli seu toparchæ in Sardinia. Charta ann. 1224. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 7 : *Ego Benedicta donnicella marchisana Massæ et Judicissa Calaritana... viginti libras argenti nomine census pro regno meo Calaritano sive judicatu ac tota terra, quam habeo in Sardinia,... in festo Omnium Sanctorum promitto solvere annuatim. Item promitto quod nullus de novo efficietur Judex vel Judicissa in ipso regno sive judicatu, quin jurent fidelitatem ipsi* (Romanæ) *ecclesiæ.* Alia ann. 1236. ibid. col. 9 : *Ego Adelasia regina Turritana et Gallurensis, etc.* Vide in *Judex*.

JUDICIUM DEI, illud appellabant, quod *purgationem* alii, qua scilicet quis, ubi testes deerant, innocentiam suam tuebatur, et crimen objectum a se amoliebatur ; utraque, *canonica* nempe et *vulgaris*, hac nomenclatura donatur. Prior quæ fit per sacramentum et juramentum, sic dicta, quod admittatur a *Canonibus*, et in Conciliis passim : altera, quæ fit per duellum, ferrum candens, et hujusmodi, quod a *vulgo* inducta recepta sit, *hominum adinventio sit*, ut ait Agobardus lib. de Divino judicio cap. 2. *popularis inventio*, ut Alexander II. PP. apud Ivon. part. 10. cap. 15. *peregrinum Judicium*, ut Lucius III. PP. apud Gregorium cap. 5. de Purgat. canon. et Ivonem Carnot. Epist. 35. *nulla sanctione fulta lex*, in cap. *Mennam*, caus. 2. quæst. 5.

Judicium porro *Dei* utramque purgationis speciem appellarunt, quod existimarent hocce examine, rei, de qua quæstio erat, Deum veritatem probaturum, etiam cum miraculo, *quasi putarent*, ait idem Agobardus, *rerum latentium dubia et occulta posse patefieri, et per res contrarias veritati* (vulgarem purgationem) *veritatem latentem monstrari : nescientes*, ut alibi subdit, *judicia Dei investigabilia, et profundum divitiarum sapientiæ et scientiæ ejus : quod non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantum præsentia respicit, Deus futura et æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum Judicium fiat, et innoxium in persecutionibus sanguinem fundant : ac si quando ante tribunal steterint judicum sæcularium, judex acceptis muneribus condemnet insontem, et reum liberet.* Quo spectant ista ex Capitul. 1. ann. 809. cap. 20 : *Ut omnes Judicio Dei credant absque dubitatione.* Præterea hæc Galberti in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 162 : *Cum servus humiliter agit cum domino pro suo reatu, dominus indulget servo secundum legem pœnitentiæ agenti. Cum vero homo juste agens, in alium hominem perverse egerit, et Deus judex inter utrosque adsciscitur, fidem juste agentis Deus juvat, injustum hominem a causa prosternens, et in obstinatione sua confundens. Unde fit, ut in bello alter iniquus prosternatur ; in Judicio aquæ vel ferri iniquus pœnitens tamen non cadat.* Quæ quidem ille infert propter Lambertum, qui in Carolum conspiraverat, et ex eo insimulatus, ignito se judicio excusans, criminis objecti quantumvis reus, quia tunc facti pœnitens, immunis evaserat. Similia de quodam fure, qui licet reus duello victor evaserat, narrat Hermannus lib. 4. de Miraculis S. Mariæ Laudun. cap. 28 : *Unde Laudunum reductus et contra Anselmum, hæc negantem, duelli certamine congressus, protinus superatus et victus est ; forsitan, ut multi putarunt, pro fidei violatæ reatu, qua promiserat fidem Anselmo, quod eum non detegeret.*

Per judicium igitur *divinum*, uti appellatur ab Agobardo, utraque purgatio intelligitur. Ac de canonica quidem testatur Gregorius Turon. l. 2. de Miracul. cap. 19 : *Usquequo uterque contendimus, sub judicio omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum Martyris, et quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta Patroni.* Lex Longob. l. 2. t. 52. § 15. [** Pippin. 9.] : *Ut judex unusquisque faciat jurare ad Dei judicia per civitates homines credentes, etc.* Fridericus II. Imp. apud Matth. Paris. ann. 1239. pag. 339 : *Unionem Ecclesiæ sub attestatione divini Judicii humiliter postulantes*, i. cum juramento. Verum rarius *sacramentum*, *Judicium Dei* dictum reperies apud Sciptores : quibus ita indigitatur *purgatio* quævis vulgaris. Lex Burgund. tit. 45 : *Ita ut unus de eisdem testibus, qui ad danda convenerant sacramenta, Deo judicante confligat.* Gregorius Turon. l. 7. cap. 14 : *Ast si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam et loquatur, tu, O Rex piissime, ponens hoc in Dei Judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit decertare.* Chron. Fredegarii cap. 25 : *Jungamus ad prælium, ut a Domino Judicemur.* Et cap. 51 : *Jube illum hominem, qui hujuscemodi verba tibi nuntiavit, armare,... ut Judicio Dei, his duobus confligentibus, cognoscatur, utrum hujus culpæ reputationis Gundeberga sit innoxia an fortasse culpabilis.* Lex Longob. lib. 1. tit. 16. § 2. [** Roth. 198.] : *Tunc per campionem, id est, per pugnam ad Dei Judicium decernatur.* Ita crebro judicium Dei a sacramento distinguitur. Concilium Moguntiacense ann. 888. cap. 23 : *Aut Judicii examine, aut sacramenti protestatione se expurget.* Domesdei apud Seldenum ad Eadmerum pag. 217 : *Defendere per sacramentum, aut per Dei Judicium*, id est, per *duellum* : nam fere semper ita indigitabatur.

Duellum *Judicium Dei* vocat Agobardus, ut per ferrum ignitum, et aquam, seu ferventem, seu frigidam, purgationem alii. Lex Longob. lib. 1. tit. 10. § 3. [** Carol. M. 105.] : *Si negaverit ipsum occidisse, ad novem vomeres ignitos, ad Judicium Dei examinandus accedat.* Leges Edw. Confess. c. 16 : *Si se super defendere non posset, Judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia.* Adde Nithardum lib. 3. pag. 374. Annales Francor. Bertinian. ann. 876. Glanvillam l. 14. cap. 1. Regiam Majest. l. 4. c. 3. § 4. Bracton. lib. 3. tit. 2. c. 15. § 3. Matth. Westmonast. pag. 348. etc.

Interdum tamen *judicium* a *duello* distinguitur, ut in Legibus Willelmi Nothi : *Si probare voluerit Judicio aut duello.* Cap. 71 : *De omnibus utlagariæ rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad Judicium.* Cap. 68 : *De aliqua re, pro qua bellum fieri debeat, vel Judicium inter duos homines.* Cap. 69 : *Si Francigena compellat Anglicum, per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum, vel per judicium, si magis ei placeat.* Ubi *judicium* omnino a *duello* diversum est. Unde colligitur per *Judicium*, *Judicium ferri* intelligi, ex cap. 62 : *Si Francigena appellaverit Anglum de perjurio, aut murdro, furto, homicidio... Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut Judicio ferri, aut duello.* Et mox : *Si autem Anglus Francigenam appellaverit, et probare voluerit, et noluerit Judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se sacramento non fracto.* Atque ita *judicium* usurpant Leges Adelstani Regis apud Bromptonum pag. 856. Ubi *Judicium calefacere*, de ferro ignito, *Judicium portare*, seu ferrum ignitum. Vide *Ferri judicium*, et *Juisium*. Sic etiam Capitulare 3. Caroli M. ann. 813. cap. 46 : *Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exiet ad Judicium. Si incenderit, tradant eum ad mortem.*

Ut plurimum tamen *Judicium* sumitur pro quavis purgatione vulgari. Unde formulæ frequentes, *ad Judicium Dei exire*, vel *ad Judicium exire*, [in Capitulari Francoford. ann. 794. cap. 7.] in Capitulari ann. 813. cap. 44. 46. apud Hincmarum tom. 2. pag. 543. et Opusc. 53. *Ad Judicium mittere*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 23. [** Carol. M. 112.] *Judicio Dei examinari*, in Capit. Caroli Calvi tit. 31. cap. 13. 20. tit. 39. cap. 7. *Suam infamiam ad Dei Judicium purgare*, eod. tit. 39. cap. 3. *Divino purgari Judicio*, in Concilio Salegustadiensi ann. 1022. cap. 13. *Judicio Dei se expurgare*, in Legibus Edw. Confess. cap. 19. Charta Caroli M. edita a Mabillonio : *Aliqui vero fideles per Judicium Dei se exinde idoniaverunt.*

Judicium Commune, Purgatio vulgaris, duellum in libro 3. Miracul. S. Dionysii cap. 33.

Judicium Peregrinum, veluti *candentis ferri vel aquæ*, in Concilio Dalmatico ann. 1199. can. 5. et Parisino ann. 1212. part. 4. can. 15. Vide supra.

Judicium S. Spiritus, etiam non semel dictam purgationem vulgarem reperire est, ut quem ei præesse ad veri judicium existimarent. Vetus Chronicon sub ann. 798. apud Hieronymum *dalle Corte*, lib. 4. Hist. Veronensis : *Tandem habito consilio, pacti sunt, ut hæc Dei et S. Spiritus reservarentur Judicio, etc.* Victor III. PP. lib. 3. Dial. : *Oro, inquit, Deus omnipotens,... Judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede, etc.* Joan. de Beka in Burchardo Episcopo Trajectensi cap. 23 : *His diebus quidam Hildebrandus Cardinalis et Apostolicæ Sedis Legatus, devenit in Galliam, ut ibi aboleret simoniæ perfidiam. Cum autem ipse Cardinalis adversus diffamatum Episcopum processisset, et idem Episcopus testes ipsum accusantes pretio subarrasset, dixit Legatus : Cesset humanum Judicium, producatur ecce divinum oraculum, cum certum sit, quod Episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti. Et si in emptione Pontifex non sit consors Simonis Magi, igitur absque formidine dic : Gloria Patri et Filio, et Spiritui sancto. Simoniacus igitur absque formidine, Gloria Patri et Filio, distincte protulit : verumtamen, Spiritui sancto, nequaquam pronuntiare potuit ; sed postquam idem ab Episcopatu destitutus fuit, totum versiculum sine obstaculo legit.* Gualdricus Episcopus Laudunensis apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 8 : *Ait : Communio sancta,*

quam ex illo pridem altari suscepi, veniat mihi ad perniciem, et S. Spiritus gladium invoco in animam meam, si hæc unquam verba Regi de vobis dixi. Aliter *Judicium Spiritus sancti* usurpatur in Concilio Romano ann. 904. cap. 1.

JUDICIUM PROBABILE, quo veritatis probatio eruitur, vocatur, in Concilio Salegustadiensi cap. 7 : *Ille qui negaverit, probabili Judicio se expurget.*

In celebrandis seu potius obeundis ejusmodi judiciis ac purgationibus vulgaribus, ritus quidam peculiares observati. Ac primo quidem eæ fieri festis et jejuniorium diebus vetantur in Fœdere Saxonico Edwardi et Guthruni Regum § 9. in Canonibus datis sub Edgaro Rege § 24. et in Legibus Canuti Regis § 17. Rursum qui ad *judicia* exibat, id est, ad purgationem, priusquam eam obiret, triduo ante, peccatorum confessione, strictiori jejunio, ac sacræ Eucharistiæ ad Missam perceptione sese parabat, ut est in Legibus Saxonicis Athelstani § 23. et Latinis § 30 : *Si quis Judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, et pascat se pane et sale et aqua et herbis, et audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, et offerat, et eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, et juret, quod jure publico sit innocens accusationis, antequam ad ordalium veniat.*

Antequam vero communicaretur, a Sacerdote interrogabatur cum adjuratione, in hunc modum : *Adjuro te per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per veram Christianitatem quam suscepisti, et per sanctas reliquias, quæ in ista Ecclesia sunt, et per Baptismum, quo te Sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare, neque accedere ad altare, si hoc fecisti, aut consensisti, etc.* Tum sacram Eucharistiam porrigens Sacerdos, dicebat : *Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi, sit tibi ad probationem hodie.* Ita *Ordo* ad ejusmodi judicia apud Lambardum : quibus addi possunt, quæ habet Codex MS. Thuanus de Usaticis Barcinonensibus : *Antequam usatici fuissent, mitti solebant judices judicare, ut cuncta malefacta fuissent omni tempore emendata, si non potuerint esse neglecta, per sacramentum, vel per batayam, sive per aquam frigidam, sive calidam, ita dicendo : Juro ego ille tibi illi, quod hæc malefacta, quæ tibi habeo facta, sic ea tibi feci ad meum directum, et in tuo neclecto, quæ tibi illa emendare non debeo per Deum et hæc sancta, et inde stetissent ad bellum, vel ad unum ex supradictis Judiciis, scilicet aquæ frigidæ vel calidæ. Omicidia et cucucia, quæ non possunt neclectari, fuissent secundum leges et mores judicata et emendata, sive vindicata.*

Peragebantur denique purgationes coram Episcopis vel Sacerdotibus ab iis delegatis, et coram judice sæculari. Leges Edwardi Confess. cap. 9 : *Die illo, quo Judicium fieri debet, veniat illuc minister Episcopi cum Clericis suis, et similiter Justitia Regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant et audiant, ut æque omnia fiant, et quos Dominus per misericordiam suam, non per merita, salvare voluerit, quieti sint, et libere recedant : et quos iniquitas culpæ, non Dominus, damnaverit, Justitia Regis de ipsis justitiam faciat.* Verum hæc *duellum* spectare haud credam, cum coram Sacerdotibus initum vix legatur ; sed purgationes per ferrum candens, aut per aquam ferventem, quæ (ferrum scilicet et aqua) Sacerdotis benedictione consecrabantur.

Judiciis vulgaribus accensentur ea, quæ per *duellum*, seu monomachiam, peragebantur, per *ferrum candens*, per *vomeres ignitos*, per *ignem*, per *aquam frigidam*, per *aquam ferventem*, per *crucem*, per *Eucharistiæ divinæ perceptionem*, per *buccellam*, seu *corsned*, judicium *tripodii*, etc. de quibus sigillatim agimus, ut et de eorum ritibus ac usu.

Ejusmodi judicia, ac purgationes, damnarunt non semel Concilia et SS. Patres generatim, in primo Leo IV. PP. in Epist. ad Episcopos Britan. cap. 4. Alexander II. apud Ivonem part. 10. cap. 15. et alii, quos in dictis vocibus passim laudamus. In iis porro vulgaribus purgationibus *ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendere* vetantur Sacerdotes in Concilio Budensi ann. 1279. cap. 9. Admissa tamen interdum ab ipsis summis Pontificibus, ut a Calixto II. in Concilio Remensi ann. 1119. in Statuto de Trevia Dei sub finem, etc. [** Vide Murator. Antiq. Ital. Dissert. 38. tom. 3. pag. 611. sqq. Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 908. sqq.]

1. **JUDICIUM**, Districtus judicis, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 64. § 8.

* Nostris etiam *Jugement*, eadem acceptione. Charta offic. Attrebat. ann. 1259. ex Tabul. S. Petri Gand. : *Domina Mathildis... quitavit... omnia alia ad dictum managium pertinentia, quæ idem Eustachius tenebat et habebat sub Judicio scabinorum de Harnes.* Stat. ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 511. art. 14 : *Et tout autre pain qui est tournez pour vendre dedans le Jugement des eschevins.*

* JUDICIUM VILLÆ, Idem quod Judicium municipalium seu scabinorum, in Lit. Theob. Campan. comit. ann. 1231. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 550.

2. **JUDICIUM**, Testamentum, donatio, dispositio, legatum. Petrus Diac. lib. 3. Chr. Casin. c. 39. (al. 41.) : *Lando Dominus Arpinensis civitatis, ad mortem veniens, Judicium fecit in hoc Monasterio de omnibus quæ sibi jure hæreditario pertinebant, etc.* Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium cap. 5 : *Finali ordinato Judicio,... diem clausit extremum.* Ita *Judicium*, pro testamento, vel ultima morientis voluntate usurpat Codex Theod. leg. 4. 20. de Episcop. (16, 2.) leg. 5. 6. de Inoffic. test. (2, 19.) leg. 9. de Infirm. (15, 14.) etc. Vide *Judicare.*

3. **JUDICIUM**, alias *Disciplina*, vox Monachorum, mulcta, quæ Capituli *Judicio* Monacho delinquenti infligitur. Decreta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti cap. 10 : *Hi vero quorum negligentia hoc evenerit, in proximo Capitulo culpam suam dicant, Judicium suscipiant nudi, et injungatur eis pœnitentia, vel de jejunio, vel Judiciis, vel psalmis, vel aliquid hujusmodi : quibus de Judicio ad loca sua reversis, omnes Sacerdotes, qui tunc præsentes erunt, surgant, et ad Judicia suscipienda cum omni devotione se offerant. Tunc ille, qui Capitulum tenet, septem tantum, quos voluerit de ipsis ad suscipienda Judicia retineat, et cæteris ire sessum præcipiat.* [Passim occurrit vox *Judicium* hac notione, in Guidonis Disciplina Farfensi cap. 14. 15. 16. in Bernardi Mon. Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. § 47. in S. Willelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 52. 72. lib. 2. cap. 2. 3. etc.]

* 4. **JUDICIUM**, Jurisdictio. *Judicium altum*, idem quod *Alta justitia*, Merum imperium, jus gladii. *Judicium colli et manus et civile*, in Charta ann. 1278. ex Pomer. diplom. pag. 179. Charta ann. 1391. ex Cod. reg. 9861. 2. 2. fol. 25. r° : *Ego Henricus comes in Luczilstein, notum facio,... quod ego a... dom. Rudolpho de Cuciaco D. G. episcopo Metensi... altam jurisdictionem seu altum Judicium totale villæ Gosselmyngen, cum districtibus, bannis, Judiciis altis et bassis,... in feodum recepi.*

¶ JUDICIUM COLLI ET MANUS, Major et minor jurisdictio, seu, ut vocant, *alta* et *bassa justitia*. Diploma Henrici Saxon. et Bavar. Ducis ann. 1158. apud Ludewig. tom. 6. pag. 238 : *De nostro proprio cum silvis et pascuis et omnibus utilitatibus et cum Judicio colli et manus, in dotem Ecclesiæ conferimus et confirmamus.* Litteræ Bolki Ducis Silesiæ ann. 1360. ibidem pag. 403 : *Judicium supremum et infimum super collum caput et manus, quod in oppido Libavia habere dinoscimur.* [** Jurisdictio superior. V. Haltaus. Glossar. col. 784. voce *Hals* 4.]

¶ JUDICIUM CONCEDERE, Latæ sententiæ acquiescere, satisfacere. Tabul. Dunense : *Judices qui affuerunt judicaverunt quod Gaufridus Vicecomes archam ipsam annona plenam restitueret ac redderet, et pro infractione alodii* LX. *libras Comiti atque Monacho emendaret. Hoc judicium Gaufridus Vicecomes Concedens* LX. *libras Comiti atque Monacho emendavit.*

* JUDICIUM CRIMINALE, Jus cognoscendi de criminibus et ea puniendi. Charta Petri Patav. episc. ann. 1277. apud Hansiz. tom. 1. Germ. sacr. pag. 419 : *Item Judicium Criminale vel sanguinis... in bonis et possessionibus ac hominibus ecclesiæ nostræ sitis in Tulnensi judicio, quocumque nomine censeantur,... dedit.*

¶ JUDICIUM DEFUNCTORUM, Jus quod Parochi sibi adscripserant in bona defunctorum, Gall. *Droit de mortuage ;* primo quod in tertia parte bonorum decedentis consisteret *Tierçage* dictum ; deinde vero *Neufme*, quod ad nonam tertiæ partis mobilium redactum fuisset ann. 1559. In pecudibus ab Anglis persolvebatur. Vide *Heriotum*. Constitutio Johannis Britanniæ Ducis ann. 1256. ex Archivis Veteris-villæ : *Tertia pars Judicii defunctorum, secundum terræ consuetudinem approbatam libere et integre persolvatur.* Charta ann. 1228. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 380 : *Astruens quoque fallaciter omnes laicos ab Ecclesia multipliciter aggravari et specialiter in ea parte Judicii defunctorum, nec non in decimis extrahendis de manibus laicorum.* Infra : *Et ad tertiam partem Judicii defunctorum Ecclesiis parochialibus non solvendam, laudabilem consuetudinem pia devotione fidelium introductam nequiter infringendo.* Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. ann. 1280 : *Habeat parochialis Ecclesia canonicam portionem, videlicet tertiam partem secundum jus et consuetudinem diœcesis Conseranensis.* Vide *Defunctio*,

JUDICIUM EVINDITALE. Vide *Evinditale.*

JUDICIUM FALSARE. Vide *Falsare.*

¶ JUDICIUM FEUDI. Vide in *Feudum.*

JUDICIUM FORENSE, Quod in foro sæculari redditur. Charta Henrici Imp. ann. 1107. apud Chappeavillam ad Ægidium Aureæ-Vallis pag. 54 : *Si quis rusticus aliquam angariam nostram nobis de villa prosecutus fuerit, nullum forense*

Judicium sustinebit. Occurrit ibi semel ac iterum. [** Vide Haltaus. Glossar. Germ. voce *Markding*, col. 1317. et *Gerichte* col. 665.]

JUDICIUM INFORTIATUM. Vide in *Fortia.*

¶ JUDICIUM IGNIFERUM, vel IGNITUM. Vide *Ferrum candens.*

JUDICIUM LEVARE. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 4 : *De homine, qui intrat in judicium cum pignore in corte et levat Judicium, est ibi calonia* 60. *solid. Si forte pignoratus dixerit pignoratori, antequam levet Judicium, nec levet Judicium, ecce hic offero sufficientem fideantiam de directo, aut bonum caplevatorem super pignus meum : et pignorator levaverit Judicium cum pignore in corte, est calonia pignoratoris* 60. *solid.*

JUDICIUM LIBERALE, quod in favorem libertatis a judice profertur. Gloss. Gr. Lat. : Καρπιστικόν, *Liberale judicium.* Καρπίζομαι ἐπὶ ἐλευθερίᾳ, *asseror*, nempe in libertatem. Καρπισμός, *vindicta, assertio.* Καρπιστής, *assertor, vindex.*

JUDICIUM PEREGRINUM, *et quod non coram proprio judice fit.* Præsertim vero ita appellant *Judicium sæculare* respectu *Ecclesiastici*, Capitularia Caroli M. lib. 7. cap. 230. [** 309.] Ivo Carnot. Epist. 85. et Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 24. et Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 31.

JUDICIUM PŒNITENTIÆ. V. *Pœnitentiale.*

JUDICIUM PORTARE. Vetus Charta pro Vicario Bituricensi ex Tabulario S. Sulpitii Bituric. : *Qui Judicium Portaverit, erit in custodia Vicarii, et habebit Vicarius ex illo pro custodia* 20. *den. et si portaverit Judicium, et locutus fuerit, emendabit* 30. *sol. etc.* [Vide *Ferrum Candens.*]

* Instrumentum scilicet portare, quo fit *judicium* seu purgatio. Tabul. Major. monast. in Reg. 3. Armor. gener. part. 1 : *Post hunc vero et ipse Hildricus, qui pro sancto Martino Judicium portaverat, etc.* Supra : *Ferrum ignitum.*

¶ JUDICIUM POSSESSORIUM, Judicium decretorium, Gall. *Sentence définitive.* [** *Proprietario* opponitur. Vide JC. et infra *Petitorium* 1.] Bulla Innoc. III. PP. ann. 1206. tom. 2. Hist. Eccl. Meldens. pag. 97 : *Super quibus ab impeditione Episcopi quoad Judicium Possessorium absolvimus abbatissam.*

JUDICIUM PROVINCIALE, Germanis *Landgericht.* Vide Chartam Henrici VII. Imp. ann. 1313. apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 324. et Helwicum in Rationario Styriæ p. 7. § 76. ubi *Judicium Provinciale*, et *officium et judicium fori et provinciæ*, inter proventus recensentur.

* *Placitum provinciale* dicitur in Charta Leopol. ducis Aust. ann. 1181. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 89. col. 2 : *Nos tamen redditus ipsius ecclesiæ ab omni jure nostro, tam a Placito provinciali, quod vulgo Latine dicitur, etc.* [** Vide Haltaus. col. 1175. voce *Landrecht.*]

JUDICIUM REGALE, apud Hungaros quale fuerit, docet Bonfinius : *Zagabriæ Regale Judicium proceres postularunt, quod breve quidem et formidolosum est. Quicunque hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur : perorata utrinque causa, in cujus caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus et nobilitate multi homicidii, latrocinii et rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.*

¶ JUDICIUM SUSTINERE, Pœnas judicio illatas luere, dare. Leges Caroli M. [** cap. 46.] apud Murator. t. 1. part. 2. pag. 100 : *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, et ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, et justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, et ideo justitiam reddere non debeat, statutum est ut superius Judicium sustineat quod antea sustinere debuit.*

JUDICIUM TRIPLEX. Vide *Ofgand fordell.*

JUDICIUM VADIARE, Pignore deposito judicio se supponere. Leges Adelstani Regis cap. 30 : *Si quis Judicium aquæ vel ferri Vadiaverit, etc.*

JUDICIUM VASSALLI INGREDI dicitur dominus, cum locum, ubi jus dicit, ingreditur : tum enim illius cessat justitia, et justitia domini locum habet. Speculum Saxon. lib. 1. art. 58 : *Quando Comes, vel dominus provincialis Judicium sui Gogravii Ingressus fuerit, cessat Judicium Gogravii, sicut quando Rex intraverit Judicium Comitis, cessat Judicium Comitis, ubi Rex et Comes ambo sunt actioni præsentes.* Vide Notas ad Cinnamum pag. 464.

¶ JUDICIUM VESTFALIÆ, quod et *secretum* vocabant, de quo sic Augustinus Patricius in Hist. Conc. Basil. tom. 13. Conc. Labbæi col. 1566 : *Post hoc tempus Albertus Cæsar Patres Literis hortatur, ut causam quandam prophanam ad Judicium Vestfaliæ, quod vetitum et secretum appellant, remitterent. Judicium hoc a Carolo M. institutum aiunt : quod deinde Cæsares tanti fecerunt, ut raro, vel numquam ab illo ad se provocantes admiserint. In eo etiam non vocati damnantur. Ponitur in medio chordula, cum de aliquo nexio refertur ; si necandus videtur, tangunt omnes, qui accusatum suspendio dignum putant, digito funem ; et ne damnatus sit omnino inscius, per unum aliquem ex judicibus, qui incogniti sunt, cum obvius datur, virga leniter percutitur, vel ex eo audit hujusmodi verba :* Et alibi ita bonus comeditur panis, ut hic. *Post hoc, ubicumque damnatus repertus fuerit, suspenditur. Neque possunt ii judices evitari, cum non cognoscantur. Quod genus judicii a Carolo ideo inventum aiunt, ut Saxonum gentem barbaram tunc ac perferocem, cædibus et latrociniis assuetam, ac crebro rebellantem, in officio contineret.*

JUDICIUM VULGARE, seu civile cui opponitur Ecclesiasticum. Decreta S. Ladislai Regis Hungar. lib. 2. cap. 13. de Clerico fure : *Majus his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur, et Judicio Vulgari damnetur.*

* 5. **JUDICIUM**, Tribunal, locus ubi judices sedent et judicant. Arest. parlam. Paris. ann. 1394. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 84. r°. : *Unam peciam ligni cathedræ cum uno cutello levaverat ac tabellam ordinationum dicti loci atque kalendarium in Judicio existentes removerat.*

* 6. **JUDICIUM**, Pœna per judicium statuta ; unde *Judicare*, ejusmodi pœnam seu supplicium decernere. Pactum inter prior. Cantogili et Thorat. et Guar. de Castronovo dom. Apcher. ann. 1273. ex Tabul. Cantog : *Et ad dictum Guarinum Judicium seu punimentum forefacti pertineat.* Aliud inter Margar. Tornodor. comit. et monach. Pontiniac. ann. 1291. ex Chartul. ejusd. monast. pag. 162 : *Exceptis casibus criminalibus,... pro quibus secundum consuetudinem comitatus Tornodori homo, mulier aut bestia Judicari potest, et debet suspendi sive mori, corpus perdere sive membrum, etc.*

* 7. **JUDICIUM**, Oblatio, quæ ecclesiæ fit ab iis, qui *judicium* seu purgationem obeunt. Chartul. Celsinian. ch. 918 : *Presbyter Arnulfus* (dimisit) *capellaniam S. Hylarii et medietatem denariorum, quæ dicuntur Judicia.*

* 8. **JUDICIUM**, Rumor, fama, Gall. *Bruit.* Charta ann. 1161. in Chartul. S. Joan. Laudun. : *Clamore et responso facto, cucurrit Judicium in curia regis, quod ecclesia propter vivos testes, quos sufficienter habebat, furnum suum vendicaret, nisi Ernaldus plus aliquid facere voluisset.*

¶ **JUDICIUS**, pro *Judicium*, Lex. Formula x. inter vett. Form. Andegav. : *Juratus dixit, juxta quod Judicius ex hoc loquitur*, id est, prout Lex præcipit.

* **JUDITH.** Freculph. Lexiov. episc. in Epist. nuncupat. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 356 : *Quod si judicando consequantur laudem, tuæ reputabitur æternaliter memoriæ ; quoniam sacratissimum tuum nomen Judith, judicans sive laudans interpretatur.*

* **JUELLUS**, Gemmeus aureusve ornatus, nostris alias *Juel*, nunc *Joyau*, Charta ann. 1254. ex Chartul. S. Petri Insul. sign. *Decanus* ch. 154 : *Quindecim libras, quas dictum capitulum ex hujusmodi tractatu michi Margaretæ pro Juellis meis numeravit, tradidit et persolvit.* Testam. Isabellæ dom. *de Bauzemont* ann. 1407. ex Bibl. reg. : *Je donne au Juel de l'église saint Marien de Vy à porter le corps Nostre Seigneur aval la ville au jour du saint Sacrement, xx. solz.* Ubi vas artificiose elaboratum significatur. Occurrit præterea in Stat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 14. art. 28. Vide supra *Joellus.*

* Aliud vero Provincialibus sonat vox *Ivel*, ut docet Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Ivel, Prov. lolium, zizania* Nostris *Yvraie.*

* **IVERGIUM**, pro *Ivernagium*, Bladum, quod ante hyemem seritur, secale. Charta Hugon. de Galardone ex Tabul. capit. Carnot : *Reddam eis quinque modios annonæ, cujus dimidium sit Ivergii rationabilis et dimidium avenæ.* Ubi *Ivernagium* legitur in Ch. Senon. archiep. eadem de re ex eod. Tabul. *Ivernal*, Hyemalis, in Charta ann. 1256. ex Tabul. S. Elig. Noviom. : *Je Gauchiers de Thorote... ay donné en pure et perdurable aumone au couvent de S. Eloy de Noyon un muy de blei,... à penre chascun an à la feste de S. Martin Ivernal.* Vide supra *Hybernagium.*

¶ **IVERNAGIUM.** Vide *Hybernagium.*

* **JUGALE**, Velum, quo velantur conjuges, cum matrimonium ineunt. Vide in *Jugalis.* Comœd. sine nomine act. 3. sc. 2. ex Cod. reg. 8163 : *Te conjugem* (vult habere) *mihi jussit parare balnea, talamum, tedas, et Jugalia.*

JUGALIS, Conjux. Papias : *Jugalis, conjugio dicatus, vel jugo aptus.* Gloss. Gr. Lat. : Ὁμόζυγος, *Conjux, Jugalis.* Ζυγίτης, apud Nicetam in Manuele lib. 5. n. 8. Utuntur passim Scriptores, Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 16. lib. 8. Ep. 10. Senator lib. 1. Epist. 8. lib. 10. Epist. 20. 21. 23. 24. Acta SS. Ordin. S. Bened. tom. 4. pag. 617. Marculfus lib. 2. form. 7. 17. Formulæ vett. cap. 40. Charta ann. 1156. in Bibl. Sebusiana pag. 210. 212. alia ann. 1232. apud Lucam Acherium ad Guibertum pag. 635. etc.

¶ JUGALIS, Velum quo conteguntur

sponsus ac desponsa, cum matrimonio conjunguntur. Pontificale Eccl. Arelat. scriptum ante ann. 400. apud Marten. de antiq. Eccl. Ritibus tom. 2. pag. 624: *Antequam dicatur* Pax Domini.... *conjungat eos Sacerdos et statuat puellam ad sinistram viri, tunc velet eos Sacerdos ita, virum super scapulas, puellam super caput, et ponat Jugalem super humeros eorum dicendo,* In nomine Patris et Filii et Spiritus S.

¶ JUGALUS, ut *Jugalis*, Maritus. Charta anni 3. Rodulfi Regis e Chartulario S. Sulpicii Bituric. fol. 23 : *Remegardis consentiente Jugalo suo Josep, etc.*

✱ **JUGALITAS**, [Conjunctio. *Fulgent.* 1. *Mythol.* 15. Quæ una eademque fervoris humorisque *Jugalitate* gignuntur. Adde 3. 7.]

¶ **JUGARIS**, pro *Jugarius*. Supplem. Antiquarii : *Jugaris*, ξευγελάτης, *Bubulcus, rusticus.*

¶ **JUGATA**, Nupta. *Virginem potius quam Jugatam putares*, in Vita S. Drausii, tom. 1. Martii pag. 406.

¶ **JUGATA** TERRÆ. Vide in *Jugatum*.

JUGATICUM, in Charta ann. 1183. apud Ughellum in Episcopis Derthonensib. Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur. Perperam *Juvaticum* scribi videtur in Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1379 : *Item confessiones quasdam, factas per Cavenarios Communis Papiæ recipientes a Communi et hominibus Montissicalis nomine Juvatici, et pro Juvatico ejus, quod solvere tenebantur Communi Papiæ, quod erat denar.* 6. *pro quolibet pario bobum, etc.* Alia ann. 1298 : *Concesserunt... habere annuatim denarios* 6. *de quolibet Jugo eorum hominum, etc.* Vide Gloss. med. Græcitat. in Ζυγοκέφαλον.

¶ **JUGATINUS** DEUS, Qui dicebatur præesse conjugiis. S. Augustinus de Civ. Dei lib. 6. cap. 9 : *Cum mas et fœmina conjunguntur, additur Deus Jugatinus.*

JUGATIO, Possessio per *juga*, et modulos terræ censenda, vel *jugeratio* per *jugera*, in leg. 49. de Operib. publ. (15, 1.) l. ultim. de Equor. conlat. (11, 17.) et leg. 1. Ne quid publ. lætitia, (8. 11.) etc. in Cod. Th. Vide Cujac. ad lib. 10. Cod. Just. tit. 27.

¶ **JUGATOR**, Qui jungit jugo. *Jugator boum Triptolemus*, apud Arnobium lib. 5.

JUGATUM, Jugerum, modus agri. Matth. Westmonaster. ann. 1083 : *Eodem anno Rex Guillelmus misit Justitiarium per totam Angliam per Comitatus, et inquirere fecit et diligenter perscrutari, quot Jugata, et virgatæ terræ, quidque uni Militi sufficere posset?* Hispanis *Jugada* est perinde mensura agri, quæ continet *fanecas* 50. [Donatio Jacobi Regis Aragoniæ facta Ecclesiæ Valentinæ tom. 3. Concil. Hisp. pag. 497 : *Item donamus ad opus vestrum duas Jugatas terræ pro hortis circa Valentiam.*] Vide Colmenarezium in Hist. Segoviensi cap. 14. § 10. et Jo. Marianam lib. de Ponderib. et mensur. cap. 21.

⚹ Nostris *Juet*. Chartul. Cluniac. ubi de eccl. S. Vincent. in Hispan : *Exceptis his, habet supradicta ecclesia decem Jugatas bene cultas.* Charta ann. 1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 326 : *Item un Juet de vigne ou fié Robin Fretart... Item trois Juez de terre ou fié du seigneur de Clouvay.* Lib. censuum terræ *d'Estilly* ex Cod. reg. 9493. fol. 3. v° : *Douze deniers et demy chappon, assis sur demi Juet de terre fresche et boys.... Item sur demy Juet de terre seant audit lieu, etc.*

¶ **JUGE**, adv. pro Jugiter. Præceptum Caroli C. ann. 845. pro Majori Monaster. apud Mabill. tom. 2. Annal. pag. 747 : *Ut liberius divinum ibidem peragerent officium et Domino Juge famularent.*

⚹ **JUGEA**, Eadem notione atque *Jugata*. Charta Otton. I. imper. ann. 962. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 67 : *Castrum unum, Musclarum nomine, cum villa ipsius castri fundata : et est ipsa villa a duabus partibus,.... oriente et meridie, Jugeas quatuor millia, divisa per medium ab aliis duabus partibus, scilicet occidente per latitudinem Jugeas duas, per longitudinem Jugeas tres, etc.* Vide *Juga*.

¶ **JUGELLUM**, pro *Nigellum*. Vide in hac voce.

JUGERATIO, in leg. 33. Codicis Theod. de Decur. (12, 1.) Vide *Jugatio*.

⚹ **JUGERE**, *Continuar, Prov.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Jugitas*.

¶ **JUGERES**. Vide in *Jugerum*.

JUGERIA, Jurisdictio judicis, *Jugerie*, in Consuetudine Issoriensi in Arvernis, et in aliquot Regum nostrorum Edictis. Charta Johannis Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 1006 : *Sed homines suos quietos et liberos, et Jugeriam de homicidio, de furto, de raptu, de incendio... habere debeant.*

⚹ Indicis districtus, nostris, *Jugerie*. Pactum ann. 1172. inter archiep. Bitur. et Rabellum milit. ex Chartul. Bitur. fol. 119. v° : *Omnis controversia quæ erat inter nos et Rabellum militem, scilicet de Jugeria de Karrobriis, de justitiis omnium hominum... sopita est.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 202 : *Agnez de Navarre jadis contesse de Foix tient en douaire ès Jugeries de Rieux et de Riviere en nostre séneschaucie de Thoulouse, etc. Gaillac en la Jugerie d'Albigoys et seneschaucié de Thoulouse*, in aliis ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 70.

JUGERIA interdum pro ea præstatione, quæ judici vel potius domino fit. Tabular. Vindocinense Thuani Ch. 173 : *Ipsum quoque molendinum procul omni Jugeria solutum, et relevamento, et quietum clamavit.*

⚹ **JUGERIUS**, Judex. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Vienne* fol. 61. r° : *Quod ipsi et antecessores eorum posuerunt in prædicto castro baulum seu etiam Jugerium vel consules.* [⚹⚹ Vigerium ?]

✱ **JUGES**, [Ejusdem jugi, pares : unde conjuges, et sejuges. *Festus*.]

⚹ **JUGHAMENTUM**, Judicium, sententia judicis. Libert. Montis-fer. ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154 : *Si aliqui* (sic) *casus eveniat, in quo esset discordia inter bajulum et consules de Jughamento, consilio vel accordo,... quod tunc dicti consules habebunt consilium cum suis consiliariis ; et si consules et sui consiliarii sint in una oppinione cum bajulo, vel aliis prædictis, tunc dominus, bajulus, vel ille qui erit pro domino, reddat dictum Jughamentum præsentibus consulibus et partibus litigantibus... Dictus bajulus debet reddere Jughamentum fideliter per juramentum suum,... hoc salvo quod licet bajulus reddat Jughamentum,... tamen, si aliqua partium in hoc reputet se gravatam, appellare poterit.* Vide supra *Judicamentum*.

JUGIA, JUGIS, Jugerum, mensura agraria. Ch. ann. 1088. pro Monasterio S. Solutoris Taurinens : *Quæ mensura justa, super totum Jugias mille.* Charta Adelberti Episcopi Bergomensis in Hist. Bergom. tom. 3. pag. 191 : *Per mensuram, Juges decem et octo.* Alia ann. 1072. ibid. pag. 273 : *Totæ insimul extra pasculum et communalia per justam mensuram Jugias legitimas centum, etc.* Infra : *Sunt totæ insimul per justam mensuram Jugias legitimas sedecem.* Vide Probat. Hist. Sabaud. pag. 21.

JUGIS. [Charta Aistulfi Langob. Regis ann. 756. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 440 : *Omnes insimul tam de monte quam de plano ex omni parte sunt socæ* CCXXX. *quæ sunt per mensuram justam simul in unum Juges numero mille duæ.*] Charta ann. 915. apud Ughellum tom. 4. pag. 612 : *Rei ipsæ in fundo Albinies per mensuram Juges decem et octo, et ipsæ res in fundo Trevilio Juges decem.* Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 12 : *In sycola* (leg. *silvola*) *et in fao Jugis* 40. *et* 8. *terra arato-ria, seu vitis, omnia ad pertica legitima duodecenos pedes et semis.* Alia Desiderii Regis pag. 17. *Terra, Juges numero quadringentas, etc.* Alia ejusdem Regis pag. 14 : *Terra, silva, roncora, et prata insimul ad mensura justa Juges numero quatuor millia per designata et determinata loca, etc.* Occurrit ibi non semel, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 323. et in Appendice ad Capitularia Baluziana n. 111. [*Juit de pré*, eadem, ut puto, notione, apud Beslium in Hist. Comitum Pictav. pag. 120.]

JUGIFERA. Hist. Dominor. Ambasiensium cap. 2. n. 12 : *Comes vero Jugiferam Campaniæ et Segrecheriam, quæ ultra Carum fluvium est,... Lisoio pro servitio suo dedit.* Et cap. 4. n. 3 : *Illud similiter, quod Turonis habebat in Jugifera castri novi.* [Idem omnino videtur quod *Jugeria*.]

✱ **JUGIFLUUS**. [*Jugiter* fluens. *Paulin. Nolan. carm.* 35. 439. *Jugifluus* semper biberis.]

⚹ **JUGIRE**, Clamor milvi. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Jugit milvus cum clamat.*

¶ 1. **JUGIS**, Jugerum. Vide in *Jugia*.

⚹⚹ 2. **JUGIS**, ut *Jugalis*, Conjux, in Andreæ Bergomat. Chronic. cap. 13. apud Pert. Script. tom. 3. pag. 236.

¶ **JUGITAS**, Diuturnitas, perpetuitas, continuitas. Utuntur Constantinus leg. 7. Cod. de Repudiis (5, 17.), Marcellus Empir. cap. 8. Quiricius in Epistola ad Ildephonsum tom. 2. Concil. Hispan. pag. 535. Gislebertus in Miraculis S. Romani tom. 5. Maii pag. 162. Vita vener. Idæ, tom. 2. April. pag. 167. 180. etc.

¶ **JUGITES**, συνεζευγμένοι, Conjuncti, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS.

⚹ **JUGIUM**, Jugerum, mensura agraria, idem quod *Jugia*. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 56. v° : *Dederunt... decimam et terragium dimidii Jugii terræ arabilis et decimam dimidii Jugii vineæ.* Vide supra *Jugata*.

¶ **JUGLANDARIA**, Locus ubi crescunt juglandes, apud Ughellum tom. 9. pag. 904.

JUGLATORES. Gloss. Lat. Gall. : *Histrio, Jongleur. Joculari, Jongloier. Joculatrix, Jengleresse.* Regestum Magnorum dierum Trecensium ann. 1296 : *Super quod Joannes dictus Charmillons Juglator, cui dominus Rex per suas literas tanquam Regem Juglatorum in civitate Trecensi Magisterium Juglatorum quemadmodum suæ placeret voluntati, concesserat.*

¶ **JUGLIATI**, pro *Gigliati*, Nummi de quibus supra. Ordinatio Humberti II. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 316 : *Aliis vero Capellanis Clericis... dentur cuilibet*

pro mense quolibet septem grossi Turonenses, sive septem Jugliati.

✱ **JUGLUS.** [Gladius jugulans, pugio ? « Jugulus non *Juglus.* (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 1. l. 11.) »]

¶ **JUGMENTARIUS.** Vide *Jumentarius.*

JUGO, Jugum, montis supercilium. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ ann. 1133. apud Ughellum tom. 9. pag. 206 : *Et vadit de Petra in petram usque ad arborem Florentinam, et puteum Lamæ, de hinc ferit de Jugone in Jugonem, quomodo vadit ad caput frassinorum, etc.*

¶ **JUGULAMENTUM**, *Lo scanamento.* Glossar. Lat. Ital. Ms.

1. **JUGULATOR**, Homicida, sed proprie *murdrator,* nostris *Meurtrier*, Gloss. Lat. Græc. : *Jugulatores*, σφάκται. Thomas Walsinghamus pag. 343 : *Statutum est præterea, ut nullus occultus Jugulator, quales murderers appellant Angli, de cætero chartam de regia gratia obtineret.* Vide *Morth.*

** 2. **JUGULATOR**. Chartæ ann. 1100. in Chart. S. Petr. Carnot. edit. Guerard. pag. 243. subscribunt *Willelmus Jugulator et Gualterius socius ejus.* Forte Lanius, carnifex.

JUGULUM. Anastasius in Nicolao I. pag. 209 : *Fecit enim in confessione ipsius sacratissimæ Basilicæ Jugulum de auro mundissimo unum pens. libr. numero* 2. Ubi Bulengerus, *Jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in Basilicis dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis : *Jugum meum suave, etc.* Longe petita explicatio, proinde nolim huic assensum præbeas : certe mihi non probatur.

¶ **JUGULUS**, Gladius *jugulans.* Translatio S. Viti, tom. 2. Junii pag. 1038 : *Et pia colla Jugulo submittentes, atrociter trucidati.* Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4. pag. 287 : *Qui autem turrim impugnabant....... adventum subitum domini Ludovici tanquam Jugulum formidantes, retrocesserunt.*

* Occurrit rursum, ea notione, in Vita S. Columbæ tom. 5. Sept. pag. 625. col. 1. Interdum etiam pro Nex, exitium. Acta S. Nicand. tom. 3. Jun. pag. 275. col. 2 : *Ut quid velut agnus ad Jugulum tuum curris ?*

JUGUM, vox Latinorum, *Jugum boum.* Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiensis lib. 2. cap. 1 : *Et idem ipsi dent, unusquisque ad hortum cui desierint in tertio anno, aratrum* 1. *Jugum cum amblacio et conjunctis quando necesse fuerit.*

* *Joint*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 78 : *Icellui Monnin portant une chose, nommée Joint, à quoy ou pays l'en lye les buefs, etc.* Nostris præterea *Juille* et *Julhes* dicitur pars jugi, lorum nempe quo jugum ad cornua boum alligatur. Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. ch. 220 : *Icellui Palloriez d'un coustel coppa les Juilles ou lieures, dont les beufs qui tiroient à la charrette estoient liez.* Aliæ ann. 1481. in Reg. 200. ch. 7 : *Unes Julhes de beufz que le suppliant avoit eues de celui dont il avoit eu ledit cheval.* Hinc *Faire veilles de sainte Juille* facete dictum suspicor, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 159 : *La vegille de la feste de la Magdelene darreniérement passée, ledit suppliant estant en laditte ville de saint Crist, où l'en a acoustumé de faire veilles de sainte Juille entre aucuns varlez qui dancoient et faisoient lesdittes veilles.* Vide *Conjugla.*

¶ Jugum, Vectis lunatus instar jugi. Acta S. Illidii, tom. 1. Junii pag. 426 : *Jugum igitur, quod os fornacis validissime confirmabat... est effractum... Jam enim paratum est Jugum, quod totam molem lapidum sustinet, cum ipso igne corruere.* Occurrit apud Heronem de Machinis bellicis cap. 9. ubi sic exponitur a Borocio in descriptione Testudinis arietariæ : *Juga hic intelligenda sunt ligna duo instar jugi bovini conjuncta, quæ una cum aliis duobus eodem modo conjunctis basim testudinis constituunt.*

Jugum Terræ, Quantum juncti boves uno die arare possunt, *Joug de terre*, Arvernis. Cantianis autem Anglis *Jugum* multa jugera, etiam et habitacula, quæ *messuagia* vocabant, continet. Rentale regalis manerii *de Wy* in Comitatu Cantii pag. 13. apud Spelman. : *Summa hujus Jugi* 8. *messuagia,* 6. *tofti,* 1. *gardinum,* 51. *acræ,* 1. *roda dimid.* Item : *Jugum de Burghorn et Delman.... summa terrarum hujus Jugi,* 10. *messuagia,* 1. *cotagium,* 1. *toftum,* 58. *acræ dimid. et dimidia rodæ.* Ibidem pag. 7 : *Jugum et dimidium jugerum de Amming... summa terrarum optimi et medii pretii,* 53. *acræ,* 1, *rada, et pasturæ* 89. *acræ,* 1. *roda dimid.* Cætera ibidem *juga*, sunt plerumque terræ arabiles. Videtur, subdit idem Spelmannus, *Manerium* distributum fuisse in varias portiones ad alendum totidem familias rusticas una cum bobus eorum junctoriis sufficientes, atque inde *Juga* apellatas. Postea vero *Juga* ista lucri causa, in plurima habitacula reducta sunt. Jacobus Gothofr. ad leg. 2. Cod. Theod. de Censu, (13, 10.) *Juga seu capita, terrena Juga*, in leg. 3. Cod. Th. de Militari veste, (7, 6.) et leg. 1. de Impon. lucrat. descript. (14, 4.) terræ modos interpretatur, quibus colendis per annum boum jugo opus est : sicut *jugum, jugerum,* quantum in die jugo boum exerceri potest. Ita eo casu jugum, plura jugera continuerit. Charta Henrici Comitis Portugalliæ tom. 3. Monarch. Lusitan. p. 282 : *Si quis emerit vineam a tributario, sit libera : et si acceperit prius ad jugum uxorem tributarii, omnem hæreditatem, quam habuerit, sit libera : et tributarius, si potuerit esse miles, habeat morem militum. Milites quot potuerint habere Jugarios in hæreditate sua quam habuerunt intus Colimbria, etc.* Vide tom. 4. pag. 307. et supra *Gavelherte* et *Wendus.*

✱ **JUGUS.** [Conjunctus. *Cato R. R.* 10. Vasa *Juga* quinque. *Varr.* 1. *RR.* 22. hæc eadem *Catonis* verba repetit.

JUHERT, Modus agri, [Jugerum, *Jachert* apud Schilterum et *Jouchart, unum et dimidium morgum.*] Acta Murensis Monasterii pag. 38 : *Ter in anno, id est, Junio et autumno, et in vere arabunt quinque Juhert, singulis vicibus sex virgarum in latum, et triginta in longum, et ipsa virga habeat novem ulnas in longitudine.*

JUJERUM, pro *Jugerum* habet Leo Ost. lib. 3. cap. 19. Edit. ult. Papias : *Jugeres, unius diei opus aratoris. Jugerum, actus duplicatus facit : dictum ab eo, quod sit junctum duobus actibus, constat autem latitudine pedum* 120. *longitudine* 240. Victorius de ratione calculi : *Jugerum habet passus* 48. *pedes* 240. V. Isid. l. 15. c. 15.

* **JUINA**, Fluvius, qui oritur in foresta Aurelianensi, vulgo *Juine.* Junna. Charta ann. 1234. in Chartul. Maurign. ch. 66 : *Ansellus... recognovit se quintam partem cujusdam prati siti inter calciatam de Maurigniaco et Juinam...... contulisse.*

¶ **IVIRATORIUM.** Chronicon Sicil. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81 : *Illic steterunt... diruentes domos, vineas et bona Messanensium ex utraque parte Messanæ, et specialiter ex parte burgi S. Marci usque ad Iviratorium*, id est, si bene puto, usque *in illum locum*, dictum S. Marci, ab Italico *Iviritta*, ibi, in illo loco.

JUISIUM, Judicium, ex Francico vetere, Hispanis *Juizio, Jugement ;* sed proprie Purgatio vulgaris, seu per duellum, aut per ferrum candens. Charta Gaufredi Comitis Andegav. Fulconis Regis Hieros. filii in Tabulario S. Hilarii Pictav. : *Insuper et pro custodia duelli et monomachiæ, quam vulgo Juisium dicimus, duas partes casus convicti, ita quod Justitia Comitis esset cum Justitia Canonicorum, etc.* Leges Normannicæ Willelmi Conquæstoris Regis Angliæ cap. 14. 15. 16 : *Si home apeled altre de larcin, et il sot frans home, et il oit ondça vere testimonie de lealté, s'en escondirad per plein serment ; et altre, qui blasmed ait ested, per serment nomed, ço est à savoir, qu'acorte* [l. quatorze] *homes leals per non, si il avert les pot,* [** *si s'en escundira sei duzime main. Et si il aver nes pot,*] *si se defende per Juis, e li appelleur jurra sur lui jur* (*et sur*) [** l. par] *set homes només,* [** *sei siste main,*] *que pur haur* (*hain,* vel *hair*) *nel fist, ne pur altre chose, si pur son dreit non purchacer. Et si alcons est apelez de muster fruissier, û de chambre, et il n'eit ested blamed en arer, s'en escondit per* XII. [** l. XIV.] *leals homes nomez, sei dudzime main : e s'il eit altre fice ested blamed, s'en escondied à treis dubles,* (leg. *dudzes*) *ceo à savoir per* XXXVI. [** l. XLII.] *homes leals nomez, sei trentesiste mein : e s'il aver nes pot, aut à la Juise à trois dubles,* (*dudzes*) *si con il doust à treis du plein serment. Et s'il ad en arer larcin amended, alt al euve. Li Arcevesque avera de forfature* XL. *solz en Merchenlae, et lui Eveskes* XX. *solz, et lui Quinz* XX. *sols, et le Baron* X. *solz, et le Vilain* XL. *den.* Utriusque capitis versionem Latinam habes in nupera et accurata S. Anselmi operum editione, quam viro doctissimo Gabrieli Gerberono debemus. Huc etiam referenda verba Gallica, quæ Hugoni Dispensatori Comiti Vincestrensi ad mortem damnato ann. 1326. post pronuntiatam sententiam, ad majorem contumeliam judex protulit : *Retrayez-vous traytor, tyrant reneyé, si alez votre Juyse prendre, traytour malvais et attainte,* apud Henricum de Knyghton in Eduardo II. hoc est : *Abscede proditor, renegate proditor, Judicii tui pœnam subiturus, improbe et convicte proditor.* Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda : *Deu hom recorrer al Juy de Deu.*

* *Joise, Jouise* et *Juisse.* Sermo in die O. SS. ex Cod. S. Vict. Paris. : *Comme nostre Seignor vendra au jor do Joisse et rendra â chascun ce qu'il aura déservi. Jouise,* in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 19. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 199. *Au jor du Joise. J. C.* in iisd. ibid. tom. 8. pag. 327.

Interdum duello opponitur, sumiturque pro judicio ferri candentis, uti vox *Judicium.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Belnensi Communia ann. 1203. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 275 : *Si duellum victum fuerit, in dispositione mea erit. De Juisio fiet, sicut et de duello.* Eadem habentur in Chartis Communiæ Monbarrensis ann. 1231. et Sinemurensis ann. 1276. apud eumdem pag. 420. 531. Charta pro

Communia Suession. apud eumdem, pag. 337 : *Si quis de Communia, cujuscumque dominii sit, adhramitionem Juisii per manum Majoris fecerit, dominus ejus inde eum retrahere non potest.* [Sic legendum pro *ad ranutionem imsii.* Ex his etiam emendanda vox *misio* quod pro *juisio* perperam legitur apud eumd. Perardum pag. 334. ut et vox *inisium*, quæ, si fides est librario, non semel habetur in Chartulario Divionensi.] Vide *Judicium.*

✻ Consuet. Norman. cap. 10. part. 2. ex Cod. reg. 4651 : *Olim mulieres criminalibus causis insecutæ, cum non haberent qui eas defenderent, Juisio, se purgabant.* Ubi textus Gallicus : *Jadis quant femmes estoient accusées et elles n'avoient qui les deffendist, elles se purgeoient par ignise.* Chron. S. Dion. tom. 7. jam laudatæ Collect. pag. 144 : *Un Jouise fist faire de xxx. homes, pour savoir quel droit ses oncles avoit ou roiaume son pere : li Jouises de dix homes fu par iaue boulant ; et li Jouises d'autres dix par fers chaus ; et li tiers Jouises des autres dix par iaue froide.* Ubi *Judicium* habent Annal. Bertin. ad ann. 876. ibid. pag. 122. Le Roman *du Renard* Ms. :

Si que j'en feroie un Joise
De chaude yaue et de fer chaud.

Juise et *Juisse*, eodem sensu, in Vita J. C. Ms. :

Et s'en ferai un fort Juisse
En un grant fu en ma cemise,
Où jou enterrai toute nue....
Il arsent tout en cel Juise,
La puchele ert en sa chemise, etc.

¶ **JUJU**, apud Arabes, Species accipitris, eadem quæ Hebræis *Aja*, Æsalon Suetonio, nostris *Emerillon*, de quo Anonymus apud Damirem : *Juju celer et pernix, cujux oculi sunt fere suaves, et pupillæ tanquam torno expolitæ, plusquam sapphirus.*

¶ **JUJUBA**, Pruni vel olivæ genus, Gall. *Jujube*, Ziziphum. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 342 ✻ : *Porrexitque illis zizyphas, Jujubas dicunt, quas servabat in gremio.*

⁎ **JUJURGARI.** [« *Jujurgari*, tencier. » (Lex. Lat. Gall. Bibl. Ebroic. n. 23. XIII. s.)]

✻ **IVIVUM**, f. leg. *Juisium*, Judicium, districtus et jurisdictio judicis. Vide supra *Judicium* 1. Charta Raym. Bereng. comit. Barchin. ann. 1142. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 495 : *In manu vestra per hanc præsentem scripturam potencialiter et integriter trado castrum illud, quod est situm in suo Ivivo, quod nominatur Estericum, simul cum omni suo territorio, et cum omnibus ad se qualicumque modo pertinentibus.*

✻ **JULA**, Piscis genus. Vide supra *Donzella.*

¶ **IULCA**, *Fissilia.* Gloss. Isid. pro *Hiulca.*

JULEP, Constantino Africano de Morbor. curat. cap. 10. dicitur *Sirupus de sola aqua et saccaro.* Passim vero sumitur pro quavis distillata aqua seu decocta ac dulcorata. Sebastianus Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 382 ✻ : *Reficiebatur tantummodo pura aqua : semel per obedientiam, proprio Sacerdote jubente, oblatum Julep gustavit, postea omnino neglexit.* Etymon ducunt vel ab Arabico *Giulep*, vel ab Græco Ζουλάπιον.] [✻✻ Vide Gloss. med. Græcit. in hac voce col. 465.]

✻ **JULHATA**, JULHATUS, Monetæ Italicæ species, *Jules* nuncupata. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 80 : *Obolos albos falsos de Podimonte, Julhatos et Julhatas modici valoris emit seu emi fecit.*

1. **JULIA**, Modus agri. Julianus Antecessor. Constit. 124. § 1 : *Pro singulis jugeribus, vel Juliis, sive centuriis, etc.* § 3 : *Exactores tributorum plenarias, vel securitates, sive apochas faciant, per quas significent non solum quantitatem pecuniarum vel specierum susceptam, sed numerum jugerorum, vel Juliarum, vel centuriarum, etc.*

✻ 2. **JULIA**, Piscis genus. Vide supra *Donzella.*

✻ **JULIANUS**, nude, pro Festum S. Juliani. Terrear. Apchon. ann. 1511 : *Solvenda quolibet anno, scilicet bladum in Juliano, et argentum, ciram et gallinam in Andrea quolibet anno.* Ita pluries ibid. Infra non semel : *In festo beati Juliani.*

✻ **JULLUM**, Jugerum, mensura agraria, ut supra *Jugata.* Charta Fulcon. jun. comit. Andegav. ex Chartul. Fontis-Ebr. fol. 132 : *Donavi viginti Julla pratorum, quæ in pascuis de Verrone mihi videtur habere.* Vide *Julia* 1.

JUMAGIUM. Secunda pars Hist. Hierosolymitanæ ann. 1120 : *Venditores vel tritici, vel leguminum, omnes intra portas Iherusalem ab omni consuetudine absolvit, ipsam modii mercedem, quam Jumagium vocant, remittens.* Sed videtur legendum *minagium.* Vide in hac voce.

✻ **JUMANTA**, a Gallico *Jument*, Equa. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 90 : *Sic hostiliter occisum* (dictum Geraldum) *ad caudam cujusdam equæ seu Jumantæ ligari fecerunt et trahi per pedes usque ad furcas justiciarias.* Vide *Jumentum.*

✻ **JUMELLA**, Mensuræ species, quantum junctis manibus, continetur, Ital. *Giumella.* Charta Bern. abb. Cassin. ann. 1267. in Acces. ad Hist. ejusd. monast. part. 1. pag. 305. col. 1 : *Pro mensura vero quartæ publicæ non plus detur quam Jumella una, juxta redacta in* (leg. redactam) *mensuram æneam, quam curia statuit.* Inventar. ann. 1271. ibid. pag. 328. col. 2 : *Item quando coppa debet relevari, debet refici hoc modo : debet inveniri ordeum alustrosum, et de ipso ordeo debet fieri Jumella una, et pugillus unus... Jumella dicitur quod sunt duæ manus hominis simul junctæ.* Vide supra *Gumella* et *Jonteia.*

⁎ **IUMENTARIUS**, Qui iumenta curat, Italis, *Asinaio, conduttor di asini.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 104 : *Et si Iumentarius ero, non accipiam ultra vigesimam mensuram, nec pro meo labore sive ratione accipiam a domino iumentorum ultra sextam mensuram ;* — et paulo post : *Et ego qui blavam habebo tenear dare vigesimam Iumentario, vel id quod convenero, si ad summam trituraverit.* Ab his locis non solummodo Iumentarii notio latissime patet, sed etiam merces, quæ ei dabatur pro frumenti tritura. [Fr.]

JUMENTUM, Equa, nostris *Jument. Prægnum Jumentum*, in Lege Aleman. tit. 72. 73. In tit. 70. § 4. *Jumentum*, equo et caballo mediano opponitur. *In troppo de Jumentis ductricem involare*, tit. 72. [Consuetud. Brageriaci art. 96 : *Item si quis accommodaverit roncinum seu Jumentum pro equitando, etc.*] *Cum Jumento coire*, in Capit. Caroli M. lib. 6. § 27. Mirum autem, inquit Perionius, cur equam *Jument* vocaverimus, præsertim cum *Jumentum*, unde illud nostrum ductum est, totum genus contineat bestiarum, quæ onus et sarcinas gestant, cujus quidem rei ea ratio afferri potest, quod præstantia sit in equis. Vel potius *Jumenta* potissimum dicta, quæ sub jugo ad aratrum ponuntur, quasi Jugamenta. Gl. L. Gr. : *Jumenta*, ζεύγματα.

¶ JUMENTA. fem. gen. Charta Thomæ Abb. Sangerman. ann. 1250. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 207 : *Pro quolibet bove sive vacca* XII. *denarios, de Jumenta, fœta sex den. in mense Mayo annis singulis nobis solvere tenebuntur.*

¶ JUMENTICULUM, diminut. *jumenti. Caballos et Jumenticula nostra*, in Testam. S. Aredii Abb. Altanensis, apud Stephanot. tom. 1. Fragm. MSS.

JUMENTARIUS, *Agaso*, ἐπικτηνίτης, in Gloss. Gr. Lat. [in aliis κτηνοτρόφος, Qui pascit jumenta. MSS. Sangerman. : *Jugmentarius*, κτηνίτης.] *Custos jumenti*, Jo. de Janua. Vita Aldrici Episc. Cenom. pag. 25 : *Et in Cipido atque Belino eos, quos Jumentarios dicunt, cum redditione census, quem singulis annis solvere noscuntur, id est, mel et ceram, et in Cabanido eos, quos Porcarios vocant.* [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 439 : *Donatus Jumentarius juxta ipsam viam tenet aliam petiam.*]

✻ *Jumentario uno, nomine Ildeprando, cum Ansiperga uxore sua*, in Charta ann. 867. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 513. Vide in *Jumentum.*

¶ JUMENTARIORUM COLLEGIUM memoratur in veteri lapide tom. 1. Operum Posthum. Mabillonii pag. 300.

JUMENTARIUM, κτηνοστάσιον, in Gloss. Gr. Lat. stabulum jumentorum.

¶ **JUNCARE**, Locum floribus, vel *juncis* spargere, Gall. *Joncher.* Ordinarium S. Laudi Rotomag. ad calcem Liberi Joannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 346 : *Incortinatur altare S. Johannis et Juncatur.* Usus Abbatiæ Sangerman. in Probat. Histor. ejusdem pag. 149 : *Subeleemosynarius debet facere chorum Juncari de yerre.* Vide *Jonchare* et *Juncus.*

JUNCARIA, Locus palustris, ubi junci crebri nascuntur. Vide Edw. Cokum ad Littletonem pag. 5. *Jucina*, apud Innocentium et Marcum Baronem Agrimensores, *loci palustres.* Charta Willelmi Ghisnensis in Chronico Andrensi pag. 631 : *Ita sane quod nec in aqua, nec in aquario, Junco, nec in terra, vel pratis ejusdem stagni... aliquid juris de cætero habere possimus.* Adde pag. 637 : [*Cum piscariis, turbariis, Juncariis et communibus pasturis*, apud Th. *Blount* in Nomolexico. Le Roman *d'Athis* MS. :

Sont venues à la riviere,
Trouvent les prez et la Jonciere,
Et grant place pour herbergier.]

✻ Nostris, *Jonchiere.* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 31 : *Comme l'exposant feust alez... pour aidier à amender noz chemins,... il commença à houer en une Jonchiere, etc.* Vide infra *Joncherium.*

✻ 1. **JUNCATA**, Herbæ, flores vel junci ad *juncandum* seu spargendum. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 20. r°. ad ann. 1273 : *Amanevus de Brana .... recognovit, quod debebat... transvehere apud Branam per aquam de Dordonia prædictum dom. regem se tertio militibus ; qua de causa, si ibi transire voluerit, debet habere Juncatam in navi seu vase, in quo dictus dom. rex vellet transire, a festo Pascæ usque ad festum B. Martini, et de eodem festo B. Martini paleam usque ad festum Pascæ... Augerius ad Lugenhac... debebat Juncare tempore æstatis vas, in quo dom. rex vellet transire.* Vide in *Jonchare.*

*2. **JUNCATA**, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Tabul. Major. monast. : *Dederunt piscariam in Lido ad bocellas et Juncatas.* Vide *Juncatica.*

3. **JUNCATA**, *Lac concretum, et juncis involutum*, Joan. de Janua : Gall. *Jonchée,* [*Jonchie*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Constantinus African. lib. 8. Commun. locor. medic. cap. 11 : *Juncaticum* (apostema) *est simile Juncatæ de lacte factæ.*

JUNCATICA, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Tabular. Vindocinense Thuani Ch. 37 : *Adeo ut Juncaticas, in aqua illa ad capiendos pisces ab hominibus nostris aptatas disrumperet, et pisces asportaret.* Vide *Junchia.*

** **JUNCEA**, Gracilis, tenuis. Liutprand. Histor. Ottonis cap. 4 (6, 6.) : *Testes sunt non solum Juncearum curatura, sed et cotidianorum mulieres formarum.* Vide Terent. Eunuch. act. 2. scen. 3. vers. 6. et 25. ibiq. interpr.

* **JUNCEUM**, *Lectile*, in veteri Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **JUNCHADA**, Mensura frumentaria, quantum junctis manibus continetur. Terrear. castel. *d'Ibois* ex Reg. 24. Chartoph. reg. fol. 5. v° : *Robertus Rahoux debet tertiam partem duarum Junchadarum frumenti pro quodam campo.* Vide supra *Jumella.*

* **JUNCHERIA**, ut supra *Juncata* 2. nostris, *Jonchiée.* Charta ann. 1243. ex Tabul. prior. S. Mart. de Lavar. : *Homines de Lavardino piscabuntur ibidem, prout piscantur in aliis aquis nostris de Lavardino, videlicet cum triblis seu banastis, fessinis seu Juncheriis vel bocellis tantummodo.* Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 233 : *Item la pescherie aus usagiers, qui peeschent en ladite riviere à panier, à verge, aus Jonchiées et à la main. Jonchée* et *Jonssiée*, eadem acceptione, in Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 779. art. 47. et 49.

* **JUNCHERIUM**, Juncetum, locus juncis consitus, Gall. *Jonchaie.* Charta Joan. reg. Angl. ann. 1211. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 193 : *Dedit totam partem suam, quam habuit in molendina de Bellinge, scilicet medietatem, et medietatem Juncherii, et medietatem insulæ, quæ vocatur Pelinhe.* Vide supra *Juncaria*, et *Junchetum.*

¶ **JUNCHETUM**, Juncetum, locus juncis consitus, Gall. *Jonchaie.* Charta ann. 1301. ex Archivo Eccl. Dolensis : *Decimas Junchetorum et rosetorum arrestari fecimus.*

¶ **JUNCHIA**, ut *Juncatica*, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Vide locum in *Tribula.*

¶ **JUNCINA**. Vide *Juncaria.*

1. **JUNCTA**, Junctarius, Suprajunctarius. Vitalis Episcopus Oscensis, de magistratibus suæ ætatis in Aragonia : *Sunt etiam Suprajunctarii super Junctas, id est, populorum turmas, a domino Rege quasi Paciarii constituti ; quorum est ipsas Junctas, cum necesse fuerit, evocare, et si eas exercitum facere contigerit, vel repentinum concursum, Appellitum vulgariter nuncupatum, ipsas Junctas, sive populum gubernare. Qui debent fidejussores dandos Junctis, et cautiones recipere pro eisdem, et pignorare eos, qui ad exercitum non vadunt, vel concursum non exierint suæ Junctæ. Caveant tamen Junctarius, atque Junctæ, quia si quis damnum in suis possessionibus, vel rebus pecuniariis duxerit infligendum, nisi prius per Justitiam alicujus villæ domini Regis, quam id faciant, sententialiter fuerit judicatum, totum damnum quod fecerint, dupli restituere compellentur.* Reliqua vide apud Blancam in Commentar. Rerum Aragon. pag. 784. Oyhenartus in Notitia Vasconiæ lib. 1. cap. 6. *Junctas* a Latino *Jungere* dictas putat, quasi *uniones :* quibus præerant *Suprajunctarii,* a populo electi, et a Rege confirmati, quorum munus erat in latrones, grassatores, ac sicarios conjuratas populorum acies educere : unde *Paciarii,* etiam dicuntur apud Michaelem *del Molino* in Repertorio pag. 232. col. 3. Idem in voce *Miles : Milites Aragoniæ tenentur sequi Paciarios contra fractores pacis.* Sunt autem in Aragonia *Suprajunctarii* quinque, *quia quinque sunt Junctæ Aragonum,* videl. *Junctæ Cæsaraugustæ, Oscæ, Suprarbii, Exeæ, et Tirasonæ,* ut idem Scriptor tradit in voce *Suprajunctarii :* ubi præterea observat, in Ripagurcia et Suprarbio primitus fuisse magistrum, qui *Paciarius Catalaniæ*, dicebatur ; sed postmodum statutum, ut is *Suprajunctarius* vocaretur. *Vicarii et Paciarii Catalaniæ* habentur præterea lib. 1. Foror. Aragon. pag. 13. v°. Edit. 1624. Sunt porro ii meri executores, neque habent aliquam cognitionem causarum. Vide *Hermendatum*, et *Huesium.*

☞ Junctæ nomen hodie retineri apud Hispanam Curiam narrat Carolus de Aquino, sed non idem esse officium Junctarum. Sic autem appellant, inquit, varios consiliariorum cœtus, qui causas cognoscunt, et regnorum aut regiorum reddituum securitati invigilant. Ita apud Anglos *Juncto* dicitur cœtus consiliariorum.

* Constit. Mss. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359 : *Ordinamus quod dehinc usque ad mensem Madii et ab inde ad duos annos proxime venturos aliquis baro, miles, homo de paratico, civis vel homo villæ honoratus nequeat... Junctas de rebellione facere.*

¶ Juncta, Conventus ad tractanda negotia. Codex MS. S. Martialis Lemovic. apud Stephanot. tom. 2. Fragm. MSS. de modo Synodi celebrandæ : *Antequam Episcopus in Synodum procedat, duo majora signa sonant, quod ad Junctam provocant, propter Clericos in unum congregandos.*

* 2. **JUNCTA**, Mensura salinaria vel frumentaria, quantum junctis manibus continetur, Gall. *Jointée,* ut supra *Jontaia* et *Jumella*. Charta fundat. prior. S. Viviani Vasat. ann. 1081. vel 1082. ex Tabul. S. Florent. Salmur. : *Et in uno quoque foro unam Junctam salis.* Alia ann. 1473 : *Une Jointée d'icelui grain, en assemblant les deux paumes de la main ensemble.* Vide *Junctum* 1.

* 3. **JUNCTA**, Adjectio, Gall. *Jonction, accroissement.* Pactum inter reg. Tunetan. et Pisan. ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1120 : *Item, quod omnes Torcimanni sint et esse debeant æquales in Torcimannia, et in eis non sit aliqua prioratas* (leg. prioritas) *nec differentia, et solvatur dictis Torcimannis pro eorum Torcimannia milliarenses quinque de auro, de omni centenario bisantiorum tantum, et sine aliqua Juncta.*

* 4. **JUNCTA**, Junctura, Gall. *Jointure.* Charta ann. 1250. ex Tabul. S. Mauri Fossat. apud D. *Le Beuf* tom. 5. Hist. diœc. Paris. pag. 172 : *Notum compareat nos de transmarinis partibus pretiosas reliquias noviter attulisse, unum videlicet de crinibus Virginis gloriæ et Junctam unam de manu S. Matthei apostoli.*

* **JUNCTE**, Junctim, una, Gall. *Ensemble.* Charta ann. 1054. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 177 : *Cum Dathan et Abiron Juncte descendens in infernum consortium habeat.* Hinc *Joint*, pro Nimium compositus, contortus, vel etiam exquisititius plus æquo ornatus, vulgo *Affecté, gêné, trop recherché.* Mirac. Mss. B. M. V. lib. 1. ubi de Canonicis :

Qui les deservent bien à droit,
Il sont plus Joint, il sont plus droit, etc.

Infra ubi de mulieribus :

Qui plus est Jointe c'une Fée,
Quant ele est Jointe et atifée.

Inde *Aller Jointoiant*, Composito et affectato gressu incedere, vulgo *Avoir une démarche affectée, gênée et forcée.* Paraphr. Psal. *Miserere* Ms. :

Orgeilleus desploie et destache
Trestous ses nerfs en convoitant ;
Cors qui ensi va Jointoiant,
Mervelle est se moult ne se lasse.

¶ **JUNCTOR**, f. Lignarius faber, qui subtilius politiusque concinnat et *jungit* opera lignea, Gall. *Menuisier.* Litteræ Eduardi IV. Regis Angl. ann. 1476. apud Rymer. tom. 12. pag. 28. col. 1 : *Tam ad sufficiens cariagium pro conductione feretri præcarissimi Patris nostri Richardi Ducis Eborum pro sepultura sua ordinati, quam ad carpentarios, Junctores, pictores, candelatores, qui in hac parte necessarii fuerint, etc.* Rursum occurrit col. seq. Gloss. Græc. Lat. : Ζευκτής, *Junctor.*

* *Jointteur,* inter instrumenta doliarii recensetur in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 40 : *Icellui Regnault frappa Vincent Bernart par la teste d'un Jointteur à joindre tonneaux. Jointtier* dicitur Truncus ligni brevior, vulgo *Billot,* in aliis Lit. ann. 1445. ex Reg. 1177. ch. 169 : *Jehan le Bouier d'icelle hache couppa ledit pain sur le chappuiz ou Jointtier dudit relieur.*

1. **JUNCTUM**, vel Juncta, Mensuræ salariæ species. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 99 : *Et de tribus mansuris terræ in Wigornia, et de decem Junctis salis in Wickio, cum duabus salinis et fuistallo.* [* Vide supra *Juncta* 2.]

* 2. **JUNCTUM**, Modus agri, quantum juncti boves uno die arare possunt, idem quod *Jugum terræ.* Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 31. r° : *Duo Juncta prati siti in illo loco, qui vulgariter Romanola vocatur. Sciendum tamen quia unum ex duobus illis Junctis ipse antea Johannes de manu monachorum nostrorum susceperat.* Vide *Juctus.*

1. **JUNCTURA**, JC. Anglis, est pactorum cumulatio, aut pacti ad pactum adjectio, inquit Cowellus lib. 3. Instit. Juris Angl. tit. 23. § 1. et 2. qua scil. plura pacta de eadem re in stipulationem deducuntur. Vide Bracton. lib. 3. tract. 1. cap. 2. § 1. Fletam lib. 2. cap. 60. § 2. et Briton. cap. 28. Quid vero Latinis Scriptoribus sit *Junctura*, habes apud Jacob. Gothofredum ad leg. 6. Cod. Th. de Scænicis. (15, 7.) Vide *Conjugla.*

* Unde nostris *Joindre*, nude, pro de rei alicujus pretio junctis manibus convenire. Stat. ann. 1311. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 272 : *Ne puet ne ne doit vendre ne apporter pour vendre cuir tanné, ne faire marchié, ne Joindre, ne bailler deniers à Dé, etc.*

* 2. **JUNCTURA**, Pugnum, nostris alias *Jointe.* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 13 : *Dictus Persil de Juncturis manus suæ dictum presbyterum in dentibus percussit.* Aliæ ann. 1373. ex Reg. 104. ch. 269 : *Icellui Regnault le avoit moult grevé en le prenant par la poiterine, et si seroit bouté ses Jointes con-*

tre sudite poiterine, que à grant peine povoit il ravoir s'alaine.

JUNCTUS, [Modus agri.] Vide *Juctus*.

¶ **JUNCUS**, majoribus festis sparsus in Ecclesia et alibi. Consuetud. MSS. S. Augustini Lemovic. fol. 14 : *In festo S. Augustini.... Præpositus debet recipere Juncum qui debetur ex consuetudine ad parandum Chorum et Capitulum.* Codex MS. Montis S. Michaelis annorum circiter 400 : *Eleemosynarius tenetur etiam invenire Juncum in magnis festivitatibus .... in Choro et in Claustro.* Vide *Juncare* et *Vinecum*.

¶ **JUNDRAGIUM**. Vide *Junioratus*.

* **JUNECULA**, Juvenca, Gall. *Genisse*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Junegua, Prov. bucula, junix, Junecula.* Vide *Junicula*.

¶ **JUNGENS**, f. Confluens ubi fluvius alteri *jungitur*, vel locus fluvio *junctus* et contiguus. Privilegium Monasterii Rivipullensis, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 166. col. 2 : *De quarto vero latere finit in ipso Jungente vel in fluvium Seger.*

¶ **JUNGERE**, Pervenire, assequi, Gall. *Joindre*, Ital. *Giungere*. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 143. * : *Plane incedit, sed cito Jungit.* Chronic. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 860: *Dominus Landus Junxit Parmam die martis* VII. *intrante Februario.* Vide *Conjungere*.

¶ **JUNGLA**, ἡνίαι ζευτικαὶ, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. *Habenæ jugales*, in Supplem. Antiquarii. Martinius habet *Jungula*. Laurent. in Amalthea : *Jungula, Jungla, Jugla.* Vide *Conjugla*.

¶ **JUNIBARUS**, Juniperus, ut puto, Gall. *Genevrier*, Ital. *Ginepro*. Chronicon Jacobi Malvecii apud Murator. tom. 14. col. 899 : *Arborem Junibarum plantavit, de quibus plantulæ exortæ sunt, etc.*

¶ **JUNICULA**, Juvenca, Gall. *Genisse*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 90. v° col. 1 : *Geningus.... habet de terra arabili bun.* IIII. *solvit... ad tertium annum Juniculam.* V. *Junix, Junecula* et *Genicula* 1.

JUNIOR, pro Novus. Odo Fossatensis in Vita Burchardi Comitis Corboilensis ann. 1028 : *Cætera vero sunt, id est, contra castellum S. Exuperii, et in Juniori et in veteri Corboilo, et in Ateias, et Sosiaco.*

JUNIORES, Tyrones, in re militari, apud Symmachum lib. 6. Epist. 58. Vegetium lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 5. et in Cod. Th. de Tyronibus, et (7, 13.) alibi non semel, in Notitia Imperii, etc.

JUNIORES in re politica, dicti quivis inferioris gradus, qui aliis, *senioribus* scil. suberant ratione dominii, vel jurisdictionis. Lex Alemann. tit. 78. § 1 : *Si pastor porcorum, qui habet in grege 40. porcos, et habet canem doctum, et cornu, et Juniorem, occisus fuerit, etc.* § 5. *Si coquus, qui Juniorem habet, occiditur.* Id est, pastorem et coquum alium sibi subditum. Capitul. 1. ann. 810. et lib. 3. Capitular. cap. 63 : *De vulgari populo, ut unusquisque suos Juniores distringat, ut melius obediant, etc.* S. Columban. Epist. 4. ad Bonif. : *Liceat cum Junioribus vestris sollicitare vos pro zelo fidei, pro amore pacis, etc.* Hincmarus de Ordine Palatii cap. 17 : *Et quamvis sub ipsis, et ex latere eorum alii ministeriales fuissent, ut Ostiarius, Sacellarius, Dispensator, Scapoardus, vel quorumcunque ex eis Juniores aut decani fuissent, etc.* Atque ita intelligenda vetus Charta apud Vadianum et Goldastum in Alemannicis : *Ego Wildebold senio meo providens, et ei, quæ illud comitari solet, penuriæ, trado ad Monasterium S. Galli... terrulam meam, quam habeo in Uzonwillare, hoc est, 20. jugera, eo pacto ut ipsa terrula ad domum peregrinorum serviat, et ego ibi in domo hospitum suscipiar, et usque ad finem vitæ meæ ibi victum et vestitum habeam sicut primus illorum Juniorum, hoc est, omnibus annis vestimentum lineum, et aliud laneum, et alias impensas accipiam, sicut cæteri in ipso ministerio.* Quæ vox ultima satis arguit *Juniores Monasterii*, Monasterio ipsi ministrasse, quomodo *Oblatos*, Laicos et *Conversos*, de quibus suis locis.

JUNIORES eodem sensu appellantur in veteribus Tabulis Regum nostrorum, atque adeo a Scriptoribus medii ævi, magistratus ac officiales Comitum, vel judices inferioris ordinis, qui majoribus suberant. Hinc frequens formula in Chartis Regiis : *Neque vos*, (Comites) *neque Juniores vestri, aut successores, nec ulla judiciaria potestas, ad audiendas altercationes ingredi, aut freda de qualibet causa exigere, vel mansiones, et paratas, vel fidejussores, tollere præsumatis*, in formulis Bignonianis et Lindenbrogianis, in Chronico Farfensi pag. 652. apud Continuatorem Aimoini lib. 5. cap. 1. Beslium in Regib. Aquitan. pag. 40. in Ducib. Aquitan. pag. 155. Sanjulianum in Hist. Burgund. pag. 242. Roverium in Reomao pag. 71. et alios passim. [Præceptum Dagoberti Regis Fr. ann. 630. apud Mabill. tom. 3. vet. Analect. pag. 217 : *Ideo per præsentem præceptionem decernimus, quod in perpetuum volumus esse mansurum, ut inspecta ipsa anteriorem præceptionem, nullus judex publicus, neque vos, neque Juniores seu successores vestri, neque quislibet ex judiciaria potestate, etc.*] Præceptum Ludovici Pii pro Hispanis : *Alius vero census ab eis, neque a Comite, neque a Junioribus et Ministerialibus ejus exigatur.* Charta Caroli M. apud Sigonium ann. 802 : *Quod aliqui Duces, eorumque Juniores, Castaldii, Vicarii, Centenarii, Venatores, etc. Ita Comites et eorum Juniores*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. § 9. lib. 3. tit. 5. § 2. [** Pippin. 22. 17.] et lib. 3. tit. 12. § 1. [** Carol. M. 121.] : *Audivimus etiam, quod Juniores Comitum, vel aliqui ministri Reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi Comitum, aliquas reddibitiones vel collectiones... a populo exigere solent.* Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. cap. 25 : *Ut Comites et Centenarii omnes ad justitiam faciendam compellant, et Juniores tales in ministeriis suis habeant, in quibus securi confidant, quia legem atque justitiam fideliter observent, pauperes nequaquam opprimant, etc.* Ex quibus satis perspicuum fit, ejusmodi juniores functos fuisse officio judicum sed pedaneorum.

¶ JUNIORES, Gall. *Juveigneurs*, Nobilium natu minores, Gall. *Cadets*. Vide infra in *Junioratus*.

JUNIORES, in ordine Ecclesiastico, sunt ii, qui inferioris gradus sunt : verbi gratia in Concilio Emeritensi cap. 5. *Diaconus* dicitur esse *Junior Presbytero*, id est, dignitate inferior. *Juniores sub Archipresbytero*, in Concilio Turon. II. can. 19. *Presbyteri Juniores, et minus cauti*, in Capit. Carlomanni tit. 2. cap. 8. ubi opponuntur *Presbyteris prudentia temperatis*. Sed præsertim

JUNIORES videntur appellati quivis Clerici, post Subdiaconos, ut sunt Lectores, Exorcistæ, Ostiarii, Fossarii, etc. quos *Juvenes* vocat lex 10. Cod. Th. de Episcop. (16, 2.) *Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas.* Notæ Tyronis pag. 99 : *Episcopus, Papa, Presbyter, Archipresbyter, Diaconus, Archidiaconus, Subdiaconus, Junior, Fossarius.* Concilium Autisiodor. can. 43. et Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 121. [** 192.] : *Quicunque judex aut sæcularis adversus Presbyterum aut Diaconum, vel quemlibet de Clerico aut de Junioribus, absque audientia Episcopi injuriam... inferre præsumpserit.* In Addit. 4. Ludovici Imp. cap. 61. [** 85. ex 6, 15.] eadem pæne habentur : *Neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum, aut Juniorem Ecclesiæ.* Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum : *Subdiaconibus solidos duos, Lectoribus solidos duos, Ostiariis et Junioribus solidos duos dari jubeo.* Ubi *Lectores* et *Ostiarii* videntur superiori Ecclesiastico ordini accenseri, et a *Junioribus* distingui : quo tamen nomine *Lectores* intelligi arguit Concil. Vasense I. can. 1. ubi *Juniores Lectores* dicuntur. Generatim vero inferiores istius ordinis Clerici, ut Acolythi, *Juniores Clerici* appellantur in Concil. Valentino sub Damaso PP. apud Gratianum de Consecrat. dist. 4. in Concilio Carthaginensi can. 36. in Conc. Epaonensi can. 15. Aurelian. V. can. 6. Turon. II. can. 12. Autisiod. can. 43. Vel *Inferiores Clerici*, in Concilio Milevit. can. 22. *Juniores Ecclesiæ*, in Concil. Paris. V. can. 5. in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 154. [** 156.] apud Gregor. Turon. lib. 5. cap. 27. vel denique *Clerici Junioris ordinis*, in Concil. Paris. V. can. 7. *Minores Clerici*, quibus opponuntur *Majores*, apud Gregor. Turon. lib. 5. cap. 49. Fortunatus lib. 2. Carm. 10 :

In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc Juvenes, subrigit inde senes.

In leg. 10. Cod. Theod. de Episcop. (16, 2.) *Juvenes* Clericis junguntur, *ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas.* Ubi juvenes infimi ordinis Ecclesiastici fuere, quanquam haud bene constat, qui sic dicti fuerint. Paulo latius, ni fallor, Adalbero Laudunensis in Carm. ad Robertum Regem :

. . . Fratrum Laudunicus ordo,
Flos Juvenum, fructusque senum te mente salutat.

In Concil. Arelat. V. can. 6. et in Conciliis Afric. *Seniores* dicuntur Episcopi et Sacerdotes, qui γέροντες, in Cod. Canonum Eccles. Afric. cap. 100. Vide Cujac. ad Novell. 3.

¶ JUNIORES in Monasteriis ii vocabantur qui alterius in officio adjutores erant, v. g. Subcamerarius *Junior* nuncupatur in Spicil. Fontanel. MS. pag. 232 : *Camerarius vel ejus Junior qui clavem portat cameræ,... nunquam deesse debet.*

JUNIORATUS, Ecclesia, seu Beneficium Ecclesiasticum, quod *Junioribus* Clericis dabatur : vel reditus, qui in Ecclesiis *Junioribus* Clericis, et in minoribus constitutis ordinibus assignabatur. Ita Souchetus, a quo non dissentit Bosquetus. Vassorius vero longe probabilius *Junioratum* putat esse quamlibet Ecclesiam, seu potius Ecclesiæ curam, quæ a personatu dependet : *Vicariatum* vulgo dicimus; quod exerte docet Charta Baldrici Episc. Noviomensis ann. 1103. ab eo allata pag. 797 : *Hæc altaria a personatu libera concessimus,... tali cum tenore, ut Synodalia jura, sicut antea, Episcopo, vel ejus ministris solvant, et Presbyteri, qui Junioratum ab Ecclesiæ Abbatissa susceperint, quotiens alter*

alteri successerit, vel aliquo casu illos mutari oportuerit, ab Episcopo sive Archidiacono curam suscipiant, etc. Charta Richerii Archiep. Senonensis in Tabul. S. Martini de Campis: *Junioratus autem Ecclesiæ, quem Presbyteratum appellant, sicut hactenus integer permaneat.* Tabularium Vindocinense Thuani Ch. 7: *Nosse debetis... Tetbaldum de Vindocino filium Letherii calumniam nobis intulisse, super Junioratu Ecclesiæ de Navoil... dicendo scilicet, nec Robertum de Marcilliaco socerum suum, a quo memoratam comparavimus Ecclesiam, Junioratum illum nobis vendidisse.* Ivo Carnotensis Epist. 286: *Super hæc dedimus Junioratum Ecclesiæ de Pontegodonis, cum omnibus domibus nostris.* Necrologium Ecclesiæ Carnotensis 10. Kl. Jan. ubi de eodem Ivone Episcopo: *Junioratus omnes hujus Ecclesiæ et precarias in communes redegit usus, et eas in posterum personis distribui tam suo quam Apostolico privilegio vetuit.* Exstat in Adversariis Duchesnianis apographum Chartæ Bartholomæi Archiepiscopi Turonensis, in quo hæc verba habentur: *Ea siquidem intentione S. Maximino ejusque Canonicis Jundragium Ecclesiæ S. Stephani, quæ Cainone sita est, integrum et absolutum et in perpetuum sine ulla calumnia obtinendum concessi.* Ubi Exscriptor ait, in diplomatis dorso adscriptum, *Jundragium, hoc est adjunctio: nam quod Latini jungere dicunt, Galli dicunt* Joindre. Sed indubie legendum *Junioragium*, ut et in locis laudatis in voce *Vindragium.*

☞ Retinendum puto *Jundragium*, sicque legendum esse loco *Vindragium.* Ut *Moindre* a *Minor*, ita olim *Juindre*, a *Junior* dictum; unde *Jundragium* efformatum, ut vocabulum Gallicum *Juindrage*, quod occurrit in Litteris ann. 1290. pro Andegavensibus, apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 32: *Et que en la terre n'eust point de Juindrage, ne chose qui la vaille, par fraude ne par boidise.*

* Nequaquam restituendum esse *Junioragium*, rursum patet ex voce Gallica *Joindrage*, quamvis alio sensu intellecta, nimirum pro Præstatione, quæ pro facultate pascendi animalia juniora persolvitur. Charta ann. 1342. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 316: *Item l'esmolument de tailler et appatronner les boisseaux et les mesures en la ville de Beaufort... Item autres menues coustumes... Item les Joindrages des herbaiges des fros de la parroisse de Beaufort dès la Mi-Aoust jusques à Noel. Juindrage* vero ex Lit. ann. 1290. supra laudatis intelligendum videtur de exactione, quæ a præcipuis molendinariorum vel pistorum famulis, quos *Juniores* vocabant, percipiebatur. Vide mox *Juniores.*

In Consuetudine Britanniæ passim fit mentio *Juniorum*, qui *Juveigneurs* dicuntur et feodorum, qui a *Junioribus* possidentur, quæ *Juveigneries*, vel *Juveigneuries*, appellantur, seu *Junioratus.* Sunt autem *Junioratus* feuda, quæ a junioribus fratribus possidentur, ratione quorum homagium præstare debent fratri primogenito. Quæ quidem *tenetura* dicitur in ea Consuetudine art. 330: *Tenue du Juveigneur d'aisné en parage.* Vel *en parage* et *ramage*, de qua ita Charta ann. 1478. de Joanne Vice-Comite *de Quoitiven et de Truegnedac: Confesse tenir et tient en ramage de nostre dite Cour de Parlament toutes et chascunes les terres.* Et infra: *Et à cause d'iceux il doit obéir à nostre dite Cour de Parlament, comme homme ramager et Juveigneur à l'aisné, etc.* Atque is junioratus si in extraneam manum transeat, tunc dicitur *Tenue en Juveignerie sans parage*, vel *Tenue en Juveigneurie simple*, art. 331. et 342. Neque tamen primogenitus jus ullum habet superioritatis in juniores, neque venditiones seu laudimia, neque *rachetum* aut *relevium* ab iis potest exigere; sed dominus superior, art. 330. 341. Tenentur autem *Juniores*, qui tenent ejusmodi feuda per *fratriagium* a primogenito, non modo homagium eidem præstare cujus forma describitur art. 334. 335. sed etiam domino superiori, *ligium* nempe, quale præstatur a primogenito: qui autem *Junioratum simplicem* tenet, homagium præstat proximo domino, perinde ac superiori, art. 331. [Consule Glossarium juris Gallici in voce *Juveignerie.*]

* *Jovignors* et *Joveignorage*, iisdem notionibus, in Charta ann. 1275. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1038: *E ansement preneons nous les fruitz e les essues des terres az Joveignors à noz homes, amprez le decès as Joveignors, de ceu que is tenoient en Joveignorage de nos homes, quant les anfants as Joveignors estoient en non aage, jusques à tant que is eussent vint ans accomplis e passez. Juigneurs ou puisnés*, in Charta Joan. ducis Brit. ann. 1442. ex Cod. reg. 8542. 3.

Juniores, longe alia notione, in Charta Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1147. pro Bellovacensibus, apud Loisellum pag. 272: *In unoquoque molendinorum duo Juniores tantum erunt: quod si aliqui plures Juniores, vel alias malas consuetudines in molendinis imponere voluerit, et inde clamor ad Pares venerit, adjutores et erunt qui inde clamaverit, etc.* Similis Charta Gallica pag. 280: *Adecertes en un chacun des moulins deux Joennes seront tant seulement: que si aucuns plusieurs Joënnes, ou autres mauvaises coustumes veut imposer és moulins, et de ce clameur vient aux Maire et Pairs, etc.* Tabular. S. Dionysii Novigenti: *Junioratus autem sic ei concessus est, ut Juniores in molendinis mitterent; sed ab eis coram Priore vel Monachis fidelitatis sacramentum acciperent. Quod si ipsi, vel Juniores eorum committerent aliquando, de suo vel Juniorum suorum commisso coram Monachis responderent.*

* Non ita profecto diversa notio; ita quippe appellati Ministri, famuli quilibet, præcipue tamen molendinariorum et pistorum, qui præter pensitationem, quæ pro frumenti molitura vel coctura panis debebatur, aliam mercedem exigebant, damno certe molentium vel coquentium; quod una cum malis consuetudinibus amovendum censet Ludov. VII. Charta ann. 1147. quam minus attente legit D. *Bouquet*, quando *Juniores*, de quibus in ea agitur, Judicum locumtenentes, imo et judices, interpretatur tom. 1. Jur publ. Franc. pag. 196. Nostram vero sententiam aperte videntur probare sequentia. Charta ann. 867. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 514: *Felix pecorario cum Sinitruda uxore sua, et Johannes, Lupulo, Ursianulo, Fileperga, Ansula, Ursula filiis eorum, et Johannes Silla Junior ejus.* A voce *Junior* nostri *Joindre, Gendre et Geyndre*, eodem etiamnum significatu, effinxerunt. Stat. pro Pistor. in lib. 1. Statut. artif. Paris. fol. 2. r°. ex Cam. Comput.: *Et vendra* (le nouveau talemalier) *en la maison au maistre des talemeliers, et les maistres varlés, que on appelle Joindres, etc.* Arest. parlam. Paris. ann. 1420. ibid. fol. 22. r°: *Alter scilicet eorum* (molendinariorum) *plus et alius minus per se et ministros suos, Geyndres vulgariter nominatos, et alios eorum servitores in dictis molendinis a nonnullis civibus... exigebant.* Ordinat. Caroli VI. ann. 1419. ibid. fol. 24. v°: *Item que tous musniers et leurs Gendres se paieront doresenavant de leurs moultures et salaires en deniers contens.* Vide Tract. Polit. *de la Marre* tom. 2. lib. 5. tit. 12. cap. 3. pag. 188. et supra in *Baccalarii* 1. ubi hac donantur nomenclatura, qui *Juniores* hic nuncupatur.

* *Joigne*, Junior, juvenis, vulgo *Jeune*, in Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 114: *Lequel Jenson encontra un homme nez de Couloigne sur le Rin,... qui avoit grans cheveux, et li dist ces paroles ou semblables: Veez là un biau Joigne. Genvre*, eodem sensu, in Charta ann. 1261. tom 1. Probat. Hist. Brit. col. 981: *Ensor qu'en tot il est accordé en cestes pez, que por les mesfez que ledit Olivier de Cliçon, le vieill mon pere, avoet fet oudit comte, ge Olivier le Genvre audit comte rendré* 4000. *liv. de Tournoes.* Bestiar. Ms.:

> Jumens prennent, qui poulains ont,
> Quant Genvres et alaitant sont.

¶ **JUNIS**, νέος, in Onomastico apud Martinium. Ex *juvenis* vox contracta.

* **JUNIUS**, cur *Magnus* appelletur haud scio, nisi ob longiores ejus dies. Chartul. Pontiniac. pag. 286: *En nom de Nostre Seigneur, Amen. En l'an de l'incarnation d'icelui* 1292. *ou mois de Juing le grant, etc.*

JUNIX, Vitula, junior vacca, δάμαλις in Gloss. Lat. Gr. Gall. *Genisse.* Papias: *Junices, boves juvenes.* Alexander Iatrosophist. lib. 2. Passionum: *Qualia sunt bubula et de junice pedes.* Ubi Glossæ MSS. *Junices, vitulæ.* Vox Latinis nota.

* **JUNO**, male pro *Inno.* Vide supra in hac voce.

* **JUNPENHATURA.** Vide supra *Inpenhatura.*

¶ **JUNQUARE**, ut *Joncare*, Gall. *Joncher*, Locum floribus vel juncis spargere. *Purgatur Monasterium et Junquatur ter in anno*, in Indice MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 38.

* **JUNQUERIA**, Locus palustris, ubi junci crebri nascuntur. Charta ann. 1153. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 549: *Quamdiu autem mansus sine vestitione fuerit, habebunt in eodem manso jus pascendi, exceptis devesis et Junqueria.* Vide supra *Juncaria.*

* **JUNQUERIUM**, Eodem intellectu. Charta ann. 1419. ex schedis Pr. *de Mazaugues: Cum in ordinatione dudum facta inter ipsum dominum et procuratores et homines de Gresolis tunc præsentes de rumpendo, cultivando et dividendo dictum Junquerium.* Vide supra *Juncherium.*

JUNTAS *de Relono facere.* V. *Adramire.*

¶ **JUNUS**, *Animal quadrupes.* Amalthea.

* **JUORNAGIUM.** Charta ann. 1268. in Chartul. Buxer. part. 6. ch. 58: *Girardus legavit ecclesiæ S. Stephani Belnensis unum boissellum Juornagii. Ivernagii* facile restituerem, nisi *Jornage*, eadem notione, occurreret in Charta ann. 1224. ibid. part. 20. ch. 10: *Dominus Symon de Meneures . . . dedit Deo et fratribus Buxeriæ . . . quinque quartallos bladi, quod vulgo dicitur Jornage.* Idem tamen esse quod *Ivernagium* vix dubito. Vide supra *Ivergium.*

1. **JUPA.** Vestis talaris species, nostris *jupe.* Regula Ordinis Canonicorum S.

Marci de Mantua, in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. Epistol. 24. ex Bibl. Regia : *Sufficiant cuilibet Clericorum una capa, nova cotta linea, duo scapularia lanea, duæ tunicæ, unum scapulare pelliceum, una pellis, et unum pelliceum sine Jupa : verumtamen in arbitrio sit Prioris pro Jupa tertiam tunicam Fratribus providere, etc.* [✻ Vide Glossar. Græcit, voce Ζοῦπα, col. 466.]

✻ Sagum, chlamys, nostris *Jupon* et *Juppel*. Stat. monast. Beccens. ex Bibl. S. Germ. Prat.: *Monachi non habeant vestem, quæ vulgo dicitur Juppa*. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 148 : *Icellui Loys retourna oudit hostel dudit Jehan Martin et le trouva tout nu en son Jupon, où il cúroit laditte estable. Juppon de bougran*, in aliis ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 175. Aliæ ann. 1448. in Reg. 176. ch. 584 : *Les barbeaulx ou pointtes du plançon s'en atacherent à ung Juppel que avoit vestu icellui Pierre.* Vide supra *Jubeus*.

¶ JUPPA. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 107 : *Comites, Magnates, Barones, Milites et uxores eorum possint habere in æstate guarnimentum unum de serico, sub eo farsetum, vel dublectum ac Juppam de serico*.

¶ JOPPA. Reformatio Mellicensis in ejusdem Monasterii Chronico pag. 359. col. 2 : *Non utantur camisia linea, sed lanea tantum, nec bambasio vel Joppa, neque pileo foderato cum pellibus*. Diarium Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 197 : *Item ex eadem pertinacia sacras pro cultu divino deputatas vestes tollebant, de casulis ornatibusque Joppas vel Joppularum manicas... fieri in magnum scandalum procurabant*.

JOPULA, Eadem notione, in Concilio Salzburgensi ann. 1420. cap. 6.

¶ JUPARELLUM, Eodem intellectu. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 600 : *Dux autem Guarnerius... discalciatis pedibus tantum caligas secum habens et Juparellum in dorso, etc.* Et col. 684 : *Ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum Jupparellum in dorso et stivalia in pedibus suis*.

JUPELLUM, Picardis *Jupel*, aliis, *Jupon*, Sagum militare. Alexander IV. lib. 5. Ep. 172. ad Hospitalarios, qua decernit ut Fratres Milites Ordinis Hospitalariorum chlamydes nigras deferant, ut ab aliis Fratribus ejusdem Ordinis discernantur : *In bellis autem sive in præliis utantur Jupellis, et aliis superinsigniis militaribus, quæ sint coloris rubei, in quibus etiam Crux albi coloris sit in eorumdem vexilli modum assuta, etc.*

¶ JUPILEUM, Ead. notione. Vide in *Epidecen*.

¶ JUPO. Statuta Eccl. Trecor. ann. 1440. tom. 4. Anecd. Marten. col. 1150 : *Nullus in ordine sacerdotali constitutus præsumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum Jupone, seu alia veste propinquiore camisiæ*. In Statutis Eccl. Ambian. apud eumd. Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1226. habetur *Juppo*, eadem notione ; sed pro Thorace sumitur in Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 389 : *In qua (navi)* ultra CCCLIII. *guarnimenta ferri, ultra Juppones, hermos, clypeos et alia arma, multa ceperunt*. Miracula MSS. Urbani V. PP : *Erat armatus de Jupone, de tunica ferrea et jaque de veluto et cum bacineto ligato et stachato, ut moris est, braceriis et gantelletis, ense et cultello cinctis, in pondere prædictorum arnesiorum* 150. *libras*.

¶ JUPONUS. *Hoc opus fieri fecit ars Taliatorum vestium et Juponorum*, in Actis SS. April. tom. 1. pag. 806. ubi de B. Martino Eremita :

Martinus jacet hic, Miles, Eremita, Beatus :
Sartor quippe fuit, nunc Pater dicitur artis.

¶ JUPONERIUS, Qui facit *jupones*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis ann. 1367. pro Monspeliensibus de forma vestium.

✻ Cujus ars *Jupponnerie* nuncupatur, in lib. 1. Statut. artif. Paris. fol. 167. v°. ex Cam. Comput.

¶ JUPPUS, Thorax. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 304 : *Et statim Consul Pisanus cum Bucio ascendit galeam, et posuit in capite elmum et Juppum in dorso*.

☞ Harumce vocum omnium originem arcessunt a Germanico *juppe*, Thorax rusticanus, vel ab Arabico *Guibba*, unde Hispanis *Aljuba* ad significandam vestem Maurorum thoraci simillimam : a Latino *Juba* vel *jubæ*, quæ sunt animalium crines, vel villi e collo pendentes, quibus equorum et leonum cervices operiuntur, deducit Carolus de Aquino ; hinc, inquit, per quamdam analogiam et similitudinem opertorii, (forte paucis probabilem,) interior vestis, quæ subuculæ superinduitur, dicitur *Jupa*, a voce Italica *Giubla*, et hinc *Giubbone, Guibbetto, Giubberello*.

2. **JUPA**, [JUPPA,] apud Croatos, Regio ; JUPANUS, [Regionis præfectus.] Vide in *Zupa*.

✻ Haud infrequens apud Scriptores nostros vox *Juper* vel *Jupper*, pro Inconditum clamorem edere ad deridendum, vel inclamandum, aut exterrendum. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 128 : *Icellui Alain oy en un bois cifler deux ou trois fois, et lors il commença à Jupper ou huer*. Aliæ ann. 1450. in Reg. 180. ch. 119 : *Quant ilz furent yssuz ès jardinaiges, ledit Hudel commença à Jupper, et lesdiz Bisson et le Vennier à Jupper encontre eulx*. Froissart. vol. 1. cap. 130 : *Quand les Genevois deurent approcher leurs ennemis, ils commencerent à Jupper moult espouvantablement pour les Anglois ébahir*. Guill. Guiart. ad ann. 1249 :

Cil de France, qui après Jupent, etc.

Hinc *Jupée*, dicitur Intervallum intra quod ejusmodi clamor potest audiri, in Lit. remiss. ann. 1449. ch. 34 : *Ilz estoient en une cave près, aussi comme d'une Jupée ou huée de son hostel*. Vide supra in *Hutesium*.

¶ **JUPARELLUM**. Vide in *Jupa* 1.

¶ **JUPATUM**, pro *Lupatum*. Vide *Scispadum*.

¶ **JUPELLUM**, JUPO, etc. V. *Jupa* 1.

1. **JURA**, Juramentum, sacramentum, in Fœdere inito inter Sanctium Pampilonensium Regem et Almutadyrum ann. 1073. apud Blancam in Comment. Rerum Aragon. pag. 635.

✻ 2. **JURA**, Conjuratio, fœdus, quod jurامento firmetur, sic dicta, Ital. *Jura* vel *Giura*. Chron. Forojul. ad ann. 1305. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 33. col. 2 : *Qui* (Nicolaus) *habebat magnam partem in Utino ratione cujusdam Juræ et conspirationis factæ ad invicem*. Instr. ann. 1311. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 619 : *Ad inhiendam, contrahendam, ordinandam, firmandam, et faciendam societatem, unionem et Juram, etc.* Formul. vett. ex Cod. reg. 4189. fol. 6. v°. : *Item promitto Juram, conspirationem,..... et illicitam societatem non facere cum aliquo*.

¶ **JURABILE** FEUDUM. Vide in *Feudum*.

✻ **JURADIA**, Pactum, conventum Juramento firmatum. Composit. inter episc. et cives Vasat. ann. 1340. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 59 : *Anno quolibet renovando obligationem, taliter quod sit bene securum, et quod habita confirmatione dictæ Juradiæ, solvantur ccl. libræ Arnaldensium.... Item quod confirmatio adcordi, Juradiæ habeatur a domino nostro Francorum rege, expensis propriis villæ*.

¶ **JURAMEN**. Glossar. Isidori : *Juris, juramen*. Grævius ex Papia sic censet emendandum : *Jus, juris, fit ex oleo, vino, aqua salsa, et cæteris talibus, ut pipere. Jusjurandum, Juramen, juratio*, cum pro jure quis jurat.

JURAMENTALES. Vide *Juramentum*, [lin. *Sacramentarii apud Joannem VIII. etc.*]

JURAMENTUM est *affirmatio vel negatio de aliquo attestatione sacræ rei firmata*, ut est in Fleta l. 5. cap. 22. § 1. Gregorius Nazianzenus in Iambo 15. seu in Definitionibus :

Ὅρκος δὲ δὴ πίστωσις ἐμμέσῳ Θεῷ.

Proprie autem ita appellatur *Purgatio canonica*, seu a Canonibus recepta : quo nomine opponitur *vulgari*, cujusmodi sunt duellum, ferrum candens, et id generis aliæ purgationes, quas improbavit semper Ecclesia. Ejus autem effectus est, ut qui impositum delictum a se amoliri vult, id præstito sacramento diluat : cui quidem in rebus haud magni momenti, vel si actor aut accusator desit, aut nullas habeat probationes, aut habeat illegitimas, quæ non admittuntur a judice, locus datur : ut est in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 21. in Quoniam Attachiamenta cap. 24. in Legibus Burgorum Scoticorum cap. 30. 82. etc. Lex Bajwar. tit. 8. cap. 16. § 3 : *In his vero causis sacramenta præstentur, in quibus nullam probationem discussio judicantis invenerit*. [✻ Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Eid*, col. 273. sqq.]

Etsi autem in hac purgationis specie perjuria interdum fiant : ea tamen recepta est, quod nemo fere tam pravi existimetur animi, ut coram Deo ac Sanctis veritatem reticere velit ac audeat, adeo ut si pejeret, Deum in se vindicem continuo experiatur : quod non semel evenisse testantur Scriptores : in primis S. Augustinus Epist. 75. 137. S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 56. 59. 77. Gregorius Turonensis, locis mox laudandis, ubi de juramentis ad Sanctorum reliquias, Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 6. et aliquot alii. Gregorius M. Homil. 32. in Evangel. de Basilica SS. Processi et Martiniani, in qua condita erant eorum corpora : *Ad extincta namque eorum Corpora viventes ægri veniunt, et sanantur ; perjuri veniunt, et a dæmonio vexantur : dæmoniaci veniunt, et liberantur*. Vita S. Præjecti n. 20 : *Cœpit namque divina virtus ad prædictorum Martyrum corpora plurima monstrare miracula,.... declarabantur sæpius Juramenta, reorum solvebantur vincula, etc.*

SACRAMENTUM hancce purgationis speciem, vulgari nomenclatura, appellari scribit Hincmarus de Divortio Lotharii et Tethbergæ, Interrog. 6 : *Juramentum, quod usitato nomine appellatur*

Sacramentum, quia in eo illud oculis fidei pervidetur, quod corporis oculis non conspicitur. Ivoni Carnotensi Ep. 206. dicitur *Sacramentum purgatorium. Per Sacramentum Dei judicium exspectare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 59. *Sacramento se purificare*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 32. § 3. [** Roth. 214.] *Per Sacramentum se defendere, cum Sacramento se purgare*, lib. 1. tit. 25. § 49. [** Liutpr. 11. (2, 5.)] Nithardus l. 1. ann. 834 : *Verumtamen haud est thoro regio recepta, donec se criminibus innoxiam, quia criminator deerat, Sacramento una cum propinquis coram plebe effecit.* Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Angl. cap. 6 : *Sacramento delationem infirmans, in exilium actus est.* Cap. 12 : *Godwinum quoque obliquis oculis intuitus, ad Sacramentum purgationis compulit.*

Quod si res majoris esset momenti, non solus, seu, ut vulgo dicitur, *sola manu sua* jurabat reus, seu accusatus : sed alii deligebantur, qui id ipsum quod ille, perinde jurarent, vel saltem sacramento affirmarent, quæ ille juraverat vera esse. Horum augebatur numerus pro rei vel causæ, de qua agebatur, momento, ut est in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 3. § 1. in Lege Alaman. cap. 6. in Lege Longob. l. 2. tit. 55. § 9. [** Roth. 369.] in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 64. 66. 67. apud Innocentium III. lib. 16. Ep. 158. etc. Atque pro modo numeri eorum, qui jurabant, *majus* vel *minus sacramentum* peragi dicitur in Lege Frision. tit. 1. § 11. 13. 14. tit. 2. § 7. Vide Alamannica Goldasti pag. 24.

Non tamen æque omnibus probatum, ut alii, quam ipsi a quibus de jure requirebatur, sacramentum præstarent. Papianus lib. Resp. tit. 25 : *Si a judice statutum fuerit, aut inter partes convenerit, ut de rebus dubiis sacramenta præbeantur, eum solum debere jurare, a quo aliquid repetitur, nec ab aliis personis sacramenta requiruntur.*

Testes illi juratori adjuncti *Sacramentales* vulgo vocantur, ut in lege Aleman. tit. 6. § 2. tit. 36. § 3. tit. 53. in Lege Bajw. tit. 1. cap. 3. § 1. 2. tit. 16. cap. 1. § 2. in Lege Frision. tit. 1. § 2. 6. 8. 13. 14. tit. 3. § 1. in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. § 9. tit. 55. § 2. 3. 14. 33. [** Roth. 365. 165. 166. Liutpr. 61. (6, 8.) Guido 6.] etc. Notitia Judicati, in Tabulario Casauriensi : *Et dedit ei guadiam jurare cum suis legitimis Sacramentalibus, sicut Lex est.* Vide Diplomata post Chronic. Reichersperg. pag. 39. 40. *Consacramentales*, in Capitul. Caroli M. l. 3. cap. 58. et in Legibus Henrici I. Reg. Angliæ cap. 64. 66. 87.

Sacramentarii, apud Joannem VIII. PP. Epist. 228. *Juratores*, in Lege Salica tit. 55. § 1. 3. 8. in Pacto Childeberti § 2. 8. in Lege Aleman. tit. 6. § 5. in Lege Ripuar. tit. 31. § 5. Longob. lib. 1. tit. 9. § 37. tit. 17. § 1. l. 2. tit. 41. § 7. tit. 55. § 28. [** Lothar. 1. 89..... Ludov. P. 1. Lothar. 1. 28. Adde Pip. 45.] in Capit. Caroli M. lib. 3. tit. 64. etc. *Conjuratores*, in Lege Salica tit. 50. § 3. in Lege Frisionum tit. 14. § 2. Alemannica tit. 50. § 3. in Capitularibus Caroli Magni lib. 4. cap. 26. 74. lib. 5. cap. 150. [** 301.] in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. § 15. [** Lothar. I. 62.] in Capitul. ann. 829. cap. 6. Addit. 5. cap. 301. et Concilio Moguntiacensi ann. 888. cap. 23. etc. Unde *Conjurare* pro id generis sacramenti adimplere, quod una omnes jurarent, in Lege Salica tit. 59. apud Marculfum lib. 1. Form. 18. 38. in Formulis incerti Auctoris cap. 5. in Formulis secundum Legem Rom. cap. 30. 40. et apud sanctum Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 55. Dicuntur denique *Purgatores*, apud Andream Suenonis in Legib. Scaniæ l. 7. cap. 3. *Compurgatores*, apud Innocentium III. l. 16. Ep. 158. et cap. 9. et 13. de Purgatione canonica. *Juramentales*, apud eumdem Andream Suenonis lib. 5. cap. 6. lib. 6. cap. 10. 13. lib. 7. cap. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 13. l. 15. cap. 3. l. 16. cap. 3. [** German. *Eideshelfer.* Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 859.]

Ejusmodi autem esse debebant *Sacramentales* et *Conjuratores*, qui pro viris *bonis* haberentur, seu *legalibus*, vel *legitimis*, et testimonium perhibere *idoneis;* ac proinde essent *credibiles*, et qui *nullis accusationibus fuissent infamati*, ut est in Legibus Willelmi Nothi vernaculis cap. 16. et in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 64 ; *ita idonei, quibus nullum posset crimen imponi*, ut habet Hincmarus opusc. 30. Unde priusquam ad sacramentum admitterentur, examinabantur a judicibus. Notitia ann. 818. apud Perardum pag. 36 : *Ante ipsos Missos, duodecim testimonia ibi præsentavit, his nominibus..... ipsi testimonia diligenter discussi fuerunt, et super ipso altario manus positas jurati dixerunt, etc.*

Sed maxime ejusdem *conditionis* et *ordinis*, quibus reus, vel actor primarius, *Sacramentales* esse jubebantur. Formulæ secundum legem Roman. cap. 31 : *Similiter testes sibi similes visores et cognitores, secundum quod ei judicatum fuit, post ipsum juraverunt, ut quidquid jam dictus ille de hac causa juravit, verum et idoneum sacramentum dedit.* Lex Frisionum tit. 1. § 7 : *Si litus nobilem occiderit... cum 35. juratoribus suæ conditionis se excuset.* Henricus Imp. de Conventione pacis publicæ anno 1051. apud Goldastum : *Liber, vel personatus serviens,... cum totidem suæ comparitatis testibus.... se expurget.* Ita si Presbytero purgandi se ab imposito crimine necessitas incumberet, tum is *Sacramentales* sui ordinis, hoc est, Presbyteros producere tenebatur. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 64 : *Sacerdos, qui regularem vitam ducat, in simplici accusatione solus, in triplici, cum duobus ordinis sui juret. Diaconus in simplici compellatione, cum duobus : in triplici, cum sex Diaconibus se allegiet. Plebeius Sacerdos purget se sicut regularis Diaconus. Presbyter ab Episcopo vel Archidiacono suo accusatus, se sexto juret Sacerdotum legitimorum sicut ad Missam paratorum.* Fori Oscæ ann. 1247. fol. 36 : *In nullis aliis proditionibus debet quis se salvare per consimilem, sed per parem. Sciendum tamen est, quod talis est par, quod valeat tantum in genere, quantum qui reptatus fuerit, et quod tantum valeant bona sua, et quod sint consimiles corporis; aliter autem non est par.* Infinita prostant hujusce ritus decreta et exempla, in Lege Bajwar. tit. 6. cap. 15. in Capitulari Aquisgran. ann. 803. cap. 7. in Capitularib. Caroli M. lib. 5. cap. 34. [** 36.] in Concilio Moguntiacensi ann. 888. cap. 23. Erfordiensi ann. 932. cap. 4. Londoniensi ann. 1108. cap. 4. in Legibus Presbyterorum Northumbrensium sub ann. 977. cap. 47. in Codice Carolino Epist. 72. sub finem, in Epist. Eugenii PP. 106. tom. 4. Hist. Franc. Caus. 2. q. 5. cap. 12. 13. 16. 19. apud Theganum de Gestis Ludovici Pii cap. 30. Hildebertum Ep. 67. Arnulfum Lexoviensem in Epist. pag. 12. Hugonem Flaviniacensem pag. 199. Anselmum Cantuariensem lib. 3. Epist. 45. Ivonem Carnot. Epist. 206. Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. cap. 15. Celestinum III. PP. Epist. 5. 13. Gregorium IX. lib. 5. Decret. tit. 33. cap. 5. 8. 10. 12. Sugerium Ep. 106. 147. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 15. Florentium Wigorniensem ann. 1130. Rogerum Hovedenum pag. 739. Bractonum l. 5. tract. 5. cap. 13. § 3. in Charta Communiæ Tornacensis § 16. etc.

Interdum requirebatur in Sacramentalibus sexus paritas : ita ut si femina ad sacramentum compelleretur, sui sexus Sacramentales exhibere teneretur. Leges Hoeli Boni Principis Walliæ cap. 14 : *Si cujus uxor de alio infametur, et hoc tamen sit incertum, septima manu mulierum expurget. Si secundo infametur, cum quatuordecim. Si tertio cum quadam certitudine hoc dicatur, juramento* 50. *mulierum se expurgabit.* Cap. 17 : *Si mulier negat adulterium, det juramentum* 50. *mulierum, etc.*

Interdum ex proximis seu agnatis vel cognatis Sacramentales deligebantur. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 15 : *Cum* 12. *Sacramentalibus juret de suo genere nominatis, etc.* Adde Capitulare 3. anni 813. cap. 9. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 26 : *Fidejussor negans fidejussionem suam de septimo proximorum sibi redemptione negabit, etc.* Cap. 27 : *Juret tamen de septimo proximorum sibi in redemptione super sepulcrum debitoris, si possit invenire, sin autem super altare dedicatum, quod illi rem suam vendidit, et quod ipse pro fidejussore fuit.* Charta Waldemari Daniæ Reg. ann. 1163. apud Petrum Resenium in Notis ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ pag. 643 : *Si autem primo incusatus fuerit excusatus, et actor alium incusaverit, ille juramento* 12. *cognatorum suorum se purgabit.* Adde Opusc. 30. Hincmari Rem. pag. 335.

Nominabantur autem *Sacramentales* interdum a reo, interdum ab accusatore. Ac ab accusatore quidem : Lex Alamannor. tit. 6. § 2 : *Tunc debet homo, qui causam requirit, tres electos denominare, et ex denominatis tribus licentiam habeat excusator rejicere duos, tertium vero non licet rejicere.* Adde § 5. Non licebat tamen accusatori testes eligere *absque suo Causatore*, ut est in Capitulari 2. ann. 805. cap. 11. lib. 3. Capitularium cap. 10. ubi pro *Causatore* Capitulare quartum Caroli M. ann. 805. perperam præfert *accusatore.* Lex Longobardorum lib. 2. tit. 55. § 5. et Edictum Rotharis Regis tit. 109. § 1. 3. [** 364.] : *Ad Evangelia juret cum* 12. *aliis* [** l. aidis] *suis, id est, Sacramentalibus : ita ut sex illi nominentur ab illo, qui pulsat, et septimus sit, qui pulsatur, et quinque quales voluerint liberos eligat, ut tamen sint duodecim.* Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Remensis pag. 335 : *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui eum non curabant, ipso resultante quod francus esset, et ut liber se defendere vellet, et juret, et quidem cum ita idoneis, quibus nullum posset crimen imponi.*

Sed et ita ab accusatore nominabantur *Sacramentales*, ut si reo ob legitimam causam essent suspecti, ab eo rejici possent, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. § 9. [** Rothar. 365.] Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ cap. 8 : *Accusatus de furto si compareat primo die juridico vel secundo, et pro se offerat*

per jurisjurandi religionem defensionem virorum 12. *quos actor voluerit de tota provincia nominare, oportebit actorem acquiescere juri nominationis. Et cum* 12. *viri fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ causa sibi suspectos recusare de nominatis* 12. *in quorum locum actor statim tres alios nominabit.* Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1163. apud Resenium ad Jus aulicum Canuti II. Regis pag. 642 : *Statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, se defendat per nominatos de provincia in hunc modum, etc.* Infra : *De homicidio autem istud statuimus, ut reus in generali placito trahatur in causam, et in secundo placito actor nominet* 15. *de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, etc.*

Quandoque a reo nominatos testatur eadem Lex Longobardorum lib. 2. tit. 55. § 7. 14. [** Rothar. 367. Liutpr. 61. (6, 8.)] interdum denique sorte electos, observare est ex Lege Bajwar. tit. 16. § 6. et ex Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66. extremo.

Qui porro a reis eligebantur *advocati*; ut qui ab accusatore, *Nominati*, vel *Denominati* dicebantur. Lex Alamannorum tit. 53 : *Et cum* 12. *Sacramentalibus juret, cum* 5. *Nominatis, et* 7. *advocatis.* Tit. 24. et 28 : *Cum* 12. *Nominatis juret, et aliis tantis advocatis.* Qui vero hisce locis *advocati, electi* dicuntur tit. 6. 30. 76. et in Pacto Childeberti § 2. et 8. et in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 209. [** 214.]

Nominati vero dicti sæpe nude Sacramentales ab actore vel accusatore delecti. Lex Alaman. tit. 89 : *Si quis hominem occiderit, cum* 12. *Nominatis juret, etc.* Lex Bajwar. tit. 6. § 2 : *Cum* 24. *Sacramentalibus Nominatis juret in altari.* Decretum Tassilonis de Popularibus Legibus § 6 : *Juret in Ecclesia cum tribus Nominatis Sacramentalibus.* Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 66 : *Vel ita se allegiet : Nominentur ei* 14. *et acquirat ex eis undecim.* Id est, eligat.

Denominati, apud Hincmarum opusc. 53 : *Cum Denominatis sibi vicinis Presbyteris... famam suam purget.* Fridericus II. Imp. in Charta privilegiorum urbis Ratisponensis ann. 1230 : *Is, qui reus putatur, tertia manu se purgabit, inter quos sint duo, qui dicuntur Denominati.*

Incertum porro an *sacramentum nominatum* inde dicatur, quod cum *nominatis Sacramentalibus* crimen objectum diluat reus. Quippe in Legibus Willelmi Nothi vernaculis cap. 16. homo liber, et qui testimonium habeat de legalitate, accusatus de latrocinio, purgat se per plenum (*planum*) sacramentum, *par plein serment :* qui vero jam infamatus fuit, per sacramentum nominatum (*par serment nomed*) purgat se duodecima manu. Eædem Leges cap. 17 : *S'en escondira per* 36. *homes leals, sei trentesiste mein.* Id est, purgabit se per 36. legales homines, seu trigesima sexta manu. Verum cum sacramentum nominatum opponatur *Plano* in laudato § 16. Legis Normannicæ, et *plane* etiam jurare *Sacramentates* seu *Conjuratores*, ac proinde *Nominatos*, observare sit ex Legibus Henrici I. Regis Angl. nescio an potius videatur existimare *nominatum* inde appellari sacramentum, quod juranti verba *nominentur* ac dictentur, utpote a lege recepta, indicta, et nominata, de qua sacramenti specie agemus mox. [** Vide Phillips. Hist. Jur. Anglic. tom. 2. pag. 269. sqq.]

Id autem solum jurabant *Sacramentales, quod veritatem credebant eum dicere, qui jurabat*, ut est apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense part. 8. cap. 21. Innocentium III. PP. lib. 16. Epist. 158. Greg. IX. lib. 5. tit. 34. cap. 9. 13. 16. in supra laudata formula 41. secundum Legem Roman. in Quoniam Attach. tit. 5. § 7. etc. Hugo Flaviniacensis in Chronico ann. 1101 : *Tusculanus Episcopus... purgationem Eduensis suscepit, Lugdunensi prosequente, et Juramentum ejus ita confirmante : Credo Norgaudum istum Episcopum Eduensem vera jurasse ; Cabilonensi quoque in id consentiente, et idem jurante.* Jura et Consuetudines Norman. cap. 125 : *Secundus autem jurabit sic : De sacramento quod N. fecit, salvum fecit Juramentum, sic Deus me adjuvet et Sacrosancta : et alii sic jurabunt, etc.* Addam denique Chartam insignem hujusce moris testem, Stephani de Terviano, ex Regesto Carcasson. f. 14. ex Camera Comput. Paris. : *Ad majorem autem horum omnium et perpetuam firmitatem et juratos Conjuratores fidejussores dono, videlicet Pontium de Olargio et alios infrascriptos. Ego itaque prædictus Pontius de Olargio credo, quod præfatus Stephanus de Cerviano ex corde abjuret omnem sectam, et omnem hæresim, et amplectatur ex animo et confitetur unitatem et fidem S. Rom. Ecclesiæ. Et ideo conjuro cum eo, et sub jurejurando fidejubeo tibi Domino A. Abbati Cisterciensi, Apost. Sed. Legato, stipulanti promitto me curaturum et facturum, quod præfatus Stephanus de Cerviano omnia supradicta et singula fideliter observabit. Et si aliquando, quod Deus avertat, adversus supra scripta venire tentaverit, et illud delictum infra* 30. *dies non emendaverit, ego cum sancta Ecclesia, vel cum Principe terræ, ipsum Stephanum viriliter impugnabo, et cum eo nullam societatem habebo, donec Ecclesiæ plane satisfecerit.* Huc etiam referri debet vetus formula de Sacramentalibus in formulis vett. [** Append. Marc.] cap. 33. 34 : *Et duodecim conlaudantes juraverunt, et de linguis eorum legibus dixerunt.* Et : *Insequenter vero post ipsam tantæ jaraverunt, et de linguis eorum legibus dixerunt.*

Quo vero pacto, seu quo ritu *Conjuratores* illi, sive *Consacramentales* et *Compurgatores* jurabant, vel sacramenta sua præstabant, docet Lex Alemannica tit. 6. § 7 : *Illa sacramenta debent esse jurata, ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant, et ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, et super omnium manus manum suam ponat, ut sic illi Deus adjuvet, vel illæ reliquiæ, ad illas manus, quas comprehensas habet, ut de illa causa interpellatus est, culpabilis non sit.* Jejuni autem jurabant, et discutiebantur a judice, ut est in Capitulari Aquisgran. ann. 787. cap. 62. in Capit. 2. ann. 805. in Capit. 3. ejusd. anni cap. 11. et lib. 3. Capit. cap. 10. 52.

Jurare igitur *sua manu* dicebatur testis, cum solus jurabat, nec habebat *Consacramentales*, qui cum eo jurarent. Addit. ad Legem Frisionum § 49 : *Liceat ei, qui vulneratus est, sua solius manu Sacramentum peragere quod tot vulnera uno ictu ei fuissent illata.* In Capitulis Caroli M. lib. 3 : *Cum sacramento manu propria singula se idoneum facere.* Acta Alexandri III. PP. apud Baron. ann. 1177 : *Comes etiam Rogerius, sicut Archiepiscopus fecerat, manu sua Juravit.* Hermannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 72 : *Ubi vero ei multis intervenientibus concessum est, ut sola manu se Purgaret, etc.* Charta Libertatum oppidi Cellarum in Biturig. ann. 1216 : *Si aliquis hominum Cellensium accusatus de aliquo fuerit, et teste comprobari non poterit, contra probationem impetentis per solam manum suam deculpabit.* [* Charta Frid. imp. an. 1157. t. 1. Corp. diplom. pag. 84 : *Si miles rusticum de violata pace pulsaverit, et manu sua Juraverit, etc.*]

¶ Jurare Propria Manu, Instrumentum subscriptione sanctæ Crucis signare, munire. Vetus Scheda Abbatiæ Moissiacensis : *Comes Tolosanus hanc eandem donationem ibi deveniens rogatu nostro corroboravit, firmavit, manuque propria Juravit.*

Jurare Unica Manu, vel *cum uno Sacramentali.* Lex Bajwar. tit. 8. cap. 14. § 2. et tit. 9. cap. 15. et tit. 12. cap. 6. et tit. 16. cap. 6 : *Sua manu, cum uno Sacramentali Jurare.* Tit. 8. cap. 2. *se altero.* Capitulare 3. ann. 813. cap. 43 : *Cum uno wadio et una manu emendare studeat.* Regiam Majestat. lib. 1. cap. 8. § 4 : *Probabit quodlibet essonium propria manu et unica.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 26. § 2 : *Hoc Probabit unica manu.* Ubi Skenæus, *suo et unius Conjuratoris sacramento.* Charta Guillelmi Archiep. Remensis ann. 1220. pro urbe Mosomensi : *Si læsus non potest habere testimonium supradictorum, ipse Probabit sola manu.* Et infra : *Et læsor manu septima se purgabit.* Idem videtur esse, quod *Jurare*, vel *approbare uno sacramento*, in Lege Vervinensi ann. 1233. art. 16.

Jurare in Manu Proximi, cum quis jurat cum alio. Capitulare 3. ann. 813. cap. 43 : *Si quis ingenuus cum lidis raptum fecerit, eum suo wadio et una manu emendare studeat.* Additio ad Legem Frision. tit. 4 : *Aut si negaverit, solus Juret in manu proximi. In manu liti sui Jurare*, in Lege Saxonica cap. 1. § 8.

Jurare cum Duobus Aliis *id audientibus et cum eo Jurantibus*, in Regiam Majestat. lib. 3. cap. 21. § 3. in Statutis Guillelmi Reg. Scotiæ cap. 14. § 3. in Quoniam Attachiamenta cap. 10. § 6. et in Constit. Adolphi Imp. ann. 1293. apud Freherum : quod idem valet ac

Jurare Tertia Manu, in Lege Saxon. cap. 1. § 1. 6. 9. apud Hugonem Flaviniac. in Chronico pag. 255. in Charta Communiæ Tornacensis § 9. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 232. *Jurer lui tiers de mains*, in Consuetudine Pontivensi art. 20. Hincmarus Laudun. : *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui eum non curabant.* Nescio, an huc pertineat, quod habet Ditmarus lib. ult. pag. 110 : *Otto Comes prædictus in præsentiam Imperatoris et Erkambaldi Archipræsulis veniens, injustam uxorem suam tribus sacramentis amisit.* Vide Chartam Adolphi Imp. de Insulis Rheni editam a Frehero.

Jurare cum Tribus Nominatis Sacramentalibus, in Decreto Tassilonis de Popularib. leg. § 6. in Lege Bajwar. cap. 12. tit. 2. Edit. Heroldi et in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 74. *Terno juramento inficiari*, apud Andr. Suenonis lib. 9. Legum Scaniæ cap. 4. 8. lib. 10. cap. 1. *manu tertia* lib. 10. cap. 2. idem quod

Jurare Sua Quarta Manu, in Lege Frision. tit. 2. § 8. *Jurare quarta manu*, in Regiam Majestat. lib. 2. cap. 63. § 9. et in Concilio Coloniensi ann. 1266. cap.

26. Vide Concilium Suessionense ann. 853. cap. 4.

Jurare Quinta Manu, in Lege Aleman. tit. 6. § 6. in Concilio Ilerdensi cap. 10. et apud Alexandrum III. in Appendice ad Concilium Lateranense III. cap. 15. Ivonem Carnot. Epist. 229. Sugerium Epist. 147. etc. i. se quinto. Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini : *Si vero aliquis super furto in jure fuerit impetitus, prima vice proprio juramento, et aliorum quatuor legitimorum hominum juramentis poterit se purgare.* Charta Caroli Ducis Normanniæ et Locumtenentis Regis ann. 1357. ex Archivo Regio : *Propter quod eidem reo purgationem canonicam indicimus cum quinta manu Presbyterorum sui ordinis, etc.* [In Arresto Senatus Paris. ann. 1353. fit mentio *de Juramentis cum quinta manu, quod erat purgationis genus.*] Vide Capitulare 3. ann. 789. sub finem, et Joan. Sarisber. Epist. 122.

Jurare Sexta Manu, in Lege Saxon. tit. 3. § 2. hoc est, et suo et quinque aliorum sacramento. Pactus Legis Salicæ tit. 76 : *Debet ibi sextus Wedredo Jurare.* Adde Leges Scanicas lib. 9. cap. 9. lib. 13. cap. 6. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 65. 67. et Leges Burgor. Scotic. cap. 41. veterem Consuetud. Normanniæ cap. 85. præterea Appendicem Concilii Lateranensis III. cap. 15. etc.

Jurare Septima Manu. Lex Bajwar. tit. 3. § 2 : *Tunc cum 6. Sacramentalibus Juret, et ipse sit septimus, in altari coram populo et Presbytero.* Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 180 : *Quod si reus ab actore testimonio superari nequiret, sex secum commilitonibus in jusjurandum accitis, culpæ, quæ objiciebatur, alienum se fuisse monstrabat.* [Instrum. ann. 1182. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 888 : *Assignatis et adhibitis testibus idoneis Juramentum septima manu prestitit.*] Chronicon Vosiense lib. 1. cap. 49 : *Propter suum Episcopatum Jurat tandem electus septima manu nullas alias promisisse vel dedisse pecunias.* Charta Rollandi Abb. Arremar. ann. 1209. in Tabul. Campaniæ Thuano : *Et dominus hominis illius septima manu propria, et manu trium Militum, et trium proborum hominum probaverit interposito sacramento.* Sacramentum porro ejusmodi *cum septima manu*, ex usitatioribus fuit, ut colligere licet ex Lege Ripuar. tit. 56. ex Formulis veterib. Bignonii cap. 3. ex Legib. vernaculis Willelmi Nothi cap. 16. Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66. Concilio Trosleiano ann. 909. cap. 1. § 9. Hugone Flaviniac. in Chron. pag. 199. Epist. 106. inter Sugerianas, Arnulfo Lexoviensi Epist. 9. et Epist. 10. ex iis, quæ editæ sunt tom. 13. Spicileg. Acheriani, Ivone Carnot. Epist. 54. 206. 229. quinta Compilat. Decretor. lib. 4. tit. 2. cap. 1. lib. 5. tit. 13. cap. 1. Reinero apud Chapeavillum tom. 2. Hist. Leodiensis pag. 197. Lege Vervinensi ann. 1233. art. 17. 28. Regesto Parlamenti B. fol. 69. v. sub ann. 1284. etc.

Jurare Decima Manu. Vetus Notitia in Tabulario Persiacensi Ch. 16 : *Dum ipse Comes in ipsa civitate residebat, novem testes ad jurandum dedit, his nominibus, etc. Jurare cum una decima,* in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 164.

Jurare Undecima Manu. Leges Burgorum Scoticor. cap. 24. § 2 : *Burgensis debet se purgare contra dominum Regem, vel ejus Ballivum de querelis inter se motis in burgo undecima manu, etc.* ubi Skenæus, i. *suo et decem Conjuratorum sacramento.*

Jurare Duodecima Manu compellebantur, qui gravioris criminis accusabantur, ut est in Provinciali Ecclesiæ Cantuariensis lib. 5. tit. 14. *Jurer se dudzime main,* in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 4. 16. Ditmarus lib. 4. pag. 47 : *Judiciali sententia duodecimus ipse sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romæ simili sententia se in conspectu præfati Imperatoris purgavit.* Et lib. 6 : *Hoc Rex ea ratione audivit, ut prius tercentorum pondera talentorum Episcopali solverent ditioni, et qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum undecim amicorum, aut secundum canonicam auctoritatem ei satisfacerent.* Quod idem valet ac *duodecima manu,* cujusmodi sacramenti passim mentio occurrit, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. § 1. in Lege Burgund. tit. 8. 52. in Lege Ripuar. tit. 66. in Leg. Saxon. cap. 1. § 3. 4. 5. in Lege Frision. cap. 14. § 1. 2. 3. in Capit. ad Legem Alemannor. cap. 2. 6. etc. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 2. 3. 5. 33. [** Rothar. 165. 166. 364. Guido 6.] in Capitul. 3. ann. 813. cap. 10. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 129. in Capitul. Caroli C. tit. 12. cap. 6. in Formulis veterib. Bignonii cap. 3. in Formul. Andegav. n. 49. in Concilio Suessionensi ann. 853. cap. 4. Moguntinensi ann. 847. cap. 1. in Legib. Edw. Confess. cap. 20. in Regiam Majestatem lib. 1. cap. 7. § 11. 12. cap. 12. § 10. 11. in Legibus Burgor. Scoticor. cap. 24. in Quoniam Attachiamenta cap. 24. 75. in Legibus Scaniæ Andreæ Suenonis passim, in Privilegiis Ratisbonensib. ann. 1230. Foris Alcaçonensibus æræ 1267. apud Gregor. lib. 1. Decretor. tit. 34. cap. 1. Ægidium Aureævallis Monachum cap. 12. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandriæ cap. 15. etc.

Jurare cum Sex Electis, *vel cum duodecim, in Ecclesia,* in Capitul. Caroli M. l. 6. c. 209. [** 214.] i. suo et 12. aliorum juramento se purgare. *Duodecima manu, seu tertiadecima jurare,* in Formulis secundum Legem Romanam cap. 30. Pactum pacis inter Childebertum et Chlotarium Reges cap. 2 : *Duodecim juratores electos dare debet, quod furtum, quod objicit, verum sit.* Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Hincmari Remensis pag. 335 : *Ut se ab octo ex paterna parte propinquis, et a quatuor æque ex materna purgaret.* Adde Capitul. 3. ann. 813. cap. 10. Wandelbertus de Miraculis S. Goaris n. 46 : *Rem per se examinandam suscepit, omniumque, qui tum aderant, judicio, jurisjurandi conditio Causidico Monasterii est constituta, qua ille postea cum aliis duodecim firmavit possessionem sæpedictam non Ecclesiæ Trevirorum, sed dominio Regis tantum competere.* Exstat Arestum Magni Consilii 21. Febr. ann. 1490. in Regestis ejusdem Curiæ, quo Consiliarius Parlamenti Delphinatium, cui crimina aliquot inferebantur, quorum se innocentem contendebat, Literis Caroli VIII. Regis ad eam dignitatem admissus fuit, postquam in Magno Consilio de iis sacramento se purgasset, quod a duodecim *Comprobatoribus* seu Conjuratoribus, tanquam verum confirmatum est, iisque viris primariis, in quibus erat Comes Fuxensis.

Jurare Decimaquarta Manu, in Legibus Hoelli Boni Regis Walliæ cap. 14. et apud Gregorium IX. lib. 5. tit. 33. cap. 10.

Jurare Decima Sexta Manu. Vide Formulas veteres Bignonii cap. 2. et Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 66. extremo.

Jurare cum Octavo Decimo, in Pacto Legis Salicæ tit. 76.

* Jurare Vicesima Manu, id est, suo et 19. aliorum juramento se purgare. Charta Ludov. Jun. ann. 1174. ex Chartul. S. Petri Carnot. : *Statuimus quod, tam ecclesia quam ecclesiæ homines, vicesima manu poterunt sine contradictione et sine duello, suarum consuetudinum probare libertatem.*

Jurare Vigesima Una Manu. Charta Communiæ Nantoliensis ann. 1233 : *Et si latrocinium imponatur, escondiet se vicesima una manu hominum.* Aresta ann. 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 49 : *Purgabit se per juramentum suum cum* 20. *Conjuratoribus Militibus de credentia.*

Jurare Vigesima Quarta Manu, apud Andream Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 6.

Jurare Vicesima Quinta Manu, *seu cum* 24. *Sacramentalibus nominatis,* in Pacto Legis Salicæ tit. 76. in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 6. § 2. in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 22. 23. et in Quoniam Attachiamenta cap. 24. § 5.

Jurare cum Viginti Septem *hominibus, et cum tribus Thanis,* in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ cap. 1. § 6. et in Regiam Majest. lib. 4. cap. 21.

Jurare cum Triginta Consacramentalibus, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

Jurare Trigesima Sexta Manu, in Legibus Ethelredi Regis apud Wanetingum editis cap. 15. in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 17. et in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66. extremo. *Duodenario triplicato,* vel cum tribus juramentorum *duodenis,* apud Andream Suenonem in Legibus Scaniæ lib. 5. cap. 7. 18. lib. 13. cap. 4. lib. 14. cap. 1.

Jurare Trigesima Sexta Manu, *sua trigesima septima,* in Formulis veteribus secundum Legem Romanam form. 30.

Jurare cum Quadraginta Electis, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 22.

Jurare Quadragesima Octava Manu, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

Jurare Quinquagesima Manu, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 8. 14. 17.

Jurare Septuagesima Secunda Manu, in Lege Ripuar. tit. 66. Vide Cujacium lib. 17. Observat. cap. 9.

Jurare Septuagesima Quarta Manu, in Concilio Valentino III. ann. 855. cap. 23.

Jurare cum Octuaginta, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 23.

Jurare Centesima Manu. Rogerus Hovedenus ann. 1194. pag. 739 : *Ita quod prædictus Eliensis Episcopus ad summonitionem Eboracensis Archiepiscopi jurabit cum centesima manu Sacerdotum, quod ipse nec præcepit, nec voluit, ut idem Archiepiscopus Eboracensis caperetur.* Vide Gregor. Turon. lib. 8. cap. 9.

Jurare Trecentesima Manu. Vide in voce *Assath.*

In sacramentis varii observati ritus, ac primo quidem ea peragebantur a jejunis, ut est in Capitulari 1. Caroli M. incerti anni cap. 39. in Ecclesia, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 21. [** Carol. M. 38.] in Capitulis Caroli M.

lib. 6. cap. 209. Notitia ann. 818. apud Perardum in Burgundic. pag. 36: *Et ipse Fredelus in Ecclesia S. Johannis, in ipsa civitate, ubi alia sacramenta percurrunt, etc.* In veteri Form. 32. apud Bignonium : *In Basilica Sancti illius, ubi plurima sacramenta percurrere videntur.* Form. 3 : *Quomodo hoc testimoniaverunt, tam super altarium Sancti illius, in illa Capella, quam in curte Fisci, ubi reliqua sacramenta soluta sunt, jurati dixerunt, etc.* Adde form. 2. et Formulas secundum Legem Romanam cap. 30. 31. 41. etc. Cedrenus in Leone Iconomacho ann. 1 : Πλησιάζοντος δὲ ἐκεῖσε ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὄμνυσεν αὐτοῖς. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 893. sqq.]

Sacramenta in Ecclesiis peragebantur super Crucem, super Altare, super S. Evangelia, super Canonem Ecclesiæ, super sanctas Reliquias, etc.

JURARE SUPER CRUCEM. Raimundus de Agiles : *Imperatori juravimus super dominicam Crucem, et spineam Coronam, et multa alia sancta.* Vetus Scriptor tom. 4. Hist. Franc. de Alexio Imp. CP.: *Impositis itaque manibus, et 12. primi suæ civitatis, sacris pignoribus, Cruci videlicet dominicæ, cum aliis, quæ secum attulerat,... juravit omnia quæ proposita sunt.* Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 2 : *Non aderat codex, baculos crucis ilico more rusticus in terra binos posuit, nihil errans in baculis jurat, velut esset Crux ibi pulcra.* Charta ann. 1286. apud Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohemiæ pag. 296 : *Factoque in ligno crucis Dominicæ Juramento, etc. Jurare in cruce consecrata,* in Pœnitentiali Gregorii III. PP. cap. 7. et Bedæ cap. 9. Vide Leonem Grammaticum pag. 494. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 99. Notas ad Alexiadem pag. 402. et supra, in *Cruce subscribere,* et *Crucis judicium.*

JURARE SUPER TE IGITUR, *et sanctam Crucem,* id est, super Canonem Ecclesiæ, in Foris Beneharn. Rubr. *de Notariis* art. 14. et apud Harduinum *de la Jaille* in Tractatu de Duellis pag. 43. v. [atque Gassendum in Notitia Eccl. Diniensis ad ann. 1430.] *Jurare super librum Missalem et Crucem,* in Consuetudine Solensi tit. 4. art. 1 : *Et losdeits messadges deben far sagrament sus lo libre Missal, la crots dessus pausade, etc.*

JURARE IN ALTARI. Lex Aleman. tit. 7. § 2 : *Juret cum suis Sacramentalibus in ipso altari.* Lex Bajwar. tit. 1. cap. 3. § 2 : *Tunc cum sex Sacramentalibus juret, et ipse sit septimus, in altari, coram populo et Presbytero.* Lit. 1. cap. 6. § 2 : *Cum 24. Sacramentalibus nominatis juret in altari Evangelio superposito coram Defensore Ecclesiæ.* Vetus Placitum editum a Baluzio : *Super cujus sacrosanctum altare has conditiones manibus nostris continemus, vel jurando contingimus, quia nos supradicti testes scimus, et bene in veritate notum habemus, etc.* Adde Capitulare Aquisgran. ann. 787. cap. 62. Quo spectant hæc ex Consuetudine Solensi tit. 29. art. 20 : *Et cascuns creditor es tengut de jurar sus l'auter de sent Johan, lo libre Missal, et la croz desus pausats, etc.* Adde tit. 35. art. 22. Capitulare 1. Caroli M. incerti anni cap. 39. Consuetudinem Baionensem tit. 5. art. 41. tit. 9. art. 46. tit. 10. art. 4. et Consuetudinem S. Severi tit. 1. art. 27. Consuetudines Tolosæ part. 1. rubr. de Jurejurando : *Judex debet ipsi actori jusjurandum deferre super altari præstandum. Juramentum altaris,* ibidem, et rubrica de Sententiis diffinitivis ; *Sacramentum altaris,* part. 2. rubr. de Pignorib. Adde 4. part. tit. de Feud. art. 12. ubi ejusmodi juramentum distinguitur a juramento ad sancta Evangelia. Reclamatoria, quæ habetur inter Epistolas Bonifacii Moguntini Archiepisc. 107 : *Postea traxerunt me ad altare S. Remedi, et fecerunt me jurare stabilitatem ad illam Ecclesiam.*

JURARE POSITIS MANIBUS SUPER ALTARE. Gregorius Turonensis lib. 3. Hist. cap. 14 : *Positis super altare sanctum manibus, juravit, etc.* Lib. 5. cap. 3 : *Posuit manus super altare, cum juramento dicens, etc.* Cap. 33 : *Tunc inito placito ad Basilicam Martyris sancti conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit filiam non esse culpabilem.* Fori Oscæ ann. 1247. fol. 11 : *Qui inficiatur, jurat super altare, in quo consuetum est jurare pro homicidiis, et sic absolvatur.* Formulæ veteres apud Bignonium cap. 34 : *Notitia qualiter et quibus præsentibus veniens femina aliqua illa, in pago illo, in mallo publico, in Basilica Sancti illius, et alios quamplures bonos homines, qui subter firmaverunt, posita manu super sacrosanctum altare illius, sic jurata dixit : Hic juro per hunc locum sanctum et Deum altissimum, etc.* Adde form. 3. 38. 41. Ratbertum de Casib. S. Galli cap. 5. Matth. Paris pag. 616. etc. præterea Foros Aragon. lib. 3. fol. 51. v. Veteres cum jurabant, tetigisse aras docent Virgilius lib. 11. et Theon ad Aratum.

JURARE SUPER ALTARE CONSECRATUM. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 43 : *Sacramentum sit omni tempore juratum super altare consecratum, vel super sanctum Evangelium.* Consuetudines Barcinonenses MSS. : *Juramus per Deum vivum... et per altare consecratum S. Johannis, quod situm est in aula S. Crucis sedis Barcinonensis, etc.*

JURARE AD PORTAM *Ecclesiæ super Librum et Crucem,* in Foris Oscæ fol. 24. et in Foris Aragon. fol. 126. v. 129. Edit. 1264.

¶ JURARE IN ARMILLA JANUÆ. Hericus lib. 2. de Miraculis S. Germani Autiss. : *Nam si quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio patrocinari definiens, saltem in armilla jusjurandum explere præsumpserit, hunc quod sit reus perjurii.... absque dilatione pedissequa corripit ultio.* Suspicatur Sollerius per *armillam* hic, ut alibi non semel, annulum significari, quo janua solet ab egredientibus attrahi, ut a foris occludi possit, ut sensus sit : Nam si quis occluso etiam templo vel sacello S. Germani ad januam foris consistens et vel annulum contingens pejerare ac falsi testem invocare ausit sanctum Præsulem, *hunc quod sit reus perjurii.... pedissequa corripit ultio.* Aliud sonat infra *Jurare super armilla sacra.*

JURARE CORAM ALTARI. Wil. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Regum Anglic. cap. 6 : *Remissus est ad Romanam Ecclesiam, ut ibi se coram Apostolico Joanne jurejurando defenderet. Et hoc fecit coram altare S. Petri : sed facto juramento cecidit coram altari, et manibus famulorum suorum portatus est ad Scholam Anglorum, et ibi tertia nocte vitam finivit.* Adde Walafridum Strabum de Miracul. S. Galli cap. 22.

JURARE una manu ad altare, altera ad juramentum parata, in Judiciis Withredi Regis Cantuariorum cap. 19. 20.

JURARE CAPITE SUO *ad altare inclinato,* ibidem cap. 21.

JURARE SUPER PLURA ALTARIA, Gregorius Turon. lib. 5. cap. 49 : *Tunc simul cunctis dicentibus, non potest persona inferior super Sacerdotem credi, restitit ad hoc causa, ut dictis Missis, in tribus altaribus me de his verbis exuerent sacramento.* Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 26 : *Fidejussor negans fidejussionem suam... vel solus jurans super septem altaria consecrata, etc.* Fleta lib. 2. cap. 63. § 12 : *Tunc considerandum erit, quod ille, cujus tallia dedicitur, eam probet hoc modo, quod adeat novem Ecclesias, et super novem altaria juret, quod, etc.* Huc referenda quæ habet Radulfus de Diceto ann. 1040 : *Quindecim juramenta juravit Theobaldus* (Comes Blesensis) *propria manu Consuli Gaufrido, et 20. Barones Castellenses cum eo, et 40. Milites Vavassores eisdem verbis, quibus et ipse.* Adde Reginonem ann. 756. Pluries vero jurare compellebantur, qui Sacramentales habere non poterant, qui pro eis jurarent. Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini : *Si aliquis furto fuerit impetitus, prima vice proprio juramento et aliorum 4. legitimorum hominum juramentis poterit se purgare, et sic liber erit ab illo furto, quod tunc ei imponebatur. Quod si auxilium habere non poterit ad jurandum, hoc primo jurabit, et deinde quinquies jurando propria manu se purgabit secunda vice impetitus, novem juramentis prædicto modo exhibitis se purgabit.* Charta Ingelranni Codiciacensis Dom. ann. 1233. pro libertatibus villæ *de la Beuvriere,* art. 1 : *Ille vero per se et sex alios jurejurando, si sanguis effluxerit, se purgabit, sin, tria juramenta persolvet.* Infra art. 20 : *Si terra calumniatur, quæ per annum et diem testibus 2. scabinis libere habita fuerit, non exinde respondebitur. Si testes defuerint, qui tenet, septem faciet juramenta.* Art. 32 : *Si quis inculpatus aliquo magno crimine fuerit, et illa se defendere voluerit, septem sacramentis se purgabit.* Quanta autem fuerit sacramenti ad altare præstiti religio, docet Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo pag. 81 : *In manu Episcopi gurpisco : quam gurpitionem sicut sacramentum super altare factum timeo.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis : *Et hoc juravit super altare, ut firmiter teneret.*

Ita porro jurabant super *altaria,* ut iis superposita essent sancta Evangelia, quæ manu contingebant, ut supra attigimus : quod omnino improbat Chrysostomus Homil. de Juramentis, loco a Lindenbrogio allato. Illud vero sacramentum *Juramentum* et *Sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8. quod quidem quantæ fuerit apud Christianos religionis, discere licet ex Procopio l. 2. de Bello Vandalico cap. 21. extremo. Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 34. de Sacerdotis purgatione : *Sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ se reddat. Jurare ad Evangelia,* in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 5. [** Rothar. 364.] *Satisfacere ad Evangelia,* § 10. [** 370.] *Ad Evangelia adfirmare,* lib. 1. tit. 9. § 23. lib. 2. tit. 35. § 7. 8. [** Liutpr. 118. 69. 77. (6, 65. 16. 24.)] Epist. Arsenii Episc. Hort. de Ingeltrude Bosonis uxore : *Juro ego Engeltruda... D. meo Nicolao summo Pontifici et universali Papæ, per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et hæc sancta quatuor Christi Dei Evangelia, quæ ore osculor, et manibus propriis tango, quia modo, etc.* Formulam etiam istius juramenti exhibet Sexta Synodus Actione 13 : Καὶ ἁψάμενος τῶν προκειμένων

ἀχράντων τοῦ θεοῦ λογίων, Γεώργιος ὁ θεοσεβέστατος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ ὤμοσαν οὕτως· Μὰ τὰς ἁγίας γραφὰς ταύτας, καὶ τὸν λαλήσαντα δι' αὐτῶν, οὐχ εὗρον λιβέλλους γενομένους ἀπό τινων. Act. 14. in sacramento ejusd. Georgii, pro Μὰ τὰς ἁγίας γραφὰς, est : Μὰ τὰς ἁγίας δυνάμεις ταύτας, etc. Vide leg. 7. Cod. de Episc. aud. (1, 4.) l. 2. C. de Jurej. propter calum. (2, 58.) Nov. 51. 74. 123. etc. et quæ habent Scriptores de purgatione Xisti III. et Leonis III. PP. Anastasius, Eginhardus, Ivo Carnot. Ep. 129. Gratianus dist. 21. can. *Nunc autem*, can. *Mandastis*, caus. 2. q. 4. etc. præterea Chronic. Alexandrinum pag. 780.

JURARE INSPECTIS SACROSANCTIS, id est, non tactis, sed coram ipsis, quemadmodum jurare solebant Episcopi et Sacerdotes : nam Episcopi *super Sacramenta jurare* vetantur, in Concilio Meldensi ann. 845. cap. 48. Statuta Ordinis de Sempringham cap. 3 : *Eligendi sunt* 4. *viri, Deum timentes et ordinem zelantes, qui inspectis Sacrosanctis jurabunt, quod, etc.* Tabularium Prioratus S. Nicasii de Mellento ann. 1211. fol. 52 : *Ego vero Galterus Capellanus prænominatæ domus inspecto sacrosancto Evangelio juravi, etc.* Id est : *præpositis sanctis Evangeliis*, ut loquitur Gregorius M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 18. Ind. 2. Epist. 46. lib. 8. Ep. 46. lib. 11. Ep. 53. *In sancto Evangelio coram posito jurare*, in Concilio Ilerdensi, apud Gratianum cap. 33. causa. 2. q. 5. Synodus Calched. act. 1 : Προκειμένων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ἀχράντου εὐαγγελίου. Εἰς τὰ προκείμενα εὐαγγέλια, apud Annam Comnenam l. 13. Alexiad. pag. 415. Erchempertus in Hist. Langob. : *Cui sacramenta recentia dederant, præcipue Landolphus* (Episcopus) *per Evangelium Missarumque solemnia, nec non per manus sacratas suas illi non semel juravit.* Vide l. Properand. l. Cum aut. Cod. de Curat. furios. (5. 70.)

JURARE SUPER TEXTUM EVANGELII. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Abbatia Vindocinensi in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 95 : *Venimus itaque ad Ecclesiam S. Trinitatis, ibique super textum Evangeliorum extrinsecus, de auro fabricatum, et super ipsum altare mihi juravit, etc.* [* Charta ann. 1304. ex Cod. reg. 5186. fol. 12. v°. : *Promiserunt videlicet dictus dominus archiepiscopus* (Lugdunensis) *in verbo veritatis, decanis et capitulum bona fide in præsentia Evangeliorum, et dictus dominus de Vilars per juramentum suum super sancta Dei Evangelia præstitum, etc.* Ubi aperte distinguitur ratio juramentum præstandi ab archiepiscopo, ecclesiasticis et laico. Charta ann. 1332. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 3 : *Nous prélaz la main au piz en la présence des sains Evangiles, sanz iceulx touchier, selon ce que à nostre honnesté et estat appartient, etc.*]

☞ Per Evangelia juraturos manus prius abluisse ex Chrysostomo refert Suicerus in Thesauro Eccles. v. Εὐαγγέλιον, ubi antiquum et usitatum per proposita Evangelia jurandi morem probat ex Palladio ad Lausum in Eulogio pag. 68. Johanne Antiocheno in Nomocanone tit. 7. ex Constitut. nova 165. ex Libro 8. Basilicon, etc.

¶ JURARE SUB TESTAMENTO DEI. Chronic. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 46 : *Tunc Imperator sub Testamento Dei, Juravit aut dictum Episcopatum fratri illius se daturum.*

JURARE, vel PURGARE SE *Evangelio super caput posito.* Marcellinus Comes in Chronico, de Pelagio PP. : *Qui a populo Romano factionis contra Vigilium* (decessorem) *incusatus, celebratis una cum Narse Litaniis, apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput posito, juramento se crimine purgavit.* Anastasius in Pelagio : *Qui Pelagius tenens Evangelia et Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo et plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium.*

JURAMENTI AD SANCTORUM RELIQUIAS et TUMULOS, crebra est mentio. *Jurare in reliquiis*, in Lege Frision. tit. 3. § 4. *In reliquiis Sanctorum*, tit. 12. § 1. tit. 14. § 3. Capitularia Caroli M. l. 6. c. 209. [** 214.] : *Omne sacramentum in Ecclesia, et super Reliquias juretur : et quod in Ecclesia jurandum est, vel cum* 6. *electis, vel si* 12. *esse debent, quales potuerit invenire, Sic illum Deus adjuvet et illi Sancti, quorum istæ reliquiæ sunt, ut veritatem dicat.* Chron. Laurisham. pag. 75 : *Super sacras Reliquias hoc jurare debebit.* Dudo lib. 3. de Morib. Norm. : *Delatisque Sanctorum Reliquiarum phylacteriis, manibus super ipsa impositis, Deo nominato, in primis juravit se contra omnes illi auxiliari. Jurare ad B. Petri corpus*, apud Gregorium M. lib. 2. Epist. 23. lib. 9. Ep. 23. l. 11. Ep. 8. apud S. Bonifac. Moguntin. Epist. 3. in Codice Carolino Ep. 88. apud Gregorium VII. PP. lib. 9. Epist. 16. Anastasius in S. Hadriano PP. pag. 99. in Chronico Farfensi pag. 671. apud Will. Malmesbur. lib. 2. de Gestis Anglor. cap. 6. etc. [Hinc *Sancta Juranda* vocantur in Charta Goslerni Episc. e Chartul. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 29.]

Interdum ea sacramenta ad plures reliquias exigebant. Eginhardus ann. 757. de Tassilone : *Fidelitatemque tam ipsi Regi Pipino quam filiis ejus Karolo et Karolomanno jurejurando super Corpus S. Dionysii promisit. Sed non solum ibi, verum etiam super corpus S. Martini et S. Germani, simili sacramento fidem se prædictis dominis suis, diebus vitæ suæ servaturum est pollicitus.* [Le Roman *de Rou* MS. ubi de Sacramento quod Heroldus Guillelmo præstitit :

A Biex ceu souloient dire,
Fist assembler un grand Concile ;
Tous les corps saintz fist demander,
Et en un lieu touz assembler,
Tout une cuve en fist emplir, etc.

Philippus Rex Francorum abrogavit pravam consuetudinem in Vasconiæ partibus, *qua in murtris et maleficiis, pro quibus pœna mortis vel membri mutilatio convictis deberet infligi, et accusatus, inculpatus seu denuntiatus de maleficio cum sacramento quod faciat supra corpus S. Severini vel alterius Sancti vel Sanctæ, quod non est culpabilis sive reus maleficii, de quo inculpatur, absolvitur et evadit, nisi fuerit in ipso maleficio in fuga deprehensus, vel confessus, vel primo per duos aut plures testes, et postea per duellum convictus vel citatus propter dictum maleficium permiserit se banniri, licet per alias probationes idoneas possit convinci.* Inter Aresta ann. 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 51.

☞ Alteram consuetudinem non minus vitiosam, quæ Insulæ in usu erat antiquavit Johannes Rex Franc. Edicto ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 400 : *Et ordinatio, seu modus procedendi ad dicta Sancta, quod est dictu facile, juramentum fieri solet ab utraque partium sub certis formulis, ac in idiomate extraneis et insuetis, ac difficillimis observari. Super quibus utraque, vel altera partium si quoquomodo defecerit in idiomate, vel in forma, sive fragilitate linguæ jurantis sermo labatur, sive manum solito plus elevet, aut in palma pollicem firmiter non teneat, et alia plura frivola et inania, circa dictum juramentum tam verbo, quam facto juxta villæ prædictæ legem convenientia non observet, causam suam penitus amittit et perdit.* Unde colligere est quibus ceremoniis ejusmodi sacramentum peragebatur.

Sacramenti ad sacras reliquias præstiti formula fuit, quam ex Capitul. Caroli M. attigimus, cui similis est formula 31. juxta Legem Romanam : *Per hunc locum sanctum et Dei reverentiam.* Infra : *Per reverentiam istius Sancti et Dei altissimi.* Similis est etiam quam profert Petrus *de Fontaines*, in Consilio cap. 5. § 1 : *Quant li ensoingne sunt jugié alocal, on doit faire aporter les Sains avant : cil se doit agenouiller, ki prouver les veut par sairement, et le Justice le doit ens escherir : Ensi vous ait Dix, et li Saint ki chi sunt, et tout li autres, ke l'Ensoingne, etc.* tametsi hæc de sanctis Evangeliis intelligi possint. Præstabatur autem ejusmodi sacramentum tactis ipsis sanctis reliquiis. Vita S. Maximi Confessor. n. 31 : Τοῦ δὲ Θεοδοσίου καὶ ὅρκῳ τὰ εἰρημένα ἐπιβεβαιώσαντος, καὶ χερσὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προσάψαντος, etc. Lex Aleman. tit. 6. § 7 : *Ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant.* Gregorius Turon. lib. de Glor. Confess. cap. 93 : *Et statim ponens manus super sanctum sepulcrum, dixit : Hujus Sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquor, etc.* Annales Francor. Bertiniani ann. 757 : *Sacramenta juravit multa et innumerabilia, reliquiis sanctorum Martyrum manus imponens.* Le Roman *de Garin* MS. :

Devant les Seins à genollons se mist,
Leva sa main, deseure l'estandi.

[Vel ut est in Notis ad Villeharduinum pag. 279 :

Leva sa main, sor les Sains l'estendi.

Le Roman *de Rou* MS. :

Quant Herard sus (les Sains) sa main tendi,
La main trembla, la char nerchi.]

Hinc forte origo manavit dexteram efferendi in sacramentis hodiernis, in quibus Evangelia et sacras reliquias σαμπαραλαμβάνομεν τῷ νῷ, ut loquitur Anna Comnena lib. 13. Alexiad. pag. 415. *mente comprehendimus.* Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. cap. 20 : *Quidam autem cum ad jurejurandum in hanc Ecclesiam fuisset ingressus, ubi manus ante altare stans extulit, ut sacramentum mendax proferret, etc.* Cap. 33 : *Cum elevatis manibus sacramenta proferrent.* Cap. 58 : *Hisque litigantibus, in hoc lis ipsa subiit, ut eam sacramento dirimerent : ingressique Basilicam S. Martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen Sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus, etc.* Adde cap. 58. et lib. 5. Hist. cap. 33. Decretum Tassilonis de Popularibus Legib. § 7 : *Iterata voce requisito debito, dicat : Extendamus dexteras nostras ad justum judicium Dei, et tunc manus dextras uterque ad cœlum extendat.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ lib. 1. in Præfat. : *Nunc autem exertis brachiis objurare.* Charta Balduini D. *de Comines* ann. 1213. ex Tabular. S. Bertini : *Et prædicti viri et uxores eorum in Ecclesia S. Petri de Comines existentes, ubi hæc acta sunt, elevatis manibus versus sanctum Corpus Domini, et sanctum altare, juraverunt quod, etc.* Ditma-

rus lib. 5 : *Hocque dextris elevatis affirmatur.* Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 274 : *Comes Conradus de Wazzerburg Advocatus noster porrecta dextra sua, aliisque laudamenti sacramentis constabilivit et ratificavit.* In juramentis veterum manum elevatam fuisse colligitur ex Orpheo :

Ὅρκια δειμαίνοντες, ἐσημήναντο δὲ χερσίν.

Vide S. Athanas. in Apol. ad Constantium pag. 674. et Jo. Bapt. Hansenium libro de Jurejur. veterum cap. 12.

Juramenta ad Sanctorum reliquias certis et statis anni temporibus inhibita in Concilio Burdegalensi ann. 1255. cap. 7 : *Reliquiæ non tradantur Laïcis ad jurandum nisi certis temporibus. Decrevit enim sancta Synodus ut a Septuagesima usque ad Octavas Paschæ, ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, et in jejuniis Quatuor temporum, et in Litaniis majoribus, et in Dominicis diebus, et in diebus Rogationum, nisi de concordia et pacificatione, nullus super Dei Evangelia jurare præsumat : et in his diebus non debent Sacerdotes reliquias præstare ad jurandum.*

* Certis et statis anni temporibus inhibita fuisse juramenta quoad Quadragesimale tempus rursum probat Charta ann. 1107. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 59 : *Venit ad eam* (Mathildam) *Dodo Mutinensis episcopus, cum Ardicione filio Borelli, et cum quibusdam viris Massæ antiquioribus, eam deprecantibus ut in curte Massæ albergarias non faceret : quia dicebant se hoc non usi esse, neque temporibus ejus, neque patris vel matris ; et volebant inde Jusjurandum ei facere. Sed ipsa renuit propter Quadragesimam accipere, et prædicti illi viri valde inde doluerunt. Et illa dixit, transacta Quadragesima se esse suscepturam, si ipsi facere vellent. Et transacto Quadragesimali tempore ipsi parati fuerunt ad Jurandum.* Quod et sequiori ætate a nostratibus observatum fuisse docet Petrus de Font. in Consil. cap. 5. pag. 84 : *Sagement ouvra le justice, ki par barat apointa ses contremans, ke li daarin caï en quareme, u quel tans on ne doit point jurer . . . Sairemens cesse . . . des ke l'aleluie clost, juskes à la quinsaine de Paskes.*

Sacramentorum porro ad Sanctorum sepulcra et reliquias præstitorum exempla proferunt S. Augustinus Ep. 137. S. Audoënus lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 56. 59. 75. Gregor. Turon. lib. 1. Mirac. cap. 39. 58. 74. lib. 2. cap. 19. 39. lib. de Glor. Confess. cap. 33. 93. 94. lib. 5. Hist. cap. 33. 48. 49. Aimoin. lib. 3. Hist. cap. 30. Gregor. M. lib. 5. Ep. 33. lib. 7. Indict. 1. ante Ep. 1. Ind. 2. Ep. 81. 82. 83. Joannes Diac. lib. 4. Vitæ ejusdem Gregor. cap. 14. Vita S. Nicetii Episc. Lugd. pag. 99. Edit. Chifflet. Vita S. Audomari Episc. Tarvanensis cap. 14. Edit. Mabillonii, lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 23. Regino ann. 756. etc.

¶ Jurare per Corpus Sancti. Le Roman *de Vacce* MS. :

Coart es, dit Boton. Par le cors S. Fiacre,
Par la foy que je dois au saint Filium Patre, etc.

* Jurare Sacrosanctis Reliquiis, *Eucharistia et cruce coram positis.* Codex reg. 8407. 2. 2. ch. 72. fol. 100. r° : *Ego comes Fuxensis . . . . sacrosanctis Reliquiis, Eucharistia et Ligno crucis Dominicæ coram positis, super sancta Dei Evangelia manu tacta, libera voluntate juro, etc.*

* Jurare de Sacro, id est, tactis sanctis Evangeliis vel Reliquiis, in Stat. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 322 : *Et jam aliquos ex ipsis de sacro Jurare fecistis.*

In Sanctis Jurare, i. tactis sanctis Evangeliis vel reliquiis, in Capitular. Caroli M. lib. 1. cap. 63. in Capitular. ann. 813. cap. 9. in Capitular. 1. ejusdem Imp. incerti anni cap. 39. et in Legibus Ethelredi Regis ad Venetingum editis cap. 2. 4. apud Bromptonum. *Jurare super Sancta,* in Annalib. Francor. Bertinianis ann. 854. et in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 34. 54. *Jurare super Sacrosancta,* in Chartis ann. 1223. in Histor. Vergiacensi et Betunea. *Jurare super Sanctos,* in aliis ann. 1216. et 1228. ἐν τοῖς ἁγίοις ὀμνύειν, apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 2. *Jurer sur Saints,* nostris. Leges Normannicæ Willelmi Nothi cap. 11 : *E li plaiex Jurra sur Sentez, etc.* Cap. 15 : *Si il ne pot prover sor Saints.* Willeharduinus n. 51 : *Et si Jura sor Saints de son poing-destre.* Adde num. 17. et Notas pag. 265. [Le Roman *de Rou* MS. :

Puis a juré et arami...
Si voirement Diex le ait
Et li cors Sainz qui illuec sont !
Plusours dient : que Diex le dont ;
Quant Herart out les Sainz bessiez, etc.

Hic observandum osculum sacris reliquiis præstitum, peracto juramento.] [** Immo Evangeliis.] Le Roman *de Garin* MS. :

Si m'ait Dex et li Seint qui sont ci,
Et tuit li autre qu'en doit crier merci.

Le Roman *d'Aubery* MS. :

A tant li charge sus Sains li fait Jurer,
De son enfant loiaument à garder.

Vide Petrum de Fontanis cap. 5. num. 1.

Jurare ad Sacra, Eadem notione, in Wichbild Magdeburgensi art. 132. Willelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 36 : *Et sacris, ut dicitur, adhibitis Juravit, dicens : Sic me Deus adjuvet, et hæc Sacra.* In Concilio Meldensi cap. 38. *Jurare super Sacra* prohibentur Episcopi.

* Jurare super Clavum Domini. Charta ann. 1198. tom. 1. Corp. Diplom. pag. 123. col. 1 : *Comes Palatinus Juravit super clavum Domini et super omnes Reliquias in eadem capside contentas.*

* Jurare per Sanctos Bavaros et *Catalaunicos.* Chron. MS. Bertr. Guesclini :

Et dient li Anglois : Par les Sains de Bavier.

Ibidem :

Et Bertrand respondit, Par les Sains de Chaalons,
Se de vilains voulez avoir nobles respons,
Oindre ne le devez, mais poindre d'aguillons.

* Jurare per Sanguinem Fiscannensem, Qui in monasterio Fiscannensi colitur. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 205 : *Lequel Symon jura le sanc de Fescamp qu'il despiteroit le lignage.*

Jurare Super Sacramenta, apud Suenonem de Legib. Castrensib. cap. 8.

Jurare in Loco Qui Dicitur Sanctum, in Capitul. 3. ann. 813. cap. 10.

Jurabant Posita Super Caput Suum Cruce Domini Presbyteri, Diaconi, vel Monachi, si de gravi aliquo crimine purgare se vellent. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 94 : *Pro idcirco sancimus, eum cui crimen impingitur, ut ponat super caput suum Crucem Domini, et testetur per viventem in secula, sese immunem esse de peccato hujusmodi : et sic omnia dimittenda sunt judicio Dei.*

Jurare per Sacrum Incelebratum. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 7 : *Capellanus faciat eum Jurare per Sacrum incelebratum, et per altare, et reliquias superpositas, quod in tota vita sua nec prece, nec pretio, nec amore, nec odio falsum scienter faciet judicium.*

Sacramenta porro prædicta, *Juramenta corporalia* appellantur, σωματικοὶ ὅρκοι Balsamoni, σωματικοὶ λόγοι in VI. Synodo act. 13. quod tactis, sive inspectis sacrosanctis Evangeliis, Cruce dominica, vel Sanctorum reliquiis admotis, sublata aut protensa manu præstentur : ut distinguantur a juramentis, quæ fiunt instrumento, inquit Cujacius ad Novell. 51. Μεθ' ὅρκου ἐγγράφως, ἢ σωματικῶς ὀμνῦναι, in Basilic. Eclog. 10. tit. 25. cap. 4. Ἔγγραφος ὅρκος, Porphyrogenito lib. de Admin. Imp. cap. 45. pag. 155. 158. et Annæ Comnenæ lib. 13. extremo pag. 416. et Cantacuzeno lib. 4. cap. 20. quæ quidem scripto concepta sacramenta eamdem vim habent, quæ corporaliter præstita, ita ut qui ea infringit perjurus æque sit ac alter, ut definit Gregorius Nazianzenus Epist. 219. et Carm. adversus sæpius jurantes. De ejusmodi juramento agit præterea Tertullianus lib. de Idololatria cap. 23. Anonymus de Reb. Armeniæ : Καὶ γράψαντες γραφίδια μεθ' ὅρκου, συνωμολόγησαν αὐτοῖς, ταῖς χερσὶν ἐγγράψαντες, apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 33 : Ὅρκους ἐν βιβλίοις ἐγγεγραμμένους. Δι' ἐγγράφου ὀμνύειν, apud Balsamon. ad Canon. 77. Synodi Trull. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 44 : *Corporalia volumus sacramenta præstare.* Tit. 59. § 1 : *Tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliis in publico corporaliter subeant sacramenta.* [Instrum. ann. 1307. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 129 : *Et per juramentum ab eisdem et quolibet ipsorum super Sancta Dei Evangelia corporaliter præstitum.* Aliud ann. 1342. ibidem pag. 440 : *Promiserunt et juraverunt ad Sancta Dei Evangelia per eos et quemlibet eorum gratis* (sponte) *corporaliter tacta.*] [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Leiblich,* col. 1246.] Neque aliud videtur

Jurare Sacramento Catholicæ Fidei, quam *corporaliter* jurare : quomodo scilicet Catholici solent. [* Fidem, quam Catholicus vel Christianus in baptismo professus est, testem invocare. Vide supra *Christianitas* in *Christiani.*] Dudo lib. 2. de Morib. Norman. : *Juraverunt sacramento Catholicæ fidei Patricio Rolloni vitam suam, et membra et honorem totius Regni.* Hesso Scholasticus : *Tunc Rex propria manu sub testimonio fidei Christianæ in manu Episcopi et Abbatis firmavit se præfata Capitula sine fraude prosecuturum.* Charta Philippi Aug. de Clericis Paris. in ejusdem Regis Regesto f. 62 : *Sub adjuratione fidei, qua Christiani sunt, quamque nobis debent domino suo ligio, etc.* Tabularium Persiacense Ch. 12. apud Perardum : *Et per illam Professionem, quam in baptismo promiserunt, ut veritatem dixissent, etc.* [Le Roman *de Vàcce* MS. :

Je non, ce dist li Roiz, par ma Chrestienté,
Et cil qui m'en blasmerent, m'en ont à tort blasmé.]

Theophanes in Zenone ann. 3 : Ὁρκίσας αὐτὸν εἰς τὸ ἁγίον βάπτισμα μὴ προδοῦναι, *eumque juramento in sanctum Baptisma dato, ne se proderet, obtestatus est.* Eadem formula habetur in Chronico Alexandrino ann. 4. et 10. Zenonis.

Corporale præterea *juramentum* dictum videri potest, ad discrimen juramenti sacerdotalis : quippe Sacerdotes in Concilio Meldensi, *super sacra,* seu *corporaliter* jurare vetantur. Jurare autem solent *in verbo veritatis, quod omni stipulationi prævalet in ore Sacerdotis,* inquit Joan. Sarisber. Ep. 67. Capitulare Episcopor. ann. 801. cap. 20 : *Ut nullus Sacerdos quicquam cum juramento juret, sed simpliciter cum puritate et veritate omnia dicat.* S. Anselmus Cantuariensis lib. 3. Epist. 83. de Episcopis : *Asserunt enim publice in ea veritate, quam servare debent Episcopi, etc.* Quippe ut ait Palladius in Vita S. Chrysostomi cap. 9 : Ὁ γὰρ ἀληθῶς ἐπίσκοπος, ψεῦδος οὐκ οἶδεν. Et S. Athanasius in Apolog. ad Constantium : Ἃ γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦσιν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Stephanus Tornac. Epist. 162 : *In verbo veritatis, sub periculo animæ suæ, etc.* Charta ann. 1231 : *Et Capitulum promisit in verbo veritatis, quod stabit dicto et ordinationi nostræ.* In alia ann. 1211. in 30. Regesto Tabularii Regii num. 37. Episcopus Cadurcensis *in verbo Sacerdotis seu veritatis* fidelitatem præstat Simoni Comiti Montisfortis. In Capitulari Pipini Regis Italiæ ann. 793. Monachi *in verbo tantum et veritate promittunt,* seu jurant. *Per Sacerdotium suum,* ut in Charta ann. 865. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. Charta Stephani Episcopi Aniciensis ann. 1223 : *Nos etiam Episcopus promisimus in verbo Sacerdotum, etc.* Adde Judicia Withredi Regis Cantuariorum cap. 18. Jurant præterea manu ad pectus apposita, *la main misse sur le pis,* ut est in veteri formula. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 71 : *Et li Prestre le droit en parole de prevoire.* Bulla aurea Caroli IV. Imp. cap. 2 : *Peracta quoque Missa hujusmodi, omnes illi Electores, seu Nuntii accedant ad altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio B. Joannis, In principio erat Verbum, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia superponant : sæculares vero Principes Electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant, etc.* Scribit Matth. Paris. ann. 1252. Henricum III. Regem Angliæ peregrinationem Hierosolymitanam initurum se pollicitum cum sacramento more Sacerdotum exhibito : *Et jurans hoc apposuit manum suam dexteram ad pectus suum, more Sacerdotis, et postea supra Evangelia apposita, et osculatus est ea more Laici.* Et eodem anno pag. 580 : *Dum autem Rex memorantem sententiam audisset, tenuit manum suam ad pectus suum, sereno vultu voluntario, et alacri,... dixit ipse Rex : Sic me adjuvet, etc.* [Instrum. ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 157 : *Primo videlicet prædictus Archiep.* (Viennensis) *manum suam sinistram tenens supra pectus suum, ut Prælatus, et dextram manum suam in altum, in præsentia Crucis, Evangeliorum et Capitis B. Mauricii promittit, bona fide loco juramenti interposita pro se et successoribus suis in futurum.*] Vide Monasticum Anglican. tom. 3. pag. 223. Olim jurare non cogebantur Flamines Diales, ut auctor est A. Gellius lib. 10. cap. 15. sed eorum verbis non stare religio erat. Edictum Prætoris : *Sacerdotem vestalem et Flaminem Dialem in omnei mea jurisdictione Jurare non cogam.* Vide Festum in *Jurare,* et ibi Scaligerum. Adde etiam Balsamonem ad Concilium Trull. can. 77.

Jurasse tamen Episcopos ad sancta Evangelia interdum legimus. Acta Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1177 : *Dehinc 12. Principes Imperii tam Ecclesiastici, quam sæculares, tactis Sacrosanctis Evangeliis modo simili Juraverunt, protinus Romualdus Salernitanus Archiepiscopus surgens per eadem Evangelia Juravit, etc.*

° Ita quoque abbates, sed salvo dignitatis honore, ut docet Charta ann. 1374. ex Tabul. monast. Montisol. : *Ad juramentum fidelitatis, quod et incontinenti præstitit* (Saxius abbas) *dicto judici majori super sancta quatuor Dei Evangelia manibus suis corporaliter tacta, cum stola in collo, salvo honore et honestate, more prælatorum.*

JURARE IN SACRAMENTO CORPORIS CHRISTI, (*Juramentum et sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8.) quod quidem ipse eo die celebrando confecerat quidam Carmelita, apud Thomam Walsinghamum pag. 309.

¶ JURARE SUPER CORPUS CHRISTI, *Crucem, et virgam nigram Scotiæ.* Charta fidelitatis Roberti Episc. Glascuensis ann. 1300. apud Rymerum tom. 2. pag. 867 : *Et cest serment avons nous fet sur le cors notre Seigneur, et la Croys neyt et la Blake rode de Escoce, en la presence de, etc.* Anglis *Black* niger, *Rod* virga.

° JURARE SUPER PANEM et VINUM. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 129 : *Firent serment l'un à l'autre sus un pain, etc.* Aliæ ann. 1417. in Reg. 170. ch. 7 : *Lesquelx compaignons eussent juré et fait serment l'un envers l'autre sur le Pain et le Vin, etc.*

° JURARE PANE EUCHARISTICO *inter contrahentes diviso et ab iis super altare comeso,* in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 566 : *Guillaume Merlin prestre, lors curé de la paroisse de Giry,... emmena laditte femme en son hostel, et d'illec se transporta en son église, et illec lui fist jurer et promettre qu'elle ne le changeroit pour pire ne meilleur, et qu'elle relanqueroit du tout le suppliant son mary, pour lui amer et faire son plaisir ; et en confermant lesdittes promesses faites entre eulx, print une hostie non sacrée et la parti en deux, et après moilla en vin et lui bailla à mangier la moitié, et l'autre il menga sur un autel d'icelle église.*

° JURARE PER DOMINUM ET SANCTOS, in Charta ann. circ. 1130. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 453.

¶ JURARE PER DEUM, *Sedis Apostolicæ et Papæ salutem.* Charta ann. 1068. apud Illust. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 398 : *In quo et Jurata voce dico per Deum omnipotentem, Sanctæque Sedis Apostolicæ et domini nostri Alexandri Papæ salutem hæc omnia, quæ hujus donationis chartulæ series textus eloquitur, inviolabiliter conservare, atque adimplere promitto.* [° Charta ann. 956. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 165 : *In quo Juratus dico per Dominum omnipotentem, sanctæque sedis Apostolici, seu salutem venerabilis et apostoloci domni Johannis sanctissimi XII. papæ, etc.*]

¶ JURARE PER VIRTUTES DEI. Le Roman *de Rou* MS. :

Mout menacent Normanz et les vertus Diu jurent,
Que mors sont et destriut, se el pais s'ascurent.

° JURARE SUPER CRUCEM EPISCOPI. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* edit. Hearn. pag. 75 : *Juravit . . . rex Scotiæ Willelmus Johanni regi Angliæ fidelitatem super Crucem Huberti Cantuariensis archiepiscopi, et fecit ei homagium de vita et membris et toto honore suo terreno.*

° JURARE PER DIEM FESTUM. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 305 : *Icellui curé jura par la journée, qui estoit le jour de l'Ascension, etc.*

JURARE SUB STOLA *tactis sanctis Evangeliis* Sacerdotum etiam fuit. Charta Friderici II. Imper. apud Baronium ann. 1166 : *Idem quoque juramentum Archiepiscopi et omnes Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt, numero 40. super sancta Dei Evangelia, propria manu, unusquisque sub stola sua præstiterunt, et publice firmarunt.*

JURARE PER LIBRUM ET STOLAM IN VERBO DOMINI Canonicis Senensibus præcipit Octavianus Cardinalis in Charta, exarata ann. 3. Alexandri IV. PP. apud Ughell. tom. 3. pag. 635. Epistola Gregorii VII. apud Brunonem de Bello Saxonico pag. 125. de Henrico Imp.: *Hoc idem etiam postea a confratribus et Legatis nostris Humberto Prenestino Episcopo, et Geroaldo Ostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam susceptus, in illorum manus, per sanctas stolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit.* Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 209. de eodem Henrico Imp.: *In illorum manus per sacratas eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans.* Vetus Charta ann. 1248. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 267 : *Albertus Præpositus et totus Conventus Ecclesiæ Diessensis obtinuerunt sub stola sua jurejurando, quod nec cives ibidem, nec quisquam hominum aliquid juris habeant, vel habere debeant in eo prædio, etc.*

° JURARE IN VERBO PRÆLATI solent aliquando abbates. Charta ann. 1325. abbat. de Conchis in Ruthen. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471 : *Insuper nos idem abbas in verbo prælati, et nos consules prædicti bona fide . . . eadem servare . . . promittimus. En parole de prévoire,* id est, presbyteri, in Stabil. S. Ludov. lib. 1. cap. 71.

° JURARE SUPER ORDINES SUOS, vel *In ordine suo* et *sub periculo ordinis sui,* Formula juramenti a sacerdotibus et monachis, imo a conversis et laicis in monasteriis degentibus usurpata. Charta ann. 1170. in Chartul. S. Corn. Compend. fol. 110. r°. col. 2 : *Similiter et monachus inde requisitus sub periculo ordinis sui veritatem inde dicet.* Alia ann. 1196. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 105 : *Jurabit super ordines suos, si monachus fuerit, vel conversus, vel laichus, absque suo consensu furem illum vel homicidam evasisse.* Alia ann. 1218. Will. de Sancta Maria ex Chartul. monast. de Bauger. diœc. Turon.: *Sciendum quod ille, qui dictas quadrigas conducet, si sacerdos fuerit, dicet in ordine suo ; si laicus, dabit fidem quod ad corpus abbatiæ pertinent res conductæ.*

Erant et alii juramentorum ritus, qui paganismum redolebant, et ὅρκοι Ἑλληνικοὶ dicuntur in Sexta Synodo can. 94. ubi prohibentur. Ὅρκοι ἐθνικοὶ et ἑλληνικοὶ, apud S. Basilium in Ep. ad Amphiloch. can. 81. in Synodo Trull. can. 94. vel ὅρκοι πάτριοι, ut apud Theophanem ann. 2. Justini Thracis, de quibus Scholiastes Basilic. tom. 2. pag. 144. Ejusmodi fuit

JURAMENTUM AD CAPUT PECUDIS, de quo Concilium Aurelianense IV. can. 16 : *Si quis Christianus, ut est gentilium consuetudo, ad caput cujuscunque feræ*

vel pecudis, invocatis insuper nominibus paganorum fortasse juraverit, etc.

Juramentum Super Arma, quod ab omnibus ferme (præsertim Septentrionalibus) populis receptum legitur, et si forma illius interdum diversa fuerit. Formula 119. ex Lindenbrogianis: *Veniens jam dictus ille, adprehensa manu prædicti judicis, vel armis sicut mos est apud omnes, 12. manu sua tertia decima dextratus, vel conjuratus dixit, etc.* Ubi Formulæ secundum Legem Romanam cap. 30. apud Bignonium: *Dum sic veritas comprobatur, jam dictus ille adprehensam manum vel arma prædicti judicis, sicut mos est, apud homines duodecima manu, sua tertiadecima distractus vel conjuratus dixit, etc.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 896.] Hujuscemodi igitur sacramento usi sunt

Quadi, apud Ammianum lib. 17. pag. 107: *Eductisque mucronibus, quos pro numinibus colunt, juravere se permansuros in fide.*

Saxones. Fredegarius cap. 74. et Gesta Dagoberti Regis cap. 31: *Saxones autem... sacramentis, ut eorum mos erat, super armis patratis, pactum pro universis Saxonibus firmant.* Annales Francor. Fuldenses ann. 873. de iisdem: *Jurabant etiam juxta ritum gentis suæ per arma sua, quod nullus deinceps de regno dominorum suorum regnum Regis inquietare deberet. Jurare in manu armata*, in Lege Saxon. cap. 1. § 8. Adde Aimoinum lib. 4. cap. 26.

Dani, apud Eginhardum ann. 811: *Condicta inter Imperatorem et Hemmingum Danorum Regem pax.... in armis tantum Jurata servatur.* Adam Bremensis cap. 30. de Danorum Regibus: *Qui etiam munera Lothewico miserunt, gladium videlicet capulo tenus aureum, et alia multa pacem rogantes: et missis utrinque ad Egdoram fluvium mediatoribus, pacem firmam, ritu gentis, per arma Juraverunt.* Adde Annales Francorum Fuldenses ann. 873.

Sueci, Danis contermini. Habetur enim apud Loccenium in Hist. Suecica pag. 363. Juramentum de unione Regni hæreditaria a Suecis factum super strictum Regis gladium Orebrogæ, ann. 1540. cujus formula est: *R. M. et Principibus Regni hæredibus... in hoc regio stricto ense provoluti in genua... Juravimus, etc.*

Bajwarii. Leges Bajwar. tit. 16. § 6. de teste sortito vel nominato: *Juret ille taliter et dicat: Ad testem sortitus sum, et ad testem me facere volo. Adprehendat manam proximi sui, et dicat: Sic vero Deus adjuvet, et illum, cujus manum teneo, quod ego ad testem illum inter vos per aurem tractus fui, de ista causa ad veritatem dicendam. Tunc solus Juret cum sua manu, postea donet arma sua ad sacrandum, et per ea Juret ipsum verbum cum uno Sacramentali, etc.*

Alamanni. Leges Alaman. tit. 89: *Cum 12. nominatis Juret, et aliis tantis advocatis, in arma sua Sacramenta pro 4. tremissis cum uno Sacramentali Juret.*

Longobardi. Edictum Rotharis Regis tit. 109. § 2. [** 166.] et Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. § 3: *Quod si minor fuerit de 20. solid. usque ad 12. sibi sextus Juret ad arma sacrata. Infra: Sibi tertius Juret ad arma sacrata.* Adde § 7. 10.

Franci. Fortunatus lib. 6. Poemate 7:

> Utque fidelis ei sit gens armata per arma
> Jurat, jure suo se quoque jure ligat.

[Charta ann. 1494. ex Schedis D. *Lancelot: Promisitque ipse nobilis Capitaneus sub promissione Capitanei et Militis ad crucem sui ensis dextram ponendo.*]

Scoti. Leges Forestarum Scoticar. cap. 10. § 1: *Si aliquis extraneus intraverit in forestam, et in aliqua via inhibita inveniatur, et Jurare velit super arma, quod illam viam nescivit esse defensam, etc.*

Bulgari. Nicolaus I. PP. in Respons. ad consulta Bulgarorum cap. 67: *Perhibetis, vos consuetudinem habuisse, quotiescunque aliquem jurejurando pro qualibet re disponebatis obligare, spatham in medium afferre, et per eam juramentum agebatur.*

Beneharnenses cum Roncaliensibus fœdera sua firmasse facto sacramento super binis hastis in Crucis formam humi demissis, auctor est Garibayus lib. 20. cap. 11. et ex eo Marca lib. 6. Hist. Beneharn. cap. 26. n. 6.

° Jurare in Arma. Charta Simon. dom. Montisf. ann. 1215. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 246: *Supradicta omnia fecimus Ferricum militem nostrum in arma nostra Jurare.* Forte pro *in anima nostra*. Vide infra.

Juramentum Super Armilla Sacra. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. de Danorum Regibus: *Eique statuunt Jusjuramentum in eorum armilla sacra, quod cæterarum regionum fecere nunquam.* Ubi *Armilla* idem forte valet ac *arma*. Vide *Armillum*, [et supra *Jurare in Armilla Januæ*.] [** Armilla deo *Ullr* consecrata et victimarum sanguine aspersa; de qua vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 896. et Chron. Saxon. ed. Gibson. pag. 83.]

Spata Tracta Jurare, in Capitulis ad Legem Alamann. cap. 22. Edit. Baluzianæ. Vide *Spatha. Per spatham suam* jurat, ac *Capitulum* firmat Carolus C. apud Hincmar. Remensem in Extemporali admonitione, apud Cellotium pag. 439: *Et hoc cum aliis Capitulum... coram Deo et Angelis ejus in fide et dextera vestra, per spatam vestram Jurantes... Episcopis Regni vestri... promisistis.* Apud Ammianum lib. 21. milites *in Juliani Imp. nomen conceptis verbis Jurant solemniter gladiis cervicibus suis admotis sub exsecrationibus diris, omnes pro eo casus, quoad vitam profuderint, si id necessitas exegerit, perlaturos.*

¶ Jurare Brachia Amicæ. Le Roman de *Rou* MS.:

> Quens Jebles de Poitiers, souvent les contrarie...
> Et souvent par noblece Jure les bras s'amie,
> Qu'il n'aura tant fier qu'o l'espée n'ocie.

Cum Dextera Armata Conjurare, *sacramentum confirmare*, in Lege Ripuariorum tit. 33. § 1. tit. 56.

¶ Jurare Lato Osculo. Charta ann. 1202: *Unusquisque militum propria manu lato osculo Comiti* (Forcalquerii) *Juraverunt, quo ita, etc.*

° Jurare per Coronam Suam. Poema Alex. MS. part. 2:

> Adonc jura li rois sa coronne et ses Dez,
> Que telz fu ses ancestres, jamés telz ne verrez.

Jurare Manu Posita Super Caput Imperatoris, apud Theophanem in Nicephoro Generali ann. 8. ubi idem Imp.: Θὲς τὴν χεῖρά σου κατὰ τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ὄμοσόν μοι τὸ πόσος σοι χρυσὸς ἐστι. Huc forte spectat juramentum *per caput Imperatoris*.

Jurare Posita Manu Super Caput Ejus, cum quo lis est. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 25. ubi de iis, quorum juramento standum est: *Tertius est pater, inter duos filios*, (id est, qui a filiis impetitur) *ponendo manum super caput illius, contra quod testificatur, sic dicendo: Per Dominum, qui me creavit de patre, et te de me, verum inter vos dico.*

Jurare Manuum Contactu. Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 7. cap. 7: *Citatus in jus, licet justam causam habeat residendi, debet tamen pro se duos transmittere, qui non tacto sacro libro, sed contactu manuum, utraque scilicet manu manum alterius contingente, testificentur eum, ne veniret, causa legitima præpeditum.* Lib. 4. cap. 14: *Qui promissionem super venditione alicujus terræ noluerit adimplere,... si contactu manuum roborata fuerit, etc.* Cap. 16: *Una cum eis duodeno declaret sacramento, et mutuis intricatarum contractibus manuum sibi dominium attinere.* Lib. 5. cap. 6: *Debet adversariis suis interim pacem promittere, et eandem in signum indissolubilis firmitatis contingendo manu sua manum alterius alicujus roborare.* [Tabularium Majoris Monast.: *Promisit Buterius hoc ipsum concedere se facturum, unde et manum suam posuit in manu mea, quod loco juramenti habetur.*] Vide *Dextra*.

Per Pectus Suum jurabant mulieres apud Alamannos. Leges Alaman. tit. 56. § 2: *Tunc liceat illi mulieri Jurare per pectus suum, et dicat, etc.* An manu pectori apposita, quomodo apud nos Presbyteri? Ovid. 3. Amor. de nuptiis Fluvii Amonis Eleg. 6:

> Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
> Dicitur, et socii jura dedisse thori.

Tunso digitis pectore, id est, admota pectori manu *jurasse* dicitur Nicephorus Imp. apud Luithpr. in Legatione. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 897.]

Jurare in Manu Comitis Dextra Data, in Lege Long. l. 2. t. 52. § 15. [** Pipp. 9.]: *Tunc ipse judex, qui in ipso loco est, faciat jurare homines, quilibet fuerint,... ut dicant veritatem, et si credentes homines fuerint, in manu Comitis sui dextram dent.*

Jurare in Pecunia *vel* Vestimento solebant Frisiones, si res esset parvi momenti. Lex Frision. tit. 3. § 4: *Si servus furti reus esse dicatur, dominus ejus in vestimento suo sacramentum illud perficiat.* Tit. 12: *Si servus rem magnam quamlibet furasse dicatur,.... dominus ejus in reliquiis Sanctorum pro hac re jurare debet; si vero de minoribus furtis et noxis a servo perpetratis interpellatus, in vestimento vel pecunia jurare poterit.* Ubi Sibrandus a Sicama: *In vestimento Jurare* existimo, ut jurans oram vestis ejus, cui se purgabat, vel alterius testis, vel sui ipsius adprehendens, solenni juramento se vel servum suum purgaret. In pecunia vero jurabant, ut prolato nummo, solido, vel denario, in quo vultus Regis vel Crux effigiata, ei manum imponeret, atque ita quasi teste Rege vel Cruce juraret. Sed hæc exemplis probare haud omnino promptum est. Videtur porro huc spectare, quod habet eadem Lex cap. 14. § 4: *Et juret, ille homo homicidii, de quo interpellatus sum, reus est: tenens eum per oram sagi sui.* Galli dicerent, *le tenant par le pan de sa robe.*

Juramentum More Frisionum. Jus Frisicum art. 81. ex interpretatione Sibrandi a Sicama ad Leges Frision. tit. 12: *Legitimum juramentum ejus, qui in domo mortuaria cameras et claves custodit. Tollat sinistra manu sinistros capitis capillos, eisque imponat dextræ manus digitos duos, atque ita juret.*

JURARE SUPER SEPULCRUM DEBITORIS, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 27. locus supra descriptus est.

JURARE PER PEDES ABBATIS. Charta Sancti Ramirez Reg. Aragonum, apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 17: *Tamen si fuerit talis necessitas, hoc solum facient, unus ex Monachis juret per pedes Abbatis sui, quod ita est, aut non; et sic finiatur causa.*

SUPER MORTUORUM TUMULOS JURARE in judiciis publicis, solenne fuisse apud Londonienses observat Seldenus ad Marmora Arundeliana, cum scilicet aliquis e testibus nominatis decesserat, antequam testimonium suum jurasset: tum enim jurabatur a reo, quod ipse testatus fuisset, si in vivis superesset: ex Tabulis publicis ab Henrico III. Rege Angliæ civibus Londinensibus confectis anno ejusdem regni 52. die Martii 26: *Concessimus eisdem civibus, quod de placitis, ad Coronam pertinentibus, de iis maxime, quæ infra civitatem prædictam, et ejus suburbium fieri contingent, se possint disrationare secundum antiquam consuetudinem civitatis prædictæ, eo tamen excepto, quod super tumulos mortuorum de eo, quod dicturi sunt, si viverent, non liceat præcise jurare: sed loco mortuorum, qui ante obitum electi fuerint ad eos disrationandos, qui de rebus ad Coronam spectantibus appellati fuerint, vel rectati, alii liberi et legales eligantur, qui idem sine dilatione faciant, quod defunctos memoratos, si viverent, fieri oporteret.*

JURARE SUPER BACULOS EPISCOPORUM, Hibernis et Scotis familiare. Silvester Giraldus in Topogr. Hiberniæ lib. 3. cap. 33: *Campanas bajulas, baculosque Sanctorum in superiore parte recurvos, auro et argento, vel ære contectos, in magna reverentia tam Hiberniæ et Scotiæ, quam Walliæ populus et Clerus habere solent: ita ut sacramenta super hæc longe magis, quam super Evangelia et præstare vereantur et pejerare, etc.*

JURARE SUPER DISCESSOREM ECCLESIÆ, in Canonib. Hibern. lib. 41. cap. 30: *Defendit se Ecclesia etiam post obitum Principum suorum,* (i. Episcoporum) *et non juratur super illam, id est, super Discessores, quia viva sunt verba illorum.* Capitis lemma ejusmodi est: *De mundialibus non jurantibus super Discessorem Ecclesiæ.* Quibus quidem innuitur, stari debere Episcoporum aut Prælatorum, qui e vita discesserunt, verbis, ac factis, neque super iis juramentum deferri debere.

JURAMENTUM PRO RATIONE HIDARUM, vel per certum numerum hidarum, de quo sic Lambardus ad Leges Anglicas: accusato interdum fiebat per sacramenti religionem criminis diluendi potestas, quod *pro ratione* 12. *aut plurium pauciorumve hidarum terræ* dicebatur, atque id alias solus, alias cum aliis una præstabat. Neque est interim cuivis crimen quodque purgare concessum: verum pro delicti ratione, ipsa etiam purgandi augenda minuendave fuit facultas; atque ut cujusque fuerat capitis æstimatio, ita ei facta est crimina, sive majora, sive minora purgandi copia. Pervaserat enim, uti nunc quidem, opinio per animos hominum, ut quo quis opibus erat affluentior, eo fuit majore fide, et in jurejurando religiosior. Vide Leges Inæ § 58. 59. 60. et Leges Henrici I. cap. 64.

JURARE SUPER FORTE. Charta Eduardi Regis Angl. in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 202: *Si vero extraneus fuerit et moretur cum domino hæreditatis, si negatur, habeat aberare* (l. jurare) *super forte pignerationem per ipsum factam in hæreditate domini sui sine fraude.* Infra: *Si aliquis pigneravit in hæreditate sua, vel etiam aliena, quo sit præsumptio, quod de facili dejeraret, vel quod alias consuevit abuti talibus pignerationibus, non credatur eidem, nisi juret super forte, et unum sequacem habeat, qui ibidem juret se credere ipsum super hoc veritatem dixisse.*

JURARE SUPER TRIGINTA DENARIIS, in Legibus Henrici I. cap. 65.

JURARE IN ANIMAM ALTERIUS. Observat Tillius lib. 1. pag. 252. Reges Francorum semel per seipsos seu personaliter, jurare, quando scilicet inaugurantur et coronantur: in cæteris vero occasionibus, in quibus solenniter quidpiam subditis pollicentur, id *verbo regio* firmare. Sed et addit, olim fœdera ipsa, quæ cum Regibus aliis sanciebant, non ab ipsismet, sed iis præsentibus a quopiam ex aulæ proceribus ad id delecto in *eorum animam* jurata. Sic Priorem Martini de Campis coram S. Ludovico sacramento *in illius animam* facto inducias cum Henrico III. Angliæ Rege ann. 1231. pepigisse: alias inducias inter eosdem Reges anno 1244. quemdam de proceribus pro et coram ipso Henrico jurasse, scribit idem Tillius l. de Pactis inter reges Franciæ et Angliæ pag. 176. Acta Innocentii III. PP. de Philippo Aug. Rege Fr.: *Faciens in animam suam juramento firmari, quod honorifice ipsam ut Reginam tractaret.* [Tractatus confœderationis inter Philippum Reg. Fr. et Albertum Reg. Rom. ann. 1299. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 83: *Jurabunt etiam in animas nostras nobis præsentibus videlicet pro jam dicto illustri Rege Franciæ Comes sancti Pauli, pro nobis vero Rege Romanorum Comes Burchardus de Hohemberg avunculus noster carissimus.*] Adde Probat. Hist. Vergiac. pag. 105. et Matth. Paris pag. 109. atque is tum usus apud Principes omnes invaluerat. Epistola Willelmi Regis Siciliæ ad Henricum II. Regem Angliæ, apud Rad. de Diceto ann. 1175: *Honorabiles et magnificentiæ vestræ nuntios recepimus, quorum insinuatione nobis innotuit, quod præsentibus et jubentibus vobis, tres nobiles et spectatæ fidei viri, de regno vestro, in Anima vestra consummationem matrimonii inter nos et filiam nostram Juraverint. Qui et postulaverunt instantius, ut idem manu propria Juraremus. Quod quia regno nostro semper et nostris sive progenitoribus insuetum, personaliter Jurare non duximus expedire: quare prædicti nuntii vestri quæsierunt, ut sicut ab honorabilibus personis feceratis illud in Anima vestra Jurari, sic et nos similiter in Anima nostra fieri faceremus. Nos equidem, et quod a nostris nuntiis in vestra præsentia constitutis super concessione matrimonii ex parte nostra Juratum est, ratihabitione firmamus, et quod vobis præsentibus in Anima vestra Juratum est, grato assensu recepimus, ac si manu propria Jurassetis, cum unum et idem putemus sacramentum, quod vel manu propria fit, vel in Anima jubentis et præsentis Juratur.* Falcandus l. de Siciliæ calamitatib. pag. 647: *Res est in transactionem deducta, Comitique Gaufredo et sociis ejus ab Admirato, Archiepiscopo, ac plerisque Comitibus in Animam Regis juratum, quod eos Rex incolumes... extra regnum suum ire permitteret.* [Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ et Joannem Dalphinum ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 150: *Memoratus Richardus de Gambetesa miles in Anima D. Regis præfati eo volente, præsente et mandante, et ipsum ad hoc specialiter constituente, et idem D. Guido in Anima D. Dalphini jam dicti ex præfata potestate sibi concessa de observatione hujusmodi corporale præstiterunt sacramentum.*] Acta Hadriani IV. PP. apud Baron. anno 1155: *Tandem adversario confutato, et salubri consilio comprobato, Rex omnium Militum suorum Curiam maximam congregavit, et in præsentia eorundem Cardinalium allata sunt sacra pignora, Crux et Evangelia, super quæ nobilis quidam Miles de cæteris electus, cum juratus et tertio Jurare jussus esset in Animam suam, et ejusdem Regis, Juravit vitam et membra non auferre; sed conservare Papæ Hadriano et Cardinalibus ejus omnia sibi debita jura, etc.* Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baronium ann. 1177: *Sancta Dei Evangelia cum Sanctorum reliquiis, et Cruce de ligno Domini sunt producta in medium. Mandante itaque Imperatore, Comes Henricus de Diesta in anima Imperatoris Juravit, quod, etc.* Vide Epistolas ejusdem Alexandri 51. 52. Charta Jacobi Reg. Majoric. ann. 1284: *Et etiam hæc omnia et singula supradicta per nos promissa et concessa Jurari jussimus in Animam nostram per nobilem virum Bernardum de Campendut Militem. Et nos Bernardus de Campendut Miles de expresso mandato dicti Do. Regis Juravimus super* 4. *Dei Evangelia a nobis corporaliter tacta in Animam dicti Do. Regis, quod idem Do. Rex hæc omnia et singula custodiet, et servabit et servari faciet perenniter inconcussa.* Charta Friderici I. Imp. ann. 1185. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 1030: *Juravit Rudolfus Camerarius noster in parabola, et in Anima nostra.* Et infra: *Idem etiam sacramentum faciemus præstare Regem Henricum filium nostrum in Anima sua et parabola sua faciendum, etc.* Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 14: *Et sors non habeat locum, si pars, quæ petit, eligat duos Juratores, qui jurent super Animas aliorum hominum de villa illa, de qua fit demanda.*

☞ Observabat modo post Tilium D. Cangius juramentum ejusmodi iis præsentibus præstari solitum in quorum Animas jurabatur; verum idem quoque factum fuisse iis absentibus ab eorum in hanc rem delegatis et deputatis certum est. Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ ann. 1349. apud Ludewig. tom. 5. pag. 461: *Eisdem Thomæ et Wilhelmo et eorum utrique, ad jurandum in Animam nostram, de observando fideliter conventiones..... damus et committimus plenariam potestatem.* Tractatus matrimonii Ferdinandi filii Regis Castellæ cum Blancha: *Nos vero procuratores jurandi in Animam ipsius Regis Castellæ potestatem habentes, nomine procuratorio promisimus, præstito Juramento in Animam dicti D. Regis Castellæ, ipsum D. Regem Castellæ facturum.... quod promissæ conventiones... efficaciter compleantur.*

Sed et hæc forma juramenti non Regum duntaxat propria fuit, verum et aliorum. In Actis Innocentii III. PP. nobilis quidam *in animam* Marcualdi Senescalli Imperii jurat pag. 3. Jurabatur etiam in animam universitatis. *Statuta pacis in totius universitatis Animam Jurare,* apud Guillel. de Podio Laurentii cap. 40. Will. Tyrius lib. 13. cap. 24: *Fuerat autem abeunti datum in manda-*

tis, ut in Anima Regis et regni Principum confidenter Juraret, quod, etc. Acta Innocentii III. PP. pag. 21 : *Et in Animam suam juramento Principum tam de Imperio, quam de regno, concessionem hujusmodi fecit roborari.* [Procuratio Guillelmi Boissacii pro Guillelmo de Gorsolis ann. 1340. e Musæo D. *de Flamarens : Dans... speciale mandatum... litem contestandi, Jurandi in Animam ipsius tam de calumpnia, quam de veritate dicenda, et subeundi cujuslibet alterius generis juramentum.*] Adde Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 4. cap. 1. pag. 817. Statuta Roberti III. Reg. Scot. cap. 26. Joannem Lucium in Hist. Dalmat. pag. 208. etc. *Jurare in anima*, pro *in animam*, in laudata Charta Willelmi Regis Siciliæ, apud W. Tyrium loco mox etiam citato, in alia Alexandri PP. apud Bromptonum pag. 1131. in Conventione inter Fridericum Imp. et Eugenium PP. apud Baron. ann. 1152. et aliquot aliis. Vide Monstrelletum 2. vol. pag. 200. Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. pag. 105. et supra in voce *Jeffnid-eed.*

☆ JURARE IN ANIMAM CAPITULI, Eadem ratione, qua *In animam universitatis* juratum supra monet Cangius. Pactum inter Carol. comit. et capit. Carnot. ann. 1306 : *Jurera le procureur de chapitre en l'Ame de chapitre, que il cuide avoir bone reson de mouvoir la question.*

¶ JURARE IN REGEM. Literæ Angeli Pechinolii Episc. Ortani ann. 1489. ad Innocentium PP. VIII. apud Illust. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 490 : *Præterea, ut audio, brevi dominus Rex gubernatoris regni Hungariæ titulum huic filio suo dabit, ac Jurari in Regem, ut post ejus obitum in regno succedat, efficiet.*

JURARE IN POSSE REGIS. Leges Aragonicæ, apud Blancam pag. 771 : *Qui quidem inquisitores prima vice per nos eligendi et eorum Notarius, teneantur præstare sacramentum, et homagium nostro nomine et dictæ Curiæ in Posse dictorum deputatorum et dictæ Curiæ, de bene et legaliter se habendo in faciendis dictis inquisitionibus, etc... teneantur similia sacramentum et homagium præstare in Posse nostro et dictæ Curiæ tempore celebrationis ejusdem, etc.*

JURARE etiam VICARIIS MANIBUS, id est, per alios, dicebantur Monachi, quibus jurare interdictum erat. Arnulphus Lexoviensis in Epist. ad Abbatem S. Ebrulfi : *Propter quod Hugonis et Drogonis de Cambium graviter instantia nos infestat super pecunia, quam prædecessori vestro totique Capitulo crediderit cujus solutionem certum est ipsum et universitatem totam fide per Vicarias Manus corporaliter interveniente firmasse.* Et sub finem : *Si non fuerit creditoribus satisfactum, quibus ipsi se, et si non propriis, Vicariis tamen manibus astrinxerunt.* Vide *Advocatus.*

JURARE MORE MINORUM, apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 7. rubr. 3. Cujusmodi autem fuerit minorum juramentum, docet idem cap. 1. rubr. de venditione a minore facta : *Insuper dictus Ant. quia minor erat 25. annis, major tamen 14. jurant corporaliter ad sancta Dei Evangelia prædicta omnia et singula firma et rata perpetuo habere et tenere, et non contra facere vel venire aliqua ratione vel causa.*

SACRAMENTA JUDÆORUM, inter Christianos habitantium, diversa fuere pro modo regionum. Wichbild Magdeburgense art. 139. quidam *dicunt, quod juramentum Judæi facere debent ante Synagogam, tenendo catenam, qua Synagogæ ostium attrahitur ad occludendum, et quod nudipes stet, pronuntiabiturque sibi juramentum hisce verbis : Prout tibi culpam N. dat, quod tu innocens facti es, Deus confundat, qui cælum et terram creavit, aerem et gramina, etc... Juramentum istud Judæus facere debet super libro Moysi.* Veteres Tabulæ apud Columbum lib. 3. de Gestis Episcopor. Vasionens. n. 34. Judæus quidam jurat *super sanctam Legem Moysis, ab ipso corporaliter propria manu tactam. Sacra Lege Mosaica coram posita jurare*, in Concilio Monspeliensi ann. 1258. cap. 5. Adde Concilium Albiense cap. 19. Leges Alfonsinas parte 3. tit. 11. lege 20. ubi forma Judæorum sacramenti apud Hispanos pluribus describitur, et Foros Aragon. tit. de sacramento Judæorum et Saracenorum fol. 37. 38.

☆ *Jurare super Rotulum Legis*, scilicet Mosaicæ, Sacramentum Judæis proprium. Reg. Phil. Aug. in Chartoph. reg. 34. bis part. 1. fol. 45. v°. col. 1 : *Jacob de Molins tradidit in plegium residentiæ cartas de viij^{xx}. lib. et Juravit super rotulum, quod non recederet a terra domini regis.* Vide supra in *Judæi* aliam juramenti formulam ab ipsis interdum usurpatam.

Jurabant etiam *super plagis.* Libertates concessæ urbi Barcinonensi a Petro Rege Arag. ann. 1283 : *Quando contentio est inter Christianum et Judæum, et causa habet decidi per jusjurandum, Judæus debet jurare super plagis apud Ecclesiam S. Justi, excepto juramento calumniæ, quod præstatur super præcepta Legis coram judice.* Aliud omnino portentosum Judæorum Asiaticorum sacramentum profert liber 2. Juris Græco Romani pag. 119. quod non exscribo.

Juramenti Mahumetanorum formulam habes in fœdere inito inter Sanctium Navarræ Regem et Almutadirum Arabem ann. Christi 1073 : *Juro ego Almutadyr Vile per Deum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, et per Legem, quam tenet Moslemes, etc.* Adde Jacobum Papiensem Epist. 380. et Leges Alfonsinas part. 3. tit. 11. lege 21. ubi de sacramento Maurorum. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 14 : *Saracenus debet jurare Christiano et Judæo per totum bille ylledi leilleha illehua.*

SACRAMENTUM TRINICUM. Charta Massiliensis apud Guesnaium in Annalibus Massil. pag. 356. [☆ Stat. Massil. lib. 1. cap. 16.] : *Et ut hæc perpetuo inviolabiliter observentur, statuimus, quod universi ac singuli homines civitatis inferioris Massiliæ Sacramento Trinico et incommutabili ad hæc observanda specialiter teneantur.*

JURAMENTUM PACATIONIS, qua quis, ut cum eo, quem offendit, pacem faciat, vel obtineat, culpam quodammodo eluit. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 36 : *Quod si Juramentum pacationis exigitur, juret, sicut præsens causa dictabit, in circumstantiis, vel paupertatis, vel qui aderunt, obtentibus : quod si ille sic esset pro hujus fortsfacto, hoc reciperet, vel hoc modo dimitteret.* [☆☆ Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Urfehde*, col. 2001.]

PERFECTORIUM SACRAMENTUM, Decretorium, τέλειον, ut est in Jure Græco-Rom. lib. 2. pag. 119. Lex Frision. tit. 14. § 2 : *Et quicumque interpellatus fuerit, sua duodecima manu Perfectorio Sacramento se debet excusare, et in hoc interpellatori sufficiat, nec ulterius ad sortem quemlibet compellere potest.* In Lege Longob. tit. 8. § 2. qui jurabat coram tribus a Rege delegatis, *sacramentum suum peregisse* dicebatur. [☆☆ Forte scripserat in Lege Burgund. tit. 8. § 2. ubi coram tribus *sacramentum præstare* et *præbere.*]

SACRAMENTO FRACTO, vel *frangente jurare, frangere :* hæc enim idem ac unum sonant. Leges Henrici I. cap. 64 : *In furto, incendio,... et eis, quæ ad disfactionem pertinent, omnes Fracto juramento jurent, etc.* Infra : *Francigenæ et alienigenæ in verborum observantiis non Frangunt.* Rursum : *Si quis de homicidio accusetur, et idem se purgare velit secundum natale suum, perneget quæ est werelada, ut qui ex parte patris erunt, Fracto juramento, qui ex paterna cognatione erunt, plano se sacramento jurataros advertant.* Ibidem : *Si quilibet rem in communi propitiare velint sibi, et utrinque sunt testes, et furtiva dicatur, qui melius testimonium habebit, probationi proprior sit et solus Fracto juramento suam esse comprobet, et testes ejus plane* (id est, plano sacramento) *confirment.* Ex quibus patet *Fractum juramentum* opponi *plano sacramento.* Quod vero *fractum* hic dicitur, supra *juramentum observatum* appellatur : *Omnis tilha* (i. accusatio) *tractetur antejuramento* (ita lego, pro *ante juramentum*) *plano vel observato, sæpius aut semel, sicut loci consuetudo erit.* Mox quid sit *Juramentum observatum*, sic innuitur : *In Hamtesira, qui verborum Jurat Observantiis, semel juret, et in ea lapsus vel elapsus judicetur.* Et Leges Willelmi Nothi cap. 71 : *Si Anglicus appellet Francigenam de utlegaria, et hoc super eum inveritare velit, defendat se Francigena per bellum. Et si Angelicus non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena pleno* (l. *plano*) *juramento, non in verborum Observantiis.* Supra cap. 62 : *Volo tunc Francigenam purgare se sacramento non Fracto.* Unde colligitur, *Juramentum planum, observatum*, vel *in observantiis, et non fractum*, unum idemque, illudque esse, quod verbis conceptis a Lege dictatis præstabatur. Cur vero inductum ejusmodi juramentum, sic habent eædem Leges Henrici I. cap. 64 : *Malorum autem infestationibus, et perjurantium conspiratione, dispositum* [☆☆ l. depositum] *est Frangens juramentum, ut magis ei* [☆☆ l. Dei] *judicium ab accusatis eligatur ; et unde accusatus cum una decima se purgaret, per electionem et sortem, si ad judicium ferri calidi vadat.* Hæc paulo intricatiora sunt, et mendo non carent. [☆☆ Vide Philips. Hist. Jur. Anglic. tom. 2. pag. 264. sqq.]

PLANUM JURAMENTUM, videtur illud appellari, quod summarie et de plano fit, sine delectu verborum ; quod inde colligitur quia *juramentum fractum*, quod opponitur *plano*, dicitur præstari, *cum verborum observantiis.* Leges Henrici I. cap. 9 : *Differt autem... si quid bello, vel lege sacramentali, Plena* (l. *Plana*) *vel frangenti, vel etiam judiciali repetatur.* Cap. 64 : *Qui ex paterna cognatione erunt, Plano se sacramento juraturos advertant.* Mox, de Thainis, et Presbyteris, et iis, qui legalitatem suam non dimiserunt : *Ii de quacunque compellatione capitali vel communi Plane jurabunt, congruo numero Consacramentalium, et qualitate parium suorum retenta.* Ex his postremis patet, potiorem fuisse conditionem eorum, *qui plana sacramenta* præstabant, eosque potissimum spectasse, qui *Legales* dicebantur : quod et firmat Lex vernacula Willelmi

Nothi cap. 16. Adde cap. 26. Opponitur autem *Juramento fracto :* unde dicitur *Juramentum non fractum*, in Legibus Latinis ejusdem Willelmi Regis cap. 62 ; *Si Anglus Francigenam appellaverit, et probare voluerit judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se Sacramento non Fracto.* Ubi cap. 71. habetur : *Defendat se Francigena plano Juramento, non in verborum observantiis.* Neque aliud est *Plana lada*, in Legibus Henrici cap. 65 : *Si quis furem gratis dimittat, emendet secundum weram ipsius furis, aut plena lada perneget, quod cum eo falsum nescivit.* Mox : *Si quis audito clamore non exierit, reddat owerseunessam Regis, aut Plane se ladiet.* Id est, plano juramento se purget. Charta Alienoris Reginæ Anglor. apud Beslium pag. 598 : *Si vero rusticus dixerit, se costumam recte solvisse,... Plano ejus sacramento credetur.* Charta Lud. VII. ann. 1145. Bituricensibus, [tom. 1. Ordinat. pag. 9 :] *Præcipiens, ut si ille negare potuerit per unum Planum sacramentum, transeat, etc.* [Adde Chartam Lud. VIII. pro iisd. Bituric. ann. 1224. ibid. pag. 49.]

Sacramentum Ruptum, tunc intelligitur, *quando præsentibus sacrosanctis Evangeliis aut armis sacratis, ille qui pulsatur, cum Sacramentalibus suis conjunxerit, et non ausus fuerit jurare, et aut ipse, aut aliquis de Sacramentalibus ejus se subtraxerit ; tunc intelligatur Sacramentum Ruptum*, in Lege Longobard. lib. 2. tit. 55. § 7. adde § 14. Edictum Rotharis Regis tit. 109. § 8. et Leges Luithprandi Regis tit. 41. § 1. [** Rotb. 367. Liutpr. 61. (6, 8.)]

Sacramentum Fatuum, dicitur, cum quis aliter quam se res habeat, jurando firmat ; sed tamen secundum conscientiam et mentem suam. Bracton. lib. 4. tract. 5. cap. 4. § 1. Adde Fletam lib. 5. cap. 22. § 9.

Juramentum Inhonestum, apud Guill. de Nangiaco in Vita S. Ludovici pag. 364. et Gaufridum de Belloloco in Vita ejusdem Lud. cap. 32. quod a Joinvilla pag. 120. *Vilain serment* appellatur. Vide Notas nostras ad eumdem Joinvillam. [* Idem quod mox *Juramentum vile.* Reg. assis. Campan. ad ann. 1287. fol. 68 : *Malefactores jurantes inhonesta Juramenta.*]

* Juramentum Vile, Villanum, vulgo *Vilain serment*, quod et *Detestabile* dicitur, illud nempe, quod in Deum, vel B. V. Mariam aut in Sanctos verbis contumeliosis et inhonestis profertur. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 461 : *Præfatus Johannes vile Juramentum protulerat.* Aliæ ann. 1355. in Reg. 84. ch. 435 : *Idem Gillebertus calefactus prorumpens in verba turpissima, dixit de Deo villanum Juramentum.* Aliæ ann. 1383. in Reg. 124. ch. 36 : *Colardus Fretel ad iram commotus detestabile Juramentum, Gallice le Vilain serment nuncupatum, repente et sine deliberatione emisit.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 110. ch. 346 : *Il jura par le faire Dieu, appellé le Villain serment, etc.* Aliæ ann. 1383. in Reg. 123. ch. 8 : *Par eschauffeture jura le faire Nostre Dame tout oultre, qui est entendu le Vilain serment.* Denique aliæ ann. 1384. in Reg. 125. ch. 165 : *Henry de Bailleval dist : Malgré en ait Dieux et sa mere et tous les sains et saintes de paradis, vous venez gaster ma vigne . . . Lesdiz maufaiteurs . . . denuncerent que ledit Henry avoit juré le Villain serment, dont il n'est pas bien recors.*

Sacramentum Ligatum, id est, *ligium.* Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis ann. 1055. ex Tabulario Corbeiensi fol. 2 : *De quibus omnibus Comiti et Abbati in hac conventione Sacramento Ligato tradidit septem obsides, ut si hæc violaverit, aliquando intimabitur obsidibus monere dominum suum, ut se justificet infra 40. dies. Si vero neque sic justificaverit, aut ipsi Abbati se tradent, aut 30. libras persolvent obsides, etc.*

Sacramentum de Manu Tollere dicitur is, cui jurari debet, cum rem sacramento alterius dirimere negat, [** cum alterum jusjurandum dare permittit, antequam ecclesiam ingrediatur.] in Lege Burgund. tit. 8. § 2.

Mittere Aliquem in Sacramentum. Illud ab eo exigere, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 33. § 1. [** Luitpr. 50. (5, 21.)] : *Si quis servum alienum sine voluntate domini sui in Sacramentum miserit, aut manum in caldaria mittere fecerit, etc.* Leges Luithprandi Regis tit. 68. [** 92. (6, 39.)] : *Si quis mulierem, aut puellam, aut religiosam feminam, quæ in alterius mundio est, in Sacramento mittere præsumpserit, etc.*

Ad Sacramentum Aliquem Deducere, Illud ab eo exigere, in Legibus Ratchis Regis Longob. tit. 7. [** 4.] Astulphi Regis tit. 10. 11. etc.

Jurare Contra Pacem. Pœnitentiale Fulberti Carnot. Episc. : *Si quis Jurat contra pacem, uno anno pœniteat cum eleemosynis, et redeat.*

Jurare Super Animam Suam *in porta Ecclesiæ super Librum et Crucem.* in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 14.

Jurare per Caput Christiani. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 14 : *Christianus tenetur jurare Judæo usque ad sex denarios per caput unius Christiani : et de sex denariis per caput sui patrini : et ultra duodecim denarios super librum et crucem.*

Jurare Caput Patrini. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 6 : *Si quis miserit in pignore cultellum, et qui acceperit, perdiderit illum : si valuerit 12. denariis inferius, dicendo suam veritatem aut Jurando caput patrinorum suorum, aut compatrum, ille qui impignoravit eum, quod tantum valebat, qui perdiderit illum, taliter emendet.*

Magnum Sacramentum, in Regiam Majestatem lib. 1. cap. 12. § 4. quod fit ad S. Evangelia.

Juramentum dictum *Aefſte t'iotg*, in Legibus Opstalbomicis Friscis cap. 23.

Juramentum vel sacramentum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, et Monachorum, apud veteres Anglos, pro ordinis ratione, pluribus inferiorum personarum sacramentis pollebat. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 92 : *Interrogatio. Si necessitas coegerit, in quantum valet juramentum Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sive Monachi ? Responsio. Ordines supradicti secundum gradus promotionis habeant potestatem protestandi : Presbyter secundum numerum 120. tributariorum : Diaconus vero secundum numerum 60. manentium : Monachus vero secundum numerum 30. tributariorum. Sed hoc in criminali causa. Cæterum si de terminis agrorum oritur altercatio, Presbytero liceat juramenti sui adtestatione terram vid. unius tributarii in jus transferre Ecclesiæ.*

Recentiores aliquot jurandi formulas, obiter a me observatas, hisce subjicere visum est operæ pretium. Μὰ τὸ θεῖον, apud Scholiast. Basilic. tom. 3. pag. 160. *Per animam patris sui*, jurant Hugo M. apud Witikindum lib. 3. initio. Otto Imp. apud Albertum Stadensem ann. 944. et Constantia Regina Roberti Regis Franc. uxor, apud Helgaldum Floriac. pag. 66. Vide Herimannum de restauratione Ecclesiæ S. Martini Tornacensis cap. 27. *Per omnes gentes*, Amalricus Comes Montisfortis, apud Ordericum Vital. lib. 12. pag. 880. *Per crucem*, in Zosimæ colloquiis. *Per lanceam S. Jacobi*, Philippus I. Rex Franciæ in eod. Chron. cap. 8. 16. *Per Christi sepulchrum*, Amalricus Rex Hierosol. apud Nicetam in Manuele lib. 5. n. 5. *Per coronam, imposita manu capiti*, Fridericus II. Imperator apud Sanutum lib. 3. part. 11. cap. 11. *Per vitam Regis et filiorum* jurare vetant Lex Longob. lib. 3. tit. 24. [** Cor. M. 117.] et Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 42. *Per S. Stephanum et per Reges vel eorum filios Conjurationes* vetitæ in Capit. Caroli M. de diversis rebus ann. 789. cap. 10. *Per caput Imperatoris* jurat Nicephorus Phocas, postmodum Imperator, in Vita S. Nili Junioris pag. 106. Vide Scylitz. pag. 601. Luithprand. in Leg. Not. ad Cinnamum pag. 483. et Seldenum ad Marmora Arundel. pag. 147. *Per suum nomen* jurat Cosmas Patr. CP. apud Annam lib. 3. Alexiad. In Navigatione Luciani, *Megapenthes tyrannus* ait *per nomen suum omnes jurasse. Per salutem Principum*, Palladius in S. Chrysostom. cap. 14. Sozomen. l. 4. cap. 7. Godin. in Orig. Constantinopol. pag. 200. Gesta Regum Francorum cap. 13. Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 41. 59. Acta SS. Nicandri et Marciani, W. Neubrig. lib. 4. cap. 22. etc. *Per Domini fidem*, jurabat Robertus Rex Franciæ, apud Helgaldum pag. 64. 65. 66. *Per caput Dei*, Henricus III. Rex Angliæ, apud Matt. Paris ann. 1255. pag. 606. *Per guttur Dei*, idem Henricus apud eumdem Scriptorem pag. 662. *Per capillum Dei*, Justin. nov. 72. *Dei amorem jurare.* Vide Visiones Flotildæ pag. 625. *Per meum caput*, Hildefonsus Rex Aragonum apud Ordericum Vital. pag. 893. v. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 219. et Paschasium Radbertum in Epitaphio Walæ lib. 1. cap. 8. 27. Leo Sapiens Imp. apud Anonymum Combef. in eodem Leone n. 22. *Per caput alterius* jurare semper paratos Græcos Byzantios scribit Luithprandus in Legatione. *Per salutem suam*, Gregor. Turon. lib. 3. cap. 15. et Eddius Stephanus in S. Wilfrido cap. 32. 56. [*Per salutem conjugis*, Hieronymus adv. Jovin. lib. 1. cap. 18.] *Per Regem Cœlorum*, Carolus M. apud Monachum Sangall. lib. 1. cap. 3. *Per splendorem Dei*, Willelmus Nothus, apud Orderic. Vital. pag. 536. [Le Roman *de Vacce* MS. de eod. Will. :

> Li Duc qui tout a escouté,
> Jura par la Resplendour Dé,
> Ceu ert souvent son serement, etc.]

Per barbam suam. Vetus Poeta de Expugnatis Hierosolymis a Tito :

> L'Empereur de Rome a sa barbe jurée.

Per Sion et Sinaï montem, in formula 14. ex Baluzianis. *Per Barbam Ottonis*, Otto I. Imp. in Chronico Magdeburgensi MS. S. Germani Parisiensis ann. 952 : *E contra Rex affirmat per barbam Ottonis, quod suum jurasse fuit, etc.* Adde Gobelinum Personam pag. 202. *Per coronam suam*, jurat Adelbero Trevirensis Archiepiscopus, apud Baldricum in ejus Gestis. *Per linguam Dei*, Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 221. *Per dentes Dei*, Joannes Rex Angliæ, in Chron. Flandr. cap. 17. *Per dentem Dei*, Rex Angliæ, in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 221. *Per*

Sanctum de Bethleem, Ludovicus VII. Rex Francor. in Vita S. Villelmi Abbat. Roschild. n. 22. *Per hoc et per hoc*, jurabat Willelmus Rufus Rex Angliæ, apud Eadmerum lib. 2. Hist. Novor. pag. 48. 54. 1. Edit. *Per creaturas*, in Egberti Pœnitentiali cap. 12. *Per S. Stephanum*, in Capitulari 3. ann. 789. cap. 10. *Per nomen Martyris*, apud Palladium in S. Chrysostomi Vita cap. 17. *Per templum Domini*, apud Anonymum in Pœnitentiali Græc. apud Morinum pag. 120. De cæteris juramentis consulendi Filesacus, Thomas Demsterus, et Bapt. Hansenius in libris de Juramento, et alii passim Criticorum filii. Hic enim sacramentorum genera inferioris ævi tantum attingimus.

° Aliis jurandi formulis, quas congessit Cangius, has, quæ mihi occurrerunt, subjicere visum est. *Par la char Dieu*, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 20. *Par la char Nostre Seigneur*, in aliis ann. 1382. ex Reg. 121. ch. 97. *Par le corps Dieu*, in Memor. F. Cam. Comput. Paris. fol. 96. v°. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. ch. 76 : *Icellui Baron jura la couronne de Dieu qu'il tueroit les supplians. Par la quoife Dieu* jurare solitum comitem Suessionensem refert Joinvilla in Hist. S. Ludov. edit. reg. pag. 52. *Par la sainte figure de Dieu*, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. ch. 112. ubi sacer Christi vultus, vulgo *La sainte Face*, designari videtur. *Par la mort Dieu*, in aliis ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 48. *Per nascentiam Dei (tali enim juramento consuevit confirmare verbum suum)* Stephanus rex Scotiæ, etc. apud Jordan. in vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 259. col. 2. *Par le poitron Dieu sanglant*, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 110. ch. 190. Aliæ ann. 1389. in Reg. 135. ch. 286 : *Lequel suppliant a aucunes foiz accoustumé de jurer la forcelle Dieu. Par le sang Dieu et sa mere*, in Memor. E. Cam. Comput. Paris ad ann. 1391. fol. 263. r°. *Dieux en ait male feste*, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 172. *Malgré saint Néant*, in aliis ann. 1387. ex Reg. 132. ch. 109. *Par la teste Saint Nicolas*, in aliis ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 40. *Per plagas Dei*, in aliis ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 356 : *Icellui Guillaume dist : Plagues de Dieu, tu ne l'enmeneras pas.*

¶ JURARE COMPAGNIAM, Societatem inire et juramento stabilire. Caffari Annal. Genuens. ad ann. 1157. apud Murator. tom. 6. col. 269 : *Et Compagniam novam Juraverunt, et Consules Communium et civium de melioribus civitatis eligere fecerunt.*

¶ JURARE CONSULATUM, Sacramentum præstare Consulatum suscipiendo. Idem Caffarus ibid. col. 263 : *Et quia ab Episcopo moniti in remissione eorum peccatorum, et a populo coacti fuerunt, vix tandem Consulatum per honorem civitatis Juraverunt. Qui postquam Juraverant, statim multum cogitando quomodo civitatem a somno eriperent.*

¶ JURARE FILIAM, Puellam sacramento despondere. Rigordus de Gestis Philippi Augusti Reg. apud Duchesnium tom. 5. pag. 31 : *Juraverunt ex parte Regis Angliæ quidam viri nobiles unam de filiabus Regis Tancredi Arturo futuro Duci Britanniæ.* Vide *Jurata.*

° JURARE TERRAM dicitur vassallus, qui legitimo successori domini sui, id domino ipso exigente, fidelitatem et homagium exhibiturum se juramento promittit. Charta Innoc. PP. III. in Chartul. Campan. fol. 1 : *Comes Henricus ad partes Ultramarinas iturus terram suam Theobaldo fratri ejus fecit Jurari, si de illis partibus non rediret.* Alia ejusd. PP. ibid. : *Henricus comes Campaniæ atque Briæ profecturus in terram sanctam, baronibus et militibus suis jussit ut, si eum de Transmarinis partibus contingeret non redire, claræ memoriæ Theobaldo fratri suo intenderent, utpote terræ domino, faciens eos super hoc præstare corporaliter juramentum ; qui post mortem ejusdem comitis præfato Theobaldo tanquam Campaniæ et Briæ comiti, terris suis receptis ab ipso, fidelitatem et homagium præstiterunt.* Quod quidem, *Juratio* vel *Juramentum terræ* appellatur, in Charta ann. 1213. ibidem fol. 86. v°.

¶ JURARE HONOREM, Fidem et servitium polliceri. Agnellus in libro Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 184 : *Petronacius XLVI. qui Juravit honorem Karolo Imperatori.*

¶ JURARE MANDATA, scilicet, se ea servaturum. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1227. apud Murator. tom. 6. col. 452 : *Potestas vero statim præcepit prædicto Guillelmo de Mari, quod sequenti die faceret omnes Consiliarios suos venire ante ipsum Potestatem, et Jurare mandata omnia et ordinationes ipsius.*

¶ JURARE REGIMEN, De officio bene gerendo sacramentum præstare. Regimina Paduæ ad ann. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 432 : *Dominus Altinerius de Zonibus de Tarvixio Potestas Paduæ a Kal. Febr. usque ad Kal. Augusti. Qui venit Paduam die ultimo Januarii, et incontinenti in pleno arengo Juravit suum regimen.*

¶ JURARE VITAM, MEMBRA ET BONA, De his omnibus securitatem sacramento asserere. Epistola Innocentii PP. II. tom. 1. Operum S. Bern. Edit. 1690. inter Notas col. LVII : *Tam ipsis quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exsulati, vitam et membra et bona Juravit, et cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem Jurabunt.* Conventio ann. 1251. inter Carolum I. Andegav. et Provinciæ Comitem et Arelatenses : *Juraverunt etiam eidem domino Comiti et suis heredibus in perpetuum fidelitatem et vitam, et membra ipsius et suorum officialium, et jura ejusdem bona fide totis viribus defendere et salvare, et damna ejus coercere pro posse, etc.*

¶ JURARE ALIQUEM PER TERRAM SUAM, mendum pro *Juvare*, in Charta ann. 1230. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 30.

° JURARE LANGUOREM dicebatur is, qui ne juri die assignato staret, morbum obtendebat, cui *Terminum languoris* concedebant judices, ut legitur in Scacar. S. Mich. apud Cadomum ann. 1223. Scacar. Paschæ ann. 1218. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 19. v°. col. 2 : *Judicatum est quod de duabus querelis possum duos adversos attornatos facere, et uterque eorum potest facere essonias suas et Jurare Languorem.*

° JURARE VIDENDUM. Vox forensis. Lit. procurat. inter Formul. MSS. Instr. fol. 38. v°. : *Positionibus et articulis adversæ partis respondendum, crimina et deffectus opponendum, testes adversæ partis Jurare Videndum in ipsos et eorum dicta, exceptiones cujuscumque generis proponendum, etc.* In alia form. ibid. : *Testes adversæ partis Jurare Videndum, in ipsos et eorum dicta dicendum, exceptiones, etc.*

☞ Juramentum Regis Angliæ, quod præstat cum coronam acceperit, hic referre post Wanleium de Ant. Litter. Septentr. pag. 284. operæ pretium duximus : *Sire, volletz vous graunter et garder, et per votre serment confermer au people d'Engleterre les leys et les custumes à eux grauntés, et per les anciens Reys d'Engleterre vos predecessours deiturels et devotz à Dieu, et nomement les leys et les custumes et les franchises grauntetz à la Clergie et au people par le glorious Roy Seint Edward vostre predecessour ?* Resp. *Jeo le graunt et promet.* Interrog. *Sire, garderet vous à Dieu, et à Seint Eglise, et à le Clergie, et au people pes et accord en Dieus entirement selon vostre power ?* Resp. *Jeo le garderay.* Interrog. *Sire, fretz vous fayre en toutz voz jugementz owel drayt, justice et discrecion et en misericorde et verité à votre power ?* Resp. *Jeo le fray.* Interrog. *Sire, graunteretz vous à tener et garder les leys et custumes dreytures les queux la Comonauté de vostre Realme avera esluz, et les defenderetz et enforceretz al honour de Dieu à vostre power ?* Resp. *Jeo le graunt et promet.*

¶ 1. **JURARIA**, Officium seu dignitas Scabini, vel Jurati urbis. Instrum. ann. 1255. ex Tabul. Corbeïen. : *De Jehanne Halegrin quem ipsi amoverant de Juraria, propter hoc dictus Abbas ipsum fecerat scabinum : ipsi dixerunt quod pro re quæ attingeret D. Abbatem, nec Ecclesiam tangeret, nec scabinatum, ipsum non amoverant ; et super hoc offerebant se jurare ; et D. Abbas eis remisit juramentum ad instantiam bonorum.*

° Vel potius Incolarum urbis vel oppidi universitas, sacramento invicem certisque legibus adstricta, communiæ jus atque privilegium, nostris *Jurage*, et *Jurée*, eadem significatione. Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 662 : *Nous souffisaument enformez sur ce... abatons ladicte commune* (de Roy), *Jurage, eschevinage et tout l'estat d'icelle.* Stat. ejusd. ann. ibid. pag. 612 : *Hommes tant de Jurée comme de morte-main, etc.* Vide *Juredium.*

° 2. **JURARIA**, Officium eorum, qui rebus vendendis pretium imponebant, qui *Jurati* appellabantur, quod de officio bene gerendo sacramentum præstarent. Correct. statut. Cadubr. cap. 78 : *Ordinamus quod omnes et singuli Jurati Cadubrii vinculo sacramenti in villis suis et contractis teneantur et debeant secum vocare duos aut tres de suis vicinis non suspectos, et... accedere statim cum ipsis Juratis ad domos eorum, qui voluerint vendere res ad minutum, ad pondus vel mensuram, prout in statutis, et eas ponere ad manum* (leg. metam) *;.... et meta imposita per dictos Juratos et homines penitus observetur, et in eandem pœnam incidant ii, qui ultra metam impositam venderint... Quotiescumque officium Jurariæ obvenerit alicui hospitii sive tabernario... ex rotulo, ipsi non possint dictum officium exercere ; sed inveniantur alii loco ipsorum, propriis eorum expensis, qui prædictum officium exerceant juxta ordines.* Hinc *Mettre en jurée*, pro Æstimatione rerum a juratis facta, eas præconis voci subjicere, vulgo *Décréter*. Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 209. Chartoph. reg. ch. 188 : *Guillaume Bethon avoit fait mettre en Jurée et passer par décret au siege des pletz de la baronnie de S. Vigor le grand, ... certains héritaiges.*

1. **JURATA**, Desponsa, pacta, sacramento interposito, cap. *Ex literis*, de Sponsalib. impuber. [** Decretal. lib. 4. tit. 2. cap. 11.] : *Puella quædam anno 12. Jurata et desponsata fuit cuidam puero*

9. *vel* 10. *annorum*. [Le Roman *d'Athis* MS. :

Cardiones aime et desire,
Se il voulsist Gaiete amer,
Ja ne feust mestier du celer,
N'y eust rien de deshonnour,
Je lui donnasse par amour,
Pourtant s'elle est ailleurs Jurée.

Infra :

Pour ce s'elle est ailleurs Promise
Tout l'auras tu à ta devise.]

2. **JURATA**, Anglis, est numerus duodecim legalium hominum juratorum, per quos omnis fere facti probatio fit, et ex quorum *veredicto* judex sententiam suam conficit et profert. Duplex autem judiciorum est species : altera quæ fit per *assisam* ; altera per *juratam*, vel per *assisam in modum juratæ*. Per *assisam* lites dirimuntur, quæ instrumentis aut chartarum probationibus innituntur, vel cum partes de facto consentiunt, aut de assisa. *Per juratam* vero, quæ incertæ sunt, nec constant, ita ut vel per *inquisitionem*, vel per *juratorum* ac Sacramentalium depositiones, quas *veredicta* vocant, rerum veritas a judicibus indagari debeat. Quæ quidem judiciorum edendorum forma posterior ab Henrico II. Rege Angliæ manasse dicitur, quo duellum ab ordinariis judiciis amoveret. [** Vide Philips. Hist. Jur. Anglic. tom. 2. pag. 129. 293. 297. sqq. Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 785.

☞ Hanc revocasse Henricus II. longe probabilius dici potest, quam instituisse; quæ enim a Normannis in Neustriam primum invecta, in Angliam deinde inducta esse videtur sub Guillelmo I. qui elegisse dicitur ex Comitatibus duodecim Anglos, qui jurati leges suas ei declararent; quod secutus Odo ejus frater 12. Juratos in causa Episcopi Rofensis adhibuit. Verum nec Normanni ipsi hujusce judiciorum formæ auctores ; eam quippe a Gothis mutuasse videntur, quorum ea semper politiæ fuit ratio, ut cuique judici, ac Regi etiam, in judiciis adessent 12. viri adsessores jurati, quorum erat de summa controversiæ, quod ad factum, judicare. Prævalentibus exinde ordalio, duello et compurgatione, mos iste in desuetudinem abiit. Hunc restituere conatus est Rex Regnerus circa ann. 820. Et penitus renovavit Waldemarus I. ann. 1163. ut judicium ferri candentis abrogaret, quod patet ex ipsius decreto a Petro Resenio in notis ad Canuti II. jus Aulicum edito. Plura vide apud doctissimum Hickesium in Dissert. Epist. pag. 38. et seqq.

Juratarum variæ sunt species, *delatoriæ* scilicet, et *judiciariæ*. Jurata delatoria ea est, quæ delinquentes rimatur, eorumque nomina una cum delictis ad judicem defert, ut in examen vocati juris subeant sententiam, sive ad condemnationem, sive ad deliberationem : dicitur hæc etiam *Inquesta*. Duplex est hæc *Jurata*, *major*, et *minor*. *Major*, cui totius Comitatus lustratio, ut in *Assisis* et *Sessionibus Pacis*, nec non in Curia Regii Tribunalis demandatur, et alias dicitur *Grandis Jurata*, alias *Magna inquesta*. *Minor*, cui minor jurisdictio, ut unius Hundredi in *Sessionibus Pacis* creditur. Jurata Judiciaria ea est, quæ de summa litis, quoad factum, decernit, priusquam judex de jure pronuntiet. Hæc item duplex est, *civilis* et *criminalis*. *Civilis*, quæ in civilibus actionibus inter subditum et subditum cognoscit. *Criminalis*, quæ de criminalibus inter Regem et subditum, et ex hoc genere illa est, quæ Anglis dicitur, *The Jury of life and death*, id est, vitæ et mortis Jurata. Singulæ autem curiæ quæ de jure agunt, suas habent juratas, sed alicui supradictarum specierum referendas.

Juratorum numerus fere semper est duodenus. In *delatoria* excedere, si judici placuerit, non autem deficere potest. In aliis interdum minor est, ut in quibusdam *Juratis inquisitoriis* apud Glanvillam lib. 13. cap. 15. et 16. ubi 8. juratores tantum sunt. Cæteroquin *Judiciariæ Juratæ* semper constant duodenario juratorum numero, vel e duplicato si prior jurata falsi convincenda sit. Exemplum habetur apud Thomam Walsinghamum pag. 276. Adde Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari offic. pag. 168. Existimant plerique, atque in iis Edw. Cokus ad Littletonem, et Spelmannus, duodecimvirale istud collegium altioris esse originis, et ab ipsis Anglosaxonibus manasse, cum in Legibus Ethelredi apud Vanatingum editis, § 4. apud Bromptonum hæc legantur : *Habeantur placita in singulis Wapentakis, ut exeant seniores* 12. *Thayni, et Præpositus cum eis, jurent super sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare*. Sed hæc ad judicum potius numerum videntur spectare, etsi revera *Juratores* judicum vicem functi fuerint, cum ex eorum *veredictis* judex teneretur judicium suum edere.

Sic porro proceditur ad *Juratam judiciariam*. Judex cognita ex partibus litigantibus controversia, de qua lis est, tenentem seu actorem interrogat, si aliquid velit vel sciat dicere, quare assisa teneatur vel non teneatur. Si lis est hujusmodi, ut per juratam dirimatur, Justitiarius debet dare *Breve*, per quod Vicecomes *summonere* jubetur *per bonos summonitores duodecim liberos et legales homines de vicineto de illa villa, ut sint coram se, et justitiis suis ad illum terminum parati sacramento recognoscere, si, etc. et nomina eorum imbreviari faciat, ac denique per bonos submonitores illum, contra quem tenens agit, submoneat, quo juri stet*. Hæc est formula Brevium in iisce casibus, quæ habetur passim apud Glanvillam lib. 13. Bractonum, Littletonem, et in Fleta.

Juratoribus in jure stantibus, licet partibus excipere contra juratores. *Iisdem enim modis amoveri possunt a sacramento, quibus etiam testes amoventur a juramento*, inquit Bracton. Si tamen ex consensu partium semel eligantur, amplius recusari non possunt, nisi ex nova et recenti causa superveniente. Cum autem partes in juratores consenserint, tunc procedit *Assisa*, et jurant ii in hac forma, et primus per hæc verba : *Hoc auditis, Justitiarii, quod veritatem dicam de Assisa ista, et de tenemento, de quo visum feci per præceptum Domini Regis, et pro nihilo omittam, quin veritatem dicam : Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta*. Tum cæteri in eumdem modum jurant.

Facto autem sacramento, Prænotarius virtutem Brevis legit ad instructionem juratorum, hoc modo : *Vos dicetis per sacramentum, quod fecistis, si, etc.* Quo facto, juratores in aliquem locum secretum conveniunt, habentque ad invicem inter se colloquium de hoc, quod eis injungitur faciendum, ad quod etiam nullus habere debet accessum, nec cum eis colloquium, donec suum dixerint veredictum. Addit Spelmannus, *Juratores* tum servari a lictore seu ballivo, absque aliorum omnium consortio, sine cibo, sine potu, sine ignis et candelæ beneficio, donec inter se conveniant de quæstione : unanimesque ab iisdem ad judicem reduci, a quo rogatis sitne postulatus *sons*, aut *insons* rei litigatæ, respondet ex assensu reliquorum primus *juratæ*, verbo unico, *Giltie*, id est, *sons :* vel *Not Giltie*, id est, *insons :* et hæc responsio *veredictum* appellatur. Similiter proceditur in juratis criminalibus. Ita etiam vetus Consuetudo Normanniæ cap. 85 : *Lors voisent les Jureurs à conseil, et soient gardez par loyal garde, que leur vérité ne soit corrompue par mauvais ammonoistemens*.

Si in veritate dicenda sibi invicem sint contrarii, ita quod in unam non conveniant sententiam, tum de consilio Curiæ *afforciatur* assisa, ita quod apponuntur alii juxta numerum majoris partis, quæ dissenserit, vel saltem quatuor vel sex, et adjunguntur aliis ; vel etiam per seipsos sine aliis de veritate discutiunt, et judicant, et per se respondent, sicque eorum allocatur veredictum, et tenet, cum quibus ipsi convenerint. Cum autem post sacramentum suum dixerint veredictum suum, profertur judicium, nisi aliquid dixerint obscurum, propter quod Justitiarii inducantur ad examinandum. Possunt etiam *Recognitores* totam rei veritatem brevibus et paucis verbis Justitiariis exponere, si omnia plana sunt et aperta, et nihil in obscuro. Sed si talis oriatur dubitatio vel obscuritas, quod solutio difficilis existat, tunc coguntur ea, quæ obscura sunt manifestius et apertius declarare, si hoc eis sit possibile, et Justitiarii secundum dicta eorum procedunt ad judicium. Sed si illud obscurum vel dubium declarare non possunt aliquo modo, scilicet nec ipsi Recognitores, nec alii, qui fuerint ad hoc vocati pro aforciamento, tunc partes inducuntur ad concordiam, vel ponitur judicium usque ad magnam Curiam, et ibi de consilio Curiæ terminatur judicium. Si autem omnia plana sunt, juratorum statur veredicto, siquidem bene juraverint : si enim male, locus erit *convictioni*. Si denique obscura dixerint et dubia, ita ut eorum veredictum duplici sensu accipi possit, tunc locus est *certificationi*, quæ locum habet, si juratores minus plene fuerint examinati vel si minus plene responsum sit ad interrogata, ita quod obscura dixerint, vel ambigua, vel justo errore decepti fuerint : tunc enim examinato recordo, locus est certificationi, ita ut juratores de incerto faciant certum, et de dubio verum, et de errore revocentur ad veritatem. Quod si male juraverint, locus erit *convictioni*. Tum enim ad querelam ejus, qui per assisam amisit, convincuntur de perjurio, quod fit multis modis. Quandoque enim per sacramentum 24. legalium hominum, ut est in Regiam Majestat. lib. 1. cap. 14. § 2. Quandoque ex ore proprio per examinationem judicis, et quandoque ex propria voluntate et pœnitentia, in quibus casibus pœna non est infligenda. Cum autem juratores erunt convincendi, videndum erit, quot juratores fuerint in assisa, vel in inquisitione, ut quilibet duos habeat convictores, et si plures habeat, non nocet, quod omnes sint ejusdem conditionis, vel melioris, cujus sunt 12. juratores.

Juratores autem, uti supra innuimus,

debent esse de *vicineto*, non autem in alia provincia commorantes, *liberi et legales homines*, non essoniabiles, vel suspecti, infra ætatem, aut languidi, quod maxime cavetur : quia, ut est in Fleta, Hundredarii, Ballivi, et Servientes Regis populum sibi subditum gravare consueverunt, ponendo in assisis et juratis homines languidos, et perpetuo vel temporali languore detentos, ac homines tempore submonitionis in patria non morantes, nec non etiam submonendo superfluam hominum multitudinem, ita quod quosdam dimitterent in pace, prece vel pretio, et a quibusdam denarios et alia munera extorquerent, per quod assisæ et juratæ frequenter per pauperes et insufficientes capiebantur, divitibus et discretis pro suo dando domi commorantibus. Statutum est igitur quod de cætero non summonerentur in una assisa plures quam 24. senes etiam 70. annorum et ultra, perpetuo languidi, vel etiam tempore submonitionis infirmi, vel in patria non morantes, in minoribus assisis non ponerentur, etc. Hæc fere ex Bractono lib. 4. tract. 1. cap. 34. Fleta lib. 4. cap. 5. 9. lib. 5. cap. 20. et Littletone sect. 234. et iisdem, quibus illi verbis, quæ ut *formalia* servare operæ pretium duximus.

¶ JUREA, Eadem notione, in Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 60. v. ubi tredecim viris suo proprio nomine recensitis, qui in *Jurea de Carpicheto Juratores* fuerant, tandem concluditur in hunc modum : *Omnes isti homines dixerunt super juramentum suum, quod quando Adam filius Rogeri recepit manerum de Carpicheto, murus erat integer circa grangiam, grangia nova et portæ cum seris : modo non est ita.* Leges Normannicæ apud Ludewig. tom. 7. pag. 281 : *Hujusmodi Jurea debet fieri per* XXIII. *homines ad minus, legales, non suspectos, quos nec favor nec odium a Jurea debet amovere.*

* *Jurée*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1366. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 321 : *Comme en la ville d'Alleux li sires... une fois l'an ou plus peut faire une franque vérité, Jurée et aprise par clain suz ses subjects... soupechonnez d'aucun mauvais cas et vices.*

3. **JURATA**, seu *Jurée*, in Regesto *Olim* fol. 115. Campanis nostris tributum, quod *Juratis* burgensibus imponitur, et domino feudali præstatur. Ejusmodi autem erat, ut quivis *Juratus* sex denarios de *librata* bonorum mobilium, et 2. denarios de *librata* immobilium, facta ad id eorum æstimatione, domino quotannis exsolveret, a Majore et *Juratis* exigendos : ut est in Charta Libertatum Trecensium Theobaldi Campaniæ Comitis, quam refert Pithœus ad Consuetud. Campan. art. 2. Assisiæ Campaniæ ann. 1285. fol. 29 : *Juliens de Gienville homs le Seneschal de Champ. disoit, que les gens le Comte de Champagne vouloient avoir Jurée de lui de la moitié de tous ses biens meubles et immeubles, etc.* Computum terræ Campaniæ ann. 1348 : *Despens pour faire tailles et Jurées, etc. Sergens pour admonester icelle Jurée en faisant et imposant ladite Jurée, etc. Les Maregliers de S. Estienne de Troyes et de S. Loup se disent francs de Jurée et de taille.* [Regestum Magn. Dier. Campaniæ ann. 1285. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 921 : *Visa litera Libertatis Henrici Larmeurier a Rege sibi concessa, quandiu placuerit Regi : uxor ipsius quitta erit et libera a Jurata, quandiu placuerit domino Regi.*] Adde Probat. Hist. Castilionensis pag. 195. 196. Pithœum loco citato, et Raguellum in hac voce.

* *Juret*, eadem, ut videtur, notione, in Lit. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. : *Plusieurs de nos fermes, tant de nostre demaine comme de nos aides, et aussi nostre halage, tabellionage et Juret et autres fermes seront de graigneur prouffit.*

¶ **JURATBLIS**, pro *Jurabilis*, de quo juratur. Vide *Feudum Jurabile.*

* **JURATIA**, *Jurati* officium. Stat. Rob. reg. Sicil. MSS. cap. *De officio magistri jurati.... Hæc et alia ad prædictum officium magistræ Juratiæ spectantia, etc.* Vide in *Juratus* 1.

JURATICUS, *Scholasticus, Juris peritus*, in Gloss. Isidori. Vide *Jurista.*

1. **JURATIO**, Sacramentum, quo vassallus sese adstringit erga Dominum castrum suum ei redditurum irato et pacato. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 65 : *Tandem devenimus in hunc modum pacis, quod nos quitamus et concedimus in perpetuum dictum feodum de Boleria et feodum de Mesuncellis, et Jurationem dictæ domus de Mesuncellis, etc.* Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam, [et supra *Feudum Jurabile.*]

* 2. **JURATIO**, Alia notione. Vide supra *Jurare terram.*

* **JURATORIA**, Fidejussio sacramento firmata. Charta Clement. IV. PP. ann. 1267. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom. : *Omnia vero recipiatis ab ipsis, Juratorias et alias cautiones, quas poterunt exhibere.*

JURATORES, Iidem qui *sacramentales, compurgatores*, uti attigimus in voce *Juramentum*. Latinis vero Scriptoribus *Jurator* dicitur, qui ad juramentum adigit ; *juratus*, qui juravit. Vide Turnebum lib. 19. Advers. cap. 12.

JURATORES præterea erant ii, qui vice alterius jurabant. Verbi gratia, apud Vitalem Episcopum Oscensem : *Infancio non tenetur jurare in prima vice in quantitate, quæ sit usque ad centum solidos : sed debet Juratorem, qui juret.* Henricus Huntindon. lib. 7. pag. 373 : *Junior Willelmus 7. anno regni sui, provocatus a fratre suo, quod jusjurandum non servasset, transfretavit in Normanniam. Cum ergo fratres simul venissent Juratores omnem culpam regi imposuerunt.* i. qui in illius *animam* juraverant. Adde Eckeardum Junior. de Casib. S. Galli cap. 1. pag. 46. Vide *Jurare in animam alterius.*

JURATORES, JC. Anglis dicuntur duodecim homines, qui in quolibet fere judicio sive civili, sive criminali, de facto prius decernunt, quam judex de jure pronuntiet. Ita Cowellus. *Horum porro 12. Juratorum ad minus quatuor esse debent de Hundredo, ubi villa, in qua factum, de quo contenditur, fieri supponitur, sita est : et quilibet Juratorum hujusmodi habere debet terras et redditus pro termino vitæ suæ ad minus ad valorem annuum 40. sol. et hic ordo observatur in omnibus actionibus et causis criminalibus, realibus et personalibus, præterquam ubi damna vel debitum in personalibus non excedit 40. marcas monetæ Anglicæ, quia tunc non requiritur, quod Juratores in actionibus hujusmodi tantum expendere possint, etc.* Verba sunt Joan. Fortescuti de Laudib. Legum Angliæ cap. 25. ubi, ut et cap. 26. *Juratarum* Anglicarum ordinem describit, et pluribus commendat. De iis etiam agit Statutum 2. Westmonasteriense cap. 42. Historia fundationis Prioratus Dunstapulensis in agro Bedfordiensi in Anglia : *Nunquam coram Justitiariis itinerantibus, vel aliis domini Regis ministris extra villam Dunningstable, et libertatem, responderunt ; sed Justitiarii et ministri domini Regis ad Dunstable divertebant, et per sacramentum 12. Juratorum de burgensibus, sine associatione alicujus extranei, omnia placita terminabant.* Adde tom. 2. Monastici Anglic. pag. 221. Cujusmodi vero fuerit, et quibus verbis conceptum juratorum in juratis sacramentum, habent idem Fortescutus, Bracton. lib. 4. tract. 5. cap. 4. et Fleta lib. 5. cap. 12. et 22. Vide veterem Consuetud. Norman. cap. 69. et supra *Jurata* 2.

JURATORES ONERATI. Vetus Inquisitio apud Dugdalum in Antiquitat. Warvicensis Provinciæ pag. 665 : *Inquisitio 12. Juratorum capta ad hunc visum coram Galfrido de Okenham Senescallo per sacramentum Ancelmi de Cliftona, etc. Juratorum oneratorum de antiquis consuetudinibus istius domini, etc.*

¶ JURATORES *de Deo vel de Virgine Maria vel de Sanctis*, Qui de Deo et Sanctis contumeliose loquuntur, in Statutis Jo. Piscis Aq. Archiep. correctis per Ægidium Cardinalem Commissarium delegatum apud Montem Flasconem 2. Octob. 1368. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues.*

¶ **JURATORIUS**, Juramento confirmatus. Vita Innocentii III. PP. ex Baluzio, apud Murator. tom. 3. pag. 491. col. 2 : *Respondit quod in spiritualibus absolute pareret, in temporalibus autem justis mandatis parendi Juratoriam cautionem.*

JURATUS, Sacramento adstrictus alicui domino. Gloss. Gr. Lat. MS. Ὁμοτής, ὁ ὁμνούς, *Jurator, Juratus.* Statius lib. 2. Thebaid. :

...... Exit in unum
Plebs ferro Jurata caput.

Lib. 7 :

...... Et meritas ultro Jurastis in iras.

In Propempt. Metii :

Imbellis, tumidoque nihil Juratus Atridæ.

In Soter. Rutilii :

...... Et sole sub omni
Promeruit Jurata manus.

Claudianus de bello Gildonico :

...... Iterum post me Conjurat in arma
Progenies vesana jubæ, bellumque resumit.

Will. Brito lib. 2. Phil. :

In Comitis partes Juratus, millia multa
Mittit ei juvenes clara virtute coruscos.

Idem lib. 4 :

Cujus ego miles, cui sum Juratus in arma.

Capitulare Arechis Principis Benevent. editum a Camillo Peregrino, § 1 : *Si quis homo pauper absque parentibus, nihil etiam habens ex quocunque negotium, secundum legem potenti homini Juratus fuerit, decernimus, ut solus prevetu (præstet) sacramentum.* Hildebertus Cenoman. Episcop. Epist. 33 : *Officiosissima est gratia Dei, et velut in eorum Jurata obsequium.* Charta de Chableiis in Tabulario Campaniæ Thuani fol. 189 : *Omnes homines, quotquot sunt apud Chableias, sive Milites, sive filii Militum, qui habent ætatem, cujuscumque conditionis, debent esse Jurati Comiti suo sub hac forma : Ego juro, quod ego ero fidelis Comiti de cætero, et quod ego servabo membra ejus et honorem ejus pro posse meo, sic me Deus*

adjuvet et hæc sancta. Chronicon Franciæ Sandionysianum in Philippo I. cap. 4 : *Et ala sur li à armes et sur ses aides : c'est sur le Comte Mahieu de Beaumont, et sur Drouet le Seigneur de Monci, qui estoient Jurez de cette entreprise.* Le Roman *de Jordain :*

Ja vous iestes mi home et mi Juré.

* *Jurats,* eodem sensu, dixerunt Poetæ Provinciales : hinc Dalph. Alvern. ad Ricard. reg. Angl. :

Anc non fui vostre Jurats.

* Juratus, Qui de officio bene gerendo sacramentum præstitit. Charta ann. 1406 : *Per Guillelmum Palhemon clericum, fidelem commissarium nostrum dictæque cancellariæ Juratum, etc.*

* Hinc *Païs juré,* Pagus juramento fœderatus, in Lit. remiss. ann. 1447. ex Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 216 : *Le suppliant et un autre homme de guerre.... alerent courir une parroisse du Païs juré, tenant le party de nos anciens ennemis et adversaires les Anglois.*

Juratus ad Assisam. Modus tenendi hundredum pag. 130 : *Item dicunt, quod S. nativus domini est ætatis* 20. *annorum, et manet infra istud dominium per annum et diem, et non est Juratus ad Assisam domini Regis, ideo ipse in misericordia.*

Jurati ad Arma : Mandatum *super Juratis ad arma,* in Addit. ad Matth. Paris pag. 149 : *Et ad videndum, quod singuli habeant arma, ad quæ sunt Jurati, et jurari debent.* Aliud Mandatum ibidem : *Et convenire faciant coram eis* (Vicecomites) *in singulis hundredis, civitatibus et burgis, cives, burgenses, libere tenentes, villanos, et alios ætatis* 15. *annorum usque ad ætatem* 60. *annorum, et eosdem faciant omnes Jurare Ad Arma secundum quantitatem terrarum et catallorum suorum : scilicet ad* 15. *libratas terræ, unam loricam, capellum ferreum, gladium, cultellum et equum. Ad* 10. *libratas terræ unum habergetum, capellum ferreum, gladium, cultellum, et equum. Ad centum solidatas terræ, unum perpunctum, capellum ferreum, etc.* Mox in eo Mandato additur, ut *Jurati ad Arma* teneantur, quoties contigerit *hutesium levari* super perturbatores pacis vel malefactores, aut latrones, eos insequi de villa in villam, donec capiantur. Fleta lib. 1. cap. 24. § 12 : *Item quod quilibet inter* 15. *annorum et* 60. *ætatem in domo sua habeat arma secundum quantitatem terræ suæ, aut catallorum suorum, et quod ad hoc sint omnes liberi hujuscemodi ætatis in patria morantes Jurati, etc.* § 13. *Qui minus in catallis habuerit quam* 20. *marcatas, ad gladios, cultellos, et alia minuta arma sint Jurati.*

¶ Juratus, Consul, Scabinus, Consiliarius urbis, Gall. *Jurat,* ut in plerisque Consuetudinibus municipalibus, quas Raguellus laudat in hac voce. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. SS. Junii pag. lxvi : *Item quando scribemus Consulibus vel Juratis alicujus universitatis nobis subditæ, scribetur sic : Jacobus... fidelibus nostris Juratis civitatis Majoricensis, vel Consulibus villæ nostræ de Perpiniano salutem et gratiam.* Testis est Valesius in Notitia Gall. pag. 488. in veteribus Tabul. passim mentionem fieri *Portus et villæ Rupellæ,* et *Præposituræ vel Præturæ villæ ; Majoris et Juratorum Rupellæ,* vel *Majoris atque Consilii Communis Rupellæ :* ubi nomine *Juratorum* vel *Consilii Communis* Scabini Paresque designantur. Nam hodieque, inquit, Rupellæ sunt 24. Scabini et 76. Pares, qui Centumviri vetus collegium et corpus Rupellæ componunt, ac quotannis unum e suis Majorem deligunt. Charta Wenceslai Ducis Brabantiæ ann. 1378. apud Miræum tom. 2. pag. 1027 : *Concessimus eis et dedimus, quod ex viginti et uno Juratis de consilio prædicti oppidi* (Lovanii) *nostri, nunc et imposterum singulis annis erunt undecim Jurati ex bonis nostris hominibus patriciis Lovaniensibus, et decem Jurati ex bonis nostris hominibus opificum.* Synodus Valentina ann. 1566. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 132 : *Omnibus Consulibus, Juratis aliisque civitatum Præfectis, etc.*

* Charta pro Libert. castri S. Joan. ann. 1227. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 386. art. 1 : *In primis ut eligant quatuor homines, qui jurent fidelitatem castri et habitantium in eo ; et talem habeant potestatem et jurisdictionem in castro S. Johannis et in appendiciis suis, qualem habent apud Divionem major et Jurati communiæ Divionensis,... et illi quatuor Jurati possint mutari per singulos annos.* Paulo post *Scabini* nominantur. Charta ann. 1295. in Lib. sal. S. Th. Argent. fol. 19 : *Et speciabiliter super jure præsentandi seu dandi sibi a dicto capitulo unum Juratum, vulgo dictum Scheffel. Juré,* pro scabino simul et cive jurato, legitur in Libert. S. Joan. Angeriac. ann. 1331. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 2 : *Lesdicts maire et Jurez ont la prinse, détencion et cognoissance de tous leurs Jurez, etc.*

¶ Jurati plerumque etiam dicuntur quilibet Oppidani, qui acceptis a Rege vel Domino communiæ juribus ac privilegiis mutuam sibi fidem jurabant, ut videre est in Litteris Johannis Comitis Pontivi pro Abbatis villa ann. 1184. concessis et insertis in Litteris Johannis Franc. Regis ann. 1350. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 55. et seqq. Sic. ibi n. 1 : *Statutum est itaque et sub religione juramenti confirmatum, quod unusquisque Jurato suo fidem, vim, auxilium consiliumque prebebit, et observabit secundum quod justitia dictaverit.* Et n. 4 : *Si inter Juratum et Juratum, vel inter Juratum et non juratum, de re mobili questio oriatur, ad Vicecomitem meum de eo clamor fiet, vel ad Dominum Vicecomitatus illius, in quo manebit qui fuerit impetitus.* Passim ibi memorantur *Jurati,* palamque a *Scabinis* distinguuntur. Vide *Commune* 2.

¶ Jurati, nude, vel *Jurati magistri,* in collegiis artificum dicuntur, qui invigilant, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Gall. *Jurés, Maîtres jurés.* Robertus *Goulet* in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 11 : *Pergamenarii quatuor, scilicet quatuor magistri Jurati, etc.*

¶ Juratus Discipulus. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351 : *Ego Huguetus Artusii Clericus de Crassa, Discipulus Juratus ejusdem hanc cartam scripsi.*

* **JURAVISUS,** Computi vel facti probatio coram iis, qui id ex officio vel jure præstant. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1320. ex Reg. Cam. Comput. in Bibl. reg. sign. 8406. fol. 103. r°. : *Vosque et alios baillivos nostros, qui coram dilectis et fidelibus gentibus compotorum nostrorum Paris. ad Juravisus facere, non latere probamus, etc.* Vide *Jurata* 2.

✶ **IURAX,** Qui conjurat, conjurans, Italis, *Congiurante*, Gall. *Conjurateur.* Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 240 : *Et potestas et ançiani teneantur diligenter inquirere Iuracem, et scire qui fuerint illi qui cum armis traxerint, vel iverint ad rumorem vel mesclantiam.* [Fr.]

¶ **JURCTUM,** τύμβος. *Sepulcrum.* Suppl. Antiq. [* Ita et in Gloss. Lat. Gr.]

¶ **JUREA.** Vide in *Jurata* 2.

JUREDIUM. Charta Rotroci Comitis Perticensis ann. 1136. apud J. B. Souchetum ad Vitam S. Bernardi Tironensis Abb. qua concedit *rachata, venditiones, armaturam, equitaturas, laudimia, relevamenta, tallias, corveias, biannos, fidem, homagium, Juredium, retentionem feudi per advocatum, etc.* Ubi *Juredium* videtur esse, quod Practici nostri *Jurée* vocant, seu *Jurata,* quæ est species jurisdictionis, quæ exercetur a Scabinis inter juratos, qui *hommes et femmes de jurée* dicuntur in Consuetudine Vitriacensi art. 78. *Redevables de jurée,* id est, juratæ obnoxii, in Trecensi art. 2. *Jurez de Commune,* in Rupellensi art. 21. [Vide *Jurata* 3.]

* **JURELLA,** Piscis species. Vide supra *Donzella.*

JURE-MANENTES, Qui residentiam in loco debent ex jure debitam. Leges Forestarum Scoticar. cap. 7. § 1 : *Si copia glandis in foresta Domini Regis contigerit, Forestarius debet citare tam burgenses quam Jure-Manentes, ut porcos suos adducant, etc.*

Jure-manentia, quæ alias *resseandisia.* Charta Theob. Campaniæ Comitis ann. 1233. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 3. n. 9 : *Et Jure-manentiam, quam habent in dictis villis, etc.*

* **JUREPATRONATUS,** unica voce, Jus *patronatus.* Vide in *Patronus* 2. Charta ann. 1457. inter Leg. Polon. pag. 187 : *Cum omnibus et singulis dicti ducatus... collationibus, Jurepatronatibus, etc.*

* **JURETICUS,** *Scholasticus, legisperitus,* in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide *Juraticus.*

¶ **JURGIUM.** Chronicon Cavense apud Murator. tom. 7. col. 958 : *Statuimus igitur, ut omnes et singuli Abbates... de foris venientes sine cuculla... ac sine calcariis vel stivariis vel Jurgiis portam monasterii nostri intrare non audeant, nec secum in ipso monasterio arma deferre præsumant sine nostra speciali licentia.* Vox forte mendosa.

** **JURICAPIUM,** Pœna ejus, qui a judicio solenni abfuit. Otton. IV. Imper. chart. ann. 1209. apud Haltaus. Glossar. German. col. 437. voce *Far,* quem videas : *Concedimus ipsis et indulgemus, ut burgenses et optimi cives* (Stadenses) *coram advocato vel alio quovis judice, Juricapium, quod vulgariter Vare dicitur, in judicio omnimodis non sustineant. Qui moram fecerit et advocati edicto tardius steterit* 8. *den. in vadio componat.*

¶ **JURIDICA,** nude, Juridicus dies, vel ipse consessus judicum, Gall. *Audience, Seance.* Processus ann. 1459. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ : *Omnes termini fuerunt prorogati usque ad primam Juridicam.* Infra : *Die Jovis quæ fuit sexta dicti mensis Augusti prima Juridica superius assignata.* Etiamnum Aquenses initium et finem consessuum supremi Senatus vocant *Le commencement et la fin de la Juridique.*

* **JURIDICALIS** Dies, Juridicus, in quo jus dicitur. Vide supra in *Dies* 7.

¶ **JURIDICE,** Legitime, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 67.

** **JURIDICIALIS** Lex, Sententia qua partes de formula solenni legitime

agendi instruuntur, in Chart. ann. 1176. apud Haltaus. Gloss. Germ. col. 2010. voce *Urtheil*.

* **JURIDICIARIUS**, Juridicialis, juridicus. Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 654 : *Omnis temporalitas, tam Juridiciaria quam alia, in regno nostro et ejus pertinentiis quibuscumque existens, etc.*

¶ **JURIDICINA**, Jurisdictio, administratio. Tertull. de Pallio cap. 3 : *Cato Juridicinæ suæ tempore Græcis favit.*

* **JURIDICIUM**, Jus. Chartul. eccl. colleg. de Castel. super Indr. : *Cum Joannes de Sorberiis naturæ debitum solverit, hæredes prædicti Joannis aliquod Juridicium in dono vicariæ in Ecclesia S. Autregesili constitutæ non poterunt amplius reclamare.*

JURIDICUS, δικαιοδότης, in Gloss. Gr. Lat. Capitolinus in Antonino : *Datis Juridicis, Italiæ consuluit ad id exemplum, quo Adrianus consulares viros reddere jura præceperat. Juridicus Alexandriæ,* de quo in Cod. Juridicus Ægypti, Assyriæ, per Flaminiam, etc. in vet. Inscript. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 1. § 11. Glossar. med. Græcit. voce Δικαιοδότης, col. 308. et Ἰουρίδικος col. 519.]

JURIDICI DIES, ἔμπρακτοι, in leg. 2. Cod. Th. de Feriis. (2. 8.)

JURIFICARE, Jus dicere, in Charta Hispan. æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 456.

* **JURISDICTIO** ALTA et BASSA, Major et inferior justitia, vulgo *Haute et basse justice*. Charta vendit. vicecom. Rellaniæ ann. 1410. ex schedis Pr. *de Mazaugues* : *Cum omnibus juribus, Jurisdictionibus altis et bassis, mero et mixto imperio.* Vide in *Justitia* 1.

* JURISDICTIO CIVILIS ET MODICA, Gall. *Moyenne et basse justice.* Charta ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 171 : *Raimundus de Folhaquerio* (habet) *civilem et modicam Jurisdictionem.*

* JURISDICTIO PRÆDIALIS, Quæ circa prædia versatur. Pariag. inter reg. et condom. de Villa-Gallenno ann. 1343. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 549 : *Ita quod Jurisdictiones minores, prædiales, mixtæ et majores essent extunc et deinceps per imperpetuum domini nostri regis.*

* *Jurisdictionis* Ecclesiasticæ violatores, imo et judices laici jurisdictionem suam in subditos ecclesiæ exercentes, gravi pœna mulctabantur, ut testatur Charta decani et capituli Paris. ann. 1214. ex Chartul. Campan. fol. 429. v°. col. 2 : *Blancha comitissa omnes illos, qui dictas infractiones et amputationem pedis fecerunt, sive opem tulerunt, ob reverentiam ecclesiæ nostræ bona fide fecit venire a sancto Leofredo usque ad ecclesias* (sic) *Parisienses, et deinde in capitulum Parisiense discalciatos et in pura tunica, qui ibidem dictas infractiones et pedis amputationem nostro capitulo emendaverunt, et decem marcas argenti pro emenda Parisius persolverunt : apud Rosetum vero discalciati et in pura tunica qui ibidem, ab introitu villæ die Dominica hora tertia usque ad ecclesiam profecti sunt per mercatum.*

JURIS DICTIO, divisim. Charta vetus in Actis Murensis Monasterii pag. 18 : *De Juris sui dictione in jus Sedis Apostolicæ emancipavit.* [** Ubi pro *ditione.*]

* **JURISDICTIONALIS**, Ad jurisdictionem seu justitiam pertinens. Charta ann. 1336. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 377 : *Furchæ, pilare seu pilaria, costella aut alia signa Jurisdictionalia et patibularia, etc.*

JURISFIRMA, Practicis Hispanis, inquit Blanca in Commentario Rerum Aragon. pag. 751. est tum in Regum, aliorumve judicum, tum etiam regni, atque omnium non rectos impetus, juris ac legum firma et moderata dominatio, inventa potissimum, ut præceps judicum celeritas Magistratus interdicto interposito retardetur, ne quid perturbatum sit, aut a legibus discrepans, vel præposterum. Ejus autem finis est, ut cum de stando et parendo juri, coram ipso Justitia, firme et graviter asseveretur : illius interdicto interposito, fortunæ rei ab injusta regiorum judicum injuria arceantur. Ab eo autem quod de stando juri caveatur, *Jurisfirma* dicta est. Vide *Firma.*

✱ **JURISONUS**, [Jura sonans, leges crepans. *Sulpic. Luperc.* in *Anthol. Lat. T.* 1. *p.* 515. Ut post *Jurisonæ* famosa stipendia linguæ, etc.

** **JURISSCITA**, Jurisperitus in Histor. Archiep. Bremens. de Johann. Archiep. vers. 170. ap. Lappenb. pag. 31.

JURISTA, Qui Juri Civili vel Canonico dat operam, Jurisconsultus, [Gall. *Juriste*, Ital. *Jurista.*] Fori Aragon. lib. 5. fol. 123 : *Et si vir fuerit Jurista vel Physicus, recipiat suos libros ante partem.* [Johannis de Cermenate Hist. Mediol. cap. 19. apud Murator. tom. 9. col. 1238 : *Cui in ipsius Pagani atque omnium sociorum excusatione providus Jurista Stephanus de Vico-mercato respondens dixit, etc.*]

¶ **JURISTARE**, Litem movere. Charta Alberti *de Tenailes* e Chartul. S. Quintini in Insula pag. 34 : *Illi constituerunt obsides adversus omnes, qui super his Juristare voluerint.* Sed forte legendum divisis vocibus *Juri stare.*

* Rursum unica voce, pro Juri stare, in Ordinat. Caroli dalph. ann. 1357. ex Reg. Cam. Comput. Paris. fol. 18. v° : *Teneatur idem Guido fidejubere sufficienter... de esmandando* (sic) *Juristando et parendo in curia nostra.* [** Iterum in chart. ann. 1261. apud Guden. Cod. Diplom. tom. 4. pag. 900.]

JURITHEUM, [Papiæ, *Potionis species.*] Vide *Viriteum*, [et *Cognidium.*]

* **JURMARCHA**, Limitum judex, a *Marcha*, terminus, limes. Vide in hac voce. Charta Rob. Guiscardi ducis ann. 1080. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 276. col. 1 : *Hæc omnia... ita damus,... ut ab hæredibus nostris, vel a Jurmarchis seu vicecomitibus, aut ab aliquibus actoribus... nulla contrarietas inferatur.*

JURNALE, JURNALIS. Vide in *Jornale.*

¶ **JUS** *dictum, quia Justum est*, inquit Isidorus lib. 5. Orig. cap. 3. Alii a *jusso* per apocopen *Jus* deductum volunt, quod nihil aliud sit quam quod natura, vel civitas, vel populus, vel consuetudo jubeat. Si credimus Gersonio contra adulatores Principum consid. 8. *Dictio hæc Jus non significat semper jurisdictionem seu justitiam, sed significat interdum potestatem quæ non est justa*, ut ipse interpretatur vocem *Jus*, quæ occurrit 1. Breg. 8. 11. quam vocem *Exactionem* reddit Glossa interlinearis ordinaria. [** Vide Haltaus. Glossar. Germ. voce *Recht*, col. 1512. sqq.]

* JUS ALODIALE, Quo prædium ab omni præstatione reali sive personali possidetur, a *Feudali* distinctum. Suppl. Joan. reg. Aragon. ad Papam ex Cod. reg. 5956. A. fol. 153. r°. : *Dignetur vestra sanctitas feudum et tributum prædicta et omne Jus alodiale et feudale Romanæ ecclesiæ pertinens in toto regno Corsicæ, ipsi regi... concedere et donare ; ita quod regnum ipsum sit extunc dicti regis... liberum et francum alodium.*

* JUS ANIMARUM, Jus capite plectendi. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 18. ex Cod. reg. 4659 : *Nullus in curia vel occasione curiæ utatur notariæ vel scrivanariæ officio, nisi in illo vel illis rector vel rectores hujus civitatis habeant conceptionem plenam, jurisdictionem usque ad sanguinem et Jus animarum tendi in facinorosos.*

JUS ANNALIUM. Vide *Annalia.*

* JUS BANNENSE, *Bannum* scilicet seu interdictum promulgandi, et mulctam ob illud violatum exigendi. Charta Alex. PP. III. ann. 1179. ex Chartul. monast. Bosonisvil. : *Jus bannense... in pascuis et silvis, in aquarum decursibus... abbati et fratribus... concessit.*

* JUS BRABANTINUM, Lex et consuetudo, quæ in Brabantia obtinet. Pactum inter Henr. ducem Lothar. et Theoder. comit. Holland. ann. 1203. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 10 : *Hæc bona concessit dux comiti Jure Brabantino, ita videlicet quod nullus hæres inde exhæreditabitur.*

¶ JUS CAPITALE, Jus domini capitalis, Gallis *Droit du Seigneur.* Charta ann. 1288. e Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 162 : *Tenendos et habendos prædictos quinque solidos annui redditus Abbati dicti loci... absque ulla reclamatione... salvo Jure capitali et alieno.*

JUS CAROLI. Wichbild Magdeburgense art. 1. § 3 : *Jus civile seu municipale, quod homines unius civitatis seu fori concluserunt inter se tenentes, juxta eorum arbitrium et antiquas consuetudines, quemadmodum Colonienses circa Jus Caroli confirmatum habent.* Et art. 43 : *Postquam Magdeburgensis civitas jure municipali fundata fuit, de voluntateque Uttonis Ruffi, cum consensu etiam et consilio seniorum provinciæ illius secundum Jus Caroli Imperatoris, et juxta eorum arbitrium ac voluntatem locata, consiliati exinde sunt quomodo Scabinos et Consules eligere debeant pro civitatis commodo.* Vide *Lex Caroli.*

* JUS CASTRENSE DUPLEX, Jurisdictio spiritualis et temporalis in castro. Charta Theodor. Trevir. archiep. ann. 1228. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonst. col. 480 : *Jus item parochiæ perpetuum, Jus duplex castrense, etc.*

¶ JUS CATENÆ, Quod custodi carceris præstatur ab incarcerato pro cibo et potu. Constitutio Ludovici Regis Jerusalem et Siciliæ ann. 1352. e MS. D. *Brunet* fol. 98 : *Carcerarii... a carceratis... pro carceragio sive pro Jure quod appellatur Cathene, nichil accipiant.*

¶ JUS DE CHALEYME, seu *Jus de forgeage*, Sic in Dumbarum Tractu vocatur vulgariter jus fabri ferrarii.

** JUS CIVILE. Vide *Jus Urbanum.*

¶ JUS COELI, Auctoritas Episcopi, sic dicta quod a Deo illam habeant Pontifices. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2000 : *Hugo Rothomagensis Archiep... omnia vobis juste collata, et possessa, licet a perversis hominibus quandoque turbata, persæpe destructa, Jure Cœli confirmamus vobis in illam quæ diu est virtutem et deffensionem erga benefactores in salutem, contra destructores in perditionem.*

* JUS COMESTIÆ. Vide supra *Comestia.*

JUS COMMUNE, appellant nostri jus illud, quo in Gallia utuntur civitates, consuetudines municipales, cui opponitur *Jus scriptum*, seu *Lex Romana*, in

Statuto Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformat. Regni cap. 48. Ita etiam Angli *Jus civile Anglorum* vocant. Decreta Guillelmi I. : *Ubi consuetudines regni nostri et Jus nostrum commune... reperire non possint.* Frider. I. Imp. lib. 1. Constit. Sicul. tit. 59. § 1 : *Secundum consuetudines approbatas, ac demum secundum Jura communia, Langobarda videlicet ac Romana.*

* Jus Congrui, seu Convenientiæ, nostris *Droit de convenance*. In Consuet. Neapolit. MSS. extat titulus inscriptus : *De Jure congrui. Si quis emit domum, fundum vel terram, vel aliam rem immobilem collateralem domui, fundo vel terræ alicujus, emptor tenetur intra annum, numerandum a die scientiæ illius habentis domum, fundum vel terram collateralem lateribus ipsi rei emptæ, rem ipsam emptam, si eam possidet præcise absque alterius practice, interesse dare, prout appretiata fuit per appretiatores Neapolitanos, ipsi habenti domum, fundum vel terram collateralem ipsam intra annum petenti prædictum. Verum si duo sint collaterales, unus ex latere uno, alius ex latere altero, ambo possunt ex jure prædicto petere ab emptore,... quilibet videlicet pro medietate.* Infra : *Si domus habeat tria membra sive solaria, vel plura, unum super aliud, et sit diversorum dominorum, et unus ipsorum dominorum vendat suum solarium, emptor tenetur ipsum solarium emptum Jure congrui dare habenti solarium proximum ex parte inferiori ipsi solario vendito. Si sint tria solaria et vendatur solarium medium, habens domum inferiorem et solo contiguam, Jus congrui pro solario medio vendito exercere potest, excluso habente extremum solarium, quod superius constitutum est.*

* Jus Consuetum, Quod usu tantum prævaluit et consuetudine inductum est, licet legi contrarium. Charta ann. 1135. apud Oefelium tom. 1. Script. Rer. Boicar. pag. 710. col. 2 : *Quam* (decimam) *ipse et antecessores seculares consueto, non jure canonico possederunt.*

* Jus Consulare, Quod ad comitem, qui et *Consul* nuncupabatur, pertinet. Charta ann. circ. 1034. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 373 : *Alanus Britannorum Dei dispositione dux omnes consuetudines, quas in parochia Veteris vici tenebat, S. Martino et fratribus Majoris monasterii largitur. Videntes autem hoc indigenæ, hoc Jus, ut ita dicam, Consulare commercio tali commutaverunt.* Alia ann. 1141. ibid. col. 584 : *Ego igitur, suadente matre et consulente, dedi in dotem ecclesiæ partem stalagiorum, quæ ad comitatum pertinet in urbe Redonensi,... et in parrochia Castellionis partem decimæ, quæ ad capellanos meos pertinebat ex antiquo Consulario Jure.*

¶ Jus Corporale et Incorporale, Quibus, ut videtur, verbis quodlibet juris vel servitii genus exprimitur. Charta ann. 1294. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 73 : *Donavit prædicta D. Beatrix prædicta omnia et singula,... sive prædicta donata consistant in domibus..... Juribus Corporalibus et Incorporalibus, directis et utilibus dominiis.* [* Horum verborum genuinam notionem, videsis supra in *Corporalia*.]

¶ Jus Credentiæ, Quod domini habebant in rebus præsertim ad victum necessariis, quas sine præsenti pecunia emebant a subditis, quasve ab illis mutuo sumere iis fas erat. Vide *Credentia* 6.

Jus Curialitatis Angliæ vel Scotiæ. Vide in *Curiales*.

* Jus Decimale, Jus percipiendi decimam. Charta ann. 1241. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco : *Dictus Presbyter quitavit omne Jus parrochiale et decimale, quod habebat in toto dicto parco.*

* Jus Dominii, Quod ad fiscum dominicum pertinet. Charta Ivon. Carnot. episc. ann. 1114. ex Tabul. Carnot. : *Ipsi monachi Tironenses.... acquisitum, sive dono sive emptione, vel alias, in manu mortua libere in perpetuum teneant et possideant a rachato quocumque, armatura, venditionibus Jure dominii... liberum et quittum.*

Jus Duplicatum, quod Anglici Practici *dreit dreit* vocant, dicitur habere ille, qui possessionem et proprietatem habet. Bracton. lib. 4. tract. 4. cap. 4. lib. 5. tract. 5. cap. 28. § 2.

Jus Ecclesiasticum. Prædia et immobilia dabantur possidenda, aut jure *proprietario* seu *proprio*, aut *beneficiario* seu *precario*, hoc est, *ad proprium*, ut loquebantur, vel ad feudum, aut ad usumfructum : *Jure vero Ecclesiastico* ea possideri ab Ecclesiis dicebantur, quod Clericis et Presbyteris iis uti et frui concessum esset, ut propriis, ita tamen ut ea donare aut vendere iis non liceret. Ejusmodi *donationum formula talis erat*, quæ passim occurrit in Chartis Tabularii Bellilocensis in Lemovicibus : *Hæc omnia Deo salvatori, etc. pro animæ meæ remedio offero in stipendiis Monachorum in venturis generationibus, ut faciant abinde in omnibus Jure Ecclesiastico quidquid elegerint.* Tabul. S. Eparchii fol. 122 : *Istas res jam dictas manibus nostris tradimus... ad habendum vel possidendum in omnibus Jure Ecclesiastico, ea vero ratione, ut nullus de rectoribus ipsius monasterii S. Eparchii nec donare, nec vendere, nec alienare, nec concammiare, neque per precariam, neque in beneficium donare ad ullum hominem possunt.* Charta Theoderici Regis Franc. in Actis Episc. Cenom. : *Quod ad matrem Ecclesiam S. Mariæ et SS. Gervasii et Protasii cui præesse videtur, Jure Ecclesiastico pertinet.* Charta Hlotharii Imp. filii Lud. Pii in Tabulario Ecclesiæ Viennensis : *Et nos ad ejus deprecationem sæpedicto Bernardo Archiepiscopo, immo ejus S. Sedi reddidimus, rectores eorum perpetuo Jure Ecclesiastico tenerent atque possiderent.* Infra : *Et faciant exinde quidquid elegerint Jure Ecclesiastico.* Charta Caroli Calvi ann. 885. tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 117 : *Ut eamdem villam cum omnibus suis appendiciis, eadem Ecclesia, ac Rector ipsius, præsens scilicet atque futurus, sicut alias res proprietatis ejusdem Ecclesiæ, Jure proprio et more Ecclesiastico perpetim teneat atque possideat.* Alia Ludovici Regis Bavariæ in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 348 : *Ita videlicet, ut quidquid Rectores sive Ministri supradictæ Sedis de ipsis rebus, Jure Ecclesiastico, facere voluerint, etc.* Donatio facta Abbatiæ Bellilocensi ab Rodulfo Comite Cadurcensi, in eodem Tabul. n. 176 : *Totum vobis tradimus atque transfundimus, ut faciatis exinde quidquid vestra excogitaverit voluntas, tantum vendendi, neque alienandi habeatis ex rebus ipsis potestatem.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. num. 9. 39. et pag. 37. ubi *more Ecclesiastico* in Charta Ludovici Pii occurrit. Præterea Chartam Ottonis M. Imp. apud Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphal. pag. 185. et Baluzium in Appendice ad Capitul. num. 37. 78. 104. 109.

* Jus Ecclesiasticum præterea dicuntur Oblationes, quæ ecclesiis a fidelibus fiunt. Charta ann. 1036. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 431 : *Acquisivit Sunnarius episcopus alodem, quæ vocant Kanovas, cum ecclesia quæ vocant S. Quirici, cum decimis et primitiis et cum omni Jure ecclesiastico.* Infra : *Cum decimis et primitiis et oblationibus, etc.*

¶ Jus Emphiteoticarium, Quod percipit dominus capitalis ob prædium aut quidvis aliud in *emphyteusim* datum. Donatio Beatricis de Medullione Humberto Dalphino Castri de Avisano cum universis juribus ad dictum castrum pertinentibus, *cavallagiis, coroatis, fogagiis, censitis, acapitis, seu Juribus Emphiteoticariis, allodiis, proprietatibus, juribus corporalibus, etc.* ann. 1294. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 74.

* Jus Equestre, Quo scilicet dominus feudalis a vassallis suis exigere potest, ut cum ipso in exercitum seu expeditionem bellicam equis instructi pergant. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 115. v°. ex Ch. ann. 1226 : *Dominus rex sibi retinebat omnia homagia juraque regalia, cum Jure equestri vel equitaturæ, quando est in suo exercitu guerræ.* Vide supra *Cavalcaria* in *Caballus*.

* Jus Feudagii, Quo quis potioris feudi appenditias eadem ratione possidet. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 20. v°. : *Insuper recognovit prædicta domina Margarita de Turenna, quod tenet ab eodem domino rege in feodum immediate castrum de Genciaco cum pertinentiis, videlicet castrum de Monttinir Jure feudagii.* Vide supra in *Feudum*.

Jus Forense, Civile, cui opponitur Ecclesiasticum, apud Chunradum de Fabaria de Casibus S. Galli cap. 5.

* Jus Forense, etiam appellatur illud, quod ex *foris* seu nundinis percipitur. Charta Alex. PP. III. ann. 1179. ex Tabul. monast. Bosonivil. : *Jus etiam forense ecclesiæ concessit in die Sabbati, quando ad nundinas ante portam....... conveniunt.*

* Jus Gentium Naturali opponitur, atque magnatum vim et usurpationem significat, in Lit. manumiss. ann. 1320. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 439 : *Cum homines ab initio natura liberos protulerit, quorum plures postmodum Jus Gentium serviles effecit, etc.*

Jus Hæreditarium. Adrevaldus de Translat. corpor. S. Benedicti cap. 2 : *Datis pro eodem agro in mutua vicissitudine prædiis, quæ sibi a parentibus Jure hæreditario relictis possidebat.*

Jus Imaginarium. Formula vetus : *Constat, me non Imaginario Jure, nec ullo cogentis imperio vendidisse, etc.*

* Jus Incantus, Bonif. Arestor. parlam. Provinc. tom. 2. part. 3. lib. 2. tit. 11. cap. 1. pag. 164. dicitur Jus, quod principi exsolvitur pro licentia auctionandi bona debitoris. Vide Morgues. in Stat. Prov. pag. 108.

* Jus Incorporale. Vide supra *Corporalia*.

* Jus Laudandi, Quod domino feudi pensitatur pro facultate seu consensu, quem præstat vassallo, pro alienando feudo, nostris *Los et ventes*. Charta ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 822 : *Cum Jure laudandi, censibus et redditibus supradictis.* Vide *Laudare* 4.

* Jus Marinarium, Maritimum. Constitut. Jacobi Reg. Sicil. cap. 43 : *Privilegia vero remissionum Jurium marinariorum, indulta fidelibus nostris per illustrem dominum regem Aragonum et Siciliæ patrem nostrum divæ memoriæ, acceptamus et tenore præsentium confirmamus.*

¶ Jus Montanum, f. Id quod ex vineis quæ in montibus positæ sunt exigebatur. Charta anni 1289. apud Ludewig. tom. 4. pag. 117: *Alias possessiones in villa Mezlendorf juxta Wiennam, videlicet sex urnas vini montani Juris, et sexaginta denarios de quodam agro.* Charta Ludovici Regis Hungariæ ann. 1362. apud Steyererum in Commentariis pro Histor. Alberti II. Ducis Austriæ col. 337: *Super omnibus discordiis et dissensionibus, quæ fuerunt hactenus inter suarum et nostrarum terrarum metas, occasione decimarum, censuum, Juris montani et emphiteutici, etc.* Vide *Jus mundanum.* [* Charta Frider. III. imper. ann. 1444. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 3. pag. 295. col. 2: *Vina etiam ex cultura eorum, sive Jure montano, censibus aut decimis, etc.* Alia ejusd. imper. eod. an. ibid. pag. 304. col. 1: *Præterea volumus ut vina, quæ ex labore suo seu Jure montanorum vel decimarum eis provenerint, etc.*]

* Jus Montis, Eadem notione, in Charta Frider. ducis Austr. ann. 1240. ibid. part. 2. pag. 94. col. 1: *Jus montis, quod vulgariter dicitur Perchrecht, etc.* Alia ann. 1262. ibid. pag. 108. col. 1: *Vinum, quod pro Jure montis in Tallern... nobis annuatim fratres ejusdem ecclesiæ persolvebant,... ipsis relaxavimus.*

¶ Jus Mortuarium, Gall. *Droit de mortuage.* Jus quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant Parochi. Charta ann. 1264. apud Ludewig. tom. 4. pag. 233: *Quod ipsi ubicumque locorum citra mare invenerint me defunctum, statim nullo penitus resistente me recipiant tempore in suo Monasterio quam dandum salvo Jure mortuarii parrochialis ecclesiæ in quacumque transiero die vite.* Vide *Judicium defunctorum* et *Mortuarium.*

¶ Jus Mundanum, pro *Montanum*, ut videtur, saltem eadem notione. Charta Comitis *de Stuin* ann. 1164. apud Ludewig. tom. 4. pag. 112: *Ab Antiquo in eadem villa habuimus unam mageriam cum aliis redditibus et Jure Mundano, et decima vini in eo monte, qui adhuc Zwetlerberch nominatur.*

* Jus Naturæ, Quod filii habent in bonis parentum suorum. Testam. Nicol. de Pratocomit. ann. 1474. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xlj: *Item lego Francesiæ filiæ meæ naturali et legitimæ... pro Jure naturæ, ultra dotem per me sibi constitutam, videlicet quinque florenos semel tantum.* [** Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Natürlich Recht*, col. 1409.]

¶ Jus Naulæ, f. Quod pro transvectione exigitur. Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1132: *Molendina cum piscationibus ac forestis, Jus naulæ cum investigatione auri, bannus totaliter cum omni libera utilitate.* Vide *Naulum.*

* Jus Nuptiarum, Quod a nubentibus parocho præstatur. Charta Guich. episc. Matiscon. ann. 1273. in Chartul. Cluniac. ch. 346: *Addidit etiam ipse curatus ipsos patronos in propria villa de Maley habere Jus nuptiarum. Item totam oblationem sponsæ, quæ offertur in crastinum nuptiarum,* in alia ann. 1270. ibid. ch. 231. Quæ oblatio a præstatione, quæ die nuptiarum fiebat, prorsus distinguenda est.

* Jus Operale, Quo operas a subditis dominus exigere potest. Charta decani et capit. Anic. ann. 1237. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 212: *Omnia Jura operalia et regalia domino episcopo et domino regi et eorum successoribus salva et integra remaneant.* Vide *Operæ.*

* Jura Parochialia nuncupantur potissimum Sacramenta, quorum administratio ad parochum jure suo competit. Charta Guich. prior. S. Salvii ann. 1202. ex Tabul. S. Gauger. Camer.: *Eidem hospitali capellam et cimiterium concessimus, ita tamen quod... die Natalis Domini, die Paschæ et die Pentecostes in ipsa capella cantabitur clausis januis, admissis tantummodo præfatis fratribus, infirmis et servientibus hospitali, qui ibidem Jura accipient Parochialia et debitum sepulturæ.* Vide in *Parochia.*

** Jus patriæ, Terræ, Provinciale. Vide Haltaus. Glossar. German. voce *Landrecht* col. 1172.

¶ Jura Pilæ. Synodus Limensis ann. 1586: *Quod Visitatores aliqui dum visitant, quamvis ita excepti, ut nihil victus vel rerum necessariarum ipsis desit, ulterius ab ecclesiis exigant aliquot pesos, quos Jura pilæ vocant... statuimus ut Visitatores ab ejusmodi excessibus abstineant.* [* Vide *Pesus.*]

* Jus Positivum, Quod ab ejus auctoritate pendet, qui illud Statuit. Theod. *de Niem* tom 2. Conc. Constant. part. 15. cap. 4. col. 412: *Suspendit dicta sancta Synodus pro bono unionis ecclesiæ omnia Jura positiva, etiam in Conciliis generalibus edita et ipsorum statuta, ordinationes, consuetudinesque et privilegia quibuscunque concessa.*

Jus Potestativum. Vide *Potestativum.*

Jus Prætorium, [f. Jus absolutum, cui nihil addi possit vel detrahi, ipsius corrigendi gratia; quia *Jus prætorium* antiquis JC. dicebatur, ut habet Papinianus, *quod prætores introduxerunt, adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratia.* Testamentum S. Remigii apud Miræum tom. 1. pag. 1: *Ego Remigius Episcopus civitatis Remorum, Sacerdotii compos, testamentum meum condidi Jure Prætorio, atque id codicillorum vice, valere præcepi, si ei juris aliquid videbitur defuisse.*] Charta Roberti Regis Franc. ex Tabular. S. Cornelii Compend.: *Ego Robertus G. D. Franc. Rex, et Constantia divino nutu Regina, Me et conjugem meam Constantiam jocunda conversatione mihi admodum dilectam, et in administratione rerum, ad se pertinentium, satis utilem et strenuam, prædium nostræ regali sedi Vermeriæ contiguum, quod de auro a domo patris sui asportato prædicta mea conjux emerat, Sanctæ Mariæ Compendiensi et SS. Martyribus Cornelio et C. dedisse,... et devote Jure Prætorio et forensi dedisse pro nostra incolumitate et salute animarum nostrarum, et filii nostri Hugonis, jam regni solio, antequam decederet, sublimati, et proh dolor nostris diebus inibi sepulti,... hæc omnia legaliter data et Jure forensi et Prætorio Compendiensi Ecclesiæ tradita nostræ auctoritatis potestate firmamus. Actum Aurelianis an.* 1224. Vide JC.

Jus Proprium. Vide *Proprium.*

Jus Provinciale, Prima jurisdictio, primum forum, a quo provocabatur ad *Jus generale*, seu ad supremam Curiam. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ cap. 1: *Non statim injiciat manum possessori, sed qui pro eo sufficienter caveat, ut vel in Jure Provinciali compareat, vel in domo sua justitiam exhibendo fidejussorem sibi postulet assignari, etc.* Infra: *Sed vinctum pedes compedibus ad Jus provinciale convenientibus repræsentet.* Rursum: *Et si nec possit justitiam obtinere, deducat eum in jus generale, ad quod universi de terra conveniunt, audito rerum gestarum ordine pro voluntate convenientium judicandum.* Adde cap. 6. ejusd. lib.

¶ Jus ad Rem, Jus in Re. Compendiosa beneficiorum Expositio f. 32. recto: *Jus ad rem quæritur nominatione, mandato, collatione et provisione non acceptata.* Ubi et ista verba: *Regula asserit Papam tollere jus ad rem, non jus in re.* Vide JC.

* Jus Rusticum vel Urbanum, Quod ad rus vel urbem spectat. Charta Henr. VI. reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 108. v°.: *Concessimus... potestatem... Jura quæcumque rustica vel urbana, homagia... a quibuscumque ligeis nostris, feudatoribus, affevatis, emfiteotis, censuariis et tenenciariis, ecclesiasticis seu secularibus, nobilibus, burgensibus, villatis et quæstalibus... recipiendi.*

* Jus Sacerdotum, Archidiaconi scilicet et Decani. Charta Gaufr. episc. Carnot. ann. 1122. ex Tabul. Major. monast.: *Easdem ecclesias præfato abbati et fratribus loci in successiones perpetuas, salvo Jure sacerdotum et ecclesiæ Carnotensis, concessimus.*

¶ Jus Scolarium, Jus tenendi scholas et publice docendi. Charta Alberti Archiep. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 23. *Præterea dedimus eidem Ecclesiæ ex libera voluntate Jus Scolarium in forensi ecclesia civitatis nostræ Hallensis.* Vide *Scholæ.*

Jus Scriptum vocant nostri, quod alii *Jus civile*, seu *Legem Romanam*, quo Provinciæ aliquot in Gallia reguntur: cui opponitur *Jus commune*, seu jus consuetudinarium municipale, quo quæque fere civitas vel regio gaudet. Statutum Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformatione Regni cap. 48: *Ordinamus etiam, quod si aliquæ personæ Provinciarum quæ jure communi reguntur in nostro Parlamento causas habeant, quæ Jure Scripto debeant terminari, sententia diffinitiva ipsarum secundum Jus Scriptum factum.* In veteri Regesto Parlamenti sub ann. 1277. vetantur Advocati *Jus scriptum allegare*, ubi *consuetudines* municipales locum habent: *Li Advocat ne soient si hardi de eux mesler d'aleguer Droit escrit, là û Coustumes ayent leu, mès usent de Coustumes. Cil de la terre qui est gouvernée de Droit escrit, soient oys par certains Auditeurs de la Cort, si comme il a été autrefois ordené. Nuls des terres qui sont gouvernées de Droit escrit, soit en la Chambre des Plets, mais aille aux Auditeurs à ce destinez.* Vide Fletam pag. 474. et sqq. In iisdem Regestis Parlamenti ann. 1300. est inquesta, *an expediat domino Regi quod Baillivia montanorum Arverniæ regatur Jure scripto.* Observat Bodinus lib. 8. de Republica cap. 8. pag. 113. Reges nostros in Academiarum seu Studiorum publicorum erectionibus jus civile nullatenus se admittere monuisse, nisi in quantum ordinationibus regiis et consuetudinibus municipalibus non adversatur, et in quantum sibi expedire animadverterint. Exstat præclarum in hanc rem Diploma Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1312. pro Studio Aurelianensi in 48. Regesto Tabularii Regii Ch. 58. ex qua sequentia delibavimus: *Hinc progenitores nostri Parisius Studium Theologiæ principale, liberalium etiam artium, quæ sunt præparationes ad illam, privilegiis pluribus munierunt, et per Sedem Apostolicam muniri curarunt: hoc enim Studium fidei Catholicæ lumen stabiliens, id ut arca fœderis testamenti conservat; hortus vero conclusus sua germina, fons signatus scientiæ Dei fluenta*

per universum orbem emittens. Eapropter hoc studium fovere, perampliusque stabilire proponimus, Deo præstante. Ut autem liberius ibidem Studium proficeret Theologiæ, progenitores nostri non permiserunt legum sæcularium seu juris civilis Studium ibidem institui : quinimmo id etiam interdici sub excommunicationis pœna per sedem Apostolicam curarunt. Cæterum super negotiis et causis forensibus quæ spiritualitatem et fidei sacramenta non tangunt, regnum nostrum consuetudine moribusque præcipue non Jure scripto regitur, licet in partibus ipsius regni quibusdam subjecti ex permissione nostrorum progenitorum et nostra Juribus scriptis utantur in pluribus, non ut Juribus scriptis ligentur, sed consuetudine, juxta scripti Juris exemplar moribus introducta : tamen ut artium Studia liberalium ad Theologiæ scientiam introducunt, sic legum et Juris scripti dogmata proficiunt intellectui rationis, ad mores dirigunt, doctrinam præstant exequendæ justitiæ, nec non præparant ad consuetudinum intellectum : sic profecto tradit antiquitas Romanos et Græcos pro sui eruditione Jus scriptum et mores ab initio recepisse. Placuit ergo nostris antecessoribus, placetque nobis legum et sæcularium scriptique Juris, salva Parisiensis Studii provisione prædicta, in locis egregiis Regni nostri Studia frequentari, præsertim ad doctrinam æquitatis et rationis fovendam, per quas in causis forensibus regni hujus judicari consuevit, ubi judicia, constitutiones, seu ordinationes progenitorum nostrorum, et nostræ, quas omni consuetudini præponimus, deficiunt, et consuetudo certa non reperitur lex, qua fuerit judicandum. Non putet igitur aliquis, nos recipere, vel progenitores nostros recepisse consuetudines quaslibet sive leges, ex eo quod eas in diversis locis et Studiis Regni nostri per Scholasticos legi sinantur : multa namque eruditioni doctrinæ proficiunt, licet recepta non fuerint, sicut nec Ecclesia recipit quamplures canones, qui per dissuetudinem abierunt, vel ab initio non fuerunt recepti, licet in Scholis propter eruditionem legantur. Scire namque sensus, ritus, et mores hominum diversorum locorum valde proficit ad cujusque doctrinam. Scribit Thuanus lib. 35. Hist. pag. 249. Hospitalium Cancellarium in oratione habita coram Rege, *cum præfatione et petita venia ex Pandectis Justinianæis vulgarem Juris Romani regulam adduxisse.* Juris Civilis usum etiam apud Anglos interdictum, pluribus ostendit eruditus Seldenus in Dissertatione ad Fletam.

JUS SUEVIÆ. Vide Jus Saxonicum lib. 1. art. 18. et 19.

* JUS TERRENUM, Seculare, hæreditarium, ecclesiastico opponitur. Charta Gaufr. episc. Carnot. ex Tabul. Major. monast. : *Hugo vicecomes de Puteolo præsentiam nostram adiit, et quicquid juris, secundum seculum habere videbatur in ecclesia S. Martini martyris,... dispositioni meæ commisit, suppliciter petens ut eam monachis S. Martini Majoris monasterii... concederem. Similiter et Ermensendis uxor quondam Ivonis Cotellæ de Curvavilla ; quæ tunc ecclesiam illam Jure Terreno possidebat, et fecit et petiit.* Vide infra *Justitia Terrena*.

¶ JURA TEUTONICA, Leges Teutonicæ. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. pag. 184 : *Item quod Jura paganica et Teutonica, que non concordant cum lege Dei, tollantur, et jure divino ut regatur, judicetur, et totum disponatur.*

* JUS TURNI, Quo quis prædium ab agnato distractam, pretio emptori reddito, redimit, vulgo *Droit de retrait ; Jus turni* nuncupatum, quod ad *Turnum* seu ordinem agnatorum fiat. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 369 : *Nullus possit præmissa vendita retinere seu rehabere pro quocumque pretio Jure Turni.* Vide *Turnus bursæ* in *Turnus* 1.

¶ JUS URBANUM, Civile. Charta Leopoldi Ducis Austriæ ann. 1229. apud Ludewig. tom. 4. pag. 39 : *Notum esse volumus quod D. Marquardus... per manum nostram curiam quandam in Mangolis cum Jure urbano a D. Chunrado de Rosinberch totam libere et precise comparavit.*

* *Droit de ville,* in Homag. Joan. *de Baleicourt* milit. ann. 1316. ex Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 167. v°. : *Je suis homs liges devant tous hommes à haut homme et noble mon bien amé seigneur Gobert seigneur d'Aspremont et de Dun, et tieng de lui ligement en fiés et en hommaige... un reis de froument à Méralcourt ... Oblige pour mi et pour mes hoirs... mi et tous mes biens meubles et héritages, présent et avenir... comme cotte et comme mantel, sans faire Droit de ville.* Vide supra *Jus rusticum*.

* JUS FACERE ET RECIPERE, Litigare, actoris vel rei partes agere. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 21. r°. : *Pro quibus omnibus debet* (Guill. Ramundi de Genciaco) *facere dicto domino regi homagium ligium, fidelitatem juratam et facere Jus et recipere coram eo et suo mandato.*

¶ JUS, Merces, salarium. Synodus Limensis ann. 1586 : *Judices et Notarii non accipiant ab Indis Jura pro ulla re quam ipsis expedient.*

✱ Registrum deffunctorum parrochialis ecclesie S. Marie Magdalenes de Castri Duni, et summarum *Jurium Funeralium* dictorum deffunctorum. (Mus. Arch. dep. an. 1478, p. 327.»)]

¶ **JUSCELLARIUS,** ζωμετής, *Cocus,* in Supplem. Antiq. in aliis Glossis ζωμοποιός.

* **JUSCELLATUS,** *Juscello,* seu jusculo conditus. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 32 : *Succos ptysanæ dabis et vitella ovorum et malvas Juscellatas.* Vide *Juscellum.*

¶ **JUSCELLUM,** Ferculi genus. Chron. S. Trudonis lib. 13. tom. 7. Spicileg. Acher. pag. 508 : *Præpositus Hasbaniæ pro ferculo leguminis, Juscellum commutabat confectum vino, ovis et sagimine.* Laurent. in Amalthea : *Juscellum, Exiguum jus ; Juscellanus, Qui facit Juscellum.* Vide *Jussellum.*

* **JUSDICENS**, unica voce, Judex. Charta ann. 1385. inter Stat. Ast. pag. 78. v° : *Teneatur et debeat ille Jusdicens vel magistratus noster in cujus jurisdictione contingat hujusmodi massarium, colonum fictabilem vel mulinarium compellere realiter et personaliter ad satisfaciendum domino suo prædicto de toto eo, quod eidem juridice dare debuerit.* Stat. Montis-reg. pag. 61 : *Item statutum est quod omnis, qui dare debeat aliquid communi, occasione emptionis vel officii, vel aliqua alia occasione, non possit appellare a præceptis sibi factis per dominum Jusdicentem, præcipiendo quod restituat vel solvat communi id, quod ei dare debet vel restituere.*

¶ **JUSERANUS,** Catena aurea certa ratione elaborata. Testamentum ann. 1522 : *Jocalia tam aurea quam argentea, ut sunt cathenæ, Juserani, baguæ, perlæ, etc.*

¶ **JUSERMA,** Spiculum. Vide *Inserma.*

¶ **JUSO,** Deorsum. Vide *Jusum.*

✱ **JUSQANUS,** [Jusquiamus : « Addito *Jusqani* semine et auripigmento ; hoc oleo sepe inungatur. (B. N. ms. lat. 16089, f. 113 ᴰ).»]

✱ **IUSSARMA,** Idem quod *Iuserma,* et *Inserma,* Lanceæ species. Vide *Marrapichus.* [FR.]

JUSSELLUM, pro Jusculum, habetur in Vita S. Valarici cap. 24. [Vide *Juscellum.*]

¶ **JUSSIO,** Divisio, Gall. *Partage.* Leges Luitprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 65. [** 73. (6, 20.)] : *De Jussione, sive divisione, de rebus infantis.*

✱ **JUSSOR,** [Qui jubet. *Gloss. Philox.*]

JUSSORIUM, *Præceptio,* ita lego in Gloss. Isid. pro *Jussorianem.* [Laurentius in Amalthea, *Jussoriamen,* f. non ita male. Grævius *Jussoria.*] Verus in Epistola ad Desiderium Cadurcensem Episcopum : *Jussorium vestrum accepimus, etc. Jussio,* eadem notione ; sed maxime Principis. Anastasius in S. Silverio : *Tunc indignata Augusta misit Jussiones ad Vilisarium Patricium.* In Vigilio : *Misit Anthemium Scribonem cum Jussionibus suis. Jussio sacra,* in Conone, *Jussio divalis,* in S. Agathone, i. *Imperiale præceptum,* ut est in lege 2. Cod. Th. de Operib. publ. (15, 1.) Adde p. 41. 51. et Novellam Justiniani 114. *de Sacris Jussionibus.* Vide Diurnum Romanum cap. 2. tit. 3.

1. **JUSTA**, Gall. *Jouste,* Monomachia ludicra, hastiludium singulare. Willelmus Malmesbur. lib. 2. Hist. Novellæ pag. 187 : *Tentavere primo Regii proludium pugnæ facere, quod Justam vocant, quia tali arte erant periti.* Vocabuli etymon quidam accersunt a voce Latina *Juxta,* et Gallica, *Jouxte,* i. prope, quod non eminus, ut in præliis, uti vocant, campalibus, sed cominus lanceis aut ensibus res geratur.

☞ Eo quod in *Justa* duo solum, ut mox dicitur, aut pauci utrinque pares numero decertarent, Carolus de Aquino *Justam* potius dictam putat a *Justo,* id est, pari congredientium numero, cum paribus item armis, quam a *juxta* adverbio. Livius lib. 26. cap. 51 : *Sudibus inter se in modum Justæ pugnæ concurrentes.* Tassus Jerus. Cant. 6.

Ma vada innanzi a Giusta pugna ei solo,
Tu lunge alquanto a lui ritien stuolo.

Plura vide apud eumdem de Aquino in Lex. Mil.

Differebat autem *Justa* a torneamento, quemadmodum species a genere. Torneamentum enim, universim dicebatur omnis ludicra decursio militaris : *Justa* vero pugna aut prælium, quod in torneamento fiebat. Deinde *Torneamentum*, plurium et turmatim congredientium, *Justa* singulare erat certamen. Unde recte Niceph. Gregoras lib. 10. dixit *Justam* quam voce Græcobarbara, ut et Jo. Cantacuzenus, τζοῦστραν appellant, μονομαχίας ἔνδειξιν ἔχειν. Confecta namque prima militari decursione, et finito omnium, qui una simul aderant, ex utraque parte, prælio, ad singulare certamen, seu ad *Justam* progrediebantur. Joannes Monachus Majoris-Monasterii lib. 1. Hist. Gaufredi Ducis tradit, Normannos, cum a Britonibus in quodam torneamento victi et deleti essent, *confusione inopinata dejectos, singulare certamen Britonibus proposuisse.* Hinc apud Monachum Moliensem in suo *Miserere :*

Gagner Joustes au Tournoy.

Non semper tamen in solis torneamen-

tis *Justæ* fiebant, quandoque enim absque iis indicebantur. Has appellat Historia Burcicaldi : *Joustes à tous venans, grandes, et plenieres.* Vide Froissart. 2. vol. cap. 154.

Qui in *Justis* primum decertabant, Fæcialibus, vel Heraldis aliisque armorum, uti vocabant, officialibus, *elmum* suum, seu cassidem donativi vice conferre debebant, nisi prius in torneamentis idipsum præstitissent. Inde nata illa solennis sententia, Ensem lanceam, non vero lanceam ensem immunem facere. Miles enim si in *Justa* cassidem Fæciali contulerat, non propterea ab eadem rursum in torneamento donanda immunis erat. Tractatus MS. de Torneamentis : *Item pour les nobles qui tournoient, s'ils n'ont autrefois tournoié, donnent leurs heaumes aux officiers d'armes, ores qu'ils ont autrefois Jousté ; car la lance ne peut affranchir l'espée, et l'espée affranchit la lance. Mais il est à noter, si un noble homme tournoie, et qu'il ait payé son heaume il est affranchi du heaume de la Jouste ; mais le heaume de la jouste ne peut affranchir celui du tournoy.* Hinc colligitur in *Torneamentis* dimicare longe fuisse honorabilius, quam in *Justis*, etsi in *Justis* dimicarent etiam, qui in *Torneamentis* dimicabant ; præterea lanceam eorum proprie fuisse, qui in singularibus certaminibus decertabant ; gladium vero eorum, qui in torneamentis. [* Vide supra *Jousta*.]

☞ Has omnes ludicras pugnas, propositis gravioribus pœnis, ad tempus interdicit Philippus IV. Franc. Rex Edicto ann. 1312. quod videre potes apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 509. et seq. *Astiludere vel Jostare sub pœna amissionis equorum et alia graviori* etiam vetat Humbertus II. Dalphinus tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 347.

☞ Neque prætermittendum quod legitur in Constitutionibus Episcopi Sabinensis ann. 1239. in Consilio Terraconensi confirmatis, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 132 : *Contra illos qui faciunt Justas in Monasteriis :* Item præcipimus omnibus Judicibus *et Advocatis litteratis, ne conveniant vel intersint alicui Justæ quæ fit vel fiat in monasteriis vel grangiis Religiosorum.*

¶ Josta, Idem quod *Justa*, in Computo ann. 1327. et 1328. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 216.

¶ Jostra, Eadem notione, Ital. *Giostra.* Chronicon Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 557 : *Facientes Jostras et hastiludia, etc.* Hist. Cortus. eod. tom. col. 865 : *Facta sunt hastiludia, Jostræ, tornearia, etc.*

¶ Justare, Ludicre pugnare, Gall. *Joûter.* Mandatum ann. 1319. apud Rymer. tom. 3. pag. 758 : *Quidam ad torneandum et Justandum..... in proximo sunt venturi.*

* Nostris *Forjouster*, inter alios in ejusmodi pugna eminere, superare. Tract. MS. de Torneam. : *Et qui de dehors Forjoustera, aura au gré et au vouloir d'amours un très noble et riche diamant.* Christ. Pisana in Carolo V. part. 2. cap. 12 : *Jehan duc de Berry... en sa juenece hanta les armes et fut à maint fait d'armes en Guienne,... fu moult bel jousteur, dont ou temps qu'il estoit en Angleterre, avec son pere le roy Jehan, y Forjousta les Joustes par pluseurs foiz et aussi en France.* Le Roman *du Dit du Chevalier :*

Enfin de saison au printemps
Se traist où on alloit jouster,
Et faisoit des festes crier,
Desquelles le plus Forjoustoit,
Ou si vassaument s'y portoit
Qu'il en estoit boine nouvelle.

2. **JUSTA**, Mensuræ liquidorum species, quasi *Justa mensura*, quantum cuique sufficit potus subministrans ; *Justo*, Occitanis. Ugutio : *Olla vel ulla, mensura parum minor quam Justa.* Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 8 : *Ad Cellarii ministerium pertinet, omnia vasa cellarii et coquinæ, et scyphos et Justas, et cætera vasa refectorii, etc.* Tabularium Episc. Paris. ex Bibl. Puteana : *Hæc sunt vasa quæ emit D. Willelmus Episcopus Paris. ante portationem suam .... Justa una quæ continet* 3. *marcas.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149 : *Percipiet etiam quilibet Fratrum.... cotidie duas Justas de cervisia.* [Gesta Cenoman. Episc. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 354 : *Justam* (dedit) *et cantarum, vasa scilicet purissimo argento conflatilia, sculpta mirifice.*] *Justa vini*, in Tabulario Vindocin. Thuani Ch. 28. fol. 276. in Charta Nicolai Archiep. Messanensis ann. 1178. apud Rocchum Pirrum pag. 319. et in alia Rogerii Comitis Siciliæ ann. 1092. in Episc. Catan. pag. 15. [et alibi non semel ; unde emendandus Limborchius Sent. Inquisit. Tolos. pag. 132. ubi perperam *Insta vini.*] *Justa cervisiæ*, in Chron. Gemblac. Abbat. pag. 534. [et in Charta ann. 1080. apud Miræum tom. 1. pag. 70. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii ann. 1350. c. *d'orfaverie : Pour solder et mettre* 5. *tiroirs à quatre grans Justes, et quatre pintes d'argent.* Historia Prioratus Wigmorensis in agro Herefordensi in Anglia : *Et il dona adonks à l'Evesk une Juste d'argent, pleine de pyement , laquelle il receust par graunt don.* Le Roman *de Vacce :*

Es vous illeuc un Damoisel
Une Juste sous son mantel,
Mort est son pere nouvellement,
Relever vout son tenement.
Sa Juste estoit moult bonne et chiere,
Tout estoit d'or noblement faite,
Cil qui la tint, l'a avant traite,
A present au Duc la tendi, etc.

Adde Librum Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 12. 17. Guigonem II. Priorem Cartusiens. in Statutis ejusdem Ordinis cap. 28. § 5. cap. 57. § 4. Statut. antiq. 2. part. cap. 13. § 30. part. 3. cap. 10. § 16. et Consuetud. Nancaii in Biturigib. art. 20. apud Thomasserium.

* Vas continendis liquidis idoneum, poculum, nostris *Juste* et *Giuste.* Comput. MS. ann. 1244 : *De quadam Justa ad aquam, pro domino comite, etc.* Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 123 : *L'exposant lui mandoit qu'il alast parler à lui et qu'il lui portast deux Giustes de vin en l'ostel de Gervaise Sejourné.* Rursum occurrit in aliis ann. 1395. ex Reg. 149. ch. 80. Aliæ ann. 1416. in Reg. 169. ch. 223 : *Une Juste ou pinte d'estain. Trois pichiers ou Justes d'argent, six tasses d'argent pesant chacune sept marcs et demi*, in aliis ann. 1457. ex Reg. 187. ch. 69. Hinc dimin. *Justelette*, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. ch. 105 : *Un vaissel, appellé Justelette, qui estoit d'estain à quoy l'en boit cervoise.* Neque aliud est *Joye*, si tamen *Juste* legendum non est, in Arest. ann. 1365. 24. Jan. in vol. 5. arestor. parlam. Paris. : *Quartam vini, quæ Joye in Suessionensi ecclesia nuncupatur,... ipse Chapus... receperat certa die ad hoc solvendum statuta.* Vide infra *Justetus* et *Juta.*

¶ Justa Demesuralis, Tertiera. Consuetud. MSS. festivitatum Monasterii Solemniac. in Lemovicibus : *Dominica in Quinquagesima* (habemus in refectorio) *Justas demesurales de vino puro... in octabis Paschæ* x. *ova et Justas demesurales de vino puro.* Iterum atque iterum memoratur ibi *Justa demesuralis :* quæ videtur esse vas vinarium capiens consuetam statutamque Monacho vini mensuram ; cui id unum additur in festis paulo solemnioribus, ut *Justa demesuralis* sit de vino puro ; at in festis majoribus maximeque solemnibus mensura vini dabatur tertia parte major solita : sic intelligo *Justam tertieram* de qua non semel in iisdem Consuetudinibus : *In die Epiphaniæ... Justas tertieyras de puro vino... in Resurrectione Domini... Justas tercieyras et cornutas... in die Pentecostes... Justas tercieyras, etc.*

¶ Justa, pro Mensura frumentaria, in Hist. Abbatiæ S. Albini Cisterc. Ord. MS. a Guillelmo *Gauthier* cap. vii : *Ipsum ratam habuisse quam fecerat donationem trium Justarum frumenti.*

¶ 3. **JUSTA**, pro *Juxta* præpositione, frequenter legi in veteribus Instrumentis observat Baluzius tom. 2. Capitul. col. 986.

✱ [Hic referenda sunt exempla quæ a Benedictinis sub voce Vista immerito fuerunt collocata ; hic legendum est *Justa* ut in Cartul. Magalon. (Rev. Soc. Sav. 1873. p. 417) : « Idrias seu *Justas* stagneas.... ydrie seu *Juste.* » Invenies in *Gloss. des Emaux* a Léon de Laborde compilato, multa ex gallicis scriptoribus excerpta sub voce *Juste.*]

¶ **JUSTANTIA.** Charta Massil. ann. 1481: *Placeat regiæ Majestati vestre preservare vestram civitatem ab Justantiis, logeamentis, subjornatis et stationibus armigerorum peditum et equitum. Placet.* Suspicor legendum *Ustantia*, vel *Ustancilla* cum Hispanis, Hospitis militis suppellex, Gall. *Ustencille*, vel ut alii efferunt *Utensile.*

* Placet interpretatio ; nihil vero emendandum est, ut colligitur ex Charta Joannis comit. Catalaun. ann. 1232. in Reg. comitat. Clarimont. : *Adechertes si je aray volu carier men vin à ichelli quarier, li prieurs de Bragni baura à moi à me Justance une fois en l'an le quar de se terre.* Hoc est, ad usum meum.

* **JUSTARE**, Probare, conferre ad modulum. Stat. Mantuæ cap. 114. lib. 1. ex Cod. reg. 4620 : *Quilibet vendens vinum ad minutum,... teneatur habere et tenere bozzolam vitream bullatam bullo Virgilii, ac approbatam et Justatam secundum formam statutorum communis Mantuæ.* Stat. crimin. Riper. cap. 216. fol. 29. r° : *Qui erunt deputati ad bullandum mensuras,... teneantur et debeant Justare et bullare, etc.* *Justoier*, eodem sensu, apud Bellom. MS. cap. 26 : *Et fist Justoier toutes les mesures que il avoit prinses ès autres taverniers, et chelles que il trouva bonnes et justes, il les rendi sans damage.* Vide alia notione supra in *Justa* 1.

* **JUSTATAIUS.** Vetus Inscriptio olim ex museo Jac. *de Bary* : In tibiis zmaragdi duo, cylindri n. xi. Justataius zmaragdi n. viii. Forte Cruralis ligula, periscelis : sed mendose scriptum suspicor.

* **JUSTETUS**, diminut. a *Justa*, Vas continendis liquoribus idoneum. Charta ann. 1352. ex Tabul. monast. Montisol.: *Guillelmus abbas recognovit se habuisse et recepisse... unum Justetum sive potetum pro aqua ministranda.* Vide supra *Justa* 2.

¶ **JUSTIARIATUS**, pro *Justitiariatus*, de quo infra, Officium, dignitas judicis.

Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 1032: *Hector de Monte-fusculo per Imperatorem a Justiariatu amovetur, et Stephanus de Anglone substituitur illi.*

¶ 1. **JUSTICIABILIS,** Alicujus domini jurisdictioni et justitiæ subditus, Gall. *Justiciable.* Charta Philippi Regis Franc. ann. 1329. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 159: *Quamplurimos subditos et Justiciabiles dilecti et fidelis Guillelmi Flote, personas liberas cum armis hostiliter et pensatis insidiis invasisse.* Instr. ann. 1472. ex Archivis B. M. de Bono-Nuntio Rotomag.: *Dicti Prior et Religiosi... sunt... viri Justiciabiles... D. Rothomagensis Archiepiscopi.* Vide *Justitiabilis.*

* 2. **JUSTICIABILIS,** Cui justitiæ exercitium competit. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 400: *Item feuda nobilia et francalia, Justiciabilia, existentia sub jurisdictione Auriaguesii, etc.* Vide *Justiciatio.*

¶ **JUSTICIAL,** Justicialis, Poculum vinarium, idem quod *Justitia* 3. Charta Monialium Artacellæ ann. 1403. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Debent eis dare unum panem de pondere, et unum Justicial vini consuetum cuilibet, et dominæ Priorissæ* 4. *mensuras vini ultra pensionem.* Infra: *Item Fenestreriæ medium Justicialem vini. Item Refectoreriæ pro suo labore duos Justiciales vini ultra suam rationem.* Vide *Justa* 2.

¶ **JUSTICIALITER,** Legitime. Charta ann. 1226. e Tabul. Bethun. fol. 40: *Relevia, terrarum vendagia, placita... adeo Justicialiter sicut ea habui.*

* *Justificaulement*, eodem sensu, in Lit. Florent. Hannon. ann. 1287. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1228.

¶ **JUSTICIARE.** Vide *Justitiare.*

¶ **JUSTICIARIUS,** Judex. Vide *Justitiarius.*

¶ **JUSTICIATIO,** Justitiæ exercitium, seu jus illam exercendi. Literæ ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 618: *Loca dictæ terræ contra nos munierunt et inforciaverunt; volentes, quasi modo hostili, Justiciationi nostri feodi resistere.* In legibus Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 159: *Justiciatio est Coartatio super aliquem facta ut jure pareat ex commisso; unde patet quod Justiciatio non debet fieri, nisi delictum præcesserit, cujus satisfactio requiratur.*

¶ **JUSTICIATUS,** Officium, dignitas judicis seu justitiarii. Charta ann. 1501. apud Rymer. tom. 12. pag. 781: *Et exercitio omnis Justiciatus et Cancellariatus.*

¶ **JUSTICIUM.** Vide *Justitium.*

¶ **JUSTICUS,** Justus. Charta Ludovici Grossi ann. 1129. apud Doubletum in Hist. Sandion. pag. 859: *Contestamur autem omnes successores nostros per sanctam et individuam Trinitatem, et per adventum Justici judicis Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ut hoc nostræ auctoritatis præceptum nullomodo præsumant temerare.*

* **JUSTIDIUM,** ἀρχοντικὴ ἡμέρα, Salmasius ἀργητικὴ restituit. Vide Scaliger. ad Festum in *Justi dies.* Hæc post Castigat. in utrumque Glossar.

* **JUSTIFER,** Judex, baillivus. Ryth. satyr. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 94:

Dolis armatus Justifer Heinrico tollit feminam.

Ubi de judice, qui auctoritate sua abutitur, sermo est. Vide mox *Justificarius.*

¶ **JUSTIFICABILIS,** Idem quod *Justiciabilis.* Charta Philippi Regis Franc. ann. 1317. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 472: *Salvo et retento eidem Duci, quod ipse et hæredes sui possint subditos suos castellaniæ dictæ villæ, et alios suos Justificabiles et subjectos in dicta villa de Guingamp justiciare et tenere ibidem placita sua inter eos.*

1. **JUSTIFICARE,** non tam justitiam exercere, judicare, quam judicio dato damnare, vel per judicium compellere. Notitia de Rogero Episcopo Bellovac. apud Loisellum pag. 248: *Dans ei medietatem Vicecomitatus, ita ut minister Episcopi, et minister Comitis Justificent reos, et Leges æqualiter dividant.* Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis ann. 1055. ex Tabulario ejusdem Monasterii: *De omnibus quoque ad se proprie pertinentibus, si hæc violaverit, ipsemet Justificabit.* Charta Branonis Abbat. Dervensis in Tabul. ejusdem Monast.: *Persolvant nobis in censu* 2. *solidos denariorum: quæ si neglexerint eo die solvere, in crastinum Justificabuntur sua lege; si autem pro negligentia census Justificari noluerint, legemque solvere, vel deprecari, terram nostram recipiemus.* Charta ann. 1146. in Tabular. Prioratus Neronisvillæ fol. 18: *Et ibi in audientia procerum Castri Nantonis, et secundum judicium eorum, Justificabunt rusticos, et medietatem justitiæ habebit Prior Neronis-villæ, et medietatem Matthæus de Anunvilla.* Charta ann. 1175. apud Bromptonum: *Et totam aliam terram, et habitatores terræ habeat sub se et Justificet, etc.* Infra: *Si a fidelitate Regis recesserint, ipse eos Justificet et amoveat: et si eos per se Justificare non poterit, Constabularius Regis Angliæ, et familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc faciendum, etc.* [Charta Thomæ Domini de Couciaco ann. 1218: *Mercatores habebunt cheminum quale solent hobere, et transitum liberum sicut habere solent, et Justificabuntur tantummodo per Winegiatores prædicti domini mei.* Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar.: *Et si occasione cujuscumque alterius extra Flandriam fuerit acclamatus, Comes Justificare poterit per curiam suam.*]

¶ 2. **JUSTIFICARE,** Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gallis, *Justicier.* Epistola Jacobi Regis Scotiæ ad Carolum VII. Reg. Franc. tom. 10. Spicileg. Acher. pag. 244: *Principales vero rebelles qui in eodem castro inventi fuerunt, pœna suspendi Justificavimus.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1098: *Et Saraceni secuti sunt semper interficiendo Christianos usque ad fossatum eorum... Tali modo Justificavit Deus Christianos, quia non cum ejus timore, sed cum furore magno exierunt.*

* 3. **JUSTIFICARE,** Gall. *Justifier,* Purgare, absolvere; unde *Justificatio,* Purgatio, absolutio, Gall. *Justification.* Advent. episc. Metens. ann. 867. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 595: *Immo sancta mater Ecclesia, quia probi doctores sunt et veri speculatores, cum principe pastorum Christo evidenter Justificat, et omni laude dignis æternæ beatitudinis præmia promittit.* Epist. synod. Conc. Tricass. ann. 867. ibid. pag. 590: *Ebbo publice, tam pro imperatoris placanda offensa, quam pro gratia ejus recuperanda, et sua injuria removenda, quædam minus caute, pro sui tamen ereptione, in imperatoris Justificatione, et in sua denotatione pronunciavit.*

¶ **JUSTIFICARIUS,** Judex, Baillivus. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar.: *Comes nec Justificarius suus potest convincere aliquem de contradicto nisi per juramentum super Sacrosancta.* [* Stat. MSS. eccl. Tull. collecta ann. 1497. fol. 100. r°: *Et si contingat quemquam dictorum tredecim hominum criminaliter delinquere, incarceratur in prisione capituli, et facere tenentur dicti Justificarii processum ejus ac eum condemnare.*]

¶ 1. **JUSTIFICATIO,** f. Legitima hæreditatis portio, Gall. *Legitime.* Testamentum Armandi *d'Alegre* ann. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1115: *Quæ omnia assignavi et constitui eidem Amphel in dotem cum dicto marito suo, et amplius dono et lego eidem jure Justificationis centum solidos dictæ monetæ semel tantum ipsi solvendos.*

¶ 2. **JUSTIFICATIO,** Satisfactio, Purgatio, Gall. *Justification.* Epistola Odonis II. Comitis Carnot. ad Robertum Regem Franc. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 337: *Tum ille constituit mihi placitum ex consensu tuo, quando et ubi hoc perfici posset: sed instante termino, cum ad hoc peragendum paratus essem, mandavit mihi ne me fatigarem ad condictum placitum veniendo, quia non erat tibi cordi aliam Justificationem sive concordiam recipere, nisi hoc tantum, ut faceres mihi defendere quod non essem dignus ullum beneficium tenere de te.*

JUSTIFICATOR, Judex. Chartam Rogerii Siciliæ Regis ann. 1144. subscribit cum aliis *Rogerius filius Boni Justificator Curialis,* apud Ughellum tom. 6. pag. 143. 145. Liber Ramesiæ sect. 188: *Will. Rex Angl. H. Camerario et Justificatoribus suis, omnibusque suis fidelibus Norff. salutem. Inquirite per Comitatum quis justius hujusmodi forisfacturam haberet tempore patris mei, sive Abbas Ramesiæ, sive antecessor Will. de Albineio, etc.*

¶ **JUSTIGERIUS,** Idem qui *Justitiarius,* Judex. *Magister Justigerius,* Præcipuus Judex in regno Apuliæ, idem qui *Magister Justitiarius* in regno Siciliæ. V. *Magister.*

¶ **JUSTILIUM,** *Jus,* Gall. *Sausse,* apud Kerhardum in Synonymis.

¶ **JUSTILOQUUS,** Qui justa et æqua loquitur. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. pag. 97:

Vaniloquos ac turpiloquos fuge, sperneque, vita,
Justiloquosque nota, fantes de perpete vita.

¶ **JUSTINIANI.** Sic juvenes qui primo anno studio juris operam dabant appellari jubet Justinianus Imp. sua prima Constitutione seu Præfat. Digest. cum ante *Dupondii* dicerentur, *vetere tam frivolo quam ridiculo nomine,* ut habet idem Imperator ibidem.

1. **JUSTITIA,** Jurisdictio, cognitio judicis. Leges Edw. Confess. cap. 26: *Justitia cognoscentis latronis sua est, de homine suo, etc. Justitia Regis,* eodem cap. est forum Regis, *la Justice Royale.* Charta Henrici III. Reg. Angl. pro Abbatia S. Walerici in Picardia: *Habeantque Abbas et Monachi in tota possessione sua omnem Justitiam de assaltu et sanguinis effusione et pacis infractione.* Passim.

Alta Justitia, Merum imperium, jus gladii, *Haute Justice,* Practicis nostris. *Hauteur et Justice,* in Pacto Tongrensi ann. 1403. pag. 30. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1272. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 441: *Nec non alta Justitia, quam extendimus ad omnem casum in quo contigerit aliquem pati debere mortem, vel exilium, vel membri mutilationem.* [Charta Henrici II. Ducis Lotharingiæ et Brabantiæ ann. 1243. pro Abbate S. Bernardi ad Scaldim: *Nihil*

juris nobis vel posteris nostris, præter tres articulos altæ Justitiæ, scilicet manifestam sanguinis effusionem, membrorum mutilationem, et vitæ ablationem, si excessus delinquentium hoc exegerit, in ipso alodio reservando.]

* *Cas de haute justice*, cujus cognitio ad *altam justitiam* pertinet, in Pacto inter Reginald. vicecom. Ambian. et monast. *du Gart* ann. 1313. ex Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 41. Quatuor ejusmodi casus recenset Charta ann. 1263. ex Reg. S. Ludov. fol. 24. v°: *Retentis quatuor altis Justitiis, scilicet raptu, incendio, crimine agressorum itinerum, crimine homicidii.* Crimen, etiam capite plectendum, aliquando ad *bassam justitiam*, pertinere, pronuntiatur Aresto ann. 1276. in Reg. 2. *Olim* parlam. Paris. fol. 32. r°: *Cum quædam mulier, quæ quasdam potiones dabat hominibus ut obdormirent, quod furtum facere posset; a majore et juratis Silvanecti justitiata fuisset et inhumata: ballivo Silvanecti dicente casum hujusmodi esse casum altæ Justitiæ; et ideo illum ad dominum regem, qui in villa Silvanecti raptum, multrum et homicidium retinuerat, pertinere. Dictum fuit quod dictus casus ad bassam Justitiam pertinebat; et fuit super hoc impositum silentium dicto ballivo.* Neque enim judicium majoris et juratorum, qui mulierem fossa immergendam damnaverant, inde infirmare ballivo propositum erat.

¶ Justitia Simplex, Inferior, quæ pendet a *Regali*. Edictum Ludovici X. Reg. Fr. ann. 1313. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 621: *Item, super eo quod prefatus Dux* (Britanniæ) *asserit, quod in ipsius prejudicium, et injuste contra dictum Ducem et ejus subditos adjornamenti, seu simplicis Justitiæ, nonnullis interdum nostre litere conceduntur; respondetur eidem, quod de cetero tales litere minime concedentur, nisi pro talibus casibus, qui ad nostram superioritatem pertineant, aut ressortum.* Ubi patet *literas simplicis justitiæ* eas dici quibus ad supremam et regalem justitiam evocabantur causæ, quæ secundum jus consuetum dirimi debebant in *simplici justitia* et ducali, quæ Regiam superiorem agnoscebat.

* Seu quæ de litibus primo judicat, vulgo *En premiere instance*. Chartul. AB. S. Germ. Prat. fol. 4. r°. col. 1: *Supplicant dicti Petrus et Johannes vobis, domine abbas, quod eis reddatis simplicem Justitiam, talem qualem prædecessores ipsorum habuerunt in tenemento, quod tenent a vobis, et etiam hæredes ipsorum.*

Justitias Facere, Tenere, Idem quod *Placitum tenere*, nostris *faire*, vel *tenir la Justice, les Plaids*. Annales Francorum Loiselliani ann. 760: *Consilium fecit cum Francis, ut iter ageret supra dictas Justitias quærendo in Aquitania.* Annales Tiliani ann. 799: *Legatos regios, qui tunc ad Justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehendunt.* Eginhardus ann. 814: *Ad Justitias faciendas, et oppressiones popularium relevandas, Legatos in omnes regni sui fines misit.* Idem ann. 823: *Lotharius, cum secundum patris jussionem in Italia Justitias faceret.* Ratpertus de Orig. S. Galli cap. 5: *Contigit autem tempore quodam Wolfarium Remensem Episcopum Legatione a domino Karolo sibi injuncta Justitias in Rhetia Curiensi faciendas ad ipsum pagum venisse, etc.* Placitum apud Pinnendenam inter Lanfrancum Archiepiscopum, et Odonem Bajocensem Episc. sub Willelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum: *Huic placito interfuerant Goisfredus Episcopus Constantiensis, qui in loco Regis fuit, et Justitiam illam tenuit, Lanfrancus Archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit, et totum dirationavit, etc.* [Tabularium S. Vincentii Cenoman.: *Ita ut ipsi* (Monachi) *ibidem Vicarium suum habeant qui Justitias et districtiones secundum præceptum Abbatis et Monachorum faciat.*] Vide Leges Longob. lib. 2. tit. 52. § 2. [** Carol. M. 18.]

¶ Justitiam Suam Facere, Ablatis pignoribus debitum exigere, Gall. *Faire saisir*. Chartularium S. Fromondi: *Itaque facient et facere poterunt dicti Prior et Monachi pro defectu solutionis dicti frumenti Justitiam suam in totis tenementis antedictis, quotiescumque necesse fuerit.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 3: *Si ita acciderit quod mihi, vel hæredibus meis de dictis novem minis ordei ad terminum supradictum non fuerit plenarie satisfactum, licebit nobis supra dictam pechiam terræ nostram Facere Justitiam, usque dum nobis satisfactum fuerit de redditu et emenda.*

¶ Justitiam Facere, Facere satis, debitum solvere, latæ sententiæ obtemperare. Leges Rotharis [** 256.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 37: *Tunc Sculdasius tollat boves aut caballos ipsius, et ponat eos penes creditorem, dum usque Justitiam fecerit.* Leges Caroli M. [** 99.] ibid. pag. 105: *Neque Abbates, neque Presbyteri... ad publica vel ad secularia judicia trahantur vel distringantur; sed a suis Episcopis judicati Justitiam faciant.* [** Brachyl. lib. 4. tit. 9. § 4: *Te admoneo, ut ad placitum venias eique Justitiam facias.*]

¶ Justitiam Invenire dicitur actor, qui jus suum obtinet a judice. Leges Luitprandi [** 25. (4, 7.)] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 57: *Nam si aliter fecerit ipse judex, et intra* XII. *dies Justitiam non invenerit qui proclamaverit, tunc componat ipse judex solidos* XII.

* Justitia, Justitiæ seu dominii districtus. Libert. Verment. ann. 1235. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 577. art. 6: *Volumus etiam et concedimus ut mercatum nostrum, quod solebat esse apud Betriacum,... sit amodo imperpetuum similiter die Jovis apud Vermentonem, apud Justitiam nostram. Joustise*, eadem notione, in Charta ann. 1288. ex Tabul. episc. Paris.: *Monseigneur Jehan Grapin de Nulli chevalier... a obligié... lui, ses hoirs et touz leurs biens meubles et immeubles, presenz et avenir, ou il soient et en quelque Joustise, à jousticier par le prevost de Paris.*

* Justitia, Judicium, judicis sententia, statutum, decretum. Stat. Montispess. ann. 1204. MSS.: *Dominus Montispessulani vel ejus bajulus nullatenus debet vendere Justitias curiæ suæ.* Charta Ric. reg. Angl. apud Rymer. tom. 1. pag. 65: *Sciatis nos de communi proborum virorum consilio fecisse has Justitias subscriptas.*

* Justitia, Locus plectendis reis, vel eorum cadaveribus suspendendis destinatus, patibulum; qua notione etiam *Justice* dicimus. Charta ann. 1301. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 81: *Item, a dictis domibus usque ad Justitiam dicti defuncti domini Johannis de Beone. Item, a dicta Justitia, etc.* Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 451. col. 1: *Jacobus de Lagolpe... currens super quodam equo prope Justitiam, extra muros Viterbienses. Juybet*, eodem sensu, in Charta ann. 1328. ex Reg. donor. Caroli IV. et Philippi VI. in Cam. Comput. Paris. fol. 30. v°: *Item les charpentiers et charrons de Baugency sont tenus à faire à lor couz et despens, par baillant de quoy, les portes et le Juybet de la ville.*

* Justitia, Pœnitentia monacho imposita. Regul. Hospit. S. Jacobi de Alto passu an. circ. 1240. ex Tabul. archiep. Paris. cap. 61: *De fratre in Justitia posito. Frater si pro aliqua offensa in Justitiam per esguardium fratrum sit, et a magistro suo mittatur ad aliquam domum ad Justitiam faciendam, etc.*

Justitia, Jus, quod alicui in re quavis competit, sive in ejus reditibus. [Leges Pippini Regis. [** 11.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 120: *Damus... ut qui in tantos annos Justitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis misericordiam... simul et per nostram præceptionem, unusquisque Justitiam suam accipiat.* Liber de Castro Ambasiæ, etc. tom. 10. Spicileg. Acher. pag. 528: *Pipinus vero jussu Zachariæ Papæ in Regem a Bonifacio Archiep. inungitur, qui Haistulfum Regem Longobardorum tenere Justitias sancti Petri coegit.*] Charta divisionis Imperii Caroli M. cap. 10: *Similiter et de cæteris Ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus, ut Justitiam suam et honorem habeant, etc.* Vide ejusdem Capitulare 2. ann. 802. cap. 23. Versus Hadriani PP. ad eumd. Carolum præfixi Collectioni Canonum:

Justitias almi Petri sui protectoris tueri.

Anastasius Bibl. in Stephano IV. pag. 97: *Imminentibus atque decertantibus in hoc sæpius nominatis, Christophorus Primicerius et Sergius Secundicerius, pro exigendis a Desiderio Rege Longobardorum Justitiis B. Petri, quos obdurato corde reddere sanctæ Dei Ecclesiæ nolebat.* Idem in Hadriano pag. 99: *Inquiens, quod omnia illi mentitus fuisset, quæ ei in corpus B. Petri jurejurando promisit, pro Justitiis sanctæ Dei Ecclesiæ faciendis, etc.* Pag. 100: *Quia Justitias B. Petri, juxta quod repromiserat, non reddidit.* Adde pag. 105. Epistola Joannis Regis Bulgariæ in Gestis Innocentii III. PP. pag. 56: *Sciat autem Sanctitas tua, quod quinque Episcopatus Bulgariæ pertinent ad Imperium meum, quos detinet Rex Ungariæ, cum Justitiis suis Ecclesiarum, etc.* [Charta ann. 1252. e Chartulario Meldensi: *Ita quod Meldensis Episcopus et successores sui, vel alius nomine eorum, in dicta pecia terræ de cetero nihil juris vel facti, Justitiæ parvæ vel magnæ poterunt reclamare vel habere: nec nos vel nostri in dicta pecia, quæ sibi assignata pro illa quæ fuit sua aliquid juris vel facti, Justitiæ parvæ vel magnæ reclamare poterimus vel habere.* Epistola Alexandri III. PP. pag. 44. Libri nigri Scaccarii: *Nos tam in decimis, quam in aliis Ecclesiasticis Justitiis vobis restituendis, etc.*] Vide Reginonem ann. 753.

* *Justice*, eodem intellectu, in Charta ann. 1208. Chartul. 23. Corb.: *Jou ay vendu et escangié... toutes les Justices que jou avoie à Corbie, les cambaiges, les estallages, etc.*

Justitia, Præstatio, census. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Si quis in civitate hæreditatem aream habuerit, ad manus Episcopi dijudicari non poterit, nisi tres annos censum et aliam suam Justitiam inde supersederit.* Arnoldus Lubecensis lib. 3. cap. 6: *Dicebat enim dominus electus homines suos in multis ab eo injuste gravari, quædam etiam prædia violenter occupari, et*

Justitias suas, quas in civitate sua Utine de advocatia consequi debebat, sibi frequenter per suos impediri. Chunradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 8 : *Quas in suis perturbaverat tam feudis, quam consuetudinalibus Justitiis.* Charta Henrici Imp. ann. 1186. apud Ughellum tom. 1. pag. 378 : *Sancimus quoque, ut homines de Camerano, cum ab eis requisiti fuerint, de Justitiis suis plene ipsis respondeatur, et ab eis non exigatur reddita.* Gregorius lib. 3. Decretal. tit. 3. cap. 9 : *Ut consuetis Justitiis et debitis obsequiis te defraudent, tonsuram resumant abjectam.*

JUSTITIA, Mulcta judiciaria. [Leges Caroli M. 46. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 100 : *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, et ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, et Justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, et ideo Justitiam reddere non debeat, etc.*] Concil. Triburiense ann. 821. cap. 4 : *Triplicem compositionem, cum Justitiis, quæ in superiori capitulo scriptæ et confirmatæ esse videntur, componat.* Forma sacramenti Vicariorum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. : *Et non accipiant aliquid ab aliqua partium, nisi directam Justitiam, quæ de placito debet exire, et illam nisi causa finita, per compensationem, vel sententiam : et si per sententiam finiatur, accipiant solummodo Justitiam a victo, a victore autem nihil accipiant, neque exigant. Si autem quæstio vel causa amicabili compositione fuerit terminata, moderate, quod justum fuerit, exigant ab utraque parte : quam Justitiam tradam fideliter in manum Bajuli vestri, et non vetabo alicui inde conquerenti. Et si quæ servitia mihi facta fuerint gratis, omnia manifestabo, et mittam in compotum, etc.* Charta ann. 1211. in Hist. Episcoporum Cadurcensium num. 87 : *Et burgenses Cadurci mandaverunt et convenerunt nobis, quod de cætero non acciperent denarios Rutenenses : et si aliquis acciperet vel expenderet burgensium, concederet nobis septem solidos de Justitia, ut amitterent Rutenenses, et obolos, quos acceptos habuerint.* [Sententia arbitralis ann. 1292. inter Abbatem et Consules de Gimonte : *Si forte... messegarii dictæ villæ aliquos delinquentes in dicto nemore de Castello invenerint, tandem Justitiam duodecim denariorum possint et debeant servare et accipere, quæ Justitia in tres partes, ut superius, dividatur.*] Vide Chartas alias apud Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 215. 216. 219. Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 140. [Mabillonium Diplom. pag. 584.] etc.

JUSTITIAM FACERE dicitur is, qui de crimine aut de re quapiam interpellatus juri stat, in Capitulis Hludovici Imp. post Legem Salicam cap. 5. *Rectum facere*, dixere posteriores.

JUSTITIA, Judex, qui vulgo *Justitiarius*. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 42 : *A Rege vel justitia ejus, vel a communi utrorumque domino... submoneatur.* Historia Translat. S. Guthlaci n. 24 : *Ubi famosis judicibus præsentibus, et patriæ Justitiis coram positis, controversia legitimo fine decideretur.* Vetus Charta apud Seldenum ad Eadmerum pag. 168 : *Nullus, qui de Rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum Ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi prius dominus Rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel Justitia ejus, si fuerit extra regnum.* Ubi Seldenus : *Qui velut Præfectus Prætorio, aut Prorex, regias illo ævo vices agebat, et Capitalis Angliæ Justitiarius etiam indigitabatur.* [Charta ann. 1279. ex Archivis Abbatiæ Troncheti : *Henricus Rex Angliæ et Dux Normanniæ et Aquitaniæ, et Comes Andegavensis, Episcopis, Comitibus, justitiis et omnibus ministris suis Britanniæ, etc.* Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Conductus fuit extra cum cruce et aqua benedicta per Justitiam dictorum religiosorum.* Adde Translationem S. Guthlaci, tom. 2. April. pag. 58.]

° Nostris etiam *Justice*, eadem acceptione. *Hugo le Bigot Justice d'Angleterre*, in Charta ann. 1259. ex Chartul. Campan. fol. 226. Occurrit præterea in Lit. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 378. art. 32. et in Stat. ann. 1355. ibid. pag. 512. art. 24. Sed et dominus loci, *Justice* appellatur, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 51 : *Jehan de Goy escuier,... seigneur de la ville de Chincheny... Plusieurs habitans de ladite ville veant ledit Jehan de Goy, qui estoit leur Justice, ainsi comme mort.* Infra ch. 57. ubi de eod. facto : *Ledit escuier chief de justice, etc.*

JUSTITIA ARAGONUM. Vide *Judex medius*.

¶ JUSTITIA ATRII, seu Cœmeterii, Quod pro sepultura persolvitur. Chron. Besuense tom. 1. Spicil. Acher. pag. 675 : *Atrium Ecclesiæ S. Petro Besuensi tradiderunt, Justitias tantum atrii retinentes.* Vide *Atrium*.

¶ JUSTITIA BANNI, Mulcta ob bannum fractum imposita. Charta ann. 1174. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. : *Si vero in terris Domini Castelli bannum fregerint, debent restituere et Justitiam banni. Domino Castelli dare ita legitime sicuti sui homines.*

° JUSTITIA BUSTELLI, Jus *bustellos* seu mensuras frumentarias exigendi ad modulum, mulctamque ob fraudem percipiendi. Charta Barthol. Laudun. episc. ann. 1143. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. ch. 49 : *Quicquid in molendinis jure hæreditario habebat, videlicet districtum, bannum, Justitiam bustelli, piscariam aquæ superius,... dedit.*

° JUSTITIA CAMPI, *Duelli* scilicet jurisdictio. Charta Frider. ducis Lothar. ann. 1255. ex Chartul. eccl. Romaric. ch. 33 : *Li prevos saint Pierre doit tenir la Justice et de champ et de bataille.*

° JUSTITIA CAPITALIS, Supremum tribunal. Arest. ann. 1341. 18. Sept. in vol. 3. arestor. parlam. Paris. : *Coram nobis seu Justitia nostra capitali litigare non tenebantur* (abbas et conventus Montisregalis) ; *quæ quidem Justitia capitalis, alias curia parlamenti nostri extitit declarata.* Vide Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 724. et in *Parlamentum*.

¶ JUSTITIÆ COMPLEMENTUM FACERE dicitur Judex, aut litigator, qui quidquid æquum est et leges postulant ad litem finiendam complet perficitque. Charta Ottonis Comitis Palatini ann. 1245. apud Tolner. in Probat. Hist. Palat. pag. 150 : *Nullus judicium faciat alicui querelanti ; personaliter namque de ipsis ac ei attinentibus Justitiæ universis proponimus facere complementum.* Sententia ann. 1294. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 124 : *Quominus possint facere Justitiæ complementum, prosequi malefactores et exsequi sententias contra omnes, prout justitia postulabit.* Litteræ Senatus Hertzberg. apud Ludewig. tom. 1. pag. 156 : *Dominus Abbas et qui cum eo aderant Fratres responderunt... paratos et benevolos se esse... hoc ipsum in Reliquiis juramento publice affirmare. Nos vero considerantes constantiam D. Abbatis de faciendo in Reliquiis Justitiæ complemento.* Charta Caroli Franc. Regis ann. 1378. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Si aliqui prisionarii adducerentur dictis octo diebus pro complemento Justitiæ secundum qualitatem delicti faciendo, etc.* Rursum occurrit apud eumd. Ludewig. tom. 5. pag. 571. Rymer. tom. 2. pag. 255. Illust. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ pag. 423. etc.

° JUSTITIA CORPORALIS, Jus gladii, cognitio criminum corpore plectendorum. Charta ann. 1245. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 14. v°. : *Donum... de villa sancti Martini veteris,.... quam* (Simon comes Montisfortis monachis Villæ longæ) *dedit, salva Justitia corporali ad principem pertinenti,... concedimus.*

¶ JUSTITIA PRO DUELLO, Mulcta pro duellis domino solvenda. Vide *Duellum* pag. 954. lin. *De compositione.*

°° JUSTITIA ELECTA, Statuta civitatis consensu communitatis decreta. Vide *Cora*. Statut. Susat. ann. 1120. apud Seibertz. cod. dipl. ducat. Westphal. pag. 48 : *Audiat universitas antiquam et Electam Susatlensis oppidi Justiciam.*

¶ JUSTITIA FEODI, Jurisdictio domino competens ratione feodi, quod possidet. Capitula anno circiter 1329. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 492 : *Clerici trahunt causam feodorum in curiam christianitatis... et propter hanc occasionem perdunt domini Justitiam feodorum suorum.* Et mox : *Sed propter hoc non amittat dominus feodi Justitiam fidei* (feodi) *nec propter hoc se capiant ad feodum.*

° JUSTITIA FONSSERIA, FUNDICARIA, Gall. *Justice fonciere*, Jurisdictio minor, inermis, quæ ratione fundi exercetur. Vide *Fonsseria* et supra *Fundicerius*.

° JUSTITIA FORISFACTORUM, Emendæ, mulctæ. Charta ann. 1179. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 79 : *Domino autem Nicholao, ad conservanda jura ecclesiæ et præfatæ villæ libertatem, concessimus Justitiam forisfactorum de burgensibus inibi manentibus.*

° JUSTITIA GROSSA ET BASSA, Major et minor. Vide supra in *Grossus* 1.

¶ JUSTITIA LATRONUM, Cognitio de latronibus competens domino habenti altam justitiam. *Justitiæ latronum et adulterorum*, in Charta Adelfonsi Tolos. Comitis ann. 1131. Vide *Latro*.

° JUSTITIA LICHERIA, Jurisdictio intra castri repagula, quæ *Liciæ* appellantur. Vide in hac voce. Charta Guich. episc. Matisc. ann. 1267. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 41. r°. col. 1 : *Dicebamus quod quicumque tenebat comitatum Matisconensem, tenebatur episcopo Matisconensi facere homagium de omnibus, quæcumque comes Matisconensis in dicta civitate et suburbio, excepto castro et Justitia, quæ vocatur Licheria, quæ semper consueverunt teneri a domino rege.* Vide infra *Lichia* 1.

° JUSTITIA MINUTA, Minor jurisdictio. Charta ann. 1248. ex Chartul. Campan. fol. 472. col. 2 : *Retinuit autem dicta Emelina Justitiam minutam Roiæ terræ, quam videlicet terram homines sui tenent de ipsa.*

° JUSTITIA PARVA. Charta ann. 1278. in Chartul. Cluniac. ch. 300 : *Juridictio vero, cognitio et Justitia in terris, hominibus et locis omnibus supradictis, citra emendam sexaginta solidorum, quæ vulgaliter parva Justitia appellatur... ecclesiæ Cluniacensi perpetuo remanebunt.*

° JUSTITIA PERSONALIS, Eadem quæ

Minor. Charta ann. 1265. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 242. r°. col. 2 : *Prætextu majoris seu altæ Justitiæ, raptus videlicet, multri, inventionis thesauri auri et argenti, vel incendii,.... et etiam minoris, scilicet Personalis, etc.*

¶ JUSTITIA SANGUINIS, Major justitia, quam exercet dominus, cum sanguis defluit. Jura Comitis Biterr. in civitate Albiensi ann. 1252 : *Item habuit et percepit in eadem civitate majores Justitias, sanguinis videlicet, latrocinii et adulterii et criminum aliorum.* Vide *Sanguis.*

* JUSTITIA vocata *Sauvedroit*, Mulcta, quæ ab iis exigitur, qui jura debita *salvant*, id est, non solvunt. Vide infra *Salvaria.*

¶ JUSTITIA DE TELONEO, Mulcta pro fraudato vectigali. Charta Chilperici Franc. Reg. apud Miræum tom. 2. pag. 1310 : *Sed ipse teloneus et Justitia de teloneo... omni tempore nostris et futuris temporibus ad mensam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ proficiet.*

¶ JUSTITIA TERRÆ, Immunitas, *Franchisia*, Gall. *Franchise.* Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. pag. 10 : *Voluerunt nostri quoddam castrum aggredi et apprehendere, eo quod erat plenum omnibus bonis. Sed vir prudens Boamundus noluit consentire tantum pro Justitia terræ, quantum pro fiducia Imperatoris..... Ibique dictus Boamundus optime concordatus cum duobus Curopalatis, et pro amicitia eorum et pro Justitia terræ jussit reddi omnia animalia, quæ nostri deprædata tenebant.*

* JUSTITIA TERRENA, Secularis, idem quod supra *Jus terrenum.* Charta Odon. episc. Paris. ann. 1199. ex Chartul. ejusd. episc. fol. 51 : *Et ultra pontem S. Clodoaldi, pro Justitia terrena, homines illius loci episcopus trahere non poterit.*

¶ JUSTITIA TRANSITUS, Tributum a transeuntibus per terras alicujus domini solvendum, Gall. *Droit de passage.* Charta ann. 1140. apud Miræum tom. 2. pag. 821 : *Liberos quoque ipsos decerno ab omni onere, angaria, parangaria..... et omni justitia transitus per totam terram meam, ac aquam universam, in rebus suis emendis vel vendendis.* Vide *Transitus.*

* AD JUSTITIAM ALIQUEM HABERE, vel *Ad Justum*, Aliquem ad jus faciendum submonere, in jus vocare. Charta ann. 1149. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 522 : *Et si ullus homo aut femina aufferret tibi totum honorem tuum aut inde te aufferret, adjutor ero tibi bona fide et sine inganno,... et illos tibi ad Justitiam habebo. Et si illos ad Justum tibi habere non possem, adjuvabo te de eis sine tuo inganno.* Similia rursum occurrunt in Ch. ann. 1157. ibid. col. 566. Vide *Rectum.*

2. **JUSTITIA**, Idem quod *Justa, Jouste*, Hastiludium, in Historia Obsidionis Jadrensis ann. 1345. lib. 2. cap. 21.

3. **JUSTITIA**, Idem quod *Justa*, Poculum vinarium. Statuta S. Hugonis Cluniacensis tom. 6. Spicilegii Acheriani pag. 448 : *Duodecim pauperes reficiantur, septem diebus Justitia detur, excepta quotidiana præbenda, quæ in majori Missa semper ponitur.* Petrus Cluniacensis lib. 1. Epist. 20 : *Vascula vinaria, quæ Justitias vocant, vel similia, concavare et componere tenta.* Idem in Statutis Cluniac. cap. 27 : *Statutum est, ut non vasis illis vinariis, quæ Justitiæ vocantur, sicut olim facere cogebantur, sed propriis ciphis unusquisque bibat, etc.* Udalricus lib. 2. Consuet. cap. 20: *Si opus habet Justitiam suam et pateram lavare, tunc lavat.* Adde lib. 3. cap. 21. 22. Consuetudines Floriacens. pag. 401 : *Potus in Justitiis sicut in aliis diebus ponitur.* Leo Ost. lib. 2. cap. 59 : *Tollebat tantum de loco mensæ Justitiam ipsius, et ponebat in pavimento.* Tabularium Vindocinense Thuani f. 228 : *Ut emendatio illius forfacti esset unus panis, et una Justitia vini.* Charta Arnaldi Episcopi Niciencis ann. 1159. apud Jofredum pag. 175 : *Si autem cum eis comedere noluerit, libra ei et Justitia cum pulmentis, quibus Clerici vescuntur, deforis mittantur.* Vide Concilium Monspeliense ann. 1214. can. 22. et Usus vet. Cisterciens. cap. 89. 109. 114. 116.

☞ *Justitia* non tantum pro potus, sed et pro cibi diurna portione, quæ Monachis Canonicisve competebat, usurpatur. Id probant Statuta S. Hugonis Cluniac. superius a D. Cangio laudata. Adde Chartam ann. 1062. apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 520 : *Qui sagmarius hoste transacta Monasterio reddatur, et uno recepto Comitis Pictavensis per jussionem Vicecomitis, et Justitia panis et vini, cum in hanc villam venerit.* Aliam ann. 1179. ex Tabul. Floriac. : *Ecclesiam Sanctorum.... Gervasii et Protasii liberam præter refectionem quæ debetur Canonicis S. Crucis, et revestitum presbyteri in die Dominico et de ipse presbytero Justitiam.* Chronicon Cavense apud Murator. tom. 7. col. 961 : *Et perpetuo stabilimus solvendam et pauperibus erogandam pro quolibet defuncto Monacho ipsius nostri Monasterii a die obitus sui usque ad trigesimum Justitiam panis et vini, qualis datur viventi.* Chron. S. Petri Vivi tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 756 : *Officio divino arceantur, rebus ecclesiasticis ac Justitiis, quas nos præbendas vocamus, priventur.*

* Sed hac voce etiam vinum, ut voce *Libra* panis, significatur. Cærem. MS. S. M. Crassensis ubi de defuncto : *Per xxx. dies ad Missam matutinalem Libra et Justitia ejus* (defuncti) *Deo offeratur, et pauperibus tribuatur. Libra ei et Justitia cum pulmentis*, in Ch. Arnaldi episc. Niciens. ann. 1159. supra laudata.

¶ 4. **JUSTITIA**, Aptitudo, convenientia, Gall. *Justesse.* Tertullianus lib. de Pallio cap. 1 : *Quadrata Justitia beatæ* (tunicæ) *in viris stabant.*

¶ **JUSTITIABILIS**, Alicujus jurisdictioni et justitiæ subjectus, Gallis, *justiciable.* Regestum *Crux* f. 37. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 916 : *Et si contingeret quod emergeret quæstio, quod gentes nostræ requirant aliquem tanquam burgensem nostrum, quem aliquis Prælatus aut Baro, aut quivis alius nobis subjectus dicerent esse hominem aut Justitiabilem suum, aut quid in eorum jurisdictione commisisset.* Vide supra *Justiciabilis.*

¶ **JUSTITIALIS**, ut *Justitiabilis.* Charta ann. 1269. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 3. col. 1 : *Offerunt prædictis civibus et populo Lugdunensi, qui sunt Justitiales Ecclesiæ S. Joannis, etc.*

* **JUSTITIARATUS**, Justitiarii districtus. Testam. Rob. reg. Sicil. ann. 1343. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1103 : *Hæredem instituit in comitatu Albæ necnon Justitiaratu vallis Gratis ;... quos quidem comitatum et Justitiaratum, etc.* Vide *Justitiariatus.* Exstat, alia notione, in *Justitiarius* 1.

¶ **JUSTITIARE**, JUSTICIARE, Justitiam exercere, judicio damnare, compellere. Leges Norman. cap. 5. apud Ludewig. tom. 7. pag. 154 : *Dicitur quandoque justitia distinctio ex jure prorumpens, quæ habet fieri super aliquem, secundum quod dicitur aliquis Justitiare homines suos. Et hujusmodi justitia fit per captionem mobilium, vel feodi, vel corporis.* Chartularium 2. Campaniæ apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 735 : *Nullus potest Justitiare, vel debet, homines B. Martini, nisi solus Præpositus vel Major ipsius.* Epist. Honorii III. PP. ann. 1220. in Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 542 : *Tua nobis devotio supplicavit, ut cum tu et prædecessores tui, secundum B. Benedicti Regulam et Monasterii approbatam consuetudinem... Priores Justitiare ac destituere consueveritis, etc.* Antiquæ Consuetudines villæ Hasprensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 892 : *Præpositus de omnibus quos Justitiare potest ad aliam justitiam nequaquam clamorem deferet.* Regestum Parlamenti apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 139 : *Comes Boloniensis requirebat quod habitatores castri Montisgasconis Justiciarentur et tractarentur de cætero per Præposituram tantummodo Pontiscastri.* Adde Chartam Philippi Audacis Regis Franc. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 27. et 28. Generaliori notione verbum *Justisier*, scilicet pro Administrare, regere, gubernare, sumit *Le Roman de Rou* MS. ubi Carolum Simplicem sic loquentem inducit :

Je ne puis par moy soul le regne Justisier,
Ne ne puiz par moy soul Rou ne Normanz cachier.

* *Justicier* et *Justiser*, eodem sensu. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 18. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 198 : *Li rois* (Clothaires) *avoit un fil, qui avoit à non Crannes... Ses peres li avoit son pooir baillié, et l'avoit envoié en Aquitaine pour la province Justicier.* Fabul. tom. 1. pag. 48 :

Cil qui fame viaut Justiser,
Chascun jor la puet contrister.

¶ JUSTITIARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gall. *Justicier.* Charta ann. 993. ex magno Chartular. S. Victoris Massil. : *Nisi Justiciaveris nobis Theodoricum et Noe, qui nostros boves expulerunt et bubulcum ceciderunt, etc.* Regestum magnorum Dierum Campaniæ fol. 60. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 1. pag. 224 : *Injunctum fuit Baillivo de Vitriaco, ut se sufficienter informet de facto pro quo dictus homo fuit Justitiatus.* Literæ Henrici VI. Regis Angliæ ann. 1460. apud Rymer. tom. 11. pag. 451 : *Quos vobis rebellantes seu aliter delinquentes inveneritis, juxta eorum demerita, castigandum, puniendum, et Justiciandum, ac castigari, puniri, et Justitiari faciatis.* Statuta Synod. Eccles. Valent. tom. 3. Collect. Conc. Hisp. pag. 509 : *Item dicimus quod corpus Christi non tradatur istis qui suspenduntur vel debent Justitiari.* Adde Acta SS. Martii tom. 1. pag. 119.

* JUSTITIARE PER AUREM, Auris abscissione mulctare, pœna in fures statuta. Vide *Auris.* Tabul. Fossat. fol. 3 : *Quidam mercenarius, Galterus nomine, morans in dicta villa nostra, captus fuit juxta domum Johannis de Banno furando gallinas, qui Justitiatus fuit per aurem.* Rursum infra.

¶ JUSTITIARE, Munus, officium *justitiarii* seu judicis, vel etiam apparitoris exercere. Edictum Philippi IV. Regis Franc. ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1256 : *Volumus insuper quod servientes tuæ baillivia non permittas in terra Ostrevanni Justiciare vel explectare*

nisi in casu ressorti. Literæ ejusdem Philippi ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 618 : *Immo si gentes nostræ Justiciando, sicut ad nos pertinet aliquid saisiant, etc.* Mandatum ejusd. Regis ann. 1203. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 84. col. 2 : *Item interdicimus servientibus nostris, ne Justitient, aut officium suum exerceant in terris Prælatorum, Baronum, aut aliorum Vassallorum seu subditorum nostrorum, in quibus habent justitiam altam et bassam, seu merum et mixtum imperium.* Instrum. ann. 1315. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 31 : *Nullus Baillivus, Præpositus, Castellanus, aut quicumque alius Officialis, seu familiaris noster intret, seu possit intrare quacumque occasione seu causa, nisi de voluntate dictorum liberorum expressa processerit, pro confiscando, Justiciando, aut aliquid contra voluntatem ipsorum exercendo.*

¶ JUSTITIARE, Judicis decreto cogere. Charta ann. 1182. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 316 : *Et nos eosdem ad hoc, si opus fuerit, ad petitionem Prioris Justitiabimus.*

¶ JUSTITIARE, Pignora auferre, obsignare, Gall. *Saisir.* Charta ann. 1246. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 358 : *Et sciendum est quod prædictus Johannes Louvel et sui hæredes prædictas masuras cum duabus pechiis terræ poterunt Justiciare pro redditu antedicto habendo, et similiter pro emenda quotiescumque eumdem redditum ad terminum antedictum non habuerint.* Alia ann. 1282. ex eodem Chartul. tom. 1. pag. 508 : *Quam dictam masuram dictus Robertus et ejus hæredes poterunt Justiciare et esvanuare per redditum supradictum sine aliquo contradicto.* Alia vernacule scripta ann. 1298. ibid. pag. 509 : *Laquelle masure dessusdite édifiée ledit Guillaume et ses heritiers pourront Justisier et esvanuer sans contredit pour la rente sourtenue.* Privilegium Philippi IV. Reg. Fr. ann. 1304. in Collect. Privileg. Equitum S. Johannis Jerosol. pag. 2 : *Bona vero mobilia ipsius hospitalis capi vel justitiari non poterunt in casu aliquo.* Adde Ch. ann. 1283. ex Arch. B. M. de Bono-nuntio Rotom. Vide *Justizare.*

¶ JUSTITIARE SE, Coram Judice stare, causam dicere. S. Bernardus in Ep. 428. tom. 1. col. 376 : *Servientes Episcopi et quotquot erunt de familia ejus, numquam Justitiabant se per Comitem.* Charta Ludovici Junioris Regis Fr. ann. 1160. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. pag. 536 : *Neque pro Præposito, sive viario, neque pro alio se Justitiabunt, nisi pro corpore Regio.* Ubi *per* et *pro* idem sonant quod *ante* vel *coram.* Charta Philippi Aug. Fr. Regis ann. 1201. apud Thomasserium in Biturig. pag. 711 : *Et nullus hominum Clariaci... Justiciabit se pro Abbate S. Benedicti vel pro ejus serviente, nisi pro garba vel pro censu suo forisfecerit.* Similia habentur in alia Charta ejusd. Regis ann. 1186. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 77.

°° **JUSTITIARIA,** Judiciaria res, judicia. Locum vide in *Justitiariatus.*

¶ **JUSTITIARIATUS,** Justitiarii seu judicis regio, districtus. Literæ Roberti Regis Siciliæ ann. 1332. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 239 : *Nomina vero terrarum dictorum Comitis et Mariæ in diversis præfati regni Justitiariatibus sita.* Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 543 : *Tranenses quoque et Barenses, et alii de Justitiariatu terræ Bari, audita captione Rapullæ, ad mandatum Principis revertuntur.* Vide *Justitiaratus.*

°° JUSTITIARIATUS, Jurisdictio, potestas juris dicundi. Concord. inter Frider. II. Imper. et Comit. Celan. ann. 1223. apud Pertz. Leg. tom. 2. pag. 251 : *Concedit etiam dominus Imperator eidem comiti et hæredibus suis Justitiariatum comitatus ejusdem, cum omnibus justitiis et rationibus Justitiariatui pertinentibus, præterquam de baronibus et militibus comitatus ipsius ; qui licet velit quod de omnibus quæ ad Justitiariam pertinent, etc.* Vide *Justitiaratus* post *Justitiarius.*

1. **JUSTITIARIUS,** Judex. Ingulfus pag. 870 : *Præfectos vero provinciarum... in duo officia divisit, i. in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, et in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent.* Henricus Huntindonensis lib. 6. pag. 370 : *Qui Justitiarii vocabantur, caput erant omnis injustitiæ.* [Occurrit passim.]

JUSTITIARII CAPITALES, dicti in Anglia, Judices supremi, qui *proprias causas Regis terminabant, et aliorum omnium, per querelam, vel per privilegium, sive libertatem : ut si sit aliquis, qui implacitari non debeat, nisi coram Rege,* ut ait Bracton. lib. 3. de Act. cap. 7. § 2. cap. 10. § 2. De *Justitiarii Capitalis* dignitate, quæ suprema fuit apud Anglos, sic liber Niger Fiscalis cap. 4 : *In Scaccario residet, imo et præsidet primus in regno, Capitalis scilicet Justitia.* Potestas vero ex eo deprehenditur, quod quatuor summorum judicum hodiernorum muneribus solus olim fungeretur : scilicet *Capitalis Justitiarii Banci regii,* id est, Placitorum Coronæ, seu criminalium : *Capitalis Justitiarii Banci communis,* id est, Placitorum civilium : *Capitalis Baronis Scaccarii,* hoc est, Curiæ ad sacrum patrimonium et fiscum pertinentis : et *Magistri* plerumque *Wardarum,* hoc est, pupillorum et orphanorum. Quippe licet amplissimus hic magistratus in Regis palatio fere semper versaretur, et in eo id officii, quod olim *Comites Palatii,* obiret, ac proinde majoris momenti negotia, et quæ inter Barones regni controversæ erant, lites supremo dirimeret judicio, cum ex quadam dignitatis, vel *tenuræ* prærogativa eæ, *nisi coram Rege vel Capitali ejus Justitiario* judicarentur. Sed et Placita civilia, quæ *Communia* vocant, sub illis sæculis una agebantur in Palatio coram ipso Rege, seu *Capitali ejus Justitiario,* cum Placitis Coronæ : nec discretos habuerunt judices ante annum 9. Henrici III. vel potius 17. Joannis Regis : utroque enim anno concessum legitur a Rege, proceribus ad id instantibus, *ut communia Placita non sequerentur Curiam* (Regis) *sed in loco certo tenerentur.*

Fixo ita judiciorum loco, enata nova jurisdictio, ac ortum forum novum, quod *Banci communis* appellatum est, cui Præses dictus Magistratus alter, *Justitiarius Banci communis* nuncupatus, cum ei interesse *Capitalis Justitiarius* haud posset, quod Regio Comitatui adesse semper teneretur. Exempta igitur rerum civilium cognitione, fiscalium et criminalium judex perstitit, eoque nomine *Scaccario* præsedit et Regio Thesauro, de quo, prout libitum erat, ad Regis et regni negotia statuebat. Niger liber fiscalis : *Illic* (scilicet in *Scaccario*) *residet Capitalis domini Regis Justitia, primus post Regem in Regno ratione fori, et Majores quique de Regno, qui familiarius regiis secretis assistunt.* Et Ockamus, qui sub excessum Edwardi II. floruit : *Iste excellens sessor omnibus, quæ in inferiore, vel superiore Scaccario sunt, prospicit : ad nutum ipsius quælibet officia subjecta disponuntur ; sic tamen ut ad domini Regis utilitatem juste perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod potest his sub testimonio suo breve domini Regis facere fieri, ut de Thesauro quælibet summa liberetur, vel ut computetur, quod sibi ex Domini Regis mandato noverit computandum : vel si voluerit, breve suum sub aliorum testimonio faciat de his rebus.* Scaccario igitur dum præsidebat, ei suberat Thesaurarius. Quæ quidem de Fisco ac rebus fiscalibus cognitio, vel hinc etiam deprehenditur, quod ab Huberto de Burgo, Capitali Angliæ Justitiario, ab Henrico III. postulato anno 1232. apud Matthæum Paris, exacta ratio fuerit *de thesauris ad Scaccarium redditis, et de debitis, quæ Regi debeantur tempore patris sui, et de tempore suo : de scutagiis, carucagiis, donis et xeniis, sive custodiarum exitibus spectantibus ad Coronam,* ut et de rebus aliis, ad tres hodiernos magistratus pertinentibus, scilicet ad magnum Thesaurarium Angliæ, ad Capitalem Justitiarium Banci communis, et ad Magistrum Curiæ Wardorum.

Supremi istius Magistratus ea potissimum fuit prærogativa, quod fere semper Rege in transmarinas partes, Gallicas nempe, pergente, *vices Regis* obiret, ut *Vicarius Regis, Regis Locumtenens, Prorex, Custos regni et Gardianus* : quod ex Capitalium Justitiariorum catalogo colligere est, et ex Recognitione Libertatum Angliæ, Clarendoniæ facta ann. 1164. id est 10. Henrici II. cap. 7 : *Dominus Rex si in regno fuerit, conveniatur ; vel Justitiarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat.* Similiter Magna Charta Joannis Regis, data anno 17. regni sui : *Nos vel si extra regnum fuerimus, Capitalis Justitiarius noster mittet Justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno.* Et in alia Charta idem Rex de Pactis decernens cum Magnatibus perimplendis, pollicetur, id se facturum, vel *per semetipsum,* vel *per Justitiarium suum.* Adjiciens inter alia : *Et si nos excessum non emendaverimus, vel Justitiarius noster, si fuerimus extra Regnum inter tempus 40. dierum... Barones referent causam illam ad residuos.* Hinc in auctioribus Holinshedi Chronicis ann. 17. Edw. I. ubi occurrit mentio de Radulpho *de Hengham,* qui diminuta jam *Capitalis Angliæ Justitiarii* amplitudine, *Capitalis Justitiarius Banci superioris,* i. Regii appellatus est, subjungitur, ac si integer permansisset Magistratus, ista clausula : *Ad quem in absentia Regis, Regni moderamen præcipue attinebat.* [Hæc fere post Spelmannum in Glossario, ubi plura.]

☞ Non debent hic prætermitti Literæ Henrici II. ann. circiter 1155. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. 111. ubi statuitur quid faciendum sit, cum incidit ut simul absentes sint Rex et *Capitalis Justitiarius : Recognitiones de nova dissaisina de morte antecessoris, non capiantur nisi in suis comitatibus, et hoc modo : Nos* (*quando*) *extra regnum fuerimus et Capitalis Justitiarius noster, mittemus Justitiariis per unamquamque comitationem semel in anno, qui cum militibus comitatuum capiant in comitatibus assisias prædictas ; et ea quæ in illo adventu suo in comitatus, per Justitiarios prædictos ad dictas assisias capiendas missos, terminari non poterunt per eosdem, terminen-*

tur alibi in itinere, et ea quæ per eosdem propter difficultatem aliquorum articulorum terminari non poterunt, referantur ad Justitiatores de Banco, et ibi terminentur.

Cum igitur universis Regni judicibus præesset, curaretque ex injuncto sibi munere, ut Regni subditis ubique administraretur justitia, non modo *Justitiarios itinerantes* in Comitatus delegabat, sed ipse interdum id obibat officii, ut coram inspiceret popularium querelas, et in judicum delicta animadverteret. Matthæus Westmonasteriensis anno 1259 : *Dominus Hugo Bigotus, vir fidelissimus, Capitalisque totius Angliæ Justitiarius, associatis sibi Rogero Turkeby et Gilberto de Preston, cœpit per Angliam circuire a Comitatu in Comitatum, et a libertate in libertatem, omnibus pro meritis impensurus justitiam.*

Sed summam ac nimiam hanc *Capitalium Angliæ Justitiariorum* potestatem et auctoritatem primus imminuit Ricardus I. qui illius munus in duos Magistratus suis distinctos jurisdictionibus divisit, Borealem nempe et Australem : qui mox coaluere, donec fluctuante usque ad excessum Henrici III. eorum potestate, ab Edwardo I. in classem redacti sunt inferiorem. Cum enim animadverteret, quam potens hic esset Magistratus in ciendis fovendisque Regni dissidiis, patri suo atque avo quam infestus, illius auctoritatem imminuit tum in personæ dignitate, tum in officii amplitudine. Prætermissis itaque Regni proceribus, qui natalium splendore, vel Magnatum consanguinitate, aut numeroso clientum ac subditorum comitatu, inflati ac turgidi, novis rebus studere solent, *Capitales Justitiarios* e minori nobilitate delegit, qui et morum probitate conspicui et legum scientia instructi, totos se justitiæ exercendæ traderent ac consecrarent : ex quo crevit in Anglia Legum et Jurisprudentiæ studium, quod a Magnatibus, qui militiæ operam dare præferunt, fere semper neglitur.

Potestatem etiam cancellis circumscripsit arctioribus, adeo ut semotum jam a rerum fastigio, et priscæ amplitudinis functionibus, forensi solummodo negotio et judiciis exercendis eum addixit. Anonymus quidam apud Spelmannum MS. *Ad obitum*, inquit, *Henrici III.* 1272. *summorum Angliæ Justitiariorum auctoritas cessavit.* Postea *Capitales Justitiarii ad Placita coram Rege tenendum* appellati sunt. Aliis vero *Capitales Justitiarii Banci communis* vel *superioris.*

Abrogata igitur omni fere, qua præcinctus olim fuerat, auctoritate ac dignitate, desiit Magistratus iste, etiam olim supremus, *Capitalis Angliæ* Justitiarius appellari : adeo ut Jacobo regnante, ægre latum sit, quod Edwardus Cokus in Relationum suarum frontispicio hoc se insigniret titulo : etsi vulgarem sequeretur morem, et rationis quidem haud expertem. Angliam enim totam, quoad pacem regiam et Coronæ dignitatem, nonnullaque alia promovenda, adhuc retinet in jurisdictione *Capitalis* ille *Justitiarius,* emittens etiam usque regni terminos mandata sua. ANGLIA, titulum præfigit in margine, jurisdictionis indicium. Sed et non dedignata sunt diversa Parlamenta ipsum, licet primæva spoliatum amplitudine, nostro ævo *Capitalem Angliæ Justitiarium* agnoscere et nominare : ut videre est in Statuto anno 34. Henrici VIII. cap. 26. et 37. ejusdem cap. 12. et in Decreto super eodem Statuto 2. Edw. VI. cap. 13. et 18. Eliz. cap. 12. et Statuto privato 23. Eliz. cap. 5. citato in Novo lib. Intrat. tit. *Action sur le case,* sect. 5. etc.

Eligebantur olim *Justitiarii* non modo e sæculari nobilitate, sed interdum etiam ex Clero ; tametsi Clerici in Canonibus vetentur munia obire sæcularia, et tribunalibus Laicorum interesse : atque id causa fuit, cur Innocentius III. Pontifex Ricardo I. Regi Angl. sub excommunicationis interminatione præceperit, ut Hubertum Walterum Cantuariensem Archiepiscopum Justitiarium Angliæ constitutum, ab officio removeret : *præcipue,* ut est apud Matthæum Paris. ann. 1198. *cum non liceat Episcopis negotiis sæcularibus se implicare.* Paruit extemplo Rex, Gaufridum filium Petri *Justitiarium* constituens, nec ad hanc postea dignitatem subrepsit alius unquam Ecclesiasticus : nisi sub Joanne Rege Episcopus Wintoniensis, qui infra biennium etiam exutus est, et Hugo de Pateshull Clericus sub Henrico III.

Eorum porro qui supremum hoc munus in Anglia gessere sub Regibus Normannicis, catalogum contexuit Spelmannus quem ab eo mutuari consilium primo fuerat ; sed cum in messem alienam falcem immittere mihi religio sit, ad eumdem eruditissimum Scriptorem amandare Lectorem consultius visum est.

JUSTITIARIUS *quasi capitalis a latere Regis transmissus.* Apud Bract. lib. 4. tract. 3. cap. 6. § 2.

JUSTITIARII DE BANCO, *seu in Banco residentes, cognoscunt de omnibus Placitis, de quibus auctoritatem habent cognoscendi, et sine waranto jurisdictionem non habent, nec coercitionem.* Ita Bracton. lib. 3. de Act. cap. 7. § 2. Idem cap. 10. § 2 : *Justitiariorum alii sunt perpetui, certo loco habitantes, sicut in Banco, loquelas omnes, de quibus habent warantam, terminantes.* Adde Fletam lib. 2. cap. 34. Nicolaum Trivettum in Chron. ann. 1304. Thomam Walsingh. pag. 89. etc. Scribit Matth. Paris ann. 1244. statuisse Henricum III. ut *duo Justitiarii eligerentur in Banco, et duo ibidem Barones constituerentur in Scaccario.*

Tribunal vero *Banci* appellatione in Anglia duplex fuit : alterum *Bancus Regius,* seu *superior,* dictum, in quo *Placita criminalia,* seu *coram Rege* agitantur ; id est, *Placita Coronæ :* alterum *Bancus communis,* seu *inferior,* in quo *Placita civilia, popularia, seu communia* dirimuntur. His binis *Bancis* præfuere Justitiarii quorum seriem dedit Spelmannus.

JUSTITIARII PLACITORUM CORONÆ REGIS, apud Rogerum Hovedenum pag. 786. Vide *Coronator.*

JUSTITIARII FORESTARUM, Iidem qui *Protoforestarii,* in Anglia. Vide *Foresta.*

JUSTITIARII AD AUDIENDUM ET TERMINANDUM, Qui ad motus repentinos et insignia maleficia cognoscendum plectendumque constituuntur. Spelmannus.

JUSTITIARII GAOLÆ DELIBERANDÆ, Qui de malefactoribus incarceratis judicant, sive ad pœnam, sive ad libertatem. *Justices errans, ou à gaole deliverie,* in Statuto Glocestrensi ann. 6. Edw. I. cap. 9.

JUSTITIARII AD ASSISAS, duas, vel tres, qui quidem perpetui non sunt, sed expleto officio jurisdictionem amittunt. De iis Bracton. lib. 3. de Action. cap. 10. § 2. cap. 11. § 9. 10. [*Justitiarii ad assisias capiendas missi,* supra lin. *Non debent, etc.*] *Justitiarii ad Assisas capiendas assignati,* in 2. Statuto Westmonasteriensi ann. 13. Edw. I. cap. 11. *Justitiarios ad assisas* hodie appellari, qui olim *Justitiarii itinerantes* , observat Spelmannus.

JUSTITIARII ITINERANTES ET ERRANTES, apud Anglos, dicuntur qui bis quotannis singulas Provincias obequitant, et casus emergentes tam civiles, quam criminales dirimunt et dijudicant : *Justices errans*, in Statuto Glocestrensi apud Stanfordium lib. 1. Placit. Coron. cap. 7. vulgo *Eyre Justices,* vel *Justices in eyre,* ut auctor est Rastallus, id est, errantes. *Justitiarii super la eyre,* apud Henr. Knyghtonum ann. 1353. Gervasius Tilleberiensis in libro Scaccarii : *Fiunt interdum assisæ a Justitiis errantibus, quos nos deambulantes vel perlustrantes judices nominamus.*

JUSTITIARII ITINERIS, in Chronico Nicolai Trivetti ann. 1260. *Justitiarius itineris de Corona,* apud eumdem ann. 1272. *Barones errantes,* apud Gervasium Dorobern. ann. 1170. *Inquisitores,* ibidem. Lex 5. Cod. Th. de Officio Rectoris. (1, 7.) : *Provinciis Præsidentes per omnium villas sensim atque usitatim , vicosque cunctos discurrant, et ultro rimentur a singulis, quid unusquisque compulsor insolenter egisset aut cupide, etc.* Petrus Blesensis Epist. 95 : *Ipsos Justitiarios, quos vulgariter Errantes, vel Itinerantes dicimus, dum errata hominum diligenter explorant, frequenter errare contingit.* Scribit Rogerus Hovedenus ann. 1176. Henricum II. Regem Angliæ dividisse Regnum suum in sex partes, et per earum singulas tres *Justitiarios itinerantes* constituisse. Adde eumdem pag. 743. Matth. Westmonast. ann. 1249 : *Rex partes adiit Wintonienses, latronum et vespilionum repletione non mediocriter infames, ubi paulo ante Justitiarii exierant itinerantes, qui mundasse debuerant partes illas a peste prænotata.* Idem ann. 1220 : *Hoc etiam anno itineratio Justitiariorum domini Regis per totam Angliam.* Bracton. lib. 3. de Action. cap. 7. § 2 : *Habet etiam* (Rex) *Justitiarios itinerantes de Comitatu in Comitatum, quandoque ad omnia Placita, quandoque ad quædam specialia,... quandoque ad unicam, vel duas, et non plures.* Vide eumdem cap. 11. § 2. 3. et seq. ubi de eorum juramentis et officio, et lib. 3. de Corona cap. 1. ubi agit, qualiter procedere debent in itinere suo, et quo ordine. Adde etiam Matth. Paris. ann. 1224. pag. 221. ann. 1240. pag. 360.

Bis in anno itinera sua peragere, et in quolibet Vicecomitatu suæ jurisdictionis tenere curias suas jubentur. In Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap. 30. et cap. 33. *ut Domini habentes regalias,* i. jura regia, *similiter bis in anno teneant itinera Justitiariæ,* statuitur. Sed postmodum exolevit ea appellatio dictique *Justitiarii Assisarum.* Hodie, ut monet Watsius, Magnates aut Comites primarii, qui forestarum regiarum præfecturam habent *Justitiarii itinerantes* nuncupatur, *Justices in Eyre.*

JUSTITIARIÆ ITINERA TENERE, in Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap. 30. 33. *Justitiariæ itineratio,* apud Matth. Paris pag. 543.

JUSTITIARII DE NISI IPSIUS. Vide *Nisi ipsius.*

JUSTITIARII AD OMNIA PLACITA. Ra-

dulf. de Hengham in Summa magna cap. 4.
JUSTITIARII PACIS. Vide *Custodes pacis* in *Custos*.
JUSTITIARII AD CUSTODIAM JUDÆORUM ASSIGNATI, apud Guillelmum Prynneum in Antiquis Constitut. Angl. Adde pag. 46.
MAGISTER JUSTITIARIUS, in Regno Neapolitano, qui et *Magister Magnæ Curiæ Justitiarius* vocabatur, de cujus officio ac jurisdictione sic Fridericus II. Imp. in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 37: *Statuimus, in magnæ Curiæ nostræ Magister Justitiarius nobiscum in Curia commoretur, cui 4. judices volumus assidere, et ut Magister Justitiarius Curiæ nostræ supradictus de crimine læsæ Majestatis nostræ et de feudis quaternis, et de quarta parte ipsorum feudorum, et de appellationibus ordinariorum, seu delegatorum nostrorum ad Curiam nostram interjectis, et de quæstionibus nostrorum Curialium, qui immediate nobis assistunt, de speciali in Curia nostra commorantium, qui de Curia nostra sine speciali mandato nostro non possunt recedere: nec non et miserabilium personarum, quarum est privilegium forum eligere... causas audiat, etc.* Adde lib. 1. tit. 8. 14. [Statuta MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 59.] Scipionem Ammiratum tom. 1. de Familiis Neapolit. pag. 41. [** et Haltaus. Glossar. German. col. 933. voce *Hof-Gericht*. De *Justitiario scholæ Neapolit.* vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. temp. tom. 3. cap. 21. § 120.]
JUSTITIARII REGIONUM, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 8. 36. seu judices minores.
* JUSTITIARIUS SECRETUS, in Constit. MSS. Caroli I. reg. Sicil.: *Officiales omnes debent jurare, scilicet Justitiarii secreti, etc.*
JUSTITIARII DE TRAI LE BASTON. Vide *Traylebaston*.
JUSTITIARATUS. Dignitas Justitiarii. Chronic. Riccardi de S. Germano ann. 1242: *Riccardus de Monte Nigro a Justitiaratu Terræ laboris amovetur.* Occurrit sæpe apud Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 13. lib. 5. Epist. 16. lib. 6. Epist. 14. 25. in Epistolis Johannis XXII. apud Waddingum tom. 3. in Reg. pag. 100. Vide *Justitiariatus*.
* 2. **JUSTITIARIUS**, *Justitiis* seu juribus regiis percipiendis præpositus, Gall. *Fermier*. Charta Phil. V. ann. 1320. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 439: *Nos, seu Justitiarii nostri pro nobis, duo dolia de vinis prædictis capere in navi seu vase prædictis, videlicet unum in et de sex doliis ante malum seu mastum dictæ navis seu vasis, et unum de aliis sex doliis retro existentibus, de jure nostro possumus.* Porro qui hic *Justitiarii Fermiers* nuncupantur in alia Charta ann. 1322. ibid. ch. 439.
¶ **JUSTITIATIO**. Vide *Justiciatio*.
¶ 1. **JUSTITIATOR**, ut *Justitiarius*, apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. 920. ex Regesto Magnorum Dierum Campaniæ fol. 94. v°. Vide *Justitiarius*, lin. *Non debent*.
* 2. **JUSTITIATOR**, Alicujus jurisdictioni et Justitiæ obnoxius. Gall. *Justiciable*. Chartul. Campan. in Cam. Comput. Paris. fol. 441. v°: *Dixerunt si quidem quod ipsi viderant ab antiquo, quod homines et Justitiatores dominæ comitissæ, qui manent apud Triangulum, capiebant et adhuc capiunt usuarium.* Vide *Justitiabilis*.
¶ **JUSTITIATUS**, Subst. Justitia, Jurisdictio. *Alti et bassi Justitiatus*, in Charta ann. 1309. apud Rymer. tom. 3. pag. 136. *Cum... omni Justitiatu, alto et basso, mero et mixto imperio*, in alia Charta ann. 1347. apud eumdem Rymer. tom. 5. pag. 565. *Justitiatus bassus*, in Hominio ann. 1333. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 297.
¶ JUSTITIATUS, adject. de Monacho dicitur alicui pœnæ regulari subdito, judicio Superioris, apud Marquardum *Herrgott*, in veteri Disciplina Monast. pag. 130. ubi laudatur hic versus :
Justitiatus erat, cum scripserat ista Johannes.
Vide *Judicium* 3. et *Justitiare*.
* **JUSTITIONARIUS**, Judex. Stat. Vladisl. Jagel. ann. 1433. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 92: *Spondemus quod in nulla terra totius regni Poloniæ Justitionarium constituere volumus, vel quomodolibet surrogare.* Vide *Justitiarius*.
¶ 1. **JUSTITIUM**, proprie dicitur Juris intermissio, silentium, cessatio; cum autem in insigni aliqua calamitate servari soleant forenses feriæ, hinc *Justitium est luctus publicus*, ut habet Fulgentius de Prisco Sermone. Apuleius lib. 5. Miles. sub finem: *Sic affectæ domus triste fatum cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur Justitium.* Translatio S. Audoeni apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1676: *Nobis irreparabile damnum et intolerabile luctum, immo potius totius Normanniæ genti Justicium inferrent.* Gesta Consulum Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 462: *Robertus itinere Bithyniæ obiit... de quo maximum apud suos id circo Justitium exstitit.* Occurrit eadem notione apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 537. Illustr. Fontanin. ad calcem Antiquit. Hortæ pag. 350. et 358. etc.
* 2. **JUSTITIUM**, Justitia, jurisdictio. Charta ann. 1265. ex Chartul. Campan. fol. 221. col. 2: *Villa de Humis cum appenditiis seu pertinentiis suis in hominibus, feminis, banno, ranto, Justitio, sanguine, terris, etc.*
* **JUSTITUS**, Mensuræ frumentariæ species. Charta ann. 1245. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 925: *Tres Justitos frumenti ad mensuram de Plenem in molendino de Latrarmo et de eleemosyna Bocheri dictæ abbatiæ* (Bonæ quietis) *et monachis ibidem Deo servientibus, prout juste possident, tenore præsentium confirmamus.* Vide in *Justa* 2.
¶ **JUSTIZARE**, Pignerari, Gall. *Saisir*. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 220: *Poterimus Justizare prædictam terram pro prædicto redditu nostro et pro emenda nostra.* Vide *Justitiare*.
* Alias *Justicier*. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 196. Chartoph. reg. 363: *Lequel Jehan avoit trouvé les bestes d'icellui Guillaume en certain herbage,... et faisoient grant dommage, pour lequel dommage il les avoit voulu de fait Justicier.*
* **JUSTRIO**, Glaux, plantæ genus, vulgo *Herbe au lait*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Justrio, Glaus.* Vide *Jutta*.
* **JUSTUS** HOMO, Vir confirmata ætate, Gall. *Homme fait*. Fragm. Hist. Fulgin. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 143: *Item dicto anno 1306. fuerunt augmentatæ Fulginiæ mensuræ bladi ad pondus triginta trium unciarum ad mensuram iij. gumellis et media ad manus justas, videlicet ad manus Justi hominis.*
* AD JUSTUM HABERE. Vide supra in *Justitia* 1.
JUSUM, JOSUM, Deorsum, vel inferius, Gallis, *Jus*, Italis, *Juso, Giuso*, Hispanis *Yuzo*, Occitanis *Jouts*. Papias: *Anocatum*, (ἄνω κάτω) *susum et Jusum, quando venter et vomitus simul solvuntur, idque Jusum in inferiori parte.* [Joh. de Janua: *Jusum, id est, deorsum, et contrarium est ei susum vel sursum.*] Notkerus apud Canisium tom. 5. Antiq. lect. 1: *Jussum (Jusum) vel inferius insinuat.* S. Augustinus tract. 8. in Epist. 1. S. Joan: *Quod susum, facias Jusum: quod deorsum, facias sursum: Jusum vis facere Deum, et te susum.* Et tract. 10: *Susum me honoras, Jusum me calcas.* Ignotus Casinensis n. 19: *Civitatem Juso fieri voluit et inchoavit.* Vide Martyrolog. Adonis 17. Januar. Ratpertum de Casib. S. Galli cap. 4. Eckeardum de Vita Notkeri cap. 9. Constantium African. lib. 2. Pandect. cap. 8. [Gesta Tancredi, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 144. Bernardi Monachi Ordinem Cluniac. part. 1. cap. 74. art. 47. Ordinem Officii in Domo S. Benedicti, apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 456.] etc.
JOSUM. Lex Alamann. tit. 45. § 2: *Et pausant arma sua Josum.* Galli dicerent: *Ils posent les armes Jus.* Historia Translat. S. Sebastiani cap. 16. n. 76: *Iterumque modo Josum nunc rursum offerens contunditur.* Unde emendandum Martyrol. Adonis 14. Maii: *Capite Jorsum suspendi.* Leg. *Josum*.
* **JUTA**, pro *Justa*, mensura vinaria, quæ æstimatur duabus quartis, in Ordinar. Capel. reg. MS: *Debent capellani regis habere unam Jutam vini melioris æquipollentem duabus quartis, teste domino Johanne de Pulchro-monte.*
¶ **JUTÆ**, Gotti vel Goti. Vide *Guti*.
¶ **JUTARIA**, Ubi habitant Judæi. Vide *Judæi*.
¶ **JUTI**, Gotti vel Goti. Vide *Guti*.
¶ **JUTIA**, *Lactare*. Gloss. Isid. Vide mox *Jutta*.
¶ **JUTONES**, Gotti vel Goti. Vide *Guti*.
JUTTA. Regula Magistri cap 27: *Statim temperata in uno vase pusca calida, aut si voluerint Fratres, cum Jutta, quæ semper amplius propter sitientes fieri debet in pulmentariis fortioribus, aut galleta, aut calices sitientibus porrigantur.* Putat Menardus, juttam esse potionem, confectam ex lacte spissiorem, idque elicit ex Gloss. Isid. verbis, *Jutia, lactare*; ita ut non modo *Jutta* reponat, sed et *lactare*, nomen neutrius generis efficiat. [Menardis conjecturæ non parum favet Armoricum *Joud*, quod pultem significat, Cambro Britannis *Uwd*.]
¶ **JUTZIA**, Justitia, Jurisdictio. [* Simul et justiciæ emolumentum, mulcta judiciaria.] Tabularium Vosiense fol. 12. v°: *Geraldus Assaliz dimisit Jutziam, quam in hoc manso habebat, post obitum suum Deo et S. Petro Vosiensi.* Tabular. S. Petri Solemniac.: *Dono... Solempniacensibus monachis... judicem Bonæ-vallis cum tota Jutzia et totum censum de Eissachas.* Iterum occurrit in Literis ann. 1216. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 518.
* **JUVA**, Jugerum, modus agri. Charta ann. 1059. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 240: *Offero in prædicta Ecclesia tantum quod æstimatur de terra et res illa mea in plano de Valerano integra duas Juvas de terra laboratoria, etc.* Vide supra *Jugata* et *Jugea*.
¶ **JUVAMEN**, Adjutorium, auxilium. Gloss. Gr. Lat.: Ὄνησις, *Juvamen*. Occurrit non semel, ac præsertim ubi agitur de obligatione, qua vassalli tenebantur juvare Regem vel dominum su-

periorem, cum bellum imminebat: qua de re plura in *Hostis. Curia Justitiæ Juvaminum*, in Privilegiis Equitum S. Johannis Hierosol. pag. 38: *La cour et Chambre de la justice des Aydes*, ibidem.

* Gall. *Ayde. Super facto Juvaminum guerrarum nostrarum*, in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 604. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 55. vº: *Littera, per quam rex donat et concedit dicto domino Ludovico primogenito suo omnes pecuniæ summas, quos receptores domanii et Juvaminum senescaliarum Petragoricensium, Lemovicensium, Xantonensium et gubernationis Rupellæ debent. Juvamina pro filia maritanda*, ex Charta ann. 1308. in eod. Invent. fol. 74. Vide *Auxilium*.

¶ **JUVARE** Se de aliqua re, Ea re uti, potiri. *Statim nos, vel per nos, vel per gentes nostras sine mesfacere de his poterimus nos Juvare*, in Charta ann. 1227. apud Rymer. tom. 1. pag. 295.

⁎ **JUVENA**, [Juvenis. *Inscript.* apud *Maff. Mus. Ver.* 369. 5. Quod si *Juvenæ* non fecerint, restituere debeb. Agitur de donatione in puellæ octennis honorem a parentibus facta.]

JUVENALIA, Νέων ἑορτή, in Glossis Gr. Lat. Kalend. Roman. Hervarti: *Non. Mart. Juvenalia*. Vide Dissert. 22. ad Joinvillam pag. 273.

JUVENALIS, Νεωτερικός, in Gloss. Græc. Lat. [*Juvenilis, novitius*, in Supplemento Antiquarii.]

JUVENARI, Νεωτερίζειν, in Gloss. Græc. Lat. [Boncompagnus de Obsidione Anconæ cap. 13. apud Murator. tom. 6. col. 939: *Græci barbas deferunt, ut se viros esse meminerint; Latini suas abradunt, ut quamdam assumant speciem juventutis. Abrasis barbis Juvenantur plurimi... Sed Græcum non facit barba virum, neque Latinum abrasio naturaliter Juvenari*, id est, Juniorem fieri, ut satis liquet. Vide mox *Juventare*.]

* **JUVENCELLA**, Junior puella. Comput. ann. 1403. inter. Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 176. col. 1: *Item dicti domini consules fuerunt invitati ad nuptias Antonii Cayroli, qui nubiit in uxorem quandam Juvencellam de S. Egidio*.

¶ **JUVENCULESCERE**, JUVENESCERE, Juniorem fieri, vel juvenem. S. Ambrosius lib. 1. de Cain et Abel cap. 4: *Ne ergo dubites... quod malitia præcedat tempore, sed Juvenculescat infirmitate. Habet illa ætatis stipendium: virtus autem prærogativam gloriæ*. Et lib. 2. cap. 1: *His quædam cordis nostri imbuatur infantia, instituatur pueritia, Juvenescat adolescentia, senecta canescat*.

¶ **JUVENERI**, Juvenem fieri seu ad instar juvenis agere. Gesta Tancredi apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 195. male 179: *Ab ipso bellorum primordio Nicæa vigilantiam meam sensit, ubi me increpante pigritiam, strenuitas fervebat; hortante juvenes, senectus Juvenebatur*, etc. Puto legendum *Juvenabatur*. Vite *Juvenari*.

¶ **JUVENESTRES**, *Fortes viri*. Gloss. Isid.

⁎ **JUVENILLA**, [Diminut. Juvenis. *Inscript.* apud *Grut.* 670. 11. Asinia C. F. *Juvenilla*.]

JUVENIOR, pro *Junior*. Utitur Paulus Diaconus Emeritensis lib. de Gestis Episcop. Emerit. in S. Masona cap. 15. Beda in Hist. Wiremuthensis Monast. lib. 2. cap. 16. [et Eckeardus Junior. apud Mabillon. sæc. 5. SS. Benedict. pag. 14.]

JUVENIS HOMO, Infimi ordinis. Curia Generalis Catalaniæ acta Gerundæ sub Jacobo II. Rege Arag. ann. 1321: *Quod aliquis rusticus, borderius, vel Juvenis Homo, vel alius quilibet, etc.* Alio loco: *Statuimus, quod aliquis Juvenis vel procurator draperii, etc.* Occurrit ibi non semel. Juvenibus opponuntur *seniores, majores natu*, id est, viri ordinis superioris, viri nobiles. Vide *Junior*.

* Constit. MSS. Alfonsi II. reg. Aragon. ann. 1333: *Ordinamus quod notarius, qui ibit cum Juvene seu procuratore, vel etiam ipse Juvenis vel procurator non possit recipere, nisi unum salarium una die*. Ubi *Juvenis* appellari videtur Notarii scriba, vulgo *Clerc de notaire*.

* JUVENIS. Ludovicus VII. qui sæpius *Junior*, inscribitur in Tabul. Carnot.: *Concesserunt in perpetuum, absque omni penitus calumpnia deinceps et reclamatione, omnes penitus pastus de majoria Vouarum... Factum est hoc* 1138. *anno ab incarn. Domini, regnante Ludovico Juvene primo anno, etc.*

JUVENTABILIS, Papiæ, *Beneficus*. Vide *Joventalis*.

JUVENTARE, νεωτερίζειν, in Gloss. Lat. Græc. a *juventa*. *Juventent*, νεωτερίζουσιν. *Juvenari*, dixit Horatius, pro more juvenum agere. Aliud Glossar.: *Juvenor*, νεοτερίζω.

JUVENTITUDO, *Juventus*, in Epist. Caroli M. ad Fastradam Regin. de Avarica victoria.

* Hinc *Juventu*, pro *Jeunesse*, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. ubi de S. Catharina fol. 316. vº. col. 2: *Virge de grant lignaige prens conseil de ta Juventu. Jeunesse* vero nude, pro Juvenilis ætatis actum, Gall. *Trait de Jeunesse, action de jeune homme*. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 145: *Frere Ancel de Prouville commança à blasmer icellui Jantier son nepveu d'aucunes Jeunesses, qu'il disoit qu'il avoit faites,... d'avoir battu une femme joyeuse, etc.*

¶ **JUVENUS**, Juvenis. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 512: *Sic ergo summus Pontifex ingressus est regnum, præmisso Legato Sedis Apostolicæ G. Sancti Eustachii diacono Cardinali, viro quidem Juveno, et ipsius Papæ consanguineo, etc.*

¶ **JUVERIA**, etc. Munus Judicis. Diploma Lotharii Imp. pro Wiboldo Abb. Stabulensi ann. 1136. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 97: *Præsenti privilegio inviolabiliter sancimus, ne jure hereditario villici vel judices fiant, sed utrumque ministerium, id est, villicaturæ et Juveriæ, in potestate Abbatis et gratia consistat, et eis jure et lege ministeriorum et non jure beneficiorum diem et legem Abbates constituant*. Similia omnino habentur in altero ejusd. Imp. Privilegio ann. 1131. ibid. col. 91.

¶ JUARIA, Eadem notione. Privilegium Cœlestini II. PP. Pro eodem Wiboldo ann. 1143. ibid. col. 119: *In possessionibus ipsius Monasterii nullus Juariam vel majoriam aut villicationem hereditario seu feodi jure per successionem teneant, sed in potestate Abbatis sit ordinare, et cum oportunum cognoverit immutare*.

¶ JOARIA, Eod. significatu. Epistola ejusdem Cœlestini PP. ann. 1143. ad Episcopum, Clerum et populum Leodiens. ibid. col. 117: *De aliis vero qui Joarias, majorias et villicationes, necnon et beneficia, quæ a Poppone II. Abbate acceperunt, cujus alienationes et distractiones Regum judicio cassatæ sunt, contra voluntatem Abbatis retinent, et necdum eidem sententiæ subjacent, vobis mandamus, quatinus eos easdem administrationes et bona in manu Abbatis libere dimittere districte commoneatis*.

* **JUVERIUS**, Bubulcus. Vide supra *Joverius*.

JUUS, Abies, vulgo *If*, Gallis. Liber Miracul. S. Martini Abbat. Vertavensis cap. 3: *Est autem id genus arboris aptum spiculis et arcubalistis, vulgo enim dicitur Juus*. [** Leg. *Ivus*.]

¶ **JUWERIA**. Vide *Juveria*.

IWAN, IWANUS, Joannes, non semel apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. Hanc vocem ea notione usurpant etiam passim Dalmatæ et Hungari. Vide Historiam Australem ann. 1289. et 1296. Ἰβάνης, eadem notione apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 36. 57. Ἴσαγκος, apud Nicetam Choniatem.

¶ **JUX**, pro *Jus*, Præstatio, pensitatio. Conventio Ludovici Domini Castellinovi cum habitatoribus ejusdem loci ann. 1461: *Tenebantur solvere ipsi habitatores.... eidem D. Ludovico... annuatim quoddam Jux vocatum Lou Jeyx, videlicet* 1. *sextarium avenæ ad mensuram veterem*, XII. *denarios, et* 1. *gallinam renduales*.

JUXTA, pro *Erga*. Vetus Inscriptio: *Ob inlustria ipsius merita et amorem Juxta cives, Ordo Interamnatium patrono*.

* Hinc *Joinct* nostri dixerunt, pro *Près*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 31: *Le suppliant courut après icellui Pierre, et incontinent qu'il fut Joinct lui, il lui bailla sur l'espaule ung coup de ladite fourche*.

¶ **JUXTARE**, *Appropinquare*, in Amalthea, Pro Jungere, adjungere. Le Roman de Vacce MS.:

A lui se sont Jousté trestuit li Beessinois....
A granz torbes venoient paissant et borjois,
Chevaliers, riche et povre, et vilains et cortois.

¶ JUXTUARE, Eadem origine. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280: *Nullus baratas ac lucra inhonesta ac cujuslibet generis fœnus exerceat, aut undecim pro duodecim in ludo Juxtare, aut bladum vetus et corruptum pro novo et sincero mutare seu commutare præsumat*. Hic *Juxtuare*, si bene censeo, idem est quod pecuniam in ludo *juxta* ponere seu deponere.

* **JUYA**, Usus, Gall. *Jouissance*. Pactum inter Joan. dalph. et Petrum Barral. ann. 1315: *Quod ipsi.... possint cindere in nemoribus... trabes, postes et alias maerias facere deportare pro chalfagiis et ædificiis suis,... excepta tamen prima cisione seu prima Juya nemoris Pontisalti;... quam primam cisionem seu Primam Juyam nobis dederunt*. Libert. villæ de Alavardo concessæ per Humbert. dalph. ann. 1337: *Item volumus et concedimus quod dicti sindici,... quotienscumque dictæ universitati necesse fuerit, unam Juyam, duas vel plures vendere vel alienare valeant*. A verbo *Juyre*, Uti, ibid.: *Item statuimus quod... de nemoribus communibus albis seu nigris, existentibus in dicto mandamento Alavardy Juyre seu uti possint, per modum debitum exercendo*. Vide supra *Joja* et *Joissentia*.

¶ **JUZATARIA**. Vide supra in voce *Judæi*.

JUZGUS, JUZGO, Judicium. Hispanis, apud quos liber continens Leges Gothorum, *Fuero Juzgo*, i. forus judicialis appellantur, ut auctor est Covarruvias de Veterum numismatum collatione cap. 6. § 4. Charta Alboacem Regis Mauri in

Conimbria apud Sandovallum in Favila : *Christiani habeant in Colimbria suum Comitem de sua gente, qui manuteneat eos in bono Juzgo secundum solent homines Christiani, et isti component rixas inter illos, et non matabunt hominem sine jussu de Alcaide seu Alvacile Saraceno : sed monstrabunt suos Juzgos, et ille dicebit : Bene est ; et matabunt culpatum.*

K

K. Littera numeralis, quæ 150. denotat, unde versus :

> K. quoque centenos, et quinquaginta tenebit.

Seu, ut habet Ugutio :

> K. centenarium, medium conservat et unum.

Cui assentiuntur Notæ numerorum ex antiquo Codice descriptæ, ubi K. 151. efficere dicitur. Eidem literæ, si recta linea superaddatur, centum quinquaginta unum millia significat.

K. licet apud Latinos nihil valeat, apud Alemannos tamen pro X. Græca positum, Clenche, i, *Clange, Clamitat*, dum superponitur cantilenæ. Notkerus Balbulus opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione, cantilenæ*. Vide *A*.

¶ K. *Antiqui cum a sequebatur k præponebant, cum vero u, q, postponebant. Omnia autem Græca qualicumque sequente vocali per k scribenda sunt*. Papias. [** Ex Isidor. Orig. lib. 1. cap. 26. sect. 13. et 20.]

☞ Superfluum omnino esset monere litteram K. sæpissime in MSS. Codicibus scribi pro *C* et *Ch*. Nec minus notæ aliæ mutationes quas idcirco silebimus.

¶ **KAAGIUM**, Tributum, quod pro facultate onerandi et exonerandi naves in littore conceditur, nostris *Quaiage*, a Gall. *Quai*. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 976 : *De Kaagio, muragio, paagio, barbicanagio, et de operationibus castrorum, etc*. Vide *Caiagium* in *Caya*.

* Vectigal ex fluviorum portubus, nostris *Kayage*. *Kaasgium* in Charta locat. præposit. Ambian. ann. 1292. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 252 : *Omne jus nobis competens... in Kaasgio et traverso Ambianensi, in theloneo bladi et aliorum granorum, etc*. Charta ann. 1360. in Reg. 88. ch. 93 : *Lesquielz kais de la Rochelle furent de feu Guiart de la Gravelle et à lui appartiegne et doie appartenir le droit de prendre le Kayage et le proffit desdiz kais et de la vase*. Vide supra *Caiagium* in *Caya* et *Caium*.

* **KABELLUM**. Vide *Habellum*.

* **KADIMIA**. Vide infra *Katimia*.

* **KADORISTAS**, *Inseparabilia*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

¶ **KADRAGESIMA**, pro *Quadragesima*, in Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1228. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 383.

✱ [« Non sunt curtine ante altare pro *Kadragesima*. (*Chevalier*, Visit. episcop. Gratianop. p. 24.)»]

¶ **KAERE**, *Cæsar, amicus*. Gloss. Isidori ; ubi Grævius : Lege χαῖρε, *Cæsar, Cæsar ave*. Persius in Prologo : *Quis expedivit psittaco suum χαῖρε*. Martialis :

> Psittacus a vobis aliorum nomina discam,
> Hic per me didici dicere, Cæsar ave.

KAESIUS, pro *Cæsius*, Equi color, in vet. Inscriptione, 342.

¶ **KAEYUM**, Salictum, Gall. *Saussaie*. Chartularium S. Vandreg. tom. 1. pag. 976 : *Unam pechiam terræ.... sitam in prædicta parochia de Calido-Becco intra Kaeyum dictorum Religiosorum in uno latere et terram Johannis le Serrurier in alio*. Vide *Kaneium*.

¶ Kaheir, Kaheium, Eadem notione. Vide *Kaneium*.

* **KAFICIUM**, Idem quod *Caficium*, Mensuræ frumentariæ apud Hispanos species, nostris, *Kafis*. Charta ann. 1317. in Reg. 54. Chartoph. reg. fol. 36. r°. : *Dominus rex confirmavit donationem...... de quinquaginta Kaficiis tritici ad mensuram Pampilonensem*. Stat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 159. v°. : *Ordinatum est quod castellanus dicti castri habeat decem homines, et pro quolibet homine quinque Kaficia tritici et viginti solidos per annum*. Ibidem fol. 60. v°. : *Cum laboratores solvant in pectis regis, pro viginti Kaficiis bladorum servandorum, unum Kaficium ; dicti custodes habebunt illud Kaficium*. Ubi Reg. ejusd. Cam. sign. *Noster* fol. 437. r°. habet, *Raficia*. Testam. Caroli reg. Navar. et comit. Ebroic. ann. 1376. in Cod. reg. 8428. 3. fol. 109. r°. : *Lesquelles rentes et revenus peuent valoir et monter à la somme de* 433. *Kafis de froment*, 432. *Kafis d'orge et d'avene, et* 107. *livres, dix solz de Carlins noirs*. Vide supra *Caffirus*.

* Keaficium, Eadem notione, in Reg. sign. *Noster* Cam. Comput. Paris. fol. 339. r°. : *Quidam modus mensurarum in Navarra. In Keaficio Pampilonæ sunt iiij. roua ; in rouo iiij. quartalia, etc*. Pluries ibi.

* **KAIA**, Domus, apud Spelman. et *Blount*. Glossar. S. Germ. Prat. sign. 501 : *Cancelli, Kai*. Vide supra *Caia*.

¶ **KAIAGIUM**, Kailagium, Idem quod *Kaagium*. Litteræ Ricardi II. Regis Angliæ ann. 1379. apud Rymer. tom. 7. pag. 221 : *Semper hactenus quieti esse consueverant de Theolonio, pontagio, muragio, pavagio.... Kailagio..... theolonii, pontagii... Kaiagii, etc*.

* **KAIUM**, Lapideus ad fluvii ripam agger, Gall. *Quai*. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 44. r°. : *Pro Kaio aquæ Wltin reficiendo sex denarios ab eisdem mercatoribus exigunt*. Vide *Caya*.

* **KAKENUS**, *Arabice, Cignus*, in Glossar. Medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ **KAKER**, vox Germanica quæ opprobrium sonat, Flandris *Kacker*. Laur. Byzinius de Origine Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 168 : *Hi ergo quotidie in vertice montis supra flumen, ex opposito Monasterii sanctæ*

Crucis et Ecclesiæ S. Valentini stantes contra civitatem ha! ha! hus! hus! Kaker! Kaker! velut canes ululabant.

° **KAKIA**, a Græco κακία, Malitia, apud Fridegod. in vita S. Wilfr. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 185:

Non contenta suæ virus fudisse Kakiæ, etc.

¶ **KAKIMIA**, vox Chimica. *Est*, inquit Rochus *le Baillif*, in Dictionariolo Spagyr. *cujuscumque metalli immatura minera, quæ adhuc in primo suo ente consistit, ut infans in utero matris suæ.*

°° **KAKO**, Columna infamis, ad quam malefici spectandi populo exponuntur, Germ. *Kaak*. Vide Haltaus. Glossar. German. in hac voce, col. 1056. Vetus Liber Erfurt.: *Item idem advocatus habet facere seu fieri patibulum, domum lictoris, Kakonem, etc.*

¶ **KALCANDACH**. Vide *Kalendæ*.

¶ **KALCULUM**, *Kartulum quo mortui afferuntur alibi*. Gloss. Isid. ubi Grævius: Pro *Kartulum* lege *Capulum*, aut *Kapulum*. Nam capulus est sarcophagus. In Papia æque corrupte legitur, *Kalculum in quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu linteum.* Nec minus in Glossis Arabico-Latinis, pro *Cattulum, feretrum*, lege *capulum*; pro *diferuntur* et *deferuntur*, scribe *efferuntur*. Vide *Kaltulum*. [° Vide supra *Capulus* 2.]

° 1. **KALENDA**, Congregatio cujusdam piæ societatis Hallensis, quæ *Kalendis* singulorum mensium potissime conveniebat. *Kalende*, eadem acceptione, in Charta ann. 1339. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 234: *Oye et entendue la supplication des confreres et sœurs de la confrairie de la Kalende d'Avrenchin, etc.* Vide supra *Fratres Kalendarum* in *Frater* et post *Kalendæ*.

° 2. **KALENDA**, Martyrologium, cui addebantur obituarium et ordo officii peragendi. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 574: *Præcipimus quod matriculam seu Kalendam cotidie legi facerent.* Stat. ant. eccl. cathed. S. Petri Redon. cap. 6. ex Cod. reg. 9612. L.: *Ultimo receptus canonicus tenebitur Calendam quotidie legere; et quando se absentare voluerit, antecessori suo immediate ante eum recepto, vel alteri secundum ordinem notificare tenebitur, qui similiter eamdem Kalendam legere tenebuntur.* Ordinar. MS. S. Petri Aureæ-val.: *Pueri claustrales conveniant coram ipso* (priore) *pro Kalenda repetenda .... Quo facto omnes convenient in capitulo et fiat Kalenda, cum suis adjacentibus et suffragiis, ut moris est.* Constit. ant. monast. S. Petri-Mont. diœc. Metens. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 429: *Accepta benedictione, lector Kalendas et Lunam sequentis diei et Natalitia Sanctorum pronuntiabit.* Vide *Kalendarium* 2.

° 3. **KALENDA**, Initium cujusvis rei, puta, Locus ubi territorium aliquod incipit. Charta Andr. reg. Hungar. ann. 1214. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 19: *Cujus prædii primæ metæ incipiunt a Kalenda Vidze.... Veniunt iterum ad primas metas in loco superius nominato, Kalendaviz* (sic) *nominatæ.*

¶ 4. **KALENDA**. Vide post *Kalendæ*.

KALENDÆ, seu *Festum Kalendarum*, Wlug Beigo in Epochis cap. 7. *Festum Kalcandach*; ita appellant Scriptores, publicas illas ac superstitiosas lætitias, quas Kalendis Januarii, quibus annus aperitur, exhibuere primum Gentiles, usurpavere etiam postmodum Christiani, et quas utrique indecoris choreis, mulierumque aut ferarum assumptis formis ac vestibus fœdabant, uti supra in voce *Cervulus* indicatum. Ea porro superstitio vigente Christianismo adeo invaluit, ut vix ab Ecclesia proscribi potuerit, atque adeo Episcopis, Conciliis, et summis Pontificibus, ad id vires suas conferentibus, ut patet ex Concilio Trullano can. 62. Romano sub Zacharia cap. 8. Turonensi II. cap. 17. 22. Autissiodor. can. 1. Capitulari Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 8. Attonis Episcopi Basileensis Capitulis cap. 79. Epistola ipsius Zachariæ ad Bonifacium Mogunt. et Sermonibus ac Homiliis Patrum, qui gravius in ejusmodi Kalendarum spurcitias ac fœditates invehuntur, S. Augustini, S. Ambrosii Serm. 11. S. Maximi Taurin. Petri Chrysologi Serm. 115. denique Faustini Episcopi apud Bollandum 1. Januarii, et e Græcis Joannis Chrysostomi, sancti Asterii, et aliorum: quas quidem Kalendarum impietates et ludicras prophanasque superstitiones attigere etiam Tertullianus lib. de Idololatr. cap. 14. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 40. Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. 4. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. sub fin. Anonymus in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. cap. 13. Vita S. Hugonis Abbatis S. Martini Eduensis num. 15. etc.

Licet, inquam, ab Ecclesia non semel proscriptæ fuerint, indictis ad hanc diem jejuniis et litaniis, de quibus suo loco, quibus eæ quodammodo expiarentur, et ut ludicræ et impiæ festivitatis loco vera ac solida succederet; non potuere tamen tam alte radicatæ prorsus evelli, adeo ut extremis etiam temporibus plus solito vires acceperint, et non a secularibus dumtaxat; sed et ab ipsis Episcopis et Sacerdotibus legantur usurpatæ: [imo, cum ab iis omnino abstinuissent Laici, eas obstinate retinuisse Clericos, atque ab iis solis usurpatas fuisse, testantur Theologi Parisienses in Epist. encyclica ann. 1444: *Quid quæso, fecissent* (Episcopi) *si solum Clerum sicut hodie his observantiis vacantem vidissent!*] unde ejusmodi festivitati *Festi Hypodiaconorum* nomen inditum, non quod revera soli Subdiaconi has scelestas choreas ducerent; sed quod hac joculari appellatione nostri indicare voluerint, festivitatem hanc fuisse ebriorum Clericorum seu Diaconorum: id enim evincit vox *Soudiacres*, id est, ad litteram, *saturi Diaconi*, quasi *Diacres saouls*.

Cujusmodi autem fuerit, et quibus ineptiis constiterit, docet Beletus lib. de Divin. Offic. cap. 72. his verbis: *Festum Hypodiaconorum, quod vocamus Stultorum, a quibusdam perficitur in Circumcisione, a quibusdam vero in Epiphania, vel in ejus octavis. Fiunt autem quatuor tripudia post Nativitatem Domini in Ecclesia, Levitarum scilicet, Sacerdotum, Puerorum, id est, minorum ætate et ordine, et Hypodiaconorum, qui ordo incertus est. Unde fit, ut ille quandoque annumeretur inter sacros Ordines, quandoque non, etc.* Videtur sane ea Episcoporum, vel potius Clericorum lascivia a Græcis originem cepisse; cum in octava Synodo can. 16. ex versione Anastasii, (nam canon abest in Græca Editione) legamus *fuisse* tum *quosdam Laicos, qui secundum diversam Imperatoriam dignitatem videbantur capillorum comam circumplexam involvere atque reponere*, (ita namque, ait hoc loco Anastasius, a cervice usque ad capita contorquebant, ut clericali more in rotundum tonsi viderentur) *et gradum quasi sacerdotalem per quædam indusia et vesti menta sacerdotalia sumere, et, ut putabatur, Episcopos constituere, superhumeralibus, id est, palliis, circumamictos, et omnem aliam Pontificalem indutos stolam, qui etiam proprium Patriarcham adscribentes, eum qui in adinventionibus risum moventibus Prælatus et Princeps erat; et insultabant, et illudebant quibusque divinis, modo quidem electiones, promotiones, et consecrationes, modo autem acute calumnias, et depositiones Episcoporum quasi ab invicem et per invicem miserabiliter et prævaricatorie agentes et patientes; talis autem actio nec apud gentes a sæculo unquam audita est, etc.* Quæ postrema verba satis innuunt, ejusmodi Clericorum ludibria in Occidente nondum nota fuisse.

Quod igitur sub exitum mensis Decembris initium sumeret prava illa festivitas, *Libertas Decembrica* appellata est, de qua idem Beletus cap. 120: *Sunt nonnullæ Ecclesiæ in quibus usitatum est, ut vel etiam Episcopi et Archiepiscopi in Cœnobiis cum suis ludant subditis, ita ut etiam sese ad lusum pilæ demittant. Atque hæc quidem libertas ideo dicta est Decembrica, quod olim apud ethnicos moris fuerit, et hoc mense servi et ancillæ, et pastores velut quadam libertate donarentur, fierentque cum dominis suis pari conditione, communia festa agentes post collectionem messium: quanquam vero magnæ Ecclesiæ, ut est Remensis, hanc ludendi consuetudinem observent, videtur tamen laudabilius esse, non ludere.* Vivebat Beletus in Ecclesia Ambianensi ann. 1182. ut auctor est Albericus in Chronico MS.

☞ Inter ludicra hujus festivitatis præcipuum locum obtinebat electio Abbatis vel Episcopi stultorum, cujus ludibria hic perstringere placet ex Cæremoniali MS. Eccl. Vivar. ann. 1365. exarato fol. 153. Die 17. Decembris conveniunt omnes *sclafardi* et clericuli ut Abbatem eligant: quo electo cantatur *Te Deum, et tunc per consocios subtollitur, et elevatur, ac super humeros ad domum, ubi cæteri pro potu sunt congregati, letanter deportatur, atque in loco ad hoc specialiter ornato et præparato ponitur, statuitur et collocatur. Ad ejus introitum omnes debent assurgere, etiam dom. Episcopus si fuerit præsens, ac impensa reverentia consueta per consodales et consocios electo, fructus species et vinum cum credentia ei dentur, etc. Sumpto autem potu idem Abbas vel major succentor ex ejus officio absente Abbate incipit cantando ea quæ secuntur; ab ista enim parte sclafardi, clericuli ceterique de suptus chorum debent esse simulque cantare, ceteri vero desuper chorum ab alia parte simul debent respondere... Sed dum eorum cantus sæpius et frequentius per partes continuando cantatu tanto amplius ascendendo elevatur in tantum quod una pars cantando, clamando, è fort cridar, vincit aliam. Tunc enim inter se ad invicem clamando, sibilando, ululando, cachinnando, deridendo ac cum manibus demonstrando, pars victrix quantum potest partem adversam deridere conatur et superare, jocosasque trufas sine tædio breviter inferre. A parte Abbatis*, Heros. *Alter chorus*, et nolic. nolierno. *A parte Abbatis*, ad fons sancti bacon. *Alii*, Kyrie eleison. *Quo finito illico gachia* (janitor) *ex ejus officio facit præconizationem sic dicendo*: De par Mossenhor Labat è sos Cosselliers vos fam assaber que tot homs lo sequa, lay on voura anar, ea quo sus la pena de talhar lo braye. *Tunc Abbas aliique domum exeunt impetum facientes.*

Juniores canonici chorarii *scutiferique dom. Episcopi et canonicorum Abbatem comitantur per urbem, cui transeunti salutem omnes impertiunt. In istis vero visitationibus* (quæ usque ad vigiliam Natalis Domini quotidie vespere fiunt) *Abbas debet semper deportare habitum, sive fuerit manta, sive tabardum, sive cappa una cum capputio de variis folrato.* Ipsius erat, si quid indecorum in Choro fiebat, carpere et castigare.

☞ Ex eodem Cæremoniali Episcopus stultus qui ab Abbate distinctus erat, eligebatur in festo SS. Innocentium eodem ritu quo Abbas stultorum : *Deinde electus per sclafardos subtollitur et campanilla procedente portatur ad domum episcopalem, ad cujus adventum januæ domus, absente vel præsente ipso dom. Episcopo, debent totaliter aperiri, ac in una de fenestris magni tinelli debet deponi, et stans dat ibi iterum benedictionem versus villam.*

☞ Sed et ludicris impia miscentes Episcopum sacra peragentem imitabantur. Idem Cæremon. sub festo S. Stephani fol. 100 : *Episcopus stultus ad Matutinas, Missam majorem et Vesperas cum suo capellano in episcopali cathedra marmorea decenter ornata debet per hos tres dies pontificaliter præsidere. Unde in introitu dictarum Horarum debet in vestiario cappa communi serica indui et ornari una cum mitra et sericis cyrothecis. Capellanus vero ejus cappa etiam communi serica induatur, portans in capite parvum pulvinar, sive cussinum loco capelli sive birreti ; et sic ornati præcedentibus ceroferariis more solito cappis sericis ornati, una cum rege* (apparitore) *a dicto vestiario procedentes cum mansuetudine ad dictam cathedram perveniunt episcopalem, ubi una cum prædicto suo capellano ad ejus pedes sedente, habens semper crossam in manibus, residebit quamdiu Horæ prædictæ celebrabuntur.* Subdiaconus Epistolam cantaturus, vel Diaconus Evangelium, *uno genu flexo supplicationem ei impendebant, quos sua manu dextra signabat, etc. Verum finitis Matutinis, Missa et Vesperis, ejus capellanus alta voce dicat :* Silete, silete, silentium habete. *Chorus :* Deo gratias. *Episcopus stultus :* Adjutorium nostrum, etc. *Chorus :* Qui fecit, etc. *Episcopus :* Sit nomen, etc. Benedicat vos divina majestas, Pater et Filius et Spiritus sanctus. *De Indulgentiis dandis :*

De par Mossenhor l'Evesque,
Que Dieus vos donne gran mal al bescle, *(jecur)*
Avec una plena balasta de pardos
Et dos das de raycha de sot lo mento.

Alia est formula indulgentiarum quæ refertur ibid. fol. 133. sub festo S. Johannis Evangelistæ, ubi eædem cæremoniæ atque diei præcedentis præscribuntur :

Mossenhor ques ayssi presenz
Vos dona xx. balastas de mal de dens,
E à vos autras donas atressi
Dona I^a. coa de rossi.

Sed hæc ludicra, seu potius *crimina*, ut loquitur Chrysologus, vel μωρὰς καὶ βλάπτουσας τέρψεις, uti vocantur a S. Asterio, non semel evellere conata est Summorum Pontificum auctoritas. Exstant enim literæ Petri Capuani Cardinalis Legati in Francia ann. 1198. quibus præcipit Odoni Episcopo Parisiensi et aliquot Canonicis ejusdem Ecclesiæ, ut hocce *festum*, quod *Fatuorum* appellabatur, et in Ecclesia Parisiensi, ut in cæteris, invaluerat, penitus abolerent ; quod dictus Episcopus aliique ad id nominati Commissarii executi sunt, facta ordinatione in Ecclesia deinceps observanda, quæ habetur apud Gussanvillam post Notas ad Petrum Blesensem.

* [Sæculo duodecimo jam *festum fatuorum* fuerat correctum : « Ex fideli relatione quamplurimum didicimus, quod in festo Circoncisionis Dominice, in eadem ecclesia (Parisiensi) tot consueverunt enormitates et opera flagiciosa committi quod locum sanctum, in quo gloriosa Virgo gratam sibi mansionem elegit, non solum feditate verborum, verum etiam sanguinis effusione plerumque contingit inquinari ; et eatenus adinventio tam pernitiose temeritatis invaluit, ut sacratissima dies, in qua mundi Redemptor voluit circumcidi, *festum fatuorum*, nec immerito, generaliter consueverit appellari. Attendentes igitur quod in hiis diebus calamitatis et luctus, quos turbatio temporum et terrarum et precipue desolatio terre orientalis graviori perfudit amaritudine, potius debemus orationibus et lacrymis indulgere, quam hujusmodi vanitatibus et turpitudinibus inservire... Volentes in statum canonicum revocare quod in scandalum ecclesie temere noscitur pullulasse, auctoritate prefati legati, adhibita maturitate consilii, supradictam sollempnitatem ordinavimus in hunc modum : in vigilia festivitatis, ad vesperas, campane ordinate, sicut in dupplo simplici pulsabuntur. Cantor faciet matriculam in omnibus ordinate. Rimos, personas, luminaria herciarum, nisi tantum in rotis ferreis et in penna, si tamen voluerit ille qui capam redditurus est, fieri prohibemus. Statuimus etiam ne dominus festi cum processione vel cantu ad ecclesiam adducatur, vel ad domum suam ab ecclesia reducatur. In choro autem induet capam suam, assistentibus ei duobus canonicis subdiaconis, et tenens baculum cantoris, antequam incipiantur vespere, incipiet prosam *Letemur gaudiis* ; qua finita, episcopus, si presens fuerit, vel decanus, absente episcopo, vel capellanus episcopi, utroque absente, incipiet vesperas ordinate et sollempniter celebrandas ; hoc addito quod responsorium et *Benedicamus* in triplo, vel quadruplo, vel organo poterunt decantari ; alioquin a quatuor subdiaconis indutis capis sericis responsorium cantabitur. Complectorium ordinate et sollempniter cantabitur. Pulsato autem uno classico ante matutinos, sicut in summis sollempnitatibus, matutini ab episcopo, vel decano, vel capellano incipiantur ordine debito consummandi ; hoc adjecto, quod tercium et VI. responsorium in organo, vel triplo, vel quadruplo cantabuntur. Cantor matutinorum responsoria ordinabit. Missa similiter cum ceteris horis ordinate celebrabitur ab aliquo predictorum ; hoc addito quod epistola cum farsia dicetur a duobus in capis sericis, et postmodum a subdiacono nichilominus perlegetur. Responsorium et *Alleluia* in triplo, vel quadruplo, vel organo, in capis sericis, cantabuntur, et erunt in missa IIII^or procedentes. Vespere sequentes sicut priores a *Letemur gaudiis* habebunt initium, et cantabitur *Letabundus*, loco hymni. *Deposuit* quinquies ad plus dicetur loco suo, et si captus fuerit baculus, finito *Te Deum*, consummabuntur vespere ab eo quo fuerunt inchoate. Ultimum similiter completorium ordinate dicetur. Per totum festum, in omnibus horis, canonici et clerici in stallis suis ordinate et regulariter se habebunt. (Cart. N. D. Paris. I, p. 72-75, an. 1198).»]

Illud etiam interdixit Concilium Parisiense ann. 1212. part. 4. cap. 16 : *A festis vero follorum, ubi baculus accipitur, omnino abstineatur.* Id est baculus Episcopalis. Præterea Concilium Coprriniacense ann. 1260. can. 2 : *Rursus cum in balleatione, quæ in festo SS. Innocentium in quibusdam Ecclesiis fieri inolevit, multæ rixæ, contentiones, et turbationes, tam in divinis Officiis, quam aliis consueverunt provenire, prædictas balleationes ulterius sub intimatione anathematis fieri prohibemus.* Vide Statuta Joannis Archiepisc. Cantuariensis ann. 1279. In Concilio Rotom. ann. 1445. cap. 11. vetantur *ludi, qui Fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, et alias inhoneste fieri in Ecclesiis aut Cœmeteriis, etc.* Huc etiam spectant, quæ habentur in Necrologio Ecclesiæ Parisiensis : 7. *Idus Januarii ob. Hugo Clemens Decanus noster et Sacerdos,* (frater Henrici Clementis Franciæ Marescalli)... *Procuravit etiam salubriter et devote, quod festum B. Joannis Evangelistæ post Nativitatem Domini, quod prius negligenter et jeculariter agebatur, solenniter et devote celebraretur in Ecclesia nostra, etc.*

Sed hisce Ecclesiasticis statutis vix aboleri et extingui potuit, adeo ut longe postea etiam obtinuerit in Anglia : quod sane colligere licet ex Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis ann. 1530. in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 169. ubi hæc legimus : *Item una mitra parva cum petris pro Episcopo puerorum.* Infra : *Item unus annulus pro Episcopo puerorum, et duo archys, unus in medio ad modum Crucis cum lapidibus in circumferentiis, etc. Decanorum Kalendæ rurales,* in Concilio Rotomag. ann. 1313. cap. 6.

At in Gallia videtur desiisse, ex quo serio manum admovit Facultas Theologiæ Parisiensis ann. 1444. 12. Martii, missa ad id Epistola encyclica ad Galliæ Præsules, damnatoque, pleno Theologorum consessu, hocce festo, in quo Sacerdotes ipsi ac Clerici Archiepiscopum, aut Episcopum, aut *Papam* creabant, eumque *Fatuorum* appellabant : *Divini ipsius Officii tempore larvati, monstruosi vultibus, aut in vestibus mulierum, aut leonum, vel histrionum, choreas ducebant, in Choro cantilenas inhonestas cantabant, offas pingues supra cornu altaris juxta celebrantem Missam comedebant, ludum taxillorum ibidem exarabant, thurificabant de fumo fœtido, ex corio veterum sotularium, et per totam Ecclesiam currebant, saltabant, etc.* Verba sunt citatæ Epistolæ, quam edidit Savaro, et ex eo Gussanvilla. Similia fere habet Concilium Basileense sess. 21. extr. ubi etiam *festum fatuorum* appellatur. Sed de hoc festo alia tradunt Cognatus in Histor. Tornacensi, et Marlotus in Metropoli Remensi, ad ann. 1509. Similem vesaniam in rebus sacris Michaëlis μεθυστοῦ Imp. recitant Constantinus Porphyrogen. in Basilio num. 21. Edit. Combefisii, Continuator Theophanis lib. 4. n. 38. Symeon Logotheta in eod. Michaële num. 18. et alii.

☞ Etquidem adeo invaluerat hæc festivitas, atque Clericorum lasciviæ ita erat accommoda, ut ann. 1406. in jus vocatus fuerit quidam clericus qui in Episcopum stultum cleri Gradacii diœcesis Vivar. electus *sollempnitates facere et onera supportare ad quæ ipse ut Episcopus et alii episcopi sic electi, facere*

tenetur et sunt facere assueti, non fecerat et facere recusabat. Res diu coram Officiali Vivariensi agitata, tandem trium e præcipuis Canonicis arbitrorum judicio permissa est. Horum sententiam exscribemus ex Schedis D. *Lancelot : Ideo per hanc nostram diffinitivam sententiam quam proferimus in hiis scriptis declarationem, arbitrium et pronuntiationem nostras sedentes pro tribunali, prout supra continetur, venerabili signo sanctæ Crucis nos munientes dicentes, In nomine P. et F. et Sp. S. Amen. Pronuntiamus, arbitramur, cognoscimus, sententiamus et declaramus dictum Abbatem et ejus prædecessorem legitime et debite probasse intentionem suam et partis suæ, et dicta, proposita et replicata ex adverso non obstare, idcircoque dictum Guillelmum Raynoardi tanquam Episcopum stultum ad solvendum prandium, per Episcopum stultum dari et solvi consuetum, per dictumque Guillelmum substractum sine causa, condempnamus, et pro hoc dictum Abbatem et ejus clerum in possessione sua dictæ electionis pari sententia restituimus et reducimus. Et ut nostra sententia debitum sortiatur effectum, volumus, ordinamus, præcipimus et mandamus, quod idem Guillelmus Raynoardi ut Episcopus stultus dare et solvere teneatur ipsi Abbati et clericis qui consueverunt in hujusmodi actu interesse, prandium in festo proxime venienti B. Bartholomei Apostoli in loco de Gradacio et in loco ibidem consueto ; neutram dictarum partium ex certis causis animos nostros moventibus in expensis factis tam in causa et causis litigii quam causa compromissoria præsenti condempnantes, declarantes quod una pars ab alia, et e contra, nichil petere possit, exigere seu recuperare ratione expensarum prædictarum, etc.*

☞ Variæ fuerunt hujusce festivitatis, pro diversis Ecclesiis in quibus recepta erat, appellationes, quemadmodum et diversis diebus celebrata : *festum Hypodiaconorum, Stultorum, Fatuorum, Innocentium, etc.* dictam passim reperimus. Statuta Ecclesiæ Nivern. ann. 1246. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 1070 : *Item, quia in festo stultorum, scilicet Innocentium et anni novi in Ecclesia vestra multa fiunt, sicut intelleximus, inhonesta, etc.* Durandus Ration. divin. Offic. lib. 7. cap. 42. de S. Stephano : *Subdiaconi vero faciunt festum in quibusdam ecclesiis in festo Circumcisionis, ut ibi dictum est, in aliis in Epiphania, etiam in aliis in octavis Epiphaniæ ; quod vocant festum stultorum. Quia enim ordo ille antiquitus incertus erat... ideo Subdiaconi certam ad festandum non habent diem.* Cetera quæ ad hanc festivitatem spectant silebimus ; unum dumtaxat subjiciemus ex MS. codice Bellovac. ann. circiter 500. ubi 1ª. hæc occurrit rubrica *Dominus Cantor et Canonici ante januas Ecclesiæ clausas stent foris tenentes singuli urnas vini plenas cum cyfis vitreis, quorum unus Canonicus incipiat, Kalendas Januarias, etc. tunc aperiantur januæ.* Et alibi : *Hac die incensabitur cum boudino et saucita.* Vide *Abbas Conardorum* et *Abbas Esclaffardorum.*

° Ritu minus indecenti in ecclesia Rotomagensi celebrabatur *Festum Innocentium*, ut patet ex Ordinar. MS. ejusd. eccl. : *Hoc finito* (hoc est, finita processione, quæ fiebat post Vesperas S. Joannis Evang.) *duo pueri tunicis et amictis inducti, tenentes candelabra cum cereis ardentibus, et omnes pueri ecclesiæ in cappis tenentes cereos ardentes, cum suo episcopo exeant de vestiario bini et bini cantantes* ℟. Centum quadraginta ; *et processione ordinata veniant per chorum et eant ad altare Innocentium et ibi stationem faciant, et finiatur ibi, et tres pueri cantent* : Hi empti sunt. *Quo finito sequitur antiphona*, Innocentes : *tres pueri* ℣. Letamini : *episcopus orat.* Deus hodierna die. *In reditu antiphona vel* ℟. *de S. Maria, ad placitum : duo presbyteri* (l. pueri) *cantent* ℣. Post partum : *episcopus orat.* Deus qui salutis. *Pueri dicant* Benedicamus. *Sequitur benedictio episcopi, et dicat unus puer alta voce*, Humiliate vos ad benedictionem ; *et alii respondeant*, Deo gratias : *Benedictio : dominus episcopus*, Benedicat vos, etc. Deinde ubi de Matutinis ejusdem festi : *Dum ix. lectio legetur, pergant pueri ad vestiarium ; qua finita exeant bini et bini cum cereis ardentibus cantantes* ℟. Centum quadraginta : *tres pueri cantent* ℣. *et prosam ante altare in modum coronæ, illud finiant ; quo finito incipiatur* Te Deum... *Ad missam, omnes pueri in capis in medio chori regant chorum, episcopus incipit officium*, Ex ore infantium,... Kyriel *et* Gloria *festive ;... Graduale pueri, ut prænotatur*, Anima nostra ℣. Laqueus ; *episcopus, cum eo omnes pueri in modum coronæ*, Alleluia, Hi sunt qui, *cum sequentia, episcopus incipiat*, Celsa pueri ; *Evangelium in cantu*, Angelus Domini apparuit ; Credo ; *offertorium*, Anima nostra, *quod incipiatur ab episcopo ;... deinde offerant omnes quod voluerint, ut supra notatur. Secreta*, Adesto Domine muneribus. *Præfatio*, Quia per incarnati. Sanctus, *festive. Communicantes*, Agnus *festive. Communio*, Vox in Rama. *Postcommunio*, Votiva... *Ad vesperas antiphonæ cum neuma finiantur. Antiph.* Tecum principium... *Dominus episcopus cum eo duo tunicati* ℟. Justi in perpetuum... *Antiph.* O quam gloriosum ; *Psalmus* Magnificat, *et tamdiu cantetur* Deposuit potentes, *quod baculus accipiatur* (ab eo) *qui accipere voluerit. Vespere finiantur a dietario.*

° In ecclesia Tullensi duo, ut ita dicam, eligebantur Innocentium episcopi ; unus suo ordine ex canonicis, qui expensas hujusce festi suppeditare sub pœna ignominiæ et canonicalium emolumentorum privatione tenebatur : alter ex pueris vel junioribus ecclesiæ, qui personam episcopi ageret. De utriusque electione et officio ita habent Statuta MSS. ejusd. eccl. collecta ann. 1497. fol. 65. vº : *De festo et episcopo Innocentium... Quolibet anno assignatur ista festivitas uni canonico, secundum ordinem receptionis suæ ad præbendam, fitque ipsa assignatio post cœnam diei Innocentium ; ita quod is qui illa die festum peregit, gratias refert episcopo et toti comitivæ ac excusari petit, si in aliquo defecit ; et finaliter pileum romarini vel alterius confectionis floreum exhibet ipsi episcopo, ut tradat canonico in receptione sequenti constituto ad futurum annum ipsum festum agendum, vel ejus procuratori : si enim absens fuerit, jam erit per tres menses ante diem hujusmodi, ut procuratorem ad id mittat, interpellandus per litteras capituli... Tunc si. venerit aut miserit procuratorem ad recipiendum et subeundum onus ipsum, admittitur ; et si est dubium de variatione aut illusione, exigitur cautio. Si vero talis interpellatus cederet præbendæ, is qui succederet non reciperetur in illa donec cavisset ipsum festum pro et nomine ipsius cedentis et non suo facere : si autem facere contemneret adveniente festo, suspenderetur cappa nigra in raustro* (l. rastro) *medio chori, et tandiu ibi maneret in illius vituperium, quandiu placeret subdiaconis feriatis et pueris chori ; et in ea re non tenerentur nobis capitulo obedire. Pariter fieret contra præsentem præbendam, si similiter contemneret, nec uterque, tam absens quam præsens, non cedens præbendæ, unquam participare in quibusque suis emolumentis ecclesiæ poterit, donec hujusmodi festum fecerit et contemptum prædictum emendaverit. Verum de rigore is qui festum ipsum agit, non tenetur convivare, nisi eos, qui de Innocentibus computantur... Fiunt ibi moralitates vel simulacra miraculorum cum farsis et similibus jocalis, semper tamen honestis. Nec est prætereundum quod Sabbato primo in Adventu Domini, conveniunt post completiorum omnes pueri et subdiaconi feriati, qui in numero dictorum Innocentium computantur, et ibi eligunt episcopum alterum ex pueris pro instante tunc Innocentium festo, qui illico assumitur et cantantibus omnibus* Te Deum laudamus, *pulsantibus utique campanis, portatur ad cathedram retro altare B. Mariæ, ubi primo episcopi Tullenses intronizantur, et ibi sedet ; completoque* Te Deum *et in fine, alter eorum dicit collectam festi Innocentium, et tunc adiscit episcopus officium ejus, ita quod adveniente festo, indutus mitra et pontificalibus insigniis, baculo pastorali prædelato, officium agit episcopi in utrisque vesperis vigiliæ et diei, ac in matutinis et missa sedens aut stans, prout sibi placet, in stallo superiore episcopi et benedictionem impendat, ceditque eidem pro dictis Horis dominus episcopus. Ipsa autem die de mane equitare habet idem episcopus Innocentium ad monasteria SS. Mansueti et Apri per civitatem transeundo in comitiva suorum æqualium, quibus etiam majores et digniores personæ dignitatum comitantur per se vel suos servitores et equos, et descendentes ad fores ecclesiarum prædictarum intonat unam antiphonam et dicit episcopus orationem, sibique debentur a quolibet monasteriorum eorundem xviij. den. Tullenses, qui si illico non solvantur, possunt accipere libros vel vadia, et decanus canonicus qui festum facit, tenetur eidem episcopo providere de equo, chirotecis et bireto. Cantatis ejusdem diei vesperis, episcopus ipse cum mimis et tubis procedit per civitatem cum sua comitiva, via qua fiunt generales processiones... In octavis Innocentium rursus vadit episcopus cum omni comitiva sua in habitibus suis ad ecclesiam B. Genovefæ, ubi cantata antiphona de ipsa virgine cum collecta, itur ad domum parochialem ejus ecclesiæ vel alibi, ubi magister et fratres domus Dei, quibus ipsa ecclesia est unita, paraverint focapam unam, poma, nuces, etc. ad merendam oportuna ; et ibi instituuntur officiarii ad marencias super defectibus aut excessibus in officio divino per totum annum commissis, qui defectus seu marenciæ... applicantur ad convivandum episcopum et ceteros de numero Innocentium in crastino Innocentium, quo omnes vadunt per civitatem post prandium, faciebus opertis, in diversis habitibus, et si quæ farsæ practicari valeant, tempore tamen sicco, fiunt in aliquibus locis civitatis, omnia cum honestate ; et in regressu acceditur denuo ad dominum canonicum seu ejus procuratorem ac locum, ubi factum est festum Innocentium, qui tenetur adhuc ministrare merendam ex reliquiis præcedentis diei.*

° Verum iis omnibus præstant Literæ Caroli VII. reg. Franc. ann. 1445. 17.

Apr. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1804. in quibus ludicra, imo impia hujusce festi perstringuntur, quæ abolere frustra tentassent Concilium Basileense et Theologi Parisienses, nisi accessisset auctoritas regia, atque ejusmodi vesaniam severius damnasset: *Charles, etc. Nostre amé et féal conseiller l'évesque de Troyes nous a fait exposer en complaignant, que combien que... par le decret* (du Concile de Basle) *est expressément deffendu aux gens et ministres de l'église certaine dérisoire et scandaleuse feste, qu'ils appellent la feste aux fols, laquelle en plusieurs églises cathédrales et autres collégiales estoit accoustumé de faire, environ les festes et octave de Noël, en laquelle faisant iceux gens d'église irrévérences et dérisions de Dieu nostre créateur, et de son saint et divin office, au très grand vitupere et diffame de tout l'estat ecclésiastique, faisoient toutes églises et lieux saints, comme dehors, et mesmement durant le divin office plusieurs grandes insolences, dérisions, mocqueries, spectacles publics, de leurs corps déguisements, en usant d'habits indécents et non appartenants à leur estat et profession, comme d'habits et vestements de fols, de gens d'armes et autres habits séculiers, et les aucuns usants d'habits et vestements de femmes, aucuns de faux visages, ou autres telles illicites manieres de vestements, et apostatant de leur estat et profession; par lequel decret tous les abus et autres que l'on a coustume de faire à ladite feste, eussent esté sur certaines peines deffenduës; et nous pareillement, en tant que faire le pouvons, l'eussions deffendus: ... néantmoins cette présente année, auxdites festes des Innocents et Circoncision derrain passées,... ils* (les ecclésiastiques de Troyes) *firent et ont fait ladite feste aux fols en plusieurs excez de mocqueries, spectacles, déguisements, farces, rigmeries et autres telles folies, qu'ils n'avoient oncques mes fait de mémoire d'homme... Toutes lesquelles choses venues à la connoissance de la Faculté de Théologie de nostre université de Paris, et qui leur a semblé que telles choses ne se doivent aucunement taire ou dissimuler, les maistres d'icelle Faculté de Théologie, pour obvier de leur pouvoir aux grands maux et excez dessusdits,... par grande et meure déliberation, ont fait et compilé certaine notable epistre, pour icelle de par eux envoyer aux prélats et chapitres de nostredit royaume, en détestant et condamnant ladite damnable feste, comme superstitieuse et paganique, laquelle premiérement eut son introduction et commencement des payens et incrédules idolatres, comme bien expressement dit monsieur S. Augustin... Mais parceque aucuns d'iceux, qui veulent faire et continuer ladite feste, par leur fole outrecuidance et présomtion ont dit et dient encore, que veuille ou non nostre conseiller, et nonobstant lesdites conclusions et véritez théologiques, ils la feront encore,... nostre dit conseiller nous a humblement supplié que sur ce nous lui veuillons bailler et faire bailler par nos officiers confort et aide, autant que besoin ly en sera. Pourquoy nous considérans, etc.*

⁂ Tam alte inerat clericorum animis hæc vesania, ut radicitus eam evellere hactenus tentare non ausi fuerint horum temporum sapientiores, quam sensim pedetentimque resecare satius esse duxerunt. Sic moderate se gessit capitulum Autissiodorense, ut legitur inter Probat. Hist. Autiss. pag. 310. et seqq. Primo quidem anno, scilicet 1395. ut *servitium honeste fieret, nec ponerentur aliqua mala verba* statuit. Anno 1396. sumpta occasione belli contra Saracenos, *ut nullum signum festi fatuorum penitus fiat hac vice* ordinavit. Anno 1400. *Capitulum ordinavit quod de cætero omnes, qui de Festo fatuorum fuerint, non pulsent campanam capituli sui post prandium, dempta prima die, in qua suum episcopum eligent, et etiam quod in suis sermonibus fatuis non ponant seu dicant aliqua opprobria in vituperium alicujus personæ, sub pœna amissionis distributionum suarum per quindecim dies, etc.* Eodem anno obtinuerat episcopus, *quod illi de Festo fatuorum in ecclesia Autiss. non poterant facere capitulum, et quod procuratores non poterant uti officio procurationis, et quod nullus poterat post cantationem Horarum in ecclesia Autiss. clamare* la Fête aux fous. 2. *Dec.* 1401. *abbas Pontigniaci prædicavit in capitulo de abolendo Festum fatuorum, quod dictum festum non erat, nec unquam fuerat a Deo nec Ecclesia approbandum seu approbatum... Die tertia proposuit dom. decanus... conclusum fuisse per Universitatem Paris. abolendum dictum festum; quod Universitas erat intentionis et propositi hæc facere publice prædicari per universas ecclesias regni Franciæ, ... et ipsum festum annullare etiam per invocationem brachii sæcularis... Omnes dicti domini capitulantes, ut sequitur in sua deliberatione, per capita, singulariter singuli, quod dictum Festum fatuorum annullaretur, et quod super hoc fiet aliqua bona ordinatio per dominos capitulantes, quam habebunt ipsi, qui dictum festum subdiaconi celebrabunt, tenere; et quod nullus sermo in dicto festo infra ecclesiam fieret, quodque nullus ecclesiam ipsam intraret, maxime dum celebrabuntur divina, nisi indutus suis vestibus ecclesiasticis. Nihilominus ad habendum aliquam memoriam de dicto festo, fieret die Circumcisionis Domini festum, quod dicetur subdiaconorum, quemadmodum die festi S. Johannis, presbyteri; die Innocentium, pueri in albis; et die S. Stephani, diaconi......* 12. *Dec.* 1407. *quia aliquibus dubitabitur utrum ista ordinatio de dicto festo non faciendo, solum teneretur pro isto anno, vel perpetuo: propterea iterato de consensu omnium dominorum de capitulo... statutum et conclusum, quod dicta ordinatio de dicto Festo fatuorum non faciendo, perpetuo et inviolabiliter custodiatur et teneatur.* 2. *Jan.* 1410. *decanus exposuit, quod cum jam diu est, ... extiterit ordinatum, quod.... deinceps Festum fatuorum amplius non fieret; .... nihilominus tamen, spretis omnibus et defensionibus, plures de ecclesia canonici tortarii, capellani et clerici, Deum præ oculis non habentes, ultro dictum festum fecerunt. xviij. Dec.* 1411. *fuit hodie ordinatum, quod statutum factum die Lunæ in vigilia S. Luciæ ann. cccc. vij. quod Festum fatuorum omnino tolleretur perpetuo, ut in eodem contineatur, observetur inviolabiliter.*

⁂ Ejusdem festi deliramenta rursum graphice depingit Ludovicus archiepiscopus Senonensis in Stat. ann. 1445. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 96: *Paveant igitur et erubescant observantes cujusdam festivitatis ritum nefarium, quem sui præpositores Festum fatuorum vocant, quem procul dubio diabolica institutio sub venerabili nomine Domini et jocunditatis dierum natalitiorum ejus sacerdotibus et clericis in multis ecclesiis observandum tradidit, quibus diebus omni sanctimoniæ studere deberent, et spurcitiis et immunditiis se se conferunt et applicant tempore divini servitii, larvatos et monstruosos vultus deferendo cum vestibus mulierum, aut lenonum vel histrionum, choreas in ecclesia et choro ejusdem ducendo, cantilenas inhonestas cantando, offas pingues super cornu altaris juxta celebrantem missam comedendo, ludum taxillorum ibidem exercendo, de fumo fetido et ex corio veterum sotularium thurificando, per totam ecclesiam liguriendo, saltando, turpitudinem suam non erubescendo, nudos homines sine verendorum tegmine inverecunde ducendo per villam et theatra in curribus et vehiculis sordidis ad infamia spectacula pro risu astantium et concurrentium se transferendo, turpes gesticulationes sui corporis faciendo, verba impudicissima atque scurrilia proferendo et multas alias abominationes, quarum pudet reminisci, faciendo, et quod recte vocatum est hoc flagitiosum coagulum, Festum fatuorum, videlicet coagulatio malorum hominum exultantium in rebus pessimis.*

⁂ Sed et virgines Deo sacras ejusmodi lasciviis operam dedisse discimus ex Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 18. r°: *Item inhibemus ne de cætero in festis Innocentum et B. M. Magdalenæ ludibria exerceatis consueta, induendo vos scilicet vestibus secularium, aut inter vos seu cum secularibus choreas ducendo.* Ubi de monialibus Villæ-Arcelli. Rursum fol. 358. v°: *In festo S. Johannis et Innocentium nimia jocositate et scurrilibus cantibus utebantur* (moniales monast. Villaris) *ut pote farsis, conductis, motulis: præcepimus quod honestius et cum majori devotione alias se haberent.* Consule *Du Tilliot* in Comment. ad hist. Festi stultorum part. 1. edit. ann. 1751.

KALENDÆ, [Conventus Presbyterorum singulis Kalendis mensium.] Charta ann. 1087. apud Sammarthanos in Abbatibus Vallis secretæ: *Cujus petitioni dominus Episcopus assentiens . . . illud altare ordinavit, ... ita quidem salva justitia in Synodis et Kalendis, ut Sacerdos illius loci Prælatis suis obediat, sicut antea.* Id est, ita ut Presbyter loci illius, sicut cæteri Decaniæ Sacerdotes, per singulas Kalendas convenire teneatur. De conventu Presbyterorum singulis Kalendis mensium, agunt Hincmarus Remensis in Capitulis ad Presbyt. cap. 15. Riculfus Suessionensis in Constit. cap. 20. Aitho in Capitular. cap. 29. Regino lib. 2. cap. 216. Burchard. lib. 2. cap. 164. etc. Instituti vero causam prodit Concilium Nannetense can. 15. et idem Hincmarus in Capitulis ann. 12. Episcopatus editis, cap. 1. scilicet *ut collationem de pœnitentibus suis haberent, et qualiter unusquisque pœnitentiam suam faceret, vel, si forte aliquis contra parem suum discordiam haberet, ei reconciliaretur.* Seu, ut Riculfus, *ut de suo ministerio et religiosa conversatione atque de his, quæ in eorum parochiis accidunt, sermonem haberent, etc.* Hinc *Calendas observare* [male *Calendos*, apud Eccardum in Probat. Originum Habsburgo-Austriac. col. 206.] in Actis Murensis Monasterii pag. 9. est singulis Kalendis iis Clericorum collationibus interesse. Vita S. Udalrici cap. 6. de Presbyteris: *Si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, etc.* Concilium apud Pontem Audomari ann. 1279. cap. 21: *Statuimus etiam . . . ut Clerici moneantur in Synodis, in Ecclesiis Ca-*

thedralibus, atque Parochialibus, et etiam a Decanis ruralibus, in suis Kalendis, ut ipsi tonsuram et habitum deferant Clericis congruentes. Concilium Rotomagense ann. 1335. can. 11 : *Statuit præsens Concilium, quod singuli Diœcesani in suis Capitulis, seu Kalendis exponant casus dictæ Sedi Apostolicæ et Diœcesanis specialiter reservatos, etc.* [Statuta Synodalia Eccles. Catalaunensis ann. 1393. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 669 : *Quod Decani Christianitatis singulos hujusmodi ordinationis transgressores saltem ter in anno, videlicet infra* XV. *dies post celebrationem suorum conciliorum seu Calendarum... denuntiare teneantur.*]

KALENDÆ, Sodalitates ad pias causas, inquit Sambucus. *Fratres Calendarum*, qui vulgo *Confratres*, forte quod singulorum mensium Kalendis invicem convenirent, occurrunt in lib. 1. Decretal. S. Ladislai Regis Hungariæ cap. 14. 39. et in Capitulis Laurentii Archiep. Strigon. cap. 46.

¶ KALENDARII FRATRES. Vide in *Frater.*

* KALENDARUM FESTUM. Comput. ann. 1480. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 342. col. 2 : *Item alia expensa ad causam donorum, quæ fieri consueverunt dominis officiariis regiis, consulibus, accessoribus et aliis personis consuetis, in festo Kalendarum sive nativitatis Domini.*

* KALENDÆ JANUARII, quibus Romæ pueri domos ingredientes bona adprecantur. Cerem. Rom. ad calcem Cod. Ms. eccl. Camerac.: *Hii sunt ludi Romani communes in Kalendis Januarii. In vigilia Kalendarum in sero surgunt pueri et portant scutum. Quidam eorum est larvatus cum maza in collo; sibilando sonant timpanum, eunt per domos, circumdant scutum, timpanum sonat, larva sibilat. Quo ludo finito, accipiunt munus a domino domus, secundum quod placet ei. Sic faciunt per unamquamque domum. Eo die de omnibus leguminibus comedunt. Mane autem surgunt duo pueri ex illis, accipiunt ramos olivæ et sal, et intrant per domos, salutant domum : Gaudium et lætitia sit in hac domo; tot filii, tot porcelli, tot agni, et de omnibus bonis optant, et antequam sol oriatur, comedunt vel favum mellis, vel aliquid dulce, ut totus annus procedat eis dulcis, sine lite et labore magno.*

* KALENDIS JANUARII, *mensam cum epistolis ratione divinationis parare, sortilegium est committere*, in Vocabul. Jur. canon. Martini.

¶ KALENDÆ ÆLIÆ, pro Kalendæ Juniæ. Vide Hofman. in voce *Æliæ Calendæ.*

* KALENDÆ GRÆCÆ, Proverbii genus, pro Numquam, quia Græci non habent Kalendas more Latinorum, ut notant docti Editores ad Vit. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 971. col. 2 : *Apage, sat nugarum, ad Calendas Græcas hæc impleta videbimus.*

¶ KALENDA, Pensitatio quæ prima cujuslibet mensis die Canonicis conceditur, unde nomen sortita est. Obituarium Ecclesiæ Morinensis MS. : *Nota quod semper prima die cujuslibet mensis pro Kalenda quilibet Canonicus habet duodecim denarios.*

KALENDA, pro quovis die. Vita S. Landrici Episcopi Metensis n. 11 : *Qui locus prius a Monachis cultus, in tantum cognoscitur esse immutatus, ut cum suppellex Ecclesiæ, librorum scilicet cæterorum ministeriorum tali modo inde subtraherentur, per multos annos Kalenda festivitatis S. Landrici oblivionis rubigine tegeretur.*

¶ INTRA CALENDAS, quid significet inquirit A. Gellius Noct. Attic. lib. 12. cap. 13. ubi Apollinaris Sulpicius : *Qui jussus est intra Calendas pronuntiare, nisi Calendis pronuntiet, contra jussum vocis facit.* Contra vero Gellius existimat eum et ante Calendas, et ipsis Calendis jure pronuntiare posse : *cum omne tempus, quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse recte dicatur.*

KALENDÆ, Anni initium, vel primus dies : ita, ni fallor, accipienda hæc vox, quæ crebro occurrit in Tabulario Conchensi in Ruthenis charta 44 : *Et donat de censum* 9. *denarios Pogesos, et ad Calendas duos membros,... et ad messiones unum medium molton escorgatum, etc.* [Chartularium S. Petri de Domina fol. 116 : *Habemus unum mansum qui reddit per messiones* 4. *focarias magnas et optimas et sex capones... et per Calendas duos denarios per ublias.* Chartul. Camalariense : *In Vareniaco est unus mansus alodi, et debet in Maio multonem et agnum, et in Kalendis* 1. *sextarium seget.*]

KALENDÆ MARTIÆ, a quibus veteres Franci annum auspicabantur. Decretum Tassilonis de popularibus Legibus § 12 : *Transactis tribus Kalendis Martiis, post has ancilla permaneat in perpetuum.* Chronicon Fredegarii de Pipino : *Evoluto anno præfatus Rex a Kal. Martiis omnes Francos, sicut mos est, Bernaco villa ad se venire præcepit.* Vide Dissertationem quartam ad Joinvillam pag. 152. et supra in voce *Annus.*

¶ **KALENDARES** MENSES, Qui a Kalendis ad finem usque numerabantur, menses integri. Notum est Scriptores post annum 1000. menses integros in duas distinxisse partes, quarum prima a Kalendis incipiebat ; altera a die decimo sexto. *Kalendares* itaque *menses* dicebant, cum menses integros, nulla adhibita divisione, significare ipsis animus erat : ita, ni fallor, intelligi debet Charta Treugarum inter Angliam et Scotiam ann. 1459. apud Rymer. tom. 11. pag. 427 : *Per sex menses integros Kalendares... per eosdem sex menses Kalendares efficaciter observari.* Vide *Mensis.*

¶ **KALENDARIS**, Anni initium. Tabularium Casæ Dei : *Dono duos mansos... ex quibus exeunt duo agni censi et duo solidi inter Kalendares et paschales et majenses et meisonegs et duo cartales avenæ.*

1. **KALENDARIUM**, Data, temporis nota. Fori Aragon. lib. 3. de Fide instrumentor. : *Notarius quilibet teneatur scribere in principio cujuslibet instrumenti duas lineas de sua propria manu, et nihilominus testium nomina per literas extensas, et Calendarium, etc.* Adde lib. 4. de Tabellion. et tit. de Depositis et Observantias Regni Aragon. lib. 9. tit. de Probationibus § 28.

* Consuet. Mss. Perpin. cap. 21 : *Item si quis petat debitum ex causa mutui, si interrogetur a reo, an illud petat cum carta,... si responderit cum carta ; debet illam exhibere usque ad Kalendarium, si potest. Kalendier*, pro *Calendrier*, Tabula in qua dies, etc. describuntur, in Stat. ann. 1372. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 486 : *Un Kalendrier de bois à bergier, qui pendoit à sa sainture*, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 218.

¶ 2. **KALENDARIUM**, Martyrologium. Ordinarium Canon. Regul. S. Laudi Rotomag. ad calcem libri Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 292 : *Sicque facto signo, surgant, capitulum intrent, ubi pronuntiato Kalendario, isti Sancti et omnes alii, etc.* Hinc etiamnum Moniales S. Petri de Casis in Arvernia martyrologium vocant *La Calande.*

¶ 3. **KALENDARIUM**, Catalogus, index. Conventus Episcoporum apud Caspem ann. 1412. tom. 3. Conc. Hisp. pag. 645 : *Qui de auctoritate, facultate et potestate dictorum dominorum deputatorum et aliis per Calendaria tactis et expressatis... facimus authenticam et veredicam fidem.* [* Comput. ann. 1455. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. fol. 12. v°. : *Item Mathæo Gridaine pro coppiis scripturarum processus contra religiosos S. Petri et duobus saccis, cum expensis cœnæ in domo Johannis Blotefiere factæ, quando consiliarii ecclesiæ fecerunt Kalendarium dicti processus,... cxj. sol.*]

⁎ 4. **KALENDARIUM**. [Gallice *Calendrier* : « Data per manus Bornonis monachi, in mense januario, in *Kalendario* Quinto *Kalendas* febroarii. (Cartul. S. Audr. Vienn. ed. Chevalier, p. 199, an. 1081. »)]

¶ 1. **KALENDARIUS** DIES, Primus cujuslibet mensis. Guidonis Discipl. Farfensis cap. 39 : *Si vero Dies Kalendarius secunda et tertia vel quarta feria venerit, incipiant responsorium de Prophetis anteriore die Dominica, similiter et lectiones de Propheta.*

¶ KALENDARIUS, pro quovis die mensis. Vita S. Menelei Abb. tom. 5. Julii pag. 319 : *Et animam felicem et beatam reportavit Domino, undecimo Augusti Kalendario.*

¶ 2. **KALENDARIUS**. *Calendariorum* in quadam inscriptione veteri quam cum cæteris in Hispania repertis Adolphus Occo medicus Augustanus edidit, pag. 2. n. 9. mentio fit. Quos non alios fuisse existimo quam qui in Theodosiano codice lib. 12. tit. 11. *Calendarii curatores* appellantur, et quorum munus *Kalendarii curatio* Arcadio JC. L. 18. § 2. D. de muneribus et honoribus (50, 4.) dicitur. Ita Faber in Thesauro.

KALENDATICUM, Præstatio, quæ Januarii Kalendis fiebat. Charta Rogerii Siciliæ Regis ann. 1187. apud Falconem Beneventanum pag. 315 : *Angarias, terraticum, herbaticum, carnaticum, Kalendaticum, vinum, olivas, relevum, etc.* Καλανδικόν, in Justiniani edicto 13.

¶ **KALENDATIM**, Per Kalendas. Vita S. Gregorii. PP. tom. 2. Martii pag. 147 : *Ubi Kalendatim diversas species erogat.*

KALENDATUS, Kalendis, seu die ac anno notatus, in Translat. S. Angeli Carmelitæ apud Papebrochium, [et in Conc. Hispan. tom. 4. pag. 462.]

* **KALENGIA**, Actio in jure, qua quis rem suam repetit. Bulla Urbani PP. III. ann. 1186. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 247 : *Omnia quæ de Kalengiis suis relaxavit infra burgum Exaquii et in vicinia tota, et in aliis locis et villis eidem pertinentibus, libera et quieta.* V. *Callengia.*

¶ **KALIBS**. Gloss. Isidori : *Karibs, furca pœnalis, alias Kalibs.*

¶ **KALKATORIUM**, *a calcando dictum, id est, torcular.* Gloss. MS. Sangerm. Vide *Calcatorium.*

¶ **KALO**, *Negotiator.* Papias et Gloss. MS. Sangerman. n. 501. *Kalo, Porteur de buche*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Calones.*

* **KALODÆMON**. Vide supra *Calodæmon*.

¶ **KALONES**, *Gallicæ militum*. Gloss. Isid. ubi Græviua : *Calones*, teste Festo, sunt calcei ex ligno facti. *Gallicæ* sunt calcei militares, ut superius vidimus, qui antiquioribus *Caligæ* nominantur. Potuisset tamen etiam scribere Isidorus, *Calones, caculæ militum*.

* **KALOPODES**. Vide supra in *Calopedia*.

* **KALT**, Frigidus, apud Schilter. in Glossar. Teuton. ad v. *Chalt*.

* **KALTELUS**, *Benivolo*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **KALTULUM**, *In quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu lineum*. Papias MS. Eccl. Bitur. et Gloss. MS. Sangerm. n. 501. Vide *Kalculum*.

¶ **KALVARES**, *Aquæ sunt*. Papias.

¶ **KALUMNIA** *per K scribendum, quod est jurgium, lis, etc*. Papias. Vide *Calumnia*.

¶ **KAMAHUTUS**, Sardonyx, Gallis *Camayeu*, in Inventario Ecclesiæ S. Pauli Londin. ann. 1295. tom. 3. Monast. Anglic. pag. 309. Vide *Camaeus*.

¶ **KAMERARIUS**, in Constitutione Caroli Crassi Imper. de Expeditione Romana § 6. Vide *Camerarius*.

KAMINATA. Vide *Caminata*.

¶ **KAMINUS**, Via, iter, Gallis *Chemin*. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2120 : *Et aboutat ad Kaminum Domini Regis ad unum caput*. Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Testis juratus dixit quod... vidit eos* (Religiosos) *utentes de brevibus... et de divisione Kaminorum*. Vide *Caminus*.

¶ **KAMISIA** Ultramarina, Interulæ crassioris genus. Tabularium Capituli S. Audomari : *In ea retro ratione ut res cunctæ superius comprehensæ ad opus Monachorum in prædicto Monasterio degentium vestimenta comparentur ad Kamisias ultramarinas, quæ vulgo Bernescrist vocitantur sicut in voluntate continetur vestra*. Vide *Berniscrist*.

* **KANARIDES**, *L'antiqua fede*, in eod. Glossar.

KANEIUM. Lex Bajwar. tit. 51. § 6 : *Si vero de minutis silvis, de wic, vel quocunque Kaneio vegetum reciderit, cum solido et simili componat*. Ubi Editio Heroldi cap. 30. § 3. *vel quæcunque Kaneovicton* habet : Tiliana *Kaheir* ; Baluz. *Kaheio*. Lindenbrogius, *Kneium* seu *Keye*, Germanicum, quod *salictum* sonat, intrepretatur : nisi inquit legendum sit *Gaio*, i. silvula.

¶ **KANIFER**, *Senex*. Gloss. Isidor. ubi Grævius : Leg. *Casnar*. Festus : *Casnar, senex Oscorum lingua*. [* Glossar. Lat. Ital. Ms. : *Kanifex, vechio egente*.]

¶ **KANNA**, Cantharus, poculum, Gall. *Canne*. Vide *Canna* 4.

¶ **KANROTIUM**, Currus. Epist. Frederici Imp. ann. 1165. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 474 : *Pridie Nonas prædicti mensis* (Martii) *universus populus civitatis cum vexillo S. Ambrosii, quod miro artificio egregiæ molis et altitudinis ferebant in Kanrotio quem juga boum non pauca trahebant*. Vide *Carrocium*. [* Putum mendum est pro *Karrotium*.]

¶ **KANTREF**, Ruris portio, continens centum villas. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 319 : *Le premer conquerur des treys Kantrefs de la terre de Brekenoch estoyt Bernard de Nefmarche, etc*. Vide *Cantredus*.

¶ **KANZIR**, f. Canticum, Cantilena, ab Italico *Canzone*. Vide *Canzir*.

¶ **KAPADINARIUS**, *Voluntarius*. Papias et Gloss. MS. Sangerman. n. 501. f. pro *Cupedinarius*, qui cupiditati suæ obtemperat.

¶ **KAPAX**, *Memoriosus*. Papias et Gloss. Isidor. ubi Grævius : pro *Capax*, cujus memoria multa capit.

¶ **KAPEDO**, *Cupiditas, ardor*. Papias. f. *Cupido*.

¶ **KAPIDINES**, *Animalia dicta quod manu capiantur*. Papias. Supra legitur *Capedines*.

¶ **KAPITE** Census, *Vicaria administratione*. Papias MS. Bituric. pro *Capite census* quod proprie est censui obnoxius.

¶ **KAPLERE**, *Cædendum proferre. Kaplosus, Elisus*. Papias. Vide *Capulare*.

✱ **KAPOS**. [Legitur in MS. Lat. B. N. MS. 16089, f. 99c : « Cujus quidem oculorum color valde niger ad flavum tendens existit aut sit color *Kapos*. »]

* **KAPPE-HETTE**, Tegumenti genus. Chron. Danic. ad ann. 1308. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. Mss. pag. 162 : *Eodem tempore Dani primum cœperunt habere usum capitiorum, dicta Kappe-Hette, quod non solum caput tegebant, sed et pectus capiebant*. Vide supra *Capitium* 1.

* Aliud vero sonat *Kappe*, in Charta ann. 1450. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 83 : *Item de chacune Kappe de Stockenisch amené par les Alemans, ung estrelin d'entrée* (au bourg de Bruges). Ubi idem videtur quod nostrum *Caque*, Doliolum.

¶ **KARACHA**, Onus *carri*, quantum *carro* vehi potest, Gall. *Charetée*. Rer. Mogunt. tom. 2. pag. 544 : *Sunt terræ arabiles in tribus bundis ad tres equos, et duo prata ad quinque Karachas*. Vide *Carrada*.

¶ **KARACHARES** Herbæ, Herbæ præstigiis, ut putabant, aptæ. Libellus Pirminii Abb. apud Mabillon. tom. 4. Analect. pag. 586 : *Karachares herbas succino nolite vobis vestris appendere*. Vide *Caragus*.

¶ **KARACTER**, Signum, seu sigillum quod chartis appendebant. Charta ann. 1135. apud Mabill. Diplom. pag. 601 : *Hoc audito gavisi sunt : et ne in posterum oblivioni traderetur, scripto et Karactere ut confirmaretur laudaverunt*. Vide *Character*.

* Monogramma. Charta Phil. I. ann. 1106. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 342 : *Quæ ut perpetuam obtineant stabilitatem, sigilli nostri auctoritate et regii nominis Karactere inferius annotato, præsentem paginam præcepimus confirmari*. Pro sigilli imagine legitur in Charta ann. 1185. ex Tabul. Camerac. : *Ut igitur hæc nostræ compositionis pagina maneat inconvulsa, eam sigilli nostri et civitatis appensi Karactere et testium subsignatione duximus communire*. Vide supra *Caracter* 3.

* Karacter Crucis, Crucis symbolum palliis assutum, in signum votivæ expeditionis sacræ. Tradit. Diessens. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 691. col. 2 : *Anno Domini* 1251. *III. Nonas Martii absolutus est Burckardus a Karactere Crucis per petitores domus Bethleem, auctoritate Apostolica ipsis collata*. Vide in *Crux*.

* **KARADIS**, *Idoneo*, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

¶ **KARAGIUM**, Tributi species. Charta Henrici VIII. Regis Angl. ann. 1526. apud Rymer tom. 14. pag. 165 : *De... pontagio, Karagio, muragio, etc*. Haud scio an idem sit quod *Kaagium*. Vide *Caragium* in *Carreda*.

¶ **KARAGIUS**, Sortilegus, præstigiator. Libellus Pirminii Abbat. apud Mabillon. tom. 4. Analect. pag. 586 : *Præcantatores et sortilegos, Karagios, aruspices, divinos, etc*. Vide *Caragus*.

KARAVENNA. Vide *Caravanna*.

KARAXARE, Karaxatura. Vide *Charaxare*.

¶ **KARENA**, Quadragesimale jejunium, seu publica pœnitentia, qua quis jejunare spatio 40. dierum tenetur : est etiam remissio seu indulgentia ejusmodi pœnitentiæ Instrum. ann. 1293. inter Acta SS. tom. 2. Aprilis pag. 717 : *Quadraginta dies cum una Karena de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus*. Charta Conradi Episc. Bundizensis ann. 1369. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 429 : *De omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi*, XL. *dies criminalium cum una Karena de injunctis sibi penitentiis misericorditer in Domino relaxamus*. Occurrit etiam apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 442. et tom. 5. pag. 126. Vide *Carena* 2.

* *Karrena*, in Ch. ann. 1300. apud Ludewig. tom. 11 Reliq. Mss. pag. 501. Nostri *Karesmeaulx* vocabant Dies Quadragesimam præcedentes, vulgo *Les jours gras, le Carnaval*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 81 : *Un certain jour de Dymenche, trois sepmaines ou environ avant les Karesmeaulx, etc. Quaresmel* vero proprie, Dies Martis ante Cineres, in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 39 : *Comme le jour que l'en dit du Quaresmel l'an de grace* 1375. *ou environ, ledit Jehan environ l'eure d'avoir soupé, se fut alé esbatre avec sa femme et autres en l'ostel d'un leur voisin, comme il est accoustumé au lieu d'y aler, mengier du lait à la cuillier de bois, etc*. Aliæ ann. 1432. in Reg. 175. ch. 199 : *Comme le Mardi xxiiij*e. *jour de Février derrainement passé, jour des Quaresmeaux, ouquel jour des Qaaresmeaux, etc.*

* **KARF**. *Arabice, Testa figuli, secundum Avicennam*. Glossar. medic. Ms. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **KARFOS**, *Arabice, Vespertilio*, in eod. Glossar.

¶ **KARIAGIUM**, Vectura cum carro, servitutis species. Litteræ Balduini Abbat. Ursicampi ann. 1203. ex Tabular. Compend. : *Moverunt calumpniam super Kariagio bladi quod singulis annis reponitur in grangia de Marolio, quod videlicet Kariagium exigebatur a Canonicis pro quibusdam terris, quas de dominio S. Cornelii tenere noscuntur*. Vide *Cariagium*.

* **KARIDA**, Vecturæ onus, ut videtur. Charta ann. 996. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 335. col. 1 : *Ut omni anno mihi dentur duæ Karidæ vini ante festivitatem S. Martini*. Vide *Carreda*. Nisi dolii genus putes, quod *Karisel* nuncupatur, in Charta Phil. VI. ann. 1339. ex Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 114. r°. : *Item sur chascun Karisel de gondale, contenans cent loz, trois deniers du vendeur*. Vide *Carrada*.

* **KARIGA**, pro Carica, Gall. *Figue grasse*. Dipl. Chilper. II. ann. 716. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 694 : *Karigas libras* 100, *etc.*

KARINSIA. Contractus Navigii Dom. Regis cum Venetis ann. 1268. tom. 5. Hist. Franc. pag. 435 : *Et uno puero pro custodia equi, et pro viandia, et Karinsiis suis portandis, etc*. Puto legendum *garnisiis*. Vide in hac voce.

* **KARINUM**, an Via publica, per quam carri transeunt ? Charta ann. 1162. ex Chartul. Thenol. fol. 25. v° : *Et*

de fonte usque ad fontem juxta Karinum, ubi fossatum terminatur.

* **KARIONS,** vox vulgaris, Jus carro ducendi. Vide *Cario.* Charta ann. 1255. ex Tabul. S. Autberti Camerac. : *Werpiverunt bene et legitime ecclesiæ S. Autberti jus bigandi, quod vulgariter appellatur Karions.*

¶ **KARISMA,** Præstantia, benignitas, Græce χάρισμα, donum, gratia, munificentia. Egidius Parisiensis MS. lib. 1. Karolini :

Gratia, quæ nulli plus affluit, addidit usum Nominis, et Karolo fecere Karismata nomen.

¶ **KARISTARE,** Karitare. Papias MS. Bituric. : *Karitat proprie, alloquitur plebem.*

¶ 1. **KARITAS,** Extraordinaria refectio; est etiam mensura vini. Charta Christiani Archiep. Mogunt. ann. 1168. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 753 : *Pro obitu predicte matrone Godelindis et patris sui Madelbodonis... singulis annis in singulis singulorum anniversariis, pro salute animarum, Fratribus quatuor uncie denariorum solvantur ad refectionem illam, que Karitas in eodem claustro appellatur.* Consuetudines Solemniac. MSS. : *In festo S. Tillonis... et ad cenam nebul. et oblatas et tria ova, et ad collationem Karitatem de vino bono.* Vide *Caritas* 3.

* 2. **KARITAS.** Sacrum sodalitium. Vide supra *Caritas* 12.

¶ **KARLE,** Homo simpliciter, et pro famulo. Inde Saxonibus *Buscarlus,* homo nauticus : *Huscarlus,* homo domesticus, famulus. Sane *Kearle* etiam hodie accipitur ab Alamannis de homine probo, bono, utili, strenuo, ut notat Goldastus ad Eckehardi jun. cap. 1. Carolumque inde dici opinatur : et pro homine simpliciter in Suecia et Saxonia, ut observavit Flacius Illyricus Præfat. in Otfridum Wissenburgensem. Hæc Spelmannus. Vide *Ceorlus,* [** et Graff. Thesaur. Ling. Franc. tom. 4. col. 492.]

¶ **KARLENSES,** Secunda stirps Regum Franciæ. Epistola Willelmi Abb. Monast. Andrens. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 338 : *In 2. libro Reges descriptos Karlenses appellat.* Vide *Karolingi.*

* **KARLOTUS,** diminut. a *Karolus;* quomodo a *Charles, Charlot* dicimus. Lit. ann. 1294. quibus Phil. Pulc. regem Angl. ad curiam vocat, in Reg. sign. *Pater* Cam. Comput. Paris. fol. 325. r°. : *Dicentes* (ministri regis Angliæ) *hoc facimus in despectum regis Francorum et Karloti fratris sui.* Vide *Karle.*

* **KARMET,** Pondus quoddam. Vide supra *Carmet.*

¶ **KARNEUS,** Pinna muri, Gallis, *Carneau.* Vide *Quarnellus.*

* **KAROLA,** Clathrus, Gallice *Grille.* Vide supra *Carola* 1.

KAROLINGI, dicti a Germanis Reges Francorum a Carolo Martello et Carolo M. genus ducentes. Ita Lotharius Ludovici Ultramarini filius, *Karolingorum Rex* dicitur apud Ditmarum lib. 3. cap. 6. [** Non reges sed populus Francorum occidentalium. *Karelingorum* legit Lappenb. ap. Ditmarum. Widukindus lib. 1. cap. 29 : *Concertatio regibus Karolorum et orientalium Francorum super regno Lotharii.* Ita Gallia passim dicitur scriptoribus secul. IX et X. *Karoli regnum,* scilicet Calvi, qui in divisione filiorum Ludov. Pii eam partem regni paterni obtinuerat, ut Lotharius Lotharingiam.]

⁎ **KAROPOTUS.** [Glaucus : « Cum minime sint glauci, grece dicti *Karopoti* (oculi) insanie et dementie ascribuntur. » (B. N. Ms. Lat. 16089, f. 103ᴮ.) — « Oculi *Karopoti.* » (Ibid. f. 107ᴰ.) — « Oculi emicantes *Karopoti.* » (Ibid. f. 108ᴬ.)]

KARPIE. Vitæ Abbatum S. Albani. pag. 32 : *Minutis autem, qui de sua consuetudine pastillis carneis vescebantur, esus subtraxit inordinatos, et pro carne, de allece et liborum cedullis* (eduliis) *congestum quoddam serculum* (*cujus solum nomen remansit*) *ipsis in communi cumulavit, quod more Normannorum Karpie, quasi Karempie sophistice nominavit.* Hæret hic Vatsius, cui nihil occurrit de vocis notione : quam quidam sic interpretantur, ut sit minutal Cyprinum, *hachis de carpe,* nam pastillos in posterum de *halece,* ac proinde de piscibus dari minutis statuit Abbas. Addit auctor, quasi *Karempie,* ubi nescio an non alludat ad *quadragesimale* edulium. Sed hæc meræ sunt conjecturæ. Idem porro quod *Carpeia,* de qua voce supra.

¶ **KARRALE,** Vectura, plaustrum. Fori Bigorrenses art. 14 : *Liberi pacem habeant, et ter in anno in Karrali Comitali radant.* Translatio S. Savini Mart. : *Ducilis a fundo Karralis egressus in terram nemine considerante prosiliit.* Vide *Carreda.*

¶ **KARRATA.** Vide in *Carrado.*

¶ **KARREAGIUM.** Idem quod *Kariagium.* Charta Henrici II. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. pag. 47 : *Quare volo et firmiter præcipio quod... habeant terras illas.... cum libertate et quietantia de exercitibus... et de Karreagio, siris et hundredis, etc.* Vide *Cariagium.*

* **KARRENA.** Vide supra *Karena.*

⁎ **KARRIGIUM.** [Ut Carrigium 2 : « Quatuor denarios ad messiones et receptum et quatuor denarios pro *Karrigio* et per oblias ad kalendas IIII. » (Cartular. Conchar. Ruthen. p. 296, XI. sæc.)]

1. **KARRINA,** ut *Karena.* Vide *Carena* 2.

¶ 2. **KARRINA,** Convicium, objurgatio, exprobatio. Eckeardus Jun. in Casib. S. Galli cap. 13 : *Necis tuæ reus Karrinas tot ferre non potero.* Balbus Cathol. : *Carinare, arguere, convitiare, illudere.* Hæc Spelmannus. Vide *Carina* 1.

* **KARRITO,** Qui carrum ducit. Vide supra in *Carrito.*

¶ **KARRNEL,** Pinna muri. Vide *Quarnellus.*

* **KARRUGA,** Aratrum, Gall. *Charrue.* Charta ann. 1229. in Chartul. Aremar. ch. 31 : *Notum facimus..... quod nobilis vir Erardus de Chacia.... omnes terras communitatis, quas nos et homines nostri ad nostras Karrugas tenebamus, nobis concessit.* Hinc *Kéruier,* qui aratro terram colit. Redit. comital. Namurc. ann. 1289. ex Reg. sign. *Le papier aux ayssel-les* in Cam. Comput. insul. fol. 25. v°. : *Encor i a li cuens le stokaige, de chascun Kéruier, ij. den. et de chascun manovrier j. den. a Noiel.* Vide *Carruca* 3.

¶ **KARRUS,** Currus, plaustrum, Gallis, *Chariot.* Charta. ann. 1110. ex Tabul. Floriac. : *Dimisit Abbati Floriacensi omnes malas consuetudines quas usurparat, videlicet talliam denariorum, raptum, incendium.... vaccam de Karro, tripedicam, etc.*

* **KARTICIUM** Privilegium, Quod *Chartæ* seu scripto mandatum est, in Charta Gerardi episc. Camerac. ann. 1083. ex Tabul. S. Autberti.

¶ **KARTRA,** Charta. Tabularium S. Petri de Cella-Froini : *Signum Henrico Rege, Gauffredus Comite civitate Engolisma... Bernardus Sacerdos qui fecit scribere ista Kartra.* Vide *Charta.*

¶ **KARUCHATA,** Modus agri. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 50 : *Sciatis me concessisse .... scilicet illam Karuchatam terræ quam idem Gilebertus tenuit die illa qua pater meus R. fuit vivus et mortuus.* Vide *Carucata.*

¶ **KARXABET,** *Amat, osculatur, amplectitur.* Papias MS. Bituric.

* **KAS,** *Arabice, Lactuca.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **KASAB,** *Arabice, Arundo, canna,* in eod. Glossar.

* **KASAETUS,** Pirata ; si tamen non est nomen proprium. Charta ann. 1243. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1571 : *Tenentur sub debito juramenti facere vivam guerram de sanguine et foco omnibus Kasaetis et deprædatoribus maris, et specialiter Jadertinis.*

* **KASKERIA,** ut supra *Gascheria.* Charta ann. 1244. ex Tabul. S. Autberti Camerac. : *Salvis.... redemptionibus ipsius ecclesiæ ad martium et Kaskeriam.*

¶ **KASKETTUM,** Mendose pro *Baskettum;* Anglis enim *Basket* est Sporta, cophinus, corbis, canistrum, Gall. *Panier, Corbeille.* Mandatum Eduardi IV. Regis Angliæ ann. 1461. apud Rymer. tom. 11. pag. 481 : *Cum... auro... bogeis, manticis, Kaskettis, fardellis, etc.*

* **KASTVOGT,** Castri tutor, idem qui *Advocatus.* Vide in *Advocati.*

¶ **KATABULUM,** Fossa. Vide *Catabulum.*

¶ **KATAPAN,** Præses, Præfectus provinciæ vel civitatis. Vide *Catapanus.*

¶ **KATELCOSTE.** Wildebrandus ab Oldenborg. in Itiner. Terræ sanctæ, ubi de Armeniis : *Specialem habent Papam, quem ipsi sua lingua Katelcoste appellant.* Ubi legendum indubie *Katolich,* uti monet D. Cangius in voce *Catholicus.*

¶ **KATHEDRATICUM,** Pensio, quæ Episcopo ab Ecclesiis quotannis exsolvitur in signum subjectionis. Vide *Cathedraticum.*

KATHERANI. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ cap. 16 : *Qui transierint ut Katherani, comedendo patriam, et consumendo bona Comitatuum, et capiendo per vim et violentiam bona et victualia, etc.* Ubi loci Skeneus annotat, *Katheranos,* Hybernis nuncupari, montanos Hybernos, qui in inferiores partes Regni Scotiæ descendere soliti, prædas agebant, et incolis, eorumque bonis vim inferebant. Hodie vulgo dicuntur *Sorners, Sojorners.* [Vide *Kernys.*]

* **KATIMIA,** *Arabice est idem quod Græce vocatur Kadimia, Latine vero vulgariter Calmitia seu lapis calaminaris, quo æs tangitur et in auricalcum vertitur.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **KATOPAPA,** f. pro *Cacopapa,* Malus Papa, a Græco κακός, malus, ut notant docti Editores ad vit. B. Vict. III. PP. tom. 5. Sept. pag. 431. col. 2 : *Viginti milia hominum et eo amplius in diversis regionibus, Katopapa Guiberto cooperante, cæsa sunt.*

¶ **KATRICOLATUM,** Repagulum ferreum in modum cratis, Gall. *Grille.* De S. Attone Episc. tom. 5. Maii pag. 199 : *Et fuit missum et depositum* (corpus) *in quadam capsa Katricolata de ferro, ita quod a cuncta gente clare videri poterat.... Et sequenti die missum et positum fuit in sacristia Operæ suprascriptæ, et ibi retentum fuit, donec factum fuit quoddam*

Katricolatum juxta capellam Sancti suprascripti.

¶ **KAVALLUS**, Equus. Instrum. ann. 873. apud Mabill. Diplom. pag. 543 : *Probter vinos, et annonas, argentum, mulo et Kavallos, vel vestimenta, quod præstavit.* Vide *Caballus.*

✻ Occurrit præterea in Charta ann. 1036. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 198. Inde, ni fallor, *Kauwélerie*, Tributum, quod pro servitio cum equis debito exigitur, in Charta ann. 1286. ex Chartul. Namurc. Cam. Comput. Insul. fol. 42. v°. : *Les Kauwéleries, les souméleries et les barescep, dont je avoie les reliés et les quatre deniers de orloefs.* Vide *Caballaria.*

¶ **KAVATICUM**, Census capitalis, Gall. *Chevage.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 19 : *Tempore donni Walonis Abbatis fuerunt duo fratres in Antoniaco villa, quorum unus major noster erat, nomine Gunfredus, alter vero Fulbertus, qui gloriabantur se esse nobiles, quos adquisivit donnus Walo Abbas, dicens eos esse servos S. Germani et faciens eis reddere Kavaticum.* Vide *Capitale* 5.

✻ Ejusdem originis est vox *Kavecheul*, Cervical, vulgo *Oreiller, traversin.* Pedag. *de Cappi* in Chartul. 21. Corb. fol. 345. v°. : *Une keute et ung Kavecheul doivent vj. den.* Vide *Capitale* 1.

✻ **KAVILLA**, Clavus ligneus vel ferreus, Gall. *Cheville.* Comput. fabr. S. Petri Insul. ann. 1366 : *Item pro quadam rondella ferrea et Kavilla ejusdem, etc.* Hinc *Kevillier*, pro *Cheviller,* Clavis figere, in Vita J. C. MS.

✻ **KAURSUS,** *Brusato,* in Glossar. Lat. Ital. MS.

KAYS, *Cancelli.* Ita Glossæ MSS.

✻ Hinc, ut opinor, *Keste,* Clathrus, vulgo *Grille.* Charta ann. 1281. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 7. fol. 124. r°. col. 1 : *Consent ke li abbés et li couvens... pussent... faire nouviaus cliiers,... nouvelles Kestes, etc.* Alia Galt. *d'Estrommel* ann. 1308. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 309 : *Pouront avoir lidiz religieus* (du Mont S. Martin) *dessouz ledit moulin un clier et une Keste, pour retenir le poisson, qui là pouroit kair.* Vide supra *Kaia.*

¶ **KE,** Quod, Gall. *Que.* Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ : *Dixit quia jam non faceret Ke forcia facta habebat ad patrem Ezguilem. Et judicaverunt Guilem-Garcias de Sancta Christina, Efortlub Deciun. et Garciabrasc de la Nux Ke quale pactum Guilem Airemon factum habebat cum Austendo Archiepiscopo.* [✻ Pro Gallico *Que* etiam occurrit in Consil. Petri de Font. pag. 77. et alibi passim.]

✻ **KEAFICIUM**. Vide supra *Kaficium.*

✻ **KECHRES** vel KETHRES. Charta ann. 1225. in Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 70. r°. : *Corredum ad opus servientum suorum, qui Kethres nuncupantur, a clericis non exiget memoratis. Kechres*, in Ch. ann. 1226. ibid. fol. 90. r°. Anglis *Kitchin* culinam sonat; unde fortean *Kethres*, famuli coquinarii.

¶ **KEIMINUS**, Via, iter, in Charta ann. 1283. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 132.

✻ **KEKENGI**, *Arabice, Species solatri proferens granum rubicundum simile ceraso, in vesica inclusum, citrina in colore, quare a multis vesicaria vocatur.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ **KELCHEN**. Vide *Kelchyn.*

KELCHYN. Triplex apud Scotos occisori mulcta imponebatur, *le Cro, le Galnes*, et *le Kelchyn.* De duabus prioribus diximus suis locis. De *Kelchyn* agit Regiam Majestatem lib. 4. cap. 38 : *Kelchyn unius Comitis est sexaginta sex et duæ partes unius vaccæ. Item le Kalchyn filii Comitis aut Thani et* 44. *vaccæ et* 21. *denarii et* 2. *partes unius obuli. Item le Kelchyn filii Thani est minor per quartam partem quam patris sui, et sunt* 30. *vaccæ, et* 11. *denarii, et tertia pars obuli. Rusticus nihil habet de Kelchyn. Item si uxor liberi hominis sit occisa, vir suus habebit le Kelchyn, et parentes ejus habeant le Cro, et le Galnes. Item si uxor rustici sit occisa, dominus ipsius terræ, in qua manet, habebit le Kelchyn, et parentes ejus le Cro et le Galnes.* Quæ sit vocis *Kelchyn, Kelchen,* vel *Kelten,* (varie enim scribitur) significatio aut derivatio, non satis scio, ait Skenæus. Id constat, *Kelchyn* longe minorem esse mulctam, quam *le Cro,* ex cap. 36. nam *le Cro* Comitis *est* 140. *vaccæ, tres oræ pro vacca. Item le Cro filii unius Comitis vel Thani, est centum vaccæ;* et sic de cæteris. *Kelchyn* vero hic minor est mulcta, quæ interdum domino, interdum parentibus penditur.

KELEDEI, [Monachi apud veteres Scotos sic dicti.] Vide *Colidei.*

¶ **KELTEN**. Vide *Kelchyn.*

KEMAT, Centuria, vox Cambrica seu Wallica in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ in Præfat. [Melius forte *Kentat,* a *Cant* centum, Gall. *Centaine.*]

✻ **KEMBELN**. Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 671. col. 1 : *cc. geren seu Kembeln, quibus venna paratur.*

¶ **KEMINUS,** KEMINUM, Via, iter, Picardis nostris *Kemin.* Scacarium S. Michaelis apud Falesiam ann. 1207. Lib. S. Justi fol. 13. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 603 : *Judicatum est quod Callot Judæus poterit sequi Abraham Judæum, per duellum de Kemino.* Charta ann. 1258. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Terra aboutante de uno Kemino ad aliud Keminum.* Vide *Caminus.*

¶ **KEMROD,** Præstationis genus. Vox Armorica. Chartularium Kemperleg. : *De hoc autem quod dicitur Kemrod, quod ipse, ut dicebat, non debebat reddere : statutum est ut quolibet anno de unoquoque ciato mellis sex nummos reddat..... cum quatuor insuper nummis et uno obolo, pro eo quod dicitur Kemrod.* Vide *Kevrod.*

✻ **KERATES**, *Pondus sumptum a semine xilocaratæ, et secundum Avicennam ponderans grana ordei quatuor.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ **KERECHET**, Avis aquatica, ut videtur, quam Galli *Crecelle* vocant. Thwroczius 1. part. Chron. Hungar. cap. 5 : *Aves Legisfalck, quæ, vulgo Kerechet vocantur, pullos generare posuerunt.*

¶ **KERELARE,** Causam, litem coram judice intentare. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ : *Venit Ezguilem et clamavit et Kerelavit ad Geraldum Comitem.* Vide *Querelare.*

KERHERE. In Bundello Eschaet. de anno 3. Edw. I. n. 29. sic legitur : *Inquisitio et extenta terrarum et tenementorum, quæ fuerunt Roberti de Montealto nuper defuncti, in Rising in Norff. facta die Lunæ in crastino S. Fidis virginis, videlicet regni Regis Edwardi tertio..... Item de quadam consuetudine, quæ vocatur Kerhere, ad festum S. Michaelis,* 12. *denar.* ubi forte vox hæc *carreriam,* seu viam sonat, ita ut idem sit quod *droit de chaucée,* apud nos. [Quid si a verbo *quærere,* quod scilicet hæc Consuetudo ostiatim colligeretur.]

KERKA, Onus, ex Gall. *Charge,* Hisp. *Cargo.* Theloneum Mon. S. Bertini : *Kerka Bersil, dabit* 4. *den. dimidia Kerka* 2. *den... Kerka piperis,* 4. *den. etc.*

✻ Nostris, *Kerke.* Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. : *De Kerka piperis, iiij. denarios. De Kerka aluni, iiij. den. De Kerka brisilli, iiij. den. etc. Par tele Kierke et tel condition, etc.* in Lit. Florent. Hannon. ann. 1287. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1229. *Kierkié,* de agro culto, quasi fructibus onusto, in Charta ann. 1275. ex Tabul. eccl. Camerac. : *Doivent cil Jehans de le Tour et Liegars se femme et leur hoir prendre et avoir ces dix livrées de rente au Paresis par an paisiulment y tieres devant dites, soient vuides u Kierkiés.*

✻ **KERKEBODE,** Ecclesiæ fundus; Flandris enim *Kerk,* ecclesia, et *Boden,* fundus, latifundium. Vide *Boda.* Charta Balduini Fland. march. ann. 1119. in Chartul. S. Bert. pag. 181 : *Sic tamen ut ubi hospites comitis, qui super vaccarias et berquarias ejus manent, per Kerkebode ierint, ibi quoque hospites S. Bertini eant.*

¶ **KERKEMAGISTER**, Quasi Magister Ecclesiæ; Belgis enim *Kerck* Ecclesia, unde ipsis *Kerck-meester,* Æedituus, Gall. *Marguillier.* Litteræ ann. 1270. ex Archivo Audomarensi : *Cum diu habita esset quæstio... Curatum de Lampernelle ex una parte et Kerkemagistros et parrochianos dicti loci ex altera, super quadam domo sita in solo sacerdotali.... in quibus domo et appendiciis ipsi Kerkemagistri et parrochiani asserebant se pro parte jus habere.*

¶ **KERKEMANIA,** Fixio limitum in agris. Vide *Circamanaria.*

¶ **KERKERIA,** KERRIDA, Ecclesia, parochia, a Germ. *Kerck.* Charta Roberti Leodiensis Episc. : *Abbas S. Remigii cadente vel decedente investito loci ad Kerkidam de Mersne, præsentet investitum, ubi de jure et consuetudine fuerit præsentandum, cui quidem investito de bonis ipsis Kerkeriæ ad valorem viginti marcarum Leodiensium dicti Abbas et Conventus assignabunt.* Charta Hugonis Cardinalis: *Cedente vel decedente investito parochia loci præscripti, quæ Kerkeria in partibus vulgariter appellatur.*

¶ **KERMESINUS** COLOR, Purpureus lucidior. Vide *Cramesinum.*

✻ **KERMISSE**, Nundinæ, Fland. *Kermis,* a *Kerk,* ecclesia, et *Missa,* quo nomine appellari nundinas, quod in festis principalibus indici et celebrari soleant, observatur in *Missa* 4. Bulla Honor. PP. III. ann. 1219. in Suppl. ad Miræum pag. 82. 1 : *Redditus nundinarum atque alios, qui Kermisse vocantur, vobis competentes... confirmamus.*

KERNELLARE, [Murum pinnis seu *quernellis* munire, Gall. *Creneler un mur.* Charta ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 609 : *Sciatis quod concessimus Edmundo fratri nostro quod ipse mansum suum... muro de petra et calce firmare et Kernellare; et illud sic firmatum et Kernellatum tenere possit.* Alia ann. 1306. ibid. pag. 985 : *Nobis supplicaverit, ut nos sibi concedere velimus, quod ipse domum suam . . . . Kernellare, et domum illam fortem facere posset muris, turrellis, fossatis, etc.* Vox frequens in Diplomatibus, quibus Rex

firmandi muniendique castellum sive ædes, privilegium concedit.] Vide *Quarnellus.*

¶ **KERNELLUS**, Pinna muri, Gall. *Creneau.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLIV : *Et pro muro purferir et pro plumbo, et pro Kernellis*, xx. *l.* Vide *Quarnellus.*

¶ **KERNYS**, Vagi, errabundi, interprete Th. *Blount* in Nomolex. Angl. Iidem videntur qui supra *Katherani*. Charta Eduardi III. Reg. Angl. ann. 13. ejus regni : *Nec non de illis qui dicuntur homines otiosi, et malefactoribus, qui etiam Kernys dicuntur.*

KERSONARIA, Nasturtiaria area, Gall. *Cressoniere*. [* Vel potius, Palus, lacus, stagnum. Vide supra *Cressonaria*.] Charta Joiæ Dominæ *de Wallaincourt* ann. 1241. in Tabulario Monasterii Montis S. Martini : *Molendino, sclusa, fundo, Kersonariis.* Alia anni 1260. in Tabulario Belliloci in diœcesi Rothom. pag. 45 : *Confirmo eleemosynam, Quersonariæ cujusdam.*

¶ **KERSTRATA**, Via quæ ad Ecclesiam ducit, a Belgico *Kerck*, Ecclesia, et *Strata*, Via. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar. ann. 1240 : *Qui viam Ecclesiæ, id est Kerstrata foderit vel artaverit et super hoc convictus fuerit per veritatem, emendabit Comiti* 3. *lib.*

KETEL, Cacabus, olla ferrea, aut ærea, Belgis. Theloneum Monasterii S. Audomari : *Centum veteris metalli*, 4. *den. unus brotketel*, 6. *den. unus setrekeel*, 2. *den. unus Ketel, de* 5. *den. unum den.*

* **KETHRES**. Vide supra *Kechres.*

¶ **KEVERE**, Operculum seu vas quoddam quo lactariæ utuntur. Kennet. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. : *Compotus Henrici Deye et Johannæ uxoris de exitibus et proventibus de Dayri... Allocantur pro novo Kevere empto* VIII. *den. Kevera*, in Gloss. Lipsii est Bruchus, Germanis hodie *Kafer*.

¶ **KEUREN**, Lex, judicium, Belgis *Keuren* est judicare, legem constituere. Charta ann. 1291. apud Miræum tom. 2. pag. 876 : *Leges etiam et judicia, vulgariter Keuren appellata, edendi, instituendi et faciendi observari, recipiendique quod inde evenerit usque ad summam prætaxatam.*

* *Communia*, ejusdem statuta et leges, Charta ann. 1283. ex Chartul. 1. Flandr. ch. 364. in Cam. Comput. Insul. : *Donavi... plenam potestatem observandi sive tenendi statuta terræ Wasiæ, quæ vulgariter dicuntur Keure.* Alia ann. 1070. ex Chartul. S. Petri Gand. Ch. 17 : *Statutiones, quæ plebeia lingua Keure vocantur, super quoslibet S. Petro attinentes non agat.* Hinc *Keurier*, idem qui *Scabinus*, judex civilis, in Ch. Guid. Comit. Fland. ann. 1287. ex ead. Cam. Vide supra *Chora.*

¶ **KEVROD**, Idem quod *Kemrod*, Armoricis, præstationis genus. Tabularium Kemperleg. : *Ego Budic frater Hoeli Comitis concedo monasterio sanctæ Crucis villam quæ dicitur Lesumadru, terram videlicet trium mensurarum mellis. De ipsa autem terra hic redditus est : scilicet terguisiaeth, Kevrod, multones, pastus, decima.*

KEYE, [Operculum, clavis.] Vide *Cone.*

KEYS. Charta Edw. III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 71 : *Nolo etiam, quod aliquis Senescallus, Constabularius, Ballivus, Keys, sive forestarius, serviens vel venator,... per terras eorum venientes, ab ipsis nec ab hominibus suis pascantur.*

* **KHU KHAN**, Creber et subitus campanæ pulsus, Gall. *Tocsin*. Chron. vetus ad ann. 1379. ubi de rebellione Montispess. ex Cod. reg. 9612. A. B. M. : *Quod nobiliores de villa extraherent submersos, et universitas fundaret unam capellam sex capellanorum, quorum quilibet haberet quadraginta libras Turon. redditus, et in dicta capella esset campana, qua pulsatum fuit le Khu Khan.* Huc spectare videtur vox *Kauclier*, mendose quidem scripta, in Stat. ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 510. art. 8 : *Quiconques fait Kauclier, quatre deniers doit.* Id est, qui tumultum movet. Vide supra *Tanghanum.*

KIDELLUS, Machina piscatoria in fluminibus ad salmones, aliosque pisces intercipiendos. *Bettles, et Weres* Angli vocant. Magna Charta Joannis Regis Angl. cap. 24. apud Matth. Paris : *Omnes Kidelli deponantur de cætero per Thamesiam, et Medeweiam, et per totam Angliam, nisi per costeram maris.* Fleta lib. 1. cap. 20. § 40 : *De his, qui piscantur cum Kidellis.* [*Et fuit seisitus de uno Kidello vocato à were, ac de libera piscaria in Potlok*, in Bundello Escaet. de ann. 3. Eduardi I.]

* Hinc emendandus *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. v. art. 30. ubi *Bideli* perperam edidit ex Reg. S. Justi fol. 35. v°. col. 1. in quo *Kideli* legitur, ut apud Matth. Paris.

¶ **KIDRIA**, *Gummi cedri*, Matth. Silvatico. Vide *Cedria.*

* **KIENNES**, Monetæ Alemannicæ vel Leodiensis species. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 299 : *En l'éveschié et ou pais du Liége acheterent d'un accort et d'une volonté certaine monnoie, que on appelloit Kiennes ;... ladite monnoie de Kiennes montans à la somme de deux cent et cinquante mars ou environ.* Vide supra *Chienes.*

* **KIFERA**, Charta authentica, diploma. Chron. Danic. ad ann. 1290. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 161 : *Eodem anno captus est archiepiscopus, et omnes gratiarum et privilegiorum Kiferæ vel literæ in choro Lundensis ecclesiæ combustæ sunt.*

¶ **KIL**, Cella, Monasterium, Hibernis. Beda Hist. Eccl. l. 5. cap. 9 : *Cui erat composito vocabulo a cella et columba, vocatus est Kolum-Killus.* Vide Spelman.

¶ **KILIANUS**, Nota temporis, quæ in veteribus Chartis aliisque MSS. Codicibus occurrit. Charta Eberhardi Abb. Weissenburg. apud Fred. Schannat. Vindem. litter. pag. 13 : *Emit quoque a Monasterio Heilsbruggen partem decimarum in Rodt prope Riebberg pro* C. *florenis. Anno* 1375. *feria* 2. *post Kiliani.* Codex Mellicensis MS. libros de Imitatione Christi complectens, de quo Mabillonius Diplom. pag. 177. finitus dicitur *die Kiliani* 34. Forte supplendum *post festum S. Kiliani* : Kilianus enim inter Sanctos numeratur in Catalogo veteri Monasterii S. Michaelis Bambergensis ut testatur Schannatus ibid. pag. 51.

¶ **KILINGE**, Armorum genus. Statuta Equitum Theuton. art. 73. apud R. Duellium Miscel. lib. 2. pag. 59 : *Ipse* (Treperarius) *tenetur dare Fratribus ad arma deputatis spallaria, wappenrock, Kilinge, phavones, wappenhersum... cingulos, et vestimenta.*

¶ **KILINNAS**. Charta ann. 1065. apud D. Calmet. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 461 : *Decimam partem tam in arboribus quam de pretio porcorum, sive utilitate apium eum per omnia habere volumus atque firmamus, tam in Kilinnade, quam in sylva juxta curtem Stensicla.* f. nomen est alicujus loci proprium.

KILKET, Servilis quædam solutio. Vetus Charta apud Spelmannum : *Kilket, pro qualibet husbandrea* 2. *den.*

¶ **KILLAGIUM**, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur, a Gall. *Quille*, quæ est navis infima pars. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 573 : *Capit ibi Killagium, scilicet de qualibet navi cum batello applicante ibi, octo denarios, etc.*

KILLYTHSTALLON, Quod domino penditur ad inveniendum equum admissarium (*estallon*) in tenentium suorum beneficium. Spelm.

KILTH, *Libertas villæ*, in MS. interpretatur, ait Spelman. qui vocis originem ignorare se fatetur.

¶ **KIMBA**, pro Cimba. Abbo Floriac. de Obsidione Parisiacæ urbis, apud Spelmannum :

Corripiunt ternas rabidi Kimbas satis altas.

¶ **KIMELIARCHA**, Thesaurarius. Vide *Cimeliarcha.*

KINGELD, Tributi species, sic dicta, quod Regi exsolveretur : *King* enim Anglis Rex dicitur. Vide tom. 1. Monast. Anglic. pag. 830.

* **KINSICA**, Pisarum suburbii nomen, ab apothecis Saracenorum mercatorum in eo habitantium sic dicti ; *Kinsica* enim vel *Chinsica*, aut potius *Henticha* et *Entheca* est Apotheca, reconditorium. Annal. Pisan. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 885 : *Kinsicam muraverunt a turre, etc.* Vide supra *Chincitha.*

¶ **KINTAL**, Ponderis genus, alias 100. librarum, sed e more loci varium. Hujus sæpe mentio fit in casu Fogossæ apud Plowdanum. Hæc Spelmannus. Vide *Quintale.*

KIRALITER, Vox conficta ex Gr. κύριος. Fragmentum Anonymi Beneventani cap. 5. apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. : *Cepit eumdem Præsulem, qui ei Beneventum Kiraliter præbuerat, etc.* Id est, cum plena potestate et omni dominio. Vide *Potestative.*

* **KIRI**. *Lo segniore*. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Kiraliter.*

* **KIRRI**, *Lo porcho*, in eod. Glossar.

KIRTEL, Vestimenti species : *L'ordre observé à la Creation des Chevaliers des Bains : Un autre luy baillera ses brages, le tiers luy donnera un pourpoint, un autre luy vestira avec un Kirtel de rouge Tartarin.*

¶ **KIRVA** TURBÆ, Certa *turbarum* quantitas. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 251 : *In puram et perpetuam eleemosynam ad fodiendum singulis annis perpetuo septies viginti Kirvas turbæ in marisco meo de Kima.*

KITONITA, κοιτωνίτης, *Cubicularius*, in Gloss. Gr. Lat. Luithprandus in Legat. *Leo Kitonita*. Ignotus Barensis in Chron. ann. 1025 : *Descendit Oresti Kitoniti cum exercitu.* Vide Notas ad Alexiadem pag. 250.

KIVIT, Avis prædatoriæ species. Tidericus Langenius in Saxonia :

Est avis Kivit, quæ bellat quam cito vivit,
Signans iratos homines ad bella paratos.

* **KLIMIA** *seu* CLIMIA, *apud Avicennam, est fumus seu fuligo adhærens superioribus fornacis in purificatione cujuscumque metalli : storea vero est fex descendens ad inferiora*, Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

¶ **KLIOTETRA.** Sella plicatilis. Vide *Cliothedrum.*

* **KLOCKUM**, a Belgico *Klocke*, Campana. Acta S. Liobæ tom. 7. Sept. pag. 762. col. 2 : *Signum ecclesiæ, quod vulgo Klockum vocant, etc.* Vide *Cloca* 2.

¶ **KLOCUM**, Campana. Vide *Cloca* 2.

* **KLOXCS**, *Singultus, pulsus viscerum, suspirium*, in Glossar. Simon. Januens. Vide *Clocire*.

KMETHONES, Servilis conditionis homines, apud Polonos, in Legibus Polonicis Chopini libris de Domanio subditis.

* *Villanus seu Kmetho*, in Stat. Casimiri ann. 1346. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 9. *Kmethonalia bona* ibid. pag. 261. *Kmeto*, in Mirac. S. Hiacinth. tom. 3. Aug. pag. 377. col. 1. Vide *Cmeto*.

¶ **KNACKIUS**, Monetæ Fuldensis species. Litteræ fundationis Collegii Jesuitarum Fuldæ ann. 1573. apud Schannat. Diœc. Fuld. pag. 355 : *Tradimus mille florenos, quorum singuli quadraginta duobus Fuldensibus Knackiis constant.*

KNAPONES, Pedites milites. Hist. Austtralis ann. 1286 : *Præcone Regis Aragonum per exercitum valenter clamante, quod neminem occidant nisi milites galeatos, Knapones vero et scutiferos illæsos permittant abire.* Theutonibus *Knap*, est, alacer, agilis, celer : *Knape* vero, servus, minister, famulus.

KNAVE. Charta ann. 22. Henrici VII. Reg. Angl. apud Spelm. : *Joannes filius Willelmi Couper de Denby Knave, ad satisfaciendum Regi de omni eo, quod ad Regem pertinet, occasione cujusdam utlagariæ in ipsum in placito transgressionis ad sectam Regis promulgatæ* 22. *Maii.* Ubi vox *Knave* conditionem ac classem hominis videtur indicare. Saxonibus K n a v a *famulum* sonat ; hinc scildk-nava *armiger, scuti famulus*, quomodo forte *Knawe* intelligi hic debet, nam et *famulos* dictos armigeros suo loco docuimus. Vide Janum Dolmerum ad Jus aulicum antiquum Norvagicum pag. 8. Edit. Danicæ.

KNEZ, vel KNEG, [KNEZIUS, Princeps.] Vide *Caganus*.

¶ **KNIGHT**, Puer, minister, famulus, Sax. Cnyt ; eodem sensu a Germanis etiamnum usurpatur ; Anglis vero hodiernis est Miles, licet, ut observat Spelmannus, in veteribus eorum Instrumentis pro ministro adhibeatur. Vide *Knave*.

¶ **KNIP**, vox Belgica, Talitrum, Gall. *Chiquenaude.* Epist. obscur. Virorum pag. 21 : *Ipse dixit, ecce Joannes Reuchlin est doctior quam vos, et dedit ei unum Knip.*

¶ **KNIPULUS**, KNIVUS, Ensis brevior, vel cultellus, Gallis *Canif.* Vide *Canipulus*.

KNOPIS, Tuber, nodus, Anglis *Knob* et *Knot.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 365 : *Textus super Evangeliis, cum uno claspi, habens ex uno latere quinque Knopes argenteas, etc.*

¶ **KOGGE**, Navigii genus, Gall. *Coquets.* Vide locum in *Cogo*.

¶ KOKA, Eadem notione. Epistola Roberti Regis Calabriæ ad Barchinonenses in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 70 : *Recepimus vestras litteras continentes disrobationem cujusdam Kokæ Bernardi Garrigæ civis Majoricarum, factam, ut asserit, per quosdam piratas regni nostri Siciliæ.*

* **KOKBON**, *Granum coctum, i. frumentum.* Glossar. medic. MS. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **KOKKUS**, Piscis testacei species, Angl. *Cockle.* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 20. pag. 44 : *Piscium tamen marinorum, excepto quodam de Kokkis accursu, non prius ibidem solito, nulla copia reficit obsidentes.*

* **KOLOS**, *Anus*, in jam laudato Glossar. Simon. Jan.

* **KONINHKGESHUIVE.** Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 662. col. 1 : *Quilibet istorum mansorum habet clx. jurnales terræ, quos appellamus vulgariter Koninhkgeshuive.*

* **KOPCE**, Polonicæ vocis sensum docent Statuta Vladisl. Jagell. ann. 1420. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 76 : *Quod si contigerit aliquem litigantem pro limitibus docere vel ostendere scopulos dictos Kopce, ad minus tres, aut alia signa notabilia in campis, vulgariter Wyiasdy, etc.* Ubi significantur silices ad metas appositi, ut metam esse ostendant. Vide in *Testis* 3.

* **KOPIEC**, Colliculus apud Polonos. Charta ann. 1473. tom. 5. Cod. diplom. Polon. pag. 142. col. 2 : *Feci unum colliculum, alias Kopiec, et fossatam, etc.*

¶ **KOSMUS**, Mundus, orbis terrarum, a Græco κόσμος. Charta Willelmi Pictav. Comitis apud Stephanotium tom. 3. Fragm. Hist. MSS. : *Cunctis in propatulo per quadripartis Kosmi climata clarere dignoscitur ob protoplasti nostri insolentiam omnem ejus successionis plantationem toxicato infectum esse antidoto.*

¶ **KOTARIUS**, Rusticus, mansionarius. Charta apud Somnerum in Tract. de *Gavelkynd* pag. 29 : *Item, si dominus Archiepiscopus fecerit scotallum infra boscum, quilibet terram tenens dabit ibi pro se et uxore sua* 52. *obolos et vidua vel Kotarius* 1. *obolum.* Vide *Cota* 2.

¶ **KOVER**, Operculum, clavis. Vide *Cone*.

* **KRAGE**, inquit Saxo Grammaticus in Hist. Danica, *dicitur lingua Danica, truncus, cujus semicæsis ramis fastigia conscenduntur ; ita ut pes præcisorum stipitum obsequio perinde ac scalæ beneficio nixus, sensimque ad superiora provectus, petitæ celsitudinis compendium assequatur.*

* **KRENELLUS**, Pinna muri, Gall. *Creneau.* Reg. Phil. Aug. ex Chartoph. reg. sign. 34. bis part. 1. fol. 96. r°. col. 2 : *Tornellæ erunt de vj. pedes spissitudinis et x. pedes concavitatis, et duo paria stagiarum* (sic) *et scutum et Krenellum magis altum quam murus.* Vide supra *Cranellus*.

¶ **KRETAL**, *Mumia.* Matth. Silvaticus.

KRODO, apud Saxones pro Deo cultus. Crantzius in Metrop. lib. 1. cap. 3 : *Krodo nomen erat Idolo, quod Saturnum sunt arbitrati... Pertinet hodie in Gente execrationis vocabulum, ut quoties abominanda res est visa, Krodo cum indignatione dicant.*

* **KROLESTWO**, Polonica vox. Charta Vladisl. Jagel. ann. 1422. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 84 : *Pro exactionibus nostris, vulgariter Krolestwo nuncupatis, in signum subjectionis et veri dominii, etc.*

* **KRWAWNE**, Polonica vox. Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 27 : *Consuetudine iniquissima ministerialium extitit observatum, quod dum ad aliquem in via, vel alias occisum vocabantur, ipsum vestibus, in quibus fuerat occisus, jure ipsorum, quod ipsi Krwawne nominabant, expoliebant.*

* **KULKORN**, Danis, Vectigalis species. Constit. Cristof. reg. Danor. ann. 1320. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 201 : *Item, ut omnia et singula gravamina noviter imposita amodo non petantur, videlicet ploghs penninge, Kulkorn, thelonea, aut alia quæcunque post mortem Voldemari regis imposita et inventa.*

KUNIGSTEUR, Regium Tributum : vox Germanica, ex *kunig*, Rex, et *steur*, seu *steura*, tributum. Charta Henrici VI. Imp. ann. 1193. in Metropol. Salisburg. tom. 1. pag. 378 : *Videlicet cum advocatia, et servitio Regio, subsidio, sive supplemento, seu steura, quod in vulgari Kunig-steur dicitur, etc.*

* **KUNIKEGES.** Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Hontheim* pag. 663. col. 1 : *Quilibet mansus tenetur Prumiam adducere glavem, id est lignarium sive acervum lignorum : qui acervus habebit xij. pedes in longitudine et vij. in latitudine ; et pro lignario isto adducet quilibet mansus carradas xij. quæ ligna vulgariter appellantur Kunikeges.* Vide *Kunigsteur*.

¶ **KUNINGA**, Regina. De S. Cunigunde Imper. tom. 1. Martii pag. 271 : *Et fit Kunigunda Kuninga, quod Latine interpretari potest regia, regina.*

KURDAWANARIUS. Vide in *Cordebisus*.

¶ **KYLYW**, Jusculi esse genus suspicatur Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. Charta ann. 1131. in Monast. Angl. tom. 4. pag. 722 : *Et sint ipsi abbas et monachi et eorum successores et omnes tenentes sui liberi et quieti... de pastu et de Kylyw et omnibus aliis exactionibus, quas forestarii et alii ballivi seu servientes terræ solent exigere.*

* **KYNS-NEFFN.** Constit. Woldem. reg. Danor. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 173 : *Item apertæ litteræ quæ dantur, debent stabiles esse, nisi possessor sigilli, cognatorum juramento, quod dicitur Kynsneffn, se possit defendere, quod litteræ tales nunquam ex consensu suo datæ erant.*

¶ **KYRIALIS**, Dominicus, a Gr. κύριος. Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 725 :

Vimineo condens corpus Kyriale canistro,
Exhausit vitro vitalem digne cruorem.

Ubi Fridegodus alludit ad illud S. Hieronymi de Exuperio Tolos. in Ep. ad Rusticum : *Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.*

* **KYRIE ELEYSON**, Milites ad pugnam procedentes cantare solitos, docent Mirac. S. Verenæ tom. 1. Sept. pag. 170. col. 2 : *Kyrie eleyson cantantes, more fidelium militum properantium ad bellum, saliendo ingressi sunt Rhenum.* Et quidem *Kyrie eleyson* pro tessera militari datum ab Henrico rege, cum Hungaros profligavit ann. 934. scribunt Bucelinus aliique. Vide Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 165. [* et Glossar. med. Græcit. in hac voce col. 772.]

* KYRIE ELEYSON *cum Littera*, Cui scilicet verba, quæ addere solebant, notis musicis subjiciuntur, in Ordinar. MS. S. Petri Aureæval. Ejusmodi mentio fit in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 3 :

Il n'est sequense, n'alleluie,
Bele note, ne Kyriele,
Tant soit plaisans, ne tant soit bele,
Que trop n'anuit, s'ele trop dure.

☞ *Kyrie eleison* inter funera adhibebant. Synodus Arelat. VI. can. 3 : *Kyrie eleison in deducendo cadavere* cantetur.

Capit. Herardi cap. 58 : *Ut exequiæ mortuorum cum lucto secreto et cordis gemitu fiant. Et psalmos ignorantes, Kyrie eleison ibi canant.*

KYRIEELEISARE, Kyrie eleeson concinere. Vita sancti Wunbaldi Abbatis Heidenheim. num. 28 : *Omnis plebs cantantes Kyrieeleisabant.*

KYRIELES, Litaniæ publicæ, in quibus Κύριε ἐλέησον decantatur : nos etiam *Kyrieles* dicimus. Auctor Miraculorum S. Berlendis Virg. cap. 2. n. 11 : *Omnibus Clericis Hymnum concinentibus, Laicis vero Kyrieles celebrantibus.* Concil. Vasense, ann. 529. cap. 3 : *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiæ provincias, dulcis et nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu et compunctione dicatur : placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tum sancta consuetudo, et ad Matutinum et ad Missas, et ad Vesperam Deo propitio intromittatur.* [Vide lib. 6. Capitul. cap. 205. et Capit. Herardi Archiep. Turon. cap. 114.]

* Quod in iis Litaniis omnes Sancti invocentur, hinc nostri nomine *Kyrielle* vel *Quirielle*, Sanctos omnes designabant. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 261 : *Lequel prieur mist la main à son espée et la tira toute nue, en regnyant Dieu et la Kyrielle qu'il tueroit, etc.* Aliæ ann. 1466. in Reg. 194. ch. 239 : *Icellui Guillemin, en regniant tousjours Dieu et la Quirielle, dist que non feroit. Kisielle* ex mutatione *r* in *s*, eadem notione, in aliis Lit. ann. 1406. ex Reg. 161. ch. 132 : *Le suppliant jura le vilain serment et dist ces paroles, En despit de la Croix, de l'Eaue benoiste et de toute la Kisielle, etc.*

¶ **KYROFALCO**, *id est, dominus falco, secundum Græcam linguam ;* ita Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi cap. 4. Vide *Gyrofalcones.*

* **KYRRII**, Kyrie eleison. Graduale Arelat. vel potius Narbon. 600. ann. in Bibl. reg. ubi de Ord. tonor. inter exempla referuntur quædam de *Officiis*, id est Introitibus, alia de *Kyrriis.*

Niort. — Typographie de L. Favre.

CONDITIONS DE LA SOUSCRIPTION.

La nouvelle édition du *Glossarium* formera 10 volumes in 4°, d'environ 600 pages chacun, publiés en demi-volumes.

Le prix du volume est de 30 fr. sur carré mécanique, de 40 fr. sur carré à bras, et de 60 fr. sur grand-raisin à bras.

On recevra l'ouvrage par volume.

On souscrit aux librairies suivantes :

NIORT : L. Favre, éditeur du *Glossarium;* L. Clouzot. — PARIS : Baër ; Borrani ; Champion ; Paul Dupont ; Le Soudier ; Pedone-Lauriel ; Reinwald ; Welter ; Alph. Picard. — LILLE : Beghin. — ORLÉANS : Herluison. — ROUEN : Métérie.

Angleterre. — LONDRES : Nutt, pour toute l'Angleterre.

Allemagne. — BERLIN : Asher ; R.-L. Prager ; Calvary ; Mayer et Muller ; Weber. — LEIPSICK : Brockaus ; Harrassowitz ; Rubé ; Twietmeyer. — STRASBOURG : Schultz ; Trubner. — FRIBOURG-BADEN : Herder. — BONN : Cohen et fils.

Autriche. — VIENNE : Gérold et Cie.

Belgique. — BRUXELLES : Olivier. — GAND : Clemm ; Vyt. — MONS : E. Dacquin.

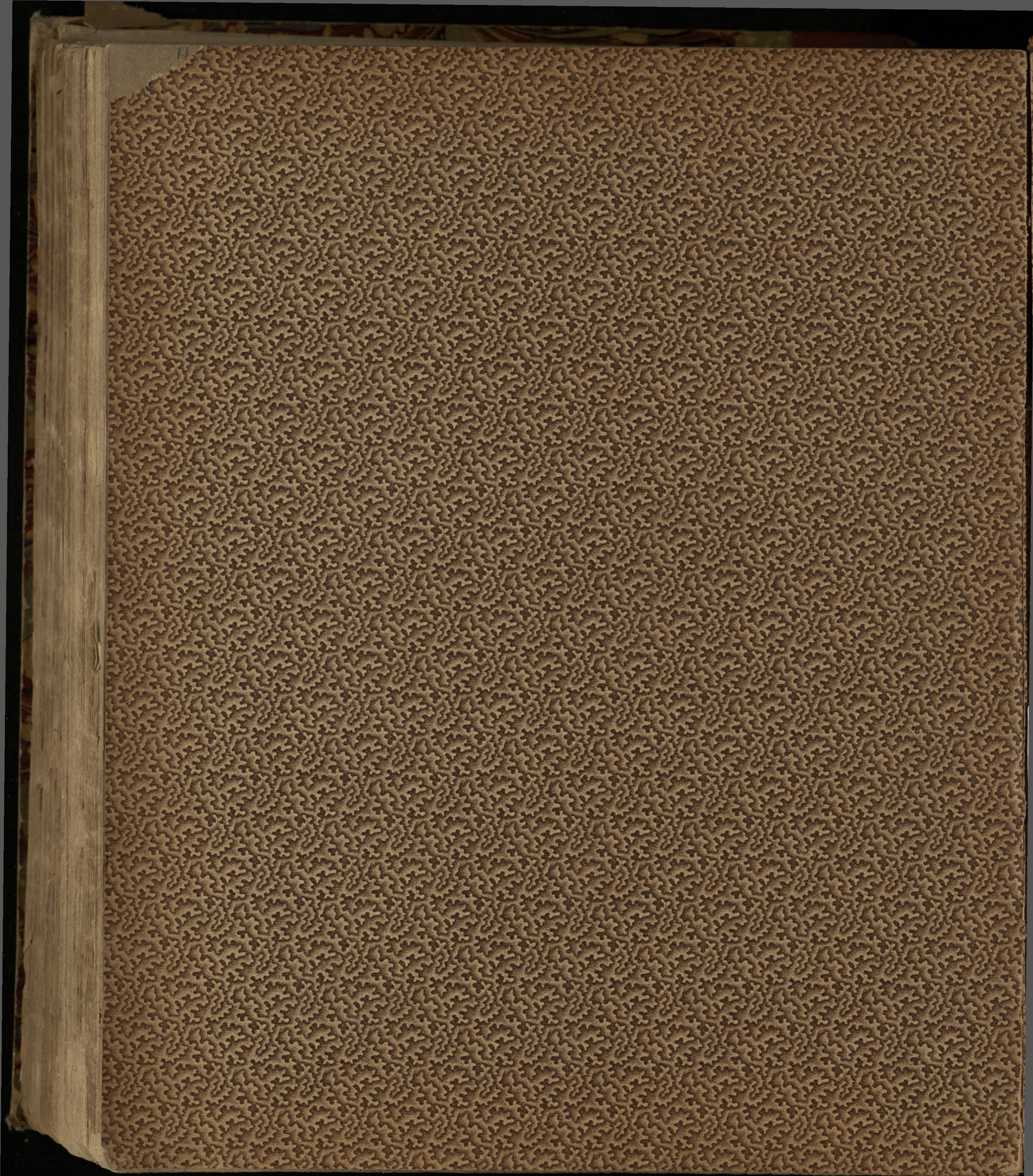
Hollande. — LA HAYE : Nijhoff. — ROTTERDAM : H.-A. Krammers. — UTRECH : Beijers.

Italie. — ROME : Bocca ; Lœscher ; Spithover. — MILAN : Hœpli. — TURIN : Lœscher.

Russie. — RIGA : Kymmel.

Suisse. — GENÈVE : Georg ; Sandoz.

Niort. — Typographie de L. Favre.

DU CANGE

GLOSSARIUM

ED.

FAVRE

4

G - K